

ספר

מורה נבוכים

להרב האלהי רבינו משה בן מיימון הספרדי ז"ל

בהעתקת הרב ר' שמואל אבן תיבון ז"ל

עם שלשה פירושים הנודעים ומפורסמים

היה

אפורי, שם טוב, ו' קרשקש

והרביעי הכי נכבד הנוסף כעת, להשר וגדול בישרון

רבינו דון יצחק אברבנאל ז"ל

עוד נקבצו באו בו

(א) כונת כל פרק מזרקי המורה על דעת החכם ר' יהודה התריזי ז"ל.

(ב) פירוש מלות הזרות לר"ש אבן תיבון ז"ל, מונה ומתוקן.

(ג) כל פסוקי תורה נביאים וכתובים אשר באו זכרם בספר המורה, נסדרו כסדרן בציון החלק והפרק שהובאו בהמורה.

חלק ראשון

הונח בעיון נמרץ ובהשגחה רבה ע"פ ספרים מדויקים.

חזקת וזוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

צולם ונדפס מחדש
בעיה"ק ירושלים תש"ך

פתיחת אבן תבון

(א) דברי שמואל בן יהודה אבן תבון ז"ל, מעתיק המאמר הזה מלשון הגר אל לשון עברי, אמר מתנצל לא כהיותו חכם בעיני השיאני לבני לבא במשעול ההעתקה הצר הלוה אשר גדר מזה וגדר מזה, גדר צורך ידיעת הלשון המועתק ממנו ואופני שמושו והבנת דברי הספר וענינו (ב) כהיטין, וגדר צורך ידיעת הלשון המועתק אליו וכל שרשיו וסעפיו אמריו וחושינו מהשמאל, זה מפני שההעתקה היא מעשה אחר וכל מעשה יש ארבע סבות למציאותו ולהעשיתו ולא יכלט מאחד מהם, והם הפועל והתוכר והצורה והתכלית, וצורה המלאכית צריך פועלה אל כלם באשר יעשה אותה, כבנין הבית, על דרך משל שהוא אחר כן המעשים וסבת מציאותו הם הבנאי אשר הוא הפועל והבונים והקורות והדפוסים ויתר מה שצריך אל הבית בהבנתו שהם החומר ואו יעשה הבונה צורת הבית, ואמנם הוא צריך בעשותו אותה אל כלים רבים לתקן בהם האבנים והעצים הצריך אליו לבניט עד שיתעשה הצורה כרצונו ואו יגיע אל התכלית המכוונת בבנין הבית שהוא לדור ולהתלונן בה. הנה אלו ארבע סבות למציאות בנין הבית, כן ההעתקה המועתק הוא הפועל ודברי הספר המועתק הם החומר, ואם לא ידעם המועתיק הנם לו כדברי הספר החרום ובאלו נעדרו ממנו, ולא יגיע אל ידיעתם רק בידיעת הלשון אשר בו חובר הספר ובמצואו חקרו ובהבנת עניני הספר נגליו ונסתרו, והשבת עניני דברי הספר כאשר הם מבלי שניי אל הלשון אשר יעתיקו אליו, היא צורת ההעתקה. ולא יגיע המועתיק אל זה כי אם בידיעת הלשון אשר יעתיק אליו גם הוא וכל דקדוקו ואופני שמושו, והם לו ככלים אשר בהם תתוקן צורת ההעתקה ואו יגיע אל התכלית המכוונת בה שהוא הבנת אנשי הלשון המועתק אליו הספר את דבריו ואת ענינו ולא יאשר להם מנוע מצד הספר. וכבר נלה אבא מורי ז"ל כל זה בפתיחתו אשר עשה להעתקתו ספר חובת הלבבות, וענינים אחרים וזכר שם אשר בעבורם נ"כ צריך להמנע ולרא המועתיק. ומפני שהוא הרחיב בהם המאמר פתחתי אני לזכרם, ואני לא נעלם ממנו מהם כאומה ויודע אני וכבוד מועט שלימתי בשתי אל שונות העברית והערבית, וכל שכן בלשון הערבית שיריעתי בה מועט כי לא נרלתי בין אנשיה ובארצותיה ולא באתי עד תבונותיה, ועוד כי ידעתי הסרוני הגדול בהבנת דברי הספר הנכבד הזה מאמר מורה הנבוכים וענינו, מפני שרובם ענינים עמוקים מאד והוא כולל חכמות רבות ורמות, מעיני רוב אנשי עמנו אשר בגבולנו זה נעלמות, ואולי מעיני כלם מפני שאינם מתעסקים בהם ואינם נמצאות אדם, ומעט מועד פקחתי עין בקצתם כי היו אתי קצת ספריהם בלשון ערבי אשר אני יודע בו מעט, והעריני לבני ללמוד מהם כיכלתי הקצרה, ומכל אלה הפנים אשר זכרתי היה לי להמנע מהעתק הספר הנכבד הזה, אבל כמו שהביאה השוקת חכמי הארץ הזאת ונבונה אותם ובראשם החסיד הבהן ר' יהונתן נ"ו ויהר חכמי בקעת ירוחו עיר מושבי לשלוח אחרי הספר הנזכר אל מצרים בשמעם את שמעו, ויתחננו על פי כתביהם אל הרב הגדול הפילוסוף האלהי הנזר המהור על ראש גליותנו כרנא ורבנא משה נ"ו כל כבוד הרב הגדול ר' מימון ז"ל הוא המחבר את הספר הזה, ויבקשו מאתו לשלוח אליהם מועתק אם יוכל או בלתי מועתק, והשתדלו בזה השתדלות גדולה, כן הביאה אותם השוקת להשתדל בהעתקתו בהגיעו אליהם בלתי מועתק, ועוד כי הוסיפו כוסף על האותם בעמדם על קצת מעניני הספר, ולי אני שמואל ב"ר יהודה נ' תבון ז"ל קראו ועלי שמו פניהם מפני שרדעני מבין מעט בלשון הערב, ומפני שאין בגבולם איש מאנשי הלשון ההוא ויפצרו בי מאד להעתיקו להם כיכלתי וכאשר תשני יי, ואע"פ שהודעתים את קצורי בהעתקה מן הפנים שזכרתי, אמרו לי א"א בלתי שנקבל בה קצת הועלת, ואם הודה ההעתקה הלושה ומועטת מן התועלת בענינים הנכבדים אשר יכללם הספר הזה הוא הרבה בעינינו, ולא יכולתי להשיב פניהם ושמתי עצמי ככסיל כתעבר ובושה, והעתקתי עם קצור השנתי. ונשענתי בזה על שני דברים, האחד מהם שאעיון בכל מלה כסופקת בספרים שהעתיק אבי המעתיקים אבא מורי ז"ל ובספר דקדוקי לשון הערבי ובספרי הערב הנמצאים אתי, והאחר שאם יאשר לי ארז זה שום ספק אשלחתי אל הרב הגדול המחבר את הספר והמלידו ואשאל מאתו להאיר עיני בו, וכבר שאלתי מבני שאלות רבות על פי כתבי דברים סופק לי בהם וקצתם היו כשננות שנמצאו בספר כי לא הונה הספר המגיע אלי. בשני הדברים האלה נסמכתי, אחרי הסמכי באלהי המוסך לכל הנופלים ומאתו אשאל לשבור פתחי פי משגיאה ולהצילני מכביטול על רוב חסדו, ועל זכות הרב בטחתי שתעורני אשר טרח והשתדל לחבר הספר הזה למען תתפסס תועלתו באומנתו, בהאיר עיניהם באמנות האל ובחותרו ולהישיר לבבם להאמין האמת ולהרחיק היסק; ועתה מפיל אני תחתני לפני כל מעיין בספר הזה אשר אם ימצא בהעתקה טעות או שגיאה בלשון או בדקדוק המלות או בין לשון זכר לנקבה ובין רבים ליחיד, שתקנתה וידיגני לקף זכות, שהרבה

עמדים

קרקש

(א) דברי שמואל בן תבון המעתיק המאמר הזה מלשון הגרית אל לשון עברית: (ב) אמר מחיטין בעבור שכלל (מורה נבוכים ח"א)

בידיעת לשון המועתק ממנו הבנת דברי הספר אשר הוא היקף הגדול ובהבנת ענינו יוכל להעתיק מלה אחת כשילש או שלש

בארה

פתיחת אבן תבון

מעמים יקרה במלה אמה שתהיה בלשון העברי על לשון זכר והוא בלשון הערבי על לשון נקבה, וכן יקרה בין רבים ליהודי. ועוד כי בלשון הערבי כשקריבו הפעולה לפני השמות והנהגה מנהגם ואע"פ שיהיו השמות על לשון רבים (ו) ישומו הפעולה על לשון היחיד ברוב המקומות, וכבר בא מזה במקומות בלשוננו עד שהתרכזו בעלי הלשון דפרש בפעולה הכוזבה על היחיד שהוראתה על כל אחד ואחד מן הרבים הנכללים בשם האחריה, וכל שכן שימצא זה בפעולה היה או מלת הוא אע"פ שתבא אחר השם, או בבנין פועל שלא הזכיר שם פועלו או הפעל או התפעל שלא ירגישו בפעולה שהוא על לשון יחיד אם יהיו השמות המוזכרים בה רבים, ועוד שאין בלשון הערבי בין ספורם על הנקבה האחת והרבים הוכיחים, ולא בלשון הרבים בין נקבות לזכרים, ועוד שמלות רבות הם בלשון הערבי עם קשר אחד ובלשון העברי עם קשר אחד, כמלת רמה שנתקשרה בערבי בבית (ו) ובעברי בלמ"ד או באל"ף, וכן קבל נקשר בערבי בלמ"ד כלומר אקבל לו ובעברי אקבל ממנו, וכן עשה שיקשר בערבי במקומות בלמ"ד עושה לדבר ובעברי עושה הדבר, וכן ישמשו בערבי בקצת ענינים במלות שלא ימצאו בעברי בענינים ההם, כמלת שם שבערבי כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או נמצא דבר אחד יאמרו שיש שם דבר אחד, רוכיזים במלת שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי, וזולת זה ענינים ודברים רבים מאד שיש הברל בין שתי הלשונות, גם יש מלה שהיא בלשון הערבי על הרוב ובעברי היא נהוגה מעט, הנה בערבי כשרוצים לומר לפי דעתי או לפי דעתנו או לפי הענין, ואחרים על דעתי או על דעתנו, סוף דבר כיוסכים מלת על במקום שמשוימים בעברי מלת לפי או כפי על הרוב, והנה נמצא על הדתך כי לא ארשע רוצה לפי דעתך זה בלבד אני זוכר בלשוננו בענין הזה, וכל זה יכשיל המעתיק כי ימשך אחר דרך הספר מפני טורדו בהעתקתו וישעה בין הזכר והנקבה ודברים היחיד וזולתם מן הנזכרים ואמר לא נזכרו, או יקל בקצתם אחר שימצא כיוצא בהן בלשוננו ואם לא ימצא כי אם במקומות מעטים. ואני ירא מהכשל בכל אלה הענינים או ברובם בעת ההעתקה ואע"פ שבלבי לשוב ולחזק את בדיק ההעתקה אחר השליכי אותה אני ירא שישארו מהן שלא ארגיש בהן. ואך לא אירא מהכשל בזה, והנה הרב הגדול כרנא ורננא משה עבד האלהים כשרצה לדבר מעט בדברי הבסה בספר המדע ובמקומות אחרים מן החבור ההוא נמשך אחר לשון הערבי בענינים ההם, הנה שמש במלת פם הנוכרת במקומות רבים כתב בראש פרק ראשון בספר המדע וסוד היסודות ועמוד החכמות לדע שיש שם מצוי ראשון, ובסוף הלכה שנית כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו, ובכל זה נמשך אחר דברי החכמים בלשון הערבי, כי בעברי לא נמצא זה הענין עד שמעט מאנשי הארץ הזאת ידעו לקרות אותו אך קראו אותו בצירוף תחת הש"ן והביטורו בניו לבורא יתב', וכן נמצא לו בלשונות אחרות כמלות אחרות, ואם המחבר בלשון עברי לא נמלט מהמשך אחר לשון אחד שגור לשון אחד שפיז בענינים ההם ואע"פ שאיננו בין ענינו ולא מעתיקו בלשון, אך יכלל מעתיק המלה ההיא שהיא בין ענינו ובפיו והוא טרוד המחשבה בהעתקתו מהמשך אחר ענין הלשון שהוא כעתיק ממנו ואחר מלותיו, והכתקן אחרי יקבל שכרו מאלהו בתקנו את מעותיו ובהסודו ממשול מספר שחובר להסוד המכשולים מדרך עינו ולסקל כמילות לבבם. ועוד אני מודיע כי במלות רבות שלא התבאר בלשוננו אם הוראתם הוראת זכר או נקבה אישמש בקצתם על לשון זכר ובקצתם על לשון נקבה כאשר יודמן לי לא אדקדק בהם, כמלות איכות וכמות ומדות והפעלות והשתכלות ושמות ותכלית דעות והדומים להם, כי מפני שסופם אות ה"ו נוספת יסבלו להשתמש בהם בהוראת הנקבה, ומפני שנגמא אשמש בהם ג"כ על לשון זכר, גם המלות שימצאו בספרינו בהוראת הזכר והנקבה יחד מדרך דוח וכיוצא בהן אמשך בהם את דרך הספרים ואישמש בהם על שתי הלשונות כאשר יקרה רעיוני לפני, וגם במקומות אעתיק מלה אתה במקום אחד בלשון אחד ובמקום אחר אעתיקנה על לשון אחר כשתסבול המלה שתי הלשונות, גם במקומות אכתוב על מלה אתה לשון אחר מהיין ולא אכתבנו עליה במקום אחר, בכל זה אמשך אחר אבא מורי ז"ל כאשר אמשך אחריו בבנות בנינים שלא ימצאו בספרינו, כמו נתפייף שאבננו מפליזסוף להמשך בו אחר לשון הערבי שבנה אותו ג"כ ממנו, וכן דרך מחברי ספרי החכמות לבנות בנינים לא נבנו לפניהם ולחדש מלות לא שערום ראשוניהם ולשאל מלות מלשון הרמון והעם ויפלוט על ענין בלתי הענין אשר ישלום הם עליו, ובלבר שיהיה בין שני הענינים ההם ספק דמיון ואם אין דמיון על האמת, ולכל זה יביא קצור כל לשון ברבר בעניני החכמות עמיקות, הלא גם נביאינו ע"ה הוצרכו לשאל השמות בדברים בשם ומלאכי או בשאר הדברים הכתומים, כאשר הורנו הרב הגדול בספרו זה, וגם במקומות רבים ארחק כבלציה שיהיה יכול לדרחיב בה ולנאותה מראתי שלא אשנה הענין אשר רצוה המחבר, ואולי לא אוכור הלשון

הנאות

קרישקש

בלשונם לשון יהודי: (ד) ובעברי בלמ"ד או באל"ף, כאלו תאמר דמה לוח או דמה אליו:

כתב

באת ולא יצטרך להעתיק מלה במלה: (ג) וישומו הפעולה על לשון יחיד ברוב המקומות, כאלו תאמר עשו ראובן ושמעון המעשה הזה אע"פ שהם שמות רבים הם ישימו מלת עשו

הנאות והערב בעת ההתקפה או לא ארענו כאשר התנדתי מקצורי בלשון, ואף לבקיאים ולודעים יקרה זה, ומעט חדשתי אני בספר הזה מפני שנראתה לי תועלת בחדושו והוא למוגות הפרקים אשר בכל אחד מן הרלקים ולכתוב בראש כל פרק כנינו, וכבר הודעתני זה אל הרב הגדול בעל הספר, ועל פי מנין הפרקים כתבתי לו שאילתי להודיעו הפרק אשר בו שאלתי להקל מעליו מורה חפשי המקום, ולהקל מעלי מהארץ לכתוב בשאלה, וכן יקל למעינים בספר הזה וללומדים אותו בכל מקום אשר יגיע לשאל האחד מתברו מרחוק ומקרב בתודיע הפרק אשר בו ישאל, וזאת היתה סבה הגדולה אשר הביאתני אל זה:

ואחרי הציעי דברי התנצלותי אלה למעינים בספר הזה אשר בגללם כתבתי הפתיחה הזאת בראשו, כי לא להתגדל באתי ולהאיל הברתי בה מליצות ומשקלים, ואחרי הודיעני אותם את אשר היה לי להודיעם אחל בהעתקת הספר והכתב אשר לפני פתיחתו אשר כתב מתברו לתלמידו החכם אשר העירו לחבר הספר הזה כאשר תראו בו, וזה אשר שאלו כאלה לחיות עם פי ולתורות אותי את אשר אעשה:

נשלמה פתיחת רבי שמואל ׳ן תבון המעתיק זל

פתיחת החכם הכולל רבינו שם טוב

אמר שם טוב בן לאדוני החכם הרב רבי יוסף בן כבוד
החכם השלם החסיד רבי שם טוב ׳ן שם טוב תנצב"ה:

למה שראיתי ספר מורה הנבוכים גדול המעלה והתועלת, והוא ספר כולל ביאור כל התורה כלה על הדרך האמת, והודיע זה הספר ומשכרו במהרה הוא אהוב למעלה ועומד למטה והוא מובטח שיהיה פירות העולם הבא, וכוונת זה הספר הוא נעלם מאד למעינים אשר בזמננו זה, אחרת לכאור זה הספר ביאור שיהיה גלוי מכלתי עבור על מאמר הרב, וגם כי אין ראוי לחלוק על הכונה האלהית אשר שמה האמתיות ובפרט המיוחדת בהשגתו נעלמה מהמן העם כמו שאמר סוד ה' ליראיו, ואם ההברת יכירתי לדבר קצת מהלשונות העמוקות הבלתי מובנות הנמצאות בו ויבאר נ"ב בארוכה רבים מהדברים אשר באו מדברי הפילוסופים כדי שיוגב סתרי התורה, ונעזר מהמפרשים בכה שאמרו מהם נבון, ומתאל אשאל העוזר כמו שאמר דוד הורני ה' דרכך ונתני באורח מישור למען שורדי:

אמר שם טוב למה שהיתה שלמות הנפש אמנם הוא בשלמות מעלות המדות ומעלות שכליות, כי התבאר בספר המדות כי תכלית האדם ואושרו הוא בפעולתו המיוחדת, והוא פעל הנפש המבררת כפי המעלה, והיו הפעולות המיוחדות לאדם שתיים אשר יש להם שכל, האחת כפי עצמה והאחרת למה שהיא נשמעת לשכל, והנשמעת לשכל נקראת מעלה מרותית ואשר יש לה שכל כפי עצמה נקראת מעלה שכלית, ולמה שרוב האנשים אין להם שכל לחקור ולדרוש הדברים, אם מפני כי בני העליה הם מעטים ואם מפני מרחות הזמן ובקשות צרכי התוף אשר רוב העולם נמשכן אחריו, יתייב להשיג שתי שלמיות, שלמות המדות ושלמות הנפש שיקובל בקבלה כדי שלא ימצאו בעת שימתו נדרים מכל שלמות, ולמה שדומללות דעת וחכמה ומוכר את העם יש הלוק גדול כי זה אומר בכה זה אומר בכה, רצה הקב"ה לזכות את ישראל ונתן להם תורה ומצות תקים ומשפטים ישרים להשיג חיי העוה"ז והוי העוה"ב, ובעבור שימצא מחלוקת בין החכמה והתורה ברבים מהמשכלות הנתלים באלהים, וגם בחקים ומשפטים אשר יראה בתחלת הדעת שהם משפטים בלתי צדיקים, והיו קצת מהאנשים חושבים כי התורה והחכמה נעשו בצרות זו לזו, וחשבו רבים כי התורה היא אמת כי היא מאת השם מן השמים וכל אמרת אלוה צדופה וכי החקירה העיונית והחכמה אין לה מציאות ובפרט מהדברים אשר באו בתורה מהמתירה להם, והתולך בחקירה העיונית תולך בלי משען ומשענה וכי הוא כהולך בתצי הלילה במדבר יתחדי במקום חשך ענן וערפל כי זה האיש ילך לאברון ויפול במהמרות בל יקום, ואנשים חשבו הדף אלו כי החקירה העיונית היא אמת, ואמרו כי השכל והדת שני מאורות המאור הגדול והוא השכל וכי הדת יקבל אורה מהשכל כמו שהלכנה תקבל האור מהשמש, ואם השכל יאמת מה שבא בתורה הוא אמת ואמונה. ואם לא צריך לפירוט, וקצת החכמים חשבו כי כל מה שבא בתורה היא אמת ומה שבא בחכמה הוא נ"ב אמת כפי החקירה האנושית, אבל הגבואה היא למעלה מן השכל. לכן קמו שלשה מיני אנשים. אלו אנשים שחשבו להפיל כל מה שאמרו הפילוסופים כנגד הדת, וגם בדברים רבים מהמשכלות הנתלים באלהים כמו שישעיהו החכם אבוחמ"ד אגלו"ז בעשותו ספר ההפלה להפיל הפילוסופים. ואנשים חשבו שדחכמה היא אמתית והתורה התייחסה להמן העם כדי שיוכו והיו אלו עם אלו בזה העולם, והתורו להם רמיונים כדי שיעשו המעלות ויתרחקו מהדברים המנגנים. וקצתם חשבו כי התורות כלם הנמצאות עד היום בטלות וזלת תורת משה רבינו ע"ה כי היא לברה אלהית וכל אמרת אלוה צדופה, וכי החקירה העיונית היא אמת ובפרט כל מה שבא מעלי מופת, ולפי שהתורה האמתית וגם החכמה היו בתחלת המחשבה כסותרים זה לזה. בא הרב המורה וחבר הספר הנקרא המורה נבוכים והטיל שלום ביניהם, מלבד בשני דברים בחרוש העולם והשגת השם וידיעתו בעבור שני אלו הדברים לא בא מופת לפילוסופים עליהם: ומפני שכל מהנעזר צמצר אל מניע היה המניע לאדם הנמצא בעת היוותו יותר נכבד מהניע לאדם לעתיד לבא, אמר הרב שאף שההספר הנכבד יכלול לכל הדעות הנבואים אחריו אמר שחיברו לתלמידו חשוב שיהיה לו, והורה בזה כי זה הספר הנכבד לא יוכל להשתמש כל אדם בו אלא אחד מעיר ושנים ממשפתה והוא מבני העליה כמו שאמר בסוף הפתיחה טוף דבר אני דאיש וכו':

נשלמה פתיחת רבינו שם טוב

לדינינו שם טוב בתהלת הספר

<p>מתי שוא ותשי : עדי רב ואשי : כקרבן ואשה : יהי עז וקשה : חריש עוד ואחשה : בעבדי במשה : אמת מורה : בכי מורה : וגם מורה : בחץ מורה : עמה מורה :</p>	<p>וממי מדי מש והוא רב ובן רב עונות עדתו יעורר דינו אני קם ולא א יראתם לרבר לכל משכיל כמו ארץ בלב סורר לכל ככל ברכות י</p>	<p>עלי עין ודשא עדי ראש ואחי וכפר בדתו אהי מעונו ושורפי ספרו בנביא וכי לא נתיב יושר מאון נפשו ענה פורה למסרה אמת יאמר</p>
---	--	---

שירים בשבח הספר להר"ר אשר קרשקש במשקל יחד וארבע תנועות

<p>ובמשכנו חונים ורועים כגנים ובה תמיד פונים להרים נבונים ותרוז כמענים יקרים מפנינים נעיים וקנים לארון האזנים ולו הכל פונים בקדמות מאמינים אפרים כדנים כברים נאמינים סתרים נצמינים ורכב עניים כרכים ינאנים ועליון עיונים הרשים וישינים קעפים ווכנים לרוים השמונים ורכב רבנים דרכיו הנכונים והוא לפני לפנינים מצאוהו מורים וקויו נשמרים בשבח מאורים לבורא המאורים עלי כל נעורים ואורי אורים להלל במוסרים ופוקה עורים במוה המורים במליו הסהורים</p>	<p>ברום דעת עומדים בתוך בין רופפת מאירה חכמה וכמלקוש מורה והנפש יסאיר והבין סודותיו והבין סוד חבו ונכבד כמקדש בסוד השוד ומחיש האפסוף ואמרותיו ברות ודבר נבבאות סחפש בסאור בכולם המעלה וכל רבוחים והשיג את כלם וברא כל נוצר להביר את קונו בשכילי המזונן וסוה בן נוה להאיר עם דרך ודרה במעונו אדם מופת ואות וכן ארים נפי בלילות וכוכבות ורופפות וגדולה וסובו משפיע ונורא בתהלות פרושות לו כפי לשוכן במעונה ויפוק עין עברו לכל אחטא אתעה</p>	<p>בחדר נצמרים ביום טופפת ידיעה הרטה אשר הוא כמורה והשכל יסאיר והקשיג חסמותיו וילעמוד בסכנו ודוכר סרה דש וכל רוון יהיה ותוכו סוד רצוף כחכמות ובהורות בלכו מובאות ונוגה לו כאור ולסודם עליה וראה מחנים בשכילי הנשלים וידו לא תקצר ושכל רב הקנו בעיורו נסמן כמשה החחה לערבו נר ערך הביאה מול סניו המון הנמצאות ומאין הוציא גדולות נערכות ואגדיל בתהלה לבורא רקיע ועלת העלות למכין סרעפי אחנן בתהנה לרוב גודל הורו ועין שכלי אדעה</p>
--	--	---

זה הספר מורה נבוכים השם ליושור מעקשים ולחור מחשבים, הסור מחשך הלגנות, ואם תשכו הרואות נארויות, הוה נד חלשים פושט חדרי נפמי החכמות הגאיות והרמות, יאיר נמיב העינים השוקקים לחיות בניעים ה' ולבקב כהיכל הזורות הקדושות, הוא נחן נפשו ולחמתי לחם של חורב ומחמו מעשתי היסועב נוסעים בה' הנחשכים אליו במחלה ה' עליו. ומאשר ראייתו דנים ראים לזית הנכמות גורן כפידו כי נר ולחם ומזון, והם ההשגות הכלליות אשר יהימד בהם השאלה הזורה האלוטיות וזה חקנעם, והכל חפנים כי גדולים והקנים כפי השנים חשקה נשפט כזה הספר הנכבד וגדלה משוקתם אליו, ואם לא התעסקו בהלעות הקודמות הגרוכות למי שרצה להבין מעט כזה החיחרר גדול הערך והם כזה הענין כיון שזיון העשר היוק בלחם החטה וסכפר ופחית היין ואם הם מעונות עובים וייסורו, כי מי שרחיל כוחו החכמה גלי הכנה וסעד דעתו ומתבגלל מחשבתו, ואם הם כדבש ופוחת לופים הם להם מרים וקשים כגידים, ואם כי להם צבאונים בהם נעורים והם דברים אחיים היה הם להם לחנן נגף ותחשולוים, ותולשת דעתם לקבל לחם המאמרים אשר לא הורגלו בהם, ונקראים דברים אינו מחמין בהם כלל חולי וסוה לבדם נלמות אחיים ולהמשך אחר דבריהם, ולזה ראייתו לנאך קאת דברים כזה הספר הרשע בניאור מייטיל לבחורים כפי השנים הולמדים, ואפשר שיהיה הכונה מה שצברנו לו לא תהיה זאת הכונה ואם לא יועיל לכונת הענין לא יזיק, ואיך שיהיה יביה כזה בניאור מועלת, ואין ספק כי לא נוכל להגיע לתכלית הכמת דעת הרי"ם במ"ל, לא נוכל לצא עד תבונתו כי אין תקר לתבונתו: **וכמהנה** אחמול אני אשר בר רבי אברהם מכוונה בונאן קרשקש בניאורי כפי אשר ספני ידו ולפי קוצר שכלי, ונמסתי כזה נמה שחמר הכמוע עם לעשות לה' הסרו סורתך, ומה שחמרו ז"ל וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

אמר שמואל בן ר' יהודה ו' תבון ז"ל, כתב הרב המחבר לתלמידו התלמיד החשוב ר' יוסף ש"ץ ב"ר יהודה נ"ע. א הגה מאז באת אלי, ב כוונת מקצות הארץ לקרות לפני, גדלה מעלתך בעיני לרוב זריזותך על הדרישה, ולמה שראיתי כשיריך מחוקק התשוקה לדברים העיוניים. והיה זה אחר הגיע אלי כתביך והרוויח מן האסבגדריא ג קודם שאבחנו ציורך. והייתי אוסר אולי תשוקתו גדולה מהשנתו, וכאשר קראת עמי מה שקראת מהכמות התכונה ומה שקדם לך כמה שא"א מבלעדי הצעה להם מן (ה) החכמות הלימודיות, הוספתי כך שמהה לטוב שכלך ומריות ציורך, וראיתי תשוקתך לחכמות הלימודיות עצומה והנחתך להתלמד בהם ד לדעתיה מה אחריתך. וכאשר קראת עמי מה שקראת ממלאכת ההגיון, נקשרה תוחלתי כך וראיתך ראוי לגלות לך סודות ספרי הגבוהה, עד שתשקוף מהם על מה שצריך שישקופו עליו השלמים, והחלתי לרמוז לך ברמזות, וראיתך סבבך מהם תוספת ביאור ופוצר בי לכתב לך דברים מן העיונים האלהיים, ה ושאיני לך אלו הכוונות אשר בסם כוונת המדברים, ואם הדרכים ההם מופתיים, ואם לא מאי זו מלאכה הם, וראיתך יודע מעט ממנו כאשר למדת מוולתך יאתה נבוך, כבר דבקתך הבהלה, ונפשך החשובה תבקש ממך למצוא דברי חפץ, (ג) ו' ולא סרתי לדחותך מזה ולצוותך לקחת הדברים על הסדר, כוונה ממני שיתאמת לך האמת בדרכיו, לא שיפול האמת במקרה, ולא נסעתי כל ימי התחברך עמי כשהוזכר פסוק או דבר מדברי רבותינו שיש בו הערה על ענין

וד

שם טוב

אמרי

הכתב עכב הרב לתלמידו: הגה מאז באת אלי וכוונת מקצות הארץ. הנה צוה הכתב הגיע הרב מי שהגיע לעשות הספר ומי הראוי לעיין בו כי צריך אל ג' תנאים. הראשון שיהיה לו כסף נמרץ לחכמה. שנית שכבר קדם לקרות מהחכמות הלימודיות ומחמת ההגיון וכפרט מלאכת המוסף. שלישית שיהיה לאדם שכל טוב ומחיר לבטח הדברים שצמחה ממנו שיערך לגבר ולו הדברים שצמחה כמו שזמרו אין מלמדן סתרי תורה אלא לבטח ולתם ולתלמודין ואתוהו פרקים: והנה כנגד כל אלו אמר הגה מאז באת אלי וכוונת מקצות הארץ. ומ"ש מסוף ירצה מוזן קדום גדלה מעלתך בעיני מרוב זריזותך על הדרישה ולמה שראיתי כשיריך לחוקק התשוקה לדברים העיוניים. וכנגד השני אמר וכאשר קראת עמי מה שקראת מחכמת התכונה ומה שקדם לך ממה שאי אפשר מבלעדי היוות הצעה להם מן החכמות והיא חכמת התשבורת. וכנגד שלישית אמר וחספתי שמהה לרוב שכלך ומחירות ההגיון נקשרה תוחלתי כך וראיתך ראוי לגלות סודות סתרי הגבוהה. כי מי שידע דרכי המוסף והשמירה מהטעות יודע ההקדמות הלוזקות מהכוונות או מהמדומות, יודע כי הדיעה המופתית א"א שיהיה כוונת ראוי לזה האיש לגבר לו סתרי הגבוהה כי אז יקבל נפש מה שיגלה לו המחס המסתרים ההם ואם לא זה מה שיאמר החכם אל יתקלה כמ"ש בצאנו כסיל אל תדבר כי יבזו לשכל מליך, ואמרו ואגיד לך אלו הכוונות אשר למדתיך על תלמודי האל ועל שאינו גשם וסיוותו גשם ומה שזמרו ב"כ בראשיתיתך על תלמוד העולם כי אלו ההקדמות אינם לוזקות כ"ש שיהיו ראשונות ושהם ממלאכת ההטעמה לא ממלאכת המוסף כלל, ולמה שספרי הגבוהה כפי דעת הרב אינם אלא סתרי החכמה לא רצה לגלות לתלמידו סתרי הגבוהה עד שידע חכמות והם חכמת הטעם וחכמת האלוקה, וזה אמרו ולא סרתי לדחותך מזה ולצוותך לדעת הדברים על הסדר. ואחר כך אמר

עגז

א הגה מאז באת אלי. רוצה לומר מוזן קדום שהיה דעתך לכה לפני: ב וכוונת וכו'. פי' קודם שכתב אלי לך כוונת לבא חזק הכונה בלבד גדלה מעלתך בעיני וכו', ויורה אימות זה הביאור אימתו והיה זה אחר הגיע אליו כתביך והרוויח וכו': ג קודם שאבחנו ציורך וכו' ויהי שקדם לך ממה שא"א מבלעדי. ר"ל כאשר קראת עמי הכיית התכונה וקראת עמי ג"כ מה שזאת הקדימה להכיית התכונה והיא חכמת התשבורת והתשבורה שהם קודמות בלימוד אל הכיית התכונה אל הוספתי כך שמהה וכו'. ר"ל וכאשר קראת עמי מה שקראת חכמת התכונה וקראת ג"כ קודם שכתב לפני מה שזאת הקדמה להכמת התכונה חכמת המספר והתשבורת וכו': ד לדעתיה מה אמיתך. ר"ל כדי שידע חכמת האלוהי שהוא כליות הלימוד: ה ושאיני לך אלו הכוונות. ר"ל שאיני לך כוונות המדברים מן העיונים האלהיים אם הם דרכים מופתיים אם לאו: ו ולא סרתי לדחותך מזה. לא נמנעתי מלדחותך רוצה לומר

ציורך: ואמרו וכאשר קראת עמי מה שקראת ממלאכת סתרי הגבוהה. כי מי שידע דרכי המוסף והשמירה מהטעות יודע ההקדמות הלוזקות מהכוונות או מהמדומות, יודע כי הדיעה המופתית א"א שיהיה כוונת ראוי לזה האיש לגבר לו סתרי הגבוהה כי אז יקבל נפש מה שיגלה לו המחס המסתרים ההם ואם לא זה מה שיאמר החכם אל יתקלה כמ"ש בצאנו כסיל אל תדבר כי יבזו לשכל מליך, ואמרו ואגיד לך אלו הכוונות אשר למדתיך על תלמודי האל ועל שאינו גשם וסיוותו גשם ומה שזמרו ב"כ בראשיתיתך על תלמוד העולם כי אלו ההקדמות אינם לוזקות כ"ש שיהיו ראשונות ושהם ממלאכת ההטעמה לא ממלאכת המוסף כלל, ולמה שספרי הגבוהה כפי דעת הרב אינם אלא סתרי החכמה לא רצה לגלות לתלמידו סתרי הגבוהה עד שידע חכמות והם חכמת הטעם וחכמת האלוקה, וזה אמרו ולא סרתי לדחותך מזה ולצוותך לדעת הדברים על הסדר. ואחר כך אמר

אברבנאל

קרישקש

רבי יוסף. כוללנו היה הוא רבי יוסף בן יהודה ז"ל טעם ש' שאי אפשר על דרך הפשט וצדוק ומכריח: הנה מאז באת אלי וכו'. קם למה אז זכר הרב צוהה התלמוד אליו וא"כ יבזו הכיורים ששלה אינו קודם צוהה ויהי דבריו שזכור הדברים כפי זמנם. וחספתי וכך ככתב אברבנאלי. וחספתי כפי דעתך לגבר אלו. ואין צורך כי היה זכר הדברים כפי זמנם ר"ל כיעטו מהלכו נכח לנמוד ממנו, וזה הוא מאז אברבנאלי. אמר זה זכר הכוונות ששלה אלו: בכתב וכו'. ויאה שמתלמד כל האדם נכח ים ובענין תלמודיה שיהי על חוף סוף קודם שיעני ללמודי האל הוא יבזו על שפת סופר, ומכאן שלח לבד התלמוד, ומה שקדם לך וכו'. רוצה לומר הדברים שצריך להבין המוסף והתשבורת והתשבורה, והם שאלה מהם שאי אפשר ממנו הגיע: א"א שיהי כפיך וכו'. אשר טוב שכתב סבבך, והמדות הלימוד והתשבורה, שהיו צורך ויערך נעניי הסודות והתשבורה, ר"ל לדעתיה שיתחייך ויהי נחמתי מהלכות. ולמה הניחו להקלם בלימודיות כי ידע שאי יעלה בלימודיות ויך עד האלוהים: נקשרת וכו', ר"ל שהסגנון יתן לו והם יהיה גדול האלוהים מהלמודיות: הדעות אשר למדברים. לא אמר זה לבד על הדברי העולם דבריו טעמו כי אם על מציאות האל והאדמות והיריקה הנשיות שכלם דברי התלמודים. הערה על יצין זה וכו'. אין כוונה בזה שיהיה מנחה לו טעמו שהוא. כי יבזו זה סודו למה שאמר שיהי דומה מזה, אכל אמר טעם שיהי שלל יבאר לו סודות המורה, היה אמר אליו שאלוהו פסוק או מאמר היה טעם, א"א שיהי

(6) **כתב** הרב המחבר והוא הלימודים הלימודיות רוצה בו חכמת התשבורת (3) א"א סרתי לדחותך מזה. היצין כזה ממה שתבקש נפשך החשובה שאררוב ואבאר לך בעינים דבריים אלהיים הייתי סומע אותך כזה בעבור שתקח העיוניים על הסדר ותשג

באת ונסעת חפץך כדי לגבר אלו, ויבזרו בלמודי וכוונת מקצות הארץ. אמר זה זכר הכוונות ששלה אלו: בכתב וכו'. ויאה שמתלמד כל האדם נכח ים ובענין תלמודיה שיהי על חוף סוף קודם שיעני ללמודי האל הוא יבזו על שפת סופר, ומכאן שלח לבד התלמוד, ומה שקדם לך וכו'. רוצה לומר הדברים שצריך להבין המוסף והתשבורה והתשבורה, והם שאלה מהם שאי אפשר ממנו הגיע: א"א שיהי כפיך וכו'. אשר טוב שכתב סבבך, והמדות הלימוד והתשבורה, שהיו צורך ויערך נעניי הסודות והתשבורה, ר"ל לדעתיה שיתחייך ויהי נחמתי מהלכות. ולמה הניחו להקלם בלימודיות כי ידע שאי יעלה בלימודיות ויך עד האלוהים: נקשרת וכו', ר"ל שהסגנון יתן לו והם יהיה גדול האלוהים מהלמודיות: הדעות אשר למדברים. לא אמר זה לבד על הדברי העולם דבריו טעמו כי אם על מציאות האל והאדמות והיריקה הנשיות שכלם דברי התלמודים. הערה על יצין זה וכו'. אין כוונה בזה שיהיה מנחה לו טעמו שהוא. כי יבזו זה סודו למה שאמר שיהי דומה מזה, אכל אמר טעם שיהי שלל יבאר לו סודות המורה, היה אמר אליו שאלוהו פסוק או מאמר היה טעם, א"א שיהי

ג

פתיחה

זר לבארו לך. וכאשר נזר השם כפרירה ופנית אל אשר פנית, א' (ז) העיוני החבורים הם אל הסכמה כבר שקטה, ב' (ד) ועוררתי ברידתך לחבר המאמר הזה אשר הברתיו לך ולדומים לך. ואם הם מעט, ושמתיו פרקים מפורדים, וכל מה שיכתב ממנו הוא יגיעך ראשון ראשון כאשר תהיה, ואתה שלום:

אמר שמיאל בן יהודה ו' תבון ז"ל, אמר הרב המחבר: מ הדועני דרך זו אלך בי אליך נשאתי נפשי: י אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם: כ הם אנך ושמע דברי חבמים ל ולבך תשית לדעתי:

המאמר הזה ענינו הראשון לבאר עניני שמות באר בספרי הנבואה, מהשמות ההם שמות מישתתפים. ויקחום הפתאים כפי קצת הענינים אשר יאמר עליהם השם ההוא המישתתף. ומהם מושאלים, ויקחום גם כן כפי הענין הראשון אשר הושאלו ממנו. (ה) ומהם מסופקים, פעם יחשב בהם

אמר

שדחיוך מלאך לך הענינים האלהים עם שאלתם על הקדמות לחכמת האלהים ולא יגלה לך החמת בדרכי. ז הקדמות המפורסות הם וכו'. ר"ל כשמים עמי בנבואה חמת ביד השמימי אותה הנבואה חל הסכמה חמת והיא לעשות זה הספר אל כל כשריות עומד עמי יחד בהתמה אותה הסכמה שקמה וזכה ולא הייתי לעשות ספר אחר שמימי יכול לדבר לך פה אל פה: ח אל עשוי שגברת ממני פרידתך שגברתי להבדל המחבר הזה. ומאל שהמפורסם והסגדרה הם פנת חבור זה הספר הנכבד: ט הדועני דרך זו אלך, אם אלך בדרך חבור זה ביוהגו וכו בדרך כולונוכח ביוהגו כי תשובתי חלד יח: י חלובס אישום. החכמים אקרא לעיני נזה הספר כי אתה תקבלו חומלת כלל הכרקים. חמס קול הגדרה שלי יגיע לבני אדם מכלתי חכמה כי מה הם יקבלו חומלת בקצת פתך זה החזירי: ב אלך איך ישמע דבני חכמים. ר"ל דעת החכמים הקדומים: ג ולבך תשית לדעתי עיוך נזה הספר יהיה לדעת

שם טוב

שגור השם כפרירה ופנית לבאר פניות העיוני חומס החבורים אל הסכמה אחת והיא לעשות זה הספר, אבל למה שהיית עומד עמי בהתמה לא הייתי רוצה לעשות הספר אחר שהייתי יכול לדבר לך סתרי התורה פה אל פה כי אלו הדברים איך ראוי שכתבו לאל להכרח, אבל עכשיו שנתפרדת ממני פרידתך שגברתי לחבר המחבר הזה, נמצא שהחבורים והפירדה הם סתרי חבור זה הספר הנכבד: אמר הרב הדועני דרך זו אלך, והרצונו כי אלך דרך התורה כחומלת על דרך הפילוסופיא כחומלת כי תשובתי אלך שהוא החמת הראשון: ואומר אליכם אישים אקרא, וזה לכס החכמים אקרא לעיני נזה הספר כי הם יקבלו חומלת בכל הפרקים. חמס קול הגדרה שלי יגיע לאנשים הנלתי חכמים: ואמר עוד הע אונך, וזה כי נזה הספר ישמעו דברי החכמים הקדומים ואולם ראוי שישים האדם לב לדעת הרב כי הוא חמת: אמר הרב המחבר הזה ענינו הראשון וכו'. וזה

הפתיחה ויכול דברים רבים, ראשונה למה חויר זה הספר ומה שזה שאלת מוחת הפתיחה לאיש אשר הוא נכון בתורה חלד החכמה אשר ידע. והנה יתאלו בתורה דברים שגלגו מותר, כי הרחקת הגשמות ממנו יח: עם שירצו כרוב הפסוקים שהשם הוא גשם אינו מכלל הספרים אבל ראוי שיכתתו נזה ההמון והסגולות ורמזו לדרוש לקטנים ולגשים ולעמי הארץ ולהניול לקטנים שהשם אינו גשם, וזכה רוב סכרו על בואור זה, והתחיל ראשונה בפרקיו בציאור חמימת הגלס כי ההמון ממנו כולל ההגשמה להמון וכאלו שאר הענינים הגשמיים חלק לו ויחשיגו לו. ואחר שהש"ו אינו גשם יחתייב מזה שכל חקיי הגשם ושולל ממנו אחר שאינו גשם וזכה ויחוייב לדבר דברים מסתרי התורה כמו שאנחנו עתידים לבאר כי הכל נמשך אחר הרחקת הגשמות, ואם יקבל האיש התורני שהשם אינו גשם יחוייב שיקובל דברים רבים שזה החומת עליהם בחכמות, ואם בלא בתורה דברים שגם סותרים לזה על הכל נאמר דברה תורה כלשון בני אדם וראוי שיפורשו, לכן היתה כונת זה המחבר הנכבד לבאר שגם התאסופים אשר בלא חמת בספרי הגנואה: ויקחום הפתאים כפי קצת הענינים אשר יאמר עליהם השם האלו, ולבדך אתה שמת המושאלים ויבטום ההמון כפי הענין הראשון אשר הושאלו ממנו. ומהם מסופקים ויחשבו ההמון שהם מוסכמים או יחשבו

השם

קרקשקש

וחשבו חממת בדברים האמתיים: (ז) העיוני החבורים הם. כיבור ימי חביתך עמי אל הסכמה כבר שקמת כלימו על הסכמה אחת הייתי בימים לחבר בחלה והיא ספרי הנבואה וספרי ההשואה וכבר שקמת אותה הסכמה ונבליתי שאל לעשות: (ד) ואם העיוני החבורים ההם הערה לבד היתה ויא יצאתה לפועל ועוררתי פירדתך לחבר זה המאמר: (ה) ומהם מסופקים, כאלו תאמר עלם שהוא שם מפורש או מסופק יאמר ימי הצורה המינית והיא המלאכותית והיא ויכתיב שהחבר הוא ימי שמונו עד שיתפישו כצלם אלהים שרצונו בו החמונה והתואר והש"י אינו גוף שהיהו בעל תואר ותכונה כחומר ובאלה שמות רבים

אברבנאל

יבאר מה הסערה, כי נזה לעינינו כיוע רב לו אליך בדבר הזה וזו סערה אש"ם שלא יגלה מה היא: וכאשר גור וכו'. ר"ל כהמון שנתחבר עמי, והאלהים המפורסם העיור והניחו לבאר סודות חזונה, והיא חמנו אל הסכמה שגבר שקטם ר"ל אל הסכמה שזה יגלה מהשם הרב לבאר לו עניני התורה ושבקך משנה לבואור מתחון וזכור בו על חומת פיוא. ואחר שזה מה עם הספר והאלהים ש"י כהמון לבאר דבר עוד מה עסקה הכיורה. ואחר ששקמה היות הביאור כבאר ולא בעל פה, כי אלו הים הם תלמודי הים מלאך שום אל שום ושידיתו שגם המחבר: הורעיני דרך זו אלך. ר"ל דרך שמי הורה או דרך החקירה והפניות הפסוקים: אליכם אישים אקרא. ר"ל אליכם היינו חומס אקרא ענינים, עם היות שקולי והיא הסכמה ששפיעה לבני אדם. חמס אונך כו'. ר"ל שגם דברי חכמים אשר אינם כבד הם אל כל המעלות האלהים ויבן דעתי: והמאמר הזה כו'. דרך הספר הזה המחבר הרישונה לבאר היות חכמיים, והוא סוכבס, וזמן הסכה ואחר שהוא יבארה משני הספן אשר בכל מין מהשמות הנהו עובדו ויקחום הפתאים, ולא היותו חכמים ולא הידידים, לפי חקין שגם כסם כלל. ובסוגה ששנית היא בואור המשלים ביוסור, והנה שגם בואור הפניות כונה ראשונה, ובאור הכוללים יימי המצות, לני בלאור הפניות קודם לבאר השלום, ולא יתבאר השלום כי אם בציאור הפניות אשר כסם לא יתבאר. י"ג עם ימי אחר שיהי הוא ש"י שגם ליתר שאלת חכמים, ואלו שאין ראוי להניסם כלם בלאור, ולא איך זה אמרו על שמיים יחד. לני שפמלטי יחזיר הוא ש"י שגם ליתר שאלת חכמים, ואלו שאין ראוי להניסם כלם בלאור, ולא איך זה אמרו על שמיים יחד, ושכאף רחמי שילידתו ההמון, ושכך הרב להודיע שלא הגדו להם.

בהם שהם יאמרו בהסכמה, ופעם יחשב בהם שהם משתתפים. ^א ואין הכונה במאמר הזה להבינם כולם להמון, ולא למתחילים בעיון ולא ללמד מי שלא יעניין רק בחכמת התורה ר"ל (ג) תלמודה. ^ב כי ענין המאמר הזה כולו וכל מה שהוא ממנו הוא חכמת התורה על האמת. ^ג אבל כונת המאמר הזה להעיר איש בעל דת שהורגלה בנפשו ועלתה בהאמנתו אמתת תורתנו והוא שלם בדתו ובמדותיו ועיניו בחכמת הפילוסופים וידע עניניהם (ד) ומשכו השכל האנושי להשיגו במשכנו (ה) והציקוהו פשטי התורה (ו) ומה שלא סר היותו מבין מדעתו או הבינתו זולתו מעניני השמות ההם המשתתפים או המושאלים או המסופקים, ונשאר בסכוכה ובהלה. (ז) אם שימשך אחרי שכלו וישלך מה שידעהו מהשמות ההם (ח) ויחשוב שהוא השליך פינות התורה, (ט) או שימאך עם מה שהבינו מהם (י) ולא ימשך אחר

שם טוב

השם משותפים: ואמרו ואין הכונה במאמר הזה להבינם ככל להמון כו' ולא ללמד למי שלא עיין רק בחכמת התורה, ירצה לפי שחכמת התורה כוללת כל חכמה שתבאר תמצאות הכל ואחדותו וירחקת השמות ומתרי הטבע והכללות וכלל מעשה בראשית ומעשה מרכבה, הנה מי שעיין בחכמת התורה כבר יוכל במאמר הזה להשיגו כולו, ובכ"ל זה פירש מה נרצה אללו הנה בחכמת התורה רוצה לומר תלמודה, והוא ביאור המצוה ודרך חרץ והוויית אביו ורנח: אבל כונת המאמר הזה להעיר האיש שיש לו שבעה תנאים. האי' שיהיה בעל דת. ה'ב' שיהיה דת מתורקת הקדושה. ה'ג' שיהיה שלם בחמונתו ושעשה הפעולות הטובות המכונות בתלות. ה'ד' שיעיין בחכמת הפילוסופיה וידע מה שיעיין, ה'ה' ששכלו משכו להשכיתו במשכנו רוצה

אמרתי

דעתי וכוונתי ואין הכוונה במאמר הזה להבינם כו'. ר"ל שאין כוונת זה הספר להבין עניני השמות המסופקים והמשתתפים והמושאלים להמון וכו'. ב' כי עיני המאמר הזה כלו. ר"ל חמתי מה הולכתי לפרש המצות והתלמודה כי בלתי זה המאמר היה המצות על החמת ומפני זה הולכתי לפרש תלמודה ר"ל ביאור המצות: ג' אבל כונת המאמר הזה. ר"ל כונתי בזה המאמר להעיר איש שיש לו שבעה תנאים כמו ל' עניני הכונה. הראשון שיהיה בעל דת. השני שיהיה דת מתורקת הקדושה. השלישי שיהיה שלם בחמונתו ושעשה הפעולות הטובות המכונות הנה צמות, הרביעי שיעיין בחכמת הפילוסופיה וידע מה שעיין. החמישי ששכלו משכו להשכיל בפנינים המושכלים בפעל. הששי שהציקוהו פשטי התורה.

לומר שידע הענינים וידע המדרגת הדברים העיוניים פשטי התורה כי פשטי התורה הם הפך זה שהבכרו בחכמה. השביעית מה שלל סר היותו מבין מדעתו או הבינתו וולקו רוצה לומר שידע פשטי השמות וכו' יד זה וס' כפשוטו שהוא עין מחש ויד מחש ולכן התחדש לו מבוכה: או הבינתו זולתו אחד מהבכמים אשר אין להם שם על פני חוץ בידיעת האמתיות אבל כורה ל' כי עין ויד ורגל הם כפשוטם ואין להם תוך ולכן התחדש לו המבוכה מצד עצמו ומצד רבו. ואחרים פירשו שיהיה מבין מדעתו או מולתו קצת עיוני השמות המושאלים כדי שיהיה לו הפעה ואז יהיה לו מבוכה גדולה שאינו יכול לעשות הביאור בשלמות על עניני השמות ההם ומפני זה יועילנו זה המאמר, והפירוש הראשון יראה לי יותר. ואמנם תנאי הראשון שיהיה בעל דת הוא מבואר שאם אינו בעל דת לא יספק, וגם התנאי השני שיהיה מתורקתו הקדושה שאם לא יהיה מתורקתו זה הספר לא יועיל כלום אבל הוא כותר שער הדקות הנמצאות. והשלישי שיהיה שלם בחמונתו שאם לא יאמין בתורה אינו צריך מורה הכוכבים כי אינו נכוד. והרביעי שיעיין ג"כ הוא מבואר שאם לא יעניין בחכמת הפילוסופיה לא יהיה מספק כי לא ירחיק מפעל השמחה מירידת טבעי כנמצאות, הנמשעות, והחמישי הוא מבואר ג"כ שמשכו השכל האנושי להשכיתו במשכנו כי לא יחשוב מה שכל בחכמות הוא מעשה תעתיקים כמו שחשבו הגויים שקדמו לחכמות ערמוניות לכן אמר שמשכו השכל האנושי להשכיתו במשכנו כי אז יוכל לדעת מעלת השכל מה הוא כי יאמת שאין יכולת לספור המושכלות הראשונות ולא תחולות הנמשכות מהם וזה דבר ידוע לבעלי השכל. הששי שהציקוהו פשטי התורה כי יחשוב כי וידבר וכו' אל משה לומר ומה אל מה שכלו ואלו הם כפשוטו ולא תחזקו ואלו תחזקו, ואולם התנאי זה הוא תנאי ברור ג"כ כי אם יבין פשטי השמות כפי מה שראוי שיוכח לא ימאך לו מבוכה וספק: ואמרו ונשאר במבוכה ובהלה אם ימאך אחר שכלו וישלך מה שידע מהשמות ההם אשר אינו אלל ידיעה דמיונית ויחשוב שהוא השליך פינות התורה. וכשימאך עם מה שהבינו מפשטי התורה ולא ימאך אחר שכלו אך ישליכוהו אחרי גוו וטעה מעליו כאלו בחירת השכל היא

לכנעל

אברבנאל

ר"ל תלמודה כו'. אמרו כי עיני המאמר הם הוא ההנללתי למה נצטרך לומר ר"ל תלמודה. ואמר שראוי היה לכתוב זה כיון שהכמת הוניה לא נאמר לנד על ההלמוד, כי גם יירצה להלכות כו'. להעיר איש כו'. ר"ל כי ספק השמות אינו לשלבוסיים כמחלט, כי אין להם מורה ולא תארי שלמות אינ'ם שאינם שייכים לפרות והרעות שהוא שלם במיני השלסיות כלם: (ג) ומשכו השכל האנושי להשיגו במשכנו. פירוש כי אחר שלמד ועיין בחכמת הפילוסופיה וראה דרכם וסופריהם על מיצאותו ואחרותו ויתוהו בלתי גשם ולא שיגורו (ד) והציקוהו פשטי התורה. פירוש כי כשראה בחורה שיתואר השם בהתאים מורים על התגשמה והפעלות עומד נבון והוא סופר בין שתי המעשיות אם ימשך אחר שכלו וירחק אותם התארים מהש"ת אשר זאת הכוונה הוא דעת החורה או הוא ימשך אחר פשוטי התורה וישלך אחר גוו מה שלמד מהחכמה האמתית אשר הרחיק הרחיק גמורה מהש"ת כל גשמיית וכל שינוי: (ה) ומה שלא סר היותו מבין מדעתו או הבינתו זולתו. ורצה בו שהיה מבין שהשמות הרים כפשוטם: (ו) אם שימשך אחרי שכלו. הריעו בו במה שלמד מהענינים אליהם מתכבת הפילוסופיה ולא יבין השמות הרים כפשוטיהם: (ז) ויחשוב שהוא השליך פינות התורה. רוצה בו אם ימשך אחר דעת הפילוסופיה: (ח) וישאר עם מה שהבינו מהם. ירצה בזה שהיה מבין אותו כפשוטיהם: (ט) ולא ימשך אחר שכלו. ר"ל השכל האנושי שמשכו להשיגו במשכנו והיא האמונה האמתית בהש"ת שאינו גשם ולא בעל תארים

קרקש

מהם מושאלים ומהם מושותפים: (ג) תלמודה. ר"ל לימוד התורה לא החכמה האמתית המקובלת אשר היא מהבארות בחכמה האלהית כאלו תאמר שהש"ת אינו גוף ולא שיגור העדר והפעלות ושנינו וכל התארים אשר יתואר בהם בחורה הם מאורי פעולות או תארי שלמות אינ'ם שאינם שייכים לפרות והרעות שהוא שלם במיני השלסיות כלם: (ג) ומשכו השכל האנושי להשיגו במשכנו. פירוש כי אחר שלמד ועיין בחכמת הפילוסופיה וראה דרכם וסופריהם על מיצאותו ואחרותו ויתוהו בלתי גשם ולא שיגורו (ד) והציקוהו פשטי התורה. פירוש כי כשראה בחורה שיתואר השם בהתאים מורים על התגשמה והפעלות עומד נבון והוא סופר בין שתי המעשיות אם ימשך אחר שכלו וירחק אותם התארים מהש"ת אשר זאת הכוונה הוא דעת החורה או הוא ימשך אחר פשוטי התורה וישלך אחר גוו מה שלמד מהחכמה האמתית אשר הרחיק הרחיק גמורה מהש"ת כל גשמיית וכל שינוי: (ה) ומה שלא סר היותו מבין מדעתו או הבינתו זולתו. ורצה בו שהיה מבין שהשמות הרים כפשוטם: (ו) אם שימשך אחרי שכלו. הריעו בו במה שלמד מהענינים אליהם מתכבת הפילוסופיה ולא יבין השמות הרים כפשוטיהם: (ז) ויחשוב שהוא השליך פינות התורה. רוצה בו אם ימשך אחר דעת הפילוסופיה: (ח) וישאר עם מה שהבינו מהם. ירצה בזה שהיה מבין אותו כפשוטיהם: (ט) ולא ימשך אחר שכלו. ר"ל השכל האנושי שמשכו להשיגו במשכנו והיא האמונה האמתית בהש"ת שאינו גשם ולא בעל תארים

זה אחר זה אבל מפוררים ומיעורבים בענינים אחרים כמה שנבקש לכאור, כי כוונתי שיהיו (3) האמתיות מושקפות סמנו ואחר יעלמו ⁸ עד שלא תחלוק על הכוונה האלהית (אשר אין ראוי לחלוק עליה) אשר שמה האמתיות המיוחדות בהשגתו, נעלמות מהמון העם, אמר סוד ה' ליראיו. דע כי הענינים הטבעיים גם כן אין ראוי לגלותם ² בלבד קצת התחלופותיהם כפי מה שהם עליו בביאור. וכבר ידעת אמרם ו'ל ולא במעשה בראשית בענינים. ואילו באר שום אדם הענינים ההם כלם בכפר יהיה כאלו דרשם לאלפים מבני אדם. ולזה הביאו הענינים ההם גם כן בספרי הנבואה במשלים ודברו בהם ר"ל בחידות ומשלים להמשך אחר דרך ספרי הקדש בעבור שהם ענינים ביניהם ובין החכמה האלהית קורבה גדולה והם ג"כ סודות מפוררות החכמה האלהית. ולא תחשוב שהסודות העצומות יהיו ידועות עד כלתיהם ואחריהם לאחד מכלם, אבל פעם יוצין פעם האמת עד שנגחשבונו הם ואחר כך יעלימוהו

שם טוב

אפרי

אמר זה. ר"ל אפי' שאלים מסודרים היו יכולים להיות זה אחר זה ולא יהיה דבר אחר יתבסס קני זה לזה אפי' כי אינם זה אחר זה: זה עד שלא תחלוק עליהם. ר"ל כדי שלא תחלוק בכוונה על הכונה האלהית: י אשר אין ראוי לחלוק עליהם. ירמוז להאמנה הסודית: ב בלידת קצת התחלופותיהם. ר"ל שאי אפשר לגלות קצת ענינים מהכמת הקטע לכל אדם והוא ללמד ענין החמור התורה כי שמה האמתיות המיוחדים בהשגתו נעלמות מהמון העם: ואמרו וכן הדברים הטבעיים אין ראוי לגלותם וירמוז החמור הראשון וגם שמה ההתחלות ששם החמור והאזורה וההעדר הרמז במלת צור בציורו הכני עומד למיך שם על הארץ: וכבר ידעת אמרם ולא במעשה בראשית בענינים שריא חכמת הנהגה רוצה לומר נמצאות מתחדשות בהתחלה הם נעמקתם בחקירות הטבע האחרונה מעשה בראשית גרלה על מעשה עומד בראשית בראשית ובתחלה היא נעלם המתאווה וכאשר התחלה היא נכללת עם שריא צורת המתנועע וזאת הצורה מקנה על התנועה אשר בו מציאותו ואינו כח מתקפץ בחקירות אצל הוא נבדל ממנו מקרה מעשה מרכבה כי הסוס נקרא לרובץ ואינו הרובץ נקרא טפל לטוס. ויתבאר מזה שביאור מלאי הנבואה חקירה בראשית וממעשה מרכבה אי אפשר לשלם ויתבאר לגלותו אמליו שודר עם האחר פנים אל פנים כ"ש שיעשה זה בחבור שיהיה מטרה וכו' וגם כי הוא מעט מזל התורה האמרה ולא במעשה בראשית ולא במעשה בראשית בענינים והבנה צוה כי אין ראוי לחלוק על הכוונה האלהית כמו שאמרנו: ואמרנו ודברו בהם ההכמים בחידות ומשלים וירמוז אל מפתחן שהיה-קורא החמור נקבה והאזורה זכר ואמנם דברי בהם שמשלים בעבור שיש ציורים ובין החכמה האלהית קורבה גדולה והם ג"כ סודות מפוררות החכמה האלהית כי חכמת הטבע והאלהות כבר שחמקו עם חקירת החמור הראשון אלא שחכמת הטבע תחוקר בהם מזל שהם התחלות לנמצא טבעי וחכמת האלהות מזל שהם התחלות לנמצא וחסלים מוחסים: ואחר זה אמר הרב שבענינים המבואר הוא גם כן חכמי שהסודות עצומות בהם אינם ידועות על תכליתם ואחריותם לאחד ממנו לא כן אבל פעם יצין לנו האמת ואחר כך יעלימוהו הטבעיים וירמוז קורב המשיג ועומק המושג והמבטאים וירמוז כי אין מעישה ויוקר גדולה משגת האמת מההרגל והמנהג כמו שהתבאר

אברנאל

קרקוש

רוצה לומר יגדל הספר: (3) האמתיות מושקפות סמנו. וירמוז בו שמה שלא יבטל הענין אשר ארצה להודיע ואחר יעלמו סוד סודות התורה ראו לדבר ברומים ולא בביאור. והנה במעשה מרכבה (4) ר"ל אפי' שאלים מסודרים היו יכולים להיות זה אחר זה ולא יהיה דבר אחר יתבסס קני זה לזה אפי' כי אינם זה אחר זה: זה עד שלא תחלוק עליהם. ר"ל כדי שלא תחלוק בכוונה על הכונה האלהית: י אשר אין ראוי לחלוק עליהם. ירמוז להאמנה הסודית: ב בלידת קצת התחלופותיהם. ר"ל שאי אפשר לגלות קצת ענינים מהכמת הקטע לכל אדם והוא ללמד ענין החמור התורה כי שמה האמתיות המיוחדים בהשגתו נעלמות מהמון העם: ואמרו וכן הדברים הטבעיים אין ראוי לגלותם וירמוז החמור הראשון וגם שמה ההתחלות ששם החמור והאזורה וההעדר הרמז במלת צור בציורו הכני עומד למיך שם על הארץ: וכבר ידעת אמרם ולא במעשה בראשית בענינים שריא חכמת הנהגה רוצה לומר נמצאות מתחדשות בהתחלה הם נעמקתם בחקירות הטבע האחרונה מעשה בראשית גרלה על מעשה עומד בראשית בראשית ובתחלה היא נעלם המתאווה וכאשר התחלה היא נכללת עם שריא צורת המתנועע וזאת הצורה מקנה על התנועה אשר בו מציאותו ואינו כח מתקפץ בחקירות אצל הוא נבדל ממנו מקרה מעשה מרכבה כי הסוס נקרא לרובץ ואינו הרובץ נקרא טפל לטוס. ויתבאר מזה שביאור מלאי הנבואה חקירה בראשית וממעשה מרכבה אי אפשר לשלם ויתבאר לגלותו אמליו שודר עם האחר פנים אל פנים כ"ש שיעשה זה בחבור שיהיה מטרה וכו' וגם כי הוא מעט מזל התורה האמרה ולא במעשה בראשית ולא במעשה בראשית בענינים והבנה צוה כי אין ראוי לחלוק על הכוונה האלהית כמו שאמרנו: ואמרנו ודברו בהם ההכמים בחידות ומשלים וירמוז אל מפתחן שהיה-קורא החמור נקבה והאזורה זכר ואמנם דברי בהם שמשלים בעבור שיש ציורים ובין החכמה האלהית קורבה גדולה והם ג"כ סודות מפוררות החכמה האלהית כי חכמת הטבע והאלהות כבר שחמקו עם חקירת החמור הראשון אלא שחכמת הטבע תחוקר בהם מזל שהם התחלות לנמצא טבעי וחכמת האלהות מזל שהם התחלות לנמצא וחסלים מוחסים: ואחר זה אמר הרב שבענינים המבואר הוא גם כן חכמי שהסודות עצומות בהם אינם ידועות על תכליתם ואחריותם לאחד ממנו לא כן אבל פעם יצין לנו האמת ואחר כך יעלימוהו הטבעיים וירמוז קורב המשיג ועומק המושג והמבטאים וירמוז כי אין מעישה ויוקר גדולה משגת האמת מההרגל והמנהג כמו שהתבאר

פתחה

יעלמוהו הטבעים והמנהגים עד שנשוב כליל חשוך קרוב למה שהיינו תחלה, ונראה כמי שיברק עליו הברק פעם אחר פעם והוא בלי חוק החשך. והנה יש ממנו מי שיברק לו הברק פעם אחר פעם כמעט הפרש בעיהם עד כאילו הוא באור תדיר לא יסור וישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי, (ח) ונאמר בו כי קרן עור פניו. ויש מי שהיה לו בין ברק וברק הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים. וסגסם מי שיברק לו פעם אחת בלילו כלו והוא מדרגת מי שנאמר בהם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרשים רבים או מעטים. ויש מי שלא יגיע למדרגת השכן בו כבקר, (ז) אבל בגשם שזורך, או כיוצא בו מן האבנים וזולתם אשר יאירו במחשבו הלילה, ואפילו האור שהוא הקשן אשר זורה עליו גם כן אינו תדיר, אבל יציין ועולם כאילו הוא (ח) להט החרב המתהפכת, וכפי אלו הענינים יתהלפו מדרגות השלמים. אמנם אשר לא ראו אור כלל אפילו יום אחד אבל הם בלילה

אפדי

הראשון דרך משל כי תאמר נחמתי העולם: ל חלל בגשם טהור. ו"ל מה שהיכול לגדול הוא משל לנביאים חלל ענביו מדברי חכמה בו להט החרב המתהפכת. שדמו אל שכל האדם שהוא פעם יוצן ופעם יעלם והכרוזים הם המהשכ והשכל בלגם: ג וכפי אלו הענינים יתהלפו המדרגות, ו"ל מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שהיה לו בין בריקה לבריקה הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי וחלמי בו כי קרן עור פניו והוא כמי שיהיה לו בין ברק וברק הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרשים רבים או מעטים. ויש מי שלא יגיע למדרגת השכן בו כבקר, (ז) אבל בגשם שזורך, או כיוצא בו מן האבנים וזולתם אשר יאירו במחשבו הלילה, ואפילו האור שהוא הקשן אשר זורה עליו גם כן אינו תדיר, אבל יציין ועולם כאילו הוא (ח) להט החרב המתהפכת, וכפי אלו הענינים יתהלפו מדרגות השלמים. אמנם אשר לא ראו אור כלל אפילו יום אחד אבל הם בלילה

שם טוב

השפאר הראשון ממה שאחר הטוב עד שגשבו למה שהיוו בתחלה כליל חשך כי השכלות דומה לחשך, ונראה בדיעת הכמות והקרי הורה כמי שיברק עליו הברק פעם אחר פעם וזו כליל חוק החשך. והע כי כל איש מומת למה שהיה המור מעורב בו היינו כאלו אהנו בחשך והאור י"ח מחוק עין שזכב שיברק עליו הברק והוא מדרגת הנביאים שיצין עליו שכל הפועל מאורו הגדול אם יברק עליו ל"ח יסור וישבו הלילה חלל כיום וזהו מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרשים רבים או מעטים. ויש מי שלא יגיע למדרגת השכן בו כבקר, (ז) אבל בגשם שזורך, או כיוצא בו מן האבנים וזולתם אשר יאירו במחשבו הלילה, ואפילו האור שהוא הקשן אשר זורה עליו גם כן אינו תדיר, אבל יציין ועולם כאילו הוא (ח) להט החרב המתהפכת, וכפי אלו הענינים יתהלפו מדרגות השלמים. אמנם אשר לא ראו אור כלל אפילו יום אחד אבל הם בלילה

קרקשקש

שהם כפוזרים: ג) ונאמר בו כי קרן עור פניו. ויש מי שהיה לו בין ברק וברק הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרשים רבים או מעטים. ויש מי שלא יגיע למדרגת השכן בו כבקר, (ז) אבל בגשם שזורך, או כיוצא בו מן האבנים וזולתם אשר יאירו במחשבו הלילה, ואפילו האור שהוא הקשן אשר זורה עליו גם כן אינו תדיר, אבל יציין ועולם כאילו הוא (ח) להט החרב המתהפכת, וכפי אלו הענינים יתהלפו מדרגות השלמים. אמנם אשר לא ראו אור כלל אפילו יום אחד אבל הם בלילה

אברבנאל

משה וימרת ויתנבאו ולא יספו, ה"ק לזר עד ומשם מי שזכה לו בין בריקה לבריקה הפרש רב והוא מדרגת רוב הנביאים, ומהם מי שישבו הלילה אצלו כיום, וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר להם ויתנבאו ולא יספו. ומהם מי שהיה בין בריקה לבריקה הפרשים רבים או מעטים. ויש מי שלא יגיע למדרגת השכן בו כבקר, (ז) אבל בגשם שזורך, או כיוצא בו מן האבנים וזולתם אשר יאירו במחשבו הלילה, ואפילו האור שהוא הקשן אשר זורה עליו גם כן אינו תדיר, אבל יציין ועולם כאילו הוא (ח) להט החרב המתהפכת, וכפי אלו הענינים יתהלפו מדרגות השלמים. אמנם אשר לא ראו אור כלל אפילו יום אחד אבל הם בלילה

אשר הוא אור בטוהר גדול שיהיה כח אהרן נהדרש שיברק לשני' וזכה להם בעשה ספר תהלים והבר שליטה משלי

בהם מאוסה, כי לא ירחיק הסכל הנמחר הערום מן ידיעת טבע המציאות, הנמנעות. ואם יעיין
 בהם שלם חשוב לא יבלט מאחד משני דברים, אם שיקחם כמשמעם ויחשוב רע באומר ויחשבהו
 לסכל ש' ואין בזה סתירה ליסודי האמונה. או שישים להם תוך, וכבר נצל, ויחשוב טוב על האומר,
 יתבאר לו התוך שבמאמר ההוא או לא יתבאר. ואמנם ענין הנבואה ובאור מעלותיה ופירושו משלי
 ספריה יתבאר בזה המאמר ה' בדרך אחד מן הביאור. ופניו אלו העניינים הנחתו מחבר שני הספרים
 ההם כפי מה שהיו, והספיק לי מזמרון יסודות האמונה וכללי האמיתות בקיצור ורמזים קרובים לבאור
 עם מה שזכרתי בחבור הגדול משנה תורה. אבל המאמר הזה דברתי בו עם מי שנתפלגים, כמו
 שזכרתי, וידע הכמות אמיתיות, והוא מאמין לדברים התוריים, נגוד בעניניהם אשר ערבבם בהם
 השמות המסופקים והמזשאלים. והנה נביא פרקים בזה המאמר שלא יהיה בהם זכרון שם משתתף,
 אבל יהיה הפרק הצעה לזולתו. או יהיה הפרק מעורר על ענין מעניני שם משתתף, איני
 רוצה לנלות זכרון השם שהוא במקום ההוא. או יהיה הפרק שהוא פפרש משל מהמשלים או מעורר
 על ענין אחר שהוא משל. או יהיה הפרק כולל ענינים זרים שמאמינים בהם הפך האמת מפני
 שיתוף השמות. * (5) או מפני שאת המשל במקום הנמשל, או שאת הנמשל במקום המשל. *
 שזכרתי המשלים נקדים הקדמה, והיא זאת :

דע כי מפתח הבנת כל מה שאמרוהו הנביאים ז"ל וידיעת אמתתו, הוא הבנת המשלים ועניניהם
 ופירושו מלותיהם. כבר ידעת אמרו וכיד הנביאים אדמה, וידעת אמרו חוד חידה ומישול משל,
 וידעת כי מרוב עשות הנביאים המשלים אמרו הנביא, המה אומרים הלא משלים הוא. וכבר

שם טוב

דברת בחירות ונמשלים וכן החכמים להודיע כי אינו כמו
 שיחשוב הסכל המזון הכרטיס שמעשה דבראשית אין לו חן ולא
 ולא גם כן דברי החכמים אבל כל הדברים דריוני בלאור
 עם שביאור גם כן ראוי שיהיה סתום לכלתי בלאור על
 הכונה האלקית כמו שאמרנו. וכלל כי המאמר הזה הוא
 למי שנפלגים וידע באלהת החיות אמתות והוא מחמין
 לדברים התוריים נגוד בעניניהם אשר יערבבוהו השמות
 המסופקים והמזשאלים : ואמרנו או יהיה הפרק כולל
 ענינים זרים שמאמינים בהם הפך האמת וכו', יראה
 שהמענין יקח מה שהוא משל כפשוטו או מה שהוא כפשוטו
 שהוא משל וכזה יעשה המענין ולפי זה התאמר ישמרהו
 שלא יעשה. ואחר שזכרתי המקומות אשר בהם יעשה נקדים
 הקדמה אחת והיא זאת :

דע כי מפתח הכנת כל מה שאמרנו הנביאים וידיעת אמתתו היא הכנת המשלים ועניניהם ופירושו מלותיהם והרצון

15

אברבנאל

שאלתי, אלך כחוננו לשי שאמר ואם נזכר מה שצריך לבאר במצא
 סגולתו בלתי נחוצ כמזון טעם אשר עוד שאלו יהיה כלול הפתול
 לנכר ענין הכרעות וגלוי הנבואה להזון והוא ענין המנה, ח"ש והזמון
 אמנם שפדלנו רש לומר וזמון טעם כלול אמנם שפדלנו לנכר עניני
 כדרכות שהן בלתי ראוי : ואמנם ענין הנבואה כו'. ר"ל והיא א"כ
 היה לו לר' שלם יבאר מה שהיה עניני הנבואה. היה להסביר לזה אמר
 שעניני הנבואה שאלוהי לא יעמוד עליהם בענינו על דברי הכרעות, ואלו
 נזכר לחשוב כחלוש כמו שפדלנו דברשות, סוכרית לנכר כנס, אבל
 יהיה בלשון אמר הפניאור, ר"ל שיהיה ענין ויכנס ענינים כיון שזכור :
 ואחר שהזכרתי המשלים נקדים הקדמה. בלשון אמר יהיה כפשוטו
 לשי שיראה שיש שדבר הכי עד שמה הוא במשלים, והכרעות שיהיה
 היא ז"כ נמשלים וזנייני טעם טעם. אבל לחשוב עניני בענין הכיור
 הכרעות המבוא הנבואה לנכר נמשלים, והוא נמשלים וזנייני טעם
 כרעות, וענין כדרכות ודבר בניי המשלים וזנייני טעם. ויחולל הדעות
 ומכוחו ונכוח העיתות, סגם מפתח הכנה וכל מה שאמרוהו וכל מה שפדלנו לנכר דבריים, הכי הוא נג' דברים. הא' הוא הכנה כרעות ר"ל
 משלים. הכ' הוא ענינים ר"ל ידיעה הנמשל והמכונן טעם. כו' ופי' מלותיהם ר"ל שידעו שיהיה מלות משל כדי שנקראו ועוד שיש יורו על אחת
 כמשל ולא על ממשל ודבר אחר, כי כמלה יורו ע"ז כבנותיהם. והיה זה מפתח הכנה דברי הנביאים כלם, כי איך ידע אמתת המסופקים אם לא
 דע קודם אם משל או כפשוטו. וכן כן ייודע העיתות והמכוננות לא נדע אמתתה כי אם אחר שידעו חסידים שם משל : כבר ידעת
 אמרו ודבר הנביאים אדמה. כהשלל דברי הכרעות ר"ל סתומים ופי' מאמרי חכמים ז"ל. ה', ויודע בנייני אמתת (המשל י"ב ח"ה).
 מה חידה משל (יחולל י"ב ח"ה). ג', הכנה אומרים בלשון משל משלים הוא (משל כ"ה ח"ה). ד', לנכר משל ומלותיהם דברי חכמים ויחידותם
 (משל ח"ה ו'). וסגולת המאמר המדבר למען סיו דומים דברי תורה עד שלא עמד שלמה ואחר שני וקם ואחר זה שהוא מלאך סלע. והוא יתחברש

אמרו

ש ואין בזה סתירה ליסודי האמונה. אם יתשוב רע באומר אין
 בו שום סתירה, אבל נמשלי כנבואה אם יתחייב רע באומר יגיע
 סתירה לאו' הנבואה למפיק הלא הכרעה לנכר המשלים ההם:
 ת בדרך כ"ה מהחידושי. שנגלה עצה ומכסה עצה וזכור נגור
 מוסרם : א' או מפני שאת המשל וכו'. שהמענין יעשה ויקח מה
 שהוא משל כפשוטו ומה שהוא נמשל כולומר שהוא כפשוטו ואין בו
 משל ויקחהו משל, כזה המשל שביא שלמה מאשה זונה שהוא
 משל לחמר ראשון ויקחהו כפשוטו. ומה שאין בו משל כלל כמו
 הכה אשה רוחלם על הגג שהוא כפשוטו ויקחהו משל וכזה יעשה
 המענין, ולפיכך זה המאמר יסמנהו שלא יעשה : ב' ואחר
 שזכרתי המשלים נקדים. אחר שזכרתי הדמויות שהאלים המענין
 קודם בהם ומאמרים הפך האמת זה המאמר ישייירם, נקדים

קרקש

הנבואה להזון. ודעה לומר שאם נבאר מה שצריך לבאר במצא
 שהיה השתדלותו בבאר עניני הררשות וגלוי הנבואה להזון :
 (5) או מפני שאת המשל במקום הנמשל או שאת הנמשל במקום
 המשל. פירושו הנח קורא הנמשל עצם הרבר ואמתותו והענין יהיה
 כמשמעו והוא משיייר בעצמו שיהיה זה המשל והענין אשר הוא
 משל לענין אחר ויחשוב שהוא כמשמעו ויבין אותו כפי משמעו
 כלילו תאמר אמרה תורה ויתר תתיה לך על אונות והאמת שהוא
 כמשמעו והוא נמשל ואינו משל ואמרו בו חכמים על ער מליצת
 השיר אל תקרי אונות אלא אונות ואמרו שאם ישמע דבר שאינו
 הגון יאן אצבע בתוך אונות והנתי אמתין שזה כונת הפסוק והיא'
 א"כ המשל משל וכמו שאמרו ואת העצמי ארוקו מעליכם וזה
 יראה שהוא עשול בלבוש והוא ואין ספק שזה העצמי נאמר על
 הארבה שהשוותה את הארץ ודבריהם השם כחובש אלו שחריקתו

לח

בביתו, וכן שאר מה שבא בזאת הפרשה. כי זה כולו המשך הדברים כפי פשוטו של משל. כי אלו הענינים אינם זכר הם מין ענין הזונים, וכן אלו הדברים וכיוצא בהם הם מין דברי הזונים קצתם לקצתם, והבן זה אמר כי מאד כי הוא שורש גדול ועצום במה שארצה לבארו. וכשתמצא בפרק מרקי זה המאמר שבארתי ענין משל מן המשלים, והעירותיך על כלל הנמשל מה הוא, לא תבקש כל לחקי הענינים אשר באו במשל ההוא ותמצא שמתמצא להם דבר נאות בדרך הנמשל. כי זה יוציאך לאחד משני ענינים. או שיטך מן הענין המכוון במשל. או ימרויך לפרש ענינים אין פירוש להם ולא הושמו בו לפרשם. ותניע מוזאת ההמרה לכוון זאת ההזיה העצומה אשר יהו בה ^א ויחברו בה רוב כמות העולם כמותנו זה, להיות כל אחת מהם רוצה שימצא ענינים למאמרים לא כוון בהם אומרים דבר שרצוהו, אבל תהיה לעולם כמותך כרוב המשלים דיעת הכלל, שדיעתו היא המכוונת, ויספיק לך בקצת הדברים שתבין מדברי כי הענין הפלוני משל ואם לא אבאר דבר יותר, שאתה כשתודע שהוא משל, יתבאר לך מיד לאי זה דבר הוא משל, ויהיה אמרי שהוא משל כמי שחסיך הדבר הסביל בין הראות והנראה: צואת זה המאמר. כשתרצה להעלות בידך כל מה שכללו פרקי זה המאמר עד שלא יחסר לך ממנו דבר, 'השב פרקיו זה על זה, ולא תהיה כמותך מן הפרק הכנת כלל ענינו לבר, אלא להעלות בידך גם כן ענין כל מה שבה בכלל הדברים ואע"פ שלא תהיה מענין הפרק. כי המאמר הזה לא נפל בו הדברים כאשר נודמן, אלא ברקדוק גדול ובסקודה רבה ^ב (ה) והשמר מלחסר באור ספק. ולא נאמר בו דבר בזולת מקומו ^ג אלא לבאר ענין במקומו, ^ד (ו) ולא תרדפהו בזממך, שתזיקני ולא תעול עצמך, אבל צריך לך שתלמד כל מה שצריך ללמדו, ועיין בו

תדיר

שם טוב

כי כל מה שדברו הנביאים הוא בשל ויורה. ויש משלים שאינם כלום והם משלי רוב החכמים והם הגדוה הכחות בתלמוד, ואומנם משלי הנביאים שאלה חכמה מועילה תקון עניני הקבוצים האנושים ותוכס חכמה מועלת בהגנת האמת על האמת. וכי משלי נבואה יש מהם ^א דרכים מהם שכל מלה שיש בשל הוא יש בה ענין ומהם מה שהיה כל המשל מנדל על כל הענין הוא הנמשל ויבאו בו דברים רבים ליפות המשל או להפליג בהסמרת הענין, והזכיר הרב להבין זה מחד כי רבים יסתרו דבריו מחד שנתאל בשל תוספת דברים שאינם מכוונים אלל ליפות הענין ואל להסתיר ואם יבינו מה שאמר הרב לא ספקו עליו, ולכן תמצא רוב המפרשים בהרבה מקומות מהתורה יספקו על הרב ולא ידעו ולא יבינו בחכמה ויחלטו: וגם ביאר הרב בזאת הפתיחה שיש בהרבה דברים לא יבאר מהו הגרלה בשל אלל יבאר שהוא משל ויהיה הרב באומרו חסל כאלו יסיר דבר המכדיל בין הראות והנראה:

צואת המאמר, הנה זה הרב שמי שירצה לעיין בזה הספר

ישוה פרקיו זה על זה כלם ולא יבקשם ובקצתם לא כי זה לא ויעלמו כלל כי רבים מהפרקים

הנעו למרקים אחרים. שנית צוה שלא יהיה כוונתו מן המענין להבנת כלל ענין הפרק אלל גם כן צריך להעלות בידו ענין כל מלה ומלה שכלו בענין כלל הדברים, ואחרו ויחסר מקורו והרעין זו שאל נפלו בו הדברים בהודמן ובמקרה: והשמר מלחסר ב"אור אי זה ספק. כי הספקות נגלו בו כפי היכולת: ואחרו אלל לבאר ענין במקומו. והשמר יבאר כפי"א דבר שאינו מענין הפרק הרב כי הביאו בזולת מקומו כפי לבאר דבר אחר במקומו שהוא מענין הפרק. ואחרים אמרו כשארשם שביד הרב ז"ל אי זה ענין שלא במקומו לכו הדעת המשותף אינו כן אלל הביאו במקומו הראוי לו להסיר אי זה ספק. עוד שלשית צוה הרב שלא לעיין בזה הספר בעיין גם ובאומדן ובמחשבה, אלל צריך שילמדו בו כל מה

אברבנאל

זה לכליו מלית: והשמר מלחסר ביאור ספק. כפי הירטוי על המאמר הזה: והשמר. מקור וכוונתו בו שאל נפלו ב"אור ויבאנו ענין לוי שדבר יתוסף משל יחסר צילוח ספק, וסוף יגויגו בהסתבר ויחסר מהביא ספק הראוי ויורה למעין עליו, גם לבין הרב אל ויבאים שאמר עוד, ולא נאמר בו דבר בזולת מקומו, ויורה שכל זה ידבר מחזק מכוון ולא יהיה נראה למעין, ולכן אמר סגנוני שאמר סוף מקור הוא ומהם בכל חסמים. אמר הרב שלא נפלו סגנוני מכוון סוף כסומני ע"א כשצריך רבה ועיין גדול ובספר מלחסי ביאור ספק, עי שגמר הרב מחד מלחסי מקום הראוי. הקצתה

אמר

קדוב: ה והבו זה ממני מחד, כ"ל כשעלה בידך איזה משל ממשלי הנבואה שהיה זכור מה"ל הלווקה שעשיית ממשלי הנבואה מאי תספוט איזה מן ההלווקה המכרת מה הממשל ההוא: ^א ויחסרו בה, כ"ל ויחסרו בה: י השב פרקיו זה על זה. ר"ל שאם יש ענין באחת רוצה צלורו השיב הפרקים וזכור אותם שמדברים מהענין ההוא ולא נקטו כל הפרקים יבאר לך הענין בשלמות כי דרך המחבר לדבר מעט בלא ומעט בלא להעלים הענין: ב והשמר מלחסר וכו'. ר"ל שלא נעלו הדברים בהודמן ומקרה אלל בדקדוק גדול והשמר מלחסר צלור אי זה ספק כי כל הספקות נגלו בו כפי היכולת: ג אלל לבאר ענין במקומו. ר"ל שלא נאמר בזה המאמר שום דבר בזולת מקומו אלל לבאר איזה ענין אחר במקומו שאו הולך להביא הענין המתאל אלל ענין המתאל שהוא הגרלה במקום ההוא. ס"א כשארשם הרב העורה שהיה איזה ענין שירצה לפי הדעת המשותף שהוא בזולת מקומו אינו כן אבל הובא במקומו הראוי לו לבאר אי זה ספק: ד מלחסי מרדפהו בזממך שחזיקני. אלו הרב ז"ל שלא נעין בזה המאמר בעיין גם

קרקש

מצד שחזיקני לשאר בעלי חיים היא צורתה המבדלת אותם מן הצמח והוא סמך המור בני אדם הקרוב לחומר בעלי חיים הקרוב לא נוכל לפרש מצד הכח הרוחני אם לא מצד שיהיה שוים בגידים ובבשר ועצמות או מצד הליחות אשר בליחת הגוברת תגדל התאווה או ביהרון המאכל או ביהרון הוש המביא להולדה מצד הטבע המימיה ליה או ביהרון הכנס כמו שבזו לבו הם: (ה) והשמר מלחסר ביאור ספק. כלומר שהוא נשמר מלחסי ביאור כל ענין מסופק: (ו) ולא תרדפהו בזממך. העתקת רבי יהודה ויריז ואל תרבה לרקק עליו במחשבתך וסבירותך מן חיתקנו ולא

פתיחה

חריד והוא יבאר לך הגדולות שבספקית הדת אשר יסופקו על כל משיבלי. ואני משיבוע באלהי ית' כל מי שיקרא מאמרי זה שלא יפרש ממנו אפילו דבר אחד, ולא יבאר ממנו לזולתו, אלא מה שהוא מבואר מפורש בדברי מי שקדמני בהכמי תורתנו הידועים אמנם מה שיכון ממנו ממה שלא אמרו זולתי מהכמינו לא יבארהו לזולתו, ולא יהרום ויקפזין (עצמנו) להשיב על דברי, שאיפשר שיהיה מה שהכינו מדברי חילוף מה שרציתיו, ויזיקני נבול תהת רצותי להועילו, ויהיה משלם רעה תחת טובה. אבל יתכונן בו כל מי שיבא לידו, ואם ירפא לו מדהו לכבו ואפילו בענין אחד מכל מה שיוספק, יודה העם ויפסק לו מה שהכין. ואם לא ימצא בו דבר שיועיליהו בשום צד וחשבהו כאלו לא הוטר, ואם יראה לו בו שום הפסד כפי מחשבתו, ויפרשהו וידין אותו לקב זכות, ואפילו בפירוש רחוק. כמו שהיויב עלינו² כהק המונינו, כל שבן כהק ידועינו וחכמי תורתנו המשתדלים להועילנו באמת כפי השגתם: ואני יודע כי כל מתחיל מכני אדם שאין לו מאוסה מן העיון יקבל תועלת בקצת פרקי זה המאמר. אמנם הישלים מן האנשים בעל הרת הנבוכ כמו שזכרתי, הוא יקבל תועלת בכל פרקיו, מה שאד יטפח בהם ויערכו לו לשימפע, ואמנם המבולבלים שזכרתי כדעות שאינם אמיתיות ובדרכים המטעים, והיחשבים חכמות אמיתיות, ויחשבו שהם בעלי עיון, ואין ידיעה להם כלל בדבר שיקרא חכמה על דרך האמת, הם יברחו מפרקים רבים ממנו ומה שאד יקשו עליהם, מפני שאינם משיגים להם ענין, ובעבור שמתבאר בהם נ"ב³ פסלות דברים מוזיפים אשר בידיהם אשר הם כגולתם וממנוס המוכן לצרותיהם. והעם יתב' יודע שאני לא כרתי היותו סתורא הרבה מאד לחבר הרבירים אשר ארצה לחברם בזה המאמר, מפני שהם ענינים נפתרים, לא הוטר כלל בהם ספר זולתי זה כאומתנו בזמן הגלות הזה, ואין אתחיל אני עתה ואחבר בהם. אבל נשענתי על שתי הקדמות. האחת מהם אמרם בכמו זה הענין, "עת לעשות לה' הפרו תורתך". והשנית אמרם, ובל מעשיך יהיו לשם שמים. ועל שתי הקדמיות אלה נשענתי במה שהבחרתי בקצת פרקי זה המאמר. סוף דבר אני האיש אשר כשיציקרו הענין ויצר לו הדרך ולא ימצא התבולה ללמד האמת שבא עליו מופת אלא

בשיאות

שם טוב

אפודי

גם ונאמל החשבה ואחר כן נסלק ממנו כי זה יבוא אל צ' עינים, האחד עיווק הרב בעל הספר שיתיה בו בוקי סרוק, והשנית בלא ועיל לעמו דבר כי לא יעלה בידו גוב מחסבל מזה הסודות העיון הכל לנידן ללמדו המיד ומדיו: נ בכת הווינו. ר"ל הו דן את המדע לקב זכות: פ פסלות הוויים אשר בידיהם. רזנו בזה אל דעות המדברים שאינם אחייתים וילכו בדרכי ההטעה: ע עת לעשות יו"י. סי' כי נולל בינאר האמת

מדבר עם אחר דבר ממה שבא בזה הספר ואף שהוא מבוחר בו, והרצון בזה כי אם איש אי מהסכלים עיון בזה הספר ולא יבונהו שלא יפרשהו החכם וגם לא ידבר עם אחר דבר ממה שבא בזה הספר אלא אם יהיה מבוחר בדברי מהכמים הידועים אולם כי שיען דברים שלא אמרו זולתי מהכמינו לא יבארהו אם שאלו א' מחכמי אומות העולם: עוד אזה הרב כי מי שיעיון בזה הספר כשיעלה במחשבתו שום סתירה על דברי הרב שלא יהרום ויקפזין להשיב על דבריו שאפשר שיהיה מה שהכינו מדבריו חלוק האמת אבל אחר סקודה גדולה ועיון גדול ויהיה מהכמים אשר משכו השכל האנושי להכינו במשכנו וימא סתירה על דבריו כי אין ראו לומר לשום איש קבל דעתי אבל המחויב לו לומר הו מחויבים דנין: עוד אמר הרב מי יקבל תועלת בזה הספר ויו שזכרתי ממנו, כי כל מתחיל בני אדם אף שלא יהיה לי מחימה מהעיון יקבל תועלת בקצת פרקי זה המאמר אמנם השלם מן האנשים והוא החכם בעל תורה הנבוכ יקבל תועלת בכל פרקיו ומה מאד ושח בהם ויערכו לו כי לא טעם שום שחיה מי שלא טעם גלוי הסקדות: ואחנם האנשים אשר השתדלו עיון והרגילו נפסם בדעות מוהמות ומויפות, והם אשר חשבו כי התורה כלל כפשה ובי הדברים האמתים הוא ליקח הדברים כמו שהם או שיש להם חוך והתוך הוא כמו הקלפס (לפרו) או אשר למדו קצת מהכמים ולקחו סברות הקדמונים להם למנה ויתעברו בדעות החוששים, אלו כלם לא יקבלו תועלת בזה הספר אבל יברחו ממה שזכר הספר ויבאר פסלות דעתו ויופסם אשר הם כגולתם וממנוס המוכן לנרוסם, ואם איש אחד יחשוב שיש לו תכיהו וזכ במשכיות כסף והכל יחשבו כי כן היא אמת מי שבא ויבאר לכל שהם מנתשת ונבדלו ממה שנראה ואינה יהיה לו עם זה האיש כן גם כן יהיה לאנשים שחיים מוהים ויחשבו הם שיש להם שכל נכון כי שיגלה לכל יופסם כמה יברחו ממנו וישגלו אותו: והנה אמר הרב שזה הספר לא היה מחבר אותו בעבור שיהיה וירא לחבר אלו הדברים שיהיה יחירה לכל סכל מפני שהם ענינים נפתרים לא חונר בהם סבר כלל באומתנו מזמן הגלות הזה: יתכן הרב שתי כמות לחבר זה הספר שלא קדם כמותו לבאר סתרי תורה בזמן הגלות אבל אחר הרב ששען על שתי הקדמות: האחת אמרם אלו וגם כי יראה כי הראשונה היא הגיית האמת הבינאר הוא זה, כי ההקדמה הראשונה הוא כי לחם סתיהת התורה האמתית מכורשת בדעות מוהמות ובאחרם דברים גשתיים כאל ית' לכן אמר עת לעשות בעבור השם

בשיאות לאחד מעולה ולא יאות לעשרת אלפים סבלים, אני בחר לאמרו לעצמו, ולא ארניש בנגות העם הרב ההוא, וארצה להציל המעולה האחד ההוא ממה שנשקע בו ואורה סבוכתו עד שישלם וירפא: הקדמה. ^ב (ג) סבות הסתירה או ההפך הנמצא בספר מן הספרים או בחבור מן החבורים, אחת משבע סבות. הסבה הראשונה, הוא שיהיה המחבר ממי שקבץ דברי אנשים ולהם דעות מתחלפות וחסר הבעלים ולא ייחס כל מאמר לאומרו, וימצא בחבור ההוא סתירה או הפך, להיות אחת מב' הניירות דעת איש אחד, והניירה האחרת דעת איש אחר. והסבה השנית, היות לבעל הספר ההוא דעת ואחר כן שב סמנו ונכתבו מאמריו הראשון והשני. ^ג והסבה השלישית, היות המאמרים

שם טוב

כי נזמן הרב רבים מגשמים ואם כן הפרו קורחך לא האמינו כאלו וספרו תורתו, ולכן היתה כוונת זה הספר ראשונה לסלק זה הדעת המיוזב אשר כל מה שאל בקוריה מחרתקת עתודה וזה לא לאל להרחיק מגשמות ומי שיהשבו שהשם הוא גשם יקרא לויב ושואל כמו שאמר הרב ז"ה הספר הכבד ואם הרב לא זכר הפרו קורחך אלא עת לעשות לא היה להעלם הענין כי לא יחשוב חושב שהיתה הקוריה עתודה עד שאל הוא, ואמרו וכל מעשיך היוו ללם שמים שהיו ההקדמה השנית וירמו כל שאל הדברים שבאו ז"ה הספר ממעשה בראשית ומעשה מרכבה והנבואה, והבן אמרו, סוף דבר אני האיש אשר כשהליקוהו מענין וגו' ולא ימצא קטבולה לבאר האמת שאל עליו ופנת אלא כשיאות לאחד מעולה ולא יאות לעשרת אלפים סבלים רחיו לבחור לאחד להציל המעולה ממה שנשקע בו ואורכו מוכותו עד שישלם וירפא ולא ארניש בנגות העלם הרב, וכבר אמר חכם לאחד מיתת אלף אלפים סבלים בעבור האלת איש מעולה ולא ייחסת איש מעולה בעבור האלת אלף אלפים סבלים כי הסבלים דומים להחיות וכל התעורר לשומעו לבדלי שכל כל שאל רחיו לחוש לנגות העלם הרב אם יאות לאיש מעולה ובעבור זה יחייב לחכם שיגלה האמת באופן שלא יסתור הכוונה הלהיתוף אף שיגנובו רבים מהסבלים וזוהו סייס זאת הפתיחה: אמר הרב הקדמה סבות הסתירה או ההפך וכו'. זאת ההקדמה היא גזולת הערך י"א לא חזר זה הספר אלא שואמר הרב כמה שאל הספק והסתירה סבות הסתירה או ההפך המחוברים מתייב ומאלו סתירה וכו' לדעת הסתירה אשר תמצא בנייאים מחזיה מין היא וזוהו גר מחיר כל מהך: ודעי כי הסתירה היא נבדלת מההפך כי הסתירה היא שתקובל בנייב ושליה בלחזרתי כל אדם חי אין אדם אחד חי או אין כל אדם חי, וההפך יקובל מהד בחזרתי כל אדם רשע כל אדם צדיק כי הסתירות או ההפכים י"א אפשר שיהיו נדוקים יחד עם שאפשר שיהיו נבזות כמו שהתבאר בהגיון: והסתירה הראשונה אשר תמצא בספרים המחוברים היא הסתירה היותר חלושה שתמצא בספרים כי אין הסתירה כפי הנושאים אבל הסתירה כפי הבעלים והוא מן שקבל דעות מתחלפות וחסר שם הבעלים ותמצא בחבור ההוא סתירה או הפך בחזרתי ראה רבי דבריו של פלוגי כדך וחסם לן כותיה וראה רבי דבריו של רבי פלוגי וחסם לן כותיה, והמשל ז"ה רבי יהודה סובר שדבר שאינו מתקוין אסור מלאכה שאינה לריבה לגופה חייב ור' שמעון פטור שניהם ואם רבי פטור וחסם לן במלאכה שאינה לריבה לגופה שהוא חייב ונדבר שמתקוין שהוא פטור כדני שמעון מכל מקום אין בלן הפך וסתירה כי הם נושאים מתחלפים אבל בנתינת היות הסברא אינה מסכמת עם התנא יאמר שהסברא היא סותרת האחרת: סבת הסתירה השנית היא יותר גדולה וקויה היות לבעל הספר ההוא דעת אחת ואחר כך שב ממנו כחמרים כדל ביה רבא מההוא ורחיו שיונב או זה והמתאמרים נכתב אחריו: סבת הסתירה השלישית, היות המתאמרים אינם סדר כפי פשטם אבל האחד הוא משל והאחר כפשטו כחמרו לא יראני האדם ומי ואמר ותמנתו י"ו יביט כמו שאמר מנשה הרשע משה רבך אמר כי

אשרי

כבר היתה הקוריה האמתית נוקלת בדעות מזהמות בלתי אמתיות כפשטי הסתירה בגשמות: פ סבות הסתירה וההפך. ר"ל הבדל יש בין הסתירה וההפך כי הסתירה היא שיתחלפו בכמות ובאיכות, והמשל בזה לא אדם כובד וחסר"ל יאמר אין אדם אחד כובד כי זולת המלוף שיש בין שני המתאמרים האלו מחיוב וסתירה יש בו חלוק מכמות הטנין, וההפך הוא שיתחלפו בשיכות לבד כאמך האדם לבן האדם עבור: צ הסבה השלישית קתסם כפשטם וקתסם מהשלים. ר"ל קתס מהדברים הנחמרים בספרי הבנייאים שנראה בהם שהם סותרים זה"ל אחד מהמתאמרים ההם הוא המשל והאחר כפשטו ואינם סותרים, המשל ז"ה אמרו בענין סתיה התייב יודר שאל לא יעלה ובמקום אחר אמר יהיו מתך והם סותרים זה את זה והאחר מהם משל והאחר

אברבנאל

הקדמה סבות הסתירה או ההפך הנמצא בספר המספרים או בחבור המתאמרים. כפי' הנה כפייה הסתירה הנמצא בגיון שביט בין שתי גזרות סותרות נגמות ואיכותו לבין כל אדם כ"ב. ואמר הרב בכפר מן הספרים זה חבור מן הספרים, ר"ל כפייה הסתירה או ההפך נעלם שמים, ור"ל חבורי חבורי ההלמוד חבורי הפילוסופים, ואמר ושאל החבורים שמתנו אחר כן, כי מן יקראם חבורי חבורי חבורים, על שם שהתקיים אשר חבורים: והסר הבעלים בו' אין היחזק הוא כשל, אבל אמר חסר כפשטם ר"ל שאל היות שם כאלוהי כל מאמר ומאמר, ולא ייחס בו' שאמר ש' אומרים יש אומרים או חבורים אומרים, אבל סתם הדברים כלנו היו מפי אומר אחד: והסבה השלישית, סבת הסתירה הוואת היא כיוון שם החמרים, אחד מהם משל ואחד כפשטו, והם הללו כמו כ' איש מתייב (במות ג'ו') ואמר לא איש אל יבזב' (במדרג ר"ל י"ט) שהלבוש משל לגבורה, והכ' כחמרו שאינו איש פמנו והאלוים המתאמרים האלו נבזותם מהשנים וזה הסתירה לא יענה (אינון י"ט) שהוא עשוי והטילו יהיו מתך (אמרים שניהם)

רקשקש

ולא הועיל להשג' (ג) סבות הסתירה וההפך. סתירה נקראת כשיינת מאמר אחד ובמקום אחר יסתור ההוא לא כולו וההפך נקרא כשהגיה מאמר מן ואחר כך לסיק אחר ייב השבו, משל לסתירה אמרו בל אדם לבן אדם לבן אדם לבן שהוא סותר הלבן משקע האדם אל סבולו וההפך הוא באמרו בל אדם לבן היות הפכו אין אדם לבן שהוא מוחך בל מה שהגיה במאמר ויש רבך הפכים אחרים כמו התייב והוא הילכו והרם הפך הקר והוא כנמצא אל נמצא והרוב והשוליה אשר הם סבות הסתירה והם תולקים האמת וההפך בכל החבורים הוא מבליתי נמצא אל נמצא או כנמצא אל בלתי נמצא שזה הוא מההפך אל יציאות או מציאות אל העדר והוא חוק ההפכיות יותר מהכפיות אשר הוא כנמצא אל נמצא שכל אחד מהם יש להם מציאות כאלו תאמר שאיננו טוב שהיא שוללת יותר הפכי לשבו מאשר

לכויבס יריי' יחייבום נקתום מתמים, הנילוו דמיון זס, כן יודר שאלו

פתיחה

הסמורים הם אינם כולם כפי פשוטם, אבל יהיה קצתם כפשוטם וקצתם משי' יהיה לו תוך, ק או יהיו שתי הנורות יחד הסותרות זו את זו לפי הנראה משלים וכשזוכנו כפי פשוטיהם יהיו כותרות זו את זו, או זו הפך זו. והסכה הרביעית, שיהיה שם כענין תנאי שלא פורש במקומו להכרה, או יהיו שני הנשואים מתחלפים ולא התבאר אחד מהם במקומו ותראה סתירה בכיכר ואין שם סתירה. (ז) והסכה החמישית, צורך הלימוד וההבנה, והוא שיהיה ענין סתום קשה לציורו יצטרך לזכרו או ללקחו הקדמה בביאור ענין קל הציור, ש צריך שיוקדם כלמוד לפני הראשון ההוא להיות ההתחלה לעולם בכל ויצטרך הלימד שיקל כהבנת הענין ההוא הראשון על אי זה דרך שזודמן ובענין גם ולא ידקדק באמתתו, אבל יונח כפי דמיון השוטע עד שיוכן מה שירצה בו עתה להבינו, ואחר כן ידקדק בענין הענין הסתום ההוא ויתבאר אמתתו במקום הנאות לו. והסכה השישית, התעלמות הסתירה הדיווה בלתי מתבארת אלא אחר הקדמות רבות, וכל מה שיצטרך להראותה אל הקדמות יותר היא יותר נעלמת, ויעלם זה מן המחבר ויהשוב ששתי הנורות הראשונות אין סתירה ביניהם, וכשתליקה כל נורה מהם ותוצר אליה הקדמה צודקת ויולד מהם מה שיתחייב, וכן יעשה בכל תולדה, תחזיר אליה הקדמה צודקת ויולד מה שיתחייב, יגיע הענין אחר הקשות רבות אל סתירה בין שתי התולדות האחרונות, או הפך. וכמו זה הוא שיעלם מן הכתבים המכבדים. אך כשהיו שתי הקדמות הראשונות נראות הסתירה אלא ששכח הראשונה כשכתב האחרת במקום אחר מן ההכור, יאת היא פתוחות גדולה מאד ולא יבנה זה בכלל מי שיכנהו דבריו. והסכה השביעית, צורך הדברים כענינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצתם, והעמים יביא הצורך כפי האמירה אחר להבישך הדברים בה, כפי הנחת הקדמה אחר, ויביא הכרה הצורך במקום אחר להמשיך הדברים על לפי הקדמה סותרת לראשונה. וצריך שלא ירגישו ההמון כשום פנים במקום הסתירה ביניהם, ושיעשה המחבר תחילה

שם שוב

לא יראנו האדם כי לא ואתה אהרת ואתה אהרה אה'ו, כי לא ראי הגוי והד שרשית או האחר צריך ביאור. או יהיו שתי הנורות יחד סותרות לפי שם משלים או הפכויות: סכה רביעית לבחירה פשוטים יהיו סותרות או הפכויות: סכה רביעית לבחירה שיהיה ענין תנאי שלא פורש במקומו כמו סתמו ולא יכול משה לבא אל הכל מועד ובכך משה אל הכל מועד כי היה לו בתנאו כמו שיתבאר בה הכתוב השלישי והרביעי בניניהם. או שיהיו הנשואים מתחלפים ולא יתבאר אחד מהם במקומו כמו שיהיו השיחות מותפסים כאמרו הגוי יסח ולא יבנה זה מן יסח ולא יבנה כונת אחד מהם מול גוי: סכה החמישית לסתירה והוא הסכה הלמוד וההנחה וביאור לנו הסתירה. והמשל בזה שיהיה ככאן ענין סתום מאד קשה לציורו בזה שהוא סתום ועמוק יצטרך לצויר דבר ענין קל הציור ולמה שזה היה קל הציור ראוי שיוקדם על קשה הציור כי הדברים הקבילים הם הקדמות לדברים קשי הציור כי כל ידיעה ולמוד אמתם טובע בדויעה קודמת. ולמה שקשה הציור הוא הקדמה לקל הציור ראוי שיוקדם הקשה הציור, ולמה שלעולם נחזיר בקל הציור בעבור זה הקשה הציור ראוי שיהיה קל בהכנתו מבני שהתחלה לעולם בקל, ויביא הכרה ספקה הציור שיקל להתלמד בהבנת הענין ההוא הראשון על איזה דרך שזודמן ובענין גם ולא ידקדק באמתתו אצל ונח כפי דמיון השוטע עד שיוכן מה שירצה בו עתה להבינו באמצעותו מענין הבנת הקל הציור ואחר כך ידקדק הענין ההוא הראשון ויבאר אמתתו במקום הראוי לו: סכה ששית לבחירה התעלמות הסתירה והיא שיהיה אצל אחר הקדמות רבות. וזה דבר מבוחר גם בדברים תאנשים ומאז זאת הסתירה ובפרט באנשים ישר אינם קושים בחכמה: סכה ז' להעלים אחרים ענינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצת וכמעט יביא הצורך

אברבנאל

באדם שה' חל, לא נא אמת ויחייבים כי אם שה' כפשוטו, או שיהיו שתי הנורות יחד סותרות לפי שם משלים או הפכויות: סכה רביעית לבחירה פשוטים יהיו סותרות או הפכויות: סכה רביעית לבחירה שיהיה ענין תנאי שלא פורש במקומו כמו סתמו ולא יכול משה לבא אל הכל מועד ובכך משה אל הכל מועד כי היה לו בתנאו כמו שיתבאר בה הכתוב השלישי והרביעי בניניהם. או שיהיו הנשואים מתחלפים ולא יתבאר אחד מהם במקומו כמו שיהיו השיחות מותפסים כאמרו הגוי יסח ולא יבנה זה מן יסח ולא יבנה כונת אחד מהם מול גוי: סכה החמישית לסתירה והוא הסכה הלמוד וההנחה וביאור לנו הסתירה. והמשל בזה שיהיה ככאן ענין סתום מאד קשה לציורו בזה שהוא סתום ועמוק יצטרך לצויר דבר ענין קל הציור ולמה שזה היה קל הציור ראוי שיוקדם על קשה הציור כי הדברים הקבילים הם הקדמות לדברים קשי הציור כי כל ידיעה ולמוד אמתם טובע בדויעה קודמת. ולמה שקשה הציור הוא הקדמה לקל הציור ראוי שיוקדם הקשה הציור, ולמה שלעולם נחזיר בקל הציור בעבור זה הקשה הציור ראוי שיהיה קל בהכנתו מבני שהתחלה לעולם בקל, ויביא הכרה ספקה הציור שיקל להתלמד בהבנת הענין ההוא הראשון על איזה דרך שזודמן ובענין גם ולא ידקדק באמתתו אצל ונח כפי דמיון השוטע עד שיוכן מה שירצה בו עתה להבינו באמצעותו מענין הבנת הקל הציור ואחר כך ידקדק הענין ההוא הראשון ויבאר אמתתו במקום הראוי לו: סכה ששית לבחירה התעלמות הסתירה והיא שיהיה אצל אחר הקדמות רבות. וזה דבר מבוחר גם בדברים תאנשים ומאז זאת הסתירה ובפרט באנשים ישר אינם קושים בחכמה: סכה ז' להעלים אחרים ענינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצת וכמעט יביא הצורך

אשרי

כפשוטו: ק או יהיו שתי הנורות יחד סותרות לפי שם משלים או הפכויות: סכה רביעית לבחירה פשוטים יהיו סותרות או הפכויות: סכה רביעית לבחירה שיהיה ענין תנאי שלא פורש במקומו כמו סתמו ולא יכול משה לבא אל הכל מועד ובכך משה אל הכל מועד כי היה לו בתנאו כמו שיתבאר בה הכתוב השלישי והרביעי בניניהם. או שיהיו הנשואים מתחלפים ולא יתבאר אחד מהם במקומו כמו שיהיו השיחות מותפסים כאמרו הגוי יסח ולא יבנה זה מן יסח ולא יבנה כונת אחד מהם מול גוי: סכה החמישית לסתירה והוא הסכה הלמוד וההנחה וביאור לנו הסתירה. והמשל בזה שיהיה ככאן ענין סתום מאד קשה לציורו בזה שהוא סתום ועמוק יצטרך לצויר דבר ענין קל הציור ולמה שזה היה קל הציור ראוי שיוקדם על קשה הציור כי הדברים הקבילים הם הקדמות לדברים קשי הציור כי כל ידיעה ולמוד אמתם טובע בדויעה קודמת. ולמה שקשה הציור הוא הקדמה לקל הציור ראוי שיוקדם הקשה הציור, ולמה שלעולם נחזיר בקל הציור בעבור זה הקשה הציור ראוי שיהיה קל בהכנתו מבני שהתחלה לעולם בקל, ויביא הכרה ספקה הציור שיקל להתלמד בהבנת הענין ההוא הראשון על איזה דרך שזודמן ובענין גם ולא ידקדק באמתתו אצל ונח כפי דמיון השוטע עד שיוכן מה שירצה בו עתה להבינו באמצעותו מענין הבנת הקל הציור ואחר כך ידקדק הענין ההוא הראשון ויבאר אמתתו במקום הראוי לו: סכה ששית לבחירה התעלמות הסתירה והיא שיהיה אצל אחר הקדמות רבות. וזה דבר מבוחר גם בדברים תאנשים ומאז זאת הסתירה ובפרט באנשים ישר אינם קושים בחכמה: סכה ז' להעלים אחרים ענינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצת וכמעט יביא הצורך

קרקשקש

הוא מעלה הטוב לגמרי ונחזיר מול אנו, ידבר על אמת מדינים. או שיהיו שתי הנורות יחד סותרות לפי שם משלים או הפכויות: סכה רביעית לבחירה פשוטים יהיו סותרות או הפכויות: סכה רביעית לבחירה שיהיה ענין תנאי שלא פורש במקומו כמו סתמו ולא יכול משה לבא אל הכל מועד ובכך משה אל הכל מועד כי היה לו בתנאו כמו שיתבאר בה הכתוב השלישי והרביעי בניניהם. או שיהיו הנשואים מתחלפים ולא יתבאר אחד מהם במקומו כמו שיהיו השיחות מותפסים כאמרו הגוי יסח ולא יבנה זה מן יסח ולא יבנה כונת אחד מהם מול גוי: סכה החמישית לסתירה והוא הסכה הלמוד וההנחה וביאור לנו הסתירה. והמשל בזה שיהיה ככאן ענין סתום מאד קשה לציורו בזה שהוא סתום ועמוק יצטרך לצויר דבר ענין קל הציור ולמה שזה היה קל הציור ראוי שיוקדם על קשה הציור כי הדברים הקבילים הם הקדמות לדברים קשי הציור כי כל ידיעה ולמוד אמתם טובע בדויעה קודמת. ולמה שקשה הציור הוא הקדמה לקל הציור ראוי שיוקדם הקשה הציור, ולמה שלעולם נחזיר בקל הציור בעבור זה הקשה הציור ראוי שיהיה קל בהכנתו מבני שהתחלה לעולם בקל, ויביא הכרה ספקה הציור שיקל להתלמד בהבנת הענין ההוא הראשון על איזה דרך שזודמן ובענין גם ולא ידקדק באמתתו אצל ונח כפי דמיון השוטע עד שיוכן מה שירצה בו עתה להבינו באמצעותו מענין הבנת הקל הציור ואחר כך ידקדק הענין ההוא הראשון ויבאר אמתתו במקום הראוי לו: סכה ששית לבחירה התעלמות הסתירה והיא שיהיה אצל אחר הקדמות רבות. וזה דבר מבוחר גם בדברים תאנשים ומאז זאת הסתירה ובפרט באנשים ישר אינם קושים בחכמה: סכה ז' להעלים אחרים ענינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצת וכמעט יביא הצורך

מורה נבוכים חלק ראשון פרק א

שיר טרבע וששון שחבר הרב ר' :

רעו הילך,	לנחות דרך,	ישר לסלול,	את מסלולה :
הוי כל תועה,	בשדה תורה,	מורה דרוך,	יד מעגלה :
טמא וכסיל,	לא יעבור בה,	דרך קדוש,	יקרא לה :

צלם ודמות

פרק א

חשבו בני אדם, כי צלם בלשון העברי יורה על תמונת הדבר ותארו, והביא זה אל הגשמה נמורה, לאמרו: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. וחשבו שהשם על צורת אדם ר"ל תבונתו ותארו, והתחייבה להם הגשמה הנמורה, והאמינו בה, וראו שהם אם יפרדו מואת האמונה יכוזבו הכתוב. גם ישימו השם נעדר, אם לא יהיה גוף בעל פנים ויד כמותם בתמונה ובתאר, אלא שהוא יותר גדול ויותר כביר לפי כבודם, והחטר שלו גם כן אינו דם ובשר. זה תכלית מה שהשבוהו רוממות בחק השם. אמנם מה שצריך שיאמר בהרחקת הגשמות, והעמיד האחרות האמיתיות, (אשר אין אמת לה אלא כהסרת הגשמות) הנה תדע המופת על כל זה מה המאמר (פרק מ"ז חלק א'), אבל הערתנו הנה בזה הפרק, היא לבאר ענין צלם ודמות. ואומר כי הצורה המפורסמת אצל ההמון,

אשר

שם טוב

אמרו

פרק ראשון צלם ודמות
כבר חשבו בני אדם, המירוש כבר ביארנו נפחיות זה הספר כי הפעיה הגשמות מהאל יתברך אינו מכלל המפורסם אשר ראוי להעלים אבל בהרחקת הגשמות ראוי שישתמו ההמון והחכמים ויחכנו כנערים ג"כ כמו שניאר הרב צדק ל"ה, ולמה שימלאו ספרים רבים יחוייבו שיקבל אוקס החכם אחר קבלת שהשם אינו גשמי, רצה הרב בעבור שני אלו העצמים לבלק הגשמות, והחיל כללם למה שצדקו הנבואים החיל בו במעשה בראשית גם כי הוא טולל כל חלקי הגשמה כמו שניאר החכם רבי משה הרדבני: ואמר כבר חשבו בני אדם כי כלם בלשון עברי יורה על תמונת הדבר ומארו. והרצון בו כי כלם יורה על תמונה וקוטר, כבר ידעת כי תמונה הם ממאמר האיות והם ממקרי הכמות כמה שהוא כמות ואם הדבר כן מה שאמר במעשה בראשית נעשה

פרק ראשון א כזה חשבו בני אדם רוצה לומר הדמיון ההמוני. והביא זה אל ההגשמה הגמורה ר"ל שלא יחייב היותו כח צבאם וזהו אומרו נמורה: ב וגם ישימו השם נעדר וכו'. ר"ל שאלו האנשים הסכלים האמינו בהגשמה מלד שני דברים. האחת מהם שחשבו אחר פשוטי הכתוב ואם יפרדו מואת האמונה יכוזבו הכתובים לפי דעתם. והשנית שאלו שכלם העבור והמבולבל ישימו הש"י נעדר אם לא יהיה גוף אפילו לא יהיה להם פשעי הגמורה כי לפי דעתם מה שאינו גשם או כח צבאם אינו נמאל: ג אמנם מה שצריך וכו' ר"ל עשוי בזה המורה לסמור דעתם בהחלפת הגשמה מלד השני דברים שהאמינו בה אלו הסכלים. ואמר אמנם שנתקך לנביא מופת עשוי שש"י אינו גשם עוד דעת מה שחייב שכלם העבור מאלו הסכלים אין זה מקומו ויתבאר בזה חלק ב'. אבל תביא הערתנו בזה הפרק לדמות הסכלים האמנם הגשמה מלד הפסוקים שהאמינו שאם יפרדו מואת האמונה

אברבנאל

צלם ודמות וכו'. הדנה החיל הרב בניהוף סוס שהוא ענין מעשינו מעשה בראשית, לפי שמהם האמונו בו החיל הסורה גם כן, וגם כן היות טולל כל חלקי הגשמה. והלוי עוד למה שכלית אשר לו וע"כ נבאר שהשם נאמר שהוא כללם אלוים משני ההגשמה שכלית אשר לו וע"כ ראוי שישם כל כבודו וכוונות בעיוניות, וען מפני זה נאמר עליו שהוא כללם אלוים. והנכוני כתב החיל בזה כי הוא הכלית והכלית המתעבה אחרות הרעפה והוא טולל כל חלקי הגשמה. והוא ירטה שהחיל הרב בניהוף ללם לפי שזוא הכמות כללם ר"ל ההגשמה בשל, כיוון נמאל ללם, וזה הרב האמית המתעבה כל החתלת המתעבה ועיונו בזה הספר בזה שהוא אחרות המעשה בראשית והוא המעלה שנקראת ללם. והשאר לומר שיוון ג כבודו לומר שהחיל הרב סבור כללם והוא ספרו בדרך הרעפה וכוונתו אחר, והאמית המתעבה סוף המעשה, וזו סבה אחר. אחר זה זכר סבה אחרת שש"י, והיא אמרו: והוא כולל כל חלקי הגשמה. כבר חשבו כו'. מה שאלו אמר בזה הפסוקים להעיר על האמונים שיש אל אחר אלא שהוא גוף ובעל מוחות ומחיות ראה המספר ועם אדם בלמנו כדמותו כדכבם שאלו ודמותו נאמרו על תמונת הדבר ותארו וקרינו, ועיניכם יורו כבר חשבו בני אדם. והשני והשלישי ספיקו סבור ויתקין ללם בלשון שששם בלשון עברי, וזהו כמות האלה ללם ודמות, גם ממוגשים בלבוזותיהם, על כן בני אדם כאלה סוכימו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק א

אשר הוא תמונת הדבר ותארו, שמה המיוחד בה בלשון עברי תאר. אמר יפה תאר ויפה מראה, מה תארו בתאר בני המלך. ונאמר בצורה המלאכית, יתארהו בשרד ובמחונת יתארהו, והו' ד' שם שלא יפול על הש"י בלל הליהה וחס. (ה) אמנם צלם הוא נופל על הצורה הטבעית, ר"ל על (ב) הענין אשר בו נתעצם הדבר ה' והיה מה שהוא, והוא אמרתו, ו' מאשר הוא הנמצא ההוא אשר הענין ההוא באדם, הוא א' אשר בעבורו תהיה ההשגה האנושית. ומפני ההשגה הזאת השכלית ה' נאמר

בו

אפודי

האמונה יכוניו הכחוש והבדל ז' יבאר הפסוקים נדה שאין צ הנשמה כלל: ד שם שלא יפול על השם כלל, ר"ל והוא תאר ה והים מה שהוא. ר"ל שהוא נבדל משאר הנמצאים מלד נאמר הטבעית: ו' והוא אמתו משאר הוא וכו'. ר"ל אין זה מגדר הצורה הטבעית כי כבר נקלמה בלשון ויפה מה שהוא. אבל אמרו והוא אמרתו הוא וכו' ולכאורה הגדרו והוא אמתו ר"ל והענין אשר בו נתעצם הוא אמתה הנמצא משאר הענין ההוא מחדש מין כי כל ההבדלים העלמיים יחדשו מינים והוא אמרו משאר הנמצא ההוא. וי"ח כי אמרו והוא אמתו והוא תעלם הגדר כי כבר היינו יכולים לומר שהיחודות הם עמוות האדם והם מעלמים אותו וכשאומר והוא אמתו וכו' הוא מבדיל ההבדל העלמי המיוחד: ז' אשר בעבורה, ר"ל מעשלות הצורה הזאת היא ההשגה השכלית: ח נאמר בו בלל אלוהים

שם טוב

נעשה אדם בללמו והוא בו התמונה המקריה. ואם בללן אחר השם נעשה אדם בללמו יהיה השם גס, ויהיה הדבר כן בללם יורה על תמונת הדבר שהוא מקרה הכמות אם כי בללמו הוא דבר גשמי וכאם בללל הש"י אם כן הש"י הוא גשמי ורבים אדם יתקדו מוזאת האמונה יכוניו הכחוש, גם כי רבים השמו שמי שאינו גס אינו נמצא והמלך אם לא יהיה בעל פנים ויהי כמותם אינו נמצא כן הוא מלך מלכי המלכים אלא ששמו שהם יתקדו הוא גדול בכמות ויותר הביר ואינו החמר שלו מזה ולפי מנשר זהו שם חשבו רוממות ברח הש"י: אמנם וכו'. כי מי שקרא בספר הפילוסופיה כבר ידע שכל המופת שהש"י אינו גסם וגם מי שקבל התורה ויאמר שהש"י אחד כבר יחוייב לו שיאמין שהשם אינו גסם ולכן יחוייב בו בללם רמות לא לבד ויאמר על האמונה ויאמר

אבל ואמר על הצורה הטבעית והצורה הטבעית אשר הרב מאשר הוא הנמצא ההוא, והרצון צוה כי מקרה אינו חלק עםם ולפי נקבעם בו הדבר ולמה ששחמר הראשון אינו נמצא שלם אבל הנמצא השלם הוא אשר יש לו הצורה המינית לכן אמרו והיה מה שהוא. ומה שאמרו והוא אמתו משאר הנמצא ההוא הוא כירוש והיה מה שהוא. כבר היינו יכולים לומר שהיחודות הם עמוות האדם ההוילי הרצון הוא חלק עםם אבל אינו מותו הדבר ולמה שהיה הסוג מותו הדבר כי הושב בתפוקת מהו כמו הצורה המינית השלם ואמר והוא אמתו משאר הנמצא ההוא: ואמרו הענין ההוא בללם הוא אשר בעבורו תהיה ההשגה האנושית הרצון בו כי מזה הצורה השכלית הנמשכת מהצורה הטבעית ואמר בו בללם אלוהים כי הצורה בעצמה ענין גשמי ולא היה בה דמיון גשם יתברך אלא מזה כה הצורה השכלית הנמשכת מהצורה הטבעית. זה אם יהיה כה השכלי כה מעורב כמו שרצה מדברי הרב בקצת פרקי זה המחמר. אבל אם הכה השכלי הוא הגנה לבד כמו שיראה בקצת פרקי זה המחמר כמו שאמר דעת אלכסנדר והיה זה הכה כה בלתי מעורב כמו שהש"י אינו גסם יהיה הרצון בלתי אמתו אשר עניניו בללם הוא אשר בעבורו תהיה חלקה השגה אנושית יראה כי נקרא בללם אלוהים הכה והשגה חלקה השכלית נאמר בללם אלוהים ברא אותו, ולפי האמת זה הפירוש האחרון הוא האמת חף כי לפי מופת הרב

ופרכוס

קרקשקש

פרק א (ב) אמנם צלם הוא נופל על הצורה הטבעית. אמר זה לרברדיו מן הצורה המלאכותית אשר היא המבונה והתואר (ג) הענין אשר בו נתעצם היה ירי שהוא, אם ספק שהיה זה רעה בזה הענין לבאר מהות הצורה ואפשר שיובן במאמר ההצגה האנושית המורכבת בהושר והצורה אשר בה נתעצם הדבר והעצם יורשתי אין שניהם שהצורה לבה איננה עונדת וכן הרושר לבדו אינו עונד ויהי ביאר ענין ואמר והוא אמתו משאר הוא הנמצא ההוא שיוצרה לבה אמת הדבר ושלמותו הנה ביאר ענין כל צורת בללם אינה צורה שתרתי ובקצתו זה ביאר ענין ואמר שבלתי צלם שמורה על כחות שניהם כי אם על צורת האדם והוא אמרו אשר הענין ההוא באדם והוא אשר בעבורו

אברבנאל

עמו, ונ"ח משה היות יח' אחד שאין מקום אליו אלא בללן גשמות ממנו, לפי שהשם מתחלה, ואם כן אינו אחד מכל, כיון שאפשר שיתרעה מזה מלפיו, הנה כל זה שהוא מזה המובלל אחר מלא ידבר ממנו מזה פירוש, אבל יח' אחר זה מזה עליו בנהלה יתקן הכני מזה הספר, ויאמר א"כ לשבן כ"ח מין מראיותיו, והוא פשוטו ככחוס, והם שאמר. אבל הטרמה היה צוה הפקר היה לבאר ענין ללם נאמר: שמה המיוחד וכו'. לפי שני אדם בחיובם הנבדל הכמות והשם, היה ששניהם בשבט לשון בעניני בללם וזמנה, ששם ריב כתי דרכים, ואמר שהצורה המקריה אלא הפיון בללן עניני הוא חלק, ויקרא הרב מתרוממת מפי שהבנן לא ירענו בצורה על עיני, לפי שכל מיושגי הכל אשר יחדו לשיכילום, והפיון ישיג היחודות בללם, ולכן הצורה המפורסמת אולם הוא היקריה לבד. והנה היות הרב צוה ראה, אם המבונה המקריה בעצמות בללמו יפה הוא ירי מראה מ' יח', ויבין אחיך מן המלאכותיות בללמו. ונאמר צורה המלאכותית, שזכר. ולפי שערות יבאר למבנה האמת על הצורה היקריה שבעה בעצם, מפי זה הוסף הרב לומר. ר"ל על ענין אחר בו והשם דוכר, ואין היקרה זה ביועלם דוכר בו כי אם הצורה המינית, והה הוא אמרו, והיה מה שהוא, ר"ל שהצורה העלמית היא מזה דוכר, והיה גם מה שהוא לא בצורה המקריה. והנה הוסף הרב לומר מה, והיא אמתו לפי שהצורה בעצמות בעצמות היא מהוה דוכר ולמנו, כבר נלפי ששתיהם הם שאלו המבונות ובעל ח, הנה להבדיל מוזאת הצורה הטובה, ר"ל שהיא הצורה האמתית שיהיה בו, והוא פירוש המיוחדת הרב על דרך כלל בכל צורות הכריח מיוחדות המינים, וכך הענין הוא כשש בללם, והוא אמרו אשר הענין ההוא בללם היה אלוהים בעבורו שהיה השגה האנושית, ר"ל שהצורה הטבעית הטבעית המיוחדת בללם היא כה הנהם אשר בעבורו העשיתוהויה היות העשיתוהויה היות העשיתוהויה כשעל. ואמר הרב שקרא למר בללם אלוהים, אלא מפני שבללם נכח אדם בו, כי מזה הלא יאמר שכלל הוא חלק סיוהו בעלל הוא וזמנה נגדלום והוא אמרו מפני ההשגה השכלית אלא הוא משהתמונת אדם בעצמו, כי מזה הלא

(ה) אמנם צלם הוא נופל על הצורה הטבעית, אמר זה לרברדיו מן הצורה המלאכותית אשר היא המבונה והתואר (ג) הענין אשר בו נתעצם היה ירי שהוא, אם ספק שהיה זה רעה בזה הענין לבאר מהות הצורה ואפשר שיובן במאמר ההצגה האנושית המורכבת בהושר והצורה אשר בה נתעצם הדבר והעצם יורשתי אין שניהם שהצורה לבה איננה עונדת וכן הרושר לבדו אינו עונד ויהי ביאר ענין ואמר והוא אמתו משאר הוא הנמצא ההוא שיוצרה לבה אמת הדבר ושלמותו הנה ביאר ענין כל צורת בללם אינה צורה שתרתי ובקצתו זה ביאר ענין ואמר שבלתי צלם שמורה על כחות שניהם כי אם על צורת האדם והוא אמרו אשר הענין ההוא באדם והוא אשר בעבורו

נאמר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ב

נחש, דמיונו כאריה, כלם דמיון בענין, לא בתמונה ובתאר. וכן נאמר דמות הכסא, דמות כסא, דמיון ענין ההתנשאות והרוממות, לא בריבועו ועביו ואריכות רגליו, כמו שיחשבו הענין. וכן דמות החיות, וכאשר (ד) ייחוד האדם בענין שהוא זר בו מאד, מה שאין כן בדבר מן הנמצאות תחת גלגל הירח, והוא ההשגה השכלית אשר לא ישתמש בו חוש ולא מעשה גוף ולא יד ולא רגל, דמה אותה בהשגת הבורא אשר אינה בכלי, ואם אינו דמיון באמת, אבל לנראה מן הדעת תחלה. ונראה באדם מפני זה הענין, ר"ל מפני השכל האלהי המדובק בו, שהוא בצלם אלהים ובדמותו, לא שהשם יתברך גוף שיהיה בעל תמונה:

פרק ב א הקשה לי איש חכם זה לו שנים קושיא גדולה, צריך להתבונן בקושיא ובתשובותיו בפירוקה. וקודם שאתור בקושיא ופירוקה, אומר כי כבר ידע כל עברי כי שם

אלהים

אפורי

דמות, הנחשו הראשונה הוא כמו דמה שהוא התמונה והתאר שם מסוינו הליכות, אמנם כמו כי יחמר שם דמה או דמות כסויה בין שני דברים דמיון בלתי דבר: כ ענין ההתנשאות וההתרוממות. ר"ל שהשם ית' מתנשא ומתרומם על כל אלו המציאות והוא מניע גלגל ערכות אשר יתאר ככסא לשם ית' וזה רמז לכאן: ועין דמות החיות, ר"ל מה שאמר יחזקאל בגלגלים דמות לחיות ר"ל דמות בלתי ענין והוא כי כל גלגל מניע יסוד הנלוו וזמן שיתגבר זה למטה מפני זה הוסף לגלגלים דמות החיות והיותם חיים משכילים: פ שהוא זר, כן ר"ל שבאדם יש ענין זר מאלו החיות וההשגה השכלית מה שאין כן במציאות השפלות: צ אשר לא ישתמש בו חוש. ר"ל בעת ההשגה ואם הם תחיל בהשגה. זה הפרק העשירי לפרק השני להשלים ענין מעשה בראשית:

פרק שני א הקשה לי איש חכם וכו'. הגם קראו ליהוה הנה איש חכם ובתשובתו יכנהו ויקראלו אלה האיש המענין בתחילתו רעיונו וכו' וזה אמנם בבחינת עומק השאלה והוא שלמות האחרון כי יש ממנו ראשון ואי אפשר

אחד מני דברים או מפני השיג' שהוא הכח והכונה שאינה גוף ולא כח בגוף או מפני השכל אשר נסועל והוא ההשגה או מפני השכל הנקרא כלם השכל והוא השכל הנצחי אשר אחר הכנת רוב המושגות והתענינות רובו האלהות וייחוד האדם ויעשה ממושכליו כלם השכל הנצחי ויעלה האדם לזאת המדרגה אשר ישיגל הדברים בדיועה אחת לכן נאמר שכלו בצלם אלהים ובדמותו. והאמת כי מה שביינן הרב הוא זה המין האחרון כי זה השכל נחיו וקיים והוא שכלו הווה ולא נפסד והוא המכוון בנשמתו של דברים ולכן נאמר עליו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו לא בעבור התכלית הראשון והאמת כי הכל בעבור זה האחרון והכן כי זה תכלית האדם והצלתו ובעבור זה נאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו לא שהשם יתברך יהיה בעל תמונה. ולמה שכונת מעשה בראשית היתה לעשות זה האדם השלם כמו שתארתו והיה ירא מפניו הכתוב הפך זה בזה מורנו הרב מורה נבוכים בפרק זקק בפרק העשירי זה הספק:

פרק שני אמר הרב הקשה לי איש חכם זה לו שנים קושיא גדולה וכו'. כבר ביארתי לך כי בהרחקת הגשמות מהשם יתברך ויבנו דברים מסתרי מהם הכונה גדולה ויכולת נשמתו ויכולת ספק גדול ממעשה בראשית והוא הספק שעשה לרב האיש החכם. והנה היות

אברבנאל

(ד) בענין שבו ר' אברהם השכל והוא הרב שאל נמצא לזולתו מן הנבואות, למי שהוא ויהיה ענינו כמו שהוא מסבלי שירובו אלו רבו ר' ור' שישירוב המצב והמראה וכו' וכו' ישבו האדם המושגות באמצעות הגבול האמיתי באיכותם ובאמצעות הגדר והרושם בצירוף וזה שהוא ישיר גדר האדם שהוא החיות והדבר בלתי אמצעות שיעור מצב ודמות מה שאין לו לכה הדברים שהוא לא ישיר האדם אלא איך עומד או יושב או קרוב או רחוק או ערום או לבוש וכוונתו באלו הענינים אחרים:

קרישקש

הוא השכל והוא הרב שאל נמצא לזולתו מן הנבואות, למי שהוא ויהיה ענינו כמו שהוא מסבלי שירובו אלו רבו ר' ור' שישירוב המצב והמראה וכו' וכו' ישבו האדם המושגות באמצעות הגבול האמיתי באיכותם ובאמצעות הגדר והרושם בצירוף וזה שהוא ישיר גדר האדם שהוא החיות והדבר בלתי אמצעות שיעור מצב ודמות מה שאין לו לכה הדברים שהוא לא ישיר האדם אלא איך עומד או יושב או קרוב או רחוק או ערום או לבוש וכוונתו באלו הענינים אחרים:

נשמתו כשם מ' צ' וכו' מ' ע' נשמתו רכב. ולפי שהשכל האדם וידיעתו לא חדרה ולא תיחוס לדיעות האלו והכרתו, אמר הרב כנאן; שהדבר אשר בו יודע השכלו להשכלו ית' הוא שהשכלו לא ישתמש בה חוש ולא יד ורגל, כמו שהגת הפירא איך י' כ' כשם ולא כנלו, וזה אשרו ויבאר ייחוד האדם בענין שיהיה זר מאלו וכו' והוא ההשגה השכלית ר"ל ההשגה נסועל, אשר לא ישתמש בו חוש ולא יד ורגל, עם היות שירדים אליו שבתחילתו החושים ויבארתו כנגד חושים נלמד דומה להשגת הבורא אשר אינה כנלו, ר"ל לא שבתחילתו דומה להשגתו כי אם מאלו אשר אינה כנלו, באותו דבר נלמד דומה, ולזה אמר הרב ואם אינו דמיון

באמת ר"ל שהוא דמיון בשלבו לא בחושו. והנה אשר רכב נאמר באדם מפני זה הענין לאמר ששם היות ששפי האמת אין הנחיות בו אם בשלבו, כמו שאמרנו, הנה בעצמה וכו' המורסיה ואמר באדם משפטי השכל האלהי המדובק בו הוא גלגל אלהים, והכוונה כלה אין שיהיה ששפי אינו גשם ונעל חתורה ולא תמונה. והעולה מהו שהרב ירשף מלך לנס שיאמר לנד נגורו נאמרות המין או שיהיה עם שמואל כמו שזכר:

פרק ב הקשה לי איש חכם וכו'. הגדר עם התבוננות הטוב היה ה' ראינו לעינינו כי עשויים דברים כיו שהשם נעמוד על כונת האמתו, (א) אם היות שערב רלם מוס הפיר' נלמד שחוק שם אלהים, (ב) אם לא התחיל הפיר' נעשול כמו שעשה בצלם החושים וזהו ראינו שיתחיל יחמר אלהים עם שמתקנה (ג) אם היה שגורו ג' שמופסד לשם אלהים שיאמר על ששית ועל המלכות ועל השופטים, אף לא היא שמופסד על כל א' שמתחזקים עם דברים, ואין לנו להאמין שמופסד של יכרות מן הכתובים (ד) מה ענין אמרו לך להתבונן בקושיא שש' שמופסד על כל ש' נשפוט, הלא כח השכל אינו י' ואין לך שם התבוננות אחר.

ב ומי שיחשוב שיבין ספר שהוא הישרת הראשונים והאחרונים, בעברו עליו בקצת עתות הפנאי מן השתיה והמשגל, בעברו על ספר מספרי דברי הימים או שיר מן השירים, התיישב והסתכל ^ג כי אין הדבר כמו שחשבתו בתחלת ההחשבה. אבל כמו שיתבאר עם הרתכוננות לזה הדבר, זה כי השכל אשר השפיע הבורא על האדם, והוא שלמותו האחרון הוא אשר הגיע לאדם קודם מרתו, ובשבילו נאמר (צוה) בו שהוא בצלם אלהים ובדמותו, ובגללו דבר אתו וצוה אותו כמו שאמר ויצו ה' אלהים ^ד ולא תהיה הצואה לבהמות ^ה ולא למי שאין לו שכל, ובשכל יבדיל האדם בין האמת והשקר

אשרי

שם טוב

ב ומי שיחשוב שיבין ספר. ר"ל אלה המעין מחשוב שבין מורטנו הקדושה שהיא הישרת ראשונה והאחרונים: ^ג אין הדבר כמו שחשבתו. ר"ל שאין לדבר כמו שהבנת והוא שיהיה האדם כשאר בעלי חיים שאין שכל כמו שחשבתו בתחלת דעתך: ^ד ולא מהיה הצוה לבהמות. ר"ל שלא יהיה הצוה לבהמות שאין לאויות מלד נושאן לקבל שכל, וזה רומז לתק מ"ח משני בענין האמירות והאוויין בלמות ויאמר י"י לדג: ה ולא

עליו, והנה היוודע נמצאות וידע איך השי' סבה להם ויתוודע בלחרונה עם השכלים הנבדלים הוא חכמתי מציאות האדם וכוזאו לזה העולם. ואמנם האדם למה שהוא מורכב מגוף ונפש וכויה הגוף והנפש ח"ה לחיות מבלי שיתערבו קצת האנשים אלו עם אלו כי האדם מדיני בעצמו ובעבור שיעזרו קצתם אל קצתם הוכרח הקבוצ והנה לכרח קבוצ וינחו הדיינים והסופרים שיהיו מכהיגי המדינות כדי שיהיה האדם קצתו עם קצתו, והאדם אם ישמחש באלו המפורסמות לבקשת ההכרחי לדעת את ה' מן טוב ומה נעים, אבל אם יעזוב האדם הנצח ומלאכיו וכל שאר הנמצאים ויעיין בהנהגת הגוף ויירדוף אחר הממון וארוכה כסף לא ויעבד כסף ויחשוב האדם שהיות לו כסף והוא לרוב ועבודה רבה ואוכל ושתה וישתמש בשאר התאוות הגשמיות הוא התכלית האחרון, הוא יוכל ויעבור, ורוב קולל אנשים יעזבו את ה' ולא יודע ויחשבו המושכנות אשר בעבורם נבראו ונפקחו עיניהם בפורסמות, והנה החטאים הממונים לרוב האנשים הם ההנאות הגשמיות והתשווקות המדומות וכעבור אלו השני דברים הם נגרשים מבית העינים, וככלל האנשים האלה הם שתאוותם ותשווקתם אינו אלא ההנאות והתשווקות הגשמיות יש להם מהצער והטורה והעמל מה שלא יעזבר. ולכן כהגיע תור כל איש ואיש להפדר נפשו מעל גויותו ולא יתהלך לו שום שלמות אלא היוות בהמה בדמות איש ועיניו נאמר וזדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, הרי יתבאר שאלהם ^ז מיני השגות, השגה חושית ומיונית שאלו כלם השגות גשמיות, והנה שלמות אשר לה ידמה האדם לאל יתנצר ויהא השגת הנמצאות והשגות ית', וכל מה שקרה לראשון ידמה לו ככל דור ודור כי זה ספר תולדות אדם והחטא שחטא הוא חטאו בניו הנמשכים אחריו, ואמר שתקין זה חטא כל מה שאמר הרב דזה הפרק ולמה הוא רומז חטא האדם ועגשו ואיך נאלחו מזה העולם כלאחת מן הכהמות, ואמר לנבאר זה כי הכונה בדריאה הכהמות הוא התכלית אשר נעבור נברא הוא היות האדם צללם אליהם ונדמותו. והנה קודם מרתו וחטאו נאמר בו שהוא צללם אליהם. בעבור השכל אשר השיע הנברא על האדם והוא השלמות האחרון לא הראשון והאמצעי כמו שיתבאר, והבית ראיה כי היה האדם בשלמותו האחרון למה שגא' עליו וזה ה' אליהם על האדם והצואה היא למי שהוא נבאר ואין הנצואה שורה על בהמות, ולא למי שאין לו שכל ידמו לשאר בעלי חיים, ואמר ויאמר ה' לדג ויאמר

אברבנאל

עלמר פאקטוס, ששים כהמות רמזות באלם שיהיה כשאר נבא, וזה היבוי רב שבכלל אפי' השיע הנברא על האדם ר"ל בתחלת חייו, וזה שבעבור זה אמר כהמות, והוא שלמותו האחרון, ר"ל שלא היה בהכחות והשכלים שהוא בהלמות הראשון, כי אם שלמותו בעל, שהוא שלמותו האחרון, כנה השכל סוס פסעליו לא גיע לאלם אתו חטא, אבל גיע אליו החלטה הנבראה קודם הכרי. והנה אלה האדם דבר שמי ראיות, הא' אמרו וכבטלו נאמר זה שהוא נללם אליהם ונדמותו, ור"ל שיהיו שבתחלת חייהם נאמר עבשה אדם בלגמו דמיונו, ויבאר אליהם את האדם בלגמו, ויהיה שכלם והדמות שהוא נאמר על השכלם בעל, כמו שהנבאר בקרב הקודם לוס, כיה אפי' זה מתע שיהיה שגורה שגורה משקל בשעל לא בהכמות שאין להם שכל ולא ממשק. והאיהם הכ' הוא אמרו ונלגמו דבר אפי' וזה אפי', ר"ל שיהיה חושא נאמר ויני' ה' אליהם על האדם, ואלם היה מדבר אפי' ומזה אפי' ידוע הוא שלא היה בהם כי אם בעל שכל, וזה אמרו ולא היה הצואה לבהמות ולא למי שאין לו שכל, ויהיה צדמו ולא היה הצואה לבהמות שאין להם שכל ולא שכל בהם. שטע היות שבהם ככל ככה. כיה אינו להם שכל, כי הוואה היה המשקל בעל, ולא התהלך להם שבהם אפי' לרוב שרמו כרב לאמרו, ולא היה הצואה לבהמות, נאמר ויאמר ה' לדג (יונה ב' י"א) ולפרק ג' מ' נבא, כי ביה צוה לא יוון גליו ולא עלתה על גמו: ובשכל יבדיל האדם ה', פתח ישיב אתו תחלק העני מן האנשים שאמר שאלהם ^ח ולא למי שאין לו שכל, ויהיה צדמו ככה. ויהיה חטא שיהיה שכל על שכל, כיון שלא היו לו כדליהם שכל ומטולתיו, ויבאר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ב

והשקר, זה היה נמצא בו על שלומו ותמורתו, אמנם הכוונה והנאה הוא במפורסמות לא במרשלות, כי היא יאמר השמים בדוריים נאה, ולא הארץ שטוהה בגונה, אבל יאמר אמת ושקר. וכן בלשונות יאמר על הקושט ועל הכטל, אמת ושקר, ועל הנאה והמגונה, טוב ורע, ובשכל ידע האדם (3) האמת בין השקר, וההיה ב' בעינינו המושכלים כלם, ובאשר היה על שלמות ענינו ותמותה, והוא עם מהשכחו ומשבלו Π אשר נאבד בו בעבורם ותהסררו מעט מאלהים, θ לא היה לו כח להשתמש במפורסמות בשום פנים ולא להשיגם, עד שאפילו הגלוי שבמפורסמות כגנות, והוא גלוי הערה לא היה זה מנגנה אצלו, ולא השיג גנותו. (1) ובאשר מורה ונטה אל תאוותיו הרטיניות והנאות

שם טוב אפודי לוי שאין שכל לו. ר"ל ונס כן לא תהיה הנאה לתי נשיהם ככתו לקבל השכל ילא הוליו שכלו מן הכח חל המועיל אלא לתי שהיוע שכלו כפעל ומד סבו המעוב יגיע אל הנאה: ו בעינינו המושכלים, ירמו סבו לפרק θ חלשי ענין הנמטות כי הם שנחשו אפשי לינו אשכחי מנח השכל ודי צוה: ז והיא עם מהשכחו ומושכלו. ר"ל ההתעה צוה החקוק הוא היען כמושלמות והמושכלים הם הידועה הנמטת אשר היא כפעל: ח אשר יאמר בו כעבור. ר"ל כעבור המושכלים: ט לא היה לו כח. ד: לא היה לו חוקק להשתמש במפורסמות: י וכאשר מרה ונסי וכו'. ר"ל כאשר עלה מהשכחו לממרות ולהשתמש במפורסמים θ ע"פ עשדיון לא

לקחת במפורסמות ולא ידע האדם האילו הגלוי שנמפורסמות כגנות והוא גלוי הטרור: וכאשר המרה ונסי אל תאוותיו

אברבנאל רעה שנמליו שהושם כוכב בשמים: (3) האמת מן השקר, ואמר פירוש שהוא הידועה בעינינו האמהיים ההכריחיים: (1) ובאשר מורה ונטה אל תאוותיו, θ כאשר התחיל לנטות אחר החמור והחרד שהחבר קרא זה מוי שהוא מברר כמבד שבהלקות בהפרדה כמנו ואלולת השנה שבליה ממנו קרא עונשו וההשתקנות אחר כן במפורסמות אשר היה סכוו שלילת ההשנה ממנו קרא זה מרה בצוהו אשר בעבור שכלו צוהו בו שנאמר לו ומען הידעת טוב ורע לא תאכל ממנו. כל דברי הר"ם יל מעולם ושלמת בתבליה השלמות אמנם לרוב חסרונו אני מסופק ומהי אם הוא היה שכלי גמור כמו שנראה פענינו אם נשת לפעמים אל המפורסם

ואינו כלין שכל יחוד אחת וכל כיוו האית) הבלול בין טוב ורע, אכל הכלוו המ יום הם האית והסך וים הם כמושלמות, כי הטוב ורע הם כמפורסמות לא כמושכלות, ואינם ח"כ מיוחדים לכח, והן שאר וככל ידע האדם בין האית והסך זה היה כפוא בו על שלמותו ותמורתו, ר"ל ההכרה העיונית וההכרסל בין האמת והשקר, והכריו קדמו ורע הם כמפורסמות ואינם כמושכלות כינו עוד מאמר, אמנם הכוונה והכח הם במפורסמות לא כמושכלות כן יאליחי ופי', לפי שהם לא יודע שיאמר שאר שלמת וסך יאמרו כמושכלות ולא ידעו כמפורסמות, אלא צוה ידע האדם כולו לשיגם ר"ל כמפורסמות ולמושכלות, כי כיון שאין לינו כי אם ככל עיור וכל מעש, והסך ורתת וחסל לעיור, והכח והמגונה וחסל מעש, ואין כלין שכל יחוד שימור טביה הטוב ורע נאמר עני, וא"כ הטוב ורע והכח והמגונה וחסל שימור טביה הטוב ורע נאמר עני, וכאשר מרה ונטה אל תאוותיו

אמר אלהים לנחש יבואר בני מ"ח ח"ב, או ירמוז כי לא תהיה הנאה לתי שיג ככתו להוליו שכלו מן הכח אל המועיל ולא הוליו אלא לתי שהיוע שכלו כפעל: וח"ש הייחוס האלוים ורעיו טוב ורע, אמר כי שלמות האדם אינו להשיג הטוב ורע, כי שלמותו האדם להשיג האמת והשקר כמחשבה שהוא האומר אשר ומלא כשופטים ושיג הטוב ורע שהוא הנאה והמגונה, א"כ כותה הכרואה האלוטית היא שישג האדם האמת והשקר לא שישג הנאה והמגונה שהוא המפורסם, והנה האדם קודם חרותו היה כשלמותו האחרון להשיג הנאמרות כלן ובאשר היה צוה הקוואר כי מחשבתו ומושכלו כוא על שלמות ענינו לאמר עליו ותהסררו ממש מאלהים, וכשישתמש האדם בכריו האלוים לא יוכל להשתמש במפורסמות ולא ידע האדם האילו הגלוי שנמפורסמות כגנות והוא גלוי הטרור: וכאשר המרה ונסי אל תאוותיו

קרבן ששם רעה שנמליו שהושם כוכב בשמים: (3) האמת מן השקר, ואמר פירוש שהוא הידועה בעינינו האמהיים ההכריחיים: (1) ובאשר מורה ונטה אל תאוותיו, θ כאשר התחיל לנטות אחר החמור והחרד שהחבר קרא זה מוי שהוא מברר כמבד שבהלקות בהפרדה כמנו ואלולת השנה שבליה ממנו קרא עונשו וההשתקנות אחר כן במפורסמות אשר היה סכוו שלילת ההשנה ממנו קרא זה מרה בצוהו אשר בעבור שכלו צוהו בו שנאמר לו ומען הידעת טוב ורע לא תאכל ממנו. כל דברי הר"ם יל מעולם ושלמת בתבליה השלמות אמנם לרוב חסרונו אני מסופק ומהי אם הוא היה שכלי גמור כמו שנראה פענינו אם נשת לפעמים אל המפורסם והוא כלין שכל יחוד אחת וכל כיוו האית) הבלול בין טוב ורע, אכל הכלוו המ יום הם האית והסך וים הם כמושלמות, כי הטוב ורע הם כמפורסמות לא כמושכלות, ואינם ח"כ מיוחדים לכח, והן שאר וככל ידע האדם בין האית והסך זה היה כפוא בו על שלמותו ותמורתו, ר"ל ההכרה העיונית וההכרסל בין האמת והשקר, והכריו קדמו ורע הם כמפורסמות ואינם כמושכלות כינו עוד מאמר, אמנם הכוונה והכח הם במפורסמות לא כמושכלות כן יאליחי ופי', לפי שהם לא יודע שיאמר שאר שלמת וסך יאמרו כמושכלות ולא ידעו כמפורסמות, אלא צוה ידע האדם כולו לשיגם ר"ל כמפורסמות ולמושכלות, כי כיון שאין לינו כי אם ככל עיור וכל מעש, והסך ורתת וחסל לעיור, והכח והמגונה וחסל מעש, ואין כלין שכל יחוד שימור טביה הטוב ורע נאמר עני, וא"כ הטוב ורע והכח והמגונה וחסל שימור טביה הטוב ורע נאמר עני, וכאשר מרה ונטה אל תאוותיו

ולא ישמע, ת באמרו אשר עינים להם לראות ולא ראו. (ו) אבל אמרו על אדם משנה פניו ותשלחו, פירושו וביאורו כאשר שנה נמתת פניו שולה, כי פנים שם נגזר מן פנה, כי ודאם בפניו כיין

שם טוב

בעצמם: ואמרו חזק אמרו על חכם משנה פניו ותשלחו, אמרו בחדשה שהיא חזק אמרו על חכם הראשון שגילה חזק הספוק שהוא התחלפות חזק הראות, זה אינו כי בני הכוונה

אמרו

הבניו לחשוב זה שזה הפסוק ר"ל ויפקח אליהם ר"ל שהאלהים הוא הכניח הכוונה להאליהם גלה לבגר שקרוב למקום הסוף היה שם בזר וזו גלות הידיעה כי אלו היה ראות חזק אף היה אומר ויפקח אליהם את עיניה היה לו לומר ותפקח את עיניה: ת כלומר אמר עינים להם. ר"ל עמך אמרו אמר עינים וכו': ואכל אמרו על חכם משנה פניו שהוא חזק אמרו מזה המספוק שהוא החלשות חזק הראות וכן עיניו נגשיו, זה אינו כי הכוונה היא כאשר עיניו פתוח וכו'. ויש מפרשים שגמזו בזה הכ"ס ז"ל על דבר נסתר ממעשה בראשית כי האדם הגוזר שם לא היה חזק רמזו לנד אכל על הכלל נחמה ר"ל אז חזק שיוזמן עיניה בבאר האור ר"ל עיניה עכל כפעל ואמר בעת מה יהיה עכל

נכח

אברבנאל

גלה לבגר שקרוב למקום הסוף הוא בנאר, ואינו לא מלאכה דכריה כי שיעשה האליהם שחוק לגביה, ועם כיוון שאמר שישמר על שפוטיהם לא החשיבו שיהיו זה שקרא עיניו אליהם, אבל לחשוב שחבר ראש שבחור שגילה ספר לא היה כנראה לשעור בדרך, עם, עמא כוונתו כי היה מוכר מספרת אמתו כנס ולא היה כנראה שגבר מנוי קדם לא היה גם בראש חנה לאונו ולאמר ויפקח אליהם את עיניה, וגם היה מוכר אמרו וספר אחרי שאמר לחשונה ויפקח אליהם את עיניה, ולכן גזיר הכרע שאמר ויפקח אליהם את עיניה ויחזק נחמה להם שדבר נחמה גלה במשמך ויפקח אליהם אליהם מן הכמים ויחזק לה, כי אחרי שגבר דבור הנלמד ב"ש עשוהא, וכבר נזכרו ונתקנו, ויהיה ש"ס מיוצא גלות וידיעה ולא גלות חזק, ויכיר ויכיר בפניו ח"כ שגבר בהלכות אינה נכונה, ושקדורו אמר שגמזו הוא כדמות נח חוק שילוח לפניו נכחן אליהם ויפקח אמרו ויפקח אליהם את עיניה ויחזק נחמה להם, לא לראיהם בנאר, ויכיר ויכיר אליהם אמר שגמזו ויפקח אליהם את עיניה, שגמזו בלגלג לחזק

קרקשקש

זה ראהו כי פקח אינו נאמר על ראות עינים אבל הוא פקחת הכי חזק אמרו אמרו עינים להם לראות ולא יראו וסוף הפסוק כי בני המה כחור שהוא אומר זה על ראות חזק וכן פקוח אוניס על אוני חלב: (ו) אבל אמר פקוח באדם משנה פניו ותשלחו, ר"ל על הפסוק דרשונו ד"ל ואמרו ויפקחו לצבא ויחזק משנה פניו ותשלחו תוקף שהיה לו לאדם הראשון לצבא ויחזק כאשר הריב עשה להם הקב"ה ויחזק, אחר עיצת הבריה וזו אמרו משנה פניו ששנה אחר רבותו ותוקף, וה"פ נבשך אחר הרשו ואמר פירושו וביאורו כאשר שנה פניו שולח אלא אמר מה שאמר משנה פניו אף כי פחיתו למת שמתירי לא היה שם אלא גלות ידיעה כי אמרו משנה פניו אין זה שני פנים ממש אבל שני בכונה הוא אמרו כי פנים שם נגזר מפנה והאדם כייון למה שיצירה בכוונה:

ולקח חזק מים, ונקמה ונחמה, ועל החקירה הכוח אמר ויפקח ויפקח הכוח אמר עינים להם לראות ולא יראו וסוף הפסוק כי בני המה כחור שהוא אומר זה על ראות חזק וכן פקוח אוניס על אוני חלב: (ו) אבל אמר פקוח באדם משנה פניו ותשלחו, ר"ל על הפסוק דרשונו ד"ל ואמרו ויפקחו לצבא ויחזק משנה פניו ותשלחו תוקף שהיה לו לאדם הראשון לצבא ויחזק כאשר הריב עשה להם הקב"ה ויחזק, אחר עיצת הבריה וזו אמרו משנה פניו ששנה אחר רבותו ותוקף, וה"פ נבשך אחר הרשו ואמר פירושו וביאורו כאשר שנה פניו שולח אלא אמר מה שאמר משנה פניו אף כי פחיתו למת שמתירי לא היה שם אלא גלות ידיעה כי אמרו משנה פניו אין זה שני פנים ממש אבל שני בכונה הוא אמרו כי פנים שם נגזר מפנה והאדם כייון למה שיצירה בכוונה:

ולקח חזק מים, ונקמה ונחמה, ועל החקירה הכוח אמר ויפקח ויפקח הכוח אמר עינים להם לראות ולא יראו וסוף הפסוק כי בני המה כחור שהוא אומר זה על ראות חזק וכן פקוח אוניס על אוני חלב: (ו) אבל אמר פקוח באדם משנה פניו ותשלחו, ר"ל על הפסוק דרשונו ד"ל ואמרו ויפקחו לצבא ויחזק משנה פניו ותשלחו תוקף שהיה לו לאדם הראשון לצבא ויחזק כאשר הריב עשה להם הקב"ה ויחזק, אחר עיצת הבריה וזו אמרו משנה פניו ששנה אחר רבותו ותוקף, וה"פ נבשך אחר הרשו ואמר פירושו וביאורו כאשר שנה פניו שולח אלא אמר מה שאמר משנה פניו אף כי פחיתו למת שמתירי לא היה שם אלא גלות ידיעה כי אמרו משנה פניו אין זה שני פנים ממש אבל שני בכונה הוא אמרו כי פנים שם נגזר מפנה והאדם כייון למה שיצירה בכוונה:

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ג

פרק ג תמונה, תבנית. יחשוב שענין תמונה ותבנית בלשון העברית אחד, ואינו כן. וזה, כי תבנית שם נגזר מן בן ענינו בנין הדבר ותכונתו, ר"ל תארו ברבותו והעניול השישולש חולתם

שם טוב **אפרי**

אלו הענינים והם השכל והחמר ומד שכלו לא היה ראוי להשתמש רק במיני המושגים האחרונים אמנם מד הקשר זה בחמר היה ראוי שתשתמש במפורסמות ויהי ראוי שישתמש ויהי ראוי לטותו שלא יקח מעץ הדעת. והחסם ר' משה הגרונדי אמר ישתבח בעל הרצון כו' כי בראו מורכב בנהפכים תכלית וזאת הצורה שירמו כל הנמצאים אליו כי הוא תכלית יכולת ההיולי ר"ל המציא המשתתף עד שיתאחד בו כי מחוץ הם וזאתו אלוו שנים, והצמתו כי מה שבינו הוא תכלית זה העולם השפל הוא זה האדם ותכלית האדם הוא כחות כוחות המורכב וזאת הצורה ותכלית זאת הצורה השכלית הוא שיתדמה להשי"ת הוא עצמותו כי הכל פעל ל' למענהו וכמו שלא נדע עצמותו כך לא נדע כוונתו והבחינו בנדיחה האנושית כי תכלית הכל הוא האל ית' כמו שניחד הרב חלק ג' פרק י"ז. ואתה המעיין תעיין בזה הפרק ותתחדר לך מדע נפלאות והשם יוכרר נענדו במה שהארנו כי היה זה בעצרו העת והזמן שהענין נלגות קצת מהסתרים:

פרק ג אמר הרב יחשוב שענין תמונה ותבנית בלשון העברית אחד וכי, ר"ל תוארו ברבותו ועגול ומשולש, ור"ל

אברבאל

יח' בעל פרשן, לפי שהוא יבאר חלקו של' מהם הספר, שהנדיחה למה שהנדיחה סופם מחדשה ופירא מברכה מרזו ית', ומה ש' ויבין הרב לסקותו שישגי המושגות לדעת הרוח, גם יבאר בחלק ב' שאלו לנדק תכלית העולם כי אין רצונו הפשוט, ולעולם אין האדם האלה כלם רצונו ית', אמר הרב שיתבה בעל רצונו, ואמר עוד אלה תושב תכלית כוונתו ותכונתו, סוף אחר הרב זה הכוח הפך בשרות נדיחיו והאזר, לומר שאלו ית' ברא אדם מורכב מהשנים משתתף בין העולם המורכב והמורכב, ומד שכלו היה ראוי להשתמש במושגים אחרים ומד שקצרו בחומר יסד למפורסמות, ופלא והוא הולדת כוונתו ית' כרצונו ית' הוא כוונתו. והחריש והחריש אדם בלשון אברהם יצחק ויעקב היה מורכב מלכול מעין הדעת שמי יהיה מורכב ומדעי טבעו, וא"כ לא תוצא תכלית כוונתו בריאתו בזה האופן ולא כוונתו כוונתו ית' יוכל מדעת, ומה שהענין עליו ולמה כעס ית' על מה שעשה ועלנו אמר שיתבה בעל רצונו, ובני השירובים האלה חוריה על ענין אחד שישגי המושגות: והנה נבאר עליו לנבאר לבי דעה הרב ופירא אלה, וי' וישלחו ית' אליהם מגן עזן וגו' ויגרש את האדם, ואמר שלבי דעתו רצונו שערבים בזה האופן, שאלו ית' אחרי רצונו את האדם נועט אחרי המפורסמות כפי המציאות, השם מתבטח לטעול מרדת שמה, לתח אלו דרך הכונה להשלים כל מה שישאר, והוא אמר ויחמר ס' אליהם כי האדם היה רצונו, ר"ל מן האדם קודם התקף ביה מורד ואלה המושגות לאחד מאלה המושגים, וממנו וממנו היה לדעת טוב ורע והשתדל במפורסמות, והחריש אחרי שמתחן לו ית' ולא ידע ר"ל אולי יעלה ידו ויחלל גם מעין החיים, והוא עשם ביהוה מעיין במפורסמות, עיניו גם כן ממושגות, והואו היה עז ומיה לא ית' ידו באופן שיחלל וזה העולם, והנדיחה והנדיחה מהם הוא שם המושגות, ולכן ראה ית' להשיגו בתקום האותם לשיי הענינים יחד. אלא לעיני החומר והמפורסם, חומר המושגות ית' אליהם מגן עזן לנבאר את האדמה אפ' לוקח משם, ר"ל שהענין מרד ענינו המורכב החמדי שהוא נבאל מגן עזן, והוא לפי שיתבה בעל רצונו המפורסם האורך בתמי, והוא אמר לנבאר את הצורה, ואמר שיתבה ביה להיות כן תאמר שילוק משם, ואמר שנתן עוד ויגרש את האדם ויבין מקדם גלן עזן את הכוונתו וזה שהמרב המשתתף למדור את דרך ען החיים, ר"ל שגרת את האדם מע"ש, לומר שברצונו מורגש המעיין החמדי הפשוט, כמו שהיה קודם התקף, הכין הרב"ה והכנין מקדם ל' שהוא ההשכלה, את הכוונתו והתבונה והשכלתו וכל האדם, עם ביהוה האלה בלתי עומדת בהם, למה לבס חומר המשתתף, והוא הכוונתו בלתי עזן, והיה לו זה כחן הכוונתו מקדם גלן עזן, עם חושב העולמות וההשתתף, כדי לשמור את דרך ען החיים, ר"ל שישמור אותם ויקנה ממנו ויחלל וחי לעולם, והוא ע"ד ואינו עמד את הדבר, הוא גלן ען הרב"ה והתבונה. וכבר שנינו הרב לרצונו שה' שיתדמה ביהוה זה בחומר, ואשילו אלוך כחול הקיץ את יריתו על (ר"ל אש' ית' עליו חינו תדיר) אבל ית' ויגשם חללו הוא לשיי הרב"ה המשתתף, והם כפי' נדיחיו שם אחריו ויבין מקדם גלן עזן את הכוונתו וזה לשיי הרב"ה שיתדמה לומר את דרך ען החיים, כי בתחלה והשכל ית' תמיד החיים, מן היולד, אבל שכלה שיהיה כחול עומדת תמיד תחת השכל, בתחלה ללבוש למה לומר שיתדמה (ר"ל השתדמות) לקיץ ען החיים חיי כלתם, אבל הכוונתו עם הענינים אלו נבד, ולוא כי בתחלה והשכל ית' מעין החיים, ופי' מן יתלה ודו, שאלו היה מתחלה מהם, כי הוא האומר אלו החיים.

ואמר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ג

מן התארים. אמר את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, ואמר * כתבניתם אשר אתה מראה כהר. תבנית כל צפור, תבנית יד, תבנית האולם, כל זה תאר. ולזה לא הפיל לשון העברים אלו המלות בתארים נתלים באלהים בשום פנים. אמנם תמונה הוא שם נופל על שלשה ענינים בספוק. וזה שהוא יאמר על צורת הדבר המושגת בחושים חוץ לשכל, ר"ל תאר, והוא אמרו, ועינותם פסל תמונת כל פסל, כי לא ראותם כל תמונה. ויאמר על הצורה הדמיונית, הנמצאת בדמיון באיש

אחר

שם טוב

ור"ל כי תבנית הוא מורה על דבר המושג לעולם ולכן לא הפיל לשון עברי אלא המלות כחוקרים נתלים באלהים בשום פנים, והביא הראיה על זה מתבנית המשכן ותבנית כל כליו ואמר כתבניתם אשר אתה מראה כהר תבנית האולם תבנית כל צפור תבנית כל עוף וכו' זה תאר: אמנם תמונה. הוא יאמר בפסוק ע' ג' עינים כי יאמר על צורת הדבר המושגת בחושים חוץ לשכל כמ"ש לא ראותם כל תמונה, ור"ל יאמר על הצורה הדמיונית הנמצאת בדמיון אחר העלמו מן החוש כאחריו בסעיפים מחויבות לילה וסוף דבר יאמר ולא יאמר מראהו תמונה לנגד עיני, ר"ל דמיון לנגד עיני, ויאמר על ענין אחת המושג בשכל, ולפי זה הענין הג' יאמר בו ית' תמונה כמ"ש ותמונת ה' יבטע בו ה' לא יושג בחוש ולא בדמיון לכן אמרו ותמונת ה' יבטע ויחלף אחת אחר' וכו'. והנה מראהו תמונה וכו' עיני, ר"ל תבנית יאמר על צ' עינים על השגת הדבר המושג בחוש ועל הדבר המושג בדמיון, על הדבר המושג בחוש כאחריו תבנית כל צפור תבנית אולם תבנית יד, ועל הדבר המושג בדמיון כתבניתם אשר' וכו'. והנה מראהו תמונה כהר, כי מה שצורה למשה כהר הוא במראה הנבואה, ואמרו התפרשים כי לא הוצרך כהר לבחינה הזאת לפי שלא מלא הבר לשון תבנית בו ית'

פרק שלישי א כתבניתם אשר אתה מראה כהר. תבנית

יד תבנית אולם. כל הפסוקים האלו הביאו הרב ואמר שהם תמונה וחלף וזהו ככלל התארים הנשמיים כמשלש ומכוננים, וזה קשה כי אלו הפסוקים במראה הנבואה היו אלו היה שם דבר מן חוץ לנפש והיה לו לרוב לשנות חלוקה מניה זמלת תבנית כמו שהיה בזה חלק ממשלש תמונה וי"ל כי הרב רצה לנגות לנו שהענין נאמר מזד' בחימת, כי בבחינה אחת נוכל ליתר העינים המדומים מזד' היותם מדומים כמו העינים הנשמיים, ובבחינה אחרת נוכל לוקח העינים המדומים מזד' היותם מופשטים מהמוריות קנה בעינין אחד נבדל מן העינים הנשמיים וכל זה הורנו הרב בזה הפרק, ואפשר לו לומר כי לפי שלא מלא הרב ז"ל לשון תבנית בו ית' לא הוצרך לבחינה זו כדי לקרב הענין אל הענין הרוחני האל בתלת תמונה כאלו נפש ית' הוצרך לשנות במחיה האל לדקדק הענין כדי שנוכל ליתר בו ית' שיהיה לומר בו ואמתת השם, וכן נכלל ליתר כי שכל זה היה כפעל הכח המדמה ובעוד שהיה בו החלוקה נבדד בשמי היות הרב ז"ל על צינן הדבר ותכונותיו וכן תכלול נפש וגו' שהיה הרב ז"ל בפסוק ויבטע פי אע"פ שהיו במראה הנבואה בהנחה נפש בגשם והכן זה:

לכן עשה תבנית כלו מענין גשמי אצל בתלת תמונה שנאמרה בזה כי כל תמונה בדמיון א"ס תכלית היותה רוחני נקראת רוחנית ולא גשמית, והנה הצורה הנמצאת ביוחס בשכל כמו שכתבנו בספר הנפש, ולכן תמונה נאמרת בספוק על הנמצאת בחוש והיא הצורה המושגת בחוש המושגת ועל המושג בדמיון ועל הצורה הג' המושגת לשכל ולכן נאמר תמונה בשם המושגת על ששת העינים האלה. אמנם תבנית המשכן נראה לעשה במראה הנבואה בעבור כי תכלית תבנית היא המושגת על ששת העינים

הרב

אברנבאל

ואמר שהענין נגזר מן נפש, ומה נדע שהענין הראשון על המלאכות, ולפי שלא נחשב תבנית יאמר לבר על הנפש בתלפז, אמר הרב עוד וענינו כיון הדבר והכוונה, ר"ל אין השיש בזה תכלית הפועל, א"ס הוא מחוק, ויבדל לנגד על המלאכות, ונגד עיניו כיון הדבר ותמונתו והרכבתו, א"ס מה ששעה בטבע וא"ס ששעה בתלפז. ולפי שלא נחשב תבנית עיניו הדבר ותמונתו על ששת העינים מיוחדים לבניו הדבר ותמונתו, הוכיח גיבור ואמר ר"ל תירו כדכונן ועגול. אמר את תבנית המושכן בו. ופסוקים אלה שהיו הרב יראה לנגדו גזול, כי נראה לחשוב פסוקים לאמרו על הדבר היראה נבואה וחינה מושגת, א"ס ענינים ולא מלאכות, וא"ס הניתן הישכן והניתן עליו כגונותם שיהיה מראה כהר. והנה זה יראה ענינו כי נבואה אמר על מלאכה המדמה, והוא אמר תבנית הנפש. אמר זה יראה תבנית יד ותבנית האולם, ונגד אלה ביראה הנבואה שם לך כדקדק ויחשה א"ס למע לא עשה הרב בתבנית התקדוק עשה בתבנית. שם תחתיו סמך בחושם ותמונתו המושג בדמיון ותמונתו הישכן ומובן בשכל. והנה זה המובן הוא, שגלה סוד לנגות כי בבחינה אחת נוכל ליתר תבנית העינים המדומים כמו הנשמיים, ובבחינה אחרת נוכל ליתר העינים המדומים מזד' היותם מופשטים מהמוריות נבדלים מהמוריות ועוד יראה בזה תבנית אחרת כי לפי שלא מלא הרב לשון תבנית בל"ל ית', נח הוצרך לעשות בו חלוקה ונבחינה נקדכו לענין הרוחני, אבל כבית תיבת שאלומה בשם ית' הוצרך לקדק הענין הנבואה בתבנית ית' המושגת א"ס נאמר בו ית', ואמר כשה קרה לך דבר נפש וגו' ונגד (בכר ית') שהיה פסוק ויבטע פי גשמי, גשמי, גשמי, גשמי כהר במראה הנבואה, ועל דעת רבם. ומגדל הענוה אולם שם תשיבון בלתי, אמר לנו עיניו תבניתו א"ס שם היות אולם התקדוק שהיה משה במראה הנבואה, כיון לא נוכח כדכונן כחשר א"ס שם ששנים במראה הנבואה, ועם היות שז"ל וכתבנו בכשר זה יודי א"ס שם דברים

ואמר שהענין נגזר מן נפש, ומה נדע שהענין הראשון על המלאכות, ולפי שלא נחשב תבנית יאמר לבר על הנפש בתלפז, אמר הרב עוד וענינו כיון הדבר והכוונה, ר"ל אין השיש בזה תכלית הפועל, א"ס הוא מחוק, ויבדל לנגד על המלאכות, ונגד עיניו כיון הדבר ותמונתו והרכבתו, א"ס מה ששעה בטבע וא"ס ששעה בתלפז. ולפי שלא נחשב תבנית עיניו הדבר ותמונתו על ששת העינים מיוחדים לבניו הדבר ותמונתו, הוכיח גיבור ואמר ר"ל תירו כדכונן ועגול. אמר את תבנית המושכן בו. ופסוקים אלה שהיו הרב יראה לנגדו גזול, כי נראה לחשוב פסוקים לאמרו על הדבר היראה נבואה וחינה מושגת, א"ס ענינים ולא מלאכות, וא"ס הניתן הישכן והניתן עליו כגונותם שיהיה מראה כהר. והנה זה יראה ענינו כי נבואה אמר על מלאכה המדמה, והוא אמר תבנית הנפש. אמר זה יראה תבנית יד ותבנית האולם, ונגד אלה ביראה הנבואה שם לך כדקדק ויחשה א"ס למע לא עשה הרב בתבנית התקדוק עשה בתבנית. שם תחתיו סמך בחושם ותמונתו המושג בדמיון ותמונתו הישכן ומובן בשכל. והנה זה המובן הוא, שגלה סוד לנגות כי בבחינה אחת נוכל ליתר תבנית העינים המדומים כמו הנשמיים, ובבחינה אחרת נוכל ליתר העינים המדומים מזד' היותם מופשטים מהמוריות נבדלים מהמוריות ועוד יראה בזה תבנית אחרת כי לפי שלא מלא הרב לשון תבנית בל"ל ית', נח הוצרך לעשות בו חלוקה ונבחינה נקדכו לענין הרוחני, אבל כבית תיבת שאלומה בשם ית' הוצרך לקדק הענין הנבואה בתבנית ית' המושגת א"ס נאמר בו ית', ואמר כשה קרה לך דבר נפש וגו' ונגד (בכר ית') שהיה פסוק ויבטע פי גשמי, גשמי, גשמי, גשמי כהר במראה הנבואה, ועל דעת רבם. ומגדל הענוה אולם שם תשיבון בלתי, אמר לנו עיניו תבניתו א"ס שם היות אולם התקדוק שהיה משה במראה הנבואה, כיון לא נוכח כדכונן כחשר א"ס שם ששנים במראה הנבואה, ועם היות שז"ל וכתבנו בכשר זה יודי א"ס שם דברים

סודים

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ד

והואשלו שלשתם להשגת השכל. * אמנם זה בראה פורסם אצל הרמון, אמר וירא והנה באר בשדה, וזה ראות עין. ואמר ולבי ראה הרבה חכמה ודעת, וזה השגה שכלית. ב ולפי זאת ההשאלה הוא כל לשון ראייה שכאה בכורא יתברך. באמרו ראיתי את ה', וירא אליו ה', וירא אלהים כי טוב, הראני נא את כבודך, ויראו את אלהי ישראל, כל זה השגה שכלית, לא ראות עין ממש כשום פנים, כי לא ישיגו העינים רק גוף, ובצדו קצת מקריו גם כן, כלומר מראה הגוף ו ותארו, וכיצא בהם. ה וכן הוא יתברך לא ישיג בכלי, כמו שיתבאר. וכן הביט נופל על ההבטה בעין לדבר. אל תביט אחרוך, ותבט אשתו מאחוריו, ונבט לארץ. והואשאל אל הבטת השכל והשקפתו, על התכונות הדבר עד שישגהו. והוא אמרו לא הביט און ביעקב, כי האון לא יראה בעין. וכן אמרו והביטו אחרי משה. ו אמרו חכמים ז"ל שבו עוד זה הענין, ושהוא הגדה על היותם מרדקדים אחר פעולותיו ומאמריו ומסתכלים בהם. וזוהו הענין אמרו, הבט נא השמימה, כי זה בכרמה הנבואה. ועל זאת ההשאלה הוא כל לשון הבטה שכאה בשל יתברך, מהביט אל האלהים. ותמונת ה' יביט, ו' והביט אל עמל לא תוכל. וכן זוהו, נופל על ראות העין, ותחו בציון עינינו

שם טוב

אפרי

פרק רביעי א אמנם זה בראה פורסם. ר"ל שהמון יודע ששני דברים נאמרת אף להשגת השכל: ב ולפי זאת ההשאלה. ר"ל בכל מקום שאמר הדב המורה ולפי זאת ההשאלה היא להורות לנו שאינו דומה אותו הסוקק עם שאר הסוקקים שגבול וכן בכלן אינו דומה ראייה הנאמרת בש"ל לראיה הנאמרת בבני אדם שהיא השגה שלטת: ג רק הגוף וכלו קצת מקריו. ר"ל שהעינים לא ישיגו רק הגשם ובגד אחד מהגשם לא כלו רק האחו: ד אף מה שישג העין ובגשם לא ישיג אלא בקצת המקרים. ר"ל כמו לזון ושחרות שסה מראה היגו לא שאר המקרים כי לא ישיג העין מוח וקור וחולתו: ו דמאחו. ר"ל כמו הרעוב והשגול והשגול: ז וכן הוא ית' לא ישיג. ר"ל אחר שלא יושג ציטטים לפי שאינו גשם כמו כן לא ישיג וזלחו ציטטים אלא בהבטת שכלי לא ישיג בכלי כמו שיבאר בחלק ראשון פסק מ"ד: ח ארו החכמים ז"ל שבו עוד זה הענין. ר"ל אף שהמשפח זה הלשון היה נראה שהיה הבטת המופיש מ"מ כבר אמרו החכמים ז"ל שהוא הבטת שכלית שהיו מכווננים במאמריו ומהקדים כפעולותיו ושלמותו אמרו החכמים. כמו נא השמימה כי זה היה במראה הנבואה. כמו שהיה אומר ראשונה היה דבר ה' אל אברהם במחזה ולכן הכט נא השמימה אינה הבטת חושית, והנה הרב הביא ראייה האלוש כי הבטת נא על השגת העין והוא השגת השכל כי אחר לא הכיע און ציעקב והביא ראייה לזה המהובט לא המהביט כי המובט אי אפשר שיהיה מושג בכלי גשמי שהוא האון, ואח"כ הביא ראייה מהמביט מ"מ והביטו אחרי משה כפי רצון החכמים שאמרו שהיו מסתכלים בפעולותיו עם שהיטו הפסוק כפשוטו שהיא הבטה גשמית, ואח"כ הביא ראייה מהמבט נא השמימה כי זה א"ל שיהיה הבטה חושית. ועל זאת ההשאלה נאמר כל הבטה שבא בהש"י בין שיהיה המביט הוא יתברך בין שיהיה מובט, המובט כלמרו והביט אל עמל לא תוכל.

והואשלו שלשתם להשגת השכל. * אמנם זה בראה פורסם אצל הרמון, אמר וירא והנה באר בשדה, וזה ראות עין. ואמר ולבי ראה הרבה חכמה ודעת, וזה השגה שכלית. ב ולפי זאת ההשאלה הוא כל לשון ראייה שכאה בכורא יתברך. באמרו ראיתי את ה', וירא אליו ה', וירא אלהים כי טוב, הראני נא את כבודך, ויראו את אלהי ישראל, כל זה השגה שכלית, לא ראות עין ממש כשום פנים, כי לא ישיגו העינים רק גוף, ובצדו קצת מקריו גם כן, כלומר מראה הגוף ו ותארו, וכיצא בהם. ה וכן הוא יתברך לא ישיג בכלי, כמו שיתבאר. וכן הביט נופל על ההבטה בעין לדבר. אל תביט אחרוך, ותבט אשתו מאחוריו, ונבט לארץ. והואשאל אל הבטת השכל והשקפתו, על התכונות הדבר עד שישגהו. והוא אמרו לא הביט און ביעקב, כי האון לא יראה בעין. וכן אמרו והביטו אחרי משה. ו אמרו חכמים ז"ל שבו עוד זה הענין, ושהוא הגדה על היותם מרדקדים אחר פעולותיו ומאמריו ומסתכלים בהם. וזוהו הענין אמרו, הבט נא השמימה, כי זה בכרמה הנבואה. ועל זאת ההשאלה הוא כל לשון הבטה שכאה בשל יתברך, מהביט אל האלהים. ותמונת ה' יביט, ו' והביט אל עמל לא תוכל. וכן זוהו, נופל על ראות העין, ותחו בציון עינינו

הכל, במאמר וירא והנה באר בשדה (בראשית כ"ט ב') הוא ראות עין, ואחר ולבי ראה הרבה חכמה ודעת (דברים כ"ט ב') מנד שיוחם ללך, ואחר אחר חכמה ודעת יודע נאמרת שהיא ראייה שכלית, כי ההובט לא יראה כי אם המהובט, לזה המהובט בנינו דעת, לזה מקריי השכל, ולכן אמר שיהי מפורסם כמון. אמנם הכיע רוח, לזה הלן עליו הפסוקים כ"ב מנצחיים שהיה מפורסם כמון ראייה, ושער כס, ומתא האשכ הנזכר נמשכ ברשעות, וא"ל וכו': וא"ל זאת ההשאלה בו. ב' האפרי, שכלל מקום שאמר הדב ולפי זאת ההשאלה, אינו דומה עמל לד לקחון שוכר, וכן בכלן אינו דומה לראיה הנאמרת בכורא ית' שהיא ראייה חושית, לנאמרת בבני אדם שהיא שכלית. ונדעה און זה מהויב, כי הרב יראה ששמוס ויריחם מהמכוננס, לייחם הנאמרים בכורא ית' ונדבריים נבדלים שחוף אחד רשם, וא"ל מכלתי שאמר, ולפי זאת ההשאלה נאמרת בו ית', ובכר דיענו בכלל, שהדבריים הנאמרים בבני אדם אינם שווים בהכמה עם הנאמרים בו ית': באמרו ראיתי את ה' בו. כהה היב יראה כהה פסוקים, ואין רלוי שנתפוש עמלו כלם לענין אחד. וראמה שהיה עשה חלוקה בראיה הנאמרת בדבריים אלהיים, שיש ממנה ראייה מהנבואים אל הכורא, ומזה המין הביא וירא

אברנאל

אלהים כי טוב, עוד עשה חלוקה אחרת וירא ששכחות הירויים באדם, ראייה חושית שיהיה ראייה שכלית, אחרת קיימת כמו שביאר אחינו את ה' וירא אליו ה', שהיא שגה נבואית חושית, וממנה שהיה חשבה ככלל או חכמה, וזה הביא הלאה כי את כבודך שלטתו משך ראייה בקש לשגוב מכות, וזה הביא הכורא ולא הסגנו וא"ל ראייה שכלית. וביאר עוד ויראו את אלהי ישראל שהוא השגה נמשכת כמו שזכרנו בקרב מאן ליה. והנה כודיע הרב שגלם כל השגה שכלית, בין שהיא חושית, או ככלל או מכווננת, ולכן אחר. כל זה הבטת שכלית, והנה הביא ראייה על שכן הוא האמת ובין אחד מהם נראה חושית, ואחר כי לא ישיגו העינים רק גוף, ומנה אחד מן הנבדלים, ר"ל שחשם הנלוא לא ישיג כי אם מקרי הגוף כמו לזון ושחרות לא שאר המקרים כקור וחולתו, וזה אמר על ראייה חושית מכלול נבואה. עוד אחר הרב וכו' וכו' לא ישיג בכלי, ואחר על זה הריייה שהיא חן הכורא לנצחיים שמה שני החלוקות הרבות שוכרות אמרו ד"ל ישיגו עוד זה הענין, ר"ל ששם היות ששכש דתכונ ויהם מהביטו אחינו משה היה ראייה חושית, כהה חמיוני על דהרש שמוסו שהבטתו רחשית שבו דיקדקים כפעולותיו ומסתכלים בהם. וזוהו הענין חמרו כהה כל השמים כהה אמר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ה

מתנצל, דבר זה ענינו, שאין ראוי למעיין בספריו שייחסהו בכה שוחקר עליו לעות, או היותו משתבח ומתפאר והורס לדבר במה שאין ידיעה לו בו, אבל ראוי לו שייחסהו לזריות והשתדלות בהצטיא והעמיד אמונות אמתיות כפי יכולת האדם. ² כן נאמר אנהנו, ³ כי צריך לאדם שלא יהרס ⁴ לזה הענין העצום הנכבד כתחלת המחשבה, בלתי שירגיל עצמו בחכמות וברעות. ⁵ ה' ויוקק מרותו

שם טוב

אמרו

והרחוק יתנועע תנועות מועטות ואם הגלגל הא' בלתי מתנועע אלא תנועה אחת. והשאלה ה' לאיזו עלה היה בגלגל הא' כוכבים ורום יורסו אחד ובשאר הגלגלים לא ימצא בהם כ"ח כוכב א' ואם הוא בעל גלגלים, והתגלגל בזה ויזרח כי הוא פעל חנושי לתה שתי השמים בעלי נפש ואין ראוי למעיין בספרו שייחסהו לענות או היותו מתפאר והורס לדבר שאין ידיעה בו אבל ראוי שיריסמו לזריות והשתדלות בהצטיא והעמיד אמונות אמתיות ש' שיהיו אלו התרמוס רחוקים מחינו בחבלה ובחוקים: וכן נאמר אנהנו. אמרו המפרשים כי הרצון בו כי אריסטו עשה התגלגלות לעצמו ואזרו הקלסו עשה אריסטו מלה במלה כן עשה

אנחנו שציטנו סכרים ועיקוס בעניני האלהות ובעניני אנויות ללמד כי יורכ ויבדן הוא שגלגל אריסטו על עצמו ואנחנו על עצמינו מענין הריסה כי הוא עיון גדול וסכנה גדולה, ולפי דעתי שלא התגלגל הרב על עשוקו ביאור במעמד הנבחר כי הביאור עשה איננו עמוק אבל הרצון באחרו וכן יאמר אנהנו הרצון כי כמו שאמר אריסטו שאין ראוי לרדוס ולחקור בדברים עמוקים כן נאמר אנהנו קהל עדה ישרת האלהות ראוי ומוחיב מצד התורה וזהו המעלה לביאור המעמד הנבחר. ואמרו כי צריך האדם ירעה לומר כי ההיסתרה הוא עון כלליה וסכנה גדולה: ולזה הענין העצום רוצה לומר וירס הכמות האלהות. בלתי שירגיל עצמו בחכמות. רוצה לומר שצריך שידע תכונת טבע האלהות ורמו דזה מעמד הר כונו היו נכונים לשלשה ימים שזוח רמו לשלש חכמות, ויוקק מרותו זה רמו וככחו שמלוסם וכשיוכן הקדמות וידע דרכי וההקש ועשות המוכת

אברבנאל

לו זה הכוונ בלתי שגם בהשעות האלהות היותו לזרזר השם, וזה יאמר, שזוח לרבי בזה ענין לו וידע בו, ר"ל שכות ספר הקדמות והשעות, הנה איך שפס על' נדרים שיהיו לו (תש לשעות) זה שכן אי התגלגלות או הריסה, ויזרח עיון רחוק שייחסו אלו גלגל ויחסהו להקדמות והיותו, זה ולפי שזוח ורבי שבידעו המונות בד. רום המעיקוס והשולטנים, וירח עדיהם שמהגבס דרכם בדברים שפסיים, ולכן המבנים ומתוך דברים השולטנים רחוק שצריך שירגיל היותו. ואמר הצטיא והעמיד אמונות אמתיות, לרוב לומר שזוח יבדן גלגל או יחסהו ולא לריות וחקור, אבל יורס וירס מוסכוס ורוב איננו על דרך האריות, וכן יאמר שמהגבס אולם שייחסהו לריות שמוקד אלו שייחסהו עליו. והנה הלא שפסיה וזה מוכיח בלתי וירס שזרח בענינו זה נגדה טעם לתקוד עוד שתי תחלות אחרים שפסיים, כי האנו שחקר עליהם ונחיר בהם כפי השגה בענין וחקריו וידעונו, אלא שזין ראוי ללמד שזוח זה ענינו לעות מיה, הנה ראוי שיבנת חזיונותו על ההתפסכות ויבסונו עליה, וסמכוס הפסיות השעונית הנכבדות ועיקרן להתייר ויריח טעם מתקן, מן הדק על השעונית שפסיה ויבוס, עכ"ל, ה"ה נראה שפסיים תחלפת בדביו, ונגן הדב נפלא חזר שם אינו נדרות אחרים הירקנות מנלנו מוסכוס וכן נאמר אברבנאל. אלא חזר חתי שפסיה חזית היחסי אריסטוטילוס שזכר ג' דברים, היינו ג' כניס, פחד שזין רחוק חזית חזיתם לתקוד בענינים שפסיים, כינו השעונית הקדמות בהיותן נהקדוס הנכנס, והנה נקח חזית חזיתם שפסיים, וזכר חזית שזין יורס לו, כי ר"ל שפסיה הנהג הדבר נדרים שזוח אלו יורס השעונית האלהות להם. ככל הכני הוא שפסיות לחסם ה שות איננו מנו גנות אלא שפסיה ובידעיה אחרת שפסיות ויריחה בענינים חקירה הם, והנה נקח הכל. זה מזה שזוח. אבל ראוי שייחסהו לריות. ככל שפסיה שזוח שפסיות חקך עם הפסיות השעונית שגם, אלא ראוי שמוגד שפסיה כיון שמהגבס, ולא יכלו שייחסהו לנדרים, אבל חזית שפסיה נכיר, כי ה"ה כיון שמהגבס, אם לא יבדן חזית שפסיה מנו גנות אלא שפסיה ובידעיה אחרת שפסיות כפי יבונה ללמד ר"ל שזין שפסיה חסם שפסיות חקך לו עם שפסיה עליו, עם היות שפסיה שפסיה חזית חזיתם נדרים, כי זה ע"ד דרך ההיסתרה כיון שפסיה, ואמר הנהג שפסיה יבדן אריסטוטילוס ג' תחלות, והתחיל בהתייר בחלמו כי צריך ללמד שזוח אלו ענין העצום הנכבד, מ"ל חזית האלהות. מתחלת החשיבה, כיוון שהתחיל שפסיות ודעונו רבנו שירגיל ענינו בהקמות ונדבות שפסיה היותו, ויוקק מרותו ויוקק רוב זה מרותו. ויבנת תחלותיו, ואחזיק חתי שזין יורס זה השעונית חזיתו כי יבדל שם לא השעונית השעונית האלהות

כ"ט

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ה ו

אמר ויחזו וגו' הגה יתבאר (פרק ד' חלק ג', ונפרק כ"ח מוס' חלק) ב' בקצת פרקי זה המאמר. והכוונה כולה אשר כוננה היא, שכל ראייה או חזייה או הבמה שבאה בזה הענין, היא השגה שכלית לא ראוה עין, שאיננו יתברך נמצא שישגוהו העינים, ואם לא ירצה אחד מן המקצרים להניע לזאת המדרגה אשר נשתדל עמו לעלותה, וישים אלו המלות כולם אשר באו בזה הענין מורות על השגות חושיות ם לאורים בראים ך אם מלאכים או זולתם, אין לזקק בזה :

פרק ו (ה) איש ואשה, שני שמות, הונחו תחלה לזכר ולנקבה מבני אדם, ואחרי כן הושאלו לכל זכר ונקבה משאר מיני בעלי חיים, אמר לך בהכרח המורה תקח לך שבעה זכר ונקבה שבעה

שם טוב

אפודי

ויחללו וישתו כפעל יתחמן מן החק הראוי : ג נקטם פרקי זה ומתחלק. וזוה לומר בפרק כ"ח מזה חלק. ומתחלק שני פרק כ"ו. ומתחלק בשלש פרק ד' : ם לאורים בראים ם מלאכים או זולתם. הוי יודע כי כשידבר הכח מחזר נעצר הוא אחד מפני דברים, אם שומא העיני הוא חזן לנפש מליזה הוי כמו עין או חזן כולל או זה עין אסר, או שומא בכח המדמה לבד והוא הנמצא בדמיון הנניחים לבד. ור"ל בזה האור המכר בזה הפרק הוא משפיעו הראשון הנמצא חזן לנפש : ע ואמר ם מלאכים וכו'. ר"ל שתקבל האור ההוא מלאך כי כל כח יקבל מלאך או כי זה שם שפירא חזן היקן בזה. ולי נראה שיש אשירה האור ההוא על גורם מלאך כמו שתקוהו בני אדם או על גורם חמרת חזן היקן בזה לפי הדם. ואמר אשר נבחר אלו הפעניים בזה הפרק חזר לדבר צעניני מעשה בראשים :

עיונו והרצון בו כל מחשבה שחיה בלחי אחתיית מיד כשרפה וכוללת לאכזון : ואחרו חזן היקן בזה, כי זה אחד שהוא חזן מן הכלום חזן היקן אלה שהוא מקצת מדרגה (עד) שמתחיל עמו לסעולות. ככך הרב בפרקים הקודמים רצה לנבאר אלס דומות כי הוא כולל כל מיני הכפמה, ונתחייב צעבורו או לדבר חמשה בראשים כמו שביארנו, ואחר כך עז לדבר חמשה שהוא דומה לאלס ויתחייב צעבור זה לדבר ותמותה ה' וישת וחיוב צעבור זה לדבר בראש ויבדע וזוהו והולך לדבר ויחזו את הכלאים ועצור שנתחייבו כליוה מהאילים צעבור השקתם נתן השכר הרב למח ונתמשך מזה קלמ צמיראו עומד הר סיני, עז עשה אל ענינו הראשון לנבאר השקופים אשר נחלשו בחמשה בראשים והאו אמרו איש ואשה שני שמות :

פרק ו (ה) רמזו בזה הפרק לנבאר כי האשה הנאמרת צמעה בראשים נרמז ג"כ לחמר והאשה רמז גם כן אל הגורס. וכי לח ואחות נאמר בשותף, רמז בזה לחמר איש ואחיו לענין הכרונים והח"כ בנאר שתוף ם נלד וכן הנאמר

פרק

אברנאל

קרקש

צבות הכפסה, לבי שריו שהאילים נקטתם ויחפו מכותיו החומיות לפי" ויחזו חמשה, ראו שמיני כן שאינו נאמנתו ששאלם שלום יתעק נאמריו, וזוה אחד צענו לצדיק הגוטיים לשתכחות הכפסה, ר"ל כי מתכנס הם ששקצו וזם כדורם נקטתם כפסמות, ויש כדשים עמו לעניינים נאמרים מהאילים והמקשה, נחמם עין חזון לנבאר כפסם האל ובהתמוס אלו, ונתבן אחד לחרי שפטר הכפסה, ואל חלני בני ישראל לא עשו ידו, ר"ל שלא פניסו ולא חיקקם כראוי כדורם כפסמות, וזכח לחרי ערלו ויחזו אל כלאים, כמו שזכר באסימיות החומיות לפדו מדרכיו ויאלטו וישפו, וזכר זה כרכ שירש ויאלטו וישפו כפסות, ולא כפי" חוקקם שחמר והו חזן בקצתן ודחיקלו כדורם כלנו כלנין וקטן : ואבדור חמם כוף פתחם והוא חמר ותחת רגליו, ויכח קש שחזן כוף פתחם פ"ש ותחת רגליו כי אם ויאלטו וישתו כמו שיקפיו, אבל לחמה הוא כסרי חמם שסכסבס כלה נכללה לחמר ויראו את חלסי ישראל ותחת רגליו בחמשה לבחם השפיר כמו שחמרי, וחמר ויחזו את הכלאים אינו מכהכפסה, כי אם חם שקרם דברים לחמרי, ולכן חמר חמם את כפסות החממר, כי חומרם ותחת רגליו גו"ו הוא כוף החממר כפסות חמם, וזם צבא חמר כן אינו מכהכפסה. וזוה מדע שם שיערשו ככספי והאפודי, שחמר ויראו את חלסי ישראל הוי הכפס מכוהת, וחמר ויחזו את הכלאים כיה הכפס מכוהת, כי הוא בחלקו לחמם כי הכפסה שמשפסם כיה כפסות ויראו את חלסי ישראל : ואם לא יכח אחד מהקלקלים, יחמר כרכ שחם מקצרים עניני חמרי פקס ככחופים, ולי ירש לבגוד למעלה עיניו שזכר וישם חזן חמר ויראו את חלסי ישראל, ויחזו את הכלאים לא כפסות הפכלית כי אם על הכגות חמיות, ר"ל כסם כדברים חמשה חמיות, אם שיקראו, או שיראו חוקם לצורת אפודי כפסות חמר כפי מכוהת שחם כביחם לא כדס, לא כסם, לא כקטע נלב נביחם חם שירשלו, או שיקראו חמיו ויראו כגורם מלאכים להיותם חמטיים וישים חמיו לבגוד לזכר שירשלו :

פרק ו (ה) איש ואשה שני שמות, רמז לנו הרב השלם בה השתוף רמזים כדברים ואם העלים משנו העיני אשר בעבורו זכר זה השיתוף וזה שהוא כיון כבאן להרוענו סדר הנמצא והקשרו קצתו בקצתו, ובאמרו איש ואשה רמז אל החומר והמורה ובאמרו את רמזו אל הכרוכים אשר הם השכלים הנאמר בהם ופירשם איש אל אחיו ובאמרו אשה אל אחותה רמז אל הגלגלים המכוונים בארבע חיות שנק' בהם חוברות אשה אל אחותה אמר כדברים ופירשם איש אל אחיו רמז שהאחד נאצל בראשי ובושפע ממנו כי כולת פנים מורה על המציאות וכלאו אמר שפסיות האחד הוא בושפע מכוניות חברו אחר שהוא עליו לר ופועלו ברצון האל ואמר איש אל אחיו מפני ששיניהם שכל המועיל לא יפעול בכחתי דומ"ל למה שבעצמו ואין ביניהם הפרש ולא יושכל בהם מפני אלא מצד שהאחד עליו והאחר עליו לפי בקעת דעת או האחד מועיל והאחר פועל לפי דעת קצת מהם אלו אמונתו. וארבע חיות הם הגלגלים אשר סדרת הרב כאלו הם ארבע ברורים והם אחד תוך שני ואלו הם נקשרים זה בזה אחר שהגלגל המקוף הוא המניע את כלם בהתנועתו. ושתוף איש ואשה המכוון בהם עצם החומר הצעורה הוא העולם השפל שכל הנמוצות אל מזה הם מוכרכות בחומר וצורה וכלו הם שפירם קצתם שחומר הראשון קבל צורה ארבע יסודות ובאמנותם צורת המצויים ואחר צורת הצמחים ובאמנותם צורת מ"א ואחר צורת מ"ב המדברים והמסודות אחר תוך שני והם בחזק אשר האחד תוך חברו והדבר בחברו ער הגלגל המקוף המניע את כלם והשכלים הם מניעים אותה בכונה ברצון האל ויחן כר החושקה והחייב בגלגלים להימוטות להם בחנוניה היא הקיום וההתמדה והשפעת הטוב לזולתם אשר הוא העולם השפל :

על שחיו נקרא מלאך האל או זולתם, ר"ל או שיקראו ויראוה צורה כיון שאינו מוחם נמשום לאל. והאפודי והכפסי עירשו את כלן חמר ר"ל על הכגות חמיות, וזם חמר דמיון ויחמר ם בחופים, כסלס יקראו חמיות, אם נאמנים את מחזן, וחמר ם מלאכים, ר"ל כדברים המדמה, ואחרי כן בראים, ואחרי כן כסרלים לחום, ואחרי כן כסרלים כדורם, ויחמר כרכ שפסותם בראשם ר"ל חמר ידברו שני שמות זכר, וזם נשאל חזן או זה לרבי כי איש ואשה ם רק נרדפים לזכר ולנקבה מנפ"ח כיון שפניסם לחמרי חמר איש ואשה. זכר ונקבה מנפ"ח, וזם נשאל חזן או זה לרבי כי איש ואשה ם רק נרדפים לזכר ולנקבה מנפ"ח כיון שפניסם לחמרי חמר איש ואשה. שפסותן

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ו ז

שבעה איש ואשתו . כאלו אמר זכר ונקבה , ואחר כך הושאל של אשה * לכל ענין מוכן ומזומן להתחבר לענין אחד , אמר חמש היריעות תהיינה חוברות אשה אל אחותה . כבר התכאר לך ב כי אחות ואח יאמרו גם כן בשיתוף מצד ההשאלה באיש ואשה :

פרק ז ילד , הענין המוכן מואת המלה ידוע . והוא הלידה , וילדו לו בנינים . ואחר הושאלה זאת המלה להמצאת הדברים הטבעיים , כטורם הרים וילדו . והושאלה נ"כ לענין הצמחת הארץ מה שתצמיח , דמות בלידה , אמר והולידה והצמיחה . והושאלה עוד לחדושי הזמן , כאלו הם ענינים וילדו , כי לא תדע מה יולד יום . והושאלה עוד לחדושי המחשבות ומה שיחייבוהו מן הדעות והסברות , כמו שאמר וילד שקר . וממנו נאמר וילדיו נכרים יספיקו . יספיק להם בדעותם . כמו שתרגם יונתן בן עוזיאל ע"ה בפירושו זה , ובנימוסי עממיא אולין . ועל זה הענין מי שלמד איש ענין אחד והועילו דעת , כאלו הוליד האיש ההוא , * כאשר הוא בעל הדעת ההוא . (ה) ובוזה הענין נקראו תלמידי הנביאים , בני הנביאים , ב כמו שאבאר בשיתוף שם בן . ובאות השאלה נאמר בהשאלה

אמריו

פרק ז א לכל ענין מוכן ומזומן ליחצבר . ר"ל רומן לאשה הנאחזת במעשה בראשית שהוא המצד

והאיש רומן אל הנורה ולפי ששם האיש יאמר על הנורה לאמר לשם יתבדר אדם מלחמה כי הוא נטות הנפילות כלם וכלם מתחלחלות ומתחכרות בו , וכמוהו והאיש נבדיל

כי תשכל הכדל הוא מתחבר עם הנורות השפלות : כי ית והאחר לאחריו שיתוף. ר"ל רומן לזה חמור אדם אחרו בענין כנודים ובתעשה חרובה הנה חל החופה . ואחר זה בחר שיתוף שם בן הנאחזת במעשה בראשית :

פרק ז א כאשר הוא בעל הדעת . רובע לומר כאשר המלמד בעל הדעת ההוא : ב כמו שנבאר בשיתוף שם בן . הנה

עם טוב

פרק ז ילד ואמר על זה הענין מי שחלמד ענין לאיש א' והועילכו דעת כאלו הולידו האיש ההוא , ונבא הרמז בזה כי כל אחד מהאנשים אשר קולידו בניס וננות לא לבד הולידום סולדה גשמיית אלא הולידום שנתנו להם

עם טוב

כי תשכל הכדל הוא מתחבר עם הנורות השפלות : כי ית והאחר לאחריו שיתוף. ר"ל רומן לזה חמור אדם אחרו בענין כנודים ובתעשה חרובה הנה חל החופה . ואחר זה בחר שיתוף שם בן הנאחזת במעשה בראשית :

אברבנאל

השקטק אמרו נבואה זאת יקרא אשה כי מלש לוקחה זאת , ר"ל כי סנהאס רלסונו יקרא אשה לנקבה לחיזה , לפי שחלם , והוא חוכר מאלהם לוקחה , והוא וורה שבהמה רלסונו נאמר עליהם . ונכתוב שבה כזה ג"כ משלש כחן חלם והשם יתאר על הנכחיים והחיותיות חוכר עם נקבה , ולכן חמרו חל און ארבות נעטום , ותפשי על אחר אכר סרס שבהמה רלסונו יאמרו על חוכר ונקבה מאלהם שיתוידו כנבואה , ואם יאמרו אחר כן נוכח ונקבה יתב"ח , הוא על דרך ההשאלה הנחמה , ואח"כ הושאל לכי דבר הבהורב וכו' . הנה סרס זה לנחמו

הכר

קרקשקש

פרק ז (ה) ובזה נקראו תלמידי הנביאים בני הנביאים כמו

שאבאר בשיתוף שם בן , ר"ל הוא כאילו הוא הפוך בשיתוף שם בן כמו שאבאר . ובואירו בסוף הפרק אמר ויורד בדמותו כבליכר כאשר למדוהו ויתברו אום כן נקרא ילד אמר הלמדוהו ויורד וכן שמוהו נדרשים וכן הנוטילד נקרא אב ויהא מוצר למעלה עני ובילדיו נכרים ישפיקו שמוהו בו ליכור , וזהו הענין נקראו תלמידי הנביאים בניס מצד שחילדו והבן ענין אחר :

פרק ז ב ר"ל רומן לזה חמור אדם אחרו בענין כנודים ובתעשה חרובה הנה חל החופה . ואחר זה בחר שיתוף שם בן הנאחזת במעשה בראשית :

פרק ז ב ר"ל רומן לזה חמור אדם אחרו בענין כנודים ובתעשה חרובה הנה חל החופה . ואחר זה בחר שיתוף שם בן הנאחזת במעשה בראשית :

פרק ז א ילד בו' לא היה הרב בחיותו הראשונה , כי אין סיבות ניבד מנד הכנתה וספקיה , אבל הוא הסיבון ממנו נעשה והוא הסיבון הולדה , ואח"כ שהוללם להשגת האדברים שבנינים , בעצם סרס וילדו , והשאלה גם כן לענין הכנתה בקרבן מה העשיתי . וסוקה בענין אים הסיבון הסיבון כולדה הוא ינבד חו , נמש לא סרס אחריו הנותן הולדה וחליון כן יבוא סולדת דיומם . והוא על עשה כן , אלא כי רחיו בענין אים הסיבון דיומם , אחר וס הביא הסיבון . יתחבר סרס עשה כשאלה כוללת כולדה שזאמר בלדן אים להנאחז לקרב עננה , וזוה בעצם סרס וילדו (ההיט' ז') אחר כך יבוא ס חתוניה הלקרן יתחבר וסם שמתחם , וזוה אמר , והשאלה ג"כ לענין הכנתה הלקרן מה שמתחם . והנה בחר עקבלל השאלה בלדן , אחר מה שעתשה בענינה , ואם מה שמתחם כוללה אים סולחה . עוד יבואנל למדוהו חיון וסם הסניסם הירדומים וספלייתם כ"א חיון . וספולנו בענין כנודים הירדומים הירדומים הנאחזות בדמותם לשמרתו חיון , וסם שמתחם וספלייתם וספלייתם , וסם שהאדם שרסנו וילד ביהמה כמו שח"ח וילד (ההיט' ז') וילדו וספלייתו וספלייתו (שמש"ב ז') , ולנחמו סוכרוב כולדה נכרים וספיקו , הנה סרסו ענינו ע"ה ש"האדם : ולכן אחר סרסו מי שמתחם חיון חל כולל סולדה כולל שהוא בלדן אים בעל דעת הנה ר"ל ענינו ע"ה : ב כמו שח"ח שיתוף שם בן . כרס סרסונו כזה , כשיתוף שם בן הוא אחרו וכל מי שקדמו לו מנטס וילד , והוא השמת

כי

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ח

פרק ח בסא. עיקר הנחתו בלשון ידוע. ובעבור שהכנס אמנם ישנו עליו בעלי הגדולה והעצום כמלכים, והיה הכסא מורה על גדולת הראוי לו ומעלתו ועוצם ענינו, נקרא המקדש כסא, להוראתו על עוצם מי שנגלה בו והשכין אורו וכבודו עליו, * אמר כסא כבוד מרוב מראשון כיקום מקדשונו. ומפני זה הענין נקראו השמים כסא, להוראתם אצל מי שידעם ויתבונן בהם * עוצם מוציאים ומניעים * ומנהיג העולם השפל בהשפעה טובה. ואמר כה אמר ה' השמים כסא * עוצם השמים כסאי.

אפריו

פרק ט א ואמר כסא כבוד מרוב מראשון וכו'. סודות השמוך כך כסא כבוד בהחזקתו גדולה ואורו הכבוד הוא מראשון שהוא השם ית', הוא מקום מקדשו. וממילא הוא המוציא כל השמים ומניע אותם * ש' שמיים נלגלג ערבות אשר צמיתו ותוספתו כל הגלגלים: * ומנהיג העולם וכו'. * שהשם מנהיג העולם השפל באלמנות הגלגלים: * ד ואמר השמים כסאי. * ר"ל או השמוך עורה על

שם טוב

פרק י ו ונקרא המקדש כסא על עוצם מי שנגלה בו והשכין אורו וכבודו עליו, כי מניח המקדש חלא תורה לשרל ולזה האור הכבוד והיה הקב"ה נורה ממקדשו כמו שאמר תורה אלהים ממקדשו ואמר כסא כבוד מרוב מראשון מקום מקדשו, פירושו כהכונן כך הוא כסא כבוד ורוממות וגדולה ואורו בכבוד שהוא מיראשון שהוא השם יתברך הוא מקום מקדשו רכז לומר הכסא הוא מקום מקדשו, והנה השמים נקראו כסא להוראתם אצל מי שידעם ויתבונן בהם * עוצם מוציאים ומניעים * ומנהיג העולם השפל בהשפעה טובה. ואמר כה אמר ה' השמים כסאי * עוצם השמים כסאי.

שכרוא

אברבנאל

כסא נעשה קצת דבריו וכו' פירוש, ושלך דגל אורח לקב עבות ואשי כפי' רמזו כמו שצונו עליו בכתובים כבוד, אבל גם כסא ונעשה עמו ליתח' דמות לא כיון אלהים, ויתראה דבריו בכבוד רמזו * ד' לדנו לקב טוב, ואין שם שיעידון סם לפח אל חידן על סוכר לה כבוד כאלו נעשה גדול מה שיש: * והבטת הכבוד סוף ספר בראשית ופסק אל דבר נענין המקדש לא כבודו ולא כבודו, ונעם כבוד שאמר כסא מקום שמיים בו * ראיית מלאך או דבורים כבודו אל חסדו עם עבדו, כהן נדק זה אגלו נמקומות שיכבוד עבדך או עיראש מלאך או שהשנו כבודו איש, ואח"כ נהגתו לו שהוא מלאך כמו שכתבו עבד, אבל ענין התקדש איוו זה האופן אבל הוא משנה ופגל שפירע ע"י אשכים וזכור בו שבאש' ענין דבור המלאך או כמה שגלו ויבואו ביום המשפט בנפלה הכבוד: כ"ל תראה אחר' כאשר מה שפירק לאברהם עם לוט, ולא בו כבודו האלוקי על אדונו הענין בראשו וס' אחר אל אלהים אחריו הפירק לוט עממו ש' ד' ענין (בראשית י"ד), ונעם אחריו מהנחת המלכים בה לו הדבור שבעה ונא יורא אחר אחר אברהם הכלה היה דבר א' אל אברהם נמחה (ש"ע ח'), והנח עור שגלו לו האינו על הכבוד חילת, ואחריו ונמר כסא שבעה בראשית וכו' אברהם חת ומפעיל לו ונח לו ילדיו ביום (ש"ע י"ג) ואחר הכבוד בה לו נבואה אחרת באומר יורא אלהי ס' (ש"ע י"ח א'), ויעקב המלאך שבידו שפירד מעשו אחיו בו לו ענין בגדלו ונעם הרב בראשית ופסק אורח שמו (ש"ע ל"ג כ"ב), כדי להביטתו עיראש עמו, וזהו הפסוק לענין עמו עליו והנח אברהם, כהן המשפט הכר כהן אלה דומעם שכל הפעולות באלה סיוו כנפלה כנפולת, ואלה דקה לו עם לוט עם שפיר, ועם המלכים מה שפיר, ושלך עש' ציית מילה, ושלך עש' ישיב מלמכים לעמו, ושלך יורא עמו, לפי

לחדיע בגלו ארבעת טעם ויראשו עד שיקם מגעת. והכ' להודיע אורח סיוו סביאלים בלמת המסומים מה שפירסם נבואה כמו שפירסם ארבעים שם, וכל זה יורע על דעת הרב שהוא יאמין בלמת המשנה העקדה שהיה כשפירושו ופירש גומר, והיה סם כן חומר ויקן אל המיוחס אחר אחר לו האלוקים, ויקרא סם מקום סיוו, כמו שכתבו בלמוד ס' משני ויראשו: **פרק יז** כסא עקר והנהגה וכו'. לפי שפירק כבודו כקיום בראשית אצל מלאך משפט רחל אצל אברהם עם כסא כבוד מקום מיוחס לנעל בגדולתו. והנה לא זכר כבודו אלא כבוד עם שפירק או מהמשל או משפט, אבל סמוך דבריו ירשם שבשאלו משפאל, מהאחר שחאר ונעברו שהכסא ארבעת יתנו עליו כשני בגדולתו. והיה זה לפי שהשמוך בראשון בסוף גומר אל יתן עניו ודך לחמוף, אבל האחרת הכסא יבאז כדוך אחר' הנהגה חילת מלאך סמוך כסאי כבודו בראשית שפירסם כמות כדברי אחר' השתלה: הכסא דבר נבואה כ"י. אחר גדולה ומעלה ועולם ענין, לפי שבשאלת המלות האלה יאמר על השמים לא עדיעם כמו שפירסם בראשון וממנו לו ענין וקראו כסא השמים כסא להוראתם אל מי שידעם ויתבונן בהם * עוצם מוציאים ומניעים * ומנהיג העולם השפל בהשפעה טובה * ואמר כסא כבוד מרוב מראשון מקום מקדשו, והנה השמים נקראו כסא להוראתם אצל מי שידעם ויתבונן בהם * עוצם מוציאים ומניעים * ומנהיג העולם השפל בהשפעה טובה. ואמר כה אמר ה' השמים כסאי * עוצם השמים כסאי.

שכרוא

אברבנאל

הנהגה חילת מלאך סמוך כסאי כבודו בראשית שפירסם כמות כדברי אחר' השתלה: הכסא דבר נבואה כ"י. אחר גדולה ומעלה ועולם ענין, לפי שבשאלת המלות האלה יאמר על השמים לא עדיעם כמו שפירסם בראשון וממנו לו ענין וקראו כסא השמים כסא להוראתם אל מי שידעם ויתבונן בהם * עוצם מוציאים ומניעים * ומנהיג העולם השפל בהשפעה טובה. ואמר כה אמר ה' השמים כסאי * עוצם השמים כסאי.

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ט

כסאי והארץ הדום רגלי . יאמר הם יורו על מציאותי ועצמותי ויבולתי , כהוראת הכסא שהוא מוכן לגדול שהוא ראוי לו . זהו אשר צריך שיאמיננהו המאמתים, לא שיש נשם שינשא הכורא עליו ית' עליו רב , כי הנה יתבאר לך במופתים שהוא ית' אינו נוף ואיך יהיה לו סקום או משכן על נוף . ואמנם הענין הוא מה שהעירוני עליו , כי כל סקום ה' נשאו האלהים ויחדו באורו והזהר במקדש או השכים , נקרא כסא . ' (ה) אבל מה שהרהיב בו הלשון באמרו כי יד על כס יה , הוא תואר עצמותו ותדולתו , ה' אשר אין צריך שיהשב דבר הוין מעצמו . ולא נברא מנבראו עד שיהיה יתברך נמצא בלתי

שם טוב

אמרו

שמי אלו המלוקות . והם שהם מניע הנגלל וממניאו והוא אמרו השמים כשאי, כי הנקרא המנוע מן היותם בו . והשנית שהעולם נשע ממנו והוא בחמשתו הנגללים והוא אמרו הדום רגלי , ר"ל הלך ההוא מרוקש מרגליו שהם הנגללים . ה' נשאו האלהים . ר"ל שהשם ית' מניעו והוא נגלל עינות : ויחדו באורו וכו' . ר"ל כמו המקדש וי"מ כי השבועה שהם ה' , והרחבה בלשון יהיה מזד של מי שטובה שבועה הוא נשע במה שהוא למעלה ממנו או לפחות בעצמו, ויכסה מפשם הכתוב כי השם ית' היה נשע בכסא שהוא השמים והם למטה ממנו וית' מזד זה היה הרחבה , לכן לאו שנאמר שהשם השבועה ה' בעצמותו וגדולותו , ואלו מה שרחיב בו הלשון . ר"ל הרחבה בלשון הוא שמהלך מפשם הכתוב שמה רבניו היה נשע בשמים שהם כסא האל ית' , וזה אי אפשר כי מעיני השבועה ובדומותיה הוא שהיה השבועה ביה שמעולתו ומתחתו דבר אחד שפוט בתכלית השפוטות ואין שום דבר ית' מלוחות ומהותו אחד אלף השם ית' א"ל שבעה שפוטות בעצמות בעצמו ית' אינו כלום . וה' איך הוא נשע מרע"ה בשמים ויבדלן וכבר גלו ר"ל ואמרו שאם נשע בשמים ויבדלן לא אמר כלום , לכן אמר הרב שלא נשע משה רבינו בכסא שהם השמים אלף בעצמותו ית' ואמרו ודאי לבדו מה שפוטות בשבועה כי השבועה נשע במה שהם ית' הוא מלה חדא ואינו ר"ל כסא של אלף הוא כאלו יאמר שם עם מהלך ית' , ואל יקשה עליו אמרו כי אלא אל שמים ידו שהיה נראה שהשם ית' היה נשע בשמים שהם מלוחות בלתי מהותם, זה אינו שבעה כי השבועה הייתה אומרו חי אנכי לעולם, או נוכח לומר שאינה שבעה כלל . וכמו שפירש רש"י ז"ל : ה' אשר אין לך שיתשב וכו' . ר"ל מה שזכרתי שם חלק עמומותו וגדולותו לא תאמין בעבור זה בלתיים בעלי השפוטות כמו שנאמר לפנינו , כי אין לך שיתשב העלמה והגדולה שיהיה דבר הוין מעצמותו ית' כמו שהקדש שהיה הוין מעצמות הנושא ולא שיהיה החלק נברא מנבראו לפי השם ית' בלתי כסא הוא כסאיו שישולק ממנו המקדש כי נזר המקדש שידומה ויהיו והפסדו בלתי הפסד נשאו ונמצא ג"כ ע"ה המקדש והיה שם השם ית' מלול כיכל מקרה לדבר עלול וגם כן א"ל שיהיה עמומותו וגדולותו נברא מנבראו שאם יהיה נברא מנבראו יבוא שנאמר שהשם ית' יברא את

עבדו כעבור השפוטות אבל מדרך הטוב להשמיע מטובו לאחרים : ואמרו כי השמים יורו על מלוחות ועצמותו ויכלתו הכוראת הכסא וכו' . כי השמים יורו על ג' דברים על שיש נמצא ראשון ושהוא נלחי וקיים ויבא לו כח להניע כל הנגללים בתנועת אחת : אבל מה שרחיב בו הלשון בדמיון כי יד על כס יה , אמרו המפרשים כי הרחבת הלשון הוא שגראה מפשם הכתוב שמה רבניו היה נשע בשמים שהם כסא האל וזה אי אפשר כי מעיני השבועה ובדומותיה הוא שיהיה השבועה ממה שמלוחות ומתחתו דבר אחד בתכלית ואין דבר יהיה מלוחות ומתחתו דבר אחד אלף השם ית' אם כן השבועה שפוטות בעצמותו אינה כלום ואלו אין היה נשע מרע"ה וארץ אינו כלום, וכבר גלו רבותינו ואמרו הנשע בשמים וארץ אינו כלום, לכן אמר הרב כי לא היה נשע מרע"ה בשמים אלף בעצמותו, וי"מ כי השבועה שפוטות עשה"ה והרחבת הלשון הייתה מזד של מי שישע בשבועה נשע במה שהיא למעלה ממנו או לפחות בעצמו ויראה מפשם הכתוב שהשם היה נשע בכסא שהוא השמים והם למטה ממנו ואלו זה היה הרחבה לכן ראוי שנאמר כי הוא תאר עצמותו וגדולותו כי השם ית' נשע בלתי בלוחות . והאמת בזה כי כסא אמנם הכתוב הוא מה שישע עליו בעלי הגדולה והעוון וקריאת המקדש כסא הוא הרחבת הלשון וקריאת השמים כסא הוא גם כן הרחבת הלשון כי אינם יושבין עליו א"כ אלו השתו שותו הם נלקחים על דה הרחבה והבללות . ולכן אמר אלף מה שרחיב בו הלשון באמרו כי יד על כס יה אין ראוי שישורר הכסא כמו שפירשו על המקדש כי עדיין לא נתהוה ולא על השמים כי אין ראוי לישע במה שלמטה ממנו וזכר שאלו מלוחות ומתחתו דבר אחד כי הנשע בדבר אחד יראה כי הוא צריך לדבר ההוא וחיוו תלואים מנגד . ולכן אמר כי מה שרחיב הלשון באמרו כי יד על כס יה הוא חלק עצמותו וגדולותו כי אין ראוי שידומה שיהיה נשע בשם ית' בתואר שיהיה הוין מעצמו אף שיהיה נמצא בו, ולא ג"כ נברא מנבראו כי יתחייב מזה שהעלה ישיב עלול עד שיתחייב מזה שהשם ית' לא יהיה מחוייב התלואות והוא

אברבנאל

קרישקש

פרק ט (ה) ואמנם מה שהרחיב הלשון באמרו כי יד על כס יה הוא תואר עצמותו וגדולותו , ורצה בו הכס המפורד לשבוע מנאר שאמר כי יד על כס יה שהוא לשון שבועה והקב"ה נשע בעצמו לא בדבר ויצא הוין שטובו אם כן כס הוא תואר גדולותו ועצמותו , ואין שבעה עלינו מן , כי אלא אל שמים ידו כי אין זה לשון שבועה והוא שתיירם א"ל חקנית בשמות ביות שבתי , כאלו אמר השמים מורים על מציאותו ועצמותו ואין צורך שידומה דבר ויצא הוין מעצמו ר' ל תואר מתאריו והיו אלו התוארים נוספים על העצם לפי שאין לו תואר חוץ מן שם על

יהיה זה שיהיה בלא שם ר"ל שבה אלא עמו , ואמר אלה ה' לעולם שכן כסא נדור ודור (אויס כי ית' הוא עמומותו וגדולותו , כיון שאמר כסא לדור ודור , שהוא ירדף למה שאמר אלה ה' לעולם שכן כי כסא הוא עמו , ומאזי כרס שכן כ"ו מתקן ה' ית' ריב וז' הס' כ' יבואן אמר ויאמר כסא לדור ודור נאמר על השמים , ובהוא וזה ביה חיהב הס'ה שסעינות מרס לעולם כסא הענין . ולפי שהצדק שאין ביה חיהב , לפי שסכ לא ידומה ביות נשפון אחד שיהיה הס'ה , וכאן ירש זה הס'ה בלשון אחד , וגם שיהיה בלשון אחד . ולפי שדעת ריב שש הכסא הנאמר נשפון וכסא הכבוד ג"כ נאמר על השמים , אגלה דמיון שאינו כן , לפי ששם כסא נדור בשמים , כמו שהיה כסא , ויאמר ג"כ אמר הגדולה והמאמץ כמו ויבא נשפון על כסא ה' (יה' א' כ"ט כ"ג) ויאמר כסא כבוד מורים שראשון מיום מקדש (רומים יו' י"ב) , ויאמר ששם שמים , והוא מקום מדעונו הנה הוא אלא הנבדל כמו שאמר מקום יבראל ה' (שם פסוק י"ג) וקרא מקום יבראל לבי שחזר ויקור מים חיים , ואם תנין זה תנין מאמר ר' אליעזר (האך מתי לו מקום נכרתי)

אלו כסא הכבוד לא נאמר בזה נדו כי שם על גדולתו וצמחותו והוא ששם כסא כבוד מורים שראשון מיום מקדש (רומים יו' י"ב) , ויאמר ששם שמים , והוא מקום מדעונו הנה הוא אלא הנבדל כמו שאמר מקום יבראל ה' (שם פסוק י"ג) וקרא מקום יבראל לבי שחזר ויקור מים חיים , ואם תנין זה תנין מאמר ר' אליעזר (האך מתי לו מקום נכרתי) פלג שחמה כסא הכבוד , שלא דבר מסגלל כמו שפירש ביה ג' על

מורה נבוכים חלק ראשון פרק י

שפל ממנו יאמר יוד, וכשיפתק ממקום אל מקום נבזה ויאמר עלה. ואחר כן והואשלו שני השמות האלה לנדרוה ולערום. עד כשתשפל מעלת האיש יאמר יוד. וכשתגבה מעלתו בנדרוה יאמר עלה. אמר השם יתעלה, הנה אשר בקרבך יעלה עליך גו', ואתה תרד גו'. ואמר ונתתך ה' עליון על כל גויי הארץ. ואמר ויגדל אלהים את שלמה למעלה. ובכר ידעת רוב עשותם ו'ל' מעליך כקודש ולא מורדין. ^ב ועל זה הצד עוד יעשה בירידת העיון, והיות האיש פונה במחשבתו אל ענין

שם טוב
אמר
כזה לומר זה חלוקה שלישית:
שנית הופתק כשתשפל מעלת האיש ואמר יוד וכשתגבה מעלתו בעושר וכבוד ואמר עלה, כמו שאמר הנה אשר בקרבך יעלה עליך גו': עוד שלישית ואמר בירידת האיש בעיון וכיות האיש טובה במחשבתו אל ענין פחות ואמר ירידה

אברבנאל

מורה אשר שכבר אמרו. הסברה ה'ו' בלומר והטעון כלו כג' בטענה בלבוש הפל ודק אמר הכר שמעוני לכו רוח בורח בטענה, כיון שגם כן יוכלו כחם עקידתו כעצמו פנו צדק, וגם אם היה כדלעת הנרדוה שאין שם פקידים ודק אמר בורח בטענה, ^א אמר בורח המכה, כי הטוב כוח הפכה המכשף, ועלול מהפקידים פלגיתיו. הסברה ה'ז' בלומר ואינם מענין הראשון ר"ל בנושא והבנדו וטהו זה אינו מענין הראשון שזכר, שהם טעמים וירידים בענין, חלל הוא מענין רכיעה שזכר בנושא הספיד. ואלו' אין קראו השמות הראשון כסיוור רכיעה. הסברה ה'ח' למה לא בחרו הפסוקים בלבוש הטובות והבנדו למעלה אחר זכרו הטעון רכיעה היא, כיון שהם ממוחסיס אליו, ומהו שפאלו ככל פלגיתו בורח אחרים הפסוקים ממוחסיס אליהם, ובאלו שפאלו אחר בטעון ה'ט'. הסברה י"ט' למה אמר חלל אמרו וטהו על אל פלגיתו וירדש פחות אחר חלל (חבל) כבוסל זה הטובות, ולא אמר אחרו וטהו על אל פלגיתו. הסברה כ"א' אם בטעון בנושא בורח הפסוקים מירידים וירדתי ודכתי עמי, וסבוקים מעליה. ועל פעולו אליהם, ועל אליהם מעל למכרם, למה לא בחרו בכח פסוקים. וסוף היא פסוקים מירידים וידע' כ' על כר טעון, ודע' כ' לעני כל הטעם, ולא בורח מעליהם פסוקים פסוקו כלל. והנה הכתוב מלאה מעום, טבלה טעון (מכדור י' ח') וכעולתו טעון (מזוה י' ל'י'). והכפשי שאמר שלח בורח ככר לרשותו דבר מוצר, אין לו עשה, ולמה בורח עליה הנושא שהוא גם כן מוצר. ואומר כפי' הפקד ויחבר הספרות, שסבר אחרי שזכר שמוך מקום כגול, וכתוף ככף פקדון מקום מיוחד, ראה לבחור משמעות שיטתו מקום, וסם סיוורם וטענה, ה'קומה, ה'קומה, והעמידה וצאר הפסוק סיוור, וכסוף יוד ועלם לרשות מהנדוה ומתקפסוס כוונתם, והצחית הוא שסבר להם לעשות כנס' ג' מיטיבם, סוף' הוא הגמיש, וסוף' וסוף' עובד' לגדול ולעלם, ובסוף' וסוף' כוונת בירידת ועליו טעון, ולא בורח כח מונסים אחיהם פני מעום כגולן, פלגיתם (שם שכבר נזכרו) פסוקים אחיהם ברכות כי ויאמר עלם השתקפותו כמו ויעש עלה (בראשית מ"ט ד'), טענה גדוה טענה (איוב ס' ל"ו). ויאמר על הכתוב כמו ראיות טענה (ירמיהו ל' יג'), ולא עלתה ארזות דת ע"י (ש"ר כ"ב). וסיוורם ויאמר עלם כשעלון, והיה כגבר מרוד (בראשית י"ב מ'). נדע בקרב אויבך (העלום ק"י כ'), אמר ה'יב שזאל לו ויזכר כי אם כשמוסר והמוננס עשונך אלטים וטפח' כחמוסס והמוננס לא יזכר. כי אין זה האמת לשלון, ואין פחד יראת אלדס או השתכן מעלם כשמוסר כגולן כשפאר הכשרים ודומיהם, ומה סיוור כחם שמוסר חרידים כשמוסר כאלה בלא יזכר, וגם סיוור הכר טענה כשמוסר שמוסר כגולן הם לזכר ולכל לבחור ענינים מהנדוה, זה שאמר עלם יזכר מן הטענים הם כם מה שזמנוה גריסוס לו בענינו לא דבר דאר. כנה בורח שלח ויזכר כגולן יזכר, וטבל עש' שיזכר ויזכר אינו מחד. ואלה אמר על ככל אדם כחמוסס והמוננס פלגיתו. והמה אמר שר' בירידה וטענה שם טעון מונסיה, ואין חדר ענין הכתום, כיון שהם ככפף ומקום, לפי ששמו כבדתי ומלאו יזכר ועלם טעמיס אחריה, שם כ' מהטענות שמוסר כגולן, ואין טעמיס החתור יזכר עקדי כניסיה מהחלך, ויאמץ החטלה קני הכוונת חלום לגדול וטעום. ככפף שסבר כשמוסר חלום הכוונת קני הכוונת וטעום, ואין פחד יראת אלדס או השתכן מעלם כשמוסר כגולן, ולכן אמר כשמוסר מעלם חלום או אינו גרזינו ויאמר דרש וכשתגבה מעלתו ר"ל משה פלגיתו או פלגיתו שי' פלגיתו כחמוסס חלום יזכר ענה. הפסוקים שכתבו יזכר על זה, הם כיראשון ענין אלדס הגדולה אמר הכר חתם שר' גור אשר בקרבך יעלה (בראשית כ"ח מ'ג) ר"ל בגדולה אחרי כי הוא אשר יעשה או אשר יעלה ויבא, ויאמר על ג' בגדולה והעובר' כיון שאמר הוא יתן ויהל לא רלנו. והנה טענה שני יאמר על הטעום והנומנס הוא ונתן' ה' חזינו טעון על כל גויי פקיד' (שם כ"א ח') וזה ג' משעל האל ויאמר על עולם יבא ונומנס מכל האחיזה אשר כתיב עתה היא, והפסוק שכתבו הוא ויגדל' ה' את שלמה למעלה ויהי' ה' כ"ל כ"ל הוא גם כן מעלם האל יתן ויאמר כגולן הגדולה וטענה

והטענה

ענין פחות מאד, יאמר שירד. וכן כשיפנה במחשבתו אל ענין מעולה ונכבד, יאמר עלה. ^ג ובאשר היינו המון האנשים לטמה שבתחתיות במקום, ובמעלת המציאה, בערך לסובב, הוא יתעלה במעלה שבגלונונים, לפי אמירת מציאות ונדרלה ועצמה לא עליונית מקום ^ד ורצה יתעלה במה שרצה, הניגו הכמה סמנו והשפעת נבואה על קצנתו, קרא שרות הנבואה על הנביא ^ה או שכן השכינה במקום, וקרא העלות ענין הנבואה היא מן האיש או מן השכינה מן המקום, עליה.

ובל

שם טוב

יורה, כמו שאמר מלאכי אלקים ועלים, כי התחמסו כשעולים לעיני כנמלה יקראו עולים וכשירדו להניבו אנושי הארץ יקראו וירדו, וזוהו המין ומשה עולה אל האלוקים ועל אליהו: רביעות ואחר כאשר היינו המון האנשים בחמה שנתחמסו פתחלות המציאה בערך אל האשכנז והוא כמעלה שבגלונונים על אחת תליחומו ועצמה גדולה לא עליונית מקום ורצה כמה עליה חמתה ממנו והשפעת נבואה על קצנתו קרה כנבואה על הנביא או שכן השכינה במקום יורה, וזוהו המין וירד ^ו על כר פטיג, ורד ^ז לעיני כל העם וירדתי ודברתי אחר, וקרא העלות ענין הנבואה ושרות השכינה מן המקום עליה כמ"ס ועל מעליו

אלהים

אברבבאל

והעובר יעל על כל תעלה עליה. וזוהו הנחה הראשונה מתידידי והג"ה שפחה, כמו הרב כי וזכה ענה אל האלוקים הוא עולה על ראש הרב ארם שם כבוד האלוקים מצי עופור, וגבי ועל אליהו כהנער ארבעים (מלכים ב' ב' י"א) כמו שאזכור בכוף הפרק. והשאלה מהנדרלה והעולה מצי הרב ענין על העלויות שאמר בללוה ית' שיקרה עליונו נושא (העלות על כל האלוקים, וזוהו כפי החי' זו על כל נבואה והכבוד כי אם על הנדרלה והעולה, וזוהו כפי עמדת עול האנשים עתה כרם הם לרביעם כנבואתו כמו שאמר וכבר ידעת וכו' וישאמרו שישונו קצנת ולת מורדיו, ועל זה הדרך עוד ידעת וירדה כיעון זה אללו בשמות והשאלה השלישית, כי אין אחר, וכבר ידעת אלהי הלאה, שכן ידע משעיון שנתחמסו אל התחמסו משמושים הרבה נאמר מעליון כיעון ולא מורדיו, כי שנתחמסו ממנו דברים המשום, שלא יעשו מזהם על ראש ראוהם על ד לפי שפעלו פקדש ולא מורדיו, כי שנתחמסו ממנו עשיון כיעון ואחרו שפעלו בקודש ולא מורדיו, ואחרת עכש שנתחמסו מכ האנשים נרביע משושים וזוהו הוא כיעון, לראש אלהי הרב לעשה השאלה וזוהו שלישי, וזוהו אחר ועל זה ענה עקב, שכן ענד עקב, כי על כן כדור משעיון בקדש ולא מורדיו, עקב עשה שאלה כיעוני, וזוהו כדור כיעון וכירובים ממנו, כפי עמדת הדבור, כי אם שיהו פחות ואחר ידע ואם יחיה וכבר יאמר עלה, וישאמרו כזה הוא מעליו וירידיה שלישי, וזוהו אחר כיעון עשה שנתחמו עשיון לרבו משעיון כפי מה שיראה לעיון ועל זה הורה הירוש' שנתחמו עשיון כיעון כיעון הרב כיעון כיעון עקב, וזוהו אל הניער נבד ענין אלהי יאמר ששמושים ענין אלהי אלהי, וזוהו נוסף נדרים ואם שכינים עשיון כיעון לירובים לנו גנורק הדבור, וקבו נוסף נדר ועל כמו שכתבתי. וישאמר וכבר ידעת רוב השקמסם הוא הכהלת השאלה השלישית, וקראו רוב השקמסם, כדו לעשות אחר המשמושים עשיון, ועל כן אחר ועל זה הדרך, לרבותו הורה לענין קדש. ופעל כן אל כיעון הרב כיעון הלאה השלישית, לפי שהשקמסם האחרים עשיון פקדש: ובאשר היינו המון האלוקים, זו אינו כדור השאלה רביעות כמו ששקמסו השקמסם, אבל אחר השמות הרב ירד ועלה עולם שמונים ונבחות, היות אחיך כן אחר אחר השמות האלה באל באל, ואחר השקמסם כ"ג יאמר מיד באל ית', ר"ל כיעון עשיון וירידיה יאמר על השקמסם האלהי, ואחר כדור השקמסם יאמר יירדה, ובעלויות יאמר עליה, וזוהו בללוה ית' עשיון על כל הנחה, וזוהו יורה הירידיה הנאמרת בו, כשיעורו הכיעון (אל דברים) השקמסם לענין כהם, וזהו חסן השקמסם ואם שכינה ואם כיעון השקמסם וענה האלוקים השקמסם, כי על זה הוא עשיון האל דברים השקמסם, ולפי שהשקמסם הירדות כיעונית יגזור בירידיה נדרים, מעלת משעיון, ופעלת הדבור, וזוהונו נבדן חמסין, כי שזו נבדלה השקמסם הכיעונית משקמסם כמו שכתבתי, לזה רוב השקמסם ששקמסם בללוה ית' ולכן אחר ויאמר היינו המון האלוקים ר"ל מין הנבואה ובין שאר האלוקים כהם, על כפי שקמסם שמהנדרים, על אף מקום אף מהנדרים מליחומו ומזהם, וזוהו ית' עשיון לא השקמסם, כי אם נבדלה מליחומו, כהם אף כיעונו כדברים השקמסם וכמהענין כשקמסם עשיון מעליו ויאמר ופעלת האלוקים כהם, וזוהו יורה כמה שקמסם לעשיון על ג' נדרים, שאחר מזהם השקמסם כיעונית לרשויות, וזוהו ששקמסם הנדרים כיעונית נבדן לרשויות, כמו שכתבתי, ומעני זה אף הנבואה עשיון כיעון בללוה כהם, ליעוד על מה שקמסם כהם אף אחר ששקמסם כיעון כהם כהם ומקליון הוא לרבו השקמסם אל דבר אחר, ולכן אחר וזכר מה שירה. השלישי, ליעוד על מה שקמסם כהם אף ששקמסם המעמד לרבו האלהי כהם

כששקמסם

ה' על הר סיני, ירד ה' לעיני כל העם, ויעל מעליו אלהים, ויעל אלהים מעל אברם. אבל אמרו ' ומשה עלה אל אלהים, הוא מן הענין השלישי, מצדוה אל היותו גם כן עולה אל ראש ההר אשר ירד עליו האור הנברא, לא שהשם יתעלה יש לו מקום יעלה אליו העולה או ירד ממנו, ותעלה מדמויני השבטים עליו גדול :

פרק י"א ישיבה. תחלת הנחת זה השם בלשוננו לישיבת האדם על המקום, ועלי הכהן וישוב על הכסא. וכאשר היה האדם היושב נח עומד על השלש שבטניני עמידתו ומנוחתו, הושאלה זאת המלה לכל ענין עומד נח שלא ישתנה. אמר ביעודי ירושלים בעמידה ובקימות והיא כמעלה העליונה, וראמה וישיבה תחתיה, ואמר מושיבי עקרת הבית אם הכנים שמחה, ענינו מעמידה ומקימה. ומה הענין האחרון נאמר עליו יתעלה, אתה ה' לעולם תשב, היושבי בשמים, וישוב בשמים, הנצחי העומד אשר לא ישתנה בפנים מאפני השנוי, (ה) ולא שנוי עצם, (ג) ואין לו שום ענין זולת עצמו שישתנה בו, אלא ישתנה יחסו לזולתו, כ' כי אין יחס בינו ובין זולתו שישתנה בו

שם טוב

ורמו ג"כ סדרבה מהשגות אשר השיג מרע"כ הן השגות שכליות. וקרא שרות החכמה עליו ירד השם כמו שאמר ירד השם בענין ויתגבד בו מנורף ג"כ אל היותו עולה אל ראש ההר: כל מקום שאמר הרב מחובר או מנורף רמו שהשפט הוא אמת עם שיהיה כמו דמיון כסבל או כמו האמת דעצמו, אבל שיהיה עולה אל השם או ירד ממנו ותעלה מדמויני הכסבל עמו רב :

פרק י"א הכלל העולה בזה הפרק כי ישיבה ואמר לישיבת האדם על המקום, ועלי הכהן וישוב על הכסא. ויאמר שנית אל היותו העומד על טוב שבטניניו כמו שאמר בעמידת ירושלים וביקומה ורמחה וישיבה תחתיה. ויאמר מושיבי עקרת הבית. ומה הענין האחרון נאמר עליו אהיה לעולם תשב, הנצחי העומד אשר לא ישתנה בפנים ההווה והספדים, ואין לו שום ענין זולת עצמו שישתנה בו. הרצון כי לא ישתנה שני הקורא אחר שהקורא אינו נמצא לו וגם כן לא ישתנה יחסו לזולתו כמו שנאמר שבין העבר היה השם התחלת העולם ועתה אינו התחלת העולם, וכמו שנאמר שישתנה גידיעת הדברים ויקבל שני ידיעות בדברים מזד השנוי הקורה להם, כי ידיעות לא תחיתם לשום דבר מזולתו כמו שיתבאר בפרקי זה המאמר: כי אין יחס

אפודי

הקודם לה הענין החמיו: ויחיה עלה אל האלוהים, ר"ל שהיו מן הענין השלישי, שאינו ר"ל שנסתלקה ממנו הנכונה שהיא החלוקה הרגשית רק שמה כלו הענין כבוד ומעלה ולא שמה עליו הנכונה. ג"כ רמו לענין הנאמר בשם יחבי שר"ל עליונות מעלה. גם רמו לאמר עולים ויורדים מן הענין רגשית וכמו שיפרש בפרק ק"ו מזה החלק. וזה הפרק רופף לאמר בענין עליו ועל אלוהו כשמה אל השמים שר"ל הענין השלישי כמו ומשה עלה אל האלהים וכו'. ואחר שדבר בענין עליו ויורה שהם מתקיי המצד דבר גם כן מענין המצד שהם ישיבה והעמידה והקומה:

פרק י"א

ולא ישתנה יחסו לזולתו. ר"ל שיעמוד עמו בזה לא תשתנה: ב' כי אין יחס בינו וכו'. ר"ל

מאופני השנוי לא שני בעצם אלא יחלה לדברים כו'. הרצון כי לא ישתנה שני הקורא אחר שהקורא אינו נמצא לו וגם כן לא ישתנה יחסו לזולתו כמו שנאמר שבין העבר היה השם התחלת העולם ועתה אינו התחלת העולם, וכמו שנאמר שישתנה גידיעת הדברים ויקבל שני ידיעות בדברים מזד השנוי הקורה להם, כי ידיעות לא תחיתם לשום דבר מזולתו כמו שיתבאר בפרקי זה המאמר: כי אין יחס

אברבנאל

כ"ט זכ ענין ראשון לא לפיכך האופן שנתקן, אבל לא שהשאלה נאמר בזה שיאמר וירדה על ענין אלז בדברים השלישי, ויהיה זה כל חלקים, תלך הסענה נכונה ליתודיע ונכונה למקום, ותקן הסוג לאונס, לכן אמר שר"כ כפיא כסוף לענין השיג, וזה לנכונה לענין הסענה נכונה והכפונה, ולכן אמר ואחנם הענין הישגון ר"ל ראשון לו וזהו שהלקן כראשון מהשאלה ככוללת שוכר. והתורה בזה הסענה היא. והנה כפיא ודכתי ודכתי עמך שם כפיא הירידה אשר נכונה, וכפיא אמרתי הירידה אשר נכונה. ויד' ה' על הר סיני, ולכתיוב שום הכתוב נאמר על השיגים ולא על הנכונה, כפיא אמרתי וירד ה' לעיני כל העם, כי מאחר שאמר לעיני כל העם וירד ה' סינון דבר נשתי וזהו אשר נכונה הכתוב וירד ה' על הר סיני, וכפיא א' כלפיא אשר יאמר ששאלת כנכונה ועל מעליו אלפיא (בראשית ל"ט י"ג): ולפי שלא תתקן ונכונה עמך על א' כלפיא וזהו

קרקשקש

פרק י"א (ה) ולא שנוי עצם, לכובר עצמו אינו משתנה לשאר העצמים, והרצון בו לא יחכן לכובר שנוי אלא בשני ענינים שיש להם יחס מה נהם מהחלפים בשאר הדברים אבל מי שמעצמו אין לו יחס מה ודבר עם דבר במציאותו אין ראו שיאמר בו שמעצמו משתנה (ג) ואין לו ענין זולת עצמו שישתנה בו כי אילו אמר האומר אמת אין לו שנוי עצם אבל כמד הארזי הוא מוכנה שהוא הנם יובל ורועה וכו' אע"פ שיש לו התבונה והרצון והיכולת והשנוי בינו ובניו בין רב למעט לזה אמר אין לו ענין זולת עצמו שישתנה בו היכולת והרצון אינם סקרים אבל הם עצמו, וכבר ביאר ואמר שיש לו שנוי עצם אם כי אין לו שנוי בדבר מברברים אחר שאין לו זולת עצמו:

(שמות י"ג) הפליג בהאמת על מור הכפונה, לכן אמר הרב שאינו כן כי לא נסתלקה אל הנכונה מהשגות, אבל לא שהשאלה נאמר בזה שיאמר וירדה על ענין אלז בדברים השלישי, ויהיה זה כל חלקים, תלך הסענה נכונה ליתודיע ונכונה למקום, ותקן הסוג לאונס, לכן אמר שר"כ כפיא כסוף לענין השיג, וזה לנכונה לענין הסענה נכונה והכפונה, ולכן אמר ואחנם הענין הישגון ר"ל ראשון לו וזהו שהלקן כראשון מהשאלה ככוללת שוכר. והתורה בזה הסענה היא. והנה כפיא ודכתי ודכתי עמך שם כפיא הירידה אשר נכונה, וכפיא אמרתי הירידה אשר נכונה. ויד' ה' על הר סיני, ולכתיוב שום הכתוב נאמר על השיגים ולא על הנכונה, כפיא אמרתי וירד ה' לעיני כל העם, כי מאחר שאמר לעיני כל העם וירד ה' סינון דבר נשתי וזהו אשר נכונה הכתוב וירד ה' על הר סיני, וכפיא א' כלפיא אשר יאמר ששאלת כנכונה ועל מעליו אלפיא (בראשית ל"ט י"ג): ולפי שלא תתקן ונכונה עמך על א' כלפיא וזהו

פרק י"א

ולא ישתנה יחסו לזולתו. ר"ל שיעמוד עמו בזה לא תשתנה: ב' כי אין יחס בינו וכו'. ר"ל

מאופני השנוי לא שני בעצם אלא יחלה לדברים כו'. הרצון כי לא ישתנה שני הקורא אחר שהקורא אינו נמצא לו וגם כן לא ישתנה יחסו לזולתו כמו שנאמר שבין העבר היה השם התחלת העולם ועתה אינו התחלת העולם, וכמו שנאמר שישתנה גידיעת הדברים ויקבל שני ידיעות בדברים מזד השנוי הקורה להם, כי ידיעות לא תחיתם לשום דבר מזולתו כמו שיתבאר בפרקי זה המאמר: כי אין יחס

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יא

בו היום הראו, כמו שיתבאר (פרק ג' חלק א') וכזה ישרא היותו בלתי משתנה כלל, ויא בשום פנים, כמו שבאר ואמר, אני ה' לא שנית, אין בו שנוי כל עיקר. ועל זה הענין יכונה בשיבה באשר נזכרה לו יתעלה, ואמנם תיחם אל השמים ברוב המקומות, להיות השמים איש אין שינוי בהם ולא התחלפות, ור"ל שלא ישתנו אישיהם באשר ישתנו אישי הווה הארץ והפסדים. וכן כשיחוש בו יתעלה היום ההוא הנאמר בשיתוף למיני הנמצאות היותו הנפסדות. ואמר עליו גם כן יושב. כי המינים ההם תדירים מסודרים עומדי המציאה כמציאת אישי השמים. ו אמר ה' יושב על חוג הארץ, המתמיד הקים ה' על כסוב הארץ, ר"ל הללתי, רומז לענינים ההווים בהללה. ואמר ה' למבול ישב, ר"ל שעם השתנות עניני הארץ והפסדים, לא יהיה אצלו יתברך שינוי יחס. אבל היום ההוא ישיש לו אל כל אחד מן הענינים ההם, והם הווים או נפסדים, יחס אחר קיים עומד, כי היום ההוא למיני הנמצאות, לא לאישיהם, והתבונן כי כל לשון ישיבה שתמצאה להשם יתברך תמצאה בזה הענין :

פרק

אמרי

מפני מה לא ישנה יחוסו לזולתו לבי שזין הידיעה אשר צנו יתעלה וזולתו בלד תפסחה הידיעה היות כי הידיעה בלתי ולא כהיות, לכן לא תהיה לעולם: ו ר"ל שלא ישנה אישיהם. ר"ל מה שחלפות שזין תחלפות בגלגלים אינו ר"ל תחלפות במצב כי הם מהחלוקים במצב אלא ר"ל שלא ישנה אישיהם: ד הייבב על חוג הארץ. ויהא לומר כסוב הארץ, וההגו הוא תהי לתיחם ההשגח אשר לא יפסד כלשי המינים, וזה הפקד נקשר עם פרק ע"ב ויהי החלק: ה על סוב הארץ ר"ל תלחה. רומז בזה להאמין הסובב: ו ה' לזבול ישב. והוא רומז לבלבל הנמלוד השלמות והפסדים לזבול ר"ל ביון: ו כי היום ההוא וכו'. ר"ל כי הידיעה שיש לו יתעלה היא למיני הנמצאות לא לאישיהם זולת המין האנושי. ואחר אשר ביאר ענין טובה ביאר ענין קומה :

שם טוב

יחס צנו וכוון זולתו כלל לא ישנה הוא לשם דבר חילתו נשתנה היום ההוא. ואם יאמר אומר אחר שישם לא ישנה כלל אין חיוסם אל השמים שם מתקועים, ואמר כי תיחם אל הארץ לא מחד התקועה אבל מחד השמים אישיהם קיימים ונחיים לעולם לא כאשר יקטנו אצו הארץ שם הווים והפסדים. וכן ג"כ כשהוא שם אל אלו הדברים הנפסדים ויחם שם מחד השמים קיימים לא מחד ההווה והפסד אלא שהמינים קיימים כלשי השמים: אחר הושב על חוג הארץ. כסוב הארץ וההגו הוא תהי לחמר הראשון אשר לא יפסד כשיהי השמים זה אמרו המפרשים. אבל לדעתי חוג הוא סובב כי האויש הם קיימים בסובב לא בזהם אבל ביון: ה' למבול ישב. הוא רמו לבלבל הנמצאות השלמות והפסדים בזהם כל ביון, למח שהיום הוא למיני הנמצאות לא לאישיהם ולכן נתייחס השם עליוסם לא לכל דבר הנמצא מחד שהוא משתנה. וראוי שיזון זה הפרק כי נרמז בו דברים שחזרו תורה אשר

פרק

בגלו אינו נאות:

אברבנאל

והוא השם אשר שפענו עידינו בחיורו עומד, ונמחורו ר"ל הכביה, מפני זה וכוכל לשון ישיבה לכל דבר עומד זה שלא יתנהו ר"ל עומד קיים וזה לא לנד בנמוס התקיימה אצל כל מיני השנוי, והוא או' שלא ישיבה נכלול כל השנויים. המצוי העומד שלא ישתנה, ר"ל שאר עולו ית' וישב להיות אצו ויודע בלתי נפסד וכלם, ולא יחווה לברי מתנהו, ולפי שהשנוי הוא כחומר העשם לו נבחרו האיות והקוים, או כחומר המתקין, הוא כלם, וזה אומר לא שנוי בעשם ואמר כנגד המתקין, ואין לו שום זולה עמו שיתנה בו ית' ליקרה, ואמר כנגד שנוי המתקין ולא ישיבה יחוסו לזולתו, והכתיב שלא ינמא כלמדי בו ית' ויש ענין זולתו שיתנה בזה הוא כמו שיתבאר, ר"ל בזה התאחד דבריו בהחלוקים ששם יבאר שלא יבאר האל יתברך נעלמו או בראך מתיחהו, ולא יתקד מהמתקין ולא בהשגותו, וזהו הוסיף שתי אשף שיתנה כלל ומהו הענין יכונה בשיבה כאשר נזכרה בו ית' וכו' ואמנם וכו'. ויהא שם הלשון מיותר אחר שכן אחר תלמעם וזהו הענין האחרון יאמר עליו ית' והאשכח שבכח ואמר כשן שהשנויים שמיים נתיחא מופקם לל' ית' לנד מינע שיעות לרבי אחר, כמו יהיה קיים וישב העולם ית'אל (השמים כל' ד') ואחר ה' נעלם תפ' (שם ק"ב) כי בשיבה לאירו עליו ית' נעלם חילתו לרבי אחר, ויעלם אחר כאלן וזהו הענין יבנה בשיבה חילתו לרבי אחר ר"ל כלשן לרבי סובבם בו ית' ר"ל יבנה שיכות לשמים ולא לרבי אחר, הנה יכונה מזה הענין שוכר שבו, קיים וישב עזרה, ולפי זה ויהא עזר (יהא עזר) שיתנה שמיים נשתנה לרבי אחר, אצל בהכתיבה לשמים ויהי היום ישיבה נשמית, לזה אחר עזר ואמנם קיומם אל השמים להיות נחמים בלוישיהם ית' וכן היום נחמים אין ישיבה אלהים. אוי' בהכתיבה שזין ויחווה ית' לשמים להיותו מיעו בגלגל וזהו אומר וישב בשמים (שם כ' ד') נחמי מיעו. וכן בשיבה ית' היום הוא האמיר למיני הנמצאות היום הנפסדות בתקופ ר"ל מחד היותו ית' מיעו השמים שישבו זה היום לחיותו אלהים לכוונה לקיים כלשיהם, הנה ג"כ יתחא אחרו יחוס אצו עם כלן כלמדי שישב על חוג הארץ (שיבה ית' כ"ב), והיה כשזון ויחוס זה כי אל לאישיהם והפסדים התמידים ולגלגלותם וסודרה והשנוי אלא המיני, ואמר ישיבה אצו ית' אלה,

והוא ה' למבול ישב (השמים כל' ע') ר"ל שם השתנות עניני הארץ, כי היום הוא אינו עומד הנמצאות לא לשיבה ישיבה היום הוא שאלו ישיבה ית' היום הוא שאלו ישיבה, ואחר שידועה ית' הוא נחמי הנמצאות לא בלוישיהם, וזהו ענין האנושי, ועל לשון יחס אשר נזכר היה יושב על הידיעה. וזהו ענין שיתנה בזה הוא כמו שיתבאר, ר"ל בזה התאחד דבריו בהחלוקים ששם יבאר שלא יבאר האל יתברך נעלמו או בראך מתיחהו, ולא יתקד מהמתקין ולא בהשגותו, וזהו הוסיף שתי אשף שיתנה כלל ומהו הענין יכונה בשיבה כאשר נזכרה בו ית' וכו' ואמנם וכו'. ויהא שם הלשון מיותר אחר שכן אחר תלמעם וזהו הענין האחרון יאמר עליו ית' והאשכח שבכח ואמר כשן שהשנויים שמיים נתיחא מופקם לל' ית' לנד מינע שיעות לרבי אחר, כמו יהיה קיים וישב העולם ית'אל (השמים כל' ד') ואחר ה' נעלם תפ' (שם ק"ב) כי בשיבה לאירו עליו ית' נעלם חילתו לרבי אחר, ויעלם אחר כאלן וזהו הענין יבנה בשיבה חילתו לרבי אחר ר"ל כלשן לרבי סובבם בו ית' ר"ל יבנה שיכות לשמים ולא לרבי אחר, הנה יכונה מזה הענין שוכר שבו, קיים וישב עזרה, ולפי זה ויהא עזר (יהא עזר) שיתנה שמיים נשתנה לרבי אחר, אצל בהכתיבה לשמים ויהי היום ישיבה נשמית, לזה אחר עזר ואמנם קיומם אל השמים להיות נחמים בלוישיהם ית' וכן היום נחמים אין ישיבה אלהים. אוי' בהכתיבה שזין ויחווה ית' לשמים להיותו מיעו בגלגל וזהו אומר וישב בשמים (שם כ' ד') נחמי מיעו. וכן בשיבה ית' היום הוא האמיר למיני הנמצאות היום הנפסדות בתקופ ר"ל מחד היותו ית' מיעו השמים שישבו זה היום לחיותו אלהים לכוונה לקיים כלשיהם, הנה ג"כ יתחא אחרו יחוס אצו עם כלן כלמדי שישב על חוג הארץ (שיבה ית' כ"ב), והיה כשזון ויחוס זה כי אל לאישיהם והפסדים התמידים ולגלגלותם וסודרה והשנוי אלא המיני, ואמר ישיבה אצו ית' אלה,

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יב

פרק יב קימה, שם משתתף, א ואחד מעניני הקימה שהיא כנגד הישיבה. ולא קם ולא זע ממנו. ובו עוד ענין קיום הרבר ואמתתו. יקם ה' את דברו, ויקם שדה עפרון, וקם הבית אשר בעיר, וקמה בידך ממלכת ישראל, ובוהו הענין נאמר כל לשון קימה שבאה בשם יתברך. עתה אקום יאמר ה', ורצה בו, עתה אקיים דברי ויעניי לשוב ולרע. אתה תקום תרחם ציון, תקיים סה שיעדתה בו לרחם עליה, וספני שהסככים לעשות דבר יתעורר לעשותו בקימה, נאמר לכל מי שיתעורר לאיזה ענין שהוא קם. כי הקים בני את עבדי עלי. והושאל זה הענין ב לעבוד נורת האל על עם שהתחייב לעונשו לאבדם, וקמתי על בית ירבעם, וקם על בית ויהוה ויחיה אמרו עתה

עתה

שם טוב

פרק יב קימה סם משהו או' מעניני הקימה שהוא כנגד הישיבה ולא קם ולא זע ממנו. ויש להקשות למה לא הביא הרב מענין הקימה שהוא כנגד הישיבה למה חמגלת האחרונה כי יש רבים חתורה למה וקם אכרהם מעל פני מחו או וקם ספרה לילה וזהו לא נודעה הסבה. והוא קימה על ענין קיום הענין בחמתתו כמו יקם ה' את דברו אלה תקום תרחם ציון תקיים מה רומן למה שכינתו למעלה שאנחנו נתלים בעולם האמתעי

מנד

אמר

פרק יב א ואחד מעניני הקימה. לא אמר ארצ כשהוא זה הסם הנחתו כשכאזנה הקימה כעבר הישיבה כשהוא כשאר השמוסים, לפי שזה הסם מקימה ממה הוא נמלא ויחר מעט כשקוים ממה שנמלא מענין קיום הדבר והמתח; ב לעבוד נורת האל על עם וכו'. ר"ל רומן למע שגברנו למעלה שגברנו נתלים האמתעי מלד עליו וכו' והיא שיעודה לרחם עליה: ואמרו לעבוד גורת האל על עם כיו.

אברנאל

הוא היחס האשון והוא אשר לו ית' עם שמים, כי הם המקלים (ממנו) כשהם ראשונים, ואחריו כי יבא ביתם אשר לו עם מיני הנמולות שבו שהסבה להיות והסמורה אוחם באנחות שמים. והאלה רופת בש"ע מהו חלקה שירב וכר בו שהשיי יתחו חל הבולם כללנו ויחס הפועל והלואי והנלות, כי הוא פלגו והמתקן לדעת חותמנו. והוא כי כוונה כשהוא וכוח הפעולה חלפו ויעלו כל הדברים, והיותם כוח השכיחות סובל בעבור טעם חלקם, שיוון כשיבואו ויוון כשיבאו, והוא כל האלה ית' הוא הפועל והנחה את הדברים כלם, והוא השומר אותם. וידוע ששכו לחייו הנמולות שבה נחשק רגשות, כי הדברים הם הנמולות בגל ויו יום, ומעטם הבור והבשר, ולכן יום העשרים נחתם ככריזה, והשומר הוא היחס אשר לו ית' עם המינים, ואין לו אוחו היחס עם האדם, ר"ל לשומר הדבר כי הם שומעים בעלי הספק, ואין הוא א"כ השומר לרוח ממנו, ויען האלה ית' נחתם כריזה ברא המינים כלם בדיון הפעול, והוא הוא השומר אותם חיים, סם אש היס הספק מין אחד או מינים, ויתקן ביתם ההוא וישיגה, מה שאין זה ענין האויים, ועם כיום שיהיה האלוהים חתפש באישי מין האנושי שבו למטותם כשנאמר כר, לא יחייבו שיהיה חתפש ביתם האלוהי בספק האיום והאויים, כי הידיעה וולת חיים, והידיעה והמחשבות של שוכות דבר במחשבתם, ולכוחם כוח האויים כשמהותם והמחשבות עלי ענין משה שברא, ולכן הספק יורה עליו לחתום ה' למולן יבא וישיג ה' מתן לנפול, ור"ל המולן שקר בעטם ואתם לדור החתום, ועם כל הפחד שקרם לנמולותם ששמים, והוא היה קיים יובב ועמוד מממד יובב ובער שמינין כלם, כי כיוון שמינים ויובב וידק א"כ מתי שבו ויעב ונחמו שמינתם והשתדלם, ויהי כוחנו כרוב אמתם ואלה כמו שמשג כרכיבנו וגם כל דברינו, ודברינו ועודו עליו עתה על גוה דבריו מה שהקו כרוז עלינו, והואתם יורה דרכו: **פרק יב קימה שם משתתף ב**, אלה תרחם עבדכמות האמתוסי לך לא יאמר שערך כחמנו ואלה כוחם כשהוא, לפי עקבותם חלד ויחר שחרב נכרוז על כל מיני השמוסים, אבל שמוות האמתים למע שהמינים הם האלה, ויערך וזמר האלוהים הסבה האלוהית הא"כ לך הענין אשר ממנו הסבל, ואלו ללמוד ממנו דבר האמתותיו, וכן בגלל היות מענין הקימה שחוק בגמי, כמו ולא קם ולא זע ממנו (אשר כי ב' ע' ר"ל שכחותו ויבא כשאר חלקי הקיום כמין עובד לפניו ולא היה ס"ה מלני, ור"ל ולא נתקם כיום מענין חלקים ע"פ מני ענין: עתה עוד קיום הרבר ואמתתו ב', ששלתי מה ראה הרב לביאוד ל' רחוק עובד וכו' ויהי דו הפסד, כי על שם המינים יקם דבר. ואמתי קברם היות קיום הדבר והמתה, ר"ל שיהיה יאמר על ב' דברים, אש על קיום הדבר והוא המתה הדבר והשתדלותו ויחילו לפני, סם היה יקם הוא המתה הרב שבת כרוב, והוא כי ית' ויתחלת הדבר המתה והנדרה והמתה. והביא לכל אחד מהחלקים האלה ב' ראות, אש למתה הדבר והוא יחילו לפני לכל אחד מהחלקים ב' אש דבר (שחולל א"כ ה' ע' וקם עמד ענין, אש למתה ב' אש כי שתי ההקדמות אלה הם כרכיבים של היו שערין, אש לחלקם מיני שגברת אחיו כולו ענינו בעל תפקד, ומסל לא עליהם כי אמרתי להשיג עד יבא הגבר והשתדלותו ויחילו עלי, ה' הכינס כשבו, שני עד גתך דבור, א' (כ"ל) לא יקם לנדר עש כהסד, שנבול יגמול ויגיע להעלותו

תקן

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יג די

עוד, והעמד מלדת. ויהיה בענין הקיום וההשאר, למען יעמדו ויטיא רבים, ויכלת עמד, עמד טעמו בו, התקיים ונשאר ולא נשתנה, ונדקתו ועומדת לעד, קיימת וישארת. וכל עמידה שבאה באל ית' היא מזה הענין האחרון. ועמדו רגליו ביום הרהוא על דר היתיים, ויתקיימו כמותו, כלומר מסוככו. והנה יתבאר זה בזכיר שתוף רגל (בספר כ"ח חלק ז') ומזה הענין אמר אל משה יתברך, ואתה מה עמד עמדי. אנכי עומד בך ה' וביתיים:

פרק יד אדם. שתוף אדם הוא שם אדם הראשון כמו שבא בכתוב, שהוא נגזר מאדמה. * ויהיה

שם

שם מרוב

אמר

ב עמוד עמדי. ר"ל היה קיים בענין ובמושלכות וזה העמוד עמד וכן אנכי קיים בין השם ית' שהוא השכל הפועל וביניהם שם ישראל. וזה הספק רומן ואמרו ביהוקאל במעמד ויעמוד ור"ל בקיומם יקוימו ור"ל עקבות האנליים יקוימו ישמרו וכן אמרו בזכירה על המלך העומד בין ההדסים שר"ל שהוא קיים בין ההדסים וכל זה מכלל מעשה מרכבה. ואחר אשר ביאר זה ביאר ענין אדם האחר במעשה בראשית:

פרק יד א ויהיה שם המין. ר"ל זה רומן לאדם האחר ברכות אבל שיהיה אחר בהאדות גמורה, וזה אי אפשר אם לא יתדבק האדם בשכל הפועל או בשכל הנקבה והמתדבק בו יהיה נלתי וקוים, ולמה שמהם יהיה כזה התאר ולכן שיאמר עליו ואחיה מה עמוד עמדי, ולמה שזה כמות האדם כדבריהם ואחר עליו נעשה אדם כללמו עד שיהיה השכל האלהי מתדבק בו, לכן הביא כרב אחרו על הפרק שחוק האדם כי זהו הכלית המין האנושי ועליו וכל כיוצא בו ואם הם מעמיים לאמר נעשה אדם כללמו כדמותו, ועמוד זה הביא הרב ברקן שאמר זה שחוק אדם והכן, כי לולי זה יטרך לומר שביאו אחר זה להעלים הענין:

פרק יד אדם. שם אדם הראשון. ויהיה שם המין לא יזון רומי האדם, וזה רומן לאדם האחר במעשה בראשית

כי

אברונאל

במלת הקרות בספק פרק כ' ח"ג. וזמני זה א"כ נעשה האדם על סמנום וסמנום שהוא הרבה בעוהדת אבות, ולא אמר על סמנום (כי שאין כסם מנוחם של היות פעולותיהם בספק כפי סדר מלש: למען יימדו ימים רבים. אכן הביא לענין קיומם ראוים מהספק. אף, למען יעמדו ימים רבים (ורמזה ל"ג יד). כ"ל, ויכלת עמוד (שמות י"ח כ'). כ"ג, עמד טעמו בו (רומי מ"ח י"א). מ"ד, ודקתו עומדת לעד (הללוי ק"א ג'), ויקנה למס היום כ"כ האלויות. ועוד למס כ"כ (האשונים לא י' דבר וב"כ הארמונים י"ו כ"כ הפיוס. והמתקן אף הפיוס והשאר שהוא הרב, ראש עברי ואמר על סדריים שבגמיים, בהיותם קיימות ועומדים וזון כ"כ, ועל זה אמר מהספקים הביא למען יעמדו ימים רבים עמוד כבשר התקנה הוא כזה המוסר וזה ספר בלוי שיהיה שיהיה ככלי הרם למען יעמדו ימים רבים, ועם היות האנשי שיהיה בו מתראה כננוח, הנה כפי הספק ואמר על קיומם הספקים, ואמרנו נבאש ויכלת עמוד, ששמיים ועלו קיומם ושאר סדריים הנגמרים, ורבה שמהם כן יאמר שהקוף הוא על קיומם סדריים שבגמיים שיהיה גם ועלמה כפי כ' האלויות האחרונות. עמד טעמו בו, ודקתו עומדת לעד, וקיום סדריים שבגמיים נלתי לרין לאמר היות העוהדת שבאין עליו מרוב חובת ביהוי. אבל קיומם סדריים שאינו גם שיהיה לעירו, סודך לרשם הספקים האחרון יוכיחו עליו, ויבאר עמד טעמו, שאין כפשוטו הספק ואמר שאין מוצא מנוחיו ושאף גם על עמדי וזה הדיק ממנו אל זה ובוטלה לך כ"כ עמד טעמו בו ורומי לא נמר (רומי מ"ח י"א) וזה מכל האנשי מוצא מנוח על כלם נבנות אבל כבודו עמד טעמו, ועל אחרו כבודו עלה גלגל וזה תולד אמר לזון עמיד, עמד טעמו בו, והוא מורש שיאמר עמידים וקיום סדריים הכבוד והשמה עם שם אלויו דבר גמתי. וזמני זה סודך הרב לרשם עמד טעמו, וקיים והוא לא נשמה, וזן ודקתו עומדת לעד, שבמדידה הביא טולמדת על דקתה ספקים אחר כ"כ שיהיו קיימת נשמה לסיפוט ש"כ נלתי וזינו דבר גמתי: רבה כ"כ עמד טעמו כ' ששמיים עם עמידה והוא ספק האחרון מדברי ספק בנבאר שמהם אדם ואנשי מנוח וכל עמידה כפי' היא מזה טעמו, וזן ספק כ"כ על ספק כ"כ, והוא כבודו שאינו עם משמשים האדם וזן ספקים סדריים סדריים ב"ה ית', ואחר שמהם הספקים ספקים ר"ל מענין קיומם, והביא ועמדו רגליו ביום הכוא (ובד"י יד') וית' שהוא שיהיו קיימות, לפי שרגל ואמר על ספקה כמו שיבאר בספק כ"כ מה ספק בשמו רגל, וזפי שזה נמשכו עמתי כבויים ביהויים כבוד האלו ית', והוא מאבד מהם הוללה, וכן לא ידעו למה נבאש לומר מסוככו שם מנוחיים ממנו, ויקראו ליהויים כבוד וכל מה שיהיה והוללו אמר ויהאדו כבוד סדריים כלם אחר עם ממנו ית', וכן שיהיה סוככו. וכן רודעוהו שעמידה התלמדת בערכה איוט מהו ספק, לפי שאינו

ספק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יד

שם המין לא ידן רוחי באדם, ומי יודע רוח בני האדם, ומותר האדם מן הבהמה אין. ויהיה שם להמון, כלומר לפחותים סבלתי המיוחדים, גם בני אדם גם בני איש. ^ב ומה הענין השלישי, ויראו בני האדם את בנות האדם, אךן הפסוק תמותן:

פרק

אמר

שם טוב

כי כל חקרה שקרה בלדו יורה לבניו, וזה היה כוונת הפרק לה מה שאמר היה הענין השלישי ויראו בני האלהים את בנות האדם. וכבר ידעת מה שאמר החכם ר"א ששם העלם אין לו היא הידיעה כי הוא נודע בעלמו והאלים יש בו ה"א הידיעה וטוהו ידוע למשכילים, וזה היקפה טוהה זה הפרק:

ידמו בעיני מעשה מרכבה
אברנאל

היות שנתקב עמדה רוח לענין מהיררכיה שאל זכרו, אינו מהראוי כשנודע מה שאל זכר יביא חקרה אלם סביב גליו ויקוץ עם מה שזכרו. ואשר האדם חנו, כי חמדי שפרד כמקף הדין הקודם סיים דבריו כמאמר אדוניו תקם אנכי עומד בין ה' וביניכם, ומאמר יו' לך אמר להם שזנו וכסם להליכס והתם הם עמוד ערדי, והוא הנדיל מעלת המור וממדגה ויבאל, וסוס שפלוהו סוסר אמר סוסם הוא יאיונו כי ידבר לאלוהים את האדם ורו (נדבוכים ס' כ"א) ויהיה זה שם כללנו עלמם עם מה כדמות הדבור החלוה מעט אלוהי ואלו יהי, ויבאל כלל בשם אדם, לה היה הכר האחרון פרק אדם בלדו שאלם לא יחיר על מה רבינו עמי, כי הוא נלד יחמר על הדים הייוד, והוא אדם הראשון, ויחמר על כל אדם מחליו הענין, ויחמר על הפחיתים בני אדם ויבוא ירחם להם למש' שם, כי החמר שאל על לומים אשכנזים נתין היום אשר ברא אלוהים את אדם (שם ד' ע"ד) כי שאל על אדם הראשון כבריאו האלוהים ויבאל אלוהים את האדם, וא"כ אחריו יתראו היום הוא ראיונו כי ידבר אלוהים את האדם ויהי, יחמר זה לטעון על שמיאות הנהולא אחו וכו' השפע האלפי בלדו חינו האנושי מכל על השלמים והתוכינים שפלוהו מתי ויחמר ג"כ שמיים הכבוד על היום ויבאל, שם שיהיה מלתי מונמס, וכו' או ליחלת הנבואה, ובסוף היום היה ראיונו כי ידבר אלוהים את האדם ויהי, ואלו לחותיו בני אדם ככלתי רחמים, ולזה קראם גבוה אדם, ויחכמוסו יהיו אדם, כי מי על בני אדם שמת אלוהים אלוהים חיים (שם ד' ג"ג) יחמו כליונו לא כשר שם אדם האחרים כעצמם בשם הם כשר, ועם כל זה וכו' ויבאל העולה מכל זה שם שיהיה הכר דברי האמת, אך ברו חלוחיו שמי, ואשר שם עמוד ערדי, ויחמר על נוכר בשם אדם, אבל נקרא איש כרו שאמר אדם משם שם אדם (מכרבי י"ב ג'). וזה קראו שיהיה עם הקודם אלוהים ויאשר עוד יחיר שמו הכר ג"כ ביה לאדם הטבר כיבשה כריבתי. כי מה טובר ויבשה הריבונה עיריבתי עד ויבולו, יחמר על אדם הראשון כמי שמינו ויהי שיהיה אלוהים אברן בן עדן, ויבאל, והתם זה ודבר בניו אלא שכל לעניוים הכולל והוא שם הענין, ומה שאל אלוהים בנפשו ויראו בני האלהים את בנות האדם ויהי אלוהים יסחוחים כמי שאמר. ויחן כי שמה השמיים כלם באו כשבר גרמתי.

סביב אדם נגזר מאלוהים, וא"כ נקדימה נקרא הוא אדם, יען שאילו על יו' מעשה האדם נלד דבר אחר. ולא נזכר הכר הנהיה שאל זה רחוק מפסוק לטוהו דבר פסוק. ודי בלדו שזול נגזר מאלוהים. והכריזו כרז ונגלה כיהא הידיעה והאלם ידע ומה העלם אינו נודע כיהא והלו יודע ע"כ. והוא רחמו להם שמו ג"כ הראש' שם העלם לא יבא כיהא רבינו עמי לא נלמד בולחתי ויעקב, ויחמר שכתבו אדם והאלם ידע את מוח שבתו ויהי-שמה עם שם הענין ויבאל היום עם אדם הראשון יחידו בעולם, וזה שם הכתו בלדו ואלו ידוע, ויחמו לקדמות העולם והענין האנושי. והכס, כרז דעמו בנפשו אחר המיחיות, שמו בלחור והכסו ידע את מוח אחרו, ובמאמר הכר הוא עם אדם הראשון, כיהא רבינו עמי לא נלמד בולחתי ויעקב, ויחמר שכתבו רחמו הלא' בלדו (בראשית ב' ע"ח) כי אלוהים לא לו סוד, וכמה דברי אלה ואלה הכל מהם מעשה כתיבתי. ואני בלדו בולחתי כיהא רבינו עמי כשר הכורה לא יעשה מזה ומכל לבני מרנגלויס בשבת ויחמו, וא"כ האדם הטבר עם הוא כשפוטו, יחמר על מדר רחשון, ולא כה עם אדם כיהא רבינו עמי. ואלו חינו האנושי מכל על השלמים חרף שפירשו כפסוקו, אלו הכתולו כי היה אדם הראשון עם היותו איש שמי, כי הוא ג"כ מן העלמו, כי שמינו בולחתי ויעקב שם אדם, כמו ששמת עם כיוהו נלמד פרטו וקרא שון, וכן כיהא כיהא רבינו עמי שבת על אלוהים (בראשית י"ט ג'). השבת יוסף ויבאל ג' ויבאל ג' ד', ואלוהו מלך אשר יבנה השמש ביותו פרטו כיהא רבינו עמי כיהא רבינו עמי, לא יוסף אלוהים אלוהים ויבאל ג' כיהא רבינו עמי מלך היותו לא שמינו בעלמו והוא הוא שמינו בולחתי ויעקב, שבת ויבאל עיריבתי עם היות שאלם אשר בנרתיא שם היוםס הוא עם שמינו לאדם הראשון, האדם אשר בנרתיא ואלם ידע את חוה הוא משל שון כלו, וזה לא ייחיד קדמות העולם ולא יכירי מדושי. והתבאר מה שאל דברי כריבתי ויבאל. והתבאר שפרד ג"כ ויהיה עם הענין, וזה דומה לאדם הראשון כמישה האנושי, והוא כהשך יען ולא יבדיל בין טוב לרע, ולא ידע הפחד שמינו עשיות מעשה כתיבתי כמו שזכרתי ואמר בכלל ענינה כריבתי: ויהיה עם לענין ללומר לפחותים וכלתי המיוחדים, כמי שהתבאר בפרק ב' מזה הפסוק אלוהים הראשון נברא שלם ככל משכילי המיחיות, וא"כ כיומה שאלם הוא עם אדם הראשון וכמי מה שיהיה, ויבן אדם הטבר כנפשה האנושית בנרתיא שמה היוםס עסיה קודם התבא, ויחמיר שאלמהו בשתוק על האדם העלם שמשכילי וענין, והוא השתוק הראשון. אחר זה יביא בשתוק עם, בשם הענין ג"כ העלם אדם משכיל ויחם, ואדם עירי ארץ עשוי ששם וגם רוח, שמינו ויכלול גם בני אדם גם בני חיה, כהמש כסכל, אח"כ יביא שתוק שלישי דבור הנראה עם הפחיתים והפחיתים, ולא ידע יחמר עם אדם עם אדם אחר שמיחיות ועל מורכב ממיחם, וזה הוא כוונת הכר שיהיה חוה, ולפי כהא בלדו יבוא עם הכוון, וזה שאלו כולל כתיבתי כרשם, והוא א"כ בשתוק הקודם יחמר עם הענין, לה שיהיה עם הנראה אלנו בשם הענין, ואחר לוחתי למתחם המיוחדים, ויבאל אלוהים אלוהים מאלוהים גם בני אדם גם בני חיה (התלם מ' ג'). כי כמו שני אדם קרא על האנושי, ככה בני אדם על אדם על הפחיתים, ואלוהו הוא שמהו כמפוסם בלדו, והוא הענין השלישי ויראו בני האלהים בו' אלו נבוא הכרם, וכן כהאם חתוהו: וזה החל כמי מבדתי הפקר. ויש לענין כזה ליה חמר הכר ויהי הענין ולא עירי כשפוטו הוא עם הקודם גם בני אדם. ואחריו המאמרים שבו כוח אדם ויבנתו אלוהים אדם הדבור הנכסות והיחסימות שפחותו, ויהי הכריסיה עם האלמים עניויהו לו וידיעהו הכריסיה שפחות, ויהי ג"כ כהאם בלדו א"כ כהאם חתוהו (שם ע"ב) שמינו בעולם, שאלם כנפשה שמיחיות. ולא יעשה מי כסלם זה הפקר הכריסיה כיוסיס. כי כרז לא יבול מדר דבר כמקום אחר משפלו, אף כי כיהא (ג' ע"ד) פרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יז יח

הוא מחובר לחומר לעולם ולולא ד התחברות ההעדר לחומר לא הגיעה אליו הצורה, וכזה הצד היה ההעדר מן ההתחלות. ועם הגיע הצורה, יסור ההעדר ההוא, כלומר העדר הצורה ההיא המגיע, ויהיבור אליו העדר אחר וכן לעולם, כמו שהתבאר בחכמת הטבע. ואם הם אשר אין הפסד עליהם כביאור, היו שואלים השמות ולוקחים הדמיונות כלמוד. כ"ש שראוי לנו אנהנו קהל בעלי הדת שלא נבאר דבר שיקשה על ההמון להבינו, ה או תרמה להם אמתת הענין חלוקה הענין שגוררה בו, ו דוע זה גם כן :

פרק יח קרב, נגש, נגע. אלו השלשה שמות כלומר קריבה, ונגיעה, ונגישה, יהיו פעמים לענין המגע והקרוב במקום, ופעמים יהיו לענין הדבק המדע בידוע, * וכאלו ידמה לקרב גשם לגשם. אמנם ענין קריבה הראשון, והוא הקריבה במקום, כאשר קרב אל המחנה, ופרעה הקריב, והנגיעה ענינה הראשון נגיעה גשם בגשם, ותגע לרגליו, ב ויגע על פי. וענין נגישה הראשון בא איש אל איש והתחמקו אליו, ויגש אליו יהודה. ג וענין אלו שלשה השמות, השני הוא הדבק

שם טוב

אפריד

לא חוץ ממנו: ד התחכנות הטעדר. ר"ל לולא התחברות העדר הצורה העתידה אל היה מגיע לחומר זורה אחת אחרי אשר לבש זורה אחת חלל ההעדר המיוחד בו ויחייב שישפיע זורה אחת וילגים זורה אחת והיא הצורה העתידה ו"ל"כ הטעדר הוא סבת ההיב, והוא העל יקרא ההעדר הדבק לחמר החללם וזה נאחז' לוי' התכלה בעצם כך במקרה: ה או חתום לתכלה אחת זכו. ו"ל וז'ל" לא יקשה הענין להטינו למסו אמתת דמיה להם הענין האמתי חלוקה למסו שלאנו רוזים בו: ו דוע זה ג"כ, ר"ל מפני זה הבדל זה הפרק חמך כקב זור להשליט שחוק זור ולבאר כי שם זור יחמר על אלו שלש התחלות, כי יחמר על החומר והצורה וההעדר וכואו כל לגלות לנו פירוט אמרו על הזור כחומר כשהוא לימ"ש מוס מן הזור כי מלת זור כזה הענין יחמר על החומר הרחשון ומע"ה" היא יודע ומשכיל עמיה ההוליו והיה פועל בהוליו העולם כפי אשר היה רז"ל לפעול והיה מעמד זורה ומלגים זורה אחת וזהו מפרחו זה האמתי, ולגלל עליו אידן השלטים העמינים האמתיים ולא דבר רק בדמיו, ואמרכי ההכרח הביאור להם כאשר תחלה בזה הפרק, ולפי שדבר עתה בסבות התחלות והכרח אשר היא התחלה לזולתו אמנם הוא שוגש ונוגע בו כמו שכתבתי בפרק הקריב שחך רז"ל זה הפרק:

פרק יח א כאלו ידמה לקרוב גשם לגשם, מדד התחלות המשכיל עם המושכל: ב ויגע על פי, אמריס שהיה זה במראה הדמיונה ולא קריבה גשם לגשם. מלך מקום אחר שהיה ענין דמיוני הרי הוא כאלו גשם לגשם בגשם כסרק תמונה ותבנית: ג וענין אלו השלש. ר"ל הענין השני מחלו

אברבנאל

כאלו ואלו הם ר"ל השלטים אשר אין הפסד עליהם כביאור הענינים, היו שואלים בשמות, ר"ל מהתחלות חללה, כל שכן שראוי לנו בעלי הדם שלא נבאר דבר יקשה על ההמון לכינוי, או דממה לטת אחת שעת חלוקה הם שגוררה שמים כחלוקה בראון כי יהיה י'פ' טעמו אלו היצור נבאר זה אל השמון, ולכן חמר שגל זה יקרא אחת חרנים כחמיהנו ש"כ יקרא זור להיותו זורה העולם, כהן חליל ויניטו השמון בחלוקה כחומר, ומפני שילוחו זורה יהיה מחובר לחומר, כמו שהוא נבאר בפרק. וע"ל אשר חמר שחמך זור על החומר, וזהו גרמו לחומר והבית נזר, חליו יחמוץ הפלל כחבויי שמים וילחף שמים כחבויי אחרי אשר יחמוץ והשם אל החומר הרחשון כחבויי זורה ולגישת זורה. ומפני זה גלה שחוק זור על השמון, ובעלמותו כחיותו לחמר על החומר והזורה כיון שאמרינו. והוצרכו עם זה כל הדברים השלטים שפטרותיה עליהם כחבויי סרד. ורע זה ג"כ, השמן הטיפוסים שפטרותי סרד שישאר זור על שלשם הסתמלות חומר נזורה והשעדר, ואינו לא מלאכה כחבויי זור אשר יחמוץ אל השעדר, וכן חמר ג"כ אינו התחלה בעצם, ואינו חלף משתדדוה ולכן הם שכתבתיהו בפרק והיה יורה כבן חלל, והיישמי סרד שהעדרה וכן נקראה ולכן כולם הפטן וגשם הסתמלה אשר קראו מרע"ה נעם סרד יחם המלאכות קלחם אל קלחם יורה עם השעדר להיותו סרד נקראה חמר עליו ככסא חוב שבחממה גליו סכלו, ויבאו בני סאללים להתיכף על ה' ויבא גם השמן נחומס

הרעק מדע ונגיעת השנה לא השנת מקום . אמר מן הנגיעה בענין הדבק המדע , כי נגע אל השמים משפטה , ונאמר מן הקריבה , והרבר אשר יקשה מכס תקריבון אלי , כאלו אמר תודיעוני אותו , הנה כבר נעשה בהודעת הידוע . ונאמר מן הנגישה , ויגש אברהם ויאמר , והוא היה בענין הנבואה וההרדמה הנבואית , ד' כמו שיתבאר (חלק ה' פרק כ"א , חלק ז' פרק מ"א) מן עין כי נגש העם הזה בפיו וכשתפיו . וכל לשון קריבה או נגישה אשר תמצאנה שבאה בספרי הנבואה בין השם ית' ובין נבואה נזכראו , הוא כולו מזה הענין האחרון , כי השם יתעלה אינו נגש , כמו שיבא עליו המופת בזה הסמאר , ולא הוא יתברך יש ולא יקרב לדבר , ולא דבר מן הדברים יקרב לו או יגע בו תועלה , כי בהשתלק הגשמות שיתלק המלא , ותבטל כל קריבה ונגיעה או הריקה או הדבק או החבר או מישו או סמיכות . ואיני חושב עליך שיסתפק לך אמרו , קרוב ה' לכל קוראיו , קרבת אלהים יחפצון , קרבת אלהים לי טוב , שאלו כולם קריבת מדע , כלומר השנה מדעית , לא קריבת מקום . וכן אמרו קרובים אליו , קרב אתה ושמע , ה' (ה) ונגש משה לכדו אל ה' והם לא יגשו . אלא אם תרצה שתשים מה שנאמר במשה ונגש , שהוא יתקרב למקום מן הרה אשר ' שכן עליו האור , כלומר כבוד ה' , תוכל זה . אבל ההוק בעיקר , כי אין הפרש בין היות האיש במרכז הארץ , או בעליון שבנגלגל התשיעי , אילו היה אפשר , שהוא לא ירחק מן השם הנה , ולא יקרב לו שם . אבל הקריבה (פרק י"ד חלק ה') אליו יתעלה בהשגתו , והרחוק ממנו למי שישכילוהו . וימצאו בקרוב וברחוק מזה הצד מעלות רבות מאד זו למעלה מזו . והנה אבאר בפרק ' מפרקי זה הסמאר (נפרק י"ט ס' חלק ה') איך הוא היתרון

שם טוב

יתכרך אינו גוף וכל חלו הדברים ויטרכו אל פירות: ונגש משה לכדו אליו והם לא יגשו , רוצה לומר שמרע"ל השיג בו ית' מה שלא השיגו שחר העם , והכן אמרו כי מין הפרש בין היות האיש במרכז הארץ ובין עמדו בגלגל תשיעי , והכן אמרו אבל הקריבה אליו בהשגתו ורחוקה ממנו לחי

ממנו כשישכילוהו , זה גלה הרב כס' י"ד מזה החלק : ז ומפרקי זה

אברבנאל

הנגיעה היא סתם כדברים בשמיים , והקריבה כוח הפהרז דבר לדבר ולא אינו נוגע בו , כי אינם מתקרבים כל כך עד שיגע , ושי אליו קריבה ונגיעה ויבדו דבר כח אלל דבר אחר , אמנם הנגיעה סוף משייחסת אל הפגועה כשיפועה דבר מתקרז לזכר אחר , ולזה אמר ברז נקריב , והוא הקריבה למקום , ונגיעתו אחר נגיש גשש , ונגיעתו אחר נגיש אל השם , והפגועה אליו . ועוד תבין הסבר כדבריו הלא רמוז שקריבה ונגיעה יחברו גם כדברים שאינם חיים , ולזה אמר קריבה נקריב נגיעת גשש נגש , אבל הנגיעה לא תחבר כי אם בלתי חיים , וזהו כוח איש אל איש וסתפועו אליו . תקריבון אלי ושמעתי (דברי ה' י"ז) , יגיש שאין חומר הקריבון אלי שיקריבן הסופטים למש , וזהו שיתקריב סוף קריבה נגשית , כי אם שכן , רחוק הים שחומר הקריב אלי , שהיו פועל עומד , ומאחר שאמר תקריבון אלי , וזהו שיתקריבן אותו , ויחס כחשם כוח הכריז . ולכברית זה אמר , הנה כבר נעשה הבודעת סידוע , ויכחו לאומר ויקריב משה אל משפטן לפני ס' (במדבר כ"א) שהסדר מנחלר כוח . והנה לא זכר סבר משם סוף הסמות וסמחוס או מוסחלוס או מוסחוס , הנה מאחר שאמר עתמים ואלו וסעמים ואלו יורה קיים סמחוסים , ובכחוס סמחוסים זה כשלים חלקו ס'ל' מדבריו . וכל קריבה ונגיעה שחמאל דבריו הנוגש בין הפ"ז ובין נבואה מנבואה זה סהלה כל' מדברי סתק . וקשקש למל אל אמר סבר כוח נגיעה ואלר לבר וכל קריבה ונגיעה . וחסבו סייסיה סברו לפי שאל מלל סבר כחוסק לעון נגיעה ואלר כבורח ית' סייסיה נגיעת מדע וסכל , כי ח"ר"ר כוח אלר סע , סענין , (סחלים תמיד ס') כנס וקש סבר עליו סמסחאלר כחל סמחוסים , ומשם זה לא אמר נגיש , אלל אמר זה אמר ולא דבר מדבריו וקריב אליו או יגע בו ולא אמר נגש לפי שהנגיעה כוח הספקנות , וכלו

אפירי

מאלו הטלבה שמות : ד כיון שיבחר מן יען כי נגש ר"ל א"ע"ש שיה הספוק לא היה בננוטה מ"מ אלו למדיו ממנו כי נגישה חומר על ענין סליו נגש כי הדבור אינו נגש : ה ונגש מכה לכדו והם לא יגשו , שיהיה רכינו ע"ה סבינו כי יסתפק מה שלא היו יכולים להשיג שחר העם , וזה ממה שזורה שהממשה הנהר סיה נמלה הנבואה כמו שיהיה בספוק עבר : ו שכן עליו האור , והנה הנגלה הנשמי חזק לנגש : והמקום

קרישקש

פרק יח (ה) אמר הר"ם ונגש משה לכדו אל ה' והם לא יגשו שה קריבת מדע ואי אפשר בו שיאמר שהוא קריבת מקום , ונראה לפי הענין שאין זה קריבת מדע אבל סיה מדע שלימותו ויתרון שאלו על כל בני דורו אמר שהוא יקרב למקום מיוחד מן חרה , שאם רצה בו קריבת מדע אין יתכן לומר והם לא יגשו אם היו מוכנים להגיע לשלמותו והדבק בו . ואשר הוא המבוקש ממנו י"ל כמו שאמר הכתוב השכל ידועו אותו , אבל נראה שרצונו בו הקריבה במקום מדע שאל הגיע לשלמותו והדבקותם בשם כבשה , ואחריו סה המאמר שלא יתן פתרון סה לבעל דין לחלוק שבאמר הכתוב עלה אל ה' כאלו אמר עלה אלי וכן נגש משה לברו כאלו אמר ונגשת וכל אותו הספוק הוא בלשון ענווה ואם רצה באמר ונגש שהוא קריבת מדע יהיה אמרו עלה אל ה' , וזהו ואלו יגש בו ג"כ קריבת מדע וכשאמר והם לא יגשו צות בדבר והפכו שדרי הרשם כלם לרועת עליה וא"כ איך יאמר והם לא יגשו , ועוד נעשה חלוקת הכריתות אותה הרגשה או היתה אפשרית כמבטעה או בלתי אפשרית ואם היתה אפשרית השגתה היא המבוקשת וא"כ יגועה ויאמר והם לא יגשו ואם היתה בלתי אפשרית הציור היה בלשון , הנה נראה כזה כי ההגשה היתה במקום והרשם בלתי לעלות אמנם המקום היחודי אשר שכן שם האור והאיש הבורח לא הרשה לך כושה לברו להיעזר שלימותו להיות אותו המקום יותר מקודש מכל הרה בו בליחות שניות ונגש על שם על ראש הורה שהוא המקום המבדור והקדוש , וכן מצינו במבטע קמולות יחודים שהם מקודשים יותר מהאחר כמו בית קדשי הקדשים שלא נכנס שם אלא כהן גדול ביוה"כ :

ככל שמה : ואיני חושב עליך שיסתפק לך וכו' וכן אמרו קרובים כדרכו ככל סמחוסים , ואלר ווינו חושב ענין . ועוד למל לא הכיח הספוקים כלם מחובבים , והנדיו גייסיה בלחיו , וכן אמרו קרובים אליו , קרב אתה ושמע , ככיות כלם ממין אחד . והספוקים לם ססבר מלל ספוקים שאין ספן , ואלחריים שישק כס אלר סע , סענין , וקח עבה מן סמחוסים כחוס אל סכלניו מנחוסים . ולכן אמר איני חושב עליך ר"ל בסוף סמחוס סמחוס וכו' ספן סתה שחמל קרוב : וכל קרובו (סחלים תמיד ית') קרבת אלסיה לי טוב (סס ע"ג) שיסתפק עליך אלל כחל כחל קריבת מדע , וזה לפי סטענין ונחלר כס , ולא כנס זה מנחלר חף כוח ענווה ג"כ בלחיו , אלסיה קרובים אליו (דברים ד') קרב אתה ושמע (סס ס' י"ד) ונגש משה לכדו (סמחוס י"ד ס') כחלמה חללן כי סע ענינו מדע כמו לטעונים , ולכן אמר סבר כחלו ין אמר . והנה ספן סתה סתה סמחוסים סחחוסים אלסיה ומסחוסים מן מנחל , וזה סליו ויהס חללר לו אלסיה קרובים אליו , שרלנו כחלסיה חמריס וכו' סכסיה סעשע לו חללר אלסיה ויהס קרובים אליו ננינו , ואלר כחכוח כספרו סה שילמרו סלחוס , ושי גוי גדול חלר לו אלסיה סס קרובים אליו ננינו לאומו כגוי סיויו חוס

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כא

ותעבור המנחה על פניו. זה גם כן פירוש יפה וטוב. וממה שמחוק פירוש אונקלוס מאמר הכתוב בעבור כבודי, כבר ביאר ^ב כי הדבר העובר הוא דבר מיוחס לו יתברך, לא עצמו יתפאר שמו, ועל הכבוד שהוא אמר, עד עברי, ויעבור ה' על פניו וכו'. ואם אי אפשר מבלתי השוב מצטרף מחוסר, כמו שיעשה אונקלוס תמיד, פעם ישום המחוסר ההוא יקרא, ופעם ישימהו מימרה, ופעם ישימהו שבינה, כפי ענין כל מקום. הנה אנחנו ג"כ נשים המצטרף המחוסר הנה, קול. ויהיה הענין ויעבור קול ה' על פניו ויקרא. וכבר ביארנו השאלת הלשון לקול, עברה. ויעבדו קול במחנה, ^ו ויהיה הקול ההוא אשר קרא, ולא תרחיק היות הקריאה מיוחסת לקול, כי באלו המלות בעצמם בא הספור על דבורו יתברך למשה, אמר וישמע את הקול מדבר אליו, וכמו שיחס הדבור לקול, כן יחס הנה הקריאה לקול. וכבר בא כמו זה בביאור, כלומר יחס האמירה והקריאה לקול, אמר ^ב קול אומר קרא ואמר מה אקרא, ויהיה הפירוש לפי זה הענין כן. ויעבור קול ה' על פניו ויקרא ה' אל רחום ותנון, והנה כפל ה' ה' לקריאה, כי הוא יתברך הנקרא, כמו משה משה, אברהם אברהם, וזהו ג"כ פירוש נאה מאד. ולא תרחיק היות זהו הענין העמוק הרחוק להשיג סובל פירושים רבים, ^צ כי זה לא יזיק כמה שאנחנו בו. ועליך לבחור אי זו מן ההאמנות שתרצה, אם שהיה העמדת הגדול ההוא כולו מראה נבואה בלא ספק, וההשתדלות כולו השגות שכליות אשר בקש ואשר נסע ממנו, ואשר השיג הכל שכלי, ^פ אין חוש בו, כמו שביארנו תחלה. ^ר או היה שם עם זה השגת הוש ראות, ^ש אבל לדבר

שם טוב

אפדי

וכו': ס י הדבר העובר הוא דבר וכו'. ר"ל מה שמחוק קצה לפירוט אונקלוס שאמר שהענין העובר הוא כבוד נכבד מאמר הכבוד בעבור כבודי נראה שאינו ר"ל עצמותו ית' כי כבוד ית' אינו ית', אלל הכבד ז"ל יסבור אותו כבוד ד' יאמר על מהותו יתברך כמו שירשם בפרק ס"ד חוה החלק ו' ויהיה הקול ההוא אשר קרא. ר"ל שהקול הנכבד ההוא היה קולא הנבוא שיודעשבו הקול ההוא אמיתות מסתרי המעלה ולכן זה הקול הודיע לו ע"ה שאני הפגולות הנלמדים לו ית' בתי זה זד ונבא זה צנינים יכשרו: פ קול אומר קרא. ר"ל שהקול עצמו היה אומר קרא והיה הקול ההוא משיב מה אקרא: צ כי זה לא יזיק כמה שאנחנו בו, ר"ל שלא יזיק כמה שאנחנו בו והוא הסוד ההגשמה ממנו יתברך כי כפי כל הפירושים מסולק ההגשמה ממנו יתברך: ק אין חוש בו. ר"ל לומר שנלמד בו שהשגה הישוא היחס השגה שלית נבואית ולא היה בו שום כבוד ולא כבוד נכבד אלא לנפש ולא כבוד נבואה כדמדה ולא קול נבוא חוץ לנפש ולא כדמדה, וזהו כפי הפ' הראשון וכפי ההשגחה הנכבדת: ד ר איה שם עם זה. ל או שנלמד שהשג' שהיה ההשגה הישוא נבואית היה זה השגת חוש הראות מן הכבוד הנכבד חוץ לנפש: ש אלא לדבר נכבד

שכלית ויתחדד לזה השגת חוש הראות לדבר נכבד בראייתו יגני

אברבנאל

לומר שלש' אונקלוס יזכר לומר שהיא לפניו: וממה שמחוק פירוש אונקלוס אמר הכבוד והיה בעבור כבודי. אחרי שאלו זכר ענין הכבודי אחרי שלא זכר מה שזכרנו אורח ית' ויקרא אס כן וכן זה ישי' ויהיה הקורא חיל הכול, ולאחר שצ"ר קול ויקרא. ולפי אולי יקרא ארץ והיה הקריאה לקול. לכן ביאר ס"ד ראונו ארץ ויהיה הקול המליכתי וגם הקריאה. ויהיה כפל ה' ה' לקריאה כי הוא ית' הנקרא, הכבוד הכבד בספק שמשפס עיניו נבוא, והוא נבואות הקריאה חיל אלל ית' כדעת אונקלוס, ויהיה חיל הכפל ה' ה' החידד לקורא ומהל ית' ויקרא ה' שהוא הקורא, ואבר קרא הוא ה' חיל הכבוד וכו'. אלל צ"ח אונקלוס הוא החיל לפי רובו יתקבלה יכבול ה' ה' והיה ששנים לקריאה והם יבואו הכבד כפי מה שיש התרשם הכבודי והם שוכו ית' ה' נאה יבוא מלך, כמה אמר בכירובו מלך, מה שלא חיר כפי' אונקלוס, ולפי זה הפ' ה' עשה ס"ד כדעתו הוא כפי ההשגחה החמושה, לעשרה מחטות כבונות. וס"ד אונקלוס הוא כפי ההשגחה הראשונה, לעשרה שאלמד על העברים בגשמות, כיון שיהיה לנפש ולשכונות, הם זכרים גשמיים. והפ' ה' עשה ס"ד כפי ההשגחה השנית מהשג' קול ולכן אמר ס"ד כפי הפ' ה' ומה עוב וזה, כיון שלא עשה ששנים הוא כל כך גשמיית כמו אונקלוס אם שהיה המעביר הגדול ההוא כלו מראה הנבואה, ויכלל ס"ד ג' פירושים הראשון כלו

לפניו של משה כמ"ש ותעבור המנחה על פניו: וזהו ג"כ פ' יפה וטוב. והרצון בו שהוא ירחיק גם כן ההגשמה שהשם לא עבר: ומה שיחוק פ' אונקלוס. הרצון בו כי מה שאמר אונקלוס כי הענין העובר הוא הכבוד כמ"ש בעבור כבודי שאינו עצמותו ית' כי כבוד ה' אליו ה' אבל הרב יסבור שהכבוד יאמר על מהותו כמו שפירש בפסוק הראשון נא את כבודך. והנה הרב נעזר מאונקלוס שגמלת עבר הוא כסתר ואונקלוס אמר שצבר הכבינה ג"כ אני ואמר שהעובר הוא הקול ויהיה הקול ההוא אשר קרא ולא תרחיק מהיות הקריאה מיוחסת לקול כי באלה המלות בעצמן בא הכבוד למשה כמ"ש וישמע את הקול מדבר אליו: וכפי זה הענין יכיה פ' ויעבור קול ה' על פניו, ויהיה לפי ה' לקריאה כי הוא ית' הנקרא כמו משה משה, והנה כפי' הראשון אשר אמר הרב שב אל הקורא לא אל הקריאה ויהיה פ' הכבוד כי הים החשיב אלו השתי שמות ידועות עצמותו על מה שהוא עליו וידועים הנמלחות אחד נמלחים בו כי הם כלם דבר אחד: ואמרו ועליך לבחור אי זה מהאמנות שתרצה. אם שיהיה המעמד הגדול ההוא כלו לשכל ויהיה הנבואה. והרצון בו כי לא היה דבר נמלא חוץ לשכל ויהיה על כלו שכלי מבור אשר בקש ואשר השיג אין חושש בו כלל אלל כלו השגות שכליות, או שיהיה כלל השגה

השנים ששאל ממנו, ולאונקלוס יזכר לומר שהיא לפניו: וממה שמחוק פירוש אונקלוס אמר הכבוד והיה בעבור כבודי. אחרי שאלו זכר ענין הכבודי אחרי שלא זכר מה שזכרנו אורח ית' ויקרא אס כן וכן זה ישי' ויהיה הקורא חיל הכול, ולאחר שצ"ר קול ויקרא. ולפי אולי יקרא ארץ והיה הקריאה לקול. לכן ביאר ס"ד ראונו ארץ ויהיה הקול המליכתי וגם הקריאה. ויהיה כפל ה' ה' לקריאה כי הוא ית' הנקרא, הכבוד הכבד בספק שמשפס עיניו נבוא, והוא נבואות הקריאה חיל אלל ית' כדעת אונקלוס, ויהיה חיל הכפל ה' ה' החידד לקורא ומהל ית' ויקרא ה' שהוא הקורא, ואבר קרא הוא ה' חיל הכבוד וכו'. אלל צ"ח אונקלוס הוא החיל לפי רובו יתקבלה יכבול ה' ה' והיה ששנים לקריאה והם יבואו הכבד כפי מה שיש התרשם הכבודי והם שוכו ית' ה' נאה יבוא מלך, כמה אמר בכירובו מלך, מה שלא חיר כפי' אונקלוס, ולפי זה הפ' ה' עשה ס"ד כדעתו הוא כפי ההשגחה החמושה, לעשרה מחטות כבונות. וס"ד אונקלוס הוא כפי ההשגחה הראשונה, לעשרה שאלמד על העברים בגשמות, כיון שיהיה לנפש ולשכונות, הם זכרים גשמיים. והפ' ה' עשה ס"ד כפי ההשגחה השנית מהשג' קול ולכן אמר ס"ד כפי הפ' ה' ומה עוב וזה, כיון שלא עשה ששנים הוא כל כך גשמיית כמו אונקלוס אם שהיה המעביר הגדול ההוא כלו מראה הנבואה, ויכלל ס"ד ג' פירושים הראשון כלו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כב גג

אלהי ישראל בא בו, וכל מה שדמם לזה, ד ענינו בא השכינה, ה ובא ה' אלהי, יבא דברו, כלומר קיום ועודיו אשר יעד בהם על יד נביאיו. והוא אמרו כל קדושים עמך, כאלו אמר ובא דבר ה' אלהי על ידי כל קדושים עמך מדברים לישראל:

פרק כג יצא, היציאה כנגד הביאה. נעשה זה השם ביציאת נשם ממקום שהיה נח בו למקום אחר, יהיה הנשם בעל חיים או זולת בעל חיים, הם יצאו את העיר, כי תצא אש. והושאל^א להראות ענין שאינו גוף, הדבר יצא מפי המלך, כי יצא דבר המבלה על כל הנשים, ר"ל עבור המצוה, כי מציון תצא תורה, וכן השמש יצא על הארץ, כלומר הראות האור. ולפי זאת ההשאלה היא כל לשון יציאה שבאה מיוחסת לו יתעלה, הנה ה' יוצא ממקום, ויראה דברי המסתר עתה מסנו, ב כלומר התחדש מה שנתחדש אחר שלא היה. ג כי כל מתחדש מאותו יתעלה ייוחס לדברו

סם טוב

אחד

ומענין בא דברו וזה ה' אלהי כלומר לענין ועודיו הטובים אשר הטוב הוא מושפע מן האמלעיים, ואמרו המפרשים כי זה הפרק רומז לאמרו ויניחה אל האדם כי כבר ביאר הרב כי זה הוא הושאל לענין שאינו גוף:

פרק כג היציאה כנגד הביאה. אמרו השמש יצא על הארץ כלומר הראות האור, ויש לשאול למה לא יהיה זה מענין הראשון כמו כי תצא אש כי השמש אשר תחת הארץ יצא ותגלה על הארץ, וי"ל שצ"ע שיהיה הדבר כהכונה באמרו השמש יצא (ולא) היה כדביע אורו אלינו כמ"ש כי השמש לעולם הוא על הארץ אבל הכוונה יגיע אורו אלינו: ואמרו רבם ה' יוצא מתקומו, ויראה דברו הנסתר עתה ממנו. כלומר התחדש מה שיתחדש אחר שלא היה. וזמנא כאמר רבם ה' יוצא מתקומו יצא דברו הכסתר למה כי כל מתחדש מאתו ייוחס בדברו כמ"ש בדבר ה' שמים נשפו ואמנם ייוחס בדברו ואם ה' אין לו דבור כי לא יועל כללים א"כ לו דבור אבל לדמות בפעולות הכלות מאת המלכים כי הדבור הוא כלי לעשות רצונו אף כי אין לשו"ת דבור אצל מעולותיו כלם כרצונו לבד, והנה כל הדברים המתחדשים אף שהש"ת אינו סבה קרובה לחדוש דבר ואם הוא בלתי משתנה אף יצא החדוש ממנו ואמנם ייוחס לו בסבה רחוקה כי למה שהיה כל מתחדש ייוחס

אברבנאל

סבא בולת לל גס, ויהי הנשם בעל חי חו בלתי חו. והתשובה היא שגבר לא גס, הפיזוס כי אם כפי הפיזוס ומאשר הוא הפיזא לבד כפי"א וישיבה בנ"א ובנלתי בעל חי, פיניחם הרב כפי מה שג' שמו"ס כדכחו: והושאל להראות ענין שאינו גוף. ענין שהיה הרב כסבלה הוא ב' ספוק מדבור ומתקן אמר הדבר יצא מפי המלך (אחזר ז' ח') כי יצא דבר המנחה (בס ה' ז'), והנה אחר כי יציאת השמש, השמש יצא על הארץ (בתחשת יע' כ"ג) ואחר כרב בספוק האחרון הוא וכן השמש יצא על הארץ, והסבה בה שהיציאה בדבור היא כיציאת השמש, כי יושבת הדבור הוא על הארץ כפי"א שיש מפי המלך כפי"א דבר, אכן יציאת השמש אינו כן כי היא הראות האור והתפשטות ניגונו, ומפני זה כדי לבלול שנייה אמר הרב והתפלל להראות ענין שאינו גוף, כי זה כולי לדבור וליגונו בשמי, והתפלל בנייה פיו אחר כי השמש יצא על הארץ כלומר הראות האור, וכן כהלשון הוא בלתי חסון והשני הראות האור: ויראה דברו הנסתר בו. שאינו גוף הוא (א"כ) דברים, ראשון כי היותו בולת כרב בנייה מה התחדשות הדברים, למה אחר יצא דבר, והולך לשם כלומר מתחדש מה שהתחדש, ויצא חס למה קראו התחדשות דבור, כיצא כי כל מתחדש מאתו ה' ייוחס לדברו כדבר ה' שמים נשפו, ויורר עוב ויורר ק"ק מפי שיאמר יתחדש מה שהתחדש ואל ויורר לכוון דבור כיוון המנחה כהם כי אם שהתחדשותו. למה שיהיה ענין עמו הפעולות האחרות מן המלכים וכל כללן שיש מפי המלך עמו ודבורו. ואמתינו בתשבות זה, כי כרב בספוקים שיהיה שמו"ס שאינו גס ואמר אם ב"ש והוא בהראות האור והם נבליים בהעדר דבור ומלוח, ומאשר בא להאריך ענין לאל ה' סולך בהשפעת חיותו חביבות הסאלה או שמיים, ולפי זאת יאמר על ב"ש כמו שיאמר על השמש שיש בו מנוע בלתי, ולא תרנו על אכל יצאה לשיחיה על ה"ן ניגון אור ממנו, לכן לקח המספוקים הראשונים שיאמר יצאה על הדבור, ומאשר השמש יצא על הארץ לקח שיאמר יצאה על הראות. ועברו זה אמר ויראה דברו הנסתר, כדי שיהיה (ל"ל שיצא חס ה') יוצא מתקומו (כ"ז ב"א) (אחר סבתי) יג

ומענין בא דברו וזה ה' אלהי כלומר לענין ועודיו הטובים אשר הטוב הוא מושפע מן האמלעיים, ואמרו המפרשים כי זה הפרק רומז לאמרו ויניחה אל האדם כי כבר ביאר הרב כי זה הוא הושאל לענין שאינו גוף:

פרק כג היציאה כנגד הביאה. אמרו השמש יצא על הארץ כלומר הראות האור, ויש לשאול למה לא יהיה זה מענין הראשון כמו כי תצא אש כי השמש אשר תחת הארץ יצא ותגלה על הארץ, וי"ל שצ"ע שיהיה הדבר כהכונה באמרו השמש יצא (ולא) היה כדביע אורו אלינו כמ"ש כי השמש לעולם הוא על הארץ אבל הכוונה יגיע אורו אלינו: ואמרו רבם ה' יוצא מתקומו, ויראה דברו הנסתר עתה ממנו. כלומר התחדש מה שיתחדש אחר שלא היה. וזמנא כאמר רבם ה' יוצא מתקומו יצא דברו הכסתר למה כי כל מתחדש מאתו ייוחס בדברו כמ"ש בדבר ה' שמים נשפו ואמנם ייוחס בדברו ואם ה' אין לו דבור כי לא יועל כללים א"כ לו דבור אבל לדמות בפעולות הכלות מאת המלכים כי הדבור הוא כלי לעשות רצונו אף כי אין לשו"ת דבור אצל מעולותיו כלם כרצונו לבד, והנה כל הדברים המתחדשים אף שהש"ת אינו סבה קרובה לחדוש דבר ואם הוא בלתי משתנה אף יצא החדוש ממנו ואמנם ייוחס לו בסבה רחוקה כי למה שהיה כל מתחדש ייוחס

סבא בולת לל גס, ויהי הנשם בעל חי חו בלתי חו. והתשובה היא שגבר לא גס, הפיזוס כי אם כפי הפיזוס ומאשר הוא הפיזא לבד כפי"א וישיבה בנ"א ובנלתי בעל חי, פיניחם הרב כפי מה שג' שמו"ס כדכחו: והושאל להראות ענין שאינו גוף. ענין שהיה הרב כסבלה הוא ב' ספוק מדבור ומתקן אמר הדבר יצא מפי המלך (אחזר ז' ח') כי יצא דבר המנחה (בס ה' ז'), והנה אחר כי יציאת השמש, השמש יצא על הארץ (בתחשת יע' כ"ג) ואחר כרב בספוק האחרון הוא וכן השמש יצא על הארץ, והסבה בה שהיציאה בדבור היא כיציאת השמש, כי יושבת הדבור הוא על הארץ כפי"א שיש מפי המלך כפי"א דבר, אכן יציאת השמש אינו כן כי היא הראות האור והתפשטות ניגונו, ומפני זה כדי לבלול שנייה אמר הרב והתפלל להראות ענין שאינו גוף, כי זה כולי לדבור וליגונו בשמי, והתפלל בנייה פיו אחר כי השמש יצא על הארץ כלומר הראות האור, וכן כהלשון הוא בלתי חסון והשני הראות האור: ויראה דברו הנסתר בו. שאינו גוף הוא (א"כ) דברים, ראשון כי היותו בולת כרב בנייה מה התחדשות הדברים, למה אחר יצא דבר, והולך לשם כלומר מתחדש מה שהתחדש, ויצא חס למה קראו התחדשות דבור, כיצא כי כל מתחדש מאתו ה' ייוחס לדברו כדבר ה' שמים נשפו, ויורר עוב ויורר ק"ק מפי שיאמר יתחדש מה שהתחדש ואל ויורר לכוון דבור כיוון המנחה כהם כי אם שהתחדשותו. למה שיהיה ענין עמו הפעולות האחרות מן המלכים וכל כללן שיש מפי המלך עמו ודבורו. ואמתינו בתשבות זה, כי כרב בספוקים שיהיה שמו"ס שאינו גס ואמר אם ב"ש והוא בהראות האור והם נבליים בהעדר דבור ומלוח, ומאשר בא להאריך ענין לאל ה' סולך בהשפעת חיותו חביבות הסאלה או שמיים, ולפי זאת יאמר על ב"ש כמו שיאמר על השמש שיש בו מנוע בלתי, ולא תרנו על אכל יצאה לשיחיה על ה"ן ניגון אור ממנו, לכן לקח המספוקים הראשונים שיאמר יצאה על הדבור, ומאשר השמש יצא על הארץ לקח שיאמר יצאה על הראות. ועברו זה אמר ויראה דברו הנסתר, כדי שיהיה (ל"ל שיצא חס ה') יוצא מתקומו (כ"ז ב"א) (אחר סבתי) יג

פרק כב כונת זה הפרק ללמד שיש שיאמר לנשמות שם יצירה וליגונו לרעת הרב. וכל אלה חסו שיצא ביה סבא ג"כ המצוות הנעושים על פניני הטובים. ויתקנו דברי הפרק לג' חלקים, ה"א בנייהו שחופי השם, ה"ב בנייהו אור יצא זה השם כבורא ית', המלטי בנייהו שם שיהיה אור יצא זה השם ית'. היציאה כנגד הביאה כו', שאלתי אף היה שיחיה הוא כנגד הניחה והרב זכר שביטא האמר נבד על פיהם כל ה"ן היחיה כל חסוד ג' כ"כ"א, ואמר הרב

א בזה הענין, והוא אמרו דברה תורה כלשון בני אדם. ענין זה כי כל מה שאמרו לבני אדם כולם, הבנתו וציוורו בתחלת המחשבה, הוא אשר שם ראוי לכורא יתעלה. ולזה יתואר בתארים מורים על הגשמות הלוהות עליו שהוא יתעלה נמצא, כי לא ישנו ההמון בתחלת המחשבה מציאות כי אם לנפש בלבד, ומה שאינו נשם או נמצא בנשם אינו נמצא אצלם. וכן כל מה שהוא שלמות אצלו, ויהיה לו יתעלה הלוהות עליו שהוא שלם במיני השלמות כולם, ואין עמו הפרק או העדר כלל. וכל מה שישנו ההמון שהוא הפרק או העדר לא יתואר באכילה

שחיה

שם שוב

אפדרי

כלם התלוים בזה והוא אמרו ו'ל דבר תורה נלשן בני אדם. הכוונה בזה הפרק לנבאר כי כל מה שאמר הרב כאלו הפרקים שצדדו מחלוק בגשמות הוא דבר מבוזר כי ו'ל הכותים ו'ל הסכומים עליו כבאמרו דברה תורה כלשון ב'ל ואם הנביאים תמרוזו כשהוא נשם או בתורה הגשם הוא ללוהות כי הוא נמצא וכי הוא שלם במיני השלמות כלם וכל מה שיתעבה ההמון הפרק לא ויחשובו ולמה שההמון נלשן וישנו במחלת המחשבה כי לא נשם בלבד ומה שאינו נשם אינו נמצא אצלם לכן ויחשובו הנביאים כאלו הוא נשם: וכן כל מה שהוא שלמות אצלנו ויהיה לו יתברך ללוהות עליו שהוא שלם במיני השלמות כלם ו'ל ללוהות שהוא נמצא ויורהו נשם ולהודיע שהוא שלם תמרוזו בשלמותו וכמלאים: וכל דבר שישנו ההמון שהוא הפרק לא יתואר כי נשם יתברך ולכן לא יתואר לא באכילה ולא בשחיה ולא בזנייה ולא בחילוי ולא בחמם למה שאלה הם הפרק אצלנו, ואחרי תמצא שכל השלמות

פרק בו א בזה הענין. ו'ל בהרמק ההגשמה: דברה תורה כו' ו'ל כשצדדו התקדושה דברה מהאלי' דברה במלות משומטות כדי שיקחום המון ב'ל הפחומים כפי שצדדו הגשמה ומולשג יורם ויקחם השלם שכבר ע'ל כפי פי' המלות הן האמיתיות, השלם בזה כשצדדה תורה עני' ה' די' ו'דומים להם יקח המון ב'ל הפחומים חלו במלות המורות כפי ענינם הראשון על הגשמות ויתקשו שהוא י'ל נשם חיליה וכשיענין האדם הנהגון יתח' פירוש המלות ההם המורות על הגשמות כפי ענינם הראשון ויקחם ש'ל ענינם האחר הממלוק ענין ההגשמה. וזה הפרק הוא שורש גדול לכל הפסוקים שצדדו מענין ה'פ' שצדדו בו בשמות משופכים המורים בגשמות כפי היעצ' ההשקפה הראשונה עשו זה כפי המון ב'ל הפחומים שהם וילו להשיג מלימות יתברך מולתה שלא ויחייבו לו ההגשמה לו יח' והנביאים כלם נ'ו יומר למתח מלימותו י'ל א'פ'ם שלא ויעיבוו ההמון חלל שחייבו לו ההגשמה וימר משיפסדו במלימותה העלה הראשונה ו'פ' סגן הפרק. ו'ל כשצדדו ל'פ' מזה החלק אחר ענין סודר לזה שאלמר ש'ל שצדדו למתן הנערים והנשים שה'פ' א'פ' נשם, זה אינו קמירה כי בזה הפרק מדבר בכללות מלימות השם והמדותו לריכוס אנו ליישב להם הרמק ההגשמה אחר אשר ידעו מלימותו יתברך נדקדק קננה לן בחיזה נד

המורה וכלל המון הסם ובספר ל'א אחר שאמרו כשאלמד להם מלימות השם והמדותו לריכוס אנו ליישב להם הרמק ההגשמה אחר אשר ידעו מלימותו יתברך נדקדק קננה לן בחיזה נד

שדעו

אברבנאל

שיעורו או כחולתם או כחוסם, כו' אמר שצדדו נסתייע מהם המלמד ככולל דברה תורה כלשון בני אדם ח'ל אין לנו צדדו כחוסים, כי למה נהגלו בהירות הגשמות המורים בגשמה ואמרו בשמשיים בלשון רבוי לא מוגשם, ויותר טוב המלמד אמת ויציב שהשמות סללו כלל אמרו חמדי בהירותים הראשונות ונדקדק בשמי, חלל יורה בו הסכס ל'י עבריה תורה כלשון בני אדם. כו' מ'ל המורה כוללות למיני הפירושיות הן, והיה ראוי שצדדו למיני הגשמות כוללות, כפי המלמד וכלל לא לשיעורים, כי אולם וכללים בזה המלמד. כו' שצדדו אחר שמיים רבות בזה המלמד שהחממה הגשמה הראשונה דבר בגשמות הגשמותים כדי שיקחום המלמד על כפי הענינים אמרו עולם, ויקחום כשעליום כפי אמתם, וכפי דבריהם אחר המורה שצדדה המורה שדברים כלם כפי דעת המלמד לא (כפי דעת) משעליום כלל והוא כחלוק מה שצדדו בהכרח ענינים. ואחרי חלל השלמות אכארי כוחם הפרק ותלפיו ודבריו שם סיהר שהאלות: כוונת הרב בזה הפרק הוא. ו'ל לפי שנקברים שצדדו יוצר השמות שצדדו על הגשמה כמו ידע ועלה, נכ, שמי, ישב, שכן, ויאל, וכן, ועבר ודבריהם להם, ואולי יתקשו אדם שאלו סיה ראו ו'ל לראשם שהחוסים לפי שאינם מורים אצל המלמד ו'ל כי הם מושג אלוהי המלמד כשצדדו בדברים בטובים, והטעם בעבור זה אמרו שכלל כל המורה התקוה שלא נשאר שם אחד, כיצ' מה שפרק למר שצדדו התקוה הם יורם וכלווי שהחוסים בןקו י'ל, וכו' כחרי שהגשמות ענינים, ויצדדו בדברים יוצרה מנויים בתוך, ומצינו זה לעדדו להרמק שהחוסים כמו שצדדה. והנה יורה על סיות זאת כחוסים האמתיות כמה שצדדו כבאפו כמו שצדדו, ולכן ג'כ יוצר פרק אוקולוס בדר, לנבאר שצדדה מלימות לא י'ל התקוה, והשאר עם זה הקור הפרק והמורה שהאלה ס'פ': והנה יתברך דברי הפרק לשני הח'קים, ס'ל כהקדמה עם שצדדו אינו נבאר ענינו כפי דעת המלמד שצדדוים שניו שלמות חלל המון ויחשו בנבואה, ואשר לתקוה בנבול המון או הכדור הרמיקו (הכדור המורה) ו'ל משיקוה ממנו ענין, וזה ותקול מרשם הפרק ע'ל זהוה יודע כי התקוה. כו' לנבאר שצדדה כפי דעת החוסים שצדדוים ממוחזר בתקוה עם נעמיים אלוהי סיהר ס'פ'ים המנויים ממנו, ויחשוים המורה התקוה אלוהי י'ל המורה בגשמות עולם ובראיה הכדור כסיות כלם נעמיים אלוהי דעת, וזה יתחזק מלמד וזה יודע כי התקוה ע'ל סוף הקצ'ן: כבר דקדקו אמריתם הכוללת למיני הפירושיות, כוונת הרב כאלה הדברים היא, ששם סיות

דע'ה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כו

ושתיה ב' ולא בשניה ולא בחולו ולא בחמס ולא במה שידומה לזה. וכל מה שיחשוב ההמון שהוא שלימות יתואר בו, ואע"פ שהדבר ההוא אמנם הוא שלימות בערך אליו, אבל בערך אליו יתעלה אלו אשר נחשבם כלם שלמות הם תכלית החסרון. אמנם אילו ידמו העדר השלמות ההוא האנושי ממנו יתעלה היה זה אצלם הסרון בחקו. ואתה יודע כי התנועה היא משלכות בעלי חיים והכרחית לו בהשגתו. ובמו שהוא צריך לאכילה ושתיה להחליף מה שיוזק, כן הוא צריך לתנועה לכיון אל המנוח ג' והפוטנל, ולכרות מן הרע לו ד' ומה שהוא כנגדו, ואין הפרש בין שיתואר יתעלה באכילה ובשתיה או שיתואר בתנועה. אבל לפי לשון בני אדם כלומר הרמיון ההמוני היו האכילה והשתיה אצלם חסרון בחק הכוונת, והתנועה אינה חסרון בחקו, ואע"פ שהתנועה אמנם הצריך אליה החסרון. וכבר התבאר במופת (הקדמה ו' חלק ב') כי כל מתנועע בעל גשם מתחלק בלא ספק. והנה יתבאר אחר זה היותו יתעלה בלתי בעל גשם ולא תמצא לו תנועה, ולא יתואר ג"כ במנוחה, כי לא יתואר במנוחה אלא מי שדרכו להתנועע. וכל אלו השמות המורים על מיני תנועות בעלי חיים כולם יתואר בהם יתעלה על הדרך שאמרנו, כמו שיתואר בחיים, כי התנועה מקרה דבק לבעלי חיים. ואין ספק כי בהסתלק הגשמות יסתלקו כל אלו, כלומר יירד ועלה והלך ונצב ועמד וסבב וישב ושכן ויצא וזא ועבר וכל מה שדומה לזה. וזה הענין ההארכה בו יתרין אלא מפני שהרנילוהו דעות ההמון, כן, צריך לבארו לאשר לקחו

שם טוב

אפודי

שידעו: ב ולא בשניה. ר"ל אע"פ שהספק אומר עורה למה חסון ה' הוא עני דרך החימה כלומר למה חסון חסון לא שיתואר לו יחז' חסון ה': ג והפוטנל, ר"ל אע"פ שאינו טוב גמור אלא מצד ההנל: ד ומה שהוא כנגדו, ר"ל שאינו רע גמור אלא שירחק מענין שיחשוב שיגיע לו רע ממנו כמו שיחוק

הנמצאות לנו הם חסרון אליו יתכרך כי אלו אשר נחשבו כלם שלמות הם תכלית החסרון, והביא הרב ראו כי התנועה היא שלמות בעלי חיים והכרחית לו והשלמות וכו' שהוא צריך לאכילה ולשתיה להחליף אשר יזקך כן הוא צריך לתנועה לכיון אל הטוב ולכרות מן הרע, וכמו שהאכילה והשתיה הוא כנגדו חסרון

כן התנועה הוא כנגדו חסרון: אבל לפי לשון ב"א. כלומר הדמיון ההמוני האכילה והשתיה הם חסרון כנודא יח' והתנועה אינה חסרון בחקו והאמת שהוא חסרון כי התנועה אמנם צריך אליה החסון וא"כ אין ראוי שיתואר ה' כשום תנועה אלא לברר למה שהוא חסרון אין ראוי שיחסם אליו אבל למה של תנועה הוא גשם והתבאר היותו בלתי בעל גשם וא"כ לא יתאכל לו תנועה ולא תתואר בו מנוחה אחר שהמנוחה העדר התנועה: ואין ספק כי דבולות הגשמות יעלו כל אלו, כלומר יירד ועלה והלך ונצב ועמד וסבב וישב ויצא וזא ועבר וכל מה שדומה לזה: וזה הענין ההארכה בו יתרין, ר"ל הניאור בו מותר. כן צריך לבאר לאשר לקחו ענין בשלמות האנושי להסיר מהם אלו המחשבות המתחילות משני הנעדרות. הרצון בו צריך לבארם נצטע הרחנת ביאור כמו שעשינו בזה הפרק. והנה קצוה אלו הפרק כי כבר אמר הרב שצריך ללמוד לאנשים ולקטנים שהשם ית' אינו גשם ולברגולס בואת האמונה וכו' הפרק אמר שהנביאים וחסריהם גשם להורות להמון שהוא נמצא כי ההמון לא ישיגו בתחלת המחשבה חלימות אלא גשם ח"כ זה סותר למה שאמר ראשונה, והתשובה בזה כי בהסתלק הדעת החסרון ראו לומר תמונת השם יד ה' עיני השם און ה' כדי שיכיר מציאותו ואחר כך ידרשו להם שהשם אינו גשם, אבל בהסתלק הדעת המתוקף ראו שיזכרו הכתובים כפי פשוטם ואחר כך יאמרו להם שאלו הדברים לא יאמרו כספרי הנביאים אלא כפי לשון ב"א, וכמו שאמר רש"י ז' כדי לשכך את האון מה שהיא יכולה לשמוע. עוד הקצו כי ארך אמר הרב כן צריך לבאר אשר לקחו ענין בשלמות האנושי, כן זה ראוי לבאר לקטנים ולאנשים כמו שאמרנו. והתשובה בזה כי לאמר להם שהשם אינו גשם היה הרבה להם מה הנראה בתלת תמונה וכו' בשלמות האנושי כשהתבאר שהשם יתכרך אלו גשם יתבאר להם נצטע הרחבה כי ירד ועלה וכל שאר הדברים המורים הגשמות ראו שיסולקו ממנו ואמנם לשאר האנשים הפתאים צריך הרחבה יותר גדולה מזה כי כבר יחשבו שהשם אינו גשם ויחשבו כי יש עוליו וירידה וכל שאר התוארים הגשמיים אשר אמרנו וזהו האמת והנכון. וכבר יוספק בזה ספק שלישי גדול והוא למה הוצרך הרב לבאר כל אלו השאפים אלא לומר על הכל דברה תורה בלשון בני אדם כי הוא כמו שאמר האמר הכולל לכל הדברים המורים בגשמות עליו יתעלה וכו' וסולקו כל הביאורים אשר עשה הרב והם יד ה' עיני ה' וכו'. והתשובה בזה כי אף שהתורה להמון נתנה ודברה להם כפי דמיונם כבר ישתפכו בהם הסגולות וראוי כי כפי שכלם

אברבנאל

הגשמות בתחלת המחשבה, ושלכן היה עמל בלתי הכרחי מה שעשה הרב בפרקים שיהיה התנועה שוכך יד זה חינון כן. ר' ר' היו שיות התנועה כלם מנועים ונצטע חסרונים תחלק באכילה והחיה שבה האכילה ענין ההמון וממנו זוחל. אבראי לשון בני האדם ה' והחיים, לא תשכך הרב לגשם שני אדם שוכך ציחאר הם החסון לבר', אבל הוא רצה בני אדם כולו יתחייב ולתקבלים כמו שצרכו, ולכן כתב ארי' כאן לפי לשון בני אדם, ונאמר לשכך על א' זו מין חמישי בני אדם ידבר ואמר כלומר החסון הוא אמת שורה שג"כ וכללו בני אדם חסרונים שאינם חסונים וישם הם הפסולים. וחכם הדברים שעת הפסולות בשמות ויסתלקו כל אלו לומר ירד ועלה וכל זכר דאלו כי אם תחיה פשוטות וכו' אמת שורה שלמים כיון כזה ספק:

דע' עמוז אמר הנה לא ינוח ולא יישן (שם ק"א ד'). ואמנם מור לומר פשט שיהי וכל יום נחשבו החסון שהוא שלמות יתואר בו יח', לפי שלמלה אחר החסרון יתקב שכל מה שהוא שלמות חסרון ראוי ליתארו לו יח' וכן א"ר בספריי כנודא וחסם הניו יום שהוא שלמות חסרון, כמו שכתבנו כי ידבר תורה נשקן בני אדם. הנה תלית דברי הרב בזה שהורה חסרונות נבדלים לברר נבדלים מחסרונים לדעות בני אדם, ואין ספק שגם כן אותם הדברים יביטו עש' דעות החסרונים, ולכן הועילו לדרי השאף שגשם הרב וכו' הם נבדלים מאד עם אשפת הפקדמה שדברה מזה בלשון בני אדם. ואחר יודע כי התנועה משלמות ביידי דיים, וכו' חלקו שני מדברי ספרק, וכלם כוונתו שצריך שלא תחשוב מורים ית' למה שלא ירד

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כז

הדברים כפי מה שהם. ופתח לנו כזה התרגום ענין גדול מעניני הנבואה, והוא כי תחלת זה הספור אמר, ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, ויאמר יעקב יעקב כו' אנכי ארד עמך מצרימה כו', ובאשר כלל תחלת המאמר היותו במראות הלילה, לא הרחיק אונקלוס שיספור המאמר אשר נאמר במראות הלילה בלשונו, והוא ספור האמת, כי זה ספור מה שנאמר לו, לא ספור ענין שקרה, כמו ויירר ה' על הר סיני, אשר הוא ספור מה שהתחדש בדברים הנמצאים, ולזה כנה אותו במראות, והרחיק ממנו מה שיותר על מצויאות התנועה² והדברים הדמיונים, כלומר ספור מה שנאמר לו הניחו כאשר היה, וזה מופלא.³ ובכאן תתעורר כי יש הפרש גדול בין מה שיאמר בו בחלום או במראות הלילה, וכן מה שיאמר בו במחזה ובמראה, וכן מה שיאמר בו בתם, והיי דבר ה' אלי לאמר, או ויאמר ה' אלי לאמר. ובאשר עוד אצלי כי אונקלוס פירש אלהים הנאמר הנה, מלאך ה' ולזה לא הרחיק שיאמר אנא אחות עמך למצרים, ולא תרחיק אלהינו הנאמר מלאך והוא יאמר לו אנכי האל

שם טוב

אפרי

פרק כז א ובאשר כלל תחלת המאמר וכו'. ר"ל מה שצריך לנו הפסוק שזאת ההשגה לא היתה השגה נבואית שלמה אבל היתה מדרכה פתוחה מן הנבואה והיה אמרו במראות הלילה משני אז לא הרחיק אונקלוס מלהרבה אלא אחת: כי אצל ספור מה שאלו. כי אמרו אנכי ארד עמך לא היתה נבואה שלמה אלא מה שהשג בדמיונו שהוא ית' ירד עמו במצרים לא שהיתה הנבואה הזאת יקיימת וזההיה מהשתמשות השכל כי אלו היה כן לא היה ממנה אלא אחת מה שאלו אלה: כי נודע דבריו הדמיוניים. אמנם הדברים הדמיוניים כמו זאת הנבואה שהיתה ליעקב שהיה חקוי דמיוני במראות לא נבואה שלמה משני זה היתה אונקלוס מלת אחת על ענינה ולא אחר אחת: כי ד ומכאן תתעורר וכו'. אחר שצריך מה שצריך אנכי ארד עמך שצריך אונקלוס אלא אחת שאלו מצד שזאת הנבואה היתה פתוחה כמו שאמר הכתוב במראות הלילה, א"כ מכאן תתעורר שיש הבדל בין מה שצריך בו בחלום או במראות הלילה שאלו השני עניינים שונים במעלה והיה מדרכה פתוחה ובין מה שצריך בו במראה או במחזה שאלו השניים הם נבואה יותר שלמה מהחלום הראשונה: ובין מה שיאמר בו סתם וכו'. ר"ל שבענין מראה ומחזה יש חילוק בין אומר סתם ויהי דבר ה' או ויאמר ה' :

עמך וזה דבר מופלא מאד ויורה על שלמות זה האדון ועוד כירושו והכנתו הדברים כפי מה שהם: ופסק לנו כזה התרגום ענין גדול בענין הנבואה, והוא כי תחלת זה הספור אמר ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ובאשר כלל תחלת זה היות המאמר במראות הלילה ר"ל שיהיה בחלום לא בהקף והוא בעת ישתמש בדמיון, לא הרחיק אונקלוס שיספור המאמר במראות הלילה. ר"ל שיהיה בחלום לא בהקף בלשונו כאשר נאמר לו. ואמרו שזה ספור מה שנאמר לו לא ספור ענין שקרה, אמרו חכמים שאמרו אנכי ארד עמך לא היתה נבואה שלמה אלא מה שהשג בדמיונו שהוא ירד עמו משמות השכל כי היתה הנבואה הזאת בהקף וזההיה מהשתמשות השכל כי אלו היה הדבר הן לא היה ממנה אלא אחת אלא אחרת אלא אחרת: ואמרו המפרשים כי אמרו והרחיק ממנו מה שיותר על מצויאות תנועה והדברים הדמיוניים, כלומר ספור מה שנאמר לו כאשר היה, והרבה בזה כי הנבואה אשר היתה בהקף אף שהיה תורה על הנשמות הרחיק ממנו מה שיותר על מצויאות תנועה, ואולם הדברים אשר נאמרו בחלום למה שהיו דברים דמיוניים למה ששתמש הדמיון בהם ולזה היה כאלו היה ספור מה שאלו בו בדמיון הניחו כמו שהיה ולא הרחיק שהיה תורה על הנשמות, והיה זה לעבור לנו כי יש הפרש

בין מה שיאמר בחלום ובמראות הלילה ובין מה שיאמר במחזה ובמראה, הוא נבואה בהקף, ובחלום או במראות הלילה נבואה דמיונית, והנה יש הפרש בין אלו הנבואות כאשר סתם ויהי דבר ה' או ויאמר ה' כי כאלו

אברבנאל

הדברים

שזה דבר מיוחד ונלוי נכון בו הוא מופלא בו, ואמר הרב שלא יורה זה על מטעם הפתח כי אם על שלמות אונקלוס, וקראו ארון להיותו ב' ר"ל לוימותו (כך היתה דעוהו כמ"ס ח"ל ג' ד' ע"ג). ואמר ועוד פירשו ויהי על פי' בעשה בראיה שהוא פתוחו בין שבו הניח הדברים כפי מה שהם, ותלמד הציור עוד ר"ל ענינים גדולים נכבדות תורה כמו שישב רב. והוא כי תחלת זה הספור אמר ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, ויהי ר"ל שיהיה בחלום או במראה נבואה שלמה נבואה נבואה, ובין מה שיאמר במראה או במחזה שיהיה נבואה נבואה, וכל זה לדעתו מהשתמש בדמיון, וכאן הרב מורה כמ"ס פתח ביאור מדרגות הנבואה האמיתית, וכן הרב הרב בשו"ת ומה שיהיה נבואה נבואה בכלל הפסוקים שבא, ואמר בדרך וכל מה שכתב על ארד עמך היתה היתה נבואה ואמרה נבואה. ואמר גם עוד רב מה שכתב בין ארד עמך ויבא אליהם בחלום דלן ודלגמנון, ובין אמרו ויאמר אליהם לישב במראות הלילה ויירש שיהיה ענין ארד עמך ויבא אליהם בחלום ולא נבואה. ולכן אמר סתם ואמר ממנו מן קדם ה' ישיבעך אמר ואמר ה' לירדת שיהיה נבואה נבואה. הנה ודלגמנון משה שיעת ארד עמך ארד עמך, ושבו הרב מה שכתב רב בפירושו נבואה כפי שפירש, אלא אמת כוננת סתם הוא אונקלוס עשה הפרש רב בין מה שיאמר בחלום במאמר מה שהיה

ומה שקרה במציאות, ובין מה שכתב שנאמר לו בחלום או במראה, כי סגרת הדברים וכו' אם היו בחלום ידון מנשנים מלך המערה המקבל אחות, ולכן לא הרחיק רב מה שהשגב, גם שחשב שלא יפנה אדם כזה ולא יחשב שישו זה תנועה ונשיאו להיות ה', וכן ידון ששנאמר נמשכת שיחם הירקל, וזה משלח הירקל ה'. אינני מה שישב עמה שקרה אין מה שבעולות בתורה, ולכן כי הוא מצד ענינים הורה עמה ששכר אדם אשר שיתם לנפשו והורק אונקלוס התורה ככה א"כ לא היה צדו הכפוש שיהיה הדבר נגד תחלום או נבואה, כי אם שיהיה היותו ספור יעשה או ספור דברים, כי נביאים דברים ויהי נבואה שיהיה יחסי, ודבר יעשה ששכרה הורה יחסי כמות וישקף אל הפי' והציור, לא וזהו, והוא דבר דמיוני רב. אמר כי חתמי עולם כתבת הספור כיוון נביאות סגולה לא הרחיק אונקלוס שישב המלאך אשר בארץ תרחות הלילה נבואה. סתם רשע רב סתם כמות, הא' כיוון ספור כדלכא ארד עמך נאמר. ב' כיוון נביאות הלילה ועל החתכיות שיהי הדברים ומה אמר שלא ירחיק אונקלוס לירדנו בלשונו, כי ספור המעשה נמה סתם יעשה יחסי שלא יאמר בלשונו, ויחולו ספור מה שיהי ויחולו בחלום ענינים יחסי לאמת הדבר בלשונו. ויהי עוד והוא האמת כי ספור מה שאלו, לא ספור ענין מה שקרה. ר"ל כי מה שהאמר אנכי ארד עמך מלגוה הוא ספור מה שאלו ליעקב וכדבר שנאמר לו ארד עמך הדברים בחלום הלילה ואינו כיון ויירד ה' בענין (שמות י"ט ב') ספור ספור מעש: והרחיק ממנו מה שיותר על מצויאות הנבואה ה'. וכבר למה שאמר דמיונים ואמר ספור מה שנאמר לו כי הוא דבר דמיוני שקלייר דמיון אותו ויספור

וינאשמו

האל אלהי אביך. כי זה המאמר יהיה בזה הלשון על ידי המלאך גם כן. הלא תראוהו אומר, ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני, ובסוף ספור דבריו עמו אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר, ואין ספק כי יעקב נדר לאל ולא למלאך. אבל זה נמשך בדבריו הנביאים, כלומר ספור הדברים אשר יאמרו המלאך בעבור השם כלשון דבור השם להם, והם כולם בחסרון המצטרף, כאילו אמר אנכי שלוח אלהי אביך, אנכי שלוח האל הגולה עליך בבית אל, וכיוצא בזה. והנה יבואו בנבואה ומעלותיה ובמלאכים דברים רבים כפי כונת זה המאמר:

רגל

שם שב

הדברים יש הפרט כשנאמרו בחלום או במראות הלילה או במחזה ובמראה. ויחזן עוד לומר כי אונקלוס הגר סבר כי הללו הם הנאמרים במקום זה מאלף. ולכן לא הרחיק שיאמר עליו אנכי ארד כי המלאך הכה הוא הכה המדמה והוא כה בנוף ולכן לא הרחיק שיאמר אלה אחות. והנה הרמזין הקשה על ארד קשיות רעות, כי כשר ראה יעקב חלום נעץ חרב מתוך הרחיק והרחיק המשמות כמו שאמר והנה ה' נצץ עליו וקרנם והנה יקרא דה' וכי והנה אנכי עמד והנה מימרי בסעך. והאלהים כי זאת

אברבנאל

ויגשימו, היתה אונקלוס גלגלו ולא תרגמו. והרובי כתיב זה ספקו והדברים הדמויים לומר ספור מה שנאמר במראות הלילה ביהוד אל המדמה היתה כאשר היה, כי הכה הנשמי כרבי יגיש ארמני ואינו ספור ממנו במשמות. ויחזק תשובתי בזה ששם היה פסוקו הכי עכל נבואה הנבואה הם ע"י מלאך, הנה הללוים נאמרו כמו פירושם סאל ית', והוא הללוים ויבדק שאל ית' הוא אלהי ארד ודבר והשפיע על הנבואה עם ביות שהיה כשנאמר ביהוד ממנו הנבואה השכל השובע והכחון וכן הלמתי ביהוד ית' ויהא מתאמר ביהוד על לא נכתיב בהשנים. ולפי שהיה שם הללוים וה' נאמר שם ביהוד על הללוים ית' תשק אונקלוס מליהם מין ממתי הנושע, ואמר חלמי. לחנם בספק הוא אמר הכי ששפיר ויבדק ויבדק ית' שם הללוים הנאמר ככאן על המלאך עמו ושכחתי ויהא ית' סדר: יהוא לכמה הקרוב שהוא המתאך ולחיות הללוים היה מתאך לא הרחיק שיתרגם ביהוד כי גלגלו. גם כאשר ע"ה: שהתאך אבר ארד הכי שלא הרחיקו בו אונקלוס הנושע הוא ככה המדמה להיותו רח נשמי: והנה יבואו בנבואה כו' לפי שהי תשובות אשר זכר הכי, והללוים נבואה על הפרט המדמה הנושע, והללוים על עין המלאכים. אמר הכי ששה שאמר כעני הדבורים הללוים בפרק מה היה כו' הנבואה. וטעמו ויבדק בדבורים הללוים בפרקים מזה המלאך, והם נבוכים ממנו, ונשלו עם ביהוד ספק: ואמנם הרמזין כפי' החבר (המלאכות מ"ו ג') הפקש נגד מה שאמר שם בזה ונתעורר הפרקים ספקות רעות. וכעני

וכי תוהם ארד לחוד ואשדל ויתעורר: ספק ראשון ע"ה הרמזין נגד ספק, שאמר הרחיק אונקלוס כל מיני הנושע מהלך ית', וכן כתיב מ"ה שכתבו ממנו ית' כשמיים, (המלאכה על הנבואה והשמות, ויהקש עליו שאם היה זה דעתו נבוי ויחזקו על הרחיק הנבואה מהלך ית', למה לא הרחיק אונקלוס ג"כ מהלך ית' כל ג' לנבן קריאה ודבר ואחריהם עם ויהו על בהשמות ג"כ: ואני אשיב לזה שאמר הכי ב' ית' מהם התקן שהתארים ביהודיקו מהלך ית' הם תארים נבשמיים וכן כל תארי ההשמות למה שהשמות יתייב שני, וכמו כי מזה הדי נבאר הללוים עזייתם שמיים לאל ית' לפי ששורה על ההשמות, והשפיע לוי ששורה על הנושע והנבואה, אבל הדבור והקריאה והנבואה הם תארי כשעל ולא (כאן תבר: תארי השמות) ולכן לא יחזיק, ויהא עם אחריהם על המלאך מלוו, ועם הקריאה על כבוד, ובשמות הללוים ויהו על השפע הנשמי, ועם ביות שדרים שמיים תארי האש על ידי ג' בשמיים הנה כ' נעלמם לאל יהו כי אם על השפע שמיים נלמד לא על הנבואה. ועיין בתרגום אמריהם בפסוקים ומה, ויהקש קריאה, ויהא (למה נדבר לא תרגמו כלשון, אבל תרגמו ומתן, ומזה חמד ששים הדבור מזה הללו על כללים נבשמיים ותרגמו ומתן, ולא עסק כן בלתיים הקריאה שתרגמו בשמיים). ספק שני ית' לא הרחיק אונקלוס תאריהם כמו שהרחיק בשמיים, ותרגם ככל ראייה היה. ואלך אמר הכי שיהיה יורה על הגנה השכל כמו שורה על הגנה שפיו, הנה הכשמיים יורה גם כן על קבול השכל, ולמה א"כ הרחיק הכשמיים ולא תארי: ואני אשיב לזה שכשר נבאר הכי מהשקט סוף לחיות גר' מ"ה מזה התקן כשאמר ית' אשמיים ומהלך ית' הוא ית' ומהלך ית' שיון חקק גם כן משוף כלשון אמרי. ולחיות הוא עק שם כתיב למה אונקלוס ביהודיקו ית' לקחו על הגנה השכל לא על הגנה השם. והשמות מהלך הרמזין א"כ לא ראה לו על שיון בדברי הכי, שהשק שאמר שמה מלת ראה משוף כלשוננו והוא לא

למה לא ראה לו על שיון בדברי הכי, שהשק שאמר שמה מלת ראה משוף כלשוננו והוא לא

רגל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כח

אתר הרבר , צא אתה וכל העם אשר ברנליך , ענינו הנמשכים אחרוך . ויפול גם כן א בענין הסבה , ויברך ה' אותך לרגלי , בסבתי , כלומר בגללי . כי הענין אשר הוא בגלל דבר אחר , הרבר הוא כהה לענין ההוא , וזה נעשה הרבה , לרגל המלאכה ולרגל הילדים . אם כן אברו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר היותים , ר"ל קיום סבותיו , כלומר הנפלאות אשר יראו או במקום ההוא אשר הוא יתברך ב סבתם , כלומר עושים . ואל זה הפירוש נמה וינתן כן עיוולא ע"ה , אמר ב ואיהגלוי בכבודתיה ביובא ההוא על טורא דיתאי . וכן יתרנס כל מעשה כנע והעתק נבורתיה , מפני שהרצון בכלם הפעולות הבאות ברצונו . אמנם אסרו ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר , פירש אונקלוס בו כמו שירעת ה שהוא שם כנוי רגליו שב אל הבסא , ואמר ותחות כורסי יקריה והבן . והפלא אונקלוס מהרחקת ההגשמה וכל המביא אליה , ואפילו בדרך רחוק , שהוא לא אמר ותחות כורסיה , שאם היה

מיחס

אשרי

פרק כח א בענין הסבה , והוא מדרך החשך העלול צלה , כי הענין אשר הוא בגלל וכו' ר"ל כי ענין אחר מסובב בדבר אחר הדבר ההוא סבה למסובב ההוא : ב סבתם , כלומר עושים ר"ל עשה" סבת הנפלאות ההם ובאמרו סבתם לא יחשוב שיהיה סבה מתמדת כי הנפלאות לא יתמידו מליאותם לפיכך פי' הרב עובס ר"ל שהוא מחדש ועומדות הזמן הדיך לא יוסר : ג ואימגלי בנבורתיה . ר"ל בנבורתיה הוא רמז לנפלאות וא"כ כמו זה הפירוש עשה וינתן ז"ל : ד תעשה מנע . פי' כמו ענין רגל : ה שהוא שם רגליו שב אל הכסא . ועומסא חרחה שהוא שם כינוי רגליו , ר"ל אונקלוס שם מלת רגליו שב אל הכסא תחת כורסיה כללו אחר ותחת כסאו כימשה לבנת הספיר לא שילדה בו ותחת רגלי הכסא , ולג"כ שהוא שם כינוי רגליו שב לו . תמה איך אחר כינוי רגליו

המלאכה וכן לרגל הילדים אשר הרצון בו מה שאמר היא באיחור ולאט , וכן עמדו רגליו , ר"ל כי הגבור יעמדו רגליו להלחם ולא יתנועע לנוס אלא להלחם עם אויביו , וכן הש"ת יתיה קיים ביום ההוא על הר היותים וזהו מה שאמר וינתן ז"ש ואתגלוי בנבורתיה ביומה ההוא , אבל דרך הרב למרש קצת כראינו להוליד מה שכוונתו להוליד ולמה שכוונת הרב לומר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר שהוא לשון סבה פי' שכל אלו על ענין אחר ידעת : אמנם ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר פי' אונקלוס בו כמו שידעת שהוא שם כנוי רגליו שב אל הכסא ואמר ותחת כורסי

שם טוב

הדבר כמו כל אהה וכל העם אשר ברנליך , ויפול ג"כ שלשית לענין הסבה כמו ויברך ה' אותך לרגלי ר"ל בסבתי וזה נעשה הרבה לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים . א"כ אחר ומתדו רגליו ביום ההוא על הר היותים ר"ל קיום בו סבותיו , כלומר הנפלאות אשר יראו או במקום ההוא אשר הוא יתברך כמקום , ואל תחשוב כי למה שהיה השם סבתם שיהיו תמידות כי הנפלאות לא יתמידו מליאותם , לפיכך פי' הרב עובס ר"ל שהוא מחדש עומדות הזמן הדיך לא יוסר :

אמר שם טוב ויראה לו כי כל אלו הסופים אשר הביא הרב על ענין רגל ה' הם מורים על ענין א' , כי רגל תחת רגל הוא מורה על רגל ממש וכן אחר כל אהה וכל העם אשר ברנליך כי הולך הולך על סוס ורכב וכל העם הולכים בגדליהם , וכן ויברך ה' אותך לרגלי כעבור הרגל שהיה הולך ותנועע תמיד לשמו לאט , וכן לרגל איהנהל לאטי כפי מה שיתגלו האין והילדים כי תנועעם רגליו להלחם ולא יתנועע לנוס אלא להלחם עם אויביו , וכן הש"ת יתיה קיים ביום ההוא על הר היותים וזהו מה שאמר וינתן ז"ש ואתגלוי בנבורתיה ביומה ההוא , אבל דרך הרב למרש קצת כראינו להוליד מה שכוונתו להוליד ולמה שכוונת הרב לומר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר שהוא לשון סבה פי' שכל אלו על ענין אחר ידעת : אמנם ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר פי' אונקלוס בו כמו שידעת שהוא שם כנוי רגליו שב אל הכסא ואמר ותחת כורסי

אברנאל

ואתגלוי . ואם נ"ח שהרב יפרש ועמדו על הנפלאות שיתקיימו שם , והמרגרם יהיו לאל ית' כלמרו ואתגלוי , וסאל ית' יתגלה עליהם . ואם נ"ח שהרב יפרש רגליו , בנבורתיה הנפלאות אשר ישנה , והמרגרם יוסף כסא ב"ת ואתגלוי בנבורתיה . והלכות פירושיהם כוס מתהלים , תיר ברב , וזהו זה שה' נשח וינתן כן עיוולא וזה' אומר , שהרב אחר שיונתן שם טוב על פי פירושיו תיחדו ובעלם מלה רגליו , כי נ"ח שפירש רגליו בגלל אל המלה כרטי , זה כי הוא יפרש ג ב כל תעשה העתק ונע , בנבורתיה , וזה יורה שאין זה הליו נמלה רגליו בייחוד , וה"כ אין שירובו ייחוד וזה ענין כפי' הרב כי אם נטויה לבנת הענין לבד . חבני שהרצון בכלל הפעולות הבאות ברצונו , וזה ע"ד כלל אל פירש לרגליו אמנם ואברו ויהת רגליו בו' . וזה הדיך ה"ב מדברי הפיר . וזהו כלמרו אמנם והתה רגליו כמעשה לבנת הספיר , והתה שאינו תחת המהדומים שופרים . וזה' ואתגלוי פי' בו כמו שידעת וכו' . ר"ל תה שברב ר"ח כפי' עברי מזה הדיך שהוא שם כנוי רגליו שב אל הכסא , והתה ותחת כורסי יתקיימו , ובר רחמי כוס דכתי כתיבה ברנבורי כתיבה שמה חמ"ט מ' סבנין החזיקו כוס רחמי נטויה טולטולא , ואתגלוי נ"ח שם ענין רגליו שב אל הכסא , לאחר ותחת רגליו הכסא , אל תה פלה רגליו על הכסא וזה' אין כנוי רגליו שב אל הכסא , וריחמי זה שני' בנבורתיה ביומה , וזה סבתה הפשוט , וזה כנס יקרה כשנן תחד . וזהו תחת כורסי יתקיימו , וזהו אונקלוס שם ענין רגליו שב אל הכסא , הנה הוא שם אורו הכוון , ואמר ותחת כורסי יתקיימו , וה"כ שם רגליו שירוב הכסא , ובס כנוי רגליו שב יתקיימו , שגון כנוי רגליו מהו אל הק"מ , כי אם לא כתיב , וזה שפירש לגון הרב , שהוא שם כנוי רגליו חבני מזה רגליו שב אל הכסא שם הוזה כנוי רגליו ותחת כורסי יתקיימו , וזהו ברב בסבתי הוא ליקר אל הכסא וזהו אחר והבן : והפלא מהרחקה אונקלוס ההגשמה בו' , שמה היה מייחס כסא לו , ר"ל שפירש והתה כורסיה , הוס כתיב אל הכסא ויתקיימו סגשמה , שפירש כסא נשח הוא כתיבת , אל תה יוסם הכסא ליקריה כלמרו

שסבה פשוט ואמר רגל על הכלות אבל היה מאשר הוא סבה , והביא מזה לרגל המלאכה ולרגל הילדים (בראשית לג יד) , ואלה לא היו סבה שברב שגון יעקב לאט , אבל היו סבות הליכותו חליו . ולו' אומר , שברב טוב ספק כתיב כל הסבבים שאפשר שאישרו בשם רגל , וזה עבר מהם א"כ , ולכן ע"ה חפז על איות מהם נתיי ועמדו רגליו ביום ההוא על הר היותים (ובראשית יד ד) , ואינו נאמר על רגליו הנשמי , כי כתיב יתנו גש , ואינו נאמר על הסי"ק כי אין דבר נמשך חרתי , בשאר א"כ שהתקיימות עניני סבתיהם ע"ה הסבה , ולזה אמר א"כ אחרו ועמדו רגליו ר"ל קיום סבותיו . א"כ שאין עוד ספק בו , וא"כ שיוסם משאר הסבבים , ויוסם א"כ מענין הסבה וינתן או לפרש מלה ועמדו על היותם , כיו שבת כתיבה עתידה , ולזה הרב יתקיימו סבותיה , י"ח שכלל ית' הוא סבת הכבוד והיו סבוב מדבר תה , לכן אמר הי"ב אל תחשב עמידי כבודו סבותו הוא לאל ית' , איונו כן , אל סם סבות דמדיס אהרוס , והכאם כבוד עתד הסובבים ומשכבים עמם , והסיון חרם סבתי נישכיס עמנו ית' , הוס רכשו בנאמר בארצו לומר סבות סבבות מיני . ופי' שיקרא עליו הספק מהשר יוסם זהו וכן ויסקו מיוחד , בארצו עתידו רגליו ביום ההוא על הר היותים , והסבוב ובר ע"ה שם בגלגליו ווילתה הר' (ל"ב סבה) סתמידות . ל"א א"כ שהסבב או על הנפלאות אשר יראו או תיקיים ההוא אשר הוא ית' כתיב ויחסי עוד הרב ביומה עובס . ופי' השחור שהוא יאחזה סבתי סבה פועלת ונעשה חרם , אל סבה שומרת ומשמרת , כי נכנסים ל"ל איתגלוי . ואינו איתגלוי אחר כלומר עושים , נפי סבבים ייחבו ואל ית' , לא ליתויה כסם סבת היתיים ולא ליתויה וזהו התקיימות , כי חם פועלת , שהוא ית' סבת הסבבים , איונו אחר . ופי' אחר הרב מ"ל דכתיב וינתן כן עתידה שדרנס ואתגלוי בנבורתיה על טורא דיתאי , ומתקיי אחר בנבורתיה וזהו סבתינו על סבבולות אחר ישנו בירושם ההוא כ"ס מה שפי' הרב , אל תחלף ס' סתהרגס משפוש בנבורתיה , אם שהרב יפרש ועמדו על היותם וינתן שירוב על סבבולות סבבתיים כלמרו

האסור אי אפשר מבלתי שנפרש בו דבר. ואומר, כי אסור ותחת תליו רוצה בו מסבתו ובנללו כמו שבארנו. ואשר השיגורו הוא אמתת החומר הראשון, אשר היה מאתו יתעלה ^ל והוא סבת מציאותו. והסתכל אמרו כמעשה לבנת הספיר, ואלו היתה הכוונה המראה ^מ היה אומר כלבנת הספיר, והוסף מעשה, (b) כי החומר כמו שידעת (פרק ח' חלק ג') מקבל לעולם ^נ מתפעל לפי בחינת טבעו, ואין פעולה לו ^ז כי אם במקרה, כמו שהצורה פועלת לעולם בעצמה ^ע מתפעלת במקרה, כמו שהתבאר בספרים הטבעיים, ולזה אמר עליו כמעשה. ואמנם לבנת הספיר, הוא לשון על הוודר לא על המראה הלכן, כי לובן הספיר אינו מראה לבן, אבל זוהר לבד, והוודר אינו מראה כמו שהתבאר בספרים הטבעיים, שאלו היה מראה לא היה מראה המראים כולם מאדריז ומקבלם. אך כאשר היה הגשם המזוהר נעדר המראים כולם, יקבל מפני זה המראים כולם זה את זה, וזה כדמות החומר הראשון אשר הוא בכחינת אמתתו נעדר הצורות כולם, ולזה הוא מקבל הצורות כולם זו את זו, והיתה השנתם אם כן החומר הראשון, ^ד ויחסו לשם להיותו ראש בריאותו המחיוב ההויה וההפסד ^ז הוא מחדשו, והנה יבאו בזה הענין גם כן דברים. הע' P שאתה צריך לכבו זה הפירוש, ואפילו לפירוש אונקלוס

אמרי

לכאז סודות הכוונה ומטלה אשר היה מחלו ית' : ל והוא סבת מציאותו. ר"ל יש מפרשים שם השגו כי החמר הראשון היה מסובב מאת ההס יתכרד כלי שום חלשטי. ויש מפרשים שזה לא היה השגת איליו בני יתדלד ומה שאומד סרד אשר היה מחלו והוא סבת מציאותו, ר"ל סבה רחוקה אך קרובה כי כעמו זה הלשון יתמר אריסטוטלוס כי החמר הראשון מסובב מאת הטי' והוא סבת מציאותו ר"ל מציאותו הבלתי : מ היה חומר לבנת הספיר. פירוש זה היה השגת הכוונה יתקבל ששיג נלגל ערכות כדכתיב וממעל לרקיע אשר על ראש כמראה אכן ספיר דמות כסא וכו' : נ מתפעל לפי בחינת טבעו. ר"ל שההיולי מקבל הצורה ומתפעל ממנה לפי שזמנת לו מציאות שלכ : מ כ"ח במקרה. כי האז שורפת מזד זרחה אמנם אש היחה הצורה נפשית מההיולי לא היחה שורפת ח"כ החמר פעל במקרה מזד הדקוק הצורה : ע מתפעלת במקרה. כשחלכד הדבר זרחה מזד איזה מכרית או כאשר עלה האש למעלה הנה עלתה שם נשעו במקרה : פ יחסו לשם להיותו כש וכו'. הנוסחה ויחסו לשם וכו'. יש מפרשים שאלו האילנות יחסו החמר הראשון לשם להיותו סבתו הקרובה כאשר בחרוה למעלה. וי"מ ויחסו ר"ל ויחס החמר הראשון הוא לפי' להיותו כש הנצילות השפלות : צ ויחסו מחדשו. עסקו לו זרחה זו אשר לו ואלו יתחד רק מהצורה : ק שאתה צריך לכבו זה הטי', ר"ל לזה הטי' עלמו

שם שוב

דבר מוסתי והוא גם כן הכרחי כאלמנה כי מי שיאמין שהשם נשם הוא כוסר בעיקר ולכן יגזור אונקלוס בו ויאמר כפי הצורך לזה, אבל ענין המשל הוא ענין מוסקת אשר שחקה זאת הכוונה כי דבר אחר ולכן לא יפרשהו אונקלוס, וגם מפני סבה שניית כי הם דברים נסתרים, וגם מפני סבה שלישית כי אין מוסד האמונה הנכנס, וגם מפני סבה רביעית כי אין השגתם קלה על ההקח ולכן לא יתאז ענין אונקלוס עליו לפרש דבר מזה המשל. אבל אהנונו כפי ענין המחלמר כי זה הספר חוכד לסלק הנשמות ולבאר השמות המשפטים ולבאר המשלים הסחומים נאמר בו כי אחרד ותחת רגליו הרצון בו מסבכו ובנללו כמו עציארנו כשחוק רגל כי אין לפרש רגל כשט כי לא יתאז ככל התויה כלה רגל ישיקר כסא והנה השינו אמתת החמר הראשון כי גם שנתכלכלו בהשגת השי' כמו שביארנו בספרים שעברו השינו אמתת החמר הראשון אשר היה מחלו והטי' שהוא סבה לו כ"א לא יתאז ענין הצורה הכוונה ההיולי לא יתאז, וככה הרב יבאר כי ההיולי אין לו פעל בעצמו כי הוא מקבל לעולם ומציאותו נכח ואין פעולה לו כי אש בתמורה, ועל כל גשם אוכל נעסד מורכב מחמר זרחה וההיולי אין לו פעל בעצמו אחר שהוא ככה והוא מקבל אבל אם נחמל לו פעל הוא נעבור הצורה וכן הצורה אינה מתפעלת מזד שהיא צורה אלא מזד התמורה וכן ההיולי אין לו פעל אלא

במקרה בהתחברו לצורה ולכן ידקד שיש לו כמעשה ואינונו עושה, וזהו מ"ט כמעשה לבנת הספיר והוא לשון על הוודר לא על המראה הלכן אבל זוהר לבד והוודר אינו מראה כמו שהתבאר בספר הטבעיים ויחוייב שיהיה נעדר מהם המראים כי המקבל הדברים וחוייב שיהיה נעדר מהם

קישוק

פרק כח (b) כי החומר כמו שידעת מקבל לעולם מתפעל אין לו פעולה כ"א במקרה כמו שהצורה פועלת בעצמה מתפעלת במקרה. הרצון בו כי הפעולה גרעית מהצורה שהיא אמתת הדבר והחומר מקבל התפעלות ואין פעולה לו רק התיחסות לו מצד הצורה כמו שהאמר השם פועל והוא מורכב מחומר זרחה ואם הפעולה בעצם היא מצד הצורה התיחס הפעולה לאש בכלל וא"כ החומר בכלל הפעולה אבל הוא במקרה. אמנם התפעלות הוא לחומר בעצם ולצורה במקרה כמו שהאמר האדם מתפעל מביחלים ורצה בו האדם בכלל אשר הוא מורכב מחומר זרחה אמנם הוא לחומר בעצם ולנפשו במקרה והוא אמר כי היכוונות פועלים קצתם בקצתם ויש מפרשים בעד צורתם ומתפעלים מוצלחם מעל המים ומשיל כזה הספין שהוא פועל מצד צורתו הראשון החרוד ומתפעל בחמות שהוא הברדל ויחוס מתפעל לספין בכלל הרצון בו לצורתו שהוא החרוד ומתפעל לחומר שהוא הברדל אבל זה לו במקרה רוצה לומר בחרוד והתפעל החומר שהוא הברדל כן המגיסות הוא לברדל בעצם ואלו החרוד שהוא הצורה במקרה :

אברבטאל

כאן ואשר השיגורו הוא אמתת החומר הראשון, ר"ל כוונתו והפסדו שהוא נשם ופושט זרחה, שנכנסים זו סוף למחלו. ויהיה מחלו יתכרד ר"ל שהוא כשעל ספירד אלוני כלי חלשטי. ואומר עוד סרד וכוה סבת מציאותו, ויחה עכס סרד כלל בשנתם שפאל ית' הוא אשר כרח ודעס החומר כסא כחללת ספיראס, וכללו לא היחה ספיראס כי אש נעולס שפאל סא, ודס ודס סבת מציאותו כלומר כביחלת כרחלונס, וסוד יתסס ס. וסכס כביחלת רשות עשס ששיגור סוף החומר הראשון, רחלונס מלנת כמקסס, עליו נאמר על המראים כי אש על חספתו סחומים מתפעל חמיר ושינו פועל כי אש במקרה, ר"ל מזד כיוונה חלק הממוכד אשר יקבל שפטיס חספתונו, ותחלך אחר לבנת הספיר וחינו מראה, כי אש זוהר ויתקבל על ספיראס, וחס ג"כ זרחה על החומר מקבל כל הצורות, ולכן ספס סרד דבריו נאמר ויהיה שנתם אש כן חומר השגת, ויחסתו לשם להיותו רשם נצחיותו סמחיני ההיויס וחספתו וכוה מחדשו. כמו למס עכארטי יתסס חונו לטי' נחוסכס שטוס שפאל סרדוק לייסיס וחספתו ספירי, וג"כ לפי שהוא יתכרד חדשו חתלתו ספיריסיס. ואש שססס ויחלו כסס ספירי ג"כ דברים, ר"ל גם כ"י ח"י וסס' ד' ח"ג, ואש ירעס ג"כ מהדוקס סס. וכסס סרד עוף לייסרס אונקלוס נאמר למס שנתם ספירי ואש עכס סוף החומר הראשון

הוא מה שיהיה שם כסא סמחיני, ומה שיהיה לא כסא זו סוף מלאך ר' אליעזר ענינו כפי ר"י ח"ג, וכמו שפירשנו חלונו פ"ה שם חלק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק כח כמ

אונקלוס אשר אמר, ותחת כורסי יקריה, כלומר כי החוכר הראשון הוא גם כן באמת תחת השמים הנקראים כסא כמו עקדם, ולא העירני אל זה הפירוש המופלא והמצויא זה הענין אלא דבר מצאתי לרבי אליעזר כן הורקנוס תשמענו ב' בקצת פרקי זה הסאמר (פרק כ"ז חלק ז'), והכוונה כולה סבל משכיל הרחקת ההגשמה מהבורא ותעלה, והשים ב' ההשגות ההם בולם שכליות ולא חושיות, והבן זה ה' והתבונן בו :

פרק כט עזב, שם משתתף, הוא שם הכאב והחיל, בעצב תלוי בנים, והוא שם הכעס, ולא עזבו אביו מימיו, ולא הבעיסו, כי נעצב אל דוד, כעס בעבורו, והוא שם המרי, סרו ועצבו את רוח קדשו, יעצבוהו בשיטונו, אם דרך עוצב כי, כל היום דברי יעצבו. ולפי הענין השני או השלישי נאמר רש"י ויתעצב אל לבו. אמנם כפי הענין השני פירושו כי הושם כעס עליהם לרוע מעליהם, ואמנם אמרו אל לבו, ובן אמרו בענין נח ויאמר ה' אל לבו, שמע עיניו. והוא כי הענין אשר יאמר בעבורו באדם שהוא אמר בלבו, או אמר אל לבו, הוא הענין אשר יהנה ולא יאמרנה לזולתו.

שם טוב

אפודי

שטיני צריך פי' אונקלוס כי לפי פירושו יתבאר כי לנתן הספיר הוא ההיולי אחר שאמר ותחת כורסי שהוא השמים, א"כ תחת השמים הוא ההיולי, כי לפי פי' הרב נגד שאמר ותחת רגליו לא מסובכו לא הייתי יודע בכיבוד מהו לנתן הספיר חלל עבשו עבדו תחת השמים הורה בלגננו הספיר הוא ההיולי, ויש לפדע עוד כמו זה הפי' ששטיני שצנת הספיר ר"ל ההיולי וכן חלה נר"ך לפרש (לפי אונקלוס בלגננו הספיר ר"ל ההיולי : ר בקצת ספקי זה המאמר, כפי כ"ו חטני : ש' ההשגות ההם כלם. השגת חז"ני בני ישראל : כ"ו זה. מה שאמרתי והוא מהדשו שר"ל שגלגליט לו נורה אחר נורה : והסתובן בו. רמו לכל כללות הפרק :

חך כאשר היה הגשם המוכיר נעדר התראים כלם ויקבלם זה אחר זה כן ההיולי הראשון אשר הוא כפי אמתתו נעדר הצורות כלם ולזה הוא מקבל הצורות כלם זה אחר זה והיתה השגתם אם כן החמר הראשון, אם כן בזה התשל השני החמר הראשון ותמחהו כי אינו פועל אבל יש לו פעולה בחמרה וכי מהותו הוא כספירוי אשר הוא נעדר כל התראים ומנו כן ההיולי נעדר כל הצורות אלא הספירוי הוא נמצא בפועל כלי מראה ההיולי אין לו מציאות אלא טם צורה, ואמנם ייתום ויש ופי' למה שזה ההיולי הוא סנה כל הדברים הנפסדים ולכן ראו ששתיהם אל הסנה ראשונה כי מי שרצה בחוכמים רצה ראשונה בזה החמר להיות גם כן הוא מהדשו והתדשו נמצא בו נשיתן לו הצירה המעמידו והמקיימו, וגם כפי דעת אונקלוס ראו שגאמר כי מה שביטנו הוא אמתת החמר הראשון כי ההיולי הראשון הוא תחת השמים כי השגתם הראשונים כסא ועוררו לרב לפרש ההיולי הראשון אפי' לדעת אונקלוס לענין שיתאל כדקדקי ר' אליעזר בן הירקנוס, והכוונה כלה בין מאונקלוס בין מכותנתו בהמריק הגשמות מהבורא בין שהיה רגל סנה בין שהיה כסא והמשכיל ראו שישים ההשגות ההם כלם שכליות : והבן זה והתבונן זה, הכפיל אלו ה' דברים בעבור שאמר כי החומר הראשון הוא מהדשו תמיד והחידוש ההנמזי הוא נקנית הצורה, והסתובן בזה כי השגת זה התשל כלה השגה שכלית לא השגה חושית, והרצון בו כי כל מה שנודע בחכמה יודע בזה התשל וירמוז בזה גם כן לכל מה שאמר בזה הפרק :

עצב טען משותף. אמר שם טוב כל הפרקים עד הנה כלם נמשכים קלחם נקלחם אל פרק שחוף אדם וכבר ביארנו עיניו, אמנם זה הפרק לא ידעתי למה הכיאו דבר הנה אלא אם נאמר כי כל מרו והסמך והשקמה הוא אחד מזה שצורה כמו שצורה בפרק ג' פרק א' ולמה שפרק שערך דבר במחוק ההיולי נמשך לזה בלאר

פרק כט

עצב טען משותף. אמר שם טוב כל הפרקים עד הנה כלם נמשכים קלחם נקלחם אל פרק שחוף אדם וכבר ביארנו עיניו, אמנם זה הפרק לא ידעתי למה הכיאו דבר הנה אלא אם נאמר כי כל מרו והסמך והשקמה הוא אחד מזה שצורה כמו שצורה בפרק ג' פרק א' ולמה שפרק שערך דבר במחוק ההיולי נמשך לזה בלאר

אברבנאל

מרו ועלנו את רוח קדשו (ועשוי ס'ג ז') אולי יחשוב טובב שגם ב' דברים כאל' הוא סריו סריו וכו' הוא הכעס שהענינו והכעיסו זה רוח קדשו, ויורה על זה אמרו מרו ועלנו, והוא נועניו יורה שגם בני דברים המרו והענינו, לכן היתה הספוק הבני יריה יירובו נמדנד יעליוסו בשיבויו (הבלוי ע"ה מ'), ותחת זה אחר ויעליוסו בוא' יורה שימרוכו ויעליוסו בשיבויו אחר, אלא שענין ויבש זה ויאמר אומר שימרוכו ויעליוסו לאין שיהיה נוד' אחר עם כוח שרין כיוסו וא' והוא על דרך תחבון שטיונו, וזה היות פסוק ג' חס דרך עזב בני (שם הל' כ"ד) שחין שפי' לשון ירי, ויהיה פירושו אם דרך חטת ומרי יש כי ונתני בדרך עולס, אבל זה נסתפק בזה לפי שאמר לפרש כי בלאר ויאמר זה כחב וזונו יורה כי ונתני בדרך עולס לרעה עליו, לום סוכך לבניו הספוק דה' כל היום דברי ועלנו (שם ג' ז') אלא לפרש כי זה על ספרי ספרי ממחיד דבריו ונתנומו. וליפי הענין השני או השלישי בוי' עשה ויבש הכי הספוק שביארו אל הסוף הוא ויבא אמר ויתעלב אל לנו, וירש הכי לרשו ראשון הספוק היה הכעס, והוא היתקן אל לנו שנתקם ספיק. ויתעלב אל לנו שנתקם ספיק יתי' עניס, וספיק זה בלבד ולא נלכו לנכות שיאמר זה אלוסס ויבוסים עליו, כי על זה אחר אל לנו. והנה אחר הכי ע"ה חזרו הפס לנכות נעם ספיק, ר"ל נעם שנתקם, כי אחרי כן נעם שגבר שמה היה סתורה אין ספן שגלוה קב"ה אלו מפתח סכנו וסחרי זה ספיק ב' ל' לבסוף, והוא הפי' דברי ספיק ויפסד איתו על המרי, ואמר היתקן רנוו הפס כי לב יריא חילון, ר"ל שמתקם חזר לחדש שבעש חובט ומתקן נעם שגם, ולא לנו חזר אל יתי' שגם דבריו ונכני כי לב יתאר על ספיק. והמרי הוא עזב עשו שפעולת סענות והכחיות אליהם :

פתקן. והנה ספיקו ביבא דעות אחרות כוונת הרב בגשגת ספיקים ואין דעתי נוסס אליהם, אבל האמת כבודו הוא מה שכתבתי. ועם סיוח ספיקים וספיקים מיהם סחורי ראשון לבסב הראשונה אבל על ידי אמתתם, וספיק אומר ספיק ית' תחדשו וירגו על החכום תחמדי, סנה הרב בזה ספיקים לא הבין הדברים כחזרו אופן כי זה סנה סיה סיה קרובס אלוו ומחדשו כחמלת כביאם, וכבר הכירתי בפי' ה' מזה סתקן שאין זה המאמר לרדוק עניסם קריאיהם ונא לראר ארך ראו, וס'כ ספיק הרב ספיקים לא הכריבו כבנות האמתות ככויס והוא המורה על מה שאמרתי.

פרק כט

כוננת הספיק היה נלאר שחוף שם עניב לפי שטעניו ככתבו מורה חזרו להפי' צבור וירענב אל לנו (ב'צ'צ'צ' ו') ואם סיה עניב נחמר נכד על ככא ומייב כי ית' גשמה מתיא, ולזה הכיבו בו כספוקים וכספוקי וספוקי. ודברי ספיק ויתחלקו לג' חלקים. ס'כ' כניאר ספיקים והוא מתחלת ספיק עד ולפי הענין ספיק. והתקן ב' כפי' ח' ספוק וירענב אל לנו, שהוא כפי הכעס והוא מאמר ולפי הענין ספיק עד חמרו אכל פי' ויתעלב כפי' הענין ס'כ'. והתקן ב' כפי' שפי' נספוק וירענב ספוק משניו מרי והוא אמרו אכל פי' ויתעלב אל לנו עד סוף ספיק : עזב שם משהותה. אחי הרב שטט עזב משתקף יאמר על ג' ענינים, על ספיק, ועל הכעס, ועל התעל' והמרי. והנה ענין הככא כביא לריוח ספוק עזב חלדי בניס (שם ג') ס'כ' ספיק מוחללת, ונענינו כעסם הביא עד ספיקים כי נענב כל דוד (שחוף ח' ב' י'ג') וזכ' ענינו חזיו מיימו (חלוקס ח' א' ה') אלא ענין ספיק כביא ד' חזיון וז' כי ית' וירענב הכעס שטט רב כלוסם ספיקים, והוא בזה הספוק י' הפסוק ס' והוא וסמס

לולתו. וכן כל ענין ערצוה השם ולא אמרו לנביא בעת ההיא אשר עבר בו המעשה ההוא כפי הרצון, יאמר עליו ויאמר ה' אל לבו, להרמות בענין ההוא האנושי, על המשך דבריה תורה כלשון בני אדם, וזה מבוואר נגלה, וספני שמרי דור המבול לא התבאר בתורה שליחות שלוח להם בעת ההיא ולא זהירים, ולא יערם בנות, נאמר בעבורם כי ה' כעם עליהם בלבו. וכן כשהיה רצונו בשלא יהיה עוד מבול, לא אמר לנביא לך והנה להם ה'. ולזה נאמר אל לבו, אבל פירוש ויתעצב אל לבו. כפי הענין הנ' יהיה פירוש ב' המרות האדם רצון ה', כי לב ג' יקרא הרצון, כמו שאבאר (פרק ל"ט חלק ח')

בשחוף שם לב :

פרק ל אבל, זאת המלה הנחתה הראשונה בלשון ללקיחת' בעלי חיים מה שיקחוהו מן המזון, זה מה שאין צריך אליו משל. ואחרי כן ראה הלשון באכילה שני ענינים. הענין האחד הוא אברת הדבר הנאכל, כלומר הפסד צורתו תחלה. והענין האחר כ' צמיחת הבעלי חיים במה שיקחוהו מן המזון ב' והתמדת עמידתו בו ג' והתמדת מציאותו ד' ותקון כחות הגוף כולם בו. ולפי הענין הראשון הושאל לשון אכילה לכל אבירה והפסד, ובכלל לכל השמט צורה, ואכלה אתכם ארץ אויביכם, ארץ אוכלת יושביה, הרב האכלו, ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המבנה, אש אוכלת הוא, כלומר יאבד המורים בו כאבד האש למה שישלומ עליו, וזה הרבה. ולפי הענין האחרון הושאל לשון אכילה לחכמה וללמוד, ובכלל להשגת השכליות אשר יתמיד בהם השארות הצודה האנושית על השלם שבענינים, כהתמדת הגוף במזון על הטוב שבעניניו, לבו שברו ואכולו, שמעו שמעו אלי ואכלו

ואכלו

אשרי

שם טוב

פרק כט א כפי הרצון. כפי רצונו הקדום שיה' זה העולם השפל מוכה מד' האמצעיים השופטים: ב' המרות האדם לזון וכו'. כאשר לא עשה האדם הפעולות הטובות

לא מרה מעשות מה שיהיה לזון הש"י : ב' והקדמה עמידתו, וזה לומר וזה בני העמידה : ג' והקדמה מילואו. כפי הידיעה : ד' ותקון כחות. שלא יהיה כס רוע מוג נחמה וללמוד ר"ל השגת המוסכלות וזהו

רצונו יתכן, כי האדם נברא בשלם כדי שיעשה הפעולות הטובות ואם לא יעשה או יתעורר הכוונה האלהית והמרה רצונו : **פרק ל** אבל זאת המלה הנחתה בלשון ללקיחת' הבעלי חיים. אחר שהביא הרב ע"כ שהוא שם מרי ובעל פירש שם אכילה שהוא נאמר על החכמה והיא הישועה האמתית, והוא הדבר אשר נעצורה יגלל מהשט ומיזר הרע שהוא היעולי הראשון. והנה אמר הרב כי נאמר ראשון אכילה בלקיחת' הבעלי חיים המזון. ולמה שהאכול יפסוד צורת הדבר והח"כ יזון כחותיו המזון וישאל שם אכילה אם לזכירת' הדבר והפסדו ככלל, ואם להשגת שום שלמות כשצוה השכל אשר יתמיד בהם השארות והצורה, אם כן שם אכילה יתמצ' בה לשגת דברים, אם השפסד דבר וקיום לדבר אשר הוא המזון אשר יזון כי הבעלי חיים כי יפסד צורת הלחם ויתפסד לצורת הגזון, ואם השפסד בו והפסד כפרט כמו שאמר ואכלה אתכם ארץ אויביכם, ארץ אוכלת יושביה, והדומים לזה, או יתמצ' הקיום על טוב שבענינים כמו שהאמר כשצוה השכליות לכו שברו ואכלו וזה הריב: וזאת נחמה כדלי מייס כמה שיקחוה מהמזון והתמדת עמידתו בו והתמדת מילואו ותקון כחות הגוף כלם בו, וזה שם המדות, ותקון כחות הגוף כלם חיים זה בזמן הגידול, והתמדת עמידתו זה בזמן העמידה, והתמדת מילואו זה בזמן הירידה, ותקון כחות הגוף כלם ירמו

ירמו

אברנבאל

פרק ל כונת הפרק הזה לנאר כשאלת מלת אל הכיור שכן ה' אלוהי אל הכולל הוא (דברים י' כ"ו). וענין ג' כי הרב כפרר הוא לנאר מכל ענין אלוהי האל (בראשית כ' ט"ז) כמו שאבאר, ויהיה דברי הפ"ח הוא לנ' חקיקה. א"ל, כשקולת שם מהתלום עד ולי טענין האחד. כ', כצדוק שיתפרש מהכילה על הפסד וזהו אמרו ולי טענין עד ולי טענין האחרון. ג', בעירור ארץ כמותו יתמר הכילה על החכמה לגדוד והכשגה, זה וזה ג' כדברי חז"ל, והוא חמורו ולי טענין האחרון עד סוף הפרק: אבל זאת המלה בהתורה ראשונה. וזה ה"ל מדברי ספר, יאמר כי האל הוא שם וישאל ונ"ל כי כונת ראשונה כי זה מיוחד למשאלים לא למשפטים. והכונה הראשונה בשלם היא לקיחת' המזון כביא, ויאמר כמה שיקחוה מן המזון על זמן סמיכה והגידול שנוי, ואמר והתמדת מילואו, על ימי טענינה, וזהו וקון כחות בגוף עד ימי סוף, שיהיה כהגדרות האדם לקח כחותיו שלא יתפסדו. ר"ל כי כלמתיש עם היות שם זניט ולקוחים מהמזון, הנה אל ויאמר שם שם אכילה כי שם אכילה, ואחרי כן ראש ענין הארץ שבענינה העמומה ותחברו כ' דברים. א"ל, כשבר צורת המזון. ר"ל היות צורת המזון. ומשפטים האל שם אכילה על הפסד כל דבר ממשלם מהפסד הדבר הנאכל, וא"ל שהאל אכילה על

שקשהאר הפסד כמותו שם כמו ששפיר בגוף כמה שיקח מהמזון, והביא מזה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ל לא

ואכלו מזב, אכול דבש הרבות לא טוב, אכול בני דבש כי מזב ונופת מתוק לחך בן דעה חכמה לנפשך. וזה נעשה ג' הרבה בדברי רז"ל, כלומר שסכנים החכמה כאכילה, תא אכלו כשרא שמנה ביה רבא. ואמרו כל אכילה ושתייה ה' האמורה בספר זה אינה אלא חכמה, ו' ובקצת הנוסחאות תורה, וכן הרבה קראו החכמה מים, הוי כל צמא לכו למים, ומאשר נעשה זה הרבה בלשון ונגלה עד ששב כאלו הוא ההנהגה הראשונה, נעשה גם כן לשון הרעב והצמא בהעדר החכמה וההושגה, והשלחתי רעב בארץ ר' רעב ללהם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר ה', צמאה נפשו לאלהים לאל חי, וזה הרבה. ותרגם יונתן בן עוזיאל ע"ה ושאתם מים בששון סמעיני הישועה, ותקבלון אולפן הדת חכמה טבחריו צדיקיא. והשתכל פירושו מים שהוא חכמה שתגיע בימים ההם, ושם מעיני כמו מעיני העדה כלומר הראשים והם החכמים. ואמרו טבחריו צדיקיא, כי הצדק היא הישועה האמתית, וראה איך פירש כל מלה בזה הפסוק לענין החכמה והלימוד ה' והבן זה

פרק לא דע כי לשכל האנושי השנות א בבהו ומכעו שישינם, ב (ה) ובמציאות נמצאות וענינים אין בטבעו שישינם כשום פנים ולא בכמה, אבל שערי השתם נעולים בפניו, ובמציאות

שם טוב

ירמח של א יכיה כהם רוע מזג ככל אלו חומים: והבן אמרו ובקצת הנוסחאות תורה. אמרו המפרשים כי ירמו לזה כי החכמה אשר בעבורה תביה השארות הצורה האנושית היא התורה כי היא מורכבת ממעלות שכליות וממעלות המדות לכן נדיעתה וקיומה תביע השארות הצורה האנושית לא בחכמה ולא במעלות התורה לבד, ואחרים פ' כי חכמה ותורה הם דבר אחד, כי התורה המיוחדת אלל הודעים היא החכמה: וראה איך פ' כל מלך בזה הפסוק בענין החכמה והלמוד והבן זה. כי זהו הישועה אשר נשוקק אליה, כי לא נקחלו ישועת המשיח בעבור התאווה הגשמיות והתאוקות המדומות כמ"ש ומלאה הארץ דעה את ה' ועם הלמוד והחכמה יגיב האדם כאלו ילא מעצדות אחרות ומאלל ל"ט, ולכן אמרו רז"ל מה שמו של משיח תאני דבי ר"י וכן שמו תאני דבי חוקיקוה חוקיקוה שמו וכו'. כי אלו החכמים היו חלמים דעת את העם ובעבור שהיו מוציאים נפשם לחלמיותיהם כאלו נקראו משיחים, ואלו ספק ב' יכיה ככאן ישועה כללית לבית ישראל ויהיה כוללת ג'כ לנפך אס רעונו לעשות רעונו יתעלה אבל מה נעשה ושעורו חלכות ואחר שבעט מעכבים, ולכן צריך האדם שיקוה שיבא הגואל ויגיל בנפשו ונפשו כמו עשה משה משיעו וחס ותמהמה צריך שירגיל האדם נפש בחכמות ודעות כי אז יגאל נפשו מרדת שחת ולא יבא לו הישועה האמתית ויכוח זה וכן הרב באמרו והבן זה: ואמרו כי הבלק הוא הישועה האמתית הרמוז בזה הדעות הצדקות הם הישועה לא הנשיות ולא הדעות

אשרי

הכמות ועיון המוסכלות: ה האמורה כ' זה. כספר מעלי: ו ובקצת הנוסחאות תורה, ר"ל ירמו לזה שמתכמה אשר בעבורה תביה הנייה האנושית היא התורה היא מורכבת מדעות שכליות וממעלות המדות לכן נדיעתה ובקיומה יביע שלמות השארות הצורה האנושית לא בחכמה לבד ולא במעשה התורה לבד: ז כי הלק הוא הפשועה האמתית, ר"ל כי הדעות הצדקות אשר יהיו מוח לנפש כמו שהם נפש הם הישועה האמתית: ח והבן זה. רומז לאמרו מכל עין אכל מאלל ר"ל שפגי עיניי המוסכלים האמתיים, גם רומז למה שאמר כי הלק היא הישועה האמתית. וי"ל שאמרו הלק היא הישועה האמתית רומז על כי וכל נדק הוא המורה בהשיעו החכמה והוא מל ידועים, וכך הם שאמרו כי המים הם רומזים לחכמה רמו לזה הענין מי מרה כי המוסכלים לבד הם מרים להמון והמעינים לבד הם מרים לישכילים. לכן הענין המורכב משיעו והיא התורה הוא המים המתוקים, וזה שאמרו רז"ל שנה ודין במה נפקו כי שנת הו רמו לדיעת המוסכלות, כי הוא מושכל עיון עד שילאו הכלים האנושיים להשיגו. ודין רמו לתפוסות והמעשים, א"כ הם העירו סוד מי מרה באלו המלות העמוקות. והבן זה כי נפלא הוא להשיכילים ולהבין:

פרק לא דע כי לשכל האנושי השנות וכו', מזה הפסוק יתחיל הרב הלמוני על מעמד הר סיני והגבול שזכר שיש

אברבנאל

מה לכו שברו ואללו (שיעו ג' א) שאמר על הדומה, וכן אכל בני דבש כי טוב וזאת מחוק אל הכן (פסלי כ"ד י"ג) וכו' הנמשל כאמרו בן דבש תביה לנפשך, והשאלה והשכל כמיהם כאלה, שמתכל החכמה נמשל האכילה נבי שאלה אלוים כ"ש בשאלה. והנה הניח הרב שם שם נמשל גם כדברי רז"ל שאמר כל אכילה ותיקו האמורה כספר זה ר"ל שכל מעלי אלוהי הכמה. ואמר הרב ונקמה בנפשות תורה, להניד שפאחם הפיונות והדורה המוקבלת שיהיה כאלה בזה השאלה, והנה הניח בזה ענין המים כדי לתקף השיעו עם האכילה בעבור מה שאמר אח"כ שזה הוא כלל רעע ומלא להעדר הבגנה באמרו לא רעב ללהם ולא נחמ למים כי אם לשמוע את דברי ה' (עמות ה' יא) ויהי שדברי ה' יאמר רעב ומלא. והנה הניח תרגום יונתן והקב"ן אולפן הדת, לומר שדבורה המתרגם לנפש הרוח של הבעט עד ש' מעיני על החמיה ויזכר על הניקם שהוא אמתת הבענות ולדון. ואחר שהיא טובה האמתית ר"ל ישועה הפעם שהוא הבענה. וזה שהיה הרב דבריו באומרו והבן זה, רמו על ההשאלה באחרונה הזאת והוא לנפש מלי ען כגן אכול האכל שילגו שיעיני ככל ידיעותי, ומען הדעת טוב רע לא תכלל ימנו ר"ל שאל יעיני נפשוהמות:

קרקשוא

פרק לא (ה) ובמציאות נמצאות וענינים אין בטבעו שישינם כשום פנים ולא בכמה. ר"ל שתהיה סבה מונעת ואם חסיר הסכה תהיה אפשר לו להשיגה יאמר שההשגה בליה אפשרות והוא אמרו אכלו שיערי השתם נעולים לפניו.

פרק לא

בונה הפרק הזה. לנאר שיש לשכל האנושי גבול ידוע יעט עיון ולא יעבור ממנו, ושם דברים שאשר להשיגם כולם וסם הדעות נלמדות, ועשה שא"ל להבינה, לא כלם ולא חלק מהם, והוא נכבשת הידע הבורה, והבנת מביה ליה חיה נגד על מה שהיא, ודברים אחרים וזהו כלליתיה. ושם דברים שאשר להשיגם ממש קצת ויגלה ממנו קצת, ושם דברים שהאלוהי הוריים מהכמה שבע. ודברי הפסוק אחרים ומקשרים בזה: דע כי לשכל האנושי השנות בברו, יאמר הרב שיש דברים שאשר להשיגם נכחו

בונה הפרק הזה. לנאר שיש לשכל האנושי גבול ידוע יעט עיון ולא יעבור ממנו, ושם דברים שאשר להשיגם כולם וסם הדעות נלמדות, ועשה שא"ל להבינה, לא כלם ולא חלק מהם, והוא נכבשת הידע הבורה, והבנת מביה ליה חיה נגד על מה שהיא, ודברים אחרים וזהו כלליתיה. ושם דברים שאשר להשיגם ממש קצת ויגלה ממנו קצת, ושם דברים שהאלוהי הוריים מהכמה שבע. ודברי הפסוק אחרים ומקשרים בזה: דע כי לשכל האנושי השנות בברו, יאמר הרב שיש דברים שאשר להשיגם נכחו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לא

ג ובמציאות דברים ישוּן מהן ענין, ויסכל ענינים, ואין בהיותו משיג מתחייב שישיג כל דבר, כמו שלחושים השגות ולא ישגוּם על אי זה מרחק שידרסן, וכן שאר הכחות הנפונות, שהאיש על דרך משל, אע"פ שהוא יכול לשאת שני כברים, אינו יכול לשאת עשרה, ויתרון אישי המין זה על זה באלו ההשגות החושיות ושארי הכחות הנפונות נגלה מבואר לכל אדם, אלא שיש לו נבול, ד' ואין הענין הולך אל אי זה מרחק שידרסן ואי זה שיעור שיקרה. וכן הדין בעצמו בהשגות השכליות האנושיות, יש יתרון לאישי המין זה על זה בהם יתרון רב. וזה גם כן מבואר נגלה מאד לבעלי ההכמה, עד שענין אחד יוציאו איש מעינו בעצמו, ואיש אחר לא יוכל להבין הענין ההוא לעולם, ואפילו למדוהו לו בכל לשון ובכל משל ובכזו ארוך לא יגיע שכלו אליו בשום פנים, אך תקצר יד שכלו להבינו, וזה היתרון גם כן אינו ללא תכלה, אבל לשכל האנושי נבול בלא ספק יעמוד אצלו, עד שיש דברים שמתבאר לאדם הסנע השגתם, ולא ימצא נפשו משתוקקת לידעתם לשערו בהסנע זה, ושואין פתח שיכנס ממנו להגיע אל זה, כסכלנו מספר כוכבי השמים ואם הם זוג או נפרד, וכסכלנו מספר מיני בעלי החיים והמקורים והצמחים ומה שידומה לה. ויש דברים ימצא האדם תשוקתו להשגתם עצומה, ה' והתנכרות השכל לכקש אמתתם ולחפשה, נמצא בכל אומה כת מעינת מבני אדם, ובכל זמן. ובדברים ההם ירבו הדעות ותפול המחלוקת בין המעינים ויתחדשו הספקות, מפני החלות השכל בהשגת הדברים ההם, ה' כלומר התשוקה אליהם, והיות כל אחד חושב שהוא מצא דרך ידע בה אמתת הדבר, ואין בכח השכל האנושי שיביא על הדבר ההוא מופת, כי כל דבר שנודעה אמתתו במופת אין מחלוקת בו ולא הכיזה ולא מניעה, אלא מסכל יחלוק המחלוקת אשר ל' תקרא המחלוקת המופתית, כמו שתמצא אנשים חלקו בכדוריות הארץ והיות הגלגל עגול וכיוצא בזה. ואלו אין סבוא להם בזה הענין. ה' ואלו הענינים אשר נפל בהם זה הבלבול הרבה מאד, בענינים האלהיים, ומעט בענינים הטבעיים, ו' ועודדים בענינים הלימודיים. אמר אלכסנדר הפרודי כי סבות המחלוקת בענינים שלש. אחד מהם, אהבת הרשות והנצח, המונעים האדם מהשגת האמת כפי מה שהוא. והשנית, דקות הענין המושג בעצמו ועומקו וקשי השגתו. והשלישית, סכלות המשיג וקוצר יד שכלו מהשיג

מה

שם טוב

לשכל האנושי רמו לנגול הכלומר במעמד הנגהר הנגלה את הבר, אחר הרב כי לשכל האנושי נבול כי יש השגות ויכול השכל להשיגם ויש במציאות ג"כ נחלואות וענינים אין נבנעו שישיגם בשום פנים: ואחרו ולא בסנה אפי' בשפע אחר ובמציאות דברים ישוּן מהם ענין ויסכל מהם ענין, אחרו המתרשים כי מה שאמר כי לשכל האנושי יש בו כחות נבנעו שישיג רמו אל אלו הדברים שכלם שהוא העולם השפלו ועינים אין נבנעו שישיג רמו לעולם השכלים הנבדלים ובמציאות ישיכל מהם ענין ויסכל מהם ענין רמו לענין הגלגלים: וגם כן מבואר מאלו וגילה כי יש בחין האנושי רוח בהשגות העיוניות, כי יש אנשים שישיגו ענינים מעצמן ואיש לא יוכל להבין הענין ההוא אפי' למדו. מולותו ויש אנשים שלא יוציאו הדבר מעצמם אכל ילמדוהו מוולתם, ולכן כיו במעמד ר' מיני מדרגות משה מחייה כפי' ע' הדין מחייה כפי' ע' ר' ואניחוא מחייה בפני עמון ואח"כ כל ישראל, ויש דברים שיתבאר לאלם המנע השגתם ולא ימצא נפשו השוקקת לידעתם, ויש דברים עם שיש לאלם צבח השכל האנושי שגיב על הדבר ההוא מופת: והכן אחרו כי כל דבר שנודעה אמתתו אין מחלוקת ואלו הכוכה ולא מניעה אלא מסכל יחלוק המחלוקת ההוא וגו'. ואלו הענינים אשר נפל עליהם זה הכלבול הכיזה בענינים האלהיים ומעט בענינים הטבעיים ועודדים בענינים הלימודיים. ואחרו אחר אלכסנדר הפרודי כי סבות המחלוקת הם ראוי לשום נבול לשכל האנושי כי לא יתחלל עיני: ואחרו אחר אלכסנדר הפרודי כי סבות המחלוקת הם שלשה, א' מהם אהבת הרשות והנצח והמנעים האדם מהשגת האמת כפי מה שהוא, ובזה רמו אל אליעזר בן חזקיה. וסבה השנית דקות הענין בעצמו ועומקו וקשי השגתו ובזה רמו אל ר' עקיבא כי מה שיהיה אפשרי להשיג הסיג ומה שלא היה אפשרי להשיג לא השיג וע"פ נכנס בשלום ונלא בשלום. והשלישית סכלות המשיג וקוצר יד שכלו מהשיג

מהשיג

אשרי

עולם הנבדלים: ג ובמציאות דברים, בעולם האנושי: ד ואין הענין הולך על איזה מרחק וכו'. ר"ל אע"פ שהיה נבול לשכל בן אדם נלמד שזה יהיה לו נבול מה ואחר יהיה לו נבול יותר גדול, ונלמד שזה היתרון ילך לבלתי תכלית כמותה, ואמר הרב שאין הענין הולך על איזה מרחק שיזלמן אכל יש נבול ידוע שאין שום אדם יכול לעברו: ה' והתנכרות השכל לכקש אמתתם וכו'. ר"ל והתנכרות והשתכרות שיש לעכל לכקש אמתת אדם הדברים אשר ישוקק האדם להשגתם ולחפש אמתת אדם הדברים ונלא בכל פת משיית וכו'. ואמר לחפשה עכ למלא אמתתם שהוכיח: ו' כלומר השוקק. ר"ל מה שהוכיח החלום השכל רמוי שהשכל משתוקק להשיג אמתת הענינים: ז הקראת המחלוקת המופתית. ר"ל שחלוק נגד המופת: ח ואלו הענינים אשר נפל. רמוי נבאר המחלוקת ההשונה מהם שיש תשוקה להשגתם ואין עליו מופת: ט ועודדים בענינים הלימודיים. שבענינים הלימודיים אין בו שום מחלוקת:

נפשו השוקקת לידעתם, ויש דברים עם שיש לאלם צבח השכל האנושי שגיב על הדבר ההוא מופת: והכן אחרו כי כל דבר שנודעה אמתתו אין מחלוקת ואלו הכוכה ולא מניעה אלא מסכל יחלוק המחלוקת ההוא וגו'. ואלו הענינים אשר נפל עליהם זה הכלבול הכיזה בענינים האלהיים ומעט בענינים הטבעיים ועודדים בענינים הלימודיים. ואחרו אחר אלכסנדר הפרודי כי סבות המחלוקת הם ראוי לשום נבול לשכל האנושי כי לא יתחלל עיני: ואחרו אחר אלכסנדר הפרודי כי סבות המחלוקת הם שלשה, א' מהם אהבת הרשות והנצח והמנעים האדם מהשגת האמת כפי מה שהוא, ובזה רמו אל אליעזר בן חזקיה. וסבה השנית דקות הענין בעצמו ועומקו וקשי השגתו ובזה רמו אל ר' עקיבא כי מה שיהיה אפשרי להשיג הסיג ומה שלא היה אפשרי להשיג לא השיג וע"פ נכנס בשלום ונלא בשלום. והשלישית סכלות המשיג וקוצר יד שכלו מהשיג

אברבנאל

יש דברים אלא שישוּן מ' נדרים לקוצר המשיג ולעומק המושג, ולזה אחר ובמציאות (וכו') ענינים אין נבנעו שישיגם בשום פנים, וזה סגד [מורה נבוכים ח"א] י' 13

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לא לב

מה שאפשר השגתו, כן זכר אלכסנדר. וזכרנו סבה רביעית לא זכרה, שלא היתה אצלם, והוא ההרגל והלימוד, כי האנשים בטבעם אוהבים מה שהורגלו בו ונוטים אליו, עד שאתה תראה אנשי הכפר כפי מה שהם טמעתו רהיצת ראשם וגופם, והעדר ההנאות וצוק הפרנסה, יאמרו המדינות ולא יהנו בהנאותם, ויבחרו הענינים הרעים המורגלים, על הענינים הטובים שאינם מורגלים, ולא תנח דעתם לשכינת ההיכלות, ולא ללבושת המשי, ולא להתענין במרהיב ובשמנים ובסמנים, כן יתחדש האדם בדעות אשר הורגל בהם וגדל עליהם, מן האהבה והמסירה להם ולהתרחק מוולתם. ולפי זאת הסבה נ"ב ימנע האדם מהשיני האמת ויטה אל מורגליו, כמו שקרה להמון בהגשמה ובענינים רבים אלהים, כמו שנבאר. כל זאת מפני ההרגל הגדול על כתובים שהתישב להרגילם ולהאמין בהם יורו פשוטיהם על ההגשמה ועל דמוינים אין אמיתות להם, אבל נאמרו על צד המשל והחידה, ^ב והיה זה לסכות שאני עתיד לזכרם. ולא תחשוב כי זה שאמרנוהו מקצור יד השכל האנושי והיות לו גבול יעמוד אצלו, (ג) הוא מאמר נאמר כפי התורה לבד, אבל הוא ענין כבר אמרוהו הפילוסופים נ"ב, והשיגוהו השנה אמיתית, מבחתי נמות אל דעת ואל סברא, והוא דבר אמתי אין ספק בו, אלא למי שיסבכל הדברים שבכר בא עליהם המופת. וזה הפרק מאמנם הקדמנוהו הצעה למה שייבא אחריו:

פרק לב ר"ע אתה המעיין במאמרי זה, שהנה יקרה בהשגות השכליות מפני (ה) שהן נתלות בחומר, דבר ידבה למה שקרה להשגות החושיות, והוא שאתה כשאתענין בענין תשיג מה שבכח ראותך שתשיגו, וכשכתבתי ענין ותפליג בעיני ותמרת לעיני על רוחק גדול יותר ארוך ממה שבכחך לעיין ברוחקו, או תסתכל בכתיבה דקה או פתוח דק שאין בכחך להשיגו, ותכריח ראותך לאמתו, לא יחלש ראותך על זה אשר לא תוכל עליו לבד, אבל יחלש גם כן על מה שבכחך שתשיגו, ויחלש ראותך ולא תראה מה שררית יכול להשיג קודם הפלגת ההבטה וההטרהה. וכן ימצא כל מעיין בחכמה מן החכמות א עיניו בענין המחשבה, כי אם ירבה המחשבה ויפריח כל רעיוניו, יבדל

אפודי
ו להרגילם ולהאמין בהם. שהאדם התישב להגדיל הפסקים שבהם אחיזים כפי דעתו והאמין בהם, פי' אחר ש"ל הגדילו הכסוקים המורים הגשמה והחיות בהם: כ ויהי זה לנסות ד"ל שהמורה שמה מלות יורו פשוטיהן הנשמה בעבור סנות שהיא עתיד לזכרם:
פרק לב א עיניו בענין המחשבה, ר"ל מה שאני אומר

שם טוב
מהשיג מה שאפשר השגתו רמו להניח ומת: וזכרנו סבה רביעית לא זכרה אלכסנדר שלא היתה אצלם למה שלא היו צעלי תורה רק דת ניומסית, והוא ההרגל והלימוד כי אין פגיעה גדולה ומונע תהשלמות האנושי כ"א פגיעת הריגה כי יסור האדם משלמותו האחרון כי המנהג מונע גדול עד שאתה מראה אנשי הכפר כמו שאמר הרב מה שיקרה להם, והכן מאמרו כי זה יביאך להכין צמה מונע המניח מהשיג האמת כל שכן אם יקרה לו שיאמין שהוא אלהים כמו שנבאר כל זה מכני ההרגל והגדול על הכחוסים שהקושץ להרגילם ולהאמין בהם יורו פשוטיהם על ההגשמה ועל דמוינים אין אמתות להם אבל נאמרו על צד המשל והחידה, וכל זה רמו אל מי שהניח ופגע רזה להקשיק על האמת ולא עזרו עליו שגדל עליו מהמנהג בקריאת התורה כפשוטו בחלקת למודו, ובעבור זה לא הקשיק לקול מוריו אבל יאמר עליהם שהם עושים או כיפריס והאמת שהוא הטועה והכוזב לא זולתו ולכן ישקבש ויתקבלל השגתו ויהיה כאחד מן הסכלים אשר אין צו דעת ולא תנוהו, וזה הפרק הוא הצעה למה שייבא אחריו:

פרק לב דע אתה המעיין בלמרו זה וכו'. למה שהיו ההשגות מהן חושיות ומהן השגות המושג והמזימה ומהם השגות שכליות אשר ישיגם השכל מכלפי השגת כלי גשמי. והנה ההשגות החושיות הם כמו השגת החושים, והנה אמר הרב כשיעיין האדם בעיניו ישיג מה שבכח ראותו שישגיגו עיניו ופליג בעיניו ויטריח ויתאמץ לעיין על רוחק גדול יותר ארוך ממה שבכח האדם לעיין או יסתכל בכתיבה דקה מחד שאין בכח האדם להשיגו לא לבד יחלש ראותו מה אשר לא יוכל להשיג עליו אבל יחלש נ"ב מה שבכח האדם להשיג, והבטת בזה מפני שבת ראותו הוא מעורר בחי' וכשהאדם יטרידוהו יחלש עיניו, ולא בזה לבד יקרה אבל נ"ב יקרה בהשגות הפנימיות מה שישגו באומר ובמחשבה כמו עיני חכמת הרפואה ועיני מעלות המדוע: ואמרו וכן ימצא כל מעיין בחכמה מן החכמות עיניו בענין המחשבה. ר"ל מה שאני אומר חכמה מן החכמות לא קחשוב שאני רונה

קרישקש
(ב) הוא מאמר הנאמר לפי התורה. מירוש הוא אמרו לא תוכל לראות את פני שמי לא יראו
פרק לב (ה) אמר שהם נתלות ברומי מצד המהשבה שהוא

אברבנאל
דבר ושיג דבר, ויאלר הרב אין זה דומה לעין החושים ואלאר הכחות הנפשיות, והכל ס"ב ראה על זה מהשתקף וקורר המשיג. אבל תחשך הביאוי הוסיף, הטבע הרטיעית הוא מוסף עליהם, וכן אמר ספי"א מאמרו כדי להודיע שזה הוא מושבם מהשילוטוסים כמו שהוא לעילי

פרק לב המורה. והנה הפרק מובארים בעננים, ונכחיותו קדמיה לזכר הנישג אלו שם אהנה בקשור הפקקים: כוננת הפרק הזה, לנאר עקב"ה הטבל האנושי יעבור גבולו להכפיש ביה סכור חוץ מכוני וטעמו, כמו שזכר נצחק קורס, לא יקרה לו לבד שלא ישיג מה שכוין להשיגו, אבל גם שישאר נעדר ויהי שבהם נכחו להשיג קודם זה, ולא יהיה עת יקונו גליו, ואמר שזה יקרה אליו מנג התנוה ברוי"ר, כאשר יקרה לחוסים הנשחיתים בעצמם, כי הם חס ויפריחם האדם לעיין ברוח ויורר גדול ממה שבכחו או פתחו יותר דק ממה שבהם לא לבד יתעשו מה אשר לא ישיגו עיניו, והוא זה לפי שזכר הפילוסוף (אריסטו) נצ"ח מסר בפנ"ש שיש יחס יוצגל בין החוש והמושג, ולכן כאשר החוש יעבור גבולו יחוסו עם המושג, ויטעם ויתחד: וכן ימצא כל מעיין בחכמה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לב

יש מופת בשה שאין עליו מופת, ולא תתחיל לרדות ולגזור בהבויב שם לא בא מופת על חזתו, ולא תשתדל להשיג מה שלא תוכל להשיג; עם זה כבר הגעתי אל השלמות האנושי, ותהיה במדרגת רבי עקיבא ע"ה אשר נכנס בישראל ויצא בשלום, בעינו באלו העניינים האלהיים. ואם תשתדל להשיג למעלה מהשגתך, או תתחיל להבויב העניינים אשר לא בא מופת על סותרם, או שהם אפשריים ואפילו באפשר רחוק, תגיע כאישוע אחר, ואינו שלא תהיה שלם לבד, ב אבל תשוב יותר חסר

על קדמותו כי זאת השאלה היא מסופקת מחד ואין ביכולת השכל להשיג; והאמו ולא תתחיל לדמות בהבויב מה שלא בא מופת על סותרו. ר"ל כי מאחר שלא בא מופת על השגתו קודם לא יסודר לנבוכים באחרים ככה שכלו להשיג, ובכאן אחר הרב שראוי לעמוד על הדבר אשר א"ל לשכל להשיגו ושלא יתחיל מה שאין מופת עליו שהו מחודש שאדם שיש מופת עליו כי זה הדבר יבוא אדם בלבול, וגם לא יגזור ויאמר אחר שאין מופת על הדבר העולם שהוא נמנע זיהויה מחודש, וגם שלא עיין האדם כמה שאין כח להשיג אף אם יהיה אפשרי להשיג, ואם ישמור האדם אלו הקהאים ראשונה שיעמוד על הכסף והוא הדבר אשר לא אפשר להשיגו בשום פנים ועומק המושג וגם שלא ישתדל להשיג הדבר אשר א"ל להשיגו יהיה במדרגת רבי עקיבא שכן שכנס בשלום ויאלץ בשלום ולא ישתדל להשיג ולמעלה מהשגתו או יתחיל להבויב הדברים אשר לא בא מופת על סותרם יהיה כלאישע בן אכזוי וישוב חסר מכל חסר כי יהיו לו דעות כוזבות ומדות מנוגות ויזיחה מכלל הדת כמו שקרה לו

אברבנאל

ובמ"ש הרב עקיבא ב"ר צדוק פתח, וכל אדם שלם עם החדק שלם עם מה שקבעו שיהי, ויבדק הבנה אחרת ארבעה תפוסה בטנחו או יתוח. והיינו כי ר"ל שאם היינו שם נבול להשכל יעמוד השכל אלו. ותוך יום שמור לשלם עם הרובות הכוזבות אלו, ככה נעברו זרואו נבול ונכסדו ריחם סוף, ויבדק השכל בלתי מבוסס נעטעו, ולכן התבטב בטנחו או יתוח, ר"ל בהוא אלו ויבדק ככלות קניט מעטתם אל ככלות סעדי; ויבאנו מה שכתב אריסטו' כבר הנסג, אינו סובר לה לפי ששם אחר, שענין האדם בדבר ענין דבר, וכל הענין עמו אל דבר משש קטן יותר ענינו, מה שאין בן בחוש, אלא בדברו בענין שדבר אלא השכל, הוא מנובל ונעטע, ועליו יבדק שאר דיוק ודיוק שדבר סוף וטעמו, ר"ל בהוא אלו ויבדק יוכל להשיגו נעטע, ויבדק האדם יותר מכן להנין יותר ענינו בדברו יותר קלים. והכ"ז כי יהיה בזה והביט עליו, אלא כשקבעו שאינם נכח האדם ונעטע, ונשם מנובל לשלם לא יבדקו השיבובי מה שאר הרב עליהם, ואין א"כ בזה סותר מדברי סותר לדברי הרב. וגם וכל וומר עוד ויבדקו יבדקו סותר מה שכתבנו הדיוק אשר יעלה האדם בהקדמות וסבבנות המדיניות, ואלו אחר הבנה נשאר שכלו עובד להנין יותר ענינו בהשגת היחיד קלות, והכ"ז דבר מה שהבנה ארץ אין לאדם בהקדמות והשגות להשיג, אם לא שאין בהקדמות לבום אדם אלוים ליהיה ידועות נמנעות וכן האדם ועטעו, ואם ליהיה חסר בהם לקולר ידועות ולמודו חקר וכתב ענין כשקבעו אשר אין לו הקדמות להשגה, ויקרה מה שכתב הרב, והפולסוף יהיה בן, ולזה הפתח ספרים לנרדן כשעוה, ויבחרה השאלה א': לשאלה ב' אשכנז, שמה שזכר הרב ב' כוב המאמנות כמה שאין בן מופת, ומבסבות בהם שאין בא מופת על סותרו, וכן כשכנס כשכלית העיונות בדבר המחקר, ולכן היה יחידות ספק שמה שיקרה כשקבעו השכליות וכו'. ואין זה מדבר דברי סותר ודברי סותר, כי הם דברים מחולטים, והיהו דברים דברי ענין, אשר שראוי למעיין שלא אין דברי הסותר, והכ"ז דבר אשר לא ענין מופת הוא חקר האמת ויבדק, כמו שכתב (ב' ח') כי הדבר סותר בחופת נעטע נבולת אשכנז הנניח בו ומשע כל מי שיעטעו שום, אין יתרון. ומשע זה מה שבידיו או שיהיה וכן שכל, ולא יוכל לא השגו שאין מופת כמה שאין ענין מופת, וגם שלא יבדק מה שלא בא מופת על סותרו, כי הענין הלו אמלעות סותרת סותרו לא נעמדו. וכל זה נעטעו. ובחורפה השאלה ב': שאשאלה ג' אשכנז, שמה ראה לרדן ככלו מענין היחוד שבהיוס ובהכנסו, ויבדקו על דברו חסות השלם והשגת האמת שלא בא מופת מכל על דעת הקדמות, ושאר השכליות הרינו בחולשת עטעונו, ולכן אחר הרב כנאן, שלא יוכל נשאר יראתו שיש מופת על הקדמות השלם אחר שאין ענין מופת, וגם לא יגזור להבויב דעת הדת העולם אשר שלא בא מופת על סותרו הקדמות. והכ"ז הדבר שלא יבדק חסות ספקו, ולפי שעטענו כנול או יבדק קניטו שאין חסות לחיינו, ולא שכלנו ששאין חסות לשלם, לה כחיה שכל הרב שאין חסות סותרתו, שאין חסות להקדמות או לבכנות סדרות, ולא להקדמות ענין להשיג מופת, אם לא על פי כנולתם. והם שמה הרב, והוא ששמה את המעמד על הספק, ר"ל כשקבעו שאין יד

אמאדי

שם מוב

כי אם יבדק הממטקה ויערדו רעיונו וכו': ב אלא תשוב חסר יותר מכל חסר. שמשום שהיה לך שכלות קניטו וזהו המסוקן

ולכן

ענו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לב לג

לא ינחורו וישיאכורו ויתחיל להכזיבו, אבל יתישב ח' ויחוס על כבוד קונו וימנע ויעמוד, וזה הענין כבר התבאר. ואין הרצון באלו הכתובים אשר אמרו הנביאים והחכמים ז"ל לסתום שער העינין לנמרי ולכטל השכל מהשיג מה שאפשר להשיג, כמו שיהשבו הפתאים והמתרשלים אשר ייטב להם שישימו חסרונם ופתיותם שלמות וחכמה, ושלמות זולתם והכמתם הרכון ויציאה מן הדת, שמים הושך לאור ואור לחושך, אבל כונת כולם להניד שיש לשכל האנושי גבול ועמוד אצלו, (ב) ולא תדקדק מלות נאמרו בשכל בזה הפרק וחולתו, כי הכוונה הישרה אל הענין הסמוך לא אמתות מהות השכל, ב ולדקדוק זה ל פרקים אחרים:

פרק לג (ב) דע כי ההתחלה בזאת ההכמה מוקף סוד, ר"ל החכמה מוקף ספרי הנביאים מלאים משלי הנבואה והערה על השאלות הנעשות בספור אשר ספרי הנביאים מלאים מהם, ב אבל צריך להנוד הקטנים ולישב קצרי התבונה בפי שיעור השגתם, ומו שיראה שלם בשכל, מוזין לזאת המדרגה העליונה, ר"ל מדרגת העינין הסופית, וההוראות השכליות האמתיות, יעלוהו מעט מעט

אפודי
 הפך למסדו וכו'. ה ויחוס וכו'. שיהיה על כבוד שלו הנקנה: ה וימנע ויעמוד, ר"ל וימנע וינסוק ולא ישחל לעינין הענין העצום הגדול אשר אין דרך להבינו: י ולא תדקדק מלות נאמרו בשכל וכו'. ר"ל כשאתי אמרתי שיש לשכל האנושי גבול לא תחשוב שאני רואה בו השכל אשר בקנין, כי השכל הנקנה אין לו גבול אבל רואה אני בו כי ההכנה המוכנה להשכל המושכלים יש לה גבול בלא ספק לא השכל בזה שהוא שכל: ב ולדקדוק זה, ר"ל ולדבר תדקדוק מעינין השכל הנקנה: ל פרקים אחרים, בפרק ס"ח וע"ג מהלשון. ס"ח מה שאמרתי בזה הש' שמו שיקרה בהשגות הנשמיות יקרה בהשגות השכליות זה אינו תדקדוק אלא השכל כי האדם אשר שיראה מוחם חזק ההלכות לא יראה מושג חלוש ולא אשר אשר ימע קול חזק לא ימע קול חלול ואם השכל נחשק זה כי אחרי אשר השכל מושכל חזק כל שכן שיתכל מושכל חלוש, אבל לזה הרב לומר כי ההשגה השכלית תלד שהמושג תולד לחלושם ששכר והסלוג בעינין שיחוש עיניו מזד הכלים הנשמיים

שם טוב
 חס על כבוד קונו ורואו לו שלא בא לעולם: ומה נפלא מאמר הרב בזה כמו שישנו המתקשים והפתאים שהם היחן המושגים שהם שלמים והם מסוגלת סכליהם ועליהם נאמר שמים חשך לאור ואור לחשך השם יצילנו מהם: ואמרתי ולא תדקדק המלות נאמרו בשכל בזה הפרק וחולתו. אמרו המפרשים כשאתרתי שיש לשכל האנושי גבול לא תחשוב שהוא השכל הנאצל כי השכל הנאצל אין לו גבול. והאמת בזה כי השכל בזה שהוא שכל לא ישכשכ בהשגתו אבל הרצון באלו הדברים השגות שכליות הרצון בו מה שיחשוב האדם שהשגות שכליות אכן נדרג בו כי הם כלם דמיונות והשגות כוזבות, והכן זה כי הוא נעלם מהרבה מפרשים:

פרק לג דע כי ההתחלה בזאת החכמה מחזקת מאד כו. אחר שניאר הרב בפרק הקודם כי ראו לאדם לעמוד נבדד ששכלו אי אפשר להשיגו בשום פנים ובאמצעות יגיע ההשגה השכלית מה הא יקרה לו למי שמתלבו ללמי שיש מה שיהי יכול להשיג ובהשגתם:

פרק לג א וכן ביארנו מעלי הנבונה, ל"א ואין כן ביאור וכו', ולפי הנוסחא הראשונה ר"ל כמו שמי שלא עיין בחכמת הטבע אם יעיין בחכמת האלהות מתיק מאד כן נזיק מאד אם נבחר ביאור עיניי הגבוהה ומשליה למי שמתחיל בעינין: ב חל צריך לתמוך בקטנים וכו', אע"פ שאין ראוי לבחר עיניי הנבונה ומשליה למתחילים בעינין מ"מ צריך לתמוך הקטנים ולישב דעתם כפי השגתם ולפי הנוסחא השנייה. רואה לומר ואין כן ביאור עיניי הנבונה ששאלו

ששכר והסלוג בעינין שיחוש עיניו מזד הכלים הנשמיים

פרק לג (ב) דע כי ההתחלה בזאת החכמה מוקף סוד. אלא לא ידרכו האדם מעט מעט שאמר שהוא גדול בקריאת התורה המישרת ללפי יח' כלים גשמיים ופעולות גשמיים והפעולות ובהשרדו מוכנה לכוניסה לזאת הרכיבה פ האדם יתבלבל באמונתו מצד שהתייבחו להאמין, הלוקה מה שהחזיקים בתורה והוא ירס הבלים הנשמיים לו פסגו ילא יעלה בחינת האדם מצדיות כי אם לנשים וכשהתייבחו להאמין הלוך זה והוא שאינו גשם ולא מה בגשם ולא שיהיה הפעולות יהישוב זה למינות גמורה מצד שהוא הלוק מה שנאמר בתורה לכן הוא צריך הקריאת והצעות רבות עד שיאמין האמת האמתית כמה שראוי להאמין בו: ויחוס וכו'. ר"ל וימנע ויעמוד, וזה הענין כבר התבאר. ואין הרצון באלו הכתובים אשר אמרו הנביאים והחכמים ז"ל לסתום שער העינין לנמרי ולכטל השכל מהשיג מה שאפשר להשיג, כמו שיהשבו הפתאים והמתרשלים אשר ייטב להם שישימו חסרונם ופתיותם שלמות וחכמה, ושלמות זולתם והכמתם הרכון ויציאה מן הדת, שמים הושך לאור ואור לחושך, אבל כונת כולם להניד שיש לשכל האנושי גבול ועמוד אצלו, (ב) ולא תדקדק מלות נאמרו בשכל בזה הפרק וחולתו, כי הכוונה הישרה אל הענין הסמוך לא אמתות מהות השכל, ב ולדקדוק זה ל פרקים אחרים:

אברבנאל
 אמרו ולא זה רמז דוד, ר"ל ששם ביות דוד רומ' דג דג, הוא עמו נזכר מעבור הגבול הגבוה. והוא ג"כ מדברי הפיוס ז"ל בלחם כמובל מתן וכו' אל תדקדק, ולפי שהיה סוף האמלך נגה שהיה סמוך הנהגו לו אמר הרב עליו ר"ל שיהיה לא תחלה סתף אלא מה שאפשר לאדם להשיג, וכן הוא הפשוט. והוא ג"כ מאמר כל שאלה הם על כבוד קונו, וליה סבב לומר שזה על כבוד שגלו אשר בקנין, והוא אמר כבוד קונו בלא אמר קונו, ולכל הדברים שאל יהיה לעיני דמיונות מסוימים, כאומר מה למעלה מה לניעה, וכשיחמדכו לו הספקת או לא ימלא מושג, יעמוד וימנע. ואמר דברי ספק מנוגדים נעלם. ומתחיל סבב שלא ידקדק מלות נאמרו בשכל רמז לנש' שהוא אחר שאלה נעלם חומר, וצריך מילות שאלה נעלם:

פרק לג בונת הש' הזה נבחר שונדג מה שאמרנו שיש השגות נעטבו שעיני נחק האדם, ושקין ראוי אליו לעבור נבנו, עוד יש השגות כבוד עמו ואין נענוהו מתק האדם, אבל כן נענוהו אליו, אם לא יהיו בידו הכליות והשקמות הליכות אליה. ואמר שהוא חכמת הכליות, שהמתקלו עיניו הם ויקונו מאד, להיוונו דבר ואלה מתקן, וכאם עיניו כליות מלי קדמות, ואמר כבב שכן ביארנו עיניו פגלי סכנוהם והסערה אל השאלות, ר"ל שג"כ מוקף מאד ההתלה ביאור והיעדר על השאלות ר"ל נבחר השאלות השמות שאלו כפסגי הנבואה, כ"א מי שישגם בחכמות והלמוד ושישגם בכל אותם הנעוה והסקדמות חכמות שאלה כליות, או כפסגי הסוד, מ"א שיהיו הקטנים, ששם כפי השגתם, ולעיקב קצרי ההשגה ועיניו (ל"ל ע"ג) שיהיו באובס חזקים, ותי שיהיה מוכן נעטבו לו שגדגסם סמעינין הסופית, אין ראוי גם לם שיעשה החלטת עיניו בלילות, כי אם שיעלה ראשון (ל"ל ע"ג) מהשיגין ללמודים

מעט עד שיגיע אל שלמותו, אם ממעורר שיעורו, או מעצמו, אמנם כשיתחיל בזאת החכמה האלהית, לא יתחדש לו כלכל לבד כאמונות אבל בטול לגמרי. ואין המשל בו אצלי, אלא כמי שיוון הנער היונק בלחם החמה והכשר ושתית היין, שהוא ימיתנו בלא ספק, לא שאילו המזונות רעים בלתי טובעיים לאדם, אבל לחולשת זקוקם לעלם² עד שיגיע לקבל התועלת בהם, כן אלו הדעות האצת מין העלימוס ודברו בהם בחיות, ולא עשה כל אדם חכם תחבולה ללמדם כבלתי באור ככל צד מן התחבולות, מפני היות בהם דבר רע נסתר, או מפני היותם פתורים ליסודות התורה, כמו שיחשבו הפתאים אשר חשבו שהשינו למדרגת העיון, אבל העלימוס לקצור השכל בתחלה לקבלם, וגלו בהם מעט שילמדם השלם, ולזה נקראו סודות וסתרי תורה כמו שנבאר. (ג) זאת היא הסבה בדבריה התורה בלשון בני אדם, כמו שביארנו (פרק כ"ז ומ"א מס) להיחזה מוכנת להתחיל בה וללמוד אותה הנערים והנשים וכל העם, ואין ביכלתם להבין הדברים כפי אמתתם. ולזה הספיקה עמהם הקבלה בכל ענין אמתי שהאמנתו נבחרת, (ג) ובכל ציור מה שיישיר השכל אל מציאותו ד לא על אמתת מהותו, וכשיהיה האיט שלם, ונסמרו לו סתרי תורה אם מולתו או מעצמו כשיעורוהו קצתם אל קצתם, יגיע למדרגה שיאמין בדעות האמיתיות ההם בדרכי האמונה האמתית, אם במופת ביהוה שאפשר בו מופת, או בטענות החזקות כמה שאפשר בו זה, ה וכן יציר הענינים ההם אשר היו דמיונות ומשלים באמתותיהם, ויכן מהותם. וכבר נזכר פעמים רבות במאמרנו אמרם ולא במרכבה בידוד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, ואז מוסרים לו ראשי פרקים, ובעבור זה אין צריך להתחיל עם אדם בזה הענין אלא כשיעור שכלו, וכשני התנאים האלה. האחד מהם היותו חכם כלומר שעלו בידו התכמות אשר ילקחו מהם הקדמות העיון, והשני שיהיה מבין משכיל זך המבע ויגיש בענין במעט רמו, והוא ענין אמרם מבין מדעתו. והנה אבאר לך הסבות במנוע למדו ההמון בדרכי העיון האמתי, והתחיל

שם טוב

וזה יהיה כפי דקות המושג ועמקו וגם חף שהוא אפשרי להשיג אם קשה או נמנע בערך אל המשיג ראויו שלא יהרום למד שקרה מזה רע גדול, אחר דזה הפתק כי חף שיש הנה דברים שאינם קשים להשיג לכל האנושי ויכול כל אדם שלם השכל להשיגם ראויו למנוע לאנשים קצרי ההכונה כמו הקטנים וגם התקלרים נודיעה למנוע מהם ההכמה האלהית כחזקת הענין וכן ראויו למנוע מהם ביחוד משלי הנבואה אבל צריך להקד לקטנים ולחסם

אמרו

שאפילו למי שמחיל בעיון וכול למד לו פי' הנבואה ולמי זאת הנוסחה יסול אבל צריך טוב: ג עד שיגיע לקבל תועלת בהם. שאלו המזונות הם רעים לנער עד שיגדל שאז יקבל תועלת במזונות הם: ד לא אל אמתת היותו. שהתורה הספיקה ככל ציור שיישיר השכל אל מציאותו ה"א א"ע שלא ישייר הציור הסוף אל אמתת מהותו כי הם מחלטים לו יח' נשמות כפי פטי' הכמוסים: ה וכן יציר הענינים.

למקצרים כפי שער השגתם. ומי שיראה שלם בשכל חזונו לזאת המדרגה ר"ל מדרגת העיון המופתי ועלה מעט מעט ראשון ראשון עד שיגיע אל שלמותו כי אם הנבואה לא לבד יתחדש לו כלכלו האמונות אבל בטול לגמרי, והביא הרב חזק על זה מי שיוון הנער היולד בלחם חמה וכשר השמם ושקית היין שהוא ימיתנו בלי ספק לא שאלו המזונות רעים בלתי טובעיים וכן נבדד בהכמת האלהות ובסתרי התורה: ואמרו ולזה הספיקה עמהם הקבלה בכל ענין אמתי שאמתתו נבחרת וכל ציור מה שיישיר השכל אל מציאותו לא על אמתת מהותו. הרצון כי הכתובים יאמרו עין ה' און ה' וכן הדומה לזה, להישייר שהוא משיג לא להישייר אך הוא כשקטו: ואמרו כי בשני הקנאים האלה חכם היותו חכם בלתי שעלו בידו ההכמות, לא שידע האמת המורה ר"ל תלמודה כי מאלה לא יקח הקדמות אבל ההכמות העיוניות הם אשר ילקח מהם הקדמות העיון, והקנאי השני שהיה מבין משכיל זך הטבע ויגיש בענין במעט רמו אחר שהציורו בסקרי תורה הוא אסור, כי אין לחלוק על הכוונה האלהית והוא ענין אמרו ומבין מדעתו: ואמרו והנה אבאר לך הטעם במנוע למד ההמון בלדרי העיון האמתי ומתחיל עמהם בענין, הרצון כי היות מניעת למוד סעיון בכריוי וגם צריד למנוע מתחיל עמהם

אברבנאל

למזונות ומס' לעצמות, ומס' אל תתחיל בללסות: כי כשיתחיל באלהיה לא יבד יתחדש לו כלכל באמונות. וזאת כפי' לאומי סיון ונשע אבל בטול לגמרי וזה סיון וזה שכירי חכמים זל' נאמר ונמס לנדרם: בדבריה תורה בלשון בני אדם. ר"ל בשמות מופתים ועל ז' כשאלו לטווח מוכנת להחיל גם ולגמד כספרים והנשים, ר"ל כי (בני אדם) [כספרים] ונבזים וחקילו לעיון חזוקה כלומר כשפטיהם, וכן כספיהם הם כספרים קטלים בדברים שזכרים אמתתם, וזה נמס שיעורו תורה מלכות סדירים נבאליים ונבזים, לא אל אמתת מהותו כמו שיראה אמתת סדרי סעיון והקנינים סבלתו: ובהיות האיש שלם ובמסור לו ר"ל. מולתו, לכל נומר שנמדדו אחר, ואם עמלו עלונום שיאמין בדברים כפי מה שסבול הכוח. אם במופת נמס שאפשר חזוקת ירמו לדברים בעולם: וכן יציר הענינים הרבה בר. והנה עתה אלו דמיונות מגלו אמתתם, עתה יצירם בלאתיותם: וזאת אצור לך הטעם במנוע למד ההמון. הטעם להם לא כלל סדרי דגני

קרקשש

(ג) וזאת הסבה בדבריה תורה בלשון בני אדם, היות הענין עמוק בתכלית העומק ולא יכלו ליציר הענינים ההם על אמתתם: (ג) ובכל ציור מה שיישיר השכל אל מציאותו, פי' כאלו תאמר במציאות השמם ושהוא משיג כל הענינים ושבנייה כמבויים ומשלים גמול רע לרעים לא שתהורה השתדלה בתודעת מהות השמ' והשאלו מסבן והגשמות אם בקופה כמו מציאות האלה והיותו בלתי גשם ובלתי מחשבל שכל זה יתבאר במופת ואם בטענות חזקות במה שראו יתבאר במופת כגון אמונה החדוש שיבאר בריאות וכן יציר הענינים אמר ודו להם דמיונות ומשלים כמו

השולם למשל הזה ענינים, סבלים כי אשר ידע לשחות יוציא פנינים מקרקע הים, ומי שישכח
 השחיה יצול, ולזה לא יבנים עצמו לשחות אלא מי שהרגיל בלמודה. הסבה השנית, קצור דעות
 האנשים כלם בתחלתם, וזה, כי האדם לא נתן לו שלמותו האחרון בתחלה, אבל השלמות בו בכה,
 והוא בתחלתו נעדר הפועל ההוא, ועיר פרא אדם יולד, ואין כל איש שיש לו דבר אחד בכה ראוי
 בהכרח שיצא הדבר ההוא אל הפועל, אבל אפשר שיצא על חסרונו, אם למנועים, אם למיעוט
 למוד במה שיוציא הכח ההוא אל הפועל. וכביאור אמר לא רבים יחכמו, ואז"ל ראיתי בני עליה
 והם מועטים, כי המונעים מן השלמות רבים, והמפרידים מסנה רבים, ומתי תמצא ההומנה השלימה
 והפנאי ללמוד מה שצריך ללמוד, עד שיצא מה שבאיש ההוא ככה אל הפועל. והסבה השלישית,
 איך ההצעות, ^ה כי לאדם בטבעו תאוה לבקשת התכליות, והרבה פעמים יכבד עליו ויניח ההצעות,
^א ודע שאילו היה האדם מניע אל אחת מן התכליות מבלתי הצעות הקדמות לה, לא היו הצעות,
 אבל היו מרדות ומותרים נמורים, וכל איש אפילו הפתי שבאנשים נשתערהו כמו שמעירים הישן,
 ותאמר לו, הלא תכסוף עתה לידיעת אלו השמים כמה מספרים ואיך תבנתם ומה יש בהם, ומה הם
 המלאכים, ואיך נברא העולם כלו, ומה תכליתו לפי סדורו קצתו עם קצתו, ומה היא הנפש, ואיך
 התחדשה בגוף, ^ב (ס) ונפש האדם תפרד, ^ג ואם תפרד איך תפרד, ^ד וכמה זה ואל מה זה, ומה
 שידומה לאלו החקירות, הוא יאמר לך כן בלא ספק, ויכנסו לידיעת אלה הדברים כפי אמתתם כוסף
 טבעי, אלא שהוא ירצה להניח הכוסף הזה ולהניע לידיעת כל זה בדבור אחד או שני דברים שתאמרו
 לו לכה, אלא שאתה אילו הטרחתו שיכבול עסקיו שבעת מן הזמן עד שיבין כל זה לא יעשה, אבל
 יספיק לו בדמיונים מכובדים תנוח דעתו עליהם, וימאס שיאמר לו שיש שם דבר צריך אל הקדמות
 רבות ואורך זמן בדרשה, ^ב ואתה יודע כי אלו העניינים נקשרים קצתם בקצתם, והוא שאין
 במציאה זולתי השם ויתברך ומעשיו כלם, והם כל מה שכללה אותו המציאה בלעדיו, ואין דרך להשיג
 אלא

שם טוב

אמר

תמצא. ר"ל החכמה האלוהית היא בשלמות: ה כי לאדם
 נכסבו. אין זה אורך ההצעות רק יספר רוע חכמה ב"א:
 ודע שאלו היה. נא לנאר שאלו ההצעות הם לריכות:
 ז ואם נפש האדם תפרד, ר"ל אם יסיו להם השלמות: ח ואלם
 תפרד אך כו'. ר"ל אך יהיה ההשלמות אם כולל אם חלקי:
 ט ובמה זה, ויבזוכ מה יניע ההשלמות: י ואל מה זה,
 לא זה תדבק הנפש אשר זו יהיה ההשלמות: כ ומה
 יודע, עכשו נא לנאר הכרח חיוב ידיעת ההצעות הקדמות

דעים וגלחניק, או בעבור עללה והוא חשוע למוד כמה שיוציא הכח ההוא אל הפועל: ה הסבה השלישית הדרך
 ההצעות, כי אע"פ שיש באלם בעטנו תאוה לבקש התכליות, הרבה פעמים יכבד עליו ויניח ההצעות, וזהו ההצעות
 הם הכרחיות להגיע אל התכליות ואם לא, היו ההצעות טרדות ומתקרים גדולים. וכל איש לפי הפתי אם מטרדים
 אותו כמו שמערורים הישן ואומרים הלא תכסוף לדעת אלו השמים כמה מספרים ואיך תבנתם ומה יש בהם אם יש
 בהם ריקות או מליו ואם יש להם נפש ומה הם השכלים הנגדלים ואיך נברא העולם כלו ומה תכליתו לפי סדור
 קצתו עם קצתו ומה היא הנפש אם היא כח בגוף או נבדלת מהגוף, ואלו התחדשה בגוף, ר"ל אם היא קדומה או
 מחודשה, ואם נפש האדם תפרד אחר המות: ואם תפרד איך תפרד, אם כל אחד מההצעות ישלחו אחד האחר המות או
 קצתם או הנשאר מכל האנשים הוא דבר אחד, ואם ישלחו אחר המות כמה זה יושט אם נחכמה אם נחמשה,
 ואם נשארם והכחות אשר קנו הנשמות אחר המות או תפסד זה ויעשה יותר נבדלת, ואל או זה דבר
 תדבק הנפש אם תדבק בשכל הפועל או בהש"י או לא זה וזה אלא השכל נגלגל ומה שדומה לאלו החקירות. הוא
 יאמר לך כן בלי ספק ויכסוף לידיעת אלו הדברים כפי אמתתם טעמי, כי כמו שאמר הפילוסוף כי כל
 האנשים שחוקקו לדעת טבעו כמו הכח הרואה לראות והאין לשמוע וכן שאר החושים אלא שהוא רוצה לנבוע
 בידיעת כל זה בדבור אחד ובשני דברים, ע"פ משל למדני תורש על רגל א' כי יקריב כוח כמו שיקריב כחפס ויבא
 כי כל האנשים מחוקקים להשיגם, ואם יאמרו להם שישגיגו בהשקלות ובעשות מלאכה כיום ובלילה לא יישר
 בעיניהם כ"ש החכמה אשר לא עמו ולא ראו שהיא הכרחית בהאחרות הנפש כמו הכסף והזהב הוא מחוייב
 להכין דברי הונק, ומה הפלגי כרח באחר אלא יספיק לו בדמיונים מכובדים תנוח דעתו עליהם כי אלן רוצ
 האנשים: ובכן אמרו והוא שאין במציאות זולת השם ומעשיו ולכן החכמה יהיה משגיג אלו הדברים והיא תכלית התכליות
 והם

קרקש

אברבנאל

ההסבה הג' (ס) ואם נפש האדם תפרד כו', שאין לה ספק
 אחרי שאינה נוק כמו שאמר הרמב"ם מירדקס
 הנשמות באלה נבלות, או ספק כל נשם נבדלת מהנשמות הנבילות.
 14
 [מורה נבוכים חלק ראשון פרק לד]

אפשר שיפסיק בהם המות והם בקצת ההצעות . ואילו לא נתן לנו דעת על צד הקבלה בשום פנים . ולא הישרונו אל דבר במשל , אלא שנחוייב בציור ² השלם בגדרים העצמיים , P וכהאמין כמה שירצה להאמין בו כמות , זה אי אפשר אלא אחר ההצעות הארוכות , היה מביא זה ⁷ למות רוב האנשים והם לא ידעו היש אלה בעולם או אין אלה , ⁸ כל שכן שחוייב לו דבר או ירוחק ממנו חסרון , ולא היה נגזל מזה המות אלא אחד מעיר ושנים סמשה , אמנם האחרים והם השורדים אשר ה' קורא , לא יתכן להם השלמות אשר הוא התכלית אלא אחר ההצעות . וכבר באר שלמה כי הצורך להצעות הכרחי , ושאי אפשר להגיע אל החכמה האמתית ¹¹ אלא אחר ההרגל , ¹² אמר אם קרה הברזל והוא לא פנים לקלל ³ והיילים ינבר ² ויתרון הכשר החכמה . ואמר שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך . ויש הנה הברח אחר ולדעת ולדעת ההצעות , וזה כי האדם יתחדשו לו ספקות רבות בעת הדרושה סהרה , ויבין ג"כ הקושיות במהרה , ר"ל סתויות מאמר מן המאמרים , כי זה כדמות סתירת הבנין , אמנם קיום הסאמרים והתיש הספקות , לא יתכן אלא בהקדמות רבות ויקחו מן ההצעות ההם , ויהיה המעיין מכלתי הצעה , כמי שילך על רגליו להגיע למקום , ונפל בדרכו כבור עמוק , שאין החכולה לו לצאת ממנו עד שימות , ואילו חסר ההליכה ועמד במקומו היה יותר ראוי לו . וכבר היטיב שלמה במשלי מאמריו בתאר עניני העצלים ועצלותם , והכל משל לעצלה סבקשת החכמה . ואמר בכוסף הבוסף לדעת התכליות , ולא ישחלז להבין ההצעות הסתעפות התכליות ההם , אבל יתואה לבד , אמר תאות עצת תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות , כל היום התאות תאות וצדיק יתן ולא יחשך , יאמר כי הסבה כהיוה תשווקתו ממיתה אותו שהוא לא ישתדל במה שיניח התשווקה ההיא , אבל ירבה תאוותו לא זולת זה , ויקה למה שאין כלי אצלו להגיע אליו . ואילו הניח התשווקה ההיא היה יותר טוב לו , והתבונן סוף המשל איך באר על תחלתו , באמרו , וצדיק יתן ולא

אמרו

שם טוב

צ השלם בגדרים העצמיים . נידועה המה : ק והאמין כמה שירצה וכו' . ר"ל נידועה אמתית : ר למות רוב האנשים , שישמו רוב האנשים ולא ידעו אם יש אלה בעולם או לא : ש כל שכן שחוייב לו , כל שכן שלא ידעו אותם האנשים אם ראו שחוייב לו יתענה דבר או יעולל ממנו דבר : ת אלה אחר ההרגל . ר"ל הרגל החכמות : א אומר אם קרה הברזל וכו' . ופי' הסוק לפי דעת הרב כך אם קרה הדוד פי הסבין שאינו חוסך במריפות וגם פני הסבין אינו מפורס מהחלודה : ב וחייילים ינבר , במהימה , כלומר היחך אפשר שינאח החיילים כזה הסבין הפתוח זה אי אפשר אבל צריך שיווקן הסבין ושיהיה נשח ושיהיה קלל כל אלו הפקוקין צריך לסבין המחולך קודם שיגבר החיילים : ג ויתרון הכשר חכמה . שהחכמה צריכה הכשרים רבים יותר והקדמות רבות קודם

ידעו היה אלוה בעולם או אין אלוה כ"ש שחוייב לו דבר או ירוחק ממנו חסרון , ולא היה נגזל מזה המות אלא אי תעיר ושנים ממשה , ולכן בא הקורה לת דעות אמתיות על דב הקבלה לכלל האנשים בין המנוייהם ההצעות בין לתעסקים בהצעות וילאו בין לאשר המות הפריד בנייהם בין לגרודים אשר השם קורא כי הכל תקין הקורה כמו שברר תורת ה' תמימה . מחכות פתי : ואמרו וכבר באר שלמה כי השרך להטעם הכרחי וכוה אמרו אם קרה הברזל והוא לא פנים לקלל ³ והיילים ינבר ² ויתרון הכשר החכמה . ואמר שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך . ויש הנה הברח אחר ולדעת ולדעת ההצעות , וזה כי האדם יתחדשו לו ספקות רבות בעת הדרושה במהרה ויבין ג"כ הקושיות במהרה . והרצן נזהר כי לאדם יתחדשו לו שני מיני ספקות , אי פסק על דבר השאלה , ואי על דבר הסמירה אשר ינפל הדבר וזה כדמות סתירת הבנין , אמנם קיום החמרים להסיר הספקות לא יתכן אלא בהקדמות רבות ויקחו מן ההצעות ההם , ויהיה המעיין מכלתי הצעות כמו שילך ברגליו להגיע למקום , ונפל בדרכו כבור עמוק שאין לו סתובלה לצאת ממנו עד שימות ואילו חסר ההליכה ועמד במקומו היה יותר טוב לו , והתבונן סוף המשל איך באר על תחלתו , באמרו , וצדיק יתן ולא

אברבנאל

ספקות ונדנס ומכונס : אם קרה הברזל והוא לא פנים לקלל וכו' . (קבלת י') ר"ל אם נגזל הברזל הוא קבס ולא יקלל הסבין , שם אי אפשר שחייילים ינבר כמות . זה נלתי ממנו , וכן הוא יתרון סביר ובגמ סתכמה , שם לא יעכא אדם הכפת (ר"ל סתכמה)

מריכות אל סתכמה , כמו מריכות לחיב , לא יוכל האדם להבין ולא יגבר חיייל הסכנה והסתכמה , וכן שם עלה וקבל מוסר למען תחכם כלתריות (משני י"ד) ש"ה סתכמה בסתכמה אחרת הסתכמה וכוה יאמרתי : ויש הנה הברח אחר ללמדנו בו . ר"ל שהאדם מנאח שלנו יסכן יעטם

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לד

ולא יחסך, ואין צדיק כנגד עצל אלא כפי מה שבאנרנהו, שהוא אומר שהצדיק בכני אדם הוא אשר יתן לכל דבר הקו, כלומר זמנו כולו לדרישה, ולא יבנע ממונו דבר לזולת זה. כאלו אמר, וצדיק יתן ימיו לחכמה ולא יחסך מהן, וְ רומה לאומרו אל תתן לגשים חילך. והוב החכמים, ר"ל המפורסמים בחכמה, ננועים כזה החולי, ר"ל בקשת התכליות, ולדבר בהם מכלתי עיני בהצעותיהם, וסרה מי שינע בו הסכלות, או בקשת השורה, שיגנה ההצעות ההם אשר הוא מקצר להשיגם או מתרשל לבקשם, וישתדל להראות שהם מויקות או בלתי מועילות, והאמת ה' עם ההשתכלות מכאור. והסבה הרביעית, ההכנות הטבעיות, וזה שכבר התבאר במפתח, כי מעלות המדות הם הצעות למעלות הרבריות, ואי אפשר היות דבריות אמתיות, ר"ל המושכלות שלמות, אלא לאיש מלומד המדות בעל נחת ישוע. ויש אנשים רבים שיש להם מתחילת הבריאה תכונה מנית, אי אפשר עמה שלמות בשום פנים, כפי שלבו הם סגור וחוץ מבעדו שהוא אינו נצול מן הכעס, ואפילו הרגיל עצמו הרגל גדול. וכפי שמצא הבריאים במנו הנה והם חזקות הבניין, ובישי הרוע מרבים להוליד הרוע, (ח) כי זה רחוק שיהיה ירא הטא ואפילו הרגיל עצמו בתכלית הרגל גדול. וכן תמצא מכני אדם אנשים בעלי קולות והסיה, ותנועותיהם נבהלות מאד בלתי מסודרות, ויורו על הפסד הרכבה רוע מצד (פ) אי אפשר שיפורש, ואלו לא יראה להם הבנה שלמה לעולם, וההשתכלות עמם כזה העניין שטות נמורה מן המשתדל, כי זאת החכמה כמו שידעת אינה חכמת הרפואות ולא חכמת תשובות, ואין כל אחד מובן לה מן הפנים אשר אמרנו ואי אפשר מכלתי הקדמת הצעת המדות הטובות, עד שירשוב האדם בתכלית היושר והשלמית, כי תועבת ה' לנו ואת ישרים סודו. ולזה רחקו לסדה לבחורים, וגם אי אפשר להם לקבלה, לרתחת טבעיהם וטרדת דעותיהם בשלכת הגיוול והצמידה, עד שתעדר השלכות היא המערבבת, ויהיה להם הנחת והישוע, ויבנעו לבותם ויענינו מצד המצ, ואז יעלו עצמם לזאת המדרגה והיא השנתו יתברך, ר"ל החכמה

שם טוב

אמר

שינה האדם לדעת אחתה. ד רומה לאומרו אל תתן לגשים חילך. ר"ל שמתן צוה המקום ר"ל המורה, ר"ל לא מחמיר לתת כחך לגשים, וכן אומר וצדיק חונן ונותן. ר"ל ימחיר ימיו לחכמה: ה' עם ההשתכלות מנכור. ר"ל שצריך הקדמות טעה לחכמה האלהים: ו אי אפשר שיפגש. ר"ל אי אפשר לבעלי המדות האלו שיופגשו בהם מרוע מדומיהם הממטביים בהם. מירוש אחר אי אפשר שיופגש בדבור בלשון רוע מנג מה

ויחמדו להם ספקות וקויות לא יוכלו להתירם ונטארו ככהלה וכדעות מוויפות וזו היה עוב להם שלא יתחילו בעיון כי טוב רש הולך כחמו מעקש דרכים והוא כסול: והכט אל מאמר ברב באומרו רוב החכמים המפורסמים רבחה ננועים כזה החולי, ר"ל בקשת התכליות ולדבר בהם בלי עיון והצעה כי יחשבו כי מה שירעו לעיון צעמקה של הלכה ויכלו לדעת כל דבר והם כזה בתכלית הסכלות והערון, והנה בזאת העסק השלישית כלל דברים כפלאים וירמוז אל גדולי הערך המחמד הר סיני: והסבה ה'

הכנות הטבעיות, וזה כי כבר יתבאר במופת כי מעלות המדות הם הצעות למעלות הדבריות למה שא"ל היות הדבריות אמתיות והיות לאדם הנאות הנשמיות ותשוקות דמיונות כי אלו הדברים משליכים האדם מנית העיון, כמו שגורש אדם מנג'ע צענור אלו השני דברים. והנה הכנות הטבעיות קודמות למעלות המדות ומעלות המדות שכליות, ואף כי האדם לדעת הדברים האלהיים צריך שיהיה לו הכנה טבעית ר"ל שיהיה בעל יצירה חשוכה אשר אי"ל לאדם להשיגה בתעלות המדות וב"ש כי מעלות המדות צריכה ג"כ להכנה השכלית אף שיהיה האדם מוכן בטבע, והרעון כזה כי מי שהוא בעל מדות טובות ואינו מוכן בטבע ללמוד אין ראוי ללמוד ומי שהוא מוכן בטבע ללמוד ואינו בעל מדות אין ראוי ללמוד, כ"ש כי המדות יגנוחו באנשים מלד והנה הטבעיות שיש להם, וזה אמרו כי א"ל להיות וכו' אלא לאיש מלומד המדות מלד. ויש אנשים רבים שיש להם מתחילת הבריאה חכמה מנית א"ל עמה שלמות בשום פנים, הנה כזה כורה הרב כי כבר ימלאו אנשים שהם בטבע רעים, והסבה כזה כי כמו שימלאו אנשים נכראו חסרי היצירה מן נתלאו רבים שא"ל שיהיו בעלי מדות אפי' הרגילו עצמם בתכלית ההרגל, ועב"ו הרעות נחמנה לכל האנשים אלא לחים אחד רעוע מהמין, והכן זה כי הוא יולד מספק עצום. והנה הורה הרב כזה על כי לתוננים יש להם מחוץ שולח בעלמות המעלות והחכמות: והכן אמרו כי זאת החכמה ר"ל החכמה האלהית וידעת שקרו תורה כמו שידעת אינה החמת רפואות ולא חכמת התעבורת אשר כל אלו החכמות כל האנשים מוכנים להם ויוכלו להשיגם מה, והנה זאת החכמה ירחקו ללמדה לכחורים צענור מישט המדות הטובות וגם כי אפשר לקבל לתחית טבעיהם וטרדת

אברבנאל

קדוש

סברה רביעית (ח) כי זה רחוק שיהיה ירא הטא, כלומר שלא יהיה מתחם כזה הרעם והסודר לו. אבל ברבר האסור לו כמו העריות אם אי אפשר לו בשום פנים שיוכל למכור עצמו מלהטות בהם ארץ יענש לפי דין חורנתו השוטף כל הארץ לא יעשה משפט, אכן יש לנו לומר שכידור לבחון יגרו ולחשוב מן אמור לו אם הוא אדם ירא שמים ובמותר לו ילך אחר תאות

ועשה הקויות, אלא בסתור והתעבת לא יוכל למלוז לו אם עם הסקדמות והצעות אשר ללמוד: רומה לאסור אל תתן לגשים חילך (משלם) ר"ל שמתנים שובר נפשו (שם כ"א כ"ו) וצדיק יתן ולא יחסך מסס הזמן סגולו, ושבו על דרך אל חזן לגשים חילך סקלען בו על הסתמה לך על כתיבה:

צרו: (ט) אי אפשר שיפורש, כלומר אי אפשר לברר רעו מוגם רובו קלקולם.

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לד

החכמה האלהית, הסכונה במעשה מרכבה. אמר, קרוב ה' לנשברי לב, ואמר, מרום וקדוש אשכן ואת דבא ושפל רוח וכו', ולזה אמרו בתלמוד על אמרום מוסרים לו ראשי פרקים, אמרו אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין והוא שלנו רואג בקרבו. והכונה בזה העונה וההבנעה ויראת המא ובה מחובר אל החכמה. ושם נאמר, אין מוסרים סתרי תורה אלא ליועץ וחכם חרשים ונבון לחש. ואלו דברים אי אפשר בהם סבלתי והכנה טובעת, הלא תדע כי יש סבני אדם מי שהוא חלוש העצה מאד, אע"פ שהוא המבין שבאנשים, ומהם מי שיש לו עצה נכונה וטובו הנדנה כדברים הצריכים לסדר בני אדם ולדעותם, והוא הנקרא יועץ, אלא שהוא לא יבין מושכל, אע"פ שהוא קרוב למושכלים הראשונים, אבל הוא סכל מאד אין תחבולה עמו. למה זה סחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, וסן האנשים מי שהוא נבון וך כמבע יכול להעלים עניינים כלשון קצר וסתוקן, והוא אשר יקרא נבון לחש, אלא שהוא לא התעסק ולא הגיעו לו חכמות. ואשר עלו כידו החכמות בפעל, הוא הנקרא חכם חרשים, אמרו כיון שמדברי נעשו הכל כחרשים. והתבונן איך התנו כספריהם שלמות האיש בהנהגות המדיניות, ובחכמות העיוניות, עם זכות טבע והכנה, וטוב ספור הרברים, להודיע העניינים מרכמות, ואו מוסרין לו סתרי תורה. ושם נאמר, אמר ליה רבי יוחנן לני אלעזר תא ואנמרך מעשה מרכבה, אמר ליה אבתי לא קשאי, ורצה לומר לא יקנתי, ועד עתה אני מוצא רתיחת טבע והמית הנערות. ראה איך התנו השנים עוד מחובר אל המעלות הטובות ההם, ואיך אפשר עם זה להכניס אדם באלו העניינים המון העם טף ונשים. והסבה החמישית, העסק בצרכי הגופות אשר הם השלמות הראשון, וכלבר אם יחובר אליהם העסק באשה וכבנים, כל שכן אם יחובר לזה בקשת מותרו המחיה שהם טבע חוק כפי המדות והמנהגים הרעים, שאפילו האדם השלם כמו שזכרנו, כשידורו עסקיו באלו הדברים הצריכים וכל שכן שאינם צריכים, ותגדל השוקותו אליהם, יחלשו תשוקותיו ועיונותו וישתקעו, ויהיה בקשו אליהם בהפסק ורפיון ומיעוט השנחה, ולא ישיג מה שבחוו להשיג, או ישיג השגה מבלבלת מעורבת מן ההשגה והקצור. ולפי אלו הסבות היו אלו העניינים נאותים מאד ביחודי סגולה לא בהמון, ולזה יעלמו מן המחל, ויסנע מהתעסק בהם מי שאינו ראוי להם, כמו שימנע הנער הקטן מלקחת המזונות העבים ומנשוא המשקלים:

פרק

שם שוב

אפרי

דפוקיכם וכו': הסבה החמישית העסק בצרכי הגופות אשר הם שלמות הראשון, והוא צורך המחיה והכלכלה והמלנוס והדירה וכל שכן אם יחובר לזה העסק בנשים וכבנים כר' יעקב הולד להתעסק בצרכיהם וימנע בעבור זה לעיין ולדע קצו, וכ"ש אם יחובר לזה בקשת המותרות שיחיו לו לזנדות כפי חובב שאפי' האדם השלם שזכרנו עסקיו באלו הדברים הצריכים כ"ש שאינם צריכים וכו' ויחלשו תשוקותיו המותרות וישתקעו: ויהיה בקשתו להם בהפסק ורפיון, ר"ל מוחסן ויחיה וכשיעיון לא ישיגו ככל טוונתו אבל ישיגו במיעוט השנחה ולא ישיג מה שצכתו להשיג ואם ישיג ישיג השגה מבלבלת ומקוצרת. ולפי אלו הסבות כלם היו העניינים האלהיים נאותים ביחודי הסגולות מחד ולא כהמון ולכן יעלמו מן המחל וימנע מהתעסק בהם מי שאינו ראוי להם כמו שימנע הנער הקטן מלקחת המזונות העבים ומנשוא המשקלים:

פרק

האיש לרבו מלריו הרעים: וזו נכללה אם יחובר. ר"ל ביחוד אם יחובר אליהם וכו': ח כפי המדות. ר"ל מזד מגז האיש הפקע: מ והמנהגים הרעים. ר"ל זה הוא כפי המדינה אשר הוא שוכן בה לא מזד עמו: ו לפי אלו הסבות. ר"ל מזד כל אלו הסבות החמש או מזד אחת מהן היתה החכמה הזאת נאותה ליחודי סגולה. ויש לעיין למה לא נבד הבד הסבה הששית מאלהם כפי מה שהיא אהבה הגוה ככלל אלו הסבות ויהיו שם סבות המונעות הלמוד לפעם באלהיות, גם יש להקשות למה לא עשה סבה אחרת מאהבה הסגול והמנוג. ור"ל כי המורה לא הזכיר באלו הסבות אלא כמה שהם מיוחד למחמה האלהים ולא ישתמשו באלו ההמש סבות חכמה משאר החכמות רק חכמה האלהית, עוד יש לתרץ שכל אלו החלוקות כוללות כסבה הרביעית ר"ל מעלות המדות ומי שיחיו לו מעלות המדות לא יבקש הרעות והגלות וגם לא יבשל בהדגל ובמסג אס כן אלו החלוקות כוללות כסבה הרביעית. והה ספק רומ למעמד הנבחר במלמד ויהי ציוס השלישי כהיות הנבד ויהי קולות וברקים וענן כדד על ההר וקול שופר מוק מחד

ויחיד כל העם אשר בנתה ובר סיני ענן כולו, ר"ל ויהי ציוס השלישי ויהי צפת למד החכמה האלהית כנבד רזיה לומר בימי המערות ויהי קולות ר"ל חורך הסגולות שהוא השלישי והמרו וברקים רמו לדקות המנוג ולקושי פתקו שהיא הסבה הראשונה, ואומר וענן כדד על ההר רומ לקיוור המניג. ומה שמלמד על ההר, רזיה לומר האל שהוא משכן המוח שהיא הסבה הששית, ואמר קול המורר רמו למכה חמישית שהוא העסק בצרכי הנשמים, ואומר שופר נגור מחמי שפר שהנוק נגור מחייהם, ואמר ויחיד כל העם ר"ל ששתי אלו הסבות נמנעת למד וזח החכמה להמון ואמר ויהי סיני רמו למכה רביעית שהוא הכנות סכפיות, ואמר ויהי רמו לראש, ואמר כען כלו רמו לנפוש החמר, ואמר אשר יד וכו' ר"ל שיד השכל האמטי, כזה המוח הפכעני, וכל אלו הפרקים הקדומים לזה ר"ל לא יגר לצי ל"ד הם הזעה לעיין המתעד הנבחר כמו שזכרנו. והכפסי אשר שללו הפרקים הם הזעה לרק פרס והוא שיש לסכל האמטי נגול ולכן לא היה אפשר למרע"ה השגת המוחו ימנע, ובראשון נבון:

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לה

פרק לה לא תחשוב כי כל מה שהצעננו באלו הפרקים הקודמים, * מגדולת הדבר והמתרו, ורוחק השגתו, והיותו נסמך מן ההמון, שהרחקת ההנשמה והרחקת ההפעלות נכנסת בזה, אינו כן, אבל כמו שצריך שיתפשט בהמון ויחנכו הנערים על שהשם יתברך אחד ואיך צריך שיעבוד וזולתו, כן צריך שיסמך להם על דרך קבלת שהשם אינו נוף ואין דמיון בינו ובין בראוי כלל בדבר מן הדברים, ^ב ואין מציאותו כמציאותם, ^ג ולא חיוו כרמות היו החי, ^ד ולא חכמתו כרמות חכמת מי שיש לו מהם חכמה, ושארן החלוק בינו ובנינם כרב ובמעט לבד, אבל בסין המציאה, ר"ל שצריך ליישב לכל, שאין חכמתו וחכמתו או יכולתו ויכלתו מתחלפים ברב ובמעט ובחוק ובחלוש ומה שדומה לזה. (ה) כי החוק והחלוש מתדמים בסין בהברח, ויקבצם גדר אחד. וכן כל ערך, אמנם יהיה בין שני הדברים תחת מין אחד, כבר התבאר זה ג"כ בחכמות הטבעיות. אבל כל מה שיערך אליו יתעלה נבדל מתארנו מכל צד עד שלא יקבצם גדר כלל. וכן מציאותו ומציאות זולתו אמנם יאמר עליה מציאות בהישתתף השם כמו שאבאר, וזה השיעור יסיק לכתנים ולהמון כישוב דעותיהם, שיש נמצא שלם בלתי נשם ולא כח בנשם הוא האלוה לא ישגורו מין במוני החסרון, ולזה לא ישגורו ההפעלות כלל. (ו) אמנם ^ה הדברים בתארים, ואיך ירוחקו ממנו ומה ענין ^ו התארים המיוחסים

שם טוב

אשרי

פרק לה כזה הפרק המיוחס במוחלט לגדר ההמון עליה ההנשמה כי זה המכון הראשון, ולזה נקרא שם הספר מורה, כי החכמים הראשונים היו מחמירים וזו אחר שאין ראוי לומר להמון שאינו נשם כי יוכלו המציאות אלם וכן אין ראוי לומר שהוא נשם כי יאמר מין לאחת אבל יאמר כי היא אור בלחם ונהורא עמייה שריה: א מגדולת הדבר שיש בו חכמה האלוהית: ב ואין מציאותו. ר"ל כי מציאותו יח' הוא מהותו, ומציאותו מחוייבת ומציאות זולתו אפשרית בלתי הפסוק: ג ולא חיוו. ר"ל כי יאמר לו יח' מי חזק שמשינו עלמו ולא יאמר מי חזק היווה נשם נון מרגיש: ד ולא חסרון. ר"ל כי חכמתו יתעלה מחוייבת והיא סבת הנחלאת וחכמתו אפשרית והיא נקנית מהנחלאת: ה הדברים בתארים. ר"ל בתארים עלמייס לו יתעלה: ו התארים המיוחסים

פרק לה לא תחשוב כי כל מה שהצענו באלו הפרקים וכו', אמרו המפרשים כי כזה הפרק המיוחס הרב במוחלט לגדר ההמון שגילת ההנשמה ומשיגיה וזו היא הכוונה הראשונה מזה הספר ולזה זה לא יוחלט עליו שם המורה, ורבים מהפילוסופים יאמרו זה למה שהמון יתחנכו כי מי שאינו נשם אינו נחלף, אמנם החכם י' רש"י אמר כי אין ראוי לומר שאינו נשם כי יוכלו מציאותו אלם, ואין ראוי לומר שהוא נשם שהוא חלוק האמת, אבל ראוי שנכחד היותר נכבד משיגיה השם, ושנאמר שהוא אור, כי נחלט אורה תאמנות ההנשמה ויהיה אלם ונכבד שנחלף, עם שיהיה זה מן הדקדק שכתו שהגוונים כלם נפועל והאור הוא סבת ראותו אורם כן האל סבת הנחלאת כלם. והחכם ר' משה הגדול שכן זה הדעת ואמר עליו שהוא מאמר נמרץ כי הכתוב אמר ונהורא עמייה שרא:

אמר שם טוב כבר ידעת כי הפרקים שעברו כלם הוא ואחדותו והרחקת הנשמות שהם הדרושים יוקרים לכן חזר הדבר זה הפרק אחרי אלו הפרקים שעברו, ודע והכן כי בהאמת שהם עונו נשם אינו כל אלה חזון משכיל ויודע לטוב כל מקרי החכמה האלוהית, ומו שאלו הפרקים נשם או כח בנשם לא לבד הוא כופר בהשגת אהל אין לו פתח לדעת שום דבר נחמה האלוהית כלל ולא יוכל ג"כ לדעת נחמה הנפש ובחמלתה ובחדירת מציאותה, וכדי להעלותו מכור הסכלים אמר הכתוב המקודש ושמתם לנפשתיכם כי לא ראייתם כל תמונה, ולהסיר זה השגשג הגדול כאלו כל עיוני ע"ז, ונקרא חובי ושוגא העובד ע"ז למה שיאמין שהשג"ת הוא נשם מביא לחשוב אחר כך בע"ז והוא יסוד שהכל תלוי בו, ולכן החילוק ואמר לא תחשוב שכל מה שהצענו באלו הפרקים הקודמים כו': ואמרו מגדולת הדבר, ר"ל החכמה האלוהית שהוא גדולת ויקרת ערך. והספרו, ר"ל כי אין ראוי לגדר סודותיה וכו' היא קשה להשיגה, וזה אמרו ורוחק השגתה לחכמים וליודעים אם חזק עומק המושג וקודר האשג ואורך ההלכות הוא חרקה חזק, וגם כפי ההכנות הטבעיות וההתעסקות כהגלי העולם אשר הם רכבי הנוף והאפשר להשיגו הוא נמנע בחן ההמון, אבל הרחקת הגשמות והרחקת ההפעלות הנכללים בזה אינו כן הרחק הגשמות ממה שאמר לא שנינו, ואם יש סתוים מורים על הגשמות ועל הפעלות ראוי שיוחקו אחר שהפועל הורה על בטולם, ויפורשו הכתובים כדי שתחזיקו האמת שהם אינו נשם ואינו נעל בפעולות: ואמרו ואין דמיון בינו ובין בראוי למה שהש"י עלת העלות וכל הדברים עלולים ממנו, ואין מציאותו כמציאותו כי הוא יח' מחוייב המציאות ומציאותו ותוכו א' ומציאות זולתו בלתי המבור, ולא חיוו כרמות חיו החי, כי הוא מי חזק שהוא משכיל עלמו, וזויה הכ"ח הם חזק היווה נשם נון מרגיש, ולא חכמתו כרמות חכמה מי שיש לו חכמה, כי חכמתו הוא קנייה מעצמו וכל חכמת זולתו קנייה ממנו: וראוי לישב לכל שאין יחס בינו ובין בראוי כלל וזה

למה

קרישקש

פרק לה (ה) כי החוק והחלוש מתדמים בסין בהברח ויקבצם גדר אחד, החוק והחלוש הוא מין אחד במוני האיות והוא או כח טבעי או לא כח טבעי, והנה גם ממאמר המצטרף שהחוק נאמר בעיקר אל החלוש והחוק הוא חלוש בערך שלשלת סמנו בחוק וכן החלוש הוא חזק בעיקר אל שלשלת סמנו בחלוש. וזו מתדמים בזה הערך ואם אין יקבצם גדר אחד: (ג) אמנם הדברים בתארים אשר יתואר בהם השם יתעלה אשר מהם עשבים כמו החי ומהם קמריים כמו חכם יכול שהיחלית סתרה וכן הירריים סקרים בט, ומה ענין התארים המיוחסים לו אשר מהם תארו פעולות כמו חזון ורוחם ומהם תארו שלמות בט חכם יכל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק לה לו

המיוחסים לו, וכן הדברים בכריאתו מה שבראו, וכן נתאר הנהגתו לעולם, ואין השגחתו בזמנו וענין רצונו והשגתו וידיעתו בכל מה שידעוהו, וכן ענין הנבואה, ואין הם מעלותיה, (ג) ומה ענין שמותיו המורים על אחד, וואם הם שמות רבים, אלו כלם עניינים עמוקים, והם סתרי תורה באמת, והם המדות אשר יזכרו בספרי הנביאים תדיר ובדבריו ר"ל, ואילו הם הדברים אשר אין צריך לדבר בהם אלא כראשי הפרקים כמו שזכרנו, ועם 'האיש הסתואר גם כן. אמנם הרחקת ההגשמה והסרת הדמוי וההפעלות שהם, הוא ענין שראוי לראות לכל אדם כפי מה שהוא, ולסרו בקבלה לקטנים ולגדלים ולחסרי השכל, כמו שימסרו להם שהאור אחד ושהוא קדמון ושלא יעבוד זולתו, כי אין יחדו כן אם בהסרת הגשמות, כי הנשם אינו אחד אבל מורכב מחומר וצורה שנים בגדר, והוא ג' סתחלק מקבל החלוקה, ובשיקבלו זה ויזגלוו עליו, ויתבלבלו בכתבי ספרי הנביאים יבואר להם עניינם ויפירושו להם ראשון ראשון, ויעירו אותם על שתוף השמות והשאלותיהם, אשר כלל אותם זה המאמר, עד שתורה אמתת האמונה באחדות השם וכהאמין ספרי הנביאים אמונה שלמה בידם, ומי שיקצר שכלו להבין פירושי הפסוקים (ד) והבנת השווי כשם עם ההתהלפות בענין, יאמר לו שזה הפסוק פירושו מוכן לחכמים, אבל אתה הוי יודע שהשי"ת אינו גוף ולא יתפעל, כי ההפעלות שנוי והוא יתעלה לא ישגהו שנוי, ולא ידמה דבר מכל מה שזולתו, ולא יבצעהו עם דבר מה שנוי הגדרים כלל, ושרבר הנבואה אמת, ויש לו פירוש שפסדו עמו על זה הישעוור, ואין צריך שתתיישב דעת אדם על אמונת הגשמה אליו אמונת משת מעשית הנשמים, כמו שאין צריך שתתיישב על אמונת העדר האלוה או השתוף אליו או אבודת זולתו:

פרק לו הגה אבאר לך דכדברי כתארים, על אי זה צד יאמר כי הבורא ירצה לו הדבר הפלוני או יכעסהו ויקציפהו, **א** אשר כענין ההוא יאמר באישים סבני אדם, כי השם רצה אותם, או כעס עליהם, או קצף עליהם. ואין זה הענין כוונת זה הפרק, אבל כוונתו מה שאוסר בו. דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, **ב** לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא כע"ז לבד, ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא ענין

שם טוב

אפרי

המיוחסים לו. וחס חלוי השלילות והפעלות: ז כן הדברים נכריחתו וכו', חן נדנלו כל הנמלכות ממנו ית' והם עניי משפט כראשית: ח נבחר שהנמו. ר"ל איכות השתלשלות המלכות ממנו יתעלה: ט וחס הם שמות רבים. ר"ל שא"ש ששמות רבים הם מורים על אחד נמוד: י האיש המסואר. ר"ל נכון לשם וחכם: כ וכשיקבלו זה. ר"ל וכשיקבלו הקטינים והגשים והאזן הם הענין ויוגזלו וכו': ל ויעירו אותם. ר"ל סגרי הנביאים:

פרק לו א אהר עניין ההוא יחמר וכו'. ר"ל שהוא יבחר שהחכמה היא הנבונה אללו ית' והסקלות

הוא הנקצפת ממנו ית', לכן יתקד מזה שמי שיהיה חכם יהיה אלוכו ומי שיהיה סכל הוא הנקצף, וזהו אמרו ולוין זה כיום שטקנ בי כפי החכמה והסקלות היתה הקצרה וכדמותן וכמו שיבאר זה בס' ל"ד מזה החלק: ב לא תמצא לשון חרון אף אלא כע"ז בלבד. רבים תמחו על הכר אף תמר זה שפרי חנו מוצאים על משה בעיני הסנה ויחר אף ה' כחשה וכן

לנו

אברבנאל

קרקש

פרק לו הגה אבאר לך. כבר זכרנו לך שפרק כזה שהמו ית' כד נבאר כחם לך האדם לבחון כהשגה מהשגות ית' לחיי סיינו עין יחיד פליי מהע"ז, ובאלו היה השלום שיהיה לך ול"ס קיודמים. וכ"כ יסוי ר"ן הכר לנלך ענין כהשגה הנאמרת כ"כ, הקדים לומר שבדברו נבארים יבאר על אי זה ד' יחמר שפתי יחלו בדבר הכלוני או יכעסו ויקצפו, ר"ל שהחכמה היא סבלייה אללו והסקלות והקטנים ויכעסו כמו שב"ב נ"ד. וזאת עוד אהי בענין ההוא יחמר בחישים ממני אדם, יחמר שלמות החכמה גליית אללו ית' והסקלות נעטג ואלה לפיניו היה כפסוק יחזק ענין שיש"ו יחזק ית' ב"ה חמישים, והוא אוריית החכמה, וזה כעס עוליס וחס המרוחץ ממש. ועוד הדורות כזה שאלו פענין ה' וזה לכוידע כהכסף הנה, וזהו עכ"ל

ספרי קדש לא תמלא חרון אף ואלה ענין כעס וקנאה כע"ז. אללו כע"ז בלבד, וכ"כ צ"ל נחמה"ס הוא מלאד ומעורר ענין הארששים כלם וזוא שמואלו חרון אף שלא כל על ע"ז חס כחשה אחר ויחר אף ה' כע"ז (ממות ד' ית'), וזה (באינין ובגמרים) ויחר אף ה' כן וילך, וזאת ויחרי אפי (שמות כ"ז כ"ג) ויחי בשמים אלמנות ובענין יחמוס. ונבואו (מ"ג א') אמר תהי אפי כן וכפי רעיון. וכבר הסביל ו' כפי ויחרי האשדו יחמם אל המאמרם האלו עמן ע"ז כהיותם נעטע על דעות ופסדות נחלים בו יתקדן, ודבריו כהי ככל מהם מעשה מעתה, וזהו למי שיש

מדרי

מורה נבוכים חלק ראשון פרק למ

בשארית כך וכך, מהשכרת סרה, והוא שם העצה, כל שארית ישראל לב אחד להמליך את דוד, כלומר על עצה אחת, וכן אמרו ואוילים בחסר לב וימותו, כלומר בחסרון עצה, וכן אמרו לא יחרף לבבי סימי, עניינו לא תטה עצתי מזה הענין, כי ראש הדברים בצדקתי החזקתי ולא ארפה ולא יחרף לבבי סימי, ומענין יחרף אצלי, אמרו שפחה נחרפת לאיש, דומה לערכי כלומר מנחרפה, רוצים בה נופה מננין העבדות לקניין האישות. והוא שם הרצון, ונתתי לכם רעים לבבי, היש את לבבך ישר כאשר עם לבבי, כלומר רצונך ביושר כרצוני. וכבר הושאל לבוא לפי זה הענין, כאשר כלבבי ובנפשי יעשה, עניינו יעשה כפי רצוני, והיו עיני ולבי שם כל הימים, השנתתי ורצוני. והוא שם השכל, ואיש נבוב ילבב, כלומר ישלבי, וכן לב חכם לימוני, שכלו בעיניו השלטים, וזה הרבה. ולפי זה הענין הושאל לשם בכל מקום, ר"ל שהוא מורה על השכל, ואלא היו שהוא מורה על הרצון, כל מקום כפי ענינו, וכן השמות א"ל לבבך, ולא ישיב אל לבי, וכל מה שדומה לו כולו בחינת שכל, כמו שאמר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, ד' כמו אתה הראת לדעת, אמנם באמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שירושו אצלי ה' בכל כחות לבך, כלומר כחות

כחות

שם שוב

אשרי

ב ומתי לכה רעים לבבי, ר"ל זה חסיה כי זה הפסוק אשר ית' והיו לו לערבו עם מה שהביא לתסס ממנו באשרי וכבר הושאל לו ית': ג אלה הור שהוא מורה וכו', ר"ל שם לו זרות עם על הפסוקים שכלו בענין רעיוס ליהוים עמיס, ומה הענין והמשכ אל לבו כמו שפיר דפי' כ"ס: ד' כמו אתה הור לעם. ר"ל כמו שפיר הרכל לדעת ר"ל בחינת שכל כך אשר לב לדעת ר"ל בחינת שכלית: ה' בכל כחות לבבך. ר"ל הניחו לערס כך ולא פירו מנחמה

מורים על רצון: ו אחריו וזהכתי את ה' אלהיך בכל לבבך, אין הכוונה כי שפחה שכלית כי אין זו חלקים על שיהיה לו כל לבן סי' הרב בכל לבבך הוא בכל כחות הגוף כלס, ואמנם יוחסם ללב לאח שהוא החלה ראשונה בחי וממנו יצאו כל פעולות הגוף, ונ"כ אין הרצון שיהיה כל כחות בגוף את הש"י, כי מי שאין לו השגה שכלית אוך אפשר שיהיה את השם, לכן והיה

אברנאל

נאמס דברים, ולפי שדברים המשיגים המלא ראשונה המחשבה, ואר"כ הרצון כנחית עשיות זכר כלם, ואחרים הביא שחוק השכל והולכו כלם כדי לבס פסוק וזהכתי את ה' אלהיך בכל לבבך, כמו שאמרו ויבדלו: ומה ש' האלוהים א"י. והביא הרב בענין המחשבה כל לבו פ"ק כלבבך שם ר"ש שם מל מרכבה (מנכ"ב ב' י"ז) והוא שאלו (ז"ל משלתי) אלשע לבתי כלבבך כך אחרי ענין משל מחו. ויהיה שירש כחמו לדעם ברב נחמיה כאלו אמר כניתי המחשבה חזו כחבאר כלכתי אתה אחרי ענין אל כך לבי ומחשבותי אחריך. ולא הייתי נחמתיני עם שך כלבבך הר"ש שם מל מרכבה. והיה כניתי הרב ג"כ שחוק עם שם כי היות אלבבך לרעם ספוקים שביטו על הרצון או על השכל, לפי ששני שם שוקיני דברים המשיגים אחרי המחשבה המלא השגה והרצון. וגם כדי לבלול בסוקו בכל לבבך, וגם שפחה הרב ספוקים יוכיחו שיכוונת בעלם, ובאשר ואלוים נחבר לב וימותו, למע שהיול הוא נעדר הטעם ואינו נעדר הרצון, גם לא יאמר על נעדר השכל. וכן לא יתקן לבני מימי רחם הרב לרשום על הטעם משלתי רחם ספוקים השכל ונחמתיני שוקיני מחשבותי רחם אל הרשום ספוקים או יתקן לבני מימי, ונחמתיני היות דומה לבני, וגוף על טעם ספוקים, ולפי אשר הרב כי רחם ספוקים בלתי מחשבותי שיהיו כוחם מהחלה ספוקים. ולפי שלא יקום לרשום אחרי יתקן כללו היא מורה על הפעולה נחמתיני, רחם ומענין יתקן אליו וכו'. ואחרי זה שיהיו ספוקים אחרי הרצון, והיה ונחמתיני לבס רועים כלני, ואין אליו שם עניניו כי אם שפחה כל הפעולות נכסוק שפחה שפחה מוחם כלם. ואחרי כניתי שחוק החתרון מענין שכל: והנה לא כניתי את ה' ספוקים ספוקים מהל' ית' לפי שפסוקים לים ספוקים שוכר נענין הרצון כלבבך נכניתי ונכנסתי עינא (משל' א"י ב' י"ג) והיו וזכי שם על הימים (מלכים א' ע' ג') כי כולו כניתי שם נחמתיני אל לבו שהוא נחמתיני על הרצון, ומה שפחה כל הפעולות ר"ל שפחה מורה על השגה שכלי חלף הוא שהוא מורה על לבו כלומר שכל ספוקים שפחה ואחרים על השכל, אלה פסוקי הא שוכר שפחה כיש הוא והמשכ אל לבו שהוא נחמתיני על הרצון, ומה שפסוקים כלם יאמר על השכל ובוהו הספוקים באי שפחה ולפי שהוא נחמתיני ספוקים שוכר לא שפחה הרב עוד: ובאמנם שם שפחה הרב עוד וכן והשגת אל לבבך, הוא הקדמה לפי וזהכתי את ה' אלהיך בכל לבבך, שם

מגרה נבוכים חלק ראשון פרק לט ז

כחות הגוף כלם, (ה) כי התחלות הכל מן הלב, והעניין שתשים תכלית פעולתך כלם השגתו כמו שבארנו בפירוש המשנה ובמשנה תורה:

פרק מ (ה) רוח שם משתתף, הוא שם האויר כלומר יסוד אחד מארבעה היסודות, ורוח אלהים מרחפת. ^א והוא גם כן שם הרוח המנשבת, ורוח הקדים נשא את הארבה,

רוח ים, וזה הרבה. והוא גם כן שם הרוח החיונית, רוח הולך ולא ישוב, אשר בו רוח חיים. ^ב והוא גם כן שם הדיבר הנשאר מן האדם אחר המות אשר לא ישיגהו ההפסד, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, והוא גם כן השפע השכלי האלהי אשר ישפיע על הנביאים ויתנבאו בו, כמו שנבאר לך בדברנו בנבואה, במה שראוי שיוזכר בזה המאמר, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, ויהי כנוח עליהם הרוח, רוח ה' דבר כי, וזה הרבה. והוא גם כן שם הכונה הרצון, כל רוחו יוציא כסיל, כוונתו ורצונו, וכבודו ונבקה רוח מצרים בקרבו ועצמו אבלע, ואמר יתפרדו כוונותיו והנהגתו תתעלם, וכבודו מי תכן את רוח ה' ואיש עצתו ^ג ויודיעני, ואמר מי הוא אשר ידע סדר רצוני או ישיג הנהגתי למציאה איך היא, ויודיעני אותה, כמו שנבאר ^ד בפרקים (עין נכ"ט), מהמלק

אפורי

שם טוב

שכלית כי אין יאמר הפסוק בכל עמך רק רועה למך בכל כמוה נשקך:

פרק מא והוא גם כן שם הרוח המשגשג. בכלן ביאיר הכך הדעת האמתית כי הרוח אינו אויר מטעמע עמי שחשב אבותי"ל לכל הוא מהמחלפות המורכבות ולזה עשה שמי בריאות: ב הדבר הנשאר מן האדם. ר"ל שהענין השאכל לפי דמיון ה' מובטח לו קננות: ^א ויודיעני, ר"ל הנו"ן רפה ור"ל יודיע לנו אותם, ר"ל מי הוא אשר ידע סדר רצונו והנהגתו, כי מלת תכן כוללת הסוד והעלם וההסתגף וכו'. וזה הפרק רומז לאמר לא ידון רוחי בחדם לעולם וגו' שר"ל ענין הפקודים, ודומה בגשמה מרכבה באמרו רוח המים באופנים ר"ל רצון המים שהוא הנללל הוא להגיע האופנים שהם היסודות: ^ד בפרקים יבואו בהסגנה, הם ה' י"ח ו"ט משלי: מהמלק

יהיה פי' ואכתה את ה' אלריך שתשים תכלית פעולתך כלם השגתו כמו שבאר הרב פ"י אבות באמרו וכל מעשית יהיה לשם שמים:

פרק מב רוח הוא שם משותף הוא שם האויר היסודי כמו אמרו ורוח אלהים. והוא גם כן שם הרוח המנשבת כמו ורוח הקדים, ודע כי הרוח המנשבת אינו יסוד האויר כי יסוד האויר פשוט ורוח המנשבת הוא דבר מורכב כמו שיתבאר בענינו: ולאמר שלישית על הרוח החיוני רוח הולך ולא ישוב: ולאמר רביעית על הדבר הנשאר אחר המות ואשר לא ישיגהו ההפסד כמו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, ולא אמר הרוח נאמר על נפש האדם המתהווה עמו למה שאותו הנפש והרוח הוא נפשו, ואמנם הנשאר אחר המות הוא השכל הנקנה: ויאמר חמישית על ההשפעה השכלית האלהית אשר ישפיע על כביצוהם ויתנבאו בו כמו שאלר ואלתי את הרוח אשר יוציא כסיל. ומזה הענין מי תכן רוח ה' ואיש וכו' והרצון בו מי הוא אשר ידע סדר רצונו והנהגתו למציאה. ויודיעני

רוח ר"ל רצון רצונו והנהגתו למציאה. ויודיעני

אברבנאל

קרקשקש

פרק לט ז כי התחלת הכל מן הלב. ר"ל התחלת האברים והעצמות והוא הלב שהוא שורש להם בעורקים היוצאים ממנו הרב שהוא כוונת הרוח שהוא מטמירם.

פרק מ (ה) רוח הוא שם משותף, והוא שם האויר, ורוח אלהים מרחפת על פני המים, לא ירדנו לסוף דעת הר"ם השלם בזה, כי היה נראה כי אמרו מרחפת על פני המים הוא שם הרוח המנשבת כי לשון מרחפת גידור והנוגה באמרו רחפו כל עצמותיו ובמו אפרו על גזוילי ויהי וסבבה למהירות המנועעת, ובן אמר הוא שאלו היה רוח שם היסוד איך קמבו לשם ותרם במאמר הירבדות, ויראה שהי"ם האפשריים להיותם מורגשים כי התישך יראה שהוא התיך במשם המבואר בפרק ל' משני:

שעלה והמחשבה והיו אל המדינה אשר מוכנו ציונו, לכן איר ה'ר כעומד מחות הגוף, ר"ל אם תאמר למה יורם הייחשבה והעלם והשכל כענון, לכן, כענון חושבים ציונו. דע ששם ויחיה ליוף ככלו, אלך נקראו לב לפי שהתחילו כל הדברים מן הכ"ו. ויבאר יבוא וידע אלהים לש"י בנתחשבה ונתלון ונבטל. אחר הכך והענין ששם תכלית בעולותיו ר"ל שבהותו כלם הם כהא לשכל וכל מלטה בהמות והשלימות כלם. עיי' גי' בפרק אברבנאל ומהותו עמו באמתות כלם על אמת קציונות:

פרק מ רוח שם משתתף. אחר שבר הרוח בדרך מים ללא שבר ה' ענין הרוח הנובע בלב, ונשם שיהי כבואה מים, וישיג שהוא ה' די' כעל נפש, ומפך שהוא יסוד תופת המו, ועין טבע שם כלו הנהגת הדיוט. וזה קרי הפרקים והנה הטיה מים ששה חסופים. ה' ו' שיתמר על יסוד האויר, ויבא חוסה הפשוט. כי שואר על הרוח החיבת, וזה הכח הכך דעונו ככאון הרוח חוץ מנועע כמו כסדר תבורת, אלך הוא מהמחלפות היוצרות. ^א שואר על הרוח החיים, ה' שיתמר על הכח הכדי' והוא השכל נשען אצל הרוח החיות, ואחר הכך אשר לא ישיגהו ההפסד, רוח הממולכות הנהגות שאין כחם הרחלה להכדי, וזהו הרוח הכך על השכל הרוח החיבת והמנועע והאישיות, הוא ככאף ארזי רוח. ה', הוא שואר רוח על הפעם היחידי אשר יהול מהנדל על נפש הנהיג, והכח הנהיג הכך החיבת הוא פסוקים מהמנועע האלהיות ופסוקים ירוח הקודש, לפי שם זה יאמר נבואה ע"ד נחמה. ה', שואר רוח על הרוח והכונות, והביט מיה מי חתן חת רוח ה' ואיש עתה ויודיענו וישעיהו מ' י"ג, וישר ככך נבואה, מי אשר ידע סדר רצונו או ישיג הנהגתו למציאה איך היא, ויודיעני אותה: וכדי לבל מוחת הכך ראו ענין ג' דברי הכונות שבהם בשיבוט לה הפקודים, ל' מי מלת תכן כוללת היודיע והפסוק, והשען רוחי להכונות: ויכל כוונותו שהוא מלא דברתי הכך המורה ב' קציונות. ה', באמרו מי אשר ידע סדר רצונו, ולא ידענו אם ישיג כן על סידעם,

מתקן ג' יבאו בהנהגה, והנה כל רוח מיוחס לשם היא לפי הענין החמישי, וקצתה לפי הענין האחרון אשר הוא הרצון כמו שבארנו, יפורש בכל מקום כפי מה שיוזר עליו הדברים ההם: **פרק מא** נפש שם משותף, הוא שם הנפש היחיד הכוללת לכל מרגיש אשר בו נפש היה, והוא גם כן שם ההם, לא תאכל הנפש עם הבשר, והוא גם כן שם הנפש המדברת, כלומר צורת האדם, א חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת. ב והוא שם הדבר הנשאר מן האדם אחר המות, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. והוא שם הרצון, לאסור שריו בנפשו, כלומר ברצונו, וכמוהו אל תתני בנפש צרי, כלומר אל תסודני ברצונם, וכמוהו אצלי אם יש נפשם לקבול את מתי, כלומר אם יש בדתכם וברצונכם, וכמוהו אם יעמד משה ושמואל לפני אין נפשי אל העם הזה, ענינו אין רצון לי בהם, כלומר לא ארצה להעמידם, וכן כל זכר נפש שבא מיוחס אליו יתעלה הוא בענין הרצון, כמו שקדם לנו באסור, כאשר בלבבי ובנפשי יעשה, כלומר ברצוני ובדעתי, ולפי זה הענין יהיה פירוש ותקצר נפשו בעמל ישראל, פסק רצונו מענות ישראל, וזה הפסוק לא תרגמו ויתן ב'ע כלל, שהוא הבינו לפי הענין הראשון ונפשו ממנו הפעולות ונמנע לפישרו, אמנם בשיוכח מזה הענין האחרון יהיה הפירוש מכאור מאד, שהמאמר קדם שהשגחתו יתעלה הניחה אותם עד שמתו, וזעקו לבקש תשועה ולא השיעם, וכשהפליגו בתשובה, ועצם דלותם, וגבר האויב עליהם, הרחםם ורצונו שהתמיד עמלם דלותם, ודערו שהוא מופלג. ותהיה הבי"ת

אפדי

שם טוב

פרק מא א חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת. ר"ל ויהי המדברת הנבונה מן הכלל: ב והוא שם הדבר הנשאר אחר המות מן האדם, ר"ל אשר אשר עשה הרב הולקף רביעית המדבר הנשאר אחר המות ולא כללו עם צורת האדם כדעה שדעתו ששם המדברת אינה עמם שכלי אלא הכנה לקבל המושגות והכנסה מסד כי הוא גוף נפש והמושגות הנקבות יתארו אחר המות, וזה אמרו שם הדבר הנשאר אחר: ג ודעה שהיה מושג, ר"ל רמז לזה שהוא הכח הפועל הרע אשר חייב להם זה הרע עד היום הבהו פסק מלהרע להם וזה אמרו פסק רצונו, וכבר אמרנו למעלה שרצון יאמר על האתעטוים המשפיעים: הנשארת כי היא הווה ונפסדת אבל השכל הנקנה הוא הרצון אל תתני בנפש צרי וזוהו הענין אין נפשי אל ואמרנו ותקצר נפשו בעמל ישראל ר"ל פסק רצונו מענות ישראל

אברבנאל

אז על סדר הניון. ג', שאמר כדכר אז ישיג הנבונה, ויהיה שיעור רוח על הכנסה ויהי שמוק עתה וכו'. ומה לכסוד לשתי נקודות האלה אשר נכדונו, כי מלת הכן כוללת הידוע והסודי, ומה לכסוד למ"ט כדכר כי הוא אשר ידע שר רצונו יח', ואמר כדכרו עוד והטעה רצו להטעה ר"ל שפ"ט כדכר המורה אז ישיג הנבונה אינו יח' רוח אלא הוא יח' ואיך עתה יודיעו, ועל הטעה הישג עתה כדכרו, רמז הכי בלמרו אז ישיג הנבונה, וזה הכדכר והטעה רצו להטעה, סנה הנבונה דברי הכדכר ודברי המורה כדכרו, ועל רמז הכי ישיג ו"ן יודיעו כנס, ר"ל יודיע אותו. והפסק הוא רמז לאמר לו ידון רוחו כדכר הנפש (ג') שאלו מתרנו: אבד רחוי מעד מה ראה הכי להיחל אחר בשפועים חלה, ומה שיעולנו בעניינו. ואמר שהטעה הכדכרה שפיעה היא טענות עתה, וכן, מרוב התונו נשגמד, ולכך יושענו אל קול ה' אלהים מתהלך בגן רוחו (ש"ג ב' ח') שאלו נמשכה בראשית ג', מרוב החיים. ג', משכלל הנשאר, הוא לכדכר מן מטרות המורה והיא הכדכרה הנבונה כשפוקים, שאלו אמר רוח הוי' ולא יבוע (הכניס ע"ה ל') ואחד אמר והכדכר השבוע אל האלוים (בלת י"ב') הדיעה שאלו נמשך ידבר התונו נשגמד, והאחד ידבר מעכשיו, והשפועים החמישי וכפי צורך הכדכר אלוים לענינים אלוים, והוא רצונו לרוח אדמתי מרכבה רוח החיים באופנים (יתקאל ח' כ') להו לומר רצון החיים שבו בגלגל הנוטע החתמים, שם הכדכרו. והפסק הוא זכר כדכר כשנשגם סס פק י"ג וי"ח מהכ"ג:

פרק מא נפש שם משותף. הבינו הרב בכתוב נפש אלוטית. פ"ה, הוא שמוק ר"ל כנס החיות. ג', שמוק על סס, ומה הביא השמוק כ"ב כדכר לכסוד פסק כי כדכר הוא כנס

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מא מב

הנ"ת באמרו בעמל ישראל, מקום מ"ם, ובאלו אמר מעמל ישראל. וכבר מנו מזה בעלי הלשון הרבה, והגותו בכשר וכלם, וכן אם מעט נשאר בשנים, וזה הרבה :

פרק מב חי שם הנוצח המרגיש, כל רמש אשר הוא חי. והוא שם הרפואה מן החלי ההזק מאד, ויהי מחליו, בסנהנה עד חיותם, וכן כשר חי. וכן המות שם המיתה, ושם החלי החזק, וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן, בלומר הזק חליו. ולזה באר בכז הצרפית ויהי הליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה, (ה) שאלו אמר וימת היה סובל שיהיה חליו חזק קרוב למות כנבל בשמעו את הדברים. ואמרו קצת האנדלוסיין כי נתבטלה בשמעו עד שלא הושגה לו נשמה כלא, כמו שיקרה לקצת חליו חליו השתוק, ובהחנק הרחה עד שלא יודע אם הוא מת או חי וימתה זה הספק יום או יומים. ובכך הרבו ג"כ לעשות זה השם בענין קנות החכמה, ויהיו חיים לנפשך, כי מוצאי מצא חיים, חיים הם למוציאיהם, וזה הרבה. ולפי זה נקראו הרעות האמתיות חיים, והרעות

שם טוב

הטבע התעריש אשר הגיע הפת והזון חסכן הנגזר עליהם מרעה ארום ולכן הוטיעם : **פרק מב** חי שם נומח המרגיש כח"ש כל רמש אשר הוא חי. והוא שם על הרפואה מן החליו החזק כח"ש ויחי מחליו. וכן המות שם המיתה ויהי הליו חזק כח"ש וימת לחו בקרבו. ולזה באר בכז הצרפית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

הטבע התעריש אשר הגיע הפת והזון חסכן הנגזר עליהם מרעה ארום ולכן הוטיעם : **פרק מב** חי שם נומח המרגיש כח"ש כל רמש אשר הוא חי. והוא שם על הרפואה מן החליו החזק כח"ש ויחי מחליו. וכן המות שם המיתה ויהי הליו חזק כח"ש וימת לחו בקרבו. ולזה באר בכז הצרפית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

אברבנאל

פרק מב חי שם הנוצח וגו' ויהי ביאר בכז הצרפית ויהי הליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

הטבע התעריש אשר הגיע הפת והזון חסכן הנגזר עליהם מרעה ארום ולכן הוטיעם : **פרק מב** חי שם נומח המרגיש כח"ש כל רמש אשר הוא חי. והוא שם על הרפואה מן החליו החזק כח"ש ויחי מחליו. וכן המות שם המיתה ויהי הליו חזק כח"ש וימת לחו בקרבו. ולזה באר בכז הצרפית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

קרקשקש

פרק מב חי שאלו אמר וימת היה סובל שיהיה חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

הטבע התעריש אשר הגיע הפת והזון חסכן הנגזר עליהם מרעה ארום ולכן הוטיעם : **פרק מב** חי שם נומח המרגיש כח"ש כל רמש אשר הוא חי. והוא שם על הרפואה מן החליו החזק כח"ש ויחי מחליו. וכן המות שם המיתה ויהי הליו חזק כח"ש וימת לחו בקרבו. ולזה באר בכז הצרפית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

ואמרו בני דרשו היה שם כן לא מת, ובלקו יער להם בניו ששאו כלום מאמר לנו נותרה בו נשמה מ"כס' א' י"ז י"ז) שכי כחוב גדולה (א' י"ז) ונמש לא יגירה (ב' נ"ב), והוא בידי לא מת ואמרו כי היה היה חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

ואמרו בני דרשו היה שם כן לא מת, ובלקו יער להם בניו ששאו כלום מאמר לנו נותרה בו נשמה מ"כס' א' י"ז י"ז) שכי כחוב גדולה (א' י"ז) ונמש לא יגירה (ב' נ"ב), והוא בידי לא מת ואמרו כי היה היה חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה להרוזת לנו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מב מג

והרעות המופסדתות מות. אמר ית' ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות וכו', * כבר באר כי הטוב הוא החיים והרע הוא מות ופרשם. וכן אפרש באמרו יתעלה, למען תחיו, כפי מה שבאר הפירוש המקובל באמרו למען ייטב לך וכו', ולהתפשט זאת ההשאלה בלשון אמרו ר"ל צדיקים אפי' במיתתן קרואים חיים ורשעים אפילו בחייהם קרואים מתיים, ודע זה:

פרק מג בנפ' שם משותף, ורב שתופו מצד ההשאלה. הנהגתו הראשונה לכנפי בעלי חיים הפורחים, כל צפור כל בנפ', כל צפור בנפ' אשר תעוף בשמים. ואחרי כן הושאל לכנפות הבגדים חזויתיהם, על ארבע כנפות כסותך. ואח"כ הושאל לקצוות המיושב מן הארץ ופאותיה הרחוקות ממקומותינו, לאחז בכנפי הארץ, סכנפי הארץ וסירות. ואמר אכן גנא"ח שהוא יבא גם כן בענין ההסתדר דומה לערבי, אשר יאמרו כנפת אלשי בענין הסתרתו. ואמר כמירושו

ולא

שם טוב

מות. ובעצור זה צדקים אפי' במיתתן קרואים חיים כי נשאר להם השכל הנקנה וכן היו חיים לעולמי ועולמים, ורשעים אפי' בחייהם מקוים ולכן שיש להם לדעת נפשות ובכ"ז זה, וכאן רמז הרב לפי דעתו מהו החיים, ולכן אמר בפרק זה ודע זה:

פרק מג קס"ג שם משותף לחומר הראשונה לכנפי הנעלי חיים הפורחים כמ"ש כל צפור כל כנפ'. ענית הושאל לכנפות הבגדים וחזויתיהם כמ"ש על ארבע כנפות כסותך. שלישית הושאל לקצוות המיושב מן הארץ ומפאותיה הרחוקות כמ"ש מכנף הארץ. רביעית הושאל לענין הסתדר כמו לא יכנף עוד מוריד ולא יסתגר ומאח

שאלך הביא ראיה מאמרו לא נופתה לו נפשה ר"ל שמה לגמרי שהרי כתיב דביחיל ונשמה לא נופתה לו והוא ודאי לא מה, אלא מה שאמר הרב הוא להעלים הענין, גם זה ספק רמז לכן השמיעה שלח מה לגמרי אלא שהתפלג שימושו, גם רומז לנדקים

פרק

אברבנאל

אפריו

פרק מג א כבר ביאר כי הטוב הוא החיים, ר"ל אע"פ שטוב ורע יאמר על המפורסמות בזה המקום אי אפשר שהוא ית' אמר לישאלך הנה נחתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו', וסוף הפסוק ובחרת בחיים ומיים וטוב הם שטות נרדפים ואמר בחרת בחיים ואלו אפשר לאדם להיות חיים גופאים כפי בחירתו, אך שן יתחייב מהו כי אמרו ובחרת בחיים ר"ל בחיים הנצחיים וסם הדעות האמתיות וזאת הכוונה בעצמה בלחמו טוב ורע זה רמז בעצמה בלחיה בלחמו ואכל רחי לעולם ור"ל דעות אלהיות וסם החיים הנצחיים, גם רמז למה שאמרו ר"ל שמתוך אלוהים שם חיים בנפ' ובנפש, והרב מפרש חיים חיים שכלים וזאת הו', גם רמז לכן הרכיבה שלח אה אהל נהבולה נשימחו כדעת האדלוסיים

שאלך הביא ראיה מאמרו לא נופתה לו נפשה ר"ל שמה לגמרי שהרי כתיב דביחיל ונשמה לא נופתה לו והוא ודאי לא מה, אלא מה שאמר הרב הוא להעלים הענין, גם זה ספק רמז לכן השמיעה שלח מה לגמרי אלא שהתפלג שימושו, גם רומז לנדקים

כפי מה שאמר הרב הוא להעלים חיים, ש"ל שספק רמז לכן הנפשה שלח מה לגמרי ויהי זה הענין ר"ל בנדקים לא נדקשים:

ואלוהו למה טעלה עולות בשר הכרמל, והוא עבר על תורה. אכל הם נדקים ינשמו חומם לנרץ ששם ותכלית טעוניה אלוהית, ומה שאמרו ר"ל סבירה כן כפי שאלו ל' ידועה כן הרשיית מהו שיטתו. וכן ל' האלוהו כן בשמותיו חבו שיעולו, והביד כל אהר מהם מת המטח והו ארנו מעשה, ולא היונו כשאלים האלה הללה כלל מהו בני ברכותיה וכוונותיה ושמרד היו חיים כמו שכתב במשפט כפי ברכותיה, כי הם לא אלוה הם היו מעמלים בדיונים מיים, כי הם שארתי שהיו אהם בניאיים הם היו מעמלים כדרך החיים שכבר יתנו בעצמותיהם מעמלים. ויהיה הנפשה שאין רחי לנן אורם כפי מה שחיו בנפ' חמיה, כי אם כפי מה שהם אלו חרי נים, ולכן נבחרה כר בחיים לא היו מעמלים. והוא וזה הרשע אלו הם הענין הנבחר דברי הרב. וכבר ביאר כי הרב הוא החיים. אהוב שאמר הרב לו לפי ראייה מכתובה שאמר העני דברים אהים וטוב כמו שאמר את החיים אלוה העוב (דברים ל' ט"ו) ואחרי היות הטוב כמפורסמות וירם שהחיים הם הנשמים לא נשמים. גם מאלו חזונו שאמר הכבוד למען חמיון (סם ב' ל') שאמר על החיים הנשמים, כוס להחיות זה אשר העב שיהיה חיות שאמר את החיים זה טוב לא היו עני דברים, כי אם אהר, כללו אהר את החיים שיהיו הטוב אלהים, וכדורתי מאמר אהר הרחינו וברדת בחיים ולא זכר דבר מחטוב, וירם שדבר אהר הם, ושגחיה הם הכללים שטוב הדיק, וכן ירש למען חמיון על העבש נדקך הפחיתו ל' שרשבו באהר למען ייטב לך. ובהרחבה זאת ההשאלה כלפינו אמרו צדיקים אפי' במיתתן קרואים חיים. ולא היו בני הכלילה למחן זכר על החיים הנשמים, כי הוא זכר שטוב ונחמן אלוהי וברחו וכוונתו שרשבו באהר שטוב על שטוב על רחינו וברדת בחיים עשר יתנו על העבש, אחרי שאמר אחרינו אינו לחיו עולם ועד להרכות להרחונו עולם, וכן סרר לענין מעשה ברכותיה וזה עני החיים, ואמר גם יאלק וחי לעולם, ודעו על היותו שכלו נדקרי ויתחיל שם הנגלים. ויקחו כלם כן לריותם חיים הנשמים ממד:

פרק מג כנפ' שם משותף ורב שתופו מצד ההשאלה. סם הרב כמורה שם בם כנף ד' שמוסיף, אלא, הוא הנחה הראשונה שיאמר עליו הכלל הי העובים. ל', שיאמר על כמות הנדקים, ל', שיאמר ל' כמות הדיקים ממתין. ד', שיאמר על הסתם: אבל שלחתי לתי כנפת בוד ד', נדקים. א', אמר מאר כנפת סם סם ורוב שמתנו סוף על עד ההשאלה, והסם לא אמר כן מחי

וישן

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מה מז

הרבה . כי והנה יבואך באלו ההשאלות והדמיונות מה שירוח צמאך ויבאר ספקך ויתבאר לך עינייהם כולם עד שלא תספק בדבר מהם :

פרק מז א כבר זכרנו בקצת פרקי זה המאמר , כי הברל גדול יש בין ההישרה למציאות הדבר , ובין אמתת מהותו ורעיונו , כי ההישרה למציאות הדבר תהיה ב' אפי' במקריו .

ג ואפי' בפעולותיו , ד' ואפי' ביוחסים ורחוקים מאוד מסבני כינו ובין זולתו . והמטל כזה , ה' שאתה אלו תרצה שתודיע שלך איקלים אחד לאדם סבני ארצו ' אשר לא ידעוה , יהיה הודיעך אותו ' והערתך על מציאותו בדרכים רבים מהם , שתאמר לו הוא האיש הארוך הלכן כמראהו על השיבה , כבר הודעתו במקריו , או תאמר הוא אשר תראה סביבו המון רבה סבני אדם רוכבים ונרלים והרבות שלופות סביבו ונסים נשואים על ראשנו והצורות יתקעו לפניו , או הוא אשר ישכון

שם מוב אפרי

ולזה הביא פסוקים משי אלו הימים : ב והנה יבואך באלו ההשאלות . ר"ל שהבד יתרחב לבאר ענין ההשאלות והשפטים כפרקים הנחשבים אחד זה למה עשו ככה הנביאים ומה הביאם לזה , והנה הדב הביא כל השמות המשפטים וכבר לכיים כזה הפקד להורות שמע בני כל מה שבזאתיו ענין השפטים והשאלות . וזה הפקד רומז אל מלת שמישה שנשא בגובה ימי' , והנה הדב יתרחב כזה השפוק כפקד מ"ח :

פרק מז ב כבר זכרנו בקיא פרקי וכו' , ר"ל זה זכרו הדב כפקד ר"ל בצמרו וכל יזיר מה שיישג השכל אל מציאותו לא אמחת מהותו וכו' : ב ואפילו במקריו , ר"ל זהו המשל הראשון עשה הדב : ג ואפי' בפעולותיו .

ר"ל זהו המשל השני : ד דאקלם ביחסים , ר"ל זהו המשל השלישי : ה שאתה אלו תרצה שתודיע , ים מפורשים שזה האיש שאינו רואים להודיעו מציאות המלך מזה האקלים כבר ידע עיני המלך מה הם באקלים אחר זולת זה האקלים ואינו רואים להביא כליה על זה המלך מזה האקלים ויכריחו כשיוראו וזה נמנום : ו אשר לא ידעו , ר"ל אשר לא הכירו אבל ידע מציאותו : ז והערתך על מציאותו . ר"ל זה האיש אשר לא ידעו ולא הכירו גם לא ידע מציאותו , זה שני הלוקות המשל הראשון הוא לבאר אשר לא ידעוה וזה לפת הסברה כי כבר ידע מציאותו , והשני משלים האחרים הם לבאר ולהביא

או תאמר הוא אשר סביבו המון רבה מציאת רוכבים ונרלים

תרבו תפלה איני שמע : והנה אמרו יבואך באלו המלות השאלות מהדמיונות וכו' , ר"ל שהבד ירצה לבאר ענין ההשאלות והשפטים כפרקים הנחשבים אח"י למה עשו ככה הנביאים ומה הביאם לזה , והנה הדב השלים כל ההשאלות והשפטים ורצה לכיים כזה הפקד להורות כי שמע וורה שמע כל מה שבזאתיו מענין השפטים וההשאלות בכל הפרקים שעברו :

פרק מז ב כבר זכרנו בקצת פרקי זה המאמר . ר"ל כי זה אשר יבואך כי יש ונכלד בין ההישרה למציאות הדבר בין אמחת מציאותו ועלמו כבר זכרו הדב כפרק ל"ג , והנה אמר הדב כי ההישרה תהיה ב' מג' בדברים או במקרים או בפעולותיו או ביחסים ורחוקים זמנו , והמשל הראשון אשר הביא הוא מהמקרים והמשל השני מהפעולות והמשל השלישי הוא המשל ביחסים באתרו ואפילו ביחסים : ואחריו שאתה אלו תרצה שתודיע , הראשון שזה האיש אשר לא רואים להודיעו מציאות המלך מזה האיקלים אינה איש הוא , והמשל הראשון והשני הוא להודיע כי זהו המלך כי כבר ידע עיני המלך ולא ידע מי הוא המלך , המשל השלישי הוא להודיע אם יש מלך בזה היות לא לדעת איזהו המלך , והכלל העולה באלו השלשה (בדברים) משלים כי ההישרה למציאות הדבר תהיה בדברים המקריים כמו שתאמר כי המלך הוא האיש הארוך לכן המראה בעל הסיבה כבר הודעתו במקרים .

אברבנאל

נראהו מהם מקרים , ופעמים תהיה בפעולותיו , וזה רומז למשל כפי שזכרנו או הוא אשר תראה סביבו המון רבה , או הוא אשר יבואך , או המטלים האלו נכללים באתר , וזהו מן הפעולות , ופעמים תהיה בהודיע ביחסים ורחוקים מהם , וזה רומז מג' המשל שבאות מן חטונות א' : שאתה אלו תרצה שתודיע , ים שתאמר שזה האיש אשר לא רואים להודיעו מציאות המלך הוא האיקלים , כבר ידע עיני המלך מהם (לאדם הם) באקלים אחר וזהו לא באקלים , ואינו ראה להביא כליה על זה המלך מזה האקלים ויכריחו זה שני הכתובים שמישה , וזהו הפקד כזה הפקד , וזהו הפקד כזה הפקד , וזהו הפקד כזה הפקד . ר"ל זהו המשל השני : ב וזהו המשל השלישי , ר"ל זהו המשל השלישי , ר"ל זהו המשל השלישי , ר"ל זהו המשל השלישי . וזהו המשל השלישי , ר"ל זהו המשל השלישי , ר"ל זהו המשל השלישי .

הנה השיטה זו ו' , והיא הספיקים מלל א' מאתונם בלה , ר"ל שקבלה לטעה או לא יקבלה , כי אדרי שמוע אשמע לעתון (שמות כיכ כ"ג) ומשפטי עניו , למה לא הביא שמוע שמוע אחרים מלל זכר כדברים שמוע מאחרים כי זאתו על המעשה כמו חכם הביא , והם יד , און , אלבע , קב , ובע , ויין , שמים , קוב , און , חף , ממים , רים , ושפוט , מלל הביא הדב כזה שמוע כדכונם לנביאים כמו רגל וכן ועל אקלים כענין א' . היה להביא לעפק כזה אחר ככר שלא יתקע עניו כי היה יבוא הפרקים הנחשבים אחריו שרזה מציאתו אחריו ויאמרו עניו י' איהם השפוק מלל הביא , והם פרקי ו' ו' : **פרק מז ב** כבר זכרנו בקצת פרקי זה המאמר כי הברל גדול יש בין ההישרה למציאות הדבר ובין אמתת מהותו ועצמו . כבר זכרנו שבא הפקד כזה לבאר כי עיניו שרזה לא זכר השפטים כפרקים והדמיונות , ולזה הורל וכבר זכרנו כזה ו . והנה זכרנו כפרק ל"ג בענין , וענין שתאמר כזה שיש ככלל בין המאמרים קישועו לדעת והשגת מציאות הדבר , ובין מה שעשועו לדעת להשגת מהותו והשפטים : כי ההישרה למציאות הדבר תהיה א' במקריו . זה רומז למשל הראשון שעשה הכב באלו תאמר האיש הארוך לכן

ישכון בהכל בארץ הפלוגית מזה האיכלים, או הוא אשר צוה בכנף זאת החומה, או בעשות זה הגשר, וכיוצא בזה מפעולותיו וחסיו לולתו. ואיפשר שתורה על מציאותו בענינים הם יותר נעלמים מאלו, כמו שישאלך שואל היש לארץ הזאת מלך. תאמר לו כן, יש לה כלא ספק. ובה המופת על זה, תאמר לו היות זה השולחני כאשר תראה איש חלוש צעיר הנוף, לפניו זה המון הרב מן הוהובים, זה האיש האחר עצום הנוף החזק העני עומד לפניו ישאל ממנו שיעשה לו צדקה בהמשך שעורה ולא יעשה, אבל ינער בו וידהו מעליו בדבריו, וללא פחד המלך היה מתחיל בהריתו או בחרותו ולקחת מה שבידו מן המטון, הזאת ראה על היות זאת המדינה בעלת מלך. הנה כבר הורית על מציאתו בסדור עיני המדינה, ח אשר סברו פחד המלך ויראת ייסוריו. ואין כדבר בכל מה שהמשלנו בו מה שירדה על עצם המלך ואמתו עצמותו מצד היותו מלך, כן קרה בהודעת הבורא יתעלה להמון בכל ספרי הנביאים ובתורה, כי כאשר הביא הצורך להישירים כולם למציאותו יתעלה וישיו לו השלימות כולם, ר"ל שאינו נמצא לכד כמו שהארץ נמצאת והשמים נמצאים, אבל נמצא חי חכם יכול פועל, ושאר מה שצריך שיאמינו במציאותו כאשר יתבאר אחר זה, הישירו דעות בני אדם שהוא נמצא בדמיון הגשמות, ושהוא חי בדמיון התנועה, כי לא יראו הממון דבר חזק המציאה אמת אין ספק בו כי אם הנשם, וכל מה שאינו נשם אבל הוא בנשם הוא נמצא אצלם, אבל הוא חסר המציאות מן הנשם להצטרכו במציאותו אל נשם, אמנם מה שאינו נשם ולא כח בנשם אינו דבר נמצא בשום פנים בתהלת ציור האדם, ובלבד אצל הדמיון. וכן לא יציירו ההמון מענין החיים זולת התנועה, ומה שאינו מתנועע תנועה רצונית מקומית אינו חי, אף על פי שהתנועה אינה מלצד החי אבל מקרה דבק בו. וכן ההשגה הנודעת אצלנו הוא בחושים, ר"ל השמע והראות, וכן נרע ולא נצייר העתק הענין ממש איש ממנו לנפש איש אחר, אלא בדבור והוא הקול אשר יתכווה השפה והלשון ושאר כלי הדבור. וכאשר היישרו דעותינו נ"כ אל היותו יתעלה משינו ושיניעו ענינים ממנו לנביאים להניעם אלינו, תארוהו לנו שהוא ישמע ויראה, ענינו שהוא משיג אלו הדברים הנראים והגשמיים וירעם, ותארוהו לנו שהוא מדבר, ענינו שיניעו ענינים ממנו יתעלה לנביאים, וזהו ענין הנבואה. והנה יתבאר זה תכלית ביאור. וכאשר לא נשכיל ב המציאות וולתנו אלא בשנעשהו בניעה, תארוהו שהוא פועל. וכן כאשר לא ישינו הממון

דבר

שם טוב

ודגלים וחרכוסם שלמות סביבו, או תאמר הוא אשר צוה בכנף זאת החומה וכו' ומצאנו בזה מפעולותיו: ואפשר שתורה על מציאותו בענינים הם יותר נעלמים מאלו כמו שישאלך שואל היש לארץ הזאת מלך תאמר לו כן, יש לה כלא ספק. ובה המופת על זה, תאמר לו היות זה השולחני כאשר תראה איש חלוש צעיר הנוף, לפניו זה המון הרב מן הוהובים, זה האיש האחר עצום הנוף החזק העני עומד לפניו ישאל ממנו שיעשה לו צדקה בהמשך שעורה ולא יעשה, אבל ינער בו וידהו מעליו בדבריו, וללא פחד המלך היה מתחיל בהריתו או בחרותו ולקחת מה שבידו מן המטון, הזאת ראה על היות זאת המדינה בעלת מלך. הנה כבר הורית על מציאתו בסדור עיני המדינה, ח אשר סברו פחד המלך ויראת ייסוריו. ואין כדבר בכל מה שהמשלנו בו מה שירדה על עצם המלך ואמתו עצמותו מצד היותו מלך, כן קרה בהודעת הבורא יתעלה להמון בכל ספרי הנביאים ובתורה, כי כאשר הביא הצורך להישירים כולם למציאותו יתעלה וישיו לו השלימות כולם, ר"ל שאינו נמצא לכד כמו שהארץ נמצאת והשמים נמצאים, אבל נמצא חי חכם יכול פועל, ושאר מה שצריך שיאמינו במציאותו כאשר יתבאר אחר זה, הישירו דעות בני אדם שהוא נמצא בדמיון הגשמות, ושהוא חי בדמיון התנועה, כי לא יראו הממון דבר חזק המציאה אמת אין ספק בו כי אם הנשם, וכל מה שאינו נשם אבל הוא בנשם הוא נמצא אצלם, אבל הוא חסר המציאות מן הנשם להצטרכו במציאותו אל נשם, אמנם מה שאינו נשם ולא כח בנשם אינו דבר נמצא בשום פנים בתהלת ציור האדם, ובלבד אצל הדמיון. וכן לא יציירו ההמון מענין החיים זולת התנועה, ומה שאינו מתנועע תנועה רצונית מקומית אינו חי, אף על פי שהתנועה אינה מלצד החי אבל מקרה דבק בו. וכן ההשגה הנודעת אצלנו הוא בחושים, ר"ל השמע והראות, וכן נרע ולא נצייר העתק הענין ממש איש ממנו לנפש איש אחר, אלא בדבור והוא הקול אשר יתכווה השפה והלשון ושאר כלי הדבור. וכאשר היישרו דעותינו נ"כ אל היותו יתעלה משינו ושיניעו ענינים ממנו לנביאים להניעם אלינו, תארוהו לנו שהוא ישמע ויראה, ענינו שהוא משיג אלו הדברים הנראים והגשמיים וירעם, ותארוהו לנו שהוא מדבר, ענינו שיניעו ענינים ממנו יתעלה לנביאים, וזהו ענין הנבואה. והנה יתבאר זה תכלית ביאור. וכאשר לא נשכיל ב המציאות וולתנו אלא בשנעשהו בניעה, תארוהו שהוא פועל. וכן כאשר לא ישינו הממון

אפודי

רואים על מציאותו לנד וזה ר"ל: ח אשר סברו, ר"ל סמך הסדור: מ ובלבד אצל הדמיון. ר"ל וכימוד אצל הדמיון: ו והנה יתבאר זה תכלית ביאור, ר"ל והנה הכתוב מהות הענין הנבואה בחלק שני בדקדוק הנבואה תכלית היבוא: כ בהמציאות וזלחנו, ר"ל כאשר לא נוכל לצייר עממי' אמתו זולחנו אם לא כשנעשהו בניעה נשם בנשם מפני זה תארוהו יח' לנו כשהוא פעל, והש"ס ששם פעל נאמר אפודי למי שימצא חי זה נמצא מזולת כלי נשמי ומזולת נביעה מ"מ הענין המסודרם ממנו הוא נביעה נשם בנשם ומפני זה תארוהו יח'

ולא יבינו אם יש סמך לראשונה ועלם מהם סמך הוא כלא התורה והנביאים לסודיע להם שהוא נמצא: ח שיש לו השלמות כלם, ורצה לומר שאינו נמצא לכד כמו הארץ והשמים אבל הוא נמצא בתכלית השלמות אבל נמצא חי והכם יח' ופועל: ולמה שחי אפשר שישג ההמון שהוא חי חכם ופועל בחמתות. היישרו דעות כל' שהוא נמצא בדמיון הגשמות אחר שהמון לא יראו דבר חזק מן המציאה זולתי הגשם וכל מה שאינו נשם אבל הוא בנשם הוא חסר המציאות מן הגשם ומקרים וכחות הגשמיים להצטרכו במציאות אל הגשם, אמנם מה שאינו נשם ולא כח בנשם אינו דבר נמצא בשום פנים. ולכן יתארוהו הנביאים להש"י שהוא נשם לרדיע שהוא נמצא. ולמה שההמון לא יציירו מענין החיים זולת התנועה וזה שאינו מתנועע תנועה מקומית אינו חי אחר הנביאים שהש"ת מתנועע כי זה לרדיע לנו שהוא חי, וכן למה שכל הגשם אצלנו הוא בחושים יתארוהו הנביאים כשהוא יתבדר שומע ורואה עם שאלו נ"כ סקר עליו: ולמה שלא יצייר העתק הענין ממש ח' לנפש ח' אלא בדבור והוא הקול אשר יתכווה השפה והלשון יתארוהו הנביאים אל השפע המניע ממנו לנביאים שהוא מדבר והרצון שניעו ענינים ממנו לנביאים: וכאשר לא נשכיל מהמציאות אותנו אלא כשיעשה בניעה תארוהו כשהוא פועל, חש"ס ששם פועל יאמר למי שימצא חי' נמצא מזולת כלי נשמי ומזולת נביעה ח"מ הענין המסודרם ממנו והוא כי הפועל נביעתו נשם

בגשם

אברבנאל

כפ'. ולא שיוודעו מראיות היחסים, וכוח מפעל סג', גם ח"כ נפלא על פועל הנשמי בכל עס היות סמך יאמר על הפועל סמך

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מו

דבר חי אלא בעל נפש, תארוהו לנו גם כן שהוא בעל נפש, ^ל ואף על פי ששם נפש משותף כמו שיתבאר (פרק י"א מה המאמר), והענין שהוא חי. וכאשר לא יושנו אלו הפעולות כלם כנו, אלא בכלים נשמיים, הושאלו לו אלו הכלים כולם אשר בהם תהיה התנועה המקומית, ר"ל הרגלים וכפותם והכלים אשר יהיה בהם השמע והראות והריח, והם האוהן והעין והאף. והכלים אשר בהם יהיה ^ב הדבור וחומר הדבור, והם הפה והלשון והקול. והכלים אשר בהם יעשה העושה ממה שהוא שיעשהו, והם הידים והאצבעות והכף והזרוע. וכאור זה כולו שהוא יתעלה מכל חסרון, הושאלו לו הכלים הנשמיים להורות בהם על פעולותיו, והושאלו לו הפעולות ההם להורות בהם על שלמות אחד, ^ג אינו עצם הפעולה היא. והמשל בו שהנה הושאלו לו העין האוהן והריח והפה והלשון להורות בהם על הראות והשמע והפעולה והדבור. והושאלו לו הראות והשמע לראיה על ההשגה בכלל. ולזה תמצא לישון העברי תעשה השגת חוש אחד במקום השגת חוש אחר, אמר ראו דבר ה' כמו שמעו דבר ה' כי המכוון השיגו עיני דברו, כן ראה ריח בני כאלו אמר הריח ריח בני, כי המכוון השגת ריחו. ולפי זה נאמר ^ד וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים (ה) עם היות המאמר ההוא ג"כ מראה כמו שהוא ידוע ומופרכם באומה. "והושאלו לו יתעלה הפעולה והדבור להורות על שפע השופע מאתו כמו שיתבאר (פרק י"א ח"ב). הנה כלו נשמי שמתמצאהו בכל ספרי הנבואה, הוא אם כלי תנועה מקומית להורות על החיים, או כלי התגשה להורות על ההשגה, או כלי המיוש להורות על הפעולה, או כלי הדבור להורות על השפעת השכלים על הנביאים, כמו שיתבאר. הנה תהיה הישרת ההערת ההם כולם לישוב לנו שיש נמצא חי פועל לכל מה שזולתו משיג לפעול גם כן, והנה נבאר כשנתחיל בהרחקת התארים, איך ישוב זה כולו לענין אחד והוא עצמו יתעלה לבד. כי אין כוונת זה הפרק אלא לבאר ענין אלו הכלים הנשמיים המיוחדים לו יתעלה מכל חסרון, ושהם כולם להורות על פעולות הכלים ההם, אשר הפעולות ההם שיוסות אצלנו בעבור שנודה על היותו שלם בכל מיני השלמות כמו שהעירונו (פרק כ"ו ו"ג מה) באמרם דברה תורה כלשון בני אדם. אמנם כלי התנועה המקומית המיוחדים לו ית' באמרו, הרום נבלי, את מקום כפות נבלי, ואמנם

אשרי

כשהוא פועל: ל ואפי' שם נפש משותף. ר"ל ואם יהיו מחלבים לו ית' בעל נפש רוצים בו שהוא חי וזכו לחמו והענין שהוא חי: מ הדבור וחומר הדבור. ר"ל קול הוא חצר הדבור והשפטים והלשון הם זריח הדבור: ג אינו מעלם הפעולה. ר"ל כשהוא אומרים לו ית' שומע ורואה חנו רוצים בו שהוא שפועל והסגה הריח אינו מעלם הרחיק והשמעה: ד וכל העם רוצים, ר"ל משגיב: ו ואיפרכם באומה. ר"ל בספרי החלמוד: ע והושאלו לו ית' הפעולה והדבור. ר"ל והושאלו לו ית' פועל ומדבר להורות על השפע אשר נשפע ממנו ית' והם עולם הנבדלים אשר נשפעו ממנו ית' ראשונה ועל זה נאמר בו פועל ג"כ נאמר בו ית' יודבר להורות על השפעת השכל אשר נשפע בנבואים כמו שיתבאר בפרק י"ב

טוב

ועל שם תחרוהו יתעלה כשהוא פועל ר"ל שאומרים עליו שהוא נוגע כדי שיוכן מנתו שהוא פועל: אפי' שם הכפס משותף. ר"ל כ"ל אמתו אומרים שהשם יתעלה הוא בעל נפש רצונו בו שהוא חי: וכאשר לא יושנו אל הפעולות כלם. ר"ל התנועה והשמע הריח הדבור והנגיעה: א"ל בכלים נשמיים הושאלו לו כל הכלים אשר בהם תהיה התנועה כמו הרגלים וכפותם, והכלים אשר בהם תהיה ההשגה כאוזן ועיני והאף, והכלים אשר יסוה בהם הדבור והחומר הדבור הוא הקול. והכלים אשר יהיה להם הדבור הם הפה והשפה, והכלים אשר יעשה בהם העושה הם הידים והאצבעות והכף, והכוונה כלה להודיע לנ"א שהוא שלם מכל החסרונות, והושאלו לו הכלים הנשמיים להורות להם על הפעולות, והושאלו לו הפעולות להודיע שיש לו השגה לא שהסגה הוא מענין הכאמר כמו שהוא השיג והסגה הריח אינו מעלם הרחיק והשמעה: אחר אמר ראו דבר ה' שמעו דבר ה' כי המכוון שיגו עיני רואים את הקולות ואת הלפידים אשר הריחו בו משגיב, כי עין ומפורסם שואף היא מראה הנבואה וכל העם רואים את הקולות אין הכוונה בו רואים ממש אלא שהגה א"כ כשאלו עליו וכו' ראינו לו שמיעה הוא על כל ההשגה לא על דבר אחר: והושאל לו הפעול והדבור להורות עולם הנבדלים, ונאמר מדבר על ההשפעה השכלית

כשהוא פועל: ל ואפי' שם נפש משותף. ר"ל ואם יהיו מחלבים לו ית' בעל נפש רוצים בו שהוא חי וזכו לחמו והענין שהוא חי: מ הדבור וחומר הדבור. ר"ל קול הוא חצר הדבור והשפטים והלשון הם זריח הדבור: ג אינו מעלם הפעולה. ר"ל כשהוא אומרים לו ית' שומע ורואה חנו רוצים בו שהוא שפועל והסגה הריח אינו מעלם הרחיק והשמעה: ד וכל העם רוצים, ר"ל משגיב: ו ואיפרכם באומה. ר"ל בספרי החלמוד: ע והושאלו לו ית' הפעולה והדבור. ר"ל והושאלו לו ית' פועל ומדבר להורות על השפע אשר נשפע ממנו ית' והם עולם הנבדלים אשר נשפעו ממנו ית' ראשונה ועל זה נאמר בו פועל ג"כ נאמר בו ית' יודבר להורות על השפעת השכל אשר נשפע בנבואים כמו שיתבאר בפרק י"ב

אברבנאל

על יתעל בעני נשמי, ולכן יקרא ית' פועל ולדמיון הפועל כנגעה: עם היות המאמר ההוא ג"כ מראה הנבואה. רואה לומר שא"ר וכל העם רוצים (שמעו כ' ית') אמנם הנבואה כאלו היו עם קולות ולפידים, ולכן אמר כשם רוצים. אמנם כפי כוונתו נאמר על ההשגה כאלו יאמר וכל העם משגיב קולות ולפידים. וחומר הדבור, רואה

פרק מו (ה) עם שריה המאמר ההוא במראה הנבואה. פ"י אולי רצה בזה אל שמיעת הקול אשר בו נשמעו עשרת הדברות כי שמיעת הקולות האחרים הול השופר וברקים וענין כבר על הדר והואש בערת בראש הדר, וראה שיהיה ירצה בזה ענין בושג בחישים כמ"ס בפרק י"ג מה המאמר משני וכן נראה לפי פשט הכתוב, ואמר וטראה בכור ה' כאש ר"ב השמים חושך ענין וערפל, ואמר ויניעו ויניעו מרחוק נראה מאיר המסקים כלם עינים נראים משגיבם, בהושיב וכן הוא אמת והק"ל שהוא קול בושג בחוש השמע לא על דרך מראה הנבואה: אמנם

אובלת כראים הדר לעיני כל ישראל, ואמר והדר בוצר כאש עד מאיר המסקים כלם עינים נראים משגיבם, בהושיב וכן הוא אמת והק"ל שהוא קול בושג בחוש השמע לא על דרך מראה הנבואה: אמנם

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מז

ואמנם כלי המשוש המיוחסים לו ית' כאמרו יד ה', באצבע אלהים, מעשה אצבעותיו, ותשת עלי כפיד, וזרוע ה', ויניך ה'. ואמנם כלי הרבור המיוחסים לו, פי ה' דבר, ויפתח שפתיו עמך, קול ה' בכה, ולשונו כאש אוכלת. ואמנם כלי ההרגשה המיוחסים לו, עיניו יחזו, עפעפיו יבחנו, עיני ה' משוטטות, הטוה אלי אונך ושמע, כי אש קדחתם באפי. ולא הושאלו לו מן האברים הפנימיים כי אם הלב, ^פ להיותו שם משותף. ^ז והוא שם השכל גם כן (כמו שמנזר נפרק ל'ס מזה). P והוא התחלת חיי ב"ח. כי אמרו המו מעי לו, המון מעיך, רוצה בו גם כן הלב, כי מעי שם יאמר בכלל ובפרט, הוא שם הדקים כפרט ושם כל אבר פנימי בכלל. ויהיה גם כן שם הלב, והראיה עליו, אמרו ותורתך בתוך מעי, דומה לאמרו בתוך לבי. ולזה אמר בזה הפסוק המו מעי, המון מעיך. ולשון הומה אמנם בא כלב משאר האיברים, הומה לי לבי. וכן לא הושאלו לו הכתף, ^ר להיותו כלי ההעתקה במפורסם, ושואו גם כן יגע בו הדבר המהרשבה, ומל שלא הושאלו לו כלי המון (כמו שמנזר נפרק ל"ו מזה), כי אלו גלויי החסרון בתחלת המהרשבה, ומלשפט הכלים כולם באמת אחד, ^ש הנראה מהם, והפנימי, כולם כלים לפעולות הנפש המתחלפות, מהם כלים לצורך עמידת האיש זמן, כאברים הפנימיים כולם, ומהם כלים לצורך עמידת המין ככלי ההולדה, ומהם כלים לתקון ענין האיש ושלמות פעולותיו, כידים והרגלים והעינים, כלם לשלמות התנועה והמעשה וההשגה. אמנם צורך התנועה לבעלי החיים, הוא לכיון אל הנאות ולכרזה ממה שהוא כנגדו. ואמנם צורך החושים, הוא להכיר מה שהוא כנגדו ומה שהוא נאות לו. וצורך האדם לפעולות המלאכותיות להזמנת מוזנו ולבושו ודירתו, מפני שהוא מחויב לטבעו, ר"ל שהוא צריך להזמין מה שיאות לו. ^ת והנה יוצאו קצת המלאכות גם כן לקצת ב"ח לצרכן למלאכה הריא. ואינו רואה שום אדם יוספק לו שהבוצא יתברך בלתי צריך לדבר ימצד מציאותו ולא יתקן ענינו, ^א איב אין כלי לו, ^ב כלומר שהוא אינו גוף, ^ג ואמנם פעולותיו בעצמו לא בכלים, והכחות באין ספק מכלל הכלים, אם כן אינו בעל כח, כלומר שיהיה בו ענין זולת עצמו בו יעשה או ידע או ירצה, ^ד כי התארים (ג) הם כחות שנו בהם השם לא זולת זה. ואין זה כוונת הפרק. וכבר אמרו ז"ל מאמר כולל דוחה לכל מה שמראים אותן התארים ההם הגשמיים כולם אשר יזכרום הנביאים. והוא מאמר יורה לך שההכמים ז"ל לא עלה בדעתם ההגשמה כלל, ולא היה אצלם ענין יושבש או יספק שום אדם. ולזה תמצאם

אפודי
 משני: פ להיותו שם משותף, ר"ל שיאמר על הכלון: צ והוא שם השכל. ר"ל ושם לב יאמר על השכל כמו שביארנו: ק והוא התחלת חיי ב"ח, ר"ל כשההמון חומרים לו ית' לב אין מונחם השכל והכלון כי זה היחיק ההגשמה אלא כונתם לב גמור אשר הוא התחלת ב"ח. נראה לי פ"ח כי יפה עשו הניצואים להשאיל לו ית' שם לב כי הוא התחלת חיי כל בעלי חיים כן השם ית' התחלת כל הנמצאות ומשימים בחלק החיים: ד להיותו כלי ההעמקה במפורסם, ר"ל שלא הושאל לו יחברך הכתף להיות הכתף כלי ההעמקה לפי המפורסם, כי לפי האמת לא נברא הכתף להיותו כלי ההעמקה אלא ההמון קודמים לו כלי ההעמקה ולכן לא הושאל לו הכתף: ש הנראה מהם והפנימי, ר"ל החושים החינתיים והחושים הפנימיים הם כלם כלים וכחות הנפש: ח והנה יפגלו קצת המלאכות, ר"ל שממלא הארציים טעכטיס וכן ללפור דבור והכוונת לדבורים ודומה לאלו הרבה: א ח"כ אין כלי לו. ר"ל אהר שההכח שכל בני אדם וההמון בכלל כלה יודעים ומודים טעכטיס ית' אינו צריך לדבר יתחוד מלימותו יתברך והכלים כלה הם להשלים ולהתמיד מלימות בעל הכלים כמו שביארנו למעלה ח"כ וקיי"ל מההדרות האלו שהוא ית' אין כלי לו: ב כלומר שהוא אינו גוף. ר"ל אכל הוא בעל שכל פשוט בחלית השפיות: ג ואמנם פעולותיו בעצמו. ר"ל מלד יצורו המנוחה: ד כי התארים הם כחות וכו'. ר"ל כי אמרנו לו ית' מי חכם יודע או רוצה אמנם הם כחות ממנו ית' אשר אותם הכחות אינם מתחלפים זה מזה, אבל

כחות הם כחות שנו בהם השם, הרעון בו הכחות והתארים (ב) הנמצאות כמו כלל התחלה התי: והנה נמצאו קצת המלאכות. (מורה נבוכים ח"א) ין

אברבנאל
 לומר קול כי השפוטים הלשון הם צורות הדבור: והוא התחלת חיי ב"ח, ר"ל שיהיה לו ית' לב משותף השכל, ויב"ח ליתוה מתחלה רוצה לומר שמתחלה כהלילה לטעכטיס, והן המעור (ז"ל וכן לעור דבור, וכמוה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מז

בכל התלמוד והמדרשות נמשכים כפי פשוטי דברי הנבואה לעתם, כי דבר זה בטוח הוא בו מן הספק ואין פחד עליו מטעות בו משום פנים, אבל הכל על צד ההמשל, והזרות השכל למצוא. והוא כדאשר התודע ההמשל שהוא יתעלה המשל במלך יצוה ויהיה ועונשו ויתן שדר טוב לכאשר ארצו, ויש לו עבדים ומשמים ודיעו מצותיו לעשותם ועושים לו מה שירצה לעשותו, הלכו הם גם כן כלומר יעשו החכמים על זה המשל בכל מקום, וידברו לפי מה שיתחייב מזה ההמשל מן הדבר והמענה וההזרה בענין, ומה שינהג זה המנהג מפעולות המלכים, ובוה כולו הם בטוחים שלא יספק זה ולא יבלבל. והמאמר ההוא הכולל אשר רמזנו אליו הוא אמרם כבראשית רבה, גדול כחן של נביאים (ג) שהם מדמים הצורה ליוצרה, שנא' ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם. כבר בארו כי אלו הצורות כולם אשר ישיגום הנביאים בלם כמראה הנבואה, ¹ הם צורות נבראות, הש"י בוראם, והוא האמת כי כל צורה מדומה היא ביוצרה. ומה נפלא מאמרם גדול כחם, כאילו הראו על עצמם עליהם השלום שהענין ההוא קשה עליהם. כי כן יאמרו לעולם כשיקשה עליהם מאמר שנאמר או פעל שנפעל ויש כנראהו ננות, כבר שאמרו ר' פלוני עבד עובדא במוק ביהידי בליולה, אמר רב פלוני כמה רב גזבריה דעביד כחידאה, ורב גזבריה הוא גדול כמו. ² וכאלו הם אומרים מה גדול מה שהוצרכו הנביאים לעשותו, בהיותם מורים על עצמו ית' בענינים הנבראים אשר בראם, והכן זה

אפריז

נחמקא וזה אמרו שנו ביהם הפס לא זולת זה: והוא חלק החודש המשל. ר"ל זה פשוטו הנביאים: פ"ל כי החלקים האמנם הם החמות, ור"ל זה ופניו להורקתי להציק פהס ית' איננו בעל כח לומר שיהיה ענין זולת עלמו, כי לפי האמת בענין הארצים העלמיים בו יתברך הוא שם סוכניס שה"י בעל כחות כי החלקים הם אים עמו לפי דעתם ולא ר"ל לומר כי ית' שיהיה כמות חלק עמו מלת כחם ואמרו חי הכס ר"ל אמנם הכונה נכס שהוא ית' בעל כח זה שקק מגורר כי הכחות הם מכלל כליים: ו הם לזרות נבראות שה"י בוראם, ר"ל שאלו הזרות אשר השיגו הנביאים במראה הנבואה לאמרו ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם שגוי משיגים מליחותו ית' דמותו אדם יושב על כסא הם לזרות נבראות במראה והבורא הוא השכל הפועל וזהו אמרו אח"כ כי כל לזרה מדומה היא בוראה: ו וכלאו יאמר, כמה הוא ענין גדול החיה מה שהורקתי לעשים הנביאים בעת נבואתם שהם מדמי' הזורה ליוצרה, ר"ל כמדמים ליוצר הזורה לזרה חמריה תנביתים וזהו אמרו והכן זה מלד. ויש לענין זה כמה שאמר הכנ

קרקשק

בענין זה הם כבו שמות נרדפים ואין בהם הפרש רק בשני השם (ג) שהם מוכיחים הצורה ליוצרה. ורעה בו היוצר לצורה כתיב ופניו להורקתי להציק פהס ית' איננו בעל כח לומר שיהיה ענין זולת עלמו, כי לפי האמת בענין הארצים העלמיים בו יתברך הוא שם סוכניס שה"י בעל כחות כי החלקים הם אים עמו לפי דעתם ולא ר"ל לומר כי ית' שיהיה כמות חלק עמו מלת כחם ואמרו חי הכס ר"ל אמנם הכונה נכס שהוא ית' בעל כח זה שקק מגורר כי הכחות הם מכלל כליים: ו הם לזרות נבראות שה"י בוראם, ר"ל שאלו הזרות אשר השיגו הנביאים במראה הנבואה לאמרו ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם שגוי משיגים מליחותו ית' דמותו אדם יושב על כסא הם לזרות נבראות במראה והבורא הוא השכל הפועל וזהו אמרו אח"כ כי כל לזרה מדומה היא בוראה: ו וכלאו יאמר, כמה הוא ענין גדול החיה מה שהורקתי לעשים הנביאים בעת נבואתם שהם מדמי' הזורה ליוצרה, ר"ל כמדמים ליוצר הזורה לזרה חמריה תנביתים וזהו אמרו והכן זה מלד. ויש לענין זה כמה שאמר הכנ

שם טוב

דעתם והשמות ולא היה אולם ענין יבש או יספק שום אדם כי האמת הוא הוא אחרם שדאשית רבה גדול כחם של נביאים שהם מדמים את הצורה ליוצרה כמו שאמר ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם. ואחר החכס ר' משה הגדולי ר"ל כל מי שראוי עניו מן העשויים בכשר וזה רחוקו פירשו מדמים את הצורה ליוצרה, כי הוא דומה כגדול לצורה האנושית, ולפי מדינתם היה להם לומר כזה האמת הכולל שמדמים ה"ר הוא השי' ת לזרה האנושית כח"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם לא זולת ליוצרה, ואינו ככלל כזה כי לא העמיקו לעמוד על כוננת המהגר, ואינו אפוא לך עתה כוננתו. ר"מ יצא בדרך ח"ט כי המלך יוחס לו הכנף ולש"ת צורה האנושית לזרות יתרון כנש על מלאכיו והכנסים כלם מחירות הליכה וראוי שייחדו לשלומים לא למלך ולכן ייחסו למלאכים כי הם מזוים לא מלוים, הנה אחרם דמות כמראה אדם דמות כמראה ה', הנה אחרם מדמים את הצורה, ליוצרה ורצה שהם מדמים את הצורה

אברבנאל

ובגדול (לדברים ודמיונים): הוא אמרם בב"ר (כרש"י ל"ז) גדול כחן של נביאים שהם מדמים צורה ליוצרה. וישאר הוא רחוקו כתיב ופניו להורקתי להציק פהס ית' איננו בעל כח לומר שיהיה ענין זולת עלמו, כי לפי האמת בענין הארצים העלמיים בו יתברך הוא שם סוכניס שה"י בעל כחות כי החלקים הם אים עמו לפי דעתם ולא ר"ל לומר כי ית' שיהיה כמות חלק עמו מלת כחם ואמרו חי הכס ר"ל אמנם הכונה נכס שהוא ית' בעל כח זה שקק מגורר כי הכחות הם מכלל כליים: ו הם לזרות נבראות שה"י בוראם, ר"ל שאלו הזרות אשר השיגו הנביאים במראה הנבואה לאמרו ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם שגוי משיגים מליחותו ית' דמותו אדם יושב על כסא הם לזרות נבראות במראה והבורא הוא השכל הפועל וזהו אמרו אח"כ כי כל לזרה מדומה היא בוראה: ו וכלאו יאמר, כמה הוא ענין גדול החיה מה שהורקתי לעשים הנביאים בעת נבואתם שהם מדמי' הזורה ליוצרה, ר"ל כמדמים ליוצר הזורה לזרה חמריה תנביתים וזהו אמרו והכן זה מלד. ויש לענין זה כמה שאמר הכנ

בשני השם (ג) שהם מוכיחים הצורה ליוצרה. ורעה בו היוצר לצורה כתיב ופניו להורקתי להציק פהס ית' איננו בעל כח לומר שיהיה ענין זולת עלמו, כי לפי האמת בענין הארצים העלמיים בו יתברך הוא שם סוכניס שה"י בעל כחות כי החלקים הם אים עמו לפי דעתם ולא ר"ל לומר כי ית' שיהיה כמות חלק עמו מלת כחם ואמרו חי הכס ר"ל אמנם הכונה נכס שהוא ית' בעל כח זה שקק מגורר כי הכחות הם מכלל כליים: ו הם לזרות נבראות שה"י בוראם, ר"ל שאלו הזרות אשר השיגו הנביאים במראה הנבואה לאמרו ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם שגוי משיגים מליחותו ית' דמותו אדם יושב על כסא הם לזרות נבראות במראה והבורא הוא השכל הפועל וזהו אמרו אח"כ כי כל לזרה מדומה היא בוראה: ו וכלאו יאמר, כמה הוא ענין גדול החיה מה שהורקתי לעשים הנביאים בעת נבואתם שהם מדמי' הזורה ליוצרה, ר"ל כמדמים ליוצר הזורה לזרה חמריה תנביתים וזהו אמרו והכן זה מלד. ויש לענין זה כמה שאמר הכנ

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מז

כלם חסרון (נ) בכחינת ההשגה, ואפילו למי שלא ישיג אלא בהם, להיותם מתפעלים מתמפקים כואבים כשאר הכלים. וענין אמרנו שהוא יתעלה רואה כלומר ישיג הנראים, ושוטע כלומר ישיג הנשמעים. וכן היה יכול להיות בטעם ובמשוש ויפורש בו שהוא ישיג הנשמעים והממוששים, כי משפט השנתם כולם אחד, ואם תשולל מסנו השנת אחד מהם תחייב שלילת השנתם כולם, ר"ל החמשה חושיים, ואם תחייב כל השנת אחד מהם, ר"ל השנת מה ששיגהו חוש מהם, יתחייב שישו כל מושגיהם ההשגה, ומצאנו ספרינו אמרו וירא ה', וישמע ה', וירא ה', ולא אמרו וישמע ה', וישמע ה'. ונאמר שיעלת כל מה שהתוישב בדמיון כל אדם שהשם לא יפגש הנשמים פנישת ששם לנשם, שהרי אף בעיניהם² לא יראוהו, ושני החושים האלה ר"ל הטעם והמשוש, לא ישיגו סורגיהם עד שימשושם, אמנם חוש הראות והשמע והריח ישיגו מורגיהם ואע"פ שהעצמים ההם הנושאים לאיכות ההם החוקים מהם, על כן היה נאות ליהסם לשם בדמיון ההמון. ועוד כי הענין והכוונה בהשאלת אלה החושים לו ית' להורות על השיגו פעולותינו,² והשמע והראות מספיק בזה, ר"ל שישגו בו כל מה שיעשה וזולתו. או יאמר אותו כמו שאמרו על צד ההוהרה והמניעה בכלל ההוכחה, דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת. ואתה יודע על דרך האמת כי משפט הכל משפט אחד, וכי בצד שירוחק מסנו השנת המשוש והטעם, בצד ההוא בעצמו ירוחקו הראות והשמע והריח, כי הכל השנת נשמיות והפעולות ועניניהם משתנים, אלא שקצתם יראה חסרונו מיד, וקצתם השב בהם שלמות, כמו שיראה חסרון הרעיון והדמיון, (ג) ולא נראה חסרון ההשתכלות וההתבוננות, ולא הושאל לו רעיון אשר הוא הדמיון, והושאלו לו בחשבה ותבונה, אשר הם ההשתכלות וההתבוננות, ונאמר אשר השב ה', ובתבוננתו נטה שמים. והנה אירע בהשגות הפנימיות נ"כ כמו שאירע בהשגות החושיות הנראות, מהיותם קצתם מושאלים וקצתם לא הושאלו, וכל זה בלשון בני אדם, מה שחשבו שיושג בו שלימות

אפודי

שאלנו ממנו הסגה אחת מהם תחייב שלילת הסגה כלם ר"ל ה' חושים, ואם תחייב לו הסגה אחת מהם ר"ל השנת מה ששיגהו חוש מהם תחייב שישגו כל מושגי ה', ומצאנו וירא ה' חושים ה' ולא תמצאו וישמע הטעם והמשוש הטעם: ואמר רבד בחשבות ה' חספס שעלת כל מה שהחיש בדמיון כל אדם שהשם לא יפגש לנשמים פנישת ששם לנשם שהרי בעיניהם לא יראוהו, והכ' חושים האלו ר"ל הטעם והמשוש לא ישיגו מורגיהם עד שימשושם, אמנם חוש הראות והשמע והריח ישיגו מורגיהם מרחוק ואע"פ שמושגיהם הם רחוקים מאלד מהם ע"כ היה נאות בדמיון ההמון ליהסם לש"ו. ועוד נחקן כמה ענית כי השמע והראות מכפיק להורות על השיגו פעולותינו כמו שאמר דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת. ואמנם וואמנם שאלו החושים אינם צריכים:

שם טוב

אמר שם טוב הנה לא יוחסו אלו החושים לש"פ בעבור סבה נכבדת יותר מהם שאחר הרב, כי יתבאר בספר הנפש כי אלו החושים הם הכרח לקיים מציאות החי, ואולם שאר החושים ימצאו לו על כל היקור טוב כי אפשר להשיג בלתי, וגם כי אלו החושים הם חרפה לנו, ר"ל חוש החששו והטעם הם חרפה לנו ולכן לא יוחסו להשיג"ת להיותם גלויי החסרון. ואמר הרב כי לא הושאל לו רעיון ואם כבר נמצאו פסוקים אשר תארו לש"ית הדמיון, כמ"ש אם לא כלשך דמיון, כוונתם כלשך חשבתי, וי"ל כלשך שמתן בדמיון הנביאים והוא פעל ויזא כמ"ש ויבד הנביאים אדמה, והכלל הוא כי כל כח בין שיהיה גשמי או רוחני אשר הם בתחלת המחשבה יראה להמון

קרקשקש

(ג) בבהינת השגה, רוצה בו אפשר שירצה בזה השגת החושים שישגים הליאות מצד בליהם, או הרעיון בו בבהינת השכל, וכן אמר יהודה רריו (ג) ולא נראה חסרון ההשתכלות וההתבוננות, רוצה בו ובאמת יש בו חסרון בחק השם כי ההשתכלות בדבר והתמודד מחשבה בו עד שישגהו אין זה ראוי ליבד בחוק השם אבד מצד שהוא שלמות לנו הושאלו לו

אברבנאל

בכחתי קודם, ויקרה ספק למס אפוקלופט שמתן טעם ולא נשמר מראותו כי אם בלתי בענינים. וזה היות ספק יוח"ו. ולפי שאמר בפרק כף, ששאלנו לו ית' על דל השאלה דבס מכיג ספק ליה ואמר ג"כ כף נמצא ליה, סה ליתור זה כה בפרק מ"ט לנתיב ענין הכף הנאמר בתנאים ונגלגים, סה א"כ שלשת הפרקים האלה כלו יתור ספקות וקודם כמ"ש בתנאים חקר קאריס. וטובים דבדי סה כן הוא, עכל מה שימסו הכתובים חסרון חכר בנורא ית' או מה שאל' לנידור בתק' האם לא ליהומו חסרון ריקון כי אם למה שא"ל שינוייר בו, שני ענין סדריס האלה לא האלוהו לו ית' ספרי סנוואה. ומה פוליד ספק למה שואל לו ית' השמע והראות ודעה, ולא סתולנו לו טעם והמשוש. וזיתת סתובנו כפי חופטי. ה"ל, שפי אלה חושים לא ישיגו מושגיהם כי אם נגיניה. מה שאין כן עקבת סתוביהם הפנימיים אלו, ומטעם זה כפי דמיון ההמון הורו אלה ולא הורו בכינס האחרים והאזין כפי סתוביהם הוא, שאחרי סיות סתוביהם בשאלת האלה להורות סה"ל ית' שגוב סתולות סעשבות וכוונ סייקו סתמשל סיות, וישג סתאחריס וכדריס והוא סתכל סתמ, ובה ענין סיות להורות סתוא ית' ויכל וירס סתרגנות והענדס סתעשית לפניו. וי"ל הושאל לו הרעיון אשר הוא הדמיון והושאל לו מחשבה ותבונה. סקדו נגד סדי מיה סתבתי אם לא סיהי סייחס סתכוח לו ית' דמיון, סתך מה שאמר. וסבניו שלא יוחסו נכחום סדמיון אליו, כי אם סתוא סיה סתמיה סדריס נגש סדיס

שלימות יתארוהו בו, ומה שהוא נראה החסרון לא תארוהו בו. תעל דרך האמת אין תואר עצמי אמתו ראויו לו מוסף על עצמו כמו שיבא עליו המופת :

פרק מז כל מה שבא מענין השמע מיוחס לאל יתעלה תמצא אונקלוס הגר נשמר ממנו, ופירש ענינו בלתי המאמר שהוא אליו יתעלה, א כלומר שהוא השיגור, ואם היה בכלל הצעקה והתפלה יפרש ענינו, שהוא קבל, או לא קבל, ויאמר לעולם בתרגום שמע ה', ב שמיע קדם ה', ובענין הצעקה תרגם שמע אשמע צעקתו, ג קבלא אקבל, זה נמשך בפירושו לא נטה מזה במקום מן המקומות. אמנם מה שבא מן הראיה מיוחס אליו יתעלה, פירש אונקלוס בו פירושים מופלאים לא התבאר לי בוונתו ודעתו, והוא כי במקומות יפרש וידא ה' חזוא ה', ובמקומות יפרשהו וגלי קדם ה'. אמנם פירושו חזוא ה', היא ראיה מבוארת על היות הוא גם כן בלשון הארמי משותף, ושהוא מורה על ענין השגת השכל, כאשר יורה על השגת החוש. ואני תמה אחר שהענין כן אצלו, על מה ברח מן הקצת ופירשו וגלי קדם ה', וכאשר השתכלתי במה שמצאתיו מנוסחאות התרגום, עם מה ששמעתי בעת הלמוד, ראיתיו כשימצא הראיה מחוברת בעול וזק והמס יפרשהו וגלי קדם ה'. ואין ספק שגמלת הוא בלשון הווא גזורת ההשגה וידעת הדבר המושג כפי מה שהושג, ולה ז' כשימצא הראיה

שם טוב

לכונן עסק שלמות ויחסו לו ומה שיראה לם עסק חסרון לא ייחסוהו הנבואים, וי'ד האמת כלם חסרון לש"י כי אין לו תאר עצמו ראוי לו נוסף ע"פ כמו שיבא עליו מופת. והרצון כי אם יוכלו הגשמות צבור ענה עליו המופת עם עסק הרבה בפסרי הנבואים ראוי שיוסקו הכחות והכל מהם צבור ענה המופת עליוס :

פרק מז כל מה שבה צבור השמע וכו' תמצא אונקלוס הגר נשמר ממנו כו', אחר שהרב סלק צפרק מה שקדם למה ייחסו לם ענין והלון והריח כי יאמר וירא ה' וישמע ה' וירא ה' ול' גלמ יועטס ה' וימשש ה', כ"א היתה הכוונה כי שבוש גלמ ה' והכונה וירא והמורידים ג"כ היה לו לתאר צעם והמשוש ויפרש בו שהוא ישיב המועטים והמחוששים וסלן זה הספק, כל עתה וסלן ספק אחר תמצא באונקלוס. והוא כי כל מה שבה מענין השמע מיוחס לברוא תמצא אונקלוס הגר נשמר ממנו ופי' ענינו שהוא ית' השיבוה ואם ה' בכלל הצעקה והתפלה יפרש ענינו שהוא קבל לא קבל, ובמקומות אחרים שמוע ענינו שהיה קדם ה' וי'ד האמת כלם חסרון לש"י כי אין לו תאר עצמו ראוי לו נוסף ע"פ כמו שיבא עליו מופת. והרצון כי אם יוכלו הגשמות צבור ענה עליו המופת עם עסק הרבה בפסרי הנבואים ראוי שיוסקו הכחות והכל מהם צבור ענה המופת עליוס :

אפודי

פרק מז א לומר שהוא השיגור, ר"ל שהוא ית' משיג הענין שהוא : ב שמיע קדם ה'. ר"ל מלך שמיעה בזה בלשון ארמי על שמיעת חזון לבד לא לענין אחר וכו"כ הולך אונקלוס לומר שמיע קדם ה', שר"ל שמה שהוא לפני ה' או ענין שיהיה שמע הסנה חותים ענין הסוף, כי אונקלוס כל השתוללותו היה הרחקת הגשמה לא לכאר כוונת הענין לפי האמתות האין הולך קדם ה' עשני מה היה לפני ה' שמע הענין ההוא וכאשר שמע הדבר ההוא שהיה לפני ה' יח' יגיע לו הסנה במשמעות הענין ההוא, וזה שאמר הרב כלומר שהוא השיגור : ג בקבל אקבל. וענין הקבל אינו מורה גשמות כלל : ד בשמאל הראיה נגלות בעול, ר"ל כשהיה הראיה ענינו על וממס וסיוק יאמר קדם ה'. כי אלו יאמר וזוא ה' היה מורה שיהיה פועל בעתם הכוונה כי מלך ההסנה היה השיגור הכוונה, ומבואר הוא כי אין דבר רע יורד מן השמים בעלם רק במקרה לכן יאמר וגלי והתפלה יפרש ענינו שהוא קבל לא קבל, ובמקומות אחרים שמוע ענינו שהיה קדם ה' וי'ד האמת כלם חסרון לש"י כי אין לו תאר עצמו ראוי לו נוסף ע"פ כמו שיבא עליו מופת. והרצון כי אם יוכלו הגשמות צבור ענה עליו המופת עם עסק הרבה בפסרי הנבואים ראוי שיוסקו הכחות והכל מהם צבור ענה המופת עליוס :

אברבנאל

סניא והוא פעל יוא, כמו וכי הנבואים אדמה (הושע י"ב א') ולומר אני שברך ובחר מהם הספק האמר של ויחס לו ית' ענין שהוא דמיון, והוא שם דבר, עם כיוון שחווה לו פעולות שאמר דמיון, אמנם ביהסכס והדמיון והדמיון נהיה שמה שאמר ובחונתו נהיה שמים (דמיון י' י') :

פרק מז הביא הרב הרמב"ם הזה לומר אם היה ששקטם ויראות ויוראו גם כפתיי הקדם לו ית' גלד חמד, למע א"כ אונקלוס נאמר וישמע ולא נאמר והכחות. וזה קשור הפקד, והיס תשובת הרב שכל שבה ענין שמע מיוחס אליו ית' אונקלוס נאמר ממנו, ופירושו נ"ל הוסיף שפירש הרב שפירש שמיע נ"ל היה שער, ר"ל כי שמיעו יפרשו כדגוע בראיה אליו ית' ואין האנשים הווא מרומית, כי אם כשיגורו, ושעמים כשאלו בו ענין הלכר (ג' הערה) ויפרשו ענין קבלו אם קבלם כיון שמוע אשמע עקמוח ענין גלמ יתגס כמו אצלו שמע, וא"כ ע"י ששמיעה כפי המוסר : אמנם מה שבא מן הראיה, ר"ל לומר שענין המע נא פירושו אונקלוס

דברי

מורה נבוכים חלק ראשון פרק מה מט

הראיה נחלת בעול לא יאמר וחזא, אבל וגלי קדם ה'. והנה מצאתי כל ראיה מיוחדת לאל בכל התורה פירשה וחזא, וזאת אלו אשר אספר לך. כי ראה השם את עניי, ארי גלי קדם ה' עולבני. בי ראיתי את כל אשר לכן עושה לך, ארי גלי קדמי, עם היות המדבר מלאך לא יחס לו ההשגה המורה ה על ישוב הענין, להיותו עול. וירא אלהים את בני ישראל, וגלי קדם ה' שעבודא דבני ישראל. ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, מיגלא גלי קדמי ית שעבודא דעמי. וגם ראיתי את הלחין, גלי קדמי ית הדקא. וכי ראה את עניים, ארי גלי קדמושי שעבודהון. ראיתי את העם הזה, גלי קדמי עמא דדין, שענינו ראיתי מרים, כמו וירא אלהים את בני ישראל, אשר ענינו ראה את ענים ועמלא. וירא ה' וינאץ, וגלי קדם ה'. כי יראה כי אולת יד, ארי גלי קדמושי. וזה ג"כ ענין עול להם והתגברות שונא. ¹ (b) זה כולו היה נמשך ונראה בו, והבט אל עמל לא תוכל. ולזה כל שעבוד וכל מרי יתרגמו, גלי קדמושי, או גלי קדמי. אבל נפטר עלי זה הפירוש הטוב הנאה אשר אין ספק בו כג' מסקמות, היה מחוקק לפי זאת הכטרא שיפרשם, וגלי קדם ה', ואני מוצא אותם בנוסחאות, וזוהו ה'. והוא אלו, וירא ה' כי רבה רעת האדם, וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, וירא ה' כי שנואה לאו. והקרוכ אצילי שיהיה זו מעות שנפל בנוסחאות, שאין אצילו כתיבת אונקלוס בזה, עד שנאמר עמא יש לו בזה פירוש. ² האמנם פרשו אלהים ויראה לו הישה, קדם ה' גלי אימרא, שלא יביא זה לחשוב, ³ שהשם עתיד לבקשו ולהמציאו, או הוא גם כן מונעה כלשון ההוא התלות השגתו באחד כבעלי חיים בלתי מדברים, ונריך שיבוקש הרבה בדקדוק הנסחאות בזה. ואם תמצא אלו המקומות כמו שזכרנו לא אדע להם כוונה בזה:

פרק מט המלאכים גם כן אינם בעלי נשמים, אבל הם שכלים נבדלים מהחומר, ואמנם הם עשויים

עם טוב

אפורי

קדם ה' שהדבר ההוא גלוי וידוע לפניו ית'. ה על ישוב הענין, ר"ל על השגת העול והחמם בעמל: ו זה כולו היה נמשך. ר"ל וכל זה הענין נמשך כמו שביארנו כי כל מה שהוא עול וחמם והיזק יאמר גלי קדם ה'. דומה לאמריו והבט אל עמלא לא תוכל, ר"ל שאינו חסוג העול כמו שביארה ח הארז: פי' וכו'. ר"ל שזה הפסוק אינו מעול והיזק וחמם: ט שהשם עמיד לבקשו ולהמציאו. ר"ל אלו יאמר הוא ה' אימרא היה מביא לחשוב שהשם ית' ישיגה ומלך ההשגה ימלאהו כי ידועותו ימעלה פסת המלא ויניח מה שיחשב לו ית' ידועה וזה שקד: י או הוא גם כן. ר"ל מעטם אחר לא (ואמר וחזא וגם לא) אחר הוי' ה' אימרא כי אלו יאמר כי יהיה נראה שהשם ית' ישיגה בעדתי ב"ח בלתי מדברים וזה שקד:

פרק מט א אינם בעלי נשמים. ר"ל שאינם הם בעצם

כי זה הוא עשות שנפל בפסרים ואם הוא אמת שלל ידע בו כוונה. ואמר הזכיר ר' משה הרבנוני כי אין להמלט מן הקבלה בקצת דברי הנביאים והחכמים להם שיתקו הפילוסופיא קדמוי בהשגת ג' יותרתה הקדושה האלהית למעלה מהחקירה הפילוסופית, והנה הרב מצא ג"כ במקום ראיו לומר וחזא ה' שאינו במקום עול וחמם ויהיה ראיו שיאמר וחזא ה' ולא אמר אלא וגלי. אמר אלהים וירא לו השם. קדם ה' גלי ליה אימרא. יהיה זה בעבור שני עמימם אים בעבור שלא יבוא לחשוב שהשם עתיד לבקשו או בעבור שהוא מגינה תפלות השמות בל' מב"ח, ולכן מיה האז לא ירוחק פי' אונקלוס, אבל בעבור שאר הדברים או ראיו שאמר שהוא עשות ואם הוא אמת שלל טועה לו הדבר:

פרק מט המלאכים גם כן אינם בעלי נשמים אבל הם שכלים נפרדים מחמר וכו', אחר שהרז סלק הגשמות וכל

ארברנאל

קרשקש

פרק מט (א) זה כולו נמשך ונראה בו והבט אל עמלא לא תוכל, פירוש זה הביל אשר הזכיר מן הפסוקים שיתרגמם גלא או גלי נבשך, ונראה בזה הביל מה שאמר בכבודו והבט אל עמלא לא תוכל, שהבשה וירדת השמש וירדת הרבר המושג כפי מה שהשמש, ו' יתורה ררויו זה לשוננו וכל זה היה נמשך. והנה נבון כפי מה שאמר והבט אל עמלא לא תוכל:

דני אחר, וכמו שכתבתי בניאר בלאוה סוף עין שם. והכוונתי כתב נפ' זה דברים מדיים ימים ותדאום יחיד ל' כדרכו יעונו משם נענות כסיל בלאוה:

פרק מט כבר כתבתי נחלתה סוף מ' שזה הפסוק הוא לנשום כך נקף הפסוק, למען שיש עם נשמי הוא כולו שאלהים ג"כ בעלמלס, ולכן החמיל הפיק זה בלאוה מלאכים גם כן אינם בעלי נשמים כמו שכתבתי בבלוה ית', ואמר שם שכלים נבדלים מחומר וסם מלאך הנבואים. ולא קרא הוא מלאכים כי אם שכלים נבדלים, ולא כיוו שהשם הכפי ש' בבענין ויבן ובכרואיית

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ממ

עשויים והשם בראם , כמו שיתבאר . (ה) ובבראשית רבה אמרו , להם החרב המתהפכת על שם משרתיו אשר לוהט , המתהפכת שהם מתהפכים , פעמים אנשים , פעמים נשים , פעמים רוחות , פעמים מלאכים . הנה כבר בארו בזה המאמר שהם אינם בעלי חומר ואין להם תבונה קיימת נשמת , ב' חוץ לשכל , אבל הכל במראה הנבואה , ולפי מעל הכה המדמה כמו שיזכר בענין אמתת הנבואה . ואמנם אפרם פעמים נשים , כי הנביאים גם כן כבר ראו המלאכים במראה הנבואה צורת נשים , רומז על מאמר זכריה והנה שתיים נשים ויתאזות ורוח ככנפיהם וכו'.¹ וכבר ידעת ,² כי השנת הנקי מן החומר , הערוש מן הגשמות לנברי , כבדה סאד על האדם , אלא אחר לומר רב ,³ ובלבד למי שלא יבדיל בין המושכל והמדומה , ורב השעונו על השנת הרמיון לכר , והיה לו מדומה אצלו נמצא , או אי אפשר המציאה , ומה שלא יפור ברשת הרמיון אצלו נעדר ונמנע המציאה , כי אלו האנשים (והם רוב המעינים) לא יתאמת להם ענין לעולם , ולא יתבאר להם ספק . (ג) ולכונד זה גם כן הביאו ספרי הנבואה דברים שיראה מפשוטיהם גשמות המלאכים ותנועותיהם , והיותם צורת האדם והיותם מצויים מהשם , והם עושי דברו , ועושים מה שירצה במצוותו , כל זה להישיר השכל אל מציאותם , ושהם חיים שלמים כמו שבארנו (בספר מ"ו) בחק האל ,⁴ אלא שאם יעמוד אדם בהם על זה הרמיון , היתה דומה אמתתם ועצמם עצם השם ברמיון הרמון , שגם כן נאמר בבזרא דברים יראה פשוטם שהוא גוף הי מתנועע על צורת אדם . והישיר השכל אל היות מעלת מציאותם למטה ממעלת האלוה בערכו כצורתיהם דבר מצורת בעלי חיים

אמרי ואין להם תבונה קיימת . ב' חוץ לשכל . רצה לומר שחון לפעם אין לנבדלים תכונה גשמית כי אם נמדמה שהיא דומה להם כפי צורה גשמית כפי פעל הכה המדמה מכל נביא ונביא : ג' כי השנת הנקי מן החמר . ר"ל כי לידע כמות מציאות הנבדלים השנת כבדה על האדם : ד' ובלבד למי שלא יבדיל . ר"ל וימוד זאת ההשנה כבדה למי שלא יבדיל וכו' : ה' אלא ששם יעמוד אדם וכו'. ר"ל אם היינו הנביאים הנחה כוללה שהנבדלים הם על צורת אדם היה דומה אמתתם ועצמם לעצם השם וי' שכתב יתואר ית' על צורת אדם , וא"כ לא היה שום חלוק בינו וי' וכן הנבדלים , לסיכך עשו הנביאים תקנה לזה הענין שכתבו לצורת הנבדלים ששים על צורת אדם דבר

אמרי וכל לשון הכתיב אליו מהשם יתברך , והנה נאמרו דברים שהיוע על הגשמות כאלו היה לבורות על מציאותם לא על שהם נמצא נמצא בנבדלים , רצה הרב ג"כ לסלק הגשמות מלת השכלים הנבדלים , ואם הנביאים תארו להם כשהם גשמים היה לכיזיר השכל אל מציאותם והם חיים ושלימים . והנה ראשונה אמר כי המלאכים אינם בעלי גשמים ואינם כחות גשמיים , אלא הם שכלים נבדלים מחמר ואם תאמר אחר שהם נבדלים מחומר והם שכל כפועל מה הפרש יש בינם וזבנו ויתברך , לכן אמר כי הם נבדלים ממנו כשהם עושים וכו' והוא ית' סבה להם וכן נבדלים ממנו , והוא אמרו וישם בדלם כמו שיתבאר . וכיזיר ראהו על שתיים גשמים שאמרו נכ"ר

אמרי המתהפכת על שם משרתיו אש לוהט , המתהפכת שהם מתהפכים , פעמים אנשים פעמים נשים פעמים רוחות . ומה שכתב יתואר ית' . כנה כבר ביארנו בזה המאמר שאינם בעלי חמר , ר"ל שאינם כחות גשמיים ואין להם תכונה קיימת חוץ לשכל . ר"ל אין לנבדלים תכונה גשמית כי בחדותם כחות מדמה . להם צורה גשמית כפי פועל המדמה מכל נביא ונביא , כי כל נביא רוצ נבדלותו כפי העת אשר הוא בו וכפי המקום אשר בו מתהפך : ואמרו כבר ידעת כי השנת הנקי מחמר הערוש מן הגשמות לגמרי כבדה מאד אפי שיכיר מופע על היות בכלן דבר שאינו שם למה שהוא מנגד ולמורגש לו ומורגל : אלא אחר למוד רב . כדמחמת טענה ונכחמת האלקות : והנה מה שלא יבדיל בין המושכל והמדומה רוב השעונו על השנת הרמיון ויכיה כל מדומה אללו נמצא ומה שלא יעול ברשת הרמיון בלתי נמצא , ולא דיו אם אכל יאמר כי הוא נמנע המציאות , ואמר הרב כי אלו אשר לא נבדילו בין המושכל והרמיון לא יתאמת להם ענין לעולם על מה שהוא ולא יתבאר להם שום ספק אחר שהרמיון הוא גוף ומקיים לא השכל . ולמה שהיה קשה לזיזי הדבר הנבדל אחר למודת רוב הכחות הביאו ספרי הנבדלים דברים שיראה מפשוטיהם גשמות המלאכים ותנועותיהם והיותם צורת אדם והיותם מציאותם עושים מציאותם ועושים מה שירצה במצוותו . וכו' לכיזיר השכל על מציאותם והם חיים ושלימים כמו שיאירו בחק האל : אלא שאם יעמוד אדם כו' . הרטון בו שאם היינו הנביאים הנחה כוללת שהנבדלים הם על צורת אדם היה דומה אמתתם כעצם השם

אברבנאל

ובבראשית רבה אמרו להם הרוב המתהפכת . כינו הרב זו המאמר כדי לגמר ממונו ששם נבדלים מחמר , ומאמרם משמעות הציאות כשם כינו בנתג בנינו לא נכחוס בעצמם . ואומר שמה שהוליד חוץ מה המאמר ששם אינם בעלי חומר ואין להם פנונה קיימת גשמית חוץ לשכל , היא מולדת מחוייבת . אלא מה שאמר עוד אלא בכל הוא מראש הנבואה , אין זו מחוייבת מן המאמר , אלא היה כיוונתו ר"ל שאין להם פנונה קיימת נשמת , כי אם לבורות ששם ישפה הכי"ס פס ומה שהוליד רכ הוא גלות מחוייב כפי סלמם : רומז אל מאמר זכריה שיראה המלאכים בצורת נשים . כה הכתיבי ששם שוכר וכוים נבדלותם כיהם נבדלותם כי עם היותם נבדלים הם עם חיים כמותם וזשם נבדלם : וכבר כתיב בפרש לחת טעם למה שמהם כמותם כשמהם ארבעה , אם היה שינה לגמלים , ומה ישפה כשמהם ששם ואין יוכלנו היסודות כשם . ויותר נכון לנארו

פרק ממ

ובבראשית רבה אמרו להם החרב המתהפכת . (ה) ויהרשף הלהם בהתהפך החרב , כי מצד שרענין הכלל הנבואי יגיע אל הכה הרבוי בכללות והרמיוני לוקח אורה לפרשים מהרמיון כפי הענינים אשר יורו עליהם כמי"ש בהם שהם מתהפכים , מדמה אותם ללהט הררב : (ג) ולכונד זה גם כן . ורצה בו לכונד השנת הנקי מן החומר שהוא המלאך שיאלו מצורת גשמות , וכולה הוא אלו חוץ לשכל לא נבדלוה , זכריה שיראה המלאכים בצורת נשים . כה הכתיבי ששם שוכר וכוים נבדלותם כיהם נבדלותם כי עם היותם נבדלים הם עם חיים כמותם וזשם נבדלם : וכבר כתיב בפרש לחת טעם למה שמהם כמותם כשמהם ארבעה , אם היה שינה לגמלים , ומה ישפה כשמהם ששם ואין יוכלנו היסודות כשם . ויותר נכון לנארו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ג נא

שלושה והשלשה אחד, בן מאמר האומר הוא אחד אבל הוא בעל תארים רבים, והוא ותארו אחד, עם הסתלק השמות והאמנת הפשיטות הנמורה. (3) כאלו כוננתו והפשיטו ד' איך נאמר לא איך נאמן, ואין אמונה אלא אחד הציור, כי האמונה היא ההאמנה במה שיצייר שהוא הוין לשכל כפי מה שיצייר בשכל. ה' ואם יהיה עם זאת האמונה שאי אפשר חילוף וזאת האמונה כשום פנים, ולא ימצא בשכל מקום החיה האמונה ההיא, ולא לשער אפשרות הלופה, תהיה האמתית, וכשתפשיט מעליך התאוות והמנהגים, ותהיה בעל תבונה, ותתבונן מה שאומר אותו באלו תפרקים הבאים בהרחקת התארים, ותאמת לך מה שאמרנו בהכרח, ותהיה אז מי שיצייר יתוד השם, לא מי שיאמר אותו כפיו ולא יצייר לו ענין ויהיה סבת הנאמר עליהם קרוב אתה כפייהם ורחוק אתה מכליותיהם, אבל צריך שיהיה האדם סבת מי שיצייר האמת וישיגהו, ואם לא ידבר בו, כמו שצוו ההשוכים, ונאמר להם אטרו בלבבכם על משבכם ודומו סלה:

פרק נא במציאה ענינים רבים סבוארים גלויים, מהם מושגלים ראשונים ומורגשים, ומהם מה שהם קרובים לאלו, עד שאפי' הונח האדם כמו שהוא, לא יצטרך עליהם מופת, במציאות התנועה, ומציאות היכולת לאדם, והגלות ההווה וההפסד, ומטעני הדברים הנראים להוש

אפודי

ר"ל כל שכן שלח תפקד מהם האמת: ד' איך נאמר לא איך נאמן, ר"ל שלח מאמני החאים שהאמנים סתומים סתום יא' אחד ויש לו מאמרים רבים חלפו כוננים ותוכנס חיד ונכל להיחל הדברים במצא לא חיד נאמן, כי חלו היו מליכים בעלמם ענין האחרות וענין החארים הרבים העלמיים כי יא' לא היו מאמנים בו כך כי הוגרה החתם סידרת לחזרת בלא ספק: ז' וחס יהיה עם זאת האמונה. ר"ל אם יבחר במצופ מה שהוא מאמין ולא יהיה אפשר הלוטה בשום כיום אז חיה ההאמונה הריח אמת, זה הפקד היה הלצה לענין מאמני החארים העלמיים בו יא', ומתכן וליך ידבר בחארים הפקד ויעשה צבור מופלג בהכחקה החארים בו יא' ובאי זה לד יתמו עליהם וימסך בציבור זה עד סוף פרק ט"ב:

במה (3) בארו כוננתו וחפושנו אך נאמר לא איך נאמן, הוא שב לבנה שלמעלה בן נאמר באמר האומר הוא אחר אבל הוא בעל תוארים.

במה (3) בארו כוננתו וחפושנו אך נאמר לא איך נאמן, הוא שב לבנה שלמעלה בן נאמר באמר האומר הוא אחר אבל הוא בעל תוארים.

אברבנאל

במה (3) בארו כוננתו וחפושנו אך נאמר לא איך נאמן, הוא שב לבנה שלמעלה בן נאמר באמר האומר הוא אחר אבל הוא בעל תוארים.

שם טוב

במלוח האמינו שהוא רבים נחשכנו, זה לא איך נאמר חמיה הלא חמיה? כאלו כוננתו וחפושנו אך נאמר לא איך נאמן, ואין האמונה אלא אחד הציור, וכד החונה בן שיהיה בן במציאות בין שלח יהיה בן כח"ש כי האמונה היא ההאמנה במה שיצייר שהוא לשכל כפי מה שיצייר בשכל אף שלא נהיה בן במציאות, וחמ"כ גדר האמונה האמתית, ולאמר ואם יהיה עם זאת האמונה שא"ל שיהיה חלופה בשום פנים וליצור השכל זה באופן שלא ימצא לשכל מקום חיה וליצור השכל זה באופן אפשרות חלופה תהיה אמת, ודע כי זהו דבר הידיעה האמתית ויהי הידיעה החופשית ואף שיהיה אמת הדבר שהוא מאמין וא"ל שיהיה חלופה ולא יצירכו השכל, זאת האמונה לא יקרא חמיה חופשית, כי האמונה האמתית הוא שיציר בשכל כמו שהוא חזן לשכל וכן יהיה חזן לשכל כמו הממפרסום, הכע אל מאמרו ותהיה אז מי שזייר יתוד השם לא מי שיאמר אותו כפיו ולא יצייר לו הענין ויהיה קרוב מהנאמר עליהם קרוב אמת ורחוק מכליותיהם, וצריך האדם שיהיה מכת מי שיציר האמת ואיגורו ואם לא ידבר בו כמו שצו השוכים ויאמר להם אטרו בלבבכם על משבכם ודומו סלה, כי הדבור הפנימי הוא הנרצה כשוכים עם המציאות כי הוא האמתית, ואחר שהוא גדר האמונה החתול לגדר בחארים:

פרק נא

במה (3) בארו כוננתו וחפושנו אך נאמר לא איך נאמן, הוא שב לבנה שלמעלה בן נאמר באמר האומר הוא אחר אבל הוא בעל תוארים.

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נא

הענינים והצנים בזה ^א הענינים הכללים, אינם נמצאים ולא נעדרים, וכמאמר הארזים, העצם הפרידי אינו במקום אבל יטרוד הגבול והאדם אין לו פעל כלל אבל יש לו הקניה. ואלו הדברים יאמרו לבד, והם נמצאים במלות ולא בדעות כל שכן שתורה להם מציאה חוץ לשכל, אבל הם כמו שירעת וידע כל מי שלא יטעה עצמו, ישמרו ברוב הדברים במאמרים שמשתדל אומנם לשמרם ברוב דברים ובהמשלים מוטעים, ולאמתם בצעקות ובהוצאות רבות והרחקות וכפנים רבים מורכבים ממחלוקת נצוח והמעאה, ^ב וכשישוב אומנם ומעמיד באלו הדברים עם נפשו לאמונתו ולא ימצא דבר, וזולתי הכלבול וקצרת יד השכל, שהוא ישתדל להמציא מה שאינו נמצא, ולברוא אמצעי בין שני הפכים אין אמצעי ביניהם כלל. ^ג היש בין הנמצא ושאינו נמצא אמצעי, ^ד או בין היות שני הדברים האחד מהם הוא האחד או הוא זולתו אמצעי. ^ה ואמנם הצריך לזה (ו) מה שאמרנו משמירת הדמיונות והיות המצוייר תמיד מכל הגשמים הנמצאים שהם עצם אחד מן העצמים, וכל עצם מהם בעל תארים כהכרח, ולא נמצא לעולם עצם נשם מופשט במציאותו מבלי תואר, ונמשך אחר זה הדמיון, וחשבו שהוא יתעלה על מורכב מענינים חלוקים רבים עצמיים, ^ז והענינים המוספים על העצם. ^ח ואנשים נמשכו אחר הדמיו והאמיניהו נשם בעל תארים, ואנשים סרו מזה הררך והרחיקו הנשם והשאינו התארים, כל זה הוא אלו האמיניהו רדיפת פשוטי ספרי התורה, ^ט כמו שאבאר בפרקים יבאו בזה הענין:

פרק

שם מוב

המתואר לזה אחר קצתם שה"י יש לו תוארים ואינם עצמו ולא דבר יוצא מעצמו ואינם עצמו כ"ל היה הכרח כן לא יהיה השם אחד, לכן רצו לקבץ הפכים יחד ולומר שהשי"י יש לו תוארים שהם אינם עצמו ולא דבר יוצא מעצמו ואלו כבר קצו הפכים יחד. וכאמרת הארזים שאומרים שהכללים הרצון צרות החלטיות נחלשים, ואינם נחלשים. ומאחר אחרים העצם פרדיו אינו בתקום אכל יטרוד הגבול. ושהחכם אין לו פועל כלל אכל יש לו הקנייה ר"ל בחירה. ואלו הדברים יאמרו לבד והם נמצאים במלות, ר"ל בדבור ללא שהשכל יאמת אתחכם: והבין אחרו בחאחרים שחשדל אחרם לשומרם כ' עד לא ימצא דבר זולת הכלבול וקצרת השכל וכו': אחרם מה שצריך לזה וכו', הרצון בו יש מה שהכרות לעצמי התוארים להאמין כי תוארו יתעלה נוספים על עצמונו הוא מחד שהם שומרים הדמיונות ומציירים תמיד מהגשמים שהתוארים בהם הוא זולת המתואר ויראו שהגשם מן העצמים ומה שיחזר בגשם הוא זולת עצמו כן אם השם יתעלה הוא עצם והתואר בתוארים א"כ הם זולת עצמו: ואפשר שהשם חסר אומרים, שהשם הוא גשם בעל תוארים, הרצון בו שחשבו שהשי"י הוא גשם כזה הגשמים וכו' יש לו תוארים כשאר התוארים והוא דומה להשם, ואפשר שרו מה הרך והרחיקו הגשם והשאינו התוארים ואלו לא נמשכו

אמרי

עמם רבים קדומים ויהי הוא ית' ויחפ מאחד: פ העמרים הכללים אינם נחלשים. ר"ל שפעמים הכללים והם הסוגים והמינים אינם נחלשים חוץ לנפש ולא נעדרים: ו זהם נחלשים במלות וכו'. ר"ל שאלו הענינים יאמרו במלות לא שהשכל ימלא אתחכם באלה הדברים: א וכשישוב אחרם ומעמידם. ר"ל כשישוב האומר והמעמיד: כל הדברים עם נפשו לא ימלא רק בלבול וקצור: ל היש בין הנמצא וכו'. ר"ל מה שאמר הסוגים והמינים אינם נחלשים ולא נעדרים היש אמצעי בין מציאות והעדר זה נמצע: מ או בין היות שני וכו'. ר"ל מה שאמרנו בעלי החאחרים כי החציו יתבדך אינם עצמו ולא דבר יוצא חוץ מעצמו זה ח"כ כי החאחרים ההם הם זולתו יש או עצמונו לבד לא זולתו: ג ואמנם הצריך לזה וכו'. ר"ל הכרח בעלי החאחרים להאמין כי החציו יתבדך נוספים על עצמונו הוא מחד שהם שומרים הדמיונות ומציירים תמיד מהגשמי שהם קצת הדברים שיאמר עליהם שם ע"כ, כי שם העצם יאמר אף על הגבול לסיק אחרו קצת ההואים שלא נחלש שום גשם שאין לו חאחרים רבים לסיק חייבו לו יתעלה חאחרים רבים מתואר: ו הענינים המוספים. ר"ל חשבו שהוא יתבדך והענין האחר החאחרים והם המוספים על העצם אחד: ע ואפשר נמשכו אחר זה. ר"ל ההלוקה הראשונה הגשם לשי חלקים וזהו אחרו ואפשר וכו': פ כמו שאבאר בפרקים, בערך ג' זה מה חלק:

אחר הדמיו אכל נמשכו לזה בעבור רדיפת פשטי התורה. הנחמר, כי אכנסים מתמינים תוארים בהשי"י ומתמינים שהתואר והמתואר הוא דבר אחד, וזה שקר כי התואר מחויב שיהיה זולת המתואר ואם יבדל בין יהיה השם בעל חלקים וזה שקר כי יהיה השם בעל חלקים:

פרק

שם מוב

התואר יחולל ענינו, אחר שהם הארזים הנמצאים הרצון נטייה העצם והם באמת מקבירים: (ה) ואמנם הצריך לזה הרצון בו לזה הטעות שהוא האמנה התארים לשם יתבדך: (ו) מה שאבארנו. רוצה בו מה שאבארנו בהרבה מקומות כי לא יציינו התבון בחתול המחשבה מציאות כי אם לגשם וכל שאינו נופל ברשת הדמיון הוא בלתי נמצא אצלם, והוא אמרו משמירת הדמיונות שהם שומרים מה שגולה בדמיונם לא זולתו והעולה בדמיון הוא ציור הגשם באמת, והוא אמרו והיות המצוייר תמיד מכל גשם שהוא עצם בעל תארים:

קרקש

התואר יחולל ענינו, אחר שהם הארזים הנמצאים הרצון נטייה העצם והם באמת מקבירים: (ה) ואמנם הצריך לזה הרצון בו לזה הטעות שהוא האמנה התארים לשם יתבדך: (ו) מה שאבארנו. רוצה בו מה שאבארנו בהרבה מקומות כי לא יציינו התבון בחתול המחשבה מציאות כי אם לגשם וכל שאינו נופל ברשת הדמיון הוא בלתי נמצא אצלם, והוא אמרו משמירת הדמיונות שהם שומרים מה שגולה בדמיונם לא זולתו והעולה בדמיון הוא ציור הגשם באמת, והוא אמרו והיות המצוייר תמיד מכל גשם שהוא עצם בעל תארים:

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נב

עג 73

האומרים בתארים מרחיקים ממנו יתעלה הרמיו והאיך. ¹ ואין ענין אמרם לא יתאיך, אלא שאינו בעל איכות. וכל תאר שיחוייב לעצם אחר ² חיוב עצמי, הוא אם מקיים לעצם, והוא הוא. ³ או איכות לעצם ההוא, וסוגי האיכות ארבעה כמו שידעת. ואני אמשיל לך משל ⁴ על דרך התואר מכל סוג מהם, שיתבאר לך המנוע מציאות זה המין מן התארים לשם יתעלה. המשל הראשון, בתארך האדם כמבע מטבעיו העיוניים או המדות או התכונות אשר ימצאו לו כאשר הוא בעל נפש, כמסרך פלוני הנגר, הכל תכונה בנפש. ואין הבדל בין אמרך הנגר, או אמרך החכם, או הרופא, הכל תכונה בנפש. ואין הבדל בין אמרך הנזיר מחטא, או אמרך הרחמן, כי כל מלאכה וכל תכונה ⁵ וכל מדה חזקה, היא תכונה בנפש. וזהו כלו סבואר למי שהשתדל במלאכה ההגיון השתדלות מעט. והמשל השני, בתארך הדבר בכח טבעי בו או לא כח טבעי, כאמרך הרך והקשה. ואין ההבדל בין אמרך הרך והקשה ובין אמרך החזק והחלש, הכל הכנות טבעיות. והמשל השלישי, בתארך האדם באיכות המתפעלת ובהפעליות, כאמרך פלוני הכעסן או הקוצף או הפהרן או הרחמן ⁶ כשלא יתחזקו המדות. ומהו הסוג תארך הדבר כמראה ובטעם ובריה ובהום ובקור ובויושב ובלחות. והמשל הרביעי, בתארך הדבר במה שישניהו מצד הכמות כאשר הוא כמות, כאמרך הארוך והקצר והמעוות והישר ומה שדומה לוה. וכשתסתכל בכל יאילו התארים והדומים להם, תמצאם נמנעים בחק הבורא, שאינו בעל כמות שתשינהו איכות המשגת הכמות כאשר הוא כמות, ואינו מתפעל שתשינהו איכות ההפעליות. ואין לו ההכנות שישניהו הכח וכיוצא בו. ואינו יתעלה בעל נפש שתהיה לו תכונה ⁷ וישניהו הקנינים, כענה

שם טוב

רחוק מלך מלמדת הש"י ועמו: והנה יש להפלות מהאומרים כתוארים כי הם מגדילים השם ואומרים כי השם אין לו דמות ולא איך ואומרים שיש לו תוארים וזלת עמו, והנה יבואו שני הפכים כי הם אומרים שהשם יתעלה לא יתאיך והכוונה בו שאינו בעל איכות וחס יקיימו לו תוארים שהם זולת עמו ומגזלים בו אס כי נתלא בו האיכות והנה השם ירוחק מכל תואר אשר ימצא באיכות. וכבר ידענו כי סוגי האיכות ארבעה, קטין, וענין כח טבעי ולא כח טבעי, ושיפעל ושיתפעל, ותמונה, ותואר שהוא הכמות שתשינהו האיכות, והנה כשיסתכל אדם בהסתכלות הכמות ידע שכל אלו נעדרים מהשם, כי אחר שהשם יתעלה אינו נשם וחייבו שלא ימצא בו סוג האיכות המשגת הכמות כאשר הוא כמות ולא ימצא בו התפעלות שתשינהו האיכות שהשם יתעלה אינו בעל היולי ועבור זה לא ימצא בו אלו הדברים חגיגים לגשמים מלך שהם בעלי חמר, ולא ימצאו בו ג"כ תוארי הקטין והענין והם התכונות הנמצאים בנפש או בבעל נפש מלך שהוא בעל נפש אחר שהשם ית' אינו בעל נפש לא ישניהו שום מדה מדותית, ולא ישניהו גם כן הכרואות והחולי שהם ישנהו לנפש ולגוף אחר שהשם יתכרך הוא נעדר מהם מהנפש והגוף, ולא ימצא גם כן שיתואר בשום מלאכה ולא בשום חכמה כי אלו הם תכונות נפשיות וכן זולת התואר ולא יקיימו העצם בו, וכשיתבאר שהשם אחד ותבאר שלא יתואר בשום תואר אשר הוא מסוג

אמרי

כי זה דבר מבוחר הוא נחתה המחשבה: ו אין ענין איך לא יתאיך. אמר רכז אי תחם מלך מאלו המאמרים החריצים עצמיים בו יתעלה שרתיקו מתנו יתעלה הדמיו והאיך וכשהם מרחיקים ממנו האיך אין כונתם וכוונתם להרחיק ממנו יתעלה שלא יתאיך ר"ל שלא יתפעל מן האיכות כי זהו מבוחר לכל כונתם לפי שהם האמינו תוארים עצמיים לו יתעלה וכל חמר וכו'. ¹ פ"א וזין ענין אמרם. ר"ל כשהם הרחיקו ממנו יתבדק האיכות אינם מכוונים לאלה שהוא יתעלה אינו בעל איכות וזה שיהיה כי תאר וכו': ² חיוב עצמי הוא וכו'. ר"ל כל תואר שנחמד לעצם אחד ויהיה התואר שהוא חיוב עצמי, ר"ל שיהיה התאר שהוא חיוב המתואר לו כמו ההקשרות וכמו חארי הפעולות, הנה התאר שהוא לא נמלט מתאר משני דברים אם שיהיה מקיים לעצם והוא הוא ויהיה פירות השם וכבר נפלטו זה, או שיהיה בעל איכות וכו' ואלו המתארים כבר הרחיקו ממנו יתעלה עשוי בעל איכות אם לא הם עצמם סותרים זה- זה: ה' או איכות לעצם וכו'. יש להקשות למה לא אמר רכז או איכות או כמות לעצם כי כבר יתואר הדבר כמות כמו שיאמר בעל שפי אמות. ויש לתקן כי ריב רכז ז"ל עם מחמיי התוארים העצמיים לבורא יתכרך וסוללים ממנו יתכרך הנשמות וז"ל לא היה כרך רכז לשנות התואר הכמות כי כבר הדבר מורה בין שבעלי הריב כי הוא יתכרך אינו בעל כמות וזהו שאמר רכז או איכות לעצם וכו': ³ על דרך ההקשר. ר"ל שאמר בפלים מהד' סוגים על דרך האחד, ר"ל שיהיה כל סוג וסוג תאר, כי היה יכול להביא ההכחשה סוגים בענין אחר לשיך אלו שיבא הסוגים על דרך התאר כמו שיתבאר שלא יתכרך יתכרך רכז כל מדה חזקה פי קטין וענין יקבשו בצבוב הכלשון הולך רכז לומר כשלא יתחזקו המדות כי כבר מנה הרמנו בצבוב הכלשון והוא חזון וממהו בצבוב שליש לכן הולך לומר כשלא יתחזקו המדות: ל ששינהו הכח. ר"ל כח הפעני או לא כח טבעי: ⁴ וישניהו הקנינים כעמה. ר"ל חסו הפעלות

אברבנאל

בשוין, דבר רכז בו הסתעפותו שיצר שהוא איך לא ימצא חלף בין סא' לאחד, כמו אמרו חזון ועבר נבואה שלא יהיה נביאים שום הריב במהותיהם ועינים, נלקי יתוה א' מהס חזון וא' מהם עבר, וזה נלקי חזון נבוא כו' ית', לפי ששם יתוה שיתאר שהוא עלה היה לא ישיקר אל העולם, לפי ששניאמו מחייב, ועל אבות העולם אפסו, ואין א"כ פיעס

כמות, ולא חשש עגור זה לאירו: ולא מה שישנהו בעל נפש בו'. הנה עשה רכז המורה עלהוק הוא חארי מה שכבר אמר ואינו ית' פעל נפש, לפי שבעבור ובעתה הוא הפעלות נפש לבד, וכבר ידענו והחלו הוא הפעלות נבוא שישנהו בעל גוף מלך שהוא בעל נפש, כי אין נפש שתסתכן מציאות לחלו. כי נפשותיהם שני מושאיהם התחשך

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נב

כעונה וכבשת וכיוצא בהם, ³ ולא מה שישנו הבעל הנפש כאשר הוא בעל נפש, הבריאות והחולי. הנה כבר התבאר לך כי כל תאר שישנו לסוג האיכות העליון לא ימצא לו יתעלה. הנה אלו שלשה חלקים מן התארים, והם מה שיוורה על מהות, או על חלק מהות, או על איכות אחת נמצאת במהות, כבר התבאר המנעם בחקו יתעלה, מפני שהם כולם מורים על ההרכבה, ⁴ אשר נבאר במופת (פרק ג' חלק ג') המנעה בחוק הבורא, ולזה נאמר שהוא אחד גמור. (ד) והחלק הרביעי מן התארים הוא שיתואר הדבר ביחסו לזולתו, כמו שיווה לזמן או למקום או לאיש אחר, כתארך ראובן שהוא אבי פלוני או שותף פלוני או שוכן במקום פלוני או אשר היה בזמן הפלוני, וזה הכין מן התארים לא יחייב רבוי ולא שנוי בעצם המתואר, כי זה ראובן אשר הנרמז אליו הוא שותף שמעון ואבי חנוך וארון לוי ורעי יהודה ושוכן בבית אשר הוא כך, והוא אשר נולד בשנת כך, ואלו עניני היחס אינם עצמו ולא דבר בעצמו כאיכויות, ויראה בתחילת המהשבה שיהיה כן שיתואר הבורא יתעלה בזה המין מן התארים, אמנם עם ההתאמות ודקדוק העיון יתבאר המנע זה. אמנם שהשם יתעלה אין יחס בינו ובין הזמן והמקום, זה מבואר (בפרק י"ג חלק ג'), כי הזמן מקרה דבק לתנועה, ⁵ כשיביטו בה ענין הקדיטה והאחור ⁶ ותהיה נספרת, כמו שהתבאר במקומות הנפרדים לזה הענין, והתנועה במשני הנשטים, והבורא יתעלה אינו נשם ואין יחס בינו ובין הזמן, וכן אין יחס בינו ובין המקום. ואמנם מקום ההקירה והעיון, היש בינו יתעלה ובין דבר מברואיו מן העצמים קצת יחס אמתי שיתואר בו. אמנם שאין הצטרפות בינו ובין דבר מברואיו, זה מבואר בתחלת עיון, ⁷ (ה) כי מסגולות שני המצטרפים ההתהפך בשווי, והוא יתעלה מתוויב המציאה, ומה

שם מוב

אפודי

הפעלות נפשי: ג ולא מה שישנו בעל הגשם. ר"ל מפני זה עשה הכב חלוקה אחרת כי העונה הוא הפעלות נפשי לבד והבריאות והחולי הוא הפעלות גשמי בעל גשם כי אין הכנס מהשגות מהבניות והחולי: ה אשר נבאר במופת המנעה. ר"ל בחלק שני פ"ב: ע כשיבטו זה וזה. ר"ל שיהיה לה המשך מציאות: ו פהיה נספרת. ר"ל ולא כמו חלקי הדבר: ז כי מסגולת שני המצטרפים ההתהפך בשווי, ר"ל אי אפשר שיהיה הצטרפות בינו יתבדך ובין זולתו כי מסגולת המצטרף היכר הוא שלא יהיה שום חלק בין המצטרף האחד אל אחר אלא בענין ההצטרפות לבד, המצטרף בזה הארון לעבד והשבע עבד הארון היה אין הבדל בעצם ענין בין המצטרף האחד אל האחר אלא בענין האדנות והעבדות, ואם נאחד בו יתעלה העלה עלה לעלול והעלול עלול לעלה היה זה ההצטרפות לא יהיה כשיווי כי יתעלה מציאותו מחוייבת והעלול מציאותו אפשרית ואם כן יהיה הרבדל בין שני המצטרפים

האיכות וכל אלו כבר התבאר המנעם בחקו, והנה ג' מיני התוארים אינו על שורו על מהות בין שורו על חלק מהות בין שורו על איכות אחד ומצא נמצא מהות הם כלם מנעיים בחקו מפני שהם כלם מורים על ההרכבה אשר נבאר במופת המנעה בחק הבורא ולזה נאמר בו יתי שהוא אחד גמור וא"כ הסתלקו כל הדברים שהם בעצם המתואר: ואמנם החלק הרביעי מאלו התוארים כבר יתבאר שיהיה יתואר בהם והם התוארים אשר אינם נמצאים בעצמו כי עניני היחס אינם עצמו ולא דבר בעצמו כאיכויות ויראה בתחלת המהשבה שהשם יוחס לזמן או למקום או לאיש אחר. והנה יתבאר כמו שאכתוב מן התארים את ראובן שהוא פלוני או שותף פלוני כי אלו התוארים לא יחייבו רבוי ולא שנוי בעצם המתואר ולכן יתבאר ששם יתבדך הוא יתייחס אל הזמן ואל המקום ואל איש אחר שהשם יתעלה יתואר בו אבל בהסתלקות חלקו יראה שזה ג"כ נמנע. אמנם שהשם יתבדך אין יחס בינו ובין הזמן והמקום, אמנם כי אין לו יחס בין הזמן כי הזמן הוא מספר התנועה מחד התחלקה אל קודם ומתאחר כמו שיתבאר בשמעו העצמי וכל מה שיוחס אל הזמן הוא גשם מתנועה ואם יהיה הגשם הוא הווה נפסד יהיה אותו הדבר נמנה בזמן ויקיים הזמן עליו משני קצותיו, ואם יהיה אותו הדבר בלתי הווה ולא נפסד ויהיה גשם מתנועה או נח וזו המין יהיה עם הזמן בתמידות, ואמנם הדברים שלא יתמצא בהם שום תנועה ולא מנוחה אינם נפסלים תחת זמן כלל ולא ייוחסו לזמן, ולכן לא נאמר שהשם הוא בזמן ולא השכלים נבדלים ולא עם הזמן ר"ל שיהיו נמצאים עמו וכ"ש שיהיה הזמן מחקי עליהם וא"כ השם לא ייוחס אל המקום כי המנוחה המקום שיהיה מחקי ומנחהו החוקף שיהיה גשם ומתאר שהשם אינו גשם לא ייוחס אל המקום: אמנם שאין הצטרפות בינו ובין דבר מברואיו. שהוא מחוייב מציאותו והם אפשרי המציאות הם כל דבר ברור הוא כי השם יתי לא יתייחס אל המקום ולא יתייחס לשום דבר לא יחס שום ולא בלתי שום, ואמרו אשר בינו יתי ובין דבר מברואיו מן העצמים קצת יחס אמתי, הרעון בו

אברבנאל

קרקשקש

(ד) והחלק הרביעי בו' כי הזמן מקרה נמשך לתנועה כשיבטו בין השביל והמראה ושיבחה בתכלית מציאה אחת ברעתו, אין ראוי עיון מדני הכב ששכל מציאותו כמציאות המראה, שאחד מהם עם האחד מקרה, ואין סגולת מציאה אחת, אלא פירוש דבריו והוא שיהיה סגולת מציאה אחת שלעצמו המציאות קרה למחוז בין שיהיה עם או מקרה, מה שאין כן יתי כי מציאותו ומחוזו אחד, היחס המש שנות או ל' תראה בזה שהיא ספירת הקודם והמתאחר אשר בתנועה (ה) כי מסגולת שני המצטרפים ההתהפך בשווי. ויראה בו זה המשל הוא כעבר וארון מצד שהוא עבד מחוייב שיש לו ארון ומצד שהוא ארון מחוייב שיש לו עבד יתן לאחד קדימה על חב'ו מצד ההצטרפות, והשם יתבדך אין הצטרפות בינו ובין זולתו כי הוא מחוייב מציאותו וכל מה שזולתו

הוא מחוייב מציאותו וכל מה שזולתו יתן לאחד קדימה על חב'ו מצד ההצטרפות, והשם יתבדך אין הצטרפות בינו ובין זולתו כי הוא מחוייב מציאותו וכל מה שזולתו

ומה שזולתו אפשר המציאה כמו שנבאר, אין הצטרפות אם כן, אמנם שיהיה ביניהם קצת יחס, והוא דבר שיהשב בו שאיפשר ואינו כן, שאי אפשר שיצויר יחס בין השכל והמראה, P ושניהם תכללם מציאה אחת בדעתנו, ואיך יצויר יחס בין מי שאין בינו ובין מה שזולתו ענין שיכללם בשום פנים, כי המציאה אמנם תאמר אצלנו עליו יתעלה ועל זולתו בשתוף נמור, אם כן אין יחס בשום פנים באמת בינו ובין דבר מברואי, כי היחס אמנם יצא לעולם בין שני דברים שנתת מין אחד קרוב בהכרח, אמנם כשהיו תחת סוג אחד, אין יחס ביניהם, ולזה לא יאמר את האדמימות היא יותר חזקה מזאת הירוקות או יותר חלושה ממנה או שזה לה, אע"פ ששניהם תחת סוג אחד והוא המראה. ¹ אמנם כשהיו שני הדברים תחת שני סוגים עליונים אין ספק שאין יחס ביניהם בשום פנים ולא בתחלת הדעת המשותף, ² ואע"פ שיעלו לסוג אחד, ³ והמשל בו שאין ספק לשונם אדם שאין יחס בין המאה אמות ובין החום אשר בפלפל, כי זה מסוג האיכות וזה מסוג הכמות, ⁴ ואין יחס גם כן בין החכמה ובין המתקנות, או בין הענוה והמרירות, ואע"פ שכל אלו תחת סוג האיכות העליון, ואיך יהיה יחס בינו ית' ובין דבר מברואי עם ההפרש הגדול באמיתת המציאות אשר אין הפרש יותר רחוק ממנו, ⁵ ואלו היה ביניהם יחס היה מתחייב שישתוו סקרה היחס, ואע"פ שאין זה סקרה בעצמו יתעלה, ⁶ אלא שהוא בכלל קצת סקרה, הגה לא תנצל בחיוב תאר לו ואפילו מצד היחס על האמת, אלא שהוא הראוי שבתארים ⁷ אשר צריך שיקלו בתאר הכורא בו, (1) מפני שלא

יחייב

שם טוב

שיכנס בו היחס כלז לכן כמ"ל למעלה נתאר לאופן שהוא חני פלוגי: ואמרנו שיהיה ביניהם קצת יחס. לל יחס אחתי המוחלט, והרצון יחס חקתי, יחס חקתי הפחות והיותר והשוויו, יחס אחתי כלז לכן או כעבד לאדון: והנה אין שם יחס בינו ובין זולתו, ר"ל הצטרפות אחתי, המשל כזה האדון לעבד והעבד לאדון או לא לכן או לא לזכר הנכח אין שום הכלל בשום ענין בין ההצטרפות מחד שהוא הצטרפות אין אף לכן בין השכנים זה לזה בין הידויים זה לזה כי כל אחד הוא סבת חברו והישי' אין לו סבה שיעלל א"כ אין לו שום יחס אחתי וכבר התבאר זה באלהיות, ואם השם יצדק עליו שהוא עלה וכל נמצא זולתו עלול אינו זה מיהם כי הוא יתעלה מחוויי המציאה ומה שזולתו אפשרי המציאה ויש לו צורך במלות לא צירוף המציאות כי הטלה הוא סבת המציאות העלול ומה יתהדך זה וזה החי מחזקרו הוא יחס במלות לא במציאות, ואולם היחס האמתי מיהם והוא אשר אינו סבת חברו כלל אלא כמו שנבאר אלו השני החמים שיש בהכמה ודומים זה לזה כי שום אחד מהם אינו סבת חברו ואם נמצא הצטרפות בינו הוא במלות ולא בענינים ואם כן כבר יתאבד שהוא אפשר מזה הצד אבל בהסתכלות אחתי יראה ש"א ע"ה שנבאר שהשם יתחדך יש לו שום דמות עם שום נמצא אחתי כי כבר התבאר שצנעב מהשמע בו המסבויים והמאחרים הם אשר יתאחר להם

אחר

זולתי חלק העלה והעלול לכן הוא מבוחר שאין הצטרפות בינו יתעלה ובין זולתו: ק שניהם הכללם מציאה אחת בדעתנו. ר"ל שאין שום יחס בין השכל והמראה וש"ס שניהם הכללם מציאה אחת לפי דעהנו שגנו סוברים שהמציאות מקרה קרה למשל. ס"א בדעתנו ר"ל לפי דעת המשוקף לא לפי האמת: ד כשהיו שני הדברים תחת וכו'. ר"ל כשהיו שני עמיים תחת שני סוגים חלוקים עליונים אז אין יחס ביניהם בשום פנים: ש שאף על פי שיעלו לסוג אחד. ר"ל וכן אע"פ ששני הדברים האלה לא יהיו תחת שני סוגים אלא תחת סוג אחד עדיין אין ביניהם שום יחס כלל בשום פנים: ת והמשל בו כי שאין יחס. עכשו יבאר כשהיו דומים שני הסוגים חלוקים עליונים: א ואין יחס גם כן וכו'. גא לבאר שני דברים שהם תחת סוג אחד כמו העשור והמרימות: ג ואלו היה ביניהם יחס, ר"ל בין צדוהו ובינו יתחדך: ג אלא שהוא בכלל יחס מקרה. ר"ל שגלו היה איזה יחס בינו יתעלה ובין צדוהו יתחייב שישגוהו יתחדך מקרה היחס אף על פי שאינו מקרה נגוהו עליו יתחדך אלא המקרה היחס הוא בכלל אולם הדברים שהם קצת מקרה כי המקרה ממנו מקרה נוסף חזן לנפש וממנו מקרה שכליו וזהו המקרה היחסי יהיה בכלל נאותו מקרה השכלי ואם כן כבר יחוייב לו יתחדך מקרה יחסי אם יהיה יחס בינו ית' ובין זולתו: ד אשר צריך שיקלו. ר"ל שיהיה

שיהיה הסוג אחד והשכל אחד באופן שיהיו אחדים בחיין יתחייבו, ואמר שהשם יתחדך אין לו שותף עם שום נמצא אחר והוא שיהיה אחתי ודומים זה לזה כי שום אחד מהם אינו סבת חברו ולא שום יחס יתחייב שישגוהו יתחדך מקרה היחס אף על פי שאינו מקרה נגוהו עליו יתחדך אלא המקרה היחס הוא בכלל אולם הדברים שהם קצת מקרה כי המקרה ממנו מקרה נוסף חזן לנפש וממנו מקרה שכליו וזהו המקרה היחסי יהיה בכלל נאותו מקרה השכלי ואם כן כבר יחוייב לו יתחדך מקרה יחסי אם יהיה יחס בינו ית' ובין זולתו: ד אשר צריך שיקלו. ר"ל שיהיה

קרקש

אפשר ואין הצטרפות בין המחוויי ובין האפשר. (1) מפני שלא יחייב

כמו שיבא בדבריו. ¹ ואמרנו כי בדעתנו כפי הסתקוף ועל דרך הסתברות לא כפי הדעת האמתי: אמנם האמר אצלנו עליו ית' ועל זולתו בשתוף נמור. סדר ר' מקראי ז"ל חולתו משהחריטו משנו, שהמציאות והאמת יורה על דעת הכוונה שיהיו אחת, לפי שבדברי שיאמר בספק דבר מברואותיו בשום ענין, כי אין החכמה מתיין המחמיו, ולא יכלול ועיני דברי הכתוב לא בספק. ועיני דברי הכתוב בספר זורח ס' ומס' הנין תבא דמות: היה מתחייב שישגוהו סקרה היחס. המקרה היחסי יהיה בכלל נאותו מקרה השכלי ואם כן כבר יחוייב לו יתחדך מקרה יחסי אם יהיה יחס בינו ית' ובין זולתו: ד אשר צריך שיקלו. ר"ל שיהיה

אברבנאל

כמו שיבא בדבריו. ¹ ואמרנו כי בדעתנו כפי הסתקוף ועל דרך הסתברות לא כפי הדעת האמתי: אמנם האמר אצלנו עליו ית' ועל זולתו בשתוף נמור. סדר ר' מקראי ז"ל חולתו משהחריטו משנו, שהמציאות והאמת יורה על דעת הכוונה שיהיו אחת, לפי שבדברי שיאמר בספק דבר מברואותיו בשום ענין, כי אין החכמה מתיין המחמיו, ולא יכלול ועיני דברי הכתוב לא בספק. ועיני דברי הכתוב בספר זורח ס' ומס' הנין תבא דמות: היה מתחייב שישגוהו סקרה היחס. המקרה היחסי יהיה בכלל נאותו מקרה השכלי ואם כן כבר יחוייב לו יתחדך מקרה יחסי אם יהיה יחס בינו ית' ובין זולתו: ד אשר צריך שיקלו. ר"ל שיהיה

יחסי וממנו מקרה שכליו וזהו המקרה היחסי יהיה בכלל נאותו מקרה השכלי ואם כן כבר יחוייב לו יתחדך מקרה יחסי אם יהיה יחס בינו ית' ובין זולתו: ד אשר צריך שיקלו. ר"ל שיהיה

וחלק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נב

יחייב רבוי הקדמות, ולא יחייב שנוי בעצמו יתעלה בהשתנות המיוחסים, ה' (ו) והחלק החמישי מתארו החיוב הוא שיתואר הדבר בפעולתו, ואינו רוצה בפעולתו קנין הבלאבה אשר בו, כאמרך הנגה הצייר או הנפח, כי הם סומן האיכות כמו שזכרנו, אבל ארצה בפעולתה הפעילה אשר עליה, כאמרך ראובן הוא אשר הדש זה הדלת וכנה זו החומה ואנני זה הבגד, וזה המין מן התארים רחוק מעצם המיוחס, ולזה ראוי שיתואר בהם הבורא יתעלה, אחר אשר תדע שאילו הפעולות המתחלפות לא יתחייב שישנו בענינים מתחלפים בעצם הפועל כמו שיתבאר, אבל כל פעולותיו יתעלה המתחלפות כולם בעצמו לו בענין מוסף על עצמו כמו שבארנו, ויהיה כיצד מה שזכה הפרק שהוא יתעלה אחד סכל הצדדים אין רבוי בו ולא ענין מוסף על העצם, ובשהתארים חלוקי שם טוב

זוה הפוס יאמר לו יתברך שבעצמו ונהקל: ה והסתלק החמישי. יש לסקות כי חלק החמישי איך הכשיר הכי לחלוטו בו יתעלה כי הוא יאמר שישנו והוא חקרה. ויכול לחקך כי מאחר שישנו הוא חקרה בבחינה שיהיה כי פועל והוא יתברך אין לו כח פעל חלק שפועל לכל הפעולות וזהו מחלק הכי: ו אחר אשר תדע וכו'. כפי מה שפחשבהו שלמות כולה לומר ולא לפי האמת:

מתקנת בני אדם וזוה כפי מהשנת המתון: והחלק החמישי מתוארו החיוב הוא שיתואר הדבר בפעולתו ואין הרצון בו שישנו בענין מלכותו שיהיה בו כי זה הוא חלק האיכות כמו שזכרנו, אבל יראה שכלפועל הפעולה אשר פעלה כאומרך ראובן הוא אשר חמד זה הדלת וכנה מומת פלוני וגו'. וזה המין המתוארים רחוק מעצם המיוחס ולזה ראוי שיתואר בהם הבורא אשר שרע המיוחס שאלו הפעולות המתחלפות הבאות מחלוטו יתחייב שישנו בענינים מתחלפים בעצם הפועל כי אם יהיה הדרך כך היו מעניני לא בענין נוסף על עצמו: ויתבאר זהו הפרק שהוא

קרקשקש

יחייב רבוי הקדמות, ולא יחייב שנוי בעצמו יתעלה בהשתנות המיוחסים, ה' (ו) והחלק החמישי מתארו החיוב הוא שיתואר הדבר בפעולתו, ואינו רוצה בפעולתו קנין הבלאבה אשר בו, כאמרך הנגה הצייר או הנפח, כי הם סומן האיכות כמו שזכרנו, אבל ארצה בפעולתה הפעילה אשר עליה, כאמרך ראובן הוא אשר הדש זה הדלת וכנה זו החומה ואנני זה הבגד, וזה המין מן התארים רחוק מעצם המיוחס, ולזה ראוי שיתואר בהם הבורא יתעלה, אחר אשר תדע שאילו הפעולות המתחלפות לא יתחייב שישנו בענינים מתחלפים בעצם הפועל כמו שיתבאר, אבל כל פעולותיו יתעלה המתחלפות כולם בעצמו לו בענין מוסף על עצמו כמו שבארנו, ויהיה כיצד מה שזכה הפרק שהוא יתעלה אחד סכל הצדדים אין רבוי בו ולא ענין מוסף על העצם, ובשהתארים חלוקי שם טוב

אברבנאל

החלק החמישי וכו'. הקצו רבים אף הורה הכי שיתואר הש"י בפעולתו כי זהו מחלוטו שישנו והוא חקרה. ויכול לחקך כי מאחר שישנו הוא חקרה בבחינה שיהיה כי פועל והוא יתברך אין לו כח פעל חלק שפועל לכל הפעולות וזהו מחלק הכי: ו אחר אשר תדע וכו'. כפי מה שפחשבהו שלמות כולה לומר ולא לפי האמת:

מתקנת בני אדם וזוה כפי מהשנת המתון: והחלק החמישי מתוארו החיוב הוא שיתואר הדבר בפעולתו ואין הרצון בו שישנו בענין מלכותו שיהיה בו כי זה הוא חלק האיכות כמו שזכרנו, אבל יראה שכלפועל הפעולה אשר פעלה כאומרך ראובן הוא אשר חמד זה הדלת וכנה מומת פלוני וגו'. וזה המין המתוארים רחוק מעצם המיוחס ולזה ראוי שיתואר בהם הבורא אשר שרע המיוחס שאלו הפעולות המתחלפות הבאות מחלוטו יתחייב שישנו בענינים מתחלפים בעצם הפועל כי אם יהיה הדרך כך היו מעניני לא בענין נוסף על עצמו: ויתבאר זהו הפרק שהוא

(*) נבלינו איך שכה דברי ה"ר ב"ר נחמן, שבאותו הזמן נוסף על התורה יתווננו גברים רבים קדושים, ואין ג"כ דבר פס, שבתארים מלא יתם המין לא יתווננו כמו הקדמות (או הקדמות) ויבואו גברים רבים קדושים.

בעצם הענין ההוא אשר הוא שלמות לבעלי הנפש מן הנבראות, ודכים תארי מעלתו המתחלפות,
 הלא בהתחלף הפעולות יתחלפו הענינים הנמצאים בפועל. ואני אמשל לך משל כזה מן הענינים
 הנמצאים אתנו, ר"ל שיהיה הפועל אחד ויתחייבו ממנו פעולות מתחלפות, ואף על פי שלא יהיה
 בעל רצון, כ"ש אם היה פועל ברצון, והמשל בו האש שהיא קצת הדברים ותקפוא קצתם, תבשל
 ותשרוף ותלכין ותשחיר, ואלו יתאר האדם כשהוא האש במעלה האש הושב שיש בה ששה ענינים
 והמקפוא והמתיכה, היה אומר אמת, ויהיה מי שלא ידע מבע האש הושב שיש בה ששה ענינים
 מתחלפים, ענין בו ישחיר, וענין אחר בו ילכין, וענין שלישי בו יבשל, וענין רביעי בו ישרף,
 וענין חמישי בו יתיך, וענין ששי בו יקפא, ואלו כלם פעולות זו הפך זו אין ענין פעולה מהם ענין
 האחרת, אמנם אשר ידע מבע האש, ידע שבאיכות אחת פועלת תפעל כל אלו הפעולות, והוא
 החום, ואם הוא זה נמצא כמה שיעשה במבע, לכל שכן בחק הפועל ברצון, וכל שכן בחק
 יתברך אשר התעלה על כל ספור, ה' אשר השגנו ממנו יחסים מתחלפים הענינים, כי ענין החכמה
 בלתי ענין היכולת בנו, וענין היכולת בלתי ענין הרצון, איך נחייב כמה שיהיו בו ענינים מתחלפים
 עצמיים לו, עד שיהיה בו ענין בו ידע, וענין בו ירצה, וענין בו יוכל, כ' זה הוא ענין התארים
 אשר

שם טוב

והנינה שאינו עושה פעולות הרמזים ולכן תארוהו הנניאוס
 חף שיובס הם תארו שפעולותיו לא שיש לו תכונה מה
 נפש, וכטוב להכיר בכל מה שאמר עד כאן כי מחמיו
 התארים החמיו כהם חד פשוטי התורה ג"כ אבל יש הכדל
 זניבים כי מחמיו התארים קיימו התארים וסלקו הגשמות
 ואם יתחייב לומר שיהיה השם גשם כי המחמיוס התארים
 היו מחמיוס אלום בתארום אשר יתואר לא גשם בעל
 נפש חיה ואם השם יסולק מן הגשמות ואינו ג"כ בעל
 נפש ותחייב שלא יתואר בשום תואר שיתאר לבעל נפש,
 ואמנם הם הנניאוס תארוהו לנו אומרים עליו שדרכה
 תורה בעלשון ז"ל, ואמנם הטובה לתארו בשלמות לא
 בעצם הענין: ואם תאמר שהמחמיוס בתארום הביאם
 לאם התחלפות הפעולות הכלאים ממנו יתעלה לו מדבר אחד
 הפעולות יתחלפו הענינים הנמצאים בטבע לא בדברים
 נבענו כי אם תיך קצת הדברים ותקפוא קצת הדברים ג"כ
 יחשוב שימצא בהם ששה ענינים מתחלפים ענין בו ישחיר
 שיעורף וענין חמישי בו יתיך וענין ששי בו יקפא וכו',
 הפעולות ובהם החום, ואם הוא נמצא כן כמה שיעשה
 מה שירצה הפעולות המתחלפות עם שלא ימצא בו ענינים
 שיתברר לחמה וכו' בחקו יתעלה אשר התעלה על כל ספור:
 נחייב ממנו ומעצמו יחסים מתחלפים והם החכמה והרצון
 כהים יתעלה כי הוא נעלה על כל ספור כי ענין היכולת
 נחייב מה עיבוי בו ענינים מתחלפים וגו': עד שיהיה
 בו ענין היכולת בלתי ענין הרצון איך נחייב כמה שיהיו
 בו ענין התארים אשר יתאר אלוס, והגם יבאר קצתם בזה וימנה
 הענינים

אמרי

שדרכה מורה בלשון בני אדם לא לפי האמת: ד ורנים תארי
 פעולותיו. ר"ל ורנים התארים שעשו הביאוס הם תארי
 פעולותיו: ה ולא בתחלף וכו'. עשה יקפא מה שיעד
 לפרס בסוף פרק שבע: ו כמה שיעשה כטבע. ר"ל שזין
 לו ידועה כפעולה: ז כל שכן בחק הפועל ברצון. ר"ל כמו
 האדם שיעד מה שיפעל, והוא יבאר זה למטה: ח כלשאר
 הטנו ממנו יחסים וכו'. ר"ל כלשאר הטנו ממנו יתעלה
 יחסים מתחלפים והם החכמה והרצון והיכולת, וממנו מה
 אלי אומר מתחלפים כי ענין היכולת נחמיו בלתי ענין הרצון
 מכל מקום איך נחייב מה שיהיו ענינים מתחלפים עלמיים
 לו יתעלה וכו': ט כי זהו ענין התארים. ר"ל כי זהו דעת

אברבנאל

ברצון וכו' בחקו ית'. ר"ל אם סופו טעמי כפי האיות שאינו
 יכול לספול דבר וספול, כי טעם כלפי יתמם ולא יוכל לרר, הוא סוף:
 דברים ספכים ומתחלפים, כ"ש תארו יחסים ספך פעולות ברצון סוף
 יכול על דבר וספול, ולא שירצה שיהיו שימצא בו ר"ל שישם
 דברים מתחלפים וגם ספכים ברצון סוף כה אחד, ור"ש וכל בחק
 האלוהי ש' עפול פועל במד ואין בו דבר תמדי וישם בו ספכים ועבוי
 כדבר מה: וסבבוא תארו עוד כלשאר הטנו ממנו יחסים, לחייט ספכים
 בו שיהי דמות סרב ורשע' שגנו ורשע' דברים מתחלפים ענין בו
 דע וענין בו נרשם עלה מפני זה נחשוב כען כדבר בו ית'. אבל ספ'
 מה לא יבאר אלו לפי שאין ענין אומר כלשאר הטנו ממנו יחסים,
 וגם כי בנו יבאר סרב שבעת אחד כטוב ברצון יתעל פעולות מתחלפות,
 ואין יבאר א"כ טעם עמיים מתחלפים שני חלק פעולות. ולכן
 תחשוב שרשם סרב נאמר בזה סכבאר הטנו ממנו ית'. יחסים מתחלפים
 בעמיים עמיים כן ואלוין טעם פעולות המתחלפות כהוא ממנו ית'
 אלויט. ויבאר איך הם המתחלפות באמרו כי ענין החכמה בלתי ענין היכולת
 עלה נחייב מפני זה יחסים בו ית' ענינים מתחלפים עמיים, ענין בו
 ידע וענין בו ירצה, לפי טעם סוף אלוס הפעולות והיחסים המתחלפים
 עמיים

ענין אלוס התארים בעצמם כי הם לחיות במקרים, ואם שיהיו התארים
 כפי פעולות, ולפי שלא נמצאו שערבוי פעולות יתחייבו סיות כטוב
 עמיים רנים ומתחלפים שם ספך אלוס הפעולות, ולכן הביא סרב
 יבאר תמצוי נלתי הדעה את, ראשונה מהדברים בעמיים פעולות
 נחייבוי יחסים, שם כה אחד יתעלו דברים טוים, כמו שכוכבי עמיים
 טעם שיעשה עמיים מהפעולות כחומי. וכן דברי סרב שאמר
 ואלו כלם פעולות זו הפך זו, ויבאר שיהיו כן כי הם היוט שפאסם
 ספכים לרצון ותחירו, וסככסס ספכספס, כהם שתי הפעולות האחרות,
 טעם הטוב והרשע, ליוס ספכיוס, אבל סרב דבריו נלגס וכוין.
 וענין תארו סכל ששם הפעולות אשר יחסים בו ספך מנו, ומסם
 שאין ענין הפעולה סכחה ענין הפעולה סכחה, סה א"כ כולל בתארו
 הפעולות הספכיות ובמתחלפות ועל אלוס ואלה אחר ואלו כלם וכו'. ולא
 חקקה איך יאמר סרב ששם כחומי ירצה כל הפעולות האלו, כי ג"כ
 ישקם אלוס יענין, כי סהם כהום הוא האיותו ספועל, ואין שיובס
 טועל פי אם חספסל, ולכן לא ייחס אלו הפעולות סהם גם כי סיוכס
 בהם יתסן כסמס, כי מה שיהיה יותר חם מהם שיהיו יספספו יותר
 יעש מהם שיהיו ואל' סכל הוא ספועל כהום: כ"ש בחק הפועל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נג

אשר יאמרו אותם . והנה יבאר קצתם בזה וימנה הענינים המוספים על העצם , וקצתם לא יבאר בזה אלא שהוא יבאר באמונה ואם לא יפרש אותם כדבר טוב , כמאמר קצתם , יכול לעצמו , חכם לעצמו , חי רוצה לעצמו , ב (3) ואני אמשל לך בכח המדבר הנמצא באדם , שהוא כה אחד אין רבוי בו ובו ידע החכמות והמלאכות , ובו בעצמו יהפור ויגבר ויארג ויבנה וילמד וידע התשבורת וינהיג המדינה , ואלו הפעולות מתחלפות מחוייבות מכה אחד פשוט אין רבוי בו , והפעולות המתחלפות ההם רבות מאד כמעט שאין תכלית למספרם , ר"ל מספר הפעולות אשר יוציאם הכה המדבר , ואין חרוק אם כן בחק הכבודא יתעלה שיהיה אלו הפעולות המתחלפות באות מעצם אחד פשוט אין רבוי בו ולא ענין מוסף כלל , ויהיה כל תואר נמצא בכפרי האלהים יתברך הוא תאר פעולתו לא תואר עצמו או מורה על שלמות מוחלט , (ג) לא שיש לו עצם מורכב מענינים מתחלפים , (ד) שלא בהיותם בלתי מתירים מלת ההרכבה , יבטל ענינה. כן העצם בעל התארים , ב איא שהנה סקום הספק אשר הביאם לזה , והוא זה שאבארהו לך , והוא שאלו אשר האמינו בתארים , לא

שם טוב

אפודי

בעלי התארים : ו במאמר קצתם יכול לעצמו וכו' . ר"ל שאלו האנשים אינם רגילים לומר בטרופ מין התארים אלא יאמרו זה חי לעצמו וכו' , כי כוננם שם מחלפים ב'אמר לעצמו , ויכלו בו שבו יתעלה מאד עצמו הוא מאמרו ומתווסף נוסף על עצמותו כי ידע מה שיעצ , כי כשאמרו חכם לעצמו חכם רגילים בו מדע עצמו חלף מדע זולתו לעצמו וכו' . ב ואלו אמשל לך משל . עכשו יבאר מה שצמד למעלה כל שכן בחק הפועל ברצון : ל ושלף בהיותם בלתי תחורים וכו' . ר"ל אע"פ שבעלי התארים לא יחזרו לעצמם לומר שצמד יתברך מורכב מענינים מתחלפים מכל מקום ענין התארים בתחרים כך הוא אחר שם מחלפים תחורים עתמיים מתחלפים וכו"ל אע"פ ששוללים מלת ההרכבה עדיין לא יבטל ענינה מן העצם וכו' : מ מאלף שהם מקיפים חכמים וכו' . ר"ל אע"פ שאיחיתו אלו המאשים לבטל דעת מאשים החכמים מכל מקום עדין לא בטלנו לגמרי : ג והוא שאלו איש האמשי . ר"ל הספק הוא

הענינים המוספים על העצם , וקצתם לא יבאר בזה אלא שהוא יבאר באמונה , ר"ל כי קצת מאמינים התוארים אומרים שיש בשם תוארים נוספים ויבארו במאמר וקצתם לא יבאר בו אלא שהוא מבאר באמונה שיש לו תוארים ואם לא יפרש אותם כמאמר מוכר שיש לו תוארים נוספים על העצם : כמאמר קצתם יכול לעצמו חכם לעצמו רוצה לעצמו , כבר אהק רוצה כי הרצ אחר על אלה שלא פירשו במאמרם דבר מושג אמנם כשחשפט כל מאמריהם כרצ בספרי עליהם תנין ותקע כי המושג אצל הרצ מזה , כי אחרו חכם לעצמו אינו ר"ל יודע א"ע כי רוצה לעצמו שורה עצמו אצל הכוונה בו שפעולתו הוא שיהיה יודע , ר"ל שיהיה יודע שבו ענין עצמו הוא מחמתו ומתווסף נוסף ע"ע כי תוארו אינם לעצמו ולא דבר ויכל עצמותו כי ידע מה שיעד וכן רוצה לעצמו שפעולתו הוא רוצה על השקר שיהיה הבורא עבד ממנו וכן בהשעי עצמו הוא חי ויכול . ואחר שהיחית הרב כי יש בדברים הטעמים שיפעל פעולות מתחלפות

בדבר אחד וכו"ל שימצא זה בחק הפועל ברצון וכו"ל שיחייב שימצא בחקו יח' אשר יתעלה על כל כסור א"כ אין ראוי באשר אנחנו משיגים מעצמנו דברים מתחלפים כחכמה והרצון והיכולת שנאמר כי ג"כ ימצאו לו אלו הדברים המתחלפים שאם היה הדבר כן ויחייבו מזה שיהיה הש"י בעל תוארים והיה רבוי , והנה התארים שיש לו תוארים נוספים הוא דבר מבוחר שהקדוה , ואולם אשר לא יבארו במאמר מבוחר ונדבר מושג אלא שהוא מבוחר באמונה במאמר קצתם יכול לעצמו חכם לעצמו וכו' . היות משל מהקטול שהוא כה אחד ויפעל פעולות רבות , כי המדבר הנמצא ב'אדם הוא כה אחד או רבוי בו ובו יקנה המלאכות והחכמות ובו בעצמו יהפור ויגבר ויארג ויבנה וילמד וידע התשבורת וינהיג המדינות ואלו הפעולות מתחלפות מחוייבות מכה אחד פשוט שהוא השכל , ואם זה נמצא בכח המדבר א"כ אין חרוק בחק הבורא שיהיו הפעולות המתחלפות באות מעצם אחד פשוט אין רבוי בו יבטל ולא תואר נוסף כלל ויהיה כל תואר הנמצא בכפרי האלהים הוא תואר שפעולתו לא תואר עצמו או מורה על שלמות עצמו : לא שיש לו עצם מורכב מענינים מתחלפים , אע"פ שבהדברים אומרים שאין ההרכבה בהש"י אם הם אומרים שיש לו תוארים לא יבטלו ענין ההרכבה , ואחר שהיחית הרב כי האומרים בתוארים לא הביאם לזה בעבור שהפעולות המתחלפות באדם מענינים מתחלפים ולכן יהיה השם בעל תוארים כדברים הטעמיים וכדברים הנכיליים כי הדבר האחד פשוט יפעל פעולות מתחלפות כלא והכח המדבר ב'אדם וכו"ל ויחייבו שכל התוארים הנכילים בכפרי הנכילים הם תוארי הפעולות ולא תואר בעצם המתואר : מחוס ספק העבד הרב ספק אחר' ואמר אלא

קרקשש

אברבנאל

מניגוס בני ממנו יח' הוא יח' אינו מתרבה בזה כי הוא עלם שפט אחד מכל ל', כי וזו ענין התארים אכז יאמרו אותם : והנה יבאר קצתם ויבא סתרים בדברים האלה שהיחית אחר שצמד בעלי התארים קצתם יבארו ומתו (ג'ל ענינם) התארים כמסופים המתייחסים אלו יח' וקצתם לא יבארו , ועכש הפעל ב'אדם אפי לא יבארו באומר יכול לעצמו חי לעצמו , וזה א"כ אלה ג"כ תוארו ומתו (ג'ל ענינם) אותם ה' תארים ויזך אחר הרב שאלה לא תוארו ולא מתו (ג'ל ענינם) אותם , אלא כוונתו כי ענין התארים אינו כי אם יחוס ענינים נוספים ב'אדם . אלא שהוא מבוחר באמונה , ר"ל שאע"פ שיש לו שלמותו לא נבארהו אלא ספק ששם מודים בו באמונתם וקצתם וקצתם , אע"פ שלא יבארו אותם

יח' התארים והפעולות שהם שימיהו אדם : (ג) ואני אמשל לך משל' בכח הטרבר , הביא משלו תרלה בנה שפועל בטבע ואחר ב'בה שפועל ברצון והוא כה הטרבר : (ג) לא שיש לו עצם מורכב מענינים מתחלפים , פ' לא שיש אברו זה אבר יוצא מכלל דבריהם מבוחר שיחוס לו תארים עצמיים והונו כה שאמר הר"ש שלא ב'היותם ב'היותם כ'תורים מלת ההרכבה ב'שם יתעלה וישולל ענינה מן העצם בעלי התארים אלא יבארו מן ספק אשר הביאם לזה והספק היותו הוא בארבעה תארים שהם הישגות יריסם מתחלפים והם ג'ו וחכם ויבדך ורוצה , ויא אבאר

בדבר מושג במאמר קצתם או (ג'ל ח') לעצמו יכול לעצמו , שאלו לא שאין הרצון בו כמו שש' יבארו שהוא יודע עצמו או רוצה את עצמו , נוסף על עצמותו , בו יהיה חי ובו יהיה השם ויכול ורוצה , ר"ל לומר שפעולתו הוא ב'היותו חי ורוצה ויכול ורוצה ענין יח' חכמים רבים כי

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נג

בשנרצה בחכמה השנת עצמו, והעצם המשיג הוא בעצמו העצם המושג בלי ספק, שאינו לפי דעתנו מורכב משני דברים, דבר ישיג ודבר אחר לא ישיג, כאדם המורכב מנפש משגת וגוף בלתי משיג, וכשנרצה באמרנו חכם משיג עצמו יהיו החכמה והחיים ענין אחד, (א) והם לא יביטו זה הענין אבל יביטו השיגו לברואו, P וכן בלא ספק היכולת והרצון אין כל אחד מהם נמצא לבדו אלא בכחית עצמו, שהוא לא יוכל על עצמו ולא יתואר ברצותו עצמו וזה מה שלא יציירנו אדם, (ב) אבל אלו התארים אמנם יחשבו בכחית יחסים מתחלפים בין השם יתעלה ובין בראויו, וזה שהוא יכול שברא מה שברא ורצה להמציא הנמצא כפי מה שהמציאו ויודע במה שהמציא. הנה כבר התבאר לך שאלו התארים גם כן אינם בכחית עצמו אבל בכחית הנמצא אלא ולוה נאמר אנו קבל המיוחדים באמת, כמו שאנחנו גם כן לא נאמר שבשעצמו ענין מוסף בו ברא השמים, וענין אחר בו ברא היסודות, וענין שלישי בו ברא השכלים, כן לא נאמר שבו ענין מוסף בו יוכל, וענין אחר בו ירצה, וענין שלישי בו ידע בראויו, אבל עצמו אחד פשוט ואין ענין נוסף עליו בשום פנים, והוא ברא כל מה שברא, וידע ולא

אפודי

שקר : ק וכן בלא ספק היכולת והרצון. עכשו יעשה הרב סחירה דומה לזו מהשני תארים הנשאלים והם יכול ורצה, כי ידוע לכל שהוא יתבדק לזו יכול ע"ע ולא רוצה לעצמו אבל הכונה שיקול עינך מה שברא ורצה להמציא הנמצא כפי מה שהמציא, וא"כ מחוייב מה שיהיה לו אלו התארים קלמי פעולות ואם יהיו עממים בו יתבדק ויבדק שנאמר שברא

שם טוב

המשיג הוא בעצמו עלם המושג אחר שאינו כאלה ממש, שאנו מורכבים משני דברים דבר ישיג ודבר אחר לא ישיג, כי האדם הוא מורכב מנפש משגת וגוף בלתי משיג, וכן כשאלמנו חכם משיג עצמו יהיו החכמה והחיים ענין אחד לא כן לא יתאלו אלו הכי, תוארים מתחלפים וזהו לא יכוננו אוקו כי אם היה הדבר כן יקרה החכמה והחיים ענין אחד, אבל כונתם בלמורם כי הוא משיג את עצמו ומשיג שהוא משיג פעולותיו והוא היות משיג בראויו ואם כנגד מאמדם שאמרו כי אלו התוארים לא תוקרו בו ואם הם מכלל פעולותיו והם עממים לו ישאר הספק הקדום והוא שהיה הכורא בורא את עצמו. ואחר שבעל אלו השני תוארים אי אפשר שהיו עממים לו אלא נערך פעולותיו, רצה לכאור כן בשאר התוארים שהם היכולת והרצון ואלו דברים מנוארים שיוחשו בבורא לא בכחית עצמו כי השם לא יוכל על עצמו ולא יתואר ברצותו עצמו אבל אלו התארים אמנם יחשבו בכחית יחסים מתחלפים בין השם ובין בראויו, וזה שנאמר שהוא יכול שברא מה שברא מריותו ונאמר עליו שהוא רוצה לפי שהמציא הנמצא כפי מה שהמציאו ויודע במה שהמציא, הנה כבר יתבאר לך שאלו התארים גם כן אינם בכחית עצמו אלא בכחית הנמצא אלא ולוה נאמר אנו קבל המיוחדים באמת, כמו שאנחנו גם כן לא נאמר שבשעצמו ענין מוסף בו ברא השמים, וענין אחר בו ברא היסודות וענין שלישי בו ברא השכלים, כן לא נאמר שבו ענין מוסף בו ידע בראויו ואלו ענין אחד פשוט ואין ענין נוסף עליו בשום פנים והוא ברא כל מה שברא

קרישקש

פעולותיו מצד גבול טוב לאנשים או החיובים (א) והם לא יביטו זהו. ר"ל שיקרא חכם כצד שהוא משיג עצמו אבל יביטו השיגו לברואו אם כן לשי דעתם הוא תואר מתחלף וזה מה שלא יציירנו אדם, ר"ל שהתואר יכולת מצד המשיג יכול על עצמו ובן ברעון : (ב) אבל אלו התארים אמנם יחשבו. וזה כי הדברים בכחית יחסים מתחלפים במו שביאר ואמר שהוא יכול שיברא מה שיברא, ורצה להמציא הנמצא כפי מה שהמציאו וידע במה שהמציאו, וא"כ מחוייב מה שיהיה לו אלו התארים קלמי פעולות ואם יהיו עממים בו יתבדק ויבדק שנאמר שברא מה שברא מריותו ונאמר עליו שהוא רוצה לפי שהמציא הנמצא כפי מה שהמציאו ויודע במה שהמציאו, הנה כבר יתבאר לך שאלו התארים גם כן אינם בכחית עצמו אלא בכחית הנמצא אלא ולוה נאמר אנו קבל המיוחדים באמת, כמו שאנחנו גם כן לא נאמר שבשעצמו ענין מוסף בו ברא השמים, וענין אחר בו ברא היסודות וענין שלישי בו ברא השכלים, כן לא נאמר שבו ענין מוסף בו ידע בראויו ואלו ענין אחד פשוט ואין ענין נוסף עליו בשום פנים והוא ברא כל מה שברא

אברבנאל

הכחיים והחיים דבר אחד. ובג', כלמור וסם לא יבטו לזה הענין אלא יביטו שיגו לברואו, וזו הנה זכ' לבר', ואלו שם יבטו אל הכחמה כי אם שש"י הוא יודע עצמו ויבדעו עצמו ידע כל בדברים. וזכ"ב כי כונה הרב, כי בו הוכיח להוכיח שאלו' אינם תארים עממים בגל שם התאו פעולות, והם נלעון ויכולת רב הדבר בבורא הוא י' לא יוכל על עצמו ולא ידע את עצמו, כי זו מהם שלא יציירנו אדם, ר"ל בכחית עצמו שהוא יכול בבורא ונלעון כליו, וזהו ב' את ידעו, וזו חכמה רצה הדבר מנואל לפי שהדברים אלא כשנתנו לו התארים שר' לא יהיו אדם כי אם לביטוי שלמות א"כ שיויבדק ויבדק שנאמר שברא מה שברא מריותו ונאמר עליו שהוא רוצה לפי שהמציא הנמצא כפי מה שהמציאו ויודע במה שהמציאו, הנה כבר יתבאר לך שאלו התארים גם כן אינם בכחית עצמו אלא בכחית הנמצא אלא ולוה נאמר אנו קבל המיוחדים באמת, כמו שאנחנו גם כן לא נאמר שבשעצמו ענין מוסף בו ברא השמים, וענין אחר בו ברא היסודות וענין שלישי בו ברא השכלים, כן לא נאמר שבו ענין מוסף בו ידע בראויו ואלו ענין אחד פשוט ואין ענין נוסף עליו בשום פנים והוא ברא כל מה שברא

שם לא היה כן לא היה ענין החיים וענין הכחיים, והיו כאלו משני ענין הכחיים והכחיים שהוא חיים, כדו לזה שכתבנו בפרק נ"ב החלק המשיג הוא שיחואר הרבה בפעולותיו וזה הטעם כי התארים רחוק מצד המיוחדים :

לפי שאלו שם לא היה ענין החיים וענין הכחיים, והיו כאלו משני ענין הכחיים והכחיים שהוא חיים, כדו לזה שכתבנו בפרק נ"ב החלק המשיג הוא שיחואר הרבה בפעולותיו וזה הטעם כי התארים רחוק מצד המיוחדים :

ולא בענין נוסף בלל, ושאיו התארים המתחלפים אין הפרש, ר' בין שיהיו כפי הפעולות, ש או כפי היחסים המתחלפים בינו ובין הפעולות, ת' וכפי מה שבארנוהו נ"כ מאמתת הדיחם * ושהוא כפי מחשבת בני אדם, זה הוא אשר צריך שיאמן בהם בתארים הנזכרים בספרי הנביאים, ב או שיאמן בקצתם שהם תארים, יורו בהם על השלמות על צד הרמיון בשלימותו המוכנות אצלנו כמו שנבאר:

פרק

שם טוב

אפדרי

אין הפרש בין שיהיו כפי הפעולות כאמרנו רחום ומנון ארך אפים, או כפי יחסים מתחלפים בינו ובין הפעולות כמו חכם צורא רוצה וזולתו, וכן כל מה שיאמרנו ג"כ מאמתת היחס. ר"ל וכן שיתאר אחר אשר עשהו הנביאים והוא כפי היחס שיהיו לו ית' ולולתו ענין אחד: א ושהוא כפי מהשגת ר"ל שהתארים היחסיים הם כפי ההקל וההעברה ולפי מהשגת בני אדם היחס ההוא אחיה לו לפי האמת כי יצור מקרה עשיל כמו שצדקנו: ב או שיאמן בקצתם. ר"ל לתקות להמון שהוא שלם בכל מיני השלמות:

ככל מיני השלמות, כי אנתנו מתארים אותו שהוא גדול ושהוא גבור ושהוא חכם ואדיר וכל אלו התארים כנזכרים עליו יתעלה, כי גבור הוא מה שיש לו הכך וגדול הוא מתוארי הכמה ואדיר הוא מה שיש לו הכפיות ופועל אצלנו חזקת גדול והסם אין לו הסך, א' כי יתבאר כמו שהסם אינו גשם כן אינו בעל תארים ואם הנביאים יתארוהו בנו הש"ת הם תוארי פעולותיו, וא"כ יתחייב שיהיה הש"י לא גשם ולא כה בגשם אבל הוא נמצא אחד: ה העולה מזה הפרק כי מאמיני התוארים לא האמינו בהם בעצור שהשכל הביאם לזה אבל הביאם לזה הכחוב כמו שהביאם לתאמיני הגשמות הכתובים המורים עליו, ולמה שכבר פירשו לו הכפיות והפועל המורים על הגשמות כן יפושו מאמרי הנביאים המורים על התוארים, ואם תאמר כי מאמיני התוארים הביאם לזה ענין שכלי בעצור רוב הפעולות הנבאים מחלו יתברך כי תארו כי מאחד לא יבא אלל אחד, זה אינו אמת כי כבר אנתנו רואים כי מהדברים הטבעיים אפי"ם שהוא כח אחד יבאו ממנו דברים מתחלפים וכן נדברים הרגוניים. ואם תאמר שהאומרים בתוארים העצומיים לא הביאם לזה לא נביא ולא גזרו עליהם חזק הפעולות מחלו כי כבר האמתת כי חפועל אחד יבאו פעולות מתחלפות אבל הביאם לזה כי בחושכל ראשון שיש לו תוארים עצמתיים לא נבחינות הפעולות והם חי והכס ויכול ורצה כי לא נופל הוא מברואיו, וכמו שאנתנו חיים ויודעים ויכולים ורזים כל שכן הוא יתעלה לכן יהיו אלו התוארים עצמתיים לו, או שער גם כן כי כבר ביארנו כי אי אפשר שיהיו אלו התוארים נבחינות עצמו אלל נבחינות פעולותיו אם כן אין לו שום תואר עצמי ויהיה מעצם אחד פשוט ענייני רבים ונאמר עליו ג"כ שהוא רוצה ויכול ויודע חזק והסו אל בריותיו ויהיה עצמו יתעלה פשוט בתכלית הפשיות, וזה כוונת זה הפרק העמוק וקושש אהפוד עליו הארכנו בו כדי שיהיה מוצר למעיניים אשר בזמננו זה:

אמר שם טוב הרב גינה כי מעצם אחד פשוט כבר יבאו פעולות מתחלפות וכן ימלא זה בדברים הטבעיים ובדברים הרגוניים, והשכל שהביא אלו נאות אל הסם כי האם ישנה פעולות מתחלפות חזק המקבלים, ואמתת ה' שפעל הכל ולא נמצא מקבל חזולתו יתברך איך יפעל פעולות מתחלפות, וכן החשל שהביא מהכה הדברי כי הוא פועל ככה אחד פשוט דברים מתחלפים אבל יש לו נגפשו קנינים ומלאכות רבות שנעבורם ופעל הפעולות רבות ועשאים בכלים מתחלפים, ואם הסם ית' הוא אחד פשוט ואין לו כלי במה יפעל פעולות מתחלפות אלל עצמו במה בל הרבוי (אלל) אם לא יהיו לו ענינים מתחלפים וכל שכן כי אמר הדבר כ"כ חלק שני כי גורה מוסכמת עליה מאריסע"ו ומכל מי שהתפלסף כי הדבר הפשוט אי אפשר שיחייב ממנו אלל דבר אחד פשוט, ואם הדבר מורכב יחייבו ממנו דברים כמספר מה שיש מן הפשוטים אשר הורכב מהם, והמשל בו כי האם אשר בו הרכה שני האיכות שהם החס והיבוס יתחייבו ממנו שיחמם בחומו ויבוס שיבוס וכאלו אמר שמכח אחד יבאו פעולות מתחלפות, ואמר דבר אחד הפרק אשר אמרנו כי לפי זאת הגורה אשר אמרנו לא יחייבו מן הסם אלל שכל פשוט לא דבר אחד וזהו הפרק אחר הסך זה כי הפועל האחד כבר יפעל פעולות מתחלפות, ואם זה הוא ראו

אברבנאל

ויחייבו בו ית' רבוי עניינים, אבל שפסא אחסם כחמו האחד פשוט, ואין לנו עסק לחקור אל סם נפחת המקבלים, או בלי זה חזקת חס, כי נכר זה היה דרושנו אלס רבוי עניינים בו ית', וכפי פעולות התמידות סים הדגום לא נבחינים הראשונה ככולנו, כי חסם וחי ויכול ורצה אינם תארים מיוחדים נלכד לנביאם, כי אם לנביאים המיוחדים האותות ודומה לתשובה כולל המלא לרב נבי"ח ח"כ שבהי"א מל מפשל האותות עת נבחי עת נבחי סיון בו שני, ושכן נאמר בהש"י שברל אח העולם נעת וזלת עת ושאלו בו שני, ההשג הרב נלעמו שעתין הכלל פועל הוא נפחת המקבלים מאינם מוכנים לקבל אלל הוא החד שופט, ושאלו הענין כן נבדור, והשיב הרב קרוב בזה הדבר אשר שבונוטו אינו כמו שמתראים שמה נבדונו עם שהתבאר שנתנו בזה יותר מוכרחה מאשר נתן הרב שם, והדבר ה' מן המבטוב הוא שהספך עשהה הרב ושהגורו להבירו מהפעולות שאלו יורו על רבוי עניינים כנעול סוה אלל על הסדמסם האומרים שמהאחד הפשוט לא יחייבו כי אם פשוט אחד ובר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נד

שאינם אמתיות לא יתקיימו, אם כן השגת הפעולות ההם תאריזו יתעלה אשר יודע מצדם ' ד והראיה על זה שהדבר אשר יערו בהשיגו אותו הם פעליו יתעלה, היות הדבר אשר הודיעו תאריזו פעולות נמורים, רחום והגון אך אפים ורב חסד וכו', הנה כבר התבאר כי הדרכים אשר בקש ידועים והודיעו אותם הם הם הפעולות הכאות כמאז יתעלה, והחכמים יקראום כרות, ויאמרו שלש עשרה מדות, וזה השם נופל בשמושם על מדות האדם, ארבע מדות בחלוכי לבית המדרש, ארבע מדות בנותני צדקה, וזה הרבה. והענין הנה אינו שהוא בעל מדות, אבל פועל פעולות דומות לפעולות הכאות מאתנו ומדות, ר"ל מתכונות נפשיות, לא שהוא יתעלה בעל תכונות נפשיות, ה' ואמנם הספיק לו זכרון אלו שלש עשרה מדות, ואף על פי שכבר השיג כל מנובו ר"ל כל פעולותיו, ' כי אלה הם הפעולות הכאות ממנו יתעלה והן המצאת בני אדם והנהגתם, וזאת היתה אחרית בונת שאלתו, כי סוף המאמר ואדעך למען אמצא חן בעיניך, וראת כי עמך הנני הזה, כלומר אשר אני צריך להנהיגם בפעולות אלק בהם בדרך פעולותיך בהנהגתם, הנה כבר התבאר לך כי הדרכים והמדות אחד, והם הפעולות הכאות מאתו יתעלה בעולם, וכל אשר הושגה פעולה

שם טוב

אפודי

אני אעביר כל טובי והטוב הוא כל זה המציאות אשר אמר עליו הנה טוב מאד. והמפתח על שהדבר אשר יערו בהשגה הם פעולותיו היות הדבר אשר הודיעו תאריזו פעולות נמורים, והנה כבר התבאר כי הדרכים אשר בקש ידועים כדודיות אותם הם הפעולות הכאות ממנו, ואם כן יתחייב מזה שלא יהיה השם בעל תפארות עם שמתאז בתורה שהוא רחום והגון וארך אפים. ואף שהחכמים קראו לאלו מדות הנה אינו שהוא בעל מדות, ואמנם שהוא פועל פעולות דומות לפעולות הכאות וחס המדות כי הוא יתעלה אין לו תכונה מתכונת הנפש, ואמנם לספק השני האומרים שאם היו אלו פעולות הש"י לא היו שלשה עשר אבל הפעולות הם רבות עד אין מספר לכן אמר כי מזה השיג כל פעולות השם אלו הספיק לו זכרון אלו השלשה עשר למה שאלו הפעולות הכאות ממנו זכק המצאת ב"ה

וכנהגתם וזאת היתה אחרית טונת שאלתו כי סוף המאמר אמר ודעך למען אמצא חן בעיניך וראת כי עמך הנני הזה, אשר הראונו כי כי אף שהיו רוצה לדעת דרכיך וחס שאלך פעולותיך כהנהגתם, הנה כבר התבאר לך כי הדרכים שאלך עמך זהו הכוה שאלך כפעולות ההם שאלך כי הדרכים והמדות

אברנאל

האמר הנספח ואם השמימי נחמו, ושלכן אמר הרב מלואות עולמו בל' יתיר, וזכור דעת אוהבכם כמו שכתוב בפסוק בפרק שנים. ואפלא מדבריו, כי הנה הדעה שהוא שוכר הרב לאינוכלם כשפוק שנים כפי מה שנתגם ופני לא יבאו ויקראו לא יחזקו, אין הרב מחכים עליו ואין בן דעתו, ולכן אמר שם אחרים ספרו דברי אוהבכם וכו', והנה התגמ יתירוש בזה שדקס ירעמי, מורה שהיה דעתו וזאת דעת אוהבכם (אין לא). והנה הרב אמר כפי שהיה לו הנהגות כלל הנהגת עליהם וירא אליהם את כל אשר עשך והנה טוב מאד, וידוע שהכבוד הוא על כל הנמצאים נאמר, ועליונים שהרוב תמרו ונראו חזקת יווי גדלית, וכמו שכתב הרב בספריהם כי חמול הנביאים, וכן אמר שהשיג ענינם והדקס קדם בניהם, ולכן כיוו הכקיות שהיה בלבד, 'א' המדת הנראו וזהו יחשבת הנביאים, חל הפעולה גלויי שאמר הרב בלשון יתיר, יתכן לדעתו שהטוב גלו יארו חנה ירדו לו בזה, ועל הכל הוא הקורא שהוא הסך ענין עולמי, לא זכור לו, והראיה על זה שהדבר אשר יעברו ר"ל בלשון הרב, איה הרב לנראו הריאם וזאת על מה שכתב הרב מנחם, ועוד איה היה דעתו להניח הריאם על זה שדבר שיפד חסד למשה היו מעולותיו, אף היו חולדו, היה כבר הנביא לך כי הדרכים אשר יקרא שחין זה היה עשירי ב' בזה שכתב, חבל ענינו הוא שבענין שהרוב תמרו ונראו חזקת יווי גדלית, ולכן אמר שהיה הנמצאות בזה, 'א' עשירי חמיו לזהם טוב מאד, חלו לא יתלכו חמיונין ר"ל הוא שלא תללו פתרו ואינו מופתה (תקבל), וזה הביא הריאם שישויע הקד"ה למה שזכורתי לני אעביר כל טובי וזו פעולותיו ייאמר אינו נבועים כדודיות כעולות נמורים כדודיות רחום והגון, וזוא יחייב על זה (המא) ענינו (וה) היינו, ויונין שיפועו כדודיות רחום ועל העולות, התבאר אף שהפעולה שאלו יאם דודיות לא את דרכיך, היא ידועת הפעולות, כי הפועל זורה על הייפוד, ושיעוד מורה על

פעולה מפעולותיו יתואר הוא יתעלה בתאר אשר יבא ממנו הפעל ההוא ונקרא בשם הנגזר מן הפעל ההוא, והמשל בו, כי כשהושגה דקות הנהגתו בהיות עובר בעלי חיים, והמציא כחות בו, וכמי שיגדלוהו אחר לידתו, שימנעוהו מן הסות ומן האבדון וישמרהו מכל היזק ויעלוהו בשמושי ההכרחיים, וכיוצא בפעולה הזאת ממנו לא תבא אלא אחר הפעלות והמיות החמים והוא ענין הרחמנות, נאמר עליו יתעלה רחום, כמו שאמר ברחם אב על בנים, ואמר וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו, לא שהוא יתעלה יפעל ויהמו רחמיו, אלא כפעל ההוא אשר יבא מן האב על הבן אשר הוא נמשך לחמלה ורחמנות והפעלות נטורה, יבא ממנו יתעלה בחק חסידיו לא להפעלות ולא לשינוי, וכמו שאנחנו כשנתן דבר למי שאין לו חק עלינו יקרא זה בלשוננו חנינה, כמו שאמר חנני אתם רעי, אשר חנן אלהים, כי חנני אלהים, וזה הרבה, והוא יתעלה ימציא ויגדיל מי שאין לו חק עליו להמציאו והנהיג לזה נקרא חנן, וכן נמצא בפעולותיו הבאות בבני אדם מכות גדולות ירדו בקצת אישים להמיתם, או ענין כולל ממות משפחות או איקלימים וכלו הבן ובן הבן ולא יגדלו לו מקום זרע ולא נולד, כהשקע מקומות וברעש וכזעות המסיתים ובהתנועות עם על אחרים לאבדם בספיף לסחות זכרם, והרבה מאלו הפעולות, אשר לא יבאו מאחד ממנו לאחר אלא מכעס גדול או קנאה עצומה או בקשת נאולת הדם, ונקרא לפי אלו הפעולות קנא וזקם ובעל חסה וזוטר, ר"ל כי הפעלות אשר כיוצא בהם יבאו ממנו על תכונה נפשית והיא הקנאה, או בקשת נאולת הדם או הנקמה או הכעס יבאו ממנו יתעלה כפי התחייב הנעששים, לא על הפעלות בשום פנים יתעלה מכל חסרון, וכן הפעולות כולם הם פעולות דומה לפעולות הבאות מבני אדם על הפעולות ותבונות נפשיות הם באות מאתו יתעלה, לא מענין מוסף על עצמו כלל. ^ה וצריך למנהיג המדינה כשריה נביא שידמה באלו התארים ויבואו מאתו אלו הפעולות כשיעור וכפי הדין, לא לרדיפת ההפעלות לבד ולא ישלח רסן הכעס ולא

שם טוב

אפרי

ההנהגה לעם כמו שיבאר סכ: ז וכמי שיגדלוהו. ר"ל הוא האב והוא או עומד במקום: ח וצריך למנהיג המדינה וכו', ר"ל עשוי בה רבב גלותו לנו אף צריך המנציג להמנציג הנהגתו כהיות עובר הכ"ח והתנאי כחות בו וכמי שיגדלוהו היזק ויעליכו בשמושי ההכרחיים נקרא רחום כי זאת הפעולה לא תבא ממנו אלא אחר המיות הרחמים, וכמו שאנחנו כשנתן דבר למי שאין לו עובד עליו וקראוהו בלשוננו חננה וזמה שהוא יתעלה התנאי כל נחלת שאין לו חק עליו יקרא חנן, וכן נמצא בפעולותיו הבאות בבני אדם מכות גדולות ירדו בקצת אישים להמית משפחות או איקלימים וכלו הבן ובן הבן ולא יגדלו לו מקום זרע ולא נולד, כהשקע מקומות וברעש וכזעות המסיתים ובהתנועות עם על אחרים לאבדם בספיף לסחות זכרם, והרבה מאלו הפעולות, אשר לא יבאו מאחד ממנו לאחר אלא מכעס גדול או קנאה עצומה או בקשת נאולת הדם, ונקרא לפי אלו הפעולות קנא וזקם ובעל חסה וזוטר, ר"ל כי הפעולות אשר כיוצא בהם יבאו ממנו על תכונה נפשית והיא הקנאה, או בקשת נאולת הדם או הנקמה או הכעס יבאו ממנו יתעלה כפי התחייב הנעששים, לא על הפעולות בשום פנים יתעלה מכל חסרון, וכן הפעולות כולם הם פעולות דומה לפעולות הבאות מבני אדם על הפעולות ותבונות נפשיות הם באות מאתו יתעלה, לא מענין מוסף על עצמו כלל. ^ה וצריך למנהיג המדינה כשריה נביא שידמה באלו התארים ויבואו מאתו אלו הפעולות כשיעור וכפי הדין, לא לרדיפת ההפעלות לבד ולא ישלח רסן הכעס ולא

ההנהגה לעם כמו שיבאר סכ: ז וכמי שיגדלוהו. ר"ל הוא האב והוא או עומד במקום: ח וצריך למנהיג המדינה וכו', ר"ל עשוי בה רבב גלותו לנו אף צריך המנציג להמנציג הנהגתו כהיות עובר הכ"ח והתנאי כחות בו וכמי שיגדלוהו היזק ויעליכו בשמושי ההכרחיים נקרא רחום כי זאת הפעולה לא תבא ממנו אלא אחר המיות הרחמים, וכמו שאנחנו כשנתן דבר למי שאין לו עובד עליו וקראוהו בלשוננו חננה וזמה שהוא יתעלה התנאי כל נחלת שאין לו חק עליו יקרא חנן, וכן נמצא בפעולותיו הבאות בבני אדם מכות גדולות ירדו בקצת אישים להמית משפחות או איקלימים וכלו הבן ובן הבן ולא יגדלו לו מקום זרע ולא נולד, כהשקע מקומות וברעש וכזעות המסיתים ובהתנועות עם על אחרים לאבדם בספיף לסחות זכרם, והרבה מאלו הפעולות, אשר לא יבאו מאחד ממנו לאחר אלא מכעס גדול או קנאה עצומה או בקשת נאולת הדם, ונקרא לפי אלו הפעולות קנא וזקם ובעל חסה וזוטר, ר"ל כי הפעולות אשר כיוצא בהם יבאו ממנו על תכונה נפשית והיא הקנאה, או בקשת נאולת הדם או הנקמה או הכעס יבאו ממנו יתעלה כפי התחייב הנעששים, לא על הפעולות בשום פנים יתעלה מכל חסרון, וכן הפעולות כולם הם פעולות דומה לפעולות הבאות מבני אדם על הפעולות ותבונות נפשיות הם באות מאתו יתעלה, לא מענין מוסף על עצמו כלל. ^ה וצריך למנהיג המדינה כשריה נביא שידמה באלו התארים ויבואו מאתו אלו הפעולות כשיעור וכפי הדין, לא לרדיפת ההפעלות לבד ולא ישלח רסן הכעס ולא

אברבנאל

הנהגתו לעם כמו שיבאר סכ: ז וכמי שיגדלוהו. ר"ל הוא האב והוא או עומד במקום: ח וצריך למנהיג המדינה וכו', ר"ל עשוי בה רבב גלותו לנו אף צריך המנציג להמנציג הנהגתו כהיות עובר הכ"ח והתנאי כחות בו וכמי שיגדלוהו היזק ויעליכו בשמושי ההכרחיים נקרא רחום כי זאת הפעולה לא תבא ממנו אלא אחר המיות הרחמים, וכמו שאנחנו כשנתן דבר למי שאין לו עובד עליו וקראוהו בלשוננו חננה וזמה שהוא יתעלה התנאי כל נחלת שאין לו חק עליו יקרא חנן, וכן נמצא בפעולותיו הבאות בבני אדם מכות גדולות ירדו בקצת אישים להמית משפחות או איקלימים וכלו הבן ובן הבן ולא יגדלו לו מקום זרע ולא נולד, כהשקע מקומות וברעש וכזעות המסיתים ובהתנועות עם על אחרים לאבדם בספיף לסחות זכרם, והרבה מאלו הפעולות, אשר לא יבאו מאחד ממנו לאחר אלא מכעס גדול או קנאה עצומה או בקשת נאולת הדם, ונקרא לפי אלו הפעולות קנא וזקם ובעל חסה וזוטר, ר"ל כי הפעולות אשר כיוצא בהם יבאו ממנו על תכונה נפשית והיא הקנאה, או בקשת נאולת הדם או הנקמה או הכעס יבאו ממנו יתעלה כפי התחייב הנעששים, לא על הפעולות בשום פנים יתעלה מכל חסרון, וכן הפעולות כולם הם פעולות דומה לפעולות הבאות מבני אדם על הפעולות ותבונות נפשיות הם באות מאתו יתעלה, לא מענין מוסף על עצמו כלל. ^ה וצריך למנהיג המדינה כשריה נביא שידמה באלו התארים ויבואו מאתו אלו הפעולות כשיעור וכפי הדין, לא לרדיפת ההפעלות לבד ולא ישלח רסן הכעס ולא

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נד

ולא יחזק מדות ההפעלויות בו, כי כל הפעולות רע, אבל ישמר מהם כפי כח האדם, ויהיה בקצת הפעמים ולקצת האנשים רחום וחנון, לא לענין הרחמנות והחמלה לבד, אלא כפי מה שיהיה ראוי, ויהיה בקצת הפעמים ולקצת האנשים נזר ונוקם וכעל חמה כפי התחייבם, לא לענין הכעס לבד, עד שיצוה בשריפת איש והוא בלתי כועס ולא קוצף עליו ולא מואם בו, אבל כפי מה שיצוהו אהתחייבו בו ויביט מה שתיביא הפעולה הזאת מן התועלת העצומה בעם רב, הלא תסתכל בכתובי התורה כאשר צוה לאבד שבעה עממים ואמר לא תחיה כל נשמה, סמך לו מיד למען אישר לא ילמדו מתבם לעשות ככל תועבותיהם אשר עשו לאלהיהם וחמאתם לה' אלהיכם, יאמר לא תחשוב שזו אכזריות או בקשת נאולת הדם, אבל הוא פועל שיגזור אותו הרעת האנושית, 'שיוסר כל מי שיטה מדרך האמת וירחוק המונעים כלם אשר ימנעו מן השלמות אשר היא השתנו יתעלה, ועם זה כולו צריך שיהיו פעולות הרחמנות והחמלה והחנינה בנות סמנהיני המדינה יותר הרבה מפעולות העונש, שאלו השלש עשרה מדות כלם מדות רחמים, בלתי אחת והיא פוקד עון אבות על בנים, כי אמרו ונקה לא ינקה ענינו ושרש לא ישרש באמרו ונקתה לארץ תשב. ודע כי אמרו פוקד עון אבות על בנים אמנם זה בחטא של עבודה זרה לבד לא בחטא אחר, והראיה על זה אמרו בעשרת הדברות על שלשים ועל רבעים לשונאי, ולא יקרא שונא אלא עובד עבודה זרה לבד (כמו שפירש ז"ל נפרק ל"ו מזה) כמו שאמר כל תועבת ה' אשר שנא, ואמנם הספיק לו רבעים, כי תכלית מה שאפשר לו לאדם לראות מצדו הוא דור רביעי, וכשיהרגו אנשי מדינה עובד עבודה זרה ייהרגו הזקן ההוא העובד וכנו וכן בנו וכן בן בנו שהוא הולד הרביעי, ובאלו ספר ב' שמכלל מצותיו יתעלה מכלל פעולותיו בלא ספק שיהרג זרע עובדי עבודה זרה אע"פ שהם קטנים בחטא אבותם ואבות אבותם, וזאת המצוה הציננה נמשכת בתורה בכל מקום, כמו שצוה בעיר הנדרת החרם אותה ואת כל אשר בה, כל זה למחות הרושם המביא להפסד הגדול כמו שבארנו, וכבר יצאנו מענין הפרק אבל בארנו למה הספיק לו הגה מזכרון פעולותיו וזכרון אלו לבד, והוא מפני שהוא צריך אליהם בהנהגת המדינות, כי תכלית מעלת האדם ההדמות בו יתעלה כפי היכולת, כלומר שגדמה פעולתו בפעולותיו, כמו

אמרו

באלו ה"ג מדות: כי כל הפעולות, ר"ל אע"פ שיחשבל לענין הרחמנות שהוא טוב עדיין ההפעלות הוא רע נכמית ההשפחות כי היה ראוי שישפס עינים רחמים ולא ישתה: ו' שיוסר כל מי שיקר, ר"ל שיהיה מוסר וכלה מן העולם, ס"א שיהיה נוכח ונוכס כל מי שיוסר מדרך האמת: כ' שמכלל מצותיו ית' מכלל פעולותיו. והזכיר הרב לומר אשר מנאסו מכלל פעולותיו, כי אלו ה"ג מדות הם חלקי פעולותיו כמו שבאר ולא החזיק להו' מכלל הפעולות זאת אשר והיא ונקה לא ינקה על היה חסר הפעולות, לכן אמר אשר מנאסו מכלל פעולותיו וכו' כי הכל יקרא פעולותיו ית', וכוונת זה הפרק היא לנאר ענין י"ג מדות:

שם טוב

אבל צעזר התחייבו הנעשים: וכן אמרו הלך הסחבל בכחוכי הקורה עד אמרו וירחוקו המונעים כלם אשר ימנעו מן השלמות והוא השגנו וקבדך, וכן אמרו כי צריך שיהיו פעולות הרחמנות והחמלה והחנינה והמחילה בזאת ממנהיגי המדינה וזאת הרבה מפעולות העונש ולקחת קדון מן החוטא, כי המנהיג המדינה ראוי שיהיה נוטר למדת הרחמנות כי אם המנהיג ישמר העונות מי יעמוד לסמוך הלך תראה שלט עשרה מדות כלם רחמים בלתי האחד שוקד עון אבות על בנים כי אמרו ונקה לא ינקה, רוצה לומר ושרש לא ישרש: ודע כי אמרו פוקד וכו', ר"ל גם כי שוקד וכו' הוא חימה שפוכה ואין ראוי שיהיה למנהיג המדינה כי כל איש ראוי שימות בחטאו, ויאר הרב כי זה על ע"ז לבד כל בחטא אחר וכשיהרגו אנשי מדינה עובדי ע"ז ייהרג הזקן ההוא העובד וכן בנו וכן בן בנו הוא הולד הרביעי וכל זה למחות הרשע וכל זה למחות השאריות המביא להפסד הגדול כמו שאמר הרב למעלה למען אשר לא ילמדו אחכם לעשות ככל תועבותם, והנה המנהיג המדינה צריך שידמה להש"י בלואו המעשים שגדמה פעולותיו למעולותיו

אברבנאל

דרכי השם כפי נבואתו: ועם זה כלו צריך שיהיו בעיות הרחמנות. ואם הכח לנאר אם יספיק לו זה שיש המנעו והוא כענין את הפרשים ונכנס על סעודים, ואם א"כ לא י"ג מדות שספ כללו ההנהגה בני אדם כהתארים סאלה קנא ונוקם ונוטר וכעל חמה ודוויסה. לזה אמר שאם צריך למנהיג המדינה שרוב פעולותיו יהיו ענין הרחמים והחמלה והמחילה והחנינה, לכן בלא צדקות רוב התארים זרם, ולא כל מהלכי העונש כי אם אמת, והוא שוקד עון אבות על בנים, וכן לא נאמר בכל החטאים כי אם בחטא ע"ז לבד, ובזו שפוכות חשני כלשונות שנאמר בלך לשונאי ונאמר הלך כי כל חובתה א"ה א"ה שני וגו' (דברים י"ב לא). וכבר הרגיש הרב בזה שכן משתי קצותיו, והוא, אם היה הגדה על חטא ע"ז, כיון ראוי שלא לגדו חטאי בסקירה עד דור רביעי, כי על א"ה דור, ואם נגדו על בני ע"ז שלא יעשו כענין חטא אבותם, כי עד א"ה א"ה חטאי כן יעשו בחטא אבות, כי אם בעוון ימות. ולפיכך לזה אמר הרב ואמנם הספיק לו בני רבעים שנתן בה הפקד לזה לא יעבוד העונש מרעבים, ולפיכך לסקת ולמה יעשו

הכנים בענין אלוים אמר וכללו ספר שמכלל מצותיו ית' מכלל פעולותיו כלל ספק שיהרגו בני עובדי ע"ז אע"פ שיהיו קטנים בתוך אבותם ואבות אבותם. וזאת המצוה כמאמר במשבת בחזרה כו'. אמר יצחק. וכבר נזכר לומר ששוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים הוא ג"כ מלת הרחמים ענין העונש א"ה הוא. וזה כי כתיב האדם חוטא זלזלו, כבר יהיה מתחלתו עליו כל כך שלא יעניו כל עשה, אבל יתן עליו קצתו וקצתו על בנו וקצתו על בן בנו וקצתו על הדור הרביעי, בלואו שיגמר טעום בלרעם, ויהיה נזק לכל אחד וחסר לסוף חלקו מה שלא היה כלו באיש אחד. וכמו כללו אדם יהיה חייב לתלבו כאלף דינרי וזה אין לו, שחמד גדול יעשה ע"ז שיתקן לו שיתרע ב"י שיש או י' ויתרע קצתם כול עשה ויהיה לו נזק לבלול, כן הוא סעיף נמדת הקב"ה, ולכן דרך מי שחמד שקל ה"ג הם מדות הרחמים וכמקמיס לזה אמר' כל האומר הקב"ה ומן הוא ימנעו מוכי אלא מחירוק חמי' וגבי דינים:

כב

בעצמו , וכאשר הסתלק החם בינינו ובינו יתברך , רצה לומר בינו ובין זולתו יתחייב הסתלק הדמיון גם כן , ודע (b) כי כל שני דברים שהם תחת מין אחד ר"ל שתהיה מהות שניהם אחת אלא שהם מתחלפים בגודל ובקטנות , או בחזק ובחולשה או כיוצא בזה , הנה שניהם מתדמים בהכרח ואע"פ שהם מתחלפים זה המין מן החלוקה , והמשל בו כי נגזרו החרדל ונלגל הכוכבים הקיימים מתדמים ברחקים השלשה , ואע"פ שזה בתכלית הגדול זה בתכלית הקטנות , ענין מציאות הרחקים בהם אחד . וכן השעוה הנחבת בשמש , ב יוסד ראש מתדמים בחום , ואף על פי שהחום הואו בתכלית החזק זה החום בתכלית שן החולשה , אלא שענין הראות זה האיכות בשניהם יחד אחד ,² וכן היה ראוי שיבין מי שיאמין ביש תארים עצמיים יתואר בהם הכורא ותברך , והם שהוא נמצא וחי ויכול וידע וחכם ורוצה , שאין אלו הענינים מיוחדים אליו ואלינו בענין אחד , ויהיה החלוקה בין התארים ההם ובין תארנו בגדול או בשלם או בחסיד או בקיים , עד שיהיה מציאותו יותר קיימת מציאותנו

שם טוב

אינם נכנסים תחת סוג אחד ולא יאמר זה הקול שזה לזה המרעב ולא יוקר חזק ולא יותר פחות אחר שאלו הדברים אינם נערכים ואינם תחת שום השוה כפי מה שהתבאר בפסק שנים ותשעים כי החם אמנם ימצא לעולם בין שני דברים שהתם מין אחד קרוב , אמנם כשיהי תחת סוג אחד אין יחם ציניטה כלל ולזה לא יאמר זה הלהדמיות יותר חזק מן הירקוח או יותר חלושה ממנו או יותר שזה לה , אמנם כשיהיו שני דברים תחת שני סוגים עליונים אין יחם ציניטה בשום ענין וה דבר מנואר שצמחו : וכאשר התבאר כמות שצין יחם ציניטה וזכינו וכו' , ר"ל יחם כינו ובין מה שזולתו יתחייב הסתלקות הדמיון ואחר שיכולן הדמיון מהיו זה דבר שיהיה יחייב שסתלק היחס זה וזה מהקדמה מתהפכת כי כל מה שיש לו יחס יש לו דמיון וכל מה שיש לו דמיון יש לו יחס והלכך : ואחר שהטעם זה הניח רכב קדמה שנית והוא כי כל שני דברים שהם תחת מין אחד אלף שהם מתחלפים בגדול וקטנות או בחזק או חולשה או כיוצא בהם ששניהם תחתים בהכרח אע"פ שהחלוקה זה המין מן החלוקה שיהיה אחד גדול בתכלית ואחד קטן בתכלית , והרצון בזה כי הדברים אשר הם תחת מין אחד אלף שהם מתחלפים מחד בכמות בגדול וקטנות או בחזק או חולשה מחד הליכות כחזק וחולשה שהם מתחלפים אע"פ שיש ציניטה זה השטו והחלוקה , וכיצד משל רכב מהכמות ואח"כ מן האיכות , לרשונה אחר הדמיון זה גרגיר מרדל ונלגל הטבכנים מתדמים ברחקים השלשה ואמנם שזה בתכלית בגדול זה בתכלית הקטנות

אפרי

ובין זולתו ויהיה יחם בינו ובין זולתו , ואמר רכב שזה שקר כי היחס הוא הדמות והדמות הוא היחס וככלל מה שישולל יחס ישולל דמות וככל מה שישולל דמות ישולל יחס : ב יוסד האש מתדמים בחום וכו' , ר"ל שחום השמש הנמצא בשעוה ומוס החזק אשר ניסוד האש הם המתדמים בגדר החום אע"פ שזה חזק בתכלית זה חלוקה בתכלית , ג כן היה ראוי שיבין מי שיאמין וכו' , ר"ל שמי שיאמין שיש תארים עצמיים בגדול יפ' וסם מי חכם וכו' היה ראוי להם שיהיה שאין אלו התארים מיוחדים לו וישעלה ולנו ביחס אחד כלל , וגם היה ראוי להם שיאמין שלא יהיה החלוקה בין התארים ההם ובין תארנו בגדול או בשלם או שיהיה חמטו יותר גדול מחמטנו , אבל היה ראוי לו שיאמין שאלו התארים המיוחדים לו יתברך והמיוחדים לנו אינם תמין אחד אלף שהם מתחלפים בתכלית החלוקה , והיה ראוי להם שיאמין שלא יכלו שני ענינים גדר אחד ואם יאמרו זה לא יהיו סותרים זה לזה ויהיה יכולים להכחיש ממת ישעלה הדמיון , אבל הם אינם סותרים כך אבל חושבים שחמטו יותר שחמטנו וכו' ושיקבל גדר אחד ושלא יהיה דמיון ביט ישעלה ובין כדואו זה שקר כי הניח יותר מקר הוא בין שני הדברים שיאמר עליהם הענין ההוא בהכמה , ואם יאמר הענין ההוא בהכמה ידמו בהכרח והם אומרים שיקבל גדר אחד ושלא יהיה דמיון זה שקר כי כל שני ענינים שיהיו שווים בגדול יתדמו בהכרח וזה מושגל ראשון , וא"כ אלו האמרים אומרים דברים סותרים זה לזה והוא שיקבל גדר אחד ושלא יהיה ציניטה

ענין מציאות הרחקים בהם אחד שאם לא יהיו מתדמים ברחקים לא יאמר זה גדול מזה , וכן השעוה הנחבת בשמש יוסד האש מתדמים בחום אע"פ שהחום הוא בתכלית החזק זה החום בתכלית החלוקה כלל שענין הרתות זו האיכות שצניטה יחד אחד , הרי נתבאר מכל מה שאמר הרכ כי הסתלק היחס וסתלק הדמיון אלף מה שנמצא בו ביחס נמצא בו בדמיון , ואם השם יתיחס עם שום נמצא או יהיה בערך עם שום נמצא יחייבו לו הדמיון , ואם היה הדבר כן אין ראוי מי שיאמין שיש תארים לבורא ותכלה שיבין שהוא נמצא וחי ומכס ויכול ורצה שאין אלו הענינים מיוחדים אליו ואלינו בענין אחד ויהיה החלוקה בין תארו ובין תארנו בגדול או בשלם או בתמיד או בקיים , ר"ל מי שיאמין שתארים עצמיים ראוי לו שיאמין שאלו התארים מיוחדים לו וישעלה ולנו ביחס אחד כלל , וגם היה ראוי שיאמין שלא יהיה חלוקה בין התארים ההם ובין תארנו בגדול או בשלם , ר"ל שיהיה חמטו יותר גדול שיעלול דברים רבים יותר מהכמתנו ולא ג"כ שהוא ידע הדברים ויקר בשלמות מהם שדע אנחה , או בתמיד שיהיה הוא חכם ומידי בכל עת ובכל זמן ואנחנו נקצת העתים סכלים ונקצת העתים יודעים , או שידעו אינה קניית ונהולתו וכן ידעו קיימת וידעו היה נקצת מהזולת , וזו וזאת רכב נלמרו בגדול או שלם תמיד או קיים , עד שיהיה מציאותו יותר קיים מציאותנו כי הוא קיים כלל סבה ואנחנו קיימים בסבה ידועה לכן הוא יותר קיים .

קרישק

פרק נו (b) כי כל שני דברים שהם מין אחד , ר"ל שמהות שניהם אחד וא"ת סתור הכשילו נשפט שגרגיר החרדל ונלגל הכוכבים מתחת אחד והלא הוא אמר בגלגל שגלגלה שכלנו מהשיג ממותו ולא נובל לאתרו אלא בתארים בלתי מקיימים כאמרו שהם לא קיים ולא כברים ואיך יהיה מותם

אחר עם גרגיר החרדל עם החמוש הגדול באמתה מותם , והשובה בזה שהרי"ם שאמר שמהות אחד מצד גורת הנשיות שהגשמים כלם שרים בזאת הצורה והיא שיקבלו הגוה המשיך בבב לא בפועל והם הירדקים שלשה אבל השיעור מצד שהוא במעל מקרה שביניהם דמיון בענין אחד ר"ל כאילו האדם תמיר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נו

מטציאותנו, והיו יותר מתמידים מחיינו, ויכולתו יותר גדול מיכולתנו, וחכמתו יותר שלמה מחכמתנו, ורצונו יותר כולל מרצוננו, ויכולו שני הענינים נדר אחד כמו שיחשבו הם, אין הענין כן בשום פנים, כי ענין יותר סבך אמנם יאמר בין שני הדברים אשר יאמר עליהם הענין ההוא בהסכמה, ואם היה כן התחייב בו הדמיון, ולפי דעתם אשר יראו שיש לו תארים עצמיים, כמו שהתחייב שיהיה עצמו יתברך בלתי דומה לעצמאים, כן ראוי שיהיו תאריה העצמיים אשר יחשבו בלתי דומים לתארים, ולא יקבצם נדר אחד, ולא כן יעשו, אבל יחשבו שיקבצם נדר אחד ושאינ דמיון ביניהם, הנה כבר התבאר לפי שיבין ענין הדמיון שהוא יתברך אמנם יאמר עליו ועל זולתו נמצא בשתוף נגור, וכן אמנם הותרו ההכמה והיכולת והרצון וההיים עליו יתעלה ועל כל בעל חכמה ויכולת ורצון והיים, בהשתתפות נגור אשר אין דמיון ענין ביניהם כלל, ולא תחשוב שהם יאמרו בספק, כי השמות אשר יאמרו בהסתפק הם אשר יאמרו על שני דברים שביניהם דמיון בננין אחד, והענין ההוא מקרה בהם, ואינו מעמיד עצם כל אחד מהם, ואלו הדברים המיוחדים לו יתעלה אינם מקריבים אצל אחד מבעלי העיני, ואלו התארים אשר לנו הם כולם מקרים ^ה לפי דעת המדברים, ואינו מביא נפל הדמיון עד שיקבצם נדר אחד ויהיו נאמרים בהסכמה, כמו שיחשבו (ג) זה מופת חותך על היות התארים המיוחדים

אפודי

דמיון זה מנובל ההפך: ד והענין ההוא מקרה גם, ר"ל זהו במציאות לעצם וליקרה: ה לפי דעת המדברים. וזהו שמה הרב לפי דעת המדברים: ו ואלו מהם מאין נפל וכו', ר"ל אם יקבצם נדר אחד כמו שיאמרו אלו מאין נפל הדמיון, כי כל דבר שיהיה שווה בגדר עם דבר אחר יתקדמו בהכרח ואם ידמיו יהיה דבר כולל כסוג ויהיה להם סבות קודמות והאל יתעלה אין לו סבות קודמות זה מנובל וזוהי הפירוש ששאלה בזה שאלמה הרב כי ענין יותר סבך אמנם יאמר וכו', כי ידוע הוא כי נדר המוסכם הוא שיאמר עלי דמיון ואימור ונלי מוזק וחולסה, ולפי הרב נראה שיאמר

שם שוב

וחיינו יותר מתמידים מחיינו, כי הוא חי לעולמי עולמים ואנחנו חיינו תלויים מנגד, ויכולתו יותר גדולה מיכולתנו וכו', ורצונו יותר גדול מרצונו כי יכול על דברים רבים ויכולתו הוא מעט, ורצונו ג"כ מי שאל יכולת לא יוכל לרצות אלא כפי יכולתו אם הוא מהבעלי שכל, והוכחנו יותר שלימה מחכמתנו. ב' עניינים יחד שהוא יכלול על דברים רבים מה ששאל נובל אמרתו אפ"י הדברים ידועים לנו אינם ידועים לנו בשלמות, וא"כ יאמר הרב כי מי שואמין התוארים העצמיים אין ראוי שואמין התוארים ההם המיוחדים אליהם ואלו בשוה ולא ג"כ שיש הלוקח בין התוארים בפחות ויותר, כי אין ראוי להבין כי התוארים הנמצאים לנו ולו יכללם נדר אחד והם מתחלפים בפחות ויותר, למה

שהדברים אשר יאמר להם הם בערכים הם הדברים אשר שיהיו דומים אף שיהיה האחד גדול והאחד קטן ואחד חזק והאחד חלש וכו' והוא נכונה וכו' ואלו מהם שיש להם קצת דמיון, והנה המדברים עצמם דמיון דעלי התוארים אומרים שהתוארים הנמצאים לו ולנו יקבצם נדר אחד ואח"כ אמרו שהתוארים הנמצאים בנו ולו ית' אין לו דמיון עם התוארים אשר בנו וא"כ הניח מאחריהם בהפכים, כי הם אמרו שצמיתו בלתי דומה לעצמותו כן ראוי שיהיו תואריהם העצמיים לתוארים אשר יחשבו בלתי דומים לתוארים הנמצאים בנו וא"כ לא יקבצם נדר אחד, ולא כן יעשו המדברים אבל יחשבו שיקבצם נדר אחד ושאינ דמיון ביניהם ואם יקבצם נדר אחד יתחייב שיאמר הדמיון ומה שלא נמצא בו הדמיון אין לו נדר. הרי יתבאר כי לפי דעת המדברים שואמרים שהם אין לו דמיון יחייב שלא יהיה לו יחס עם שום נמצא, ולכן התחיל הרב בזה הפרק דע כי בהדמות הוא יחס כי כל יחס הוא דמיון וכל דמיון הוא יחס וכל מי שאין לו דמיון אין לו יחס וכל מי שאין לו יחס וכל מי שאין לו יחס הוא דמיון יחייב ענין הדמיון שהוא ית' וכו', הרצון כי בו אחר שהתבאר שכל מי שיש לו דמיון הוא התואר והאמר בפחות ויתר והשם אין לו דמיון צביונתו א"כ יתחייב לפ"ו שנאמר אמנם יאמר עליו ועל זולתו נמצא בשתוף השם, וכן יאמר בהכמה והיכולת והרצון וההיים עליו ועליו בשתוף השם אחר שהתבאר שהיו דמיון ובינו ככלל, או יאמר כי אחר שהתבאר שהנמצא נאמר עליו ועל זולתו בשתוף השם וכן שהכמה והיכולת והרצון וההיים, וא"כ יתבאר לפ"ו שלא ימצא לו דמיון עם שום נמצא כלל ואחר שהתבאר שהשם הנמצא והיכולת והרצון שבו נאמר בשתוף השם ואינו נאמר בהסכמה, רצה הרב לנצח שאינו נאמר בהסתפק, כי כבר ידעת שהשמות יהיו אס משותפים ואם מוסכמים ואם חסופקים, והשמות המוסכמים הם מוסכמים במין יתחייבו, והמשתפים הם יתחייבו כלל, וגם המסכמים נכונ, ואמנם הדברים המוסכמים כבר אפשר שיתחייבו כרחם הגמר על הלכך והשחרור על האמצעים כי הוא נאמר בפחות א"כ כבר יתחייב שיש השתף והתוארים ביניהם וזנן השם ואמרו בהסתפק, והבין הרב מופת שאל"ה שיאמרו בהסתפק למה שהתבאר בהגיון כי השמות המוסכמים הם שמות נגורים וכל שם נגור הוא שם נאמר על הנושא ואם היה המציאות הנאמר עליו ועליו בהסתפק היה המציאות ההוא על נושא א"כ היה לו יחס ודמיון עם שאר הדברים, וכבר יתבאר שהוא ית' אין לו יחס א"כ יחייב שלא ימצא לו ולנו שם נאמר בהסתפק, כל שכן כי בעלי התוארים אומרים שאלו הדברים המיוחדים לו ית' אינם המיוחדים או ואלו התוארים אשר לנו הם כלם מקרים, א"כ מאין נפל הדמיון עד שיקבצם נדר אחד ויהיו נאמרים בהסכמה כמו שיתשנו כי לא יתעלה אס התוארים הם נאמרים

קרקוש

המצייר בנותל ווארם הרי והסת: יש בהם דמיון מצד התמונה: (ג) זה מופת חותך. הרצון בזה ששארר שהתארים אשר לו הם עצמיים

המיחסים לו אין בין עניניהם תענין אלו הנודעים אצלנו שתוף בשום פנים ולא בשום ענין, ואמנם השתוף בשם ולא בדבר אחר, ואחר שהוא כן אין ראוי שתאמין ענינים מוספים על העצם כדמות אלו התארים אשר הם נוספים על עצמינו בעבור שהשתתפו בשם, וזה הענין נדול המעלה אצל היודעים, ושטמרהו והבינתו הבנה טובה להיות מוזמן למה שארצה להבינך אותו:

פרק נו א בתארים יותר עמוק מן הקודם, ידוע כי (ב) המציאות הוא סקרה קרה לנמצא, ולזה הוא ענין מוסף על מהות הנמצא, וזה הדבר המבואר הראוי להבין מה שלמציאותו

סבה, שמציאותו ענין נוסף על מהותו, אמנם מי שאין סבה למציאותו, והוא השם יתעלה יתרוסם לכדו, כי זה הוא ענין ארבע עליו יתברך שהוא מחויב במציאות, והיה מציאותו עצמו ואמרתו ועצמו מציאותו (ג) ואינו עצם קרה לו שימצא, והיה מציאותו ענין נוסף עליו, שהוא ראוי המציאה

שם טוב

לאחרים עליו ועליו נשם וגדר לו שיאמרו התארים עליו ועליו בהסתפקות, אם יאמרו עליו ועליו נשם וגדר יתחייב שיהיה לו דמיון עם שאר הדברים וכבר התבאר זה, ואם יהיה מהשמות הנאמרים בהסתפק שלא יהיו נאמרים נשם וגדר יחויב שהתארים הם יהיו מקרים וכל המאמרים כותארים יתחשו שאין נשם נשם בעל מקרים וא"כ מנין אמרו המדברים שיש שום יחס ביניהם ובינו, וראוי להפלה מהם כי הם אמרו שיקבלם גדר אחד ויהיו נאמרים בהסתפק, זה מוסף וחך על היות התארים המיחסים לו אין בין עניניהם וענין היודעים אצלנו שחוף פנים, והדבר יבא כן, התארים הנאמרים לנו הם מקרים כי המציאות מקרה קרה לנו וכן ההרגש וכן היכולת והרצון כי הם אינם מעצמות הדבר וא"כ הם מקרים ולא אי אפשר

אפודי

בחוק ונחלשה וטורף לשדעי הטלומטים. ויש לתרץ כך, כי כשיאמר זה הדבר הלבן יותר לכן מזה הלבן האחר הוא נבחי' הטשא לא נבחינה הלבן בעצמו כי גדר הלבן יאמר נאמר כמו נאמר, לכן אמר הדבר כשיאמר לדבר זה יותר שמוזן מזה הוא נבחינה הטשא והם שניהם שום נגדר הלבן א"כ כשיאמר יותר מן הלבן שיש ענין הדברים שיאמר הלבן שהוא או הליכות שהוא בהסתפק, וזה נראה לא שיאמר זה האיש יותר מי מזה האיש כי זה שקר:

פרק נו א בתארים יותר עמוק מן הקודם, ל"ל העמוק הזה הפקד הוא שגלשה התארים יבחינו כל העולם שאמרו שיאמרו כי יתעלה ואינו כן לפי האמת ולפי הדקדוק: וכמו

שיהיו בהש"ת כי כבר אמרו כלם כי לא ימצא לו שום מקרה באלו התארים הנודעים אצלנו, ואין ראוי להאמין בעבור כי עצמו ית' כדמות התארים אשר הם נוספים על עצמנו. וזה הענין גדול המעלה אצל היודעים, כי ראוי להבין שהשם יתעלה אין לו יחס ולא דמות עם שום נתנא, ואחר שהנחת זה ראו למדועים שימרו זה הכיור, וזה הרב שישמרוהו וביניהם הבנה שלמה להיות מוזמן למה שארצה לומר ואם הוא מהדברים העמוקים:

פרק נו בתארים יותר עמוק מן הקודם וכו'. אחר שהתבאר שהשם יתעלה אין לו דמות עם שום נתנא ויחייב שלא יהיה לו ערך ויחס אבל הכל מסכימין כי אין לו דמות א"כ אין לו יחס ואחר שהדבר כן ראוי שנתבאר

לך בתארים דבר יותר עמוק, ואחר הרב עזר עמוק מן הקודם למה שהכל מסכימין שיש לו א"ל: כפי חובתם והוא כי הוא ית' נמצא וכו' הוא אחד וכו' הוא יותר, רצה לכאור כי אפי' אלו הבלשאי תוארים לא ידקו עליו שהוא נתנא ולא שהוא אחד ולא שהוא קדמון, ואמנם שלא ידק עליו שהוא נתנא בעבור כי כבר התבאר כי המציאות מקרה קרה לנמצא למה שאנחנו משערים מהות הדברים ונספק במציאותם וגם שהעצמות לא יעללו ונאנחו לאחר כי האדם נתנא ולמה הוא נתנא א"כ התצילות אינו מהדברים העצמיים וגם כי הנמצא א"כ שיאמר בהסתפק כי יאמר בקדימה ואיחור ובפחות ויותר ואינו ג"כ בשתוף השם א"כ הוא יאמר בפחות והשמות המוספיקים כמו שאמרנו הם שמות המקרים ולא ידק שום מקרה על השי' א"כ המציאות הנאמר על הנמצאות לא נאמר עליו, ועל כי כל פועל ובפטר אשר יש לו דעת ופועל כשהכל יחוייב שימצא מהות הדבר קודם שיצא למציאות, המשל בזה היות הנמצא בשכל הבנאי הוא סבת המציאות הכיני חוץ לשכל, ולמה שכל הדברים נמצאים בהכרח הראשונה והוא יודע אותם א"כ יהיה הדברים ימצאו הראשונה קודם המציאות ולכן היה המציאות מקרה למהות, ואלו הטענות הנמצאות לרב שגבר ידוע הוא כי המציאות קרה לנמצא ומלכד אלו יש טענות רבות אחרות, וזה אמרו ידוע הוא כי המציאות מקרה קרה לנמצא ואם הוא מקרה יחוייב שיהיה נוסף על מהות הנמצא כי אשר מעצמות הדבר לא יהיה נוסף, ואף שהמציאות קרה לנמצא זה יהיה לו סבה למה שכל מקרה לדבר עלול והעלה אי אפשר כי שיהיה מהות כי הנעדר לא יהיה הסבה לשום נמצא א"כ יערך שימצא ככלל דבר שמציאותו ומהותו אחד וא"כ המציאות אשר לו יתעלה אין סבה למציאותו כי זה הענין אשר נאמר עליו שהוא ראוי המציאות כי המציאות עצמות ואמתת

קישוש

עצמים הם למו דעת בעלי העיון והתארים אשר לנו הם כלם סקריים אצל הבוררים אפילו החיות והדבור א"כ אין דמיון ביניהם ביחס נביס:

פרק נו (ב) המציאות מקרה קרה לנמצא, הר"ם ו"ל נמשך אחר דעת אמן שני שהיתה המציאות מקרה היתה זאת שנתגלה המציאות מורה על העצמות היה אמרנו העצם נמצא כאלו אמר העצם עצם, ואין ראש"ד טען עליו שהמציאה נאמר על העצמות ועל הדקדוק, כאלו תאמר הרי נמצא או בלתי נמצא ועל הקשר כאלו תאמר האדם נמצא צדיק ואם כן

מורה נבוכים חלק ראשון פרק יז

המציאה תמיד אין מתחדש עליו ולא מקרה קרה לו, ואם כן הוא נמצא ולא במציאות, וכן חי לא בחיים, ויודע לא כמדע, ויכול לא ביכולת, והכס לא בחכמה, אבל הכל שב לענין אחד אין רבוי בו כמו שיתבאר, וטמה שצריך שיודע עוד, כי האחדות והרבוי מקרים קרו לממצא באשר הוא רב או אחד, כבר התבאר זה בספר הנקרא מה שאחר הטבע, וכן וכן שהסנין אינו עצם המנינים, כן אין האחדות עצם הדבר התאחד, כי אלו כולם מקרים מסוג הכמות המתפרק, וישנו הנמצאות המוזמנות לקבל כיוצא באלו המקרים, אמנם המהוייב המציאות הפשוט באמת, אשר לא תשיגהו הרכבה כלל, כמו שהוא מן השקר עליו בקרה הרבוי, כן הוא מן השקר עליו מתקרה האחדות, ר"ל כי אין האחדות ענין נוסף על עצמו, אבל הוא אחד לא באחדות. ולא יתבוננו אלו הענינים

שם טוב

ואמתת עצמו הוא מציאותו ואינו העצם קרה לו שיתמצא והיה מציאותו ענין נוסף בעל כל הדברים אחר שאתתתם ועצמם הם זולת מציאותם אבל הוא יתעלה מחוייב המציאות תמיד ואינו עולו בשום דבר אינו מתחדש עליו המציאות ולא מקרה קרה לו ו"כ" הוא נמצא ולא במציאות וכן חי לא בחיים ויכול לא ביכולת והכס לא בחכמה אבל הכל שב אל ענין אחד אין רבוי כמו שיתבאר, והרצון בזה כי אחר שש"י הוא מחוייב המציאות ומציאותו ומהותו הוא דבר אחד א"כ רצונו להאמין בו שאינו בעל הנמצא שהוא נמצא במציאות למה שהמכות הוא זולת המציאות כמו שאדם הוא לכן בלובן והכס בחכמה והנפש בו זולת הנשוא למה שמהות אינו שיהיה לכן ולא חכס א"כ מי שעליו לכן והכס הלבן והכחמה ולכן היה הלבן שם נגדו שהוא מורה על דבר שיש בו לובן, ואם הנמצא הוא שם נגדו עליו יתעלה לא יורה על שמהותו נמצא במציאות דבר אחד שאם היה הדבר כן היה מחוייב המציאות מורכב ממציאות ומהות ויהיה המציאות עלול אחר שכל מקרה הוא עלול ויהיה לחיוב המציאות סבה, ולכן כשנאמר בו שהוא נמצא אין רצונו שיוצן כמו שיוצן שם הלבן כי הלבן שהוא אדם הוא לכן בלובן, וכן כל הנמצאות לפי דעת הרב הן נמצאות בעבור המציאות אשר הוא זולת מחוץ, ולכן כשנאמר לש"י שהוא נמצא רצונו שנאמר שהוא נמצא לא כשאר הנמצאים שהם מורכבים ממציאות ומהות אבל מציאותו ומהותו ויתבאר הוא אחד, וכן הוא חי לא בחיים ויכול לא ביכולת והכס לא בחכמה שאם היה הדבר כן היה מורכב משני דברים וכבר יתבאר שאין בו רבוי כלל אבל הוא אחד מכל צד, א"כ שם הנמצא אשר משני רבים שהוא נאמר על הש"י אין רצונו לומר עליו (אלה) אם לא נפרש ונאמר שהוא נמצא לא במציאות, ואחר שהתבאר שלא ידבק עליו יתעלה שהוא נמצא כשאר הנמצאים (אלה) אם לא נאמר עליו שהוא נמצא לא במציאות, כן לא ידבק עליו שהוא אחד אם לא נאמר ו"כ אחד לא באחדות, ומה שהביא לרוב לזה הוא מה שאומר לך, כי למה שכבר אמרנו כי אשר הוא מעצמות הדבר לא יוצן בלבו, כי האדם הוא מעצמותו שהוא חי מדבר, אבל א"כ להנין האדם בלתי שיוצן ראשונה חי מדבר ולמה שיוצן האדם מכלתי שיוצן בו שהוא אחד ורבים אבל כן יספק אדם כי הוא אחד או רבים א"כ אינו מעצמות הדבר, וגם כי העצמות לא יעלה כי לא נאמר מי אשר שם האדם חי מדבר אבל נאמר מי אשר שמו אחד או רבים א"כ הוא מקרה, וגם כי האחד ורבים הם ממשגי הכמה והכמה הוא מהמקרים, וגם כי הדבר האחד כמו המים כבר יהיו אחד וכבר יהיו רבים כי המים אשר בכלי כבר יושגו רבים ואם זה האחד מעצמות המים היה מחוייב שפסדו המים מהתלקט אבל המים הם עצמות אחד ויש בו רבים זה אחר זה והמים רבים יושבו אחד, א"כ האחדות והרבוי למים אינו מקרה א"כ אינו מעצמות המים אבל כחוס והיקר שנתקשר למים, וגם מפני ששם האחד הוא מהשמות הגדורים שהוא נגדו מהאחדות ולכן יראה בעבור אלו העצמות שהאחד הוא מקרה קרה לדברים, וזולת אלו העצמות יש טענות אחרות אבל יספיק אלו להבנת מ"ש הרב כי האחדות והרבוי מקרים יקרו לממצא: ואחרו כי זה יתבאר בספר הנקרא מה שאחר הטבע, ולא חזינו זה בשום מקום אבל נמצא הפך מ"ש הרב בהרבה מקומות, כי האחד והנמצא יורו על עצמי הדברים, אבל במקום אחד נמצא להאריסטו" שאתר הנמצא והאחד הם מהכוללים והכוללים אינם נמצאים בעצמותם אבל נמצאו באישים וכל אשר נמצא בזולתו הוא מקרה אף שיהיו הכוללים הסוגים נמצא לכל אחד מהדברים הוא מקרה כמו שאין רצונו שיוצן באחרו כי החיות והדבור הוא והמקרים כי לא יספק אדם כי החיות אינו מעצמות האדם ולא הדבור אף שהוא כולל, אבל הרצון בזה כי למה שהיו כוללים בנפש בכל מה שנושא על דבר ויחזרו בו הוא מקרה א"כ החיות הנמצא בשכל והדבור הם מקרים מצד שהם בנפש ואם יודעו עצמי הדברים והם המציאות והמהות: ואחרו וכמו שהסנין אינו עצם המנינים, הראון בזה כי כמו הרבוי הוא המספר אינו עצם המנינים כי האדם כבר יהיה אדם מכלתי שיהיה מניו ומספור, כן אין האחדות עצם הדבר המתחדש כי כבר יצין האדם המים מכלתי שיוצן אם החיידת ואם לאו וישוגו המים האחדים והאחדים יושבו רבים א"כ אינו מעצמות המים, אבל האחדות הוא מסוג הכמות המתפרק כמו הרבוי כי האחד והרבים הם מקבילים והמקבילים יבטלו תחת כונן אחד, אלו השנים שהוא האחד והרבוי וישגו הנמצאות והמוחמנות לקבל כיוצא באלו המקרים אמנם מחוייב המציאות הפשוט באמת לא תשיגהו הרכבה כלל וכמו שהוא מן השקר עליו בקרה הרבוי כן מן השקר עליו מתקרה האחדות כי אין האחדות ענין נוסף על עצמו, אבל אם נאמר לשם אחד רצונו שלא נאמר עליו בהחלט אבל נאמר עליו אחד לא באחדות כמו שנאמר עליו נמצא לא במציאות ו"כ הנמצא והאחד לא יאמרו עליו בלובן שיאמרו על שאר הנמצאים אבל הוא אחד וכנלל משאר הדברים לא שיצילנו מקרה האחדות ויהיה נוסף על מהותו כי אם היה

אפדי

בכמו שהסנין, ר"ל המספר המוספס למעשה הנמשכת אחד הנוף ר"ל למעשה הנמשכת אחד הנוף הגלגלי, ו"ה"א לנו לפיכך אחד הנוף

קרישקט

איננו לא עצם ולא מקרה כמו שאמרנו כי העצם מורה על אמתות ומהות אשר בקשרה לו המציאות קרה לו בנושא ויהיה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נו נח

הענינים הדקים כמעט שביצרו מן השכל כמלות הנהגות, אשר הם הסבה הגדולה בהמעאה, כי יצר בנו הדבור מאד מאד בכל לשון, עד שלא נצייר הענין שהוא אלא בהקל הדבור, וכאשר השתדלנו להורות על היות האלוה לא הרבה, לא יוכל האומר לאמר אלא אהר, ואע"פ שהאחד וההרבה מסבירלי הכמות, ולזה נבין הענין ויורה השכל לאמתת הדבר באמרנו אחד לא באדודות כמו שנאמר קדמון להורות על שהוא בלתי מתודש, ובאמרנו קדמון מן ההקל מה שהוא מבואר נגלה, כי הקדמון אמנם יאמר למי שיישיגהו הזמן אשר הוא מקרה לתנועה הנמשכת אחר הנוף, והוא גם כן משער המצטרף, כי אסרך הקדמון במקרה הזמן כאסרך הארוך והקצר במקרה הקו, וכל מי שלא ישיגהו מקרה הזמן לא יאמר עליו במתה לא קדמון ולא חדש, כמו שלא יאמר במתיקות לא מעוותת ולא ישרה, ולא יאמר בקול לא מליח ולא תפל, ואלו הדברים אין העלם בהם למי שהרגיל בהכנת הענינים כפי אמתתם, וכחנם בהשגת השכל להם, והפשטות אותם² לא בכללות אשר יורו עליו המלות, וכל מה שתמצאהו בספרים שיתארו השם יתעלה מראשון ואחרון, הוא כתארו יתעלה באין ובעין, הכונה בזה שהוא יתעלה לא ישיגהו שני ולא יתחדש לו ענין בשום פנים, לא שהוא יתעלה נופל תחת הזמן, שיהיה קצת הקש בינו ובין זולתו ממה שבזמן יהיה ראשון ואחרון, ואמנם אלו המלות כלם כלשון בני אדם, כן אמרנו אחד ענינו שהוא אין דמיון לו, לא שענין האדודות דבק לעצמו :

פרק נח יותר עמוק מן הקודם, דע כי תארי השם יתברך בשלילות הוא התואר האמתי, אשר לא ישיגהו דבר מן ההקל, ואין בו חסרון חק הבורא כלל ולא כח בשום ענין,

א אמנם תארו כהיוכים² יש בו מן השתנות והחסרון² מה שכבר באורוהו, וצריך שנבאר לך תחלה

איך

אמרו

השפל לפי שימרה הזמן בהתרחבות החסודות חס עקר:ג לא ככללי וכו', לא יקה העלמים כחשר בכללות יורו המלות כי אז לא יגלו האמתיות אבל צריך שיקחם בדקדוק ובעיון ואז יגלו לו האמתיות מאלו המלות, לא שהוא יתעלה נוסף תחת הזמן כי כל דבר שיהיה נכנס תחת הזמן יהיה נגס והוא יתעלה אינו נגס, גם כמשה כי היה נקב בינו ובין זולתו ממה שזכור ויהיה הוא יתעלה ראשון ואחרון ויהיה בעל מקרה מהזמן וכל זה עקר : **פרק נח** א אחים תארו בחיובים, ר"ל כשנראה לתארו בעלמאות : ב יש בו מן השמון והסמון . לא כתארי פעולותיו כי צוה אין בו קצור ובעדרה : ג מה שזכר ביארטוהו . בפרק ל"ד וליה וכו' וכו' הקודמים :

שם טוב

הדבר כן יהיה הש"י מורכב ואלו הדברים לא יוכל המשיכל לשער דבם דלקותם ולא יוכל המלמד ללמד אותם במלות הכסודות אשר הם הסבה כגדולה בהשעלה כי יר לנו הדבור מאד ככל לשון : ואמר הדב כי הטובה בלחמנו אחד הוא לבאר זו שאינו רבים וכמו שלא יצדק עליו טבוא רבים כי לא יצדק עליו טבוא אחד ולכן ראוי שנבין בלחמנו אחד לא בלחמנו כמו שכבר חמנו למעלה נמצא לא בחיזיות : ולמה שזה הפך החסודים לומר כי לא ואמר על הש"י שהוא אחד ביאר הדב זה דבדר מבואר כי הכל אומרים על הש"י שהוא טבוא אחד ויהיה וכל מי שאינו מחודש הוא קדמון וכל קדמון אמנם יאמר למי שישיגהו הזמן אשר הוא מקרה לתנועה הנמשכת אחר הנוף והוא ג"כ משער המצטרף ,

וזה דבר ידוע כי הקדמון יורה על נחיות הזמן והוא מקרה בזמן כמו הארוך והקצר והם מקרה הקו, וכל מי שלא ישיגהו מקרה הזמן לא תאמר עליו בחמת ולא קדמון ולא חדש כמו שלא יאמר במתיקות לא מעוות ולא ישר ולא תאמר בקול לא מליח ולא תפל א"כ ראוי כשנאמר בו קדמון הוא להורות על שאינו מחודש כאמרנו אחד ענינו שאין דמיון לו לא שענין האדודות משיג לעצמו, א"כ יתבאר שלא יצדק על הש"י היוותו נמצא בהשלט אלל נמצא לא בחיזיות וכן אחד לא בחיזיות, וכן קדמון הוא מבואר שהוא מורה על שאינו מחודש כי קדמון לא יורה עליו כלל, וכן לא יאמר עליו ראשון ואחרון אלא כתארו צעין ונאון שהוא לבאר שלא ישיגהו שניו לא שהוא יתעלה נוסף תחת הזמן :

אמר שם טוב מה שאמר הרב כי הנמצא והאחד אינו מעצמות הדברים כי הוא דבר הפך האמת וכבר עשינו מאמר ע"ז וכו' להארך, אלא צריך לדעת כי בחיזיות והמכות מכל הדברים הוא אחד וכן ג"כ המכות והחדותם הוא אחד כי מי שאין לו בחיזיות אחד לו מכות ומחכות אשר יעוררה האדם אינו מכות האדם הנמצא חוץ לשכל אבל יש לו מליחות אחד ומכות אחד וזאת מה שהוא כשכל, וגם האחדות הוא מעצמות הדברים כי המוח כל דבר וכלל הוא להיותו נבדל מהאחר, כי אמרנו אדם זאת המלה יבדילו משאר הדברים וכן מכותו יבדילו משאר הדברים ואינו נוסף על יתאר ויהיו אחד ואם האחד המספרי הוא מקרה, והדבור ע"ז ארוך ועמוק ולכן נקצר עתה כזה :

פרק נח יאמר עמוק מן הקודם, אחר שביאר הרב שיהיה אין לו יחס וכל ערך כלל עם דריותו אחר שכל המכימין שאין לו דמות וזה יש בו המעומק מה שלא נעלם לו ככר ויחסו כלל עם דריותו אחר שביאר עס שאינו דומה להם, ביאר אחיו ביאר ויתר עמוק שלא יצדק על השם שה"ל נמצא ולא שהוא אחד ולא שהוא קדמון אלא בחתאי שנאמר נמצא לא בחיזיות ואחד לא בחיזיות וקדמון לבין שאינו מחודש, וראשון הארוך שלא ישיגהו שני ולא יתחדש בו ענין, רצה דזה הפרק לבאר דבר יותר עמוק, שאפ"י אלו התארים אשר אמרנו שהוא נמצא חף שנאמר לא בחיזיות שלא יצדק עליו וכן אחד לא בחיזיות וכן קדמון וכן כל שאר התארים אמנם יתארו בו על דהשליכה וזה אחיו ויתר עמוק מן הקודם : דע כי תואר השם בשלילות הוא הקודם האמתי אשר לא ישיגהו דבר מן ההקל, כדי להבינו להזמן ואין בו חסרון חק הבורא כלל וכו'. אמנם תארו בחיוביים יש בו מן השתוף והחסרון מה שכבר ביארטוהו, ולמה שכבר ביאר זכ"ל לאומר שיתאר ארך ויווינו שהתארים השללים יתארו כנס, אמר

כרז

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נח

איך הם השוללים תארים על צד אחד, וכאי זה דבר יבדלו מתארי החיוב, ואחרי כן אבאר לך איך אין לנו דרך בתארו אלא כשוללים לא כוולתם, ואומר כי התאר אינו ¹ אשר ייחד המתואר לכד עד שלא ישתתף בתאר ההוא עם זולתו, אבל התאר יהיה גם כן תאר למתואר ואם הוא משתתף בו עם זולתו ולא יהיה בו התיחדות, והבישל בו, אם ראית איש מרחוק ותשאל ותאמר, מה זה הנראה, ויאמר לך בעל חי, זה יהיה תאר בלא ספק לזה הנראה ואף על פי שלא ייחדהו מכל מה שזולתו אלא הגיע בו קצת ייחוד, והוא שזה הנראה אינו גוף ממין הצמחים ולא ממין המקורים, וכן עוד כשיהיה כזה הבית אדם ותדע שבו גוף אחד, אלא שאתה לא תדע מה הוא, ותשאל ותאמר, מה בזה הבית, ויאמר לך העונה אין בו מהצב ולא צמה, כבר הנעת בו קצת התיחדות ותדע שבו בעל חיים, ואם לא תדע אי זה בעל חיים הוא, כזה הצד ישתתפו תארי השלייה לתארי החיוב, שאי אפשר שלא ייחדו קצת התייחדות, ואע"פ שלא יהיה בהם מן התייחדות ² אלא הכרת מה ששללו מכלל מה שהיינו הושכים אותו בלתי משולל. ואמנם הצד אשר נבדליו מן תארי השלייה מתארי החיוב, שתארו החיוב אע"פ שלא ייחדו, הם מורים על חלק מכלל הדבר המבוקש ידיעתו, ³ אם חלק מעצמו, ⁴ או מלא החיוב במקורו, ותארי השלייה לא יודיעונו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש ידיעתו מה הוא, ⁵ אלא אם היה זה במקרה כמו שהמשלנו, ואחר זאת ההקדמה אומר שהשם יתברך כבר בא הכופת שהוא מחויב המציאה אין ההרכבה בו, כמו שנעשה עליו מופת, ⁶ (ה) ולא נשיג אלא ישותו לכד לא סתותו, ⁷ אם כן מן השקר שיהיה לו תאר חיוב, מפני שאין לו

מדת

אפורי

שם טוב

הרב כזה שיבאר התארים השוללים ויודעו לנו קצת הכוונה, ואחר כן נבאר כי אין לנו דרך לתאר אלא בשלילות לא בזולת, וראשונה הגיע כי תואר יאמר על ד' דברים, תואר אשר יודיעו המתואר עד שלא ישתתף בתואר ההוא עם זולתו כלל כאמרנו באלם שהוא מדבר, הדבר יבדילו מכל שאר הבית. ויש תואר שני שקרה לחתואר שהוא משתתף בו עם זולתו לא יהיה בו התייחדות. והנה הרב משל לזה אם ראית איש מרחוק ותשאל מה זה הנראה ויאמר לך בעל חיים, יהיה זה תואר בלי ספק לזה הנראה ואע"פ שלא ייחדהו מכל מה שזולתו אלא הגיע בו קצת ייחוד ויהא זה הנראה אינו גוף ממין הכמחים ולא ממיני התקורים ואחר שבגוף הרב שתואר יהיה תואר אע"פ שלא יהיה מיוחד רצה לנאר כי כבר יהיה התואר תואר אף שיהיה בשלילה, כאמרנו מה בזה הבית ואחר העונה אין בו מקורי ולא גוף צומח, כבר הגיע קצת ייחוד ותדע שבו בעל חיים ואם לא תדע אי זה בעל חיים הוא יבדלו מתארי החיוב השוללים לא המתוארים, אע"פ שלא יהיה בהם מן הייחוד אלא הכרת מה ששללו מכלל מה שהיינו מושכים אותו, ואחר שהביא הרב כמה ישקתפו תארי השלייה ותוארי החיוב הביא כמה יובדלו ואמר ואמנם יובדלו תוארי החיוב והם התארים השוללים אשר אינם מיוחדים כי אף שלא יובדלו הדבר מכל מה שזולתו אלא שיבדילו מתקצתם, הם מורים על חלק מכלל הדבר ויודיעונו עם חלק ממנו ומקרה מתקורו, כאמרנו באלם שהוא חי או שהוא לבן כי נזק וישגו שני דברים שאלם אינו דומם ולא צומח אבל הוא חי שהוא מורה על חלק ממהות האדם, אמרנו שהוא לבן ויבדלו שאלם שחור ושגו לו תואר שהוא לבן, וזולת תארי השלייה לא יודיעונו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש ידיעתו מהו, כאמרנו מה בזה הבית ויאמר אין בו לא מקורי ולא גוף צומח ולא יודיע שיש שם בעלי חיים אלא במקרה, והוא מצד שגדע ראשונה כי הדברים הם או דוממים או צומחים או ב"ח ואחר שאינו לא דומם ולא צומח יאמר שיהיה חי, אבל אם לא נדע שהדברים נתקיים בלתי השלם נתקיים על זה התואר מצד השלילה לא נדע שיש דבר: ואחר זאת ההקדמה אומר שהשם יתעלה כבר בזה המופת שהוא מחוייב המציאות וכי, והרצון אחר שהקדמנו מה שראוי להגדיל ראוי שנבאר שהשם יתעלה לא יתואר אלא בשלילה לא על צד החיוב, כי כבר בא המופת שהשם יתעלה הוא מחוייב המציאות, והרצון בו שאין שום הרכבה בו שאם היה מורכב לא היה מחוייב המציאות, ולא נשיג ממנו אלא ישותו בלבד לא מהותו א"כ מן השקר שיהיה לו תואר חיוב, שאם נתאר המציאות בתואר עד שיהיה שם תואר ותתואר ויהיה בו תנאי ונתנה יחוייב שיהיה השם יתעלה עליו חייבה חבור התנאי בתנאי וגם שיהיה השם יתעלה מורכב משני דברים תואר ומתואר ולא יהיה מחוייב המציאות, אם בעצמו שנתערך אל מרכיבו ואם בעצמו שיהיה הוא פועל ויקבל א"כ לו עלה. וזה אמרו ומן השקר

ד אשר ייחד המתואר, ¹ שיבדילו התאר ההוא למתואר מולתו: ה אלא הכרת מה ששללו, ² ד"ל שחלפי השלילות אינם מיוחדים שום דבר אלא שישלל מן המתואר מה שהיינו חייבים שהענין ההוא בלתי משולל מן המתואר: ³ ו אם חלק ממנו, כאלו תואר היה או המדבר, והוא המשל השני מספר כ"ב: ⁴ ו או מקרה מיקורי, והם חלקים האחרים מהאחרים המכונים בשם ההוא וזולתו תואר השלילות כי הוא אינו חייב לשם המתואר: ⁵ ח אלא אם היה זה במקרה, ⁶ ד"ל אם תארי השלילה יודיעונו דבר מן המתואר הוא במקרה לא בעצם, הגיע עתה כאשר שלל דומם שבגוף ההוא אינו גוף צומח ולא מקורו כבר ידע במקרה שיש שם בעלי חיים לא בעצם, כי כבר יהיה אפשר שיש שם דבר לא צומח ולא מקורו ולא יהיה חי, לכן זאת הידיעה אינה בעצם כ"א במקרה: ⁷ ו א"ל נשיג דבר, ⁸ שהוא נמשא מחוייב המציאה לא שגדע מסותו: ⁹ ו א"כ

קצת ייחוד ותדע שבו בעל חיים ואם לא תדע אי זה בעל חיים הוא יבדלו מתארי החיוב השוללים לא המתוארים, אע"פ שלא יהיה בהם מן הייחוד אלא הכרת מה ששללו מכלל מה שהיינו מושכים אותו, ואחר שהביא הרב כמה ישקתפו תארי השלייה ותוארי החיוב הביא כמה יובדלו ואמר ואמנם יובדלו תוארי החיוב והם התארים השוללים אשר אינם מיוחדים כי אף שלא יובדלו הדבר מכל מה שזולתו אלא שיבדילו מתקצתם, הם מורים על חלק מכלל הדבר ויודיעונו עם חלק ממנו ומקרה מתקורו, כאמרנו באלם שהוא חי או שהוא לבן כי נזק וישגו שני דברים שאלם אינו דומם ולא צומח אבל הוא חי שהוא מורה על חלק ממהות האדם, אמרנו שהוא לבן ויבדלו שאלם שחור ושגו לו תואר שהוא לבן, וזולת תארי השלייה לא יודיעונו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש ידיעתו מהו, כאמרנו מה בזה הבית ויאמר אין בו לא מקורי ולא גוף צומח ולא יודיע שיש שם בעלי חיים אלא במקרה, והוא מצד שגדע ראשונה כי הדברים הם או דוממים או צומחים או ב"ח ואחר שאינו לא דומם ולא צומח יאמר שיהיה חי, אבל אם לא נדע שהדברים נתקיים בלתי השלם נתקיים על זה התואר מצד השלילה לא נדע שיש דבר: ואחר זאת ההקדמה אומר שהשם יתעלה כבר בזה המופת שהוא מחוייב המציאות וכי, והרצון אחר שהקדמנו מה שראוי להגדיל ראוי שנבאר שהשם יתעלה לא יתואר אלא בשלילה לא על צד החיוב, כי כבר בא המופת שהשם יתעלה הוא מחוייב המציאות, והרצון בו שאין שום הרכבה בו שאם היה מורכב לא היה מחוייב המציאות, ולא נשיג ממנו אלא ישותו בלבד לא מהותו א"כ מן השקר שיהיה לו תואר חיוב, שאם נתאר המציאות בתואר עד שיהיה שם תואר ותתואר ויהיה בו תנאי ונתנה יחוייב שיהיה השם יתעלה עליו חייבה חבור התנאי בתנאי וגם שיהיה השם יתעלה מורכב משני דברים תואר ומתואר ולא יהיה מחוייב המציאות, אם בעצמו שנתערך אל מרכיבו ואם בעצמו שיהיה הוא פועל ויקבל א"כ לו עלה. וזה אמרו ומן השקר

קצת ייחוד ותדע שבו בעל חיים ואם לא תדע אי זה בעל חיים הוא יבדלו מתארי החיוב השוללים לא המתוארים, אע"פ שלא יהיה בהם מן הייחוד אלא הכרת מה ששללו מכלל מה שהיינו מושכים אותו, ואחר שהביא הרב כמה ישקתפו תארי השלייה ותוארי החיוב הביא כמה יובדלו ואמר ואמנם יובדלו תוארי החיוב והם התארים השוללים אשר אינם מיוחדים כי אף שלא יובדלו הדבר מכל מה שזולתו אלא שיבדילו מתקצתם, הם מורים על חלק מכלל הדבר ויודיעונו עם חלק ממנו ומקרה מתקורו, כאמרנו באלם שהוא חי או שהוא לבן כי נזק וישגו שני דברים שאלם אינו דומם ולא צומח אבל הוא חי שהוא מורה על חלק ממהות האדם, אמרנו שהוא לבן ויבדלו שאלם שחור ושגו לו תואר שהוא לבן, וזולת תארי השלייה לא יודיעונו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש ידיעתו מהו, כאמרנו מה בזה הבית ויאמר אין בו לא מקורי ולא גוף צומח ולא יודיע שיש שם בעלי חיים אלא במקרה, והוא מצד שגדע ראשונה כי הדברים הם או דוממים או צומחים או ב"ח ואחר שאינו לא דומם ולא צומח יאמר שיהיה חי, אבל אם לא נדע שהדברים נתקיים בלתי השלם נתקיים על זה התואר מצד השלילה לא נדע שיש דבר: ואחר זאת ההקדמה אומר שהשם יתעלה כבר בזה המופת שהוא מחוייב המציאות וכי, והרצון אחר שהקדמנו מה שראוי להגדיל ראוי שנבאר שהשם יתעלה לא יתואר אלא בשלילה לא על צד החיוב, כי כבר בא המופת שהשם יתעלה הוא מחוייב המציאות, והרצון בו שאין שום הרכבה בו שאם היה מורכב לא היה מחוייב המציאות, ולא נשיג ממנו אלא ישותו בלבד לא מהותו א"כ מן השקר שיהיה לו תואר חיוב, שאם נתאר המציאות בתואר עד שיהיה שם תואר ותתואר ויהיה בו תנאי ונתנה יחוייב שיהיה השם יתעלה עליו חייבה חבור התנאי בתנאי וגם שיהיה השם יתעלה מורכב משני דברים תואר ומתואר ולא יהיה מחוייב המציאות, אם בעצמו שנתערך אל מרכיבו ואם בעצמו שיהיה הוא פועל ויקבל א"כ לו עלה. וזה אמרו ומן השקר

קישקש

נשיג ישותו, ואמר שמה שאמר שנשיג ישותו הוא דרך כללות ואינו מחוייב מזה שנשיג ישותו המיוחדת אשר הוא מבורח שהוא מציאות

פרק נח (ה) ולא נשיג אלא ישותו לכד לא סתותו, רוצה בו ואם תאמר אחר שאין ישותו היות למתואר איך

מהות חוץ לישותו ויורה התאר על אחת מהם, כל שכן שחיה מהותו מורכבת ויורה התאר על שני חלקים, כל שכן שיהיה לו בקרים ויורה התאר גם כן עלירים, וא"כ אין לו תאר חיוב בשום פנים, אמנם תארי השלילה הם אשר צריך שיעשו להישיר השכל למה שצריך שיאמינו בו יתעלה, מפני שלא יגיע בצדם רבוי בשום פנים, והם יישירו השכל לתכלית מה שאפשר האדם שישניחו מסנו יתעלה, והמשל בו, שהנה התבאר לנו כמות חיוב מציאות דבר אחד זולת אלו העצמים המושגים בהושים, ואשר כלל ידיעתם השכל, ואמרנו על זה שהוא נמצא, הענין כי מן השקר העדרו, ואחר כן השגנו שזה הנמצא אינו במציאות היסודות על דרך משל אשר הם נופות סתים, ואמרנו שהוא חי, הענין שהוא יתברך אינו מת, ואחר כן השגנו שזה הנמצא גם כן אינו במציאות השמים אשר הם גוף חי, ואמרנו שהוא אינו נוף, ואחר כן השגנו שזה הנמצא אינו במציאות השכל, ואשר אינו נשם ולא מת אבל הוא עולו, ואמרנו שהוא יתעלה קדמון הענין אין לו סבה במציאותו, ואחר כן השגנו שזה הנמצא אין מציאותו אשר הוא עצמו מספקת לו שרידה נמצא בלבד, אבל שופעת מאתו מציאות רבות, ואין זה כהשפע החום מן האש ולא כחיוב האור מן השמש, אבל השפע ימשיך להם תמיד עמידה וקיום וסודר בהנהגה מתוקנת כמו שנבאר, ואמרנו בו

פזני

אפדי

מן השקר שיהיה לו תאר חיוב, רגש לומר כשלאמת נאמר לו יתעלה נמצא, מן השקר הוא שיהיה תואר חיובי לפי מציאותו ומהותו דבר אחד, אם כן כשלאמת לו יתעלה נמצא אינו תאר חיובי כי הוא יתעלה אינו מורכב ממציאות ומדות של מציאותו הוא מהותו אבל כונתו כשאלו אמרים נמצא של מחוייב המציאות נמצא בעולם: ב כל שכן שיהיו לו מקרים וכו', ר"ל כל שכן א"ל שיהיה לו יתעלה מקרים: ל ואשר כלל ידיעתם השכל, ר"ל כי זולת העצמים אשר כלל ידיעתם השכל הם נורות הדברים וידיעתם האונים והמניעים, זולת כל אלו העצמים התבאר שיש נמצא אחד וכו': ב כהשפע החום מן האש, ר"ל זהו כשפע וכלמי יודע כששול והכדל בין השפע האור מן השמש והחום מן האש כי השפע החום מן האש הוא משפיע והאש כי החום המושפע הוא כלל נעדר ומתחדש אחר וכן זה תאר זה אבל האורה המתחדשת מן השמש היא אורה נחה קיימת, גם הבדל אחר כי האש אינו יודע בחום שפועל עיניו לו ידיעה כשפועלה והאש יודע כשפועלו אבל אין פניה ידעוהו פעלו פניה ידעוהו פעלו כמו בשם יתעלה שפניה ידעוהו הדבר כח מציאות הדבר: ג אבל השפע שיתברך להם, ר"ל זהו בהחייב המושכל מן השכל:

שם טוב

שיהיה לו תואר חיובי מפני שאין לו מהות חוץ לישותו, והרצון בו כ"ל אלו מתארים למציאותו תואר מהותו או תואר ממקרה הממקרים יעטר אל סבה יולדת מעצמו ואם יעטר אל דבר יולד מעצמו כהיות קרה למציאות או המציאות קרה למכות ולא יהיה מחוייב המציאות אין זו הרכבה כ"ל שיהיו לו מקרים ויורה התואר ר"ל עליוס, והנראה לי כזה אחר הענין כי רגש הדבר כזה כי השם יתעלה שאין ישותו זולת מהותו ולכן לא יהיה מתואר לא מציאות ולא כמות כ"ל שאיך שיהיה מהותו ומרכבת כמו האדם שהוא מורכב מחי מדבר כי יהיה לו גדר ויסוד החלקים ספק למרכב וכ"ל שלא יתואר במקרים כי יהיה השם יתעלה גשם כי כל דבר מקרה הוא גשם וגם כי יהיה שפעל ומקבל, וא"כ יתבאר שחיוב מורכב ממציאות ומהות כ"ל היה הדבר כן ל"ל יהיה מחוייב המציאות כי הנותן המציאות למכות או כספק הוא מחוייב המציאות, וגם א"ל שיתואר בחלקים מהמהות כמו שיתואר האדם כחי מדבר שהוא חלק מהמהות הדבר, וגם א"ל שיתואר במקרים למה שכל מקרה לדבר עלול ויצטרך אל עלה שולעת ומקבלת גם כי יהיה גשם ואם הדבר כן אין תואר חיובי בשום פנים שיצדק עליו, ויבא הדבר כן, הדברים אשר בהם יתואר

מקוננת

קישקש

מציאות בלי מהות נוסף, ובמנו שאמר אבותה'ד כספרו אין מציאות בלי מהות כי אם לאל א"כ לא ידע האל ב"א הא', ואם תאמר ביריעתו שהוא מציאות בלי מהות נוסף שהוא אמתת המציאות הנגזרת הוא ידיעה ומה זה אשר אין בו ידיעה.

פסנו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נח

בפני אלו הענינים שהוא יכול וחכם ורוצה , והכונה באלו התארים שאינו לואה ולא סבל ולא נבהל או עוב , וענין אבינו לא לואה , שמציאותו יש בה די להמצאת דברים אחרים וזולתו , וענין אמרנו ולא סבל , שהוא משיג כלומר חי , כי כל משיג חי , וענין אמרנו לא נבהל ולא עוב , כי כל אלה הנמצאות הולכות על סדר והנהגה לא נעזבות והוות כאשר יקרה , אלא בהיות כל מה שינהגהו הרוצה בכוונה ורצון , ואחר כן השגנו כי זה הנמצא אין אחר כמוהו ואמרנו כי הוא אחר הענין הרחוק הרבוי , הנה כבר התבאר לך ע' בי כל תאר שנתאררו בו , הוא אם תאר פעולה , א' או יהיה ענינו שליית העדרו אם היתה הכוונה בו השגת עצמו לא פעולתו , ולא תעשה גם כן אלו השליחות ולא תירם עליו יתעלה אלא צ' בפנים אשר כבר ידעת , שפעמים ישולל מהדבר מה שאין דרכו שיביא לו , כמו שנאמר (ב) בכותל לא רואה . ואתה האיש המעיין בסמרי זה יודע , כי זה הרקיע הוא גם מתנועה , שבכר ידענו וזרתותיו ואמותיו וידענו P שיעור הלכים ממנו ורוב תנועותיהם , נראה שכלנו כל הראות מהשיג מהותו , עם היותנו יודעים שהוא בעל הומר בצורה בהכרח , אלא שאינו זה החומר אשר בנו , ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימים לא בחיוב המקיים , שאנחנו נאמר כי השמים לא קלים ולא כבדים ולא מתפעלים , ולזה לא יקבלו

שם טוב

אפודי

א' אלו בהיות כל מה וכו' , שאלו הנמצאות אינן נעזבות אלא הם הולכות במדר ובהיהם עמה בחוק הפעל כנגדן וכבניה לו שהוא יתעלה יהיה לו כונה ולזון : ע' כי כל תאר שנתאררו בו , ר"ל התארים המותרים לעשות לו יתעלה אם תאר בשלמות כמו רחום ותקון וכו' : פ' או יהיה ענינו שליית העדרו , ר"ל אם תאר לו איזה תאר חיובי כמו אחד וקדמון ומס' וכו' , אין הכוונה בתאר ההוא החיוב אלא שליית העדרו , המשל שבחזקתו לו יתבדק אחד אין הכוונה חיוב החזיות כי החזיות הן מקרה אלא הכונה בו שליית הרבוי וכפי החזיות בקדמון הכונה שאין למציאותו סבה וכן התארים המס' וכ"כ ביאר הרב : צ' בפנים אשר כבר ידעת , ר"ל יהיה השלייה הכוללת תלדק על הענין : ק' שעור סלקים , ר"ל המסר הגלגלים :

מחוקת בכלל כחיוב המושכל מהסבל , מפני אלו הענינים לאחר שהוא חכם ויכול ורוצה לא שתתאר לו אלו התארים שיהיה מחיוב המציאות חכם ויכול ורוצה עד שיהיה תואר ז"ל התואר כי כבר ביארנו שזה עקר , אבל הכוונה בציארו יכול שאינו לואה אמרנו חכם שאינו סבל , ורוצה שאינו נבל ולא עוב , וענין אמרנו שאינו לואה שחזיותו יש בה די להמצאת הדברים אחרים וזולתו , וענין אמרנו ולא סבל שהוא משיג כלומר חי , וענין אמרנו לא נבהל ולא עוב כי כל אלו הנמצאות הולכות על הסדר והנהגה לא נעזבות ולא עוב , וענין אמרנו שאינו לואה שחזיותו הרוצה בכוונה ורצון א"כ כל התארים אשר השגנו בו הם על ד' השלייה לא על ד' החיוב והתואר , ואחר כן השגנו שזה הנמצא אין אחר כמוהו אמרנו שהוא אחד הרצון בו הרחוק הרבוי , הנה כבר התבאר כי כל תואר שנתאררו בו הוא א' או יהיה ענינו שערב , או יהיה ענינו שליית העדרו , אם יהיה הכוונה בו השגת עצמו לא פעולתו . אחר החזיר הרב שלא יעשה אלא כל השליחות ויכול לעשות כי זה המשלוח מה שא"כ שנתארם עליו הן השללות המיוחדות אצל השלייה המשולת היא אשר יתקד עליו , כי לא תאר שה"י הוא בלתי רואה כי מלת בלתי רואה הוא שיעקר את כל נפש מה שדרבו שומא' לו , ואם היה הדבר כן השליחות יצאו חוץ וכמו שהחיובים לא יתקדו עליו גם השליחות המיוחדות יצאו אל החיובים , לכן ביאר הרב שצריך שנקב בשלייה בו יתעלה השלייה הכוללת וזאת תהיה שלייה גודקת , וזה אמרו ולא תעשה ג"כ אלו השליחות ולא תשלים עליו ית' אלא בפנים אשר ידעת , כי זה הד' יעשה שפעמים ישולל מהדבר מה שאין דרכו שימא' לו כמו שנתאררנו וכתל לא רואה וכן נאמר לשם ית' שהוא בלתי לואה לא כמו שנת' שראובן לא יעם ולא יען כי הוא מדרבו שיטם וזאת השלייה לא יתקד על הבורא , הנה השלייה המיוחדת תלדק כשתשלו ממנו החכרונות הנה תלדק כשתגזור שתהיה מדרבו שימא' בו הנה השליחות אשר יתקדו עליו יתעלה כמו אמרנו הנקודה בלתי מתנועתת אשר אין בה כח על השלייה ככה נאמר בלתי רואה וכו' , ואחר שביאר הרב כי תאר' השם בשליחות הוא תואר אחתו ובתנאי שתהיה השלייה כוללת לא מיוחדת רצה להביא דמיון לזה מהדברים הגלויים לנו , ולא השמים עם שהם גשמיים לראים לחוש והאדם יודע דהם שהם גשמיים מתנועעים וידענו שגור גדוליהם וג"כ ידענו הסוככים הנמצאים להם רוב תנועות התלקים ג"כ נראה שכלנו חקלית הליחות מהשיג מהותו , עם שגדע שהוא בעל חמר וזורה בהכרח אלא שאינו זה החומר שלנו ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימים לא בחיוב המקיים , כי אמרנו לאמר תשמים לא קלים ולא כבדים ולא מתפעלים ולזה לא יקבלו הוויה והפסד ולא אצמיה ולא חסרון ולא שיה וכו' ויקנה וכו'

קרקש

מטמ . ודעתך כרצונו וחכמתו ישוב בליו א' ידיעתו עצמו וזולתו , וידיעתך שהוא יודע עצמו באלו היא ידיעתו במתחייב כללי ממתחייב עצמותו לא באימות עצמותו שהוא המציאות המפור בלי מות נוסף , ואם תאמר אין הדבר א' ידיעת האל אמר שתדע במופת שידעתו נגמעת ושהוא לא ידענו וזולתו אשר יצויה שיוע עשירותו ותאיו המציאות השליה אמרו והרחקת ההיותו מטמו ושהגנת מציאות בלי מותו באשר אין לו בעצמו מציאות בלי מותו עקר , ומציאות בלי מותו נוסף אינו אלא לו א"כ לא ידענו וזולתו : (ג) בכותל לא רואה , ר"ל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נח נט

יקבלו פעולה, ואינם בעלי מעם ולא בעלי ריח וכיצא כאלו השלילות, כל זה לסכלותנו בחומר ההוא, ואך יהיה ענין דעותינו כשישתדלו להשיג הנקי מהחבר הפשוט בתכלית הפשיטות המחוייב המציאות אשר אין עלה לו, ולא ישתרו ענין מוסף על עצמו, השלם אשר ענין שלמותו שלילת החסרונות סמנו כמו שבארנו, שאנחנו לא נשית זולתי ישותו לכד, שיש נמצא לא ידמה לו דבר מכל הנמצאות אשר המציאם ולא ישתתף להם בענין בשום פנים, ואין רבוי בו ולא לאות להמציא מה שזולתו, ושיחסו לעולם יחס רב החובל לפניה, ואין זה גם כן יחס אמתי ולא דמיון אמתי, אבל הוא להיישיר השכל שהוא יתעלה מנהיג הנמצאות, הענין שהוא יתמיד וישמור סדרם כמו שצריך, והנה יתבאר זה הענין ביותר רחב מזה. ש ישתבח מי אשר בהשקף הדיעות עצמו תשוב השגתם קצור השגה וידיעה וכשישקפו חיוב פעולותיו מרצונו תשוב ידיעתם סכלות, וכושישתדלו השלמות להגדילו בתארי, ישוב כל הפלגת דברים לאות וקצור:

פרק נט יש לשואל שישאל ויאמר, אחר שאין תחבולה בהשגת אמנת עצמו, והמופת מבריה שהדבר המושג הוא שהוא נמצא לכד, ותארי החיוב כבר נמנעו כמו שבא עליו המופת, באי זה דבר יפול היתרן בין המשיגים, א"כ אשר השיגו משה רבינו ע"ה ושלמה הוא אשר ישג האיש האחר מקצת דורשי החכמה, זה אי אפשר בו תוספת, אבל מן המפורסם אצל בעלי

שם שוב

אמרי

חוס ולא קור ולא לחות ולא יושב ואינם לא בעלי טעם ולא בעלי ריח וכיוצא באלו השליות כי לא כודע בהם אלא שהם בעלי חמר וצורה ותמרים וצורתם אינו דומה לדבר שכלאן חיה חכמות הידועה בהם. ואם זה יקרה בדברים הנשיקים כל שכן ישיבם כשהשקדלנו להשיג הנקי מהחומר והוא אינו מורכב מחמר וצורה והוא פשוט בתכלית הפשיטות כי אינו מורכב ג"כ מחלקים בעלי חכיות ואינו מורכב ממציאות ומחות למה שהוא מחוייב המציאות, והנה בעצמותו אין שום היררכה ואין למעלה ממנו שום שיחייבו ואין לו שום תואר נוסף על עצמותו השלם אשר יחייבי בעבור זה כשנשיג שום שלמות ממנו שזה השלמות לא נדעה אלא על שלילת החסרונות, וזאת הראיה גדולת הערך כ"א הדברים הרחוקים ממנו במקום לא נדע אותם אלא בשלילה הדברים הרחוקים ממנו ממציאות ומחות על אחת כמה וכמה, הלא ידעת אמרם העוב"כ אין לו כל אכילה ולא שתייה ולא קניאה ולא תחרות אלא נדיקים וישנים

ר ואין זה ג"כ יחס אמתי ולא דמיון אמתי, ר"ל כי רב החובל בשואל נפסיה והכל יתבדך אינו בשואל בעולם: ש ישתבח מי אשר וכו', ישתבח מי אשר כשקיימו שכלי בני אדם עצמו יתעלה משוג השגתם קצור כי לא ידע האל כי שכל האל, וכשיקיימו מיוב הנמצאות מזה המאוריס על דרך האמת רק בדרך ההשקפה היא ידיעת סכלות כי כל הנמצאות מתייביות ממנו מיוב בחור עזמי לא זותם זה: ת וכשישתדלו השלמות להגדילו יתעלה בחארים חיוכים ישוב כל הפלגת דברים לישות כי לא יושגו לו יתעלה אלו המאוריסים על דרך האמת רק בדרך העברה, וקצור הוא כפל לשון מלמות, ויש מפרשים שפליטו מי שירצה להגדילו בחארים לא יכול להזיחם במבטא הפלגת עליו יתעלה על כל הנמצאות, וזה רומז לענין הפלגת והחממת המלמות המתארים שהם לישות וקצור וישיג יתר טוב השמיקה, וזה הנמשך אחר זה הפרק בהשגת שידחק מלחמו יתעלה בחארים ויביא משל מהאובנים וכו' :

וערותיכם בראשיכם, וכן יקרה ידיעת השם יתעלה מה שישגתם להם שגתם מציאותם בלתי מהותם והם עלולים לו והוא עלה להם וכלם יש להם רבוי ואין בו רבוי לא מחמר ולא מצורה ולא מכחות ולא ממציאות ומחות, ולכן לא ידמה לשום דבר ולא למה להמציא מה שזולתו ולכן נאמר עליו שהוא יוכל ושיחסו לעולם יחס רב החובל לפניה ואין זה ג"כ יחס אמיתי ולא דמיון אלא הוא להיישיר השכל שהוא יתעלה מנהיג הנמצאות שהוא יתמיד וישמור סדרם כמו שצריך בענין יותר רחב ויותר גדול מרב החובל: ש ישתבח מי אשר בהשקף הדיעות עצמו תשוב השגתם קצור, דע כי השגת כל דבר יהיה כשיי אופנים אינו ידיעת עצמות הדבר, אם ידיעת פעולותיו אשר הם נמשכים ממעמדות, ודע כי הסכלות ממנו בעדתי ומוננו קניני, ואחר שהגנה זה מה שיון הרב כזה השכל הוא זה, ישתבח מי אשר בהשקף השכלים עצמו תשג בהשגתם קצור וילך בו סכלות בעדתי שלא נכפית להשיג מהותו בשלמותו כי לא נדע אף וינייר עצמו. וכשיקיימו חיוב פעולותיו מרצונו, והרצון בו איך יחייבו הפעולות מרצונו כי החיוב והרצון בלתי מסכימים כי תשוב ידיעתם סכלות קניני, ולכן לא נדע מהשם יתעלה שוב דבר לא בעצמו ולא איך יחייבו הפעולות מרצונו כי אם היה שדערה היינו יודעים את עצמו ולכן נאמר וישבור ה' וכו' כי בעדתי ממנו עצמותו שהוא ה' הראשון, והבעדתי גם כן איך הפעולות מתייביות מרצונו תשוב ידיעתם כזה סכלות גמורה: וכשישתדלו השלמות להגדילו בחארים ישוב כל הפלגת דברים לישות וקצור, לישות בשלילת החסרונות, וקצור בתואר הפעולות, אם כן יתרוסם על כל דרכה ושלמות ועל כל תהלה אשר נתארחעל זה מה שגשיב מפעולותיו, והכן זה:

פרק נט יש לשואל שישאל ויאמר אחר שאין תקוולה בהשגת אמנות עצמו והמופת מכריח כי הדבר המושג הוא שהוא נמצא לכד ושמותו החיוב כבר נמנעו כמו שגב עליו המופת, א"כ כשידע האדם שהוא נמצא לכד ואי אפשר שיש לו שום תואר חיוני אם כן בצי זה דבר יפול היתרן בין המשיגים, אם כן אשר השיגו מרעהי ושלמה הוא מה ששיג איש אחר מקצת דורשי החכמה זה אי אפשר בו תוספת והסך זה מפורסם אצל בעלי החורה ואצל הפילוסופים, אצל בעלי תורה אמרם ויל משג מחינה כפני עצמו סהרן מחינה כפני עצמו, ואצל הפילוסופים ג"כ ישיב

קרישקש

כן חאמר כשם יתברך בלתי לזאה שאי אפשר בו האנות בכל עת ובשום תמן:

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נט

בעלי התורה וגם אצל בעלי עיון הפילוסופי כי היתרון בזה הרבה. ^א דע כי הענין בן, ושהיתרון בין המשיגים עצום מאד, כי כמו כל אשר יוכיפו בתארי המתואר יתייחד יותר ויקרב המתאר ^ב להשיגת אמתו, כן כל מה שתוסף בשלילה פגמו יתעלה תקרב אל ההשיגה, ותהיה יותר קרוב אליו ממי שלא שלל כלל, מה שבכר התבאר לך במופת שלילתו, ^ג ולזה יורחב אדם אחד שנים רבות בהבנת הכמה אחת (f) ואמת הקדמותיה, עד שיקחה אמת, תהיה תולדת ההכמה התיא כולה, שנשלל מהבורא ענין אחד והודיע במופת שהוא שקר שיוחה לו הענין ההוא, ואחד מן המקצרים בעיון לא יתבאר לו זה במופת ויהיה הענין אצלו מסופק, היצא הענין ההוא לבזרה או לא ימצא לו, ואחד מחשובי העינים יהיב לו הענין ההוא אשר התבאר שלילתו ^ד כמו שאביא המופת שהוא אינו נשם, ואחר יספק ולא ידע אם הוא נשם או לא נשם, ואחר יגזור שהוא נשם ויקדם מני הבורא בזאת הבוונה, ראה כמה בין שלשה האנשים מן ההבדל, הראשון בלא ספק הוא יותר קרוב אל השם, והשני רחוק ממנו, והשלישי יותר רחוק, כן בשננית הרביעי התבאר אצלו במופת המנע ההפעלות בחקו יתעלה, ולראשון אשר הרחיק הגשמות לא התבאר לו, יהיה זה הרביעי בלא ספק יותר קרוב אל השם מן הראשון, וכן תמיד, עד אם ימצא איש שיתבאר אצלו במופת המנע דברים רבים ממנו יתעלה הם אצלנו (ג) איפשו שימצאו לו (ז) או יבואו מאתו, ^ה כל שכן אם נאמין זה מהוויב, יהיה האישי ההוא יותר שים ממנו בלא ספק, הנה כבר התבאר לך כי כל אשר תתבאר לך במופת שלילת דבר אחד ממנו תהיה יותר שלם, וכל אשר תחייב לו דבר מוסף, תהיה מדמה ותרחק מדיעות אמתתו, ובאלו הפנים צריך שיתקרב להשתחו ובחקירה

שם טוב

אפרי

פרק נט א דע כי הענין בן ושהיתרון וכו', ר"ל דע שהענין בן וכו' להשיג אמתתו יתעלה ונשע"כ יש יתרון בין המשיגים. פירוש אחד דע שהענין בן שאבר השיגו מרגע"ה ושלמה הוה חזר ישיג האחד מדומכי ההכמה אמנם יש יתרון בין המשיגים אשר למטה מהם יתרון עצום: ב להשיגת אמתתו, ר"ל להשיגת אמתתו: ג ולזה יקרינו האדם שנים וכו', ר"ל מגד שכל אשר הוסיף בשלילה ממנו יתעלה תקרב אליו ולזה יורחב אדם שנים רבות וכו': ד כמו אפריה המופת שהוא וכו', עכשיו עשה משל מאלו המשלים חלקיות טעמה, ורובנו לומר בזה שאם אחד יבאר שהוא יתעלה חינו נשם כמו שאבינו עליו במופת בזה השקר ואחר יספק וכו': ה כללם אש מחוייב וכו', ר"ל שאם אמתו לאמין בו יתעלה שיהיה דבר מה מחוייב בו יתעלה ואם אחד כחר במופת שהענין ההוא שאלו אחימיים בו יתעלה ח"ל שיהיה חין ספק שזה השם אשר בחר במופת המנע הדבר שאלו מחוייבים בו יתעלה שהוא יותר שלם ממנו: ו יהיה מדמה, ר"ל אם תחייב לו יתעלה דבר מוסף על עצמו תהיה מה שחיייבנו לו יתעלה מפעלי הדמיון כי לפי כשכל חין בו יתעלה שום דבר מוסף כמו שנארנו למעלה:

יהיה יתרון כשיהיו האנשים קרובים לשם ית' אלו יותר מאלו. וכונת הרב בזה הפרק לבאר המעמד הנכחד ואיך היו כמה קרובים ורחוקים ואיך נגש משה אל השם והם לא יגשו וכו' ולבאר ומשה נגש אל הערפל וכו', כי הרצון בזה שנתקרב לו בשלילת לא בקיום ולכן היה כאלו הוא בערפל, וזוהו שאמר שלמה ג' כ' אימר לשכון בערפל, ולכן הרב חזר משה ושלמה ביאר כי האחד חלה הכמתו ואף שמשם היה נביא קרבו כלם כאחד אל השם בידועת השוללות ומשפט הנביא והחסם אחד והכן זה, ואחר שהניח הספק רזה להתיירו ואמר דע כי הענין בן ושהיתרון בין המשיגים עצום מאד, והרצון בזה אחד משני דברים, דע כי הענין בן שאי אפשר להבנת השם אלא בשלילת אפ"ס שיש יתרון, או הרצון בו דע כי אף שיש יתרון בין המשיגים והמפורסם הוא אחרי ואינו כיוצ כמו רוב התוספות עם כל זה לא יושג השם כ"א בשלילה, ורצה הרב לבאר איך המוספים נתארו השלילה יתקרבו באמתת עצמו וכל מה שישיג ממנו שלילת הרבה הוא יותר קרוב אל השם מאשר השיג ממנו שלילה אחת, ורצה לומר מה ששלל במופת לא אשר שלל דבר כאלו קרובים להשם בכיהם ורחוקים מכלליהם, ונבחר לראשונה הניח כי ימצאו בכלן שלשה אנשים אחד ידע במופת שהשם אינו נשם ושהוא שקר שיוחה לו זה הענין ההוא, ואחד מן המתקרים בעיון לא יתבאר לו זה במופת ויהיה הענין אצלו מסופק וכו', ואחד מהחשובים יהיב לו הענין ההוא אשר התבאר שלילתו כיון ג' האנשים האלה, כי הראשון בלי ספק הוא יותר קרוב והשני יותר רחוק ממנו והשלישי יותר רחוק. כן בשננית הרביעי יתבאר אצלו המנע דברים רבים ממנו אצלנו אפס שימצא לו או יבואו מאתו הוא יותר קרוב אל השם מאשר יתבאר לך כי כל אשר יתבאר לך במופת שלילת דבר אחד ממנו תהיה יותר שלם וכל אשר תחייב לו דבר מוסף תהיה מדמה ותתרחק מדיעות אמתתו, ובאלו הפנים יתקרבו השתכלים להשיגו עד שיוודע שקריות כל מה שהוא עליו שהוא שקר שיתואר השם יתעלה בו לא שהמעיינים יתקרבו אליו בשניג ממנו תוארו ענמיים על כל החיוב כדפון שחתייבים דבר

קרקשקש

במופת אצל האחד והוא היותו בלתי גשם והוא כמסופק אצל השני והשלישי מחוייב לו הענין ההוא. (ג) אפשר שימצאו לו, ר"ל כמותו שאר שלמותו (ז) או יבואו מאתו כמו תארי פעולות, (ד) כל שכן אם נאמין לו מחוייב, ר"ל אם נאמין זה כחוייב שימצאו לו או יבואו מאתו והוא יביא מופת על ביטול זה או יהיה

פרק נט (f) ואמת הקדמותיה אמת תהיה תולדת ההכמה התיא כלה שנשלל מהבורא יתבדך קנין אחד שיוודע במופת שהוא שקר, הוכרי השלישה בכלל ואלו ביאר הענין ששלל האחד והענין ההוא כמסופק אצל המשיג והענין ההוא מחוייב אצל השלישי, והאחר ביאר בפנים הענין המשולל

ובחקירה עד שידע שקרות כל מה שהוא עליו שקר, לא שהתחייב לו דבר א' על צד שהוא ענין מוסף על עצמו, ב' או שהענין ההוא שלמות בחקו כאשר תמצאהו: ילמות בחקנו, ט' (ה) שהשלמות כולם קצת קנינים, ו' ולא כל קנין יוצא לכל בעל קנין. ודע שאתה כשתחייב לו דבר אחד יהיה רחקך ממנו

שם טוב

אפודי

זהו נוסף על עצמו או שיחשבו שמה שהוא שלמות לנו הוא שלמות בחקו בעבור שהתארים ההם הם שלמות בחקנו: ואחרו שהשלמות כלם הם קצת קנינים ולא כל קנין ימצא לבעל הקנין, הרצון בו הראיה שא"ל שנתארו ויעלה בזה שהוא שלמות בחקנו שיהיה שלמות בחקו, שהשלמות כלם בהתאחדות בחין האדם הם קנינים וכל קנין הוא מחדש בצעל הקנין כי קודם קניונו הקנין היה נעדר ממנו ואם היינו מתארים ההם בשלמות היה צעל קנין והיה השלמות מחדש אליו אחר שהיה נעדר השלמות ההוא וזה שקר כי הוא אלו נעדר משום דבר, וא"כ מזה הכד א"ל לתאר בו ית' בשום שלמות שיהיה בחקנו, וגם מזה אחר א"ל לתאר בשלמות שאם יהיה ית' שלם מכל הקנינים היו בו שני הפכים, הגע עמך הרחמנות והאכזריות הם מחדש שהם שלמות והם הפכים ואינם נמצאים בצעל קנין אחד הא אם היו צדס יתעלה כל השלמות היו בו שני עניינים בעבור שהו שלמות בחקנו, בעבור כי כל שלמות יאטרנו אליו שהו חסרנות, רשואה שהשלמות הם השלמות, וגם מזה אחר מפני שימצאו הפכים יחד, ומ"ש הרב שהשלמות כלם הם קצת קנינים, לפי שכל שלמות הוא קנין ולא כל קנין שלמות כי כבר יש קנינים רבים חסרים פי' אחר ולא כל קנין השלמות נמצאים בצעל קנין אחד כי לאדם לא יהיו לו כל מיני השלמות כי אין לאדם קנין העופות שהוא שלמות ואם היינו מתארים לשם שלמות כלשלמותו יהיה בו חוסר השלמות כאשר ארחנו חסרים שלמות בחקנו כי אין בחקנו שלם כל השלמות, פי' שהשלמות כלם הם קצת קנינים כי הקנינים מהם פחיתות ומהם שלמות וכל קנין הוא בצעל הקנין וזהו דבר נוסף ע"פ וגם חסרנות חסרים כי כל קנין ימצא לבעל הקנין כי מה שהוא שלמות לאחד לא יחוייב שיהיה שלמות לאחר, ואם היה הוא צעל הקנין והנה אם הוא נמצא בנו לא יחוייב שימצא בצל ית' ואס' אם נניח שהוא צעל הקנין פי' אחר שהשלמות יאחר על הקנין הנעדר מצעל הקנין כשיגיעו זה יקרא שלמות, כלומר שהוא משלים חסרון מה המחמדש בצעל הקנין שלא היה לו וסיון המהוגבל ישוב קנין להיות קשה ההסרה א"כ השלמות צדד מה חסרון בצעל השלמות כי יקדמו חסרון השלמות ואלו החסרון לא יסול עליו שם שלמות ולא יגיעו ומה הכד לא יסול על השם שום שלמות כי הוא ית' לא ייוחס אליו שום חסרון, ולזה אחר הרב שלא ייוחס לו אחד ממיני השלמות המיוחדים אליו כי בנו יקדמו חסרון חסרון שגם בחקנו והם בנו קצת קנינים וקצתם בלתי קנינים כי היוחס בנו בלתי קנינים וזהו הפועל ג"כ שהם בהכרח בנו לליאחס אל הפועל אבל הרוב ממנו יאשרו שלמותו ככה בלתי נשלמים, אמנם האל ית' הוא בפועל תמיד נקי מן החסרונות ולא ייוחסו אליו אחד ממיני השלמות המיוחדים אליו, והאמת

ז על דך שהוא ענין מוסף ע"פ, וזהו כדעת מאמני האחרים שהלמות הארמים מוספים על עצמו יתעלה: א' או שהענין ההוא שלמות בחקו כו', ר"ל שחייב לו יתעלה הארמים ותחשוב שהארמים ההם הם שלמות בחקו בעבור שהמצא שהארמים ההם הם שלמות בחקנו, וזאת הכת איה גזרתי הפכים ענמיים בו יתעלה, אבל הניצוים הולכנו לקנות להמון שהוא יתעלה שלם בתכלית השלמות לפי שהמון היו גזורים לו יתעלה הענינים אשר היו שלמות בחקנו: ט' שהשלמות חסרים כו', ר"ל שהשלמות כלם הם קנינים ואין לו קניני השלמות ומאליהם בצעל הקנין בעצמו לפי שזו מהם הפכים זה לזה הגע עמך הרחמנות והאכזריות הם שלמות והם הפכים וא"ל שימצאו בשום אחד ואם היה הוא מתאר בשלמות ויהיו כל הקנינים נמצאים בו יהיו בו שני הפכים וזה שקר שא"ל שיהיו שני הפכים בשום אחד: א' ס"א שהשלמות כלם הם קצת קנינים וכו', ר"ל הראיה שא"ל שנתארו ויעלה בשלמות בחקו בעבור שנתארו שלמות בחקנו שהשלמות כלם הנמצאים בחין האדם הם קנינים וכל קנין הוא מחדש בצעל הקנין כי קודם קניונו הקנין היה נעדר ממנו, ואם היינו מתארים להם יתבדך בשלמות היה צעל קנין ויהיה השלמות מחדש אליו אחר שהיה נעדר השלמות ההוא וזה שקר כי הוא אלו נעדר משום דבר ולא יעדר ולא היה לו העדר וא"ל מזה הכד א"ל לתאר לו יתבדך בשלמות: א' ו' לא כל קנין ימצא לכל בעל קנין, ר"ל גם מזה אחר א"ל לתאר ויעלה בשלמות שאם היה יתעלה שלם מכל הקנינים היו בו שני הפכים לפי שאין כל הקנינים השלמים נמצאים בצעל קנין, הגע עמך הרחמנות והאכזריות הם שלמות והם הפכים ואינם נמצאים בצעל קנין אחד ואם היו לו יתבדך כל השלמות היו בו שני עניינים הפכים זה מזה וזה שקר, אם כן א"ל להארו ויעלה בשלמות בחקו בעבור שהו שלמות בחקנו כי כל שלמות יאטרנו אליו שהסרונות כמו שחזקנו, ומ"ש הרב על השלמות כלם הם קצת קנינים הפני זה אחר מלת קצה לפי שכל שלמות הוא קנין ולא כל קנין שלמות כי כבר יש קנינים רבים חסרים: א' ס"א ולא כל קנינים שלמות נמצאים בצעל קנין אחד, כי האדם לא יהיו לו כל קניני השלמות כי אין לאדם קנין העופות שהוא שלמות ואם היינו מתארים הש"י השלמות כלשלמותו יהיה בו חסרון השלמות כאשר ארחנו חסרים מקצתם א"כ אין ראויה יתבדך שלמות בחקו מזה שהוא שלמות בחקו כו', ומה שחזקנו הרב שהשלמות כלם הם קצת קנינים יחוצר ההקב כן, כל שלמות הוא קנין וכל קנין הכד הוא מחדש דבר לא היה בצעל הקנין א"כ כל שלמות הוא חסרון דבר לא היה בצעל הקנין, ומה שחזקנו הרב לא כל קנין ימצא לכל בעל קנין יתבאר השקב קר, וכל קניני השלמות יש מהם קנינים הפכים וכל קנינים הפכים אי אפשר שימצאו בשום אחד אחר א"כ כל קניני השלמות א"ל שימצאו בשום אחד, ויראה שהשלמות כלם הם קצת קנינים כי הקנינים מהם פחיתות ומהם שלמות והקנין הוא בצעל הקנין, הנה התחייב כל דבר על דך שהוא ענין נוסף על עצמו גם כי כל קנין ימצא לכל בעל קנין כי מה שהוא שלמות

כחאד

קרישקש

יהיה האיש יותר שלם ממנו בלא ספק: (ס) אמר שהשלמות הם קצת קנינים, מפני שאין כל הקנינים שלמות אמתיות בחקנו ובשכל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נט

ממנו בשני פנים, ב האחד להיות כל מה שתחייבהו הוא שלמות לנו, והשני שהוא אינו בעל דבר אחר, אבל עצמו הוא שלמותו כמו שכארנו, וכאשר הרגיש כל אדם שאי איפשר להגיע להשגת מה שבכחו שונשג כי אם בשלילה, והשלילה לא תודיע דבר מאמתת הענין אשר נשלל ממנו הדבר אשר נשללהו, בארו בני אדם כולם העובדים והבאים, שהבורא יתעלה לא ישיגורו הדעות ב ולא ישיגו מה הוא אלא הוא, ושהשגתו הוא הלאות מתכלית השגתו, וכל הפילוסופים אומרים נצטוו בניעומתו, ונעלם ממנו לחזק הראותו כמו שיעלם השמש בין העינים החלושים להשיגו, וכבר האריכו בזה במה שאין תועלת לשגתו הנה, והמופלג הנאמר בזה הענין אמרו בתלים, לך דומיה תהלה, פי' השתוקק אצלך הוא השבח, וזה המרצת דברים עצומה מאד בזה הענין, שאנחנו כל דבר שנאמר אותו שנכוון בו הגדולה ושבח, נמצא בו מעמם אחד בחקו יתעלה ונשקוף בו קצת הסרון, אם כן השתוקק יותר ראוייה, וההשתקפות בהשגת השכלים כמו עצמו השלמים ואמרו,

אמרו

אמריו

שם טוב

בזה לא מחוייב שיהיה שלמות בזה ואם הוא בעל קנין, והנה אם הוא נמצא בנו לא יחייב שיהיה שלם כלל ויבטח וחסדי אדם נתיב שהוא בעל קנין ואם מחוייב שיענין הוא שלמות בחקו כלשון המלא הוא שלמות בנו: ב הראשון להיות כל מה וכו', וזה אמרו לא שהענין הוא שלמות בחקו וכו': ל והשני שהוא חסד וכו', וזה אמרו לא שהענין הוא נוסף על עצמו, פירש מחרש'ני אדם ז'ל בחוק השלמות ואמר על הקנין הנידע מבעל הקנין כשיגיעו וכו' וקרא שלמות, כלומר שהוא שלם הסרון מה המחווס לבעל הקנין ענין לא היה לו וזמן מה מוגבל יבטח קנין וכו' והוא אמרו לא שהענין הוא בהכרח אל' הש תיזה בלד מה הסרון לבעל השלמות כי יקדמנו הסרון הפלגות וזוהו החסרון לא יוכל עליו שם השלמות ולא יגיעו וזוהו הגד לא יוכל על השלמות על השם ויבטח כי הוא יבטח לא יורם אליו שם הסרון, וזהו אמר הכר שם ממהס הסרון אליהם שהם בזהו וחס בנו קצת קנינים וקנינם בלתי קנינים כי היותם בנו בלתי קנינים מפני שהם בנו ככה וביניאדם לטובל הם קצת קנינים והוא הפועל גם ממהס בזהו בנו לתיאדם אל הפועל אבל הרוב מינו יבטחו שלמותנו בזה בלתי מלאים, אמנם האל יבטח הוא בטובל מידתו מן ההסרנות ולא יוחסו לו אחד ממיני השלמות המוחסית אליו, פירוב חלף בלשון הקודם בהשגות כלם הם קצת קנינים ולא כל קנין הוא שלם כי הרבה מהגדמים יותר טובים מהקנינים כי יותר טוב לאדם השלם שאי יקנה עשיית העול משאלו היה לו בנקנין לטעור עול אל' לא כל קנין ימצא לכל בעל קנין שלם כי יש קנינים שהם וחס נמצאים בבעל הקנין השלם היה חסד ולא היה שלם בעל הקנין שהיה שהוא שלם: מ אבל ענינו הואו שלמותו, ר"ל חלל על דרך האמת ענינו יבטח הואו שלמותו ולא דבר חסד: ג ולא ישיג אחר אל' הוא, ר"ל שלא ידע החל כי אם האל, פירוב אחר שלא יבטח שום אדם עלמותו אל' בשיגו שהוא נמצא לנד: ד והשני שהוא האל הואו שלמותו בזה השגתו כי יתעלה הוא לנדר במוס' שא"ל שיהיה יודע שמהו יתעלה בזה שם תועלת לשגת דמיה: ע והמופלג הנאמר, ר"ל הדבור החוק האמת שנאמר בחל' ע

והאמת כי זה כענין הרב בזה הלשון הוא עמוק, כילמה שיבאר כי כל אשר יתבאר לו חכמות שלילת דבר אחד ממנו קריה יותר שלם וכל אשר תחייב לו הדבר תהיה יותר רחוק בין שיהיה ענין נוסף ע"ע אם בעצמו שיחשוב שמה שהוא שלמות לנו הוא שלמות בחקו ולכן ראוי שירחוקו התוארים המחוייבים, ואם עלש אומר שאין ראוי שירחוק מהש"י מה שהוא שלמות בחקו אמר לזה שהשלמות כלם הם קצת קנינים והם דברים נוספים על עצמות הדבר ואם היה להש"י נמצא השלמות אשר לנו היה הוא בעל הקנין והקנין הוא מוסף על עצם הדבר, וגם מפניס אחרים אל' שיטורף השם בדברים שהם שלמות לנו כי לא כל קנין שהוא שלמות ימצא לכל בעל קנין כי הקנינים הנמצאים לבעלי היים והם שלמות להם לא ימצא באדם כ"א היה מה שימצא בבעלי היים מהשלמות הנקראים קנינים ימצא לאדם היה האדם כ"א מביהם ואם היו התוארים אשר הם שלמות לנו נמצאים בהש"י היה אדם כמותו, ולכן לא יחייב שמה שהוא שלמות בחקו יהיה שלמות בחקו, והיה אם אנתנו מחייבים לו דבר יהיה הרחוק ממנו בשני פנים, האחד להיות כי כל מה שתחייבוהו הוא שלמות לנו ואינו שלמות לו אבל הוא הסרון, והשני שהוא אינו בעל דבר אחר אבל ענינו הוא שלמותו וזהו שיבארנו: וכאשר הרגיש כל אדם שא"ל לגביע להשגת מה שכוחו נעדיב כי אם בשלילה והשלילה לא תודיע מאמתת הענין אשר נשללהו, ביארו האנשים כלם העובדים והבאים שהשם יתעלה לא ישיגורו השכלים ולא ישיגו מהו אל' הוא ושהשגתו הוא הלאות מתכלית השגתו, שיכיר מהו אל' הוא ושהשגתו הוא הלאות מתכלית השגתו, וזהו יקרב האדם אל הש"י כמו שנתקרב משה בכיורו שלא יוכל להשיגו ולמה שכדברים הם בלתי מושגים לנו אם למיעוט תילאוקם כמו שהיולי הראשון והתנועה והזמן ונעלם ממנו לחזק הראותו כמו שיעלם השמש להשיגו אדם שעיניו חלושים, לכן אמרו הפילוסופים לא יעדר השגתו ממנו למיעוט איוותו כי כל הפילוסופים אומרים כי נצטוו בניעומתו ונעלם ממנו לחזק הראותו: וכבר האריכו בזה במה שאין תועלת לשגתו, ר"ל שהפילוסופים האריכו בזה ואין תועלת לשגת דמיהם, ואחר שהיו ראיה מהפילוסופים הביא ראיה מכתבי הקודש מה שהאמר הרב והאריך הרב לנאמר חכמות הכבור: ואלך אלך הוא השבח. וזה המרצת דברים עצומה מאד בזה הענין, הודיע לנו בזה כי כל דבר שאנחנו נאמר אותו

שנכוין

קדשקש

כל קנין ימצא לכל בעל קנין, ורצה החב שיים לו על הקנין שאם אנחנו בחינים על השלמות שהם קנינים אינו מחוייב שיהיה לנו אבל אנו שזהו שלמותו בזה אם לבנינים ואם למיעוט ליבוד כבו שאמר הר"ם, ואין כל מי שיש לו שלמות יבטח ראוי

ובשכל ובפועל הכחות בטבע ואין הקנינים והפועלות בטבע, הרצון בין שאנחנו מוטבעים מצד הכחות על הקנינים ואי אנחנו יחד קבלנו אותם לפי שאין קבלתנו אותם בטבע אבל מצד ההרגל והלמדו גיעו לנו השלמותי שהם קנינים, וזה אמר לא

בחבר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נב

אמר בלבבכם על משכבכם ודומו סלה, וכבר ידעת אמרתם המפורסמת (אשר מי יתן והיו כל הסמרים כמותה), ואני אוכרה לך בלשונה, ואע"פ שהיא ידועה, להעריך על עניניה. אמרו, הוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר האל הגדול הגבור והגורא האדיר החזק והאמין, אמר ליה סימתינהו לכלהו שבחי דמרך, השתא ומה הני תלת האל הגדול הגבור והגורא, אי לאו דאמרינהו משה באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה, אנן לא היינו אסרין להון, ואת אמרת כולי האי, משל למה הדבר דומה, למלך ב"ד שהיה לו אלפי אלפים דגרי זהב, ומקלסין אותו בשל כסף, והלא נגאי הוא לו. עד הנה הגיע סאמר זה ההסיד. והסתכל תחלה שתקו וסאמו רבוי תארי החיוב, והתבונן איך הראה כי התארים אלו הונחו לשכלנו לבד, לא אמרנום לעולם ולא דברנו בדבר מהם, ואמנם כאשר הצריך הכרח הרבור לבני אדם במה שיתקיים להם סעט ציור, כבנו שאמרו דברה תורה בלשון בני אדם, שיתואר להם הכורא בשלמויותיהם, תכליתנו שנעמוד על הסמרים ההם ולא נקרא שמו בהם אלא בקראנו אותם בתורה לבד, אמנם כאשר באו גם כן אנשי כנסת הגדולה והם נביאים וסדרו זכרם בתפלה, תכליתנו שנאמרם לבד, ועקר זה הפאמר כארו ששני הכרחים נזרמו בהתפללנו בהם, האחד מפני שכאו בתורה, והשני סוד הנביאים התפלה בהם, ולולא ההכרח הראשון לא זכרנום, ולולא ההכרח השני לא הסידנום סמוקם ולא התפללנו בהם, ואתה סברה בתארים. הנה כבר התבאר לך גם כן מאלו הדברים שאין כל סה שתמצאוהו מן התארים המיוחדים לשם כספרי הנביאים, ראוי לנו שנתפלל בהם ונאמרם, שהוא לא אמר, אלמלא דאמרינהו משה רבינו לא הוה יכלינן למימרינהו, מאל תנאי אחר, ואמר ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה, ואז מותר לנו להתפלל בהם, ולא כמו שעשו הפתים באמת, אשר המריצו בשבחים והאריכו והרבו דברים בתפלות החרום, ומליצות קבצום, להתקרב בהם לכורא לפי מחשבתם, יתארו הכורא בהם בתארים, אילו יתואר בהם אחד סכני אדם היה חסרון בחקו, שהם לא הבינו אלו הענינים הגדולים וההשובים הדרים משכלי הרמון, ולקחו הכורא יתכרך סדרם ללשונותם, ותארוהו וספרוהו בכל מה שיששכוהו ראוי, וימריצו לשבח בזה ת שיעורוהו להפעל במחשבתם, וכ"ש אם ימצאו כתוב בדברי נביא בזה יהיה הענין מותר להם שיבואו לכתובים שצריך לפרשם עכ"פ וישיבום לפשוטיהם וינורו מהם, ויעשו להם סעיפים ויבנו עליהם סמרים, וירבה התר והאצל המפוררים והמליצים והאצל מי שיהשוב שהוא עושה שיר, עד שיתכרו דברים קצתם כפירה גמורה, ויקצתם יש בהם מן השמות והפסד הדמיון, מה שראוי לאדם א שישחקו עליו לפי טבעו כשמעו, ב ויכבדו עם התכונות איך נאמרו הדברים ההם בחק הש"י, ולולא הסלתי על הסרון האומרים הייתי מניד לך מהם סעט עד שתתעורר על מקום החמא בהם, אלא שהם סמרים חסרונם נראה מאד לפי שיבין, וצריך שתתבונן ותאמר, אם היה לשון הרע והוצאת שם רע מרי עצום, כ"ש התרת הלשון בחק הש"י, ותארו בתארים יתעלה מהם, ולא אומר שהם מרי, אבל חירוף ונרף בשננה מן הרמון השומעים ומן הפתי שהוא האומרם, אמנם מי שהשיג הסרון הסמרים

הדם

שם שוב

שנכין בו הגדלה נמצא בו מעמם אחד בחקו וגסקיף בו קצת חסרון א"כ השתיקה יותר רלוי כמו שזנו השלמים ואחרו חסרון א"כ משכבכם על משכבכם ודומו סלה: ואחר שהינא רלויס מהנכרלס הינא רלויס השנית ממחמר שנמצא לחכמים, וזוה אמרו וכבר ידעת ממחמרס המפורסס אשר לין ככל המחמרים כמותה מקניול למחמרים אחרים מחגדות ומתדרשות אשר יורו על כגשמות ועל תארים נוספים כאל, ולכן אמר מי יתן אשר היו כל המחמרים

אפרי

סדנרים : א כאשר הנריך הכלח וכו', ר"ל כאשר הולך וסוכרה מרע"ה לדבר עני אדם מליאותו יתעלה כדי שיעלה נידם מעט יזור וסיחור להם שהבורא יתעלה נמצא פלס בלמימותו וכו': צ תכליתו שנעמוד על המחמרים ההם, ר"ל תכלית ענינו הוא שנסמוק על המחמרים ההם ונלא לתארנו ית' בתארים ההם בשום דל אלא כאשר נקרה סהורה וכו': ק ולולא הכרח הראשון, ר"ל שהוכרח מרע"ה לתארנו יתעלה כעבור ההמון לא היינו מחמרים לו יתעלה: ולולא ההכרח השני, ר"ל והוא שנאו אנשי כנסת הגדולה ותקנו בחסלה לא היינו מחמרים לו יתעלה בתארים ההם אלא בקראנו בתורה לבד: ר וחסה מרכס בתארים, ר"ל זכו מחמר ר' הינא להנחא נכרס: ש אלוי יתואר כהם, ר"ל ולו יתואר כהם וכו': ת עד שיעורכה להפעל כמתחמרים, ר"ל עלפי מהשנתס ועורוכו יתעלה שיהים מחפעל מחפולס: א שישחק עליו לפי טבעו: ור"ל כשישמע אלו המחמרים סמוקים יתחק מהם לפי טבע המפורסס: ב ויכבדו עם הסכונות, ר"ל אמס כשיסכונן לפי טעלו על אלו המחמרים הסחוקים יכבס חק נאמרנו וכו': וכל

קרקש

וישיתו שלמות בחקו כמו שהוא שלמות בחקו ויהיה בעל חכ שהיו עליהם פסעם בבח ועסם בפועל כמו שהוא בחוקו והיללה לו שהשגתו הוא הלאות כמו שאמר כהונתו באלותיו בחתימת

בהכרח שיצא מן הכח אל הפועל אבל אפשר שימאר על חסרונו אם למעט אלו, ולזה צריך לתרוק מסמו התארים משני אלו הנביאים שחייבו לו שיתנו נוספים על עצמו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק נ"ט

הדם ויאמר, הוא אצלי מכלל מי שנאמר בהם ויהפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם ונאמר ולדבר על ה' תועה, ואם תהיה מפי שיחום על כבוד קונו אין צריך לך שתשמעם בשום פנים, כל שכן שתאמרם, וכל שכן שתעשה כמותם, וכבר ידעת שעוד אשמת מי שימיה דברים כלפי מעלה, ואין צריך לך בשום פנים שתכנים עצמך לתארי השם בחיוב להגדילו במחשבתך, ולא תצא ממה שסדרוהו אנשי כנסת הגדולה בתפלות ובברכות, ובוזה די לפי ההכרח ויותר סדי, כמו שאמר רבי הגינא, אמנם שאר מה שבא בספרי הנביאים יקרא ה' בעבור עליו, אבל יאמינו בו מה שכבר בארנו שהם תארי פעולותיו, או להורות על שלילת העדרים, וזה הענין גם כן לא יפורסם להמון, אבל זה המין מן העינין ראוי ביחידים אשר הגדלת הבויה אצלם אינה שיאמרו מה שאין ראוי, אבל שישכילו כמה שראוי. ונשוב אל השלמת ההערה על דבר ר' הגינא וחכמותיו, לא אמר, משל למלך שהיו לו אלה אופים דגרי זה ובמקלסין אותו במאה דגרים, שהיה מורה על זה המשל על ששלמותיו יתעלה יותר שלמות א' סאלו השלמות אשר יוחסו לו, רק הם מבינם, ואין הענין כן כמו שבארנו בפועל, אבל חכמת זה המשל הוא אמרו דגרי זה ובמקלסין אותו בשל כסף, להורות שאלו אשר הם אצלנו שלמות, אין אצלו יתברך ממינם דבר, אלא כולם חסרון בחקו, כמו שבאר ואמר בזה המשל, והלא ננאי הוא לו. הנה כבר הודעתך שכל מה שתחשבהו סאלו התארים לשלמות, הוא חסרון בחקו יתעלה כשהיה ממין מה שאצלנו, וכבר היישירנו שלמה לזה הענין כמה שבו די ואמר, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: **פרק ס** אני רוצה למשוך לך משלים בזה הפרק תוסף בהם לדעת שראוי להיכות תארי בשלילות, יתוסף בהם הרחקה מהאמנת תארי החיוב לו יתברך, הנה שאיש אחד התאמת

ל

שם טוב

כאותו, והנה ביאר הרב כל חלקי התאמר ביאור נפלא לא יסכול התחלוקת ולא שלח כיוון אמרו: ואתה חכס ר' מהה הכרובי כי אמרו משל למלך שיהיה לו אלף דיגרי זהב ונו, שזה בעצמו מורה על התארים אלה שאינם מתיינס זה הפך האמת: ואבנר זה החכס כי דברי הרב דרך שלילה ואמר להורות שהם אשר אצלנו שלמות אין אצלו מתיינס דבר, והשמיט דחכמה המשל שהיו לו ואמר חכמת זה המשל אמרו דיגרי זהב וכל זה כפי עומק חמתו וכונתו להישיר אומתנו אל האמת, והכסח אתר כי תארי בגורא הנמשלים לדיגרי זהב בזה המשל הם תארי פעולות שאמר הרב כי הם מורים על שלמות במוחלט בתארי השלילה ואם אינם תארי באמת, ותוארו הציור אשר אמר הרב שראוי שיקלו בתאר הבורא בס' ולפי' אין מנול לרקוקו, וגם כי מאמר הרב אז אצלו מתיינס יחוייב שיהיה אצלו זולת מינס והם דיגרי זהב:

אמר שם טוב הדבור ההללו וההשלי לא יכוין שיהיה לחות עם הדבור המופקד, ולמה שהמשל הוא הללוי שזה דיגרי זהב, והתקלסו וקלסוהו בזהם של כסף שנגאיו הוא לו, כן צמה שאנחנו מקלסים להשי' הוא נגאיו לו שאין אנחנו משיינים ממנו שום דבר וכל מה שאנחנו מקלסים שלם באים לדבר אחד ישיג עניינים משונים וישגי מציאותו והנגתו לעולם והוא נקטע ממנו וכיו' למלך לבדו לא לחאר עמו, ולכן היה האמת בלחץ למשל עם שהיה דבור הללוי, והבין אמרו סימיתיהו לכלכו שבהיה דמדך, כי התלמוד חטט שהוא סיים ואמר לו רבו שלא די שלא סיים שאשי' לא התחיל לשבח ולברכות וכיו' כי השבח אשר שבח ובורה הוא גנות וכל הדברים אשר אמר אינם מתארים בזה' והוא היה מעור ערות שקר עליו יתעלה, ומה המריץ הרב צאמרו ולא תאמר שזה מרי אכל חרופ וגדוף שבגם מן המון השומעים, ומן הפתי ההוא החומר, אחסם מי שהשיג חסרון המאמרים ועיתוקם ויקבלם הוא אצלו מכלל אשר נאמר בהם ויהפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם ונאמר ולדבר אל ה' תועה ואם תהיה ממי שחום על כבוד קונו א' ששתמעם בשום פנים כ"ש שתאמרם כ"ש שתעשה כמותם, מכל זה הסיק ויתברר שכל מה שתעשהם באלו התארים הם שלמות שם חסרון בחקו כשהיה ממין מה שאצלנו, וכבר כוהיר שלמה בזה הענין כמה שבו די ואמר כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים:

פרק ס אני רוצה למשוך משלים וזהו הפרק וכיו' למה שהרב אמר בפרק אשר קדם כי כל מה שיוסיפו

אפודי

ג וכל שכן שפעשה כמותם, ר"ל תעשה שיר ומליזות כמותם עליו יתעלה: ד ולא תלא ממה שסדרו, ר"ל שלא תלא ממה שסדרו אנשי כנסת הגדולה כי בלוחם שסדרו די ויותר מדי: ה בעבור עליו, ר"ל כשהיה לקרוא נביא אחד בדרך קריאתו יוכל לומר שהתארים הכתובים נביאם ההוא לא בלד אחר ז וזה הענין ג"כ לא יפורסם, ר"ל מה שאמרו שהתארים שאמרו הנביאים אינם אלה חסרי הפעולות או שלילות ההעדרים אין ראוי שיפורסם להמון: ז מאלו השלמות אשר יוחסו לו. ר"ל שאלו התארים המשל ומקלסין אותו במאה דיגרי זהב היה מורה ששלמותו יתעלה הם יחד מאותם שאנחנו מייחסים לו. אמנם הם ממין אחר לפיכך אמר המשל ומקלסים אותו בשל כסף וכיו' כמו שביאר בפרק כ"ו שאי אפשר שיהיה דמיון ביניהם, וזה הפרק רומז לענין התפלה ושאלו ראוי להרכות בתארי יתברך וראוי למעט אחסם כפי היכולת:

פרק ס ותוסף בהם הכחקה, ר"ל בשלילות מעד ההבדל והמלך יתואר צמה שהוא מלך צמה שיש לו תארים אלה כן צמה שאנחנו מקלסים להשי' הוא נגאיו לו אותו כאלו הוא נעדר ממנו והשו' ישיג מעצמו דברים עם שלם באים לדבר אחד ישיג עניינים משונים וישגי מציאותו והנגתו לעולם והוא נקטע ממנו וכיו' למלך לבדו לא לחאר עמו, ולכן היה האמת בלחץ למשל עם שהיה דבור הללוי, והבין אמרו סימיתיהו לכלכו שבהיה דמדך, כי התלמוד חטט שהוא סיים ואמר לו רבו שלא די שלא סיים שאשי' לא התחיל לשבח ולברכות וכיו' כי השבח אשר שבח ובורה הוא גנות וכל הדברים אשר אמר אינם מתארים בזה' והוא היה מעור ערות שקר עליו יתעלה, ומה המריץ הרב צאמרו ולא תאמר שזה מרי אכל חרופ וגדוף שבגם מן המון השומעים, ומן הפתי ההוא החומר, אחסם מי שהשיג חסרון המאמרים ועיתוקם ויקבלם הוא אצלו מכלל אשר נאמר בהם ויהפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם ונאמר ולדבר אל ה' תועה ואם תהיה ממי שחום על כבוד קונו א' ששתמעם בשום פנים כ"ש שתאמרם כ"ש שתעשה כמותם, מכל זה הסיק ויתברר שכל מה שתעשהם באלו התארים הם שלמות שם חסרון בחקו כשהיה ממין מה שאצלנו, וכבר כוהיר שלמה בזה הענין כמה שבו די ואמר כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים:

למה שהרב אמר בפרק אשר קדם כי כל מה שיוסיפו

קרקש

כשיג לחכלית מה שיצויר לבני אדם שישגינהו וכו' שלא יר, שהלאות הכריז במופת אשר זכרוהו הוא סכל והם האנשים בכלל מלבד החסידים והנביאים והכסידים המוטבעים בחכמה: פרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ט

לו שהסמינה נמצאת, ולא ידע זה השם על מה הוא נופל, אם על עצם אחד או על מקרה, ואחר כן התבאר לאיש אחר שאינה מקרה, ואח"כ התבאר לאיש אחר שאינה בעל חי, ואחר כן התבאר לאחר שאינה מחצב, ואח"כ התבאר לאחר ב שאינה צמה מחובר לארץ, ואחר כן התבאר לאחר שאינה נוף אחד (ה) מחובר חבור טבעי, ואחר כן התבאר לאחר שאינה שמוחה בקרשים והדלתות, ואחר כן התבאר לאחר (ג) שאינה כדורית, ואחר כן התבאר לאחר שאינה חדודית, והתבאר לאחר שאינה עגולה ולא בעלת צלעות שוות, והתבאר לאחר שאינה מקשה, הנה הוא סכואר שזה האחרון כמעט שהגיע לציור הספינה כפי מה שהיא כאלו התארים השוללים, וכאלו הושהו למי שציירה שהיא נשם מעין חלול ארוך מחובר מעצים רבים, אשר כבר ציירה בתארי החיוב, אמנם הקודמים אשר המשלנו בהם כל אחד מהם יותר רחוק מציור הספינה מאשר אחריו, עד שהראשון במשלנו לא ידע רק השם לבד, הנה כן יקבוצ תארי השלילה לידעת השם יתברך והשגתו, והשומר סאד שתוסף שלילה מה שתשלול כמות, לא שתשלול בדבור בלבד, כי כל אשר תבאר לך כמות שלילה דבר שיחשב מציאותו לשם ממנו, תקרב אליו מדינה בלא ספק. וכאלו הפנים היו אנשים קרובים אליו סאד, ואחרים בתכלית הרחוק, לא שיש לשם מקום ויקרב אליו האדם וירחק ממנו, כמו שיחשבו עורי העינים, והכן זה סאד ה' ודעהו והיה בו שמח. הנה כבר התבאר לך הדבר כי כה תקרב אליו יתעלה, ולך כה אם תרצה, אמנם תארו יתעלה כפתיחות יש בו סכנה גדולה, כי כבר התבאר שכל מה שנחשבהו שלמות, ואפילו אם היה השלמות ההוא נמצא לו, לדעת האוסרים בתארים שאינו מסין השלמות אשר נחשבו, אבל בהשתדקת השם יאמר לבד כפי מה שכארנו, הנה בהכרח תצא לענין השלילה, שאתה אם תאמר יודע במדע אחד, ובמדע ההוא שאינו משתנה ולא מתרבה ידע הדברים הרבים המשתנים התדירים להתחדש, סכלתי שיתחדש לו מדע, וידיעתו בדבר קודם היווה ואחר היווה נמצא, ואחר העדרו מן המציאות ידיעה

אמר

שם טוב

הגדול אשר בין תארי השלילה והחיוב והסכנות והסכנות מחלי החיוב, ס"ח ותוסף במילים שמשיל לך הכרחק המתייחס מהלחמם תארי החיוב: ב שאינה למח מחובר ללחן, ר"ל מפני זה אמר זה המגיל שלינו מחובר ללחן כי בלחמ הוא תלמח ועקר ממקום גדולו: ג והאמר מלח שסוסף וכו', ר"ל בשליו אומר ששמשלול ממנו יתברך דבר שתקרב אליו, וזה אם מדע כמות חיוב מה ששילת ממנו, לא שמשלול ממנו יתברך בדבור לבד כי זה אינו כלום: ד והכן זה ודעהו והיה בו שמח, ר"ל שחבין מה שאמרהי שלח תהיה הקרובה כי יתעלה הלא בשלולות לא בחזקת החיוב: ה ודעהו, ר"ל ששחח השתקם בהכמות כדי שמשלול ממנו יתעלה השלילות כמות, וחסיה שמח מזה שאמרהי לך שבידיעת הכמות תהיה קרוב אליו יתברך כמה שאפשר: ו שכל מה שנחשבהו שלמות, ר"ל כבר בחרנו שכל מה שנחשבהו בשלמות בחקנו אינו נמצא יתעלה הוא הספון, ואפילו אם נאמר שהיה השלמות הוא בחקן יתעלה כמו שיחשבו בעלי התארים עדין תהיה מתייב שמשלול ממנו יתעלה העיני שחשבהו בו שלמות: ז שאינו ממין השלמות, ר"ל כי ידוע הוא לפי האמת שאין השלמות אשר נחשבהו בו יתעלה ממין שלימותו: ח תלח לענין השלילה, א"ע שחתיב לו יתעלה אי זה שלמות עדין תתברך לומר שאין שיקרוב אליו צריך לנבואה ולא יהיה אפשר לחכם להגיע השלמים מן הכחמים, וזה אמרו הנה כבר התבאר לך הדרך אשר אם תלך בה תקרב אליו ותלך בה אם תרצה כי הרשות תהנה ולא נאמר עליה כל מי שלח חס על כבוד קונו ראוה שלח נא לעולם, אמנם תארו יתעלה במתייב יש בו סכנה גדולה, ואח"כ בואר שאפי' האומרים בתארים שיוחייב שאיננו, ושאינו ממין השלמות אשר נחשבהו אלל יאמר בשתוף, יאך אדם לענין השלילה בהכרח, והמשל בזה שאנחנו אומרים שהשם ית' יודע במדע אחד ובמדע שאינו מתרבה ואינו משתנה ידע דברים המשתנים התדירים להתחדש מכלתי שתתחדש לו מדע ידיעתו בדבר קודם היווה

קישוק

פרק ט (ה) מחובר חבור טבעי. ידעה בזה שלא יתה מנועל אדם. (ב) שאינה כדורית, רוצה בזה שידיעה מתרחבת מצד אחד ותכלה מצד האחר בהדרגה עב נבוקרה. והיתר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ט

דיעה אחת אין שנוי בה, הנה כבר נלית שהוא יודע לא במדע במדענו, וכן יחייב שהוא נמצא ולא כענין המציאות בנו, הנה ב' כבר באת בשוללות בהכרח, ולא עמדת על אמתת תאר עצמי, אבל עמדת על הרבוי, (ג) והיותך מאמין שהוא עצם אחד יש לו תארים נכסלים, שאילו תחשוב להיביים לו אתה תרחיק מהם הדמיון באלו התארים הידועים אצלנו, וא"כ אינם ממינים, וכאלו הוציאת העיון בהיות התארים שאמרת שהאל יתעלה נושא אחד ינשאו עליו קצת נושאים, לא הנושא ההוא כאלו הנושאים ולא הנושאים ההם כצ' הנושאים, ויהיה תכלית השגתנו בזאת האמונה השתוקף לא דבר אחד, ב' כי כל נושא בעל נושאים בלא ספק, והוא שנים כגדר (ד) ואם הוא אחד במציאות, כי ענין הנושא בלתי ענין הנושא עליו, והנה יתבאר לך בפרקים מזה המאמר המופת על המנע ההרבה בו יתעלה, אבל הפשיטות הגמורה בתכלית האחרונה, ואני אוטר שהמחייב תארים לאל יתברך מקצר בהשגתו או משהתק או השיגו בהתוף מה שהוא, אבל אוטר שהחייב מציאות הישם מאמונתו והוא לא ידניש, וכיאוור זה יז המקצר בהשגת האמת דבר אחד, ל' הוא המשיג קצתו ויכול לקצתו, כמי שישני מענין האדם הווי החיות ולא ישיג הווי הדבר, והשם יתעלה אין רבוי באמתת מציאותו שיוכן ממנו דבר ויוסכל דבר אחר, וכן המשתק לענין אחר ב' הוא אשר (פ) יצייר אמתת עצם אחד כפי מה שהוא, וחיוב

שם טוב

אמרו

שלימותו כשלמותו ויטעך שיכל לעיני השלילות: ט כבר באת בשוללות בהכרח וכו', ר"ל כבר הולכת לבוא אל השלילות בהכרח, כי אלה תמקד שתאמר שאין ידיעמו כדיעמנו וכל תהיה נרבו ידועים, וא"כ מה שליות לחייב לו יתעלה והוא מה שאמרת שהוא יודע כמדע לא תוכל לעמוד על היותו הוא אל תאמר שאין ידוע ממדענו וכו' ענין השלילות ואם כן לא תרומם מלכות בחייב לו תאר עצמי, אבל יגיע נזק והפסד שאר אדם תאמר לו ישי יודע יהיה סתם חייבו והתאר הוא בשוף על המהוטר ויגיע אל שיהיה הוא יתברך נושא התארים: י ויהיה תכלית השגתנו בזאת וכו', ר"ל תכלית שיהיה לך כשהחייב לו יתברך חי זה תאר עצמי שתאמר שהוא יתעלה נושא אינו כשאר הנושאים לא דבר אחר: כ כי כל נושא וכו', ר"ל מפני מה יש סכנה במחייבות לפי שכל נושא הוא בעל נושאים בהכרח והנושא והנושא הם שנים כגדר וזע"פ במציאות הוא אחד, ואם תאמר בו יתעלה נושא וזכור לך שחבו יעאל זה שיהיה הוא יתברך מורכב וזה שקר: ל' הוא המשיג קצתו ויכול לקצתו, ר"ל סכלות העדרי: מ' הוא אשר יליד אמתת עצם אחד, ר"ל המשתקף הוא שיאמר שם אחד עצמי כגדר אחד והשם הוא יאמר לעצם אחר, הגש עצמך שם התי הנלמד בלדס וישתקף בו הסוס והחמור, וא"כ לפי דעת הרב שם המשתקף לא יאמר אלא שיהיה הענין המשותף בניהם ענין עצמי לא יאמר זה קשה לי כי כבר יאמר כי האדם והשלג משותפים בלבנות, ואפילו יאמר שם אחדים בלבנות וכמו שהתבאר בזה שאמר

ואחר היותו נמצא ואחר המצוינות ידיעה אחת אין בה שנוי, הנה כבר נלית שהוא יודע ולא במדע כמדענו, וכן החייב שהוא נמצא כי אמתת תאמר שהוא נמצא ולא כענין המציאות בנו, כי המציאות בנו המהות וזלת המציאות והמציאות בנו היא סבה שיהיה המהות, וכן ית' המציאות ובהיותו הוא א' ולא נמצא במציאות הנה כבר באת בשוללות וזכור: והאומרים בתארים לא לבד לא עמדו על אמתת התארים ולא ידעו אותם אצל יצאו לכפרה ועמדו על הרבוי, והיותך מאמין שהוא עצם אחד שיש לו תארים נכסלים שאלו תחשוב לחייבם לו אמת תרחיק מהם הדמיון וא"כ שתאמר שיש לבואר יתעלה תארים נוספים ע"ע לא הרוחת מאומה בחייב לו תאר עצמי אבל יגיע בזה הפסד שאחר אשר תארת לו יהיה לו תואר חייבו והתואר הוא לא ידעו ממנו מאומה וא"כ החושבים שיתארו יתעלה תארים רבים וינדיעו אותם התארים הידועים בהם יהיה אמת לא ידעו מאומה אצל הוא מחייב להשתין שהוא עצם אחד יש לו תארים נכסלים שהם שחשבו לחייבם לו אמת תרחיק מהם הדמיון כאלו התארים הידועים אצלנו וא"כ אינם ממינים וא"כ יטעו לשלילה ויבא לכפרה, וכאלו הוציאת העיון בחייבו התארים שאמרת שהאל ותי הוא נושא אחד ינשאו עליו קצת נושאים, ואחר שאין דמות לו עם שום נמצא יחייב שתאמר שהנושא הוא אינו כמו אלו הנושאים ולא אלו הנושאים כאלו הנושאים: ויהיה תכלית השגתנו בזאת אמונת השתוקף לא ד"ח, כי השמות המשותפים לא ינשאו בהסכמה והם כבתלות היריות, ולכן היה ענינו נדיעת השמות המשותפים לא דבר אחר עם שהמחייב מזה שיש בזה סכנה גדולה, כי כל נושא הוא בעל הנושא בלתי ענין הנושא עליו, והתבאר במופת שזה שקר הפשיטות, הנה כבר התבאר כי האומרים בתארים יחייב המכירה כי יראה שהשם יתעלה הוא מורכב בהכרח שקר התארים לאל לא לבד הוא כופר בהשגתו שיש לו תארים פילוסופי מחד, וראשונה היותו כי כבר ינשאו אנוש על שלשה מינים או מקצר בהשגת השם או משתקף בהשגתו או השגתו בתלוף מה שהוא, והמקצר נדיעה הוא החשיב הסוג ולא יטעל ההבדל, והמשתקף הוא אשר יצייר אמתתו

קראשית

ואם היא כהאמרת עם הנושא אינה עצם הנושא, כי השכל מביענו שובדיל בין הדברים המצאונים במציאות אל הרבויים אשר הורכבו מהם אם יא יבדיל במציאות, וכן יבדיל בין החומר והצורה ויששים הצורה מתהווכר בלתי צורה: (ג) יצייר אמתת עצם

(ג) והיותך מאמין שהוא עצם אחד. הכוונה בזה אחר שאמרת אוטר יודע לא במדע במדענו וכן מציאותו לא כענין המציאות בנו ולא תחבטו בהכמתו: (ד) ואם הוא אחד במציאות. ירצה בזה ההשם שהתבטח נשואו בו והבטחו עיני והוא אחד במציאות שנים כגדר כי גדר התבטח שהוא נשוא בלתי גדר הנושא

יחייב באמתות ההוא בעצם לעצם אחר, ואלו התארים לפי דעת מי שיחשלבם אינם עצם האל, אבל ענינים נוספים על העצם, (1) וכן עוד 2 אשר ישנה הדבר בחלוקה מה שהוא אי אפשר בהכרח מבלתי שישגי מסנו דבר אחד כמה שהוא, אמנם מי שצייר שהעצם כמות אינו אומר שהוא צייר הדבר על חלוקה מה שהוא, אבל אומר שכל מציאות העצם ולא ידע זה השם על מה הוא נופל, ם זה עיון דק מאוד והבינהו. ולפי זה הביאור תדע כי המקצד בהשגת האלוה והרחוק מיריעתו הוא אשר לא תתבאר לו שלילות ענין ם הענינים אשר התבאר לזולתו שלילות מסנו, אבל כל מי שמעט שלילתו הוא יותר מקצד ההשגה, כמו שבארנו בראש זה הפרק, 7 אמנם אשר יחייב לו תאר לא ידע דבר רק השם לכך, כי הדבר אשר ידמה שנפל עליו זה השם הוא ענין בלתי נמצא, אבל בדוי שקר, וכאלו הפיל זה השם על ענין נעדר שאינו במציאות דבר שהוא כן, והמשל בו שאדם שמע בשם הפיל, וידע שהוא בעלי חיים, ם ובקש לדעת צורתו ואמתתו, ואכר לו המועה או המטעה, הוא בעלי חיים, בעל רגל אחת, ושלוש כנפים, עומד בענכף הים, נשמו בדור, ולו פנים רחבים כפני האדם וצורתו ותמונתו, וידבר כאדם, ופעם יעוף באוויר ופעם ישוט כזב, ואינו אומר כי זה צייר הפיל בחלוקה מה שהוא, ולא שהוא מקצד בהשגת הפיל, אבל אומר שזה הדבר אשר ידמהו בזה התאר בדוי שקר ואין במציאות דבר שהוא כך, אבל זה דבר נעדר קרא לו שם דבר נמצא כעוניה נפלאה, וכוס אדם, וכרצא כזה מן הצורות הדמיונות אשר הושם לרם זה השם מן הנמצאות, אם שם אחד או שם מורכב, 7 וכן הענין הגה כשוה, וזה כי השם ישתבה שמו הוא נמצא כא המופת על מציאותו, שהוא מחוייב שמתחייב מחוייב המציאות הפשיטות הנמורה כמו שאבאר, אמנם היות העצם ההוא הפשוט המחוייב המציאות כמו שנאמר בעל תארים וענינים אחרים ושיגורו, הוא דבר בלתי נמצא בשום פנים כמו שרתבאר בסופת, וכשנאמר שזה העצם הנקרא אלקה על

דך

שם טוב

אמר

אחר, כאלו תאמר שהאלם ישכיל מהאלם שהוא חי מדבר ויחשוב שה"ג ג"כ קצת מדבר כי ישחק מכות אחד לכות אחד אחר: ומו ששיג הדבר בחלוקה מה שהוא ושיג קצת הדבר ושיג ממנו שרוא הסך מה שהוא, המשל כזה מה שהוא חולה ושפט על המתוק שהוא מר ככר השיג ממנו הליכות הואיל והשיג ממנו קצתו על מה שהוא עליו, והשיג ממנו שהוא מר בחלוקה מה שהוא עליו. אבל מי שיחשוב שהעצם הוא כמות וכי סכל מציאות הטעם ולא ידע זה הכסם על מה נופל, ואחר שהתבאר זה דרך שתדע שהמחוייב החלויים לאל יתעלה אינו מקצד בהשגתו אחר כי המקצד בהשגת אמתות דבר אחד הוא השיג קצתו ויסכל קצתו, כי הכסם אין רבוו בהמתח מציאות שיוסכל ממנו דבר ויוון ממנו דבר, והמשחקף בידיעה הוא מה שצייר המתח עלם אחד על מה שהוא עליו וחייב בהמתחות הכוא לעצם אחר, ואלו התוארים על דעת מי שיחשבם אינם עלם האל לכל עניינים נוספים על הטעם א"כ אינו מהמשחקף, וגם אינו מתח שישיג הדבר בחלוקה מה שהוא ככר שיג קצתו אלא שציירכו בחלוקה מה שהוא עליו כמו שהמרט בהמשג שישיג אלא שהשיגו בחלוקה מה שהוא עליו, אבל מי שהשיג שהטעם הוא כמות אינו מצייר הדבר בחלוקה מה שהוא אלא לחנם הוא מתחין מציאותו, וזה ענין דק מאלד והבינהו, ולפי זה הביאור תדע כי המקצד בהשגת האלוה והרחוק ממנו הוא אשר לא תתבאר לו שלילות ענין מן העניינים אשר ית' לזולתו ההשגה כמו שביארנו ברשית זה הפרק, לחנם אשר חייב לו תואר לא ידע דבר רק השם לכך כי הדבר אשר ידמה שנפל עליו זה השם הוא ענין בלתי נמצא לכל בדוי ושקר ובי: וזה כי השם ישתבה שמו הוא נמצא כא המופת על מציאותו ושהוא מחוייב המציאות ושהוא פשוט בתכלית הפשיטות, לחנם כשיומר אדם שהעצם הכוא הפשוט המחוייב המציאות הוא בעל תוארים, ועניינים אחרים ושיגורו ויחייב אלוה הדבר בלתי נמצא בשום פנים כמו שהתבאר

הקצת בענין אחד וכן: 1 אשר ישג הדבר בחלוקה מה שהוא, ל"ל נעדר מי ששיג הדבר בחלוקה מה שהוא הוא ששיג קצתו באתח וקצתו סבלת קינים: ם וזה עיון דק, ר"ל לנכר שפממי החלרים אינו אחד מאלו המתוקות אלא מציאותו יתעלה בהנמנע וכו עיון דק: ם אמנם אשר חייב, ר"ל כמו מאמר ממי החלרים: ם ובקש לדעת זרעו, ר"ל שהוא לא בקש ידיעת מכות הפיל ויביה לכלל בהמות חי עם זורה הטליית כי אלו בקש מכות הפיל במוחלם ויביה יודע שהוא חי הנה ככר השיג קצתו לפי האמת והשיג קצתו בחלוקה מה שהוא לפי המשל שיעשה הכר, ואלו היה כן היה זה נכנס בחלוקה ששיגה ויחול השיגו על חלוקה מה שהוא, אבל זה השיג שהיה רוצה לידע הפיל היה שכלה לידע זרעו לנדר כי ככר היה מושג אלוה בידיעה ככר קדמם היותו חי א"כ אין זה מקצד בהשגה אלא שהוא כמות מציאותו יתעלה וכו': צ וכן הענין הזה וכו', ר"ל שם אחד שם מורכב, שם אחד כמו פאים טלחה, ושם מורכב כוס זחדם, וכו דומם עם כח שפממי החלרים העגממי:

קישקש

ביניהם כמו השכל והמראת או התום אשר בלפול עם המאח ואמתתו יחייב האמתות תהוא לזולתו כמו שיראה בסבבת סבבתה הדומה לזכה וישעה בו וזולתו ויאמר שהוא מורה או ורא ישעה בו מצד ההדמיות אשר ביניהם: (1) וכן המשיג הדבר בחלוקה מה שהוא, הריצן בזה אבל בענינים שאין דמי

חמא

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סא

דרך משל הוא עצם בו עניינים רבים יתואר בהם, כבר שמנו זה השם על העדר נמור, והשתכל כמה יש מן הסבנה בחיוב התארים לו, ואשר צריך שיאמן כמה שבא מן התארים בספר התורה או בספרי הנביאים שהם כלם להיטיב שלמותו יתעלה לא לדבר אחר, או תאר פעולות באות מאתו כמו שבארנו: **פרק סא** כל שמותיו יתעלה הנמצאים בכפריים כולם נגזרים מן הפעולות, וזה מה שאין העולם בו אלא שם אחד, והוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא שם המיוחד לו יתעלה, ולזה

נקרא שם המפורש, ענינו שהוא יורה על עצמו יתעלה הוראה מבוארת ^א אין השתתפות בה, אמנם שאר שמותיו הנכבדים מורים בשתוף להיותם נגזרים מפעולות ימצא כמותם לנו כמו שבארנו, עד שהשם המבונה בו יו"ד ה"א הוא גם כן נגזר מן האדנות, דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות, (ה) וההפריש בין אמר אדני בחיר"ק הגוף ובין אמר אדני בקצת הגוף כהפריש בין אמר ק"י אשר ענינו השר שלי ובין אמר ק"י אשר אשת אברם ^ב אותו הדור ובללות לאהרים, ^ג וכבר נאמר למלאך אדני אל נא תעבור, אמנם ביארתי לך זה באדני לבד המבונה בו, להיותו המיוחד שבשמות המפורסמים לו יתעלה, אמנם שאר שמותיו, כדיון ושדי וצדיק והגון ורחום ואלהים, כלם הם

שם טוב

אפודי

פרק סא א אין השתתפות בה, ר"ל שאין שום ענין שהיה הסודות נמכת עליו אלא על ענינו יתברך לבד והוא שם המפריש, ויש בחלת מפורש שני ענינים, המחד שהיה הסודות הנאמרת עליו יתעלה היא נפרשת ונגדלת מכל הנמצאות, והשני שהוא מורה על עצמו יתעלה צביונו, וישיה מלת מפורש מבוזר, ופירש לפי זהם הבחינה, ושמי אלו הבחינות כבר רמזם הרב בחמירו וירא על עצמו והוא הבחינה השני, ובחמירו אין השתתפות בה שירה על הבחינה הראשונה: ^ב שמו הדור ובללות לאהרים, ר"ל שחלת אדני מורה על שני ענינים, האחד הדור והוא מלת ארון שמורה על דור בלי ספק, והשני שעושה כללות ואמר חני שהוא לרון רבים כמו הדונים קשים שעושה כללות בלמותה ומורה שיש מושל על הדומות רבות, ופי' ההוראה לאהרים, ר"ל שחלת אדני: ^ג וכבר נאמר למלאך אדני, ר"ל והוא השכל הפועל ופי' המלכותים האחרים הם כח הדבדי והכח הדמוני כי אלו עשה מלאכים

שהתנצר נמופת, וכשיתאר האדם שזה העלם הנקרא אלוה ע"מ"ח הוא עצם בו עניינים רבים יתואר בהם השם, כבר שמנו זה השם על העדר הנמור, א"כ שהשתכל כמה סבכה יש בחיוב התארים לו יתעלה ולכן ה' אמר לשכון בערפל, וזה אשר נאמר על ארון הנביאים ומשה נגס אל הערפל, ואם הדבר כן מי שיאמין שיש לו יתעלה תוארים נוספים אינו מאמין בשם יתעלה א"כ מה שבא מהתוארים בתורה ובספרי הנביאים צריך שיאמין מהשכל שזה כלם להיטיב לשלמותו אלא לבד אחר לו תואר פעולות באות מאתו כמו שביארנו:

פרק סא ב כל שמותיו יתעלה הנמצאים בספרי הנביאים כלם נגזרים מן הפעולות, למה שהרב המורה סלק התוארים מהם יתעלה ואחר כי התאמין בהם הוא בלתי מאמין בשם יתעלה, ולמה שבא בספרי הנביאים כי השם יש לו שמות רבים וכל אחד ממנו מורה על ענין אחד ממנו, נא הרב לבאר כי כלם נקראו על שם הפעולות

הבחינה ממנו והם כלם שמות נגזרים, וכמו שעמנו ה' המפורש אשר הרגון בו בלתי שם המפורש יראה אחד פירוש, או שזה השם יבדילו משאר הנמצאים אשר אין השתתפות בו, וזה מה שאמר המפרשים. והנראה לי בזה כי שם המפורש ענינו שהוא יורה על"ע הוראה מבוזרת, ומה היא ההוראה מבוזרת עליו שהשם יתעלה אין לו שותף עם שום נמצא, וזה שזה השם יביא מבוזר עמו, כי זה נמנה אצל השמות יבאר עצמו בשליטה, וכדי שיתכן לו מדבר אחר אלא מעצמו א"כ מחוייב שיהיה זה הנמצא הנכבד לא מקרה ולא בגשם ולא חומר ולא צורה, ולא שיהיה המציאות ולת מחוקת, ולא שיהיה לו תואר והכטרפות, ושכל הדברים בלתי ממנו, וזה השם הנכבד המורה על אלו העניינים כמו שביארתי במאמר מיוחד, ויורה על שאינו עש כשאר העצמים, ויורה על שאין לו דמות ואין לו סוג ואין לו מין וכל הדברים בלתי ממנו, אם כן בדיעת זה השם יבדל השם משאר הנמצאים, א"כ מורה על כד השליטה לא על כד החיוב, וזה שאמר הרב אחר זו וכו' ביום היום ויורה על ענין א' אין השתתפות בינו יתעלה ובין זולתו, וכל השמות שזכיר הרב זו השם יבאר מה אשר לא יתקף עמו אחר, ולכן נקרא על שמי שמי המיוחד לו, בלבד בלשוננו הקודם, והם המיוחדים לו ית' והמגדף נקפל על שניהם כמו שאמר הרב בספרו הנכבד מדע בהלכות עין, והם שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א וגם א"ל"ף דל"ת גו"ן יו"ד, וביאר הרב כי זה השם שהוא שם אדני אף שהוא שם ה' לבד הוא שם נגזר מן אדנות, ואם זה בזה השם שהוא מיוחד לו כ"ש בשאר השמות, והנה אדני נגזר מן אדנות ואם זה השם הוא נגזר שאר השמות הנמצאים בכפריים כלם נגזרים מן הפעולות, כללן וצדיק ורחום ואלהים כלם הם

קרקש

לאחרים, הרצון בזה שהוא כשהיה מוכר עם המלאך קראתו בלשון כבוד אדוני שהנרעה בו אדונים שלי שהוא לשון תיודת וכבוד ובלילות, כמו דבר האיש אדוני הארץ שהוא היה ארון אחד ומזכיר בלשון רבים שהוא הדור לקראו בלשון רבים, וכן משפט לשון הקדש בשמות כמו אדוני או בעליו שהוא לשון רבים כמו ידיו ועיניו ושדיו וערכו, ואמר וסוכרתי את מצרים ביד אדונים קשה שרירותו בו ארון אחד ותקע קשה הוא לשון הידור

והוא יודע שהוא מתכת וכן שמעו בציציות הוזהב והכסף ואין לו הכרה בהם ואומר על הכסף שהוא זהב ועל זהב שהוא כסף וזה הוא המשיב דבר בחלוף מה שהוא ויש לו יריעה במקצת כפי מה שהוא וזה שהוא מתכת:

פרק סא (ה) וההפריש בין אמר אדני בחיר"ק גוף ובין אמר ק"י אחר בקצת הגוף כהפריש בין אמר ק"י אשר שר שלי ובין אמר ק"י אשר אברם שהוא הדור ובללות

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סא

הם ד' מנאורי הכללות והגזרה, אך השם שאותיותיו י"ד ה"א וא"ו ה"א לא יודעו לו נורה ידועה ולא ישתתף בו זולתו, ואין ספק שזה השם העצום אשר לא ידובר בו כמו שידעת אלא במקדש, וכנהני השם המקדשים לכד בכרכת הכנים וכהן גדול כיום הצום, יורה על ענין אחד, אין השתתפות בינו יתעלה ובין זולתו בענין ההוא, ואפשר שיורה כפי הלשון אשר אין אתנו היום ממנה אלא דבר מועט, וכפי מה שיקרא ג"כ ה' ענין חיוב המציאות, סוף דבר גדולת זה השם והשמירה מלקרוא אותו להיות מורה על עצמו יתעלה, מאשר לא ישתתף אחד מן הכרואים כהוראה היא, כמו שאמרנו עליו וזרתו לברכה שמי המיוחד לי, אמנם שאר השמות הם כולם מורים על התארים לא על עצם לבד רק על עצם בעל תארים מפני שהם נגזרים, ולזה יביאו לחשוב הרבוי, ר"ל יביאו לחשוב מציאות תארים, ושיש עצם וענין נוסף על העצם, כי כן היא הוראת כל שם נגזר (ג) כי הוא מורה על ענין ועל נושא לא באר אותו התחבר בו הענין ההוא, וכאשר התבאר במופת כי רשם יתעלה אינו נושא התחברות בו ענינים, ידענו שהשמות הנגזרים הם לפי יחס הפעל אליו או לפי ההישרה לשלמותו, וזה היה כוונת רבי הנינא מאמרנו הנדול הנבור והנורא, לולא שני ההכרחים 'אשר זכרנו (נפקר ל"ס מה) להיות אלו מביאים לחשוב תארים עצמיים, ר"ל שהם שלמות נמצאים בו, וכאשר רבו אלו השמות הנגזרים מן הפעולות לשם יתעלה, הביאו קצת בני אדם לחשוב שיש לו תארים רבים כמספר הפעולות אשר נגזרו מהם, ולזה יעד כהניע לבני אדם השגה שתסיר מהם זה הספק ואמר, כיום ההוא יהיה ר' אחד שהם אחד, ר"ל שכמו שהוא אחד, כן יקרא או בשם אחד לבד, והוא המורה על העצם לבד ולא שהוא נגזר, ובפרקי רבי אליעזר אמר עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו בלבד, הסתכל איך נלה שאלו השמות הנגזרים כלם נתחדשו אחר החדש העולם

אמרו

שם טוב

מחוייבים שיהיו בכל ניהו: ד' מנאורי הכללות והגזרה, ר"ל ששאר השמות כוללים עצמו ושאר הנמצאות, כי כבר יאמר לו יתעלה אלהים זדיק ויאתר לזולתו אלו השמות, והם נגזרים מהמשל הראשון כי זדיק נגזר מדקה ורחום מרחמנות וכן זולתם: ה' ענין חיוב המציאות, ר"ל שאפשר ששם המושג וזה על מחוייב המציאות שהוא מורה על עצמו יתכבד לבד לא זולתו כמו שאמרנו שהוא הווה ויהיה ומהוה: ו כי הוא מורה על ענין וכו', ר"ל שכל שם נגזר כמו רחמן וזדיק וזולתו מורה על שני הענינים, האחד הרחמנות והוא המהר, והשני נושא המהר והוא המהולל אף על פי שלא יבאר נטא המהר אשר המהולל בו המהר מה הוא ולא יבאו אומרים ששם נגזרים בו יתעלה היה מורה שיהיה הוא יתעלה ושא המהר נגזרים בו שם: וזהו מה שפרק: ר"ל שכל שם נגזר מורה על עצם בעל תארים מפני זה היה כוונת

מלקרוא אותו ליהוה מורה ע"פ מה שר' לא ישתתף אחד מהכרואים, כי כמו שאמרנו החיוב נחמד, והגזרת זה השם יורה על עניני יס רבים כסתרי המציאה ולכן ראוי לגדלו ולהשמר מלקרוא אותו: אמנם שאר השמות כלם מורים על תוארים לא על עצם לבד רק על עצם בעל תוארים מפני שהם נגזרים, וכבר ידעת כי כל שם נגזר הוא מקרה ולזה יביאו לחשוב שיש לשם מציאות תוארים ויבא זה אל רבוי כפי שם עצם וענין ופעל על העצם. ואחר שהתבאר במופת שהוא חיוב מורכב מחוייב שהשמות הנגזרים הנקראים בספרי הגזריים הם לפי יחס הפעל אליו או לפי השריה לשלמותו, שהשם נגזר הוא שם מקרי ויבא לחשוב שהשם שהיה מרכיב בתוארים למה שאלו התוארים מביאים לחשוב שיש לו יתעלה תוארים עצמיים ששם שלמות מאלפים בו, וכאשר רבו אלו השמות הנגזרים מן הפעולות הביאו לקצת בני אדם לחשוב שיש לו תוארים רבים כמספר הפעולות, והנה למה שהיה זה קשה אלל המעניינים לידע ששם הוא אחד אף שיש לו שמות רבים, יעד הנביא בנביע אלכסיה כשהגה שיהיה ה'שטעם האמתות שחסיר מזה הספק, ואמר כיום ההוא יהיה כי אחד ושמו אחד, ר"ל ששמו שהוא אחד כן יקרא בשם אחד לבדו והוא המורה על עצמו לבד לא שהוא נגזר: ואחר שהביא הראיה מהנביאים שהשם יש לו שם אחד לבדו כהוא ראיה מרבותינו, כי אמרו בפרק ר' אליעזר הגדול עד שלא נברא העולם היה הקדוש' ושמו בלבד, הסתכל איך גלה שאלו השמות הנגזרים כלם נתחדשו אחר החדש העולם, וביאר מה הרצון בזה ואמר זה השם

קרקשק

ידבר עמו כדברים הרבה שמשמעם לשון רבים: (א) הוא מורה על ענין ועל נושא לא באר אותו התחבר בו הענין ההוא, הרצון בזה כאלו תאמר כי שיש בכאן שני דברים נושא החיוב תקיים ולא יבאר אותו הנושא כי הוא: פרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק א סב

העולם, וזה אמת שהם כולם שמות הונחו לפי הפעולות הנמצאות בעולם, ^ה אמנם כשתבחן עצמו נקי מיוחד מופשט מכל פעל לא יהיה לו שם נגזר בשום פנים, אבל שם אחד מיוחד להורות על עצמו, ואין אצלנו שם בלתי נגזר אלא זה והוא יו"ד ה"א ו"א ה"א אשר הוא שם המפורש נסור, לא תהיב וזאת זה ולא יעלה במהשבתך שנגען כותבי הקמיעות, ומה שתשמעוהו מהם או תמצאוהו בספריהם המשוניים, ומשמות חברים, לא יורו על ענין בשום פנים, ויקראו אותן שמות, ויהשכו שהם צריכים קדושה וטהרה, ושהם יעשו נפלאות, כל אלה הדברים לא יאות לאדם שלם לשמעם, כל שכן שיאמינם, ואינו נקרא שם המפורש כלל וזאת זה השם בן ארבע אותיות הנכתב אשר לא יקרא כפי אותיותיו, ובפירושו אמרו בספרי בה תברכו את בני ישראל, כה בלשון הזה, כה בשם המפורש, ושם נאמר כפירוש בכתבו, ובמדינה כנינויו, ובתלמוד נאמר כה בשם המפורש, אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא כנינויו, תלמוד למר ושמו את שמי, שמי המיוחד לי, הנה כבר התכאר לך כי שם המפורש הוא זה שם בן ארבע אותיות, ושהוא לברו הוא המורה על העצם סבלתי שתוף ענין אחר, ולזה אמרו עליו שמי המיוחד לי, ואני אבאר לך הדבר אשר הביא האנשים למה שיאמינורו מענין השמות, ואבאר לך עקר ^ב זאת השאלה, ואגלה לך בסתרה עד שלא ישאר לך בה ספק אלא אם תרצה להטעות את עצמך, בפרק אחר זה:

פרק סב צונו בכרכת כהנים, ובה שם ה' בכתבו אשר הוא שם המפורש, ולא היה נודע אל כל אדם איך יהיה הרבור בו ובאי זה תנועה יניע כל אות מאותיותיו, או אם ידגש

קצת אותיותיו אם היתה אות ספקלת דגשות, אבל אנשי החכמה היו מוסרים אותו לו, ר"ל תאר הדבור בו, ולא היו מלמדים אותו לאדם אלא לתלמיד הגון פעם אחת בשבוע, ואני סובר שזה שאמרו שם בן ארבע אותיות הכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהם פעם אחת בשבוע, אין זה איך יהיה הרבור בו לבר, אלא ללמד גם הענין אשר בעבורו ייוחד זה השם ^א ויהיה בו כור אלהי, עוד גם היה אצלם שם בן שתיים עשרה אותיות והוא בקדושה למטה מזה השם בן ארבע אותיות, והקרוב אצלי

שם טוב

אפודי

ר' חנינא: ח אמנם כשתבחן עצמו נקי, ר"ל זהו הנרצה בלמנו קודם שנברא העולם, וכן זה: ^ב זאת השאלה, ר"ל מה הביא האנשים להאמין ענין השמות והקמיעין:

פרק סב א ויהיה בו סוד אלהי עוד, ר"ל שזולת תלמוד סביו מלמדים אותו איך היה נקרא היו מלמדין בו עוד ענין אלהי בכבוד מלך שלו שני שמות או שלשה, ונכלה לי על דרך המשכה שזה השם בן י"ב אותיות היה, מחוייב המציאות, כי בו יש שמים עשרה אותיות, ואפשר

שהם כלם שמות הונחו לפי הפעולות הנמצאות בעולם והם עולוים חמתו והם מחורשים מזה הכד, אמנם כשתבחן עצמו נקי מיוחד מופשט מכל פעל, והוא הנרצה בלמנו עד שלא נברא העולם לא היה לו שם נגזר בשום פנים אצל שם אחד להורות על עצמו הנה כשיגיעו לבני אדם ההשגה אשר היא הישועה האמתית והיא לשבר עצמו נקי מכל פעל יהיה ה' אחד ושמו אחד, הרי יתבאר שכל השמות הנמצאים בדברי הנביאים הם לפי יחס הפעולה או לפי הדיבור לשלמותו, ואין לו אלא שם אחד יורה על עצמו אין אצלנו שם בלתי נגזר אלא אחד, והוא יו"ד ה"א ו"א ה"א

שהוא השם המפורש נגזר, ואחר שסלק ה' צעקות החוששים שיש לשם יתעלה תוארים מלך השמות הנקראים בספרי הנביאים רצה למלך שבזו וטעות המציאותי לחשוב שיש לו שמות מלך כוחי הקמיעות. וזה אמרו לא יעלה במהשבתך שנגען כותבי הקמיעות ומה שתשמעוהו או ת מצאוהו בספריהם המשוניים משמות חברים לא יורו על ענין בשום פנים, והרצון בו כי כלל השמות הם מורים על דו - מה חוץ לנפש אצל אלו אשר עשו בעלי הקמיעות לא יורו על ענין בשום פנים, לא שירה על עצמו יתעלה ולא על אדם פעולה בא ממנו אצל היותם הפתאים כדי להטעות האנשים בהם ויקראו אותם שמות ויהשכו האנשים שהם צריכים קדושה וטהרה וכו', כל אלו הדברים לא יאות לאדם השלם לשומעין כ"ש שיאמינם כי אינו נקרא שם המפורש הללו או השם בן ארבע אותיות, והביא רמיה על זה אמרו בה תברכו את בני ישראל כה בלשון הזה כה בשם המפורש, ושם נאמר בתקנת ובמדינה כנינויו וכו', הרי יתבאר כי שם המפורש הוא שם יו"ד ה"א ו"א ה"א ושמו לברו הוא המורה על העצם בלי שתוף ענין אחר ולכן אמרו עליו זה שמי המיוחד, ויש במסכת שבת אם יושאים בקמיע אם לא ונאמר שם שיאמינם בקמיע מומחה, לכטול אל העשור רצה הרב להאריך:

פרק סב צונו בכרכת כהנים ככתבו אשר הוא שם המפורש ולא היה נודע אל כל אדם איך יהיה הדבור בו ובאי זה תנועה יניע כל אות מאותיותיו וכו', אצל היו אנשי החכמה מוסרים זה לזה ר"ל תאר הדבור ולא היו מלמדים אותו לאדם אלא לתלמיד הגון פעם אחת בשבוע, ואחר הרב כי זה מה שאמרו שם בן ארבע אותיות כמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהם פעם אחת בשבוע, אין הרצון בזה איך יודגש בו כי היה מספיק בזה ששם אחד ככל השמים, אצל היו מלמדים הענין אשר בעבורו ייוחד זה השם ויהיה בו סוד אלהי כי בדיעתי ימלא רוב סתרי החכמה האלהית, כי יורה על שהוא מחוייב המציאות והוא שכל בפועל ואין בו כח כלל ואינו משתנה ואין לו יחס עם אדם נמצא ויודע את עצמו ויודע וזולתו מלך שיועד את עצמו, ואינו יודע שום דבר מלך הדברים כי הוא היה בן ארבע אותיות כי הידוע סבה לידוע, ואלו הדברים שהם שמות אלהות ראוי שלא יתגלו לכל ויכנהו בהם בקדושה וטהרה: עוד אמר הרב היה ג"כ אצלם שם בן שתיים עשרה אותיות והקרוב אצלי שלא היה שם אחד אלא שתי שמות או שלשה כלל אותיותיהם שתיים עשרה אותיות והן מכנים בו שם בן ארבע: וכתב

אצלי שלא היה שם אחד אלא שתי שמות או שלשה כלל אותיותיהם שתיים עשרה אותיות, והוא מבנים בו בכל מקום שיהיה מודמן להם בקריאתם שם בן ארבע אותיות, כמו שנבנה אנתנו היום באלף דל"ת, וזה השם גם כן אשר הוא בן שתיים עשרה אותיות, אין ספק שהיה מורה על ענין יותר מיוחד מהוראת אלף דל"ת, ולא היה נמנע מעולם מאחד מבני ההכמה, אלא כל מי שיבקש ללמדו לכתמה, וזה היה שם בן ארבע אותיות שלא למדו מעולם אדם ממי שירעו אלא אלכו ותלמידו לעמו אלה שבע, וכאשר היו אנשים פרודים לומדים זה השם בן שתיים עשרה אותיות ב ומפסידים בו אמונות, כמו שיקרה לכל מי שאינו שלם כשידע שרדבר אינו כמו שהיה מורה אותו תחלה, הסתירו זה השם גם כן ולא היו מלמדים אותו אלא לצנועים שבכהונה, לברך בו בני אדם במקדש, שכבר פסקו מלזכור השם המפורש במקדש נ"ב¹ להפסד אנשים, אמרו משמת שמעון הצדיק בטלו אחיו הכהנים מלברך בשם אלא היו מברכים בזה שם בן שתיים עשרה אותיות, אמרו בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסרים אותו לכל אדם, משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה, והצנועים שבכהונה מבליעים אותו כנעימות אחיהם הכהנים, אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אבי אימא לדוכן והמתיי אונני אצל ברוך ושמעתי שהבליעו כנעימות אביהם

שם טוב

אמרי

וכתב ר' משה הרבנו הפלא מחכמת רמב"ם אריך הכין הדבר מעצמו כמו שהוא כי נראה מדבריו שלא הביט אל ספר הכהיר עם מה שאמר שם בשם בן י"ב, רבי מיוזיא בן הקנה אומר שם יברך ה' יאר ה' ישא ה' והוא שם בן י"ב אותיות ונקודו כן יעלל יעלל יפעל *). הה נראה מזה ששם בן י"ב אותיות הוא ג' שמות כמו שאמר רבי

כי הוא ככה קרוב לשם בן ד' אותיות וכפועל בן ד' אותיות ר"ל כשחורה על כי הוא יתעלה היה וכוהו ויביה וכלל המחוייב המציאות בשלוש, וכי שם בן ד' נקודו המחוייב הידוע אלסם יכלול כל מה שיתבאר בשם בן י"ב אותיות ושם בן ד' נשוי בו נקודות נב' אותיות המחלפים יבוא שם בן י"ב אותיות ואמנם יתעלה על שם בן ד' אותיות על שם בן י"ב, ואם האותיות אחרות נפתחו, והבטחה כלשאר יפכה וירא על ענין אחד בעצמו כי כל אשר יהיה ענינו יותר קצר יהיה ענינו יותר ארוך, כי שם המפורש הוא אלללו כלוח קצר וירא על אמתו יתעלה, ואחיה יודע ההבדל האחרון והוא המשלים אמתה הנגדר והוא אשר במדרגת המצוייר וכל אשר לפניו הוא הנגדר והוא אשר במדרגת לפני המצוייר וכל אשר לפניו הוא אשר קודם המצוייר כי כל אשר לפניו הוא הנגדר בכה והבדל האחרון הוא הנורה המבוקש ענינה ושם אותה מצויירת כפועל ולכן לא יתחלק כמשפט הנורה, והנה היה שם המפורש א"כ הוא בעצמו השכל הראשון אשר הוא השכל המאוצה האחד המחוייב המציאות המחולט המשער כל כחמאות, והתבונן ע"ז כי לוחית חן הם לראשך, עד כאן דברי החכם הנכבד:

אמר שם טוב עם האמר רבי כי שם בן י"ב היו מכנים בו שם בן ד' אותיות ככל מקום שהיה מודמן ע"ז לא היו מלמדים בו שירה זה השם כמו שאמר החכם הנכבד, כי אם היה שם בן ד' אותיות וירא מה שירה שם בן י"ב אלא שהפרש בנינים בין הכה והפעל לא היו מלמדים אותו למי שנקב ללמדו, וזה דבר מבוחר כי הביאור בזה השם ראוי שיהיה אמור והבעלם בו ראוי שיהיה מוחך ואריך היה הדבר בהסך, אכל שם בן י"ב אותיות היה מורה על עניינים מהאלכות אשר הבעלם בהם אינו כ"כ מחוייב. וכאשר היו אנשים פרודים לומדים זה השם בן י"ב אותיות ומפסידים בו אמונות כמו שיקרה לכל מי שאינו שלם כשידע שהדבר אינו כמו שהיה מורה אותו תחלה. וכבר נ"ר בפתיחתו לפי השמע כי המחלפים והם הכלתי שלמים בהכמה כשיארו בתורה שאינה מהשחשו קודם הלמוד הרסו ולא הכיבוה נפשם בעבע ישר הכראה כבמחלפים וכו' יותר מגוים מכל אנשים אשר אינם מכת הפילוסופים ולא מכת המון העם, כי החון העם יעשו פעולות המעלה שבו לקבל סכר או לברוח חן העונש והואש הפילוסופי ועשה אם בעבור שיום השכל הישר שהם פעולות רחומים להשעות וירחיקו מהדברים המגוים בעבור שלא לעשותם וכדי שלא לנגד עצמו כי הוא בעל שכל ודי בזה. ואמנם האנשים הרעים אשר הכניסו לעיניו פולוסופיה הקלו מעליהם עול מלכות שמים, בעבור כי ראו כי לא יתחייב מעשות חקורה והמלוה שכן בהלחמ כפי החיוב הנבעי וג"כ לא ימנע כפי המציאות עשות דבר מבגלי קבלת סכר ועווב מעשות המנוה מכלתי קבלת העונש מוט מורגל להם כי לא הרגילו קודם לו עד שעת דבר עירומים מזה ומה. ואלה הם האנשים הרעים אשר רמו הרב לחמרו וכאשר היו אנשים רעים כמו שיקרה לכל מי שאינו שלם שידע שהדבר אינו כמו שהיה מצוייר, ואמר אפלטון כי דומה זה למי שיוצא נער קטן הושלך על פני השדה והביאו אל ביתו וגדלו והיו אומרים לזה הנער שזה היה אביו וזה האיש היה עושה בזה הנער כל מה שיעשה אש בזה וזה הנער היה מכבדו כמו שאר האנשים המכבדים את אביהם והנער חשב שהיה אביו כל ימיו עד שלא אש אחד ואמר לו שזה האיש אינו אלא שמאזש באשפה והביאו אל ביתו וגדלו ועשה בו כמו שיעשה לנו, ולמה שהנער היה מכבד אותו בעבור שהיו אומרים שהוא אביו ועתה נודע לו שהוא אסופי היה מבזה אותו כי אמר שאינו אביו ואין ראוי לו לכבדו כ"כ, ואם היה לו דעת ושכל היה מחוייב לו לכבדו יותר ממה שהיה אביו כ"א היה אביו היה מחוייב לגדלו אכל זה הביאו אל ביתו אש"ם שאין לו עמו מלומה והיה מחוייב לנגד לעשות יותר כבוד משהיה אביו

אחדים

*). הם הנקודות של יברך, יאר, ישא, יכיו ש"א סמ"ח ל"ר"י (בגין יפעל). ש"א ש"א ל"ר"י (בגין שפעל), ח"ר"ק ש"א סמ"ח (בגין הקל), וס"ג כניינים השולמים, וכן.

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סב

אחיהם הנהנים, והיה אצלם גם כן שם בן שתיים וארבעים אותיות, וידוע אצל כל בעל ציור שאי אפשר בשום פנים שיהיו שתיים וארבעים אותיות מלה אחת, אמנם היו אלו מלות רבות כלל אותיותיהם שתיים וארבעים, ואין ספק שהמלות ההם שמורות על ענינים בהכרח הענינים ההם (ה) יקראו לאמתת ציור עצמו יתעלה^ה בפנים אשר אמרנו, ואמנם נקראו אלו המלות הרבוי האותיות שם להיותם מורים על ענין אחד לבד כשאר השמות המיוחדים, ואמנם רבו המלות ההם להבנת הענין. (ג) כי הענין האחד איפשר שיוכן^ו במלות רבות, והכן זה. ודע שזה הדבר אשר ילמד היה ללמוד הענינים שמורים עליהם השמות ההם, לא הדבור לבד באותיות הערוטות מכל ציור, ולא נקראו כלל שם בן ארבעים ושתיים אותיות זה ולא שם בן שתיים עשרה אותיות שם המפורש, אבל שם המפורש הוא השם המיוחד לו כמו שבארנו, ואמנם אלו השנים האחרים היו מלמדים קצת חכמה אלהית בהכרח, והראיה על היותו מלמד חכמה, אמנם עליו שם בן ארבעים ושתיים אותיות קדוש ומקודש, ואין מוסרים אותו אלא למי שצנעו ועמדו בהצוימו ואין כועס ואינו משתכר^ח ואינו מעמיד על מדותיו ודבורו בנחת עם הבריות, וכל היותו וזהיר^ט בו ומשמרו בטהרה^י אהוב למעלה^י ונחסד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ותלמודו מתקיים בידו ונחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא, זה כתוב בתלמוד, ומה מאד רהוק^כ מה שיוכן מזה המאמר מכוונת אמרו, זה כי הרוב יחשבו שהם אותיות ידובר בהם לא דבר אחר ולא יודוש להם ענין ויגיעו בהם אל אלו הענינים העצומים, וצריך מי שירצה ללמדו המדות האלו וההנמנה הרבה אשר זכר, ומבואר הוא שזה כולו אינו רק הודעת ענינים אלהיים ומכלל הענינים^ל שהם סתרי תורה כמו שביארנו, וכבר התבאר בפסרים המוזכרים בחכמה האלהית שזאת החכמה אי אפשר ללכתה,^מ

שם סוב

אכל לחסרון דעתו לא עשה כן, הלא ידעת מה שאמר אנשינו אל תהיו כעבדים וכו' והוא בתכלית השלמות ויאלו האנשים מזה המאמר למה שיאלו ונאמר עליו חכמים הזכרו בדבריהם הרי יתבאר לך מזה למה האנשים הנלתי שלמים לומדי החכמות הם רעים והכן זה: א"ח^נ ביאר הרב שהיה אללס ג"כ שם בן מ"ב אותיות וידוע אצל כל בעל ציור שא"ל בשום פנים שיהיו מ"ב אותיות מלה אחת אמנם היו אלה המלות רבות כלל אותיותיהם מ"ב, ואין ספק שהמלות ההם שמורות על ענינים בהכרח הענינים ההם יקראו לאמתת ציור עצמו יתעלה כאמרנו חי והכס ודולה ויכול וידוע, כי כל אלו המלות יקראו לאמתת ציור עצמו בשונו אלו המלות לסקל ממנו יתעלה התארים, כאמרנו חי שאינו נלתי משיג א"ע, ואינו שהוא חכם שהוא אלו סבל, ולכן אלו הדברים המורים והרבים להבנת השם יתעלה, וזה אמרו והכן זה: עוד אמר הרב כי זה הדבר אשר ילמד היה למוד הענינים שמורים עליהם השמות ההם לא הדבור לבד באותיות הערוטות מכל ציור, ולא נקראו כלל שם בן י"ב אותיות ולא שם בן מ"ב אותיות שם המפורש אצל שם המפורש הוא השם המיוחד לו כמו שאמר

אמר

משמת שמעון הנדיק: ד וסם בן מ"ב אותיות, ר"ל שהיו אלו המלות, עלה רכאונה נלתי עלולה מחויבה המליאות הכרחית כמלא, וזה עולה מ"ב אותיות, ואפשר שיהיה זאת זה, והאל יודע: ה בפנים אשר אמרנו, ר"ל שבשילוח יתקרב אלדס לאמתת ציורו יתעלה במה שאפשר. ס"א כמו שאמרנו משם בן שתיים עשרה אותיות שהיה מיוחד הוא יתברך מולתו כן היה זה השם מקרב לאמתת ציורו: ו במלות רבות והכן זה, ר"ל שזה רומז שהאמת השכל הפועל יוכן ויושב בציורו המלאות האלהיות, ודלה לזה אמר למטה ר"ל השגת השכל האובל: ז למוד שעינים, ר"ל לידע במופת מליאות כ"י והיותו מחויב המליאות לא לדבר במלות לבד מנלי ציור: ח ואינו מעמיד על המדות, ר"ל שיעבור על מדותיו כאמרנו ז"ל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו: ט אהוב למעלה, מלך השפע הנשפע עליו: י ונחסד למטה, מלך שיש לו מעלה נכבדת על זולתו: כ מה שיוכן מזה המאמר, ר"ל מה שיוכן אצל רוב ב"א ההמוניים כי הם חקוקים מכוונת אמרו, כי כוונת אמרו הוא ידיעה עיני החכמה האלהית כמו שביארנו: ל שם סתרי תורה כמו שבארנו, אמרו הרב למעלה בפרק ל"ה, ומה

אמנם אלו השמים האחרים היו מלמדים אותם קצת חכמה אלהית, בכלן גלה הרב דעתו ששם בן י"ב אותיות אינו מורה על שמורה עליו שם המפורש כמו שאין לפני מורה עליו ואם הוא מתנה בו, וכן הענין בשם בן מ"ב, והבאר דריה על היותו מלמד קצת חכמה ואחרם ע"ז בשם בן מ"ב וכו': ו אינו מעמיד על מדותיו, ר"ל שיעבור על מדותיו כאמרנו ז"ל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ודע כי המדות הרעות ייוחסו אלדס ואמנם המדות הטובות ייוחסו לו יתעלה שהם דריה השם: ואמרו אהוב למעלה. מלך השפע הנשפע עליו, ומתמל למטה מלך שיש בו מעלה נכבדת מולתו: ומה מלך רחוק מה שיוכן מזה המאמר אצל רוב בני אדם ההמוניים כי הם חקוקים מכוונת אמרו כי הם יחשבו שם אלו אותיות שדבר בהם וכו', ואמרו שם סתרי תורה כמו שאמרנו אמרו הרב ז"ל למעלה ב"ל ל"ה ז"ל ומה ענין שמותיו המורים על אחד כלם ענינים עמוקים והם סתרי תורה בלמת. ואמרו וכבר התבאר בפסרים המוזכרים בחכמה האלהית שזאת החכמה א"ל לשכחה, ר"ל השגת השכל הפועל והוא ענין אמרו ותלמודו מתקיים בידו, ואמנם

קראשקש

יש קרשי לענין בעצמו יוכן במלות רבות יבארוהו: (א) ואמר והכן זה כי הוא עשה הרבה דמויות ומשלים על (ב) ואמר יתברך בשלילות והם סתריהם ליריעת הרבב כמו מאיר הירוב אבל זה בספקה:

פרק סב (ה) יקראו לאמתת ציור עצמו בפנים אשר אמרנו, הרצון בזה על דרך השלילות הנעשויות במופת, אין ספקות להשגתו ע"י דרך החיוב כי אין לו תואר חיוב ולא נשיג אלא ישותו בכלל לא ישותו העצמית שהוא סתונו: (ג) כי הענין האחד איפשר שיוכן במלות רבות. ורצה בו א"א

ר"ל השנת השכל הפועל והוא ענין אמרו ותלמודו מתקיים בידו, ובאשר מצאו האנשים הרעים הפתאים אלו הדברים התרחב להם הכוזב, והמאמר שיקבצו אי זה אותיות שירצו ויאמר שזה הוא שם יעשה ויפעל כשיכתב או כשיאמר על תאר כך, ואחר כך נכתבו הכוזבים ההם אשר בדאום הפתאים הראשונים, ונעתקו הספרים ההם לידי המוכזבים רכי הלך הסכלים אשר אין אצלם מאונים ידעו בהם האמת מן השקר, והסתירו ונמצאו בעזבותותם ונחשבו בהם שהם אמת. וסוף דבר פתי יאמין לכל דבר, וכבר יציאו מעיניהם הנכבד ועיונו הדק אל העיון בכטול שנעון, יראה בטולו לכל משכיל בעיון, אלא שהכבי לזה הכרח זכרנו השמות ועניניהם ומה שהתפרסם אצל הרמון מענינם, ואשוב אל ענינים, כבר העירונו שכל שם שיש לו יתעלה הוא נגזר אלא שם המפורש, וצריך שנדבר בזה השם והוא אהיה אשר אהיה בפרק נפרד, למה שבזה מן העיון הדק אשר אנהנו בו, ר"ל הרחקת התארים :

פרק סג (6) נקדים הצעה ונאמר, שזה אשר אמרו עליו השלום, ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, א אך היתה לענין ההוא ראיה זאת השאלה עד שיבקש כמה זה ישיב עליה

<p>ענין שמוציא המורים על אחד כלם ענינים עמוקים והם סתמי תורה בלתי: מ ובאשר מצאו האנשים וכו', עמה נוסף סנה מה הביא האנשים להאמין עניני השמות והקמיעין:</p>	<p>אפרי</p>	<p>שם טוב</p>
---	--------------------	----------------------

על ענין אחד ולזה ר"ל צו השכחה, כי היודע הוא היודע וזהו היודע, ולכן אמר רבי כי השגת השכל כפועל א"ל על שכה, ובאשר אמר הרב מהו הנרצה בשם המפורש ומהו הנרצה בשם בן י"ב ושם בן מ"ב אותיות נקח סנה למה הביא האנשים להאמין עניני השמות בקמיעים, וזה אמרו ובאשר מצאו האנשים הרעים הפתאים וכו', הרצון כי כאשר חשבו כי שם בן י"ב אותיות ושם בן מ"ב אותיות שהיו שמות ואינם מורים על ענין, חשבו האנשים הרעים לשבר שמות מראשי תיבות הפסוקים או ממצלע הפסוקים או מהקצה והיחסים ויביאו למשוב בקהל הסכלים שחש שמות יעשו פעולות נפלאים, והנה קרא לאלו האנשים רעים ופתאים, ואמנם קראם פתאים למה שחשבו כי שם בן מ"ב וי"ב הם אותיות לא יורו על ענין כלל והם מלות מופשטות מכל ציור ויעטרו אל קדושה וטעמה מה שצבר לחמך וזה תכלית הפתיות, ואמנם קראם רעים למה שיתרחק לאלו בעבור זה לעשות שמות מאותיות מחוברות לא יורו על ענין ויאמרו שזה יעשה ויפעל כשיכתב או כשיאמר על תואר כך ומה היטיב בלחמך סוף דבר פתי יאמין לכל דבר: ואמרו החכם ר' משה הנרדנו כי שם שיראה לשם מפשטות הקמיעים והשמות אלו אמר דברי רבי כי הוא חסד במקרה ומפועל הדמיון: אבאר שם טוב מה שאמר זה החכם ממה שיראה זה לא יראה כלל, אלא אם אדם אחד היה מורה או אדם עומדת על משכנו ויתלו הקמיע עליהם ויתפחו או ילדו קנף למה שהגיע הזמן לא זולת: עורר כתב הרב נרדנו. ואנחנו ראינו איש מחלושי השכל היה מזכיר שם ונעוץ מרצע בידיו ואלו היה מויקו כלל ולא היה דם יוצא ממנו ומיד נמסה לרגליו א"ל לא היה כי כה והיותו מרגיש בפירוק חבור האדם היה שמעונו וזה מפת הנערות מאדם אחד וזה לחזוק דמיונו וחולשת שכלו, ואצלי שיהי מכת הנמנע היה נמנע, ע"כ:

אמר שם טוב זה דעת נכסד דמיון בעל כי הדמיון לא יבעל ההרגש, ואם היה זה הדבר כמו שזה החכם חשב הרבה אנשים לא היו נזרפים צעת השליכס לאש על ייחוד השם בעבור חזק דמיונם שהשם יעילס, אבל מה שאמר כי אותו השם שמעונו צעת הנערות כבר יתבאר כי לא זכירת האותיות ועשהו אבל היה עשה בדרך אחד שלרבי ליקח דבר אחד ולחשוו במקום אשר יבנם שם המרצע כדי שלא ירגיש בפירוק החבור או להרדים האדם ובעל החוש ממנו וזה כבר אפשר עשישה, או האמת והאותיות על צד סגולה ופעולו בדברים או מכת הנמנע ועליהם אמר סוף דבר וכו' ב"ל היה בדבר כי היו התמלצות נחשבות לאמר אומר וזה שקר ודבר כוזב, אלא אם לא יביא על צד התפלה והקבשה: ואשבו אל ענינים כבר העירונו שכל שם שם לו הוא נגזר אלא השם המפורש, ושם טוב נגזר בזה השם והוא אהיה אשר אהיה בפרק נפרד כמה שזו מן הענין הדק אשר אנו צו ר"ל הרחקת התארים, וגם כי בזה הפרק יתבאר כי אין סוגות משה בצאורו מה שמו מה אומר אליהם אלא ידיעת המלות לכלל ידיעה על מה מורה שמו:

פרק סג נקדים הצעה וכו'. אחר שהיה סוגות הרב לדבר ולכאר שם המפורש והוא אהיה אשר אהיה כי יוד"ל ב"ל ואלו ה"ל אהיה אשר אהיה על אהיה, ורמזנו עשה סוף כי זה יביאנו לבאר זה השם הנכבד, והספק הוא ע"ז הקואר, שזה אשר אמרו ע"פ ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם איך היה לענין ההוא ראיה זאת השאלה עד שיבקש כמה שישנו עליה, והרצון כי מי שמקלמר בנבואה אין ראוי לשאלו לו שם מי עשמו

קישוק

פרק סג (6) כל דברי הרמזל החזק והב במשניות נקפ שקולים כמאנו ערך החשיבות והשלמות, והנה יש פלא כמה שאמר שישאל או היו נמשכים אחר אמתת הצא"ה ולא היו משערים או במציאות האל ב"ש שאיבטו שיגיע מאתו דבר לבניא, וגרמה מרכיו שאף התבנים שבהם שבתו מציאות השם עד שנעזר שיאמת סשה מציאותו להם כמה שתורתו השם מהמפוסים על מציאותו המרוביית, והלא לא

עמדו במצרים אלא מאתים ועשר שנים והיו שם כמה נבכרים כמו קחה וערסם שאולי לא היה סעת העדרו עד יציאת ישראל במצרים רק ארבעים שנה או בצרות והשבטים הראונו ימים במצרים ולא היו כמו צ' שנת במצרים וכמת אלפים משראלי נולדו בחיי השבטים וחיי בגינתם אשר היו מוחזקים באמונת תשי" ובביצות סלה שחיתת מוחזקת להם ויודעים ששבו הם ורורשו אלו העקרים לבגיתם ולבני בגינתם והיה שם אחרן שהיה גדול וכן

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סג

עליה, אמנם אמרו והם לא יאמינו לי כי יאמרו לא נראה אליך ה' הוא מבוואר מאד, שכן ראוי שיאמר לכל מי שיתפאר בנבואה עד שיביא מופת, ועוד אם היה הענין כמו שיראה שהוא שם דובר בו לכד, לא ימלט הדבר מריות ישראל כבר ידעו השם ההוא או לא שמעוהו כלל, ואם יהיה נודע אצלי, אין טענה לו בהגידו אותו כי ידיעתו בו כידועתם, ואם היה בלתי נשמע אצלם מה הראיה שזה שם האל אם היה ידועת שמו ראה, ועוד שהוא אחר שלמדו יתעלה זה השם אמר לו לך ואכתב את זקני ישראל, ושמעו לקולך, ואחר זה ענהו עליו השלום ואמר הן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, וכבר קדם אמרו יתעלה לו ושמעו לקולך, ואמר לו יתעלה אהרי כן מה זה בידך ויאמר מטה, ואשר תדעהו ויבואר לך כל זה הפך הוא מה שאמר לך, כבר ידעת פרסום דעות הצאב"ה, בזמנים ההם, והיות בלם אדם בלם ב' אולי יהודים עובדי עבודה זרה, ר"ל האמנת הרוהניות ו הורדת הכהות ועשיית הטלסמאות, פירושו צורות המדברות, והיה כבר כל מתפאר בזמנים ההם בולם, אם שיתפאר שעלה בידו עיזן ומופת הורדו שיש אלוה לעולם בכללו כאברהם, או יתפאר שירדה עליו רוהניות כוכב או מלאך וכיוצא בזה, אבל איש שיתפאר בנבואה לאמר שהשם דבר אליו ושלחו, לא נשמע זה כלל קודם משה רבינו עליו השלום, ולא יטעך מה שבא באכות מוכרחין דבר השם להם והראותו אליהם, ה' שאתה לא תמצא הענין ההוא מן הנבואה לקראו לבני

שם טוב

אשרי

ששלחו כדו שנדע שהוא נביא, ואיך איך אמר מרע"ה כשאני בא אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם, כי זאת השאלה אין ראוי לשום אדם שישאלה לשום נביא ששאלה אליהם שיאמרו לו מה שם מי ששאלך כדי שיהיה אית על נבואתו, וחוק השאלה והספק במה שאמר. אמנם אמרו וכן לא יאמינו לי כי יאמרו לא נראה אליך ה' הוא

מבואר שאת השאלה ראויה וכן ראוי שיאמר לכל מי שיתפאר בנבואה ללם ללם וללם עליה למי שיתפאר זאת השאלה אינה ראויה, ואחר ספק הרב שהשאלה אינה ראויה ולא יאות לשום מחביל לללם עליה למי שיתפאר בנביא, עורר ספק שני שהשאלה ג"כ אינה נאותה כי אם היה הענין כמו שיראה שהוא שם שדובר בו לכד לא ימלט הדבר אם מריות ישראל כבר ידעו השם ההוא או לא שמעוהו כלל, ואם היה נודע אצלם מין טענה לו בהגידו אותו כי ידיעתו בו כידועתם, ואם היה בלתי נשמע אצלם מה הראיה שזה השם האל אם היה ידועת שמו ראה. והתשל נזה מי שיאמר שאלך אחר ששמו שאלך לדבר ושאלו לו מה את ע"ו והאות שתאמר מה שם המלך, אין טענה לו בהגידו אולם כי אפשר שידע אותי כמו שידע הס, ואם היה בלתי נשמע אצלם חף שיאמר להם שם המלך לא יהיה מופת על שלוחותו כי מחין ידעו כי זה שם המלך: עוד ספק שלישי והוא כי אחר שלמדו יתעלה זה השם אמר לו לך ואכתב את זקני ישראל וכו' ושמעו לקולך ואחר זה ענה מרע"ה ואמר לה לא יאמינו לי וכו' וכבר קדם לו יתעלה ושמעו לקולך, ואחר ששם לא יאמינו לו ושמעו לו הקב"ה שישמענו לו. ועוד איך חזר ואמר לי הקב"ה אחר זה מזה בידך וכו' אחר שאמר לו ושמעו לקולך. ואחר שניתנו הספקות אשר ראוי שיטסקו בזו והם נעצמים הנזלו לנו לידע האמת, וזה אמרו ואשר תדעהו ויבואר לך כל זה הספק: כבר ידעת פרסום דעות ה'א"כ"ה בזמנים ההם והיו אנשים כלם עובדי עבודה זרה מלמד היהודים שבהם, והנה הרב פ"ה מה הראון שבנדב עבודה זרה ומה הראון ב' אולי יהודים שחזרו רוחניות מלי זה מול וכו'כד על אי זה איש מהתין האנושי והורדת הכחות לטלסמאות והוא הנקרא דבור אללו כענין שפע השכל הפועל אללנו והוא אמירת כל אומר בזמנים ההם כלם, אם שיתפאר שיתקיים לו עיזן או מופת שהורדו שיש אלוה לעולם בכללו כאברהם, או שיתפאר שירדה עליו רוהניות כוכב או מלאך וכיוצא בזה, אבל איש שיתפאר בנבואה לאמר שהשם דבר אליו ושלחו לא נשמע זה כלל קודם מרע"ה, והטענה בזה שלא היה כל כך ראוים נבד שיהיו נבואים הראוים להסיר ההמן בשלחותם, או

קושקש

וכן מרים שחיתה נביאה וכן כמה נבדבים וכן אמרו בשבט י"ו שמעויה לא עבר ע"ו ואם היה בהם כמה אנשים לרוב הכובם שלא שערו במציאות האל לא היה נעים לקצתם או רובם האמונה שישאלה אברהם ויצחק ויעקב, וכן היו ורובים שטנו וכלם נוהגים במצות מילה כמו שאמר הכתוב כי מולים היו כל העם ויוצאים ממצרים ולא מציוו בשבטנו לעשות פחד שנגענו במצות מילה כמו שנעשה ורובינו אחר שנכנסו לארץ ונאמר לו טוב מול בני ישראל שנית ואם התביב אכר כל עיר לא יאכל בו אולי היינו בו שלא ניבולו בהתם אונם או שיהו אחיו הכהם מילה וכן מציונו שלא נאמר זה אלא אחר סיפור עשיית הפסח ואיך אפי' בשום מצות שישמורן שם שיש מאות איף רגלי וכלי כלים בנים ובני בנים כליל הפסח ואחר כן יאכלו פסחיהם מתניהם הגורים ונעליהם כה'הים מוכנים לכת, ואם זה אמר כמו שאמרו ברוהניות היו ראוי לכתר זה הפלא כנרלוים שבפלאים שריו נכבדים כלם באותה הליהוה ולא היו בואבים בכאב המלה זה היה ראוי לספרו בנסים הגדולים, ועד יש

ונעק

לבני אדם או להישייר וזלתם, עד שאמר אברהם או יצחק או יעקב או מי שקדםם לבני אדם, אמר לי השם עשו כך, או לא תעשו, או שלחני אליכם, זה לא היה כלל, אבל היה הדבור להם כמה שהיה מיוחד להם לא דבר אחר, ר"ל בשלמותם והישרים להם שיעשו, ובשרם למה שיגיע אליו ענין ורעם לא זולת זה, והם היו מיישרים בני אדם על דרך עיון ולמוד, כמו שהתבאר אצלנו באמרו ואת הנפש אשר עשו ברחן, וכאשר נראה היעלה אל משה רבינו עליו השלום וזהו שיקרא לבני אדם ויגיע אליהם זאת השליחות, אמר תחילת מה שישראלוני שאמרת להם שיש אלוה בעולם נמצא, ואחר כך אומר שהוא שלחני, מפני שכל בני אדם או אלא יחידים לא היו מרגישים במציאות השם, ותכלית עיונם לא היה עבור הגלגל וכחותיו ופעולותיו, שהם לא היו נבדלים מן המורגש, ולא הושלמו שלמות שכלי, ולמדור השם או מדע שיגיעוהו אליהם יאמת אצלם מציאות השם, והוא אהיה אשר אהיה, וזה השם נגזר מן היה ה' והוא המציאות, כי היה מורה על ענין ההויה, ואין הפרש בין אמרך היה או נמצא בלשון העברי, והסוד כלו הוא בשנותו המלה בעצמה המורה

שם שוב

אפרי

עבור סנה אחרת כי חשנו להגשים כלם שאלה לשום אדם שדבר עמו חלילה כמו שאמרו היוס הזה ראינו כי ידבר אליהם את האדם וכן היו כי קודם לכן ספקו בזה הענין, והנה עם שאתרס יתקו ויעקב נה' נביאים את תמלה אז הענין המכונה לומר להגשים או להישר עד שיחמר אברהם יתקו ויעקב אז מי שקדםם כשם ועבר כה אמר לי השם עשו כך לא תעשו וכו', אבל היה הספור כמה שמוחד לכה לא דבר אחר. והנה לומר נבדלים מתדושים והישיירם כמה שיעשו וכשרם כמה שיגיע להם דענין ורעם לא זולת זה והם היו הם קוראים בשם ה' היו אומרים לאנשים דענין ונבדלים לא שיתפארו כנבואה כזה מלמדים לאנשים אמונת ודעות אמתות אם על דרך חופז והם על דרך קבלה איש ואיש כפי כמו שבה הקבלה אצלנו ואת הכפש אשר עשו ברחן. וכאשר נראה ית' אל מרעיה וכו' שיחמר להגשים מה שלא אמר לשום אדם עד עתה, אמר תחלת מה שישראלוני שאתרס לכה שיש אלוה בעולם נמצא היחידים שבהם כמו שצט' לי ויחידים מולתם לא היו משערים מציאות השם ולא היו מחמינים בו, כי תכלית עיונם לא היה עבור הגלגל וכחותיו ופעולותיו שהם לא היו נבדלים מן המורגש כי יתקנו כי אין נבדלים אלה בהשם ודעות המבוגרות ולא השלימו שלמות השם או זולתו השם שהיו ישראל מקובלים מהאבות שיש אלוה נמצא בעולם כלם ונלמדו כלם ונלמדו השם או מדע שיגיעוהו לישראל ויחמת אצלם מציאות השם, והוא אהיה אשר אהיה, וזה השם נגזר מן היה וכו' ומציאות, נמצא בלשון עברי, והסוד כלו בשנותו המלה בעצמה המורה על

שיהיו נביאים שלוחים להישייר ההמון: ו שלמותם, ר"ל שלמות הגשם וכו' שלמות העיון: ו והישרים כמה שיעשו, ר"ל הנלמה כל קניינים: למה שיגיע אליו, כפי איש שב למתה מה, וכו' הדבר אשר יגיע אליו מענין ורעם וכו' הפחדות: ונלמדו, אל משה: ו הוהו המציאות. שמה היה ר"ל מציאות: ו הסוד כלו הוא בשנותו, הסוד מהה הספוק אשר ככל מלת אהיה המורה על מציאות כמו שביאר הרב, והיה זה שם הספיקה על דרך החלק, ולומר שמהל אהיה ללשון ר"ל נמצא מחוייב וזה"כ אמר אשר אהיה שמהל אשר קישרת האהיה השני עם הראשון על דרך שיהיה אהיה הראשון הספוק והאהיה השני החלק וכלו בזהוה המלה בעצמה ולא שנה בשלה ולא נקוד הבורח כי בו יתעלה אין שום חלק נשעו עליו אשר הוא יתעלה ותארו אחד, לכן אמר הספוק אהיה אשר אהיה כאלו אמר הנמצא אשר הוא נמצא מחוייב המציאות, וזהו אמרו לי מה שמו ר"ל מה עמנו ואמרתם, ר"ל וזה"כ אומר שהוא שלחני, מפני שהאנשים כלם או זולת משערים מציאות השם ולא היו מחמינים בו, כי תכלית עיונם לא היה עבור הגלגל וכחותיו ופעולותיו שהם לא היו נבדלים מן המורגש כי יתקנו כי אין נבדלים אלה בהשם ודעות המבוגרות ולא השלימו שלמות השם או זולתו השם שהיו ישראל מקובלים מהאבות שיש אלוה נמצא בעולם כלם ונלמדו כלם ונלמדו השם או מדע שיגיעוהו לישראל ויחמת אצלם מציאות השם, והוא אהיה אשר אהיה, וזה השם נגזר מן היה וכו' ומציאות, נמצא בלשון עברי, והסוד כלו בשנותו המלה בעצמה המורה על

קישקש

ונצק אל ה' אלהינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו את עסקנו ואת לחצנו, ואמרו בהנהגה כי אמרו ונצק אל ה' אלהינו הוא המאמר שאמר הספוק ויחנה בני ישראל מן העבודה וכו', וכן אמר בסוף הכשר בא יעקב מצויי ויעקב אבותיכם אל ה' וישלח ה' את כמות ואת אהרן ואת מרים, והנה נראה בזה שהדברים הנביאים במציאות ובשם המיוחד לו ואם כלם לא היו מאמינים יש לומר שבתם וכתם היו מאמינים ונודע להם זה השם, והכתוב אמר ושמעו לקולך ואספת את קבני ישראל נראה מה שחבקב אומר להם לי אלהי ישראל אליהם שישמעו לקולו שיהיה השם ידעו אותו כשכבר היו משערים במציאותו ונבדלים מהנבדלים, נראה מה שכל השמיעות הענין משה וכל הרבנים שלקת הם אלהי עמנו שלא יתך בעבור חיותו וכל מה ובכד לשון ומתוך שלא הודיעו שמו לא היה יודע באי זה משמורו יגיע השליחות אם באי שמו ואם שמו המיוחד ומתוך כך אמר ואמרו לי מה שמו כדי שידועו אלהי השם שמו אהיה יגיע בו השליחות ואלו זכרו בתהלה כשאמר לי אהיה אלהי אברהם אביך לא אמר ואמרו לי מה שמו כי היה לו כשפור סוד ואמנם לעיניית האותות היה צריך שכל מתפאר בכנאוה צריך להביא ראיה, והנה ראינו שהלחל רבו השם למשי' אמר לכה ואלחך לא פרעה ואמרת לו כה אלהי העברים שהתקן נראה בזה הענין הוא

עשה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סג

המורה על המציאות בענין התאר, (ג) כי מלת אשר כובל וברון התאר הנדבק בו, שהוא שם חסר צריך אל חבור, כענין אל"י ואלת"י בערבי, והושם השם הראשון, והוא המתואר ארוה והושם השני אשר תארו בו ארוה, והוא הוא בעצמו, ובאלו הוא הראה שהמתואר הוא התאר בעצמו, והיה זה באור ענין שהוא נמצא לא במציאות, ובא באור הענין ההוא ופירושו כן הנמצא אשר הוא הנמצא כלומר המחוייב המציאות, וזה אשר יביא אליו הטופת בהכרח שיש דבר מחוייב המציאות לא נעדר ולא יעדר כמו שאבאר מופתו, וכאשר הודיעהו יתברך הראיות אשר יתקיים בהם מציאותו אצל הכמיתים, כי אחר זה בא לך ואספת את זקני ישראל, ויעד לו¹ שהם יבינו מה שהודעתיו לך ויקבלוהו, והוא אמרו ושמעו לקולך, השיבו ע"ה ואמר הנה הם יקבלו שיש אלוה נמצא כאלו המופתים השכלים, מה תהיה ראייתי שוה האלוה הנמצא שלחני, ² ואז נתן לו האות, הנה כבר התבאר³ שענין אמרו מה שמו אמנם ענינו מי הוא אשר תחשב שלחך, ואמנם אמרו מה שמו לדלו ולהרדו כפסוק, כאלו אמר שעצמך ואמתך לא יסכל אותך אדם, ⁴ ואם אישאל על שפך אי זה דבר הוא הענין אשר יורו עליי בשם, ⁵ ואמנם הרחיק שיאמר לשם יתעלה שיש מי שיסכל

זה

שם טוב

מציאות המחוייבת, ואמר לו יתעלה שיאמר להם ארוה אשר ארוה ר"ל שיבאר להם בתוספת מציאות מחוייבת המאמתו ולא ידעו שיש אלוה בעולם: י שהם יבינו מה שהודעתיו לך, ר"ל שיבינו בתוספת המאמת הנבויב מחוייב המציאות: ב ואלו נתן לו כ"ו, ר"ל הפכת הספק לנשט: ג ואמנם מה שמו, ר"ל אמר אשר בארתי לך ששמו ר"ל עלמותו א"כ ענין מה לא אמר הפסוק ואמרו לי מה עלמותו, ואמר הרב שיה שאמר כך הוא נגדל ולהרד כפסוק וכו': ד ואם אשאל, ר"ל אם ארוה נשאל: ה ואמנם הכתיב, ר"ל הכתיב מש שיהאמר לו ויתברך שיהיה שום נשאל בעולם מי מדבר שישכל מציאותו יתעלה לכן אמר שמו, כאלו יורה שמציאותו יתעלה לא יסכל שום אדם אבל

על המציאות והוא מלת ארוה המורה על הנמצא שורה שמתואר והתואר אחד כי מלת אשר מלה קושרת וברון התואר הנדבק בו שהוא שם חסר צריך אל חבור כענין האל"י אלוה בערבי, והוא שם הראשון והוא המתואר ארוה והוא בעצמו ארוה ושם השני אשר תארו בו ארוה וזה באור ענין שהוא נמצא לא במציאות כי ארוה נמצא לא במציאות אלא בענין אמרו מה שמו אמנם ענינו מי הוא אשר תחשב שלחך, ואמנם אמרו מה שמו לדלו ולהרדו כפסוק, כאלו אמר שעצמך ואמתך לא יסכל אותך אדם, ⁴ ואם אישאל על שפך אי זה דבר הוא הענין אשר יורו עליי בשם, ⁵ ואמנם הרחיק שיאמר לשם יתעלה שיש מי שיסכל

הראשונה שמציאותה בעצמה ולכן היה מציאותו עלמותו, ופירושו כן, הנמצא אשר הוא הנמצא, כי התואר הוא המתואר והמציאות לא היה מחוייב המציאות, ואף לפי דעת אחתי שהוא דעת אריסטו⁶ סובר שהמציאות והמכות דבר אחד והיה פירושו כן, הנמצא אשר הוא נמצא כי אינו נמצא בעבור וולתו ולא בעבור חלקים ממנו ולא בעבור שיש לו תלויה עם נמצא אחר כמו אלו כנשמים ההווים הנפסדים כי המציאות תלוים נדברים רבים וחמרים וזרמים ובעלי הטופת המחייתת ההרכב, והגורמים השמימיים החלקיים היו סבת אלו והם שלא יהיו הם עולה קדמתה שהיא המנגעת להם היא הטופת להם החיות והיא סבת קיומם וחיותם ולכן לא יהיו הכרחיים בעצמם, והשכלים הנבדלים יקדם להם הסבה הטופת להם המציאות והיא הסבה הראשונה, ואולם הסבה הראשונה היא הנמצאת בעבור עצמה לא בעבור וולתה כ"ל לא יהיה כבאן סבה ראשונה אשר לה המציאות בעצמה ולא הסבות והמסובבים לכלתה ובעלי הטופת המחייתת ההרכב, שיה שיה א"כ יתבאר שיה סבה דבר מחוייב המציאות לא נעדר ולא יעדר: ז ובאשר הודיעו יתי' המופתים אשר יתקיים בהם מציאותו אצל חכמיים וזה אמרו לך ואספת את זקני ישראל ויעד לו שהם יאמינו מה שיוודיעם ויקבלוהו, כי לחכמים יתוייב שיאמינו בהם בתק להם מופת הקדמות זדקקות וראשונות וזה אמרו ושמעו לקולך, והשיב מרע"ה הנה הם יקבלו שיש אלוה נמצא באלו המופתים מה יהיה המופת שיאמינו שיה האלוה הנמצא שלחני, והראו בו כי העין והאמת שיש כבאן נמצא ראשון ומחוייב המציאות אבל לא יאמת שיה המחוייב המציאות ישלח נבוא להיטייר האנשים, ולמה שיה אי אפשר להודיעו לשום אדם בענין המופתו נתן לו אות ומופתים לעשות בידים ואמר לו מה זה צורך. הרי יתבאר הספק הראשון כי השאלה היתה ראויה למה שבחמיתם הם לא היו יודעים שיש נמצא אלא בהם ומחוייב ואם יאמר אומר שיש שם דבר נבדל מחומר יחוייב שיאמר לו מהם לא ידעו מה האות שהם יתבאר ג"כ הספק השני הנאמר כי הם ידעו ואם ידעו ג"כ משה היה יודע מחוייב ואם לא ידעו מה האות שהם ידעו כי הם לא ידעו שיש נמצא נבדל ואחר עשות המופת ידעוהו, כי לא היתה כהוונה ידועת השם לנבד, ויתבאר הספק הג' אשר שאמר לו הם ושמעו לקולך איך אומר והם לא יאמינו לי, כי זה אחת כי יאמר ושמעו לקולך לקבל שיש נמצא ראשון בעולם שהוא מחוייב המציאות אבל לא יאמינו שהם שלחו וזה נתן לו האות והמופת. ולמה שיש כבאן ספק והוא זה כ"ל היה הענין שלא ידעו שיש נמצא מחוייב המציאות היה ראוי שיאמר הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרו לי מי הוא זה אשר שלחך אים נשמי ונבדל, אבל מאחר שאמר מה שמו לא היה אלא בעבור שוודיעו שמו ו"כ יאמר הספק. ואמר הרב כי ענין אמרו מה שמו אמנם ענינו מי הוא אשר תחשב שלחך, ואמנם אמרו מה שמו לדלו ולהרדו כפסוק, כאלו אמר שעצמך ואמתך לא יסכל אותך שום אדם אבל שמו אפשר שיהיה נסכל

קישקש

ענין כמה מופתים נבדלים ואמרים על מציאות השי' שהוא מחוייב המציאות והוא אחד והוא קדמון הוא כלתי גשם, ואם כן יש לנו זומר שהיה כבואר אצ"ו כמפוטם אמתיים מציאות האלוה ולא היה צריך לשאל על זה, אבל הרב הוא כמת שדגשטו שהוא היה מתקשקש וכמאן בשליחתו בעבור היותו כבר

פרק

זה הנמצא ושם סבלותם לשמו^ס לא לנקרא בשם ההוא, ע וכן שם י"ה הוא מענין נצחות המציאה ושד"י בו גזרה מן די והמלאכה היתה דיים, והש"ן בענין אשר כמו שכבר, ויהיה ענינו אשר די הכונה בזה שהוא לא יצטרך במציאות מה שהמציא ולא בהתמידו לזולתו, אבל מציאותו יתעלה מספקת בו, וכן שם חסין נגזר מן הכח, וחסון הוא כארונים, וכן צור הוא שם משותף כמו שבארנו (נפקד פ"ג מה). הנה כבר התבאר לך שהשמות כלם נגזרים או יאמרו בשותף בצור ואמת, ואין שם לו יתעלה בלתי נגזר וזולתי שם בן ארבע אותיות, והוא השם המפורש להיותו בלתי מורה על תאר, אבל על מציאותו לבד לא דבר אחר, ובכלל המציאות המוחלט שיהיה תמיד ר"ל מחויב המציאות, והבן מה שהגיע אליו המאמר :

פרק מד דע כי שם ה', רוצים בו פעמים ה' לבד באמרו, לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ונוקב שם ה', וזה הרבה משיסופר, ופעמים רוצה בו עצמו יתעלה ואמתתו, כמו ואמרו לי מה שמו, ופעמים רוצים בו דברו יתעלה, עד שיהיה אמרנו שם ה' כאלו אמרנו דבר ה', או מאמר ה', כמו שאמר כי שמי בקרב, ענינו דברי בקרבו או מאמרי בקרבו, א הענין שהוא כלי לרצוני וחצני, ב והנה אבאר הדברים בשתוף מלאך (נפקד ו' חלק ב'). וכן כבוד ה', פעמים רוצים בו ב האור הנברא אשר ישכינהו השם במקום להגדלה על דרך המופת, וישכן כבוד ה' על הר סיני ויבסחו, וכבוד ה' מלא את המשכן, ופעמים רוצים בו עצמו יתעלה ואמתתו, כמו שאמר הראני נא את כבודך, וכו המענה כי לא יראני האדם וחי, מורה כי הכבוד הנאמר הנה עצמו ואמרו כבודך להגדלו, כמו שבארנו באמרו ואמרו לי מה שמו, ופעמים רוצים בכבוד הגדלת האנשים כלם את השם ה' ואף כל מה שזולתו יתברך יגדילוהו כי הגדלות האמתית היא השנת גדולתו, הנה כל מי שהשיג גדולתו ושלמותו כבר הגדילו בשיעור השנתו, והאדם לבד יגדילוהו בטאמרים להורות על מה שהשיג בשכלו ויפרסם בו לזולתו, וי שאין השנה לו כדומם כאלו הם

מגדילים

שם טוב

אפודי

נשמו יתברך אפשר שיהיה נשכל : ס לא לנקרא בשם ההוא, ר"ל לא שיהיה נשכל מציאות השם יתעלה הנקרא בשמו המיוחד לו, והאמנם נצחת ככלות הכול על מציאותו יתברך : ע וכן שם יב וכו', ר"ל יב עם מני שם אהיה הוא נגזר מענין נחיות : פ והבן מה שהגיע וכו', בא הכן לזר לנו שהיה זכורים מה הפירוש הנכבד שעשה מאהיה אשר אהיה וסוד קריאת השם המפורס ומכל כללות השם :

פרק מד א הענין שהוא כלי לרצוני וחצני, ב כמו הדבור שהוא כלי לאדם להעביר חטאו כן השפע המגיע מאת השם יתעלה לניבא אשר השפע ההוא כלי לו יתעלה להעביר רצוני ותפועי כי אז יתעלה מה שזוהו עלי שפק הוא הנקרא שם ה', או מאמר, או דבר : ב והנה אבאר הדברים, ר"ל ענין כי שמי בקרבו והמלאך מהו בפרק ו' מכני : ג האור הנברא, ר"ל נברא חוץ לפש : ד להגדיל כמו שבארנו, ר"ל לגדל ולהדב בספור כמו שבאר בפרק שלפני זה : ה ואף כל מה שזולתו, ר"ל וספילו כל המצאות מגדילים הש"ס על שכן שהאדם יגדילוהו יתעלה : ו כי הגדלות האמתית וכו', ר"ל עכשו מנאר בלי זה זר יגדיל האדם השם יתברך : ז ומי שאין השנה לו כדומם בו, ר"ל עכשו בא לבאר שאפילו

הרצון בו מה עצמותו ואמנם אמר מה שמו להגדילו, כן אמרו הראני נא את כבודך הראני נא את עצמותך ואמר כבודך להגדילו, ואמר כי שם ה' רוצים בו פעמים ה' לבד כאמרו לא תקרא את שם ה' אלהיך ברכה הרבה, ויאמר שנית על עצמותו כאומרנו מה שמו וכו'. ויאמר שלישית על הדבור כאמרו כי שמי בקרבו ענינו דברי בקרבו או מאמרי בקרבו, והענין שהוא כלי לרצוני וחצני, כי כמו שהדבור הוא כלי לאדם להעביר חטאו כן השפע המגיע מאת השם לניבא אשר השפע הוא כלי לו להעביר רצוני ותפועי כי אז הניבא יעשה מה שזוהו עלי שפק : ו והנה אבאר הדברים בשתוף מלאך. כי יבאר ענין כי שמי בקרבו והמלאך מנאר בפרק ו' מחלק ב' : וכן כבוד ה' פעמים רוצה בו האור הנברא אשר ישכינהו השם במקום להגדלה על דרך המופת. ולפיכך קרא זה הענין כבוד, ר"ל היותו מורה בטבעו על יכולת מציאו והכחות. ויראה כבוד ג"כ שנית על עצמו כאמרו הראני נא את כבודך : ז והמענה כי לא יראני האדם וחי, והרצון כי אתה תקיש התפועה לשללה וכן תקיש בזהיה אשר אהיה לשללה אשר שאל מה שמו כי התפועה יורד שהשלמות היו על עצמותו. ויאמר שלישית הגדלת האנשים כלם לשם אף כל מה שזולתו יגדלוהו, והדברים יגדלו את השם נבי אופנים, אם כהשגת גדול עצמותו ושלמותו אף שלא יספיקו הלשון והאדם לבד יגדילוהו כמאמרים להורות על מה שהשיג בשכלו ויפרסם בו לזולתו, ומי שאין לו השנה כדומם כאלו הם

מגדילים

שם טוב

אפודי

נשמו יתברך אפשר שיהיה נשכל : ס לא לנקרא בשם ההוא, ר"ל לא שיהיה נשכל מציאות השם יתעלה הנקרא בשמו המיוחד לו, והאמנם נצחת ככלות הכול על מציאותו יתברך : ע וכן שם יב וכו', ר"ל יב עם מני שם אהיה הוא נגזר מענין נחיות : פ והבן מה שהגיע וכו', בא הכן לזר לנו שהיה זכורים מה הפירוש הנכבד שעשה מאהיה אשר אהיה וסוד קריאת השם המפורס ומכל כללות השם :

פרק מד א הענין שהוא כלי לרצוני וחצני, ב כמו הדבור שהוא כלי לאדם להעביר חטאו כן השפע המגיע מאת השם יתעלה לניבא אשר השפע ההוא כלי לו יתעלה להעביר רצוני ותפועי כי אז יתעלה מה שזוהו עלי שפק הוא הנקרא שם ה', או מאמר, או דבר : ב והנה אבאר הדברים, ר"ל ענין כי שמי בקרבו והמלאך מהו בפרק ו' מכני : ג האור הנברא, ר"ל נברא חוץ לפש : ד להגדיל כמו שבארנו, ר"ל לגדל ולהדב בספור כמו שבאר בפרק שלפני זה : ה ואף כל מה שזולתו, ר"ל וספילו כל המצאות מגדילים הש"ס על שכן שהאדם יגדילוהו יתעלה : ו כי הגדלות האמתית וכו', ר"ל עכשו מנאר בלי זה זר יגדיל האדם השם יתברך : ז ומי שאין השנה לו כדומם בו, ר"ל עכשו בא לבאר שאפילו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סד סה

נגדילים ג"כ בהיותם מורים בטבעם על יכולת מציאים וחכמתו, ויהיה (ה) זה מביא להגדלת הכוח אותם, ידבר בלישנו או לא ידבר ה' אם הוא מי שאין ראוי עליו הדבור, וכבר הרהיבה לישון העברי בזה עד שהתירו על זה הענין לישון אמירה ויאמרו על מי שאין השגה לו שהוא שבח, ואמר כך כמו שאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוכה, מ ספר על היותם מהייכות זאת האמונה שהם אשר אמרוה אחר אשר בעבורם נודע זה גם כן, ולפיכך קראו זה הענין כבוד, נאמר מלא כל הארץ כבודו, הוביה לאמרו ותהלתו מלאה הארץ, כי השבח יקרא כבוד, כבר נאמר תנו לה' אלהיכם כבוד, ונאמר וכדיכילו כולו אומר כבוד, וכא ממנו הרבה, והבן זה השתוף גם כן בכבוד ופירשוה בכל מקום כפי ענינו ותמלט כספיקות גדולות :

פרק סה אינו רואה אותך אחר הענין לואת המדרגה ואמתך שהוא יתעלה נמצא לא במציאות ואהר לא באחרות, צריך שיבואר לך הרהקת תאר הדבור ממנו, וכל שכן בהסכים כל אומתנו * שהתורה ברואה, הכוונה בזה שדברו המיוחס לו נברא, ב ואמנם יוחס אליו להיות המאמר הוא אשר שמעו משה רבינו ע"ה, השם בראו וחדשו כמו שברא כל מה שבראו וחדשו, והמה יבואו לך בכנוניה ביהיה רבים (פק ל"א ל"ו חלק ע"ט), ואמנם הכוונה הנה שתארו

ברבור

אפודי

שם טוב

בשאר המנאלות ואמר עליהם שהם יגדלוהו ויחנך מזה שמות הכולה אחתו על יכולת מציאים : ח אס הוא מי שאין ראויו וכו', ר"ל כמו הגלגלים שיספדו שמה ויעלה בניו לא דבור שאין ראויו בהם הדבור : ט ספר על היותם מתימות וכו', ר"ל מזה המנאלות והמתימות מרות על יכולת מציאים והמתקן בהם יגדלו השם יתעלה מזה לעומת נבואה, יחנך שהמתימות ההם יחברו ומגדלים השם יחנך. נאמר כל עצמותי וכו', מזה שהם כסה להיות השם יתעלה משיבש עצמו :

פרק סה א שהתורה נבואה, כי אם יהיה לו דבור התורה יהיה דבורו, והוא אמרו הכונה בזה שהדברים המיוחסים לו נבראו. וכל שכן בהסכים כל אומתנו, ר"ל שאין צריך שיבואר לך מהלך הדבור בו יתכרך אחר שזמרו נבוכיו שהמורה נבואה והכוונה במאמר היות שדבריו המיוחסים לו נבראו ר"ל והוא הקול הנכרך תוך נפש : ב ואמנם יוחס אליו, ר"ל אחר שאמרתי

הם מגדילים ג"כ בהיותם מורים בטבעם על יכולת מציאים וחכמתו הנה השכלים הנגדלו יגדלוהו בהשגה לבד, כי כל מה שישיג שלמותו הנדלו כשיעור השגתו והאדם יגדל בלשנו ושלנו, ומי שאין לו השגה במוש כללו הם מגדילים ג"כ ור"ל כל המציאות יגדלו לשם כ"ש שהאדם יגדלוהו אחר שיש לו השגה ולשון, ואחר : וחס הקור : ח הענין כבוד. ר ל הדבור כגלגלים והשכלים הנגדלים, וכבר הרהיבה לישון שאף הדוממים מזה היוחס בטבעם ויורים על יכולת מציאים וחכמתו כללו הם אומרים כמו שאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך ולכבוד קראו זה הענין כבוד. ר ל הללו ותקלקו מלאה הארץ כי השבח יקרא כבוד כבר נאמר וכדיכילו כלו אומר כבוד והוא חלל בגלל היות אומר שכן : **פרק סה** אחר שביאר הרב כי כל הדברים מגדלים את השם ואף הדוממים והרמיב הלשון עברי בזה עד שהקור ע"ו הענין לשון אחירה, בה לכאור מהו הנרצה בלחירה ונכדו, ונראה ואמרו אינו רואה אותך אחר הנשך לואת המדרגה ואמתך שהוא יתעלה נמצא לא במציאות ואחר לא באחרות שצריך שיובר לך הרהקת תואר הדבור שאין בו מקרה ולא תואר נוסף אינו צריך שיבואר לך למה שמסכימין כל אומתנו שהתורה נבואה כ"א יהיה לו דבור התורה תהיה דבורו ואחר שהתורה נבואה הנה אין לו דבור כ"א יהיה לו דבור והיה השם יתעלה מקבל השגו אחר שהדבור הוא תוקש, ואמר אמנם יוחס אליו להיות המאמר היות אחר ששם הכוונה כי הוא עלה לכל הדברים אף שהיה סבה רחוקה להם, והבן זה : ואמנם הכוונה אשר

ממנו, כי הדבור א"ל שיהיה אלא ככלים, ואחר שהתבאר הרהקת תואר הדבור וכ"ש שאין ראויו להרחיק בו הדבור, לו דבור התורה תהיה דבורו ואחר שהתורה נבואה הנה אין לו דבור כ"א יהיה לו דבור והיה השם יתעלה מקבל השגו אחר שהדבור הוא תוקש, ואמר אמנם יוחס אליו להיות המאמר היות אחר ששם הכוונה כי הוא עלה לכל הדברים אף שהיה סבה רחוקה להם, והבן זה : ואמנם הכוונה אשר תחלוהו

קרקשק

פרק סד (ה) זה מביא להגדלת המתבונן בזה ידבר בלישנו או לא ידבר אם היה מי שלא יחנך עליו הדבור, או כבר אמר למעלה כל מה שזולתו יגדלוהו יגדלוהו האמירות וההשגת גדולתו ונגדלו בואת הגדולה השכלים הנפרדים והגלגלים והאדם וכן כל דמציאות הנפילית מאתו יגדלוהו ואם אין בהם מנוליה נבזה השגתם לפעולה המועיל בואתם הנביעות ואם יש משיגים מכירים זה לביעיה מזה והשגת השכלים הנפרדים הוא בתכלית השלמות הוא מועיל ומור ואין בהם חס כלל והאדם בקצתו בישל בפעל עניני המציאות השגתו אותם הוא הידלת המועיל שהוא השם יתברך, ול"א ויהיה מביא המתבונן בזה יוצת בזה ההתבוננות השגתה בפעל לא בכח ולא בנת שיתבונע לציאה אל הפעל כי אין בזה הגדלה אבל הרעון בזה ההשגה בשלימות, ואחר כן הוא יכול לכלול האדם והמלאך יחד מזה שהיה השגה בפעל ואם אין זה דמיון באמת, וירצה כמה שאמר ידבר בלישנו הוא האדם וכמה שאמר אם היות ממנו שלא יחן אליו הדבור הוא המלאך, והתקמה על הפורש שכלת ידבר בלישנו שם אל הדבר אשר בו יהי' ההבונות המתבונן לא אל המבונן, ורצה בזה שהמתבונן יתבונן בולתו ממנו שהוא אדם במתור ופירש שלא ידבר בלישנו

שב אל הדומם, וזה לא יחנך בשום פנים, האחת אחר שכלת ידבר מעד שהוא סמוכה אל המתבונן ביה שאת הגדולה נשואה עליו, והשנית כיאמר שאמר כי כל מה שזולתו יגדלוהו כלל בזה לא בפעל כגו השכלים והגלגלים והאדם וזה שהוא ופרט והאדם יגדלו באמריהם נפשי דבר שמתהרש לו ויהיה מביא המתבונן בזה יוצת בזה ההתבוננות השגתה בפעל לא בכח ולא בנת שיתבונע לציאה אל הפעל כי אין בזה הגדלה אבל הרעון בזה ההשגה בשלימות, ואחר כן הוא יכול לכלול האדם והמלאך יחד מזה שהיה השגה בפעל ואם אין זה דמיון באמת, וירצה כמה שאמר ידבר בלישנו הוא האדם וכמה שאמר אם היות ממנו שלא יחן אליו הדבור הוא המלאך, והתקמה על הפורש שכלת ידבר בלישנו שם אל הדבר אשר בו יהי' ההבונות המתבונן לא אל המבונן, ורצה בזה שהמתבונן יתבונן בולתו ממנו שהוא אדם במתור ופירש שלא ידבר בלישנו

קרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סח

בדבור כתארו בפעולות כולם הדומות לפעולותינו, והיושרו השכלים כלם שישו מדע אלהי ישיגוהו הנביאים באמנם שהשם דבר עמהם ואמר להם, עד שנדע שאלו הענינים אשר יגיעו לנו מאת ה' הם לא מסחשבותם וחסם לבד כמו שיתבאר, ² וכבר קדם לנו זכרון זה הענין. ואמנם כוונת זה הפרק כי הדבור והאמירה מלה משותפת נופלת על הדבור בלשון, כאמרו משה ידבר, ויאמר פרעה, ונופלת על הענין המצוייר בשכל מכלתי שידובר בו, אמר, ואמרתי אני בלבי, וזכרתי בלבי, ולבך ידבר לך, אמר לבי, ויאמר עשו בלבו, וזה הרבה. ויפול על הרצון, ויאמר להכות את דוד, כאלו אמר ורצה להרגו, כלומר חשב בו להרגו, הלהרגני אתה אומר, פירושו וענינו התרצה להרגני, ויאמרו כי העדה לרגום אותם, וזה גם כן הרבה. וכל אמירה דבור שבאה מיוחסת לשם הם משני הענינים האחרונים, ר"ל שהם אם בנוי על הרצון והחפץ, או בנוי על הענין המובן מאת השם ³ (ב) והוא אחד אם נודע בקול נברא, או נודע בדרך מדרכי הנבואה אשר באמנם, לא שהוא יתעלה דבר באותיות וקול, ⁴ ולא שהוא יתעלה בעל נפש שיוחקו הענינים כנפשו ויהיו בעצמו ענין נוסף על עצמו, אבל התלות הענינים ההם בו ויהיוסם אליו כיחס התארים כולם, ¹ ואמנם הכונו על הרצון והחפץ באמירה ודבור הוא כמו שבארתי מעניני שתוף זאת המלה, ¹ ועוד על צד הדמיון לנו כמו שהעירנו בסה שקדם, כי לא יבין האדם בתחלת המחשבה איך יעשה הדבר אשר ירצה הרוצה לעשותו ברצון לבד, אבל אי אפשר בתחלת הדעת מכלתי שיעשה עושה הדבר אשר ירצה להמציאו או יצוה לוולתו לעשותו, ולזה הושאל לשם הצווי בהיות מה שרצה היותו, ואמר שהוא צוה שיהיה כך, והיה כל זה על צד הדמיון בפעולותינו, מחובר אל היות זאת המלה גם כן מורה על ענין רצה כמו שבארנו, וכל מה שבא במעשה בראשית ויאמר ויאמר ענינו רצה או חפץ, וכבר זכר זה זולתנו והתפרסם סוד, והמופת עליו ר"ל שאלו המאמרות כלם אמנם הם רצוניים לא מאמריים, כי מאמרי הצווי (ג) אמנם יהיו לנמצא יקבל הצווי ההוא, כן אמרו בדבר ה' שמים נעשו, כמו וברוח

פיו

אמר

שם שוב

תארוהו הנביאים דבור כתארו בפעולות כלם הדומות לפעולותינו וכיושרו השכלים כלם שיש מדע אלהי ישיגוהו הנביאים כשפירו ששם דבר עמהם ואמר להם עד שנדע שאלו הענינים אשר יגיעו לנו מאת הש"י הם לא ממחשבותם וחסם לבד, והתקם לבד כי הנבואה לא תבא אם לא יהיה הנביא חושב כה כי מי שלא ידעו לא ישיג, והנה דבור ואמירה מלה משותפת נופלת על הדבור בלשון כאמרו משה ידבר ויאמר פרעה. ונופלת על הענין המצוייר בשכל מכלתי שידובר בו, אמר, ואמרתי אני בלבי, וזכרתי אני בלבי, ויאמר עשו בלבו, וזה הרבה. ויפול על הרצון, ויאמר להכות את דוד, כאלו אמר ורצה להרגו, כלומר חשב בו להרגו, הלהרגני אתה אומר, פירושו וענינו התרצה להרגני, ויאמרו כי העדה לרגום אותם, וזה גם כן הרבה. וכל אמירה דבור שבאה מיוחסת לשם הם משני הענינים האחרונים, ר"ל שהם אם בנוי על הרצון והחפץ, או בנוי על הענין המובן מאת השם ³ (ב) והוא אחד אם נודע בקול נברא, או נודע בדרך מדרכי הנבואה אשר באמנם, לא שהוא יתעלה דבר באותיות וקול, ⁴ ולא שהוא יתעלה בעל נפש שיוחקו הענינים כנפשו ויהיו בעצמו ענין נוסף על עצמו, אבל התלות הענינים ההם בו ויהיוסם אליו כיחס התארים כולם, ¹ ואמנם הכונו על הרצון והחפץ באמירה ודבור הוא כמו שבארתי מעניני שתוף זאת המלה, ¹ ועוד על צד הדמיון לנו כמו שהעירנו בסה שקדם, כי לא יבין האדם בתחלת המחשבה איך יעשה הדבר אשר ירצה הרוצה לעשותו ברצון לבד, אבל אי אפשר בתחלת הדעת מכלתי שיעשה עושה הדבר אשר ירצה להמציאו או יצוה לוולתו לעשותו, ולזה הושאל לשם הצווי בהיות מה שרצה היותו, ואמר שהוא צוה שיהיה כך, והיה כל זה על צד הדמיון בפעולותינו, מחובר אל היות זאת המלה גם כן מורה על ענין רצה כמו שבארנו, וכל מה שבא במעשה בראשית ויאמר ויאמר ענינו רצה או חפץ, וכבר זכר זה זולתנו והתפרסם סוד, והמופת עליו ר"ל שאלו המאמרות כלם אמנם הם רצוניים לא מאמריים, כי מאמרי הצווי (ג) אמנם יהיו לנמצא יקבל הצווי ההוא, כן אמרו בדבר ה' שמים נעשו, כמו וברוח פיו

שדברו ר"ל הקול העצמאי חוץ לגוף מפני מה תארוהו יתעלה דבור בעבור הקול הנברא, ואומר מפני שהוא בכלל כל הפעולות העצמות: ג וכבר קדם לנו זכרון זה וכו', ר"ל כנר בילדנו בפרק מ"ו מדע שלא ישיגו בני אדם שהם ענין ממש איש ממש לגוף איש אחר אלא דבור לסיק תארו לו ית' הדבור, להורות שישנו ענינים ממש יתעלה לנביאים, לא דבר אחר כי הוא יתעלה אינו גוף ידבר תלילה: ד וכו' אחד אם נודע וכו', ר"ל הענין המובן מאת השם יתברך וענין הרצון והחפץ הם ענין אחד אם שטעם בקול נברא והוא הענין המובן מאת השם יתעלה בדרך מדרכי הנבואה ר"ל השפעה שכלית והוא ענין הרצון והחפץ: ה ולא שהוא יתעלה בעל נפש, ר"ל שאי אפשר שיאמר בו יתעלה אמירה מענין המצוייר בשכל כי הוא יתעלה אינו בעל נפש: ו ואמנם הכנוי על וכו', ר"ל כשלאמר לו אמירה ודבור הוא כנוי על רצונו וחסמו לא לדבר זולת זה: ז ועוד על זה הדמיון, ר"ל בשם אחרת מזה אחר תארו לו יתעלה הדבור והאמירה והוא,

מאת ה' בחד משני אלו התארים יטנה דבור או אמירה, כי הדבור כן היה לו תואר זולת עצמו ולא ג"כ הוא בעל נפש שיעיר ענינים כנפשו ואח"כ ידבר אומת זה שקר עליו ג"כ אבל ייחס לו האמירה ודיבור כיחס הפעולות כלם: ואמנם נאמר הכנוי על הרצון והחפץ באמירה ודבור הוא כמו שביארתי שחפץ וחסם המלה, והרצון בו כי כמו שיאמר אמירה ודבור על השפעה הנכונה ממנו לנביאים או על הקול הנברא או שיחשוב חושב שיש לו דבור, כשיאמר אמירה ודבור על הרצון והחפץ מכלתי שיחשוב חושב שיש גם אמירה ודבור כלל: ז ועוד על זה הדמיון. הרצון בו ששם חסם תארו לו ית' הנביאים הנבואה והאמירה והאמירה, כי לא יבין האדם שיעשה איזה דבר אלא א"כ יתכוון לו יעשהו בעצמו לסיק תארו לו הנביאים הדבור כמו שביארנו בפרק מ"ו, מצד ג"כ כי הכוונה בו ענין רצון, והביא הרב מוספת על כי כל מה שבה במעשה בראשית מן ויאמר ויאמר ענינו רצה או חפץ, כי אלו המאמרים הכוונה בו הרצון, ומופת זה כי המאמר והואו לא יהיו אלא לנמצא יקבל הצווי ההוא, ואחר שפעולם מיוחד מחוץ א"כ לא היה מי שיקבל חסם הצווי א"כ יהיה ויאמר רצה ה'. שיהיה אור ויהי אור וכן כל ויאמר הנמצא במעשה בראשית: ועוד ג"כ יחוייב שיהיה הדבור הרצון כמו שאמר בדבר ה' שמים נעשו

קישוק

פרק סח (ב) והוא אמר, פירושו שב אל ומובן כאלו אמר המובן הוא אמר: (ג) אמנם יהיו לנמצא יקבל הצווי הרצון

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סה סו

פז כל צבאם, וכמו שפיו ורוח פיו השאלה בן דברו ומאמרו השאלה, והענין שהם נמצאו בדעתנו וברצונו, וזה כסה שלא יסבלו אדם מחכמינו הידועים, ואיני צריך שאבאר שהאמירה והדבור כלשון העברי בענין אחד גם כן, כי היא שמעה את כל אמרי ה' אשר דבר:

פרק סו (ה) והלוחות מעשה אלהים המה, ר"ל שמציאותם טבעית לא מלאכותית, כי כל הדברים הטבעיים יקראו מעשה ה', המה ראו מעשי ה', וכאשר זכר הדברים הטבעיים כלם מצטח ובעלי חיים ורוחות ומטר וכוונת בהם, אמר מה רבו מעשך ה', * ויותר מופלג מזה היהם אמרו ארזי לבנון אשר נטע, בעבור היות מציאותם טבעית לא מלאכותית אמר שהיהם נטעם, וכן אמרו והמכתב מכתב אלהים, וכן אמרו וכתב אלהים הוא, כבר באר כי המכתב ההוא לשם אף הוא כאשר תוכנים באצבע אלהים, ואינם אמרו באצבע אלהים, הוא כמו שאמר על השמים מעשה אצבעותיך, אשר התבאר שהם נעשו באמירה, בדבר ה' שמים נעשו, הנה כבר התבאר לך כי הכתוב ישאל למציאות הדבר לשון אמירה ודבור, ושהדבר ההוא בעצמו אשר נאמר עליו שנעשה דבור

שם טוב

אפודי

כי לא יבין האדם ציטטה איהו דבר חלל ח"כ יבוא לעשותו או יעשה בעגמו לסיפק חלדו לו יתעלה הדבר כמו שגארת בסדק מ'ו, מזרקי ב' הכוונה זו ענין רזה: ח' כי היא שמהם את אמרי או לכו', ר"ל שנספוק אחד חזי מולא אמירה ודבור אם כן מובחר הוא שם ענין אחד:

פרק סו א ויותר מופלג מזה היחס, ר"ל הסתלקה היא שיהיה פסם מה מהמלאכות והם האלמים הנמלחים מאלהים נלתי שום נטיעה מלאכותית כלמנו אשר נטע ה' בלומר שגברא מאלהים מן הארץ מילי שום נטע, והוא כן חלילו בפסם מה מהענינים הטבעיים אשר נטע ה' כל שכן שראוי שיאמר אל מיני הנמלאות כגלל כלמנו מס רבו מעשך ה'. דעת הדב בענין הלוחות הוא שהלוחות כדמיון ושעורן נמלאו מציפוס טבעי בהר ובלוחות הלוחות היו נמלאות

נעשו וזכרו פיו וכו' ופה רוח הוא השאלה כ"א יבוא לו פה יהיה לו גוף ואם יהיה לו רוח יעשה התקשמות בן דבר ה' שמים נעשו הוא השאלה והכוונה כי נמלאו ככוונתו ורצונו, וזה אינו צריך ביאור כי לא יסבלו אחד מחכמינו הידועים: ואם נכתב כי הדבור מושאל כמו שאמר בדבר ה' שמים נעשו ג"כ יהיה האמירה מושאלת כי הכל דבר אחד. וז"ל לבאר כי אמירה ודבור הוא ענין אחד אשר שאני מוצא ספוק אחד הוא שמה את כל אמרי ה' אשר דבר:

פרק סו והלוחות מעשה אלהים המה ר"ל שמציאותם טבעי וכו'. אחר שביאר הרב כי כל אמירה ודבור בה"ש הם לרוחות על שני ענינים, אם כנוי על הרצון והספק כמו ויאמר ויאמר החלמר בהמשך בראשית וכל הדומים לאלו, או כנוי על הענין המובן ממנו בין שיהיה בקול נברא בין שיהיה על השפע הנמוע בקרא דבור, רצה לבאר מה שאמר והלוחות מעשה אלהים המה ויאמר כי כמו ויאמר ויאמר החלמר בהמשך בראשית הוא על המלאכת הדברים הטבעיים כפי רצונו ולחמקו בן אמרו והלוחות מעשה אלהים כמו ויאמר חלו הלוחות שנמלאו שם בטבע והיו נרשמים בלוחות האלויות רובם טבעי, והנה ביאר הרב כי על המלאכת הדברים הטבעיים נקרא מעשה אף שלא יהיו מעשה מלאכה. המה ראו מעשי ה'. ולמה שזה כבר יבוא לחשוב שיהיה הולך וסוער כדי להענישם להולכי ימים בעבור חטאתם הניחו מאמר חלמר שהוא על המלאכת דברים הטבעיים כי כל המלאכה המעשה כלם נמלח וכו"ה ורוחות ומטר וכוונת בהם אמר מה רבו מעשך ה', הרי יבאר כי כל הענינים הטבעיים יקראו מעשה ה'. ויותר מופלג מזה היהם אמר חלמר לבנון אשר נטע. והיה זה אחר מופלג כי בעבור התקוה אל הדבר החלקי וגם כבר אמר שיאמר מה רבו מעשך ה' על המלאכת הדברים מבראשית על שיהיה ששק הימים לכן אמר ויותר מופלג מזה חלמר לבנון אשר נטע לא היו מקדים ולכן נטעם ה' מ"י ס, ואמנם בעבור שיהיה מלא מציאותם טבעית לא מלאכותית אמר ששק יתעלה נטעם, ח"כ שכלן מתקב אלהים הרצון בו שמציאותם טבעי ג"כ, ויבא הדבר בן מכתב אלהים הוא שהיו כתובים באצבע אלהים ואצבע אלהים נאמר על השמים מעשה אצבעותיך וכו' שהם נעשו באמירה שנאמר דברים ה' שמים נעשו, והדבור כבר אמרנו שהוא נאמר על החפץ, אם כי הלוחות נעשו משעת ימי בראשית כאשר דברים הטבעיים ברצון אלהי וזכפן אלהי ועל זה ובלוחות מעשה אלהים המה שנמלאו ברצונו ופסלו ושנאכלו בטבע, והטעם בזה לרוב כי הלוחות נמלאו בזה סוגי נרשמים בצורות האלויות באופן שיאמר בהם אנכי ה' אלהיך, כי כמו שנמלאו רשמים בצורות הכוכבים כמו טלה שור חמורים כן נמלאו אלו הצורות באופן שיאמר בהם כל עשרת הדבורות, או היו נמלאות כבר אצבעים רבים נרשמים באלויות מחלפת ומזרם אל חבור האלפי נפלא זה אמרו פסל לך שני לוחות אצבעים, ואמנם שאמר ששקם עתה

קישקש

אחר שלא היו בן אומר בלוחות שנתחדשו עתה אחר שלא היו, כשבו המטה נחש ויורד הסהרה מצוירת ברגע אחר וברגע אחר שבה לאיתנה, ובעבור הילוחות השניות נפלאו בכל סשה מאנבים נמצאים אחר באלו הראשונות שהיו מעשה אלהים ונתחדשו עתה לרצונו. והמברורים על הרב תועה וחושבים שהוא אמר שכתבת הלוחות היה טבעי והוא היותו נברא בלוחות משעת ימי בראשית כאשר הדברים הטבעיים, והוא מה שלא יעלה ברשת הרבנון והשכל לא ישער אותו ולא יקבלו שיהיה אותו ההרב משעת ימי בראשית כי אף יאמר אני ה' אשר העצאיתן סארין מצרים וכוונת אלו יום השבת, והיתה ראייתם מאמרו וכן אמרו והמכתב מכתב אלהים ושיעורו שיהיה הדומות בכל

הרצון בו במעשה בראשית הוא כנוי על הרצון וההפץ: **פרק סו (ה) והלוחות מעשה אלהים המה, י"ש שהושבים על דברי ה"ם שאמר שמציאותם טבעית וחושבים שאמרו ה' על עצם הלוחות ועל המכתב כתוב בהם, ואין זה אמת כי הוא הברול בין המכתב והלוחות באמרו והמכתב מכתב אלהים הוא באמרו בדבר אלהים, ומה שאמר בעצם הלוחות שמציאותם טבעית הוא בעבור שלא נפסלו כמלאכת אדם, ואין בזה הפסד אמונה, רק הוא בן הפלא שהיו שוות באמרו וברבנון ואין זו עתה על זו והיו הלוחות בדרך שיהיה בהם המכתב, ונזכר לומר ששמרו בלוחות מעשה אלהים באמרו והמכתב מכתב אלהים, וכמו שהכתב נחושש בעת העתה טרעונו הקדום**

כדבור, נאמר עליו מכתב אצבע, וזאת דבר אלהים, ואילו אמר בדבר אלהים היה דומה לאמרו בהפץ אלהים, כלומר ברצונו וחפצו, אמנם אונקלוס נטה בזה הענין על פירוש זר ואמר כתיבין באצבעא דהי' שהוא שם אצבע דבר אחד מצטרף לשם, ופירש אצבע ה' כמו הר ה' ומטה ה', רוצה בזה שהוא כלי נברא חקק הלוחות ברצון השם, ואינו יודע מה הביאו לזה, והיה יותר קרוב מזה כתיבין במימרא דהי', כמו שאמר בדבר ה' שמים נעשו, היתבן מציאות הכתב בלוחות (ג) יותר מופלא מציאות הכוכבים בגלגל, כמו שזה ברצון ראשון לא בכלי עשאים, כך יהיה זה הכתב הכתוב ברצון ראשון לא בכלי, וכבר ידעת דבר המושג עשרה דברים

שם מרב

אמריו

ענה השם יתעלה או שטעם ענה נרצונו זה קשה לני שתיחייב שיהיה לו רצון מיוחד, וכבר ידעת ממאמרם שהכתב הוא מהעשרה דברים שגדלונו כיון שהמאזן וזוה יראה שאלטו המון עמיתו יראו שמכתב אלפים הוא כשאר מעשה בראשית: ואמנם אונקלוס נטה בזה הענין אל פירוש זר ואמר כתובין באצבעא דהי' שהוא שם אצבע כו' ולא אמר במימרא דהי' כי כסר לא יתחכם אל השם כעבור שהוא עשאו וכן מטה הי' אל יתייחסו לו כעבור סכה רחוקה והרצון הי' באצבעו ותייחסו לו יתעלה כמו שתייחסו כל שאר הדברים לעצב, ואמנם אמר זה אונקלוס לדרוש שנתחדשו כרד כי לא ידע מי הביאו לזה הפירוש הור לומר חקק בלוחות כי סיה אצבע אלפים נחמור ונחמור הוא רצונו, הלא תראה שאמר דבר ה' שמים נעשו ונרצו מיו כל נצלאם ועו' לחי' כי לראש סמיו מעשה אצבעותיך והרצון מעשה דבריו, כן ראוי שפרש על אמרו כתובין באצבע אלפים נחמור דהי', וכמו שהגלגלים נעשו ברצון ראשון כן ראוי שיהיה הכתב בלוחות ברצון ראשון לא בכלי: ואמרו יתבן ליות מציאות הכתיבה בלוחות יותר מופלא, הרצון בו יותר זר, לא כהיות הכתוב ברצון ראשון לא בכלי: ואמרו יתבן ליות מציאות הכתיבה בלוחות יותר שטעם בכלי גשמי הכתב הוא יותר עמוק מציאות הכוכבים: ואמר שספר דעת אונקלוס הביא דברים למחמיו

קראשק

ובל העדרים בלוחות, ואינו כן תראה כמה פסוקים הזכיר הרב בענין ההדמות דבר לרבר בענין מה לבד לא שיהיה ההדמות בכל צד, ראה אמרו דמירי לקאת מרבר רמיון בענין מה וכן כל עין בנן אליהם לא דמה אילוי ביופיו לו דמות הכסא, הכל דמיון בענין, וכן תראה כל ספר שיר השירים דמיון בענין מה לבד לו בהרבה מקרא כמקרא וכהלומר, וכן הענין כשאמר הרב וכן המכתב שאינו מכתב בידים אבל נחחדש הכתב בלוחות ברצון השם במקדש הר סיני כמו שנתחדשו הכוכבים בשמים ברצון בששית ימי בראשית, והלילה לרב האליה הקדוש שאמר דבר ה' כי מי יומר בלוחות שנמשלו על ידי משה נאמר הספר וכתבתי על הלוחות הנה נחחדש או הכתב בלוחות השניות ברצון השם וכן בראשונות, וזה הוא האמת אשר לא יספק בו אלא נשתל ועקש, וכבר שאמרו רבותינו שיעשה דברים נבראו בין השמשות אשר מכללם הכתב והלוחות, הצריכן לומר זה מה שאמר התנא כי בו שבת מכל קלאכתו אשר ברא אלהים לעשות, וכן הצריכן לומר זה הכתוב שאמר אל כן הורש תחת השמש אשר יראה מנישום אלהים ונחחדש דבר אחר מעשה בראשית ולהתיר פסקות הספוקים אמרו שנבראו בין השמשות הרצון בה נגזרו או שיתחדשו בעת שחורשו וכן וכלו לומר בכל הנפלאות הנעשות ע"י הנבואים, ונכל לומר שלא הצריכו בזה האופן להתיר פסקות כי יש לו לומר זה הרצון באלו הנפלאות שלא יחדשו נמצאות אחרות עומדות ומבטלות והחמרת הנמצאות הנגזרות לפי טבעם המסודר להם בית הבראה. והנה רבותינו דרשו פסוקים כי בו שבת מכל מלאכתו להתיר הכתב הנראה מכל שיל יחדשו דבר אחר מעשה בראשית ואמרו מלאכת שמים וארץ הוא שבת ואינו שבת מעשה הנבואים והרשעים אלא מופל עם אלו ונעשה עם אלו ונתון לאלו בענין דונבטרוין שלהם ומופל עם אלו ונתון לאלו כענין דונבטרוין שלהן, כל זה אמרו כי השגחת השם תמיד על יראו והכיוונו ומחשו להם הנפלאות כרצונו וכן המפרשים יגיעם הרעות בעצמם פרים. ואם הרצון כפיכל נבראו נגזרו כמו שהוא מבורר בעצמו הוא כן הפלא והחלית הגזרת הריא כן השמשות או ביס מופים אחר שלא נחחדשו הענינים בעת הריא, תהיה הגזרה הריא נמשכת אחר הרצון והרצון נמשך אחר הידיעה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סו

דברים נבואו בין השמשות ומכללם הכתב, מורה על היות הענין המוסכם עליו אצל המון העם ד' שמכתב הלוחות כאשר מעשה בראשית כולו, כמו שבארנו בפירוש המשנה:

פרק סו כאשר הושאל לשון אמירה לרצון בכל מה שנכרא בשבת ימי בראשית, ונאמר ויאמר, הושאלה לו השביתה ביום השבת כאשר לא היתה שם בריאה, ונאמר וישבות ביום

השביעי, כי העמידה מן הדבור גם כן תקרא שביתה, כמו שנאמר וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את איוב, וכן העמידה מן הדבור בא בו לשון ניהה, והוא אמרו וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו, ענינו אצלי, עמדו מדבר עד שישמעו המענה, כי לא קדם להם זכרון מורה בשום פנים, (ה) עד שאפילו מרחה היה אמרו וינוחו וזו כספור מאד, ואמנם ספר שהם סדרו כ' כלל זה המאמר אשר בו מרובים אמרים מה שאתה רואה, ושתקו, כלומר לא הוסיפו על זה המאמר ענין אחר ולא פעל מהיב שהיה מענה מה שאמר להם, ב' כי בווית הספור ההוא לספר נותנו בעבור שהיה בתכלית הגנות, ג' ולפי זה הענין נאמר גם כן וינה ביום השביעי. אבל החכמים וזולתם מן המפרשים שמוחו מענין המנוחה, ושמוחו פעל מתעבר, אמרו החכמים ז"ל ה' וינה לעולמו ביום השביעי, ר"ל הפסק הבריאה בו, ואפשר שיהיה סעולוי הפ"א או עלולוי הלמ"ד ה' ויהיה ענינו והנהיג, א

אפרוי

כתבין בתימלא דה' ד' שמכתב הלוחות כשאר מעשה בראשית זהו לפי דעה וסובר שהלוחות היו נמלאת הלוחות כשאר כשאר עניני הפעול כלשון יוסף ויפסא אחת עשרה ב' נורוח שונות, גם הלוחות דומות לנפש האדם שהוא כלות המוחן לכדיעה. דע כי הר סיני היעוד עליו שהאנשים הנמלאים בו ינוייר אליהם הטנה ולכן נקרא ההר ההוא הר סיני על שם הסנה, והלוחות אחד מלאני ההר הזה שהיה מזויז בו הסנה בתכלית יצור אלהי כענין מהתקן לגוון האבן ומלקתי האבן ההוא לחלקים רבים ונבדל בכל אחד ואחד זכות הסנה:

פרק סו א' כלל זה המתאר אשר בו מן הככות, ר"ל שדוד שלח לקרוא לשלום לנגל ולכל ביתו וכשתין אי זה דבר לרוד בעד עבדי דוד שמו והצילו את נבל כסגזו את נבלו, וזה הלשון היה קר ומדבר בלשון רכה; ב' כי כונת הספור, ר"ל שכונת הספור הוא לספר גנות נבל אשר לא חן עמו דבר לעבדי דוד אשר היה בתכלית הגנות; ג' ולפי זה הענין וכו', ר"ל לפי פירוש הרב שפסק שהי"ח מלשגל: ד' וינה לעולמו, ר"ל שלחו המפרשים פירוש וינה כתיבת הנבדלים ור"ל ויפסקו הנבדלים מלהבדלות, ו' לפי פירוש הרב וינה הוא בערך אל הפועל ולפי שאל המפרשים נאמר וינה בערך המתפעל: ה' ויהיה ענינו והניח או הגמה, ר"ל וזה הפירוש השלישי:

שם טוב

תחכמי המשנה שאמרו ו' דברים נכראו בין השמשות. וכן זה הפרק כי רמז בו רמזים נפלאים: ואמר החכם דני משה הגרונזי וז"ל ומה שאמרו אנו מסכים לזה לעירך עליו, דע כי הר סיני היעוד עליו כי האנשים הנמלאים בו וינוייר עליהם הסנה ולכן נקרא ההר ההוא סיני על שם הסנה כמו שנגלה ה' למשה מתוך הסנה, ואחד מנכבדי בראשית חכמינו חכמינו בן חסדאי הביא עמו מן האנשים ההם וראיתי בו הסנה מזויז בתכלית היצור והיצור יצור אלהי ושכרתי האבן לחלואים ונגלה הסנה בכל חלק ומלקתי וחקתי אותה חלק לחלואים ונמלא הסנה מזויז בשטח כל חלק בפנימיותו וכן פעמים רבות עד שהיו החלקים כדמות נועמים ועדיין הסנה בהם וככלאתי ע"ז ושמתתי עליה מאד כי הוא דרך להבין כוונת הרב, ע"ל זה החכם:

פרק סז אחר שנאמר הרב שהאמירה הנאמרת במעשה בראשית שהוא הרצון וז"ל כי הלוחות היו נמלאות בטבע ושלא נעשו עתה בעבור שכבר אמר וינה ה' מכל מלאכתו אשר עשה כי אחר זה לא עשה שום דבר, בא לבאר מהו הנרצה בוישבות ביום השביעי וינה, והתחיל ואמר כאשר הושאל לשון אמירה לרצון בכל מה שנכרא בשבת ימי בראשית ונאמר ויאמר הושאל לו השביתה ביום השבת, ואמרו לשון השביתה למה שהעמידה מהדבור תקרא שביתה כמו שנאמר וישבותו שלשת האנשים ונענות העמידה מן הדבור בא בו לשון מנוחה והוא אמרו ויאמרו לו כל הדברים האלה בשם דוד וינוחו, ואמר הרב שפירושו ועמדו מדבר עד שישמעו המענה כי אם תקרא שהיו באים מן הדבר והיו עייפים ויגעים זה לא קדם זכרון כפסוק להביד כי טרחה בשום פנים עד שאמ"ר נאמר שהיו באים עייפים ויגעים מן הדבר היה אמרו וינוחו וזו כספור מאד כי מה בא להודיענו שהוא עייפים ויגעים, ואמנם לפי דעתו שהטובים בו עמדו מדבר, הרצון בו שדוד שלח לקרוא לנגל לשלום ולכל ביתו ושתין אי זה דבר לרוד ועבדי דוד עשו מה שצוה להם ודברו אליו בלשון רכה, וכונת הספור הוא לספר גנות נבל כי עבדי דוד דברו בתכלית הרכות ולא הוסיפו על דברי דוד כלל ולא עשו לו שום דבר ואפי' נדברו ע"ז השיב להם התורה בתגובה, אהר רוחה וימוחו הוא מגדלת הפסק הדבור כן וינה ביום השביעי ויהי מהפסק האמירה והאמירה מהפסק הרצון לחדש שום נמלא, וזה אמרו ולפי זה הענין ג"כ וינה ביום השביעי: אבל החכמים וזולתם מן המפרשים שמוחו מענין המנוחה, ואחר שאין ראוי שהם יהיו כן אמרו שהוא פועל מתעבר ר"ל יוצא, אמרו החכמים וינה לעולמו ביום השביעי, ויהיה הפרש בין המפרשים וז"ל הרב, שהרב פירש שפסק השם מלשפלו, והמפרשים פ"י וינה בענין הנבדלים ויפסקו הנבדלים מהבדלם, ואי יהיה פ"י וינה ענינו והניח והמתין

קרקש

שזה מורה רצון רצפה וכוונת סכנון והאמינו בגלגלים ומכוכבים ובכל הנפשות לספרע שהתקדשו בירצון רוצה ובכוונת סכנון:

פרק סז (ה) עד שאמ"ר מרחה היה אמרו וינוחו וזו כספור מאד. פ"י אחר שכונת הספור היה להביד לנו רצון

וחלק הדברים הספר גנות האיום ההוא אשר היה מן החיוב עליו לגבול לתם הכפר אחר שעבדו ובקשתו היו בשמים על יד דוד היה זה כספור מאד אמרו וינוחו אמ ירצה בזה המנוחה מן העייפות. מה תיעלה היה כספור להודיענו שנהו מן העייפות, אמנם

או הנחה והמשך המציאות כפי מה שהוא ביום השביעי, ואמר כי בכל יום מן הששה היו מתחדשים הדברים ויוצאים מהו המטבע המונח הנמצא עתה במציאות בכלל, וכיום השביעי נמשך הענין והונח כפי מה שהוא עתה, (ג) ולא יפחות מאמרנו היות שמושו אינו כשמוש עליו הפ"א או הלמ"ד, (ד) כי כבר הוזרו שמושים וכאו על בלתי הקש וכל שכן באלו הפעלים העלולים, (ד) והסרת כמו זה הענין המטעה לא יבטל בדרכי שמוש לשון, עם דעתנו שאנחנו בלתי יודעים לשוננו, ושדרכי כל לשון רבים, וכבר מצינו בזה השורש גם כן העלול העי"ן ענין התשובה וההנחה, והוא אמרו והוכן והניחה שם, וכן לא נתנה עוף השמים לנוח עליהם, ומהו הענין גם כן אצלי אשר אנוח ליום צרה, אבל אמרו וינפש הוא הפעלות מן נפש ובכר בארנו (בספ"א מ"א חלק ה') שתוף נפש, ושהוא בענין הכוונה והרצון, ויהיה ענינו נשלים רצונו והיות כל חפצו :

פרק סח (ה) כבר ידעת פרוסם זה המאמר אשר אמרוהו הפילוסופים בשם יתעלה, והוא אמרו, שהוא השכל והמשכיל והמושכל, ושאלו השלשה עננים בו יתעלה הם ענין אחד אין רבוי בו, וכבר זכרנו אנחנו זה גם כן בחבורנו הגדול משנה תורה שזה פנת דתנו כמו שבארנו שם, ר"ל היותו אחד לכדו לא יצורף אליו דבר אחר, ר"ל שאין דבר קדמון וולתו. ולזה יאמר חי ה', ולא יאמר חי ה', כפי שאין חייו דבר וולת עצמו, כמו שבארנו בהרחקת התארים, ואין מספיק זה כל מי שלא עיין בספרים המהוברים בשכל, ולא השיג עצם השכל ולא ידע מהותו ולא יבין מספיק אלא כמו שיבין מענין הלוכן והשהרות, תקשה עליו הבנת זה הענין מאד, ויהיה אמרנו שהוא השכל המשכיל

שם טוב

המציאות על מה שהוא עליו, ויהיה פירושו כיום השביעי נמשך הענין והונח כפי מה שהוא עתה, וינפש יהיה ענינו נשלים רצונו ונשלים כל חפצו :

פרק סח כבר ידעת פרוסם זה המאמר אשר אמרוהו הפילוסופים בשם יתעלה וכו'. החכם ר' משה הרבנוי אמר כי נקשר זה הכתוב על הכתובים על זה התואר, כי אחר שביאר שלשון אמירה בשפת ימי בראשית לאחר על הרצון, והמנוחה על הפסק הרצון או הפסק הבדיה, ביאר בזה הפרק מהו השכל והמשכיל והמושכל בשם ית', למה שהעולם נקחייב על דרך חוב המושכל לשכל כמו שיתבאר במה שיהא, ואזכיר אצלי הפ"ד יוסף ו', שם טוב ו"ל פ"ו זה הפרק פ"ו נלכא בתאמר מיוחד לו ואמר, כי הביאור הרב לזה התקום אחד שפירקים הקודמים דבר בתואריו ואמר כי שם הוא אחד ומכל ז' ומכל פנה ואין לו תאר והשמות הנאמרים בבדיהם עליו יתעלה הם כלם נגזרים אלא שם אחד והוא שם ו"ד ה"א ו"ה"א, וכן שם הוא אחד ומכל ז' ומכל פנה ואין לו תואר וכי הוא נמצא ולא במציאות ואחד לא בחדות כ"ש שאין רצוי להאמין בו שיש לו דבור וכי האמירה והדבור הנאמרים בשפת ימי בראשית כלם נאמרי' על הרצון באופן שהוא יתעלה אחד ומכל ז', רצה הרב לברר כי זה שם שאמרנו הפילוסופים כי השי' הוא השכל והמשכיל והמושכל ושאלו ה' עניינים זו ענין אחד ואין בו רבוי, ולמה שיתבאר בתכלית הקוצי עד שרבים יחסדו כי יצטרך מהשכלים ויצא לתשוב שהשי"ת יש בו רבוי מזה אלו ה' שמות, רצה הרב לברר כי אלו ה' שמות הם דבר אחד בתק כל שכל כ"ש בתק השי"ת, ואין ספק כי זה הביאור הוא אמיתי ומכ"ס עם דעת המאמין

קרקש

אמנם באמת אמר ויטוהו להפליג בגנות נבל שלא יצא מביהם דבר יחיבי המאמרים המנוגים אשר אמרו: (ג) ולא יפחות מאמרנו, פ"א מה שאמרנו הניח או הנחה ומכל וינה לא יראה שיהיה שמושם מאלו שני הלשונות: (ג) כי כבר הוזרו שמושים וכאו על בלתי הקש. הרצון בזה בדיןי הסבל: (ד) והסרת כמו זה הענין, שריאה מופלג יונה שיהיה מנוחה וזה לא יתכן לאמרו בשם יתעלה לא יבטל בדרכי שמוש לשון, בלומה שבת שאמר נבלת יונה שהוא בענין הנחה או הניח לא יבטל זה ואם אין זה בדרך שמוש הסבל

פרק סח (ה) כבר ידעת פרוסם זה המאמר אשר אמרוהו הפילוסופים בהש"ת והוא אמרם שהוא השכל והמשכיל דבר אחד. ואמר אריסטו' והשכל והמושכל בתחלה הראשונה דבר אחד, כי המקבל השכל והעצם שכל ועל כן היות השכל והמושכל דבר אחד כשמשכיל לפי שהמקבל והמוקבל מהשכל שניהם שכל ועל כן היות השכל והמושכל והמשכיל דבר אחד, ואמנם יתפרד בבחינת הענינים הנמצאים לו בשכל, כי מצד שהוא מצייר המושכל נאמר שהוא משכיל והוא השכל עצמו תוך מה שישיכל בחלתו מצד שהמצייר הוא המצייר עצמו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סח

והמשכיל המושכל אצלו כאלו אמרנו הלובן והמלבן והמלבין דבר אחד, וכמה פתאים יתחילו לסתור דברינו בזה הישגל וביוצא בו, וכמה מבי שיחשוב שהוא חכם יקשה עליו זה * ויראה שיריעת אמתת חיוב זה הוא ענין יבצר מן הדעות, וזה הענין הוא ענין מופתי מכואר כפי מה שבאורו הפילוסופים האלהיים, והנני אבייך מה שהביאו עליו המופת, דע כי האדם קודם שישכיל דבר הוא משכיל

שם טוב ונתן הסכה בזה כי יתשוב המושג כי יהיה אמרו שהוא השכל והמשכיל והמושכל אצלו כאלו אמרו הלובן והמלבן והמלבין שהם דבר אחד, וזה דבר שאי אפשר כי הלובן אינו המתלבן ולא המלבין והמלבין המתלבן שני דברים האחד פועל והאחד מתפעל ואף שאינו דבר אחד כי יהיה הפעל והכח דבר אחד ותחברו הכותרים, ולמה שזה הדבר מנואר אמר כי רבים מהפתאים יאמרו כי אי"ל להיות המשכיל והמושכל והשכל בשם יתעלה דבר אחד כמו שא"ל בליבן והמתלבן והמלבין, והנה יש מי שיחשוב שהוא חכם יקבל ששם יתעלה אין בו רבוי ובי השכל והמשכיל והמושכל הם דבר אחד בשם יתעלה למה שיקבל שהשם יתעלה הוא אחד, אמנם יאמר כי זה אי"ל האנושי להשיגו כמו שא"ל לדעת אך ידע בכוגים והמינים והדברים העוזרים והונים בדיעה אחת:

אמנם החכם ר' משה הנרדוני אמר הרבה נפלאותי על הרב אך לקח זה המשל כי אין הלובן פעל המלבין במתלבן אצל ההלכנה, ויותר ראוי היה לקחת ההרגש והמרגש והמורגש:

אמר שג טוב לא לקח הרב ההרגש והמורגש בעבור כי על דרך האמת ההרגש והמורגש הם דבר אחד ג'כ בזה החוש, ואם הפתאים יתחילו לסתור שאין השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד בשם יתעלה לא יסתורו בעבור ההרגש והמרגש והמורגש כי רבים מהפילוסופים חושבים כי אלו הם דבר אחד גם כן, ולכן לקח הלובן והמתלבן והמלבין ולא לקח ההרגש והמורגש אלא לקח ההתלבנות בעבור שהתנועה היא קשה הגיון אצל הפתאים וליירו הלובן ולא ההתלבנות למה שהיא תנועה קיימת ולהתלבנות אין לה קיום כמו שתחבר בשמע השבע, והנה אמר הרב כי זה לא יבצר מהשכלים אצל הוא ענין מופתי כפי מה שביאורו הפילוסופים האלהיים, כי אמנם כגם הנה בשם אלהיים לגודל ידיעת השכל ומחוקו ובי הוא מהדברים האלהיים כמו שא"ל נעשה אדם בללמנו כדמותנו: ואמר דע כי האדם קודם שישכיל דבר הוא משכיל בזה וכו', וכדי להודיע זה הדרוש נקדים הגעו, ראשונה יש לדעת שהשכל המושכל הוא אחד מחמת הגשם ולכן הגשם בכללו וזה הכח נקרא שכל למה שכל כח נקרא בשם פועל כמו כח ההוא והכח השמע. שנית יש לדעת כי נכלל בין הפילוסופים מחלוקת גדול בדיעות זה הכח, שכלם הבטיחו שהשכל האנושי אינו כח בגוף וולת הרב שאמר בנתי ויחזות שהשכל הוא כח בגוף, עם שאמר במקום אחד כי השכל אינו אלא הכנה לבד כדעת אלכסנדר, והנה כל המפרשים מסכימים שהכח השכלי אינו מעורב עם הגוף, ואירופי"ו הביא מופת עליו שאם היה מעורב לא היה משכיל והוא היה משכיל אולם מעורב עם הגוף, ואירופי"ו והיו זמרות חלקיות ופרעיות לא כוללות ולמה שפעולת השכל היא כוללת יחייב שהמשגל לא יהיה פרטי וגשמי, והנה לפי דעת הרב ראוי שנאמר כי למה שהיה ההכנה נרובה אל נעשה כחשפט כח ההכנות לכן אמר שהיה כח בגוף. השלישית ראוי לדעת כי אירופי"ו דמה השכל הנדביר אל החוש ואמר כי כמו שהחוש שהיה בזה כל המחשבות כן השכל הוא בזה כל המחשבות, אמנם בזה כי כמו שהעין היא בזה כל המחשבות כן השכל הוא בזה כל המחשבות, והנה יתאלו בהרגש שלשה דברים, כח המקבל הוא כח הרואה, ודבר זה הוא חוץ מהשכל והוא הנקרא מושג, ודבר מחייבי בנייהם והוא הענין אשר יהיה בזה המרגש וחזונו המושג והוא ההרגש. ככה יחייב שיהיה הענין בשכל, ר"ל שיחייב שיהיו לו שלשה דברים, כח המקבל והוא השכל היולאני והוא דומה לכח המרגש והוא המשכיל, ודבר אחר ושג לכח היה והוא גם כן דומה לענין אשר יהיה בזה המרגש מהדבר היורגש אשר הוא השכל העיוני והוא השכל אשר בפועל, ודבר שלישי מצוי בפועל חוץ לגשם והוא המניע לשכל היולאני והמזויל מן הכח אל הפועל ודמיונו בזה דמיון המורגש מההרגש והוא המושכל, ויחייב שיהיה הנה דבר בפועל הוא שכלי ויציא מה שזכר אל הפעל והוא השכל הפועל והוא המורגש באמתו, כן השכל והמשכיל והמושכל כשהם בזה הם שלשה, כח השכל הוא המקבל והוא השכל היולאני הדומה לכח המרגש והוא המשכיל והמורגש והוא המשכיל והמורגש האנושי האנושי הנמצאת חוץ לגשם בפועל המעורבת עם חמרה הדומה לצורה המוחשת, וכח אשר בנייהם והוא הענין אשר יהיה בשכל היולאני מחזקה הצורה המושכלת והוא ההשכלה הנקראת שכל הדומה להרגש, הנה שהכח הזה ר' ל השכל היולאני הדומה לכח המרגש הוא המשכיל בזה, ולמה שזאת הכנה הנקראת שכל היולאני הוא ר' ל השכל היולאני אלא עם נוסף, לקח הרב המשכיל בזה האדם, ואמר כי האדם קודם שישכיל הוא המשכיל בזה והכח הוא המשכל בזה, והדבר המיוון שיושכל אצלו תאמר צורת האילן ואלו השלשה ענינים חלוקים רביעית יש לדעת כי אירופי"ו אמר כי השכל היולאני יחייב שיהיה בלתי מעורב, והבינו המפרשים על שהשכל היולאני עלם נלחי שכלי ר"ל חושב השכל כי הוא מוכן בעצמו ואם הוא נבדל, וכי יחכו אל הצורות המושכלות יחכו ההמר הראשון אל הצורות המוחשות וזה הנבדל הוא נקשר עם ההכנה אשר בצורות הדמיוניות שקועה מושבעת והשכל הפועל הוא בצורה. * ואלכסנדר היה היולאני הוא הכנה

מופטטת
קרישקש
עצמו נאמר כי השכל הוא הכושל. אמר החכם וינין אמרנו בשם שהוא חי ויש לו חיות שאין ראוי שיוכן בנינו אלא ענין אחד אשר שהדברים השכליים העצם מבלתי יורו, הרצון בזה

שהם מבלתי חובר, אמר ובאשר נבחר חוואר והמחואר בדברים שאינם בחיולו הנה יחשבו אל ענין אחד מכל הצדדים מבלתי שימצא בו עד שיובדל הגשמי מהגשמי והחואר והמחואר חוץ למשפחה

משכיל בכה, וכשישכיל דבר אחד (כאלו תאמר, כשהשכיל צורת זה האילן הרמח אליו והפשיט צורתו מחומר שלו, ויציר הצורה מופשטת, שזה הוא פעל השכל) אז הוא משכיל בפעל, והשכל אשר עלה בידו בפעל הוא צורת האילן המופשטת אשר בשכלו, כי אין השכל דבר זולת הדבר המושכל, הנה כבר התבאר לך כי הדבר המושכל הוא צורת האילן המופשטת, והוא השכל ההוא בפעל, ואינו שני דברים השכל וצורת האילן המושכלת, כי אין השכל בפעל דבר זולת מה שהושכל, והדבר

שם טוב

ואחר שכונה זה ראו שגמרם מיד הוא השכל והמשכיל והמושכל, דע כי האדם קודם שישיכיל דבר הוא משכיל בכה וכשישיכיל דבר אחד כאילו תאמר כשהשכיל צורת זה האילן הרמח אליו והפשיט צורתו מהחומר של יציר הצורה המופשטת, כי למה שהיה השכל השכלת המציאות הכללית לא ימצאו חוץ לשכל אלא מצד שהם משריבים עם החומר היה טועל השכל הפשטת הצורת אשר בחמרי ופשיטת צורתו שוללת מופשטות מן החמר ומן המקרים כאנה והשגור והזמן וחולתו זה נהשנות השנת האישי ולקחת עצמות הכלל מצלתי שיחי הכלל חוץ לנפש, וזה פעל השכל ואז יאמר שהוא משכיל בפעל ר"ל כאשר נדמקה נפש הדבר הכללי, מ"כ המושכל אינו הדבר אשר מחוץ ולא הצורה החושית אשר נעץ ולא אשר בדמיון למה שזיז אלו פטריות והכרטי לא ישיגו השכל אם כן הצורה המדומה אינה מושכלת וכ"כ החושיות וכ"כ הצורה הממלכת חוץ לנפש כי זאת לפועל לא תמצא נפש, אם כן הפשטת הצורה החמרה הוא טועל השכל ואז יקרא הוא משכיל בפועל והשכל אשר עלה בידו בפועל הוא צורת האילן המופשטת אשר בשכלו כי אין השכל דבר זולת הדבר המושכל. הנה כבר התבאר כי הדבר המושכל הוא צורת האילן המופשטת והוא השכל ההוא בפועל הנשגל כי אשר בו מדבק הצורה היא, ויבא הדבר כן, האדם יקרא משכיל כשהפשיט צורת זה האילן הרמח אליו והפשיט צורתו ויציר הצורה המופשטת והוא המושכל ואז יש לו פעל השכל ואז הוא משכיל בפועל, והשכל אשר יתקיים בפעל הוא צורת האילן המופשטת אשר בשכלו כי אין השכל דבר זולת המושכל, הנה כבר התבאר כי המושכל הוא השכל והשכל הוא המשכיל יתבאר שהמושכל הוא המשכיל, וכשתבאר שהמשכיל הוא השכל והשכל הוא המופשטת יתבאר ג"כ שהמשכיל הוא המושכל ואחר יתבאר שכלם הוא דבר אחד, והנה ראשונה ביאר הרב כי טועל המשכיל אינו זולת השכל וטועל השכל אינו דבר אלא מושכל, והנה שהנה זה ביאר מיד השכל והמושכל הוא דבר אחד, זה אומרו הנה כבר התבאר לך כי הדבר המושכל הוא צורת האילן המופשטת והוא השכל ההוא בפועל ואינו שני דברים השכל וצורת האילן המושכלת כי אין השכל בפועל דבר זולת הדבר המושכל, למה שהדבר המושכל הוא הדבר המופשטת והשכל אינו זולת זה הכפשה כי המושכל אינו הנמצא חוץ לנפש כמ"ש ולא הדבר הנמצא בחוש ולא הנמצא בדמיון מ"כ הדבר המושכל הוא הדבר המופשט והשכל המופשט לא ימצא אלא כשהוא שכל בפועל ואז נחמר שיש לאדם שכל, והמשל כזה כי מה שהושכל לאדם אינו דבר אלא מה שיש לו וידיעה נפש זה הדבר אשר הוא ידוע לא יקרא שכל כי נחמר לו או שיש שכל בפועל, ואינו כי דברים שכל וצורת האילן המושכלת דבר אין השכל בפועל דבר זולת מה שהשכל, ואחר שהתבאר

מופשטת מכל הצורות החמרות והנגדלות והיא בלתי מעורבת בצורה מהצורות הדמיוניות ואם היא נקשרת בהם, והשכל כטועל הנמצא בנו הוא מפשט השכל הפועל אשר מחוץ. וז"ל יראה כי העצם הרוחני המוחזק עצמו אי"ש שימצא כי כל נבדל הוא שכל בפועל ונבדל ומוכן והשכל הוא עצמו, ואינו גם כן הכנה כמו שאמר אלכסנדר כי ההכנה אינה חלק עם מהדבר והכנה הדבר הוא חלק מעצמות הדבר לכן יאמר הכה הדברי כפי דעת אריסטו"ו הוא עם שכלי קרה לו ההכנה מצד דקדוקו בנו וזה השכל הוא השכל הפועל, וכבר בארנו דעות כל המפרשים במאמר מיוחד אשר יעדנו לבאר הכה הדברי אשר לאריסטו"ו, ואמרנו כי יוותר נבחר מכלם הוא דעת אלכסנדר, כי יראה כי הכה הדברי הוא הכנה נבדלת מכל הצורות החמרות והנגדלות בלתי מעורבות ואם היתה נמצאת עם הצורות הדמיוניות וישרך אל נפש, ובעבור זה אמר הרב שהוא כזה בנוף אם רצה כזה וולתי זה הוא דבר לא טועל לנו מאין לו כי כל הפיזיקוסים מוכיחים כי השכל היולאני הוא דבר בלתי מעורב והוא כמושכל ראשון להם ואריסטו"ו הביא מוסת אשר אין בו טעונו וטעונו. חמישית יש לדעת כי השכל הנמצא בשלשה אופנים פעם משכיל בפועל פעם בכה והוא השכל האישי ולא יוצא מעצמו מהכח אל הפועל אבל ושיכילו עלתם והמושכל להם מה שמעלה מהם ואלו הם השכלים הנבדלים כלם וידיעת כל אחד מהם הוא כהצטרף אל עצמו, ויש שכל שלישי למעלה מכל אלו אשר אינו יוצא מהכח אל הפועל ולא ישיכיל דבר זולת עצמו עם ששהשכילו עצמו ושיכיל הנמצא כלם והוא האל יחי. ששית יש לדעת כי הצורות יש להם מציאות רבות, ראשונה מציאות החמרה הוא שיש להן חלק, ומל זה שראובן שגונו ומרמהו הוא נמצא חוץ לשכל והוא חמרי, ויש לו מציאות אחר בכה העין ובמראה שהוא מציאות רוחני, כי האש הנמצא חוץ לנפש יסרוף והנמצא נפשנו במראה לא יסרוף, ויבדלו בעיני החוששים לא החוששים, ואחר זה יש לה מציאות שלישית במדמה כי ישיג הדבר יותר רוחני כי הכה עין לא וכל להשיג שום דבר אם לא שימצא הדבר מחוץ כי כשתחלק ראובן כי ישיגו החוש, ואחנם התדמה עם שגמרן אל החוש ראשונה להשיג אחר ההכנה אינו צריך וכ"כ אל החושש ולכן היה מציאות הצורה יותר רוחנית, ולמה שהדמיון אינו ראונו ושיעורו ותבניתו ולא ישיג מהות המושכ דבר אבל השכל ישיג המציאות הכללית נעדרים מכל המקרים הורים היה מציאות זאת הצורה בפעל יותר רוחנית ויותר דקה מכל הצורות הקודמות לה. שביעית ראוי לדעת כי השכל ההוא האדם אחר השכילו שום דבר אינו דבר אלא ידועה הדברים הכלליים מצלתי שיתעבר דבר זה והה דבר הכללי הוא מושכל והוא השכל אשר בפועל,

קישור

למחשבה ר"ל בעצם הדבר וטבעו, אבל כשירכיב השכל גווה סתור ומתואר ונושא ונושא סאלה הדברים יבינם זולתיים בהתייחסות שיקח כדומה אלה הדברים שני דברים יחס האחד מהם אל חברו יחס הנושא אל הנושא ויחבר מהם גורה פשיטת

מבלתי שיוכן בהם חלחיות אלא מצד הלקיחה, ר"ל לקחת האחד תאר והאחר מהותו, כי השכל כה אפקד בו שיוכן ענין האחד בשני צדדיו כמו שיוכן דברים רבים על דרך היות, כן נאמר בשכל ומשכיל וממושכל בעניניהם הנפרדים אין בהם נוסף

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סח

והדבר אשר בו הושכלה צורת האילן והופשטה, אשר הוא המשיבול, הוא השכל ההווה בפעל בלא ספק, כי כל שכל פעלו הוא עצמו, ואין השכל בפעל דבר אחד, ופעלו דבר אחד, כי אמתת השכל ומהותו הוא ההשגה, ולא תהיה בו השכל בפעל דבר אחד נמצא לבדו נבדל מן ההשגה, וההשגה ענין אחד בו, אבל גוף השכל ואמתתו השגה, ובשתנית שכל נמצא בפעל הוא ההשגה למה שהושכל, וזה המכואר מאד למי שהרניא משלו זה העיין, הגה כבר התבאר לך כי השכל פעלו אשר הוא השגתו הוא אמתתו ועצמו, ואם כן הדבר אשר בו הופשטה צורת זה האילן והויגטה בו אשר הוא השכל הוא המשיבול, כי השכל ההוא בעצמו הוא אשר הפשיט הצורה והויגטה, והוא פעולו אשר בעבורו נאמר בו שהוא משיבול, ופעלו הוא עצמו, ואין לזה אשר הונח שכל בפעל אלא צורת זה האילן. הגה כבר התבאר לך כי משהיה השכל נמצא בפעל, שהשכל הוא הדבר המושכל, והתבאר שכל פעלו אשר הוא היותו משיבול הוא עצמו, ואם כן השכל והמשיבול והמושכל דבר אחד

בעצמו

שם טוב

ענין יבאחריו המלויספים: ב כי כל שכל פעלו, ר"ל כי עצמות המשיבול הוא עצמות השכל: ג ואין השכל בפעל דבר, ר"ל שאין המשיבול בפעל דבר אחד והפעולה שלו אשר הוא השכל דבר אחד: ד ולא תחשוב כי השכל בפעל, ר"ל לא תחשוב שהמשיבול בפעל יהיה דבר אחד נבדל מן ההשגה אשר

המושכל והשכל דבר אחד ביאר איך השכל והמשיבול הם דבר אחד, והוא אמרו והדבר אשר בו הושכל צורת האילן והופשטה אשר היא המשיבול הוא השכל ההווה בפעל, ורצה אחר שביארנו כי המושכל והשכל הם דבר אחד ראוי שנבאר כי המשיבול והשכל הם דבר אחד דבר שהמשיבול יקרא משיבול כשהוא מפשיט הצורה והמהר וכשופשט

הצורה מהחמר אז נאמר לו שיש לו שכל בפועל כי אינו שני דברים משיבול ושכל כמו שהוא הענין כפעלים החמרים כי הפעלים הם זולת הפעולות אבל בדיעות והשכלות אשר הוא הפשטת הדברים מהחמר אז נאמר לו שהוא משיבול ואז נאמר שיש לו שכל ואם כן המשיבול הוא השכל דבר זולת ההשכלה, והיה החליצת אמתת הצורה הוא עצם הצורה אשר הוא אמתת החליצת עד שתהיה הצורה החלוצית בעצמה בלתי נעלמת מאמתתה, ולמה שזה היה קשה הביאר א"ל מבלתי הביאר בו, עוד דע כי האדם קודם שירגיש הוא מרגיש בכח וכסירגוש הדבר בפועל אז יקרא מרגיש בפועל, והנה עם היות הגיראה החלוטית סבה בשיתנה בנפש דמותו וזרותו עם כל זה המורגש אינו הדבר החלוטית זה לא ימצא בעין אבל הנמצא בעין הוא דמותו ואותו הדמות הוא הנדבק בעין ואז המרגיש ירגישו ואז אותה הצורה היא הנרגשת לחוש שהיא המורגשת אם כן יתבאר לך כי הצורה הנמצאת בנת העין היא המוחשת והיא הנרגשת אם כן המורגש וההרגש הם דבר אחד, ובעבור שהאדם יקרא מרגיש כביכול ויחמר שהוא רואה צורת האדם אשר מחוץ כשימצא צורת האדם בנפשו אז יחמר שהוא רואה האדם אם כן הצורה המורגשת הוא ההרגש והמרגיש שהוא הרואה לא ירגיש הדבר אלא ההרגש ירגיש ובעבורו יחמר שהוא מרגיש כי לתה שנתמצא בעין הרואה צורת האדם וזאת הצורה תפסוע שהוא רואה הדבר אשר מחוץ וזו יקרא רואה בפועל וזאת הצורה היא המורגשת והיא הרגש, ואם זה נמצא בצורה החלוטית כ"ש שנתמצא בצורה השכלית כי הצורה שנתמצא בשכל לא תמצא דמות חוץ לשכל כי הצורה הנמצאת בנת העין ימצא דמות חוץ לשכל והוא היותה פרטית וגשמית והיותה בשיעור ובמקום ואחרי הצורה המושכלת אין לה מציאות חוץ לשכל, אם כן כשנתמצא חוץ לשכל ויקרא משיבול וזו גם לו שכל בפועל ולכן אין השכל בפועל דבר אחד ופעלו דבר אחד כי אמתת השכל ומהותה היא ההשגה: ואחרו ולא תחשוב כי השכל בפעל דבר אחד נמצא לבדו נבדל מן ההשגה בענין אחד בו, ר"ל עד שיהיה השכל זולת ההשכלה. אבל גוף השכל ואמתתו השגה, הגה השכל הוא ההשכלה בעצמו בזה שהוא משיבול ובשתנית השכל בפועל תראה שהוא ההשגה לתה ששכל אשר הוא פעלו אשר בעבורו נאמר בו שהוא משיבול הוא השכל והמשיבול אחד, ויבא הדבר כן, המשיבול הוא החפשיט צורת האילן וזאת ההפשטה נאמרת לאדם שיש לו שכל אם כן החפשיט וההפשט הם דבר אחד, ולמה שהחפשיט הוא המשיבול וההפשט הוא השכל ואילו אינם שני דברים מפשיט והפשט לתה שהחפשיט הוא נפש ההשגה וההפשט הוא נפש ההשגה הם דבר אחד, ואחר שהונח זה רצה לבאר ג"כ שהשכל הוא המשיבול כמו שהתבאר הוא המשיבול הוא השכל, ואחר ובשתנית שכל נמצא בפועל הוא השגה לתה שהשכל, וזה מובאר אחד כי ההשגה אינה דבר זולת דבר המופשט. הגה כבר התבאר כי השכל וכו' אינו דבר אלא ההשגה והוא אמתתו ועצמו. ואם כן הדבר אשר בו הופשטה צורת זה האילן והויגטה בו אשר הוא השכל הוא המשיבול כי השכל ההוא בעצמו הוא אשר הפשיט הצורה והויגטה, והוא יפעול אשר בעבורו נאמר בו שהוא משיבול, והדבר יבא כן, השכל אשר בפועל הוא השגה לתה שהושכל וזאת ההשגה לתה שהושכל היא אלא נפש ההשגה וכפש ההשגה אינו אלא נפש ההפשטה וזו יקרא שכל, וכפש וההפשטה אינו דבר זולת היותה דבר משיבול אם כן נפש השכל הוא הנפש המשיבול כי כמו שהנחנו ששם המשיבול הוא נפש השכל כי אינו שני דברים משיבול ושכל כן יתבאר ששם השכל הוא נפש המשיבול ר"ל עצמות השכל הוא עצמות המשיבול לתה ששששש השכל הוא המשיבול לדבר המושג. ובאשר התבאר ששכל והמושכל דבר אחד והמשיבול והשכל דבר אחד ג"כ ויבאר ג"כ שהשכל והמשיבול הם דבר אחד הוליד איך השכל והמשיבול דבר אחד, והוא אמרו ואין לזה אשר הונח שכל בפועל אלא צורת זה האילן, ורצה אחר שביארנו שהשכל והשכל דבר אחד וכבר ביארנו שהשכל הוא המושכל הגה כבר התבאר כשהיה השכל נמצא כביכול שהשכל הוא הדבר המושכל. והתבאר שכל שכל כעלו אשר הוא היותו משיבול הוא עצמו, ואם כן השכל והמושכל דבר אחד בעצמו לעולם בכל מה שושכל

פועל

קרישקש

כי העצם המשיג הוא העצם המושג שהשכל הנפרד הוא המשיבול והוא המשיבול, וכן בשם יתעלה נאמר שלא ישנו כ"א עצמו עצמו אחר שהוא שכל בפועל ועצמו שהוא המשיבול הוא המושכל ומצד שהוא כשיג עצמו הוא

בעצמו לעולם בכל מה שיושכל בפעל, אמנם כשהונח בכח ה' הוא שני דברים בהכרח, השכל בכח, והדבר המושכל בכח, כאלו תאמר זה השכל ההיולאני אשר הוא בראובן הוא שכל בכח, וכן זה האילן הוא מושכל בכח, ואלו שני דברים בלא ספק, וכשיצא לפעל ותהיה צורת האילן מושכלת בפעל, אז תהיה הצורה המושכלת הוא השכל, ובשכל ההוא בעצמו אשר הוא שכל בפעל הופשטה והושכלה, כי כל מה שיש לו פעל נמצא הוא נמצא בפעל, הנה כל שכל בכח ומושכל בכח הם שנים, וכל מה שהוא בכח אי אפשר לו מכלתי ו' נושא סכל הכח ההוא באדם, על דרך משל, ויהיו הנה שלשה דברים, האדם, הנושא הכח ההוא והוא המשכל בכח, והכח ההוא והוא השכל בכח, והדבר המומון שיושכל והוא המושכל בכח, כאלו אמרת בזה המשל, האדם והשכל ההיולאני וצורת האילן, ואלו שלשה ענינים חלוקים וכשהגיע השכל בפעל יהיו השלשה ענינים אחד, ולא תמצא לעולם השכל דבר אחד והמושכל דבר אחד אלא בשילקחו בכח, ובאשר בא המופת שהשם יתעלה הוא שכל בפעל אמר ואין כח בו כלל כמו שהתבאר, וכמו שיבא עליו המופת, ולא יהיה פעם ישג ופעם לא ישג, אבל הוא שכל בפעל תמיד, והחייב שיהיה הוא והדבר ההוא המושג דבר אחד והוא עצמו, ופעולת ההשגה עצמה אשר בה יאמר משכיל הוא גוף השכל אשר הוא עצמו, אם כן הוא משכיל ושכל ומושכל לעולם. הנה כבר התבאר כי היות השכל והמשכיל והמושכל אחד במספר, אינו בחק הכורא לבר, א' אבל בחק כל שכל, ובגו ג' המשכיל והשכל והמושכל דבר אחד, כשהיה לנו שכל בפעל, אבל

אמר	שם טוב
------------	---------------

הוא שכל והמושכל כמו שבאר למעלה וכו': ה הוא שני דברים, עשנו בוחן הרב להגדיל השכל עם המושכל כאשר הם בכח כאשר התחלד בפועל בעת ההשגה ואחר זה יבדיל המשכיל ג' משנייה: ו כי כל מה שיש לו פעל וכו' בא הרב לנאר ויחר שהמשכיל הוא השכל והמושכל כאשר הם בפעל ואמר שכל דבר שיהיה פועל ענין אחד והפעל נמצא הנה יתוייב שימצא הפועל, וכן נאמר הנה שהמשכיל בפעל נמצא אחר שהמושכל הפועל תמונ נמצא וח"כ המשכיל הוא המושכל כאשר הם בפעל בתמינת פעלו המושכל: ז נושא סכל הכח ההוא באדם, ר"ל הנושא לפי הרי"ם ז"ל הם הצורות הדמיונות אשר הם עלאם סבות מושכלות בככח, או אפשר שיהיה הנ"ל מן ההכנה הנפשית המרגשת כדעת אלכסנדר וכן כתב ה"ר לוי בן גרשם: ח חלק בחק כל שכל, ר"ל בחק השכלים הנדלטים: וזנו ג"כ,

ז טועל בן שיהיה נכס יתחדד בין שיהיה שכל האנושי. אמנם כשהונח בכח הם שני דברים בככח השכל בכח והדבר המושכל בכח, כאלו תאמר זה השכל ההיולאני אשר לראובן הוא שכל בכח, וכן זה האילן הוא מושכל בכח ואלו שני דברים בלא ספק וכשיצא לפעל ותהיה צורת האילן מושכלת בפועל אז תהיה הצורה מושכלת הוא השכל, והשכל ההוא בעצמו אשר הוא שכל בפועל הופשט והשכל עד שנקרה בכפסטה היא ובהשכלה היא משכיל כי כל מה שיש לו פועל נמצא הוא נמצא בפועל, וזה השכל אשר זה לו פועל נמצא בעת שהוא יפשיט הצורה ושיגה אחר שהקנה הצורה ההוא המופשטת הנה בעת ההוא נמצא בפועל ויתוייב שיקרה משכיל אחר שימצא פועל השכל ואם כן יהיה השכל והמשכיל והמושכל הכל דבר אחד: ט הנה כל שכל בכח ומושכל בכח הם שנים וכל מה שיהיה בכח אי אפשר מכלי

נושא סכל הכח כי הכח הוא ממה שהתבאר בנשא כפי האדם הנושא הכח ההוא והוא המשכיל בכח והכח ההוא וכו' האילן הוא המשכיל בכח והוא המושכל בכח, כאלו תאמר זה האדם והשכל ההיולאני וצורת אחד השכל והמשכיל והמושכל, ולא תמצא לעולם השכל דבר אחד והמושכל דבר אחד וזהו שיהיה שכל בפעל האדם המשכיל והמושכל הם דבר אחד בפועל והם רבים בכח אחד למה שיהיה הש"י שכל בפועל תמיד ואין בו כח כלל כמו שהתבאר וכמו שיבא עליו המופת ולא יהיה פעם ישג ופעם לא ישג וכו', יתחייב שיהיה הוא והדבר המושג דבר אחד והוא עצמו ופעולת ההשגה עצמה אשר בה יאמר משכיל הוא גוף השכל אשר הוא עצמו ח"כ הוא שכל ומשכיל ומושכל לעולם, הנה כבר התבאר מה שהיה טונחת בו, רשונה כי השם אחד מכל אופן ואם אמרו זו שהם יתעלה הוא שכל ומשכיל ומושכל הם כלם דבר אחד ושגאמרו עליו אלו השמות כדמיונות שגות כנה מזה שעצמותו מופשט ומזה שעצמותו נקי מחמתו יקרה משכיל הוא כי עצמותו גליי לעצמו, ומזה שכל מקום שיש מושכל ומשכיל זה שם שכל הכח מזה שהוא משג עצמו יקרה משכיל ומזה שהוא משג עצמו יקרה שכל ומזה שכל המקום שיש הוא מושג לעצמו יקרה מושכל ולוה היה ה' אחד ושמו אחד. הנה כבר התבאר כי היות השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד אינו בחק הכורא לבר אבל בחק כל שכל והוא גם כן בחק השכלים הנדלטים וזנו ג"כ שהוא השכל האנושי, אלא שיש הבדל ביניהם ובין הש"י כי הוא לעולם שכל בפועל תמיד ואמנם השכל האנושי יא' מן הכח אל הפועל ויש בו קודם שיכיל רעיו מה, וגם כן יבדל ה' והשכל הפועל כי השכל הפועל אל הפועל כי ישגל על ואלו ישגל עת אחרת וישגל כמושכלות פעם ולא ישגל פעם אחרת בעבור הפרזן המקבלים כי השכל הפועל הוא הפועל המושכלות כן וישגל עת ולא ישגל עת אחרת כמו מה שיכין האדם בנפשו ח"כ הוא תנועה אחת לשכל ההוא בתקרה, והנה ימצאו כאלו שלשה מיני שכלים השכל האנושי שיש בו רבוי כשימצא בכח קודם שיכיל ואלו המכח אל הפועל, ואלו השכלים הנדלטים הם בפועל תמיד עם שיעמלו עת ולא ישגלו עת אחרת הוא יצאה ותנועה הם, ואמנם הש"י הוא לעולם שכל

קישקש
 רמת לדיברם התפרדים ושב המושג ממנו הוא אשר ישיביל ויהי עצם מן שיושכל יהא משכיל מזה מה שיושכל וישוב השכל והמושכל והמשכיל דבר אחד וישוב שכל בעצמותו אחר שלא יהיה
 26 ב' [מורה נבוכים ח"א]

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סח

אבל אנחנו נצא אל הכח אל הפעל עת אחר עת, (ג) והשכל הנפרד גם כן, ר"ל השכל הפועל פעמים יהיה לו מונע מפעלו, ואע"פ שאין המונע מעצמו אבל הוזהר לו היא תנועה אחת לשכל שהוא במקרה, ואין הכנת זה הענין מכוונת עתה, אבל הכוונה שהענין אשר הוא לו יתעלה לבדו ומתייחד בו, הוא היותו שכל בפעל תמיד, ואין מונע לו מן ההשגה לא מעצמו ולא מוולתו, ולזה ראוי שיהיה משכיל ושכל ומושכל תמיד לעולם, ועצמו הוא המשכיל והוא המושכל והוא השכל כמו שיתחייב בכל שכל

שם טוב

אחד

ר"ל צמין האנושי: ב פעמים יהיה לו מונע מפעלו, ר"ל כי כן ראה הרב כי בשכל הפועל אי"ש שאין לו מונע מעצמו ולא מוולתו מוולתו אצל בו יעלה אף שום מיעה לא מעצמו ולא מוולתו אלא מפעלו: ו' ואין הכנה זה הענין מכוונת עתה, ר"ל וזה רצונו לברירה בעולם, כי השכל הפועל אין מונע לו מן עצמו אלא מן היקבל שאינם מוכנים לקבל הצורה היותו ואם כן השם יתבאר אין מונע לו כלל כי קודם כתיבתו מה שברא לא היה שם מקבל ואם מניעת כוולתו לא היתה מן היקבל כי לא היה שם מקבל, אם כן יתחייב מה שחיה המניע מעצמו ויהיה בו דבר יסלק ממנו המניעה ההוא ויהיה יוצא מן הכח אל הפועל וזה שקר בחקו יתבאר לפי מה שאמר הרב, הוא שאף בשכלו של אדם השכל והמשכיל והמושכל הם דבר אחד כשהם בפועל, יש מקום עיון בו בחלו המושכל וההיולאניות חי אפשר שיהיה המשכיל עם המושכל אחד מכל הפנים מן ההיולאניות: ב ואין מונע לו מן ההשגה, בזה יש לעיין כי כמו כן השכל הפועל אין לו מונע מן ההשגה לא מעצמו ולא מוולתו:

שכל בפועל תמיד כי אין לו מונע מזה עצמו מן ההשגה לא מעצמו ולא מוולתו, ורמז בזה הרב כי השכל הפועל לא יוכל א"ע תמיד ואלוה השם יתעלה אף שהוא צורת העולם לא יתדבק הוא בגשמים שום דבר ואלא יפעל פעם ופעם לא יפעל אצל הוא בפועל תמיד ולזה ראוי שיהיה הוא משכיל ושכל מושכל תמיד לעולם ועצמו הוא המשכיל והוא המושכל והוא השכל כמו שיתחייב בכל שכל בפועל:

ואמר החכם ר' משה הגרונדי וז"ל, נלפאתי על החכם אף יחדו יתעלה והוא האחדות והוא מזוהר למי שכלל החכמה האלהית שהתחדות השכל והמשכיל והמושכל בעצם ובאחת הוא לה"י לבד כי, אנחנו אומנם נבוא בלתי המושכל עצמו והם הצורות ההיולאניות שגשגולות כשגשגולות וישו שכלו הוא מושכל מנלתי שיהיה גם כן השכלים הנבדלים כמה שישיגו כמה שלתעלה מהם אשר הוא עצמותם אין השכל והמושכל אחד בשלמות כי המצוייר הוא נכבד בנפשו למעלה מצוירו והם לא ימלט מהצורך והשכלה לא זולתו, והראשון אומנם שיגו עצמו ובו השכל והמשכיל והמושכל באמת כי לא ימאז צורך מוולתו

ולא מקרה מן התקרים, א"כ היה ראוי שיאמר הרב כי השכל והמשכיל והמושכל אינו אחד אלא בשם יתעלה בו וכולתו יהיה זך מהרדיו: אמר שם טוב אין ספק כי כמה שישכיל השכל ההיולאני צורת הנמצאות והשכלים הנבדלים יצוירו את גש"י שיש זך מהרדיו ואלוה השכל האנושי לא ישיג דבר מהרדיו ההיולאטיים וגם השכלים הנבדלים לא ישיגו כלל ממה שלמעלה מהם היה השגתם לעצמם היא השגה האמתית ואם בהשגתם עצמם ישיגו וזלתי זה דבר קרה להם בעצם כי בכל דבר שהוא שכל המשכיל והמושכל והשכל הוא דבר אחד ואם קרה לו הכרח הוא במקרה והמקרה לא יכנס בהכמות:

ואמר שם טוב ויש לעיין בזה הפרק למה האריך בו הרב כ"כ ואינו מדרך זה הספר לנאר מה שאמר הפילוסופים האלקיים כי הוא כבר אמר פעמים רבות כי כשידבר בעניני החכמות שלא ידבר בהם אלא להתיר ספקי הדת, והתשובה בזה כי למה שיהיה הרב המיוחד לשם יתעלה היותו שכל בפועל תמיד כמו שהוא מיוחד אצל התורתיים שהוא יודי היא ואינו היא לכן האריך הרב בניאור זה השם, גם כי יבאר אשר האחדות בכל ענין ובכל זמן ויתחייב מזה גש"י שאין לו מונע מהשגה לא בעצם כמו שיקרה לשכל ההיולאני כשימאז בזה, ולא במקרה כמו שיקרה לשכל הפועל, ולכן יהיה תמיד בפועל ולא יאז מהכה אל הפועל לא בעצמו ולא בפועלו, וזה יתחייב כמה שהוא בפועל תמיד ולא יפעל פעם ויפעל פעם אחרת אצל לעולם יפעל כי השכל הוא בפועל תמיד א"כ המושכל התחייב ממנו יהיה בפועל ואלו הם השכלים הנבדלים, והכן זה:

ואמר שם טוב כבר הראת לדעת כי המשכיל והשכל והמושכל הם דבר אחד בחק כל שכל, והסבה בזה בעבור כי המשיג הוא המפשיט הצורות מהחמרים הוא משכיל, וזה אינו דבר אלא פעולת השכל והשכל אינו דבר אלא השגת המופשט ואם הדבר כן יתחייב שהאדם יקרא משכיל בעבור שבהשכלו צורה מהצורות והפשיטו אותה הוא השכלתו כי לא ימאז חוץ ממנו דבר שישכיל כי הדבר אשר יקרא שהוא שכל הוא דבר חמרי ופרטי א"כ האדם יקרא משכיל בעבור היות צורת האין מופשטת בשכל ואתה הצורה היא יקרא שהוא פועל השכל, וזה יקרה ברואה ובאחד מהחוסים כי החוש הרואה לא ישיג דבר חיוניו אצל ירגיש הדבר המוטבע בבת העין ובאחתה הצורה יאמר שהוא מרגיש הדבר החיוני, ואם כן אותה הצורה הנמצאת בבית העין אינו מרגישים הנמצא מחוץ א"כ הוא המרגיש וההרגש והמורגש, כי הדבר החיוני לא ימאז לעולם נחוש וא"כ למה אמרו הפילוסופים שהשכל והמשכיל והמושכל הם האחדים ולא אמרו כן נחוש כי החוש יראה כשהוא בפועל שהוא נכוח בו, והתשובה בזה כי כבר משבו קצת מתקוצי הפילוסופים לומר כי החוש והמוחש וההרגש הוא דבר אחד, וכבר ביאר זה הענין אבותאמר אלג'ולי בג' מהאלהיות כשראה לבאר שדיעת ה' אינה נוספת ע"ע ולבאר זה הענין עשה משל המוחש, למה שראת זה החכם שההרגש והמורגש והמרגיש הם דבר אחד והוא נראה לעין ולקחו לבאר מה שהוא נסתר ממנו, והאמת הוא כי לפי דעתו

אמר שם טוב ויש לעיין בזה הפרק למה האריך בו הרב כ"כ ואינו מדרך זה הספר לנאר מה שאמר הפילוסופים האלקיים כי הוא כבר אמר פעמים רבות כי כשידבר בעניני החכמות שלא ידבר בהם אלא להתיר ספקי הדת, והתשובה בזה כי למה שיהיה הרב המיוחד לשם יתעלה היותו שכל בפועל תמיד כמו שהוא מיוחד אצל התורתיים שהוא יודי היא ואינו היא לכן האריך הרב בניאור זה השם, גם כי יבאר אשר האחדות בכל ענין ובכל זמן ויתחייב מזה גש"י שאין לו מונע מהשגה לא בעצם כמו שיקרה לשכל ההיולאני כשימאז בזה, ולא במקרה כמו שיקרה לשכל הפועל, ולכן יהיה תמיד בפועל ולא יאז מהכה אל הפועל לא בעצמו ולא בפועלו, וזה יתחייב כמה שהוא בפועל תמיד ולא יפעל פעם ויפעל פעם אחרת אצל לעולם יפעל כי השכל הוא בפועל תמיד א"כ המושכל התחייב ממנו יהיה בפועל ואלו הם השכלים הנבדלים, והכן זה:

ואמר שם טוב כבר הראת לדעת כי המשכיל והשכל והמושכל הם דבר אחד בחק כל שכל, והסבה בזה בעבור כי המשיג הוא המפשיט הצורות מהחמרים הוא משכיל, וזה אינו דבר אלא פעולת השכל והשכל אינו דבר אלא השגת המופשט ואם הדבר כן יתחייב שהאדם יקרא משכיל בעבור שבהשכלו צורה מהצורות והפשיטו אותה הוא השכלתו כי לא ימאז חוץ ממנו דבר שישכיל כי הדבר אשר יקרא שהוא שכל הוא דבר חמרי ופרטי א"כ האדם יקרא משכיל בעבור היות צורת האין מופשטת בשכל ואתה הצורה היא יקרא שהוא פועל השכל, וזה יקרה ברואה ובאחד מהחוסים כי החוש הרואה לא ישיג דבר חיוניו אצל ירגיש הדבר המוטבע בבת העין ובאחתה הצורה יאמר שהוא מרגיש הדבר החיוני, ואם כן אותה הצורה הנמצאת בבית העין אינו מרגישים הנמצא מחוץ א"כ הוא המרגיש וההרגש והמורגש, כי הדבר החיוני לא ימאז לעולם נחוש וא"כ למה אמרו הפילוסופים שהשכל והמשכיל והמושכל הם האחדים ולא אמרו כן נחוש כי החוש יראה כשהוא בפועל שהוא נכוח בו, והתשובה בזה כי כבר משבו קצת מתקוצי הפילוסופים לומר כי החוש והמוחש וההרגש הוא דבר אחד, וכבר ביאר זה הענין אבותאמר אלג'ולי בג' מהאלהיות כשראה לבאר שדיעת ה' אינה נוספת ע"ע ולבאר זה הענין עשה משל המוחש, למה שראת זה החכם שההרגש והמורגש והמרגיש הם דבר אחד והוא נראה לעין ולקחו לבאר מה שהוא נסתר ממנו, והאמת הוא כי לפי דעתו

קישוק

הוא כן מושכל בעצמותו אחר שלא היה כן וישבו אלהי אחר שהיה המבי ער שישבו קרוב לפרדת השכל הפועל: (ג) והשכל הנפרד ג"כ. ר"ל השכל הפועל פעמים יהיה לו מונע מפעלו אי"ש אין המונע מעצמו אבל חתמה לו היא תנועה אחת לשכל

הוא כן מושכל בעצמותו אחר שלא היה כן וישבו אלהי אחר שהיה המבי ער שישבו קרוב לפרדת השכל הפועל: (ג) והשכל הנפרד ג"כ. ר"ל השכל הפועל פעמים יהיה לו מונע מפעלו אי"ש אין המונע מעצמו אבל חתמה לו היא תנועה אחת לשכל

הנבונה

שכל בפעל, וכבר השיבנו זה הענין בזה הפרק פעמים להיות דעות בני אדם רחוקות מזה הציור מאד, (ג) ואינו רואה אותך שיסופק עליך הציור השכלי ברמזין ולקחת משל המדוש בכח הרמזוני שזה הבאמר לא חובר אלא למי שנתפלסף וידע מה שכבר התבאר מענין הנפש וכל כחותיה :

פרק סמ הפילוסופים כמו שידעת, יקראו השם ית' העלה הראשונה והסבה הראשונה, ואלו הידועים במדברים יברחו מזה השם מאד, ויקראו אותו פועל, ויחשבו כי

שם טוב

ההרגש והמורגש והמרגיש הם דבר אחד כשהם בטבע, וכן ראיתו בספר הנפש במאמר השני ממנו, ואפשר שנאמר עוד כי למה שהיה חוש הפעולות דבר נמצא בטבע ולמה מהאורות מעורבת עם דת העין היה כשיטתם דה האורה ירגיש הכח החיזוני אותו ההרגש וא"כ המורגש ואלה המורגש יתחדש המורגש והמורגיש טעם ההרגש ולכן ש"ג, עם שיראה ג"כ החוש ישפט על הדבר החיזוני והיה המורגש הדבר החיזוני מדד כשנעלם ממנו המורגש החיזוני' לא ישפט עליו כלל אם כן החירגש הוא הנמצא חוץ לשכל והמרגיש הוא הכח הרואה ההרגש הוא הפועל המתחדש משניהם כהחוש וישפט כל הפעולות מניע ומתנועע, ואולם בשכל למה שלא ימצא מעורב עם אורה מהאורות ואינו אלא הכנה לבד כפי דעת הב וההכנה אינו עם עצם המעשים ואינו דבר נמצא בפועל אלא הוא תואר ידועי היה השכל כשיהיה הכח אל הפועל לא ימצא דבר שישכיל אותה האורה אלא הוא עצמה ואז השכל והמשכיל והמושכל אחדים, וגם מפני כי לא ימצא הדבר שהוא הדבר הכללי אין לו מציאות חוץ לשכל ולכן הוא המושכל והשכל דבר אחד, ודע כי לפי דעת המחשבי"אם ורכים מהמפרשים האחרים כי השכל הידועאני הוא עם נבדל מוכן מעצמו, ולפי דעת ז"ר שיראה כי השכל הידועאני הוא עם נבדל קרה לו ההכנה, א"כ שיתאחד המשכיל והמושכל מכל צד אלא כמו שיתאחד בחוש והמוחש וההרגש, כי השכל אשר הוא עם נבדל מוכן עם האורה המופשטת ישפט על שהוא ישכיל וא"כ המשכיל והוא-העצם הנבדל והוכן עם האורה המופשטת ונעצורה ישפט שהוא משכיל והוא המושכל והוא השכל כמו שיקרה זה בחוש, ואין לו יתרון לשכל על החוש אלא כי השכל הדבר אשר הוא ישכיל לא ימצא שהוא הדבר הכללי ואמנם מה שישוג החוש ימצא דמיונו חוץ לשכל והוא הדבר הפרטי, ולכן היה המוחש ואלה ההרגש והמורגש ואמנם השכל למה שלא ימצא הדבר הכללי חוץ לשכל המושכל הוא הדבר הנמצא ולכן היה המושכל והשכל והמשכיל דבר אחד מה שלא ימצא לו בחוש, ודע ג"כ כי השכל אחר השכלו אורה מהאורות החמרות יוכל לחזור ולהשכיל אורה הנמצאה בנפש, ואף המשכיל הוא המושכל והשכל הם דבר אחד כי הצורה כשיהיה מופשטת אין צריך אל ד"א שישתקל וישפט שכל ויעשה שכל בטבע אבל עצמה גלויה לעצמה, ולכן אחר אריס"עו בשלישי חספס הכפס כי הידיעה העיונית המשיגה והחושב. וההשגה הם דבר אחד ואולם החוש למה שלא ימצא שיכול לחזור להשיג את עצמו בנאום שהכח הרואה איתו עצמו הנעבעת ההרגש את עצמה לא נאמר שהחוש והמוחש וההרגש הם דבר אחד. והכן זה

כי הוא דק אחד נעלם מהרבה מניי אדם :
אמר שטעם כבר יספק אדם אם השכל והמשכיל והמושכל הם דבר אחד כהן כל שכל כמו שאמר הרב יתחייב מזה שני בטעמים גדולים, כי למה שהיה המשכיל עצם יתחייב כשישכיל שום דבר שיהיה אותו הדבר שישכיל עצם ג"כ שהמשכיל הוא המושכל ולמה שהיה פועל השכל מקרה כי הפעולה היא נפש יתחייב שישכיל המקרה עצם או שיהיה עצם ומקרה יחד, וגם אם המושכל הוא המשכיל והוא המושכלים מקרים אינו מעצמות הדברים יתחייב שיהיה המשכיל גם כן מקרה או שיהיה המשכיל עצם ומקרה, ויתחייב ג"כ כשישכיל השכל המקרים אחר שאלו המקרים הם עצמות המשכיל שישכילו המקרים עצמם, וכל זה שקר ובעל, ויתחייב ג"כ בטור אחר וזהו שאם היה השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד והיה כשפוסד המושכל הפסד המשכיל וכשיחיהו המושכל יתחיהו המשכיל ויהיוו יתאחד פעמים רבות וזה שקר ובעל. והמאונה בזה כי הכח וההכנה לפי דעת הרב הוא עצם האדם אשר בו יבדל מאחר הבי"ח כי הבי"ח אינו להם כח והכנה לשישכילו הדברים הנמצאים בדמיונם ואמנם האדם יש לו יתרון על הבי"ח מזה הכח על שפעבור זה הכח וההכנה יוכל להפשיט הדברים מהחמרים ולעשותם טוללים, זה הכח וההכנה אינם כחות מחווימים אל דבר מהדברים אלא כחות והכנה לשישכיל כל הדברים ולכן זה הכח הוא אחד מכחות הכח והוא עצמות האדם, ושיתעצם זה הכח עם הושכל הממושכלות נחטבל הכח כמו שאמר כי זאת ההכנה אינה פרויית את היא כללות מזה שהמושכלות בזה הכח וההכנה היו החכמות והידיעות מקרים בנפש כמחשבת כל הפעולות,ולמה שהמשכיל היא הצורה המופשטת ואינה הכח וההכנה היה המשכיל והמושכל והשכל דבר אחד מלפני שיתחייב מזה שישוג הפעם מקרה ולא המקרה עצם כי כל צורה מופשטת איך שיהיה עצם או מקרה יוכל להשיג את עצמה כי עצמה גלויה לעצמה ולכן לא יתחייב אחד מהבטעונים אשר זכרנו, וכבר הארכנו בזה הפרק לעומקו וקושי העמידה עליו ונאנו למה שיהיט בו מציאור דברי הרב :

פרק סמ הפילוסופים כמו שידעת וקראו השם יתעלה עלה הראשונה וסבה ראשונה. זה הפרק כמו דעת החכם ר' משה הרמב"ם נקשר עם מה שלמלה ממנו כי אחר שביאר מענין האלהות כי הוא ית' שכל ומשכיל ומושכל והעולם נתיחייב ממנו ע"ד חיוב המושכל ושכל על דרך החיוב בזה ית' הוא יתעלה יחסו על העולם וכלי הוא צורתו וכבר נודע את הית' הצורה אל בעל הצורה. והאמת כי מה שמנין הרב לנאר הוא כי כמו שהש"י הוא שכל ומשכיל ומושכל

קישור

ותארו וכן בכל דבר ישג מחותו ויברילו מנושאן שהשכל מדרבו שבידו בין הדברים המתאחרים במציאות אל הדברים שרויכבו ממנו ואם לא יזכרלו במציאות, כלומר שהוא יבריל הצורה מנושאות שהוא החומר מאשר לקח בזה הענין צורת האילן אשר תיא מצריותו בכח החיזוני ואמר לו על דרך משל אבד חשני רואה אותך :

פרק

תנועה אבל זה ענין קרה לו סוד המקבל לא מצדו שהוא מופעל המיד: (ג) ואינו רואה אותך שיסופק עליך הציור השכלי ברמזין ובלקחת דמיון המוחש בכח הרמזוני, הרצון בו והשכל כח גופני ותואו משיג ענין פרטי ותמנות הדבר ומראו ותשכל משיג טהות הדבר הכולל הרצוני אשר מן השקר השתנוותו ותואו משיג כלתי שיחבר עליו ובר מי מעצם הרב כאלו האמר שהוא משיג טהות האדם שהוא להיותו והרבו לו תמנות האדם

מורה נבוכים חלק ראשון פרק סט

הפרש גדול יש בין אמרנו סבה ועלה, ובין אמרנו פועל, שהם יאמרו אם נאמר שהוא עלה, ויתחייב המצא העלול, וזה מביא לקדמות העולם ושהעולם מאתו על דרך החיוב, ואם נאמר פועל לא יתחייב מה מציאות הפועל עמו, כי הפועל אפטר שיקדם לפעלו, א"ג לא יצוירו ענין היות הפועל פועל אלא בשוקדם לפעלו, וזה מאמר מי שלא יבדילו בין מה שבכה ובין מה שבפועל, ואשר תדעוהו שאין הפרש בין אמרך עלה או פועל בזה הענין, וזה שאתה כשתחק העלה גם כן בכה, תהיה היא קודמת לעולה בזמן, אמנם כשתהיה עלה בפועל יהיה עלולה נמצא במציאות העלה בפועל בהכרח, וכן כשתחק הפועל פועל בפועל, יהיה מתחייב מציאות פעלו בהכרח, כי הבונה קודם שיבנה הבית אינו בונה בפועל, אבל הוא בונה בכת, וכשיבנה או הוא בונה בפועל, כמו שחמר הבית ההוא קודם שיבנה הוא בית בכה, וכשיבנה אז הוא בונה בפועל, ויתחייב מציאות דבר לבנה, או בהכרח ולא הרווחנו דבר כהגדיל שם פועל על שם עלה וסבה, והכוונה הנה אמנם היא להשוות בין שני השמות ושהוא כמו שנקראוהו פועל, ואף על פי שפעלו נגדר אחר שאין מונע לו ואין חושך לו מעשות כשירצה, כן ראוי שנקראוהו עלה וסבה בזה הענין בעצמו, ואף על פי שהעלול נגדר, ואשר הביאו הפילוסופים לקראו ית' עלה וסבה, ולא יקראוהו פועל, אינו מפני דעתם המפורסם בקדמות העולם, אבל מפני הענינים אחרים הנני אומרם לך בקצרה. כבר התבאר בחכמה הטבעית המצא הסבות ב' לכל מה שיש לו סבה ושהם ארבעה, החומר, והצורה, והפועל והתכלית, ושמהם קרובים, ומהם רחוקים, וכל אחד מאלו הארבעה יקרא, סבה ועלה, ומדעותם אשר לא אחלוק אני עליהם, שהשם ית' הוא הפועל, והוא

שם טוב

ומושל והוא דבר אחד כן ג"כ קוראים הש"י סבה פועלת וסבה צוויית וסבה תכליתית וסם כלם דבר אחד כי הפועל והתכלית והצורה הם דבר אחד כי אם זה יקרה דברים הטבעיים כ"ש שיחוייב שומא דברים האלהים, וכבר ביאר אריסטו^ט בשני מספר הנפש כי הנפש היא אחת וקרא נב' שמות כי היא פועלת פעולת החיות והוא צורת

אמרי

פרק סט א גם לא יצוירו ענין וכו', ר"ל זולת מה שהם אומרים שפועל אפשר שיקדם לפעלו ויצור ויחמרו שחי אפשר שיצויר הפועל אלא אם כן יקדם לפעלו: ב לכל מה שיש לו סבה, ר"ל לכל המציאות וזאת היא הטענה: ג ומהם רחוקים, ר"ל יש שועל וחומר וצורה ותכלית קרוב או

הדבר המתקוה והוא תכלית ההווה א"כ אלו הג' דברים הם דבר אחד, וכן יתחייב שיהיה הש"י פועל כלל העולם ותלוקו, וכן הוא צורת העולם אשר בו יתקיים, כמשפט כל צורה כי הצורה אינו דבר אלא המעמיד הנותן קיום ומחיות לדבר, ואם כן הש"י יהיה צורת העולם וגם הוא תכלית התכליות כי כל נמצא טבעי ונמצא שכלי תכלית הכלל הדמות בשלמותו כפי היכולת והוא ענין רצונו אשר הוא עצמו ולזה נאמר בו שהוא פועל וצורה ותכלית, ולמה שאמר הרב בפרק שעבר כי הש"י הוא בפועל תמיד ואין לו מונע מפעולתו וימציא בעולם פעולות מחדשות אחר שלל היו, כמו שידעת קוראים להש"י עלה וסבה ואלו היועשים המדברים נרחו מזה השם מאד ויקראו אותו פועל ולא עלה ראשונה ולא סבה ראשונה, והדבר המביא להם לקרותו פועל ולא עלה ולא סבה, שם אמרו אם נאמר שהוא עלה העלה הוא מתאמר המצטרף ויתחייב המצא העלול עמו וזה מביא לקדמות העולם ושעולם עלה ע"ד החיוב לא על שקדם העלה לעלול, ואם נאמר פועל לא יתחייב מזה המציאות הפועל עמו כי כבר יקדמו הפועלים המעשיים והתכליתיים כלם לפעולתם וכן הכח הרואה יקדם לראיה וכן שאר החושים. והנה המדברים חשבו כי לא יצויר ענין הפועל אלא לשקדם לפעולתו כי מי שיפועל תמיד אינו ראוי שיקרא פועל אלא מי שלא היה פועל ושב פועל, ואם הש"י הוא פועל העולם וזה גזרה חוסמת מהכלל ראוי שיקדם לפעולתו כ"א לא יקדם אינו ראוי שיקרא פועל אלא עלה או סבה כי השמש לא יקרא פועל האור לפי דעת אלו. והנה אמר הרב כי הביא זה למדברים למה שלא יבדילו בין מה שבא דכח למה שבא בפועל וכו', כי אתה כשתחק העלה בכח תהיה קודמת לעולה בזמן, אמנם כשתהיה עלה בפועל תהיה עלולה נמצא במציאות העלה בפועל בהכרח, וכן כשתחק הפועל פועל בפועל יהיה מתחייב מציאות פעלו בהכרח, כי הבונה קודם שיבנה הבית אינו בונה בפועל, אבל הוא בונה בפועל, כמו שחמר הבית ההוא קודם שיבנה דבר כהגדיל שם פועל על שם עלה וסבה, והרצון כי לא הרווחנו דבר לבנה, או בהכרח ולא הרווחנו דבר כהגדיל שם פועל על שם עלה וסבה, והכוונה הנה אמנם הוא להשוות בין שני השמות ושהוא כמו שנקראוהו פועל, ואף על פי שפעלו נגדר אחר שאין מונע לו ואין חושך לו מעשות כשירצה, כן ראוי שנקראוהו עלה וסבה בזה הענין בעצמו, ואף על פי שהעלול נגדר, ואשר הביאו הפילוסופים לקראו ית' עלה וסבה, אינו מפני דעתם המפורסם בקדמות העולם אלא מפני הענינים אחרים הנני אומרם לך בקצרה. כבר התבאר בחכמה הטבעית המצא הסבות ב' לכל מה שיש לו סבה ושהם ארבעה, החומר, והצורה, והפועל והתכלית, ושמהם קרובים, ומהם רחוקים, וכל אחד מאלו הארבעה יקרא, סבה ועלה, ומדעותם אשר לא אחלוק אני עליהם, שהשם ית' הוא הפועל, והוא צורת העולם והוא

תכליתו

והוא הצורה, והוא התכלית, ולזה אמרו שהוא יתעלה עליו וככה שיכלול אלו השלש סבות, הוא שיהיה פועל העולם וצורתו ותכליתו, וכזונתי כזה הפרק שאבאר לך על אי זה צד נאמר בו יתברך שהוא הפועל והוא צורת העולם, והוא תכליתו גם כן, ולא תטריד שכלך הנה בענין חדושו לעולם או התחייבו פועל על דעתם, ד' שהנה יפלו כזה דברים רבים נאותים כזה הענין, ואצטנן הכונה הנה היותו ית' פועל לפרטי הפעולות הבאות בעולם, כמו ה' שהוא עושה העולם כולו כמות שהוא, ואומר כבר התבאר בחכמה הטבעית שאלו הארבעה מינין מן הסבות צריך שתבוקש לכל סבה מהם סבה גם כן, וימצא לדבר המתהווה אלו הארבע סבות הקרובות לו, וימצאו להם נ"כ סבות ולסבות סבות, עד שגיעוהו לסבות הראשונות, כמו שזה הדבר הפועל ופועלו הוא כך, ולפועל שהוא פועל, ולא יסור זה עד שגיע אל מניע ראשון הוא הפועל באמת לאלו האמצעיות כלם, וזה כי כשתהיה אות אל"ף תניע אות ב"ת, וב"ת תניע אות נ"מ"ל, ונ"מ"ל תניע אות ד"ל"ת, וד"ל"ת תניע אות ה"א, וזה מה שלא ילך אל לא תכלית ונעסוד אצל הה"א על דרך המשל, ואין ספק כי הה"א היא המניעה אל"ף ולב"ת ולנ"מ"ל ולד"ל"ת, ובאמת נאמר בתנועת האל"ף שהה"א עשאה, וכזה הצד ייוחס כל פעל שבמציאות לבורא ו' ולו פעלו מי שפעלו לו הפועלים הקרובים כמו שנבאר, הנה הוא סבה הרחוקה מצד היותו פועל, (ה) וכן הצורות הטבעיות ההוות הנפסדות נמצאם כשנחפשם כולם א' שאי איפשר שלא תקדם להם צורה אחרת תבין החומר הזה לקבלת זו הצורה, והצורה השנית ההיא תקדים לה גם כן אחרת, עד שנגיע לצורה האחרונה אשר היא הכרחית במציאות אלו הצורות האמצעיות, אשר האמצעיות ההם הם סבות זאת הצורה הקרובה, והצורה האחרונה ההיא בכל המציאות הוא הש"י, ולא תחשב שאמרנו בו שהוא הצורה האחרונה לכל העולם, הוא רמז לצורה האחרונה ה' אשר יאמר אריסטו עליה כספר הנקרא מה שאחר הטבע שהוא בלתי הוה ולא נפסדת, כי הצורה

היא

שם טוב

אמרי

תכליתו, וכשתברר זה תדע רבים מהנבואות שאמרו הנביאים להיותם מיוחסים הפעולות להש"י, והנה נבאר שאלו הנ"כ סבות זקוקים עליו בין שיהיה העולם קדמון או מתודע, והנה הש"י לא לבד הוא פועל העולם ככלו אבל יקרא פועל לתלמי הפעולות הנאות בעולם, ויבאר הרב שאלו הדי' מינין מהסבות צריך שיבוקש לכל סבה מהם סבה ג"כ עד שנגיע לסבות הראשונות בין בחמרות בין בפעולות בין בצריות בין בתכליתיות: והנה יתבאר בחכמה הטבעית כשיהיה אות אל"ף תניע אות ב"ת ובי"ת תניע גימ"ל וכי שזה לא יעבור לב"ת, שאם היה הדבר כן לא לבד ייוחסו כל פעל שימצא בעולם לשם יתעלה ונאמר מה ילא הדבר, ונאמר כי הקרה ה' אליהו לפני, וכן רבים. ולו פעלו מי שפעלו אלה מן הפעלים הקרובים כמו שנבאר הנה הוא הסבה הרחוקה מצד היותו פועל שאם הוא לא ימצא לא תמצא הפעולה האחרונה, ואחר שביאר הרב בסבות הפעולות ויבאו אל הסבה הראשונה רצה לבאר שהש"י הוא סבה בעולם ככלו ולכל תלקיו הוא יתעלה הוא או יפסד ויפסד כולו וזה אמרו וכן הצורות האמצעיות

רחוק כמו שיבאר הרב: ד' שהנה יפלו כזה דברים, ר"ל בחלק שני: ה' שהוא עושה העולם, ר"ל שפעל יאמר לו ית' מצד שהוא מתמיד העולם כלו כמו שהוא מתמיד: ו' ולא פעלו מי שפעלו, ר"ל אע"פ שפעלו מי שפעלו יאמר שהוא ית' פעלו בזמנית היותו יתברך סבה רחוקה: ז' שאי אפשר שלא תקדם להם צורה אחרת, ר"ל המשלכזה שא"ל שחולו הצורה האנושית אם לא תקדם לה נפש החיות וה"א שחולו הנפש החיות מכלתי שחקדם לה נפש צומחת וה"א שחולו נפש צומחת מכלתי שחקדם לה הצורה הממוזגת ואי אפשר שחולו הצורה הדומיית הממוזגת מכלתי שחקדם לה הצורה היסודית הפשוטה וכן מצורה לצורה עד שגיע אל שם יתעלה. ס"א ובשמיים סבה הצורה השמימית והשמימית סבה הצורה הנפסדת וכן עד שגיע לצורה האחרונה שהוא השם יתעלה לכן צריך לחמר האדם על דרך משל שיהיה חי ראשונה ואחר יתול בו הצורה הדברית: ח' אשר יאמר אריסטו עליו, ר"ל יהיה הצורה הנפשית אשר לא תהווה ולא תפסד לפי דעתו. ס"א שהצורה האחרונה היא הצורה הנפשית וכן פירש הר"ן כי שהצורה עשה יש הסייחסות מן הקודמת אל הפגעת האריות מיד:

ההוות ונפסדות נמצאם כשנדרסם וכו' עד שנגיע לצורה האחרונה אשר היא הכרחית במציאות אל הצורות האמצעיות אשר הם סבות זאת הצורה הקרובה והצורה האחרונה ההיא בכל המציאות הוא הש"י, כי למה שיהיה האדם צורתו היא הנפש והנפש השכל הפועל והשכל הפועל לזרעו הש"י א"כ צורת האדם היא הש"י יתעלה, ולא תחשוב שאמרנו בו שהוא הצורה האחרונה לכל העולם הוא רמז לצורה אחרת אשר יאמר אריסטו: ז' בספר הנקרא מה שאחר הטבע שהוא בלתי הוה ולא נפסדת, כי הצורה ההיא הנזכרת שם ענענת לא שכל נפסד:

אמר החכם רבי משה הכרובי איני יודע צורה אחרונה ענענת יאמר עליה אריסטו: כמה שאמר הטבע שהוא בלתי הוה ולא נפסדת אלא הצורה הנפשית וזה מה שהחכם הכלתי מוחלטים כי הם לא יפסדו החומר הראשון: אמר שם עוב לא כיון הרב הנה על המרחקים כי אלו אינם ענמים לא המחולטים ולא הכלתי מוחלטים אבל הם מתאחדים כחמה, אבל מה שראיתי לאריסטו בשני מה שאמר הטבע ונאות כלתי כי אמר שם כי החמר והצורה כל אחד אינו הוה ולא נפסד, כי אם היה יכולי או לצורה הוויה והפסד היה כל אחד מהם מורכב אבל הויה והפסד היא

קרקש

פרק סמ (ה) וכן הצורות הטבעיות ההוות הנפסדות נמצאם כשנחפשם כלם שאי' שלא תקדם להם צורת

אחרת. ס' כאלו תאמר צורת יעקב היא הסבה בצורת ראובן וצורת

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ס"ז

היא ^ט הנזכרת שם טבעית (ג) לא שכל נפרד, כי אין אמרנו עליו ית' שהוא צורת העולם האחרונה, על דמיון היות הצורה בעל המבר צורה לחבר ההוא, עד שיהיה הוא ית' צורה לנפש, לא על אלו הפנים נאמר, אבל כמו שכל נמצא בעל צורה אמנם הוא כה שהוא בצורתו וכשתפסד צורתו תפסד היותו ותבטל, כמו כן החכם בעצמו ית' הבורא לבל התחלות הנמצאות הרחוקות, כי במציאות הבורא הכל נמצא, והוא מתמיד עמידות בענין אשר יזונה בשפע, כמו שנבאר בקצת פרקי זה המסר, ואלו היה איפשר העדר הבורא, היה נעדר המציאות כולו, ותבטל מהות הסבות הרחוקות ממנו, והמסוככות האחרונות ומה שביניהם, א"כ הוא לו כדמות הצורה לדבר אשר יש לו צורה, אשר בה הוא מה שהוא, ובצורה התקיים אמתו ומהותו, כן יתם הבורא לעולם, ובוה הצד נאמר בו שהוא הצורה האחרונה, ושהוא צורת הצורות, בלומר שהוא אשר מציאות כל צורה בעולם וקיומה נסמך באחרונה אליו ובו קיומה, כמו שהדברים בעלי הצורות מתקיימים בצורתם, ומפני זה הענין נקרא בלשוננו חי העולמים, ענינו שהוא חי העולם, כמו שיתבאר (בפרק ע"ג מה), וכן עוד הענין בכל תכלית, כי הדבר אשר לו תכלית יש לך לבקש לתכלית ההוא תכלית, כאלו אמרת על דרך משל שהכסא

החמר

שם טוב

אשרי

יש המזכרת שם טבעית, ר"ל שהצורה היא מענין הנשמים השליש הנכונים והיא הצורה הנשמית כמו שביארנו: י ענינו שהוא חי העולם, ר"ל שאלו ישוער העדרו ישוער העדר כל מה שזולת כמו שאלו ישוער העדר החיות מהם שמויביב נבדלו:

מערב עם החומר כלל, ואם הדבר כן אך ידעך על הנדל שהוא צורה לעולם או הוא צורת השמים, ואמר הרב בזה כי זה נאמר על יתם ודמיון. אבל כמו שכל נמצא בעל צורה אמנם הוא מה שהוא בצורתו ובתפסד צורתו תפסד היותו ותבטל, כמו כן זה היתם בעצמו הוא יתם והוא יתעלה על כל התחלות הנמצאות הרחוקות כי במציאות הבורא הכל נמצא וזהו חמור עמידות בענין השפע, כי יתם השטח יתעלה לפי דעת הרב איתו מניע לגלגל איתו צורה זו אבל מהשטח הכל ממנו יתן מציאות הנדל והוא מניע הגלגל, ואמר שהדבר כן הש"י הוא צורת העולם עם שהוא סבה רחוקה: ואמור החכם ר' משה הרדבני זקן הרב ב"מ"ט אך לא במה שכיון, באחרו שהוא יתעלה איתו צורת העולם לדמיון היות בעלת חמר צורה לחמר הוא שיהיה קיימת זו מתחלקת במציאות והוא מעמיד מציאותם עד שיהיה הוא צורה לגשם שכן כי אז יעטר שחמר לו על אלו הפנים נאמר לו, אמנם אם יפוש מאחורו עם שהרצו יתעלה איתו צורה לגלגל על שאינו עם גשם כמו שאינו בגשם וכמו שהוא נדל בזה שאינו מערב בו הוא נדל על שאינו בו עד שיהיה צורתו ולא חלק כוונתו אחר כוונת הרב זה כמו שנגלה משרשו, כנה זה יולא משרשי הפילוסופים מן האמת כדמיון עמדי, כי כפי שרשו אריסטו"ט בשמע הטבעי ומה שאחר הטבע כי האלו בשמים ובה השמים ומרכיבים ממנו ראשון ומניע נדל הנה האלו יתעלה ואם איתו גשם הנה הוא עם הגשם והוא נדל ומה שאינו מערב בו והוא בו בזה שהוא צורתו על שהוא חלק ממנו וזהו היה מתנועע ראשון מביאת עצמו כמו הב"ח המתנועעים אלגלו עם שהוא צורת הפרק, וזהו דעת אריסטו"ט וי"ד והמעמיקים בדברי אריסטו"ט, אמנם כפי דעת הרב הלכות מדכדדים באלשייף ואלכו"ט לא מה שהתנועע שרשו אריסטו"ט ואין כי המניע הראשון איתו האלו כי זה לא יגיע הגלגל א"כ שפירש זה, ר"ל כי ב"מ האמין כי יש צורה לגלגל והוא בחבור איתו האמת המניע והוא לא יבדיל בין צורה לגשם ובין צורה עם גשם ויהיה הגלגל מורכב מחמר וצורה תחיותו נצחי ואינו יודע אנה פנה דודי, ע"כ:

אמר שם טוב דבר מבורא א"כ צורה הפרק עם הגשם יתעלה איתו צורת העולם עד שיהיה הגלגל מניע עצמו ומפאת עצמו כשם שאמר אריסטו"ט בזה המפתח, וזה מבורא באחרו איתו מתמיד עמידות בענין אשר יזונה בשפע, וכבר פירש מאחורו ואף כל השכלים המנועים לגלגלים כפי דעת ב"מ אינם מניעים על כל המניע אלא על כל החכמית ולכן לא יהיה שום גלגל מתנועע מהנדל מפאת עצמו, כי א"כ"ט חושבו כי יש לגלגל נפש ומניע נדל והנדל יגיע על כל החכמית והנפש על כל הפועל הפועל, והבן אחרו ובוה הכל נאמר שהוא הצורה האחרונה והוא צורת החיות כלומר שהוא אשר מציאות כל צורה בעולם נקשר בחיובו אליו יתעלה, ומפני זה הענין נקרא בלשוננו חי העולמים ענינו שהוא חי העולם כמו שיתבאר, והרצון בו שאלו ישוער העדר ישוער העדר כל חיותו כמו שאלו ישוער העדר החיות מהם שמויביב העדרו: וכן עוד הענין בכל חכמית, אחר שביאר הרב שהשם יתעלה טעל וצורת

קישוק

ונזרת ראובן היא הסבה בצורת הנדך וכן תמיד: (ג) לא שכל נפרד. ס"י כי כמו שהחירו חומר ראשון שהוא בלתי הווה ולא נפסד כן הנדך צורה ראשונה בלתי הווה ולא נפסדת אחר שכל המרכיבים הם מהחומר וצורה שלא יתחייב שיפסד הפועל בשיעור הפועל אחר אשר פועל אמרו בוה שאילו ישוער העדר הבורא לא יחייב ממנו העדר העולם אחר המצאו ויבא איהו י"ז בטל ובשענה, אם השטח כי הכונה אחר בעתו הבית לא היוקנו ביתו ולא יעדר הבית בהעדרו. ואולם השענה כי הנעדר הוא אשר יעטר אל מציאת אכן הנמצא לא יעטר אל מציאתו, אמנם השטח הוא בטל כי הכונה איננו סבה למציאות הבית אלא בהעברה ואמנם הוא בטל להענין הדי ואחר התנועה סבה

לחנות חלקי הבית קצתם אל קצתם ותבנית הבית עליו סאלה התנועת, ויגמר בהפסק תנועתו, ואכן השאר תבנית הבית יתה נפסד כי לית היתה עומד בנקום אשר הונח כי הוא אצל שהוא כבר דרוש הנקום השאל ומה שתחתיו מקישי מונע אותו כירפול הבית העלה בזה ככדו ומקישות מה שתחתיו ולו יעדר המקישות יבטל תבנית הבית ותקור הנבנה כי השטח השאר המנוגד ביני מה שבבטח כי הויכח כי הוא אשר יהיוק המנוגד שאילו בנאו סטבר נגר בדומם היתה בטלה תמונת הביתל בסיפולח הדפוס העדר הויכח אם כן איננו מניע הבית אלא בהעברה אבל העולם מצד מציאותו נקשר בכורא יתברך שהוא פועל והתיאור סן העדר אל המציאות ונצד מציאותו נקשר בו שלא ייטור בלתי

החסד שלו העץ, ופועלו הנגר, וצורתו הרבוע, על תבונת כך ותכליתו לשבת עליו, ועליך שתשאל ומה תכלית השיבה על הכסא, ויאמר לך העונה בעבור שיתנשא היושב עליו ויתעלה מן הארץ, ותשאל עוד ותאמר מה תכלית ההתנשאות מן הארץ, ותענה להגדיל היושב בעין מי שיראהו, ותשאל ותאמר ומה תכלית הגדלתו אצל מי שיראהו, ותענה כדי שיראו ויפחדו ממנו, ותשאל ותאמר ומה תכלית היותו נורא, ותענה לגדל מצותו, ותבקש מה תכלית הגדול למצותו, ותענה למנוע הוק בני אדם קצתם מקצתם, ותבקש עוד מה תכלית מניעת הוק קצתם מקצתם, ותענה להתמיד מצויאדם מסודר, וכן יתחייב תמיד בכל תכלית מתחדשת, עד שניע הענין לרצונו לבד יתעלה, ולפי אהת מן הדעות כמו שיתבאר, עד שיהיה המענה באחרונה, או לגזרת יתעלה, או לגזרת חכמתו לפי דעת אחרים כמו שאבאר, עד שיהיה המענה באחרונה, כן גזרה חכמתו, ולזה יניע סדור כל תכלית אל רצונו ואל חכמתו לפי שתי הדעות האלה אשר התבאר לפי דעתנו שהם עצמו ושאינו רצונו וחפצו או חכמתו דברים יוצאים חוץ לעצמו ר"ל שיהיו זולת עצמו, ואם כן הוא ית' תכלית כל דבר האחרון ותכלית הכל גם כן ההרמות בשלמותו כפי היכולת הוא ענין רצונו אשר הוא עצמו כמו שיתבאר, בזה הצד נאמר בו שהוא תכלית התכליות, הנה כבר בארתי לך על אי זה פנים נאמר בו ית' שהוא פועל וצורה ותכלית, ולזה קראוהו סבה ולא קראוהו פועל לבד. דע כי קצת בעלי העיון מאלה המדברים הניע בהם הסבלות וההתגברות עד שאמרו, שאלו היה אפשר העדר הכוורא ללא התחייב העדר זה הרבר אשר המציאו הכוורא, ר"ל העולם, שלא יתחייב שפסד הפועל שיעדר הפועל אחרי אשר פעלו, ואשר זכרוהו הוא אמת אלו היה פועל לבד ולא היה לרבר ההוא הפועל צורך אליו בהמשך עמידתו, כמו שלא יפסד האוצר כמות הנגר מפני שלא היה מתמיד לו עמידתו, אמנם בהיותו יתעלה צורת העולם גם כן כמו שבארנו, והוא ימשכהו העמידה וההתמדה תמיד, מן השקר שיאבד הממשך והמקיים וישאר הנמשך והמקיים, אשר אין עמידה וקיום לו אלא במה שיקבל ממנו מן העמידה והקיום, ר' ראה גודל השגה אשר הביא אליה אמרם שהוא פועל לבד לא תכלית ולא צורה: **פרק ע** רכב, זאת המלה משותפת, הנחתה הראשונה ענינה רכיבת האדם על הבהמות כמנהגו, והוא רוכב על אתנו, ואחר כך הושאלו לשלמות על הדבר, כי הרוכב מושל שולט על מרכבו, והוא אמרו ורכיבוהו על במתי ארץ, והרכבתך על במתי ארץ, ענינו שאתה תשלטו על עליונה הארץ, ארכיבו אפרים, אמשילוהו ואשליטוהו, ולפי זה הענין נאמר באל ית' רוכב שמים כעורך, פירושו השליט על השמים, וכן לרוכב בערבות, ענינו השליט על ערבות, והוא הגלגל העליון המקיף בכל, ובדבריו חכמינו ז"ל הנכפלים בכל מקום שהם שבע רקיעים ושערבות הוא

הוא

שם טוב

אפודי

וצורת העולם רצה לנאר שהוא תכלית התכליות, כי הדבר אשר לו תכלית יש לך נפק לתכלית הפוא תכלית עד שתעלה אל תכלית התכליות כמו שכתבתי משל מהכסא, ומה תכלית ירכיבה על הכסא ויאמר לך העונה בעבור שיתנשא היושב עליו ויזיזו ומה תכלית ההתנשאות מן הארץ ותענה להגדיל היושב בעין מי שיראהו ותשאל ותאמר מה תכלית הגדלתו אצל מי שיראהו ותענה כדי שיראו ויפחדו ממנו ותשאל ותאמר ומה תכלית היותו נורא ותענה לגדל מצותו ותבקש מה תכלית מניעת הוק קצתם מקצתם ותענה להתמיד מצויאדם מסודר וכן יתחייב תמיד בכל תכלית מתחדשת עד שניע הענין לרצונו לבד יתעלה ולפי זה הענין נאמר באל ית' רוכב שמים כעורך פירושו השליט על השמים וכן לרוכב בערבות ענינו השליט על ערבות והוא הגלגל העליון המקיף בכל ובדבריו חכמינו ז"ל הנכפלים בכל מקום שהם שבע רקיעים ושערבות הוא

כ ראה גודל השגה וכו' ר"ל זלח השגה הגדולה ילח מאלו המדברים כשאלו לו יתעלה כשאלו כי השגו כי כהעדר עמלו יתעלה לא יעדר המציאות בכלנו. והשקר כי הוא יתעלה זוכם העולם ואלו יעשה העדו ועדך כן מה שזולת:

פרק

פרק ע רכב ט', הפרק מתחם חמד לחקר לפניו, כי התבאר כמה שקדם ששפיע צורת העולם כי נגלגל ערבות כמו שאמר אר"יטו בואת הלמ"ד בגסס הכולל האלפי ר"ל הגלגל העליון והוא חמרו הנה כשערבות הוא חמקף הכל: רכב זאת המלה משותפת וכו', המשל הראשון ענינו רכיבת האדם על הכסא כמנהגו והוא רוכב על חמרו: ויאמר שנית על שולטות הדבר כי הרוכב מושל שולט על מרכבתו, וזה אמרו ורכיבוהו על במתי ארץ, ארכיבו אפרים, אמשילוהו ואשליטוהו, ולפי זה הענין נאמר באל ית' רוכב שמים כעורך השליט על השמים וכן לרוכב בערבות

בערבות

קישוקש

צורתו ותכליתו שיתקיים העולם בו כמו שחבררים בעלי צורתו מתקיימים בעצמותו: בלחו והוא כמו מציאות האור בשמים ונאמר שהוא מניח האור ואלו יעדר השמים יעדר האור הנבדק מהשמש, כן אלו יעדר העדר הפועל שהוא השירית יעדר הפועל, ב"ש אם נאמר שהוא

פרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ע

והוא העליון המקיף הכל, ^א ולא תרחיק היותם מונים הרקיעים שבע ואם הם יותר, ^ה כי פעמים ימנה הכדור אחד ואע"פ שבו נלגלים הרבה, כמו שהוא מכוון למעיינים בענין זה, וכמו שאבאר (נפרק כ"ד חלק ג'), אמנם המכוון הזה הראותם תמיד, שערבות הוא לכעלה מן הכל, ועל ערבות נאמר רובב שמים כעורך וכו', ולשון הגינה אמרו ערבות רם ונשא שוכן שנאמר סולו לרובב בערבות, ומנא לן דאיקרי שמים, כתיב הכא לרובב בערבות וכתיב התם רובב שמים, והנה כבר התבאר כי הרמו כולו לנגלל אחד, והוא המקיף בכל איש תשבע מענינו מה שתשמע, והסתכל אמרם שוכן עליו ולא אמרו שוכן בו, שאלו אמרו שוכן בו היה מחייב לשם מקום או שהיה השם בה בנגלל כמו שדמו כתוב הצא"ב שהשם רוח הגלגל, ^ב ואמרם שוכן עליו הראו שהוא ית' נבדל מן הגלגל ואינו כח בו, ודע כי הושאל לו יתעלה רובב שמים לדמיון הזה המופלא, וזה כי הרובב הוא יותר מעולה מן הגרוב, ולא יאמר יותר אלא בהקל מן המאמר ^ג שאין הרובב מסין הגרוב, והרובב גם כן הוא אשר יגיע הבהמה ויוליכנה באשר ירצה, והוא כלי לו שישתמש בה כרצונו, והוא נקי ממנה בלתי נדבק בה אבל חוצה לה, כן האלה יתהלל שמו הוא מניע הגלגל העליון אשר בתנועתו יתנועע כל מתנועע בו, והוא יתעלה נבדל ממנו ואינו כח בו, ^ד ובבראשית רבה אמרו בפרשם למאמרו יתברך, מעונה אלהי קדם, ^ה הוא מעון עולמו ואין עולמו מעונו, וכמכו לזה אמרם הסוס טפל לרובב ואין הרובב טפל לכוס, הדא הוא דכתיב כי תרכב על סוסך, זה הוא לשונם, והשתכל בו ותכין ^ו איך בארו יהוה ית' לנגלל, ושהוא כלי

שם סוד

אמרי

פרק ע א ולא תרחיק היותם מונים, ר"ל מה שאמרו חז"ל שערבות הוא למעלה מהשמים אם כן אם יהיה אפשר שיהיו הגלגלים יותר לא יהיה ערבות למעלה מכלם, לכן אמר הרב ז"ל שש"פ שהם אינם מונים מספר הגלגלים כי אם שבעה כונתם הוא מנין הכדורים ושערבות הוא למעלה מכילם לעולם: ב ואמנם שוכן עליו הכחו שהוא יתעלה, ר"ל שמתל בו מורה חסריות יותר ממלת עליו א"פ שמתל עליו גם כן אינו מורה הבדל גמור מן החומר כי ככר חזקו למעלה ככר ע"ז שמתל עליו הוא כפי היחס הכפול: ג שאי הכוכב ממין הגרוב, ר"ל כמו שהוכח אינו ממין הגרוב ככה האל יתעלה הכוכב ערכו אינו ממין ערכו כי ערכו הוא גשם והוא יתעלה אינו גשם: ד והוא מעון עולמו ואין עולמו גשם, ר"ל שהוא יתעלה נושא העולם על לוד המציאות כולו נחלה בו יתברך כמו שצאנו בפרק שלפני זה, ואם העולם מעונו ר"ל שהוא ית' אינו נסמך על גשם ואין כח בו הלילה: ה ח"ך צארו יהוה יתעלה לנגלל, ר"ל ח"ך צארו שהוא בלתי נסמך אל גשם ואינו כח בו שהוא יתעלה מניע לנגלל ערכו

בערבות ענינו השליש בערבות והוא הגלגל העליון המקיף בכל: ולא תרחיק היותם מונים, הרצון בו כי מה שארז"ל ערבות הוא למעלה משבעה רקיעים ח"כ אם אפשר שיהיו גלגלים יותר לא יהיה ערבות למעלה מכלם, לכן אמר הרב שש"פ שהם מונים חספת הגלגלים שהם שבע כונתם היתה לומר שערבות הוא למעלה מכלם, כי כדור אחד יקרא הרב ה' כדורים כחו שאמר במעשה מרכבה בארבע חיות שם ארבע כדורים חמינים כל גלגל הלכנה אחד וגלגל שמש אחד והחמה סוכי לפת גלגל אחד וגלגל הכוכבים הקיימים גלגל אחד ולמעלה מהם גלגל ערבות שהוא הגלגל המקיף בכל והוא הגלגל בלתי מורכב לדעת הרב. ועל ערבות נאמר רובב שמים כעורך, כי שם יתעלה המניע הראשון לכל וכל שאר חלק הגלגלים יתנועעו כמו שיתנועעו החלקים בתנועת הכל, והביא ראיה מלשון מגינה אמרו ערבות רם ונשא שוכן עליו שנאמר סולו לרובב בערבות ביה שמו מנא לן דאיקרי שמים כתיב הכא לרובב בערבות וכתיב התם רובב שמים, הנה כבר התבאר כי הרמו כולו לנגלל אחד והוא המקיף בכל אשר תשמע מענינו מה

שתשמע. והסתכל אמרם שוכן עליו שאלו אמרו שוכן בו היה מחייב להש"י מקום או שהיה הש"י כח בנגלל כמו שדמו כת הצא"ב שהש"י רוח הגלגל, ואמרם שוכן עליו פירושו שהש"י נבדל מן הגלגל ואינו כח בו. וכבר אפשר שיטונו מה שאמר אריסטו שהגלגל מתנועע משפת עמו עם שהמניע הוא נבדל מהמתנועע, וזה היותר נראה בלשו חגיגה באמרו רם ונשא שוכן עליו. ודע כי מה שיראה מזה הפרק מדעת הרב שהשם יתברך הוא מניע הגלגל לא השכל הנבדל, ואף כי זה הפך מאמרו המפורסם צאמרו כי הש"י לא יגיע לנגלל, והנה אמר בזה הפרק כי האלו יתברך שמו מניע הגלגל עליון אשר בתנועתו יתנועע כל מה שיתנועע בו והוא יתברך נבדל ממנו וכן יתבאר מן צד הפרק, והנה אמר הרב כי יושאל לו ית' רובב שמים לדמיון הזה המופלא מאד, ויש צד שהוכיח הוא נכדל מן הכוכב כי הוא נבדל ממנו ומהותו כי האדם נבדל מן הבהמה והוא יותר נכבד, ויש דמיון אחר כי הרובב יגיע בכהות והוא כלי ושתתח זה כרצונו והוא נקי ממנה בלתי מעורב בה אבל יושא ממנה, כן השם יתעלה הוא מניע הגלגל העליון אשר בתנועתו יתנועע כל מתנועע בו כי כל הגשמים המתנועעים בין אלו השמלים בין הגרמים העליונים כלם מתנועעים בתנועת הגלגל העליון ואף ית' נבדל ממנו במהות ובמציאות ואינו מתערב בו ואינו נסמך לגשם אבל מציאות הגלגל בו. ובכ"ר אמרו בפרשם למאמרו יתעלה מעינה אלהי קדם היה מעון עולמו ואין העולם מעונו, והרצון בו שהוא יתעלה נושא העולם על כד שהמציאות כולו נחלה בו כמו שאמר בפרק שלפני זה, ואין העולם מעונו שהוא ית' אינו נסמך על הגשם ואינו כח בו הלילה, וכמכו לזה כשאמרו הסוס טפל לרובב וכו', ר"ל ח"ך צארו שהוא

קרישקש

פרק ע (ה) כי פעמים ימנה הכדור אחד ואע"פ שבו נלגלים הרבה כמו שאבאר זה, רמז למה שיבאר בחלק שני שהבהורים ארבעה האחד כדור השמש והשני כדור הירח והשלישי גלגל הירח וכיוצא בזה

גלגל הכוכבים העליונים (ו) ובבראשית רבה אמרו בפשיטת המאמר יתברך טענה אלהי קדם הוא מעון עולמו ואין עולמו מעונו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ע

כלי לו אשר בו יהיה המציאות, ¹ כי כל מה שתמצא לחכמים ול כל השמים הפלוגיים דהם כך וכך, והשמים הפלוגיים בהם כך וכך, אין ענינו שבשמים נשמים אחרים בלתי השמים, אבל ענינו שהכחות המהוות הענין הפלוגי והשומרות סדרו יבואו מן השמים דהם, והראיה על מה שאמרתי לך, אמנם ערבות שכו צדק צדקה ומשפט וגונו חיים ושלום וגונו ברכה ונשמות של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות ומל שעתיד הקב"ה להיות בו המתים. וכבואר הוא שכל מה שמנאוהו הנה אין מהם דבר שהוא נשם שיהיה במקום (ג) כי המל¹ אינו מל כפשוטו, והתבונן² איך אמרו בזה שבו, ר"ל שהם בערבות ולא אמרו שהם עליו³ וכאלו הם הנידו שאלו הדברים הנמצאים בעולם אמנם הם נמצאים מכחות יבאו מערבות, חיים ותעלה שמהו החלה להם ונפטם בו אשר מכללם נניו חיים, וזה הוא הנכון והאמת הגמור, כי כל השם הנמצאים ברו, ¹ אמנם הם מן החיים דהם כמו שאזכור אחר זה, והתבונן איך מנו בשמותן של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות, ומה נכבד זה הענין למה שיבינהו, ² כי הנשמות הנשואות אחר המות אינה הנשמה ההוה באדם כשיתהוה, שזאת ההוה בעת התהווהו, ³ היא כח ההכנה לבד, והדבר הנבדל אחר המות הוא הדבר המציע בפעל, (ד) ולא הנשמה נם כן ההוה הוא הרוח ההוה, (ה) ולזה מנו בהוות נשמות ורוחות, ² אמנם הנבדלות הם דבר אחר לבד

שמו

שכוח בלתי נסמך על הגשם ואינו כח בו זכוא יתעלה מניע גלגל ערבות על ד שוא כלו לו ית'. ואתרו כי כל מה שחמלה אין רלוי שחנין שכמים נשמים אחרים בלתי מהם שמים לכל ענינו שכחות המהוות לענין פלוגי והשומרות סדרו יבאו מן השמים דהם, ומופת זה אמנם ערבות שכו צדק וצדקה ומשפט וגונו חיים וגונו שלום וגונו ברכה ונשמות של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידים להבראות ומל שעתיד הקב"ה להיות בו מתים, ומבואר הוא כי אין אחד מהם שואו גשם שיהיה בחקוקי כי הטל אינו טל כפשוטו כי הוא נאמר על ההכנה וההשפעה להשגה להנחת שכלנו מן הכח אל הפעל, גם רימון לקחיית המתים כי יתן כי רוחו עליוס יתחו: והתבונן איך אמרו בזה שבו ר"ל שם ערבות ולא אמרו שהם עליו וכאלו הגידו שאלו הכחות הם נאלצות מגלגל ערבות שהם כג שאלו אמר עליו היה מורה על נאלצות מגלגל ערבות שכו, שאלו אמר עליו היה מורה על שאלו הכחות אינם כחות בעצם ממנו השכל אמר בו שם כחות בעצם מגלגל ערבות שכו אמר שכללם נניו חיים. והאמת הגמור כי כל החיים הנמצאים ברוי אמנם נמצאים מן החיים דהם שחיים הנמצא בזה העולם נמצא בעבור החיים דהם ונפטם מן הכחות חיים שחיים משוער שיעור אליו. והתבונן איך אמרם נשמות על צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות, ומה נכבד זה הענין למה שיבינהו, הורה בזה שני דברים כי הנשמות הנשואות אחר המות אינה הנשמה ההוה בלדס כשיתקווהו והדבר הנבדל אחר המות הוא דבר החקוקים בפעל, ולא הנשמה הנבדל אחר המות הוא השפע הכח אח"י נכבדה והכח ולזה מנו נשמות ורוחות

אפרי

על ד שואו כלי לו: ו כי כל מה שחמלה לחכמים, ר"ל מה שאמרתי שכל המציאות מונגה מכה ערבות וכשמלה ר"ל שאמרתי שחיים הפלוגים הם צדק צדקה ומשפט וגונו חיים ושלום וגונו ברכה ונשמות ורוחות שעתידין להבראות ומל שעתיד הקב"ה להיות בו המתים. וכבואר הוא שכל מה שמנאוהו הנה אין מהם דבר שהוא נשם שיהיה במקום (ג) כי המל¹ אינו מל כפשוטו, והתבונן² איך אמרו בזה שבו, ר"ל שהם בערבות ולא אמרו שהם עליו³ וכאלו הם הנידו שאלו הדברים הנמצאים בעולם אמנם הם נמצאים מכחות יבאו מערבות, חיים ותעלה שמהו החלה להם ונפטם בו אשר מכללם נניו חיים, וזה הוא הנכון והאמת הגמור, כי כל השם הנמצאים ברו, ¹ אמנם הם מן החיים דהם כמו שאזכור אחר זה, והתבונן איך מנו בשמותן של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות, ומה נכבד זה הענין למה שיבינהו, ² כי הנשמות הנשואות אחר המות אינה הנשמה ההוה באדם כשיתהוה, שזאת ההוה בעת התהווהו, ³ היא כח ההכנה לבד, והדבר הנבדל אחר המות הוא הדבר המציע בפעל, (ד) ולא הנשמה נם כן ההוה הוא הרוח ההוה, (ה) ולזה מנו בהוות נשמות ורוחות, ² אמנם הנבדלות הם דבר אחר לבד

ג"כ ההוה הוא הרוח כי הנשמה הוא הכח וההכנה והרוח הוא השפע הכח אח"י נכבדה והכח ולזה מנו נשמות ורוחות כי הם רבים והם החיים ונפטרים. אמנם הנבדלות אחר המות הם דבר אחר, וכוח השכל הנאלל לפי דעת הרב או

קישוק

צדיק צדיק וכל אמת ואמת קיימת בפני עצמה ולמי ההשגה אשר הישגה ברוי הנוג תדורה מעללה, וזהו אשר אמרו ר"ל כל צדיק וצדיק נותנין לו סודר לפי כבודו ויהיה המעלה והתענוג לכל אחד לפי חשבתו ולא ישוו בגדולה ויהיה כל אחד ואחד במדרגתו ולמעלה מו. אמנם נראה לפי מה שאמר בספקות רבים מה המאמר כי מה שיש לו השארות אחר המות והוא הרב החקוקים בפעל והוא השכל בפועל הנשאר מראובן ושמועון ומכל מי שיש לו השארות הכל ענין אחר, שאינם עלול ועליוס שיהיה ההבדל ביניהם מצד שהאחד גדול והאחר עלול ואינם גופים שיהיה המרש ביניהם והבדל אישיהם זה מזה בחבונם ובבואר מן הבריאה שזה דעתו: (הגה"ה) מן המהבר מנילם ואשמאס אל ויאל לו מנאל כליה כריס שכרי מריוני כקוין נטע אלטו אלטי כומו אל המקום אשר נטע אלטו כמחל. אמנם חסד גמח מלאכי במקום עומד מנס עמי ולוים יודע טס סלימיס סכנ

מענו, רוצים בזה שהוא קיום המציאות והוא מעמירו והוא לו כצורה לכל בעל צורה: (א) כי הטל אינו כפשוטו. ר"ל שם המשילו השפעה החתיה ברעון השי"ת לכל ולקחו בזה דרך הפסוק שאמר בכספר ענין היותו הסתם העתידה היותו כי טל אורות מלך וארץ רפאים תפל: (ב) ולא הנשמה הרוח היא הרוח ההוה. פי' כי הם שני ענינים, הרוח רוצה בו הנפש הרוינית שהוא המרגשת אשר מארה יגיעו החשבת וחיים, אבל הנשמה לא נאמרה אלא על הכח המברר אשר בו יושבו המושלטים ובו ידע הנמצאות המורדות על מציאות הבורא יתברך והיא הנשואת כאשר שמר תורת השם ומצותיו והיה ההשגה האפשרית לו שהיא על דרך השלימות הנעשות במותם: (ג) ולזה מנו נשמות ורוחות אמנם הנבדלות הם דבר אחר, רוצה בו הנשואות אחר המות והם אשר השיגו השם ית' ונדברו באהבתו על דרך שאמרה תורה ובה הדבר כח דבר אחר מכל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ע

לבר, וכבר בארנו שתוף רוח (נפרק מן מוח) ובארנו עוד בסוף ספר מדע מה שנפלא באלו השמות

גם

אמרי

שם מוב

השכל הפועל כפי דעתו אכן רש"ד אשר יתדבק אליו האדם בעוד בחייתו חיותו ולכן לא נפשות הדקדוקים נפש אחת כי לא ימצא זה רכיו ומיניו כי הרכיו והמיניו נדכדרים אשר הם אחדים בחין וכן מלד החמר וכפש ראונו הוא נפש שמעון בחין אם כי הםמלק החמר אם ישארו אלו הנפשות ויזכו לחיות הולם הבא ויחיותו ששזו אל עורש אחד, וזה רמז מה נכבד זה הענין למי שיעיניו. והנה יתבאר מכל הנאמר העולם מכתוב ועורות כלום מערובות ולא כלום מהש"י בלי על חמצו ולכן היה הכלכל כלו לרובכ נאמר עליו כי תרכב על כוכב כי זו וישע המעלות וינהיגו, ויתבאר שנית כי כל החיים הנמצאים בחי אמנם הוא מן החיים האדם, ויתבאר

קראשק

השכל שג דבר אחד עם השכל כפועל והבהרתו הפשוטה לאלה ככנס עמומות מיד דעתו אלא כל אחרת בלולות בקרבו כעמדת ויקוים, עד שיבא מי שהוא עוזב סכה גדול הידוע מברי ההתנוונות גבור משכונן כשיהיה כחיו לרוח אמריו שאין לרקולו ויפספו נכשט בגיו ויקחו וכל ש עדים נלמטו ויבטו ולא נדעו עקר וטעמם וידינו, אלא כל שבגותו אכזבוט למדוס נגלו, לחיותו ולא ירצו כחו נגיד לקרנו, ע"כ נהפ"ו. וזהו ג' הפועל המיוחסים והם ידבקו בשכל הפועל אשר הוא הנתון הנגרות בחמרים והמוציא שכלם מן הבה אל הפועל והם נפעלים כמנו אם כי הם רומים לו, כי הפועל יתן לפעול בכברו רומה אבן עם נכבצמו, והוא להם כמו אור השמש אשר ישם הראות שהוא ראות בכח ראות בפועל באורו היותו בעצמם שינו השכל אשר הוא הסבה בשראה הרואה בפועל, כי השכל הפועל יקנה לאדם דבר וישמחו בכח המדבר מדרגת הדבר הרוא מן הנפש מדרגת האור מן הראות וכן ישבו הדברים הכושלות בכח מושכלות בפועל וכן ישע הנפש המדרגת השכל הפועל, ואמר אכן ראש"ד בספר מה שאמר שיהיה בראיה ח"ל בפשרו דברי ארטיסט' בסאמר ואם היה הדבר המתנונע, ומהנה יראה הכליות הראות שארטיסט' יראה כי העצירה האנושית לבני אדם כמה שהם אנושים אמנם זה הדרבקים בראיה אשר הכסף הנפש שהוא התורה מניעה ופועלת יבן, וזה הששכלים הנבדלים כמה שהם נבדלים וחיובי שיהיו התורה למה שהם התורה בשני צדדי יחד ר"ל מרד מה שהם נענים וכעד מה שהם הכליות, הנה השכל הפועל יצד מה שהוא נבדל והתורה למה הנה כבר וחיוב שיעתורו על צד מה שיעו הרושק והרושק אלו הנה כל הנועה הנה כבר וחיוב שנתדבק בכוח דבריו אשר יניעה על צד התכלית הנה חיוב שנתדבק בכוח שמה השכל הכללי, וראה מה שהם שנאמר מנרת האנושים בעלי השכל השנונים כפי כוח האפשר בהם להשיגו יתדבקו בכח בשכל הפועל אשר הוא עלהם והתחלתם והמוציאם מן הבה אל הפועל וינעם תנועה חקוקה אל חוקש ואם כן ישוב העלה והעולו דבר אחד, ואם עלוליו אין להם הכליות לשל אמונת הקדמות ואין הכרח בהן בין האלה והעולו, ואם העלה בחמרות השכליים אין הכסף נופ"ל ביה אלא בעד העולם עלות ועולוים אחר שהפועל יתן לפעול בכברו רומה למה שבעצמו אך לא יהיה השכל הפועל עם העולם אשר הוא עליו ודבר אחד, ואין להם חומר ולא הבריות ולא מקרים שיכורו אחר תבחרו כמו שנאמר בשכל הפועל שנקולו ישובו כסדרת העלה ויהיו הם והוא דבר אחד, וכן אלא לומר בכל הכשרים אשר הותם שבו אחר. ר"ל חכמו וכן שאמר דעתו והאחר עלול אך לא ישובו ביה עניי אחר שראו כמיוון רומה לו ולא יפ"ק בזה הית הסבה בחיות האחד עליו והאחר עלול אחר שינוה השכליים מן השביר בחיותו וישבו כלם השכל הפועל והויתבאר בחקש הנאי מוכר, ישנו נקיבל הנמשך והעולו נקיבל היותם וירובו החקש, אלא רש"ד בשכל הפועל עם עלוליו דבר אחר ישוב השכל הפועל עם עליו דבר אחר באותה העלה החיבור שאינו עולה אחר עם העלה והעולוים הראשונה שהוא הבורא יתברך עד שיהיה הכל אשר העולה והעולוים אבל לא ישוב השכל הפועל עם עליו ולא אותה העלה עם עליו דבר אחר, והנה אם כן לא ישוב השכל הפועל עם עליו דבר אחר, ואם יאמר אומר יתן בכאן התקאה כי לפי דעת החיבורו שאינו נמצא בכבד פועלת חיה העלות והעולוים קדומים נמצאים בעצמם אין דין קריבה בין העלה לעלוליה ואם העלה עלה לעלול הוא הפועל הצורך כרד כי העלול מניעה לעלותו וישלם הם אבל השכל הפועל אשר הוא התורה מניעה ופועלת לנו וישוב השכל בכבד שכל בפועל הוה וזהו לן הישות והמצאות

אחר

גם כן בה השתוף, והסתכל איך אלו הענינים המופלאים האמתיים אשר אליהם הגיע עיון המעולים שבפילוסופים/ ספוזריס במדרשות, כשיענין בהם האיש החכם שאינו מודה על האמת בתחלת עיון ישחק בהם/ למה שיראוהו בפשוטיות מההבדל מאמתת המציאות, ועלת זה כולו דברום בהדות כאלו הענינים, לזרזות

שם שב

ותקאר עליונית כי ימצאו לזהם נמה רוחו ואלו הם רבים כאלו המיוס/ אבל הנשאר אחרי המות הוא דבר אחר: והסתכל איך אלו הדברים גדולי הפעור אשר חליהם הגיע

קישוש

אך עמו. הזרתי בו מענין דבר הדיואי כי איננו צריך אלי כלל, וזה כי סבה המספר בלהבות אינם רב אלא מצד הנושאים ולא ישיבו הנושאים עם הנושא הלהב הראשון ענין אחד אמנם אשר שידועה מעינות הלהב ברוב ילד נושא וישיבו בלם ענין אחד, ועל דרך האמת כמו שבהדלקה מלהב לא יחסר כן בשניר השכל שיופשו הלהבות מנושאים ונלבישו בלהב הראשון לא יתקף, ועוד אם ישובו הנפשות הנשארות אחר המות דבר אחר עם השכל הפועל זה דבר נפלא מאד הרחק מן הדעת והשכל לא יוכל לעייר כלש לאמתו, שא"כ יהיה ריב ש"ל זאת ההנהגה לדעת הפילוסופים המאמינים בהאדות הנפש לפי אמת הפרש בין נפש ארוספי' ובין נפש אי זה פילוסוף שיהיה והיא בעיני לבק רגל מעלה והשגתו, וכן יהיה ריב לפי דעתנו אם נמשך אחר זה הדעה אברהם נפש משה רבינו היא נפש אחרן ומרים ונפש אברהם יצחק ועקב ונפש מי שקדם מן הצדקים ונפש דוד ושלמה וכל הנביאים המסורים ואם יש ויש בהם שלא הגיעו בריון לדפסת רגל מעלה והשגתו, וכן נפש החסיד או הצדיק אשר אין שום ערך בין השגתו והשגת משה רבינו ואם נפש משה דוד ושלמה וכו' צדקים, וכן שקל כל איש מהחסידים והשלימים ודוד הוא נפש כלל, ולא יכל הענין ושאר נפשות, והוא ששכל משה רבינו עיצבו ושכל דוד עיצבו ושכל בני ישראל עיצבו וכו' וכן דבר אחר וישו' שום עיצבו וישו' כמו כן שהוא נפש דוד נלמדה וכן כלם וכן דוד נלמדה כמו כן בהשגת עצמה שהוא שכלם וישו' נפש משה רבינו ואברהם ויצחק ועקב שום עיצבו וישו' כמו כן שמה נפש וולחם, או לא ישו' וולחם, ואם לא ישו' וולחם לא ישו' עצמם אחר שכלם וישו' עצם אחד, ועוד אי' נפש משה הקבל החוספת לאין חכמית והוא בהתחבר אליה נפש כל צדיק וצדיק כשיגיע מן העדרים חת הענין מניע מסמיר עד שיהיה בין חלק לחלק ממשגה הנשארת אחריהן מן השנים יותר ויותר כל עת המשך המציאות מסמיר אם כן נפשו השארת הנפשות יש בה חלקים קדומים ומאחרים כי יגיע בו החוספת חסיד והכל דבר אחד פשוט אין רומר בו ולא יעציר בו חלוקה ולא קדומת חלק לחלק אחר שאינה בעלת הבלשם ואלו כלם ענינים סותרים זה את זה כשנאמר שלא יצויר בנפשו יותר ויותר כל חלקים וכל שכן שלא יהיו בה חלקים קדומים מאחרים חת הכלית ותהיה קצת הנפש קדומת ללקחה והיא דבר אחד, כל זה רחוק מן הצדוק מאד ולא יקבלהו השכל אחר שהעיקר מהורהגו והמכוסים הפילוסופים הנפש שיהיה שכל השארות, וזה ההמשל אשר אמרנו במשך משה היה ההמשל ככל הנפשות ולא לקחנו נפש כמה רק על צד ההמשל, ואם נאמין בזאת האמונה ששכל דבר אחד היא אמונה פחותה בתכלית ההגות. אבל ראוי לנו שנמשך אחר דעת ההורה ודעה נביאנו ודעת חכמי הורהגו שהמורהגו עזבו שנמשך אחריהם ואמנן אמונה קדומת בהשארות הנפשות כמו שנזכר במקומות רבים, אם בתורה כמו שאמר קודם נפש בה' ואמר לקמן ישיב לך והאיכה יושן ועישרו ל' לעולם שכלו טוב ולעולם שכלו ארוך, וכן אמרנו שבאמר בזה כי כמה נבדדים צדיקים מסורים מנו על קדושת השם רבו כבודו מספרם ואלו הם חלקים אחר המות היה זה עול בהם חשיית מכל הכרין והוא אמר בתורתו הקדושה ראה נתתי לפניך את הרים ואת תהוב את המות ואת הרע יחזק את סובתו של זה אשר נהרג על קדושת שמו, וכן אבינו אמרה ויהיה נפש ארוני צורה בצדוק הרים, ואמר דוד כי לא תעזוב נפשי לשאול ולא תחן חסידך לראות שחת, ואמר שלמה הורהגו תשוב אל האלהים אשר נתנה, ואמר דוד מה דבר טובך אשר צנת לדוארן עילת לחוסים כן, ואמר הנביא מלפנת המות האיש אשר אין לה ערך ולא דמיון, עין לא ראית אלהים וולך יעשה למצבה לו, ואמרה ההורה השלמה מן ישלה ידו ולקח מעין הרים ואכל וחי לעולם, ואמר דוד העולם הבא אין בו לא

מרכבת פּרעה, והראיה על היות זה השם נופל על הרבה בהמות, אמרו, ותעלה ותצא מרכבה ממצריב כשש מאות כסף וסוס בהמשים ומאה, וזאת ראיה על היות שם מרכבה נופל על ארבעה מן הסוסים ולזה אומר כי כאשר נאמר ^א לפי מה שנאמר שכסא הכבוד נושאים אותו ארבע היות קראוהו התכמים מרכבה, לדמות במרכבה אשר היא ארבעה אישים, וזה שעור מה שנתגלגלו אליו הדברים כזה הפרק, ^ב ואי אפשר מבילתי הערות אחרות ג' כי רבות כזה הענין, אמנם הסבון כזה הפרק אשר עדין היתה השבת הדברים, כי אמרו רובכ שמים, ענינו מסבב הגלגל המקוף ומניע ביכולתו ורצונו, וכן אמרו בסוף הפסוק ^א ובגאותו שחקים, אשר בגאותו סבב השחקים, הוציא זה הראשון אשר הוא ערבות כמו שבארנו במלת רכיבה, ומאירתו במלת נאווה, כי בתנועת הגלגל העליון זאת התנועה היומית יתנועעו הגלגלים כולם כתנועת החלק ככל, וזאת היא היכולת העצומה אשר הניעה הכל ולזה קראה נאווה, ויהיה זה הענין נמצא תמיד בשכלך למה שאני עתיד לאמרו, ^ב שהיא הגדולה שבראיות שנודעת מציאות השם בה, ר"ל הקף הגלגל כמו שאביא עליו המופת ^א והביאנו: **פרק ע"א** דע כי החכמות הרבות אשר היו באומתנו ^א באמת אלו הענינים ^ב אבדו באורך הזמן ^ג ובשלות האומות הסבלות עלינו, ^ד ובהיות הענינים ההם בלתי מותרים לבני אדם כלם

כמו

שם טוב

הרצ מענייני מעשה המרכבה ולמה נקרא מעשה מרכבה ר"ל לפי שכסא הכבוד נושאים אותו ד' היות קראוהו החכמים מרכבה לדמות מרכבה אשר היא מארבעה: וה"ל מבלי הערות ג' אחרות, ר"ל שא"ל שלא יעורר הערות אחרות בענייני מעשה המרכבה כשתחלק החלק השלישי: אמנם החכון כזה הפרק אשר בעבור היתה הבנת הדברים כי אמרו רובכ שמים עניינו מסבב הגלגל המקוף ומניע ביכולתו ורצונו. ואמרו ובגאותו שחקים, ר"ל ובגאותו השי"ת רובכ שחקים כלם וזו היא הגאווה האמתית, או הרצון בו עובד לערבות אשר פועל על כל הגלגלים כי נחשבות ונתועשו כלם כתנועת החלק ככל וזו היא היכולת העצומה אשר הניע הכל וזהו נקרא גאווה: ויהיה זה הענין נמצא תמיד בשכלך למה שאני עתיד לאמרו למה שהיא הגדולה שבראיות שנודעת מציאות השם בה. ר"ל הקף הגלגל כמו שיבא עליו המופת: ואמרו והבינוהו, כי נחשבות התנועה בין לחממיני המדוע בין לחממיני הקדמות מורה על מניע נבדל, ולכן הביא הרב בראיה על איש מניע נבדל כספר

אמתי

ש לפי מה שנאמר. ^א ר"ל אמרו ר"ל שכסא הכבוד נושאים אותו ד' היות ר"ל ד' כדורים: ת ולי אפשר מבילתי הערות אחרות. ר"ל ח"ל שלא יעורר הערות אחרות בעניני מעשה מרכבה כשתחלק חלק שלישי: א ובגאותו שחקים, ר"ל ובגאותו השם סבב השחקים כלם וזאת היא הגאווה האמתית. פ"ל שיעלה מזה עבה לגלגל ערבות שלו נאווה על כל הגלגלים: ב שהיא הגדולה שבראיות. ר"ל שבהנועת הגלגל היומי יתבאר מציאות המניע והוא הח"ל י': ג והבינוהו, ר"ל וזהו רמז כי מלך נחמים מנועו יתבאר מציאות המניע: **פרק ע"א** א באמת אלו הענינים, ר"ל לבאר עניני מעשה מרכבה ותכמת האליהם ויבאר במופת מציאות יתעלה ואחדותו: ב אבדו באורך הזמן. הרב ז"ל תן ג' סבות למה אבדו החכמות, האחת לפי שבאורך הזמנים נשכה החכמות מאיש העדר לזמדין: ג שנית ובשלות האומות. לא היה האדם השלם רשאי לעיין וללמוד החכמות מלך היותו פגועים ופגועים כזם הגלות: ד שלישית בהיות הענינים ההם

המדע על נחשיות התנועה, ואמר ז"ל ואלהינו ב"ה אינו גשם ולא כח נפשם שהרי הגלגל סובב תמיד, וכבר ידעת ההפך שיש בין נחשי לקדמון, כי הקדמון ואמר על מה שעבר והנחשי ואמר על מה שעתיד ולכן אין דרך להאשים הרב בזה:

פרק ע"א דע כי החכמות הרבות אשר היו באומתנו. למה שהרוב הניע בפרק הקודם ואמר כי אלו הענינים האלהיים המופלאים האמתיים אשר אליהם הגיע עיני המשלים שבניסוחופים וכוונת ג"כ שהראיה יותר גדולה לבאר מציאות השם היא תנועת הגלגלים כי החכמים וירד זה ויהי זה הפך המפורסם עתה, נתן סבה ואמר דע כי החכמות הרבות אשר היו באומתנו כאשר נמצאו עליהם רמזות בתלמוד ובמדעושים וירדו שהחכמות הרבות היו באומתנו. ואמרו באמת אלו הענינים, לא הם ידועים דרך קבלה אלא דרך חקירה וידועה ונתן הסבה על אבדם מחמתנו, והנה גם הניע שבנחשיות התנועה היא הראיה המיוחדת העצמית אשר שר יודע מציאות השם, וזה כשיספר אין נחמדש חכמות המדברים מתחלתה עד סופה, ויאמר שהקדמותיהם לא נלקחו מטעם המציאות אבל מה שיראו נאווה למה שיראו לבאר, וכן אין נחמיה אצלם כמה שעליו המציאות אבל נמשכו אחר הדמיון ויבארו מדוע העולם בהקדמות שהיטעו על זה הדרך לא מהקדמות נלקחות מהמציאות ואח"כ יבארו מציאות השם ואחדותו ובהרקה בהשמות, ויבאר שהוא דרוש וקר ונכבד כמו מציאות האל אין ראוי להכירם ב"ל בנחשיות קבלה רמזות ויבארו מהם והיעוד הנמצא כנגדם אבל ראוי שיקיים מציאות השי"ת ואחדותו ובהרקה בהשמות נדרכי הפילוסופים, וזהו כוונת זה הפרק. דע כי החכמות הרבות היו באומתנו באמת אלו הענינים, כי אף שיראה בתחלת הדעת שהחכמה לא נמצאת בבני ישראל כפי המדרשות והאגדות אשר בתלמוד אשר יראה מפגועיהם שם חזן מכל יביק, אחר שנה כהם רמזות ויבארו אשר אליהם הגיעו מעוליו הפילוסופים ח"ל לומר שזה נפלו במקרה ובבלי ידיעה, אבל החכמות הרבות היו באומתנו באמת אלו הענינים לא על דרך קבלה אלא על הדרך האמתית, והנה אבדו באריות המונים כי הזמן והאופסד הדברים כי כפי דעת החכמים החכמות יתהוו ויפסדו פעמים רבות באורך הזמן, וגם בעבור סבה שנית. ובשלות האומות הסבלות עלינו כי אין לנו פנאי לדעת ולקור בחכמה כדיותנו עבדים, ואמר לסבלות כי אם היו החכמים יחוייב עלינו מעט מהם קצת מהדברים אבל אלו עבדים והם סבלים לא נשאר לנו תקומה. וגם בעבור סבה ג' כי אף שיהיה באומתנו אנשים

החכמים

קדשקש

כל אלו הטובות, ובגאותו שחקים שב הבניו לשי"ת, או נבדל לומר שכני גאותו שב לגלגל העליון ואמר ובגאותו שהוא היכולת

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עא

כמו שבארנו, ולא היה הרבר המותר לפני אדם כלם, ה' אלא דברי הספרים לבד, וכבר ידעת שאפילו התלמוד המקובל לא היה מחובר כספר מקדם, לענין המתפשט באומה, דברים שאמרת לך על פה אי אתה רשאי לאמרם (א) בכתב, והיה זה תכלית החכמה בדת שהוא ברה טמה שנפל בו באחרונה, ר"ל רוב הדעות והשתרסם וספקות נופלות בלשון המחובר בספר, (ב) ושנגה תתחבר לו, ותתחדש המחלוקת בין האנשים, ושובם חכמות, ותתחדש הכלבול במעשים, אבל נמסר הדבר בזה כולו לבית דין הגדול כמו שבארנו בחבורינו התלמודיים (ג) וכמו שזורה עליו דבר התורה, ואם תורה שבעל פה נפלה בו הקפדה מהשאריו לעד בחיבור ספרים לבני אדם כלם (ד) למה שיגיע בזה מן ההפסד (ה) כל שכן שיהוה דבר מאלו סתרי התורה ויפורסם לבני אדם כלם, אבל היו נמסרים מיחידו סגולות כמו שזכרנו כנולות כמו שבארתי לך (נ) ונפקי ל"ג מה, מאומנם אין מוסרים סתרי תורה לאלו ליועין מהם אלא הטהרה המחייבת להפסק אלו השרשים העומדים סתרי האומה, ולא תמצא מהם אלא הערות קטנות ורמזיות באו בתלמוד ובמדרשות, (ו) והן נגרני לב מעטין עליהם קליפות רבות, עד שיתעקבו בני אדם כלם בקליפות ההם (ז) וחשבו שאין תחתם לב בשום פנים, אמנם זה המעט מוער שתמצאוהו מדברי ענין הדיחוד, ומה שנתגלה מזה הענין לקצת הגאונים, ואצל הקראים, הם ענינים לקחום מן המדברים מן הישמעאלים, והן מעט מוער כנגד מה שהחבורו הישמעאלים בו, ונודמן עוד שתחלת התהלת הישמעאלים בזה הדרך היו כת אחת שנקרא שם מעתה (פי' הברבלים) ולקחו מהם חבורינו מה שלקחו והלכו בדרבם, ולזמן אחר כן נתחדשה בישמעאלים כת אחרת שנקרא שם כת האשעריייה, ונתחדשו להם דעות אחרות לא תמצא עם חבורינו כן הדעות ההם דבר, לא שהם כהרו הדעת הראשון על דעת השני, אבל למה שנודמן שלקחו הדעת הראשון וקבלוהו וחשבוהו ענין מופתי, אמנם הספרדים האנדלוסיים מאנשי אימטנו

אפודי

בלתי מותרים לבני אדם כלם והיה זה לפי מעשנו כפי מה שהבינו הרב מהם: ה' אלא דברי הספרים לבד. ר"ל דברי הנבואים והסוהר לבד: ז' ושנגה תתחבר לו. ר"ל שתחבר שנגה בספרים מלד טעות סופר: ח' וכמו שזורה עליו דבר החכמה. ר"ל שתמסוקי החכמה ויבאר שהדבר כלו נמסר לב"ד הגדול: ט' ולמה שיגיע בזה מן ההפסד. ר"ל התחדשות הספקות והבלבולין והטעויות המטלות בספרים: ט' כ"ג שיהוה. ר"ל כ"ג שפלה הקפדה להבדל בספר כוס דבר מסתרי התורה מלד שפורסם הענין לכל וישתכסו בהאומות: י' אמנם זה המעט מוער. ר"ל מה שתמצא לקצת הגאונים ואלו הקראים ויחזקו בלתי נגש הוא ענין לקחום מן

שם טוב

הכמים לא היה מותר ללמד אותם העינים האלהיים אלא ליחידו סגולה וכבר ידעת שסתרי תורה אין מלמדים אותם אלא להכס ובנון להם ונראשי פריקם. וגם נעבור סבה רבועית כי לא הותר לכתוב דבר מאלו הדברים שאפילו התלמוד המקובל לא היה מחובר כספר מקדם והיה סבת זה לענין המתפשט באומה דברים שאמרת לך על פה אי אתה רשאי לאמרם ככתב, וזהו זה תכלית החכמה בתורה שהיה הכריחה ממה שנפל באחרונה, ר"ל רוב הדעות והשתרסם וספקות נופלות בחבורינו כספר כי זה אימר בכך היה אומר בכך באופן שיתקדשו שגגות רבות ויתחדש הכלבול במעשים עד שלא יתא' דין בתלמוד שלא יהיה עליו מחלוקת והיה זה סבה להיחזק בספר כי אם היה

הכסם מלמד על פה לא נתחדש זה הכלבול, ונעבור זה נמסר הדבר כלו לב"ד הגדול בעבור שהוא יתקן המעוות ולא יתחדש כלבו המעשים, ואמרנו וכמו שזורה עליו דבר התורה, רמז בזה כי לא אמרנוהו ע"ד התלמוד אבל הוא פשט הכתוב. ואלו השרשים שבעל כה ככלה בו הקפדה מהשאריו לעד בחבור מפורסם לבני אדם כולם למה שיגיע בזה מן ההפסד כל שכן שיהוה דבר מאלו סתרי תורה מפורסם לבני אדם כלם אבל היו נמסרים מיחידו סגולות ליחידו סגולות כמו שבארתי לך מחמרים אין מוסרים סתרי תורה לאלו ליועין ומכס וכו', וזאת היא הסבה המחייבת להפסק אלו השרשים העצמיים מן האומה ולא תמצא מהם אלא הערות קטנות ורמזיות באו בתלמודים ויס נגרניו לכ מועטים עליהם קליפות רבות עד שהתעקבו בני אדם כלם בקליפות ההם ויחזקו שאין תחתם לב בשום פנים. אמנם זה המעט מוער שתמצאוהו מדברי ענין הדיחוד ומה שנתגלה מזה הענין לקצת הגאונים ואלו הקראים לא תמצאו בו כי לקחום וקבלום מחכמי ישראל אשר היו הכמים בלחמת, אבל לקחו מן התדברים מן הישמעאלים, וקרה זה כי בהתחלת הישמעאלים כת אחת והם הנקראים מעתה (פי' הברבלים) ולקחו מהם חבורינו מה שלקחו, ואמרנו כי ריחו הרב בזה על דברי סתרי חבורינו, ולזמן אחר נתחדשה בישמעאלים כת אחרת שנקרא שם כת האשעריייה ונתחדשו להם דעות אחרות לא תמצא עם חבורינו מן הדעות ההם דבר, לא שהם כהרו הדעת הראשון על הדעת השני מפני שהראשן יותר נכון מהדעת השני כי שני הדעות הקדומותיהם נלקחים מהכך, התחליות אבל לקחו הדעת הראשון על השני בעבור הגידול שגדלו עליו וקדם לדעת השני וקבלוהו וחשבוהו ענין מופתי. אמנם הספרדים האנדלוסיים מאנשי אימטנו

קראשקש

פרק עא (א) בכתב, ר"ל התלמוד: (ב) ושנגה תתחבר לו באחרונה, רוצה בו טעות סופר: (ג) וכמו שזורה עליו דבר תורה, כרתיב ע"פ התורה אשר יורק: (ד) למה שיגיע בזה מן ההפסד, ר"ל רוב הדעות בענין הכתב: (ה) כל

שכן שיהוה דבר, רוצה בו שאין ראוי שיהוה: (ו) והם נגרניו לכ מועטים, ר"ל אותם הסוהר וליהם קליפות רבות, ר"ל מפורסם בעינינו אשר הם בלתי מכוונים: (ז) והשבו שאין תחתם לב, רוצה בו שאין כנדרשים ההם דבר עמוק בענין שיש

אומתנו כולם החזיקו בדברי הפילוסופים, ויטו לדעותם מה שלא היה סותר פנת דתנו, ולא תמצאם שילכו בדבר מדרכי המדברים, וזוה נמו² בדברים רבים לצד דעתנו בזה המאמר¹ בענינים המעטים הנמצאים לאחרונם, ודע כי כל מה שאמרוהו הישמעאלים בענינים ההם והם המתחלליה והאשערייה, הם כולם דעות בניות על גורות והקדמות לקוחות מספרי² היוונים והארמיים, אשר השתדלו לחלוק³ על דעות הפילוסופים וכטול מאמריהם, והיתה סבת זה כי כאשר כללה האומה הנוצרית האומות ההם, ומעטנו הנוצרים מה שבבר נודע, וידיד דעות הפילוסופים מתפשטות באומות ההם, ומהם נולדה הפילוסופיא ונתחדשו מלכים שומרים הדת (ח) ראו חכמי הדורות ההם מן היוונים והארמיים שאלו מענות יסתרו אותם הדעות הפילוסופיות סתירה גדולה מבוארת, והולידו⁴ חכמת הדברים הזאת, והתחילו להעמיד הקדמות מועילות להם באמונתם וישיבו על הדעות ההם הסותרות פנת תורתם, וכאשר באה אומת ישמעאל ונתעקו אליהם ספרי הפילוסופים, נעתקו אליהם גם כן התשובות ההם אשר הוברו על ספרי הפילוסוף, ומצאנו דברי יוחנני המדקדק ואכן עדי וזולתם באלו הענינים והחזיקו בהם⁵ והניעו אל בקשה עציובה לפי דעתם, (ט) וכחרו גם כן מדעות הפילוסופים הראשונים, כל מה שראהו הבוחר אותו שהוא מועיל לו, ואף על פי שהפילוסופים האחרונים כבר הביאו מופת בבטולו, כהלק והריקות, (י) וראו שאלו הענינים משתתפים והקדמות יצטרך אליהם כל בעל תורה, ואחר כן פשטו הדברים⁶ וירדו אל דרך האחרת נפלאה, (כ) לא נחלו בה כלל המדברים מן היוונים וזולתם⁷ (ג) שאותם היו קרובים לפילוסופים, ואחר כך יצאו עוד בישמעאלים מאמרים תוריים מיוחדים בהם, הוצרכו בהכרח לשמרם ונפלה ביניהם גם כן מחלוקת בדברים ההם, וקיימה כל כת מהם

הקדמות

שם מוב

כלם החזיקו בדברי הפילוסופים ויטו לדעותם מה שלא היה סותר פנת דתנו. ולא תמצאם שילכו בדבר מדרכי המדברים ואחר שהם החזיקו בדברי הפילוסופים וזלם מה שיהיה סותר הדת יחוייב שיהיו נטוים לדברים רבים לצד דעתנו בזה המאמר בענינים המעטים הנמצאים לאחרונם: ואחר שהינה כרז ניאר לידך נחחדשה חכמת הדבור, ואמר דע כי כל מה שאמרוהו הישמעאלים בענינים ההם והם המעתי'לה והאשערי'ה הם כלם דעות בניות על גודל והקדמות לקוחות מספרי היונים והארמיים אשר השתדלו לחלוק על הפילוסופים, ויהי סבת זה כי כאשר כללה האומה הנוצרית האומות ההם ומעטנו הנוצרים מה שבבר נודע, היה הוא הפילוסופים הפילוסופים אשר היו מתפשטים באומות כי החכמים והארמיים יאלו החכמים הפילוסופים ונתחדשו מלכים שומרי הדת ראו חכמי הדורות ההם מן היונים והארמיים שאלו מענות יסתרו אותם הדעות הפילוסופיות סתירה גדולה מבוארת, והולידו חכמת הדברים הזאת, והתחילו להעמיד הקדמות מועילות להם באמונתם וישיבו על הדעות ההם הסותרות פנת תורתם, וכאשר באה אומת ישמעאל ונתעקו אליהם ספרי הפילוסופים, נעתקו אליהם גם כן התשובות ההם אשר הוברו על ספרי הפילוסוף, ומצאנו דברי יוחנני המדקדק ואכן עדי וזולתם באלו הענינים והחזיקו בהם והניעו אל בקשה עציובה לפי דעתם, (ט) וכחרו גם כן מדעות הפילוסופים הראשונים, כל מה שראהו הבוחר אותו שהוא מועיל לו, ואף על פי שהפילוסופים האחרונים כבר הביאו מופת בבטולו, כהלק והריקות, (י) וראו שאלו הענינים משתתפים והקדמות יצטרך אליהם כל בעל תורה, ואחר כן פשטו הדברים וירדו אל דרך האחרת נפלאה, (כ) לא נחלו בה כלל המדברים מן היוונים וזולתם (ג) שאותם היו קרובים לפילוסופים, ואחר כך יצאו עוד בישמעאלים מאמרים תוריים מיוחדים בהם, הוצרכו בהכרח לשמרם ונפלה ביניהם גם כן מחלוקת בדברים ההם, וקיימה כל כת מהם

אשרי

המדברים הישמעאלים: כ בדברים רבים לצד דעתנו. ר"ל שהכמי האדולטוסים הלכו בלוחו דרך שהלכו בזה המאמר בענינים רבים: ל בענינים המעטים הנמצאים לאחרים. ר"ל שאותם שהלכו בדרכו בזה המאמר הם חכמי האדולטוסים האחרונים לפי מה שצוה מעט משפריהם, שיש בהכחות ענינים שהם הפך סבתם, הלא תראה מה שקרה לנחזותי'ם בהכרו ספר הכוונה ואפילו נבעש לא היו יכולין לדבר מה שבספרים שאפילו החמוד התקבל בו: מ היוונים והארמיים. ר"ל והם היו הרהלות דעות המדברים: ג על דעות הפילוסופים. כחריס'ו והיבדיו: מ הכמת הדברים. ר"ל שההכמה אינה כן מן לנכש אלא בדבור לבד: ע והניעו אל בקשה עזומה. ר"ל שחשבו ששינו ענין גדול לחצי כשהשינו התשובות שבעשו על ספרי הפילוסופים: כחלק והריקות. ר"ל שהיטו מניאוח עטם ספרי והריקות: צ וירדו אל דרך האחרת. ר"ל חכמי הישמעאלים ירדו לדרך אחרת מספרי היוונים והארמיים אשר היו החלק הדעות המדברים: ק שאותם היו קרובים לשילוסופים. ר"ל שהארמיים היוונים ח"ט'ם שהיו חליקים בדעות עדיין לא היו חולקים עמהם בכל הדברים, אלא חכמי הישמעאלים הנמשכים לדעתם חלקו בכל מה שאמרו הפילוסופים

ג"כ התשובות אליהם אשר חדרו על ספרי הפילוסופים והחזיקו בהם והניעו אל בקשה עזומה לפי דעתם, הרצון כי דברי הפילוסופים: כחלק והריקות, ר"ל שהיטו מניאוח עטם ספרי והריקות וזכרו ג"כ מדעות הפילוסופים הראשונים כל מה שראהו הבוחר שהוא מועיל לו ואע"פ שהיטו מניאוח עטם ספרי והריקות וזכרו ג"כ מדעות הפילוסופים הראשונים שאלו הענינים משתתפים והקדמות יצטרך אליהם כל בעל תורה ואחר כן פשטו הדברים וירדו אל דרך אחרת נפלאה לא נחלו בה כלל המדברים מן היוונים וזולתם, והרצון כי חכמי הנצרים והישמעאלים ירדו לדרך אחרת מספרי היונים והארמיים בענינים הארמיים ח"ט'ם שהיו חולקים לדעות הפילוסופים עדיין לא היו חולקים עמהם בכל הדברים אלא מה שרואו חושנים אלא החכמים האחרונים הישמעאלים סתרו הפילוסופים בכל מה שאמרו. ואלח"כ יאלו עוד בישמעאלים מאמרים תוריים מיוחדים בהם הוצרכו בהכרח לשמרם ונפלה ביניהם ג"כ מחלוקת בדברים ההם וקיימה כל

קרקש

לו תוד: (ה) ראו חכמי הדורות ההם, פירוש ראו שרעות הפיר' סופים כוהדות פנת תורה והולידו חכמת הדברים ההם: (ז) ובהו ג"כ, פירוש הישמעאלים בדרו מרעות הפילוסופים (ח) לא נחלו בה, לא הריקות בה: (י) אומת הריקות: (כ) לשילוסופים, רוצה בו שאותם המדברים הראשונים היה זכנם קרוב

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עא

הקדמות מועילות לה לשמור דעתם, ואין ספק כי יש ביניהם דברים שכוללים שלשנו, ר"ל היהודים והנוצרים והישמעאלים, והוא מאמר בחדוש העולם אשר בהתאמתו יתאמתו הנפלאות וזולתם, אמנם שאר הדברים (מ) אשר עמסו על עצמם שתי האומות האלה, העסק בהם כעסק האנשים ההם כענין השלוש¹ וכעסק קצת כתות אלו בדבור, עד שהוצרכו לקיים ההקדמות, יקיימו בהקדמות ההם אשר בהרום הדברים אשר נשקעו בהם והדברים המיוחדים בכל אומה מהם טמה שיהונו בהם לה אין צורך לנו אליהם, כלל סוף דבר כי כל המדברים הראשונים מן היונים המתנצרים ומן הישמעאלים לא נמשכו אחר הנראה מענין המציאות תחילה בהקדמותיהם, אבל ישתכלו איך צריך שיהיה המציאות עד שתהיה מסגנו ראויה על אמתת זה הדעת, ^ש או לא יסתרהו, וכשיתאמת הדמיון ההוא יחייבו שהמציאות הוא על צורת כך, ויבואו להביא ראיות המענות ההם (ז) אשר ילקחו מהם ההקדמות אשר יתאמת בהם הדעת או לא יסתר, (ס) כי עשו המשבילים אשר הנהיגו זאת ההנהגה תהלה וחכמה בספרים, ואמרו שגוף העיון הביאם אל זה (ט) מאין נשוא פנים לדעת קודם, (פ) אמנם האחרונים אשר יעיינו בספרים ההם² לא ידעו דבר מזה, עד שהם ימצאו בספרים ההם הקדומים ראיות גדולות והשתדלות חוקה לקיים דבר אחד או לבטל דבר אחר, ^א ויחשבו שהדבר ההוא אין צורך בשום פנים לקיימו או לבטלו במה שיצטרך אליו מפנות התורה, ושהראשונים לא עשו כן רק לבטל דעות הפילוסופים לא לרבר אחר, ולהראות ספק³ במה שיחשבוהו מופת, ² ואלו האומרים זה המאמר לא שערו ולא ידעו שאין הדבר כמו שחשבו, אבל אמנם טרחה הקדמונים לקיים מה שיבוקש קיומו, ולבטל מה שיבוקש בטולו, בעבור מה שיגיע ממנו מן ההפסד בדעת אצל ירצו לאמתו⁴ ואפילו אחר מה הקדמות⁵ והסירו אותם הראשונים מן המדברים ההוים מעקר, וכלל אומר לך כי הדבר כמו שאמרו

אפודי

המתאים: ר וכעסק קצת כמות בדבור. ר"ל שהשמעאלים העמידו דעות זרות צענין איך יגיע הדבור מזה הש"ל לנביאים וזה כי הם סובבים שהלם ילין בלתי חכם ויבטל נבוא וזה ענין זה מאד: ש או לא יסתרו. ר"ל בהתייחסות לא יסחור דעותם לפיכך יסרכו לקיים הקדמות לחוקות מחלחת: ת לא ידעו דבר מזה. ר"ל שאלו האחרונים לא ידעו כספרים ההם לא ידעו שהסגרות ההם נמשכו בעבור קיום דתם אבל יחשבו שגוף העיון הביאם לפניות הנפסדות ההם: א ויחשבו שהדבר ההוא אין צורך בו. ר"ל כי יחשבו אלו האחרונים שגוף העיון הביאם לזה הענין שבלאש ומלאו כספרים הקדומים ראו רלויות גדולות והשתדלות חזקה לאמת הסכנה האמת או לבעלה לא יחשבו עשו זה הענין לקיים פתח מורסם אבל יחשבו עשו ההקדמות ההם לבעל דעה הפילוסופים ולבטלם לא לא לדבר אחר: ב צמה שיחשבוהו מופת. ר"ל להראות הספק צמה שיחשבו הפילוסופים שיש צו מופת: ג ואלו האומרים זה הפאמר. ר"ל שאין האנשים האחרים זה הענין לא ידעו שאלו הדבר כמו שחשבו: ד ואפילו אחר מה הקדמות. ר"ל שמה שאלו המדברים הראשונים ההם לאמת ולבעל לא עשו רק בעבור מה שימשך מן הפסד דעותם וכלו לאמת ההקדמות ההם בעונק ובדקות וכל שיש יגיע הכחיה בזהם אפילו אחר מה הקדמות: ו והסירו אותם הראשונים מן המדברים. אותם הראשונים אשר רצו לשמר העיון אפילו אחר

שם סוב

כל כת מהם הקדמות מועילות לה לשמור דעתם, ואין ספק כי יש ביניהם דברים שכוללים שלשנו, ר"ל היהודים והנוצרים והישמעאלים והוא מאמר בחדוש העולם אשר בהתאמתו לדעת כלל יתאמתו הנפלאות וזולתם, אמנם שאר הדברים (מ) אשר עמסו על עצמם שתי האומות העולם אשר בהרום הדברים אשר נשקעו בהם צענין השלוש¹ וכעסק קצת כתות אלו בדבור, עד שהוצרכו לקיים ההקדמות, יקיימו בהקדמות ההם אשר בהרום הדברים אשר נשקעו בהם והדברים המיוחדים בכל אומה מהם טמה שיהונו בהם לה אין צורך לנו אליהם, כלל סוף דבר כי כל המדברים הראשונים מן היונים המתנצרים ומן הישמעאלים לא נמשכו אחר הנראה מענין המציאות תחילה בהקדמותיהם, אבל ישתכלו איך צריך שיהיה המציאות עד שתהיה מסגנו ראויה על אמתת זה הדעת, ^ש או לא יסתרהו, וכשיתאמת הדמיון ההוא יחייבו שהמציאות הוא על צורת כך, ויבואו להביא ראיות המענות ההם (ז) אשר ילקחו מהם ההקדמות אשר יתאמת בהם הדעת או לא יסתר, (ס) כי עשו המשבילים אשר הנהיגו זאת ההנהגה תהלה וחכמה בספרים, ואמרו שגוף העיון הביאם אל זה (ט) מאין נשוא פנים לדעת קודם, (פ) אמנם האחרונים אשר יעיינו בספרים ההם² לא ידעו דבר מזה, עד שהם ימצאו בספרים ההם הקדומים ראיות גדולות והשתדלות חוקה לקיים דבר אחד או לבטל דבר אחר, ^א ויחשבו שהדבר ההוא אין צורך בשום פנים לקיימו או לבטלו במה שיצטרך אליו מפנות התורה, ושהראשונים לא עשו כן רק לבטל דעות הפילוסופים לא לרבר אחר, ולהראות ספק³ במה שיחשבוהו מופת, ² ואלו האומרים זה המאמר לא שערו ולא ידעו שאין הדבר כמו שחשבו, אבל אמנם טרחה הקדמונים לקיים מה שיבוקש קיומו, ולבטל מה שיבוקש בטולו, בעבור מה שיגיע ממנו מן ההפסד בדעת אצל ירצו לאמתו⁴ ואפילו אחר מה הקדמות⁵ והסירו אותם הראשונים מן המדברים ההוים מעקר, וכלל אומר לך כי הדבר כמו שאמרו

קישקש

המציאות ובנו הקדמות לאמת דעתם. (ט) מאין נשוא פנים לדעת קודם, וזה הוא רכז לקיים החוקים והירקות אשר בספרי הפילוסופים. א. אצטע הפילוסופים האחרונים אשר יעיינו בו בספרי הראשון, שהם רבבים חשבו שכל בית שיש הנידברי הראשונים וכל ההקדמות הראיות שתיבוא לא שכל זה היוק תורסם אבל לבטל דעת הפילוסופים, ולא ידעו שאין הדבר כמו שחשבו אבל כל מה

קרוב זכנן הפילוסופים ולא ידעו במה שישו האחרונים: (מ) אשר עמסו על עצמם שתי האומות האלה העסק בהם כעסק האנשים, הרגין בזה הוא העסק אשר נשקעו על עצמם שתי האומות כענין השלוש, ובדבור הכבואה אם הוא קביון או סחורש. (ג) שיתקרא פתח הקדמות, ר"ל במורה הנבוכים (ס) כי עשו המשבילים, ר"ל המדברים אשר הבנו זאת ההנהגה פורש לבטל טבע

שאמרו תסמיים, אמר אין המציאות נמשכת אחר הדעות, אבל הדעות האמתיות נמשכות אחר המציאות, וכאשר עינתי בספרי אלה הסדברים כפי שנדרמן לי כמו שעינתי בספרי הפילוסופים גם כן כפי יכולתי, מצאתי דרך המדברים כולם דרך אחד במין ואף על פי שיחלק המין ההוא לחלקים, והוא כי פנת הכלי שאין בחינה בהם שעליו המציאות ספני שהוא סנהג (ג) אפשר בשכל חלופו, והם גם כן במקומות רבים ימשכו אחר הדמיון ויקראוהו שכל, וכאשר הקדמות ההקדמות הם אשר אשמיעי אותם, פסקו הדין במופתיהם כי העולם מודוש, ובשתיקיים שדעולם מחדש התיקיים בלא ספק שיש לו עושה חדשו, ואח"כ יביאו ראיות על העושה כי הוא אחד, אחר כן יקיימו בהיותו אחד שאינו נוף, זה דרך כל מדבר בן הישמעאלים בדבר מזה הענין, וכן (ק) חסחקים להם כאומתנו אשר דרכו דרכיהם, אמנם אופני, ראיותיהם והקדמותיהם בקיום חדוש העולם או בכטול קדמותו הם חלוקים, אך הענין הכולל את כולם קיום חדוש העולם, ובחדושו יתאמת שהבורא נמצא. וכאשר השתכלתי זה הדרך רחקה נפשי מסנו רחוק גדול מאד, וראוי לו שירחק, כי כל מה שיחשבו שהוא מופת על חדוש העולם ישנוהו הספקות, ואינו מופת נחר אלא אצל מי שלא ידע ההבדל בין המופת זכין מחלוקת הנצחון והוא חלק מן ההניגון, ובין ההטעאה, אמנם אצל מי שידע אלו המלאכות, הענין בכבוד נגלה שהראיות הם כולם יש בהם ספקות ונעשו בהם הקדמות לא בא עליהם מופת, והכליות יכולת המאמת אצלי סבעלי התורה שובתו הפילוסופים על הקדמות, ומה נכבד זה כשאפשר עליו. וכבר ידע כל מעיין וך השכל המאמת שלא ימעה נפשו, שזאת השאלה רצוני לומר קדמות העולם או חדושו, לא יגיעו אליה במופת חותך¹ ושהיא מעמד שבלי, והנה נדבר בזה הרבה, ויספיק לך מזאת השאלה שפילוסופי הדורות חלוקים בה מהיום שלשה אלפים שנה אל זמננו זה כמה שנמצא בחבריהם

אמרו

שם טוב

מהם הקדמות סבור החולי בואח התחבולה כשהטנו הנאים לחייהם שכל מה שחמרוהו לא חמרוהו מזד דעותם המוריים אלא מזד שגוף העיין הביאה לחיות העיין: ו זהיה מעמד שעלי. ר"ל ששכל האדם יעמוד ויספק ויש לו נגדל בזה העיין, ר"ל שא"ל להביא מופת על קדמותו או על חדושו: יסתרנו אצל המהצאות הוא ראוי שילקח ראייה: אמר תמסעיו"ם אין המציאות נמשכת אחר הדעות אצל הדעות האמתיות נמשכות אחר המציאות, ואמר החכם ר' משה בנרנוי זה מן המאמרים שנפלתני על הרב און ייחס לתמסעיו"אום זה והלא הוא מהדושים אשר אמר אריסטו¹ כמה שאחר הטבע והאריך בהם במאמר אות הגימלי, והשיב כי הנראה לו, בעת חברו הרב החאמר היה היה מתבונן בדברי האחרונים ביותר, או נוכל לומר כי לא הגיע לרב אותו המאמר אלא מפרשת תמסעיו"ם, ולכן יחסו אליו, כי רבים מהמאמרים לא הגיעו כלל לכ"א מהמפרשים: וזכנו און הגדול הרב בספרי המדברים ובעיניו בספרי הפילוסופים, כי יחס חנויה כמה בספרי המדברים וחלית היכולת בעיין בספרי הפילוסופים, וזכה ראוי שיעשה האדם אחר יגיעת השכל בעיין המופתי שעיין וקרא בספרים וירון מרוצת דברי המדברים, כי מדיעת האמת החרת הספקות, ולמה שדברי המדברים הם ספקות על הפילוסופים ראו שעיין כמה האדם אחר יודעת האמת: והנה אמר הרב כי כל המדברים כלם הרב דרך דרך במין אף שחילק המין ההוא לחלקים מתחלפים במספר, והדרך ההוא הכולל לכלם הוא שאלו בחינה כמה שעליו המציאות מפני שהוא מנהג אפשר בשכל חלופו, כי הדבר אשר יכיה מעצב המציאות יחשבו הם שהוא על דל המנהג וההסכמה והמנהג כבר אפשר שיהיה חלופו אצל השכל. והס ג"כ במקומות רבים ימשכו אחר הדמיון ויקראוהו שכל, וכאשר הקדמו המציאות הם אשר תשמע אותם אחר זה ונסקו הדין במופתיהם כי העולם מחדש ובשתיקיים כי העולם מחדש יתקיים שיש לו עושה חדשו, ואח"כ הביאו ראיה על זה העושה אחד ואח"כ יקיימו בהיותו אחד שאינו נוף, זה דרך כל מדבר מן השמאליים בדבר מזה הענין, וכן מהמחוקים להם מאומתנו אשר דרכו דרכיהם, אצל חלק מהמפרשים בראיותיהם והקדמותיהם בקיום חדוש העולם ובעול הקדמות אך הענין הכולל את כלם קיום חדוש העולם תחלה ובחדשו יתאמת הפילוסופים נמצא, ואמר הרב כי כאשר הסתכל בזה הדרך רחקה נפשו ממנו מחד רוחק גדול וכן ראוי שירחק לכל משכיל, כי כל מה שיחשבו שהוא מופת על חדוש העולם יסגוהו הספקות אצל מי שידע ואינו מופת חוקר אלא אצל מי שלא ידע בין המופת והכנוח וההטעאה חמנם מי שידע אלו המלאכות הענין מובחר נגלה שהראיות כלם יש בהם ספקות ונעשו בהם הקדמות לא בא עליהם מופת: ומכליות יכולת המאמת אליו יבעלי החושה שיעטל ראיות הפילוסופים על הקדמות, ומה נכבד זה כשאפשר עליו אצל נבחר חדוש העולם במופת זה א"ל. וכבר ידע כל מעיין וך השכל מאמת שלא ימעה נפשו שזאת השאלה נקדמות העולם או חדושו לא יגיעו אליה במופת חוקר ושהיה מעמד השכל אשר א"ל להכריע אחד משני הסוברים, והראיה שהיא מעמד השכל שפילוסופי הדורות חלוקים

מהם הקדמות סבור החולי בואח התחבולה כשהטנו הנאים לחייהם שכל מה שחמרוהו לא חמרוהו מזד דעותם המוריים אלא מזד שגוף העיין הביאה לחיות העיין: ו זהיה מעמד שעלי. ר"ל ששכל האדם יעמוד ויספק ויש לו נגדל בזה העיין, ר"ל שא"ל להביא מופת על קדמותו או על חדושו: יסתרנו אצל המהצאות הוא ראוי שילקח ראייה: אמר תמסעיו"ם אין המציאות נמשכת אחר הדעות אצל הדעות האמתיות נמשכות אחר המציאות, ואמר החכם ר' משה בנרנוי זה מן המאמרים שנפלתני על הרב און ייחס לתמסעיו"אום זה והלא הוא מהדושים אשר אמר אריסטו¹ כמה שאחר הטבע והאריך בהם במאמר אות הגימלי, והשיב כי הנראה לו, בעת חברו הרב החאמר היה היה מתבונן בדברי האחרונים ביותר, או נוכל לומר כי לא הגיע לרב אותו המאמר אלא מפרשת תמסעיו"ם, ולכן יחסו אליו, כי רבים מהמאמרים לא הגיעו כלל לכ"א מהמפרשים: וזכנו און הגדול הרב בספרי המדברים ובעיניו בספרי הפילוסופים, כי יחס חנויה כמה בספרי המדברים וחלית היכולת בעיין בספרי הפילוסופים, וזכה ראוי שיעשה האדם אחר יגיעת השכל בעיין המופתי שעיין וקרא בספרים וירון מרוצת דברי המדברים, כי מדיעת האמת החרת הספקות, ולמה שדברי המדברים הם ספקות על הפילוסופים ראו שעיין כמה האדם אחר יודעת האמת: והנה אמר הרב כי כל המדברים כלם הרב דרך דרך במין אף שחילק המין ההוא לחלקים מתחלפים במספר, והדרך ההוא הכולל לכלם הוא שאלו בחינה כמה שעליו המציאות מפני שהוא מנהג אפשר בשכל חלופו, כי הדבר אשר יכיה מעצב המציאות יחשבו הם שהוא על דל המנהג וההסכמה והמנהג כבר אפשר שיהיה חלופו אצל השכל. והס ג"כ במקומות רבים ימשכו אחר הדמיון ויקראוהו שכל, וכאשר הקדמו המציאות הם אשר תשמע אותם אחר זה ונסקו הדין במופתיהם כי העולם מחדש ובשתיקיים כי העולם מחדש יתקיים שיש לו עושה חדשו, ואח"כ הביאו ראיה על זה העושה אחד ואח"כ יקיימו בהיותו אחד שאינו נוף, זה דרך כל מדבר מן השמאליים בדבר מזה הענין, וכן מהמחוקים להם מאומתנו אשר דרכו דרכיהם, אצל חלק מהמפרשים בראיותיהם והקדמותיהם בקיום חדוש העולם ובעול הקדמות אך הענין הכולל את כלם קיום חדוש העולם תחלה ובחדשו יתאמת הפילוסופים נמצא, ואמר הרב כי כאשר הסתכל בזה הדרך רחקה נפשו ממנו מחד רוחק גדול וכן ראוי שירחק לכל משכיל, כי כל מה שיחשבו שהוא מופת על חדוש העולם יסגוהו הספקות אצל מי שידע ואינו מופת חוקר אלא אצל מי שלא ידע בין המופת והכנוח וההטעאה חמנם מי שידע אלו המלאכות הענין מובחר נגלה שהראיות כלם יש בהם ספקות ונעשו בהם הקדמות לא בא עליהם מופת: ומכליות יכולת המאמת אליו יבעלי החושה שיעטל ראיות הפילוסופים על הקדמות, ומה נכבד זה כשאפשר עליו אצל נבחר חדוש העולם במופת זה א"ל. וכבר ידע כל מעיין וך השכל מאמת שלא ימעה נפשו שזאת השאלה נקדמות העולם או חדושו לא יגיעו אליה במופת חוקר ושהיה מעמד השכל אשר א"ל להכריע אחד משני הסוברים, והראיה שהיא מעמד השכל שפילוסופי הדורות חלוקים

קראשק

מה שסדרו המדברים הראשונים לקיים דבר ולבטל אפילו אחר מהם הקדמות לא עשו זה אלא להפיר תנוק המניע להם בדתם אם ימשכו אחר דברי הפילוסופים: (ג) אפשר בשכל חלופו, רצה

בו שיחנה זה המציאות יהיה בתנה אחרת וזהו זאת ההנחה אשר הונה כת: (ק) המצויים אותם, רוצה בו הנמשכים אחריהם ומסתריהם

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עא

בחבוריהם, ואחר שהענין בואת השאלה כך איך נקחה הקדמה נכנה עליה מציאות הבורא, ויהיה אי"כ מציאות הישם מסופק בו, אם העולם מחדש יש^א אלוה, ואם הוא קדמון אין אלוה, אם שויהיה הענין כן לנו בספק, או נאמר שעשינו המופת על חדוש העולם, ונכריח בני אדם בבח הזרוע לקבל טמנו זה, כדי שנוכל לומר שאנחנו ידענו הישם במופת, וזה כלו רהוק מן האמת, אבל הפנים האמתיים אצלי והוא הדרך המופתי אשר אין בו ספק, שיקויים מציאות הישם ואחדותו והרחקת הנשמות בדרכי הפילוסופים, אשר הדרכים ההם נכנים על קדמות העולם, לא שאני מאמין בקדמות העולם ולא אקבל מהם זה, אבל בעבור שדרךך ההוא יתאמת המופת, ויגיע האמת הישם באלה השלישה דברים, ר"ל, במציאות האל יתברך, ושהוא אחד, ושהוא בלתי נשם, מבלתי הבטה אל גזרת המשפט בעולם אם הוא קדמון או מחדש, ובשיתאמתו אלינו אלו השליש בקשות הנכבדות העצומות כמופת האמתי, נשוב אחר כן לחדוש העולם ונאמר בו כל מה שאיפשר לטעון בו, ואם תהיו סמי שיספיק לו מה שאמרוהו המדברים, ותאמין שכבר התבאר המופת על חדוש העולם אני אוהב זה, ואם לא יתבאר אצלך במופת, אבל תקח היותו מחדש מן הנביאים קבלה אין היותו בזה ולא תאמר איך תתאמת הנבואה אם העולם קדמון, עד שתשמע דבריו נכבואה בזה המאמר, ואין אנחנו עתה בזה הענין, וממה שראוי שהדעהו שהקדמות^ב אשר יסדום ויישובם השרשיים ר"ל המדברים לקיים חדוש העולם, יש בהם טהפוך העולם ומשניו סדרי בראשית מה שתשמעו, שאי אפשר לי שלא אוכור לך ההקדמות שלהם ואפני הבאת ראיותיהם, איננם דרכי זה הוא כפה שאני לך כללועתה, וזה שאני אומר, שהעולם לא ימלט מהיותו קדמון או מחדש, ואם הוא מחדש יש לו מחדש בלא ספק, וזה מושבתי ראשון כי המהדות לא יהיה עצמו אבל מחדשו וילתי מחדש העולם הוא הישם, ואם היה העולם קדמון, ראוי בהכרח במופת כך, שיש נמצא אחד מבלתי נשמי העולם כלם, שאינו נשם ולא כח בנשם, והוא אחד תמיד נצחי אין עלה לו, ואי אפשר השתנותו והוא הישם. הנה כבר התבאר לך כי מופתי מציאות הישם ואחדותו והיותו בלתי נשם אמנם צריך שילקחו לפי הנהגת הקדמות, או יעלה בידינו המופת הישם יהיה העולם קדמון או מחדש, ולזה תמצאני לעולם במה שהכרתיו בספרי

התלמוד

שם סוב

אפרו

ז אם שיהיה הענין כן לנו נכבכ. ר"ל אם יהיה הענין לנו נכבכ אם העולם מחדש או קדמון יהיה נכבכ לנו מתיחותו יתבדך: ח ולא תאמר איך תתהיה הנבואה ר"ל לא תאמר אם העולם קדמון היותך תפטר בהיה מציאות לנבואה עד שתשמע דבריו תחיל שני שם ונכר שכן היות העולם קדמון או מחדש דבר מציאות הנבואה חית ב"א ספק: ט אשר יסדום ויישובם השרשיים. ר"ל תפי זה קודם ההגדרים שרשיים לפי שם מאמנים עצומים פרדיום שם טרש לכל דעיתם הכוזבות: י אמנם דרכי זה. ר"ל אמנם הדרך שאני דורך במציאותו יתבדך ותאמרו ובלילות הנשמות הוא כך,

חולקים בה מהיום שלשת אלפים שנה כפי מה שנמצא בחבוריהם, ואחר שהענין בואת השאלה כך איך נקחה הקדמה נכנה עליה מציאות הבורא ית' ויהיה אי"כ מציאות הישם מסופק ב"א העולם נחדש יש אלוה ואם הוא קדמון אין אלוה וכו', או נאמר שעשינו מופת על חדוש העולם ונכריח ב"א בכה היותו לקבל ממונו זה כדי שנוכל לומר שאנחנו ידענו מציאות הישם יתעלה במופת וזה כלו רחוק מן האמת: אבל הפנים האמתיים אצל הרב הוא הדרך המופתי שקיים מציאות הישם ואחדותו והרחקת הנשמות יהיו בדרכי הפילוסופים אשר הדרכים הנכנים על קדמות העולם, אף שהאדם לא יאמין הקדמות ולא יקבל זה מהם

אצל בעבור שדרךך ההוא יתאמת המופת ויגיע האמת הישם המשפט בעולם אם הוא קדמון או מחדש. וכשיתאמתו אלו הג' בקשות הנכבדות העצומות במופת אחתו נשוב אה כח לחדוש העולם, ונאמר כל מה שאפשר בו לטעון כנגד כת הפילוסופים, ואם תמעיין וספיק לי מה שאמרו המדברים ויתשוב שכבר התבאר מופת חדוש העולם. אמר הרב שהוא אוהב זה מחד שיהא למעיין דעת שהשם נמצא, ואם לא יתבאר אצלך במופת אצל יקה היותו מחדש מן הנביאים קבלה בזה אין היות. ולא תאמר איך אפשר שיהיה הנבואה אם העולם קדום, ית' כבר יתשוב החושב שהנבואה היא מהנפלאות הגדולות ואם העולם מחדש יתקיים הנבואה ואם הוא קדמון לא יתקיים, אמר הרב הדבר כן שגבר אפשר שיהיה העולם קדמון והנבואה אחתית כתי מה שיתבאר. אמר זה אמר הרב כי אין לקיים חדוש העולם חמה שאמרו המדברים לפי שיש בהקדמותיהם לקיים חדוש העולם בשניו סדרי בראשית מה שתשמעו. שא"כ שלא נזכר לך הקדמות שלהם ואופני הבאת ראיותיהם כדי להראות יופם ויגלה לנו האמת באלו הג' דרושים הנכבדים כי אינו אמר קיום חדוש העולם כפי דרך המדברים שיש להם הקדמות על חדושו כי זה שקר. אבל דרך הרבני נניח כי העולם לא יחלט מהיותו קדמון או מחדש ואם היה מחדש יש לו מחדש בלי ספק, וזה מושבתי ראשון כי המהודש לא יחדש את עצמו ומחדש העולם היא הישם יתעלה, ויש העולם קדמון ראוי בהכרח במופת כך, שיש נמצא בלתי נשמי שאינו נשם ולא כח בנשם והוא אחד תמיד נצחי אין עלה לו ואל"כ בו השנוי ב"א, הנה יתבאר לך כי מופת מציאות הישם יתעלה ואחדותו והיותו בלתי נשם צריך שילקחו לפי הכח ההקדמות ויתקיים המופת הישם יהיה העולם קדמון או מחדש והבן, כשיתבאר מתיחות החלוקה מחדש חדוש העולם אמר שיתבאר שיש לעולם עושה ומחדש ולא שאינו נשם ולא כח בנשם, ואמנם כשניארי בדרך הכילוסופים אמר שיתבארו הג' דרושים הסיקום: והבן אמרו ולזה תמצאני לעולם במה שכתבתי בספרי התלמוד כשזומן לי

וזכור

התלמוד כשיזדמן לי זכרון יסודות הדת, ואבוא לדבר בקיום מציאות השם שאני אקיימנה כמאמרים נומים לצד הקדמות, אין זה שאני מאמין בקדמות, אמנם אני רוצה שאקיים מציאותות ית' באמונתנו בדרך מופתי שאין מחלוקת בו בשום פנים, ולא נשים זה הדעת האמתי גדול הערך, נשען ליסוד כל אדם יקעקענו ויבקש לכותרו, ואחר יחשוב שהוא לא נבנה כלל, וכל שכן בהיות המופתים ההם הפילוסופיות על אלו השלש בקשות נלקחות מטבע המציאות הנראיה (ר) אשר לא יוכחש אלא מפני שמירת קצת דעות. ואמנם מופת ראיות המדברים הם נלקחות מהקדמות שהם כנגד טבע המציאות הנראיה, עד שהם יצטרכו לקיים שאין טבע לדבר בלל. והנה אפריד לך בזה המאמר פרק בדברי החדוש העולם אכאר לך בו קצת ראיה על החדש העולם, ואגיע אל התכלית אשר השתדל עליה כל מדבר, מכלתי שאכטל טבע המציאות ולא אחלוק על אריסמ"ו בדבר ממה שהביא עליו המופת כי הראיה אשר הביאו קצת המדברים על החדש העולם והיא החזקה שכראיותיהם אשר לא הונחה להם עד שבמלו טבע המציאות כולו, וחלקו על כל מה שבאורו הפילוסופים, הנני אניע לכמות הראיה ההיא ולא אחלוק על טבע המציאות² ולא אצטרך להתגבר על המורגשות, וראיתי שאוכור לך הקדמות המדברים הכוללות, אשר קיימו בהם החדש העולם, ומציאות האלוה, ואחדותו והרחקת הגשמות, ואראך דרכם בזה, ואכאר לך מה שמתחייב מכל הקדמה מהם, ואח"כ אוכור³ הקדמות הפילוסופים הקרובות בזה ואראך דרכם, ולא תשאלני בזה המאמר לאמת הקדמות ההם הפילוסופיות אשר אומר לך בקצרה, שוה הוא רוב חכמת הטבע והאלהות, כמו שלא תחולל שאשמיך בזה המאמר מענות המדברים על אמתת הקדמותיהם, שבזה כלו ימיהם ויכלו ימי הבאים אחריהם ורבו ספריהם, כי כל הקדמה מהם אלא המעט סותר אותה הנראיה מטבע המציאות ויתחדשו עליה העפקות המורגשות, ויצטרכו לחבוים והתחבובים בקיום ההקדמה ההיא, והתרי הספקות המורגשות עליה, ולדחות הנראיה הסותר להם, ואם אי אפשר בזה תחבולה, ואלו ההקדמות הפילוסופיות אשר אומר אותם לך בקצרה, למופת על שלשת הבקשות האלה, ר"ל מציאות השם ואחדותו, והרחקת הגשמות, רובם הקדמות שיעלה בידך אמיתתם בתחלת שמיעתם והבנת ענייניהם, וקצתם יורוך על מקומות מופתים מן הספרים הטבעיים או ספר מה שאחר הטבע, ותבין אל מקומו ותאמת מה שהוא צריך לאמת, וזכור הודעתך שאין זולת השם יתעלה וזה הנמצא, ואין ראיה עליו יתעלה אלא מה הנמצא מכללו ומפרטיו, ויתחייב בהכרח שיבחן זה הנמצא כפי מה שהוא, וילקחו ההקדמות ממה שיראה

שם מוב

אפודי

וזו שאני אומר וכו': ב ולא אצטרך להתגבר. ר"ל שלא אצטרך להלוק על המופתים: ל הקדמות הפילוסופים הקרובות צוה. ר"ל שהיו הקדמות מהפילוסופים הקרובות לכאר במופת אלו בני בקשות אבל לא הביטו ההקדמות הכתומות אשר אלו ההקדמות מהיינו מהם כי יאריך הענין: מ וכבר הודעתך שאין זולת השם יתעלה וזה הנמצא, ואין ראיה עליו יתעלה אלא מה הנמצא מכללו ומפרטיו, ויתחייב בהכרח שיבחן זה הנמצא כפי מה שהוא, וילקחו ההקדמות ממה שיראה

שאין טבע לדבר כלל, וראיות הפילוסופים על אלו בני בקשות נלקחות מטבע המציאות הנראיה אשר לא ירוחק אלל מפני שמירת קצת דעות. והגם אחר זה אחר הרב שיפירי בזה המאמר פרק בדברי החדש העולם וכו' ויגיע אל התכלית אשר השתדל עליה כל מדבר מכלתי שיכטל טבע המציאות ולא יחלוק על אריס"טו בדבר שהביא עליו מופת, כי הראיה אשר הביאום קצת המדברים בחדש העולם והיא החוקק שגראיות אשר לא הונחו להם עד שבמלו טבע המציאות כולו וחלקו על כל מה שביארו הפילוסופים שאני אניע אל אותה הראיה מכלתי שאחלוק על טבע המציאות ולא אצטרך להכחיש המורגשות. והגם אחר הרב שיזכור לך הקדמות המדברים כטולות וכו'. ואחר ואכאר לך מה שראוי מכל הקדמה אשר יקיימו וכו', והרעון בו שודיע הרב מקום הטעות בזה ואח"כ יאמת שדרך המדברים אינה כלום ואח"כ יוכור לך הקדמות פילוסופיות הקרובות צוה ויבחר דרכם: ואלו ההקדמות רובם יעלה אמתתם בתחלת שמיעתם ויקצתם ויסקו מקומות מופתיים מן הספרים הטבעיים, הרעון בו יורוך מקומות מופתיים מן הדברים הטבעיים או ספר מה שאחר הטבע ותלך אל מקומו יתבאר לך מה שצריך לכאר. וכבר הודעתך כי אין במנאל זולת הכל ומעשיו ואין ראיה עליו אלא מזה הנמצא מכללו וחלקו, והוא מאמר אמתי כולל כל אלו הדרושים והיא קמת הפילוסופים וכו ששתתפו עם הנמצא הראשון זולת שהוא יתעלה ידע עמנו וידע הנמצאות מצד המופת בידועה כללית אי"כ אין לקיחת ראיה אלל מהנמצא. וראוי שיבחן הנמצא לפי מה שהוא וילקחו הקדמות ממה שיראה מטבעו, כי כל למוד ולמוד אמנם מהיה מודיעה מנורות מושכלת, כי אין ראוי שהקדמות הדברים יוקבלו כקבלה, אלל שיהיו

קישקש

המוטרים להם: (ה) אשר לא ירוחקו, רוצה בו לא ירוחקו והמוטרים אשר טבע המציאות אלא מפני שמירת קצת דעות, ר"ל החוסן נגדיים כי לא תצדיק תחלתה לנתועה סבוכית וכן לזמן: פרק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עא עב

שדאח מטבעו, ולזה ראוי שתדע צורתו וטבעו הנראה, ואז אפשר שתביא ראייה ממנו על זולתו, ולזה ראיתי שצריך תחלה שאכיר פרק אפרש בו לך כלל המציאות על צד ההגדה, כשה שכבר בא עליו המופת והתאמת אין ספק בו, ואח"כ אביא לך פרקים אחרים ואז לך בהם הקדמות המדברים, ואבאר דרכיהם אשר יבארו בהם² הבקשות ההם הארבעה, ואח"כ אביא פרקים אחרים אבאר לך בהם הקדמות הפילוסופיות ודרכי ראיותיהם על הבקשות ההם, ואח"כ אבאר לך הדרך אשר אני הולך בה, כמו שנתדתי לך באלה הארבעה בקשות:

פרק עב דע כי זה הנמצא בכללו הוא איש אחד לא זולת זה, ר"ל כי כדור הגלגל הקיצון ככל מה שבו הוא איש אחד בלא ספק, כראובן ושמעון באישות, והשתנות עצמיו, ר"ל עצמי זה הבודד ככל מה שבו, כהשתנות עצמי איש אחד ממיני אדם על דרך משל, וכמו שראובן על דרך משל הוא איש אחד והוא מחובר מאברים מתחלפים, כבשר ועצמות וניידים, ומליחות משתנות, ומרוחות, כן זה הבודד בכללו מחובר מן הגלגלים ומן היסודות הארבעה, ומה שהורכב מהם, ואין רקות בו כלל, אלא מקשה³ מלא נקודת, מרכוז כדור הארץ, והמים מקיפים בארץ, והאוויר מקיף במים, והאש מקיף באויר, והגשם החמישי מקיף האש, והם כדורים רבים אחד תוך שני, אין פנוי ביניהם ולא רקות כלל, אלא הקפתם מתוקנת מדובקים אחד באחד, כולם מתנועעים תנועה סבוכית שוה אין מיוחדת בדבר מהם ולא אחר, ר"ל כי כל כדור מהם לא ייטתר פעם ויאחר פעם אחרת. אבל כל אחד דבק לטבעו במהירותו⁴ ואופני תנועתו, אלא אלו הבודדים קצתם יותר מסהר התנועה מקצתם והמסהר תנועה מכלם היא תנועת הגלגל המקיף ככל, והוא אשר יתנועע התנועה היומית, ויניעם כולם עמו תנועת החלק ככל, שהם כולם חלקים בו ונקודות מרכוזי אלו הגלגלים משתנים, ומהם מי שמרכוז מרכז העולם, ומהם מי שמרכוז יוצא ממרכז העולם, ומהם מי שיתנועע תמיד תנועתו המיוחדת בו מן המזרח אל המערב, ומהם שיתנועע תמיד מן המערב אל המזרח, וכל ככב שבאלו

אמר

שם טוב

ג הקדמות מהארוכות ונגלות, והכן זה כי זה הדרך הוא זולת דרך המדברים ולזה ראוי שידע צורת זה העולם כטבעו

פרק עב א נקודת מרכוז כדור הארץ. ר"ל נקודת מרכוז גלגל ערבות הוא כדור הארץ:

ב ר"ל כי כל כדור מהם, ר"ל מה שאינו מחובר שאין מהירות ואיחוד בהם כדור זה כי כל אחד מהם אינו עושה תנועה ממהרת עטם ונחלק הני אלו פרקים אחרים אבאר לך הקדמות הפילוסופיות ודרכי ראיותיהם על הבקשות ההם, ואח"כ תבאר לך הדרך אשר אני הולך בה כמו שציינתי לך באלו כד' בקשות שהוא מציאות השם ואחדותו והרחקת הנשמות ומדוע העולם, וכ"ו יבוא בחלק השני:

פרק עב דע כי זה הנמצא בכללו הוא איש אחד וכו', זה הפרק יקרא וככד תלמד קרא שיעור הקומה,

וכבר אח"ל אמר רבי ישמעאל כל היודע שיעורו של הקב"ה

מוכנה לו שהוא בן העו"ב ואינו עוקבה ערבים דבר, ולכן נאריך צוה הפרק קצת אריכות, דע כי זה הנמצא

כדור זה לא זולת זה כי כדור הגלגל הקיצון וכל מה שבו מכלל הגרמים והיחידות והמרכיבים הוא איש

אחד בלי ספק כראובן ושמעון באישות, והשתנות עצמיו, ר"ל עצמי זה הבודד וכל מה שבו כהשתנות עצמי הוא איש

ממיני אדם, ויטתרו זה הענין ואחר בלויזה ענין העולם הוא אחד והוא רבים כשם שהאיש מחובר מאברים מתחלפים

בבשר ועצמות ומליחות משתנות שהם הארבעה לחות, כן זה הבודד בכללו הוא איש אחד מחובר מהגלגלים והמיוחדות

הארבעה ומה שהורכב מהם ואין רקות בו כלל שאם היה בו רקות לא היה אחד כמו שצדקת אין בו רקות אלא מקשה

מלא נקודת מרכוז כדור הארץ והמים מקיפים הארץ וכו', וזה הגשם החמישי יש בו כדורים רבים אחד תוך השני אין

פנוי ביניהם ולא רקות כלל אלא הקפתם מתוקנת מדובקת אחד באחד כולם מתנועעים תנועה סבוכית שוה, כי כל

כדור מהם לא ייטתר פעם ויאחר פעם, ויאחר פעם כמו תנועת היסודות כי כל אחד מהם כשקרב אל מקומו הטבעי ויחר אליו

ואין התנועה שוה וכל מה שיתנועע תנועה הכרחית ומה כשירחק ממקומו ויותר יתנועע בלויזה יותר אבל התנועה

בסבוב לא יתאחר פעם ולא ייטתר פעם עט שישאלו בהם כדורים יותר ממחרה התנועה מקצתם והממהר תנועה מכלם

היא תנועה הגלגל המקיף ככל, והכן זה כי לא אמר הרכ שיתנועע תנועה הכרחית כמו שישמעו רבים שכל הגלגלים

יתנועעו בתנועת הגלגל תנועה הכרחית אבל יתנועעו כמו תנועת החלק ככל וזה לא יקרא תנועה הכרחית: ונקודות

מרכוזי אלו הגלגלים משתנים מהם מי שמרכוז מרכז העולם והוא כדור הארץ, כי מרכוז גלגל ערבות הוא כדור הארץ

ובן גלגל הכוכבים ונגלג לבנה, ומהם שמרכוזים הוא זולת מרכז הארץ, ומהם מי שיתנועע תמיד תנועה מיוחדת לו

וכו', לא שיתנועע מן המזרח אל המערב פעם ומן המערב אל המזרח פעם כי מי שיתנועע מן המזרח אל המערב והוא

נגלג היומי לא יתנועע לעולם מן המערב אל המזרח ומהם מי שיתנועע תמיד מן המערב אל המזרח: וכל כוכב שצ"ל

כדורים

פסק

שבאלו הכדורים הוא חלק מן הגלגל אשר בו הוא עומד במקומו אין לו תנועה מיוחדת בו, ואולם יראה מתנועת בתנועת הגשם אשר הוא חלק ממנו, וחומר זה הגשם החמישי בגללו המתנועע בסבוב אינו כחומר נשמי הארבעה יסודות אשר בתוכו, ומספר אלו הכדורים המקיפים העולם א"א בשום פנים, ולא בשום עניין¹ שיהיו פחות משמנה עשר כדור, ואנכם אם מספרם יותר הוא אפשר ויש בו עיון, אמנם¹ אם יש שם גלגלי הקפות, והם אשר אינם מקיפים את העולם יש בו עיון, ובתוך זה הכדור הקרוב אשר הוא סמוך לנו (6) חומר אחד מתחלק לחומר הגשם החמישי, קבל ארבע צורות ראשונות ושכן בארבעה נופים, הארץ, והמים, והאוויר, והאש, וכל אחד משלו הארבעה יש לו מקום טבעי מיוחד בו (3) לא יבא בוולתו¹ והוא מונח עם טבעו, והם נופים מתיים אין חיים בהם, ולא השנה ולא יתנועעו מעצמם, אבל הם שוכנים במקומותיהם הטבעיים, ואם יוצאו אחד מהם ממקומו הטבעי בהכרח, בסור המכריח יתנועע לשוב למקומו הטבעי, כי הנה יש בו זאת ההתחלה אשר בה יתנועע לשוב אל מקומו על יושר, וכן אין בו התחלה שינוח בה¹ ולא שיתנועע בה על בלתי יושר, והתנועות הישירות הנמצאות לאלה הארבע יסודות כשיתנועעו לשוב למקומותם שתי תנועות, תנועה

אל

שם טוב

כדורים הוא חלק מן הגלגל וכו', כהפך מה שסברו חכמי ישראל שחושבים שהכוכבים מתנועעים בגלגלים וזהו הקיוט בתפלות ואחר מוציא חמה מתקופה ולכנה ממכון שבתה, אם לא שירצו בלחמם זה שיתנועע כחומר הגשם אשר הוא בו אבל עזרה ובית דין הוא אמתן ואחר כמה שנים נגשו חכמי אמונת העולם להחמי ישראל: ואמר זה הגשם החמישי המתנועע בסבוב אינו כחומר גשמי הרי יסודות, דעת רבי שיש בגלגלים חמר וישתחטט בו כל בגלגלים ומלך שחמרם אחד יתנועע בלם בסבוב ומלך שהם מחולפי הצורות יתנועעו זה בחלק זה זה למחרת וזה למחרת וזה במהירות וזה באיחור זה החמר אינו כחמר גשמי הרי יסודות ולכך צורה ויעדר צורה ומה שהיה אש ישבו אויר ומה שהיה אויר ישבו מים ומה שהיה מים ישבו ארץ וילכו בסבוב בהתהוות קצתם מקצתם, ואמנם צורה בגלגלים הם קנועיים דוח הכיוול, וכו' ואנחנו חמר וישתנועע מתחלק עם שערותם מתחלק, וכו' וירא שיש להם חמר כלל כי כל מי שיש לו חמר הוא הוה ופסד והגלגלים אינם הוים ופסדים אי"כ אין להם חמר וכלם ישחטטו כהנועה סבובית למה שהם גשמים כדורים ויחלקם כל"ה מהם מלך כי טבע כל כדור נכדל מחברו במציאות ומהות שהם מתחלפים פירוש בחין, וכבר יתנצר זה בדות למ"ד ממה שאמר הטבע: ואמר הרב

אמר

רבי אברהם הקש"ל ז"ל: ה שיהי פחות מ"ח כדורים. ר"ל והם אלו שפתי נדק מחדים לנה כוכב, וגלגל יוצא לכל אחד ואחד הרי עשרה, ונוגה וחמה ושני גלגלים ויולאים לכל אחד ואחד הרי 11, וגלגל ערבות וגלגל הכוכבים הקיימים הרי שנים, ומלא כלים בין י"ח גלגלים בלא ספק: ואם יש שם גלגל הקפות כו' יש בו עיון. אמר זה כפי חכמת החכמה אמנם כפי שרשי חכמה הטבעית הנה הוא נמנע כי לא תהיה הנועה הכוח מן המרכיב ולא אל המרכיב ולא סביב המרכיב: ו זהו מונח עם טבעו. ר"ל שכל זמן יעמוד במקומו הטבעי לפי טבעו אם לא יכריחו מכריח להיאלמו ממקומו: ח כי כנה יש בו זאת ההתחלה. ר"ל שהיה כי נגשם התחלה והיא צורתו הטבעית אשר צבעורה יתנועע הגשם לשוב למקומו הטבעי כאשר היסר ממנו כבשת אי זה מכריח: ט ואין זו התחלה שינוח בה. ר"ל שאין בגשם זאת התחלה והיא הצורה הטבעית כדי שינוח במקומו, כי כשעמד הגשם במקומו הוא נח אין כשת מנוחתו הצורה הטבעית אלא הכיוול כי כל המקומות ביניהם אלו שיהי אצל כשת תנועתו למקומו הטבעי הוא צבעור צורתי: י ולא שיתנועע בה על בלתי יושר. ר"ל שאם התחלה אינה מלך שיתנועע הגשם על בלתי יושר אלא זאת ההתחלה היא כשת הנועה הישרה וילך הדריך היושר קל שיוכל

כי אלו הגלגלים אינם פחות מ"ח כדורים, והם אלו שפתי נדק מחדים לכל אחד ואחד הרי עשרה וגלגל ערבות וגלגל הכוכבים הקיימים הרי שנים ומלא כלים י"ח גלגלים בלא ספק: ומה שאמר הרב אמנם אם יש שם גלגלי הקפות יש בו עיון, אמר זה כפי חכמת החכמה הטבעית כפי שרשי חכמה הטבעית הנה הוא נמנע כי לא תהיה חטעת מן המרכיב כהנועה האש והאוויר ולא אל המרכיב כהנועה המים והארץ ולא סביב המרכיב בגלגל ערבות והאלהים ברא כל צבעו הטבעי: וכן הנה הכדור הקרוב אשר הוא סמוך לנו חמר אחד מתחלק לחמר הגשם החמישי וכל צבעו טבעי וכן בארבעה נופים, הארץ והמים והאוויר והאש, דע כי החמר הראשון אין לו צורה כלל כי הוא נעדר מטלם והוא ככה אל כל הצורות כספיר שהוא נעדר מכל הממלאים והוא ככה אל כלם והבן אמרו וכן בארבעתם ד' נופים הארץ והמים והאוויר והאש, הריה דוח הרב כי הצורה הגשמית אינו דבר טספ על הארץ והמים והאוויר והאש כי הצורה הגשמית היא צורה הטבעית אשר יש גלגלי יסודות והארץ אינו גשם והארץ והמים אינו גשם ומים אצל הנופים אינם זולת אלה היות ארץ ומים ואוויר ואש. וכל אחד מהלו הארבעה יש לו מקום טבעי מיוחד בו ולא ימלא לוולתו והוא דבק עם טבעו, כי התקום דבר נתקף לטעם כל אחד מהם ונמנח המקום לצורת כל אחד מהם וכמו שצורת כל"ה מהם מתחלפת לך התקומות מתחלפים המקום הריה שיהיה חת המים והמים מקיפים כל אחד מהם הטבעי וכן האוויר למים אלו לאור הוא חקלית גלגל הלכנה: והם נופים מתיים אין חיים בהם ולא השנה ולא יתנועעו מעצמם, ולא יוצאו יוכר מבלתי ד"ח כשיו לו השנה ומנועה מקומות ואלו הגשמים אחר שהם פגרים מתיים אין להם לא השנה ולא הנועה בעצמה אצל הם שוכנים במקומותיהם הטבעיים כי אין להם מטבעם אלא מטעה כמו שיתנצר בחי' מהשמה ואם יוצאו מהחד המקומו טבעי בהכרח בסור המכריח יתנועע לשוב אל מקומו הטבעי אשר הוא לו כדמות צורה וילך כחו כפשוטות

כטבעיות

קישקש

פרק עב (6) חומר אחד מתחלק. רצה לומר חומר ראשון: (3) לא יבא בוולתו. רצתה בו היסוד לא יבא בגלגל מסבוב

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב

אל צד המקוף, והיא לאש ולאור, ותנועה אל נקודת המרכז, והיא מים ולארץ, כשיגיע כל אחד מהם למקומו הטבעי ינוח, ^כ אבל הנופים הרם העגולים הם היים בעלי נפש בה יתנועעו, ואין התחלת שנוחה בהם כלל ולא ישיגם שנוי אלא בהנחה כהיותם מתנועעים בסבוב. אבל אם הי שיש בהם שכל שיצירו בו, אין זה מבואר אלא אהר עיון דק (נפול ד' ו' חלק ב'), ובשיתנועעו הנופים החמישי הסבוב בכללו אמר ^ל תתחדש ביונות מפני זה תנועה הכרחית, יצאו בגללה במקומות, ר"ל באש ובאור, וידחו תל המיד ^מ ויעברו כולם בנות הארץ אל עמקה ויתחדש ליסודות ערוב, ואח"כ יתחילו להתנועע לשוב למקומותם, ויצאו חלקים מן הארץ ג"כ כיפני זה מסקומותם בהברת המים והאור והאש, והם כזה כולו פועלים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם מקצתם, ויפול ההשתנות במעורב עד שיתהוו מהם תחלה ^נ הקיטורים כפי מיניהם החלוקים, ואחר כן הבהצבים כפי מיניהם החלוקים, ומיני הצמחים כולם, ומינים רבים מבעלי חיים, כפי מה שנויר מונ המעורב, ^ז וכל הנה נפסד, אמנם יתרוה מן היסודות ואליהם יפכו, וכן היסודות יתהוו קצתם מקצתם ויפסדו קצתם אל קצתם, שהומר הכל אחד, ואי אפשר המצא הומר ככלי צורה, ולא תמצא צורה טבעית סאלו ההויים הנפסדים ככלי הומר, יהיה הענין א"כ בהיות והפסדות, והיות כל מה שיתהוו מהם ויפסידו אליהם הוור הליאה, כדמות כבוב

אפדי

שם טוב

כשנפדו למקומו הטבעי צמחה, כי אילו היה עושה התנועה צלמי ישנה לא היה סוף אל מקומו הטבעי: ב אכל הגושים הם. ר"ל בגלגלים המכונים: ל תחשד צמודות מפני זה תנועה הכרחית. ר"ל מלך תנועת הגלגלים יספדו כמות על היסודות והתנועה בעבור הכחות הם ממקומו הטבעי צמחה, או אפשר שתנועת הגלגל תנועתו המהירה יתנועע כדכחה החלק מהאש הדבק לפסדו והחלק מהאש יעז חלק אחר ויגיע פעולתו לנפן הארץ וכן הוא האמת: מ הקיטורים. דואה לומר האידים: ז וכל ההווה נפסד. דואה לומר וכל מה שהוא

הטבעיות והכו הישר הוא יותר קצר שצין שתי התנועות ולכן יתנועעו היסודות לשוב אל מקומם בדרך יותר קצר ואין זו התחלה שנוח בה ולא שיתנועע בה על צלמי יושר, והתנועות הישרות הנמשכות לאלו הד' יסודות כשיתנועעו לשוב אל מקומם שתי תנועות טבעי אל צד המקוף והוא לאש ולאור ותנועה אל נקודת המרכז והוא למים ולארץ וכשיגיע כ"כ מהם אל מקומו: ינוח שאין להם מעצם אלא המנוחה לכך במקומם הטבעי אבל הגופים הם העגולים הם חיים בעלי נפש וחשיגים ומחירים ואחר ההגדה יתנועעו וכן התחלת מנוחה בהם כלל לא נעצם ולא נצמקה כי לא יקרה להם ליאות ויגיעה ולכן לא יתנועעו כלל. ואמנם להם התנועה כשהוכרחו לשוב אל מקומם אז ותהוו האש במקום התחתון או המים במקום העליון, אם כן הנשמים היסודיים יזו להם התחלת המנוחה בעצם והתחלת התנועה במקרה ואינם הנשמים אין להם התחלה טבעית אלא להתנועע ואין התחלת המנוחה בהם כלל: א שישג שנוי וקצונו מתאמר הכחה ולא שום שנוי משער האיד אשר יתחממו ויתקררו או יקבלו שנוי אחר לכן הם תמיד על ענין אחד: אלה צמחה, ר"ל ואם יקרה להם שנוי לא יהיה אלא במחציתה כי ישקפה יום חלקי קצתם לתחת כהיותם מתנועעים בסבוב: אכל יש להם שכל שיצירו בו אין זה מבואר אלא אחר עיון דק, וכונת זה הפרק לבאר הדברים המצויים אשר א"ל לשם משליל להכחיש: וכשיתנועעו הגושים יצאו צבובים ויחדשו צמודות מפני זה תנועה הכרחית יצאו בגללה ממקומם הטבעי, ר"ל באש ובאור וידחו אל המים ויעברו האש והאור והמים בגוף הארץ על עמקה, כי כבר יתבאר בשני מהויה והפסד כי כל המתחמים יתהוו במקום התחתון והוא הארץ והארץ נגבר עליהם ויתחדש ליסודות ערוב ואח"כ יתחילו להתנועע לשוב אל מקומותיהם כשיפסד הערוב. ויזאו חלקים מן הארץ ומקומותיהם בהברת המים והאור והאש והם כזה כולם פועלים קצתם בקצתם ויפסדו קצתם מקצתם ויפול ההשתנות במעורב, רחצו ציה אל גדר התנוג ושהוא ההתגמלות עד שנתנוה לכל איכות המתדמה והיא הצורה המוגיפת, לא שינצח היסוד האחד לאחר כי זה הפסד לוי מונג ויפסדו צורת היסודות אשר היו קודם ויכאו אלו הצורות עם תוספת מהורה האחת מוגיפת ולכן היה ההכרחי מהם חורבן אל פסוע וכאלו צורות היסודות תמוג צמחצת מן הכח והפועל, והכן זה, לא מה שכתבו רבים מהתכחשי כי צורת היסודות נשאלו צמחצת והם צבובים כלל שיפסדו קצת הצורות ושאר קצת שאם היה הדבר כן היה בצורות כמות יותר ואם היו צורות היסודות נשאלו צמחצת לא היה צבאן הוויית השפועים ואחר הוויית השפועים יהיה כל מה שיקרהו הוויית ההשתנות, וזה שקר, כפי שכתבה השם והגדר צמחצת כחו שישקפה בשפועים ולא תהיה צבאן הווייה מהולעת, ולבאר זה הדרוש צריך ביאור יותר וקצר, אבל זו נזאת ההגדה: עד שיתהוו מהם תחלה הקיטורים לפי מיניהם החלוקים, והם המים והאש והכבובים המדלגים ושאר הדברים הנמצאים באור, ואח"כ יתהוו התצבים והם המקורים כפי מיניהם והם האצנים היקרות והגפרית והסלמיוניאק ודברים רבים לא ימו ומיני הצמחים כלם ומינים רבים מהצ"ח כפי מה שנויר מונ המעורב כי אין כולו מלך הנותן אבל יתחילו הצורות מלך המתבלים: וכל הויה נפסד אמתם יתהווה מן היסודות ואליהם יפסד, כי אלו הד' צורות הם הם התחלות לכל הדברים ההיים הנפסדים הימורבים: וכן היסודות יתהוו קצתם מקצתם ויפסדו קצתם אל קצתם אחר שום משותפים חומר אחד מהם והם הפכיים, הנה הורה ציה התכם כי בהקוות היסודות ישוב הנושא לחמר הראשון ואמנם בהקוות המורכב או בהפסדו אליהם לא ישוב אל החמר הראשון אלא כחמצות צורות היסודות שאם היה הדבר כן היה הוויית השפועים: כהוויית השפועים: וא"כ הציא חמר צלי צורה וא"כ שימצא צורה טבעית צלי חמר, ולכן נברא אדם וחווה צאחד ואם האדם נברא קודם כי מה שנופל קודם למה שנכח ולכן הוצא חוה אל האדם ולא האדם אל חוה, והכן זה: יהיה הענין א"כ בהווייתם והפסדם והויות כל מה שיתהווה מהם יפסדו אליהם

סבוב הגלגל, עד שתהיה תנועת החומר הזה בעל הצורה בבא בו הצורות זו אחר זו כתנועת הגלגל באנה, בהשתנות ההנחות בעצמם לכל חלק ממנו, וכמו שבגוף האדם פ אברים ראשיים, ואברים שהם פ תחת יד הראשיים, צריכים בעמידתם להנהגת האבר הראש אשר ינהיגם, כן בעולם כללולו חלקים ראשיים, שהוא הגשם החמישי והמקוף, וחלקים שתחת יד הראשיים צריכים למנהיג, והם היסודות ומה שהורכב מהם. וכמו שהאבר הראש אשר הוא הלב מתנועע תמיד פ והוא התחלת כל תנועתו שמתמצא בגוף, ושאר אברי הגוף תחת ידו והוא ישלח אליהם כחותם אשר יצטרכו אליהם לפעולותיהם בתנועותיו, וכך הגלגל הוא המנהיג שאר חלקי העולם בתנועתו והוא ישלח לכל מתאוה כחותיו הנמצאות בו, הנה כל תנועה שתמצא בעולם התחלתה בהנעת הגלגל, וכל נפש שתמצא לבעל נפש בעולם פ התחלתה נפש הגלגל. ודע כי הכחות המגיעות מן הגלגלים לזה העולם כפי מה שהתבאר ארבע כחות, כח יחיב הערוב וההרכבה, ואין ספק שזה מספיק בהרכבת המחצבים, וכח יתן הנפש הצומחת לכל צמח, וכח יתן הנפש החיה לכל חי, וכח יתן כח הרברי לכל מדבר, (ג) וכל זה במצוה האור והחושך פ הנמשכים אחר יושרם והקפם סביב הארץ, וכמו שאם יגוה הלב כהרף עין ימות האיש ויבטלו כל תנועותיו וכל כחותיו, כן אלו יגוהו הגלגלים יהיה בו

אמרו

שם טוב

הזה נפסד אמנם יתהוה מן היסודות : פ אברים ראשיים . ר"ל והם הכבד והמוח והלב : ע תחת יד הראשים . רוצה לומר האססומכא והעצים וזולתם : פ והוא התחלת כל תנועה שהתמצא בו . ר"ל שהלב היא החרת כל תנועה שמתמצא בגוף כי שחר האיברים הראשיים אינם ראש במחלתם אלא שם כלים להראות פעולה הלב כחס הקף מה שהיה גלגלים : צ התחלתה נפש הגלגל . ר"ל בנפש הגלגל השכל הפועל אשר הוא עולו מהשכל המגיע הגלגל , והראשיתו פ באר ז"ל מספר ב"ח שהחייוב הוא שיהיה פועל אחד בנפש הנמחים ובצ"ח הוא שכל פשוק וקראוהו נפש האנאלת מה גרמים השמימיים , ופילוסופים אחרים יקראו הנפש ההיא שכל הפועל והכל ענין אחד במספר , ובעצם האנאלת הפועל גלגל מהגרמים ה' שפטי זה אחד אריסטו פ נפש האנאלת מהגרמים השמימיים ולא אמר שכל הפועל , לפי שידוע הוא שהשכל הפועל הוא המהוה אלו הנמצאות השפלות ונותן להם זורה התייחדת לכל אמת והאמת ומחייב זה שיהיה השכל הפועל גלגל מהגרמים השמימיים לפי שהדבר האחד בעלמו לא יהיה לו שני פועלים , והשאר שהגרמים השמימיים הם נותנים המזג וההויה א"כ מחייב שיהיה נותן הזורה נותן המזג וזהו השכל הפועל אשר הוא נאלץ מן הגרמים השמימיים , ר"ל ממחייבים אשר גרמים השמימיים נותנים המזג וההכנות , כי הוא יתעלה בלתי אפשר שיפיע מהגשם שכל , וה"כ מ"ד שזאת הזורה הנותנת הזרות היא זורה נאללת מן הגלגלים ר"ל ממחייבים מוחת הבחינה קורא הרב המורה השכל הפועל נפש הגלגלים כאשר עשה הפילוסוף בספר ב"ח כמו שביארנו , וזהו שאמר הרב התחלתה נפש הגלגל ר"ל שמיני הגלגל היא התחלתה וסבה לשכל הפועל שיהיה אלו הזורות הנשעיות השפלות , וכשהיה הענין כן יקרה בנפש האחד אשר הוא פועל אחד במספר פועל אחד והוא הגלגל עם מיניו , כי בבחינה מה ראו יקרא הענין אחד כי המגיע הוא הזורה לגלגלים . ויש לפרש התחלתה נפש הגלגל כרוצה לומר הגלגל הוא המכין המחמים כולם להקביל הזורות והם הזוחמה והמי והמדמל , לא שיהיה למר שהגלגל יקנה הזורות כי התקנה הוא השכל הפועל , וכן דעה הר"ן ר"ל : ק הנמשכים אחר יושרם והקפם . ר"ל שהלכו והחושך נמשכים כשהמשם הוא בניגוד על הארץ ולא ימשך

קישוקש

מקומו היסודות : (ג) וכל זה במצוה האור והחושך הנמשכים אחר אורם והקפם סביב הארץ , רוצה בה אחר אור הגלגלים והקפם סביב הארץ , האור בבת הרום החושך בבת הקור והרום

הנהגה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב

בו סתת העולם בכללו ובטול כל מה שבו, וכמו שהחי אמנם הוא חי כולו בתנועת לבו אע"פ שבו אברים נחים לא וריגשו, כעצמות והאליל וזולתם. כן זה המציאות כלו הוא איש אחד חי (ד) בתנועת הגלגל אשר הוא כדמות הלב מבעלי הלב, ואע"פ שבו גופים רבים נחים ומתים, הנה כן צריך לך שתצויר כל זה הברור איש אחד חי מתנועע בעל נפש, ^י כי זה המין מן הציור הכרחי מאד כלומר מועיל מאד במופת על היות השם אחד כמו שיתבאר, וזה הציור יתבאר ג"כ שהאחד אמנם ברא אחד כמו שאי אפשר שימצאו אברי האדם בפני עצמם והם אברי אדם באמת, ר"ל שיהיה הכבר בפני עצמו או הלב בפני עצמו או בשר בפני עצמו, כן אי אפשר לחקי העולם קצתם מכלתי קצתם ^ט (ה) בזה המציאות המיושם אשר דברנו בו, עד שימצא איש מכלתי ארץ, או ארץ מכלתי שמים, או שמים מכלתי ארץ, וכמו שבארם כה אחד יקשור אבריו קצתם בקצתם וינהיגם ויתן לכל אבר מה שצריך שישמור עליו תקונו וידחה ממנו מה שיויקרו, והוא אשר בארו אותו הרופאים ואמרו הכח המנהיג נוף החי, ^י והרבה פעמים יקראוהו טבע, כן בעולם בכללו כה יקשור קצתו בקצתו, וישמור מיניו שלא יאבדו וישמור אישי מיניו גם כן ^א מדת מה שאפשר לשמרם, וישמור גם כן ^ב קצת אישי העולם, ^ג זה הכח יש בו עיון אם הוא במצוה הגלגל אם לא. וכמו שבבוא אישי האדם דברים

מבונים

אפרי

ימשך האור וכשהשמש מקיף הארץ חמת האופק וזו ימשך החשך: ר כי זה המין מן הציור כו'. ר"ל שזה הציור והוא היות העולם בכללו כמי אחד הוא מועיל אל היות השם יחי אחד כי כבר הבאר שתי האחד לא יצא רק אחד, ויחבאר ג"כ שהיא יתקן אחד בעבור היות כל העולם אחד ומתחד אל צורה אחת פשוטה וכל החלקים הולכים מהלך השלמות והצורה לקצת: ש בזה המציאות המיושם אשר דברנו בו. ר"ל אחד הנחת העולם על גבעו א"ל שימצא קצת מכלתי קצת, ואל המציאות המיושם, אמנם כשנרא הש"ת העולם אז היה אפשר שגמלא קצת מכלתי קצת: ת והרבה פעמים יקראוהו טבע. ר"ל והוא הנפש החיונית: א מדה מה שאפשר לשמרם. ר"ל והוא הזמן המונגל לו לחיות כפי מוגו והכרחו: ב קצת אישי העולם. הם הגלגלים: ג זה הכח יש בו עיון אם הוא במצוה הגלגל אם לא. ר"ל זה הכח המנהיג

שם מוב

שם ינוח הלב ימות האדם ויבטל עצמותו ומתוהו ויפסד אל דבר שהוא יקרא מיתה כן אם יפסד תנועת הגלגל יפסד זה העולם בכללו ויבטל מה שבו וימצא העולם כלו אחד המת, לא שיפסדו אל שזיהו העולם נעדר לגמרי כי זה בלתי אפשר כי הבטמות א"ל שיפסד ללא דבר ולא שיתוהו מלא דבר כפי הטבע אם לא יהיה מעשה נסים, והכן זה: הנה אמר כן צריך לך שתצויר כי זה הברור וכו', והרצון בו כי כמו שהאדם כצויר איש אחד מהאישים וצויר בו שהוא אחד בצורה וכל האחדים הרבים שהם מתאחדים בו כי הוא איש אחד חי מתנועע בעל נפש כן ראוי לצויר כל זה הברור וכל מה שדחכו, וזה הציור הוא הכרחי מאד ומועיל מאד להכיר מופת על היות השם אחד כ"ל העולם אחד יהיה המהות אחד והוא ארון הכל כמו שיתבאר בעתיד ולכן ארון השמים היה הוא ארון הארץ: וגם יועיל מאד לדרוש אחר עמוק מאד והוא אם כי

אחד ארץ יבאו ממנו דברים רבים, והנה בזה הציור יתבאר ג"כ שהוא אחד ברא אחד מכלתי שיסופק ארץ מהאחד יבאו רבים: וכמו שאל"ל שימצאו אברי האדם בפני עצמם והם אברי איש כלמת וכו', בזה המציאות המונגל אשר דברנו בה שהיא המציאות הגשמי, ואולם העולם השכלים הנה לא דבר הרב הנה למה שהוא מסופק מדת כי כפי דעת הקדמות אי אפשר שימצא אחד מהשכלים ולא היות מכלי שימצא עולם הגשמי, ואמנם כפי שיתמצא שיהיה שיהיה שיהיה ולא ימצא העולם, ולכן התנה הרב בזה המציאות המיושם אשר דברנו בו עד שימצא איש מכלי ארץ או ארץ מכלי שמים או שמים מכלי ארץ ולכן אמרו חכמינו ז"ל קורא אני אליהם ועמדו יחדו, הפך הגמאר שמים נבראו מחלה או ארץ נבראת מחלה, וזה הסוד גלה וזו הארץ החכמים בראויה ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ביום שש עשות ה' אלהים ארץ ושמים, ודע כי חלקי האדם כשימצאו כאלה יצדקו שמים עליהם כי הבשר יקרא אשר ובעצמות עשות והגידיים גידיים וכשנמרדו ולקחו מהאדם הבשר לא יקרא אלא בשמות השם, וכשי האבר הכלי וג"כ כשמת האדם שהחלקים לא יקראו כשם אשר נקראו קודם שמת. וכמו שבארם כה אחד יקשור אבריו קצתם בקצתם וינהיגם ויתן לכל אבר מה שצריך שישמור עליו תקונו וידחה ממנו מה שיויקרו, והוא אשר בארו אותו הרופאים ואמרו הכח המנהיג נוף החי כו', והרצון בו שהאדם מהגלגל שתי כחות, אחד לשמור המין לעולם, והשני לשמור האיש החיזן הקצוב לו ביוקר מעולה שאפשר, וזהו הרמו כמעשה ודי אדם מתחת כנפיהם, ואמנם ייחסם לאדם להיות יודי אדם היותם עובות והמקיימות. השארות האיש ובדומים מהחיות ויתר משאר דלי העולם, זה הכח יש בו עיון אם הוא במצוה הגלגל אם לא:

אמר הרב משה הרבנוני הנה תוכל להניין שזכו שהכח הקושר אשר הוא מנהיג נוף החי יקרא טבע כן הכח הקושר אשר בעולם בכללו השמר המינים והאישים השמיימים והשומר מדת מה שאפשר לאישים ההויים ונפסדים ומהיכים יקרא טבע הכולל, כשיאמרו בכלל הנמצאות שהטבע לא יעשה דבר לבעלה, וכמו שהטבע הארשי בחי מושפע מצורת החי כן הטבע הארשי הכולל הוא מושפע מן ההתחלה הראשונה, וכמו שהראשון הוא צורת הגלגל ונכלל לומר

הוא

קרישקש

הרצה בו כי הגלגל הוא למציאות כמו הלב לבעלי הלב מבפנים והגלגל מבחוץ. או נכלל לומר אשר הוא לו שהמציאות הוא בו בחיזן הגלגל והגלגל הוא לו כדמות הלב לבעלי הלב (ה) בזה המציאות המיושם אשר דברנו בו. רצה בזה אחר שבארם בחיזן הכוורא ונתיעבב אבל בעיה הכוירא חיה

הברור הקטן שאם תורקנו בחוק על הברזל ישוב אחרו כן הניצוץ במקום חוזר התחברו למעלה כמו שבנה עשר מילין, וההלק האוויר אשר עליו הוא קר כמו שהראו הקייזרים הנודים בתרים הגבוהים אשר בימות הרץ וההלק העליון הקרוב לאש הוא חם: (ז) בתנועת הגלגל אשר היא כדמות הלב לבעל הלב

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב

מכוונים, מהם מה שכוון בהם שמירת איש, ככלי המזון, ומהם מה שכוון בהם עמידת מינו, ככלי ההולדה, ומהם מה שכוון בהם צרכו אשר הוא צריך אליו במזונותיו חולתם, כידים וכעניים, ובהם גם כן דברים בלתי מכוונים לעצמם אבל הם דבקים ונמשכים אחר מנו האברים ההם, אשר המנו ההוא המיוחד הכרחי בהתקיים הצורה ההיא לפי מה שהיא, עד שיעשו הפעולות ההם הסכוונות ונמישכו אחר היותו המכוונת לפי הכרח התמיד דברים אחרים, כשער הגוף, ומראו, ולזה לא ימשך עניין אלו על סדר, והרבה פעמים יעדר קצתם, וימצא היתרון גם כן בהם בין האישים רב מאד, מה שלא יהיה זה באברים, שאתה לא תמצא איש יהיה לו כבד עשרה כפלי כבד איש אחר, ותמצא איש נעדר הוקן או שער מקומות מן הגוף, או שיהיה לו זקן עשרה כפלי זקן איש אחר או עשרים כפל, וזהו הרבה בזה הבת (ר"ל יתרון השער המראים), כן במציאות בעצמו מינים מכוונים מה הויה קיימים נמשכים על סדר אין הבלד בניהם אלא מעט, ה' לפי רוחב המין ההוא בכמותו ואיכותו, ומיני בלתי מכוונים, אבל נתחייבו לטבע הויה וההפסד הכולל, כמו מיני התולעים המתילדים מן האשפות, ומיני בעלי חיים המתילדים בפירות כשיתעפשו, ומה שיתילד מעיפוש הליחות ותולעים המתילדים במעיים וכיוצא בהם. סוף דבר יראה לי כי כל מה שלא ימצא בו כח הולדה לדומה לו הוא מה הבת, ולזה לא תמצאם שומרים סדרם ו' ואע"פ שאי אפשר מבלעדיהם, כמו שא"א מבלתי מראים משתנים ואי אפשר מבלתי מיני שער בבני אדם, ובמו שבבני אדם נשמם אישיהם עומדים באברים השרשיים, ונשמים ו' עומדים במין לא באיש בליחות הארבעה, כן במציאות בכלל נשמים קיימים עומדים באיש והוא הנשם החמישי בכל חלקיו, ונשמים עומדים במין ביסודות ומה שיורכב מהם.

וכמו

שם שוב

אפודי

שהוא כמאטע הגלגל ר"ל כמאטע עממותו שהיא נורחן הנכדלת אך לא כמו שחשך הרב שכבר יהיה כמאטע הגלגל לדעתו כחמתה הגלגל ושלא יושפע ראשונה מן הראשון, והמאטע על זה כי זה הכח קושר העולם בכללו ובו יקשרו כל הכחות הרומניות והגשמיות המנועות הנפשיות והסקליות ואיך יקשרו לכחות הנכדלים כח הכח מגשם, והמאטע מנואר ובעיניו נגלה ועל כן אין לספק אם הוא כמאטע הגלגל אם לא כי הוא משפיע מן החתלה הראשונה:

אמר שם טוב איך משפיע השכל דבר שלא יהיה שכל זה דבר קשה לנורח מחד, ולכן יספק הרב אם זה הכח הוא כמאטע הגלגל אם לא, ודע כי הקושר לעולם הגשמי הוא כח גשמי והקושר לעולם הגשמי שיהיה אחד עם הרומני והוא האל יתעלה ולכן היה העולם אחד עם שהמיוחד הגרם השמימי הוא כח אחד עם זה העולם הוא זולת

הנמצא בעולם בכללו ויקשר קצתו נקטת אשר אין ספק שזה הכח כל ממנו יתעלה יס בו עיניו אם הכח כל ממנו יתעלה כחמאטע גלגל ערבות ויהיה כלו לו ויתחייב מזה שיעטפו, או שאמר שזה הכח כל ממנו יתעלה בלי חמאטע גלגל ולפי"ל לא יגיע השי"ת גלגל ערבות: ד ומראהו. ר"ל מראה שני אדם שהם מחמלטים קצת מקצת: ה לפי רוחב המין. ר"ל לפי רוחב המונות המין: ו אע"פ שא"ל מבלעדיהם. ר"ל להכרח החומר: ז עומדים במין לא באיש בליחות הארבעה. ר"ל שליחות הארבעה אינם עומדות באיש כי כבר יספד איזה חלק מן היתחיה אליהן איזה חלק וז"ל השקט פלגם איש קיים באיש אלא במין. פ"א שליחות הארבעה אין להם מליחות פשוט כי הם מורכב, הפלג שלא תמצא שחורה או לדומה פשוטה אלא מורכבת וז"ל אינם עומדות פשוטות באיש

המיוחד עולם השכלי עם הגשמי וזה דבר מנואר ויש בזה דעות נפרדים והדבור כהם לפי שהוא הפך המפורסם מחכמים יעזב. וכמו שבגוף איש האדם דברים מכוונים וכי ומהם מה שהם משתמשים אלאו ה' כחות כמו הידים והעינים ושאר האברים הכליים, וכל אלו הדברים מכוונים ובהם דברים בלתי מכוונים לעצמן אבל הם דבקים ונמשכים אחר מנו האברים ההם לפי הכרח החומר ונמשכו אחר הויות המכוונות כשער הגוף ומראו, ולמה שאלו אינם מכוונות לעצמו לא ימשכו על הסדר וימצא היתרון בהם בין האישים רב מאד מה שלא יהיה זה באברים אשר הם מכוונים, ואתה לא תמצא איש יהיה לו כבד עשרה כפל כבד איש אחר ותמצא איש נעדר הוקן או שער מקומות מן הגוף, או שיהיה לו זקן עשרה כפלי זקן איש אחר או עשרים כפל. וזהו הרבה בזה הבת, ר"ל יתרון השער והמראים כן במציאות בעצמו מינים מכוונים מן ההויה קיימים נמשכים על סדר אין הבלד בניהם אלא מעט לפי רוחב המין ההוא בכמותו ואיכותו ומיני בלתי מכוונים, אבל נתחייבו לטבע הויה וההפסד הכולל, כמו מיני התולעים המתילדים בפירות כשיתעפשו ומה שיתילד מעיפוש הליחות ותולעים המתילדים במעיים וכיוצא בהם. סוף דבר יראה לי כי כל מה שלא ימצא בו כח הולדה לדומה לו הוא מה הבת, ולזה לא תמצאם שומרים סדרם ו' ואע"פ שאי אפשר מבלעדיהם, כמו שא"א מבלתי מראים משתנים ואי אפשר מבלתי מיני שער בבני אדם, ובמו שבבני אדם נשמם אישיהם עומדים באברים השרשיים, ונשמים ו' עומדים במין לא באיש בליחות הארבעה, כן במציאות בכלל נשמים קיימים עומדים באיש והוא הנשם החמישי בכל חלקיו ונשמים עומדים במין ביסודות ומה שיורכב מהם כי כל זה הויה

ונספד

קישקש

היו קצתם בלתי קצתם או הכל נברא בעתה שדויתה התחלה לזמן ואיננו זמן ואחר כך נתגלו הדברים זה אחר זה ו' ואע"פ

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב

וכמו שכחות האדם המחייבות להיותו ^ה ועמידתו, מרת עמידתו הם בעצמם המחייבות ^ה להפסדו ואבדו, כך סבות ההויה הם בעצמם סבות ההפסד ככל עולם ההויה וההפסד, והמשל בו שאלו הארבע כחות הנמצאות בנוף כל נון, והם הכח המושך, והמחויק, והמעכל, והרוחה, אילו היה איפשר שהיו אלו הכחות ככחות השכליות עד שלא יעשו אלא מה שראוי ובעת הראוי ובשעור הראוי, היה אדם נצל כמכות גדולות מאד יהלאים רבים. ואמנם בעבור שלא היה זה אפשר, אבל הם עושים מעשים טבעיים מבלתי מחשבה והשתכלות, ואינם משיגים מה שיעשוהו, כלל, התחייב שיתחדשו בעבורם הלאים גדולות ומכות גדולות, ואע"פ שהיו הם הכלים בהויות האדם ובעמוד המדה אשר יעמוד, ובאור זה כי הכח המושך על דרך משל אילו לא היה מושך אלא הרבה הנאות מכל צדדו והשעור הצריך אליו לבד, היה נמלט האדם מהלאים ומכות רבות, אבל בעבור שאין הענין כן אבל ישורך או זו ליחה שתודמן ^י מסוג משיכתו, (י) ואע"פ שהליחה ההיא נטתה מעט בכמותה ואיכותה, יתחייב מזה שישורך הליחה אשר היא יותר חמה ממה שצריך או יותר קרה או יותר עבה או יותר דקה, או תמשוך ^כ יותר ממה שצריך ויחנקו בזה הנדדים ויתחדש הסתום והעפוש ויפסד איכות הליחות וישתנה כמותם, ויתחדשו הלאים בגרם והחכך והיבלות או מכות גדולות ונגעים גדולים כמורכב שקורין גנ"ק בלעז, והצדעת והאיכל עד שתפסד צורת האבר או צורת האברים, וכן הענין גם כן ^ל בשאר הכחות הארבע. כן הענין בעצמו בכל המציאות הענין המביא להיות מה שיתוהה והמשיך מציאותו מדה אחת, והוא ערוב הכויות בכחות הגלגליות המניעות אותם המפורות בהם, היא הסבה בעצמה בהתחדש סבות מויקות במציאות, כורמים, והמרט הסוהף, והשלג, והברד, והרוחות החזקות, והרעמים, והברקים, ועפוש האויר, או התחדש סבות טמיות מאד, יכלו ארץ או ארצות או איקלים, בהשקע טקובות, והרעש והוועות, והמים השופעים מן הימים והתהומות. ודע כי זה שאמרוהו כלו מדמות העולם בכללו באיש מבני אדם, לא מפני זה נאמר כאדם שהוא עולם קטן, כי

שם טוב

וכמו שכחות האדם המחייבות להיותו ועמידתו הם בעצמם המחייבות להפסדו ואבדו כן סבות הכויה הם בעצמם סבות ההפסד וכו', והמשל בו שאלו הארבע כחות הנמצאות בנוף כל ניוון והם הכח המושך והמעכל והמחויק והרוחה אילו היה אפשר שהיו אלו הכחות השכליות עד שלא יעשו אלא מה שראוי ובעת הראוי ובשעור הראוי היה האדם נצל מחכות גדולות וחלאים רבים. אמנם בעבור שלא היה אפשר זה אלא הם עושים מעשים טבעיים בלתי מחשבה והשתכלות ואינם משיגים מה שיעשו כלל ויראה כי העצב ואם הוא חכם כמה שהוא מניח אל התכלית ההיא הוא אינו יודע מה שיעשהו אבל יפעל מסוג פעולו, כענין הסמים המשלשלים כי המשלשל הנה ימשוך ראשונה מה שהוא מטבע הסוהף ואם לא ימצא מה שימשוך ימשוך המדה אשר יעמוד, ובאור זה כי הכח המושך על דרך משל אילו אע"פ שהיו הם הכלים בהויות האדם ובעמוד המדה אשר יעמוד, ובאור זה כי הכח המושך על דרך משל אילו לא היה מושך אלא הרבה הנאות מכל צדדו והשעור הצריך אליו, והרעש בו שהיה הכחות והאיכות לאות שאם יהיה המיון בלתי נאות לא ימשכנה או שהיה רב הכמות לא ימשכנה, אבל הכח המושך אי אפשר מבלתי שימשוך בין שחיה הליחה רעה או רכה או יותר חמה ממה שצריך או יותר עבה או יותר דקה או שתמשוך יותר ממה שצריך עד שתפסד צורת האבר או האברים ויתחדשו חלאים רעים ונלאים, וכן הענין גם כן בשאר הכחות הארבע. כן הענין בעצמו בכל המציאות ענין המביא להיות מה שיתוהה והמשיך מציאותו מדה אחת והוא ערוב הכויות בכחות הגלגליות המניעות אותם המפורות בהם, היא הסבה בעצמה בהתחדש סבות מויקות במציאות, כורמים, והמרט הסוהף, והשלג, והברד, והרוחות החזקות, והרעמים, והברקים, ועפוש האויר, או התחדש סבות טמיות מאד, יכלו ארץ או ארצות או איקלים, בהשקע מקיחות והרעש והויעות והמים השופעים מן הימים והתהומות, כי אלו הדברים הם סבות ההויה הם בעצמם סבות ההפסד, ובכאן רמז הרב לרעות הצלות בעולם כי סבות ההויה הם סבות ההפסד אלא שהם סבות בחיקה ולזה נכנס רע על המציאות בחקרה, ובזה המין קוטר קצת מהרעות הבאים לגדוקים, אם תמצאם חלד הכחות הטבעיות, ואם מסבה חמון כי בהתחדש כחות הגלגלים ויתחדשו סבות מויקות יכלו ארץ או ארצות ואקלים וכל שכן איש אחד יהיה מן שיהיה, והנה הקדמה למה שאמר הרב בספר איוב באומר איש אלהים נפל מן השמים וכו' או והנה רמז גדולה בזה מן המדבר וכו' והנן זה. ודע כי כל מה שאמר הרב בזה הפרק הוא לצר מעשה בראשית ולבאר מעשה מרכבה ולבאר ההשגחה ולבאר התורה והמנוח, ואמננו כבר רמזנו על קצת מהדברים: ודע כי זה מה שאמרוהו כלו מדמות העולם וכו': אמר שם טוב אני שמעתי

אפרי

אלה שהם נמלאות מין מלד הימים מורכבות: ה ועמידתו מדה עמידתו. כ"ל ציון הימים הטבעיים הראויים שיהיה חלד מנוו והרכבתו: ה להפסדו ואבדו, כ"ל שהם בעצמם מחייבות שיהיה נאלץ ונפסד קודם זמנו הראוי לו למוח: י מסוג משיכתו. וזה לומר בנישוף הדומה או שחונה נפסדת אחר שהדומה או שחונה הוא מסוג מה שימשוך האבר הוא: כ יותר ממה שצריך, כ"ל אי ישורך כמות יותר ממה שצריך: ל בשאר הכחות הארבע, כ"ל כמו מה שיקרה ממה המשך כך יקרה משאר הכחות אשר הם ארבעה הם הכח המשך: כי

קישקש

(י) ואע"פ שהליחה ההיא נטתה מעט בכמותה ואיכותה. רוצה בזה ו"ל שטעם כיון השוין מצד הכמות שיש בה יותר מן הראוי מצד

כי זה הדמיון בלו נמשך בכל איש מאישי בעלי חיים השלם באבריו, שלא שמענו כלל אחד מן הראשונים אמר כי התמור או הכוס עולם קטן, ואמנם נאמר באדם זה סגני הדבר שיוחד בו האדם והוא הכה המדבר, ר"ל השכל ההיולאני, אשר זה הענין לא ימצא באחד ממיני בעלי חיים וזלתי ובאור זה כי כל איש מאישי בעלי חיים לא יצטרך בהכשבת מציאותו אל מחשבה והשתכלות והנהגה, אבל ילך ויעשה לפי טבעו, ויאכל מה שימצא ממה שייטב לו, וישכון באי זה מקום שיוצמן לו וישכב עם אי זו נקבה שימצא בשעת הערת המזון, ^ב אם יהיה לו עתת הערת המזון, ויתמיד בזה איש המרה אשר יתמיד וימשך מציאות מינו, ואינו צריך כלל לאיש אחר ממינו יעזרהו ויסבכהו על עמידתו ^ג עד שיעשה לו דברים לא יעשהם הוא בעצמו. אמנם האדם לבד איך יושע איש מסנו לבדו, נמצא שיהיה נעדר ההנהגה ושם כבהמות היה אובד לשיעתו, ולא היה מתקיים אפי"ם אחד אלא במקרה, ר"ל שימצא במקרה דבר יוזן בו, והוא בעבור שמונותו אשר בהם עמידתו צריכים אל מלאכה והנהגה ארוכה, לא תשלם אלא במחשבה והשתכלות בכלים רבים ובאישים רבים והייוחד כל אחד מהם בעסק אחד, ולזה הוא צריך למי שינהיגם ויקבצם עד שיסודר קבצתם וימשך להעזר קצתם בקצתם. וכן השמרו מן החום בזמן החום ומן הקור בזמן הקור, והסתרו מן המטר והשלג ונשיבת הרוחות צריך לזמן הכנות רבות, לא תשלם אחת מהם אלא במחשבה והשתכלות, ^ד ומפני זה נמצא בו זה הכח הדברי, אשר בו הישוב ויסתכל ויעשה ויכין ויזמן במינים מן המלאכות מזוני וזכו ולבושו, ובו ינהיג כל אבריו נופו עד שיעשה מהם הראש מה שיעשה, ויתנהגו האברים אשר תחת יד האברים הראשיים במה שיתנהגו, ובעבור זה אילו דמית בנפשך אחד מבני אדם נשלל זה הכח מונח עם הכה החיוני לבד, היה אובד לשיעתו, וזה הכח נכבד מאד יותר נכבד מכל כחות בעלי חיים, והוא גם כן נעלם מאד ^ה לא תוכן אמתתו בתחלת הדעת המשתתף בהבנת שאר הכחות הטבעיות,

פ

שם שוב

אפדי

שמעתי ורליתו לחכמים גדולים בספרים בספר השמע ולא ידעתי אם הוא נשם אריסטו' או אמרו אכן רש"י ואפשר שזכר לו ר"ל חסד ולא שמעו משום אדם, ואין ספק כי כעל חי אין ראוי שיקרא שולם קטן אחר שנכבד חי לא יחלף אורח שכלית, ולמנס כדאם למה שימצא בו אורח שכלית ראוי שנאמר שהוא דמות השולם והוא שולם קטן והשולם שולם גדול, וזה שאמר ר"ל חסד נאמר כדאם שהוא שולם קטן מפני הדבר אשר ייוחד כדאם וזה הכח המדריך השכלי אשר הוא השכל וכו', כי כל איש מחליט בעלי חיים כו', אבל ילך ויעשה לפי טבעו ויחלף מה שימצא שיעביד לו וישתן כדאם מקום שיוצמן וישכב עם חי זה נקבה שיתקצא בשעת הערת החום אם יזכר לו

מ אם יזכר לו עתת הערת המזון, ר"ל שיש שם קצת נעל שיהיה נזקק עם נקבה מכלתי שיקדם לו הערת המזון : ג עד שיעשה לו דברים, ר"ל עד שיעשה לו איש אחד ממינו דברים שלא יוכל הוא לעשותם : ד ומפני זה נמצא בו זה הכח הדברי, ר"ל מה שהרכבה השלם והמונותו הוא היותר דק ונכבד שיוכל להיות הוכרח מלד פגשו שיהיה בו הכח הדברי קטן שיוכל להסתר מן החוקין ויעשהם המהוללות שלא יתפעל מן הזמן בזמן הקור והחום כי לולא נמצא בו זה הכח היה אובד לשעתו כמו שגארונו : ע לא תוכן אמתתו בתחלת הדעת המשותף, ר"ל שלא תוכן אמתת הכה השכלי בתחלת הדעת והוא המושכל הראשון, ר"ל שהבנת זה הכח אינם מושפכות

ענתו הערת החום ויתמיד בזה איש המרה אשר יתמיד וימשך מציאות מינו ואינו צריך כלל לאיש אחר ממינו יעזרהו ויסבכהו על עמידתו עד שיעשה לו דברים לא יעשהם הוא בעצמו. אמנם האדם לבד איך יושע איש מסנו לבדו, נמצא שיהיה נעדר ההנהגה ושם כבהמות היה אובד לשיעתו, ולא היה מתקיים אפי"ם אחד אלא במקרה, ר"ל שימצא במקרה דבר יוזן בו, והוא בעבור שמונותו אשר בהם עמידתו צריכים אל מלאכה והנהגה ארוכה, לא תשלם אלא במחשבה והשתכלות בכלים רבים ובאישים רבים והייוחד כל אחד מהם בעסק אחד, ולזה הוא צריך למי שינהיגם ויקבצם עד שיסודר קבצתם וימשך להעזר קצתם בקצתם. וכן השמרו מן החום בזמן החום ומן הקור בזמן הקור, והסתרו מן המטר והשלג ונשיבת הרוחות צריך לזמן הכנות רבות, לא תשלם אחת מהם אלא במחשבה והשתכלות, ^ד ומפני זה נמצא בו זה הכח הדברי, אשר בו הישוב ויסתכל ויעשה ויכין ויזמן במינים מן המלאכות מזוני וזכו ולבושו, ובו ינהיג כל אבריו נופו עד שיעשה מהם הראש מה שיעשה, ויתנהגו האברים אשר תחת יד האברים הראשיים במה שיתנהגו, ובעבור זה אילו דמית בנפשך אחד מבני אדם נשלל זה הכח מונח עם הכה החיוני לבד, היה אובד לשיעתו, וזה הכח נכבד מאד יותר נכבד מכל כחות בעלי חיים, והוא גם כן נעלם מאד ^ה לא תוכן אמתתו בתחלת הדעת המשתתף בהבנת שאר הכחות הטבעיות,

שך

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב

(י) כן במציאות דבר אחד הוא המנהיג לכללו ^ב המניע לאבריו (ח) הראש הראשון אשר נתן לו כח ההנעה עד שהנהיג מה שזולתו. ואילו ידמה האדם בנפשו, צ כטול הענין שהוא כמלה מציאות זה הכדור בעצמו, הראש ממנו ואשר תחת יד הראש, P וכדבר שהוא ישך מציאות הכדור ככל חלק ממנו והדבר שהוא האלוה יתעלה שמו. ולפי זה הענין לבד נאמר באדם לבדו שהוא עולם קטן, מפני שבו התחלה אחת היא המנהיגה לכלו, ומפני זה הענין נקרא השם יתברך בלשוננו חי העולם, ונאמר וישבע בחי העולם. ודע כי הרמיו אשר דמינו העולם בכללו באיש מבני אדם, לא יתחלק בדבר ממה שזכרנו אלא בשלושה דברים, האחד כהם, שהאבר הראש מכל בעלי היום שיש לו לב יקבל תועלת כאברים שתחת ידו ותשוב עליו תועלתם, ואין במציאות הכללי דבר כן, אבל כל מי שישפיע הנהגה או יתן כח לא ישוב אליו תועלת כלל מאשר תחת ידו, אבל נתינתו מה שיתנהו כנתינת המטיב החונן אשר יעשה זה לנדיבות טבעיה ולמעלתם לא לתועלתם כל זה להרבות לשם יתעלה. והשני כי הלב מכל בעלי היום שיש לו לב באמצעותו ובתוכו ושאר האברים אשר תחת ידו מקיפים בו, בעבור שתכלהו תועלתם בשמירתו והכרתו בהם עד שלא ימרח אליו חיוך סמוך, והענין בעולם בכללו בהפך, הנכבד שבו מקוה בפתחו, בעבור שבטוח עליו מלבד מעשה מולותו, ואפילו אם היה מקבל אין נמצא הוצה לו גשם אחר יעשה בו, והוא ישפיע על מה שבתוכו, ולא יגיעוהו מעשה כלל ולא כח מולתו מן הגשמים, ויש הנה גם כן קצת דמיון, וזה כי האבר הראש בב"ה כל מה שירחיק ממנו מן האברים הוא קטן כמעלה מן הקרוב לו, וכן הענין בעולם בעצמו, כל אשר יקרבו הגשמים לנקודת המרכז התעברו והתעברו עצמם וכבדה תנועתם, וסר אורם וכריהתם, לרחקם

מן

אמרו

הלאשונות כמו שהוא בשאר הכחות הפעיות: ב המניע לאבריו הראש הראשון, ר"ל שהוא ית' מניע האבר הראשון והוא לערכות אשר נתן בו כח ההנעה לזולתו עד שיהיג השי' כל מה שזולתו בגלגל ערכות כי הוא סבת כל המנועות: צ כטול הענין ההוא, ר"ל כטול המנועות ערכות: ק ונדבר ההוא, ר"ל שהדבר המנהיג והמניע כל זה המציאות הוא ית': ר כל מה שירחיק ממנו מן האברים, ר"ל שכל אותם האברים שירחיקו מן הלב לזד הנגלים הם פתוחים מאחוס שהוא סמוך

אשר ה' קורא, וכמו שהאדם יתנהג בזה הכח ואילו דמיון אחד מבני אדם נשלל יזוה הכח לא די שיהיה ככ"ח אבל יהיה יותר פחות ממנו, כן במציאות דבר אחד הוא המנהיג לכללו המניע לאבריו הראש הראשון שהוא בגלגל ערכות אשר נתן לו כח ההנעה אשר יביא בו מה שזולתו ואילו ידמה האדם בנפשו כטול הדבר ההוא כטול מציאות זה הכדור בעצמו הראש ממנו ואשר תחת יד הראש וכדבר ההוא ישך מציאות הכדור ככל חלק ממנו וכדבר ההוא האלוה יתברך שמו וכו': אב"ר שם עוב כהן מה שאמר הרב כי האדם מזה שהוא ב"ח אלו יבטלו כל האברים ויפסד הכח בכללו וכן ג"כ אם יפסד לב האדם ויפסד האדם ויפסד האדם וכן אם יפסד הגרם השמימי ויפסד זה העולם בכללו וכן ג"כ אם יפסד האדם ויפסד האדם ויפסד האדם ויהיה אונד לשעורו, כי אם יפסד השכל הראשון שהוא האלוה ית' ויפסד הכל, והבן זה מזה ודעהו כי יתבאר מזה על איזה דבר השכל הוא התחלה לכל הדברים ועל איזה דבר הוא התחלה הגרם השמימי וממנו השי' הוא יקיים מציאות העולם והוא יתמיד מציאותו נקרא השם בלשוננו חי העולמים כי הוא חיי העולם והוא אורת העולם כמ"ל וישבע בחי העולם, ודע כי זה דמיון אשר דמיונו העולם "בכללו באיש מבני אדם לא יתחלק בדבר שזכרנו וכו", כי השכל או הלב יקבלו תועלת כמה שיהיהו מתחת ידו, ואח"כ בעולם הכללי אין דבר מזה כמו שאמר חו"ל גמירי למעלה מיהב יקני ולא מקבלי, אבל כל מה שישפיעו ההנהגה בין השכלים הנבדלים בין הגרמים השמימיים או יתנו כח לא ישוב אליו תועלת כלל אבל נתינתו מה שיתנהו כנתינת המטיב החונן אשר יעשה זה לנדיבות טבעיהם כי הם טועלים בעצמם לתועלתם לא לתועלת כלל זה להדמוותם לשם ית': והחלוף השני שימצא בדמיון אשר דמיונו שהלב מכל הנעל כי הוא באמצעותו ושאר האברים וכו', והענין בעולם בכללו בהפך בעבור כי הנכבד שבו מקיף פתוחו בעבור שבטוח עליו שלא יקבל הגרם השמימי הפסד בעבור שאין לו הפך, ואולם הדברים שבו למה שהם מורכבים מהפסדים ויפסדו קצתם את קצתם ואם יהיו נשמרים וקיימים ויהיה בעבור תנועת הגלגל ולכן השושו שיהיו תוך התקוף והגלגל למה שאין לו הפך הוא המקיף והוא מחוץ הגשמים כלם: ואמר הרב כי ח"ק שהלב והגלגל בלתי מתדמים למה שהאחד מחוץ האחר באמצע עם כל זה יש בהם קצת דמיון כי כל מה שירחיק ממנו האברים הוא קטן כמעלה וכו', ולכן אמר אריסטו בראשון מספר הגשם כי הארץ יותר מרוחק מטבע הגלגל להתרחקו מתחת פתכלית ולכן אמרו חו"ל והארץ היתה טובה וזכה קוהה וזכה על רוע חלקה וזה לרחקת מן הגוף הנכבד המאיר הכהיר המתנוטע על הדק ששטו ר"ל הגלגל, וזהו באמרו הנכבד הכלתי נכבד, ואמר המאיר הנותן האורה, וזה כחלק ממה שממנו הם כבוכבים, והרעון נבדור כי הכהירות זולת האורה היווהו הכוכבים בצורה מנין שאר חלקי הגלגל לפנים ומקשוותם ושאר החלקים יותר זכים ובהירים, ואמרו המתנוטע כי התנועה שלמות והיותו למתנוטע והוא שלמות לדברים הענעיים, ואמרו הדק הפשוט כמאמר הפילוסופים שהגלגל אם יהיה במרחקים ואם ימצא להם

חמר

קרישקש

מזד האיכות שהיא יותר חמה מן הראוי: (י) כן במציאות דבר אחד. רוצה בן השי', והוא המניע לאברו, רוצה בו מה שהוא אבר העולם וקובו כבו שהאבר הראשי והוא הלב הוא

קריאו

מן הגוף הנכבד המאיר הבהיר המתנועע הרק הפשוט (ר"ל הגלגל), וכל אשר יקרב לו נשם יקנה מסמו מעט מאלו המדות כפי קרבתו ויהיה לו קצת מעלה על מה שאחריו. והשלישי כי זה הכח המדבר הוא כח בנותן ובלתי נפרד מסמו, והשם ית' אינו כח בנותן העולם אבל נפרד מכל חלקי העולם, והנהגתו יתעלה והשגחתו משוברת לעולם בכללו כחבור נעלם מסמו תכליתו, וכחות בני אדם מקצרות לדעתו, ה' כי הוסיף יעמוד על הבדלו יתעלה מן העולם כחבור נעלם מסמו, והמופת יעמוד על מציאות מעשה הנהגתו והשגחתו בכל חלק מחלקיו ואפילו הרק הפחות, ישתבח מי שנצחנו שלמותו. ודע שראוי היה שנדמה יחס האלוה ית' לעולם ב' יחס השכל הנקטה הנאצל לאדם אשר אינו כח בנותן והוא נבדל

שם טוב

אפרי

לו: ש הבור נעלם ממנו, ר"ל שהבור והקשר הוא הניכוד ועל מן המין האנושי: ת' כי המופת יעמוד. ר"ל מפני מה כחות ב"א מתקררות וזה המבור והקשר הנכבד כי המופת בא על כי הש"י נפרד מן העולם בכל זד: א והיקוותו ממנו, ר"ל שאיש מניע גלגל עיבות ימלא אחר יש מופת על שהש"י עושה מציאות ההיגבה וההשגחה לעולם בכל חלקיו ואפילו הדק הכחות ואם הוא ית' מנהיג זה העולם בכל חלקיו יחייב שיניע גלגל עבודתו, וא"כ אנהו בין ב' המקבילים יסבגח מי שצמחו שלמותו, ובאמת כן הוא שהש"י מניע גלגל עבודתו, וזה שאמר לעולם בזה הפרק זה הכח גרין עיון אם הוא במצוה הגלגל אם לא: ב' יחס השכל הנקייה הנאצל. ר"ל שהשכל הנקייה הוא נפרד ונבדל מן האדם בכל מין ממניי ההבדל אינו כח בו וא"כ היה ראוי לדמותו ית' לשכל הנקייה:

וא"כ אנו בין שני מקבילים, כי מצד שהמניע יחייב שיהיה נבדל ויחייב שהשם ית' יהיה נבדל מהעולם, ומצד הוויית המתקיים יחייב שיהיה נמצא ודבק עמהם ואינו נבדל מהם א"כ כחות בני אדם מקצרות לדעת על איהו זד הוא ועם כל זה אנו אומרים שהוא נבדל מהעולם שהוא אינו כח בגשם, והוא אמרו יתקבצו מי שגנחנו בעצמותו, כי אף שיש לנו מופת לומר שהוא דבק לעולם עם כל זה אנו אומרים עליו שהוא נבדל מצד גודל עצמותו: ואמר דבר ההכס ר' משה הנרצוני אמת כי הוא נצחנו בשלמותו כי לא ישיגהו באופן אשר ישיג עצמו, אמנם מצד המופתים האלו אין נצוה כי אין בהם סתירה כאשר תבין מה שפירשנו, כי הכח הקושר שהוא המושפע מהעילה הראשונה לא שהוא הוא כח שהעבד האנושי החי מושפע מלזרת החי ולא שהוא השלמות הראשון אשר הוא הנפשי, ולכן אמר אכן רש"ד כמה שצמח זה הכח הקשר בכח המושפע מן ההתחלה הראשונה אלא שמתעבה אלל לרב, וראוי להפלא מהכח דבורו עליו, וא"ל לי מצלי שאגלה לך סודו ואומר כי מאמר הרב הנה רמו על מאמר המדברים שהתחלה הראשונה הוא נמצאת בכל דבר וכאלו לקח זה מהם, ודע זה: אמר שם טוב אם הדבר כמו שאמר זה ההכס לא היה אומר הרב שהשם ית' סבה רחוקה, אבל בכל מאמריו יראה שהשם ית' אינו צורת גלגל כל שכן שיהיה נמצא עם כל דבר ודבר, אבל כוונת אומר כי המופת יעמוד על הנהגתו והשגחתו בכל חלק מחלקי העולם ולכן יחייב שיהיה דבק עמהם מצד הדברים הנאים ממנו שהם השכלים הגלגלים והשכל הפועל באמתות אלו הגלגלים אשר מפני אלו הדברים יראה השגתו בכל דבר ותקצירנה הנפשות לדעת ארך עם היות סבה רחוקה לכל הדברים ומאלו המסובבים על תכלית ההנהגה שאפשר שיהיה: אמר שם טוב מה שאמר הרב כי הכח המדבר הוא כח בגוף בלתי נפרד ממנו, כבר אמרנו שזה לא אמרו שום טיפוסיו ולא שמתעבה אלל לרב, וראוי להפלא מהכח בתכלית הפלא שהריסט"ו ביאר במופת שהשכל ההיולאני בלתי מעורב עם הגוף וכל מפרשי ספריו הסכימו ע"ו, וכבר אמר הרב שהשכל ההיולאני אינו אלא הכנה לבד ואם היה כח בגוף לא יצדק שיאמר עליו שהוא הכנה לבד ויבא עצמו כמסודרים, אלא אם לא יראה כי הכנה למה שהיא צריכה אל גושא ואם הגושא תפסד שהוא האדם או הצורות הדמיוניות אשר הם גושאות להכנה השכל ההיולאני תפסד, החי ראוי שיהיה על הרב לפי גודל חכמתו ושלמותו: ודע שראוי שנדמה יחס האלוה לעולם יחסו השכל הנקייה הנאצל לאדם אשר אינו כח בגוף. הרצון בשכל הנאצל לפי דעת הרב הוא שכל אמצעי בין השכל הפועל ובין השכל הנפשי וזו היא הנקראת נשמתן של נדיקים, וזה ידמה לאלוה למה שהוא נפרד מן הגוף הפרד אמתו ומופע עליו כי זה השכל הוא צורת הכח הדברי והיהו ענין הכח הדברי שכלי הגלגלים אשר הם גנפוט:

אמר שם טוב דעת הרב כי יש לגלגל נפש ושכל והוא כח בגשם כמו הכח הנפשי אשר הוא באדם עם שיש הבדל צדיקים יתרון רב, אמנם דעת ז"ר הוא כי שכלי הגלגלים הם הצורות המניעות והם נפשות להם בעבורם נקראו הגלגלים מתנועעים תפלות עצמם, ויחזין ז"ר ג"כ שהשכל הפועל הוא השכל הנקייה והוא אשר קרא הרב השכל הנאצל: אמר שם טוב שראוי שנדמה יחס האלוה לשכל הנאצל כשפסד יפסד האדם, ואלו נדמה שהאלוה ית'

קרישקש

קראוהו אריסטו השמים הראשונים, ואמרו שהשם מניע זה הגלגל שנקרא שמים ראשונים אחר שהוא נבדל מכל שאר הגלגלים אשר הם בתוכו ייחס התנועה היותר נכבדת ליותר

נכבד ותנועת הגלגלים האחרים ייחס לראש השכלים הנמצא מאתו: פירק

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עב עג

נבדל מן הנוף הברזל אמתי ושופע עליו ² ויהיה דמיון הכה הדברי כשכלי הגלגלים אשר הם בנפוסות. ד אמנם ענין שכלי הגלגלים, ומציאות השכלים הנפרדים, וציור השכל הנקנה הנאצל אשר הוא נפרד, גם כן הם דברים יש בהן עיון והקירה וראיותיהם נעלמות (ואע"פ שהם אמיתיות) ויתחדשו בהם ספקות רבות, ולטוען בהם טענות ולביעורם בהם ערעורים, ואנחנו אמנם בהדרגה תחלה שתצייר המציאות בצורה הסבוארת אשר לא יכחיש דבר ממה שזכורנוהו זכרון סתם, אלא אחד משני אנשים, אם סכל ברבר הברות, כמו שיכחיש מי שאינו מהגדר (פי' הכס בתשכורת) דברים למודיים בא עליהם המופת, או מי שיבחר להחזיק ברעת אחת קודם ויטעה עצמו, אבל מי שירצה שיעיין עיון אמיתי ילמד עד שיתברר לו אמיתת כל מה שהגדרנו, וידע שזאת היא צורת זה הנמצא המיושב המציאות כלא ספק, ואם ירצה לקבל זה ממי שידע המופתים ככל מה שיש עליו מופת, יקבל, ויבנה על זה הקישו וראיותיו, ואם לא יבחר בקבלה, אפילו כאלה ההתהלכות ילמד ואחר כך יתבאר לו כי הענין כן הוא. הנה זאת חקרונה כן היא, ³ שמענה ואתה דע לך, ואחר זאת ההומנה וההצעה אתחיל בזכרון מה שיעדנו בזכרו ובאורו :

פרק עג התקדמות הכוללות אשר הציעום המדברים לפי התחלף דעותם ורוב דרכיהם והם הברחיות בקיום מה שירצו לקיימו כאלו ⁴ הארבע בקשות, שהים עשרה הקדמות, הנני זוכרם לך, ואח"כ אבאר לך ענין כל הקדמה מהם ומה שיתחייב מסנה. ההקדמה הראשונה לקיים העצם הפרדי. ההקדמה השנית מציאות הרקות. ההקדמה השלישית שהומן מהובר מעתות. ההקדמה הרביעית שהעצם לא ימלט ממקרים רבים. ההקדמה החמישית שהעצם הפרדי תשלם מציאותו ועמידתו במקרים אשר אני מספרם ולא ימלט מהם. ההקדמה השישית שהמקרה לא יעמוד שני זמנים. ההקדמה

שם טוב

ית' נעדר כל העולם נעדר ומד שהשכלי הנקנה אינו כח בנוף כך הש"י אינו כח בנוף, והרמז בזה לר"ב כי אמרו ית' נעשה אדם בצלמנו כדמותנו הוא על השכל הנקנה הנאלל אשר אינו כח בנוף. ואחר שהיה זה ראוי שגשבו אל מה שהיונו בו. אחר הרב אמנם ענין שכלי הגלגלים ומציאות השכלים הנפרדים וצור השכל הנקנה הנאלל אשר הוא נפרד ג"כ הם דברים שיש בהם עיון והקירה וראיותיהם נעלמות ואע"פ שהם אמיתיות ויתחדשו בהם ספקות רבות והטוען בהם טענות ולמערער בהם ערעורים: אמר שם טוב כמו שהמופת הביא שיש הנה סבה ראשונה נבדלת כך הביא שיש לכל גלגל וגלגל שכל נבדל

אמרי

ג ויהיה דמיון הכח הדברי. ר"ל והיה ראוי שהיה הכח הדברי דמיון לשכלי הגלגלים: ד אמנם ענין שכלי הגלגלים. ר"ל אמנם מפני זה לא עשיתו זה הדמיון מכיון שנין בכל הגלגלים וענין המושכל הנקנה הוא ענין עמוק לא יתבאר לחתמו אלא אחר העיון לפיכך לא עשיתו זה הדמיון אלא ממה שהוא מוצא לין ספק בו: ה שמענה ואתה דע לך. ר"ל חקבל הענין נקבלה ואח"כ התקור בענין אם הוא כן כי בנחת כן תמצא הענין בלא ספק:

פרק עג א

הארבע בקשות. ר"ל הודגש העולם ומציאותו הפלא חסדית פלאותיהם הם נעלמות ויש בהם עיון והקירה, ואולי אמר הרב זה בעבור כי היות התחלה אחת שכלית הוא הרב מנואר ואמנם שיתנו שכלית רבים נפרדים לו אינו ידוע כ"כ. ואמנם אמר הרב שלא הניחם אלא בעבור שגוננו ביתה כמו שאמר לבאר המציאות בצורה המבוארת אשר לא יכחיש דבר ממה שזכרו הרב זכרון סתם אלא אחד משני אנשים או סכל ברבר הברות כמו שיכחיש מי שאינו מהגדר (פי' הכס בתשכורת) דברי למודיים בא עליהם מופת או איש אחר הוא חכם ונבון ויכול להחזיק ברעת אחת קודם לו ויטעה עצמו, אבל מי שירצה לעיין עיון אמיתי זה רצה לדעת זה המציאות עיין בספרי החכמים, ויתבאר שכל מה שאמר הרב עד הנה הוא מושגל ראשון ואם האדם לא ירצה לעיין כדי להקל מעליו עורר הדרך וירצה לקבל מה שאמר הרב בזה הפרק ולקבל כל מה שיש מופת עליו יקבל ויבנה על זה הקשותיו וראיותיו ואם לא יבחר בקבלה אפי' בחללה ההתהלכות ילמד, אם כי ימצאו בכלן ארבע מניי אנשים, אנשים שיכחישו כל מה שיתבאר בזה הפרק ע"ד הגדה, ואולי יחזיקו לסיני חלקים, אם סכלים נבדל הברור ואם עושה שיבחר דעת אחרת, ויש אנשים אחרים שאינם רוצים לקבל שכל דבר אלא לדעת אותו במופת ואם יעיינו בספרי החכמות ימצאו הדבר כמו שאמר הרב דרך הגדה. ויש אנשים אחרים שרוצים לקבל מה שאמר הרב הרב דרך הגדה ויש אנשים אחרים שאינם רוצים לקבל שכל דבר אלא לדעת אותו במופת על אלו האנשים יועיל זה הפרק. ויש אנשים שרוצים לקבל מה שאמר הרב דרך הגדה ואח"כ יודע אותה במופת על אלו אמר הרב זה הכתוב הנכבד הנה זאת חקרונה כן היא שמענה ואתה דע לך, והוציא בזה אף שכל מה שאמרנו בזה הפרק הוא דרך הגדה לא היתה הסבה בעבור שאנחנו נדע הסבה בקבלה, כי כל מה שאמרנו בזה הפרק חקרונה וידענו אותו, ואם חרצה אחת המעיין לקבל זה בקבלה שמענו ואח"כ אם חרצה לדעת אותו במופת הראות נחובה כי לא תמצא בכל מה שאמרנו דבר שיהיה סותר האמת. ואחר שהגנו זה הביא הרב הקדמות המדברים שיש בהם מהטור העולם ומשני ספרי בראשית מה שתשמענו והוא בזה הפרק סמוך לזה :

פרק עג ההקדמות הכוללות אשר הניחום המדברים לפי התחלף דעותיהם ורוב דרכיהם והם הברחיות בקיום מה שירצו לקיימו בארבע בקשות, שהם העולם מוחזק ויש לו עושה שהוא אחד ואינו גשם ולא כח בגשם. והנה הרב זכרם אחד לאחר ומה שיתחייב מכל אולי מהם. ראשונה קיום העצם הפרדי. שנית מציאות הרקות. שלישית שהומן מהובר מעתות, רביעית שהעצם לא ימלט ממקרים רבים. חמישית שהעצם הפרדי תשלם מציאותו ועמידתו במקרים וכו'. ששית שהמקרה לא יעמוד

ההקדמה השביעית שדין הקניות דין העדרם, ושהם כלם מקרים נמצאים צריכים לפועל. ההקדמה השמינית שאין בכל הנמצא בלתי עצם ומקרה, ר"ל הבריאות כלם, ושהצורה הטבעית נ"כ מקרה. ההקדמה התשיעית שהמקרים לא ישאו קצתם את קצתם. ההקדמה העשירית שהאפשר לא יבחן בהסכים זה המציאות לציור ההוא. (6) ההקדמה האחת עשרה שאין הפרש בשקרות מה שאין תכלית לו בין שיהיה בפועל או במקרה או בכח, ר"ל שאין הפרש בין שיהיו הדברים שאין להם תכלית נמצאים יחד, (3) או משוערים מן המציאות וממה שבכבר נעדר וזה הוא אשר במקרה, כל זה אמרו שהוא שקר. (1) ההקדמה השתים עשרה היא אמרם שהחושים יחאמו ויבצר מהם הרכבה ממושגיהם, ולזה אין למדין מהם דין ולא ילקחו מוחלטים התחלות מופת. ואת מניינם אתחיל לכאר עניניהם ולבאר מה שיתחייב בהם אחת אחת :

ההקדמה הראשונה, ענינה שהם חשבו שהעולם בכללו, ר"ל כל גשם שבו הוא מחובר מחלקים קבועים מאד לא יקבלו החלוקה לדקותם, ולא לחלק האחד מהם כמות כלל, וכשיתקבצו קצתם אל קצתם יהיה המקובץ בעל כמות והוא אז גשם, ב ואלו חובר מהם שני חלקים יהיה כל חלק או גשם ויהיה שני גשמים, כמאמר קצתם, וכל החלקים ההם דומים שווים, ² אין חלוק בהם בשום פנים. ואמרו שאי אפשר שימצא גשם בשום פנים, אלא מורכב מאלה החלקים השווים, (7) הרכבה שכנית עד שההווה אצלם הוא הקבוץ, וההפסד הוא הפרוד, ולא יקראוהו הפסד, ⁷ אבל יאמרו ההווה הוא

קבוץ

שם מוב

אפודי

יעמוד ב' אמינים. ¹ שדין הקניות דין העדרם ושהם כלם מקרים נמצאים צריכים אל פועל. ² אין שאין בכל הנמצא בלתי עצם ומקרה ושהצורה גם כן מקרה. ³ עי' שהמקרים לא ישאו קצתם את קצתם. ⁴ שהאפשר לא יבחן בהסכים זה המציאות לציורם. ⁵ ר"ל שאין הפרש בשקרות מציאות מה שאין תכלית לו בין שיהיה בפועל או במקרה, כי כמו מציאות נב"ח בפועל הוא שקר כך הוא שקר נב"ח זה אחר סור זה. ⁶ י"ב שהחושים יחאמו ויבצר מהם הרכבה ממושגיהם לזה אין לחזק מהם דין ולא ילקחו ראייה מהם: ההקדמה הראשונה ענינה שהם חשבו שהעולם בכללו ר"ל כל גשם שבו מחובר מחלקים קבועים וכו', מה שאמרו בחלקים הפריים הביאים אל זה נחש שהחשבו

יתעלה ואחדותו ותליות הגוף : ב ואלו חובר מהם שני חלקים. לזה נאמר אלו המדברים יחשבו שאין כל עצם מהם בעל כמות קודם שיתדבק זה בזה אמנם כשידבקו שנים ע"ד מכל יתה אז גשם ויחמר לכל אחד מהשגמים ההם שהוא גשם, וא"כ לפי דעתם אילו יהיה הסקובץ מעשרה עצמים יהיו בו עשרה גשמים כי הקבוץ גורם הגשמות לא זולת זה: כמאמר קצתם, ר"ל לפי דעת קצת המדברים: ג אין חילוק בהם. ר"ל שאין אחד מהעצמים ההם יוחמר גדול מהאחר כי אינם צעלי אחת אלא הם העצמים ג"כ יעמדו בו מקרים כי לא ימלט עמם פרדי אחד מתקרים, אמנם כי חלוק ציניטיסדי עמם פרדי אחד יהיה לכן ועמם אחר שמור: ד אכל יאמרו ההווה

שכל מההווה יעטרך אל נושא לו שיתחבו ממנו והיו הגשמים אשר נבאן יקבלו ההתחוח והאפשר שיהיה ממנו מדבר נמצא בפועל, כי הנמצא שלט לא יתחווה אכל יקבל ההשתנות, וא"כ שיהיה מהבדרי כי העדר לא יעשה ממנו שום דבר ואם הגשם מתחבו ויתוייב שיהיה נבאן דבר שיתחבו ואמרו שזה הדבר אשר מהם יתחווה הגשם אינו גשם אכל הם חלקים קבועים מחזק לא יקבלו החלוקה לדקותם: לא לחלק א' מהם כמות כלל. והרצון בזה כי אף שהחלק קטן מההורה הטבעית אין חלקו כי האם כמה שהוא אף יגיע לכמות קטן לא יתקד כמה שהוא אכל יחלק נב"ח שהוא בעל חלקים, ואלו הסבירים כי החלקים לא יתחלקו לא מדד נוראת ולא מהם נב"ח הכמה הנמצא להם ושאלו החלקים הם התחלות הדברים אשר ממנו יתחוו הגשמים, ואלו נקראים עצמים פריים, או עצמים בלתי מתחלקים, או נקודות, כי לפי הנקודה הוא שלט יתחלק, ואלו כשיתקבצו יתחווה הגשם וכשיתפרדו יפסד הגשם, א"כ דעת אלו בהווה המוחלט הוא שהוא הוויית הכמות ושאינו דבר בשער החיך אם כי יהיה הקבוץ שיהיה והפרוד הפסד כשיתקבצו קצתם עם קצתם יהיה המקובץ בעל כמות והוא אז גשם ואלו יחומר מהם שני חלקים יהיה כל אחד גשם כחבור וקודם שחבור לא יהיה גשם ויהיו קודם שיתקבצו שנים מהם לא יצדק עליו שהוא גשם כל אחד מהם וכשיתחברו יצדק עליו שזה שני גשמים, כי כפי מאמר קצת המדברים כי קצתם יאמרו שקודם שיתחברו כי אחד אינו גשם ואחר החבור אינם ב' גשמים אכל יעשה מהם הגשם, וזה דעת המדברים עצמיתם הפריים ומה שביאים לזה: ואמרו וכל החלקים ההם דומים שווים אין חלוק בהם בשום פנים שום דומים בתמונה ונא"כ שווים בכמה אין הבדל בהם בשום פנים לא בעצם ולא בזולתו, ואמרו ש"כ שיתמצא גשם אלא מורכב מאלו החלקים השווים הרכבה שכנית לא הרכבה המוגזת כי הם שווים בתמונה ונא"כ לזה להם חלקים עד שיתמסדו בפגוש קצתם עם קצתם ויתגמלו ותנוח בהם צורח כמשפט המזג: ואמר הרב כי הכוונה אצלם הוא הקבוץ וההפסד סיוד, אף שלא יקראוהו הפסד וההפסד

סיוד

קרישקש

פרק ענ (6) ההקדמה האחת עשרה, בין שיהיה בכח או בפועל או במקרה, רוביה בו וכמו שלא ימצא בעל שיעור או בעלי שיעור בפועל לאין תכלית כן לא ימצא שיעור בכח ויחלק אל לא תכלית, וכן יש תכלית במקרה כלומר בא זה האחר זה וזה לא יהיה לאין תכלית, וזה נמשך לאמונות החדש, והפילוסוף אומר כי בא זה אחר סור זה הוא לאין תכלית וזה נמשך לאמונותו בקימות: (3) או משוערים מן המציאות. פירוש ממה שצנער מן המציאות ובא זה אחר סור

זה שקר הוא שיהיו בלתי בעלי תכלית: (4) ההקדמה ה"ב וכו' ולא ילקחו מוחלטים התחלות מופת. ר"ל המוחשות והמושכלות הראשונות הם התחלות המצאיהם האמתיים, וכן מן הנכסיות יעשו מופתים כשנבנו פגמים רבות כמו שהגיע בניין כי האשקמני"א משולש הכפון ויעשה מזה השכל גזרה נכונה, וכן מהמושגים יעשה מופתים בנשוח ומהשקבולות במלאכה, והלצה, והמדיברים פירו באלה התחלות החזקות והן המוחשות, שלא יעשה מהם מופת: (7) ההקדמה הראשונה כי תכלית שכנית

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

קבוץ ופרוד ותנועה ונוח, ויאמרו כי אלה החלקים ה' אינם נמצאים מאז, (פ) כמו שהיה חושב אפיקורוס ווולתו מן המאמינים בחלק שאינו מתחלק, אבל יאמרו שהשם יתעלה יברא אלו העצמים תמיד כשירצה, והם גם כן א' אפשר העדרם. והגני אשמיעך דעותם כהעדר העצם:

ההקדמה השנית המאמר ברקות, קדמוני המדברים שהיו עיקר חכמת המדברים מאמינים נ"ב שהרקות נמצא, ה' והוא רוחק אחד או רהקום אין דבר בהם כלל, אלא רקים מכל נוף, נעדר מהם כל עצם, וזאת ההקדמה היא הכרחית להם להאמינם ההקדמה הראשונה, וזה שאם יהיה העולם מלא מן החלקים ההם, ה' איך יתנועע המתנועע, (ו) ולא יצויר הבנס הנשמים קצתם בקצתם, ואי אפשר התקבץ החלקים ההם ופרודם אלא בתנועתם, הנה בהכרח יצטרכו לקיים ברקות, עד שיוכלו החלקים ההם להתקבץ ולהתפרד ויתחנן תנועת המתנועע ברקות ההוא אשר אין נשם בו ולא

עצם מהעצמים הרב :

ההקדמה

אפשר

שם טוב

הוא קבוצ וסידור. ר"ל שהיה אצל אלה הוא קבוצ העצמים ופרוד עלם אחד מהעלמים האחרים והתנועע להדבק אל עלם וכשיחזקו העלמים אז הוא הנשמים והתנועה אז יהיה כי הנשם מהווה וזאת הוא היות הנשם. וזה הפירוש לינו נכון, והפירוש הנכון הוא זה, שאלו המדברים לא יקראו העדר הנמצא כמו רלוונן דרך משל בלכותו הפסד כי חילו יאמרו הפסד היה מורה שבו העלמים הם נפסדים ונעדרים וזאת אין הענין כן לכן יקראו פרוד, ור"ל שחלק אחד מהם נפסד מחבורו, ולכן לא יאמרו לעולם מלא הפסד אבל יקראוהו לעולם ההויים והפסד הוויים ויאמרו ההויים הוא קבוצ והיה הויה ופירוד והוא הפסד לפי האמת ותנועה הוא הפירוד ונוח הוא הויה, כי אלו סוגים שהפירוד הוא ההויה ומדוע דבר נבחינה מה כמו שחזרו החלקים הוא הויה לכן יכלול שיהיה מלא הויה, (כספי) ה' אינם נמצאים מאז. ר"ל שיהיה קדומים: ויולמו מן המאמינים בחלק. ר"ל שיקצת מאמינים העלמים הפגרים שסוגים העלמים הם קדומים: ז אפשר העדרם. ר"ל שאפשר הוא שהשם יתעלה ויעדי העלמים הפגרים: ח והוא רוחק אחד או רחוקים. ר"ל רוחק אחד שיהיה מסוגך נגדם כרחוקים אשר בספוג שהם חסוכים נגדם הספוג, או שיהיה הרחק עלמו בלתי מסוכך כלל אצל נגדו ויהיה הרחק הוא ריק מכל נשם בעולם ועדי הרחק ג' מכל עלם פגרי אע"פ שהעלם ההוא בלתי נעל כמות: ט איך יתנועע המתנועע ולא יצויר. ר"ל זה היה העולם מלא מן העלמים ההם איך יוכל עולם אחד להתנועע כי לא יצויר הבנס הנשמים ההם קצתם בקצתם לבי שהם מקשיים ואחר שהם מקשיים א"ל שיתקבץ יותר, אבל לדעתנו הסגור האמתים סוגים שהחייב ההם קצתם בקצתם לבי ויכל להתנועע בו הנשם ואם הכל מלא ממנו, וה' א"ל האנשים אחר שהם סוגים סגור האנשים הפגרי יחוייב להם שיהיו הרקות כי חילו היה העולם מלא מזאת העלמים לא תצויר התנועה ולא תהיה שום הויה: י ותחנן תנועה המתנועע וכו'. כ' ל אחסו אחר שאלו המדברים מניחים הרקות או יהיה אפשר לסגורם תנועה

פירוד אבל יאמרו כי ההויות הוא קבוצ ופרוד ותנועה ונוח: ואמרו המדברים כי אלה החלקים אינם קדומים מ"ש קדומי הפילוסופים אבל הם מחדשים שהם יברא אלו העלמים תמיד כשירצה, והנה גם כן אפשר העדרם, ואפיקורוס ווולתו מן המאמינים בחלק שאינו מתחלק השנו שהם קדומים מ"ז:

ההקדמה השנית המאמר ברקות קדמוני המדברים שהיו עיקר מחכמת המדברים, הרצון כי התדברים המאמינים שהעלמים הפגרים הם שרשי הנשמים גם כן ואיננו שהרקות נמצא והוא רוחק אחד או רהקום אין בהם דבר כלל אלא רקים מכל נוף נעדרים מכל עלם, דע כי מאמיני הרקות היחוס ליה דברים רבים ועיקר מה שהניא להם להאמין ברקות הוא בעבור מה שאמר, דע כי השכל ישער מכל נשם שהוא צעל מרחק, הרצון כי שהוא צעל שלשה התפשטות נכבדים על זוויות נצבות מבחתי שיהויר צו שהם מרחקים מאש וממים ומאור ומאמר, וישאר הגשמים המורכבים אבל וסכולם השכל ופשתים מכל חמר, וישחבו כי כל מה שהוא מושכל ראוי שימצא חוץ לשכל כמו מי שואמין שיש הנה כוללים, הי כולל, אדם כולל, הניאם לזה כמה שהשכל יקשור אלו הדברים הכוללים מבחתי שימוצו ע"ס דבר פרטי וממיו, וחסבו כי כמו שהשכל וסכולו כן הוא נמצאות כ"ל לא יהיה הדבר כן הידועה תהיה בעלה ולכן אמרו כי ימצא נ"ב הרקות. וגם מקנים אחרים כי הם אמרו אם העולם מלא כשיתנועע אחד מן הגשמים יבנס גשם נגסם או יתחונג כל העולם אבל השני דברים א"כ וחסבו שהיה רקות והוא האורך הרחוק המושכל המופשט מכל נשם כי כמו ששיכלו הלמודי כך הוא נמצא חוץ לשכל: ויולת זה הביאו טענות אחרות לקיים חציאות הרקות כפי המאמינים בו אינו דבר אלא רוחק אחד או רהקום אין בהם דבר כלל אלא רקים מכל נוף נעדר ייהם, וברצון בזה כי הרקות אין בו דבר התדברים על שימצא בו גשם מהגשמים כמו שיאמינו בעלי המרחק כי בעלי המרחק יאמינו כי ימצא מרחק מעורב לגשמים אבל לא ימצא זה המרחק נעדר מתקומות ואלו בעלי הרקות מאמינים שאין בו גשם כלל וכל נוף ועלמי וחסיקי אינו דבר אלא רוחק אחד או רהקום מבחתי שיהיו להם רוחק מה. וזאת ההקדמה היא הכרחית להם להאמינם ההקדמה הראשונה שאם יהיה העולם מלא מהחלקים ההם איך התנועע המתנועע, ולזה הם שימצא בכאן רוחק הנגדל הוא ריק מכל נשם ולא עולם העלמים ההם:

ההקדמה

קרקשקש

פירוש שהיה חושב שאלו החלקים היו קדומים ואין להם חתמלה: (ו) ולא יצויר הבנס הנשמים קצתם בקצתם פ' שאילו יצויר לא יצטרכו לרקות. ואם היה זה כן שהנשמים ינכסו קצתם בקצתם יבנסו כל הנמצאות בנבוכים חלקים הראשונים ויכלו החלקים

כמו הכשר והענין והגורם והעור שכל אחד נכר בשני יעניי וזה כירכבים הרבה שכינה, כן רוצים באלו החלקים הפגרים שהם מורכבים הרבה שכינה ואינם מורכבים הרבה נגזיות כמו וסודות בנימוג שכל אחד תאמר עורו ולא נכר בנימוג: (ז) ויהיה חושב אפיקורוס ווולתו מן המאמינים בחלק שאינו מתחלק.

הקדמה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

ק"ז 117

ההקדמה השלישית הוא אמרם י"א שהזמן מחובר מעתות, ורצים בזה כ' שהם זמנים רבים ל לא יקבלו החלוקה. לקוצר מדותם, וזאת ההקדמה נ"כ הכרזית להם מפני ההקדמה הראשונה, (ז) וזה שהם ראו בלא ספק מופתי אריסטו אשר הביא ראיה בהם, שהדרך, והזמן, והתנועה המקומית, שלשתם שוים במציאות, ר"ל שערך קצתם אל קצתם ערך אחד הוא, ובהחלק אחד מהם יחלק האחר על ערכו. וידענו בהכרח שאם היה הזמן נדבק ויקבל החלוקה אל לא תכלית, נ יתחייב בהכרח שתחלק ההלק אשר שמוהו בלתי מתחלק. וכן כשתשים הדרך מדבקת, ו יתחייב בהכרח התחלק העתה מן הזמן אשר הושם בלתי מתחלק, כמו שבאר אריסטו בספר הנקרא השמע הטבעי, ולזה חייבו שהדרך בלתי מתדבק, אבל מחובר מחלקים אליהם תכלה החלוקה, וכן הזמן יניע אל עתות לא יקבלו החלוקה, והמשל בו שהשעה האחת על דרך המשל ששים דקים, והדק ששים שנים, והשני ששים חלשים, ויניע באחרונה הענין אצלם אל החלקים, אם עשירים על דרך משל או יותר דקים מהם, לא יחלקו כלל ולא יקבלו החלוקה, כמו הדרך, ע' הנה שב הזמן אי"כ בעל הנחה וסדר, ולא יאמתו טהות הזמן כל עיקר. ו בדין להם זה, שאם מוצרי הפילוסופים כבר בלבדם ענין הזמן, וקצתם לא השבילו ענינה, עד שנאלינו"ם אמר שהוא ענין אלהי לא תושג אמתו, כל שכן אלה אשר לא יביטו לטבע דבר מן הדברים. ושמע מה שיתחייב להם לפי אלו הנה' הקדמות והאסינוהו, אמרו ז' התנועה היא העתק עצם פרדי מן החלקים ההם מעצם הפרדי אל עצם פרדי מסוף לו, ויתחייב

אמרי

שם טוב

העלם הפרדי נזיקות ההוא: י"א שהזמן מחובר מעתות. ר"ל הדעת האמתית בזמן הוא ספעתה אינו זמן ואינו מחובר ממנו כי יחס העתה אל הזמן כיוסם הנקודה אל הקו וכמו שברכתי הנקודה לא יחברנה הקו ככה ברבתי העתות לא תמלא הזמן, אכל כמו שהנקודה המתשנית מדבקת לקו יקו זה בזה ככה העתה מדבק העבר עם העתיד, אכל אלו המדברים סוכרים ספעתה הוא חלק מהזמן והזמן מחובר מעתות: כ' מהם זמנים רבים, ר"ל אחר שנתקבלו שני עתות או שלשה או י"ג שנים או שלשה זמנים עם היות שאין כל אחד מהם זמן, כמו שאמרנו בעלם הפרדי שקודם שידבקו העלמים אינם גשם וכשידבקו שים ידיו שני גשמים או יותר כמספר העלמים שבו ככה יאמרו בעקר הזמן שא"ש עתה אחת אינה זמן כשיאמרו אז תשיה כל אחת זמן: ל' לא יקבלו החלוקה, ר"ל כמו העלם הפרדי: מ' ובהחלק ה' מהם וכו'. המשל מי שיקך מהלך פרכה חוץ שעה מן הזמן כשנתקבה העתה לחלצין החלק הפרכה לחלצין וכן יתחלקו לחלוקות בלתי חליות לפי הדעת האמתית: נ' ויתחייב בהכרח שיתחלק וכו', ר"ל אם הדרך יהיה נתלק בלתי חליות היה מחוייב מזה שיהיה נתלק העלם הפרדי אשר שמוהו בלתי מתחלק כי אילו לא היה נתלק העלם לא היה הדרך נתלק בלתי חליות אכל היה פגעי שבהכרח לעלם פרדי אחר שלא היה מתחלק: וכו' ויתחייב בהכרח ההחלק העתה, ר"ל אם הזמן הוא מחובר מהעמות והעמות ההם לא יתחלקו והיה הזמן נתלק בלתי חליות היה מחוייב שיתחלקו העמות והם אשר שמו אלו המדברים ששים בלתי מתחלקות: ז' הנה שב הזמן אי"כ בעל הנחה וסדר, ר"ל אחר שאילו סוכרים שהזמן יתחלק לחליות מה והיה העתה אשר אזהרה העתה לא תקבל החלוקה, אי"כ לפי דרכיהם יהיה הזמן בעל הנחה וסדר, וזה כי כאשר התקו זהה העתה והגענו לעתה בלתי מתחלק הנה העתה חליות היא התחלה קיימת עובדלת לזמן והיה לזמן קדימה בסדר כי גדר הפרד הוא התחלה קיימת מובדלת מאלה, וזה שקר כי חלקי הזמן בלתי קיימים כי אלו היו קיימים היה בו מנוחה, וזה שקר: ח' ובדין להם זה, ר"ל בדין הוא שישעו אלו האנשים בזה הדרוש העמוק: צ' התנועה היא העתק עלם וכו', ר"ל גדר התנועה

ההקדמה השלישית היא אמרם שהזמן מחובר מעתות, ר"ל שים זמנים רבים לא יקבלו החלוקה, וזאת ההקדמה נ"כ הכרזית להם כמו שהאמינום שהגשם מחובר מאלו הגשמים והם החלקים אשר לא יתחלקו כך מהמינים שהזמן מחובר מדברים בלתי מתחלקים, וכמו שימצאו גשמים רבים כך ימצאו זמנים רבים ואלו הכומים לא יקבלו החלוקה לקוצר מדותם, וזאת ההקדמה להם הכרזית מפני ההקדמה הראשונה למה שרואים מופת אריסטו על הדרך והתקטע והתנועה והזמן הם שוים, כי אם האחד הוא מתחלק למה שיתחלק תמיד כולם מתחלקים ואם האחד הוא תורכב מתחלקים לא יתחלקו וחייב שיהיו כלם כן, ולמה שהיו המתנועים העלמים הפרדיים והיו המתנועים על שער מרחק התנועה והתנועה תחלה על המתנועים ועל המרחק והזמן יתשך להם יתחייב שיהיו כלם בלתי מתחלקים, המשל בזה אם השער גודל בלתי מתחלק על שער מה יתחייב שלא ילקח א' בגודל בלתי מתחלק וישר הדרך אלא מה שהוא שווה לו, ואם הוא בלתי מתחלק יתחייב שיהיה הדרך בלתי מתחלק, וכן יתחייב בעתה וזמן, והנה ביאר אריסטו בשליש מהשמע שלא ימצא גודל בלתי מתחלק לא מתנוועע ולא ממחלק ולא ממחלק ולא מתנועה, ולמה שאלו המדברים מושכים שימצא בכלם זמנים פרדיים וחייב שימצא בכלם שיהיה הזמן תורכב מבלתי מתחלק והזמן בלתי מתחלק הוא עתה, ואם יניע הדבר אל זמן בלתי מתחלק הנה שב הזמן אי"כ בעל הנחה וסדר, הרצון כי אם נאחר שהזמן הוא תורכב מעמות וכל דבר שהוא תורכב מתחלקים יתחייב שימצאו החלקים עמו ואם הדבר כן יתחייב שיהיה בעל מצב, וזה מוצא' הקדמות והזמן אינו בעל הנחה כי אין הנמצא ממנו אלא העתה כי אין שם התחלה קיימת ולא חלקים נמצאים יחד ויודרו זה אחר זה ואם הוא בעל סדר מה לפי שקצתו יבא אחר קצתו. וזמנע מה שיחייבו להם לפי אלו השלשה הקדמות שהוא כמו שאמר הרב מהסוף העולם ומשני סדרי בראשית, ראשונה שלא יהיה תנועה מחרת מתנועה כי

קישקש

רבים: (ז) והקדמה השלישית, וזה שהם ראו בלא ספק מופתי אריסטו, פירוש שאמר ורואי שחרע שזה הענין מה בלתי בעל חליות

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

(ח) ויתחייב שלא תהיה תנועה ממהרת מתנועע. לפי זאת ההנחה אמרו זה שתראה שני מתנועעים ולכו שני דרכים מהלפים בזמן אחד, אין עלתו היות תנועת זה ההולך הדרך הארוך יותר ממהרת, אבל עלתו שזאת התנועה אשר נקראת באהרת, נכנסו בינה מנוחות יותר, וזאת אשר נקראה ממהרת נכנסו בינה מנוחות יותר מעט. וכאשר הוקשה להם בהיין אשר הושלך בקשת חקיה, אמרו וזה ג"כ נכנסו בתוך תנועותיו מנוחות, וזה אשר החשבו מתנועע תנועה מדובקת, הוא מהטא החושים, כי החושים יבצר מהם הרבה ממושגיהם, כמו שהניחו בהקדמה השתים עשרה. ונאמר להם הראיתם כשיתנועע הרכב כסוב שלם, הלא החלק אשר במקיפו הלך דרך העגולה הגדולה בזמן שהוא בעצמו אשר הלך בו החלק אשר הוא קרוב לנקודת מרכזו העגולה הקטנה, אם כן תנועת המקיף יותר ממהרת מתנועת העגולה הפנימית, ואי אפשר ל"כ לומר שזה החלק נכנסו בתוך תנועותיו מנוחות יותר, להיות הגשם כולו גשם אחד ומדובק, ר"ל גשם הרכב, והיתה תשובתם, כי יתפוצצו החלקיו עם הכסוב, והיו המנוחות אשר נכנסו בתנועת כל חלק שיקוף קרוב למרכז, יותר מן המנוחות אשר יכנסו בתנועת החלק אשר הוא יותר רחוק. ונאמר להם איך נראה הרכב גשם אחד לא ישבר בפטישים, כשיסוב יתפוצץ, ועם מנוחותיו יתאחד ויתדבק וישוב כמו שריה, ואיך לא יושגו החלקים מתפוצצים, והשיבו על זה ההקדמה השתים עשרה בעצמה, והוא, שלא תתבונן השנת החושים אבל עד השכל. ולא תחשוב שזה אשר זכרתי לך הוא יותר מנונה מכל מה שיתחייב מאלו השלש הקדמות, אבל אשר יתחייב מהאמת מציאות הריקות יותר מופלא יותר מנונה, ואין זה אשר זכרתי לך מניין התנועה יותר מנונה P מהיות האלכסון המרובע שזה לצלעו לפי זה הדעת, עד שאמרו קצתם כי המרובע דבר בלתי נמצא. סוף דבר כי לפי ההקדמה הראשונה יבטלו כל ה' מופתי ההגדה ^ט וחלק הענין בהם אל שני

שם טוב

אמריו

התנועה לפי דבריהם הוא שיעקב עלם ספדי מן הדבר ההולך ויך אל עלם ספדי מן הדבר, המשל שזה דגשם ההולך הוא מורכב משני עממים. העלם הראשון הולך אל עלם א' מהלקי הדבר, והעלם השני מה"כ אל עלם אחר עתיד, כי א"ל יזלגו התנועות אלא מעלם אחד אל עלם אחר לא שיוכל לדלג יותר, כי אלו העלמים שנים עממים שזה: ק מהיות האלכסון המרובע שזה ללעו, כ"ל אלו המדברים הולכרו לומר שקוטר המרובע יהיה שזה ללע המרובע, וזה כי כאשר הנהי' י' עממים מסודרים זה סמוך לזה יהיה בכל ללע ארבע עממים על ארבע יחלף שיהיה האלכסון ארבע עממים ללע והללע ארבע עממים ג"כ היה ממויין שיהיה האלכסון מרובע שזה ללעו לפי דבריהם עד שאמר בדיון זה הענין שירובע זהו יחלף: ו' מדיכיה ההגדה, ר"ל שם יבחרו במופת הפשוטה החלק העגולה לחלפים שנים ואם יהיה העגולה מהפכה נפרד עממים כדברים לא היה מתחלק שיהלך החלק הבלתי מתחלק עם שלא יהיה אשר החלק העגולה יהיה: ש' ויהלך הענין בהם אל בני חלקיו, ד הביטול שיהיה ינשך מן ההקדמה הראשונה היה נחלק לשני חלקים:

כי אם החלקים הפרדיים א"ל שיהיה האחד מהור מחברו כי אם יהיה מחיר יתנועע בזמן והימן הוא מתחלק אם כן הבלתי מתחלק יתנועע בזמן מתחלק וא"כ יהיה הבלתי מתחלק מתחלק, ולו ד' זה א"ל ששמשו הקושי שאמר שחלק תנועה מהרת מתנועה, ולמה שבהיכו הקושי אמרו שזה מה שגראה שום תנועה מתהרת מתנועה אין עלתו היות התנועה מהרת יותר אלא העלה יהיה שזאת התנועה נקראת מהירות וכנסו בה יותר וזאת הנקראת מהרת נכנסו בה מנוחות יותר מעט, וכאשר הוקשה להם בחץ שהושלך בקשת חוק אמרו כי זה נכנסו בתוך תנועותיו מנוחות וזה שתשכחו מתנועה תנועה ומדובקת הוא מחטף החושים כי החושים יבצר מהם הרבה ממושגיהם איך שיהיה החוש שלם ובראו בהנחת קרוב לו, ראה אתה המעיין כמה יש בזה מהפוך ענין החלופות, ועוד קשוב תראה תועבות גדולות מזה, כשנאמר להם הראיתם כשיתנועע הרכב כסוב שלם הלא החלק אשר בתקיפו הלך דרך העגולה כגדולה בזמן ההוא בעצמו אשר הלך אליו החלק אשר היא קרוב לנקודת מרכזו העגולה הקטנה א"כ תנועת המקיף יותר מהרת מתנועת העגולה הפנימית, א"ל להם לומר

זה החלק נכנס בתוך תנועתו מנוחות יותר להיות הגשם כזה כי יתפוצצו חלקיו עם הכסוב ויהיו המנוחות אשר נכנסו אשר וכנסו בתנועת החלק אשר הוא יותר רחוק. ונאמר יתפוצץ ועם מנוחותיו יתאחד ויתדבק וישוב כמו שריה ואיך בעצמה וזה שלם חצונות שגת החושים אבל כעד הגלגלן הוא השכל. אבל אשר יתחייב מהאמונה מציאות הריקות יותר מוכלל יותר מנונה מכל מה שזכרנו, ואין זה אשר זכרתי לך מענין התנועה יותר מנונה מהיות קוטר המרובע שזה ללעו, כי כפי מציאת העממים הספדיים יהיה האלכסון שזה ללעו כפי מה שהתבאר בדראשון מהאלכסון: וסוף דבר כי לפי ההקדמה הראשונה

פרק ע"ג

ביארת ואין כבאן מקבל התנועה מהלך המהיר, כי התנועה האחת תהיה דקה מתנועה אחרת לפי התקדמים כאלו האמר כי תנועת המתנועע פאור היה יותר דקה בהנעת אותו המתנועע בעצמו כשהיה מתנועע בזה אינם התנועה בריקת אין בו כקבל יותר כמקבל והריקות מצד שהוא ריקות מתמם א"כ יהיבם שלא יהיה בה תנועה ממהרת מתנועה, ד' ההנעות

תכלית במציאות אמר בקרימה ואיחור, הנה יאמר תהיה על השוערו ושנית על התנועה ושישיות על הזמן ושאינם ימצא בזמן מופני מציאותו בתנועה וינשא על ההנעה מנין מציאותו בשוערו ורעה בו החלק בבת הכלית: (ח) ויתחייב שלא תהיה תנועה ממהרת מתנועה, פירוש אחר שיעצמם הספדיים שיום ומצדם אל תהיה תנועה אחת מן ממהרת והאחרת

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ע"ג

שני חלקים, אם קצתם יהיה בטל לגמרי (פ) כסגולות ה' ההבדל וההשתתפות בקיום ובשטחים, (י) והיות קיום מדובקים* וקיום בלתי מדובקים*, וכל מה שכלל אותו מאמר העשירי מאקלידס, והרומה לזה, * וקצתם יהיו מופתיהם בלתי מוחלטים, כאמרנו, נרצה שנחלוק קו בשני הצאים שויים, שאם היו מספר עצמיו בלתי זונות (כ) לא יתכן חלוקו לפי הנחתם. ב' דוע כי לבני שאביר ספר התהבולות הגדוע, יש בהם יותר מומאה תהבולות כולם נעשו עליהם מופתים ויצאו לפועל, ואלו היה הרקות נמצא, לא תתכן מהם אפילו אחת, והיו בטלים הרבה ממעשי הגרת המים, ובטעון על קיום אלו ההקדמות לכוונא בהם וכלו הימים, ואשוב לבאר עניני שאר הקדמותיהם הגמורות:

ההקדמה הרביעית, היא אמרים כי הסקרים נמצאים והם ענינים נוספים על ענין העצם, ולא ימלט נשם מן הנשמים מאחד מהם. וזאת ההקדמה אלו הספיק להם בה זה השיעור היתה הקדמה אמיתית מבוארת גלויה אין ספק בה, אלא שהם אמרו² כי כל עצם אם לא יהיה בו מקרה הרמים (ג) אי אפשר מבלתי היות לו מקרה המות, כי כל שני הפכים לא ימלט המקבל מאחד משניהם. אמרו³ וכן יהיו לו מראה וטעם ותנועה או נח וקבוץ או פרוד, ואם היה בו מקרה הרמים אי אפשר מבלתי סוגים אחרים מן הסקרים, כחכמה והסכלות, או הרצון⁴ או הפכו, או היכולת או הלאות, או ההשגה או אחד מהפכיה, סוף דבר כל מה שימצא לחי, אי אפשר מבלעדיו או מאחד מהפכיו:

* ג"א מדוברים, וכוא סגנון.

שם שוב

הראשונה יבטלו כל מופתים הכנסיס וכו', ויהיה ספר התחבולות הנודע שיש יותר ממאה תחבולות כלן נעשו עליהם מופתים ויצאו לפועל והיה הרקות נמצא לא יתכן אחד מהם, והיו בטלים הרבה ממועשי הגרת המים כי אם תקח כלי פסוס מכל דבר רק שיהיה למעלה פה גדול פסוק תמלאכו מים ויהיו נקבים גרים מלמעלה ותמלא הכלי מים והמים יצאו עליו שלא יכנס אור צביה העליון לא יגרו והמים כלל מן הנקבים התחבולות וכאמרו⁵ אכנעך מנכז הפלגין מיד יגרו המים מלמעלה, והסבה נזה כי לא יתחייב לו הרקות כי יכנס לו האויר וימלאהו, ודע כי היות המים בלתי נגרים הוא דבר נמנע כשלא ימצא שם סבה מחרת ולכן אמרו חכמינו ז"ל כשתגיעו לאחני שיש טהור מים תאמרו מים מים כי בהתהוות המים למעלה ז"א שיהיו מים ויהיו נחים אחד מיד ירדו, אבל לא ימצא שם מים למעלה כשימצא אחד ועיקר מלידו כמו הארץ אשר בנות והמים גם כן אבל למה שהיה הרקות נמנע והיות המים למעלה נמנע מצד ואפשר מצד ולכן רצה לטעם מהמצא ריקות ויהיו המים למעלה בלתי המצא שהמכריח שימצא ריקות או יעלו המים למעלה הנצח המכללים הנקראים אבוא"ה טוג"יש בלעז למנע מציאות הריקות כי עליית המים למעלה כבר יהיה אפשר במכריח שיכריחנה לטעם יבקש האפשרי ויכרח מהנמנע, והבן זה:

לעלות ולאננס הריקות הוא נמנע מכל דבר והטעם ההקדמה הרביעית אמר כי המקרים המלאים והם ענינים נוספים על ענין העצם ולא ימלט נשם מן הנשמים מאחד מהם, וזאת ההקדמה אילו לא יאמרו כה יותר היתה ההקדמה מבוארת אמיתית גלויה אלא שהם הוסיפו ואמרו כי כל עצם לא יהיה לו מקרה החיים ז"א מכלתיו היות לו מקרה המות, כי דמו שני הפכים לחיוב ושליילה, כי אין שום דבר שלא יתארו בחיוב או בשליילה כי הם חלקי האמת והשקר בכל דבר כמו שימצאם בגוינו, אבל אמרו שהם האנן לא יתארו בזריחות שא"ל שיתואר בחיוב ולא האנן לא יתואר בחיים שיחוייב כשלאמר שהוא מת כי כל שני הפכים לא ימלט מקבל מאחד מהם כאלו הוא חיוב ושליילה. ואמרו וכן יהיו לו, ר"ל בעצם הפרדי מראה וטעם ותנועה או נוח או פיבוד או קבוץ, ואם היה צו מקרה החיים ז"א מצלי סוגים אחרים מן המקרים כחכמה או הסכלות או הרצון או הפכו או היכולת או הלאות או השגה או אחד מהפכים, סוף דבר כל מה שנמצא

אפודי

קו מדובר, הוא איזה קו לקוח במדה אשר צו ימדדו שאר הקיים נלמד על דרך משל כשה יעשו איזה קו שזיסי: ת ההבדל וההשתתפות, ר"ל קיים נבדלים משותפים, ויבלי כשלקחו שני קיים יהיה אחד מהם משוער מכל הקו המדובר שיבא ככוון שימצא בו עשר אמות או יותר עשרים ככוון זה יקרא קו מדובר, וכשהקו האחר הוא מדובר ג"כ אז יקראו שני הקיים האלו המדוברים קיים משותפים, כשהיסי הם' מדובר וז"א בה בלתי מדובר אז יקראו אלו הקיים קיים נבדלים, ואלו הענינים הם ענינים סותרים וזה ההקדמה כי לעולם ז"א שיקוץ בו בלתי מדובר קו מדובר, והטעם מצד ההלך הקו בלתי מכלית, והבן זה כי זה יתאיר, והטעם מצד א וקצתם יהיו מופתיהם, ר"ל ההלך השני מהנעטול שימשך מוחל ההקדמה וכו': ב' דוע כי לבני שאביר, וכשני בל לבשל ההקדמה שהיח מציאות הריקות, ואומר כי לבני המקום ההוא יש ספר אחד אשר צו תחבולות רבות למסוך הכיסיחו מעניני כלי המלאכה וענינים דומים אשר הם ענינים מתחיים ואילו היה הרקות לא היה הפעין ההוא אפשר: ג' כי כל עצם אם לא יהיה לו, ר"ל כל עצם פרדי לא יכל להיות צו מקרה החיים או מקרה המות: ד' וכן יהיו לו, ר"ל וכן יהיה לעצם הפרדי וכו': ה' זה הוא מאחד מהפכיו, ר"ל כמו הלאות והסכלות

קרישקש

ישערם בשווי לא פחות ולא יותר וכן שאינו מדובר הוא שלא ישער האורך בשווי: (פ) לא יתכן חלוקו לפי היתחם, פי"א אם בקו דרך משל יש בו חמישים ואחד רגל בהעצמים הפרדיים אך נוכל להלוקו לחציו אחר שישי חלק יורד על הווגות והוא שאינו מתהלק: (ח) הרביעית, אי אפשר לו מכלתיו היות לו סברה אחר המות: הרצון בוח שיחם השבו המות העדר החיים כמקרה מן המקרים. כאלו תאמר מהם והקודר שיש להם מציאות עומרים בנישוא וכן יהיה לו מראה ושטם ותנועה או נוח וקבוץ או פיבוד

מטרולמות מצד חלוק טבעי הנתעקים ומצד חלוק טבעי המקומות: (ט) כסגולת ההבדל וההשתתפות בקיום ובשטחים. פירוש שקו אחר ישער קו אחר ודומה לו והשטח שובל לצאת מהקו וכן הגשם שהוא ברובה לשטח לא יותר גדול ויותר פחות, וכן נמצא קיים מיפותיהם בבת והוא שהשטחים היוצאים מהם יוצאים בשווי ובהם משהתחיים לו: (י) והיות קיום מדוברים. פירוש קו מדובר הוא כשישתעיר האורך ההוא כאלו תאמר שיש קו ארכו זרת ויש אורך שהוא בעל מאה זרתות שזה הקו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

ההקדמה החמישית, היא אמרם ^א שהעצם הפרדי תשלם עמידת מציאותו במקרים ההם ולא ימלט מהם. ובאור זאת ההקדמה וענינה שהם יאמרו שאלו העצמים הפרדים אשר יבראם השם, כל עצם פרדי מהם בעל מקרים לא ימלט מהם, במראה והריה והתנועה או הנות, אלא הכמות, כי כל עצם מהם אינו בעל כמות, כי הכמות אצלם לא יקראוהו מקרה ^א ולא ישבילו ענין המקרה בו. ולפי זאת ההקדמה יראו כי כל מקרים שימצאו בנפש מן הנשמים לא יאמר שמקרה מהם מיוחד בכלל הנשם ההוא, אבל המקרה ההוא אצלם נמצא בכל עצם פרדי מן העצמים אשר יחובר בהם הנשם ההוא, והמשיל בו, וזאת ההתייחסה מן השלג אין הלוזן נמצא בכלל כוור לבד, אבל כל עצם ועצם מעצמי זה השיג הוא לבן, ולכן נמצא הלוזן במקובין מהם, וכן אמרו בנפש המתנועע, ^ב כל עצם פרדי מעצמי הוא המתנועע ולזה יתנועע כוור, וכן החיים מצואים אצלם בכל חלק והלך מעצמי הנוף החי, וכן החוש כל עצם פרדי ישככל^ה ההוא המרגיש היא מרגיש אצלם, כי החיים והחוש והשביל והחכמה אצלם מקרים בשהרות והלוזן כמו שנבאר מדעיתם. ^ג אמנם הנפש הם כה חולקים, ההוק שבדבריהם שהיא מקרה נמצא בנפש אחד פרדי בכלל העצמים אשר הורכב מהם האדם על דרך משל, ונקרא הכלל בעל נפש מפני היות העצם הפרדי ההוא בו, ומהם מי שאמר, שהנפש מורכבת מעצמים דקים, והעצמים ההם הם בלי ספק בעלי מקרה (ה) אחד התיחדו בו והיו נפש, ואמרו שהעצמים ההם מעריכים לעצמי הנוף (ז) הנה לא ימלטו מהיות ענין הנפש מקרה אחד. ^ד אמנם השכל ראיתם שהכתיבו שהוא מקרה בעצם פרדי מן הכלל המשיביל, ^ה ובמדע אצלם בבלבול אם הוא מקרה נמצא בכל עצם ועצם מעצמי הכלל הוודע או בעצם אחד לבד, ויהתייבו ^ו משני הדברים דברים מגונים, וכאשר הוקשה אליהם בהיותו מצואים היתרבות והאבנים רובם בעלי מראה חוק ובשושישחקי וסור המראה ההוא, שאנחנו בשנשחוק הפיטרדה הירוקה ביותר הוא שאנו קורים אותו בימריאלו^ז בלעזי

השוב

שם טוב

שנמצא לחי אי אפשר מבלעדה אי מחמד מהכחו, וזה דבר קר והכטול בו חבור :

ההקדמה החמישית היא אמרם שהעצם הפרדי יעמדו בו המקרים ההם ולא ימלט מהם, וביאור זאת ההקדמה שאלו העצמים הכרדיים אשר בראם האל כל עצם פרדי יהיה בעל מקרים לא ימלט מהם בהיותו בעל מראה או בעל ריה או מתנועע או נח אלא הכמות, כי כל עצם מהם אינו בעל כמה כי הכמות אצלם הוא המחמה והוא מחמד המכל, ולא יאמינו ענין המקרה בו כי הגדר בין סיהיה מיגבל בין סיהיה בלתי מיגבל אינו מקרי ולמה שיראו שהעצם הפרדי לא יועיל מהמקרים : אמרו ויסברו כי כל המקרים שיתאזרו בגשם מהשמות לא יאחר בגשם אחד מחמד המכל בכלל הגשם כי בהתחברות הגשמים יעשה היקרה כמו שאנחנו סוכרים כי בהתחברות היסודות נחמדשו המראה והעצם והיות הכל יתשבו כי המקרה נמצא בכל בעל עצם כרדי והעצמים, משל זה הי וזאת החתיכה מהשכל אין הלוזן נמצא בכלל ההוא כמד אבל כל עצם ועצם מזה השלג הוא לבן וכו', וכן אמרו בגשם המתנועע כי כל עצם פרדי מעצמי הוא והחכמה אצלם מקרים כשהרות והלוזן כמו שנבאר : אמנם נחמדו בגשם פרדי אחד מחמד העצמים אשר הורכב מהם נפש אבל גשם אחד פרדי הוא הנפש ונחמדו זה העצם הפרדי ההוא בו : ומהם מי שיאמר שהגשם מורכבת מעצמים דקים ושבו ואמרו שהעצמים ההם מעורבים לעצמי הנוף, והנה שתי הספרות יתשבו שהנפש מקרה : אמנם השכל ראוהם שהסכימו שהוא מקרה בעצם פרדי מן הכלל המשיביל, ונמדעו אצלם בבלבול אם הוא מקרה נמצא בכל עצם ועצם מעצמי הכלל הוודע או בעצם אחד לבד ויהתייבו לכל אחד משני הדברים דברים מגונים : וכאשר הוקשה אליהם כי הלוזן הוא נמצא בכל חלק מעצם פרדי ואינו נמצא בכלל, בהיותו מצואים בהתרבות ואבנים רובם בכלל מעצמי מראה חוק, והרצון בו שהם בעלי כצע ירוק ואח"כ תשוב אכן לבן והיא ראוה כי זה המקרה יתחד מזה הכלל

לא

אפדי

וחלם : ו שהעצם הכרדי השכל עמידה מציאותו במקרים, כ"ל שלול המקרה יקום בעד העדד נמור לבין העצם הפרדי, וזאת ההקדמה היא שלמות ופלוס להקדמה ז' : ולא ישבילו ענין המקרה, כ"ל וזה מקרי להם מצד החיים ולא יאמרו בהתחברות אלא מצד הפרדי וכבר קדם בהקדמה להבונה כי הכמות י"א במחבר לא מצד הפרדי : ח כל עצם כרדי מעצמי הוא המתנועע, ר"ל שהעצם עצמו קודם היות גשם היה מתנועע לפיכך היה הגשם המורכב מהם שמתנועע, כי החיים והחוש והשביל והחכמה כ"ל החיים הגשם החיוני, והחוש ר"ל החוש המרגיש, והשכל ר"ל השכל ההיולאטי קודם שבכילו דבר, והחכמה היא השכל הנקיה : ט אמנם הנפש הם כה חולקים, ר"ל מודים כלם שהיא מקרה אבל חולקים אם היא בעצם אחת או בעצם עצמות הנוף או במשכר ידוע כלרבעה וחמשה : י מעצמים דקים, ר"ל שהם זכום ושפוטים : יא אמנם השכל, ר"ל השכל ההיולאטי : ב ובמדע אצלם, ר"ל המדע הוא החכמה שזכר ור"ל השכל הנקיה : ל משני הדברים, ר"ל אם הוא מקרה

המתנועע ולזה יתנועע הכל וכו', וכן החיים והחוש והשכל והחכמה אצלם מקרים כשהרות והלוזן כמו שנבאר : אמנם נחמדו בגשם פרדי אחד מחמד העצמים אשר הורכב מהם נפש אבל גשם אחד פרדי הוא הנפש ונחמדו זה העצם הפרדי ההוא בו : ומהם מי שיאמר שהגשם מורכבת מעצמים דקים ושבו ואמרו שהעצמים ההם מעורבים לעצמי הנוף, והנה שתי הספרות יתשבו שהנפש מקרה : אמנם השכל ראוהם שהסכימו שהוא מקרה בעצם פרדי מן הכלל המשיביל, ונמדעו אצלם בבלבול אם הוא מקרה נמצא בכל עצם ועצם מעצמי הכלל הוודע או בעצם אחד לבד ויהתייבו לכל אחד משני הדברים דברים מגונים : וכאשר הוקשה אליהם כי הלוזן הוא נמצא בכל חלק מעצם פרדי ואינו נמצא בכלל, בהיותו מצואים בהתרבות ואבנים רובם בכלל מעצמי מראה חוק, והרצון בו שהם בעלי כצע ירוק ואח"כ תשוב אכן לבן והיא ראוה כי זה המקרה יתחד מזה הכלל

קרישקש

במקרה היא : (ג) הנה לא ימלטו מהיות ענין הנפש מקרה אחד. ^א מי' ולא ימלטו אילו המדברים מהיותם שמים ענין הנפש מקרה אחד התיחדו בו עצמים דקים באותו המקרה ובו היו

פירוד, ^ב הנושא שהוא המבדל יהיה לו מקרה המראה ומקרה השמים או מקרה התנועה או הכמותה או קביו או פירוד : (ט) החמישית, אחד התיחדו בו. פירוש אותם העצמים התיחדו

לנפש

תשוב אבק לכן, והוא ראייה שזה המקרה ישלם מציאותו בכלל לא בכל חלק ממנו, ויותר מבואר מזה כי החלקים כשיחתבו מן התי אינם חיים, והוא ראייה שזה הענין ישלם מציאותו בכלל לא בכל חלק ממנו, ואמרו בפירוק הקושיא ההיא, המקרה אין קיום לו, ואמנם יברא תמיד, כמו שאבאר מדעותם בהקדמה אשר אחר זאת:

ההקדמה הששית, הוא אמרם שהמקרה לא יעמד שני זמנים. ענין זאת ההקדמה, שהם חשבו שהשם יתעלה יברא העצם ויברא בו אי זה מקרה ^א שירצה יחד כבת אחת, ולא יתואר הכורא ית' ביבלת ^ב על ברא עצם מבלתי מקרה כי זה נמנע, ^א ואמתת המקרה וענינו שלא ישאר ולא יתקיים שני זמנים, ר"ל שתי עתות, וכשיברא המקרה ההוא יאכד ולא ישאר, ויברא השם מקרה אחר ממינו ויאכד גם כן האחר ההוא, ויברא שלישי ממינו, כן תמיד כל אשר ירצה ה' להעמיד מין המקרה ההוא, וכשירצה ה' שיברא מין מקרה אחר בעצם ההוא יברא, ואם ימנע מן הבריאה ולא יברא כקרה יעדר העצם ההוא, וזהו דעת קצתם והם הרוב, ^ב וזה הוא בריאת המקרים אשר יאמרו אותה. אמנם קצתם מן המעטתוולה יאמרו כי קצת המקרים ישאר ^א מדה אחת וקצתם לא ישארו שני זמנים, ואין להם בזה סדר ישובון אלו, ^ב עד שיאמרו מן המקרה הפלוני ישאר, ומן המקרה הפלוני לא ישאר, ^א ואשר הביאם לזה הרעת הוא שלא יאמר שיש טבע נמצא כלל, ושזה הגשם נגזר מבעו שישגיחו מן המקרים כך וכך, אבל רוצים לומר שהשם יתעלה ברא אלו המקרים עתה בלתי אמצעות טבע ומכלתי דבר אחר, וכשיאמר זה יתחייב אצלם בהכרח שלא ישאר זה המקרה, שאתה אם תאמר יעמד מדה ואחר כן יעדר, ^א תתחייב השאלה אי זה דבר העדירו, אם תאמר שהשם העדירו כשירצה, זה לא יתכן לפי דעתם, ^ב כי הפועל לא יעשה ההעדר, כי ההעדר אינו מחוסר פועל, אבל כשיעמד הפועל מן הפעולה

הפעולה אמרו

כל עלם ועלם או שיהיה בעלם א' לנד: ^א מ שירצה יחד כבת אחת. ר"ל שיברא בעתה אחד העלם הפדיר ומקריו או מקריה: ^ב על ברא עלם וכו'. ר"ל שאי אפשר שיברא העלם הפדיר וזלתי המקרה: ^א מ ואמתת המקרה וענינו. ר"ל שגדר המקרה ואמתתו לפי אלו הוא שלא ישאר שני זמנים: ^ב ע וזהו בריאת המקרים, ר"ל כל זה אמרו המדברים מתחלה זאת ההקדמה ועד הנה: ^א מ מדה אחת. ר"ל זמן מה: ^ב עד שיאמרו מין המקרה הפלוני וכו'. ר"ל כל כך הם מובלבלים ואין להם דרך ישובון אלו עליו וכו' לומר שהמקרה הפלוני ישאר זמן מה ומקרה פלוני לא ישאר שני זמנים, המשל בזה עליו יוכלו לומר שמהם הלובן על דרך משל ישאר שני זמנים ומקרה שהחיות לא ישאר שני זמנים, וזה יגיע להם מזה בלגוס. ^א פ"א שאין להם דרך כולל בעיני המקרים עד שאמרו הם שהמקרה הלובן ישאר על דרך משל שני זמנים ומקרה שהחיות לא ישאר שני זמנים וכן הענין אינו שומר סדר למה נתיחד מקרה הלובן שיאשר שני זמנים ולמה נתיחד מקרה שהחיות שלא ישאר: ^א ק ואשר הביאם לזה הדעה. ר"ל ואשר הביאם לזאת ההקדמה והוא אמרם שהמקרה לא יעמוד שני זמנים ופשוט יברא המקרים תמיד בכל עתה ועתה: ^א ר תתחייב השאלה איזה דבר העדירו. ר"ל כשהם מיחיים שהמקרה לא יעמוד שני זמנים או לא יפול בו גשון שהיה אחר שלא נצטח בו כי נצטח אחר נמצא ובעתה אחר יעדר ואם כן לא סדוקה השאלה אי זה דבר העדירו אבל אם ימחו שיאשר שני זמנים הפול השאלה אי זה דבר העדירו: ^א ש כי האועל לא יעשה ההפדר. ר"ל ואם החמר והלא אמרו

לא בכל חלק ממנו, ויותר מבואר מזה כי החלקים כשיחתכו מן החי אינם חיים והוא ראייה שזה הענין יתכן בכלל לא בכל חלק ממנו, ויותר מבואר מזה כי החלקים אין לו קיום, ואחרו בפירוק הקושיא ההיא שזה המקרה אין לו קיום, אבל השיי בורא תמיד מקרים בכל אחד מעלמי הפדירים, וכנה הקבאר בהקדמה הששית מהו הכוונה בזה:

ההקדמה הששית אמרם שהמקרה לא יעמוד שני זמנים, ענין זאת ההקדמה שהם חשבו שהשם יתעלה יברא העלם ויברא בו אי זה מקרה שירצה יחד כבת אחת ולא יתואר ביבולת האל לברוא עצם בלי מקרה כי זה נמנע ואמתת המקרה וענינו שלא ישאר שני זמנים ר"ל שתי עתות וכשנברא המקרה ההוא יאכד ולא ישאר ויברא מקרה אחר ממינו ויאכד גם כן האחר ההוא, ויברא שלישי ממנו כן תמיד כל אשר ירצה השם יתעלה להעמיד מין המקרה ההוא, וכשירצה השם שיברא מין מקרה אחר בעצם ההוא יברא, ואם ימנע מן הבריאה ולא יברא כקרה יעדר העצם ההוא, וזהו דעת קצתם והם הרוב, ^א וזה הוא בריאת המקרים אשר יאמרו אותה. אמנם קצתם מן המעטתוולה יאמרו כי קצת המקרים ישאר ^א מדה אחת וקצתם לא ישארו שני זמנים, ואין להם בזה סדר ישובון אלו, ^ב עד שיאמרו מן המקרה הפלוני ישאר, ומן המקרה הפלוני לא ישאר, ^א ואשר הביאם לזה הרעת הוא שלא יאמר שיש טבע נמצא כלל, ושזה הגשם נגזר מבעו שישגיחו מן המקרים כך וכך, אבל רוצים לומר שהשם יתעלה ברא אלו המקרים עתה בלתי אמצעות טבע ומכלתי דבר אחר, וכשיאמר זה יתחייב אצלם בהכרח שלא ישאר זה המקרה, שאתה אם תאמר יעמד מדה ואחר כן יעדר, ^א תתחייב השאלה אי זה דבר העדירו, אם תאמר שהשם העדירו כשירצה, זה לא יתכן לפי דעתם, ^ב כי הפועל לא יעשה ההעדר, כי ההעדר אינו מחוסר פועל, אבל כשיעמד הפועל מן הפעולה

ישראל זמנים מציאותו קיים והעלם מציאותו קיים ואין יסוד בזה הנגדר למה שהוא ישאר בראי ש כלו הווי: ^א וקצת המדברים יאמרו כי קצת מהמקרים ישארו מדה אחת וקצתם לא ישארו שני זמנים ואין להם בזה סדר עד שיפדשו ויאמרו לנו אי זה מהמקרים ישארו ואלו מהמקרים לא ישארו, ואמרם הרב כי הביאם למדברים לומר אי הדעת המיוויף כדי שלא יחשוב חושב שיש טבע נמצא כדברים כי לא האש הוא אשר חממה ולא המים אשר יקררו וזהו הגשם נגזר מבעו שישגיחו מן המקרים כך וכך, אבל ר"ל ששאינו ברא אלו המקרים עתה בלי אמצעות טבעו שאין יחס בין המקרים והנורות ולא בין הנורות והככרות והחמרים וכאמרו זה ימחיו אצלם בכחם שלא ישאר זה המקרה, ^א שאתה א"ת יעמוד מדה אחת המקרה ואמרי יעדר ותחייב השאלה אי זה דבר העדירו, וא"ת שהשם הפסידו כשרצה, ^א וה לא יתאמת לפי דעתם כי הפועל לא יעשה העדר, וא"ת שלא יפלו

מורה נבוכים הלך ראשון פרק עג

הפעולה. יהיה העדר הפעולה ההוא, ת (c) זה אסתי על צד אחד, ומפני זה הביא אותם רצונם שלא יהיה שם טבע מהייב מציאות דבר או הולדו, שאמרו בכריאת המקרים זה אחר זה, ובשירצה השם לפי דעת קצתם שיעדר העצם לא יברא בו מקרה ויעדר, אמנם קצתם אמרו כי בשירצה השם להפסיד העולם וברא א מקרה הכליון לא בנושא, ויהיה הכליון ההוא כנגד מציאות העולם, ולפי זאת ההקדמה אטרו שזה הבגד אשר צביעותו ארום במחשבתנו, אין אנהני הצובעים כלל, אבל השם הריש המראה ההוא בכגד בהתחברו ליכע האדום אשר נחשוב אנהנו שהצבע ההוא נכנס בכגד, ואמרו שאין הענין כן, ולא זו בלבד אמרו, אבל אמרו גם כן, שהנהני השם יתעלה המנהג שלא יתחדש זה המראה השחור על דרך משל, אלא בהתחבר הבגד ההוא האיסיים, ולא ישאר זה השחרות אשר בראו השם בהתחבר המשתחר אל השחרות, אבל יאבד לשיערו ויברא שחרות אחר. וכבר המנהיג השם גם כן מנהג שלא יברא אחר כזה זה השחרות אדמימות או ירקות אבל שחרות כמותו, והייבו לפי זאת ההנחה, שאלו הדברים אשר נדעם עתה אינם ידיעותינו אשר ידענים אתמול, אבל נעדרו המדעים ההם, ונבראו מדעים אחרים כמותם, אמרו בן הוא, כי המדע מקרה והנפש ג"כ יחייב מי שיאמינה מקרה שיבראו לכל בעלי נפש פאה אלה נפש על דרך משל ככל רגע, כי הזמן אצלם כמו שידעת מחובר מעתות לא והלקו. ולפי זאת ההקדמה אמרו שהאדם כשיגיע הקולמוס לא האדם הניעו, כי זה הניעונו אשר התחדש בקולמוס הוא מקרה בראו השם בקולמוס, וכן תנועת היר המניע לקולמוס במחשבתנו, מקרה בראו ביד המניעה ואמנם הנהני השם המנהיג הוזה כשתחבר תנועת היר לתנועת הקולמוס, לא

אפדרי

בהקדמה השביעית שדון הקניות דין העדדים וכמו שזכר הקנין לפיכך לא יעקף העדד לביעל. תיבן הספי שזה נחמד לפי דעת קצתם שהאמנו שהפעיל לא יגשה העדד וכמו שיבא דעתם כמקרה נחמדו, וכשיגיה השם לפי קצתם שיעדדו העצם לא יברא בו המקרה ויעדדו וזו הסת מולקת על ההקדמה השביעית כמו שפירשנו בה מתחילתה שחלקו בה, וכמו שהביא הרב בהקדמה השביעית. וזה מהלכיה בזה אינו חולק עם ההקדמה השביעית לפי שההקדמה השביעית אומרת שמה שהפעיל צובעים קורחין אותו העדד כמו היותו על דרך משל הם קורחין אותו קניו וצויה יעקף לשועל כי הוא קנין לפי דעתם אחרים העדד החיים לפי דעתם שאלו מות הוא העדד שאמרו המדברים שאלו נקוד פועל י"ב אינו קשה עם ההקדמה השביעית א' ת: זה אייתי על לא אחד. אמר הרב שמה שאמרו שהעדד אין לו פועל הוא א"כ חייב העדד שהפעיל המדברים קורחים אותו העדד והוא היותו אבל מה שאמרו המדברים שהעדד החיים הוא זולת היותו זה אינו אמרו. פ"א מה שאמרו המדברים שהעדד אין לו פועל הוא אייתי מזה שאין לו פועל בעצם הכל יז לו פועל במקרה כמו מי שאסוי העמוד תן היותו שיהיה הולם את היותו במקרה לה בעצם. והנה העמוד וכן יפרכשו הרב בכגד ג' מהלך ג' א מקרה הכליון לא נעשה. ר"ל שאלו היה בנושא נעשה הכליון לא יהיה נעדר לכן

שם טוב

ישארו צי ומניס אז לא יוכל לו לשון העדר אחר שלא נמצא בזמן כי צעתה אחד נמצא ובעת אחד נעדר וא"כ לא תתחדש השאלה אז יז דבר העדדו אבל לה יניחו שישאר שני ומניס תפול השאלה אז יז דבר העדדו, וא"כ והלא המדברים אומרים שהעדד יעקף לפועל כפי מה שנאמר בהקדמה השביעית, תיבן ו' כספי שיה נאמר לפי דעת קצתם שהאמנו שהפעיל לא יגשה העדד כמו שיבא אחר זה שירצה השם לפי קצתם שיעדר העצם לא יברא בו מקרה ויעדר, וזאת ההקדמה מולקת עם ההקדמה הזו, ויש מתרצים שזה אינו חולק עם ההקדמה הזו לפי שהקדמה הזו אומרת שמה שהפעיל צובעים קורחים העדד כמו היותו ד"ת והם קורחים אותו קניו כמו ההעדדים המוסריים ולכן יעטרבו לפועל כי הוא כמו קנין לפי דעתם וההעדד שאמרו המדברים אינו צריך לפועל וא"כ אינו קשה, ומה שאמרו שההעדד אין לו פועל הוא אמתי מזה שאין לו פועל בעצם אבל יש לו פועל במקרה כמו שהסיר עמוד חן היותו שהוא היום היותו במקרה לא בעצם: אמנם קצתם אמרו כשירצה השם יתעלה להכסיד העולם יברא מקרה הכליון לא בנושא, אמרו לא בנושא שאם היה הכליון בנושא לא היה מתואר בעדד לכן הוצרך לומר לא בנושא, ולפי זאת ההקדמה יתחייב זה העשול הגדול שזה הבגד אשר צבעותו האדום צמחצנתו אין אנהנו צביעותו אותו כלל אבל השם יתעלה חדש המראה הוא כנגד בהתחברו לנכע האדום אשר נחשוב וכו' אבל הנהני השם זה המנהג שלא יתחדש זה המראה וישאר זה השחרות אשר בראו השם יתעלה בהתחבר המשתחר לשחרות אבל יאבד לשיערו ויברא שחרות אחר והשם יתיב לנכע שחרות אחר שחרות אחר וזה הרב אחר זה השחרות אדמימות או ירקות אחר. וכבר המנהיג השם גם כן מנהג שלא יברא אחר כזה זה השחרות אדמימות או ירקות אבל שחרות כמותו, והייבו לפי זאת ההנחה, שאלו הדברים אשר נדעם עתה אינם ידיעותינו אשר ידענים אתמול, אבל נעדרו המדעים ההם, ונבראו מדעים אחרים כמותם, אמרו בן הוא, כי המדע מקרה והנפש ג"כ יחייב מי שיאמינה מקרה שיבראו לכל בעלי נפש פאה אלה נפש על דרך משל ככל רגע, כי הזמן אצלם כמו שידעת מחובר מעתות לא והלקו. ולפי זאת ההקדמה אמרו שהאדם כשיגיע הקולמוס לא האדם הניעו, כי זה הניעונו אשר התחדש בקולמוס הוא מקרה בראו השם בקולמוס, וכן תנועת היר המניע לקולמוס במחשבתנו, מקרה בראו ביד המניעה ואמנם הנהני השם המנהיג הוזה כשתחבר תנועת היר לתנועת הקולמוס, לא

קישקש

לנפש: (c) הששית, והוא אסתי על צד אחד. פירשתי כי יש צד שיתלה טעמית פועל בהקדד כמו שיאמר בניו שהפסיד שהוא

לא שיש ליד מעשה כלל ולא כבה בתנועת הקולמוס, כי אמרו (ט) שהמקרה לא יעבור נושא, ובהסבמה מהם אמרו שזה הכנר הלכן אשר הוטש ביורת האיטמים הנצבע, לא האיטמים השחור, כי השחרות מקרה בנשם האיטמים לא יעבור לזולתו, ולא ימצא נשם שיש לו הפעל כלל. ואמנם הפועל האחרון הוא השם והוא אשר חדש השחרות בנוף הכנר בהתחברו לאיטמים, כי כן הנהיג המנהג, וסוף דבר לא יאמר זה סבת זה, כך כלל דעת המונם, ^ב וקצתם אמר בסבה וננהו. ואמנם פעולות האדם הם חולקים בהם, דעת רובם והבין האשעריה הוא, כי בהניע זה הקולמוס ברא השם ארבעה מקרים, אין מקרה בהם סבה לאחר, אבל הם מחוברים במציאות לא זולת זה, המקרה הראשון רצונו להניע הקולמוס, והמקרה השני ויכולתו על תנועתו, והמקרה השלישי גוף התנועה האנושית, ר"ל תנועת היד, והמקרה הרביעי תנועת הנפש שהאדם כשירצה דבר ויעשהו במהשכחו כבר נברא לו הרצון, ונברא לו היכולת לעשות מה שירצה ונברא לו הפועל, ^ג שהוא לא נעשה ביכולת הנבראת בו ואין מעשה לה בפעל. ואמנם המעשה הזה אמרו שהוא יעשה ביכולת הנבראת בו, וקצת האשעריה אמרו שיש ליכולת הנבראת בפועל קצת מעשה בפועל ויש לה בו התלות, אבל רובם גנו זה הדעת, והרצון הזה הנברא לפי דעת כולם והיכולת הנבראת בו, וכן הפעל הנברא לפי דעת קצתם, כלם הם מקרים ^ד אין מעמד להם. אמנם הכורא יברא מה הקולמוס נענוע אחר נענוע וכן תמיד כל עוד שהקולמוס יתנועע, וכשינוה לא ינוה עד שיברא בו ל"כ מנוחה, ולא יכור מברוא בו מנוחה אחר מנוחה כל עוד שהקולמוס נח. הנה אם כן בכל עת מן העתות ההם (רצונם לומר מן ^ה הזמנים הפרדיים) יברא הכורא מקרה בכל אישי הנמצאות ממלאך ונגלל וזולתם, כן תמיד בכל רגע. ואמרו שזאת היא ההאמנה האמתית כשהשם פועל, ומי שלא יאמין שכן יעשה השם, הנה הבחיה היות השם פועל לפי דעתם, וככמו אלה האמונות יאמר אצלי ואלו כל בן דעת, אם כהתל באנו בהתליו בו, שהוא גוף ההתל באמת, והם ההקדמה השבויעת, היא האמונה שהעדרי הקנינים הם ענינים נמצאים בנפשו נוכחים על עצמו, והם מקרים נמצאים גם כן, והנה הם יבראו תמיד ^ו כל אשר יאבד דבר יברא דבר. ובאור זה שהם לא יראו כי המנוחה היא העדר התנועה, ולא שהמות העדר החיים, ולא העוורון העדר הראות, ולא

שש טוב

אפרי

סבה כשנועת הקולמוס וכי ולא תמצא נשם שיש לו פעולה כלל אצל הפועל האחרון הוא השם אשר חדש כל הדברים, זה דעת כלל המונם, וקצת מהמדברים אמרו כנסות הדברים וגנו הדעת הקדום: ואמנם פעולות האדם הם חולקים ו"א כי בהתל באנו בהתליו בו, שהוא גוף ההתל באמת, והשם פועל לפי דעתם, וככמו אלה האמונות יאמר אצלי ואלו כל בן דעת, אם כהתל באנו בהתליו בו, שהוא גוף ההתל באמת, והם המקרים הנמצאים גם כן, והנה הם יבראו תמיד ^ו כל אשר יאבד דבר יברא דבר. ובאור זה שהם לא יראו כי המנוחה היא העדר התנועה, ולא שהמות העדר החיים, ולא העוורון העדר הראות, ולא

הוצרך לומר לא נושא. האיטמים "אד"י בלגו: ב וקצתם אמרו בסבה וננהו. ר"ל וקצת מהמדברים אמרו שהשם י"ס סבה להשחר הכנר וכאז מהמדברים גוהו כשאמר זה: ג שהוא לא נעשה ביכולת הנבראת בו. וזה לומר בהאדם כשיעשה הכתיבה לא יעשה מנד יעלה אל מנח הפועל הנברא שיעשה הכתיבה במציאות האדם: ה רצון מעמד להם. ר"ל שאינם עומדים שני עמות: ה הזמנים הפרדיים. ר"ל עמות שאינן נחלקות: ו וכל אשר יאבד דבר יברא דבר. ר"ל כאשר יאבד העובר על דרך משל או השמרוז יבא לובן הארץ או שחרות אחר כי אין היקרים עומד שני זמנים. פ"א כאשר יבא המנוחה יברא התנועה וכן כאשר יאבד חממה יברא

ליכולת הנבראת בפועל קצת מעשה ויש בו הכתלות ורוב המדברים יגנו זה, והרצון היכולת הנבראת והפעולה הנבראת אצל קצתם כלם מקרים אין מעמד להם כי הכורא ברא בזה הקולמוס נענוע אחר נענוע וכן תמיד כל אשר יהיה הקולמוס מתנועע וכשינוה לא ינוה עד שיברא בו ג"כ מנוחה אחר מנוחה כל וכן שהקולמוס נח, הנה בכל עת מן השעות מן הזמנים השם בורא צעמים הפרדיים מקרה בכל אישי הנמצאות ממלאך ונגלל וזולתם וכן תמיד בכל רגע, ואמרו שזאת האמונה האמתית כשהשם פועל על עצמו שכן עשה הנה הכחוש היות השם פועל, והנה כשתינו כל מה שיאמר הרב בואת ההקדמה הם סותרות המחוש והמושכל והם דברים נדושים אצל כל בן דעת, ומה המליץ האלפי חמרו אם כהתל באנו בתחלו בו שזכו גוף החול באמת:

ההקדמה השבויעת. הוא האמונה שהעדרי הקנינים הם הענינים הנמצאים בנוף בו, וכאז שירצו לך נפ' שעבר כי ההעדר ויכולתו על ההעדר המחולט ועל ההעדר אשר מדרבו שימצא, וכאז שהמדברים מחמינים שההעדריים אינם מפעולת פועל, וזה ההעדר המחולט אצל ההעדר הקנין מחמינים שיצטרך אל פועל, וזהו שאמר בתחלת זאת ההקדמה שהמדברים מחמינים שהעדרי הקנינים הם הענינים הנמצאים בנוף והם מקרים נמצאים ג"כ, והנה אם הם מקרים והמקרה לא יעמוד ^ז זמנים כפי מה שהתבאר בזה שעבר א"כ ההעדריים כשיאבד הכנר יברא דבר, ואי יאמר כי המדברים לא יראו כי המנוחה היא העדר התנועה ולא שמוק העדר החיים ולא העוורון העדר

קרישקש

שהוא עושה- העוורון וכמו שנאמר בסי שכבה נר בלילה שהוא חדר הח' ט"ד: (ע) שהמקרה לא יעבור נושא. פ"א כי התנועה

הקולמוס

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

ולא כל מה שדומה לזה מהעדרי הקנינים, אבל דין התנועה והמנוחה אצלם דין החום והקור, וכמו שהחום והקור שני מקרים נמצאים בשני הנושאים הנושאים החום והקור, כן כל תנועה מקרה נכרא במתנועה, והמנוחה מקרה יבארהו השם בנת, ולא יעמד שני זמנים גם כן כמו שקדם בהקדמה אשר לפני זאת. הנה זה הנשם הנה אצלם כבר ברא השם המנוחה בכל חלק מחלקיו, וכל אשר תעדר מנוחה יברא מנוחה אחרת כל זמן שהדבר הנח נח, והוא ההיקש בעצמו אצלם בהכמה ובסכלות, שהסכלות אצלם נמצא והוא מקרה, ולא יסור סכלות יאבד וסכלות יברא המיד, כל עוד שיתמיד הסכל סכל בדבר אחר, והוא ההיקש בעצמו בחיים ובמות ששניהם אצלם מקרים, והם יאמרו כביאור שהחיים יאבדו והחיים יבראו כל ימי אשר החי חי, וכשירצה השם מותו, יברא בו ביקרה המות אחר סור מקרה החיים, אשר לא יעמד שני זמנים. אמנם זה בולו הם אוברים אותו כביאור, ויתחייב בהכרה לפי זאת ההנחה שמקרה המות אשר יבראהו השם הוא גם כן יעדר לשעתו ויברא השם מות אחר, ולולא זה לא היה בתמיד המות, אבל כמו שיכרא חיים אחר חיים כן יברא מות אחר מות. ואני תמה עד מתי יברא השם ביקרה המות בבת, כל ימי ה' אשר צורתו עומדת, או כל ימי ה' אשר עצם מעצמו עומדים, כי מקרה המות אשר יבראהו השם אמנם יבראהו לפי רצונם בכל עצם פרדי מן העצמים ההם, ואנחנו נמצא שני מותים להם אלפים מן השנים, והיא ראייה שהשם לא העדיר העצם ההוא, אם כן הוא בורא בו מקרה המות כל האלפים האלה כל אשר סר מות ברא מות, זה דעת המונם. וקצת המעתולה ואמרו, כי קצת העדרי הענינים הטבעיים אינם ענינים נמצאים, אבל יאמרו שהלאות העדר היכולת, והסכלות העדר החכמה, ולא ימשיך זה בכל העדר, ולא יאמר כי החשך העדר האור, ולא שהמנוחה העדר התנועה, אבל ישים טאו' ההעדריים קצתם נמצאים וקצתם העדר קנין, כפי הטוב לו באמונתו, כמו שעשו בעמידת המקרים קצתם יעמוד זמן גדול וקצתם לא יעמוד שני עתות, כי כוננת הכל לחייב מציאות 'שיסכים טבעו לדעתו ואמונתו':

ההקדמה השמינית, היא אמרם שאין נמצא אלא עצם ומקרה, ושהצורות הטבעיות ג"כ מקרים, ובאור זאת ההקדמה כי הנשמים כלם אצלם מחוברים מעצמים סתודים, כמו שבארנו בהקדמה

אמרו

שם טוב

הסכלות וכן בשאר הענינים: ו לולא זה לא היה מתמיד. ר"ל לולא היה בורא מות כל רגע ורגע לא היה מתמיד המות: ה אשר זורחו עומד. ר"ל זורחו התארים: ט אשר עלם מעצמו עומדים. ר"ל לו כל ימי אשר עלם פרדי אחד מעצמי החי יהיה קיים והוא רואה שהשם יתבדל לא העדיר, ר"ל אחר שאני רואה ששני המימות הם קיימות הוא מנובדל שהעצמים הם אינם נעדרים, ואם כן יש מתי הישך התמיד השם יתבדל כל אלו האלפים מן הנשים זה המות בזה העצם לדעתו ואחיותו: י שיסכים טבעו לדעתו ואחיותו. ר"ל שכוונה התדברים שימשך המלאות לפי דעות ב"ל ואחיותם, ויהיה כיוונו לדעתו ואחיותו לדעת החי האנושי והם מדברים עדים. ל"א לדעתם ואחיותם, ר"ל שכוונתם הוא

העדר הראות וכל מה שדומה לזה מהעדרי הקנינים, אבל דין המנוחה והתנועה אצלם דין החום והקור אשר אנוחו מחייתים שהם ג' דברים ומקרים נמצאים, ויערכו לשתי סבות כי הסבה האחת א"ל שזיהיה סבה לשתי הסבות כי התנועה והמנוחה הם ג' דברים וירכיבם לז' סבות לא שחלף המנוחה בהעדר התנועה ולא שימלא החשך בהעדר האור אבל צריך אל סבה שיעשה המנוחה כמו שצריך החום סבה והקור סבה אחרת, ואחר שמחיותים שהעדריים הם מקרים יתחייב לפי ההקדמה שצברה כי כל שיעדר המנוחה יברא מנוחה אחרת וכו', והוא ההקש בעצמו אצלם בהכמה ובסכלות וכו' כי לא יסור סכלות ואבד וסכלות יברא תמיד כל אשר יתמיד הסכל סכל בדבר אחד והוא ההקש בעצמו בחיים ובמות ויהם יאמרו כביאור סל שיתחייב

מתאמרים בהחיים יאבדו והחיים יבראו כל ימי אשר החי חי וכשירצה השם מותו יברא בו מקרה המות אחר סור מקרה החיים ויברא מות אחר מות ולולא זה לא היה מתמיד המות. ואחר הרב ואני תמה עד מתי יברא השם מקרה מות בנות כל ימי אשר צורתו עומד, ר' ל זורחו התארים או כל ימי אשר עלם מעצמו הרצון בו העצם הפרדי אחד מעצמו ותמיד המות, והנה הם אמורים כי מקרה המות ותמיד כל זמן שהעצם הפרדי קיים, ואנחנו נמצא ששני מותים להם אלפים מהשנים ויהיה זה שהשם לא חסר העצם ההוא א"כ הוא בורא בו מקרה המות כל האלפים האלה, והנה העצם הכרדי קיים כל האלפים שנה ויבא מות אחר מות עליו והוא קיים, ויהיה זה כאלו האחר שהשם חי וקיים וגשאר וברא עליו השם בכל עת המות וזה דבר מנובדל הבעול והקדמות, כי אחר שהעצם קיים ול' יוסתנה איך ותואר עליו מות אחר מות: וקצת היעתולה א"ל אמורים כי קצת העדריים הענינים הטבעיים אינם ענינים נמצאים אצל יאמרו שהלכות הסכלות והסכלות העדר החכמה ולא יאמר כי קצת העדר קנין החשך העדר האור ולא שהמנוחה העדר התנועה אבל ישימו חללו ההעדריים קצתם נמצאים וקצתם העדר קנין כפי הטוב לו באמונתו כמו שיעשו בעמידת המקרים כי אמרו קצתם יעמדו זמן זמן וקצתם לא יעמדו שני זמנים, ולא הביאם לזה שום דבר שעליו אלה כי סבת כל מדבר היה לחייב מלאות ודמה טבעו לדעתו ואחיותו: והכן חאורו לדעתו ואחיותו, כי ההעדריים כוללים ג"כ באמונתו ודעתו הוא חוש רעולם כולל לשלם אונות:

ההקדמה השמינית היא אמרם שאין נמצא אלא עצם ומקרה שהצורות הטבעיות ג"כ מקרים, ובאור זאת ההקדמה כי הנשמים כלם אינם מחוברים מחומר וצורה כמו שאנחנו חושבים אבל יחסנו כי הנשמים כלם מחוברים מעצמים

בהקדמה הראשונה. ואמנם התחלף קצתם מקצתם במקרים ולא דבר אחר, ויהיה החיות אצלם והאנושות וההרגשה והדבור כל אלה מקרים, כדמות השחרות והלובן והמיריות והמתיקות, ^ב עד שיהיה הפרש איש זה המין מאיש מין אחר, כהפרש איש מאיש ממין אחד, עד שנשם השמים וגם נשם המלאכים ואף נשם כסא הכבוד ^ג לפי מה שידומה, ונשם אי זו תולעת שתרצה מתולעי הארץ או אי זה צמח שתרצה, הכל עצם אחד, ואמנם התחלפו במקרים לא בזולת זה, ועצמי הכל הם העצמים הפרדים:

ההקדמה התשיעית, היא אמרם כי המקרים ^ד לא ישאו קצתם את קצתם, ולא יאמר אצלם שזה המקרה נשוא על מקרה אחר ואחר על העצם, אבל המקרים כלם אמנם הם נשואים נשיאות ראשונית על העצם בשוה, וכורחם מזה מפני שהיה מתחייב שלא ימצא המקרה ההוא האחרון בעצם, אלא אחר קרימת הכוהה הראשון, ^ה והם ימאנו זה (ז) בקצת המקרים ^ו וירצו שימצאו אפשרות מציאות קצת המקרים באי זה עצם שידרמן מבלתי שייחידהו מקרה אחד, לפי מה שיראו שהמקרים כלם הם אשר ייחדו. ^ז ומפנים אחרים נ"ב כי הנושא אשר ינשא עליו הנושא, צריך שיהיה קיים תמיד מדת זמן אחד, ואם המקרה לא יעמד שני זמנים אצלם, ר"ל שתי עתות איך יוכל לפי היסוד הזה שינשא וזולתו:

ההקדמה העשירית, היא ^ח זאת ההעברה אשר יזכרה, חוה עמוד חכמת המדברים, ושפע ענינה, הם יראו כי כל מה שהוא מדומה הוא עובר אצל השכל, ^ט כמו שישוּב כדור הארץ נלגל סובב וישוּב הנלגל כדור הארץ, ואפשר היותו בבחינת השכל, P וכמו שיתנועע כדור האש לצד נקודת המרכז

אמרו שימשך המציאות אחר דעתם ואמונתם: ב עד שיהיה הפרש וכו'. ר"ל לפי דעתם שזוהו הבדל שיש בין אדם אחד לאדם אחר כן בלוחו הבדל בענין יג בין האדם והכוס, ובין אין הבדל בין זה לזה אלא בענינים מקריים: ל לפי מה שידומה. ר"ל לפי מה שהם מושגים אותו שיהיה נשם על הנלגלים ישא בו כבוד ה': מ לא ישאו קצתם את קצתם. ר"ל וזהו הסך מה שהטירו הפילוסופים האתחיים כי חכמה הוא משא האריך ואם שניהם מקרים: נ והם ימאלו בקצת. ר"ל שאלו המדברים ימאלו מה שאמרו שיהיו המקרים נשואין קצתם לקצתם, וזהו מה שאמר הרב בקצת המקרים, כי בקצת האחד אשילו הפילוסופים עורים שאינם נושאים זה את זה, לפיכך אמר הרב ימאלו בקצת המקרים: ס וירלו שימלאו אפשרות מציאות. ר"ל שאלו המדברים ימלאו שיהיה אפשר שיעמידו המקרים בלי הקצת ולא יהיה אחד מהם מאיל לאחר כלל, וזה מתוויי להם מלך הם סובבים שמקרים הם הלויות הטבעיות העצמות והענין העלמי לא יבא בחלוצות מקרה כלל: ע ומפנים אחרים. ר"ל טעם אחר מוכרח להם לנלתי ישאו המקרים קצתם את קצתם כי הנושא וכו': פ וזה ההעברה. ר"ל זה האפשרות אשר יזכרה: ז כמו שישוּב כדור וכו'. ר"ל אצל זה ששם אמרים שהוא אפשר שיצו כדור הארץ וכו': ק וכמו שיתנועע. ר"ל והמשל עד בזה הענין שהוא אפשר שיתנועע האש לצד

שם סבב מעצמים ערדוים: ואמנם יתחלפו קצתם וקצתם, ר"ל המורכבים במקרים: ולא דבר אחר, ויהיה החיות אלסם והכאנושות והכרעה והדבור וכל אלו מקרים כדמות השחרות והלובן והמיריות והמתיקות עד שיהיה הבדל איש זה המין מאיש מין אחר כהבדל איש לאיש שלא יבדלו אלא בענין המקרים ולא יבדלו האדם והכוס בדבר עצמיו אלא בענין מקרי כי הבדל איש מאחיו כמו רלובן משמעון ס נדלסם במקרים לא בדבר עצמי עד שהיו מושגים שגשם המלאכים וגשם השמים וגשם כסא הכבוד וגשם אי זו תולעת מתולעי הארץ או אי זה צמח הכל עלש אחד ואמנם יתחלפו במקרים לא בזולת זה ועצמי הכל הם עצמים הפרדים, וזהו סתירת כל חכמה הטבעית:

ההקדמה התשיעית הוא אמרם שהמקרים לא ישאו קצתם את קצתם וכו', דע כי המקרים ישאלו על העצם מציאות ראשונה ומכאן המקרים נשואים על העצם הנשאים בחלוצות מקרים אחרים, המשל בזה כי החוס והקור והכמות נשואים על העצם נשואות ראשון לא יקדמו קצתם את קצתם, והמהם המקרים ינשאו קצתם על קצתם כלובן שינשא על הגשם והשעה על הגשם והתנועה ישא על המנוחה והזמן על התנועה אחר שהתנועה הוא שלמות המקצוע והזמן מספר התנועה, ואלה המדברים יחשבו כי כל המקרים ישאלו מציאות ראשון. והסבבה כדכרם שהמקרים נושאים קצתם את קצתם וכרחם מזה, מפני שהיה מתחייב שלא ימצא זה המקרה האחרון בעצם אלא אחר שקדם הראשון והם ימאלו זה, כי טוונקם לומר כי כל המקרים אפשר שיתאלו לחיות נושא שיהיה ושאלו לדברים יחסים בעצמיהם יחזרו כל נמצא ונמצא והם יהיו שום מקרה ינשא על העצם בחלוצות מקרה ימצאו למקרים נכונים יחסים וזה הסך מאמרים כי אין לדבר המדברים טעם, וגם מפני שבה אחרת אומרים כי המקרים לא ינשאו קצתם את קצתם בעבור כי לפי דעת המדברים המקרים לא ימצאו זמן ר"ל שתי עתות, ואחר שהמקרה אינו קיים איך ינשא מקרה אחר ולכן בעבור זה אמרו שהמקרים לא ישאו קצתם את קצתם. וזאת ההקדמה היא מנוארת כהטוב כמו שאמרנו כי מנואר הוא שהמקרים ישאו קצתם את קצתם:

ההקדמה העשירית ההעברה אשר יזכרה, והוא עמוד חכמת המדברים ושפע ענינה, הם יראו כי כל מה שהוא מדומה הוא עובר אצל השכל, כי אפשר שיצו כדור הארץ נלגל וישוּב הנלגל כדור הארץ, וכמו שזה מדומה כך אפשר שיעירבו השכל ואם השכל ינחיתו אפשר שיהיה כן בחלוצות וכמו שיתנועע כדור האש אל צד נקודת המרכז ויתנועע כדור הארץ אל צד המוקף כי הכנד ירד למטה והכל יעלה למעלה אצל

קרקש הקולמוס לכן צריך שיכירא הענינוע בקולמוס: (ט) התשיעית, אבל המקרים כלם. פירוש המתחלפים זה מזה הם כלם נשאים על כל עצם פרי בשוה ולא ישא מקרה מקרה אחר: (ז) בקצת [מורה נבוכים חיא] לא 81 נמצא

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

המרכיב ויתנועע כדור הארץ לצד המקיף, ואין זה המקום יותר ראוי בזה הגשם מן המקום האחר לפי ההעברה השכלית, אמרו וכן כל דבר מן הנמצאות הנראות היות דבר מהם יותר גדול ממה שהוא או יותר קטן או כחלוף מה שהוא ^א נמצא עליו מתכונה ומקום, כמו שיהיה איש אדם בשיעור ההר הגדול בעל ראשים רבים יפחד באויר, או שימצא פול בשיעור כנה וזנה כשיעור פול, כל זה (ק) אמרו שהוא עובר אצל השכל, ועל זה הצד מן ההעברה ימשך העולם כולו, (ר) ואין זה דבר שיניחורו מזה המין אמרו, ^ש כי הוא ראוי שיהיה כך ואפשר שיהיה כך, ואין היות הענין הפלוני כך היותו ראוי מהיותו כך, ^ה מבדלתי הבטת לשונו המציאות, כמה שיניחורו, אמרו כי זה הנמצא אשר לו צורות ידועות ושיעורים מסויימים וענינים מהוייבים, שלא ישתנו ולא יתחלפו, אמנם היותה כך הוא כפי המשך המנהג, כמו שמנהג המלך שלא יעבור בשוקי המדינה אלא רוכב ולא נראה מעולם אלא כן, ולא ימנע אצל השכל שילך רגלי במדינה, אבל זה אפשר בלי ספק ועובר אצל השכל היותו, כן אמרו שהיות הארץ מתנועעת לנקודת המרכז והאש למעלה, או היות האש מתכמת והמים מקררים, הוא משיכת מנהג, ולא ימנע בשכל שישתנה זה המנהג ויקרר האש ויתנועע אל התחתית והוא אש, כן יחמו המים ויתנועעו למעלה והם מים, ^ז ועל זה נכנה הענין כולו, והם עם זה מסבוימים שהתקבין שני התבנים בנושא אחד ובעתה אחת שקר, ולא יתכן ולא יעבירוהו השכל, והם יאמרו ג"כ כי היות עתה אין מקרה בו כלל, ^ח או מקרה לא בנושא בדברי קצתם, נמנע לא יעבירוהו השכל. וכן יאמרו שההפך העצם מקרה או ההפך המקרה עצם (ט) לא יתכן, ^ט ולא הכנס נשם בנשם יתכן, אבל יורו שאלו נמנעות מן השכל. (י) אמנם היות ^י כל מה שמנוהו מן הנמנעות בלתי מצוייר בשום פנים, והיות מה שקראוהו

שקראוהו

אמר

המרכז: ר נמצא עליו מתכונה. ר"ל כל מה שנמצא לגשם ממקרה האיכות טבועת אשר יתאל נכנס בליביו איך הם משערים לפטרות חלק האיכות הם כבעלי האיכות מבלי שחאבד זכרו: ש כי הוא ראו שיהיה כך. ר"ל מה שנמצא שהיבדות הטבעיים לא יתנו מנועתם ראו הוא שיהיה כך מלך המלך המנהג כמו שיבאר הרב זה למטה, אמנם מלך האפשרות השכלי אפשר הוא שיהיה אחד משני חלקי האפשר בשם, וזהו שאמר הרב ואפשר שיהיה כך ואין היות הענין וכו': ה מבלתי הבטת לשונו. ר"ל שאלו המדברים אינם מצינים לטעם המנצח המושג והימשך מינו ממד: א ועל זה נכנה הענין כולו. ר"ל על זה השורש הם בונים כל הקדמה: ב או מקרה לא בנושא וכו'. ר"ל הם אימרים שהוא נמנע אל השכל שיעמוד מקרה לא בנושא, כמו שאמר קצתם שכלשם ילד הם להבטת העולם שיבדל מקרה הכליון לא בנושא: ג ולא הכנס נשם בנשם. ר"ל הם יעשו שהכנס נשם על השווי מבלי חוספת מתוך שהוא נמנע: ד כל מה שמנוהו מן הנמנעות בלתי מצוייר. ר"ל מה שאמרו הידברים

השכל היותו, מן אחרו שהיות הארץ מתנועעת לנקודת המרכז והאש למעלה או היות האש מתחמת והמים מקררים והנה המנהג אפשר שיסתנה ולא ימנע אל השכל שיסתנה אש וכן יחממו המים ויתנועעו למעלה והם מים: ועל זה נכנה הענין כולו. ר"ל שניין ההבטת הוא זה והם עם זה מסבוימים שיתקבצו ב' הפכים בנושא אחד ובעתה אחד עצם אין מקרה בו כלל, והרצון שאף שיחממו העבדים הטבעיים לא יוכנסו אלל כפי המנהג לא כפי החיוב הטבעי עכ"ל אמרנו שיש לנמנע טבע קיים אלל שיתחלקו ממנו כמה שהוא נמנע וזמה שהוא מחוייב וזמה שהוא אפשר, והנה אומרים כלל כי ההקצן המפכים אלל אחד ובעת אחד ומקרה בו כלל ומקרה לא בנושא זוכה לא יסכימו כלל שהוא נמנע אלל קצתם אומרים שהוא נמנע. וכן יאמרו שיהפך העצם מקרה הוא נמנע או ההפך המקרה עצם זה לא יתכן וא"ל ג"כ כניסם גשם בגשם ויורו שאלו הנמנעות מן השכל וכל מה שחאזכוהו מן הנמנעים

שם טוב

אפשר שיהיה הדבר בהפך, וזה אינו לפי צחינת הדמיון לבד אלל ג"כ אפשר שיהיה כפי צחינת השכל ומאלל ג"כ במציאות. וגם יתעשו כי כל דבר מהנמצאות הנראות היות דבר אחד ויותר גדול ממה שהוא או יותר קטן או כחלוף מה שהוא נמצא עליו עד שאפשר שיהיה אלס כשיעור הר גדול בעל ראשים רבים יפחד באויר או שיהיה השול כשיעור כנה וזנה כשיעור פול כל זה אמרו שהוא עובר אלל השכל, ועל זה הצד מההעברה ימשך העולם כולו ואין זה דבר שיניחורו מזה המין אמרו כי הוא ראוי שיהיה כך וכו' ואין היות הענין הפלוני כך היותו ראוי מהיותו כך אלל בעבור הסכמת המציאות למה שאנו מוצאים במנהגים כי היה אפשר שיהיה מנהג המדינה זולת זה: ואמרו כי זה המנצח שלו צורות ידועות ועשורים מצויינים ועניינים מחוייבים ר"ל מקררים שיהיה קיימים שלא ישתנו ולא יתחלפו, אמנם היותה כך לא בעבור טבעו גזור שיהיה כזאת הצורה וכזה השיעור וכזה האיכות אלל להמשך המנהג ויקרה זוכה כמו שיקרה חלקך אלל יעבור בשוקי המדינה אלל רובם ולא נראה מעולם אלא כן ולא ימנע אלל השכל שילך רגלי במדינה אלל זה אפשר בלי ספק ועובר אלל המרכיב והאש למעלה או היות האש מתחמת והמים מקררים והנה המנהג אפשר שיסתנה ולא ימנע אלל השכל שיסתנה אש וכן יחממו המים ויתנועעו למעלה והם מים: ועל זה נכנה הענין כולו. ר"ל שניין ההבטת הוא זה והם עם זה מסבוימים שיתקבצו ב' הפכים בנושא אחד ובעתה אחד עצם אין מקרה בו כלל, והרצון שאף שיחממו העבדים הטבעיים לא יוכנסו אלל כפי המנהג לא כפי החיוב הטבעי עכ"ל אמרנו שיש לנמנע טבע קיים אלל שיתחלקו ממנו כמה שהוא נמנע וזמה שהוא מחוייב וזמה שהוא אפשר, והנה אומרים כלל כי ההקצן המפכים אלל אחד ובעת אחד ומקרה בו כלל ומקרה לא בנושא זוכה לא יסכימו כלל שהוא נמנע אלל קצתם אומרים שהוא נמנע. וכן יאמרו שיהפך העצם מקרה הוא נמנע או ההפך המקרה עצם זה לא יתכן וא"ל ג"כ כניסם גשם בגשם ויורו שאלו הנמנעות מן השכל וכל מה שחאזכוהו מן הנמנעים

קישוק

אחד לבדו בתחלה לא יתכן, שאלו יתכן היה חתיכה גדולה מאיזה דבר שיהיה ותחלתה חתיכות דקות טאר יכנסו כל כ"ס בגודל הרדל ולא ישתנה כמותו: (ח) אמנם היות כל מה שמתנוה מן הנמנעות בלתי מצוייר בשום פנים, שירוש שהסבה בבית קצת הדברים נמנעים אצלם הוא מצד שהדברים הם אינם עולים בציור הרמיון וזהו שעולה בציור הרמיון הוא מאטר אמתי

נמצא אחר: (ק) העשירות, עובר אצל השכל, מירוש שהוא אפשר אצל השכל: וכמו שיתנועע כדור האש, מירוש שישבו שזו אפשר: העברה שכלית. מירוש האפשר אצל השכל: (כ) ואין זה דבר שיניחורו, רוצה מן המדומה אצלם: (ט) ולא הכנס נשם יתכן, פי' כאלו האמר שיכנס גרר הרדל בחוך גרר אחר והיה עתה שני תגרגרים בבמות אשר היה כל

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

שקראוהו אפשר מצויר הוא מאמר אמתי, אלא שהפילוסופים אומרים שזה אשר קראתם אותו נמנע, להיותו בלתי מדומה, ואשר קראתם אותו אפשר, להיותו מדומה, זה דעות האפשר אצלכם הוא האפשר בדמיון לא אצל השכל, ה' (א) הנה אתם בואת ההקדמה תבחנו המחויב והאפשר והנמנע פעם בדמיון ולא בשכל, ופעם בתחלת (ב) הדעת המשותפת כמו שזכר אבנוצ'ר בזכרו הענין אשר יקראוהו המדברים שכל. הנה כבר התבאר, כי המדומה אצלם הוא אפשר, יסכים עמו המציאות או לא יסכים לו, וכל מה שלא ידומה הוא הנמנע. האת ההקדמה לא תאמת אלא בתשע הקדמות אשר קדם וזכרם, ובעבורה בלא ספק היה צריך להקדימם. ובאור זה כפי מה שאבאר לך ואגלה לך מתוכות אלו הענינים, על דרך מחלוקת נפלה בין המדבר והפילוסוף. (ג) אמר המדבר לפילוסוף למה מצאנו גשם הברזל הזה בתכלית הקושי והחוק והוא שחוד, וגשם החמאה בתכלית הרכות והוא לבן, עגנה הפילוסוף כשאמר כי כל גשם טבעי יש לו שני מינים מן המקרים, מקרים ישגוהו מצד החומר שלו, כמו שיכירא האדם ויהלה, ומקרים ישגוהו מצד צורתו, כבתמוך האדם וצחקו, וחמרי הנשמים המורכבים הרכבה אחרונת חלוקים מאד כפי הצורות המיוחדות לחמרים, עד שיהיה עצם הברזל בחלוף עצם החמאה, ומשך אחרים מן המקרים החלוקים מה שתראו, החוק כזה והרך כזה שהם כמקרים נמשכים

שם טוב	אמורי
---------------	--------------

הנמנעים לא יצייר באדם פנים ואשר קראוהו אפשר, ויצייר, הוא מחמיר אחתי, ורצונו כי כמה שיהיה אפשר שיהיה חוץ לשכל כי הוא מחמיר אחתי אלא שאתם חולקים עם הפילוסופים כי אתם קראתם אותו נמנע מה שהוא בלתי מדומה וקראתם אפשר מה שהוא מדומה, והנה דברים רבים שלא יוכל הדמיון לציירם הם אפשריים ונמצאים חוץ לשכל ומחוייבים במציאות גם נמצא און רצונו לצייר וציור דבר נכדל כי הדמיון לא יצייר והשכל ישכלוהו, וכמה דברים נמצאים שהדמיון לא יוכל לציירם והשכל יאמתם והם נמצאים חוץ לשכל וכמה דברים שהדמיון ישגוהו ורצונו להם במציאות חוץ לשכל כלל א"כ הכל תסכימו כי מה שא"כ אפשר שיוצייר שיהיה כן ומה שהוא נמנע א"כ שיוצייר שיהיה כן אלא שגם מחלוקת בין המדברים והפילוסופים, כי הם אומרים מה שהוא אפשר אלל הדמיון אמת שהוא אפשר מה שהוא אפשר, והאפשר והנמנע פעם בדמיון לא בשכל ופעם בתחלת הדעת המשותפת ופעם אתם בוחנים ענין אחד לרוב פשוטו וציורו, כמו שהמשכלות הראשונות אשר הם עניינים ישחתפו בו כל היין האנושי ופעם אתם בוחנים אותו מחד הדמיון לבד כמו שזכר אבנוצ'ר בזכרו הענין אשר יקראוהו המדברים שכל או לדברים אשר ישחתפו על דרך המחשבות הראשונות או למה שצריך לדחין, כי חוששים כי הדמיון הוא שכל. הנה כבר התבאר לך כי המדומה אללם הוא אשר יהיה במציאות או לא יהיה במציאות והנמצא יהיה אפשרי שלא להיות והבלתי נמצא להיות אחר שהוא מדומה וכל מה שאינו בדמיון הוא נמנע וזאת ההקדמה לא תתאמת אלא כפי הקדמות אשר קדם וזכרנוהו בלי ספק הוצרך להקדימם, וביאור זה כפי מה שאספר לך, ואמר הרב שהוא מספר מצפוני אלו העניינים על דרך מחלוקת נפלה בין המדבר והפילוסוף: אמר המדבר לפילוסוף למה מצאנו גשם הברזל בתכלית הקושי וחוקו והוא שאלה אתם, ולמה מצאנוהו ג"כ שחוד והוא שאלה אתם, וגשם החמאה בתכלית הרכות והוא כבדג השאלה למה היה הברזל בתכלית הקושי ולמה החמאה הוא לבן כבדג השאלה למה היה הברזל שחור: והנה הפילוסופים משיבים בתיאור אלו השאלות כי כל גשם טבעי הוא מורכב מחמיר וזר, ויש לו מקרים ישגוהו אחד החמיר, ויש לו מקרים ישגוהו מחד הזר, והנה מקרים אשר יקרו מחד החומר הם אשר נשאל מהם בלגשים א"כ החומר הם כמו בריות האדם וזולו ומקרים ישגוהו מחד זרקות כמתהוין האדם וצחקו, והרצון במהוין כבדי אשר זאת הסוגיה יכלול לכל מין האדם וזהו דבר נמשך מחד הזרעה השכלית כצחוק, ומחמיר בשמים המורכבים הרכבה אחרונת, והרצון בו כי א"כ שהחמיר הראשון הוא משותף והוא אחד לכל אמנם החמיר הקרוב לכל דבר ודבר וזכרנוהו בדברים המורכבים בהרכבה אחרונה כי הרכבת היסודות עד נגשו המתכות והכ"ח והאדם משתפים מחד כפי הצורות המיוחדות לחמרים עד שיהיה עצם הברזל בחמיר וזכרנוהו בחלוף עצם החמאה בחמרה וזכרנוהו ומשם אחרים מן המקרים המשתפים מה שפיראם בחוץ זה על זה, והרוב כזה בעבור כי אלו המקרים רודפים להשתנות וצורתם והשמות ולבובן

הנמנעים הם ענין בלתי מצייר באדם פנים, ומה שאמר מהאפשר שהוא ענין מצייר הוא מחמיר אחתי אלא שאתם המדברים לוקחים הענין המצייר בשכל אלא הפעם המדומה בדמיון: ה' הנה אתם בואת ההקדמה. ר"ל זה האמר הפילוסוף למדברים: ו פעם בתחלת הדעת המשותפת. ר"ל פעם אתם בוחנים ענין אחד לרוב פשוטו וציורו כמו המשכלות הראשונות אשר הם עניינים ישחתפו בו כל המין האנושי ופעם אתם בוחנים מחד הדמיון לבד: ו כמו שזכר אבנוצ'ר. ר"ל שאבנוצ'ר גלה זה שפזר הענין אשר המדברים קולאין אותו שכל והוא הדמיון על דרך האמת: ח יסכים עמו המציאות. ר"ל יתאם הענין לן במציאות או לא יתאם: טו כמתהוין האדם וצחקו. ר"ל החמיר שים לאדם אחד מדבר מה שהוא מקרה נמשך מחד זרקות: פ"א השתמוס שהוא

קרקש

אמתי אצלם שעבור אצל השכל (א) הנה אתם בואת ההקדמה. פ"א שאתם בוחנים כי כל מדומה אפשר. (ב) הדעת המשותפת. פירוש בתחלת המחשבה: (ג) אמר המדבר לפילוסוף. וחמרי הנשמים המורכבים הרכבה אחרונת. פ"א היסודות יתערבו קצתם בקצתם עד שיהיו מהם מינים חלוקים ונבדלים זה מזה כמו מיני המחשבים ומיני הצמחים וכל אחד מאלו המינים הרכבה הרכבה אחרונה, כלומר שלא יתערב הברזל עם הזהב והכסף ערב טבעי עד שנתהוה מהם עצם אחר מיוחד שכל אחד מהם

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

נמשכים אחר חלוק צדוותם, והשחרות והלובן שהם מקרים נמשכים אחר חילוק חמרים האחרון. וסתר המדבר זאת התשובה כולה בהקדמות ההם אשר לו כפי מה שאספר. וזה שהוא אומר, אין צורה נמצאת כלל כמו שתחשוב מקיימת לעצם עד שתשיים עצמים חלוקים שונים, אבל הכל מקרים כמו שבארנו ממאמרם בהקדמה השישית. ואחר כן הוא אומר אין חילוק בין עצם הכולל לעצם החממה והכל מחובר מעצמי פרדים דומים, כמו שבארנו מדעותם בהקדמה הראשונה אשר יתהייב ממנה בהכרח הקדמה הששית והשלישית, כמו שבארנו. וכן ההקדמה השתים עשרה צריך אליה לקיים העצם הפרדי, וכן לא יתכן אצל המדבר שהיו קצת מקרים יהיו כפי מה שהקדמה בהקדמה התשיעית, ואין מוכן לקבל מקרים שניים, כי לא ישא אצלו מקרה מקרה כמו שבארנו בהקדמה התשיעית, ואין למקרה קיום כמו שהתבאר בהקדמה הששית, ובשיתאמת למדבר כל מה שירצה לפי הקדמותיו ועלו כידו מזה שעצמי החממה והכולל עצמים אחדים דומים, ויחס כל עצם מהם אל כל מקרה יחס אחד, ואין זה העצם יותר ראוי בזה המקרה מזה, וכמו שזה העצם הפרדי אינו יותר ראוי שיתנועע ממה שהוא ראוי לנהו, כי אין עצם מהם יותר ראוי לקבל מקרה החיים, או מקרה השכל, או מקרה ההושג מעצם אחד, ורכיב העצמים או מעוטם לא יוסיף בזה דבר מפני שהמקרה אמנם מציאותו בכל עצם ועצם מהם, כמו שבארנו ממאמרם בהקדמה השישית, יתחייב לפי אלו ההקדמות כולם שאין האדם יותר ראוי להשכיל טן העטלף, ויתחייב מה שאמרוהו (ד) מן ההעברה בזאת ההקדמה. ומפני זאת ההקדמה היה ההשתדלות כולו, מפני שהוא החזק שבדברים בקיום כל מה שירצה לקיימו כמו שיתבאר:

הערה, דע אתה האיש המעיין בזה המאמר שאם אתה ידעת הפשט ובהותיה והתאמת לך בה כל דבר מהם לפי אמתת מציאותו, הנה תדע כי הדמיון נמצא לרוב בעלי חיים, אמנם בעלי חיים השלמים כולם, ר"ל ב אשר להם לב, מציאות הדמיון להם מכואר, ל (ה) ושהאדם לא הובדל בדמיון ואין פעל הדמיון פעל השכל אבל הפכו, וזה (ו) כי השכל ב יפרק המורכבות ויבדיל חלקיהם ויפשיטם ויצירם

שם מוב

אפודי

נמשך מזד הנורה: י חמרים האחרון. ר"ל אחר ההכנה המוגמת: ב אשר להם לב. ר"ל שיש לו אחר הלב כי הדעה מנ"ח הם שאין להם לב אבל יש להם דבר עומד בתקומו: ל ושהאדם לא הובדל. ר"ל שהאדם אינו נמשך משאר ב"ח בעבור הדמיון כי כגד ימצא להם שאין דמיון כן: ז מ יפסק המורכבות. ר"ל שידע החמר והנורה ויבדילם ויפשיטם עם

והלובן הם רודפים בהשתנות החמר הראשון: והנה המדבר סותר זאת התשובה כולה בהקדמות ההם אשר לו כפי מה שאספר, וזה שהתשובה היקפה לפיכך בלחוקו באמרו שיש מקרים נמשכים לצורות לחלוטות מקרים נמשכים לחלוק החמרים והנה המתקיים שאין צורה נמצאת והחמר ג"כ אינו מחולק א"כ יתחייב שיהיה שקר וכזב מה שאמרו הפילוסופים אצל המדברים בנימו כי אין צורה נמצאת כלל אבל הכל

קיים כמו שבארנו בהקדמה ה' ואחר שהוא כן אין שנו בין עצם הכולל ועצם החממה מזד הנורה ולא ג"כ מזד החומר אחר שחומר החממה הם טעמים הפרדיים וכלם דומים כמו שאמר מדעתם בהקדמה האחת אשר יתחייב מתנה הקדמה ה' וה' ויתחייב מן ההקדמה ה' הקדמת י"ב האומרת שהחושם לא יתנו האמת תמיד כדי שיתחייב שלא תהיה קטועה ממחרת מתעבה, וכן לא יתכן אצל המדבר שהיו קצת המקרים ייחדו זה העצם עד שיהיה מוכן ומוזמן לקבל מקרים שניים כי לא ישאר אצלו מקרה מקרה כמו שבארנו בהקדמה ה' ואין למקרה קיום עם כ' זמנים כמו שיתבאר בהקדמה הששית. ואחר שהוגח כל זה למדבר יתחייב מזה כפי הקדמותיו ויהיה עולה בירו שעצמי החממה והכולל אחדים דומים ויחס כל עצם מהם אל כל מקרה יחס אחד ואין זה העצם יותר ראוי בזה התקרה מזה, דמיון זה שזה העצם הפרדי אינו יותר ראוי להתנועע ממה שהוא ראוי לנהו כן עצם אחד אין ראוי לקבל מקרה החיים ומקרה השכל או מקרה החוש מעצם אחר ורכיב העצמים ומיעוטם לא יוסיף בזה דבר כי המקרה אמנם מציאותו בכל עצם ועצם מהם כמו שבארנו בהקדמה ה' ויתחייב לפי אלו ההקדמות כלם שאין האדם יותר ראוי להשכיל מן העטלף ואם היה הדבר כן אפשר שיעבור העטלף ויהיה משכיל כאדם והאדם יהיה מעוטף בעטלף לעת ערב וא"כ יעברו שכל הדברים יהיו בזולת מה שסמ וזהו הנקראת העברה, מפני זאת ההקדמה היה השתדלות המדברים כלו שהוא החזק שבדברים בקיום כל מה שירצה לקיימו כדודו העולם ומציאות השם ומאמרו והכרחית הדמיון נגמי:

הערה, דע אתה האיש המעיין וכו'. למה ששיעור העברה הוא כלו כפי הדמיון והמדברים וקוראים הקדמה השכל, רצה הרב לבאר כי אין הדבר כן אבל השכל והדמיון הם בתכלית החלוק, כי קצת הדברים מה שזאמת הדמיון יכוין השכל ומה שכוין השכל יקיים הדמיון, וגם כי יתבאר כי פעולותיהם מתחלפות כי יש הבדל גדול בין הדמיון והשכל, ויפיר הרב כי הדמיון זולת השכל ממה שהדמיון נמצא לכל בעלי חיים השלמים ואמנם השכל כל ימצא אלא בלדם ואף שיש לו דמיון אינו חכם בעבור הדמיון ואין פועל הדמיון פועל השכל אבל הם השכלים בתכלית

קרקשק

הורכבו מהם, ואם לא יבדלו במציאות, הרצון בזה שהמורכב מחומר וצורה השכל הוא איש וישם הצורה מחומר ויציר הצורה מושפעת והחומר מושפע, וכן על דרך משל הכראה אשר לא ישגוה החושך עם האורך והגוה והקצרות והרוחב, הוא יפישש אותו מהחומר ויציר עצמות המראה בלי אורך ורחב רק

מהם בו צורתו: (ד) מן ההעברה בזאת ההקדמה, רוצה בו ההקדמה הנזכרת כי כל מרובה אפשר (ה) ושהאדם לא הובדל בדמיון. פ"ל הובדל משאר בעלי חיים בדמיון כי הם בעלי דמיון כמורו: (ו) כי השכל יפרק המורכבות, רוצה בו שהוא יבדיל בין הרבים המתאחדים במציאות אל הרבים אשר

ויצירים כאמתתם ובסכותם, ג (i) וישגו מן הדבר האחד ענינים רבים מאד, שביניהם הפרש אצל השכל, כהפרש שני אישים מכני אדם אצל הדמיון במציאות, ה (n) ובשכל יבדל הענין הכללי מן הענין האישי ולא יתאמת מופת מן המופתים אלא בכללי, ט (m) ובשכל יודע (p) הנשוא העצמי מן המקרי, ואין לדמיון פועל דבר מאלו הפעולות, שהדמיון לא ישיג אלא האישי המורכב בכללו, ו (o) לפי מה ששיגוהו החושים (i) או ירכיבו הדברות המפורים במציאות ירכיבו קצתם על קצתם, ועשה מה הכלל גשם או כח מכוונת הגשם, ז כמו שידמה המדמה איש אדם וראשו ראש סוס ולו כנפים וכיוצא בזה, חה הוא הנקרא הבדוי והשקר, שלא ישוה לו נמצא כלל, ולא יוכל הדמיון בשום פנים להשיג הדבר הכללי להמלט בהשגתו מן החמר, ואפילו הפשיש צודה ארת בתכלית ההפשט, ולכן P אין בחינה בדמיון. ושמע מה שהועילונו החכמות הלמודיות, ומה טוב גדול מה שלקחנו מהם מן ההקדמות. דע כי יש דברים כשיבחנום האדם בדמיונו לא יצירים כלל, אבל ימצא המנע דמיונם, כהמנע התקבץ שני הפכים, ואח"כ יתאמת במופת מציאות הדבר שהוא הנמנע לדמותו והנציאוהו המציאות, וזה שאם תדמה כדוד גדול אי זה שיעור שתרצה, ואפילו דמית אותו כשעור כדוד נלצל המקוף, ואחר כן תדמה בו קוטר יעבור על נקודת מרכזו, ואח"כ תדמה שני אנשים עומדים על שתי קצוות הקוטר עד שיהיה הנחת הנליהם על ישרון הקוטר, וישוּב הקוטר והרגלים בקו אחד ישר, לא ימלט מדיות הקוטר נכחי לאופם, או בלתי נכחי, ואם היה נכחי יפלו שניהם יחד, ואם היה בלתי נכחי יפול אחד מהם, והוא התחתון ויעמוד האחד, ואם ישיג הדמיון. וכבר התבאר במופת שהארץ כדורית, ושמה מיושבת על שתי קצוות הקוטר, וכל איש משכונני שתי קצוות, ראשו אל השמים ורגליו לצד רגלי האחד שהוא בראש הקוטר האחר, וא"א נפילת אחד מהם כלל ק"א ולא יצויר, מפני שאין אחד מהם למעלה ואחד למטה, אבל כל אחד מהם אחד למעלה ולמטה בהצטרף אל האחר. וכן התבאר במופת במאמר השני מספר החרומים

ציאת

שם סוב

אפודי

בתכלית הכלל פעל השכל הוא משכיל המורכב ואף שבתצויות לא ימצא אחד מפסוטי ויכול השכל שהוא מורכב ויכיר שהתלקוּס הם סנת הכל ויפשיט ויצירם כאמתתם ובסכותם כי החלקים הם סנת הכל, ודמיון זה כי השכל ישיג כי ה' יסוות הם מורכבים מחמר וצורה אף שבתצויות לא ימצאו החמר לבדו והצורה לבדה ויכול השכל כי סנת היסודות הם מחמר והצורה זה א"ל לדמיון להשיג ולכן ישוּב מן הדבר האחד ענינים אחד נבדלים וכהפרש שני אישים מכני אדם אצל הדמיון, ויש פעולה שניה לשכל מה שלא ימצא בדמיון כי השכל ישג מראונו ושמעון ולוי התכות הכללי שהוא חי מדבר ויפשיט הענין האישי, והכי זה כי המופת לא יעמוד על האישי אלא בכלליו ולכן יחוייב שהשכל יפשיט הדברים הכלליים, ויש פעולה ג' לשכל כי בשכל יודע העצמותי מהמקרי כי יודע שהיה הוא גשם עצמותי לאדם ויכולנו הוא דבר מקרי כשימצא לאדם ואין לדמיון דבר מאלו הפעולות שאמרו כי הדמיון לא ישיג אלא האישי המורכב בכלל לא הפשוטים והוא ישיג מה שהגשם החושים או ירכיבו הדברים המפורים קצתם עם קצתם ועשה מהכל גשם אחד או כחות מכוונת הגשם כמו שידמה המדמה איש אדם וראשו ראש סוס ולו כנפים וכיוצא בזה. וזה הנקרא הכדוי השקר, ואמנם נקרא הכדוי השקר בעבור שאי אפשר שימצא כי יש כדוי שהוא אפשרי שיהיה כמו מי שיהסוב ראונו עומד צעקה שהוא יושב כי זה כדוי אצל אפשר שיהיה יושב, ולא יוכל הדמיון בשום פנים להשיג הדבר הכללי ולהמלט בהשגתו מן החמר אפי' הפשט הצורה האמת בתכלית ולכן אין ראוּ לנחון הדברים

היות שאין להם מציאות כי אם במורכב : ג וישג מן הדבר האחד ענינים . ר"ל שישיג ממש אחד ענינים רבים נבדלים , והם עשרה זמירות אשר הם נלמדים בכל גשם בעולם ולא ימלט שום גשם מזה ויש הבדל בין כל מאמר ומאמר אצל השכל כהבדל הנמצא בין שני אישים אצל הדמיון : ו אפשר לידל הענין הכללי . ר"ל שהשכל ישיג הוורות הכוללות מופשטות מכל מקרה : סא ובשכל יודע הנשוא . ר"ל שבשכל ידע הנשואים אי זה מהם עומי לעצם או מקרה לעצם : ע לפי מה ששיגוהו החושים . ר"ל שהדמיון יקח וישג איש אדם המקרים אשר השיגום החושים המביאים זאת הצורה כצפת הדמיון : פ ויפשה מהכל גשם או כח מכוונת הגשם . ר"ל כל מה שישג הדמיון הוא ענין גשמי בדמיון לא יסו מציאות לשום דבר אלא למה שהוא גשם או כח בגשם : צ כמו שידמה המדמה . חודר למה שאמר שהדמיון ירכיבו הדברים המפורים במציאות : ק אין בחינה בדמיון . ר"ל הבחינה האמתית בדמיון : קא ולא יצויר מפני וכו' . ר"ל ולא יצויר בשכל נפילה שניהם או אחד מהם : ר וכן התבאר במופת כו' , ירצה לבאר אחד מהדברים שהדמיון מחייב המנעם והשכל מחייב היותם והוא יליח שני קיים כו' , ולאמנו נבאר זה הענין במופת . ונקדים בקדמה אמת ולאחר , כי מופת זה הענין יבטל ככלי אחד שיהיה ממודד האלטוונה ותוכן מעשהו כך, שהוא רחב מלמס כמו עגולה וסתקלקת מעט מעט עד שיכלה אף נקודה אחת, וקלה רחב מזה הממודד בקצת ויטעה והעד הקצר האחר ישיג מן האישי האחד תהיות והדבר יישוּב ככלי שהוא המושבת הוא נגד ראש הממודד בקו ישר עד שאם יוילי קו ישר ממרכז עגולה המושבת ויכלה אל ראש הממודד נגד ראש

זה

קישקש

רק עצם המראה לבר : (i) וישג מהדבר האחד ענינים רבים מאד נבדלים אצל השכל . הרצון בו כאלו תאמר שהוא יציר הנפש שהיא אחת וישג כל כחותיה אחר אחר לברו : ו ובשכל יבדיל הענין הכללי מן האישי . יירוש כאלו האמר שהוא ישג מן האישי האחד תהיות והדבר יישוּב ככלי שהוא ישוט זה המשפט בכל אישי המין ההוא, וכן כשיקח מן הדמיון

השחרות אשר השיגו מן החוש באיש אחד ישיג אורו כללי וישג שחרות כולל : (p) הנשוא העצמי מן המקרי . רוצה בזה כאלו תאמר הצורה אשר היא נשואה בחוסר אשר הוא עצם הדבר ההוא והנשוא המקרי הוא על דרך משל הרכוב והשחרות או השחוק אשר הוא סוקר כמשך לצורה : (q) או ירכיב הדברים המפורים במציאות , פירוש כאלו תאמר שהיא ישג ענין

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

יציאת שני קנים יהיה בניניהם בתחלת יציאתם רוחק אחד, וכל אשר ירחקו יותר הרוחק ההוא יתקרב אחד מהם אל האחר, ולא יתכן הפגשם לעולם ואפילו יצאו לבלתי תכלית, ואע"פ שכל אשר ירחקו יתקרבו, וזה לא יתכן שידומה, ולא שיפול בשכבת הדמיון כלל, ושני הקנים ההם, האחד מהם ישר והאחד מעוקם כמו שהתבאר שם. הנה כבר התבאר מציאות מה שלא ידומה ולא ישיגוהו הדמיון אבל הוא נמנע אצלו, וכן התבאר במופת המנע מה שיהיבנהו הדמיון, והוא היות השי"ש נשם או כח בנשם, שאין נמצא אצל הדמיון אלא נשם או דבר בנשם:

הנה כבר התבאר ש"ש ישיש בנמצא דבר אחד, בו יתכן הראוי והעובר והנמנע, ואינו הדמיון, ומה טוב זה העיון, ומה גדולה תועלתו למי שירצה שינצל מזה החשך ר"ל ללמד מן הדמיון, ולא תחשוב שהמדברים א" לא ישערו ברבר מזה, אבל ישערו בו קצת משער וידעוהו, ויקראו מה שידומה והוא נמנע, כמו היות השם נשם, עולה על רוח מחשבה לא דמיון, והרבה פעמים יבארו שהעולות על רוח כוונות, וזהו הוצרכו לתשע הקדמות אשר זכרנו, עד שאטתו בהם זאת ההקדמה העשירית, והיא העברת מה שירצו העברתו מן המדומים, מפני התדמות העצמים (כ) והשתוות המקרים במטריות כמו שבארנו, והתבונן

שם טוב	אפדרי
זהו הקו אשר ילא ממרכז החושבת לראש הממודד נקטח עמוד כי הוא כעמוד ישר ונכ על מרכז החושבת, וא"כ הקו הישר הנראה אללנו בזה הכלי הנקרא ממודד האנטוניה הוא הקו אשר יתחוק הממודד בשני מלאים שוב, ויחיל לחתוך בנקודת ראש מודד ויכלה בנקודת מרכז עגולת החושבת, וא"כ זה הכלי יתחוק להלחין שוב בהבטח זה הקו בתכונה המכונה, והקו המעוקם הוא א"כ קו שמששה בזה הקו הישר לנד ימין או שמאל אשר יתחוק הממודד לפחות מהניו כי הוא בהכרח עקום אחר שאינו עובר בנקודות ראש הממודד, לפי שאחר שהוא מונח על תמונה נדונית הוא בהכרח יותר לחוק מן הקו הישר אלל ראש הממודד יותר מן הול האחר אלל החושבת וכמו שצברז על ליפה, הנה א"כ זהו הקו החותך הממודד לפחות מהניו הוא עקום אחר שהוא מונח על תמונה מעוגלת, וזה נראה לחוש, הנה א"כ נביא לראיתו ונאמר, ונחש שיהיה בין שני הקנים החלה שם המעוקם והישר שם כעמוד וזה וזה השם יהיה שם כעמוד הורח	הנדרים בדמיון אלל בשכל. והנה ביאר הרב כי מה שיבאר השכל יכויב הדמיון כדי תשלים עליך לבחון אותם, ותבאר מהם שהשכל אינו הדמיון אלל מה שיקיים האחד וכויב האחר, אם כן יתבאר ש"ש בנמצא דבר אחד בו יתבונן המחוייב והאפשרי והנמנע ואינו הדמיון אלל הוא השכל: ומה טוב זה העיון ומה גדולה תועלתו למי שירצה שינצל מזה החשך ר"ל ללמוד מהדמיון, והרצו בו כי הלמוד מהדמיון הוא החשך האמתי ועליהם אמרה חנה ורשעים בחשך ידמו, ודע כי המדברים א"כ שיערו שהדמיון והשכל דברים נבדלים ויקראו מה שידומה וקרא נמנע כמו אם יהיה השי"ש נשם, מחשבה לא דמיון, והרבה פעמים יבארו שהמחשבות כוונות וזהו הוצרכו לתשע הקדמות אשר זכרנו עד שראתו בהם זאת ההקדמה העשירית והיא העברת מה שרצו העברתו מן המדומים מפני הדמות העצמים והשתוות המקרים כמי"ש. והתבונן אותם המעיון וראה שהנה

כל לדדי הממודד לנד פנים הממודד, והוא שלעולם יהיה השטח שבין שני הקנים הזכורים רחוק וזהו לנד ראש הממודד כמו שיהיה לנד החושבת, ונאמר אין ספק כי המרחק היותר גדול שבין אלו שני הקנים הוא לנד ראש הממודד, כי כל אשר ילך הקו העקום אלל הראש ויפוך בקטניות וכל אשר יפוך בקטניות ויפוך המרחק שבניהם ויהיה מיתר זה הקטניות יותר גדול משאר חלקי המיתרים האחרים שיעשו אלל החושבת, וראה לזה היה זו, שאם נלייר צילא עמוד ישר מהקו הישר לנד ראש המעוקם ונבנה על הקו המעוקם עמוד קטן יריע וראה האחד לעמוד האלכסון יותר קטן ולראש האחר בקו המעוקם ונלייר הקו המיתר אחד מראש העמוד הנבנה על הקו הישר מראש לנד דבוקו בקו הישר וילך נגד ראש העמוד הקטן הנבנה על הקו המעוקם בנד דבוקו לקו המעוקם, הנה אין ספק כי המיתר יותר גדול בזה ההלק מהממודד משאר חלקי הממודד אלל החושבת אחר שאלכסון השוקים שם העמודים הנבנים על הקנים הזכורים גדול משאר חלקי הכלי לפי שהוא אלכסון לשני שוקים גדולים, כי אין ספק שאלכסון השוקים הנבנים יותר גדול מאלכסון השוקים הקטנים, ואלו עליא עמודים בדומה לאלה שזכרנו בזה החושבת הממודד כי יהיה המיתר יותר קטן אחר שהעמוד הנבנה על הקו הישר הוא יותר קטן וקרוב יותר לקו המעוקם כי הוא מתעש בקטניותו כל אשר ילך לנד החושבת, ואם נבנה על אלו העמודים הקטנים הנבנים לנד החושבת על הקו הישר והמעוקם מיתר אחד שזלא מראש העמוד האחד ויגיע אל האחר או המיתר ההוא יותר קטן מהמיתר ההוא אע"פ שהעמודים נבנו לנד ראש הממודד לפי ששוקי אלו העמודים הם קטנים לשיבך יתחייב לעמוד האלכסון יותר קטן לפיכך יהיה המיתר יותר קטן ומתמיד צילא מראש הממודד, א"כ התבאר מזה שכל שיהיה מעוקם וקטני יותר יהיה המיתר יותר גדול וכל אשר יהיה מעוקם וקטני חשש יהיה המיתר יותר קטן א"כ כל אשר יפוך המרחק שבין שני הקנים יהיה בו קטניות יותר וכל אשר ילך העקום אלל החושבת הוא המיתר חשש, ראה לזה שהקו המעוקם לנד הראש מהממודד הוא יותר רחוק מן הקו הישר יותר משאר חלקי הקו המעוקם והקו אלל החושבת מן הקו הישר עצמו, לפי שאם נבנה שזלא עמודים שיהיה מן הקו הישר אלל הקו המעוקם ונראה לחוש הגשמי והשכלי כי הקו המעוקם יותר רחוק מהעמוד הישר אלל לנד ראש הממודד יותר מאלל החושבת, ואם כן כל אשר ילכו הקנים בממודד אלל החושבת יתקרבו כי יתמעט הקטניות שבניהם, ולא יפגשו לעולם לפי שבין שני הקנים שם קטני נכחי כמו דבר כפי מה שהיהו ואל יפגשו יבוא אל השקר שישו בטה הקו המעוקם לשם הקו הגדול הישר, והאל והוא שימנעו מבעיה לחן, הנה כבר ביארנו זה העיון בשלמות לפי מה שכתבנו בו: ש"ש ש"ש בנמצא דבר אחד. ר"ל והוא השכל: ת ר"ל ללמוד מן הדמיון. כי הלמוד מן הדמיון הוא החשך האמתי: א לא ישערו בדבר מזה. ר"ל הם ידעו ש"ש

דברים
קרשקש
ענין הספירה וישג הברזל וישג האיר ויריבם יתר וירמה שפניה תתנועע באירו. (כ) והשתוות המקרים במטריות. כאלו תאמר.

והתבונן אתה המעיין וראה שהנה יצא דרך עיני עמוק סאר, וזה שאלו קצת ציורים יאמר איש שהם ציורים שכליים, ואחר יאמר כי הם ציורים דמיונים, ונרצה שנמצא דבר אחד יבאר לנו המושכלות מן המדומות, (ג) ואם יאמר הפילוסוף שהמציאות עדי כמו שיאמר ב' ובו אכתן הראוי והעובר והנמנע, יאמר לו בעל הדת (ובזה הוא המחלוקת) שזה הנמצא אומר אני שנעשה ברצון (מ) לא שהתחייב, וכשנעשה בזה התאר היה אפשר שיעשה בחלופו, אלא אם יגזור הציור השכלי שאי אפשר בחלוף זה כמו שתחשוב, ושער ההעברה הוא ד' יש לי בו דברים תשמעם במקומות מזה המאמר, ואינו ענין יסרה האדם לדחותו כלו פתאום ברנע קמץ.

ההקדמה האחת עשרה, היא אמרם שמוציאות מה שאין תכלית לו הוא שקר על כל ענין, וביאור זה כי כבר התבאר המנע מציאות נשם אחד אין תכלית לו, או מציאות נשמים אין תכלית למספרם ה' ואע"פ שכל אחד מהם נשמו בעל תכלית, ובתנאי שהיו אלו שאין להם תכלית נמצאים יחד בזמן, וכן מציאות עלות אין להם תכלית שקר, ר"ל שהיה דבר עלה לענין אחר, ולדבר ההוא עלה אחרת, ולעלה עלה, וכן אל לא תכלית, עד שהיו מנויים אין תכלית להם נמצאים בפעל¹ יהיו נשמים או

או

שם טוב

אל דרך העיני עמוק, וזה שאלו קצת ציורים יאמר איש שחס ציורים שכליים ואחר יאמר שחס ציורים דמיוניים ונרצה מה שיתבאר לנו זה הספק בלתי שידבר לנו מהו מושכל ומזה מדומה, ואם יאמר הפילוסוף שהמציאות הוא עדי הדבר כמו שיאמר ובו התבונן הראוי והעובר והנמנע יאמר לו בעל דת שזה הנמצא אומר אני שהוא נעשה ברצון לא שהוא יתחייב בכרח וכשנעשה בזה התאר היה ראוי שיעשה בחלופו אלא שהנמצא יתנהג כפי המנהג וההסכמה לא שאי אפשר שיהיה בחלופו, ואחר הדבר ששער העברה יש לו דברים השמעים, וזה אמרו כפרק י"ט מח"ב כ' הוא

ויתחשש בזה בענין המדוע:

ההקדמה האחת עשרה היא אמרם שמוציאות מה שאין תכלית לו שקר על כל ענין וכו', דע כי הכנ"פ יאמר על שני סוגים, כנ"פ בפועל וכנ"פ בזה, וכנ"פ בפועל יאמר על ארבעה ענינים על שיתאל גשם בפועל כנ"פ וגשמים כנ"פ, או שיתאל דבר כדל מחומר

כנ"פ או דברים כנ"פ, ואלו הדברים הנמצאים הרי הם הנמצאים אפסר שימצאו על שני סוגים, אם יש להם סדור טבעי כמו היות עלות ועלולים נמצאים יחד כנ"פ, כי הלהל והעלול יש סדור טבעי ויש בהם חלק טהור ויש בהם חלק נכסוף ויש בהם חלק נכסוף ויש בהם חלק רבות יהיו דברים כנ"פ ואין להם סדור טבעי, כמו שיאמר שיש מלאכים כנ"פ ואין להם סדור טבעי לחסור או נכסוף רבות כנ"פ נמצאים יחד. והכנ"פ ככה יאמר על שני דברים כמו התנועה והזמן כי כל מה שיחיה מהם חלק יסדר האחר ויתחדש שם תנועה וכן לעולם כי יתחיה יום ויפסד ויתחיה אחר וזהו נקרא כנ"פ ככה שהוא בנצח זה אחר סוד זה. ויש כנ"פ בענין אחר כי תקח שיעור גשם טבעי או למודי התקלקלו לתארים ואותו התני לתארים ואו יאמר בתקופה טבעית שיהיה הולך לכנ"פ ושהחלוקה לא תכלה וכן ג"כ ההוספה הוא לכנ"פ כי כשתקח אי זה שיעור ותחלקו לכ' תארים וזה החלק הנחלק יתוסף על החלק האחד ואם החלוקה יהיה כנ"פ יהיה ההוספה לבלתי תכלית, והכונה באמרנו שהחלוקה ילך לכנ"פ, שהחלוקה לא תכלה אל חלק לא יתחלק אבל יתחלק תמיד אל מה שיתחלק תמיד, והרצון בו שכן החלוקה שמור לכנ"פ, וכן הענין בהוספה ג"כ יש לנו יוכלת לזנות מספרים כנ"פ וכל הנמצא הוא כנ"פ כפי מה שהתבאר בג' מהשמע, והנה ראוי שתדע שהקדמונים אומרים והמדברים ג"כ שמוציאות מה שאין תכלית לו שקר על כל ענין בין שיהיה נמצא יחד בין שיהיה נמצא בזה אחר זה בין שיש לו סדור טבעי בין שיש לו סדור טבעי, וגי' כי מציאות החלוקה לכנ"פ אף שיהיה ככה הכחישו מציאותה כי בהשמים הם מורכבים ממה שלא יתחלק, ואחר שהגוי זה תבין שיש המדברים שמוציאות מה שאין תכלית לו שקר על כל ענין בין שיהיה נמצא יחד בין שיהיה נמצא בזה אחר זה בין שיהיה נמצא בפעל בין שיהיה נמצא בזה אחר זה בין שיהיה נמצא בפעל בין שיהיה נמצא בתקרה, ויבואר זה כבר הנבאר בתוספת המנע מציאות גודל כנ"פ או גודלים כנ"פ אע"פ שכל אחד מהם גדלו כנ"פ ובתנאי שיהיו אלו מה שאין תכלית לו נמצאים יחד, כי אם יהיה זה אחר זה וכלי דעת הפילוסוף הוא ממחוייב. וכן התבאר שאי אפשר שיהיו כנ"פ נמצאים יחד אפילו שלא יהיה בזה סדור טבעי בין שיהיה הכחישו כנפשות לעצם האומרים שהעולם קדמון והנפשות נצחיות ויתחייב מזה שיהיה החלק כמו הכל. וכן התבאר שא"ל שיהיה דבר עלה לענין אחד ולדבר הכזה עלה אחרת ולעלה עלה וכן לבלתי תכלית עד שיהיו מנויים אין תכלית להם נמצאים בפועל יהיו נשמים או נכדלים אלא שיקצתם עלה שקצתם, וזהו הסדור הטבעי עצמי אשר התבאר בתוספת המנע מה שאין תכלית לו :

אמור

דברים שהדמיון מחייב המנעם והשכל מחייב אפשרותם ויקראו אותם הדברים שהדמיון מחייב המנעם מהשכל לא דמיון כי לפי דעתם כל דמיון הוא אמתי: ב' ובו אמרנו אמרנו והעובר והנמנע. זה הענין נקשר עם פרק ט"ז מנ' יעויין שם: ג' אלא אם יגזור הניזר השכלי. ר"ל שפנל ריב הפילוסוף יאמר לא תקח המציאות עד כי עתיו הוא הדעות אלא אם יהיה הדבר המושך כניגוד השכל, והוא שאם יגזור הניזר השכלי כדל שאי אפשר בחלופו כמו שאתה אומר על דלקת ואם לא כוונת: ד' יש לי בו דברים השמעים. כפרק י"ט מחלק ז' כשישאל שם אי זה ענין הוא שיש בחלק מגלגל הוכוכים הקיימים כוכבים רבים מקובצים ונחלק אחר כוכבים משמים מספורים: ה' ואע"פ שכל אחד מהם נשמו בעל תכלית. ר"ל וזהו הייחוד יש בנחלק החלוקה השמית מן הרבשונה כי אלו היו הנשמים בלתי בעל תכלית כי התבאר המנעו בהקדמה הרבשונה: ו' יהיו נשמים או נכדלים אלא שקצתם. ר"ל

אמר

קישור

האמר שיעצם בתבול אין ראוי בו הקשי והחוק ותר מספוגיות והרכות: (ג) ואם יאמר הפילוסוף שהמציאות עדי כמו שיאמר פירוש

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג

או נבדלים, אלא שקצתם עלה לקצתם, וזהו הסדור הטבעי העצמי אשר התבאר כמות המנע מה שאין תכלית לו בו. אמנם מציאות מה שאין תכלית לו¹ נבכה או במקרה ממנו, מה שכבר התבאר מציאותו במופת, כמו שהתבאר במופת (ז) החלק הששם אל לא תכלית נבכה, והחלק הזמן בב"ת, וממנו מה שבו מקום עיון והוא מציאות מה שאין לו תכלית אלא במקרה, בבא זה אחר סור זה, והוא אשר יקרה מה שאין תכלית לו במקרה, והוא יהיה דבר אחר העדר דבר אחר, והאחר ההוא אחר העדר דבר שלישי, וכן אל לא תכלית, ובוזה הוא העיון העמוק מאד. ופי שיתפאר שבאר במופת קדמות העולם, יאמר בי הזמן² בלתי כלה, ולא יתחייב לו מזה שיקר להיות הזמן כל מה שיגיע ממנו חלק יעדר לפניו חלק אחר, וכן אל המקרים זה אחר זה אצלו על החומר אל לא תכלית, ולא יתחייב לו שיקר להיותו בלתי נמצאים כלם יחד, אבל בבא זה אחר סור זה, וזה מה שלא בא מופת על המנעו. אמנם המדברים אין הפרש אצלם, בין שתמאזה שגשם אחד נמצא אין תכלית לו, או תאמר שהגשם והזמן יקבל ההלוקה אל לא תכלה, ואין הפרש אצלם בין מציאות דברים אין תכלית למספרם מסודרים יחד, כאלו תאמר אישי האדם הנמצאים עתה, או אמרך שדברים הגיעו במציאות אין למספרם תכלית, ואע"פ שנעדרו ראשון ראשון, כאלו אמרת ראובן בן יעקב ויעקב בן יצחק ויצחק בן אברהם כן אל לא תכלה, זה ג"כ אצלם שיקר כראשון, ב³ (ס) ואלו הארבעה חלקים ממה שאין תכלית לו

שם טוב

אפודי

ההבדל שיש בזה החלוקה ממה שלפניה כי החלוקה שלפניה הייתה מבוארת המנע מציאות נמצאים אין תכלית למספרם, וזאת החלוקה מבוארת המנע עלות ועלויות לבלתי תכלית אפי' יהיו שכלים נפרדים ורבוני שכלים נפרדים לא יושגלו אלא בעלה ועלו: ז נבכה או במקרה. ר"ל נבכה כמו החלק הששם לבלתי תכלית נבכה. ומקרה יהיו מנועות כלות נעדרות נב זה אחר סור זה במקרה: ח נבלי כלם. ר"ל נבלי בעל תכלית: ט ואלו הארבעה חלקים. ר"ל הם המנע מציאות נבש אין תכלית ומספר נמצאים אין תכלית להם, והשניה המנע עלות ועלויות לבלתי תכלית, והשלישית לבלתי תכלית הששם והזמן לבלתי תכלית נבכה. והרביעית המנע עלות

אמר שם טוב וגם התבאר שא"כ שימצאו עלות ועלויות בין נשמים בין בלתי נשמים יהיו עלות נבכש, שא"כ שימצאו בין יהיו נמצאות יחד בין שלא יהיו נמצאות כי בכל ענין יתחייב אם לא ימצא ראשון לא ימצא אחרון. אמנם מציאות מה שאין תכלית לו נבכה או במקרה ממנו אינו מנע אצל יתבאר מציאותו כמו החלק הששם אל לא תכלית נבכה והתחלק הזמן אל לא תכלית וממנו מה שהוא מקום העיון והוא מציאות מה שאין תכלית לו אלא במקרה נבזה זה אחר סור זה והוא אשר יקרה מה שאין תכלית לו במקרה דבר אחר אחר המקרה העדר ד"ל והאחר ההוא אחר העדר דבר שלישי וכן אל לא תכלית וזוה הוא העיון עמוק מאד:

אמר שם טוב וכבר בא המופת ג"כ על שזה הענין הוא נב"ת נבכה והנב"ת נבכה כבר אמר הרב שהוא נב"ת והזמן והתנועה הם נבאים זה אחר סור זה והנב"ת נב"ת אינו נמצא בפועל ולא האחר סבה לחברו ולכן היה אפשר שיהיה נב"ת, אבל למה שארס"טו ישתמש ואמר כ"ל לא ימצא ראשון לא ימצא אחרון וזה אמרו בעלות ועלויות כי השנו קצת ממשיעיים כי ג"כ יצחק בסבות כ"ל ראובן לא היה נמצא אלא במציאות יעקב ויעקב בן יצחק מציאות יצחק ויצחק בלא אברהם וכן לב"ת ואם לא ימצאו הראשון האחרון לא ימצא א"כ יחייב שימצא אדם הראשון ויהיה העולם נב"ת, וארס"טו יתשוב כי יצחק אינו נב"ת ראובן נב"ת אלא בחוקה והסבות בחוקה נמצא שילכו לבלתי תכלית אבל יתבאר שהוא מחוייב כפי הדעת הפילוסופים, ובעבור זה אמר הרב מי שאמר שהוא ב"ת במופת שהעולם קדמון ואמר כי הזמן בלתי כלה ולא יתחייב לו מזה השקר להיות הזמן כל מה שהגיע ממנו חלק יעדר לפניו חלק אחר וכן בוא המקרים זה אחר סור זה אצלו על החומר אל לא תכלית לא יתחייב לו שיקר להיותם בלתי נמצאים כלם יחד זה מה שלא בא מופת על נב"ת: אב"ר שם טוב אפילו אם לא היה נמצאים יחד אם היה בהם סדור טבעי בעלה ועלויות אי אפשר שימצא בזה אחר סור זה כמו שאמר למעלה כי מציאות עלול ועלויות לבלתי תכלית בין שימצאו יחד בין שימצאו בזה אחר סור זה שיקר, והפלא איך נעלם לו מהרוב אלא אם נאמר כי אם היו נעדרות, אי אפשר שיהיו סבות כי הסבות נבצט אי אפשר אלא שיהיו כלם עם הדגש המתחזה אבל הם סבות בחוקה ולכן לא התנה זה התנאי. אמנם המדברים אין הפרש אצלם בין שתמאזה שגשם אחד נמצא אין תכלית לו או תאמר שהגשם והזמן יקבלו החלוקה לבלתי, ולכן אמרו שהגשמים מורכבים מעצמים פרידים והזמן מעתות, ואין הפרש אצלם בין מציאות דברים אין תכלית נבכש במספרם מסודרים יחד כאלו תאמר ר"ל אישי האדם הנמצאים עתה או אמרך שהדברים הגיעו למציאות אין למספרם תכלית אע"פ שנעדרו ראשון ראשון, כאלו תאמר ראובן בן יעקב ויעקב בן יצחק ויצחק בן אברהם כן יצחק וזה גם כן אצלם שיקר כאלו היו נמצאים נב"ת מאושים נמצאים יחד וכל אלו הארבעה חלקים ממה שאין תכלית להם אצלם שום כי כלם נמנעים אלא שיש הפרש בין המדברים בזה החלק האחרון והוא היות ראובן בן יעקב וכן לבלתי תכלית. קצתם ישתדלו לאמרו ר"ל לבאר המנעו וקצתם אומרים שהוא

קישקש

מצד השיעור שתקח במהשבה, וכן התנועה החלק בזה הזמן לאין תכלית בהשבה אחר שבכל חלק ישאר ד"ך זמן וכן בא זה אחר סור זה לאין תכלית אשר להיותו למאמני הקדמות. (ס) ואלו הארבעה חלקים שאין תכלית לו הם אצלם שושים, ט" שכלם ישלחם הבלתי והם מציאות גשם אחד או גשמים או שכלים נבדלים

פירוש שהוא יקח ראיותיו והוא ענה לו על הנהגה: (ז) לא שר"ה ר"ב. ט" ויהיה קדמון ברובות האיות ויהיה מציאותו יא בכונתו ממנו אבל על צד החיוב: (ח) החלק הששם אל לא תכלית נבכה. פירוש כי אי זה שיעור שתקחהו במהשבה קיבל ר"ל יקח ואתו החלק הנלקח תוכל לחקוק כמו כן אל לא תכלית

לו הם אצלם שוים, וזה החלק האחרון קצתם ישתדל לאמתו, רצונם לומר לבאר הטנעו בדרך אבארוהו לך כזה המאמר, וקצתם אומר שזה מושכל בעצמו וידוע בתחלת מחשבה ואין צריך עליו מופת, ואם היה מן השקר המבואר שיהיו דברים אין תכלית להם על צד בא האחד אחר סוד האחר, ' ואע"פ שהנמצא מהם עתה בעל תכלה הנה ² יהיה שקר קדמות העולם מתחלת מחשבה ולא יצטרך אל הקדמה אחרת כלל, ואין זה טקום ההקדמה על זה הענין :

ההקדמה השתים עשרה, אמרם שהחושים לא יתנו האמת תמיד, וזה כי המדברים השנו השנו החושים משני פנים, אחד מהם שהם אופרים, כי הרבה ממה שהיהם יבצר מהם, אם לדקות נגש המושג, כמו שיזכר בעצם הפרדי ¹ ומה שיתחייב סמנו כמו שבארנו, ואם לרחק מן המשיג להם, כמו שלא יראה האדם ולא ישמע ולא יראה על רוחק מילים רבים, וכמו ² שלא תרשג תנועת השמים. והצר השני אמרו שהם יחמאו כמושגיהם, כמו שיראה האדם הדבר הגדול קמן כשירחק ממנו, ויראה הקטן גדול כשיהיה במים, ³ ויראה המעוקם ישר כשיהיה קצתו במים וקצתו חוץ למים, וכן בעל ירקון יראה הדברים ירוקים, ואשר בלשונו כרה אדומה יעטם הדברים המתוקים מרים, וימנו דברים רבים מזה הכת, ואמרו שמפני זה ⁴ אין לבטוח בהם שילקחו התחלות מופת. ולא תחשוב שהמדברים הכביבו על זאת ההקדמה לבטלה ⁵ כמו שיחשבו רוב אלו האחרונים, כי השתדלות קדמוניהם לקיים החלק אין צורך לו, אבל כל מה שהקדמוניהו ממאמרם הכרחי, וכשתפסד הקדמה אחת מהם תכטל הכונה כולה. ואמנם זאת ההקדמה האחרונה היא הכרחית מאד, שאנחנו כשנשיג בחושינו ענינים כותרים מה שהניחוהו, יאמרו אז אין להשגיח בחושים ⁶ אחר שנתבאר במופת הענין אשר חשבו, כי עד השכל תורה עליו, כאמרם בתנועה המדוברת שנכנסה בתוכה מנוחות, ובתהפוצץ

שם טוב

שהוא מושכל ראשון וידוע בתחלת המחשבה ולא היה מ השקר המבואר שיהיו דברים אין תכלית להם על צד בא זה אחר סוד זה ואע"פ שכמתלח מסע עתה בעל תכלה. ר"ל שיאמרו שיהיו דברים אין תכלית להם על צד אחר סוד זה ואע"פ שמה שסוף נמצא עתה מן הדברים הם בעל תכלית : כי יהיה שקר קדמות העולם. ר"ל אמנם אפי' נתאמתה זאת ההקדמה במופת יהיה אפשר שיאמר שיהי נמצא חמר קדמון כדעת אלפסון : למה שיחייב ממנו. ר"ל והוא מה שאמרו שהחושים יפרדו ולא ירגיש העין בפירודם : כי שלל תושג תנועת השמים. ר"ל שלא יראה תנועת השמים. ר"ל שלא יאמר קולות תנועתם : ויראה המתוקים יקר. ר"ל ויתחייב מזה שיראה הישר מעוקם : כי אין לבטוח בהם. ר"ל שאין ראוי לבטוח בהם : ע' כמו שיהסבו רוב אלו האחרונים, ר"ל שלא תהיה שאלת ההקדמה יתיריה המדברים לבטלה כמו שהיו החושים אחרוני המדברים שחשבו שבשביחיהו המדברים הראשונים העלם הפרדי יהיה ההנחה לבטלה, אין הענין כן, אבל כל מה שהניחו הוא הכרחי בהקדמותיהן לפי סברותיהן : כי אחר שנתבאר במופת. ר"ל שנתבאר במופת לפי הקדמותיהן

אפריו

דבר מהמושג : והכר הכ' מהשגיהם הוא שישג קצת ולא יכיה נמים ויהיה המעוקם ישר כשיהיה קצתו במים וקצתו חוץ למים, וזהו כד שיעוריהם כי ישג קצת מהדבר אבל לא ישגיחו בענין שהוא. ¹ ויש צד אחר מהטעיה שישגיחו בחלוק וע' הפכי כמו בעל ירקון ישג הדברים ירוקים ואשר בלשונו מהאדומה יעטום הדברים המתוקים מרים. ובעבור זה חשבו שאין לבטוח בחושים ואין ראוי שיקחו התחלות המופת מהם, ולא תחשוב שהמדברים הכביבו על זאת ההקדמה לבטלה כמו שחשבו רוב אלו האחרונים מהמדברים שחשבו כשהניחו המדברים הראשונים העלם הפרדי יהיה הנחה לבטלה כמו שחשבו, אבל כל מה שהניחו הוא הכרחי להוליד תולדותיהם וכשיחשבו על אחד מאלה ההקדמות אשר הניחו יבטל כל התולדות אשר היו מולדותיהם מהעולם ומציאות האל וחסדותו וברחוקת נשמות, וזה אמרו וכשתפסד הקדמה אחת תכטל כל הכונה כולה ולכן לא הניחו הקדמות שום הקדמה לבטלה, ואמנם זאת ההקדמה האחרונה היא הכרחית מאד ואינה לבטלה מפני שאנחנו כשנשיג בחושינו ענינים כותרים מפני החושיות שיהיו מושגים הפרדי ומתקוות או שהזן מוחזר מנחות, יתחייב כפי אלו ההקדמות שלא ימצא תנועה מבידה יותר מתנועה, וכיבנו החוש ואמרו שנגכסו בדרך תנועה מדוברת מנוחות הרבה ויתפוצץ הרבץ נעתם ובאמרים שלובן זה הכגד

קרקשק

נבדלים אין תכלית להם וזהו החלוקת האמת, או החלק השני, או החלק הימין בכח

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עג עד

ובהתפוצץ הרכב בעת הסבוב, וכאמרם שלונן זה הבגד נעדר עתה ובא לזונן אחר, ואלו דברים חלף הנראה, ודברים רבים יתחייבו ממציאות הרקות כלם יכוּיבם החוש, ויהיה מענה זה כולו שזה דבר ז' יבצר מן החוש, כמה שאפשר שיענו בו כן, P וכדברים יענה בהם שזה מעות מכלל מעיות החוש. וכבר ידעת שאלו כולם דעות קדמוניות, ר' היו מתפארים בהם (ע) המופים מאנין ואומרים שהם אמרום תחלה, כמו שזכר גליאנוס¹ בספרו בנחות המכעיות על אותם אשר היו מכובים החוש יספר דברים כבר ידעתם. ואחר הקדימי אלו ההקדמות, אתהיל לבאר דרכיהם באלו הארבע בקשות: **פרק עד** זה הפרק אכלול לך בו ספור ראיות המדברים על היות העולם מיוחד, ולא תבקש ממני לפתורם בלשונותם ולא באריכותם, אבל אני ר' א כוונת כל אחד מהם ודרך הנראיתו לקיים הדוש העולם או לבטל קדמותו. ואעירך על ההקדמות אשר נעזר בהם בעל הדרך ההיא בקצרה, ואתה כשתקרא בספריהם הארוכים והכבירים הידועים לא תמצא כלל ענין נוסף על מה שתבנתה מדברי אלה כהביאם ראיה על זה הענין, אלא שאתה תמצא דברים יותר רחבים ורשונות נאים ויפים, ואולי אוננו בשירים ונשקלו כמליצות ונבחר להם צחות דברים, ואולי נאמרו בליטון כתום וביון בזה להבהיל השומע ולהפחיד המתבונן. ותמצא בהבוריהם ג'כ מושגות הענינים והפיל הכפפות והתירם לפי מהשכתם, ולעמוד כנגד מי שחלק עליהם הרבה מאד:

הדרך הראשון, חשבו קצתם שבסודש האחד יש ראיה שהעולם מיוחד, כאלו תאמר בי ראובן שהיה עמך זרע ואח"כ נעתק ענין אחר ענין עד שהגיע אל שלמותו, מן השקר שיהיה הוא אשר שנה עצמו והעתיקו מענין אל ענין, אבל יש לו משנה חוץ ממנו, הנה כבר התבאר צורכו אל עושה תקן בניינו והעתיקו מענין אל ענין, ב וכן ההקש באילן התמר הוה וזולתו, ואמרו שכן ההקש בעולם בבילוי, ג הנה אתה רואה שזה יאמין שאי זה דין שימצא לגשם אחד יתחייב שידונו בו על כל גשם: הדרך השני אמרו ג'כ שבהתחדש איש מן האישים הנולדים יתבאר המופת שהעולם כולו מיוחד. ובאור זה שראובן זה לא היה ואחר כן היה, ואם אי אפשר היותו אלא מיעקב אביו הנה אביו ג'כ מיוחד, ואם אפשר היות אביו אלא מאברהם הנה ילך זה אל לא תכלית, וכבר הניחו

שבמציאות

אפרי

המשפחות: צ יבצר מן החוש. ר'ל שלא יוכל החוש להשיג הענין לדקיה המשג: ק וכדברים יענה בהם כזה פעוט. ר'ל ולפעמים יפסדו זומר שהחוש ישיג המושגים כפעוט זולתי על מה הם: ד היו מתפארים בהם. ר'ל שהאחרונים הסופים משיים היו מתפארים שהם אומרים הענין, ואינו כן אלא קדמוניהם אמרו הענינים הם:

פרק עד א כוונת כל אחד מהם. ר'ל כוונת כל אחד מהתנבים: ב וכן ההקש באל"ף החמר. ר'ל חשו הקש המשג, ואמרו עיינו אל ראונו ואל אילן כך וכך והם מיוחדים אם כן העולם בכללו היחיד, וזה המוכח לפי דעתם עדיין לא יבאר בפול יומם קדמוני אלא יבאר שאין העולם כמו שהוא קדמון אבג הגלגלים הם מיוחדים: ג הנה אלה זואה. אמר הכב שזה הדרך שקר שמה שישאלו

שם טוב

נעדר עתה ובא לזונן אחר, ואלו הדברים חלף הנראה והדברים רבים יתחייבו ממציאות הרקות וכלם יכוּיבם החוש, ויהיה מענה זה כולו דבר לא ישיגהו החוש כמו שלא ישיג חושת השמים כמו שאפשר שיענו בו וכדברים יענו בהם שזה טעות, וכבר ידעת שאלו כלם דעות קדמוניות היו מתפארים בהם המעשים כפי מה שזכר בשלישי ממה שאחר הטבע ואומרים שהדברים הם האומרים תחלה בעבור שנין הענין הביאם אליהם לא בעבור שאחרים הקדמונים, והנה כבר ידעת מה שזכר גליאנוס בנחות המכעיות כשכרו אותם אשר היו מכובים החוש ויספר דברים בהם ויגנה איתם בתכלית הגנות, ואחר שהקדים הרב אלו ההקדמות ראה לבאר איך ישתמשו בהם להוליד התולדות ה' והם, הדוש העולם, והיות לו עושה, והיותו אחד, בלתי גשם, ובפרק הראשון יראה לבאר הדוש העולם וכי יש לו מחדש, ובפרק הב' יבאר שהוא אחד, ובג' יבאר שאינו גשם, וכל זה כפי דעת המדברים:

פרק עד

זה הפרק יכלול בו דרך גולה כמותי המדברים על היות העולם מיוחד והם ו' דרכים: הדרך הראשון חשבו קצתם שנמחדש אחד יש ראיה שהעולם מיוחד, כאלו תאמר ראובן היה עמך זרע ואח"כ נעתק ענין אחר ענין וכו' ומן השקר יהיה הוא אשר שנה עצמו והעתיקו מענין לענין אלא יש לו משנה חוץ ממנו הנה כבר התבאר צורכו לעושה. וכן ההקש באילן החמר הוה וזולתו מכלל המתחיים כי זה ההקש מוצא לעולם בכללו כי החלק כמו הכל וכל שכן אם יקרא האדם עולם קטן כי העולם קטן דומה לעולם כלו ואם העולם הקטן הוא מיוחד אם כן העולם בכללו יהיה כן אלא שהמדברים לא הביאו ראיה מהעולם הקטן אלא מאי זה חלק מזה העולם שיחווה מזה העולם כי חשבו כי הכל דומה לכל חלק, וזה הדרך הוא חלוש מאוד כי הוא הקש המשג וכבר ביאר

כמות"מ מה שגדרך המשגי מהמולש מה המיוחד המופתי: הדרך השני שבהתחדש איש אחד מן האישים הנולדים יתבאר כמותם שהעולם כלו מיוחד, וביאור זה שראובן זה לא היה ואח"כ היה ואם אי"ף היותו אלא מיעקב אביו הנה הוא גם כן מיוחד וא"ף מיותו אביו אלא מיצחק וקנו הנה יצחק ג'כ מיוחד הנה ילך אל לא תכלית וכבר הניחו שמוציאות חין תכלית לו על זה הדרך שקר

כמו

קרקשקש

אל לא תכלית וזהו החלוקה השישית, או בוא זה אחר מור זה ללא תכלית וזהו החלוקה הרביעית: (ע) המופים מאנין, ויצה לומר המעשים:

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עד

העצם בלתי מחודש והמקרים הם המתחדשים הבאים עליו זה אחר סור זה אל לא תכלית, אמרו א"כ יתחייב שיהיו מחודשים אין תכלית להם, וזה כבר שמוהו שקר, וזה הדרך הוא החוק שבדרכים והטוב שבהם אצלם, עד שרבים השבוהו מופת, ובכר קבלו בזה הדרך שלש הקדמות יצטרכו אל מה שאינו נעלם מבעלי העיון, האחת מהם שמה שאין לו תכלית על צד בא האחד אחר סור האחד שקר, והשנית שכל מקרה מחודש, ובעל דינו האומר בקדמות העולם יתחייבנו^א במקרה מן המקרים, והיא התנועה הסבוכית, שאריסטו^ב יחשוב שהתנועה הסבוכית בלתי הווה ולא נפסדת, ולזה היה אצלו זה התנועה אשר נמצאת^ג התנועה הזאת, בלתי הווה ולא נפסד, ואין תועלת לנו בקיום חדוש שאר המקרים^ד אשר בעל דינו לא ירחיק לנו הדושם, ויאמר שהם באים זה אחר סור זה על (ג) בלתי מחדש בסבוכ, וכן יאמר בזה המקרה לבדו והיא התנועה הסבוכית, ר"ל תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת ואינה טמין מקרה מן המקרים המחודשים,^ה הנה המקרה ההוא לבדו צריך שיחקר עליו ויבואר חדושו. וההקדמה השלישית אשר קבלה בעל זה הדרך הוא, שאין נמצא מוחש בלתי העצם והמקרה, ר"ל העצם ההוא הפרדי ומה שהאמינו בו ממקרו. (ד) אמנם זה הוא גשם מורכב מחומר וצורה כפי מה שבאר במופת בעל דינו, צריך שיתבאר במופת חדוש החומר הראשון והצורה הראשונה הוות נפסדות ואז יתבאר מופת חדוש העולם:

הדרך החמישי, והיא דרך התיחד, זאת הדרך יבחרוה מאד, וענינה שב למה שביארתי דך בהקדמתם העשירית, וזה שהוא יכוין במחשבתו אל העולם בעצמו או לאיזה חלק שירצה מחלקיו

שם טוב

הוא בלתי מחודש והמקרים התחדשים באין עליו דבר אחר סור דבר אחר אל לא תכלית, אמרו יתחייב שיהיו המחודשים אין תכלית להם וזה הדרך שמה המדברים החוק שדרכים והטוב שבהם אללם עד שרבים השבוהו מופת, והנה בזה הדרך קבלו ג' הקדמות, ראשונה שמה שאין תכלית לו ע"כ בוא זה אחר סור זה נמנע. והשנית שכל מקרה מחודש, והאומר בקדמות העולם יתחייבנו בקצת מקרה מהמקרים והיא התנועה הסבוכית שאריסטו יחשוב שהיא בלתי הווה ולא נפסדת ולזה היה אצלו זה התנועה הנמצאת לו זאת התנועה בלתי הווה ולא נפסד, ואם יאמר אומר כי התנועה ההווה היס היא מחודשת אי"כ התנועה בה מחודש זה בעל כי התנועה ככללה אין כל חדוש. ואין תועלת לנו בחדוש שאר המקרים, הרגון לו שם יאמרו

אפרי

מחונך לפנינו מחודשים והמחונך ההוא נושא למחודשים הסם, אינו נמנע מהמחודשים, ר"ל שלא יעמוד חס' עמה אחד מגלתי המחודשים, אם כי יתחייב מה שזכרנו הנושא מחודש: ז במקרה מן המקרים והיא התנועה הסבוכית. ר"ל שאריסטו יאמר שהתנועה הסבוכית בלתי מחודשת, והוא הדין שלפי דעת אריסטו^א היה יכול לומר שהקמות שהוא מקרה שהוא בלתי מחודש לפי דעתו, אמנם צמר הכב לומר התנועה הסבוכית לפי שהיא התחלה וסבה בהיות זה העולם בלתי מחודש לפי דעת הפילוסופים: ח אשר בעל דינו לא ירחיק לנו חדושם. ר"ל שאריסטו^ב לא ירחיק לנו מהיות המקרים הספלים מחודשים לפי שהם באים בסבוכ על תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת: ט הנה המקרה ההוא. ר"ל תנועת הגלגל:

שאר המקרים הם מחודשים וא"כ אי אפשר שיתחברו אלל למחודש, וא"כ יהיה העולם מחודש זה לא יועיל כלום כי בעל דינו לא ירחיק לנו חדושם ויאמר שבהם באים זה אחר סור זה על שני מתחדש בסבוכ, כי המים ישנו אירי והאוויר מים וכן שאר היסודות והמורכבים יתחברו ויפסדו פעמים רבות בסבוכ וזה בעבור תנועת הגלגל. וכן יאמר וזה המקרה לבדו והיא התנועה הסבוכית ר"ל תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת ואינה מקרה מן המקרים המחודשים א"כ ימצאו בכאן ב' מקרים, מקרים מחודשים ואלו המקרים המחודשים תחדשו על שני מתחדש על נושאים מתחלפים ומקרים בלתי מחודשים והנושא ג"כ הוא בלתי מחודש והוא תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת ואינה מקרה מן המקרים המחודשים.

הנה זאת התנועה אשר יראה שהיא מקרה בלתי מחודש צריך שיתקור עליו ויבואר חדושו: אמר שם טוב ג"כ הפילוסוף אחר שהצורות והמקרים כלם מחודשים והנושא להם בלתי מחודש והוא היסודי הראשון וא"כ הקדיון יתחדש למחודש, ולא ידעתי למה לא ספר הרב זה הדרך וספרו כשאמר כי תנועת הגלגל היא בלתי מחודשת וכן יתחדש לנושאי בלתי מחודש. והקדמה ג' הוא אשר קבלה בעל זה הדרך והוא שאין נמצא מוחש בלתי העצם והמקרה ר"ל העצם הפרדי, ומה שהאמינו ממקורו והרגון כי האמינו שהמקרה לא יאחר ב' ומניס וכל מה שימצא בעצמים הפרדיים הם מקרים לא צורות. ואמנם אם הוא גשם מורכב מחומר וצורה כפי מה שהביא במופת בעל דינו צריך שיתבאר במופת היות החומר הראשון והצורה הראשונה הוות ונפסדות ואז יתכן מופת חדוש העולם: אמר שם טוב וזה מה שאמרו הרב כי הפילוסוף סובר כי הגשם מורכב מחומר וצורה זה יהיה בגרמים השפלים אלל הגרם הסבוכ אין לו חמר כי הוא פשוט אלל חומר בגשם אינו מורכב כלל לא מכתוין ולא מעניינים אי"כ צריך להביא מופת שאותו הגשם הוא מורכב מעצם פרדי ואז יתכן מופת חדוש העולם אחר שיבאר שהגלגל הוא מורכב מחלל העצמים הפרדיים ואלי העצמים הפרדיים הם מחודשים:

הדרך החמישי והוא דרך התייחד, זה הדרך יבחרוה מאד לנאר חדוש העולם וא"כ יתחייב שהמדברים זה הדרך אומרים עליו שהוא נבחר עכ"ל יש בענינו למה שביארתי לך בדקמה כ"י והוא הקדמת הסערה, והוא שכל ששאל

מדומה

קישוק

אחר שיא נמצא ענם סבלתי מקרה והמקרה מחודש יתחייב שיהיה העצם מחודש (ג) על בלתי מחודש בסבוכ, פירושו שהעולם הוא קדמון כמו שבאר מצד התנועה ואם היא קדומה ועובר

מחלקיו, ויאמר זה עובר שיהיה לפי מה שהוא עליו מן התאר השיעור ובאלו המקרים הנמצאים בו ובוהו הומן והמקום אשר נמצא בו, (פ) ועובר שיהיה יותר גדול או יותר קטן או בחלוקה זה התאר או במקרים כך או ימצא קודם זמן מציאותו או אחריו או בזולת זה המקום, א"כ התייחדו בתכונה אחת או בשיעור או במקום או במקרה מן המקרים ובזמן מיוחד (ו) עם העברת הלופם כולם, היא ראיה על מיחד בוחר רצה אחד משני אלו העוברים, וא"כ צורך העולם בעצמו או איזה חלק מחלקיו למיחד ראיה על היות מחדש, שאין הפרש בין אמרן מיוחד ובין אמרן פועל או כורא או ממציא או מחדש או מכוון, הכל ירצה בו ענין אחד, ויעשו על זה הדרך סעיפים רבים מאד כוללים ומיוחדים, עד שיאמרו אין היות הארץ תחת המים יותר ראוי מדיעות על המים, ומיחד לה זה המקום, ואין היות השמש עגולה יותר ראוי מהיותה מרובעת או משולשת, שהם התארים כלם לגשמים בעלי התארים יחס אחד, א"כ מי ייחד השמש כזה התואר, וכן יבחנו פרטי העולם כולו, עד שהם כשיראו פרחים חלוקי המראים יפלא בעיניהם ותחוק אצלם זאת הראיה, ואמרו הגה זאת הארץ אחת ומים אחרים, למה היה זה הפרח ירוק זה אדום, אין זה כי אם במיחד, והמיחד ההוא הוא האלוה, אם כן העולם כולו צריך למי שיהיהו כולו, (ז) וכל חלק מחלקיו כאחד מן הפרטים, מה כולו יתחייב בקבלת ההקדמה העשירית, 'מצורף אל היות קצת מי שיהיושבו קדמות העולם לא יחלוק עלינו בהתייחדות כמו שאבאר, וסוף דבר זה אצלי הטוב שכדרכים, ^א ולי בו דעת תשמעוהו:

הדרך השישי, חשב אחד מן האחרונים שהוא מצא ^ב דרך טובה מאד יותר מובה מכל דרך שקדמה, והוא הכרעת המציאות על החעדר, אמר העולם אפשר המציאות (ח) אצל כל אדם, ואילו היה מחוייב המציאות היה הוא האלוה, ואנתנו אמנם נזכר עם מי שיקים המציאות האלוה ויאמר בקדמות העולם. והאפשר, הוא שאפשר שימצא, ואפשר שלא ימצא, ואין המציאות יותר ראוי בו מן החעדר, א"כ היות זה האפשר המציאות נמצא ^ל (ט) עם השתנות דין מציאותו והעדרו, הוא ראיה

<p>אפשרי</p> <p>י מוצרך אל היות וכו'. ר"ל וחסה הראיה אינה כלל שאיטו מי שיאמין קדמות העולם יאמין ענין ההסתאדות ואמרו שהסתאדותם הסוף הוא ענין חיובי יא ולי בו דעת ששטעסו. כפרק י"ט פני: ב דרך טובה מאד מכל דרך שקדמה. ר"ל לפי של הדרכים זולת זה הם מיוחדים על הקדמות המדברים אשר בטלו ענין חיוב המציאות וכל מה שיבנה עליהם שקר, וזה הדך אשר מלא אינו מוסד על הקדמותיהם ולא חולק על טעם: ל עם השתנות דין מציאותו והעדרו. ר"ל שזה</p>	<p>שם טוב</p> <p>מדתה הוא עובר אלל הסכל וכבר ידעם התועבות והגנויים וכבטולים המנפסים ממנו וזה שהמדבר יבין כל מחשבתו אל כל העולם בעצמו או אל חלק מחלקיו ויאמר זה עובר שיהיה אל מה שהוא עליו מהיותו בתמונה אחרת וזולת מה שהוא ואפשר שיהיה כשיעור יותר גדול או יותר קטן או שיהיה כחומר חס או קר או לח או יבש או מקווי או סגווי או המלא קודם זמן מציאותו או אחריו או בזולת זה המקום, א"כ התייחדו נלחד מאלו כללם עם הכרעת חלוקה זה טולו מופת על מיוחד בוקר רצה אחד משני אלו השכרים, והקטנים הם המצויים והטובים הוא מיוחד צריך למיחד והוא מופת על היותו מחדש כי אין הפרש בין אמרן מיוחד או שטל או כורא או מחדש או ממזל או מכוין כי אם הדבר קדום לא יכול עם הייחוד עליו כפי דעת המדברים, ולכאור זה הדרך יעשו סעיפים רבים כוללים ומיוחדים עד שאמרו אין היות הארץ תחת המים יותר ראוי מהיותה על המים ואין היות שמש עגולה יותר ראוי מהיותה מרובעת או משולשת שוים התוארים כלם לגשמים בעלי התוארים יחס אחד א"כ מי ייחס השמש כזה התואר. וכן יבחנו חלקי העולם כולו עד שם כשיראו פרח אחד ויפלאו ממנו. ואמר החכם רכי משה הנרבוני כבר ביקר לך הרב ואמר כי זה יתחייב כקבלת ההקדמה כי ומשפט הכרמים והשמש משפט אחד ידענו בשמש מה שנדע בכרמים אבל בעצמו הכל לפי טרמו ועצמותו ע"כ. וא"כ היות הפרח ומתקיים ממנה המציאות אמרו שא"כ זה אלל במיחס ואמרו הלארן ממה שיתקווה הפרח למה זה הפרח ירוק וזה אדום א"כ העולם כולו צריך למי שיהיהו כולו וכל חלק מחלקיו כבאחד החלקים זה כלו יתחייב כקבלת ההקדמה העשירית. מוצרך אל היות קצת מי שיהיושבו קדמות העולם לא יחלוק עלינו בהתייחדות, כי יחשוב כי העולם מיוחד ומתחייב ממנה על צד החיוב התייחדות זה העולם או חלקים מחלקיו, ומה אם שאלר הרב שאלת הקדמה בגויה על שער ההכרעה ומתקיים ממנה גביות רבות עם שקרים הרבם עם שכתאמר בקדמות העולם לא יחלוק בהתייחדות, אמר הרב וסוף דבר אללי זה הדרך עוב שכדרכים ולי בו דעת ששטעסו כפרק י"ט מהחלק השישי:</p>
--	---

הדרך השישי יתשוב קצת האחרונים שהוא מצא דרך טובה יותר מכל מה שקדמו והוא הכרעת המציאות אל החעדר, אמר המדבר העולם אפשר המציאות אצל כל אדם כי הנמצא יתחלק אל מחוייב ואל אפשר כפי מה שחלק אנוחמ"ד באלוהיות, וישעו אינו מחוייב המציאות כ"א היה זה כן היה הוא חלוה ולאנוח חמנס נדבר עם מי שיקים מציאות האלוה ויאמר בקדמות העולם והאפשר הוא אפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה ואין המציאות יותר ראוי מן החעדר, א"כ היות זה האפשר המציאות נמצא עם השתנות דין מציאותו והעדרו הוא מופת על מכרעת הכריות מציאותו על

קישוק

(פ) ועובר. רצה בו אפשר שיהיה יותר קטן יותר גדול: (ו) עם העברת הלופם. ר"ל האפשר בלופם: (ז) וכל חלק מחלקיו כאחד מהפרטים. מ' אחר שיהיה אפשר לברוא אותו בתואר אחר אם בשיעור יותר גדול או בשיעור יותר קטן או

בתכונות אחרות או במקרים אחרים והוא כזה התואר הנמצא יחיד ואינה על מיוחד ייחדו כזה התואר והוא השי': (ח) אצל כל אדם, ורצה בו אצל הפילוסוף: (ט) עם השתנות דין מציאותו והעדרו

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עד

ראיה על מכריע הבריע מציאותו על העדרו. (י) וזה הדרך מספיק מאד, והוא סעיף מסעיפי ההתייחדות הקודם, אלא שהחליף מלת מתייחדת במכריע, והחליף (יב) ענייני הנמצא במציאות הנמצא עצמו והמענו, (כ) או מעה בענין מאמר האומר העולם אפשר המציאות, כי בעל דיננו המאמין קדמות העולם יפיל שם האפשר, באמרו העולם אפשר המציאות, על בלתי הענין אשר יפילו עליו המוכר, כמו שנבאר. ועוד שטאמרו שהעולם צריך למכריע יכריע מציאותו על העדרו, סקום ספק גדול מאד, כי ההברעה וההתייחדות² אמנם יהיו לנמצא אחד מקבל כל אחד משני הפכים, או לכל אחד משני הסתהלפים בשוה, ויאמר אחר שמציאותו בענין הפלוני ולא נמצאו בענין הפלוני האחר, היא ראייה על פועל סכוון, כאלו אמרת שזה הנחשת אינו בקבול צורת המיחס יותר ראוי, מאשר הוא בקבול צורת המנורה, וכאשר מצאנוה מנורה או מיחס ידענו בהכרח שמיחד ומכוין כוון אחד³ משני אלו העוברים, שכבר התבאר שהנחשת נמצא, ושני העוברים המיוחסים לו נעדרים ממנו קדם הכרעת המכריע. ע (ל) אמנם הדבר הנמצא הנחלק עליו אם מציאותו כן לא סרה ולא תסור או נמצא אחר העדר, לא יצויר בו כשום פנים זה הענין, ולא יאמר מי הבריע מציאותו על ההעדרו, אלא אחר ההוראה כשהוא נמצא אחר העדר, והוה הענין הנחלק עליו.

ואם

שם טוב

אפורי

המציאות שהוא אפשר שיחיה העולם מחודש, ואמר שזה הדרך מספיק מאד, ואמר הרב שהוא סעיף מסעיפי ההתייחדות הקודם אלל שהחליף מחד במכריח והחליף ג"כ ענייני הנמצא במציאות הנמצא עצמו, והרצון בזה כי כבר אפשר שיחיה העולם קדמון ויהיה סבה שמייתד אותו על היותו על כל עניינו, וכן אפשר שיחיה העולם קדמון ויהיה סבה קדומה מכרחה מציאותו על העדרו והמדבר הפענו או טעה בענין מאמר האומר העולם אפשר המציאות, כי הפילוסוף המאמין קדמות העולם יכול שם האפשר על שהמציאות לו והתמימות מוחלת, ואומר העולם אפשר המציאות שהוא נבחינת הסבה ונבחינת ההעד הסבה נחלת נמצא שהוא אפשר על יניח אל מציאות הסבה ולא אל העדרו אלל נבחינת עצמו, והאלל לבדו הוא המחוייב המציאות וממנו קנו המציאות כל הנדרים ואם הוא קדום העולם יהיה קדום, ואמנם המדבר יפיל שם האפשר על האפשר האמת והוא מה שעיני נמצא ואפשר שימצא אפשר שלל ימצא:

המציאות שהוא אפשר שיחיה ואפשר שלל יהיה ולמי כוואה שיש לו מציאות אף על פי שאין מציאותו יוצר מהעדו אם כן יתחייב שימצא מכריע מכריע המציאות על העדר: מל על בלתי הענין אשר יפילו המדבר. ר"ל שהמדבר יפיל שם האפשר כמה שפוט אפשר שיחיה ואפשר שלל יהיה והפילוסוף יפיל שם האפשר בכל נמצא וזולתי השם יתעלה ר"ל המציאות בכל מה שהוא עלול, ויפיל שם הענין נבחינת ענין עצמו, ואמנם נבחינת סכוון הנה הוא מחוייב אלל נבחינת ענין עצמו לבד יאמר זו שהוא אפשר, ואם כן מה שאמר המדבר שהעולם בכללו אפשר שיחיה ואפשר שלל יהיה יאמר הפילוסוף שהוא שקר כי העולם בכללו יאמר הפילוסוף שהוא מחוייב ממנו יתעלה: ג אמנם יהיו לנמצא אחד. ר"ל ואפילו לפי המופת שעשה המדבר לפי סברתו עדין היה אפשר שיאמר שיחיה מחוייב קדמון נדעת אלסלון כי בהכרעה והתאחדות אמנם יאמר לדבר מה נמצא ונקבל אחד משני ההשגים: ב משני אלו העוברים. ר"ל משני האפשרים: ג אמנם הדבר הנמצא הנחלק וכו'. ר"ל העולם בכללו אשר נחלק עליו אם מציאותו קדום או

אמר שם טוב וכו' לפי קצת חכמי השטמאלים כי העולם

הוא אפשר המציאות מחד עצמו ונבחינת העדר אפשר המציאות מחד שהוא איננו נמנע אל שיחיה מחוייב שיחיה, כי העולם עם שיחיה א"ל שיחיה או אפשר שיחיה אבל נמנע היותו א"ל שיחיה א"ל יתחייב שיחיה אפשר שיחיה, כמ"ל שהאל הוא אפשר שיחיה כי נאמר ג"כ האל יתעלה לא ימנע או יהיה א"ל שיחיה או אפשר שיחיה אבל נמנע שיחיה א"ל מחוייב שיחיה אפשר, והאפשר זכאן יכלול המחוייב כמו שנתבאר בספר המליצה, אלל שיבדל האל יתעלה מהעולם כשהעולם הוא הכרחה בנבחינת והשם יתעלה הכרחי עצמו עם שכלם שיהיה אפשרי המציאות ואם היה כל אפשרי יאמר עליו שיתעורר אל מכריע היה האלוה ית' יעטרך אל מכריע ואל מציאות ולא יהיה מחוייב המציאות, וכפן זה כי הוא נפלא: ועוד אמר הרב שטאמר המדברים שהעולם צריך אל מכריע יכריע מציאותו על העדרו מקום ספק גדול כי בהכרעה וההתייחדות אמנם יהיו נבחינת אחד מקבל לכ"ל משני הפכים או לכ"ל משני הסתהלפים בשוה מאד, ואומר אחרי שהמציאות בענין פלוני ולא נמצאו בענין אחר וכוונת על פועל מכויין, כאלו תאמר כי בהכרעה פנים אינו רלוף שיקבל צורת המיחס יותר מאשר הוא בקבול צורת המנורה, וא"כ אחר שמציאותו מנורה או מורק כבר ידענו בהכרח שנתמצא ככאן מיחד ומכוין אחד משני אלו העוברים אחר שכבר התבאר שהנחשט שהנחשט מנורה והמורה המיוחסים לו נעדרים ממנו קודם שימצאו, ואחר שנתמצאו אחד מהם ידענו שככאן מכריע המציאות לאחד מהם, ואמנם הדבר אשר יש בו מחלוקת אם נמצא חמור מורק או מנורה לא סרה ולא תסור לו שמציאותו המנורה אחר שלל לא לך יעבור על שום פנים זה הענין, ואין לומר מי המכריע מציאותו על אפסותו אלל אחר שיויר כי נמצא מציאותו אחרי

קישוק

אצל הפילוסוף היה רצוה בו אפשר שימצא ואפשר שלא ימצא, והפילוסוף באמרו שהעולם אפשר המציאות אין כוונת זאת הבונה אמנם קראו אפשר סכוון ויש לו סבה מחוייב מציאותו והיא מחוייבת סכוון ואשר סכוון מביא עצמו: (ג) אמנם חדר הממצא כו' לא יצויר בו כשום פנים זה הענין: פירוש שיאמר בו שהוא צריך למכריע יכריע מציאותו על העדרו אחר שמתחילתו

והעדרו. רצוה בו שהמציאות היה אפשרות בו כמו ההעדר: (י) וזה הדרך מספיק מאד, לא אמר זה על דרך ההנהגה אבל כמלעיג עליהם: (יב) ענייני הנמצא. פירוש שהיה מביא ראיה ספרית הנמצאות ואמר שיש להם מיוחד ארז שאפשר שיהיה בתורא ארז ועכשיו לקח הנמצא בכללו: (כ) או מעה במאמר האומר העולם אפשר המציאות. פירוש שהיה חושב שהאפשר

שמתחילתו

(ט) ואם נקח מציאותו והעדרו מחשבי, כבר שבנו להקדמה העשירית בעצמה, והיא התכונות הדמיונות והמחשבות, לא התכונות הנמצאות והמושכלות, כי הבעל דין אשר יאמץ קדמות העולם יראה שדמותו העדרו כדמותו כל נמצע שיפול בדמיון, (ז) ואין הכוונה לתור מאמריהם. ואמנם בארתי לך שזה הדרך אשר חשבו בה אשר היא דרך זולת מה שקדם, אינו אמת, אבל דינה כדון מה שלפניה ^ז משער זאת ההעברה הידועה:

הדרך השביעי, אמר ג"כ אחד מן חדישים שהוא יקיים חדוש העולם במה שיאמרו אותו הפילוסופים מהשאר הנפשות, אמר אם היה העולם קדמון יהיו האנשים אשר מתו במה שלא טר אין תכלית למספרם, הנה נמצאו אם כן נפשות אין תכלית למספרם והם נמצאות יחד, זה ממה שנתבאר במופת בטולו בלא ספק, ר"ל מציאות מנויים אין תכלית למספרם יחד, זה דרך מופלא שהוא באר הדבר הנעלם במה שהוא יותר נעלם מסנו, וכזה יאמר באמת המשל המפורסם אצל הערביים, ערביך ערבא צריך, כאלו כבר התבאר אצלו השאר הנפשות, וידע P על אי זה דרך ישארו, ומה הוא הדבר הנשאר, עד שיביא ממנו ראיה. אמנם אם היתה כוונתו לחייב הספק לבעל דינו המאמין קדמות העולם (ס) עם האמיני השאר הנפשות, היה זה מתחייב ל אם היה הבעל הדין ג"כ מודה למישים הספק הזה מה שידמרו מרכבו בהשאר הנפשות. אמנם קצת אחרוני הפילוסופים התירו זה הספק בשאמרו, הנפשות הנשארות אינם נשמים שידוה להם מקום והנחה שימנע במציאותם האין תכלית. ואשר תדעהו כי אלו הענינים הנבדלים, ר"ל שאינם נשמים ולא כח בגשם, אבל הם שכלים, לא

אמרי

תחשבה אחר ההעדל לא יזיכרו הכרעה והסתדות: ו אין הכונה לספור מאמריהם. ר"ל מאמרי המדברים, וזה אמר כפי הסבה השביעי: ז משער זאת הסעברה. ר"ל שם משערים הסעברה הידועה גיה הדרך השני כמו שם משערים בדרך שלפני זה: ק על אי זה דרך ישארו. ר"ל אם יחיה ההשארות כולל או חלקי: ר אם היה הבעל דין ג' ר"ל אם היה כונה המדברים לזום ספקות בדעות הפילוסופים המאמינים קדמות העולם ולזום הפילוסופים עצמם האמינו השארות הנשואות גשם כלאר הנין מדגיהם המדע לא יחיה

שם טוב

אמרי ההעדל וזה ענין המחלוקת עליו. ואם נקח מציאותו או העדרו מחשבי כבר שבנו להקדמה העשירית בעצמה והיא בניית הדמיונות והמחשבות לא הנמצאות והמושכלות, כי הבעל דין אשר יאמץ קדמות העולם יראה שדמותו העדרו כדמותו כל נמצע שיפול בדמיון, ואין הכוונה לסתור מאמריהם כי אחר שאלו הדרכים הם ננויים על הקדמות שהם בטלות מעצמן אין ראוי לסתור התולדות. ואמנם ביאירתי לך שזה הדרך אשר נקשכו בה שיהא דרך זולת מה שקדם איננו אמת אבל דינה דין מה שלפניה משער זאת הסעברה הידועה. והנה אמר הרב ששער המכריע והקתיחות הם דבר אחד ונתקבל אחד מהם יתבטל חכרו, ואחר כי הסעברה והקתיחות יהיה למצוא אחד מקבל כל אחד משני החלקים המכוס כשזה וזה נעדרים ממנו, ואמנם הדברים שאינם נעדרים אבל יש מחלוקת עליהם לא סרו ולא יסורו ולא נמצאו אחר ההעדל לא יאמר מי הכריע לו מי החייד, והכן זה. ויש להס"ר משה הנרכזני על זה דברים ראוי שיענינו:

הדרך השביעי אמרו קצת מהחדשים מהמדברים שהם יקיימו חדוש העולם מהקדמות מקובלות מהפילוסופים, כי הפילוסופים אומרים כי הנפשות נשארות אחר המות ונפש שמשן וכן הנפשות המנושיות א"ל הכליון בהם במה שהם בלתי מעורבות עם החמר, והפילוסופים אומרים כי א"ל שימצא דבר בנ"ל כפועל כי יתבאר בתוספת בטול מציאות מנויים אין תכלית להם, ואם היה העולם קדמון יתחייב שימצאו דברים בנ"ל והם הנפשות המנושיות וזה שקר א"כ יתחייב שלא יהיה העולם קדמון ואם אינו קדמון הנה הוא מחדש זה הדרך עשו קצת מהמדברים, ואמר הרב כי זה הדרך נפלא מחד, והרצון בו כי הוא זר, כי ביאר הדבר במה שהוא יותר נעלם ממנו ועל זה ואמרו משל המפורסם ערביך ערבא צריך, כי כל מופת ראוי שיקיים מהקדמות שהם מושכלות ראשונות או תולדות ממושכלות ראשונות יותר ויזעות והתולדות, אבל אלו הקדמות אינם מושכלות ראשונות ולא תולדות ומושכלות ראשונות ולא יזעות יותר מן התולדה אבל אם הנפשות נשארות הוא דבר מושכל יותר מהשעולם מחדש או קדמון, והנה העשה זה הדרך כאלו התבאר אצלו השארות הנפשות וידע שכל נפש מהנפשות אשר עברו ישארו ושאר ל"א לבדה היה ראוי שיעשה ממנו מופת, אמנם זה הדרך מספיק לחייב ספק לבעל דינו המאמין בקדמות העולם עם האמינו השארות הנפשות, אבל המאמין שלא ישארו הנפשות או שהשאר מכל הנפשות הוא דבר אחד או הנשאר הם נפשות תכלית עם שיהיה העולם קדמון כי כבר אמרו קצת כי האמינים מונבלי המספר ואינו כבוב לב לא יתחייב הם בטלות נפשות. ואמר הרב כי קצת אחרוני הפילוסופים התירו זה הספק כשאמרו הנפשות הנשארות אינם נשמים שיהיה להם מקום והנחה ואין להם סדור עכשיו כעלה ועלולים וכעבור זה אינו נמנע מציאות אין תכלית לו, וזהו דעת ביס, ובר' חולק עליו כי שרשו ידוע שמה שאין תכלית לו על מה שהוא נמצא כפועל הוא נמצע גשמי ובלתי גשמי ואין הכדל בזה בין מה שיש לו הנחה ובין מה שאין לו הנחה ובין שיש לו סדור עכשיו ובין שאין לו סדור

קישקש

הפילוסוף הושב שהוא קדמון: (ט) ואם נקח מציאותו והעדרו מחשבי, כבר שבנו להקדמה העשירית (ז) ואין הכונה לתור מאמריהם. פירוש קישקש במחשבה מעד הרמיון והוא ג"ל מדומה מספר ובדמיון יוכל לצייר אותו נמצא או נעדר וסגיה זה יצטרך

מאמר

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עד

לא יצויר בהם רבוי כלל ולא בשום פנים, אלא אם יהיו קצתם סבת מציאות קצתם ויבול זה והתפרש בהיות זה עלה וזה עלול. ואין הרבר הנשאר מראובן עלה ולא עלול לנשאר משמעון, וזוהי יהיה הכל אחד במספר, כמו שבאר אב"ן בכ"ד אב"ן צאי"ג, הוא ה' ומי שנחלין לדבר באלו העמוקות. סוף דבר לא מבינא באלו הענינים הנעלמים, אשר תקדונה המחשבות מצוירם, ויקחו ההקדמות לבאר בהם ענינים אחרים. ודע כי כל מי שישתדל לקיים הדין העולם או לבטל קדמותו באלו הדרכים הרברים, א"א לו מבילתי העזרו באהת משתי ההקדמות האלה או שתיהן, והיא ההקדמה העשירית, ר"ל ההעברה המחשבת עד שיקיים המיוחד, או ההקדמה האהת עשרה, והיא לשום שקר מה שאין תכלית לו על צד בא זה אחר סור זה. וזאת ההקדמה יאמתה בפנים, ב' אם שיבון בעל הראיה אל אחד מהמינין אשר אישיהם הווים נפסדים, וישים מנמתו וזכותו אל זמן עובר, ויתחייב לפי אמות ההקדמות ב' כי כל איש מהמינין ההוא מן הזמן הפלוני אל מה שלפניו מקדם אין תכלית להם, וכן כל איש מזה המין בעצמו מאחר אותו הזמן המונה בא"ף שנה על דרך משל, אל מה שלפניו מקדם אין תכלית להם, (פ) וזה הכלל האחרון יותר מן הכלל הראשון במספר הנולדים בא"ף שנה להם, ויחייבו במחשבתם בואת הבחינה שיהיה מה שאין תכלית יותר ממה שאין תכלית, וכיוצא בזה

ש"ס טוב

אפדרי

סוד טעמי, כי אם לא נמצאו בטעם דברים אין תכלית להם היה החלק כמו הכל, ואם יאמר אומר כי הוא תולדות חופת שש בנו חלק הוא נצחי וכו' והוא הדברי אשר אינו מעורב עם הנוף ולכן א"א בו הפסד ואם היה העולם קדמון יחייבי שומאלו הדברים נב"ט בטעם אל זה שקר א"כ העולם מתודש, השני הרב להקיר זה הספק, ואשר תדענו כי אלו העניינים הנבדלים שאינם נשחים ולא כחות נגשם אבל הם שכלים נפרדים לא יצויר בהם רבוי כלל ולא בשום ענין אלא אם יהיו קצתם סבת לקצתם ויבול הפרש בהיות זה עלה וזה עלול ואם הדבר הנשאר מראובן אינו עלה ולא עלול לנשאר משמעון אל יהיה בהם

זה ספק טעם נגד הפילוסוף: ש' וזה יהיה הכל אחד. ר"ל לא יהיה הדבר הנשאר מכל האיש דבר אחד במספר והם המושכלה הנקוטה: ת' ומי שנחלן לדבר. ר"ל ומי שנחלש לדבר כמו נחלן חושם: א' ודע כי כל מה ששתדל לקיים וכו'. ר"ל מי שרצה לזהר שאלו היותו טובות מכל האחרות אשר חמרו המדברים עינם בענין מדוש העולם א"א לו מבילתי שיעור משתי אלו ההקדמות או יאמת מהם, והם ההקדמה השמינית והקדמה ה"א כי הם היותו טובות מכל השאר: ב' אם שביקו בעל הראיה, ר"ל וזהו הדרך השני הנעשה בזה הספק: ג' כי כל איש מהמינין וכו'. ר"ל וזאת היא הפנים

רבוי, ואם יתבאר שהוא נשאר יחייב שיהיה הכל אחד במספר כמו שרמז בפרק שיעור קומה: אב"ן שם טוב מה שאמר הרב שאין בדברים הנבדלים רבוי כלל אלא אם יהיה על צד העלה והעלול וזה נמשך על דעתו שטוב שהשכלים הנבדלים הם עלולים לקצתם מקצתם, אבל מי שיחשוב שהעלה הראשונה עלה לכלם ויתחלפו בשוה יקדם לזה נקדמות הפשטות והאחדות יצויר בהם רבוי אף שלא יהיו עלות ועלולים, והנפשות האנושיות בזה המציאות יתחלפו בשוה ראובן יודעת יותר ממשמעון, ג"כ אפשר שישארו זרות נבדלות ויהיה הפרש בנייהם בזה שקנו מהידיעה אם יתבאר שהידיעה עינית היא נשאת, ואלו דברים מוקימים מאל רמז עליהם הרב כשאמר ומי שנחלן לדבר באלו העמוקות, סוף דבר לא מבינא באלו העניינים אשר תקצר יד הדעת מצוירם וילקח הקדמות לבאר בהם עניינים אחרים, לזה שכבר התבאר כי הידיעה המופתית צריך שיהיו הקדמות המופת ידועות לנו בטעם ושלא יהיו תולדות מהקדמות אחרות כי כל ידיעה וכל מומד אמנם יהיה בידיעה כבר קדמה לה לא ידן אל בלתי בעל תכלית אבל יגיע ביסודות השכל אלו הקדמות ידועות בעצמן. ודע כי כל מי שישתדל לקיים מדוש העולם או לבטל קדמותו בזה הדרך הרברי, יהיה כוונת הרב כי המקיים מדוש העולם או המבטל קדמותו א"א לו שיחמש אלא צדח משני דרכים והוא הדרך החמישי או זה הדרך השביעי כי הם דרכים העניינים והם דרכים יותר טובים מכל זולתם ועל כל זה ישתמשו נב"ט הקדמות האלו או שתיים יחד. והיא ההקדמה העשירית ר"ל העברה מהשבות אשר יקיים המיוחד, או ההקדמה ה"א והוא לשום שקר מה שאין תכלית לו על צד בוא זה אחר סור זה, או היצון צדק הדברי ההקדמות אינם מיוחדות אבל הם הקדמות כוללות כי יאמת האדם שא"א שיהיה דבר נב"ט לא מנפשות ולא מעלות ועלולים ולא מנשחים ולא ממספרים עד שיהיו כ"א מאלו נמצא בטעם נב"ט, וזאת ההקדמה יאמת בזה שיהיה בולט דברים רבים כמו שהגיון כולל והגיון כולל וקראו ההקדמות כמו אלו הקדמות הגיוניות, וכן הקדמות הייחוד כי יוכל לומר האדם מיהד השמים בזה השיעור והכוכבים בזה השיעור וכל אחד ואחד משאר המצאים ולכן יהיו אלו דרכים הגיוניות כי הם כיללים וזכו הנדחה לי שהוא עקר: וזאת ההקדמה יאמתו בפנים, ר"ל מה שאין תכלית לו על צד בוא זה אחר סור זה, אם שיבון בעל המופת לאלה המינים אשר אישיהם הווים נפסדים ויבון בהייתו אל זמן עובר והתחייב לפי אמות ההקדמות כי כל איש מן המין הוא מן הזמן הפלוני אל מה שלפניו מקדם אין תכלית להם, וכן כל איש מזה המין בעצמו מאחר זה הזמן המונה בא"ף שנה ד' אל מה שלפניו מקדם אין תכלית לו. והכלל האחרון יותר מן הכלל הראשון כי הכלל הראשון הוא חלק מהאחרון ואם היה

קישקש

בו הווים נפסדים כאלו תאמר בא"ף שנים יתהוו אישי זה המין ויפסדו בבוא זה אחר סור זה ואחר זה הזמן המונה בא"ף שנים אחרות יתהוו אישי מינים ויפסדו בבוא זה אחר סור זה ואם היה העולם קדמון יחייב שיהיה מה שאין תכלית לו יותר גדול ממה שאין

מאמין השאר הנפשות ב"א ספק אמנם האמתו בהשאויות יצונו על דרך שבאמין אותו המרבר: (ט) וזה תכלית האחרון יותר מן הכלל הראשון. מירוש בבאן יראה הדבר שאי אפשר שיהיה העולם קדמון שאם תניח זמן מה אשר אישי זה המין

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עד

בזה יעשו בסבובי הנגלגל ג"כ, ויחייבו ממנו במחשבתם שסבובים אין תכלית להם יותר מסבובים אין תכלית להם, והם מקיימים ג"כ בין סבובי נגלגל אחד וסבובי נגלגל אחד יותר מאחד סמנו וכל אחד מהם אין תכלית לו, וכן יעשו בכל סקרה מהמקרים המתחדשים, שהם יאמינו אישיהם הנעדרים וידמו כאלו הם נמצאים וכאלו הם דברים שיש להם התחלה מסוימת, ואח"כ יוסיפו על הנחשב ההוא או יחסרו ממנו, וכל אלו ענינים מהשביים אינם נמצאים. ד וכבר הכה אבונג'ר אלפראכ"י על קדקד זאת ההקדמה, וגלה מקומות הספק וכל פרטיה, כמו שתמצאהו מבואר נגלה עם ההתבוננות המופשט

אמרי

שם שוב

הדבר כן יתחייב שיזיה החלק כמו הכל או יתחייב שיזיה מה שאין תכלית לו יותר מבג"ת וכל ב' ההנחות שקר: וכן יעשה בסבובי הנגלגל ג"כ ויתחייבו ממנה מחשבתם מסבובים אין תכלית להם יותר מסבובים אין תכלית להם, המשל בזה בסבובי נגלגל השמש לפי דעת הקדמות כבר התנועעו לפני התנועה הנמצאת היום תנועות בג"ת ואחר זה יתנועע אלפים מלה שנים ג"כ יתחייב מזה שהתנועה שעברו עד היום שיהיו שוין עם הנאים אחר אלפים שנה. ויהיה החלק שזה להכלל או יתחייב שאלו יהיו יותר ויתחייב לפי זה שיזיה בג"ת יותר מבג"ת, וזה כבר התבאר

השניים: ד וכבר הכה אבונג'ר אלפראכ"י, זאת ההכאה הביאה ו' רש"ד בשלישי מספרו וזה כי הפחות והיותר אמת ידק על מי שיש לו החלטה אמת כמה שאין לו החלטה אין לו לא כחות ולא יותר מענין כמה שאין לו חלטה. ואלו זה רמז הרב באומריו וכללו זה המשנה ושליש דברים להם החלטה מסוימת וכו'. ר"ל כשהם מנצחים הדגש העולם יתילד מזה שיזיה לו מחדש וזה מושכל ראשון, וא"כ כבר נתבאר בזה הספק השתי נקשות והם הדגש העולם ומציאות השם יתעלה לפי דרכיהם:

שקרונו. ושלישית אמרו סבובי הנגלגל הראשון שהוא המהיר מכל המתנועעים יתנועע בכל יום פעם אחד ואחד מן הסבובים הסבובים כמו נגלגל שבתאי יתנועע תנועה אחת אחר כמה שנים, אם היה העולם קרמון יתחייב שיתנועע שבתאי יהיה בג"ת ותנועת הנגלגל היומי שהוא הראשון יהיה בג"ת וישוה המאחר בתכלית עם המהיר בתכלית וזה שקר, או יהיה בג"ת יותר מבג"ת, ואין ראוי שתשער כי המתים מיתה טבעית הם בג"ת והמתים ברעב או מחרב או בדגור הם ג"כ בג"ת ואם העולם קרמון א"כ ישו המתים בדרך טבע למתים בדרך מקרה והיה שזה לו וזה שקר אם כן הביאו אליו שקר. אחר הרב בקצור מופלג לנגלגל כל זה וידמו כאלו הם נמצאים שיש להם התחלה מסוימת ואח"כ יוסיפו על הנחשב ההוא או יחסרו ממנו, וכל אלו דברים מהשביים לא נמצאים, בזה כלל הרב כל מקומות הספק וגלה מקום ההתר כאמרו אבר ח'ן להם החלטה, כי האומר שהמחודשים והתנועות הנופלים שעבר כבר התחילו ויוסיפו ויחסרו ואין לו ענין לפי שאין לו החלטה ומה שאין לו החלטה אין לו השלמות אין לו החלטה ולא נשלמו היותם אחרונים בלחמת ויותם אין החלטה להם מחוייב מהיותם צעגול בעבור מופתים רבים כבר נתבאר בח' מהשעם ובאות הלח"ד כמו שאמרנו. וכבר הכה אבונג'ר אלפראכ"י על קדקד זאת ההקדמה וגלה מקום הספק וכל פרטיה, למה שזה הדרך האחרון הוא חוק ההפך ממנו למה שהוא נלקח מהקדמות הטילוכופים כי הם אומרים ששם לא נמצא ראשון לא ימצא אחרון ואם העולם קדמון תנועה ראשונה לא נמצאה א"כ לא ימצא אחר התנועה האחרונה אשר לנו ויטענו בה ויתחייב ג"כ שיזיה החלק כמו הכל או יהיה בג"ת גדול מבג"ת וגם יתחייב מזה שיזיה המהיר והמאחר יתנועעו תנועות שוות וכ"ש שתקייב מזה שימצא בג"ת צטוטל כי הנפשות נשארות אחר החיות ואם העולם קדמון יהיה בג"ת יותר גדול מבג"ת, לכן אמר הרב הכה אבונג'ר על קדקד וגלה מקומות הספק וכל פרטיה בכפרו הידוע בנמצאות הקדמות, והנה ג"כ בג"ת הפלת ההפלה הראה מקום הטעות בזאת ההקדמה וגלה מקורה לענין הכל, ולמה שאותו הדרך הוא ארוך והח"ר משה הנרצווי הביאו יעזב עתה לבדלתי וכתב הנה:

אמר שם טוב ראיתי לביא לך מקום הקרה זה הספק העמוק בקצור מופלג, המדברים ואחרו ג"כ כי אילו תחשוב אדם אחד יחזור לאחור למנות כל התנועות אשר כבר עברו לא יוכל עשויהם אם העולם קדום, ואחר שהעולם כן אין יצאו למציאות מה שא"ל לחזור למנותו, וזה הספק והספקות הקודמות כלם הם מפשלות הדמיון והדמיון לא יוכל להתפרד מהם, ותוכל להבין זה כי אלו הספקות והקושינות יקרו ג"כ למקיימי הדגש אחר שכלם יסכימו הפילוסופים והמדברים שיש ככאן דבר נצחי מתמיד וזו או דמות זמן בג"ת, ואחר שהיה הדבר כן יתחייב שיזיה בג"ת יותר גדול מבג"ת או שיזיה החלק שזה לכל שניתי עתה שהעולם לא נקתוהו היום חמת אלפי שנה ורמ"ח ונקתוהו עתה זה היום או דמות או היותם על אותו העת שנתקוהו העולם הוא יותר או שזה לו, א"כ אמר שהוא יותר יהיה בג"ת יותר גדול מבג"ת וא"ת שהוא שזה יתחייב שיזיה החלק שזה לכל, א"כ הספק בעצמו יקרה לאומר שיש ככאן דבר נצחי הוא האל יתעלה, ואם אמרו שהוא יתעלה נצחי ושלא היה נמצא עם זמן ואלו עם דמות זמן ולכן אין נקתוהו העולם יתוכל הספק, זה שקר מוזר כי"א לא נקתוהו העולם זה החמשה אלפים ורמ"ח שנה ונקתוהו עתה שזה לא יוסיף על מה שנקתוהו העולם נעת שנתקוהו, וכן אם יוכל אדם לחזור ולהגיע מיום שנברא העולם עם מה שקדם העולם מההעדר זה בלי ספק א"ל אחר שהאלוה הוא נצחי כמה שעבר ואחר שיזיה שזה נצחי איך נדבר נמצאות דבר שהוא בג"ת, הרי ביארתיו לך שכל אלו הספקות ישארו למחמיני הדגש והם ספקות משופטים לכל, וגם הספק התנועות כנגלגל היומי מתנועת שבתאי יקרו ג"כ למחמיני הדגש כ"א נצחי שהעולם לא ימנע היה השם יכול לברואו קודם זה או לא אם לא היה יכול לברואו קודם זה השתנה השם מתלתי יכול אל יכול ומלואה

קרקש

שאין הבחיה לו, אחר שבוט הזמן המאחר שהוא אלף שנה אחר הופת הקדמה היותה יתלדו אישי המין ויפסדו במאד זה אחר כור זה וזה שקר מבואר שהיה אין תכלית לו יותר גדול ממה

מורה נבוכים חלק ראשון פרק ער עה

המושג מן התאור בספרו הידוע בנמצאות המשתנות. אלו הם אמרות דרכי המדברים בקיום הדרש העולם, וכאשר תתקיים אצלם כאלו הראיות שהעולם מחושי, יתחייב בהכרח שיש לו פועל חדשו בכונה ורצון ובחירה, ואח"כ בארו שהוא אחד בדרך אבאירו לך בזה הפרק:

פרק עה אני אבאר לך בזה הפרק מופתי היהודי לפי דעת המדברים. אמרו, * שזה אשר הורה המציאות על היותו פועלו וממציאו הוא אחד, ואמרות דרכיהם בקיום האחדות שתי דרכים, דרך ההסגעות, ודרך ההשתנות והחלוק:

הדרך הראשון והוא הדרך ההסגעי, הוא אשר יבחרתו המונס, וענינו כי הוא אומר שאילו היו לעולם שני אלוהות, היה מתחייב שיהיה העצם אשר לא ימלט מאחד משני הפכים, אם ערום משניהם יהיה זה שקר, או יתקבצו שני הפכים יחד בזמן אחד ונושא אחד וזה ג"כ שקר, והמשל בו שהעצם או העצמים ^ב אשר ירצה זה עתה שיחמם, ירצה זה שיקרר, ויתחייב מזה שלא יתחממו ולא יתקררו להסגעי שתי הפעולות, וזה שקר, כי כל נשם מקבל לאחד משני הפכים, או יהיה זה הגשם חם וקר יחד, וכן כשירצה אחד מהם שינוע זה הגשם יתכן שירצה האחר להגיהו, ויתחייב שלא ינוע ושלא ינוע, או יהיה נח ונע יחד, וזה המין מן הראיה בכונה (ה) על שאלת העצם הפרדי, אשר הוא ראש הקדמותיהם, (ג) ועל הקדמת בריאת המקרים, (ב) ועל הקדמת היות העדרי הקנינים ענינים נמצאים צריכים לפועל, ^א שאילו יאמר האומר שהחמר התחתון אשר עליו יבואו

שם סוב

אפרי

יבואו

פרק עה א שזה אשר הורה המציאות. ר"ל אלוה המחדש העולם שמתבאר בספר שלמי זה שזול פועלו וממלאו הוא אחד. ב אשר ירצה זה עתה שיחמם בו. ר"ל ירצה האלוה האחד שיקררם כי זו אפשר ששני אלוהות יחממו או יקררו, כי מנזר הוא שהעול האחד במספר יחוייב שיהיה לו פועל אחד במספר והחום או הקור הוא פעל אחד במספר א"כ יחוייב שיהיה לו פועל אחד במספר: ג שאילו יאמר האומר וכו'. ר"ל מפני זה יסרך זה הדרך

וחלואה אל היות לו יכולת, ומי יתן ואדע מי נתן לו היכולת העת או סבה אחרת, אם היה העת העיקרי כלס שיש ולמה נמצא עתה ולא נמצא קודם, וא"ת סבבה אחרת נתן לו המציאות א"כ כל עוד היות האלוה נמצא יהיה לו יכולת לברוא העולם בצורה אשר הוא עתה, א"כ יתחייבו כל אלו הספקות והתאספר לא ילא ממע, אבל האמת כלו כי אלו הספקות הם מפעולות הדמיון והם כלס עניינים מחשבים ולא עניינים שנמצאו, כמו שאמר כי התעות והחמים והאנשים כלס בלתי נמצאו היום אלא דברים שז"ת וכשמע מציאות זב"ת יהיה שקר בפועל אבל ככה ובנוא זה אחר סור זה אינו נמנע אבל מחוייב וכשימע בשל ימצא ראשון לא ימצא אחרון זה יהיה כסבות אשר בעצם אבל כסבות אשר במקרה הוא מחוייב כהיטנו הנה שיש דבר נצחי ומלאו דברים זב"ת זה אחר זה לא ימצא ככאל שום דבר נצחי, והכין זה כי הוא נפלא ויהיו חיים לראש ועניקים לברגותיך, אמנס הספק הנשאר מהנפשות אם האמת הוא שהנפשות הם הנשארות הם הנשארות אחר המות ויהיה הנשאר מכל אש ואש נפשו מלבד שיתאחדו כלס בלחיות אם יתבאר זה במופת חוחד יתבאר ג"כ שאין העולם קדמון אלא מחדש ואם הנשאר מכל החכמים הנדיקים והיודעים רבונס ומכונים לעבוד אורו יהיה הנשאר מהם דבר אחד כמו שאמרו חכמי ישראל נשמחם של נדיקים יהיה הספק אין ענין לו, ואחר שהבנת זה ראו שכונב אל מה שהינינו בו מניאר דברי החכם: ואלו הם האמת דברי המדברים שחמש נחשו העולם, והרעון שהעולם אלס באלו המופתים שהעולם מחדש יתחייב בהכרח שיש לו פועל חדש בשעור ורצון ובחכמה, והרעון שהעולם אינו מתחייב ממנו כהחייב האור מן השמש על כך החיוב אף שהיה בדיעה אלא כשקוב לו רעון ובחמה לחדשו, ואחר כך ביאר שהוא אחד בדרך אבאירו לך בספר הגלוא אחר זה:

פרק עה אני אבאר לך ג"כ בזה הפרק מופתי יהודי לפי דעת המדברים והם שני דרכים, דרך ההסגעות ודרך ההשתנות ואלו יחלקו לבי דרכים: ויהיה הראשון הוא על זה התואר. אם היו שני אלוהות או הרבה יתחייב מזה שהפכים ינשאו יחד בנושא אחד או שיהיה ערום הנושא משניהם, המשל בזה שיהיה אדם חם וקר זה אחד השלג קר חם יבחר או שימצא של בלא חום ולא קור או שלג ג"כ וזה בטל, א"כ המציא אלו שם ג"כ, וכיאר זה שזה העלם מנעמים פוריים אין הפרש ביניהם, היה מתחייב שיהיו שניהם עוסקים יחד בכל הנפשות, ויא יתכן שיהיה האחד מתקדם בחלק אחד לבדו כאלו מאמר בכל מה שנתחוו מן היסודות, והאחר בחלק אחר לבדו כאלו מאמר בגשם החיים,

קראשקש

הפילוסופים

פרק עה (ה) על שאלת העצם הפרדי אשר הוא ראש הקדמותיהם. מירוש כי לפי דעתם אשר השבו כי העולם כלו בין שיהיה גלגל או כוכב או כל מהות מן היסודות הוא מורכב מעצמים פוריים אין הפרש ביניהם, היה מתחייב שיהיו שניהם עוסקים יחד בכל הנפשות, ויא יתכן שיהיה האחד מתקדם בחלק אחד לבדו כאלו מאמר בכל מה שנתחוו מן היסודות, והאחר בחלק אחר לבדו כאלו מאמר בגשם החיים,

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עה

יבואו ההוויה וההפסד זה אחר סוד זה לפי דעת הפילוסופים, בלתי החסר העליון (ר"ל נשוא הנגלים) כמו שנתבאר זה במופת, ויאמר אומר שיש שני אלוהות, האחד מנהיג החסר התחתון ואין התלות לפעול בנגלים, והשני מנהיג הנגלים אין התלות לפעול ברוח, כמו שחשבו י המשנים, היה זה הרעת בלתי מחייב הנטעות כלל, ה ואם יאמר אומר שזה חסרון בחק כל אחד מהם, להיותו בלתי משתמש בזה שישתמש בו האחר, יאמר לו אין זה חסרון בחק אחד משניהם, כי הדיבר ההוא אשר אין התלות לפעול בו נמנע בחקו, ואין חסרון בפועל בהיותו בלתי יכול על הנמנע, כמו שאין חסרון אצלנו קהל המיחרים לאל אחד היותו בלתי סבבין בין שני ההפכים בנושא אחד, ולא תתלה יכולתו בזה ולא במה שדומה לו מן הנמנעות, וכאשר שערנו בהחלשת זה הדרך (ד) ואע"פ שהביאם אליו סביא, סרו אל דרך אהר:

הדרך השני, אמרו, אילו היו שני אלוהות, היה מתחייב שיהיה לשניהם (ס) ענין אחד שישתתפו בו, וענין נמצא לאחד מהם ולא ימצא לאחר (י) בו נפל החלוק והחלוק, והיו דרך פילוסופי מופתי כשימשך האדם אחריו ויתבארו הקדמותיו. והנה אבארים כשאזכור דעת הפילוסופים בזה הענין, מה הדרך עוד לא ימשך לפי דעת כל מי שיאמין בתארים, שהקדמון יתעלה אצלו יש בו ענינים חלוקים רבים, וענין החכמה בלתי ענין היכולת, וענין היכולת אצלו בלתי ענין הרצון, אי"כ לא ימנע לפי הרעת ההוא, שיהיה כל אחד משני האלוהות בעל ענינים, מהם מה ששותף בהם עם האחר, ומהם מה שיבדל ממנו :

הדרך	שם סוד	אמרי
<p>הפילוסוף ב בלתי החסר העליון ר"ל נשוא הנגלים, ויאמר אומר שיש בהן ב' אלוהות האחד מנהיג החסר התחתון ואין התלות לפעול בנגלים, והב' מנהיג הנגלים ואין התלות לפעול ברוח, כמו שחשבו י המשנים, היה זה החסר התחתון ומכאן אנוס והאלוה האחר מניע זה והוא נפסד א"כ שיהיה להם סבה אחת, היה זה הרעת בלתי מחייב ש"כ שימצאו ב' אלוהות, ואם יאמר אומר שזה חסרון בחק, כל אחד ואחד מהיותו בלתי משתמש ובלתי יכול במה שהשתמש בו האחר, אחר הרב כי אין זה חסרון בחק השם יתעלה, כי מה שאין דרכו לתלות לפעולתו אין לו חסרון כי אין החסרון לשם שלא יוכל על הגמנות, ולכן אמרו שכל הגשמים הם מחוברים מעצמים מתחמים והם העצמים הפרדים, וא"כ יחייב לפי כל מה שיוכל לעשות האחד ויכל האחר אחר ששני החסרים מתחמים, וא"כ ידעתי שיתמצאו ש"כ אלוהות האלוה א' וימנע קצון שני ההפכים יחד או שיהיה נעדר הנושא האחד מהם, ולמה שהמדברים הרגישו כי כבר יהיה הגשם מחובר מחסר וטורח ולא מהעצמים הפרדים והחסר והאזרה שני אמרו א"כ היה שני אלוהות יהיה מתחייב</p>	<p>הראשון לקיים הפסל הפרדי כדי שיהיו חומר הנחמים השמימיים וחומר העולם הפסל אחד וזה יניע להם האחדות שאלו האמיתו כדעת הפילוסוף שיהיו שני חסרים מתחלפים לא יבארו היחוד : ד המשנים, ר"ל מאמיתו השניות : ה וס יאמר אומר שזה חסרון, ר"ל אם ילה המחיר לומר אפי' אם נלמין דעת הפילוסוף בענין החומר העליון וחומר הפסל שיהיה מתחלק שעדיין יתבאר יחודו יתעלה כי יבא לומר שיהיה בו יחבדך המסור וזה מבורר בקהלת דעתה שלא ייחנס לו יתבדך חסרון : ו וכאשר שערנו בחלשת זה הדרך, ר"ל החלשה בזה הדרך הוא מלד שלא נחייב אחדות השם יתעלה ולפי דרך הפילוסוף שאמרו שהחמר מתחלק רק לפי דרך המדברים שאמר שכל מחובר מעצמים וזה אולם בני אדם המתחייבים המודים בקדמותיהם יבואר להם לפי דרך הקדמות המדברים אחדותו יתעלה, וזה הדבר המורה בין הפילוסופים והמדברים והוא אחדותו יתבדך לאוי שיבואר בקדמות מעורב בין הפילוסופים והמדברים, וזה שאמר הרב כאשר שערנו בחלשת זה הדרך לפיכך בוא אל דרך אחר פילוסופית. וזהו הדרך השני שהוא דרך השמעת לפי הדעת ההוא ר"ל האמנם הארים עצמיים</p>	

יבא משני אלו מתחלפים בקשו דרך אחרת לבאר שאלוה א': שיהיה לשניהם ענין אחד ובו ישתתפו והענין אשר ימצא לאחד מהם לא ימצא לאחר נפל בו ההשגחות, אם כן יהיה האלוה מורכב וכל מורכב צריך אל מרכיב וזה המרכיב לא ימנע אם יהיה אחד או רבים, אם היה אחד הוא יהיה האלוה, ואם יהיה רבים יתחייב שיהיה בו דבר משותף להם ודבר ייחודי, ואם כן יהיה מורכב כל אחד מהם וזה שער, שחמייב המצליח אין לו כרכבה כלל. ואחר הרב כי זה הדרך משתפי בשיקלה עם הקדמותיו, כי כבר יאמר אומר שיש בכאן שני אלוהות ולא ישתתפו כלל בדבר אחד כי האחד הוא אלוה על הדברים העליונים והאחר על החתומים והאים מסכומים בדבר אחד, כמו המראה והחמניה שלא יוסכמו בדבר אחד, ולכן איום צריכים לדבר בו יתחלפו אחר שאינם מסכומים בדבר, ולכן היה זה הדרך חלש א"כ יתבאר הראשונה שהם מסכומים, ואחר הרב כי זה הדרך ג"כ לא ימשך על דעת כל מי שיאמין בנזארים, שאלוה יתעלה חושבים הקדמותיו שיש לו תוארים רבים, פי ענין החכמה בלתי ענין היכולת וענין היכולת בלתי ענין הרצון, ואינו נמנע שישתתפו העצמים ויתחלפו כל אחד בקדמים אחר שימצאו רבים בכל אחד המלא לאחד מה שלא ימצא לאחר, ואם תאמר שיחייב מזה שיהיה השם מורכב ולא יהיה אחר המצליח אחר שהמלא בו דבר ויכחמו ודבר בו ישתתפו, זה יהיה גם כן יתחייב שיהיה מורכב אפי' למי שיאמיתו עניינים מתחלפים :

הדרך

קרקש

שהביאם אליו סביא, פי האמנת ג' הקדמות הנזכרות : (ס) ענין אחד שישתתפו בו, והוא הענין אשר בו ראוי כל אחד מהם להיות אלוה : (י) בו נפל החלוק והחלוק, פי והיו שנים יהיה א"כ

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עה

הדרך השלישי, הגהו גם כן דרך צריך אל הקדמה מהקדמות בעלי אלו הדברים, והוא שקצתם הם קדמוניהם יאמינו שהבורא רוצה ברצון, הרצון ההוא אינו ענין נוסף בעצם בורא, אבל הוא רצון (א) לא בנשוא, ו' ולפי אלו ההקדמות אשר בארנום, אבל ציורם רחוק כפי מה שתראוהו, אמרו מ' הרצון האחד אשר לא בנושאו לא יהיה לשנים, כי לא תהיה עלה אחת מחייבת שני דינים לשני עצמים, וזה כמו שהודעתך (ח) באור הנעלם במה שהוא נעלם ממנו, כי הרצון אשר יזכרוהו לא יצויר והוא אצל קצתם נמנע, ואצל מי שיאמינהו יתחדשו עליו ספקות שאי אפשר לדחותם, והם יקחוהו מופת על האחדות :

הדרך הרביעי, אמרו מציאות הפעולה מורה על פועל בהכרח ו' ולא יורנו על רוב פועלים, ו' ואין הפרש בין טענת הטוען שהשם שנים או נ' או כ' או אי זה מספר שימדן, וזה מכואר נגלה, (ט) וא"ת שזאת ראייה לא תורה על המנע הרבוי באלוה, רק הוא מורה על סכלות המספר (י) ואפשר היותו אחד ואפשר היותו רבים, והשלים זה ראיתו כשאמר, ומציאות השם אין אפשרות בו, אבל הוא מחייב המציאות, מ' ובטל א"ב אפשרות הרבוי, כן שם ראיתו בעל הראייה הזאת (כ) מה

מבואר

שם מוב

הדרך השלישי אמרו שהבורא רוצה ברצון והרצון ההוא אינו ענין נוסף בעצם הבורא אבל הוא רצון לא (במשכן) [בנושא] ולפי אלו ההקדמות אף שביאורם רחוק עס כל זה מי שהניח אלו ההקדמות יתחייב זה אשר אומר . אמרו הרצון האחד אשר לא (במשכן) [בנושא] לא יהיה לגמים כי לא יהיה עלה אחת ככה לגמי הדברים, והרצון בזה שא"כ אינו נבדל עני אלוהות ברצון ההוא או מה, כי א"כ כי מי שהוא עלה אחת פשוטה בחלית הפשיטות והוא הרצון שיתן הכדל בין זה לזה, כי הדבר האחד לא יושכל בזה הרבוי, ואין לומר שיהיו שני רצונות לא בנושא לשני אלוהות כי במה יוכר ההבדל כי הדבר האחד לא יתרבה אלא מחד המחר, כי אין אלו הרצונות כמו הרצון הנמצא בראובן ושמעון שהם שנים כי הרצון ההוא נמצא בנושא, אבל זה הרצון אשר לא בנושא לפי דבריהם במה יוכר האחד והאחר, א"כ יתחייב לפי דבריהם שאלוה האחד פשוט כ"א היה לשנים הרצון ההוא אשר לא בנושא לא יוכל להבדל בין זה לזה, והכלל שיהיה לפי זה הדרך כ"א היו ב' אלוהות היו שני אלוהות שני רצונות אשר שהבורא אינו דבר אלא שהוא רוצה ואם היו שני רצונות נבדלות במה יוכר ההבדל זה מה, יחוייב שיהיו מחוברים לחמר אחד שלא יוכר ההבדל ביניהם אלא היותם זה כחמר וזאת זה, ואם היה הדבר כן היה האלוה מורכב. ואחר הרב כי זה הדרך אינה נעבור שביאור הנעלם במה שהוא נעלם ממנו כי אמרם שהבורא רוצה ברצון הרצון ההוא אינו ענין נוסף בעצם הבורא אבל הרצון (במשכן) [בנושא] והו דבר נעלם אצל רבים מהמענינים כי אצל קצת מעטלי העיון נמנע

בנושא ית' : ו רצון לא בנושא וכו' . ר"ל וזהו כמו מקרה הכליון לא בנושא שזכר למעלה : ח ולפי אלו ההקדמות וכו' . ר"ל לפי אלו ההקדמות אשר ביארנו והם אמרם שהרצון אינו זולת עצמו יתעלה ושהרצון לא בנושא, אבל אלו ההקדמות באתם הם ליומים כחוקים כאשר מרדף אמרו קד . מ הרצון האחד אשר לא בנושא אשר לא בנושא אי שיש ציהוה לשני אלוהות, אי אפשר שיבדלו השני אלוהות ברצון ההוא זה מה, כי אי אפשר שמה שהוא עלה אחת פשוטה בחלית הפשיטות והוא הרצון שיתן ההבדל בין זה לזה כי הדבר האחד לא יושכל בו הרבוי, ואין לומר שיהיו שני רצונות לא בנושא לשני אלוהות, כי במה יוכר ההבדל כי הדבר האחד לא יתרבה אלא מחד המחר, כי אין אלו הרצונות כמו הרצון הנמצא בראובן ושמעון והם שנים כי הרצון ההוא נמצא בנושא אבל זה הרצון אשר לא בנושא לפי דבריהם במה יוכר האחד מן האחר א"כ יתחייב לפי דבריהם שיהיה האלוה האחד פשוט, כי אילו היו שנים הרצון ההוא אשר לא בנושא לא יוכל להבדל בין זה לזה : י א"כ יתחייב מציאות הפעולה . ר"ל מציאות זה העולם בכללו שהיא פעולה מורה על פעל בהכרח : ב בלא ויטע על רוב פועלים . ר"ל הפעולה לא תורה לנו מנין רוב הפועלים כמה הם : ל ואין הפרש וכו' . ר"ל אחר שאינו מורה רוב מנין הפועלים אין הפרש וכו' : מ ובטל א"כ אפשרות הרבוי . ר"ל כי מחוייב הוא שמהא פועל אחד בהכרח לכל אלו הנמצאות, ולכן אחר שכלל הוא שיהיה אפשרות פועלים רבים כי אין אפשרות בו יתעלה : נ וזה מבואר הטעם . ר"ל מה שאמר ומציאותו ית'

האחדות : הדרך הרביעי אמרו מציאות הפעולה מורה על פועל בהכרח . והרצון בזה כי מציאות זה העולם בכללו שהיא הפעולה מורה על פועל בהכרח ולא יזור לנו על רוב הפועלים כי הפעולה לא יורה לנו מנין הפועלים כמה הם, ואחר שדבר כן אין הפרש בין אלו המצויים שהם שנים או שלשה או הרשים או אי זה מספר שיהיה אחת אף שיהיה היות שנים אף שיהיו שלשה או ארבעה או אי זה מספר שתמי, ויבא הדבר כן מציאות הפעולה מורה על פועל בהכרח ולא יורה על רוב הפועלים א"כ יתחייב שיהיה הפועל אחד, ואם יאמר אומר שזה המופת לא יורה על המנע הרבוי בחלוא אלא שהוא יורה על סכלות המספר ואפשר היותו רבים, והשלימו זה המופת המתדברים במאמר מציאות השם אין אפשרות בו אבל הוא מחייב המציאות ואם היה אפשר שיהיו שנים או יותר על שנים וזכו המחוייב אפשר אבל זה שקר א"כ יתחייב שלא יהיה האלוה אלא אחד, ויבא הדבר כן, מציאות הפעולה מורה על פועל א' ולא יורה על רוב פועלים, ואם היה אפשר שיהיה מנ' פועלים או מאי זה מספר שתמי יתחייב שיהיה המחוייב המציאות אפשרי והנמצא לזה בטל א"כ יתחייב שיהיה האלוה אחד . ולא הרב כי זה

קרישקש

(י) ואפשר היותו אחד ואפשר היותו רבים . מ' והלא תוכל לומר כי הוא יתחייב המציאות אין אפשרות בו ולא יבין ואחר שאין בו אפשרות שבה מורה כי התיצויסוף אם כן הוא אחד : (כ) וזה מבואר הטעם מאד שמציאותו יתברך הוא אשר אין בו אפשרות

א"כ כ' אחר מהם מורכב משני ענינים ויהיה כל אחד מהם בעל סכות (ז) לא בנושא . מ' עומד לרוב בלא נושא : (ח) ביאור מ' ענין האחרות, דבר האחרות יוכר נעלם, פירושו רוצה לבאר במה שהוא יותר נעלם והוא הרצון לא בנושא שאינו נופל תחת העיון : (ט) ואם אמר . פירושו זה המספר המדבר :

מבואר הטעות מאד שמציאותו ית' הוא אשר אין אפשרות בו אמנם דעתנו יהיה בו האפשרות, כי האפשרות בדיעה בלתי האפשרות במציאות, וְאוּלַי כְּמוֹ שִׁיחַשְׁבוּ הַנוֹצְרִים שֶׁהֵשִׁי נ' וְנִחְשׁוּב אִנְחָנוּ שֶׁהוּא אֶחָד מֵאֵין הַעֲנִין כֵּן, ע"זוּה מְבוֹאֵר לָמַי שֶׁהֵרְגִיל בְּיָדֵיעֵת הַתַּיְחִיב הַתּוֹלְדוֹת בַּהֲקַדְמוֹתֵיהֶם: הַדְרָךְ הַחַמִּישִׁי, אֲחַד מִן הָאֲחֵרֹנִים הַשֶּׁב הוּא שֶׁכִּבְרָ דָרַךְ מִצְאָה עַל הַיְחוּד, וְהוּא הַעֲזוּךְ, וּבִאֲוֶרוֹ כֵךְ, אִמֵר, אִם יוֹכֵל הָאֶחָד לַעֲשׂוֹת אֵלֹו הַנִּמְצְאוֹת, יִהְיֶה הַשָּׁנִי מוֹתֵר לֹא יִצְטָרֵךְ אֵלָיו, וְאִם לֹא יִשְׁלַם זֶה הַמְצִיאוֹת וְלֹא יוֹסֵדֵר אֵלָא כִּשְׁנַיִם יַחַד, יִחוּבֵר לְכֹל אֶחָד מֵהֶם לִיאוֹת לְהַצְטַרְכוֹ לְאֶחָד, וְהֵנָּה אֵינוֹ מוֹסְפִיק בְּעַצְמוֹ, (ג) וְזֶה אִמְנֵם הוּא סַעִף מִן הַהַמְנַעוֹת. וְיֵשׁ לְהִקְשׁוֹת עַל זֶה הַמִּין מִן הָרֵאיוֹה, כִּשְׂיֵאמְרֵר לֹא כִּי כִי יִשְׁלַם יַפְעַל מֵה שֶׁאֵין בְּעַצְמוֹ שִׁיפְעִלְהוֹ וְקָרָא לְוֹאֵה, שֶׁאִנְחָנוּ לֹא נִאֲמַר עַל אֶחָד מִבְּנֵי אָדָם שֶׁהוּא חָלוֹשׁ לְהוֹתוֹ בְּלֵתי מְנַע אֵלָף כִּבֵר, וְלֹא נִחֵם לֹאל יִתְעַלֶּה לִיאוֹת לְהוֹת בְּלֵתי יְכוּל לְהַגִּישִׁים עַצְמוֹ אוֹ לִבְרוֹא כְמוֹתוֹ אוֹ לִבְרוֹא מְרֻבָּע צִלְעוֹ שׁוֹה לְאִלְכִסְנוֹ, כֵּן לֹא נִאֲמַר שֶׁהוּא לְוֹאֵה לְהוֹתוֹ בְּלֵתי בּוֹרֵא לְבָדוֹ, שֶׁחֻיּוֹב מְצִיאוֹתֵם הוּא שִׁירְוִה שְׁנַיִם, וְלֹא יִהְיֶה זֶה צוּרָךְ, אֲבָל הַכִּרָה, וְהַפְּכוֹ בְּוֹת הַגִּמְטָר, כְּמוֹ שֶׁלֹא נִאֲמַר שֶׁהֵאֵל יִתְעַלֶּה לְוֹאֵה עַל הַיוֹתוֹ בְּלֵתי יְכוּל לְהַמְצִיא שֶׁשֶׁם אֵלָא כִּבְרוֹא עַצְמִים פְּרֻדִיִם וְקִבְּצִים בְּמַקְרֵים יִבְרָא בְּהֶם לְפִי דַעַתֵם, וְלֹא נִגְרָא זֶה צוּרָךְ וְלֹא לִיאוֹת, שֶׁחָלוּף זֶה נִמְנַע, כֵּן יֵאמֵר הַמִּשְׁתָּף, נִמְנַע שִׁיעֵשָׂה הָאֶחָד לְבָדוֹ, וְאֵין זֶה לִיאוֹת בַּחֵק אֶחָד מֵהֶם שֶׁמְצִיאוֹתֵם הַמְּחֻיּוּבִים שִׁיְהוּ שְׁנִיָּהִם, וְכִבֵר הֵלָאוּ הַתְּחַבּוּלוֹת קִצְתֵם עַד שֶׁאִסְרוּ שֶׁיְהוּדָה מְקוּבַל מִן הַדָּת, וְגַנּוּ הַמְּדַבְּרִים

אפדי

שם שוב

מבואר הטעות מאל כי במחמט שמציאותו יתעלה מחוייב המציאות ושאין בו אפשרות אמנם דעתנו בו יהיה אפשרות כי האפשר נדיעם נלחו אפשרי במציאות, כי יאמר אומר שהשמים אפשר אם כדוריים ואם על תמונה אחת והאלה אפשר שיהיה אחד או רבים וזה האפשרות אינו בשמים ולא באלה כי אין ספק כי הגלגל הוא במציאות וזו לגש כדורי אבל מה שמאלח אפשר הוא מצד סבלות ידיעתנו בו, וכן השם יתעלה הוא אחד במציאות ואם נאמר בו שאפשר שיהי אחד או רבים הוא מצד סבלותו והאפשרות הוא מצד הידיעה א"כ מה שאמרנו מציאות השם אין אפשרות בו הוא אמרנו בכחית עצמו לכד אבל בכחית ספק ידיעתנו בו יש בו אפשרות א"כ תחומת אינו כלום וזהו שאמר הרב כי האפשר נדיעה, ואולי בשמו שחשבו הנוצרים שהם יתעלה שלשה ונאסחו אמתו שהוא א', והרצון בו שהם מושבים שהוא אפשר שיבין לו שלשה תוראים בשם יתעלה ולא כן נחשוב אמתו אלא שהוא אחד, כי הם מושבים שאפשר שיבין שלשה ואמתו לא נחשוב כן אלא שהוא אחד ואין הענין לפי דעתם, וזה מבואר למי שהרגיל נפשו נדיעה החיובי התולדות מן הקדמותים, כי לא צעבור הכרטיס הדבר אפשר נדיעה יהיה אפשר במציאות, כי למתה שהיו הכרטיס

אין אפשרות בו הוא מבואר הטעות מאל, כי מה שמאלח אפשר יהיו רבים אין הסכמות הוא בעלם האל הליה אבל האפשרות הוא מצד ספק ידיעתו, הפשל אם יאמר אומר אפשר שיהיה הגלגל גשם או אפשר שלא יהיה כי אם שכל, אין ספק כי הגלגל הוא במציאות וזו לגש או גשם או שכל, אבל מה שאמר אפשר שהוא מצד ידיעתו בעלם הגלגל, כן כחומר השם יתעלה אפשר שיהיה אחד או רבים וזה האפשרות מצד סבלות ידיעתו בלא יתב' הם הוא ית' רבים או אחד, אם כן מלת האפשרות אינה נופלת כמו בעצמו יתעלה בלי אלא מצד ידיעה, אם כן מה שאמר ומציאות השם אין אפשרות בו והוא אמת בכחית עצמו לכד אבל בכחית ספק ידיעתו יש בו אפשרות א"כ המופת אינו כלום, וזה שאמר הרב כי האפשר נדיעה וכו': ס ואולי כמו שחשבו הנוצרים. ר"ל אלו המדברים אין להם מופת כלל ביחודו יתעלה כי הכל ענינים נאמרים לכד, כי כמו שחשבו הנוצרים שהם שלשה כן אלו המדברים מושבים שביחודו מופת הוא יתעלה אחד, ואולי כן כי המופת אינו בעצמו נמנע: ע זהו מבואר למי שהרגיל וכו'. ר"ל זה הענין מבואר מאל למי שהרגיל מלאכת ההענין ודע דרך יחמייבו הסולדה מן ההקדמות שלשם: פ והוא העזר. למה לומר שם זה הדרך נקרא עזר:

כבר יהיו מחוייבים או נמנעים במציאות ויהיו אפשריים נדיעה א"כ זה הדרך הדריעי אינו כלום: הדרך החמישי חשבו קלת מאל דרך מופתיה על היחוד, והכדור הוא נקרא דרך הצורך, וביאורו כך הוא יוכל לקחת מאל הנמנעות יחד אם השני מותר לא יעדר אליו (והנכד על ידי עשה דבר נבלמה) ואם לא ישלם זה המציאות ולא יסודר אלא כשניהם יחד אם כן יחונדר לכל אחד מהם ליאות נבחרתו אל אחד מהם כל אחד מאלו אינו מפקיק בעצמו מאחד שצריך אל האחר אל שיסודר מתנוזה המציאות. ואמר הרב שזה הדרך הוא סעיף מהדרך הראשון והוא הדרך הנקרא עזר המנעות, ויש לסתור זה הדרך כשאימרו כל מי שלא יפעל מה שאין צמחו שפעלהו לא יקרה לואה, שמחזק לא יאמר ששים אחד חלוש להיותו נלחו מניע אלף ככר אחד שאין המנעות לשים אלו המאוייבים שניעים, כן לא יתיחס לשם יתעלה ליהות בלתי יוכל להגשים עצמו או לברוא כמיוה, כן לא נאמר שהוא לואה להיות בלתי יוכל לברוא לבדו, שעצב מציאותם הוא שיהיו שנים כדי שיגדל העולם מהם ולא יהיה לכד צורך אבל הכרח והסכמו הוא נמנע, כמו שלא נאמר למי דעת המדברים היוותו בלתי יוכל להמציא גשם אלף ברואו עצמים פְּרֻדִיִם וְקִבְּצִים בְּמַקְרֵים יִבְרָא עֵמֵיהֶם לְפִי דַעַתֵם וְלֹא נִקְרָא זֶה צוּרָךְ וְלֹא לִיאוֹת שְׁחֻלוֹף זֶה מִנְנַע, כֵּן יֵאמֵר הַמִּשְׁתָּף נִמְנַע שִׁיעֵשָׂה הָאֶחָד לְבָדוֹ וְאֵין זֶה לִיאוֹת בַּחֵק אֶחָד מֵהֶם אֲחֵר שֶׁמְצִיאוֹתֵם מְחֻיּוּבִים שִׁיְהוּ שְׁנִיָּהִם יַחַד. וְכִבֵר הֵלָאוּ הַתְּחַבּוּלוֹת לְקַצְתֵם עַד שֶׁאִמְרֵם שֶׁיְהוּדָה מְקוּבַל מִהַדָּת. הַרְצֵנוּ בּוֹ שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים הֵלָאוּ לְקַלַּח הַמַּעֲיִינִים קִרְשֶׁשׁ

אפשרות. מ' שהפעולות מורות על מציאה ופועל אין אפשרות בו ולא יחוייב מה ילא יתכן לומר שהוא אחד או שנים או שלשה והאפשרות הוא בדיעה כמו שברר שאמתו חשוב שהוא וזהו הנוצרים חשבו שיהם שלשה והכל מאיכנים באלוה ואולי

כמו שחשבו הנוצרים שהם שלשה ואינו כמו שחשבו אמתנו, כן נחשוב אמתנו שהוא אחד ואין הענין כן ימי דעתם: (ג) וזה אמנם הוא סעיף מההמנעות. מ' פירוש בהצטרך האחד

מורה נבונים חלק ראשון פרק עה עו

המדברים זה ופחתו אומרו. אמנם אני רואה שאומר זה מהם איש חזק הדעת מאד רחוק לקבל ההטעמה, שהוא כאשר לא ישמע מדבריהם דבר הוא מופת באמת, ומצא נפשו שלא תנוח למה שחשבו שהוא מופת, אכזר שזה ילקח בקבלה מן הדת, כי אלו האנשים לא הניחו למציאות טבע מיושב כלל שתוכא סבנו ראייה אמתית, ולא הניחו (מ) לשכל ידיעה מוטבעת ישרה שיוולד בה תולדות אמתיות, כל זה נעשה ככוונה ² (ז) עד שנגייה מציאות שנעשה סבנו מופת על מה שלא ימצא לו מופת, והביאנו זה לקצר מסופתי מה שימצא בו מופת, P ואין להתרעם אלא לאלו למודים על האמת מאנשי השכל :

פרק עו בהרחקת הנשמות לפי דעת המדברים, דרכי המדברים וטענותיהם על הרחקת הנשמות חלושות מאד, יותר חלושות מראיותיהם על היחוד, כי הרחקת הנשמות אצלם

¹ כאלו הוא סעיף מחוייב לשרש היחוד, אמרו, הנשם אינו אחד. אמנם מי שהרחיק הנשמות ספני שהנשם מורכב מחסר וצורה, ² וזאת ההרכבה תכאר המנע ההרכבה הוא עצם האל יתעלה, וזה אצלי אינו מדבר, ואין זאת הראיה נבנית על שרשי המדברים, אבל הוא מופת אמתית נכונה על אמתת החסר והצורה וצויר עניניהם, זה דעת פילוסופי אדברו ואבארהו בזכרי מופתי הפילוסופים על זה, וכונתנו בזה הפרק אמנם הוא לזכרון ראיות המדברים על הרחקות הנשמות כפי הקדמותיהם ודרך ראיותיהם :

שם טוב

אפודי

צ עד שנייה מציאות שנעשה. ר"ל כל כך נעשה מכוונה שרצה להביא מופת על הדעות השולש שלא ימצא בה מוכח, שהריב מזה שמה שיש בו מופת וכוח מציאותו יתעלה ויחדומו ופילגה הנוף אין בו מופת לפי דרכיהם הדבריות :

פרק עו א

הרחקת הנשמות מלה נמופתי הייחוד נחמיב מזה שיהיה המופת הזה יותר חלוש מלד שהוא צנוי על פענות חלושות : ב וזאת ההרכבה תכאר. ר"ל שההרכבה מבלתה

ואמרו שהם תפגולות זרות ושאיין עוד דרך מאלו הדרכים מביא לדעת שיש אלוה אחד עד שאמרו שהייחוד מקובל מן הדת, והרצו בו כי קהל אנשים כאשר שמעו חולשת דרכי המדברים חמרו שהיחוד לא צא עליו מופת אבל ראוי שיקובל מן הדת, ואמרו כי דרכיהם דרכים מופתיים, ואמרו הרב שכל אחד מהמעיינים האומרים ש אין ראוי לגנות אחס כחו שגנו המדברים אבל הם אנשים כריאי הדעת ונכונים מלד רחוקים לקבל הטעמה, שהם כאשר לא שמעו מהמדברים דבר שיהיה מופת בצמת אבל הוא תפגולה והטעמה ומלד נפשו שלא תנוח למה שחשבו שהוא מופת אמר שזה הדבר ראוי שילקח בקבלה מן הדת, ואמנם אין ראוי שתנוח נפש כמה שאמרו המדברים למה שהמדברים לא הניחו במציאות טבע קיים בשום פנים עד שתקח ממנו ראיה אמתית ולא הניחו לשכל מחשבה ושרה שיוולד בו תולדות אמתיות, וכל זה נעשה ככוונה מהם כדי לבטל מה שאמרו הפילוסופים, ועוד הניחו מציאות והניחו הקדמות מזה להם מציאות כלל ושתמשו מאלו הקדמות והצנו מופת מהם מהקדמות שאין בהם שום אמת, עד שיתחייב מזה שכלקו דברי המופת מהם שימצא בו מופת, והרצו בו כי יש מופת חותך על המציאות האל ועל ייחודו ועל הרחקות נשמות והם סלקו אותו בדרך כעבור בטולם קדמות העולם, ולא ידעו ולא ראו כי תכזבל מזה מציאות השם יתעלה ויחדומו והרחקת הנשמות, ולכן אין להתרעם אלא לאלו החודים על האמת מאנשי השכל, ר"ל שיתרעמו אלו המודים על האמת מאנשי השכל על הכוונים והשקרות והנשמות שאמרו אלו המדברים, ולכן ראוי להרחיק מהם ולנקות דרך לדעת השלטה דרושים יסודיים בדבר שלא יסתור המציאות :

פרק עו בהרחקת הנשמות לדעת המדברים, דרכי המדברים וטענותיהם על הרחקת הנשמות חלושות מראיותיהם על היחוד, ואמנם חלושות יותר כעבור כי הרחקת הנשמות הוא סעיף מיוחד לשרש היחוד ומה

יתחייב שיכיו מופתי היחוד יותר חלוש מלד שהוא צנוי על טענות חלושות שהם טענות הייחוד, והגשמות היא תולדה מהייחוד וכל תולדה היא יותר חלושה מההקדמה, א"כ יחוייב שדרכי הנשמות הם יותר חלושות מדרכי הייחוד, והם אמרו כי הגשם אינו אחד והאלוה הוא אחד אס כן א"א שיהיה האלוה נשם. ואמר הרב כ"א היה רצונם באומרים הגשם אינו אחד כעבור שהוא מורכב מחסר וצורה וזאת ההרכבה נמנע בוקק השם יתעלה, הנה הפגשה זה הדרך אינו מחבר, ואין זו המופת נכונה על שרשי המדברים אבל הוא מופת אמתית נכונה על אמתת החומר והצורה וצויר עניינם, וזה דעת הפילוסופים אדברו ואבארהו בזכרי מופת הפילוסופים :

אמר שם טוב לבאר כי הגשם אינו נשם למה שכל גשם הוא מורכב מחומר וצורה, הוא לדעת האומרים כי הגשם השמיימי הוא גשם מורכב, אבל לדעת האומרים כי הגשם השמיימי הוא גשם פשוט ואינו מורכב מחומר וצורה לל יבעל לו הדרך, שהשם אינו גשם, ואף שכל גשם יהיה מורכב מחומר וצורה לא יתבלר כעבור זה ששטם אינו גשם, והשיבאר הרב זה דבר נלמד מזה שיש בו מספק, והנה כוונתנו בזה הפרק לבאר הרחקת הנשמות כפי דרכי המדברים ומראיותיהם :

קרישקש

מי שאין עליו מופת, כאלו מאמרו תרוש העולם אשר יצאו בו מופת לפי דעתת הפחותות וגורם לנו תקרה יר שכלנו ממופתיים מה שימצא בה מופת, פירוש בארו האביר היותו ית בלתי גשם ושהוא אחד אשר אלו השרשים התבארו במופתיים אמתיים לפי הקדמת הפילוסופים, ואם נבטש אחד דעת המדברים במופתיים העיניים באלו השרשים יש להם בטוליים רבים :

האחד אל אחד ואפשר שמה שירצה האחד ירצה האחר, וזהו דרך ההמנעות הנזכר למעלה בזה הפרק : (מ) לשכל ידיעה מוטבעת ישרה. פירוש שיריעתנו היום איננה כיריעתנו אמתית שהשם יבא לשכל חסר מקרה היריעה לפי דעתם : (נ) עד שנגייה מציאות שנעשה ממנו מופת. פ"י שהם בטלו שבע המציאות והמשיכו אותו אחר דעתם כדי שנעשה כמות על

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עו

הדרך הראשון, אמרו, אם היה האל נשם, לא ימלט לענין האלוהות ואמתתה מבלתי שיתוקן בו שתשלם כציאותו בכלל עצמי הנשם ההוא, ג' ר"ל כל עצם פרדי בהם, ד' או יתוקן בו שתשלם מציאותו בעצם אחד מעצמי הנשם ההוא, ואם תשלם מציאותו בעצם פרדי אחד, מה התועלת שאר החלקים ההם, (ה) ואין ענין למציאות זה הנשם, ואם תשלם מציאותו בכל חלק וחלק מחלקי זה הנשם, יהיו אלו אלוהות רבות לא אלוה אחד, וכבר בארו שהוא אחד. וזאת הראיה כשתמכל בה, תמצאה נכנית על ההקדמה הראשונה והחמישית מהקדמותיהם, ואילו יאמר להם שנשם האל אינו מחובר מחלקים לא יחלקו, ר"ל שאינו מחובר בממות העצמים אשר יבראם כמו שאמרתם, (ו) אבל הוא ה' נשם אחד מדובק לא יקבל החלוקה אלא במחשבה, ואין בחינה במחשבה, שאתה כן תדמה שנשם השמים יקבל הקרע והבקוע, והפילוסוף יאמר שזה פעל הדמיון והקש מן הנראה והם הנשמים הנמצאים אתנו על הנסתר :

הדרך השני, והוא גדול אצלם, המנע הדמות, שהוא לא ידמה לדבר מן כריאותיו, ואם היה נשם היה דומה לנשמים, והם יאיימו מאד בזה השער, ויאמרו אם נאמר נשם אינו כשאר הנשמים כבר סתרת עצמך, כי כל נשם דומה בכל נשם מצד השמות, ויאמנם יחלקו הנשמים קצתם מקצתם בענינים אחרים, ר"ל המקרים, ויתחייב ג"כ אצלם שכבר ברא כמותו, וזאת הראיה תפסד בשני פנים, האחד מהם, שיאמר האומר לא אקבל העדר הדמות, ואי זה מופת יעמד לך שא"א שידמה האלוה לדבר סברואיו בדבר מן הדברים האלהיים, אם לא תתלה בזה בדברי ספרי נבואה, ר"ל הרחקת הדמות בדבר, ותהיה הרחקת הנשמות מקובלת לא מושכלת, (ג) ואם תאמר שאם היה דומה לדבר סברואיו כבר ברא כמותו, יאמר החולק אינו כמותו מכל הצדדים, (ד) ואני לא ארחיק שיהיה באלוה ענינים רבים ולא צדדים, (ה) כי מאמין בהנשמה לא יברח מזה, (ו) ופנים אחרים הם יותר נאותים, וזה כי כבר התקיים והתאמת אצל כל מי שנתפלסף והעמיק בדעות הפילוסופים, כי הגלגלים אמנם יאמר עליהם נשם, ועל אלו הנשמים החסריים בשתוף נמור' שאין זה החלק ההוא ולא

אשרי

שם טוב

הדרך הראשון, אם יסויה האל נשם לא ימלט לענין האלוהות אם שיהיה כ"ל מחלקי הנשם שהם עצמים הפרדיים הוא האלוה או אחד מהנשם הפרדי אשר כמותו הנשם, ואם היה האחד מכל חלקי הנשם והוא העצם הפרדי הוא האלוה מה תועלת שער החלקים ההם ואם כ"ל מחלקי הנשם שהם עצמים הפרדיים יהיה האלוה היו אלוהות הרבה ולא אחד, וכבר ביארנו למעלה שהאלוה אחד אם כן זה החלוק לא יתכן, וזה הדרך אינו כלום לפי שהוא בנינו על ההקדמה הראשונה והחמישית מהקדמותיהם וכבר יתבאר הנגזרות והסקריות המתחייבות מהן, והנה נאמר להם שגוף האל אינו מחובר מחלקים יחלקו, ר"ל שאינו מחובר מחלקים מכמו העצמים אשר יבראם כמו שאמרתם אבל הוא נשם אחד מדובק לא יקבל החלוקה שהאלוה נשם שחלק אותו הנשם לשני חלקים א"כ יהיה השם מורכב ויהיה עלול וכבר יתבאר שזה שקר, נאמר שאין לעשות מופת מתה שידמה המחשבה שאתה כן תדמה שנשם השמים יקבל הקרע והבקוע על הגרמים השמימיים אשר אי אפשר שיקבלו :

הדרך השני, הוא גדול אצלם, כי הם אמרו כי נמנע ההדמות, ר"ל שהם יתעלה יהיה דומה לדבר מנבראו ואם היה נשם היה דומה לנשמים, וזוהירו ששם נאמר ששם נשם הוא נשם אינו נמשך כבר שמתה עצמך כי כל נשם דומה לכל נשם מצד השמות אמנם יחלקו הנשמים קצתם לקצתם בענינים אחרים ר"ל מקרים, ויתחייב ג"כ שיאמר אז הי מופת שיעמוד לך שא"א שיהיה האלוה דומה לדבר ולא יקבל העדר להדמות האלהים אם לא תתלה בזה בדברי הנביאים וקחיה הרחקת הנשמות מקובלת לא מושכלת, ואם לא ארחיק שיהיה האלוה דומה לדבר מנבראו כבר ברא כמותו ואמר החולק אינו כמותו מכל הצדדים, ואני לא ארחיק שיהיה האלוה דומה לדבר מנבראו כבר ברא מהנבראים עם שדומה לנבראים בענין הנשמות, והראיה על זה כי מאמין בהנשמה הוא שהשם הוא נשם בורא הנשמים וכבר יתעלה זה הדרך בפנים אחרים והם יותר נאותים, וזה כי כבר יתבאר כי הגלגלים אמנם יאמר עליהם

קרקש

פרק עו (ה) ואין ענין למציאות זה הנשם. פי' אחר שנשלם כציאותו בעצם פרדי אחר שהוא בלתי מחולק ואינו נשם : (ו) אבל הוא נשם אחד מדובק לא יקבל החלוקה אלא במחשבה ואין התבוננות במחשבה. פי' שאין בחינה במחשבה באי תחושו אותו מחלק א"כ נאמר שהוא נשם ולא הירחיקים דמות שבתו מביאים היותו בלתי נשם אחר שאינו מורכב

מהעצמים הפרדיים : (ג) ואם תאמר שאם היה דומה, פי' זה אומר השוען בהנשמה אל הסוכר : (ד) ואני לא ארחיק בה מאמר המנוע ולו צדדים, פי' שיש בו ענינים שלא ידמה בהם לברואיו : (ה) כי מאמין בהנשמה לא יברח מזה, פי' שישבו דברים שלא ידמה בהם לברואיו : (ו) ופנים אחרים יותר נאותים, מה שקרא אותם נאותים

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עו

ה ולא אלו הצורות הצורה ההיא, אבל החמר והצורה נאמרים עוד על אשר הנה ועל הגלגלים בשתוף, ו' ואע"פ שהגלגל בלא ספק בעל מרחקים, (י) שאין גוף המרחקים הוא הגשם, אבל הגשם הדבר המורכב מהחמר וצורה, ואם נאמר זה בחק הגלגל, כ"ש שיאמר אותו המגשים באל, שהוא יאמר שהוא גשם בעל מרחקים, אלא שעצמו ואמתתו ועצמותו לא ידמה לדבר מגשמי הנבראים. ואמנם יאמר עליו ועליהם גשם בשתוף, כמו שיאמר עליו ועליהם נמצא בשתוף אצל המאמתיים, (ח) ולא יקבל הנוען בהגשמה, היות הגשמים כולם מהזכרים מחלקים דומים, (ט) אבל יאמר השם בורא אלו הגשמים כולם (י) והם מתחלפים העצם והאמתות, וכמו שאין גשם הניצוצות אצלי הוא גשם כדור השמש, כן יאמר שאין גשם ב האור הנברא ר"ל השכינה הוא גשם הגלגלים והזככים, ולא גשם השכינה או עמוד הענן הנברא הוא גשם האל יתעלה אצלו, אבל יאמר הגשם ההוא הוא העצם השלם הנכבד אשר לא דורכב כלל ולא השתנה ואי אפשר השתנותו, אבל כן התהייב מציאות זה הגשם חיוב תמיד והוא יפעל כל מה שזולתו כפי רצונו ורצונו, ו' ואיך יוסתר (כ) זה הדעת העלול בדרכיהם המופלאות אשר הודעתין אותם:

חורך

אפודי

שאין החומר הראשון מסופק לחומר הגלגלים אבל החומר יוסר שלם מניין חמ: ח ולא אלו הצורות הנבראות אלא ר"ל ולא הצורות הנפעלות דמות לזכות עליונות: ט ואף על כי מהגלגל בעל ספק בלא מרחקים. ר"ל שגשם הגשם יאמר על אלו הגשמים השפלים ועל הגשמים העליונים בשתוף גבור חף על כי מהגלגל בלא ספק בעל המורכך והזכוכי והעומק אשר חלו בהקיום הם צורה גשמיית מכל מקום הצורה הגשמיית הוא דבר אחד והגשם הוא דבר אחר, כי הצורה הגשמיית היא בלבה רחוקים בלתי מוגבלים הוא הדבר המורכב מן החומר הראשון והצורה הגשמיית שהיא ג' רחוקים, אבל הגלגל עם היות שהוא דומה לגשמים השפלים ענין הצורה הגשמיית, ואין דבר לצורה הגשמיית זאת זה, ואמנם אינו גשם דומה בעצמו הצורה הגשמיית, כי הרמז בגשם זה היותו במקום בלתי מרחקים הוא בעצמו הצורה השפליית, והוא אחריו אבל בגשם הדבר המורכב וכו', שהיא ה' רחוקים מכל מקום היא דומה לגשמים השפלים הנמרים ומס כן הגשם השפלי והגשם השמיימי יאמר עליהם גשם בשתוף השם נחור: י גשם הניצוצות אצלו וכו'. כמו שהגשם החלוני השכל חינו כמו גשם כדור השמש וכו': ב האור הנברא ר"ל חוץ לנפש: ל ואיך יוסתר זה הדעת העלול. ר"ל איך יבטל ויוסתר זה הדעת העלול והוא התמדת הגשמות זו י' בללו הדברים חמ: ח

שם טוב

עליהם גשם ועל אלו הגשמים ההיולאניים ר"ל ההווים הנכספים בשתוף גבור שאין זה חומר אחר החומר ולא אלו הצורות הנבראות הם והצורה נאמר על הגשמים אשר הנה ועל הגלגלים בשתוף השם א"פ"ש שהגלגל בלי ספק בעל מרחקים שאין גוף מרחקים הוא הגשם כי הגשם הוא ממאמר הגשם והמרחקים הם ממאמר מרחק כאשר יתבאר במה שאמר העצם אבל הגשם הוא גשם גדלני עצמי שהוא הדבר המורכב מהחמר וצורה. והכן מה שאמר שאין גוף מרחקים הוא גשם כי זה הכך הוא שחמרה רבים כי המרחקים הנלתי מקוולים הם הגשם, ועדן הרב במה שאמר שכל גשם מורכב מחמר וצורה כי הגלגל אינו מורכב מחמר וצורה כפי דעת המתחמים, שאם היה מורכב מחמר וצורה היה הוה ונכסד ולכן אין ראוי לומר כי אותו החמר אינו כזה החמר ולא זאת הצורה כמותה הצורה, אבל עם השמים הוא פשוט ולכן אין לו שום הדמות עם אלו הגשמים אשר בכאן כי כלם מורכבים ואם יש לו הדמות והיא מרחקים היא הוה ונכסד ולכן אין ראוי לומר כי כל מרחק הוא מרחק כי הוא משער הכמה והכן זה. וכשזו אל מה שהיינו בו. והם נאמר זה בחק הגלגל כל שכן שיאמר המגשים באל שהוא גשם בעל מרחקים אלא שעצמו ואמתתו לא ידמה לדבר מרחקים הנבראים ולא יקבל הגשמים היות הגשמים כלם מחלקים מתדמים והם העצמים הפרדיים אבל יאמר כי ברא אלו הגשמים כלם והם מתחלפים והנכסדות גשם כדור השמש כן יאמר שאין גשם האור הנברא ר"ל השכינה הוא גשם הגלגלים והזככים ולא גשם השכינה או עמוד הענן הנברא הוא גשם האל יתעלה עצמו, אבל יאמר הגשם ההוא הוא העצם השלם הנכבד אשר לא דורכב כלל כמו שאר הגשמים בין נאחיים בין הווים ונכסדים, ואינו מתנועע בתנועת הגלגל, ור"ל השפלותו כהשתנות תנועת הזכוכים בתנועת הגלגלים, אבל כן יחייבי מציאות זה הגשם חיוב תמיד והוא כועל כל מה שזולתו כפי רצונו ורצונו, וא"כ אף שזה הדעת הוא נכסד והוא דעת עלול, וחי יאמר ו' ארבע איך יבטל זה הדעת בדרכי המזכרים שם דרכים זרים אשר כבר ידעת אותם:

הררך

קרקשקש

נאמרים הוא לנגאי: (י) כי אין גוף המרחקים הוא הגשם אצלי הגשם מורכב מהחמר וצורה. פ' המרחקים בשם בשו"ל הם מרחקים י"ע עם הדבר המורכב, כי האורך והרוחב הם המאמר הנכדי, אמנם נקראו המרחקים צורת הגשמיית כיצד שכל גשם בכרו תבילת המרחקים לא שתברחך היות עצם הדבר אשר לו תבילת (ח) ולא יקבל הנוען בהגשמה היות הגשמים כלם מחוברים מחלקים דומים. פ' שמצד זה לא יהיה הפרש בין עצמי גשם האלו ועצמי גשם הגלגלים והיכוונות. (ט) אבל יאמר, נגלתו ראות מירכבים וכסם בשלם חלק ראשון וינא אחריו ח"ק שני אשר תחלתו הפקדמות בעיקר תליס.

נגלתו ראות מירכבים וכסם בשלם חלק ראשון וינא אחריו ח"ק שני אשר תחלתו הפקדמות בעיקר תליס.

הדרך השלישי, הוא זה, אמרו, אילו היה האלוה נשם היה לו תכלה, זה אמר, ואם היה לו תכלה היה לו שיעור ידוע וצורה ידועה עומדת, זה נ"כ חיוב אמיתי, ואמרו כי כל שיעור וכל צורה יתכן שיהיה האל יותר גדול מן השיעור ההוא או יותר קטן, ועל חלוף הצורה הריא מאשר הוא נשם, יהיה א"כ התיחדו בשיעור אחד וצורה אחת צריך אל מיוחד. וזאת הראיה גם כן שמעתייה מגדלים אותה, והיא יותר חלושה מכל מה שקדם, שהיא נבנית על ההקדמה העשירית אשר כבר בארנו שיעור מה שבה מן הפסקות בחק שאר הנמצאות כשישוערו אותם על חלוף טבעם וכל שכן בחק האל², ואין הפרש בין זה ובין אמרם בהכרעת מציאות העולם על העדרו שהוא מורה על פועל הכרע מציאותו על העדרו לאפשרות מציאותו, ואם נאמר להם, ולמה לא יספך זה בחק האל יתעלה, ונאמר אחר שהוא נמצא יתחייב שיהיה לו מכרע בסוף למחוייב המציאות אין אפשרות בו כשיאמר שזה מכיא אל ההשתלשלות, והיא א"א מכלתי הניע בסוף למחוייב המציאות אין אפשרות בו ולא יצטרך למציא³, וזה המענה בעצמו יתחייב בצורה וכשיעור, כי כל הצורות והשיעורים האפשריים המציאות, כלומר שלא היה נמצא ואח"כ נמצא, הוא אשר יאמר בו היה יכול שיהיה יותר גדול או יותר קטן ממה שהוא נמצא עליו, ובחלוף זאת הצורה, והוא צריך למיחד בהכרח, אמנם צורת האל ושיעורו יתעלה מכל חסרון ודמות, הנה יאמר המנשים שלא היה נעדר ואח"כ נמצא שיצטרך למיחד, אבל עצמו בשיעורו וצורתו המהוייב המציאות כך, לא יצטרך למיחד מציאות על העדר שאין אפשרות העדר בו, כן לא יצטרך למיחד צורה ושיעור כי כן התחייב מציאותו, והסתכל אתה המעיין אם תבחר לבקש האמת ותשליך התאוה והקבלה והנטייה למה שהנגתה להגדילו, ולא תטעה נפשך בענין אלו המעינים⁴ ומה שקרה להם, ומהם, שהוא כבודה מן הרסין אל האש, זה שהם במיאו טבע המציאות ושנו כריאת השמים והארץ, כחשנם שבהקדמות ההם יביאו מופת על היות העולם

מדרש

שם טוב

הדרך השלישי אמרו, אלו היה האלוה נשם היה לו קץ ותכלית, וזה אמת אחר שכל גשם הוא בעל תכלית ואם היה לו תכלה היה לו שיעור ידוע וצורה ידוע וזה נ"כ חיוב אמיתי, ואחרו מאלו ההקדמות כל שיעור וכל צורה יתכן שיהיה האלוה יותר גדול מן השיעור ההוא או יותר קטן על חלוף הצורה הכיא מאשר הוא גשם אם כן יהיה התיחדו בשיעור אחד וצורה אחת צריך אל מיוחד ואם היה לו מיוחד היה האל צריך האל ואם היה איתו האל גשם צריך אל מיוחד גם כן ואותו המיוחד אם היה גשם היה צריך אל אחר וזה אל בלתי תכלית. וזאת הראיה אחר הרב שהיו מגדלים אותם המדברים, וביאו יותר חלוש מכל מה שקדם לפי שהיא נבנית על ההקדמה העשירית וביאו ההקדמה

אמרו

נפלאים מדרכי האמת והדקדק: מ ואין הפרש בין זה. ר"ל שאין הפרש בין זאת הראיה שאמר שיצטרך אל מיוחד בזה השיעור ובין מה שאמר בהכרעת וכו': ב וזה המענה בעצמו יתחייב. ר"ל כמו שאם נשאל להם שאנו רואים שהשם ית' נמצא ויתחייב שיהיה לו מכרע הכרע מציאותו על העדרו, והם ישיבו לנו שאי אפשר מכלתי הניע בסוף לעלה מתווייב בלתי עלולה ולא יצטרך לשום נמצא אחרון זולתי, זה המענה בעצמו נאמר להם כשיאמרו אי זה דבר התיחד השם ית' באותו שיעור נשיב להם שהשיעור ההוא בלתי עלול מתחיל אבל הוא מתווייב לעצמו כך בחקר כך: ג ומה שקרה להם וכו'. ר"ל למדברים, ומהם ר"ל מזהם השלמים הנמשכים אחר דעמם

ידוע בעבר ההעברה אשר כבר ביארנו מה שבה מן הספקות בחק שאר הנמצאות כשישוער החלוף הטבעי וכל שכן בחק האל: ד ואין הפרש בין זה. ר"ל שאין הפרש בין זאת הראיה שאמר שיצטרך אל מיוחד בזה השיעור ובין מה שאמר בהכרעת מציאותו על העדרו, ואם יאמרו המדברים ולמה לא יתקן זה בחק היותו ויאמר אחר שהוא נמצא יתחייב שיהיה לו מכרע מציאותו על העדרו והוא יענה בלי ספק כשיאמר זה מביא אל השתלשלות בלתי תכלית וא"א מכלתי הגעת אל מהוייב המציאות אין אפשרות בו ולא יצטרך אל נמצא, וזה המענה בעצמו יתחייב בצורה וכשיעור אחר אמרו המנשים, כי כל הצורות והשיעורים האפשריים המציאות בעצמן שהוא לא היה נמצא ואח"כ נמצא הוא אשר יאמר עליו שהוא יותר גדול או יותר קטן מאשר שהיה נעדר ואח"כ נמצא שיהיה נעדר צריך למיחד, שזה הדבר צריך למיחד בהכרח. אמנם צורך האל ושיעורו יתעלה מכל חסרון ודמות הנה יאמר המנשים שלא יהיה נעדר ואחר כך נמצא שיצטרך למיחד אבל עצמו ושיעורו וצורתו מתווייב המציאות כי לא יצטרך למיחד מציאותו המציאות על העדר כואל וחי אפשר להעדר בו כן לא יצטרך למיחד צורה ושיעור כי כן התחייב המציאות: ד והסתכל אתה המעיין אחר שבעל הרב דרכי המדברים באלו הדברים חזו העולם ושיעור לו עשה וזאת ראיה אחר שאינו גשם, ולמה שהאנשים היוגלו מתחלת נערוםם להאמין חזו העולם לכן רוב האנשים ימשכו אחר המדברים בעבור שהם קיימו ראשונה שהעולם מחזק, ואחר ביאורו השלטה דרושים היקרים, אחר הרב סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה כי אין ראוי לשום אדם אם הוא מנת המעיינים ומשכו השכל האנושי להשיגו נמשכנו בזמן שיבחר לבקש האמת ולהשליך מעליו התאוה, ולהיות האדם מתאוה התאוה הגדולה למה שגדלו עליו, כי אין פגיעה גדולה יותר מנגיעת המורגל, ולא יהיה אדם נוטה לדעת הדברים כהקבלה כי לקבל כל דבר הוא נקל ואין צריך לא חכמה ולא דעת, ולא יהיה לאדם שום נטייה אלא לדעת האמת נמה שהוא אמת לא שיהיה לאדם נטייה לא מזה התאוה לבד ולא למה שגבה האדם להבדיל, ראוי שלא תטעה נפשך בענין אלו המדברים כי קרה להם לכרות מן הרמן ופסלו בלא הגדולה, והרמו בזה כי לקיים חזו העולם אבדו מעלינו מופת מציאות השם והאמת ושליחת

מורה נבוכים חלק ראשון פרק עו

מחודש, ולחדוש העולם הראו כזפת" ואבדו עלינו מופת מציאות הש"י ואחרותו והרחקת הנשמות, כי המופתים אשר יתבארו בהם כולם אמנם ילקחו מטבע המציאות הבה המפורסם המושג בחושים וכשבל ואחר שהשלטנו תכלית דבריהם נתחיל נ"ב בזכרון ההקדמות הפילוסופיות וזכרון מופתיהם, על מציאות הש"י, ואחרותו, והמנע היותו נשם, עם מה שאקבל מהם מקדמות העולם, ואע"פ שלא נאמינהו, ואח"כ אראך דרבנו אנהנו כמה שהישירהנו אליו אמיתת העיון מהשלימת המופת על אלו השלש שאלות, ואח"כ אשוב להכנס עם הפילוסופים במה שאמרוהו מקדמות העולם:

נשלם החלק הראשון

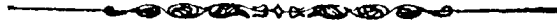
אפודי

שהם כנורה וכו' : ע ואבדו עלינו מופת. ר"ל שנהקדמותיהם הדכיות אבדו עלינו מופת מציאות השם יתבאר ולאחרותו ושלל את הנשמות, כי לפי הקדמותיהם אי אפשר שיבואר העיון במופת אמתי לודק :

שם טוב

ושלילת הנשמות כי הם בעלו טבע המציאות ושנו בריאת השמים והארץ בתשכס שנהקדמותיהם יבואו מופת שהעולם מחודש, והנה אלו המדברים לא הועילו כלום כי לא חדוש העולם הראוהו במופת ואבדה מעלינו מופת מציאות השם ואחרותו והרחקת הנשמות, כי המופתים אשר יתבאר להם כל זה אמנם ילקחוס מטבע המציאות הכח המפורסם המושג בחושים וכשבל. ואחר שהשלטנו תכלית דברי המדברים נתחיל נ"ב בזכרון הקדמות הפילוסופים וזכרון מופתיהם עם מציאות האל ולאחרותו והמנע היותו נשם עם מה שאקבל מהם מקדמות העולם, ואח"כ אראך דרבנו כמה שהישירהנו אליו אמיתת העיון מהשלימת המופת על אלו השלש שאלות, כי יתבארו בין שיהיה העולם קדמון או מחודש, ואח"כ ישוב הרב ליכנס במחלוקת עם דרושים מסופקים, כי יתבארו כמו שאמר מקדמות העולם :

נשלם החלק הראשון. שבת למוציא ראשון.

אמר שם טוב אל אישימוני המעיין במוצאו בפרקים רבים דברים שהבאתי לטון הרב מבלי פירוש, כי היה זה אם להשיב על הרב לימר שבה שאמר הרב אינו כפי הדעת האמתית, או היה כדי להעיר הערה מה, וגם כן בעבור שלא יהיה צריך המעיין אל ספר המורה בעבורו על זה הפירוש, כי זה יהיה לו כמו הספר שהוא בפרקים אשר ידברו בענינים עמוקים, או גם כן בדברים שהוא ראוי לדעת אותם :

ספר

מורה נבוכים

להרב האלהי רבינו משה בן מיימון הספרדי ז"ל

בהעתקת הרב ר' שמואל אבן תיבון ז"ל

עם שלשה פירושים הנודעים ומפורסמים

היה

אפודי, שם טוב, ן' קרשקש

והרביעי הכי נכבד הנוסף כעת, להשר וגדול בישרון

רבינו דון יצחק אברבנאל ז"ל

עוד נקבעו באו בו

(א) כוננת כל פרק מפרקי המורה על דעת החכם ר' יהודה התריזי ז"ל .

(ב) פירוש מלות הזרות לר"ש אבן תיבון ז"ל, מנה ומתוקן .

(ג) כל פסוקי תורה נביאים וכתובים אשר באו זכרם בספר המורה, נסדרו בסדרן

בציון החלק והפרק שהובאו בהמורה .

חלק שני

הונה בעיון נמרץ וכהשגחה רבה ע"פ ספרים סדוייקים .

חזקת וזוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

צולם ונדפס מחדש

בעיה"ק ירושלים תש"ך

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

שצריך אליהם בקיום מציאות האלוה העלה, ובסופתים על היותו לא נוף ולא כח בנוף, ושהוא יתעלה

אמר

שם טוב

החלק השני והוא אשר תחלתו ההקדמות אשר צריך אליהם. אחר שבחלק הראשון סלק הרב הגשמות מהש"ו וכל מה שצדא אליו וביאר כל הפסוקים המורים על התארים בחזון שיתקיים היסוד והשרש שלהיונו ג"ה אחד מכל צד ואין בו הרכבה. ואחר זה ביאר מה שאמרו הפילוסופים מהש"ו שהוא שכל משכיל ומושכל, ושכל

החלק השני, זה החלק הנלק לנ' חלקים, כי מלאן ועד פרק י"ב יבאר מציאותו ית' ואחדותו ושלימות הגוף ומציאות הנבדלים ועניינים הגרמים השמימיים, ומפרק י"ב עד פרק י"ג יבאר ענין מחלוקת על חידוש העולם ופי' קצת מעשה בראשית, ומלי"ב עד סוף החלק יבאר ענין

אלו הדברים ישיבו אל ענין אחד מבלי המצא הרכבה, בחזון שמה שיאמרו הפילוסופים לא יסתור זה היסוד אשר הכל תלוי בו שהוא אחד, ואח"כ ביאר איך ייחוסו ויבא איך יתברך כל הפעולות הנמצאות בעולם והוא מחד שהוא סברא רחוקה וזה יסוד גדול להבין דברים מהנמצאות, וביאר ג"כ איך הוא צורה ותכלית לכל הנמצאות. ואחר כך ביאר בפרק רכב איך הוא יתעלה בחמצעות הגלגל ויעב כל הנמצאות אשר בכאן ושהגלגל הוא כלו, וביאר שהחמיני ז"ל ביארו שכל דבר הנמצא בעולם הגלגל הוא כנתם, ושחצו חצאו כל החיות הנמצא בעולם וכל הנפשות ורוחות ונשמות שעתידים להנצרות ונשמתם של צדיקים, ושהחמיני ז"ל ביארו שהם בגלגל למה שימצאו כחברים בשהדברים ייחוסו לו ויתברך, א"כ התבאר מה שהם יתעלה הוא צורת הגלגל אף שהוא נבדל מחמו ובי בחמצות הגלגל הראשון יודע שהם ית' ובי ופי' הרמיה היא היותר גדולה שבה יודע מציאות הכל. ואחר בפרק נמשך לזה שחמיני ז"ל אמרו שהשם ית' הוא צורת הגלגל ומתקניעו יתך כל הנמצאים אשר למטה מזה העולם והגיע עינים אל מה שהגיעו המעולים שבפילוסופים ואף שאזכר הכמת החמיני וזינת נבוינו היה לו לכנות רבות ובי החכמה היתה נמצאת בחמתנו מקדם. ובי אין ראוי לקחת על מציאות השם ראויה אלא מהדברים הגרמים והגלויים והוא תנועת הגלגל. ואחר איך נתחדשה הכמת החמיני והיה זה בעבור שהכמת הפילוסופים סותרת דמות ולמאזן חן צעיני המלכים השומרי דמותו מהדברים וסתרו כל מה שאמרו הפילוסופים ומשנו להניח הקדמות כפי מהשנתם להוליד סתירתם ונתחדשה הכמת הדבור, והרצו בו הכמת שאין לה מציאות אלא כפי לא שיש לה מציאות בדבור השכלי, וביאר הרב שהם הניחו י"ב הקדמות להוליד חמיה ד' דרושים, שהעולם מחודש, וש"ש לו עושה ומחדש, ושואו אחד, ואינו נוף ולא כח בנוף, וביאר הרב שאין ראוי ליקח רמיה אלא מטבע המיושב ובעבור זה הניח פרק נפרד נקרא שיעור קימה אשר כל מה שאמר בוה הפרק הוא מוחש ומושכל ראשון ומחמו ראוי ליקח רמיה, לא מהקדמות אשר הכיחו המדברים שיש בהם מה שהוא הכך המציאות והם מבוארי השקרות והיויף והבטול, ולגלות לכל תועבות המדברים הניח בפרק שאחר זה שנים עשר הקדמות אשר למדברים ולהוליד הארבעה דרושים שאמרו. ואחר זה הביא שלשה פרקים איך ישתמשו המדברים בהקדמותיהם להוליד מה שצ"ו, והראה הרב שאין שום דרך לבאר חידוש העולם ולא שיש לו עושה ולא שהוא אחד ולא שהוא גשם בחמד מדרכי המדברים ושקצת מהאחרונים הרגישו דרכיהם ואמרו כי אין לקבל שום דבר מאלו הדרושים אלא כנבדק מהדק. ואחר זה שב הרב לבאר ראשונה השלשה דרושים בין שיהיה העולם קדמון או מחודש והיניח כ"ה הקדמות כדי לבאר אלו השלשה דרושים, ואח"כ הניח הרב הקדמה אחת שנקבל מהפילוסופים והיא ההקדמה הכ"ו והיא אומרת שהעולם קדמון כדי שגולד בין שיהיה העולם קדמון או מחודש שיש אלוה ולא יהיה זה היסוד אשר הכל תלוי בו אשר הוא יסוד התורות ועמוד החכמות יוספק אבל יהיה מבואר לכל הדעות שיש אלוה נמצא בין שיהיה העולם קדמון או מחודש. ואח"כ ביאר איך הוא אחד ושאינו גשם ולא כח בנוף. ואח"כ חזר הרב לבכרוע החדש על הקדמות ואמר שאין לפילוסופים מופת על היות העולם קדמון ובי שהיית שפשה אריסטו"ס הם טענות וראיות חזקות לא מופת חזק ובי יש לו ראיות חזקות על שטענות חזקות ומחר שאין לו מופת ראוי שיקובל זה השורש מהנבדלים מאזכרם ומשה רבינו ע"ה. ואחר כך ביאר הרב שהעולם נצחי כמה שעתיד ולא בא קבלה עליו מהנבדלים לומר שהוא נספד כמו שהוא הווה אבל לעולם יהיה כמו שהוא עתה. ואח"כ ביאר הרב מעשה בראשית וכו' ביאר נאות בין שיהיה העולם מחודש או קדמון. ואחר זה הניח הדבור שצדואה ואמר איך הוא הכמת הנבואה ומעלותיה ומדרגותיה ואיך דעת הפילוסופים נבואה כי אף שיהיה העולם קדמון צדואה ואמר איך הוא הכמת אין ראוי לספק שום ספק בנבואה, וזהו כוננת כל החלק השני לקיים השלשה דרושים, ומיווי שומצא נבואה כדי שלא יאחר אומר אם נספק בעולם אם הוא מחודש או קדמון נספק גם כן בנבואה ותפול כל התורה כלה, אחר כבר אפשר שיהיה נבואה לפי דעת הפילוסופים אף שיהיה העולם קדמון, שהאמת שהעולם מחודש ואין ראוי לספק שום ספק בנבואה, וזהו כוננת כל החלק השני לקיים השלשה דרושים, ולבאר שאין לפילוסופים מופת על היות העולם קדמון ושם טענות חזקות גם יש טענות חזקות לקיים החדש לא סחות מהקדמותיהם ואחר שהדבר כן ראוי שיקובלו מהנבדלים כי יבא הדבר השלישי ויכריע ביניהם, ואחר זה נמשך למ"ה הכיחו העולם נצחי בעתיד עם פירוש מעשה בראשית וביאור דרושים הנבואה, וזה הכוננה הראשונה בזה החלק עם ענאו ג"כ בו דברים ומפרקים לבאר מעשה מרכבה, ואני המבאר אעיר על אלו הפרקים כשגיע אליהם בעוה"ש, ואחר הרב כי החתמה ועשרים הקדמות כלם כה עליהם מופת אין ספק לדבר מהם מאריסטו"ס ומי שאמרו חן המשארים, והקדמה אחת נתן להם הרב

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

השלישית ² (ג) שמציאות עלות ועלוים אין תכלית למספרם שקר ואינ'ם שלא יהיו בעלי שעור, והמשל בו שיהיה השכל הזה על דרך משל סבתו של שני, וסבת השני שלישי, וסבת השלישי רביעי, כן אל לא תכלית, זה גם כן שקר בטואר:

הרביעית ³ (ד) היא שהשינוי ימצא בארבעה מאמרות. במאמר העצם, זה השנוי ההווה בעצם הוא ההוייה וההפסד, וימצא במאמר הכמה, והוא הצמיחה וההתוך, וימצא במאמר האיכות

שם טוב	אפודי
--------	-------

השלישית ² ל"ג גם זאת ההקדמה יתחברה נמוסת במאמר המבצר:

הרביעית ³ ד שהשנוי ימצא. ל"ל שהשנוי ההדגני והוא הליכה מתואר אל תואר אחר שהנהגה אליו בהדרגה ימצא בהרבעה מאמרות. כי אי אפשר שיהיה שהשנוי הפתאומי ימצא בהרבעה מאמרות כי זה שקר כי השנוי הפתאומי יסול בכל המאמרות ה'. ומה שאמר הכב שהנוטה הסול במאמר העצם, על דרך האמת אין במאמר העצם הנוטה כי הוא שנוי פתאומי כי כשמתנהג הספה הזרועית אל לורה אנושית א"ל שיהיה השנוי בזמן כי יצא אל שיהיו שתי לורות במשכן אחד או חמר בלי לורה, וזה מבוחר כמותה בחלוקה הראשונה שהתקיימה מהספר הזוכר, לכן מוסיף הדי' מאמרות קד'. כמה. א"ך. אלה. מכל. אמנם נובל לומר כי מה שאמר הכב כשנאמר העצם הסול תנועה. ל"ל מזה תנועה ההכנה שיש בו המשל כי כשמתנהג הלורה האנושית לורה מימית הוא נעשה אחד אמנם לריך שיהיה הלורה מקורר ואו מוכן לקבל הלורה המימית ולא י' בו הנוטה בלי ספק וזהו שמה הכב מאמר העצם, ומה שלא אמר הכב מזה כי על דרך האמת י' בו הנוטה אם כן

כ"ח, אם נאמר שיהיו כ"ח ואם טספ עשרה יהיו כ"ח יקיים המקובץ כ"ח ואתה הכנת אותו שהוא כ"ח וזה שקר אריסטו' ⁴ כח' מהשמש כי אם נאמר שאחד מניע לבי וכן לכ"ח אם לא היה ראשון נמצא אחרון אי אפשר שימצא הכל האחרון נמצא אי"כ הראשון נמצא. בכלן הקבוצה ש"ל שיהיו עלות ועלוים יחד כ"ח זהו שיהיו נמצאים בזה אחר זה כי בכל אס הראשון לא נמצא האחרון לא ימצא, וכבר נטלנו הראשון לא ימצא האחרון כי לומר שימצא דבר כ"ח יחד גדול מנבית כמציאות הטבעה והזמן, ונ"כ בעלנו אם ימצא הראשון לא ימצא האחרון כי לפי מלמדי הקדמות ראובן הנמצא עתה לא נמצא אלא אחר אישים כ"ח והראשון אינו נמצא אי"כ זה האחרון לא ימצא וכבר הכה אבולציר וזכ"ר על קדקוד זה הספק וצירודו בתכלית דחייקו:

הרביעית שהשנוי ימצא ³ ד המאמרות במאמר העצם וזה השנוי ההווה בעצם הוא ההוייה וההפסד וימצא במאמר הכמה והיא הצמיחה וההתוך וימצא במאמר האיכות וההפסד הם עלים וכמה ואיך ואינה, שלישית יאמר שתנועת העצם שני מינים יקראו בשני שמות מחולפים, האחד הווייה והאחר הפסד, וכן תנועת הכמה כי האחד נקרא צמיחה והאחר חסרון, אמנם כי

הקצות וכן כשחאמר שכל שני סבתו שכל שלישי אי"כ שב השכל השני עלה ועלול והוא ג"כ בינוני בין שתי הקצוות ואי"כ בהכרח ושי תכלית למספרם שאנו יודע אל לא תכלית אי"כ אין כאן קצוות ולא בינוני כמו שבאיננו ימצא שלישי בינוני כי אם קצוות ונכרשת הצמיחות כי אנהנו נמצא עלות ועלוים שחם בינונים כמו שהיו עלה ועלול שהוא מורכב מפינוי וסתגנוע ואחר שנמצא בינוני באמת יתחייב ימצאו הקצוות ותכליתם הוא עלה ועלול בלא עלה והוא הסתגנוע הצמיחה והוא הרוכב דבר ידוע כי דבר בינוני לא יאמר אלא על שיש לו שתי קצוות והוא בינוני ביניהם שאינו מאחד מהקצוות אלא בינוני כלומר כמובען ביניהם ומורכב מניהן ולזה הוא שקר אמצני וכל מה שהוא בינוני ויש לו קצוות הוא בהכרח בעל תכלית כי לדבר שאין לו תכלית איך צמיח שהוא בינוני ויש לו קצוות הלא הכל אחד ואין בו קצה ולא בינוני ואמר שנתבאר לנו זה מבח הצידוד החזיקי אומר כי כבר נתבאר במוסת בהכמת הטבע כי יש עלה בלי עלול ויש עלול נמצא בלי עלה זה נתבאר במוסת אילוה השחית קצוות והבינוני שבניהן היא העלה והעלול, אי"כ כשנאמר על דרך המשל הפועל לאלו הנפעלים כלם הוא עלות סבתו שכל שני כלומר ששני הוא עלה ועלול הוא אמצעי בין

קישקש

שתי הקצוות וכן כשחאמר שכל שני סבתו שכל שלישי אי"כ שב השכל השני עלה ועלול והוא ג"כ בינוני בין שתי הקצוות ואי"כ בהכרח ושי תכלית למספרם שאנו יודע אל לא תכלית אי"כ אין כאן קצוות ולא בינוני כמו שבאיננו ימצא שלישי בינוני כי אם קצוות ונכרשת הצמיחות כי אנהנו נמצא עלות ועלוים שחם בינונים כמו שהיו עלה ועלול שהוא מורכב מפינוי וסתגנוע ואחר שנמצא בינוני באמת יתחייב ימצאו הקצוות ותכליתם הוא עלה ועלול בלא עלה והוא הסתגנוע הצמיחה והוא הרוכב דבר ידוע כי דבר בינוני לא יאמר אלא על שיש לו שתי קצוות והוא בינוני ביניהם שאינו מאחד מהקצוות אלא בינוני כלומר כמובען ביניהם ומורכב מניהן ולזה הוא שקר אמצני וכל מה שהוא בינוני ויש לו קצוות הוא בהכרח בעל תכלית כי לדבר שאין לו תכלית איך צמיח שהוא בינוני ויש לו קצוות הלא הכל אחד ואין בו קצה ולא בינוני ואמר שנתבאר לנו זה מבח הצידוד החזיקי אומר כי כבר נתבאר במוסת בהכמת הטבע כי יש עלה בלי עלול ויש עלול נמצא בלי עלה זה נתבאר במוסת אילוה השחית קצוות והבינוני שבניהן היא העלה והעלול, אי"כ כשנאמר על דרך המשל הפועל לאלו הנפעלים כלם הוא עלות סבתו שכל שני כלומר ששני הוא עלה ועלול הוא אמצעי בין

השני

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

האיכות, והוא ההשתנות, ויסמא במאמר האנה, והוא תנועת ההעתקה. ועל זה השני באנה, תאמר התנועה בפרט ועל שאר השניים בכלל: החמישית ה' (כ) היא שכל תנועה שני ויציאה מן הכח אל הפועל:

הששית

אפרי

היה לו לרב למנוח, ונכל לומר כי בנתינתו חתם ויכנס מצד במאמר האנה: החמישית ה' של תנועה שני וכו', ר"ל שכל תנועה הוא שני הדגני וכל שני הדגני הוא יציאה מן הכח אל הפועל חלק אחד חלק בהדרגה. וחלק ההקדמה מביא במאמר הראשון בחלקו הראשון המעשיות לשם המורה:

שם טוב

תנועות האחרות כל מיניה נקראים גם אחד כי כל התנועות האיכות עם שהם מתחלפות נקראים בשם מהשנית וכן התנועות והאנה שהם מתחלפות נקראות כלם תנועות ההעתקה כי תנועות ההעתקה מעלה ומטה אינו מיוחד לתנועה אבל נאמר ג"כ לדברים היוצאים למעלה ולמטה. ורגיעות יכלול זאת ההקדמה שם התנועה לא יאמר אלא על ההעתקה בשלשן ההחן. לומר זאת ההקדמה הוא מנואר

אולם איכותה נרדף אל ביאור כי אריסטו' ביאר בה' המשפט הכח אין להם תנועה נמצא שהי' האחרות אין להם הכח והם אחר שאין בו הכח כי אין עמם הפכי לעצם כמו שהונח במאמרו כי הסוגלת העצם שאין לו הפכי, וגם הניחו במאמר השני בראשון וגם כן ביאר אריסטו' כי כל מתנועה הוא נמצא בפועל וכל בוויי הוא מלא נמצא אל נמצא והכפסד הוא ימצא אל לא נמצא וההזוי היא המקבל הויי והכפסד כי הוא מקבל צורה ומעדי צורה וההזוי אינו דבר בפועל אם כן אינו מקבל התנועה ואם כן כהייי והכפסד אין שום תנועה. אם כן איך אחר הרב שהשני ימצא ברבעה מאחרות. וגם ביאר אריסטו' כי כל תנועה לריכה שיהיה מתקדף אל הפך וימצא אמצעי בהם כ' א' לא ימצא הכפיות ולא ימצא תנועה ואם ימצא הכפיות ולא ימצא תנועה ולא ימצא אמצעי בהם כ' א' העצם אמצעי כי אין העצם מקבל יותר או פחות, אם כן איך יאמר הרב שיש בעצם תנועה, ואם יאמר אומר כי גם השני כאן אינו תנועה אבל נקרא בשם שני כי כל תנועה שני ואין כל שני תנועה, ואמר זה אינו כלום כי השני כבר יכלול כל האחרות כי כל האחרות ימצאו פה עם בכה ופעם בפועל וכל מה שיצא פתוח מן הכח אל הפועל נקרא שני וכל מה שיצא בהכרח נקרא תנועה א"כ ימצא תנועה שני יכלול כל האחרות כמו שיבאר בע"ה אם כן איך אחר הרב שהשני ימצא ברבעה מאחרות. והתשובה בזה דע כי השניים יקראו על שני מינים כמו שהבאר בספר הנפש והוא מה שיעדיר ממנו דבר והא"כ ימצא בו דבר אחר כנראיות והכולו כי האדם יעקב מהנראיות אל החוץ ויכנס ויחזיר שוב רק וממנו שאינו מעדיר כלל אבל יקבל מציאות או תואר לא היה, והשני אחר זה מעדיר צורה או תואר ויתקווה צורה או תואר ויקרא שני בנתינתו וקרא שני לא ע"ד האמת אבל יקבל הדבר שלמות לא היה בו, ולמה שהיו הדברים ימצאו שיעדו ויתקוו ממנו תוארים יאמר עליהם שהם שניים באמת ואמנם אשר יגיעו להם תוארים או תכונות לא היה בהם מבחתי שפסידו לא יאמר בזה שני אלא ע"ד העצמי או בעיני כולם. ולמה שהאדם כשיתחיה עפר ופשוט הצורה וההזוי וילבש צורה אחרת וכן ג"כ כשיצא הדבר העצמי שהוא הכח האחר הנקרא חס ון ויתחיה הפך האחר שהוא הגדול והמציאות וכן כשישנה הדבר מהלכות וכן השחיות ועיניו בכך ויקבל הכח וכן בחינה מן מקומות ועוונ המטה ויקבל המעלה אבל בשאר הדברים יקבל דברים ולא יפסיד דברים המשנה, לכן אחר הרב שהשני תמצא בדי' מאחרות, והכן בו כי הוא נפלא ויטולקו ממנו קושיות והוויית בה' הרב, ויש לו בזה עוד תשובות אחרות אבל נעבור שתקת המעיינים לא יקבלו יעזבו עתה כי זה אשר אחרת הוא מושכל ראשון והוא חס ון הרב: החמישית שכל תנועה שני ויציאה מן הכח אל הפועל. הפי' דע כי אריסטו' הניח בראשון מאמר שכל האחרות ימצאו פעם נכח ופעם בפועל פעם נכח כי הישי' העצמים ימצאו בכה קודם שיתחיו ופעם בפועל שיתחיו והעצם הוא נושא לכל התקרים ג"כ התקרים ימצאו בכה ופעם עליו וגם כי אחר ההוויית העצם והתחיל עליו שניים כי האדם המעווה יצו גדול וקטן ויפח ויחסר ויתקבל בכה ויחסר וכן יקבל שאר התקרים, ומאלו הנראיות מה שיש בהם שני הפכים עמם מה שאין בהם אלו הב' דברים, וכבר ימצאנו כי כל תנועה לריכה אל כ' א' ואלו

קרקשקש

ההחיים שיהיה קודם על כל שאר המאמרות והיה נראה כי אין תנועה במאמר העצם לפי שיענין התנועה התחיש דבר כי שני מעט ושני העצם בהשגתו צורה הוא פתוח בראש וזמן שאין אמצעי בו התעורר ונקרא, וכן אמר בסוף סוף התורה כי הנהיג לא יתרחשו ראשון ראשון וע"כ אין תנועה בהם וע"כ יפסדו בלא זמן ואמר אריסטו' כי אין תנועה במאמר שגור שני, בה הפך, ובשני כי מיני התחיים שיש להם מני תנועות שיהיה תנועה בכחות והנועה באיכות ותנועה באנה אבל אין תנועה במאמר העצם הקדמות ה' (כ) כי כל תנועה שני ויציאה מן הכח אל הפועל כשידבר הוא ככה וכו' אין בו תנועה ושישגא אל הפועל הישג אל בו התנועה שפבר נשלמה אם כן הוא מטוענת בין הכח המנוח ובין הפועל המנוח ולזה נדרה החכם בכפר השבוע במאמר שלישי כלל ב' פרק שני ואמר שהוא שלישי מה שהוא בכח כעד מה שהוא בכח, הרעון בזה שהיה אינה שלימות וכו' אבל שלימות דבר שבאשר היה בכח נעדר לא היה לו שום שלימות וכשהתחילה להתנועע יש לה שלימות מה שלא

השניו באנה מאמר התנועה ביהוה, וביאור זה כי כל משנה לא ישנה מאי זה דבר שיהיה ולא לאי זה דבר הדין ולא היה השניו אלא אל דברים המתגדרים וזה יראה בתשובה כמו מהתעורר אל המציאות הנקרא הויה ובהמציאות אל הדעת הנקרא הפסד והשניו הוא המציאות העצם או מתקין אל הגדול ונקרא גדול או מהגדול אל הקטן ונקרא קטן וזה השניו הוא במאמר הכמות או מלמליה לנטיה או לנטיה אל הנקראת העתקה וזה במאמר האנה ועל זאת לבנה נאמרת תנועה על האמנות ועל שאר השניים בכלל ושם תנועה בסתם נאמר על דבר המתנועע במקום אבל כשהיה הדבר עומד במקום ויגדל או יחסר לא יאמר בו מתנועע. בהם אלא במשורר שאין יאמר לומר בו תנועה בסתם כמו שנאמר בתנועה הדעתקה במקום אבל אנו קוראים אותו תנועה ואם אינו מן התנועה בעבור שתגדול והתפרון היה בזמן מעט מעט יגדל ע"ד שיע"ל אל תכלית הגדול או יחסר וזוהי לתנועה וכן במאמר האחרות כמו ששם הנמצא יאמר על העצם באמת ועל שאר המאמרות מיד ד' ה' הם לעצם שהם איכות בו או הפעולות או תנועות לו בכלל וע"כ שלא

הששית¹ (י) כי התנועות מהן בעצם, מהן בסקרה, ומהן בהכרח, ומהן בחלק, והוא מין ממה שבסקרה, ואסנס אשר בעצם, כהעתק הגשם מסקום לסקום. ואשר במקרה, כמו שיאמר בשחרות אשר בזה הגשם שנתק מסקום לסקום. ואשר בהכרח, כתנועת האבן אל מעלה בסכרית יכריחה על זה, ואשר בחלק כתנועת המסמר בספינה, כי כשתתנווע הספינה יאמר שכבר התנווע המסמר גם כן, וכן כל מחובר שיתנווע בכללו יאמר שכבר חלקו התנווע:

השביעית

אפודי

שם טוב

אלו הדברים כמו שהזכרנו כמה שגבר, והשניים יתחלקו לג' חלקים אם שילמד המשתנה מהכח אל הפועל פתאום וכלי זמן כיווייה והפסד כי השכנת זרע שב כלו אדם נפתח א' וזה יקרא שני פתאומי וכי האדם ישוד דרוח פתאום כי אין אמצעי בין ככרואות והחוליו והוא ג"כ שני פתאומי, וממה שני דרגיו הם השניים הזמניים א"כ השני וכלול כל ארוסו"ו ואמר ארוסו"ו כנא מהשלים שהוא שלמות מה שכוח אל מה שכח וזה כי הכנייה לא תפול הכנויה לא תחיל לבנות וגם לא תמלא הכנויה מלבנות שכח כי זה לא יאמר כח על זאת התנועה אבל התנועה היא כל זמן שהוא נכונה ולא הגיע אל השלמות האחרון, והתנועה היא פועל שנפסק ואם השני יכלול שני מניי השניים השני הפתאומי והוא אשר הוא נפתח והשני דרגיו אשר הוא השני הזמני, אם כן כל תנועה שהוא שני דרגיו הוא שני וכל שני הוא יציאה מהכח אל הפועל א"כ כל תנועה הוא יציאה ג"כ מן הכח אל הפועל, וזה מה שירצה הרב בואת ההקדמה:

הששית ו כי התנועות מהם. ר"ל כי התנועות המקומיות כי לא ידבר מהעניינים שיאמר בהם תנועה כי אם מתנועה המקומית: בשחרות אשר בזה הגשם. ר"ל שגשם שמו כשוד נפתח ממקום למקום יאמר שהשחרות שבו נפתח וזה במקרה בהעזק הגשם:

הששית כי התנועות מהם בעצם מהם בחקירה ומהם בהכרח ומהם בחלק והוא מין ממה שבסקרה וכו'. הסי' דע כי מה שיקרא תנועה יתואר בג' חלקים, ראשונה שיתנווע הדבר מחקום שהוא אל מחקום אחר ויניח החקום אשר הוא בו ויתק מחקום אחר והוא החקום הפרטי אשר הוא עומד בו. המשל בזה כי המים שילאו מן הכלי אל מחקום אחר לאחר שהמים יתנוועו בעצם וכשימיר החקום ויהיו המים בכלי נאמר שהמים מתנוועים במקרה בתנועת הדבר אשר הוא בו כי כל מחובר לדבר ויפעל אותו הדבר או יתפעל שום פועל יתייחס למחבר אליו וזאת הפעולה במקרה אם כן וזאת חלוקה ראשונה התנועה שהיא מתנווע וימיר החקום אשר הוא בו או לא ויתנווע אלא בתנועות ד"ה וזה יקרא תנועה במקרה. והראשון מתנועה בעצם יתחלק אל כמה חלקים אם שיהיה אפשר להתנווע לבדו ואינו חלק מהמתנועה כמו האדם בספינה וכחוס המתנועים בתנועת הכלי כי אפשר לאדם לעמים שיתנוועו יעצמם, ויש מין אחר תמה שיתנווע במקרה ויתחלק זה אל ג' חלקים אם שהוא משוג מהמתנועה במקרה ואינו חלק לו או שיהיה חלק לו. משל הראשון הלובן אשר הוא נמצא בגשם וא"כ שיתנוועו אלא בתנועת הדבר אשר הוא בו ואם שיהיה החלק מהמתנועה וא"כ בו שיתנוועו כחמר והאורה שהם חלקים לגשם והם יתנוועו בתנועת הגשם ואינם יכולים להתנווע בעצם, ומהם מתנועה בחלק והם החלקים אשר מדרבם שיתנוועו כשיתפרדו מהכל כמו חלקי הספינה והמסמרים הנמצאים בה כי אם כשיתנוועו הספינה לא יתפרדו ממקומה. ומהם מתנועים בהכרח כלומר שאותה התנועה היא הפכות לתנועה טבעית ואמר שהוא תנועה ככרחית אם כן יבא הדבר כן אם שיתנוועו יתנוועו ומולתו, וכדברים אשר יתנוועו מולתן אם שיתנוועו מולתם והם הפך טבעי ויקראו תנועות ככרחיות ואלו התנועות כשהתנועה מתנועה מחקום למקום בין שיהיה טבעית או הכרחית נקראו אלו התנועות תנועות בעצם, והמתנועה אם שומיר החקום ממה שהוא בו והוא החקום הפרטי נאמר לו מתנועה בעצם וכל דבר שיתנוועו מולתו הוא מתנועה במקרה בין שיהיה אפשר בין שיתנוועו כחוס אשר בחלק הכלי או חלק מהכלי אשר יתנוועו בתנועת הכלי ומהם אם שיתנוועו כלובן או כחומר והאורה נאמר לאלו שהם מתנועים במקרה, ושהם מתנועים בתנועת הכל יאמר גם כן שהם מתנועים בחלק, ודע כי המתנועים בעצם מהם מתנועים בהחלה

בס

קרקשקש

קרקשקש ו לא היה קודם וזהו נגון הברלה שהיא שלימות מה שבכח מצד מה שהיא בכח. המשל בזה הבנין קודם שהתחיל לבנות כותל הבית הוא בונה בכח והמחבר שהם האבנים והעפר כותל בכח וכשעשה נרדף אחר היא שלימות כמה שהיה קודם בכח גמור ואינו שלימות שלם כש שיגמר הכותל (נכנס) וזאת ההקדמה למחל כמעט עניני נמאלמ' ב' כלל' על' נש"א)

הקרקשקש ו (י) כי התנועות מהם בעצם מהם שבסקרה ומהם בהכרח ומהם בחלק והוא מין ממה שבסקרה וממה שאשר בעצם בתנועת הגשם מסקום לסקום, וביאור זה כי העתקת הגשם מסקום לסקום באמת תנועת העתקת עצימת איל"ם שהגשם מחובר בעצם ומקרה ובעל דבר מולי האדם מחובר מעצם ומקרה א"כ תנועת העתקתו באמת עצימת לא מצד המקרה אשר בו. (י) ואמר במקרה כמו השחרות אשר בזה הגשם שנתק מסקום לסקום, וביאור זה באמרנו על דרך משל רועם השחרות אשר סבתו הליחה אשר היא בכח האדם ונתקתה הליחה אל מקום אחר לכן וישתנה לשחרו כסבת הליחה הנושאת השחרות שהתנועה לשם ואותה התנועה נאמר שהיא במקרה ר"ל שברדף המקרה בא השחרות שם כי העתק השחרות לא נתייב מעצם הנושא שהוא לבן שישות' לשחרות אך בדרך

תקדמה

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

השביעית (ז) היא שכל בישתנה מתחלק, ולזה כל מתנועע מתחלק, והוא נשם בהכרח, וכל מה שלא יתחלק לא יתנועע, ולזה אי אפשר שיהיה נשם כלל :

השמינית

אמרי

השביעית ז הוא שכל משתנה מתחלק. ר"ל כל משתנה בעלם מתחלק וזה כל מתנועע בעלם מתחלק; והוא נשם בהכרח. ר"ל שכל משתנה בעלם ומתנועע בעלם מתחלק בעלם הוא נשם בהכרח: וכל מה שלא יתחלק. ר"ל בעלם לא יתנועע בעלם וזה אי אפשר שיהיה מה שלא יתחלק ולא יתנועע בעלם נשם. ויש להקשות כמה שאמר שכל מתנועע מתחלק שדי הגלגל הוא מתנועע בעלם ואינו מתחלק אלא הוא נשם שיקבל החלוקה, ר"ל ששכלי בני אדם הם מתייחסים כתינועע בעלם הגלגל הוא מתנועע בעלם ואינו מתחלק אלא הוא נשם שיקבל החלוקה וזהו הסוד של המתנועע היותו סגולה מיד עתה נשם לקבל החלוקה וזהו הסוד של האפשר והכה כי הכה ילקח כמה שיוזיר כתינועע ולא שיהיה הכה בעצמות הנושא אלא מיד שכלנו לבד, ואפשר הוא בעצמות שהוא אפשר בעלם לנושא האפשרות אם כן הגלגל ילקח שיאמר בו כה כי הוא מיד שכלנו ואי אפשר שיאמר בו האפשרות או שיאמר שהגלגל יס לו אפשרות לקבל החלוקה כי האפשרות בעצמותיו יהיה חתיובי שיקבל החלוקה לפי שהאפשר במין מחוייב שיאמר בהכרח ולא אי אפשר שיאמר בו אפשרות בלא כה :

שם טוב

כס כמו היסודות כשיתנועעו כ"א אל תקומו ואלו המתנועעות יקראו מתנועעות ענפיות בייחוד, ומהם המתנועעים מפני הדאון כתינועע העלי נשם, ומהם המתנועעים מפני השכל והבחירה כתינועע האדם כשיתנועע בעבור הבחירה והשכל, וגם תנועת הגלגל יתנועע תמינע בו שהוא ככירה לו, וזה תמינע לא יתנועע לא בעלם ולא בתמורה וזו אפשר לו שיתנועע בשום פנים, ואולם כל המתנועעים בין שיהיו בגשמיים בין שיהיו בחוקי בגשמיים יתנועעו בתמורה המתנועע. והמתנועע הראשון הוא המתנועע הסובבו והוא תנועת הגלגל כלו ובפרט בגלגל המקיף ככלו וכל הגלגלים יתנועעו בעלם והחלקים כמו הסובבים יתנועעו בתמורה בתנועת הכל או שהם המתנועעים בחלק בתנועת הכל:

השביעית הוא שכל משתנה מתחלק כ"ו והוא נשם בהכרח וכל מה שלא יתחלק לא יתנועע וכל מה שיש נשם כלל. הפירוש דע כי ארסיס"ו הביא חופת בשם מהשחע לבאר שכל משתנה מתחלק ויבאר על זה הדיבור, כל משתנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו וכל מה שקצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו מתחלק אם כן כל משתנה מתחלק ואמנם דיבר שכל משתנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו על זה החומר, למה שהיה התשנה לא יתנועע אם שיהיה כלו כמה שמתנועע עדיין לא יתנה ואם כלו כמה שאליו כבר עבר השני ונשם וא"כ שיהיה כלו כמה שמתנועע ראשונה, וא"כ כי אף שיש אמצעי בין הלכות והשחרות בין הרקוח וההכונות אין אמצעי שאם היה הדבר כן היו בין ר"ק קצות אמצעיות לבד"ו וכבר יתבאר בג"ל זה בראשון מספר החופת וס שיהיה בכ"ח נמצא בפועל אם כן יתחייב שיהיה המשנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו ואם כן שיהיה אמצעי אל כן שכבר ימצאו שניים והשניים שהם מתחלקים ולא ימצאו המתנועע והמשנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו בשניים אשר ישתנו פתחים כי כבר הכתינועע למעלה שיש שניים פתחיים ושניים הדגריים, והשניים הפתחיים כולם יהיו בעתה ואין המתנועע בהם קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו ואם כן מה שיאמר כי ישתנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו לא ידקק על המשנה בנולת זמן, ואם כן כשארם החכם כל משתנה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו על המשנה בנולת זמן ויהיה הדרוש כולל בערך אל עצמו ויהיה אומרו כל משתנה מתחלק בלא יאמר כל משתנה בנולת זמן אחר כי באלו השניים ידקק שהם קצתם כמה שמתנועע קצתם כמה שאליו, זה לא יתכן כי איננו מוצאים כל משתנה בין שיהיה בנולת זמן מתחלק בכמותי אשר הוא הדרוש בזה הספר וא"כ הגבול האמצעי אינו סבה לגבול הגדול והוא שבעבור שיקצו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו הוא מתחלק כי כבר ימצאו שניים שאין קצתם כמה שמתנועע קצתם כמה שאליו והם המתחלקים, והכלל העולה מזה הספק כי לא ימצע בין משניהם כמות הפילוסוף באמרו כל משתנה מתחלק בשיכול כל מיני המשנים בין זמן בין בנולת זמן ויהיה החופת הנעשה הנה הקדמותיו בלתי זדוקות ולא אחריות אחר שאין כל משתנה נמצא קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו, ואם יהיה כל משתנה מתחלק על השניים בנולת זמן ולא יהיו הקדמות החופת מיוחדות ועלמיות אחר שאנחנו מוצאים משתנים מתחלקים אף שלא ימצאו קצתם כמה שמתנועע קצתם כמה שאליו ורבו הדעות בתשובת זה הספק, אבל האמת מה שהעירו החכם ב"ר וראשונה יש לדעת שהשניים הפתחיים אינם שניים נמצאים בעלם אלא בעתה שיש להם שם אחר, והמ"ב היות ראובן אב לו כן שקבל זה החומר קבל בימד והשתנה

קדמית

שהיה בכלל בבל אחר טהם וא"כ שיהיה ולא באחר טהם מפני שאין אמצעי כמה שבטנו ובין מה שאילוני תורה תורה כי אין היה י"ב אמצעי לא היה מה שהתנועה תחלה אבל האמצעי הוא בין מה שבטנו תורה התנועה ובין מה שאילוני תורה התנועה לא תחלה כי לא היה התנועה כמה שאילוני השינוי אחרונה אלא באמצעות אשר לא היה התנועה, ורמזין זה כי השינוי היה מתחלה אל השחור בתורתו תחלה אל הגון, והתשוב שהיא אמצעי בגיהנם כי כל משתנה נקצתו כמה שמתנועע ונקצתו כמה שאליו א"כ כי משתנה מתחלק (הגה"ה ואלו הקדמות הוא חלק ז' כפר' ד' חלון ד' נחלמ' ח' ממשע עכ"ו והנה מכל אמתה ספול מניע השניים בעלם והוא ממנו בעלם). ער במן הגה"ה:

הקדמה

הקדמה ז (ח) שכל משתנה מתחלק ולזה כל מתנועע מתחלק והוא נשם בהכרח וכל מה שלא יתחלק לא יתנועע וע"כ לא יהיה גוף כל עקר, ואומרו כי ארסיס"ו ביאר בשמוע שבטי במאמר הששי פרק א' שיש מתנועע מתחלק וישתנה בהתחלקו הוא השכחה בהתחלק התנועה וכל מה שישיג התנועה כלו הו"ב שהיא שפירות הקודם והמתאחר אר שבתנועה ונאמר כי כל כישתנה יתחייב בחכמה שיהיה מתחלק. ובאור זה כי נאמר שיהיה כל שינוי סבה אל רבה היתה המשנה בעבור תורתו בדבר אשר אילוני ישתנה תורה הוא בלתי משתנה בסני שהוא כן ובכ"ו כן בחורו כמה שיש שינוי ישתנה מפני שהוא כמו כן עובד בו א"כ מרחיב שיהיה השינוי הוא כשעל בשעל כשהיה קצתו כמה שמתנועע קצתו כמה שאליו והוא כי א"כ

השמינית ח' (ט) כי כל מה שיתנועע במקרה ינוח בהכרח, מפני שאין תנועתו בעצמו, (י) ולזה אי אפשר שיתנועע התנועה ההיא המקרית תמיד :

התשיעי

שם טוב

אפרי

השמינית ח' כי כל מה שיתנועע במקרה וכו'. ר"ל כי כל מיני שיתנועע במקרה ינוח בהכרח אם לא יהיה מניע אחר לא יתנועע כלל ואז כשיזיה לנו מניע לא יתנועע כלל אז אפשר שיהיה מניע התנועה במקרה ולא ינוח כלל :

והשניה פתאום וכן כשהסתנה הדבר מעצמו ח' אל עצמות אחר והשכנת זרע שנאדם כולו ולא נתיחזק חלק אחר חלק והכינה כשש אפרוח לא נתיחזק חלק אחר חלק אבל נתיחזק פתאום כי אלו הנשמות הם תכלית שניים ואינם נתיחזק פתאום נתיחזק, ומתח' לזה מה שהיו כל השניים הפתאומיים נתיחזק בעתה והסתנה אינו נתיחזק בעצמו כי הוא תכלית העבר והסתנה העתיד, כמו הנקודה אינה נתיחזק פתאום אלא היא תכלית הקו והקו תכלית השטח והשטח תכלית הגשם, ואחר שהיה העת תכלית דבר אחר אם כן השניים הפתאומיים אינם שניים בעצמם אלא תכלית שניים שקדמו להם אלא שיש (חלות) בין התכליות שיש תכלית השני שהוא ממין השני ויש תכלית אחר שאינו ממין השני, משל הראשון הגשם המתלבן כשפתאום תנועת ההתלבנות תכלית ההתלבנות שיהיה הדבר בתכלית הלצון, ואחזק האפרוח כשהתחיל להתנוונת אינו מתחיל באפרוח אבל יתחיל הכינה להתחמם ותכלית השני שיהיה אפרוח ולכן חשבו המפרשים שאלו שניים בעצמם אלא שהיו לארוסע"ו ו"ד האחת אינם שניים אלא תכלית שניים. והנה כונת החכם באמרו כל משתנה חמסם היה מדבר נח דבר, ר"ל מדבר נח אל דבר נח וכפרט ממונה מקבלת אל מוהה מקבלת והיה הדבר כאשר נתנועע על זה הכנין אשר ידך אליו לא יהיה אז מתנועע לפי שמה שהיה הוא וחלקיו על דמיון אחד הנה לא יהיה אז משתנה וזה כבר ומהנר דבהנר שיהיה השני הכינה יתקנו בזהד משינים וקצתו בזהר אחר אחר שכבר כיארנו שזי אפשר שיהיה בכללו בשניים יחד ולא שלא יהיה בזהד משינים, הנה כבר נראה שכל מתנועע הוא מתחלק והם המתנועעים בעצמם כי זולתם אינם מתנועעים אלא במקרה ולכן הם מתחלקים במקרה, ולמה שהיה כל מתנועע מתחלק וכל מתחלק גשם ומה שלא יתחלק אינו גשם אם כן יתייבב כי המתחלק הוא גשם ואחר שיהיה המשתנה המתחלק אם כן יתייבב שכל משתנה יהיה גשם אבל מה שאינו מתחלק לא יתנועע, כי אם נאמר כל אדם חי והיה זאת הגזרה אמיתית מה שלא יהיה חי לא יהיה אדם, אם כן יתייבב כי מה שלא יתחלק לא יתנועע ולמה שהיה כל גשם מתחלק מה שלא יהיה גשם אי אפשר כי שיתנועע ולא שיתחלק:

אמור שם טוב דע כי טבע המשתנה והמתפעל והמתנועע שהוא נתנועע ובהסתנות כי אהה כשתבין משתנה בתבין שעדיין לא נשלם ההסתנות אף שהתחיל בהסתנות ח"כ השניים הכלליים והשניים הפרטיים שיהיו שניים ואם נאמר להם שניים הם ומד שהם נתיחזק לשניים אחרים וגם כי נקרא אותם שניים בערך המקבל אותם, ת"כ כשהשמש האיר בצופק מרחיב ונתמלא כל העולם כל אורה פתאום בערך זה לא העולם שקבל האור נאמר לזה העולם שהוא משתנה והרצון כי שיקבל השני מהאור והבעדר האור לא שהוא משתנה עתה ולכן היה כל משתנה כמה שהיה משתנה קצתו כמה שזמנו וקצתו כמה שאליו ולכן היה כל משתנה כמות מ"ד שהוא משתנה וזהו יודק שכל משתנה מתחלק, וכן כי מה שיהיה נזהב וקשיוות רבות, והנה יתחבר כי כל משתנה מתחלק וזהו יתייבב כי כל מתנועע משתנה וכל משתנה מתחלק וכל מתחלק גשם אם כן לא יתנועע, כי אם כן יתייבב ג"כ כי כל מה שלא יתחלק לא יתנועע בעבור הפך הכותר וכן כי לפי שהנקודה גשם המתנועע במחלק יותר קטן ממנה כי כל מתנועע קודם שמתנועע מחלק שזה לו יתנועע מחלק יותר קטן ממנו ח"כ הנקודה ח"ל צה התנועעות לפי שיהיה הקו מחובר מנקודות וזהו יתייבב שלא יהיה גשם כלל כל מה שלא יתחלק ולא יתנועע :

השמינית כל מה שיתנועע במקרה ינוח בהכרח מפני שאין שיתנועע בעצמו ולזה ח' שיתנועע התנועה המקרית תמיד. הפי, זאת ההקדמה היא מסופקת מאד עד שאתה פתאום אלתיכר"י מפרט הקדמות ואמר

קרישקש

הקדמה ח' (ט) יש להקשות על זאת ההקדמה אם מניע הגלגל כח בלתי מחששם בגוף כנפש וכשכל אחר שיתנועע איננה לכוין אל הנאות ולברוח מקוה שבעברו והנעת המניע היא עצמית והמתנועע עצמי ואך תכלית התנועה המקרית לנפש או לשכל אשר היא לה בעבור נושאה שהוא הגלגל ואחר התנועה המקרית מתחייבת מההנעה העצמית למתנועע זה לא ייעזר ולא יתייבב והם אמרו שבעבור זה ר"ל בטול התנועה המקרית והחייב כמנה מולו התנועה לפי ועתה שייעזר אל מניע נצחי בלתי מתנועע לא בעצם ולא במקרה והלא היה אמרו שזאת התנועה אינה מסווג ולא ככונתו אבל הוא בעבור אחר שהוא חשוק. אמר אריסטו' יגיע כמו שיעיף הנכנס והמושכל אמר עוד יגיע א"כ כאיורו. ואמר אבוחמ"ר התנועה הסביבית אמנם מתנועע אל מניע מסווג יורה התנועה וזה לא יהיה כי אם נפש משתנה כי המניע אשר לא ייעזר לא יגיע ממנו התנועה המשתנה אבל בעבור התנועה בעבור שיהיה חשוק ומכוון הנה נראה מה שאין לזה המניע חלק בזאת התנועה אלא מה החשק ואם התנועה המקרית למניע אישי בגלגל יגיע לזה הבטול מצד שהוא מתנועע במקרה לא יגיע לזה הקוץ בעבור החשוק שהוא בלתי מתנועע לא בעצם ולא במקרה אחר שאין התנועה מסווג. ולא ייעזר אל לקרה בתנאי והוא שיאמר כל מתנועע וכו' אם לא שתחיה לו התנועה מצד ציור החשוק וא"כ לקרה בזה התנאי

מסויג

הראשון סבה אחרת בהכרח הוץ מהכלל המורכב מהמניע והמתנועע כשתמצא הסבה היא אשר היא החלחלת המתנועה ויגיע המניע הראשון אשר בכלל שהוא המתנועע ממנו ואם לא תמצא ימות לזאת הסבה וכו'. הנה ביאר שהמתנועע במתקרה והוא המניע הקריבו מתנועע בתנועת נכסם אשר הוא חלק ממנו כי הדברים המתקרים כלם אובדנים נמשו שאמר אריסטו כי נכסם הם יהיה המניע מתנועע בהכרח או במתקרה כי המתקרים בכלל סבת האפסידס אם לא ימצא לו מניע וזולתו מתמיד ההנעה כי או לא יתחייב שהמתנועע במתקרה ימות בהכרחית החופש מן המתקרות ולכן לא תמוט נפש הגלגל ולא האורה והספירות ואף מקריבו ואם הם מתנועעים במתקרה כמו שהתנועע מתאמרו והלו היה מניע בגלגל על אלו הפנים לא היה יכול להתנועע לנצח, הנה כבר נתבאר בחופת שמיניע הגלגל הראשון אם היה תנועתו נצחית לתמיד יתחייב שיהיה לא נגוף ולא כח נגוף, אלא עד שיהיה לתמיד תנועה לא נכסם ולא במתקרה והוא החלל עד לעצמו כי קצתו חמתו יעיד על קצתו, הנה סבת תשובה אלה כוללת כשפאר כל המתנועע במתקרה ובנית שלא הגדילו בין מה שנכסם ובין מה שמתקרה ע"כ דברו החכם, וכלם נכוחים למנון וישירים לנפשי דעת כפי דעת הרב כי מה שבין הרב בזמורו כל יתנועע במתקרה יחד מה שהוא המתנועע במתקרה והוא בהכרח לא מלך מה יש לו סבה חפזת כי נכסם הגלגל יתנועע במתקרה ולא ימות לעולם המתנועע הגלגל ויתנועע במתקרה לעולם ולא ימות כי היה זה לפי שקרה הנלחיות מהגדל כל לפי דעת הרב:

אמור שם טוב אין ספק כי לו זה הוא נמשך כפי דעת הרב שהוא סובר שהגלגל מורכב מנכסם ונגלגל ושלא ידו בחציאות הנכס למנועה התמידית אם לא יקנה הנלחיות מהגדל אצל מי שיאמר כי הגרם השמימי הוא נצחי בעצמו ואין לו סבות ההפסד ולכן לא קנה הנלחיות מדבר אחר אלא מעצמו איך שקנה התנועה והמתנועע לא היה הגלגל המתנועע מתנועע נכסו ויתנועע לעולם בעבור גרם הגלגל והנכס הם נכסיהם כי אין להם סבות ההפסד וז"כ לא יתחייב מ"ש הרב כי כל מתנועע במתקרה ימות בהכרח אם לא נאחר שכל הדברים קנו הנלחיות מהמניע הראשון והם מלך עצמם הווים ונכסיהם, ואחנם מ"ש אריסטו כי כל המתנועע במתקרה אפשר שיגיע זה יהיה כמ"ש שהוא עושה כנגד אפלטון שתמצא המניע הראשון להיווצר מניע שהוא המתנועע במתקרה והיה המתנועע במתקרה במה שהוא מניע במתקרה אפשר שיגיע אפשר שימצא תנועה אחרונה ומה שמתנועע במתקרה א"כ שפאר הראשון א"כ שפאר שמתמצא היותו מניע שיהיה מתנועע במתקרה עם שכבר אפשר שהמניע במתקרה יתנועע מתמיד כי לא יתחייב שבעולו שיקר כמו שיתחייב אם הנחשו שהמניע הראשון יתנועע במתקרה ואם יתחייב הימנעו שפסד ספירות הגלגל דבר שיהיה נמנע לא יהיו הספירות והאורה מקרים, אצל מ"ש אריסטו בשמים ועולם שתנועה הסובבית א"כ שפיה מקריבו לגרם השמימי למה שתנועה מקריבת א"כ שתמצא תמידות אין תכלית לה ומי שאומר שהתנועה הסובבית היא מקריבת הוא יוצא מכל הקס כי אנו רואים הדברים המתקרים כלים ואובדנים, וכבר נתבאר בכפר השמע שהתנועה הזאת לא תפסק א"כ שיהיה מקריבת

ואחר שהיה האם יתנועע תמיד בתנועת הגלגל התמידו גם התנועה היומית לכל הגלגלים מקריבת ולגלגל הראשון ענמיתית והיא תמידית להם הנה לא יחייב מהיות התנועה מקריבת שיהיה המתנועע נח ע"כ, ואחר בסוף הקצו ובכלל יסונו אל אחר לאחתה, וגם הקצו כי הספירות אשר בגלגל והאורה הם מקרה הגלגל ויתנועעים במתקרה והם מתנועעים לנצח גם מקרה כדור הארץ המתנועע תמיד, ואחר שהנח לדע כי אריסטו הניח זאת ההקדמה אלא שלא הניחה כח"ש ואחר עושה כנגד אפלטון כשפאר כי המתנועע הראשון יחייב שיתנועע כדי שיגיע והשיב הפילוסוף עליו שזה ח"ש אפלטון יובן על שני פנים כי אם תמצאוי המניע הראשון בעבור שיגיע שיתנועע אם שיהיה זה במתקרה או בעצם, או אפשר שיהיה במתקרה למה שכבר התבאר שזה המניע תנועתו נצחית ואם היה תמצאוי שיגיע שיתנועע במתקרה והיו מקרים כלם אובדנים ונכסיהם יתחייב שיהיה אפשר שימצא תנועה אחרונה אבל כבר נהגנו שא"כ שימצא תנועה אחרונה אם כן יתחייב שהמניע לא יתנועע במתקרה, והנה ביאר כי כל מקרה נכסם בעבור שאמרנו כנגד המקרה אפשר שימצא ושלא ימצא וכן אחר אריסטו בשמים ועולם שגרם החמישי אם יתנועע במתקרה שיהיה סוהו ונכסם ואחרו כי זה המקרה איך שיהיה תמידו מלך שהוא מקרה אפשר שימצא ואפשר שלא ימצא ויתחייב מהנחה האפשרי דבר נמנע וכבר ידעת כי והאפשר לא ילא מנע, הנה אריסטו אמר כ"כ הנהנו שהמניע הראשון יתנועע במתקרה בנה שהוא מניע היה אפשר שימות לא יתחייב שימות כח"ש הרב כי כל מה שיתנועע במתקרה ימות בהכרח, ובפרט אחר כ"כ כי אם הנחשו שהמניע הראשון יתנועע במתקרה אפשר שימות הוא והאפשרי בעניינים הנלחיים מתחייב ואם הנהנו שהמניע הראשון תמצאוי הוא שיתנועע במתקרה מתחייב שהמניע הראשון ימות וכפי זה יסונו הקושיות למקומו, ואחר הח"ד מסב הרבוננו ז"ל וזה ההקדמה בשלתי עליה באגרת שלמה אלי מתכמי אשכנזי כדומי בעולותולא וכבר שהתקפו בספקו זה הגדולים מן היהודים ולא אחיותי מי שעלה עליה דרך יסונו אור, ואחר החכם הנזכר אמנם האמת בעצמו ומה שכווננו בזה ר"מ האלפיה הוא כפי מ"ש המתנועע במתקרה אשר אחר בו בזאת ההקדמה שזוהו בהכרח ויזהו בו כל המתנועע במתקרה א' זה מין ממה שמתקרה במה שהוא מתנועע במתקרה שא"כ הוגה המתנועע במתקרה מניע והסבה לתנועתו אשר יתנועע במתקרה בואת התנועה שהוא בסבה ימות בהכרח והיה כח מחלק או כח בו נלתי מחלק נכסם האדם בלדם והשכל כפי דעת הרב, ובאשר יובן מוצא ההקדמה זה הענין ר"ל שכל המתנועע במתקרה מקושר במה שהוא המתנועע במתקרה ימות בהכרח ואף כי הוא כח נגוף המניע עד שיתנועע במתקרה כתינועע הנכסם שהיא סבתה הוא תמוזר בעצמו שהוא ימות בהכרח וידע כי נכסם הגלגל הוא מתנועע תמיד שהתקדמת תנועת הגלגל ואם היה מתנועע במתקרה תקנה הנלחיות מהמניע הנלתי נכסם, והררייה על שיהו סברת הרב מ"ש שפאר הראשון וכן הכנים הראשונים והוא שהמניע הגלגל כח או נלתי מחלק נכסם האדם באור זה ג"כ שיקר שיהיה זה המניע לבדו סבה בתנועה התמידה א"כ שיהיה נלתי מחלקת שם אם המניע הראשון יהיה זה המניע מתנועע במתקרה עד אמרו ויתחייב א"כ שיהיה למניע

קרישקו

זה כבר ה' ב"ה המניע יתחייב איך שיהיה לתנועת הראשון אשר יהיה סבה לגלגל המתנועע ממנו כשישג מניע אחר נלתי נכסם ולא כח נכסם והיא הברית ית' המניע הגלגל היקוף בכל ע"כ הגיפיה : הקדמה

כפונע תמיד ויחסיפו זה לא ין א' ל'י' נלתי אחר שיתנועע והמתנועע יסונו כלו מה גסם אחר אחר שכל אחר יחייב הכוונה ויסונו כלו מה גסם אחר נלתי בעל תליות ויתחייב ימיו בענין קליות

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

התשיעית ט (יא) כי כל גשם שיגיע נשם אמנם יגיעו כשיתנועע גם הוא בעת הגעתו .
העשירית י כי כל מה שיאמר שהוא בנשם, מתחלק אל שני חלקים, אם שתהיה עמידתו בנשם במקרים, או שתהיה עמידת הנשם בו בצורה הטבעית, ושניהם בה בנשם :
האחת עשרה כ כי קצת הדברים אשר עמידתם בגוף, יחלקו בהחלק הגוף ויהיו נחלקים במקרה, כמראים

אמרו

התשיעית ט כי כל גשם שיגיע נשם וכו' . ויש להקשות בזה שהרי לנו חלואים האין האואפת המגיעה הנדול והאין עמיה לא התנועע בלל , א"כ ימצא גשם שיגיע נשם והוא עמיה לא יתנועע . והדיוק בזה שאין האואפת מניעה הנדול אלא שהאורה הנדולית הולכת ומגיעה הגשם בכללה אל האין לריחה נאורה לפענו כהאוחות המקום למקומם, שבמו שמצא החמר יושך אחר האורה" ויתנועע לדבר הגלות לזרה כמו תנועת הנדול לאין המושכת כמו כן ימצא שהאורה יושך אחר המוחר היעבד האמת הבלי עכ"ל , כמו שפאשר בכתה הפתילה החר נר אחד מאיר שיתלכ העין ההוא ותתנועע השלכת למטה הפך פנעה מלד האוחות החמר , א"כ תנועת הנדול לאין המושכת הוא מלד" אורת הנדול לא שיהאן היעב הנדול בלל :

העשירית י שהיה עמידתו בגשם . ר"ל שמהיותו הוא מלד הגשם שאלו נעדר הגשם יעדרו המקרים : או שהיה . ר"ל שפנעהו בגשם הוא מלד אותם הענינים עד שאם יעדרו אותם הענינים יעדר הגשם לזרה עכ"ל , וזאת ההקדמה מנארת ומתנה יחלקו הקדמה א"ל ו"כ :
האחת עשרה כ כי קצת הדברים אשר עמידתם בגוף, מבני או אחר הכי כי קצת הדברים ולא אמר כל הדברים . לפי שיש דברים שפנעהו בגוף שלא יחלקו בלל כמו הקו שלא יחלק לריחו וכמו השמש שלא יחלק לעומקו וכמו העננה שלא תחלק בהחלק הגשם , כי לא יהיה חלק העננה עולה, אבל יאדר זורחה בהחלק הגשם : והיו נחלקים במקרה כמראים, ר"ל ופניו זה אומר שיש קצת דברים שיחלקו במקרה ולא אמר כי כל מה שיחלק יחלק במקרה כי האיות והקלות והכבדות יחלקו בעלם בהחלק הגשם :

שם טוב

מקריה והנה אמתו רואים רבים מהמקרים שהם נחמים בין שהיה מקרה מלד הגשם כמו הספירות לגלגל ובין שהיה מקרה נמשך לוולתו כמו שינועע בתנועת זולתו, כמו תנועת האש עם תנועת הכרס השמימי, ותנועת הוי כוכבי לכת עם תנועת הגלגל הראשון, אם כן יאזנו הקושיות לקדמוס . והתשובה בזה כי כוננת הפילוסוף באמרו תנועה מקריה אינו המקרים העלמיים אשר יתחייבו על הרוב או תמידים כי זה דבר עצמוני נמשך לזורת הדבר ולא יאמר אומר שחוק האדם אפשר שיפך ממנו ולא שחיות הכושי כי אלו הדברים נמשכים מסבות בעלם, אבל הכוונה לפילוסוף בזה כי אם היה תנועת הגרם השמימי מתנועע במקרה, ראונו כח"ש שהאדם אינו עשוי שהיה בים אבל שמתנו הוא ביבשה ואם ימצא בקצת העתים בים הוא במקרה, הוי אחר שהוא מקרה שאינו מעצמות הדבר יתחייב שימצא ושלל ימצא, כי כל מקרה בזה החומר הוא אויב, ולכן אחר שאם תנועת הגלגל היא תנועה מקריה ולא היה טבעית, הרצון בו שלא יגזור טעמו, יתחייב ממנו שימצא ושלל ימצא, כי מה שאינו מטבע הדבר לא יתמיד, וכן המניע הראשון אם היה מתגלוי המניע הראשון שינועע במקרה בעבור ההנעה לא יגזור שינועע ואחר שהיה סובב שלא יתנועע, אלא במקרה היה אפשר שלא יתנועע ובשלל יתנועע תפסד התנועה ולכן היה כל מתנועע במקרה כשיוון מהו מתנועע במקרה יתחייב שיטח אחר שאינו מטבע הדבר שינועע, וזהו כוננת החכם, לא ח"ש כי כבר אפשר שימצא בו סבה עצמית מתמדת מליאותו, ואין ספק כי תנועת הגלגל היא מקרה לגלגל והאש א"ל לו המטחה, למה שזה המקרה הוא מקרה כנחיתת הגשם והוא דבר טבעי מלד שהתנועה לגרם השמימיית היא תנועה טבעית ולא מקריה, והבין

זה כי הוא נפלא ומתאמת כי כל מה שינועע במקרה ינוח בכרכו :

התשיעית ט כי כל גשם שיגיע נשם וכו' . הפי דע שהמניעים על צ' חלקים, מהם מניעים ע"כ התכלית ומהם מניעים ע"כ הפועל הפוגע, והמניע ע"כ התכלית לא יחוייב שינועע הוא בעת הגעתו, כי האש שינועע אלו האור בעלות האור למעלה בדרשו תקומו הטבעי ועלל לאש ע"ד התכלית האש לא יתנועע, והמניע"ה שיגיע לנדול המניע"ה לא יתנועע, אבל הפועל הפוגע אם דוחה ואם מושך וכל אלו ינישו מהמתנועע כשימש אחר שאין בינו ובין המתנועע ממנו אשר הוא אם נדחה ואם נמשך אמרע, ובהכדל בין הדוחה והמשליך כי הדוחה לא יבדל מההנדחה והוא לעולם ימשכהו ואחר כך יבדל ממנו כזרק החץ והאבן, וזאת הקדמה ביארה ירביע"ו בתכלית הביאור בח' מהשעו והביאור שעשה שם הוא ביאור חטושי מופתי :
העשירית כ כל מה שיאמר שהוא בגשם וכו' . הפי כבר ידעת כי כל מה שהוא בגשם ויעמוד, ימצא על צ' חלקים, אם שהיה דבר שאינו מעלם הגשם והם כל הדברים שימצאו בנושא והם המקרים, ומהם דברים שיערך אל נושא ואמנם מהותם יתקיים בחוקו הדבר ואלו הם העזרות הטבעיות, כי כל העזרות הטבעיות יערכו אל משכן ואל ע"כ ישכון בהם, והנשא גם כן יערך לזרה כי הוא מעמדת את הגשם ומשלכת אותו ומשימחו מנחה כפועל כי ד"ה נקעלם והיה מה שהוא . ושהיה ר"ל המקרים והעזרות הטבעיות הם כלהם בגשמים כי לא יעמדו בלחם, וזאת ההקדמה היא מנארת ונגלית :

האחת עשרה כ קצת הדברים אשר עמידתם בגוף כו' . הפי דברים שיעמדו בגוף יראו לחוש שמהם כשיחלקו בגוף יחלקו הם, כחום הנמצא לאש והקור הנמצא לאש, כי כל זמן שישאר אטושים אף שיחלקו לחלקים קטנים יחלק האש הם והמים קרים וזה הדבר מנארת במקרים, וכן האש כשיחלק ישר אל וכן המים מים, וזה יקרה בכל מתדמה החלקים, ואמנם המקרים הנמשכים לאחד הכלי כשיחלק האחד הכלי

קרקע

אלו המניעים אשר אמרנו הם על צד הפועל וזאת על צד התכלית ונוכל לומר שזאת היא מנולה בבאין והיא סודרת כחה כמאר בשיעורו כגלגל שיחפעל הברזל מזה הכח :
הקדמה

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

במראים ושאר הכחות המתפשטות בכל הגוף, וכן קצת המעמידות לגוף לא יחלקו בשום פנים, כנפש וכשכל :

השתיים עשרה ל' (יג) כי כל כח שימצא מתפשט בגוף הוא בעל תכלית, להיות הגשם בעל תכלית :

השליש

אמר

שם טוב

וכן קצת המעמידות לגוף, מפני זה אמר קצת הי"ם נזרות עשיות שיתלקו כי המים דרך משל ושאר היסודות יחלקו, כי גדד החלק בגדר הכל, וכן כשילקח ענף וספיקו מהגזמה על דרך משל, כמו כי יש בלוחו ענף גורה זומחה כמו שיש בכל האילן בכללו : כנפש וכשכל. ר"ל שלא יתחלקו כלל, אמר ש"ד מוכר שכל מה שהוא כח גשם יחלק, כי אע"פ שלא יתחלק השכל לחלקים מ"מ אחר שיש לו מקום ידוע ומובדל וזהו הגוף יחבר בו שהוא מתחלק :

השתיים עשרה ל' שימצא מתפשט. ר"ל שהכח הוא מעורב בכל חלקי הגשם הוא בעל תכלית בהכרח, וזה מובחר במושג בטענה הרביעית בהאמר הגשמים השמימיים מספר האלהות מכוונות אבותם :

מתחלק כי אינם מתפשטים בו, ורואו להפלא ממנו כ"א היו נפש האדם כח בגוף אבל הכח השכלי כבר התבאר שאינו מעורב עם הגוף כי אם היה מעורב היה משנה המושכלות אל טבע החמר, וגם ת"ס כי הנפש והשכל הם כחות בגוף ואינם מתחלקים זה וזה אחר אף עמו, כי כל מה שהוא בגוף והגוף הוא מתחלק ויחייבו שבהם השכלי והנפש יהיה ג"כ מתחלק כי כל מה שיחול במתחלק הוא מתחלק, כי כמו שהוא מובחר כי מה שהוא מתחלק לא יחול בכלל. מתחלק כן מה שהוא בלתי מתחלק לא יחול במתחלק, וזה מושכל ראשון לכל מי שהתפלסף, אלא שיש דברים שיחולו במתחלק ובהתחלק הדבר יאירו קיימים כחוס והקור למים וזאתם העצמות שיתחלקו ובהתחלק המתרכב יתחלקו הם ג"כ, כי האם כשיתחלק ל"כ חלקים שוים יאירו כ"א מחלקיו אש וכן המים, וקצת הכחות לא יאירו קיימים כשיתחלקו ולא ימצאו בחלקים, ככח הראות כשיתחלק העין ל"כ חלקים לא יראה האדם וכן האוזן וכן שאר כלי הנפש והמחשבה והדמיון, ואם ע"ז אמר הרב שקצת הכחות העמידות לגוף לא יחלקו בשום פנים כנפש והשכל, כיון זה אמר אמת, אבל אם כוונתו לומר שלא יתחלקו כלל ולא יקבל הפחות והיותר זה אינו נכח, כי בכח הראיה יקבל הפחות והיתר אף היסודי הנושא אותו, ובהחומר יותר יראה מהזקן, וזה הימין מהחלוקה נעלמה מהרב, אם כן ימצאו בכלן כפי דעת אריסטו ז' מני כחות אסילוי שיהיו מעמידים לגוף כחות מתפשטים בכל הגוף ויתחלקו בהתחלק הגוף, והם מובחרות לחוס כמים וכאש ושאר הגשמים הפשוטים, וכל הדברים מתדמים החלקים וקצת הצורות אשר אינם מתפשטות בכל הגוף אבל הם מתחלקות בהתחלק הגוף אבל הכחות הנפשיות שהם מתחלקות בהתחלק החוס היסודי או רצונו או מיעוטו ובשיצאל החוס היסודי רב יהיה הכח נפשי גדול וכשיהיה קטן יפעל בשולשה וזכה אחר שהוא מעמיד הגוף והיא צורה לו ואינו כח בגוף כלל ככח השכלי וזה אינו מתחלק בגשמים הפשוטים ומתחייב החלקים ואינו מתחלק לצורות המורכבים כי הוא פשוט ובלתי מעורב עם הגוף כלל, הנה הוא נקשר עם הגוף הקשר מציאות לא הקשר עירוב אף שהוא עם הגוף, ויש הדבר בין הכח השכלי לשכל הנגלה כי השכל אשר ימצא באלים יש לו הקשר עם הצורות הדמיוניות באופן שאם יפסד הדמיון יפסד הוא והיה ההכנה הנמצאת בצורות הדמיוניות ובשיטות האדם יתנועע ואח הצורה במקרה, אמנם השכל הנגלה אף שיש לו הקשר עם הנגלה אינו הקשר עירוב ואינו הקשר מציאות באופן שאם יפסד הנגלה ג"כ הוא יפסד עם שהוא נמצא עם הנגלה ולכן לא יתנועע הוא במקרה, והאם כל מה שאמרנו בזה ההקדמה כי הוא נכח :

השתיים עשרה כי כל כח שימצא בגוף הוא בית כו'. הפירוש דע הכחות שימצאו בגשמים, מהם כחות שיקראו כחות מתמידים ומהם כחות שנקראו פעילים, והרעון בו כי לאמר שהנגלה יש לו כח להטעם וזה הכח הוא

קרישקש

בלתי בעל תכלית הנהו והוא הכח אשר אינו בחומר, הנה מצד שיתנועע בטובה בעל תכלית אשר לו יתנועע בזמן אחד שהיה ענין התכלית הוא שיש לו חס מובדל אל הפנוע והוא יחייבו נצחו ומסתכל אשר לו בנושא תהיה תנועתו נצחית. (אלוהי השלמות יתנועע כחן וז) :

הקדמה, כל כח מתפשט בגוף הוא בעל תכלית להיות הגשם בעל תכלית או מתחייב פחות הקרבה שיצטרף אל טבע מחוץ. וכן היתה אריסטו' במה שאמר הטבע. אמר אמנם שיש עצם כניע נצחית נכדל לכוחשים הוא מובחר ונכר ג"כ ש"א לזה העצם גורל כלל אבל אין חלק לו ולא חלוקה לפי שהוא יגיע זמן אין לו תכלית ואין דבר בעל תכלית לו כח בלתי בעל תכלית, הנהגה הוא גשם בעל תכלית ויהיה כחו בעל תכלית כי כל גשם מתחייב יחייב כשיעור חלוקתו ותכח, ולו דמינו החלק היה קצת הכח ולא יגיע אם שיהיה מניע ע"י אין תכלית ויהיה כמו הכל מבלתי הסתון וזה שקר, ואם שיעניע לחכמית וקצת האחר ג"כ יגיע עד תכלית ויהיה המקובץ דבר בעל תכלית וא"כ לא תחלש זאת התנועה ממועט מושגם כן ההפסוד יעניעו על צד שיעניע החשוק חשוקו ובאורו יגיע לו התנועה הנצחית ומאשר הכח אשר נגלה הוא בעל תכלית יתנועע בזמן כמו שאמר אבן רשא"ד כי התנועה כבר התבאר שהיא מובחרת משיב יגיע עם מניע בעל תכלית התנועה והיא הנפש אשר בו ומניע

הקדמה יב (יג) כי כל כח מתפשט בגוף הוא בעל תכלית להיות הגשם בעל תכלית, אמר אריסטו' במה שאמר הטבע במאמר וי"אמנם שיעניע מה נצחו ובלתי מתנועע נכדל לכוחשים הוא מובחר ממה שאמר ונכר ג"כ ש"א שיהיה לזה העצם גורל כלל אבל אין חלק לו ולא חלוקה לפי שהוא יגיע זמן אין לו תכלית ואין דבר בעל תכלית לו כח בלתי בעל תכלית, הנהגה הוא גשם בעל תכלית ויהיה כחו בעל תכלית כי כל גשם מתחייב יחייב כשיעור חלוקתו ותכח, ולו דמינו החלק היה קצת הכח ולא יגיע אם שיהיה מניע ע"י אין תכלית ויהיה כמו הכל מבלתי הסתון וזה שקר, ואם שיעניע לחכמית וקצת האחר ג"כ יגיע עד תכלית ויהיה המקובץ דבר בעל תכלית וא"כ לא תחלש זאת התנועה ממועט מושגם כן ההפסוד יעניעו על צד שיעניע החשוק חשוקו ובאורו יגיע לו התנועה הנצחית ומאשר הכח אשר נגלה הוא בעל תכלית יתנועע בזמן כמו שאמר אבן רשא"ד כי התנועה כבר התבאר שהיא מובחרת משיב יגיע עם מניע בעל תכלית התנועה והיא הנפש אשר בו ומניע

שניעיהו

הוא מוגבל כי הגבלת מצד שהוא גשם אין לו כח להניע גשם גדול, כמו שנאמר שגלגל שכתחי לא ויכל להניע גלגל ערבות, והכח המכלול המצוינות א"כ כח נוסף על הדבר לשימחוד מצוינותו אלף שהיה נלתי מורכב מחכמים ולא יעשו בו הפכים דבר, אבל לפעול דבר אחד ע"כ נוסף על עצמו, והכח כח דעת הרב זכ"ל ורבים מחכמי הישמחלים שיסכרו כי כל גשם אין לו כח מדר עצמו להתמיד זכ"ל וז"ל וכל לפעול דעת א"כ וי"ש הרב כי כל כח שימחל ~~המחשבות~~ דגוף בין שהיה כח מתקטט המצוינות בין שהיה כח מתקטט לפעול א"כ שהיה אלף בעל חיים ~~המחשבות~~ בעל חכמית, ויכח הדבר, כל כח שימחל מתקטט גנוף חלק מהגשם הוא בעל חכמית ויחייב שהיה הכח בעל חכמית, וחופק על או שאם נחלקו הגשם נקח חלק מהכח ונחמ חלק מהגשם המדוד הוא כולו כן חלק מהכח ויחייב שימדוד את כלו ואם לא יתחייב שחלק מהכח יתמדוד את כל הכח כמו שהגשם יתמדוד את כלו וזה הוא דבר כוזב וגם כי יתחייב מזה שהיה החלק כמו הכל, והאמנם יתחייב לאחר למה שזה הכח הנחלק נגשם ד"ח לא ימלט אם שהיה כ"ח או דב"ח, ואם נניח שהוא דב"ח ונגניו הוא הכח הנכ"ח הנחלק נגשם א"כ יתחייב מתקטט עם והמחשבות מתקטט ממנו מחלק מה לו יתקטט בעתה וזמנו, והאמנם שיתקטט בעתה זו עקר א"כ יתחייב שיתקטט בזמן זה הזמן נקח שהוא שבע א"ו או שעות או אי זה זמן שתרצה ויש או ויחייב או הדק או שזה ונקח מהגשם אשר הוא כ"ח ונתלקטו ונשתחלק מהגשם נחלק הכח ויתחייב ששחלקו הגשם שלא יהיה הכח הנחלק נחלק מזה הגשם דב"ח שאם יהיה הדבר כן יהיה החלק כמו הכל א"כ יתחייב ששחלקו חלק מזה הגשם אשר הוא ד"ח הכח שיעט

קרקשקש

לפי שיש ב"ח שעות מקורה אחת ע"ד שישבוה אל זאת הבקרה בעצמה באותו הזמן ואילו דמינו שיהיה זה הכח נגשם אשר הוא יותר גדול ממנו לא יגיעו וזאת התנועה רק בזמן יותר מאוחר או אפשר שלא יגיעו כלל כאלו האמרי שזה הגשם יותר גדול מהכל מתאחד או שני בעלים, משל זה באדם שהוא יגיע שני כלבים פרסה אחת בשעה אחת ואילו יגיע נ' כלבים או יוכל להיות זה השיעור אלא בזמן יותר ארוך ואפשר שיהיה זאת המסא כ"כ גדול עד אשר לא יגיעו כלל כמו שיהיה במשקל עשר ככרים או יותר ויהיה היכל תכלית בהנעה כמו שאמרנו בעל חכמית בזמן שלא יגיע א"כ תכלית, והמכניש שנישם שאפשר שזה הכח אשר הוא בעל תכלית בהנעה יגיע לאין תכלית ואחרי ההנחה מצד הישור אלא אשר בין המגיע והמתקטט בזמן המוגבל והשכל מתייב שלא יתמיד וזאת הנקעה כי אם מצד החשק הוא שיציר הגלגל הוא החשוק והוא האל ויהיה להרבות לו לפי אחר מתדעית שיהיה בקיום והוא הנותן על מין המכניש בפועל הקיור ולפי הרעיה ה' שיקנה הטוב והסדר בתנועתו לעצמו ולחולתו אמר השיעור אשר שני יחמור המגיע והמתקטט והכח הוא מתקטט בכל חלקיו ואם הוא מתחלק במחשבה לא במציאות כי הגלגל בלתי מתחלק בפועל וכן זהה אם כי איזה סבה הוא המונע שלא תתמיד וזאת התנועה כל זמן שהכריז קיום ולא יתאחז ולא ישרב ולא יפול לחלקים מצד היחס אשר ביניהם אחר שאין לגלגל הפך שאשר ממנו מתנועע כל זמן יתנועע ואשר אליו מתנועע ממנו יתנועע, ואם האמרי התנועה הפך והיא המנוחה ואפשר שינוח אומר אחר שהכח מתקטט בכל גופו והיחס הוא בתכלית השלמות בין שניהם ארבע בזה באחת התנועה והשנייה בתנועה אפשר שתתמיד וזאת התנועה לעולם, עוד יש להקשות כמה שנתנוה שיהיה אשר לגלגל מאשר לגלגל התנועה או בלתי מתקטט לא יגיע לאין תחושק החשוק כי אם בשביל כניע מצחו והוא מצד היצור שהוא מעייר וחושק החשוק אל בטונה כן החשוק ולא כבלתי בטנה ממנו שיגיע לו הכח הואת כמו שאמרנו בשכל הפועל הנותן צורה בהמרים כלתי בטנה ממנו לכל מוצן להנעת הצורה ואחר שהיה הכח בעל תכלית ולא יגיע לאין תכלית רק מצד החשק איך יתקטט לאין תכלית מצד חשוק שיהיה אלף כאלו האמרי שהגלגל הכח אשר בו יגיעו עשרת אלפים שנה מצד שהוא בעל תכלית וכשנערבתו לאין תכלית ישוב זה ברעף אחת מצד הערך אשר בינו ובין מן שאין לו תכלית, עוד יש להקשות ארסיס' הגשם כהוא שאחר השבוע הארבע מאמרים רחבים כמובאיים בעצמם כלתי, וזכ"ל ביאור אחר, והמתחלה הא' יגיע זאת התנועה והיחייב ~~המחשבות~~ מצד החשק ומביא ראיה על מציאות הש"ח שיהיה התנועה כבמת מקומות וכן בספר השמע הביא ראיות על מציאות הבורא מצד התנועה, וכן הרב סורה צדק הביא מספרים עליו ואמר שאפשר שיש טניע לגלגל כח מתקטט או בלתי מתקטט ואמר יתחייב בהכרח שיהיה טניע לגלגל על הפנים והשנים ר"ל נברל כמו שתייכבו התולקות א"כ איך אמר סבורא ארסיס' וזכ"ל מה שנתקטטו שישחלק הראשון והוא האל לא יגיע הגלגל היחייב בעבור שיש לו השתחפות בהנעת הגשמים א"כ הוא ממשל כל המופתים שטניע עליו מצד התנועה גם תהיה דביוו שיעשה מופתים מצד התנועה על מציאותו וחשקו לתקוטט אליו, ועוד איך יקרא זה השתחפות או הגלגל הוא בעל שכל ובשם יצור וכי צורו ומציאותו השקף להרבות אליו איך יקרא זה השתחפות וכי אין לנו להאמין כי מצד שכל הגלגל בעלי שכל הם מציירים מציאות הוא וחושקים להרבות

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

השליש עשרה כ' (י): היא שאי אפשר שיהיה דבר ממיני השינוי מדונק, כי אם תנועת ההתעק בלבד, והסבוכית ממנה:

הארבע

השליש עשרה מ שהיא איננה שתי **אמר**
שימאל שום שינוי מדונק המיועד נהיה
כי מרחק בלתי בעל תכלית שקר, וא"כ היה ראוי שימורד לאחור
אחר שהלך כל המרחק ובין שתי תנועות מחמלקות יש מנוחה
בהכרח ח"כ אי אפשר שימלא שנוי מדונק נהיה כי אם
התנועה הסבוכית:

שם טוב

שינויעו החתונות אשר הניע הגשם ב"ת הכלתי בעל
תכלית הכח שינויעו בזמן יותר גדול מהזמן אשר הניע
הכלתי בעל תכלית הכח, ואע"פ שהוא ינויעו אותו המהלך
אשר הניעוהו הדי"ת בשעה או ב' שעות שינויעו חלק מזה
הכח בשעה אחת, והנה שעה אחת אי לו יחס עם שנה
אחת וכאכפולו הכח כפי ריחם אשר יש בין זמן לזמן
יתחייב שינויעו חלק מהכח הבעל תכלית בזמן שזה כמה

שינויעו הכח הדי"ת ויהיה החלק והכל שים בהנעה וזה שקר, וגם ותבאר מפנים שניים שהיא שיתאזכר כז"ת מתפשט
בגשם ב"ת למה שנחלק זה בגשם ל' ולחלק לא ימלט הכח הנשאר בתחלקים אם הוא ב"ת או ב'ת, אם נחמר שהוא
ב'ת מתחייב שיהיה החלק כמו הלאה הם ב"ת יתחייב שכל איסור ב"ת מתקדק מהם דבר שהוא ב"ת ואם כן יהיה
הכח המונע הדי"ת ולכן היה כל כח שתפשט בנוף ב"ת להיות בגשם ב"ת:

אמר שם טוב לא לבד הכח המתפשט בנוף הוא ב"ת כחוס שהוא מתפשט בכל הגשם או הלבנון אבל כל כח שמתפשט
מתפשט בין שלא יתפשט א' שיהיה ב'ת ואין ראוי להתנות כל כח שימלא מתפשט בנוף אלא כל כח שהוא
כח גופני הוא ב"ת למה שכל כח בנוף הוא מתחלק בהתחלק הגוף וצדד יבדעוהו בעקדמה שעברה ואין צריך להביאו כנה:
השליש עשרה שא"כ שיהיה דבר ממיני השינוי מדונק כו'. הפ' זאת ההקדמה עשה אירוטס ז'י' מהעשה בלתיכוס
רבים לבאר שא"כ שיהיה דבר ממיני השינוי מדונק כ"א תנועת ההעקקה והיא הסבוכית, והמופת היותר
כולל למה שכל הכח התנועות יהיו מהכך אל הפך או מכווין אל כושר וזה השינוי אשר יקראו ההוי והפסד או אשר הם מסוג
ההוי והפסד אלו הקצוות אלו הקצוות הם התנועות הנמצאות בהם שז"ל להם שיאמרו שהקצוות ב"ת וחומר
התנועות וכלל אוקצת מהם שימלא מנוחה בניניהם כי יתקיימו מזה שקר שהתנועות ההפכות יהיו תופות א', והמ"כ כי
הולך חלף מציאות אל מציאות א' שיהיה זה השינוי שימלא לבד"ת אחר שאין חלףנו בין מציאות ללא מציאות, וכשיפטר הדבר
חלף מציאות יכנס בחציאות ואין צוה פחות יותר, כי האדם כשיפטר מלא אדם אי לאדם לא יקבל שחוק יותר
א"כ מציאותו נמצא תמיד וא"כ הוא יאמר שהתורה וזאתו העת עד לא אדם כי היתה היתה והפסד דבר א' וזה יותר
התקיימות יהיו דבר אחד וכן יתחייב השינויים ההפכים למה שאלו השינויים ילכו מהפך אל הפך ומקצה א' קשה כי
המתלכן ידן מהשחרות אל הלבנון ואלו הקצוות הם בעלי תכלית, א"כ התנועה היא בעל תכלית, ואין לאומר שיאמר
שאמר שהתלכן הדבר בלתי העת שב שחור ב"ל יהיה הדבר כן יהיה מה שממנומה שאליו דבר א', וזה ג"כ יתחייב
התנועה הישרה כי הדי"ת פחות זה מוקבלים והם ב"ת אחר שא"כ שימלא מרחק ב'ת והולך במרחק יתחייב שיהיה
מהלכו וכן הולך לאשר הנדרים ואם נחמר שהחומר לאחור הוא תנועה א' תכליתו שיהיה התנועות יתחייב שיהיה
שהתנועות ההפכות יהיו תנועה א', וכבר ותבאר בעול זה ואמנם התנועה הסבוכית למה שהתנועות בה הוא עגול
התמונה

קישוק

יהיה סבה מהפסד האדם ואז יגיע ההערך לצורה ואם נשער
והיה ימיו בלא תולד לא תעדר הצורה עד שיגיעו לקצה המופלגת
ויהיה לו אז אכיסת רהום והלחות לא יגיעו ההערך לצורה ארצה
בו לכל הכחות הטבעיות והרוחניות והנפשיות אמנם בימיו כל זמן
שהוא בריא אל היתה לו כטול התנועה אם כוולת מקובו
כשינויעו הנכסף פסע וינועו פסע ואחר שינויעו הנוגעה אחרת
מכנפת ארר או ענית יהיהו מכנסם אחר לא מישל אם בכל גופו
אם בקצת ולחם אם לא שינויעו לו אונם מהוין שיכנסו התנועה
וזה אחר מי הכחות בלתי שינויעו להם הקבילם בית מה והוא
כשינויעו לתכלית הגדולה והצניעה האפשרית לו אחר תכטת זה
הכח הטבעיים הגדול לו כי הלכנו אל יגיש דבר לבטלה ושאר
כחות מנות טבעיות והנפשיות והרוחניות נשחרות בין עד עת
הפסוק, והנה ההכח השלם ארוכה"ו הניתל כל גשם שיש לו
אלוהית הבח שינויעו עם מחפשם אם בליה מחפש לא ינויעו
הבחי תכלית אמנם הנוצא מדבריו שינויעו זמן מה ונועו זה
הזמן מינוע או מרובה כאלו האחר אלף שנים או אלף אלפים
וביארו, ואשר שיתקיים לנעת ולכן לפי דעתו אינו הוה אבל
אשר יתנועת אלף שנים בלתי יתנוע אחר ביהם לזמן שאין לו
תכלית ואם לא תהיה התנועה ילבלול הוא כח הנפש או בלתי
מחפש הוא בצורה ושלימות לו ואחר שיהיה הגשם היסודי
הפשוט הדין והבחי לא הוה ולא נשכר בפי דעתו, וכן לפי דעת
נביאנו, ואשר שיתקיים לנעת ולכן לפי דעתו אינו הוה אבל
נבאר, ולפי דעת ארוטוס"ן אין לו שינוי אשר כנעת ואשר באר
ואשר כנמת הוה לא קל ולא כפי ולא מתעלה ואין לו רק השינוי
אשר כנמת הוה התנועה ננועו שיהיה זה הכח כל מחפש בו
הכח באש או כח בלתי מחפש כגשם וכשהו אחר שבעל זה
הכח לא יפטר והוא צורה ושלימות לו איך יפטר זה הכח או יהיה
היועם נפש ושלם או יהיה לו זה הכח צורה טבעית אם הנפשיות
התנועות הנפסדים לא תפטר צורתם כ"א בהפסד עצמם כ"ש לזה

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

הארבע עשרה ^ז (יד) כי תנועת ההעתקה היא הקדמת שבתנועות והראשונה שבהם בטבע, כי ההויה וההפסד יקדם להם השתנות, וההשתנות תקדם לו קייבת המשינה אל המשתנה, ואין צמיחה ואין חסרון מבלי שיקדם להם ההויה וההפסד :

החמש עשרה ^ח (טו) כי הזמן מקרה נמשך אחר התנועה ודבק עמה ולא ימצא אחד משניהם מבלי האחר, לא תמצא תנועה כי אם בזמן, ולא יושכל זמן אלא עם תנועה, וכל מה שלא תמצא לו תנועה אינו נופל תחת הזמן :

השש

שם טו ב

אפרי

כמונה ואין זה המהלך ותכליה מקילים כבר אפשר שיבא התנועה סבובית ולא יקרה מהנחתו בטוב כ"ש כי יתבאר שיש בכלל תנועה תמידית ויתבאר ש"א" שיהיה א' תמוני השני תמדי יתחייב שהתנועה סבובית יהיה תמידית וזה יספיק בניאור זאת ההקדמה :

הארבע עשרה כי תנועת ההעתקה היא קודמת לכל התנועות והיא הראשונה שבהם בטבע כ"י. הסיקו זאת קודמת גם כן ביאר ד"ה מהשעם למחשבה שזו התנועה ה' תנועת הכוונה וההפסד ותנועת הכמה והיא הנקראת נחמה וחסרון והתנועה באורך והתנועה בלכה והיא הנקראת העתקה והקודמת לנשארות היא תנועת ההעתקה וזה שהיא קודמת עליה בטבע וזמן ויש לה קדמה במהלך גם כן עם קדימתה בטבע, כי ככה כשנמצאו שאר התנועות וחייבו שתמצא היא וכאשר נמצא היא לא יחייב שימצאו שאר התנועות וזהו גדר הקודם בטבע כפי מה שנגדו במחשבות, ואמנם שתמצא כשנמצאו שאר התנועות הנה מבורר מענינה בחפשו כי הצומח או הפשר שלחמ מנלי שיהיה שם הונה אלא שיקרב הן אל הניזון וזה כשימועע במקום או יתנועעו שניהם ועוד כי הן הוא נכד דומה לניזון ונכד הכפך כפי מה שהתבאר בספר הנפש וההפסד והשני מהפך אל הכך הוא ההשנות וההשנות ג"כ יראה מענינו שהוא לא ימצא אלא כשימצא ההעתקה וזה כי המשנה א"א שלא יתקרב אל המשנה וזה כי כשימועע הא' מהם במקום או א' משניהם ולכן הויה וההפסד א"א שלא יקדם תנועת ההעתקה בין שיהיה הכוונה בטבע או יהיה נכד או פירוד כפי מה שחשבו הקדמונים שהויה הוא השתנות, ואחרים חשבו שהויה הוא פירוד כי הוא לא ימלט שיקרב המהוה למתהוה והמשנה למשנה וכלל כשהנחתו שההעתקה היא קודמת לתנועת הכוונה עד שגרידה שהיא קודמת לשאר התנועות האחרות הנחמה וההשתנות כי לא ישנה דבר ולא ימצא קודם שיהיה הנה יותר ראוייה שתהיה קודמת לשאר התנועות ולפי הויה ההויה קודמת לתנועת ההעתקה כמו שקדם לשאר התנועות או כל הדברים הויה קודמת בטבע וכבר התבאר שיש בכלל דבר נחמי בלתי הויה ולא נפסד זה בניאור אשר עשה אריסטו' לבאר שהיא קודמת בטבע :

אמר שם טוב כפי מה שיראה מאריסטו' כי הוא ביאר כי הויה קודמת לשאר התנועות וההעתקה קודמת לכוונה א"כ ההעתקה קודמת לשאר התנועות, והרב ביאר שהשעם קודם לכוונה והויה קודם לנחמה כי הנחמה והחסרון הויה והפסד ובלתי ההעתקה א"א שימצא מנלי קדמת המשנה למשנה א"כ תנועת ההעתקה היא קודמת לשאר התנועות, והנה דבר אשר אריסטו' עם שאר חכמי שימצא לוייה בלי השתנות אבל הויה היא קודמת בטבע כבר יתבאר בספר הכוונה וההפסד כ"א לא תמצא הויה והפסד לא תמצא השתנות ועצור שתמצא הויה בטבע תמצא כוונה השתנות וזה עיין פילוסופים דק נעלם מהרב כי לא דקדק בזה כי א"א שיהיה הכוונה וההפסד בלי השתנות בלי השתנות בלי הויה והפסד, והנה בירר אריסטו' א"כ כי תנועת ההעתקה היא קודמת לשאר התנועות כי אם היה כנה תנועה נחמית והויה התנועה הנחמית אפשר לה שתהיה תנועה ואפשר שתהיה מדוכקת והויה יותר טוב בטבע שתהיה מדוכקת משתהיה תנועה והויה הטבע אמנם יפעל לעולם היוצר טוב משני האפשריים הנה מחוייב שיהיה זאת התנועה נחמית מדוכקת והויה זה בלתי איפשר אלא בתנועת ההעתקה א"כ תנועת ההעתקה היא קודמת לשאר התנועות ולא בטבע לבד אצל זמן :

החמש עשרה כי הזמן מקרה נמשך לתנועה כ"י. הפי זאת ההקדמה כבר ביארה אריסטו' ד"ה מספר השעם והורכ כי הזמן מקרה נמשך אל התנועה ומי שלא ירגיש בזמן לא ירגיש בתנועה ולכן הישנים שינה עקושה

קישקש

וביאר זה כי ברוח זה תמצא בחתהברות שנים תפרם לו נבועת ההעתקה כי המלידת צריך שיתקן כל איש לבת אוגו אשר בהם תשלם הויה וכן המשנה צריך שיקרב אל המשנה אשר יעשה בו השינוי ותנועת הצמיחה והחסרון ואין צמיחה וחסרון מבלי שיקדים בו הויה והפסד והויה וההפסד יקדם להם השינוי והשינוי הוא בקייבת המשנה אל המשנה א"כ היא ביעתקה אמנם באיש החתהויה העתקה מאוחרת שהוא יתורה וצמח ויגדל גדול מה ואחר נעתק : (הנה"ה זאת ההקדמה מנלכת בשעם עניני המלאך ד' ככלל עניני נכרי נכ"י) : **זקדמה** טו (טו) כי הזמן מקרה נמשך אחר התנועה ודבק עמה ולא ימצא אחד משניהם מבלי האחר ולא

תנועה אותה התנועה תמיד רק תנועת הויה ותנועת ההעתקה בתנועות יתרות סאחר שהם אל השחרור וכן בתנועת ההעתקה בתנועות יתרות סאחר שהם כההפך אל ההפך תהיה בהם מנחה כשלו האמנם כשהתנועה מלמטה למעלה כשיגיע אל מקומו ינוח וכן חלק מן הארץ או מן המים כשימועעו מלמעלה ינוח במקומו בשעני אבל הסבובות היא תנועה מובקב או אפשר שיעצור בה מנוחה : (הנה"ה זאת ההקדמה מנלכת בספר השעם עניני נכרי נכ"י) : **קדמה** די (די) כי תנועת ההעתקה היא קודמת שבתנועות והראשונה שבהם בטבע כי ההויה וההפסד תקדם להם השתנות וההשתנות קדם לו קייבת המשינה אל המשתנה ואין צמיחה ואין חסרון מבלי שיקדם בו הויה והפסד.

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

השש עשרה ע' (מ) כי כל מה שאינו נוף לא יושבל בו מנין, אא"כ יהיה כח בנוף, וימנו אישי הכמות ההם בהמנות החמרים שלהם או נושאייהם, וכעבור זה הענינים הנכדלים אשר אינם נוף ולא כח בנוף לא יושבל בהם מנין כלל אלא בהיותם עלות ועלולים :

השבע

אפדי

שם מוב

התנועה ובגדר התנועה לא ילקח הזמן, וזה מובחר בטענה השלישית מאחר ד' מספר האליות מספר כמות עם פירושו: **השש עשרה ע'** כי כל מה שאינו נוף לא יושבל בו. נראה לפי זה וזה ההקדמה כי כל מה שאינו נוף כלל כמו הכחות הכוללות המנויות והכחות האנדלות לא יושבל בו רבוי חלקים כלל, שאי אפשר שיהיו ענינים רבים חלקים, שאם יתדמו מכל אופן לא יושבל בו רבוי, ואינם ענינים חלקים לכל הוא אחד פשוט כהחיות, והאם לא יתדמו היה א"כ היה רבוי בעינינו כענין מקרי והענין המקרי לא יעמוד אלא על ענין בעל המר א"כ אי אפשר שיהיו לד שיהיו רבות כוללות ונדלות מן החמרים שנות במציאות, כי לא יושבל בהם הרבוי כלל ואחר שלא יושבל בהם הרבוי א"כ לא יושבל בהם מנין, לפי שאי אפשר שיהיו אלא דבר א' פשוט כמו שביארנו: אלא א"כ יהיה כח בנוף. ר"ל כפייה כח בנוף או יושבל בהם הרבוי והענין מזד הבדלים זה מזה בענינים מקריים: אישי הכחות כח, ר"ל שיחבר עשרה נפשות או עשרים, כחיות עשרה אנשים או עשרים: או נושאים, ר"ל שיחבר כחות הנפש ג' כחיות הנושאים אבל כחיות עמה היא אחת, והם כח הווי נפש טבעי בין דני משל: אלא כהיותם עלום ועלולים. ר"ל שאי יושבל בהם מנין כי אינם שום במציאות ויש בהם הבדל עלמי טבעי. וזו ההקדמה מובחרת כמובח בפספס שני מביאמר שני מראשו מכשר האליות לכוונת הכוחות בפירושו:

אז מה שנה הווי קודם לו זמן ואחריו והם דברים שהן עם הזמן ואין טופלים תחת הזמן והוא הגרם השמימי כח אשר שריו הווי ולא נפסד אינו נופל תחת הזמן אבל נאמר שהוא עם הזמן וכן לדעתנו חממי החודש המחמימי כ העולם שבא הזמן נגדה עמו ולכן נאמר החכם ר' אברהם אבן עזרא ז"ל כי אמר כי ששק ימים עשה ה' את השמימי ואת הארץ וגו' ולא אמר בששק להורות כי הזמן מכלל הנכדלים כי הזמן לא נכדל בזמן א"כ בין לדעת החודש בין לדעת הקדמות העולם אינו נופל תחת הזמן אבל הוא עם הזמן ולכן לא נאמר העולם שיהיה בזמן אבל ידבר שיאמר העולם הוא עם הזמן ויש הנה דברים אחרים אשר אינם טופלים תחת הזמן ואינם עם הזמן והם הדברים אשר לא ימצא בהם שום תנועה ושני והם הדברים הנכדלים והכדלים והקטרים שאינם משותף לנפש כי אלו לא יפלו בזמן אחר שלא יתוארו במנוחה ולא בתנועה:

השש עשרה כל מה שאינו נוף לא יושבל בו מנין כו' הפי' אין ספק כי כל מנין ורבוי אשר יהיה בין הדברים המתקמים לא יהיה אלא בג' אופנים או מזד הזמן או מזד המקרה או מזד החומר. המ"ב כי התנועה ההווי כיום הוא זולת ההווי למחר וזה הרבוי והשנוי יבא מזד הזמן לא מזד החומר וכבר יתחלק שני אלפי' האחת מהאחרת מזד המקרים שהאחת יהיה כחוכה בדיו ובדבר שחור והאחרת יהיה כחוכה בדבר לבן כי אלו אף שהם נמצאו הם מתחלפות מזד המקרים ואם היה חלוק ג"כ מזד הנושא כי זה האל"ף הוא כחוכה בזה החלק המהיר והאחרת זה החלק המהיר ואם תאמר שני אופנים אין בהם חלוק כלל יהיו ב' בעבור הנושאים והסתכלות הנושא לא יאמר רבוי אבן כן כל הדברים הנמצאים בזמן א' הם המתקמים או אפשר שיתחלפו אלא מזד היותם חזק או כח בנוף ב"א לא יהיו נוף או כח בנוף לא ימונו כי אם תסתלק התמרים מהאות הנקרא אל"ף לא יזויר בו כי אם אל"ף א' ואם יזויר בהם המנין לא יהיה ראוי לך לומר שהם ב' או ג' או ד' או מהאם וזה דבר ידוע בעצמו אין צריך אל ביאור ואחר שהדבר כן הדברים אשר הם שוים במציאות ר"ל אשר הם אחדים במנין לא יאמר בהם ב' מהם ג' אלא יהיו גופות או כמו בנוף וימנו הגופים א"כ יהיו אחדים במנין כמות הגשמים וכן ג"כ הכמות ימנו כמות הגשמים ואפילו הדברים

מתחלפי

קישקש

תחת הזמן וכן אמר הפילוסוף בתנועה הנלגלית אחר שהווי שאינה בזמן אלא מסוף אותה משני קצותיה: **הקדמה ב' (טו)** כי כל מה שאינו נוף לא יושבל בו מנין אלא אם יהיה כח בוף וימנו אישי כחות הווי בהמנות המנויות או נושאייהם ובעבור זה הענינים הנכדלים מ החומר אשר אינם נוף ולא כח בנוף לא יושבל בהם מנין אלא בהיותם עלות ועלולים. וביאור זה כי המנין כמות הכחות המהרלתי שיש בהמנויות המנומים לקבל זה המנין והם המנונים הנכדלים

ולא תמצא תנועה כי אם בזמן ולא יושבל זמן אלא עם תנועה וכל מה שלא תמצא לו תנועה אינו נופל תחת הזמן. וביאור זה כי התנועה מקרה במציאות שהוא הגלגל אחר שהיא אינה עצם הדבר אבל מקרה נמשך לו והזמן הוא פסירת הקודם והמתאחר אשר בתנועה כי כשהתנועה השמש בגלגול מצד הגלגל הווי המנויע אותו שיעור מה יאמר שכבר עבר מן הזמן ד' שעות או ו' לפי מה שרתיה התנועה אחר אמר שלא תמצא כי אם בזמן כי הזמן סוף אותה משני קצותיה וכל מי שלא תנועה אינו נופל

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

השבע עשרה (י) כי כל מתנועע יש לו מניע בהכרח, אם חוץ ממנו כאבן שתניע היר, או יהיה מניעו בו כגוף בעלי הים שהוא מחובר ממניע וממתנועע, ולזה כשימות ויעדר ממנו המניע והוא הנפש ייאר המתנועע והוא הנוף לשעתו כמו שררה ^ז אלא שלא יתנועע התנועה הריא, ולהיות המניע הנמצא במתנועע נסתר בלתי נראה לחוש, חשבו בבעל הים שהוא מתנועע מבלתי מניע, וכל מתנועע שיהיה מניעו בו הוא הנקרא המתנועע מעצמו, ענינו שרבה המניע P למה שיתנועע ממנו בעצם נמצא בכללו :

השמונה

שם טוב

אמרו

מתחלפו הצורות לא יחזור בהם מין אלא מצד החמר כי המים והאש אינם מתחלפים אלא מצד החמר שאם יסולק החמר לא ייאר שום רבוי וא"כ כל רבוי בא מצד החמר ובדברים אשר אין להם חמר יהיה הרבוי בהם מצד שים עלה ועלל שאינם נמצאים במדרגה אחת כי אם היו שים במדרגה א' לא יושכל בהם הרבוי והנה למה שזמאלו הדברים אשר בבאן ג' אופנים מהם רבוי אישי ומהם רבוי מיני וממנו רבוי סוגי, והרבו האישי הוא כמו רלוחן שמעון לוי

השבע עשרה פ כלבן שמיע היר. ר"ל בכחה : צ אלא שלא יתנועע התנועה הריא, ר"ל מה שאני אומר כשגדרה הנפש יעדר המניע הוא אחת שיעדר המניע הרלוני אבל המניע נטעני עדיין נשאר ר' אלו סוף מעל האבן יתנועע על הארץ, וזהו שאמר הרב אלא שלא יתנועע התנועה הריא : ק למה שמתנועע ממנו נעם. רוצה לומר כי הצורה השניעה היא המניעה בלא ספק :

ויהודה שכלם מתחלפים בראש ומסכימים במין זה הרבוי בא מצד החומר הוא מבוחר כי בהסתלק החמר אין שם רבוי כלל, ואחנם הרבוי המיני כמו שיתחלף הסוס מהחמור כבר יחשוב חושב שזה הרבוי הוא בא מצד הצורה לא מצד החמר אבל האמת הוא כי חמר האדם אם היה חמר החמור היו הצורות אחדים כי החמר היה א' במהות והפועל אשר הוא נבדל או הטעם לא יעשה החלוק אלא בעבור החלוק הנמצא בחמר שהוא מתחלף במין לחמר האחר וכן הדברים שהם מתחלפים בסוג כמו הצמח והחי שאלו מתחלפים בסוג אחרים זה החלוק נמצא מצד החמר ואם היה החמר שלהם א' היה הכל הווה והפסד וכבר נקבאר כל זה במש"פ ואמר שהיה הדבר כן כל המיני שזמאלו צוה העולם בגשמי הוא מצד החמר הרב ויבחר שיש בבאן שכלים נבדלים רבים אין בהם חמר כלל רלוי לדעת מין יתקרו ואין יהיה המיני בהם, ואמר שם שכלו לא יצויר המיני אלא בהיותם עלות ועלולים ויבדלו מצד היות הפכה הראשונה עלה ור' מצד היות עלול ב' ור' בהיות עלול ג' ו' אלו כלם שכלים נבדלים וימצא הרבוי בהם מצד העלה ב' ולאחר וע"ז יאמר להם שהם ב' והבדל בין העלה והעלול בצורות הנפרדות שהעלה הראשונה מציאותה בעצמותה והעלה ב' מציאותה נצויר אל הראשונה והעלה ג' בהצטרף אל העלה ב' והראשונה וכן הענין בשאר העלות והעלולים ויבנם בהם הרבוי מזה הלא ולא יחוייב שיהיו כלם במדרגה אחת מן הפשיטות אחר שאינם במדרגה אחת מן הצורות אל התלה הראשונה : אמר שם טוב דעת הרב שהשכלים הנבדלים אחר שהתבאר שאין בהם החמר ואין בהם רבוי יחוייב שיהיה הרבוי מצד היותם קצתם עלה לקצתם כמו שיהיה ראשונה עלה לשנית ושנית עלה לשלישית ושלישית לרביעית וכן עד רדתם אל השכל הפועל אשר הוא המעשירי החמורן מהשכלים הנבדלים. וא"כ רש"י סובר שכל השכלים הנבדלים עלולים מעלה אחת וימצא בהם רבוי מצד שהראשון קודם במעלה לקניית ובפשיטות כי הדבר האחד כבר יצויר על פנים רבים והכינוי משל לזה הוא רבוי ומתקחו ראשי הרבך והוא לכלל כ"א שם פשיטת כן יעו שכלים נבדלים ראש א' שהוא ארון העולם ותקחו ראשי הרבך שהם השכלים הנבדלים וכלם ישיכלו זה העולם וישיכלו הראשון וישיכלו עצמם ויתחלפו באופן ההשכלה וזה הדרוש עמוק עמוק מי ומאלו יעזוב עתה כי כבר פשיטנו מאמר מיוחד ע"ז, והנה בין לדעת הרב בין לדעת ב"ר לא ימצא המיני בשכלים הנבדלים מצד החמרים אלא לפי דעת הרב בציוותם קצתם עלה לקצתם וכפי דעת אריסטו אשר הוא דעת אמתו עד שלא יהיו לקצתם עלה לקצתם ויחוייב שיהיה הרבוי מצד היות קצתם קודם במעלה לקצתם ואחדות הידיעה ופשיטותם וזה מספיק בהודעת זאת ההקדמה :

השבע עשרה כי כל מתנועע יש לו מניע ב'. הפי זאת ההקדמה וכלול ב' הקירות, האחד שכל מתנועע יש לו מניע מחוץ למתנועע, והב' שהמיניע ימצאו על צ' פנים מהם המיניעם שהם נבדלים מהמתנועעים והם חוץ מהם כלבן שמיע היר כי המניע היר כי המניע הוא חוץ למתנועע ויש מניע שימצא במתנועע זה יקרא החמתנועע מפאת עצמו כגוף אשר יתנועע מהנפש. ואפלטון היה סובר כי המניע הראשון הוא דבר יגיע עצמו וכן יסבור שהנפש דבר יגיע את עצמו ואריסטו סובר ש"א שיהיה דבר יגיע את עצמו עד שיהיה המניע הוא המתנועע ויבאר זה הדרוש ב' מהשעם ובח' ממנו, והנה אחר אריסטו כי דבר מבוחר במניעים ובצמחים ובצמחיות כי הדבר לא יבחר עצמו ולא יבחר ממנו ולא דבר מהוה כי יבחר נראה כאלו וזהו מהסבך אל הטעם וכל דבר שיזכר שזמאלו יבחר אל הטעם צריך אל אחר שיזוואנו עם שהוא נראה לחוש כי כל אלו ב' שניים המניע הוא זולת המתנועע. ואחנם נכל ספק במתנועעים מניעם מקומית והתנועה המקומית נלוו ג"כ שלא יתנועע הדבר הכפ נעטו כי האש לא ירד למטה וכן הארץ לא יעלה למעלה אם לא שיעשה דבר מחוץ, ואחנם נכל הספק ביסודות כי נראה לחוש שהמיניע הוא

קישוק

הנבדלים אחד מחבירו בכמות ואיכות ובהם יפול המספר אבל הדברים שאינם גוף והם פשוטים בהכרית והפשיות לא יושכל בהם מנין אלא בהיותם עלות ועלולים : (הגה"ה זאת ההקדמה כבר התבאר בפסק א' מעניני ספסר השעם ויבאר שם שיהיו שני פשיטות אל המתנועע ראשון משאל פלמו שהוא מתנועע ומתנועע וכל שאר כנגלים מתנועעים מן הנבדלים הראשון מתקוף ואם יעשהו קטלו ויתנועע מתקור ולי אשר מנבתי שיזום אם מיניו מה מפקטו בו חמר גשמי הוא נעל מכלים כמו מין כן נעל מכלית ולא יגיע לאין מכלית א"כ

הקדמה

הוא המתנועע ואין בהם חלוף כי האש כשעלה למעלה יראה שצין בין חלוף ומניע ומתנועע כי המניע הוא האש והמתנועע הוא החלוף ואיכסם השנו כי גשם הוא המתנועע ויורה האש הוא המניע והיו דעת ג' והמתנועע כי הגשם לא יתנועע בזה שהוא גשם כ"א היה הדבר כן היה המתנועע על כל הדברים באופן א"י כי היה האש עולה למעלה בזה שהוא גשם לא היה יורד למטה הארץ כי הוא ג' גשם כמו האש אבל גשם האש שיעלה למעלה חזד שהאש קלה והארץ יורדת למטה חזד שהיא כבדה וזה דבר בטל כי המתנועע אינו הגשם ולא המניע הוא הכורה ולא אמרו הרב ג"כ כי לא אמר שאלו היסודות מתנועעים מעצמם אבל אמר שחיי הוא המתנועע מעצמו וזה יורה על גודל משקלו ויורמוו בחמותו. והביאור אשר עשה ארכטו' הוא על זה התואר כי למה שראה שהמניע יולת המתנועע בנחותו ובמציאותו בהרבה מהדברים אלא ביוסודות כי יחשב האדם שהמניע הוא המתנועע ואין סגוי בנייהם ואם שהגוף והכסף הם מחולקים לאחר שכספתפרי' הנגש לא המתנועע בגוף באותה המנועה אשר יתנועע קודם ואולם יסופק אם הכסף אחר הפרדה מהגוף המתנועע מעצמו ר"ל שהמניע הוא המתנועע כפי מה שסובר אפלטון, ואחר שגבל הספק באלו א"כ שיבחר שאלו המתנועעים ממניע מחולק למתנועע שיבחר שכל המתנועע יש לו מניע אחר שצולו לנדס נפל הספק. ולמה שיבחר שכל המתנועע גשם אם היה הנפש המתנועעת היה גשם ויהי כל גשם יש לו חלקים וכל שיתנועע כלו הוא יתנועע בעבור החלקים והחלקים הם מחולקים לכל. ואם המתנועע שימצא חלק ראשון אשר הוא יניע את עצמו כמו שסובר אפלטון זה בלתי אפשר כי אם היה זה ראשון ויהי חזד שהוא מתנועע הוא מתחלק אחר שהנחנו שכל המתנועע מתחלק וגייה כפי מה שיאמר אפלטון שג' הוא דבר יניע את עצמו והנה א' חזד שהוא מתנועע הוא מתחלק אחר שהנחנו שכל המתנועע מתחלק ונהלקבו אל ב' חלקים אל א"כ וד' ובאמר א"כ חלקו והנהו המתנועע שינוח א"כ יתוויי שינוח א"כ צ' בכללו שאלו כל ינוח א"כ כ' כלו יהיה אם שהנוח ראשון בלתי ראשון וכבר הנהוהו ראשון זה חלוף לא יתכן וכאשר יתוויי שינוח א"כ צ' כלו במנוחת א"כ וכל מה שנה במנוחת וולתו הוא מתנועע מוזלתו אם כן יתבאר בתופת מוחלט שכל המתנועע יש לו מניע אחר שכל המתנועע בעבור חלקו המתנועע ומולתו זה הביאור אשר עשה אריסטו' זו' מהשעם, א"כ התבאר שאלו היסודות והכסף ג"כ אפשר שיניע את עצמו כי אם היה הדבר יניע את עצמו א"כ דבר א' פשוט ובלתי מתנועע יש לו מניע מחולק בנחותו למתנועע וכבר נראה זה במנופת יותר מן הראשון ש' מהשעם ואחר שאם הנהו דבר יניע את עצמו לא ימלט מחלוקתו את שיהיה הכל מניע הכל יתנועע וזה לא שיהיה הכל מניע החלק ויהיה החלק מניע ומתנועע יחד או שיהיו החלקים מניעים ומתנועעים וזה יהיה לבד"א או שיהיו חוזרים בסבוב כי שימצא כנחן חלק מתנועע וחלק מניע ולא יתנועע. ואחננס כל הכנים הראשונים בטלים א"כ ישרא' האופן השני שימצא במתנועע מפאת עצמו חלק מניע ולא יתנועע. והמתנס לא לבד כי אם נאמר שהכל יניע הכל ויתנועע יחד זה א"א כי היה הדבר בזה ופוטל יחד ויהיה התלמיד מלמד והתלמיד תלמיד כי כל מה שיתנועע יתנועע תמיד חזד שהוא בזה ויניח חזד שהוא בפוטל ואם היה הדבר מניע הכל ויתנועע יחד היה הפוטל ומתקבל חזד יחד זה בטל וא"א ג"כ שיהיה החלק יניע הכל ויתנועע יחד זה בטל שהוא חלק אחד וכך חזד שהוא יניע הוא

בפוטל ויהיה הכח והפוטל יחד וא"א גם כן שהכל יניע החלק כי חזד שהוא כל הוא בפוטל ואותו החלק הוא בפוטל חזד חלק חלק מהכל המניע ויהיה אותו החלק בפוטל חזד שהוא מניע ויניע בזה חזד שהוא יתנועע ואי אפשר שילכו החלקים לבד"א כי אם היה הדבר כן ומצאו בשמים בזכועל בלתי בעלי תכלית וכבר יתבאר בפוטל זה, ואי אפשר שיתנועע קצתם בקצתם כבקוב כי זה היה חזד יניע לשני ואני לשלשיו. ושלשיו לרביעי לא ישוב הדבר שיהיה בזה ובפוטל וזה דבר מוזאר א"כ לא יאמר אלא שימצא כנחן חלק מניע לא יתנועע וחלק יתנועע אם כן יתבאר כי כל המתנועע יש לו מניע וכן א"כ שום דבר שניע את עצמו ודע כי המתנועעים הטבעיים ומצאו על שלשה דרכים מהם המתנועעים שיניעו את עצמם במקרה כאדם שיניעו הכפירה ויתנועע וכן אלו היסודות הם המתנועעים שיניעו במקרה כי הארץ למטה שהוא כבדה יניע האוויר אשר מתחתו עד שיהיה במקומו הטבעי וכן האש בעבור קלותו יניע האוויר ויעלה למעלה אל האוויר א"כ יתנועעו אלו בהיננים וזלנס במקרה כי אם יהיה הארץ למעלה מהאוויר ולא יתנועע האוויר יעמוד הקל לפני הכבד וכן אם יעמוד האש למטה ויעזב לטבעו ולא יתנועע האש הטריור בעבור קלות האש יהיה האוויר שהוא כבד ערך האש למעלה מהקל וזה שר' ג' א"כ יתוויי כשיצו אלו רב' יסודות חלק במנועם שאלו ג"כ ויהיה המים או הארץ למעלה מהאוויר ויתוויי שינועע האוויר למטה האוויר וכשיוד האוויר למטה ירד עמו הארץ שאם לא כן יהיה ריקות, וכבר אמר ב"ם שכל התנועות בין הכרחיות בין טבעיות ימצאו מהכרח הריוקת אם כן אלו היסודות מניעים הארץ לאוויר שהוא למטה ממנו וכן האש יניע לאוויר שהוא למעלה ממנו עד בונו מושבו הטבעי א"כ אלו היסודות מניעים זולנסם בעצם ומתנועעים בנחנם במקרה. וביאר אריסטו' ב' מהשעם כי אלו היסודות אין להם מעצמם אלא המנוחה וכי התהלת התנועה הוא מהמניע מחוץ ב'ן שיהיה מחובר בזה טבעי ב'ן שיהיה מחובר בזה הכרחי, המ"ב כי האש כשיהיה במקום התחתון חזד יתנשא אל כפיטלו וזהו המתנועע למעלה בזה אבל כל מה שביניע חלק מהאש התחיל בתנועה וזאת התנועה היא חודשת אחר שלא היה וכל מה שיצא מהכח אל הפוטל צריך אל מניע מחוץ והא' שיהיה מתנועע למעלה בזה כשיהיה השמן והכחמי העצם א' הוא אשר נתן לה תנועה למעלה אם כן התהלת התנועה מאלו היסודות ח'ין להם מעצמם ולכן אמרו חכמי ישראל שמתנועע לאבני שיש עמוד אל תאמרו מים מים אשר הראונו בזה כשתהווה המים במקום הקודם או אפשר שיהיה חזד בפוטל מגלתי המים מתק יורד למטה לא יורד לעולם ולכן כשהם מים מיד הם למטה וכן כשיהיו המים למעלה כשיכריחם מתק או אפשר שיתחיל בתנועה עד שיסתלק המתק א"כ חלק ה"י"ת תהלת תנועתם הוא בזהוהו ומסיר המתק א"כ חלק הרב שהיסודות מתנועעים בעצמם ולא דבר בהם כלל ולא חזד שהמניע להם הוא מחוץ למטה שאלו הוא עיון דק פילוסופים וכוונת הרב להרא' דברים מנוהרים ולכן אמר כי התי הוא מניע חזדו עם שהשדע שהבי"ח הם יניעו מעצמם ואין המניע זולת המתנועע ויאמר כי המתנועע ממניע נחלת קראש המתנועע מעצמו. ואריסטו' יקראו המתנועע מפאת עצמו חזדו הרצון בו בהתקלת מניע שימצא בו והוא זורת המתנועע ולכן נאמר מתנועע חזדו. ודע כי התתנועעים חזדו ג' חלקים המתנועע כמו ה"ח וזה המתנועע יקדם לו מניע אחר כפי מה שהתבאר בשמיני מהשעם. ואם לא הגלגל הוא מניע מעצמו והוא המניע הראשון בנחתי בו הוא לא יתנועע

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

פ 9

היטמונה עשרה כי כל מה שצא מן הכח אל הפעל מוציא וולאו, והוא חוץ ממנו בהכרח, שלא יהיה המוציא בו ולא יהיה שם מונע, לא יהיה נמצא בכח בעת מן העתים, אבל יהיה בפעל תמיד, ואם יהיה מוציא בו ויהיה לו מונע והרס, ^ר אין ספק שמסיר המונע הוא אשר יוציא הכח ההוא אל הפעל, ^ש והכן זה :

התשע עשרה (יט) כי כל מה שלבציאותו סבה, הוא אפשר המציאות בבחינת עצמו, שאם ימצאו סבותיו ימצא, ^ח ואם לא ימצאו ^א או יעדרו ^ב או ישנתה ערכם המחייב למציאותו לא ימצא :

העשרים

שם טוב

אפרי

היטמונה עשרה זאת ההקדמה מנומרת : ר אין ספק שמסיר המונע. רוצה לומר הוא המוציא הכח ההוא במקרה לא נעשם : והכן זה. רצונו לומר שזאת ההקדמה היא נכונה להאמת המדות החיובי : **התשע עשרה** ת ואם לא ימצאו. ר"ל מונע שלא נמצאו לעולם : א או יעדרו. ר"ל שיעדרו אחר שנמצאו : ב או ישנתה ערכם. ר"ל אפי"ם שלא יעדר הסבה אם יעדר ערך הסבה להסובב יעדר המסובב וזאת ההקדמה מנומרת, אמנם ^י רש"ד סובר שכל הנמלכות הם מחוייבי המציאות בבחינת סבנם ולא יזקק עליהם שם הספק כלל, אמנם הרמ"ל הוא סובר כדעם חב"ד ופנומחיד :

העשרים

שצויא מהכח אל הפועל בין שיהיה כח פועל או מתפעל מוציאו וולאו וזה הכולת אינו נמצא בדבר אבל חוץ ממנו בהכרח שאלו היה נמצא בו ולא יהיה שום מונע היה מתנועע תמיד. החי"י כי האל הוא אם כפועל והיחסי כפועל והאמנם לא יקררו בעבור שיעיקם מעיק מלפועל בעבור שלא נמצא הגושא או בעבור שאף שנמצא הגושא יש סבה מונעת אל ההיום מלפועל כמו שהאש קטע דבר בתכלית הקיומו ולא יפעל בעבור הנוגע אבל אם נמצא הפשטן והנעורת היה פועל והאש היה עולה למעלה אם לא יעיקו מעיק במקום התחתון והאכן היה יורד למטה אם לא ימצא דבר שיעיקו אם כן הוא דבר כפועל ואם לא יהיה שם מונע לא יהיה נמצא בכח כשום פתח מן העתים, א"כ יתבאר כי כל מה שצא מהכח אל הפועל בשני המינים מוציאו וולאו והוא חוץ ממנו ואם יהיה מוציאו בו ויהיה לו מונע והרס אין ספק שמסיר המונע הוא אשר הוציא הכח ההוא אל הפועל ואם נמצא ככאן דבר שהוא נמצא כפועל תמיד ואין לו שום מונע מסעלו רצונו שיעל תמיד כי אם לא יפעל תמיד יתחייב בהכרח אחד משני דברים אם שלא יהיה נמצא כפועל וכבר אנו חלופו או שיוצא לו מונע, ובעצמו שזאת ההקדמה יביא אל קדמות המכונה רב"ד והכן זה, כי רצונו לומר שירצה להבין התרת הספקות שצדק הספקות ראשונה, והח"ר מהם הברוכי אשר יביא אל תולדותיהם שרצו בעצמו יביא אותן לוח ההקדמה כשיאמר כפי' יתחיל מה החלק הזה שפאלוהו חוש השכל שגוי וצויה מהכח אל הפועל כי רצונו הקדום הוא שיהיה המציאות כשיאמר כפי' יתחיל מה החלק הזה שפאלוהו חוש השכל שגוי ולא יעטרך אל מוציאו, וכאשר תתבונן בזה כפי' הרב הכה תראה כי לפחות יעטרך להודות כי רצונו החלפני נקשר אל אותו העת והוא אשר הביאו לפועל זה הפועל, אמנם רבינו משה קושר ומחיד אחת הכה וזאת הכה והולק על דעת המדברים ואחר מניח הקדמותיהם אם שם הוא מהמדברים, ויפה עשה כשישתמש מהם במקדמות הנלוותים :

אמר ש עוב חלילה לרב שיסבור מה שזה המפרש יתקשו כי הוא אומר כי החול כל הקורא בלה אם לא כהאמין הקדום. ומ"ש הרב והכן זה הוא מה שאמרנו אנהו כי למה שנמשך מזה הספק גדול לתלמידי הקדוש אחר והכן זה כדי שיונן בתכלית האמיתות בהקדמת זה הספק המחייב לזאת ההקדמה. ובפרק י"ח מזה החלק נדחה מעליו זה הספק הדין אשר עליו מקדמות הטוב :

התשע עשרה כי כל מה שלבציאותו סבה הוא אפשר המציאות בבחינת עצמו כפי' וזאת ההקדמה התבארה בא' מאלכות וביאורה על זה הקורא, הנמצא כמו החלוקה השכלית וחלק אל מחוייב ואפשר והמחוייב הוא מה שמציאותו מעצמו ואין לו תלויים בשום דבר אחר והאפשר הוא אשר לו מציאות מוחלף והוא עול. א"כ הפועל יש לו ב' בחינות ב' מדר הסבה והאחד מדר עצמו, המשל בזה כי כפי' סבתם הוא שנים ושנים ואם נמצאו שנים ושנים כפי'

קרישש

הקדמה יט (יט) כי כל מה שלבציאותו סבה הוא אפשר המציאות בבחינת עצמו שאם ימצאו סבותיו ימצא ואם לא ימצאו או יעדרו לא ימצא, וזאת ההקדמה כתב אבן כיני בעצמו ואבן רשא"ר דחה אותה ואמר אם ידע ענין אפשר כהו לא היה אומר זה וזה מבורר כי הדבר לא יוכל מאחד משני עניינים או הכרחי או אפשרי והתבררו ואמר על שני פנים או יהיה סוכרת המציאות כלומר מחוייב או יהיה סוכרת העדר והאפשר ברבר הנמצא וברבר שאינו נמצא, אם היא נמצא נאמר עליו שהוא אפשר העירו ואפשר שלא יעדר

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

העשרים (כ) היא שכל מחוייב המציאות כבהינתן עצמו אין סבה למציאותו כלל ולא בשום ענין:
האחת ועשרים כי כל מורכב משני ענינים, אמנם ההרכבה ההיא היא סבת מציאותו כפי מה שהוא בהכרח, א"כ אינו מחוייב המציאות בעצמו, כי מציאותו (תלויה) במציאות ב' הלקיו ובהרכבתם:

השנים ועשרים כי כל גשם הוא מורכב מב' ענינים בהכרח, וישנוהו מקרים בהכרח, אמנם ב' הענינים המעמידים אותו, הי' החמר שלו, וצורתו. ואמנם המקרים המשיגים אותו, הכמות, והרכובה, וההנחה:

השלוש ועשרים (כג) כי כל מה שהוא ב' ב' כל בעצמו אפשרות אחת, יתכן בעת אחת שלא יבצא בפעל:
יבצא בפעל:

אפרי

העשרים זאת ההקדמה מנומרת וגלויה:
האחת ועשרים ג' היא סיבה מליחית. ר"ל שההכנה היא סבת מליחות המורכב. ד' כי מליחית במליחות שני תלפין. כי מליחות המורכב הוא במליחות הפשוטים כי הפשוטים סבה למורכב בהכרח וא"כ המורכב הוא מסובב בעצמו הפשוטים ת"כ מחוייב המציאות אשר אין סבה לו ח"ו מורכב:

הישנים ועשרים ה' ההומר שלו והומרו. ר"ל ההומר הראשון והצורה הטבעית: ו' ואמנם המקרים המשיגים, ר"ל לכל גשם הם הכמות ר"ל המרחקים המיוצגים: ז' והרכובה, ר"ל החינה וההתאחד והחמה. וזאת ההקדמה מנומרת במחשבה בהחלט היחמור החקשון מספר החלוקות ומספר הכמות:

הישלוש ועשרים ח' כי כל מה שהוא צבת ויש וכו', ר"ל ההבדל שגין הכה והאכסד, לך, הולך הרב לומר שהי נגזרת

המציאות בזולתו והם כל העלולים אשר עלותם נמצאות בתמידות וזה נקרא מחוייב המציאות חולתו, והכרחי בזולתו וממנו מחוייב המציאות בבחינה אל עצמו כי אין לו שום תלויים עם זולתו כלל כי אינו עלול לדבר מהדברים לא שיש לו עלה שפולט שהוא יוצא מעצמותו, וזה אשר רצה הרב בצומרו אין סבה למציאותו כלל ולא בשום ענין שאפי' אינו עלול לדבר מחלקיו כי כל שיש לו חלקים הוא עלול מהחלקים ואינו מחוייב המציאות א"כ יחיייב שאם החטו בכאן לדבר שיהיה מחוייב המציאות שלא יוצא לו סבה שפולט חוץ ממנו ולא סבה מקיימת למציאותו בין שיהיה מורכב מחלקים בין שיהיה מורכב משניים ב"א היה מורכב מחלקים או משניים מה שהונה מחוייב המציאות לא שיהיה מורכב מחוייב המציאות. וזאת ההקדמה ומה שלמעלה חזרה אינה לארסיט' ואינה נמצאת בסכריו אבל הם הקדמות ויחוו מספר ארן סיני:

האחת ועשרים כי כל מורכב מני' ענינים אמנם ההרכבה ההיא כו'. הפי' אין ספק כי כל מורכב מציאותו תלוי בזולתו והחלקים הם סבת הכל בין שיהיו החלקים קודמים לכל כמו העפרים והויסיריאול שהם סבת הדיו בין שלא יהיו קודמים אלא החלקים הב"ח כלב והיוה והכבד כי הם נמצאים וצורתם הוה וכלב ענין החלקים הם סבת הכל והכל הוא עלול מהחלקים אם כן כל מורכב א"כ שיהיה מחוייב המציאות אחר שמחוייב המציאות אין לו תלוייה כמ"ש:

הישנים ועשרים כי כל גשם הוא מורכב משני ענינים כו'. הפי' דע כי כפי דעת הרב כל גשם הוא מורכב מחמר וצורה והנגלל גם כן הוא מורכב מחמר וצורה וכן אלו הגשמים ההוים כי כל מתחווה יש לו נשח ממנו יתקוה ועצמות הגשם ומתוהו אינו דבר אלא עצמות החומר והצורה בהתחברם יחד. והנה לגשם יש לו חלקים שהם מעצמות הדבר והם החמר והצורה ואח"כ ישנוהו מקרים בהכרח וכו' ענינים המעמידים לו החמר והצורה אמנם החקרים המשיגים אותם הכמות והכחונה וההנחה: א' אבד' שם טוב אין ספק כי כל גשם הוא מורכב מחומר וצורה אבל יתחלפו צורה הפילוסופים כי הרב יתשוב כי גמרם השמימי הוא מורכב מחמר וצורה והצורה הוא הכנס והחמר הוא גשם הנגלל וגשם הנגלל גם כן הוא מורכב מחמר וצורה. וז"ר יתשוב כי הנגלל הוא דבר פשוט ואין לו אלא חקיקים כדוריים והוא בעצמו פשוט וכו' הנגלל הוא צורתו והוא מניע על נד הפועל והכחית א"כ לפ"ד ז"ר גם כל גשם הוא מורכב מחמר וצורה:

הישלוש ועשרים כי כל מה שהוא צבת ויש וכו' הפי' זאת ההקדמה עמוקה מאד נכתבנו עליה פרטים

קרקש

הקדמה כ (כ) היא שכל מחוייב המציאות כבהינתן עצמו אין סבה למציאותו כלל ולא בשום ענין. וכבר הובחר שיש שם מחוייב המציאות כבהינתן עצמו ומציאותו התנועה אשר אין לה תכלית אשר לא היה ולא תסור ישי דעת אריסטו' התנועה מצד מה שהוא כה בגשם ב"ח והוא הניגל

אפשרות

הארבע ועשרים (יד) כל מה שהוא נכח הוא בעל חומר בהכרח, כי האפשרות הוא בחומר לעולם;

החכמה

שם טוב

המפריש ומחר קצתם כי פירושה היא על זה המומר. ראשונה כי יש לדעת שיש הכלל בין הכח האפשרות כי הכחות נאחר כל דבר שהפטר לזיכר שכלל הוא אפשרות אפי' שלא יהיה כי בחיות, המ"ב כי הכלל הוא יקבל החלוקה נכח מזד שהוא גשם עם שכבר התבאר נמוסם שאי אפשר שיקבל החלוקה, והאפשרות הוא נבחינת שהשכל מחייב דבר מה ויהיה כן בחיותות ואם כן כשיאמר כל מה שימצא כחני לדבר אפשר שימצא אותו הדבר אינו צורך כי כבר יהיה הכלל מתחלק נכח וכלתי מתחלק בפועל ולא יאמר שיעיד ממנו מה שימצא לו נכח כי לעולם ה"ב שמוזר בו כי לא יתחלק לעולם כי כח החלוקה הוא מ"ג שכלנו, ולאו היה צורך כי מה שהוא אפשר יחייב בעת אד שיעדר למחר זה שקר כי הכללים והכללים הם האפשריים כמו שזכרנו בהקדמה ה"ב ולא יעדרו, לכן הולך הכז לומר השפי' גזרות, ובזאת זה כל מה שהוא נכח לדבר אחד והכח הוא אינו מזד שכלנו לזד כמשפט הכח אבל הוא אפשרות כעצמות הנושא, ר"ל לומר שמזד עצמות הנושא נמשך בו זה האפשרות, הנה יחייב בעת אחת שלא ימצא בשל ר"ל נושא האפשרות יעדר בהכרח. ולבאר זאת ההקדמה נמוסם יאמר הקדמה והפירוש אבל לזכר זאת ההקדמה הוא כמו שביארנו **הארבע ועשרים** פ' כי האפשרות הוא בחומר לעולם.

אמריו

וזה כל מה שזכרנו יש בעצמו אפשרות כי אלו היה לומר אחר ומחלי' מזהות אל היה ההקדמה צורך, והוא שאם היה לומר כי כל מה שהוא נכח יתכן בעת אחת ר"ל שיהי' בעת אחת שיעדר הדבר שיאמר בו כח זה שקר, וכך זה הכלל כי בו כח לקבל החלוקה ולא יעדר לעולם כי הכח הוא מזד שכלנו וכמו שביארנו למעלה, ולאו היה לומר כל מה שהוא אפשר יחייב בעת אחת שיעדר למחר זה שקר, כי הכללים והכללים הם האפשריים כמו שזכרנו בהקדמה ה"ב ולא יעדרו, לכן הולך הכז לומר השפי' גזרות, ובזאת זה כל מה שהוא נכח לדבר אחד והכח הוא אינו מזד שכלנו לזד כמשפט הכח אבל הוא אפשרות כעצמות הנושא, ר"ל לומר שמזד עצמות הנושא נמשך בו זה האפשרות, הנה יחייב בעת אחת שלא ימצא בשל ר"ל נושא האפשרות יעדר בהכרח. ולבאר זאת ההקדמה נמוסם יאמר הקדמה והפירוש אבל לזכר זאת ההקדמה הוא כמו שביארנו **הארבע ועשרים** פ' כי האפשרות הוא בחומר לעולם.

אפשרות כי הכללים הנכללים אין בהם אפשרות כי אינם בעלי חומר אבל הם בפועל תמיד, וזאת ההקדמה המובחרת נמעט ענין: החכמה

החכמה הנרכזת אשר דע כי האפשרי יאמר על המקבל ועל המקובל, והרצון בו שיאמר על המקבל זה העבר אפשר ויהיה תכס ועל המקובל החכמה היא אפשרות כי אינה מהדברים הנמנעים, ולא מהדברים המחוייבים, ואשר נאמר על נושא והוא אשר נכח לדבר יקבילוה הנמנע כי הנמנע אין לו טעם והוא העבר הנמנע והחומר והמקבל הוא נמצא בעצמו וגם מזדו הוא הכמות אשר הוא מליאות מה, ואשר יאמר על המקובל והוא אשר נכח נכפשו כמו הלמידה שהוא אפשרות בעצמה יקבילוה הכרחי כי הוא העבר בעצמו בשלום והנושא לצורה החייתית הוא המקבל והצורה החייתית הוא המקובל ואשר בחאפשרות יקבילוה הנמנע אינו וזאת לפעל מהאפשרות מזד מה הוא יצא לפעל מן הענין הוא האשר יצא אל הפועל יסולק ממנו האפשרות, המ"ב כי האש אפשר שישוב מים שהישוב מים יסולק ממנו זה האפשרות היום ויחולק באפשרות אחר והנושא לזה האפשרות אשר בו ההסתלה והוא המקבל הוא הנושא אשר יתקח מן המליאות נכח אל המליאות כפועל כי הוא נמצא בעצמו והוא אשר ישוב ממה שהוא נכח אל מה שהוא כפועל על המקובל מזד עצמו, וזה יבואר מזד האפשרי כי האפשרי הוא הנעדר אשר יתכן שימצא ושלל ימצא הנה שהאפשר סוג הנעדר וזה הנעדר האפשרי נכפשו והוא המקובל אינו אפשרי והוא אשר יתכן שילא אל המליאות מזד מה שהוא נכח כענין נכפשו וזך תהיה הנעדר כי ישוב הנעדר אל המליאות אבל מזד שהוא נמצא, המ"ב כי הכחמה היא אפשרות שמתחל מזד שהנעדר ימצא אבל אם לא ימצא הנושא לא יהיה הדבר אפשרי, הנה האפשר יאמר בכלל דע כי מיניס על המקבל הוא הנושא המעמיד והוא החמר הראשון אשר הוא נכח אל הצורה וכמו כן הגשם אשר הוא נכח אל המקריס, והראשון והוא נכח לדבר אחד והוא נכח נקצת ונקצור, וכן יקרא נכח מזד עצמו ובשלוש כי החמר הוא טעם להעדר הנה הדבר כשאמר כי כל מה שהוא נכח יראה כי כמ"ט פניוס הראשון והוא הנאמר על המקבל יש בעצמו קצת אפשרות כי המין ה"ב והוא המקובל לו יאמר בו קצת אפשרות כי הוא הנמצא המוחלט אבל יאמר בו קצת אפשרות על הנמצא בעצמו כמו הצורה כי הוא אפשר להיות אש יש בו קצת אפשרות על הנמצא בעצמו והוא אפשרי לדבר מה וזכרנו, והעד על זה שאר הגזרה שאמר יתכן בעת אחד שלא ימצא בפעל כי אוך יאמר זה על המקובל והמקובל כלתי נמצא כפועל אחר שיהיה נכח אל אחר ויעל המקבל שהוא נמצא כפועל והוא נכח אל חסגי מה ואמר שהוא נכח אל דבר מה הוא נכפשו יתכן שלא ימצא יעידו, הנה חמרו בו כי האפשרות היא נכח אל חסגי מה ואמר שהוא נכח אל דבר מה יעצמו איזה דבר נכח והוא אפשרי אליו ואם הוא נמצא כפועל שלם ונמצא בעצמותו יתכן בעת א' שלא ימצא הוא יעצמו כפועל אחר שבו קצת אפשרות אל אי זה דבר הנה מטעמו ההעדר והכח המנעם השינו אל אי זה דבר אחרם השינו מזד ההעדר המוחלט אשר נכפשו ולכן יתכן אי זה עת שיעדר עצמו, והנראה לו בזאת ההקדמה כי אמרו כל מה שהוא נכח יש בעצמו קצת אפשרות הרצון בו כי הכלל הוא נכח אל החיותות ואל התנועה המתקומים אבל אין בעצמו עום אפשרות על הפסד ולא להתחיותות ממנו דבר א' אף שהוא נכח לא יחייב שיעדר לכן אמר כי אם נניח נכח א' זה שהוא נכח להתחיותות עם דבר ממנו יש בעצמו קצת אפשרות ר"ל שאלו הוא נמצא כפועל הוא אפשרי שיעדר אחר שהוא אפשרי העדר אי אפשר שאותו האפשרות לא ימצא כפועל באום עת כי כבר ביאר אריסטו כי נחמים וטולם שא"ל שום דבר שיהיה בו כח על האפשרות ולא יפסד, והביאור זאת ההקדמה הוא ארוך ולכן יבואר עתה: **הארבע ועשרים** כל מה שהוא נכח לדבר אחד הוא בעל חומר כ"י. המ"י דע כי החומר יאמר על ג' פנים והסוף לכלם

שכלם

קרישקש

ביאור זה כי הכח והאפשרות הם משינוי החומר אבל מצד הצורה לא יגיע אפשרות שהוא שלמות הענין ואחרתו התכלית והאפשרות והכל לדבר הוא מפני הצורה: הקדמה

אפשרות שאפשר שיהיה סוף או לא יהיה שאם לא קדם לו העודד היה נמצא בפועל היצר: הקדמה כד (יד) כי כל מה שיצא נכח לדבר אחד הוא בעל חומר בהכרח כי האפשרות הוא בחומר לעולם.

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

החמשה ועשרים (כה) ' שהתחלות העצם המורכב האישי החומר והצורה, ואי אפשר מכלתי פועל, ר"ל מניע ב' הניע הנושא עד שהבינו לקבל הצורה ההוא, והוא המניע הקרוב המכין המר איש אחד, ויתחייב סמאן העיון בתנועה ובמניע ובמתנועע, וכבר התבאר בכל זה מה שראוי לבארו ב' ותורף דברי אריסטו' החבר לא יניע עצמו, וזאת היא ההקדמה הגדולה המביאה לחקור על מציאות המניע הראשון. ואלו החמשה ועשרים הקדמות אשר הקדמות הגדולה המביאה לחקור על מציאות התבוננות מופתיות מושכלות ראשונות או קרוב מהם ב' כמה שבהן נהגו מסודר, ומזה מה שיצטרך למופתים והקדמות רבות, אלא שבבר התבארו בולם במופת אין ספק בו, וצדמם בספר השמע ופירושו, וקצתם בספר מה שאחר הטבע ופירושו, וכבר הודעתך שאין בנות המאמר הזה להעתיק ספר הפילוסופים בו ^ע ולבאר הרהקות שבקדמות, אבל אזכור ההקדמות הקרובות הצריך

שם טוב

אמרי

החמשה ועשרים י שהתחלות העצם וכו'. ר"ל שהתחלות העצם הפרימי הם החומר והצורה: ב' הניע הנושא. ר"ל החומר: ל' והוא המניע הקרוב: ר"ל הפעל שזכר למעלה הוא מניע קרוב: מ' ומורף דברי אריסטו. ר"ל עצמות דברי אריסטו' בואח הקדמה הוא אמרו החומר לא יניע עצמו: נ' במעט התבוננות בהקדמות מופתיות וכו'. ר"ל שקצת מאלו ההקדמות הם מבוחרות במעט התבוננות וההקדמות הנשעו על אלו ההקדמות לבאר אתמם הם ההקדמות מופתיות מושכלות ראשונות או קרוב מהם: ס' כמה שביארנו. ר"ל שהבאחי ההקדמות הנלוות זה אחר זה נבדדנה: ע לבאר הרחוקות שבקדמות. ר"ל שאין כונה זה האמור

שכלם יש בהם אפשרות לדבר אחד, והנה החומר ואחר לכל דבר שאינו הפועל אבל הוא ככה שאין לו מציאות בעצמו אבל מציאותו עם הצורה וזה יכולו להיות הפשוטים והיולי המורכבים כי מצד ששואי הצורות אינם נמצאים בפועל יקראו כלם בעלי היולי וזה נקרא ג"כ חומר בנושא והסני נקרא חומר כל מה שהוא נושא המקרים כמותה שהוא נושא הכמות והאיש אשר הוא נושא הצורות והלוגן, וכל אלו יתבאר בספר ההויה וההפסד ששואלי אלו הוא דבר בפועל וזינו דבר ככה אלא שמה יתקל ההוא שאין לא יקבל שום מקרה מהמקרים לא מהחוס והקור ולא מהקלות והכבדות ולא מהמקרים המתשבים לאלו ויקרא אלו הנושאים חמרים או היולי והסם המיוחד הוא נושא ואם זה הנושא הוא נושא בנחשנות היולי הראשון כי נסתלק היולי הראשון ולא אחד משאר התבוננות הנמשכות לאיכות, ויקרא בשם החומר עם שאינו בעל היולי הגלגל על דעת האמת ואם כפי דעת הרב הוא מורכב מחמר וצורה כמו אלו הדברים אשר בכלן, והנה לדעת הרב הוא ג"כ ככה אל האניות ואל המקום מצד החומר אשר יש לגלגל והאמת כי בשם הגלגל יקרא חומר ונושא ומצד שהוא גשם יקבל הניעה בתיקו ומזה האד יקרא זה הגשם בעל חומר, ויצא אריסטו' כי אין לו שום דבר ככה אלא באניות וכן נקרא לגלגל ככל חומר האלו והגשמים הוא בשותף השם, כנה א"כ כל מה שהוא ככה אל דבר אחד בין שיהיה זה הכח אל ד"ל אלו מהמזורות בין שיהיה אל האיות כי הוא ככה אליהם ויקבלם בין שיהיה ככה להתנועע הוא בעל חומר על שראוי שיונן כי החמר יאחר על ג' מניע, ולמה שהרב סובר כי הגלגל הוא בעל חומר אחד כי האפשרות הוא החמר לעולם ויבא הדבר כן כל מה שהוא ככה אל דבר אחד הוא מזה האד הוא מקבל וכל האמת לדבר הוא אפשרי וכל מי שיש לו אפשרות הוא בעל חומר א"כ כל מה שהוא ככה הוא בעל חומר, והנה יתבאר כי מה שאין בו כח כלל אין בו אפשרות וכל שאין בו אפשרות אינו בעל חומר, אבל הסנה הראשונה והשכלים הנבדלים אין בהם אפשרות כלל א"כ אינם בעלי חמר והגשמים השמימיים אינם אפשרות וכתמיים לקבל צורות אחרות א"כ החמר שלהם הוא מתחלף לזה החמר שכלאן:

החמשה ועשרים שהתחלות העצם המורכב האישי הם החומר והצורה וכו'. הפירוט אלו הדברים אשר הם חסר לגלגל הירח הם הויים ונפסדים וכל מתהווה הוא מורכב מחומר וצורה, איך התחלות כל הדברים אשר הם מעמידים הדבר הוא החומר והצורה כי אם לא ימצא נושא לא יתהוה שום דבר, ואם זה הנושא יהיה נשלם עם צורה המזורות יהיה ההויה השתנות אבל ככאן נושא אמרי בפועל בעצמו ככה אל כל הצורות ולא ימצא נעדר מכלם כי הכח מצד שהוא כח הוא העדר, אבל כל היולי יש לו אחר נקחה עליו ולמה שהיה שהיה לקבל הוא ככה והכח מצד שהוא כח לא יניע את עצמו איך א"ל חבלי פועל, ר"ל מניע הניע הנושא עד שהכילו לקבל הצורה והוא המניע הקרוב המכין חמר איש אחד, ולמה שכל ההויה תנועה יתקייב שעינין אחר זה כמנועה וכל תנועה יצטרך אל מניע ומתנועע ואלו לא ילכו לבצ"ת א"כ זה יבוא לנו לבאר שם מציאות מניע ראשון, והסתכל חקירה זאת כי העצם הפחות והוא הכלתי נמצא בפועל ויבאנו לדעת את אשר יש בכאן דבר נבדל מכל חמר והוא סנת הסבות ועלת העלות והוא העלם אשר הוא סדור ונימוס הנמצאות, ואם זה יבואנו לדעת החומר הראשון כמה ראוי לאדם שיתקל בדיעות החלמות העצם החושש כי זה יבואנו לדעת העצם המושכל, והנה אריסטו' לא ידע ולא הניע אל עצם המושכל אלא בדיעות החלמות העצם החושש. ואחר הרב כי אלו הכ"ה הקדמות מניע הקדמים, מהם מבוחרת במעט התבוננות והקדמות מופתיות מושכלות ראשונות או קרוב מהם מה שביארנו מסודר ומזה מה שיצטרך אל מופתים והקדמות רבות אלא שכבר הודעתך כלם במופת כולם ששמע ופירושו וקצתם כמה שאחר הטבע ופירושו, ואמר

קרקש

והוא שיתנועע הדמיון מן הדבר הנכסף ואחר יתנועע האדם מהרביין אשר הוא כח התאוה לדבר הכמוסה, וכו' כל מה שיהיה ראוי אפשרות הריוס קרוב על החושן בזמן שירוש האפשר לא יתכן לומר א"א בענין שיש לו מציאות ואפשר שיהיה כביאותו על זה החומר או על חומר אחר והאפשרות יהיה בזמן

הקדמה כה (כה) אמ מסינה. רוצה בזה כאילו תאמר תנועת הגלגל המתנועעת הקדמ לאותה התנועה תנועה אחת וכן לכל תנועה תנועה י"י שלא יצויר התהרהר למנועת הסבות: אם מוילה מניע, יוצה כי התנועה המצא בר' מאמרות וכן לכל ב"ח תקדם לתנועה המנועת מופתיות תנועה אחת

הצריך אליהם לפי ענינו, ואחבר אל מה שקדם מן ההקדמות הקדמה אחת תחייב הקדמות, ויחשב אריסטו¹ שהיא אמיתית יותר ראוייה מכל מה שיאמן ונתנה לו על דרך ההנחה והישוב, עד שיתבאר מה שבזננו לכארו, וההקדמה הדיא היא :

היששה ועשרים והיא אמרו שהסין והתנועה נצחיים תמידיים נמצאים בפעל, ולזה יתחייב אצלו בהכרח לפי זאת ההקדמה שיש נשם מתנועע תנועה נצחית נמצאת בפעל, והוא הנשם החמישי, ולזה יאמר שהשמים לא הווים ולא נפסדים, כי התנועה אצלו לא הווה ולא נפסדת, שהוא יאמר שכל תנועה תקדם לה תנועה בהכרח, ² אם ממינה אם מולדת מינה, ושמה שישחבב בבועל חיים שלא תקדם לתנועתו המקומית תנועה אחרת כלל, אינו אמתי, כי הסבה בתנועתו אחר המנוחה יגיע אל ענינים מביאים לתנועה ההיא המקומית, והם ³ אם שינוי מזג יחייב תאוה לבקש הנאות או לכרוח מסה שהוא כנגדו, ⁴ P או דמיון, ⁵ ר או עצת התחדש לו, ויגיעהו אחד מאלה השלשה, וכל אחד מהם יחייבהו תנועות אחרות, וכן יאמר כי כל מה שיתחדש יהיה אפשרות וחדושו קודם על הרוש. בזמן, ויחייב מהו דברים לאמת הקדמותו. ולפי זאת ההקדמה יהיה המתנועע בעל תכלית מתנועע על ארך בעל תכלית פעמים אין תכלית להם בחזור על הארך ההוא חלילה, וזה אי אפשר כי אם בתנועה הסבוכית, כמו שיתבאר במופת בהקדמה השלש עשרה מאלו ההקדמות, ועליה יתחייב מציאות מה שאין תכלית לו על צד בא זה אחד סוד זה לא שימצא יחד, וזאת ההקדמה היא אשר יחשוב אריסטו⁶ להעמידה תמיד. ויראה לי שהוא לא ינזור שראיותיו עליה מופת אצל

אפודי

שם טוב

ואמר הרב כבר כודעתין שאין כוונת מאמר זה להקטין ספרי הפילוסופים, וכי כבר חמרו שזה הספר לא נעשה אלא למי שהתפלסף, ולכן אינו מוטל על הרב לבאר הרחוקות שבהקדמות כי זה היה ביאור למי שלא ידע אותם ההקדמות, אלא להוכיח ההקדמות הקרובות צריך אליהם לפי ענינו, והראון זו לבאר הג' דרושים. ואחבר אל מה שקדם מההקדמות הקדמה אחת תחייב הקדמות ויחשוב אריסטו¹ שהיא אמיתית מכל מה שקדם ואכתוב יתן לו זאת ההקדמה ע"פ הקבלה עד שיתבאר מה שכיווננו לכארו וזאת מה שחמרו הג' דרושים :

אלכניה הקדמות הרחוקות הנרמזות בקיום אלה הכ"ה הקדמות כי היה מתייב להביא בזה הספר רוב דברי אריסטו², אצל וכוונתו לזכור ההקדמות הקרובות, והם אלו הכ"ה הנרמזות : היששה ועשרים פ אם ממינה אם מולדת מינה. ר"ל מנועת העצק אחר זה היה מינה, וזולת מינה כמו שסבת ההעצק היא הננועה אוכויתית כמו שני מזג : צ אם שני מזג. ר"ל ובכלל שני מזג הוא המזג הנאות וזריחה מן המחמד : ק או דמיון. ר"ל זה מלוקה אחרת : ר או ענה. ר"ל זה מלוקה אחרת, והענה היא בבועל שכל לבד, ודמיון ימלא שמתחדש :

פרק

וההקדמה היא היא הששה ועשרים והוא אמרו שהסין והתנועה תדיריים נמצאים בפועל ב'.

הרב יביא אחר זה דרכים לבאר זאת ההקדמה וגם לבאר מה שיתחייב ממנה והוא הקדמות העולם, אמנם צריך לדעת כי אריסטו¹ בספר השמש חקר אם התנועה התקולה בלזמן שבו או בהדרים נחים או בהתנועה לא סרה ולא תסור, כי הנה אמנו רואים כי הגרם השמימי לא יתהוו ולא יפסד בזמן אשר האדם הוא חי או כפי מה שסביב אליו נקבלה שזה לא נסתהו ולא נפסד, אם זה הסודר הנמצא בזה העולם לא סרה ולא תסור או לא היתה התנועה ונתהוו או ג"כ נפסד שלא יאשר אחריו מתנועע כלל, והגיד שתי סבות שיש לפילוסופים, דעת האנטיורי² כי יאמר שכל הדברים כלם היו יחד והיו נחים וזמן אין תכלית לו והסכל אשר הוא אצלו האלוה חלש על התנועה ויבינה והבדילה וכן הערוב והזויחה אל הסועל אח"כ ולא יפסד זה העולם ויתנועע לבחלי בעל תכלית. ואם ³ דקלי"ם יראה שהם יתנועעו כאשר עשתה האלהים בהדרים הרבים אם עשתה תגבורת רבים מהאחד וינחו בזמנים אשר במה שבין פועל האלכה והתגבורת ר"ל השגחה, ואם אפלטון עם מה שירצה הוא שהעולם הוא אצל אח"כ ולא יפסד הנה הוא יתחזק שהדרים קודם היות העולם היו מתנועעים תנועה בלתי מסודרת ואח"כ שבו אל הסדר : ואחר שהיה אריסטו⁴ דעות הקודמים רצה לבאר כי התנועה לא סרה ולא תסור והקדים הקדמה ידועה כפי דעתו והוא שכל מה שנתאזר הנה כבר היה נמצא בזה והדברים אם נתאלו מתנועעים אחר שלא היו הנה הכח קודם להם על שיתנועעו כי אמנם יתנועעו מה שערבו שיתנועע וישתנה מה שערבו שישתנה וכן בשאר השגחים כי התנועות אינו דבר אלא בלחות מה שסבת והמתנועע הוא אפשר להיות מתנועע שאם לא היה אפשרי קודם לו היה נמנע שיתנועע והנמנע לא יביה ובחליות ואם הכחו שמתנועע מה החליל תנועה עד שיהיה זאת התנועה ראשונה אין תנועה לפניה הכח והאפשרות לזאת התנועה הוא נכחו או מחודש אם היה מחודש היה חדושו או תנועה או תכלית תנועה או"כ קודם התנועה הראשונה היה תנועה וכן יקרה לפניו אשר לפניו ואם יתחדש האפשרות אשר בהננו ראשון, ר"ל שהוא תחייב ושיהיה הכח קודם עליו בזמן ויהיה זה הכח מתחדש משני, ואם יאמר אומר שהאפשרות קודם על התנועה הראשונה וקדמון ויהיה כלם נחים וזמן אין תכלית לו היה זה המקום יספור עצמו לפי שיהיה שיהיה שם יום מתחדש בזה ובעת נמצאת זו התנועה בין התנועה והמתנועע לא היה קודם וחדוש אותו יהיה כהכרח תנועה או נמשך לתנועה ולא

קישקש

וא"כ הוסף נמצא והתנועה נמצאת אחר שהסין הוא ספירת והקודם והמתאחר אשר בהתנועה והתנועה היא בסתנוע והוא הנגלה :

וא"כ הוסף נמצא והתנועה נמצאת אחר שהסין הוא ספירת והקודם והמתאחר אשר בהתנועה והתנועה היא בסתנוע והוא הנגלה :

וא"כ הוסף נמצא והתנועה נמצאת אחר שהסין הוא ספירת והקודם והמתאחר אשר בהתנועה והתנועה היא בסתנוע והוא הנגלה :

וא"כ הוסף נמצא והתנועה נמצאת אחר שהסין הוא ספירת והקודם והמתאחר אשר בהתנועה והתנועה היא בסתנוע והוא הנגלה :

מורה נבוכים חלק שני הקדמות

אבל היא הראויה והנכונה בצולו, ויאגדו הגמטריים אחריו וטריפטי ספריו שהיא מחוייבת לא אפשרית ושבבר התבארה כלה כמסות. ויחשב המדברים מן המדברים לקיים שהיא נמנעת, ויאמרו שלא יצויר איך יתחדשו מתחדשים אין תכלית להם כבא זה אחר סוד זה, וכח דבריהם שהוא אצלם מושכל ראשון. ואשר יראה לי שזאת ההקדמה אפשרית לא מחוייבת כמו שאמרו הספרשים לרברי אריסטו, ולא

שם סוד

לא יהיה סופל ברוצן ולא בטבע אלא סופל בעצמו כאל יתנ' או השכלים הנכדלים ונעדרו הסעולות ועלולים היה בעבור שגערד הסכה טועלת, אם כן כל מה שהתמיד אפשר שלא יגיע ממנו מחוייב הנה אין לו פלה בכח אלא כפועל וא"א מצלי ענין חדש וצויונו חכמה אל הפועל ובאשר הגיע אותו הענין היה היצוה אל הפועל מחוייבת, וא"כ אין שום דבר נחמדש מצלי שיקדם לו שום ענין קודם השני היה שני, זו היא הטענה היותר גדולה שביאר אריסטו בעבורה שהטענה נלחמי ומחדש מיהם שהזמן יהיה ג' כחמי אחר הזמן הוא מספר הטענה, ואח"כ ביאר שהטענה לא יסור ג' כחמה שעתה, וביאור זה אינו צריך בזה המקום. עוד אחר זה ביאר שהזמן הוא נלחי מחד כיו אם היה הזמן הווה היה קודם שיתקוה וזה אי אפשר לצייר וכו' מה שהיה ונחמדש הוא מה שקודם לא היה ואם הזמן נקמד הוא קודם לא היה והקודם הוא ממשיגי הזמן א"כ קודם הזמן זמן גם כי נחמה הזמן נקמהו הטענה וכבר ביארם לפנינו שזה א"א. עוד א"א נקמהו הטענה נחמה ימצ' העתה שיהיה החלה ולא תכלית וכבר התבאר שא"א שילחא עתה אלא שיהיה תכלית לזמן עבר והתחלה העתיד וביאור זה כ' א' נחמי זה העתה אשר אינו נקמד וי יהיה שהוא התחלה הזמן מהלכתי שיהיה קודם לו זמן תדמי שקודם זה העתה כשעור יום או יומים או שנה או שנתים או אי זה דמות זמן שתרצה אם דמות היות י' שנים היות ארבע העתה או לאו אם נחלא ארבע העתה ויהיה הענין מתאמר תלכז ויהיה מהדברים הקיימים ויהיה כמות אל' אלפי שנים שעברו קודם שנברא העולם אשר השם קדם לו העתה אשר התחיל בו זה היא מנואר. וא"ת שזאת העתה היא זולה העתה שקמו והטענה והבטוי באשר מכל שילחא טענה א"כ הטענה לא סרה וכוה הביאור בעצמה יתבאר שלא יסור שאם תסור וחוייב שילחא העתה תכלית ולא יהיה ההתחלה ואותו העתה אינו אלא דמות נכסא אחר שגערד הוא נשאר או יתחדש עתה אחריו ואם יהי קיים יהיה העתה בעל מצב ויהיה תחלת החדש הוא אחרת החדש ואם לא יהיה קיים בהכרח יהיו שתי עתות וכל שת עתות א"א מבדלתי שיעסד האחד וימצא האחר ויהי א"א אל' בתענה והזת הטענה יותר חוקק ג' כ' לבאר שהטענה לי סרה ולא תסור ויהיה נראה שכלאו טענות מחודשו כקנועת השל למעלה ומתענות האים למטה וג' כ' חנוני האנן שהם טענות מחודשות אחר שלא היו, אם כן כו' יתבאר שיתחדשו טענות אחר שלא היו וג' א' נחמה נלחי כבעלי חיים ויטענו אחר שהם נחמים מבדלתי מיני לכו מחוץ ומבדלתי שני יקדם להם לא כס ולא מחוץ והבדלתי מה שעליו הענין נבדלתי בעל חי ובאשר אפשר שיהיה כמו זה כנ"כ והאדם אשר הוא עולם קטן טענה מחודשו מבדלתי שיקדם לו בתענה ולא מחוץ הנה מה אשר ימני ההתחדש כמו זה בעולם הגדול כי הכל דומה לחלק, והנה אח"כ ביאר אריסטו שטענות היסודות לא יתחדשו כסם התענה אלא אם יקדם להם טענה. והמסל בזה כי האש נמצא מתענה למעלה בשתי כמות ככח העצמי וככח הכרימי והנה האש לא ימצא מתענה למעלה בכח העצמי ושיחי

ואם לא היה למה נחייסם זה העת כתיצויות הטענה יותר כלפי שאר העמים אשר היתה הטענה כס נמצאת בכח זה כשיהיה המונע נמצא והמתענה נמצא זמן אין תכלית לו בעבר והמניע לא יתענה בזה הזמן הכני' או נחמדש הטענה וסרו מה הנה מנואר כי השני נחמדש חנוני ונחמדש או כשניהם וזה אם נעצם או בחקרה כמו שיצתנה אי או יתקוה או יתקרב לאחד או יתרחק ויהיה שם תעין יסוד ואם נמצאו כל הסבות הפעולות והמתפעלות וישלמו כל הנחלים וסרו כל המעוקים א"א מכלתי שהטענה תמצא ואם נמצא עתה ולא נמצא קודם הוא לחסרון הפועל או המתפעל או הקורבה או הרחוק או שילחא שם תעין. המ"כ אם ימצא ככאן אש ונערתו והנערת יבט והאש אינו רחוק והנערת אכל הוא קרוב אליה ולא שתרף ואח"כ שתרף זה בלחי אפשר ל"א הסבות נמצאו יחוייב שמתכוונת ימצאו, אבל אם יאמר אומר שהאש לא יסורף שמתכוונת שלא נמצא אש או נעורת או בעבור שנמצאו אכל הם כדומה שלא יוכל האחד לפעול בלחם א"כ הודו זה הוא הטענה או נחך לטענה, וא"כ מה שהוגה שבהם היה נלחי היה בלחי נלחי והנה קודם הטענה היה הטענה ואם היה ככח נלחי ולא נחמדש שום יתם בין המניע והמתענה א"א שתמצא הטענה והודו המצטרף טענה או נחמדש לטענה למי שהמניע והמתענה מתאחד המצטרף והודו המצטרף נחמדש לשני בהכרח אם באחד מבי המצטרפים או כשניהם ובאשר היה זה הכח לא היה קודם הטענה הואת נלחי עד שיהיו הדברים כלם לא יסורו נחים וכבר התקום נחים זה חלק לא יתכן א"כ אי וטענה שהוגה מחודשת היא נחמכת לטענה קולחת לה א"כ או אפשר שתמצא טענה ראשונה, וכעת נבדלתי ארבעה בחאמר הראשון מהלכהיות ז"ל כח הפועל יתלק אל מה שהוא על טועל לא על סותרו ככח האש על השרפה לא על העדר השרפה ולא מה שהוא על הפועל והעדרו ככח האדם על הטענה והמתנה, והראשון יקרא כח טבעי, וכו' רטני, זה הכח השני כאשר יצטרף אליו הרצון השלם ולא יהיה שם מונע היתה הנעת הפועל משניהם מחוייב בטענה כמו שיחוייב בכח הראשון, כי היטולת כאשר הגיע וכאלו הרצון נכמד מהשניים היה שום א"כ לא יגיע הפועל הנה לא יהיה זה אלא למניע, ובאשר חובר הכח הפעלי בכח התפעלי וכו"א תשגי בכמות שלם היה ההתפעלות נחמה בהכרח, ובכלל הנה כל עתה תחייב פעולה ע"ד החיוו ומה שלא יחוייב מציאות העולם היה בעבור כי הסבה לא ימצא כי מה שהתמיד באפשר הדבר ולא הגיע למציאות הוא בעבור העדר שכל תנאי העלה בעבור שלא הגיעו נחמית וכאלו ככח כל תנאי העלה תרניג הנעת הפועל, ושקר שלא יגיע למי שהמחייב שהוא הסבה כאשר הגיע ולא הגיע המחוייב ממנו שהוא העולם אנתאמר לה לא יהיה זה לא לקודו בטענה אם היה טועל בטענה על כי יסורף שכל בעבור שלא נמצא אש בבעול ואם היה טועל ברוצן כאשר ולא נמצא ממנו הוא בעבור שגערד האדם הרצון, המסל בזה כ"א לא הגיע מהאדם הבחיתה ואחר הגיע א"א מבדלתי שנתחדש עתה רצון, ואם

ולא נמנעת כמו שיאמרו המדברים, ואין הכוונה עתה לבאר ראיות אריסטו ולא הראיות והספק עליו ולא לבאר דעותי בחדוש העולם, אבל הכוונה במקום הזה לכוון ההקדמות אשר נצטרך אליהם במבוקשנו השלשה, ואחר הקדמיים אלו ההקדמות ונתיתם אתחיל לבאר מה שיתחייב מה:

שם שוב

מה שהתחד יתעכל נגופו ויזן וכאשר נשלם העכול יקום הכעלי חו, והנה אם היה מתנועע הראשון מחליו ויגזר אחר התנועה כמו אלו המתנועעים מחליהם הנה מחוייב שיכיה בשם התנועע מחליו הוא יותר קודם ממנו ומגיע ראשון הוא בלתי מתנועע לא בעצם ולא במקרה וכבר הנחת זה ראשון זה הלוף לא יתכן, הנה התבאר שכללן המתנועע ראשון לא התחיל בתנועה בשום עת שאם התחיל היה מה שהוא ראשון בלתי ראשון א"כ התנועה לא סרה. זה הניאוור אשר כיון אריסטו לנבאר שהנוגע קדמון הוא התחלה והקדמה לנבאר שימצא ככלן נמצא ראשון הוא התחלה לכל הדברים, ואחר שהצנין כל זה תבין מי"ש הרב שאם הזמן והתנועה נצחיים תמידיים יתחייב לפי זאת ההקדמה שיש גשם מתנועע תנועה נצחיות נמצאה במושגו וזאת הנגשם הו' וזוה יאמר שהשמים אינם היום ולא נפסדים כ"א יהיו היום ונספדי יתחייב שמה שהנוגע ראשון לא יהיו ראשון וגם התנועה לא הווה ולא נפסדת בעבור מ"ש כי כל תנועה יקדם לה תנועה נבכרה אם ממינה אם מולת מינה אם ממינה כתנועת הנגשם השמימי אשר יתנועע תנועת היום קודמת לתנועת מחר אשר הוא ממינה וקטועת האש למעלה יקדם לה תנועות מולת מינה והוא התבואה כוונת וקטועת הוונת האש יקדם לו קריבנה נמצאה למתהוה וכן נלכתי ב"ח וכן האדם יקדם לתנועתו תנועת בנ"ח ומה שיחשוב כי הכעל חי התחיל בתנועה זה אינו אמתי כפי מ"ש. כן מזה מי"ש הרב כי הביא בקצור מוסגל כל מה שיתבאר בנ"ח מהשמש, הרי יתבאר מזה שהתנועה היא נצחית ואחר וכן יאמר כי כל מה שיתבאר יהיה אפשרות חדושו קודם על חדושו בזמן ואם היה הזמן מחודש יהיה אפשרות חדושו קודם עליו ואם הוא קודם יתחייב שיהיה קודם הזמן וכן ובעבור שזה יצא אל תנועה נצחית כמ"ש אחר הרב ויתחייב מזה דברים לאמת הקדמתו שהזמן והתנועה נצחיים ולפי זאת ההקדמה יהיה המתנועע בעל תכלית מתנועע אל אורך בעל תכלית פתמים אין תכלית לו כחומר על האורך הואו תלילה וזה אי אפשר כי אם בתנועה סבובית כמ"ש במופת בהקדמה ה"ג מאלו ההקדמות יתחייב מה שאין תכלית לו ע"כ בא זה אחר סוד זה לא שימצא יחד. והנה בהקדמה היא אשר יתשוב אריסטו להעמידה תמיד, והטעם מהרב שאמר על אריסטו ויראה לי שהוא לא יתשוב שראיותיו עליה מופת אבל הם הראיות ההקדמות הקדמה באת תחייב הקדמות והתשוב אריסטו שהיא אמיתית, ויותר ראוייה מכל מה שיאמר, ואחר שהקדים הרב אלו ההקדמות התחיל לנבאר מה שיתחייב מה:

ככה להתנועע ולא ימצא בו התנועה והוא אש כפועל, והמשל בזה כ"א נהיהו ככלן אש ויבוא למטה ויעוב לעצמו א"כ באום זמן שיתנועע למעלה, ואם היו המים נשגהוהו למעלה יהיו מים למעלה מבלי חכרות ויחייב שלא ירדו למטה לעולם, וא"כ האש הוא מתנועע בכה הטבעי כשיהיה ומה בכה והוא השמן והמוניח אותו מהכה אל הטועע הוא הנותן לו התנועה א"כ זאת התנועה לא נחדשה אם לא יקדם לה תנועה אחרת, וכן כשיתנועע היסודות בזה הדבריו כשהסוד המשיג מהם יתנועע א"כ קודם התנועה והוא התנועה א"כ אלו היסודות אשר יראה שנתנועה היא ומחודשת יתבאר שיקדם להם תנועות אחרות וכן לבלתי בעל תכלית כי מעצמם אין להם אלא התנועה, ואח"כ יבאר התנועת היסודות שיקדם להם תנועה אחרת מחוץ וכן לבלתי ב"ח שאם לא היה הדבר כן אם לא ימצא ראשון לא ימצא אחרון א"כ יתחייב שימצא ככלן מתנועע ראשון בלתי אחר ואלו הדברים לבלתי ב"ח ולא ימצא האחרון א"כ יתחייב שימצא ככלן מתנועע ראשון וזה המתנועע א"כ שייש את עצמו, ולמה שיתבאר בשכל מתנועע יתערך אל זנועע וא"כ ג"כ שיהיה מתנועע מדבר וזלתי על שיהיה גשם כי כל גשם לא יגיע אלא כשיתנועע ואם יתנועע יתערך אל מניע אחר וילכו הדברים לבלתי ב"ח אם כן יתחייב שהניעים והמתנועעים ילכו אל מניע ומתנועע וזה המניע אינו גשם והמתנועע מתנועע מזה המניע שהינו גשם א"כ התחלת המתנועעים הוא מסוב המתנועע מחליו כי אחר שהמניע אינו גשם המניע לא ימצא חוץ ממנו. ואחר שהנועע וה ראה אריסטו לנבאר כי אף שיתבאר כי זה המניע המתנועע הם מסוב המתנועעים והמניעים מחליהם ואינם מתנועעים מחוץ רצה לחקור אם הוא מתנועע כמדברגת כעלי חיים או האדם אשר התחילו התנועה שהם המתנועעים ביארו השלשונים כי האדם והבעלי חיים אחרים יתנועעו אחר התנועה והיא מנוחה מקומית אבל יקדם להם שינוי אחר, וביאור זה כי תנועת האדם והבינה אחר התנועה אחרים הוא נמשך לשנויים נהדשו כה חן המקיף מחוץ הכחירה אלא התנועה אשר במקום לבד ושאר התנועות החדשות כס הנה הם הכרחיות החדשו כס, אחרים התנועה במקום ואם היתה הסבה הקרובה הגשם הנה נמשכת אל התנועות הכרחיות אשר יתחדש כס מחוץ ומבפנים על ז' מה שימשך המסוב לסבה. המשל בזה שהבעלי חיים בשנתך נגופו מהאוויר המקיף בו ויתחוקק אל הזמן ויתנועע במקום מחליו וכאשר ירד נגופו הזמן גבר עליו הרטובות

מורה נבוכים חלק שני פרק א

פרק א יתחייב לפי ההקדמה החמישה ועשרים שיש מניע הוא אשר הניע החמר הזה הוזה והנפטר עד שקבל הצורה, וכשיבוקש המניע ההוא הקרוב מה הניע, יתחייב בהכרח שומצא לו מניע אחר, אם מבינו אם מזולת מינו, כי התנועה תמצא בארבעה באמרות, והנה יאמר עליהם התנועה בכלל כמו שזכרנו בהקדמה הרביעית. וזה לא ילך אל לא תכלית כמו שזכרנו בהקדמה השלישית. ומצאנו כל תנועה תכלה אל תנועת הנשם החמישי ואצלה תעמד. וכן התנועה ההיא יסתעף ואליה ישתלשל כל מניע ומכין בעולם התחתון כולו, והגלגל מתנועע תנועת העתקה והיא הקודמת שבתנועות כמו שזכרנו בהקדמת הארבע עשרה, וכן עוד כל תנועת העתקה אמנם תניע בסוף לתנועת הגלגל, כאלו אמרת שזאת האבן אשר התנועעה הניע הסקל, והסקל הניעתהו היד, והיד הניעה המיתרים, והמיתרים הניעו העורקים, והעורקים הניעו העצבים, והעצבים הניעו החושים הטבעיים, והחושים הטבעיים הניעתהו הצורה אשר בו והוא המניע הראשון, בלא ספק, (6) והמניע ההוא הייבנהו להניע עצה על דרך משל, והוא שביא האבן ההוא ברכות הסקל לה אל חור כדי לטותמו עד שלא תכנס לו מסנת הרוח הנושבת, ומניע הרוח ההוא ומוליך נשיבתה היא תנועת הגלגל, וכן תמצא כל סבת הויה והפסד מנעת בסוף לתנועת הגלגל. וכאשר הגענו באחרונה לזה הגלגל המתנועע, יתחייב שיהיה לו מניע כפי מה שקדם בהקדמה השבע עשרה, ולא ימלט מהיות מניעו בו או חוץ ממנו, וזאת הלוקה הכרחית, ואם היה חוץ ממנו, לא ימלט מהיותו נשם או שיהיה בלתי נשם ולא יאמר בו או שהוא חוץ ממנו אבל יאמר נכדל ממנו, כי מה שאינו נשם לא יאמר שהוא חוץ לנשם אלא בהרחבה במאמר, ואם היה מניעו בו רוצה לומר מניע הגלגל, לא ימלט מהיות מניעו בה מתפשט בכל גופו ומתחלק בהתחלקו כחום האש, או יהיה בה בו בלתי מתחלק כנפש והשכל כמו שקדם בהקדמה העשירית ו"א. אם כן א אפשר בהכרח מבחתי שיהיה מניע הגלגל

אחד

אחד

שם טוב

הפרק הראשון והקדמה החמישה ועשרים שיש מניע וכו'. דע אתה המענין כי מה שבניו לתחמתו לומר שיש הכרח כזה אתה ראשונה סבת הסבות היא עמידתם על החלטות הנשם

פרק א בזה הפרק יעור מכל השגה ועשרים ההקדמות וכו' אחת מהנה לא נעדרה, וזה המופת הראשון הוא מנואר נגלה לני שיעה ההקדמות שקדמו

המוחש פשרו זה הנשם ההוא נפסד ויחייב שיואלח חומר עמנו מן כזה אל הפועל דרך החומר אל מניע שיואלחו מהכח אל הפועל וכשיבוקש המניע ההוא הקרוב מי הניע ויתחייב בהכרח שיתמצא לו מניע אחר אם ממינו אם מזולת מינו ואחר שיתבאר כי התנועה תמצא בכלל תאמרות והנה יאמר עליהם התנועה בכלל כמו שזכרנו בהקדמה ה' ומצאנו כפי החוש כי כל תנועה תכלה אל תנועת הנשם ה' והצללו תעמוד וכן התנועה ההיא יולקח ואלוה ישתלשל כל מניע ומכין בעולם התחתון כולו והגלגל מתנועע תנועת העתקה והיא הקודמת שבתנועות כמו שזכרנו בהקדמה הי"ד וכן עוד כל תנועת העתקה תניע בסוף לתנועת הגלגל כאלו אמרת שזאת האבן התנועעה הניע הסקל והסקל הניעו היד וידו הניעוהו המיתרים והמיתרים הניעו העורקים והעורקים הניעו העצבים והעצבים הניעו החושים הטבעיים והחושים הטבעיים הניעתהו הצורה אשר בו והוא המניע הראשון בלי ספק והמניע ההוא שייבנהו להניע עצה על דרך משל הוא שביא האבן ההוא ברכות הסקל לה אל חור כדי לטותמו עד שלא תכנס לו מסנת הרוח הנושבת, ומניע הרוח ההוא ומוליך נשיבתה היא תנועת הגלגל וכמו שתמצא זה כל אשר תעמוד כל סבות ההויה והפסד תראה כי מניעו בסוף לתנועת הגלגל. וכאשר הגענו באחרונה לזה הגלגל המתנועע ויתחייב שיהיה לו מניע כפי מה שקדם בהקדמה הי"ז ולא ימלט מהיות מניעו בו או חוץ וזאת הלוקה הכרחית ואם היה חוץ ממנו לא ימלט מהיותו נשם או שיהיה בלתי נשם ולא יאמר בו או שהוא חוץ ממנו אבל יאמר נכדל ממנו בו או שהוא חוץ ממנו כפי מה שאינו נשם ולא יאמר שהוא חוץ לנשם אלא בהרחבה במאמר, ואם היה מניעו בו רוצה לומר מניע הגלגל, לא ימלט מהיות מניעו בה מתפשט בכל גופו ומתחלק בהתחלקו כחום האש, או יהיה בה בו בלתי מתחלק כנפש והשכל כמו שקדם בהקדמה הי"א, א"כ א אפשר בהכרח מבחתי שיהיה מניע הגלגל

המניע הראשון בלי ספק והמניע ההוא שייבנהו להניע עצה על דרך משל הוא שביא האבן ההוא ברכות הסקל לה אל חור כדי לטותמו עד שלא תכנס לו מסנת הרוח הנושבת, ומניע הרוח ההוא ומוליך נשיבתה היא תנועת הגלגל וכמו שתמצא זה כל אשר תעמוד כל סבות ההויה והפסד תראה כי מניעו בסוף לתנועת הגלגל. וכאשר הגענו באחרונה לזה הגלגל המתנועע ויתחייב שיהיה לו מניע כפי מה שקדם בהקדמה הי"ז ולא ימלט מהיות מניעו בו או חוץ וזאת הלוקה הכרחית ואם היה חוץ ממנו לא ימלט מהיותו נשם או שיהיה בלתי נשם ולא יאמר בו או שהוא חוץ ממנו אבל יאמר נכדל ממנו בו או שהוא חוץ ממנו כפי מה שאינו נשם ולא יאמר שהוא חוץ לנשם אלא בהרחבה במאמר, ואם היה מניעו בו רוצה לומר מניע הגלגל, לא ימלט מהיות מניעו בה מתפשט בכל גופו ומתחלק בהתחלקו כחום האש, או יהיה בה בו בלתי מתחלק כנפש והשכל כמו שקדם בהקדמה הי"א, א"כ א אפשר בהכרח מבחתי שיהיה מניע הגלגל

קישור

על דרך האמת שיהיה הוא המניע לעין והעין הוא המניע לאבן. וכאמת מילה עצה כשמשעה כמו עינו עצה ואמרו שהוא חייבו להניע עצה על דרך משל כאלו אמר שהחוש הטבעי אשר הוא המתנועע הראשון בואת התנועה בהתנועע מן הצורה המניעה אשר היא הנשם והיא התנועה להניע מצד הנכסף. והוא סתומת החור והשם כאלו הוא מצוה טמנה כעשיית העצה והחשבה בהניע הכח אשר יעצבים בתנועה על דרך הנוכח עד שישלם המבוקש והענין הנרצה. ומה שאמר הרב בזה צדק ואליה ישתלשל כל מניע ומכין בעולם התחתון, כבר ביאר הרב זה בפרק ע"ב בראשון, אמר שהתנועה זה הנשם החמישי כסבוב התרחש ביבנות תנועה הכרחית וכו' עורה לקראת אותו הפרק וראה מה שאמר בו:

פרק א אמר הרב מורה צדק: (6) והמניע ההוא חייבוהו להניע עצה על דרך משל. ואמרו קצת המפורשים כי עצה על דרך משל הרצון בה הניע שלה נוח דבר שלא עין עצה דבר שביחיו כי ענין לא נוכח כן רק הסקל שיש מניעו לני לא זה הצורך ועוד שיש בו שביא ברכות הסקל הוא עין נאמן באמרו להניע עצה הוא ענין וזאת הסקל ועוד איהו יחסי לני לעין עם האבן או עם הירד שתקראוהו עין שלה איננו סתובר עם האבן או עם הירד סתובר עצמי ולא סתובר מקרי שיהפך לומר הניע שלה ועוד התחם המילוסוף סתעיק נכבד סאר שתקדק בלישונה ולא יאמר דבר שהוא סותר ולא מה שיש צורך לו ודי לו באמרו להניע האבן בהכוח הסקל לה מצורה למרשע עצה כסבוקס הוא עין שלה זה הוא סאר. ועוד איך אמר על דרך משל הוא

מורה נבוכים חלק שני פרק א

אחד סאלו הארבעה, אם נגשם אחד חוץ מסנו, או נבל, או כח מתפשט בו, או כח בלתי מתחלק. ואמנם הראשון והוא שיהיה מניע הנלגל נגשם אחר חוץ מסנו הוא שקר כמו שאניד, כי אחר שהוא נגשם יתנועע בשינויע כמו שזוכר בהקדמה התשיעית, ואחר שזה הגשם הששי גם כן יתנועע בשינויע יתחייב שינויעו נגשם שביעי, וזה ג"כ יתנועע ותחייב מציאות נגשמים און תכלית למספרם ואו יתנועע הנלגל, וזה שקר כמו שקדם בהקדמה הב'. ואמנם הפנים השלישיים והוא שיריה מניע הנלגל כח מתפשט בו הוא גם כן שקר כמו שאספר, כי הנלגל נגשם והוא מניע אל תכלה בהכרח כמו שקדם בהקדמה הראשונה, ויהיה כחו בעל תכלית כמו שזוכר בשתים עשרה, אחר שיתחלק בהתחלקו כמו שזוכר באחת עשרה, ולא יניע אל לא תכלית כמו שהנחנו בהקדמה הששה ועשרים. ואמנם הפנים הרביעיים והוא שיהיה מניע הנלגל כח בו בלתי מתחלק כנגשם האדם באדם זה גם כן שקר, שיהיה זה המניע לבדו סבה בתנועה התדירה ואע"פ שהיא בלתי מתחלקת. ובאור זה שאם היה זה מניעו הראשון יהיה זה המניע מתנועע במקרה כמו שזוכר בהקדמה הששית, ואני מוסיף הנה באור כי האדם על דרך משל כשתנויעו נפשם היא צורתו עד שעלה מן הבית אל העליה, גופו הוא שהתנועע בעצם והגשם היא המניע הראשון בעצם אלא שכבר התנועעה במקרה, כי בהעתק הגוף מן הבית לעליה נעתקה הנפש שהיתה בבית ושבה בעליה, ואם תנוח הגעת הנפש ינוח המתנועע בעבורה והוא הגוף ובנוח הגוף תסור התנועה המקרית והוא לגשם, וכל מתנועע במקרה ינוח בהכרח כמו שזוכר בשמינית, וכשינוח ינוח המתנועע בעבורו יתחייב אם כן שתהיה למניע ההוא הראשון סבה אחרת בהכרח חוץ מן הכלל המורכב ממניע ומסתנועע, כשתמצא הסבה ההיא אשר היא התחלת התנועה יניע המניע הראשון אשר בכלל הוא את המתנועע מסנו, ואם לא תמצא ינוח, ולזאת הסבה

שם טוב

ולו לא יקבל לא חלוקה ולא שני כמו שזכרנו בהקדמה החמישית וקשינועיה חיה הללוה יתכרך שמו הסכה ראשונה מניע הנלגל. הנה צדדור מציאות הסכה הראשונה כשיהא אינה גוף ולא כח כגוף ישמש הרב מחלה ההקדמות מהראשונה והמשניות והמהרביעית והמשניות והמששית והמשעירית והמשלש עשרה והמהרבע' עשרה ומששע עשרה ומתחמש ועשרים:

אמר שם טוב ראיתי להעיר על קצת הערות לא ראיתי לאחד מהמפרשים שהעיר עליהם ואף החכם רבי משה אשר העיר הערות גדולות בזה הספר וכפרט בדברים הבאים בו מהסילוטופים. והנה ראשונה על לדעת כי הרב אמר שהשם הוא מניע נכדל ולא יאמר שהוא מניע בו ואריסטו' אמר שאף שהמניע הנכדל הנלגל יתנועע מפאת עצמו והנכדל הוא לגלגל ולאחר שהנכדל הוא צורה ראוה שיאמר שהוא כנגלגל אף שהוא נכדל, והנה אחר הוא כי באמרנו לשם ית' שהוא נכדל מהנלגל הוא על כד ההרצנה למה שמה שאינו נגשם לא יאמר בו שהם חוץ, והנה אמר לך כי יותר ידק כשם ית' או כשלים הנכדלים שהם כנגלגלים יותר ממה שילדק עליהם שהם חוץ מלד מה שאמרתי כי כל מניע שהוא צורה לדבר ראוה שיאמר בו שהוא כדבר ולכן אמר אריסטו' שהנלגל הוא מתנועע מפאת עצמו, והנה הכוח לרב לומר שהמניע הוא נכדל ולא כנגלגל למה שאמרנו ששם יתפלה יניע על כד התכלית וכן שאר השללים הנכדלים אולם דעת החכם והוא אשר אליו ישוב הכל כי הש' יניע על כד הסועל ועל כד הצורה ועל כד התכלית לא על כד שהוא סבה רחוקה אבל שהוא סבה קרובה, שנית יש להעיר כפי דעת הרב יונה כי כשאר אריסטו' רצה לנאר שהש' אינו כח כגוף למה שיחייב מזה יסיהו כמו בעל תכלית וכל כח בעל תכלית או אפשר שינוע ומן בלתי בעל תכלית כי הכונה בזה לאריסטו' הוא לנאר שהמניע נלגל אינו כח מתפשט כחום. אש וכשרכה אריסטו' לנאר שאינו כח כגוף

נכדל שאינו נגשם או כח מתפשט בו או כח בלתי מתחלק, וכן ואמנם שיהיה מניע הנלגל גשם אחר חוץ ממנו הוא שקר כי אחר שהוא גשם יתנועע כשינוע כמו שזכר בהקדמה הב' ואחר שזה הגשם הששי ג"כ יתנועע בשינויע יתחייב שינויעו גשם י' וזה ג"כ יתנועע ותחייב מציאות נגשמים און תכלית למספרם ואו יתנועע הנלגל, וזה שקר כמו שקדם בהקדמה הששית, ואמנם הפנים השלישיים והוא שיהיה מניע הנלגל כח מתפשט בו הם ג"כ שקר כו, א"כ והנכדל שאי אפשר שיהיה הכח המניע לנלגל כח מתפשט למה שיחייב מזה שיהיה כחו בעל תכלית ולא יניע חומן וב"ת אבל כבר הוצהו שהוא יניע א"כ יתחייב ממניע והנלגל לא יהיה כח מתפשט: ואמנם הפנים הרביעיים והוא שיהיה מניע הנלגל כח בו בלתי מתחלק כנגשם האדם כחם זה ג"כ שקר כו, והכונה בזה לרב כי הנלגל הוא המניע מתח מחמתו בלתי מתחלק והנפש ואם לא תמצא מניע אחר חוץ ממאותו הכלל לא יהיה התנועה תדירה וינוח המניע כמו שינוע בעלי הנפשות ואשר באהן בעבור שלא תמצא להם מניע יניע תמיד חוץ ממאותו הכלל. ויהא אחרו ולזאת הסבה לא ינוע גופות הב"ת ותמיד אצ"ם שכל אחד מניע ראשון לא יתחלק בו מניעם אינו מניע תמיד בעצם אבל המניעים אותו להניע הם עניינים ויולאים חוץ ממנו אם כקצת נאות או בריחה ממה וכמו שזכר בעל דינו זה איור כמו שזכרנו בהקדמה הי"ג ובכשינוע יתנועע בתקרה ואי אפשר מבלתי שינוע כמו שזכרנו וחלו היה הנלגל מניעו בו על אלו הפנים לא היה ויכול להתנועע לנח ואם היה זאת התנועה תדירה נחית וכמו שזכר בעל דינו זה איור כמו שזכרנו בהקדמה הי"ג ותחייב בהכרח לפי זה הדעת שיהיה הסבה הראשונה ולתנועה הנלגל על הפנים השניים, ר"ל נכדל מהנלגל. והנה כבר התבאר במופת שמניע הנלגל הראשון אם היתה מתנועתו נחית או תדירה יתחייב שיהיה לגוף ולא כח כגוף עד שלא יהיה למניעו תנועה לא כעצם ולא בתקרה

מורה נבוכים חלק שני פרק א

הסכה לא ינועו גופות בעלי חיים תמיד ואע"פ שבכל אחד מהם מניע ראשון לא יחלק, כי מניעם אינו מניע תמיד בעצם, אבל המביאים אותו להניע הם ענינים יוצאים דיון כגנו, אם בקשת נאות או בריחה כמה שהוא כנגדו, או דמיון או ציור כפי שיש לו ציור, ואז ינוע, ובשבתנוע ותנועע במקרה ואי אפשר מבלתי שינוה כמו שזכרתי, ואלו היה מניע הנלגל בו על אלו הפנים לא היה יכול להתנועע לינע, ואם היתה זאת התנועה תדירה נצחית כמו שזכר בעל דיננו וזה אפטר כמו שזכר בהקדמת שלש עשרה, יתחייב בהכרח לפי פה הדעת שתהיה הסכה האשונה לתנועת הנלגל על הפנים השניים, ר"ל נבדל מן הנלגל כמו שחיבתוהו ההלוקה. הנה כבר התבאר ממופת שמניע הנלגל הראשון אם תנועתו נצחית תדירה. יתחייב שיהיה לא נוף ולא כח בננוף כלל, עד שלא יהיה למניעו תנועה

לא

שם טוב

בעל תכלית ואם היה המניע הראשון נוף או כח בננוף י' ינוע לבלי בעל תכלית אם כן זה הסח הוא נבדל ממש. והוא מניע הנלגל על כד הצירה. וזה מה שכיוון אריסטו" בניאורו משינוי יחשבת לא מה שחשב הרב כי דרשו י' זו יתחשבה מה שלא יעלה ואמנם זה הדרך היו דין השם וצדקים ילכו בו כי היא יוצאת לדעת כי יש כאן עץ החיים אשר הוא המלך הי' נצאות לא מה שחשב אנ' סוגי י' אריסטו" אין לו מופע על זה והיה זה בעצמו כ' חשב כי אין דרך אריסטו" הוא דרך הרב. ונכחו לרא' דברי הרב והוא כי אחר שניאר הרב מציאות השם והיו הסיוד אשר הכל קולו בו ניאר שאינו נגש וזהו אמר והוא מן השקר היותו שנים או יותר לשקרות המניע הענינים הויכדלים אשר אונס נוף אלל בנחות אחד זהו עליה והאחר עלול כמו שזכר ב"ו וחס יימצאו שני מחוייב המציאות יהיו שני דברים נבדלים שנים במציאות. והדבר כן לא יסול המנין ואם היה ה' עליה והאחר על והעלה היו מחוייב המציאות והעלול אינו מחוייב המציאות וכבר הוגש מחוייב המציאות זה הלוק לא יתכן :

אביד' שם טוב כבר קדמתי לך בהקדמות כי כבר ימצא רבנו נבדלים בין שניים האחד עלה והא' עלו וימצא רבוי דגימה חזד הקדמה והאחריו והנה לית קדמיה וחזיחור קדמה במעלה לך קדמה צירה והשם הראשון הוא כשיש יותר מהשכל השני ושני אלו הם עלולי לסכה הראשונה למה שכל א' מאלו וכלו קדמה על האחד מזד שידועת האחד יותר פשוטה מדעת האחר. והמופת אש הניאור לכולסוף לומר שהשם אחד הוא זה אשר אגוד ל והוא המביא לנו לדעת שיש נמצא ראשון וכבר ידעת אחריו ו'ל אנוכי ולא יהיה לך בדבור אחד באחריו כי ברא זהו למה שאנחנו נראה שכל החטעות ועלו לתנועות הולג ותנועות הנלגל כלם יעלו אל הקדמה לבלתי לבל זה המני לבב ת א"כ ימצא כפיא מניע ראשון קודם לכל זה המני מחוייב שיהיה אחד למה שפוטעה היא חסח וזהו די לבא שאלהינו ב' זה אחד ואם יצויר שיקטע הגלגל בשני מניעו מחוייב שיהיו אלו בני' מניעים נבדלים אשר הקדמה היא נצחית ושאום במציאות א"א שיהיה בהם מנין ואם יהי האחד קודם לאחרו צ"א זה מין מהקדמה הקדש יהי מחוייב המציאות לא' וולק ע"ו הדרך הוא ג"כ ברור וזהו לשריריהם אשר ה' קורא. הנה כבר התבאר גם כן שהם יתעלה אינו נופל תחת היותו קדמה התנועה בחייו כי שזכר בע"ו. הנה כבר הביא העיון ע"ז במופת שהגלג מן השקר שניע אח' עלמנו חטועה נצחית, והנה הסב החסח בחטועות אינו נגש ולא כן בנשם ושואו חרד לו וצטנן שתי מציאות מחוייבות לחין, וזהו מה שהשגל אפ"ל והוא שיש נמצא ראשון שאינו נגש ולא כן בנשם שלא יתכן

בנוף בלתי מתפשט כנפש ובשכל ביאורו חזד שאם היה הדבר כן היה המתניע מתנועע בחקרה וכל מה שיתניעע במקרה ינוח בהכרח. והנה ראיתי בזה שלשה דברים שראוי להער עליהם, הראשון כי כשהניא אריסטו ולכר שס"י אינו כח בננוף כוונתו היתה לבאר בין שיהיה כח בננוף מתפשט או בלתי מתפשט, שניתו לדעת כי כל כח בננוף מתפשט ג"כ יתנועע במקרה ודי במופת אשר עשה החכם לבאר שס"י אינו כח בננוף זה בניאורו והוא שכל מה שיתניעע במקרה ינוח בהכרח וגם די בניאורו שס"י אינו כח בננוף בין שיהיה מתפשט או בלתי מתפשט שלא ינוע לבלי תכלית כי כל כח בננוף מתחלק וגם כי כבר ביארתי לך כי היות כח בננוף בלתי מתחלק הוא דבר יסחור עצמו כי מה שיחלוק בתחלק הוא מתחלק, וכבר ביארתי לך זה למעלה והראיתך ההכרח שיש בין מתפשט ובין בלתי מתפשט אין על פי שכל כח בננוף מתחלק לא כמו שחשב הרב שיש כחות יוצאותיות ונצחיות מתחלקות. והנה כיונת אריסטו" באלו הווכחים הוא מה שמומר לך. הראשונה היות כי המניעם והמתנועעיים לא יוכלו לבלתי בעל תכלית שאם היה הדבר כן יתחייב שימצאו נשמים בלתי בעלי תכלית וכבר יתבאר בשול זה ולמה שהיה אפשר שהמניעם והמתנועעיים ילכו לבלתי בעלי תכלית באופן שלא יהיו נמצאים יחד אבל במציאות האחד יפסד האחר כמו שיקרה זה בנאשים, ביאר גם כן שזה נמנע שאם היה הדבר כן יתחייב מזה שלא ימצא אחרון. התשל בזה שאם אחד ינוע לשני ושני לשלישי וכן לבלתי בעל תכלית בין שיהיו נמצאים יחד בין שיהיו נמצאים בזה אחר זה והיוו אלו הסבות סבות בעלם לא ימצא אהם האחרון אבל האחרון נמצא אם כן הראשון נמצא אם כן יתבאר שכל המניעם והמתנועעיים הל מניע ראשון. ואחר זה ביאר אם זה המניע הוא ינוע אח' עצמו בעצם או יתנועע במקרה והביאו לזה אחר שאפלטון חושב כי כל מניע לא ינוע אלא כשיתנועע. ובי המניע הראשון הוא דבר מניע אח' עצמו והנה אריסטו" לא באר ראשונה שאין החמויב בכל מניע שיתניעע לא בעצם ולא במקרה והנה ביאר שאם היה מנציא המניע הראשון שיהיה מתנועעע במקרה יתחייב בזה מנציא מניע אחריה אם כן התבאר שהמניע הראשון לא יהיה מניע במקרה שאם היה הדבר כן תמצא תנועה אחרונה וכבר התבאר שזה בלתי אפשר שאם כן יתבאר שהמניע הראשון לא יחוייב שיתניעע במקרה. אחר כך ביאר שהמניע הראשון אי אפשר שיתנועע בעצם כי יתחייב מזה שיהיה הדבר בזה ובמופע יחד ושיהיה הרב תלמוד והתלמוד רב נבדל אחד. ואחר כך רצה לבאר שהשם יתעלה אינו נבדל כלל, וינה לומר שאינו נגש ולא כח בנשם בין מתפשט בין לא מתפשט בזה שכל כח בננוף הוא מתחלק וכל נוף בעל תכלית אם כן כל כח בננוף

בשר

מורה נבוכים חלק שני פרק א

לא בעצם ולא במקרה, * וזה לא יקבל החלוקה ולא שנוי, כמו שנזכר בהקדמה השביעית והחמישית, וזה האלוה יתברך שמו, ר"ל הסבה הראשונה המניעה לגלגל. והוא מן השקר היותו שנים או יותר לשקרות המנות הענינים הנבדלים אשר אינם נוף אלא בהיות אחד מהם עילה והאחד עלול, כמו שנזכר בשש עשרה, וכבר התבאר שאינו נופל תחת הזמן גם כן להנעת התנועה בחקו, כמו שנזכר בשש עשרה, הנה כבר יצא לנו מן העיון הזה כמות שרגלגל מן השקר ב שניע עצמו תנועה נצחית, * והסבה הראשונה בתנועתו אינה נשם ולא כח בנשם, והוא אחד לא ישנה שאין מציאותו מחוברת אל זמן, ואילו הם השלש שאלות אשר עשו עליהם מופת חסוכי הפילוסופים :

עיון שני להם ד הקדים אריסטו הקדמה, והוא כשימצא דבר מורכב משני דברים, וימצא אחד משני הדברים בפני עצמו הוין מן הדבר שהוא המורכב, מתחייב מציאות האחר בהכרח חוץ מן הדבר שהוא המורכב גם כן, שאלו היה מציאותם מהייב שלא ימצאו אלא יחד, כחומר והצורה המכשית, לא היה נמצא אחד מהם בלתי האחר בשום פנים, יהיה אם כן מציאות אחד מהם בפני עצמו מורה על העדר החיוב, והנה ימצא האחר בהכרח, והמשל בו כשימצא הסכנבון, וימצא גם כן הדבש לבדו, יתחייב בהכרח המצא החומין לבדו. וארר בארו זאת הקדמה אמר שאנחנו נמצא דברים רבים מורכבים ממניע ומתנועע, ר"ל שהם יגיעו וזולתם ויתנועעו מוזלעם בעת שיגיעו, ד (ב) זה מכואר באמצעות בהנעת כלם, ונמצא מתנועע לא מניע כלל ו הווא המתנועע האחרון, יתחייב בהכרח

שימצא

שם טוב

אפודי

אשר עשו עליהם מופת חסוכי הפילוסופים :

אמור כדכ עיון שני להם הקדים אריסטו הקדמה ט' עד והדמיון בזה כשימצא הסכנבון שהוא מורכב מדבש וחומין וימצא ג"כ הדבש לבדו יתחייב בהכרח שימצא החומין לבדו ואחר בולאו זאת הקדמה אמר שאנחנו נמצא דברים רבים מורכבים ממניע ומתנועע וכן הגענו נפשוק כי בנוף הווא המתנועע וכנפש הווא המניע והאלים הווא המורכב ממניע ומתנועע והנה נמצא באלים או כנעל כי דברים שיעו וזולתם ויתנועעו ויתלמס כעת שיעו וזה מתואר באלהצעה כנענה כלם וגמלא המתנועע לוי יגיע כלל והווא המתנועע האחרון והווא הנפש הכלתי נעל נפש יתחייב בהכרח שימצא מניע לא יתנועע כלל וזכו המניע הראשון, וכאשר ר"ל בו תנועה כנה הווא כלתי מחלק ואינו נוף ולא כח בנוף ואינו נופל תחת הזמן כמו שיתבאר במופת קודם זה המופת עשאו אריסטו בשמיני המשמע ובלות הלמד"מ מה שאתר הטבע. והנה ר"ל חס ספקו ואמרו כי חמנו נראה דברים מורכבים ומגלא אחד מהם כפני עצמו והסני לא ימצא, והמשל בזה כי המקדים הכפרדים לא יעמדו בלתי טשא לעולם והמשל ימצא בלחם והאלים הווא מורכב מחיות ודבור והחיות נמצא בלתי דבור והדבור לא נמצא בלתי החיות כי החומר הווא לא ואינו מדבר. וכבר ספקו ג"כ כי הסכין הווא מורכב ממני דברים

שהם

הרכ מופת: א וזה לא יקבל כו. ר"ל שאינו מתנועע ואינו מקבל חלוקה ולא פשוטי אע"פ שהקדמה השב ע"י אינו חומר ומי שלם יתנועע לא יתחלק חלא כל מה כן: ויתחלק לא יתנועע מכל מקום הווא שולל כוללו וכולל כולל מתחלק כמו שהוא ר"ל הכיב כמו מזכיר שהקדמה הז': כי שיעו עמנו כו. ר"ל זמם מבורח מלאהו ויתחלק: ג ויסבה הראשונה. ר"ל וזה שלי"ם הנפשות והווא אחד והרי כלן הוי נקשות מבוחרות: ד הקדים אריסטו. ר"ל בספר השמע בשמיני הקדים זאת ההקדמה. ויש כחן שאלות כי יתחייב לוי וזח הקדמה שימצא המקרה בלתי הנושא וימצא החומר בלתי הנושא וימצא הדבור וזה החיות וימצא הנפש כלם והווא שאנחנו נמצא דבר מורכב מעלם ומקרה וכן הנבמיים השלטים וימצא העלם לבדו והווא הנכלד הנה יתחייב מזה שימצא המקרה לוי וכן לחמנו נמצא דבר אחד מורכב מחיות ודבור וימצא החיות וזה הדבור ר"ל יחייב שימצא הדבור וזה החיות, וכן לחמנו נמצא דבר אחד מורכב מנפש ודבור וימצא הדבור לבדו אחר הסדר הנפש בנוף ר"ל יחייב שימצא הנפש ג"כ ואלו הקבוצות מתחלפות יל ח"ם כריטיס"י וזח הנורה אלא בנד ארד מורכב הרכבה טבעית ומזיגה אבל העלם הנמצא וזלח המקרה אינו מנכע העלם הנמצא בו המקרה, וכן הורה שאלו מוצאים טעומה נעממה היא לורה מובדלת בלתי מנוכעת מוצלח אבל הורה טבעית המוכשעת נחמד לא תמצא וזלם החומר, וכן החיות הנמצא וזלם המדבר אינו החיות הנמצא עם המדבר אבל החיות הווא הוא וזלחמן וכן האלים או החומר הנמצא אחר סלוק הנפש ממנו אינו אותו דבר

אשר הווא עם הנפש אבל הווא עיון וזלחו, ועדיו"ש בזה מקום עיון ח"ך יחייב שימצא אחד לבדו כהמלא האחר לבדו: ה זה חס מבוחר באלהצעות כנענה כלם. ר"ל כנגלגלים הם מניעים וזלחם וכן היסודות ויתנועעו מוזלעם וכן הנפשות וכן הדיון כלל הדברים אשר יש בהם מניע מתנועע ויהם היצ"ח כלם: ו והווא המתנועע האחרון. ר"ל הממד הא' ומה שהוכרע ממנו

שהוא

קרישש

עיון שני יהיה איכ מציאות אחד בפני עצמו על העדר החיוב. אמר אריסטו במאמר ה"ב בזה שאמר השבע הנה כבר מצא מה שניע שלא יתנועע, ובפני שכבר מצא מתנועע שלא יגיע ג"כ מניע ומתנועע הנה כבר ימצא דבר מניע ושלא יתנועע, ובאור זה כאשר נמצא הקצה האחרון ששוב והוא היותו מתנועע לבר הנה יחייב שימצא הקצה המקבילי ששוב, ולפי שכל מורכב משני מקבילים ימצא אחד מהם נפרד מהביו יחייב שימצא האחר נפרד מן: (ג) זה מכואר באמצעות בהנעת כולם. יוצא בזה שהוא כאלו תאמר הגלגלים כלם מורכבים ממניע והווא הנפש אשר בה מתנועע והווא הגלגל והגלגל הווינו והקוף בכלם כריכב כמניע ומהתנועע והווא

הנפש אשר בו יחייב איכ שימצא מניע לא שיתנועע כלל לא בעצם ולא במקרה והווא התחלה הראשונה המניעה לגלגל, ואמרו ויתנועע מוזלעם בנת שיעיו הריון בזה שאיחום המניעים אשר הם במתנועעים יתנועעו מוזלעם במקרה ווי אפסור מבלתי שינויו אלא שמשמך להם התנועה המניע הנפרד אשר לא ישתנה. והפירוש האמתי באמרו באמצעות הנעת כלם שכל גלגל וגלגל מתנועע בולוחו ער הגלגל המקוף והווא המניע את כלם בהנעתו והווא המתנועע הראשון פמאת עצמו ואין נשם אחר תוצה לו יגיעו ויצטרך אל מניע מחוץ יגיעוהו לא נוף ולא כח בנוף ולא יתנועע לא בעצם ולא במקרה והווא השם יתברך: עיון

מורה נבוכים חלק שני פרק א

שימצא מניע לא יתנועע כלל חוה המניע הראשון, ושאשר א"א בו תנועה, הוא בלתי מתחלק, ולא גוף, ואינו נופל תחת הזמן, כמו שהתבאר במפת הקודם:

עיון שלישי פילוסופי בזה הענין הלכות מדברי אריסטו¹ ואע"פ שהביאו בענין אחר, וזה סדר המאמר, אין ספק שיש ענינים נמצאים והם אלו הנמצאות המושגות בחוש, ולא ימלט הענין משלשה הלכים והיא חלוקה הכרחית, והוא אם² שיהיו הנמצאות כלם בלתי הוות ולא נפסדות, (ג"ל או כלם הוות ונפסדות) או יהיו קצתם הוות נפסד, וקצתם בלתי הוות ולא נפסד. אמנם החלק הראשון הוא שקר מבואר, שאנחנו נראה לעין נמצאות רבות הוות נפסדות, והחלק השני הוא שקר גם כן, ובאורו שאם היה כל נמצא נופל תחת ההווה והנפסד, יהיו הנמצאות כלם כל אחד מהם אפשר ההפסד, ^ה (ג) והאפשר במין אי אפשר בהכרח מבלתי הוותו כמו שידעת וראוי שיפסדו, ר"ל הנמצאות

שם טוב

הסב הכרזו והכרזו והכרזו לא נמצא מבלתי הכרזו והכרזו נמצא מבלי הכרזו. והתשובה באלו הספקות הראשונה יש לדעת מה שבין אריסטו¹ בזה המופת ואם כן נקיר הספקות, והנה כוונת החכם באמרו כשנמצא דבר מורכב משני דברים ובו הרצון בו שאלו השני הדברים הם מקבילים וקצותו לא שיהיה האחד שלמות לאחר והנה המניע והמתנועע שם אי² מהם אינו שלמות קצותו כי שכל יעשר וגם ירצה בחוש כי המניע והמתנועע הם שני קצות מקבילות ותחבר מהם המתנועע מצדו והם נעלי הנפשות ואחר שאלו אינם שלמות האחד לאחר אחר שהם דברים מקבילים וקצותם הם הבהר שהאחד הוא נמצא נכדל מחברו יחוייב שיהיה האחד נכדל ג"כ והנה אנהט נראה שהחושך והדגש הם כי דברים שהם קצות ויפעל א' מהם בחברו ויתפעל ממנו אם נמצא הדגש נכדל יחוייב שיהיה האחד נכדל גם כן כי הנפסד הוא נפסד למה שיפסד ממנו וכן בענין כמותיים ונמתנועים כי אנהטו נמצא הנעל נפש מחובר ממניע ומתנועע ומצא האופן שהוא המתנועע האחרון שלא יניע כלל לא בעצם ולא בחקירה יחוייב שיהיה המניע ג"כ נכדל מהמתנועע ולא יתנועע לא בעצם ולא בחקירה ובהכנת זה ויתרו כל הספקות כי העצם והחקירה כשימצאו יחד אינם שני דברים והם קצות כי החקירה אינו קרה כי לא ימצא מבלי נמצא והכל המקריים הם משתכס מצד האורה או נמשכים מצד החומר ואינם נמצאים בעצמיותם ולכן לא יחוייבו שיהיה העצם כלי החקירה שיהיה החקירה מבלי העצם וגם החיות והדבור אף שימצאו מחוברים לא יצדק אם ימצא החיות מבלי דבור שיהיה הדבור כי הדבור הוא נמצא בחיות עם צד השלמות והכבילות על שיהיה קרה ושלמות ולכן היה אפשר שימצא הסכין ולא ימצא החדוד ובלשם לא נמצא העצם כדל מהדבור ולא הדבור מהחיות כחיים הם נשקוף אף שהגיוני ואם החיות נאמר בהכנסתו וצדו בחקירה הנכררים אשר עשה הקדמה לפרקי אבות ואחר שהיה הדבר כן יתאמת המופת והמורה הספקות:

אמר

הרב עיון שלישי פילוסופי בזה הענין הלכות מדברי אריסטו¹ אע"כ שהביאו בענין אחר וכו'. עד נמצאות רבות הוות ונפסדות, והחלק השני הוא שקר ג"כ, כ"ל מהנמצאות כלם אפשר ההפסד והאפשר במין א"ל אפשרות נלתי והאפשרות בדברים הנמצאים מחוייב שאם

אמר

שהוא מתנועע לא מניע וזלמו כלל, אחי כחני זה עיינתי בח' מהשטח ודלתי בו בזאת ההקדמה עמו בה הכנה מההפסדות עד שפד בלגול בזה המופת והקדמה היתה אלו הקושינות הכחיות ולא מלאו בה מיון אחי לפי האמת, אמנם א' כ"ד נצד גם כי כשימצא דבר מורכב משני דברים אין א' מהם כולל יותר מחברו אלא הם שים ככללות ויתוד וימצא נמצא האחד נפסד לבדו הנה אפשר שימצא האחד לפי שהנפסד נפסד למה שנפסד ממנו, ר"ל כשאלו מוצא הדגש על דרך משל נפסד מן הירורכב היה אפשר שימצא החיות נפסד שאחר שאלו בירורכב ימצא שיהיה ונפסד הדגש היה אפשר שיפסד החיות ממנו כי לולא נפסד החיות ממנו לא היה דגש נפסד החיות ממנו הנה היה נמצא לבדו נפסד ג"כ. וכמו כן אנהטו נמצא דבר אחד יורכב ממניע ומתנועע והם הנגללים ונ"ל כלם זה כי המניע הוא הנפש המניע ומתנועע הם דברים היסודיים, והמתנועע הבלתי מניע הם הדברים אשר אינם צבלי כלל הנה אפשר שימצא נמצא מה מניע לא יתנועע כלל, והאפשר בדברים הללו מחוייב הנה א"ל יחוייב שימצא מניע לא יתנועע כלל והוא השם ית'. ולבאר ממניע ומתנועע הם שני דברים אין אחד מהם כולל יותר מן האחר זה מתואר כי המניע הוא מניע בדחינה היותו מניע המתנועע והמתנועע הוא מתנועע בדחינה היותו מתנועע מן המניע א"ל כל אחד מהם צבלי כלל אל הדבור זה דבר השוי הממייץ אין אחד מהם יותר כולל מן האחר: ז שיהיה הנמצאות כלם. ר"ל ויהיה כ"כ מחוייב המציאות בכלל: ה והאפשר במין א"ל בהכרח וכו'. רוצה לומר אם היה בכל אחד מן הנמצאות אפשר ההפסד א"ל יחוייב

וכן ג"כ חדוד הסכין אינו דבר נמצא בעצמו אלא תכלית וא"ל שימצא החדוד מבלי הסכין גם כי החיות הנמצא כי חיות האדם אינו חיות הסוב ואם נאמר בהם שהם נכנסים הם נכדל מהדבור ולא הדבור מהחיות כחיים הם נשקוף אף שהגיוני ואם החיות נאמר בהכנסתו וצדו בחקירה הנכררים אשר עשה הקדמה לפרקי אבות ואחר שהיה הדבר כן יתאמת המופת והמורה הספקות:

אמר הרב עיון שלישי פילוסופי בזה הענין הלכות מדברי אריסטו¹ אע"כ שהביאו בענין אחר וכו'. עד נמצאות רבות הוות ונפסדות, והחלק השני הוא שקר ג"כ, כ"ל מהנמצאות כלם אפשר ההפסד והאפשר במין א"ל אפשרות נלתי והאפשרות בדברים הנמצאים מחוייב שאם

קרישקש

עיון שלישי (ג) והאפשר במין אי אפשר בהכרח בכלתי היותו, הרצון בזה שאם לא יצא האפשרות לטועל בעת מן העתים באחד שאישי הסין לא יתה אפשר אכל נקטע ואין זה דומה א"ל האפשרות והסין באיש אחר לעשות פעולות סוף או לטורד הכמת מן הרבמות כי הכח אשר בו הנה יתכן שלא יצא לטועל ולא יהיה בוה ככל טבע האפשר כי יתכן שיצא לטועל באיש אחד. במה שאמר הר"ם מיינו שאם היה כל נמצא מבלי תחת החיות וההפסד יהיו כל האה מן הנמצאות אפשר ההפסד, יש לי ספק גדול לקוצר שכלי וטעונו הכחתי כי

הנמצאות כלם בהכרח, ובשיפסודו כלם מן השקר שימצא דבר, כי לא יאמר מי שימצא דבר, ולזה יתחייב שלא יהיה דבר נמצא כלל, ואנחנו נראה דברים נמצאים והנה אנחנו נמצאים, א"כ יתחייב בהכרח בזה העין, אחר שיש נמצאות הוות נפסדות כמו שנראה, שהיה נמצא אחד לא הווה ולא נפסד, זה הנמצא שאינו לא הווה ולא נפסד אין אפשרות הפסד בו כלל, אבל הוא מחוייב המציאות לא אפשר המציאות. אמר עוד שלא ימלט היותו מחוייב המציאות מהיותו בבחינת עצמו או בבחינת סבתו, עד שיהיה מציאותו והעדרו אפשר בבחינת עצמו ומחוייב בבחינת סבתו, ותורה סבתו היא המחוייבת המציאות כמו שזכר בהשע עשרה. הנה כבר התבאר שא"א בהכרח סבלתי שהיה נמצא מחוייב המציאות בבחינת עצמו, ולולא הוא לא היה נמצא כלל לא הווה נפסד ולא מה שאינו לא הווה ולא נפסד, א"כ יש דבר נמצא בן, כמו שיאמר אריסטו, ר"ל שאינו הווה ולא נפסד לחיותו עלול בעלה מחוייבת המציאות, וזה מופת אין ספק בו ולא מחלוקת ולא דחיה אלא למה שיסבך דרך המופת. אחר בן נאמר כי כל מחוייב המציאות בבחינת עצמו ראוי בהכרח שלא תמצא למציאותו סבה, כמו שנזכר בהקדמה העשירייה (נ"ח הפסדים מה), ולא יהיה בו רבוי ענינים כלל כמו שנזכר בהקדמה הב"א, ויהיה יתחייב שלא יהיה נוף ולא כח נוף כמו שנזכר בהקדמה השתיים עשרה, הנה כבר התבאר במופת לפי זה העין שיש נמצא מחוייב המציאות בבחינת עצמו בהכרח, והוא אשר אין סבה למציאותו

ויאין

שם טוב

אפדי

כלם נהכרח ונשיפסדו כלם מן השקר שימצא דבר כי לא יאמר מי שימצא דבר, ולזה יתחייב שלא יהיה דבר נמצא כלל והנה אנחנו נמצאים ונפסדות כמו שנראה שהיה נמצא אחד לא הווה ולא נפסד, זה הנמצא שאינו לא הווה ולא נפסד אין אפשרות הפסד בו כלל אבל הוא מחוייב המציאות לא אפשר המציאות. אמר עוד שלא ימלט היותו מחוייב המציאות מהיותו בבחינת עצמו או בבחינת סבתו, עד שיהיה מציאותו והעדרו אפשר בבחינת עצמו ומחוייב בבחינת סבתו, ותורה סבתו היא המחוייבת המציאות כמו שזכר בהשע עשרה. הנה כבר התבאר שא"א בהכרח סבלתי שהיה נמצא מחוייב המציאות בבחינת עצמו, ולולא הוא לא היה נמצא כלל לא הווה נפסד ולא מה שאינו לא הווה ולא נפסד, א"כ יש דבר נמצא בן, כמו שיאמר אריסטו, ר"ל שאינו הווה ולא נפסד לחיותו עלול בעלה מחוייבת המציאות, וזה מופת אין ספק בו ולא מחלוקת ולא דחיה אלא למה שיסבך דרך המופת. אחר בן נאמר כי כל מחוייב המציאות בבחינת עצמו ראוי בהכרח שלא תמצא למציאותו סבה, כמו שנזכר בהקדמה העשירייה (נ"ח הפסדים מה), ולא יהיה בו רבוי ענינים כלל כמו שנזכר בהקדמה הב"א, ויהיה יתחייב שלא יהיה נוף ולא כח נוף כמו שנזכר בהקדמה השתיים עשרה, הנה כבר התבאר במופת לפי זה העין שיש נמצא מחוייב המציאות בבחינת עצמו בהכרח, והוא אשר אין סבה למציאותו

בהכרח שיפסדו כלם על א"ד מהנמצאות כלם אחר שהוא אפשר שיפסדו כלם והאפשר בתוך מחוייב שלא לפעול בהכרח, ואם נאמר שכל הנמצאות יפסדו אבל לא יפסדו בעת אחת כלם יחד אלא זה אחר זה ולאמר שיפסדו הנגללים כלם ויחזו כאשר נמצא בזה העולם השכל ההויה והאפשר זה אי אפשר כי הנגללים א"א שיקבלו ההויה והאפשר כי אילו יקבלו ההויה והאפשר יהיה תופעה ישרה ובלל תופעה ישרה ויטעך מקף ויבוא אל שיהי מקיפים לבלתי חלית זהו שקר, כי אלו היו הנמצאים כלם אפשריים הפסד א"כ היה הוומר הראשון אפשר ההפסד ואם היה נפסד הידלי לא היה שום דבר בעולם השכל נמצא אחר שנעדר ההויה ולאנחנו נראה שאנחנו נמצאים א"כ אי אפשר בעום לד שיהיו הנמצאות כולם אפשרות ההפסד, ואם נאמר עדיין יפסדו כלם זה אי אפשר כי זה מונע לפי הנחה ההקדמות ואם עבר זמן בלתי בעל חלית שלא נפסדו אם בן לא יפסדו לעולם ואם שאלם כפי עשרים שאין זה המופת נכונה על הקדמות הו"א כפי הנחה השנייה, מ אכל הוא מחוייב המציאות. ר"ל זהו אינו מתחייב מן החלוקה אשר כבר קדמה לגוף הנחה הקדמות: י א"כ יש דבר נמצא בן.

הענין, ונזה הדרך זה מהמבוכה מה שלא יעלם כי זהו דרך אכן סיני לקוח מטבע הנמצא בזה שהוא נמצא והוא לקוחת החיות והאפשרות ולכן היו הקדמותיו כוללות ולכן יוגים התפיסה כפי מה שהתבאר בספר ההפלה ובספר הפלה ההפלה, והוא כי מה שהכתיב הרב כי הדבר המחוייב מחד סבתו הוא אפשרי מחד עצמו אם יהיה זאת הקריאה מחד שהוא עלול אצחנו רוצים שהוא אפשרי יהיה זאת הקריאה אחיות אבל אם נאמר שיש בו כל מאפשרות המציאות כמו שרצה שישנוצם ב"ה הוא דבר רחוק מהאמת כי השכלים הנכדלים אין בהם אפשרות לבל אחר שאין בהם חומר ואין בהם כתינות. אבל הדרך אשר הלך בו אריסטו אינו אגוד לך, אנחנו נראה אלו הדברים הוויים ונפסדים והם אלו שהם תחב נגלל כוונה ואם היו הגרמים השמימיים הוויים ונפסדים יתחייב שיהיו להם חמרים אחרים ממה שיתקוהו ואלו החמרים אם היו הוויים יתחייב גם כן שיהיו להם חמרים אחרים ויך הדבר לנכ"ו וכבר יתבאר שאם לא ימצא הראשון לא ימצא אחרון אם בן יתחייב שימצא בכאן נכחי בלתי הווי ולא נפסד זהו בהשם אם לא יתנועע לא יהיה סבה לשום דבר לשיקובה ויפסד כי הוא גשם וכל גשם לא יניע אם לא יתנועע וזה המתנועע ויטעך אל מניע וזה לא ילך אל כביית אם בן יתחייב שימצא בכאן מתנועע ראשון ומניע ראשון אילו לא היה ולא נפסד לא יניע פעם אם בן אלו היכדורים ההוים הנפסדים לא ימצאו אבל אלו נמצאים אם בן יש בכאן נמצא ראשון מתנועע תמיד ומניע יניע זה המתנועע וזהו האלוה יתעלה שמו. עוד אמר הרב כי כל מחוייב המציאות

בכתינת

קרישקש

עשיר והכל מתקיים באישים מתחלשים א"כ אך ראוי שיפסדו הנמצאות כלם אם התפסד ראשיתו והנה הרוש יניע בכל אישי הסין ב"א שהתפסד אינו סבת האפשר אבל הוא מחוייב שהורבתם הם סבת התפסד. ולא יכולתי להבין עומק ארגונם למה קראו אפשר: עין

ישאדם על דרך משל אפשר שחלה קורם שימות ואפשר שלא ישרה ויבני האשיריים מתקיימים כמו שפירשם בלא חולי כמצי יתבאר הווי מילות וטובים ב"ה ויביתת שמואמית וכן האדם י"ד יתה"ה הכס ואפשר שלא יהיה או גבור או הלש או עני או

מורה נבוכים חלק שני פרק א

ואין בו הרכבה, ולזה לא יהיה גוף ולא כח בנוף, והוא השם יגדל שמו. וכן יתבאר כמות נקלות שהיו המציאות בבהינת העצם מן השקר הוא שימצא לשנים כי יהיה מין חיוב המציאות ענין נוסף על עצם כל אחד משניהם, ולא יהיה אחד משניהם מהחייב המציאות בעצמו לבד, אבל מחייב בענין ההוא אשר הוא מין חיוב המציאות אשר נמצא לזה ולולותו. והנה יתבאר בפנים רבים כי המחייב המציאות לא יאפשר בו השניות כלל לא דומה ולא הפך, ועלת זה כולו הפשיטות הנמורה והשלמות הנמורה אשר לא יערף ממנו דבר חוץ מעצמו במנו ונעדר העלה והסבה מכל צד, אם כן אין השתתפות בו כלל:

עיון רביעי פילוסופי גם כן ידוע, שאנחנו נראה תמיד ענינים יהיו בכח ויצאו אל הפעל, וכל מה שיצא מן הכח אל הפעל יש לו מוציא חוצה לו, כמו שנזכר בהקדמה השמנה עשרה, ומבואר

שם טוב
נבחינת עצמו ראו בהכרח שלא תמצא למציאותו סבה כי אם היה למציאותו סבה שיהיה חוץ ממנו לא יהיה מחייב המציאות ולא יהיו בו רבוי ענינים כלל כי כל מה שיש בו רבוי בין מענינים שהוא חמר ויצורה בין מכוניות בין מעלם ומקרה בין ממציאות והיות הוא מורכב והמורכב הוא עלול ואם כן יתחייב לפי זה שמחייב המציאות שלא יהיה לו גוף ולא כח בנוף, ולכיוון זה נשתמש הרב מאלו ההקדמות מהקדמה ה' והקדמה האחת ועשרים וההקדמה השתי ועשרים וזהו דרך צ"ס ולא זכרו אריסטו י"ג בו עליו תשובות הרזה לעיון זהו עיון צ"ס כספר הפלה ובהכלת הפלה, הנה כבר התבאר כמות שיש נמצא מחייב המציאות בבחינת עצמו והוא יאמר אין סבה למציאותו ואין בו הרכבה, ולזה לא יהיה לא נוף ולא כח בנוף וזהו השם יתעלה שמו, אם כן יתבאר בזה הדרך ג' דרושים מציאות השם ואחרותו ושאינו גוף ואינו כח בנוף ויתחייב גם כן שאינו משתנה: אמר הרב. וכן יתבאר כמות שחייב המציאות בבחינת העצם מן השקר שחלף לעצם כי יהיה מחייב המציאות בבחינת העצם ענין נוסף על העצם, והראון בזה כי אם היו שני מחייבי המציאות אחד שיהיה כל אחד מהם מחייב המציאות יתחייב היותו מחייב המציאות הוא היותו זולת עצמו כי אם היה עצמו היותו מחייב המציאות לא ימצא לזולתו, והמ' אדרבה או יצחק הוא ארס צמה שהוא אדרבה או יצחק, אם תאמר כי אדרבה ארס צמה שהוא אדרבה לא ימצא להטעיות לזולתו ואם הוא לענין נוסף לאדרבה אם כן יהיה טעם שותף לו ואם היה לטעם שותף רוצה לומר לענין יכלול נוסף על עצמו ואם הוא עצמו היה כל אחד משניהם מורכב משני טעמים מענין כולל ומענין מיוחד והמורכב עלול בלתי מחייב מעצמותו ומחייב המציאות אין לו עלה, הנה מבואר שהמחייב המציאות אחד, ואמר צ"ר טוב המוסף הוא קרוב מן המוסף ואם יראה חמתו שהוא חופף לפי שכן זה המוסף הוא כח תאמר האומר שהשני בין שני מחייבי המציאות לא ייגע שיהיה אם שני ארסין וישתתפו בתואר החיני, ואם במין וישתתפו בתואר הסוג, וכל שני ההשקפות אהנם ימצאו ומורכבים, וחסרין זה החופף שכבר התבאר שהיה נמצאות משתנות הם שפשוט לא יהיו משתנות במין ולא בארסות והם השכלים הנכרדים אבל יתבאר מענינה שחייב שיהיו גם המנואחר במציאות וקודם ואם לא לא יושכל שם שני כלל, ומופת ב"ס ישלם על זה היותו מחייב המציאות אם היו שנים הנה לא ייגע אם שיהיה ההשקפות אשר בנייהם בחסרין או במין ואם היה השני בחסרין היו מסביתן במין היה ההשקפות במין או מסביתן בסוג וכל ז' אלו המינים מחייבי שיהיה מחייב המציאות מורכב ואם היה ההשקפות אשר בנייהם בקדמיה ומהיותו יהוייב שיהיה מחייב המציאות אחד והוא הקודם העלה לכלם וזה אמת, הנה אם כן מחייב המציאות אחד אחר שלא יהיו הנה זולת ה' חלקים בעלו השנים ותחיתק השלש הנשאר: אמר שם טוב זה המוסף לפי דעתי אינו מופת אם לא יתבאר ראשונה שאי אפשר שיהיה מחייב המציאות מורכב מפני שכל מורכב צריך אל מרכיב כמו שיחשב בתחלת הדעת והוא לדעת צ"ס הגרם השנימי הוא מורכב

מתמר וצורה והוא קדום והוא ראוי לדעת מי חמר הצורה הזאת אל זאת החמר, ואם נחמר שהשכל הנבדל חמר בתמידות כמו שהאור יתחייב מהשטח אף יתחייב מהנבדל חמר וצורה וזה דבר לא יצויר בשכל ולכן לא היה זה הדרך מופתי, אבל הדרך אשר הלך בה אריסטו הוא מיכתי לתם שהתבאר שאלו הגלגלים יגיעו השכלים אם כן הגלגלים אי אפשר שיהיו אלוהות והשכלים הנבדלים התבאר שמהם צמה הקדמיה והאחרת ה' שאי יהיה עלות ועלויות קצתם מקצתם ויתבאר שימצא שכל נבדל קודם לכל השכלים הנבדלים אם כן זהו האלוה, והוא אחד כי אם היו שנים היו ששים תעלה ולא ימצא גם הקודם והמתאחר וכבר התבאר שזה שרף אם כן מחייב שהשם יתעלה הוא אחד. עוד תמר הנה יתבאר בפנים רבים כי המחייב אי אפשר בו השניות כלל שאם היה לו שני לא ייגע אם שיהיה דומה לו או הפך לו, ואם היה דומה לו לא יושל הרבוי והשניות אלא ביותו בשני משכנים או במשכן אחד בשני עתים ואם לא ידמו מכל צד הנה יסכימו בדכריו או יתפסקו ומחייב המציאות אין הרכבה בו, וזהו שרמו עליו הרב והוא הדרך השני בעצמו:

אמר הרב עיון רביעי פילוסופי זכר שהשית נמצא אחר כפי ענין נוסף בו ידענו שהנחנו נמצא תמיד ענינים יהיו בכח ויצאו לפועל וכל מה יוצא מהכח אל הפועל יש לו מוציא חוצה לו

קרישקש
שהנשם האחד אינו דומה לגישה האחר אם כן הוא בעל שני ענינים בהכרח: שיה

עיון רביעי (ז' כי כל גשם אמנם הוא אחר כפי ענין נוסף בו על היותו גשם, פירושו שההרכיבים מצד שכלם שונים בצורת הגשמות שהם הג' חלקים והם מתחלפים זה מזה

ומבואר הוא נ"כ שהמוציא ההוא היה מוציא בכח ואחר כן שב מוציא בפעל, ועלת היותו או ככה, אם למונע מעצמו, או ליהם אהר היה נעדר מקודם בינו ובין מה שהוציאו וכשיהיה לו היחס ההוא הוציא בפעל, וכל אחד מאלו השנים יחייב מוציא או מסיר מונע בהכרח, וכן ראוי שיאמר במוציא השני או מסיר המונע וזה לא ילך אל לא תכלית ואי אפשר מכלתי הגיע אל מוציא מזה אל פעל יהיה נמצא העולם על ענין אחד ואין בו כח כלל, רוצה לומר שלא יהיה בו בעצמו דבר ככה, שאם היה בו בעצמו אפשרות הויה נעדר כמו שזכר כשלושה ועשרים, וכן השקר שיהיה זה בעל כחה אבל ככל כמו שזכר בעשרים וארבע, והנבדל אשר אין אפשרות בו כלל אבל הוא נמצא בעצמו הוא האלה יתברך, וכבר התבאר שאינו גוף א"כ הוא אחד, כמו שזכר בהקדמה השש עשרה, ואלו כלם דרכים מופתיים על מציאות אלוה אחד לא גוף ולא כח בגוף עם האמין קדמות העולם. והנה גם כן דרך מופתי על הרחקת הגשמות והעמיד האחדות, וזה שאלו היו שני אלוהות היה מתחייב בהכרח שיהיה להם ענין אחד שישתתפו בו, והוא הענין אשר בו הוא ראוי כל אחד משניהם שיהיה אלוה, ולהם ענין אחר בהכרח בו נפל התפרש והיו שנים, אם שיהיה בכל אחד משניהם ענין בלתי הענין אשר באחר, ויהיה כל אחד משניהם מורכב משני ענינים, ואין אחד משניהם סבה ראשונה ולא מחוייב המציאות בכחינת עצמו, אבל כל אחד משניהם כעל סבות כמו שהתבאר בהקדמה השש עשרה, ואם שיהיה ענין התפרש נבחר באחד משניהם, ויהיה זה אשר בו שני הענינים בלתי מחוייב המציאות בעצמו: דרך אחר ביהוד, כבר התבאר (בפרק ט"ז חלק ה') במופת בלו הנמצא בלו כאיש אחד נקשר קצתו בקצתו, ושבתות הגלגל מתפשטות בזה החומר הרתהתון ומבינים אותו, וכן השקר עם זה אשר התבאר שיהיה האלוה האחד מתעסק לבדו בחלק מחלקי זה הנמצא והאלוה השני יתעסק לבדו בחלק אחר, מפני שזה נקשר בזה ולא יאשר בחלוקה, אלא שיהיה זה עושה עת אחת זה יושה עת אחרת,

וא

שם טוב

אחד

לו כמו שאמר בהקדמה ה"ח, ויתבאר גם כן שהמוציא הוא היה מוציא בכח ואחר כך שב מוציא בפועל ועלת היותו או ככה אם למונע מעצמו או ליהם אחד היה נעדר מקודם בינו ובין מה שהוציאו וכשיש לו היחס ההוא הוציאו בפועל, וכל אחד מאלו השנים יחייב מוציא או מסיר מונע בהכרח, וכן ראוי שיאמר במוציא המונע מעצמו אל מוציא מהכח אל הפועל יהיה נמצא לעולם אין בו כח כלל, ר"ל שאם יהיה לו בעצמו דבר נמצא בכח שאם היה בעצמו דבר נמצא בכח היה בו כח כלל, ר"ל שאם היה לו נעדר אפשרות כמו שזכר בפרק כ"ד, ואחר שהתבאר שחייבי ציבורי נבדל כלל אשר אין בו אפשרות כלל אלא הוא נמצא בעצמו הוא האלוה, וכבר התבאר שהשם הינו גוף ולא כח בגוף עם האמין קדמות העולם: אמר שם טוב זה הדרך אשר יתבאר ממנו מציאות השם המעין בו ויכל לדעת שהוא הדרך הראשון אשר עשה הרב אלא שזה המופת הקדמותי הם יותר כוללים מהדרך הראשון, כי הדרך הראשון הונח שיש מניע אשר יניע החומר הראשון וזה לא ילך לבד"ת אבל יחייב ציבורי הדבר על תנועת הגלגל ותנועת הגלגל יחייב שיהיה נחית חמידיה והמניע נ"כ שיהיה נחית וחמידי ההנהגה ולא יצא מהכח אל הפועל, ואולם מה שאמר הרב כי הנבדל אשר אין בו אפשרות כלל אלא הוא נמצא בעצמו האלוה אינו כן כי השכלים הנבדלים אין בהם אפשרות כלל ואינם אלוהות, וזהו אשר אמר הרב הוא לדעת ב"ם כי כל הדברים הם אפשריים מזה ענמם אף שיהיו מחוייבים מזה סתם וכבר יתבאר בעול זה, וגם זה המופת שהנציא שהוא אחד הוא בניו על הקדמה האומרת כי כל מה שאינו גוף לא יושכל בהם אפי' והשכלים הנבדלים לא יושכל בהם מנין כלל אלא בדיות נמצות ועלולים, וכבר ביארתי

מ' אל"ל משיבס כו', ר"ל אר שיהיו מורכבים משני דברים: ג ואם שיהיה ענין ההפך נמצא וכו'. ר"ל שאם היה הנבדל אשר בין שניהם נמצא לאחד ולאחד לא יהיה בו טוב דבר נוסף א"כ יהיה אותו אשר נמצא בו הנבדל הוא מורכב ואותו אשר נמצא בו הפשטות הגמור יהיה מחוייב המציאות:

וזה לא ילך אל לבד"ת וא"כ מנלתי הגיע אל מוציא מהכח אל הפועל יהיה נמצא לעולם אין בו כח כלל, ר"ל שאם יהיה לו בעצמו דבר נמצא בכח שאם היה בעצמו דבר נמצא בכח היה בו כח כלל, ר"ל שאם היה לו נעדר אפשרות כמו שזכר בפרק כ"ד, ואחר שהתבאר שחייבי ציבורי נבדל כלל אשר אין בו אפשרות כלל אלא הוא נמצא בעצמו הוא האלוה, וכבר התבאר שהשם הינו גוף ולא כח בגוף עם האמין קדמות העולם: אמר שם טוב זה הדרך אשר יתבאר ממנו מציאות השם המעין בו ויכל לדעת שהוא הדרך הראשון אשר עשה הרב אלא שזה המופת הקדמותי הם יותר כוללים מהדרך הראשון, כי הדרך הראשון הונח שיש מניע אשר יניע החומר הראשון וזה לא ילך לבד"ת אבל יחייב ציבורי הדבר על תנועת הגלגל ותנועת הגלגל יחייב שיהיה נחית חמידיה והמניע נ"כ שיהיה נחית וחמידי ההנהגה ולא יצא מהכח אל הפועל, ואולם מה שאמר הרב כי הנבדל אשר אין בו אפשרות כלל אלא הוא נמצא בעצמו האלוה אינו כן כי השכלים הנבדלים אין בהם אפשרות כלל ואינם אלוהות, וזהו אשר אמר הרב הוא לדעת ב"ם כי כל הדברים הם אפשריים מזה ענמם אף שיהיו מחוייבים מזה סתם וכבר יתבאר בעול זה, וגם זה המופת שהנציא שהוא אחד הוא בניו על הקדמה האומרת כי כל מה שאינו גוף לא יושכל בהם אפי' והשכלים הנבדלים לא יושכל בהם מנין כלל אלא בדיות נמצות ועלולים, וכבר ביארתי

הרב שיושכל בהם אף שלא יהיו עלות ועלולים. וזה מה שראוי להעיר על זה הענין הרביעי שאמר הרב: אמר הרב ובה גם כן דרך מופתי על הרחקת הגשמות ועמידת האחדות, וזה שאלו היו שני אלוהות היה מתחייב בהכרח שיהיה להם ענין שישתתפו בו כי מזה שהם אלוהות יחייב שיהיה דבר שתתוף לכל שניהם, כי אם נאמר שיש נבדל, אין הנאים יחייב שישתתפו בענין האנושות יחייב שימצא בהם דבר שיהיו נפרשים זה מזה שאם לא יהיו נפרשים לא יהיו שנים אלא יהיה בכל אחד משניהם ענין בלתי האחד יהיה כל אחד משניהם מורכב משנים, ואין אחד מהם סבה ראשונה ולא מחוייב המציאות בכחינת עצמו אלא כל אחד משניהם בעל סבות כמו שיתבאר בתשע עשרה, ואם היה ענין ההפך נמצא באחד משניהם ויהיה זה אשר בו שני הענינים בלתי מחוייב המציאות: אמר שם טוב כבר הביא החכם רבי משה הרובני שזה הדרך הוא דרך השני ואינו דרך שלישי עם שנים משני לדרך שלישי, והתפיסה אשר הביא מופת השני ישיג לזה וראוי להעתיקו והנה ואין צורך להאריך: אמר הרב דרך אחר, והרצון בו כי עולם השכל הוא נקשר עם עולם הגלגלים וכחות הגלגלים הם נקשרים בזה העולם ומכניסים אותו, והרצון שהנבדל הוא הפועל הנודע הגלגל הוא המכין. ואחר שהונח זה מן השקר שיהיה אלוה אחד נקשר בחלק מחלקי הנבדל נבדל מחלוקה הוא על שיהיה הוא עלה לקצת זה העולם והאלוה ה"ב יקשר בחלק האחר כמו שיתבאר ב' מלכים זה מזה והיה נבדל מלכותו וזה ינהיג מלכותו, כי אם היה הדבר כן לא היה העולם נקשר זה לזה ולא

ישאר

מורה נבוכים חלק שני פרק ב

פרק ב זה נשם החמישי הוא הגלגל לא ימלט מהיותו, אם הוזה נפמד התנועה גם כן הוזה נפמדת, או יהיה בלתי הוזה ולא נפמד כמו שיאמר בעל הדיב, ואם היה הגלגל הוזה נפמד יהיה ממצואו אחר העדר הוא האל ית' שמו, וזה מושכל ראשון כי כל מה שנמצא אחר העדר יש לו ממציא בהכרח, וכן השקר שימציא עצמו, ואם היה זה הגלגל לא סר ולא יסוד היותו כן מתנועע תנועה תרירות נצחית. יתחייב לפי ההקדמות אשר הקדמנו שיהיה מניעו זאת התנועה הנצחית לא גוף ולא כח בגוף והוא האל יתעלה. הנה כבר התבאר לך שמציאות השם יתברך הוא הסתוייב המציאות אשר אין סבה לו ולא אפשרות למציאותו בבחינת עצמו, הוזה * המופתים החותכים האמתיים על מציאותו יהיה העולם חדש אחר העדר או יהיה בלתי חדש אחר העדר הכל שוה. וכן הוזה המופתים על היותו אחד ובלתי גוף כמו שהקדמנו, כי המופת על היותו אחד ובלתי גוף הנה יתבאר יהיה העולם חדש אחר העדר או לא יהיה הכל שוה, כמון שבאנדר בדרך השלישי מן הדרכים הפילוסופיים, וכמו שבארנו במירוש הרחקת הגשמות והעמדת האחדות בדרכים הפילוסופיים, והנה טוב אצלי שאשלים דעת הפילוסופים ואבאר ראיותיהם במציאות השכלים הנפרדים ואבאר השתחזתם ליסוד תורתנו, ר"ל מציאות המלאכים, ואשלים זה הענין, ואח"כ אשוב למה שיעדתיו מהביא ראיות על חדוש העולם, כי החוקות שבראיות עליו לא יתאמתו ולא יתבארו אלא אחר ידיעת מציאות השכלים הנפרדים, ב ואיך אביא ראיה על מציאותם, וא"א מכלתי הקדים לפני זה הקדמה היא נר מאיר תעלוסות זה המאמר כולו מה שקדם מפרקו ומה שיתאחר, והיא זאת ההקדמה:

הקדמה, דע כי מאמרי זה לא היתה כונתי בו שאחבר בחכמה הטבעית, או אבאר עניני החכמה האלהית על קצת דעות, או אביא מופת על מה שבא עלי המופת מזה, ולא היתה כונתי בו שאבאר ואגוויר תכונת הגלגלים, ולא שאניד מספרם, ולא הדברים המחוברים בכל זה מספיקים, ואם לא היו מספיקים בענין מן הענינים לא יהיה מה שאומר אני אותו בענין ההוא טוב מכל מה שנאמר, ואמנם היתה הכוונה בזה המאמר מה שכבר הודעתך אותו בפתיחתו, והוא באור ספקת הדת והראות אמתות נסתריה אשר הם נעלמים מהבנת ההמון, ולזה ראוי לך כשתראני מדבר בהעמיד השכלים הנפרדים ובמספרם, או במספר הגלגלים ובמכות תנועותיהם, או באמת ענין החבר הצורה

שם מוב

פרק ב זה נשם החמישי והוא הגלגל לא ימלט מהיותו כוזה ונפמד וכו'. אמר שם טוב כבר הניח הרב כי הסועל אשר יפעל עת ולא יפעל עת אחרת הוא נטל מחת הזמן וגם צריך לאחר שיוצאו מן הכח לא הפעל ויכיה בעצמו אפשרי, ואם הדבר כן איך יהיה הנה הרב שהשם יתעלה טועל העולם אחר העדר י' זה שומר למה שאמר למעלה. והתשובה נזה כי השם יתעלה הוא קדום ורצו הוא קדום וג' השם יתעלה הוא כפי מה שנבאר אחר זה, איך יתחייב שיהיה מחדש והשם כמציאו כאשר גורס החכמה, אחר ש"ל שיהיה קדמון, והוא

אפוד

פרק ב א המופתים החותכים. כוזה לומר על דרך האמת אין שם מופת חותך כי מציאות השם יתעלה לא יתבאר במופת חותך כי אין לו סבות קודמות אבל יתבאר מציאותו במופת ראייה אשר הוא לקוח מןממלכות: ב ואיך אביא ראיה על מציאותם. כוזה לומר שאי אפשר להביא ראיה על מציאותם מכלתי הקדים לפני זה הקדמה. פ"ל שחשוב העולם לא יתבאר אלא אחר העמיד השכלים הנפרדים ולהעמיד גם כן ליכות הבחא על מציאותם ואחר שהענין כן ח"ל מכלתי הקדים:

ואם היה ח"ל שיהיה קדמון מחוייב שיחדש בזמן וזלז זמן, ח"ל התבאר כיצד העולם מחדש שיש לו מחדש: וזה הדרך הוא מושכל ראשון, ולכן רצה הקב"ה לתת יום אחד לנוח בו כדי שמתנו יודע שהעולם מחדש מכלתי שיעטרך אדם אל הקיריה רבה ועיון גדול במספרים, ולמה שיהיה כיום מציאו לט לדעת שיש נמלא ראשון ואחר ושלישי גוף ולא כח בגוף ובלתי משהיה, המחלל חייב סקילה כאלו הוא שוכד ע"ז או מגדף השם כמו שיבאר הרב אחר זה, ח"ל אם העולם מחדש יש לו מחדש, ואם היה הגלגל לא סר ולא יסור היחון מן מתנועע תנועה חדירה נצחית יתחייב לפי ההקדמות אשר קדמו שיהיה מניע זאת התנועה הנצחית אינו גוף ולא כח בגוף, והוא האל ית' ש, הנה כבר התבאר לך מציאות הש"י והוא המחוייב המציאות וכו', הנה המופתים החותכים אמתיים על מציאותו כן יהיה העולם קדמון לו חדש, וכן הוזה המופתים על היותו אחד ובלתי גוף כן יהיה העולם חדש כן יהיה העולם קדמון, והוא מה שיהיה כוונת הרב עז הנה: וזה אמר הרב שישלים דעת הפילוסופים דעת הפילוסופים הנכבדים ויבאר שהפילוסופים משתים עם יסודות תורתנו, ר"ל מציאות המלאכים ואחר כך ישוב למה שיעד לבחור ראיות על חדוש העולם, נאמר הרב כי לא הניחו עתה ראיה על חדוש העולם למה על החוקות שבראיות עלינו לא יתאמתו ולא יתבארו אלא אחר ידיעת מציאות השכלים הנפרדים, או ירצה שחשוב העולם לא יתבאר אלא אחר העמידה על השכלים הראיה על מציאותם מכלתי הקדים זאת ההקדמה. או ירצה שחשוב העולם לא יתבאר אלא אחר העמידה על השכלים הנכבדים ולהעמיד גם כן ליכות הבחא ראיה על מציאותם, ואחר שהענין כן אי אפשר מכלתי הקדים לפני זה הקדמה והיא מאיר תעלוסות זה המאמר כולו ממה שקדם ומה שיתאחר:

הקדמה, דע כי מאמרי זה וכו'. הכוונה בזה כי כל מה שיעד הרב בענין החכמה הטבעית והחכמה האלהית לא היתה להניד הדעות ההם אלא לבאר ספקות הדת והראות אמתות סתריה ששם נעלמים ח"ל

מודה נבוכים חלק שני פרק ב ג ד

ההצורה, אי בענין השפע האלהי, וביצוא באלו הענינים, שלא תחשוב או יעלה בלבך שאני אמנם כוונתי לאמת הענין ההוא הפילוסופי לכו, כי אלו הענינים כבר נאמרו בספרים רבים ובה המופת על אמתת רובם, אבל אמנם אכונן לזכרו מה שיתבאר כפך מספקי התורה בהכנתו, ויותרו קשיים רבים כידיעת הענין ההוא אישר אבארהו, וכבר ידעת מפתחת ביאמרי זה שקטבו אמנם יסוב על באור מה שאפשר להבינו ממשעה בראשית וממשעה מרכבה, ולבאר ספקות נחלות בנבואה וכידיעת האלוה, וכל פרק שתמצאני מדבר בו כביאור ענין כבר בא המופת עליו בהכמת הטבע, או כבר התבאר במופת ההכמת האלהות, דע שהוא מפתח בהכרה להכנת דבר מספרי הנבואה, רצוני לומר ממשיליהם וסודותיהם, ומפני זה וזרתיו ובארתיו והראיתיו למה שיועילנו מידעת משעה מרכבה, או משעה בראשית, או לבאר עקר בענין הנבואה, או בהאמין דעת אמתית מן האמונות התורות, ואחר הקרימי זאת ההקדמה אשוב להשלים שבו שנכנסנו בו :

פרק ג דע כי אלו הדעות אשר יראה אריסטו' בסכות תנועות הגלגלים אשר מהם הוציא מציאות שכלים נפרדים, ואע"פ שהם מענות שלא יעמד עייהם מופת, אמנם הם יותר מענות ספק מכל הדעות שנאמרו ויותר הולבות על סדר מכולם, כמו שיאמר אלכסנדר בספר הנקרא התהלות הכל, והם ג'ב מאמרים מסבמים למאמרים רבים מביאמרי התורה, כל שכן לפי מה שיתבאר במורשות המפורסמות אשר אין ספק א שהם לחכמים כמו שאבאר, ולזה אביא דעותיו וראיותיו עד שאלקט מהם מה שהוא נאות לתורה מסכים לדרכי החכמים ז"ל :

פרק ד אמנם היות הגלגל בעל נפש הוא מבואר עם ההשתבלות, אבל יחשוב השומע (ה) שזה ענין קשה להשיג, או יהיקרו גם כן, להיותו מרמה שאמרנו שהוא בעל נפש, שהיא

אפודי

פרק ג מכאן ועד סוף פרק י"ב ידבר מענין מעשה מרכבה ופרק י"ג וע"פ מלאכי ג' הם מדברים ומעשה מרכבה : א שהם לחכמים . וזה לומר שאדם המדקדק חמור אנשים חכמים וכוונתם בלא ספק

פרק ד כזה הכרך יבאר חכמת סנות שיש לתנועת הגלגל והם כדוריותו וכפשו וזכלו וכלל השוק, והם חכמים כפשים

שם טוב

שלא יספוקו, ורוב מה שידבר מעניני החכמות הוא סוף על נילור מה שפסד להבינו מתעשה בחלפית ומעשה מרכבה ולבאר ספקות נחלות בנבואה וכידיעת הכל. ואמר וזכרתי וזכרתי וגלתי. אמר החכם רבי משה הנרדוני שפירושו כן, וראה שהזכיר הדבר כגלגל וכיארזו למען חכין אחריו הרואה נחמוס לרדך להועיל דמעשה בראשית ומעשה מרכבה ועניני הנבואה כהמאין דעת אחת באמונות הקדויות שלא יוכנו להמן :

פרק ג דע כי אלו הדעות וכו'. מלאך ועד סוף פרק י"ב ידבר הרב מענין מעשה מרכבה . ואחרו אשר אין ספק שהם לחכמים. ר"ל אותם המדקדקים חמור אנשים חכמים וכוונתם בלא ספק :

פרק ד כזה הפרק יבאר הרב חכמת סנות שיש לתנועת הגלגלים, כדוריותו וכפשו וזכלו וחשוק, והם הארבעה כפשים מחכמי אשר ראה וחוקל, והאשונה בואר, שהגלגל הוא בעל נפש אף שגשג הגלגל אינו כגשג האדם או השור או החמור, אבל ענין המחמיר שתנועתו תקומית מורה על היות ההשתבלות כהתנועה, ר ל כי התנועה התקומית שיש לגלגל ויהי לנו שיש לו נפש ואינו מתנועע בטבע כאשר היסודות אשר אין להם שום תנועה ומעשה

קרקש

להניין על מצב אחר, כי אי אפשר שיהיה על שני מצבים בעת אחת וילא יהיה לו זה השיעור בכח היה קדום הדקדוק מן הישירים המושפטים ואין קצת המעצבים יותר ראו י מקצת עד שדבק בזה ויעזבו השוארים, ואחרו שאי אפשר שיהיה בכל המצבים בפועל ואפשר להיותו בכח תמיד בא זה אחר סוף זה כיון שיהיה לו מצב לו בפועל ויהיה תמיד זה אחר זה כדי שיהיה בכל המצבים תמיד לו בפועל דבר, כיון שהיאם עבור שלא היה יכול להשאר באישו בפועל סבב השאר כינו כבא זה אחר סוף זה, והתנועה הסבובית ג'ב סוליה בהיותה בפועל ררוקת מן השינוי וההילוך כי התנועה הישרה אם היתה טבעית תשיגה אל המרובה כמשה אם היתה בהירות תשיגה אל הישירה כמשה, והסבובית תעבור בנידונה אחר, דנת אם כן הגשם השמימי כשישתדל להשלים מן המעצבים כנפשי בפועל תמיד כבר תחממה אל העצמים הנכבדים בחכמתו מיה שאפשר בנפשו ויהיה ויהיוו ההרמות עבודה לרבו העולמים, כי יעני העבודה ההתקדמות וענין ההתקדבות הישירה הקדומה וענין דרישת דרישה שיקרב בינו בתארים לא נקיים, כל די באמר אכזה"ל בספר כונת השלימות, ובביאור ד"ל אמר אריסטו' שהם קונים שלימות ענינם כונת האכזריות וכוונת שלימות לזוה"כ כונת שלימות, והמעצבים אותם שהם השכלים הנפרדים רב נעשים על צד שהם פועלים לתנועה על צד שהם תלונה לתנועה

פרק ד (ה) שזה הענין קשה להשיג שהיה הגלגל בעל נפש, ואין זה ענין המאמר באמרנו שהוא בעל נפש שהיה כנפש האדם או זולתו להרמות כמה שחש, ורעה בו כי ההרמות הוא מחייב לו התנועה כי ההשקפה דרוא יענה לא יהיה פועל התנועה אבל בעניני התנועה, ובאירו ההרמות יש שליטה הנאים, הראשון שיהיה לנפש הורשת החכמות צור לזה ההוא הראשון ויעצמה ההשקפה שאם לא היתה ברצונה דרישת ג' שלא תענה והוא שיק, השני שיהיה אותו ההוא אצלה נבדד ואם לא לא יעזיר הכוסף בו, השלישי שיהיה אפשר הענין בידה כי אם היה נמנע לא תעזיר בקשתו ברצון יגילי יציר כי אם בדרך הכרחית והדמיון אשר הוא מקרה הנר דרוא קרוב ולא ימנע עול ועד, אם אין ספק שיהיה יגשים הגלגל השנה לחרד זה ההשקפה יעזיר צורו זה ההור השקין אשר מבינו להביט ולהשתכל אל צד המעלה והשתלה ממנו התנועה המנונית אותו אל הדורש מן ההרמות, א"כ יהיה צור הדור סבת ההשקפה והרשק סבת הדרישה והדרישה סבת התנועה והנה זה הרשק הוא הראשון האמיתי והראשון כימנו להרמות בו ואין לו כח כעצם שרוא היתה והתפעל לפי דעתם שהשוכבים שהוא בליה מודיע, ויש לו התכונה הנכבדת שהתמונת ויש לו ההור והמציאות, ואמנם נשאר לו דבר אחר שאי אפשר שיהיה בפועל בטבע מן המצבים כי כל מצב שנוגע אפשר

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

שהוא כנפש האדם או החמוד והשור, ואין זה ענין המאמר, אבל ענין המאמר, שתנועתו הסקומית מורה על היות בו התחלה, בה יתנועע בלא ספק, והתחלה הדיא היא נפש בלא ספק, וביאור זה כי סן השקר שתהיה תנועתו הסבוכית כתנועת האבן הישרה למטה או כתנועת האש למעלה, עד שתהיה התחלת התנועה הדיא טבע לא נפש, כי אשר יתנועע זאת התנועה הטבעית, אמנם תנועתו ההתחלה הדיא אשר בו כשיהיה בולט מקומו לבקש מקומו, וכשיגיע למקומו ינוח, וזה הגלגל מתנועע א' במקומו בסבוכ. ולא מפני היותו בעל נפש נ"ב יתחייב שייתנועע כן, כי כל בעל נפש אמנם יתנועע

מפני

שם טוב

אפודי

למעלה או למטה כלי הכרה וזיועה, כי כמו שהאש מחמם ואינו ידע שמחמם כן ימלה למעלה, ומסופח על זה הקושר. כל שייתנועע מפני הטבע האדם יגיע לבקש מקומו וכשיגיע למקומו ינוח, וזה הגלגל מתנועע כמתנועע בסבוכ. אם כן אינו מתנועע בטבע, אם כן יתחייב מזה שלא יתנועע מפני טבע אבל מהתחלה הנפשית שיש בו: עוד אחר ולא מפני היותו בעל נפש גם כן יתחייב שייתנועע כמתנועע, וזה כי הכעלי נפש אדם יתנועע לכוין אל הנאות ולכרוח ממה שהוא כנגד, וזה הגלגל לא יתנועע ממה שהוא כנגד ולבקש הנאות לפי שכל מה שייתנועע אליו מחמת יתנועע וכל מה שמחמת יתנועע אליו יתנועע, וירצה כי הגלגל מתנועע מחמתו דבר אחר כי יתנועע מחלי שינוי מתערב אל מורה וא"כ לא יתנועע כתנועת ה"כ, ועוד שלא ה"כ התנועה מפני זה ה"כ מחייב שהיה מביא אל מה שייתנועע אליו כי אם יתנועע לבקש דבר או לכרוח מדבר ולא יוכל למצואו מעולם א"כ קהיה התנועה לגלגל אל זה שקר. הנה תנועתו הקטנה הסבוכית לגלגל הוא תנועתו האל אלא נשאר שהיה בו אלא נשאר אחר כי תנועתו אין לה תנועות אלא נפש א"כ יש לגלגל ציור כדי שתנועה האדם כי אם נשאר א"כ

הגלגל

קישקש

לחנונה, והמשל בה צורת המציא שמצד שהוא כנפש הוא מועל התנועה ומצד שהוא רוח נפש הוא תכלית התנועה כאשר יגיע אליו. אמר וכן ראוי שיובן במניע הרגמים המסימים שהם מניעים על שני הפנים סבלו שימנו יחזבו, הנה מפני שאותן המסבלות צורות להם הם מניעים על הדרך המועל ומצד שהם תכלית להם מתנועעים להם על צד החושק, ואם יאמר אומר אחר שהיה בה שיצויר מאותן הצורות הוא מציאותן מה צרכם אל התנועה שאלו היה ציור עשה הארון הוא מציאות הארון לא התנועה לעשות הארון, ואמר שהם יתנועעו לפי שהם ישיבילו במשפח לפי ששילמותם יעצמם אמנם הוא בתנועה כמו מה שישיבילו אשר יתנועע לשכור בריאותו ששכירת בריאותו אמנם הוא בתנועה, ועוד שהם ישיבילו שהתנועה היא לאשר יצוירו מה שהיא בכח באותן הצורות הנברלות אל המועל להם הצורות ההוליות, כי כן הרוחם שיהיו אליו הצורות ב' מציאות מציאות במועל והוא המציאות ההוליות אשר להם המציאות בכח אשר להם באותן הצורות, ויצינו בכח הנה כמו מה שנאמר שהצורות המאבותיות להם המציאות במועל בחיול המציאות בכח נפש, ולזה מה שיראו שאילו הצורות האלו שני מציאות מציאות נבדל, ומציאות הוילי והנבדל הוא סבה לאשר בחיול נמצא שבתנועה הם קונים מציאותם כונה ארשונה ומציאות השפע והטוב לזולתם כלבנים שנית, מפני זה שמי שהגיע לשכור בריאותו בעשיית מלאכה כן המלאכות כונה ראשונה לשכור בריאותו וכונת השנית אמנם הוא מעלת אותה המלאכה. ואנחנו מאמיני הצדק האמיתי אומרים שהשם בראם הירצן בבריאתם מציאות עצמם ובתנועתם קיום זולתם, והנה שאמרנו תורה כלשול בני ובליה ולזהביל בני האור ובין השדך ולזל האור לא יתקיים העולם השפל ובתנועתם יתקבעו היסודות קצתם בקצתם והם ההתחלה לכל מהותו וארבעה כהנו בעיות מהם הבה המציאות העיוני וההרבה ובה יתן הנפש המוסחת לכל צבה ומת יתן הנפש ההיה לכל דבר יתן הנפש המדברת לכל מדבר, וה"ל בריאותו שהוא ענינו הנפשית לנבראים בעולם השפל כגם שאמר אשר חלק ה' אליהם לכל העמים, כאלו אבדו הגלגלים הם חלקם ונשחתו והם מתנועעים בסבוכות בעולם השפל ברצון השק"ל. אמר העולמות שהשכל אשר יגיע הגלגל יגיעו בדרך החשק ב' אחר ששכל הגלגל הוא בעל הכלית כרו ב"ח אינו התנועה נפסקת אם לא יגיע לו כל מה שצריך לכליתו כגון המציאות המושפם כן החסמים אשר לא ישתנה, וכן הבה אשר יגיע לו הוא מצד הציור הגלגל אשר הגלגל יתרמה לו בקיום כמו שהוא קיים ויהיה על מ' המעבים המעל חמדי אחר שאי אפשר לו שיהיה בכל פרט מכלוב מועל חמדי אבל פעם בכח ופעם במועל. אמנם יש אחרים שרצו כענין התנועה קיום עצמם וקיום זולתם כמו שיבארנו בחלק שני בפרק ד'. ובכאן יש ספק אחר שכן שכל הגלגל הוא בעל הכלית אין

לא

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

מפני טבע או מפני ציור, רצוני באמרי הנה טבע, לכוון אל הנאות ולברוח ממה שהוא בלתי נאות, ואין הפרש בין שיהיה מניעו לזה פחזן, כברוח בעל חיים פחוס השמש וכיוצא אל מקום המים כשיצא, או יהיה מניעו דמיון, כי ברמיון מה שהוא כנגד ומה שאיננו יתנועע ג' החן זה הגלגל לא יתנועע לברוח ממה שהוא כנגד או לבקש הנאות, כי כל ב' מה שאינו יתנועע ממנו יתנועע וכל מה שסטנו יתנועע אליו יתנועע, ועוד שאלו היתה תנועתו מפני זה, היה מתחייב שיהיה מניע אל מה שיתנועע אליו וינחו, כי אם יתנועע לבקש דבר או לברוח מדבר ולא יוכל למצוא לעולם תהיה א"כ התנועה הבלתי, הנה זאת התנועה אם כן הסכוכית תהיה כציור אחד מחייב לו הציור ההוא שיתנועע כן, ולא יהיה ציור כי אם (נ"ח בשכל אם) כן הגלגל הוא בעל שכל, ג' ואין כל מי שיש לו שכל שציור בו ענין אחד ותהיה לו נפש מה יוכל להתנועע מתנועע כשיציור, כי הציור לברו לא יהיב תנועה, התבאר

שם טוב

אחד

הגלגל הוא בעל שכל נכבד מזה כי הגלגל יש לו נפש ואינו מתנועע בטבע כיסודות כי אם היות מתנועע בטבע כיסודות יתנועע לבקש המקום כשהוא זולת מקומו וכשהגיע למקומו ינוח וזה יתנועע בחקומו בעלמא כסגוב א"כ אינו מתנועע בטבע ומה שאינו מתנועע בטבע הוא מפני הכפס אם כן הגלגל מתנועע מפני הכפס. עוד התבאר שכל הגלגל אינו כפס הכפל חי ולא כפס האדם בעבור כי החקויו והגלגל לא יתנועע לבקש הנאות ולא לברוח מהחוק בעבור כי הגלגל כל מה שיתנועע אליו ממנו יתנועע וכל מה שיהיה מניעו אליו יתנועע אליו ומתחייב לו הציור ההוא שיתנועע כן, ולא יהיה ציור כי אם (נ"ח בשכל אם) כן הגלגל הוא בעל שכל, ג' ואין כל מי שיש לו שכל שציור בו ענין אחד ותהיה לו נפש מה יוכל להתנועע מתנועע כשיציור, כי הציור לברו לא יהיב תנועה, התבאר

שם טוב

אחד

הגלגל הוא בעל שכל נכבד מזה כי הגלגל יש לו נפש ואינו מתנועע בטבע כיסודות כי אם היות מתנועע בטבע כיסודות יתנועע לבקש המקום כשהוא זולת מקומו וכשהגיע למקומו ינוח וזה יתנועע בחקומו בעלמא כסגוב א"כ אינו מתנועע בטבע ומה שאינו מתנועע בטבע הוא מפני הכפס אם כן הגלגל מתנועע מפני הכפס. עוד התבאר שכל הגלגל אינו כפס הכפל חי ולא כפס האדם בעבור כי החקויו והגלגל לא יתנועע לבקש הנאות ולא לברוח מהחוק בעבור כי הגלגל כל מה שיתנועע אליו ממנו יתנועע וכל מה שיהיה מניעו אליו יתנועע אליו ומתחייב לו הציור ההוא שיתנועע כן, ולא יהיה ציור כי אם (נ"ח בשכל אם) כן הגלגל הוא בעל שכל, ג' ואין כל מי שיש לו שכל שציור בו ענין אחד ותהיה לו נפש מה יוכל להתנועע מתנועע כשיציור, כי הציור לברו לא יהיב תנועה, התבאר

קישוק

שם אחר שבו ענין הציור לברו נותן הקיום וההתמדה, ואין הפרש בין שיש לברו שכל אם לא בהשאר הנפשות שיש השלם היא קיימת לעולם לפי רעתם וליפי רעתם כיון כן, או כסוד שכל שכל שנתייב ממנו גלגל לפי רעתם יתנועע לו העמידה והקיום תמיד ולא שנתחייב בעצם ציורו ותשקו אותה הנמנעה המתמדת אחר שכתבו בעל תכלית, ומה שהביא אריסטו לואת ההתמדה לפי שהוא אינו מאמין בסבה מועלת א"כ היש"ת אינו התמדה לגלגל היומר רק על צד הרעצה והתורה והתכלית וזה שיישכח"ה הגלגל בעד שהוא חשוק והוא סבת השיארות והשארות חלקי השמים, וההשוק סבר למשכיל באלו העדרין השלשה, וכן הוא התמדה לשכל הראשון על צד הצורה והתכלית הוא שייצירו השכל הראשון והוא צורתו ותכליתו צורה קיומו בו, וכן נאמר שכל הגלגלים יצירו התחלותיהם מההתמדה הראשונה ולא יהיב זה רבו בעצם האלוה מעד רבו המצוייר, לפי שכל אחד ויציורו בעד מתחלק נבאופן מתחלק אחר שיהיה איננה עלת אלא מעד הציור כי המצוייר עלת למצוייר ואין שם לא היוב ולא מועיל ולא הנעה, כי אילו כלם האירו הכובת והשוליות והוא אינו מאמין בסבה מועלת, ומה שאמרו קצת הפילוסופים האחרים שהארד לא יגיע ממנו אלא אחד אחר אחר כראש"ד שרוא הקדמה שקרית כזבת, לפי שאם יצו בה שהארד לא יגיע ממנו אלא שישות היה אין שם יגיע דבר ממנו אלא דבר אחר כי מה שחייב בהראשון חובי בשני כי אם אלא יגיע ממנו הראשון א"כ אלא שישות לו לא יגיע מרשני אלא שישות וכן מבייש"ש ואך ימצאו הגלגלים וכבר אמרנו שלא יחבן בזה דרך חוב כלל, והוא הרוב המאמר בו כמה שאחר האכזבי ובאורך במאמר הלמד, וכל מה שאמרו הוא לפי רעתם בקרבותה הקדמה אמנם לפי רעתו השלית כבונתו אשר איננה סתם כבונתו בראש השכלים והגלגלים והקיים השלם כפי מה שגור רצונו לעת שרצה, ואם באמת יש לנו ליכר כמו שהוא קדמון בלי ראשית ויעותו קדושה בעצמו והוא המתחייב חיות הנין " כלם לעת יוצא בלי שניו והתורה, ואין ליכר בזה שרצה כן ריבא אל הגלגל אחר שאין שם דבר רסון אלו שיהיה אישיר שאישר לו זה הליכר הרסון אלו היה לו דבר ככה ואחר שכל בעולל כל מי שיש לו יכיר כבשת הרועים

התבאר זה ^ד בפילוסופיאה הראשונה, והוא סבואר שאתה תמצא בעצמך שתיצור ענינים רבים ואתה יכול להתנועע אליהם, אך לא תתנועע אליהם בשום פנים עד שתתחדש לך תשוקה בהכרח לענין שהוא אשר ציירתו ואז תתנועע להגיע אל מה שציירתו, הנה כבר התבאר גם כן שאין הנפש אשר בה תהיה התנועה, ולא השכל אשר בו יצויר הדבר מספיקים בהתחדש כמו זאת התנועה, עד שתתחבר אל זה תשוקה לענין שהוא המצוייר, יתחייב ג"כ מזה שיהיה לגלגל תשוקה למה שציירתו והוא הדבר האהוב, ^ה והוא האל יתעלה שמו. ובאלו הפנים אמר שנייע השם הגלגל, ר"ל בהיות הגלגל כוסף להרמות במה שהשיג, והוא הענין שהוא המצוייר, אשר הוא בתכלית הפשיטות ואין שינוי בו כלל ולא התחדשות ענין, והטוב מסנו שופע תמיד, ואי אפשר כן לגלגל מאשר הוא נשם אלא אם תהיה פעולות תנועת סבוב ולא דבר אחר, כי זה תכלית מה שאפשר בנשם שתתמיד פעולתו עליו, ^ו והוא הפשוטה שבתנועות ההוות בנף, ^ז ולא יהיה בעצמו שנוי אשר בשפע מה שיתחייב מתנועתו מן הטובות

שם טוב

אפריו

הנה כבר התבאר ג"כ שאין הנפש אשר בה תהיה התנועה ולא השכל אשר יצויר בו הדבר מספיקים שתתחדש כמו זאת התנועה עד שתחבר אל זה תשוקה לענין שהוא המצוייר יתחייב ג"כ שיהיה לגלגל תשוקה למה שציירתו והוא השם ותעלה, וזאלו הפנים נאמר שהשם ינוע הגלגל לא על צד המניע אלא כהיות הגלגל כוסף להדמות כמה הגלגל צריך לרצוה דברים שיהיו גשם כחורזו וזו מתנועת הסבוב ויש לו נפש אחר שאינו מתנועע לנקט מקום, המנוח ונקטת הבלות אבל רדישתן שלית וכל מה שדרישתו שלית יש לו שכל והיצור אינו מספיק לנביע אל הדבר המנוח כלתי תשוקה ויש לו תהיה לו תשוקה לא יתנועע לשום דבר, וא"כ הגלגל מתנועע יחייבו יש לו כוסף וכל מקום שימצא שם כוסף ימצא שם נכסף אי"כ

לפעל: ד בפילוסופיאה הראשונה. ר"ל צדקהם הלהות: ה והוא האל יתעלה שמו. ר"ל וזהו חסוק הגלגל אי"כ יש לנו נפש שגלי ושל חסוקו: ו והיא הפקוה המנועות, רזוה לומר תנועות הסבוב: ז ולא יהיה הפניו בעצמו. רזוה לומר מלך שהוא עגול אין בו שנוי כי אלו היה בו טמונה משאר התנועות

אמר שם טוב הרב הגיח שיש לגלגל נפש זולת השכל ושהש"י הוא מניע על צד התכלית לא על צד הפועל, ואלו הדברים לא יכנסו עתם אריסטו^ו, והכופת שהביא שהגלגל יש לו נפש אינו זופט כי הוא ביאור חסוק לקחו מ"ס, אבל הענוות שהביאו לפילוסופים לומר שהגלגל יש לו נפש הם אלו אשר זומר. ראשונה למה שהיה גשם בעל נפש ויתר נכבד מאשר אין לו נפש ואם היו הגרמים שמתנועע ויתר נכבדים ויתר שלמי המציאות, וכל זה שקר כי הנפחי הוא ויתר נכבד מהכזה נכסד אם כן יחייבו שיהיה לו נפש, הטענה הכי היא, מי שנותן החיות והוא סבת החיות יחייב שיהיה חי, אבל הגרמים השמימיים הוא מנזאר שנותנים החיות בזה העולם השכל אי"כ יחייבו שיהיו הם חיים, ואולם הגרמים השמימיים נותנים החיות הוא כמו שאמר אריסטו^ז שאולם יולידוה האדם כחורזו וזאלו שיהיה כל חי ומין בין כנולדים מדומיהם בין כנולדים מן הפסוק, ואולם אמתם ההקדמה כי מי שנותן החיות יחייבו שיהיה חי, זה יתבאר כי כל פועל לא יפעל ולא יתן אל דומהו אלא מה שפעלו ואם היה הגרם השמימי כלחי חי

קרישקש

זאת מעלה גדולה ונכבדת, כן נזכר לומר שרש"י^ח בטנה מסנו המציא אלו הגלגלים הנכבדים בטובים לעצמם היותם נמצאים נכבדות יקרות בתכלית העלוי והשיבות ויש להם התקרבות עם המלך קורבה גדולה אחד המפורשים רואי פני המלך הישיבים ראשונה בכלכות, ולרוב מעלתם ויקרתם ששם מנהיגים מושלים בקרב תבל הם מנהיגי מציאות ועולם השפע לפי רצונם וכוונתם כמו שאמר הכתוב הירעת חקות שמים תשים ספרו בארץ, ולפי דעתנו אנתנו מאמרי הירושף שהשם ברא השמים והגלגלים והיסודות והכל בעתה, ולפי דעת קצתנו שהשם הוא השכל הראשון ובאמצעותו נבראים השכלים כלם בהדרגה, וכן הגלגלים נאצלו ממה והחבר הראשון והיסודות או מבישכל הפועל והוא הנותן צורות בתסרים אחר שהמציאות הוא בעצמו או באמצעות יחייבו שיוצא השפע ממנו להמשיך להם מציאותם והתקרבות או באמצעות יגיע האלהי לשכלים המפורשים ימשיך להם הקיום והתחברות ומתשפלות אל הגלגלים אשר השכלים בהם הם סבת מציאותם לפי. אמת מדרשת, והגלגלים ליסודות אשר הם המסריכים אותם בתנועתם לקבל הצורה מנותן הצורות או ארבע כחות טבעיות מהם לפי דעת אחרים כח יחייב העירוב והתקרבות וכן יתן הנפש הצומחת לכל צמח ובה יתן הנפש התיה לכל חי וכן יתן הנפש המורבת לכל סורב, ולא יעבור זה נאמר שהנכבד בעבור הפחות ולא הנותנה יתר נכבד מהמנוג, ומפי זה נקרא הש"י צורת העולם ותכליתו לפי שקיום העולם כולם שהוא מתמיד מציאות ומבעיות או בעצמו או באמצעות קצתם לקצתם כמו שאמרנו, אבל הכל הוא בהשפעת המנועה מסנו, ואמר הכתוב וישבע כחי העולם והוא קיום העולם כלו ואין

ישש להם דבר כבד ואחר ישובו בפועל והם הדברים המתהיים מהם, וכמו כן אין לו נפש מעד עצמו רק עצם הרצון כי אין לו מנועים שימנעוהו ולא מחשבים שיתדוהו והוא אשר הטביע בגלגלים הכחות המנועות בהם והוא התנועה המתמדת והוא אשר הטביע עליהם השכל אשר בו יצוירו וישגו הש"י וישגו שרא השכלים הנספרים אם הם סבות מציאותם ברצון המכוניב המציאות או הוא אשר ימשיך להם העמידה והקיום תמיד ושם מנהיגים לזה המציאות השפע, כמו שאמר הכתוב ולמשלו ביום ובלילה ונאמר בסדר הפהלה להיות מושלים בקרב תבל, ותנועתם היא ברצון הנברא קיום עצמם וקיום זולתם והם בעלי הומר היות הנכסף, ואם היתה ברצון היכול הנהגת העולם השפיל אין לומר כזה אין יהיה מציאות הנכבד בעבור הפחות, כל היות מלך מנהג אחר משרויו להיות קפד על ארצו אע"פ שאות ההנהגה והפקדות בעבורם, אין לומר שהמונהג יתר נכבד מהמנהיג, אחר שהמנהיג הוא המוריד המיישר והכל יראים ממנו והכל סרים ששמעוהו וכל סמירה דבריו כי מות הוא, והאין זה יולתה גדול ושררה נכבדת אשר שלא ירים איש את ידו ואת רגלו וזאת רענוה עם המלך המושל בארץ הוא בעבור העו ואם אין עם אין מלך, והכל יראים ממנו יראה גדולה, והוא סבת היראה וקיומם וסדר משפטים ישירים אצל בהם יסדר קבוצם ולולי הסדר המגיע ממנו והיראה והפחד היו הורגים זה את זה ויגיע לזה התפסד הגדול, והאין זה מעלה גדולה למלך המושל אשר כלם יראים באים לפניו ומתחננים לו וכוערים אליו וכל אחד ישר דרכו שלא למרות מאמרו ודבר שפתחו וכל אחר ימנה למול הדברים הנכספים לו כרי למצא בת עיניו האין

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

הטובות , ובאשר התבאר לאריסטו' כי כולו , שב והשתכל ומצא הגלגלים רבים חנוטה חנוטה זה מתחלפת לתנועה זה במהירות ובאיחור ובצד התנועה , ואע"פ שתכלול כלם התנועה הסבוכות ויתחייב לפי העיון הטבעי שיאבין , שרעננין אשר יציירו זה הגלגל עד שיתנועע התנועה הממהרת ביום אחד , בלתי הענין אשר ציירוהו הגלגל אשר יתנועע תנועה אחת בשלשים שנה , ופסק הדין שיש שכלים נפרדים כספר הגלגלים , כל גלגל מהם יבסוף לשכל ההוא אשר הוא התחלתו , והוא מניעו זאת

שם טוב

התכלית ועל צד הצורה , וכבר עסקנו מאמר על זה וביארתי הדעת האמתי שיש לאריסטו' על זה ואין צורך להאריך למה שזה הדרוש הוא עמוק מאל מאל . עוד אמר הרב וכאשר התבאר זה לאריסטו' שב והסתכל ומצא גלגלים רבים , והמציא תנועת כל אחד ואחד מחלופת לתנועת חברו זה מהיר זה מאוחר זה יתנועע מהמהר אל המערב וזה יתנועע מהמערב אל המזרח אע"פ שתכלול כלם התנועה הסבוכות , ויתחייב לפי העיון הטבעי שיאבין שבענין אשר יציירו זה הגלגל אשר תתנועע תנועה אחת בשלשים שנה וזאת מה שיציר גלגל אחד , ובעבור זה פסק הדין כי יש שכלים נבדלים כספר הגלגלים כי גלגל מהם יבסוף לשכל ההוא אשר הוא התחלתו והוא מניעו זאת התנועה המהומת והשכל ההוא אשר מניע הגלגל ההוא . ואריסטו' לא גזר ולא וולחו שספר השכלים ' או ק' אבל זכר שיש על מספר הגלגלים , אמנם מאמר אחרונים מן הפילוסופים שהשכלים הנבדלים עשרה ממניע שמונה הכדורים שיש להם כוכבים והמקום ואע"פ שנתקף הכדורים הם גלגלים רבים והכדורים ט' והקרקף בכל גלגל הכוכבים הפועל אשר וגלגלי זה כוכבים והשכל העשירי הוא השכל הפועל אשר הורה עליו זאת שכלו מן הכח אל הפועל והכוונה צורות המלאות ההוות הנפקדות אחר שלא יזו בנחיתים שלהם אלא בכח וכל מה שיצא מהכח אל הפועל יזו לו מוליד הכרח חוץ ממנו , וצריך שיהיה המוליד מתוך המולד כי הגדר לא יעשה האור כאשר הוא אומן אבל מאשר שכלו צורת האור וצורת האור אשר הוא שכל הגדר הוא אשר הוציא האור כפועל ומהו אותם צען , כי מוחן הצורה בחמרים צורה נבדלת , ומוחן השכל האנושי מן הכח אל הפועל שכל נבדל והוא השכל הפועל . והנה הורה הרב בזה כי בעבור שכל כדורים יראה שיש בכאן שכל הפועל , האחד מאל שכלנו כי הוא נמצא פעם בכח ופעם כפועל וכל מה שיצא מן הכח אל הפועל צריך אל פועל שיהיה מסוגו והוא שיהיה השכל

אל יסעל החיות נשום צד : הטענה השלישית הגלגל יתנועע מאל התשוקה אשר ימצא בו וכל מה שיתנועע הוא מתנועע מפני הנפש , ואולם שהגלגל מתנועע מפני התשוקה , מאל כי כבר התבאר (באות למיד) כי השכלים הנבדלים יניעו לאלו הכדורים ולא יזיור שהגלגל יניע אל שיתמצא שום תשוקה וזיור למה שאליו יתנועע ומה שזה דרכו ימצא לו כח נפשי א"כ הגרם השמימי הוא מתנועע מפני הכח הנפשי אשר ימצא בו : הטענה הדי' אלו הגשמים יתנועעו בתנועה חמדות ולכן יתחייב שיהיו משתוקקים התנועה נפש או מה שיתחייב מהתנועה והוא השגחה במה שכלאן מזה העולם השפל או שני הכדורים יחד , כי הנה יראה שהוא בלתי משתוקק תכלית התנועה אלא אם כבר היה נח ואל"א שיהיו משתוקקים להתנועה בעבור הכדורים אשר ככלאן כי יהיה הנכבד בעבור הפחות , וכל מה שישתוקק התנועה נפש או מוחיב התנועה הפע ה"ח תתגשם או פועל המזיור , כי התנועה פועל הנפש א"כ יתחייב שהגלגלים יתנועעו כי התנועה נפש ויש להם תמחות הנפש השכל והתשוקה : הטענה ה"ה התנועה נפש לא יתנועע ב' תנועות מתהפכות אבל הגרם השמימי יתנועע ב' תנועות מתהפכות יחד ר"ל המזרחיות והמערביות , וזה א"כ שיהיה מין מן הטבע כי התנועה נפש אמנם יתנועע על צד א' לבד והתנועות המתהפכות הם מאל הנפש כמו שאמר בשני מספר הנפש , ואחר שאלו הגלגלים יתנועעו התנועות המתהפכות יחד יתחייב שיהיה להם נפש . הנה מאלו הטענות תראה אהה המעין שהגלגל יזו לו נפש ויש לו תמחות הנפש הצורה והתשוקה , לא שיש כחות אחרות כמו שיתשוב צ"ס , ואם זה הכח הנפשי הוא כח בגוף כמו שיתשוב הרב יזו בו עיון וחקירה רבה , כי הנהרה מחריסטו' כי השכלים נבדלים הם אשר יניעו לגלגלים על צד הפועל כ"א היו כחות בגוף היו כחות מולדות ולא יניע נבדל' אבל תכלה תנועתם , ואם הדבר כן השכלים הנבדלים הם נפשות השמים ואלו השכלים הנבדלים יניעו על צד הפועל ועל צד

קרישקש

מחוייב ומצד היותו אפשר יתחייב לזה , אין זה החיוב והאפשרות מצד שיש לו חלק בעצמו הוא אפשר ויחלק אחר מנוהי כי החלק המחוייב הוא החלק האפשרי כמו שאמרנו אלא אחר מבנין אותו בשני עידים , ואין זה אלא כפי שיחאר הדבר האחד בשנת מחלופת והוא יבעצמו דבר אחד , כמו שיחאר הדבר בליבא וליש , ואם כן שיהי העצם השפוט הוא בעצמו הוא אחר כמו שיחאר באמת א"כ המחוייב והאפשר הם שני תארים לדבר אחד ואך יתחייבו שני דברים מיני תארים אשר יניעם אחר אחר שהחלק המחוייב בעצמו הוא החלק שצריכים אותו אפשר , א"כ כשהוא אומרים מצד שהוא אפשר נחיתים מבנין גלגלי כאלו יאמרו מן האפשרות שהוא תאר לבד יתחייב גלגל ואך יתחייב דבר מתואר , ואכסר אפשר כאלו יאמרו שאינו מחוייב ואך יתחייב דבר משלייה , ועל דרך האמת למי שישליג בעיון בזה הענין יראה הנמנעים האחר יתחייבו בעצמית חלוקים בלבו שניראה מן הענין הנמנעים אמרו והוא תאם שהוא יניעם אחר יתחייבו מכלו דברים רבים מתחלפים , שהוא שיהיה יתחייב ויבשל ויבשל ויבשל ויבשל , אמנם שיתחייב אשר חלק בזה הדרך ופי ששנטיא אחריו בחרו מלומדי בביאור שמתעצם האחד יתחייבו עצמם חלוקים , בעבור שאמרו שהשפוט' אל נחיתים מסוגו אלא דבר אחד והוא השכל

ואין לו עמידה בו . ומה שאמרנו למעלה שקעת הפילוסופים אומרים שהשכל הנמצא משה' יתחייב מסוגו הגלגל הסוף ויכול מניע הגלגל אשר ילוח אליו , וכן מהשכל בשני יתחייב שכל אחר וגלגל וכן כלם , ויבנו כל שכל בשני תארים והוא היותו מחוייב העצמית בכחבו והוא אפשר כפועל , והוא מצד שהוא אפשר בכח וכעצם שהוא מחוייב בעצמו הנה בו רבוי סרבי וימה החומר ואחר וימה הצורה , אשר וימה החומר הוא האפשרות ואשר וימה הצורה הוא החיוב אשר לו מולדות . זה השכל הוא פשוט בתכלית האפשרות ואינו מורכב כלל אין חלק לו ולא קצה ולא חלוקה , ואין בו אפשרות בזמן , ואין למחוייב המצמית שום קרימה עליו , ואך ירא אפשר מצד שהוא נל : גלגלי כי הוא בזה הענין כמו שהשפוט והואו שהשמש הוא סג' האור ורא ימצא זה בלא זה ואך יהיה לענין אחר שאין הרובה בו שני תארים קיימים והוא החיוב והאפשרות כי החלק בעצמו אשר הוא מנוהיב אותו השכל יקראתו אפשר וה' ב' דברים מקבילים , והרוב עצמו אחר אותו חומר הוא הדבר בעצמו קראים אותו צורה והרוב בעצמו אחר הוא הפועל הם בעלים אותו ככה ואין צורה והרוב בעצמו אחר ימצא בזה הענין השפוט זה הרבוי אשר מהאחר יתחייב שכל הוא מצד היותו

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

זאת התנועה המיוחדת בו, והשכל ההוא הוא מניע הגלגל ההוא. ולא נר אריסטו ולא זולתו שמספר השכלים עשרה או מאה, אבל זכר שהם על מספר הגלגלים, עד שהיו חושבים במונו שהגלגלים חמישים, ואמר אריסטו אם הענין כן השכלים הנפרדים גם כן חמישים, כי היו הלמודים במונו מעטים ולא היו שלמים, והיו חושבים שכל תנועה צריכה לגלגל, ולא היו יודעים שממניית הגלגל האחד יתחדשו תנועות רבות נראות, כאלו תאמר ה' תנועת האורך, ו' תנועת הגמייה, והתנועה הנראית גם כן בעגולת האופק כרוחב המזרחיים והמערביים, ואין זה כוונתנו ונשוב אל מה שרמנו בו. אמנם תאמר האחרונים מן הפילוסופים ב' שהשכלים הנפרדים עשרה, מפני שהם מנו הכדורים שיש בהם כוכבים והמקום, ואע"פ שבקצת הכדורים ההם נלגלים רבים, והכדורים במספרם תשעה, המקום בכל, ונלגל הכוכבים העומדים, ונלגלי השבעים כוכבים, והשכל העשירי, הוא השכל החי, אשר הורה עליו

אמר שם טוב אפריז

יהיה בו שני חלוקי בככרה ועכ"פ צ"ל כדוריות: ח מנועת האורך. ר"ל לומר התנועה ממזרח למערב או ממערב למזרח; ט מנועת הנסיגה. ר"ל לומר הנסיגה שאלו רוחים נכנסים בחורף ויוצאם בקיץ; י מנועת הגלגלים וכו', ר"ל שישגג מנועה לסי החמלפות האופקים; כ בששכלים הנפרדים עשרה, ר"ל זולת השם יתעלה אשר הורה עליו לאת שכלנו מן הכח אל הפעל. ויש לי בזה עיון איך יתייב מציאותו מלד הזולת שכלנו מן הכח אל הפעל, כי אפשר שיאמר שיהיה מניע

הפילוסופים, למה שלא יהיה אחד מתנועי השמים מוציא החמרים אשר כבאן להוציא הצורות אשר בהם מהכח אל הפעל, ומה שאמר הרב כי השכל נותן הצורה אם רצה בו שיצוהנה מהכח אל הפעל כמחשבתו מנלתי המצא שכל הרב מה שהוא נראה מדעת ד"ם כן החמרים אשר כבאן ויניעו החמר ואח"כ יתן הצורה הנבדלת, זה הוא ודבר כזו כי תפסיק הצורה בעתקת ותהיה נגש ויתקנה דבר מלא דבר, וגם כי יש ספק גדול כמו שאמר הרב כי נותן הצורה הוא צורה נבדלת, כי יש להוזהר שיאמר יש כזרע האב וכן כזרע הב"ח כמות שיהיו כמותם שיהיו מכלתי שיתכרו אל יצרות, עם שהאמת כי אלו הכחות יקטנו הדברים אשר כבאן הכחות השמימיות והשמימיות מהכחות השכליות הנמצאות בהם ואלו דברים גדולי הערך הדבור בהם הוא ארוך ועמוק ודי צוהת ההערה: ונשוב למה שהיונו בו מחדרי הרב, והנה יחס שכל הפועל ליסודות ולמה שקורבין מהם יחס השכל הנבדל המיוחד הנלגל ההוא, והרצון בו כי כמו ששכל הפועל הוא מוציא שכלנו מן הכח אל הפועל כן השכלים הנבדלים יניעו נפשות הגלגלים ויוציאו מהכח אל הפועל עם שהם כפועל חמדי, כ"ל לא ימלאו השכלים הנבדלים האפשר ששקשר שנספסו הגלגלים יהיו בכח כיחס השכל הפועל הנמצא בננו אשר הוא משפט השכל כפועל ואחר זה נגיש בזה השפע נפעמו השכל הפועל, כן יחס שכל כל גלגל הנמצא בו אשר הוא משפט הנבדל וכו' ישגג הנבדל, אם כן ימלא בננו שכל בננו ושכל כפועל והשכל הפועל והשכל המתפעל וישאמה ויפעל בננו הכחות ואחר זה ישגג השכל הנבדל כן שכל בננו ואלו הגלגל ואותו השכל הנבדל ישלמה וישפיע מטובו עליו ועשה שיצויר ואזוהו הצור

קישקש

והוא מציאות השכלים אשר שרוא יודע בדיעה אחת כל הידועים ויהיה ציורו סדר הכל בדיעה פשוטה סבה להשפיע הכל בטובו על הפרק שרוע, ותואו שיהיה זה בלי כונה שהם ירחיקו מכוונת הכונה לסבה מה כמו שאמר אחר זה, ועוד אמר כי הציור לרבים הם בעינינו מתחלפים, אם ציור הרבך ורעתא אמתוהו וגדורו שאינו בהו הציור רק ידיעת התנין לא שיתחיש לא הציור לבר דבר, כמו ידיעת גדר האדם והוא חי מרוב, וידיעת גדר הערש שהיא חבבות האש אשר נכבים, וגדר קירות הירח שהנאו קרבת הארץ בינה ובין השמש, ואם אי אפשר לזה בלא כונה שיהיה כונתו אל הידיעה נבדל שאין זה כונה, אמנם הידיעה לרבים שיתחייבו לאותה הידיעה והיו הרבדים נמצאים לפיכך הידיעה איך יצויר בשום פנים שלא היה הידיעה רגע אחת קורטם מתחייב מן הידיעה ואם קורטם רגע הידיעה לנמצא המתחייב מן הידיעה יהיה אותו הנמצא מורשה, ואל תשיבני במה ששמעתי רגע שהוא מורה על זמן שאני רוצה בו שקור זמן לא זמן עוד איך יצויר שיהיה זה בלא כונה אחר שירידיעה חיבה המציאות כלו כפי מה שנתנו או מציאות האחר כפי מה שהנינו, וכמו שהם בורחים מלידת לו ידיעה שיהיה אותה הידיעה מחייבת לנמצא ששמענו יריעתו הנמצא סבה לנמצא מורה על הייתם בלתי נמצאים רק ביותו הידיעה קורטם, כ"ש שיש לנו לומר שיהיה בלתי נמשכת לנמצא המתחייב מן הידיעה, ואם יאמר אומרם סבת שאמר שיריעתו הנמצא הוא על צד ההנקה הצורה והתכלית, לא שיוכן מזה שיתמצא נמצא מן הידיעה א"כ מה לנו לירכז זה הענין

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

עליו צאת שכלנו מן הכח אל הפועל, והיות (ג"ח והיות) הצורות הנמצאות ההוות הנפסדות, אחר שלא היו כחמים שלהם אלא בכח, וכל ניה שיעצא מן הכח אל הפועל יש לו מוציא בהכרח חוץ ממנו, וצריך שיהיה המוציא ממין המוצא, כי הנגר לא יעשה האוצר באשר הוא אוזן, אבל מאשר בשכלו צורת האוצר, וצורת האוצר אשר בשכל הנגר היא אשר הוציאה צורת האוצר לפועל ושמה אותה בעין, כן בלא ספק נותן הצורה צורה נבדלת, ומציאה השכל שכל, והוא השכל הפועל, עד שיהיה יחס השכל הפועל ליסודות ומה שיורכב מהם, יחס כל שכל נבדל המיוחד לנגלל ההוא, ויחס השכל בפועל הנמצא כנו אשר הוא משפע השכל הפועל וכו' נשיו השכל הפועל, יחס שכל כל נגלל הנמצא בו אשר הוא משפע הנבדל וכו' ישנו הנבדל ויצירהו ויבסוף להדמות בו ויתנועע. וימשך לו גם כן הענין אשר כבר התבאר, והוא שהשם יתברך לא יעשה הדברים בקרובה, כי כמו שהוא שורף באמצעות האש, והאש יתנועע באמצעות תנועת הנגלל, כן הנגלל גם הוא יתנועע² באמצעות שכל נבדל, והיות השכלים³ הם המלאכים המתקרבים אשר באמצעותם יתנועעו הנגללים, ומפני שאש⁴ נבדלים המנין כשום פנים מצד התחלק עצימה, שהם לא נוקף, יתחייב לפי זה הצד אשר בארנו, והשכל הוא אשר הוציא השכל הראשון, אשר השכל ההוא בניע הנגלל הראשון על הצד אשר בארנו, והשכל אשר יניע הנגלל השני אמנם עלתו והתחלתו השכל הראשון, וכן עד שיהיה השכל אשר יניע הנגלל הסמוך לנו הוא עלת השכל הפועל והתחלתו, וואצלו תכלה מציאות הנבדלים, כמו שהנשמים ג"כ יתחילו מן הנגלל העליון ויכלו אצל היסודות ומה שהורכב מהם, ו' ולא יתכן שיהיה השכל המניע

הנגלל

שם טוב

אפודי

הצורך וכסוף את הנבדל וכו' ישנו הנבדל ויצירהו וכסוף להדמות בו ויתנועע. וימשך לו ג"כ הענין אשר כבר התבאר והוא שהשם יתעלה לא יעשה הדברים בנטיעה, אבל הדבר הוא כן כי האש השורף האש יתנועע באמצעות תנועת הנגלל והנגלל יתנועע באמצעות הנבדל והנבדל כמנו הוא השם יתעלה, והיות השכלים הם המלאכים המתקרבים שבאמצעותם יתנועעו הנגללים, ומפני שאש⁴ נבדלים המנין כשום פנים מצד התחלק עמיתים שהם אינם נוקף ויתחייב לפי זה אצלו שיהיה השכל הראשון התואו השכל הראשון אשר השכל ההוא מניע לנגלל הראשון והשכל ההוא אל השכל השני וכן הענין עד שיגיע הענין אל השכל הטוב והתחתון אצלו תכלה מציאות הנבדלים: אומר השם ככר נבדל לנו כמה שעבר כי דעת הרב כי השכלים ומלאו כיו שומאלו המספרים לו את זה והם עלות ועלולים קתם מקתם עד דתם אל השכל

הצורך וכסוף את הנבדל וכו' ישנו הנבדל ויצירהו וכסוף להדמות בו ויתנועע. וימשך לו ג"כ הענין אשר כבר התבאר והוא שהשם יתעלה לא יעשה הדברים בנטיעה, אבל הדבר הוא כן כי האש השורף האש יתנועע באמצעות תנועת הנגלל והנגלל יתנועע באמצעות הנבדל והנבדל כמנו הוא השם יתעלה, והיות השכלים הם המלאכים המתקרבים שבאמצעותם יתנועעו הנגללים, ומפני שאש⁴ נבדלים המנין כשום פנים מצד התחלק עמיתים שהם אינם נוקף ויתחייב לפי זה אצלו שיהיה השכל הראשון התואו השכל הראשון אשר השכל ההוא מניע לנגלל הראשון והשכל ההוא אל השכל השני וכן הענין עד שיגיע הענין אל השכל הטוב והתחתון אצלו תכלה מציאות הנבדלים: אומר השם ככר נבדל לנו כמה שעבר כי דעת הרב כי השכלים ומלאו כיו שומאלו המספרים לו את זה והם עלות ועלולים קתם מקתם עד דתם אל השכל

התחתון. ודעת אריסטו⁵ שומאלו הנה השכלים הנבדלים מנלתי שיהיו קתם על: עוד אמר הרב ולא יתכן שיהיה

התחתון. ודעת אריסטו⁵ שומאלו הנה השכלים הנבדלים מנלתי שיהיו קתם על: עוד אמר הרב ולא יתכן שיהיה

שחתף

קרקש

אכן ראשית יראה תבליט ההדמות בו הש"י מניע השמות הראשונים שהוא הנגלל העליון המקוף בכל והוא שייניעו כמו שייניע החשוק השקוף, ואמר באמצעות ההתחלה הוא הצורך בשכל ומאלו העצם הוא ראשון אחר עוד שיש ויניע אלכ' כחיה לאהוב המנועני הנה יניע אותן הדברים האחרים, ומרש אכן ראשית, וזה שהשנים הראשונים יתנועעו מזה המניע בהשקף אליו, ר"ל שיתנועע בו בשיעור וילתם כמו שיתנועע האהוב אליו יתנועעו שאר הדברים השינויים על צד התנועה לינתנו בהם הראשון, ואמר בקיום אחר ואומר שיש מה צדו ובלתי מנועני נבדל ממה שהשם הוא סמאר, וכבר גילינו שאי אפשר שיהיה זה העצם גדול מכל אכל הוא אין חלק לו ולא הלוך רש"י שהוא יניע וכן אין תבליט לו, וג"כ יתבאר שלא ישתנה כל כל התנועות אחר התקופות, וכל זה הוא מכואר סמה שנאמר שהוא מדבר בהתחלה הראשונה, ואמר במקום אחר כי התחלה ראשון כל היות הנה לא יתנועע לא בעצמו ולא במין המנועני והוא יניע התנועה הראשונה הנעזרת תחתיה, ואמר בתוך רש"י שהוא והתחלה זה הוא מה שיאמרנו קודם מאשר ראשון הנעזרת והתחלה הוא דבר בלתי מנועני לא בעצמו ולא במידתו ואת התחלה הוא אשר הניע התנועה הראשונה רצותיה תחת המנועני ר"ל התנועה היותר, ואמר במקום י"א ואמר

הענין ליריעה, וכן רך כל נכסח במקום יהיה יודע בו או בלתי יודע יהיה בעל נפש או בלתי בעל נפש, אמנם באמת אחר שהות שרדניהו המוצא סבת המוצא הוא ענין הנושיו מעשיו שיש לו קדמות על הנשיו ממנו, וכמו כן תחתיו מזה שלא יהיה רבו יודיעת אחר שהכל נמשך ליריעתו, ועוד אוק אשר שהיה דוידעה למנוע שלא תהיה שם און, אחר שהנמצא הוא חלק במניע מתחלפים רבים כי זה שלא היה הגליליים המתחלפים עם רוב גדלם וכוכבותם המתחלפים ומציאות המניע המתחלפים איהיו המאמת שיש כורא מנועני לכל הנמצאים כעת שרעה בניע שניע השגחה יליטה יודע הצגות ותוכן לבות כמו שאמר ימיה. ר"ל העצם רוב העליליה אשר יניע קדמות על כל דברי הניע יתח אשן כדרינו וכפרי מעליו ולא יתכן שיהיה השכל המניע הגליל העליון הוא המנועני המציאות, שכבר השיקף עם השכלים האחרים בענין אחר והוא העצם הנשנים. שירש במה שאמר במאמר הלמד' במאמר אריסטו⁶ ובפירושו

ואמר

מורה נבוכים חלק שני פרק ד

הגלגל העליון והוא המכוויב המציאות . שכבר השתתף עם השכלים האחרים בענין אחד , והוא הבעת הגשמים , ויבדל כל אחד מן האחר בענין , וזוהי כל אחד מן העשרה בעל שני ענינים ,

אם

שם טוב

אשרי

עם זולמו בהנעת הנרמים הנדממים : פ יובדל כל אחד וכו' , ר"ל בכל אחד מן השכלים בעולם כדומה בזהו זה ענה זה עולו : צ ויהי כל אחד מן העשרה בעל שני ענינים , ר"ל אם היינו זומרים שיהיה השם יתעלה מניע בגלגל יהיה בו דבוי מה , כי יהיה בו אפשרות בחרת שיזדעזע ממנו בגלגל ודבר בטעל שיזדעזע ממנו השם , אם כן יהיה בו ב' ענינים ויהיה מורכב הכרח מהאם כן אי אפשר בשום דבר שיהיה השם יתעלה מניע בגלגל , ולכן השני ענינים באלו הרכב נעקם כיצד מזה החלק :

פרק

קישוק

התנועה , ואם נאמר שתבורא לא ינתעול על זה הצד אי"ב אין לגלגל ציר בבורא כלל , וזאת הנבונה כמדו הציר שהוא כוח התרומות והתמשך אליו , וענין התרומות הוא שירצה להיות קיים בצדו , ואותו הקיום הוא קונה בתנועתו , ורעת קצת שהוא ירצה ג"כ בתנועה כונה שניה והוא ליחשבו הפיב והלוחו ולעומתו שזה ג"כ דרך התרומות , ואם כן כמדו שאמרנו מאמינים שהוא מורוש והשם המביע על הכח על זאת התנועה והמסורה לקיום אישור ולקיום המציאות הרי הוא הנפסד :

לחך כחמת מציורו נהפך :

וע"ל כי ספק בשני דעות באותו הגלגל , האחת אמרת שהתנועה הגלגל הוא להרמה לשכל בקיום והוא אחד שאינו יכול להיות על כל אחת מהמצבים בפועל המביע יורה על שני המצבים בפועל והוא שישינה כל חלק מהגלגל מצדו עד שלא ימצא שום חלק מתחלק הגלגל שלא יהיה בקצת מה בכל אחד מהמצבים , והוא אמרו בספר הכוונות חנה אי"ב לגרם השמיים כשחשדל לחשלים מן המצבים בנפשו בפועל המביע בבה התרומה לעצמים הנבדלים מהכחלים מה שאפשר בנפשו והתיהו ררישוו התרומה עבודה לרבוו העולמים , כי ענין העבודה והתקבולות וענין התקבולות דרישת הקרובה וענין דרישת הקרובה שקרב סכמו בתואר לא כספים , וכל זה מצדו החשוף ל"ב אי הרעת , והרשבה ומה תנועה יגיע לגרם השמיים בזה השני כח חלק החלק מן המצבים והוא בנפשו בפועל ואחר כך ישוב פועל על המביע יורש בכל חלק חלק וחקל אפסדות ריזיות מן הכח אל התנועה ומה העולה על בואת התנועה , והיחבן עיששה לביאיות נשבי כמדו שיתנועע בואת הרעה הנפסד בעבור הבריאות או יחסר גופו ויורד אם לא ינתעול או הוא כואב בצדו האחד וישפך להתנועה על צדו האחר או יגדלו גופו וירבה וכדומה ענין ענין התנועה , או התנועה היא כמו סיון ולו נרפסנה לא יוכל להתקיים חוליה , הלא טוב לו לעצמו אחר שלא ישחנה בסין מן השמיים שלא ישחנה בואת התנועה ולא היה לו אפשרות ויהיה חסרת השכלים הנפסדים שאין בהן מן סמיני השמיים , ואחרי שהגלגל אין לו חשב ודומה וזהו דין שבהמיים וצורתו בלתי ענתקת בגלגל והחומר נאמר עליו בשהתק עליו ובין שאר הגשמים ואינו צריך להתקת בסבה מן הסבות שיבנה אי"ב אין התנועה לקיום עצמו כלל לפי זה הרעת . הרעת השני השמיים התנועה והשכלים כחחית לא סכנה שבקבעתו לרע , וזה כשינועו להם בעצמם מהתרחלה הראשונה הכלית מה שבקבעתו להגיע ויענין ממסדו והסובל לזהם שאר הנמצאות הכליות מה שבקבעתו שיענין והתרחלה הראשונה היא סבה על צד התנועה הצורה והכלית מצד שהוא חשוף הנכסף ואיננה עליו כמדו הציר הציור והוא סבה למצוי באלו השלישה צדדים , ואם כן יסופק בכאן או את התנועה והוא לקיים עצמו והולכת מה שיענין בואת התנועה לעצמן היסודי בואת התנועה ירעה בתחלה הראשונה ויתחשף להם . המביע ירעה חרשה בו ויתחשף להם ציורים המביע הכלית וכל התנועה והתנועה הרישלה תוספת ידעה אי"ב יליכב זה רבי עניינים בעצם התנועה הראשונה , כי אם אמרנו שלא יחייב בו רבוי ברבוי המציאות כאלו האמר שהגלגל המקוף יצירו וכן כל אחד משאר הגלגלים ישיבילו בתחלה הראשונה לפי מה שבקבעתו ושיבילו התחליתו , וזה באמת לא יחייב רבוי בעצם הכוואת יעיל כמו שנינו הנכסף והכוכל , ואחר שאות התנועה לגלגל אינה אלא מצד ציור מציאות היסוד והרמתי לו כנצא שאין חלק למניע כלל בואת התנועה רק הציור לבר הוא גורם לו אותה

שאמר אחרים כאשר בכאן עצם יותר קודם למניע הכל הוא דבר בטל , וזה שכל עצם מהעצמים הוא התחלה לעצם המושך ר"ל שהוא מניע ועל שהוא הכלית , וזה מה שאמר אריסטו שאלו היה בכאן עצמים לא יעניו היתה עתולה במלה , ואם כן אשר הניעם לא זאת המושבה אחר הקש שיעמוד על המסדו כי שהרגיל מעט בואת החכמה , זה שהם אמרו יראה מקנין אלו השכלים שקבעתם מהחייב לקצת על שיהחייב העולו עלתה והמסובב מהסבה , והניעם העליון חייב שיהיה אחד בתכלית ופשוט בתכלית ופשוטו לא יגיע כמדו אלא אחד ובניע השמיים הראשון הכלית סכמו נפש השמיים הראשונים ומביע הגלגל אשר ילה לו הנה יחייבו שיהיה בלתי פשוט הנה לו עלה יותר קודמת מבעד . והאמר מרומה זה שאין שם הניעה ולא חוב ולא פועל עני שהאמר שהפועל האחד יחייב שיהיה סמועל אחר , ואם כן שם עלה ועלול , על צד מה שהאמר שהמושכל הוא עלה למשכיל , ובאשר היה זה כן הגלגל נבע בעת שהוא בעצמו שכל ומשכיל ומשכיל שיהיה עלה למציאות הלוחים מצד מה שיושכלו כמדו צדדים , וזה כאשר היה אופן השכלים יצירו מניע צדדים מהחלטים מן הציור הנה מה שיהיו ג"כ בהמניע הראשון גרם השמיים והוא העלה בגשם השמיים כללי מה שיעזייר סכמו מניע בגלגל שבעתה ררך משל , וכן הענין באתר מהם ר"ל שכל אחד מהם שכלותו הוא ציור עלתה אשר החדירו בציור העלה הראשונה וזהו היו בתנועתיהם למה שיסבול לרבוו אחר והוא הסדר הנמצא לכל , וכבר הרחיב חלק עליו כמדו שכל כן באמצעית בסאמר המליד הרחבה גדולה חלק על האומרים שהתחלה הראשונה והוא הכלית בלתי הגלגל היסוד שהם סבבים בזה מציאת המניע הראשון איך הביא אריסטו מופת על מציאת צדד התנועה , וכבר כלל אריסטו בכמה מקומות היות צורות כלתי מניעות . ולא ידירי לעומת רעת הרב מרנו שהוא תביא מופת אריסטו בפרק הראשון שחייב אמר וכנצא מתנועה אל רעיון כלל הוא המתנועע האחרון יתחייב בהכרח שיסנע מניע רעיון המניע כלל זה הוא המניע הראשון , אחר כך אמר בפרק רביעי משני בשם אריסטו ולא יחבן שיהיה השכל המניע בגלגל העליון הוא המכוויב וכמה מאמרים אחרים נמשכים לזאת הבונה שדעת אריסטו שהתחלה הראשונה המניעה לגלגל היסוד המקוף בכל אלו שהיתה התנועה היא על דרך החשק , עד שהאר בסוף המאמרים שהתנועה פועל לזה , ואמר בסוף זה המאמר שהיה זה לו הוא היות לפי ששולו השכל הרחוק וזהו הפועל והשכל אשר בעצמו ולו חיות מושבה , ואם היה לו חיות מושבה הרבה ויסנע בלי ספק תמיד שאחלה יצדו בתחלה הרחיקות , הנה אהן אם כן הוא חיות והוא מרובק נצדו זה הוא האלה . הנה רעיון מכל אלו המאמרים שדעת אריסטו שיש"ל הוא המניע הגלגל המקוף בכל אלו שהם יעניו על צד שנינו החושף לחשק , ואם כן אמרנו מאמיני דת משה רבינו לא נדויה בזה כלל אחר שדעתו הוא שהגלגל קדמון ואין לו מ' התנועות אלא התנועה אשר באנה ואשר שיהיה אל המנותה אחר שהמניע אשר בו הוא כח בעל הכלית , ואם כן יגיע לו הנתיחת מהתחלה הראשונה והיא מניעה אחרת לאין הכלית מצד שהוא חזקו המציאות , שכבר השתתף עם השכלים האחרים בענין אחד והוא הבעת השמיים , וכדומה והשתתף אחר שהעלה הראשונה לפי רעתו איננה יעיל אלא מצד הציור לבר ר"ל שהמציאות עלה לאשר יצירו ויעיל כמו שנינו הנכסף והכוכל , ואחר שאות התנועה לגלגל אינה אלא מצד ציור מציאות היסוד והרמתי לו כנצא שאין חלק למניע כלל בואת התנועה רק הציור לבר הוא גורם לו אותה

מורה נבוכים חלק שני פרק ד ה

אם כן א"א מבלתי סבה ראשונה לבל . והוא טאמר אריסטו ודעתו על אלו הענינים מכוורים כפי שכלם בספרים הנמשכים אחריו, והעולה מדבריו כלם הוא שהנללים כלם נגשמים היים בעלי נפש ושב, ויצירו וישינו התחלותיהם, ושבתצויאות שכלים נפרדים לא נגשם כלל, כלם שופעים מראל יתעלה, והם אמצעיים בין השם ובין אלו הגשמים כלם . והנני אבאר לך מה שבתורתנו מסה שמסכים לאלו הדעות, ומה שבה ממה שהוא כנגדם, בפרקים הבאים :

פרק ה אמנם שהנללים חיים משכילים, ר"ל משיגים, זה אמת נכון נ"כ מצד התורה, ושאינם נגשמים מתים כאש וכארץ כפי שחשבו הסכלים, אבל הם כמו שאמרנו הפילוסופים, בעלי

שם טוב

בין הרב ובין החכם ד"ר . ראשונה שיש לגלגל נפש זולת השכל הנכדל הנכנס הוא המניע על צד הפועל והשכל הנכדל על צד התכלית, וז"ר יחשוב כי השכל הנכדל הוא נפש העלול ובעבור שהוא מניע מקרא הגלגל חמוטע מפאת העלול . החלוק השני הרב וראה כי השכל הפועל הוא הנותן צורות נחמרים, וז"ר יראה שהשכל הפועל הוא נכדלת וזהא מחוץ לכל שאר הדברים הנעשים המהוב להם הוא דבר חמרי כמוס, ולכן אמר אריסטו שהאדם ויליכה האדם והשמש, וכבר ביאר זה אריסטו בשש ממשה"ע . החלוק הג' כי השכלים הנכדלים לפי דעת הרב ימאז כהם החלוק מזד העלה והעלול, ולפי דעת ד"ר יש כהם חלוק מזד שימצא כהם קודם נמעלה ומתאחר נמעלה עם שיהם תחת ראש אחד . החלוק ד' שהשם יתעלה לא יניע, ודעת ד"ר הוא דעת אריסטו שלא ימצא שיש נכדל שלא יניע, וזולת אלו החלופים ימצאו חלופים יותר מאלו אבל הם מנוארים ממה שעוררתי עליהם . והנה אחר זה ביאר הרב מה מאלו הדברים מסכים עם חכמינו ועם דעת תורתנו :

פרק ה אמנם שהנללים חיים מדברים, ר"ל משיגים זה אמת נכון גם מצד הקורה . כבר קדם לנו שאלו הדברים באו לכבר דברים ממעשה מרכבה, ומה שהנני

לציירם, כי למה נעבור שגייע יהיה מורכב, ואם יאמר אומר כי אדם מניע הגלגל היה בו צד אפשרות ומצד שינא שכל חמוטע יהיה בו צד חיוב ויהיה מורכב כמו שהוא דעת ד"ם, אלו הם חמוטע ודברים חוטים, אבל האמת כי השם יתעלה הוא מניע הגלגל הראשון והוא מניע הכל כי יניע כל הנללים נמוטע הגלגל הראשון וכל המניעים האחרים הם מניעים חלקיים, וינדל גם כן כי השם יתעלה ; מניע רצוני בו הכל נמשכים אליו וכל שאר המניעים החלקיים הם נמשכים ממנו ולרצונו ולדעתו ולכן ישחתפו כלם נפועל אחד ותכלית אחד, ומה היטיב החכם רבי משה הגדוני באמר מה שהביא לרוב כל אלו הדמויות הוא כמו שאמרתי לך העיון נספרי ד"ם, כי מן שרצה לנקה האמת אשר אין נמוטע עליו ראוי שילך דרך אריסטו והוא אשר אליו ישוב הכל . עוד אמר הרב זה מאמר אריסטו ודעתו ומתקפו על אלו הענינים מנוארים כפי שכלם נספרי הנמשכים אחריו, אם רצה כפי מה שיראו ד"ם או אכונל"ר נדק, אבל לא מה שיראו הפילוסופים האמתיים, ונדק הרב כמו שאמר והעולה מדבריו כלם הוא שהנללים כלם נגשמים חיים בעלי נפש ושכל יצירו וישינו ה' וישינו השנותיהם, ושמתצויאות שכלים נפרדים לא נגשם כלל כלם שופעים מהאל והם אמצעיים בין השם יתעלה ט' : אבאר עס טוב החלופים שימצאו בזה הפרק

קרקש

יהיה באותה נקודה לעולם, ובן תוכל לוטר בכל שעות מאיזה שעות הלילה כזה הענין בעצמו באותן המקומות שיש חצי הלילה באותם יהיה לעולם חצי הלילה ובאותה נקודה בעצמה, ובן בעת עלות השחר באותם המקומות אשר השחר עליה לא יאיר להם יותר לעולם ולא יחשיך יותר, ואז"ל לא יתקיים המציאות לא באור ולא בחושך ולא יתערבו היסודות ולא יהיו קצתם את קצת ולא יתחוו ההיות, ובעבור שהיו התנועות נצחיות להיות הנעשים להם נצחיים יהיו ההיות וההפסד נצחיים, והיו שאמרה התורה הכרה המאירה השמורה השייכה שבראם למשול ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החושך, להיות ההיות וההפסד קיימים כלם, אמנם מציאותם הוא בעבורם, אבל בתנועתם אינם מותילים לעצמם כלל, ואין לוטר כזה שמציאות הנכבד בעבור השמחה, אחר שהם נמצאים לכונה עצמם והנענים היא בעבור זולתם והוא כבוד ותפארת ומעלה להם כאשר הם שופעים ושותים עליהם והם כמו הפלך במדינה שכל סוחר ההנהגה היוצאת מדינה הוא בעבור אנשי המדינה שגייע להם הפלך ההושב המאות אשר בו יתקיימו והם מניא נדחים אל זהה נאמר לפי דעתם בקרסות שהתנועה המניעת לגלגל מצויר הסדר המושכל אשר הוא בהתחלה הראשונה הוא להשיגין הסדר המובן במציאות התוהה הנספדת, והיו הרדימית לא ליקום עצמם כמו שאמרנו, ולפי דעתנו אנהו המאמינים בהרש"ה השי" שבניע בהם כל על התנועה והם עם נפשו ושבכלם יצוירם מניע שנבראו כמו שהובטעו כחות הכח"כ כפי טעם יצירהם, או הוא אשר יתן להם הכח על התנועה וההשיגה יתקיימם להם מאתו הטור להשיגין הסדר והטוב לינמצאות אשר בו יתקיימו והתנועה הרהי בעבור הנמצאות לא בעבור קיום עצמם, כי כמו שאין למתנויע והוא הלילה מתע שבראם אין נפשות להתנויע כך אין למניע טוהה להתנויע ובכונתו . כך נראה בעיני . ע"כ :

פרק

המקום המניע הכל כל תנועה ותנועה יחייב לו תוספת צויר יהיו העוירים לאין תכלית ורבו ענינים בעצם האלא לאין תכלית והתנועה מ"י יחייב כן הצויר ולא הצויר כן התנועה, ואין לנו לוטר שהצויר שיש לו בבורא מתחלת עניינו שהתנועה המתמדת השמור לו זה הצויר, כי מה יחס ועקר שי התנועה עם הצויר אשר הוא בשכל, ואין לנו לוטר שיפסד ויבטלו לולא התנועה כי הם נמצאים לפי דעתנו או נמצאים בקרסות לפי דעתם עם כדורייתם ונפשם ושכלם, וצוירם יתחלה הראשונה ולא בתנועתם ויסיפו בהירות וזכה ולא תוספת גשמה, ולא יפול כרשה השכל שאות התנועה יעטיר הצויר או יפסדו לאין תכלית ולא בבטול תנועתו יבטל שיו וצוירו, א"כ כי לנו לוטר שמציאותם לעצמם באי זה דרך שיהיו נמצאים וצוירם אמת מתחלה באי זה דרך שהם נמצאים והתנועה אינה כבעבורה כי או יסיפו בהשילמות לעצמם אחר שאינם כשאר ב"ח הרויים הנספדים המעצרים לתנועה אמנם התנועה היא כפני זולתם ולא בעבורם אחר שהמציאות כלו התקום בתנועה, וזה שאם לא יתנועו התנועה המתמדת יבטלו התקומות הארבות שצוירם שישם השבש בגלגלו הנוטה והוא כהם מציאות לא מה שיתרה"ש ולא יוכל להתקיים העולם, כי כמקומות אחרים יגדל הרוע כהם לאין תכלית ויפסיד שאר היסודות לגבורת הרוע כן ויפסדו אותם המקומות ובמקומות אחרים יגדל הקור לאין תכלית ויפסדו אותם המקומות, ובן לולא התנועה באותם המקומות שצוירם שישם השבש יעבור השבש באותם המקומות נכבדת הרוחה היא לעולם ולא יהיה להם חלק לעולם ממשאר מהיום ולא יהיה להם חלק כלל לעולם, ובן באותם שיש להם חצי היום יהיה להם לעולם חצי היום באותם המקומות ולו יזו טוהה הנקודה לא ישיג ולא לאחור ולא יגיע להם חלק כלל, וכן תוכל לוטר בכל מקום ויבוקם באיזה שעת כן השעות כאלו תאמר עת בא השמש באותם המקומות

מורה נבוכים חלק שני פרק ה

בעלי חיים עוברים את אדוניהם ישבחוהו ויהללוהו שבח גדול ומהללים עצומים, אמר השמים מספרים כבוד אל וגו'. (ה) ומה רחוק מציור האמת מי שיחשוב שזה א לשון הענין, זה כי לשון הגדה וספור לא יפילום העברים יחד אלא על פעל שכל, והסופת הנבואה על היותו מתאר עניניהם בעצמם, ר"ל ענין הגלגלים לא ענין בחינת האנשים בהם, אמרו אין. אמר ואין דברים בלי נשמע קולם, הנה כבר ביאר ופירש שהוא מתאר עצמם שהם משבחים הש"י ומיידים נפלאותיו בלא דברי שפה ולשון, והוא האמת, כי אשר ישבח בדברים אמנם יספר מה שצ"י, ועצם הציור הוא השבח האמתי, אמנם ההגיה * (ל"ח ההגדה) בו הוא להבין האחרים, או להראות על עצמו שהשיג כבר אמר אמרו בלבבכם על משכבכם דומם סלה, ² כמו שבארנו. זהו ראה תורה לא יכחשנה רק סכל או מתעקש. אמנם דעת החכמים בזה אינה ראה אותו צדיק לבאר ולא לראיה, התבונן סדורים בברכת היותו ומה שנכלל בתפלות ד ותורף המדרשות, באמרו וצבא השמים לך משתחווים, ובאמרו בן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים, וזה בדבריהם הרבה. ובבראשית רבה אמרו באמרו יתעלה שמו והארץ היתה תהוה וברה, אמרו תהוה ובוהא, ר"ל תאכל ותצטק על רוע חלקה, ר"ל הארץ אמרה אני והם נבראנו כאחת, ר"ל הארץ והשמים, העליונים חיים והתחתונים מתים, הנה כבר גלו נ"כ בהיות הגלגלים נשמים חיים לא נשמים מתים כבודות. הנה כבר התבאר לך כי אשר אמרו אריסטו נ"כ בהיות הגלגל משיג מציור, מסכים לדברי נביאנו וחכמי הורתנו והם החכמים

החכמים

אמר

שם פרק

שהיותו כפי שענין הגדמים השמימיים נשמים חיים ומשכילים, ויזכה הרב ז"ל הפרק לכאר שיה מוסכם מהקודם ומתחבטים, מהתורה כי אמר השמים מספרים כבוד אל, לכן הגדס וספור לא יאמר כלשון עבדיו אלא על נעל שכל, והסופת על היותו מתאר על עניניו אלא בעצמם לא ענין בחינת האנשים בהם כמו שחשבו הפתאים, כי אמרו אין ואמר ואין דברים בלי נשמע קולם, הנה כבר ביאר ופירש שהוא מתאר עצמם שהם משבחים הש"י ומיידים נפלאותיו בלא דברי שפה ולשון, והוא האמת, כי אשר ישבח בדברים אמנם יספר מה שצ"י, ועצם הציור הוא השבח האמתי, אמנם ההגיה * (ל"ח ההגדה) בו הוא להבין האחרים, או להראות על עצמו שהשיג כבר אמר אמרו בלבבכם על משכבכם דומם סלה, ² כמו שבארנו. זהו ראה תורה לא יכחשנה רק סכל או מתעקש. אמנם דעת החכמים בזה אינה ראה אותו צדיק לבאר ולא לראיה, התבונן סדורים בברכת היותו ומה שנכלל בתפלות ד ותורף המדרשות, באמרו וצבא השמים לך משתחווים, ובאמרו בן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים, וזה בדבריהם הרבה. ובבראשית רבה אמרו באמרו יתעלה שמו והארץ היתה תהוה וברה, אמרו תהוה ובוהא, ר"ל תאכל ותצטק על רוע חלקה, ר"ל הארץ אמרה אני והם נבראנו כאחת, ר"ל הארץ והשמים, העליונים חיים והתחתונים מתים, הנה כבר גלו נ"כ בהיות הגלגלים נשמים חיים לא נשמים מתים כבודות. הנה כבר התבאר לך כי אשר אמרו אריסטו נ"כ בהיות הגלגל משיג מציור, מסכים לדברי נביאנו וחכמי הורתנו והם החכמים

פרק ה א לשון הענין, ר"ל בחינת האנשים בהם לא שכל יכלו וישכחו גלושם: ב כי לשון הגדה וספור כבוד אל ומעשה ידיו מניד הרקיע: ג כמו שכתבנו. נבחר ל ופרק ט"ד: ד וסוף המדרשות כתבם. וזה לא מר הספול המדרשות כלם נלמדו על שם אלו הספוקים כי ככללם ויזכה שם סודרים שיעורם מהגלגלים חיים משכילים, וכמסקן בן יחד אמרו אין ופרק אומרים שיה מלמסה עד ושלמתי עליון אומרים איהם פלמסלה פלמסר בן יחד כוכבי בקר ויריעו וכו':

לכינון לאחרים או להראות עצמו שהגיע דבר, וזכה השבח האמתי הוא הכבוד גלי וישכחו גלושם כמו שכתבנו אמרו בלבבכם על משכבכם דומם סלה, וזאת ראייה קורית על שהנשמים השמימיים הם חיים ומשכילים לך יכחשנה רק סכל ומתעקש. ואח"כ היות הרב ראייה מן החכמים ואמר, התבונן סדורים בברכת קורה נלמדם ששים ושמימים בעצמות רצון קולם, ותורף המדרשות, נלמדו וזכה השמים לך משתחווים ואמרנו כי יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים, וזה אמרו כד"ו והארץ היתה תהוה וברה וכוהא וכוהא, ר"ל הארץ והשמים, העליונים חיים והתחתונים מתים, הנה כבר התבאר לך כי אשר אמרו אריסטו נ"כ בהיות הגלגל משיג מציור, מסכים לדברי נביאנו וחכמי הורתנו והם החכמים

קרקשה

פרק ה (ה) ומה רחוק מציור האמת מי שיחשוב שזה לשון הענין, זה כי לשון הגדה וספור לא יפילום העברים יחד אלא על פעל שכל, והסופת הנבואה על היותו מתאר עניניהם בעצמם, ר"ל ענין הגלגלים לא ענין בחינת האנשים בהם, אמרו אין. אמר ואין דברים בלי נשמע קולם, הנה כבר ביאר ופירש שהוא מתאר עצמם שהם משבחים הש"י ומיידים נפלאותיו בלא דברי שפה ולשון, והוא האמת, כי אשר ישבח בדברים אמנם יספר מה שצ"י, ועצם הציור הוא השבח האמתי, אמנם ההגיה * (ל"ח ההגדה) בו הוא להבין האחרים, או להראות על עצמו שהשיג כבר אמר אמרו בלבבכם על משכבכם דומם סלה, ² כמו שבארנו. זהו ראה תורה לא יכחשנה רק סכל או מתעקש. אמנם דעת החכמים בזה אינה ראה אותו צדיק לבאר ולא לראיה, התבונן סדורים בברכת היותו ומה שנכלל בתפלות ד ותורף המדרשות, באמרו וצבא השמים לך משתחווים, ובאמרו בן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים, וזה בדבריהם הרבה. ובבראשית רבה אמרו באמרו יתעלה שמו והארץ היתה תהוה וברה, אמרו תהוה ובוהא, ר"ל תאכל ותצטק על רוע חלקה, ר"ל הארץ אמרה אני והם נבראנו כאחת, ר"ל הארץ והשמים, העליונים חיים והתחתונים מתים, הנה כבר גלו נ"כ בהיות הגלגלים נשמים חיים לא נשמים מתים כבודות. הנה כבר התבאר לך כי אשר אמרו אריסטו נ"כ בהיות הגלגל משיג מציור, מסכים לדברי נביאנו וחכמי הורתנו והם החכמים

מורה נבוכים חלק שני פרק ה' ו

החכמים ז"ל. ודע כי כל הפילוסופים מסכימים על היות הנגהת זה העולם החתחון נשלמת בכחות שופעת עליו מן הגלגל כמו שזכרנו, ושהגלגלים פשינים למה שינהגורו יודעים בו, וזה נ"ב נכתב בתורה ונאמר אשר חלק ה' אלהך אותם לכל העמים, ר"ל שהוא שמש אמצעיית להנהגת הברואים לא שיעבדו, ואמר בפירושו ולמשול ביום ובלילה ולהבדיל וגו'. (ב) וענין הממשלה השלטון בהנהגה, והוא ענין מוסף על האור והחשך אשר הוא עלת ההויה וההפסד הקרובה, כי ענין האור והחשך הוא הנאמר עליו ולהבדיל בין האור ובין החשך, ומן השקך שיהיה המנהיג דבר אחד לא ידע הדבר ההוא אשר ינהיגו, כשתודע אמתת ההנהגה על מה זה תפול, והנה נרחיב בזה הענין באמר אחר :

פרק ו אמנם שהמלאכים נמצאים, זה ממה שאין צריך שתוכח עליו ראייה תוריה, כי זה כתוב בתורה במקומות רבים, וכבר ידעת (בפרק נ' חלק א') כי אלהים שם השופטים, עד האלהים יבא דבר שניהם ולזה ושואל זה השם למלאכים, ולכורו להיותו שופט על המלאכים, ולזה אמר כי אני ה' אלהיכם, וזה ספור למין האדם כולו, ואח"כ אמר הוא אלהי האלהים, ר"ל אלוה המלאכים, ואדוני האדונים, ר"ל אדון הגלגלים והכוכבים שהם אדונים לכל נוף וזולתם, וזה הענין, לא שיהיה אלהים ואדונים ממין האדם שהם יותר פחותים מזה, וכל שכן שאמרו אלהים כולל כל מין האדם ראשו ונעבדו, וא"א שיהיה הנרצה בו ג"כ שהוא ית' ארון על כל מה שישב בו אלוהות מאבן ועין, שאין הנדלה ובכוד בהיות השם ארון האבן והעין וחתיכת מתכת, ואמנם הנרצה שהוא ית' שופט על השופטים, ר"ל המלאכים וארון הגלגלים. * וכבר קדם לנו בזה המאמר (פרק י"ט ח"א) בביאור שהמלאכים אינם נופות, זה ג"כ הוא מ"ש אריסטו, אלא שהנה התחלפות שם, הוא יאמר שבאים נפרדים, ואינו (ג"ח ואנו) נאמר מלאכים. ב ואמנם אמרו הוא שאלו השבילים הנפרדים

אפרי
פרק ו א וכבר קדם לנו וכו'. בפרק י"ט מראשון :
ב ואמנם אמרי הוא. ר"ל מה שאמר אריסטו :

שם טוב
תורתו האמתיים, ירמו בזה הרצ כי השמים עבר ואמרו עליהם חיות על שם מטיגים וזה הרמו על מעשה מרכבה. עוד אמר כי כל הפילוסופים מסכימים על היות הנגהת זה העולם החתחון נשלמת בכחות המושפעות עליו מן הגלגל כמו שזכרנו ושהגלגלים משויים למה שניהנו, ר"ל יודעים הנגהת זה העולם וכמו שזכרנו על זה מופת, וכבר בא זה במורה אשר חלק השם אלהיך אותם לכל העמים, הרצון שהוא שם המטיגים להנהגת הברואים לא שיעבדו, ואמר בפירושו למשול זה ביום ובלילה, וענין הממשלה נשלטון בהנהגה והוא ענין מוסף על האור והחשך, שאעלת ההויה וההפסד הקרובה בענין האור והחשך הוא שאמר עליו להבדיל בין האור ובין החושך, אם כן למשול ביום ובלילה הוא דבר נוסף, ואם המבחר שהם מנהיגים לזה העולם יחוייב שידעו למה שיהיגו כי אי אפשר שניהנו כי של ידע, א"כ הוא מוסכם מלד התורה שהגדמים השמימיים יודעים מה שניהנו בזה העולם וזה שיהיה שיהיה וילינו זה העולם וזהם יודעים ומזיירים מה וצאי זה לד יביגו, ויעלם וימונו כמו שנעלם דברים הרבה מהדברים העבדיים כל שכן שיעלם ממנו הנגהת אלו הנשמים למה שהם מרחוקים במקום ובמעלה, והנה בא הרמו בזה למה שאמר במעשה מרכבה ובהשגח החיות מעל הארץ יגשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באוכינס :

פרק ו אמנם שהמלאכים נמצאים, זה ממה שאין צריך שתוכח עליו ראייה תוריה, כי זה כתוב בתורה במקומות רבים, וכבר ידעת (בפרק נ' חלק א') כי אלהים שם השופטים, עד האלהים יבא דבר שניהם ולזה ושואל זה השם למלאכים, ולכורו להיותו שופט על המלאכים, ולזה אמר כי אני ה' אלהיכם, וזה ספור למין האדם כולו, ואח"כ אמר הוא אלהי האלהים, ר"ל אלוה המלאכים, ואדוני האדונים, ר"ל אדון הגלגלים והכוכבים שהם אדונים לכל נוף וזולתם, וזה הענין, לא שיהיה אלהים ואדונים ממין האדם שהם יותר פחותים מזה, וכל שכן שאמרו אלהים כולל כל מין האדם ראשו ונעבדו, וא"א שיהיה הנרצה בו ג"כ שהוא ית' ארון על כל מה שישב בו אלוהות מאבן ועין, שאין הנדלה ובכוד בהיות השם ארון האבן והעין וחתיכת מתכת, ואמנם הנרצה שהוא ית' שופט על השופטים, ר"ל המלאכים וארון הגלגלים. * וכבר קדם לנו בזה המאמר (פרק י"ט ח"א) בביאור שהמלאכים אינם נופות, זה ג"כ הוא מ"ש אריסטו, אלא שהנה התחלפות שם, הוא יאמר שבאים נפרדים, ואינו (ג"ח ואנו) נאמר מלאכים. ב ואמנם אמרו הוא שאלו השבילים הנפרדים

אפרי
פרק ו א וכבר קדם לנו וכו'. בפרק י"ט מראשון :
ב ואמנם אמרי הוא. ר"ל מה שאמר אריסטו :

שם טוב
תורתו האמתיים, ירמו בזה הרצ כי השמים עבר ואמרו עליהם חיות על שם מטיגים וזה הרמו על מעשה מרכבה. עוד אמר כי כל הפילוסופים מסכימים על היות הנגהת זה העולם החתחון נשלמת בכחות המושפעות עליו מן הגלגל כמו שזכרנו ושהגלגלים משויים למה שניהנו, ר"ל יודעים הנגהת זה העולם וכמו שזכרנו על זה מופת, וכבר בא זה במורה אשר חלק השם אלהיך אותם לכל העמים, הרצון שהוא שם המטיגים להנהגת הברואים לא שיעבדו, ואמר בפירושו למשול זה ביום ובלילה, וענין הממשלה נשלטון בהנהגה והוא ענין מוסף על האור והחשך, שאעלת ההויה וההפסד הקרובה בענין האור והחשך הוא שאמר עליו להבדיל בין האור ובין החושך, אם כן למשול ביום ובלילה הוא דבר נוסף, ואם המבחר שהם מנהיגים לזה העולם יחוייב שידעו למה שיהיגו כי אי אפשר שניהנו כי של ידע, א"כ הוא מוסכם מלד התורה שהגדמים השמימיים יודעים מה שניהנו בזה העולם וזה שיהיה שיהיה וילינו זה העולם וזהם יודעים ומזיירים מה וצאי זה לד יביגו, ויעלם וימונו כמו שנעלם דברים הרבה מהדברים העבדיים כל שכן שיעלם ממנו הנגהת אלו הנשמים למה שהם מרחוקים במקום ובמעלה, והנה בא הרמו בזה למה שאמר במעשה מרכבה ובהשגח החיות מעל הארץ יגשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באוכינס :

קרישקש

זה הם הדברים העולים בסבת תועת הגלגל בשפע קאועלו מכו"ה העול או הוא לזכר נותן לו כך על ההושע והתחמת מעה ביותו. עכ"ה (ויגור אמר בהם לטון אירוף וחכמת) ודוד כישפל ואמר במקום רקיע שמים ואמר במקום כבוד אל כעשה ירו ואמר במקום ספרים ספר, וזה זכר נאות משישנה הספור, ויארר שזכר הספור והנהגה והתבונה והתאמה אמר אין אומר ואין דברים כאילו אמר

שזה כלו מעד הבחינה. ע"כ דבריו (ב) וענין הממשלה השלטון בהנהגה, ואפשר לומר שהממשלה הזאת לא מכוונת ורצונה אבל הויה בעת בריאתם סדרם אשר הסדר הטוב שגייעו בהם טובות העולם השפל ובהיות אשר ישישינו ממנו על השבילים והשבילים עליהם כמו שאמר אשר חלק ה' ותנועת

מורה נבוכים חקק שני פרק ו

הנפרדים הם ג"כ אמצעיים בין הבורא ית' ובין הנמצאות, ושכאמצעותם יתנועעו הנלולים, אשר תנועתם היא סבת היות (ג"כ היות) ההיות, זה ג"כ כתוב בכל הספרים, שאתה לא תמצא כלל. פעל שיעשהו הש"י אלא על ידי מלאך. ג. וכבר ידעת שענין מלאך שליח, וכל עושה מעשה מצוה הוא מלאך, עד ד שתנועות כ"ח ואפי' שאינם מדברים ספר הכתוב עליהם שהם על ידי מלאך, בשתאות התנועה היא לבנות הבורא ה' אשר שם בו כח יניעהו התנועה היא, אמר אלהי שלח מלאכיה וכבר פוס אריותא ולא חלוני, א' (ה) ותנועת אתון בלעם כלם על ידי מלאך, עד שהיסודות יקראו ג"כ מלאכים, עושה מלאכיו וחות משרתיו איש ליהוה, והנה יתבאר לך שהמלאך יאמר על השליח מן האנשים, וישלח יעקב מלאכים, ויאמר על הנביא ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים, וישלח מלאך ויוציאנו מצצרים, ויאמר על השכלים הנפרדים שיראו לנביאים במראה הנבואה, ויאמר על הכחות החיוניות כמו שנבאר, ודברנו הנה אמנם הוא במלאכים אשר הם שכלים נפרדים, שתורתנו לא תכחיש היותו יתעלה מהנין זה המציאות כאמצעות המלאכים, כתבו החכמים כמאמר התורה, נעשה אדם בצלמנו, ואמרו הבה נרדה ונבלה שם ששתם, אשר זה לשון רבים, אמרו כביכול אין הקב"ה עושה דבר עד שסמבל בפמליא שלמעלה, ואתמה מאסרם מסתכל, כי כזה הלשון בעצמו יאמר אפלטון שהשם יעיין בעולם השכלים, וישפיע ממנו המציאות. ב. ובמקומות אמרו כן מוחלט אין הקב"ה עושה דבר עד שנמלך בפמליא שלמעלה, ופמליא הוא המחנה בלשון יון, וכבראשית רבה ג"כ נאמר ובמדרש קהלת, את אשר כבר עשוהו, עשוהו לא נאמר אלא עשוהו כביכול הוא זכית דינו נסנו על כל אבר ואבר והשיבו אותו על כנו, שנאמר הוא עשך ויכוננך, וכבראשית רבה ג"כ אמרו כל מקום שנאמר וה' זכית דינו, ואין הכונה באלו המאמרים כלם מה שחשבוהו הפתיים שיש לו יתעלה דברים, או שחשבה, או שאלת עצה, או התכוונות והעזר בדת אחרים, ואין יעזר הבורא כמה שברא, אבל זה כולו כאור שאפילו חלקי המציאות עד בראית האחרים מבעלי היום כפי מה שהם עליו כל זה באמצעות מלאכים, כי הכחות כלם מלאכים. ומה מאד רע עורון הסכלות ומה מאד מזיק, אלו אמרת לאיש אחד מאשר יחשבו שהם חכמי ישראל, שהשם ישלח מלאכו שיכנס בכטן האשה ויצירי שם העובר ייטב לו זה מאד ויקבלהו, ויראה זה עוצם יכולת בחק השם וחכמה ממנו יתעלה, עם האמינו גם כן שהמלאך נוף מאש שורפת שעורו כשליש העולם כולו, ויראה זה כולו אפשר בחק השם, אמנם אם תאמר לו:

שהש"י

שם טוב

אמרו

ג. וכבר ידעת. נעשו מלאך הרב סוף מלאך: ד. ומה שהמלאך נאמר בשחף השם ראה הרב לנאר שם מלאך על כמה פנים יאמר, וככונה בזה לנאר דברים רבים מהנבואות ומחמרי חכמתו ז"ל, והוא ביאור ג"כ למעשה בראשית ולמעשה מרכבה, והנה מלאך יאמר על שליח מחלקים כמו שאמר וישלח יעקב מלאכים, ויאמר שנית על הנביא כמו שאמר ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים, וישלח מלאך ויוציאנו מצצרים, ולמה שאמר וישלח מלאך שהוא מורה דבר גשמי הביא הרב בראיה ויעל מלאך ה' מן הגלגל שהוא יתבר מנוחא מיהא שאמר בתורה וישלח מלאך ויוציאנו מצצרים, כי כבר אפשר שנאמר כי זה המלאך הוא מלאך פניו כמו שאמר ומלאך פניו שושעם, ויאמר שלישית על השכלים הנבדלים אשר יראו לנביאים במראה הנבואה, ולמה שזה מפרסם בתורה לא הביא הרב פסוק לראיה ויאמר על הכחות החיוניות כמו שנבאר אחר זה, והנה טענתו לנאר כי שם מלאך

יאמר על השכלים הנבדלים, והנה תורתנו לא תכחיש שבהגת זה הטעם הוא באמצעות המלאכים אף שהשם יתעלה הוא הראש כבר כתבו החכמים במאמר התורה נעשה אדם וכו' הנה נרדה כביכול עד שמתחיל בפמליא שלמעלה, ואתמה באחרים מתחיל כי כזה הלשון בעצמו יאמר אפלטון שהשם יתעלה יעיין בעולם השכלים וישפיע ממנו המציאות, ובמקומות אחרים אמרו כן מוחלט ר"ל שלח אמרו כביכול אלף אמרו אין הקב"ה עושה דבר עד שנמלך בפמליא של מעלה ופמליא הוא מחנה בלשון יון א"כ חכמינו מסכימים עם אפלטון שהוא יוני. דבר נלחמ' כל מקום שנאמר והי' הוא זכית דינו, והכונה שהשם יתעלה יפעל כל הנמצאות באמצעות המלאכים כי הכחות כלם מלאכים והם הכחות העצמיים והחיוניות והגשמיים כמו שנבאר. והכן אמרו מה מחד רע עורון הסכלות עד אמרו יראה זה כלו אפשר

קרישקש

פרק ו (ה) ותנוער אתון בלעם על ידי מלאך. פירוש שהשם יתברך שם בה כח נע אל תרבויו כמו שיש בה באריות למעט

מורה נבוכים חק שני פרק ו

שהש"ת ^א שם בורע כח מציייר יעשה תכונת אלו האברים ויתארם והוא המלאך, ^ב או שהצורות כולם מפעולות השכל הפועל והוא המלאך, ^ג והוא שרו של עולם אשר זכורוהו החכמים תמיד, יברח מזה, כי לא יבין ענין זה העוצם והיכולת האמתיים, והוא המצאת הכחות הפועלות בדבר אשר לא יושגו בחוש. כבר בארו החכמים ז"ל למי שהוא חכם, ^ד כי כל כח מן הכחות הגופניות מלאך, ^ה כל שכן הכחות המפורות בעולם, ושכל כח יש לו פעולה אחת מיוחדת ולא יהיו לו שתי פעולות, כבראשית רבה תני (ב) אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות ולא שני מלאכים עושים שליחות אחת, ^ו והו ענין כל הכחות, ובה שיהוק אצלך היות הכחות האישיות המבועיות והנפשיות נקראות מלאכים, אמרם בסמוכות רבים, ועקרו כבראשית רבה, בכל יום הקב"ה כורא בת של מלאכים אומרים לפניו שירה והולכים להם, וכאשר הוקשה זה המאמר כמאמר מורה על היות המלאכים עומדים, וכן התבאר פעמים שהמלאכים חיים וקיימים, ^ז יהיה הפענה שמהם קיים ומהם אכד, וכן הענין באמת, כי אלו הכחות האישיות הוות נפסדות על ההמשך, ומיני הכחות ההם נשארים לא יפסדו, ושם נאמר בענין יהודה ותמר, אמר רבי יוחנן ^ח בקש לעבור ורמו לו הקב"ה מלאך שהוא סמונה על התאוה, ר"ל כח הקושי, הנה כבר קרא הכח הזה מלאך ג"כ, וכן תמצאת תמיד אומרים מלאך שהוא סמונה על כך וכך, כי כל כח שימנהו הקב"ה על ענין מן הענינים הוא מלאך הסמונה על אותו הדבר, וכתוב במדרש קהלת בשעה שאדם ישן ^ט נפשו אומרת למלאך, ומלאך אומר לכרוב, הנה כבר בארו למי שיבין וישכיל שהכח המדמה ג"כ יקרא מלאך, ושהשכל יקרא כרוב, ומה

שם טוב

אפשר אפשר חק השם יתעלה. והכן אמרו ג"כ שהשם יתי שם בורע כח מציייר יעשה תכונת אל האברים ויתארם והוא המלאך, או שהצורות כלם מפעולות השכל הפועל והוא המלאך, כי זה כלל הרב שתי דעות הנאמרות כהויות העובר, אם שיהיה המהוה כח נפשי הנמצא בורע ונדם הגנות והוא הכח המציייר, והוא האמת כי אין כחאן פועל אחר וזלתי כמו שביאר אריסטו וזו המשמעה, או יהיה המלאך והוא השכל הפועל, ככאן כלל הדעת השנית שהיא דעת ג"כ כי פועל הצורות הטבעיות הוא השכל הפועל כמו שאמר לתעלה, והאמת כי הרב סובר שתי הדעות כהויות העברים, כי הכח המציייר יעשה האברים ויעשה תכונתם וכל אשר הדברים הצריכים להם, והשכל הפועל יתן הבורע וכל שאר הכלי, והנה השכל כשנאמר לו שהשם יתברך שם בורע כח מציייר יעשה תכונות האברים ויתארם והוא המלאך הוא הכח המציייר או השכל הפועל וברח מזה, והעוצם והיכולת האמתיים יתעלה הוא התצאת אלו

אמר

עד שמתחיל ולא אמרו כעיסול: ^א שם בורע כח. וזה הכח הוא הטבע: ^ב י או שהצורות כלם מפעולות כו' ר"ל שיהי השכל הפועל מקנה העצם והצורה בחרם בחמר הוא אמת: ^ב והוא שרו של עולם. ^ג והשכל הפועל הוא שרו של עולם: ^ד כל כח מן הכוח הגופניות. כחות הנה"ה כלם: ^ה מ כל שכן הכחות המפורות. והם כחות האמתים והמתחבים: ^ו ג וזהו ענין כל הכחות. ר"ל הכחות הטבעיות: ^ז י יהיה הפענה שמהם קיים ומהם אכד, ר"ל עושה כבראשית רבה מענה לשאלו ואומר יש מהמלאכים שהם קיימים ויש מהם אובדים ובלים וזה הכחות הטבעיות האישיות אבל כחות המיניות הם קיימות נשארות: ^ח יע בקש לעבור ורמו לו הקב"ה מלאך הוא סמונה על התאוה ויהיה ר"ל שיהודה היה רוצה לעבור לדרך ולא היה רוצה לייקק עם המר והזמין לו הקב"ה כח הקושי ונחלוף לאשה והוא המלאך הממנה על ההריון: ^ט נפשו אומרת למלאך. ר"ל שהצורה נוספת דאצויה בחוש המשוקה והוא הגפש ומחוש המשוקה הולכת אל העדמה ומהעדמה אל הכח

הכחות הפועלות והם כחות לא יושגו בחושים, ^א ומה שאמר כי הכחות יקראו מלאכים יבוא ראייה מזה מתחמתו ו"ל אמרם כבראשית רבה אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות ואין שני מלאכים עושים שליחות אחת, והרצון בזה כי הכח הרואה הוא מלאך אחד ויכול לראות ולא לשמוע כי עין רואה ואוזן שומעת ה' עשה גם שניהם, וכן שאר החושים נבראו כל אחד לעשות פעולות המיוחדת, וכן הכחות הטבעיות כי הכח המחויק אלו וכל לדמות וכן הדומה לא יחויק, א"כ הוא מבוחר כי אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות ולא שני מלאכים עושים שליחות אחת, ואמנם השכלים הנבדלים לתם שהם שכלים ויפעלו בדעות ויכלו לפעול פעולות רבות כמו שאמר הנביא כי אל דעות השם ולו תכנונו עלילות, כי מזה שהוא יודע ויודע דברים רבים ויפעל דברים רבים. ומה שיזקק אצלך היות כל הכחות הטבעיות והנפשיות נקראות מלאכים, אמרם ז"ל בכל יום ויום בורא הקב"ה בת של מלאכים האישיות ויקראו כלם מלאכים, והנביא ראייה על ומה שהוקשה בג"ר כי כל המלאכים הם קיימים ועומדים אמרו תכונות זה הספק שתיים קיימים ותיים נפסדים, וכן הענין באמת כי הכחות האישיות הם הוות ונפסדות ויפעלו פעולותיהם הזמן הקצוב להם ואמרים יפסדו, ואלו הם המלאכים האומרים שירה והולכים להם, ומהם כחות קיימים ונצחיים והם מיני הכחות הם הנשארים לא יפסדו, והי ויתבאר שהכחות בין שיהיו כחות המינים בין שיהיו כחות האישיות יקראו כלם מלאכים, והנביא ראייה על הכח יקרא מלאך והוא הכח הטבעי והנפשי, אמרם ז"ל בענין יהודה ותמר בקש יהודה לעבור ורמו לו הקב"ה למלאך הממונה על התאוה ר"ל כח הקושי, ואין איש אחד משלמי השכל שצויר שיש מלאך ממונה על הקושי אלא הכח התאווי, ואמרים ג"כ מלאך ממונה על ההריון, הרי ויתבאר שהכחות הטבעיות והמיניות יקראו מלאכים, והכחות הנפשיות הם ג', המרגשת והמדמה והמתכלת, ואמרו ז"ל בשעה שאדם ישן נפשו אומרת למלאך והמלאך

קרקש

לכנסם מדויק לרניאל לא שבא מלאך לסגור פיהם שלא וייקרוהו. אמר החכם הגמול והוא גזרת בכענין כי גזרת הכח

מורה נבוכים חלק שני פרק ו

ומה מאד הוא נאה זה למי שירע, ומה מאד הוא נאמס לפתאים. צ אבל היות כל צורה שיראה בה, המלאך במראה הנבואה, כבר אמרנו בזה, שאתה תמצא נביאים יראו המלאכים כאלו הוא איש מן האנשים, והנה שלשה אנשים נצבים עליו, ומהם מי שיראהו כאלו הוא איש נורא מיוחד, אמר ומראהו כמראה מלאך האלהים נורא מאד, ומהם מי שיראהו איש, וירא מלאך ה' אלו בלבת איש, ושם נאמר (ג) אברהם שהיה כחו יפה נדמו לו כדמות אנשים, לוש שהיה כחו רע נדמו לו כדמות מלאכים, ק זהו סוד נבואי גדול. והנה יבאו (פרק מ"ד ומ"ה מזה החלק) הדברים בנבואה כמה שראוי, ושם נאמר (ד) עד שלא עשו שליחותן קראם אנשים ומשעשו שליחותן לבשו מלאכות, והסתבל איש באר מכל צד שענין מלאך היא פעולה אחת, ושכל מלאך מלאך אמנם לא במראה הנבואה ולפי ענין המשגיג, ואין כמה שזכרו אריסטו ג"כ דבר שיהא בזה הענין על התורה, אבל אשר יחלוק בזה כולו היותו נאמין אלה הדברים כלם קדומים, ושהם ענינים מחוייבים ממנו יתעלה כן, ואנחנו נאמין שכל זה נברא, ושהשם ברא השכלים הנפרדים ושם בגלגל כח התשוקה להם, והוא אשר ברא השכלים והגלגלים ושם בהם אלו הכחות המנהיגות, בזה נחלוק עליו, והנה תשמע דעתו, ורעת התורה האמתית בחדוש העולם :

פרק

שם טוב

אומר לברוך. ונפשו היא הנפש המרגשת, והמלאך הוא הכח המדמה והכרוז הוא השכל. וכדון זו כי למה שהנפש אחת בטואל רבת הכחות ועיקר ההשגות זו אח זו ובעת היקולה ועיקר החוליות לפימיות ובעת שהיה וזו הכחות אל החולתם ויוכל הנפש להשלים פעולתה וזו ויעט הכחות המשגיגים האחת אח האחרת בצורות אשר יקבלו ביקולה, ואחנס נקראת הנפש המדמה מלאך וזאת שאר כחות הנפשיות למה שזכר הכח ישיגו הנביאים כל השגותיהם וזאת הנכילה המחשיבה והוא משה רבינו ע"ה. אח"כ אמר כרב אצל היות כל צורה שיומר בה מלאך במראה הנבואה הלא תראה שהנביאים יראו הצורות במראה הנבואה ויקראו אותם מלאכים כח"ש והנה שלשה אנשים והיו נמצאים אלו הצורות במדמה ונקראו מלאכים, והנה הראיה כי היה זה במראה הנבואה אמרו ז"ל אכרנס שהיה כמו יפה נדמו לו כדמות אנשים ולוט שהיה כחו רע נדמו לו כדמות מלאכים הרי שאלו הצורות נקראו מלאכים אף שיהיו נמצאים בצורות וזהו אמרו ז"ל נדמו : זהו סוד נבואי גדול. ר"ל שאכרנס שהיה לו שלמות הכח המדמה היה נבואתו שהיה עושה בנבואתו בצורות רגילות ולפיכך אותם החקיים שהיה עושה בנבואתו בצורות רגילות לחוש חוש היה נבואתו שלמה, אבל לוט שהיה כחו שיחקה חוש זהו הסוד, ואחנס יש מה שהקשו בזה כי בפי מ"ה מזה ויש מי שיראה המלאך היה נראה איש פחות ממי שיראה אותם בצורת מלאך, והכפי החכם ר' משה הגרונזי כי הנה דבר ככחות הנפשיות שהם שלשה המרגשת והמדמה והמסכלת ויהו ובלוט למה שהקפסול מהם ויחסק כדמות מלאכים רע, ובפרק מ"ה ידבר באתחול הנבואה והשפעת הכוסע מן השכל הפועל על נפש הנבוא, הנה כחו שיחקה השכל הפועל על שהוא מלאך נראה אלו ומדבר עמו למעלה ממי שיחקה איש מדבר עמו, והנה זה הפרק הראשון אשר הובא לכאן ממשנה מרכבה וינקבל ג"כ דברים ממחלי הנבואה, ויתבאר שלין דבר ממה שאמר אריסטו באלו הדברים שחלוק עמו הקורה, אלא שהוא יתחוב כי אלו הדברים קדומים ואנחנו נאמין שכל זה נברא :

פרק

אפודי

השכיל והוא הכרוז : צ אבל היות כל צורה שיראה בו המלאך וכו'. ר"ל אצל הלוף הצורות המושג מהנביאים כשזורים לחקות הנבדל שזה יזכיר לו בצורות כך וזה יזכיר לו בצורות כך אין הצורות הים המחוקות ומלאות לנבדלים חוץ לנפש כי אין להם מראה קיימת אצל כי אותם החקיים הם במראה הנבואה כמו שזכרנו בפרק מ"ה מראשון : ק זהו סוד נבואי גדול. ר"ל שאכרנס שהיה לו שלמות הכח המדמה אותם החקיים שהיה עושה בנבואתו היו בצורות רגילות ולפיכך שהיה נבואתו שלמה, אבל לוט שהיה הכח המדמה שלו חלוט שהיה מחקה החקיים היו בצורות משידות נוראות לחולשת נבואתו, וזה הסוד. אמנם נרין לדקדק בזה הפי' כי בפרק מ"ה מזה החלק יש מי שיראה המלאך בצורת איש במדמה פחותה ממי שיראה אותו בצורת מלאך. ויש לתרין כי אין ספק כי מי שיראהו מלאך הוא יותר נכבד ממי שיראהו איש כמו שכתב הרב בפרק מ"ה, אבל כמובן אחד בענין שאכרנס ראה כדמות אנשים ולוט ראה כדמות מלאכים איש ספק שמדמה ממי שראה כדמות צורה רגילה והוא צורת אנשים יותר נכבד ממי שראה כדמות מלאכים שהם צורה משידה, וזהו שכוין הרב. ויש מירין אחר בפרק מ"ה מזה החלק : ומסו מי שיראה איש ויש להקשות בזה שהפסוק ראה מי מחזר אלה שהיה המלאך נראה בתוך האש, לכן יש להקשות שחזרו בלבת איש ר"ל בצורת לבת איש, ור"ל שהמלאך היה נראה בצורת לבת איש, וזה הפרק הובא להאמין מציאות הנבדלים אשר בידועים ויתבאר קצת עניני משנה מרכבה :

פרק

קישקיש

הכח הנבואי תאנת הנקטה ובקשת הנצות גזורת חכה הסתמאות המטבעים וכן לכל כח פעולה אחת מיוחדת : (ג) אברהם שהיה כחו יפה נדמו לו כדמות אנשים. פי' אברהם שהיה כחו יפה והיה משיג במראה שהיא מורה במרגות הנבואה הגדולות ראה אותה כדמות אנשים ולוט שהיה משיג במרגות השגלה מן הנביאים והוא החלוט ראה אותם כדמות מלאכים, והנהגה יותר גדולה ונכבדה השגת איש במראה משיגת מלאך בחלוט : (ד) עד שלא עשו שליחותם אנשים. פי' בעוד שהנבואה תחול

פרק

מורה נבוכים חלק שני פרק ז ח

פרק ז כבר בארנו שתוף שם מלאך, ושהוא כולל השכלים והגלגלים והיסודות כי כלם עושים מצוה, אבל לא תשוב שהגלגלים או השכלים כדמות שאר הכחות הנשמיות, אשר הם טבע ולא ישיגו פעולותיהם, אבל הגלגלים והשכלים מחדשים פעולותיהם וכוהרים ומנהיגים, אבל לא כבחירתנו והנהגתנו, אשר היא כלה בענינים מחדשים, כבר ספרה התורה עניניו העיווני על זה. ^א אמר המלאך אל לוט, כי לא אוכל לעשות וכו'. ^ב ואמר לו למה הנצלו, הנה נשאתי פניך נם להכר הזה. ^ג ואמר השמר מפניו ושטע בקולו וכו', אלו כלם יורוד על השתם לפעולותיהם, והיות להם רצון ובוהירה במה שהושפע להם מן ההנהגה כמו שיש לנו רצון במה שהושפע לנו ^ד ונוכל עליו בעקר הווייתנו, אלא שאנחנו נעשה הפחות ויקדם להנהגתנו ופעולתנו ההעדר, אבל השכלים והגלגלים אינם כן, אבל יעשו הטוב לעולם, ואין אצלם כי אם הטוב, כמו שנבאר בפרקים הבאים, וכל מה שיש להם הוא נמצא בשלמות ובפעל תמיד מעת שנמצאו :

פרק ח מן הרעות הקדומים המתפשטים אל הפילוסופים ורוב האנשים, שלתנועות הגלגלים קולות נוראים עצומים מאד, והיתה ראותם על זה אמרם שהנרמים הקטנים אשר אתנו כשיתנועעו תנועה ממהרת ישמע להם קעקוע עצום וצלול מרעיד, כ"ש נרמי השמש והירח והכוכבים על מה שהם עליו מן הגודל והטהירות, וסיעת פיסאנו"הרום כלה תאמין שיש להם קולות ערבים נעדכים עם גורלם כערך המוסיקא. ^א ויניח להם לתת עולה להיותנו בלתי שומעים הקולות ההם העצומים והנוראים. ^ב וזה הדעת שפורסם באומנתנו ג"כ, (א) הלא תראה החכמים יתארו גודל קול השמש בעת כרוצתה כל יום בגלגל, וכן ראוי לכלם. אמנם אריסטו יסאן זה ויבאר שאין קול להם, ואתה תמצא זה בספר השמים והעולם ומשם תבין זה. ולא תרחיק היות דעת אריסטו

חולק

אמריו

פרק שביעי א חרי המלאך אל לוט כי לא אוכל לעשות

דבר. ר"ל כי לוט היה מביט מהעולם האמצעי הפיזיקי כדום ובה לו ביראה הנוטה לבטן מאד ומחן כהיה אומר לו העולם האמצעי כי לא אוכל לעשות להורות כי הם המצויים ובהורים פעולותיהם וזהו העולם השם מהשגל ממנועמם בהורים ובהורים היה היותם בלתי מתבטא : ב ואמרו הם נשאתי פניך וכו'. ר"ל מרית הטעיה ההיחייבת הטובה סמוך ולא היה מתחייב כליו לטע והעדרו וזהו הנכונות פנים : ג ואמר השמר מפניו. ר"ל פניו המלאך ושמע בקולו ח"כ הם מצויים ובהורים הפעולות כי חילו לא היו המלאכים מצויים פעולותיהם אך היה אומר ששמע בקולו והלא אין לו הכנה בפעולותיו : ד ונוכל עליו בעקר הווייתו. ר"ל יכולים לעשות או שלא לעשות על מה שהוכנס לנו ביקר הווייתו, ר"ל כי מעת יבדחו המצות יש לנו יכולת הענין הנבואה. וזה הפרק בה לכנס פסוק כי לא אוכל לעשות דבר, ובפסוק הפהר תבין :

פרק ה א ויש להם לתת עולה וכו'.

היה להם לתת רגילות בזה והדגלו בזה הענין, וגוהזין בזה מכל שאלו חכם נולד בנית הפותחת ועמד עם יחי חייו לא היה מכניס בקול הפותחת כלל : ב וזהו דעת החכמים באומנתו, ר"ל שיחוקאל היה יודע הדעת בחיורו ואצטע את כפויים בקולו מוס רבים בקולו שדו וכו', ולא היה

אלו לעולם הטוב וכן כי חף כי נעשה הטוב ידקט לנו ההעדד אל השכלים והגלגלים אינם כן כי לעולם פעילי הטוב מעת שנמצאו :

פרק ה מן הרעות הקדומים המתפשטים אל הפילוסופים ורוב האנשים שלתנועות הגלגלים קולות, נוראים עצומים מאד, וזה הדעת שפורסם באומנתנו ג"כ, ר"ל שיחוקאל היה יודע הדעת ויורה עליו אריסטו ואצטע את קול כנפיהם בקול מוס רבים בקולו שדו, ולו היה הכרך האדם הוא נמשך להבנת גלגל קבוע וכן החכמים יבדחו זה הדעת, אמנם אריסטו יסאן זה ויבאר שאין להם קול. ולא תרחיק היות אריסטו חולק על דעת החכמים

בזה

קרישקש

פרק ח (א) הלא תראה כל גודל קול השמש בעת כרוצתה בכל יום בגלגל. פ"י אמרו רבותינו שלשה דברים קולם הולך סוף העולם ועד סופו וסכללם קול הכונה שר רותי וקול

מורה נבוכים חלק שני פרק ח

הולק על דעת החכמים בזה, כי זה הדעת ר"ל היות להם קולות ^ג אמנם הוא נמשך אחר האמת נלגל קבוע ומולות חורים, וכבר ירעת הכרתם דעת אומות העולם על דעתם בעיני התבונה האלו, והוא אמרם בפירושו ונצחו חכמי אומות העולם חכמי ישראל, וזה אמת כי הענינים העיוניים אמנם דבר בהם כל מי שדיבר כפי שהביא אליו העיון, ולזה יאמן מה (ג' מ"י) שהתאמת מופתו: **פרק ז** כבר בארנו לך (פרק ד' מ"ח סוף) שמשפר הנגללים לא דוקק בזמן אריסטו^ו, ושהמונים הנגללים בזמננו תשעה, אמנם מנו הכדור האחד הכולל נגללים רבים וחשבוהו לאחד, כמו שהתבאר למי שעיון בחכמת התבונה, ולזה לא תרחיק עוד מאמר קצת החכמים ^ח שני רקיעים הם, שנאמר הן לה' אלוהיך השמים ושמי השמים, כי אומר זה המאמר מנה כדור הכוכבים כולם אחד, ר"ל הנגללים אשר בהם כוכבים, וסנה כדור הנגלל המקיף אשר אין כוכבים בו כדור שני, ואמר שני רקיעים הם, ואני אקדים לך הקדמה נצטרך אליה בענין כוונתנו בזה הפרק, והיא זאת, דע כי נגלל נגה וכוכב יש מולוקת בהם בין הראשונים מאנשי הלמודים אם הם למעלה מן השמש או תחת השמש, מפני שאין שם כופת יורנו על כדור שני הכדורים האלו, והיה דעת הראשונים כלם שכדורי נגה וכוכב (ב) למעלה מן השמש, ^ב ודע זה והבינורו מאד, ואח"כ בא במליוסם והכריח היותה מתחת, ואמר שהוא ^ג הנאות בענין הטבעי שיהא השמש באמצע ושלושה כוכבים למעלה מסנה ושלושה תחתיו, ואח"כ באו אנשים אחרים באגרום חכמו כלמדיים מאד, וכארו לפי הקדמות במליוס כי נגה וכוכב למעלה מן השמש, וכבר חר בזה אבן אפלה האשכוליי אשר התחברתי עם בנו, ^ד ספר מפורסם, אח"כ השתדל בזה הענין הפילוסוף המעולה אבוכ"ר בן אלצאר^ה אשר קראתי עם אחד מתלמידיו והראה לפני ראיות, ^ה כבר העתקנום מסנו, ורחיק בהם שהיה נגה וכוכב למעלה מן השמש, אבל זה אשר זכרו אבוכ"ר הוא ראית הרחקת זה לא ראית מניעתו, סוף דבר יהיה הענין

כן

שם שוב

אמרי

זה הפרק: ג אמנם הוא נמשך להאמת נלגל קבוע וכו', ויש לי עיון בזה כי לפי שנודה נגלל חוזר ומולות קבועין כמו שהוא האמת עדיין אספר לומר כי מדד ענינה נגלל אחד נגלל אחד יתחדש מהם קולות עמומים כדעת יחזקאל, ונדעה כי לפי הנחה נגלל קבוע ומולות חוזרין מחתייב ויחר שיהיו לסם קולות מדד הקשה הכובד נגלל לכל כענינים שהנגלל חוזר אינם עקושים זה לזה אלא מחושים ומדד החשיפה לא יתחדשו קולות עמומים, עם שפאשר לבעל דין לחלוט:

פרק ז א שני רקיעים הם. ר"ל שהוא מוגם הכדור הכולל נגללים רבים אשר כן אנוהו כשנמנה הכדורים נמנה הכדור הכולל הנגללים כדור אחד, ויש זמורים למשי זה הביא הרב מאמר קצת החכמים שני רקיעים הם לבאר מה שאמר הפסוק ארבע מרכבות יולאו מנין שני הכים שהם שני כדורים: ב ודע זה והבינורו מאד. ר"ל שדעת הראשונים כלם שכדור נוגה וכדור כוכב למעלה מן השמש וכן היה דעת יחזקאל, ויש עמיה מיהו הם ארבע כדורים כדור הכוכבים הקיימים וכדור המאמץ כוכבי הנובע כדור השמש וכדור הימה, ולכן שנה הרב ואמר מאד כי מי שנינה מחמשה כוכבי הנובע יניעו יסוד האורף איך יסכן שיהיה כוכב השמש שניע יסוד השל לכן אמר הרב מאד כי בלחמ מחתייב הוא שנה^א שיהיה השמש למטה מנגה וכוכב: ג הגאות בענין הטבעי, ר"ל שיתכן שיעמוד השמש בלחמ כחלק בחור ממוטה: ד ספר מפורסם. יקאור עם אמרו וכבר חר: ה כבר העתקנום ממנו. שרבינו משה העתיק עם תלמיד אבוכ"ר בן אלצאר^ה מאותם ראיות שפעה אבוכ"ר לבאר שנה וכוכב הם למטה

בזה, כי זה הדעת היות להם קולות אמנם הוא נמשך אחר האמת נלגל קבוע ומולות חורים, וכבר ירעת הכרתם דעת אומות העולם על דעתם בעיני התבונה האלו, והוא אמרם בפירושו ונצחו חכמי אומות העולם חכמי ישראל, וזה אמת כי הענינים העיוניים אמנם דבר בהם כל מי שדיבר כפי שהביא אליו העיון, ולזה יאמן מה (ג' מ"י) שהתאמת מופתו: **פרק ז** כבר בארנו לך (פרק ד' מ"ח סוף) שמשפר הנגללים לא דוקק בזמן אריסטו^ו, ושהמונים הנגללים בזמננו תשעה, אמנם מנו הכדור האחד הכולל נגללים רבים וחשבוהו לאחד, כמו שהתבאר למי שעיון בחכמת התבונה, ולזה לא תרחיק עוד מאמר קצת החכמים ^ח שני רקיעים הם, שנאמר הן לה' אלוהיך השמים ושמי השמים, כי אומר זה המאמר מנה כדור הכוכבים כולם אחד, ר"ל הנגללים אשר בהם כוכבים, וסנה כדור הנגלל המקיף אשר אין כוכבים בו כדור שני, ואמר שני רקיעים הם, ואני אקדים לך הקדמה נצטרך אליה בענין כוונתנו בזה הפרק, והיא זאת, דע כי נגלל נגה וכוכב יש מולוקת בהם בין הראשונים מאנשי הלמודים אם הם למעלה מן השמש או תחת השמש, מפני שאין שם כופת יורנו על כדור שני הכדורים האלו, והיה דעת הראשונים כלם שכדורי נגה וכוכב (ב) למעלה מן השמש, ^ב ודע זה והבינורו מאד, ואח"כ בא במליוסם והכריח היותה מתחת, ואמר שהוא ^ג הנאות בענין הטבעי שיהא השמש באמצע ושלושה כוכבים למעלה מסנה ושלושה תחתיו, ואח"כ באו אנשים אחרים באגרום חכמו כלמדיים מאד, וכארו לפי הקדמות במליוס כי נגה וכוכב למעלה מן השמש, וכבר חר בזה אבן אפלה האשכוליי אשר התחברתי עם בנו, ^ד ספר מפורסם, אח"כ השתדל בזה הענין הפילוסוף המעולה אבוכ"ר בן אלצאר^ה אשר קראתי עם אחד מתלמידיו והראה לפני ראיות, ^ה כבר העתקנום מסנו, ורחיק בהם שהיה נגה וכוכב למעלה מן השמש, אבל זה אשר זכרו אבוכ"ר הוא ראית הרחקת זה לא ראית מניעתו, סוף דבר יהיה הענין

אלצאר^ה אשר התפאר הרב שקרא עם אחד מתלמידיו למעלה מהשמש, ואמר סוף דבר והחכמים היו מספרת

קישקש

בכוחותם במה שיינו, תרין ביה שכל אחד מאלו הארבעה נגללים יניע יסוד מיוחד, ותרמו כלו לארבע חיות: **פרק**

פרק ז (א) למעלה מן השמש. מ"י כי זה הוא הנרעה אל רבים כרי שישלם לו שיהם ארבעה נגללים מתחללים (מורה נבוכים ח"ב) 7

מורה נבוכים חלק שני פרק י

כן או לא יהיה, הנה הראשונים כלם היו מסדרים כוכב ונגה למעלה מן השמש ולזה היו מונגי הכדורים חמשה, כדור הירח הסמוך לנו בלא ספק, וכדור השמש אשר הוא למעלה ממנו בהברה, וכדור החמשה הכוכבים הנכונים וכדור הכוכבים העומדים, והנלגל המקיף בכל אשר אין כוכב בו, ויהיה מספר הכדורים המצויירים, ר"ל כדורי הצורות אשר בהם כוכבים, כי כן היו הראשונים קוראים הכוכבים צורות, כמו שהוא מפורסם בספריהם, יהיו מספרם ארבע כדורים, כדור הכוכבים העומדים, וכדור הכוכבים הנכונים החמשה, וכדור השמש וכדור הירח, ולמעלה מכלם נלגל אחד חלק אין כוכב בו, וזה המספר הוא אצלי שרש גדול מאד לענין עלה בדעתי לא ראתיו לאחד מן הפילוסופים בכאר, ואולם מציאתי בדברי הפילוסופים ודברי החכמים בדברים העירוני על זה, והנני אומידרו לך בזה הפרק ואבאר הענין:

פרק י ידוע מפורסם בכל ספרי הפילוסופים כשידברו בהנהגה, אמרו כי הנהגת זה העולם הנתחתן ר"ל עולם ההווה והחפסד, אמנם הוא א' בכחות השופעות מן הנלגלים, וכבר זכרנו זה פעמים, וכן תמצא החכמים ז"ל אומרים אין לך כל עשב ועשב מלבמה שאין לו מול ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, שנאמר הידעת הקות שמים אם תשים משטרו בארץ, ב ומול יקראו נ"כ הכוכב, תמצא זה מכואר בראש בראשית רבה, אמרו יש מול שהוא ג' נומר הלוכו לשלשים יום, ויש מול שנומר הלוכו ד' לשלשים שנה, הנה כבר בארו בזה המאמר ה' שאפילו אישי ההווה יש להם כחות כוכבים מיוחדים להם, ואע"פ שכחות הנלגל מתפשטות בכל הנמצאות, אבל יהיה נ"כ א' כח כוכב אחד מיוחד במין אחד ד' כענין בכחות הגשם האחד, כי המציאות כולה איש אחד כמו שזכרנו (פרק ע"ג חלק ה') וכן זכרו הפילוסופים שלירה כח מוסף ומיוחד ביסוד המים, והראיה על זה תוספת הימים והנהרות בתוספת הירח ומסרונו, והיות המים בימים עם ב' הקדים הירח והחכרון בשבו לאחור, ר"ל עליותיו ויורדתו (ה) ברבעי הגלגל, כפי מה שהוא מכואר נגלה למי שהשקף על זה, אמנם היות לניצוץ השמש מניע יסודי האש זה מכואר מאד, כמו שתרוארו מהתפשט החום במציאות עם השמש, ותנבזות קורת (נ"ה קוד) ברחקו ממקום או בהעלמו ממנו, זה מכואר אין להאריך בזכרו, ועלה בדעתי כאשר ידעתי זה, כי אלו הארבעה כדורים המצויירים אע"פ ששופעים מכלם

אמרי

השמש לפי שאינם מוכרחות אלל השכל: ז וזה המספר אללי שורש גדול, ר"ל בענין מעשה מרכבה מיחזקאל כי מרכבת יחזקאל נבנית על זה הענין:

פרק י א ככחות השופעות מן הנלגלים, ר"ל והכמות ההם הם שפעות מן הנלגלים בחלשות הכוכבים מלד נילזם ומצטט וישגם והחלפס: ב ומול יקראו נ"כ הכוכב. ר"ל אע"פ שמהל מול לא תסול בדקדוק כי אם על ז"כ מולות מכל מקום ר"ל יקראו ג"כ הכוכב מול: ג נומר הלוכו לשלשים יום. וזה כוכב לבנה: ד לשלשים שנה. ר"ל וזהו כוכב נלגל שצחי: ה שאפילו אישי ההוה, ר"ל מיני ההוה, כי מלה ההוה כוללת כל המינים וא"כ פרטי ההוה הם המינים:

ו כח כוכב אחד מיוחד, ר"ל כי כל הנלגלים פועלים בעולם השכל בכללותו ויחוד: ז כענין בכחות הנפש. ר"ל כחו הנפש המתלחח בחי שהיא פועלת בכללות הנפש, אמנם כח השמע והראיה הוא יושק מהכח הנפשי אשר משפטו בחיות: ח ה אש אחד כמו שזכרנו. ר"ל חלק ה' פרק ע"ג: ט בהקדים הירח. ר"ל מפני זה אמר בהקדים כי מועדה הרחא יחד מהיהה כשהיא נלגלת ההקפה בצד סמוך לארץ יותר משלך נלגלת הקפה

כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מול ברקיע ומול לא לכד והכיל ראייה לוח ממה שאמר בב"ר יש מול שהוא נומר, והנה זכרו הפילוסוף שלירה כח מוסף ומיוחד ביסוד המים ומסרונו נחסרונה, ואמנם היות השמש מניע ליסוד האש ותגבורת הקור דרחקו: הנה אמר חכמי ששופעות מכלם

שם טוב

ואמרו וכן היו הראשונים קוראים הכוכבים צורות רמו פני החיות, והנה ידעת כי המולות קוראים הקדמונים עלה שור תחומים וכו' כי כולם הם צורות אלל הנמצאות וגם שאר הכוכבים היו מניחים להם צורות מהנעלי חיים ולכן נקרא החלק פני אדם והאחר פני שור ופני אריה ופני נשר וכל אלו הם שמות לה' כוכבי לכת כמו שיתבאר בחלק הב': וזה המספר אללי שורש גדול מאד לענין עלה בדעתי, ר"ל כי מנות הנלגל הכוכבים הקיימים והז' כוכבי לכת ארבעה שהם כדורים הוא שורש גדול לכאר מעשה מרכבה ואף שלא מלאתו בדברי הפילוסופים ואמנם החכמים העירוני על זה:

פרק י ידוע ומפורסם בכל ספרי הפילוסופים וכו', בזה הפרק הרהיב הרב לכאר הנעניים הנרוכים כמעשה מרכבה, ראשונה הניח כי הנהגת זה העולם תתחוק אמנם הוא בכחות השופעות מהנלגלים, וזה התחלה לכאר כי פני החיות הם ד' כי כלם יניעו הדי יסודות שהם ארבע חנופטים והם סבוב ג"כ לדי צורות שהם התחלב והאומה והחי ומדבר, שנית ביאר כי אף שימצאו נלגלים כחות מתפשטות בכל הנמצאות יהיה כח כוכב אחד מיוחד במין אחד, והכיל ראייה ממה שאמרו אין לך יקרא ה"כ מולות אבל כל שאר הכוכבים יקראו מול, הלוכו לשלשים שנה וזה אי אפשר שיהיה אי מהי"כ מולות, והראיה על זה תוספת הימים והנהרות בתוספת הירח זה מכואר מאד כי ורלה מהתפשט החום במציאות השמש

קרקש

ער סוף הנצפון חשעים שפלות וכן מן השוה עד קובץ הדרוים וכן מלמטה נמצא רבעי הנלגל הם ארבעה אחד בחיצי השמיים ולמזיחה

פרק י (ה) ברבעי הגלגל. פ' שהנלגל בחלק שלים מעליה תצוים לשמש מן הקפטים והצוים למעלה ומתקו השוה

מורה נבוכים חלק שני פרק י

מכלם כחות כחול המתהווה והם עלתם יש לכל כדור יסוד מהארבעה יסודות, הכדור ההוא לבד התחלת כחות היסוד ההוא לבד, והוא המניע אותו תנועת ההווה בתנועתו, ויהיה כדור הורה מניע המים, וכדור השמש מניע האש, וכדור שאר הכוכבים הנבוכים מניע האויר, ולרוב תנועתם והתחלפם ושובם וישרונם ועמידתם, ירבה הצמייר האויר בהתחלפו התקבצו והתפשטו במהירות, וכדור שאר הכוכבים העומדים מניע הארץ, ואולי בעבור זה התאחרת (ג"ה התאחרת) תנועתה לקבלת ההפעלות וההמנות לאיורו הכוכבים בתנועה, וכבר עזרו על התיחדות הכוכבים העומדים בארץ, באמרם (3) שמספר מיני הצמחים כמספר אישי הכוכבים מכלל הכוכבים, וכן אפשר שהיה הסודר¹ שהיו הכדורים ארבעה, והיסודות המתנועעות מאתם ארבע,² והכחות הבאים תחלה מאתם במציאות בכלל ארבע כחות, כמו שבארנו (פרק ע"ג מהלך ה'), וכן סבות כל תנועה גלגלית ארבע סבות, והם צורות הגלגל, ר"ל כדוריות, ונמשו, ושכלו אשר בו יצייר כמו שבארנו (פרק ד' מזה מהלך), והשכל הנבדל, אשר הוא חשוך,³ והבן זה מאד, ובאורו כי לולא היות צורתו זאת הצורה, לא היה יכול בשום פנים להתנועע תנועה סבובית על הדביקות, מפני שאי אפשר דבקות תנועה בחזור חלילה אלא בתנועת הסבוב לבד, אבל התנועה הישרה אע"פ שישב הסתנועע בדרך ההוא בעצמו, פעמים לא תרבה התנועה, (4) כי בין כל שתי תנועות, ⁴ זו הפך זו מנוחה, כמו שהתבאר בסופת במקומו, הנה כבר התבאר שמהכרח דבקות התנועה בחזות בדרך אחת בעצמו שהיה המתנועע מתנועה כסבוב, ולא יתנועע רק בעל נפש, הנה יתייב מזה מציאות אהת ואי אפשר סבלתי מביא לתנועה,⁵ והוא ציור זכוכף למה שצוייר, כמו שזכרנו, וזה לא יהיה הנת א"כ בשכל אחר, שאינו בריחה ממה שהוא כנגד ולא בקשת נאות, ואי אפשר סבלתי נמצא אחד והוא אשר צוייר והיה הכוסף אליו כמו שבארנו, הנה אלו ארבע סבות לתנועת הגלגל, וארבעה פנים מן הכחות הכוללות הבאות תחלה מאתו אלינו, והם כח הוויית המחצבים, ⁶ וכח הנפש הצומחת, וכח הנפש החיה, וכח נפש המדברת, כמו שבארנו (פרק ע"ג מהלך ה'). ועוד שארתה כשתבחן פעולות אלו הכחות תמצאם⁷ שני מינים, הויית כל מה שיתהווה, ועמידת המתהווה ההוא, ר"ל שמירת

מינו

שם סוד

אמרי

מכלם כחות המתקוות נזה המציאות יש לכל כדור יסוד מן הדי' וסודות, כי נגלגל הסבובים הקיימים הוא מתנועע בדרך לאיור תנועתו, והם נגלגלים הכוכבים הנבוכים הם סבת האויר להעטרות קלחם עם קלחם, וזר הוא האש ששאר הוא ארום כמו האש, וכדור הירח הוא מניע המים, וכבר העירו על הקייחות הכוכבים העומדים בדרך צנור שזכרו ו"ל שמספר מיני הכמחים כמספר אישי הכוכבים, ואם, כן יהיה זה סדר הכדורים הארבעה והיסודות המתנועעים מאתם ארבע והכחות הבאים מאתם תחלה במציאות ארבע והם המהומה והאש והאדם, וכן סבות כל תנועה גלגלית ארבע והם ארבע הגלגל ר"ל כדוריות ונמשו ושכלו אשר בו יצייר והשכל הנבדל אשר הוא חשוך, ובעבור שיבאר הרב זה במעשה מרכבה דמציאות למה שיהיו סמרי תורה הארץ הרב זה ואלם לדרם כחולתם ⁸ לדרים שזכרונו נפילוסופי, ואלם מה שכל כספרי הנבואה אין ראו לזכרו אלם דרמו לכן הארץ הרב נאלו הפרקים, עוד אמר הרב ועוד כשהיה נתקן פעולות אלו הכחות תמצאם שני מינים הוויית כל מה שיתקוה ועמידת אישיו וזמן אחד, והרצון כי יש לכל נמצא אשר תחת נגלגל הירח כח שיהווה אותו וכח שישמור לו המציאות הזמן הקצוב, ולמה שאלו הכחות הם כחות היורה שמות שישמור שיתמצא כל מה שיתקוה ועמידת המהומה ההוא, ר"ל שמירת

שם

דמק מן הארץ: י שהיו הכדורים הארבעה. והם ארבע מינו שרלה יתחלף: והיסודות הארבעים, והם ארבעה חושים נמצאה המזכ: כ ו הכחות הבאים מאתם תחלה במציאות ארבעה. והם המהומה והאש והאדם והאוי והמדבר והם ד' פנים המכרי' נמצאה המזכרת, ואלו הדי' כחות יבארו הרב בפרק ע"ג ויבארו עוד זה הפרק: וכן סבות כל תנועה גלגלית ד' והם כדוריות ונמשו ושכלו ושכל חשוך. והם ארבעה כמני המים שרלה יתחלף כמו שביארנו בפרק ד' מזה מהלך: ל והנה זה סוד. ר"ל הסוד הוא כי כל מה שאמר עכשו הוא מסתמח והטרה לפיכך משה מרכבה יתחלף: ב מן הפך זו מנוחה כמו כ', פ' ד' מזה: ג והוא לזר וזכר. כ מן שזכרו חלק ב' פרק ד': ע וכח האש המדברת. כמו שביארנו חלק ה' פרק ע"ג: ע שני מינים הויית כל שיתקוה ועמידת המהומה. ר"ל וזה שאמר הפסוק וידי אדם להנה, ר"ל שיש להם ב' כחות

מה שכל כספרי הנבואה אין ראו לזכרו אלם דרמו לכן הארץ הרב נאלו הפרקים, עוד אמר הרב ועוד כשהיה נתקן פעולות אלו הכחות תמצאם שני מינים הוויית כל מה שיתקוה ועמידת אישיו וזמן אחד, והרצון כי יש לכל נמצא אשר תחת נגלגל הירח כח שיהווה אותו וכח שישמור לו המציאות הזמן הקצוב, ולמה שאלו הכחות הם כחות היורה שמות שישמור שיתמצא כל מה שיתקוה ועמידת המהומה ההוא, ר"ל שמירת

קרישקש

ולמעלה נקרא יחד חצי השמיים וכן נגדו מלמטה ונקרא יחד התהום וכן שני יתרות כנגד הקוסבים ונקראו יתרות העלית והיוריה: (2) שמספר מיני הצמחים כמספר אישי הכוכבים. והם באמת רובאים לגלגל הכוכבים העומדים אשר כוכבו רבים מאד: (3) כי בין שתי התנועות זו הפך זו כמו שהתבאר בסופת במקומו. פ"ה הנה זה יראה מפנים, אחד מהם שאשר יחזור לאחור על ק אחד בעצמו תנועת ישרה יתנועע בשבוע לאחור שתי תנועות הסבוביות, כל התנועה במקום אק היותה התחלפת מלמטה למעלה היות שובה לאחור במעלה למטה ואם היותה התנועת היא שונה אל היסין תחת חזרתו לאחור על השמאל, וסבואר

המתנועע

ארבע רוחות השמים יוצאות מהתיצב. על אדון כל הארץ, והן עלת כל מה שיתחדש, אמנם זכרון נחשת, וכן אמרו נחשת קלל, הראה בו קצת השתתפות, והנה תשמע אחר זה בזה הערה, ואמנם אמרם ר' שהמלאך שלישי העולם, והוא אמרם כבראשית רבה בזה הלשון שהמלאך שלישי של עולם, הוא מבוואר מאד, וכבר בארנו זה בחבורנו הגדול בתלמוד, כי הנבראות כלם שלשה חלקים, השכלים הנפרדים הם המלאכים, והשני גופות הגלגלים, והשלישי החמר הראשון, ר"ל הגופות המשתנות תמיד אשר תחת הגלגל, כן יבין מי שירצה להבין חידות הנבואה, ויעור משנת השכחה, וינצל מים הסבלות, ויעלה אל עליונים למעלה, אמנם מי שיטמא לו שישוש במי סבלותו וירד מטה מטה, לא יצטרך שיטוריה גופו ולא לבו, וינה התנועה והוא ירד למטה במבע, והבן כל מה שנזכר והשתכל בו :

פרק י"א דע כי א' עניני התכונה האלו הנזכרים, כשיקראם ויבינם איש למודי לבד, יחשוב שהם מופת חותך על שצורת הגלגלים ומספרם כך, ואין הענין כן ואין זה המבוקש בחכמת התכונה, אבל מהם ענינים מופתיים שהם כן כמו שהתבאר בסופת ב' (ה) שדרך השמש דרך נומה מן הקו השווה, זה כה שאין ספק בו, אבל אם יש לו גלגל יוצא חוץ למרכזו או גלגל הקף לא התבאר במופת, וזה במה שלא ירטיש עליו בעל התכונה, כי כוונת ההכמה הזאת להניח תכונה שיתכן עמה שתהיה תנועת הכוכב אחת סבובית, אין מהירות בה ולא איחור ולא שנוי, יהיה המתחייב מן התנועה ההיא נאות למה שיראה, וישתדל עם זה שימנע התנועות, ומנן הגלגלים כל מה שיוכל כי על דרך משל כשנכלל להניח תכונה שיתכן עמה הנראה שתנועת זה הכוכב בשלשה גלגלים, כל מה שיוכל אחרת שיתכן עמה זה בעצמו כארבע גלגלים מן הראוי שנסמך על התכונה שמספר תנועותיה עמו, ג' ולזה בחרנו בשמש יציאת המרכז על גלגל סבוב כמו שזכר במלמדים, ולפי זה הענין, כאשר השגנו תנועות הכוכבים העומדים כלם תנועה אחת, לא תתחלף ולא תשתנו הנתותיה קצתם מקצתם, הסכמנו על היותם כולם בגלגל אחד, ולא ימנע שיהיה כל כוכב מהם בגלגל, ויהיו תנועותיהם כלם אחת, והגלגלים ההם כלם על קטבים אחרים, ויהיו אז השכלים לפי מספר הכוכבים, כמו

שנאמר

שם טוב

אפודי

ההרים שהם החמר הראשון והזורה הגשמית, ואמרו וההרים הרי נחשת שאלו ההרים חזק עצמם הם א"ל בהם הסכסוך וזה אמרו הרי נחשת נעדר מן ההשחמה, או אפשר שירצה שההרים הם שני כדורים האחד כדור כל הגלגלים המורכבים והב' גלגל ערצות הנלקי מורכב, ובאמרו הרי נחשת ירצה שחמרם זך ונקי וכנכד כמו הנחשת קלל שהוא זך ונקי צמינו, ואמרו והבן כל מה שזכור והסתכל בו, הראו כי ראוי להבין כל מה שזכור בזה הפרק שהם דברים גדולי הערך, וחזר ואמר והסתכל בו כי בזה יתנאל מעשה מרכבה :

פרק י"א דע כי עניני התכונה וכו', כבר ידעת ממה שקדם כי כל מה שידבר הרב בעניני החכמות הוא לבאר מעשה מרכבה או מעשה בראשית, וזה הפירוש ג"כ הוא לבאר מעשה מרכבה, ולמה שאמר במעשה מרכבה ומחוסר דמות חרבע חיות ואמר ג"כ ודמות על ראשי החיה רקיע וזה כל נזכר בעולם ההוייה וההפסד ר"ל לא נזכר שם דמות למה שיהי דברים מנוארים אין בהם ספק, אבל בעניני התכונה ובעניני האלהות יאמר דמות למה שהם רחוקים מידועתנו ואין לנו ידיעה אמיתית בהם, ולמה שזכר והזכר חושב שבעניני התכונה הם כלם דברים מנוארים רצה הרב לבאר ששן הכוכב כן, וזה אמרו דע כי עניני התכונה האלו הנזכרים כשיבינם איש למודי ויחשוב שהם מופת חותך על שצורת הגלגלים ומספרם כן ואין הענין כן וגם אין זה מבוקש בענין התכונה, אבל יש בעניני התכונה מופתיים שהם כן והם דברים מופתיים, וזה שאין בו ספק אמר הכיבוד יחוקאל שהם כן בלי ספק, אמר בהם ששם כמו ששם ולא אמר בהם דמות אלא בדברים המופתיים אמר בהם דמות, ולמה שיש ספק אם מספר הכדורים ארבע אף יותר אמר דמות ארבע חיות, ולמה שיש ספק אם ומאל גלגל בלתי מכוכב אמר גם כן ודמות על ראשי החיה רקיע, והבן זה כי

ההלשון והזורה הגשמית, או אפשר לומר שארבע מרכבות יוצאות מנין שני ההרים הם שני כדורים, האחד הוא כדור כל הגלגלים מהכוכבים, והשני הוא גלגל ערצות הנלקי כוכב וכמו שכתבתי בספק מ', וזהו ירצה באמרו שני ההרים, ובאמרו הרי נחשת ירצה בו שחמרם זך וכנכד ונקי כמו הנחשה הקלל שהוא זך ונקי וכנכד צמינו, או אפשר לומר שאלו ההרים חזק עצמם הם אפשרי ההפסד וזהו אמרו הרי נחשת נגזר מהשחמה, אמנם יקנה הנחשים והנלקי נעסד מן הנכד, וההרים הרי נחשת ר"ל שאלו ההרים עשירים סתם ההרים וההפסד, ואמרו נחשת נגזר מהשחמה. ר' שהמלאך שלישי של עולם. ר"ל שהכחות הכוללות העולמות נחלקים לשלשה חלקים וכל סוג מהכמות העולם נקרא מלאך א"ל ידק אמרו שהמלאך שלישי של עולם כבחות זה הענין :

פרק י"א א' אלו הענינים הסבוביים. ר"ל שמיני גלגל הכוכבים מקיימים גלגל אחד ויחשב שהענין כן מנואר ואינו: ב' שדרך השמש נופה מקו השווה. ר"ל שהשמש נופה מאחור גלגל העולמות כ"כ משתנה כמו שהתבאר: ג' ולזה בחרנו בשמש יציאת המרכז. ר"ל שבתרנו לומר שיהיה בגלגל השמש יציאת מרכזו לבד ולא אמרו בו שיהיה גלגל הקף כי הגלגל הקף יש בו שני ענינים, האחד גלגל הקף

קישקש

פרק י"א (ה) שדרך השמש דרך נומה מן הקו השווה: פירוש שדרך סבובו הוא דרך גלגל החולות והסולות נטיים החיים לצפון

מורה נבוכים חלק שני פרק יא

שנאמר הַיֵּשׁ מַסְפֵּר לַגְּדוּדוֹ ר"ל לרבוים, כי השכלים וגרמי השמים והכחות בלם הכל גדודיו, וא"א מבלתי שיכלול מיניהם מספר, עד שאלו היה הענין בן (3) לא היה נפסד עלינו סדרנו בסנותנו נגלל הנוככים העומדים כדור אחד, כמו שמינינו המשת נגללים הנוככים הנכובים עם רוב נגללים כדור אחד, כי הכונה כבר הכינות אותה, שאמנם נמנה כל הכה אשר השגנוהו במציאות השגה כוללת, מבלתי שגוהר לנכול אמתת השכלים והנגללים, אבל המכוון כולו שהנמצאות מתדת הכורא יתעלה יחלקו שלשה חלקים, האחד מהם השכלים הנפרדים, והשני הנפשות הנגללים אשר הם נושאים לצורות עומדות, לא תעתק הצורה בהם מנושא לנושא ולא ישתנה הנושא ההוא בעצמו, והשלישי אלו הנשמים ההיים הנפסדים אשר יכלם חמר אחד, ושההנהגה שופעת מהכורא יתעלה על השכלים כפי סדרם, וכן השכלים ישפיעו מהם ממה שהוהן להם מוכות ואוריים על נפשות הנגללים, וישפיעו מן הנגללים כחות ומכוחות על זה הנוף ההוא הנפסד כרוב מה שהוהנו מהתחלותיהם. ודע כי כל משפיע טוב אחד בזה הסדר (4) אין מציאות המועיל ההוא וכוחותיו ותכליתו להועיל זה. המקבל התועלת לבד, כי יתחייב מזה השקר הגמור, וזה כי התכלית יותר נכבד מן הדברים אשר הם כנגלל התכלית, והיה מתחייב א"כ שיהיה מציאות העליון השלם והנכבד מן הפחות, ולא ידמה זה משכיל, אבל הענין כמו שאספר, וזה כי הדבר השלם כצד אחד מן השלמות, אפשר שיהיה השלמות ההוא בנכול שישלים עצמו ולא יעבור ממנו שלמות לזולתו, ואפשר שיהיה שלמותו בענין שיוותר ממנו שלמות לזולתו, כאלו האמר על דרך משל שיהיה איש יש לו מן המכוון מה שיוספיק בצרכיו לבד, שלא יותר ממנו מה שיועיל ממנו לזולתו, ואחר יש לו מן המכוון יותר לו ממנו מה שיעשיר אנשים רבים, עד שיתן לאיש אחד שיעור שיהיה בו האיש ההוא ג"כ עשיר, ויותר לו מה שיעשיר בו איש שלישי. וכן הענין במציאות שהשפע המגיע ממנו יתעלה להמציא שכלים נפרדים, ישפע מן השכלים גם כן להמציא קצתם את קצתם עד השכל הפועל, ואצלו תפסק המצאות הנפרדים, וכל נפרד תשפע ממנו ג"כ המצאה איתו. וישפיעו הנגללים אל נגלל הירח, ואחריו זה הנוף ההוא הנפסד, ר"ל החמר הראשון ומה שהורכב ממנו, וכל נגלל יגיעו מאתו כחות אל היסודות עד שישלם שפעם אל תכלית ההויה וההפסד, ואלו הענינים בלם כבר בארנו שאינם סותרים דבר ממה שזכורוהו נביאינו והכתי תורתנו, כי אומתנו אומה הכמה שליטה, כמו שכאר יתעלה על ידי האדון אשר השליטנו, ואמר רק עם חכם ונכון הגוי וגו' אך כאשר אבדו מוכותיו נרשע

שם טוב	אמרו
הוא נפלא . עוד רצה הרב לבאר בזה הפרק כי אף שהדברים המושגים הם רבים לא יגעים מספר כמ"ש	והשני יצאת מרכז : ד ואל"א מבלתי שיכלול מיניהם מספר .
הש מספר לגדודיו, ר"ל לרבוים, עם כל זה לא הנמצאות	ר"ל שאלו יוצא סהיו כל הנוככים המכוננים הקיימים
תחת הכורא ותקלו שלשה חלקים, השכלים	נגללו המיוחד ענין זה אספר שלא נמנה מיני הדגודים
הנגללים, והשני נפשות הנגללים, והשלישי אלו הנשמים	ונמנה כל הנוככים קיימים כדור אחד עם רוב דגודים נגללים
ההויים הנפסדים, ואמנם נפשות הנגללים הם נכדלים	כפי מה שזכרנו עכשיו . ואלו מושא לנושא . ר"ל תחת נגלל
מאלו הנפשים אשר כבאן והנחצי יבדה מההויה נפסד, ולכן ראויו היה שיאמר וזרח וזרח וזרח שלשה פעמים עם שם	ראוי היה שיאמר וזרח וזרח וזרח שלשה פעמים עם שם
כי כל אחד מהראיות הגשות יבדה והבן זה ג"כ . והנה השפע הבא מהש ראויה וזכר אל השכלים הנכדלים ואשר	כי כל אחד מהראיות הגשות יבדה והבן זה ג"כ . והנה השפע הבא מהש ראויה וזכר אל השכלים הנכדלים ואשר
בך אל הגרמים השמימיים ואח"כ לזה העולם ולזה רמוז אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, ודע כי כל משפיע טובו	אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, ודע כי כל משפיע טובו
מן השכלים הנכדלים והנגללים אין מציאות המועיל וכוונתו ותכליתו להועיל זה המקבל התועלת לבד כי יתחייב	ומכוונתו ותכליתו להועיל זה המקבל התועלת לבד כי יתחייב
מזה השקר הגמור, וזה כי התכלית יותר נכבד מן הדברים אשר הם כנגלל התכלית, הרצון כי כל הדברים אשר הם	וזה כי התכלית יותר נכבד מן הדברים אשר הם כנגלל התכלית, הרצון כי כל הדברים אשר הם
בעבור התכלית הם פחוקים מזה שם נעבור דבר אחר ואם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
באופן שיכו נמצאים השכלים בעבור הנגללים והנגללים	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
השפל והנכבד בעבור הכבוד והנחצי בעבור ההויה ונפסד,	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
פשוטות מלמעלה, אשר הרצון בו שאף שישפיעו מעולם על	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
עליון והוא להדמות ליוצר הכל כפי מה שאספר וזך	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
דברים ומשפיעים בזה העולם טובם בכל יום לא בעבור זה הם מכוונים בעבור אלו הפחוקים אבל הענין כמו שאספר	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
וזה חוכ הכונה בזה . ואלו הענינים בלם כבר בארנו שאינם סותרים דבר ממה שאמרנו נבילתו וחכמתו, הרצון	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים
בזה כי כל מה שזכרו מדעות הפילוסופים עד הנה בין במציאות הסבה ראשונה בין במציאות השכלים הנכדלים	אם היו השכלים הנכדלים משפיעים טובם בעבור הדברים

קישוק

לציון וצדים לריום . (3) לא היה נפסד עלינו סדרנו במנותנו נגלל כוכבים כדור אחד, מ' אצילו היו הנגללים רבים במספר הנוככים לא נחוש לזה אחר שהכח המושג בכלם אחד מבלתי שגוהר לנכול אמתת השכלים והנגללים מבלתי נשיגית לב לאמתת השכלים הנפרדים : (4) אין מציאות המועיל וכוחותיו ותכליתו להועיל זה המקבל התועלת לבד . מ' כבר אמרנו בזה

הראיות שצריצה להמציא זה המציאות כפי מה שהמציאו אם מציאות השכלים הנפרדים ואם מציאות הנגללים שחם בעלי הכורים ועזרות קיימות בלתי נעזרות סעורה יצירה ומצויר בעלי חומר מסתגל האישים שזה רוא עולם הרוייה והתכסר הכבתי כנגללים כחות אשר בהקפתם וסבובם יקנו בהם שלמות עצמם ויקוים ושלמות זולתם, או הוא אשר ישיעי יחם הסוב חמיר ברצונו

רשעי אנשי האומות הסבלות, ואבדו חכמתנו וחבורינו, והסיתו חכמינו, עד ששבנו סכלים כמו שיער רע בעונותינו ואמר ואכדה חכמת חכמינו וכינת נבוניו תסתתר, והתערבנו בהם, ונעתקו אלינו דעותיהם כמו שנעתקו אלינו מדותיהם ופעולותיהם, וכמו שאמר בדמיון המעשים, ויתערבו בנוים וילמדו מעשיהם, כן אמר בהעתק דעות הסכלים אלינו, ויבלידו נכרים ישפיקו, תרגם יונתן ב"ע וכניסוסי עמטין אולין, וכאשר נדלנו על מנהג דעות הסכלים שבו אלו הדעות הפילוסופיות כאלו הם נכרים שתורתנו כזרותם מדעות הסכלים, ואין הענין כן. ואחר שנכפל בזכרנו זכרון השפע מהש"י ומהשבילים צריך שנבאר לך אמתתו, ר"ל הענין אשר יכונה בשפע ואח"כ אתחיל לבאר בהדוש העולם:

פרק יב מבוואר הוא שכל מחודש יש לו סבה פועלת בהכרתה היא אשר חדשתהו אחר שלא היה נמצא, והפועל ההוא הקרוב לא ימלט מהיותו נשם או לא נשם, (ה) וכל גשם לא יעשה א' מאשר הוא נשם, ואמנם יעשה מעשה אחד מאשר הוא גשם אחד ר"ל בצורתו, ג' והנה אדבר בזה אחר כך, והפועל ההוא הקרוב המחודש לדבר המחודש אשר היותו א"כ (ג"כ) המחודש, וזה לא ילך אל לא תבלתי, אבל א"כ לנו בהכרתה אם יש דבר מחודש בכלתי שנגיע למחדש קדמון בלתי מחודש הוא אשר חדשו, ונשאר לשאול על מה חדש עתה ולא חדש זה מקודם (ג) אחר שהוא נמצא, וא"כ בהכרת כללתי שיהיה המנעות הפעולה ההיא המחודשת קודם החדשה, אם מהעדר ערך אחד בין הפועל והפעול, אם היה הפועל נשם, או מפני העדר הכנת ההכר, אם היה הפועל בלתי נשם, וזאת ההצעה בורה כפי מה שיחייבתו העיון הטבעי, מכלתי שנשנית עתה לקדמות העולם או החדשו, כי אין זה כונת זה הפרק. וכבר התבאר בהכמת הטבע כי כל גוף שיעשה

שם טוב	אמרוי
בין נמצאות הנרמים השמימיים בין מה שנאמר בזה העולם כולו נמצא במעשה בראשית ומעשה מרכבה, וכל מה שפירש עד הנה רמז למעשה מרכבה וסוד מעשה בראשית, ולכן אמר ואלו הענינים כבר ביארנו שמינס סוקרים דבר ממה שאמרנו נבואינו וחכמינו אצל מסכת עמסס ומכאן ענינם ויהי זה בעבור כי ואומתנו אומה	אחד אל חמר נגלל אחר: ו נעתקו אלינו דעותיהם. ר"ל סברותיהם:

פרק יב א מאשר הוא גשם אחד. ר"ל מאשר הוא גשם קבוע מלך זורח הטבעית: ב והנה הדבר בזה אחר כן. ר"ל שזה הפרק יבאר איך יפעל הגשם בלזרותו:

חכמה ושלמה היתה לא כמו שהיא עתה כי רשעי האומות הסבלות אבדו חכמינו וחבורינו עד ששבנו סבלות כמו שיער רע בעונותינו ואמר ואכדה חכמת חכמינו וכינת נבוניו תסתתר עד ששבנו סבלות כמו שהלכיהם אלו הם נכרים מותרתו כזרותם מדעות הסכלים אשר יחשוב הסכל בכל מה שאמר אריסטו' הוא זיוף וכזו ויציאה מהדת והוא סותר לדברי הנביאים ועשו פירושים זרים למעשה מרכבה ומעשה בראשית, או יחסנו שם כשעונו, ואין הדבר כן אצל כל הנמצא לחכמי הפילוסופים וזאת חקדוה העולם וקדמותו וההשגחה כפי דעת הרב הוא נמצא לחכמינו וראשונה נמצא לנביאינו אחר שקבלו ממשה רבינו עליו השלום לדון הנביאים והוא היה אצל לחכמים כמ"ש ז"ל כי משה היה אצל דבורה ונחמה, ואחר שנכפל בדברינו זכרון השפע מאת השם ותעלה ומתשכלים צריך שנבאר לך אמתתו וזה יהיה נפרק הנמשך לזה:

פרק יב מבוואר שכל מחודש יש לו סבה פועלת בהכרתה, כי אחר במעשה מרכבה מהראש הקשת אשר יהיה בענין ציוס הגשם כן מהראש הנוגה סביב, וירצה כי השפע הבא ממנו לא ימנע אלא מזד החיזקל כמו הקשת כי לא ימנע מהיותו תמיד מזד השמש אלא מזד שלא ימצאו המקבלים, כן השפע הבא מהשם אם ימנע מזד המקבלים ואם זה יעדיף וזה יחסר הוא ג"כ מזד המקבלים כי מזדו יתעלה או מזד השכלים הנבדלים לא ימנע שום פועל, אחר הכתוב כי שמש ומגן ה' צבאות לא ימנע הטוב הלוכלים בתמים, וראשונה היתה כי כל מחודש יש לו סבה פועלת בהכרתה אחר שהדבר לא יחדש את עצמו והפועל ההוא הקרוב לא ימלט מהיותו גשם או דלקי גשם וכל גשם לא יעשה הפרק הוא גשם יאכל הגשם מאשר הוא גשם אחד, ר"ל מאשר הוא בעל טהרה, ואמרנו והנה הדבר בזה אחר זה, שבו הפרק יבאר איך יפעל הגשם בזולתו או יהיה קרוב לו רחוק, וכפועל ההוא הקרוב מחודש לדבר המחודש אשר היותו גשם כן הוא מחודש וזה לא ילך אל לא ב"כ, אחר שכבר התבאר שגם לא ימצא ראשון לא ימצא אחרון א"כ אי אפשר מכלתי שנגיע למחדש קדמון בלתי מחודש וכו' אחר חדשו, ונשאר לשאול למה חדש עתה ולא חדש מקודם אחר שהוא נמצא ואלו אפשר מכלתי שיהיה המנעות הפעולה קודם החדשה אם מהעדר ערך אחד בין הפועל והפעול אם היה הפועל גשם או מכירת העדר הכנת החמר אם היה הפועל בלתי גשם, וארצון כי מהעדר ערך בעבור שהמנעות רחוק מהמנתעטע או בעבור העדר הכנת כי השכל הפועל השפע הבא ממנו תמיד ואם יעדר פעולתו הוא בעבור שלא ימצא שום הכנה כמו שאמר בגרית ולהקצי"ה לצור צורת ממזרים, כי שגלא ימצא הדבר מוכן הפעל לא ימשך מהפועל אף כי היה הפועל נמצא, כי כל גוף שיעשה

קרקשקש
 וברצונו בלי אמצעות או באמצעות השכלים הנפרדים יגיעו בחות נבולגים ששע רב לקיום עצמם ולקיום זולתם באמצעותם:
פרק יב (ה) וכל גשם לא יעשה מעשה אחר מאשר הוא גשם, פי' מצד שצורת הגשמים לכלם שא"כ היו וכל הגשמים פועלים ואין כן אבל כל גשם הוא פועל מצד

מורה נבוכים חלק שני פרק יב

שיעשה מעשה אחד בנוף אחר, לא יעשה בו רק כשיפגשוהו או יפגוש מה שיפגשוהו, אם היה מעשה הפועל ההוא כאמצעים, דמיון זה כיון הגוף אשר הוזה עתה, הוחם בפגוש אותו גוף האיש, או שהאש הכסה לאויר והאויר המקיף בנוף ההוא חטמו, ויהיה הפועל הקרוב לחסום הגוף ההוא גוף האויר החם, עד שהאבן השואבת אמנם תמשיך הברזל מרחוק ^ג בכח שתתפור ממנו באויר הפוגש הברזל, ולזה לא תמשיך על אי זה רוחק שיודמן, כמו שלא יהם זה האיש על אי זה רוחק שיודמן, אבל על רוחק שישתנה האויר אשר בנינו ובין הדבר המתחם מבחו, אבל כשיפסק הום האויר מזה האיש תחת זאת השערה לא תתך ממנה, ^ד כן הענין במה שימשיך, וזה אשר לא היה חם ואחר כך נתחםם א"א לו בהכרח מבילתי סבה מהממת התהדשה, אם איש התחדשה, או שתהיה ממנו על רוחק אחד והשתנה הרוחק ההוא והערך ההוא הוא אשר היה נעדר ואח"כ התחדש, וכן נמצא סבות כל מה שיתחדש במציאות מטהודשים היתה סבתם המנוגת היסודות, אשר הם נשמים (ג) פועלים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם סקצתם, ^ה ר"ל שכבת הדושים קרובת גוף אל גוף או רוחק גוף מגוף, אמנם מה שנמצאהו מטהודשים ^ו שאינם נמשכים אחר מינו, והם הצורות כלם, א"א יהם גם כן מבילתי פועל ר"ל נותן הצורה, והוא בילתי גשם, (ד) ^ז כי פועל הצורה צורה לא בחסר, כמו שהתבאר במקומוותיו, וכבר העירונו על ראיית זה כמה שקדם, וממה שיבאר לך זה גם כן, כי כל מינו כקבל התוספת והחסרון (ה) והוא יתחדש ראשון ראשון, והצורות אינם כן שהם לא יתחדשי ראשון

שם טוב

שיעשה מעשה אחד בגוף לא יעשה בו רק בפגשה, אלא שיש הפרש כי כבר יפגשו בלאמצי או וולת אמצעי, המשל בזה כי האש כבר יחםם האדם בעבור שיפגוש אותו האש או בעבור שהאש חוטה האויר והאויר המקיף בנוף חמומו וכן האבן השואבת תמשיך הברזל מרחוק מכח המפזר ממנו באויר הפוגש הברזל ולכ תמשיך על זה או מרחק שיודמן כמו שלא יחםם האש על אי זה מרחק שיודמן וזה שלק היה חם ואחר נתחםם אי אפשר בהכרח מבילתי סבה חמה נתחדשה אם שנתחדשה חדוש גמור או שיהי האש נמצאת ולא יתקדם החמום ממנו בעבור שהיקה על רוחק שלא יתקדם חומו אל המתפעל ואח"כ התקדם שהיה ברוחק משתנה יתקדם חוס למתפעל, וכן נמצאו סבות כל מה שיתקדם במציאות מחודשים שסבתם הוא המנוגת היסודות אשר הם גשמים פועלים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם מקצתם, ר"ל שכבת הדושים קרובת גוף אל גוף או רוחק גוף מגוף, כי השמש כשיתרחק הוא סבה להיית קצת הפעולה אל הרוחק, כי העשב הסהוי פועל ריחוק כרו יתגבר לך איך הגשם יפעל בגשם, ואחר הרב כי אדם, אמנם מה שנמצאים מחודשים שאינם נמשכים אחר המנוגת הםם הצורות כלם אי אפשר להם גם כן מבילתי פועל, ר"ל נותן הצורה והוא בילתי גשם כי פועל הצורה צורה לא בתמר כמו שיתבאר בתקומוותיו, וכבר הביא ראיה על זה כמה שקדם, והנה הוסיף הרב ביאור ג"כ לבאר כי הצורות לא יבאו מהגשמים אבל הפועל אותם היא צורה נבדלת, ומתפזר הוא על זה והוא, הגשמים יפעלו קצתם את קצתם חסם ויהיו ויהיו והיובש והיובש יקבלו התוספת והחסרון והוא יתחדש ראשון ראשון, וכבר ידעת כי התנועה יציאה מן הכח אל הפועל כדברנה והצורות אינם כן שהם לא יתחדשו ראשון ראשון ולזה אין תנועה בהם ואינם יתחדשו או יפסדו בלא זמן, ואם בגשמים פועלים ומתפעלים אישי שיפעלו בלי שימצי, כל התוספת והחסרון אי"כ אי אפשר שיפעלו צורה אם כן אי אפשר מבילתי שימצא בכלן מי שיפעלה והוא השכל הנבדל, ואם יאמר חומר היה היה הדבר כן למה לא יפעל הנבדל לעולם כי הוא נמצא תמיד ולא נמצא פעם קרוב ופעם רחוק, והקצונה בזה כי הדבר אינו מוכן לשמצא

הגשם

קרישקש

אחר שהוא קרמון ופעל מעלו בעת מה ובעת שיעולתו אם נחת אותה אל מציאות הקרטה וכן אין תכלית לו אי אשר התכרז מבילתי שיהיה המנוגת מפעיה המהודשת קודם חידושה אם מהערך ערך אחר בין מהפועל והפועל אם היה הפועל גשם או מפני העדר הכנת החומר אם היה הפועל בילתי גשם : (ג) פועלים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם סקצתם, פירושי פועלים מנע וחסום ומתפעלים מנע חסום כי לכל היסודות כח עליו והוא החום והקור וכח מתפעל והוא הלחות והיובש; קרובת גוף אל גוף או רוחק גוף מגוף, כאלו תאמר במקום מהמקובלות יש באותו עירוב מן האש שיעור גדול עד שיהיהו באותו המקום ברבע

היות יש בה שיעור גדול מן החום ובמקום אחר אין באותו עירוב אלא שיעור מנוגת באותן היותו יש בהם שיעור רב מן הקור והוא אמתו אין ירוחק גוף מן, המשל בזה בארץ האינדיאה הארץ היא חמה מאד בתכלית החום עד שיהיהו בהם הסמים החמים ר"ל כמו הפרש והזנגביל ובארצות הקרות בהר זה (ד) כי פועל הצורה צורה לא בחומר, מ"י כי הפועל נתן כסבתו דומה למה שבעצמו, כי כל מינו קיבל התוספת והחסרון, כי הדברים יש בהם בין היורה האחד יותר במקום מה מן העירוב ופחות מאותו היסוד במקום אחר וכן ביאור : (ה) והוא יתחדש ראשון ראשון, מ"י ההדרגת לא פתע פתאום

ראשון ראשון, וזו אין תנועה בהם ואמנם יתחדשו או יפסדו בלא זמן, אינם אם כן מפועלת המזג, אבל המזג סבין החומר לקבל הצורה לבר, ופועל הצורה דבר לא יקבל הלוקה כי פעולתו ממינו, ולזה סבואר שפועל הצורה רוצה לומר נתנה צורה בהכרח וזוהי נבילת, וזה הפועל אשר הוא בלתי גוף כן השקר שיהיה מעשהו למה שיעשהו בערך אחד, אחר שאינו גוף שיקרה (ג"מ שיקרב) או ירחק או יקרב גשם לו או ירחק מסנו, מפני שאין ערך רוחק בין הגוף ובין מה שאינו גוף, ובהכרח תהיה עלת העדר הפעולה ההיא, העדר הכנת החומר ההוא לקבלת פעולת הנבדל. הגה כבר התבאר שפעולת הנשמים כפי צורתם קצתם בכצתם תחייב הכנת החמרים לקבלת פעולת מי שאינו גוף, אשר הפעולות ההם הם הצורות, ובאשר היו מעשי השכל הנפרד סבוארים גלויים במציאות, והם כל מתחדש בלתי מתחדש בטוף המזג לבר, ידענו בהכרח שזה הפועל לא יעשה בנגיעה ולא על רוחק מיוחד, מפני שאינו גשם, ויכוונה לעולם פועל הנבדל בשפע על צד ההדמות בעין המים, אשר ישפיע מכל צד ואין לו צד מיוחד שימשך מסנו או ימשך לזולתו, אבל מכלו הוא נובע ולכל הצדדים ירוה הקרובים אליו והרחוקים מסנו תמיד, כן זה השכל לא יגיע אליו כח מצד אחד ומרוחק אחד ולא יגיע כחו לזולתו ג"כ מצד מיוחד ועל רוחק מיוחד ולא בעת בלתי עת, אבל פעולתו תמיד כל אשר יודמן דבר יקבל הפועל ההוא הנמצא על התמידות, אשר יכוונה בשם שפע, כן הכוורא יגדל שמו כאשר התבאר שהוא בלתי גוף והתקיים שהכל פעלו ושהוא סבתו הפועלת כמו שבארנו וכמו שנבאר נאמר שהעולם נתחדש משפע הכוורא ושהוא המשפיע עליו כל מה שיתחדש בו, וכן יאמר שהוא השפיע בהמתו על הנביאים, הענין כולו מ שאלו הפעולות פעולות בלתי גוף והוא אשר יקרא פעלו שפע, וזה השם ר"ל השפע' כבר התירוה לשון העברי ג"כ על הכוורא ית' מפני ההדמות

אפרי

שם טוב

בחלק ב' פרק ד'. כמה שקדם, ר"ל בפרק רביעי מזה החלק: הגשם ממנו עד שהגשם יכונה, וזו דעת הרב בהיות הצורות כי הגשמים הם המכונים וזוהי הנבדלת הוא הנותן הצורה: אמר שם טוב מה שאמר הרב אין כח בגשם להוות גשם אחר שהוא לא יפעל אלא מכין שהגשם יפעל בחים והקור או בשאר האיכות ואלו כלם מקרים יקבלו כל פועל לא יפעל אלא מה שבעצמו ונותן הצורה וזה ולכן יחייב שימצא בכאן צורה נבדלת ופועל כל הצורות אשר תחת גלגל הירח, ולכן אמרו הפילוסופים האחרונים שפועל כל הצורות אשר בכאן הוא השכל הפועל, כל זה הוא ודבר כוב כי האש יפעל לא כחומר ושאר הדברים אשר יורחם כח בגוף לא יפעל הנבדל. ואמנם לעצנתו אשר טען כי א"א שיהיה הגשם פועל אש צורה כמה שפעל הכח המגשם הוא מתקרה ואיך יפעל שם צורה. דע אזה המעיין כי מהאש כשיפעל בקור הדבר הנמשך ממנו הוא חום וזה החום יכין המומר באופן שיפסיד צורת הקור ויכונה אח"ל לשיהיה אש, וזה אינו דבר אלא כי החום יוצא מהצורה האישית ויחמם אי זה גשם שיהיה כפגמו אותו עד שיפסיד צורתו כשיהיה בתכלית החום והרחיקה, וכשיהיה בתכלית החום והרחיקה יתקוה או מתאוו הגשם האש מכלתי אש אחר מנותן הצורות, וכן הדבר בהיות שאר היסודות כי הצורות אינם גלות מחוץ אבל הם נמצאות בכח בתחובה, אבל כשימצא פועל שיפעל בתחפצל באיכותיו עד שיהיה נמצא האיכות כמו שהוא נמצא בפועל או יגובה כמותו, ועל זה הדרך יתהוו הדברים המתקווים מכלתי ביאת דבר מחוץ: אמר שם טוב וכבר אמרו קצת מאחרוני הפילוסופים שיש בכאן שכל פועל לא צעבור הויות הדוממים כי האש כבר יעשה אש כחומר, אבל צעבור הויות בעלי הנפשות אלו הדברים א"א שיפעלו אלא אם יהיה בכאן שכל שיפעל אותם והוא השכל הפועל, ומפני שא"א שיהיה שום דבר ויהיה בו כלים רבים בפעולות מחלפות כלם לתכלית מה מכלתי שימצא תכאן שכל שיביא אל התכלית, וכבר אמרו ג"כ שיש בכאן שכל נבדל צעבור הויות הגולדיות מכלתי מיום, כי למה שיחבאר כי כל פועל לא יפעל אלא מה שבעצמו והיה העכבר המתקוה מהעפר נחמה מכלתי עפר אחר דומה לו, יחייב שימצא בכאן שכל שיקן וזה הצורה וזהו השכל הפועל, ואלו ב' טענות האחרונות הם שפטר גדולות וביא לחשוב בהם שיש בכאן שכל פועל נותן הצורות בתמרים והדבור זהו ארוך ועמוק כח"ש לפני כמה שער. עוד אמר הרב וזה הפועל אשר הוא בלתי גוף מן השקר שיהיה משהו למה שיעשהו צעור אחד אחר שאינו גוף שיקרב או ירחק מפני שאין ערך רוחק בין גוף ובין מה שאינו גוף ובהכרח תהיה הפעולה ההיא העדר החומר שלא נמצא לו, כי הגשם ולא הגשם והשלמות למה שיורם המנה ההכלה והכח אל שיקבל הצורה והשלמות. הנה כבר התבאר שפעולות הנשמים כפי צורתם קצתם מתקיים הכנת החמרים לקבל פעולת מי שאינו גוף אשר הפעולות ההם הם הצורות, ובאשר התבאר שימצא בכאן שכל נבדל פועל צורות וזהו הפועל לא יעשה בקיבור ולא על ריחוק מיוחד מפני שאינו גשם ויכוונה לעולם פועל הנבדל בשפע, על צד ההדמות בעין המים אשר ישפע מכל צד ואין בו צד מיוחד שימשך מסנו או ימשך לזולתו אבל מכלו הוא נובע ובכל הצדדים ירוה הקרובים אליו והרחוקים מלתי תמיד, כן זה השכל הנבדל לא יגיע אליו כח מצד אחד ומרוחק אחד לבר ולא יגיע כמו לזולתו מצד מיוחד ועל רוחק אחד ולא בעת בלתי עת אבל פעולתו תמיד, כ"א ימצא שום מקבל שיקבל הפעולה על התמידות וזה הפועל התמידי כוונת גשם שפע, כן הכוורא כשפע עליו שיהיה גוף ויחמייב כי הכל פעלו או הכוורא הפועלת כמו שערך יתבאר כמה שערך ויתבאר נחיד, גם כן נאמר שהעולם הוא משפע הכוורא או הוא יסייע עליו

זורה נבוכים חלק שני פרק יב

ההדמות בעין המים השופע כמו שזכרנו, מפני שלא ימצא להדמות פעולת הנבדל יותר נאה מזה הלשון רצוני לומר השפע, שלא נוכל על אמתת שם שתסכים לאמתת הענין, כי ציור פעולת הנבדל כבר טאר ככבודות ציור מציאות הנבדל, וכמו שהדמיון לא יצייר נמצא כי אם נוף או כח בנוף, כן לא יצייר הדמיון היות פעולה רק בקריכות פועל או על רוהק אחד ומצד סיודה, וכעבור זה כאשר התאמת אצל קצת הדמיון היות השם לא נוף או שהוא יקרב למה שיעשהו, וידמו שהוא ציור המלאכים והמלאכים יעשו הפעולות ההם בקרבות ובנגיעת נפש בנפש, כמו שנעשה אנהו כמה שנעשהו, וידמו המלאכים ההם גם כן נשמים, ומהם מי שיאמין שהוא יעלה יצוה הדבר בדבור כדברנו, ר"ל באותיות וקול ויפעל הדבור ההוא, כל זה המשך אחר הדמיון, אשר הוא גם כן יצר הרע באמת, (ו) כי כל חסרון בדבר או במדות ² הוא פעל הדמיון או נמשך אחר פעלו. ³ ואין זה ענין הפרק, אבל הבונה להבין ענין השפע הנאמר כהק הבורא וכהק השכלים, ר"ל המלאכים, להיותם בלתי נשמים, ויאמר כהות הגלגלים נ"ב שהם ישיפעו במציאות ויאמר שפע הגלגל אע"פ שפעולתו יבאו מנשם, ולזה יעשו הבוכים ברוהק מיוחד ר"ל קרבתם לפרט ורחקם מסנו וערך קצתם לקצתם (ו) ² ומהנה נכנס למשפטי הבוכים, אבל מה שזכרנוהו שרפ"ל המביאים השאילו ענין השפע נ"ב לפעל הבורא ית/ הוא אמרו, אותי עזבו מקור מים חיים, ר"ל שפע החיים כלומר המציאות אשר הוא החיים בלא ספק, וכן אמרו כי עמך יקור חיים רוצה בו שפע המציאות, וכן השלמת המאמר והוא אמרו באורך נראה אור, הוא הענין בעצמו ³ כי בשפע השכל אשר ישפע מסך נשכיל ונתישר ונשיג השכל, ⁴ והבינהו :

פרק

אפרדי

שם טוב

עזבו מקור מים חיים וכו': כ הוא פעל הדמיון או נמשך לפעלו. ר ל הפרקו בהשכלה הוא מלד פעל הדמיון והחסרון במדות הוא נ"ב מלד פעל הדמיון; ³ ואין זה ענין הפרק. ר"ל כל לגלוג לנו ענין יצר הרע וכמו שיבאר עוד בספר ל' מזה החלק ובספר ל"ג מ': ² ומהנה נכנס למשפטי הבוכים. ר"ל מזה הענין היינו נמשכים למשפטי הכיכים אבל אין כוונתנו כש עשוי: נ כי בשפע השכל אשר שופע וכו'. ר"ל כ בשכע השכל אשר נשפע ממך נשכיל הנמצאות השכלות ונתיים בידות הטובות ואחר כן נשכיל השכל הנפסד והוא הנבוא האמתית: ³ והבינהו. רומז לדעתו בענין ההשגה, ו המיושר רומז לה' הוא אשר יש לו שפע השכל והמדבק עמו חמיד כחו לזה הפרק על שאין שום מועט מפעלו והתחליות מושפע ממנו כחיותו מהשכל מן השכל ומצד ומתדבק לפרק הבא אחריו לא לנצר סוד היסוד באמרו הבורא ית' וכו':

זה הסך רוצה לומר שפע כבר היתירה לשון עברי על הבורא מפני הדמות בעין המים כמו שאמר אותי עזבו מקור מים חיים מפני שלא נמצא להדמות פעולת הנבדל יותר נאה מזה הלשון, ונאמר שפע לכל הדברים הנשפעת מלח השי' ונאמר כי השם ישפיע תמיד וכן נ"ב המלאכים להיותם בלתי נשמים. ויאמר בזכות הגלגלים שהם ישיפעו בתחליות ויאמר שפע הגלגל אע"פ שפעולתו יבואו מנשם ולזה יעשו הבוכים ברוהק מיוחד ר"ל קרבתם למרבו ורוהקם ממנו וערך קצתם לקצתם והם יכנסו למשפטי הבוכים אבל אין עם כוונתנו עכשיו לדבר בהם, אבל מה שזכרנו הוא שספרי הנבואים השאילו ענין השפע גם לפעל הבורא באמרו אותי עזבו מקור מים חיים, ר"ל שפע החיים כלומר המציאות כלו אשר הוא מקובל ההעדר והיות ולכן נשפע מלח השם הוא כלו חיים נתיורים כי כל נמצא הוא מקביל בעדר שהוא המוח. כן אמרו כי עמך מקור חיים, ר"ל בו שפע המציאות כלו כי הוא נמשך ממנו, וכן אמרו באורך נראה אור הרצון בו כי בשפע השכל אשר הוא נשפע ממך נשכיל הנמצאות השכלות ואח"כ נשכיל השכל הנבדל שהוא האור הנבדל מחמה. ואמרו והבינהו, אמרו המפרשים כי זה הפרק רומז על שאין שום מועט מפעלו והתחליות נשפע ממנו כחיותו מהשכל מן השכל ומצד ומתדבק לפרק הבא אחריו, ולכן אמרו שפרק שכל משכיל הבורא הוא לנצר אס התחיות העולם ממנו, ולכן הובא לו ציבור לפרק סוד היסוד, וכבר ביארתי לך מה שכתובו מרבו כחותו הפרק ומה שציון הנה, והלחמת ויהר דרכו כי חקיתם תהרבה סוד נשפע הנשפע מלח השי' ולכן מים הרב באמרו כמראה הקשח אשר יהיה בענין, כן מים הרב אלו הפרקים שהם הקדמה למעשה מרכבה נשפט:

פרק

קרקשקש

ברנע אחר: (ו) כי כל חסרון בדבר או במדות הוא מפעל הדמיון. רוצה בו שאם היה אצל בעל שכל יש לו דעות בלתי אמתיות אין או מצד השכל כי השכל הוא שלמות ומצד השלמות לא יגיעו חסרון, אבל אלו הדעות הפחותות הוא מצד המשיכו

פרק

פרק יג דעות האנשים בקדמות העולם או חרושו לכל מי שיאמין שיש שם אלוה נמצא, הם שלשה דעות: הדעת הראשון, והוא דעת כל מי שיאמין תורת משה רבינו ע"ה הוא שהעולם בכללו, ר"ל (כי) כל נמצא מלבד הבורא ית', השם המציאו אחר ההעדר הנמור ושהשם ית' לבדו נמצא ולא דבר בעדו, לא מלאך ולא נלול ולא מה שבתוך הגלגל, ואחר כן המציא כל אלה הנמצאות כפי מה שהם ברצונו ותפצלו לא מדבר, ושהזמן עצמו ג"כ סבל הנבראים, ואחר הזמן נמשך אחר התנועה, והתנועה מקרה בתנועה, והמתנועה ההוא בעצמו אשר הזמן נמשך אחר תנועתו מחודש והיה אחר שלא היה, ושוה אשר יאמר היה הבורא קודם שיברא העולם, אשר תורה מלת היה על זמן, וכן כל מה שיעלה בשכל מהמשך מציאותו קודם בריאת העולם המשך אין תכלית לו, כל זה שער זמן או דמות זמן לא אמתת זמן, כי הזמן מקרה בלא ספק, והוא אצלנו סבל המקרים הנבראים, כשהרות וכלובן, ואע"פ שאינו סמין האיכות אלא שהוא בכלל מקרה דבק לתנועה, כמו שהתבאר למי שהבין דברי אריסטו בכבוד הזמן ואמתת מציאותו. ונבאר הנה ענין (ג"ה ענינו) ואע"פ שאינו סכונת מה שאנחנו בו אלא שהוא מועיל בו, והוא שאשר חייב העלם ענין הזמן מהרבה סמנשי ההכמה עד שרעכס ענינו, היש לו אמתות כמציאות או אין אמתות לו, כנלנינ"ס חולתו, הוא היותו מקרה במקרה, כי המקרים הנמצאים כנשמים מציאות ראשונה כמראים וכמעטים הם יוכנו בתחלת טחשבה ויצוירו עניניהם, ואמנם המקרים אשר נושאייהם מקרים אחרים כלהט כמראה (ה) והנטיה וההקף בקו יעלם ענינם מאד, ובלבד כשיחזכר אל זה שיהיה המקרה הנושא בלתי עומד על ענין אחד אך ישתנה סענין אל ענין יעלם הדבר יותר, ונקבצו כוסן שני הענינים יחד, שהוא מקרה דבק לתנועה, והתנועה מקרה למתנועה, ואין התנועה כדמות השחרות והלובן אשר הם ענין מיושב, אבל אמתת התנועה ועצמותה שלא תתיישב על ענין ואפילו כהרף עין, זה סמה שחייב העלם ענין הזמן, והכונה שהוא אצלנו דבר נכרא מתהווה כשאר המקרים והעצמים הנושאים למקרים ההם, ולזה לא תהיה המצאת הבורא לעולם בהתחלה אמתת כי הזמן סבל הנבראים, והתבונן זה הענין מאד בבעבור (ג) שלא תתחייב התשובות אשר אין לנטות מהן למי שישכל זה, כי כשתאמין זמן קודם העולם תחוייב להאמין הקדמות, כי הזמן סברה וא"א לו מבלתי נושא, ויתחייב מציאות דבר קודם מציאות זה העולם הנמצא עתה, ומהו הוא הברירה, וזו היא אחת הדיעות, והוא יסוד תורת משה רבינו בלי ספק, והוא

שם טוב

אפרי

פרק יג דעות האנשים בקדמות העולם או חרושו לכל מי שיאמין שיש אלוה נמצא, הם שלשה דעות: הדעת הראשון, והוא דעת כל מי שיאמין תורת משה רבינו ע"ה הוא שהעולם בכללו, ר"ל (כי) כל נמצא מלבד הבורא ית', השם המציאו אחר ההעדר הנמור ושהשם ית' לבדו נמצא ולא דבר בעדו, לא מלאך ולא נלול ולא מה שבתוך הגלגל, ואחר כן המציא כל אלה הנמצאות כפי מה שהם ברצונו ותפצלו לא מדבר, ושהזמן עצמו ג"כ סבל הנבראים, ואחר הזמן נמשך אחר התנועה, והתנועה מקרה בתנועה, והמתנועה ההוא בעצמו אשר הזמן נמשך אחר תנועתו מחודש והיה אחר שלא היה, ושוה אשר יאמר היה הבורא קודם שיברא העולם, אשר תורה מלת היה על זמן, וכן כל מה שיעלה בשכל מהמשך מציאותו קודם בריאת העולם המשך אין תכלית לו, כל זה שער זמן או דמות זמן לא אמתת זמן, כי הזמן מקרה בלא ספק, והוא אצלנו סבל המקרים הנבראים, כשהרות וכלובן, ואע"פ שאינו סמין האיכות אלא שהוא בכלל מקרה דבק לתנועה, כמו שהתבאר למי שהבין דברי אריסטו בכבוד הזמן ואמתת מציאותו. ונבאר הנה ענין (ג"ה ענינו) ואע"פ שאינו סכונת מה שאנחנו בו אלא שהוא מועיל בו, והוא שאשר חייב העלם ענין הזמן מהרבה סמנשי ההכמה עד שרעכס ענינו, היש לו אמתות כמציאות או אין אמתות לו, כנלנינ"ס חולתו, הוא היותו מקרה במקרה, כי המקרים הנמצאים כנשמים מציאות ראשונה כמראים וכמעטים הם יוכנו בתחלת טחשבה ויצוירו עניניהם, ואמנם המקרים אשר נושאייהם מקרים אחרים כלהט כמראה (ה) והנטיה וההקף בקו יעלם ענינם מאד, ובלבד כשיחזכר אל זה שיהיה המקרה הנושא בלתי עומד על ענין אחד אך ישתנה סענין אל ענין יעלם הדבר יותר, ונקבצו כוסן שני הענינים יחד, שהוא מקרה דבק לתנועה, והתנועה מקרה למתנועה, ואין התנועה כדמות השחרות והלובן אשר הם ענין מיושב, אבל אמתת התנועה ועצמותה שלא תתיישב על ענין ואפילו כהרף עין, זה סמה שחייב העלם ענין הזמן, והכונה שהוא אצלנו דבר נכרא מתהווה כשאר המקרים והעצמים הנושאים למקרים ההם, ולזה לא תהיה המצאת הבורא לעולם בהתחלה אמתת כי הזמן סבל הנבראים, והתבונן זה הענין מאד בבעבור (ג) שלא תתחייב התשובות אשר אין לנטות מהן למי שישכל זה, כי כשתאמין זמן קודם העולם תחוייב להאמין הקדמות, כי הזמן סברה וא"א לו מבלתי נושא, ויתחייב מציאות דבר קודם מציאות זה העולם הנמצא עתה, ומהו הוא הברירה, וזו היא אחת הדיעות, והוא יסוד תורת משה רבינו בלי ספק, והוא

פרק יג א כל זה שער זמן או דמות זמן. ר"ל שלא היה שם זמן במילואו כלל אלא שהשכל משער הזמן או הדמיון מדמה אף על פי שאין הענין כן כי הזמן נכרא בלא ספק: ב בעבור שלא פתחייב התשובות. ר"ל נריך לך שהאמת שהעולם לא נכרא בהתחלה זמנית כי אילו האמת שנכרא בהתחלה זמנית פתחייב לו ספקות גדולות אשר לא מוכל לנטות מהם כלל למי שיאמין שהעולם נכרא בהתחלה והמציא השם כל אלו הנמצאות אחר שלא היו, כפי רצונו ותפצלו לא עקדם חמר גם לא היה זמן כי הזמן סבל הנבראים, כי הזמן נמשך אחר התנועה והתנועה מקרה בתנועה אם כן מי שיאמין שהזמן קודם יאמין שהעולם קודם, וזה רמז אל מה שאמרנו קצת מהמקמים מכלן שהיה סדר זמנים קודם לכן כ"ל הדבר כן אינם מאמינים תורת משה רבינו ע"ה, ולמה שהוא קשה להפטר ולומר שלא היה שום זמן קודם שנכרא העולם, והנה אמתו אומרים שהשם קודם העולם והקודם והמתאחר הם כדלוי הזמן ואם היה זו קודם היה זמן ואם היה זמן היה תנועה ואם היה תנועה היה מתנועה, אחר הרי לסלק זה הספק כי קודם היה אמתת זמן לא אמתת זמן כי ה"א היה אמתת זמן הוא מקרה וזה המקרה אצל מי שיאמין תורת משה מכלל המקרים הנבראים כשמרות וכלובן, ויבאר הריב כי הזמן הוא מקרה נמצא כדבר אחר והוא מקרה בתנועה ונעלם הכתנו מהמקמים, וסכת העלמו כי הוא מקרה נמצא בתקרים אחר כי המקרים אשר יתאלו בעצמם יוכנו, ואמנם המקרים אשר יתאלו בתקרים אחרים יעלמו כלהט כמראה וכיולו כי וכל שכן כשיחזכר שיהיה המקרה נושא בלתי עומד על ענין אחר אבל משתנה מענין לענין יעלם הדבר יותר ונקבצו כוסן ב' ענינים יחד שהוא מקרה דבק לתנועה והתנועה מקרה למתנועה ואין התנועה סכונה מיושבת כלובן והשחרות אכל אמתת התנועה ועצמותה שלא תתיישב על ענין ואפילו כהרף עין, והכונה ששאו אצלנו ענין נכרא מהסכה כשאר המקרים ועצמים הנשאים למקרים ההם אלא היה המצאת הבורא לעולם בהתחלה זמנית כי הזמן מכלל הנבראים ואם היה הזמן קודם ויהיה העולם קודם, ואמנם דעת זה הוא יסוד תורת מרע"ה

קרקש

פרק יג (ה) הנטיה וההקף בקו. מ' הקו הוא מקרה שאין לו אלא אורך לבד ולא יצוירו כי אם בשכל ושיחיה הקו עקום מקרה במקרה שוה הוא הנטיה שחוא מקרה בקו וכן התקף: (ג) שלא תתחייב התשובות אשר אין ררך לנטות מהם למי שישכל זה. מ' מה שאני אומר כי העולם לא נברא בתחלה זמנית שאם הנית זמן קודם שנברא העולם תתחייב

מורה נבוכים חלק שני פרק יג

ג' הוא שנית ליסוד היחוד, לא יעלה בדעתך זולת זה, ואכרהם אבינו ע"ה התחיל לנלות זה הדעת אשר הביאו אליו העיון, ד' ולזה היה קורא כשם אל עולם, ובכר הראה זה הדעת כאמרו קונה שמים וארץ:

הדעת השני, הוא דעת כל מי ששמענו ענינו וראינו דבריו מן הפילוסופים, וזה שהם אומרים כי מן השקר שימצא השם דבר לא מוכר, וא"א גם כן אצלו שיפסיד דבר אל לא דבר, ר"ל שא"א שיתהוו נמצא אחד בעל חסר וצורה מהעדר החסר והוא העדר נמור, ולא יפסד אל העדר החסר והוא העדר נמור, ותאר השם אצלו כשהוא יכול על זה, כתיארו כשהוא יכול לקבץ בין שני הפכים בעתה אחת בנושא אחד, או יכרא כמותו יתעלה, או יתנשם, או יברא מרובע קטרו שזה לצלעו ומה שידומה לזה מן הנמנעות, והמוכן מדבריהם שהם אומרים כמו שאין ליאות בחקו להיותו בלתי סמציא הנמנעות. כי לנמנע טבע קיום אינו מפעולת פועל, ולזה אי אפשר לשנותו, כי אין ליאות בחקו בשלא יכול להמציא דבר שלא דבר, שיה מבת הנמנעות כלל, ולזה יאמינו שיש חסר אחד נמצא קדמון כקדמות האלוה, לא ימצא הוא זולת החסר ולא החסר ימצא זולתו, ולא יאמינו שהחמר כמעלתו יתעלה במציאות, אבל הוא סבת מציאותו, והוא לו על דרך משל בחסר ליוצר או הכרזל לנפח, והוא אשר יכרא בו מה שירצה, פעם יצייר מכנו שמים וארץ, ופעם יצייר מסנו זולת זה, וכעלי זאת הדעת מאמינים כי השמיים גם כן הווים נפסדים, אלא שאינם הווים שלא דבר ולא נפסדים אל לא דבר, אבל כמו שאישי ב"ה הווים נפסדים מחמר נמצא, אל חסר נמצא, כן השמים יתהוו ויפסדו והווים והפסדם כשאר הנמצאיות אשר התהיתם, ואנשי זאת הכת יחלקו אל כתות אין תועלת לזכרון כתותיהם ודעותיהם בזה המאמר, א"כ (ג"ה אבל) שורש זה הכת כולל מה שזכרתי לך, ואפלטון ג"כ זו היא האמתו, אתה תמצא אריסטו יספר עליו בספר השמע שהוא מאמין ר"ל אפלטון כי השמים הווים נפסדים, וכן תמצא דעתו מכואר בספרו ליטיסאוס, אלא שהוא לא יאמין אמנתנו כמו שהישב כי שלא יבחן הדעות ולא ידקק העיון וירמה שדעתנו ודעתו שזה, ואין הענין כן, שאנחנו נאמין היות השמים לא מדבר אלא אחר ההעדר המוחלט, והוא יאמין שהם נמצאים והווים מדבר, וזהו הדעת השני:

הדעת השלישי, והוא דעת אריסטו והנמשכים אחריו ונפשיא ספריו, וזה שהוא אומר מה שאמרוהו אנשי הכת שקדם זכרה, והוא שלא ימצא בעל הזכר בלי הזכר, ויוסיף על זה ויאמר כי השמים אינם נופלים תחת ההווה והפסד בשום פנים, ובאור דעתו בזה הוא זה, הישוב שזה הנמצא כלו על מה שהיא עליו, לא טר ולא יסור היותו כן, ושהדבר הקיים אשר לא יפול תחת ההווה והפסד הוא השמים לא סר היותם כן, ושהזמן והתנועה עולמיים תמידיים לא הווים ולא נפסדים, ושהדבר ההה

שם טוב

אפודי

ומצי: ג' והוא שנית ליסוד היחוד. ר"ל שאזה שידע יחודו ימצלה לידך שידע שנית העולם כי חסוד העולם לידך שידע אחר ידיעת יחודו ימצך: ד' ולזה היה קורא אל עולם וכבר הראה בזה הדעת באמרו קונה שמים וארץ. זה הענין נקרא עם מה שכתוב בנבך ל' מה החלק בסוף

מרע"ה והוא שנית ליחוד השם שכל הדברים זולתו יתעלה הם מחודשים ולא נמצא דבר קדום זולתו השם יתעלה ואכרהם אבינו התחיל לנלות זה הדעת אשר הביאו אליו העיון ולזה היה קורא אל עולם קונה שמים וארץ:

הדעת השני והוא דעת אפלטון כי אמרו כי מן השקר שיאמר דבר מלא דבר וא"א ג"כ אצלם שיפסיד

דבר אל לא דבר וכמו שהוא מן השקר שיקבץ בין שני הפכים בעתה אחד או יכרא כמותו או יתנשם או יברא כולל באלו הנמנעות כן הוא נמנע שיתמצא דבר מלא דבר ויפסיד דבר אל לא דבר, וזה אינו ליאות בחק השם להיותו בלתי מתמצא הנמנעות כי לנמנע טבע קיים ולכן יאמינו שיש חסר אחד קדמון כקדמון האלוה ולא ימצא הוא זולת החסר והחסר לא ימצא זולתו, ואם יאמר אחר שימצאו בכלן שתי הפחות החסר הראשון והסכס הראשון, יאמר בתשנית זה שאין הדבר כן כפי זה הדעת כי החמר אף שהוא קדום כמו השם ית' הוא קודם כמעלה ובעלה אבל הוא סבת מציאותו כי החמר לא ימצא אם לא ימצא הסכס הראשונה והוא לו ע"מ כחומר ליוצר או הכרזל לנפח כו', ואנשי זאת הכת יחלקו אל כתות, ואפלטון ג"כ זו היא האמתו, וכנה אחר הדבר כי תאמין זה אינו מאמין תורתנו כמו שיתבאר מי שלא יבחן הדעות וירמה שדעתנו ודעתנו שזה, ואין הענין כן שאנחנו נאמין היות השמים לא מדבר אלא אחר ההעדר המוחלט והוא יאמין שהם נמצאים והווים מדבר, וזהו הדעת השני.

הדעת השלישי הוא דעת אריסטו והנמשכים אחריו ומפשי ספריו, ובעלי זה הדעת היטו מה שאמר הכת הקודם והוא שלא ימצא בעל חסר מלא חסר כלל, ויוסיף על זה ויאמר כי השמים אינם מופלים תחת ההווה והפסד, וכיאר דעה בזה הוא כי יאמרו כי זה הנמצא כלו כפי מה שהוא לו סר ולא יסור היותו כן וכלדני הקיים

קישקש

התחייב החשובות, וזה שאמר שהנית וכן ירויב שחמצא התנועה אחר שהוסך נמשך לה, ובשהמצא התנועה ימצא המתנועע והוא

הגלגל ויהיה הגלגל וכל מה שבו נמצא אם כן העולם קרמון: סר

ההוה והנפסר, והוא מה שנתת נגלגל הירח לא סר היוותו כן, רוצה לומר שנתחבר ההוה הראשון לא הוה ולא נפסר בעצמו, אבל הצורות יבאו בו זו אחר סור זו יפשוט צורה וילבש אחרת, וזשה הסדר כלו העליון והתחתון לא יפסד ולא יבטל, ולא יתחדש בו מתחדש ממה שאין בטבעו וזשהו חוץ להקש בשום פנים, ואמר ואעפ"י שלא אמרו בזה הלשון, אבל העולה פדעתו שהוא משער הנמנע אצלו שישתנה לכורא רצון או יתחדש לו חפץ, ושכל זה הציאות על מה שהוא עליו, השם המציאו ברצונו, אבל לא פעל אחר הערר, וכמו שהוא משער הנמנע שיערר הכורא או ישתנה עצמו, כן יתחשב שהוא משער הנמנע שישתנה לו רצון או יתחדש לו חפץ, ויתחייב שיריה זה הנמצא כלו כפי מה שרוא

אמורי

שם טוב

הפרק ההוא שהביא שם אלו הפסוקים שהביא סוף: ה ושהוא חוץ להקש בשום פנים. ר"ל שלא יתחדש שום מתחדש חוץ להקש הפנימי בשום פנים ואעפ"י שאלה הוה זה הלשון:

על וטול תחת ההוייה וההפסד והם השמים לא סרו היוחס כן, ושהומו והתנועה עולמיים תמידים, ושהנדר הכוזה ההפסד הוא כוח שמתת נגלגל הירח לא סר היוותו כן כי דור הולך ודור בל ועם כל זה יש להם דבר קיים ונצחי וזהו הומו הראשון שהוא אינו הוה ולא נפסד בעצמו וזהו הסדר העליון כלו והתחתון לא יפסד ולא יבטל ולא יתחדש בו מתחדש ממה שאין בטבעו וזשהו חוץ להקש בשום פנים, ואמר ואעפ"י שלא אמרו בזה הלשון, אבל העולה פדעתו שהוא משער הנמנע אצלו שישתנה לכורא רצון או יתחדש לו חפץ, ושכל זה הציאות על מה שהוא עליו, השם המציאו ברצונו, אבל לא פעל אחר הערר, וכמו שהוא משער הנמנע שיערר הכורא או ישתנה עצמו, כן יתחשב שהוא משער הנמנע שישתנה לו רצון או יתחדש לו חפץ, ויתחייב שיהיה זה הנמצא כלו כפי מה שהוא עתה כן היה בזה שלא סר וכן יהיה עדי עד: אמר שם טוב ראינו לנבאר לך מה שיסברו החכמים אחר האמנת כלם שהעולם לא סר ולא יסור ממה שהוא עתה, הדעת הראשון הוא דעת ג"ס והנמשכים אחריו כי ירצה שהעולם כלו הוא פועלת חכמים, וזהו ש"י יברא השכל הראשון אלף שהוא בורא כל המדות כאור הנמשך מהשמש, והמלאך הוה שהוא השכל הנכדל הראשון יברא בניו ומתאפשרות חויו, מזד האפשרות הוא יעדר ומזד חיוו הוא נמצא ואלו הוא מורכב מהחמר והעורה, ומתאפשרות יבא נגלגל ומתחייב יבא שכל אחר וכן יבאו הגרמים השמימיים ע"י הדרך והשכלים הנכדלים עד שמה העלול ה"ל יבא מלאך ג"כ ונגלגל וכן מעלול הג"י וכן עד רדתו לנגלגל ולכנבא אשר יומא שם מניע נבדל, ומהו השכל הנכדל יבא השכל הפועל אשר יתן הצורות בחמרים והוה השכל יבא אפשרות היוליו כי מתאפשרות יבא אפשרות ומתחייב אשר בו יבואו הצורות, בלשון שהגרמים השמימיים יכינו בזה החמר, ובעבור שהם נחלקים לר' כדורים כמו שאמר יביטו וקבל הד' צורות, ובעבור שכל הנגלגלים הם משתקפים לתנועה סבובית וכינו להיוולו לשיהיה לו הנכדל כליות ובעבור שיש לו תנועות מיוחדות ונדבחו לקבל צורות פטריות, א"כ כל הדברים נמצאו מאמתת מציאותו יתעלה ומכחו והם נמצאים חמנו ע"י השמימיים רבים, ולמה שהוא נמצא בתמידות היה הכל נמצא חמנו כי הוא פועל בעצמו כאור אשר יפעליו השמש ואם לא ימצא אור יהיה הכל חשך נגמר כן אם לא תמצא הסכס הראשונה לא ימצא שום דבר כי הכל נמשכים חמנו בין הצורות הנפרדים בין הנגלגלים בין אלו הדברים ההויים ונפסדים בין צורותיהם בין חמריהם, וזכיה הומון ואמינו שהעולם מתחדש וקדמון, מחודש למה שהוא עליו והוא נפסדים מההדר, הרצון בו שאם לא ימצא הסכס הראשונה כל הדברים לא יתחדש שום מציאות, וקדמון, למה שזה העולם הוא עלול מהש"ת והוא קדמון וחיווי שיהיה פעלו קדמון שאם לא יהיה כן לא יהיה הוא יתעלה סכס ראשונה כמו שאמר, זה הדעת קרוב לדעת התאמינים החדוש אלף שאנחנו התאמינים שהתחילו בעת ואלו התאמינים שהו קדום שם שאנחנו ואלו סבורים בידם שכל העולם הוא פעל האל ולא ימצא דבר של כח חמנו. ואלו המדות השניות הוא דעת ד"ר והנמשכים אחריו וזכיה שזה העולם נחלק לג' חלקים, חלק נצחי והוא אינו גשם ולא כח נגשם והם השכלים נבדלים ואלו כלם עלולים מהש"י ומחודשים חמנו וידיעתו וזכיה הוא סכס מציאותם וזכיה הוא לא ימצא אלה השכלים לא ימצאו כלל כי הם משער החטף, כי כמו שהם ימצאו בכחו מראות רבות ויורר האדם בראות המראות הרבות וכשיטולקו הוא ויטולקו כל הצורות הנמצאות במראות וכשימצא הוא כנגד אותם המראות יצויר הוא, על זה הענין יאמר שהש"י סכס השכלים הנבדלים והם עלולים מאתו בתמידות כמו שהוא נמצא חמיר, ויש בכלן חלק ב' והוא הנגשם הנצחי וזה הנגשם הנצחי אינו משפלות פועל לא כלו ולא חלקו אבל הוא קודם בשתי קדמות כי אינו עלול לשום דבר כל שכן שיהיה מחודש אבל הוא בעצמותו יש לו מציאות חלקו לו סכס כי בשמותו אינו מפשלות פועל ואינו נמשך מהפעל, ואחמס למה שזה הנגשם הוא מתנועע וכל מתנועע צריך אל מניע יתחייב שגלותו זה הנגשם שהוא היוותו בתנועה הוא צרכו אל פועל ואל עלה, ולמה שכל הנגלגלים יתנועעו בתנועה תמידית וחיווי שמי שיתן להם התנועה הוא נותן להם השגמות החיות, וזכיה האופן הוה הגרמים השמימיים עלולים מהשכלים הנכדלים או מהסכס ראשונה לא מלד השגמות הראשון שהוא הנגשם כי בו כמו שאמר א"כ אפשר שיהיה מפשלות פועל בין שיהיה מחודש בין שיהיה מתנועע קדום, ויש בכלן חלק השלישי והם אלו הדברים ההויים הנפסדים וימצאו להם צורות ומקרים ושיעורים מיוחדים וכלו הוא מחודש כי חמר האדם הקרוב הוא מחודש וצורתו היא מחודשת והמקרים הנמשכים לצורתו גם כן הם מחודשים, אלף שיתמצא בכלן דבר שאינו מחודש הוא מפשלות פועל והוא ההוייה הראשון והגשמות הכליות משער והוא המתקת העולל אם כן דבר שחצונו שיהיה מחודש וההפסד והוא מחודש וולת החמר והגשמות כי אינו מפשלות פועל לא על צד החדוש ולא על צד הפסד והשגמות וכל הצורות והמקרים הם מחודשים, ואלו יעלו אל תנועת הגרמים השמימיים ותנועת הגרמים השמימיים הם נצחיים אם כן כל מי שיתמצא בכלן הוא מחודש ונצחי, הוא מחודש למה שנמצא אחר שלא קיים והם

מורה נבוכים חלק שני פרק יג יד

שהוא עתה בן היה כמה שלא כר וכן יהיה ערי עד. זה באור אלו הדעות ואמתתם, והם דעות מי שהתבאר אצלו כמות מציאות האלוה לזה העולם. אבל מי שלא ידע מציאות הש"י, אבל השב שהדברים בהתקבץ ובהתפרד כפי הסקרה, ושאינן שם מנהיג ולא סדר מציאות, והוא אפיקורוס וסיעתו והדומים לו, כמו שיספר אלכסנדר, אין תועלת לנו בזכרון (הכתוב) [הכתות] ההם, כי כבר התבאר בסופת מציאות האל, וזכרנו דעות אנשים בנו עניינים על יסוד כבר התבאר סותרו כמות אין תועלת בו, וכן השתדלו עוד לאמץ תאמר בעלי הדעת השני, ר"ל היות השמים הויים נפסדים אין תועלת לנו בו, מפני שהם מאמינים בקרמיות, ואין הפשר אצלנו שום מי שיאמין שהשמים הויים מדבר בהכרה ונפסדים אל דבר, או אמונת אריסטו אשר הוא יאמין שהם בלתי הויים ולא נפסדים, כי כונת כל נספך אחר תורת משה רבינו ע"ה ואברהם אבינו או מי שילך בדרכיהם אמנם היא אמונה שאין דבר קרמון עם השי"ת, ושהמצאת הנמצא מהעדר בחק השם אינה סבת הנספך אבל יחשבו עוד קצת אנשי העיון שהוא פחוייב. ואחר שיישבנו הדעות אתחיל בכיאר ראיות מופתי אריסטו על דעתו ומה הביאו אל זה:

פרק יד לא אצטרך להשיב בכל פרק שזה הסאמר א אמנם חברתיו לך לדעתי מה שלעל בידך, ושאינו לא אצטרך שאביא לשון דברי הפילוסופים בכל מקום אבל ענייניהם ולא אאריך, אבל אעירך על הדרכים אשר רכנו אליהם כמו שעשיתי לך בדעות המדברים, ולא אשניה לפי שדבר זולת אריסטו מפני שדעותיו והם הראויים להתבונן, ב ואם תחכים התשובה עליו או תספוק כמה שנשיב או נספך עליו בדבר מהם, יהיה זה בחק וזולתו מכל מי שהלך על יסודי התורה יותר ראוי ויותר חזק. ואומר כי אריסטו יאמר כי התנועה לא הווה ולא נפסדת, ר"ל המוחלטת, שהוא אמר אם התנועה התחדשה, וכל מתחדש תקדם לו תנועה והוא צאתו לפעל והתחדשו אחר שלא היה, (ה) תהיה התנועה אם כן נמצאת, והיא התנועה אשר בה נמצאה התנועה האחרונה, אם כן

אמרי

ו זכרנו דעות האנשים בנו עניינים על יסוד וכו'. ר"ל אם נזכור דעות האנשים אשר בנו חוקם על יסוד העדר האלוה יתעלה אשר כבר התבאר מלימותו כמות אין תועלת לנו לזכרם כלל: **פרק יד** א אמנם חברתיו לך לדעתי מה שעלה. ר"ל אמנם חברתי המחלט לך כמה שדעתי שעלה לך מן החכמות העיוניות: ב ולא תחקיים התשובה עליו. ר"ל אם יעשה תשובה לדברי אריסטו או נספך בקצת דבריו כל שכן שהתשובה יהיה או הספק יהיה יניס

שם טוב

כל האנשים, והוא נחמי למה שכל הדברים הם קיימים בזמן הנה זה העולם מההויי וההפסד הוא קדום מזה תנועת הגלגלים ותנועת הגלגלים היא קדומה מזה שהתנועה להם הוא מניע לגלגלי חמר והוא נחמי ולכן הם עלולים חוה הצד, ואולם עולם השכלים הם עלולים למה שיעלו כלם אל הסנה הראשונה ובמציאותה יתאלו כל שאר השכלים למה שהוא קדום וחייבי שזה העולם יהיה על זה התואר כמו שהוא עתה, והכן הבלד בין שתי הדעות עם שכלם מסכימים שהעולם קדום: עוד אמר הרב זה ביאר אלו הדעות ואמתתם, ובס דעות מי שתבאר אצלו מציאות האלוה לזה העולם, והנה אמר הרב שאין הגדל בין מי שיאמין קדמות העולם כדאמן שיאמינו אצלנו ומי שיאמין בקדמות כמו שיאמין אריסטו כי תורת משה רבינו ואברהם אבינו אמנם היא האמונה שאין דבר קדמון מוחשי ושתצילוח כל נמצא מהעדר בחק השי"ת אינו מכת האמונה אצל ויחשבו קצת אנשי העיון שהוא מחוייב, ואחר שיישבנו אלו הדעות אמר הרב שיביא ראיות אריסטו על דעות בקדמות העולם ומה הביאו אל זה:

פרק יד לא אצטרך להשיב בכל פרק זכרנו דעות האנשים בנו עניינים על יסוד וכו'. ר"ל אם נזכור דעות האנשים אשר בנו חוקם על יסוד העדר האלוה יתעלה אשר כבר התבאר מלימותו כמות אין תועלת לנו לזכרם כלל: **פרק יד** א אמנם חברתיו לך לדעתי מה שעלה. ר"ל אמנם חברתי המחלט לך כמה שדעתי שעלה לך מן החכמות העיוניות: ב ולא תחקיים התשובה עליו. ר"ל אם יעשה תשובה לדברי אריסטו או נספך בקצת דבריו כל שכן שהתשובה יהיה או הספק יהיה יניס

קישקש

פרק יד דרך ראשון, (ה) תהיה התנועה אם כן נמצאת. פירושו ומה התנועה סקרה ולא תמצא יתקן מנושא ותמו

התנועה

מורה נבוכים חלק שני פרק יד

התנועה הראשונה קדומה בהכרח או ילך הענין אל לא תכלית, ולפי זה השורש יאמר גם כן כי הזמן לא היה ולא נפסד, כי הזמן נמשך לתנועה ודבק לה ואין תנועה אלא בזמן ולא יושכל הזמן אלא בתנועה, כמו שהתבאר בסופה. זאת דרך לו יחייב בה קרבות העולם:

דרך שני לו, יאמר החמר הראשון המשותף ליסודות הארבע, לא החוה ולא נפסד, שאם היה החמר הראשון הווה, יהיה לו חמר מסנו תהווה, וראוי שיהיה זה המתהווה בעל צורה שהוא אמתת התוויה, ואנחנו הנחמרה חמר לא בעל צורה, א"כ הוא בהכרח בלתי הווה מדבר, והוא א"כ קדמון חמר יאמר, וזה גם כן יחייב קרבות העולם:

דרך שלישי לו, יאמר כי חמר הגלגל בכללו² אין בו דבר מן ההפוך, (ג) כי התנועה הסבובית אין הפך לה כמו שהתבאר, ואמנם ההפוך הוא בתנועה הישרה כמו שהתבאר בסופה, אמר¹ וכל מה שיפסד, (ד) אמנם סבת הפסדו מה שבו מן ההתהפכות, ואחר שהגלגל אין בו התהפכות אינו אם כן נפסד

שם מוב

אמר

יתקצט בחוק וזלמו מהפילוסופים: ג אין צו דבר מן ההפוך. ג' אין חמר הגלגל שום דבר שיהיה הפכי לדבר אחר כי אפי' התנועה הסבובית הנמלאת בגלגל אינה הסבית לתנועה: שיהיה כי אין הפך לה וכמו שהסביר בספר השמים והעולם: ד אחר וכל מה שיפסד וכו'. ר"ל אחר אריסטו¹ להתחיל מופת על

מסכת התנועה שימצא חדוש לה זה יהיה בשני פנים, אם שיהיה התנועה תכלית שני או שיהיה התנועה חמר שיהיה תנועה מחדשת שאר הדברים אשר יתחדשו בתנועה, ואם היה התנועה תכלית שני לתנועה אחרת כמו שהוא הכוה תכלית שני א"כ יהיה לפני השני שני וכן לכב"ת ולמה שזה השני יהיה שני עצמותו כי היה לכל שהוא תכלית שני הקודם לו נעצם אם לא ימצא ראשון לא ימצא אחרון, ואם תהיה התנועה מאלפת בתנועה ע"ג מה שהוא הדברים הנמצאים בתנועה והרצון בו כי ימצא כבאן תנועה קדומה שבמציאות ימצאו כל שאר התנועות:

דרך שני יאמר החמר הראשון המשותף לכל הדי' ואלו נפסד וכו', דע כי החמרים ימצאו על שני מנינים מהם חמרים מהם מורכבים מחמר וזורה כיסודות שיהיודות הם מורכבים מחמר וזורה והם חמרים לתחמתי החלקים לתחמתי החלקים הם מורכבים מחמר וזורה.ומה חמרים לאזורים הכליים ואלו כלם כוויים ונפסדים,ואמנם ליסודות וש חמר אחד משותף להם בלתי הוה ולא נפסד וזה הניא ראה כפילוסוף ואחר שאם היה חמר הארבע כיסודות חמר ממנו יתהווה ראוי שיהיה זה המתהווה בעל צורה שהוא אמתת ההויה כי כל מתהווה הוא מורכב א"ל שום מתהווה להיות דבר פשוט, ומופת זה כי הדבר המתהווה יחוייב שיהיה לו נושא ממנו יתהווה אחר שהדבר לא יתהווה מהפעדר ואם היה לו חמר אחר זה לא ימלט אם יתהווה החמר מבלתי שיהיה לו זורה יהיה החמר מורכב מדבר שיהיה ומדבר שיתהווה אחר"כ כי זה המתהווה והוא נהוהו החמר מבלתי שיתהווה דבר זמה שיהיה קודם זה אינו הפוויים כי יהיה הדבר קודם שיתהווה, ומאחר שהחמר הראשון הוא דבר פשוט אי אפשר שיתהווה כי כל מתהווה הוא מורכב מחומר וזורה, ובכלל אלו היה הפוויי הראשון הוה היה לו נושא ממנו יתהווה ואלו לא היה לו נושא ממנו יתהווה היה הנושא הוא אחר שלא יובדל ונושא ממנו בדבר וזכר בו ממנו אחר שלא ימצא דבר יותר פשוט ממנו ולו יתבאר שיהיה ההרכבה יותר ממנו ואלו היה בניו ובין נושאיו ולתחתיו כלל והמתהווה א"ל שיהיה בניו ובין שמתנו זולתיות וחלוק בו היה המתהווה וזלת מה שממנו יתהווה ואלו היה הוא יתחייב שיהיה נמצא קודם שימצא ויהיה שיהיה הדבר נמצא ובלתי נמצא יחד וזה שקר, וכן יחוייב אלו היה נפסד בכחו זה הביאור בעצמו אין כי הנושא אשר היה הוא נפסד ואין חלוק בניויה כלל ואלו היה הענין כן יהיה נפסד קודם שיפסד וזה בעל. וג"כ אלו היה החמר הראשון הוה היה ככה שיהיה ככה שהוא אם היה הוה היה לו נושא ויהיה החמר והנושא הוהו ככה והנושא הוהו ככה והחמר הראשון הוא נפסד קודם שיהיה ככה שהוא ככה נושא לחמה שבכח ואלו יובדל ממנו והוא שיהיה ככה לשיהיה ככה וכן אם הגשנו נפסד יתחייב שיהיה ככה הנושא אלו יתפסד אלו הנושא הוא אשר יתפסד אלו לא יפסד ממנו ואלו יובדל ויהיה מה שיהיה ככה קודם שיהיה ככה, ובכלל אלו הכתנו הוהו ונפסד יתחייב שיפסדו ככה והפועל לטי שיהווה מורכב מזה ופועל וכבר יתבאר שהוא ככה זה בעל וג"כ אלו היה נפסד יתקצטו המציאות והפעדר במקום אחד היה לו נושא אחר זה ג"כ שקר, וגם כן אילו היה החמר הראשון הוה היה לו נושא יתהווה ממנו ושאל גם כן בזה הנושא שאין תכלית לו לא יבוע הענין לחמר הראשון אלא הוא הדבר כן לא ימצא שום דבר אלא חמר בויות חמרים כב"ת אבל נמצא כבאן חמרי דברים א"כ יחוייב שימצא כבאן חמר ראשון לא הוה ולא נפסד. וזה ג"כ יחייב קדמות העולם, למה שיהיו שני בו אפשרות לקבל זורה והדבר לה יצא מהכח אל הפועל נעצמו מכלי מוציאי אחר ואלו הדברים לא יכלו לכב"ת ועלו אל התנועה השמים אם כן יבוא לו הדרך לקדמות הפועל כמו שכבר התבאר כמה שער, וזה הדרך ילקח מטעם פוויי הראשון ומטעם תנועתו:

דרך שלישי לו, יאמר כי חמר הגלגל אין בו דבר מן ההפוך וכו'. למה שכל החויה והכסד הוא מהפך אל הפך ותנועה הגלגל אין לו הפך אם כן התנועה הסבובית וגרם השמים בלתי חוים ונפסדים, ואמנם התנועה הסבובית

קראשקש

המתנועה א"כ אינה סדורשת. אשר בה נמצאת התנועה האחרונה וקדם לה תנועה, גם יהיה א"כ דבר נפסד מחמר בתנועה: ר"ל כי התנועה הסבובית אין לה הפך. ש' שכל הגלגלים יש להם הבנות העגול וכלם יתנועטו בסבוב

מורה נבוכים חלק שני פרק יד

נפסד, ומה שאינו נפסד אינו אם בן בתהווה, ויחליט נזרות ויכארה, והם שבל הווה נפסד ובל נפסד הווה, ובל מה שלא יתהווה לא יפסד ובל כה שלא יפסד לא יתהווה. זה גם בן דרך יהויב בן מה שירצהו מקדמות העולם :

(ז) דרך רביעי, אמר כל מתהדיט תהיה אפשרות הרושו קודמת על הרושו בזמן, וכן כל משתנה אפשרות שניו קודמת לו בזמן, ובזאת ההקדמה הייב התמדת התנועה הסבוכית ושאין לה תכלה ולא התהלה, ובזאת ההקדמה כארו האחרונים סן הנמשכים אחריו קדמות העולם, ואמרו העולם קודם שהיה לא ימלט בהיות הרושו, אפשר, או מחוייב, או נמנע, ואם היה הרושו סמויב הנה לא כר היותו נמצא, ואם היה הרושו נמנע לא יתכן שימצא לעולם, ואם היה אפשר סי נשא האפשרות

שם טוב

קודם התנועה תנועה אלא שכן הידוע בעצמו שהוא בלתי אפשר וזה כי טבע העינים ההכחיים בלתי טבע האפשריים, וזה שמי שמותחו זמן אין תכלית לו א' א' א' א' לא שאין בעצמו ובעינים מתחלטים התנועה הישרה והתנועה הישרה איננה הפך לסבוכית אחר שהישרה הפך הישרה כי יתחלפו בין ממנו ואילו ויחיה לה יותר מהפך אחד הנה התנועה הסבוכית אין הכך לה, וזה שהתנועות אמנם יהיו הפכיות בין מה שממנו ובין מה שאילו ואמנם התנועות הסבוכות אחר שהיה בזה מה שממנו ואילו אחד בעצמו לא היה אפשר שהיה להם הפכיות. הנה התנועה הסבוכית אין לה הפך. וכל מה שיפסד אמנם כחה הפסדו מה שזו מן הפכיות כי כי כל הווה נפסד אמנם יהיה מהפכו והפסד אל הפכו והגלגל אין לו הפכיות הנה אינו הווה נפסד אמנם שאין הפך לו כי הנשאים הפשוטים הפכיים תנועות הככיות כי הנשאים אמנם יתארו הפכיים מלד זורתה שהם התחלות התנועה ויבטח הסבוכי אין לו תנועה הפכית כמו שנתאר הנה הנשג הסבוכי אינו נפסד ומה שאינו נפסד אינו מתהווה. ויחליט גרות כוללות, ר"ל מתמרים פוסקים עלי תמלי ויבאר שכל הווה נכסד וכל נפסד הווה וכל מה שלא יתפסד לא יתהווה וכל מה שלא יתהווה לא יתפסד, וזה דרך נבארו אריסטו' ב' משמים ועולם והוא גם כן מניח אל קדמות העולם :

דרך רביעי כל מתחדש תהיה אפשרות חדשו קודם על חדשו בזמן וכן כל משתנה אפשרות שניו קודם על שניו, ובזאת ההקדמה תהיה התמדת התנועה הסבוכית ושאין לה תכלה ואל תהלה, וזה יהיה בשני פנים מלד שהאפשרות הדבר יקדם לכל מה שימצא לו קודם ומצא לו זמן וכל מה שימצא לו זמן ימצא בו תנועה א' כי קודם התנועה התנועה, והביאור החיזוד שעשה אריסטו' על זה הוא על מה הווא, א' הווא, א' מה מתחדש אפשרות חדשו קודם על החדשו בזמן, ר"ל שכל מה שנתמצא אחר שלא היה נמצא קודם היה ככה ואפשרות ואם לא היה ככה ואפשרות לא יתהווה שום דבר כי אמנם יתנועע מה שדרכו שינועע וישתנה מה שדרכו שישתנה לא מה שאין לו ככה על הפעל, ואחר שהיה בן הכח והאפשרות על התנועה אשר הוונה ראשונה לא ימלט אם היה מחדש או נלחי ואם היה מחדש כל מחדש הוא בתנועה אם כן היה קודם התנועה אשר הוונה ראשונה תנועה, ואם נחמנו האפשרות הקודם על התנועה קדמתו הנה מחוייב מזה ג"כ אם הונח כן כשהיה

קרקש

הוא גוף כמו העצמים יהיה הפסדו שיעיל מן ההפך אל ההפך כאלו האבך בהצמיחה א"ל רחוקו או מאויתו אל איותו ככיו שיבא נדליות, אל השירות היה הילוב נהיה או מביציאות אל העיר, דרך רביעי זמן כל מתחדש תהיה אפשרות הרושו קודמת על הרושו בזמן, א' ובניוטיא מה האפשרות א' יא שתאמר שזה הוא הוורר הראשון אשר שנינו שיתרו הדברים ואילו יפסדו וכן זה והתהרשות הוא בזמן ואחר שהונח נמצא התנועה

בכבוד ואם יש בהם שהנועלם מתחלפות שות הנועלם מן המורה אל הפערב וזה הנועלם אל הפערב אל המורה מן הלוח אבל לא הפוך כי אין הנועלם הגלגל הסבוכית כה שפמנו ומה שאילוי כי מה שפמנו יתנועע אילו יתנועע ומה שאילו יתנועע פמנו יתנועע: (ג) אמנם סבת הפסדו מה שבו מן ההתחלפות, פירוש ככל הגוף המורכב מן הפכים והם ארבע ליתות שיש בה הפכיות ויהיה א"כ הפסדו כשיורק גופו ועתקת כל יסודו אל יסודו כי אם

האפשרות ההוא, אם כן א"א סבלתי דבר נמצא הוא נושא האפשרות ה' ובו יאמר לדבר ההוא שהוא אפשר. וזה דרך חוק מאד בקיום קדמות העולם. והשבו קצת משכילי האחרונים מן המדברים שהוא התיר זה הספק, ואמר (ד) האפשרות הוא אצל הפועל לא בדבר המתפעל, וזה אינו כלום, מפני שהם שני אפשרים, כי כל מתודש אפשרות חדשו קודם לו, וכן הפועל אשר חדשו היה בו אפשרות שחדש מה שחדשו קודם שחדשהו, א"כ הם שני אפשרים בלא ספק, אפשרות בחמר שיהיה כך, ואפשרות בפועל שיפעל כך. אלו אסחות הדרכים אשר ילך בהם אריסטו' בקיום קדמות העולם. מצד העולם עצמו, ויש דרכים נ"כ זכורם הנאים אחריו הוציאו מ'גלוסופיות, וקיימו בהם קדמות העולם כצד האל ית' שמו. מהם שאמר אם הש"י חדש העולם אחר ההעדר, א"כ היה הכורא קודם שיברא העולם פועל בכח וכאשר בראו שב פועל בפעל, הנה כבר יצא השם מן הכח אל הפעל, אם כן יש בו יתעלה אפשרות אחד, וא"א לו סבלתי מוציא הוציאו, מה הכח אל הפעל, וזהו נ"כ מסופק מאד להתירו ולהראות סורו :

ודרך אחר יאמרו אמנם יפעל הפועל בעת אחת ולא יפעל בעת אחרת, לפי המונעים או המביאים המתחדשים לו בו, ויחייבו לו המונעים בטול פעולת מה שירצהו, ויחייבו לו המקרים רצון מה שלא היה רוצהו מקודם, ואחר שהכורא יתעלה שמו אין שקרים לו שחייבו שנוי רצון ולא מונעים אצלו, ולא מעכבים, שיתחדשו או יסורו, א"כ אין צד להיותו פועל בעת אחת ולא יפעל בעת אחרת, אבל פעלו תמיד כמו התמדתו נמצא בפעל :

ודרך אחר יאמרו פעולותיו יתעלה שלמות מאד, אין בהם דבר מן החסרון ואין בהם דבר לבטלה, ולא מוסף, וזהו הענין אשר ישבחו אריסטו' תמיד, ויאמר הטבע חכם ולא יעשה דבר לבטלה, ושהוא

שם טוב

אחד משני הסכים היוצר טוב חכם, ואם היה העולם א"א שיכוונו נצחי או אי אפשר שאל יהיה נצחי לעולם יפעל הנצחיות אחר שהנצחיות הוא טוב המיוותר בלתי נצחי :

ואמר הרב כי חשבו קצת משכילים אחרונים מן המדברים שהוא הקיר זה הספק ואמר כי האפשרות הוא אלל הפועל לא בדבר המתפעל, והרצון לו כי היה יכולת בשם וכן ואפשרות לעשות העולם ולכן לא יאמרו מזה שיכיה העולם קדמון אחר שהסס יתעלה הוא נושא האפשרות לא דבר ואלו. ואמר הרב כי זאת השגחה חייב כלום מפני שכל דבר שימצא מחוייב שיקדם לו שני אפשרים אחד בפועל ואחד בחקבל, כמו שאם ימצא כנאי ולא ימצא בכאן אכנים ועצים לא היה אפשרות להתקוות הבית וכן נ"כ אילו ימצא אכנים ועצים ולא ימצא בכאן נונים לא היה אפשרות להתקוות הבית, לכן חיייב שיכיה בכאן בכל נפעל ב' אפשריות קדמות הפועל האפשרות המקבל, ואם לא היה ימצא שום דבר מהנפעלים, אלו אמהות הדרכים אשר הלך בהם אריסטו' בקדמות העולם מצד האל יתברך שמו :

אפודי

כי הנרמים הממוינים לא יקבלו ההפסד וכו' : ה ובו יאמר לדבר ההוא שהוא אפשר, ר"ל בעבור שהוא נושא האפשרות יאמר לדבר שהוא אפשר שיכיה :

ואמר הרב כי חשבו קצת משכילים אחרונים מן המדברים שהוא הקיר זה הספק ואמר כי האפשרות הוא אלל הפועל לא בדבר המתפעל, והרצון לו כי היה יכולת בשם וכן ואפשרות לעשות העולם ולכן לא יאמרו מזה שיכיה העולם קדמון אחר שהסס יתעלה הוא נושא האפשרות לא דבר ואלו. ואמר הרב כי זאת השגחה חייב כלום מפני שכל דבר שימצא מחוייב שיקדם לו שני אפשרים אחד בפועל ואחד בחקבל, כמו שאם ימצא כנאי ולא ימצא בכאן אכנים ועצים לא היה אפשרות להתקוות הבית וכן נ"כ אילו ימצא אכנים ועצים ולא ימצא בכאן נונים לא היה אפשרות להתקוות הבית, לכן חיייב שיכיה בכאן בכל נפעל ב' אפשריות קדמות הפועל האפשרות המקבל, ואם לא היה ימצא שום דבר מהנפעלים, אלו אמהות הדרכים אשר הלך בהם אריסטו' בקדמות העולם מצד האל יתברך שמו :

דרך ראשון הוא על זה התואר. אם הש"י שמו חדש העולם אחר ההעדר א"כ היה הכורא קודם שיפעל פועל בכח וכאשר בראו שב פועל על האדם אל הפועל יש בו אפשרות אחד ואי אפשר בחלתי מוציא מן הכח אל הפעל ואם היה הדבר כן מה שהוגה ראשון וסנה ראשון וסנה ראשון הוא בלתי ראשון, וכן זה הוכחתי בלתי על זה התואר, אם הש"י יתברך פועל העולם אחר בהעדר לא ימלט אם נשלמו כל התנאים להיות פועל או לא נשלמו, ואם נשלמו יחוייב שימצא הפעל מחנו והוא מציאות זה העולם, ואם לא נשלמו יכיה בו אפשרות ויתברך אל דבר אחר שיעלים אותו, ואם כן מה שהוגה ראשון הוא בלתי ראשון, וזה הדרך הוא קשה מאד להתקדמו ממנו יותר מהדרכים אשר קדמו ואשר יצא אחריו וצריך עיון, ולכן אחר הרב שצריך שיחשוב כל משכיל להתירו ולהסירו וכו' :

דרך שני אמרו. כל טועל שיפעל בעת אחד ולא יפעל בעת אחרת בין שיכיה פועל בטבע כאלו בין שיכיה פועל ברצון וכו' כ"א או האדם אם אלו הפועלים יפעלו בעת אחד, ולא יפעלו בעת אחרת הוא לפי שהפועל בטבע כאלו שהוא נמצא לא יתחדש ממנו שהרסם וזולתו למה שלא ימצא בכאן דבר שיפועל ממנו, או בעבור שנמצא אצל ימצא לו מונע מפעלו, כגשם הלה כמו החקירה אשר היא מלאה לחות ולא יוכל האל לעשות זאת דבר בעבור החניניה שיש לו מפעולתו, או האש שהוא בטבעה לפנות למעלה ולא יעלה בעבור המכריח, והפועל ברצון כמו האדם לא יעשה דבר כמו בית לרייתו בעבור שאין לו מוחו או בעבור שאין לו רצון לעשות בית כי די לו לשבת במעריה אחת בעששים בטבע ואחר רצה לפעול הבית או לא היה אלא בעבור שנתחדש לו מוחו שלא היה לו מן מקודם ונתחדש שיותר טוב לזר בדירה מלאכותית מלשבת במערה או בעבור שנתחדש לו הרצון שלא היה לו מקודם ונתחדש הבית, א"כ כל טועל בעת אחת ולא יפעל בעת אחרת יש לו מונעים או מציאות מתחדשים לו, ואחר שהכורא יתברך שמו אין מציאות לו שיחייבו שנוי רצון ולא מונעים אצלו, ולא מעכבים שיתחדשו או יסורו א"כ אין צד להיותו פועל בעת אחת ולא יפעל בעת אחרת אבל פועלו תמיד נמצא בטבע, א"כ העולם קדמון :

דרך שלישי. יאמרו פעולותיו ית' שלמות מאד אין בהם דבר מן החסרון ואין בהם דבר לבטלה. והרצון בו שאין

קרקשש

תתנועה נמצאת ונושא התנועה שהוא מתנועע נמצא א"כ א"א לא בדבר המתפעל, פירוש שאפשר שיפעל ויפיל יפעל ואחר לך שתצויר החדוש לפי רענו : (ד) האפשרות הוא אצל הפועל שזה האפשרות הוא אצל הפועל לא יחייב שיהיה יש נושא האפשרות

מורה נבוכים חלק שני פרק יד מז

ושהוא עושה כל דבר על מה שאפשר בו מן השלמות, ואמרו מזה זה הנמצא הוא שלם על מה שאפשר בו מן השלמות וא"א טוב ממנו, ולזה צריך שיהיה תמיד, שהכמתו בעצמו תמיד, אבל עצמו הכמתו אשר הייבה מציאות זה המציאות, וכל מה שאפשר שתמצאנה מטענות מי שיאמין הקדמות מאלו הדרכים יתענה ולא אחד מהם ישוב. ועוד על צד ההרחקה שהם אומרים איך היה הברא יתעלה וישהבה בטל, לא יעשה דבר בשום פנים ולא חדש מתחדש בענין אשר לא סר, וארך המשך מציאותו הקדמון אשר אין תכלית לו לא יעשה דבר, ובאשר היה אחרול התפתה המציאות, שאילו אמרת על דרך משל שהשם ברא עולמות רבים קודם זה על מספר מלאו כדור הגלגל העליון הרדל, ושכל עולם מהם עמד שנים נמצאות על מספר מלאו הרדל, היה זה בהצטרף אל מציאותו יתעלה אשר אין תכלית לו כאלו אמרת שהשם יתעלה אמש ברא העולם, שאנחנו כשנקיים התפתחות מציאות אחר ההעדר, אין הפרש בין שתשים היות זה אחר מאות אלפים מן השנים, או אחר זמן קרוב מאד, וזה גם כן ממה שירחיק בו מי שיאמין הקדמות. ועוד ע"צ עשות הראיה במפורסם אצל האומות כלם מן העולם, אשר יהייב זה שהענין טבעי, לא מונח, ולזה נפלה הסכמת הכל עליו, ואמר אריסטו כל אנשי העולם בארו בהתמדת השמים ועמידתם, ובאשר שערו שהם בלתי היום ולא נפסדים, שמים משכן לאל יתב' ולרוחניים ר"ל המלאכים, ויחשוב לו, להורות על התמדתם, והביא בזה השער ג"כ ענינים מזה המין ע"צ חזוק הדעת אשר אמתהו העינין אצלו במפורסמות: **פרק מז** בוונתי בזה הפרק לבאר שאריסטו אין מופת אצלו על קדמות הערים לפי דעתו, ואינו כזה מועה, ר"ל שהוא עצמו יודע, שאין מופת, והם יותר מעט ספקות * כפי מה אשר יאמר אותם, הם אשר יראו ותמה הנפש אליהם יותר, והם יותר מעט ספקות * כפי מה שיחשוב אלכסנדר, ולא יחשוב באריסטו שהוא יאמין שהמאמרים ההם מופת, כי אריסטו הוא אשר למד בני אדם דרכי המופת וסתריו ותנאיו. ואשר הביאנו לזה המאמר בי האחרונים מן הנמשכים אחר אריסטו יחשבו שאריסטו כבר עשה מופת על קדמות העולם, ורוב האנשים מן החושבים שהתפלספו יקבלו מאריסטו בואת השאלה ויחשבו ב כי כל מה שזכרו מופת הותך אין ספק בו, וירחיקו

אפרי

פרק מז א כפי מה שיחשוב אלכסנדר. ר"ל שלכסנדר סובר שאין דברים אריסטו מופת נקדמות אצל סובר שהטענות שהוא לומר בענין הקדמות הם הלאיות והנפש חפה אליהם: ב כי כל מה שזכרו מופת הותך. ר"ל כי אותם האלגים חושבים כי כל מה שזכר אריסטו בענין קדמות

שם טוב

שלין ראוי להוסיף על פעולותיו ולא לגרוע מהם ושהוא יתעלה עשה כל דבר לפי מה שאפשר בו מן השלמות, וזה כמנצל שלם מאד וא"א שיהיה טוב ממנו ולכן צריך שיהיה תמיד למה שהכמתו אשר חיבה העולם הוא נמצאת תמיד. אבל עצמו סכמתו אשר חיבה זה המציאות, אי"כ יחוייב שסכמתו תמיד יחוייב שיהיה זה המציאות תמיד וזה המציאות לא יוכל להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו ואם היה העולם נכרר היה ראוי שיתוסף שיהיה קודם לו וזה א"א בפעולות האל, וכן ג"כ אם היה נפסד יקבלו חסרונן פעולות האל, אבל זה שקר כי המציאות יחוייב שיהיה נמשך לחכמתו וכמו שסכמתו תמיד כן המציאות יהיה תמיד, וכל מה שאפשר שתמצאנה מטענות מי שיאמין הקדמות מאלו הדרכים יסתעף ואל אחד מהם ישוב. ועוד המאמינים נקדמות אמרו אין היה הנורה יתברך ויתעלה בטל לא יעשה דבר בשום פנים ולא יתחדש מתחדש בו מן הקדמון עד שלא סר וארך המשך המציאות הקדמון אשר אין לו סכלות לא יעשה דבר ויהיה הש"י זמן נצ"ח יושב ונבטל וכאשר היה אחרול התפתה זה המציאות מה שלא היה קודם, ואפילו תאמר שהשם ית' ברא עולמות רבים קודם כשנקיים שזה המציאות היה אחר ההעדר אין הפרש בין שתשים היות זה אחר מאות אלפי אלפים מן השנים או אחר זמן קרוב מאד וזה ג"כ ממה שירחיק בו מי שיאמין קדמות העולם: עוד עשו ראייה האומרים בקדמות מה שהוא מפורסם לדחות כלם מן העולם, למה שכל האומות שמו השמים כפא כבודו ואמרו שהם נצמיים כמחוב ולמה שכל האומות מסכימים שהש"י שוכן בשמים יחוייב שיהיו מתמידים כמחוב, וזהו הדבר אילו היה מפורסם בנבחה לא היה מפורסם בכל האומות ולכן היה הוא דבר טבעי לא מונח. והנזר בזה השער גם כן בענין מזה המין על חזוק הדעות אשר אמתהו העינין במפורסמות, באמרו שהכלדיים הראשונים שהיו במצרים היו מאמינים שהשמים קדומים:

פרק מז טונתי לנדר בזה הפרק שאריסטו אין לו מופת על קדמות העולם לפי דעתו ואינו בזה עושה שהוא עצמו יודע שאין מופת על זה ושהטענות והראיות אשר יאמר אותם הם אשר יראו ותטה הנפש אליהם יותר מעטו הספקות כפי מה שיחשוב אלכסנדר למה שאריסטו ללמד בני אדם דרכי המופת וסתריו ותנאיו, ואחר שהדבר כן שאריסטו לא יחשוב עשה מופת, אמר הרב כי אשר הביאו לנלות ולומר שלא עשה מופת, למה שחשנו האחרונים הנמשכים אחר הפילוסופים שאריסטו עשה מופת מופת מופת אין ספק בו וירחיקו לחלוף עליו: והנה

קרישקש

האפשרות אחר שזה האפשרות אינו אצל הדבר הנפעל אב"א אצל הנועל שאפשר לו שיפעל כך או שלא יפעל, וזה אינו כלום מפני שהם שני אפשריים:

ג ויחיקו לחלוק עליו או לחשוב בו שנעלמה סמנו תעלומה או ששננ בדבר מן הדברים, ו' ולזה ראיתי שאמשך עמכם לפי דעתם, ואכאר להם שאריסטו עצמו לא יתפאר שהוא עשה מופת בזאת השאלה, מה שהוא אומר בספר השמע כי כל מי שקדמנו מחכמי המבע יאמין כי התנועה בלתי הווה ולא נפסדת, סבלתי אפלטון שיאמין כי התנועה הווה ונפסדת, וכן השמים גם כן אצלו הווים נפסדים, והו לשוננו, וידוע שאלו היתה זאת השאלה מכוארת אצלו במופתים חותכים, לא היה צריך אריסטו שיסמכה כהיות מי שקדם מי הטבעיים מאמין בן, ולא היה צריך שיאמר כל מה שאמר בספרים ההוא מן ההרחקה למי שיהלוק עליו ונגות דעתו, כי כל מה שהתבאר במופת במופת תוסיף אמתתו ולא יחוק האמת בו בהסכים כל החכמים עליו, ולא תחסר אמתתו ולא יחלש האמת בו בחלוק אנשי הארץ כולם עליו. ואתה נ"כ תמצא אריסטו יאמר בספר השמים והעולם, כשהתחיל לבאר כי השמים בלתי הווים ולא נפסדים, אמר (ב) נרצה עתה שנהקור על השמים נ"כ ונאמר, התראם מתהווים מדבר או בלתי מתהווים מדבר, ואם יפלו תחת ההפסד או לא יפסדו כלל, והשתדל אחר הניחו זאת השאלה לזכור טענות מי שיאמר בהתהוות השמים היום נפסדים, והביא אחר זה דברים זה לשונם, אמר, שאנחנו כשנעשה זה היה מאמרנו או אצל מטייבי העיון יותר מקובל ויותר מרצה, וכל שכן כשישמעו טענות החולקים תחלה, שאנחנו אם נאמר דעתנו וטענותינו ולא נזכור טענות החולקים יהיה יותר הלש לקבלם אצל השומעים, ומטה שראוי על מי שירצה שידון כאמת שלא יהיה שונא למי שיהלוק עליו, אבל יהיה תומל מודה על האמת (ג) יעבור לו מה שיעבור על עצמו מיושר המענות, זה תורף דברי האיש. ואתם עדת בעלי העיון, דגשאר על זה האיש תרעומות אחר זאת ההקדמה, ואם יחשוב אדם אחר זה המאמר שעלה בידו מופת על זאת השאלה, ואם ידמה אדם וכל שכן אריסטו כי הדבר אשר התבאר במופת תהיה קבלתו יותר הלשמה אם לא ישמעו טענות החולקים עליו, ה ועוד שזמו זה הדעת לו ושראותיו עליו טענות, האם אריסטו יוכל הרפוש בין המענות והמופתים, ובין הרעות אשר תחוק המחשבה בהם או תחלש, ובין הענינים המופתיים, ועוד זה המאמר הנגדי אשר קדמוהו מהדות האמת לבעל דינו עד שיוחק דעתו ה הוה כולו יצטרך אליו במופת, לא, אבל כוונתו כלה היא שיבאר שדעתו יותר נכון מדעות החולקים עליו, כמי שיאמר שהעיון הפילוסופי יביא אל היות השמים נופלים תחת ההווה וההפסד, אלא שהם לא נעדרו כלל, או נדחאו ולא יפסדו, ושאר מה שזכור מהרעות ההם, וזה אמת בלא ספק כי דעתו יותר קרוב אל האמת מדעות לפי לקיחת הראיה מטבע המציאות, והאנחנו לא כן נחשוב כמו שאבאר. אבל כבר נכרו התאוות על רוב הכתות ואפילו על הפילוסופים וירצו לקיים שאריסטו באר זאת השאלה במופת, ואולי דעתם אריסטו באר זאת השאלה במופת והוא לא שער שעשה מופת עד שהתעוררו לזה אחריו, אמנם אני אין ספק אצלי בשאלו הרעות אשר יזכרם אריסטו באלו הענינים,

לד

שם מוב

אפודי

הרב מבאר מדברי אריסטו שאין עליו מופת, כי אלו היה אצלו מופת לא היה מביא ראיה כהיות מי שקדם מן הטבעיים מאמין בן, כי כל מה שיתבאר במופת לא תוסיף אמתתו ולא יהיה חוק האמת לו כהסכים החכמים עליו ולא תחסר אמתתו ולא יחלש האמת בחלוק אנשי הארץ כלם עליו, ולמה שאריסטו קיים שהעולם קדמון בדעות הקדמונים אם כן אין לו מופת: עוד הביא הרב ראיה שנתק מזה שאמר אריסטו בשמים והעולם כשהעיון לבאר שהמים בלתי הווים ולא נפסדים וכו' עד אמרו ולאנחנו כשנעשה זה יהיה מאמרנו או אצל מטייבי העיון יותר מקובל ויותר מרצה עד אמרו זה תורף דברי זה הלש, ומאלו הדברים ביאר הרב אריסטו לא עלה על דעתו שיש מופת על קדמות העולם, והביא גם כן ראיה הרב מדברי

קדמות העולם שהוא מופת מוקד: ג ויחיקו לחלוק עליו. ר"ל מה יחיקו שאי אפשר בשום אופן שיהלוק עליו בזה הדבר או לחשוב בו וכו': ד ולזה ראיתי שאמשך עמכם על דעתם. ר"ל אני אהיה נמשך לדעתם שאמין שאריסטו לא נעלמה ממנו תעלומה או שנגדה כנאיותו, אמנם אכאר שאריסטו לא חשב לעולם ששם מופת מוקד קדמות העולם אלא טענות או ראיות נגדו: ה ועוד שזמו זה הדעת לו. ר"ל ואילו היה בשאלה מופת ח"ך היה מופת הדעת ההוא לדעתו אצל העולם האמיתי המופת אינו דעתו: ו ושראותיו עליו טענותיו. ר"ל שדמיות ששם אריסטו לקדמות העולם קובץ אותם טענות, וידוע הוא שזן הסענות לא יביא מופת וזה אמרו אחרי כן אם אריסטו וכו': ז זהו כלו יעקב אליו במופת לא. ר"ל הכי כלו היה לר"ך אצל אריסטו אם ה' העיון מובאר במופת כאמת, לא, ח"כ מכל זה נראה שאין מופת אצלו בזאת השאלה: ח ולאנחנו לא כן נחשוב וכו'. ר"ל שאין ספק שדעת אריסטו בענין קדמות העולם הוא יותר קרוב אל האמת משאר הדעות שנאמרו בקדמות לפי טענת הרב, אמנם אנחנו לא כן נחשוב שהלקח ראיה על קדמות העולם מטבע המציאות

קרקשקש

פרק מז (ב) נרצה עתה שנהקור אחר זה על השמים גם כן ונאמר התראם מתהווים מדבר, זה אמר אריסטו במאמר הראשון בספר השמים והעולם בכלל עשירי פרק א': (ג) יעבור לו מה שיעבור לעצמו מיושר המענות. מ' שיורה לו מה שיורה לעצמו, ולשון מעבור הוא נאמר הרבה בזה הספר כמו שנאמר עובר אצל השכל כלומר שהשכל מקבל אותו: ואשר

מורה נבוכים חלק שני פרק טו מז

ר"ל קדמות העולם, ועלת התחלף תנועת הגלגלים, וסדר השכלים, כל זה אין מופת עליו, ולא חשב אריסטו יום כלל שהמאמרים ההם מופת, אבל כמו שזכר שדרכי עישות הראיה על אלו הדברים שעריהם נעולים כפנינו ואין אצלנו ההחלה להם שנעשה ראיה בה, וכבר ידעת תורף דבריו והוא (ג) ואשר אין לנו בהם מענה או הם גדולים אצלנו ^ב מאמרנו בהם למה זה כך, קשה מאמרנו אם היה העולם קדמון אם לא, זה תורף לשונו, אלא שאתה כבר ידעת פירושו אבונצ'ר לזה המשל ומה באר בו, והיותו מרחיק שירה אריסטו מספק בקדמות העולם, וכזה אנליסו ביוון גדול באמרו שזאת השאלה מסופקת לא יודע לה מופת, ויראה אבונצ'ר שהענין מבורר לנו יודע עליו המופת כי השמים קדמוניים ומה שבתוכם הווה נפסד. סוף דבר לא בדבר מאלו הדברים אשר זכרנום בזה הפרק יתאמת דעת או יבוטל או יכופף בו, ואמנם זכרנו מה שזכרנו לדעתנו שרוב החושבים שהם השכילו ואע"פ שלא יבינו דבר מן החכמות, יגזרו על קדמות העולם קבלה בימי שהתפרסמה החכמתם האומרים בקדמותו, וישליכו דברי כל הנביאים, ^א בעבור שאין דבריהם בדרך הלמוד, אבל בדרך ההנדה בשם האל, והוא הדרך אשר לא יתישרו בו ^ב רק יחידים הצליחם השכל, ואמנם מה שנשתרל בו אנהנו מענין חדוש העולם לפי דעת תורתנו הנה אוזכרו כפרקים הבאים

פרק טז זה הפרק אבאר לך בו מה שאמיניהו אני בזאת השאלה, ואחר זה אביא ראיה על כה שאשתדל בו, ואומר, כי כל מה שיאמרוהו מי שיחשוב שהביא מופת על חדוש העולם מן המדברים, אינו רוצה הראיות ההם, ולא אטעה עצמי בשאקרא דרבי ההשערה מופתים, והיות האדם אומר שעשה מופת על שאלה אהת כהמעטות אינו מחוק אצלי האמת המבוקש ההוא, אבל סחלישו ומדריך למען עליו, כי כשיתבאר הפסד הראיות ההם תחליט הנפש' להאמין כאשר נעשה עליו הראיה, (ה) ^א והיות הענין אשר אין מופת עליו נשאר עם היותו מבוקש לכך, או שיקובל בו

אחד

שם טו ב

אריסטו נספר הכותב וז"ל, מהמדברים אשר אין לנו בהם מענה או הם גדולים אצלנו מאמרנו בהם למה זה כך קשה מאמרנו אם העולם קדמון או לא, זה תורף לשונו עס שאבונצ'ר פ"ו בו פירוש אחר למה שהוא החמין כי אריסטו אינו מסופק בקדמות העולם: ואחר שגילח בזה הפרק שאריסטו לא יחשוב שזה מופת שהעולם קדמון, למה שרבים מהחושבים שהם משכילים אע"פ שזנים מצויים דבר מהחכמות יגזרו בקדמות העולם למה שקבלו שאריסטו ומפרכו ספריו היו חכמים גדולים ותתפרסמה החכמתם, ולמה שאלו תאמינים לפי דעתם קדמות העולם קבלו הם שהעולם קדמון וישליכו דברי כל הנביאים, והיו זה בעבור שהנאיסם זכרו על דרך הגדה ולא הביאו מופת על מחמירוס, וזה לא היה בעבור שלא ידעו מופת עליהם

פרק טז זה הפרק אבאר בו מה שאמיניהו בזאת השאלה, יאמר רבי כי האנשים יתחלקו לג' חלקים, מהם שהאמינו שיש מופת על חדוש העולם, ואחר כי אינו כן כי המדברים אשר עשו ראיות על חדוש העולם הם

קרישקש

(ג) ואשר אין לנו בהם מענה. פירוש טענה ראיה, ואשר הם גדולים כאלו האמר שעריהם נעולים כפנינו מאמרנו בהם למה זה קשה מאמרנו אם העולם קדמון או לא. פירוש למה זה הם בזאת החכמה בלמוד הגלגלים אביר שיריעת זה הענין קשה לדעת סבוב חלף תנועת הגלגלים על אמתתם כמו שאמר קשה לעמוד על אמתת הדבר אם העולם קדמון אם לא:

פרק טז (ה) והיות הענין אשר אין מופת עליו נשאר עם היותו מבוקש לכך, בלתי מבורר אבל עומד בספק אם הוא כן אם לא, או שיקובל כמו שקבלו אנהנו אמתת החרוש מנועיה, שהנבואה לא התבטל אפילו ידעת מי שהאמינו בקדמותו, אביר הדרכים הנפש מוכנת בקצת האומות ותרכין בעצם הכללי ולא תשדך כשהרעה לדעת דברים אל היקף ואי מחשבת אבל תסתפק בהתעוררות אחרו, הרעון בזה שהאומה היא מצד טבע ארצה וזכות אורה יש להכנה יתרון על אבני התרבות כחיות הנר מועיל החיוב והאורה בשמים ובה הנפש שאר האומות שקצתם עם שלמות חכמת הרוממה אשר להם בתחלת הצורה ועם שלמות חכמת הדברי בלמוד ירבוני כשכל המועיל ויבואו בלי הקש וכלי מחשבת ואם לא נתקצו בלמוד, ויראה להם השכל הפועל להשיג את המקוץ בעת ההבורה עם השתקעות הכמות הטובניות ויראה להם כאלו הוא מוכרח עם

צורה

אחד משני קצוות הסותר יותר ראוי, וכבר זכרתי לך (בפס' ט"א חלק א') דרכי המדברים בקיום הדוש העולם והעיוותותך על טקום הטענה עליהם, וכן כל מה שזכור אריסטו והנמשכים אחריו כן הראיות על קדמות העולם אינו אצלי מופת חותך, אבל טענות ישנום הספקות העצומות כמה שתשמעו, ואשר אשתדל בו אני, שאבאר כי היות העולם מחודש על דעת תורתנו שכבר בארתינו אינו נסמך, ושהראיות ההם כלם הפילוסופיות אשר יראה מהם שאין הענין כמו שזכרנו, ימצא לטענות ההם כלם פנים יבטלום, ויבטל עשות הראיה בהם עלינו, וכאשר התבאר לי זה והיתה זאת השאלה, ר"ל קדמות העולם או החדש, אפטרית, היתה אצלי מקובלת מצד הנבואה, אשר תבאר ענינים אין בכח העיון להגיע אליהם, כבו שאבאר שהנבואה לא תבטל ואפילו על דעת מי שיאמין הקדמות באחד ע"אבאר אפטרות מאכרנו, אתחיל בהכריעו על זולתו כבאיה עיונית גם כן ר"ל בהכריע הקדמות בחרוש על המאכר בקדמות, ואבאר שכמו שאתחייב לנו קצת הרוחקה באמונת החדש, כן התחייב הרוחקה יותר גדולה סמכה באמונת הקדמות. והנני אתחיל עתה בהמציא הדרך אשר תבטל ראיות

כל מי שיעשה ראיה על קדמות העולם :

פרק יז כל מתחדש היה אחר שלא היה, * ואפילו היה החכר שלו נמצא ואמנם הפיטש צורה ולבש צורה אחרת, יהיה טבעו אחר התחדשו והשלמו ונחו בלתי טבעו בעת התהוותו

התחילו

שם טוב

הס העמלות וכל מה שזכיר להאמין הקדוש כלוחס הדרכים הוא מחליט לחונקו לתם שיוכל האדם לנטל אוקס הטענות. ויש חלק אחר שמתאמנים טיש מופת חותך על שהעולם קדמון כמו מפרש ספרי אריסטו. והכר המורה האמין שהס טענות יציגום ספקות עצומות וכי העולם כבר אפשר ההס כלס פנים יבטלום, וכאשר היתה זאת השאלה הנבואה תבאר ענינים אין בכח העיון להגיע אליהם כמו ואחר שזכרנו אפטרות מאמניו הקדמות, ואכזר לא היה המאכר נקדמות, ואכזר כי כמו שתקציב לנו קצת הרוחקה בלמונת הקדוש כן תקציב הרוחקה יותר גדולה בלמונת הקדמות, וכפרק הנמשך לזה ימציא הרדך לנטל ראיות כל מי שימציא ראיה על קדמות העולם :

פרק יז כל המתקדם היה אחר שלא היה וכי, * אחר שהיה הרד זקת ההקדמה שהיא גדולה ויקרת הערך והוא מושכל ראשון, כי אין לעשות ראיה מהדגר הכשלם לדבר החסר ולא מהדגר החסר לתם שהוא נעדר,

הנמצא

קדקש

צורה נכספת בנפש תחדש בכיסי הוציג רום חוק מעורר הרות העיר שכלוא סמכו עורקי כלי הסכסל ויומן אליו, ותה תהום הליחות התקור אשר בתחדשו סגוף כאלו העיונים אננם כעבור חום וקור וליחות אחר רק טמא הציור לכך ואחר שהיה הציור הנבחר סכה להתחדש אלו שנויים כהוילי הגוף ואין והלדו. הנפש בו כי לא אינה בגוף היה ריה שתפעל בגוף זולתה ובהוילי העולם ככנו זה הרושם אלא שיש להם הקשר טבעי עם גופה הציור בה להתחדשה עמנו והשקה אותם בטבעו והתעוררה אליו, ולא ירחק ככנו זה החשק הטבעי כי הולך אחריו ופול באש ובמים הנה האם כבר השליך עצמה תתף אחריו, ואחר שאיכנו רחוק חשק נפשתי לגוף אחר שהוא סוף גופה, ואם לא היה לה כגוף נפשתי אלא בגוף הולך, אין ירוחק השקה לגופה טבעי, ותה הקשר הרחש הוא אשר יביא רשיוטה אליו. וכבר יעבור רויש קצת הנפשות אל גוף אחר עד שפסידו הרוח כבהשבה וימית האדם במהשבה ויאכר שמצאו העין ולכן אמר העין יכניס אותם לקבר הגמל כעסק אמר העין מותיה, וענינו שהוא ישהב הגמל על דרך כניל ויפאל סמכו הרוח הנפשתי רעה קצוית ויחשוב נפילת הגמל ויתפעל הגמל סמכשבתו ויפול רתה, וכאשר יהיה זה אפשר לא יהיה רחוק שהרדק נפשן עם הנפשות על צד השלא בכח יותר מזה ותרששו בהוילי העיונים כהדוש חום וקור ותעטנה ואל הצלחת העולם הששל יתעקן כן החום והקור והתנועה כמו שקצת הנפשות האויו וככנו זה יקרא אות וסופת מיתה, וכן כחות הנפש המתמה יתחוקו והרדקין כיקוצה ביוצת הקולס כאשר קדם ויקחה המדוכה מה שהשיג לצורה נאה ונעמל דרכים ויראה ביוצת השמכנה מה שהיה אחריו ושמעו כשיחה הסכה אשר וקרינה ותחיה הציור המדוכה כעצם הנבכר צורה נפלאה בתכלית והוא המניין אשר יראו הנביא והחיה, ויהי וימות אשר יגיע אל הנפש הטבוקתה בעצמים הנבכרים ויהי אל הרוב נא המסורד מנבכרת השותף ויהי נסמכו כי זה ג"כ אמר בלתי נסמכו, כל זה

ההתחכמות התחכמו כנגד הוורה הקדושה עם שמאמינים בקדמות העולם יאמינו כנבואה ושהיא סמכוייה על הדרך שאמרו לא שתגיע רחם הנבואה ככונה ורעון מוחש, והנה לא ראינו שום פילוסוף ואם הגיע לשלמות כל התכמות והשלים הכח הרבי אשר לו בתכלית השלמות בלבד עם הסדות ויקרות השוחזקו בהם שתגיע אל הנבואה ולא התפאר שום פילוסוף כנבואה, ואם לא היתה הנבואה כונה אלחית היה ראש הפילוסופים שהוא אריסטו ראוי כנבואה סכל הנסכבים אחריו או כמינו או לאחריו, והשלא סאלו הפילוסופים אשר יאמינו כנבואה ויהיה לאדם ירידת השנות הטבעיים כנגד הכחנתו והרדקו ביסלל הפועל אם בלבדו ואם בלא למדו ורשכבים כבואר יתכר שלא יוכל לשנות דבר אם כעליונים ואם כבתחומים אחר שיתלויס מאתו על דרך החיוב, והרב השילס סותר אמר שהנביא יצרך לא שלמות המדמה כעקר התיציה ואל שלמות הרבר בלבד וזולת זה אי אפשר שינבא שאלו הדברים הכנות הנבואה אמנם אכרע עם הגיעו לאילו הכנות שלא ינבא כי נבואתו סמכת אחר הכונה האלחית, אמנם אני חושל בזה טשכבים וקנים אשר התנבאו כרעון האלוהי אם השלם שכלל בלבדו והשיגו איש השנה אמרית עם הווחם נרדום כפרך ואם הווחם רדום על בעת העניסקים טררם סוכובת כחא, ולא התעקקו בלבדו, וכן לפי וינת הר"ם שאמנו בספק אמריל אם הקול המניין אלו הנבואה אכרע נכח מציאות הכוורא אכרע לא הכותים ובקש סמכו באי זה דרך יאמת זה לתם אכרע היה צריך ליה אם אלו השכעיים וקנים היו שלמים בלבדו יהיו וירעיקו המסופים על מציאותם. אבל כוורא נראה שמשכנה שורה על האדם החסיר הנכבד ואם לא הושלם כעלו בלבדו, וכן נכל לומר כענין שמואל שהתנבא ביותו נער והוא לא היה משג ובכור אם הקול המניין אלו הנבואה אם היה כנבואי אם לא והיה ספרת סעצנו שיעלי כוורא אותו ויהי נכל לומר שהשלים בלבדו כונן מיעות ומשתדל ביוצת הכוורא המאמתות וירועת הכוורא ותדבק שכלו כשכל הפועל והתעיקוה הנבואה

מורה נבוכים חלק שני פרק יז

ב והתחילו ביציאה מן הכח אל הפעל, וזולת מבצעו ג'כ קודם שיתנועע ליציאה אל הפעל, והמשל בו, כי טבע זרע הנקבה² והוא דם בכיסו בלתי טבעו בעת ההריון, כשיפגשוהו זרע הזכר והתחיל להתנועע, וטבעו ג'כ בעת ההיא בלתי טבע והיו השלם אחר הולדו, ואין לעשות ראיה בכל הפנים מטבע הדבר אחר היותו והשלמו והיותו מיושב על השלם שכענינו, על ענין הדבר ההוא בעת תנועתו להווי, ואין מביאין ראיה מענינו בעת תנועתו, על ענינו קודם שיתחיל בתנועה, וכאשר הטעה בזה ותמשיך עשות הראיה מטבע הדבר ההווה כפעל על טבעו והוא ככה, יתחדשו לך ספקות גדולות, ויהיו מן השקר אצלך ענינים יתחייב היותם, ויתחייבו אצלך ענינים שקריים,⁷ ונניח כמה שהמשלנו בו, שאיש שולד כמדע המוטבע באדם מאד, נולד, וסתה אמו אחר שהניקתהו חדשים ואכיו לבדו השלים נידול הנולד ההוא, באי ננו, עד שגדל והשכיל וירע, והוא לא ראה כלל אשה ולא נקבה מנקבות שאר בעלי חיים, ושאל ואמר לאיש אחד מאשר אותו איש נמצינו ועל אי זה ענין נהיינו, וענהו הנשאל כי כל איש מסנו אמנם נתהווה בכבן איש מסנינו כמותנו היא נקבה בצורת כך, ושכל איש מסנו היה קטן הגוף בתוך הכבן, יתנועע ויוון ויצמח מעט מעט והוא חי, עד שיגיע אל גבול כך מן הגדול, יפתח לו שער כגוף למטה שיצא ממנו, ולא יסור היותו צומח אחר כן עד שישוב כמו שתראנו, והגדול ההוא היותו, ישאל בהכרח ויאמר, וזה האחד מסנו כשיהיה קטן בכבן והוא חי מתנועע צומח אם היה אוכל ושותה ומתנשם בפיו ונחיריו ויוצא, יאמר לו לא, והוא בלא ספק יתחיל להכחיש זה ויעמדי המופת על כל הענינים האלה האמתיים שהם נפגעים, בעשותו ראיה כנמצא השלם הנה, ויאמר כל איש ממנו כשתכלא ממנו הנשימה קצת שעה ימות ויכבטלו ממנו תנועותיו, ואיך יוציא שיהיה איש מסנו בתוך כיס סתום סתוק בו בתוך גוף סתם חדשים והוא חי מתנועע, ואילו בלע אחד מסנו צפור חיה, הצפור חוקקו סת לשעתו בהניעו באצטובכה וכל שכן בכבן התחתון, וכל איש ממנו אם לא יאכל המזון בפיו וישתה המים בימים מועטים ימות בלא ספק, ואיך ישאר הדיש האיש חי סבלתי מאכל ומשתה, וכל איש מסנו כשיוון ולא יוציא בימים מועטים ימות בכאב גדול, ואיך יעמוד זה הדיש בלא יציאה, ואילו נקב בטן אחד מסנו ימות אחר ימים, ואיך יחשב שזה העובר היה טבורו פתוח, ואיך לא יפתח עינו ולא יפרוש כפיו ולא יפשוט גליו וכל אבריו שלמים אין הלי בהם כמו שהשבתם, וכן יספך לו ההקש כולו שהאדם אי אפשר בשום פנים שיתהווה על זאת הצורה, והתכונן זה המשל ובתנהו אתה הפעיק, ותמצא זה⁷ ענינו עם אריסטו⁷ שזה כשורה, שאנחנו ערתי הרודפים אחר משה רבינו ואברהם אבינו ע"ה נאמין שהעולם נתהווה על צורת כך וכך, והיה כך מכך, ונברא כך אחר כך, ויבא אריסטו⁷ לסתור דברינו⁷ ויביא עלינו ראיות מטבע המציאות הנח השלם ההוה בפעל,⁷ אשר נודה לו אנחנו שהוא אחר התיישבו ושלמותו ולא ידמה דבר ממה שהיה עליו בעת ההווה, ושהוא נמצא אחר התקרה הנמוך, ואי זו טענה העמוד עלינו מכל מה שיאמרו, ואמנם יתחייבו המעונות האלה⁷ על מי שיאמר שטבע זה המציאות הנה, ויורה על היותו סחודש, וכבר הודעתוך שאני לא אומר זה. והנני אשוב ואזכור לך שרשי דרכיו, ואראך איך לא יתחייב לנו מהם מאומה בשום פנים, אחר שטענתנו

אפודי

צעת הויתו והתחילו בצורה ההיא : ב והתחילו ביציאה מן הכח אל הפעל וכו'. ר"ל וזוהו טבע שיש לדבר נעת יצאתו מן הכח אל הפועל בלתי אוחו טבע שיש לו קודם שיאודעע ליציאה אל הפעל : ג והוא דם בכיסו . ר"ל שזכר האשה הוא דם בכיס הפעל : ד אשר כבד זכר : ד ונינת כמה שהמשלנו בו . ר"ל ונשלים הסכל ממה שהחלטנו בזה הנקבה וכו' , כיס סתום ר"ל הוא השליח : ה ענינו עם אריסטו⁷ שזה טעם . ר"ל זה המחוקק שיש בין היסוד הנשלם ובין אכיו , כן אוחו הממלוקת יש בינינו ובין אריסטו⁷ , שיהיוטו ההוא לוקח לראי מטבע המליאות המיושב מקודם שיהיה על טבעו והוא בעת בריאת העולם : ו ויביא ראיה עלינו . ר"ל אריסטו⁷ : ז אשר נודה לו אנחנו שבוט וכו' . שחוקן הבריות אשר אמר אריסטו⁷ מטבע המליאות אהנו מודים לו שזה אמתיהו כנחניהה סהס נלקחות מטבע המליאות המיושב אשר לא ידמה דבר ממה שז . בעת היות העולם על מה שהוא עתה אחר יבונ המליאות ונאס כן הבריות סהס אינם בראיות כלל : ח על מי שיאמר וכו' . ר"ל אחר שלנו סוככים ומאמינים שהסס

שם טוב

הביא הרב משל נעלה כדי לנאר מה שכתב, ואחר וניח כמה שהמשלנו שאיש שלם כמדע המוטבע באדם נולד ומתה אמו אחר שהניקתהו חדשים וכו' עד יורה על היותו מחודש וזה שזו ודבר כזה כי טבע העולם לא יורה זה. כבר הודעתוך שאני לא אומר זה עם שרבים מהמדברים אחרו שטבע העולם יורה על חדושו וזה אלנו דעת הרב, ואחר שהניח זאת ההקדמה שכל לנעל שרשי דרכי הפילוסופים ואיך לא יתחייב מהם מאומה בשום פנים אחר שטענתו שהעולם

קרקש

יטענו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך ואמר נביא מקרבך מאיזה כמני אליו תשיטען ומה נראה שהנבואה היא בכותב בלתי : טר

תכבוא, והנה העיריה ההורה השלימה שהנבואה אינה שורה בי אם בישראל אחר כי הנוים ההסם אל מנונינו וא' קוסמיים

שמענתנו שהעולם בכללו המציאהו השם אחר העדר, והוזהו עד שנשלם כמו שתראהו, אמר כי החסר הראשון לא הוה ולא נפסד, והתחיל להביא הראיות על זה (נפסק י"ד מה) מן הדברים ההווים הנפסדים, ולבאר המנע היותו, וזה אמת שאנחנו לא אמרנו שהחסר הראשון נתהוה כהתהוות האדם מן הזרע, או יפסד כהפסד האדם אל העפר, אבל אמרנו, שהשם המציאו מלא דבר, והוא על מה שהוא עליו אחר המצאו, ר"ל היות מותרו ממנו כל דבר ויפסד אליו כל מה שנתהוה ממנו, ולא ימצא ערום מצורה, ועדיו יגיע תכלית ההויה וההפסד, והוא לא הוה כהוית מה שיתהוה ממנו, ולא יפסד בהפסד מה שיפסד אליו, אבל נברא, וכשירצה בוראו יעדרהו העדר נכור מוחלט. וכן נאמר בתנועה כשורה, שהוא הביא ראיה מטבע התנועה שהיא בלתי הוזה ולא נפסדת, והענין אמת, שאנחנו נאמר כי אחר המצא התנועה על זה המטע שהיא נחה עליו, לא ידומה הויתה והפסדה הויה כללית והפסד כללי, כהוית התנועות הפרטיות ההוות ובהפסד התנועות הפרטיות, והוא ההקש ככל מה שיתחייב לטבע התנועה, וכן המאמר בתנועה הסבוכית אין התחלה לה הוא אמת, אחר המציא הנשם הכדורי המתנועע בסבוכ' לא תצויר בתנועתו התחלה, וכן נאמר באפשרות המתחייב שיקדם לכל מותרו, כי זה אמנם יתחייב בזה הנמצא המיושב, אשר כל מה שיתהוה בו אמנם יתהוה מנמצאו אחר, אמנם הדבר הנברא מהעדר, אין שם דבר נרמו אליו לא בחוש ולא בשכל שיקדם לו אפשרות, וכן נאמר בהויות השמים אין הפוך בהם, הנה זה אמת, ולא שאנחנו לא אמרנו שהשמים נתהוו כהתהוות הסוס והחמור, ולא אמרנו שהרכבתם תחייב להם ההפסד כצמחים וכו' מפני ההפך שבהם, ועקר הענין הוא מה שזכרנו, כי הנמצא בעת שלמותו ותמותו לא יורה ענינו ההוא הנמצא לו על ענינו קודם שלמותו, ואין חזק עלינו גם כן מאמר אומר שנתהוו השמים קודם הארץ, או הארץ קודם השמים, או היות השמים בלתי כוכבים, א סין ב"ח בלתי מין אחר, כי זה כלו בעת היות זה הכלל, כמו שהבעלי היים בעת היותו היה הלך ממנו קודם לביצים כמו שיראה לעין, והיגידים קודם העצמים, ואע"פ שאחר שלמותו לא ימצא בו אבר סבלתי אבר מכל האברים, אשר א"א עמידת האיש סבלעדיהם, (ה) זה כלו יצטרך ג"כ אליו אם ילקח הכתוב כפי פשוטו ב' ואע"פ שאין הענין כן כמו שיתבאר כשנדבר בזה המאמר. וצריך שתודר

אמרי

שם טוב

כי הוא לוקח ראיה מטבע המציאות על מה שהיה צעט הכויה, אמנם אליו לא היה לנו על דרך המלמה חדות העולם וכויע רזייה לבלתי מלך מטע המציאות אל לא היינו יטלים בשום דל לבסל טעוה ארסיסו', וזה שאמר הכי אחר טענתו וכו': א וכן נאמר בתנועה, ר"ל בתנועה הסבוכית הגלגלית: י לא תצויר בתנועתו התחלה. ר"ל שהתחיל זה החלק להתנועע ראשונה ואחריו חלק אחר, כי צעט המטעם החלק האחד מהגלגל יתנועע החלק האחר בככרה, וזהו אמרנו שאין לתנועת הגלגל התחלה: ב ודף על פי שאין הענין כן. ר"ל של השמים קודם הארץ ולא הארץ קודם השמים אבל

צוראו יעדרהו בעדר הגמור נמוחלט, הרו ותבאר של יתחייב מהות כנה הויה נמצא שיהיה העולם קדמון, וכן נאמר בתנועה כשורה הביא ראיה מטעם התנועה שהוא בלתי הוה ולא נפסדת, והענין אמת שאנחנו נאמר כי אחר התמצא התנועה זה הטעם המיושב אשר הוא מיושבת כהוית התנועות הפרטיות ההוות, וכן ההקש בכל מה שיתחייב לטבע התנועה, וכן אומר בתנועה הסבוכית אשר בצעורה חשבו שהעולם קדמון, כי האמת כי אחר שהמצאו הנשם הכדורי המתנועע בסבוכ' לא תצויר בתנועתו התחלה, וכן נאמר באפשרות המתחייב שיקדם לכל מותרו כי זה אמנם מתחייב בזה הנמצא המיושב אשר כל מה שיתהוה בו אמנם יתהוה מנמצאו אחר, אמנם הדבר הנברא מהעדר אין שם דבר נרמו אליו וכו', וכן נאמר בהויות השמים אין הפוך בהם וזה האמת אלא שאנחנו לא אמרנו שיתהוה השמים כהתהוות הסוס והחמור ולא אמרנו שהרכבתם תחייב להם הפסד כצמחים וכו' מפני ההפך שבהם, ועיקר הדבר מה שזכרנו כי הנמצא בעת שלמותו ותמותו לא יורה ענין ההוא הנמצא לו על ענינו קודם שלמותו, ולמה צעלי החדוש ימצאו על שתי דעות, דעת יראה שהדברים נבראו ראשון ראשון כמו שיראה מפשטי הכתוב, או דעת שהדברים נבראו כלם כאחד כמו שהוא דעת האמת, והסדר הנמצא בהם הוא סדור טבעי וסדור כסכה לא סדור זמני, ואמר הכי כי שתי הדעות לא ייזקו לנו אחר שאין ראוי שילקח ראיה מטבע המיושב לקודם שלמותו והשלמתו. ואמר הכי וצריך שתודר

קושקש

פרק יז (ה) זה כלו יצטרך ג"כ אליו אם ילקח הכתוב כפי פשוטו. פי' שגראה סדר הפוסקים שיתנהו ענין מה ביום אחר וענין אחר ביום אחר וכן בכל ששת ימי בראשית, ואמר אע"פ שאין הענין כן כמו שיראה שערותו הוא שכל

נברא

מורה נבוכים חלק שני פרק יז

שתורה בזה הענין שהיא חומה גדולה בנותיה סביב התורה מקפת בה, מונעת אבן כל משליך אליה. ואם יטעון עלינו אריסטו ר"ל האהוב דעתו, ויאמר, אחר שלא יורה לנו זה הנמצא, במה זה ידעתם אתם שזה מהותה ושניה שם טבע אחר היותו, נאמר שזה לא יתחייב לנו לפי מהשבתנו, שאנחנו לא נשתדל עתה שנקיים שהעולם מיוחד, אבל אשר נשתדל בו הוא אפשרות היותו מיוחד, ולא תבטל זאת הטענה בנביא ראה מטבע המציאות אשר לא נחלוק בו, ובאשר תתקיים אפשרות הטענה כמו שביארנו נשוב. אחרי כן ונבריע דעת החדוש, ולא ישאר בזה השער אלא שיביא לנו ראייה בהמנע היות העולם מיוחד, לא מטבע המציאות אבל ממה שיחייבוהו השכל בחק השם, והם הדרכים השלשה אשר כבר הקדמתי לך זכרם, ושהם יעשו בהם ראיות על קדמות העולם מצד האל

שם טוב

אפודי

שקוהר בזה הענין שהיא חומה גדולה בנותיה סביב הקודש
מקפת בה מונעת אבן כל משליך אליה :
אמר שם טוב מה נכלל דרך הרב באלו הדברים, כי

טעל מעליתו דרכי הפילוסופים מבלי שתבטל טעם המציאות המושג כמו שעשו המדברים והיחידים הדברים כמו שהם, וא"כ כל מה שיאמר אריסטו אחר האלו העולם הוא אמת ויציב וכוונן וקיים. ומשה רבינו ע"ה ארון הנביאים והחכמים היו מלמדים אותו הדרך מבלי שתמצא כפירה כנגד יסודות הקודש, כי אמת הוא כי אחר שנתהווה היכולי הראשון אינו הוא הויה נכסד, והוא קיים, והוא ראש לכל הדברים ההויים הנכסדים, וכל הדברים יאמרו ממנו וכל הדברים יאמרו אליו, וזה הלמוד הוא מורגל ומושכל ואין בו הכחשה לכבודו הקודש, אלא כי אריסטו יאמר כי זה היה תמיד ואנחנו המחזיקים תורת משה רבינו ע"ה נאמר שנתהווה והעברו ונתהווה אחר שלא היה, אבל אחר הוויית העולם מה שיאמר אריסטו בדיולו הראשון נאמר הנחמה כל קל עדת ישראל, וכן ח"ט אריסטו בשלל וימלא קטועה אלא אם לא תקדם וכל קטועה וכל קטועה יעלו אל קטועה הגלגל והגלגל קטועה כשכזו ויהא בלתי הויה ולא נכסדת, זה אמת אחר הווייתו כי אין שום קטועה פרטית מחלו קטועות הויות והנכסדות שלל יעלו לתקוע הגלגל וקטועת הגלגל קטועה כשכזו ונתמידות מבלי שיפסד אותה קטועה, אי"כ אחר הוויית העולם זאת הקטועה היא בלתי הויה ולא נכסדת, וכל קטועות יעלו אליה ויהא קטועה תמידית שקצ"ה הוא יעש אמתה תמיד, אי"כ למוד אריסטו הוא חסכים עם הקודש אחר הוויית העולם, אלא שמתחלף ממנה שהוא אומר שלל קטועה כלל, ואנחנו נאמין שהוא מתודש אחר שלא היה דבר מתקוע כלל, וזההש יתפלה המציא זאת הקטועה והמתקועה בה. וכן מה שאמר אריסטו כי כל מחודש אפשרות חדוש קודם חדוש בזמן, זה דבר מזוהר בענינים הפרטיים כי לא יתחדש שום דבר אם לא צריכות לו אפשרות קודם, ואם האפשרות יקדם לו יקדם הזמן והזמן הוא נמשך לתקועה אי"כ הדברים הם קדומים, וכן ג"כ כי זה האפשרות לא ימנע אם יהיה מתודש או נלחי, ואם יהיה מתודש קודם הקטועה תהיה קטועה, ואם יהיה נלחי למה יתחדש עתה ולא קודם, זה ציבור מופתי ומורגש אחר הוויית העולם אבל קודם הוויית העולם אחר שנתהווה מהעדר לא יתחייב מה שיאמר אריסטו, וכן הענין בכל הדברים כמו שאמר הרב, אי"כ מה שאמר אריסטו אנוחנו מסכימים עמו לאמר שנתהווה העולם, ואנחנו קודם שנתהווה לא יתחייבו (בטול) וכל נקל מה שאמרו משה רבינו ע"ה ואברהם אבינו :

שם טוב

דע אמה המעיון כי הפועלים ימלאו על שלשה דרכים, והשנים גלויים ומזוהרים והשלישי הוא נסתר ונעלם ממנו למה שלא היה אלא פעם אחד, הפועל הראשון הוא הפועל הדברים המקריים כמו האדם אשר הוא רוקם צורה אמת, כי זה הפועל לא יעשה שום צורה ולא חומר אלא יפעל דברים מקריים, וזה הפועל מקרייו לא יוכל לפעול שום צורה אלא דברים מקריים והם ציורים טוליים, הלא תראה המצייר אשר יצייר צורת האדם על כותל לא יעשה שום צורה ולא שום המר אבל מהמר הדברים וצורתיהם יעשה דברים מקריים, כי לצורת האדם המצייר כמות או צורה אין לו שום חיות ולא שום נפש אלא התמונה והתואר שהם דברים מקריים, ויש פועל אחר גבוה מזה והוא הפועל בטבע כי יתן הצורה בנחמיו ויציא הצורות וימסכו ממנו המקריים ג"כ תמים נזות והשכנת זרע יעשה הטבע זאת הדברים הנכללת מה שלא יוכל שום משביל לשער שהיה אפשר להתהוות מזה החומר הפחות הנפעל הי השלם וכל שכן האדם וכן יעשה מנגריר אחד צמה נפלא ומעולה. והנה הוויית הדברים הטבעיים הם רבים וכבדלים שהחיי לבי יתחוו כמו שאמר נפלאים מעשך ונפשי ודעתך מזד, ועם כל זה הטבע לא יוכל לברוא שום דבר אם לא יהיה דבר מדרב כי המחשבים יתקוו והמגרעניים והכעלי חיים המורעיים והשואות והמדמתי החלקים כולם יתקוו מדרב, ויש כעל אחר יותר גדול מזה שהוא הלא יתעלה שברא כל הדברים המעדר הנמור ברא החמר והצורה והמקרים החסכים, והנה הכועל החלבוני לא יוכל לעשות מה שכל הפועל הטבעי והפועל הטבעי לא יוכל לפעול מה שיכעיל הכיעלי והפועל האלמי מדרגתו יותר עליונה ממלם ולכן נאמר הצור תמים פעלו, כי פעל המורכב החזיר והצורה והמקרים הנמשכים ולכן נאמר אין צור כלאהו אין צור כלאהו, ולמה שזאת ההויה היא שבמקרה העולם כי ברא הכל מהעדר המחולט ולא נתהוו אחר כך שום הויה כללית ואלו הדברים לא יתקווה אלא מחמר ולא יתקוו אלא בתקועה ובזמן ולא יתקוו מחלי שידיים להם אפשרות ונפש האפשרות, משבו שהויות הכל יתהוה לוויית החלקי, ואחר הרב שני, הדבר כן כי איך שידיק ביות החלקים לא ידק ביות הטולל כפי השכל אשר הביא הרב והוא מלם נכלל ראוי להתקון בו כי לא יכנס שם ערל ועמא, ושחצח מי שנתן לנו מורה נבוכים כר טעלו

קרישקש

בכרא בניהת שזוא התרלה ל בין ואינה מן היטן ולא ריה ין
קודם לה שהתורה תכלית ריבון העובר והתחלה יתעורר ואח"כ
נבדלו הדברים בכל יום ויום והוא המשיל בזה לזרוע וזיעה בבת

אמת ואינם יוצאים כ"ס כבת ארת אבל קצתם בזמן, אחר וקצתם
בזמן אחר

הראות

האל יתעלה, והגני אראה לך אופני הכיאה הספוק עליהם, עד שלא תתאמת מהם ראייה בשום בפרק הבא :

פרק יז הדרך הראשון אשר יוכרו, שיתחייב לנו בו כפי מחשבותם, שהשם יצא מן הכח אל הפעל כשיהיה פועל עת אחת ולא יפעל עת אחרת, וסתירת זה הספק מבוארת מאד, והוא * שזה הענין אמנם יתחייב בכל מורכב מחומר בעל אפשרות ומצורה, כי בלא ספק כשיפעל הנשם ההוא בצורתו אחר שלא עשה, כבר היה בו דבר בכח ויצא לפעל, וא"א לו מכלתי מוציא, כי זאת ההקדמה אמנם התבארה במופת כבעל החמר, אבל מה שאינו נוף ואין לו חמר אין בעצמו בשום פנים אפשרות, ^ב וכל מה שיש לו ^א הוא בפעל תמיד ^ד ולא יתחייב בו זה ולא ימנע בו שיעשה עת ולא יעשה עת, ואין זה שני בחק הנפדר ולא יציאה מן הכח אל הפועל. והראיה על זה השכל הפועל על דעת ארויסטו והממשכים אחריו, אשר הוא נפדר, והנה יעשה עת אחת ולא עשה עת אחרת כמו שבאר אבונצ'ר במאמרו בשכל, אשר שם אמר דבר. לה לשוננו, אמנת ונלווי כי השכל הפועל לא יעשה תמיד, אבל יעשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת, זהו לשוננו והוא אמת סבואר, ועם היותו כן לא יאמר שהשכל הפועל משתנה, ולא היה פועל בכח ושב בפעל כאשר עשה בעת אחת מה שלא עשהו מקודם, כי אין ערך בין הנשמים ובין מה שאינו נשם ולא דמיון בשום פנים, לא בעת הפעל ולא בעת ההמנע מן הפעל, ואמנם יאמר לפעולות הצורות הנשואות בחמרים ולפעולות הנפדר פעולה בשתוף השם, ולזה לא יתחייב מהיות הנפדר בלתי עושה בעת אחת הפעל אשר יעשהו אחר כן שיהיה יוצא מן הכח אל הפעל ^ה כמו שנמצא זה בצורות הנשואות בחמרים, ואולי יחשוב חושב שכזה המאמר קצת הטעאה, וזה כי השכל הפועל אמנם התחייב שיעשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת, לא מפני ענין אחד בעצמו, אבל מפני הכנת החמרים, אמנם הפעל מסמו הוא תמיד לכל מוכן, ואם היה שם מונע מהפעל ההוא מפני ההומה החמרים (ה) לא מפני השכל בעצמו, (ג) ידע זה החושב, שכונתנו אינה להגיד הסכה אשר בעבורה עשה הכורא יתעלה בעת אחת ולא עשה בעת אחרת, ולא אחייבנו כזה המשל ואמרנו שכמו שהשכל הפועל יעשה בעת אחת ולא יעשה בעת אחרת והוא נפדר, כן הש"י, לא אמרנו זה ולא חייבנוהו, ואילו עשינו זה היתה הטעאה, אבל אשר חייבנוהו והוא חיוב אמתי, שהשכל הפועל אשר אינו נוף ולא כח בגוף

שם טוב

אפרי

פרק י"ז א שזה הענין אמנם יתחייב, ר"ל יציאה מן הכח אל הפועל תחייב כשיפעל עת ולא יפעל עת. וזהו צבעלי חמר לבד : ב וכל מה שיש לו, ר"ל כל השפע שמשפיע הנכדל הוא בפעל תמיד : ג הוא בפעל תמיד. ר"ל של יתחייב לנכדל ללחץ מן הכח אל הפעל : ד ולא יתחייב בו זה. ר"ל של יתחייב לנכדל : ה כמו שנמצא זה בו. ר"ל שהצורות בעלות חמר כשיפעלו צעת ולא יפעלו צעת

אחרת

פרק י"ח הדרך הראשון אשר יוכרו, שיתחייב לנו בו כפי מחשבותם, שהשם יצא מהכח אל הפועל

כשיהיה פועל עת אחת ולא יפעל עת אחרת, וסותרת זה הספק מנזארת מחד וטו', כי זאת ההקדמה אמנם ינבאר במופת צבעלי חומר והיא אמתית, אבל מה שאין לו נוף ואין לו חמר כבר פעל עת ולא יפעל עת אחרת ואין זה שני בחק הנפדר דבר ויציאה מהכח אל הפועל, והראיה על זה השכל הפועל כי הוא יפעל עת וזאת עת, כי ידוע הוא כי השכל הפועל לא יעשה תמיד, כי כשהחמרים לא יוכנו לקבל הצורה מנותן הצורות לא יפעלם הוא, וכאשר יוכנו החמרים יקבלו השפע ממנו, והם צורות הדברים, ואינו יוצא צענור זה מהכח אל הפועל בעצמו, וכן השם יתעלה יפעל עת ולא יפעל עת אחרת ואינו יציאה מהכח אל הפועל. ואם יאמר אומר שזאת התשובה יש קצת הטעאה, כי השכל הפועל עת ולא יעשה עת אחרת בעבור החמרים שלא יוכנו, ואמנם השם יתעלה שאין שום מונע לפעלו ויפעל עת ולא יפעל עת אחרת, ויחייב שיהא מהכח אל הפעל בעצמו, ויצטרך אל מוציא. אמר רכב בתשובת זה הספק העולם כי לא יהיה טוונת רכב להגיד הסכה אשר בעבורה יעשה הצורא צעת אחת ולא יעשה צעת אחרת, ולא חייבנו ציה המשל ואמרנו כי כמו שהשכל הפועל יעשה עת אחת ולא יעשה בעת אחרת והוא נפדר, כן השם יתעלה, שנקוש פעולת השכל הפועל לשם יתעלה, לא חמרנו זה ולא עשינו זאת הסכה, כי אם היה שום יתיה השם יתעלה שפעל בחמרים וזולת חמר לא יפעל, ויהיה מדרגתו מדרגת השכל הפועל יעשה צעת אחת ולא יעשה צעת אחרת, וכבר ביארנו למעלה שזה שער, אבל אשר חייבנו והוא חיוב אמתי שהשכל אשר אינו נוף ולא

כח

קישקש

פרק י"ח (ה) לא מפני בעצמו. פירוש אבל בשם ית' שנאמר שהוא עשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת שאין שם מונע אחר מן הפועל כמו שיש בשכל הפועל

[מורה נבוכים ח"ב]

מורה נבוכים חלק שני פרק יח

בנוף אע"פ שיעשה עת אחת ולא יעשה הפעל ההוא עת אחרת היתה סבתו אי זה דבר שזיה, לא יאמר בו שיצא מן הכח אל הפעל, ולא שהיתה בעצמו אפשרות, ולא שהיה צריך למוציא יוציאנו מן הכח אל הפעל, הנה כבר נדחה מעלינו זה הספק הגדול אשר ספק עלינו האומר בקדמות העולם, אחר שאנחנו נאמין שהוא יתעלה אינו נוף ולא כח בנוף, ולזה לא יתחייב לו שנוי כשעשה אחר שלא עשה:

הדרך השני, הוא אשר יחייבו בו קדמות העולם להעלות המביאים והמתחדשים והמונעים בחקו יתעלה. והתרת זה הספק כבדה והיא דקה מאד ושפטנה, דע כי כל פועל בעל רצון שיעשה פעולותיו כנלל דבר אחר, הוא כהכרה ויחייב לו שיעשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת מפני מונעים או מתחדשים, והמשלו שהאדם על דרך משל ירצה שיהיה לו בית ולא יבנהו מפני מונעים, וזה כשלא יהיה החסר שלו נמצא, או יהיה נמצא ולא יבא לקבל הצורה להעדר הכלים, והנה וכושיתחדשו מתחדשים כחום או קור ויביאה לבקש המעון או ירצה לבנות, הנה כבר התבאר כי המתחדשים ישנו הרצון, והמונעים יעטרו כנגד הרצון ולא יעשה בעבורם, זה כלו כשיהיו הפעולות מפני דבר אחר הוין לנוף הרצון, ואמנם כשלא יהיה לפעל תכלית אחת בשום פנים אלא היותו נמשך אחר הרצון, יהיה הרצון ההוא בלי צורך למביאים, והרוצה ההוא אע"פ שלא יהיו לו מונעים לא יתחייב שיעשה תמיד, אדר שאין שם תכלית אחת יוצאת אשר בגללה יעשה, ויתחייב כשלא יהיו מונעים למוצא התכלית ההוא שיעשה, כי הפעל הנה נמשך לרצון לבד. (ג) ואם יאמר אומר זה כולו אמת, אמנם היותו רוצה עת אחת ולא ירצה עת אחרת האין זה שנוי. נאמר לו לא שאמתת הרצון ומהותו זה עניינה, שירצה ולא ירצה, ואם היה הרצון ההוא לבעל חומר עד שיבוקש בו תכלית אחת יוצאת יהיה רצון משתנה לפי המונעים והמתחדשים, אמנם רצון הנפרד אשר אינו מפני ד"א בשום פנים אינו משתנה, ולא היותו רוצה עתה דבר וירצה וזולתו מה שנינו בעצמו, (ד) ולא יביא זה לתת סבה אחרת כמו שהיו פועל ולא פועל אינו שנוי, כמו שבארנו. והנה התבאר כי רצונו ורצון הנפרד אמנם יאמר עליהם רצון בשתוף, ואין דמיון בין שני הרצונים, הנה כבר הותרה ג"כ הקושיא הזאת, והתבאר שלא יתחייב לנו מן הדרך הזה שקר, וזהו השתדלותנו בו כמו שידעת: הדרך

אמרי

אחרת הוא מפני היותה מן הכח אל הפעל: ו הנה נמשך לזמן לבד. ר"ל שאלו היתה שגולתו יתעלה לתכלית אחת או יהיה צריך לפעולה היתה מביאים כמו החום והקור שהמשיל, אמנם פעולות השם ית' אשר אין להם תכלית אין להם מביאים, ואחר שאין להם תכלית ומביאים לא תפול השאלה למר למה פעל כך או לא פעל כך, כי אין לפעולותיו תכלית שבעבור התכלית ההוא תפול השאלה למר למה פעל כך או לא פעל כך, אלא כי כן רצה, ואין הכוון ההוא בו בעבור שום תכלית. ואלו השני מיוחדים לריבוי עיון

שם טוב

כח בנוף אע"פ שיעשה עת ולא יעשה עת אחרת היתה סבתו אי זה דבר שזיה, לא יאמר בו שיצא מן הכח אל הפעל, ולא שהיתה בעצמו אפשרות, ולא שהיה צריך למוציא יוציאנו מן הכח אל הפעל, הנה כבר נדחה מעלינו זה הספק הגדול אשר ספק עלינו האומר בקדמות העולם, אחר שאנחנו נאמין שהוא יתעלה אינו נוף ולא כח בנוף, ולזה לא יתחייב לו שנוי כשעשה אחר שלא עשה:

אמר שם טוב העולם אי אפשר שיהיה קדמון, כי"א היה הדבר כן לא היה פועל, כי מה שיפעל עתה היא התנועה ויקרה תנועה ולא עושה, ואם (אשר) הוא פועל כמו שהסכימו רוב הפילוסופים ויחייב שיפעל עת ולא יפעל עת אחרת, ואם יהיה השם פועל תמיד יהיה העולם קדמון, וזה בלתי אפשר כמו שאנחנו עתידים לבאר ביאור מיוחד ע"ז הדגוש, ואם הוא בלתי פועל תמיד ויחייב מרד עממותו שהיה פועל, אי"כ יתחייב שיפעל עת וזאת עת מלתי שימא"ש שם ויצאה מן הכח אל הפועל, ואם הדבר כן כבר נדחה חמנו זה הספק הגדול, ולהורות זה כי תשכל הפועל יפעל בעת וזאת עת בלי שיצא מהכח אל הפועל בעצמו, והגשמים יפעלו עת וזאת עת מתחננס בעבור ויזא"ש מהכח אל הפועל, קדם הרב לבאר השפע בפרקים שעברו, לומר כי השם יתעלה כבר אופשר שיפעל עת ולא יפעל עת אחרת מבלי שיוציאו מהכח אל הפועל מוצאו וזולתו. ואמר בסוף והבן זה, אם בעבור מה שאמרנו כי ראוי להבין מה שיש בהקדמתו מן הספק כדי להתירו, או בעבור מה שאמרנו בזה הפרק כי זה אמנם ידק כאשר הוא מוציא מן הכח אל הפועל בעצמו והם הגשמים, אמנם הנכדל אינו מוציא מהכח אל הפועל אף שיפעל עת ולא יפעל עת אחרת:

הדרך השני הוא אשר חייב בו קדמות העולם להעלות המביאים והמתחדשים המונעים בחקו יתעלה, והתרת זה הספק כבדה מאד והיא דקה ושפטנה כו':

הדרך

קרקש

בגלל דבר אחר אינו צריך למביאים (ד) ולא יביא זה לתת סבה אחרת. פ"י אשר בעבורה יעשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת

אם יעשה עת אחת ולא יעשה עת אחרת אינו מצד עצמו אבל מצד הכנת החומר היתה זה יציאה מן הכח אל הפועל: (ג) ואם יאמר אומר שזה אומר אמת. פירושו שהפועל נמשך לבד ואינו

מורה נבוכים חלק שני פרק יח יט

הדרך השלישי, והוא אשר יחייב בה קדמות העולם, להיות כל מה שחייבתהו החכמה שיצא, כבר יצא, וחכמתו קדמה בעצמו, יהיה המתחייב ממנה קדמון, וה (ר"ל) חיוב חלוש מאד, וזה שאנחנו כמו שנמכל חכמתו אשר חיובה שהיו הגלגלים תשעה לא יותר ולא פחות, ומספר הכוכבים על מה שהם עליו לא יותר ולא פחות, ולא יותר גדולים ולא יותר קטנים, כן נמכל חכמתו בהמציאו הכל אחר אשר לא היה מוזן קרוב, והכל נמשך אחר חכמתו התידורה אשר אינה משתנה, אלא שאנחנו נמכל סבלות נמורה דרך החכמה היא ומשפטה, אחר שהרצון נ"כ בדתנו נמשך אחר החכמה, והכל דבר אחד, ר"ל עצמו וחכמתו, (פ) שאנחנו לא נאמין בתארים והנה תשפע כזה הענין הרבה כשנדבר בהשגחה (י"ז ו"ח לשלטי), (ו) ובזאת הברזנה תפול זאת ההרהקה. ואמנם מה שזכרו אריסטו מהסכים האומות מימי קדם, משכון המלאכים בשמים, ומדות האל בשמים, וכן בא בנראה מן הכתוב, אין זה לראיה על קדמות השמים כמו שרצה הוא, אבל זה נאמר לראיה על שהשמים יורונו על מציאות השכלים הנפרדים והם הרוחניים והמלאכים, והם יורונו על מציאות השם ה' והוא מניעם ומנהיגם, כמו שנבאר ונגלה שאין שם ראיה תורנו על מציאות הפועל לפי דעתנו כראית השמים, והם יורונו נ"כ לפי דעת הפילוסופים כמו שזכרנו על מציאות מניעים ושהוא לא נוף ולא כח בגוף. ואחר שבארנו לך מאפשרות טענתנו ושאנה נמנעת כמו שישחשב מי שאומר בקדמות, אשוב ואבאר הכרעת דעתנו בענין, ואראה מה שתיחייב לדעתו מן ההרהקה בפרקים הבאים: **פרק יט** כבר התבאר לך מדעת אריסטו ומדעת כל מי שיאמר בקדמות העולם, שהוא יראה שזה המציאות היה מאצל הבורא יתעלה על צד החיוב, ושהוא יתעלה עלה וזה עלול וכן וכמו שלא יאמר בו יתעלה למה נמצא או איך נמצא כן, ר"ל אחד ובלתי נוף, כן לא יאמר בעולם

שם טוב

אפרי

לפי דעתי: ז תפול זאת ההרהקה. ר"ל שזאת ההרהקה מסיס נסחקה ונוסלה כשנדבר בענין השפגחה: ח והוא מניעים ומנהיגים. ר"ל שהוא יתעלה מניע השמים ומנהיגם:

אחר הרצון, ר"ל שצדו הוא חכמתו וחכמתו הוא רצונו וכמו שזכרנו נפסדת ונופלת כשנדבר הענין בהשגחה, ולאמנם מה שזכרנו לראיה שהעולם קדמון מהסכים האומות משכון המלאכים בשמים ומחיות הכל בשמים וכן נראה מהסכים כבאלי אין זה לראיה על קדמות השמים כו', ואחר שזכרנו לך אפשרות טענתו ושאנה נמנעת כמו שישחשב מי שחומר בקדמות, לשוב ואבאר הכרעת דעתנו בענין ואלהה מה שתיחייב לדעתו מן ההרהקה בפרקים הבאים:

פרק יט כבר יתבאר לך מדעת אריסטו ומדעת כל מי שיאמר בקדמות העולם שהוא יראה שזה המציאות היה מאצל הבורא על צד החיוב, ושכזה ר"ל ששם יתעלה עלה והעולם עלול, וכן יתחייב כמו שלא יאמר למה נמצא או איך נמצא אחר שהוא קדמון והוא נמצא תמידו ואין לו סבה למציאותו, אם כן לא יאמר

אברבנאל

קרקשקש

אחרת: (ז) שאנחנו לא נאמין בתארים, מי כשהיו בענינים מהחליטים כפי מספר התארים כאלו האמר חכם יבול רועה, אבל הכל שב לא ענין אחד, וכבר ביאר כל זה בהרהקה התארים: (ח) ובזאת הברזנה תפול זאת ההרהקה. מי שאמרנו כי כמו שנמכל חכמתו אשר חיובה היות הגלגלים לא יותר ולא פחות כן נמכל חכמתו בהמציאו הכל אחר שא היה בוזן קרוב, תפול ההרהקה שהיו מרחקים היותו עושה עת אחת ולא יעשה עת אחרת סדך שחכמתו קדומה בעצמו, ובה הדרך היו מכינים ראיה שהעולם קדמון ושהוא לא נוף ולא כח בגוף. מיוחד אחר שתגלה מנוגעים המור כל המסק, והתבאר שהוא בעל תכלית וכמו כן כמו בעל תכלית, ויחייב שייענה בה הכרעה לאין תכלית מבה לא נמצא והוא ההתחלה הראשונה שאינה לא נוף ולא כח בגוף:

ששם רכז הכרעה בראש השמים השמיים ותודוקם ט"ז הרצון בענין השמים והעולם, תחלת התלק הזה, ומסנה ששע מה שאמרנו וכו' עד אמרו סוף דבר שאריסטו. הרביעי נראה שאריסטו בריגס בתולש תאמרו ונתגלל ממנה ושהמציאות לא עזרו אלני יגדך לדעתו מה שאין קדמת המידות. מחילנו, סוף דבר שאריסטו בלי סוף וכו' עד אמרו ויותר מוזכר וזה המציאות המכיתות נגלגל. והרביעי בטענת המציאות יעשה כרז המכונה בטכונים בגלגלים קיימים ונחיים מוצא מנוטה, וטענת האמת יעגל ומקמת בטכונים נגלגל שמיים במקומות מקובלים ומקומות מפגשים, תחלת התלק הזה אמרו, וזה מוזכר מנו מציאות המהדות ועגל וכו' עד אמרי אמנם שאריסטו ששם כלו נכונות מצדן שששם כן. והששי בניחוי ששאלות האלם כלם יתענו עם דעת המידות ושכאל כלו כפי החכמה שאנחנו נמכל עיניה ורלוותו מ"ז מן הפרקים וכן המציאות, ומהסכים ומכיתות עם טענת המציאות. תחלת התלק הזה, אמנם שאריסטו ששם כלו נכונות מציין וכו' עד אמרו, והם יאמר אמר. הרביעי כפיטול המכונה האמת אשר ששם כפיטולוף תחליט השמים מפלה מניעיה. תחלת התלק הזה, אמנם יאמר אמר עד סוף הפרק וכו'. וזהה המציין מן חלק לבנות חלקי דברי אלו אלם וכו' תחילת השמים כמו שאמרנו בפרקים: כבר התבאר לך מדעת אריסטו כו'. דע שישוד המהותיק בלי חידודים בעולם וכן קדמותו לפני האמת והשמים כ"ז ויהי שששם שששם וכו' וזהה המציין מן חלק שלם וכו' שששם רכז נקרא שששם זה, ולא יתחייב העולם מהסכים המציאות כ"ל שששם כשששם האור, ולא כשהמציין מהסכים מן

מורה נבוכים חלק שני פרק יט

בעולם בכללו לסה נמצא אך נמצא בן, כי זה כולו מחויב שימצא כך העילה ועיליה, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו שמה שהם עליו, וע"כ יתחייב מזה הדעת היות התמדת כל דבר על טבעו, כלו לתה נמצא או איך נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

שם טוב

הדבר בן יתחייב מזה הדעת חיוב התמדת כל דבר על טבעו ושלא ישתנה בשום פנים דבר מהדברים מעטעט, כי אחר לתה נמצא או אפשר זה השניו כשם פנים נגד החסוכב על ישתנה, וצריך שישתנה החסוכב ולא ישתנה החסוכב, ולפי זה הדעת יהיה שניו דבר מהתעלמות מעטעט נמצע אחר

נו למת היה אחד ובלתי נוק, שום מחויב שימצא כך. בן לא יואמר בעולם ככללו ר"ל השם יתעלה עם התעלמות כלו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם

אברבנאל

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

השם כגורם שאין האל יודע כים שיחיה כי אינו בעל נפש, וגם לא כהחייבי האור המפסק, ו"ל שש חייו יודע כים שיחיה אין אלה יודעם כים כלום סתם, אבל יואר העיוש שטענעם החלל כהחייבי האור המפסק, אבל עשוי ית' העלם היותה של שכלל כשכלים וסוף לזיו ויטעם ומדכנילו עניו נמצא זה זה כלו מחויב שימצא כך, ור"ל העלה והעליל שהוא השם יתעלה וכל מה שזולתו, ואי אפשר בהם העדר כלל ולא שניו ממה שסם עליו, ואם

נמצע

נמצע, ולא יהיו א"כ אלו הדברים כלם בכונת מכון בחר ורצה שיהיו כך, שאם היו בכונת מכון
 כבר היו בלתי נמצאים כן קודם שיכוונו. ואמנם לפי דעתנו אנתנו הענין מבואר שהם בכונתו, לא
 ע"צ החיוב, ואפשר שישנם המכונים ההוא ויכוין כוונה אחרת, ואמנם (ב) לא כל כוונת כסתם א כי יש
 שם טבע הנמנעות קיים (ג) א"א כמולו כמו שנבאר, וכונתו בזה הפרק שאבאר לך בראיות קרובות
 למזפת, ש"ב שמיציאותו זאת תורנו על, שהיא בכונת מכון בהכרח, מבלתי שאעמום עלי מה שהתנבחו
 עליו המדברים, בממלו טבע הפציאות, והמהמר בהלך, ובראית המקרים בהתפרדה, וכל מה שבארתתי
 לך (מקמ ע"ג חלק ה') משרשיהם, אשר ד אמנם השתדלתי להציעו להבציא הביאור, ולא תחשוב שהם
 נ"כ אמרו זה אשר אוסר אותו, אמנם שהם השתדלו במה שאשתדל בו, אין בזה ספק, וכן זכרו
 הענינים אשר אוכרם וכוונו בהם הביאור, אלא שאין הפרש אצלם בין התייחדו זה הצמח באדמימות
 מבלתי הלזכן, או בבתיקות מבלתי המרירות, או התיחד השמים במה שהם עליו מן התכונה מבלתי
 הרבוע והשלוש, וקיימו התייחדות בהקדמותיהם אשר כבר ידעתם, (ד) ואני אקיים התייחדות נבמצאות
 שצריך שיקיים בהם בהקדמות פילוסופיות לקחות מבעד המציאות :

וזה הדרך אבארתו אחר הקדימי זאת ההקדמה, והיא ה' שהחמר משותף בין דברים משתנים בפנים

מאופני

אשרי

שם טוב

פרק יט א יו ט עט. ר"ל כמו היות אלכסן המרובע
 שזה יללעמוי: ב שמשיותו זמל. ר"ל שם
 המציאות כוללו יורה על שם מכון: ג והאחמז כחלן. ר"ל שם
 בעלם הסדרי: ד חמנס השתדלתי להציעו וכו', ר"ל מה
 שפירשו מדרכי המדברים היה להציע דרכיהם ולהפליא הביאור
 מפניו ראיותיהם, וכן שאלמין הראיות ההם שהם ראיות:
 ה שחמז משותף בין וכו'. ר"ל שחמז הראשון משותף
 חיוב היו נמצאים תמידים, ואף שדעתו שאלו הדברים
 החיוב, אלא שכיון שיהיו על זה התאר לא נקור שיוכל לעשותם בכל ענין כמו שיתירו המדברים, למה שאלחנו
 מחממיים שיש טבע לנמנעות קיים או אפשר בטול, והנה הסם פעל על זה העולם על זה החומר ככונתו כיוון שיהיו
 הכוכבים מתחלפי הכמה והמכז, וחלת זו נקבאר מזה שחממי קדמות חממיים שכל הדברים הם מחויבים
 והם הכרחיים ולא נלמד אחר היה יכוין נמצאים אחר, ושלא נקחו, ואחמנס הדעת שיהיו דברים הוא ששאל למה
 יהיו נמצאים אחר שלא היו נמצאים ולמה היו צוה החומר ולא היו בחומר אחר, ואחר זאת הכנה ואחר הרב
 שמשיותו זה העולם יורה לנו על שהם בכונת מכון. והנה המדברים ישתדלו לכאר שזה העולם יורה על שהם
 בכונת מכון אלא שהם יראו שש"י ויכל על הנמנעות ובעלו מזה המציאות, והרב יקיים ההתייחדות במה
 שצריך שיקיים בהקדמות פילוסופיות לקחות מבעד המציאות אחר שיקדים הקדמה, והוא שהחמר משותף בין
 דברים

קרקש

אברבנאל

פרק יט (ה) לא כל כונה. פי' כאלו האדם שהמקור יהיה
 הרכיבו והרכיבו היה הקוף, או שראש חדר למשה
 והאין למעלה. (ז) א אפשר כמולו כמו שנבאר. פירוש הרב
 שיהיה כבבעני שיהיה כך או אפשר שלא יהיה, כאלו האמר
 שהתחמם בנושא אחר או אפשר שיהיו, או קוסר המרובע
 בלתי שיהי ילעונו או אפשר שלא יהיה כן ויהיה קוסר המרובע
 ויהי לצינו: (א) ואני אקיים התייחדות בנמצאות במה שצריך
 שיקיים בהם בהקדמות פילוסופיות. פירוש הנמצאות שצריך
 שיקיים בהם התייחדות הם השמים אשר בהם ההתחלפות
 הגדול אשר לא יבואר בהם כמה אם היו על צד החיוב ואי
 ועליו אמר הרב כאן תכליתו שאעמום עלי מה שהצרכו עליו המדברים
 הכינים ונסמיהם לא כהשמים כחליהם, כי לא שמו הפכו בין הסימך וה
 ומתקנן או הכינו או כשלו, ועמו וכו' כי הדברים שפליט יו להם
 מהשמיים וכן ירבו ועממיו חיות קיימות, ועל הכלל כזה אמר הרב
 שהתדלו במה ששקדלתי אני וזכרו הדברים אשר אוכרם המעשים והלו
 וירוש אלא שלא שמו השם וכו', והכלל ה"ג שמדברים לא עזו ראיות
 מדרכיהם ומשאלם, והכלל ה"ד שיש להם בין הדברים הכונות
 בעממיו דבר מה אלל זמר התחלפות הכונות וכמה כוכבים כנגליהם
 הכלל כזה אמר הרב וקיימו התייחדות בהקדמותיהם אשר ידעתם
 שפליטוף ענין על זה כולו סיכס מציאות אלא בתלוף הכונות ושאר
 בהם התייחדות, וזכר שיעשה או בהקדמות פילוסופיות שיהיו כיון בעל
 תכר כונתו ששטתנו האלה ששם הרב כזה היות ככר שיהיה ענינה
 יראה דע לך ששם הרב ששק יו אלא הנה עבר מכוונת שמה כי
 הכלל אשר החיוב מתערב ומתור ולא אמר ששם הראשון, מהתחלקים
 הוא שהחמר משותף בין דברים משתנים בו, הרב היום הקדמה
 ענינה ועקר אליה לקיים קממיו והכתימות, ואם מדי ששקדמה

חלל

מורה נבוכים חלק שני פרק י"ז

מאופני השנוי, וא"א בהכרח מבדליי סבה אחרת חוץ לחמר ההוא המשותף, היא אשר חייבה היות קצתו בתאר אחד וקצתו בתואר אחר, או סבתו על מספר המשתנים, וזאת היא הקדמה מסכים עליה מי שיאמין הקדמות ופי שיאמין החדוש, ואחר זאת הקדמה אתחיל לבאר מה שכוונתי לבאר ע"צ השאלה והמענה לפי דעת אריסטו". שאלנו אריסטו ואמרנו לו, כבר עשית לנו מופת על היות חמר כל מה שהתה נגלגל היתה חמר אחד משותף לכל, א"כ מה עלת התחלפות אלו המינים הנמצאים הנה, ומה עלת התהלק אישי כל מין מהם. וענו על זה, בשאמר עלת ההתחלפות שנוי מזג המורכבות מן החמר ההוא, זה שהחמר ההוא המשותף קבל תחלה ד' צורות, וכל צורה מהם נמשכו אחריה שתי איכויות, ובאיכויות ההם הארבע היו יסודות למה שהורכב מהם, זה שהם יתערבו תחלה בתנועת הנגלגל, ואחר כן ימזגו ויתחדש ההתחלפות בהתערבות המורכבות מהם כשיעורים מתחלפים מן החם והקר והלח והיבש, והיו כהם כאלו המזגים המתחלפים הכנות מתחלפות לקבל צורות מתחלפות, והצורות ההם ג"כ יהיו מוכנות לקבל צורות אחרות וכן תמיד, והצורה המינית האחת ימצא לחמר שלה רוחב גדול בכמותה ובאיכותה, ולפי הרוחב ההוא יתחלפו אישי המין, כמו שהתחברו בחכמת הטבע, וזה כלו אמת כבואר למי שיודע על האמת לנפשו ולא יונה אותה. א"כ שאלנו אריסטו ואמרנו לו, אחר שהיה המזגות הכמות והכנות החמרים לקבל הצורות מתחלפות, אי זה דבר ימנן החמר ההוא הראשון עד שקבל קצתו צורת האש, וקצתו צורת הארץ

<p>שם מוכר</p> <p>גדרים משתנים נטיים מאופני השנוי, ואולי אפשר בהכרח מכלי סבה אחרת מן המסחר הכוח אשר מייבש היותו קצתו בתואר אחד וקצתו בתואר אחר, או סבתו על מספר המשתנים, והוא ההקדמה מסכים עליה מי שיאמין הקדמות ופי שיאמין החדוש, ואחר זאת ההקדמה אתחיל לבאר מה שכוונתי לבאר לפי דעת אריסטו, והנה אריסטו ב"ר נחמיה על היות חמר מה שהתה נגלגל היתה חמר אחד משותף לכל, א"כ מה עלת התחלפות אלו המינים הנמצאים הנה, ומה עלת התהלק אישי כל מין מהם. וענו על זה, בשאמר עלת ההתחלפות שנוי מזג המורכבות מן החמר ההוא, זה שהחמר ההוא המשותף קבל תחלה ד' צורות, וכל צורה מהם נמשכו אחריה שתי איכויות, ובאיכויות ההם הארבע היו יסודות למה שהורכב מהם, זה שהם יתערבו תחלה בתנועת הנגלגל, ואחר כן ימזגו ויתחדש ההתחלפות בהתערבות המורכבות מהם כשיעורים מתחלפים מן החם והקר והלח והיבש, והיו כהם כאלו המזגים המתחלפים הכנות מתחלפות לקבל צורות מתחלפות, והצורות ההם ג"כ יהיו מוכנות לקבל צורות אחרות וכן תמיד, והצורה המינית האחת ימצא לחמר שלה רוחב גדול בכמותה ובאיכותה, ולפי הרוחב ההוא יתחלפו אישי המין, כמו שהתחברו בחכמת הטבע, וזה כלו אמת כבואר למי שיודע על האמת לנפשו ולא יונה אותה. א"כ שאלנו אריסטו ואמרנו לו, אחר שהיה המזגות הכמות והכנות החמרים לקבל הצורות מתחלפות, אי זה דבר ימנן החמר ההוא הראשון עד שקבל קצתו צורת האש, וקצתו צורת הארץ</p>	<p>אמרוי</p> <p>לכל המצאול השפלות עם היותם שהם תחתונ ומתחלפים: ו לקבל צורות אחרות. ר"ל שאחר שקבל החמר צורה מונית שהיא הצורה היא מוכנת לקבל צורה אנושית או סוסיית: ו לחמר שלה רוחב גדול. ר"ל שיהיו בני אדם רבים שהם מתחלפים במזגם מזד שהצורה המינית הפחותה שיהיה לה רחב גדול</p>
---	--

מזוה, אם כן מה עלת התחלפות אלו המינים הנמצאים הנה, ומה עלת התהלק אישי כל מין מהם. וענו על זה, בשאמר עלת ההתחלפות שנוי מזג המורכבות מן החמר ההוא הראשון עד שקבל קצתו צורת האש, וקצתו צורת הארץ

אברנבאל

בואר עם היותה אמת היא כוללת שלש נורות, האחת שהחמר הראשון הוא משותף לכל המצאול השפלות הקבל כל הצורות כגון זו אחר זו, והשנייה כל שפתיים אשר יקבל החמר הראשון הוא עם שתיים נטיים כגון מלאכי השני, ר"ל כי יחם יתנו והוא ההכסף וזהם כלומר שהיה והיון והמש כקליה הנקויה וזהם כמותה הסתתק, והשנייה כגון ש"א"א שחמשו כקליה כהם כמותה כמותה נעלתי כהם אחרת מהן שתיים איתו שני דברים החמר הכוח, ואולי שהיה סכנה אחר, ואפשר שהייתה צורה סבה רבות על מספר הסימנים, ויתחן לרעויות הנגלגלות שהם סבוך כשניים האלה, וזאת ההקדמה ככללותים וההקדים ויכינו עליה בעלי הקדמות והחדוש יחד, ואחרי ההקדמה הזאת שאל אריסטו לפיכך שלש הצורות, והשנייה כמותה שאלנו אריסטו, כבר עשית לנו מופת על היות חמר כל מה שהתה נגלגל היתה חמר אחד משותף לכל, ר"ל כי אחר שהצורות שיש חמר אחד ושארם ככל מה שהתה נגלגל היתה, שנייה שילפוף זה עשית ההיטה וההקדים היותו סבוך וזה היותו כפוף מקבל את הסבו. ומה ידענו שיש חמר אחד מקבל הצורות הכפופים הכמה מושג אמת ונכח אמת, וזה שאין האשלים אלה איך יתחלפו המינים זה מזה כיון שהחמר אחד, וזה נאמר שאלו הצורות יתחלפו אצלן ובאולי נרמז להם איך יתחלפו אישי זה מזה כיון שהחמר אחד והצורות אחרת כהם. וע"כ שביע עשית ההתחלפות הוא שנוי מזגו אברנבאל, ועם אמת ששאלנו על היות חמר כל מה שהתה נגלגל היתה חמר אחד משותף לכל, א"כ מה עלת התחלפות אלו המינים הנמצאים הנה, ומה עלת התהלק אישי כל מין מהם. וענו על זה, בשאמר עלת ההתחלפות שנוי מזג המורכבות מן החמר ההוא הראשון עד שקבל קצתו צורת האש, וקצתו צורת הארץ

מורה נבוכים חלק שני פרק י"ח

זה, זה אמת לפי העיון הטבעי, ובאשר נמצא נ"כ אלו אשר תנועותיהם ישרות, מתחלפות הצד, מהם מה שיתנועע למעלה, ומהם מה שיתנועע למטה, ונמצא נ"כ אשר יתנועע מהם לצד אחד (ס) קצתם יותר במהרה וקצתם יותר מאחר, גורע שהם מתחלפי הצורות, כ' ובוה נודע כי היסודות ד'. ועל זה הצד כן הראיה בעצמו יתחייב גם כן שיהיה חוטר הגלגלים כלם אחד, שכולם יתנועעו בכוכב, וצורת כל גלגל מתחלפת לצורת הגלגל האחר, אחר שזה יתנועע מן המרחק למערב וזה האחר מן המערב למזרח, ועוד כי תנועותיהם מתחלפות בבהירות ובאיחור, יתחייב שישאל גם כן ויאמר לו, אחר שזה ההסר משותף לכל הגלגלים, וכבר התייחד כל נושא מהם בצורה אחרת בלתי צורת האחר, כי הוא מיוחד אלו הנושאים ומבינם לקבל צורות מתחלפות, היש אחר הגלגל דבר אחר ייוחס לו זה ההתייחדות רק השם יתברך. והנני אעריך על עומק שכל אריסטו והפלתו השגתו, ואיך לחצתהו זאת הקושיא בלא ספק, והשתדל לצאת ממנה בדברים לא עזרוהו המציאות עליהם, ואף על פי שלא זכר זאת הקושיא, אבל תראה טאמרוי שהוא משתדל לסדר לנו מציאות הגלגלים, כמו שכדור לנו מציאות מה שתחת גלגל הירח, עד שיהיה הכל על צד החיוב הטבעי, לא על צד כוונת סבוון, כאשר רצה ויחד טיחד (ו) על אי זה פנים שאהבו, ולא נשאל לו זה ולא ישאל לעולם

שם טוב

אפודי

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

אברנאל

קרקשקש

לפי המסקנות יהיו הצורות שיקבלם מחלפתי (ס) קצתם יותר במהרה וקצתם יותר מאחר. פ"י כי האש התנועע למעלה בכל היסודות והואין לטובה מכללם והוא יתנועע למעלה ונבחרהו כן האש והמים התנועעו למטה ונבחרהו כן ואחר, כי הארץ היא במטה כן ההתרחיב והאש הוא למעלה שבעינינו מכל היסודות: (ו) על אי זה פנים. פ"י אריסטו אחר שיהיה

בצד תנועתם יודע שהמסר אחד ויש להם צורות מתחלפות, וזוה נודע כי היסודות הם ארבע, ועל זה הדך מן הראיה בעצמו יתחייב גם כן שיהיה חוטר הגלגלים כלם אחד אחר שכלם יתנועעו בכוכב וצורת כל גלגל מתחלפת לצורת הגלגל האחר, אחר שזה יתנועע מן המרחק למערב וזה האחר מן המערב למזרח, ועוד כי תנועותיהם מתחלפות בבהירות ובאיחור, יתחייב שישאל גם כן ויאמר לו, אחר שזה ההסר משותף לכל הגלגלים, וכבר התייחד כל נושא מהם בצורה אחרת בלתי צורת האחר, כי הוא מיוחד אלו הנושאים ומבינם לקבל צורות מתחלפות, היש אחר הגלגל דבר אחר ייוחס לו זה ההתייחדות רק השם יתברך. והנני אעריך על עומק שכל אריסטו והפלתו השגתו, ואיך לחצתהו זאת הקושיא בלא ספק, והשתדל לצאת ממנה בדברים לא עזרוהו המציאות עליהם, ואף על פי שלא זכר זאת הקושיא, אבל תראה טאמרוי שהוא משתדל לסדר לנו מציאות הגלגלים, כמו שכדור לנו מציאות מה שתחת גלגל הירח, עד שיהיה הכל על צד החיוב הטבעי, לא על צד כוונת סבוון, כאשר רצה ויחד טיחד (ו) על אי זה פנים שאהבו, ולא נשאל לו זה ולא ישאל לעולם

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

הוא המקור לכן הצורך התיאודו כלומר מחלפתי כ': כ' בונה נודע כי היסודות הד' וכו'. ר"ל שהם מסכימים כלם לתנועה אחת ככונן והיא המטעה הישרה נודע שהמסר משוקף, ומכאן שטח"ל הליך מה בטנועה הישרה מהם שיתנועע למעלה כלומר ודא"ש ומזה למע"ה כלכן והמסר נודע שהיסודות הם ארבעה:

ששט ואין חלוק בו, ולאיו זה סבה היה זה החלק מן הגלגל יותר ראוי בזה הנוכח הנמצא בו מן החלק האחר, וזה כולו וכל מה שהוא ממינו אמנם ירחק מאד גם יקרב להמנעות כשיאמן שזה כולו יהיה ע"צ החיוב טהאל כמו שיראה אריסטו". אמנם כשיאמן שזה כלו בכונת מכוי עשה כן, לא יתחבר לה הדעת דבר מן התמה ולא רוחק כלל ולא יאמר מקום הקיריה, אלא אמרך מה הסכה בכונת זה ואשר ידוע על הכלל שזה כולו לענין לא נדעו, ואין זה פעל במל ולא כאשר הודמן, שאתה כבר ידעת שגדרי איש הכלב והחמור ועצביהם לא נפלו כאשר הודמן ובאי זה שיעור שנודמן, ולא היה זה הגיד עב ואחר דק, ועצב סתם עיפויים ואחר לא יסתעף, ואחד יורד ישר ואחר נברך, במקרה, ושלא היה דבר מה אלא לתועלת, כבר נודע ויתרה היותם כך, ואין ידמה משכיל שהיו הנחות אלו הנוככים ושיעורם ומספרם ותנועות ונלגיהם המתחלפות ללא ענין או כאשר הודמן, אין ספק כי כל דבר מהם התרחק לכוונת המכוין, ומדור אלו הענינים ע"צ החיוב לא בכונת ענין רחוק מן הציור מאד מאד, ואין

שם שוב

חלוק בו, ולאיו סבה היה זה החלק מן הגלגל ראוי לזה הכובד הנמצא בו, ולאיו סבה היה זה החלק מן הגלגל ראוי לזה הכובד אמנם ירחק מאד גם יקרב להמנעות כשיאמן שזה ממינו אמנם ירחק מאד גם יקרב להמנעות כשיאמן שזה

אברבנאל

בו, ויקרב לזה ראונו הדבר הסיק חלק גדול מהגלגל כמו החיטה ודגלה שאין בו כובד כלל, ולכן ע"כ נשלחו אל הסכה החיטה והכוכבים הכינים סתמיים ונדעו יחד כלום הם מתחשבת אחר, ומתקן אחר מהגלגל אין מסך כלום בלתי ע"כ למה אינו נשענה עם התקום סהול. והמנסה מה שזמר הרב על פי, ועד כי גשם הגלגל כלו גשם אלא שטע חין חלוק בו ולאיו סבה היה זה החלק מן הגלגל ראוי לזה הכובד ויתרה ושיעורו מה שזכר למעלה, מה סככה המיוחדת לוחם החיטיה בעשרה כוכבים, והאחרת כעשר כוכבים, ומה שזמר הרב על פי שטעו שאלה הכוכבים למד וילמו ויהיו רבים מתקום חלק אלוים בתקום אחר, זה אחר שגשמיים והכוכבים הסכה חלק ראוי לומר עשו הדברים במקרה והמדמן ראוי לנקב הסכה בזה כפי טענה שאלה הכוכבים הסכה, ושמה ויקב הרב מבעט הגלגל עמו, זה לא היה סיבה חלק מהגלגל עמי מה זה חלקו מהגלגל יותר ראוי וסיבה בו כובד מאיר ולא סתמי והתקן האחר מהגלגל ספירי ונלתי מאיר, כי סדיות בגלגל שטעו מלי חלק בזה ראוי וסיבו חלקו מהדמים, ולפי שאלה הדרין והכנינות אשר לרכבות הפלואו בענינים העליונים כמו עשש סגלי' כ"ז הקירוח בזה נבן אחר הרב וכו' ולא מה שזמר מעי, ר"ל מהדברים כמו אלה הריב ירוחק מאלו וכן קרוב לנכונת האמתין כמו כולו על זה הריב מהסך יתקרב כמו שראונו בזה, עשה יבאר אמנם שמיאמן שזה כלו בכונת מכוי עשה כן, עשה יבאר הרב שאלה הנחות אשר וזר כולם וסתקלו בשניות שטעום מהדום והמשך מאר הפ"י כנודע ורעו, כי זה חלקו ויהיו לתקום המתקן סדיות מהתחלפות הדרין המתחלפות והנחת הכוכבים כלשר הם, שלא היה בכל זה ריחוק כלל. אבל יבאר לכל מקום שאלה להם כיון המתקן זה ולא ונלמו, ועלו אחר הרב שאלה הרבי כלו כשי המתחו העליונים אשר אמתה לא נדע ולא נדע עיניו. זה בעניני העליונים איז לומר שטעם מהם כלל, ולא הדבר הריב והכוכבים אחר שאלה נגדו הכ"ל כליה מדברים גדיהם ועליונים הכינים המתחלפים וידעו שיש סכך בעניני ככל אחר מה ענין חיותה היקמך לכל מינו, וכ"ל שראוי שאלמנו זה הדברים העליונים חיותהם. והכוכבים שישננו לזה התקום הכתוב לריקוע על דברי כובד, ואחר שחירק"י יואמן נכנס שזר הרב כלל יואמן ככובד, כי ככובד אינו רחוקה כלל בזה החילוק בתקין זה הליקוע. אבל על שזה על כל חמודו אחר עלה היה כליה וזאת היתה הסיבה שהיה עלה על החילוק הנמצא שמה בשמים ע"צ הריבו תיחוב העליונים, כי היה ספק הרב וידעו עליו הכוכבים וידעו זה, ולא ראיה בזה רצון ויתר אחד מן הפלגים, כי סככה אבר והנה התווה על שפצפצו חלקי פלוק יח' על החילוק על כל פילוסוף על מה שחייבו על החילוק, זה יאמר נדעו זה וזה יאמר בדיניהם שחוק עמו ויהיו שיהיה טעוה' אלה הם הפתחה טעל. והסכך גלם זה נפלא מה סתקן נחמדו ביה כבר התבאר הפעו יואמן מענין הפתח על הקיריה בזה החילוק הנמצא בשמים אשר התבאר ביועף שאלה על מנליה סכה, אלה סככה היתה עלה לזה הפתח וכן החיטה והמלוחה, אלו סככה היתה אלו הפועלה להם החילוק המתחדד לו וכו'. והחיק האחריו בעטנם היתה פלוריון כי היה סכה שיהיו, ואין ספק שלא היה סכה לטעום בזה, אלא התקונה כליה שיהיו הארון דומה לריהם, ואין מאמר הוררי שאלמנו נככל לפני המכסה האחרים עם הסכה עומקם טעום מהסך הראשונה ע"צ הכוכבים כחלקו פילוסוף עומקם ע"ד החיוב, אבל

מורה נבוכים חלק שני פרק יט

ואין ראיה אצלי על הכוונה יותר גדולה מהתחלפות תנועות הגלגלים והיות הכוכב קבוע בגלגלים, וראיה תמצא הנביאים כלם לקחו הגלגלים והכוכבים מופת (ל) על מציאות השם בהכרח, וכא נענין אברהם מבחינתו בכוכבים מה שכבר התפרסם, ואמר ישעיה מעורר על עשות הראיה בהם, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, וכן ירמיה אמר, עושה השמים, ואמר אברהם, ה' אלהי השמים, ואמר ארון הנביאים, רוכב שמים, כמו שכארנו, וזו היא הראיה האמתית אשר אין ספק בה, ובאור זה כי כל מה שתחת הגלגל מן ההילופים ואע"פ שההמר שלהם אהר כמו שכארנו, תוכל לשום מיוחדם כחות גלגלים (מ) והנחת ההמר מן הגלגל, כמו שלמדנו אריסטו, אמנם החלופים הנמצאים בגלגלים ובכוכבים מי הוא מיוחדם כי אם השם, ואם יאמר אומר השכלים הנפרדים, לא הרויה בזה המאמר מאומה, ובאור זה כי השכלים אינם נשמים שיהיה להם הנחה מן הגלגל, ולמה זה יתנועע זה הגלגל תנועתו והתשויות לצד שכלו הנפרד לצד המורה, ואחר למערב, התראה זה השכל הנבדל בצד המערב והאחר בצד המורה, והיות זה ממחר ולא ימשך זה על ערך רוחק קצתם מקצתם כמו

אפדי

עמקם: ר ולזה תמצא הנביאים כלם לקחו. ר"ל מצד שמחתחלפות תנועות השמים נראה שאין הענין מתוך על צד החיוב אבל נראה על דרך הלגון וכונתו מכיון, וביקוח הענין ככונתו מכיון נודע בהכרח מליאות השם יחלה כי כל המודע ש לו ממד, ומפני זה לקחו הכוכבים והגלגלים מופת

רצוי שידוע על זה הכלל שזה ענין כלו לא נדעה ואין פועל בו לנבטה, ולמה הדבר כן נמצא הנביאים כלם לקחו הגלגלים והכוכבים מופת על מליאות השם בהכרח, ובה נענין לאברהם בחוכבים כמ"ש חו"ל ראה בירה דולקת אמר א"ל בלירה זו מבלי מתיבב עתה ה"ל חיו הוא המתיבב, ואחר ישעיה מעורר על זאת הראיה שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, וכן ירמיה אהר הנביאים רוכב שמים כמו שצ"ח בפי רבם, שממנו יודע שיש אלוה מתיבב העולם, וזו היא הראיה האמתית אשר אין ספק בה, והוא כי החלפות תנועות הגלגלים והיות הכוכב קבוע בגלגלים ויוררו על מליאות השם, ואמנם שאר החלופים אע"פ שהחמר שלהם אהר לא יוכל להקים מיוחדם כחות הגלגלים והנחת היוררו מן הגלגל כמו שלמדנו אריסטו, אמנם החלופים הנמצאים בגלגלים ובכוכבים מי מיוחדם. ואם יאמר אומר השכלים הנפרדים, לא הרויה בזה המאמר מאומה, כי השכל הנבדל אינו נשם שיהיה להם לצד שכלו הנפרד והאחר למערב, התראה זה השכל הנבדל בצד המערב והאחר לצד המורה, והיות זה ממחר ולא ימשך זה על ערך רוחק קצתם מקצתם שואמר

שם טוב

עמקם: ר ולזה תמצא הנביאים כלם לקחו. ר"ל מצד שמחתחלפות תנועות השמים נראה שאין הענין מתוך על צד החיוב אבל נראה על דרך הלגון וכונתו מכיון, וביקוח הענין ככונתו מכיון נודע בהכרח מליאות השם יחלה כי כל המודע ש לו ממד, ומפני זה לקחו הכוכבים והגלגלים מופת

קראשקש

המרום העליונה עובדו וכבר הנוטיות והיה ארץ (ל) על מציאות השם בהכרח, פירושו באמרו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (מ) והנהוהו הרומם מן הגלגל כמו שלמדנו אריסטו. ירצה בו היוררו הראשון שהוא מתיחלף הנחמות אשר סבת הלופים הוא הגלגל כי מה שקרב מן הרומם אליו תדע בו דקות וקלות וחום מצד התנועה והוא סוד האש, ומה שרחק ממנו קצה קבל צורה האור שאינה בקלות ובדקות וחום מה האש, וכל אשר ירחק מהם ההמר מתנועת הגלגל התהפכו הצורה שקבל, כמו שאמר הר"ם כל אשר יקרבו השמים אל צד המרום התקבצו עיניהם ובהרה תנועתם כמו המים והאריץ, וזה הוא האמתי:

אברנאל

מופת על מליאות השם. לפי הפעולה הורה על הפועל והענינים נעלמו מיום שם תנועתו ומתחבר ואין עמודם כלתי יחדם, ולפי שהם זה הגדול כמציאות יחיד לא לכן אמר ענין זהה נכרית כי הוא מופת הוקף, ואינו ידע ענין אברהם יחידותו נכונותם מה שגבר ההכנסה, ר"ל עשאוהו יאה כוונת דולקת אהר או אשך יחידות אהר עליו מתיבב עתה שבו"ל או הוא מתיבב, ואהר ישעיה מעורר על עשות האלה, ובה נענין שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המופת נבוכים עולם לכולם נבם ויקרא מרוב אונים ואינן בה איה לז נעמד, והנהיה אמר ה' אלפי השמים לבי עשרים על טבעת שם עליו, וכן אמר אהר הנביאים רוכב שמים עשך, לפי שזה השם מתינועת השמים אהר למחות אין ספק בה, ואמנם מה שמחר כרח אהר ועליו זה כל מה שהחה הגלגל וכו', הוא לשמך מן סבת למת אהר הנביאים עושה ראיה יעניני השמים ולא עניני העולם השפל, ראה אל הים לפי שזה היה גלגלן מן החלופים אע"פ שהחמר שלהם אהר כמו כחות הגלגלים אשר עושה והנחת החיור מן הגלגל, ר"ל שמה שהיו קרוב לנחקר נבדקת וקובל צורת האש והמתיבב עשם נחמה וקבל צורת שאין כדור אריסטו, אמנם הלופים הנמצאים בגלגלים ובכוכבים כפי אהר שיהיה אהר ענין רומם, ומה שכל הר"ח השפ"ו. ואם יאמר אומר השכלים הנפרדים מן עצה הדעת לכל מציא הכח מה תחתיו על יחידות השכלים העליונים מיעוהו יחידות השם סבת חלופי ומתינועת וזה כיחלף המופת נכונה הדעת מה, שהכנסה בו אהר צורה לא יחלופים עניניהם והסבתות מתינועת והנחת הכוכבים כלבם עז גלגל אהר להספיק חלופיו, אבל עצה שהיה חונדה לחיור מי הוא יחידות כ"א השפ"ו בולקן להספיק השכל עליו, והוא שואמר אהר שמה היות שאין על הגלגלים גלגל אהר שיהיה סבת חלופיהם סבת כתר וכו' ומה סבת זה הכללם המע"ס אהר שמה עליהם שיתנועע סבת גלגל כלפי מעטו וזה יהיה אהר יחידות מע"ס, וכבר אמר ר"ח אריסטו"ל ה"ר על זה נבחר זה האהר הנבט ושא רחוק מה כלום אהר סבת החלופים סבת, וזה לפי שחלופים מתינועת אהר אמנם אהר על שכלם נבדלים מחיור וזהו מיוחדות ומיוחדות יחידות וזו מן הגלגל, כי שמה סבתו הייתה סבת לכל חלופיו הנבטל מהתנועת משנה וזה אהר יחידות מי אהר על זה ההקשר, ולכן נבחר השכלה ע"ש, ועבה סבת מן גלגלים א"ל, למה זה יתנועע זה בגלגל הנוטיות התקופה ה"ל שואר ע"ל ההקשר והתקשר לבטלו היסוד והיהוה התנועה הוא לז מוחל הגלגל האהר לז מערב, האהר האהר שכלל בגלגל העליון הוא לזד חותכיך וכלל הגלגל העליוני לזד יחידה ולכן יחידות לקראם אל המופת שהם אהר ע"ל או אשך כי אין לנגדלים מתינועת מיוחדים בעול ע"ל, באיורו סבות או חלופיו או מערב, ר"ל אם היה ענין המופת יחידות נבחר והנחת כללו האהר המוחל, למה א"ל סבת אהרם בגלגלים המתנועעים מערביר יחידות קצתם מהיורו התנועה המליאה, והיו אהר יחידות כוונת התנועה אהר סבת מתנועעים סבת מתנועעים כפי התקופה לאהר זו. ואם יאמר אריסטו"ל שיהיו חלופי המופת אהר יחידות עומה והנוטיות גלגלו וזה מתינועת ענין זו, והוא אהר יחידות על ערך הקשר וקצתם על שכללם לדעת הדבר מה כדרך גלגל ועליו, וזהו שמה נבחר כפי הכוונה השכלה. כי לכן הייתה התנועה בגלגל העליון חלופי יחידות אהר ע"ל לפי שיהיה סבתה כחותיהם כלתי מיהו, ומה נבחר היה ראוי שגנוי נבחר יהיה יותר מחיור האהר יחידות רחוקים עליו מכל אשר לשלול לעולם ממון, וכלל שהיו בגלגלים הנמוס מהיחידות או אהריו כפי העול והעלולים על ערך קצתם מקצתם, כמו המתינועים, ואינו כן, כי כמו שמכיר

מורה נבוכים חלק שני פרק י"ט

מה 45

כמו שיריע, וא"א בהכרח מבדתי שיאמר שמבע זה הגלגל ועצמו חייב שיתנועע לזה הצד ובזאת המהירות ושההיה מחייבת תשוקתו זה הענין כן, ^י וכן יאמר אריסטו' וזוה יבאר, הנה כבר שבנו למה שהיינו תהלה בו, ונאמר אחר שהיה החומר שלהם כלם אחד, באי זה דבר התייחד זה במטבע מכלתי טבע האחר, והיתה בו תשוקה אחת תחייב לו זה המין מן התנועה מתחלפת לתשוקת האחר אשר הייבה לו מין תנועה אחרת, וא"א מכלתי מיוחד בהכרח. ^ה הנה כבר הציאתנו זאת הכוונה אל המחקר על ב' שאלות, א' מהם, הכמציאות זה ההתחלפות יתחייב שיהיה זה בכונת מכוין בהכרח לא ע"צ החיוב (ג"ח או) לא יתחייב. והשאלה השנית, האם בהיות כל זה בכונת מכוין ייחד זה היחוד יתחייב שיהיה זה מחודש אחר העדר, או לא יתחייב זה אבל יהיה מיוחד לא סר כן, שכבר אמר זה ג'כ צדפי מי שיהיה בקדמות. והנה מתחיל בשתי השאלות האלה, ואבאר מה שצריך שיבאר :

בפרקים הבאים :

פרק

שם טוב

שיאמר בהכרח מכלתי שיאמר שטבע הגלגל בעצמו חייב שיהיה כן, וישאר זהו המין הכלי החומר שלהם אחד לחלוף דבר א"כ יתייחד זה טבע מכלתי טבע האחר והיה בו תשוקה אחת תחייב לו זה מין מהתנועה מתחלפת לתשוקת האחר, אשר מייבד לו מין תנועה אחרת, זה א"א מכלתי מיוחד בהכרח הנה כבר הוצאתנו זאת הכוונה אל המחקר על שתי שאלות, אחת מהם הכמציאות זה ההתחלפות יתחייב שיהיה זה בכונת מכוין או לא יתחייב, כי כבר יחלף בו ההתחלפות ויהיה על דב החיוב לא בכונת מכוין, והשאלה השנית האם בהיות כל זה בכונת מכוין ייחד זה היחוד יתחייב שיהיה זה מחודש אחר ההעדר לא לא יתחייב, כי כבר אמר שהיה בכונת מכוין ויהיה העולם כולו מילוסופים שאמר זה העולם הוא בכונת מכוין והוא קדמון, והנה רכז יחולל לזכר שתי השאלות האלה בפרקים הבאים ולכיוון זה הקדים פרק העשרים שהוא זה הפרק כעת אחר זה :

פרק

אברונאל

נחיתו. רחם לטק עליו מפאת הכלים הטעושים שיאמר הטלויקום שם הכנס בכל המלושים האלה. אם ליתקוף דרדי תנועות, ואם למסירות ואיחוסם ולא ליתחם סכוכים בגלגלים בכל בחינת המלושים אשר זכר, ולכן טעו וכיון שספק הוא באחדים לפי שהם מיוחד לדבנות עליו נדרים נספחים באהיה, ואחיה מראה שם כיון שיש לו כפי שמיני טענות דברים כדכר. א' החילוק התנועות בגלגלים. ב' והשתחמכות סוכים, הנה הוא כשהתנועה על ספק המלושים נטבין כאן ב"א על מכוין האחד מהם, שאז המלושים התנועות, בלחוד שמטעמי הכרחו הנגדל אין לו כדגלת עומד ואז א"כ יתחייב מכוין חילוף מה התנועה ותקוף המחירות ולא דבר אחר כדכר על זה דבר מעין סוכים, ומצינו זה אחר שהיא כי ספק נמשך שיחיד ליתושי תנועות בגלגלים לנפש זכר והתנועה נעושה בעיני סוכים לנפוש אריזים הארים מפאת הכלים הנכדדים, וע"ז נלמד שיש ספקות בראשונים, שהם כמציאות או הכתולות, ויהא ההתלשות עיני סוכים בגלגלים אשר זכר טענותיו אם יתחייב שיהיה בכונת מכוין מציבה ית' או לא יתחייב זה, ר"ל אבל יתחייב בכונת המחיות מפאת הכלים הנכדדים שמטעמי, וזהו בתי האלה הראשונים האלה. האלה כ"י היא כוללת לכל טענות ולכן אמר זה אם כשיהיה כל זה בכונת מכוין, ואז יצאו כלי זה נגד דעתו שהאלה הראשונים יוסף מלקות לגעוטי הכתולות ולכן אמר זה כי הם הכתולות, אריזים האלה טעמי היא כוללת לכל התלשות ולכן אמר כל זה, ר"ל חלופי התנועות ותלופי סוכים בכונת מכוין ייחד או היחוד. אם יתחייב עומדה זה הטעם אחר טעור או לא יתחייב זה, אבל כשיות הטעם קדמון יאמר שמשך ממנו ית' קראו וזוהו טעם כר מהיותו רומם ומכיון זה וזה לכל האלה כ"י האלה כיהו ככר טעם טעמים נגד לטעם אלה וזהו טעמי אריסטו' בענין החיוב, והוא טעם האלה כיהו אלו המכונים כ"א כנסם עומי, האלה א"כ יתחייב הטעם כהוה פכה עומי בראשית יבאר דעת אריסטו' שהוא כיון החיוב שהוא כיוון נידים וזמן שמה וזהו טעם זה וא"כ אריסטו' הושט, ואחרי חלופי הקדמות שחלשנו ע"ז אם שיהיה הטעם ממנו ית' בכונת והיחוד, האתק לברי כל זה דעתו שיהיה טעם אריסטו', כנס א"כ טעם האלה טעמי עליו, וא"כ שיהיה יבאר ככ"א שאליו א"א לכן בכונת והיחודות עם המוצא הקדמות. ובכ"כ דברו אחר בלחוד פיר' ח"ל. ובעני המתאמר אל המקרה זה או מההיתר שמהם אשר המתאמר במוט שאלו לו מתאמר עמלי טעם, אל סכסם שהיא טעם על מה חילוף בין המיידי מתאמוטיים, אל סכסם שהיא כיהם המופלגות לוז החילוף מיוחד לו על כד אשר ואמין וכו', וזה על חילוף עיני סוכים אחר, ויהא היא האלה

[מורה נבוכים ח"ב] י"ב

מורה נבוכים חלק שני פרק ב

פרק ב אריסטו יבאר שהענינים הטבעיים כולם * אינם נופלים במקרה, ומופתו על זה כמו שזכר, וזה שהענינים המקריים אינם ב תמידים ולא מאודיים, וכל אלו הענינים אם תמידים אם מאודיים, אמנם השמים וכל אשר בהם הם תמידים על ענינים לא ישתנו כמו שבארנו לא בעצמם ולא בשנות מקומותיהם, אמנם הענינים הטבעיים אשר תחת נלול הירח, מהם תמידים, ומהם מאודיים, והתמידים כחמם האש ורדת האבן למטה (ה) והמאודיים כצורות איישי כל סך ופעולותיו, וכל זה מבואר, ואם היו חלקיו לא במקרה איך יהיה כלו במקרה, חה טופת על שאלו הנמצאות אינם טקרויות, חה תורף דבריו אריסטו בתשובה על מי שחשב מן הראשונים שזה העולם נפל במקרה ושחיה מעצמו בלא סבה, אמר * וכבר שמו אנשים אחרים סבת אלו השמים והעולמות כלם מעצמם, שהם אמרו כי מעצמו היה הסכוב והתנועה אשר הבדילה והעמידה הכל על זה הסדר, * וזוהו עצמו כמקום פלא גרול, ר"ל שיאמרו בעבלי היים ובצמחה שלא יהיו ושלא יתחדשו במקרה אלא יש להם סבה, אם טבע, או שכל, או זולת זה כמיה שדומה לו, שלא יולדו אי זה דבר שיהיה מכל זרע או מכל שכבת זרע, אלא כמיה הזרע יהיה זית ומהו השכבת זרע יהיה אישי, ויאמרו בשמים * והגשמים אשר הם מכין שאר הגשמים הנראים אלהיים, שאמנם היו מעצמם ושאין להם סבה כלל כמו שיש לב"ח ולצמחים, זה תורף דבריו. והתחיל לבאר זיוף זאת המחשבה אשר השבדו במאמר

שם טוב

אפודי

פרק ב אריסטו נופלים במקרה. ר"ל שהיות זה העולם אינם נופלים במקרה כנפילת הלגנה מן הגג חלל כלם הם בצמות מיוחדת עמומת: ב המידים. ר"ל אם היו נסו הנמצאות בלתי נופלים במקרה חיי יהיה נופל במקרה הפילוח ככלו כי אין ענין לפילוח זולת פסי הנמצאות: ג וכבר שמו אנשים וכו'. ר"ל אמר אריסטו כבר חלקו כי האמת והדור שזה העולם השפל אינו נפל במקרה ועולם הגלגלים וכל במקרה וכי יש לזה העולם בו סבות מיוחדות עלמיות וכל הגלגלים, אמנם אמרו שגולם הגלגלים הוא מעצמו ושגולם ביקרה: ד וזהו עלמו מקום סל. ר"ל זאת הסבה באיכות השגולם השפל אינו נפל במקרה ועולם הגלגלים נפל במקרה זה סל גדול וכו': ה והגשמים אשר הם מכין ר"ל שיאמר נגשמים האלהיים וזה הגלגלים אשר הם נבדלים הבדל גדול מנין שאר אלו הגשמים השלים הנראים שהם היו מעצמם במקרה בלתי סבה מיוחדת עמומת זה מקום

פרק ב אריסטו יבאר שהענינים כולם אינם נופלים במקרה וכו', כבר ידעת ממה שקדם שהרב המורה הביח שקי שאלות, האמת חמם אם העולם נחלף עלול מהשם ית על גד החיוב או היה נכוונת מחין, הכ' זה ויחודר הנמצא בעולם יתחייב שהיה מיוחד אחר ההעדר או לא יתחייב, והנה השאלה הראשונה יתבאר בפרק כ"ב, והשאלה השנית בפרק כ"א, וזכו הכרך רנה לנאר שהעולם יש לו סבה על גד הכוונה, ושארסטו יאחין שהוא כלו על גד החיוב וזא אפשר שיתחדרו הכוונה והחיוב, ובפרק כ"א יבאר שקלת מהפילוסופים יראו שהעולם נתייב מהל ע"ג החיוב וע"ג הכוונה, שקלת מתחרוני הפילוסופים חלקו עם אריסטו רכס להם שאריסטו לא אמר אלא ע"ג החיוב לא ע"ג הכוונה. והחזילו אמר, אריסטו יבאר שהענינים הטבעיים כולם אינם נופלים במקרה וכיודמן, ר"ל שהיות כל העולם לא היה כמו שיתחדש זהו העולם נדרים רכס בחינם במקרה וכל סבה כמו

האצבע הששי שהוא במקרה ויתחדשו נדרים גם כן מקריים לא נכלו במקרה, ומופתו על זה כמו שזכר: וזה כי הענינים הקריים אינם תמידים ולא מאודיים, ר"ל על הרוב וכל מה שהוא כן אינו נפקה כי המקרה הוא על המעט כמו שהבאר בפרק שני מהשע אם כן הנדרים הטבעיים אינם נפקה. ואמנם השמים אינם במקרה למע שהם לא ישגנו ממה שהם לא בעצמם ולא מה שנתנו מקומותיהם. אמנם הענינים הטבעיים מהם מאודיים, והתמידים כחמם האש ורדת האבן אל מטה, והמאודיים כצורות אישי כל מין ופעולותיו, אשר הרצון נזה כי אישי החיין יתחלכו כשאלו נולדו שלמי היצירה ואלו נולדו חסרי היצירה ואלו האחרים הם חסרי היצירה, אשר החינם והשלמי היצירה הם על הרוב, א"כ הנדרים הטבעיים אינם נופלים במקרה ויבא המופת על זה האומר, פרטו העולם לא ינחלו במקרה ומה השמים וכל מה שנתנו, ואין הכל יולת חלקיו, אי"כ הכל לא נפל במקרה, והנה אריסטו השיב על מי שסבר שהשמים והכוכבים ותנועותיהם היו אמנם תנועות השמים ולא יסנו תפקידם לעולם אי"כ א"א שיוחס מהם אל המקרה, ואמר קלת מהאנשים חשבו שהעולם ההייה וההפסד כלו סיה לתכלית וכמחדש בעבור סבה מהסבות או טבע או שכל או זולת זה, ויחשוב השמים ותנועותיהם אל המקרה ואל הדומן בלא סבה, ואריסטו יאחר שאיך יחשוב איש שאישי הכ"ח והלמחים לא יתחדשו במקרה ויאחר נגשמים השמימיים אשר הם מנין שאר הגשמים נראים אלהיים ויתחדשו מעצמם ומהדומן ושאין להם סבה כלל כמו שיש לב"ח ולצמחים, אשר הרצון נזה אם הנדרים ההווים הנפסדים לא נכלו במקרה וכיודמן וכל סבה כמיה היותם שפוקים לא ינחלו בתמידות, הגשמים האלהיים שהם הנרמים השמימיים שהם נגמחים ומאורים

אברבנאל

קרקש

פרק ב (ה) והמאודיים כצורות אישי כל מין ופעולתם, פירוש כי לפעמים יגיע לראש המין שניו מה כמו שש אצבעות כדו או יולד הרם מן האמרים או יולד נגם או

השאלה הראשונה שם תחול לחיוב עליה ענינה אם אותו חלק הנמצא נכונתו אחרי הכוונה שיש לו סבה והיא הסבה הראשונה לכל הנדרים, אם המופת על זה החיוב או על גד הכוונה, כמו שצאר אמתו עמד משה רבינו עניו השלם. וכדי לכוין על זה תחול הכד נבאר ענין החיוב אשר יבארו אריסטו ר"ל איך נמשך השלם זה עומד והגלגלים השלמים. ונכפ"ל הקדם על אופן החסבות והכרוע שאינו על דעת סנה הציור הקדק סוה פם יצטרך שאר הקריים.

במאמר יותר רחב, והנה כבר התבאר לך שאריסטו¹ יאמין ויבאר במופת שאלו הנמצאות כלם אינם נמצאות במקרה, (ג) ואשר יסתור היותם במקרה שיהיו בעצם, ר"ל שיש להם סבה מחייבת להיותם כן בהכרח, מפני הסבה ההיא נמצאו כפי מה שהם עליו, והו אשר התבאר במופת והוא אשר יאמינהו אריסטו¹. אמנם שיתחייב להיותם לא מעצמם שיהיו בכונת מכון ורצון רוצה, לא התבאר לי שאריסטו¹ יאמין זה, מה כי הקבוצין בין המציאות על צד החיוב ובין החדוש על צד הכוונה והרצון, עד שיהיו שני הענינים אחד קרוב אצלי לקבוצין בין שני ההפכים, כי ענין החיוב אשר יאמינהו אריסטו¹ הוא שכל דבר מאלו הנמצאות אשר אינם מלאכותיות א"א לו מכלתי סבה מחייבת לדבר ההוא אשר הותהו כפי מה שהוא עליו, ולסבה ההיא סבה שנית, ולסבה השני שלישית, כן עד שיגיע לסבה הראשונה, מסנה התחייב הכל להבנע ההשתלשלות אל לא תכלית, אלא שהוא לא יאמין עם זה שחיוב מציאות העולם מהכורא ר"ל מהסבה הראשונה, ¹ (ג) כתחייב הצל מהנפץ, או התחייב ההוא מהאש ² או התחייב האור מהשמש, כמו שיאמר עליו מי שר"ל אין דבריו, (ד) אבל יאמין החיוב ההוא כחיוב המושכל מהשכל, כי השכל הוא פועל המושכל מצד היותו מושכל, שהסבה ההיא הראשונה ³ ואפי' אצלו היא שכל בעליזנה שבמדרגות המציאות והשלמה שבהם, ¹ עד שאמר שהוא יתעלה רוצה בסה שהתחייב מסנו ושמה בו ונהנה ואי אפשר שירצה חלוטו, ולזה ² לא יאמר לזה כוונה ואין בו ענין הכוונה, כי האדם רוצה להיותו בעל עינים וידיים ושמה בו ונהנה בו וא"א שירצה חלוטו, אלא שלא היה זה האיש בעל עינים וידיים בכוונה מסנו והתחדות לזה התאר ואלו הפעולות

שם מאד

אמר

ומאירים א"ל שיהו במקרה. איכ אריסטו¹ יאמין שאלו הנמצאות כלם אינם נמצאים במקרה וכל מה שהו במקרה הוא היותו בלא סבה מוגבלת, ואשר יסתור המקרה והכוונתו הוא היותו בסבה מוגבלת, ואם העולם לא נמצא מפלס עצמו ומההדמין א"כ י לו סבה מסבכת להיותם כן בהכרח מפני הסבה ההיא נמצאו כפי מה שהו, והו דבר זולתו יתעלה יש לו סבה, ואחר שהניח ה"י כי כל אשר כתבאר בחיוב והו אשר יאמינהו אריסטו¹ ה"י כי כל דבר זולתו יתעלה יש לו סבה, ואחר שהניח ה"י כי כל לקחור אם אריסטו¹ יראה שיהיה העולם בכונת מכון וכרצון רוצה, ואחר הרב כי לא יתבאר לו שאריסטו¹ יאמין זה, כי הקבוצין בין המציאות על צד החיוב ובין החדוש על צד הכוונה והרצון עד שיהיו ב' ענינים אחד, קרוב אצלו לקבול שני הסכים, ואם העולם נמצא על צד הכוונה קדמון, ואם העולם נמצא ממנו יתעלה על צד הכוונה והרצון וחיוב שיהיה מחדש, ואלו כ' דברים אי אפשר שיקבוצו, רוצה לומר החדוש והקדמות, א"כ אי אפשר שיהיה העולם על צד החיוב ועל צד הכוונה. והנה אריסטו¹ יאמין שבעולם נתחייב מהאל על זה החיוב. כי כל דבר

על: ו אמנם שיתחייב להיותם וכו', ר"ל אם נמצאר שאלו הנמצאות אינם מצד עתם אבל הם מצד פנויותם חיוב אחתי ונחמה שהיו אלו הנמצאות בכונת מכון ורצון רוצה, ואין דעתי יסתור אריסטו¹ שיהיו בכונת מכון כי הוא סופר דעת החיוב אבל יוסבר שהם על דרך החיוב: ו כתחייב ה"ל וכו'. ר"ל שאין פועל ה"ל יודע בפעל והסם יתעלה יודע באלו הנמצאות: ח או התחייב האור וכו'. ר"ל עם שיהיה שיהיה יודע שהוא פעל אור מכל מקום אין ידועתו בלוב סבה ה"י האור, וידעתי שהם יתעלה בנמצאות הוא סבה ה"י הנמצאות, וזהו כתחייב המושכל מן השכל, וזהו שיהיה הפקד וסוד גדול: ט ואפילו אלו. ר"ל אפילו אלו אריסטו¹: י עד שאמר שהוא שמה שאמר אריסטו¹ שהם יתעלה רוצה במה שברא והתחייב ממנו: ב לא יאמר לזה כוונה, ר"ל אשר הרב שמה שאמר אריסטו¹ שהם ית' רוצה במה שברא והתחייב ממנו ע"ד זה, לא יאמר ענין הכוונה, כי הכוונה היא דרישה לענין נפקד ידעו הפעול, ומה שנתחייב ממנו יתעלה לא סר ולא

מאלו הנמצאות אשר אינם מלאכותיות א"ל לו תכלי סבה מחייבת לדבר ההוא ולסבה ההיא סבה שנית ולסבה השנית שלישית עד שיגיע לסבה הראשונה מתנה החיוב הכל להבנע ההשתלשלות לכב"ח, אלא שהוא לא יאמין עם זה שחיוב מציאות העולם מהכורא כתחייב הכל מהנפץ שהוא חיובו הפדרי שמתע האור, ולא כתחייב החום מהאש שהוא דבר טבעי ואינו יודע בפועלו, או כתחייב האור מהשמש שהוא יודע שאור מחיור ואלו כעבור ידועתו ואי מחיר. אבל יאמין הקבוצין בחיוב המושכל מהשכל, כי השכל הוא פועל המושכל כי הכל אצלו והשכל פועל המושכל מצד היותו מושכל, כן חלוטו יתעלה פועל העולם במה שבעליו טרות ובעליו הנמצא כלם, והסודר והנמצא לו הוא סבה לזה הסודר הנמצא בזה העולם, והם מונעו מציורו לא כאור השמש אבל צדיעה במה שיהיה ידועתו פועלת, וידועתו היודעת צדתי הפכים וסודר יודיעתו כנכדו שצדתי הפכים. ולהורות על כי ציורו יתעלה הוא סבת הורחק הנמצאות עתה שלית, אחר הרב שהסבה ההיא הראשונה היא שכל בעליזנה שמתדרגת המציאות והשלמה שבהם, עם הרצון א"ל שמתיר מלת הכוונה וההתחדות, ואחר אפילו אם יאמר שהשם יתעלה רוצה במה שיתחייב ממנו למה שהוא שמה בו ונהנה למה שא"ל שירצה חלוטו, לא יאמר לזה כוונה, כי האדם נברא בענין שהוא רוצה להיות בעל עינים וידיים ושמה בהם ונהנה בו וא"א שיהיה חלוטו, אלא שלא היה זה האיש בעל עינים וידיים בכוונה

ממנו

קרישקש

ומסתום או אנדרוניגוס וזה על המפור (ג) ואשר יסתור היותם במקרה שיהיו בעצם, פירוש יסתור היותם בעצמם ואחר שהם יתחייב יש להם סבה מחייבת: (ג) כתחייב הצל מן הנפץ או

ומסתום או אנדרוניגוס וזה על המפור (ג) ואשר יסתור היותם במקרה שיהיו בעצם, פירוש יסתור היותם בעצמם ואחר שהם יתחייב יש להם סבה מחייבת: (ג) כתחייב הצל מן הנפץ או

פרק

מורה נבוכים חלק שני פרק כ"א

הפעולות, ואין ענין הבוונה וענין ההתייחדות, אלא לענין בלתי נמצא, ואפשר מציאותו כמו שיכון וייוחד ואפשר שלא ימצא כן, ^ל ולא אדע אם אלו האחרונים הוכן להם מדברי אריסטו ומאמרו, שאלו הדברים, א"א להם סבלתי שתי סבות, ענין הבוונה, וענין ההתייחדות, או יהיו הולקים עליו בזה, ובחרו דעת הבוונה וההתייחדות והשבו שלא יהיו הקדמות, ואחר מה שבארתיו אתהיל בדעת אלו האחרונים :

פרק כ"א דע כי מן האחרונים מן הפילוסופים האומרים בקדמות העולם, מי שאומר שהשם יתעלה פועל העולם ובחר מציאותו ומכונו וסידרו על מה שהוא עליו, אלא מן השקר שיהיה זה בעת בלתי עת, אבל כן היה ויהיה הסוד, ^א ואמרו (ה) אמנם חייב לנו שלא נצייר שפועל פעל דבר אלא כשיקדם הפועל לפעלו בזמן, היותנו אנהני לנו פתחיי לנו במה שנעשהו להיות כל פועל שיהיה זה תארו, יש בו העדר אחד והיה פועל בכה וכאשר פעל יצא אל הפועל, אמנם האל יתב' אשר אין העדר בו ולא דבר בכה כלל, לא יקדם לפעלו אבל לא סר היותו פועל, וכמו שיש הפרש גדול בין עצמו לעצמו, כן יש הפרש בין יחס פעלו אליו ליחס פעלנו אלינו, (ב) וזה ההקש בעצמו אמרו בהתייחדות וברצון, כי אין הפרש בין אמרך פועל רוצה או מכין או מחד בזה הענין. אמרו ומן השקר עוד שישתנה פעלו או רצונו כמו שבארנו, הנה כבר התבאר לך אתה המעיין בטאמרי זה שאלו (ג) שנו מלת החיוב והשאירו ענינו, אולי שהם כווננו ליפות בליצה או להכיר הרחקה

הרחקה שם מוב

ממנו והתייחדות לזה התאר ואלו הפעולות, כי אין ענין הכוונה וענין ההתייחדות אלא לענין בלתי נמצא ואפשר מציאותו כמו שיכון וייוחד ואפשר שלא ימצא כן, והנה אמר הרב כי אחרוני הפילוסופים קבלו אלו השני דרכים שהם ית' פועל העולם על כד חיוב והוא מכין ומיוחד : ואמר שלא הכין מאלו האחרונים אם חולקים עם אריסטו כי זה או יחסנו שדעת אריסטו הוא כי החיוב והכוונה כבר התקברו, או נחרו דעת הכוונה וההתייחדות וחסנו שלא ירחיק הקדמות. ואחר שהזכר זה החולק הרב לנטל דעת אלו האחרונים אשר אי אפשר שהכוונה והחיוב יתקברו, הנה יתבאר דזה הפרק כי לפי דעת אריסטו כל הנמצא בזה העולם ומלות ית' ית' לו סבה אשר הוא מחייב וממנו כחיוב המושכל מהשכל כי הוא חיוב אלו אי אפשר שילצא זה בלל זה, ושלדעת הרב לפי דעת אריסטו העולם לא היה לכוונה ממנו אף שיהיה רצון, ואחרוני הפילוסופים יחסנו שהוא בכוונה וכו' ואפשר שיהיה זה על ד' פנים, אם שיהיו חולקים על אריסטו רבס, או יחסנו שהוא אומר שהכל היה על כד החיוב והיה בכוונה, וכי לא נעבור זה יתחייב שיהיה העולם :

פרק כ"א יבאר דעת אחרוני הפילוסופים שזכר בסוגרים דעת החיוב ואומרים ג"כ שהוא מכינו ומיוחד גם כן, והרב יספור דעתם : א ואחרו אמנם חייב לנו וכו'. ר"ל מה שמייב לו שלא יצויר פעל דבר אם לא יקדם העדר הפועל ביות, אלא ייתקנו בכוונה בזה הדבר, כי לעולם לא פעל ממנו יקדם הפועל על השבו, אמנם השם ית' אינו בזה החומר וכו' ואפשר שיעל דבר לא קדמו העדר כלל : ב הוא ענין אמנם שהעולם מפעל השם ית' וכו', ר"ל כשיאמר אריסטו שיהי העולם עלול מזה השם ית' ומחוייב ממנו בהתמדה ילמרו הפילוסופים האחרונים מקום זה האמיר

פרק כ"א דע כי אחרוני הפילוסופים האומרים בקדמות העולם וכו'. רצה הרב להכניח דעת אחרוני הפילוסופים ואחר יבטל דעתם ואחר יחזור להכניח דעת אריסטו ואין נתייבו כל הדברים על כד החיוב ולא על כד הכוונה, ואחר כפרר כי יבטל שיהיה על כד החיוב אלא על כד כוונת מכין, ואם הוא בכוונת מכין וחייב שיהיה מחודש, ואמר דע כי אחרוני הפילוסופים האחרים שהעולם קדמון חסנו שהם יתכרך פועל העולם ובחר מציאותו ומכונו ומיחדו כפי מה שהוא, אלא שכן השקר שיהיה זה עת בלתי עת, אבל כן היה יהיה תמיד, והנה למקל הספק והוא אם העולם קדמון איך יצויר שיהיה מכינו, ואמר כי אנהני לא נצויר שפועל פעל דבר אלא כשיקדם הפועל לפעלו בזמן כפועלים התלכזותיים וזה היה בעצור כי כל מה שנתעשה איתנו ס כעולות אחר ההעדר וחייב שלא נצויר פועל אלא כשיקדים הפועל לפעלו, ואמנם הש"י אשר אין בו העדר כלל ולא דבר בכה כלל לא יקדם לפעלו אבל לא סר היותו פועל למה שהוא נמצא תמיד, וכמו שעלמנו נבדל העולמנו נבדל גדול כן יש הפרש בין יחס פעלו אליו ליחס פעלנו אלינו, עוד אמר וזה ההקש בעצמו אמרו בהתייחדות, כי אין הפרש בין אמרך פועל אף הוא פועל תמיד או רוצה שהוא רוצה תמיד או מכין שהוא מכין תמיד שיהיה העולם כמו שהוא ובחר או מחד בזה הענין. הנה כבר התבאר לך אתה המעיין בתאמרי זה שאלו שנו מלת החיוב והשאירו ענינו

קדמון פרק כ"א

בזמן (ב) וזה ההקש אמרו בהתייחדות וברצון, פירוש שהוא סידרו ומכונו אלא שילא כד היותו כן (ג) שנו מלת החיוב והשאירו ענינו, פירוש שישמלת החיוב לא יב, בטנו שיהיה פועל ומכין

פרק כ"א (ה) אמנם חייב לנו שלא נצייר שפועל פועל דבר אלא כשיקדם הפועל לפעלו בזמן היותו אנהני כן, הריצון בו בעבור שמהננו כי הוא שכל פעל יקדם לפעלו

החקה, כי ענין היות זה המציאות מתחייב לעלתו תמיד בהתמדתה, והוא השם כפי מה שיאמר אריסטו, כי הוא ענין אחרים שהעולם מפעל האל או בכונתו ורצונו ובחירתו ויחודו, אלא שלא פר היות כן ולא יסור, כמו שזויתת השמש הוא מפעל ליום בלא ספק ואע"פ שלא יקדם אחד מהם האחר בזמן, ואין זה ענין כוננת הש"י אשר נכוין אליה אנחנו, אבל נרצה בזה שהוא ר"ל העולם, אינו מחוייב סאתו יתעלה היוב העלול לעלתו, אשר אי אפשר הפרדו מסנה ולא השתנתו אלא אם תשתנה עלתו או ישתנה ענין מעניניה, וכשתבין הענין כן ידע כי מן השקר המאמר בהיות העולם מחוייב ממציאות השם התחייבות העלול לעלתו ושהוא מפעל האל או ביותו, הגה כבר התבאר הענין והגיע ממנו המאמר אל החקירה על זה (ד) החלוקה הנמצא בשמים אשר התבאר בסופת שא"א לו סבלתי סבה, האם הסבה ההיא היא עלה לזה החלוקה, וכן התחייב ממציאותה, או הסבה ההיא היא הפועלת לזה החלוקה והיחודת לו, על הצד אשר נאמין אנחנו הנמשכים אחר סרע"ה, ונאמר בזה הפז שנקדים הקדמה, והוא שנבאר לך ענין החיוב אשר יראו אריסטו ע"י שתיצייורה, ונא איתחיל לבאר לך הבעתי לרעת הדוש העולם בראיות עיוניות פילוסופיות נקיות מן ההעמאה. מאמר, שהשכל הראשון התחייב מהשם, ושהשכל השני יתחייב מן הראשון, והשלישי מן השני, וכן היותו רואה שהגלגלים התחייבו מהשכלים, והסדר ההוא המפורסם אשר כבר ידעתו מסקוסמותיו, וכבר חברנו מסנו הגה ראש דברים, סבואר הוא, שהוא לא ירצה בזה שזה היה ואח"כ התחדש ממנו זה המתחייב ממנו, שהוא לא יאמר בהתחדש דבר מאלו. ואמנם ירצה בחיוב הסבה, כאלו הוא אומר השכל הראשון סבת מציאות השכל הב', והב' סבת מציאות השכל הג', ע"י סופם, וכן הדברים בגלגלים ובחמר הראשון, ולא קדם דבר סאלו כלם לאחד, ולא ימצא מלעדיו אצלו. והמשל בו כאלו אמר אומר מן האיכויות הראשונות התחייבו בו החלקות והפכו, והקושי והרכות והספוגיות והפכו, (ו) אשר לא יסופק אדם שהם, ר"ל ההום והקור והלחות והיובש, הם המתחדשים לאלו והחלקות והפכו והקושי והרכות

שם סוד

אפודי

ענין, כרצון כזה שמקום אחרים מחייב אחרו מכיון ונאמרים מכיון תמיד אחרו כסוף על צד החיוב, אולי כיוונה לטות כמלילה, כי ענין זה המציאות לפעולת תמיד בהתמדה והוא השם כפי מ"ש אריסטו, הוא ענין אחרים שהעולם הוא מפעל האל או בכונתו ורצונו ובחירתו ויחודו

אלה שלם פר היותו כן ולא יסור, כמו שזויתת השמש הוא מפעל ליום בלא ספק ואע"פ שלא יקדם אחד מהם האחר בזמן, ואין זה ענין כוננת הש"י אשר נכוין אליה אנחנו, אבל נרצה בזה שהוא ר"ל העולם, אינו מחוייב סאתו יתעלה היוב העלול לעלתו, אשר אי אפשר הפרדו מסנה ולא השתנתו אלא אם תשתנה עלתו או ישתנה ענין מעניניה, וכשתבין הענין כן ידע כי מן השקר המאמר בהיות העולם מחוייב ממציאות השם התחייבות העלול לעלתו ושהוא מפעל האל או ביותו, הגה כבר התבאר הענין והגיע ממנו המאמר אל החקירה על זה (ד) החלוקה הנמצא בשמים אשר התבאר בסופת שא"א לו סבלתי סבה, האם הסבה ההיא היא עלה לזה החלוקה, וכן התחייב ממציאותה, או הסבה ההיא היא הפועלת לזה החלוקה והיחודת לו, על הצד אשר נאמין אנחנו הנמשכים אחר סרע"ה, ונאמר בזה הפז שנקדים הקדמה, והוא שנבאר לך ענין החיוב אשר יראו אריסטו ע"י שתיצייורה, ונא איתחיל לבאר לך הבעתי לרעת הדוש העולם בראיות עיוניות פילוסופיות נקיות מן ההעמאה. מאמר, שהשכל הראשון התחייב מהשם, ושהשכל השני יתחייב מן הראשון, והשלישי מן השני, וכן היותו רואה שהגלגלים התחייבו מהשכלים, והסדר ההוא המפורסם אשר כבר ידעתו מסקוסמותיו, וכבר חברנו מסנו הגה ראש דברים, סבואר הוא, שהוא לא ירצה בזה שזה היה ואח"כ התחדש ממנו זה המתחייב ממנו, שהוא לא יאמר בהתחדש דבר מאלו. ואמנם ירצה בחיוב הסבה, כאלו הוא אומר השכל הראשון סבת מציאות השכל הב', והב' סבת מציאות השכל הג', ע"י סופם, וכן הדברים בגלגלים ובחמר הראשון, ולא קדם דבר סאלו כלם לאחד, ולא ימצא מלעדיו אצלו. והמשל בו כאלו אמר אומר מן האיכויות הראשונות התחייבו בו החלקות והפכו, והקושי והרכות והספוגיות והפכו, (ו) אשר לא יסופק אדם שהם, ר"ל ההום והקור והלחות והיובש, הם המתחדשים לאלו והחלקות והפכו והקושי והרכות

ענין, כרצון כזה שמקום אחרים מחייב אחרו מכיון ונאמרים מכיון תמיד אחרו כסוף על צד החיוב, אולי כיוונה לטות כמלילה, כי ענין זה המציאות לפעולת תמיד בהתמדה והוא השם כפי מ"ש אריסטו, הוא ענין אחרים שהעולם הוא מפעל האל או בכונתו ורצונו ובחירתו ויחודו

אלה שלם פר היותו כן ולא יסור, כמו שזויתת השמש הוא מפעל ליום בלא ספק ואע"פ שלא יקדם אחד מהם האחר בזמן, ואין זה ענין כוננת הש"י אשר נכוין אליה אנחנו, אבל נרצה בזה שהוא ר"ל העולם, אינו מחוייב סאתו יתעלה היוב העלול לעלתו, אשר אי אפשר הפרדו מסנה ולא השתנתו אלא אם תשתנה עלתו או ישתנה ענין מעניניה, וכשתבין הענין כן ידע כי מן השקר המאמר בהיות העולם מחוייב ממציאות השם התחייבות העלול לעלתו ושהוא מפעל האל או ביותו, הגה כבר התבאר הענין והגיע ממנו המאמר אל החקירה על זה (ד) החלוקה הנמצא בשמים אשר התבאר בסופת שא"א לו סבלתי סבה, האם הסבה ההיא היא עלה לזה החלוקה, וכן התחייב ממציאותה, או הסבה ההיא היא הפועלת לזה החלוקה והיחודת לו, על הצד אשר נאמין אנחנו הנמשכים אחר סרע"ה, ונאמר בזה הפז שנקדים הקדמה, והוא שנבאר לך ענין החיוב אשר יראו אריסטו ע"י שתיצייורה, ונא איתחיל לבאר לך הבעתי לרעת הדוש העולם בראיות עיוניות פילוסופיות נקיות מן ההעמאה. מאמר, שהשכל הראשון התחייב מהשם, ושהשכל השני יתחייב מן הראשון, והשלישי מן השני, וכן היותו רואה שהגלגלים התחייבו מהשכלים, והסדר ההוא המפורסם אשר כבר ידעתו מסקוסמותיו, וכבר חברנו מסנו הגה ראש דברים, סבואר הוא, שהוא לא ירצה בזה שזה היה ואח"כ התחדש ממנו זה המתחייב ממנו, שהוא לא יאמר בהתחדש דבר מאלו. ואמנם ירצה בחיוב הסבה, כאלו הוא אומר השכל הראשון סבת מציאות השכל הב', והב' סבת מציאות השכל הג', ע"י סופם, וכן הדברים בגלגלים ובחמר הראשון, ולא קדם דבר סאלו כלם לאחד, ולא ימצא מלעדיו אצלו. והמשל בו כאלו אמר אומר מן האיכויות הראשונות התחייבו בו החלקות והפכו, והקושי והרכות והספוגיות והפכו, (ו) אשר לא יסופק אדם שהם, ר"ל ההום והקור והלחות והיובש, הם המתחדשים לאלו והחלקות והפכו והקושי והרכות

קישקש

ומכיון או סידה, אבל הם לא הועילו כלל באמנם מידו או מכיון אחר שלא פר היותו כן הרי השאירו ענין החיוב: (ד) החלוקה הנמצא בשמים, פירוש שפסטריו התנועה למטה סבארתו חגוגתו

כמו שזכרנו בפרק י"ב סוף וזכרנו: (ו) אשר לא יסופק אדם שהם ר"ל תחום הקור והלחות והיובש הם המתחדשים לאלו, פירוש שני אפשר לומר בזה ענין החדש אשר שני בנאן קריבס וכן

מורה נבוכים חלק שני פרק כא כב

והרכות וההפניות והמכו נמה שרומה לזה, ומאלו הר' איכויות הראשונות יתחייבו אלו, ואע"פ שא"א שימצא נשם בעל אלו האיכויות הראשונות וערום מאלו האיכויות השניות, שאין גופל בזה ענין ההדרש אך ענין הסכה. כפי זה המשל בעצמו, יאמר אריסטו' במציאות בכללו שזה נתייב מזה עד שיגיע ל'עלה הראשונה כמו שיאמר הוא, או השכל הראשון, כמו שתרצה שתקראוהו, כי כלנו אל התהלה אחת נכרין, אלא שהוא יראה הרוב כל מה שזולתו ממנו כמו שכברתי לך, ואנהנו נאמר שכל אלו הדברים הוא עשאים בכוננה ורצון לזה הנמצא אשר לא היה נמצא ושב עתה נמצא ברצונו יתעלה, והגני מתחיל בזכרון ראיותיו והכריעו להיות העולם מחדש כפי דעתנו, בפרקים הבאים:

פרק כב גזרה מוסכם עליה מאריסטו' ומכל מי שנתפלסף, (h) כי הדבר יתחייבו ממנו דברים כמספר מה שמנו אלא פשוט אחד, ואם היה הדבר מורכב יתחייבו ממנו דברים כמספר מה שבו מן הפשוטים אשר הורכב מהם, והמשל בו, כי האש אשר בו הרכבת שתי איכויות, והם החום והיובש, יתחייב ממנו שיחמם בחוסו, וייבש ביוכשו, וכן הדבר המורכב מחמר וצורה, יתחייבו ממנו דברים מצד החמר שלו ודברים מצד צורתו, ^א אם היה רב ההרכבות, ולפי זאת הגזרה אמר אריסטו' שלא התחייב מהשם חיוב ראשון אלא שכל אחד פשוט לא דבר אחר:

גזרה

אפריז

שם טוב

שיצו אלו האחרונים: ד לעלה הראשונה כמו שיאמר הוא. ר"ל שאריסטו' קורא השם עליה ראשונה או שכל ראשון או לזה מאלו המצויים יקרא כי אל החלה אחת נכון והוא שה"י: **פרק כב א** אם היה רב ההרכבות. יראה בזה ששאלהנו אומרים מקרים נמשכים מצד החמר לא יראה בו החמר הראשון כי חמר ראשון לא ימשכו ממנו מקרים אבל לזה החומר המורכב מלכידע שרודות והמחונן מהם וזה ימשכו

מהסכה הראשונה חיוב תמידי ונלחי עד שהוא יתי' עלה חרוקה לכל הדברים והוא עלה קרובה לשכל הראשון שהוא הפעול הראשון, ואחזנו נחמד שכל הלא דברים הוא עשאים בכונה ורצון וזה הנמצא שלא היה נמצא ושב עתה נמצא ברצונו, והכני מתחיל בזכרון ראיותיו בהכריעו להיות העולם מחדש כפי דעתנו בפרקים הבאים:

פרק כב גזרה מוסכמת עליה מאריסטו' וממי שהתפלסף, כי הדבר הפשוט או אפשר שיחייבו ממנו אלה

דבר אחד פשוט, והרצון בזה כי הפועל האחד פשוט לא יוכל לעשות שני דברים מתחלפים כי כל פועל לא יפעל אלא מה שבעצמו בין שיקרה פועל בדיעה ובין שיקרה פועל בעצם, כי אם האש אין בו אלא שני איכויות לזה לא יוכל לפעול אלא מה שיש לו כי כל פועל לא יפעל אלא מה שבעצמו, ואם האש פעל בדיעה, אם יש לו ידועה פשוטה בתכלית לא יוכל לפעול אלא דבר אחד. המשל בזה כי אם הנבוא אינו יודע אלא צורת הכותל לא יוכל לפעול יותר, וכן אם הסופר לא ידע לכתוב אלא חרבע אוקיות לא יכתוב יותר, ואם הוא יודע ידיעות רבות והוא פועל בדיעה יחייבו שיפעל דברים רבים כפי הדברים אשר ידע אם יראה לפעול, והוא דבר כמותכל ראשון, כי מהאחד לא יבא אלא אחד כי הפועל הפשוט לא יפעל אלא דבר אחד פשוט ואם היה הדבר מורכב יתחייבו ממנו דברים כמספר מה שבו מן הפשוטים. וכן אם היה מורכב מחומר וצורה יתחייבו ממנו דברים מצד החמר שלו ודברים מצד צורתו, ואם היה בדבר רוב ההרכבות יתחייבו ממנו דברים כמספר ההרכבות אשר בו, ולפי זאת הגזרה אמר אריסטו' שלא יתחייבו דברים חוץ ראשון אלא שכל אחד פשוט לא דבר אחר:

אמר שם טוב אם מהאחד פשוט יתקוו דברים רבים נפל הספק בין הפילוסופים, כי ד"ר יחשוב כי השי"ת הוא אחד ויבואו ממנו דברים רבים, כי זה מ"ש כי מהאחד הפשוט לא יבאו דברים רבים יראה כפועל אשר בגולה אבל כפועל הכולל שהוא אלוה לא יבא זה, וגם כי הוא פועל בדיעה והפועל בדיעה יפעל דברים רבים, וכבר ביאר זה הרב בתלם הראשון פרק ר"ג שכניאר כי הפועל האחד כבר יפעל פעולות רבות מתחלפות, ועתה הניח תלפז בזה הספק, וראוי לדעת אי זה מאלו הדעות הוא האמת, כי כבר יראה שהשי"ת אין לו ידיעות רבות ואפי' דעת רבה, כי אם היו לו רבוי מידעות יהיה מורכב, וכבר יתבאר שאין לו הרכבה אבל יש לו ידיעה אחת פשוטה הכוללת ידעות רבות, ואם הדבר כן יבאר לומר אין יבואו דברים מתחלפים בדיעה אחת כי כל פועל לא יפעל אלא מה שבעצמו, ואם הדבר כן איך נמצא הרבוי בעולם, אם נמצאו בזה אחד לו בלתי אפשר כי הגלגל הראשון שיש בו כוכבים רבים מתחלפים ומשכו מהשכל השני לפי דעת הרב, ואיך יבא מהאחד רבים אחד שגזרה מוסכמת מאריסטו' שלא יתחייבו זדבר אחד אלא דבר אחד, ולזה נאמר שלא יתחייבו יהיו דברים רבים קדומים וכל שתי ההצעות שקר, והנה זו דרוש עמוק רבו בו הדעות ראיותי בלתי נבדול וכן נקרא הנה. והנה לא ידעתי באיזה מקום אמר אריסטו' שלא יתחייבו מהשם חיוב ראשון אלא שכל אחד פשוט:

גזרה

קישוק

וכן אבל יאמר בהם ענין הסכה מצד מה שאולי האותיות מתחייבות, הרצון בזה מן החום והקר והחלית והיובש: **פרק כב (h)** כי הדבר הפשוט אי אפשר שיחייבו ממנו אלא פשוט, כבר זכרנו זה בפרק רביעי מזה החלק מה שהוא רעת אריסטו', ורעת אבן רש"י, שהשי"ת יגיע השמים הראשונים כמו שיגיע השחק והשכלים האחרים בניעים הגלגלים האחרים ולא יאמר כעבור זה שהוא שרודות לרם מצד הגעת השמים, ואי כל מספתי אריסטו' אשר עשה אותם מצד מציאות התנועה הנתיבה על מציאות המניע הראשון אחר שרעת הפילוסופים הגמשימים אחריו לפי דעת מרטז אינם מודים

תרושקן

מורה נבוכים חלק שני פרק כב

גזרה שנית כי לא יתחייב אי זה דבר שיוזמן מאי זה דבר שיוזמן, אבל אמנם יהיה לעולם בין העלה ועלולה קצת ערך בהכרח, עד שהמקרים לא יתחייב איהם ספקה הזדמן מאי זה מקרה יזדמן, כאלו תאמר שיתחייב מהאיכות כמות או מהכמות איכות, וכן לא יתחייב מהזמן צורה אחת ולא מהצורה חמר אחד:

גזרה שלישית כי כל פועל שיעלל בכוונה ורצון לא בטבע, יעשה פעולות מתחלפות רבות: גזרה רביעית, כי הכלל המורכב מעצמים מתחלפים הרכבה המזיגת, והמשל בו כי העצם ע"ד משל או הכשר או הגדלים או מעצמים מתחלפים הרכבה המזיגת, והמשל בו כי העצם ע"ד משל או הכשר או הגדלים או העצבים, יותר פשוט מכלל הדין או הרגל המורכבים מעצם וכשר ויגידים ועצב, זה מכוון מאד עד שאין צורך להוסיף בו דברים, ואחר אלו ההקדמות אומר שזה אשר יזכירו אריסטו שהשכל הראשון סבה לשני והשני סבה לשלישי וכן אלו היו מדרגותיהם אלפים, השכל הראשון מהם פשוט הוא בלא ספק, ומאין נמצאת ההרכבה הנמצאת כאלו הנמצאות ע"צ החיוב כמו שיחשוב אריסטו, אנהנו נודה לו כל מה שזכרו שהשכלים כל אשר יתרחקו יתחדש בהם הרכבת ענינים אחר שמושכליהם רבים, ועם הוודאתנו לו בואת המחשבה והסברא איך היו השכלים סבה לחיוב הגלגלים מהם, ואחרי ערך בין החמר והגבדל אשר אין לו חומר כלל, אמר שאנחנו הדינו לו שכל גלגל סבתו שכל על הצורה הנוכרת, אחר שהשכל ההוא יש בו הרכבה בדיוותו משכיל עצמו וזולתו וכלאו הוא מורכב משני דברים, אחד משני הדברים ההם יתחייב ממנו השכל האחרון אשר תחתיו, והענין האחר יתחייב ממנו הגלגל, ישאר ויאמר לו הענין האחד הפשוט ההוא אשר התחייב ממנו הגלגל איך יתחייב ממנו הגלגל, והגלגל מורכב משני חמרים ושתי צורות, חמר הגלגל וצורתו, וחמר הנוכב הקבוע בגלגל וצורתו, והכשיהיה הענין ע"צ החיוב א"א לנו בהכרח לזה המורכב מבחתי סבה מורכבת, יתחייב

אמר

מקרים רבים מאוד: ב אנהנו נודה לו כל מה שזכרו. ר"ל אנהנו נודה לו לאריסטו כל מה שזכרו והוא שהשכלים כל מה שיזרחקו מהם יתעלה ויתחדש בהם הרכבת ענינים וכו': ג וכלאו הוא מורכב משני דברים, ר"ל ששכל יש הרכבת מה בנתינת השכילו עליו ובנתינת השכילו עליו, בנתינת השכילו עליו אשר הוא לו כצורה יתחייב ממנו השכל הגבדל עליו, ובנתינת השכילו עליו

גזרה שנית, כי לא יתחייב איהו דבר זדמן מאי זה דבר זדמן אבל אם יתעלם יחס וערך בין העלם והגלגל עד שהמקרים לא יתחייבו אי זה מקרה שיוזמן, כאלו תאמר מן האיכות כמות או מן הכמות איכות וכן לא יתחייב מן החמר צורה ולא מן הצורה חמר: גזרה שלישית, כי כל שפעל שישפיל ככוונה ורצון לא בטבע וישא פעולות מתחלפות רבות למה שהוא פועל בדיוותו וכל מי שיש לו דיועה ידע הדבר והסבו ויזכר א"כ

שם סוד

לפעול השני דברים אי זה מהם שזרע, אחת ההקדמה לפי דעתי היא צודקת כצרכיה הפועל יודע דברים רבים ויפעל כצרכיה ורצון או יוכל לפעול פעולות רבות בחספי ידיעות אשר יש לו מהמחלפות או החיות אשר נמשכים ממנו פעולות המעלה: גזרה רביעית, כי הכלל המורכב מעצמים מתחלפים הרכבה המזיגת, וזה דבר מכוון כי רצונו הנמצא בהרכבה השכנית אינו אחד כמו רצונו הנמצא בהרכבה המזיגת שמיחייב הכלל המורכב מעצמים רבים מתחלפים הרכבה שכנית, שיהיה רצונו שיהיו הפועלים מתחלפים וללא יהיה הפועל אחד, ואחר שהינתן רצונו אלו ההקדמות כללו הם מנוארים בעצמם ואחר שאי אפשר שיהיה זה שולש נקודות ע"צ החיוב, והנה אפילו שגודר שמהשכל הראשון יתחייב השני ומהשני השלישי וכן אלו היו המדרגות אלפים השכל האחרון מהם פשוט אחר שהחייב משכל אחד פשוט, אם כן יתחייב לשלול לו מחין ומצא בהרכבה הנמצאת באלו הנמצאות אם הוא ע"צ החיוב כמו שישא, ואף שגודר לו ששכלים כל אשר ירחקו יתחדש בהם הרכבת ענינים עם מה שישכילו עלתם וישכילו עלתיהם ועם מה שיש בהם מהחיות והאפשרות, עם שכל אלו הדברים הם דמיונות כמו שיאמר ד"ר ח"ד"ד בפלה, וזה שיהיו אלו הדברים אחת ח"ד יהיו השכלים סבת חמרי הגלגלים מהם ואי זה יחס בין החמר והגבדל כי הגבדל הוא השכל ואין יתחייב בהשם ממה שאינו גשם, וזהו הפסוק היותר עמום אשר ימצא בזה והוא ח"ד יתחייב בהשם מהגבדל אחר שיגבדל אינו בעל גשם. שלישית ישאר אף שגודר ששכלים על בו הרכבה בדיוותו משכיל עליו וזולתו מורכב משני דברים יתחייבו ממנו מהענין האחד השכל האחרון והענין האחר יתחייב ממנו הגלגל לפי זאת הוודאה ויתחייב שיהיה הגלגל פשוט ושלא יהיה מורכב מחמר וצורה והנה אנהנו מוצאים הגלגל משני חמרים ושתי צורות, חמר הגלגל וצורתו, וחמר הנוכב הקבוע בגלגל וצורתו, וכשיהיה הענין ע"צ החיוב

קישוק

העצם גודל כלל אבל הוא אין חלק לו ולא חלוקה לפי שהוא יגיע וכן אין תכלית לו ואין לדבר בעל תכלית בה בבית' הנה א"כ כל גודל אם תכלית ואם בעל תכלית לזאת העלה לא יהיה בגודל בעל תכלית ולא בגודל בבית' לפי שאין גודל לבבית' כלל, וגם כן הוצאת שלא יתפעל ולא ישתנה כי כל התנועות האחריות אחר התקומות וזו אלו העלמים הם מכוונים שהם כפי זה הענין. ובאמת כי לא הוא בתחלת הראשונה שכל השתלשלותו וזה ח"ד יתחייב שיש נמצא ראשון סבה לכל הנמצאות הנה הבאתי בפת שעקבו ומאמריו הרחבים שאינו מברר רק בשם יח

הראשון אשר נתייב מהסבה הראשונה, א"כ לא הביא מופת מצד התנועה על מציאותו יח, וכמו כן לא תוכל לעשות זאת ההנחה בישום פנים שהיא יוצאה מבניע הראשון דבר זולת התחלתה הראשונה, שכבר התבאר כמה שאמר הטבע תכלית הביאור שמה שהביא מופת על המציאות מצד התנועה הנצחית הוא הגורא יח' וזה מכוון במאמריו רבים כמה שאמר הטבע כמו שזכרתי יח' וזכור עתה אחר מאמריו והוא זה, אחר אריסטו ואמנם שעמום הם נצחו ובלתי מנוגדים מובדל ממאמריו והוא מכוון כמה שאמר וברר גלגלו שאי אפשר שיהיה לזה

מורה נבוכים חלק שני פרק כב

יתחייב מחלקה האחר גרם הגלגל, ומחלקה האחר גרם הכוכב, זה אם יהיה חסר הכוכבים כולם אחד, והנה יתכן שיורה עצם המאיר מהם עצם אחד, ועצם החשוכים שאין להם זוהר עצם אחד, וכבר נודע כי כל גשם מורכב מהסדור וצורתו, הנה כבר התבאר לך¹ שלא ימשכו אלו העיניים על צד ההיזב אשר יזכרו, וכן עוד הלוף תנועות הגלגלים לא ישמור ערך סדר קצתם תחת קצתם עד שיאמר בזה צד ההיזב, וכבר זכרנו זה, והנה ג"כ ענין סותר לכל מה שהזנה בעינינו הטבעיים, כשיבחנו ענין הגלגל, וזה שאם היה חסר הגלגלים כלם אחד, למה לא יתחייב שתעתק צורת זה הגלגל לחסר האחר, כמו שיקרה מתחת גלגל הירח (ב) מצד היות החסר ראוי, ולמה תתקיים זאת הצורה בזה החסר תמיד וחסר הכל משותף, (ג) האלהים (ג"ח אליהם), אם לא יאמר אומר שכל גלגל החסר שלו בלתי חסר האחר, ולא תהיה א"כ צורת התנועה מורה על חסר. מה סתירת השרשים כלם, ועוד הכוכבים אם החסר שלהם כלם אחד, כמה זה נכדלו אישירם, אם בצורות, או במקרים, ה' על איה משני הפנים שיהיה יתחייב שיעתקו הצורות ההם או המקרים ההם ויבואו זה אחר סוד זה על כל אחד מהם, עד שלא יבטל היות החסר ראוי לכל אחת מהצורות ולכל אחד מהמקרים, ובה יתבאר לך שיאמרנו חסר הגלגלים או חסר הכוכבים אין בו דבר מענין זה החסר, ואמנם זה שתוף כשם, ויטבל נמצא מן הגשמים ההם הגלגלים יש לו מציאות שיתיהר בו ולא ישתתף בו וזולתו, (ד) א"כ במה זה נפל ההשתתפות בתנועת הגלגלים בסבוב או בעמידת הכוכבים, אבל כשנאמין שזה כולו בכוננת מכיין פעלו ויחדו כמו שזוהר² הכמתו אשר לא תושג, לא יתחייב לנו דבר כאלו השאלות כלם, אבל אמנם יתחייבו למי שיאמר שזה כולו ע"צ ההיזב לא ברצון רוצה, והוא דעת שלא ימשך ענינו על סדר המציאות ולא נתנה בו עלה ולא טענה מספקת וימשכו אחריו ג"כ הרחקות עצמות מאלו, והם היות האל יתעלה יהיה כל משביל כשלמותו בכל מיני השלמות, עם כל הנספחות בענין שלא יחדש בהם דבר, ואילו יודע כיצד יבשר להאריך כגוף זבוב או לחסר הגלגל תולעת לא היה יכול, אמנם אריסטו³ יאמר שהוא לא ישתדל בזה ומן השקר עליו שירצה בחלוף זה, ואין זה ממה שיוסיפוהו שלמת

אמר

שם טוב

א"ל לנו בהכרח בזה המורכב מבלי סנה מורכבת יתחייב מאחד מחלקיה גרם הגלגל ומחלקה האחר גרם הכוכב, זה אם יהיה חסר הכוכבים כלם אחד, והנה יתכן שהיו ככה כוכבים מחולפים. הנה כבר התבאר שאלו העיניים לא ימשכו ע"צ החיוב, וכן עוד חלוף תנועות הגלגלים לא ישמור ערך קצתם על קצתם עד שיאמר בזה צד ההיזב, עוד שו לשאל אם היה חסר הגלגלים כלם אחד למה לא יתחייב שתעתק צורת זה הגלגל לחסר האחר כמו שיקרה זה מתחת גלגל הירח מצד היות החסר אחד, למה תתקיים זאת הצורה בזה החסר תמיד וחמ הכל משותף, ואם יאמר אומר שכל גלגל החסר שלו בלתי החסר על החסר, זה כחירת כל השרשים הטבעיים, כי כל הדברים המשותפים בתנועה אחת יש להם חסר אחד ומצד שם מחולפי תנועתם וש להם צורות מחולפות, כי אלו היסודות למה שיתנועעו תנועה ישרה יורה שחמסר אחד ולמה שיתנועעו זה למעלה זה למטה יורה שהם מחולפי הצורות, וכן הגרם השמימי מצד שכלם יתנועעו בסבוב יורה שכלם טעב אחד ומצד מצד שכלם מעיין יחייבו שהם מחולפי הצורות, א"כ יתבאר כי מה שיאמין אריסטו⁴, שהכל ע"צ החיוב שזה לא ימשך ויתחייבו על אלו הספקות העצומות וולקס הריב, כמו שהאריך בהם ב"תומח" ב"פלטק הפל", אלא שרוב לכת היותר גדולות מהם, אבל כשנאמין כי זה כולו בכוננת מכיין פעלו ויחדו כמו שזוהר⁵ הכמתו שלא תושג, לא יתחייב דבר מאלו השאלות כלם, אבל יתחייב למי שיאמר בזה כולו על צד החיוב לא ברצון רוצה, והוא דעת שלא ימשך ענינו על סדר המציאות ולא נתנה לו עלה ולא טענה מספקת :

אמר

קרישקש

ית', והנה הרב רבינו הביא ראיה על מציאותו נעדר התנועה כמו שיראה ב"פלטק ההראוה בהקדמותיו בזה המאמר (ב) מצד היות הנומר ראוי לכן, פירוש יקבל הנורות מצד שהוא חובר כמו שהנומר הראשון מקבל כל הנורות זו אחר זו (ג) האלהים אם לא יאמר אומר שכל גלגל החוכב שלו בלתי חובר האחר, פירוש באמר יוכל אדם לומר שבאחד שלא תעקף צורת הגלגל לחובר האחר שיומר הגלגל אחד בלתי חובר האחר. (ד) א"כ במה זה נפל ההשתתפות, פירוש אחר שנבחר לומר שיש בו גלגל מתחלק לחסר האחר שאם יו חובר אחר היה מרחיב שיעקפו צורתם כמו שנמצא בחובר

יתרבי

מורה נבוכים חלק שני פרק כב

שלמות (ס) אבל אפשר שיהיה חסרון בקצת הכתינות. וכלל אומר לך אע"פ שאדע שהרבה מן העוזרים לאוהביהם ייחסוני כאלו המאמרים אם לסייעות הבנת דבריהם או לנטייה מהם ככוונה, אלא שאני לא מפני זה אמנע מלומר מה שהשנתי והבינותי כפי קוצר יד שלי, והכלל ההוא הוא שכל מה שאמר אריסטו בכל הנמצא אשר מתחת גלגל הידה עד מרכז הארץ הוא אמת בלא ספק (ו) ולא יטה ממנו אלא מי שלא יבינהו, או מי שקדמו לו דעות ח" (ז) יצאה להרחיק מהם כל סותר ולשמרם, או שימשכוהו הדעות ההם להכחיש ענין נראה, אמנם כל מה שידבר בו אריסטו מנלגל הייה ולמעלה, הוא כדמות מחשבה וסכרא, מלבד קצת דברים, כל שכן במה שיאמרדו בסדר השכלים וקצת אלו הדעות האלהיות אשר יאמינם, ובהם ההרחקות העצומות והתפסדים הנראים הטבואים בכל האמוות והתפשטות הדעות, ואין מופת לו עליהם, ולא תדקק דיוותי קושר הספקות אשר התחייבו לדעתו והאמר בהספקות יבטל דעת או יתקיים סותרו, אמת כי הענין אינו כן, אלא אנחנו נעשה עם זה הפילוסוף מה שצונו שנעשהו הנמשכים אחריו, וזה שאכסנדר כבר באר שכל מה שלא יעמד עליו מופת צריך שיונחו שני קצוות הסותר בענין ההוא, ויראה מה יתחייב לכל אחד משני הסותרים מן הספקות, ויאמן המעט בהם ספקות, וכן אמר אכסנדר שימשך הענין ככל מה שיאמרדו אריסטו מן הדעות האלהיות אשר לא יעמוד עליהם מופת, כי כל מי שיהיה אחר אריסטו יאמר כי אשר אמרו בהם אריסטו יותר מעט ספקות מכל מה שאפשר שיאמר בו, וכן עשינו אנחנו באשר התבאר אצלנו שזאת השאלה והיא אם השמים הווים או קדמונים, אין מופת על אחת משני הזותרים בה, ובארנו הספקות המתחייבות לכל אחד משני הדעות, ואינו לך שדעת הקדמות יותר רב ספקות יותר

אמר שם טוב כל אלו הנטולים עשה הרב לדעת אריסטו? **אמר** יתחייב ג"כ לדעת הדעות, כי יאמר אומר אם הכס אחד בתכלית האמתות והכשיעויות א"כ יבא ממנו רבים ויפסל פעולות מתחלפות, כי אף שיהיה הפועל פועל

בכונה ור"ל, אם לא יבא בדעתו ודעות רבות נפרשות לא יתחייבו ממנו דברים רבים, וגם כן יבאר שאמר א"כ מהשם יתאמר א"כ יבא יבא הגשם ומה יחס סניו וזין הגשם, ואם יאמר שלא נדע על אי זה דד נחשד, ג"כ כן יאמר אריסטו כי כל אלו הדברים יש להם ספקות מתחלפות ויבאו לבנים, וכבר הרגיש הרב זה ואמר, ולא תדקק דיוותי קושר הספקות שיתחייבו לדעתו ותאמר בהספקות יבטל דעת או יתקיים סותרו אמת הוא כי הענין אינו כן וכו', ומה מחד הטוב הרב באחריו כי לפי דעת המיוז יתשבו הרקוקות עצמותו מחד, והיא היות מציאות האל אשר יורה כל משכיל בשלמותו בכל מיני השלמות עם כל האמצאות בענין שלא יחדש בהם דבר ואילו נשק להארץ כנף זבוב או לחסר רגל חולעת לא היה יכול וזהו דבר נראה על השם ית' והכן אחרו כל מה שאמר אריסטו כמה שמתק גלגל הידה הוא אמת בלי ספק וכו' אמנם כל מה שדבר בו אריסטו מנלגל הייה וממעלה הוא כדמות מחשבה וסכרא מלבד קצת דברים, כל שכן כמה שאמר בסדר השכלים וקצת אלו הדעות האלהיות אשר יאמינם ובהם הספקות עצמות והתפסדים הנראים בכל האמוות והתפשטות הדעות, ואין מופת לו עליהם, כ"א היה לו מופת לא נבגיה על שיהיה מרוחק וחולק על הפרסום:

אמר שם טוב כל אלו הנטולים אשר עשה הרב הם כפי דעת ג"ם, וכבר אחרתי לך שיש לו בטולים גדולים כאלה, וכבר יחשוב שדעת ג"ם הוא דעת אריסטו ואלו הדברים, ויאמר שמה שישאמר ג"ם ואכסנדר נבחה מה האלהית ובסדר הנמצאות ממנו יד' הם כלם הדעות ומתשבות וכן ישגים החסידים למה שנתנו מדרך אריסטו ודברו מרה על הפילוסופים ושמו הטרה לכל בעל שכל לחלוט עליה, אבל כל שיהא אריסטו בלולו בדברים הכוא מושכלות ראשונות יעמוד המופת עליהם ולא ישגים שום חסידים, ולמה שהדבור בדרך אריסטו כפי מה שישגב ב"ר בעל הדברים הוא הדרך לא ראייתו לכותבו הנה, וגם הספרות הנמשכות לדעת ב"ר, והנה אם ינזר האל בחיים נבחה מה האחר מיוחד באלו הדברים בהיותו העולם וקדושו, ודברו זה או מה שסובר ב"ר באלו הדברים האמת הוא אם לא, וגם בביאור הדברים מהסכה ראשונה וא"כ יעלו כלם אל דבר אחד פשוט, ואם המופת יעמוד עליהם הוא ע"כ התחשבה או סברה כמו שאמר הרב, והנה לא הארכתני באלו הפרקים למה שראיתי כי הרב נתן בהם לפי דעת ג"ם, והחכם ר' משה הנרבו"י האריך בהם וכיאר דעת אריסטו כפי מה שניארו ב"ר בהפלת העלה כי כל דבריו י"ז יזים משה, ואני אומר כי ד' וי יותר מדי להכניב על הפילוסוף של איתחייב ומשכחתי ספקות הכפעת מחדו, ומה שכללו הספקות לא יבטל דעת ולא יתקיים סותרו, ואחר שהדבר כן ראוי שנאמין שהעולם מחדש אחר שזאת השאלה אם השמים הווים או קדמונים אין מופת על אי מהסותרים, והנה במאמין נחמד הוא כלפי מופת כמה שראוי ס' זין

קישור
יתחייב העתק צורת זה הגלגל לחומר האחר, זה הוא המירוש האמיתי: (ס) אבל אפשר שיהיו חסרון בקצת הכתינות, מירוש כי הפועל הנכבד אין שלמותו אין שישגת פעלו ואפשר שיאמר שזה חסרון בחקו שיראה טענינו שלא היה פעלו שלם אחר אשר יצטרך לשנות בו: (ז) ולא יטה ממנו אלא מי שלא יבינהו, מירוש הרב מרינו מורה לאריסטו שמיאיות התער אשר

מורה נבוכים חלק שני פרק כב כג

ויותר מזה שראוי שיאמן בחק השם, מחובר להיות החדוש דעת אברהם אבינו ונביאנו מרע"ה, ואחר שזכרתי בחינת הדעות בספקות הנני רואה שאבאר לך בזה מעט :

פרק כג א דע כי ההקש בין הספקות המתחייבות לדעת אחת ובין הספקות המתחייבות לסותרת והכרעת המעט שבהם ספקות, אין הכחינה בו רב מספר הספקות אבל נודל הרהקתם וחלוק המציאות עליהם, ואפשר שיהיה הספק האחד יותר גדול מאלף ספקות אחרות, ולא יתאמת נ"ב זה ההקש אלא למי ששני קצוות הכותר אצלו בשוה, אבל מי שיבחר אחת מיסתי הדעות ב אם מפני גידול או לתועלת אחת מן התועלות, הוא יתעורר מראות הנכונה, (ה) כי הענין המופתי לא יוכל בעל התאווה שתחלוק עליו נפשו, אמנם כיוצא באלו הענינים אפשר לחלוק עליהם הרכה. והנה תוכל אם תרצה להפשיט מעליך התאוות ותשליך המנהג ותשען על העיון לבד, תכריע מה שצטרך להכריעו, אבל תצטרך בזה אל הנאים רבים, תחלתם שתרע שיעור טוב שכלל ושלמות טבעך, וזה יתבאר לך בהתלמד כשיאר החכמה הלבדויות על אמתתם והשגת דרכי חכמת הדבר, והשני יריעת החכמות הטבעיות ואמתתם עד שתרע הספקות על אמתתם, והנ' מדותיך, כי כשימצא האדם עצמו, אין הפרש אצלו בין שיהיה זה בטבע או בקנין, נוטה אל התאוות וההנאות או בוחר הכעס והקצף, והעביר הכח הכעסני ושלא רסנו, הוא לעולם יהאם וכישל בשליך, כי יבקש דעות יעזרוהו על מה שטבעו נוטה אליו, ואמנם העירותיך על זה שלא תרומה, שהנה אפשר (ג) שיושימך לחשוד אדם וים אחד בספק שיוספקרו על חרוש העולם² ותוסת מזהרה, כי בכלל זה הדעת סתירת יסוד הדת ודבר סרה על השם, (ד) והיה תמיד חושך (ג"ה חושך) שכלך בו ומקבל משני הנביאים אשר הם עמוד תקון מציאות המין האנושי באמונותיו וקבוציו, ולא תמה מדעת חרוש העולם כי אם במזפת, וזה בלתי

שם טוב

בחק השם יתעלה, כי המחמין לקדמות יבעל היכולת, וכל שכן כי קדום החדוש דעת אברהם אבינו ומשה רבינו עליהם השלום. ואחר שהיה הרב הספקות אשר יתחייב לקדמות הניב פרק מעולה מאד ראוי שיבנהו כל משכיל הרועה לגזור גזר דין אחת בדעות, והוא זה :

פרק כג דע כי הספק בין הספקות המתחייבות בזה הפרק, הורה לנו הרב שאין ראוי להכריע בין שני חלקי הסותר בעבור רוב הספקות, לא שבעבור גודל הרחוקות וחלוק המציאות עליהם לא שבעבור חולקים על

אפדרי

פרק כג א דע כי הספק יבוי, ירצה עכשיו נבלר שמה שאמר בפרק הקודם שדעות אחד טו ספקות רבות הוא הענין הנפל, לא ירצה בו כפי כמות רבוי הספקות אלא כפי חיות הספקיות כי פעמים יהיה הספק האחד יותר גדול מהלף ספקות, והכונה: ב אם מפני גידול, כ"ל והוא להכמת ההכנה והנלוט: ג וסופת מהרה. ר"ל שהיה נפתח וניסת מהר אחר הספק הסוף להאמין הקדמות, לכן אבויב הכיב שאל יעשה כן אלא יתום על כבוד קונו :

הפרסום, ואפשר שיהיה הספק האחד יותר גדול מאלף ספקות אחרות, ואפשר שיהיה הספק האחד גדול ורחוק סותרו ולא יקבלהו האדם אם בעבור שגדל על הפכו או בעבור תועלת מחכמו או ממון כי השחד יעור עיני חכמים וזהו יתעורר האיש הנבון מראות הנכונה : אמנם כיוצא באלו הענינים אפשר לחלוק פעלים הרבה, הרצון כשעיון האדם בדברים מאד הספקות לא מאד מופת והכא בעיון להכריע אחד מחלקי הסותר צריך אל הנאים רבים, ראשונה שרע עשור שכלו ושלמות טבעו וזה יהיה בהתלמד החכמות הלבדויות והשגת דרכי חכמת ההגיון, כי חכמת הלבדויות תרגיל השכל לעשות מופת ולהכין הענינים על אמתתם מכלתי התערב בהם העלמותי במקרי, וחכמת ההגיון בה יקנה האדם פלס ומחויי משפט לרונ בין האמת והשקר ובין האפשר והמחוייב והנמנע. והתנאי בה יריעת החכמות הטבעיות ואמתתם, כי יריעת החכמה הטבעית הוא פתח ושער לוכנס בחכמת האלהיות והמעיון בטבעיות הוא יושב כפרודור בבית המלך. התנאי השלישי שיהיה האדם בעל מדות טובות, כי כשתמצא האדם עצמו נוטה אל התאוות ואל ההנאות בין שיהיה בטבע בין שיהיה בדמורה ורצון או אובכ הנלוט והשררה וזומר הכעס והקצף והעביר הכח הכעסני הגורר דין נדכרים העיונים ראוי שיהיה לו ידעה להשכיל הענינים על אמתתם, וזה יהיה בשלשה דברים, הא' ביריעת החכמות הלבדויות ובידועות חכמת ההגיון, והב' שיהיה חכם בנדירים הטבעיות, והג' שלא יהיה רשע ולא יהיה לו שום נטויה לא בטבע ולא בהרגל כי זה מונע גדול להשגת האמת, ואם לגזור גזר דין בין אדם לחבירו צריך שיהיה הדיון חפין ובעל שכל ישר והכסו ושלא יהיה רשע ובעל תאוות, כל שכן שצריך אלו התנאים צדיקי נשפות שסם לגזור בין האמת והשקר ובין המחוייב והאפשר והכמנע. ואמנם הפיר הרב על זה כדי שלא תרומה, שיהנה אפשר שישים אדם ספק בספק שיוספקרו על חרוש העולם ויוסת האדם בו מחר מכלתי שיעיון אם הספק הוא מופת אם לא, ואם יעשה האדם זה יסקור יסוד הדת כלו ודבר סרה על השם שיוטל ויכלתו כח"ש, וראוי לאדם שיהיה חושד שכלו ויקבל שהעולם מחודש משני נביאים שסם עמוד תקון המין האנושי באמונותיו וקבוציו, ואל

קרקשקש

פרק כג ה כי הענין המופתי לא יוכל בעל התאוות שתחלוק עליו נפשו, והרצון בזה כי אחר שהתבאר הענין במורה אין יכולת שום אדם ואם הוא רב התאוה לאתנין הפך הדבר והוא אחר שניצאה על הענין ההוא מופת או אפשר לו שתהיה נפשו שחתבתה מופתו (ג) שיושימך לחשוד

אדם וים אחד בספק שיוספקרו על חרוש העולם, הרצון בזה שאדם אחד ישעון ספקות רבות על החדוש ויבחר להאמין במומת הטבעיות ותהיה בנות האמונה סתירת יסוד הדת : (ג) והיה תמיד חושך שכלך בו, הרצון בזה כביא ההוא הטביא הספק

מורה נבוכים חלק שני פרק כג כד

בלתי נמצא בטבע, ולא ידקק עוד המעיין בזה המאמר כשאמרתיו זה הדבר הספורי לסמוך בו המאמר בחדוש העולם, הנה אמר ראש הפילוסופים אריסטו¹ באמהות ספריו מאמרים ספוריים יסמוך בהם דעתו בקדמות העולם, ובכיוצא בזה נאמר כאמת לא תהא תורה שלמה שלנו כשיהיה בלילה שלהם, כשהיה הוא סופך דעתו בהיות הצאבה, איך לא נמסכהו אנתנו במאמר משה ואברהם וכל מה שיתחייב ממנו, וכבר יערתוך בפרק אוצר לך בו הספקות העצומות המתחייבות למי שיהישוב שהנגלגל כללה חכמת האדם, ידיעת סדר תנועותיו והיותם ענינים מפעיים נמשכים על משפט החיוב מבוארי הסדר והערך, והגני אבאר לך זה :

פרק כד כבר ידעת מעיני התכונה מה שקראתו עמי והכינות אותו ממה שכלל אותו ספר המניסטי, ולא אורך הוסיף להתחיל עמך בעיני אחר, ואשר ידעתו כבר שהענין כלו ימשך כסדר התנועות, והסכים סהלכי הוככים למה שיראה על שני שרשים, ^א אם נלגל היקף, ^ב או נלגל יוצא חוץ למרכז, או שניהם יחד, והגני אעריך על היות כל אחד משני השרשים יוצא חוץ להיקף, וסוף דבר הולך על כל מה שהתבאר בחכמת הטבע. תחלת זה העמיד נלגל היקף סובב על נלגל אחר ולא יהיה סובבו סביב מרכז הנלגל והוא הנושא אותו, כמו שהזכרתי זה בידה ובחמשת הוככים, זה יתחייב ממנו הנלגול בהכרח, והוא ^ג שיהיה נלגל היקף מתגלגל ומחליף כל סקומו, והוא השקר אשר ברח ממנו שיהיה שם דבר יחליף מקומו, ולזה זכר אנוכי^ד ׳ אלצאי״ג בדברו הנמצא לו בתכונה שמציאות נלגל היקף שקר. ואמר זה החיוב (ואמר) מתוכר אל מה שיתחייב ממנו מן השקר, ר"ל שמציאות נלגל היקף שיתחייבו ממנו שקיים אחרים, והגני אבארם לך, שהם שיהיה הסובב לא סביב מרכז העולם, ויסוד זה העולם כולו הוא שהתנועות שלש, תנועה מן האמצע, ותנועה אל האמצע, והתנועה סביב האמצע, ואם היה שם נלגל היקף תהיה תנועתו לא מן האמצע ולא אליו ולא סביבו, ועוד שהצעות אריסטו^ה בחכמת הטבעית שאי ברברה מבלתי דבר קיים סביבו תהיה התנועה, ולזה התחייב שתהיה הארץ קיימת, ואם היה נלגל היקף נמצא ^ו תהיה זאת התנועה סובב סביב אל דבר קיים, וכבר שמעתיו שאנוכי^ז זכר שהוא המציא תכונה לא יהיה בה נלגל היקף, אבל בלגללים יוצאים חוץ למרכז לא וולת זה, זה מה שלא שמעתיו מתלמידיו, ואפילו התבאר לו זה לא הרויח בזה ריוץ גדול, כי יציאת המרכז גם כן יש בו מן היציאה ממה שהשרישו אריסטו^ח מה שאין להוסיף עליו, זה הערה לי, והוא שביציאת המרכז נ"כ כבר מצאנו התנועה הסובבית הנלגלית לא סביב האמצע, אבל סביב נקודה נחשבת יוצאה חוץ למרכז העולם, והיא נ"כ תנועה לא סביב דבר קיים, ואם יחשוב מי שאין חכמה לו בתמונה שיוציאת המרכזים אחר שהנקודות ההם תוך נלגל הירח כמו שיראה בתחלת מחשבה, היא תנועה סביב האמצע, ואנחנו נקל לו בהיותה סביב נקודה באש או באויר, אע"פ שלא תהיה זאת התנועה סביב דבר קיים, ונבאר

לו

שם ספר

ולא תטה מדעת החיזוי כי אם כחופת וזה נלגל נחאכ בעטע, ולא ידקק עוד המעיין בזה המחמר הספורי לסמוך בו המחמר בחדוש העולם. כה אמר הפילוסוף אריסטו^ט בחמכות ספריו מאמרים ספוריים לסמוך דעתו עלוים בקדמות העולם, ובכיוצא בזה נאמר כאמת לא תהיה תורה שלמה אשר לנו כשיהיה בטבע כשיהיה סופך דעתו בהיות הצאבה, וכבר יעיד רכז נלגל הספקות העצומות המתחייבות למי שיהישוב שהנגלגל כללה חכמת האדם ידיעת סדר תנועותיו ויחוסם ענינים טבעיים נמשכים כפי משפט החיוב מבוארי הסדר והערך, וזה יהיה בפרק שאחר זה :

פרק כד כבר ידעת מעיני התכונה וזי אם נלגל היקף והוא נלגל סובב תוך עוני גרם הנלגל. לו נלגל יוצא חוץ למרכז. ר"ל שנגלגל השמש יש לו נלגל אחר יוצא חוץ למרכז נלגל השמש : כהיה נלגל היקף מתגלגל ומחליף כל מקומו. ר"ל שפעם יהיה כגודל הרום ופעם כשכל רום מהנלגל ככלו : קהיה וזה המנוע סובב סביב לא דבר קיים. ר"ל שכבר התגלגל בעצמות שכל מתנועע יתנועע

אמרו

פרק כד א אם נלגל היקף. ר"ל והוא נלגל סובב תוך עוני גרם הנלגל גדול : ב לו נלגל יוצא חוץ למרכז. ר"ל שנגלגל השמש יש לו נלגל אחר יוצא חוץ למרכז נלגל השמש : ג יהיה נלגל היקף מתגלגל ומחליף כל מקומו. ר"ל שפעם יהיה כגודל רום ופעם כשכל רום מהנלגל ככלו : ד יהיה זאת התנועה סובב סביב לא דבר קיים, ר"ל שכבר התבאר בעצמות שכל מתנועע יתנועע על דבר נח וזה נלגל היקף אם הוזה נכאלי יהיה מתנועע על הנלגל אשר הוא בלתי נח. זה הספק לא יקם יהיה כהסקדמה הנעשית עם שכל מתנועע יתנועע על דבר נח לא ילכד בו שהתנועה יתנועע על גשם נח בגלגולה, אלא ילכד לנאר שזי אפשר מגלמי שיהיה גשם נח עליו יסובב, בין שהתנועה הגשם על חלף גשמים המתנועעים אחר שהתחוקו בעבולם יתפדך שיהיה נח, וזאיה לזה שהלדס מתנועע כסטייה והוא המתנועע אפנים אחר שהמים נחים כבר ידקק שיתמר שאלדס מתנועע על דבר נח והוא המים, וכן פירש סה רכז רבי לוי ר"ל, אף על פי שהנלגל היקף מתנועע על הנלגל והוא המתנועע אחר שהנלגל גדול מתנועע סביב דבר קיים הנה נלגל היקף מתנועע על דבר

קישוק

הספקות באמות החדוש, ולא האמין בו אמנם הקבל משני הנביאים הם משה ואברהם :

מורה נבוכים חלק שני פרק כד

לו שבבר התבארו שיעורי יציאת המרכזים בספר המניסטי כפי מה שהונח שם, וכארו האחרונים כמות האמתי אשר אין ספק בו, כמה שיעור יציאת המרכזים ההם כחצי קוטר הארץ, כמו שבארו בו ההקדים כלם ובעלי השעור, והתבאר שהנקודה היוצאת ממרכז העולם אשר יסוב סביבה השמש הנקודה ההיא יוצאת חוץ להלל נלגלל הירח בהכרח, והיא למטה מגבנונית נלגלל כוכב המה, וכן הנקודה אשר יסוב סביבה באדים ר"ל מרכז נלגלו היוצא, היא יוצאה חוץ להלל נלגלל כוכב ולמטה מגבנונית נלגלל נגה, וכן מרכז צדק היוצא גם כן בזה הרוחק בעצמו, ר"ל בין נלגלל כוכב ונגה, אמנם שבתי מרכז נלגלו היוצא יבא בין נלגלי מאדים וצדק, וראה כמה באלו הענינים מן הרוחק מהעיון הטבעי, וזה בלו יתבאר לך כשתשתכלל ההקדים והשיעורים אשר ידעת כמה באלו הענינים מן הרוחק מהעיון הטבעי, בהצי קוטר הארץ עד שיהיה הכל מערך אחד בעצמו לא שיערך יציאת כל נלגל אל נלגלו, ויותר הרק קוטר ויותר מסובק שכל שני הנלגלים אחד מהם תוך האחד ויבק בו מכל צד, ושני מרכזים מתחלפים, ^ה שאפשר שיתנועע הקטן תוך הגדול והגדול לא יתנועע, ^ו ואי אפשר שיתנועע הגדול על אי זה קוטר שיוזמן, ולא יתנועע הקטן אלא כשיתנועע הגדול יתנועע הקטן בתנועתו בהכרח, ^א אלא אם תהיה התנועה על הקוטר העובר בין (ג) ב' המרכזים, ולפי זאת ההקדמה המופתית ולפי מה שיתבאר כמות שרקות כלתי נמצא ולפי מה שהונח מציאת המרכזים, יתחייב ^ה כי כשיתנועע העליון יגיע אשר תהיה בתנועתו וסביב מרכזו, ^ב ולא נמצא הענין כן, אבל נמצא כל אחד משניהם המקיף והמוקף ולא יתנועע בתנועת חברו לא על מרכזו ולא על קטבו, אבל לכל אחד תנועה מיוחדת לו. ולזה היא בהכרח להאמין נשמים אחרים מנשמי הנלגלים בין כל שני נלגלים, כמו כזה הוא נ"כ מן הספקות אם היה הענין כן, ואנה יונהו מרמי הנשמים ההם אשר בין כל שני הנלגלים, ותהיה לנשמים ההם נ"ב תנועה מיוחדת, וכבר באר זה תלמי' במאמר יש לו ועשה מופת על מה שאמרנוהו, שא"א סבלתי גשם נלגל בין כל שני נלגלים, וזה כולו ממה שלא בארתיו לך בקראך עמי שלא אכלכל עליך מה שהיה כונתי להבינך אותו, אמנם ענין הנמיה הנזכרת ברהב נגה וזכוכ, כבר בארתי לך פנים בפנים והראיתך הסנע ציור מציאות זה נשמים, ובטלמוס כבר נילה הלאות בזה כמו שראית, ואמר בזה הלשון ולא יהשוב אדם שאלו השרשים והדומה להם תכבד הויתם, כשישים עיונו כמה שהמשלנו, בעיינו אל מה שיהיה מרכזים אשר ילקחו בהתבולה ודקות המלאכה ותכבד הויתם, וזה שאין ראוי שיוקש אל הענינים האלהיים הענינים האנושיים, זה תורף דבריו, כמו שירעת וכבר הישרתיך אל המקומות אשר תאמת מהם כל מה שוברתי לך, מהתבוננות אלו הנקודות אשר הם מרכזי הנלגלים היוצאים, אנה יפלו, שאני לא שמעתי בל"י מי שיש זה אל לבו, וזה יתבאר לך מדיעת שיעור קוטר כל נלגל וכמה בין שני המרכזים בהצי קוטר הארץ, כפי מה שעשה המופת הקבאי' באגרת המרחקים, שאתה כשתבחן המרחקים ההם יתבאר לך אמתת מה שיעורתיך עליו, והתבונן רב אלו הספקות אם יהיה מה שוברו אריסטו' בחכמה הטבעית הוא האמת, כי לפי דעתו אין נלגל היקף, ולא חוץ למרכז, וכולם יסכו סביב מרכז הארץ, ואך ימצאו לכוכבים אלו התנועות המתחלפות, או שיש שם צד שיתכן עמו שתהיה התנועה סבוכית

שה

אמרי

שם טוב

ותנועע על דבר נח וזה נלגל ההקף אם הוא נח נמצא יהיה מתנועע על הנלגל אשר הוא בלתי נח; שאפשר שיתנועע הקטן תוך הגדול. ר"ל שהענין כן בלתי נח; שאפשר שיתנועע הפנימי ולא יתנועע הנלגל החיצוני; ואי אפשר בעצמו כד שיתנועע הנלגל הגדול ולא יתנועע הנלגל הקטן, כי כאשר יתנלגל החלק העב מהנלגל וירצה שיעבור חלק הקטן הקצר היה הענין נמנע אם לא שיתנועע עמו הנלגל הפנימי הקטן, וזהו שאמר על אי זה קוטר וזמת: ^א אלא אם תהיה התנועה על הקוטר העובר בין שני המרכזים. או יהיה אכזר שיתנועע הנלגל הגדול ולא יתנועע הקטן כי ילקקים העבים הגדולים וינלגלו תוך החלקים הגדולים: ^ב וזה לקיים הדקים הקטנים וינלגלו בחלקים ההם בעצמם: ^ג כי כשיתנועע העליון יגיע. ר"ל כשיתנועע הנלגל העליון ולא יגיעו על הקוטר העובר בין שני המרכזים או יחוייב צניעוהו חצי חלקו. ולא יוצא הענין קוטר גשמים אחרים ^ד וזהו הנלגלים. וזה בגשם בלתי אחר מחוץו אחר היות החכם ^ה וז' אל הפרק פירשנו כפי מה שפירש אפ"ר כי

שעונותי

פרק

שהו שלמה יראה בה מה שיראה, אלא כאחד משני שרשים או בשניהם יחד, וכל שכן בהיות כל מה שזכר בטלמים פגלגל סבובי היות ונשותו לצד נקודה יציאת חוץ למרכז העולם, והחץ למרכזו היוצא, ימצא בו מה שימנה כפי הנחת השרשים ההם לא יחסר חלק אחד, ויעיד על אמתת זה, אמתת הלקיוות הנמנות כשרשים ההם תמיד, ודקדוק עתותם, והמני חשכם, ושיעורו, ואיך יצויר עוד שוב הכוכב עם שאר תנועותיו מכלתי לגלל היקף, ואיך אפשר עוד שידומה שם לגלול או תנועה סביב לא מרכז עומד, זהו הכלבול באמת. וכבר בארתי לך פנים בפנים שזה כלו לא יתחייב בעל התכונה, שאין כוונתו שיגיד לנו צורת מציאות הגלגלים איך הוא, אבל בונתו שיניח תכונה שיתכן בה שיהיו התנועות סבוביות ושוות ומסכימות למה שיושג לעין, יהיה הענין כן או לא יהיה, וכבר ידעת שאכובכ"ר בן אלצאי"ג יספק בדבריו בטבעים הידוע אריסטו¹ יציאת מרכז השמש ושחק ממנו, והתעסק כמה שיתחייב בן הנביא, להיות פעל יציאת המרכז אינו מוכרח מפעל הנביא, ולא השניה, והאמת שהוא לא השיגה ולא שמענו כלל, כי הלמודים לא נשלמו בזמנו, ואילו שמענו היה מכחיש אותו הכחשה גדולה, ואילו התבאר לו היה נכון בכל מה שהניחו בזה המין מוכנה גדולה, ואשר אמרתיו לפני (סוף פ' כ"ג ע"ג) הוא אשר אשנהו עתה, והוא שכל מה שזכרו אריסטו² מתחת לגלל היות נמשך על הקש, הם ענינים ידועי העלה מתחייב קצתם לקצתם, ומקומות החכמה בהם וההשגחה הטבעית מכווארים גלויים, ואמנם כל מה שבשמים לא ידע האדם דבר ממנו אלא בזה השעור הלמודי המעט, ואתה תראה אמת שבו. ואני אוסר ע"צ מליצת השוה, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, ר"ל שהשם לבדו ידע אמת השמים ומבעם ועצמם וצורתם ותנועותם וסבותם על השלמות, אמנם מה שאתה השמים נתן יכולת לאדם לדעתו, מפני שהוא עולמו וביתו אשר ירד בו והוא חלק ממנו, וזהו האמת, כי סבות הראיה על השמים נמנעות אצלנו, כבר רחקו ממנו ונעלו במקום וכמעלה, והראיה הכוללת מהם שהם הורונו על מניעם, אבל שאר ענינים הוא ענין לא יגיעו שכלי האדם ליריעתו, והטריח המחשבות כמה שלא יגיעו להשגתו ואין כלי להם שיגיעו בו, אמנם הוא חסרון דעת או מין מהשגוען, אבל נעמוד אצל היכולת ונגיח הענין כמה שלא יושג בהקש, למי שבארו השפע האלהי העצום עד שיהיה ראוי שנאמר עליו פה אל פה אדבר בו, זה תכלית מה שאצלי בזאת השאלה, ואפשר שיהיה אצל זולתי מופת יתבאר לו בו אמתת מה שמופק אצלי, ותכלית בחיאתי לאמת שאני בארתי בלכולי אלו הענינים, ואני לא שמעתי מופת על דבר מהם ולא ידעתי:

פרק כה דע כי אין בריחתנו מן המאמר בקדמות העולם מפני הכתובים אשר באו בתורה בהיות העולם מחודש, כי אין הכתובים המורים על חרוש העולם יותר מן הכתובים המורים על היות השם נשם, ולא שערי הפירוש סתומים בפנינו ולא נמנעים לנו בענין חרוש העולם, אבל היה אפשר לנו לפרשם כמו שעשינו בהרחקת הגשמות, ואולי זה היה יותר קל הריבה, והיינו יכולים יותר לפרש הפסוקים ההם ולהעמיד קדמות העולם, כמו שפירשנו הכתובים והרחקנו היותו ית' נשם, ואמנם הביאונו שלא לעשות זה ושלא נאמינהו, כ' סבות, האחת מהם שהיות השם בלתי נוף יתבאר במופת, ויתחייב בהכרח שיפורש כל מה שיהלוק על פשוטו המופת, וידוע שיש לו פירוש בהכרח, וקדמות העולם אף התבאר במופת ואין צורך שידרוו הכתובים ויפורשו מפני הכרעת דעת שיפורש להכריע סותרו בפנים מן ההכרעות, וזה סבה אחת. והסבה השנית כי האמננו שהש"י בלתי נשם לא יסתור לנו דבר מיסודי התורה ולא יכזיב מאמר כל נביא, ואין בו אלא מה שיהשבו הפתאים שבוה כנגד הכתוב, ואינו כנגדו כמו שבארנו אבל הוא כוונת הכתוב, אבל אמונת הקדמות ע"צ אשר יראה אותו אריסטו³ שהוא על צד החיוב ולא ישתנה טבע כלל ולא יצא דבר חוץ ממנהו, הנה היא סותרת הדת מעקרה⁴ ומכזבת לכל אות בהכרח ומבטלת כל מה שתיהל בו התורה או תפחד ממנו

פרק כה א ומכונה לכל אות בהכרח. ר"ל שאמונת בעוטויה זאת סתמה לא לתחייב ולכן נמשכתי אחר החכם הנזכר במרוצו:

פרק כה דע כי אין בריחתנו מן המאמר בקדמות העולם. אחר שהגיע הרצ בנגולו כאלו הענינים רמו למה ברח מן המאמר בקדמות העולם, והוא כי לפי שהקדמות לא בא עליו מופת ובעבור שהוא סותר ליסודי התורה ויכזב הנשמות עם שהם רכים. ואולי היה יותר קל ביאור הכתובים המורים על החדוש לפרשם על דעת הקדמות ממה שפירשנו הכתובים והרחקנו היותו נשם, אבל עשינו זה בעבור שקי סבות הנזכרות, בעבור שלא בא מופת על קדמות העולם כמו שזכר מופת על היותו בלתי נשם, ואף שלא יבא מופת עליו אלא טענות מספקות, אם לא היה סותר לדת כלל היינו מפרשים אותו, ואם היה סותר לדת כלל ויבא המופת על שבעולם קדמון היינו מחללים הכתובים על הקדמות, אבל בעבור שזוהרנו חלו שני הדברים שלא בא מופת על הקדמות והוא סותר כל יסודי הדת, הרחקנו מהקדמות ולא פירשנו הכתובים כפי אמונת הקדמות, כי מה שסובר אריסטו⁵ שהוא ע"צ החיוב ולא ישקנה טעם כלל היא סותרת הדת ומכזבת לכל

¹ אפודי ² דאלהים ³ שם טוב ⁴ דאלהים ⁵ אפודי

מורה נבוכים חלק שני פרק כה בו

האלהים, אלא אם יפורשו האותות ג"כ כמו שעשו (ה) בעלי התוך מן הישמעאליים ויצאו בזה למין מן ההויה, ואמנם אם יאמין הקדמות על הדעת השני אשר בארנהו והוא דעת אפלטון, והוא שהשמים ג"כ היום נפסדים, הדעת ההוא לא יסתור יסודי התורה ולא תמשך אחריו הכזבת האותות, (ג) אבל העברתם, ואפשר שפורשו הכתובים עליו (ג) וימצאו לו דמיונות רבות בכתובי התורה ווילתם שאיפשר להחלות בהם וגם יהיו לראיה, אבל אין הכרח מביא אותנו לזה אלא אם התבאר הדעת ההוא בסופת, אמנם כל עת שלא יתבאר בסופת לא זה הדעת נטה אליו, ולא הדעת ההוא גם כן נכיש אליו כלל, אבל נבין הכתובים בפשוטיותם, ונאמר ב כי התורה הניתנת ענין לא יניע כחנו להשגתו, (ד) והאות מעיד על אמתת טענותינו. ודע כי עם האמנת הדוש העולם יהיו האותות כלם אפשויות ותהיה התורה אפשויות, ותפול כל שאלה שתשאל בזה הענין, עד אם יאמר למה שם השם נבואתו בזה ולא נתנה לזולתו, ולמה נתן השם תורתו לאומה מיוחדת ולא נתנה לאומה אחרת, ולמה נתנה בזה הזמן ולא לפניו ולא לאחריו, ולמה צוה באלו המצות והזהיר באלו האזהרות, ולמה יהיה הנביא באלו הנפלאות הנזכרות ולא היו וולתם, ומה כוונת השם באלו התורות, ולמה לא שם אלו הענינים המצוה בהם והמזוהר מהם כמטבעו אם היתה זה כוונתו, יהיה מטענה אלו השאלות כולם, שיאמר כן רצה או כן נזרה חכמתו, כמו שהמציא העולם כשרצה על זאת הצורה, ולא נדע רצונו בזה או אופני החכמה כיחיד צורתו וחסנו, כן לא נדע רצונו או חיוב חכמתו כיחד כל מה שקדמם השאלה עליו, ואם יאמר אומר שהעולם כן התחייב, יתחייב בהכרח שישאלו השאלות ההם כלם, ואין לצאת מהם כי אם במענים מנונים יקבעו ההכונה והבטול לכל פשוטי התורה, אשר אין ספק בהם למשכיל שהם כפי הפשוטים ההם, ומפני זה היא הכריחה מזה הדעת, ולזה כלו ימי החשובים ויכלו בחקירה על זאת השאלה, שאילו התבאר החדוש בסופת ואפי' על דעת אפלטון יפול כל מה שדברו עלינו הפילוסופים סרה, וכן אלו התאמת להם מופת על דעת אריסטו' תפול התורה בכללה ויעתק הענין לדעות אחרות, הנה כבר בארתי לך כי הענין כולו נתלה בזה המבוקש, ד ודעורו:

פרק בו ראיתי לרבי אליעזר הגדול דברים בפרקים המפורסמים (ה) הנודעים בפרקי ר"א, לא ראיתי

מעולם יותר זרים מהם בדברי אדם מן הנמשכים אחר תורת סרע'ה, וזה שהוא אמר

דבר שמע לשוני, אמר שמים סמי או מה סמקום נבראו נבראו לקח ונמטה כשילמה והיו נמתהין והולכין, שנאמר עומה אור כשמים נומה שמים כריעה, והארץ סמי או מה סמקום נבראת משלש שבתה כסא הכבוד לקח וזרק, שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ. זה לשון זה המאמר שנא' שם, ואני תמיה

זה

שם מוב

אמר

הקדמות מכונה אופות הנביא ופלאותיו, שלפי ההקדמות אין הענין יולא מעטעט בשום נעים: ב כי התורה הנידפסו וכו', ר"ל שפורמט הקדושה הנידה לנו אמונת החדוש אשר לא יניע כח שכלנו לגברו בזמנים: ג והסוף מעיד וכו'. ר"ל עוד טענה אחרת להאמת החדוש, כי האופות והפוספוס הם ענינים יולאים מן פן הטבע ולפי אמונת ההקדמות יסיה שקר מניפוסם, ח"כ האות מעיד על חדוש העולם: ד ודעורו. ר"ל כי רלוי לאדם שיחוס על כבוד קונו:

ולכן אם העולם מחדוש יהיה הכל אפשרי כי הפה שאמר הוא הפה שהקור, אבל אם היה כולו על גד החיוב יהיה כל התורה כלה נמנעת: הנה כבר התבאר לך כי הענין כלו קתלה בזה המנוקש. ודעורו, הרצון בו שאם יאמין

האדם קדמות העולם תפול כל התורה כלה ולכן רלוי לאדם שיחוס על כבוד קונו:

פרק בו ראיתי לרי אליעזר הגדול וכו', אמר שהגיד הרב שהוא יסוד כל התורה כלה שטעולם מחדוש, הביא דבר זר מאד והוא מאמר מיוחד לגדול הדור שכל חכמי ישראל וגדוליהם והוא הנקרא ר' אליעזר הגדול, כי יורה על אמתת הקדמות, והוא אמרו רלוי לרי אליעזר הגדול וכו'. והמאמר הוא שאמר שמים סמי זה המקום נבראו מאור לננות לקח ונטה כשלמה שנאמר עטה אור כשמים עטה שמים כריעה, הארך מאי זה חכסם נבראת משלש שבתה כסא כבודו לקח שאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ, זה המאמר הור הנמצא בדברי זה החכס, ואמר אשר הניס המאמר, ספק עליו ואמר, ואני תמיה זה החכס מה האמין, אם האמין שהוא מן הסקר

שימלא

קרקש

שהשם יתברך המציא אותם הרברים סולתם כמו שהראת זה הרבה כפעשה בראשית, כמו אדם הטעיר שהארמה והבהמות וההיות: (ז) והאות מעיד על אמתת טענותינו, מירוש ענין האותות מעיד על טענותינו שהכל ככונה סכוון והצון רוצה: **פרק בו** (ה) הנודעים בפרקי רבי אליעזר, הרצון בהם שהשם נקראים

פרק כה (ה) בעלי התוך, הרצון בו בעלי הסתר שהם לא יבינו המסקים כפשוטיהם: (ג) אבל העברתם, הרצון בזה שהאותות אפשויות, כי מלת העברה בזה הספר במקומות רבים רוצה בה ענין האפשויות: (ג) וימצאו לו דמיונות בכתובי התורה ווילתם, הרצון בזה שיש דברים רבים

זה החכם מה האמין, אם האמין כי הוא מן השקר שימצא דבר לא מרבה, וא"א מבלתי חסר יתהווה סמנו מה שיתהווה, ולזה בקש לשמים ולארץ מהיכן נבראו, (ב) ואי זה דבר הגיע מזה המענה, יתחייב שיאמר לו ואור לבושו מהיכן נברא, ושגל שתחת כסא הכבוד מהיכן נברא, וכסא הכבוד עצמו מהיכן נברא, ב ואם ירצה באור לבושו דבר בלתי נברא, וכן כסא הכבוד דבר בלתי נברא, יהיה זה רחוק מאד, (ג) וגם יהיה מורה בקדמות העולם אלא שהוא כפי דעת אפלטון, א אמנם היות כסא הכבוד מן הנבראים, החכמים כתבו בזה, אבל על פנים זרים, אמרו שהוא נברא קודם בריאת העולם, אמנם כתובי הספרים לא זכרו בו בריאה כלל, בלתי מאמר דוד ע"ה, ה' בשמים הכין כסאו, (ד) והוא מאמר יסבול הפירוש מאד, ד אמנם הנצחות בו הנה כתוב, אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור דור, ה ואם היה ר"א סאמין קדמות הכסא, א"כ יהיה תאר לשם, לא נוף נברא, ואיך אפשר שיתתהוה דבר.

שם טוב

שימאל דבר מלא דבר ואל"א מכלתו חסר יתהווה ממנו ולכן נקש לשמים ולארץ מהיכן נבראו, כשיגיע ויאמר שהוא מאור לבושו ישאר שיאמר ואור לבושו מהיכן נברא, ואם ירצה באור לבושו דבר בלתי נברא וכן כסא כבודו דבר בלתי נברא וזהו קדמון, זכ יהיה רחוק מאד וגם יהיה מורה בקדמות העולם, אלל שהוא כפי דעת אפלטון שהעולם נתהווה מנושא וזכה חומר קדום :

אמר שם טוב אפלא ממחמחר הרב שאמר כי לפי דעת ר' אליעזר גדולו יהיה כסא כבודו דבר בלתי נברא, כי כסא הכבוד הוא השמים והשמים כבר ייחס להם בריאה כמו שאמר שמים מהיכן נבראו וזהו לבושו של הקד"ה, אם לא יהיה כסא הכבוד דבר וזולתו אור לא יצוייר כי השמים הם כסא כבודו כמ"ש השמים כסאי : עוד אמר הרב אמנם היות כסא הכבוד מן הנבראים צ"ב כתבו החכמים שהוא מכלל הנבראים אבל אמרו שהוא נברא על פנים זרים, כי היה אחד משבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם, אמנם כתובי הספרים לא זכרו בו בריאה כלל, בלתי מחמחר דוד ה' בשמים הכין כסאו והוא מחמחר יסבול הפירוש מאד, ואם כסא הכבוד הוא השמים כמו שאמר הכתוב השמים כסאי איך אמר שהכתוב לא זכר בו בריאה כי כבר אמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, אם לא יהיה השמים שמים כיצור בראיתו סוקו הרקיע כפי דעת החכם רמבי"ם ז"ל, כי הבריאה היא באלו הדברים התחתונים, ולא דבר הכתוב בדברים העליונים כלל :

אמר שם טוב והנה לפי דעת הרב כפי מה שהבין מר' אליעזר הגדול שהשמים הם שמים נכפוש אחר שאמר שהחמר שלהם אינו כחמר אלו הגשמים ההווים הנפסדים, ויצא הדבר כן, השמים הם נבראים מחומר לבושו, וכסא הכבוד הם השמים, אם הם מתודשים, אם כן איך יאמר שם טוב הכבוד לפי דעת ר' אליעזר הוא קדמון ויהיה סובר דעת אפלטון, אלל אם נאמר שכסא הכבוד הוא בגלגל ערבות וזה דבר בלתי נברא ואלוה שאר הגלגלים הם נבראים מחומר לבושו, וזה רחוק מאד, כי בשגל אשר תקהוה ממנו הארץ שהוא היעולי הראשון הוא תחת כל הגלגלים לא תחת ערבות : עוד אמר הרב אמנם הנצחיות בכסא הכבוד הנה כתוב כמ"ש אחה ה' לעולם תשב כסאך לדור דוד, ואם היה רבי אליעזר קדמות הכסא או

אמרי

פרק בו א ולי זה דבר הגיע מזה המענה. ר"ל-אם היה מאמין שאין הסקר שימאל דבר מן ההעדר ולזה היה שאל לשמים ולארץ מהיכן נבראו, ר"ל מליזה חסר נחשו, איך הספיקה התשובה כמה שהשיב מאור לבושו או משגל שתחת כסא הכבוד, כי עדיין החייב השאלה ג"כ ואור לבושו או הכסא הכבוד או השגל שמתחת נבראו כפי שאל"א שיתהווה דבר מן ההעדר לפי המונח : ב ואם ירצה באור לבושו דבר בלתי נברא וכו', ר"ל אם ירצה באור לבושו כמלא בעל חסר קדמון, וכן רצה בנאמרו כסא הכבוד שהוא בגלגל ערבות שהוא קדמון, והעולם השפל נברא מהחומר השפל שתחת הגלגלים והוא השגל. ד זה הענין יהיה רחוק מאד, גם יהיה חזקה על קדמות העולם והוא שיהיו בענין קדומים, וזהו הנראה באור לבושו ושיהיה בגלגל ערבות והוא הנראה בכסא הכבוד קדמון, אלל שאר הכסא מהקדמות לפי זאת ההנחה הוא נוסף לדעת אפלטון, ונחלו זה כי לפי דעת אפלטון השמים ג"כ הווים בלתי נפסדים, ולפי זאת ההנחה הכסא הכבוד והוא בגלגל ערבות בלתי היה אלל הוא קדמון, אמנם זאת הסכנה שמסתם עם אפלטון כשהחמר השפל הווה נאסד, ומפני זה אמר הרב על דעת אפלטון, ואלו היה הענין כן יהיה רחוק מאד שיהיה כסא הכבוד והוא בגלגל ערבות קדמון : ג אמנם היות כסא הכבוד מן הנבראים, ר"ל אפסד שנאל שהכסא הכבוד והוא ערבות מן הנבראים כבר כתבו החכמים ז"ל בזה : ד אמנם הנוחות זו. ר"ל אמנם שגלגל ערבות עם היוסו נברא מן האין שיהיה נחוי בעמיד הנה הוא מנואר מן הכתוב אחה ה' וכו', ואם כן הוא מנואר שאין ראוי שנאמר שכסא הכבוד והוא ערבות יהיה קדמון אחר שהחכמים ז"ל נסבדים שהוא מחדש א"כ אין ראוי שנייחם בשום דר זה הדעת לר' אליעזר הגדול, ר"ל שיסבור שכסא הכבוד יהיה בגלגל ערבות ושיהיה בלתי נברא : ו ואם היה ר"ל אליעזר מחמין קדמות הכסא, ר"ל אם נאמר שיסבור שהכסא הוא קדמון אחר שלל שאל אח"כ וכסא הכבוד עלמו מהיכן נברא ואם כן הענין הוא שזכר מונח שיהיה הכסא בגלגל ערבות שאם הענין כן יצא אלל אמונת הקדמות, אבל נאמר שהכסא הוא תחת עלממותו יתעלה וגדולתו אשר היא קדומה : ו א"כ יהיה חומר לשם. ר"ל לפי זאת ההנחה יהיה

קראשק

נקראים פרקי רבי אליעזר : (א) ואי זה דבר הגיע מזה המענה, הרעון בזה שראוי שיהיו ששונים בתשובת זה המענה מאמר לו סאור לבושו, ועירך שיאמר לו ואור לבושו מהיכן נברא : (ב) ג"כ מן הקדמות היעולם, פירוש אחר שאור לבושו וכסא הכבוד בלתי נבראים א"כ הם קדמונים : (ד) והוא מאמר יסבול הפירוש מאד, רוצה בו שהוא נברא, כי נראה מזה שהשמים נבראים כסא גהוראתם על גדולת עצמו, ויש לומר פירוש אחר שיהיו בלתי נברא והוא תאר לו ית', והרעון בזה גדולתו ועצמותו, ואמר בשמים הכין כסאו כלומר, הם כסאי על כסאו שהוא תואר גדולתו ועצמותו, ולזה אמר אתה ה' לעולם

מורה נבוכים חלק שני פרק כו

דבר מתואר, ויותר נפלא מאמרו אור לבושו, ^א סוף דבר הוא דבר ובלבל כל בעל הדת היוודע אמנתו מאד מאד, ולא התבאר לי בו פירושו מספיק, ואמנם זכרתי לך שלא תטעה בזה. אלא שעל כל פנים כבר הועילנו בו תועלת גדולה, שהוא באר שהמר השמים בלתי חמר הארץ, ושהם שני חמרים נבדלים מאד, האחד מיוחס לו ית' למעלתו וגדולתו והוא מאור לבושו, והחומר האחר רחוק מאורו יתעלה זוהרו, והוא החומר התחתון, ושמהו משלג שהוא תחת כסא הכבוד, וזהו שמי שאפיש מאמר התורה ותרז גליו כמעשה לבנת הספיר, שהם השינו במראה הנבואה היא אמנת החמר הראשון והתחתון, כי אונקלוס שם גרליו שבים אל הכסא כמו שבארתי לך, ^(א) וזה באר שהלכן יהוא שתחת הכסא הוא חמר הארץ, וכבר שנה ר"א זה הענין בעצמו וגלה בו, ר"ל היותם שני חמרים עליוני ותחתוני, ושואן חמר הכל אחד, וזהו סוד גדול ^(ו) אל תקל בביאור גדולי חבמי ישראל בו, שהוא סוד מסודות המציאות וסתר מסתרי התורה, בכראשית רבה אמר, ר"א כל מה שיש בשמים בריאתו מן השמים, וכל מה שיש בארץ בריאתו מן הארץ, והתבונן איך באר לך זה החכם כי חמר כל מה שבארץ חמר אחד משותף, ר"ל כל מה שתחת גלגל הירח. וחמר כל השמים ומה שבהם חמר אחד אינו זה. ובאר בפרקיו זה החדוש המוסף, ר"ל ^ה מעלת החמר ההוא וקרבתו לו, ^ב וחסרון זה י' ונבול סקובו גם כן, ^ב ^(ז) ודע זה:

פרק

אמרי

שם טוב

כסא הכבוד תואר עלמנותו ית' וגדולתו והאיך אפשר שיהיה העולם מתואר: ^ז סוף דבר הוא דבר. ר"ל שמתאמר זה החכם היה נראה דעת קדמות העולם, ומוכפחים אנו עליו שאיני סובר דעת הקדמות לכן מאמריו מוטבלים: ^ח המלת חמר ההוא וקרבתו לו. ר"ל שהחמר הגלגלי הוא בתעלה גדולה וקרובה ממנו יתעלה ויהי מן החמר השפל: ^ט וחסרון זה. ר"ל וחסרון זה החמר השפל: ^י ונבול מקיחו. ר"ל שגבול מקום חמה השפל הוא תחת כסא הכבוד שהוא תחת גלגל היד: ^כ ודע זה. ר"ל שדע כי שני חמרים נבדלים הם חמר השפל והמר הגלגלי, ונדע ג"כ סכרה ר' אליעזר מה הוא:

הדבר כן יהיה העולם קדמון כפי דעת אריסטו^א אחר שמלא מתנועע שהוא הגלגל ומלא עמו כל שער הדברים, ואם לאמר שאפלטון הוא ממלא קדמות הכסא אם כן יהיה תואר לשם לל גוף נבדל ואיך אפשר שיהיה דבר מתואר, ויותר נפלא מאמר רבי אליעזר אור לבושו שירה שזינו תואר לכל חומר כבירי, סוף דבר הוא יבלבל כל בעל הדת היוודע אמונתו מחד מחד. ואמר הרב שלא יתבאר לו פירושו מספיק בזה הענין ואמנם זכרו כדי שלא נעטה בזה המאמר, וגם לפרש ולומר שחמר השמים גלגלי חומר הארץ, ושהם שני חמרים נבדלים מאד, אחד מיוחס לו למעלתו וגדולתו והוא מאור לבושו, והחמר האחר רחוק מאורו יתעלה וזוהרו והוא החמר התחתון, רחוק מעטע האלתי, כי ההיולי הוא נמוץ בכח ואין לו מעלתו צורה מהצורות והוא מתנגד לשם יתעלה מחד שהוא פעל לא יתערב עמו כלל, ואמנם השמים עם שיש להם חמר הם בפעל תמיד בעצמותם ומאירים העולם ואין להם אום כח אלא התנועה והוא התנועה הנתלה להם כי נמוץ לגולם בפעל לא כגמתי הבעלי חיים שיטענעו פעם וימותו פעם. והנה ביאר לנו ר' אליעזר הגדול היותם שני חמרים העליונים והתחתונים ואיך חמר הכל אחד, וזה סוד גדול, כי חמר הדברים ההווים הנפסדים אינו חמר הדברים הנצחיים, כי אם היו משותפי החמר יהיה הכל נצחי או הכל הווה נפסד, וזורה לנו שנית שחמר כל השמים אחד וחמר התחתונים חמר אחד, וזורה לנו שלשית שחמר השמים הוא חמר מעלה ונכבד ולכן יווחם לאורו יתעלה החמר ההוא וקרבתו לו וחסרון זה החמר נצחי הוא רחוק ממנו: ואמר ודע ר"ל שדע אלו הכדלים ונדע גם כן סכרת רבי אליעזר הגדול מה הוא: אמר עם טוב לא ידעתי למה התגלגל הרב בזה המאמר, כי אף שהשמים והארץ וכל צבאם הם מתחווים יש להם סנות, ואמר רבי אליעזר הגדול השמים מתי זה דבר נבראו, והרצון בו אי זה סנה יעמידו ויקיימו, ויאמר כי הסנות והקיימות להם הם העכלים הנבדלים אשר הם מתדמים לעצמות האל יתעלה, זה אמרו הגדול מה הוא: ומה שהשמים חמר שנתהו לא יפסדו ראוי שיוחסו אל סבות נצחיות, כי סבת הנצחית יחוייב שיהיה נצחי כמותו, וכבר ידענו מההכמים הפילוסופים כמו צ"ם ואבונתמ"ד שראו שהגלגלים נמשכים ומחוייבים מהשכלים הנבדלים, והוא דעת הרב, אם כן יהיה אומרו שמים מתי זה סנה ומה היא סבת היותם, בין שיהיה העולם קדמון או מחודש כי בעל אחד, רצה לנעת מהו סכמת עם אל החיוב, ואמר שהם העכלים הנבדלים שיש אור לבושו ולכן אי נצחיים נצחית נפסדים כפי הדעת תרוי או קדומים כפי דעת הפילוסופי, ואמנם הארץ אשר יכלול כל מה שהוא תחת גלגל הירח כמו שאמר הללו את ה' מן הארץ אחר שכל אלו הווים ונפסדים יחוייב שיהיה התחלה להם בלתי התחלת הנצחיות, ואמר שהוא ההיולי הראשון אשר אין לו מציאות מעצמותו והוא חמר אחד מהסנה הראשונה שבתורה בעצמו, וזכות הדברים הנפסדים, על כן החמר הוא ההיולי הראשון, ועל כן הפעל הוא אחרו השמימי שהוא כסא הכבוד, לכן יווחסו שכל אלו הנמצאות נקווו מההיולי הראשון שהם תחת כסא הכבוד, והכן זה כי הוא נפלא, וזה הביאור נאות לכל הדעות, אלא שאין ראוי לומר שרבי אליעזר הגדול היה מאמין בקדמות, ולכן יפרש כפי הדעות, ויהיה פירושו מואר בלתי שנאמר שיכלול לכל בעל דת, ויותר יבלבל לכל בעל שכל שסמא הכבוד נברא

קודם

קרישין

בלתי נרשב בעינינו איתו הבאר שעשה ר' אליעזר שהוא מגדולי חבמי ישראל ^(ז) ודע זה, הרצון בזה כי יסוד החלוק אשר שינו בדרים ר' יצחק חומר איך בשרת הוא סבת התחלום בקיום ובקטירה, שהדובר האמר שהוא הימים אישנים עשרים

לעולם נשב כמאך לרור ורור שנתן הנעמה לכסא שהאר הכסא בנעמה כמו שהאר עצמו: ^(ה) וזה ביאר שהלכן יהוא שהתח הכסא הוא חומר הארץ כמו שביארתי כמעשה לבנת הספיר כ: ^(ו) אל תקל בביאור חמרי ישראל, הרצון בזה לא יהיה

תורה נבוכים חלק שני פרק כז כח

פרק כז כב ביארתי לך שהאמת חדוש העולם הוא יסוד התורה כלה בהכרח, אמנם הפסדו אחר שהתחדש ונתתהו אינו אצלנו יסוד תורה, ולא יפסיד עלינו דבר שאמונתנו בהאמת התמדתו. ואולי תאמר דבר התבאר שכל הוה נפסד ואם הוא נעוהו הנה יפסד. דע כי זה לא יתחייב לנו, שאנתנו לא אפרנו שנתתהו כמשפט התהוות הדברים הטבעיים המחויבים לסדר הטבעי. כי המתהווה ההוא על המנהג הטבעי, יתחייב הפסדו בהכרח על מנהג הטבעי, כי כמו שטבעי הייב שלא יהיה נמצא ואחר כן היה, כן כמו כן בהכרח יחייב שלא יהיה נמצא כן לעולם, שכבר התאמת שזאת ההויה בלתי מתמדת החיוב לו לפי טבעו. אמנם לפי מענתנו התודיית אשר היא מציאות הדברים והפסדם לפי רצונו יתעלה לא ע"צ החיוב, לא יתחייב לנו לפי זה הדעת שהוא ית' כאשר המציא דבר לא היה נמצא, שיפסד הנמצא ההוא בהכרח, אבל הענין נתלה ברצונו, ואם ירצה יפסידוהו ואם ירצה ישאירוהו כגזרת חכמתו, הנה הוא אפשר שישאירוהו לנצח נצחים ויתמירוהו בהתמדתו יתעלה. כבר ידעת שכסא הכבוד אשר כתבו החכמים בהיותו נכרא, שלא אמרו כלל שיערה, ולא נשמע כלל בדברי נביא ולא חכם שכסא הכבוד יפסד או יערה, אבל הכתובים אומרים בנצחותו. וכן נפשות החיובים הם לפי דעתנו נבראים לא יעדרו כלל, ולפי קצת דעות מי שימשך אחר פשוטי המדרשות שנופותיהם גם כן יהיו מעונגים תמיד לנצח נצחים, כאמנת מי שהתפרסמה אמונתם באנשי גן עדן. (ה) סוף דבר העיון יחייב שלא יתחייב הפסד העולם בהכרח, ולא נשאר אלא צד הגדת הנביאים והחכמים, אם באה ההגדה בשוה העולם יפסד עכ"פ או לא, כי רב המונגו יאמינו שוה באה ההגדה בו, ושוה העולם יפסד כלו, והנה אבאר לך כי הענין אינו כן אבל כתובים רבים באו בנצחותו וכל מה שבא מפשוטו של דבר שיראה מסנו שיפסד הענין, מבואר בו סאר שהוא משל, א כמו שאבאר, ואם ימאן זה אחד מן הנמשכים אחר פשוטי הדברים ויאמר שא"א לו מכלתי שיאמין הפסדו לא יקפידו עליו, אלא צריך שיודיעוהו ² שאין הפסדו הכרחי להיותו מחדש, ³ אבל יאמין זה לפי דעתו בהאמין (ב) למגיד במשל שהוא אשר הבינהו הוא כפשוטו, ⁴ ואין הפסד בזה בתורה בשום פנים :

פרק כח הרכה מאנשי תורתנו חשבו כי שלמה ע"ה יאמין הקדמות, והו פלא איך ידמו באדם שהוא מאנשי תורת מרע"ה שיאמין בקדמות, ואם יחשוב אדם שוה נפיה ממנו מדעות התורה ויצאיה מעקרי הדת, הלילה לאלהים, איך קבלוהו מסנו רוב הנביאים והחכמים ולא חלקו עליו בו ולא ננוהו לאחר מותו, כמו שנמצא שחייבוהו בנשים נכריות חולתם, ואמנם ^א הביא לחשב

<p>שם טוב</p> <p>קודם נרואת העולם, אם רלו בו קדימה זמנית, ואם רצה בו הקדימה בטבע, או הקדימה נסכה הדבר מנאר שסכסא הכבוד נרדא קודם נרואת העולם כי הוא קודם בטבע ובנסכה כפי מה שיתבאר בחי השמע, וביארנו זה גם כן בקדמות אשר עשה הרב :</p>	<p>אפרי</p> <p>פרק כז א כמו שאבאר. בפרק כ"ט מה החלק : ב שאין הפסדו הכרחי להיותו מחדש. ר"ל שאין הפסד העולם הכרחי בעבור שהוא מתחדש אצל כבד הפסד לחיותו עמיד עם היותו מחדש : א אצל יאמין זה לפי דעתו. ר"ל אצל האיש הוא יאמין הפסד העולם בהאמינו פשטי הכתובים המורים לפי המשל שהעולם נסד, ואינו כן כי הכל משל לא שפסיד העולם : ד ואין הפסד בזה בתורה. ר"ל עם האמינו שהעולם לא יפסד אין זה הזק ליסודות התורה בשום פנים :</p>
<p>פרק כז כב ביארתי לך שהאמת חדוש העולם הוא יסוד התורה כלה בהכרח, אמנם הפסדו אחר שהתחדש והתהוה אינו אצלנו יסוד תורה, ולא יפסיד עלינו דבר שאמונתנו בהאמת התמדתו. ואולי תאמר דבר התבאר שכל הוה נפסד ואם הוא נעוהו הנה יפסד. דע כי זה לא יתחייב לנו, שאנתנו לא אפרנו שנתתהו כמשפט התהוות הדברים הטבעיים המחויבים לסדר הטבעי. כי המתהווה ההוא על המנהג הטבעי, יתחייב הפסדו בהכרח על מנהג הטבעי, כי כמו שטבעי הייב שלא יהיה נמצא ואחר כן היה, כן כמו כן בהכרח יחייב שלא יהיה נמצא כן לעולם, שכבר התאמת שזאת ההויה בלתי מתמדת החיוב לו לפי טבעו. אמנם לפי מענתנו התודיית אשר היא מציאות הדברים והפסדם לפי רצונו יתעלה לא ע"צ החיוב, לא יתחייב לנו לפי זה הדעת שהוא ית' כאשר המציא דבר לא היה נמצא, שיפסד הנמצא ההוא בהכרח, אבל הענין נתלה ברצונו, ואם ירצה יפסידוהו ואם ירצה ישאירוהו כגזרת חכמתו, הנה הוא אפשר שישאירוהו לנצח נצחים ויתמירוהו בהתמדתו יתעלה. כבר ידעת שכסא הכבוד אשר כתבו החכמים בהיותו נכרא, שלא אמרו כלל שיערה, ולא נשמע כלל בדברי נביא ולא חכם שכסא הכבוד יפסד או יערה, אבל הכתובים אומרים בנצחותו. וכן נפשות החיובים הם לפי דעתנו נבראים לא יעדרו כלל, ולפי קצת דעות מי שימשך אחר פשוטי המדרשות שנופותיהם גם כן יהיו מעונגים תמיד לנצח נצחים, כאמנת מי שהתפרסמה אמונתם באנשי גן עדן. (ה) סוף דבר העיון יחייב שלא יתחייב הפסד העולם בהכרח, ולא נשאר אלא צד הגדת הנביאים והחכמים, אם באה ההגדה בשוה העולם יפסד עכ"פ או לא, כי רב המונגו יאמינו שוה באה ההגדה בו, ושוה העולם יפסד כלו, והנה אבאר לך כי הענין אינו כן אבל כתובים רבים באו בנצחותו וכל מה שבא מפשוטו של דבר שיראה מסנו שיפסד הענין, מבואר בו סאר שהוא משל, א כמו שאבאר, ואם ימאן זה אחד מן הנמשכים אחר פשוטי הדברים ויאמר שא"א לו מכלתי שיאמין הפסדו לא יקפידו עליו, אלא צריך שיודיעוהו ² שאין הפסדו הכרחי להיותו מחדש, ³ אבל יאמין זה לפי דעתו בהאמין (ב) למגיד במשל שהוא אשר הבינהו הוא כפשוטו, ⁴ ואין הפסד בזה בתורה בשום פנים :</p>	<p>פרק כח א הביא לחשוב זה. ר"ל ששלמה האמין הקדמות :</p>

כן כי המחשבה על המנהג הטבעי יפסד על המנהג הטבעי אצל מי שלא נחקהו על המנהג הטבעי לא יחוייב שיפסד, ואין ראוי להאמין שהעולם יפסד בעבור שהוא כוה, כי נפשות החשובים לפי דעתנו נבראים ולא יעדרו כלל, והנה לא נשמע כלל בדברי נביא או חכם שכסא הכבוד יפסד, וכן גם כן לא בא הגדת הנביאים והחכמים שהעולם יפסד, ואם צא הוא כפי המשל, ואמנם צאו כתובים רבים מורים נלחיותו :

פרק כח הרכה מאנשי תורתנו חשבו כי שלמה המלך יאמין הקדמות, והו פלא איך ידמו באדם שהוא מותרת מרע"ה שיאמין בקדמות, ואם יחשוב אדם שוה נפיה ממנו מדעות התורה ויצא מעקרי הדת הלילה לאלהים איך יקבלו ממנו רוב הנביאים והחכמים ולא חלקו עליו בו ולא ננוהו אחרי מותו כמו שנמצא שחייבוהו בנשים נכריות חולתם, ואמנם הביא לחשוב זה מאמר החכמים בקצו לגנו ספר קבלת מסני שדכריו שפירסם זה את זה ונעוים

קישקש

עומדים והצורות קיימות בטשואיהם בלתי משתנות, והחומר הזה השפל כסבת פחיתותו ומעט ערכו ואישיהם משתנים והם היום ובמסרים :

פרק כז (ה) סוף דבר העיון יחייב שלא יתחייב הפסד העולם, (תורה נבוכים ח"ב) יד

ה נבוכים חלק שני פרק כח

לחשוב זה עליו, מאמר החכמים בקשו לנגח ספר קהלת נספנו שדבריו נוטים לדברי מינות, וכן הוא הענין בלא ספק, ר"ל שבפשוטו של ספר ההוא ענינים נוטים לצד דעות זרות מדעות התורה יצטרכו לפירוש, ואין הקדמות ככללם, ואין לו פסוק יורה על הקדמות ולא ימצא לו בשום פנים פסוק מבורר בקדמות העולם, ואמנם יש לו פסוקים מורים על נצחיותו והוא אמת, ובאשר ראו כתובים מורים על נצחיותו חשבו שהוא מאמין שהוא בלתי מחודש, ואין הענין כן. אמנם לשוננו בנצחות הוא אמרו, והארץ לעולם עומדת (6) עד שהוצרך מי שלא שער בזה החדוש שיאמר הזמן המשוער לה, וכן יאמרו באמרו יתעלה, עוד כל ימי הארץ, שהוא כל ימי הנגזרים לה, ואני תמיד מה יאמרו במאמר דוד, יסד ארץ על מכוניה כל תמוט עולם ועד, ואם יהיה ג"כ אמרו עולם ועד לא יחייב הנצחות, יהיה האל יתעלה א"כ יש לו מדת זמן אחת, כי הכתוב אמר בנצחותו יתעלה ה' מלך עולם ועד, ואשר תדעוהו שהעולם לא יחייב הנצחות אלא כשיחובו בו עד, אם אחריו באמרו עולם ועד, או לפניו באמרו עד עולם, א"כ מאמר שלמה לעולם עומדת, למטה מאמר דוד כ' כל תמוט עולם ועד, וכבר באר דוד עליו השלום וגלה נצחות השמים והתמדת קהיום וכל מה שבהם על ענין לא ישתנה לעולם, ואמרו, הללו את ה' מן השמים וכו' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור, רצוני לומר שאלו החקים אשר חקקם לא ישתנו לנצח, כי זה החק רמז לחקות שמים וארץ הקודם וזכרם, אלא שהוא ביאר שהם נכראים ואמר כי הוא צוה ונבראו, ואמר ירמיה ע"ה נתן שמש לאור יומם חקות ירח ונכובים לאור לילה, אם ימושו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי, כבר גלה ג"כ שהם אעפ"י שהם נבראים רצוני לומר אלו החקים, הם לא ימוש, וכשיבוקש זה ימצא בזולת דברי שלמה ע"ה, וכבר זכר ג"כ שלמה שאלו מעשי האל, ר"ל העולם ומה שבו, עומדים על טבעם לנצח ואעפ"י שהם עשויים, אמר כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, הנה כבר הניד בזה הפסוק שהעולם ממעשה האל ושהוא נצחי, ונתן העלה גם כן בנצחותו, והוא אמרו, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, עלה להיותו לעולם, כאלו אמר כי הרבר אשר ישתנה אמנם ישתנה מפני חסרון שיש בו ויושלם, או תוספת בו אין צורך אליה ותחסר התוספת ההיא, אמנם פעולות הש"י אחר שהם בתכלית השלמות וא"א התוספת בהם ולא התחסר מהם, אם כן הם יעמדו כפי מה שהם עליו בהכרח, שא"א המצא דבר מביא לשנויים, וכאלו הוא ג"כ נתן תכלית כוונה למה שנמצא, או התמצל על מה שישתנה כסוף הפסוק באמרו, והאלהים עשה שייראו מלפניו, ר"ל התחדש הנפלאות, ואמרו אה"כ מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה והאלהים יבקש את נדרף, (7) שהוא רוצה יתעלה התמדת המציאות והמשך קצתו

אפודי

ב. כל תמוט עולם ועד. דלה לומר וספרו נכונתו ז"ל במסכת עירובין שכל מקום שנאמר וזה סלה עולם ועד הכי הוא לעולם ולעולמי עולמים: ג. שהם עשויים, ר"ל שהם

שם טוב

ונטים ללד מינות, וכן הוא הענין בלי ספק ר"ל שפשוטו של ספר הם ענינים נוטים ללד דעות זרות מדעות התורה יצטרכו לפירוש ואין הקדמות ככללם ואין לו פסוק שיריה עליו קדמות ולא ימצא לו בשום פנים פסוק מבורר בקדמות

העולם, ואמנם יש לו פסוקים מורים על נצחיותו וחסנו שהוא מאמין שהוא בלתי מחודש, ואין הענין כן כי כבר יאמין האדם שהוא נצחי ולא יאמין שהוא בלתי מחודש. אמנם לשוננו בנצחיות העולם אמר והארץ לעולם עומדת, והנה הדבר כבר יהיה מחדש ויהיה נצחי כמו שאמר הללו את ה' מן הארץ וכו' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם, ר"ל שאלו החקים אשר חקקם לא ישתנו לנצח, ואמר גם כן ירמיה בורא השמש לאור יומם חקות ירח ונכובים לאור לילה אם ימושו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי, כבר גלה זה גם כן שאף על פי שהם נבראים אלו החקים לא ימוש, וכבר זכר גם כן שלמה שאלו מעשי האלהים ר"ל העולם ומה שבו עומדים על טבעם לנצח אף על פי שהם עשויים, אמר כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, כי זה העולם להיותו העולם נצחי כאלו אמר שדבר אשר ישתנה אמנם ישתנה מפני חסרון שיש בו וצריך השלמה או תוספת בו אין צורך אליה וראוי שתחסר התוספת ההיא, אמנם פעולות השם הם בתכלית השלמות ואי אפשר התוספת בהם ולא חסרון וכו'. וכאלו הוא גם כן נתן תכלית כוונה למה שנמצא או התמצל על מה שישתנה בסוף הפסוק באמרו האלהים עשה שייראו מלפניו, ר"ל התחדש הנפלאות, והצוה בזה כי אם יראה שישתנה הדברים הטבעיים והמנסים הנהוג, או יהיה כבעבר שיחשבו האנשים שהם פעל האל וחמרו בזה היוצר לפשות ייחמו מה שירצה הוא העולם וכל מה שנתוכו כדי שייראו האנשים ממנו, ואמרו אחרי כן מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר

קישקש

פרק כח (6) עד שהוצרך מי שלא שיער בזה החדוש שיאמר הזמן הנגזר לה, והצוין בזה שיהיה שמי אשר שימצא מורש מביאר שישמר ובשראה את הפסוק המורה הנצחית והוא מאמין אמנה קיימת בהודש העולם ומאמין כמו כן שלמה יאמין החדוש, פירש והארץ לעולם עומדת הזמן

מורה נבוכים חלק שני פרק כח כט

קצתו אחר קצתו, ואמנם זה אשר זכרו משלמות פעולות הש"י ושאינן צד אפשרות להוסיף עליהם ולא לחסר מהם, הנה כבר נלחו אדון החכמים, אמר הצוד תמים פעלו, ר"ל שפעולותיו כלם ה"ל בריאותיו, על תכלית השלמות ולא התערב בהם חסרון כלל, ואין בהם מותר ולא דבר בלתי צריך אליו, וכן ¹ כל מה שיגזור לנבראות ההם ומהם, כלו צדק נמור ונמשך אחד גזרת החכמה, כמו שיתבאר בקצת פירקי זה המאמר:

פרק כט א דע כי מי שלא יבין לשון אדם, כשישמעו מדבר, ידע בלא ספק שהוא מדבר, אלא שלא ידע כוונתו, ויותר גדול מזה שהוא ישמע מדבריו מלות, הם כפי לשון המדבר מורות על ענין אחד, ויודמן במסקרה שתהיה המלה ההיא בלשון השומע מורה על הפך הענין ההוא אשר רצהו המדבר, ויחשוב השומע שהוראתה אצל המדבר בהוראתה אצלו, כאלו שמע ערבי איש עברי יאמר, אבה, ויחשוב הערבי שהוא מספר על איש שהוא מאם ענין אחד ומאנו, והעברי אמנם ירצה שהוא ישר בעיניו הענין ורצהו, וכן יקרה להפך בדברי הנביאים שזה בשוה, ² קצת דבריהם לא יבין כלל, אבל כמו שאמר ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום, וקצתו יבין ממנו הפכו או סותרו, כמו שאמר והפכתם את דברי אלהים חיים. ודע כי לכל נביא דבר אחד מיוחד בו, ³ כאלו לשון האיש ההוא (ה) בן תביאהו לדבר הנבואה המיוחדת בו למי שיבינהו. ואחר זאת ההקדמה תדע (ג) כי ישעיהו ע"ה ⁴ נמשך בדבריו הרבה מאד ובדברי זולתו מעט, כי כשהגיד על נתיצת עם

נכראים: ד כל מה שיגזור לנבראות ההם ומהם כלו וכו'.
 ר"ל שפעולותיו ית' הם בלשון היוצר שלם של מה שיגזור לנבראות ההם כפי טעם וכל מה שיגזור מן הנבראות ההם ממה שמשך מנד טעם כלם זקק גמור:

פרק כט א דע כי מי שלא יבין וכו'. זה הפך חתום גמח במקצת לאירוס"ו וכו' שיבאר, גם יבאר שבדברי הנבואה מהנבואה הם נחשבים מלשון הנביא וזליתו וזכנים בדבריהם מן הנבואה והספלה, ויבאר של מה שגמח שיבארו הנביאים בהפסד זה העולם ובהפסד הנגנלים שיבארו לפי הפסד העולם יספד אינו כמו שיחשוב כי הכל משל כמו שיאריך הרב זה: ב קצת דבריהם לא יבין כלל, ר"ל שקצת דברי הנביאים לא יבינו ההמון גמח כלל עם שיבארו הדברים בו למי שיבינו: ר"ל הוא לשון ההוא. ר"ל ירחיק בזה על שהנבואה בעצמה תבא בלשון הנביא המורגל מלי שום שני, ושהכל הוא כפי פטל הכח המדמה, וזה שורש גדול מענין הנבואה: ד נמשך בדבריו הרבה מאד ובדברי זולתו מעט. ר"ל שישיעיהו כשהיה רוצה לנבא ולהגיד נתיצת עם או אצד אומה יספד בלשון שהכוכבים נפלו

פרק כט ב דע כי מי שלא יבין וכו', ויותר גדול מזה שהוא ישמע מדבריו מלות הוא כפי לשון המדבר מורות על ענין אחד ויודמן במקרה שתהיה המלה ההיא בלשון השומע מורה על הפך הענין ההוא אשר רצה המדבר, ויחשוב השומע שהוראתה אצל המדבר בהוראתה אצלו, כאלו שמע איש ערבי עברי שיאמר אבה ויחשוב הערבי שזה על איש שהוא מאם ענין אחד ומיאנו, והעברי אמנם ירצה שהוא ישר בעיניו ורצהו, וכן יקרה בהמון בדברי הנביאים שזה בשוה קצת דבריהם לא יבין כלל כמו שאמר וזכוי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום וקצתו יבין ממנו הפכו או סותרו באחרים והפכתם דברי אלהים חיים: ודע כי לכל נביא דבר אחד מיוחד בו כאלו הוא לשון האיש ההוא, בן תביאהו לדבר הנבואה המיוחדת בו למי שיבינו: ואחר זאת ההקדמה שיבאר גזרת החכמה אשר בו הנבואה אשר היא כי האנשים מהם שלא יבינו כלל דברי הנביאים, ומהם מי שיבינו הפך מה שכוונת, ושני יורה לנו כי הנבואה אשר תבא לנביא תבואה בלשון הנביא המורגל בלי שום שינוי, ושהכל הוא כפי פטל הכח המדמה, וזה שורש גדול מענין הנבואה, כי אם יהיה הנביא ערבי תבואה הנבואה בלשון ערבי, ואם יהיה לעוון תבואה בלשון לעו, או למעלה אינן אומר ואין דברים אלה וישפיעו הנביאים והנבואה בלשון המלות או וישפיעו כפי מתינם שהם מדבר עממם בלשון לשון, ויבין זה כי הוא ענין גדול הערך, ואם היה הרמז"ן מנין זה הסוד לא היה סותר לרב המורה למה נקרא לשונות קדוש, כי נתן הרב סבה נכבדה, ואמר הרמז"ן שאין צורך כי נקרא קדוש לפי שהם יתעלה מדבר עם הנביאים בלשון לשון זולתו היה יודע זה הסוד לא היה עולה בידו זאת התשובה: והנה ישעיהו המשיח בדבריו הרבה מאד ובדברי זולתו מעט.

קישקש
 רבדום ובצחות מליצתם חם ביה מתרפלים חלוק רב, ואמר שכן תבואה הנבואה לרבר שני הרגל לשונות בצחות הסליחה וערבותה ובשמות משתתפים ומשולבים שרית רגיל בהם: (ג) כי ישעיהו נמשך בדבריו הרבה מאד ובדבריו זולתו מעט, הנתנה

פרק כט ב (ה) בן תביאהו לרבר הנבואה המיוחדת בו למי שיבינהו, הרצון בזה שיש יתרון בין האישים ברבדום ובענין מליצתם, מהם שכל בדבריו צורים וערבים והם בתכלית הסדר והתקון, יש אישים שהם למטה מזה בסדר

מורה נבוכים חלק שני פרק כ"ט

עם או אבדן אומה גדולה, יספרו כלשון, שהכוכבים נפלו, והשמים אבדו ורגזו, והשמש קדרה, והארץ חרבה ורעשה, והרבה מכיוצא באלו ההשאלות, וזה כמו שיאמר אצל הערב, למי שימצאהו פגע גדול נהפכו שמי על ארצו, וכן כיוצא בהתחדש הצלחת אומה יכנהו בתוספת אור השמש והירה והתחדש שמים והתחדש ארץ, וכיוצא בזה, כמו שהם רוצה לומר הנביאים כשיספרו אבדן איש או אומה או מדינה ייחסו ענינו כעם וחרון גדול לכורא יתעלה עליהם, וכשיספרו הצלחת עם ייחסו לשם עניני שמחה וצלה, ויאמרו בענין הכעס עליהם, יצא, וירד, ושנא, והרעים, ונתן קולו, והרבה כמו זה, ויאמרו גם כן, צוה, ואמר, ופעל, ועשה, וכיוצא בזה כמו שאספר. וכן כשיגיד הנביא על אבדן אנשי מקום אחד, פעמים יחלוף מקום אנשי המקום שהוא בטין כלו, כמו שאמר ישעיה, ורחק ה' את האדם, והוא רוצה לומר אבדת ישראל, ואמר צפניה בזה והברתי את האדם מעל פני האדמה ונטייתי ידי על יהודה, ודע זה גם כן, ואחר אשר ספרתי לטונס בכלל אראך אסתו ומופתו, אמר ישעיהו כאשר שלחו השם להנבא בהנתן מלכות בכל אבדת סנהריב ונבוכדנאצר הקם אחריו בהפסק מלכותו, והתחילו לספר במלכותם בסוף מלכותם והיותם מנוצחים, ומה שישגם מן הרעות המשיגות לכל מנוצח בורח סנהריב והרבה, אמר כי כוכבי השמים וכסיליהם לא יהלו אולם חשך השמש בצאתו וירח לא יגיה אורו, ואמר בזה הספור ג"כ, על כן שמים ארניו ותרעש הארץ ממקומה בעברת ה' צבאות ביום חרון אפו, ואינו חושב ששום אדם הניע ממנו הסכלות והעורון ונמשך אחר פשוטי ההשאלות והמאמרים הספוריים, שיהשוב שכוכבי השמים ואור השמש והירה נשתנו כשנתצה מלכות בכל, ושהארץ יצאה ממרכזה כמו שזכר, אבל זה כלו ספור ענין המנוצה שהוא בלא ספק יראה כל אור שחרות, וימצא כל מתוק מר, וידמה כל הארץ תצר בו, והשמים נהפכים עליו. וכן כאשר התחיל לספר מה שהגיע אליו ענין ישראל מן הדלות והבניעה כל ימי סנהריב הרשע במשלו על כל ערי יהודה הכבוזות, ושבים והננפם והתקף הצרות עליהם מאצלו ואלבדת ארץ ישראל כלה אן בידו, אמר פחד ופחת ופח עליך יושב הארץ והירה מקול הפחד יפול אל הפתח והעולה מתוך הפתח ילכד בפה, כי ארובות מטרם נפתחו וירעשו מוסדי ארץ, רוע התרועעה הארץ פור התפוררה ארץ מומ התמוטטה ארץ, נוע תנוע ארץ כשבור וגו', ובסוף זה המאמר כשהתחיל לספר מה שיעשה השם בסנהריב ואבדת מלכותו הרמה על ירושלים ובשת בישהו השם עליה, אמר ממשיל, והפרה הלכנה וכבושה החמה כי מלך ה' צבאות, אמנם ונתן כן עזויאל פירש אלו הדברים פירוש נאה, ואמר כי כשיקרה לסנהריב מה שיקרה על ירושלים או ידעו עובדי הכוכבים שזה פעל אלהים ויתעלפו ויבהלו, ואמר ויתבהתון דלחין לסיהרא ויתכנעון וסגדן לשמשא ארי תתנלי מלכוהא דה' וגו'. וכאשר התחיל ג"כ לספר אוד תהיה מנוחת ישראל אחרי מות סנהריב ודשנות ארצם וישובה והתנשא מלכותם ע"י חזקיהו, אמר ממשיל שאור השמש והירה ויוסף, כי כמו שזכר על המנוצח שאור השמש והירה יכור וישוב חשך בערך אל המנוצה, כן אולם יוסף אצל המנוצח, ואתה תמצא זה תמיד, שהארם כשתמצאהו צרה גדולה יחשבו ענינו ולא יוד אור ראותו, למה שיעבר הרוח הרואה מן המותר העשני ולחולשתו ומעוטו ג"כ לרוח האבל והתקבין הנפש, ובהפך עם השמחה והתפשט הנפש לחוץ וורך הרוח יראה האדם כאלו האור מוסיף על מה שהיה, אמר כי עם בציון ישב בירושלים ככה לא תככה וכו', וסוף המאמר והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום הבוש ה' את שבר עמו ומחין מכתו ירפא, ר"ל הקים כשלונם מיד סנהריב הרשע, ואמנם אמרו כאור שבעת הימים, המפרשים אמרו שהוא רוצה בו הרבוי (ג) כי העכרים ירכו בשבעה, ואשר יראה ה' שהוא רומם אל ה' הימים של הנכות הבית אשר היו כימי שלמה, אשר לא היתה מעולם לאומה מעלה והצלה ושטחת הכל כמו שיהיתה בימים ההם, ואמר שרוממותם והצלחתם או יהיו כמו השבעת הימים ההם, וכאשר ספר אבדן אדם הרשעה אשר היו מציקים לישראל, אמר, וחלליהם יושלכו ופגריהם יעלה

באשם

אפודי

שם טוב

ר"ל שיעשו כשזיה רוצה לתאר ולהגיד על נתינת עם או אבדן אומה גדולה וספרו שהכוכבים נפלו ושהשמים אבדו וזכו הענין נמשך הרבה נדברו וכיוצא בזה, אמנם שאר הנביאים לא נמשכו הרבה באלו הענינים וזכו הענין נמשך הרבה נדברו וכיוצא בזה, אמנם שאר הנביאים לא נמשכו הרבה באלו הענינים עם היות שמשכו קצת בו כמו שמשך ישעיה אמנם לא החזיקו קצת כמו שמשך ישעיה אמנם לא החזיקו כשמשכו כל כך כאשר הארץ בו ישעיה: ואתמו ודע זה גם כן. וראה כי יחליט

קרקש

הכוונה בזה שהענין נמשך בדברי ישעיה בעשיית ההשאלות והתנשאים הרבה וכדבריו זולתו אינו נמצא כל כך. (ג) כי העכרים ירכו בשבעה, ד"ל בספר השבעה:

ואמר

באשם ופסח הריים מדמם ונמקו כל צבא השמים ונגולו כספר השמים וכל צבאם יבול כנבול עלה
 מפני וכנבולת מתאנה, כי רותה בשמים הרבי הנה על אדום תרד וגו', והתבוננו אתם בעלי העינים
 היש באלו הפסוקים דבר יסופק או יביא לחשוב כשהוא תאר הענין ישני השמים. ואם זה (ל' ו' ו' ז')
 כי אם משל להנתין מלכותם וסוד סתר השם מהם, והשפלים ושחות (ג' ו' ושפלות) גדוליהם במהרה וקלות,
 וכאלו יאמר כי האישים אשר היו ככוכבים בעמידה וברוסמות מעלה ורחוק מן השנוי, נפלו במהרה
 כנבול עלה מפני וכנבולת מתאנה, זה מכואר מאד ואין צריך לזכרו בזה המאמר כי'ש להאריך בו,
 אלא שהביא ההכרח אליו, להיות ההסון ואף מי ה' שיחשב בהם שהם סגולות, יביאו ראיה בזה הפסוק
 מבלתי בחינה למה שבא לפניו ולאחריו, ולא עיין באי זה ענין נאמר, אלא כאלו הוא הנדה באתנו
 בתורה על דברים יארעו לשמים כאחרית הימים כמה שבאתנו הנדה בדתהוותם, ועוד כאלו
 התחיל ישעיה לבשר את ישראל כאבדת סנהריב וכל האומות והמלכים אשר עמו כמו שנתפרסם,
 והעוים בעורת הש"י לא דבר אחר, אמר להם כמשל, ראו איך ננסק השמים ההם ובלתה הארץ היא
 יומות מי שעליה ואתם נעורים, כאלו אמר שהם אשר מלאו את הארץ, והיה נחשב בהם העמידה
 והקיום כשמים ע"ד גזומא, אבדו סהר וכלו ככלות העשן, ועניניהם הקיימים כקיימות הארץ יאבדו
 הענינים ההם כאבדת הבגד הבלה, תחלת יח הענין, אמר כי נחם ה' ציון נחם כל הרבותיה וגו'
 הקשיבו אלי עמי וגו' קרוב צדקי יצא ישעיה וגו' טאו אל השמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת כי
 שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תכלה ויושביה כמו כן ימותון וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא
 תחת. ואמר בשוב מלכות ישראל וקיומו והתמדתו, שהשם יחדש שמים וארץ, כי כבר נמשך זה בדבריו
 שיישם מלכות הלבד כאלו הוא עולם מיוחד לו, ר"ל השמים והארץ, וכאשר התחיל בנחמות ואמר,
 אנכי אנכי הוא מנהסכם, ומה שרדק בזה, ומה ואשים דברי בפיך ובצל ידי כפיתך לנפוע שמים וליסוד
 ארץ ולאמר לציון עמי אתה. ואמר בהשאר המלכות לישראל וסורו מן הגדולים המפורסמים, כי
 ההרים ימושו וכו', ואמר בהתמדת מלכות המשיח ושלא תנתין מלכות ישראל אחרי כן, אמר לא יבא
 עוד שמשך וגו', ועוד כי ישעיה הנהיג דבריו על אלו ההשאלות הנמשכות למי שיכין עניני הדברים
 וספר עניני הגלות ופרטיהם ואח"כ ספר שוב המלכות והמחות האכל כלו, ואמר כמשל אני אברא שמים
 אחרים וארץ אחרת וישבתו הראשונים וימהו זכרם, ואח"כ ביאר זה בדבקות המאמר, ואמר זה אשר
 אמרתי אברא, אני רוצה בו שאני אשימכם בענין שמתה תירדה וחדוה מקום האכל התוא והצער ולא
 יזכר האבל ההוא הקודם, ושעם סדר הענינים להדיב הפסוקים המזורים עליהם איך באה תחלת
 פתיחת זה הענין, אמר, חסדי ה' אוביד תהלות ה' וגו' (ש' ס"ג) ואח"כ ספר חסדיו ית' עלינו תחלה,
 וינמלם וינשאם כל ימי עולם וגו', ומה שרדק בו, אח"כ ספר מריינו ואמר, והמה מרו ועצבו את רוח
 קדשו, ומה שרדק בו, ואחר כן ספר ממשלת האויבים עלינו צרינו כוססו מקדשך היינו מעולם, ומה
 שרדק בו, ואח"כ התפלל בעבורנו ואמר, אל תקצוף ה' עד מאד, ומה שרדק בו, ואח"כ זכר אופני
 התחייבו לרוב מה שנוגענו בו שנקראנו אל האמת ולא ענינו, אמר נדרשתי ללא שאלו וגו', אחרי
 כן יעד במחילה וברחמים ואמר כה אמר ה' כאשר ימצא התירוש כאשכול, ומה שנדבר בזה, ואח"כ
 יעד רע לאשר חסנו ואמר, הנה עכבי יאכלו ואתם תרעבו, ואח"כ סמך לזה זכרו שזאת האומה
 יתקנו אמונותיה ותהיה ברכה בארץ ותשכח כל מה שקדם מאלו הענינים המתחלפים, ואמר דבר זה
 לטונו, ולעבדיו יקרא שם אחד אשר המתברך בארץ יתברך באלהי אמן והנשבע בארץ ירשע באלהי
 אמן כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, כי הנני יושב בורא אשם חדשים והארץ חדשה ולא
 תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב כי אם שישו ויגלו עדי עד אשר אני בורא, כי הנני בורא את
 ירושלים גילה ועמה מושו וגלתי בירושלים וגו', הנה כבר התבאר לך הענין כלו ונגלה והוא כי כאשר
 אמר, כי הנני בורא שמים חדשים והארץ חדשה, פירש זה מיד ואמר, כי הנני בורא את ירושלים
 גילה ועמה מושו, ואחר זאת ההקדמה אמר שעניני האמונה ההם והשפחה בה אשר יעדתך
 אני שאבראם וימלאו את הארץ כמו שהם עומדים תמיד, כי האמונה באלהים והשפחה באמונה
 ההיא הם שני ענינים, א"א שיסודו ולא ישתנו לעולם ממה שהניע אליו, ואמר כמו שענין האמונה

הריא

שם טוב

אפרדי

צמל כל כך כאשר האריך בני ישעיה: ה' שחשבו צבא שרן
 סגולות. ר"ל שיחשבו צבא שם החמים, ר"ל כי החמים
 וסם סגולות המין האנושי באלות: ו האמונה כו' והשמתה כו' הם
 שני ענינים. ר"ל כי מצד האמונה השלמה שני ענינים, האחד
 שיאמין בנפשו ובניוודו הדבר הוא האמוני, וס' שיביא שמת
 במה

מורה נבוכים חלק שני פרק כט

ההיא והשמה בה אשר יעדתי שימלאו הארץ, תמידים קיימין, א' בן יתמיד ורעכם ושמכם, והוא אמרו אחר זה, כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם ה' וגו', כי פעמים ישאר הורע ולא ישאר השם, כמו שתמצא אומות רבות אין ספק שהם מורע פרס או יון אלא שלא יודעו כשם מיוחד אבל כללה אותם אומה אחרת, וזה ג"כ אצלי הערה על נחמות התורה אשר בעבורה יש לנו שם מיוחד, וכאשר באו אלה ההשאלות כישעיה הרבה לפני זה פירשתי כלם, וכבר בא בהם דבריו וזלתי אמר ירמיהו בספור חרבן ירושלים בעונות אבותינו, ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו, ואמר יחזקאל בספור אבדת מלכות מצרים ומיתת פרעה על יד נבוכדנאצר אמר, וכסיתי בכבודך שמים והקדרתי את כוכביהם שמש בענן אכסנו וירח לא יאיר אורו כל מאורי אוד בשמים אקדירם עליך ונתתי חשך על ארצך נאם ה', ואמר יואל בן פתואל בארבה העצום אשר בא ביוםו אמר, לפניו רנה הארץ רעשו שמים שמש וירח קדרו לפניו וכוכבים אספו נגהם, ואמר עמוס בספור חרבן שמרון, והבאתי השמש בצהרים וההשכתי לארץ ביום אור והפכתי הניבם וגו', ואמר מיכה באבדת שמרון נמשך על המאמרים הספוריים המפורסמים הידועים, כי הנה ה' יוצא מסקומו ויורד ודרך על כמותי ארץ ונמסו ההרים וגו', ואמר חגי בנתיצת מלכות פרס ופדי, ואני מרעיש את השמים ואת הארץ את הים ואת ההרבה והרעשתי את כל הגוים, ובצבוא יואב על אדום, כאשר התחיל לספר איך היתה חולשת האומה ושבילותה מלפנים והיותם מנוצחים נפיים, ונעתר ה' לעזרם עתה, אמר הרעשת ארץ פצמתה רפה שכרתי כי מטה, ואמר עוד בענין שאנחנו לא נירא כשימותו האומות ויאבדו לחיותנו נשענים על ישועתו יתעלה לא על הרבנו ובחנו, כמ"ש עם ישעיה בה' מן עורך, ואמר על כן לא נירא כהמיר ארץ וכו', והים כלב ימים, וכא בספור מביעת המצרים, ראוך מים יחילו אף רגלנו תהומות ארץ קול רעמך בגלגל וכו', רנהו ורעש הארץ, הבגהרים חרה ה' וגו', עלה עשן באפו, ואכן כשירה דבורה, ארץ רעשה וכו', ובא מזה הרבה, ומה שלא אבזר ממנו נישא על מה שזכרתי. ואמר יואל ונתתי סופתים בשמים וכארץ דם ואש ותמרות עשן, השמש יהפך לחשך והירח לדם לפני בא יום ה' הגדול והנורא, והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה וגו', והטוב אצלי שהוא מספר מיתת כנחריב על ירושלים, ואם לא תרצה זה יהיה ספורו מיתת גוג וכגון על ירושלים בימי מ"ך הישיבה, עם הייתה ג"כ בלתי נזכר בזה הענין אלא רוב ההרג שישרת האש ולקית המאורות, ואולי תאמר איך יקרא יום ה' הגדול והנורא יום מיתת כנחריב בפירושונו, הנה תדע כי כל יום שתהיה בו ישועה גדולה או מכה גדולה יקרא יום ה' הגדול והנורא, כי גדול יום ה' נורא מאד ומיכילנו, והענין אשר נ"ך סביבו כבר התבאר, והוא שהפסד זה העולם והשתנותו ממה שהוא עליו, או השתנות דבר מסבכו והמשוב אל השניו ההוא, הוא דבר שלא בא אלינו בזה דבריו ונביא ואל דברי חכמים, ועוד כי אומרים שיהא אלפי היו עלימא (ה) וחד הרוב אינו העדר הכציאות לגמרי, ואמרנו וחד הרוב תורה על השאר הזמן, וזה עוד באמר יחיד (ס) והוא על צורה אחת, ואשר תמצא לכל החכמים תמיד והוא יסוד יעשה

מסנו
שם טוב

בזה שהגש אליו זה חלק העצם האמיתי שהוא החיץ הדבר האמיתי אשר אין בו ספק כלל, וזהו שאמר הריב הם ב' עינים: א' בן יחיד זרעם וחסם. ר"ל אחר שהאמיתי השני הנלווים הם בצמותה הם יתעלה ושלם להם תורה כנגד מה וישתדוד זרע לשראל קיים לעולם ובלא יזיה בלה, והשני שהיה עם ישראל לעולם ושלם יתעורר בין שני האומות וזה שאמר ובימים: ה' וזה העדה אליו על נחמות התורה. ר"ל אחר שם ישראל יהיה קיים לעולם א"כ הם יקיימו התורה שאם לא יקיימוה שם יהיה מתעורר בין שני האומות אם כן התורה יהיה נחמת ב' והענין אשר נ"ך סביבו וכו'. ר"ל הענין אשר בעבורו ביארנו כל אלו המשלים שזכרנו הוא לנצח

נכספו ונצורו הדבר הכוח האמיתי, והכ' שיהיה שחם בזה שהגיע לו זה החלק הטוב האמיתי שהוא מחמת הדבר האמיתי אשר אין בו ספק כלל, ואלו הם שני עינים, ובעבור זה יעמוד זרעם וחסם אחר שהאמיתי השני הנלווים הנזכר בצמותה הם ישלם להם מדה כנגד מדה ויעמוד זרע ישראל קיים לעד לעולם ושלם יהיה להם כליות, והכ" שיהיה עם ישראל קיים לעולם ושלם יתעורר בין שני האומות וזה אמרו ושמם: וזה העדה אליו על נחמות התורה. ר"ל אחר שם ישראל יהיה קיים לעולם אם כן הם יקיימוה התורה שאם לא יקיימוה שם יהיה מתעורר עם שני האומות אם כן התורה תהיה נחמת: והענין אשר נ"ך סביבו וכו'. ר"ל הענין אשר בעבורו ביארנו כל אלו המשלים שזכרנו

הוא לנצח שהפסד זה העולם או השתנותו ממה שהוא עליו פנים, גם החכמים לא חלקו בזה כי אמרו שחא אלפי שני היו עלימא וחד הרוב אין העדר התצוות לגמרי, שאמרנו וחד הרוב תורה על השאר הזמן כי אף יהיה חד חרוב ר"ל אלף שנים אם לא תהיה שם תנועה ונחמתווע וחסן לו חסון, ואם ישוער כהקס אל התנועה שיהיה נח ונכסד ותהיה שיעור זמן אלף שנים נכסד הוא תאמר יחיד ואינו אחת, ואם על צורה אחת, ויכא על דעת שהעולם החד הליגה והכ"ה בוגה עלומית ומחריבן, ואשר תמצא וכו'

הוא לנצח שהפסד זה העולם או השתנותו ממה שהוא עליו פנים, גם החכמים לא חלקו בזה כי אמרו שחא אלפי שני היו עלימא וחד הרוב אין העדר התצוות לגמרי, שאמרנו וחד הרוב תורה על השאר הזמן כי אף יהיה חד חרוב ר"ל אלף שנים אם לא תהיה שם תנועה ונחמתווע וחסן לו חסון, ואם ישוער כהקס אל התנועה שיהיה נח ונכסד ותהיה שיעור זמן אלף שנים נכסד הוא תאמר יחיד ואינו אחת, ואם על צורה אחת, ויכא על דעת שהעולם החד הליגה והכ"ה בוגה עלומית ומחריבן, ואשר תמצא וכו'

חכמי
 תשאר הפתנווע שהוא הגלגל. (ס) והוא על צורה אחת, אמר בסורה

קרישקש
 (ד) ואמרנו וחד הרוב כו', ורעה בו שאף שנה יעמוד רוב א"כ ישאר חסון והתנועה נשאר, שהסון מקרה נמשך לה ובהשאר התנועה

מסנו ראייה כל אחד מחכמי משנה וחכמי תלמוד, הוא אמרו, אין כל חדש תחת השמש, ושמן שם התחדשות בשום פנים ולא בשום סבה (א) עד שמי שלקח שמים חדשים והארץ חדשה, על מה שחשב (ו) אמר, אף שמים שהן עתידין להבראות כבר ברואים ועומדים שנאמר עומדים לפני יעמדו לא נאמר אלא עובדים, והביא ראייה כאמרו אין כל חדש תחת השמש, ב (ח) ולא תחשוב שזה סותר למה שכברנו, אבל אפשר שהוא רוצה שהעניינים ההם היעודים, הטבע המחייב אותם או מישות ימי בראשית הוא נברא, זה אמת. אמנם אמרתי שלא ישתנה דבר מטבעו וימשך על השנוי ההוא, (ט) להשמר מן הנפלאות, כי אע"פ שנהפך המטה לנחש ונהפכו המים לדם והיד המהורה נטבעת לכנה, מבלתי סבה טבעית מחייבת אותם העניינים ההם והדומה להם, לא ימשכו ולא שבו טבע אחר, אבל

שם טוב

אמרו

מחכמו התלמוד וחכמי המשנה אמרו אין כל חדש תחת השמש ואמרו עלם כמנהגו נובג ואין שם חדשות כשום פנים ולא שום סבה עד שמי שיקח שמים חדשים והארץ חדשה כפי מה שיחשוב וכו', ר"ל כל כ"כ הוא מנואר הענין בין החכמים שאין כל חדש תחת השמש, שמי שיחשוב הענין כפשוטו והיה סובר ומאמין שמים שיחשבו ויחשבו שמים אחר שלא היו אצל היה ומתקין שיעודם לטעם או זה תאר או זה ענין שלא היה בדם, וכביד ראייה על שמי אפשר שיחשבו השמים אחר שלא היו מאמרו אין כל חדש תחת השמש, אם כן זאת הנורה והוא ואמרו אין כל חדש הוא מוסכמת ומודים הם על החכמים וכל המצוב שהוא סותר להם שפלאם הפלא שאלו אף השמים שהם עתידין להבראות. שכלה נוסר במאמר הכוא שיחשדם בשמים או זה תאר או זה ענין כאשר יראה שמשך בדימוי, ואם היה הענין כי יהיה סותר למה שביאר הכי זאמר שמי אפשר כשום ר"ל שיהיה שום דבר מטבעו, כלמה אין זה אף זה כוונת בעל המאמר כלל. אבל אפשר שהוא רוצה וכו', ר"ל כוונת אמרו בשמים שהם עתידין להבראות, ר"ל הסבות אסוריות המסודרות אחר מנועות מוגבלות ומסודרות והם המערכיות שיבאו ושיקרו בעתיד הם כבר מסודרות וששם ימי בראשית: זה אמת, ר"ל שיה הענין האמתי אפי' מי חכמי המחקר: ל להשמר מן הנפלאות. ר"ל מפני זה אמרתי למעלה שמי אפשר שיחשבו על מהטבעו על שנוי, ולא אמרתי כפומלם שמי אפשר שיחשבו דבר מהטבעו, להשמר

ומנו נפלאות, אבל אלו הנפלאות לא ימשכו ולא יתמידו. נכבדת לכנה כשגל מחלתי סבה טבעית מחייבת אותם הדברים לכנה שהיו ראשונה כמ"ע ושם הם לזימנו מאי

ומנו נפלאות, אבל אלו הנפלאות לא ימשכו ולא יתמידו. נכבדת לכנה כשגל מחלתי סבה טבעית מחייבת אותם הדברים לכנה שהיו ראשונה כמ"ע ושם הם לזימנו מאי

קרישקש

ואריסטו נתן טעם כזה בשאר הנפש, והזקנה התחיל בקנינים לפי רוב ההום הלהות או טענו, שאמרנו נראה קנינים יענין כמו שיעלה שנה או יותר ולא תראה דעתם מוגבלת, ויש שהענין לשמונים או לפעמים ותהיה שכלם מוגבלת: (א) עד שמי שלקח שמים חדשים וארץ חדשה כמו שחשב, הרעין בן כמו שיעלה שנה או יותר: (ב) אמר אף שמים שהם עתידין להבראות הם ברואים ועומדים, אם כן לא רעה בהם היתחדשות שמים: (ח) לא תחשוב שהוא סותר מה שביארתי, מירוש שבת שמיים שמים חדשים וארץ חדשה הוא משל אחרת אובחנה אבל אפשר שהוא רוצה שהעניינים ההם היעודים, רצתה בן הטובות היעודות אשר כנה אותם בשמים חדשים וארץ חדשה הם ברואים ועומדים מששת ימי בראשית, הסנה בזה הטבע המחיב לאותן הטובות. אינם חסוב לנו שנאמר שזה, ר"ל היתחדשות הנפלאות הוא מצדן השם הקדום לא שיהיה שם טבע מחייב אותם שלא יבשך זה הענין בהיות הדבר טבעי כמו שביארתי: (ט) להשמר מן הנפלאות, מירוש בן הרם שמי טבע, אבל לא ימשך הענין שיעמדו על השנוי תמיד שזה היה הדוש אם ימשך לו השנוי תמיד אבל כשיחשבו הפלא ולא ימשך שנוי

מורה רבי יהודה חריו' שאלו דברי יחיד ועל ענין מיוחד, וכל אינו רוצה בזה הענין הגלגל כמו שביארנו חזק חרוב, וכל לפי שבת ששאר על ענין מיוחד או צורה אחת, הוא ל' דרך שנאמר שמי אלפים תהו שמי אלפים חורה שמי אלפים שנת המשיח, וירצה ושמי אלפים תהו בעשרים שנה שהם שני ששירות אשר הם תהו הלאם מצד רוחות הבריות לא ישתדל לטוב, ושמי אלפים תהו רומן בשני עשירות שניות שישתדל לטוב תהיה וכלומר החכמה, ובשני עשירות שלישיות אמר שנת המשיח שהוא טעוה כשמן המשחה ששנן אשר השלמה יהיה לו שכל בופיעו לא השכל הנקנה, והוא אשר יעמוד ויכלו תמיד הצורה המושכלת, והד הרוב שהוא עשירות טבעיות אשר נוסף בחילת ההוליה יענין הכולל לנפש צד הולשת כליה, ואם אמר הרב מורינו וכו' אמר הלישון וזה הגוף והכבה אש התהום החוק השכלי ירבה אורו ותוך ושנתו וישמח כמה שחשג עד ששאל האיים השלם בימים יקרב לטות חוקף ההשנה הוא הוספת עצובה ותרבה השמחה והשנה היא והחשק למושג עד שתפרד הריש מהגוף או בעת נגאה הריא, כל זה הוא כשלא הגיע אל זקנה מוסלמת אבל שהגיע להפגלת חוקתה יחלש הבה השכלי בחולשת הגוף,

מורה נבוכים חלק שני פרק כט

אבל כמ"ש ז"ל עולם כמנהגו הולך, ^כ זהו דעתו ^ג והוא שצריך שיאמן, אע"פ שהחכמים ז"ל כבר אמרו בנפלאות דברים וזים מאד, תמצאם בתוכים כבראשית רבה ובמדרש קהלת, והענין ההוא הוא שהם רואים הנפלאות הם זימה שכתבע גם כן על צד אחד, וזה שהם אמרו כי בשברא הש"י זה המציאות והטבעו על אלו הטבעים, שם נטבעים ההם שיתחדש בהם כל מה שיתחדש מהנפלאות בעת הדושה, ^ע ואות הנביא שהודיענו השם בעת אשר יאמר בו מה שיאמר ויפעל הדבר כמו ששם בטבעו בשורש מה שהוטבע, וזה אם הוא כמו שתראהו הוא מורה על מעלת האומר, והיות קשה בעיניו מאד שישתנה טבע אחר מעשה בראשית, או יתחדש ציון אחר שהגוחו כן, ^(י) וכאלו הוא יראה על דרך המושל שהוא שם נטבע המים שידבקו ויגרו מטעלה למטה המיד, רק בעת ההיא שנטבעו בו המצויים והמים ההם לאבד הם שיחליקו, וכבר העירותיך על עקר זה המאמר ושנה כלול בריחה מהתחדשות דבר, ויש נאמר אמר ר' יונתן ^(כ) תנאים התנה הקב"ה עם הים שהוא נקרא לפני ישראל הדי הוא דחתיב וישם הים לפניו בקר לאיתנו, אמר ר' ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית, הה"ד אני ידו נטו שמים וכל צבאם צויתי, צויתי את הים שיקרע, את האור שלא תיזק להנניה מישאל ועזריה, ואת האריות שלא יזיקו לדניאל, ואת הדג שיקיא את יונה והוא ההקש בשאר, הנה כבר התבאר לך הענין ונגלה הדעת, והוא שאנחנו

שם טוב

אמורי

לשומר מן הנפלאות: ^ב זה הוא דעתו ונריך הוא שיאמן. כ"ל זהו דעתי שהנפלאות הם ענינים יולאים מן ההקש הטבעי, ואמנם הטעם ההוא אינו קיים אלא זמן מה בעת הצורך ואחר הזמן ההוא הדבר חוזר לטבעו הנאות לו: ^ג והוא לרדף שיאמן. כ"ל שצריך הוא שיאמן שהנפלאות הם חוץ מכל ההקש טבעי: ^ד אמרו בנפלאות דברים זדים. כ"ל שיהיה מדכתיב שהנפלאות מלס הם ענינים טבעיים, וזהאם והוא לא שגג כאשר שלא יתקיים ענינו אי זה ספק אם ספלה או נגלגלת, וגם כאשר שהים יעמדו ויכניו והם מים צורה רק נענוט ספק אחרת מיליניית ועמדו מהגיד וכן הדין בשאר הפלאים ע' וזהו הנבוא שהודיענו. כ"ל אהר שהפלאים הם ענינים טבעיים לפי זה הדעת מה היה אות הנבוא, ואמר שאנו הנבוא הוא שזעה הדבר קודם היותו. אמנם שאר החכמים י' להם דעת אחרת בענין הפלאים, תהם אנוחמ"ד שסוגר שסגולו הנפש הוא לפעול בהיולי העולם, ולפי י' רש"י נפש האדם הנבוא הפעל בנפלאות נבחינות היותה נקשרת בלחיות עני הסכל בסעול, וזהו דעת י' עזרא, וכמו שהוא מוזכר בסוף

יתקוד: וזה מה שצריך שיאמן בנפלאות. ר"ל שהנפלאות יחדשם הס"י כדי שיראהו מלכנו, ויה לא יתמיד אבל ישובו לטבעם הראשון כמו שאול' עולם כמנהגו נוהג: אע"פ שהחכמים אמרו בנפלאות דברים זדים. ר"ל שיהיה מדכתיב שהנפלאות מלס הם דברים טבעיים וישאם כבר אפשר שלא תשרף בעבור אי זו ספק שיהיה אם ספלה או נגלגלת, וגם אפשר שהמים יעמדו מההגרה והם מים צורה רק בעבור ספק אחרת חילונית ועמדו חכמיו וכן הדין בשאר הפלאים, וזהו שאמרו בשנה' אלה זה המציאות והטבעו על אלו הטבעיים שם נטבעם שיתחדש בהם כל מה שיתחדש בנפלאות בעת הדושה: ואות הנביא אשר הודיענו הס"י בעת שיאמר בו מה שיאמר ויפעל הדבר כמו ששם נטבעו בעבור מה שהוטבע, הנה זהו דבר טבעי אלא שאינו בלתי נהוג ומורגל, והנה שנה הרב זה הדעת למה שלא יהיה שום שני נטבע מעשה בראשית כי העולם כמנהגו נוהג, או בעבור שלא יתקדם רצון כי אי אפשר שתקנות שים דבר אם הסכנה לא השקנית כי לא הסכנה היא קיימת, ועל ענין אחד המסוכנ יהיה קיים, והנבוא הרב המאמר אשר יורה על זה הדעת ר"ל התחדשות שום דבר שלא יהיה על בראשית עם הים שיהיה נקרא לפני ישראל וה"ד יושב

עם הים בלבד התנה הקב"ה אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית, הה"ד אני ידו נטו שמים וכל צבאם צויתי, צויתי את הים שיקרע, את האור שלא תיזק להנניה מישאל ועזריה, את האריות שלא יזיקו לדניאל, את הדג שיקיא את יונה, והוא ההקש בשאר, הנה נתבאר בזה שתי דעות מתפסות דעת הרב, והוא שצריך שיאמן כל בעל דו כי הנפלאות הם חוץ מכל ההקש והשם עשה אותם הנפלאות כי הוא יכול לעשות לאשם שלא לשרוף, ולים שיהינם וזשיעמד

החכמה הטבעי, א"ר יונתן תנאי התנה הקב"ה עם המים אלא לפי רעונו הקדום שהיהו בעת שיתחדשו בלתי היות שני טבע מיוחד אותם ^(א) שם אמר תנאים התנה הקב"ה את הים שיהיה נקרא, וזה שמה שאמר תנאים התנה הקב"ה את הים וכל המצויים לו, לא שהשם זה בטבעו אלא כי אמר להגדלה, כאילו אמרו שהשם ברא את עולמו בלתי השלכו והתשובות ומתוך כך היה ראוי שיא ישתנה בהם דבר, א' המצויים הגדולים המתחדשים והם הנפלאות המתחדשות אי אפשר כבר להגדלה לו ולרואי ה' וירושלמי שמה הוא אלהות או גדיו יקם ואתירו החוקק בהיות עיניו פקוחות על כל דבר בני אדם, והיות ההשגחה נמשכה בנו בעת צורך בו, ולהראו את הענינים ומתושים את איה, כמו שאמר הכתוב וימנן חכם באינו בני ובן בנד, ואמר לטעם ספר שמי, ועוד ואמרו כמי כי אני ה', ואמרו תנאים התנה הקב"ה, על דבר משה' מערי אמר שהתנה יעמה שישמשו ברצונו וישמע' בהם כ"ס ירעה

קרקשט

אני יונתן אמר ^א כי לא חדש תרת השמש ^(י) וכאלו הוא יראה על דרך משהוא שם בטבע המים שידבקו ויגרו, אמר אני שים תימה בכאן אוד ירעא טבע מה שיהיה ברגע אדר ויגול הטבע הוא סדר הפעולה הבודדת לכל נמצא המתקדט בו, ובסוף כן לא ישיקו זה הענין כלל והנפלאות, מה טבע יש במים שישובו ים ותכסה נחש או באריות שלא יזיקו לדניאל וזה לא היו מושגים וימי בראשית שהימים והטבע, ורא באש שמה היות להננית מישאל ועזריה שרא היה באש היותה בן העצים דרם נברא מישאל וימי בראשית שרושם בו זה הטבע, וכן האש יש לו כח על רחמים ורחמה ואין יתה לו בטבע הקריחות, ומה טבע יש בעבור הענין ובעבור האש אשר חיו הולכים לפני בני ישראל, או האש אשר על רישבן תמר או רות תמר בוער באש ער לב השמים, או הקול אשר שמעוהו משה בן בני ישראל שהשמו טבעו עשרת הדברות, או היות עמוד ענן בא אל פתח אהל מועד וכו' ויעשהו הרבו, או עמדו

ארכים וים או שטונים וים בלא אבילה ושחיה, איך אין זו אלא לפי רעונו הקדום שהיהו בעת שיתחדשו בלתי היות שני טבע מיוחד אותם ^(א) שם אמר תנאים התנה הקב"ה את הים שיהיה נקרא, וזה שמה שאמר תנאים התנה הקב"ה את הים וכל המצויים לו, לא שהשם זה בטבעו אלא כי אמר להגדלה, כאילו אמרו שהשם ברא את עולמו בלתי השלכו והתשובות ומתוך כך היה ראוי שיא ישתנה בהם דבר, א' המצויים הגדולים המתחדשים והם הנפלאות המתחדשות אי אפשר כבר להגדלה לו ולרואי ה' וירושלמי שמה הוא אלהות או גדיו יקם ואתירו החוקק בהיות עיניו פקוחות על כל דבר בני אדם, והיות ההשגחה נמשכה בנו בעת צורך בו, ולהראו את הענינים ומתושים את איה, כמו שאמר הכתוב וימנן חכם באינו בני ובן בנד, ואמר לטעם ספר שמי, ועוד ואמרו כמי כי אני ה', ואמרו תנאים התנה הקב"ה, על דבר משה' מערי אמר שהתנה יעמה שישמשו ברצונו וישמע' בהם כ"ס ירעה

מורה נבוכים חלק שני פרק כט

שאנחנו נאות לאריסטו¹ בחצי מדעתו, ונאמין שזה המציאות לעולם נצחי על זה הטבע אשר רצונו יתעלה, לא שישתנה ממנו דבר בשום פנים אלא בפרטיו על צד הזופת, אע"פ שיש יכולת לו יתעלה לשנותו כולו או להעדירו או להעדיר אי זה טבע שירצה מטבעו, ^ב אבל היה לו פתח ותחלה שלא היה שם דבר נמצא בללא אלא השם והכמות נורה שימציא היצור בעת שהמציאו, ושלא יעדר זה אשר המציאו ולא ישתנה לו טבע, אלא כמה שרצה מהפרטים ממה שכבר ידענהו וממה שלא נדענה מאשר יבא, וזה הוא דעתנו ויסוד תורתנו. ואריסטו² יראה שכמו שהוא נצחי ולא יפסד כן הוא קדמון ולא נתהווה, וכבר בארנו ואמרנו שזה לא יסודר אלא על דין החיוב, ושהחיוב יש בו מדבור טרה על השם מה שכבר ובארנוהו. ואחר שהגיע המאמר אל זה נביא פרק שנוכח בו נ"ב קצת הערות על פסוקים באו במעשה ובראשית, כי הכונה הראשונה בזה המאמר אמנם היתה לכאור מה שאפשר לבארו ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, אחר שנקדים שתי הקדמות כוללות, אחת מהם זאת ההקדמה, והיא שכל מה שזכר

במעשה

שם טוב

אמר

המים למעלה בלי גרם, ולמרות שלח ויוקו, ולדג שקיף את יונה וכן הדין בשאר, ודעת מי שיראה שאין זה חוץ מן הטבע אבל בעבור סבה מהסבות שיתחדשו על המעט והם סבות טבעיות כבר יעיקו לאלו הדברים שלא יפעלו ועלולותיהם האיווזות אבל יפעלו הפך פעולותיהם בעבור סבה מהסבות, כי המים כבר יעמדו למעלה כמו שיעמוד האבן אם ימצא שם דבר מקשיץ, והסם לא עשה ולא פעל שום נס ולא הניביל אלא שחזק הניביל ויהיה כדוריו מתן יהיה האות הוי:

אמר שם טוב ראוי נכללות דעות ורות, דעת מי שיראה שהניביל ופעלם, ויתן סבה טבעית לזה בעבור שנספס הניביל הוא דומה לנפש העולם שהוא נפש בגלגל ונפש בגלגל ונפש בגלגל, כן נפש הניביל ופעל זה העולם חוץ לו קור או לא זה דבר שירצה, ולמה שנספס הניביל הוא מעטם השכלים הנכללים מעטם נפשות השמים לכן יוכל לנפול בנשמי העולם אלא למה שהיה נפש חלקית לא יפעל בכל העולם אבל בדבר חלקי בדיבור מטר ברחץ אשר הוא יושב זה או הדיבור רעם או רעש, והחכם הראשי ז"ל יתשוב כי נפש הניביל כשידבק בשכל הפועל יפעל בכל ויחדש חומות ומחסום, וזה אמרו בשו"ע החלק בכל יפעל בכל ויחדש חומות ומחסום, ואכן ראשי דבריו יאמר כי הדבור נכללות חין בו לקודמים מן הפילוסופים מאמר, כי זה אצל מן הדברים אשר חין ראוי לחקור עליהם, והחוקר בהם או המספק בהם צריך אצלם אל עונש כמו אם יספק אם האל נמצא או אם ההכלמה נמצאת או אם המעלות נמצאות, ואולם למה שספר אבותינו³ מסבות או מן הפילוסופים הוא מאמר לא אדע מי יאמרו אלא ב"ם, וזאת כי הדבור נכללות הוא קשה ונמנה לתת סבה טבעית להם, כי העושה הפלאות הוא יודע לבדו אך יודע ששם כח"ל לעושה נכללות גדולת לבדו, כמו שאמר לתת סבה בטלמות, ואם שהם דברים מתמידים כהיות הים, ולא כהיות הכלמים המתקנים וסגולותיהם, כח"ש דוד נכללות מעשיך ונפשי יודעת מאד, והרצון בו כי אף שנספס הוא יודעת מאד בעצמי הדברים נעלם ממנו לתת סבות הדברים, לכן אמר אודך על כי נוראות נפלאותי וגו' ואין כל הדברים הנמנעים בחק הסכלים נמנעים בחק הניבילים, כי מי שפעל העולם מלא דבר יוכל לפעול כל שאר הנפלאות. והאמר אשר אמר הרב שזה דבר מאמר לא יאמר דבר אלא שאלו הדברים נבראו בחק שיקבלו התאר שגזור השם עליהם, כי האש אינו נמנע שלא ישרוף כל בעבור סבה טבעית אבל בעבור רצון השם וכן שאר הנפלאות, ואמר תחתי התנה להורות על שני דברים, על שזה אפשרי בחק המקבל לא נמנע כי לנמנע שגם קיים, וזהו שגור אלו הדברים משפט ימי בראשית כל הנסים שהיו ועשיתם לעולם, כי אין ראוי להאמין שיתחדש עתה שום רצון מה שלא היה קודם, וזה מה שכווננו ז"ל בזה המאמר הנכבד, לא מה שכיון הרב. אבל מדרך הרב להוציא הדברים משפוטו כדי להוליד כוונתו, וזה אמרו הנה עבר הפחד לך הענין ונגלה הדעת שאנחנו מלות לאריסטו⁴ בחצי מדעתו והוא שנאמין שזה המציאות לעולם נצחי על זה הטבע אשר רצה האל, לא ישתנה דבר ממנו בשום פנים אלא בפרטיו ע"פ הזופת, אף ע"פ שיש בו יכולת לשנות או להעביר אחיה טבע טבעית, אבל היה לו פתח והתחלה שלא היה שם דבר נמצא כלל אלא השם והכמות גרסה שימציא היצור בעת שהמציאו, ושלא יעדר זה אשר המציאו ולא ישתנה לו טבע אלא כמה שרצה מהפרטים ממה שכבר ידענהו וממה שלא נדענה מאשר יבא, וזה הוא דעתנו ויסוד תורתנו. ואריסטו⁵ יראה שכמו שהוא נצחי ולא יפסד כן הוא קדמון ולא נתהווה, וכבר בארנו ואמרנו שזה לא יסודר אלא על דין החיוב, ושהחיוב יש בו מדבור טרה על השם מה שכבר ובארנוהו. ואחר שהגיע המאמר אל זה נביא פרק שנוכח בו נ"ב קצת הערות על פסוקים באו במעשה בראשית, כי הכונה הראשונה בזה המאמר אמנם היתה לכאור מה שאפשר לבארו ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, אחר שנקדים שתי הקדמות כוללות, אחת מהם זאת ההקדמה, והיא שכל מה שזכר

וכוונת אבותינו⁶: פ אצל היה לו פתח ומחסום. כ"ל שאנחנו נודה לאריסטו⁷ במה שפטר העולם נצחי בעתיד ושלא ישתנה וממנו שום דבר כלל חוץ מסכנו אלא בקצת פרטיו על דרך הזופת, שאם אם היה לזה המציאות פתח והתחלה ל"ל שהיה מחדש והוא יתעלה לזה המציאות והוא יתעלה מה שיהיה וזה המציאות טבע, אלא כמה שרצה מהפרטים לשנות כמו הנפלאות כולן שנעשו כמו קריעת ים סוף וחולתם אשר כבר ידענו מציאותם, וגם אפשר שישנה המציאות כמה שרצה מהפרטים לנמנע בעתיד כמה שישן לנו ויודעים מה יקרה ויפעל בעתיד מהנפלאות והעולם על ידי מציא לדקנו, זה הוא דעתנו ויסוד תורתנו שאנו סובדים

הגלגל ונפש שנויים בזה העולם מההווה וההפסד, כן נפש הניביל ופעל זה העולם חוץ לו קור או לא זה דבר שירצה, ולמה שנספס הניביל הוא מעטם השכלים הנכללים מעטם נפשות השמים לכן יוכל לנפול בנשמי העולם אלא למה שהיה נפש חלקית לא יפעל בכל העולם אבל בדבר חלקי בדיבור מטר ברחץ אשר הוא יושב זה או הדיבור רעם או רעש, והחכם הראשי ז"ל יתשוב כי נפש הניביל כשידבק בשכל הפועל יפעל בכל ויחדש חומות ומחסום, וזה אמרו בשו"ע החלק בכל יפעל בכל ויחדש חומות ומחסום, ואכן ראשי דבריו יאמר כי הדבור נכללות חין בו לקודמים מן הפילוסופים מאמר, כי זה אצל מן הדברים אשר חין ראוי לחקור עליהם, והחוקר בהם או המספק בהם צריך אצלם אל עונש כמו אם יספק אם האל נמצא או אם ההכלמה נמצאת או אם המעלות נמצאות, ואולם למה שספר אבותינו⁸ מסבות או מן הפילוסופים הוא מאמר לא אדע מי יאמרו אלא ב"ם, וזאת כי הדבור נכללות הוא קשה ונמנה לתת סבה טבעית להם, כי העושה הפלאות הוא יודע לבדו אך יודע ששם כח"ל לעושה נכללות גדולת לבדו, כמו שאמר לתת סבה בטלמות, ואם שהם דברים מתמידים כהיות הים, ולא כהיות הכלמים המתקנים וסגולותיהם, כח"ש דוד נכללות מעשיך ונפשי יודעת מאד, והרצון בו כי אף שנספס הוא יודעת מאד בעצמי הדברים נעלם ממנו לתת סבות הדברים, לכן אמר אודך על כי נוראות נפלאותי וגו' ואין כל הדברים הנמנעים בחק הסכלים נמנעים בחק הניבילים, כי מי שפעל העולם מלא דבר יוכל לפעול כל שאר הנפלאות. והאמר אשר אמר הרב שזה דבר מאמר לא יאמר דבר אלא שאלו הדברים נבראו בחק שיקבלו התאר שגזור השם עליהם, כי האש אינו נמנע שלא ישרוף כל בעבור סבה טבעית אבל בעבור רצון השם וכן שאר הנפלאות, ואמר תחתי התנה להורות על שני דברים, על שזה אפשרי בחק המקבל לא נמנע כי לנמנע שגם קיים, וזהו שגור אלו הדברים משפט ימי בראשית כל הנסים שהיו ועשיתם לעולם, כי אין ראוי להאמין שיתחדש עתה שום רצון מה שלא היה קודם, וזה מה שכווננו ז"ל בזה המאמר הנכבד, לא מה שכיון הרב. אבל מדרך הרב להוציא הדברים משפוטו כדי להוליד כוונתו, וזה אמרו הנה עבר הפחד לך הענין ונגלה הדעת שאנחנו מלות לאריסטו⁹ בחצי מדעתו והוא שנאמין שזה המציאות לעולם נצחי על זה הטבע אשר רצה האל, לא ישתנה דבר ממנו בשום פנים אלא בפרטיו ע"פ הזופת, אף ע"פ שיש בו יכולת לשנות או להעביר אחיה טבע טבעית, אבל היה לו פתח והתחלה שלא היה שם דבר נמצא כלל אלא השם והכמות גרסה שימציא היצור בעת שהמציאו, ושלא יעדר זה אשר המציאו ולא ישתנה לו טבע אלא כמה שרצה מהפרטים ממה שכבר ידענהו וממה שלא נדענה מאשר יבא, וזה הוא דעתנו ויסוד תורתנו. ואריסטו¹⁰ יראה שכמו שהוא נצחי ולא יפסד כן הוא קדמון ולא נתהווה, וכבר בארנו ואמרנו שזה לא יסודר אלא על דין החיוב, ושהחיוב יש בו מדבור טרה על השם מה שכבר ובארנוהו. ואחר שהגיע המאמר אל זה נביא פרק שנוכח בו נ"ב קצת הערות על פסוקים באו במעשה בראשית, כי הכונה הראשונה בזה המאמר אמנם היתה לכאור מה שאפשר לבארו ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, אחר שנקדים שתי הקדמות כוללות, אחת מהם זאת ההקדמה, והיא שכל מה שזכר

קרקשקש

בזה המלך שגורו על עבריו והם שטוענים לרצונו ופועל בהם כח שירצה בעת שירצה: (ב) אבל היה לו פתח ותחלה.

מורה נבוכים חלק שני פרק בט

במעשה בראשית בתורה אינו כלו על פשוטו כפי מה שדרשו ממנו התמון, שאילו היה הענין כן לא היו מסתירים אותו אנשי החכמה ולא היו החכמים מברצעים מליצות בהעלמו ומניעת הספר בו בפני ההמון, כי הפשוטים הרם מביאים אם להפסד דמיון גדול והרבכת דיעות רעות בחק האל ית', או לבטול גמור ובפירה ביסודי התורה, והנכון לעיזב ולהרחיק בהינתם בדמיון לכד והנטייה מן החכמות ולא כמו שאיעשו הדרשנים והמפרשים העניים אשר יחשבו כי ידיעת פירושי המלות הוא החכמה, והרבנות הדברים והאירובים תוספת אצלם בשלמות, ואמנם בהינתנם כמתת השכל אחר השלמות בהכמות המופתיות וידיעת הסודות הנבואיות הוא ראוי, אבל כל מי שידע מזה דבר אין ראוי לו לפרסמו כמו שאמרתו פעמיים בפירושי הטשנה, ובכיואר אמרו מתחלת הספר ועד כאן כבוד אלהים הסתר דבר, ואמרו זה אחר שזכר ביום השישי, הנה ככר התבאר טח שאמרתוהו, אלא כאשר הייב הענין האלהי בהכרה לכל מי שישגי שלמות, שישפיעוהו על וולתו, כמו שנבאר בפרקים הבאים בנבואה, א"א לכל חכם שיכול להבין דבר באלו הכחות, אם טעונו או מטורה הורה אותו, מבלתי שיאמר בעט, והכיואר נמנע אבל ירמזו מהם מעט, וכבר באו מן הרמזיות וההערות הרבה בדברי רבותינו ז"ל ליחידים מהם ג"כ, אלא שהם מעורבות בדברים אחרים, וזהו תמצאני תמיד באלו הכתרים אוכו המאמר האחר אשר הוא פשת הדבר ואניה השאר למי שראוי שיונה לו. ההקדמה השנית, שהנביאי כמו שאמרנו ידברו בשמות השמות וכשמות שאין הכונה בהם שישורו בשלמות הראשון, אבל יזכור השם שהוא ספני נורה אחת כמו מקל שקד, שילמדו ממנו שורך אני, כמו שנבאר בפרק הנבואה, (ב) ולפי זה הענין נאמר במרכבה, השמל, כמו שאמרנו, (ג) וכן רגל ענל, ונחשת קלל וזולתם זה, וכן מאמר זכריה והררים הרי נחשת, וזולת זה ממה שנאמר, ואחר שתי ההקדמות האלה אביא הפרק אשר יעדתי בו:

פרק ל (ה) דע שיש הפרש בין הראשון וההתחלה, וזה שההתחלה היא נמצאת א במה שהיא ל התחלה, או עמו, אע"פ שלא תקדים לו בזמן, כמו שיאמר שהלב התחלת החי והיסוד

אמרוי

בלחם שהשי"ת מחדש זה המליצות מן האין המומלם: צ והביאו נחמד לכל ידעו וכו'. ר"ל לבלל כל ההורחות על פני מעשה בראשית הוא נמנע לבלאר לכל נבאר מהם מעט: **פרק ל א** כמה שהיא לו התחלה או עמו. ר"ל שהתחלה תאמר על שני פנים, אם שהיה ההתחלה נמצאת כמה שהיא לו התחלה כמו הלב שהוא התחלת החי והוא חלק מן החי, ויסוד שהוא התחלה למי שהוא לו חן והוא חלק מן הדבר אשר לו יסוד ואין אחד מהם קודם לאחד בזמן, כי בעת היות הלב התחלה התי נמצא התי כדבריהם אם הם נמצא הלב ולא נכבד עדיין החי אין הלב התחלה לנפש, דבר כי הוא אינו חי ג"כ היותו כי ג"כ החי ג"כ נזון מנשואו, אם כן בהמצא הלב שהיה התחלה לחי נמצא התי כדבריהם כ הוא מן הדברים המצטרפין אשר כשנמצא אחד מהם נמצא האחר, לכן הדין בעליו כיסוד כי עם היות שאבן היסודי קדמה ושאר חבשי הבנין מ"ס האבן שהיא אינה נקראת התחלה להם, וזה אחד מהפנים אשר תאמר בהם התחלה והי' הלב ממנו ולא יתקדם אחריו כפי אשר הוא בעל חיים, וכי היסוד הוא התחלה ובה לבנין והוא חלק ממנו ג"כ ואינו קודם לו בזמן, כמה שהוא יסוד בפועל כי יסוד ישליתו איננו יסוד בפועל, ובדרך זה ג"כ הלב כי ג"כ החי שהוא נזון החלה איננו קודם לו כמה שהוא חי בזמן כי ג"כ החי נזון מרגיש וקודם זה איננו חי אם כן אין הלב התחלה לו בפועל עד שיון ויהישי ובאמרו או עמו ר"ל מפני שנמצא דבר שהיה התחלה ובה דבר ואע"פ שהוא סבה לדבר איננו חלק ממנו, שאין הפנים חלק ממנו שהיה חלק זכ, כגובל ואין השמש חלק מן אבן הוא פועל אותו החלק החלק הנקרא יום, ואיננו קודם לו בזמן כאשר הוא סבתו כי תבין שיתחיל יל האופק יקרא יום, ואמר כי המלה אשר תורה על ההתחלה כלשוננו הוא ראשית שגזרו

שם טוב

הקדמות כוללות, אחת מהם זאת ההקדמה הא' כי כל מה שזכר ממנו בראשית בתורה אינו כולו כפשוטו כפי מה שדמו ממנו ההמון, שאלו היה הענין כן לא חן מתקירים אותו לנשי החכמה. ההקדמה הב' שהנביאים כח"ש ידברו בשמות משותפות אין הכוונה בהם מה שישור בהם כבונתם הראשונה ועקר הנחתם או בדמיונם הראשון, ואחר שני אלו ההקדמות הביא הכר פירך נמצא מעשה בראשית: **פרק ל דע** שיש הפרש בין ראשון והתחלה, וזה שהתחלה תאמר על שני ענינים או שישאל מצלי מציאות אותו הדבר אשר הוא התחלה לו או שאי אפשר שישאל אלא עמו, והנה היסודות יקראו התחלה הדברים המורכבים ואי אפשר שישאלו היסודות מצלי המורכבים ואלו המורכבים אי אפשר שישאלו מצלי היסודות, וההתחלה אשר אי אפשר שישאלו מצלי המורכב הוא כמו הלב אשר אי אפשר שישאל

אלו בעת מליצות שאל האבנים אשר ככותל אשר היא התחלה בעי שהתחלה אינה נמצאת בדבר שהיא לו התחלה אלא עמו, כלומר שאינה חלק מהדבר שהיא לו התחלה אלא המסוב נמצא עם העלה כמו עליות השמש לאור ליום שהיא סבתו הפועלת לו ואיננה חלק ממנו שאין השמש חלק מן היום לם

קרקשקש

פירוש בזה נהלוק עליו שהוא אומר שהעלים קדמון ואמרתו שהוא סודות: (א) ולפי זה הענין נאמר במרכבה השמל, הרצון בזה שחש סודה על ענין המהירות על היסודות אשר אין יתם התנועה סעעעם איא בהיותם חין מיקומם אבל במקומם הם נהים לעולם (ב) ובך רגל ענל, פ"ל שישוא מלה מושגת והנרעה בו ענין הנל"ל שהוא הנגול: נחשת קלל, וכבר זכר הררים הרי נחשת, כנחשת קלל

פרק ל (ה) דע שיש הפרש בין הראשון וההתחלה, פירוש האבן הכולל ר"ל ידעיה ז"ל, וזה שההתחלה נמצאת כמה שהיא לו התחלה או עמו, ר"ל באמרו כפי שהיה לו התחלה שהיה התחלה היא חלק ממנו אשר הוא לו התחלה למה באמר הוא הדבר הוא, מאיבה כביש שיבר שילבד התחלת החי, והיסוד התחלה מה שהוא לו יסוד, ובכיואר

והיסוד התחלת מה שהוא לו יסוד, (ג) וכבר יוחלט גם כן על זה הענין שהוא ראשון, אבל הראשון אמנם יאמר על הקודם בזמן לבד מבלי שיהיה הקודם שהוא בזמן סבה למתאחר אחריו, כמו שיאמר ראשון מי שדר בזה הבית פלוני ואחריו פלוני, ולא יאמר פלוני התחלת פלוני, והמלה אשר (ג"ח תורה) על הראשון בלשוננו הוא, תחלה דבר ה' בהושע, ואשר יורה על ההתחלה, ראשית שהוא גנור מן ראש אשר הוא התחלת החי לפי הנחתו, (ג) והעולם לא נברא בהתחלה ומנית ² כמו שבארנו, (ד) כי הזמן מכלל הנבראות, ולזה אמר, בראשית, והכבי"ת כבי"ת כלי (ג) ופירושו זה הפסוק האמתי כן, בהתחלה ברא השם העליונים והתחתונים, וזה הפירוש המסכים לחדוש העולם. אבל מה שתמצאוהו כתב לקצת החכמים מהעמיד זמן נמצא קודם בריאת העולם, מסופק מאד, כי זהו דעת אריסטו אשר בארתי לך

אשר

שם טוב

אמרי

החי בלחן, וכבר נאמר החמלה לדבר אשר הוא סבה לדבר אף שלא יהיה חלק ממנו כי השמש הוא סבת האור ואינו חלק מהאור, ועל שני אלו המינים נקראו החמלה, וכבר יוסלט ג"כ על זה הענין שן ראשון לכל הראשון אמנם יאמר יצאוד על קודם בזמן מכלתי שיכתי קודם הכוח סבה למתאחר, כמו שיאמר ראשון מי שדר בזה הבית פלוני ואחריו פלוני ואלו אין סבת קצתם לקצתם. והחמלה אשר תורה על ראשון בלשוננו והוא אשר אינו סבת קצתו לקצתו, הוא החמלה כמו תחלת דבר ה' בהושע כי הוא ראשון בזמן

הסיום חלק זמן מוגבל ואין השמש חלק זמן הוא טועל אמש החלק מהזמן הנקרא יום, למעט צעת המלא השמש על האופק ומלא האור מתפך בהדרגה והוא יום, וזהו שאלו סבת או עמו וכו': ב והשם לא נברא בהתחלה זמית. כי העולם לא נחטוהו זמן אלא נחטוהו בזמן מלא היה המנועה המנועה המנועה ולא היה המנועה היה נמלא גשם הגלגל והיה קדמון ולא כן יהיה הסך לדגונו שלמנונו, כי אלו חזים שהעולם מחודש כמו העולם לא נברא בזמן: ג כמו שביארנו. ר"ל

ואשר יורה עליו החמלה על שהוא חלק מהדבר ונלקחי חלק ויחמלא עם מליאות הדבר הוא ראשית שהוא גנור מראש שהוא החמלה החי והכחל לא יחמלא חמלי החי, והעולם הראשון השמים והאדמה וקדמו בזמן לשאר הכדורים כ"א היה הדבר כן נחטוהו שמים וירץ בזמן והזמן קדם עליהם, וזה עקר כי הזמן מכלל הנבראים אשר הם קודם הזמן נמשך למנועה והמנועה או האשכר שיחמלא אלא כגדס השמימי וכגדס השמימי הוא נברא אם כן הזמן הוא נברא, ולזה אמר בראשית, והפירוש האמתי בזה הפסוק הוא כן, בהתחלה ברא השם העליונים והתחתונים שהוא כסכה כי אלו הנמלכות הם עלילות ויש להם עלה שהמלכות אולם, וזאת ההתחלה לפי דעתנו קדם להיות העולם או כמו דעת הסילופוס הוא נמלכת עמו, ויבא הפירוש האמתי לכל דעת אלא שהוא מכסים יותר לחדוש העולם כי אם יהיה בהתחלה זמית או אפשר מנלי הזמן קודם. ויהיה צ"ח בראשית כבי"ת הכלי, והרצון כי כבר יאמר אדם בגרן עשה אדם זה הבית, והרצון כי ככלי הגרן עשה הבית, לא שעשה הבית בגרן, וכן יהיה בראשית שבי"ח הוא סבה כמו שחמתי בגרן עשה הבית, ואתר כבי"ת הכלי להורות כי העולם לא נברא בכלי גשמי אלא נחמלה ודעת, ולכן קדמם היושגמי נחממח ברא ה', אבל מה שתמצאוהו כחוד הפסוקים מהעמיד זמן קודם בריאת העולם מסופק מאד, כי זהו דעת אריסטו שיבארתי לך

שיראה

קריקשה

מן ראש שהוא התחלת החי לפי הנחתו: (ג) וכבר יוחלט ג"כ על זה הענין שהוא ראשון, פירושו על זה הענין שהיה הקודם שהוא בזמן סבה למתאחר אחריו, כמו שיאמר ראשון מי שדר בזה הבית פלוני ואחריו פלוני, ולא יאמר פלוני התחלת פלוני, והמלה אשר (ג"ח תורה) על הראשון בלשוננו הוא, תחלה דבר ה' בהושע, ואשר יורה על ההתחלה, ראשית שהוא גנור מן ראש אשר הוא התחלת החי לפי הנחתו, (ג) והעולם לא נברא בהתחלה ומנית ² כמו שבארנו, (ד) כי הזמן מכלל הנבראות, ולזה אמר, בראשית, והכבי"ת כבי"ת כלי (ג) ופירושו זה הפסוק האמתי כן, בהתחלה ברא השם העליונים והתחתונים, וזה הפירוש המסכים לחדוש העולם. אבל מה שתמצאוהו כתב לקצת החכמים מהעמיד זמן נמצא קודם בריאת העולם, מסופק מאד, כי זהו דעת אריסטו אשר בארתי לך

נקרא בי"ח תעוד, ואמר החכם כי בי"ח בראשית הוא כבי"ח הכלי ר"ל כי העולם לא נברא בהתחלה ומנית כמו שביארנו אבל נברא בעתה שהיא התחלה הזמן ואיננה חלק מהזמן כמו הנקודה שאיננה התחלה קצת אבל היא התחלה לכן, והוא אמרו בהתחלה ברא השם העליונים והתחתונים, ר"ל בתוך העתה שהיא התחלה לזמן, וכבר הכל יחד, כמו שיחולו הצורות החמטיות בעתה לא בזמן ר"ל שלא יבואו חלק אחר חלק כן נברא והלגל וזה שבתוכו יהי בעתה כמו שיאמר אדם לפני עיר שתישלו לזאת הדעתים הלוקים בארץ בבת אחת, וזהו אמרו בהתחלה ברא השם ר"ל בכיבד שהוא התחלה לזמן שהוא העתה ולא בחלק זמן שהוא התחלה זמית, ואם האמיר כי העתה כמו שהיא התחלה לזמן כן היא תכלית לו כי העתה בעצמה תכלית לזמן העובר והתחלה לזמן העתיד א"כ אויך קרא אותה התחלה זמן ולא קרא אותה תכלית, נאמר אמת כי בעתה ידבקו חלקי הזמן תכלית הזמן העובר והתחלה לעתיד ואיננה תכלית בזמן עובר כמאמר לא היה זמן קודם אמת כלל, כי העתה הוא התחלה לזמן כמו הנקודה לזמן וכמו שבנקודה ידבקו חלקי חלק והיתה הנקודה אחת תכלית לחלק הסמוך ראשון והתחלה לאחוריו כי העתה תכלית לחלקי הזמן העובר והתחלה לעתיד, וכמו אם נניח קו אחד מחתל מסקום מסויים ויש בהכרח נקודה בראשיתו אשר תהיה התחלה לזמן המונח בלתי שתייה תכלית שתיי אין חלק קו קודם שתייה תכלית לו, כן כאשר נניח זמן נמצא התחלה בעתה הוא זמן אלו ואין זמן קודם לו כלל התחבת וזה שבתוכו עתה שהוא התחלה לאחוריו הזמן המונח ואיננה תכלית לזמן אחר ולא ימצא זמן קודם אמת כלל, וזה הוא אשר קרא החכם התחלה אשר קרא אותה תכלית, אמנם צריכים אנו לברר למד אמר כ"י הרמיון באמרו כבי"ח כלי ולא אמר בי"ח כ"י כמוראל, ונאמר כי כוזנן החכם שהכל נברא בעתה כמו שביארנו

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

אשר יראה שהזמן לא יצויר לו תחלה, וזה מגונה, ואשר הביא האומרים אל זה המאמר הוא מוצאם, יום אחד, ויום שני, והבין אומר זה המאמר הענין על פשוטו, והשב שאחר שלא היה שם נגלגל מקום ולא שמש (ו) באי זה דבר שוער יום ראשון, ואמרו בזה הלשון יום אחד אמר ר' יהודה בר סימון מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן, אמר ר' אבהו מכאן שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, וזה יותר מגונה מן הראשון. ואתה תתבונן מה שהוקשה עליהם והוא מציאות זמן קודם מציאות זה השמש, והנה ד' יתבאר לך התרת זה אשר סופק על אלו השנים בקרוב האלהים, אם לא רצו אלו השנים מה לומר שא"א מבלתי סדר זמנים קודם לכן, והיו אמונת הקדמות וכל בעל תורה יכרה מזה, ואין זה המאמר אצלי אלא כיוצא במאמר ר' אליעזר שמים טהיכן נבראו, סוף דבר לא תכניס באלו הסקומות למאמר אוסר, ככר הודעתך שיכור התורה כלה שהרשע המציא העולם לא מרכב, בזולת התחלה זמנית, אבל הזמן נברא בו הוא נמשך לתנועת הגלגל והגלגל נברא, וממה שצריך שתדעו שכלת את הנאמרת באמרו, את השמים ואת הארץ, ככר בארו החכמים במקומות רבים שהיו בענין עם, ורצו בזה שהוא כראו עם השמים כל מה שבשמים ועם הארץ כל מה שבארץ, וכבר ידעת באורם כי השמים והארץ נבראו יחד לאמרו, קורא אני אליהם יעמדו יהודי, א"כ הכל נברא יחד ונבדלו הדברים בלש ראשון ראשון, עד שהם המשיכו זה לזרוע שורע וזעים משתנים בארץ בכת אחת וצמח קצתם אחר יום וקצתם אחר שני ימים וקצתם אחר ג', והזויעה כולה היתה כשעה אחת, ולפי זה הדעת האמתי בלא ספק, יותר הספק אשר חייב לר' יהודה ברבי סימון שיאמר מה שיאמר והוקשה עליו באי זה דבר שוער יום ראשון ושני ושלישי, ובפירוש אמרו החכמים כבראשית רבה כאור הנזכר בתורה שנברא ביום ראשון, (ז) אמרו בזה הלשון הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ה' ולא תלאן עד יום ד', הנה כבר בא הבאור

באת

שם שוב

אמרו

כפי"ג מזה החלק: ד יתבאר לך המצא זה אשר סופק. ההקד הוא מה שביא מהרש"ם אשר מרע בכת אחת וכו': הולא תלאן עד יום רביעי. ר"ל הלאות שפלא"ה התאורות לא הוצרכו ולא נבראו עד יום רביעי שלא מרעו העצבים

יבואה בר' סימון מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן והיה ערב א"ר אבהו תכאן שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, וזה יותר מגונה מן הראשון כי יכללו כי היה זמן קודם לו והיו העולמות קצתם אחר קצתם, ואתה תתבונן מה שהוקשה עליהם היות הזמן קודם מציאות השמש, והנה אם זה ספק ספקו אלו תמצא שאי אפשר היות זמן מבלתי היות שמש זה יותר בקרוב, ואם אמנם האמינו שהיה סדר זמנים קודם לכן, או שהקב"ה בונה עולמות ומחריבן תמצא שאי אפשר היות הזמן נברא זה לא יבטל בזה הכרח כי זהו אמונת הקדמות וכל בעל תורה יכרה מזה: וזמן זה המאמר אצלי אלא כיוצא במאמר ר' אליעזר שמים טהיכן נבראו, סוף דבר לא תכניס באלו הסקומות למאמר אוסר, ככר הודעתך שיכור התורה כלה שהרשע המציא העולם לא מרכב, בזולת התחלה זמנית, אבל הזמן נברא בו הוא נמשך לתנועת הגלגל והגלגל נברא. וממה שצריך שתדעו שכלת את האמרת את השמים ואת הארץ כבר התבאר בתקומות רבים שהוא בענין עם ירצו שהוא יתברך ברא את השמים עם כל מה שבשמים וברא הארץ עם כל מה שבארץ. ואם הדבר כן כשברא הגשם ברא השמים והיה ושאר הכוכבים א"כ נבראת השמים ברא הזמן וכבר ידעת ביצורא, ובשמים והארץ נבראו יחד נאמרו קורא אני אליהם יעמדו יהודי: ונבדלו הדברים ראשון ראשון. ויראה כי כמו שאלוה אחד כן פועלו אחד ומסדורו יחיד זה הסדר והתחלת הזמן נבראת עם הנבראים לא שנבראו הנבראים בהתחלת זמנית אבל נבדלו הדברים כלם ראשון ראשון כי כלם מושפעים מאלת האל יהודי כי אין חלוקה בו ית' כי הוא ית' אחד ומשכלו אחד והוא עצמו המסדר לזה המסדר המיוחס אליו, אך יתלקו נבחינת הסבה והרכבה וכפי מדרגותיהם כמציאות אחד לו יום אחד ויום שני לא שנבראו הדברים זמן אחר זה כמו שראית המצפי הנכונם אבל כלם נבראו כאחד, ומצד הקדמיה והאחוריהם עלולים קצתם מתקצתם נאמר אחד ושני ושלישי ושאר הימים והבין זה: ולפי זה הדעת האמתי ויותר הספק אשר חייב רבי יהודה בר' סימון בלא זה דבר שוער יום שני ושלישי אם לא תמצא שמש כי השמש נברא עם ניראית העולם, והנה נבר' אמרו בזה הלשון הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאן עד יום רביעי, ר"ל שקדם לו המטר שהיה קודם תדשא הארץ והמטר לא יהיה מצלי אד יעלה מן הארץ והעולה

שכבראנו ואמר שהוא ר"ל ב"ת בראשית הוא כבי"ת כלי רובו אל העתה שהכל נברא בו, ר"ל תוכו, לא ב"ת העזר שהיה נצור בו כמו שיצויר האומן בכלי אומנותו שהשי' אינו נעזר בכלי, ואמר כבי"ת ולא אמר ב"ת במחלף באשר העתה אין לו מציאות כי אם בזמן ולא יושג כי אם בישל, ואם אמר ב"ת הכלי במחלף היה דומה חלק זמן כמו שיאמר ביום או בשעה אחת ברא השם את השמים ואת הארץ וברבה מזה הספק אמר בב' הרמין ויבאר כבי"ת הכלי ולא אמר ב"ת כלי במורש'ל, והו' הנראה לנו באומר מונח המים בפי' ספוק בראשית להמ"ט סאמנות הקדמות אשר אין נכלל ממנו בזולת פירושי זה ולקבוע

קרקשק

כמשותפנו אמנות הדרוש אשר הוא יכיר כל המורה, ואם דוא ענין קשה המיוס מאד קצין רעיונו הליציו וליצירו יחולשת השכל האנושי אין לנו לסמוך רק על פי הנביאים שבידו ינוע"ם השי' מה שלא יכליו רעיונו הליציו בדרך הדקוה גילב רבדיו (ו) ונבואה דבר שיער יום ראשון, הענין בזה שהם הבינו הכתוב כפשוטו שמשמעו נראא שלא יראו מאורות ר"ל השמש ודורה אשר הם סבות היום והלילה עד יום ד' וא"כ במה שיער יום ראשון יום ונבדלו דבר הרלויו הבאמר ואמרו שישו זמנים קודם לכן, (ז) אמרו בזה הלשון הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון, פי' שאדר שהכתוב אומר יום אחד ויום שני לא יוכל במחשבה

בזאת הכוונה. ומסה שצריך שתדעוהו שהארץ שם משתתף, ויאמר בכלל ובפרט, יאמר בכלל על כל מה שתחת לגלג הירח ר"ל היסודות הדי', ויאמר בפרט על האחד האחרון מהם והוא הארץ, מורה (ח) זה אמרו והארץ היתה תהו ובהו והושך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים, כבר קראם כולם ארץ, ואח"כ אמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ, זה נ"כ סוד גדול, כי כל מה שתמצא שיאמר ויקרא אלהים לכך ככה אמנם הוא להכדילו מן הענין האחר שתף ביניהם בו זה השם, ולזה פירשתי לך זה הפסוק ב' בהתחלה ברא השם העליונים והתחתונים, ויהיה ארץ הנאמר תחלה הוא התחתונים, ר"ל היסודות הדי', והנאמר עליה ויקרא אלהים ליבשה ארץ, היא הארץ, הנה כבר התבאר זה. ומסה שצריך שתדעוהו כי היסודות הארבע אשר אמרנו ששם ארץ הראשון ויהי עליהם, נזכרו תחלה אחר השמים שהוא זכר, ארץ, ורוח, ומים, וחשך, והשך הוא האש היסודי לא תחשוב זולת זה, אמר ודבריו שמעת מתוך האש, ואמר כשמעכם את הקול מתוך החשך, ואמר כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח, אמנם נקרא האש היסודי בזה השם להיותה בלתי מאירה אבל ספירית, שאילו היתה האש היסודית מאירה היינו רואים האויר כולו בליה מתלהב אש, וכבר זכרם כפי הנתחם הטבעית, הארץ, ועליה המים, והאויר דבק עם המים, והאש למעלה מן האויר, כי ביחדו האויר על פני המים יהיה החשך אשר על פני תהום למעלה מן האויר בלא ספק, ואשר חייב שיאמר רוח אלהים, כעבור ששמה מתנועעת ר"ל מרחפת, ותנועת הרוח לעולם מיוחסת לשם, הרוח

שם טוב

והעולה לא ויהי מזלי מעלה שהוא השמש ולכן הוכרה אז ועלתו. ומסה שצריך שתדעוהו שהארץ עם משוקף ואמר בכלל ובפרט ואמר בכלל על מה שתחת לגלג הירח כח"ל הללו את ה' מן הרצף, ועל זה נלמד בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ויאמר בפרט על הרצף והוא היבשה, ויהי סירוש הפסוק התחלה שהוא כספה ברא השם העליונים והתחתונים, ויהי ארץ הכלל תחלה הוא התחתונים ר"ל היסודות הארבע והנאמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ היא הרצף, ומה שצריך שתדעוהו כי היסודות הארבע אשר אמרנו ששם ארץ הראשון שהוא כסולל ויהי עליהם ורוח ומים ורוח ומשך הוא הכסודי ולא תחשוב זולת זה אמר השמעכם את הקול מתוך החשך ונאמר כל חשך טמון לצפוניו, ואמנם נקרא האש היסודי בזה השם להיותה בלתי מאירה אבל ספירית, שאילו היתה האש היסודית מאירה היינו רואים האויר כולו בליה מתלהב אש; ואמר הרב כי היסודות נזכרו בזה הפסוק כפי ההתחלה הארץ ועליה המים והאויר דבק עם המים והאש למעלה מן האויר כי ביחדו האויר על פני המים יהיה החשך אשר על פני תהום למעלה מן האויר בלא ספק, ואשר חייב שיאמר רוח אלהים, כעבור ששמה מתנועעת ר"ל מרחפת, ותנועת הרוח לעולם מיוחסת לשם, הרוח

אפודי

והאילנות וזהו אמרנו ולא תלחץ עד יום רביעי: ו בהתחלה ברא השם העליונים וכו', ר"ל נבטה שהיא התחלה לזמן לא זמן וזמן ברא השם העליונים וכו', וזה שאמר הרב ששנים כני"ח הכלי, ולא אמר כני"ח כלי כמחולק מזד כי העתה אין לו מציאות כי אם בזמן ולא יזכר כ"א שכל ואילו היה אומר כני"ח כלי כמחולק היה דומה שהיה העתה חלק זמן ושפיה ענין מזל, ואזי כן כי יתחם הפתח אל הזמן וכן נקרא הקודם אל הקו ומפני זה אמר הרב כני"ח הכלי: ז להיוותה בלתי מאירה. זה הנאמר בפסוק האפודים ובספר השמים

על היסודות הארבע נזכרו תחלה בזה הפסוק שהוא זכר ארץ ארץ ומים ורוח ומשך הוא הכסודי ולא תחשוב זולת זה אמר השמעכם את הקול מתוך החשך ונאמר ודבריו שמעת מתוך האש ונאמר כל חשך טמון לצפוניו, ואמנם נקרא האש היסודי בזה השם להיותה בלתי מאירה אבל ספירית שאילו היתה מאירה היינו רואים האויר כולו בליה מתלהב אש; ואמר הרב כי היסודות נזכרו בזה הפסוק כפי ההתחלה הארץ ועליה המים והאויר דבק עם המים והאש למעלה מן האויר כי ביחדו האויר על פני המים יהיה החשך אשר על פני תהום למעלה מן האויר בלא ספק, ואשר חייב שיאמר רוח אלהים, כעבור ששמה מתנועעת ר"ל מרחפת, ותנועת הרוח לעולם מיוחסת לשם, הרוח

קישקש

במחשבה שישונית היום אלא במציאות השמש שהוא מועיל היום, ואמר ולא תלחץ עד יום רביעי וזהו רביעי יוצא בזה שלא נראית מעולתם בשלבים עד יום רביעי אחר הקוים המים שהיה בשלבים, כלי ידוע הוא שסבת הארץ התהפכות הניצוץ והוא צריך אל מקום קשה שיהיה בו כבה שיעיל התהפכות וכל עת שהיו המים נכסבים הארץ אינו נראית מעולת השמש בשלבים שהוא האור כמו שיש מקום בים אוקיינוס לעומק המים יהיה נעדר האור מאותו המקום מצד שא"א בו התהפכות הניצוץ: (ח) זהו אמרו והארץ היתה תהו ובהו, ורועה בו שהוא סם כולל ז' יסודות ומנאם אחר מלת הארץ שהוא סם הכלל, אמר וחשך על פני תהום שהוא האש, ואחריו הרוח, ואחריו המים באמרו ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ואחריו הארץ הפרטית כמו שאמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ, זהו דעתו, ומה שאמר ונחשך על פני תהום ר"ל שהוא למטה מן הארץ בהדרגה קורא תהום והו אמרו כי ביסודו האויר על פני תהום היתה חושך על פני תהום כלה הוא מן האויר. אמנם לגדול חסיוני אינו מכין אדם יראה לזה שחושך על פני תהום יוצא בו האש והביא ראיית ארץ יוצא את הקול מתוך החושך, כי בפורש הוא בבתוכו חשך ענין וערפל

והחשך הענין, וזהו האש המאיר הנראה שורף כמו שאמר ודבריו שבעת הרוח האש שהוא האש המאיר הנראה שורף כמו שאמר והרוח בתיב באש עד לב השמים חשך ענין וערפל, איך אף הביא ראיית הפסוק שאמר בשיעכם את הקול מתוך החושך שהרוח בו האש ומה טעם לזכור להם היסודי אשר הוא בלתי מאיר ולא שורף ולא טוב, ולא מורגש, והאש שלנו בתוך הנראה והוא הנראה שפדך גדול כמו שאמר מן תאכלנה האש הגדולה הזאת וכן החשך היה נראה להם כמו שהאש נראה והאש היסודי אינו נראה לא מאיר ולא חשך שצולל הית אותו האש היסודי נראה לא היינו רואים נוכבים בגלגל ומה טעם להזכיר להם מה שאינו מורגש כלל לשום אדם בעולם והחשך שצולל בתוכו היה נראה והאש יותר נראה עם החושך, ועוד מי יתן ארבע לפי שהשך שהיה שחושך הוא האש כמו ואמרנו והשך על פני תהום שלא ירעתי בשום מקום שיקרא תהום וזולת רבוי המים לגדול עמקם כמו שאמר והתהום יכסיונו, ואמר תהום אל תהום קורא ר"ל צינוריו, ואמר תהום אמר לא בי הוא, ומה התהום כמו שנתא יתה הגרעת בו המים מה ענין החושך לפי רעתו שהוא האש היסודי

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

מגיעים לאבני שיש מהור ם אל תאמרו מים מים, שכן כתוב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, והתבונן אם תהיה מאנשי ההתבוננות כמה באר בזה המאמר ואיך נלה הענין כלו, כשחשבתכל בו ותבין כל מה שהתבאר במופת בספר אותות השמים, ותשקוף על כל מה שאמרו אנשי החכמה בכל דבר מהם, ומסה שצריך שתדעו וחתעוורו עליו העלה אשר בעבורה לא נאמר ביום השני כי טוב, וכבר ידעת מאבני החו"ל אשר אמרוהו בזה על דרך הדרש, המוב שבהם אמרם לפי שלא שלמה בלאכת המים, ועלת זה נ"ב אצלי מבוארת מאד, והה כי כל אשר יזכור ענין מעניני הנמצאות המתחדשים הנמצאים על ההמשך המתמידים המיושבים, אמר בזה כי טוב, וזה הרקיע והדבר אשר עליו אשר נקרא מים, הענין בו מן ההסתר כמו שתראהו, וזה שאם ילקח על פשוטו בנסות העיני יהיה ענין בלתי נמצא כלל, שאין שם נוף אחר בלתי היסודות בינינו ובין השמים התחתונים, ואין שם מים למעלה מן האוויר, כל שכן שירסה מרמה שזה הרקיע ומה שעליו הוא למעלה מן השמים, ויהיה הענין יותר נמצע ויותר רחוק משיושג, ואם ילקח לפי נסתרו ומה שנוצרה בו הוא יותר נעלם, שהוא צריך שיהיה מן הסודות התתומים (ג) עד שלא ידעוהו ההמון, וענין הוא כך איך ראוי שיאמר בו כי טוב, ואמנם ענין כי טוב שהוא נגלה התועלת ומבואר במציאות זה המציאות והתמדתו, אבל הדבר שנעלם ענינו אשר פשוטו בלתי נמצא כן אי זה תועלת בו נראה לבני אדם עד שיאמר בו כי טוב, ו"א"א לי מבלתי שאוספך באור, ל והוא שזה הוא חלק גדול מאד מן הנמצאות אינו תכלית

מבונה

שם טוב

לכם רבי עקיבא כשאתם מגיעים לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שכן כתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. וה"ל משה הגרובני מירש כי המים אשר מפל לרקיע הוא החלק הקר מן האוויר אשר נקאהו ממנו המטר והרקיע וכל האוויר אשר למטה ממנו עד כגוש אל מקום המים, ואמנם נקרא מים למה שהלך הלא יוצר בו ככל חלקו ולא יתקוב ממנו המטר למה שזה חלק מהאוויר הוא חס בעבור ההתפצות הניצוץ אבל אם לא יגיע שם ההתפצות הניצוץ היה עם החלק הקר איך אמרו והמים אשר למעלה לרקיע הם החלק הנקרא לתכמים אבני שיש והוא החלק הקר ואמנם המים אשר מתחת לרקיע הם אלו המים היסודיים אשר הם מים כפועל. ואמנם מ"ש חכמים כי הרקיע מן המים נקאהו הוא האוויר עצמו אשר מתחת מהרקיע והוא החלק הקר עד הגיוש אל מקום המים היסודיים ואין הפרש לחים העליונים לאלו המים אשר ברקיע אלא כחלק נימא כי לא יתחלפו אלא חס חלקי ניצוץ השמש, ויראל כי שזו הפירוש האמתי והכריח על זה כי לזה המקום נקרא אבני שיש טהור שהוא חלק קר ולה, ועל זה אמר רבי שטוט בלמס המים למעלה מהרקיע אל תאמרו מים מים שכן כתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, וגם כי כפי פירוש המפרשים האיד הלך אשר לא למעלה מחלק הקר לא יפעל דבר כהיות המים כפי מה שהתבאר בספר האופות, אבל החלק הקר מהאוויר הוא אשר יפעל המים אלו ואלו נקראו מים עליונים וזכרים כי הם הפועלים אלו המים, הנה כשחשבתכל בזה הענין וחקיבוהו תבין כל מה שהעלה בספר האופות ותשקוף כי כל מה שאמרו חו"ל אמרו הפילוסופים: ומה שצריך שתדעו וחתעוורו עליו העלה אשר בעבורה לא נאמר ביום השני כי טוב, וכבר ידעת מאבני החו"ל אשר אמרוהו בזה על דרך הדרש, המוב שבהם אמרם לפי שלא שלמה בלאכת המים, ועלת זה נ"ב אצלי מבוארת מאד, והה כי כל אשר יזכור ענין מעניני הנמצאות המתחדשים הנמצאים על ההמשך המתמידים המיושבים אמר בזה כי טוב, וזה הרקיע והדבר אשר עליו שנקרא מים, הענין בו מן ההסתר, וזה שאם ילקח על פשוטו בנסות העיני יהיה ענין בלתי נמצא כלל, שאין שם נוף אחר בלתי היסודות בינינו ובין השמים והיה ענין יותר נמצע ויותר רחוק משיושג, כי גשם היהו הנפסד לא יהיה על כלל הנצחי: ואם ילקח לפי הנסתר ומה שנוצרה בו הוא יותר נעלם, ר"ל שהוא צריך שיהיה מן הסודות התתומים שלא ידעוהו ההמון למה שההמון ראוי שימנעו שיש אופרות מטר ואופרות שלג למעלה, והענין שהוא כן איך ראוי שיאמר בו כי טוב ואמנם ענין כי טוב נגלה התועלת וכו': ואי אפשר לי מבלתי שאוספך ביאור שזה ואם הוא חלק גדול. ר"ל

שכחות

אמרו

אשר הם מההוא המטר: ם אל תאמרו מים מים. ר"ל כי אלו היו כופלין מלמ מים היה דומה שיהיה למעלה בחלק הקר מן האוויר מים כפועל ואין הענין כן כי האיד הוא מים בזה וחקף שנתקבה מן האיד מטר יורד למטה ור"ל מי שאמר ששם מים כפועל הוא שקר נגד המציאות ודובר שקרים לא יכון לנגד עיני: ו יענין הוא כן איך ראוי שיאמר בו כי טוב. ר"ל ענינים נעלמים מן ההמון והם כהיות אלו המים העליונים איך יאמרו בו כי טוב, כי מלה כי טוב נאמרה על דבר נודע עלה המופלה לכל אף הנתון וזה אינו נודע כי אם לתכמים וזהו שאמרו שלא שלמה מלאכת המים. ר"ל שלמות פעולת יום שני הממים למה מוכנת אלא ההמון אלא ביום שלישי והוא הלאות היבשה: כ וזו אפשר לי מבלתי שאוספך ביאור. רמז"ל מוספך בעשו קעם אחר למה לא נאמר כי טוב ביום שני: ל והוא שזה וכו'. ר"ל ענין היות הפקר והבדיקע עם ששם חלק גדול מן האמלחות מ"ל אינם קבילות מכונות מהנפולמות מזה עלמס, כלומר שגפילות המטר אינו מכוון מזה

קרישקש

טהור אל תאמרו מים מים, אמר אבני שיש מצד הקיריות הגדול אשר הוא שם ואמר טהור שהמקום שהוא בעצמו יש לו זכות אם לא מצד האדים העוליים לשם יגיעם ההתעבות מצד הקיריות: (ג) עד שלא ידעוהו ההמון, מ"ש שאם ישערו בהן ידברו שירידת הגשמים הם עניינים נכבדים ולא יהיו מופעל האל ויהיה זה מביא ליתרפתך השגרת השם מאסונתם והכתוב משער בענין המטר שהוא מלא גדול כמו שאמר עושה נפלאות עד אין חקר ואמר הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני החיות, ואמנם אם המסוק ההוא מוכן להתעבות האר והולך המטר הכל תלוי לפי דעת תורתנו ברצון האל כמו שיער טוב ואמר השם בעת שנועשה רצונו ונתתו גשמים בעתם ואם בעת שצמרו וצדו את השמים, ואמר אליהו ה' א' יחיו השמים תאכל מלא ויבשר בו אם לפי דברי

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

מכונת להמשך המציאות שיאמר בו כי טוב, (פ) אבל להכרח החיוב כדי שתגלה הארץ, והבן זה. ומה שצריך שתדעו שהחכמים כבר בארו שהעשבים והאילנות אשר הצמיחה השם מן הארץ, אמנם הצמיחה אחר שהמטיר עליהם (ע) ושאמרו ואד יעלה מן הארץ וכו'. אמנם הוא ספור הענין הראשון אשר היה קודם, תשיא הארץ דשא, ויהי תרנג אונקלוס ועננא הוה סליק מן ארעא, וכיבאר הוא זה מן הכתוב לאמרו וכל ישיה השדה טרם יהיה בארץ, הנה כבר התבאר זה. וכבר ידעת אתה המעיין (פ) כי ראש סבות ההויה וההפסד אחר הכחות הגלגליות האור והחשך, למה שימשך אחריהם מן ההוה והקור, ובתנועת הגלגל יתערכו היסודות, ובאור וכחושך ישתנו מוגיהם, והתחלת המנוות שיתחדש מהם שני (ג"ז שינוי) האדים אשר הם תחלת סבות אותות השמים אשר המטר מהם, והם גם כן סבות המהצבים, ואחר כך הרבכת הצמחים ואחר הצמחים הבע"ש, וההרבכה האחרונה היא האדם, ושההשך הוא טבע מציאות העולם התחתון כלו. והאור מקריי חוצה לו בתהדרש עליו מחוץ, הלא תראה (ז) שבהעדר האור ישאר הענין הנח, וכן בא הכתוב כמעשה בראשית על זה הסדר כשזה לא חסר דבר מזה. וממה שצריך שתדעו אמרם (ח) כל מעשה בראשית בקומתן נבראו בדתן נבראו בצביונם נבראו, ויאמר כי כל מה שברא אמנם נברא על שלמות כמותו ועל שלמות צורתו ונבנה שבמקרי, והוא אמרו בצביונם נבראו, מן צבוי היא לכל הארצות, ודע זה ג"כ שהוא שרש

שם טוב

שהיית המטר והרקיעים היית שהם חלק גדול מהמציאות ממנו אינו תכלית מכוונת המנוצלות מזה עצמם שמציאות המטר אינו מכוון מזה עמו אלא מזה דבר אחר הוא שיעלו האדים הלאות מהארץ ויתבוס וזו תגלה הארץ ויקחו שם הצמחים ובעלי הים, וא"כ אחר שהמטר אינו מכוון מזה עמו אלא הכנה לשלמות אחר הוא הלאות הצמחים אין ראוי שיאמר בו כי טוב כ'א' בהנעת התכלית והוא הלאות הארץ, וציום השלבו נאמר כי טוב שני פעמים לשי הלויות, ועל כל זה כוונת ז"ל בחומרים לפי שלא נשלמה ואלכאת המים כי אינה נגלות לחוץ ואינה מתדברים המכוונים מזה עצמם, וזהו היה שרמו הרב באחרו על דרך דרש העוב: ומהה שצריך שתדעו שהחכמים כבר ביארו שהעשבים והאילנות אשר הצמיחה השם מן הארץ אמנם הצמיחה אחר שהמטיר עליהם, ואמרו ואוד ועלה מן הארץ אמנם הוא ספור הענין הראשון כי זה מהנכח המקרא והבן זה: וכבר ידעת אתה המעיין כי ראש סבת ההויה וההפסד אחר כחות הגלגליות והוא בריאת השמים האור והחשך ומה שימשך אחריהם מן המים והקור, ובתנועת הגלגל יתערכו היסודות כי יעלו אשר למטה וירדו אשר למעלה, ובאור ובחשך ישתנו מוגיהם כי האור מחייב הוהם והחשך מחייב הקור והחום וזולת זה מן הפעולות החיוניות להם, והוא אמרו ויהי אור ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, ובתחלת המנוות התחדש מהם שני אודים אשר הם תחלת סבת אורות השמים אשר המטר מהם והוא הכרחי בתולדות, והוא אמרו ויהי רקיע בתוך המים והם גם כן סבת המקורים והוא תבוסה מזה העלות האדים והחשך והאדים, והוא אמרו ויקו המים תשאו הארץ, ותואר הארץ נפש חיה, נעשה אדם, כי הוא המורכב האחרון וכל הצורות אשר לפניו מתקבלות בו במדרגת החי, ואולם אלהים מזה הצורה: ושהתשך הוא טבע מציאות כי העולם התחתון כלו והאור מקריי מתחדש חוצה לו כל העולם שבהעדר האור ושאר הענין הנח. ר"ל שיאמר בזה שום שלמות, והמונן הוה הרב כי העדר מחובר לזה העולם מזה עמו ומזה ההויה, והטוב והחכמים יתבוסה הנצחיות נמשך לו מזה השכלים הנגדלים הנקראים אור בלחם, ואחר שתנין זה כי מזה האור והתשך ותחדשו כל הדברים והוא הסבה כוונת הדברים ויתחדשו בזה אחר זה, תנין כל מה שזה כמעשה בראשית כי הקדים הכוונת האור והתשך ונבראו הדברים ראשון ראשון כי קצתם סבה לקצת, וזהו סוד הכוונת הנאמר כמעשה בראשית כפי שז"ל קראו אני אלהים יעמדו ומדו וכן זה: ומהה שצריך שתדעו אמרם כל מעשה בראשית בקומתם נבראו בדתם נבראו בצביונם נבראו, ויאמר כי הדברים הטבעיים נבראו על שלמות חמור ועל שלמות צורתו ועל לאות שבמקרי, כי השם הוא היוצר הוא המייסד הוא עשך ויטונק ואין בלילות שם, והחסרון

אפודי

עמו אלא יגדל דבר והוא שיעלו האדים הלויות מן החשך ותבוסה וזו תגלה הארץ ותבוס שם הצמחים והב"ח. וא"כ אחר שהמטר אינו מכוון מזה עמו אלא הכנה לשלמות דבר אחר והוא הלאות הצמחים אין ראוי שיאמר בו כי טוב כי אם בהנעת התכלית והוא הלאות הארץ וציום השלבו נעשה התכלית והלאות הארץ זה אמר בו הפסוק כי טוב זולת הכי טוב הנאמר בסוף היום האדם, והוא שאמר כדי שתגלה הארץ

קרקשקש

הכוונה בזה א"ע"ש שנאמר אחר ויבולו הוא ענין שהיה כשיאשו קודם שהראש הארץ שהיא העולה השקה הארץ עני שיעלו הצמחים ברצון השם (ז) כי ראש סבות ההויה וההפסד אחר הכחות הגלגליות, הרצון בזה שבתנועתם יתערכו היסודות וראש ההויה אחריהם: (ז) שבהעדר האור ישאר הענין הנח, כיומר שלא יעדר ענין מוגייני הארץ בהעדר האור אחר שההשך טבע מציאות העולם הישף, אבל ישאר הענין בלומד שישאור אע"פ הקיים. (ק) כל כעשה בראשית בקומתן נבראו וברעיהם נבראו ובצביונם נבראו, המיכל בזה שאדם הראשון נברא כשנבראו כפי שיעור הקומה והעשייה אשר לאדם שישען הלאות החלית וכוונתו וכן נבראו על שלמות הענין והיה הנכבד או היתה שאשאר שיהיה בסנין וזהו

דברי (פ) אבל להכרח החיוב כדי שתגלה הארץ, ואולי הרצון בזה שמעז הרום המעיין בהתחבבות ניצן השמים והרום המעיין טאר המוכנס בתגלית הארץ כפי שהתבאר שרם השמים ויכר המים אשר הם בנינים בתעלות האדים בשינוי מה שהגיו לו המים מן הנחלית ולזה הם אין לו הוספה ולא חסרון, ואמר שזה התקום הוא סבה הלהיות ניצן עולית האדים לשם בריש השמים והום המוכנס ברוםם נבנו ומשבו המנויות עד שתגלית הארץ, והתולדותם אומרים שרם השמים והום המוכנס ישרו המנויות מן הארץ, אלא יבוסה המים ניצן נגבם ויבוסה הלהיות ואין הענין בריעתם אלא הבל ברצון האל וכוונתו: (ע) ושאמרו ואר יעלה מן הארץ אמנם הוא ספור הענין הראשון,

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

שרש גדול כבר התבאר. ומטה שצריך שתתכוננה מאד זכרו בריאת אדם בששת ימי בראשית, אמר זכר ונקבה ברא אותם, והתם הבריאה כלה ואמר, ויכלו השמים והארץ וכל צבאם, ופתח פתח אחד לבריאת הוה מאדם, וזכר עין החיים ועין הדעת ודבר ההנח והענין ההוא, וזכר שוה כולו היה אחר שהוים אדם שני עין, וכל החכמים מסכימים שוה הענין כלו היה יום ששי, ושלא נשתנה ענין בשום פנים אחר ששת ימי בראשית, (ו) ולזה לא ירוחק דבר מן הענינים ההם כמו שאמרנו שעד הנה לא היה טבע נח, ועם זה כבר זכרו דברים אשמיעם לך מלוקטים ממקובותיהם ואעירך ג"כ על דברים כמו שהעירו הם ז"ל, ודע כי אלו הדברים אשר אזכרם לך מדברי החכמים, אמנם הם דברים בטבליה השלמות מבוארי הפירוש לאשר זכרם לו מתוקנים מאד, ולזה לא ארכה בפירושים ולא אשימם פשוטים שלא אהיה מנלה סוד, אבל זכרו אותם בקצת סדר ובהערה מעוטה מספיק בהבנתם לכיצוא כך, (ז) ומהו אמרם אדם והוה נבראו כאחד מתאחדים נב לגב ושהוא נחלק ולקח חציו והוא הוה ורובא אליו, ואמרו אמת מצלעותיו, רוצה בו אחד מחלקיו, והביא ראיה מצלע המשבן, אשר תרגמו סטר משכנא וכן אמרו מסטרוהי (ח) והבן זה, איך היה הבאור שהם שנים בצד אחד והם אחד כמו שאמר עצם מעצמי ובשר מבשרי, והוסיף זה חיווק באמרו שהשם על שניהם יהי אחד, אשה כי מאיש לקחה זאת, וחיוק היותם אחד, ואמר הדבק באשמו והוי לבשר אחד, ומה גדול סבלות מי שלא יבין שוה כלו לענין בהכרח, הנה כבר התבאר זה. ומטה שצריך שתדעוהו סה שבארוהו במדרש, (ט) זה שהם זכרו ל שהנחש נרכב, ושהוא היה כשעור גמל, ושוכבו הוא אשר

השיא

שם סב

אפרי

ובין זה : ב ומה אמרם אדם והוה נבראו כאחד מחלקים וכו'. ר' החומר הקבוע תהאדם והנורה המלוטית הם מהוים נמצא אחד שלם והוא האדם והם אחד נבחינה זה והם שנים נבחינה החמר עצמו והנורה עצמה, ולזה אמר הוה שפענין בעצמו נבל אלא החכמים שפענין כוונם להם עינולגה, ואמר ומה גדול סבלותו וכו': ב שהנחש נרכב והוא היה כשעור גמל. ר"ל הנהג היה סכה המדמה, ונקלס כן בעבור היותו

חוק מאדם עם שקדם שנגרחת עמו, וזכר עין החיים ועין הדעת וזכר שכלו היה אחרי שהשם נבע, וכל החכמים מסכימים שוה הענין כלו היה כיום הששי, שלא נשתנה הענין בשום פנים אחר ששת ימי בראשית, כי הדברים הטבעיים אחר שנגרלו לא היה בהם שנוי כלל כי הדברים היו אחד זה כמו שהיו כיום הששי והם עתה כמו שהיו והבן זה, ולזה לא יגונה דבר מן הענינים ההם כמו שאמר עתה לא היה הטבע נח : ומזה אמרם אדם והוה נבראו כאחד מתאחדים נב לגב. אשר הרמז בזה כי אף שפעשה בראשית כלו כמשמעו יש בו רמז כי האדם הוא מורכב מחמר ונורה ונברא אדם מאלו השני מקבילין כאלו הוא אחד והוא רבים והחמר מונה למטה והנורה למעלה, והוא נחלק לו רוחני וזה נשמי ולקח חציו והוא חוק והוכח אליו כי הפועל קודם לתה שנכה כי הפועל יבין החמר אל שוקבל צורתו ולכן היה אדם קודם מזה והוכח אליו והם שנים מזד ואחד מזד, וזה כי הם שנים במחמר ואחד במציאות כמו שאמר עצם מעצמי ובשר מבשרי. שהשם על שניהם יחד אחד, כי האחד לבדו אינו אדם : אשה כי מאיש לקחה. ולא נלקח האיש מן האשה כי מהכח לא יעשה מה שפועל ולכן הוכחה האשה אליו ולא האיש על האשה והבן זה, ולכל המפרשים הלכו בדרך אחרת. ובין אמרו אחד מללענותיו חדא מסטרוהי והביאו ראיה מללען החשן והם גדול סבלות מי שלא יבין זו ומשם שאין לו קודם אללה שהוא כמשמעו : וממה שצריך שתדעוהו מה שהביאו במדרש אמרו שהנחש נרכב והוא היה כשעור גמל ושוכבו הוא אשר את האשה ושוכבו הוא

סמאל

קישוק

וזהו אמרו בעצונם נבראו : (ב) ולזה לא ירוחק דבר מן הענינים ההם כמו שאמרנו שעד עתה לא היה טבע נח ועם זה כבר זכרו דברים וכו', בראה לפי רדת הרב שכל דברים שזכרו בספור אדם והוה ודבר ההנחש ועין החיים ועין הדעת הכל אמרם להיות כמשמעו אחר שלא היה ענין טבע קיים וכלל יום מששת ימי בראשית היו מחתושים ודברים שיהיו קודם כמו כן אמרם שיהיו הענינים הנזכרים ואדם והוה ושאר הרברים הנזכרים כלם על פשוטם אחר שוה היה הכל ביום הששי : (ג) ומה אמרם אדם והוה נבראו כאחד, איני מסופק בזה וכן אני חושב שלא יספק שום אדם ביה שבריאת אדם והוה וקין והבל ושת ועין החיים ועין הדעת שלא יהוה הכל כמשמעו, אבל החכמים על צד הרבו העירו עיל ענינים נזכרים והרב מורה צדק נמשך אחריהם, ומהו הענין זאת הבריאה אדם והוה נבראו כאחד מראשיתם מנב לגב, היה הרמז הוא כי האדם מורכב מחמר ונורה ואמר מתאחדים מנב לגב שהם מחוירים עורף זה לזה כאלו אמר שהם הפסיק כי מהאחד יגיע התפטר והוא

קמא

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

השיא את חוה, ושהרוכב היה כסאל, ושוה השם הם יאמרוהו סתם על השמן, תמצאם אומרים במקומות רבים שהשמן רצה להכשיל אברהם אבינו עד שלא יאבה לעקוד את יצחק, וכן רצה להכשיל את יצחק שלא ימשך אחר רצון אביו, וזכרו עוד בענין הזה ר"ל בעקרה, אמרו כמא סמאל אצל אברהם אבינו אמר לו מה סמא הובדת לכך וכו', הגה כבר התבאר לך שסמאל הוא השמן, וזה השם גם כן לענין כמו ששם הנחש לענין, ואמרו בבואו להשיא את חוה היה כסאל רוכב עליו ם והקב"ה שוחק על גמל ורוכבו. (ג) וסבה שצריך שתדעוהו ותתעורר עליו ץ היות הנחש לא קרב לאדם ולא דבר עמו, ואמנם היה השתדלותו וקרבנותו לחוה ם ובאמצעות חוה נזקק האדם והמירו הנחש, והוא

אפרד שם טוב

מיוחד למתחמים ולקוסמים, והיה כשיעור גמל כלומר שהגמל נזרע גדולה ומפוסה ככה זה הכח הוא גדול ומפוסה שמכריב וטובא נזרעה על מציאות להם; והסמאל רוכב עליו. ר"ל הכח המתעורר רוכב על הכח המדמה, על כמו שמרכוב גמל על הנרכב כן המתעורר נשוא על המדמה והמדמה קודם קדימה פנימה למתעורר, וזהו שניצל נדמיון הנזרע המדמה המתעורר להקרב אל המדמה או לנכוח ממנו, וזה הכח המתעורר נקרא סמאל לפי שהוא מסמא אל האדם ומשואו מדרך הנכונה, ושי לאו הכחות הם הסטות הגדולות להשקפה בתפוסמות ולדרוש התענוגים: ם והקב"ה שוחק על גמל ורוכבו. ר"ל שהשכל האמיתי מלעיג ומשחק על אלו הפעולות הגופניות אשר אין בהם שלמות הנפש כלל: ם היות הנחש לא קרב אל האדם. ר"ל שהכח המדמה אי אפשר שיגשה פעולותיו בעת היות שכל האדם מפעיל בתפוסמיו, וזהו שאינו מדבר עמו ואינו מתקרב עמו כי פעולת הדמיון הסכית לפעולת המושכל: ם ובאמצעות חוה נזקק האדם. ר"ל באמצעות כחות הנפש והיוהרה עושה לדברים המפוסמים נזקק ולעסוק בדברים נעלים כמו המתחמים ולקוסמים: ם אמרו

בכח השכל את חוה הויס סמאל רוכב עליו והקב"ה שוחק על אלו הפעולות הגופניות אשר אין בהם שלמות הנפש כלל. והכנס רבינו משה הגרובני פירש כי השכל הנקיפה לא נתן ביד ששן ולא ביד הכח ולכן הויס שוחק ושמה למתנת חלקו כי הוא נחשו: וממה שצריך שתדעוהו היות הנחש לא קרב לאדם ולא דבר עמו ואמנם השתדלותו וקרבנותו לחוה. שהכח המדמה אי אפשר שיגשה פעולתו בעת היות שכל האדם המושכל מפעיל וזהו שאינו מדבר עמו ואינו מתקרב עמו כי פעולת הדמיון הסכית לפעולת המושכל: ם ובאמצעות חוה נזקק האדם. ר"ל באמצעות

קישוק

קנאם כן הראות עד שיפוסק מן הדברים הנכספים ויהנועע הדמיון ואז יתעורר הכח המתעורר להגיע אל הדבר הנכסף ואמרו ז"ל עינא וליבא תרי סמורו הנחשאה אינן שיענין רואה את הדברים והדמיון חומר אותם, וכן נזכר לומר על דרך האמת ששם לו הסמוריים המוציב להגיע אל המעלה השכלית כי השכל מתעורר מן ההרגש והדמיון על הענינים הכוללים אשר ישגים אשר א"א להשיגם וזלתיס בו לולא הווש הראות המושכל לא יגיעו רשמי הענינים בדמיון אשר הדמיון מקבל אותם פ"סיים והשכר לוקח אותם כלליים מן הדמיון כמו שאמרו החכם אל ישגו המושכלות וזאת המדמות, וזהו אי אפשר שיהיה ציור ולא משגשג מבלתי דמיון והמשגש המדמות והרובו והשליחא בשכל העניני כמו המשגש על הטוב ורע ששכל המעשי, וכן הדין והרגלים נב"א לשובות הדין לפעולות הנערכות לו והרגלים להתנועע אל הגאות לו, וכן משגש הענינים אשר העצמד האפשרות פני החוש המושכלות וחוש המביא להולדה להיות מינו עונס, וכנצא שאין, וכן דבר ברק וכן לשובות והענינים כלם היתעוררים והפנינים כלם לשוב אל המכוונם כונה ראשונה, וזוה אמר הנה האלהים עשה את האדם ישר והוא בקשו תשכונות רבים והוא סופך דברי אליהם חיים, וכן תבונה אשר בו כבדאו הכח האהרן המושכל לנחש והשני לסמאל, עד ששכל חושיו ישתמש ברעות אהרן בחוש הרואה מסן אחרים ויתאוהו ויהיו אשר נבראו לו לפעולות הנערכות בהם יגזלו ויחמסו וירצו, ורבינו אשר נבראו לשובות בהם סתנועע אל הפעולות אשרם כלל הפניות לשובות המכוונת בו, וכן בחוש הטעם וחוש המביא להולדה ישתמש בהם כמותרות על שהם יהיו סבת הפסדו וסגורו, והם מכוונים כונה טובה שילוא האדם שישג בחוש הטעם לא היה מתעורר אל מה שהוא צריך אליו מן המזון ולולא הנחש המיטיב שישג בחוש המביא להולדה לא היה מתעורר אל זאת הפעולה אשר בו קיום הבין, והחושים

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

(ג) והשגאה השלמה ^ז אמנם היא קיימת בין הנחש וזהו ובין זרעו ובין זרעה, ואין ספק ^ק שזרעה הוא זרע האדם, ויותר נפלא מזה (ד) הקשר הנחש כחיה, ר"ל זרעו בזרעה ראש ועקב, ^ר והזרעה מנצחת לו בראש ^ת והוא מנצח לה בעקב, זה מבואר ג"כ, ומהמאמרים ג"כ הנפלאים אשר פשוטיהם כתבליה הרוחק, וכשיובנו פרקי זה המאמר הבנה טובה תפלא מתכמת זה המשל והסכימו למציאות, והוא אמרם ^א (ה) משבא נחש על חיה המיל בה וזהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן ע"א שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמתן, והנהני זה גם כן, ומטה שצריך שתדעו אמרם ^ב (ו) עץ החיים מהלך חמש מאות שנה וכל

שם פרק

אמר

באלמנעות כחות הנפש להיות נוטים לדברים המטורסמים ואל שיטה השכל לדברים המטורסמים ואלמנעות ניווק השכל א"כ הנפש הזיק השכל והמוטו: ^ז צ' אהנס הוא קיימת אין הנחש ובין חיה וזרעו וכו'. ר"ל שהשגאה קיימת בין המדמה ובין הנפש בכללה ובין זרע המדמה ובין זרע הנפש, ^ח י"י פקר כוונת מציאות הנפש הוא הכח העיוני והשכלת המושגים והוא זרעה השכר מכל המונה, וזרע הכח המדמה י"א פעולתו דברים המארים והעיוני הוא רוחני והמדמה הוא נשמי והרוחני והנשמי הם הפכים: ^ט ק שורעה הוא זרע זרע. ר"ל זרע הנפש בכללה הוא המשלים המובטלים כמו יבילתו: ^י ר והיפכה מנחלה כי נדלש והיא מנחל וכו'. ר"ל זרע האשה הוא העיוני יגה וכה בדמיון וזרע נדלש נדלש קום ושלל ידים נלשו כלדס המוכה בראשו, והוא ההכאה י"א כדי שלל יבלל הדמיון א"כ המושכל: ^ת והוא מנחל לה עקב. ^{י"ב} שהכח הדמיוני מנגד לעיוני משתוח פעולות שכלתו במהירות כמו שהנשון בעקבו לא יוכל לרוץ ולמהר לכח, וממני דבר אחר המעיל עוד עקב להורות שהמדמה י"א מנגד בעלש למושכל אלס בעקרה כמניה סימוט וטסה דברים הנפשיות והנלוח הנפשיות: ^א משבא נחש על חיה י"א בה והמח. ר"ל שמהושבע הכח המדמה נפש האדם יקיל בה והמחך אחר תלוח הנפשיות, וישראל שעמדו ל' הר סיני שקבלו את המנוח והדקרו נדעוה אמימיה וזרעו מהתלוח הנפשיות פסקה וזהמתן וכו': ^ב עץ החיים יום ראש, והמדמה הוא מנחל לו בעקב כמו שהנשון בעקבו לא יוכל למהר להכיל לדבר, או ירעה כי השכל ינשל פעולות דמיון וינשל דריוחיו כמו שזמר, ואלמנע כדוף יכינו לאכזר כי מי גבר ויחיה ולא ירעה מות כי אחר שבעים שנה מפיל השכל את הדמיון וזרעה זה ירעה האדם נפש המושכלת לא כמנה המדמה: ומהתלוחים הגלגלים וכו' משבא נחש על חיה והמיל כזה וזהמח ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן ע"א שלל עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמתן. הרצון כזה מי שלט הכח המדמה על אכס המרגש הטול כה והמחך אחר התלוח הנפשיות, וישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן וכו' י"א עץ החיים ופירשו מהאשה ומכל ענוג נשמי, ע"א שלל עמדו על הר סיני וכו' אך פסקה וזהמתן וכו' וזכירנו לרשע ומגללים אותו ומשמנים עמו ופטר ממלח פיו ולטוט לכלי חק: ומהה שרדך שחדעה אמרם סתליין

באלמנעות כחות הנפש להיות נוטים לדברים המטורסמים ואל שיטה השכל לדברים המטורסמים ואלמנעות ניווק השכל א"כ הנפש הזיק השכל והמוטו: ^ז צ' אהנס הוא קיימת אין הנחש ובין חיה וזרעו וכו'. ר"ל שהשגאה קיימת בין המדמה ובין הנפש בכללה ובין זרע המדמה ובין זרע הנפש, ^ח י"י פקר כוונת מציאות הנפש הוא הכח העיוני והשכלת המושגים והוא זרעה השכר מכל המונה, וזרע הכח המדמה י"א פעולתו דברים המארים והעיוני הוא רוחני והמדמה הוא נשמי והרוחני והנשמי הם הפכים: ^ט ק שורעה הוא זרע זרע. ר"ל זרע הנפש בכללה הוא המשלים המובטלים כמו יבילתו: ^י ר והיפכה מנחלה כי נדלש והיא מנחל וכו'. ר"ל זרע האשה הוא העיוני יגה וכה בדמיון וזרע נדלש נדלש קום ושלל ידים נלשו כלדס המוכה בראשו, והוא ההכאה י"א כדי שלל יבלל הדמיון א"כ המושכל: ^ת והוא מנחל לה עקב. ^{י"ב} שהכח הדמיוני מנגד לעיוני משתוח פעולות שכלתו במהירות כמו שהנשון בעקבו לא יוכל לרוץ ולמהר לכח, וממני דבר אחר המעיל עוד עקב להורות שהמדמה י"א מנגד בעלש למושכל אלס בעקרה כמניה סימוט וטסה דברים הנפשיות והנלוח הנפשיות: ^א משבא נחש על חיה י"א בה והמח. ר"ל שמהושבע הכח המדמה נפש האדם יקיל בה והמחך אחר תלוח הנפשיות, וישראל שעמדו ל' הר סיני שקבלו את המנוח והדקרו נדעוה אמימיה וזרעו מהתלוח הנפשיות פסקה וזהמתן וכו': ^ב עץ החיים

מבקר

קישקש

המושבכלות הירושלמי המגיעות מן הרשע ואם לא ידע מתי הרשע א"כ היא הכבה והשכחה הידע שיהיה המבון: (ד) הקשר הנחש כחיה. ר"ל זרעו הידע ראש ועקב והזרעה מנצחת לו בראש והוא מנצח לה בעקב. ^{מי} בתוספת הפעולות ישבו לראש ארמים קיימים וקיימים וזקיקים וקשה לפרש סתם אם היו הקיימים רעים הוא חוק באותם הפעולות, והוא אמרו ואתה תישבעו עקב וזהה בו נכד והמשך שמשך אחר הנחש ישונוטו שימינו עץ שהוא ריהל וישארות כלל אבל בתלוחת כישל החזיק ויכל לנעור בששן ולהתביל עני שימינו: (ה) כשבא נחש אל זה הוא הרעיל בה והמחך ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן, והמיל כזה כשתגבר הנחש והחל לו משכחה על תוח כשולח א"ש ואשתו שהיא כבושה הנחש ומשכחה לו המיל בה, והמחך והמשך אחר המדמה א"ש ישרוהו כהמשך לראש שהוא השכל והמשך עקמו על הר סיני פסקה וזהמתן שהוא וזהמתן רעות נפסדות ולמשוך אחר המדמה נתן להם התורה המורכבת אותן לתוח החומר כבושה בתלוחת ולקטול עליה משכחה הרעיה, וע"א שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמתן, והרצון בה וזהמתן רעות נפסדות וזהמתן המיבנים אחר המדמה: (ו) ויין החיים מהלך חמש מאות שנה וכל מימי בראשית סתליין תחתיו

ישר וברוחו לא קרב לראש שאינו לו יחס ושום ערך עמו ולא ירבונו כי פעולתו היא וישנו משתרח מעד עצמו רק בדיעה: ^{משכחות} אשר הם בחוקו כי האדם כנוי לשכל, רק עם האשה נחוא החומר אשר כל הר המסר מגיע ממנו עמו היו דבריו משך לו, ובהנשנותו הרצון כה בהנשנותו החומר או הנפש ודיניה המתוחה לתורתו, ניווק אדם שלא השתרח באברים ושי כהתמקן במ יגיע לו השלמות ויהיה שלל ומועל אשר הוא ודבר המבוקש ממנו: (ג) והשגאה השלמה אמנם היא קיימת בין הנחש ובין זרעה ובין זרעו ואין ספק שזרעה הוא זרע אדם, רצון כזה אחר שכל השתדלותו והנחש להמשיך כל המותרות זו השגאה הרומת להפסידה ולתסדר וזעה שיהיה זרע אדם נחש ומשכחה מן החומר אינו אלא כשביל הצורה ובהגיע התסדר ושי החומר ימות האדם אשר הוא המכוונת בשביל זה הוא כמו זרע אשר יבון כי השארות הטין וכמו שהאשה בלתי מכוונת לעצמה רק בשביל קיום הבין שהוא הזרע והוא הדבר הכסותן הוא הבין, מן החומר ככל מכוון לעצמו רק בשביל הצורה והצורה יעורר בתוכו ומעד הכלים הממריים כאלו תאמר הנשמי והראות ארמין הם ההתחלות אשר בה הנפש השכלית הלקוח ידיעותיה היא מתעוררת מן הרגש והדמיון על הענינים הטללים

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

ובל מימי בראשית מתפלנים מתחתיו, ובארו בו כי הכוונה בזה השעור הוא עובי גופו לא המשך ענפיו, אמרו לא סוף גופו איך קורתו מהלך המש מאות שנה, ופי' קורתו עובי עצו העומד, ומאת ההשאלה מהם להשלמת פירוש הענין וכיארורו הנה כבר התבאר בזה. ומטה שצריך שתדעוהו גם כן אמרם (י) עין הדעת לא נלה הקב"ה אותו אילן לאדם ולא עתיד לגלותו זה אמת כי שטבע המציאות כן חייב. ומטה שצריך שתדעוהו אמרם (ח) ויקה ה' אלהים את האדם, עלה אותו, ויניחהו כנ"ע הניח לו, לא אמר זה הלשון להעלותו ממקום ולהניחו במקום אלא העלות מדרגת מציאותו באלו הנמצאות ההוות הנפסדות וישבו על ענין אחד. ומטה שצריך שתדעוהו גם כן ותתעורר עליו, אופני החכמה ה בקריאת בני אדם (ט) קין והבל, והיות קין הוא הרוג לרבל בשרה ושהם יחד אבדו אע"פ שהאריך לרובת, ושלא התקיים המציאות אלא לשת, כי שת לו אלהים זרע אחר, הנה כבר התאמת

שם סוד

מהלך ח"ק שנה וכל מימי בראשית מתפלגין תחתיו. ר"ל כל המלאכות שהם תחת גלגל הירח הם עץ החיים כי הליקח מהם עץ חיים לנפשו ומבואר בתחמת הכוונה כי מתרכזו הארץ ועד קצוב גלגל הירח מהלך ח"ק שנה, וזהו מימי בראשית מתפלגין תחתיו וירצה כל הכתת הטבע וכן מבואר בו כי הכוונה בזה השעור הוא עובי גופו והוא קורתו הגדולה קודם ששטח פסותו לא המשך ענפיו. אמרו לא סוף גופו אלא קורתו מהלך ח"ק שנה, ופירוש קורתו עובי עלו העומד והיו הענפים והסעיפים והאמירים רמו לחכמה העליונה; וממה אשר שתדעו אמרם עץ הדעת לא נלה הקב"ה לאדם ולא עתיד לגלותו, וזה אמת טעם המציאות כן חייב. והראון בו כי עץ הדעת והוא הענין כפסותו לא נלה לאדם הרע הנמשך תחתו כי אילו גלו היה העולם הרב כמו שאמרנו אלהים יושבי ארץ העולם קרב, ואמר ריש ליקח בואו ונהויק טובה לאבותינו שאלמנו לא תטאו ואחנו לא היינו באים לעולם דכתיב אני אמרתי אליהם אחס וכו' וליין כולכם אכן כאלה תחוקון וכאלה תשרים תטו, אלו לו לא תטאו לא היה מוליד, וזה הפי' האמתו ואם מפרשים אחרים דרכך דרך אחר: וממה שצריך שתדעוהו ויקה ה' אלהים את האדם, עלה אופו, ומה שצריך שתדעוהו ויקה לו, לא אמר זה הלשון להעלותו מתקום ולהניחו במקום אלא העלות מדרגת מציאותו באלו הנמצאות היות ונפסדות, והראון בו שהאדם בעמדו בן עין והוא זה המציאות ומשכיל כל פרעו המלאכות אחת אל אחת או הוא בתדרגה גדולה וככדה או הוא בן עין, וזה שאמר ויניחהו בן עין, ואמרנו במדרש תנחומי מאי ויקה ה' אלהים את האדם כדעת אחר ותלקח אסתר אל בית המלך שהיא לקוחה במעלה. וממה שצריך שתדעוהו ושעשעוהו ויהיו קין הוא הכוונה לכבד בשדה וזהו אמר

אפודי

מהלך חמש מאות שנה. ר"ל הענינים המושכלים אשר יש יכולת בלדם להשיגם וסם עץ החיים לנפשו שהיא נשלמת בהן הוא מהלך ח"ק שנה, כלומר כל המלאכות שהם תחת גלגל הירח עד מרכזו הארץ וש יוכלת בלדם להשיגם על ברכיים, ומפי זה אמר מהלך ח"ק שנה, כי התבאר בתחמת הכוונה כי מרכזו הארץ עד קצוב גלגל הירח מהלך ח"ק שנה, וזהו מימי בראשית כלומר המלאכות הטבעיות: לא סוף גופו אלא קורתו. ר"ל כשאתי חומר שטען החיים מהלכו ח"ק שנה לא תחשוב שלא יהיה יכולת בלדם להשיגם בעניניו הגלגלים והשכלים הנפסדות שסם גופו עץ החיים כי אחר הנחת המצות השבע ביום ארבע האלונות אשר הוא עוף יונא שהמציאות השבע, כי בלחת שכל האדם משכיל בהם ועמין בעניניו הנפסדות כהם אלא שיש השעור הנמשך והוא ח"ק שנה אילו נלמד אלא תחנת הליקח שהיא תחת השבע ביום: ג שטבע המציאות כן חייב, ר"ל עץ הדעת והוא השגים בפרסותיה לח גלה השג יתעלה לאדם הרע הנמשך מינו, וזהו שאמר הרב כי שבע המלאכות כן חייב, בלתי גם את העולם וכן גלגל וזה לא היה העולם הרב, כך פי' הקמתי ח"ל, וה"ל שמואל ח"ל כהן פירש כי האדם הוא השכל העיוני בנתינת השכל העיוני לא יתבאר בפרסותיה לעולם וכו' ומעט עליו כי השכל בשל לא ישג המפורסם, וזהו שאמר ולא עתיד לגלותו, וזהו שאמר הרב וזה אמת וכו': ד אלא העלות מדרגת מציאותו. ר"ל שהאדם בעמדו בן עין והוא זה המציאות ומשכיל כל כח המציאות אחת אל אחת או הוא בתדרגה גדולה וככדה או הוא בן עין עמו וזהו ויניחהו בן עין לא סוף גופו אלא קורתו עובי עץ החיים

קראשקש

רעו בנין החיים הגלגלים תחתיהם יבואו אמתו ברעון החסד לכל בעל חי, ואמר חכמה מאות שנה השעור לפי הדעת היא מפורש הארץ עד גלגל הירח, ופי' השגת שחשבו השיעורים והיא שיעור הנובה עד גלגל שפתאי יותר מששת אלפים שנה. ואמר לא סוף דבר גופו אלא קורתו, מעד שדמה ליען החיים והענין יהיו ענפיו יותר בברקים טעם גופו שהוא קורתו והנה הוא קורת הענף העולה למעלה יותר כמעט עוף ראשון, והרעון כזה שהשיעור הוא עד קצוב הגלגל לא עד נבניתו, ואמר יבוא מימי בראשית שפתאין תחתיו מעד שהמשילו אותו ליען דברים הם היו הענין והתבנת והתורה נקראו כיום כמו שאמר הו' כל צמח יבוא למים ובאי' אמר שהמשעוריים בחכמה ובתורה הם אשר יזכו לתורה ויהי כמו אלו הגלגלים שהם חיים וקיימים: (י) עין הדעת לא נלה הקב"ה אותו אילן לאדם ולא עתיד לגלותו פירוש זהו עין הדעת טוב ורע שזה הוא הידעת בטבעה ובנאה שהוא המפורסמות ולא במושכלות לא גיהו לאדם שהוא החיים העיוני שאין לו פסעולתו שאינו שפתי' במעשים כלא אבל בדיניה לכה כמו שאמר החכם, כי השכל

לשת

התאמת זה. וממה שצריך שתדעוהו ותתעורר עליו אמרו ויקרא האדם שמוה וגו', למדנו (י) שהלשונות הסכמיות לא טבעיות כמו שכבר השבו זה, וממה שצריך שתבונן אליו, הרי' מלות אשר באו בערך השמים לשם והם, ברא, ועשה, וקנה, ואל, ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ואמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, ואמר קונה שמים וארץ, ואמר אל עולם, ואמר אלהי השמים ואלהי הארץ. אמנם אמרו אשר כוננת, ומטחה שמים, ונוטה שמים, כל אלו יכללם עשה, אבל מלת יצירה לא באה, כי יראה לי שהיצירה אמנם נופלת על עשות צורה והוא או מקרה מן המקרים האחרים נ"כ, כי הצורה והתאר גם כן מקרה, ולזה אמר יוצר אור מפני שהוא מקרה, ויוצר הרים, מתאים, וכן ויוצר ה' אלהים וגו', אמנם זה המציאות המיוחד לכלל העולם אשר הוא השמים והארץ התייר עליו ברא שהוא אצלנו המציאה מהעדר, ואמר נ"כ עשה ליצירותיו* המינוח אשר נתגו להם, ר"ל טבעיהם, ואמר בהם קונה למשלו ית' עליהם כמשול הארון על עבדיו, ולזה נקרא ארון כל הארץ, והאדון לא ידע לא לצוהויו.

אפדי שם טוב ידעה

החלוקה לשני עיניים, האחד קין והוא ההשדלות לקצון הממון וקנות הקניינים, והשני מחר ההנהגה לעם והיותה ידועה להם, כהנחת ההנהגות מדיונות כשפוסים ר"ל מלאיני המדינות, ואף זאת ההנהגה היא הכל בערך ההנהלה הנפשית והאמיתית והיא קנות הדעות האמיתיות והשגלת המעשלות, ומפני זה נאבדו שני אלו הכחות והם קין והכל, אמנם שם והוא השכל האנושי העיוני הוא הנשאר מן האדם והוא זרע והרוחני הוא אוהב הכבודות והוא אוהב היות שר ושלטון ורועה רוח ורודף קדים, ולכן הראשון נקרא קין שהוא רודף הקניינים להחיות הגוף. והשני נקרא הכל כי הכבדות קחת הם מהדברים הנפשיים והטובות אשר קחתם יעמדו ויעצמם ולכן קיבץ וישע ה' אל הכל ואל ממחורו כי הוא דרך אל ההכלה כי קנין המדות הטובות הוא מזיוו ה' האדם והשגלות האנושי וישע שמים יתחייב את חוה, והיות קין הרג להכל בשדה כי הכבוד והמעלות יתפרד האדם האליהם בקצון המדיני, אבל ביהדות שם תאחד עם תאחד כל מדה טובה כי האיש הנלוו מיוני לא יתואר לא נצדק ואלו ברעם, ושני אלו הכחות אבדו, כי מי שרודף אחר השגרה והכבוד ואינו נאחזקת וקנין הממון הוא נשאר ויתר כמו שאמר מתוקם שנת העובד, ולא תקיים המציאות כי אם נשת שהוא השכל העיוני כי הוא נשאר מן האדם והוא זרע אדם נצחית וזה אמרו ויולד נדמותו כללנו: ומה שצריך שתדעוהו שגמולו עליו חמור ויקרא לכל המדות הטובות שהשמות הם הסכמיות לא טבעיות כמו שחשבו אנשים זה. הרצון בזה כי השמות לא יורו נדבע על הדברים בשום פנים לא על שכל ענין מורכב ומליכה מורכבת מחקה אותו ולא על שכל ענין פשוט מליכה פשוטה מחקה אותו, ולא ישיבה לנו שום בחירה כלל כמו שיתשבו אחרים, אבל כל הלשונות עם ששים רבים כל אחד דבר כפי הטבע שחייב אותו האוקולס, ולכן הורה עליו הכדר כן על כי האדם הוא הקורא שמות לכל הבהמה, והורה לנו גם כן הרב כשהאדם הוא המשים שמות לכל הבהמה ומשים שמות לכל הדברים ואין דליו שיקרא לשון קדש זמני שהוא נתון מהאל, כי הנכבו ינבא כלשון אשר הוא מורגל. ומה שצריך שתדעוהו ותקונתו כאלו הארבע שמות נאלו בערך השמים להשיח' הם ברא עשה קול, ואלו ברא אלהים את השמים ואלו ברא את הארץ, ומה שצריך שתדעוהו ותקונתו כאלו הארבע שמות ארץ ושמים והאמר קונה שמים והאמר אל עולם אלהי השמים אלהי הארץ, ומלת יצירה לא באה כי יראה לרב יצירה אמנם נופלת על עשות אורח ותואר או מקרה מהמקרים, וזוה טבעית, ותאר זוה מלאכותית, או זקרה מהמקרים האחרים אשר ממאמר האלימות, כי הצורה והתאר גם כן ממקרה, ולו"א יוצר אור ומפני שהוא מקרה יוצר הרים וכן ויוצר ה' אלהים. אמנם זה המציאות המיוחד לכלל העולם אשר הוא השמים והארץ התייר להם לשון ברא למשלו שהוא המציאות מהעדר והוא גם כן עשה ליצירותיו המינוח אשר נתגו להם טבעיהם, אמר בהם קנה כי אחר הכריחה והעשייה משל עליהם כמשול הארון על עבדיו והוא עלה להם והם עלולים לו, לא כמו

משפטו קרשקש

וגדולה להכל על חבירו שיהיה אובדים ואין להם קיום והשארות, ואמר ביהדות כשורה במקום שאין עם אדם, מירוש שאלו שנים הם חיו מתגן במקום שאין עם אדם כי האדם שהוא השכל האנושי הוא בגן עדן ואינו עומד חרוץ ממנו, ואפשר לפרש עוד ביהדותם בשרה הנרג הכל ואם יש מעלה ויתרון על אלו המדות וש"ה ההנהגות אין לו לעצמו כי הוא לא יצטרך להם אלא מצד הקצון המדיני ובמקום שאין עם אדם לא יושג לו שום תועלת במדותיו ושוב התגרות, א"כ הוא הנרג שם ואין לו השארות כלל, אבל האדם המשיג הנמצאות ומשיג טובאות הש"י בדיעה אמתית הוא עומד קיים בתגרותו בלתי נפרדת ממנו באיזה מקום שיהיה וזהו הרצון והוא לו לבדו ואין אחר שותף בו: (י) שהלשונות הסכמיות לא טבעיות כמו שכבר חשבנו זה, מפני שהשמות האנושיים המציאות מרובות טבעי, מבלתי שותף לו בודרה בהם כלל לא בחירת הרכבה הנצחית ולא בחירת הרכבת טבעית:

פרק

מורה נבוכים חלק שני פרק ל

יהיה ארון אלא כשיהיה לו קנין, וזה נוטה לצד האמת קדמות חמר אחד, לפיכך אמר בהם מלת ברא ועשה, ואמנם אלהי השמים, וכן אל עולם, הוא בבחינת שלמותו יתעלה ושלמותם, שהוא אלהים כלומר שופט והם נשפטים, לא בענין הסמטלת שיה הוא ענין קונה, ויחסם הוא בענין בחינת חלקו יתעלה בפציאותו והלקם, שהוא האל לא הם, רצוני לומר השמים, ודע זה. ואלו השעורים הנה עם מה שקדם ועם מה שיבא בזה הענין ספיקים כפי כוונת המאמר ולפי המעין בו:

שם טוב

אמרו

פרק

האדם באמת וזהו אמרו ויולד דמותו כללנו: ו וואמנם הוא בענין בחינת חלקו יתעלה בחינתו וחלקם שהוא האל, ר"ל אמת אלהי השמים או אלהי עולם הוא בחינת חלקו יתעלה בחינתו וחלקם, כלומר שהוא יתבדק עלה שופטם (שמים או לכל החיזאות, וזה בחינת חלקו ית' שהוא ית' עלה שופטם לכל החיזאות וזהו ית' זוכה אמת כוללת כל מי החיזאות חלקי השמים ושאר החיזאות הם עלולים ממנו, והרב לא דנה לגלות זה בפירוט ובתיקום עלה לקח שופט, ובתיקום עלולים לקח נשפטים, וזהו אמרו ודע זה:

שקטנו המדברים כי אחר היותו העולם לא יתערך אל פועל, והאמת כי הם עלולים לו והוא עלה להם והוא מושל עליהם והוא קודם בתעלה ובעלה כמו שקדם הארון לעבד, וזה נוטה לצד הקדמות. ולכן אמר בהם מלת ברא ועשה, ואלוה אלהי השמים אל עולם הוא בחינת שלמותו ושלמותם הוא אלהים ר"ל שופט והם נשפטים, לא בענין מחשלת שהוא תקים להם עזרה ענין קונה, ואמנם בענין בחינת חלקו וחלקם בחיזאות שהוא האל לא הם ר"ל השמים, שאין שמים הם האל כי איתו האל כח בנותן אצל הוא ית' האל שופט ומנהיג העולם, ולכן נקרא אל עולם אלהי השמים ואלהי הארון, ואמרו אל עולם הם ית' עלה

ושאר החיזאות הם עלולים ממנו ובתיקום עלה לקח שופט ובתיקום עלולים לקח נשפטים, וזהו אמרו ודע זה:

אמר שם טוב ראינו לראות סודות נדחים בזה הכפר בתעשה בראשית ע"ג ההפירה, תכליתו שאכלה אשר אין ראוי לגלותו. בראשית ברא אלהים, ר"ל בתחלה ובעלה ברא אלהים העליונים והתחתונים, וכן את השמים ואת הארץ, עם השמים ברא כל מה שנשמים ועם הארץ נבראת כל מה שנברא, ויהיה הארץ כולל את השמים גלגל הירח, ונבראו כל הדברים כאחד ואחר נבדלו וזה סוד הוים שאלמם בתעשה בראשית וכבר התנאר זה וכן, והארץ היתה תהו ובוהו, עם הארץ הנארם כבאין יאמר בכלל על כל מה שתחת גלגל הירח, ויחמר על היסוד האחרון לבד, ויקרא אלהים ארץ, והנה היסודות שהם ארץ ומים ואוויר שהוא הירח ואתך שהוא האש היסודי זוכרים כפי התחם הטבעית, כי ביחדו האוויר על פני המים יהיה האשך אשר על פני תהום למעלה מהאוויר ותיכן, וכבר ידעת כי ראש סבות ההייה אחר הכמות הגלגליות הם האור והתשך למה שיתשך אחריהם החום והקור, ובתנועת הגלגל יתעברו היסודות ונאור וחושך יאמנו מוגיהם, ותחלת המוג יתחדש מהם שני אידים אשר הם תחלת אורות השמים אשר המטר מהם, והם ג"כ סבת המקורים, ואחר כך הרכבת השמים, ואחר כך הרכבת הביח, וההרכבה האחרונה הוא האדם, והתשך שהוא הכעדר הוא טבע מציאות העולם כי כלו הווה נפסד, והאור מקרי מתחדש ונחלה לו שהוא הקיום והנחיות, הלא תראה שהעדר האור יאמר הדברים האדירים מכל טוב, וזה הכתוב בתעשה בראשית גלגלית לנו זה הסוד, שנחלצות האור והתשך בתהום הרקיע שהוא האדיר הלח, וזה האור מנדביל בין מים העליונים למים התחתונים, והנה מים העליונים הוא מקום אבני שיש עמוד אשר נקחו שם המים, והמים התחתונים אלו המים היסודיים, והרקיע הוא האדיר שהוא באמת שני אלו, ולמה שאלו נבדלים בטבעם אחר וינדל אלהים בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע, כי הוא הבדל טבעי כמו שהבדיל השם בין האור ובין החושך ובדל טבעי, והנה האור סבת היות המים בהעלת אור וכלן היה סבה להארת היבשה, ואחר כך נתהוו המקורים והמחמים, והנה לא נאמר כי מים בשני מלה שלא נעתיק מלאת המים למה שאלו הדברים אינם גלויים שיש למעלה מים, וגם כי המטר איתו מכון לעלות כמו שכבר ביארנו ותיכן, ואחר כך נתהוו הד"ח בין המתהיים בצויר בין המתהיים בים בין המתהיים ביבשה, ויהיה האור ג"כ סבת היות הד"ח וגם סבת היות האדם כי הוא המורכב האחרון, ולכן אמר בתעשה בראשית בתחלת כל דבר יום יום הוא סבת כל דבר, ואחר כך נתחדשו הדברים ונבראו ראשון ראשון, ר"ל שקצתם עלה לקצתם, והנה אמר נעשה אדם כללנו כדמותנו על הצורה הטבעית אשר זה האדם הוא מה שהוא ואשר בעצורו תהיה ההשגה האנושית, ומפני ההשגה השכלית נאמר בו כללם אלהים, ובאשר ייוחד האדם בענין שבו זה מלאך שני שאין בו השגה בחיזאות מתחת גלגל הירח, הוא השגה שכלית אשר לא ידעתם בה לא יד אור רגל, דמה אופק בהשגת הנורא ולכן נאמר כדמותנו אשר אינה ככלי, ואם איתו דמיון באמת אצל הנראה מן הדעת תחלה, ובאחר באדם מפני השכל האלקי המתדבק בו שהוא השכל אשר נשפע או הנאלץ שהוא כללם אלהים וכדמותו, כי ששם יהיה נוף שיהיה בעל תחונה, ויהיה אדם הנאמר בתעשה בראשית כולל שם האיש והמין, ולכן נאמר והאדם ידע את חוה אשתו, כי איש העצם לא בא ביה"א הידועה ותיכן, וכל מעשה בראשית באמתם נבראו בדעתם כדעתם וברצונם, כי כל דבר טבעי יש לו חמר היותר נאות והצורה היותר נאותה, ולכן נאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, וראוי שקדיע כי כל האמירה הנאמר בתעשה בראשית הוא על הרצון לא האחרים, כי באמירה אמתם הוא לרצונה ויקבל הצוי, ובענין שהשמים והארץ וכל מה שבהם נוצאו בכוונתו וברצונו, לא שנתאלו כחום החינא באש ולא כאור החיזויי מהשמש אצל כחושכל המחחיוב מהשכל, ובאשר הושאל לשון אמירה בכל מה שנברא בששת ימי בראשית הושאלה לו שניתן ביום השבת באשר לא היתה בו בריאה ונאמר וישבות ביום השביעי, כי העמידה מן הדבור ויקרא שניתן כמו וישבתו לששת האנשים מענות את אויב, או יהיה וינה הפסק הבריאה, ואפשר שיהיה ענינו ויהיה ר"ל בהשתין החיזאות עם שהוא עליו ביום השביעי, כי בכל יום מה השגה או מתחדשים חדושים וחדושים וחדושים מהם הטבע הני כי יום ליום יבוע אומר, וביום השביעי נחשך הענין והוא על מה שהוא עליו, ויהיה וינפש מענין נפש, וכני

יעתק

ידעת שחף נפש שהוא בענין הכוונה והרטון, ויהיה ענינו נכלם רצונו והיות כל חפצו ותוכו, ורואיו שתנין גם כן מה שבארנו שהעשבים והאילנות אשר האמין השם מן הרצף אמנם היוצאים אחר שהמיר עליהם השם, ואלאחריו ואודי יעלה מן הרצף אמנם הוא ספור ראשון אשר היה קודם שהשא הרצף דא, ולזה הרגם אומוקלום עננה הוא סליק מתרעה, ומבואר גם כן מן הכתוב האמרו וכל שיהי האדם ערש, ואז יהיה בחרן וכו'. וכן ראהו האדם האדם מה שאמר בשעת ימי בראשית זכר ונקבה ברא אחים, ואחר כך אמר ויכלו השמים והארץ, ופתח פתח אחר לבריאת חוב מאלדם, וזכר עץ השמים ועץ הדעת ודבר הכהה, וזכר שזה כלו היה אחר הבריאת אדם בנן עדן, וכל האכמים מסכימים שזה הענין כלו היה ביום הששי, ולא נשתנה הענין בשום מינים אחר שעת ימי בראשית כי היה שהיה הוא שיהיה ומה שצמחה הוא שיצמח, וכן עדן והגדרות ועץ ההיים ועץ הדעת וגם כל השאר יש בו שום דבר נסתר, כי גן עדן הוא זה המציאות כלו כי התשינו ויודעו הוא מוכתם שהוא מן עוה"ב ויוודעו הוא איבוד למעלה והאמר למטה והוא מתעורר בהגות האלהיות, ותכלית בריאת האדם הוא כדי שישיג בהמציאות כלו על סדרו ושישיג ההיים הנצחיים והוא כל הפך אשר בו שהוא כל המציאות בין נצחיים בין שווים ונכסדים, ואין ראוי שיאכל מעץ הדעת טוב ורע שהיה הגנת המפורסמות שהם ההגנות בהשמות והתקוות והמדות, כי אכילה תאמר על ההגנה, אבל יקח מעץ ההיים אשר מלטב ת"ק טעם והוא קורתו, ואח"כ יאכל ממעיו שהם השכלים הנבדלים ושאר הדברים האלהיות ופגשות השמים והחופות וההגנה שהם לעולם, ולזה יונח אדם בג' כדי שישיג את בוראו, ואם יאכל מעץ הדעת שהוא המפורסמות או יאכל לאכול לעולם מעץ ההיים, והנה חטא אדם הראשון כי קודם שהטעם והשתמש בתפורסמות היה כחלף כי צדקתו כח"ש ותחסרוה מעט מחלבים, וכאשר נטע אל המפורסמות והם התאוות החמוניות וההגנות בהשמות כמו שאמר כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעיניו נעטם בששולל מההגנה ההיא השכלית, ובעבור שהיה מצוה אלהי בעבור שכלו צוה בה והגיע לו השגות המפורסמות נעטם ואז ידע שעור מה שאדם לו ומה שהופשט ממנו והוא השנה שקלית, ולזה נאמר והייתם כחלבים וירעי טוב ורע שהוא כרביביו ולא אחת ודעת, ולכן אמרו משנה פניו ותשלקוהו שהוא נאמר על אדם כי כאשר טעם פגותו וכיון אל הדבר שקדם לו האזוי שלא יכיון אליו אולם מן עדן, כי ההגנה בהשמות מנגדת לרשותה והם ההגנות בהשמות, והאדם מזה הענין לא יוכל לשוט לקחת מעץ ההיים אלא כקושי, והיה הענין דומה למרי מדה כנגד מדה, הוטר לאכול מן הנעויות וליהנות בנות ובעתה, וכאשר גדלה תאוותו ורדף אחר הנאותיו והמוניו כמו שאמר ואכל מה שהאחר מחלבו נאמנו ממנו הכל, כי הרודף אחר ההגנות בהשמות והתאוות החמוניות או אפשר להשיגם כי הם בנתי ואובד כסף לא ישיג כסף הרודף אחר השדרה השדרה בורחת ממנו וביהיות לאדם שקדמו לו מן הכניס קין וכלל לא הגיע להם הצורה האנושית אחר שלא ישתמשו בצורה הרוחנית והוא השכל האלהי, וזה נאמר בזה כלל אדם ודמותו האחר עליה ככלל אלהים ודמותו, וכל מה שגין לו ואת הצורה אשר ביארנו ענינה איש איש אלא בנמה על צורת איש ותבניתו אבל יש לו יכולת על מיני החיות, כמו שאמר הפולטוף רעות רבות ועשה האדם הרע מחיות היער, כי השכל והחשבה שהיו מוכנים להקפת השלמות אשר לא הגיעו השתמשו

שאוה מאכל התורה והמחנה, כמו שאמרנו כל אכילה הנאמרה, כמשלי הוא נאמר על התורה, ובקפת הנוסחאות חכמה כי הם אחים ולא יתפרדו ואם שהאדם נתיחד אל החכמים והאחר אל המון העם, ואחר חכר לזה הענין אדם יניקר כל ולין נמשל בכהמות דמיו, כי גם בלא דעת נפש לא טוב, ואז ירדו ומותר האדם מן הכהמה אין כי הכל הכל, והאדם נברא כדי שיהיה נצחי ושיג ההשגות האלהיות כמו שאמרנו אלא האדם נלפס חיים, ונפש הוא הדבר האחר לאדם אחר החיות כמו ויהיה נפש אדוני צדורו בצדור החיים, והדעות והחיות נקראות חיים, ולכן אמרו דקוקים במיתתם קרויים חיים, ואתה קח לך חיה סוד גן עדן וגינים וחסד אדם הראשון ועשו ואין לחיות כי יומר כי הוא מבואר: וראוי שתדע כי האדם מדיני כעצב או אפשר לחיות בלי קנז, ולכן נאמר לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, ולכן נבראה האשה כי שם האדם הונח הראשון לקנזו הרמיו, ואח"כ מלת אשה הושאל לכל ענין מוכן ומוזמן להתאחד, כמו שאמר שהייתה חוברות אשה אל אחותה, וכן האמר והצורה נקראו איש ואשה, וכבר ידעת מאמר אפלטון שהיה קורא החמר הנקבה והצורה הזכר ותבין, כי נבראו החמר והצורה מתאחדים גם לבד, ולכן אמרו ז"ל אדם וחוה נבראו מתאחדים גם לבד שהיו אחרים מזד וריבים מזד וצדו נחלם ונאמר וזוהו חיה וזוהו חיה וזוהו חיה כי הכה יוצא אל הטעם והטעם קודם, ואמרו מלשונותו ר"ל אחד מתקלפו והביאו ראיה מלמעלה שהשכן שתיגם אומוקלום מספר משכנה, ואמנם הנחה הוא הכה המדמה, והואוה כשיעור גמל כי הכה המדמה מרכיב צורות גדולות ודומה לפלאים, ושדוכו אשר השיא חוה הוא סמאל כי הכה המדמה אחר שישיג העצם יעורר המחלואה שהוא התאוות ומסתיין לאדם מדרך טובה לדרך רעה, ולכן נקרא סמאל, וסמאל הוא רובע על הגנתו וכבר ידעת למה נקראו חוש ולמה נקרא סמאל, והקב"ה שוקק על אלו הכבודות הדמוניות והתאוות בהשמות כי הכהש יאשר נלוצות אחר החיות, וכבר ידעת כי הכהש לא קרב אל אדם אבל באמצעות חוה נזקק והחיות הכהש, והכהש השלמה אמהו הוא קיימת בין נחש וחוה ובין ורעו ורעה ואין ספק שרעה הוא ורע האדם, ויותר נפלא מזה הקשר הכהש בחוה ירעו בורעה ראש בעקב והיותה מנחת לו בראש והוא מנחה לה בעקב, וכבר ידעת גם כן חופני הכמה בקריות בני אדם קין והבל והיות קין הורג לבלל בשדה ושעיהם נאבדו אף על פי שהאדם לרצח לא נתקיים המציאות אלא בשא, וכבר ידעת מה שאמר ויקרא האדם שמות למדנו שהשמות הסכימות לא טעניות, והנה הכרעות והטה החבר כי האמת פעם יצין פעם יעלם כללו להט החבר המהפכת, והנה הכרעות רמו על הכה המדמה ועל המחשבו ועל השכל ההוליו, וכבר ידעת כי ילד וכן שם משוחף ויש שלמד ענין לאיש והועילו דעת כלאו הוליד האיש והוא ולכן נקראו תלמידי הגניאים בני בניאים, וזוהו ההשאלה נאמר ויהי האדם מלת שנה יולד בדמותו ככלו, כי כל מה שקדמו לו מן הכניס קין וכלל לא הגיע להם הצורה האנושית אחר שלא ישתמשו בצורה הרוחנית והוא השכל האלהי, וזה נאמר בזה כלל אדם ודמותו האחר עליה ככלל אלהים ודמותו, וכל מה שגין לו ואת הצורה אשר ביארנו ענינה איש איש אלא בנמה על צורת איש ותבניתו אבל יש לו יכולת על מיני החיות, כמו שאמר הפולטוף רעות רבות ועשה האדם הרע מחיות היער, כי השכל והחשבה שהיו מוכנים להקפת השלמות אשר לא הגיעו השתמשו

מורה חלק שני פרק לא

אמר בעלת הגדיל השבת בעשירת הדברות הראשונות, אמר, כי ששת ימים עשה גו', ואמר במשנה תורה זכרת כי עבד היות במצרים וגו' על כן צוה ה' אלהיך וגו', זה אמר, כי העלול במאמר הראשון הוא כבוד היום והגדילו כמ"ש, על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשוהו, זהו העלול הנמשך לעלת כי ששת ימים וגו'. אמנם תתנו לנו תורת השבת וצוותא אותנו לשומריו הוא עלול נמשך לעלת היותנו עבדים במצרים, אשר לא היינו עובדים ברצוננו ובעת שהפצנו ולא היינו יבולים לטובות היום כבתחלת השביתה והמנוחה לקב"ץ ב' העניינים, האמת דעת אמתך, והוא ארבע העולם המורה על השביתה השם בתחלת המחשבה

שם טוב

על כן ברח ה' זהו העלול הנמשך לעלת כי ששת ימים עשה ה'. אמנם תתנו לנו תורת שבת וצוותא לשומריו הוא עלול נמשך להיותנו עבדים במצרים. והרצון בזה כי אחר שהשבת הוא דבר שנכרח קודם שהיו ישראל ולא נעשה שבת בעצמום היה צויה מצרים ולכן צויה לנו תורת השבת וימר משאר האומות, וזונו תורת השביתה השביתה העלום שתי העניינים האמתים הדעת האמתית והוא הדוג העולם המורה על הצלות השם בתחלת המחשבה ועיון הקל, וזכור הסדי השם עליונה היותנו מתקן סבלות המצרים וכאלו הוא סוד כולל בדעת העיוני ומקוץ העניין הנגטי, וע"כ

ששת ימים עשה ה' : ואמר במשנה תורה זכרת כי עבד היית במצרים ע"כ צוה ה' אלהיך. והנה יש בראיין צלעות למה אמר זכרת הרשאות כי ששת ימים עשה ה' וזכרת אחרות אמר זכרת למה שנה, וגם יש לשאול שאלה שנית כי לא צוה ה' לשבות יום השבת בעצמו שהיוצא ממצרים שזמר וזכרת כי עבד היית על כן אנכי מצוה כי השבת קודם שצוה ישראל לשבות היה שבת, ואמר הרב בתשובת אלו הספקות כי נתן טעם לשבת למה יצאנו ישראל ביום השבת וימר מיום השבת לא השלימו לא שר הימים ונתן הספק בזה כי ששת ימים עשה ה' זה אמרו כי העלול במאמר הראשון הוא כבוד היום והגדילו כמ"ש ואמר

אברנאל

לכא הנינו ולתנו שאון כהיה בדבר זה הם שתי פרות ויש להם שני מסיבנים. א' , כנגדלה הכח ושיחורו. ומצינו זה נאמר בעשרת הדברות הראשונות כי ששת ימים עשה ה' על כן ברח ה' את היום השבת ויקדשוהו, כי כשנת חודש העולם תתקדו הכוח שנו במצרים ויחזיקו והודו ומתקדו במצרים ודבר יתקדו היה ויבא יתה כשנת למה הם לא ימ' אותם נחמקו הנה ומצוה. וישאלו אולי מלמד אברנאל, אם לא היו אבותנו עמ' ישראל מחויבים בשביתה הנה הוזה ויזכר חבל שאר העמים אחרי שכלם נכדחו ונתחדשו בתעשה כדאי. ולמה לא היה שבת אחד מלמות בני נח. ואם ירצה לא יזנו ה' מורה ששבת לקיום שאר הסודות והאמונות, כלו חתך מלוח לרשעים מלמות אלו, וזוהו לרשעים וזוהו או שאר האמונות החזקות ועשה זה בלגד כלמות הדוג העולם. הנה כל זה ילך רב בראיין אריות חתו לנו תורת שבת וצוותא איתנו, שזה שני העניינים אבר שניות עולם, וכשנתו זה נאמר שבת, ר"ל עבד הייה כלבך מצרים על כן צוה ה' אלהיך לשבות את יום השבת, וזוהו יבולת לשבות תמים הנה ג"כ, ולכן צוה ה' אלהיך שבת אבר האמונה על השביתה וצוותא עולם שבת הם ושעשו זה כי היום שני מינו אבר שניות, וכמה א"כ יבא השביתה והמורה ביום השבת לקב"ץ כי שני העניינים, א' , האמת הדעת האמתית שהוא הדוג העולם והיה ראוי שעשו זכר לזה ימי שהוא חורב על הצלות השם וילבדו בתחלת כשני העניינים ובענין הקל כי אחרים יאמרו (ידענו) שבת מורה יחוייב שיהיה שם מחדש ומוצא, ואם כן לזכור סודו ה' עליונה היתנו המתחבלות מצרים, וכללו היה שבת אחד כולל בדעת האמת שהוא הדוג העולם ומקוץ העניין הנגטי, והוא יוצאנו מצרים לזכור שבת כשנת מצרים. ולא כמו שכתב האדרי שהרצון הנגטי הוא שיהיה שבייתה ימים פאח מנוחה ובלא יצטרך כל טעם במשפחה) כי זה לא יזכר אלא שפרו זה אלא טעם שבת יזכור כשנתו טעמי היתנו והתקוץ בדברי הים שבת אחר ריבוינו שבתו כי שני העניינים ויש הרבה כיום ונגדלתו טעמו וצוה איתנו, ובאלו על זה כי שבת הם לקב"ץ יום כי ששת ימים עשה ה'. וזוהו הכח והאסוכה בה דברית הראשונה, וכנגד הסיבוב השני שהוא לזכור איתנו אחר דברית שניות, וחברו כי עבד היית על כן צוה ה' אלהיך לשבות את יום השבת, וזה כבר תורה הנה על הכח שבתו על ארון הנה. ואחריו דבריו אלא רצה לכתוב וזה לא יבא שכלל היום השבת כי לזכור צוה לז' ששבת שבת כוללת שני הסיבובים, ר"ל דברית שבת עשית וצוה איתנו, וכללם היה שבת בה דוג העולם ויוצא מצרים וזה אמר וזוהו תורה השביתה וזכרתה לקב"ץ שני העניינים. והכרחי כשירות סודות שיהיה אחרת ככ שאלה היה הדעת היה מחוץ אלו, כי שניותו שוביח' ואל נעשה מלפני ביום ששבת, און לנו צוה לזכור לזכור מצרים, אבל היה צוה לזכור ששבת ששבת ביום שבת שני עולם. ואין להכריח שזה טעם לא שיהיה סודו לא זכר צוה לזכור ששבת שיהיה סודו לנגד, אבל הגדולה והכבוד ליום ההוא ושביתה תעשה, והנה הגדולה כבר תורה על יוצא מצרים יהיו שניות על הדוג העולם, כל שכן שזכר היציר כי העניינים היו כשני עמקו, והוא אמרו וזוהו כמות השביתה והמורה

לכא הנינו ולתנו שאון כהיה בדבר זה הם שתי פרות ויש להם שני מסיבנים. א' , כנגדלה הכח ושיחורו. ומצינו זה נאמר בעשרת הדברות הראשונות כי ששת ימים עשה ה' על כן ברח ה' את היום השבת ויקדשוהו, כי כשנת חודש העולם תתקדו הכוח שנו במצרים ויחזיקו והודו ומתקדו במצרים ודבר יתקדו היה ויבא יתה כשנת למה הם לא ימ' אותם נחמקו הנה ומצוה. וישאלו אולי מלמד אברנאל, אם לא היו אבותנו עמ' ישראל מחויבים בשביתה הנה הוזה ויזכר חבל שאר העמים אחרי שכלם נכדחו ונתחדשו בתעשה כדאי. ולמה לא היה שבת אחד מלמות בני נח. ואם ירצה לא יזנו ה' מורה ששבת לקיום שאר הסודות והאמונות, כלו חתך מלוח לרשעים מלמות אלו, וזוהו לרשעים וזוהו או שאר האמונות החזקות ועשה זה בלגד כלמות הדוג העולם. הנה כל זה ילך רב בראיין אריות חתו לנו תורת שבת וצוותא איתנו, שזה שני העניינים אבר שניות עולם, וכשנתו זה נאמר שבת, ר"ל עבד הייה כלבך מצרים על כן צוה ה' אלהיך לשבות את יום השבת, וזוהו יבולת לשבות תמים הנה ג"כ, ולכן צוה ה' אלהיך שבת אבר האמונה על השביתה וצוותא עולם שבת הם ושעשו זה כי היום שני מינו אבר שניות, וכמה א"כ יבא השביתה והמורה ביום השבת לקב"ץ כי שני העניינים, א' , האמת הדעת האמתית שהוא הדוג העולם והיה ראוי שעשו זכר לזה ימי שהוא חורב על הצלות השם וילבדו בתחלת כשני העניינים ובענין הקל כי אחרים יאמרו (ידענו) שבת מורה יחוייב שיהיה שם מחדש ומוצא, ואם כן לזכור סודו ה' עליונה היתנו המתחבלות מצרים, וכללו היה שבת אחד כולל בדעת האמת שהוא הדוג העולם ומקוץ העניין הנגטי, והוא יוצאנו מצרים לזכור שבת כשנת מצרים. ולא כמו שכתב האדרי שהרצון הנגטי הוא שיהיה שבייתה ימים פאח מנוחה ובלא יצטרך כל טעם במשפחה) כי זה לא יזכר אלא שפרו זה אלא טעם שבת יזכור כשנתו טעמי היתנו והתקוץ בדברי הים שבת אחר ריבוינו שבתו כי שני העניינים ויש הרבה כיום ונגדלתו טעמו וצוה איתנו, ובאלו על זה כי שבת הם לקב"ץ יום כי ששת ימים עשה ה'. וזוהו הכח והאסוכה בה דברית הראשונה, וכנגד הסיבוב השני שהוא לזכור איתנו אחר דברית שניות, וחברו כי עבד היית על כן צוה ה' אלהיך לשבות את יום השבת, וזה כבר תורה הנה על הכח שבתו על ארון הנה. ואחריו דבריו אלא רצה לכתוב וזה לא יבא שכלל היום השבת כי לזכור צוה לז' ששבת שבת כוללת שני הסיבובים, ר"ל דברית שבת עשית וצוה איתנו, וכללם היה שבת בה דוג העולם ויוצא מצרים וזה אמר וזוהו תורה השביתה וזכרתה לקב"ץ שני העניינים. והכרחי כשירות סודות שיהיה אחרת ככ שאלה היה הדעת היה מחוץ אלו, כי שניותו שוביח' ואל נעשה מלפני ביום ששבת, און לנו צוה לזכור לזכור מצרים, אבל היה צוה לזכור ששבת ששבת ביום שבת שני עולם. ואין להכריח שזה טעם לא שיהיה סודו לא זכר צוה לזכור ששבת שיהיה סודו לנגד, אבל הגדולה והכבוד ליום ההוא ושביתה תעשה, והנה הגדולה כבר תורה על יוצא מצרים יהיו שניות על הדוג העולם, כל שכן שזכר היציר כי העניינים היו כשני עמקו, והוא אמרו וזוהו כמות השביתה והמורה

המתשובה והקל, וחבור הדברי השם עלינו, בהיותנו מותרת פלגות מצרים ובאלו האחד חסד כולל
א ברעת האמתו העיוני ותקן הענין הנשמי :

פרק לב דעות בני אדם בנבואה כדעותם בקדמות העולם וחדשו, אני חצה בזה כי כמו שאולי
שהתבאר אצלם מציאות השית' יש מהם שלשה דעות בקדמות העולם וחדשו כמו
שבארתי

שם מרב

וע"כ אהנו מזכירים בקדוה זכרון למעשה בראשית זכר
ליציאת מצרים, ולמה שהעטם האמתו הוא העיוני נסיים
מקדש הכשת :

פרק לב דעות בני אדם כנבואה כדעותם בקדמות
העולם וחדשו וכו' . אחר שהערך דבר הכדמות

מופת על תפלות האל ועל אחדותו ועל הרחוקה הנשמות בין שיהיה העולם מחדש או קדמון, וכי אלו השלשה דרושים
יקריים יוקבלו ככל הדעות אשר רוב ספק, ואחר זה הכריעו שהעולם מחדש כי הוא יסוד התורה כלה ומי שחשך
חלוטו לא יאמינו בתורת משה רבינו ע"ה, ובני אדם כי היווה נצחי נצמד, שאינו אלא התורה שהעולם חסדו נצמד
כמו שהשנו קלח המפתאים, וכי מה שיראה מלשן הנביאים שהעולם חסדו וישיעו שמים חדשים וחרץ חדשה והשמים נספרו
והארץ ג"כ כמו שאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כנגד חבלה שהוא לשון נזחא והסלגה ומשל לדברים אחרים, **וכן**
ואחר זה יבאר מעשה בראשית כיאור חזות אל עטע העולם המיושב. עתה רצה הרב לבאר לנו מהיות הנבואה
וכי הנבואה תקייים בין שיהיה העולם מחדש או קדמון ואם העולם מחדש הקייים יותר, וכבר ידעתי כי קצת
מאמיני הקדמות אינם מאמינים כנבואה כלל. והנה אחר הרב כי דעות העולם כדעות בקדמות העולם וחדשו עתה

אברבנאל

זה ענין בראשית חלק שני פרק לב דעות בני אדם בנבואה כדעותם בקדמות
העולם וחדשו וכו' . אחר שהערך דבר הכדמות
מופת על תפלות האל ועל אחדותו ועל הרחוקה הנשמות בין שיהיה העולם מחדש או קדמון, וכי אלו השלשה דרושים
יקריים יוקבלו ככל הדעות אשר רוב ספק, ואחר זה הכריעו שהעולם מחדש כי הוא יסוד התורה כלה ומי שחשך
חלוטו לא יאמינו בתורת משה רבינו ע"ה, ובני אדם כי היווה נצחי נצמד, שאינו אלא התורה שהעולם חסדו נצמד
כמו שהשנו קלח המפתאים, וכי מה שיראה מלשן הנביאים שהעולם חסדו וישיעו שמים חדשים וחרץ חדשה והשמים נספרו
והארץ ג"כ כמו שאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כנגד חבלה שהוא לשון נזחא והסלגה ומשל לדברים אחרים, **וכן**
ואחר זה יבאר מעשה בראשית כיאור חזות אל עטע העולם המיושב. עתה רצה הרב לבאר לנו מהיות הנבואה
וכי הנבואה תקייים בין שיהיה העולם מחדש או קדמון ואם העולם מחדש הקייים יותר, וכבר ידעתי כי קצת
מאמיני הקדמות אינם מאמינים כנבואה כלל. והנה אחר הרב כי דעות העולם כדעות בקדמות העולם וחדשו עתה

זה ענין בראשית חלק שני פרק לב דעות בני אדם בנבואה כדעותם בקדמות
העולם וחדשו וכו' . אחר שהערך דבר הכדמות
מופת על תפלות האל ועל אחדותו ועל הרחוקה הנשמות בין שיהיה העולם מחדש או קדמון, וכי אלו השלשה דרושים
יקריים יוקבלו ככל הדעות אשר רוב ספק, ואחר זה הכריעו שהעולם מחדש כי הוא יסוד התורה כלה ומי שחשך
חלוטו לא יאמינו בתורת משה רבינו ע"ה, ובני אדם כי היווה נצחי נצמד, שאינו אלא התורה שהעולם חסדו נצמד
כמו שהשנו קלח המפתאים, וכי מה שיראה מלשן הנביאים שהעולם חסדו וישיעו שמים חדשים וחרץ חדשה והשמים נספרו
והארץ ג"כ כמו שאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כנגד חבלה שהוא לשון נזחא והסלגה ומשל לדברים אחרים, **וכן**
ואחר זה יבאר מעשה בראשית כיאור חזות אל עטע העולם המיושב. עתה רצה הרב לבאר לנו מהיות הנבואה
וכי הנבואה תקייים בין שיהיה העולם מחדש או קדמון ואם העולם מחדש הקייים יותר, וכבר ידעתי כי קצת
מאמיני הקדמות אינם מאמינים כנבואה כלל. והנה אחר הרב כי דעות העולם כדעות בקדמות העולם וחדשו עתה

פרק לב דעות בני אדם בנבואה כדעותם בקדמות
העולם וחדשו וכו' . אחר שהערך דבר הכדמות
מופת על תפלות האל ועל אחדותו ועל הרחוקה הנשמות בין שיהיה העולם מחדש או קדמון, וכי אלו השלשה דרושים
יקריים יוקבלו ככל הדעות אשר רוב ספק, ואחר זה הכריעו שהעולם מחדש כי הוא יסוד התורה כלה ומי שחשך
חלוטו לא יאמינו בתורת משה רבינו ע"ה, ובני אדם כי היווה נצחי נצמד, שאינו אלא התורה שהעולם חסדו נצמד
כמו שהשנו קלח המפתאים, וכי מה שיראה מלשן הנביאים שהעולם חסדו וישיעו שמים חדשים וחרץ חדשה והשמים נספרו
והארץ ג"כ כמו שאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כנגד חבלה שהוא לשון נזחא והסלגה ומשל לדברים אחרים, **וכן**
ואחר זה יבאר מעשה בראשית כיאור חזות אל עטע העולם המיושב. עתה רצה הרב לבאר לנו מהיות הנבואה
וכי הנבואה תקייים בין שיהיה העולם מחדש או קדמון ואם העולם מחדש הקייים יותר, וכבר ידעתי כי קצת
מאמיני הקדמות אינם מאמינים כנבואה כלל. והנה אחר הרב כי דעות העולם כדעות בקדמות העולם וחדשו עתה

הכדמות הם ויקבלו נזכר הסכנה הנפשות, כי ויהי אל' הדעת ה'

מורה שנים חלק ראשון פרק לב

אחר, זה שאנחנו נאמין שהראוי לנבואה הסבין עצמו לה, אפשר שלא יתנבא וזה ברצון אלהי.
אז זה אצלי הוא כדמות הנבואות כלם ונמשך כמנהגם, שהענין הטבעי שכל מי שהוא ראוי לפי כריאתו ויתלמד לפי גדולו ולמודו שיתנבא, (ג) והנמשע מזה אמנם הוא כפי שנמשע מרגיע ידו כירבעם, או נמשע הראות כמנהג סלך ארם בענין אישיע, אמנם היות יסורנו ההכנה והשלמות במדות ובדבריות עכ"פ, הוא אמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר, וכבר בארנו זה בפ' המשנה ובחבור הגדול, והנדרתי בהיות בני הנביאים מתעסקים תמיד בהכנה, אבל היות הסבין עצמו נמשע ולא ינבא, **הנה**

שם מוב

אמרי

פרק לב א זה אצלי הוא כדמות הנבואות כלם. ר"ל דעת מוחטו בענין הנבואה הוא כענין דעת הפילוסופים, מוחלט אצלו סבורים שאפשר שהראוי לנבואה אפשר שלא יתנבא, וזה יהיה פלא כדמות שאר הכלאים כי לפי הענין הפעמי היה מן המחוייב שינבא. וכזה יש מקום ענין מה הכדרי הרב להאמין כי הדעת, כי הפסוקים אינם מורים כי הדעת כלל צדוק מקום, כי אלוהו הפסוק שהביא הרב וחסה חקשך לך גדולות אל חקשך, כבר כתב הרב ז"ל החשובה גדלו בחמרו ואפשר לנו לומר שהנבואה חקשך ברוך גדולות, ולמה שאפשר שברוך לא היה דלוי לנבואה, אם מפני שלא היה לשלמות המלמד לקודם לנבואה, ואם מפני שלא היה לו הכנה מוגית ושלמות הכה המדרה, ואם כי אחר שהפסוק דע כי אינם מכרזים להאמין זה הדעת מה הכול הרב לעשות דע ג' צדק שאין בו רמו הפסוקים ומדברי רז"ל, ויש שהעולם כי זה רובם הם בסבה הפעמיים, וכדי שלא יהיה שסדרתו כסדרת הפילוסוף במורה שם זה החלוק והם מינו כפי השמעות, כי מין הקב"ה מקפח שכל כל כדים וכדים **ואמר**

הדעת הפילוסופי עצמו ולא יחלף אלא בדבר אחד, וזה אנחנו נאמין שהראוי לנבואה ומחין עצמו אפשר שלא יתנבא, וזהו הרצון האלהי אשר אנחנו מאמינים כי הדברים נמשכים ברצונו ואינם ע"כ החיוב כמו שמאמינים הפילוסופים, ולכן דבר הרב נחמדו קודם שידבר בנבואה, והנה מי שיאמין הקדמות לא יאמין בנבואות אלא היות הנבואה כדמות הנבואות כלם כי הנבואות לא יתשכו בדרך טבע אבל כפי הרצון האלהי, ומדרך הדעת היות שיתנבא כל מי שהוא מוכן להתנבאות אבל כפי רצון האלהי לפי יתנבא, כי הענין הנבועי הוא שכל מי שהוא ראוי לפי גיראיותו ויתלמד לפי גדולו ולמודו שיתנבא, והנמשע מזה הוא כמו שנמשע מרגיע ידו כירבעם ואם נמשע הראות כמנהג סלך ארם בענין אישיע: אמנם היות יסורנו ההכנה והשלמות במדות ובדבריות הוא אמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר, וכבר התבאר שני הנביאים מתעסקים תמיד בהכנה כי אפשר בלתי שיהי האדם מוכן לנבואה, אבל היות הסבין עצמו נמשע ולא

אברנבאל

קישקש

ענינו נגדול שלמותו וכן רבים פה: (ג) והנמשע מזה אמנם הוא כמו שנמשע מרגיע ידו כירבעם או נמשע הראות כמנהג סלך ארם בענין אישיע. הורנו הרב הגדל שהנבואה תצטרך לשימטת הסדרה לשימטת בליבו ורשכות הנרות ובאשר הגיע לו ענין כענין הוא שינבא אמנם השם טובניו כזה לפי רצונו, ואמר שהוא מכת הנבואות והפסוקים בענין יד ירבעם ודומה לו אשר הענין טבעי שיוני ידו בבהירותו והשם טבעי, והנה זה היות על צד הענין כעבור השם והדיק לנבואה, אמנם מי שישי יד שלמות הכה המורה וישב השלמותו בליבו ובמדתו ושלמות אשר הם הנבונה בהצנעת למעלות הדבריות והבין עצמו לרשות את ה' ויהתקרב אליו ולהשיג אמתת מציאותו כפי היכולת, ואין ספק בשינוע למעלת הנבואה הוא יותר קרוב ויותר רבך כשם יודע מאמתות המציאות ואמתת מציאות הכורא יה' יותר ויותר מפי שאינו נביא, כמו שאמר הרב רב"ל יודע כי הנביאים האמתיים ישגו השנות יצירות לא יוכל אדם לדעת השכות אשר יתרחיב סמכו הדריעה הרוח, ואמר שהענין בן (שיאין) הנביא יותר בכבר ויותר כעולה שיודע סמכותו המציאות ומשיג השם ויתעלה השגה אמתית יותר כפי שאינו נביא, והנבואה טבעית לכך סוכן וממומן לה, אך יבא זה ולישני יושבע טוב מבעיניו, הלא התקשרותו והתרחקותו בו הוא המבוקש ממנו כמו שאמר כי את בואתו יתחלה השכל יודיע אותו, ואמר ובו הדרכה ההתרחקות האפשר לפי טבע שכלו:

וכמו שתיאר מדבריו כפרקים רבים אחר זה, ולכן אמר שהוא כמו הדעת הפילוסופי עצמו ר"ל שהנבואה שלמה טבעי, ולכן תצטרך אל כדמות כדכתיב אל לא פסוקים ענינו דבר א', וזהו ענין הדעת שיסוד. ולכן אמר שיהי הדעת שלפניו כזה דעת חוריתו וכדור דתו כי הם אמר דעת מהותו על היות הכדריים כדריית נבואה, ואמר וכדור דתו כנגד דעת סלך ארם ויחזק שהוא וכדור גדול בענין דתו לא אמר דעת חוריתו על ענין כדורו, וכדור דתו על אדך הכדרי, ויחזק שהדעת שהנבואה הוא מוכיח כפי הדעות האלויות, אבל אחר שהנבואה כדמות הנבואות כלם כי הנבואות לא יתשכו בדרך טבע אבל כפי הרצון האלהי, ומדרך הדעת היות שיתנבא כל מי שהוא מוכן להתנבאות אבל כפי רצון האלהי לפי יתנבא, כי הענין הנבועי הוא שכל מי שהוא ראוי לפי גיראיותו ויתלמד לפי גדולו ולמודו שיתנבא, והנמשע מזה הוא כמו שנמשע מרגיע ידו כירבעם ואם נמשע הראות כמנהג סלך ארם בענין אישיע: אמנם היות יסורנו ההכנה והשלמות במדות ובדבריות הוא אמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר, וכבר התבאר שני הנביאים מתעסקים תמיד בהכנה כי אפשר בלתי שיהי האדם מוכן לנבואה, אבל היות הסבין עצמו נמשע ולא

ככה מילתו הנביא היא יודע שבעצמו דעת הפילוסוף אצל המעשרה כפי שיהיה לפי גיראיותו סמכותו לא יגדלו ולמודו שיחזק, וזה מילתו כפי שיהיה לפי טבעו, חיותו כולו כמו שבענין הפעמיים ידו כירבעם, או נמשע הראות כמנהג סלך ארם בענין אישיע, אמנם היות יסורנו ההכנה והשלמות במדות ובדבריות עכ"פ, הוא אמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר, וכבר בארנו זה בפ' המשנה ובחבור הגדול, והנדרתי בהיות בני הנביאים מתעסקים תמיד בהכנה, אבל היות הסבין עצמו נמשע ולא ינבא, **הנה**

שם מוב

אמרי

פרק לב א זה אצלי הוא כדמות הנבואות כלם. ר"ל דעת מוחטו בענין הנבואה הוא כענין דעת הפילוסופים, מוחלט אצלו סבורים שאפשר שהראוי לנבואה אפשר שלא יתנבא, וזה יהיה פלא כדמות שאר הכלאים כי לפי הענין הפעמי היה מן המחוייב שינבא. וכזה יש מקום ענין מה הכדרי הרב להאמין כי הדעת, כי הפסוקים אינם מורים כי הדעת כלל צדוק מקום, כי אלוהו הפסוק שהביא הרב וחסה חקשך לך גדולות אל חקשך, כבר כתב הרב ז"ל החשובה גדלו בחמרו ואפשר לנו לומר שהנבואה חקשך ברוך גדולות, ולמה שאפשר שברוך לא היה דלוי לנבואה, אם מפני שלא היה לשלמות המלמד לקודם לנבואה, ואם מפני שלא היה לו הכנה מוגית ושלמות הכה המדרה, ואם כי אחר שהפסוק דע כי אינם מכרזים להאמין זה הדעת מה הכול הרב לעשות דע ג' צדק שאין בו רמו הפסוקים ומדברי רז"ל, ויש שהעולם כי זה רובם הם בסבה הפעמיים, וכדי שלא יהיה שסדרתו כסדרת הפילוסוף במורה שם זה החלוק והם מינו כפי השמעות, כי מין הקב"ה מקפח שכל כל כדים וכדים **ואמר**

מורה נבוכים חלק שני פרק לב

הנה תדע זה מענין ברוך בן נריה שהוא הלך אחרי ירמיהו והבינו ולמדו, והיה מקוה להתנבא ומנעו,
 כמ"ש יעתי באנתי ומנוחה לא מצאתי, ונאמר לו ע"י ירמיה כה אמר ה' בה תאמר אליו, ואתה
 תבקש לך גדולות אל תבקש, ואפשר לנו לומר שזה באור שהנבואה בחק ברוך גדולות, וכן יאמר
 שאמר גם נביאיה לא מצאו חוץ סה', מפני היותם בגלות כמו שנבאר (פרק ל"ז מה שלק), אלא שנמצא
 כתובים רבים, מהם כתובי הספרים ומהם דברי חכמים כלם הולכים על זה היסוד, והוא שהשם יביא
 להנבא מי שירצה מתי שירצה, אמנם לשלם המעולה בתכלית, אבל הפתחים מעמי הארץ א"א זה

אצלת

שם טוב

אפדי

ואחר שהוא ראוי לנבואה מנד למדו ומנד הכנוהו סמנתי ולא ינבא הכה תדע זה מענין ברוך בן נריה שהוא הלך
 אחר ירמיהו ולמדו והכינו ויהי מקוה להנבא ומנעו כמ"ש
 יגעתי בלכתיו ואמנתי על מנחתי, ונאמר לו ע"י ירמיה כה אמר ה' בה תאמר אליו כו' ואתה תבקש לך גדולות
 ולא תבקש, ואפשר לומר בעבור שהיה בלתי מוכן אם מפני שלא כניע בלמוח המלוד הקדוש לנבואה ואם מפני שלא
 היה לו הכנה מנונית בשלמות הכה המדמה, או בעבור שנות אחרות מחוץ מלדגה וינון כמ"ש גם נביאיה לא מצאו חוץ
 והי' מפני היותם בגלות, ואמנם אחרנו שהנבואה לא יחול אלא ברצון אליו אף שיהיה אדם מוכן לה בעבור זאת
 הראיה שאמרנו אלא בעבור שמתחל כתיב רבים מהם כתובים בספרים ומהם דברי החכמים כלם הולכים על זה
 היסוד, וזוה ששם יביא להנבא מי שירצה מחו שירצה אמנם ויחול נבואתו עליו, כי זה
 הראון לפניו שאיש המשלום בשלמות יחול הנבואה עליו והכן זה. ורבים הקשו אחר שהפסוקים אינם חכריוהם זה
 והדעת, ר"ל שכתבנו אף שיהיה מוכן לא יתנבא אלא ברצון אליו, ולא בדברי חכמים, כי כבר אמרו אין הקביה
 מקפח שכן כל דריה וכריה, מי הביאו לרוב לזה הדעת, ואחרו כי זה טוב כפי הסנה השנישית, כדי שלא יהיה
 סכרתו בסכרת הפילוסופים בחולטת ואם אינו כפי האמת, ועוד הקשו אף י"ל כדברי חכמים אחרים מעידים על שאין
 הנבואה שורה אלא ברצון אליו למה לא הביאם כמו שהביא הפסוק בברוך בן נריה שהוא מסופק, אלא הוא היה שאמר
 שזה טוב כפי הסנה השנישית, כי האמת הוא כי אין הקביה תקפח שכן כל נבויים ונבויים ואחר שהוא ראוי מלד
 הכנוהו וראוי מלד למדו ומלד מעלות המדות חנאוהו הנבואה בלי פסק. אבל הפתחים מעמי הארץ אי אפשר שיתנבא

אחד

אברבנאל

אמין עמו נעמו ולא ינבא הנה תדע זה מענין ברוך בן נריה
 ריה שגבר אחרי ירמיהו ולמדו וכינו, ר"ל למדו מנדות ונודעות
 בנינו בארסות החכמים, והיה מוקף להסאננות ולא היה התקין
 זאת אליו כי לא בדיחה משער בלמוח רוח כמדמה מחלת היסוד,
 עם כל הכנות האלה נענש בלמוח מנו, כמ"ש יגעתי בלכתיו
 עמוה לא מנחתי עד שאמר לו ירמיהו (מתי ס"ב) על זה היה תבקש
 לך גדולות אל תבקש, וזה ממה שירצה שנמנעו מנו הנבואה
 ונאח ברצון אליו בדיחה מוכן אליו. ואפשר לנו לומר שזה הנבואה
 תהי ברוך ביה נבואתו, הנה הפתחים כלם בנינו משלום הנה שכתב
 חק הקדש בנינו ויסודו וסוחר דבריו לאמור שמה שפי' בכתובים אשר
 כי אינו בלתי, כי על אשר יסודו שישורבו אלה שאל ידיו על
 ידעת הוה. ולא סמך אל ידיו לאף ברוך סוכר, כי אין יושב על
 ידעת שיהיה דבר וסוכן מה דבר. ואם אמר כמאמר הראשון כדי
 תהי כבוד לראשם, מה היה כוונתו לו אחרי שגדול מלחם נפשוהי סוכר
 מנוס וסלח את ידיו. אבל יסודו וענין האמאם הוא שיאמר סוכר כזה
 אשר היה לנו לומר שהנבואה בחק ברוך בן נריה ובהתייחס מהם שלא
 בלא להסרוך הסנה לא מפאת כרונן וכינו, וכן אמר לפרש גם נביאיה
 לא מצאו חוץ מה' (ארכ"ב כ"ט) הוא מפני היותם בגלות ומשכנן
 גמלא יושב ארצה בלתי מוכנה ואמאם חוץ לא הנבואה שורה מתוך
 נטון ולא מתוך נבואה. הנה כבר היה לנו לפרש שהפסוקים האלה על
 יגדור הכנה, אלא שמתחל כתיב רבים וכו'. ר"ל אלה שאלו חכמי
 ישועה ואל הפירוש ולא נועיל לו דבר לפי שמתחל להיות רבות אחרת
 ודברי ספי' הקדש ומדברי חוץ כלם הולכים על זה היסוד, וזה
 וינו גרונן שוכר, וזאת הנה מבואר חוץ לא כתיב ומדברי וכו' ואם
 אף ענינו אחרת הכתובים. ויחול לפרש שגדול אחר היה אחרי
 ויבאר שמתחל היה לו וכל הנבואה. ויחול הפסוקים שגדול סוכר ורבים
 לו ענין הראון סוכר רבים, כי סנה ארוננו מרעה אחר ומי יתן לו עם
 לו נביאיה כי ינון, כי אף רוחו עליהם (במדבר כ"א י"ט) כאלו אמר
 וסכר תלו שוכר, וזאת הנה מבואר חוץ לא כתיב ומדברי וכו' ואם
 אף (א"כ), ואם היה לו ענין מוכיב אין וכו' לנבואה. ואם וכו' אליו
 ונאח סכנה ריה לא יסו להנבואה שנית אם לא שלא ריה הכרוא.
 לא אמר הביא ה' אלהים דבר מי לא ינבא (עמוס ג' ח'), ואמר
 דברתי על הנביאים והלכי הוהו הדבתי (מלכים י"ב י"א), ר"ל שרנינו
 נבואות ומתקין היה שפאח הוהו האללו לא חשב כמות הנביאים,
 שפאח אמר ה' נביא אינו ולא נביא אינו כי מוקף אינו וכוה
 מקוים וקמתי ה' תחתי אכלן, ואין זה כי לא לודיע שג' (א'
 וספיקו נבויים כי אם ברצון אליו. ומה אותם שכתב סוכר סוכר
 גרונן לו ענין כמון והפדש מורים לראש שלם הנבואה סוכר סוכר
 חסרו להכנוהו כי אם מלאה לרוננו וכו', אלא הפסוקים אשר בלא בלמוח

ויאמר

מורה נבוכים חלק שני פרק לב

אצלנו, ר"ל שינבא אחד מהם אלא כאפשרות ב הנבא המור או צפרדע, זה יאודנו, שא"מ מכלתי
 ההתלמדות והשלמות, ואז יהיה האפשרות התלת כו גזרת הש"י, ולא יטעך אטרו כמרים אצרך כבמין
 ידעתך ובמרים תצא מרחם הקדשתיך, כי זה ענין כל נביא אי אפשר לו מכלתי הבנה טבעית בעקך
 יצירתו כמו שיתבאר, ואמנם אמרו כי נער אנכי, כבר ידעת קריאת העברים יוסף הצדיק נער הוא
 בן שלשים שנה, וקרא יהושע נער והוא קרוב לשישים, והוא אמרו בעת מע טה העני', ומישרתו יהושע
 בן נון נער גנ', ומשה רבינו אז בן אחד ושמונים וכלל שניו ק"ך והיה יהושע אחריו י"ד שנה ושני
 יהושע ק"י, הגה כבר התבאר שיהושע אז בן ג"ו שנה לפחות וקראו נער, ד ולא יטעך ג"ב מה שבא
 ביעודים כאמרו אשפוך רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם, כי כבר פירש זה והגידו זה מה תורה
 הנבואה, ואמר זקנים החומות יהלומון כחוריים חיונות וראו, כי כל מניד בעולם מצד הקסם ומצד
 הבישער או מצד מהשבה צודקת, הוא גם כן יקרא נביא, ולזה יקראו נביאי הבעל ונביאי האשרה
 נביאי

שם טוב

אפרי

באפשרות. מנחות הנבואה עליו ספק: ב הנבא חמור או
 לפרדס. ילמנו זה לאחזן בליטם ולרג יונה שמי אפשר
 כשפשוט ושהכל סיה בחלפה הנבואה: ג ולא יטעך גם כן מה
 שבא ביעודים וכו'. ר"ל שלא תחשוב בלמנו אשפוך רוחי על
 כל בשר שחבא הנבואה על מי שלא ידע, חכם כלל כי זה הוי
 אפשר וכמו שביארנו, וכבר פירש סוף סוקר בלמנו כחוריים
 מלומות ולמנו וזה הינה נבואה גמורה וכו':
 בלשפיות. מנחות הנבואה עליו ספק: ב הנבא חמור או
 לפרדס. ילמנו זה לאחזן בליטם ולרג יונה שמי אפשר
 כשפשוט ושהכל סיה בחלפה הנבואה: ג ולא יטעך גם כן מה
 שבא ביעודים וכו'. ר"ל שלא תחשוב בלמנו אשפוך רוחי על
 כל בשר שחבא הנבואה על מי שלא ידע, חכם כלל כי זה הוי
 אפשר וכמו שביארנו, וכבר פירש סוף סוקר בלמנו כחוריים
 מלומות ולמנו וזה הינה נבואה גמורה וכו':

אברנאל

יחוס הרב זה. אלא ראינו ככל העליוסם לא מלא נבוא
 מתי ין יחוסים עם כל עלותם כידות ודעות, ותי האונע
 שיהיה גם איהם מתיים וכן רבים נבא הידעה מתחלה
 היתה, ועם כל זה לא קמה הנבואה כמו שפרה
 ויש יאמר, גם ראינו כפחות אחריו תלות לא שיהיה הנבואה
 ואין לומר שהיה זה כפחות גמולת ונגמולו, כי כבר היו מתיים המתיים
 בדי מליי חבד שבא ובהיותם וכל אלה על קמיו וכל בשלם, אלא
 היה הענין כמו שהיה הכתר לתוך הכזה (אחרי כ"ג) עבר הנבואים לא
 נבאו כי לא בדרך וכל ענינם, אסמם לתיים ומהם נבואים
 אין תורה, גם נבואה לא מלא חיון מלי' איהם כ"ט, ר"ל שגם
 הנבואים סקרו כבר מתיים לא חילו חוץ, שפחה יאמר עני, ולכן אחר
 הסיבה האחרונה לא ראינו אף עוד נבאי אחר חתנו וידע עם מה
 (הולם ע"ד ע"י) סוד ג' הדמים שהתקין כהסלקות הפנימה ויתקשקש,
 א', האורות והפועלים שיהיו עשויים שיה, ב', הנבואה שנתקלק
 מהם ג', ידעתה קבלה והלכות אחריו. ועל זה אמר ואין אחר
 יודע עם חיה. הסם מהם הנבואה לא היה הדמים החיניים, מי
 הנבואה הרב להיות דעת עליהם, שאלו עמי הם שדוכה עליו עני
 הסיוות פחות הנבואה, וישמע מה שישא כשביעו עליהם סתומה החנה
 ובמתיים ודברי חו"ל, ובתיים ששפרם לנו יחיה לוח סתומה לתי, ו
 אלא כל הוון נחיות האופן אחר וכתרו, איהם לפי שהנבואים
 והאפריים הוון אחרים שהיה יחיה לנבואה מי שיהיה בעת סתומה, פי'
 הדין מה שבי' יחילה שיהיה כשהם יחיה כשהם יחיה זה
 ואמנם יחילות הנבואה נבואה אחרת לתיים אלא כי כפלה העולות
 כשהנבואה שש כלם יחיהו ואלו מתיים ועדו ויהיה כשהנבואה אלא
 בלתי חסם לא יחיה כי אלא העולה סיוון לא תתקיים משני הארץ
 גמולה חלוקה מי אם שדכיה בדרך גם, ודכונו יחיה סוף יחיהו
 שישאל בו ראוי נבואה אלא הוי מלי, ואלי אף יחיה סוף ככפלה
 חסרה על לחון נבואה, מי אין מי שיהיה שיהיה נבואה מי אם
 חסרה השלם ויהיה הכפולה יהיה גם כן, ויהיה שיהיה נבואה מי אם
 שכני לו, סיה בעת מהם סתומה סוף יחיהו כ"י לרג שיהיה
 בו החטורות והפכה ופכה, ואין מי שיהיה סוף זה נבואה
 נבואה, כי אם שנתון עם נבואה על הגה הוא טעשה כן, וואו ע"ד

מורה נבוכים חלק שני פרק דג

הראת לדעת וגו', ' אמנם שאר הדברות הם טבת המפורסמות והמקובלות לא טבת המושכלות, ^ה ועם כל מה שזכרו גם כן מן הענין ההוא היוצא מן הכתובים ודברי החכמים הוא שלא שמעו כל ישראל כמעמד ההוא אלא קול אחד לכר פעם אחת, והוא המאמר אשר השיג משה וכל ישראל ממנו אנכי ולא יהיה לך, והשמיעו להם משה רבינו בדברו בהבדל אותיות נשמעות, וכבר זכרו החכמים ז"ל זה וסמכוהו לאמרו אחת דבר אליהם שתיים זו שמענו, ובארו בראש מדרש חזית שהם לא שמעו מאמר אחר מאתו יתעלה, וכתבו בתורה קול גדול ולא יסף, ואחר שמוע הקול ההוא הראשון היה מה שזכר מיראתם מן הענין ופחדם הגדול, ומה שפאר מאמרים ותאמרו הן הראגו ה' אליהו ועתה למה נמות וגו' קרב אתה וגו', ^ב וכא הוא הנכבד מכל גולד שנית וקבל שאר הדברות אחת אחת ויורד למטה להר וישמיעם אותם כמראה ההוא הגדול, ' והם יראו האיש וישמעו הקולות אשר הם קולות וברקים ברעם וקול שופר חזק, וכל מה שתמצאוהו מזכרון שמע קולות רבים כמ"ש וכל העם רואים את הקולות וגו', אמנם הם קול השופר ורעם וכיוצא בהם, ^ב אמנם קול ה' ר"ל הקול הנברא אשר ממנו הובן הדבור, לא שמעוהו אלא פעם אחת לכר, כמו שאמרה התורה וכמו שבארו החכמים במקום אשר העידותיך

שם טוב

תורה אחת הראת לדעת, ולמה שהיו אלו הכי שרשים קודמת הידיעה בהם מל היות האל הכי בהם, אמנם שאר הדברות הם מכלל המפורסמות והמקובלות, ואחר שהינה הרב שהם לא שמעו אלא השני דברות ר"ל לכר דעת שלשי, והוא שכל ישראל לא הבינו אותו הקול אלא מה שהבינו להם בהבדל חזיות, ויבא הדבר כן, וישראל לא שמעו אלא אנכי ולא יהיה לך ועל זה נלחמ קול דברים אחרים שומעים, א"כ זה הקול השמיע להם משה נדברו אליהם בהבדל אותיות נשמעות, וזה הקול עם שהשמיע להם משה

וזה הוא הנכבד מכל גולד שנית. הוא משה רבינו ע"פ: כול מה שאמרה הדברות כמו שמענו משתי דברות הראשונות ב"ל אמנם קול ה' ר"ל אמנם הגדול אשר ממנו

אפרי

היותם יודעים מליהוה ולתורתו ימנעו בנפשות: ז אמנם שאר הדברות וכו'. ר"ל מפני זה הושגו שני אלו הדברות מפי הנבוכה ולא האחרים לפי שני אלו הדברות נבארו מליהוה בנפשות אצל שאר הדברות ע"פ מה המפורסמות לא יושגו להם מלד עולם רק בשמיעה מלד נבוכה: וז ועם כל מה שזכרו מן הענין. ר"ל עם כל מה שזכרו החכמים מענין זה המעמד המיוחד מה שסיבלו הכתובים ודברי החכמים וזה שלא שמעו אלא קול הדברות כלם אלא קול אחד פעם אחת בלבד בלא הבדל אותיות וזהו הקול אשר ממנו קולו הדבור למטה אלכי ולא יהיה לך ואחר השמיע לכל ישראל אלו הדברות כשהבדל אותיות וזהו המאמר אחת דבר אליהם שתיים זו שמענו: וזה יכלו האיש וישמעו הקולות. ר"ל עם שני שלא שמעו שום קול מאלה הדברות כמו שמענו משתי דברות הראשונות מ"מ ענין שני שמועין קולות מפורסמות כדבר היותם וקול שופר:

אברבנאל

והנן דברי הרב כפי מה שסע שלא אמר הרב שמועות שתיים שום למעלה הגולה ויבדק האמונה כשישנה שיה, לא אמר כן, כי אם ששמענו הנהיה יודע ומשם (יודע) סתם שיה, ר"ל ששמענו אשר יתן נדרות היותם האדם ע"ד ממות הוא שזו למעשה אבן יתן כנייה ממה שיקבל כנת נבוכה, כי האמת היא שחכמים מכל דור הם היות הדברים למעשה מתאמרים, ואמנם הראשונים שביניהם ומה שהם מורה אחת הראת לדעת (דברים ד' י"ג) היא לכוונה שהידיעה אשר היה להם כשני הדברים האלה היא הכתובת לבל נבוכה היותם שהכריע האלם מלד הנבוכה לבר, אכל קדמה להם יודעיהם מדרך השינוי ואחרי כן קולו אותם נבוכה, ויבואו מה שהאמר חזיה אחת הראת לדעת, וזו היה הראת נבוכה זו לפי שדמה אלון יודיעים כשני הדברים האלה, והם כי כ' הוא האלהים ר"ל שהוא נמצא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד קול אחר, ובתוכו ידועיק אלו שני הדברים ע"ל הראת מה שהראת וזהו אותם שני מן השמים שיעקף את קולו ליסוד ועל הארץ הרדיף את אלו הגדולה כי וזה מה שהראת לו נבוכה כירוחו מוקן בחזיתו יודיעים קודמת ענין השינוי, אמנם שכל הדברות מן מבת המפורסמות וכו'. ולכן היה להם כנסת יודעתם עיוניהם לקבל אותם הדברות האלהות כמו שדמה להם כנסת אלו הבלשונות, וזהו אמר הרב כי לא כפי דעתו, כי הוא לא קן ידעה ולכחו לן כי יתשוב, אכל כפי דעת השני כדמור ידע כל איתו שזכרו מן הענין ההוא ר"ל אמר שזכר הרב דמור כדלשונה וכו' אחר (זה) הדעת האחרו לו לפי נדעו (אלו) ל"ל והלכו נבוכה כפי האשפר, ויהיה להשיב הדברים כפי הדעת הראשון, כי הוא דבר בענינו כפי היותם אלא וכמו שאמר בתחלת דבריו הפירוש, ולכן אמר ששם כל מה שזכרו הכתובים אלו מן הענין הוא ר"ל דעתם הראשון אשר עבר מוחם לעלמו על אמר יסבלו כדמוריהם ודברי חכמים ז"ל, לא דעתם השני שלא יסבלו הכתובים, אלא נמצא בעניניו כי אם איתו אמר שאר זכרו היות מכלל העניינים שזכרו בענין היותם היותם אמרם ז"ל שלא שמעו כל שישלל בחזיתו מעמד אלא קול אחד פעם אחת. והוא המאמר אחת דבר אליהם אשר הבינו בלא וישראל ממנו אנכי ולא יהיה לך והוא שישמיעו אחת אליהם בדברו בהבדל אותיות נשמעות, וכיצד ראיה זה המאמר אחת דבר אליהם שתיים זו שמענו שיקלנו כי עקר קול ה' ומהו שמענו מפי משה שאר הדברות.

ולו שהי' פי' על זכרו ויבדק שאלתו נדברו אחר לא הביא הרב ראיה אחרת ממדרש חזית, ואמר שביאור אמרו שם שלא שמעו אלא מהאמר אחד מפי הקליה וזהו מה שהאמר נבוכה קול גדול ולא יסף: מה הוא האמנם מה הדיעות כרב מה כשישיב הקול אחת ולא עתים. מה הוא לפי שהחליף כנפול כשאר עשרת הדברות כמו שדברתי שקלן סתם לשון מדרש נדעו וזמן מסע לשון נחמך כשלישי המדרש, החליף הכוונה חזיה שלא היה ענין הדברות כלם באופן ההפך שום ומתדמה, ולכן כפי דעת ר' שגליא ודעת אברבנאל ששתי הדברות הראשונות שמעו מפי הנבוכה שהם עשרה, ומשך ששאר הדברות שמעו ז"ל (שם) בקולות אחרי הרב (אחדים) ונראו הקולות הרבה אמנם כפי דעת הרב הנבוכה ששני הדברות הראשונות שמעו בלבד קול שבוטו מלני כנסת והחייב שגמלתי שדברות הראשונות אחרי שלישי בחזיתו אותו ומדרגה מן האלהות של אש ז"ל (שם) שמעו קולו בל, ולכן הרב כפי דעתו סוהר לומר שלא שמעו אלא קול אחד: ואחרי שמוע הקול הראו בו. הלכך הרב נומר כי להשיב ששאר ז"ל אבד שיסופק כדבר דעתו, ואחרי שגמלתי אחרי הדברות כלם ששאר ז"ל אבד שיסופק כדבר דעתו, ואחרי למשך דבר אחת עמנו ונשמענו ולא ידבר עמנו אליהם וכמו שזכר בתפלה מורה, ויהיה שם האחרים שישמעו קול הדברות היותם איתנו וספחד, לכן אמר הרב שלישי כן כי שם שזכר כדמור ענינו לא אחר הדברות וכו', כדי שלא להפסיק ביוסיס. היות כפי האמת ענינו לא היותם בירכה כי אם אחרי ששמעו הקול האלו כדמור, ויהיה על זה מ"ש דבר אחת עמנו ונשמענו ולא ידבר עמנו אליהם, מורה שלא היו הדברות אחת קול אחת וששמענו להם נבוחים אליהם ויפסיק איתנו לשמוע את קול ה' קרב ארם וטעם. ואין מהוה להאמרים האלה אם לא נבוחים אחר הדברות שחזרים עדיין לשמוע, וממשי כי הולך אמר אחת אחר בירכה, הכדור מכל גולד שנית רבינו מ"ס לקבל שאר הדברות והשמענום איתנו לחזיתו מעמד ומראה הגדול, סתם א"כ על זמן שהתמיד כדמור שיו שומעים בירכה ויבדקיהם ידוע ששארם הקולות לא היו מורים על דבר מס, ולא אלאם ולא אלא מ"ס ע"פ, אמנם קולו הנברא אשר ממנו הובן הדבור למטה לא שמעו אותו אלא פעם אחת בלבד כמ"ס מורה קול גדול ולא יסף וכדמוריהם חכמים ז"ל נבוכה סתם ר"ל נבוכה

מורה נבוכים חלק שני פרק לב

העירותוך עליו, ^ל הוא הקול אשר יצאה נשמתם בשמעו והשינו בו שתי הדברות הראשונות, ^מ דע שזה הקול גם כן אין מדרגתם בו שוה עם מדרגת טרע"ה, ואנכי אעירך על זה הסוד ואודיעך שהוא ענין מקובל באוסה ידוע אצל החכמים, חה שכל מקום שתמצא וידבר ה' אל משה לאמר ותרגמוהו אונקלוס וסליל ה' עם משה למימר, וכן אמרו וידבר אלהים את כל הדברים האלה, וסליל ה' ית כל פתגמיה האליו, (כ) אמנם מאמר ישראל למשה ואל ידבר עמנו אלהים תרגומו ולא יתסלל עמנא מן קדם ה', הנה הדביל לך ע"ה הכלל אשר הדברנוהו, ואלו הענינים הנפלאים הגדולים כבר ידעת שאונקלוס

קבלם

אמר

ממנו הוכן הדבור לישראל על יד משה לא שמעוהו אלא פעם אחת יבד: ל ו הוא הקול אשר יצאה נשמתך וכו'. כ"ל כאשר שמעו ישראל זה הקול הגדול אשר קול ה' עם היותם שכן ידעו במופת מליצתו ימעלה ולאחריו עדיין יל היה מיושב להם המוסבל בנשפוחם עד ששמעו זה הקול הגדול ולמדו מהקול היותו חקוק מה בנשפוחם מליצתו ימעלה ולאחריו וזה נשאל להם זה העיון הנכבד אשר הנה מליצתו ימעלה וחזיונו. וזהו שאמר הכר והשינו בו שתי הדברות.

אלו הדברות, וזהו שכווננו ד"ל באתרם יצאה נשמתך, כ"ל שיש היותם יודעים הדבר במופת עמוסם היה מגיע לנשפוחם בלבול או חי זה סוף או חיזה למיון נגד המוסבל ל"ל כאשר שמעו הקול הגדול הנכבד בלוק מפאסיים ודיון וכל מיני: מ דע שזה הקול ג"כ אין מדרגתם בו שוה. ל ו יתסלל עמנא מן קדם ה' ע"ה הכלל אשר הדברנוהו, ואלו הענינים הנפלאים הגדולים כבר ידעת שאונקלוס וסליל ה' עם משה, ר"ל שמתר"ה לא היה לו הסנה באתגרות שום דבר, אמנם יבדל שסיה הקול הוא הגדול מפליים עיוסם השקלו על דרך החקוי כמו שביארנו אמר באונקלוס ואל יתסלל עמנא מן קדם ה' מורה, שלמות הכתוב היתה באתגרות

קישקש

אמר ודבריו שמעתי מתוך האש (ב) אמנם מאמר ישראל למשה ואל ידבר עמנו אלהים תרגומו אונקלוס ולא יתסלל עמנא מן קדם ה', והנה מעינו ודמית לו במשה והאחרים יגענו בקולו והרגמו אונקלוס וכן קדם ה' בך, ויתעני לי בך, ואמר מים בפנים דבר ה' את כל קהלכם מטלל עם מטלל מריה ה' עניקון, וכמו שאמר ודבר ה' אל משה פניה אל פניה, כן נודע וידבר קול רבירים אמר חסדו ששמעו עמוס הדברים בהכרח אחריו וכנה אורח פנים בפנים: (אמר שלמת מנורו כזה) הריני עלי הבויו במה שבתבתי וביארתי איהא נאמר ליבין יאמע העם בדבריו עמך שהדבור לימשה לבדו והעם שומעים קול הדבר לבדו כמו שכתב טורינו, ואם יש לי עדים אמנים על כה שההנה והטה הכתובים והחכמים גדולים ונכבדים בעיניו, והם הרבה יודעים התורה על אמתתה הדבר ככל הדבור, וההכנס הכולל אכן עורא, ולא היתה יודק עוד להביו אורח, אעפ"כ אחריו הבין מטע בזה, שמה שאמר השם בגבור יאמע העם בדבריו עמך רצה לחלוף כבוד למשה לא שישירלי מהעם שומעים הדבור בהבדל אותיות, והוא שאמר בדבריו עמך שישמעו הדבור כמבאר, וכמו כן הם בכללים באורח הדבור כמו שאמרנו, ואם שמעו הכרת לבד והם קודם היו שומעים בנבואתו אוד עהה הותר הספק והיה יגיע האמונה להם וזה הכל והחשו הספק שלכם, אבל היה בהם שיש להם ספק נוסף והחשו שהכל דרך לחש וכשוף, והם היצויר על עצמם אמר שמע הדברות היום הזה ואינו כי ידבר אלהים את האדם והי. ועוד מן הפלא הגדול שיהיה הדבור לימשה לבדו ואחריו הנבוא שישמעו על ידו כלה האמונה ונדב ואביהוא הוקינט לא ישמעו דבור שום, והשם כללן עם משה שאלו יוראו את אליהו ישראל, וכן היה הדבור הזה שאמר הכתוב בדבריו עמך ויתר חזק במה שהביר הדבור שיהיו ישראל בכללות עם, ומבה שאמר אוד ידבר עמנו אלהים מן פיות, ואמר ודבריו שמעתי מתוך האש, מורה שהיו הדברים נשמעין מובנים אליהם, ואם היה הדבור דבור היוד הנפרד בין הו איהה שאלו ישראל בכללן עם, וכמה שמוסב בתורה מרובים בלשון יחיד ואם הוא נאמר לרבים, ועוד אם היו אנכי ולא היה לך מלות בלתי מובנות אוד ידעו שמי נשאלו אחריו שני דברות שיאמרו למשה דבר אמת ממנו ונשמעה, וכמו כן שיבוא משה קרוב להם להשמיעם אותם הדברות וחסקי דבור היום והשם ימתינו לו עם שומעים להם, וכן בכל דבור לך יאיש, וכן אם שמעו את הדברות בהבדל אחריות אוד יבדקו דבור השם עם שומעים דבריו וכפי נראה שכן עשו בדברות ראשונות, ואחשוב שיהן לא אמרו דבר איהה עמנו ונשמעה עד שישלמו כלן,

ובן

שם טוב

בכדל אחריות אינם מדרגתם שוה לתדרגת משה, כי חף שמליצתו הכל ואחריות יקבדל במופת עכו"ל יש להכמתם זה על זה והדבר אונקלוס גלה לנו זה הסוד הנפלא פשאמר ואל יתסלל עמנא מן קדם ה' ובתמצה וסליל ה' עם משה, כי עם ישראל היה מדבר עם אמצעים וכו' הוא קול נכבד שהסם בראו כמו שצדקה כל בדיעותיו, ואמנם עם משה דבר בענין אחר שהוא לתפלה ממנו, ואמר שהונה

ר"ל שזה הקול נתן חקוי בנשפוחים כמה שהשינו במופת משחי היותם יודעים הדבר במופת עמוסם היה מגיע לנשפוחם בלבול או חי זה סוף או חיזה למיון נגד המוסבל ל"ל כאשר שמעו הקול הגדול הנכבד בלוק מפאסיים ודיון וכל מיני: מ דע שזה הקול ג"כ אין מדרגתם בו שוה. ל ו יתסלל עמנא מן קדם ה' ע"ה הכלל אשר הדברנוהו, ואלו הענינים הנפלאים הגדולים כבר ידעת שאונקלוס וסליל ה' עם משה, ר"ל שמתר"ה לא היה לו הסנה באתגרות שום דבר, אמנם יבדל שסיה הקול הוא הגדול מפליים עיוסם השקלו על דרך החקוי כמו שביארנו אמר באונקלוס ואל יתסלל עמנא מן קדם ה' מורה, שלמות הכתוב היתה באתגרות

אברבנאל

נמדת עוים: ואמנם אמרו הוא הקול אשר יצאה נשמתך וכו' וכו'. הוא לביק ספק אחר תמצה שפוסק עמו מ"ש בביב כסודיו (ה') נשפי יצא בדבור ודעו זה חול' (כסוד כסודים רבים) על אינו ולא יסא לך, ויהיה שפוי מדעו זהו אכסוד הדבור עמוס ולכן אמר הכי שלל יצאה נשמתך עם הסנה כי אם עם השמיעם לבד במופת לקול לביתו עמוס ומופת נלתי מיתוסם לבתוהם, וגם אמר יצאה נדברו (ה') לשי פאסיינו שתי הדברות הראשונות, אבל היה לו על מסע ספוי משמיעם אליהם הכי כחזק מה דע הכי בענין הקול ששמעו ויבדל כטויו שהיה קול נכבד מניע לאויבים. ואמנם כטויו ומליצתו לא חזקו לו ולא תשמעו אליו כמה שכתבו בתלוי זה והוא שהקורה האלוהים אשר עמיו איהה הערר והתבאר ג"כ בענין הקורה בפניה, אך יודע כיצא אלו ויסק לו פני בגבורה שמעוהו שפוא שתי הדברות האלויות נבואיות, לא שתי הגבורות שהפוא ושפוא דעם שני וכדי היה וכו' אחריות אכסוד עם מות שפוי לך, והנהכל ודע מענין שלישי להם שהחלף הכי לכוזיה שלל שמעו אליו קול א' וכן שוה הקול ג"כ כו', כנה נאית עם חקיקה הכי שמעתינו על ו כעני ככ שאלם היה נדעוהו שנכדך העם ח"ל מן קדם ה' ולא תרגם ומליל ה' עמך, ויהיה כי מן הסמים דברתי עמכם (שמות ב' י"א) והם שפויין, ויהיה כי דברים אלהים דבר ה' אל כל קהלם (דברים ב' י"ט) וכן תגמיותו אלהים מליל ה'. וכן אמר ואת קולו שמעו וגו' (שם ל"א) וכן תגמיותו שמעתי ויהיה חול' אלהי ומליל ה' עם אלהים, וכן פנים נעמם דבר ה' מ"כ (שם ד') מליל ה' שמעון, שזה כל מה שיהיה שכתב נאמר בענין סעם ומליל ה' יתלתי שיאמר מן קדם ה'. וכן קוסק בענין מה שמעתי עמך מן קדם ה' כמו שפארג נעם, והוא תמרו והלכיהו יגענו בקול (שמות י"ט י"ט) וכן קדם ה' המעני עמך בקול. וכן נאמר כי יודע שנתגמוהו ומליל ה'. אלה הם הגבורות והשפוינו, ראינו עם שפוי' הוא כהונת אונקלוס. והנהאיה עלי כוה איהה ספיר התגמתי לך ידד לפקו דעת את מיימוני ומפני זה עם שפוא מ"י כהונתו הוקולוהו שיה פקו דעת הכי המיימוני וככל דבריו ויכלל דעת הכי נשמעתי, וזה כי הכי מורוה איה דע שאלו התגמיותו שפוינו עם שוה עם מדרגת מ"י ע"ה. ואמר שגד כליות אופן והתלבו מדרגתם בענין הקול ספוא, ורמזיהו להסדך על זה דבריו ככ שפוינו. כנה ספואהו איהה שפוינו כהונתו כה כהונתו המועלל ומתקבל ומתכרם המושפע אל סויו ראינו נדעוהו וזהו בענין ספוא נהיה ע"ה והסם מתכרם ה' סויו ראינו נדעוהו היה התלבו מדרגתם, ה' בכתבתי מתקבל כללו חזקתם ספואהו משה ספוינו שכלותו ונתקבל עם סויו שללו ונשפוי, וספוינו סעם היה מורוהו וספוינו ככ ספוינו, כנה ספואהו איהה שפוינו כהונתו כהונתו כל יתר מה, או עם סויו החלוק מלד ספואהו וספוינו ספוינו כהנה ספואהו

מורה נבוכים חלק שני פרק לה

מה שתעשוהו, עלאך שאשלחהו לנביאיכם וילמדכם מה שצריך לעשותו ומה שראוי להשמר ממנו, ומה נתן היסוד אשר לא סרתי לאבארו תמיד, והוא שכל נביא כלתי משה רבינו ^ג תבאווה הנבואה על ידי מלאך, ודעהו :

פרק לה כבר ביארתי לפני אדם כלם הארבעה הבדלים אשר נבדלה בהם נבואת משה רבינו מנבואת שאר הנביאים, והבאתי ראיה על זה ^א ונליתיו בפירוט המענה ובמשנה תורה, ואין צורך להשיבו ואינו מענין הבאמר, ואשר אודיעך אותו, כי כל דבר שאומר אותו בנבואה בפרקי

אפודי

קרב הנביא: ג תבאווה הנבואה ע"י מלאך. ר"ל בלמעשה הכח המדה ולתקוף הקיון לנבואה:

פרק לה

א ונליתיו בפירוט המענה. בעקב חלק: מה שרצן ולא קבלתי כי נבואתו לא היה על ידי כח המדה, ועל זה אמר ודעהו :

אמר שם טוב אשר שקרב גזר כי זה מה שכתוב בתורה הנה אנכי שולח מלאך עיניו הנביא, למה לא פירש קרב שנבוא יקרא מלאך כמו שאמר למעלה בשתוף מלאך, ולמה אמר שחלף יבוא נביאו ויבדד עמו, והתשובה גיה כי הנלמר הנה אנכי שולח מלאך לפיך לשמרך נדרך לא היה נלמד על הנביא גם כן מה שהיה נביא, ומה הנדל זה כן ליתא בימי תשה ליתא בעתיד, ומה זאת הנשורה שאמר למשה אחר חטאם בעגל, ולכן אמר כי המלאך הנה אשר הוא גרמו אל הנביא כי הנביא נקרא מלאך בעבור שכל לו הנבואה על ידי המלאך לא בעבור שנבוא נקרא מלאך, והיה זה כולו להודיע שזה המראה הגדול שראו בני ישראל כמותו בעולם, אבל יקום השם ותעלה נביא שיבוא מלאך ויבדד עמו, ואחר שביאר הרב שכל הנביאים זולת מרע"ה תבואם הנבואה על ידי מלאך והוא הכח המדה יראה לנבוא המדה הנבואה, וקודם זה ביאר שנבואת מרע"ה אינו דומה לנבואת שאר הנביאים ולא ידבר עמו לא כנבואר ולא כנמויה, והוה בפרק המאמר הזה:

פרק לה

כבר ביארתי לפני כלם מה' הבדלים אשר נבדלה נבואת מרע"ה מנבואת הנביאים, ויראה אפ"י שידעת הנבואה ומדרגותיה ומעלותיה הוא חלל סתרי תורה אבל נבואת משה רבינו אינה כן, כי לדעת מדרגת נבואתו הוא מנואר בתורה ולכן ציירתיו מעלתו ומדרגתו בתורה ציורו התלמודי הנעשה לכל אדם והוא פירוש המענה ומשנה תורה, ולמה שיצינו מכלל סתרי תורה אינו ראוי שיויבר בזה המאמר כי זה המאמר כלו הוא לנבוא סתרי תורה, וכנה ראו לכל אדם לדעת שרבעה הבדלים נבדלה נבואת משה רבינו ע"ה מנבואת כל הנביאים, כי

אברבנאל

למעשה שכל נבדל, הנה יראה סודו לזה מה שזכר בפ"ה אשר זכרתי וחך ויתקנו המאמרים הללו מי יתן ודע. והנראה אלי כזה שהרב מבורך ומשון ש"אף עתה נבואה שאלו י' כי אם ע"י שכל הבער, כי הוא יתן סודו ומשעו השלים, וב"י הוא כזה בתורה בדברים, אבל כשבם סקדובו נבואה הוא השכל הבער, המעט שבידע נבואה הכה שכלו ויתקן בשכל הבער הוא ויכלל בהשפע תלמי נבדלה והנה דמויתו ולא יבדל למשעו ולא לתקומו ולא לתקומו ולחשיבו ידבר לפי שכתב המדה נכונה ומשתעד ומה שכל גובר ומתדבק כנגדו חו הוא לבעתו המדרגה הגדולה מנבואה אבל זה אינו מדונה מרע"ה, ומ"א ס' לא אה דבר, ג' פנים אה פנים, שהרצן בו הוא מעלות מנבואה מנבואתו אלמעי כמו שכתב הרב, ויטונו דקדוק הכה שכלו על השכל הבער מנבואתו המעיון המעיון, ומעט זה לא היה לרוננו מה מנה מכלים וחיותו, לא זכר הכתוב, ולא היה סוף מלאך מדבר בו לפי שהקוי שכלו ומרונה הוא המענה המענה. אמנם שאר הנביאים הם נבואותיהם בלמעשה הכה המדה והוא היה אלמעי נבואה ועל כן היו מנבואים בנבוא ויורה, לפי שכתב המעיון כיה מנבוא וממשל חוהו כשעו השפע אליהם, ולכיהו נבואותיהם משה דמויוס על דולס שכלו או שפועים דבר מלאך שארוו התקוף ומכרה מויה על תקומו הכה המעיון שחור מתקוף לורם המלאך ושפועים דבריו, הנה א"כ לא היה השפע כיון המע"ה נבואה הנביאים מנבואות שכלו הבער בשעו נבואתו לא לא, כי אם ליתום כיה גובר ככה המעיון ע"ה שותק גורם נבואה שעת דבריו חו נבואה זו ובאשר מעט זה חתן נבואה גורם נבואה שעת דבריו שפועים הכה אלמעי שולח מלאך ליעד, והמלאך הוא הוא שכלו הבער שפועים לנביא, ולמה חתם לנבוא נבואתו והמעיין כיה שכלו ודיווחו גרמו מהש"ס הנבואות ככה המדה לא היה מעייר מלאך ולא מתקף נבואה על שעת דבריו. וכנה אלמעי הודיע שפוע נבואה לא היו כן לפי שכל שפוע הנבואה, ר"ל שותק גורם נבואה שעת דבריו, והי שכתב המעיון כיה המענה והולפת שכלו נבואתו, ולמה הוודק לומר השכר מעייו ובעת קולו לא מתר בו כי לא ימנה שפועים, למעט זה ואשרו הוילן הנביאים מעטלים מעלתם על ומתקיי דמויות לא רחוק לנביאים לכן המעורר על זה, ולכיה מויה לא היה בלתי, אמר, ואמנם ענין זה באמורה הוא ו' הודיעו שפועים נבואה מנבואה המלאך ודבר עמו ויטונו ויחזיקו, וכנה נבואת המלאך ודברו הוא התקוי דמויו אשר

יראה לנביאים לא שתיהם המדוע הויה הנבואה המשכל הבער כלל הקיון ושפועים דבריו. והוא חומר גם כן אחרי כן הוא מנבואך ששפועהו לנביאים ר"ל שפועים מתקוף בדמויות, והוה היסוד אשר אמר שלא כן מלאך, והוה זה פירוש המענה והנביאים חו שפועים דבריו, והוא שכל נבוא גרמו משה תבואה הנבואה על ידי מלאך ואין הרצן כו ע"י השכל הבער, כי אם ע"י הבער הוא שחמוז בחו הנבואה, ואין ג"כ על ידי השכל המעיון, כי לא קרוה כנבוא מלאך, אבל שנבואה הנבואה בתקוי המלאך, לפי שהנבואה נבואותיהם היו מתקיי אחיה לזויה דמויות שכתב הנבואה כיה המדה כ"י שפועים, והוא אמר ודעהו ולכן אמר לנבואו סוף שפועי מה' זה שפועים דע המעיון כן ובהלמעי הנה הוא הכח הידעיה כי הוא האלמעי כיון השכל הבער והנה שכל. ואין לאמר שאיך ששפועים לא היו כלל מתקיי נורח המלאך ושפועים דבריו, ופי מהם היו בואים מלאך, ומעט פירוש מכלתי ומעט המעיון הויה יתעלם ליתוס על ש"ה, וימנה שפועים חו מכלתי שיראו חו הוא שמדבר אותם, אבל לא מויה נבואת איש רביו ע"ה, ככה מלאך, והוא שכל מעלת הכה המדה. ובכ"כ המתקין כיה חוה התקין ובפ"ה שפועי ממנו יתקין לפי שכתוב כל י' שפועים, והנה יבוא נבואה נבואה בפרקי הנבואה שופע חיות ע"ה ז'

פרק לה

אמר בראייה חוה אדם כיה א' הנביאים. אמר שזכר הרב כנבוא דמות בני אדם נבואה ויבוא דמות אשר יתקומו כיון לזכר השפוע והכ"כ מנבואה הנבואה, והנה כנבוא שפוע אשר קרב ע"ה מ' מייחדה לא סוף, ובכ"כ כלל השפוע אשר יקום כיה משפוק כיה אלמעי שולח המלאך ליעד, והנה הרב לת נדר נבואה חוה שפועיו ודעהו כ"ה הארימ כן יתקו חוכב שפועים נדרים סוף נבואת משה דבריו על אשר שפועים נבואה, והנה הנביא שכתב סוף נבואה שפועים והכ"כ מנבואה שפועים נבואה זה הוא נבואת הנביאים כלם, אבל לא מויה נבואת איש רביו ע"ה, כי הוא לא נבואי לחוה נדר ולא יתקופ ע"ה, ולכן אמר שפועי פירוש המענה ומשנה חוה וכו' הנבואה ופירוש חוה שפועי המענה שעת דבריו כיון נבואת משה רבינו ע"ה נבואת שאר הנביאים. הרימם ראו שמתקיי כיה רביו ככה נבואתו לנבואתו לא היה כלם ולא מסתפק בלומר כיה בראייה חוה' כדלעיל, ונ"ס כן יבוא אמר ואינו מענין: כי שם היה המאמר, כי שם היה המאמר לא ידבר ככה מנבואת מרע"ה עדיין ויקשה מדוע לא יסיק מענין זה המאמר נבואה

מורה נבוכים חלק שני פרק תו

ההשנה הראיה כהפלת הפעולות ההם, ותאמין שזאת מדרגה נקצר להשיגה על אמתתה, תשמע מאמר כאלו הפורקים כלם כנבואה ובמדרגת הנביאים בה, כל זה אחר זאת המדרגה, וזה היה ענין זה הפרק:

פרק

שם פוב

פועלו פעל והוא שנחשו התלמדה בחוקך גדול ומתחזקת גדול כיה כי הוא שמום והוא האלם שמום נתחזך אחר שעולו פעולה גדולה, או אפשר לומר שיהושע פעל כל גשם מאזר דומה לאור השמש ועל אמתתה, בהם נראה כחומר וכעצמו זה נתחזך היום כעבור האור ההוא :

אמר גם טוב אלו הם דברי רוח כי הכחוב אומר ויעמוד השמש בחצי השמים, ואמר ג"כ וכחוחו לא היה כיום ההוא לפני ולאחריו ולמעשה הי בקול אלו, והכחוב אפרו כגם גדול אשר לא היה כאחור בעולם, והדבור נכח בפלטות ראויו להניחו לעושה נפלטות גדולות לכדו, כי אף שאמר הכחוב ולא קם נכחו עוד בישאל כו', זה היה מצד השמירות השלטה בדברים, שיהיו רבים ומתמידים לעשיה קהה האובך והשואל, ורבותיו רבים שעמדה חמה לעשיה כמו שעמדה ליהושע וזה מקובל בזוה"ק ואמר שתבדיל בשכלך נכוחות חמה רבנית ומתפוח שלפי הפלגת הגשם ההוא הפלגות הפעולות ההם ותמחין שזאת המדרגה נקצר להשיגה על אמתתה, בהם תשמע מחזורי חלקים הפרקים כלם כנבואה ומדרגת הנביאים בה כל זה אחר זאת המדרגה, וזה היה ענין זה הפרק:

פרק

ארברנאל

מורכב, לא אף הפעול הנעשה בנוסח כי שיעור עושה הענין לכל גם וגם עם היות אפ"ן בלתי עומת אליו ומעשה אשר עשו ח"י חזק והטוב כי הם יחסי לא עשה נפש אחרים לא היה זה לקות מעלתו, כי היה אף כי אם נסויים שעתה והסכנה הביאו אלמס, ובהפני שבו לעמדם, ואם לא קרה עת נים וישוערזו וישאל לאור המאורות, ולא חז"ן זמם להעמיד קשתם בדיקע וקרה זה ינשו יושע, לתם יסוד משני זה כחון גדול מרעה. וכבר אב"ן 'סמחא נאסרין א"י ס"ו מ' יושע גדול מפתח עושאו שמואל חתום בעול מועטת הים המשיחיים והוא הוא מועת בדקות שמינה עם חתם רבניו ע"ס גם יוצר גדול להיות יחסי יוצר חסוד לתין מכלית, וימנו שסיונו על זה נמסרת סוכה האחר שמינוס התירוודים היו ללכל סוקן שלגשם משם כראש משתרה עלמם שמינוס כמעט רבניו ע"ס ושלגשם מעש האלוים שפענודל חתם חיה כיושע ואלמרים משתרה עלניה שמינוס רמון אל זה הדבקות אשר בו נתיחד משה רבניו ע"ס כחון שמיחיו. ואומר אני יחסיי לעניו שסדר בהם גם שפענה הזאת כסוף החיה האחר וכלל יוד החוקר וכלל החורג הגדול אשר עשה טבה לעניו כל ישראל, והסגנון להם לא אחר בוד החוקר וכלל החורג הגדול אשר שלחו ואמר בלגד אשר עשה מהם. ולהם נכוסים אחר אשר שלחו ס' ולא אחר כהם אשר עשה מהם. ויודע כבדלם שלחו, וכלם עשה מהם. אבל היה להושיע ששאר נכוסים ישראל' לא שלחו כמי סגורן כחון שמיחיו. אולם הדקות שמינה ע"ס ישראל' לא שלחו לעשונו, לאי שיהיה כהנים זונת לשמיים מיחיו ואמר כי אלהים יתברך, ויהם החלק נבדו עד חז"ן הא"י ית' עמיס וכמה שמיחיו נגד כל עמי אשש בנחלות אשר לא נכחו בכל הא"י ס' היה ויראם כל הים ע"ס כמו שברית אף ממשח ס' כי נזרח הוא, ושו"א וכלל יוד החוקר וכלל החורג הגדול אשר עשה מהם, כ"ל שמשח יוד החוקר כל הים ס' והוא אלה היה וכלל יוד החוקר כל מדרגת נבואות ופואו יד ס' בלחם. ואמנם אפוא הגדול כתר פרעון חו"ל שהוא גלוי נבואה, כ"ל היות שמינה האלמית מנוגם ונחתיית חו"ל כל כמיס וכחור' ס' נראה עלהם לפניו כי ישראל' כי זה עשה מהם שיהיה לעניו כל ישראל', וירדו ס' כלם דוראים כבדו פתח אפוא חונד כלל ויה ויום, ויבכנתו ויטורו ס' זה היה הוא בחרת מכלתו המדגונית אשר וסם אלו יוד אלה היה כחון כחורו זה יחיונו כחביל מלן זה סוכוסים איום מנוגם עמינים לעוה"א ואלה יחיונו שמיניה מעלהם כפי מעלה נבואה, כי הם כפי זודך ויכרה השעם ושלגן לא יחיוני כחול אף שגורה עשהה ויושעו גם נכנס השמיחיים עמיה זה שלח עשה כחול א"ס כסדר עשה כמי אשר זה אחר ידו חתמו בדבקות השמינה גם כי נכר קבלו חו"ל עם ישיע' עשרה חמש רביון, וכו' שמיחיו והיו כהן טוב הטיחו לשאר יושעו נקשרת משם כנגענון דום,

אמר גם טוב ואלו הם דברי רוח כי הכחוב אומר ויעמוד השמש בחצי השמים, ואמר ג"כ וכחוחו לא היה כיום ההוא לפני ולאחריו ולמעשה הי בקול אלו, והכחוב אפרו כגם גדול אשר לא היה כאחור בעולם, והדבור נכח בפלטות ראויו להניחו לעושה נפלטות גדולות לכדו, כי אף שאמר הכחוב ולא קם נכחו עוד בישאל כו', זה היה מצד השמירות השלטה בדברים, שיהיו רבים ומתמידים לעשיה קהה האובך והשואל, ורבותיו רבים שעמדה חמה לעשיה כמו שעמדה ליהושע וזה מקובל בזוה"ק ואמר שתבדיל בשכלך נכוחות חמה רבנית ומתפוח שלפי הפלגת הגשם ההוא הפלגות הפעולות ההם ותמחין שזאת המדרגה נקצר להשיגה על אמתתה, בהם תשמע מחזורי חלקים הפרקים כלם כנבואה ומדרגת הנביאים בה כל זה אחר זאת המדרגה, וזה היה ענין זה הפרק:

כי הוא הפך הטבע, וכזה טבע כל מעלה ישועת האור שיהי ס'ס ס'ס המחיל לזוח סיום ויחטף ענין לזרדק כל הכח היה כנג' לפי כחוא כפי הטבע, אבל היורה לאחור סיום דבר קם ויואל חסותם סכעני ויבאר יראה הכניס סוכה חוקרון נגדול בהם אל התכלל ה"י זכ וכו' וישעיהו חזק ויורה, כ"ל שלם סוכה חסותם חסותם כח' וכל ייתקלם חסד מארון היורה אלל בחרת שפעולה פלחם אשר ירם עשה אחר שעה חמה לאור הסדרים סיוה עונה אשר וידה, וסו ס'י' אפ"י' כהונה היום הכהן סוכה בחוקיו בחיוני להם חסותם, וסו אלו ס'ס ס'סיה הם בענין כלל יעני חוקרון בחיוני וישועת בחיוני אור נראה שחוקרם כל דבר כלה ואלם כבכונן לפי ס'סיה וישועת ערות המכוסים יורה נשאל יראה ס'סיה סוכה חסותם ס'סיה וישועת ענין ס'לו כי סוכה חסותם נגדל החסותם כלל נעשה זה חסותם חסותם ולא כהונתו. אחר יורה, כל סכסכות האלה יחיוני לרב היורה לפי שקל הדמות אהה וסם שמינוס האלה עמינים כנבואה, וכמיני טעמיה ויודגותם יסיו הנכוסים אשר וישע אורם הנבואה, וזה אלו כליו לזרד ושמיה, לפי שפעלה הנביא א"י ס'י יודגותו כנבואה, וישעם סוכים שיעה ס'סיה ס'סיה ס'סיה זודך כשהם וישועתם א"י ס'סיה נבואה לעניו ולא ישועת נכוס לפי כ"ל הינה סוכה לעשות, ונגיש לעשה ממש וישע נכוס כהנס כלל כנה, טעם, כ"ל ראונו אכנסם חסותם שייח כמו זוד כנבואה וישע ס'סיה וישועתם, ולא ישע נכוס כהנס, ואולי ס'סיה נבואתם יחשם ממש. והם כהן עליו כהן כפי היודע ככלכות יסודי סוכה ס'סיה ס'סיה רבניו לא חסותו בני ישראל' מפני האחרות, שחשמתו על ס'סיה חסותם כל כהן דומה שפחה סוכה חסות כלהם וככונן, אלא כל האחרות עשה ככונן כל סוקן עמ'ן לא כהנה ראויה על כנבואה, סוכה לשיקוע חת היחיונים קרע לחם אה סיום וישועתם, כוכבניו לעמן חסותם לזו חת כהן, ולא יחשו למוס כקם לפי אה האנו, כפי זה עמד קרע כלה אורם האנו, וכן כל שחר האחרות. אלו ס'סיה יחם שמיחיו ס'סיה וישועתם כפי סגורן וכל כפי מעלה הדמות הנכוסים, וישעם חסותם א"י ס'סיה עוד ישראל' כהנס לכל האחרות והיחוסים, חון חסותם סוכה מעלתו חסותם היחוסים, כי זה אף שחיה מדרגות כהנס כדעוס עיום אל עים, ולא חסותו דוק והאיות היחיוני סוכה מעלתו חסותם עד כנבואה האחרות ויחוסתם אשר חלום ס' לעזוב לחין חסותם שפי גורף מהם ויכרה הענין שפיו בו, ס'סיה זודך הקרע' נראה אלו בחרת הנכוסים שום אל ס'סיה, אפ"י' ס'סיה יודך אפ"ן מתייש ע"י אלאם ענינו כחיון חוכמה לקול השעם ויכתיב כלחיון אה אשר אכנסו כפי ס'סיה (מחית ס'י' כ"ל) אחר יודו ס'י' פעם אל עים לכל האחרות והיחוסים ס'סיה מעלתו וישע ס'סיה לכל האחרות שפעולו עשות אפ"ן מתייש ככלה

פרק לו רע כי אמת הנבואה ומהותה הוא שמע שופע מאת השם ית' באמצעות השכל המועל, על הכח הדברי תמלה, ואחר כך ישמע על כח המדמה, חזת היא החזת עליונה שבמדרגות האדם ותכלית השלמות אשר אפשר שימצא לבינו, והענין ההוא הוא תכלית שלמות הכח המדמה, וזה ענין אי אפשר בכל איש בשום פנים ואינו ענין יגיעו אליו (ג"ח אלא) בשלמות בחכמת העיונות

שם פזב

זוה עת נבוא, ר"ל מיום נלח הארץ, כי היה נעבור עזבות או עלצות שיהיה לאדם נענין מן הענינים, ויתר רע מזה להיות עבד נקנה לעבד לכלול הוויים אשר קבלו העדר העבד האמתי ותגבורת כל התאוות הכהמות אשר אין לאל ידם להקטיר על אלו הכלים הטובים ומצוי זה יגיע לנו העצבות ושאר המדות המגונות אשר כפכתם, וזה כי הדמיון אשר הוא הכלי נקבע בהשתמשו בדברים אחרים, והוא הסבה כזוה הנבואה לנו כי לא יתקנה שום מעיק, וזו כוונת אי הכרח הנבואה והוא איך גדול הקוועל, ואנוש עליו על מה שראוי להטיר. כרז נדר הנבואה ואמר הוא שפע שופע וכו', כי אין אמת הנבואה מה שהמלות קצת מהמילופוסים, והוא כשאלוה חכם והשלים במעלות המדות וידק עם השכל הפועל משכיל את עצמו כהיוו דבר לט ושדקנו בו הכנה או המתכוה עם האדם או תתקדם הכנה שיתר אחר למידת החכמות ושיכיל האדם השכל המועל, ודעת אחר לזוין אצל הנבואה הוא שפע שופע מהשכל הפועל ביון שיהיה כנבואת משה רבינו ביון שיהיה כנבואת שאר הנביאים, כי משה היה מחנכא שפע שיטפיע עליו השכל אלא שהפרט בזהה השפע התשפיע מהשכל הפועל היה השפעתו מלא מן החכמן, וסכה המדמה לא היה משתמש בזאתו השפע, אמנם שאר הנביאים היה השפע מגיע אל הכח הדברי ואח"כ אל הכח המדמה

אברבנאל

וכנה חכמה זו תגדד פנס כוח חיה האנון, כי אמר שפע שופע חכמי' הוא כוח הגדר כולל לכל מיני הפעולות שנהיית יעלו בלם להתחיל אמת הוא הסבה שיתגביר נבואה וכו' וזוה פנא ומורה האנוש נבל מיני ההשפעה, ואמרו כי המעלות השכל כולל הוא כדילו בשפע הנבואי מהשפע נבואתו מהסבה הראשונה של הכלים הנבואים ועל כנגלותו שאין אותו השפע תתקן מחזו עליהם באמצעות השכל הפועל, וכאומר על הכח הדברי חתלה הוא כדיל ויתר עיונה יבדיל הנבואה בהשפעת באמצעות השכל הפועל מהלכות החלום וההשפעה ניסודות ומגורכרובים מהם שפע שופע הנבואה. וזכאומר ואח"כ על הכח המדמה הוא כדיל יחד מן מיתד יבדיל השפע הנבואי השפע החכמה הטובות גם הוא שפע שופע מהשכל באמצעות השכל הפועל על כח הדברי, אבל לא שפע שופע ועמו הדמיון כמו שהוא נענין הנבואה, וזמן חזין שאמר על הכח הדברי חתלה ויתר כך על הכח המדמה אין ראוי עיון בקדמה ואיחור זו כוון כי בטיבם החול' ההשפעה, אבל כהיות השפע מהשכל הפועל מועט עד שיקבלו הכח הדברי ויהי חזם מת הכימנים, ולאחר ויהי יותר מועט חזם על המדמה נבדל ולא על השכל ויהי אז האדם מתה סוקרמים וחול' חלומות נזקקים ומתגייב בהדמיון, אבל כהיות כשפע כר חול' שיתחלה כהית כל אורח היקבל אורח בעלם ומצוייה הכח הדברי כי הוא מתגייב אליו ומתקדם עמו דיוק כלי ואמרו שפע והיה יזין על מהתגר ר"ל הכח המדמה כפי ההכנה בה זו היה נבואה שניה, והוא אמר על הכח הדברי חתלה ואח"כ על הכח המדמה. ואמנם נענין החכמות ככר יתאל נדע מה על הכח המדמה ויעקב הכימנותיו, ואח"כ כנה (ג"ח הכח) הדברי יקע ומצויין אצל נבואה כיוון, כי בשפע הפעול יושפע וישפע הנבואה על הדברי, וממנו יושפע עליו, על כן ראוי שיוקן וישפיע כדבר הוא דעת הרב ורש"י וזאת היא הבהרה העליונה בר, רזה הרב למר זיה הפעולות האנוש הוא רכח מחד ממנו שיהיה בשכל החכמי וממנו שיהיה נענין והמדמה הפעולות אשר לו הוא זו ר"ל שיתקדם עם כנגד כל כי יושפע עליו ממנו השפע וזכור פעילון ככוח ויקבלו עמו כח המדמה, וזה הפעולות כיוון טעניו נלדע אח"כ ככוח חלליות ואפשר לנאול צמיון ככאף באמירות נבועים נבועים וזאת זו כדי להרחיק דעת מי שאמר שהנבואה דבר נאי, ואמנם אחריו עוד ויטעון הפעול הוא הנהיית שלמות הכח המדמה והוא ממלך מתקרב עם שפע

פרק לו דע כי אמת הנבואה ומהותה שפע שופע מהשם יתעלה באמצעות השכל הפועל על הכח הדברי תמלה ואחר כך על הכח המדמה, וזה הפער הניח הרב גדר הנבואה ראשונה. שנית הניח הכרח כח המדמה לתצויותה, וחלק הנבואה חזר הכח המדמה תחלק אל שני חלקים, אל מראה הנבואה בחלום, ומראה הנבואה בקיון, ואילו השני חלקים הם מדרגות הנבואה כלם כמו שאמר בראשית אליו אקודע בחלום אדבר בו. שלשית הניח איך יוכל האדם להכניחות שיעזר האדם שלשה חלקים, ראשונה שלמות הכח המדמה ביוזרה, שנית שלמות המדות כבעול המחשבה וכל התענוגים הנפשיים והסיר התשוקה למיני המדמות הרעות, ושלשית שלמות הכח הדברי כלמוד. הרביעית הניח כי אף שיהיה האדם נביא לעת הזקנה וילגם ויולדה בעבור חולשת הכח המדמה, וזב קבעל הנבואה בעבור אכל כל כעס כי אין הנבואה שורה לא מתוך עזבות ולא מתוך עלות, וזכה משה"כ אף שהוא לא היה לכה המדמה כי חזוא אכל שפע השכל עליו חזלי אמצעי כמו שהוא מוציא שהוא לא יתקנא בחטא, ע"כ" לא כל זוי הנבואה כל זמן המרגלים עד שמתו דור המדבר לאנשי החלחמה לפני נללחה חלסכול טרסם לפי עזם חלומותיהם, ובעבור שהכח המדמה וילגם בעבור שהוא כח בנאף תחלף קצת הנבואים נכחו מדת ותן. ה' הניח הרב לזה לא נחלף

ויתר נשלמות כספר ממוש עדי אשר לו. כיה זה מה שצדקה לו נענין הפעולות. ואמנם נענין נבואה חמה ומדמה לא הדיים דעיו גם כן לדעת הרב החובה שיתגביר נבואה ועל שאר נבואים כשיוק הכח הפעול ויילגם דר' א', אבל נאמר עליהם גם נביא כשזקן שהיה הכח הפועל נקדמה ואח"כ, כי כיה נבואה חמה ודמה ומדמה שאר הנבואים תתגרם ומעלה גם ככה, כי תגבורתו ומשכה ההנהגה נאומה לשאר הנביאים ולכן אינו מהכשל עדי' אחר יכללם, ולכן נבואה ס"ד כי מדליי כחמו נדר כולל למשה ולאחר הנביאים שהוא שפע שופע מחלו ית' בחלמיו או חולה אמצעי, אבל זה שראוי עיון בחלמיו הוא אינו ככה המדמה שמשכ הרב סבורה כי אם השכל הנבדל אשר ממנו חזון המדמה על כוונת, שהוא כלי אמצעי ביון כל הנביאים כול, ומזה משפיע שיהיה נבואה מהכנה הראשונה אצל אמצעי שכל אחר, והנבדל הוא הוא כדיל עממי לקוח משאם הפועל, ומלכר זה יכ נבדל אחר משאם שהוא ככה המדמה ככר הרב ויון הפעולות יתאלו בו הפעולות הולח עד הפעולה כי תתנו כה נבואה דברי הרב. והתקיים

פרק לו רע כי אמת הנבואה ומהותה הוא שמע שופע מאת השם ית' באמצעות השכל המועל, על הכח הדברי תמלה, ואחר כך ישמע על כח המדמה, חזת היא החזת עליונה שבמדרגות האדם ותכלית השלמות אשר אפשר שימצא לבינו, והענין ההוא הוא תכלית שלמות הכח המדמה, וזה ענין אי אפשר בכל איש בשום פנים ואינו ענין יגיעו אליו (ג"ח אלא) בשלמות בחכמת העיונות

מורה נבוכים חק שני פרק לו

היעניות והטבת המדות, ואפילו יהיו כלם בתכלית מה שיוכלו להיות מן הטוב והנאה שבהם, עד שיחזרו אליו שלמות הבח המדמה בעקך היצירה בתכלית מה שאיפשר, וכבר ידעת ששלמות אלו הכחות הגופיות אשר פבללם הבח המדמה, אמנם הוא נמשך לטוב שבמונים שיהיה א' (ה) לאבר ההוא הנושא לבח ההוא, ולטוב שבשעורים שיהיה לו, ולזבח שבלחות שתהיה לו, וזה ענין א"א שיתמלא חסרונו בהנהגה בשום פנים, כי האבר שיזנו רע בשרש היצירה, תכלית ההנהגה המשוה לו שתעמידהו על קצת בריאות ולא שתחזירוהו לבעולה שבתכונותיו, (ג) אמנם אם יהיה חליו בשעור, או בהנחתו, או בעצמו, ר"ל עצם החמר אשר נתהוה ממנו, זה מה שאין תחבולה בו, ואתה יודע זה כולו ואין תועלת בהאריך בביאורו, ובכר ידעת עוד פעולה זה הבח המדמה מזכור המוחשים והרכבתם והחקיו אשר בטבעו, ושהגדולה שבפעולותיו והנכבדת שבהם, אמנם יהיה כנח החושים ובבמולם ועולותיהם, או בעצמו עליו קצת שפע ב' כפי ההנהגה, והוא הסבה בחלומות הצודקות, והוא

שם טוב

אפדי

המדמה. אחר ששט שוטע להיות שלמו השכל הפועל בעצמו ויחסו לאל כי הוא הפועל והוא התכלית כי הוא סבה דחוקה, אבל הכנה עצמות וראשונה השכל הפועל על הכח הדברי חמלה כי הוא מתיחס אליו, ואח"כ אל הכח המדמה כי ישיע השכל עליו בקבלו האורה מן השכל הפועל כי ימלא הכוח כלו אורה ויזין על אשר נקשר עמו כפי ההכנה וזה עם שהוא נחלום או מתראה, ואחריו על הכח המדמה הוא הדלל אשר בו נדלל נגזלת הניצנים מנגזלת מהם דביו, ואם יהיה השפע הזופע מזה השכל הפועל על המדמה מכלתי הדברי אלו יהיו מנגזלי המדמות לא יהיו ניצנים, כי אין נגזלה שורה אלא על חכם עם שחר התנאים, וזאת המדמה היא מדרגה מעליוה אשר אופשר שימצא לאדם, וזה השלמות אי אפשר להגיע לאדם בלי שלמות הכח המדמה, ואין הענין יגיע לאדם במדמות העיוניות ובמדמות טובות ואכילו יהיו כלם בתכלית מה שיוכלו להיות מחסרו והכלה שבהם עד אשר יחזרו אליו שלמות הכח המדמה בתכלית היצירה בתכלית מה שאיפשר, עד שיהיה לנושא הוא העוב שבמונים שאיפשר שיהיה לאבר ההוא ושיהיה לעוב שבשעורים ושיהיה לו הוכח שלמות, ואם זה הכח הוא שחר היצירה אי אפשר שיתמלא חסרונו בשום פנים, כי האבר שזונו רע תכלית ההנהגה המשוה לו שיעמידהו על קצת בריאות לא שיתחזרו למעולה שבתכונותיו, אבל אם יהיה חולה בשעורו או בהנחתו בעצמו, ר"ל עצם החמר שנתהוה ממנו זה אין עם החסוה בו, ואתה ידעת זה כולו ואין תועלת להאריך בו. ולכן יתייבד שיהיה האדם חכם גדול ונקי ולדק במעלות כלם וייראה ליתך דבריה הנהגה כלה, או האלו הם יתנבא כלל, או השלמות לא יתנבא כלל, וזה ענין שיתמלא חסרונו שאיפשר, ומאחר שהכח המדמה היא מחוייב למתנבא מחוייב שיהיה הכח המדמה מכלי מעיק יעיקו: והנה פועל זה הכח המדמה מזכור המוחשים והרכבתם והחקיו אשר בטבעו, ר"ל הכרבת מוחש עם מוחש וחקקה חמורת הדבר הדומה לו או הנמשל אליו, וההגדולה שבפעולותיו והנכבדת שבהם אמנם תהיה בכח החושים וצטולם מפעולותיהם כי הכחות שיהיו לו הם שבתחכם בנושא אחד, ולכן יעלים הכח המדמה פעולותיו בעת השינה שאין עם ששוק, ולכן תראה מי שדעמיק המתשכה יעו הכחות המתרגשות עד שיתעלה בשינה, ולזאת הסבה היו נעדיה הראית והשמע פעולותם יותר שלמה בכחות הפנימיות, ובאשר יזומו החושים ויצטלו מפעולותיהם או ישכע עליו קצת שבע כפי ההכנה והוא

אברבנאל

קישקש

פרק ל"ו (ה) לאבר ההוא הנמשך לבח ההוא ולטוב שבשעורים, הרצון בה שהאבר ההוא הוא המוח והבח הרמיוני הוא במוקדם ריבו, וזה לטוב שבשעורים אשר שריהם כמות המוח בשעורו שורה (ג) אמנם אם היה חליו בשעורו או בהנחתו, אי שיהיה שעורו בשווי ולא מונח על סדר נכון: אחר ששט שוטע להיות שלמו השכל הפועל בעצמו ויחסו לאל כי הוא הפועל והוא התכלית כי הוא סבה דחוקה, אבל הכנה עצמות וראשונה השכל הפועל על הכח הדברי חמלה כי הוא מתיחס אליו, ואח"כ אל הכח המדמה כי ישיע השכל עליו בקבלו האורה מן השכל הפועל כי ימלא הכוח כלו אורה ויזין על אשר נקשר עמו כפי ההכנה וזה עם שהוא נחלום או מתראה, ואחריו על הכח המדמה הוא הדלל אשר בו נדלל נגזלת הניצנים מנגזלת מהם דביו, ואם יהיה השפע הזופע מזה השכל הפועל על המדמה מכלתי הדברי אלו יהיו מנגזלי המדמות לא יהיו ניצנים, כי אין נגזלה שורה אלא על חכם עם שחר התנאים, וזאת המדמה היא מדרגה מעליוה אשר אופשר שימצא לאדם, וזה השלמות אי אפשר להגיע לאדם בלי שלמות הכח המדמה, ואין הענין יגיע לאדם במדמות העיוניות ובמדמות טובות ואכילו יהיו כלם בתכלית מה שיוכלו להיות מחסרו והכלה שבהם עד אשר יחזרו אליו שלמות הכח המדמה בתכלית היצירה בתכלית מה שאיפשר, עד שיהיה לנושא הוא העוב שבמונים שאיפשר שיהיה לאבר ההוא ושיהיה לעוב שבשעורים ושיהיה לו הוכח שלמות, ואם זה הכח הוא שחר היצירה אי אפשר שיתמלא חסרונו בשום פנים, כי האבר שזונו רע תכלית ההנהגה המשוה לו שיעמידהו על קצת בריאות לא שיתחזרו למעולה שבתכונותיו, אבל אם יהיה חולה בשעורו או בהנחתו בעצמו, ר"ל עצם החמר שנתהוה ממנו זה אין עם החסוה בו, ואתה ידעת זה כולו ואין תועלת להאריך בו. ולכן יתייבד שיהיה האדם חכם גדול ונקי ולדק במעלות כלם וייראה ליתך דבריה הנהגה כלה, או האלו הם יתנבא כלל, או השלמות לא יתנבא כלל, וזה ענין שיתמלא חסרונו שאיפשר, ומאחר שהכח המדמה היא מחוייב למתנבא מחוייב שיהיה הכח המדמה מכלי מעיק יעיקו: והנה פועל זה הכח המדמה מזכור המוחשים והרכבתם והחקיו אשר בטבעו, ר"ל הכרבת מוחש עם מוחש וחקקה חמורת הדבר הדומה לו או הנמשל אליו, וההגדולה שבפעולותיו והנכבדת שבהם אמנם תהיה בכח החושים וצטולם מפעולותיהם כי הכחות שיהיו לו הם שבתחכם בנושא אחד, ולכן יעלים הכח המדמה פעולותיו בעת השינה שאין עם ששוק, ולכן תראה מי שדעמיק המתשכה יעו הכחות המתרגשות עד שיתעלה בשינה, ולזאת הסבה היו נעדיה הראית והשמע פעולותם יותר שלמה בכחות הפנימיות, ובאשר יזומו החושים ויצטלו מפעולותיהם או ישכע עליו קצת שבע כפי ההכנה והוא

הוא בעצמו סבת הנבואה, ואמנם יתחלפו ברב או כמעט לא במין, כבר ידעת המשך מאמרם הלום אחד מט' נבואה, ולא יפול השיעור בין שני הדברים מתחלפים במין אין ראוי שיאמר שלמות האדם כך וכך ככל משלמות הסוס, וכבר השיבו זה הענין בכ"ר ואמרו נובלת נבואה חלום, זה דמוי נפלא, זה כי נובלת הוא הפרי בעצמו ואישו אלא שנפל קודם שלמותו וקודם שיתבשל, כך פועל הכח המדמה בעת השינה היא פעולתו בעת הנבואה אלא שיש בו קצור ולא הגיע אל הלחיטה, ולמה אודיען זה מדבריהם ז"ל ונניח כתובי התורה, אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו, הנה כבר הגיד לנו ית' אמתת הנבואה ומהותה הודיענו¹ שהיא שלמות יבא בחלום או במראה, ומראה שם נגזר מן ראה, והוא שיגיע לכת המדמה שלמות הפעל עד שיראה הדבר כאלו הוא מחוץ, וידעה שם נגזר מן ראה, והוא שיגיע לכת המדמה שלמות הפעל עד שיראה הדבר כאלו הוא מחוץ, וידעה הענין

שם שוב אמר

וזהו לומר הכוונה המציגה ג' שהוא שלמות יבא בחלום או במראה. ר"ל שהנבואה האמיתית נחלקת לשני סוגים, אם במראה וכל שיש בה המדמה הקיימים נפלאים כאלו הם ענינים נפלאים מן לנפש, ואם יש בה שיש בה חלום נבואי והוא מדרגה למטה מהראשונה, ובשני אלו הסוגים העליונים נכללו זה כל מיני הנבואות מולת נבואת זהו אומרם נובלת נבואה חלום, זה דמוי נפלא כי נובלת שישל כן פעל המדמה בעת השינה הוא פעולתו בעת הביא רוב רוביה שנבואה וחלום מתחלפים בעצמם ורוב מהספוק הגיד לנו אמתת הנבואה והמראה, והודיענו שהוא שלמות יבא בחלום או במראה, ונגזר מן ראה הוא שיגיע לכת המדמה שלמות הפעל עד שיראה הדבר כאלו הוא מחוץ, ויהיה הענין אשר יראה כאלו כל זה ע"ד הצורה היוצאת, וכבר יהיה זה ג"כ בחלום שהיה האדם נשן ורגע בחלום ומוחש, כי כבר ראה האדם בהקץ צורות איון להם מציאות, וכבר יהיה זה ג"כ בחלום שהיה האדם נשן ורגע בחלום ויבא וישמע וירוח וישמע מוחשים מחוץ, הכה יחוייב שפיה התחלת זאת המציאה כפינה מתחלפה ודיקה, ובעצור שיהיה קטועה זאת דיקאה התחול מן המוחשים אשר מחוץ ותכלה אל כל המדמה, כי יחוייב במראה או בחלום שהיה התחלת זאת המציאה המתחלת היותר עד שיהיה המדמה והמדמה אל החשוקה עד שיגיע אל החוש, ויקרה לאדם שישיג המוחשים ואם לא יהיו נפלאים בחוץ כי עניניהם כבר שנו בכלי המוחשים, פעמים יקרה דמיון זה דיקאה למפחד ולחולת כמה שאלה מחמת המשלח הכה המחשבי, וישתגש שיראה צורות מן לנפש

אברבנאל

אבל לא התבאר ממנו אמתת הנבואה ומסותם, שהוא נגזר שוכר מלתא הפרי. ג' נב"ש סבר פיה ויבאר גזור מן ראה ומע לו לכר לנגיד שפירא נגזר מן ראה שהוא פיה מוציא מעיני האדם ומע ויפילו מעיני הדורש אשר כתיב: והנראה שפירא יבית מן הכותיים כוח שהנבואה מן חלום אחרי שהוא פיה מטיח, ז' כח החלום עמו, ג' הוא המראה אשר עיניו שיש בה המדמה הקיימים כאלו הם ענינים נפלאים מן לנפש, שעתה או הוא ענין החלום עמו, אם לא פה"ל יקרא חלום נבואתי כמות אמתת המראה כפינה, והוא יקרא מראה נבואתי המראה שנבואה עמו שפיה לאדם כדמותו מן חוץ ועו, אבל אחרי כשנראה אין ספק שיתבטלו המוחשים ויהיה איון המראה כחלום כפינו והוא יבא בחלום, ר"ל בתקיים והכניסות והלות נרות, כאלו הם ענינים נפלאים מחוץ, וכמו שהבאר זה במ"ם מוש התקן, ולכן אמר רוב שם ידוע חלום חלום וז' מורים סוים המדמה מן החלום ככה כתובי המורה וירי שאין הנבואה דבר אחר כי אם החלום או מראה שהוא דבר כדומה לחלום המראה כפינה ועשויט, ויפיר הרב הכותב היה כוח האיון שמדבר אל כן (כ' לאכרן) ומיחס חלום הפעל כמותל שהוא סוים המראה כן אמר חלום אלו יחסי נביאכם ג', ר"ל שיהיה חלום כפינה שעתה שפיה חלום המראה כפינה, ככה אלו מוציא מוחשים אליו חלום, ר"ל אשפיע לשכל שהוא המדמה חלום כפינו זה גם מראה או חלום שהוא חלום המראה, ולפי הפה"ל היה כח כפינו והוא הפעול גדר הנבואה והמראה כי בחומר זה יהיה הנבואה מורה שהוא שפע שפע המראה, ולאחר (אתודע) בלשון מדבר נבואה חלום, ומורה שהוא בחלום שכל הפעול שהוא סוים המדמה חלום, ולאחר אתודע מורה שהוא חלום ככה מדברי, ולאחר מראה בחלום מורה שפע שפע הוא חלום ככה המדמה, כדי לך אמתת הנבואה מורה. ומש"ס ובר שימייני האדם מראה חלום אתודע בחלום חלום, ורש"י ורש"י שפירא חלום כפינה מייני חלום שהוא בחלום או במראה, וכדי לכוונת שמדברת במראה עיניו כענין החלום אשר הכה ומראה גזור מן ראה שכל כן נקרא חלום מדרגה הנבואה מראה שפיה שיעור לכת המדמה כפי משלמות החוש והשפיע לו מן (ז"ל עד) שיראה הדבר כאלו הוא מחוץ לנפש וידעה לו שאינו הגיון אשר יראה כאלו לו על דרך הכרעה, ונאמר כאלו הוא מחוץ ויהיה הענין אשר יראה כאלו

מורה נבוכים חלק שני פרק לו

הענין אשר יראה כאלו בלעז"ר ההרגשה היוצאת, ואילו שני החלקים בהם מדרגות הנבואה כלם כמו שיתבאר, רצוני לומר במראה או בחלום, וכבר נודע שהענין אשר יהיה האדם בעת יקיצתו והשתמש חושיו מתעסק בו מאד שוקד עליו נכסף לו, הוא אשר יעשה הכח המדמה בו בעת השינה בהשפיע השכל עליו כפי הכנתו, וההמשל בזה והרבות המאמר בו מותר, שיה הענין מבואר כבר ידעוהו כל אדם, והוא דומה להשגת החושים, אשר לא יחלוק בה שום אדם מילמי הדעת, המוטבעת באדם

שם טוב

כזה סנה מספקת, כי אלו הדברים הם ידועים לנו מציאותם אבל בנפש נעלם מאד, לא ראייתו לכחוב הנה מה שאמר ז"ר ומה שאמר הרלב"ג בספרו מלחמות ה', דעה כי כמו שאנחנו נדע סבות הדברים הטבעיים ונדע דעה הסבות והכלות מוחלטת שנדע אריות פעולתם, החלל בזה כי נדע כי השמים והטכוכים כוללים צימעותם בזה העולם השפל, ונפשות הנוללים וחשוקיהם שהם השכלים הנכבדים, ומלתי שנדע אריות פעולתם, שיפעלו בכל מין ואין מלהמיתם ומלתי צדיקים הפשוטים והמורכבים וכן נדע איך יפעלו זה בדורך ובמפעול ודעת, כי לדע סבות הכוללות בנבואה ונחלים הזדק מלני שנדע איך יפעל השכל הפועל ואיך יתן הנגדל הדבר הפרטי ודומני, ר"ל הדבר אשר נובל חסד החיות, כמו שנדע צדיקים שישע יביא הדברים ק"י שנה, וידע שמואל ענין האמונות וכל המקרים אשר יקרו לשאלו עם הכל הנבואים, כי זה נדע שהיה ונעלם ממנו סבתו, ועל זה נאמר בנפולא מחד אל תדרוש ובמכוסה מתך אל תחקיר, כי מה שאמר הרב באלו הדברים הוא כפי מנואר

אברבנאל

כאלו בא לו ע"ד ההשגה הכוללת, שיון הרב להיער על דרוש אשר התבאר בע' מוש המושג, כשאמר גם ובעבור שהיה בישן חנוכה כלנו יראה וישמע ויראה וישמע וישמע, ולא ידעו גם מוחזק מתוך ידע ממוינן שהיה החלול וזה המושג בזה המלמה (ל' ע"ד כמות) ביקום. ובעבור שהיה המושג זה ביקום תדילין תן המושגים אשר מתוך ומהל אל כח הוהר, הנה ראינו שכוונה היה החלטה ממש כהו לפי שפעול שבו כוח היראה ויחל ויחל בנבואה חסד וטעם מדובר בן הוהר, ובמשל והענין הוהר אל דמיון שמים שבו אל מן המדובר אשר בנבואה, וישמע וישמע ענין הדבר הוא אשר יבירו החלטה מתוך, וזה הם על עיניהם הדבר הוא בעיניו או על עיניהם בו כחיו, הם התבאר מוש המושגים יחנה יוחבו מחקות כנפש לפי המדמה, ושקיותם המוחזק מתוך וזה החושים ויגיע המושג המושקף אל כח המדמה, יחנה כשיה כאשר יביר הכח המדמה הדבר אשר יקרו אל יחנה או יחנה חוהר, ויבוי ויגיע אל החוש המושקף ויגיע החוש המושקף הוא אל מוחו המושקף, ויחנה לאדם או שישע המוחזק מעשי' כזה היו נחלים עתה כי עיניהם כבר שבו על החושים, ונעמוס ויקר דמיון אל ביקום כשהיה ונחמה להם שאלו מתחלת המחלה יחנה המושקף כיוו כוונה. וכבר נודע שישען אשר יהיה הדבר בעת יקיצתו והשתמש חושיו מתעסק בו מאד שוקד עליו נכסף לו כוח אשר יעשה הכח המדמה בו בעת השינה בהשפיע השכל עליו כפי הכנתו, וההמשל בזה והרבות המאמר בו מותר, שיה הענין מבואר כבר ידעוהו כל אדם, והוא דומה להשגת החושים, אשר לא יחלוק בה שום אדם מילמי הדעת, המוטבעת באדם

הזכר, ואחזינו לא נדע הסבות והדברים הכוללים כיו מה שגם מנוגלת אלו הטבע, ולכן יראה שלא יתבאר אלו מן האריות בעיניהם מן הטבע רק בדיעה יודעת קודמת ודעה בעלי החיות, כמו יחנה אריות וטוויים האדם ויגיע בשמור ודעה בעלי החיות, וכמה זה שיתבאר מן האריות והדברים הם בעליות מופיעי הסבות בעלם יחנה הכפשות הטבעיות והכבדות האריות, וזה ענינוליס אלו הטבע וזה הם בניו חושים חלנו, וכפי הכחות האדם את הכל נגדל נפש המדמיות הטבע סבלו אף יחנה כוחו שיתבאר בחבורו ויחנה סבלו כנפש המדמה חלני מנד שבו נבאר אל מה שיתבאר חוהר, וכיוו ששכל הפועל תן השלמות הנשבים כוללים ויקבלו החומר גרידו, כי יתן השלמות נפש המדמה כיוו ויקבדו נפש ששור, ויחנהו מתוך המדמה ויחנה ענין, וכמו שהביא השם יודע ששור שיתבאר לנפש המדמה לנפש המדמה, אף מה שכלית ומשכלת, והנה שריות מורכב, כי כן יודעת שיתבאר משל ומשכלת אשר יהיה השכל והענין אשר יהיה אף כי נדע סבות הדברים המדמיות האלו, ולמהם הדברים המקריים מוקר נגמר כדמיונים הדברים שאין להם סבות מוגניות, אף שהיה שדמיהם לאדם כיה שיתבאר שבו כי אם ענין חיוני העקר, ואינם בנאר הדברים מוגבלים והיותם הם המדמיות הדמיות הוא מן הדמיות המוגבלים לפי כבר הנינו לנגיד היודעה כלביות והענין בהם שיתבאר, אל בזה שיהיה נלתי יודע אלנו, וזה כלל דברי הפילוסוף בתקום המדבר. ומתב הרבנו שאלו יודע אף באלו דברים שבענין אשר יהיה הוא בעת יקיצתו והשתמש חושיו מתעסק בו מאד שוקד עליו נכסף לו כוח אשר יעשה הכח המדמה בו בעת השינה בהשפיע השכל עליו כפי הכנתו, וההמשל בזה והרבות המאמר בו מותר, שיה הענין מבואר כבר ידעוהו כל אדם, והוא דומה להשגת החושים, אשר לא יחלוק בה שום אדם מילמי הדעת, המוטבעת באדם

כזה סנה מספקת, כי אלו הדברים הם ידועים לנו מציאותם אבל בנפש נעלם מאד, לא ראייתו לכחוב הנה מה שאמר ז"ר ומה שאמר הרלב"ג בספרו מלחמות ה', דעה כי כמו שאנחנו נדע סבות הדברים הטבעיים ונדע דעה הסבות והכלות מוחלטת שנדע אריות פעולתם, החלל בזה כי נדע כי השמים והטכוכים כוללים צימעותם בזה העולם השפל, ונפשות הנוללים וחשוקיהם שהם השכלים הנכבדים, ומלתי שנדע אריות פעולתם, שיפעלו בכל מין ואין מלהמיתם ומלתי צדיקים הפשוטים והמורכבים וכן נדע איך יפעלו זה בדורך ובמפעול ודעת, כי לדע סבות הכוללות בנבואה ונחלים הזדק מלני שנדע איך יפעל השכל הפועל ואיך יתן הנגדל הדבר הפרטי ודומני, ר"ל הדבר אשר נובל חסד החיות, כמו שנדע צדיקים שישע יביא הדברים ק"י שנה, וידע שמואל ענין האמונות וכל המקרים אשר יקרו לשאלו עם הכל הנבואים, כי זה נדע שהיה ונעלם ממנו סבתו, ועל זה נאמר בנפולא מחד אל תדרוש ובמכוסה מתך אל תחקיר, כי מה שאמר הרב באלו הדברים הוא כפי מנואר

מורה נבוכים חלק שני פרק לו

בלא ספק כבדוהם או כחיה, אשר לא יהישוב השלם המתיחד כשיחשוב בהם אלא בצד ההנצל מהוק המזיק מהם כשיודמן לו עמהם ההשתתפות, או לקבל תועלת במה שיוקבל בו תועלת מהם אם יצטרך אליו לצורך מצרכיו, והאיש אשר זה תארו אין ספק כשיעשה כהו המדמה אשר הוא כתכלית השלמות, וישפע עליו מן השכל כפי שלמותו העיוני, שלא ישיג אלא ענינים אלהים נפלאים מאד, ולא יראה זולת האל ומלאכיו, ולא ישער ולא תהיה לו ידיעה אלא בענינים הם דעות אמיתות והנהגות כוללות לתקון בני אדם קצתם עם קצתם. וידוע שאלו הגו' הענינים אשר כללנום והם שלמות הבח הרבני בלמוד, ושלמות הבח המדמה ביצירה, ושלמות המדות כבטול המחשבה בכל התענוגים הנפאיים והמר והתשוקה לשיני הגדלות והשכליות הרעות, יש בהם בין השלמים והתורן ככל בזה על זה מאד, ולפי זה היתרון בכל ענין משלשת הענינים האלו יהיה יתרון מדרגות הנביאים כולם זו על זו. וכבר ידעת כי כל כח נופני יהלש ויילאש ויפסד עת ויבריא עת אחרת, וזה הבח המדמה כה נופני בלא ספק, ולזה תמצא הנביאים תחכטל נבואתם בעת האבל או בעת הכעס וכיוצא בהם, כבר ידעת אמרתם אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, ושיעקב אבינו לא כאתרו נבואה כל ימי אבלו, להתעסק כהו המדמה בהפקי יוסף, ושמשו רבינו ע"ה לא כאתרו הנבואה כבואה מקודם מאחר תלונת המרגלים עד שמתו כל דור המדבר אנשי המלחמה, בעבור שנלאר לסכלם לרב תלונתיהם

שם טוב

לידע שהאל ימי מנחל את בני אדם, ואין הנבואה חלה אלא על הכס גדול כחכמה גבור נמדחתו ולא יקוי יצרו מתגבר דבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, כדבר רחבה נכונה מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו שלם בנפשו שיכנס למדע וימנע בלחוש הענינים הגדולים והרחוקים ויהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג הוא מתקדש והולך ופורש מדרך העם ההולכים במחשבה הזאת ומתורו עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל בלעד המדברים האלה הגבולים ולא מבלי הזמן והקבולות, אלא דעתו פנויה למעלה קשורה תחת הכסא להבין בלחות העזרות הקדושות והטובות ומוסתכל בהבחי של הקב"ה כלל מנורה ראשונה עד עבור הארץ וידוע מהם גדלו, מיד רוח הקודש שורה עליו. והבן זה כי לא התנה הרב בזה תנאי אחר, ולמה שאלו הגדורים קאים מתד כי כבר יהיה אדם חכם ולא יהיה שלם בכל המדות של הקב"ה ואף שיהיה חכם כפי חזקו שלא יהיה צדיק, ואף שיהיה צדיק ותכס יהיה משוקתו לצרכי בני אדם, ואף שישלחו לו כל אלו התנאים כבר אפשר שיהיה לו כח המדמה בלתי שלם ביצירתו, ואף שיהיה שלם לו המדמה כבר אפשר שיהיה לו חוליו, ואף אם ימצאו לו כל אלה לא יהיה דעתו פנויה למעלה קשורה תחת הכסא, ולכן היתה הנבואה קשה להמצא אלא בנביות

עס

אברבנאל

ושעריה ככה המדמה מאחר תכל לידו לזאת וחולסו והפסד נפלאם בחכמה הנבויים, ובמו שיתקיים מענין ועיקר שלא לחסרו הנבואה כל ימי אלו לא יתעסק בהו המדמה כפינו יוסף. ומהם רבנו ע"ה כל בלחשו הנבואה בראש מדרגו ע"ה. האתים יגלו גוה ספק גדול הוא כי אם ענינו נביאם עשר רבנו ע"ה (הקד"ה) מכל הכח המדמה אף היות ענינו נביאם עשר רבנו ע"ה. ומהם כהו המדמה נבואה כלל ואין ומהם רבנו ע"ה לא היה לכה המדמה נבואתו מנחו א"כ אינו תסבין, ובאשרו רבנו ע"ה לא היה נבואתו בחלשים ומחויים כפאר נבויים, אבל מכל חזוה נביאיתו היתדות היה נבוי שיתקדו לו הכח המדמה גדלו ע"ה, ומהם לו התקדו נבואתם נבואתו ע"ה דבר המדמה, ולפי שיש דבר שיהיה עולם, נפלא אדם הרב ואין זה מענינו בדרך. אין ספק אלא שהאשרו לא נבואו כחות הרב ולא דרך דבריו כדליו, כי הוא לא כיון לא דבר ממש שחשב חלילה לו, אבל אמר שיעקב לא נבואה נבואה כל ימי אלו. ומה נבול לגבי פניו עקוב מתעסק בהו הדמות כפאר יוסף, אולם דמות רבינו עניו השלם לא אמר הרב שלא בלחשו נבואה אלא אמר שלא בלחשו הנבואה וכמות (כפאר אלה) מידים יחיה תורתו בידינו. לא להתעסק בהו המדמה ע"ה כפאר עיקר, כי הוא ע"ה לא היה נבוי המדמה

בלי ספק אם כבדמות הרעיון, לקבל מהם צמה שיקובל בו תועלת אם יצטרך אליו לצורך תרכיבו או כחיות היער אשר לא יתשוב המיודמן להשלם כשיחשוב בהם אלא כדז ההנצל ההיות מהם כשיודמן לו עמהם השתתפות, ושער זה כי הוא נפלא כי ראוי לשקל לבקש השלמות האלוים שלא יהיה לו שום תשוקה לשרות אלא נקטעלה ומשגתו מהם ולא יעור כסם לבקשת הנצח או כהגדלו העם לו להמשיך כבודם אלא אכל יעור זהו אדם כבדמות הרעיון או כחיות טבע. והאשר אשר זה תוארו ר"ל אשר נקטעלה מחשבתו ותשוקתו לענינים הנבואיים ר"ל התענוג המהכל והמשתה והמשגל ונקטעלה מחשבתו ותשוקתו לשרות המדמות ולכספים אשר הם ומקרים ומינס רביוס לאלים במה שהוא אדם, ויבוייה הכח המדמה אשר לו בתכלית השלמות וישפע עליו מן השכל כפי שלמותו העיוני, באופן שזה האדם ילמד הכמות העיוניות ויחיו שקותיו כלם לדעת טובות המצלות ויודעת נבוכיו ומחשבתו נשקפת לענינים הנכבדים והנבואיים האדם הוא בידועת שם ויתגבר ונבוכית פעולתו או תיבויי שובל זה האדם, כי זה לא יראה זולת האל ומלאכיו וישוג ענינים אלהים נפלאים. ולא תהיה לו ידיעה, ר"ל לא תנוע לו הנבואה אלא בענינים שהיו דעות אמיתות והנהגות כוללות לתקון בני אדם קצתם לקצתם, וכבר הרב המורה בס' המדע ו"ל, מיסודי הדת

ונבויים פעולותיו ומה שצריך שיאמן בהו, ר"ל ומה שראוי לאדם שיאמן כפי' ועולותיו, ולא היות מחשבתו ותשוקתו לענינים הנבואיים החומיים הנכללים בחוש השמיעה כפאר הרב לו, לפי שאלו ליתם מאד הוא ר"ל ולא בהם שהוא בעל שכל, ואינם שאר הענינים החומיים המהיית והשעוה הגדלות, תעשי' עם הנפשיים היות ינאל נכס עם תענוג לאלים מאחר הוא אדם, ר"ל שכן נשקעו ויבויי לזום מוכתלת רבנו וכן היו סבוקו שני החושים האלה התנוג נשל, לפי שבהם יתקן ומשכליו והיותו טעון ותקן החושים ונבוכיו כהו המדמה ינוע תענוג לאלים תד. ונבויי מה שאין בו בחוש החושים. והאשר אשר כהו שאין יושק אחר התענוגים הנבויים ולא אחר המהיית והנבוי המדמה, אין ספק כי כאשר יעשה כהו המדמה, ר"ל שינועו מהשכחו דבריו, ועם זה ישפע עליו מן השכל שלא ישיג אלא ענינים אלוים ולא יראה זולת האל ומלאכיו שם המדמה איראהו לנבויים נבואתיהם. ונבוכתה בענינים האלה שם שלמות הכח המדמה יבוייה, ונבוייה הכח הדברני בלמוד, ולשמות המדות ונבול המדמה והוא סתרי' כדברי אבונכ"ל סתרי' המאה, היות יתרון מדרגות הנבויים זה על זה וכבר כתב כרכובי כתי' לתן מן יקטן שגל זה אמר ונבוייה כפי ערך דבר עכ"ה, כי הוא טעון בלחשו אשר ליהוה וכבר ידעת כי בלתי נבויי יתגל ויחלה. כתי' עוד הרב הקדמוה אחרים לגאר ולקבועי ממהם שגבנולא דבר עכ"ה

מורה נבוכים חלק שני פרק לו

תלונותיהם ואע"פ שהוא ע"ה¹ לא היה לכה המדמה בנבואה מביא אבל שפע השכל עליו מבלתי אמצעיותו, כמו שזכרנו פעמים שהוא לא יתבאר במשל כשאר הנביאים, והנה יתבאר זה ואין זה ענין הפרק. וכן עוד תמצא קצת הנביאים נבאו מדת זמן אחרת ואחר כך נמסקה הנבואה מהם ולא התמידה להם בעבור מקרה שנתחדש, וזאת היא הסבה העצמית הקרובה בהפסק הנבואה בזמן הגלות בלא ספק, כלומר עצלות או עצבות שיהיה לאדם בענין מן הענינים, ויותר רע מזה היותו עבד נקנה ועבד לסכלים הזונים, אשר קבצו העדר הדבר האמתי ותנבורת כל התאוות הבהמיות² ואין לאל ידו, וזוהו יעדנו רע והוא אשר רצה באמרו, יושוטמו לבקש את דבר ה' ולא יצאו, ואמר מלכה ושריה בנזים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה', וזה אמת מבורר העלה כי הכלי כבר נתבטל, וזהו הסבה גם כן בשבוב הנבואה לנו על מנהגה לימות המשיח מורה יגלה כמו שיעד:

פרק

שם טוב

עם ה' על אדמתם כי רבים ח"ט שלו ימלא חוט אחד לו אישים וחדים שימלאו כסם חלו הקלחים, והנכריים ילמדו זה הדרך אשר הוא דרך ה' ונפרט שיבטל האדם השוקותו הדמיונות ותאוותיו באמיתות כי זה חף ששול האדם לאמר ולכנינו הוא קשה לעשותו וכו"כ שהוא קשה למידת כל החכמות ושיהיה האדם שלם במעלות כלם או רובם ושיהיה השבוי הטיירה, ולכן היה דבר ה' יקר בכל וכן בכל מקום חף כי בזמן הגלות אשר עלתו ועצבות יבעטו זה ושלמתו כמו שנאמר מלכה ושריה בנזים אין תורה גם נבואיה לא תלאו חזון מה', והוא הסבה בשבוב הנבואה לנו על מהנהג לימות המשיח כי מלאה הארץ דעה את ה' וסרו התאוות כששמות והשקוק הדמיונות כמו שיעד ושאלתם מים בששן מחשתי הישועה:

פרק

אברנאל

מבוא נבואות אצל סיה בעבור הפרסם היפה שהיה למרע"ה עם אהוה סדור, כי סיו הסם נקבליה עליו חמוד לעיניו תלומה, ולכן לא סיה לו ענאי להסודר לנבואה, ויזיל בעבור שהלאה לסכל מרוב תלומתו. כי מלאה הטרדה לו זהה לו הנבואה באותו מעינות שהיה נאה לו מרדס, לא להשקיות ככה המדמה. וכן אמר שהיה הסכם להפסק נבואה בזמן הגלות, ר"ל נכחות ומעלות העם. וסבחי וסבאל עבד נאמר לסכלים הנוה"ם ואין לאל ידו מלהחלי מערד עם שגנבניו כל ימינו ששמו הנבואה תבוא הנבואה לפי שהחלק הכבוד הנוה"ם ע"ה: אמר יצחק היה לדבר הכי ספק הקדמות, וזכר וזכר אותם בשאר הפרקים אשר יבואו. ותחתי ביאר דבריו חלו עלי חוכה ליקרר ולדקום ולדבר כלם באריות מהכלי וע"ה כפי האמות החבור הליכיות והאמיתיות אלונו קסם האמיתים, כדי לנער הדעת מכספד מקרינו, כי הוא הישר נעתי ה'. ואזכור אותם בהקדמות אצל אלה ועלינו חזון מלחי.

הקדמה א שהיה הכי סוף שגדר הנבואה ואמיתה הוא שפע ששע משה"ש באמתות השכל הסודל וזהו ית דבר הנבוי חמה ואח"כ על הכה המדמה. ועיניו וזו סדרה כשויאר בפי"ו ששע"ה המנוע מהסגל לא הטיה נבואה נמורה כי אם כלשה מחול עם שני הכחות יחד ר"ל הדבר והמדמה. ובהקדמה הובאת כבר עיניו סכפי הדיק על שקרובה, כי אם סיה בדברי הכי סיה מחוייב שלל הנבואות חייסנה במעלות ויודות, כיון שלכל תהלי המדמה. מה שאינו כן, כי סיה מלאו נבואות רבות מדברים מענינים יעלי מאל זה יודיה כלל, לא לנד דבריו ארזו נבואים היש"ם, כי גם דבריו אשר הנבואים לא אותם ואשר יבא, (כ"ס) כה דבר מנאר כזכרס ויזח וע"ה, וזה דבריו הנבואים שלל אחריו סיה מלינו מיישעיהו נבואות רבות בדברים מעוררים מנלי מל ויודיה כלוחס הנבואות שנתל ליוחיק, וגם דבריו מעוררים באחרו הנבואה ששעניס כמו שהר"ה בלוחס דברס מי מרד שבעלו מוס יבועים וי"צ, ולא מי מתמיין אל (ש"ש י"ח) ואלנו כדרינו ואשר יבא, (כ"ס) שם ס"ה, שם אחרו חלוחס יבועים ויזח מי כרל איה הויוני ביחסר לאלא לכלל כש"ה ירק"ה (ש"ס כ"ו), למה אחמר ירק"ה כלה ידע"ה אם אמת אלס עולם ה' נורא ח"ט ארזו מי שכל ועס"ה קור"ה הדורות הר"ש (ש"ס כ"ו) וזהו הנבויים כלם.

הקדמה ב מחול עם טעיה כי אם יכיוס כמו המדמה שלם שניק"ה יודיה, וסוס יסיה נמשל לנלוות סוסה שסוח וסאל ח"ט כה דבריו ששנורו ונכחות, ושע"ה נמשל אלס יסיה כה שלל מחתלה דייונה, הסיכ הנבואה נמנעס תתן. וגם הדיק"ה כוחל בלחי נודק"ה לפי שסודס הוא שסכת המנוע ענימו ונכשעירו שער כדריס שעריוס ששוס כסס וספוח ענימו ירכיב כזכרות יבשס המעלות והדמויים שחלת ענינו, ולכן יבטל אלס כשיו בענין כדי שאלו חסנו ששנורו ונכחות וטובות, וזכר נמר כר כה שיקדסם אסרו לו לנכות סוס כן ממש"ה וביד הנבויים חדס, ואמר הנבוא כלל ממשל הנבויים כוח. ותחתי קול המצוינים נאמר כשני שסודותות אשר יבא לניח מוסרס ויקבלו עניו אינו מבלו ל"ה כמו שכרובו מן כסמים, כסס הטרות אשר יבאו לדמינו בעת הנבואה איננו נזרות ששע"ה ארזו חס המדמה ממש, אבל סם כזכרות כש"ה כרזו חלובי ועטנו לו לא כזכריות מהכרבותיו כי אם כפי סם שיוו"ה ארזו מכה נבואה וסכסס כליונו כששע"ה עליו, וזכו סם שחמר סניח וספוחי (כ"א') מדוסתי וכן ברני אשר ששע"ה מלת ס' נלוות ללוס וסאל סה גרמיו לכל. והנביא עמוס כס כרל"ה ס' וסנה יולר גורי (ח'') סם כרל

הזרות והמלאכות הנעלמות, עם היותם בלתי חכמים הם כלם מואת הבת השלישית. ומטה שצריך שיתאמת אצלך הוא שקצת אנשי זאת הבת הנ' יתחדשו להם דמיונות נפלאות וחלומות וטרופים בעת היקיצה בדמות מראה הנבואה, עד שיחשבו בעצמם שהם נביאים, ויפלאו מאד במה שישיגוהו הדמיונות ההם ויחשבו שבכך הגיעו להם חכמות לא בלמוד, וכיוצא בבלבולים גדולים בענינים העצומים העיוניים, ויתערכו להם הענינים האמתיים בענינים הדמיוניים ערוב נפלא, כל זה לחלק הבח הדמיונה וחולשת הדברי מפני שלא עלה בידו דבר, ר"ל שלא יצא לפעל, וידוע שבכל כת מלאכת הכתות האלו יתרון רב מאד, וכל כת משתי הכתות הראשונות תחלק לשני חלקים כמו שבארנו, וזה שהשפע המגיע בכל כת משתיהם יהיה, אם בשיעור שישיגוהו לא בזולת זה או בשיעור שיעדף על שלמותו מה שישיגו בו זולתו, והכת הראשונה והם החכמים אפשר שיהיה השופע על כח האיש מהם השכלי בשיעור שישיגוהו בעל חקירה והבנה וידע ויכיר, ולא יתנועע ללמד לזולתו ולא לחבר, ולא ימצא לזה תשוקה ואין לו עליו יכולת, ואפשר שיהיה השופע עליו בשיעור שיגיעוהו בהכרח לחבר וללמד, כן הענין בכת השנית אפשר שיבואוהו מן הנבואה מה שישיגו הנביא לא זולת זה, ואפשר שיבואוהו סמנו מה שחייב לו שיקרא להנשים וילמדו וישפיע עליהם משלמותו, הגה כבר התבאר לך כי לולא זה השלמות הנוסף, לא היו החכמות משוברות בספרים, ולא היו הנביאים מפייעים בני אדם לדעת האמת, כי לא יוכר חכם דבר אחד לעצמו ללמד עצמו מה שכבר ידע, אבל טבע השכל כן הוא שישיפע לעולם, וימשך ממקבל זה השפע למקבל אחד אחריו, עד שיגיע אל איש אי אפשר שיעברוהו השפע ההוא אבל ישיגוהו לבד, כמו שבארנו בקצת פרקי זה המאמר, וטבע זה הענין מחייב למי שהגיע לו זה השיעור הנוסף מן השפע שיקרא בני אדם על כל פנים יקובל

שם טוב

העושים הפלאות בתחולות הזרות והמלאכות הנעלמות, אם היותם בלתי חכמים הם כלם מואת הבת השלישית, כאלו יזכר סוד כי הקסום וכחש לו זה הוא מתלמדת הדמיון, ויחבר ר"ל השגה הנבואית ואל כל ראינו אותה היא מפורסמת מחד והמסוּמָה ואל כל נמנה עם החיובי בכל או בחלק, והמאמר בהם מסוג אחד כי יתחלף בפתוח ויותר ויתחלפו שמוות כפי הדמיון הכמוני לדעת בני אדם בהם, כי יסברו שהחלומות הם מן המלאכים ובקדם שהוא לשדים ובנבואה שהוא מהאלים אם כלה אמצעי או בחלמעי מיוחד שהוא המלך. עוד אמר הכ' וזמנה שצריך שיתאמת אלך שקצת אנשי זאת הבת הנ' יתחדשו להם דמיונות וטרופים בעת היקיצה עד שיחשבו שהם נביאים, ויפלאו מאד במה שישיגוהו הדמיונות ההם, והרצון בהם בעת היקיצה דברים זקוקים כללו הם חולמתי חלוט ויתעברו על זה דברים שישיגו מדעות אמתיות שהם זקוקות ויחשבו בעבור זה שהם נביאים, ואתה תבין אל מי שהוא רומז, ורמו שלא תקשוב כי אשר הרמזו אליו עשה עצמו נביא והוא יודע שאינו נביא אבל חש שהוא נביא

אברבנאל

ולחלו, גמי שפני רוב השפע ומעטו ויהיה הפלאות. ואמר הכ' ענין יקרה בעולמות כלם ור"ל בהם כי הם נגמל כחה הגריאה לחשיית עתים להכניס את סודות ומלאך כבש מעבדו להיותו רחש לכבשם ומבני אדם את אשר דבריהם שיש עיוניהם מים לנולדם מלבד מלאכות בעולם, והם שאין להם כי את מלאכות בעולם. ואחרי שזכר בזה הסודות על הכח הביא הנוך בה, והוא כי כחות השפע מגיע על הכח הדברי מעט על שפסוקי לעולם ולו יותר עינו על הדמיון, והיה זה את המעט השפע או להקפון או כחה הדברי מלאח יעירפו שכלן לה יוכל לנגלו. סוף זה יסוד הכחם מכה הדמיון, ששפע השפע על שכלו כלבד ויהי חכם לא זולת זה והוא סוף שפע כלבד על כחה המדמה ואל על שכלו את למעטו שהתלמדות או לנאל מן הכחות, ויהי מכה מתיי כיומנים ומבויי הדמיון ובענין חלומות הזקוקים והמחשבים והמענונים, שפני דעת סוד כניחות וטעונות בוח כלו מפעל כדמיון. ובאשר יחול השפע על עינים יחד ר"ל על השכלי ועל המדמה יחד, או תסיר הכחות (ר"ל כחה הנביאים) וכן לחיו עיון עם עקבות נגד על הכח הדברי התלה וחת"כ על

מורה נבוכים חלק שני פרק לו זח

יקבל ממנו או לא יקובל ואפילו יזיק בעצמו, עד שאנחנו נמצא נביאים קראו בני אדם עד שנהרגו, השפע ההוא האלרי יניעם ולא ינחם לשקוט ולא לנוח בשום פנים ואפילו הגיע לרעות גדולות, על זה תמצא ירמיהו ע"ה כי כשהגיעו מבויני המורים הכופרים ההם אשר היו בזמנו, השתדל לכתום נבואתו ולא יקראם א' האמת אשר באמתוהו, ולא היה יכול לסבול, זה אמר כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום ואמרתיו לא אזכרו ולא אזכר עוד בשמי והיה כלבי באש בוערת עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל ולא אובל, וזהו ענין מאמר הנביא האחרון * ה' אלהים דבר מי לא ינכא, ודע זה:

פרק לח דע כי ככל אשר כה ונבורה בהבחה, ולולי זה לא התנועה בכהשתבו לדחות מה שייקרה, וזה הכה בכחות הנפשיות אצלי כדמות הכה הדוחה בכחות הטבעיות, ובה הנבורה הזה ותהלה בכה ובחלישה בשאר הכחות, עד שאתה תמצא מי האנשים מי שיתגבר על האריה, ומהם מי שיכרה מן העכבר, ותמצא האחד אשר יתגבר על הסנהה וילחם עמו, ותמצא מי אשר אם תזעק אשה עליו יפחד וירעד, וא"א ג"כ סכלתי היות שם הכנה מונית בעיקר היצירה, (ח) ויוסיף זה ויצא מה * שבכה בהוצאה ולפי דעת אחת, וכן יחבר גם כן במעוטה העשייה ולפי דעת אחת, ומשני הנערות ותבאר לך בנערים יתרון אלו הכחות בהם או השלשם, * וכן כה המטען הזה הוא נמצא בכל האנשים ותהלה כמעט וברב, וכ"ש בענינים אשר לאדם בהם השגחה גדולה ומחשבהו

שם טוב

הנוסף וכו'. הרצון כי כבר יבא לו שפע נוסף בזמן שיקרא לבני אדם יקובל אי לא יקובל ואפי' יזיק לעצמו עד שאנחנו נמצא הנביאים קראו בני אדם עד שנהרגו, והשפע האלרי הוא יניעם ולא ינחם לשקוט ולנוח בשום כוונה ואפילו הגיעו לרעות גדולות, על זה תמצא ירמיהו ע"ה כשהגיעו מבוני המורים הכופרים השתדל לכתום נבואתו ולא היה יכול לסבול זה אמר כי היה דבר ה' לי לחרפה ולקלס כל היום ואמרתיו לא אזכרו ולא אזכר עוד בשמי והיה כלבי באש בוערת עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל ולא אובל זהו ענין מאמר הנביא האחרון ה' אלהים דבר מי לא ינכא, ודע זה, רצו כי השפע הנוסף לא יניחם לנוח בשום כוונה לא ינכא להם אלא היה הדבר כן לא היה אחר ירמיהו ואחריו לא אזכרו ולא אזכר עוד בשמי, אבל השפע הנוסף לא ינחם כח"ס, וכן זה שמפרישים יתקבצו בו לבאר מה שרמו הרב באמרו ודע זה:

פרק רח

דע כי בכל אשר כה ונבורה בהבחה וכו', אחר שביאר הרב שהשפע המגיע לנבוא כבר יגיע בזמן ששפיע על זולתו. רצה בזה הפרק כי בכל נביא יש כח ונגזרה להלוי עשוק מיד עושקו ולא כח משער להגיד הדברים העתידיים, ובהשפיע השכל עליהם יחזקו כחות, וככה הנבירה נמשכתו לדחות מה שייקרה, וזה הכה בכחות הנפשיות אצל הרב כמי הכה הדוחה בכחות הטבעיות, והכח הנבורה הזה יתחלף בכה וחולשה כמו שיחלפו שר כחות הנפש, עד שאתה תמצא אדם מן האנשים שיתגבר על האריה כמו שעשה דוד ומצא מי שיכרה מן העכבר, ותמצא אחד שיתגבר על המהנה וילחם עמו כמו שעשה יואנתן, ותמצא מי אשר תזעק אשה אליו יפחד וירעד, וא"א ג"כ בלתי היות שם הכנה מונית בעיקר היצירה ויוסיף זה ויצא מה שבכה בהוצאה, והרצון בו כי אפי' שיהיה האדם מוכן בטבע להיות גבור כארזי אם לא הרגיל עצמו כבר אפשר שלא יהיה גבור, וגם יעטרך להיות גבור שאתה דעת אחת והוא כי בנחתו בתלמחה יגיע האדם לראות בלבו שני מלך, ואם לא יאמן זה אלא שהמות הוא העדר גמול לא ימות, אלא אם יחשוב שהיות העוב הוא יותר טוב מהיות הרע ע"כ, וכן יחסר הנבורה בחיטוט העשייה והמתקבצו ולפי דעת אחת, שאתה תמצא האדם יגיע רע או בלי זה אופן שיהיה, ומשני הנערות ותבאר לך בנערים יתרון אלו הכחות בהם או חולשתם. וכן הכה המשער הוא נמצא בכל אנשים ויתחלף צמעת או דרב, וכ"ש בענינים אשר

אפרי

פרק לו א ה' אלהים דבר מי לא ינכא ודע זה. ר"ל שהנבואה הוא ענין הכרמי נמשך מן השפע נרצון האל יתברך, וחזו שלמו מי לא ינכא כי הוא ענין מחויבו ומוכרח:

פרק לה

א שנתה כהאדם ולפי דעת אחת, ר"ל שיתגבר הדעה לראון לראון עד שיהגבר על מהנה אחת: בחיטוט העשייה ולפי דעת אחת. ר"ל שימסר נדמו עד שחס חזק עלו אהה ייעד ויחמד, והנה אלו בתכלית הקלות ב וכן הכה המשער ג"כ. ר"ל צממו זה המלך ויקרה לשם המשער

קרקשש

פרק לח (א) ויוסיף זה ויצא מה שבכה בהוצאה ולפי דעת אחת, הכונה בזה שיתגבר הכחות המונית הוא מוכן על הנבורה ואפי' ירגילוהו בענין הנבורה יגיע אליו במהרה וזה אמרו ויוסיף זה ויצא מה שבכה בהוצאה כולו, ויתברר ג"כ במיינות העשייה ובפי דעת אחת, שירוש אפי' שיש לו הכנה מוחית אל הנבורה אם לא ירגילוהו בזה וירגילוהו בענינים שפחדים יאמר עכ אותה הכנה לרב אחר שלא יצא מה שבכהו אל השועל וזהו

אברבנאל

הכח הדברי דבר על הכח הדבור, וזהו זה אם למעט הדבר שאנו רוצים וזה תמצא הנבוא כי אין תולו כליה כי תחלה הכח הדברי שגא קבל כי אם שפע מושג לחרון היותה או למעוט התחיימות כיוו שזכרה, ולא יבטח ממנו דבר על כחה היסודית כי לא היה כחה הדברי מקבל שפע משרתו ומועוט התחיימות לא יוכל להשפיע מהותו שפע מוטב אפי' על רכת הדבור, וענינים יבשר התדמה מתקבלו לא למעוט השפע חסר הכח הדברי, כי אם לכוון הכח הדבורי הכוח מעקר יצירתו, כן ראוי שיועטו דברי הרב בענין הזה. ולפי שזכר הרב ענין הכח השגחי והוא היות השפע על התדמה נבוא וזהו תולו הדברי ר"ל שכל כליה טוהר הנבוא. והכח זה הוא מצינו המדינות מצינו בתנאים, וכן יורה שאת אובי ואח כחה השגחיות יתחדשו להם דעותם נמצאם בדעות מורה הנבוא, עד שם נליים יתבאר שם נביאים ידמו שגטעו אליהם הכחות מני ליד ענין הנביאים, אבל יוכלו בענינים החיצונים כדמותם למוך הדמיה ותושפת הדברי, ומשני שלא עלה כי אם דבר מן התחנות ולא ילא עולם מן הכח אל השפע, ואין שפע צממו טוב אל נביא השישיתלים. ואחר דברי הפרק הזה מצינוס ואין נודך נבוא ולבין חזקתם וזהו נדבריו לפי שכתב נבוא ע"ה ל' הקודם

מחשבתו משוטטת בהם, עד שאתה תמצא בעצמך שפלטני כבר אמר' כך או עשה כך בענין הפלוני ויהיה הענין כך, ותמצא מבני אדם מי שרמיונו ומשערו חזק מאד נכון עד שאפשר שכל אשר ירמה היותו, יהיה כמו שירמה, או יהיה קצתו, וסכות זה רבות מענינים רבים (3) קודמים ומתאחרים והווים, בלא שמכח זה המשער יעבור השכל על ההקדמות ההם ולא יווליד בהם בזמן מועט עד שיחשב שזה כאלו זמן, ובהה הבח יגידו קצת בני אדם בעתידות עצומות, וכל אפשר שבלתי היות שתי הכחות האלו נבניאים חזקות מאד, ר"ל כח הנבונה, וכח המשער, ובהשפיע השכל עליהם יחזקו שני הכחות האלה מאד עד שהגיע זה למה שידעת, והוא שהתנבר איש אחד במקלו על המלך הגדול להציל אומה מתחת עבודתו ולא פחד ולא ירא, כאשר נאמר לו כי אהיה עמך, וזה ענין יתחלף ג"כ בהם אלא שאי אפשר שבלעדיו, כמו שאמר לירמיה אל תירא מפניהם וגו' הגה נתתיך היום לעיר כבצר וגו', וליחזקאל נאמר אל תירא מהם ומרבריהם, וכן תמצא כלם ע"ה היתה בהם נבונה גדולה, וזיתרון בח המשער ג"כ בהם יגידו העתידות במהרה, ויתחלף זה ג"כ בהם כמו שידעת. ודע כי הנביאים האמתיים יגיע להם השגות עיוניות בלא ספק, לא יוכל האדם בעיניו לבד להשיג הסכות אשר יתהייב מהם הידוע ההוא, ה' ודומה לזה הגידם דברים לא יוכל האדם בכבאר ובמשער הבול לבד שיגידם, שהשפע ההוא בעצמו אשר שפע על הכח הרמיוני עד שהשלימו, עד שהגיע מפעולתו שיגיד מה שיהיה וישיתנו כאלו הם ענינים כבר הרנישו בהם החושים, והגיעו אל זה הבח המדמה מצד החושים, הוא גם כן ישלים פעל הכח הדברי עד שיתיע מפעולתו שידע ענינים נאמני המציאות, ויגיע לו זאת ההשגה כאלו השיגה מהקדמות עיוניות, זה הוא האמת אשר יאמינוהו מי שיבחר להודות נאמת, כי הדברים כלם יעידו קצתם על קצתם ויודו קצתם על קצתם. וזה צריך שיהיה בכח הדברי יותר, שאמתת שפע השכל הפועל אמנם הוא עליו והוא יוציארו לפועל, וכן הכח המדבר יגיע השפע לבח המדמה, ואיך יגיע משלמות הכח המדמה זה השעור והוא השגה מה שלא יגיע

אלו

שם טוב

אפדרי

אשר לאדם הסגחה גדולה ומחשבתו משוטטת בהם, עד שאתה תמצא בעצמך שפלטני כבר אמר' כך או עשה כך בענין פלוני ויהיה הענין כך, ותמצא מבני אדם מי שרמיונו ומשערו חזק מאד נכון עד שאפשר שכל מה שירמה היותו, יהיה כמו שירמה, או יהיה קצתו, וסכות זה רבות מענינים רבים (3) קודמים ומתאחרים והווים, בלא שמכח זה המשער יעבור השכל על ההקדמות ההם ולא יווליד בהם בזמן מועט עד שיחשב שזה כאלו זמן, ובהה הבח יגידו קצת בני אדם בעתידות עצומות, וכל אפשר שבלתי היות שתי הכחות האלו נבניאים חזקות מאד, ר"ל כח הנבונה, וכח המשער, ובהשפיע השכל עליהם יחזקו שני הכחות האלה מאד עד שהגיע זה למה שידעת, והוא שהתנבר איש אחד במקלו על המלך הגדול להציל אומה מתחת עבודתו ולא פחד ולא ירא, כאשר נאמר לו כי אהיה עמך, וזה ענין יתחלף ג"כ בהם אלא שאי אפשר שבלעדיו, כמו שאמר לירמיה אל תירא מפניהם וגו' הגה נתתיך היום לעיר כבצר וגו', וליחזקאל נאמר אל תירא מהם ומרבריהם, וכן תמצא כלם ע"ה היתה בהם נבונה גדולה, וזיתרון בח המשער ג"כ בהם יגידו העתידות במהרה, ויתחלף זה ג"כ בהם כמו שידעת. ודע כי הנביאים האמתיים יגיע להם השגות עיוניות בלא ספק, לא יוכל האדם בעיניו לבד להשיג הסכות אשר יתהייב מהם הידוע ההוא, ה' ודומה לזה הגידם דברים לא יוכל האדם בכבאר ובמשער הבול לבד שיגידם, שהשפע ההוא בעצמו אשר שפע על הכח הרמיוני עד שהשלימו, עד שהגיע מפעולתו שיגיד מה שיהיה וישיתנו כאלו הם ענינים כבר הרנישו בהם החושים, והגיעו אל זה הבח המדמה מצד החושים, הוא גם כן ישלים פעל הכח הדברי עד שיתיע מפעולתו שידע ענינים נאמני המציאות, ויגיע לו זאת ההשגה כאלו השיגה מהקדמות עיוניות, זה הוא האמת אשר יאמינוהו מי שיבחר להודות נאמת, כי הדברים כלם יעידו קצתם על קצתם ויודו קצתם על קצתם. וזה צריך שיהיה בכח הדברי יותר, שאמתת שפע השכל הפועל אמנם הוא עליו והוא יוציארו לפועל, וכן הכח המדבר יגיע השפע לבח המדמה, ואיך יגיע משלמות הכח המדמה זה השעור והוא השגה מה שלא יגיע

בחזק ובחולסה : ג חלל שמי אפשר מבלעדיו , ר"ל אפי"פ שתחלף כח הנבונה בחזקת ובחולסה נבניאים מ"מ א"ל ש"ל יהיה לכל נביא בכלל כח נבונה : ד וזיתרון כח המשער ג"כ ר"ל בעבור יתרון הכח המשער הנמצא לנביא על שאר בני אדם היה מגיד הנביא העתידות במהרה : ה ודומה לזה הגידם דברים , ר"ל כמו שיגידו במשער בלטה העתידות כך ישיגו השגות עיוניות כאלהות אין בשכל הכחם העתידים : ו זה צריך שיהיה בכח הדברי יותר . ר"ל שצריך שיהיה יותר שלם הכח הדברי בהשגת הענינים שפועלים אין בכח האדם להשיגם מאלוה הסגחה שיש לבח המשער הרמיוני בענינים העתידים , כי שלמות שני אלו הענינים הם המשלם הפועל על הכח הדברי תחלה וזאת"כ על הכח המדמה . א"כ השפע לבח הכח הדברי ראוי שיהיה יותר שלמה מהרמיוני אחר שהשכל שופט עליו בראשונה

ולא פחד ולא ירא בעבור הכח שיהיה לו ובעבור השפע המדמה עליו כלאשר נאמר לו כי אהיה עמך, וזכה הענין יתחלפו הנביאים אלא ש"א"פ מבלעדיו, כמ"ש רמיונו אל תירא מפניהם וכי הגה נתתיך היום לעיר תכבד וזיתרון אל תירא אל תירא מהם ומרבריהם, וזיתרון כח המשער יגידו העתידות במהרה. ר"ל וכן המשער הגדול ויכול להגיד העתידות. עוד אמר הרב כי הנביאים האמתיים יגיעו להם השגות עיוניות בלא ספק לא יוכל האדם בעיניו לבד להשיג הסכות אשר יתחייב מהם הידוע ההוא, ודומה לזה הגידם דברים לא יוכל האדם בכבאר ובמשער הבול לבד שיגידם כי לא יוכל לדעת איך ידע הנביא ממה שיכיה לעתיד. וכן לא יוכל האדם לדעת איך יודע הדבר הכוא. כאלוה שהנבואה תבא לנביא בדברים אשר החכם א"ל לשיגו כמו שבה דברים העתידים מה ש"א"ל לאדם בבכר ובמשער העולה שיגיד, כי כמו שישלים השפע הכח המדמה עד שישלמוהו וכו' הוא ישלים גם כן פועל אל שיהיה על שיעור אל פועלתו שידע ענינים נאמני המציאות ויגיע לו זאת ההשגה כאלו השיגה מהקדמות עיוניות, זה הוא האמת אשר יאמינוהו מי שיבחר להודות נאמת, כי הדברים כלם יעידו קצתם על קצתם ויודו קצתם על קצתם. וזה צריך שיהיה בכח הדברי יותר, שאמתת שפע השכל הפועל אמנם הוא עליו והוא יוציארו לפועל, וכן הכח המדבר יגיע השפע לבח המדמה, ואיך יגיע משלמות הכח המדמה זה השעור והוא השגה מה שלא יגיע

קישקש

במתאחרים שמתאחרים לאחר זמן כאלו תאמר אחר שני הרשים או שלשה הרשים יעוררו לשער מה שיבא אחר הרש אחד שהוא קודם הזמן המתאחר כי זה בלא' .

מורה נבוכים חלק שני פרק לח למ

... ו סן ההושים ולא יגיע כמו זה לבח הדברי, והוא השנת מה שלא השיגו בהקדמות ותולדה ומחשבת, והוא אמת ענין הנבואה והדעות ההם אשר יוחד בהם לסוד הנבואה, אמנם התניתי במאמרי הנביאים האמתיים בעבור שאנצל מאנשי הכת הנ', אשר אין להם דבריות כלל ולא חכמה, אלא דמויות ומחשבות לבד, ואולי הענינים ההם אשר ישגו האנשים ההם, הם דעות היו להם ונשארו רשומיהם הקדוקים בדמיונם עם כל מה שבחכם המדמה, וכאשר בטלו דמויות רבות והשכיתום, נשארו מקומות הדעות ההם לבד ויראו להם ויחשבום כאלו הם דברים שתחדשים וענין בא מהוין, ומשם אצלי כאדם שיש עמו כבית אלף אישים מכני אדם ויצא כל מי דברית ההוא שלמד איש אדך שהיה בכלל מי שבבית, וכאשר נשאר האדם ההוא עם האישי ההוא לבדו חשב שעתה נכנס עליו בבית, ואין הענין כן אבל הוא מכלל שלא מי יצא, וזה מקום סן המקומות המטעים המסיתים, וכמה התו בו סן המחזיקים עצמם בחכמים, וספני זה תמצא אנשים אמתו דעותיהם בחלומות שהלמו אותם, ויחשבו שזה הגראה כשינה הוא דבר מבלתי הדעת אשר האמינוהו או שבעוהו בעת היקיצה, ולזה צריך שלא יטנית האדם למי שלא ישלם כחו הדברי ולא הניע לתכלית השלמות העיוני, כי המניע ההוא אל השלמות העיוני הוא שאפשר שיגיע אל ידיעות אחרות באמצעות שפע השכל האלהי עליו, והוא אשר הוא נביא באמת כבר בא הבאור כזה, ונביא לבב חכמה, ואמר שהנביא באמת הוא לבב חכמה, ¹ וזה גם כן מסה שצריך שידע:

פירק י"ט ואדר שדברנו במהות הנבואה והודענו אמתתה, ובארנו שנובואת מרע"ה נבדלת מנובואת וולתו, נאמר שעל ההשגה היא לכדה ² נתחייב הקריאה אל התורה, וזה שזאת הקריאה

אפתי

עד שבאמצעות הדברי מגיע השלמות למדמה: ז וזה ג"כ ממה שצריך שידע. ר"ל שהנביא האמתי יהיה חכם סלם ולא יגיע לו ידיעות ופלאות אין בשכל החכם להשיג: **פרק ל"א** א נחמייה הקריאה אל הסוד. ר"ל בעבור שהיה השגתו נכבדת ומעולה מייבס הספנה היה הפלאה לקרות בני ישראל שהיה הסוד האמתי ממנו

שם טוב

הרמיה הכל יגיע יד השפע השופע עליו, וגי' לא יגיע השלמות הדברי והוא יצא זה שלא ישיגו בתורה ויחשבה אלא מהשפע, וזהו המתק הנבואה והדעות ההם אשר יוחד בהם הלמוד הנבואי, אמנם התניתי במאמרי הנביאים האמתיים בעבור שאנצל מאנשי הכת השלישי אשר אין דבריות להם כלל ולא חכמה אלא דמויות ומחשבות לבד, ואולי הענינים ההם אשר ישגו האנשים ההם

אמנם הם היו דעות להם ונשארו חקוקים בדמיונם עם כל מה שבחכם המדמה, וכאשר בטלו דמויות רבות והשכיתום נשארו רשומי הדעות ההם לבדם ויראה להם כאלו הם דברים מיחשים וענין בא מחוץ, ומשם אצלי כאדם שיש עמו כבית אלף אישים מכני אדם ויצא כל מי שבבית מלמד איש אחד וכאשר נשאר האדם ההוא עם האישי ההוא לבדו חשב שהוא עתה נכנס עליו בבית, ואין הענין כן אבל הוא מכלל מי שלא יצא, וזה מקום סן המקומות המטעים המסיתים, וכמה התו בו סן המחזיקים עצמם בחכמים, וספני זה תמצא אנשים אמתו דעותיהם בחלומות שהלמו אותם, ויחשבו שזה הגראה כשינה הוא דבר מבלתי הדעת אשר האמינוהו או שבעוהו בעת היקיצה, ולזה צריך שלא יטנית האדם למי שלא ישלם כחו הדברי ולא הניע לתכלית השלמות העיוני, כי המניע ההוא אל השלמות העיוני הוא שאפשר שיגיע אל ידיעות אחרות באמצעות שפע השכל האלהי עליו, והוא אשר הוא נביא באמת כבר בא הבאור כזה, ונביא לבב חכמה, ואמר שהנביא באמת הוא לבב חכמה, ¹ וזה גם כן מסה שצריך שידע:

פרק ל"ב ואחר שביארנו במהות הנבואה והודענו באמתתה ובארנו שנובואת מרע"ה נבדלת מנובואת וולתו ששל השגה היא לבד נחמייה הקריאה אל התורה, וגי' הרצון בזה הפרק שזאת הקורה אשר סם משם לפני ב"י לא קדם כמותה ולא יחאחר, וכן יסוד קורתנו שלא תהיה בלתי לעולם כי היא נחמית ולא תתקנה ולא תהיה תורם

הקריאה שקרא משה רבינו ע"ה לנו לא קדמה כמותה לאתר ממי שקדם מאדם אלו, ולא התאחרה אחריו קריאה כמותה לאחד מנביאינו. וכן יסוד תורתנו שלא יהיה בלתי לעולם, ולזה לפי דעתנו ב לא היתה שם תורה ולא תהיה בלתי תורה אחת, והיא תורת מרע"ה, וביאור זה לפי מה שכתוב בספרי הנביאים ובא בקבלה הוא, שכל מי שקדם למרע"ה מן הנביאים, כאבות, ושם, ועבר, ונח, מתושלח, וחנך, לא אמר אחד מהם כלל לכת מבני אדם שהשם שלחני אליכם וצוני שאומר לכם כך וכך, והזהירכם מעשות כך וכך, וצוה אתכם לעשות כך, זה דבר שלא העידו בו כתובי התורה ולא באה בו הגדה אמיתית, אבל היתה כזוה אליהם הנבואה מהשם כמו שבארנו, ומי שהרבה עליו השפע ההוא כאברהם ע"ה קבץ האנשים וקראם ע"צ הלשון וההישרה אל האמת שבכר השינוי, כמו שהיה אברהם מלמד בני אדם ומבאר להם כמופתים עיוניים שיש לעולם אלה אחד לכדו והואו ברא כל מה שוולתו ושאיך צריך שיעבדו אלו הצורות ולא דבר מן הנבראים, וירגיל בני האדם אל זה ומשכבם בספורים נאים והטיב להם, לא שאמר אליהם כלל שהשם שלחני אליכם וצוני והזהירני, עד שהוא כאשר צוה למול הוא ובניו ועבדיו מל אותם ולא קרא בני אדם אל זה על דרך קריאת הנבואה, הלא תראה לשון התורה בו, כי ידעתי ונו', הנה כבר התבאר שעל צד המצוה לכד יעשה, וכן יצחק ויעקב ולוי וקרת ועמרם, על זאת הדרך היו קוראים בני האדם, וכן תמצא החכמים אומרים במי שקדמו מן הנביאים בית דינו של עבר, בית דינו של מתושלח, מדרשו של מתושלח, כלם ע"ה אמנם היו נביאים ילמדו בני אדם על תכונת דורשים ומלמדים ומיישרים, לא שיאמרו ויאמר ה' אלי דבר אל פלוני, כן היה הענין קודם מרע"ה, אבל משה רבינו כבר ידעת מה שנאמר לו ומה שאמר לו ומאמר כל העם לו, היום הוא ראיתי כי ידבר אליהם את אלהים וחי, אמנם כל נביא מננו שהיה אחר משה רבינו כבר ידעת דברי עניניהם כלם, והיוותם כדמות המזהירים לבני אדם קוראים אותם לשמור תורת משה, מיעדים הרע למניה אותה ומיעדים הטוב למי שהתיישר להמשך אחריה, וכן נאמין שכן יהיה הענין תמיד, כמ"ש לא בשמים הוא לאמר ונו' לנו ולבנינו עד עולם, וכן ראוי שיהיה, כי הדבר השלם בתכלית מה שאפשר במינו, א"א שישצא וזולתו כמינו אלא חסר מן השלמות ההוא, אם בתוספת או בהסרון במזג השווה אשר הוא תכלית שווי המין ההוא, כי כל מזג יוצא מן השווי ההוא יהיה בו חסרון או תוספת

התוספת

אמר ית': ב לא היספ עס תורה. ר"ל מעולם לא היספ תורה ולא מהיה בלתי תורה מרע"ה כי עשר הדקות הם נימוסים ולא תעוים כש שניאר הכי בפרק שאמר זה: ג וכן ראוי שיהיה. ר"ל שלא תקבל התורה הממורה והמלחף:

שם שוב תורה בלתי תורה אחת וקוא תורת משה רבינו ע"ה, ותקבאר זה מהנביאים שקדמו למשה ושליחורו אחריו כי כלם לא הנישו מעדו, ואחר שהדבר כן לא יהיה תורת זולת תורת משה רבינו ע"ה. וגם ראוי שחפש כי מי שקדם לו מן הנביאים כאבות וסם ועבר ונח ומתושלח וחנך לא יאמר אחד מהם כלל שהשם שלחני אליכם, ר"ל שיאמר להם כך וכך ויזהירם מעשות כך וכך וזוה האדם כך, זה דבר שלא הגידה התורה ולא כל עליו הגדה אחתית אבל היספ כזה להם הנבואה מהשם להשליחם לכד, ומי שהרבה עליו השפע ההוא כאברהם קבץ אנשים וקראם ע"צ הלשון וכישרה כמנהג החכמים הקוראים בני אדם לדעת האמת והישר אל תקון המדות, כן היה אברהם מלמד בני אדם ויבאר להם כמופתים עיוניים שיש לעולם אלה אחד לכדו ושכחו ברא כל זולתו ושאיין צריך שיעבדו אלו הצורות ולא דבר מן הנבראים וירגיל בני אדם אל זה ומשכבם בספורים נאים ומקובלים, לא שיאמר כלל כה אמר ה' אלי והוא שלחני וצוני והזהירני, עד שהוא כאשר צוה לימול הוא ובניו ועבדיו ומל אותם ולא קרא בני אדם בזה, הלא תראה לשון התורה כי ידעתי וכו' כי היה מלמד ע"ה המצוה לכד, וכן יצחק ויעקב ולוי וקרת ועמרם היו קוראים על זאת הצורה לבני אדם, וכן תמצא חכמים אומרים במי שקדמו מן הנביאים בית דינו של עבר, בית דינו של מתושלח, מדרשו של מתושלח, כלם ע"ה אמנם היו נביאים ילמדו בני אדם על תכונת דורשים ומלמדים ומיישרים, לא שיאמרו ויאמר ה' אלי דבר אל פלוני, כן היה הענין קודם מרע"ה, אבל משה רבינו כבר ידעת מה שנאמר לו ומה שאמר לו ומאמר כל העם לו, היום הוא ראיתי כי ידבר אליהם את אלהים וחי, אמנם כל נביא מננו שהיה אחר משה רבינו כבר ידעת דברי עניניהם כלם, והיוותם כדמות המזהירים לבני אדם קוראים אותם לשמור תורת משה, מיעדים הרע למניה אותה ומיעדים הטוב למי שהתיישר להמשך אחריה, וכן נאמין שכן יהיה הענין תמיד, כמ"ש לא בשמים הוא לאמר ונו' לנו ולבנינו עד עולם, וכן ראוי שיהיה, כי הדבר השלם בתכלית מה שאפשר במינו, א"א שישצא וזולתו כמינו אלא חסר מן השלמות ההוא, אם בתוספת או בהסרון במזג השווה אשר הוא תכלית שווי המין ההוא, כי כל מזג יוצא מן השווי ההוא יהיה בו חסרון או תוספת

ק

מורה נבוכים חלק שני פרק למ מ

תוספת, כן הענין בואת התורה כמו שנתכאר משוויה, ואמר הקים ומשפטים צדיקים, וכבר ידעת שענין צדיקים שווים, וזה שהם עבודות אין טרח בהם, ולא תוספת כעבודת המתבודד בהרים הפורש עצמו מן הבשר והיין ודברים רבים מצרכי הגוף ובמלטול לעבודה וביוצא כחה, ולא חסרון שיכוי אל זוללות ואל שטיפה כזמה עד שיהסר שלמות האדם במדותיו ועיונו, כשאר נימוכי האומות הסבליות, וכשנדבר בזה הכאמר כתת עלת טעמי המצות יתכאר לך משוויה וחכמתה סה שצריך שיתכאר, ולזה נאמר כה תורת ה' תמימה משיבת נפש, אבל מי שיהשוב שמהרה גדול וקשה ושבה צער גדול, כל זה טעות בהתבוננות, והנה אבאר אחר זה קלותה באמת אצל השלמים, ולזה אמר מה ה' אלהיך שואל מעסק וגו', ואמר המדבר הייתי לישראל, אלא זה כולו בערך להשובים, ואמנם אנשי העולה והחכם וההתנכרות, המזיק מן הדברים אצלם והקשה שבהם, שיהיה שם שופט ימנע ההתנכרות, וכן בעלי התאוה והיצר הפתוחים, שברברים אצלם מנוע לבתם בשרירות לבם בנות ולקחת הרין מעושהו, וכן כל הטר ריאה, שמניעת הקשה אשר יבהירו לפי ננות רוע מדותיו טורח גדול, ואין להקיש קלות התורה וקושיה לפי תאות כל רע פחות בעל מדות מגנות, ואמנם תבחן לפי השלם מבני אדם, אשר כוונת זאת התורה שיהיו בני אדם כלם כמו האיש ההוא, וזאת התורה לבד היא אשר נקראת תורה אלהית, ואמנם זולתה מן ההנהגות המדיניות כגמזים היונים והיוות הצאב"א וזולתם, כל זה מפעולות אנשים מנהיגים לא נביאים, כמו שבארתי פעמים:

פרק מ כבר התבאר תכלית הביאור כי ה' האדם מדיני בטבע, ושטבעו שיהיה מתקבין, ואינו כשאר ב"ח אשר אין לו הכרח להתקבין, (ה) ולרוב ההרכבה בזה הסין מפני שהוא המורכב האחרון כמו שידעת, היה ההבדל רב בין אישיו, עד שאפשר שלא תמצא שני אנשים מסבויים במין מסיני המדות, כמו שלא תראה צורותיהם הנראות שוות, (ג) ועלת זה ההחלף הסוג ויתחלפו החסרים, ויתחלפו גם כן המקרים הנמשכים אחר הצורה, (ב) כי לכל צורה טבעית קצת מקרים מיוחדים נמשכים אחריה בלתי המקרים הנמשכים אחר החסר, ואין ביוצא בזה ההתחלפות האיש הגדול נמצא באחד מסיני ב"ח, אבל ההתחלפות עם שני אישיו כל המין מתקרב, מלבד האדם שארתה תמצא שני אישים מסנו כאלו הם משני מינים ככל מדה, עד שתמצא אכזריות איש הנית עד שישחט צעיר בניו מרוב הכעס, ואחר

שם טוב

אשר

פרק מ א כי האדם מדיני בטבע, נצרך זה הפקד מ'ו מלאשון, כי הוא נצרך פעולות רבות והכנות וזולו לא יהיה הקבוצ יהיה כל ימי אדם כלים בהכנת הענינים ההכרחיים להרכיבים לאדם ולא יגיע חל שלמות נפשו:

כן הענין בואת התורה כי הוא שלמה לא חקבל תוספת ולא חסרון לא עניו ולא תמורה, ואם כן לא תהיה תורה שלמה בתכלית אלא אחת והיא תורתנו הקדושה האלהית, וזכור נמצא שזה לשלמים עם שיש בה טורח גדול ועזר נמרץ לרשעים, ואין להקיש קלות התורה וקושיה לפי תאות כל רע ופחות בעל מדות מגנות אצל ימנע השלמות כולם בני אדם. ולכן אמר אצל השלמים מה ה' אלהיך שואל עבדך וכו', ואחריו בני מילי וטורתי ניוכה, ואחריו לגבי משה וטורתי ניוכה, כי פעולות השלמות והמעלות הם קלות לישירים בעבדות כמו שאמר כל אחרות ה' חסד ואמת לנוצרי דתיו ועדוקיו, ואמנם לרשעים הם תמא' כנר ליה שזה הפך עתים כמו שאמר והרשעים יכשלו גם, ואחר ג"כ שחמה ללדיק עשות שפט ותחיה לפעולי און, כי כוונת התורה להשלים השלם המלאשים ושיהיו בני אדם כלם כאיש אחד שלם ועולה כפי הסכל והאפשרות, וזאת התורה לבדה היא אשר נקראת תורת אלהית, ואמנם זולתה מההנהגות המדיניות כגמזים היונים והיוות הצאב"א וזולת זה הם מפעולות אנשים מנהיגים לא נביאים כמו שביארתי פעמים:

פרק מ כבר התבאר בתכלית הביאור כי אדם מדיני בטבע נצטע עובד הכרח מציאות התורה וזמה נכיר התורה האלהית הכרח להתקבץ וכו', כוונת הרב בזה הפרק לבאר הכרח מציאות התורה וזמה נכיר התורה האלהית ממה שאזנה אלהית וזמה נכיר הנביא האחרון ומו שאינו אחת, כי כבר אמר שיהיה האדם יתפאר בגבולה ונגבול מולתו ויהיה בגבולה אחתו, אם כן כמה נדע אם דבר השם עמו או נגבול מולתו, וזהו פרק נעלה מאל דהוא פרק מרץ הנביאים כלם, והנה אמר הרב כי הכרח מציאות התורה הוא בעצמו כי יתבאר בתכלית הביאור כי האדם מדיני בטבע, והרצון כי האדם יש לו שני שלמות, שלמות אחת הוא מיי הגוף, ויש לו שלמות שנית שהוא מיי הנפש, והנה חיי הגוף אי אפשר מצלי ומאכל ומתעורר ודורה ומאכל ומשקה כי לניו כשאר בעלי חיים אשר יזונו מלמחו הארץ אצל למה שהיה האדם שזה המונן יותר דק מהם ולא יזון אלא כמזון דק ומתוקן כהוגן, והנה מזונו צריך מלאכות רבות

קישקש

שמה, וכן שאר המדות כלם נמשכות אחר הטובים, ואמנם יש בכחו לנטות מהם ולהתגבר עליהם ומתוך כך נסכים למשיג שיסדר קבוע וישיבו אחר חוקים נאותים לסדר ולא יושג כל אחד לפי טבע מוגז שבוה יפטר הסודר והקבוצ לרוב התחלפות הרעיות (ב) כי לכל צורה טבעית קצת מקרים מיוחדים נמשכים הרצון, בו כמו מרת הנדביות והיושה והתחלפה ויראת חסד ושלמות בלי המקרים הנמשכים אחר החוטם כמו הקושי והרבות והלכות והמקצועיות והתמנהגות והתואר והמקרים שגועו מצד שהוא בעל נפש

פרק מ (ה) לרוב ההרכבה בזה הסין מפני שהוא המורכב האחרון, מ'ו שיש בו ארבעה ליתוח והם כנגד ארבע יסודות והבה על הצמיחה שהוא משותף בזה עם הנמחים והנפש היוניות אשר הוא משותף בה עם שאר ב"ח והנה השכל אשר בו הוא נכבד משאר ב"ח א"כ הוא המורכב האחרון, ומתוך כך יתחייב שיהיה ההבדל רב בין אישיו (ג) וזאת זה התרלה הסוג, ר"ל כי המדות נמשכות אחר המונות כמו שיש לו חום חזק בלבו שיהיה חמיר כעם ומי שחדם גובר עליו יהיה חמיר

ואחר יהמול על הרינת כנה או תולעת אחת וירך לכו מזה, וכן ברב המקרים, ומפני שטבעו נותן שיהיה בין אישיו זה החלוף וטבעו, צריך אל הקיבוץ צורך הכרחי, א"א בשום פנים שישלם קבוצו אלא כמנהג בהכרח, ישער פעולותיהם וימלא המחסר וימעיט מן המרבה, ויחוק פעולות וסדות יעשום כלם על חק אחד תמיד, עד שיעלם ההתחלפות הטבעי ברוב ההסכמה ההגיונית² ויסודר הקבוץ. ולזה אומר שהתורה אע"פ שאינה מבועית³ (ד) יש לה מבוא בענין הטבעי. והיה מחכמת אלהים בהעמיד זה הפיוץ למה שרצה מציאותו, ששם בטבעו שיהיה לאישיו כח הנהגה, ומהם מי שיהיה הוא עצמו אשר ניבא בהנהגה ההיא, והוא הנביא או מניח הגימוס, ומהם מי שיהיה להם כח לחייב לעשות מה שצוה הנביא ההוא ולהמשך אחריו ולהוציאו לפעל, והם המלך הלוקח הגימוס ההוא, ו⁴ והמתפאר כמבואה הלוקח מתורת הנביא אם כלה או מקצתה, ויהיה לקידתו הקצת והגיה הקצת, אם בעבור שזה היה יותר קל עליו, או בעבור שיביא לחשוב שאילו הענינים כאו לו בנבואה וצינו נמשך בהם אחר זולתו, ע"צ הקנאה, כי יש מבני אדם מי שייטבו בעיניו שלמות אחד וערב לו ויתאוהו ויצוה שידמו בני אדם שאצלו השלמות ההוא, ואע"פ שהוא ידע שאין אצלו שלמות, כמו שתראה רבים יתפארו כשיר זולתם

שם טוב

אפרי

ב ויסודר הקבוץ, כ"ל שנוכח ההסכמה אז יסודר הקבוץ :
 ג יש לה מבוא בענין הטבעי . כ"ל מלך שהלם מדיני מלך
 טבעו ומכני בני אדם מתחלטים חלוף רב זה מה צריך ענין
 אחד ישוה החלוף הרב אשר בניטם והוא הסורה, ז"ס המבוא
 ט"ז לה בענין הטבעי : ד והמתפאר בנבואה הלוקח . כ"ל
 ויש מי שמתפאר בנבואה האומר דבר אמרוהו נביאים אמתיים
 רבות כמו שהוא מבואר לעין, וגם כן הוא צריך להשמר מן החיזיקים אל כלי זיון שלא נבראו עמו כמו שגבראו עס
 שאר הנבלי חיים, ולכן היה הכרח להקפיד, ולרוב הכרחת המין המורכב המורכב האחרון כמו שדעתה עס
 הנבדל רב בני אישיו עד שאפשר שלא תמצא שני אנשים מסכימים במין ממני המדות כמו שלא תמצא לרובויסם
 הנראות שוות וכמו שקולותיהן משתנות ועלת זה התחלף המוג, ויחלפו גם כן המקרים הנמשכים אחר הצורה כי
 לכל צורה טבעית קצת מקרים מיוחדים נמשכים אחרים בלתי המקרים הנמשכים אחרים המוג, ואין כיוצא בזה
 ההתחלפות האישית הגדול נמצא בכלל ממוני בעלי חיים אבל בהתחלפות בין אנשי כל מין ומין מתקרב מלגד האדם,
 שאחיה תמצא שני אנשים ממנו כאלו הם משני מינים עד שתמצא אכזרי ישעה צעיר כזו מרוב הכעס ואחר שיתמל
 על הריגת ככה או תולעת אחת וירך לבו מזה, וכן תמצא שאיש יהיה ממנו לאחרים ואיש אחר לא די שלא
 יתן אבל גונב ממון אחרים, ואיש אחר לא יטבע נפשו מלכאול עד מלח הכרם ואיש אחר אוכל לשונב נפש,
 ואיש נושא בתכלית ואיש אחר שאפילו אשקול לא ידע, ואיש אחר גבה רגל ואיש אחר ענו ושלם, ואיש כל רוחו ויזוה ואיש
 אחר לא ידבר לעולם, ואיש אחד מתחלל ומתעבד ואיש אחר שמח לאויד, וכזה הענין בשאר הדעות, וממני שטבעו
 נותן שיהיה בין אישיו זה החלוף וטבעו צריך אל הקבוץ וההסכמים אז אפשר שיתקבצו בשום פנים והקבוץ מוכרח כמו
 מן המרבה ויחוק פעולותיהם ומדווחיהם בדיוקן יעשו כלם על חק אחד תמיד עד שיעלם ההתחלפות הטבעי ברוב ההסכמה
 ההגיונית ויסודר הקבוץ, ולזה יאמר הרב שהתורה אע"פ שאינה טבעית, ומטבעת טבע האדם, ככל דברים הטבעים,
 עס כל זה יש לה מבוא בענין הטבע, כי הקב"ה שרצה בטבע לבוויית הנמשכים והמיינים רצה לקיימם ועס בתקופת
 הנמשכים שיעשו נימוסים ובהגות כדי שיתקיים המין, ולכן באל הנביא להיישיר המין האנושי ומישים תורת אמת ומשפטים
 צדיקים : א"כ"ר שם טוב כבר אחר רואה כפי דעת הרב כי אין נביא כותב למציאות האמתו כאלו היה נבואה אלא כדי שלא
 ימצא להם החלוף אשר ימצא בין אישיו המין, והוא לתקן עיניהם במדות ובהסגלותיהם ופעולותיהם, והפלא תמט
 אוף לא באל הנביא אלא לתת השלמות הראשון והוא תקון המדות, כי יותר הוא מוכרח לתת אמונות אמתיות באל
 ית' ובהשגחתו ובכללותו שהוא תכלית הכל, והתקווה בזה כפי דעת הרב כי התורה אלא היודים היא החכמה,
 והתורה להמנו נקמה וזאת היתה ככוונה הראשונה לתקן עיניהם, עד שירבו מאמונות האמתו כאלו היה נבואה אלא כדי שלא
 לתקן מעשיהם ומדווחיהם. אבל כפי דעתי הנביא הוכרח שיהיה במציאות לתקן עיני המוניט ולתקן לט אמונות
 צדקות באל ית' ויודעות אמתיות בעשה הראשית ומבטעה מרכבה אשר השכל האנושי לא יוכל להשיגם, והלו קראו
 סתרי תורה לא שיהיו סתרי תורה עם סתרי החכמה דבר אחד כמו שישאוב הרב. ובחזרו אל מה שצינו צי די הנביא
 הוא המניע נימוס ואח"כ יתחייב מזה בלגשים מי שיהיה לו כח לחייב במה שצוה הנביא האלו ולימשך אחריו לכאול
 אל הפועל והוא המלך הלוקח נימוס ההוא, או מתפאר בנבואה הלוקח מתורת הנביא אם כלה אם מקצתה, והיה
 לקחת הקצת אם בעבור שזה היה יותר קל עליו או בעבור שיבא לחשוב שאילו הענינים באלו בנבואה ואינו נמשך
 אחר זולתו, כי אם היה לוקח כל התורה בלה היו אומרים שהוא נכבד ולכן נביא הקצת, או לוקח הקצת על די קנאה
 כי יוקה בזה השלמות שהוא הנבואה כשאר השלמות כמו שתראה רבים יתפארו כשיר זולתם וימארו

הסס

קישקש

הענינים תתם המסודרים ברת כאלו הם ענינים מבינים, איר
 שהכל נמשכים אחר הרעות, תתם נבואת התורה לכל האנשים
 הנמשכים אחר פעולותיהם כאלו היא להם ענין מביני לרוב התבררת
 ושקודתם

מורה נבוכים חלק שני פרק מ

זולתם ויאמרו שהם עשואם, וכן נעשה בקצת חבורי אנשי החכמה ובהלקי חכמות רבות, יפול ליד איש נקימא מרשלי, דבר הרשו זולתו ויתפאר שהוא חדשה, כן קרה בזה השלמות של נבואה ג"כ, ושאנחנו נמצא אנשים התפארו בנבואה ואמרו מה שלא באה נבואה בו (יום) כלל, כצדקיהו בן כנענה, ושמצא אנשים התפארו בנבואה ואמרו דברים אכזרם השם בלא ספק, ר"ל שהם באו בנבואה אבל לזולתם, כהגניה בן עזור ואמרו שהם נבואם ושתום עדים, וידיעת זה בלו והברתו במזאת מאד, ואני אבאר לך עד ה' דע שלא יסופק עליך הענין ויהיה האלף הכולל הברור בין הנהגות הנימוסים המונחים (ג"ל המוסמים), ובין הנהגות התורה האלהיות, ובין הנהגות מי שיקה דבר מנאמרי הנביאים ויתפאר בו ויאמר שהוא אמרו. אמנם הנימוסים אשר גלו מניהיהם שהם נימוסים הנהגים ממהשבותם לא יצטרך על זה ראייה, עם הודאת בעל הריב לא יצטרך לעדים, ואמנם ארצה להודיעך ההנהגות אשר יאמר בהם שהם נבואיות, כי יש מהם נבואיות אמיתיות ר"ל אלהיות, ויש מהם נימוסיות, ומהם שיאמר אותם שהוא אמרם טלבן ולקחם מוולתו, כי כשתמצא תורה שכל כונתה וכל כונת נותנה אשר שער פעולותיה אמנם הוא סדר המדינה וענינה ולהסיר העול וההמס ממנה, ולא יהיה בה הבטח בשום פנים לענינים עונינים, ולא השגה להשלים הכח הדברי, ולא ירטיב בה העל היות הדעות נבואיות או עלולות, 'אבל הכוונה בזה סדר עניני בני אדם קצתם עם קצתם באי זה פנים שיהיה, ושיגיע להם קצת הצלחה בפי דעת ראה אותו הראש ההוא, דע כי התורה היא נימוסות מניהה כמו שזכרנו (פ"ג) טאנשי הכת הנ', ר"ל השלישית בכה המדמה לבד, וכשתמצא תורה שכל הנהגותיה מעויינים במה שקדם מתקין הענינים הנפשיים ובתקין האמונה ג"כ, ותשים כונתה לתת דעות אמיתיות בשם ית' תהלה ובמלאכים, והשתדל לחכם בני אדם ולהבינם ולהעירם עד שידעו המציאות כלו על תכונת האמת, תדע שזאת ההנהגה מאתו ית' ושהתורה היא אלהית, ונשאר שתדע אם אומרה הוא השלם אשר נאמרה לו בנבואה, או הוא איש מתפאר במאמרים ההם ונגנבם מוולתו, ואפני בחינתו

הוא

אפריז

שם טוב

אם כל דבריהם או קצתם וכו': ה' על היות הדעות נבואיות או עלולות. ר"ל שהסברה היא לא תיגוש על חיזיו העיניים העיוניים דעות נבואיות נאמני הציאות או דעות עלולות הלושות בלתי אמיתיים מזה עמם. ו' אבל הכוונה בזה סדר וכו' ושהתורה היא אלהית. ר"ל וזו היא תורה הקדושה:

שם עשואו, וכן נעשה בקצת חבורי החכמה כי גם שעשה ספרי חכמה מהחכמות ויפול ביד איש חקנא ומתארל דבר חדשו וזולתו ויתפאר שהוא חדשה, כן קרה בזה השלמות של נבואה גם כן שצדקיהו מלאך אנשים יתפארו ויאמרו מה שלא באה בו נבואה מתק השם כלל כצדקיהו בן כנענה ומלאך אנשים יתפארו ואמרו דברים אמרם השם עלי שם ר"ל אבל לא בכל להם בנבואה אבל לזולתם כמו חנניה בן עזור ויאמרו שהם נבואים ויתפארו בהם, וידיעת כל זה והכרתו מבוחר מאד. אם כן יחלצו כפאן שלשה מיני אנשים שנקראים נבואים, ראשונה אשר הוא נבוא באמת, והוא אשר השפיע לו השם יתעלה מעונו כדי להסיר אומה מהחכמות. ומהם שהם מעלים שמו דת וחק ותורה מבגלי שיבא להם בנבואה ולא לאחר ואמרו שהם נבואים. ומהם מי שאמר שהוא נבוא ולא בא לו בנבואה דברי כלל אבל גנבה המבוא' אשר השיגה בנבואה ואמר שהוא המשיגה לו זולתו. וכדי שגכיר כי זה תורה אלהית ואי זו היא בלתי אלהית ואי זו אלהית אלא שמניחה גנבה מוולתו, בא מורינו מורה נבואה נבוא ולא בא לו יוכרו בלפון יהיה אלף הכולל תדיר בין הנהגות הנימוסיות המוסמים ובין הנהגות התורות האלהיות ובין הנהגות מי שיקה דבר ממה שהסיגו הנבואים ויאמר שהוא אמרו. ואמנם הנימוסים אשר גלה משימם שהם נימוסים הניחם ממחשבתו לא יצטרך על זה ראייה כי הודאת בעל הריב לא יצטרך לעדים, ואמנם רצה הרב להודיע לנו מה הם תורות נימוסיות עם שמניחה אמר שהם אלהיות ומה הם התורות שאמר אמרם שהוא טלבן ולקחה מוולתו, ונתן אותה כפלאות על זה, ואמר כי כשתמצא תורה שכל כונתה וכל כונת מניחה אשר שיער פעולותיה אמנם הוא סדר המדינה והוא להסיר העול והכחם ממנה ולא יהיה לו הבטח בשום פנים לענינים עונינים ולא השגה להשלים הכח הדברי ולא ירטיב בה העל היות הדעות נבואיות או עלולות, כמו שיהיה האלף הכולל הברור בין הנהגות הנימוסים המונחים (ג"ל המוסמים), ובין הנהגות התורה האלהיות, ובין הנהגות מי שיקה דבר מנאמרי הנביאים ויתפאר בו ויאמר שהוא אמרו. אמנם הנימוסים הנהגים ממהשבותם לא יצטרך על זה ראייה, עם הודאת בעל הריב לא יצטרך לעדים, ואמנם ארצה להודיעך ההנהגות אשר יאמר בהם שהם נבואיות, כי יש מהם נבואיות אמיתיות ר"ל אלהיות, ויש מהם נימוסיות, ומהם שיאמר אותם שהוא אמרם טלבן ולקחם מוולתו, כי כשתמצא תורה שכל כונתה וכל כונת נותנה אשר שער פעולותיה אמנם הוא סדר המדינה וענינה ולהסיר העול וההמס ממנה, ולא יהיה בה הבטח בשום פנים לענינים עונינים, ולא השגה להשלים הכח הדברי, ולא ירטיב בה העל היות הדעות נבואיות או עלולות, 'אבל הכוונה בזה סדר עניני בני אדם קצתם עם קצתם באי זה פנים שיהיה, ושיגיע להם קצת הצלחה בפי דעת ראה אותו הראש ההוא, דע כי התורה היא נימוסות מניהה כמו שזכרנו (פ"ג) טאנשי הכת הנ', ר"ל השלישית בכה המדמה לבד, וכשתמצא תורה שכל הנהגותיה מעויינים במה שקדם מתקין הענינים הנפשיים ובתקין האמונה ג"כ, ותשים כונתה לתת דעות אמיתיות בשם ית' תהלה ובמלאכים, והשתדל לחכם בני אדם ולהבינם ולהעירם עד שידעו המציאות כלו על תכונת האמת, תדע שזאת ההנהגה מאתו ית' ושהתורה היא אלהית, ונשאר שתדע אם אומרה הוא השלם אשר נאמרה לו בנבואה, או הוא איש מתפאר במאמרים ההם ונגנבם מוולתו, ואפני בחינתו

קרישקש

ושקיתם בסדר ההוא המהוק והישר סררו הש"י הנותן, אורה, ומהם מי שיהיה הוא בעצמו ר"ל המנהיג בהנהגה היא זרק

מורה נבוכים חלק שני פרק מא

הוא בחינת שלמות האיש ההוא ולחקור ולדעת פעולותיו ולהשתכל במדותיו, והגדול שבמפתח הנחת התענוגים הגופיים ובזונתם, שזאת תחלת מדרגת אנשי החכמה, כ"ש הנביאים, וכ"ש החוש אשר הוא הרפה לנו, כמו שזכר אריסטו¹, וכל שכן מאוס המשגל מהם, ולזה עבר ופרסם השם בו כל מתפאר בכבואה, כדי שיתבאר האמת למאמתיים ולא יתעו ולא יטעו, הלא תראה צדיקיהו בן מעשיהו יאחאב בן קליה איך התפארו בכבואה ונמשכו אחריהם בני אדם, ואמרו דברי נבואה שאמרוהו זולתם, והתמידו בפחיתות תענוג המשגל, עד שזנו בנשי חכריהם והנמשכים אחריהם, עד שפרסמם השם כמו שעבר ופרסם זולתם ושרפם מלך בבל, כמו שבאר ירמיהו ואמר ולוקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישימך ה' כצדיקיהו וכאחב אשר קלם מלך בבל תו' וינאפו את נשי רעיהם ויזכרו דבר, ¹ והבן זאת הכוונה:

פרק מא א איני צריך לבאר החלום מה הוא, אמנם המראה והוא אסרו במראה אליו אתדע, והיא אשר תקרא מראה הנבואה ותקרא גם כן יד השם, היא גם כן תקרא מחוה, הוא (ה) ענין איום מחריד יחובר לנביא בעת היקיצה, כמו שהתבאר בדניאל באסרו ואראה את המראה הגדולה

שם טוב

בחינת זה הוא אופני בחינת שלמות האיש והפעולותיו ובהסתכל במדותיו כי אין נבואה שורה אלה על איש זדון וישר בעיניו, והגדול שבמפתחים הנחת התענוגים הגופיים ולכנות להם שזאת תחלת המדרג אנשי החכמה וכל שכן הנבואים, וכל שכן החוש אשר הוא הרפה לנו כמו שזכר אריסטו¹, וכל שכן לכלול המשגל מהם ולבאר זה פרסם השם ותעלה כל מי שתפאר בכבואה כדי שלא יטעו ונראה תראה זדוקים בן מעשיהו ו אחאב בן קליה איך התפארו בכבואה ונמשכו אחריהם בני אדם ולאמרו דברי נבואה אמרום זולתם והתמידו בפחיתות תענוג המשגל עד שזנו בנשי חכריהם עד שפרסמם השם כמו שפרסם זולתם וזכרו דבר, ¹ והבן זאת הכוונה לכל גלות יהודה אשר קללה מהם ולוקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר קלם מלך בבל וינאפו את נשי רעיהם שאל הנביאים ומדרגת תורתו הקדושה ושלמותה ומאיו בחינה היא שלמה שהתנבא פירש המראה כמו שאמר ואתה פה עמוד עמדי שלא ישוב אל אלו כמו שזנו ישראל אל האלילים שהם נאומיהם, ולכן אמרו ז"ל שדברו מרים ואהרן במשה על שדברה צפורה או לנשותיהם של אלו:

אמרי

1 והבן זאת הכוונה ר"ל כי כנאן מתבאר מדרגת שאר הנימוסים ומדרגת תורתו הקדושה ושלמותה ומאיו בחינה היא שלמה על זולתה:

פרק מא א איני צריך לבאר החלום מה הוא. ר"ל כי החלום הוא כבינה שחולס תלוס לזדק ונבואי והוא במדרגה תחתונה: אמנם המראה. ר"ל אמנם המראה היא השמחות השכל והכח המדמה ביקוצה וישיג מן הנמלחות כדרך הסוף, וזה תחלת לבי עמדי, אם שייך, אם שייך, הכל ויחלה המדמה ובאר מה שהשיל בשמירה, ואם תחזק המדמה ואלה השכל הפנין יהוא בשלמות או הפדמה מקה הקייים נפלאים, וזהו ושרפם מלך בבל כמו שביאר ירמיהו ואמר ולוקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר קלם מלך בבל וינאפו את נשי רעיהם שאל הנביאים ומדרגת תורתו הקדושה ושלמותה ומאיו בחינה היא שלמה שהתנבא פירש המראה כמו שאמר ואתה פה עמוד עמדי שלא ישוב אל אלו כמו שזנו ישראל אל האלילים שהם נאומיהם, ולכן אמרו ז"ל שדברו מרים ואהרן במשה על שדברה צפורה או לנשותיהם של אלו:

אמר שם טוב כבר ישאל שואל שאלה עמוקה ויאתר, כי כבר יהיה אדם חכם בתחמת הנמלחות ויהיה שלם במדות ויעיין בספרי החכמות והקורות וישים הכחות שרדן לתקן הגוף וישים כל כוונתו לתת לחיותו אמתיות ויחיה שלם באל יתעלה ובמלאכים והסתדל לחכם בני אדם ולהעירם ולהבינם עד שידעו התאזרות כלו על תכונת האמת, אם כן כמה נדע אם הוא נבוא או שגב אלו הדברים מוולתו. ואמרו קת אנשי החכמה בתאשבות זה הספק הצנוע, כי מי שזה תוארו מכני אדם הוא נביא בלחמת, והאמת בזה כי כבר יביא לתשוב לאדם שזה נביא ואין לנו אופן להכרתו אלא השם יירוש מעמו אשר ידבר שלא בשמו, כי אין לנו לקחת דין מהאיש ההוא אלא בשני עדים שיעידו כי זה האיש הרב או הלל שנת או עשה אמת מן העצרות אשר הוא חייב מיתה, ואם נראה איש שהוא חכם בתכלית והוא פירש מדברי האכזבים ההולכים בשקר בתכלית הפרישות ויגיד העקידות ואח"כ ישים דעות וישים תורה בדעות אמתיות והקים משפטים ישרים והוא איש בתכלית המעלה והורם וצואם תענוגי חוש המשגל וזכר פתעו תענוגי המשגל אשר איובי השם נמשכים עליו, זה האיש ראוי שנאחז שיהוא נביא כ', ואם כבר אפשר שלא יהיה אלא שהוא חכם וגלם, ולכן רצה הקב"ה כדי שדע האמת בזה רצה שיהיה נבואים עם משה רבינו במשמד הנבחר, באופן שלא נספק בדבואתו לעולם כמו שאמר אנו כן ואמנו לעולם, והבין זו כי הוא נפלא וסלקנו קטועא גדולה ראוי להצנון בפירוק, עם שדרכנו דרך הרב כמ"ש בהלכות יסודי התורה:

פרק מא איני צריך לבאר החלום מה הוא, אמר שביאר הרב כהכרת התורה ואי זה תורה אלהית ואי בלתי אלהית ואי זה נבנה מוולתו, בזה או הפרק בלבר אמתת מראה הנבואה, ולמה שהתבאר הוא ידוע בעצמו ואינו צריך ביאור כי כל אחד מרגיש בעצמו מהו אמתת החלום, אמנם המראה ההוא מסופק למה שהאדם ביקוצה לא יבא לו שום הטבה ע"ד הנבואה ואם יבא הוא על המעט ולא ימצא ברוב כמו שימצא החלום ככל האששים וזה אמרו איני צריך לבאר לך החלום מכו, אמנם המראה והוא אמרו במראה אלו התודע והוא אשר תקרא מראה הנבואה ותקרא ב"ב ד' והוא גם כן תקרא מחוה זה צריך אל ביאור והוא כי המראה ענין גדול ונורא מחובר לנביא בעת היקיצה כמו שיתבאר לדניאל וזהו נקרא יד השם כי הוא כמו יד מלת האלילים ולכן נאמר בדניאל ואראת

קרקש

הוא שדניאל לא היה נביא ולא תניע למדרגת הנביאים, ואולי לו לבדו אחר שלא היה במדרגתם אבל היה סבת דוד ושלמה הגיע לו אורת המרדה והיערדה, ואין רואה את הספק אספר ותרדמה נפלה על אברם, שדווח סבת התרדמה והשבת נפלה עליו

פרק מא (ה) ענין איום מחריד יחובר לנביא בעת היקיצה, כמו שהתבאר בדניאל באסרו ואראה את המראה הגדול תח, לחסרון דעתו אהמה על הרם איך הביא ראה בדניאל שיעני לנביאים במראה הנבואה איום מחריד אחר שדעת הרב [מורה נבוכים ח"ב]

מורה נבוכים חלק שני פרק נ"א

הנדולה הואת ולא נשאר בי כח והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח, ואמר ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה, ואמנם דבור המלאך והעמידו לו כל זה במראה הנבואה, ובכמו זה הענין יתבטלו ההושעים ג' כמפעולותיהם ויבא השפע ההוא לבח הדברי וישפע ממנו על הכח המדמה וישלם ויעשה פעולתו, ב פעמים תתחיל הנבואה במראה הנבואה ואחר כך ירבה הרתת ההוא וההתפעלות החזק הנמשך אחר שלמות פעולות הכרמה ואז תבא הנבואה, כמו שבא אבדרה אשר בא בתחלת הנבואה והיא היה דבר ה' אל אדם כפחזה, וכפני ותרדמה נפלה עליו בארבע גו', ואחר כך ויאמר לאברהם הגוי, ודע כי כל מי שזכר מן הנביאים שבאתה הנבואה, לא היה כח בשיחוה אל מלאך, ומהם שנייהו לשלם אע"פ שהיה על ידי מלאך בלא ספק, ב כבר כתבו ר"ל על זה ואמרו ויאמר ה' לה, ע"י מלאך, ודע כי מי שבא בו כתוב שדבר עמו מלאך או באהו דבר מהשם, שזה לא יהיה בשום פנים אלא בחלום או במראה הנבואה, וכבר באה ההגדה על הדבר המגיע לנביאים לפי מה שבא בו הספור בספרי הנביאים על ארבע צורות. ג הצורה הראשונה, יגלה הנביא שהדבור ההוא היה ממלאך בחלום או במראה. ה והצורה הב' שיוזכר דברי המלאך לו לבד, ולא יבאר שזה היה בחלום

שם טוב

ואראה את המראה הגדול ולא נשאר בי כח ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה, ואמנם דבור המלאך והעמידו לו כל זה במראה הנבואה, ובכמו זה הענין יתבטלו החושים גם כן מפעולותיהם כי כקחצר לאדם כי כקחצר לאדם ענין אווים ונראה כעת היקוצי יתאר לאדם כאלו הוא נרדם כלאוסן שיבעלו החושים ג' כמפעולותיהם ויבא השפע ההוא לבח הדברי וישלם ויעשה פעולתו, ופעמים תתחיל הנבואה במראה הנבואה והיא תבא בחלום או במראה הנבואה ויבא השפע ההוא לבח הדבור והתרדמה נפלה על אדם, זה אמרו המפרשים כי כבר יראה האדם כהקוץ תקיים וכלאים ואחר כך ירבה הרתת ההוא וההתפעלות החזק הנמשך ללמות פעולת הכח המדמה וזו תבא הנבואה, כל שכן באברהם אשר בא בתחלת הנבואה ההוא היה דבר ה' אל אדם במחשבו לאמר, וכוספו ותרדמה נפלה על אדם כסנת שכח המדמה נללה והתפלא בראות הקוים האלהיים עד שגרדם, ואח"כ בא לו הנבואה באמתות כח"ש ויאמר לאברהם ודוע חזע:

אמר שם טוב זאת הקרדמה אשר הגיע לאברהם לא היה בעבור שחמלה כיה מחזי ואח"כ בא רתת אלל נפלה על אברהם הקרדמה והיאמה והשכטה הגדולה בעבור מה הגיע לו בצלות הנבואה מהידיעה והשענוה ובעבור שמראה הראשונה נאמר לו בשורה טובה לא הגיע לו דבר מאלו המקרים, עוד אמר הרב כי כל מי שזכר מהנביאים שנאמרו הנבואה יש מהם שני שייחס זה למלאך ומהם מי שייחס להשם ויעלה אע"פ שהיה על ידי מלאך בלי ספק, כבר כתבו החכמים על זה ואמרו ויאמר ה' לה שזוא על ידי מלאך והמלאך הוא הכח המדמה אשר יבא לנבוא וינבוא אמרו לרנקה לא שיהיה רנקה נביאה. ודע ג"כ כי כל מה שכתבנו בדברי המלאך עמו או בנאוה דבר מן הכסר שזה לא יהיה בפני אלל בחלום או במראה הנבואה כמו שאמר במראה אליו אידוע בחלום ודבר בו ובכסר נאכה הגדה על דבר המגיע לנביאים לפי מה שמאלנו אנו בצפרי הנביאים על ארבע צורות, צורה ראשונה ונלה הנבוא שהדבור ההוא היה ממלאך ויבאר גם כן שזוא בחלום כמו שאמר ויאמר המלאך האלהים בחלום ויאמר אלהים אל בלעם, כי ויסבור הרב כי האלהים הנזכר במראות האלהים הוא מלאך, נאוסן כי שם אלהים הונח ראשונה למלאכים והושאל לשם. והצורה הב' שיוזכר דברי המלאך ולא יבאר תהיה בחלום או במראה מפני שהוא

אמרו

הכדל שבין החלום והמראה : ב ופעמים תתחיל הנבואה במראה הנבואה. ג פעמים יקרה שהנבואה תתחיל אחר שחקק הכח המדמה לזיה הקו, וזוהו יקרא מראה הנבואה, ר"ל שהקו המדמה יקרא מראה הנבואה, וזהו שחמיי הוא החלום והכח המדמה האמתית והוא דבר ה' : ג וכבר כתבו החכמים ז"ל כו'. ר"ל בכל מקום שמאלל לאלה המנבאים זולת מע"ה ויאמר ה', היה דבר ה', אע"פ שלא יזכר שהיה ע"י מלאך הוא בלא ספק ע"י מלאך, וזהו אמרו ויאמר ה' לה ע"י מלאך, לטובות שח"ה לשום נביא שהנבואה הנבואה כי לא באמצעות מלאך והוא הכח המדמה, וזע"פ שמאלל ויאמר ה' לה לא היה נבואה כלל כי נקרא לא יזכר נביאה והמלאך המתואר היה נביא אלהים כש עבר ויבא שיבאר הכח ז"ל בסוף זה הפרק, מכל מקום כבר ירענו צוה הרב בסוף הפרק לטעון, ואז יהיה זה נלאך כי בכל מקום שמאלל דבר מיהם וכו' : ד הצורה הראשונה וכו'. שהביא יבאר שהדבור היה ממלאך ויבאר ג"כ אם הדבור ההוא היה בחלום או במראה : ה והצורה השנית, היא שיבאר שהדבור היה ממלאך כאשר נצוה להצאנה דק שלא יבאר הנבואה אם

הגיע לו זה מצד אותה ההשגה המאיימת, אחר אשר שתחתוק כשהקו המלאך ואמר והאנשים אשר עלי עמי לא ראו את המראה אבל חדרה גדולה נפלה עליהם ויבררו בהבנה ויבשלה כקוסות קראתו מראה ולא קראתו הלום כי ביום היה ואמר עמו כדורו כסבת השרדה ואחר שהגיד לו עמידות בכל מה שקרה ליצטו בארצית הימים, ועם ספורו ושהמלאך היה מרדב עמו והגיד שיהיה במראה אשר הוא צורה אלהי במראות הנבואה כמו שאמר הרב איד מנאמו מכת רוד ושלטה, ואם יש לומר הדיון עם הרב שלא למנונו במספרתי ישעיה ואם דבר לו המלאך והגיד לו עמידות במראה אחר שלא הגיע עיניו להיות יתלה מצוה כאת המלאך או סאת השם לזיהוה ישראל דברי עמידות, ס' ס' א' לו למנונו מכת רוד ושלטה אחר שקרא נבואתו חזון ושהמלאך דבר עמו במראה מה שלא נאמר זה בדור ושלטה :

קישוק

עליו לרוב הראגה הגיע לו במה שיער לו נעלות ורעו והימים עברום ארוך לא להם וסן רב, ועוד מן הפלא איד השוב הרים שניאל במרדתי רוד ושלמה ובכפחו אובר כמה שיה טיג מואום העמידות היו בחזון, כמו שאמר חזון נראה אלי ואמר וראתו בחזון, וכן קראת הספר נבואת ישעיהו חזון, אבר חזון ישעיהו בן אמוץ, אבר עוד ואיש עיני ואראה והנה איש אחר לבוש הכדים ומתניו תגוים כבתם אומו וגויתו כהרשיש ושניו במראה הכרב ושניו כלפיו אש ורועותיו ומרגלותיו כעין נהושתי קלי וקיל דבריו כקיל חזון, ויש לומר שמתוך שראה במראה ההיא וזאת הצורה הנכבדת המאיימת והמחורית אמר ונהפכו צירי עלי והורי נהפך עלי למשחית, וזא מצוטנו בן בשאר הנביאים שכתבו להם הנבואה וכינויאל כאלו הרברים שביאיינם והמחוריים, וקרא זאת והתגדה מראה והיתה ביום, ואם אמר נרדם ופני ארצה

הגיע לו זה מצד אותה ההשגה המאיימת, אחר אשר שתחתוק כשהקו המלאך ואמר והאנשים אשר עלי עמי לא ראו את המראה אבל חדרה גדולה נפלה עליהם ויבררו בהבנה ויבשלה כקוסות קראתו מראה ולא קראתו הלום כי ביום היה ואמר עמו כדורו כסבת השרדה ואחר שהגיד לו עמידות בכל מה שקרה ליצטו בארצית הימים, ועם ספורו ושהמלאך היה מרדב עמו והגיד שיהיה במראה אשר הוא צורה אלהי במראות הנבואה כמו שאמר הרב איד מנאמו מכת רוד ושלטה, ואם יש לומר הדיון עם הרב שלא למנונו במספרתי ישעיה ואם דבר לו המלאך והגיד לו עמידות במראה אחר שלא הגיע עיניו להיות יתלה מצוה כאת המלאך או סאת השם לזיהוה ישראל דברי עמידות, ס' ס' א' לו למנונו מכת רוד ושלטה אחר שקרא נבואתו חזון ושהמלאך דבר עמו במראה מה שלא נאמר זה בדור ושלטה :

בלאוני מטרא ונ' (ה) כי כאשר הקדים כלל והוא שהשם נראה אליו, התחיל לבאר אך היתה צורת ההראות ההוא, ואמר שתהלה ראה שלשה אנשים ורץ ואמר כאמר אליהם, ואמר זה אשר פירש זה הפירוש שאמר אברהם ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך, שהוא נ"ב ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחר שהם, ואמר לגדול שבהם אמר, והבן הענין הזה עוד בסוד סן הסמות, (ג) וכן באמר עוד בענין יעקב, אמרו ויאבך איש עמו, שהוא בצורת הנבואה, אחר שהתבאר באחרונה שהוא מלאך, והוא כענין אברהם בשהו אשר הקדים ספור כללי, וירא אליו ה' ונ', אחרי כן התחיל לבאר אך היתה זה, וכן ביעקב אמר ויפגעו בו מלאכי אלהים, ואחר כן התחיל לבאר

שם טוב

נמראה הנבואה ידבר עמו וכו' : ג והבן הענין הזה עוד בסוד מן הסודות וכו'. ר"ל שללו ה' מלאכים הם החוש המשותף והכח המדמה והכח השכלי והגדול שהם היה הכח השכלי, וזכו אמרו אל נא תעבור, ר"ל השגה השכלית שהיה דבק עמו. וזהו שאמר הכ"ל החלחל זה לבשר את ערס והוא החוש המשותף כי הוא המבצר השכל כמה שהשיג בחושים החיולונים, והאחד זה הלבדן את מדום והוא הכח המדמה כי מדרכו הנבואה והחפוש בעיניים הנשמיים, והאחד לרפואות את אברהם ושיהיה דבק בהשגה השכלית והוא השכל : והוא החוש המשותף והוא מורגל בדברים החיולונים ושיג עניינים החושיים, ואחד לרפואות את מדום וזאת הכח המדמה כי מדרכו הנבואה והחפוש בדברים הנשמיים, ואחד לרפואות את אברהם כשיהיה דבק בהשגה שכלית ולא יעבור לזולתו, כי השיג כחות הרשעונים הם ממשתיים לשכל ולכח אינו ממשתי לזולתו. וזהו אמר ר' חייא הגדול אל נא תעבור לגדול שבהם אמר ואם היו חוץ לשכל הכח השכלי לא יעבור בהשגת השכל הפועל אף כי כל הנידונים לפי דעת הרב השפך על להם מהשכל וא"כ אי אפשר שיראה הנבואה שלשה שכלים נגדלים אף כי ושיגם חוץ לשכל לכן יחוייב שיהיה אף על השגה שכלית ויזדק אל נא תעבור מעל עבדך כי זהו הרצון בדקויות שלא יעבור השכל לזולתו, הנה יתבאר כי חץ עבדלוינו מתראה ראה אברהם את השם ושלא יעבור כי זה היה במראה הנבואה כי כאשר קודמו כלל והוא שהשם נראה אליו החיולני לכלך אך היתה צורת ההראות, וזהו ויטלח ספק גדול והוא למה נראה השם ויתעלה לאברהם ולא אמר לו שום דבר עד שהוצרך רבי חייא לומר שהיה זה לבקר את החולה, אבל בלחמת הוא כי וירא אליו ה' הוא ענין כולל ואחר כך פירש אך היה, וכן כענין בלחמתו ויאבך איש עמו שהיה במראה הנבואה חמך שהתבאר בלחמתו שהוא מלאך, כי אמר בסוף כי ראתי אלהים עיני וכו' והמלאך נקרא אלהים אף כי אמרו שלחני כי עלה השמך וגו' מורה על שהיה מלאך, א"כ היה במראה הנבואה בענין אברהם בבלאוני מתמרר כי הקדים ספור וירא אליו ה' ואח"כ החיולני לבאר אך היה, וכן ביעקב אמר ויפגעו בו מלאכי

קרקש

אברבנאל

פרק מב (ה) כי כאשר הקדים כלל והוא שהשם נראה אליו התחיל לבאר אך היה צורת ההראות והוא ואמר שתהלה ראה אנשים. יש לטעון לטעון בזה טענות ולבטערער עניינים יסאן ולא יאמין כלל בזה הספור המתחלף עם אורך עניניו ופעולות צורת מתחלפות וספור שחוק שרה וסאמר השם או המלאך בלשון רבוש השם שאמר למה זה עזקה שרה והיא בתרשה בשחוק הטומא ואורך הרברים התה שרה היה במראה הנבואה, ודעת הרב סורינו ששאלתה אישא נצבים עליו רבו שישתן אל התרומה ואל השכל המעיני ולא השכלי, והוא אשר ירע באמרו אל נא תעבור מעל עבדך, פ"ר חייא לגדול שבהם אמר ורצה בזה השכל הפועל, ולא כלו רחוק מאד לפי קרא דעות, וזה כי שלשה אנשים לומר אלה השלשה הנרמזים היה זה, והספר אומר ויקומו מיטם אנשיים וישקויו על פני סדום ואברהם ויעם לשלחם, ועוד יאמר החיוב ויאבא שני מלאכים סדומים בעיבר וזו וזו יעקב בעיבר סדום ויבא זוש ורץ לקראתו וכל אותה הספור, ועוד יזכיר אנשי סדום אשר נטבו על הדין ויחובו בסטרייה ויעללו לזו וכל אותה הסטרייה האריות, ומכל זה נראה שהיו כמשמעו והיו אנשים כמש והיו בביאים וקראו מלאכי כי הנביאים והחסידים יקראו מלאכים כשואמר יהוה מלאכים כביאא אליהם, ואמר להם תיבא מלאכי ה' ויהי אומר סדום מה ענין וירא אליו ה' עם אברו והנה שלשה אנשים נצבים עליו, ויאמר לו אין מוקדם ומאוחר בתורה כמו שאמר רוב אברהם אבן עזרא, וההראות היה מאמר השם לו זעקת סדום ועבורה כי רבה וכל אותה הספור חתור בבקשת אברהם ההצלה ושכונות הצדיקים תהיה העלמת: (ג) וכן אמר עוד בענין יעקב ויאבך איש עמו שהוא בצורת נבואה. בזה חמך סן ענין ותקע ק"ך יעקב אם היה מראה נבואה ואמר הכתוב וירא לו השמש כאשר עבר את מנואל והוא זולע על

עודנו עומד לפני ה' ויגש אברהם, שיהיה עלה נספקו ויפתח הסתמיים כי וירא אליו ה' בבלאוני מראה, ואחר כבוד הספור וישם אברהם נבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' וישק, והוא סמורה שהיה סעלם ר' חייא בחמתו מתמרר לגדול שבהם אמר (הו) מיכאל, כהן א"כ מאחר שר' חייא לא סבר שהיה לפני קדש וספסוף או הדיבואה עמנו האורחים, לאוי סוף שנאמר שהיה דעמו עלה נספקו נחלתו, ולכן לא שאל רבות מהלכים אורחים, וא"כ סתים הנבואה כלל וזמר והכל במראה הנבואה, ולכן אמר כבוד וזה נסב ולא אמר וזה אמר לפי עלה אמרו כפירוש אלל יצא מדיון דביו. והסמקיים כלל אמרו שלשה המלאכים כלם שהיה אברהם היו חוץ אל הכח השכלי והמדמה והמחשף, ולטיות שכליו הוא שהיה לגדול שבהם אמר לדני אל נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך, ר"ל עלה יעקב עמו השם, וזו נכון אלל, כי אין זה ענין נבואה כפי שהספור חממה רב, כי הוא נראה לאברהם לבקר כבודו וזהו סתים סדום וכללה לזו, ולכן נראה לו המלאכים הם נבואות נדעם הרב להספוקיהם שהיו שזכרו עמנו לזכר : וכן אמר עוד בענין יעקב. השכל על אמר סרס סתים מראה יעקב במראה אברהם וקנו ויבאו כלל והס, שלם סתים כי יתחייב עלה עלה יעקב מלאכים, ולא מנחה שלם ושר אברהם במראה נבואה, אבל אמר שלם כבודו ויבאו כלל נגדו ויפגעו בו מלאכי אלהים, וזכר כבודו אף כי זה במראה שלם יעקב מלאכים ומנחה לפעו אמרו ואמר אלהים וכל זה היה סתין, והספלו יעקב עזר את מעבר יעק, וכל זה היה סתים, וזה וזו יחייב איש עמו שהיה במראה הנבואה, וזו אמר שהלם אמר ויפגעו בו מלאכי אלהים, סט א"כ היה בלתימות וממחה סתמלם והכערה את מעבר יעק נספלו ונספלו עזר אף כביאה איהם

ירכו, שבראה סחך שזה הענין נספלו ר"ל חקעת הירך, וספן לו ע"כ

מורה נבוכים חלק שני פרק מב מג

(ג) **תדע** שהגר המצרית אינה נביאה, ולא מנוה ואשתו נביאים, כי זה הדבור אשר ה' שמעוהו או שעלה בדעתם, הוא כדמות בת קול אשר זכרה החכמים תמיד, והוא ענין אחד ולוה לאיש שאינו מוטון, ו' (ד) ואמנם יענה בזה יתרוף השם, והוא העקר הרחוק רוב הספקות אשר בתורה, והתבונן אמרו וימצאה מלאך ה' על עין המים, כמו שאמר ביוסף וימצאוהו איש והנה תועה בשדה, ולשון המדרשות כלם שהוא מלאך:

פרק מג כבר בארנו בחבורנו (נ"ג) וסלחתי יסודי המורה שהנביאים פעמים יתנבאו במשלים, והוה שהוא ויאה דבר על צד המשל, ויפירש לו ענין המשל ההוא במראה הנבואה ההוא בעצמו, כי כמו שיראה אדם הלום וידמה כהלמו ההוא שהוא נעור וסופר החלום לולתו ופירש לו ענינו והכל הלום, והוה אשר קראוהו הלום שנפתר בתוך הלום, ומן החלומות ג"כ מה שיודע ענינם אחר ההערה, כן משלו הנבואה יש מהם שיפירש עינים במראה הנבואה, כמו שהתבאר בזכריה באמרו אחר אשר הקדים המשלים ההם, וישב המלאך הדובר בי ויעירנו כאיש אשר יעור משנתו ויאמר אלי מה אתה רואה, ואחר כן פירש לו המשל, ובמו שהתבאר בדניאל באמרו דניאל חלם היה והווי ראשיה על משכביה, ואחר כן זכר המשלים כלם, וזכר האנחו לחסרון ידיעת פירושים, עד ששאל המלאך והוריעו פירושו במראה הנבואה עצמה, והוא אמרו קרובית על חד מן קאטיא ויציא אבעא מנה על כל דנה ואמר לי ופירש מליא יהודעני, וקרא כל הענין ההוא חוון, אחר שזכר שהוא חלם הוא, מפני שפרשו לו המלאך כמו שזכר בהלום של נבואה, והוא אמרו אחר זה חוון נראה אלי אני דניאל אחרי הנראה אלי בתהלה, וזה מבואר כי חוון נגור מן חוון ומראה נגור מן ראה, וחזה וראה בענין

אפרי

שם טוב

ה שמשוהו איש שעלה בדעתם. ר"ל כי דבור המלאך להגר לא למנוח לא היה נבואה כלל כי לא היו מפורסמים בתכיה הגל מה שמעוהו היה דמיון חוק בדמיונם והם תבנו שפענו הקול ההוא ויאל חוון נכסף, והוה דמותות בת קול כי ב"כ קול לפי דעת הרב זה ענינו שהלום המורה הקול ההוא היה חוק הדמיון בדבר ההוא כלו יתעורר חוון לנפש: ו' ולחמק יענה בזה שחוק השם. ר"ל כי מה שאמר השאול להגר מלאך ה' יענה בני אדם בשחוק מלאך ויתעורר הוא נבואה, ואין הענין, כי זה המלאך עינו דמיון לגד בלתי נבואה: ו' והוא העקר הדומה ר"ל שחוק מלאך: ו' והיהטוב חמוך וימצאה מלאך. ר"ל הנראה שהמלאך הנראה אל הגר אינה נבואה שאמר השאול וימצאה לכוון מציאה ויבואה בזה נחמד לכוון מציאה ביוסף וימצאה איש ויהיה ויפירש חוון מלאך, ואין שחוק ביוסף וי"ז שנה לא היה נבואה, אבל המלאך ההוא היה דמיון דמיון יוסף וכאלו ברה איש חוק לנפש שאמר והוא החי והשיב שמעתי אומרים לכה דוחקיה, ומגד שזה המלאך הנראה אליו יוסף היה אחד עם המלאך הנראה אל הגר הוליה הפסוק שגביה לכוון מציאה:

פרק מג א אחר ההענה. ר"ל חדר שיעור משנתו ידע שחוקו החלום אלל שג בהם מדענות כמו

איננה נביאה ולא מנוה ואשתו נביאים. ר"ל לומר תמה שהקדמתי שריון שהיה הנבואה והסוף והמונן הכנה מוננת ופרוש מדרכי החוון פרישות נכלל, תדע שהגר ותנתי ואשתו לא היו נביאים כי מנוה עם הארץ היה וכל שכן אשתו וכל שכן הגר ואז תקן כי הדבור אשר שמעוהו או עלה בדעתם כדמות חוק, לפי דעת הרב ב"כ הוא יחיה אדם חוק בדמיון בליון שחשב שימצא קול חוון מנפש: חמוס יענה בזה שחוק השם. ר"ל כי מה שאמר הפסוק להגר ומלאך ה' יענה בני אדם וימצאו שהוא נבואה וכן מנוה ואשתו כי זה המלאך ענינו דמיון לגד. והוא העקר הדומה רוב הספקות אשר בתורה הרצון בו כי כאשר תקין תהו מלת מלאך תקין נבואות רבות על אמתתם ויכולין מעלך ספקות רבות אשר ב"כ בתורה, והוא על שהגר אינה נביאה שאמר הכתוב וימצאה לכוון מציאה ויבואה בו כאמר לכוון מציאה ביוסף, וימצאה איש והמדרשות כלם אמרו שהוא מלאך ויוסף לא היה נבואה כי היה בן י"ז שנה אבל כל המלאך ההוא הוא דמיון יוסף וכלו אחר איש חוק לנפש שאמר עבדך חסיו והשיבו שמעתי אומרים לכה דוחקיה ומגד שזה המלאך הנראה אליו יוסף היה המלאך הנראה אל הגר הוליה הפסוק שגביה מלשון מציאה:

פרק מג כבר ביארנו בחבורנו שהנביאים יבואו במשלים, והוא במראה הנבואה ההוא בעצמו, כמו שיראה אדם חלום וידמה בחלמו שהוא נעור וסופר החלום אל ולתו ופירש לו ענינו והכל חלום, ויהי שקראו חלום שנפתר בתוך חלום, וכן פעינו במשלים אשר יראוהו הנביאים שוב בשבת ומן החלומות עזר מה שגודע עינים אחר היקפה שידע אחר שחוקו פתרון חלמו, וכן הנביאים השלמים אשר יראוהו ידעו למי הוא משל ולא ידעו פירושו אמתה הנבואה, וזה המין הג' לא זכר הכובץ ספק כי כמלאה אל בנביאים, והנה דניאל לא ידע ביות

אברבנאל

קרקש

ע"כ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ג) תדע שהגר אינה נביאה ולא מנוה ואשתו נביאים כי זה הדבור אשר שמעוהו או שיעלה בדעתם יזוה כדמותות בת קול. במאן הנה גדול ובשחוק אחר הכופר לא ואמרו ר' יצחק שהוא ענין עילה בדעתם ולא שיהיה ענין בת קול, כי כל הדברים שהיאם שגאמרו בתוך הענין יבחישו שיהיה בת קול או ענין עילה בדעתם. (ד) ואמנם אמנם אני רואה שהפסוק אמר ולא ידע נבואה כי מלאך ה' הוא

ואכמה שב ליקויו, ואין לנו ג"כ מכלל היראה כי ענין הכתוב ומתו לא יבחי, וגם חין לומר שהיה זאת היראה אחרת לנו שא"כ היה ראונו נחתה וזה הלום אל לנו כמו שאמר ב"כ, אף כי לנו לא היה נבואה. וכל שכן המין שגודע ענין בנביאים כדברי הכובץ

יענין בזה שחוק השם, הרצון בו שיראו מלאך ג"כ בישור, אמר ולא יסף מלאך ה' ליראות אל בנבואה ויבחי בנבואה בנבואה בנבואה

בענין אחד, ואין הפרש בין אמרך במראה או במחזה או בחזון, אין שם דרך שלישי אלא שני הדרכים אשר ספרה התורה בהם, במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו, אלא שיש בהם מדרגות כמו שיתבאר, ומשלי הנבואה משלים רבים ² שלא פורש ענינם במראה הנבואה, אלא אחר היקצנה ידע הנביא מה היתה הבוונה, במקלות אשר לקח זכריה במראה הנבואה. ודע כי כמו שיראו הנביאים דברים שהרצון בהם משל, כנרות וזכריה, והמוסים, וההרים, ומגילת יחזקאל, וחומת אנך אשר ראה עמוס, וההיות אשר ראה דניאל, וסיר נפוח אשר ראה ירמיה, ומה שרומה לזה סן המשלים אשר הנרצה בהם לחקות ענין, כן יראו עוד דברים הנרצה בהם מה שיעיד עליז שם הדבר ההוא הנראה מצד הגויה או השתוף בשם, וכאלו פעל הכת המדמה הוא להראות דבר יש לו שם משותף, ויורה אחד מענינו על ענין אחר שזה נ"כ מין סן ההמשל, כבאמר ירמיהו מקל שקד, והיתה הכונה להורות משתוף שקד ואמר כי שוקד אני, לא מענין המקל ולא מענין השקדים, וכן ראיית עמוס כלוב קיץ להורות ממנו על תום מדת הזמן ואמר בא הקץ. ויותר נפלא מה שתהיה ההערה בשם אחד אותיות השם ההוא הם אותיות שם אחר ³ בשנוי סדרם, ואע"פ שאין שם נורה בין שני השמות ההם ולא שתוף ענין ביניהם בשום פנים, כמו שתמצא במשלי זכריה בלקחו המקלות לרעות הצאן במראות הנבואה, וקראו האחד נועם והאחר חובלים, והיתה הכונה בזה המשל שהאומה בתהלת ענינה היתה בנועם השם והוא אשר הנהיגה והיישירה והיתה שמהה בעבודת השם מיושרת לזה והשם רוצה אותה ואורבה, כמו שאמר את ה' האמרת היום וה' האמידך היום, ומנהיגה ומיישירה, או משה ומי שאחריו סן הנביאים, ואח"כ נעתק ענינה עד שמאסה אהבת השם ומאסה השם ושם מנהיגה חובלים כירבעם ונבטה, הנה זאת המלה לפי הגויה חובלים, סן מחבלים כרמים, ואחר כך למד ממנו נ"כ ר"ל מקראו שמו חובלים, ועל מאסם כחורו המאוס והשם אותם, וזה הענין לא יגזר מחובלים אלא מהחליף סדר הה"ת והב"ת והלמ"ד ואמר בענין המאוס והגעילה מה המשל, ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה בי, והפק אותיות חבל ושמהו בחל, וכאו לפי זה הדרך ענינים זרים נ"כ ⁴ סודות באמר במרכבה, נחשת קלל, ורגל עגל, וחשבל, ובמקומות זולת זה כשתחפשם כשב"כ בכל מקום יתבאר לך סבה הדברים אחר זאת ההערה:

פרק מד הנבואה אמנם תהיה במראה או בחלום כמו שבארנו פעמים ולא נשיב זה תמיד, ונאמר עתה כי כשיבא הנביא אפשר שיראה משל כמו שבארנו פעמים ^א ואפשר

שיראה

שם טוב

אפורי

הגזל כמ"ש כי מקומים ותקומים הדברים עד עת קץ כל שכן זולתו, וכמו שיראו הנביאים דברים שהרצון בהם משל נרות זכריה והמוסים והקרים ומגילת יחזקאל וחומת אנך אשר ראה עמוס והקיות אשר ראה ירמיהו ומה שרומה לזה סן המשלים אשר הנרצה בהם לחקות ענין עמוס כן יראו עוד דברים אשר הנרצה בהם מה שיעיד שם הדבר ההוא הנראה מצד הגויה או השתוף בשם וכאלו פעל הכת המדמה הוא להראות דבר יש לו שם משותף, ויורה אחד מענינו על ענין אחר שזה נ"כ מין סן ההמשל, כבאמר ירמיהו מקל שקד, והיתה הכונה להורות משתוף שקד ואמר כי שוקד אני, לא מענין המקל ולא מענין השקדים, וכן ראיית עמוס כלוב קיץ להורות ממנו על תום מדת הזמן ואמר בא הקץ. ויותר נפלא מה שתהיה ההערה בשם אחד אותיות השם ההוא הם אותיות שם אחר ³ בשנוי סדרו, ואע"פ שאין שם נורה בין שני השמות ההם ולא שתוף ענין ביניהם בשום פנים, כמו שתמצא במשלי זכריה בלקחו המקלות לרעות הצאן במראות הנבואה, וקראו האחד נועם והאחר חובלים, והיתה הכונה בזה המשל שהאומה בתהלת ענינה היתה בנועם השם והוא אשר הנהיגה והיישירה והיתה שמהה בעבודת השם מיושרת לזה והשם רוצה אותה ואורבה, כמו שאמר את ה' האמרת היום וה' האמידך היום, ומנהיגה ומיישירה, או משה ומי שאחריו סן הנביאים, ואח"כ נעתק ענינה עד שמאסה אהבת השם ומאסה השם ושם מנהיגה חובלים כירבעם ונבטה, הנה זאת המלה לפי הגויה חובלים, סן מחבלים כרמים, ואחר כך למד ממנו נ"כ ר"ל מקראו שמו חובלים, ועל מאסם כחורו המאוס והשם אותם, וזה הענין לא יגזר מחובלים אלא מהחליף סדר הה"ת והב"ת והלמ"ד ואמר בענין המאוס והגעילה מה המשל, ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה בי, והפק אותיות חבל ושמהו בחל, וכאו לפי זה הדרך ענינים זרים נ"כ ⁴ סודות באמר במרכבה, נחשת קלל, ורגל עגל, וחשבל, ובמקומות זולת זה כשתחפשם כשב"כ בכל מקום יתבאר לך סבה הדברים אחר זאת ההערה:

שיבאר בפרק מ"ה מהו החלק: ב שלא פורש ענינם אלא אחר היקצנה. ר"ל כמו שלא ידע ענין החלום אלא אחר היקצנה כן יקרה לעמים שלא תודע ענין הנבואה אלא אחר הספק הנבואה בספק: ג בשנוי סדרם. ר"ל בשנוי סדר האותיות: ד סודות נאמרו במרכבה נחשת וקלל ועגל וחשבל. ר"ל שאלו השמות הם מלך הגויה. ואמרנו נפשם, ר"ל השתחה. וכמו שבארנו בחלק ג' בפרק ו'. וקלל אפשר שר"ל לקל כלומר שהשתחה היא בקלות ומהירות. ועגל ר"ל דבר עגול, וחשבל ר"ל עתים חזות עתים ממללות, וכמו שיבאר בפרק ז' מחלק שלישי:

פרק מד א ואפשר שיצאו את השם מדרך עמו. וכבר

מהו שתיבה הכערה בשם אחד אותיות השם ההוא הם אותיות שם אחר ³ בשנוי סדרו, ר"ל בשנוי סדרו אותיות ופע"פ שהין שם גזרה בין שני השמות ולם שתוף ענין בהם בשום פנים כמו שתמצא במשלי זכריה בלקחו המקלות לרעות הצאן במראה הנבואה וקראו האחד נועם והאחר חובלים, והיתה הכונה בזה המשל שהאומה בתהלת ענינה היתה בנועם השם והוא אשר הנהיגה והיישירה והיתה שמהה בעבודת השם מיושרת לזה והשם רוצה אותה ואורבה, כמו שאמר את ה' האמרת היום וה' האמידך היום, ומנהיגה ומיישירה, או משה ומי שאחריו סן הנביאים, ואח"כ נעתק ענינה עד שמאסה אהבת השם ומאסה השם ושם מנהיגה חובלים כירבעם ונבטה, הנה זאת המלה לפי הגויה חובלים, סן מחבלים כרמים, ואחר כך למד ממנו נ"כ ר"ל מקראו שמו חובלים, ועל מאסם כחורו המאוס והשם אותם, וזה הענין לא יגזר מחובלים אלא מהחליף סדר הה"ת והב"ת והלמ"ד ואמר בענין המאוס והגעילה מה המשל, ותקצר נפשי בהם וגם נפשם בחלה בי, והפק אותיות חבל ושמהו בחל, וכאו שצאו אלו המלשים על ענינים הנבואיים בדברים אשר אין להם סתרי חכמה בא ג"כ לפי זה הדרך ענינים מחד וזרים הם סודות מסתרי הנבואה, כי נאמרו במרכבה נחשת קלל ועגל וחשבל שאלו השמות מזה הדרך, ר"ל מלך הגויה, ואמר נחשת ר"ל השתחה בחלף אותיות מלך שמו כד האותיות, וקלל אפשר שר"ל להקל, לומר שהשתחה היא בקלות ומהירות, ועגל ר"ל בו דבר עגול, וחשבל ר"ל עתים חזות עתים ממללות, וכמו שיבאר בפרק ראשון מחלק ג':

פרק מד הנבואה חתום סתיה במראה או בחלום כמ"ש פעמים רבות, ואין רצון להשיב זה תמיד כי הוא יסוד הנבואה, ונאמר עתה כשיבא הנביא אפשר שיהיה משל כמ"ש ואפשר שיהיה השם ותעלה מפרשה הנבואה

ודבר

[מורה נבוכים ח"ב] כג

מורה נבוכים חלק שני פרק מד מה

שיראה הש"י במראה הנבואה ידבר עמו, כמ"ש ישעיהו ואשמע את קול ה' אומר את מי אשאל ומי ילך לנו, ואפשר שיטמע מלאך מדבר עמו והוא יראהו וזה הרבה מאד, כמו שאמר ויאמר אלי הלא ידעת מה הבנה אלה, ויען המלאך הדובר בו, ואשמע אחד קרוש מדבר, וזה הרבה מאד מאין מספר, ופעמים יראה הנביא איש מבני אדם מדבר עמו כמ"ש ביהוקאל והנה איש טראהו במראה הנחשת וידבר אלי האיש ונז', אחר שפתה המאמר היתה עלי יד ה', ופעמים שלא יראה הנביא צורה כלל אלא ישמע דבר לבד במראה הנבואה יקראוהו, כמ"ש דינאל ב' ואשמע קול אדם בין אולי, וכמו שאמר אליפו דמסה וקול אשמע, וכמ"ש ג"כ יחזקאל ב' ואשמע את הקול מדבר אלי, כי אין הענין ההוא אשר השיג במראה הנבואה הוא אשר דבר עמו, אבל הבדיל הענין ההוא הנפלא הזר אשר באר שהוא השיגו, והתחיל בענין הנבואה הצורחה ואמר ואשמע את קול מדבר אלי, ואחר מה שהקדמנוהו מואת החלוקה אשר העירו עליה הפסוקים, אומר שנה הרבה אשר ישמעוהו הנביא במראה הנבואה³ אפשר שידמה לו ג"כ שהוא בתכלית העונם, כמו שיחלום האיש שהוא שמע רעם גדול או ראה רעש או זועה, כי הרבה פעמים יחלום החולם זה ג"כ,^ד ופעמים שישמע הרבה ההוא אשר ישמעוהו במראה הנבואה בדבר הרגיל הנודע (ה) עד שלא ירחיק ממנו דבר, יתבאר לך זה מענין שמואל הנביא, כי כאשר קראו הש"י בענין הנבואה חשב שעלי הכהן קראו פעם אחר פעם ג' פעמים, אה"כ באר הכתוב עלת זה, ואמר כי אשר חייב לו זה והיותו חושב אותו עלי, הוא כאשר לא היה יודע אז שרבו השם לנביא יהיה בואת הצורה, ה' ולא נגלה לו עדיין זה הסוד, והוא אמרו ושמואל טרם ידע את השם וטרם יגלה אליו דבר ה', רוצה בו שהוא לא היה יודע ולא נגלה לו שכן הוא דבר ה', או יהיה אמרו טרם ידע את ה' רוצה בו שלא קדמה לו נבואה, כי אשר יתנבא כבר נאמר בו במראה אליו אתודע בהלום אדבר בו, ויהיה פירוש הפסוק לפי ענינו כן ושמואל לא התנבא קודם לזה ולזה לא ידע כי כן תהיה צורת הנבואה, ודעהו:

פרק מה ואחר מה שקדם מכאור אמתת הנבואה, לפי מה שחיברו העיני עם מה שהתבאר בתורתנו, צריך

אמר
שינה זה הענין לפעלה צפרק מ"ב מזה החלק. והכר כמע צפרק מ"ה אבל אם אפשר שיגלה הנביא עוד במראה הנבואה כאלו השם יתעלה ידבר עמו הוא רחוק אללי, ואם כן זה סתירה. והשנוה כי הרב יגבר בצפרק הסוד, ר"ל בצפרק מ"ה שאלו בואתם פסוקים שנתנא שה"י ידבר עם הנביא במראה האפשר שפתחה היה המראה היה שפתחה הנבואה ונאסף נאסף ושב חלום נבואי אל הנבואה שפתחה ועד סוף זה א"ל שידבר השם יתעלה עמו, א"כ כשחבר הרב היה אפשר שיגלה השם יתעלה במראה הנבואה ידבר עמו יגלה ט בהתמלת הנבואה הוא מראה ולבסוף נאסף ושב חלום נבואי: ב ואשמע קול אדם. ר"ל זהו קול נכרא במדמה: ג אפשר שידמה לו גם כן. ר"ל שזה הקול הנכרא במדמה שפטים יהיה קול גדול וחזק כקול רעם גדול ורעש: ד ופעמים שיטמע מדבר ההוא. ר"ל אפשר שלא יהיה הקול הנכרא במדמה חזק אלא קולות רגילים בלתי שפתיים כענין שמואל הנביא וכו': ה ולא נגלה עדיין זה הסוד. ר"ל שזה הקול ששמע לא היה חושב שהיה קול נכרא במדמה שהיה לו התמלה לפי הנבואה עד שנגלה לו הענין עליו הכין:

שם טוב
ידבר עמו כמ"ש ואשמע את קול ה', ופעמים ישמע מלאך מדבר עמו והוא יראוהו וזה הרבה מאד, ופעמים יראה הנביא איש מבני אדם מדבר עמו כמ"ש ביהוקאל והנה איש טראהו במראה הנחשת וידבר אלי האיש ונז', ופעמים שלא יראה הנביא צורה כלל לא מהשם ולא מתחילת ולא מאות אלא ישמע דבר לבד במראה הנבואה יקראוהו כמ"ש דינאל ב' ואשמע קול אדם, וכמ"ש אליפו דמסה וקול אשמע כי לא השגו הנביא המדבר אלא השיג ענין הכבוד, ואחר זאת ההקדמה ראוי שתדע כי זה הדבר אשר ישמעוהו הנביא אפשר שידמה לו ג"כ שהוא בתכלית העו כחו שיחלום האיש שמע רעם גדול או רעש או זועה, כי הרבה פעמים יחלום החולם זה ג"כ ופעמים שישמע הדבר ההוא אשר ישמעוהו במראה הנבואה בדבר הרגיל הנודע שלא ירחיק ממנו, ויתבאר לך מענין שמואל הנביא כי כאשר קראוהו בענין הנבואה חשב שעלי הכהן קראו פעם אחר פעם ג' פעם, ואה"כ בואר הכתוב עלת זה ואמר כי אשר חייב לו זה והיותו חושב שהוא עלי לפי שלא היה יודע שהשם ידבר בניבויים בואת הצורה ולא נגלה אליו זה הסוד ית' השם ית' מדבר בניבויים כאשר ידבר איש אל רעבו אבל היה חושב שהיה מדבר עמו בענין אחר נפלא, ולכן לא נגלה לו זה הסוד עדיין, ואחרו טעם זה ושמואל טרם ידע את ה' וטרם יגלה אליו דבר ה', ר"ל שלא היה יודע ולא נגלה אליו זה הסוד עדין, ויהיה אחרו טרם ידע את ה' טרם ידע שה"י ידבר עם הנביאים על זה הענין וטרם יגלה לו דבר ה'. או יהיה פ"ה ושמואל טרם ידע את ה', ר"ל שלא קדמה לו נבואה מלת ה', כי אשר יתנבא כבר נאמר בו במראה אליו אתודע בהלום אדבר בו, ויהיה פירוש הפסוק לפי ענינו כן ושמואל לא התנבא קודם לזה ולזה לא ידע כי כן תהיה צורת הנבואה, ודעהו:

פרק מה זה הפרק נפלא מאד יספר בו הרב מדרגות הנבואה שהם י"ב מדרגות, ולזה חז"ל י"ב מדרגות היו דבר נבו

אברבנאל
פרק מה אחרי שיגלה הרב אמת הנבואה נדרה לא הפרק סוד נחמד ונכבד מדרגותיו, ולפי שפתיים שער זכר הרב מדרגות נבואה, שיש בו שיגלה פסלים ולמות, ויש בו שיטמע דברים מפורשים

פרק מה אחרי שיגלה הרב אמת הנבואה נדרה לא הפרק סוד נחמד ונכבד מדרגותיו, ולפי שפתיים שער זכר הרב מדרגות נבואה, שיש בו שיגלה פסלים ולמות, ויש בו שיטמע דברים מפורשים

מורה נבוכים חלק שני פרק מה

כהצלת קהל חשוב מקהל רעים, או הציל חשוב גדול, או השפיע טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניע ופביא לעשות, וזאת תקרא רוח ה', והאיש אשר ילוח אליו זה הענין יאמר עליו שצלה עליו רוח ה', או לבשה אותו רוח ה', או נחה עליו רוח ה', או היה עמו ה', וכיוצא באלו השמות, וזאת היא מדרגת שופטי ישראל כלם אשר נאמר בהם על הכלל, וכי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט והושיעם, וזו גם כן מדרגת יועצי ישראל החשובים כלם, והתבאר זה בפרט בקצת השופטים והמלכים, ותדיר על יפתח רוח ה', ונאמר בשמשון ותצלח עליו רוח ה', ונאמר ותצלח רוח אלהים על שאול כשמוע את הדברים, וכן נאמר בעמישא כאשר הניעוהו רוח הקודש לעזור את דוד, ורוח לבשה את עמישא וגו', ודע שכמו זה הכח לא נבדל ממשוה רבינו מעת השינוי לגדר האנשים, ולזה התעורר להרוג את המצרי, ולמנוע הרשע משני הנצים, ומחוק זה הכח בו עד שאחרי פחדו וברחו והניעו לגדון והוא נר ירא, כאשר ראה מאומה מן העול לא משל בעצמו מהסירו ולא יכול לסבולו, כמו שאמר ויקם משה ויושיען. וכן נלוה אל דוד כמו זה הכח אחר שנמשח בשמן המשחה, כמ"ש הכתוב בו ותצלח רוח אלהים אל דוד מהיום ההוא ומעלה, ולזה התנבר אל הארי ואל הדוב והפלשתי וכו' וכיוצא ברוח ה' הזאת, לא הביאה אחד מאלו לרבר בדבר, אבל תכלית זה הכח להעיר זה המחוק לפעל אחד, ולא לאי זה פעל שיודע, אלא לעזור עשוק, אם אחד גדול או קהל, או מה שמביא לזה, וכמו שאין כל מי שרואה היום אדם נביא, כן אין כל מי שילוח אליו עזר לרבר אחד אויה רבר שגודמן, כקנות ממון, או הניע לענין מיוחד בו, ויאמר עליו שהתחברה אליו רוח ה', או ה' עמו, ושהוא עשה מה שעשה ברוח הקודש, ואמנם נאמר זה במי שעשה טוב גדול

שם טוב

אשרי

ג וכולא בנות ה'אזא לא הביאה. ר"ל מי שניע למדרגה הזאת הראשונה או לכיוצא בה לא הגיע מזה שידבר איה דבר בשום ענין בקרה או שיקרה אבל תכלית זה הכח הוא להעיר המחוק לפעל אחד בשום וכדכ זה שמחר אה"כ ולא לחיוב פועל שיודען. בכלל כח זה שגביא שיראה הנבדל בנרות מלקח יותר שלם ממי שיצאהו בנרות אשכז, והוא ענינו כח שידבר פני, אכרהם שביה כתי יפה נדמו לו כדמות הפנים לוח שביה כמו רע נדמו לו כדמות מלאכים, מינן ר' וידאל, כן כשדבר אחד מושג לפני נבואים מענין הורדמ מכה בחוקים כפי הרגון מה ששיעורו בנידור ובנאמרות יותר הוא ששיעורו בצורה רגילה, וזהו אכרהם שביה נבוא יותר שלם מלוח אצל לוח שלם ידע הענין בנידור השגב הענין בצורה בלתי רגילה, אבל כשהמושב ענין מושג לפני ונרא אין ספק שמי ששיעורו בצורה מלאך הוא יותר שלם לענין המושג ויקרהו כי הוא נורא נלאה במלכות השגב והוא המלאך, ממי ששיעורו בצורה אשכז:

והדוב והפלשתי וכיוצא בזה, ומי שיש לו זה הכח לא יביאנו לזה העיר זה החחוק לכוכל אחד ולא לאי זה פועל שיודען, אלא לעזור עשוק או אחד גדול או קהל או לזה שמביא לזה דבר שיודען כקנות ממון או כבוד או להניע לענין אחד הוא נביא כן אין כל מי שילוח עליו עזר לדבר אחד או זה דבר שיודען כקנות ממון או כבוד או להניע לענין אחד פרעו אחר שיתחבר אליו רוח ה' או שהוא עושה מה שהוא עשה ברוח הקודש, ואמנם נאמר זה במי שעשה טוב גדול

אברנאל

ידע העיתות, ומונן כח הנבואה הוא ג. נבואה בלתי שלים כי הוא נמשך מחוק המדרי וישי, ולכן שם הרב שתי הדרגות האלה כיוון מדרגות הנבואה, וכבר פאנס נבואה נבואה ובאין המתחנן כהם נבוא והיה המדרי (א') כנגד כח הנבואה ולזה תלאו כרב הנבואה, והשגב כנגד כח השגב, ולכן תלאו דבריו חובבות וחובותה ודבריה הנהגים, וכך תבוס דברי חכמות וענינים אלוים לא כדמות ידיעה אלא כדמות בנידור איות, שאיתו נדבר ובללא מופת יחשפער, כי גם זה שלמותו בניו הלחן והשליה, ולפי שיהיה הנבואה הנבואה יביאית גני אדם והשלים (ב') (כל איות) פנס, ועשם חסיה לפימפת השגב המשוב המיועד שהוא יתשב כולו כולו איות קטון אשכז רבים, לכן אהר כרב במדרגה הזאת מפרטות אשכז שהוא יללל קהל השגב או יודע מעולם ומשגב, לכדמות הענין הזה לנבואה אם שאינה נבואה נבואה, וכמה שיעור לדבר הרב כסוף המדרגה האחת הראשונה בלתי נבואה שאלן על מי שרואה מונס אשכז נביא, כן אין כל מי שילוח עליו עזר לדבר אחד או זה דבר שיודען בו, כי כמו שפאנס נבואה

קהל חשוב מקהל רעים, או הציל חשוב גדול, כי הצלת חשוב גדול וימה להצלת נתיים רבים כמו שהציל עמשא את דוד ואחר רוח לבשה את עמשא כי היה להציל את דוד וזהו הצלת איש חשוב אחר, או השפיע טוב על אנשים רבים וימצא לו מניעו מניע ונבוא לעשות וכו' ויקרא רוח ה' ואשר ילוח עליו זה ויאמר עליו שצלה עליו רוח ה' או נחה עליו והיה עמו רוח ה' וכיוצא באלו השמות, וזו היא מדרגת השופטים כלם אשר נאמר בהם על הכלל הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט והושיעם, וזו מדרגת יועצי ישראל החשובים כלם, וזה הכח שהוא עזר האלהי לא נבדל ממשה רבינו ע"ה מנעת הניעו להיות איש ולזה התעורר להרוג את המצרי ולמנוע הרשע מהניעו, ומחוק זה הכח בו עד שאחרי פחדו והניעו לגדון והוא נר ירא וזהו אכרהם שביה כתי יפה נדמו לו כדמות הפנים לוח שביה כמו רע נדמו לו כדמות מלאכים, מינן ר' וידאל, כן כשדבר אחד מושג לפני נבואים מענין הורדמ מכה בחוקים כפי הרגון מה ששיעורו בנידור ובנאמרות יותר הוא ששיעורו בצורה רגילה, וזהו אכרהם שביה נבוא יותר שלם מלוח אצל לוח שלם ידע הענין בנידור השגב הענין בצורה בלתי רגילה, אבל כשהמושב ענין מושג לפני ונרא אין ספק שמי ששיעורו בצורה מלאך הוא יותר שלם לענין המושג ויקרהו כי הוא נורא נלאה במלכות השגב והוא המלאך, ממי ששיעורו בצורה אשכז:

נבואה אם אינם נבואה נבואה, ומי שישגו בו אין ראוי שיקרא נביא מדברי, ואף שיכיו פעלות קנות עבור אלו לא מפני זה ראו שיראו נבואה, כי קיין התבסה שביא על השגב הנבדל וגם המדות החובבות כלל שם בעיר אלוה, כי ה' יתן חכמה מתי דעת ויחנה ועל' לא יתם איותם בחוק המדרגות הנבואה, כי מה שאינם נבואה איש שביא למדרגה ממדריהו, ואף איתרו שברי הדרגות האלה הם הכנות לנבואה ומביאות אלוה, כהם אין ראוי שישגי יזיון מדרגות נבואה, כי גם הסכות שזכר הרב עינרין הביא ונבואה לא עמאם הרב מדרגות נבואה. ואמריהו תשובה זו שהרב כהם פלפלו שגב, שגב כלל אדם כח נבואה ומה שמעור ותיחלשו בכתיו יותר האשכז בכתות האלה. ובאין החוש מביא שני הכחות האלה מוקדם בניבוא לבר, והיה הנבואה כמו שזכר בגדרה שפע שופע מביא בחלשות השכל האנועי על הכח הדברי תחלה ואח"כ על הכח המדרי, לכן חסיה שלמות הכח הדברי כשלמות הכח המדרי והשלמות הכח המדרי ג"כ יהיה לדמות כל מניין, כהם איש שלמות הכח המעשר הוא נבואה בלתי שלמה שנו

מורה נבוכים חלק שני פרק מה

יצא לפני אסא תו', וכן כל מי שכאהו כמו זה, (ה) ודע שכלעם גם כן מוצאת הבת היה בעת שהיה טוב, וזה הענין רוצה באמרו וישם ה' דבר כפי בלעם, כאלו הוא אומר שברוח ה' ידבר, ומה הענין יאמר הוא על עצמו שומע אמרו אל וגו', ומטה שצריך שנעוור עליו שדוד ושלמה ודניאל הם מזה הבת, ואינם מכת ישעיהו וירמיהו ונתן הנביא ואחיה השילוני וחכיהם, שאלו ר"ל דוד ושלמה ודניאל, אמנם דברו וזכרו מה שזכרו ברוח הקודש, ואמנם מאמר דוד אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל, ענינו שהוא יעדו טוב על יד נביא אם נתן או וולתו, כמו ויאמר ה' לה, וכמו ויאמר ה' לשלמה יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת את בריתי, אשר לו בלא ספק הענין יעדו רע לו ע"פ אחיה השילוני יען וולתו. וכן אמרו בשלמה, בנבעון נראה ה' אל שלמה בחלום ויאמר ויאמר וגו', אין זה נבואה נמורה לא כמו היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר, ולא כמו ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, ולא כנבואת ישעיהו וירמיהו, כי כל אחד מהם אף על פי שבאתהו הנבואה בחלום, הנבואה הריא תודיעהו שהיא נבואה ושכאת לו הנבואה, ובוה הענין של שלמה אמר בסופו, וייקץ שלמה והנה חלום, וכן בענין השני אמר בו וירא ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בנבעון, אשר התבאר שהוא חלום, וזאת טעלה לטטה ממעלת הנאמר עליה בחלום אדבר בו, כי כאשר יתנבאו בחלום לא יקראוהו חלום בשום פנים אחר הניע הנבואה אליהם בחלום, אלא שיפסקו לגמרי שהיא נבואה, כמו שאמר עקב אבינו כאשר התעורר מחלום הנבואה ההוא לא אמר של חלום, אבל ספק ואמר, אכן יש ה' בפקום וגו', ואמר אל שדי נראה אלי כלו בארץ בנען, ופסק שהוא נבואה, אמנם בשלמה אמר וייקץ שלמה והנה חלום, וכן דניאל תמצאהו סתור המאמר שהם חלומות, ואע"פ שהיה רואה בהם המלאך וישמע דברו יקראם חלומות, ואפילו אחר דעתו מהם מה שידע, אמר ארין לדניאל כהיווא די ליליא רוא גליא, ואמר עוד בארין חלמא כתב חוי הוית כחוי עס לילא וגו' והווי רישו ויהלוגני, ואמר ואשתוטם על המראה ואין סבין, ואין ספק שזאת המדרגה לטטה ממדרגת אשר נאמר בהם בחלום אדבר בו, ולזה הסכימה האומה לסדר ספר דניאל מכלל הכתובים לא סן הנביאים, ולזה העירתיך שזה הסין סן הנבואה אשר בא לדניאל ושלמה, אע"פ שראו בו מלאך בחלום, לא מצאו

שם טוב

ספק ייעוד רע היה ע"י נביא ע"י אחיה השילוני או וולתו, וכן אמרו בנבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה אין זו נבואה, לל כמו שהוא דבר ה' אל אברהם במחזה ולא כמו ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, כי כל אחד מהם אע"פ שזאתהו הנבואה בחלום תודיעהו שהיא נבואה, וזה הפרש בין חלום ובין חלום שהוא של נבואה, וכן דניאל אף על פי שהיה מלאך בחלום, אבל נבואה היא נבואה אבל חלום ודוע יחמת ענינים, וזוהי מפת מי שידבר ברוח הקודש, כי הכל אחד אל בהקין אם בשניה, והנה חלום שלמה וחלום דניאל היו כחמשה בין החלום והחלום הנבואי וחלומות אלו היו בדיק' לא נבואה והן זה. ולכן הסכימה האומה לסדר ספר דניאל ככלל

קרקשקש

פרק מה (ה) ודע שביאים ג"כ מזה הבת היה בעת שהיה טוב. נשאר לי ספק בזה שהרי ראינו בעת שהיה רע והיה מוכש לחיץ ישראלי ואמר דברי עתירות נכתבות וכברתו ישראלי כמו שאמר לו במראה הנבואה שוב אל בלא זכר תדבר, ואמר על עצמו מחזה שדי יחיה, ומראה ומחזה דבר אחר כמו שהורנו הרב והיה זה בהקין שאמר עשיית העולות היה הור"ק ונפחד מביא והיה שומע במראה שהשם דובר עמו ואמר לי שוב אל בלא זכר תדבר, וזה דברי עיתות לא שטילים אור, וכמו כן נראה שהיה בבידרה יורה גריות באותו הדעת יורה מרוד שלמה שהרי כל אותם העושים הגיוני לו מאת השם במראה הנבואה אשר יראה אותם מחוץ האיש הוא המראה כמו שביאנו:

והשנוה בזה שלמעלה אחר שפייסם חזירו ביום הקדש ולא נבואה, וזכיות זה מתיחס ככלל הכתובים ולא סן הנביאים, אלא ענין נשאר לומר שגם ביום אורם הספיקו חזרו ביום הקדש, כהם ס"ל דוד וזלמה ודניאל הגיעו לעולה נבואה לא בחבור הספיקים הם אלא בחלומות קראו ודברים שבעו, וכיוון זה בוד עינן שאמר לי דבר טוב וישראל ויזיח זה בבלעם שיהא שומר סמוך שראם בסם אלו בנבעון, ואמר לו כך וכן, ויזיח הצדק בדניאל מפת תיראיתו, ויזיח הענין א"כ כמו שזכרנו בלחלום הנבואה, עם סיוח סתור גמול רוח ביום הקדש, וכן ויחיו סתור גמול רוח ביום הקדש וכמו שהזכירנו ככלל הכתובים, לא נחלם שני עם סתם למדרגת הנבואה מפת החלומות והשפוט שיצד כחלום שבענין מפת החלום. סתם מנין זה לא נסתקן כרז כסם שסוכיו עקש מלום ומקלו שיהי הספיקים וקלת ודניאל חזרו ביום הקדש, וכשעבור עוד לזכיות שדוד וזלמה ודניאל

רוח ה'. ודע שכלעם ג"כ מזה הבת היה בעת שהיה טוב וזה הענין רוצה באמרו וישם ה' דבר כפי בלעם, מזה הענין אחר על עצמו נחם שומע אמרו אל. ומטה שצריך שנתעורר עליו שדוד ושלמה ודניאל הם מזה הבת, ואינם מכת ישעיהו וירמיהו ונתן הנביא ואחיה השילוני וחכיהם, שאלו ר"ל דוד ושלמה ודניאל, אמנם דברו וזכרו מה שזכרו ברוח הקודש, ואמנם מאמר דוד אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל, ענינו שהוא יעדו טוב על יד נביא אם נתן או וולתו, כמו ויאמר ה' לה, וכמו ויאמר ה' לשלמה יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת את בריתי, אשר לו בלא ספק הענין יעדו רע לו ע"פ אחיה השילוני יען וולתו. וכן אמרו בשלמה, בנבעון נראה ה' אל שלמה בחלום ויאמר ויאמר וגו', אין זה נבואה נמורה לא כמו היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר, ולא כמו ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, ולא כנבואת ישעיהו וירמיהו, כי כל אחד מהם אף על פי שבאתהו הנבואה בחלום, הנבואה הריא תודיעהו שהיא נבואה ושכאת לו הנבואה, ובוה הענין של שלמה אמר בסופו, וייקץ שלמה והנה חלום, וכן בענין השני אמר בו וירא ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בנבעון, אשר התבאר שהוא חלום, וזאת טעלה לטטה ממעלת הנאמר עליה בחלום אדבר בו, כי כאשר יתנבאו בחלום לא יקראוהו חלום בשום פנים אחר הניע הנבואה אליהם בחלום, אלא שיפסקו לגמרי שהיא נבואה, כמו שאמר עקב אבינו כאשר התעורר מחלום הנבואה ההוא לא אמר של חלום, אבל ספק ואמר, אכן יש ה' בפקום וגו', ואמר אל שדי נראה אלי כלו בארץ בנען, ופסק שהוא נבואה, אמנם בשלמה אמר וייקץ שלמה והנה חלום, וכן דניאל תמצאהו סתור המאמר שהם חלומות, ואע"פ שהיה רואה בהם המלאך וישמע דברו יקראם חלומות, ואפילו אחר דעתו מהם מה שידע, אמר ארין לדניאל כהיווא די ליליא רוא גליא, ואמר עוד בארין חלמא כתב חוי הוית כחוי עס לילא וגו' והווי רישו ויהלוגני, ואמר ואשתוטם על המראה ואין סבין, ואין ספק שזאת המדרגה לטטה ממדרגת אשר נאמר בהם בחלום אדבר בו, ולזה הסכימה האומה לסדר ספר דניאל מכלל הכתובים לא סן הנביאים, ולזה העירתיך שזה הסין סן הנבואה אשר בא לדניאל ושלמה, אע"פ שראו בו מלאך בחלום, לא מצאו

אברבנאל

ואמר כרז סן ענין בלעם נעור שיהי טוב, ודעת כרז הוא שכלעם יקום, כמ"ס וזאת כלעם נעור יקום כרז נחב, אלא מה סדר לא היה כרז חס ספק, כי אין יקום ככלל מדרגת סוף, אמנם יתקב כרז שכלעם נעם שפלו אלא בלא סין טוב ונסק לחיץ אחר, ואו סין מזה סתם כי סוף יקרא אלהי ישראל סין מזה סתם והמדרגה, לא נעור למדרגת סתם ולא אחר וישם ה' דבר כפי בלעם, כי לא היה כשעט כחיו סדקי ולא נבואה, אלא נבואה ונבואה, ולפי זה לא יקום כרז עם משול על ואלו קם נבואה ע"פ טיפולל כמסע טיפולל לא קם אלא באותו סעוה על ואלו קם כנס, כי סין כרז יקטר על קם נבואה כ"ל מדרגת כרז סתם שיהי נבואה, ומה שצריך שנתעורר עליו בוד שדוד וזלמה ודניאל הם מזה הבת, שפלו אם כרז אחר כרז עתות סתם סתם דוד שפלו סתם ומכר שלמה כסיו וכן דניאל, יס הסתערוות סם אחר שצריך נעם לומר שהם מזה סתם ולא סתם הנביאים, וזכיות זה מתיחס ככלל הכתובים ולא סן הנביאים, אלא ענין נשאר לומר שגם ביום אורם הספיקו חזרו ביום הקדש, כהם ס"ל דוד וזלמה ודניאל הגיעו לעולה נבואה לא בחבור הספיקים הם אלא בחלומות קראו ודברים שבעו, וכיוון זה בוד עינן שאמר לי דבר טוב וישראל ויזיח זה בבלעם שיהא שומר סמוך שראם בסם אלו בנבעון, ואמר לו כך וכן, ויזיח הצדק בדניאל מפת תיראיתו, ויזיח הענין א"כ כמו שזכרנו בלחלום הנבואה, עם סיוח סתור גמול רוח ביום הקדש, וכן ויחיו סתור גמול רוח ביום הקדש וכמו שהזכירנו ככלל הכתובים, לא נחלם שני עם סתם למדרגת הנבואה מפת החלומות והשפוט שיצד כחלום שבענין מפת החלום. סתם מנין זה לא נסתקן כרז כסם שסוכיו עקש מלום ומקלו שיהי הספיקים וקלת ודניאל חזרו ביום הקדש, וכשעבור עוד לזכיות שדוד וזלמה ודניאל

מורה נבוכים חלק שני פרק מה

המדרמה לזה, ולא מצאנו זה הענין בשאר הנביאים, ולזה בארה התורה ה' ואמרה במראה אליו אתדע בחלום אדבר בו, שם הדבור בחלום לבד ושם למראה הדבקות השכל והשפעתו, והוא אמרו במראה אליו אתדע, (ח) שהוא התפעל מן ידע ולא באר שבמראה ישמע דבר מהשם, ' ובאשר מצאתי הכתובים יעידו בדבר שמעו הנביא ויבאר שהוא במראה, אמרתי על צד המחשבה שאפשר שיהיה זה הדבר איטר ישמע בחלום, ולא יתכן כמותו במראה, הוא שיהיה השם ידמה לו שהוא ידבר עמו, זה בלו ע"צ המשך אחר הנראה, ' ואיפשר שיאמר האומר שכל מראה שתמצא בשמע דבור יהיה תחלת בלענין

שם טוב

נכיו כמו שאמר, אבל אם אפשר שיראה הנביו עוד במראה הנבואה כאלו השם ידבר עמו כמו שזכרנו בחלום גזר הרב שהוא רחוק, כי כיוצא בזה בחלום אשר שיחקק בנבואה ששם ידבר עמו כמו שזכרנו בחלום, ומה ששנוע לרב לומר זה מפני שני דברים, אם בעבור כי השכל גזר כי מי שהוא נהיין לא יגיע אל מה המדמה לדמות שהשם ידבר עמו, וגם הגיע לרב לזה אמרו במראה אליו אתדע וכו' כי בחלום ימצא דבור ממש שהשם אצל במראה לא יגיעו אלף הקוים וידיעות שכליות מעיני המציאות לא יוכלו. ולזה ביארה הקורא ואמרה במראה אליו אתדע בחלום אדבר בו ואלו שם למראה דקדוק השכל והשקפתו ולהעלו הדבור ואפשר היה הענין כי שזכרנו הנבואה לא יחקה הנביו שהשם יתעלה ידבר עמו כאשר מצאנו בתנאים שהשם יתעלה ידבר עם הנביו במראה ראו שנאמר לתירר זה הספק שאפשר שיהיה זה הדבור אשר ישמע בחלום ולא יתכן כמותו במראה שיהיה השם הוא אשר ידבר עמו וזה כולו על צד ההשק אחר הנראה מפניו הכתובים כי אחרנו במראה הנבואה וטעמו הנביאים קול ויהיה השמעת זה הקול על לשון פנים, אם של יראה וימשע מדבר עמו או שיראה מי מדבר עמו ויהיה אשף או מלאך, ואפשר שנאמר כי בחלום אין שמיעת קול כלל ומה שימצא נביאים וראו במראות הנבואה קול והויכח שנאמר

אמרי

הנבואה היא ההקדשות והקוים מהשגות שכליות ח"כ בשום פנים שישו במראה הקויות שהשם יתעלה ידבר עמו, לפי שאמר שזאת המצאה אינה. אלא אם שחוק הכח המדמה שאלו הנבואות שהם או ח"כ שהם המדמה שישנו ויתעלה דבורו יבא ממנו, אבל כנבואת משה"ס שיחזה בלי שחוק הכח המדמה אז היה הדבור ממש ממנו ויתעלה על משה: ה ואמרה במראה אליו אתדע וכו', ופי' הפסוק לפי דעת הרב ז"ל שצוינו הנבואה המראה המדעי לא יבין במראה ההוא שהשם יתעלה ידבר עמו ואלו"ש שישו במראה ההוא אז זה דבור או אז זה קול הוא המדע או המלאך אלא מן השם והעלה הוא ימצא אבל כשהנביו אינו מגיע למדרגת המראה המדעית אלא למדרגת ההלום הנבואה השם הוא לומר שהשם הוא ששמו שצילמו הנוביו שהשם ידבר עמו וכו"ש התלך וזו חכמו בחלום אדבר בו: ו אפשר מלאכי הכתובים וכו'. ו'ל הרב שאלו במראה ההקדשות ולא ידבר עם השם יתעלה ואמר שאפשר מלא כתובים נכדו ישדעו במראה המדעית הגיע הדבור לנביאים היו הידיעות ההם על ידו מלאך או ע"ז אדם והוא אפשר שיאמר שחם מן יהיה אפשר שיהיה הש"ה מדבר עם הנביו במראה המדעית, ויהיה זה כדרך מה שהיה לתעלה, ומפני זה אמר הרב על צד ההשגות וכו', וכו"ל שאפשר שיתכן זה שיאמר שאפשר הוא ששמע בחלום שהש"ה מדבר עמו לפי שהוא השגה שכלית בלתי שלמה, והוא פועל הדמיון בזהוה"ש אבל במראה שהוא השגה יוחס שלמה אין הדמיון פועל כל כך ו אפשר שיאמר האומר וכו'. ו'ל אפשר שיהיה פירוש אחר למסוק

אברבנאל

נראה כבר ימצא זה, כמו שזכר במדרגה השניעות יום הפק"ו, בתמונה ולא יגיע על הכח המדמה לזה, כי יתן ויחזר הרב זה והוא הפק"ו עם שכתב במדרגה ה' כמו שזכרתי, ונחלום על נבואה כבר יגיע על הכח המדמה לזה ולזה לא יגיע אליו ג' במראה, ו' בחיור כלל זה שאמר הרב שזאת ימצא מן המראה הנבואה. אף כי ישמעו המלאכה מה יקול ומה ידבר מציאות לא אלא בחלום הנבואה אם לא שם הדבור בחלום לבד ושם למראה הדבקות השכל והשפעתו ששם ידבר עמו או שיראה מי מדבר עמו ויהיה אשף או מלאך, ואפשר שנאמר כי בחלום אין שמיעת קול כלל ומה שימצא נביאים וראו במראות הנבואה קול והויכח שנאמר

פרשקש

במראה כמו שזכר יביארה (ח) שהוא התפעל מן ידע, רוצה בזה שהשם ידבר או בעד ההדבקות השכר לא שיראה שהוא ידבר ולא מצינו זה הענין בדבר הנבואה, כי זו הם הנבואה שחננו ומיכחו מן יחלה שזכר במראה ה' כי החכמה שמיארה בשני הנביאים בחיורו ולא יבוא חכמה ויחזר ביבארה אליו אתדע בחלום אדבר בו, כפי שהדבור בחלום לבד ושם למראה הדבקות השכל והשפעתו ששם ידבר עמו או שיראה מי מדבר עמו ויהיה אשף או מלאך, ואפשר שנאמר כי בחלום אין שמיעת קול כלל ומה שימצא נביאים וראו במראות הנבואה קול והויכח שנאמר

מורה נבוכים חלק שני פרק מה מז

כן שהאמצעי הנה הוא הכח המדמה שהוא אמנם ישמע שהשם דבר אתו כחלוס של נבואה, ומרע"ה כ מעל הכפורת (י) מבין שני הכרוכים מבלי השתמש בכח המדמה, וכבר בארנו במשנה תורה הכדלי הנבואה ההיא, ופירשנו ענין פה אל פה אדבר בו, וכאשר ידבר איש אל רעהו, וזולת זה, והביניהו משם ואין צריך להשיב מה שכבר נאמר :

פרק מז מן האיש האחד תלקח ראייה על כל אישי המין, ויודע שזה תכונת כל איש ממנו, ואשר ארצהו בזה המאמר, כי מן התכונה האחת מתכונות הגדות הנביאים תלקח ראייה על כל הגדות אשר במין ההוא, ואחר זאת ההצעה תדע, כי כמו שיראה אדם בהלוס, שכבר הלך לארץ הפלוגית, ונשא שם אישה, ועמד זמן, ונולד לו בן, וקראו פלוגי, וזיהו מעניניו שם שיהיה, כן משלי הנבואה האלו אשר יראו אי עשהו בכראה הנבואה כמה שיורה המשל ההוא, מפעשה מן המעשים ודברים

אפודי

חזן ממרע"ה היו שומעים הדבור באמתות מלאך והאמצעי ההוא הוא הכח המדמה: כל מעל הכפורה מבין שני הכרוכים. ר"ל שנבואת מרע"ה היתה מבין שני הכוחים שם הכוח השכלי והכח המהשבי והעל הכפורה יהיה השכל הנבדל, ולי נראה כי מעל הכפורה ר"ל מן המה השכלי ושני הכרוכים הם הכח המהשבי והחוש המהשבי, והכח יודע איזה יוכשר :

פרק מז א זה הפרק מפרק גדולה לסודות רבות מעניני הנבואה שהיה נראה משמש הענין שהיה פועל נעשה מענין מה, וזה הכח נלוות שם ביחודה הנבואה או בחלוס נבואי לא שהיה לענין ההוא מילוי"ח חזן לנפש כל אכל הם במראה או בחלוס, וזה הכח להקיף העולם של המבואר, כענין קח לך אשת זנונים, ובענין חסור נא בקיר, ובענין קח לך נפש, ובענין שבע על נדך השמאלית, ובענין השבתה מעד על הראש ועל האוזן, ובענין הכס על השממיה, ובענין גיחז גנשו, שהוא מזהיר שלא היה הענין חזן לנפש רק במראה או בחלוס, וכיוצא בזה יש גם יוצר :

שם טוב

כן ושאמצעי הוא הכח המדמה שהוא איננו ישמע שהשם דבר אתו בחלוס ר"ל שהמדמה ביהיונו בחלוס יוקרה שהשם ידבר עמו ויוקרה אותו השפע והכבוד הנכלל כאלו הוא השם ישעלה, אבל נבואת מרע"ה היא מעל הכפרת מבין שני הכרוכים וזה הרמו בזה מעל הכפרת שהיא הכח השכלי ושני הכרוכים הכח המהשבי והמדמה כי נבדלו אלו השני כחות עם שרבים וישנו שם אה אה, ונקיימד מהה בשמיעת הקול ביהיונו בהקין ועד בלא תדמה ובלא שנו כלל וכן נאחר ובהה חסא אל אהל חושד וישמע את הקול חדרר אליו, והנה תחלה מה על כל הנביאים שנבואתו לא היה בשמלוס וקיוום והיה שומע הקול בדבור מה שלא היו שומעים הנביאים כי אם היו במראה הנבואה לא היו שומעים קול ואם היו במראה הנבואה שומעים קול במראה ובכודה, והכן כל זה שגלית לך בזה הפרק אף שיש בו דברים עמוקים בחלז חלז :

פרק מז חמיש אחד תלקח ראייה על כל אישי המין. זה הפרק נכלל יודע הרב לנו רבים מסקרי

הנבואות עם הגחת הקדמה אחת, והוא כי בדיעת איש אחד מהמין יודע כל המין, כי אע"פ שכל אישי המין מתחלפים קצתם מקצתם ואין שום איש דומה לחבירו מכל וכל כי ימצאו בכל אישי המין חלוסי נב"ח וכפרע האדם אשר הוא המורכב האחרון, עכ"ז מהות ראובן הוא מהות שמעון כי ראובן הוא מדבר וכן שמעון וכן כל האנשים, אם כן בודיעת מהות איש אחד פרעו יודע כל אישי המין ולבאר לנו זה הסוד נקראו אדם הראשון בשם אדם שהוא כולל גם המין, וכמו שכתובים א'

קרישקש

לרוש בדברו לכן הסטה אשר עליית שם לא חדר ממנה כי סוף תמות: (י) מבין שני הכרוכים, שהרעון לו השכל הארצי לבד עם ההדבקות ביכל השופע, וכל אורח הנבואה אשר התבאר הגיעו כהשי" בני רצונו באמצעות השכל השופע, או היה קול נברא ברוא השם אשר בסגנון הוכן לו הרבור המגיע לו :

אברבנאל

אחדע. סוףה לבד אין נקרא סודות: למשלוס ולא לרבים המפורסם. לכן איך שהמשלים הם המודעות לפי שגועו נעורים לעניו החמות. ואשר הרב שם זה והשתמש באחרון יסין מדרגות הנבואה כלם שהיה, ר"ל שבעים מהלום וזה א', ב', ג', ד', ה', ו', ז', ח', ט', י' כמו שנקרא, והשמינית היא מדרגת התהלה ככלל שונה יותר ועליה לביתה מהה יהיה בלי זה אופן שיהיה, ואפי' דבר עמו איש סוף מדינה ידור שגלה והשתחוה שיתלך והללוס. וכן ליהי סודות שהיה שגלה מרפאית אלוס. והשתמש שם זה הסי' באחרון שגיעת הפול סהם הוא עניו תלוס כמש' בחלוס ארבר בו ולכן לא אחר שהוא עליוהו המחלוס כי הוא עליה תלוס. ובהם גרעיו שבו זה היה העניו המיוחד להם על כל הנבואים שהיה מנבא תמיד במראה ששמע דברים מעליו מכליו מידו כמש' במראה ולא מיהיו ואלה יוקרא אל משק, ואחר יושע אל הקול מדבר אליו. ואולי תקום עלי הקושיא שזה הוא אופן המנבא במדרגה הנבואה שכתובים באחרון יסין מדרגות הנבואה על מהלום וזה מנגאוס ע"י מלאך, וא"כ כל הנבואות היו המסודרות שגיעת סימלאל אל המסביות סוף ומש"י כיון שלא מעל שם על קרב נבואתם. והכוונה שכן הוא שבטין ושאלתי הוא הכח המדמה שהוא יומה כללו סהם מדבר עמו ומשק רעיו מעל הכפרת מבין שני הכרוכים. ויש לשאול כי אם ר"ל הכח לומר כאן האם היה דעון שהמלאך הוא הכח המדמה, ומשם היה מנבא בלחו מכליו מעל. וזה א"כ לא אחר דעו שהענין כן חלה המלאך הוא הכח המדיים, ואשר שהאמצעי הוא הכח המדמה וזה לא ובחושבו הכרישם עוד כי מה הכוח בזה הרב כיון שגף מהם היה מנבא ככה המדמה, אם חשב וזה הכח הכח שני שישתהו (ע"ל) נגדו הנבואה, אף כפי מה שפירשתי למעלה במדרגות, היה מש"י הוא סהם רחוק נבואה, והיחלף ר"ל השכל הנבואה שגועו כאלו שני הכוחים שם הכוח השכלי וזה היה א"כ כיוון הרב שיהיה הוה. ומהרתי במדרגות ובהקדים הקדם כאן אם היה ראיית המלאך שגועו ככלל. כיכאל זה היה סהם המדמה אחת בלנד כיון שזכר, ובהם נפלתו א"כ נבואת מעל רעיוו שלום מנבואה שאר הנבואים שגיוו ונבואים בלם במדרגת ההראה וסוף מדרגה אחת שיה וכו"ל בלב, ואזיה כיתרון אשר למרע"ה על שאר הנבואים. ומהרתי הרב בה הוא כי בן הוא, ר"ל שנבואה נבואה מרע"ה על כל הנבואים פירש שאר יודע עו, ושאמצעי אשר בו יהיונו הנבואים על זה הוא הכח המדיים שם נבואו המדיים שם נבואו שישתמש ממנו הרבם שישתמש ממנו משק, ואולי כן היה תקום הקויוום והנלוות, ואם רעיו ע"ה היה מנבא זעל הכפורה מבין שני הכרוכים, שם חס המהשבי מעל הכח השכלי, ומכיון שני הכרוכים שם הכח המהשבי והמדמה, ומכאן לו שלח יונן הרב אל דבר יום, אלא לומר ששהם היה מנבא בהשמישות חבויו, וכיוצא בו וקיון כי היה שומע הקול הויה המהשבי המהשבי ההוא, ולא היו שאר הנבואים כי בו צעת הנבואה והיחוש וזמנים אלה, וסוף המורה שלח היתה נבואהו באמתות סהם שיהיה, ולכן היח"ק הרב בדברו בלומר שגבר כתב גפי' ההכללוס שיש בדיים שם :

מליק פירוש אברבנאל בעזוה"ת :

ודברים יפעל אותם הנביא, ומדת זמנים יזכרו בין פעל ופעל ע"צ המשל, ונסמעות מסקום למקום, הכל הוא במראה הנבואה, לא שהם פעלים נמצאים לחושים הנראים, וכא זכרם בספרי הנבואה קצתם מוחלטים, שאחר שנודע שהכל היה במראה הנבואה, לא הוצרך להשיב בזכור כל חלק וחלק מן המשל שורה במראה הנבואה, כמו שיאמר הנביא ויאמר ה' אלי ולא יצטרך לכאר שהיה בחלום, ויחשבו ההמון שהפעולות ההם והנסמעות והשאלות והמענים הכל היה בענין השנת החושים לא במראה הנבואה, ואני אוכור לך מזה מה שלא יספק אדם בו, ואחבר אליו קצת מה שהוא סמיני, מן הקצת ההוא יתבאר לך מה שלא זכרתי, וממה שהוא מבואר ולא יספק אדם בו, מאמר יחזקאל, אני וישב בביתי חקני יהודה ידועים לפני ונ' ותשא אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אותי ירושלימה במראות אלהים, כן אמרו ואקום ונצא אל הבקעה אמנם היה במראות, כמו שנאמר באברהם ויוצא אותו החוצה ויאמר, וזה היה במחזה, כן אמרו ויניחני בתוך הבקעה אמנם היה במראות אלהים, וזכר יחזקאל במראה ההוא אשר הובא בה ירושלים דבר זה לשוני, ואראה והנה חור אחד בקיר ויאמר אלי כן אדם התור נא בקיר ואחתור בקיר והנה פתח אחד ונ', וכמו שהוא ראה במראות שצווה לחתור בקיר עד שיכנס ויראה מה הם עושים שם, וחרר כמו שנוכר במראות אלהים ונכנס מן החור וראה מה שראה, וכל זה במראה הנבואה, כן אמרו לו ואתה קח לך לבנה ונ' ואתה שכב על צדך השמאלי ונ' ואתה קח לך חטים ושעורים ונ', וכן אמרו והעברת על ראשך ועל וקנך כל זה במראה הנבואה, ראה שהוא עשה הפעולות ההם אשר צווה לעשותם, וחלילה לשם מתת נביאיה דומים לשומים ולשכורים, ויצום לעשות מעשה השומים, ויצום לעשות מעשה השנעון, מחובר אל הפעולה בסוד, שהוא היה כהן וחייב שני לאויניו* על כל פאת זקן ופאת ראש, ואמנם היה זה כלו במראה הנבואה, כן באמרו כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף, אמנם זה היה במראות אלהים, ואמנם יחשבו חלושי הסכרא בזה כלו היות הנביא מספר שהוא צווה לעשות כן ועשה, וכן יספר שהוא צווה להתור בקיר אשר בהר הבית והוא היה כבבל וזכר שחתרו, כמו שאמר ואחתור בקיר, וכבר ביאר שזה היה במראות אלהים, וכמו שבא באברהם היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר ונאמר במראה הנבואה ההיא ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמיסה וספור הבוככים, זה מבואר שהוא מראה נבואה, היה רואה שהוצא מסקום שהיה בו עד שראה השמים, ואחר כן נאמר לו וספור הככבים וזכר ספור זה כמו שתראהו, וכן אומר בענין אשר צוה בו ירמיהו, שיטמון את האזור

שם מצב

כחותם, וכן עשה הרב כי הניח דברים נבואיים שאל"ה לאדם לספק שהיו נמרזה הנבואה אפ"ס ענינה אע"פ מעשים ועמד זמנים ונעמת מחקוק למקום ילמד אדם סקום מן הנמרזה. והנה הרב ניכר כי מראות יחזקאל היו נמרזה הנבואה אף שעתה מחקוק למקום, כי אמר ותבא אותי ירושלים נמרזות אלהים כן אמרו ויניחני בתוך הבקעה והוא פתח צלמת, כי ניכר במראה בן אדם העצמות האלה וכו' ויבט עצמתו הנבואה נמרזת נגודנו לנו הנני מניח בכם רוח וחיותם וכו' כמו שמשכים המשל עם הנמשל, וא"י יהודה בלחמת משל היה, כי אלו העצמות היבשות היו וישדים נבלות ככל ואמרנו הנבואה תקוותו נגודנו לנו, והוא שאמר ההכס הוא אני מניח בניכם ואלו תפולין שהניח לי אבא מהם, והנה יתבאר לך מזה כי מה שאמר ותבא קח לך לבנה ותבא על צדך השמאלי ונ' ואתה קח לך חטים ושעורים ונ' וכן אמרו והעברת תער על ראשך ועל וקנך כל זה במראה הנבואה, וחלילה שיהיה זה כהקצין כי יהיו הנבואיים דומים לשומים ולשכורים כי א"כ היה שוכב על ג'ו ימים רבים ולא יתנועע לשום דבר וא"כ היה אוכל לחם גללים שהוא עמא נחמא כדי שיהיה סימן לישראל שיאכלו לחםם עמא בניים, מחובר שאי אפשר שיהיה נהקין העברת התער על ראשו ועל זקנו כי יחזקאל היה כהן וחייב שני לאויניו על כל פאת זקן ופאת הראש ואמנם נראה בתכלית בניאור שהיה זה כלו במראה הנבואה, וכן כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף היה נמרזה הנבואה, וכן אמרו בענין ירמיהו שיטמון את האזור

במדת ארבי ותחוס האדם חוממות רבות והם מתחלטים במספר והם חלודים בזרית הארבי, כי הוא זורת כל מין ומין כי הוא ארבע ומנאלת דברים רבים, ואחר שהניח הרב כי מלחם אחד יודע כל אישי המין כך ראו שגדע כי מניח אחד יודע זורת כל הנבואים, והרצון בו כי מתכונת הגדה אחת הנבואיים תלקח ראייה על כל הגדות אשר בתוך הנהא. ואחר זאת התקום קדע כי כמו שיראה אדם בחלום שכבר הלך לארץ הפלוגית ונשא שם אשה ועמד זמן ונולד לו בן קראו פלוגי והיה עמנינו מה שהיה, כן משלי הנבואיים אשר יראו או יעשו נמרזה הנבואה כמה שיריה המשל ההוא הספעה מן המעשים והדברים יפעל אלו הנבואים ומדת הזמנים יזכרו בין פעל ובין פעל על דה המשל ונסיעות מחקוק למקום הכל הוא נמרזה הנבואה, והרצון בזה שאף שיוטור הנבואה עשה מעשים רבים ועשהם זה אחר זה בזמנים מיוחדים ועתה מתקום למקום לכל אלו הדברים יורו שיהיה זה חוץ לשכל וזהם דברים נחלטים לחושים, א"ן הדבר כן אכל היה הכל נמרזה הנבואה, ואחר שגדע כי כל מה שיראה הנבואה הוא בחלום ונמרזה הנבואה קדע שכל ספירה אשר עשה עמד והחומות אשר נעתק הכל היה נמרזה הנבואה ויחשבו ההמון שהפעולות ההם והנסמעות והשאלות והמענים הכל היה בעת השנת החושים לא נמרזה הנבואה וא"ן הדבר כן, וכבר ידעת הדברים כי המושכלים נדע דברים הגלויים כי כל ידיעה וכל לחוד אמנם תודע בידיעה קודמת והידיעה מופתית שהיו שם ידיעות ידועות בעלמם שאל"ה להכניע אותם ומאלו התחלות יודע מה שאחריהם שאינם גלויים

בפרת

מורה נבוכים חלק שני פרק מז

במרת, ופסגו ופקדו אחר זמן גדול, ומצאו שכבר התעפש ונכסד, כל אלו המישלים במראה הנבואה, ולא יצא ירמיהו מארץ ישראל לבבל ולא ראה פרת, וכן אמרו להושע קח יד אשת זנונים וילדו זנונים, והענין ההוא כלו מלידת הבנים וקרותם פלוני ופלוני הכל במראה הנבואה, כי אהר הכאור בהיותם מישלים לא נשאר והענין מסופק בהיות דובר מזה מציאות, אלא כשנאמר בהם ותהי להם חזות הכל בדברי הספר וגו', וכן יראה לי שענין גדעון בנייה וזולתה אמנם היה במראה, ולא אקראהו מראה נבואה גמור, שנדעון לא הגיע למדרגת הנביאים כל שכן למדרגת המופתים, ותכליתו שישני כשופטי ישראל וכבר מנחה מקלי עולם כמו שבארנו, ואמנם הכל בהלום כחלום לכן ואבימלך כמו שזכרנו, כן מאמר זכריה וארעה את צאן ההריגה וגו', והענין עד סופו מבקש השכר בנחת ולקח השכר ומנה הבסק והשליכו בבת היוצר, כל זה ראה במראה הנבואה שהוא צווה בעשותו ועשאהו במראה הנבואה או בהלום של נבואה, וזה דבר שלא יסופק בו ולא יוכל אותו אלא מי שיתערכו לו האפשריות בנמנעות, וממה שזכרתי תביא ראיה עד מה שלא זכרתי, הכל מין אחד ודרך אחד הכל מראה נבואה, וכל מה שיאמר במראה ההוא, שהוא עשה כן, או שמע או יצא או נכנס או אמר או נאמר לו או עמד או ישב או עלה או ירד או הלך בדרך או נשאל הכל במראה הנבואה, ואפילו ארכו המעשים ההם המסופרים, ונקשרו בנפנים וכאישים נרמז אליהם, ובמקומות, אחר שיתבאר לך שהמעשה ההוא מישל, דע ידיעה אמיתית שהוא במראה הנבואה:

פרק מז כבר התבאר ונגלה מאין ספק, שרוב נבואות הנביאים במשלים, שהבלי בה זאת פעולתו, רוצה לומר הכח המדמה, וכן צריך שנודיע גם כן מענין ההשאלות וההפלות והגזמות מעט, שהנה יבא מהם בכתבי ספרי הנבואה, וכשזכרנו במשפטים מדוקדקים ולא יודע שהם הפלגה וגזומא, או יוכנו כמה שתורה עליו המלה לפי ההנחה הראשונה ולא יודע שהם מושאלים, יחדשו ענינים מרוחקים, וכבר בארו ואמרו דברה תורה בלשון הבאי רוצה לומר הגוימא, והביאו ראיה שמתאר ערים גדולות וכצורות שמיים, וזה אמת, ומכת ההפלה אמרו, כי עוף השמים יולך את הקול, ולפי זה נאמר איש כגובה ארזים נברו וגו', וזה המין נמצא הרבה בדברי הנביאים כלם, ר"ל ענינים נאמרו. ע"צ הגזומא וההפלה לא על צד ההגבלה והדקדוק, ואין מזה הכת מה שכתבה התורה בעונ, הנה ערשו ערש כרול וגו', שערש הוא המטה, אף ערשנו רעננה, ואין מטת כל אדם כשעורו בשוה, שאינו בנד ילכשנו, אבל המטה תהיה לעולם יותר גדולה מן האיש הישן עליה, והגהגו הידוע היותר יותר ארוכה מן האיש כשעורו שלישית ארכו, ואם היה ארך המטה הזאת הישע אמות, יהיה אורך הישן עליה לפי הנהגו בערך הממות ^א שש אמות או יותר מעט, ואמרו באמת איש, רוצה בו

באמת

אמרו

שם טוב

בפרק כל זה במראה, וכן אמרו להושע קח יד אשת זנונים **פרק מז** א שש אמות או יותר מעט. ר"ל כי פסח כל אדם וכל הפרסה הוא נחמיה הנבואה, וזה לא יסופק שום

אדם בהיות לדבר הוא מציאות, וכן ענין גדעון בנייה היה במראה, וזולתה אמנם היה במראה אע"פ שזכרנו של נבואה כי גדעון לא היה נבוא, וכן אמר זכריה וארעה את צאן ההריגה והענין כלו מבקשת השכר ולקח השכר ומנה הבסק והשליכו בניית היוצר כל זה היה במראה הנבואה או בהלום של נבואה, וזה הדבר לא יסופק בו ולא יוכל בו אלא מי שיתערכו לו אפשריות נמנעות, ועל כלם נאמר ותהי לכם חזות הכל בדברי הספר התקום, והנה הירכ וזה היה שהוא מבוחר ונגלה שהוא במראה הנבואה ואח"כ יבאר מה שזכרנו ב גלוי ואמנם אחר הערה הוא מבוחר, ועוד לגרר נבואות רבות אשר לא היו ראויים על מה שלא זכרתי הכל מין אחד בדרך אחד הכל מראה הנבואה, וכל מה שזכרנו במראה ההוא שהוא עשה או שמע או יצא או נכנס או אמר או נאמר לו או עמד או ישב או עלה או ירד או הלך או שאל או נשאל, הכל במראה הנבואה אפי' ארכו המעשים ונקשרו בזמנים ובאישים ובמקומות אחר שיתבאר לך שהוא משל דע ידיעה אמיתית שהמעשה הוא משל:

פרק מז כבר יתבאר ונגלה מאין ספק שרוב נבואות הנביאים במשלים לפי שהכלי בה זאת פעולתו ר"ל הכח המדמה, כן צריך שידוע ג"כ מענין ההשאלות וההפלות והגזמות וכו'. אחר שכבר זכרנו שהנביאים

דברו במשלים וחיזוהו וכן ראוי שיון ההנביאים שהנבואות שנקראו היו נחמיות כן הוון לשכל הכל הם משלים כח"ש, כן ראוי שידוע מענין השאלות והפלות והגזמות מעט שהוא ג"כ מהם נחמיות ספרי הנבואה וכצונו כחשמתם מדוקדקים ולא יודע שהוא הפלגה או גזומא ויוצג כמה שהורה עליו לפי ההנחה הראשונה ולא יודע שהם נשאלים יחדשו ענינים נחמיות מרוחקים, וכבר זכרנו ואמרו דברה תורה בלשון הבאי, ר"ל הגזומא, הביאו ראיה אמרו ערים גדולות וכצורות שמיים הוא לשון גזומא, כן אמרו כי עוף השמים יולך את הקול הוא לשון גזומא, לא כמו שיחשוב אחד מגדולי המפרשים כי עופות השמים מעט יוליכו את הקול, ולפי זה נאמר איש כגובה ארזים גובהו, וזה המין נמצא הרבה בדברי הנביאים כלם, ר"ל ענינים נאמרו על צד הגזומא וההכללה ולא על צד ההגבלה והדקדוק, ואין מזה הכת מה שכתבה התורה בעיני ערש כרול שערש ערשנו רעננה, ואין מטת כל אדם על מה הוא על אמות השעורו כי האטע אינו מליגש שהלום וליגשהו, ואם היה אורך המטה היה אמות ויהי הישן עליה ^א אמות או יותר מעט, ואמרו באמת איש ר"ל באמת איש ממנו, לא שיהיה זה באמת עונ כמו שזכרנו קצת, ר"ל

שם טוב

באמת איש ממנו, ר"ל משאר האדם ^ב לא שהיה זה באמת עוג, כי כל איש הוא נערך האברים על הרוב, ויאמר שארך עוג היה כפל אך אחד משאר האדם או פחות מעט, זה בלא ספק מורות אישי המין אלא שאינו נטבע בשום פנים אבל מה שכתבה בו התורה סמדת ימי האנשים הרים, אני אומר שלא היה הימים ההם ^ב אלא האיש ההוא הנזכר לכדו, ואמנם שאר האדם היו הימים הטבעיים הנהוגים, והיתה הורות האמת באיש ההוא אם לסבות רבות כמזון והנהגתו, או ע"ד המופת ונהגו כמנהגו, ולא יסבול שיאמר בזה וזלת זה, וכן עוד צריך שיתבוננו מהם הענינים הנאמרים ע"צ ההשאלה, מהם מה שהוא מבואר נגלה לא יסופק על אדם, כאמרו, האדם והנבעות יפצחו לפניכם והנה וכל עצי השרה ימחאו כף, שזה מבואר ההשאלה, וכן אמרו גם ברושים שמחו לך וגו', תרגם יונתן בן עוזיאל אף שולטניא חדיא לך עתידי נכסין שמחו, מענין המשל, כחמאת בקר וחלב צאן וגו', ואלו ההשאלות רבות מאד בספרי הנבואה, מהם מה שירגיש ההמון בהיותם מושאלים, ומהם שיהשבום בלתי מושאלים, כי לא יסופק אדם באמרו יתחת ה' לך את אוצרו המוב את השמים, שזאת השאלה ושאלו להשם אוצר יאצר בו המטר, וכן אמרו ודלתי שמים פתח ימטר עליהם מן לאכול, לא יחשוב אדם עוד שיש בשמים שער ודלתות, אבל זה ע"צ הדמיון והוא ממין ההשאלה, וכן צריך שיוכן אמרו נפתחו השמים וגו', וכן ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, אמחנו מספרי, ימחו מספר חיים, כל זה ע"צ הדמיון, לא שיש לו ספר לשם ית, יכתוב בו ויסחה, כמו שיחשבו ההמון בהיותם בלתי שוערים במקום ההשאלה הנה, והכל מבת אתה, ושאל כל מה שלא זכרתי על מה שזכרתי בזה הפרק והגבל הדברים בשבילך, ויתבאר לך מה שנאמר ע"צ המשל, ומה שנאמר ע"צ ההשאלה, ומה שנאמר ע"צ הנחמא, ומה שנאמר כפי מה שתורה עליו ההנחה הראשונה בדקדוק, ויתבאר לך או הנבואות בלם

שם שוב

אפרי

שם שם כיה אורך עוג שש אמות שלל היה אמתו בלתי נערכת עם גופו, המשל בזה ששם היה אורך עוג ל' אמות שלנו היה אורך אמתו עשר אמות שלנו כי כל אדם חריבו כלאורך אמתו ג' פעמים ואם היה אורך עוג ל' אמות שלנו היה אמתו בלתי נערכת עם גופו ואז לא ידענו אורך עוג כלל מן המחוייב שללו האמות הם מאשר פריטי האדם הבינוני, והנה אפשר שהיה האדם כפל אורך האיש מאשר האנשים או פחות או מעט וזה כ"ל ספק מזרות לאיש המין אלא שאינו נחמט באיש פנים, ואחר שביאר הרב שהיה עוג כפל מאשר אנשים וזה היה על כד הפלא והזרות מאשר אנשים ביאר הרב כי מה שכתבה התורה מחדת ימי האנשים הראשונים מאדם ועד נח ומנה ועד אברהם שלא היו הימים ההם הנבוכים ההם הנבוכים לבדם, ולאמנם שאר אנשים היו הימים הטבעיים הנהוגים והיה זרות האנשים ההם לסבות רבות, והנה כמו שזכרנו הורות בגדול האנשים ההם לסבות רבות אמתו למזון בהרגל המזונות המיוחדים בגדול ההוא בזמן מן הזמנים ופאה מן הפאות מן האיקלמים והיה זה לסבות רבות אמתו למזון בהרגל המזונות המיוחדים בהעמדת הלחות השרי והנגחתי בזכילה וזקחיה ובמשגל ובשינה ובתנועה כשיעור הראוי ובזקוף עשיתיו, ובמחבתה משכנס, והשמירה מהחום והקור המכלה החום הטבעי והמכבהו ואלת האנחות ועמידה בשמחה וטובו לכב והאחות המזנס לתאוקס והבהקס, והוא מחנה מלת האל כי לא יגיע זה בהנהגה, אבל כאשר יבחרם השם שיגברו בהם הכחות הטובות על המתפעלות זמן ארוך כי יהיה להם בענע בענע נבואות כפי מחשבתם, כי יש נאות למזג איש ינגד למזג האחר על זה הענין יאריך אדם חיים ארוכים, או יהיה זה על דרך המופת ונהגו מנהגו כי לא היה זה דבר טבעי וחיו אלו האנשים הנזכרים על כד הפלא החיים הארוכים, והנה תראה כי מנחם בן אלעזר בן אהרן הכהן היה ימים ארוכים כי היה ימים פלגש כנענע כמו שכתוב ואמרו ג"כ כסדר עולם כי היה ג"כ כספל מיהה, ואחיה השילוני שהיו חיים ארוכים ושאר כל האנשים היו החיים הנהוגים, עתה יראה כי חיות האנשים הקדומים היו כזאת האנשים הנזכרים לבד, ואחר הרב שלא יסבול שיאמר בזה וזלת זה, וימחו למח שקתת מקריי אמתה אומרים שהאנשים ההם היו שנת הלבנה או כמו שחשבו קתת שהיו נימוסים שהיה מניח וארכו זמן הרבה נימוס כל אחד ואחד: וכן עוד צריך שיתבוננו מאד הענינים הנאמרים על כד ההשאלה, הנה הרב ביאר הפתוח מן הנגלה כמו שכתבנו בהערה כי אמתו הריים והבעות יפצחו לפניכם רכה הוא השאלה, כן צריך שיוכן אמרו נפתחו השמים כן אמרו מחני נא מספרך, אמחנו מספרי, ימחו מספר חיים, כל זה על כד הדמיון, לא שיש לטעם ספר ויכתוב וימחה בו כמו שחשבו הפתחים בהיותם בלתי משערים בתקום השאלה: ושאל כל מה שלא זכרתי על מה שזכרתי בזה הפרק, בזה יימחה הרב בגלגל בו לאינו נאות, אבל בנאות ההערה עליו למשכילים, והבדל הדברים בשבילך ויתבאר לך מה שנאמר על כד המשל ומה שנאמר על כד הגומא ומה שתורה עליו הנחה הראשונה בדקדוק, ויתבאר לך או הנבואות כלם

בזהו שלם אמות וזה היה נבהו שש אמות שהוא כפל מחדש אחר: ב לא שהיה זה באמת עוג. ר"ל ששם היה זה באמת עוג לא היה עוג נערך האיברים, והמשל ששם היה אורך עוג שלשים אמות שלנו היה אורך אמתו עשר אמות שלנו כי כל אדם חריבו כלאורך אמתו ג' פעמים ואם היה אורך עוג ל' אמות שלנו היה אמתו בלתי נערכת עם גופו ואז לא ידענו אורך עוג כלל מן המחוייב שללו האמות הם מאשר פריטי האדם הבינוני, והנה אפשר שהיה האדם כפל אורך האיש מאשר האנשים או פחות או מעט וזה כ"ל ספק מזרות לאיש המין אלא שאינו נחמט באיש פנים, ואחר שביאר הרב שהיה עוג כפל מאשר אנשים וזה היה על כד הפלא והזרות מאשר אנשים ביאר הרב כי מה שכתבה התורה מחדת ימי האנשים הראשונים מאדם ועד נח ומנה ועד אברהם שלא היו הימים ההם הנבוכים ההם הנבוכים לבדם, ולאמנם שאר אנשים היו הימים הטבעיים הנהוגים והיה זרות האנשים ההם לסבות רבות, והנה כמו שזכרנו הורות בגדול האנשים ההם לסבות רבות אמתו למזון בהרגל המזונות המיוחדים בגדול ההוא בזמן מן הזמנים ופאה מן הפאות מן האיקלמים והיה זה לסבות רבות אמתו למזון בהרגל המזונות המיוחדים בהעמדת הלחות השרי והנגחתי בזכילה וזקחיה ובמשגל ובשינה ובתנועה כשיעור הראוי ובזקוף עשיתיו, ובמחבתה משכנס, והשמירה מהחום והקור המכלה החום הטבעי והמכבהו ואלת האנחות ועמידה בשמחה וטובו לכב והאחות המזנס לתאוקס והבהקס, והוא מחנה מלת האל כי לא יגיע זה בהנהגה, אבל כאשר יבחרם השם שיגברו בהם הכחות הטובות על המתפעלות זמן ארוך כי יהיה להם בענע בענע נבואות כפי מחשבתם, כי יש נאות למזג איש ינגד למזג האחר על זה הענין יאריך אדם חיים ארוכים, או יהיה זה על דרך המופת ונהגו מנהגו כי לא היה זה דבר טבעי וחיו אלו האנשים הנזכרים על כד הפלא החיים הארוכים, והנה תראה כי מנחם בן אלעזר בן אהרן הכהן היה ימים ארוכים כי היה ימים פלגש כנענע כמו שכתוב ואמרו ג"כ כסדר עולם כי היה ג"כ כספל מיהה, ואחיה השילוני שהיו חיים ארוכים ושאר כל האנשים היו החיים הנהוגים, עתה יראה כי חיות האנשים הקדומים היו כזאת האנשים הנזכרים לבד, ואחר הרב שלא יסבול שיאמר בזה וזלת זה, וימחו למח שקתת מקריי אמתה אומרים שהאנשים ההם היו שנת הלבנה או כמו שחשבו קתת שהיו נימוסים שהיה מניח וארכו זמן הרבה נימוס כל אחד ואחד: וכן עוד צריך שיתבוננו מאד הענינים הנאמרים על כד ההשאלה, הנה הרב ביאר הפתוח מן הנגלה כמו שכתבנו בהערה כי אמתו הריים והבעות יפצחו לפניכם רכה הוא השאלה, כן צריך שיוכן אמרו נפתחו השמים כן אמרו מחני נא מספרך, אמחנו מספרי, ימחו מספר חיים, כל זה על כד הדמיון, לא שיש לטעם ספר ויכתוב וימחה בו כמו שחשבו הפתחים בהיותם בלתי משערים בתקום השאלה: ושאל כל מה שלא זכרתי על מה שזכרתי בזה הפרק, בזה יימחה הרב בגלגל בו לאינו נאות, אבל בנאות ההערה עליו למשכילים, והבדל הדברים בשבילך ויתבאר לך מה שנאמר על כד המשל ומה שנאמר על כד הגומא ומה שתורה עליו הנחה הראשונה בדקדוק, ויתבאר לך או הנבואות כלם

מורה נבוכים חלק שני פרק מז מז

כלם, ויתנלו וישארו עמך אמונות מושכלות הולכות על סדר נרצות אצל השם, כי לא ירצה לו ית' כי אם האמת, ולא ישנא כ"א השקר, ולא יתבלבלו דעותיך ומחשבותיך והאמין דעות כלתי אמתיות רחוקות מאד מן האמת ותחשבם תורה, והתורות כולם אמנם הם אמת נמור כשיתכוננו כראוי, אמר צדק עדותיך לעולם, ואמר אני ה' דובר צדק, ובזאת הבחינה גם כן תנצל מדמיון מציאות לא המציאו השם, ומדעות מנוגות אפשר שיביא קצתם לכפירה, ואמונת הכרוך בהק השם, כעניני ההגשמה והתארים, וההפעליות, כמו שבארנו, או יהשב בדברי הנבואה ההם שהם שקר, (ה) והחלי כלו הסביא לזה הוא העלם מה שהעירונו עליו, ואלו הענינים י"ב מסתרי תורה, אע"פ שדברנו בהם הוא בכללות, קל הוא לדעת פרטיו אחר מה שקדם:

פרק מז מבואר הוא מאד שכל דבר מחודש א"א לו מבלתי סבה קרובה חדישה אותו, ולסבה ההיא סבה, וכן עד שיגיע זה לסבה הראשונה לכל דבר, ר"ל רצון השם ובחירתו, ומפני זה יחסרו הנביאים פעמים בדבריהם הסבות ההם האמצעיות כלם, ויחסו זה הפעל האישי המתחדש אל הכורא, ויאמרו שהוא יתעלה עשאו, וזה כולו ידוע, וכבר דברנו בו אנחנו וזולתנו מן הסאמטים, והוא דעת אנשי תורתנו כלם, ואחרי זאת ההצעה שמענו שאבארהו בזה הפרק והתבוננהו התבוננות מיוחד בו. מוסף על התבוננותיך לשאר פרקי זה המאמר, והדבר אשר אבארהו לך הוא זה. דע כי הסבות הקרובות כלם אשר מהם יתחדש מה שיתחדש, אין הפרש בין היות הסבות ההם עצמיות טבעיות, או בכחיה, או בר"ל בבחירה שבה המתחדש הוא בחירת אדם, עד שאפילו היתה הסבה רצון אחד משאר בעלי חיים, שזה כולו ייווסם להשם כספרי הנביאים, ויתירו על הפעל ההוא כלשונות שהשם פעלו, או צוה בו או אמרו, ובא כאלו הדברים כלם לשון אבירה ולשון דבור ולשון צווי ולשון קריאה ולשון שליחה, וזהו הענין אשר רציתי להעיר עליו בזה הפרק, והוא שאחר שהשם לפי מה שהונח והתיישב, הוא אשר העיר הרצון ההוא לבעל הי הוא שאינו מדבר, והוא אשר חייב הבחירה ההיא לתי המדבר, והוא אשר המשיך הענינים הטבעיים על

שם טב

הרב כפי מה שקדם וגם הוא מנוצרת מהתכמים והיא ג"כ דעת התורה, רצה הרב לכא ענינים נפלאים וכדוות עצומים ועמוקים בספרי הנביאים ואיך יחסו לשם כל הפעולות כלם אשר יאמרו שהשם פעל או עשה או צוה או אמר, ובא כאלו הדברים כלם לשון אבירה ולשון דבור ולשון צווי ולשון קריאה ולשון שליחות, וזהו כוונת זה הפרק ולמה שיתבאר זה סודות עצומים צוה הרב ואמר לתבונן צוה הפרק התבוננות מיוחד בו. מוסף על התבוננותיך לשאר פרקי זה המאמר: וכבר דעת כי הסבות הקרובות אשר הם עלות לדברים ואשר הם סבות בעלם שהם הטבע או הבחירה, ר"ל בבחירה שהיא סבת המתחדש או בחירה האדם עד שאפילו היתה אותה הסבה רצון צוה כלו ייווסם להשם ותעלה כספרי הנביאים, וכן ג"כ בדברים אשר נחשדו מפאת המקרה והסודות כלם יחסו לשי, וזה למה שהיה ההתחלות כהעלות העלמיות הטבע והבחירה, כי הדברים הנמצאים לא ימלט חדושם אם שהיה מפאת הטבע כיסודות והמורכבים אשר אלו נחשדו מהטבע, ופעולות האדם כמו החלכות כלם ופעולותיו כלם באין מהבחירה, ויש דברים שיתחדשו מהטבע ומהבחירה, כי אם לא ילך איש תחית לוי לא יהיה לוקח את נתי לוי ולא היה גולד מש, א"כ סבת הילוד היה הבחירה והטבע כי לא גולד ולא נעשה בבחירה ורצון אלא היה כשאל הדברים הטבעיים, והתבאר כי המקרה הוא מתחדש על הטבע ומפני סבה חסבותה הם כטבע והבחירה, כי האלצב הששי הוא דבר במקרה שקרה לסבות העצמיות ויתחדש מזל הטבע במקרה כי הטבע לא היה מכוי לעשות אלצב שזי אכל בעבור שהיה שם מותר טבעי יתחדש זה האלצב במקרה מהטבע וכן

קרישקש

פרק מז (ה) והחלי כלו הסביא לזה העלם מה שהעירונו, הרצון בזה החליי הסביא לאמונת התגשמה והתפעליות הוא העיר מה שהעירונו, רצון בזה העלם חסבות הכרסאליים והמסותאליים.

מורה נבוכים חלק שני פרק מח

על מצהניהם, (ה) והמקרה הוא מיותר הענין הטבעי כמו שהתבאר, ורובו משותף בין הטבע והרצון והבחירה, יתחייב לפי זה כולו שיאמר על מה שהתחייב מהסבות ההם, שהשם צוה שיעשה כך או אחר שיהיה כך, ואני אוכזר לך סאלו כלם משלים ועליהם תקוש כל מה שלא אומר, אמר כמה שימשך מן הענינים הטבעיים תמיד, כהתוך השלש כשיהם האויר, והסמית כי הים בהסתער הרוח, ואמר ישלח דברו וימסס ונו', ויאמר רוח סערה ותרוסם נליו, (ב) אמר בירידת המטר, ועל העבים אצוה מהמטיר עליו ונו', ואמר כמה שתהיה סבתו בחירת אדם כמלחמת עם ישלשו על עם, או איתו יתעורר להיות אים אחד, עד אפילו הרפו, אמר בלשון נבוכדנצר הרשע ומהנהו, אני צויתי למקדושי גם קראתי נכורי לאפי, ואמר בניו חנף אשלתו, ובענין שמעי בן נרא, אמר כי אמר ה' לו קלל את דוד, (ג) ובהמלט יוסף הצדיק מבית הסוהר, ² אמר שלח מלך ויתירנה, וכשלוש פרס ומרי על הבשרים אמו, ושלתתי לכבל וזים חוזה, ובענין אליהו ז"ל כאשר סבב השם לו פרנסתו נאמר לו, צויתי שם אישה אלמנה לכלבלך, ² (ד) ואמר יוסף הצדיק, לא אתם שלחתם אותי הנה, ואמר כמה שתהיה סבתו רצון ב"ח והתעוררו בצרכי חייו, ויאמר ה' לדני ויקא את יונה, אחר שהשם

הוא

שם טוב

אפרי

וכן גם כן נקחש המקרה נדברים כדמיונים והרצונים כי ראונו יא לא לשון לנקש לרבו ומלא דינר נדרכו וזה נקחש על המעט ונתחדש בעבור הנחירה, א"כ המקרה יקרה לדברים הטבעיים או לדברים הדמיוניים והרצוניים, ולמה שכל אלו הדברים הטבעיים והרצוניים ועלו כולם אל תנועת השמים ותנועת השמים ועלו אל תנועת גלגל הוויזי וגלגל הוויזי ועלה אל תנועת רשעון והוא הש"ת יוחסו לו כל הפעולות, כי אם לא יומא הוא שום פעולה נבולס לא יומא. והמשל נוב כי מלך אחד צוה לקחת מום מאנשי העיר ואחר כך בא הגוזר לקחת המום נקחדשו מזה קטעות ומריבות במדינת ונתחדש גם כן פעולות רבות מתקת וממכר, נלמד שהמלך עשה כל אלו הפעולות אחר שהם סבב להם, ונשכחו זה המשל תנין כל מה

פרק מח א זה הענין הוא חיימה מניחור משלי הנצוה וסמיה, וגלה ככאן ויצאר שהנס יתואר לפס יתעלה פעולה אחת בלחם מלרבע סבות, אם בעלם, או בעלם, או נכחיה, או נמקרה, ובאלו הארבע סבות יבאו בעתו חמס וסנודת יתאר נהם הסם יתעלה שזוא סכנן, והלחם כן כי הוא סכנן הכחוקה, וחמס לשונותיה, אמירה, נדור, זוו, קריאה, עליה, או עלות ועמדות במקומן ומדגנן: ב שלח מלך ויתירנה, ר"ל שהש"ת שלח המלך והוא סרעס וספיר את יוסף מן בית האסורים, ויש לפרש לפי הספס כי שלח מלך ר"ל המלך סרעס שלח את עבדיו להסיר את יוסף מן האסורים: ג ואמר יוסף הצדיק לא אהם שחמס אותי יוסף ונו. ר"ל קלה מכירח אחיו כשמכרוהו לישעפאלים כהאל

הרב נפרק זה ואין יוחסו כל הפעולות להש"ת, וכן נדברים אשר עשאו הטבע כמו שאמר ארזי לנטון אשר נעט, וכמו שאמר נדבר ה' שמים נעשו, וכן יוחסו ג"כ הפעולות הדמיוניות והרצוניות אל הש"ת כמו שאמר בענין שמעי בן נרא ה' אמר לו קלל את דוד. ויגה הרב דרכו לכאף הדברים הנעלמים מהדברים הנלויים והמבוארים כמו שאמר ישלח דברו וימסס ואמר ויעמד רוח סערה ויחמר בירידת המטר ועל הצבים אצוה מהמטיר עליו מטר, הרי נדברים הטבעיים יוחסו לו כג' ענינים, בלשון נדור, ולשון אמירה, ולשון זוו, וא"כ יוצא כי כדמיונה ורצון יוחסו קריאה ואמירה ושלחות וזוו, כמו שאמר אני עויתי למקדושי גם קראתי נכורי לאפי על נכוכדנצר ומתכוו, ואמר כי אמר ה' לו קלל את דוד על שמעי בן נרא ואמר בהמלט יוסף הצדיק שלח מלך ויתירנה גם בענין אליהו עויתי אלמנה לכלבלך, ואמר לשון שלוחות ניוסף לא אהם שלחתם אותי הנה כי האלהים ונאמר ג"כ כמה שקיהו סבת רצון ב"ח והתעוררו וצרכי חייו ויאמר ה' לדני אחר שהשם הוא אשר העיר לו האון הסוא לנקש מונו, כי הש"ת עשה לכל הדין שהיו בעלי רצון א"כ כשיתעורר הדג מלד רצונו לנקש לרבו נאמר

שהשם

קישקש

גדול בזה בערכו ועל הענינים אצוה מהמטיר עליו סרע עס המטיר הענינים הטבעיים, שיש לומר כי אמרו על הענינים אצוה מהמטיר עליו סרע הוא מניעת המטר ברצונו כפי מה שיתחייבו מן הענינים כמו שאמרת התורה ועצר את השמים ולא יהיה טל, ואמר ונתתי שמיים ככרור, ואמר אליהו חי ה' אם יהיה טל וימחר כי אם לפי דברי, נאמר בענינים הרעים אצוה בעברם כצוה הש"ת לגדול מעלתו וליהוה כובש בזה כשיהם ארזיני עם היותה נבדרת היא ספחה אותו יום יום וליראת השם נסנע המטיר הווא, ואמר שלח מלאך * ויתירנה לפי שרצונו השם בגמול טוב לאותבו או בהצלחם מהענינים יקרא מלאך כמו שאמר בנימאל אלהי שלח מלאכיה וסבר פום איתנה ולא הבליו: (ד) ואמר יוסף הצדיק לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים, הרצון בזה שזה היה בחירת האחים למכור ויחד הענין הווא רשם, ואם שיש לומר

פרק מח (ה) והמקרה הווא מיותר הענין הטבעי, ואמר אויסוס' כי הדברים אשר יתודשו בהודמן לא יצאו בענינים ההכריחים, ר"ל שהם תמריים כעליה השמש, ולא בענינים המאויים כסו הרוח בתקופת הבוה או הקור בתקופת סבת, ואמנם יבואו בענינים הטבעיים המתחודשים מהטבע והבחירה, ואמר וכמו כן התבאר בין מה שיתודשו בהודמן ובין מה שיתודשו מהטבע ענין מכואר בעצמו ג"כ, כי המצב מצד מה האמר בה שהיא נחודשה מהודמן ולא תאמר מהטבע, ולזה יחייב שיהיו שני הדברים מתחלפים ר"ל ההודמן והטבע להיות מה שיתודשו מהם מתחלף, וכן יאמר הודמן למה שיתודשו מהבחירה כמו אדם שיצא מביתו ללכת מהסכות ומצא חובב, הנה הודמן סבה שפולח במקרה למה שיתודשו על המצב מצד מה שזה המעשה מתחודש מהדברים נמצאו עכבור סבה מהסכות והם הדברים הנמצאים כמו שאמרו מהטבע והמפלאכה, זה אמר אויסוסס במאמר השני מן השמע הטבעי: (ב) אמר בירידת המטר על העבים אצוה מהמטיר עליו מטר ואמר כמה שתהיה סבתו בחירת האדם כמלחמת עם ישלשו על עם. אמר בלשון נבוכדנצר ומהנהו אני צויתי למקדושי. יש לי ספק

(* נמצא עמוס הוא כי נמקאס כהוה מלך לא מלך, ומימלא כהור ספון. י"מ

מורה נבוכים חלק שני פרק מח

הוא אשר העיר הרצון ההיא, לא שהוא יטמיה נביא והשרה עליו נבואה, וכן נאמר בארבה אשר בא בימי יואל בן פתואל, כי עצום עושה דברו, וכן עוד נאמר בשלוש החיות על ארץ אדום בעת הורבנה בימי סנהריב, והוא הפיל להם גורל וידו הלכתה להם בך, ואע"פ שלא נזכר הגנה לשון אמירה ולא צווי ולא שליחה אלא ענינו היקש מביאר, והקש נ"ב על כל המאמרים הבאים הרומים לזאת התכונה, (ה) ואחר בענינים המקריים מקרה גמור, אמר בענין רבקה, ותתי אשה לכן אדוניך כאשר דבר ה', ובענין דוד ויהונתן אמר, כי 'שליח ה', (ו) ובענין יוסף וישלחני ה' לפניכם, והנה כבר התבאר לך איך יסופר על הודמין הסבות, הודמנו על אי זה דרך שהודמנו, ויהיו סבות בעצם או במקרה או בכחירה או ברצון הכל כשזה באלו החמשה לשונות, והם צווי אמירה דבור שליחה קריאה, ודע זה והנהיגו בכל מקום כפי ענינו, ויטו רחוקים רבים, ותבאר לך אמתת הענין במקום ההוא אשר יביא לחשוב בו שהוא רחוק מן האמת, וזה תכלית קה שהגעתי אל המאמר, או בענין הנבואה ומשליחה ולשונותיה, וזה כלל מה שאזכרה לך מזה הענין, ונתחיל בענינים אחרים בעזרת שרי:

נשלם החלק השני, במיעתא דרשמיא :

אפור

יתעלה : ד ובענין יוסף וישמי אליהם לפיכך. ככה נרד עיון שרי הרב אשר למעלה ומלה ענין יוסף כמה כבוד בצחיהו באומרו לא אחס שלחם אחי ובכתיב היה ענין יוסף כמה כבוד כבודו, והוא נ"ב מה שזכר למעלה לא אחס שלחם. ר"ל שלחם ענין בחייה חתו כמכתבו להם י"ל כמו שפירשנו, אמנם מה שאמר וישלחני מלהים לפיכך. ר"ל מה שנתחלתו לכאונה מהם למנויה היא היה במקרה ואע"פ מלה השועל בשם יתעלה, וידעו בזה כי כבר נזכר השם יתעלה שיתחיל וענדו המלכים ל' מלוא שנה, ואם כן מה שזכר יוסף בחייהו לכאונה על שאלו חתו הוא במקרה, וזה עומק דעת הרב וצדו הדברים כמו שהם, וכן היין הכספי לגבוי סכך. ובמה שנתבאר מזה הפרק נתגלו סודות עמוסים ועמוקים. השנה וההלה לאל יתעלה ולכן מורינו מורה לך :

שם סוב

השם עשה אורו הפעל, ואחר שזכר הרב שהענינים הענינים והענינים כלם יוחסו לשם ית' אף שהוא סנה דחוקה נבאר ג"כ שהענינים המקריים יוחסו לשם, כמו שאמר בענין רבקה ותתי אשה לכן אדוניך כאשר דבר ה', ובענין דוד ויהונתן אחר לך כי שליח ה' אף שזה השלוחות נתקדש מפאת המקרה כ"א היה דוד בלא אל השלחן לא היה השלוחות אבל נתקדש אורו השליחית מזה שאמר מדוע לא בא ג' וכו', ובענין יוסף אחר וישמי אליהם לפיכך הוא סנה מקריית כי מכירתו למצרים היא סנה מהם בעצם אבל שיקם להם ואחר כך שיבאו אחיו ויקדם להם כדי להחיות עמם רב הוא במקרה, הנה כבר התבאר לך איך יסופר לך על ההודמין הסבות איך הודמנו על אי זה דרך הודמנו והיה סבות בעצם או במקרה או בחכירה או ברצון הכל שזה באלו המעשה לשונות והם צווי אמירה דבור שליחה קריאה : ודע זה והנהיגו בכל מקום כפי ענינו. ר"ל

דבריו הנבואים כשואמר אחד מ' לשונות כשואמר וידבר ה' או ויאמר ה' או וילו וכן שאר לשונות, כשתבין זה ויסור הרחוקות רנות באופן שלא תתעה שיתחדשו לשם יתעלה דברים לא השיגם קודם אבל השיגם עתה בידיעות מרטיות, וכשתבונן מה שאמר ויכולו כל אלו הרחוקות והדומים לאלו, כי השם יתעלה סנה רחוקה לכל הדברים והפילו השפע המנוע לנבואים וגיב הפועל והוא כסנה רחוקה לכל הדברים, והנבואים יסרו הסבות האמצעיות ויוחסו זה הפועל האיש המתחדש לנאורו ויאמרו שהבורא יתעלה עשאו, והנה צוה הרב על התבוננות חוכה בזה הפרק כמה שהרב דבר בתכלית ההעלמה, וגם חפני כי בזה הפרק יתבארו איך יוחסו הנבואים כל הפעולות לשם יתעלה מכלתי שיבוא זה שם הרחוק, ואמר הרב כי זה תכלית מה שהזכר בענין הנבואה ומשליחה ולשונותיה, והכלל כל מה שאזכרה לך וזה הענין ונתחיל בענינים אחרים כי אחר שדברנו בענין הנבואה נדבר כמעשה מרכבה ונתבאר השם יתעלה ונבאר ג"כ עממי תולדות וספורי התורה גם כן אשר יתחדש בהם שאין להם שום עטם, ואחר כך חסם מאמרנו ונהגתו המתבודד עד אשר יתקן אל לרוד החיים :

קרקש

מה שאמר ויסרו תולדות הנביא ותפלת אליהו חשבו שזה הענין הגיב סתמי וכן היה באמת כי הועילה תפלתם : (ו) ובענין יוסף וישלחני מלהים לפיכך. קרא זה הענין מקרה כי אחר שתייה במצרים אין מנוח לאמרו וישלחני ה' לפניכם שזה היה מצד בחירת אדם כמו שזכרנו מביארה, אבל קרה הענין אשר ראה אותו ואירע מה שאירע עד שבעבור אותה הסבה באו לביצרים בסוף ביצד בחירתו ומצד בחירת פריעתו ואם ש"ל שהכל היה כיוון מהשם ית' לקיים עור כי גר יתה ורעד וגו' ואחרי כן יצאו ברבים גדול :

לומר שהשלוחות אשר דלם אשר הם היו סבת מכירתו היו ברצון השם לקיים מה שאמרו לאברהם בין הבתרים (ה) ואמר בענינים המקריים מקרה גמור ותתי אשה לכן אדוניך כאשר דבר ה' י"ל לי ספק גדול בזה איך קרא זה הענין מקרה ואברהם התחיל לשם בעבור זה ואמר ישלח מאבוא ארץ וצ"ל רבך וכן אליהו עבדו התחיל לשם כמו כן וקרה הענין כפי המכורש ממנו, אמנם באמת ותתי אשה לכן אדוניך כאשר דבר ה' הוא בלישון בני אדם שיהיו לבנו אלו השליחות לשם א"ל שיהיו בעצם שרשם לא דבר זה הענין ולא אטור, אמנם כאשר ס"ל להם כי

נשלם החלק השני

ספר

מורה נבוכים

להרב האלהי רבינו משה בן מיימון הספרדי ז"ל

בהעתקת הרב ר' שמואל אבן תיבון ז"ל

עם שלשה פירושים הנודעים ומפורסמים

היה

אפו"די, שם טוב, ו' קרשקש

והדרכי'י הכי נכבד הנוסף כעת. להשר וגדול בישרון

רבינו דון יצחק אברבנאל ז"ל

עוד נקבצו באו בו

(א) כוננת כל פרק מפיקי המורה על דעת החכם ר' יהודה החריזי ז"ל.

(ב) פירוש מלות הורות לר"ש אבן תיבון ז"ל, כונה ומתוקן.

(ג) כל פסוקי תורה נביאים וכתובים אשר באו זכרם בספר המורה, נסדרו בסדרן בציון החלק והפרק שהובאו בהמדה.

חלק שלישי

הונה בעיון נמרץ ובהשגחה רבה עם ספרים מדויקים.

תועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

צולם ונדפס מחדש
בעיה"ק ירושלים תש"ך

כל הזכויות שמורות

Printed in Israel

מורה נבוכים חלק שלישי הקדמה

בארנו פעמים רבות שעקר הכונה היה בזה המאמר, לכאר מה שאפשר לכאור מעשה בראשית ובעשה מרכבה, כפי מה שחובר לו זה המאמר, וכבר בארנו שאלו הדברים הם מכלל סתרי תורה, וידעת ג"כ איך האשימו רבותינו ז"ל מי שמגלה אותן, ובארנו ז"ל ששכר מעלים סתרי תורה המבוארים והגלויים לבעלי העיון עצום מאד, אמרו בסוף פסחים על מה שכתוב ליושבים לפני ה' יהיה סתרה לאכול לשבעה ולמסכה עתיק, אמרו למכסה דברים שגילן עתיק וימיה ומאי ניהו לפני ה' תורה, והבן שעור מה שהיישירו אליו אם יש בלבבך תבונה. והנה בארו עומק מעשה מרכבה ודיותו החוק סודת ההטון, והתבאר שאפילו מה שיבין ממנו מי שהגנו השם תבונה אסרה התורה ללמדו אלא פנים בפנים א לבי שיש לו המדות הנזכרות, ואין מוסרים לו ממנו אלא ראשי פרקים

אפודי
הקדמה א למי שיש לו המדות הנזכרות. ר"ל נכון להשגחה והכנס חרשים ושאר המדות שזכר הרב בספר

להש"י תוארים וסופים על בעצמו, ואח"כ ביאר כי הוא ית' לא יפעל שום טועל בזולת עצמו כי העולם נחייב ממנו כהתחייב המושכל מושכל וכו' הוא יתעלה הוא עלה טועלת העולם ועלה צוריות ועלה תכליתות, וכי הדרך אשר דרכו המדברים לקיים השלשה דרושים יקרים שהוא המציאות הכל אחדות והרחקת הגשמות, שאין רלוו ללמדו דרכי המדברים, כי הם לקומים מהקדמות מסופקות מאל וספרות המציאות המיושב הנראה, וכינוי פרק והוא הנקרא שיעור קומה, ביאר בו הרב איך ראוי שיוצן המציאות בזמן שילקח ראה על השלשה דרושים יקרים, וכל מה שכתוב בזה הפרק הם דברים מנאורים נגלים לכל בעל שכל, כי החלוקת המופת ראוי שיהיו בזה התואר, ואחר זה הכה הרב דקדוק הקדמות המדברים ובראה מקום נגלים בזה בזמן שיספרו החוש והשכל וספרות אה עצמם ג"כ, ואחר כך נה החלק שני והוא הקדמות הפילוסופים אשר הם לקחמות מעשה המציאות לנאר בני דרושים, וכינוי הקדמותים, ואח"כ השתמש חללו הקדמות כדי לנאר השלשה דרושים, ובריה כי בין שיהיה העולם קדמון או מחדש יתבאר אלו השלשה דרושים, ואח"י רצה הרב לנאר שיש שלום נבדלים, ושהגלגל הוא בעל נפש, ושהשגחת זה העולם הוא ע"י התלכוס וע"י הגלגלים, וכי כל מה שיאמר אריסטו בתנועות השמים ובספנותיהם הם דברים אמרום חכמים והנבואים, ומפרק ג' עד פרק י"ד הוא כלו הקדמה לנאר מעשה מרכבה, ואח"י נישל הענינות אשר יש לפילוסופים על הקדמות, ואח"כ הכריע החזק על הקדמות, ואחר זה ביאר שיסוד תורת מעש רבינו הוא שהעולם מחדש ואינו יסוד שהוא נפסד בעיקר כמו שהוא מחדש אבל כבר יהיה נצחו, וביאר כל הנבואות אשר יבואו לנאוב שהעולם נפסד, ואחר זה ביאר מעשה בראשית שאחר קיום ששלוש מחדש יהיה הנבואה אחת בכל הגסים, ואם יהיה העולם קדמון ג"כ הנבואה אפשר שימצא, ולמה שאי אפשר ביאור מעשה מרכבה אם לא יתבאר ראשונה מהות הנבואה ומדרגותיה ואיך ידברו הנבואים בתשלים, הקדים הרב הדבור בזה קודם הדבור במעשה מרכבה. ואחר שהגנו כל מה שראוי שקונח לנאר מעשה מרכבה רצה הרב לנאר בתקן בני מעשה מרכבה, ואח"י נה לנאר השגחת הש"י"ח בזה העולם, ואח"י הדבור בהשגחה אם לא שידבר נידיעת הש"י"ח ונמשך לזה לנאר ספר איוב הנפלא, ואחר שביאר סתרי המרכבה וספרי ההשגחה רצה לנאר עממי המצות והספארים אשר בלו בחורה, ואח"כ ביאר איך ראוי שיהיה ההגהת האיש השלם בזה העולם עד אשר תתפרד נפשו מעל גויותו ויהיה בנצור החיים, והכו כוננת זה החלק הנכבד: ובתחילתו ואחר הנה כבר ביארנו פעמים רבות שעקר המטונה היה בזה החתמר הש"י"ח ונמשך לזה לנאר ספר איוב הנפלא, ומעשה מרכבה, כי נושא החכמות כלם הם העולם המושכל והמוחש, ועשאי האורה הם מעשה בראשית ומעשה מרכבה כי וכלול אלו השני תחלים, וכבר ביארנו שאלו הדברים הם מכלל סתרי התורה, וידעת איך השאנו רז"ל מי שמגלה אותם ואחרו שזכר מעלים סתרי תורה המבוארים והגלויים לבעלי החכמה עצום מאל, אמרו בסוף פסחים ליושבים לפני ה' יהיה סתרה לשבעה ולמסכה עתיק, אמרו לנכסה דברים שגילן עתיק וימיה ומאי ניהו לפני ה' תלכמים אינו ראוי לגלותו, והבן שעור מה שהיישרט אליו אם יש בלבבך תבונה, כי הנה המעלים סתרי תורה שכרו עצום מאל כי נמשך בזה אחר סודות המציאות ויישורו, כי אין ראוי לחלוק על הכוונה האלמית, כ"א לא יהיה כן תאבד הקיבוצ המדיני, והנה ביאר כי סודות התורה הם גלויים ומבוארים לתלמידיהם בתופת: וכנה ביארנו מעשה מרכבה סתרי החוק מדעת ההטון, והתבאר שאפילו מה שיוצן ממנו מי שהגנו השם תורה אסרה התורה ללמדו אלא פנים בפנים, כי אין ראוי לכתבו בספר כי הכותבו בספר כאלו דורשו לאלפים ולרבנות, ואין מלמדים ממנו פנים בפנים אלא למי שיש לו מדות הנזכרות ר"ל נכון להשגחה והכנס חרשים ושאר המדות שזכר בספר ל"ד מהחלק הראשון, וכשילמד

אמר הר"ם בהקדמה וראוי היה להעשות כן. שלא ימצא דבר כפוח היה בזה התעלה, מהאיש הבליתי ראוי לזה ולא כבוד כי לא נקדר טקבל מפי קבל וזהו החכם סודיע יגיע הפסד מה כי לא נקדר טקבל מפי קבל וזהו החכם סודיע להבם אחר הראוי לזה אלה הסודות הנעלמים ברוחם, וכן נבואך הענין חסיד עד שלא נפסד הענין ולא שחתכת מיוחדו כנולות נפסד נבוכים ח"י

מורה נבוכים חלק שלישי הקדמה

לכך, ^א וזאת היא הסבה בהפסק ידיעתו מן האומה לגמרי, עד שלא נמצא מסגנו דבר קטן או גדול, ^ב וראוי היה להעשות בו כך, כי לא נעדר מקבל מפי מקבל ולא חובר בו ספר כלל, ואחר שהוא כן איך יש לי תחבולה להעריך על מה שאפשר שנודע לי, והתבאר אלי כלא ספק במה שהביעותיו מזה, אבל המנעי מחבר דבר ממה שנודע לי בו עד שיהיה אבדו באבדי אשר אי אפשר מבלעדיו, היה בעיני אונאה גדולה בחקך והק כל נבוכך ובאלו דריות עושק האמת מן הראוי לו, או קנאת המוריש בירש על ירושתו, ושיתרון מרות מגונות, ^ג ואסמם באור דבריו כבר זכרנו מה שיש בו מהזרת התורה מצורף למה שנותן אותו השכל ^ה מחובר אל היותי ג"כ בעל סברא במה שנודע לי ממנו, ולא כאתני בו נבואה אלהית להודיעני שכן נתכוון ענין, ולא קבלתי מה שאמניתי בו במלמד, אבל הורני הכתוב בספרי הנבואה ודברי החכמים, עם מה שאצלי מן ההקדמות עיוניות שהענין כן כלא ספק, ואפשר שיהיה הענין הלופו ותהי הכוונה דבר אחר. והנה עוררתי בו המהשבה המיושרת והערר הארזי אל ענין שאספרהו, והוא שאני אפרש לך מה שאמר יחזקאל הנביא ע"ה על דרך שיהשוב כל שישמע פירוש, שאני לא אמרתי דבר נוסף על מה שורה עליו הכתוב, אבל כאלו אני מהרנס פלות מלשון אל לשון, או סבאר בקצרה ענין דברים נלווים, וכשיסתכל בו מי שחוכר לו זה המאמר ויתבונן בפרקיו כלם בהשגחה שלמה, ויתבאר לו הענין כלו אשר התבאר לי ונגלה עד שלא יעלם ממנו דבר, וזהו תכלית היכולת לקבץ בין התועלת לכל אדם ובין מניעת הביאור בלמוד דבר מזה הענין כמו שצריך. ואחר הקדים זאת ההקדמה שיש לבך בפרקים הבאים בזה הענין הנכבד והיקר הגדול, אשר הוא יחד שהכל תלוי בו ^ו ועמוד שהכל נשען עליו:

שם טוב

וכטילמד האדם כניס דפניו למי שיש לו מרות הללו אין מלמודים ארוך אלא ראשי הפרקים בלבד, וזו היא הסבה בהפסק ידיעתו מן האומה לגמרי מחד שהיה אסור ללמד אלו הסודות כי אם כניס דפניו מפני זקת נפסקה זקת ידיעה מן האומה לגמרי ולכן לא נמצא ממנו דבר קטן או גדול ל"כ בכתב ולא בע"פ, וראוי היה לעשות כך, כי לא נעדר מקבל מפי מקבל והרב ילמד לתלמידו ותלמידו לתלמידו כד שלח תשכח לעולם אילו לא היה גלות אבל סבת הגלות היה שיעדר מקבל מפי מקבל, וכאלו אמר ראוי היה לאדם ללמד כניס דפניו כי לא נעדר מקבל מפי מקבל ואין ראוי לחבר בו ספר כלל כי סוד ה' ליראוי, ואחר שהוא אסור לכתוב אלו הדברים בספר ושבר המעלים גלוי מחד איך זה לי תחבולה להעריך על מה שאפשר שנודע ויתבאר אצלי בלי ספק כמה הביעותיו מזה, אבל המנעי מחבר דבר ממה שנודע לי בו עד שיהיה אבדו באבדי אשר אי אפשר מבלעדיו, ויהי אבדת המוריש בעיני אונאה גדולה בחקך ובחך כל נבוכך וכאלו עושק האמת מן הראוי לו או קנאת המוריש בירש על ירושתו ושיתרון מרות מגונות: ואמנם ביאור אלו הספרים כבר זכרנו שהוא אסור מחד

אפריו

ל"ד מראשון: ב וזאת היא הסבה בהפסק ידיעתו. ר"ל שמד שהיה אסור ללמד אלו הסודות כי אם פנים בפנים מפני זה נפסקה זקת ידיעה מן האומה לגמרי מחד הגלות וגם לא נמצא ממנו דבר קטן או גדול בספר: ג וראוי היה להעשות כך כי לא נעדר. ראוי שלא ללמד זקת החכמה כי אם פנים בפנים, כי לא נעדר מקבל מפי מקבל והרב ילמד לתלמידו ותלמידו לתלמידו כד שלח תשכח לעולם אילו לא היה הגלות, אבל סבת הגלות הייתה שיעדר מקבל מפי מקבל וגם לא הותר לעולם ספר כלל מאלו הסודות העיוניים ואחר שהוא כן וכו': ד ואמנם באור דבריו וכו'. ר"ל אמנם שנבאר מעשה מרכבה במחלוקת כבר זכרנו שהוא אסור מחזקה וגם הפסל מחייב שלא לנאר אילו לא היה אסור דבר: ה מחונכ אל היותי גם כן וכו'. ר"ל מוכרף לפני אלו הספרים שזכרנו שאין ראוי לנאר מעשה מרכבה, כי מה שיסבור בו הרב אינו ענין מקובל מחייב שיהיה כך כי לא נראה אילו הנבואה אבל הוא כפי שפירש הרב ר"ל ושקול דעתו ואפשר שיהיה חלופו: ויהיה כוונת הכתוב דבר אחר: ו ועמוד שהכל נשען עליו. והוא מעשה מרכבה:

קרקש

הרברים הנכתבים כמו שנתראה הינם בהתחלשות הרעיונות בתלמוד באחרים ומתקיים זה אומר ומביא ראייה וזה סתור ומביא ראייה, פסק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק א

(6) ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה משאר בעלי חיים, עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני האריה, ואחר כאלו פניו דומים לפני השור וכיוצא בהן, וכפי אלו הצורות והטוות אל צורות האם כלם פני אדם נזופות אל אלו הצורות שלה, ויש לך בזה שתי ראיות, האחת מהן אמרו בחיות בכלל, והוה מראיהן דמות אדם להנה, ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שכאר במרכבה השנית אשר הביא אותה לבאר

אפרי

פרק א א ידוע כו'. החיות כבר ביצרו למעלה מהם ד' כדורים. ופני החיות, ר"ל היות בגלגל סנה אומנים מהם היסודות. ופני אריה הוא בגלגל המזלות המגיע יסוד מעפר הנזכר בחלמיו וכו' מיוחד בזכות המהלך. ופני נשר רמז בגלגל הירח המגיע יסוד המים הגונב צנופות כי מן הכקק נבראו והוא מיוחד הנוטה המגבייר בזויר. ופני אדם רומז לכדור חמשה כוכבי הגנובה המגיע יסוד האויר המיוחד בזכות אדם. והכי שור רמז בגלגל חמה המגיע יסוד האש המיוחד בזכות המכלל מי, והחיות הוא הוה שמימי, ואם כן בגלגל המזלות מיוחד בפני אריה. וירח נכספי. ותמה צבור. ותמשה כוכבי הגנובה חלדים. ואם כן מפני מה אמר הפסוק שכלל אחת מהחיות בעלה ארבעה פנים כי הוה מן הראוי שיהיה לה כי אם פנים ארבעה, הפעם הזה כי כל היה כי לה פנים מיוחדים שפעולה בהם ביחוד אבל מזה הגלגל והוא הפנים השנונים כל אחת טועלת בכל היסודות והוה הארבעה פנים לכל אחד. ומה שאמר הרב שכל אלו הפנים הם פני אדם, אמר, ר"ל כי אש"ם לפני אומר בגלגל המזלות מגיע יסוד עפר או אי זה מהאחרים שמיגע יסודו, ר"ל שהגלגל מכין החומר לקבל לצורה אבל בחיות הגורה הוא מן הכדור גלא ספק, וזה שכל אלו הארבעה פנים הם פני אדם באמת והוא הגדל כי הוא מקנה הגורה, וכן פירש מפרש ספר הכוונות וכן נכון, אבל יש מי שפירש שכל אלו הפנים הם פני אדם, ר"ל כי החיות הם חיים משכילים

שם טוב

פרק א ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה אחת משאר בעלי חיים וכו'. הרצון בזה שהחיות עם שכלם יש להם פני אדם כי המגיע להם הוא השכל הגדול, אלו כוונת שנתקם הוא הלוויית האדם שהוה התכלית האחרון, ע"כ"ו יש הפרש בניהם כי כבר תראה איש כאלו פניו דומים לפני אריה והאחרים כאלו פניו דומים לפני שור, וכפי אלו הצורות והטוות אל צורות פני ד"ם דומים לפני אדם כמו שאמר פני שור ופני אריה ופני נשר הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו המגויס, ויש לנו בזה שני ראיות, אחת מהם אחרו בחיות בכלל וזה מראיהן דמות אדם להנה ואח"כ תאר כל חיה מהן פני אדם פני שור פני נשר פני אריה והראיה השנית מהן אחר במרכבה השנית המגיע יסוד עפר וכו' מיוחד בזכות המהלך. ופני נשר רמז בגלגל הירח המגיע יסוד המים הגונב צנופות כי מן הכקק נבראו והוא מיוחד הנוטה המגבייר בזויר. ופני אדם רומז לכדור חמשה כוכבי הגנובה המגיע יסוד האויר המיוחד בזכות אדם. והכי שור רמז בגלגל חמה המגיע יסוד האש המיוחד בזכות המכלל מי, והחיות הוא הוה שמימי, ואם כן בגלגל המזלות מיוחד בפני אריה. וירח נכספי. ותמה צבור. ותמשה כוכבי הגנובה חלדים. ואם כן מפני מה אמר הפסוק שכלל אחת מהחיות בעלה ארבעה פנים כי הוה מן הראוי שיהיה לה כי אם פנים ארבעה, הפעם הזה כי כל היה כי לה פנים מיוחדים שפעולה בהם ביחוד אבל מזה הגלגל והוא הפנים השנונים כל אחת טועלת בכל היסודות והוה הארבעה פנים לכל אחד. ומה שאמר הרב שכל אלו הפנים הם פני אדם, אמר, ר"ל כי אש"ם לפני אומר בגלגל המזלות מגיע יסוד עפר או אי זה מהאחרים שמיגע יסודו, ר"ל שהגלגל מכין החומר לקבל לצורה אבל בחיות הגורה הוא מן הכדור גלא ספק, וזה שכל אלו הארבעה פנים הם פני אדם באמת והוא הגדל כי הוא מקנה הגורה, וכן פירש מפרש ספר הכוונות וכן נכון, אבל יש מי שפירש שכל אלו הפנים הם פני אדם, ר"ל כי החיות הם חיים משכילים

לכל כדור יסוד מד' יסודות ביחוד, הירח מגיע המים והוא דומה לגשרי כי העופות מן הרקק נבראו, וכדור השמש לאש והוא רומז לשור כי השור יש בו אולם. וכדור שאר הכוכבים הגנובים לאויר כי יכנסו איתם בקתם ואין להם עמידה וקוים כמו האויר, והמגיע לזה הוא פני אדם, וכדור הכוכבים הקיימים הוא רומז לאריה וזה הכדור מנוט לארץ, א"כ כדור הכוכבים הקיימים מיוחד בפני אריה. והירה בגשר. ותמה צבור. ותמשה כוכבי לכת באדם, וביארת ג"כ כי ארבעה סבות לתנועת הגלגל כדוריותו ונפשו ושללו ומושכלו, והאנשים פנים מן הכחות הגולגולות הצדקה חוילה אליהו וכו' כחות המהווה המקורים וכה הנפש הזוממת וכה הנפש החי וכה הנפש המחדרת, וכמו שכל כדור שופע כח בכל המתחווים ויחיד ביחוד א' כן שופע כח בכל אלו הפנים ויחיד אחד מהם באחד אחד מהם. וכבר קדם לנו כי בגלגלים גשמים חיים ומשכילים, והחיות

קרקשקש

פרק א (ה) ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה אחת משאר בעלי חיים עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני אריה, והרצון בזה שאמר הוה הארבעה חיות כלם פניהם כפני אדם בלומר שהם בעלי שכל, והוה אמרו דמות אדם להנה ואמנם פניהם שהם ד' נוטות אל אלו הפנים שאתחת פני אריה, הרצון בזה מצד שיש להם כל הגבורה החוקה בהתנועעם ממד בלי הבסק. פני שור, רועה בו שהם חזקים בהחלית הרועה כמו השור שהוא חזק שבבהמות, ופני נשר נטרות אחרת לפי נשר לקלות הנתרנים כמו השיר שהוא קל העושהו בכל העופות והוא המגביה לרעוף בכלם, כי הם יש להם מעלה בקלות התנועה והיבשות וההוה והם כלם פני אדם, והאנשים הרביעיים שהם

אברבנאל

פרק א ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם כו'. ר"ל שני אדם יבטחו להלך ולנחות בני אדם כפי מה שיזון וצרכיהם אל צורות הליכה כמו שאמר ביחוד גור אריה ליוסף אמר נכור שרו. עוד אמר הרב, כי הם שם שאלו פני שור ופני אריה ופני נשר הם פני אדם טעות אל אלו הגורות של אלו החיות. ר"ל שמה שצאה יחזקאל במרכבה פני שור ופני אריה ופני נשר, אלו ככוונת מה שצוינו עיניכם כן, כי אש שיוכל כלם פני אדם אל אלו נוטות אל צורות אחרת כ"ה כמו שיצאנו בגלגל, עוד אמר הרב ר"ל ויש לך בזה שתי ראיות, האחת אומרו בחיות בכלל, וזה מראיהן דמות אדם להנה, ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שכאר במרכבה השנית אשר הביא אותה לבאר

מורה נבוכים חלק שלישי פרק א

לבאר הנובים שלא נזכרו במרכבה הראשונה, אמר במרכבה השנייה, וארבעה פנים לאחד, פני האחד פני הכרום, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר, הנה באר שמה שאמר עליו פני שור הוא פני הכרום, וכרום הוא הצעיר לימים מכני אדם, והוא הרקש בשני הפנים הנשארים, (ג) וְאִם אָמַרְתָּ מִלֵּט פְּנֵי שׁוֹר לְהַעִיר גַּם כֵּן מִצַּד קֶצֶת נֹזֶה לִּכְמוֹ שְׂרָמוֹנוֹ בּוֹ, (ו) וְאִי אֲפֹשֶׁר שִׂיאֲמַר אֹרְלֵי זֹאת הַשְּׁנַת צוּרוֹת אַחֲרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲמַר בְּסוּף זֶה הַסְּפּוֹר הַשְּׁנִי, הִיא הַחַיָּה אֲשֶׁר רִאִיתִי בְּנֹהַר כְּבֵר, כְּבֵר הַתְּבָאָר מֵה שֶׁהוֹלְחוּ לִבְאָר :

פרק

אמורי

ובעלי נפש, וכן סי' בני שמואל ה' הנון ז'ל': ב' ואמנם אמר מלה פני שור לעשור ג"כ מלה קצת נזרה. ר"ל כי שור נזרין חן ישר ור"ל העצה, כי הוא תיחדו בעליו חיים המביאים בעינים והנחורים בהפנים ג: כמו שרמונו, בפרק מ"ג משני :

שם טוב

והחיות ארבע והם נושאות לכפא הכבוד כדמות המוקף הנושא למקוף ולכל ארבע חיות פני אדם כי כלם משכילות וכל אחת חן שופעת אל האדם אשר בו נמצא כחות, אלא ששם טוב לכל אחת מהם פני אדם הנה כי ראה שני פני אריה פני שור פני נשר כחות האדם ששמה אל אלו הכחות,

כי כמו שכל אחת שופעת על האדם כך ששפת על השלשה כחות כי הם כלם בלדס, ועם זה הנה תיחדו כל אחת מחיות הפנים ויחידים פני אחד פני הכרום, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר, כי כל מה לה הפנים ויחידים וזאת מלשון הכוללים, ותיחדו הראשון פני אדם בפניו, והשני בפני הכרום, והשלישי בפני אריה, והרביעי פני נשר, הנה שכל חיה לה פני אדם כי היא פנים וסבה לאדם, וג"כ השלשה פנים הנשארים הנכללים בלדס ותיחדו כל אחד מהם בפנים מה חמלה הארבעה כמו מה ששפתו אל הפנים ההם, ר"ל כפי מה שתיחדו להיות סבה לאחד מהאלה הארבעה כנים, וכבר ידעת כי מסולתת האריה כי הוא קשה העלמות בלדסו כדעך ככריה, והוא משל כח הקפאון הנקרא כח הדומיני, וכנגדו חמלרע וסודות הארץ המיוחדת לנגלל המולות. וכבר ידעת כי השור בעצמו אדמוני כדמות האדם והוא הנקרא במרכבה השנייה כרום, וכרום הוא הצעיר לימים מכני אדם, והנה הוא אדם בלתי שלם וחסר ההבדל האדמוני והוא הדבור וכנגדו חמלרע וסודות הארץ המיוחדת לנגלל השם, והנשר כדעך ידעת כי וגביה עוף ופרגיה וירבה כדמות הארץ והוא משל לכח הנוח, וכנגדו ל' וסודות המים כי העופות כדן הרקק נבדלו, ולכן היו ובהגלה כדמות שקששים, והמים תיחדו לנגלל הים, ואמנם האדם הנראה בלדסו ועלמותו שהוא הנפש המדברת וכנגדו מדי וסודות האוויר, כי בעצמו היה האדם לכך הקומה והוא המיוחד

קרקשקש

פני אדם לא אמר בהם שיהיה נושא לצורה אחרת: (ג) ואמנם מלה שור להעיר ג"כ מצד גזרת, היצון בזה הרשכולות, שבלים בעלי שכל ונגזרו כגזרת חשוריי מראש אמנה. (ג) וא"א שאמר אורי זאת ההשגה היא הישית צורות אחרות, היצון בזה שבמאמר שאמר במקום פני שור פני כרום שאילו צורות אחרות, א"א

אברבנאל

רבינו ואנו וכו', ויהי שכיבון הוא גזרת הולד, וזמנה שכיבון בעני שור ילדנו עכ"ל והיה פני אריה ופני נשר. עוד כתב רבינו ז"ל ואמנם מ"א פני שור להעיר ג"כ מלה כנראה כמו בחזיונו. ר"ל איך ארתי שפנים ההם היו פני כרום והוא הצעיר שבעני אדם איך יאמר כלן פני שור כי הנה הארי חיוני מיוחדים לולד. לכן אמר רבינו שגמלה בו פני שור לטעור על גזרת השם שהוא מנורה שור והעטם כאלו יורה שישין ויבטם בו, והוא ע"כ מה שכתב איש היה בלדסו עוף כדעך אמרתי

עלם בלדסו היצון ובכן דבר הוא. וזמנה שישיתו נוח השלשן עתה מלה שור להעיר ג"כ מצד גזרת, היצון בזה הרשכולות, שבלים בעלי שכל ונגזרו כגזרת חשוריי מראש אמנה. (ג) וא"א שאמר אורי זאת ההשגה היא הישית צורות אחרות, היצון בזה שבמאמר שאמר במקום פני שור פני כרום שאילו צורות אחרות, א"א עלם בלדסו היצון ובכן דבר הוא. וזמנה שישיתו נוח השלשן עתה מלה שור להעיר ג"כ מצד גזרת, היצון בזה הרשכולות, שבלים בעלי שכל ונגזרו כגזרת חשוריי מראש אמנה. (ג) וא"א שאמר אורי זאת ההשגה היא הישית צורות אחרות, היצון בזה שבמאמר שאמר במקום פני שור פני כרום שאילו צורות אחרות, א"א

עלם בלדסו היצון ובכן דבר הוא. וזמנה שישיתו נוח השלשן עתה מלה שור להעיר ג"כ מצד גזרת, היצון בזה הרשכולות, שבלים בעלי שכל ונגזרו כגזרת חשוריי מראש אמנה. (ג) וא"א שאמר אורי זאת ההשגה היא הישית צורות אחרות, היצון בזה שבמאמר שאמר במקום פני שור פני כרום שאילו צורות אחרות, א"א

פרק ב זכר שראה א ארבע חיות, (ב) ב כל היה טוהן בעלת ארבעה פנים (ג) ובעלת ארבע כנפים (ד) ובעלת שתי ידיים, וכלל ה צורת כל היה צורת אדם, כמו שאמר דמות אדם להנה, וכן זכר א שהידיים נ"כ ידי אדם, אשר הוא ידוע שידי האדם אמנם הם על הצורה שהם לעשות בהן כל מלאכת המחשבת כלא ספק, (ז) ואח"כ זכר שרגליהם ישירים, ר"ל א שאין בהם פרקים, הוא ענין אמרו רנל ישראל בפשוטו של דבר, וכן אמרו ורגליהם רנל ישראל (ח) מלמד שאין ישיבה למעלה והבן זה גם כן, ואח"כ זכר שכפות רגליהם אשר הם כלי ההליכה אינם כרגלי אדם, אבל הידיים הם כידי אדם, (י) ואמנם הרגלים ה עגולות ככף רנל עגל, ואח"כ זכר שאלו הארבע חיות ה (י) אין כיניהם הפרש ולא מקום פניו אלא כל אחת מוכרבת בתכרתה, אמר חוכרות אשה אל אחותה, ואחר כך זכר שעם היותם מחוכרות (ח) פניהם וכניהם פרודות מלמעלה, אמר ופניהם וכניהם פרודות מלמעלה, והשתכל

אמר

פרק ב א ארבע חיות. ר"ל ארבע כדורים והם כדור הכוכבים הקיימים לכדור החמה כוכבי הננוכה וכדור חמה וכדור ירח בעלת ארבעה פנים, ובעלת ארבע כנפים באורו הרב צמק שני פ"י, ובעלת שתי ידיים, חלק ח' סרק מ"ט: ב כל היה בעלת ארבעה פנים. ר"ל כי כל אחת מיניה בכללות מלד הסבוכים הארבע יסודות, והארבע נוריות שהם הממחז והגומה והחיו והמדבר אבל כל אחת ואחת מיוחדת ביסודה ובלוזהה כמו שביארנו: ג ובעלת ד' כנפים. ר"ל ד' סבוכ שיש להנעותיה הגלגל והם כדוריותיו ונמשו ושכלו ושלל השקוב: ד ובעלת שני ידיים. ר"ל שכל חיותו נלגלל פניה שתי כוחות והם הוויית המחסוה ושמיחה המחסוה הזמן הקלוב לו והם המכונים בידיים: ה זורה כל היה זורה האדם. ככד ביארנו זה בפרק שלמי זה: ו שהידיים גם כן ידי אדם. ר"ל עם היות ששני אלו הכחות משתבש מן הגלגלים מכל מקום הנבדל נותן זורה המחסוה והמסמיד זמן הקלוב לו עם ההכנות המניעות מהגמרים השמימיים: ז שאין בהם פרקים. ר"ל שכל גלגל וגלגל הוא נשם אחד פשוט אין חילוף בו כלל: ח שאין ישיבה למעלה, כלומר שהגלגלים אינם נחים מהנעותם: ט רנל ופנל באורו וכמוו הרב צמק ח' בפרק מ"ט וצמק ב' בפרק כ"ט: ח עגולות ככף רנל עגל. ר"ל שכל היה היול כדורית עגולה, ואמר רנל עגל מלשון עגול וכדור: ט אין כיניהם הפרש. ר"ל שאין קרוב בין גלגל לגלגל: טוהים וכניהם פרודות מלמעלה. ר"ל הארבעה יסודות והארבע

המיוחד לכדור החמה כוכבי הננוכים, ואלה הנודות כלם בלחות מהסלל כסופל ולכן פני כל חיה נ"כ פני אדם: **פרק ב** זכר שראה ארבע חיות. ר"ל שיש להם כוכבים, גלגל הכוכבים הקיימים, וגלגל הכוכבים הננוכים, וגלגל שמש, וגלגל ירח, וכל חיה מהם בעלת ארבעה פנים כי כוח סכך ליסודות ארבע שהם ד' אופנים, ולכחות ארבע, שהם המקורים והלמחים וכו"ח והאדם, ובעלת ארבע כנפים שהם סבות חטעות החיה שהם כדוריים, הגלגל ונפשו ושכלו ומשכלו, וכל זורה כל היה זורה האדם כמו שאמר דמות אדם לכלה כי זורה משכלת והיא שהם לנפש המדברת הנכללת בה כחות הארבע, וכן זכר שהידיים גם כן ידי אדם אשר הם לעשות בהם כל מלאכת מחשבת לא זיד הכ"ח, ור"ל שכל חיה נלגלל ממנה שני כוחות והם הוויית המחסוה ושמיחה המחסוה הזמן הקלוב, כי הכח המכוו וזלח השומר אומן, והכח העובע הכס משגיח בהמלכת האדם במללכת מחשבת ומשגיח בשמירתו כי אינו נוטל בפקרה וכבודו: ואחר כך זכר שרגליהם רנל ושרהוהרלון כי אלו הכדורים עגולים מתנועעים חמדי, מלמד שאין ישיבה למעלה, כי אין אלו הגשמים מורכבים מדברים מתחלפים ולכן אין בהם פרקים, ואמר רנל עגל ר"ל עגול וכדור. ואחר כך זכר שאלו הארבע חיות אין כיניהם הפרש כי הם מדכורים קתנם כנפלים ככלים וזכו אמרו חוכרות אשה אל אחותה, ואחר כך זכר שעם היוחס מחוכרות מניהם וכניהם פרודות מלמעלה, אמר ומניהם וכניהם פרודות מלמעלה ר"ל כי חנועות אלו החיות אינם למחשבת העולם השפל כי הם יחיה הדבר כן יחיה הנכבד

אברבנאל

הרס זה הפרק הראשון לפי שהוא יסוד ומנוח לכל מה שיבין לאמרו דמות אדם להנה, לא ידעק עליסל כל מה שיצמר אחיו זה כנאר שהי"ס. ולגלל כיות כחלום כחלום נבכחות כחלום מסגללים, אדם פניו מלמעלה. סנה א"כ נא הפרק סנה נשאלת סדורו לסכנה גדול, ועם זו סוהרם סתללם סוח: וכן יתן הנפש הצומחת וההרכבה אשר בעבורה מציאות הרוחם, וכן יתן הנפש הצומחת לא תרגש, והם ארבע כחות הכחות מהם, כח היחיד העירוב לכל צמח חתו מציאות הצמח, וכן יתן הנפש החיה לכל חי סבונה בפנים כמו שביארנו: (ג) ובעלת שתי ידיים. הרעון כוח כי כל מתנועע הנוחה מחדרת והוא כעופות, ולזה יהיו הכנפים אשר יראו על מספר סבות הנעות המתנועע והסכות ההם הם ארבעה אשר הם כנפונים בכנפים, וזה כדוריותו ונמשו ושכלו והשכל הנבדל אשר הוא חשוקו: (ג) ובעלת שתי ידיים. פ"י הידיים הם אשר בהם יעשו הפעולות, ומתוך מדת החיות הם סבות היות כל מחתוה אשר כהנעות יערכו היותם ויגיעו מהם היותם משתנות הם סבת שמירת אישיהם סדור מה שהאשר לשמור ושמיחה מניהם על זה ברעון השם אשר השכיב בהם זה השבע הנכבד, והוא קיומם ועמידתם בתנועה וקיום עולם החיות וההסדר: (ד) ואח"כ זכר שרגליהם ישירים, ר"ל שאין להם פרקים, ר"ל שכל חיה היול כדורית עגולה ולא מאחרת פעם ולא אחת פעם: (ה) מלמד שאין ישיבה למעלה. הרעון בזה שזאת הישיבה כמו ותשבו בקרש קיים רבים רועה בו עכוב, וירעה בזה שאין שם דבר שעכוב בהנעתם שהם כדוריים ומסודרים כהנעות המיוחדת להם: (ו) עגולות ככף רנל עגל, הרעון בו העגול והכדוריות אשר הם סבת הננועה המרובקת: (ז) אין כיניהם הפרש ולא מקום פניו, כלומר שאלו ארבעה כדורים המכונים בארבע חיות הם אחד תוך שני ואין מקום פניו ביניהם ולא רקות כלל: (ח) פניהם וכניהם פרודות מלמעלה, הרעון בזה ששבת מציאות וסבות הנועות. המתחלפות מנועות להם מדברים נפרדים גברלים זה מהו כמעלה ורמויות, הרעון בזה שהסלים הנפרדים אשר הם עלות ועלולים כפי דעת הפילוסופים או כל אחד המציא גברלים חבדיו לפי קצת דעות בעלי החיות שחשם ברא השכל הראשון ובאמצעותו ברא הנשארם, או השי" ברא השכלים כלה שויוו וכלתי שויוו וברא הגלגלים ונתן בכל גלגל כל מה הננועה והמסעות בו כח החשוקה לכל שכל המנויע ברעון בורא הכל, וזה הראשון הוא הרעת

קישקש

לומר זה אחר שאמר בסוף החיה אשר ראיתו בנהר כבר שהרעון בו החיה הראשונה: **פרק ב** (א) כל היה טוהן בעלת ארבעה פנים, הרעון בזה שאלו הארבע חיות שהם הארבעה כדורים יבאו מהם ד' כחות המכוונות בפנים אשר הפנים מורים על מציאות הדבר, כמו שפני לא יראו, שהרעון בו אבחת מציאותו כפי מה שהוא לא תרגש, והם ארבע כחות הכחות מהם, כח היחיד העירוב לכל צמח חתו מציאות הצמח, וכן יתן הנפש החיה לכל חי סבונה בפנים כמו שביארנו: (ג) ובעלת שתי ידיים. הרעון כוח כי כל מתנועע הנוחה מחדרת והוא כעופות, ולזה יהיו הכנפים אשר יראו על מספר סבות הנעות המתנועע והסכות ההם הם ארבעה אשר הם כנפונים בכנפים, וזה כדוריותו ונמשו ושכלו והשכל הנבדל אשר הוא חשוקו: (ג) ובעלת שתי ידיים. פ"י הידיים הם אשר בהם יעשו הפעולות, ומתוך מדת החיות הם סבות היות כל מחתוה אשר כהנעות יערכו היותם ויגיעו מהם היותם משתנות הם סבת שמירת אישיהם סדור מה שהאשר לשמור ושמיחה מניהם על זה ברעון השם אשר השכיב בהם זה השבע הנכבד, והוא קיומם ועמידתם בתנועה וקיום עולם החיות וההסדר: (ד) ואח"כ זכר שרגליהם ישירים, ר"ל שאין להם פרקים, ר"ל שכל חיה היול כדורית עגולה ולא מאחרת פעם ולא אחת פעם: (ה) מלמד שאין ישיבה למעלה. הרעון בזה שזאת הישיבה כמו ותשבו בקרש קיים רבים רועה בו עכוב, וירעה בזה שאין שם דבר שעכוב בהנעתם שהם כדוריים ומסודרים כהנעות המיוחדת להם: (ו) עגולות ככף רנל עגל, הרעון בו העגול והכדוריות אשר הם סבת הננועה המרובקת: (ז) אין כיניהם הפרש ולא מקום פניו, כלומר שאלו ארבעה כדורים המכונים בארבע חיות הם אחד תוך שני ואין מקום פניו ביניהם ולא רקות כלל: (ח) פניהם וכניהם פרודות מלמעלה, הרעון בזה שהסלים הנפרדים אשר הם עלות ועלולים כפי דעת הפילוסופים או כל אחד המציא גברלים חבדיו לפי קצת דעות בעלי החיות שחשם ברא השכל הראשון ובאמצעותו ברא הנשארם, או השי" ברא השכלים כלה שויוו וכלתי שויוו וברא הגלגלים ונתן בכל גלגל כל מה הננועה והמסעות בו כח החשוקה לכל שכל המנויע ברעון בורא הכל, וזה הראשון הוא הרעת

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב

והשתכל אמרו מלמעלה, כי הגופות מחוברות, אמנם פניהם וכנפיהם היו פרודות אבל מלמעלה (פ) ואח"כ זכר י שהם זכות כעין נהשת קלל, ואחר כן זכר ב שהם גם כן מאירות, אמר מראיון כנחלי איש בוערות, זה כלל מה שזוכר טוירת החיות כלומר תארם ופניהם וצורתם וכנפיהם וידיהם ורגליהם, ואח"כ התחיל לתאר תנועות אלו החיות איך הם, וזכר בהם מה שתשמש, אמר שתנועות החיות אין בהם לא תפיפה ולא עיוות ולא עקמימות, ב אבל תנועה אחת, והוא אמרו לא יסכו בלכתן, ואח"כ זכר ג שכל חיה בלמה תלך לנוכח פניה, והוא אמרו איש אל עבר פניו ילכו, הנה באר שכל חיה תלך אל עבר פניה, ב ואני תמיד לאי זה פנים והיא בעלת פנים רבים, סוף דבר (י) אין הליכת ארבעתן לצד אחד, כי אלו היה כן לא היה סיחד לכל אחת תנועה, ולא היה אוסר איש אל עבר פניו ילכו, ואח"כ זכר (כ) שאלו החיות תכונת תנועתן מרוצה, והן חוזרות חלילה במרוצה גם כן, והוא אמרו והחיות רצוא ושוב, כי רצוא סקור מן ריצה ושוב סקור מן שב, לא אמר הלוך ובא, אבל אמר שתנועתם היא מרוצה וחוזרת חלילה, וכאר זה במשל ואמר במראה הבזק, ובזק שם הבזק, אמר כדמות הבזק אשר תראה תנועתו המסמרת שבתנועות, וכאלו הוא נמשך מטרה רין ממקום אחד ואח"כ יסוב אחור וישוב אל המקום אשר התנועה ממנו במהירות ההיא בעצמה פעם אחר פעם, והרמז יונתן ב"ע רצוא ושוב הזון ומספן ית עליאם ותייבן כריא הדא וקליין כחיוו ברקא, ואח"כ זכר שהעד שתנועה אלו החיה התנועה הברוצה וההורה היא, אין תנועתה מעצמה אבל כגלל דבר אחר וולתה, ש"ל

שם טוב

אמרו

נורח הנמשכות מן החיות והארכנה כפיס שהם כמות הנועם בגלגל כי כל זה מניע מלד שהם פרוות מלמעלה, כלומר שהיה מתנועה זאת הנועם הקדויה כדי שהדמה אל הגלגל ומלד כמלות הנועם החיות מניעים הארכנה פנים, וזה שאמר מלמעלה כלומר אלו הפנים ולו הכנפים הם פתרות מעיין מעולה והוא הגלגל: י שהם זכות כעין נחש קלל. וזכר עיון קצת בהם שאמר למעלה בפרק מ"ג משני שבמלת נחש קלל יש בו קצת שנוף מגלגל הגדול ובאן אמר הדב זכות כעין נחש קלל. ב שהם גם כן מאירות. ר"ל שהחיות הם ספיריות ובהיותן מלד הכוכבים שבהם: ב אבל תנועה אחת ר"ל שלא המפרע מהם והאחר פעם אבל בכל זמן היא אחת שיה: ג שכל חיה מהם תלך לנכח פניה. ר"ל שכל גלגל יש לו תנועה ובהיה מלד מניעו והוא הגלגל כי הגלגל המניע זה הגלגל יניעהו ללד מורה ובגלל זה יניע גלגל אחר ללד מערב: ד ואני המיה ללד י. כיום. ר"ל משני מה יתייב בגלל אחר שיהיה זה הגלגל לזה הגלגל וללד אחר כי הגלגל אינו נשם ואין לו ללד זולת ללד אחר שזין לו ללד זולת ללד מניע מה יניעהו לזה הגלגל וללד זה עד שיאמר הפסוק אל

הנכד בעבור הפחות והגלחי בעבור ההווה הנפסד, אבל תנועתם בעבור ששוקקת אלו החיות להדמות אל הגלגלים, וזהו אמרו ופניהם וכנפיהם פרוות מלמעלה לא למחשבת אל העולם השפל. ואחר כך זכר שהם זכות כעין נחש קלל כי הם ספיריות בעצמן והם מאירות מלד גמיש קבועים בהם, ר"ל שהחיות מאירות מלד הכוכבים שבהם, ואחר כך זכר שכל חיה מהן תלך לנכח פניה, ר"ל שכל אחד מהכדורים יתנועע מלד תנוע נכדל, כי אם היו כלם מתנועעים אל חלקית אחת היו תנועותיהם שוות במהירות ואיחור והיו כלם הולכות או למורה או למערב ואלו הגלגלים מתחלפים בזמן קצתם בקצתם, הנה כבר התבאר שכל חיה תלך אל עבר פניה. ואני תמיה מאחר שתינע בגלגל הוא נכדל והגלגל לא ירום מקום וולת מקום אם כן יאמר לומר למה יתנועע האחד למורה יותר מלמערב כי תניעו אינו בזורה יותר מהמערב, וכבר ידעת שזאת השאלה שאל הרב פליסוסוף למה יתנועעו הגלגלים למורה וקצתם למערב אל חיה הכל על זה החיו, וזאת השאלה היא בעצמה הנשאלת בכאן והכן זה. והאמת כי כל אחת מאלו החיות יתנועע על סדר זולת הסדר אשר יתנועע האחר, כי אם יתנועע כלם ללד אחד ושתכח המציאות ולכן התנועעו

קצתם על סדר זולת סדר החיו. ולכן אמר סוף דבר אינו הליכת ארבע חיות ללד אחד כי אלו היה כן לא היה חיה לכל אחת תנועה ולא היו התנועות מתחלפות זה שאלו חיות וזה המאורות והיו התנועות וזו התנועה או ללד המערב או ללד מורה כלם והיו כלן התנועות ספיריות שיה: וזכר שאלו החיות היו קבועות והיו שבתנועה במהירות והם חוזרות חלילה ומתנועעים בכפול לא יספיקו תנועתם, וזה אמרו והחיות רצוא ושוב כי רצוא מקור מרין ושוב מקור משני, ולא אמר הלוך ובא כי אינו אמר כן היה נראה שתנועתם היא להגיע אל דבר מה ואחר כך ינוחו, אבל אמר שתנועתם היא מרוצה ר"ל היתה ותחזרת חלילה, ובאר זה במשל ואמר כמראה הבזק ר"ל כדמות הבזק אשר תראה תנועתו המסמרת שבתנועות וכאלו הוא נמשך ממחר דן ממקום אחר ואחר כך יקנץ וישוב אל המקום אשר יתנועע מחוץ במהירות ההוא בעצמו פעם אחר פעם, ויבשר ונתן כן עזיאל רצוא ושוב חוזן ומקנץ ית עלמא ותינינו כריא חדא וקליין כחיוו כרהא. ואחר כך אמר שהלד שהתנועע חליו החיה, ר"ל תנועת המרוצה והמורה

קרישקש

הרעת האמיתו הנאות ליהוה הקדושה (ט) ואח"כ זכר שהם זכות כעין נחש קלל, הרצון ביה שהם ספיריים, ואח"כ שהם ג"כ מאירות אמנם ומראיהם כנחלי איש, זהו טעם כנפיהם שיהם טאירים. ואח"כ זכר שכל חיה מהם תלך לעבר פניה, הרצון ביה שהיא מתנועעת תמיד מצד ציור החושק אשר הוא כפת מציאות. והיא בעלת פנים רבים, ר"ל באר שיהיא בעלת פנים רבים לא יתבאר לנו לא זה פנים ההיה תנועה איך יש לנו לומר שהרצון באמרו על עבר פניה שהיא נהגעת תמיד

ע רל הכונה האלהית, אמר (3) כי הצד אשר תהיה הכונה האלהית שתתנווע אליו החיה התנוועה לא יסבו בלכתן, ורוח הנה אינו הרוח המנשבת, אבל היא כונה כמו שבארנו (חלק ה' פרק מ') בשתוף שם רוח, ואמר שהצד אשר תהיה הכונה האלהית שתלך אליו החיה בצד ההוא תרוע היתה אליו, וכן פירש יונתן בן עוזיאל ע"ה, אמר לאמר דהוי תמן רעוא למייל אולא לא מתהדרין במיולהון, וכאשר היה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו, שפעמים ירצה השם בעתיד שתלך החיה לצד אחד ותלך בצד ההוא, ופעמים ירצה שתלך לצד אחר כנגדו ותלך, שב ובאר זה הספק ואמר שאין הענין כן, ושיריה הנזכר בפסוק (מ) ועניו יהיה, זה נמצא בעברי הרבה, ושכבר התחד וסויים הצד אשר רצה השם שתלך אליו החיה, ובצד ההוא שכבר רצה השם שתלך החיה בו תלך, והרצון קיים בצד ההוא, אמר בבאור זה הענין והשלמת המאמר בו בפסוק אחד אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ולכו שמה הרוח ללכת, והבן זה הביאור המופלא זה גם כן מה שספר מצורת תנועת הד' חיות אחר סיפור צורתם, ואח"כ התחיל צ' בסיפור אחר ואמר (נ) שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מתלבד בהם. והגוף ההוא מחובר בארץ ג"כ ארבעה גופים והוא ג"כ בעל ארבעה פנים, לא תאר לו צורה כלל לא צורת אדם ולא זולתו מצורות שאר ביה, אבל זכר שהם P גופים נרולים גוראים מבהילים ולא תאר להם צורה כלל, חזר שכל גופותן עתים ואילו הם ששטם אופנים, אמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, (ס) והנה באר שזה גוף אחד קצתו אצל החיות וקצתו בארץ, ר' שהאופן ההוא בעל ד' פנים. אמר וטראה האופנים ומעשיהם בעין תרשיש

הדמת

שם שוב

הוא אינה תנועה מעצמה אצל גבול דבר אחר וזלחה, ר"ל הכוונה האלהית, אמר אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו לא יסבו בלכתם, ורוח הוא רצון וכונה כמו שביארנו בשתוף רוח, ואמר שהצד אשר יהיה הכוונה האלהית שתלך אליו החיה וכזה התנועה כנגד, אל אוחו הרצון יתנועע החיה וגם תרגם יונתן אחר אל אחר דהוי תמן רעוא למייל אולא לא מתהדרין במיולהון. וכאשר היה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ולכו, שפעמים ירצה ה' נעמוד שתלך החיה לצד אחד ותלך הצד ההוא ופעמים ירצה שתלך החיה לצד אחר כנגדו, אמר הרוח ללכת, כי זה שכבר התחד לא ישתנה לשלם ועד וכן הוא תנועת הגלגלים אין בהם שנוי ולא תמורה ולא יתנועעו פעם לזה הצד ופעם לא, ולא יתנועעו לצד אחד ופעם יתנועעו לצד אחר, ולא יתנועעו ופעם בחמיות ופעם בחיבור אצל הכל הוא מתחמה, על כן ביאר הרב ואמר והבן זה הביאור כי הוא מופלא, והנה י"ב מה שספר מצורת תנועת הארבע חיות אחר סיפור צורתם, כי ראשונה דבר מתואר ומפניהם יוצרותם ארבעה פנים ורגליהם, ואחר כך התחיל לתאר תנועת אלו החיות, כי ראשונה ראוי לדעת המתנועע כי הוא קודם בסכה ואחר כך התנועה הנמשכת ממנו. והנה ביאר תנועה אלו הדברים, ראשונה שכל חיה אין בהם כפייה ועקמימות לא שנוי ולא יציאה מן העגולה האחתית אצל תנועה אחת מדוקת והוא אמרו לא יסבו בלכתם. שנית ובר שכל חיה תלך אל צד פניה ר"ל כל אחד כנגד צורתה האחתית והוא עצמותו, כי כל חלק יתנועע נגד חלקו. שלשית ביאר שזאת התנועה היא נמשכות וזוהרת מילוח חס אמרו ראו וזכר כמראה הבוק. רביעית ביאר שהצד אשר יתנועע אליו החיה אינה מעצמה אצל בעבור הכוונה האלהית וזה אמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת. ואחר כך זכר חמיות שזאת התנועה תהיה קיימת בזה הוא הצד המתנועע אחר שמה ללכת אל קבל שנוי ולא תמורה. ואחר כך התחיל בספור אחר ואמר שזהו ראה גוף אחד תחת החיות והוא כל מה שעתה נגלגל הריח והוא אמרו וארר והנה אופן אחד נרץ אצל החיות, ר"ל שראה החמר הראשון עמו הצורה גשמות שהוא למטה מנגלגל הריח מן המרכז אל החיקף ומתחלק זה לארבעה פנים והם הארבע יסודות ונקראו אלו הארבעה פנים אופנים בעבור שכל ח' המיסודות הוא על צורה עגולה, והנה לא תאר לו צורה כלל ולא צורה אדם ולא צורת שם כי הם גופים מתים ואין להם תנועה מעצמם אצל זכר שם גופים נרולים מכהילים וזכר שכל גופותיהם עתים, וברר ירצה זה בסמוך, והנה אלו המיסודות יפעלו מקצתם נקצתם ויחברנו נקצתם נקצתם זה אמרו

אפחד

עבר פניו : ע רצה לומר הכוונה האלהית. איתו רצון שיש לחיה להדמות אל הנספר שהיה בעל חסיד קיחא הרב כונה האלהית : פ והלצון קיים נגד הסוף. ר"ל שאלו החיים נמשעם/ פמיודתם הוא קיים לא ישתנה כלל : צ בפסוק אחר. ר"ל ויטוב בעיני הבורח ומה שסורכב מהן : גוף אחד תחת החיות. ר"ל הוא החמר הראשון המסופק לכל המיסודות : ק גופים גדולים. ר"ל כי כל יסוד הוא יסוד גדול ופנים : שכל גופותם עתים. הרב ירצה זה בסמוך : ר ושלאופן הסוף בעל ד' פנים. ר"ל שהחמר הראשון מלובש מד' צורות

למלך זה הספק אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו שמה וכן הוא תנועת הגלגלים אין בהם שנוי ולא תמורה ולא יתנועעו פעם לזה הצד ופעם לא, ולא יתנועעו לצד אחד ופעם יתנועעו לצד אחר, ולא יתנועעו ופעם בחמיות ופעם בחיבור אצל הכל הוא מתחמה, על כן ביאר הרב ואמר והבן זה הביאור כי הוא מופלא, והנה י"ב מה שספר מצורת תנועת הארבע חיות אחר סיפור צורתם, כי ראשונה דבר מתואר ומפניהם יוצרותם ארבעה פנים ורגליהם, ואחר כך התחיל לתאר תנועת אלו החיות, כי ראשונה ראוי לדעת המתנועע כי הוא קודם בסכה ואחר כך התנועה הנמשכת ממנו. והנה ביאר תנועה אלו הדברים, ראשונה שכל חיה אין בהם כפייה ועקמימות לא שנוי ולא יציאה מן העגולה האחתית אצל תנועה אחת מדוקת והוא אמרו לא יסבו בלכתם. שנית ובר שכל חיה תלך אל צד פניה ר"ל כל אחד כנגד צורתה האחתית והוא עצמותו, כי כל חלק יתנועע נגד חלקו. שלשית ביאר שזאת התנועה היא נמשכות וזוהרת מילוח חס אמרו ראו וזכר כמראה הבוק. רביעית ביאר שהצד אשר יתנועע אליו החיה אינה מעצמה אצל בעבור הכוונה האלהית וזה אמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת. ואחר כך זכר חמיות שזאת התנועה תהיה קיימת בזה הוא הצד המתנועע אחר שמה ללכת אל קבל שנוי ולא תמורה. ואחר כך התחיל בספור אחר ואמר שזהו ראה גוף אחד תחת החיות והוא כל מה שעתה נגלגל הריח והוא אמרו וארר והנה אופן אחד נרץ אצל החיות, ר"ל שראה החמר הראשון עמו הצורה גשמות שהוא למטה מנגלגל הריח מן המרכז אל החיקף ומתחלק זה לארבעה פנים והם הארבע יסודות ונקראו אלו הארבעה פנים אופנים בעבור שכל ח' המיסודות הוא על צורה עגולה, והנה לא תאר לו צורה כלל ולא צורה אדם ולא צורת שם כי הם גופים מתים ואין להם תנועה מעצמם אצל זכר שם גופים נרולים מכהילים וזכר שכל גופותיהם עתים, וברר ירצה זה בסמוך, והנה אלו המיסודות יפעלו מקצתם נקצתם ויחברנו נקצתם נקצתם זה אמרו

קרקשקש

שאליו יתנועע ממנו יתנועע : (3) כי הצד שתתנועע אליו הכוונה האלהית, הרצון בזה שהרצון האלהי יחד לה אותה התנועה אל הבורח או אל המערב ואותה התנועה המיוחדת לה היא בלתי משתנה כפי כל חלק אחר : (מ) ענינו היה, הרצון בו שהתנועה היא מיוחדת לחיה מעת הבריאה : (נ) שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מתובר בהם, אין הרצון בזה חבור שמש אבל הרצון בזה שהוא ברוכס כמו שאמר הרב ובתוך הכבוד הקרוב לנו חומר אחד מתחלק לגופים החישי קבל ארבע צורות

ושב לארבעתם ארבעה גופים הם הארץ והמים והאור והאש והוא ג"כ בעל ארבעת פנים, י"א ארבעה אופנים. חזר שכל גופותם מלאות עינים, הרצון בזה קראם עינים מצד רביע התיבות המתנוות סתם. ואילו הם ששטם אופנים, הרצון בזה שיהם כדוריים : (ס) הנה ביאר שזה הגוף אחד קצתו אצל החיות, הרצון בזה שקצת תרשמו אשר הוא מסך לגלגל נתיחת סטנו האש אשר סרירות התנועה היא המערכת והתנועה מציאות האש וקצתו בארץ הרצון בזה שהחלק תרשמו הרצון כן לגלגל נתיחת סטנו יסוד

מורה נבוכים חלק שרישי פרק נ

ודמות אחד לארבעת; (פ) נעתק מאמרו אופן לאומרו ארבעה, כבר גילה שהארבעה פנים אשר לאופן הם הארבעה אופנים, ואה"כ זכר ט שצורת הארבעה האופנים צורה אחת, והוא אמרו ודמות אחד לארבעתן, ואחר כן הודיע כאלו האופנים שהן (פ) מורכבים קצתם בקצתם, והוא אמרו ומראהן ומעשיתן כאשר יהיה האופן בתוך האופן, וזה מאמר שלא נאמר בחיות (י) לא אמר מלת'תוך בחיות, אבל ה' קצתם מורכב בקצתם, כמו שאמר הוכרות אשה אל אחותה, אמנם האופנים זכר שקצתם מתחבר בקצתם כאשר יהיה האופן בתוך האופן, אבל כל גוף האופנים אשר זכר שהוא מלא עינים, אפשר שרצה בו * מלא עינים ממש, ואפשר שיהיה בעל מראים רבים, ועינו זכרן הברזל, ואפשר שיהיה דמיונות, כמו שנמצא קדמונינו אטורים בעין שנכב בעין שגול, רוצים בו כדמות מה שנכב כדמות מה שגול, או יהיה עינים ותארים שונים, מאמרו אולי יראה ה' בעינו ר"ל ענינו. וזה מה שספר מתכונת האופנים. ואמנם הנועת האופנים אמר בהם שאין בתנועתן ב לא עקמומות ולא עקלתון, (ק) אבל הנועות ישירות שלא יתהלפו, והוא אמרו ג על ארבעת רבעיהן בלבתין ולכו לא יסבו בלבתין, ואחר כן זכר שאלו הארבעה אופנים ד אינם מתנועעים טעצמם כחיות ואין תנועה להן כעצמם כלל אלא (ר) בהגיע זולתם אותם, והפליג להשיב זה הענין וחזקו פעמים, ושם מניע האופנים החיות, עד שיהיה על צד המשל ענין האופן עם החיות כמו שקשר גוף מת דומם ביד בעלי היום או כרגלו, שכל אשר יתנועה יהי תנועה העין האופן או ההוא או האבן הריאוי הנקשרת בכבר החי ההוא, אמר ובלבת החיות ילכו האופנים אצילם וכהנשא החיות בעל הארץ ינשאו האופנים וינשאו לעומתם,

ובאר

אמור

והם ה' יסודות: ש שצורת ה' אופנים זורה אחת. ר"ל היא הצורה הנשפית. ת וקצתם מורכב בקצתם. ר"ל שהיסודות מורכבים ומעורבים מן היסודות קצתם בקצתם: א מלא עינים ממש. ר"ל מזד הב"ח הנבעי עינים שם מורכבים ומעורבים מן היסודות מפני זה תאר ליסודות עינים: בעל מראים חיות, ר"ל שהיסודות והם האופנים וזה שבורכ מהם בעל מראים רבים ובעלי נונים מהחלפים, ואפשר שיהיו דמיונות. ר"ל שכל הב"ח בעלי דמיון, או אפשר שיהיה בו שהתמוז הוא בעל ליבות אחת מתדמה ולתמוז אחר לו ליבות אחר מתדמה, א"כ לכל תמוז יש לו דמיון ר"ל ליבות מתדמה וזהו אמרו שיהיו דמיונות: ב לא עקמומות ולא עקלתון. ר"ל שהגשם כשעשה חטוהו הטבעית ללכת לתקומו הטבעי הריה תנועה ישרה בלא ספק כי היא יתאעשה המקום המוכרח אל מקרה הטבעי וזלכו לא יהיה תנועתו ישרה הייה תנועת מה שממנו לא תנועת מה שלפני: ג על ארבעת רבעיהם. ר"ל כל אחד מה' יסודות ילך תנועה הישרה: ד אינם מתנועעים מעלתם כחיות. לא רצה רכב צוה שמתעט היסודות הטבעיים שלא חביה מעלת היסודות, כי אין ספק שהתנועה הטבעי מהיסודות היא מעלת היסודות והוא נודתם הטבעית, רק רצה הרב צוה הטבעי הסבובית אשר ליסודות, ובאור זה כי יזוע הוא שיקרה האש והחיות הם מתנועעים בתנועת הגלגל במקרה, וזאת התנועה הסבובית המקרית אינה מעלת האופנים שם היסודות אבל היא נמשכת במקרה

ט טוב

אמרו כאשר יהיה האופן בתוך האופן, הנה אמר שראה גוף אחד נחלת לארבעה אופנים שהוא היסודות ראשון והצורה הנשפית היא מתחלקת לארבע צורות והם משתקפים בצורה הנשפית, ואחר כך אמר שם מורכבים קצתם בקצתם כי הם פועלים ומתפעלים ויחדשו מהם היוזג כרצונה ובהשפעתו כל גוף. האופנים אשר זכר אמר שהוא מלא עינים אפשר בו מלא עינים ממש, כי בהרכבת היסודות ויחדשו ב"ח שיש להם עינים, או ירצה עינים שם דמיון כמ"ט קדמונינו בעין שנכב בעין שגול ר"ל כדמות כי תחיסודות ויחדשו ב"ח שיש להם דמיון, או הרצון בו עינים ותארים שונים כאמרו אולי יראה בעיני בענינו, כי כל הדברים אשר נמצאו חקת נגלגל הריח מאוים קצתם מתקטם. ואחר כך זכר תנועת האופנים אמר שזכר חוה"מ ומקומם, ואחר בתנועתם שאין בתנועתם לא עקמומות ולא עקלתות אבל תנועות ישירות שלא יתחלפו כי אם התנועה אל החיות או מן החיות, ר"ל כי התנועה מן החיות אל החיות או מן החיות אל החיות התנועה תנועה ישרה בלי עקמומות או תנועה יותר קצרה. ואחר שאלו היסודות יתנועע כל אחד אל מקומו הטבעי כשהוא חוץ ממנו ולא יזכר לאחר וזה אמרו על ארבעת רבעיהם בלכתם ולכו לא יסבו בלבתין, וא"כ זכר שאלו הארבע אופנים מזד עצמם הם פגרים חמים ואין להם תנועה מעלתם כמו שהקצרה ב"ח מהשמע כי אלו היסודות הם חמים בעצמם מתנועעים במקרה לטוב אל מקומם הטבעי,

וינה אלו כשהתנועעו החלק נחבלה והאש חבלה הוא בעבור דבר אחר שיגיעם אל מזד עצמם, ואחר שאלו היסודות לא ינאלו מתקומם הטבעי אם לא יהיה בעבור זולתו לא בעבור עצמם כי כן כדברים המקום אשר אין להם תנועה מעלתם וינשאו וינשאו האופנים וינשאו לעומתם, וזה אמרו ובלבת החיות ילכו האופנים וינשאו לעומתם,

קרקש

ומכילים קצתם ברצתם ומתפעלים קצתם בקצתם: (י) לא אמר ברות מלת תוך, שירוש שגילה תוך הורה על ההתערבות והשני שהם משתנים קצתם בקצתם. אפשר שרצה בו עינים ממש ואפשר שרצה בו בעלי מראים רבים ואפשר שרצה בו שיהיה בעל דמיונות, הרצון בזה שאלו הג' כלם רומזים כוונה אחת ששאלו הארבע אופנים מהחיות מנייה רבים מהחלפים מתנועעים ומעמדים ומכילי חיים: (י) אבל תנועת ישירות ישרה ויחלפו, הכוונה בזה קצתם הנועים למגלה כאשר היו וזין למקומם והוא לאש ויאור וקצתם תנועתם לטטה והיא לימים ולאין: (י) בהגיע זולתם אותם

יסוד הארץ. ומראהם בעין תרשיש ודמות אחד לארבעתם, הרצון בזה שהוא נוקבל הצורות כלם זו אחר זו כענין תרשיש או לבנת הספיר שהם כספיריים ונקבלים הבראים כלם זו אחר זו, ונאמר ודמות ארד לארבעתם מעד שכל יסוד נעתק אל הבור שהתומר הראשון שיש צורת האש בקצת ומקבל צורת האווירית או מתאשש בקצת צורת האווירית ולובש צורת הארבעית. (א) נעתק מאמרו אחד לאמר ארבעת, הרצון בזה שהוא ארד טעם וארבעה טעם. (א) מורכבים קצתם בקצתם והוא אמרו ומראהם ומעשיתם כאשר יהיה האופן, הרצון בזה שבתנועת הגלגלים מתחבר יסודות תנועה הכרחית ויתחברו קצתם בקצתם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב ג

וביאר הסבה בזה ואמר (ט) כי רוח החיה באופנים, והשיב זה הענין לחווק ולתוספת ביאור אמר ה בלכתם ילכו וכעפרם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באופנים. ויהיה הסדר כאלו התנועות כן, אי זה צד שתהיה הכונה האלהית שיתנועעו החיות אליו, אל הצד ההוא יתנועעו מעצמם החיות, ובתנועת החיות יתנועעו האופנים על צד ההמשך אחריהם בקשירה, לא שהאופנים יתנועעו מעצמם לצד החיות, וכדו זה הסדר ואמר על אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת האופנים ינשאו לעומתם כי רוח החיה בעומתם, וכבר הודעתין תרגום ויתנו כן עזויאל ע"ה אמר אל אתר דהו תמן רעוא לסיל וגו', וכאשר השלים ספור החיות צורתם ותנועתם וזכר האופנים אשר תחת החיות והקשרם בהם והתנועעם בתנועתם, התחיל בהשגה שלישית שהשיג אותה דשב לספור אחר והוא מה שעל החיות, ואמר 'שעל הארבע חיות רקיע ועל הרקיע דמות כסא' ועל הכסא דמות כמראה אדם, וה כלל אשר ספור בהשגה אשר השיג אותה תחלה בנדר כבר :

פרק ג כאשר זכר יחוקאל ע"ה מתאר המרכבה מה שספר בתחלת הספר, (ה) שבה לו ההשגה ההיא בעצמה פעם שנית כשנשא במראה הנבואה לירושלים, ובאר לנו דברים שלא התבאר תחלה, מהן שהעתיקנו מסלת חיות למלת כרובים, והודיענו שהחיות הנזכרות תחלה הם גם כן מלאכים וצדה לומר הכרובים, אמר ולכלת הכרובים ילכו האופנים אצלם וכשאת הכרובים את כנפיהם לרום מעל הארץ לא ייכנו האופנים גם הם מאצלם, (ג) חווק הקשר שתי התנועות כמו שזכרנו, ואחר כך אמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנדר כבר, ^א ואדע כי כרובים המה

שם טוב

אפודי

ואמר כי רוח החיה כשולטם כי היסודות יתנועעו כחיות הגלגלים כי זאת התנועה אשר לדרך העולה למעלה אינה מעצם האופנים אלא בעבור תנועת החיות, וכן אם ירד האש למטה ואם יעלו היסודות כלם ממקומם ויתעוררו קצתם בקצתם זה וזה בעבור תנועת השמים. ואמרנו בעמדם יעמדו. ר"ל כשכבו החיות ויבטחו היסודות ונקיים החיות וקיומו היסודות, ולשון עמידה הוא קיום כמו שביאר הרב בשו"ת עמידה, ואחרים פירשו כי בעמדם יעמדו כי בעת שלא ירדה הניצוץ מתנועע לפי תנועת השמים. וכן פ"י הניח בזה העולם השלל לא יתפעל בו האופנים מן הטוב, וזכו בעמוד החיות לפי הכמה יעמדו האופנים מלהתפעל אם כי האופנים התנועעו מזד הגלגלים והגלגלים התנועעו מזד הטוב האלהית, ויהיה הסדר כאלו התנועות כן, אינה דר שהיכה הטובה האלהית שיתנועעו החיות אליו אל הכד הכוא יתנועעו החיות וכתנועות החיות יתנועעו האופנים על דר המשך האחרים בקשירה הם שהאופנים יתנועעו מעצמם : וכאשר האלים ספור החיות נרמס ותנועתם וזכר האופנים אשר תחת החיות והקשרם בהם בתנועתם,

התחיל בהשגה השלישית שהשיג אותה, ועל לספור אחר והוא מה שעל החיות, ואמר שעל ארבע חיות רקיע ועל הרקיע דמות כסא ועל הכסא דמות כמראה אדם ולמעלה, ופי' החכם ר' משה הנרדוני רקיע הוא הגלגל החלק כענין הקרה הנורא אשר אין בו צורה כלל ר"ל אין בו טוב, ועל הרקיע דמות כסא הוא גלגל אחר וקראו קצת החכמים הראשונים שמי הגלגלים, ועל הכסא דמות כמראה אדם והוא החשמל החלק כמו שביאר. זה כלל מה שספרו בהשגה אשר השיגה בנדר כבר, ר"ל רוב כי כבר בחילוף האותיות הוא רבב וקראו נדר על שם השפע היוצא מהשכל הטוב עליו כי הוא מיומן מים חיים. ואחרים פירשו שהרקיע הוא קבוצ גלגל ערבות והוא בגלגל הני ועל הרקיע כסא והוא גבנונית גלגל ערבות כי שם עקר הכח ומרומת הגלגל יותר בגבנוניתו יותר מקבוצו והוא אשר תאר הגבנונית ככסא. וכן פ"י החכם רבי שמואל אבן תנן, כי שמי הגלגלים לא היסירה כד רמזו ולא נדברו :

פרק ג כאשר זכר יחוקאל ע"ה מתאר המרכבה מה שספר בתחלת הספור שבה לו ההשגה היא בעצמה פעם שנית כשנשא במראה הנבואה לירושלים וזכר לנו דברים שלא נתבארנו תחלה מה שאולי העתיקנו מלח המורה בכרובי כי החיות והם הגלגלים הם רכובים כי רכובים רכובים, כי הם נרכבים מן השכלים הגדולים המנועים אותם, או וירדה כי החיות כלם הם דעלי רקיע הם רכובים עליו כהוא שכל, ואח"כ אמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנדר כבר ואלע

קרקש

אוחם וזלם, פירוש הם הגלגלים המנועים אותם : (ט) כי רוח תורה באופנים, הרצון בזה שהם גופים החיות מבינות אותם : **פרק ג** (ה) שבאה לו ההשגה בעצמה, הרצון בזה שזאת ההשגה האחרונה היא אותה אשר השיג תחלה, אמנם ביאר בו דברים לא ביאר אותם קודם, ויש בהם ג"כ תוספת שהגלגלים

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ג

ימה, והשיב הצורות בעצמם והתנועות בעצמם, והתבאר שהחיות הם הכרוכים והכרוכים הם החיות, ואחר כן ביאר בזה הספור השני ענין אחר, והוא ^ב (ג) שהאופנים הם הגלגלים, אמר לאופנים להם קורא הגלגל באזני, ואחר כן באר ענין שלישי באופנים, אמר בהם ^ג כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יכבו בלכתן, הנה באר שתנועת האופנים ההכרחית אמנם היא נמשכת אל המקום (ד) אשר יפנה הראש (ו) שכבר שהוא נמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, (ו) ואחר כך הוסיף ענין רביעי באופנים, אמר והאופנים שלאים עונים סביב לארבעתן אופניהם, ולא זכר זה הענין תחלה, ואחר כן אמר באופנים בזאת ההשגה האחרונה ^ה בשרם וגביהם וידיהם וכנפיהם, ולא זכר לאופנים תחלה לא בשר ולא ידיים ולא כנפים אבל שהם גופים לבד, ושב באחרונה לאמר שהם בעלי בשר וידיים וכנפים אבל לא זכר להם צורה כלל, ואחר כן ביאר ג"כ בזאת ההשגה השנית ^ו (ז) שכל אופן ייחס לכרוב, אמר אופן אחד אצל הכרוב אחד ואופן אחד אצל הכרוב אחד, ואח"כ באר עוד הנה ^ז שהארבע חיות הם חיה אחת (ח) להרכיב קצתם בקצתם, אמר היא החיה אשר ראיתו תחת אלהי ישראל כנהר כבר, (ט) והאופנים גם כן אמנם קראן אופן אחד באר"ן ואע"פ שהיו ארבעה אופנים כמו שנזכר ^ח להרכיב קצתם

שם סוב	אמר
<p>ואדע כי כרוכים המה, והשיב הצורות ההם בעצמם והתבאר שהחיות הם הכרוכים והכרוכים הם החיות. ענין נידר בזה הספור וכו' שהאופנים הם היסודות הם עגולים, אמר לאופנים להם קורא הגלגל באזני, שלישית נידר כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יכבו בלכתם. ר"ל כי כאשר יפנה הקוץ שהוא ראש לכל היסודות ומה שהורכב מהם יסבנו עמה האופנים בהכרח והתנועתו כתנועת האופנים סביבות הכרחית, וזאת התנועה הסביבות אשר לאופנים שמה תמידית, וז"ל לא יכבו בלכתם, וזכו שחזק במראה השנית כי במראה הראשונה לא יסבנו בלכתם על התנועה הכרחית אשר לאופנים. ואחר זה הוסיף ענין רביעי בלגונת שם חלק מן האופנים, ומראה השנית אמר כי כדור מיוחד לו מניע חיה אחת להקדמך קצתם בקצתם, אמר היא החיה אשר ראיתו תחת אלהי ישראל כנהר כבר, והאופנים גם כן אמנם קראן אופן אחד באר"ן ואע"פ שהיו ארבעה אופנים כמו שנזכר ^ח להרכיב קצתם</p>	<p>כרוכים כי הם הנרכבים מן השלכוב הגדולים המניעים אותם לגלוי חקלית: ב שהאופנים הם הגלגלים. ר"ל שהיסודות הם נמשכים כדורים וגלגלים, ר"ל דבר עגול ומתגלגל וכמו שניצל הרנן זה כמקם שלחן זה: ג כי המקום אשר יפנה הראש וכו'. ר"ל כאשר יסבנו החיה שהיא הראש לכל היסודות ומה שהורכב מהם יסבנו עמה האופנים בהכרח והתנועתו כתנועת החיה תנועת סביבות הכרחית, וזאת התנועה הסביבות הסביבות חיה לאופנים שמה תמידית, וז"ל אמרו לא יסבו בלכתם, וזכו שחזק במראה השנית כי במראה הראשונה לא אמר לא יסבו בלכתם על התנועה הכרחית אשר לאופנים: ד ולא זכר זה הענין תחלה. ר"ל שבמראה הראשונה אמר ונבוכים מלאות עינים, הנה לא חזק עינים רק לגנות שם החלק מהאופנים, ובמראה השנית אמר שפניהם וכנפיהם וידיהם מלאות עינים סביב לארבעתן אופניהם, וזאת המראה השנית מדברת הממוצק והממוזג מן היסודות כלם, וענין עינים כבר נידר הרנן עינים בפ' הקודם: ה בשרם וגביהם וידיהם וכנפיהם וכו'. ר"ל השעם שלא זכר במראה הראשונה בשם וגביהם לפי שהיתה מן האופנים קודם בהממוצג ולא חין להם כבר ונבוכים וכו', אמר במראה השנית היתה ההממוצג השלם מן היסודות שלא נניע ממנו בשר ונבוכים וידיים וכנפיהם וכו' הכל: ו שכל אופן ייחס לכרוב, ר"ל כי לכל יסוד יש כדור מיוחד להניע היסוד ההוא כמו שבארתי בפ' ט"ז: ז שד' חיות הם חיה א'. ר"ל כי כבר יפנה כלל כל הגלגלים המוכנים כדור אחד וזה שמר חיה אחת, וזוהי מסכים עם מאמר החכמים ר"ל שני רקיעים הם וכמו שכתב הרמ"ז ז"ל בפק"ק משי' ולזה רמו הרב ז"ל שם, ואמר, ה להדבק קצתם בקצתם. ר"ל שדבר שהיסודות</p>

קישור

שהגלגלים מניעים האופנים אשר הם גופים מתי' (ג) שהאופנים הם הגלגלים, הרצון בזה שהם כדורים לא שהם החיות הנקראים בגלגלים על דרך האמת (ד) אשר יפנה שם הראש, פי' שהוא הגלגל בכללו המניע אותם (ה) שביאר שהוא נמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, הרצון בזה שהראש נמשך אחר ה' וזה המהותית לו אם מסורה למעבר ואם מעברת לימור אשר הכוונה האלוהית הייתה אותה התנועה: (ו) ואח"כ הוסיף אופנים ואמר האופנים שלאים עונים וכו' ובשרם וגביהם וידיהם וכו' וכנפיהם, הרצון בזה שהם הדרורות על כל מנין ב"ח ומהם שאינם ב"ח, ואמר בירם וכנפים, הרצון בזה שצד העוילות הסתדרושות

כבבתם בעירוב קצתם בקצתם. (י) שכל אופן ייחס לכרוב, הרצון בזה שמה שביאר במקום אחר שכלל כל הגלגלים לבד הגלגל המפקד בספסר ארבעה, האחר ששמש והוא סביב יסוד האש. והשי' השנית לגלגל בוכבי ילכו וזהו מניעים יסוד האש. והג' דחה אשר היא מניעה יסוד הים. והרביעי לגלגל הכוכבים העומדים הסביב יסוד הארץ: (ט) להרכיב קצתם בקצתם, וזה כמו שביאר במקום אחר שהכדורים אחד תוך שני, ואין מקום פניו ביניהם ולא רחוק כלל אלא תקפתם מדובקת. והתנועות חנוכה סביבות שוה: (ט) והאופנים ג"כ קראם אופן אחד באר"ן, רוצה בזה מצד שהחומר אחד הוא והוא סמוך לארבעתם.

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ג ד

קצתם בקצתם והיותם כלם רמות אחד לארבעתן, זה מה שהוסיף לנו מן הבאור בתכונת החיות והאופנים בהשגה הזאת השניה :

פרק ד צריך להעריך על ענין אחד שנטה אליו יונתן ב"ע ע"ה, והוא כי כאשר ראה ענין מאמר הנביא מכאור לאופנים להם קורא הנלגל באוני, נוד אומר שהאופנים הם השמים, ותרנם כל אופן נלגלא וכל אופנים נלגליא, ואין ספק אצלי שמה שחוק אצלו זה הפירוש הוא מאמר והוקאל ע"ה כאופנים שהם כעין תרשיש זה מראה מיוחד לשמים כמו שהוא בפרקים, וכאשר מצא הכתוב וארא החיות והנה אופן אחד בראשי, שייורה בלא ספק שהאופנים בארץ, היה קשה עליו לפי הפירוש ההוא, ונמשך אחר פירושו ופירש מאמרו הנה ארץ שמה השמים, שהוא ארץ בערך למה שעל השטח ההוא, ותרנם אופן אחד בארץ נלגל חד משתנה מלרע ליום שמיא, והבן פירושו איך הוא, ואשר יראה לי כי מה שהביאו לזה הפירוש הוא חשבו ע"ה שגלגל שם ראשון לשמים, ונראה לי שאין הדבר אלא כך והוא שהגלגל שמה נלגל, ותלגלתיך מן הסלעים, ויגל את האבן, וספני זה נאמר ובגלגל לפני סופה, להתנלגל, וספני זה נקראת גלגלת הראש כך להיות עגולה, וספני שכל כדור מתנלגל במהרה, ונקרא כל דבר כדורי נלגל, ולזה נקראו השמים נלגלים מפני עגולם, ר"ל להיותם כדורים, אמרו הוא נלגל שחור בעולם, וקוראים גם כן הגלגלים הקטנים של עץ והגדולים נלגל, אם כן אמרו לאופנים להם קורא הנלגל באוני, היה ללמדנו תכונתם כי לא נוכר להם תכונה ולא תאר, לא שהם השמים, א"כ אמרו בהם כתרשיש הנה באר לך גם כן כספור השני, ואמר באופנים ומראה האופנים כעין אבן תרשיש, ותרנם יונתן בן עזיאל כעין אבן טבא, והנה ידעת שכזה הלשון בעצמו תרנם אונקלוס כמעשה לבנת הספיר, ואמר כעובד אבן טבא, א"כ אין הפרש בין אמרו כעין אבן תרשיש ובין אמרו כמעשה לבנת הספיר, והבן זה, ולא תרחיק זוכרי פירוש יונתן ב"ע ע"ה ופירוש"י ופירושו וזלתי, שאתה

חמצא

אמר

שם טוב

האחד נכנס תחת הסלע מפני זה יסארו כל היסודות ככדור אחד ובאופן אחד : ו הוסיפם כלם דמות אחד, ר"ל גם עתה אחר להיות החמר שלהם משותף ומפני זה יקראו כל האופנים : **שם אופן אחד** וכו' :

פרק ד א כמעשה לבנת הספיר והבן זה, ר"ל שהאופנים הם משותפים מן החמר הראשון המתואר בתרשיש וכמו שתרנם הפירוש פירש כעין אבן טבא, והוא שתרנם עצמו מלגגת הספיר אשר הכונה ממנו החמר הראשון, וזהו

אע"פ שהיו ארבע אופנים למה שכלן דנקים אלו כאלו ואין דיקות דגייהם, וגם להיות להם דמות אחת לארבעתם והוא היולי הראשון והצורה הגשמית שכלם משותפים בצורה זו : **פרק ד צריך להעריך על ענין אחד שנטה אליו יונתן ב"ע וכו'**, למה שהרב ביאר כי האופנים הם היסודות, ולמה שיראה מפירוש יונתן ב"ע שהאופנים הם השמים ויבוא אדם לתשוב כי מאמר יונתן ויתר אחת מפ"י הרב, העיר הרב בזה הפרק שיונתן נטה מדרך האמת, ואין ראוי להסתלק ממנו כי גם רבים מן המפרשים חולקים על פירושו נקצת מלות ובענינים רבים מעניני הכניאים ואלך לא יהיה כן כאלו העמוקות, כנה יונתן ביאר ותרנם כל אופן נלגלא ותשם שהאופנים הם השמים למה שראה מאמר הכונה מתאר לאופנים להם קורא הנלגל באוני וגם כעבור שהשמים הם כעין תרשיש, והבן פירושו איך הוא כי הוא נטה מדרך האמת כי האופן הראשון הוא למטה אלל החיות, ומאמר הרב כי נטה מדרך האמת כי תשב כי בגלגל שם ראשון לשמים, ומאמר הוא שאין הדבר כן והוא שהגלגל הוא מלשון עגולה וכל דבר עגול נקרא נלגל וכעבור שהראש הוא עגולה נקראת גלגלת וכו', אם כן אמרו לאופנים להם קורא הנלגל באוני היה ללמדנו תכונתם כי לא נוכר להם תכונה ולא תאר, לא שהם עגולים כיסודות כלם כי כפי סדר הכתובים הם השמים, והנה ידעת שכזה הלשון עצמו תרנם אונקלוס כמעשה לבנת הספיר ומאמר כעובד אבן טבא, ר"ל שהאופנים הם משותפים מן החמר הראשון המתואר בתרשיש וכמו שתרנם המתרגם תרשיש כעין אבן טבא, והוא המתרגם עצמו מלגגת הספיר אשר הכונה ממנו החמר הראשון, וזה שאמר הרב וכו' זה, ואם כפי ראות אשר חשב יונתן כעבור שהאופנים הם השמים, אם כפי נטתו, אם כפי קורא הנלגל באוני כי זה גם לכל דבר כדורי לא לשמים, וגם הטענה השנית אשר הביא מתארו כעין תרשיש כי זה מראה מיוחד לשמים לא אמר אחת : והנה החכם רבי משה הכרובי אמר שאינו יולי התפלה על הרב איך תשכ כואת על יונתן בן עזיאל והלא הוא כמו שהביאו הרב ופירש והחיות רצוא ושוב חזון וחקר יתן עמלם והבין כמעשה הוא מיוחד לשמים, והוא אמר להם הרב כי יונתן גור שהאופנים הם השמים על שתרנם כל אופן נלגלא וכל האופנים נלגליא, הנה כמו שאמר הרב כי כל עגול יקרא גלגל עד הגלגלים הקטנים של עץ, עד שאמר כי אמרו לאופנים להם קורא הנלגל באוני למד לנו בו חכונתם, כי הרצון בזה כי האופנים עגולים לא שמה השמים, ככה אמר איני שכן הוא האמת, ובי זה בעצמו הוא כונת יונתן בן עזיאל כתרוננו ושלקך דרך הכתוב שקרא האופן נלגל ותרנם כל אופן נלגלא והאופנים נלגליא והירות שמה עגולים, לא שרצה בגלגל השמים, ומאמר עוד כי מה שפירש הרב שתרנם יונתן אופן אחד בדרך מלרע ליום שמיא ורצה בו קצוב בגלגל שהוא ארץ בערך אל הכניעות, לא אמר איני שרצה בו זה, אלא אמר שרצה בו כי אחד מהאופנים הוא בדרך והוא אשר בתכלית הדחק מגובה השמים והוא אמרו מלרע ליום שמיא, אלה דברי החכם הנזכר, ומאמר החכם ב"י משה כי אמרו והנה אופן אחד בדרך, אין רצון בו אחד מהאופנים נלגליא והוא הארץ ומלרע ליום שמיא, ר"ל בתכלית הדחק והתחיות מרום השמים, אלא הרצון בו כלל ד' אופנים כמו שאמר הרב, והנה אופן אחד בדרך שייורה בלי ספק שהאופנים בדרך ולקחם במדרגת אחת להתדבק קצתם נקצתם והיותם כלם דמות אחד לארבעתם, והראיה על זה אמרו והנה אופן אחד בדרך אלל החיות לארבעת ענין

הנה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ד ה

תמצא הרבה מן החכמים ונס מן המפרשים חולקים על פירושו בקצת מלות ובענינים רבים מעניני הנביאים, ו' ואיך לא יהיה כך כאלה העמוקות, ועוד שאני איני מביע פירושי, אבל הבן אתה פירושו בלא באשר העיוותות והבן פירושי, והשם יודע באיזה מיני הפירושים הוא הנאות למה שנרצה: **פרק ה** ממה שצריך שתתעורר עליו אמרו מראות איהם ולא אמר מראה לישן יחיד, מפני שהם השגת רבות הליקות במיניהם, ורצה לומר שלש השגות, א' השגת האופנים, והשגת

ההיות, והשגת האדם אשר למעלה מן ההיות, ובכל השנה בהם אמר זאת, והוא שבהיות ההיות אמר ואיך והנה רוח סערה וגו' ובהשגת האופנים אמר ואיך ההיות והנה אופן אחד בארץ וכו', ובהשגת הענין אשר למעלה מן ההיות (ה) במדרגה ובסדר אמר ואיך ענין השמל וגו' כמראה מתינו וגו', ולא השיב מלת ואיך כלל כספור המרכבה רק בשלש פעמים האלה. ובכך באותו חכמי המשנה זה הענין והם העיוני עליו, והוא אמרם ששתי ההשגות הראשונות ר"ל השגת האופנים וההיות יבד בותר למטה, וההשגה השלישית אשר היא החשטל ומה שנדבק בו אין מלמדו ממנו איך ראשי פרקים, ורבינו הקדוש חושב שהשלש ההשגות כלם נקראות מעשה מרכבה ואין מלמדו מןן, אלא ראשי

שם ספר

אמר

הנה אופן אחד על ארבע פניו הוא הארץ הנה אם כן לא דבר על הארץ עד שיאמר עליה שהוא במרכו אבל דבר מהאופן בכללו, ואחר שתרגם מלמד לרום שיאמר אי אפשר שיפוש על שהוא במרכו ויפוש על שם השמים: **אמר** שם טוב מה שנתאם לי כי הרצ חשב כי יונקן צ"ע טוב כי האופנים הם הגלגלים וחס השמים למה שתרגם באופן אחד נהרץ תחתו לרום שיאמר, כי אם נאמר שאופן אחד הוא הארץ והוא המרכו למה זכר לרום שיאמר כי היה ראוי שיאמר שראה אופן אחד תחת השלשה יסודות, וגם כי הוא נראה כי האופן הוא אצל החיות והם השמים ואם היה הוא הארץ יהיה בתכלית הרחוק

שחבר הדב והגז זה: ב' ויחך לא יהיה כן בחלו העמוקות. ר"ל אם בשאר דברי הנביאים יעשה יונקן כן פשוטל פירוש אחד לפי המדרגות ושאר החכמים והמפרשים נזכיר לפירוש אחד כ"ש וכ"כ בחלו העמוקות וחס סגרי מורה שמשך שיטתם פירוש אחד, והשם יודע איזה יבשר:

פרק ה א והשגת האופנים, הוא השגת העולם השפל: והשגת החיות. היא השגת העולם הגלגלים: והשגת האדם. ר"ל אשר הוא עולם השכלים הגדולים ומפני שהם ההשגות היו השגות חלוקות אחד הפסוק לכל אחד ואחד:

השמים ואם היה הוא הארץ יהיה בתכלית הרחוק **פרק ה** חמה שצריך שתתעורר עליו אמרו מראות אליהם שפי יונקן כן עיוולת באופנים שהוא פירוש זר ואינו כפי האמת והיה מביא לחשוב כי מה שפירש יונקן כן עיוילת יותר נכון ממה שפירש הוא, למה שיש למספק שיאמר אל האמת שהאופנים הם היסודות ארץ התחיל בהודעת הגלגלים ותכונותיהם ואחר"כ בהודעת האופנים ואחר זה שב אל מה שלמעלה האופנים, כי זה אינו כדור עשבי כי היה ראוי שיתחיל להגיד האופנים וכל מה שהזכיר מהם, ואחר"כ יגיד הגלגלים וכל מה שזכר ואחר"כ ראווי שהשגת שהוא נרמזת בחשטל, או שיתחיל להשחטל וירד לגלגלים ואחר"כ אל האופנים, אצל שיתחיל בגלגלים ואחר"כ האופנים ואחר"כ החשטל זה אינו סדר טבעי ולא סדר אלוהי, כי מלאכי אלהים עולים תחלה ואחר"כ יורדים או יורדים ואחר"כ עולים אבל עולה יורד כנחש זה לא יכון, לכן יביא לחשוב כי מה שפירש יונקן מהאופנים הם הגלגלים וחס השמים הוא פירוש יותר נאות, כי דבר המחיות והם שלמעלה מהם והוא החשטל ולא ירד למטה. לכן נה' הרצ בזה הפרק להחיר זה הספק, עם שנוכחו לנאר דברים אחרים, וראוי שתדע שהחכמות הנקראות פירוש הם שלשה לא יותר, והם חכמת הטובה וחכמת הטבע וחכמת האלטריות, וכבר עיינו האלהי בתנועת השמים ותכונותם מלד הם פעולות האל, וגם כמה שלמעלה מגלגל הירח ליהם שכלם תחת ידיעה אחת וחכמה אחת, ואחר שהגנה זה אמר הרצ ראווי שתתעורר אמרו מראות אליהם ולא מראה לשון יחיד מפני שהם השגות רבות חלוקות במיניהם, ר"ל ג' השגות, האחת השגת האופנים שהוא חכמת הטבע, והשגת החיות שהוא חכמת הטובה, והשגת האדם שהוא חכמת האלטריות, ובכל השנה מהם אמר ואיך, והוא שבהשגת החיות אמר ואיך והכנה רוח סערה, ובהשגת האופנים אמר ואיך והנה אופן, ובכשת הענין אשר למעלה מהחיות במדרגה ובסדר אמר ואיך ענין השמל ממראה מתינו ולמטה וכו', ולא השיב מלת ואיך כלל כספור המרכבה רק בשלש פעמים האלה כי אלה הני' השגות הם גדלים בחיין עם שיש בכל השנה והשנה דברים חלוקים כלם נכנסים תחת חכמה אחת, וכבר ביאר חכמי המשנה זה הענין וחס אשר העיוני עליו וכו' אמרם שהשני השגות הראשונות ר"ל השגת החיות והאופנים לבד מותר ללמדם, וההשגה הני' אשר היא החשטל ומה שנדבק בה אין מלמדו ממנו אלא ראשי פרקים, ורבינו הקדוש חושב שהנ' השגות כולם נקראות מעשה מרכבה

קישקש

פרק ה (ה) במדרגה ובסדר, ורצה במדרגה מצד שהם נבראים טובות, ורצה בסדר שהנהגה שוטפת בהשם עליהם ומהם אל הגלגלים ומהגלגלים אל החיות והוא הנפטר. או אפשר כה שאמר בסדר ורצה בו בסדר הבריאה שיעים השכלים קודם לעולם האמיתי, והאמיתי קודם לעולם השפל, אם הכל נברא בעתה איך הריגת האמיתי, והוא יותר נכון ואמרו ואיך ענין השם אמר שזה הוא השכל הנפטר, ואין הרגו כזה השכל השלישי שטו, אבל יהיה זה כולל לכל השכלים הנפטרות.

והמשלים

ראשי פרקים, ולשונם בזה הויא, עד היכן הוא מעשה מרכבה רבי אומר עד וארא בתראה, ר' יצחק אומר עד השמל מן וארא עד השמל מנסרינן אנטורי מכאן ואילך מוסרים ראשי פרקים, איכא דאמרי מן וארא עד השמל מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין דעתו אין אי לא לא, הנה התבאר ר' סדבריהם שהם השנות חלוקות והמעיד עליהם וארא וארא וארא, ושהשנה ושהשנה האחרונה מהם והיא הנאמר עליה וארא כעין השמל, ר"ל צורת האדם החלוקה אשר נאמר בו במראה

שם טוב

מרכבה אין תלמידים מהם אלא ראשי פרקים, ואחרים חשבו כי ההשגה ה' אין מותר לרמוז בלמוד זאת ההשגה ואפילו בראשי פרקים וכל מי שהוא חכם מבין מדעתו, והיבוא הרב המאמר הנמצא לרבותינו חכמי המשנה אשר השימו לו עליו ואמרו בזה הלשון: עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד וארא בתרא רבי יצחק אומר עד השמל, מן וארא עד השמל גמרינן אנטורי מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים, איכא דאמרי מעד וארא עד השמל מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין ואי לא לא. והנה זה הלשון הוא בתכלית העומק כי יראה בתחילה הדעת כי רבי ורבי יצחק אינם חולקים כלל בדבר, כי רבי אומר עד וארא בתראה שהוא עד וארא כעין השמל שהוא בתרא ורבי יצחק אומר עד השמל שהוא גם כן עד וארא בתרא, א"כ אינם חולקים. שנית יש לספק שאם אלו החכמים הם מבינים שעד ולא עד בכלל אם כן יהיה מעשה מרכבה עד וארא כעין השמל ולא יהיה השמל מעשה מרכבה, והנה הרב אמר שרבינו הקדוש סוגר שה' השגות הם מעשה מרכבה, ואם הבינו שעד ולא עד בכלל אם כן יהיה דעת רבי יצחק שכל ג' השגות מעשה מרכבה כיון רבינו הקדוש. שליטת יש לספק על מה שאמרו מן וארא עד השמל מנמורי אגמרינן הרטון כי מן וארא ראשון עד השמל מנמורי אגמרינן ולא עד בכלל ומעשה מרכבה הוא שתי השגות הראשונות א"כ יוצא כנאון הכמה יותר עליונה ממעשה מרכבה וזה שוא ודבר כוב. רבינו ית לספק שני לדברי רבי זון לרבינו ר' יצחק אינם ג' השגות מחולקות, לרבי הדבר מוצאך שהיא השגה אחת ומעשה מרכבה כלו אין מלמדיו מכלו אלא ראשי פרקים, ולרבי יצחק בין ללישגא קמא בין ללישגא בתרא אינם כולם השגות חלוקות כי ללישגא קמא שתי השגות אינו ממעשה מרכבה ומותר ללמד אותן ומכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים, וללישגא בתרא שתי השגות הראשונות מוסרים להם ראשי פרקים. ולבאר זה ראינו להביא לשון הגמרא כנאמר בתוספת הגיהה אמר שם בזה הלשון ליגמר לו מר מעשה מרכבה עד וארא חלי כן אדם אמר לו כן מן מעשה מרכבה מתיבי עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד וארא בתרא רבי יצחק אומר עד השמל עד וארא גמרינן אנטורי מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם ומבין מדעתו אין ואי לא לא, והרמז בזה כפי גרסת רש"י וכפי פירושו שקצת מהחכמים אמרו לרבי יוסף סבכר שנו עד וארא חלי כן אדם עמוד על רגלך ולמדו מחלתי יייה בשלשים שנה עד סוף הפרשה ואמר להם רבי יוסף אם זה עשיתם הכל עינכם שגוי מקראו' הללו שהם וארא כעין השמל במראה הקצת הן הן שהקפידו עליהם מלדרש מהם המדברים בזוית המראה השכינה, וכס השינוי לו מעשה

קריש

והשילוש לאש מתוך שהאש זכה ומאירה רש לה פשימות רב כנגד היסודות:

קדמות

מורה נבוכים הלך שלישי פרק ה ו

ב מסראה מתניו ולמטה ¹ ומסראה מתניו ולמעלה היא סוף ההשגות והעלוונה שבהם, ויש מהלוקת נ"ב בין החכמים אם מותר לרמוז בלמודו כשום דבר, ר"ל בנטיירת ראשי פרקים, או אין מותר כלל לרמוז בלמוד זאת ההשגה הג' ואפילו בראשי פרקים, אבל מי שהוא חכם יבין סודותו, וכן יש מהלוקת עוד בין החכמים כמו שתראה בשתי ההשגות הראשונות גם כן רצוני לומר החיות והאופנים אם מותר ללמד עניניהם בבואור, או אינו מותר אלא ברמזיות והידות בראשי פרקים, וצריך שתתעורר גם כן על סוד אלו ההשגות השליש, וזה שהוא הקדים השגת החיות לפני שהם (ב) קודמות בפעלה ובעלה כמו שזכר כי רוח החיה באופנים ² ובוולת זה גם כן, ואחר האופנים ההשגה השלישית אשר היא עליונה במדרגה מן החיות כמו שהתבאר, וכתב זה ששתי ההשגות קודמות בלמוד בהכרח להשגה השלישית (ג) והם סודות עליה :

פרק ו דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו אותו מספור המרכבה בהערת הנבואה אשר עוררתהו ללמדנו אותו, הוא הענין בעצמו שלמדנו וישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט, והוא אמרו ואראה את ה' וישב על כסא רם ונשאו ושוליו טלאים את ההיכל שרפים עומדים וכו', כבר בארו לנו החכמים ו"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין, ואמרו שההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה, והמשילו כזה משל בשני אנשים שראו

את

שם טוב

החלוקה שנאמר בה חזקאל מתניו ולמטה ממראה מתניו ולמעלה היא סוף ההשגות, והעלוונה שבהם והוא השגת הנבדל יש לו שתי חמיות השגת עלתו והשגת עלתו, והשגת עלתו היא למעלה מהשגת עלתו, והזהר להזכיר כי זה מהירכבה כמו חיות ופסוקים כפי דעת ז"ל, או יש בו לר רצוי מלד הכנה עלתו וזולתו, ויש מהלוקת בין החכמים אם מותר לרמוז בלמודו זאת ההשגה בחסות ראשי פרקים או אין מותר כלל לרמוז בלמוד זאת ההשגה אבל מי שהוא חכם יבין מדעתו חכמי לא, יעמוד, וכן יש מהלוקת בשתי השגות הירושונות אם מותר ללמד עניניהם בבואור או אינו מותר אלא ברמזיות וידות וראשי פרקים וצריך שתתעורר גם כן על סוד שתי אלו ההשגות שהקדים השגת החיות וכו'. וראה כי למה שהיה לשואל לשאל כי בלמוד הטבעי הוא שיהיה אם שנתחיל למעלה ונגע עד למטה, המשל שנתחיל מלמטה והשגתה הראשונה ואחר כך על השכל ואחר כך נרד אל עולם הגלגלים ואחר כך אל העולם ההוי והכפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב כך נעלה מהם אל עולם הגלגלים ואחר כך אל עולם בלמוד מה שלמעלה ואחר כך נרד אל מה שלמטה ואחר כך נעלה אל מה שלמעלה, זה לא יתכן, וזה הסוד החזון הוא אשר כל עליו יחזקאל, והוא כי השגת הראשונה ואחר כך מה שהוכיח ואחר כך מה שלמעלה החיות, ואחר הרב בחשבות זה כי החיות חמיות מפני שהם קודמות במעלה כמו שזכר כי החיה בלבושים, ובוולת זה ר"ל כי השגת החיות הוא מן הבלמודיות והשגת האופנים מן הטבעיות והלמודיות קודמות בלמוד על הטבעיות ולפיכך פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת האופנים והיא החכמה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית, ושתי השגות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה החכמה האלכית לשתי סבות אלו לעומתה וקצוה העמידה עליה וסדר הלימוד הוא שלעולם נתחיל בקל, וגם מפני כי עולם השכל הוא גדול משנתנו והגרים השמימי וזה העולם חמיות על שיש בכאן שכל נבדל קודם לאלו הדברים :

פרק ז דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו בספור המרכבה הוא ענין בעצמו שלמדנו וישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט, והוא אמרו ואראה את ה' וישב על כסא רם ונשאו ושוליו טלאים את ההיכל שרפים עומדים וכו', כבר בארו לנו החכמים ו"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין, ואמרו שההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה, והמשילו כזה משל בשני אנשים שראו את

העולם ההוי והכפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב כך נעלה מהם אל עולם הגלגלים ואחר כך אל עולם בלמוד מה שלמעלה ואחר כך נרד אל מה שלמטה ואחר כך נעלה אל מה שלמעלה החיות, ואחר הרב בחשבות זה כי החיות חמיות מפני שהם קודמות במעלה כמו שזכר כי החיה בלבושים, ובוולת זה ר"ל כי השגת החיות הוא מן הבלמודיות והשגת האופנים מן הטבעיות והלמודיות קודמות בלמוד על הטבעיות ולפיכך פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת האופנים והיא החכמה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית, ושתי השגות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית לשתי סבות אלו לעומתה וקצוה העמידה עליה וסדר הלימוד הוא שלעולם נתחיל בקל, וגם מפני כי עולם השכל הוא גדול משנתנו והגרים השמימי וזה העולם חמיות על שיש בכאן שכל נבדל קודם לאלו הדברים :

פרק ז דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו בספור המרכבה הוא ענין בעצמו שלמדנו וישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט, והוא אמרו ואראה את ה' וישב על כסא רם ונשאו ושוליו טלאים את ההיכל שרפים עומדים וכו', כבר בארו לנו החכמים ו"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין, ואמרו שההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה, והמשילו כזה משל בשני אנשים שראו את

העולם ההוי והכפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב כך נעלה מהם אל עולם הגלגלים ואחר כך אל עולם בלמוד מה שלמעלה ואחר כך נרד אל מה שלמטה ואחר כך נעלה אל מה שלמעלה החיות, ואחר הרב בחשבות זה כי החיות חמיות מפני שהם קודמות במעלה כמו שזכר כי החיה בלבושים, ובוולת זה ר"ל כי השגת החיות הוא מן הבלמודיות והשגת האופנים מן הטבעיות והלמודיות קודמות בלמוד על הטבעיות ולפיכך פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת האופנים והיא החכמה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית, ושתי השגות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית לשתי סבות אלו לעומתה וקצוה העמידה עליה וסדר הלימוד הוא שלעולם נתחיל בקל, וגם מפני כי עולם השכל הוא גדול משנתנו והגרים השמימי וזה העולם חמיות על שיש בכאן שכל נבדל קודם לאלו הדברים :

פרק ח דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו בספור המרכבה הוא ענין בעצמו שלמדנו וישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט, והוא אמרו ואראה את ה' וישב על כסא רם ונשאו ושוליו טלאים את ההיכל שרפים עומדים וכו', כבר בארו לנו החכמים ו"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין, ואמרו שההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה, והמשילו כזה משל בשני אנשים שראו את

העולם ההוי והכפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב כך נעלה מהם אל עולם הגלגלים ואחר כך אל עולם בלמוד מה שלמעלה ואחר כך נרד אל מה שלמטה ואחר כך נעלה אל מה שלמעלה החיות, ואחר הרב בחשבות זה כי החיות חמיות מפני שהם קודמות במעלה כמו שזכר כי החיה בלבושים, ובוולת זה ר"ל כי השגת החיות הוא מן הבלמודיות והשגת האופנים מן הטבעיות והלמודיות קודמות בלמוד על הטבעיות ולפיכך פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת האופנים והיא החכמה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית, ושתי השגות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגה הטבעיות, ואחר כך בהשגת הגלגלים והוא החכמה האלכית לשתי סבות אלו לעומתה וקצוה העמידה עליה וסדר הלימוד הוא שלעולם נתחיל בקל, וגם מפני כי עולם השכל הוא גדול משנתנו והגרים השמימי וזה העולם חמיות על שיש בכאן שכל נבדל קודם לאלו הדברים :

את המלך בעת רכבו, האחר מהם מכני כרך, והשני מכני כפר, כי בן הכרך לדעתו שאנשי העיר יודעים תבונת רכיבת המלך אינו מספר תבונת רכיבתו אבל אומר ראיתי את המלך לבד, והאחר מפני היותו רוצה לספר לאנשי הכפר אשר אינם יודעים דבר מתבונתו, פרט להם תבונת רכיבתו אך היא ותאר רגליו וחילותיו ומשרתיו ועושי דברו ומצותיו, וכזה השיעור מהערתם תועלות גדולות מאד, והוא אמנם בחנינה כל מה שראה יחוקאל ראה ישעיה, ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך יחוקאל לבן כפר שראה את המלך, ואלו הדברים אפשר שיפורש בהם מה שזכרתי תחלה, והוא שישיעיה לא היו אנשי דורו צריכים לבאר להם הפרט ההוא, אבל הספיק להם אמרו ואראה את ה' ונ', * ובני הגולה היו צריכים לפרט הוה, ואילי שהאומר הוה חשב שישיעיהו יותר שלם מיוחקאל, ושההשגה שנבחה עליה יחוקאל והיתה נוראה בעיניו היתה ידועה לישיעיה ידיעה שלא היה צריך לספרה על דרך חדוש להיותה ענין ידוע אצל השלמים :

פרק ז מכלל מה שצריך לחקור עליו * (ה) קושרו השנת המרכבה בשנה ובחדש וביום וקשרה במקום, שהו מה שצריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא דבר אין ענין לו, ובמה שצריך להסתכל בו והוא מפתח הכל (ג) אמרו ב נפתחו השמים ונ', מה נמצא מאד בדברי הנביאים

לך

אמרו

שם טוב

הדברים הנכבדים כוח למח שיהי יחוקאל מספר דברים לבני הגולה ולבן הכרך והוא המהשגתם, ואלו הדברים יסבלו שני פירושים זהו שיחוקאל היה בן כרך ונכלה מהמלך שששיו כמו האיש הכפרי שראה את המלך כי לא היה רגיל לראות, וישעיה היה בן כרך וראה את המלך ולא חשב ממנו למח שיהי רגיל מראותו ככל יוס, או אפשר שיפורש שישיעיה לא היה אנשי דורו צריכים לבאר להם בזה הפרט למח שיהי צירופים והיו חכמים מחוכמים, אבל הספיק להם חמרו וזרח את השם, ובני הגולה היו צריכים לפרט להם הדברים הארוכה, והנה אמר הכר כי מה שזכרנו מזה המחבר הוא הפירוש הראשון והפירוש השני אמנם השני הוא האמיתי, וכי ישעיה היה יותר שלם מיוחקאל ושהשגה אשר נכלל אליה יחוקאל והיה נוראה בעיניו היתה ידועה לישיעיה וידעה שלא היה צריך לספרה על דרך חדוש להיותה ידועה אצל השלמים והשלמים הם החכמים, כמו שאמר הרב בנתיחת זה הכפר, אם כן סולק הספק אשר סופק, וזה היה כוננו זה הפרק והדיבור

פרק ז א ובני הגולה היו צריכים. ר"ל ולפי פירוש זה אפשר שיחוקאל היה במעלה נבואתו כי שיהיה הולך בכאן אך השיג ישעיה כל מה שראה יחוקאל יאמר הספור וכבר האריך בזה רבי שמואל אבן תנן בספרו הנכבד מאמר יקו השמים : **פרק ז** א קשרו השנת המרכבה בשנה ובחדש. וזה ידמו לשני ענינים, האחד הוא לזכור כי זאת ההשגה הייתה השגת עמנו לא השגת זולתו כלומר שלא נבנה מולטו אבל הגיע לו בעולם הנבואה והיה נבליטתו, והשני כי הגרמים השמימיים היו עוזרים לו בזאת ההשגה הנכבדה כי בזמן ההוא הייתה הכנה להגעת הנבואה, וזה הטעם הקשרו ההשגה בזמן, ואף על פי שגאר הניבילים לא קשרו השגתם בזמן לפי שלא הולכרו לתת אמתלאות להשגתם היותם מוחזקים בה היותם בזמן היות אבל יחוקאל היה במעלה לארץ אשר ההשגה אינה שלמה לשיקר השגתו בזמן, ואמר הרב כהר יצחק בן עמנו רבב בזהו החזקתו כי זאת ההשגה חוקרת מענין המרכבה : ב נפתחו השמים .

כי אין בנמצא אלא האל ומלאכיו, וחכם עדיף מנביא והשגתו מופתית, והשגת הנבואה היא דמויונית, וידועת החכם קודמת לידועת הנבואונית, ולכן אין לתמוה אם יפרט הרב מעשה המרכבה כפי מה שהשיגו השלמים שהם החכמים :

פרק ז מכלל מה שצריך לחקור עליו קשרו השנת המרכבה בשנה ובחדש וביום וקשרה במקום, שהו מה שצריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא ענין אין בו דבר. ואמרו המפרשים כי זה ידמו לשני ענינים, האחד להורות כי זאת השגת עמנו לא השגת זולתו, כלומר שלא נבנה אבל הגיע לו בעולם הנבואה והיה נבליטתו. והשני כי הגרמים השמימיים היו עוזרים לו בזאת ההשגה הנכבדה, כי בזמן ההוא היה הכנה להגעת הנבואה, ואף על פי שגאר הנביאים לא קשרו השגתם בזמן לפי שלא הולכרו לתת אמתלאות להשגתם היותם מוחזקים בה היותם בזמן היותם בזמן היותם בזמן, וזה הטעם הקשרו ההשגה בזמן, ואף על פי שגאר הניבילים לא קשרו השגתם בזמן לפי שלא הולכרו לתת אמתלאות להשגתם היותם מוחזקים בה היותם בזמן היותם בזמן, ואמר הרב כהר יצחק בן עמנו רבב בזהו החזקתו כי זאת ההשגה חוקרת מענין המרכבה, וכמו שקשרו המרכבה במקום אינו מקום אמתני כי קשרה המרכבה בזמן אינו אלא להורות שלא היה נמצאת חוץ לשכל : וממה שצריך להסתכל בו והוא מפתח הכל הוא אמרו נפתחו השמים. והרצון בו כי

מח

קרקש

פרק ז (ה) קשרו השנת המרכבה בחדש ובשנה וביום וקשרה במקום, הרצון בזה מה שאמר בחדש רמז אל גלגל הירח שמשלים סבובו בכל חודש, ואמר בשנה שהוא רמז אל השמש שמשלים סבובו בשנה אשר הם עשרה יום, ואמר ביום שהוא רמז אל גלגל הירח המקף בכל ופעמים במורה למעבר

ככ"ד שעות, ואמר במקום כי מאריך שיש כאן זמן ותנועה יש בכאן מתנועת והמתנועת צריך למקום אשר עליו התנועה : (ג) אמרו נפתחו השמים, רוצה בזה שנופתחו לו השמים המתח אשר בו נבנה לידעת הגלגלים ותבונתם ומדרם ולהשיג אמתח מציאותם כמו שהם ידע מרחם, שהו מה שלא יתכן לשים צילוסוף

מורה נבוכים חלק שרשי פרק ז

ז' ר"ל זכרון השאלת הפתיחה, פתיחת השערים גם כן, פתחו שערים ויבא, ודלתי שמים פתח, ושאו פתחי עולם, פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה, וזוה הרבה, וכמה שצריך שתעורר עליו היות זה הספור כולו (י) ואע"פ שהיה במראה הנבואה כלא ספק כמו שאמר ותהי עליו שם יד ה', אבל עם כל זה נשתנה הלישון על הלקי הספור ההוא שניו גדול מאד, והוא כי באשר זכר החיות ² אמר דמות ארבע חיות ולא אמר ארבע חיות לבד, וכן אמר ד' דמות על ראשי ההיה רקיע, וכן אמר ה' במראה אבן ספיר דמות אבן, וכן אמר דמות כמראה אדם עליו, ¹ כל אלו אמר בהן דמות, (פ) אבל באופנים יא אמר דמות אופן ולא דמות אופנים, אבל הגדה מוהלמט בתאר נמצא כפי מה שהם עליו, (ו) ולא יועך אמרו דמות אחד לארבעתן ¹ שאינו בזה הספור ולא כפי הענין הרמזו אליו, ² וכן בהשגה האחרונה הזקק זה הענין ובארו, (י) וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו בפרט,

שם טוב אפרדי ואבך

מה שהשגו היו השגות פלולות לא השגות מוחזקות כי השמים אי אפשר שיגבלו הקרועה אבל זה יאמר על השגת הדברים כמו שאמר פתחו שערים ויבא גוי צדק שומר אמונים: וממה שצריך שתעירר עליו היות זה הספור כלא אף על פי שהיה במראה הנבואה כלא ספק כמו שאמר ותהי עליו יד ה' וזכר יבוא לחשוב שהנבואה גיבור הדברים גורה אמיתית ומכלי ספק, ואחר כי כבר באו דברים כנבואה שהם על כל הגזרה החופכת וקצת דברים יאמרו כלי גזירה מוחלטת אבל על כל ההפך ובכלי האור, כי ההכח כבר יאמר הדברים בגזירה מוחלטת ומכלי ספק ואלו הם הדברים אשר עליהם מופת וכבר יאמר קצת הדברים אשר יש להם טענות מספקות ואלו הדברים לא יאמרו עליהם שהם כן בלי ספק אבל יאמרו שהם להם טענות. וממה הרב כי כל מה שאמר ארויסטו מחמת הגלגל ולמטה הוא כלא אמיתית וכן ארץ בו ספק ואיננו חס שאמר מחמת גלגל היות כלא אמיתית, וכן יוקרה נבוכים, כי כל השמים אשר שנה הרב לארויסטו יש בהם סוד כי כל מה שיאמר יחוקאל באופנים ומה שהורכב מהם לא אמר דמות אבל גור בהם גזרה החלשית ומה שהם עליו, ואיננו כשדבר בחיות ודקיע וכנסא ונמה שלמלה מעל הכנסא אמר דמות כי זה אינו השגה מוחלטת, כי אמר כי ראה דמות ארבע חיות ולא אמר ארבע חיות לבד כי לא ידע אם יש יותר לא חיות אולם הגלגלים המוכנסים לארבע כדורים הוא חלוקה נראית עיניה אבל אינה השגה מוחלטת וגזרת

השפעה השגה האלוהית: ג אמר דמות ארבע חיות ולא אמר ארבע חיות לבד, הרב ז"ל בא לגלגל היה מלא דמות ועיניה האמורה במעשה מרכבה, כי כל מקום שיאמר דמות אינה השגה מוחלטת גזירה כלי שום ספק, הכל ראוי שיאמר כך או שיהיה שרמיו שיהיה כך, וזכר שאמר דמות ד' חיות ולא אמר ארבע חיות לבד, כי חלוקת הגלגלים המוכנסים לד' כדורים הוא חלוקה נראית עיניה אבל אינה השגה מוחלטת וגזרת שיהיה כן וכבר נמצאו חכמים מנו הכדורים שגנה ארבע חיות ד' חיות. ד דמות על ראשי החיה רקיע, ר"ל זה הרקיע הוא גלגל ערכות המקיף ככל הגלגלים בלתי מוכנס, ואמר בו דמות כי החכמים רבים כופרים במציאותו, והנבואה היומית אומרים שהיא חלוקת החיה המוכנסים הקיימים: ה כנראה ארץ כסמי דמות כלא. ר"ל זה הכנס היה גלגל אחד בלתי מוכנס על ערכות והוא הקרע הנורא הנצמח בחיקאל, וזה אמר בו דמות למען מציאותו כי אפילו המודים בגלגל ערכות כופרים בגלגל אחד עליו: דמות כמראה אדם. ר"ל אמר בו דמות כי היה המרקע הגלגל לאדם ו כל אלו אמר בו דמות. ר"ל לומר להיותם עינים מסופקים בלתי נגלים אבל באופנים לא אמר בהם דמות כי במציאות הם היסודות הם עיניים מנוארים גלויים על מה שהם עליו: ז שאינו בזה הספור. ר"ל שאמר דמות אחד לארבעתן ר"ל שחומרים החלשין מפקיף ללם: ח וכן בהשגה האחרונה וחזק זה הענין. ר"ל שהשגה האלוהית היה מספק במציאות

שהיה לארבעה כדורים וכבר נמצאו החכמים מנו הכדורים שבעה לכך אמר דמות ד' חיות, ואמר דמות על ראשי החיה רקיע וזה הרקיע הוא הגלגל הנבוכי המקיף ככל הגלגלים יאמר בו דמות כי שחכמי כופרים במציאותו ותקועת חיות אומרים שהיא לגלגל המוכנסים הקיימים והוא גלגל ערכות, ואמר ג' כמראה אבן ספיר דמות אבן ספיר הוא גלגל אחד בלתי מוכנס על ערכות והוא הקרע הנורא אחר עקרונות החכמים שמי בהגלגלה, ואלו השני רקיעים ארויסטו ומפשי ספריו לא גימרו אותם ולכן זכר בכל אחד מהם דמות, ויש אנשים שמניחים הגלגל הנבוכי והוא הקרע הקרע הנורא ובלתי מתיחס שמי בהגלגלה, ולכן במראה השני זכר הרקיע סתם כשהחיל לזכרו כמרת זכרו והנה אל

פילוסוף ואחר השגה חיות כשה קרובה לו להגיע לאמת הנבואה עם שאבות השגה המדמה אשר היה לו פחדה"ל חיות (ג) ואע"פ שהיה במראה הנבואה כלא ספק, הרעון בזה ובמראה הנבואה אינו הענין הנבוכי זה חיו, וישנה יראה במראה הנבואה הוא גורא מאד כמו הנבואה הראשונה הנבואה רבות בחילופות, כמו שאמרנו פעמים ארשים פעמים נשים פעמים דורות פעמים בלאבים, וזוה הצד נובל יותר שיראה בנראה הנבואה היות באותם התארים אשר הוא אירם. (ד) אבל עם כל זה ישנה הלישון עם כל הלקי הספור שניו גדול מאד והוא כי באשר זכר החיות אמר דמות ארבע חיות ולא ארבע חיות לבד, הרעון בזה שהוא בא לחיות ארבע חיות יראה דמות שנים וזהו אמר דמות ששהו שם לדבון, מה, והרעון בזה שהם חיים משימים ומשכילים, וכן אמרו ודמות על ראשי ד' חיות חיות סופרים לומר שיהי הרקיע הרעון, בו רקיע ממש ודמות חליל המקיף לאלו הארבע חיות, אבל מאחר שאמר דמות היות שהרעון בו דמותו בענין, יש לנו לומר כי כן מה שאמר ודמות

קרקשקש

על ראשי החיות רקיע אינו רוצה בו רקיע ממש אבל הוא דמיון בענין, כאשר אמר לך שהוציא עיניהם ורקיע שהוא חליליהם וזה המכילים, וכן אמר כהוציא אבן ספיר דמות אבן ספיר בזה חיות דמיון לזכור הזמנות והתנשאות אשר להכבדים אשר הם יציעות פהם יאמר חיות רבות ופיראה אדם אמן בו הכנסא שעיניו נרדויות סתירה כמו שתאר השם באומרו כי יד על זה: (ה) אבל באופנים לא אמר בהם דמות אופן, פירושה שירצה בו דמיון בענין אבל ראה א הם במראה הנבואה כפי מה שהם (ו) ולא יועך אמרו דמות אחד לארבע, הם שאינו בזה הספור ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרעון בזה שהרשטו שגמברי ספיר מן ההשגות הנבוכים שיש לכל אחד מהם על דמיון אשר הוא סתיר בו ומתפלג בענין ובמציאות מרד הם ככה שכל אחד הספיר גורמת במציאות היותו כפי האמר בהם דמות, וזכר אמרו ודמות אלו הספור לזכור בלתי חיות הנבוכים במותר ובכנסא ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרעון בזה חיסודות עינים חיות אירם באמרו א שנים (י) וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו, נראה שהרעון

על ראשי החיות רקיע אינו רוצה בו רקיע ממש אבל הוא דמיון בענין, כאשר אמר לך שהוציא עיניהם ורקיע שהוא חליליהם וזה המכילים, וכן אמר כהוציא אבן ספיר דמות אבן ספיר בזה חיות דמיון לזכור הזמנות והתנשאות אשר להכבדים אשר הם יציעות פהם יאמר חיות רבות ופיראה אדם אמן בו הכנסא שעיניו נרדויות סתירה כמו שתאר השם באומרו כי יד על זה: (ה) אבל באופנים לא אמר בהם דמות אופן, פירושה שירצה בו דמיון בענין אבל ראה א הם במראה הנבואה כפי מה שהם (ו) ולא יועך אמרו דמות אחד לארבע, הם שאינו בזה הספור ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרעון בזה שהרשטו שגמברי ספיר מן ההשגות הנבוכים שיש לכל אחד מהם על דמיון אשר הוא סתיר בו ומתפלג בענין ובמציאות מרד הם ככה שכל אחד הספיר גורמת במציאות היותו כפי האמר בהם דמות, וזכר אמרו ודמות אלו הספור לזכור בלתי חיות הנבוכים במותר ובכנסא ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרעון בזה חיסודות עינים חיות אירם באמרו א שנים (י) וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו, נראה שהרעון

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

ואמר ואראה והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם מלמעלה, אמר הנה רקיע כסם ולא אמר דמות רקיע כמו שהיה כאשר חובר לראשי דמות החיות, ^ב (n) אמנם הכסא אמר דמות כסא נראה עליהם להורות על הקדמת השנת הרקיע תחלה ואחר כך נראה לו עליו דמות הכסא, והבינהו, וסמה שצריך שתתעורר עליו ספרו בהשגה הראשונה (פ) שהחיות בעלות כנפים וידי אדם יחד, ובהשגה הזאת השנית אשר באר בה שהחיות הם כרובים ^ב השני תחלה כנפים לבד ואחר כך הודשו להם ידי אדם בהשגתו, אמר וירא לכרובים תבנית ידי אדם תחת כנפיהם, אמרו תבנית כאמרו דמות וסדרם תחת כנפיהם, והבין זה, והשתכל איך באר במאמר האופניבר לעומתם ואע"פ שלא תארם בצורה, אמר גם כן כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה

שם טוב

אל הרקיע אשר ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסא, זכר הרקיע ולא אמר זו דמות חמס כמראה חמס דמות כסא להורות על הקדמת הכתת הרקיע מחילת ואח"כ נראה לו עליו דמות כסא, וזו אמרו והבינו, כי אפילו מי שמתייחס הרקיע והוא הקרוה הגורל לא התייחס כסא, וכן אמרו דמות כמראה חמס למה שריבם מסקו במציאות הנגדל עד שקצת החכמים חושבים כי הכסא הראשונה הוא כת נבוא, ויולטו ה' חזקת השגה, ולכן אמר ככל אלו הדברים דמות כאלו אמר כמראה חמס לא חלל המוננים לא אמר כסא דמות חמסים אמרם לא בגדה מהחלטת כמו שכבר נזכר דמות אמר שם טוב ויראה מזה הפרק שדמות כסא אמר על שמי ההלכה אשר האחרונים מהפילוסופים הניחו חמסם וכל מפרשי המרכבה פירשו דמות כסא על שמי ההלכה, וזלח חמס חמס כי חמס כי לא נזכר בכל הפרקים שעברו לא ברמו ולא בנייאור אלו השמים הנקראים שמי ההלכה, והיה רמז לרב שינית בפרקים שעברו רמו לזה, ופי' זה החכם כי דמות כסא הוא השטח מנגלל החלק, ולכן אמר במראה השנית שצמחל הרקיע הנגלל חמס, ואחמס אם זה הנגלל הוא התקופע הראשון והוא כסא הכבוד יש בו ספק כי הוא אפשר שחמלמו שמים אחרים וזלח חמס, כי אחר שעלינו לומר שיש קרח הגורל ראוי לספק אם זה הקרח הוא בנטינית הנגלל או הוא כסא הכבוד או הוא וולת זה ותכן זה, ומזה שצריך שתתעורר עליו ספרו בהשגה הראשונה החיות בעלות כנפים וידי חמס יחד, ובהשגה זו השנית אשר נראה בה שהחיות המה הכרובים השיג תחילה כנפיהם לבד ואח"כ חודשו להם ידי אדם בהשגתו אמר וירא לכרובים תבנית ידי אדם תחת כנפיהם וכו', ויראה שבהשגה הראשונה אמר ויראל החיות וזכר שראה חמס כנפים וידי אדם בהשגה אחת כי השיג אלו הדברים מתלתי שיאמר לו וזו סכה ומסובב, ואמר שבהשגה השנית השיג הכנפים ואח"כ השיג הידים שהם תחת הכנפים, והרצון בזה שהכנפים הם קודמות כסאם לידים ר"ל שכספת התופע הוא כדוריותו ונפשו ושכלו תשוקו והם הכנפים, ואחר מציאות התופע ההלגלית וחמלמו הידים והם המהות המתחכה ושעירת המתחכה היותן הקצוב לפי טבעו, וממנו זה השיג תחילה הכנפים ואח"כ הידים ואמר על זה והבין זה ששם כל זה היו החיות כרובים משכילים לא יפעלו בזה התצורות התחתון כי אם מזל התופע, כי הפועל מזל הצור חמסם ויחד לנפרדים על שיטישו זולתם, ואחמס הגשם לא יפעל שום דבר כי אם בתופע, וגם הורה בזה כי הדברים נכנס בחמסעיים רבים ואונס במדרגה אחת מהטועל הנגדל: והשתכל איך נראה במראה האופנים לעומתם אע"פ שלא תארם בצורה, ר"ל שאף לא תארם בהשגה השנית בשום צורה אמר כסא שהם לעומת החיות, כי מה שיפעלו ותפעלו אלו היסודות קצתם נקצתם עם שאין להם שום בחינה ושכלם הם נמשכים לתנועות השמיות והם נמשכים אחר החיות שהם טועלים בשכל וכדעתו כי הם חיים ומשכילים כמו שכבר ביארנו, ואח"כ כל הכעסה הוא כחמסה וכדעתו כמו שאמר דעתו החיות נקבע, ואמר ג"כ במראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם וכו'. אמר הקשת ולמתתו ידוע, ויראה כי הוא ענין לטישת האור והוא היותו נך ולא עומד בתמונה ונמצא ידוע נגד השמש והשמש הוא הפועל בהכאה ביום הגשם כי הליחות נותן ההכנס בענן לקבל הרושם שהוא, והיותו

אמרי

נגלל ערבות שאמר דמות על ראשי החיה רקיע ובהשגה האחרונה חייב מציאות ערבות, ואמר וכה על הרקיע אשר על ראש הכרובים ולא אמר דמות: וכן אמנם הכסא אשר דמות כסא נראה עליהם. רוצה לומר ואחמס הכסא והוא הקרח הנולד שהוא על ערבות לא חייב מציאותו בהשגה שנית עם היות שחייב מציאות ערבות עדיין שאמר בספקו עלי, וזו שאמר דמות כסא נראה עליהם: י להורות על הקדמת השנת הרקיע תחלה ואחר כך כו'. ר"ל שבהשגה שנית חייב מציאות ערבות והסתפק עדיין במציאות הקרח הנולד וזו אמר דמות כסא ולא אמר הכרובים וזו אמר כסא בענין הנוגה: ב השיג תחלה כנפיהם לבד ואחר כך חודשו להם ידי אדם. וירא שהכנפים הם קודמות כסאם לאדם ר"ל שפנים התופע מהנגלל הוא כדוריותו ונפשו ושכלו תשוקו והם הכנפים, ואחר מציאות התופע הנגללית וחמלמו הידים והם היות המתחכה ושעירת המתחכה היותן הקצוב לפי טבעו וממנו זה

קישוק

היה הכנפים תחלה, והיו אמרו ור"ם בנפים לאחר מהם, ואח"כ אמר ידיו אדם סתחת כנפיהם, וס"ם בנאר הענין לפי מה שאמר הרב שהשיג בנפיהם ידיו אדם יחד ובהשגה השנית השיג בנפיהם תחלה ואח"כ השיג ידי אדם, ודעת הר"ם לפי דעתנו כן הוא והוא שביאר תחלה התשגת דרך כללות שהשיג הכנפים והידיים, ואח"כ באר בהשגה אחרונה איך היתה איכות התשגת שהשיג בנפיהם תחלה ואח"כ השגת ידי אדם, וכן הוא האמת שהשיג דבר מה דרך שישיג מציאות הדבר והוא תחלה בסבותו ואח"כ השיג הדברים אשר הדבר ההוא מושגת תחלה אצט הנענית הם, כך הביא השיג תחלה מציאות השמים וסבת מציאותם וסבת הטענות אשר בהנועה היא קיומם ונפרדתם

שהרצון בזה רקיע טעם כמו שפירשנו תחלה ומה שאמר תחלה ודמות הרקיע הכריע אותו לפרש בו מה שפירשתי אחר כך ואכתי שהרצון היה רקיע השכלים הנפרדים אשר למעלה מהם: (n) אמנם אמרו תחלה הכסא נראה עליהם להורות על הקדמת השנת הרקיע וזו אמר הכסא נראה עליהם דמות כסא, פי' שאחר שהשיג הרקיע שהוא הנגלל המקיף השיג בו שלמעלה מבנו שהוא דמות כסאו שהרצון בו ההתחשבות וההתרוממות והם השכלים הנפרדים כמו שאמר דמות כמראה אדם אשר זה הכסא תאר גדולתו ונעמתו, ואם חס כסא להשי' הבורא אותם והם סורים על מציאותו: (n) שהחיות בעלות כנפים וידי אדם יחד יש לי ספק גדול בזה שהיה לפי ההשגה הראשונה נראה שהשגתו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

הגנה סביב הוא טראה דמות כבוד וגו' ⁴ (י) הומר הקשת המתואר ואבתתו ידוע, וזה נפלא בדמיון ובהמשלה מאד, ⁵ והוא בלא ספק כבה נבואה, והבינהו, וכמה שצריך שתתעורר עליו חלקו דמות אדם שעל הכסא והעליון שבו כעין חשמי' והתחתון כמראה איש, וזאת מלת השכל בארו שהיא מורכבת בשני ענינים חש מל כלומר המהירות המורה עליו ח"ש וההפסק ⁶ המורה עליו מ"ל, הכונה ⁷ התחבר שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים עליון ותחתון ע"ד הדמיון וכבר העירונו הערה שנית ואמרו

שהוא

אשרי

השני תמלה הכנפים ואחר כך הידים: ל הומר הקשת המעולה ואחתו ידוע. ר"ל כי הענין הוא לפסוק וזר ולא ועומד בסמוכה ובתנאי ידוע נגד השמש ולא מתחדש אל פעול אלו הנונים: מ והוא בלא ספק כבה נבואה ובינהו, ר"ל זה הדמיון שמושה הפסוק בלחמו כמראה הקשת אשר יהיה ציור הגשם הוא מראה דמות כבוד ה', וכוזה בדמיון יהיה כי כמו שענין הקשת הוא ענין כמו שאר הענינים רק שמתהוה לשאר הענינים ביום ובעת לקבל זה האור מזה השמש מה שלא יקבלו שאר הענינים, כן נפש הנבואה הוא כמו נפש החכם רק שמתחלפת נפש הנבואה מנפש החכם הנכונה, שהנבואה אחד שהשכל כל פסוקי המלאכות והדעה אליו וזה ההכנה הנענית להתחבר עם הנשדד, והחכם בלא זכה לנבואה לא הדשו אליו וזה ההכנה השנית: וזהו שאמר הרב שמואל בלא ספק יהיה נבואה והבינהו: ג המורה עליו מ"ל. ר"ל כי ח"ה מל חקר ועוד מאמרו: ד הפסוק שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים. ר"ל שהבדל העלול מורכב משני צדדים, האחד צדד עליון והוא

שם טוב

והיותו מקבל זה אור הקשת וזאת חלקו האויר הוא היותו מוכן יותר משאר חלקי האויר והיותו בתנאי ידוע נגד השמש, כן מראה דמות כבוד ה', כי השפע הכא חמנו על הנבואה הוא היותו מוכן יותר משאר אנשים כי אין שום מניעה בלא חלקו ולא חזק שאר השכלים הנבדלים כי השפע בלא חמנו לפיכך אכל ימנע מזד המקבל שאינו מוכן לקבל אורו השלמות, וזה נפלא בדמיון ובהמשלה מאד כי ענינו בלי ספק כבה נבואה שהוא כבוד ה', והבינהו כי כבוד ה' והשפע האלו יוצן על נפש הנבואה כמראה הקשת אשר יהיה נענין ביום הגשם להכות יוצן השמש עליו, ותיוחד נפש הנבואה בזה מנין שאר השכלים כמו שחזר הענין הכא ויזכר מזד הליחות והוא הגשם כן תחול הנבואה על נפש הנבואה למה שיהיה מוכנת לשלמות הוא בתחלת היצירה ועמו: לפני ה' נכתו בלחמו וביצירה מן הכה אל הפועל ולא יורה וזאת האל ומלאכיו, וכמו שהיום הקשת הוא כי טענין כן היות הנבואה והוא נמשך אל היות האיש מוכן כי לא ימנע מלחמה, והכן זה כי אל סופו

למה שהננין בדעתו נבואה אלא שהוא הכה כפי הכוח הסתירה והוא סבה השניעית: ז ומזה שצריך שתקשרר עליו חלקו דמות אדם שעל הכסא וכו', הנה אמר הרב שההרס הוא נחלק לשני חלקים ועליון שבו כעין שחמל ותחתון כמראה אש, כי כן בא כהשגה השנית כי אמר הכתוב וארא ובהנה דמות כמראה אש ומראה חמנו ולמטה אש אמתניו ולמעלה כמראה אור כעין החשמל, והנה כמראה הראשונה אמר וארא כעין שחמל כמראה אש ביה ליה סביב ומראה חמנו ולמעלה וממראה חמנו ולמטה ראיתי כמראה אש ונגוה לו סביב, הנה כמראה הראשונה תאר המעלה והיטה כחשמל ופשה שני חלקים מס, וכמראה השנית תאר שפעליון הוא כעין שחמל ותחתון כמראה אש. ודע כי כמו שפועל הגשם כלי קשור בקצתו כן עולם השכל הוא בלי קשור בקצתו עד הגיעם כלם אל הסבה הראשונה כי כלם קשורים בו, והנה כל השכלים הנבדלים הם שכל אונות אלו ואלו הם כח בנפשו ולכן נמשלו לאדם שהכה שכלי אונותיו ואלו כח בנפשו וכלם נקראים בשם שחמל כי כלם מאירים ומזוירים וזהו עליון ומזד שם עלולים יש להם עליון ותחתון כי השכל הראשון נבדל עליון אשר למטה חמנו הוא כעין שחמל כי הוא דומה לומר הנחלק הוא הלבנה ומזד היותו עלול מזה שחמל חמנו והוא דומה לגלגל הוא אש דק, ולמה שכל השכלים הנבדלים ימצא בהם הם עלות ועלולים ימצא בהם אלו השני דברים, ולכן יתוארו בשני דברים בעליון ותחתון כי מזד היותו עליון הוא עליון ומזד היותו עלול הוא תחתון. עוד אמר וזאת מלת השחמל ביארו שהיא מורכבת משני ענינים כלומר המהירות המורה עליו חש וההפסק המורה עליו מל, והכוונה התחבר שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים עליון ותחתון ע"ד הדמיון. והרצון בזה שהבדל העלול מורכב משני הצדדים, האחד צדד עליון והוא הכד העליון, והשני הוא צדד מורכב עצמו והוא הכד התחתון, והנה חכמינו הורו באתרם שיש בו שני ענינים כללו הוא מורכב ומאכלו שני ענינים חלוקים כמדת החמר והצורה, וזה כי השכל הראשון הוא יסכול עצמו ומזד כרופו אל העלה הראשונה ויסכול עליו ולכן לא יהיה לו השכל והשכליו אחד כשם עס העלה הראשונה, והשכלת העלה הראשונה כמדת הצורה והשכלת עצמו כמדת החכמה והכח כי לא ימצא עצמו מחוץ לאלה מזד דעתו עליון, הנה בלא בעלמו שני ענינים חלוקים ר"ל כחשמל, עצמות עליון ותחתון, וכבר העירו הערה שנית החכוון בה הוא זאת הטובה אלא שמתחלפו המלכות בנפשו הכוונה אחרת פעמים חמות פעמים מחללות הוא על דבר נבדל, ומס יורה על השתיקה על שני ענינים נבדל, ואין ספק באתרם פעמים חמות פעמים מחללות הוא על דבר נבדל, ומס יורה על השתיקה ומל על הדבור העליון ותחתון על דבר חמות, ואין ספק באתרם פעמים חמות פעמים מחללות אחר שגאמר בלשון רבים שמוה על ההרכבה וכל מורכב הוא עלול והוא דבר נבדל:

אמר

קישוק

אדם הצורות. ואין ספק שאין לומר חש שהיא מלה שמוה על פהירות התנועה ולא מל שהיא תורה על הפסק התנועה על השכלים הנפרדים שלא יאור בהם תנועה ולא הפסק שהם אינם גוים, אמנם למה שהיא אמת התנועה השכלים בעושות כמו שאמר ובשתי ידועה וכמו שאמר הרב רבינו טורה דק, ובבחינת תנועת העושות ליתורה על היותם חיים, אמר עליהם חש שמוה על התנועה שמוה על היותם ועל קצתם מל שמוה על הפסק התנועה, כאלו אמר שקצתם אין להם קצתה וקיום אלא בכבת

וזה כדוריותם ונפשם ושכלם והשכל הנבדל אשר הוא חשוקם על הדרך שוכנה בהרבה מקובות, ואמר שהשיגם השגה ברורה ושלמה רשעו ירי אדם בפתח כנפיהם שיהיה פתח השקיות וזה כנה הפעולות המניעות לשכלים והם היות כל מה שיתורה ליהם: (י) חומר הקשת ואמרו ידוע. הקשת כעל גוים: מתחלפים כמו שגודע כן טראה דמות כבוד ה' שהנביאים ישועו כמראה הנבואה תנועות שמתחלפות אין צמיאות ליטובות והם על דרך האמת אלא כמראה הנבואה סוד הכה המורה המצויר

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

שהוא נגוד מן הדבור והשתיקה, (כ) אמרו פעמים חשות פעמים ממללות, נגוד השתיקה מן החשיית מעולם, הערה על שני ענינים בדבור בלי קול, ואין ספק שאמרים פעמים חשות פעמים ממללות, אמנם הוא על דבר נברא, וראה איך בארו לנו שזה דמות אדם שעל הסמך החלוק אינו משל עליו ית' מכל המרכבה אבל משל על דבר נברא, וכן אמר הנביא הוא מראה דמות כבוד ה' וכבוד ה' אינו ה' כמו שבארנו פעמים רבות, וכל מה שהמשיל באלו ההשגות כלם הם כבוד ה', ר"ל המרכבה לא הרוכב, כי לא ימשלוהו ית', והבן זה, הנה נתתי לך גם כן בזה הפרק מראשי הפרקים מה שאם תשלים הראשים ההם יבא לך מהם כלל מועיל בזה הענין, וכשתסתכל כל מה שאמרנוהו בפרקי זה המאמר עד זה הפרק יתבאר לך מזה הענין רובו או כלו, מלבד חלקים מועטים וכפל דברים שנעלם ענינים, ואולי עם ההסתכלות המופלג יגלה ולא יעלם מאתו דבר, ולא תקוה ולא תחיל לשמוע ממני

אמר

שם שוב

אמרו

הנה הענין, והשני יזכר עמו והוא הנד החמתון: ע אמנם הוא על דבר נברא. ר"ל שזה התשכל המורכב מפני ענינים אשר הוא משל לשכל הנבדל הוא בלא ספק משל לנשוא נברא, כי אשר שיש בו בחינת ההרכבה אי אפשר שיחולק בו יתעלה הליכה כי הוא פשוט בתכלית הפשיפות, אם כן זה האדם משל הכסא הוא העלול הראשון לא הפלה הראשונה הליכה כי לא ימשלוהו יתעלה, וכמו שכתב הרב בפרק מ"ה מפני כשהסכים שמדכנות הננוחה שמונה וכמו שכתבנו שם ב"ד:

וכבר ביאר זה בעל הכוונות אף כי בהשגת עצמם ושינו אח עצמם ע"ז יע להם זך נרצף ויחלל כס זך עליון וחמתון, עוד העירו שנית שהוא נגוד מן הדבור והשתיקה כי מהם מורכבים משני ענינים מחלשרות וחיו, והאמרתו דומה לחמר והחיוב דומה לגורם וכללו הם מורכבים משני ענינים, אם כן לא יהיה הערה שנית מה שאמרתו פעירו טוניה אחת בתלות אחרות אבל בזה העברה השנית אחרו שהם דברים מורכבים והוא על דבר נברא. וראה איך ביארנו לנו שזה דמות אדם שעל הכסא החלוק אינו משל עליו ית' מכל המרכבה הרבו עד שיתקן, כן אמר הנביא הוא דמות כבוד ה' וכבוד ה' אינו ה' וכל מה שהמשיל באלו ההשגות כלם הם כבוד ה', ר"ל המרכבה לא הרוכב, לכן אמר דמות כבוד ה' ולא אמר ראייתי את ה' כי לא ראו הרוכב כי לא ימשלוהו, וכמו שכתב בפרק מ"ח חלק ב' כשהסכים שמדכנת הננוחה שמונה: וכשתסתכל כל מה שאמרנוהו בפרקי זה המאמר עד זה הפרק יתבאר לך זה הענין רובו או כלו מלבד חלקים מעטים וכו', וראה כי אף שזכר הרב בפתע מרכבת בתכלית הפעולה אם יסתכל בהם או כלל ההערות מה שאמר בתקן השני ומה שאמר בננוחה יזכר כל מה שאמר הרב בראש פרקים, וכמו שאמר הנביא להבנת זה המאמר להשיב פרקין זה על זה, ולזה יבייר הנה שלא תחשוב שעדיין ירחיק על אלו הדרושים כי כבר קדם כל מה שרצה לאחרו ולרחוק עליו ומכאן ואילך ידבר בענינים אחרים: ודגה הכסא רבי משה הרבנובי העיר ספק גדול ואמר, כבר קדם לנו בחלק השני כי מן הדעות הקדומים המתפשטים אלל הפילוסופים ורוב האנשים על שגלגלים קולות נוראים עצומים אחד יתחדש לתנועותיהם, וכבר הרב המורה כי זה הדעת נמשך אחר תמונת גלגל קבוע ומולות חזירים וכו' ומהם אחר זה נלחו הכתי אומות העולם לחכמי ישראל, וכל מה שכתב הרב בפרקים ההם אמנם הוא הכוונה לכאור מעשה מרכבה, ורמו הרב בזה כי חכמי ישראל וראשוניהם היו המחמינים זה הדעת, וכי מה שאמר יחזקאל מספר הקול באשור וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה כקול אל שדי בדברו, וזה מקום עלא גדול איך יאמר הנביא או המקובלים מהנביא דבר שיחלמת סותרו בתופת: והנה החכם הנזכר השיב בהתרת זה הספק העטים כי הנביא לא יראה רק אחת אבל אין כל ננוחה מאירה מה שאינו דרוש, אבל מה שידרוש הנביא אם הוא אמת או שקר לא יבוא לו אלא ננוחה אמתית, או גם כן ואתה אם לא היה לו דעת קדם עליו וזה לו הננוחה לא יראה רק אחת, אבל אם היה לו דעת קדם עליו מנד חקירתו וחקויה עליו שהוא אמת לא יראה הננוחה לא יראה האמת אחר שלח חקר עליו, ואם היה לו יחזקאל מספק אם הגלגל קבוע או החז חוזר או הקו והיה באל לו ננוחה עליו היה וראה כננוחה גלגל חוזר ומול קבוע כמו שהוא האמת, אמנם כשהיה מאחין גלגל קבוע ומול חוזר ובלתי דרוש בו שמע קול כנפי הכרובים. וזהו מה שהשיב הכסא הנזכר בתשובת זה הספק העולם: והנה הרב כפי דעתי השיב זה על הספק בדיק שלשים ושמנוה אלל המשל שניבו מלוי אחד ומה עמו אלף מנשים ויאל כל מה שצדית אלל איש אחד היה נכלל עם כל שצדית ובאשר נשאר האדם הוא עם הכושי לבדו משב שהוא עתה נכנס עליו, ואף על פי שזה לא אמרו אלל על אנשי הכת השלישי, אבל ראו שיוזן כי קנת הנביאים האמתיים כבר יקרא להם זה. ומה שאמר הכסא שאם היה מספק עליו היה באל לו הננוחה האמתית, אינו כן, כי אין ספק שיחזקאל בכל הדברים אשר אמר כהם דמות היה מספק בעת למודו ויכוותו חוקר על זה וגשארו בננוחתו מתוסקים כמו שהיו בראשונה, אבל האמת בזה כי השפע שופט מלת השכל הפועל על

הכח

קישור

בפכת הקדמים להם אשר הם סבת מציאות בתען הבורא: (כ) אמרו פעמים חשות פעמים ממללות, ואמרו רבוביני בשעת הרצון בו שהיו פעמים לנביר ולא היה להם שום מציאות, ובשעת שאין הרבור יתחם מפני הקב"ה ממללות, הרצון בזה שכלש"ש מציאותם אל הדברים אשר הם סבת מציאותם ברצון הבורא והם הנגלים והחסודות ומה שהדורב מהם ממללות, הרצון בו שהם מציאותם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז ה

אחר זה הפרק אפילו דבר אחד כזה הענין לא בבאור ולא ברמזיה, כי כבר נאמר בו כל מה שאפשר לאוטור, וגם להצתי מאד ודהקתי, ואתחיל בענינים אחרים סכלל הענינים שאני מקוה לכאר אותם בזה המאמר :

פרק ח כל הנשמים ההויים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החסר שלהן לא וולת זה, אבל מצד הצורה (ה) ובכחנית עצם הצורה לא ישיגם הפסד רק הם עומדים, הלא תראה (ג) שהצורות המיניות כלם מתמידות עומדות, אמנם ישיג ההפסד לצורה במקרה, רוצה לומר מפני התחברה לחמר (ג) וטבע החסר ואסתתו שהוא לעולם א לא ימלט (ד) מחברת ההעדר, ומפני זה לא תתקיים בו צורה, אבל יפשיט צורה וילבש אחרת המיד, ומה נפלא מאמר שלמה ע"ה בחכמתו בדמותו החסר באשת איש זונה, כי לא ימצא הומר מבלתי צורה כלל אם כן הוא אשת איש לעולם ב לא תמלט מאיש ולא תמצא פנויה כלל, ג ועם היותה אשת איש היא מבקשת איש אחר לעולם תמיד בו בעלה תפתהו ותמשכהו בכל צד עד שישגי ממנה מה שהשיג בעלה, והו ענין החסר, והוא שאי זה צורה שתהיה בו, הצורה היא הכינהו לקבל צורה אחרת, ולא יסור מהתנווע להפשיט זאת הצורה שעמו ולהביא אחרת, וכענין זה בעצמו יעשה אחר בא הצורה האחרת, הנה כבר התבאר שכל השחתה והפסד או הסרון, אמנם הוא מפני החסר, וביאורו באדם עד"מ, כי כיעור צורתו וצאת אבריו מטבעם, וכן חלשת כל פעולותיו או בטולם או בלבולם, אין הפרש בין היות כל זה בתחלת היצירה

או

אמר

פרק ח א לא ימלט מחכרת ההעד. ר"ל כי החסר הראשון מלד עומדו ישתלה נעדר הנורו כלם ולכן ינאף תמיד להשפוט הזרה ולהלגיז נורה אחת עם הכנה הנרמים השמיימים: ב ולא תמלט מאיש, ואמר לא תיאלץ פנויה, והוא כפל לשון, ר"ל כי החסר לא תמלט רק מהצורות אשרי עשה: ג ועם היותה אשת איש, ר"ל ועם היות החסר דבוק עם צורתו עדיין יסרה וישחלה להשיג נורה אחרת כמו שהשיגה הזרה הדבקה בו עקשו ולא יסור מה

שם טוב

הכח המדמה יבוא על נפש הנביא חמנים רנים, אם להודיע לו מה שלא היה לו ודיעה מקודם ואי אפשר וידעו בחקירה, או שישגי כהיותו מולם או במראה הנבואה ישיג מה שיהיה משיג קודם ויחקה הדמיון בנפש השכל הפועל מה שיהיה משיג קודם בחקירתו השכלית ויגשים הדברים הדומים, וזה אי אפשר מבלי שפע גדול שישפיע על השכל ועל הכח המדמה, וכבר ידבר הנביא בענינים הטובים נחשפט החכם ולא ידבר בהם כמו נבוא אם שאמרים הנביא, והבין זה כי נמצאו נביאים כל אלה הדברים וצורתו נך, הדבור באלו העמוקות בלתי ראוי להאריך בו ולכן נקצר בזה :

פרק ח כל הנשמים ההויים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החסר (ה) והחילוף ואמר כי כל הנשמים ההויים ונפסדים ישיגם ההפסד מהצורה וצנעור ספור אויב הנפלא בהשגחה, והחילוף ואמר כי כל הנשמים ההויים ונפסדים ישיגם ההפסד מצד החסר, ואחר שההכח בעל חמר יתוויב שישגיבו משיגי החסר כפי חמרו או עוב ואם רע, וזה סוד השגן התפשט בכל הדברים שם חתק בגלל הירח, כי משוט בנרץ הוא כולל כל מה שחתק בגלל הירח כי כלו נקרא חרץ, וכל ההפסד והשחתה יבוא מצד השגן שהוא החסר אבל מצד הצורה ובכחנית עצם הצורה לא ישיגם ההפסד, הלא תראה שהצורות הויניות כלם מתמידות עומדות אמנם ישיגם ההפסד לצורה במקרה מפני התחברה לחמר, ולכן בא השגן בחקר הנבאים כי לא בא בעצם כמו שתבאר בע"ה: ועבע החסר ואסתתו שהוא לעולם לא ימלט מחכרת ההעד והחמר כי לא יתקיים בו צורה, הרעון בו כי למה שיהיה עובע החסר מחובר להעד כי הוא נעדר מהצורה ואי אפשר לקבלה אלא שעתידה הצורה קודמתה יתוויב והפסד לצורה והוא נחמרה, והרעון בו כי למה שהיו לצורות מחוברות לחמר והחמר יתחייב להעד יתחייב לצורה החסרון והעדר, כי כל צורה שיומלא להיולי תכניהו לקבל צורה אחרת ולא יסור מהתנווע להפשיט זאת הצורה שעמו ולהביא אחרת, והסבה בה כי החמר הראשון אין לו צורה בעצמו ולזה היה משתוקק אל כל הצורות וצפת כל בו אי זו צורה ישתלה והעדר אשר בו מן הצורה היא אשר חלה בו ונתקשר אליו העדר הצורה אשר כחה אשר תגיע אליו אחר זאת הצורה, ומפני זה לא תתקיים בו הצורה כי ישתוקק אל הצורה אשר כחה אחר שיהיו כל הצורות אליו כמה שהוא היולי ענין אחד שישפיע צורה וילבש אחרת תמיד: ומה נפלא מאמר שלמה בחכמתו בדמותו החסר באשת איש זונה, כי ביה אשת חמר הוא מופשט מן הצורה, כי אין בו צורה הוא חלק מהצורה כמה שהיא היולי, והוא אשת איש כי לא ימצא חמר בלי צורה כלל, כי הוא כחן מציאות חלום בעצמו לא יעמוד מבלתי משלים והיא הצורה אשר היא משלמת המציאות, והיולי מעמיד לצורה לכד על שהוא נושא לה ומשכן, אם כן היא אשת איש לעולם, ואם היותה אשת איש מנקשת הוא איש אחר לעולם תמיד כי כמה שהיא אשה כל האנשים אליה ביהם אחד תפתנו ותגובו לבנו והיא הכנה מתחדשת בכל יום אל הצורה אשר כחה, וזהו ענין החמר כמו שאמרנו, הנה כבר התבאר שכל השחתה והפסד וחסרון ומוסר הוא מפני החסר, וביאורו באדם על דרך משל כי כעור צורתו וצאת אבריו מטבעם וכן כל חולשות פעולתם ובלבולם, כי הכח הרואה יחטוא בשלשה

קרקש

סודייה המציאות בחקש אל זולתם והענינים הויתיים הם אשתיורבציאות בהבטת עצמם: **פרק ח (ה) ובכחנית העצם והצורה לא ישיגם הפסד, הרעון** ביה כי הצורה הוא שלמות הדבר ומחשיבותו לא יגיע הפסד כמו שאמר אריסטו והמציאות אשר הוא השג, אמנם ישיג המציאות מצד ההקדר אשר סודך זה הטבע לקבלו, רוצה

אמר

או מתחדש עליו אין זה כלו נמשך אלא אחר החמר שלו הנפטר לא אחר צורתו, וכן כל ב"ח אמנם ימות ויחלה מפני החמר שלו לא מפני צורתו, וכל פשעי האדם ומצאיו אמנם הם נמשכים ארתי החמר שלו לא מפני צורתו, ומעלותיו כלם אינם נמשכות רק אחר צורתו, והרמשל בו שהשגת האדם את בוראו וצייורו כל מושכל והרהיגו תאוותיו וכעסו והסתכלו כמה שצריך לכוזרו בו וכמה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו, אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאוותיו בהן וכן כעסו וכל מדה רעה שתמצא לו היכל נמשך אחר החמר שלו, וכאשר התבאר שהענין כן, ולא היה אפשר בניזרת החכמה האלוהית שימצא חמר מכלתי צורה ולא שימצא⁷ צורה מאלו הצורות מכלתי חמר, והתחייב הקשר זאת הצורה האנושית הנבבדת מאד אשר ביארנו שהיא צלם אלהים ודמותו, בזה החמר העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד, נתן לה, ר"ל לצורה האנושית יכולת על החמר וממשלה ושלטון עד שתכריחורו ותמנע תאוותיו ותשיכם על מה שאפשר מן היושר והשווי,⁸ ומהנה נחלקו מדרגות בני אדם, כי יש מכני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד הנכבד לכוזר ולכפש העמידה המתמדת כפי נזירת צורתו הנכבדת, ולא יהשוב רק בציוור מושכל והשגת דעת אמתי בכל דבר והדבק בשכל האלהי השופע עליו (ס) אשר ממנו נמצאה הצורה ההיא, וכל אשר יביארו צרכי החמר ותאוותיו ללכוזרו והרפתו המפורסמת, יצטער על מה שנשקע בו ויבוש ויכלם ממה שנוגע בו וישתדל למעט מן החרפה ההיא בכל יכולתו ולהשמר ממנה בכל צד, כאדם שכעס עליו המלך וצוהו לפנות וכל מטקום למקום לבוזה, שהאדם ההוא ישתדל בכל יכולתו להסתתר בעת הכיוון ההוא ואולי יפנה דבר מועט למקום קרוב כדי שלא יתלכלכו ידיו ולא בנדין ושלא יראו אדם, כן יעשה מי שהוא בן חורין, ואכנס העברי ישמח בזה וייראה שלא

עסמו

אמרי

עד שפסד הצורה ויגזע הצורה הדרוסה: ד צורה מאלו הצורות, ר"ל צורה מהצורות המומדיות הנקשרות בחמר, כי הצורות הנבדלות והם הפסלים הנפגרים הם נבדלים ונפרדים מהחומר: ה ומהנה נחלקו מדרגות בני אדם. ר"ל אחר שפנה הממשלה אל השכל האנושי על החמר נחלקו ג' מדרגות

שם מוב

נשלשה דברים או שלא יראה כלל וחס שיראה הדבר הפך מה שהוא או פחות ממה שהוא, וכן נשאר כחוק הטבעיות וכו' מה שאמר הקד סולמס או בטול או לבלול אין הפרש בין היות זה נחלת היצירה בטבע או שנתחדש עליו נכסה מהסבות, וכן הוא הענין בשאר דבלי חיים כי אמנם ימות ויחלה מטני החומר של לא מטני צורתו, וכן ג"כ כל החסאים

הוא יצר הרע הוא שיהיה את חוה לא אחר צורתו, ולכן היה אמת כי כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה כי דוד לא חטא מזד צורתו אלא מזד חומר ומעלותיו כלם אינם נמשכות אחר צורתו, והמשל בו כי השגת האדם את בוראו וצייורו כל המושכל והנהיגו תאוותיו וכעסו והסתכלו כמה שצריך לכוזרו בו ומה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו, אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאוותיו בהן וכן כעסו וכל מדה רעה שתמצא לו היכל נמשך אחר החמר שלו, וכאשר התבאר שהענין כן, ולא היה אפשר בניזרת החכמה האלוהית שימצא חמר מכלתי צורה ולא שימצא⁷ צורה מאלו הצורות מכלתי חמר, והתחייב הקשר זאת הצורה האנושית הנבבדת מאד אשר ביארנו שהיא צלם אלהים ודמותו, בזה החמר העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד, נתן לה, ר"ל לצורה האנושית יכולת על החמר וממשלה ושלטון עד שתכריחורו ותמנע תאוותיו ותשיכם על מה שאפשר מן היושר והשווי,⁸ ומהנה נחלקו מדרגות בני אדם, כי יש מכני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד הנכבד לכוזר ולכפש העמידה המתמדת כפי נזירת צורתו הנכבדת, ולא יהשוב רק בציוור מושכל והשגת דעת אמתי בכל דבר והדבק בשכל האלהי השופע עליו (ס) אשר ממנו נמצאה הצורה ההיא, וכל אשר יביארו צרכי החמר ותאוותיו ללכוזרו והרפתו המפורסמת, יצטער על מה שנשקע בו ויבוש ויכלם ממה שנוגע בו וישתדל למעט מן החרפה ההיא בכל יכולתו ולהשמר ממנה בכל צד, כאדם שכעס עליו המלך וצוהו לפנות וכל מטקום למקום לבוזה, שהאדם ההוא ישתדל בכל יכולתו להסתתר בעת הכיוון ההוא ואולי יפנה דבר מועט למקום קרוב כדי שלא יתלכלכו ידיו ולא בנדין ושלא יראו אדם, כן יעשה מי שהוא בן חורין, ואכנס העברי ישמח בזה וייראה שלא

ההפסעים והמדרים כלם נמשכות אחר החמר כי הוא שטן שצדק לכוזר בו ומה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו והמשל בו כי השגת האדם את בוראו וצייורו כל המושכל והנהיגו תאוותיו וכעסו והסתכלו כמה שצריך לכוזרו בו ומה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו, אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאוותיו בהן וכן כעסו וכל מדה רעה שתמצא לו היכל נמשך אחר החמר שלו, וכאשר התבאר שהענין כן, ולא היה אפשר בניזרת החכמה האלוהית שימצא חמר מכלתי צורה ולא שימצא⁷ צורה מאלו הצורות מכלתי חמר, והתחייב הקשר זאת הצורה האנושית הנבבדת מאד אשר ביארנו שהיא צלם אלהים ודמותו, בזה החמר העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד, נתן לה, ר"ל לצורה האנושית יכולת על החמר וממשלה ושלטון עד שתכריחורו ותמנע תאוותיו ותשיכם על מה שאפשר מן היושר ומן השווי: ומהנה נחלקו מדרגות בני אדם כי יש מכני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד הנכבד לכוזר ולכפש העמידה המתמדת כפי נזירת צורתו הנכבדת, ולא יהשוב רק בציוור מושכל והשגת דעת אמתי בכל דבר והדבק בשכל האלהי השופע עליו (ס) אשר ממנו נמצאה הצורה ההיא, וכל אשר יביארו צרכי החמר ותאוותיו ללכוזרו והרפתו המפורסמת, יצטער על מה שנשקע בו ויבוש ויכלם ממה שנוגע בו וישתדל למעט מן החרפה ההיא בכל יכולתו ולהשמר ממנה בכל צד, כאדם שכעס עליו המלך וצוהו לפנות וכל מטקום למקום לבוזה, שהאדם ההוא ישתדל בכל יכולתו להסתתר בעת הכיוון ההוא ואולי יפנה דבר מועט למקום קרוב כדי שלא יתלכלכו ידיו ולא בנדין ושלא יראו אדם, כן יעשה מי שהוא בן חורין, ואכנס העברי ישמח בזה וייראה שלא

קפו

קרישקש

(ס) אשר מכניו נמצאה הצורה ההיא, ורעה בזה מן השפע האלהי המכונה בשכל השופע שהוא הנותן צורות בהכרים ומצאיו שכל האדם מן חבה אל הפועל והננו אותו המושכלות הראשונות אשר הם המפתח להשגת הידיעות:

המפטר

מורה נבוכים חק שלישי פרק ת

עמסו עליו מורה גדול, וישליך כל נופו בובל ההוא וילבלך פניו וידיו ויפנה בפרהסיא והוא ישחק וישמח, בן עניני בני אדם, כי מכני אדם אנשים כמו שאמרנו שכל צרכי החסר אצלם הרפה וגנות חסרונו¹ התחייבו בהכרח ובלבד חוש המשוש אשר הוא חרפה עלינו כמו שזכר אריסטו² איטר בעבורו נתאוה למאכל ולמשתה ולמשגל, כי צורך למשכיל למעט מהם מה שאפשר ולהשמר מהן ולהצטער בעשותו אותן, ושלא ידבר בהן ולא ירחיב בהן המאמר ולא יעשו חבורות לאלה הדברים, אבל יהיה האדם מושל על אלו התאוות כולן לקצר בהן כפי יכלתו ולא יעשה מהם אלא מה שאי אפשר וזולתו, וישים תכליתו תכלית האדם מאשר הוא אדם, והוא ציור המושכלות לא וזולת זה, אשר החוק והנכבד שבהן השגת השם והמלאכים ושאר פעולותיו כפי היכולת, ואלו האנשים הם עם השם תמיד, והם אשר נאמר להם אלהים אתם וכני עליון כלכם, וזהו המבוקש מן האדם ר"ל שזאת היא תכליתו, אמנם האחרים הנבדלים מהשם הם והם המון הסבלים הם בהרף זה, במלו כל מחשבה והשתכלות במושכל וישימו תכליתם החוש והוא אשר הוא חרפתנו הנדולה, ר"ל חוש הנדולה, ולא יחשבו ולא יתבוננו רק במאכל ובמשגל ולא בדבר אחר, כמו שנאמר כרשעים כדיותם שמופים במאכל ובמשתה ובמשגל, אמר וגם אלה ביין שנו ובשכר תעו ונו, ואמר כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי סקום, ואמר ונשים משלו כו, הפך מה שבקוש מהם כתחלת הציורה ואל אישך תשווקתך והוא ימשל בך, וספר חזק תאוותם גם כן ואמר איש אל אשת רעהו יצהלו ונו, ואמר כי כלם מנאפים עצרת בוגדים, וסוה הענין שם שלמה ע"ה משלו כלו להזויר מן הזנות ומן המשתה המסכה, שבשני אלו ישמפו שונאי השם שרחוקים מכנו אשר נאמר בהם כי לא לה' המה, ונאמר שלח מעל פני יצא, ואמנם אמרו אשת חיל מי ימצא, המשל התואה בלו הוא מבואר, כי כשיורטן לאיש אחד חכר סוד בלתי נוכר עליו ולא מפסיד סודו היא מתנהגת אלהית. סוף דבר החומר הנאות יכל להנהיג כמו שזכרנו, ואם הוא בלתי נאות אינו נמנע מן המתלמד לבכוש אותו, וימנעו זה הוכיח שלמה המוסרים ההם כלם הוא חולתו, ומזאת התורה והזהרה אמנם הם לכבוש תאות החסר כלם, וצריך למי שיבחר להיות אדם באמת לא בהטה בתאר אדם ותמונתו, שישים כל השתדלותו לחסר כל צרכי החסר מסאכל ומשגל ומשתה וכעס וכל שאר המדות הנמשכות אחר התאוה והכעס ויכוש מהם וישים יהן מדרגות לנפשו. אמנם טה שאי אפשר מכלעדיו במאכל ומשתה יסתפק מהן במועיל ולפי צורך הפרנסה לא לפי ההנאה וימעט הדברים כו ג"כ והקבוצ עליו, כבר ידעת מאסם מעודה שאינה של מצוה, ושהחסידים כפנתם בן יאיר לא אבל כלל עם אדם והשתדל רכינו הקדוש שיאכל עמו ולא עשה, ואמנם היין דינו כוין המזון בכונה, אך הקבוצין על השתייה המשכרת ראוי שיהיה אצלך יותר חרפה מהתקבץ אנשים ערומים מגולי הערובה נפנים ומתרוזים ביום כבית אהר, וכיאור זה כי הציאה ענין הכרוז אין לאדם תחכולה לדחותו, והשכרות הוא ממעשה האיש הרע בכחירתו, ונגזרת גלות הערונה מפורסם לא מושכל, (ו) והפסד השכל והגוף מרוחק לשכל, ולזה צריך למי שרוצה להיות אדם שירחק זה ולא ידבר בו, ואמנם המשגל אינו צריך לאמר בו יותר משה שאמרתיו בפירושו אבות משה שנא כתוב בתורתנו החכמה המהורה מכאוס בו ואסור זכרו או לדבר בו כלל ולא לשום סבה, וכבר ידעת אמרם שאלישע הנביא ע"ה אמנם נקרא קדוש מפני שלא היה חושב בו עד שלא היה רואה קרי, וכבר ידעת אמרם על יעקב ע"ה שלא יצא ממנו שכבת זרע קודם ראובן, אלו כלם עניינים מקובלים באומה ללמדם מדות

אנושיות

אפודי

שם טוב

חקו לחמר, כי יודע דליק נפש בנחתו כדי שיתקיים ויבזש ויכלם מאלו הפעולות החמרים כי יעשם בהכרח, והנה להסליכס מעל פניו אי אפשר אבל ישתדל למעט החרפה הקיב בכל וכלתו וחס אשר לחמר להם אלהים אתם ונני עליון כלכם, ואלו אשר בהם ההשגחה תמידית כמו שזכר הרב בסוף זה הספר, ומפני זה הוכיח שלמה החוסרים ההם כלם הוא וזולתו מתחמטים, ומזאת התורה ואזהרותיה אמנם הם לבנוש תאוות החמר כלם צריך למה שיבחר להיות אדם בלחם שישים כל השתדלותו ולחמר כל צרכי החמר ממאכל ומשתה ומשגל וכעס ושאר מדות הרעות בעמטת אחר התאוה והכעס, כי רוב הרעות הנבאות לאדם הוא

קישוש

(1) והפסד השכל והגוף מרוחק לשכל, פירושו שהוא היין צריך שירחק מן השכל :

ומת

אנושיה, כ כבר ידעת אמנם הרגורי עבירה קשין מעבירה, ולי בפירושו פירוש נפלא מאד, והוא שהאדם כשימרה אמנם ימרה מצד המקרים הנמשכים אחר החסר שלו כמו שבארתי, שהאדם לא יעשה מרי רק בבהמיותו אבל המחשבה היא סגולות האדם הנמשכים אחר צורתו, וכשיחשוב במרי ובעבירה (f) ימרה בנכבד שבשני חלקיו, ואין חטא מי שעבר והעביר עבד סבל כחמא מי שהעביר בן חורין חשוב, כי זאת הצורה האנושית וכל סגולותיה וכל כחותיה אין צריך להשתמש בהן אלא במה שהן ראויין לו להתדבק בעליונים לא לחדת להשיג השפלה, וכבר ידעת גדול האיסור שבא אצלנו בנבלות המה, וזה נ"כ מהויכ שזה הדבור בלשון הוא מסגולת בני אדם ומוכה נמלה השם לאדם להכבילו בה משאר בעלי היום, כמו שאמר מי שם פה לאדם, ואמר הנביא ה' אלהים נתן לי לשון למוחים, ואין צריך ששנתמש במובה והדוא אשר נתנה לנו לשלמות ללמוד וללמד, בגדולה שבחסרונות ובחירתה השלמה עד שנאמר מה שיאמרוהו הגוים הסכלים הזונים בשיריהם ודבריהם הנאותים בהם ל לא כפי שנאמר להם ואתם תהיו לי סמלכת כהנים וגי קדוש, וכל מי שישתמש במחשבתו או בדברו בדבר מעניני החוש ההוא אשר הוא חרפה לנו, עד שיחשוב במשמה או במשגל ביותר מן הצורך לו או יאמר בו שירים כבר לקח הטובה אשר נמלו השם אותה והשתמש בה (ח) ונעורו בה במרי הגומל אותו ועבור על מצותיו, ויהיה כפי שנאמר בהם וכסף הרביתי לה זהב עשו לבעל, ולי נ"כ טענה וסבה בקריאת הלשון וטוננו זה לשון הקדוש, ולא תחשוב שהיא הפלגה סמנו או מעות, אבל היא אמת, מפני שזה הלשון הקדוש ולא הונח בו כלל לכלי המשגל לא מן האנשים ולא מן הנשים ולא מן לטוף המעשה הטבוא להולדה ולא לרע ולא ליציאה, אלא הדברים כלם לא הונח להם שם ואשוק כלל בלשון העברי אלא ידברו בהם בשמות מושאלים וברמזות, והיה הכונה בזה שאלו הדברים אין ראוי לזכרם שיושם להם שמות, אבל הם עניינים שצריך לשחוק מהם וכשיבוא הצורך לזכרם יעשה לו תחבולה בכנויים סמלות אחרות כ אשר נסתר מעשותם בעת הצורך בכל יכולתנו, אמנם הכלי מן האיש קראוהו ניד, והוא שם על צד הרמזין מאמרום ניד ברל עירק, וקראוהו נ"כ שפכה מצד פעולתו, והכלי מן הנקבה קבתה, וקיבה שם האסטומאכא, אבל הרחם הוא שם האבר סבני מעים שיעשה בו העובר, והיציאה נקרא בן סגורת יצא, ושם השתן סימי גרלים, ושם הורע שוכנת זרע, וטוף הפעולה הטבואה להוליד אין לה שם כלל, מכנים אותו יבעל או ישכב או יקח או יגלה ערוה לא זולת זה, ולא יעקר ישגלנה שתחשכרוהו שם לפעולה, אינו בן כי שגל הוא שם הנערה המוכנת למשגל, נצבה שגל

אמרי

לשם שלא ידבר שלא לניכר מאלו הדברים: ב כבר ידעת אמנם הרגורי עבירה קשין מעבירה. ר"ל אמנם נמסכה יומל פרק ג' ז"ל, הרגורי עבירה קשין מעבירה וסימנין ריחל דבשרא, ומי הרב ז"ל פירוש וסימנין ריחל דבשרא הוא כמו שמי שחפץ בחלק הנכבד שבו העין יחבר גדול כמו כן הבשר הבגלוי שם פירושו כי יחבר קה לו מלד שהוא חוש דק המעטעס ממי שישלכנו ולא יריח לשי שחוש הקעס יחבר עב ויותר נס: ל לא כפי שנאמר הם. ר"ל שהסכלים הם נאותים ופולאים האותוה ופרטת בשיריהם המטולים לא שיהיו השירים ההם נאותים למי שנאמר בו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים והיא לאמתו הקדושה: מ כאשר נסתר מעשותם, ר"ל כמו שנסתר בעשויים הדברים ההם בן נעלים הענין שבנלמדן לזכרם:

שם שר

הוא מאלו השני חלקים ועל ועל כיוצא בו נאמר זולת אדם הסלק דרבו ועל ז' וזעף לבו: ואמר הרב כי לו טענה וסבה בקריאת לטוננו לשון קדוש גלה שלא הונח לו שם כלל לכלי המשגל, והנה הרמזין ז"ל כתב שאם היה הדבר בן שאין שם מיוחד לכלי המשגל על הכונה הראשונה לא היו מניחים קרי ובתור ישכבה תקום ישגלנה ומקום עמולים טחורים, וזה כי ישגלנה הוא לשון עצמי על הכונה הראשונה וז"ל כיון רחוי שיקראוהו לשון נקיה לא לשון קדש. והוסף הכתב ר' משע הרגוני ספק אחר כי אין רחוי לקרוא את סבל כשם החלק ואין רחוי לקרוא לכל הלשון קדוש כעצור שבתקן ממונו הוא קדוש, ואמר אלו השני חכמים כי אין רחוי לנקט טעם למה נקרא לשון הקדש כי תורמנו סבא קדושה נמכה בו ובמלכיים ובקדושים אשר

בדרך נקראו בזה הלשון כמו אברהם יצחק ויעקב ואדם ושת ויהי סבה עצמות וכוללת, לא ח"ש הרב כי סבתו היא חלקית:

אמר שם טוב מה שספקו ויכתביו ישגלנה כתוב אקרא ישכבנו, ואמרו העשם בעבור שלא יאמרו סכלי הכתוב כי יחלל כחורה דבר ערוה וכן בחקוהות הארים אשר כנס קרו וכתיב מורה על שגלשן עמנו על נכחה הראשונה, לדעתי אינו ספק כי זה הלשון למה שביה מורגל על פעל הלוש עם האשה כאלו ישגנו הסתם שהוא על הכונה הראשונה ואין הדבר בן, וזה שאמרו וספק כי יקרא החלק כשם הכל ג"כ איש ספק כי כל שאול פרוש מן הערוה נקרא קדוש, ולזה אמר אדון התפסרים רשי ז"ל כל מקום שאתה מולא נדר ערוה אתה מולא קדושה, ורחוי שיקרא לזה הלשון קדוש בעצור זה לבר. והסבה שאמרו שהערוה נמכה לנעולים בזה הלשון, היא לחמית אם כי ידבר בניאילו בלשון מיוחד, אבל כל נביא ונביא וכן הענין החושג בו כפי הלשון המונח בו כי אין שם לאמר ולא נדרים אלא כפי הדמיון השומע, זולת נבואת

קריקש

(i) ימרה בנכבד שבשני חלקיו. פי' ששני חלקיו הם צורות והסבר: (ח) נעורו בה במרי גדול הנטול אותו, ויחה בה שחוט עושה מרי גדול נגד השם הנטול אותו והמסבי לו:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ח ט

שגל לימיך בכתם אופיר, ואמרו ישגלנה לפי הכתוב, עניינו יקנהה לעברה לזה הענין, והנה יצאנו בכלל הפרק מכונת המאמר אל דברי מדות וענייני דתות ג"כ, אלא שהן אע"פ שאינם כולם מכונת המאמר סדר הדברים הביא אליו :

פרק ט החומר מחיצה גדולה ומסך מונע השגת השכל הנפרד כפי מה שהוא עליו, ואפילו היה החומר יך ונכבד ר"ל חמר הגלגלים, כ"ש זה החמר החשוך העכור אשר הוא החומר שלנו, ומפני זה כל אשר ישתדל דעתנו להשיג השם הנכבד מן אחד מן הדעות יוצא מחיצה ומסך מבדיל בינו לבינם, ואל זה היה הרמז בכל ספרי הנביאים שיש עלינו מסך מבדיל בינינו ובין השם והוא נסתר ממנו בענין או בחשך או בערפל או בעב וכו' וכו' באלו הדמויות להיותנו מקצרים מהשינוי מפני החומר, וזאת היא הכונה באמרו ענין וערפל כביביו, להעיר על היות המונע עכירות עצמנו לא שהוא יתעלה נוף שיקוף בו עב או ענין או חשך או ערפל (א) ימנע מראותו כפי מה שיראה ממשוטי מלות המשל, וכבר נכפל זה המשל עוד אמר ישת חשך סתרו, וכן הגלותו יתעלה בעב הענין חשך ענין וערפל דעה גם כן ללמוד ממנו זה הענין, כי כל דבר שיושג במראה הנבואה אמנם הוא משל לענין אחד, והמראה ההוא העצום ואע"פ שהיה גדול מכל מראה נבואה ויוצא מכל היקף לא היה ללא ענין ר"ל הגלותו יתעלה בעב הענין, אבל היה להעיר שהשגת אממתו נמנעת לנו מפני החומר החשוך המקיף בנו לא בו יתעלה מפני שהוא יתעלה אינו נוף, וידוע ג"כ וספורסם באומה שיום מעמד הר סיני היה ^א יום עב ויום ענין (ב) ומטר מועט, אמר ה' כצאתך משער בצעךד משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נמפו, (ג) ותהיה ר"ל היא הכונה באמרו חשך ענין וערפל, לא שהוא יתעלה יקוף בו חשך כי אין חשך אתו, אלא האור הנגול החוק המתמיד אשר מהשפיע השופע מאתו מאיר כל מחשך ^ב כמו שנאמר במשלי הנבואה, והארץ האירה מכבודו :

פרק

אפודי

שם טוב

פרק י א יום עב ויום ענין ומטר מועט. ר"ל שיהיו שם מונעים רבים ומפרידים מעיקים אבל הענין והוא ההשגה האמתית היה מונע ליחיד בגלותו או קצת המושכלות לכל ההמון הוזה : ב כמו שנחמר במשלי הנבואה והלחץ האולם מנכדו. והוא ביוחזקאל אשר ספור המרכבה השנית :

פרק

נבואת מרע"ה כי היה בשמיעת הקול, וראוי לומר כי הקול ששמע לא היה כפי כחו הדמיוני אבל כפי האמת, ואם הקורא בזה גזע הלשון ראוי שחמך וזיקרף אורו הלשון לשון הקדש, והטעם אשר נתן הדב הוא כפי סדרתו בצנזרה ובגן זה, והנה הכלל העולה מזה הכרח כי כל הפסד ומסרון הוא נמשך אחר החמר וכל הרעות בואת ממנו ומגדו, ויש רעות שיוכל האדם להמלט מהם והם רוב הרעות המשיגים לאדם מזה היותו נמשך אחר תאוותיו הנשמיות ונעבור זה ראוי לשערם כי אז ימלט מרוב הרעות הנבואות מזה, ומה שילקח מאלו הדברים ר"ל כי ההנאות הנשמיות ההכרחים וישם תכליתו השגת ה' והתלכזים ושאר פעולותיו הם ע"ס ה' תמיד והשגחתו נדבקה בהם, והם אשר נאמר להם אלהים חרם ובינו עולין כולכם, ואחרי שזר אנשים הם מונחים לחקירה ופגע ונפרט אשר ישומו כל השדלותם החוש אשר חרפה לו הם שונאי ה' והמה רחוקים ממנו והם המונחים לכל הפגעים והחקרים ועל אלו נאמר כי לא להימה, ואמר שלח מעל פני ויאלו, וכי יודחן לאדם חמר טוב ונאות בלתי נוגר בלתי הוא מתנה אלהית, וסוף דבר החמר הנאות יקל להנכיגו ואם הוא בלתי נאות אינו נמנע תלכזב אורו, ומפני זה הוכיח שלמה הממוסרים הם כלם וולקו ונהבמים, ומזה תקורה וזוהריתיה אמוס הוא לזה, ואמר הרב אין ראוי שיוגב האדם בכל עניניו זה החוש אשר הוא חרפה לנו וכדי למונע הרעה בהא מזהנו, וזה תכלית זה הפרק והוא הקדמה להשגה, עם שדבר נ"כ למה נקרא לשוננו הקדוש לשון הקדש כי אינו תכוונת הפרק אבל סדר הדברים הביא אליו :

פרק י החומר מחיצה גדולה ומסך מונע מן השגת השכל הנפרד על מה שהוא עליו, כבר ידעת כי כל הפסד וכל מסרון יבא מזה החומר והעדר ההשגה הוא חסרון, ואם כן יחייב שיבא מזה החומר ולמה שהאדם היה בעל חמר אפילו שיהיה החמר יך ונכבד אפילו החמר הגלגלים וכל שכן זה החמר החשוך העכור אשר הוא החומר שלנו הוא מסך מבדיל בינינו ובין ה' והשכלים הנבדלים להשיגם. ולזה בא הרמז בכל ספרי הנביאים שיש עלינו מסך מבדיל בינינו ובין השם והוא נסתר ממנו בענין או בחשך או בעב או בערפל או כיוצא באלו הדמויות להיותנו מקצרים מהשינוי מפני החומר, וכן הגלותו יתעלה בעב הענין חשך ענין וערפל הוא ללמדנו זה הענין שהשגת אמתתו נמנעת לנו מפני החומר החשוך, ולכן היה מפורסם שיום מעמד הר סיני היה יום עב וענין ומטר מועט, שיו עם מונעים רבים ומפרידים מעיקים אבל החמר והוא ההשגה האמתית היתה מעוטה ליחיד בגלותו או קצת ידועה לכל כח"ש אנכי ולא יהיה לך משי הנגורה שמועטם אבל הש"ת האור החוק החמית אשר החשפע השופע מאתו האיר כל מחשך כח"ש במשלי הנבואה והארץ האירה מכבודו, כי החשפע הנשפע לנביאים ועל החכמים מאיר כל ספק ומחשם המושכל ככה מושכל בפועל והוא נכרה במדו והארץ האירה מכבודו, וזה ביוחזקאל אשר ספור המרכבה השנית וזה הפרק גם כן הוא וידעת ההשגה כמו שצ"ח"ה בסוף זה המאמר :

פרק

קישקש

פרק יא (א) וימנע מראותו, רועה בו הענין והערפל, אשר בו מעד החומר הם מונעים השגתו : (ב) ומטר מועט. רועה בזה שהמשיגים הם טעם : (ג) ותהיה ג"כ היא הכונה, זה רומז א"ל מה שאמר לטעלה שהמונע מההשגה עכירות עצמנו :

פרק

פרק י אלו המדברים כמו שהודעתך * (ב) לא ידמו העדר אלא ההעדר הגמור, (ג) אמנם העדדי הקניינים כולם לא יחשבו בהם העדרים, ויחשבו שכל העדר וקנין דינם דין שני ההפכים כעורון והראות, והמות והחיים, (ד) והם (ג'ה הם) אצלם כמו החום והקור (ד) ולזה יאמרו סתם שההעדר לא יצטרך לפועל, ואמנם הפעולה היא שצריכה פועל בהכרח, ב (ה) וזה אמת מצד אחד, ועם היותם אומרים שההעדר לא יצטרך לפועל, יאמרו לפי שרשם שהשם יסמא וחריש ויניה המתנתע, כי אלו ההעדרים אצלם ענינים נמצאים. וצריך שנודיעך דעתנו אגתנו בו כפי מה שיגורו העין הפילוסופי, והוא שאתה יודע שסמיר המונע הוא המניע בצד אחד, כמי שהסיר עמוד שתחת הקורה ונפלה כבכדוטה הטבעי, שאגתנו נאמר (ו) כי מסיר העמוד ההוא הוא הגיע הקורה, כבר נזכר בספר השמע הטבעי, ובוה הצד נאמר ג'כ למי שהסיר ענין אחד, שהוא עשה ההעדר, ואע"פ שהעדר אינו דבר נמצא, כי כמו שנאמר במי שכבה נר בלילה שהוא חדש החשך, כך נאמר במי שהפסיד הראות עשה העורון, ואע"פ שהחשך העורון העדרים ואינם צריכים לפועל, ולפי זה הפירוש יבאר מאמר ישעיה ויצר אור וכורא חושך עושה שלום וכורא רע, מפני שהחשך והרע העדרים, והסתכל איך לא אמר עשה חושך ולא עושה רע מפני שאינם דברים נמצאים שתלה בהם עשייה, ואמנם אמר על שניהם בורא שהוא מלה שיש לה התלות בהעדר בלשון העברי, כמו שאמר בראשית ברא אלהים וגו' שהוא מהעדר, ודרך יחס ההעדר לפעולת הפועל הוא (ז) על זה הצד אשר זכרנו, (ח) ועל זה הצד ג'כ הבין אמרו מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חריש או פקח וגו', ואפשר לפרש בו פירוש אחר, והוא שיאמר. מי הוא אשר ברא האדם סרבר או יבראהו געדר הדבור, ענינו המציא החמר שאינו סקבל לקנין ההוא אי זה קנין שיהיה, כי אשר ימציא חמר אחד בלתי סקבל לקנין מן הקנינים יאמר עליו שהוא עשה ההעדר ההוא, כמו שיאמר במי שיכול להציל איש מהמות ועמר

שם טוב

פרק י אלו המדברים כמו שהודעתך לא ידמו העדר חלף ההעדר הגמור, זה הפרק הוא ג'כ הקדמה לניאור השגחה ודק ודיק והישר לכתוב ענין לזכר קודם, וזכור והכס נכסר עשבר נחשור מכו הכרס נשטן, ונשבור שנלחר בשטן ויבא נס השטן נחוכס ולא נלחר להחליב על ס' כמ"ש צביאה השנית, ולחר הרב נלחר זה הפרק והתחיל ואמר חל המדברים כמו שהודעתך לא ידמו העדר חלף ההעדר הנמוך, ויכרנו כי לא ידמו העדר חלף שלילה מוחלטת לא העדר הקניינים, וכבר ידעת שהפרש שיש בין העדר הקניינים ובין השלילה המוחלטת, שהשלילה המוחלטת ידק על ההעדר המוחלט, כי ידק על חלם הראשון שהוא נעדר עתה שהוא אינו רואה ולא ידק עליו שהוא עור כמו שלא ידק עליו שהוא רואה או חולה, וכן ידק על הכולל שהוא איננו רואה ולא ידק עליו שהוא

אמר

פרק י א לא ידמו העדר חלף ההעדר הגמור, ר"ל שהמדברים ידלו שמה שלנו קודמין קנין והעדר כעורון והכחות והמות והחיים הם קודמים כל זה שני קניינים, כי יקראו העורון והמות קנין כמו הכחות והחיים אחר שם שם נושא יתואר בו ההעדר, וא"כ מה שלנו קודמים אותו העדר כמו העורון הם קודמין אותו קנין, ולא ידק חלף מלה ההעדר חלף על מה שאינו נמצא כלל ואין לו עסק כלל בהעדר נמצא לא היה ולא יהיה כלל חלף העדר נעדר: ב וזה אמת מצד אחד, ר"ל אמרם שבכמינה אחת ידק שההעדר אין לו פועל והוא שאין פועל בעצם חלף במקרה וכמו שיבאר במשל מסיר העמוד: ג ודרך יחס ההעדר לפעולת השבוע. ר"ל כשהשגחה ייתם העדר הפעולה פועל ונחלר פועל על ההעדר ההוא הוא מה שהסכת

סומא, והכס המדברים יחשבו כי ההעדר הגמור הוא הנקרא העדר, ואמנם העדר הקנין כלם לא יחשבו שם העדרים ויחשבו שכל העדר וקנין דינם דין שני הפכים כעורון והכחות והמות והחיים והם חלףם כענין החום והקור, כי כמו שהחום והקור הוא מציאות והם עלולים משני צדדים כן המות והחיים הם עלולים משני צדדים ולזה יאמרו סתם שהעדר לא יצטרך לפועל, כי למע שיחשבו שהעדר הוא ההעדר המוחלט וההעדר המוחלט אינו צריך לפועל לכן גורו כי כל העדר אינו צריך לפועל, כי הפעולה היא צריכה פועל בהכרח ואמנם שכללנו חלףנו צריך חל פועל, וזה אמת מצד אחד, כי ההעדר אפילו ההעדר המוסר לא יצטרך חל פועל מצד שהוא דבר בלתי נמצא חלף מצד כי מי שהסיר הקנין נלחר שהוא עשה ההעדר לא אמרו אמת, כי יש לו סכח במקרה, ועם היותם אומרים שההעדר לא יצטרך לפועל יאמרו על ששם יסמא וחריש כי אלו ההעדרים חלףם ענינים נמצאים, כס

קישקש

שבואר מקרא החיים כי החיים והמות הם מקרים אצלם חרישים שהמקרים לא יעמדו שני זמנים ולזה הם צריכים לפועל חריש: (ב) וזה אמת מצד אחד, רוצה בו שיחא פועל בעצם הרב, אמנם לפעמים יקרא פועל ואם אינו פועל באמת אבל יקרא פועל במקרה כמו שירשם הוא אחד זה: (ג) כי בספר הקמור הוא הגיע הקורה, מ' וקרא זה המניע פועל אבל הוא במקרה מצד הסרת העמוד לא שהוא חקרה הקורה ביצום: (ד) על זה הצד אשר זכרנו, תרעון בזה שמצד הסרת הקנין יאמר שהוא עשה ההעדר: (ה) ועל זה הצד הבין אמרו מי שם פה לאדם, כס

פרק י (ה) ולא ידמו העדר אלא ההעדר הגמור, רוצה בו ההעדר שי"א יצא אל המציאות לעולם כאלו תאמר העדר העופפות יארם (ב) אמנם העררי הקניינים כלם לא יחשבו בהם שם העדרים, הרעון בזה שהיו קניינים החלה אחר הגיע להם ההעדר, כאלו תאמר העורון אשר הוא העדר קנין הראות או שלא הגיע לו אותו הקנין והוא נכרך ממנו בעת שדרכו שיטמא (ג) והם אצלם כענין החום והקור, מ' אשר כי אחד יש לו מציאות בעצמו מה: (ד) ולזה אמרו כי ההעדר לא יצטרך לפועל, רוצים בזה ההעדר הגמור אבל המות אשר הוא העדר החיים קיימים אותו מקרה ואמרו שהשם בורא מקרה המות חמר כמו

מורה נבוכים הלך שלישי פרק י

ועמד מהצילו, יאמר עליו שהוא הרגו. הנה התבאר לך ד' (פ) שעל כל אחד מהדעות לא תתלה פעולות פועל בהעדר כלל, אמנם יאמר שעשה ההעדר במקרה כמו שביארנו, אבל הדבר שיעשהו הפועל בעצם, הוא דבר נמצא בהכרח אי זה פועל שיהיה, ואמנם תתלה פעולתו בנמצא. ואחר זאת ההצעה עליך לזכור מה שכבר התבאר בנפשות, שהיות הרעות אמנם הם רעות בערך אל דבר אחר, וכל מה שהוא רע בחק נמצא מן הנמצאות, הרע ההוא הוא ההעדר הדבר ההוא, או העדר ענין טוב מענינו, ומפני זה אמרו נורה מוחלטת שהרעות כלם העדרים, והמשל בו באדם שמותו רע והוא העדרו, וכן חליו או עניו או סכלותו הם רעות בחקו, וכלם העדרי קנינים, וכשתסתכל בכל פרטי זאת הנורה הכללית, תמצאם שלא יחכר מהם אחד, אלא אצל מי שלא יבדיל בין ההעדר והקנין, ובין שני ההפכים, או מי שלא ידע טבעי הענינים כולם, כמו שלא ידע שהבריאות בכלל הוא שווי אחד (י) והוא משער המצטרף, ושהעדר הערך ההוא הוא החלי בכלל, והמות הוא העדר הצורה בחק כל חי, וכן כל מה שיפסד משאר הנמצאות הפסדו הוא העדר צורתו. ואחר אלו ההקדמות ידע באמת שהשם יתעלה לא יאמר עליו שם (כ) שהוא עושה רע בעצם כלל, ר"ל שיכין כונה ראשונה לעשות רע, זה לא יתכן, אבל פעולתו כים טוב נמור, שהוא אינו עושה רק מציאות וכל מציאות טוב, והרעות כלם העדרים לא תעלה בהם פעולה, רק בצד אשר בארנו, בהמציאו חמר על המבע הזה אשר הוא עליו, והוא היותו מחובר בו ההעדר לעולם כמו שכבר נודע, והמפני זה הוא סבה לכל הפסד ולכל רע, ולזה כל מה שלא המציא לו השם זה החמר לא יפסד ולא תשיגוהו רעה מן הרעות, תהיה

אמר

הקנין הוא חדות ההעדר לא נכמיה אחרת: ד' שעל כל אחת מהדעות. ר"ל שפי המדברים ולפי הטלופוסים ההעדר אין לו פועל בעצם, והטלופוסין יכבדו שהעדר יש לו פועל בחקרה והמדבר יכבדו שאין לו פועל כלל: ה' ומפני זה הוא הסבה. ר"ל שהחמר

שם טוב

הנה התבאר שעל כל אחד מהדעות לא תתלה פעולת פועל בהעדר, כי ההעדר אינו מפעולת פועל לכל הדעות בין כפי דעת המדברים בין כפי דעת הטלופוסים, אבל המחלוקת הוא בהעדרים המוסריים אם הם העדרים אם לא, כי הטלופוסים יתענו שם העדרים ואינם לרובים אלא על בחקרה, והמדברים יתענו שם קנינים יערכו אל פועל כמו

הקנינים עצמם, הרי התבאר מזה שהרע אינו מפעולת פועל אלא בחקרה ולכן יצדק שיאמר ויבא השטן כחוס, והוא המכונה בהעדר כי הוא בחקרה לא בעצם והכן זה, ומפני זה אמרו נורה מוחלטת שהרעות כלם הם העדרים, וזה מנואר ואין צורך ציור כי הכריות הוא טוב והוא שווי חדות שווי בלימות או באברים או באצבע המקיף והוא משער המצטרף, והעדר הערך ההוא החולי והמות הוא העדר, וכן כל מה שיפסד משאר הנמצאות הפסדו הוא העדר צורתו. ואחריו אלו ההקדמות ידע באמת שהשם לא יאמר לו שהוא עושה רע בעצם כלל, ר"ל שיכין כונה ראשונה לעשות רע זה לא יתכן, אבל פעולתו כלל טוב נמור שזינו עושה רק מציאות וכל מציאות טוב כי הוא יתעלה לא יאמר שיעשה רע בעצם כלל להעדר הנמצא ולא יאמר לו שהוא עושה רע בעצם כלל, ולכן לא תתלה עליו שם רע, כי אינו יתעלה עושה רע בעצם אלא פעולתו כלל טוב נמור, שזינו עושה רק מציאות וכל מציאות טוב, ולכן אחר ויבואו בני האלהים להתייב על ה' שהם בניו על המציאות והנמצאות המגיעות מחמתו. ה' הצורה והקנינים התמצתים מחמתו ונניחוד הכחות המיוחדים, והרעות כלם העדרים לא תעלה בהם שם טוב ולא יערכו אל פועל רע ע"פ אשר יבארו בהמציא חמר בתראשית והוא היותו מחובר להעדר שהוא לא ישלמות שום צורה, ולכן כשיקבל צורה אחרת יסיר הצורה הקודמת, ולכן בא השטן בתוסם להתייב על ה', אשר הרעו צורה שהשם יתקרב צורה כהויה, ולכן נאמר להתייב על ה' מחובר עם ההעדר ולכן בתהוות צורה יפסד הצורה הקודמת, הפסד הצורה הוא בחקרה לכוונה והוא הכרח לכוונה לכן בא להתייב על ה' כי הפסד הצורה הקודמת סבה להיות הצורה הפעולה, והוא טוב בדיחינו ו, ומפני זה הסבה זה החמר לא יפסד ולא תשיגוהו רעה מן הרעות א"כ

קרישש

בו שמעך הסרת הקנין יוחם לו הפועל. (ט) שעל כל אחד מן הרעות, הרעון בזה לפי דעת המדברים בהעדר הגבוה או לפי דעתו בהעדר הקנינים ג"כ, או ירעה בזה כמו שפירש באמרו אשר מי ישום אלא בפרשיו בבי פירושים מתחלפים: (י) והוא משער המצטרף, רוצה בו שהוא שווי ובלתי שווי, והשווי הוא שיוצרו הכחות הפועלים כאלו האמר החום והקור על הכחות המפעלות והם הליחות והיבש: (כ) שהוא נוטה רע בעצם כלל, פי' רק כל מה שברא הוא או בלתי ראשונה יטוב והדבר ההוא הטוב יגיע סמנו רע בפרק לא שיכון הרע כלל. אמר החכם בזה הענין ואם יאמר אנתנו וראים העולם טייל רעות ופגעים ונשמות כרעמים והזועות והנבוליים והטורפים וזולתם. וככה בפשטות בני אדם מן התמאה והכעם וזולתם, ואך הנית הרע מן הראשון ביכולת ואם בלתי יכולת ואם לא היה ביכולת היה חוץ מביולת הראשון ואם היה ביכולת איך יכול להיות טוב נמור הטוב הגבוה לא יאצל סמנו רק טוב, ואמר לא יגלה סוד הבראשית הראשון כי יאצל סמנו הטוב הרע, אולם הטוב יזהיר על שני פנים, אחד מהם שהיה טוב בעצמו וענינו שיהיה הדבר

תהיה אם כן אמת פעולת השם כולו טוב, אחר שהוא מציאות, ולזה ספר הספר אשר האיר מחשבי העולם, ואמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, עד שמציאות זה החסר השפל לפי מה שהוא עליו, מחבור המחייב למות ולרעות כולם, כל זה נ"כ טוב להתמדת ההווה והמשך המציאות כבא זה אחר זה, ולזה פירש ר' מאיר והנה טוב מאד¹ טוב מות, לענין אשר העירונו עליו, וחבור מה שאמרתיו לך כזה הפרק והבינהו, ויתבאר לך כל מה שאמרהו הנביאים והחכמים² שהטוב כלו מפעולת השם בעצם, ולשון בראשית רבה³ אין דבר רע יורד מלמעלה:

פרק יא אלו הרעות הנפולות בין בני אדם סקצתם אל קצתם לפי הכוונות והתאוות והרעות והאמונות, כלם נ"כ נמשכות אחר ההעדר, מפני שהם כלם מחוייבים לסבלות ר"ל

מהעדר החכמה, כמו שהוכחו מפני שהוא חסר הראות נכשל תמיד, מחבל בעצמו ועושה חבורות לזולתו גם כן, מפני שאין אצלו מי שיוורוה הדרך, כן כתות בני אדם כל איש כפי סכלותו יעשה בעצמו ובזולתו רעות גדולות בחק אישי המין, ואילו היה שם חכמה אשר יחסה לצורה האנושית כיחס הכה הרואה אל העין היו נפסקין נקיו כולם לעצמו ולזולתו, כי בדיעת האמת חסור השגאה והקטמה ויובל היוק בני אדם קצתם לקצתם, כבר יעד אותו ואמר ור זאב עם כבש וגו' ופרה דוב וגו' ושעשע יונק וגו', ואחר כן נתן סבתו ואמר כי הסבה בהסתלק השנאות והקטמות וההתגברות, הוא ידיעת בני אדם בעת ההיא באמתת השם, אטר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי⁴ כי מלאה הארץ רעה את ה' כמים לים מכמים, ודעהו:

פרק

שם טוב

א"כ תקיה פעולת ה' טוב, ולכן אמר יורד אליהם את כל אשר עשה וככה טוב מאלו עד שמחילות זה החסר השפל כפי מה שהוא עליו מחבור ההעדר המחייב למות ולרעות כלם, כל זה נ"כ טוב להתמדת ההווה והמשך המחילות כבאו זה אחר זה, ולזה פי' ר' מאיר והנה טוב מאד¹ וככה טוב מות, כי רצו להסתוות דבר אם לא מסד ראשונה צורה קודמת, והואיר הרב לזכור מה שאמר כזה הפרק ולכינוי בני האדם הקדמה להגין כל מה שאמרו הנביאים וכתבו ספר חנוך, והתבאר נ"כ כלו מקשולות הדי' בעצם, ולשון בראשית רבה² אין דבר רע יורד מלמעלה רחוק לל מה שאמרו כזה הפרק, והוא כי אין רע יורד מלמעלה בעצם אלא בעד מקרה כפי מה שאמרו:

פרק יא חלם את הרעות הנפולות בין בני האדם מקצתם אל קצתם ה', למה שפרש בפרקים

שעברו אמר שכל הפסד וכל ההפחה וכל חסרון כל מצד היוצא והוא הנרמז בשטן המחייב ההעדר, והיו הרעות הנפולות בעולם מפני קצתו אל קצתו ויביא להחשוב שלא יוחסו לו הסבה היולוגית, לכן נלמד, כי אלו הרעות גדולות הנפולות בין בני האדם לפי הכוונות כמו מחלמתה והגלות וצקת השררה וגם הרעות הכליות המתלוות הרעות והמחלל והמשתנה והמשגל וגם הרעות הגדולות הכליות מצד חלוק האמונות, כי האמונה אם יקיים הקבון המיוני הוא סבת ההפסד והפרוד כי בעלי האמונות וליחמו אלו עם אלו כאלו היו מחינים מתחלטים ושולאים בעצם מנשרים קלו ומאחריו גברו ללחנם אלו עם אלו להרעו אלו את אלו בעבור חלוק האמונה. אמר לא ירעו ולא ישחיתו כי מלאה הארץ רעה את ה' כמים לים מכמים, למה שהיו נתשכים אחר

השכל

הפסד

שהחמיר הראשון סבה לכל הפסד: ו טוב מות. ר"ל שהעדר הטובה הנפולת סבה להיות הטובה העתידה וזהו טוב נבוכים זו: ו הטוב כלו מקשולות השם יתעלה. ילדה כי כל מחילות הטוב כלו נאלץ ממנו יתעלה ומפעולותיו: אין דבר רע יורד מלמעלה, ר"ל בעצם וטעם היות שגיגו הרע במקרה הוא מוטע ואין למוע הטוב הרב בעבור הרע המעט:

פרק יא זה הפרק נא לנבחר שהרעות היו מזוירות כמו החלוקה והטוה והאחווה מחליתת מחללים הרעים המפסידים הגוף וחלוק האמונות והרעות כל זה נמשך מהעדר השכל האנושי השלם, עד שלו היה הקבון המדיני שלם לא יהיה בנייהם לא קפסה ולא מריבה ולא קפאה ולא תחרות ויהיה להם אמונה אחת שלימה, וזה יהיה לפיכך ביומן השפתי חסור אמרו לא ירעו ולא ישחיתו וכו': א כי מלאה הארץ רעה את ה'

קישוקש

בו, ועכשיו שנבאר אין ספק שישורוק בנד העני אם יקרב אליו בהמצא הסבות, וכן המטרי אלו לא נברא יבטלו הוריעות וירבד העולם ועכשיו שנבאר אין ספק שיתירב בג בית העולם כאשר ירד עליו, וז"ל לכיור כדירתי בין מקום למקום ולא יטול על הגנות ויטול לבי העושים אשר סביבותם כי זה פועל זה בזה, וזערת המים לערף המונות לא תקבל צורת החיים ולי נמוכה בזולתה ושבה ב"ח לא רוח מניע מסנו תועלת המים כאשר לא יגיע מאלו הכ"ח, והמקור הטוב אם שיכרב המטר לטובת העולם ולא יחוש לרע אשר יולד ויתחייב בהכרח שגור, ואם שלא יבאר המטר היה הרע כולל, וכאשר חולקל זה נמוך וזערת המים שרכוב הוא המונות בביראת המטר ואין להוש אם יגיע ממנו הרוק טעם אחר שהטוב הרב מכון מסנו, וכעבור זה נברא שבתאי ומאדים והאש והמים והתהות והרעם כי אלו הענינים הם לא היו היה בטל פי העולם טובה תכנס, ואי אפשר להבאם אם לא שיתחייב סתם הרע מעט, ונבדד שיה ממה שיתחייב ממנו ורעה זו, והטוב נגזר ונרעה זו בעצמות הרע נגזר ונרעה זו במקרה והכל ביכולת. ואם יאמר

מורה נבוכים חק שלישי פרק יב

פרק יב הרבה פעמים יעלה בלב ההמון שהרעות בעולם יהיו יותר מן הטובות, עד שנהרבה מחידות רוב האומות וכשיריהם יכללו זה הענין, ויאמרו כי מן הפלא שימצא בזמן דבר טוב אמנם רעותיו רבות ותממדות, ואין זה הטעות אצל ההמון לבד, רק עם מי שיחשוב שהוא חכם גם כן, ולא יראו¹ ספר מפורסם קראו ספר אלהות כלל בו משנענותיו וסבלותיו הרבה, ומכללם ענין כדאו והוא שהרע כמוציאות יותר מן הטוב, שאתה כשתקיש בין מנוחת האדם ועוננו בעת מנוחתו עם מה שיקרהו מן המכאובים והחבלים הקשים והמומים וכטול האברים והמרוטות והדאנות והצרות, תמצא שכמוציאותו ר"ל² מציאות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה לו, והתחיל לאמת זה הרעת במטותו אלו הרעות אחת אחת, להלוק על מה שיחשבו אנשי האמת מנמילות חסדי ה' לביציאותו וטובתו המבוארת והיותו יתעלה הטוב הנסתר בלא שפך וכל מה שיבא מאתו טוב נסתר, וסבת זה הטעות הלא³ היות זה הסבל והבריו מן ההמון לא יפחנו כמוציאות רק כאיש מבני אדם לא וזילת זה, וידמה כל סבל כי המציאות כולו היה בעבורו, וכגאול איש שם מציאות וזילתו לבד, וכשיבוארו הענין כהלוק מה שרצה, יגמור מהמציאות כולו ע"ז, ואלו כהן האדם המציאות וציריו וידע מיעוט הלוק ממנו, התבאר לו האמת, ונגלה כי זה השנעון הארוך אשר ישתגעו בו בני אדם ברוב רעות העולם, אינם אומרים שהוא בחק המלאכים, ולא בחק הגלגלים והכוכבים, ולא בחק היסודות ומה שהורכב מהן ממוצא או צמח, ולא בחק מיני בעלי חיים גם כן, ואמנם תלך מחשבתם כולם לקצת אישי מין האדם, ויתמהו מיה אשר אבל מן המלאכים הרעים עד שהצטרע איך הלה בו זאת הרעה הגדולה ואיך נמצא זה הרע, וכן יפלא ממי שהרבה המשיג⁴ עד שיבכו עיניו ויקשה בעיניהם כשנגוע זה בעורו, ומה שדומה לזה, והבהינה האמתית היא, שכל בני האדם הנמצאים כל שכן וזילתו משאר מיני בעלי חיים, הוא דבר שאין לו שיעור כלל בערך אל המציאות כולו הנמשך, כמו שביאר ואמר אדם להבל דמה, אף כי אנוש רמה וכן אדם תועה, אף שוכני בתי הונר, הן גוים כמר מדלי ונו, וכל מה שבא בדברי

אמר

נתיי אנה שלא יהיה צדיק טוב קפאה וטוב קפסה כי כלם יהיו חכמים ויהיו נמשכים אחר הסבל, וזה שאמר הרב דעשו: **פרק יב** א מלימות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה לו. ר"ל מד שיש לאדם צירים והבלים ויגונות ומימים גדולים, מלימותו בזה התאר הוא יקפה ורעה גדולה עד שיהיה יותר טוב ללדס העדרו ממלימותו בזה התאר: ב היות זה הסבל ומכיוו. ר"ל היות אלרג'אוי וחכמו: **ספרי**

שם טוב

הסבל ואז יסורו רוב הרעות והם הרעות הנאים ממנו אל קצתו ומצטמו לעצמו, וזכו אמרו ודעו כי רוב הרעות בלות מה גדר הידועה והעדר הידועה בזה תגד החמר כמו שכבר ביארנו, ורמז הרב בזה הפרק כי האמונה עם שהיא מהשגחת האל לקיום החין האנושי, כבר ישוב מה שהיה עוזר מנגד, והמיישר כבר ישוב משתי: **פרק יב** הרבה פעמים יעלה בלב ההמון, אחר שביאר כי הרע הוא בחקרה ובנסתם והעדר המחובר

לחמר ושרוב הרעות הטולפות נבני אדם הוא להסרון ההכמה רצה לבאר שהוא על המעט, אחר שאין המכון בעצמו ושהוא ממני טבע היותו והתפסד וממני סבלות האנושים או סבלות עצמו וכלל בעדר החכמה, והתחיל ואמר שהרבה פעמים יעלה בלב בני אדם שהרעות יותר מהטובות עד שבהרבה מחידות רוב האומות ובשיריהם יכללו זה הענין ואמרו כי מן המופלא שימצא בזמן דבר טוב וקוץ או על החטע והרע הוא תמיד, ואם היה הדבר כן היה הרע נמצא בעצם והטוב בחקרה, ואין זו טעות אצל ההמון לבד אצל גם על מי שיחשוב שהוא חכם עד שר"אוי עשה סכר חסרותם קראו ס'י האלהות כלל בו משנענותיו וסבלותיו ומכלליו שרע במציאות יותר מהטוב עד שמה הרעות שימצאו לאדם חיוס היותו עד יום מותו, ואחר כי מלימות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה עד שיהיה יותר טוב ללדס העדרו ממלימותו מלד שיש לאדם צירים ויגונות ומימים גדולים ומלימותו בזה התאר הוא ממנו, וזה חולק על מה שיחשבו אנשי השם תגמילות חסדי השם למלימותו וטובתו כמ"ט וזה השם יתברך הוא טוב נגמור ויתר שכל מה שירוב מחיו שיהיה טוב נגמור, כי זה השנעון אשר שנקטע בו בני אדם ברוב רעות העולם אינם אומרים שהוא בחק המלאכים ולא בחק הגלגלים והכוכבים כי אלו הם נכחיים, ואינם גם כן ניסודות ומה שהורכב מהם ומחשבו או אמר כי אלו ש"פ ששיגס הוויה והפסד אין ללס הרגש שריגשו טובים או רעשים וג"כ לא בחק ה"ח אע"פ שריגשו כי אין להם נפש משכלת להרגיש הרעות, ואמנם תלך מחשבתם אל הסבלים כלם לקצת אישי ממנו וימחמו מזה אשר היה הוא סבה להפסד עצמו למה שאכל מן המלאכים הרעים עד ששלטע ומהל בו זאת הרעה הגדולה, וכן יפלא ממי שהרבה התשגל וכהו עיניו איך נוגע בזה העורון ומה שדומה לזה, וג"כ יתמכו מי שזוכה כסף ולא יטע כסף וירכב בגמיות איך סער הים בגליו על זה האיש וכן בשאר הרעות הדומות לו, כי רוב רעותיו עם ממנו ומחאיותיו, והבחינה האמתית היא שכל בני אדם הנמצאים כמ"ט וזילתו משאר בני אדם דבר שאין לו שיעור כלל בערך אל המציאות כולו הנמשך, כי אם נעריך גופותיו אין גוף אחד מן הביכבים אין לו ערך כ"ש אל גוף השמים אין לו ערך כלל, והם נעריך נפשיותו אין לו ערך אל נפשות השמים כ"ש שאין לו ערך עם המלאכים כמ"ט אדם להכל דמה, ואמר ג"כ אף כי אנוש רמה בן אדם תולעה ואף כי שוכני בתי חמר אשר בעפר יסודם הן

גוים

קרישקש

התקנו, לענין אשר העירוני עלינו והו הענין, כי לולא התערר האיש לא היחה נמשכת ההויה המינית: **פרק**

זה לא ישוב אל הפסד עיניו היעט, והיראה מהעדר הענין ית כשתגיד יותר חוקה כן היראה מהעדר התארים, והרע הוא העדר והשיגת העדר הוא העיר, והטוב הוא השיגתו והשיגתו הוא

ספרי הנביאים מזה הענין הנכבד, גדול התועלת בידיעת האדם ערכו, ושלא יטעה ויהשוב שהמציאות היה בעבורו לבד. ^ב אבל המציאות לפי דעתנו הוא מפני רצון הבורא, אשר מין האדם הקטן שבו בערך אל המציאות העליון, ר"ל הגלגלים והכוכבים, אמנם בערך למלאכים אך יהיה ערך ע"ד האמת כינו וכינם, ואמנם האדם הוא נכבד מכל מה שבעולמו זה התחתון, ר"ל מכל מה שהורכב מן היסודות, ועם זה נ"כ מציאותו הוא טוב גדול לו חסד מו' במה שיחרו בו והשלימו, ורוב הרעות הנפולות באישיו הם מעצמם, ר"ל מאישי בני אדם החסרים, ומחסרונותינו נצטק ונבקש עז, ומהרעית נעשה אותם בעצמנו כבחירתנו נכאב וניחסרו לשם, הלילה לו ממנו, כמו שבאר בספרו ואמר שחת לו לא בניו מוטם ונו', ובאר שלמה ואמר אולת אדם תסלף דרכו, וביאור זה שכל רע שימצא האדם ישוב אל אחד משלושה מינין :

המין הא' מן הרע הוא מה שיקרה לאדם מצד טבע הדויה וההפסד, ר"ל מאשר הוא בעל חמר, כי מפני זה יארע לקצת בני אדם מומים גדולים וכטול אברים בכלל היצירה, או מתחדשים משנויים שיארעו ביסודות מאורי הנפסד, או הברקים העצומים הנקרא בלעז לנבריש, או שקיעת סקומות. ובכר ביארנו שהחכמה האלוהית חייבה שלא תהיה הויה כי אם בהפסד, ולולא זה ההפסד האישי לא תהיה הויה נמשכת ההויה המינית, הנה כבר התבאר נמילות החסד ותניית הטוב הנמורים ושפע הטובה, ומי שירצה שיהיה בעל כשר ועצמות ולא יקבל מעשה ולא ישינה דבר מסמיני ההמו, אמנם ירצה לקבין בין שני ההפכים והוא לא ישער בזה, ^ג וזה שהוא ירצה להיות מקבל מעשה לא מקבל מעשה, ^ד שאלו היה בלתי מקבל למעשה לא נתהוה, ^ה והיה הנמצא ממנו איש לא אישי מין, ואמת המאמר שאמר גאלינו' כמאמר השלישי מן הספר הנקרא תועלות האברים, לא תיחל נפשך בשקר שיהיה אפשר להיות מדם הנרות ושכבת הזרע בעל חיים שלא ימות ולא יכאב או תדיר התנועה או כהיר כשמש, וזה המאמר מגאלינו' הוא הערה על חלה מנורה כללית, והנורה היא שכל מה שאפשר שיתהוה מאי זה חסר שיהיה, יתהוה על השלמות שאפשר לו להתהוות מן החמר ההוא המיני, וישיג אישי המין מן החסרון כפי חסרון חוסי האיש ההוא, ותכלית מה שאפשר להתהוות מן הדם והזרע והשלם שיהיה מהם הוא מין האדם כפי מה שנודע מטבעו שהוא, חי, מדבר, כות, וזה אפשר לזה המין מכלתי רע שימצא לו, ואתה תמצא עם זה שהרעות אשר ימצאו בני האדם בזה המין מעטים מאד מאד ולא יהיו אלא לעתים רחוקים, שאתה תמצא מדינות שיש להם אלפים שנים לא נשקעו ולא נשרפו, וכן יולדו אלפים מבני אדם בתכלית הבריאות, ולא יולד בעל מום רק על דרך פלא ועל צד זרות, ^ו ואם יתגבר המתגבר ולא יאטר ע' צד זרות, הוא מעט מאד ואינו לא חלק במאה ולא חלק מאלף מן הגולדים בתכלית השלמות :

המין

שם טוב

אפדרי

ב אכל המציאות, ר"ל אכל המציאות בכללו כו' : ג אחר שהוא ירצה להיות מקבל מעשה וכו'. ר"ל זה האיש ירצה לקבין בין שם ההפכים אשר הוא מן הנמצא, וזה שהוא ירצה שיהיה מקבל מעשה ר"ל מחוץ בטה הייטו שיהי נכרא וקבל הצורה האנושית, וירצה שלא יקבל צורה אחרת נכלתי כללית : ד שאלו היה בלתי מקבל מעשה לא נטהוה. ר"ל אילו היה ממנו בלתי יחפסל לקבל צורה אנושית ולא צורה אחרת לא נטהוה : ה והיה הנמצא ממנו איש לא אישי מין. ר"ל אם הונח סמאומי כהלשון לא יפסוק צורה וילגש צורה אחרת אכל יעמוד לעולם עם נדחתו הפיטית יהיו מספר המינים כפי מספר האישים כי אלו יחפסל לקבל צורה אנושית ואלו יחפסל לקבל צורה אחרת ויהיה כל פרט מהם באישי השמים ואז לא ימצאו נפלאים אישי המין אלא כל פרט מהם יחדש מין, וזה שקר, כי החמר הראשון מתקצר לכל היסודות הד' וימלאו אישי המין רבים : ו ואם יתגבר המתגבר. ר"ל אם יחלוק עליו החולק ולא יאחר שאלו הרעות הם על צד הזרות, אשילו הכי הרעות

גאלינום באמרו לא תיחל נפשך בשקר שאפשר שיהיה מדם הנרות ומשכבת הזרע בעלי חיים שלא ימות או שלא יכאב או תדיר התנועה או כהיר כשמש, וזי שיתקוה מדם הנרות ומשכבת זרע מין האדם לא זולת וכו' והוא האפשרות היותר מעולה שאפשר שיתקוה, והנה אדם עם שהוא בריה מעולה הוא חי מדבר מת, ולכן יחוייב שיחשכרו אליו קצת מהרעות או החכירות אשר שהוא מן ואינו לא חלק ממלה ולא חלק מאלף מן הגולדים על תכלית השלימות, אם כן הרע הנמצא בזה המין הוא בחקירה ועל המעט שבעבור החסד המטון כמו שאמרנו :

(*) ודבר האפדריים נכפן עתה מנגממים ותקמיים בליות ככונת דברי האחר ר"ל למסור. י"ג

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יב

המין תב' מן הרעות הוא מה שיארע לבני אדם מקצתם לקצתם, בהתגבר קצתם על קצתם, ואילו הרעות יותר מרעות המין הראשון, (ב) וסבותם רבות וידועות, והם ג"כ מסנוו אלא שאין לעשות בהן תחבולה, ועם זה איזה מדינה שתמצא בעולם כולו לא ימצא בין אנשי המדינה הריא זה המין מן הרע מתפשט מאד כלל, אבל מציאותו ג"כ מעט, כאיש שיתגבל את איש להרגו או לנגונו במלואו, ואמנם יכול זה המין מן הרע אנשים רבים במלחמות הגדולות, וזה ג"כ אינו ברוב מה שבישבוש: **המין תג'** מן הרעות הוא מה שימצא כל אחד מבני אדם מפעולתו בעצמו, חזו הרוב, ואילו הרעות יותר מרעות המין השני הרבה, ומרעות זה המין יצחקו בני אדם כולם, וזהו אשר לא ימצא מי שלא יחמא על עצמו מן אלא מעט, וזהו שראוי לנגות בעל המאורע על מה שיארע לו באמת, ויאמר לו כמה שאמר מידכם היתה זאת לכם, ועל זה נאמר משחית נפשו הוא יעשנה, ועל זה המין מן הרעות אמר שלמה אולת אדם תסלף דרכו וגו', וכבר ביאר גם כן בזה המין מן הרעות שהוא פעל האדם בעצמו, והוא אמרו לכר ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והסיה בקטו השבונות רבים, וההשבונות ההם הם אשר הביאו עליו אלו הרעות, ועל זה המין נאמר כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל, ואה"כ באר מיד שהאדם הוא אשר ימציא זה המין מן הרע, ואמר כי אדם לעמל יולד וגו', וזה המין הוא הנמשך אחר המדות המנונות כלם, ר"ל רוב התאוה במאכל ובמשתה ובמשגל, ולקחתם ביתרון כמות, (ג) או בהפסד סדר, או בהפסד איכות המנונות, ויהיה סבה לכל החליים והמכות הנשמות והנפשיות, אמנם חללי הנפש הם במאורע אלא חללי הנפש טרוע זה הסדר משני צדדים, האחד מהם המשינו לנפש בהנהיג שנוי הנהג, **מאשר**

היא

שם טוב

החלבים אשר אלו הדברים הם סבות לרעות גדולות ולחללים רעים ונלמדים, כ"ש אם זו האיש בעל טעם וחמה ובלתי שומר פיו ולשונו אשר בעבור זה יגיעו לו ממנו רעות גדולות. ואמר שלמה אולת אדם קסלף דרכו וכו', אשר הרצון זו כי האדם יחמא בחיזוקו בעלתי וישר ויגיע לו ממנו רעות. והם גם כן ממנו, ר"ל שהאנשים יעשו אלו באלו רעות יחלתי שום מכרית, אלא שאין לעשות בהם תחבולה כי לא יחמא איש אפילו שיהיה צדיק וחסיד ושר לשלון היותו לו איוב וסוגא מתקט רעתו, ועם אלו הרעות הם רבות עכ"ו אז זה המדינה שתמצא בעולם לא ימצא בין המדינה זה המין מהרע שתקטט מאד בכל המדינה הריא אכל מציאותו גם כן מעט, כאיש שיתגבל להרוג את חבירו או לנגונו חמולו כלילה, ואמנם יכלול זה המין מן הרע אנשים רבים במלחמות גדולות וזה ג"כ אינו ברוב מה שבישבוש, ודע כי זה הרע אחר שהוא על המעט אינו מכונן בעצמו והיה זה בעבור היות האדם בעל בחירה ורצון ובעל תחוב וכעם ומתך מזה שיש לו ויתכל להרוג את חבירו ולנגונו חמולו. והעם שנתן לו הבחירה לא היה בעבור שיבחר ברע אלא בעבור שיבחר בטוב כמ"ס וברתק בחיים לא בעבור שיעשה הרע ולכן היה הרע מכונן בחקירה לא בעצם:

המין תג' מן הרעות ממה שימצא כל"א מבני אדם מתעולקו בעצמו, הראשונה המדינה המנונה והשקיה הרבה מבלי סדר ומלקחתם הדברים המאוסים אלא טענה אשר בעבור זה ימצאו רעות רבות, ואחר זה הרבות השגל, ואחר זה בקשת המתקות אשר נסבת זה יכניס האדם עצמו בסכנות עליונות והנה ביום ויכו החוסם והקור גלילה ג"כ ויכניס עצמו ברכיבת הים ועבודת

קרקש

לזריתם מאתם כאלו הם מסועפות בין רשעים ובחירת, ומה העד הם דמות למין הראשון, ר"ל מעד המביע ואם אין לנו חונת בו במין הראשון ויש לנו חונת במין שני מכל ספק הם נמשכים אחר הטוב שהוא החומר, ומתוך כך אמר והוא ג"כ מסנוו ליסור מעד הסנוו כמו המין הראשון שהוא מתקבר החומר לכך: (ג) או בהפסד סדר, הרצון בזה שיאכל סא"ים מתחללים ויקדים

פרק יב (ב) וסבותם רבות וידועות והם ג"כ מסנוו. א"א הבחירה מה רצה באמרו והם ג"כ מסנוו. שיש המרש רב בין רעות זה המין ורעות המין הראשון, שיעות המין הראשון הוא מתקבר החומר ואינו מתקברתו והיה לו לומר והם מסנוו, כלומר מאתנו וכן הוא העתקת יהודה הר"וי אכר והם מאתנו, ואילו הוא בעבור שסדות הנפש נמשכות אחר כוונ הנהג והרעות הבאות

היא כח נשמי, כמו שכבר נאמר שמדות הנפש נמשכות אחר מזג הנוף, והגד הב' הוא היות הנפש מרגלת בדברים שאינם הכרחיים, וישוב לה טבע חזק להשתוקקה למה שאינו הכרחי לא בהשאר האיש ולא בהשאר המין, האת התשוקה הוא ענין אין תכלית לו, אמנם ההכרחיים כלם הם מתי מספר בעלי תכלית אבל המותר אין תכלית לו, והוא שאם תתאוה לדיות כליון מסכסך, והלא היותם מזהב יותר נאה, ואחרים עשאוּם מספיר, ואפשר שיעשו ג'כ סנופק, או מאורס, או מכל מה שאפשר למוצאו, ולא יסור סכל רע המחשבה מהיותו בצער ואנחה על אשר לא ישיג לעשות מה שיעשהו פלוני מן המתורות, וכרוב יכנים עצמו בסכנות עצומות כרכיבת הים ועבודת המלכים, ותכלית כונתו בזה להשיג אל אלו המתורות שאינם הכרחיות, וכשיארעו לו המאורעות בדרכים ההם אשר ילך בהם יתרעם מניירת השם ומשפטיו, ויתחיל לנגות החסן ויתמה ממיעוט דינו איך לא עזרו להניע אל סמוּן גדול, יקנה בו יין הרבה שישתכר בו תמיד, ופולשים רבות מווינות במיני תכשיט זהב ורקמה ואבנים טובות, עד שיעזר רוחו למשלל ביותר מאשר ביכלתו, בעבור שיהנה באלו תכלית המציאות, אמנם הוא הנאת זה הפחות לכד. עד כה הניע פעות הרמון, עד שהלאו השם בזה המציאות אשר המציא בזה הטבע המחייב לאלו הרעות הנדולות לפי דמיונם, לדיות הטבע ההוא בלתי עוזר כל בעל מדה רעה להשיג אל רעתו, עד שיגיע לנפשו הרעה תכלית תאוהה אשר אין תכלית לה כמו שביארנו. אמנם החשובים האחרים כבר ידעו חכמת זה המציאות והבינוהו, כמו שביאר דוד ע"ה ואמר כל אחרות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו, אמר שהם אשר שמרו טבע המציאות וסעות הרתורה וידעו תכלית התבאר להם צד החסד והאמת בכל, ולא שמו תכליתם מה שכוון בהם כאשר הם אדם והוא ההשגה, ומפני הכרחי הנוף יבקשו צרכיו ההכרחיים להם לאכול וכנד ללבוש סכלתי סותר, וזה דבר קל ויגיעו אליו כל אדם במעט מורה כשיספיק להם ההכרחי, וכל מה שתראהו סקשי זה הענין וכבודו עליו, הוא מפני המתורות, בבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפילו מציאות הכרחי, כי כל אשר יתאוה האדם יותר מתורת, יהיה הענין יותר כבד, ויכלו הכחות והקנינים כמה שאינו הכרחי ולא ימצא ההכרחי. וצריך שתבחן ענינו במציאות, כי כל אשר הענין יותר צריך לב"ח הוא נמצא יותר ויותר כחנם, וכל מה שישמעט צורך הכרחי, הוא נמצא יותר מעט והוא יקר מאד, כי הענין ההכרחי לאדם על דרך משל, הוא האויר, והמים והחום, ואמנם יותר האויר יותר חסד שאם יפקדוהו קצת שעה ימות, אבל המים יעמדו בלעדיו יום או יומים, והאויר יותר נמצא יותר כולל כלא ספק, וצורך המים יותר מצורך החום, כי כשישתה ולא יאכל יעמדו קצת בני אדם ארבעה ימים או חמשה סבלתי מוּן, ואתה תמצא המים בכל מדינה ומדינה יותר נמצא יותר כולל מהחום, וכן ימשך הענין במונות מה שהוא צורך יותר נמצא יותר ויותר כולל במקום ההוא, ממה שאינו הכרחי, אמנם הבוס"ק והענב"ר והאדרם והברקת אינו חושב שאחד משלמי הרעת הישוב שיש לו צורך גדול לאדם אלא לרפואה, והנה יעמדו במקום במקום הדומים להם הרבה מן העשבים ופן העפרים, וזה פרסום נמילות חסדי השם יתברך למציאותו^א ואפילו בחק זה החי החלוש,^ב ואמנם פרסום ישירו והשוותו ביניהם סבואר מאד, כי אין בהויה נבוחפסד הטבעי, איש מכל שאר מיני בעלי חיים שיתיחד ככה מיוחד בו או באבר נוסף על אלה אדם ממיני, אבל הכחות כלם המבעיות והנפשיות והרוחניות

האברים

שם טוב

אמרי

הסם חלק קטן מהל : ז אפילו נחם זה החי סחלט. ל"ל אפילו נחם שאר ב"ח ימצאו להם נמילות חסדי השם למזונם וענינים הכרחי : ח ואמנם פרסום יושנו והשוואה : ל"ל שג"ה כלם הם שלמים נכחם ונבחינביהם ונכוחתם הספספיות הוא מבוחר

הארץ, אמנם החכמים הספספים כבר ידעו חכמת זה המציאות וידעו גם כן מלות הסודי וידעו תכליתם הנשאר להם לז החסד והאמת, והרצון בזה כי למע שיהי האדם חי אפשר שימצא אל לא נמצאו הדברים הטבעיים המוכרחים למציאותו לקיום איש ולקיום מינו, ואף שיכיוו אליו נמצאים אל לא ימצא תורה וחסד שינהיגו החון האנושי אי אפשר להחלא, אל כן כשיחלצו אליו השני דברים שהם הכרחיים בקיום האדם כשיכירו אל החכמים יתבאר להם לז החסד והאמת ושמרו טבע תכליתם מה שכוון בהם מאשר הוא אדם והוא הנשמה, ומפני הכרח הנוף יבקשו צרכים הככרחיים להם לאכול וכנד ללבוש בלי מותר, וזה דבר קל ויגיעו אליו במעט עורח ויספיק להם הככרחי, וכל מה שצרכה מקושי זה הענין עליו כוא מפני המתורות נבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפילו מציאות הככרחי, כי כל אשר יתאוה האדם יותר מתורת היה הענין יותר כבד ויכלו הכחות והקנינים כמה שאינו הכרחי ולא ימצא הכרחי, ולכן יתרעם האדם מהשגת האל כשיכלה כחו וקנינו נבקשת המתורות ואלו ישגם : ז אמנם פרסום ישירו והשוואה ביניהם מבוחר, כי כל אישי מנ"ח אין בהם כח מיוחד לו אכר נוסף על איש אחד ממט אכל הכחות כלם הטבעיות

ספספיות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יב ג

והאברים הנמצאים בזה האיש הם הנמצאים באחר בעצם, ואם יש באחד מהם חסרון הוא במקרה מענין מתחדש ממה שאינו בטבע, וזה מעט כמו שבארנו, אין יתרון כלל בין האישים ההולכים על מנהג הטבע, אלא מה שהוא מחוייב מצד ההתלהף הכנת החמדים, אשר הוא הכרחי לטבע חמר הסין ההוא, לא כיון בו איש מבלתי איש, אמנם ^ב היה זה אצלו כפי מר דרור רבים ובגדים מזהבנים, וזה חסר זה המותר מן הפרנסה אין על בו ולא חסם, ולא מי שהגיע אל זה המותר שלט בדבר מוסף בעצמו, ואמנם הגיע לדמיון מכוב או לשחוק, ^י ולא זה החסר מותר הפרנסה חסר דבר מחוייב, לא העדיף המרבה והממעט לא החסר איש לאי אכלו לקטו, והו על הרוב בכל זמן ובכל מקום, ולא הביט לור כמו שביארנו, (ג) ולפי שתי הבחינות האלו יתבאר לך חסדי השם יתברך על בראיו המביציאו ההכרחי על הסדר והשוותו בין אישי הסין בבריאתם, ולפי זאת הבחינה האמתית אשר ארון הנביאים, כי כל דרכיו משפט, ואמר דוד כל ארחות ה' חסד ואמת וגו', כמו שביארנו, וכבאר אמר דוד טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשי, כי המצאתנו הוא הטוב הגדול הנמור כמו שביארנו, ובריאית הכח המנהיג לבעלי חיים היא הרחמים עליו כמו שבארנו :

פרק יג הרבה נבוכו מן השלטים בבקשת התכלית זה המציאות מה הוא, והגני מכאר לך איך כתבל זאת השאלה לכל אחת מן הדעות, ואומר, כל פועל שיעשה בכונה אי אפשר לדבר שהוא אשר עשה מבלתי תכלית אחת כגללה עשה, וזה מבואר לא יצטרך למופת לפי העיון הפילוסופי

שם טוב

אמרי

הנפשיות והמיוניות הנמצאות באחד מהם לא יוסף האחד על האחר, ואם יש באחד מהם חסרון הוא במקרה או על המעט והוא הכרחי כפי הכנת החמר והוא דבר שלא כיון

בו, אמנם היות זה האדם אצלו כפי מר דרור ובגדים מזהבנים וזה חסר זה המותר מן הפרנסה אין על בו ולא חסם ולא מי שהגיע אל זה המותר שלט בדבר מוסף בעצמו, ואמנם הגיע לדמיון מכוב או לשחוק כי רבות עושה דבר אובליה ומה יקרן לבעליה, ולא זה החסר מותר הפרנסה חסר דבר מחוייב לא העדיף המרבה והמעט לא החסר איש לפי אכלו לקטו, וזה סוד המן כי ההכרחי הוא שיה לכל ואם העדיפו אלו על אלו הוא דבר שאינו הכרחי וכל אחד מהם הכרחי לו כי לא יועיל לו שום דבר אחר היות, וזה השגת השגות בעולמו על הרוב בכל זמן ובכל מקום, ואם נמצאים שם חסדי היצירה והחסר הפרנסה ולא יוכלו לפרנס עצמן אפי' מהדברים הכרחיים הוא (בדבר) יועט מאד, ולכן משקי הבחינות הללו יתבאר לך חסדי השם על בראיו בהמציאות ההכרחי על הסדר והשוותו בין אישי המין בבריאתם שלא יוסיפו אלו על אלו בכחות הנפשיות והמיוניות והטבעיות ולא באברים אלא על המעט ומשום הכנת החמר. ולפי זאת הבחינה אמתית אשר ארון החכמים כי כל דרכיו משפט ואמר דוד כל ארחות ה' חסד ואמת לנגדו דריותו ועדותו, ונגדו נריותו הם אשר עושה המציאות. ועדותו הם אשר עושה מצות הקורה וידע תכליתה, והוא אשר בא בו הרמו, ראשונה באמרו החשובים החכמים כבר ידעו חכמת זה המציאות וכו', ואמר גם כן טוב ה' לכל כי המצאתנו הוא הטוב הנמור והוא אמרו טוב ה' לכל כי הוא המהווה ובריאית הכח המנהיג המהווה לפי שכל הוא הרחמים עליו. זה הפרק אם שהוא מוצא יתברר בו המותר גדולת מענין ההשגחה היוודע ותחשב לו כי זהו ספק ההשגחה, ושכרו למורת יורה יציר המצילות לבעלי חיים בתכלית ההארה, והנה הם באורה ושמה מה שלא זכו לדיקים ישרים, כח"ש לדיקים לאורה שנאמר אור זרוע לנגדן וישרים לשמה ולישרי לב שמחה :

פרק יג הרבה נבוכו מן השלטים בבקשת תכלית זה המציאות וכו', למה שנבוכו השלטים בבנת זה הפרק ראיתי להאריך בביאורו ולבאר מצפוני, עם שהחסר רבי מה הרגווי האריך בו במאד מאד, למה שכבר ידעת מה שאמר הרב כי סבת טעות ההשגחה היות האיש הסבל לא יבחן המציאות רק מליט מזני אדם, וידמה כל סבל כי המציאות כולו היה בעבורו וכלו אין עם מציאות לבד עליו וכשיזכורו הענין בחלופי עם שיראה יגורו שהמציאות כולו רע, ולכן רצה בזה הפרק לבאר שאין האדם תכלית המציאות כמו שיחשבו, והתחיל ואמר הרבה נבוכו מן השלטים בבקשת תכלית זה המציאות וכו', אין ספק כי האדם יא חלקים ואברים אשר תקום עבורו תקום בו לא יעלה חשבת אבריו החי לשמירת האיש ולקיום חייו, ואמנם תכלית האדם אחר שנקווה לא נדע תכליתו, וכן חכל מין ומין, כי לא יעלה חשבת האברים המיועדים כמו העיניים והאוזניים והרגלים ויפה והלבוש והשיניים והמחלעות, וגם כל אחד מהדעות, בין לדעת הקדושות בין לדעת החמד. והרצון כי אין תכלית למציאות, ואם אין יוכל לו ספק גדול, כי אנהו רואים שהחלקים יש להם תכלית והם הכלול כלל שלל ויהיה תכליתו הן לא יבין וסנה לכל לא מציאו לו תכלית והוא מצובה גדולה, כי אחר שמצאו החלקים שיש להם תכלית ראוי הוא שיהיה לכל תכלית יותר נכבד, ולכן היו מצובה החכמים בבקשת תכלית המציאות כולו מה הוא, והנה אבאר לך איך תפעל זאת השאלה ועל כל אחד מהדעות, בין לדעת הקדושות בין לדעת החמד. כל פועל שיעשה ככוונה אלא אין לו שום תכלית בבקשת התכלית לאי שחיו לו הוא סבלות גמורה, והתחיל ואמר. כל פועל שיעשה ככוונה אלא לדבר ההוא אשר עשה ימצא תכלית אחת כגללו עשה, למה שהיו המועלים כועל בעצם ופועל בדיעה, הפועל

בטבע

קרישקש

הכרחי, והענין בזה הראשונה אשר הוא רצון, והוא צריך לכתוב נמצא יותר בהנמ, והשני פירסום יציר והשתנותו בין אישי ב"ח: הכים בטבעם או קיום יותר מן הראוי, (ג) ולפי שתי אלו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יג

הפילוסופים, וכן הוא מבואר ג'ב שהדבר אשר נעשה בכונה הוא מחודש אחר שלא היה, ומזה שהוא מבואר מאד גם כן ומוסכם עליו שהמחוייב המציאות אשר לא נעדר כלל ולא יעדר לא יצטרך לפועל, וכבר בארנו זה, ולהיותו בלתי פעול בשלה מעליו בקשת התכלית, ולזה לא יאמר מה תכלית מציאות הבורא ית' אחר שהוא אינו דבר נברא, הנה כבר התבאר לפי אלו ההקדמות שהתכלית אמנם יבוקש לבל מחודש שנעשה בכונה התחלת שכל, ר"ל למה שיש לו התחלה שכלית מחייבת בהכרח שתבוקש סבת התכלית מה הבורא, אמנם הדבר שאינו מחודש לא יבוקש לו תכלית כמו שזכרנו. ואחר זאת ההצעה דע שאין דרך לבקש תכלית לכלל המציאות, לא לפי דעתנו האומרים בחדוש העולם ולא לפי דעת

שם שוב

היו כזה השעור וזה המנין, ולמה לא היה זה החמר כך, ולא מה תכלית זה המנין מנ"ח ומן הנחמים, כי הכל אצלו מלך החיוב הנלתי אשר לא סר ולא יסר, ויחל הדבר כן. השי"ת למה שהיה קדמון והוא בלתי פעול בעליו מעליו נקטת התכלית, אבל לפי דעתנו חריט'ו' מלקי פעול כעליו כמו אישי השמים ואישי המינים הם קדומים כמו הכ"ח והנחמים א"כ לא יתכן שיבוקש להם תכלית:

אמר שם טוב ראינו התולדה כוללת יותר מן ההקדמות כזה שבאור שגשה כרב, כי אמנם ביאר הרב, למה שהיה השם בלתי פעול בעליו נקטת התכלית, העולם שהוא קדמון בעליו מעליו נקטת התכלית, והשמים הם קדומים בלתי ומיני הכ"ח והנחמים הקדומים במין א"כ בעליו מעליו נקטת התכלית, כי השם יתעלה בעליו מעליו נקטת התכלית למה שהוא בלתי פעול ר"ל אינו פעול לדבר כלל, אבל אישי השמים וכל צבאם ומיני הנחמים והכ"ח הם פעילים והם פעילים מזה הכד, א"כ יבוקש להם תכלית חף שיהיו קדומים, כי הסבה שלא יבוקש תכלית להשם יתעלה לא היה בעבור היותו קדמון אלא בעבור שכל היה פעול כמ"ש דרכו. ואפשר שנאמר שבאור הרב הוא על זה החומר, דבר מוסכם הוא שהש"י אינו פעול, וכל מי שאינו פעול לא יבוקש לו תכלית, אבל העולם אם הוא פעול מהבחינה לא יבוקש לו תכלית, וכל מי שאינו פעול מהבחינה לא יבוקש לו תכלית, וכל מי שאינו פעול מהבחינה לא יבוקש לו תכלית, אבל השמים והכ"ח והנחמים הם פעילים הם כן אינם פעילים א"כ לא יבוקש להם תכלית, ולא ג"כ למיני הנחמים והכ"ח. אבל יראה שזה הביאור בלתי נאות, כי השי"ת לפי דעת הפילוסופים הוא טועל העולם מלך שהוא עלה עם שאינו יוצא מחכא אל הפעל, והוא הדבר פעול ויובן על שני מינים, על שהוא פעול או על מה שהוא נמצא אחר הסדר והנמצא בלישאר מהבחינה אל הפעל, והשי"ת אינו פעול בחיבור מה שני פנים, אם כן א"כ יבוקש לו תכלית, אבל העולם הוא פעול מהשי"ת א"כ יבוקש לו תכלית, והנראה אצלו אחר העיון המרדד כזה הספק כי ביאור הרב הוא ע"י החומר, השי"ת למה שלא יצטרך אל טועל אינו פעול ואינו פעול לדבר כלל אם כן בעליו מעליו נקטת התכלית ואם מהבחינה בעליו מעליו נקטת התכלית, והמחייבין ממנו תחייב ג"כ בעליו מעליו נקטת התכלית. והמשל בזה כי אם מהסודות בעליו מעליו נקטת התכלית, מהאישיות הסגורות והשלישות הנחשבות מהם בעליו מעליו נקטת התכלית למה שיחוייב שהדברים מחייבים בהכרח ממצילות הסבה, ולכן אם לא נאמר שישם יתעלה הוא מחייב המציאות הנחשבות תחייב ממנו חייב הכרחי, אבל הדברים הקדומים כמו אישי השמים ומיני הנחמים והכ"ח נחשבים ממנו חייב הכרחי אם כן לא יבוקש להם שום תכלית: אמר שם טוב אם השמים תכלית מחייב אל הפילוסופים תחייב החומר מן השמים כי הוא חייב חסדי אבל אינו חייב הכרחי, כי אם השם מלך שהוא סוד

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יג

דעת אריסטו¹ בקדמות, וזה שלפי דעתו בקדמות העולם² לא יבוקש תכלית אחרונה לחלק מחלקי העולם, כי לא יתכן לפי דעתו שיאמר מה תכלית מציאות השמים, ולמה היו בזה השיעור וזה הכנין, ולא למה היה החמר כך, ולא מה תכלית זה המין טבעי חיים או מן הצמחים, כי הכל אצלו על צד החיוב הנצחי אשר לא סר ולא יסור, וזהו א"ע"כ³ שהחכמה הטבעית תחקור על תכלית כל נמצא טבעי, אבל אינה התכלית האחרונה אשר דברנו בזה הפרק בה, מפני שמבואר הוא מאד בחכמה הטבעית שאי אפשר לכל נמצא טבעי תכלית אחת, וזאת הסבה התכליתית, והיא הנכבדת שבשכבות הארבע תעלה ברוב המינים, וְ אריסטו⁴ אומר תמיד בפירושו שהטבע לא יעשה דבר לבטלה, ר"ל פעל טבעי אי אפשר לו תכלית אחת, וכבר ביאר אריסטו⁵ שהצמחים נבראו בעבור ב"ח, וכן כאר במקצת הנמצאות שזה מפני זה וְ וכ"ש בארבי בעלי חיים, ודע ה' שמציאות זאת התכלית בענינים הטבעיים הביא הפילוסופים בהכרח להאמין התהלה אחת זולת הטבע, הוא אשר יקראו אריסטו⁶ התחלת שכלית או אלהית, ואשר יעשה זה מפני זה, ודע כי מן הגדולה שבראיות על חודש העולם לפי שמודה על האמת, הוא זה שיעמוד עליו המופת בנמצאות הטבעיות, כי לכל דבר מהם תכלית אחר ושזה מפני זה, והוא ראיה על בונות מכין, וְ יצאור כונת רק עם התהדרשות מהדש.

שם שוב

הנמצאות ויושרם אם רצה שהנמצאות לא יתחייבו ממנו בעבור סבה מהכנות, העולם לא היה מתחייב ממנו, ואף שחכמתו גזרה חיוב העולם ותכמתו הוא קדומה אינו מתחייב שומא העולם מן הזד אשר אמרנו, ולכן כבר ראו שיבוקש תכלית ויאמר למה גזרה חכמתו שיהיה העולם בזה התואר אם כן תתגבל בקשת התכלית מהסג יתברר ולה תתגבל בקשת התכלית מהעולם אף שיהיה קדום. והתשובה בזה כי אין ראו לבקש תכלית לעולם שיהיה חוץ מרצון הסג ית' ויאמר גזר החכמתו כמו שאמר אומר שהש"ת ברא מין האדם בעבור דבר יוצא מעצמו והוא שיעבדו ויאמר מה תכלית לו להש"י שיעבדו ולא נשאר אלא שנאמר כי התכלית היא כי כן גזרה חכמתו ולא עשאו בעבור העבודה לו א"כ תתגבל התכלית, ולזה אמר הרב כי לפי דעת הקדמות לא יבוקש התכלית לדברים שיהיה דבר יוצא חוץ מהפעל האלהי אלא היקור רצונו כך או כן גזרה חכמתו וזהו ברא הרב לפנים בראור

פרק יג לא יבוקש תכלית אחרונה לחלק מחלקי העולם. תכלית אחרונה טעונה זו למה נמצא כלל ומה תכלית מציאותו: ב שהחכמה הטבעית תחקור על תכלית כל נמצא. ר"ל וזה התכלית אינו תכלית אחרונה אבל הוא תכלית ראשונה, והכוונה בו תכלית הדין, והפעל כאמרנו מה תכלית הכנות הבית הוא זורת הבית, וזהו אשר יבאר הרב במסוך התכלית הראשונה לחקור היצירות הוא זורת הנמצאות ופעל הנמצאות במשל שיבוא מראובן לזורת חמד וכו': ג ואריסטו⁷ אומר תמיד בפירושו שהטבע לא יעשה דבר לבטלה. ד נאמר השני בספר שמע: ד וכו' בציורי ב"ח. שפצת חיכרים עבדים לקצת: ה ה שמיציות זמא התכלית. ר"ל מציאות התכלית הראשונה אשר היא אחת בענין עם הזורה: ו ואשר יעשה זה מפני זה. ר"ל וזורה התהלה השכלית היא הסבה אשר יעשה קצת הנמצאות זה מפני זה: ז ולא יצויר כוונה רק עם התחדשות מהדש. ככר יבאר זה הרב

מבואר והתבאר מזה שחלקי העולם לא יבוקש תכלית אחרונה אחר שהדברים תחתיו חיוב הכרחי מאד החכמה העליונה ואין להם עם תכלית וזאת רצון הש"י, אם כן יתבטל בקשת החקור על תכלית כל נמצא טבעי אבל אינה התכלית האחרונה אשר דברנו בזה הפרק, והרצון בו ואם יאמר אומר איך נאמר שלפי דעת אריסטו⁸ תתגבל שאלת התכלית כי כבר נראה שהחכמה טבעית תחקור על תכלית כל נמצא טבעי, ויאמר בתשובה זה כי איננה התכלית האחרונה אשר דברנו בזה פרק עליו, וזהו מה שאמר כי אף שהחכמה טבעית תחקור על תכלית כל נמצא טבעי אינו התכלית האחרון שהוא אדם יש לו חלקים ואילו החלקים הם קצתם בעבור קצתם, כל החלקים הם בעבור הכל והכל ראוי לו שיהיה לו תכלית והיותו בעבור כל החלקים, וכן חלקי העולם מאד הם החלקים בתצורות הכל, ראוי שגדקש לו תכלית אם יאמר, והנה חסדו השלמים ונבדו בקשת תכלית הכל, כי בקשת תכלית חלקי נצחיו משותף, היבחה הטבעית כבר חקר עליו, וזהו מה שאמר כי אף שהחכמה טבעית תחקור על תכלית כל נמצא טבעי אינו התכלית האחרון המשותף לכל החלקים, והנה הוא בחכמה הטבעית ש"א"ל לכל נמצא טבעי אלא שיהיה לו תכלית אחת וזו היא הסבה תכליתית והיא היסוד נכבדת שבכנות הארבע, תתגבל ברוב המינים, ואריסטו⁹ אומר תמיד בפירושו שהטבע לא יעשה דבר לבטלה, ר"ל כל פעל טבעי אינו תכלית אחת כי האברים מתדמו החלקים הם בעבור הכלים והיותו לכלים בעבור קצתם הנכס כי הוא שלימות ראשון לגשם טבעי כליו וכנפס בגשם בעבור הפעל כדמקח ממנו אם כן כל פעול אי אפשר מבלי פעול אחר, וכבר ביאר אריסטו¹⁰ שהצמחים נבראו בעבור הב"ח וכן ביאר בקצת הנמצאות שזה מפני זה וכו' בציורי הב"ח, וכ"כ הוא מבואר שיש לכל נמצא טבעי תכלית עדי שיהיה תלוקח התקל מופת אשר יש בכלן שהתלה הטבע, וז"ל ודע שמיציות זאת התקלוק בענינים הטבעיים הפילוסופים כהלה להאמין התהלה אחרת וזאת הטבע אשר יקרא אריסטו¹¹ התהלה שכלית או אלהית, כי א"ל שאמר שהיותו המצא וכו' הב"ח הנכבד שיהיה בעבור הטבע מבלי שומא דבר שישכיל התכלית, כמו שאני אפטר שנאמר שהיותו הבית תהיה מהיותו כלי האומן מבלי שומא שם האומן, וזהו אשר יבאר בגשר בקדמה מבלי שומא שם ומי שיעבדה, כי אלו הדברים נראה שיבסודו וימרו מציאותו, וכמו שאמר דוד א"ל על כי טראות נפלאות וכו' ואשר אשר עשיתי בסתר ורקמתי וכו', ואמר כי אתה קניתי וכו', ואמר גלמי ראו עיניך וכו', אשר בעבור זה יראה בין לפילוסופים בין לחכמים החקורים להאמין שיש התהלה אחרת וזאת הטבע. עוד אמר דוע כי הגדולה שבראיות חודש העולם לפי שמודה על האמת הוא מה שיעמוד על המופת בנמצאות הטבעיות כי לכל דבר מהם תכלית אחר, והנה מבואר התקלוק בכל הדברים ושכל הדברים יהיה זה מפני זה והוא ראיה על בונות מכוון, ולא יצויר כוונה רק עם התחדשות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יג

ואשוב אל כוונת הפרק והיא הדברים בתכלית. ואומר כי כבר נאר אריסטו שבניינים הטבעיים (6) יהיה הפועל והצורה והתכלית אחר, ר"ל אחד במין, והוא שצורת ראובן על י"ם היא העושה לצורת הנדן בנו, והדבר אשר עשתה הוא נתינת צורה ממינה לחצר הנדן, ותכלית הנדן שיהיה בו צורה אנושית, וכן אצלו כל איש כאישי המינים הטבעיים הצריכים להולדת, כי השלש סבות בהם ממין אחד, וזה כלו הוא התכלית הראשונה, ו' ואמנם מציאות תכלית אחרונה לכל מין, השב כל מדבר בטבע שא"ל מכלעה, א' אמנם ידיעתה דבר כגד טאד, כ"ש תכלית המציאות בכללו, ואשר יראה לי מרברי אריסטו שהתכלית האחרונה אצלו לאלו המינים, הוא התמדת ההויה וההפסד. (3) אשר אי אפשר מכלעיהם, בעבור המשך ההויה בזה החסר (ג) אשר אי אפשר עמידת אישיו (ד) ושיתהוה ממנו תכלית מה שאיפשר להתרחות, ר"ל השלם שאיפשר מתחת לגלגל הירח הם בעבורו יהויה אמת מזה הצד, הגיע השלמות, ומבואר הוא שיהיה שלם שאיפשר מציאותו מזה החסר הוא האדם, והוא סוף אלו המורכבות והשלם שבהן, עד אם יאמר כי כל הנמצאות מתחת לגלגל הירח הם בעבורו יהויה אמת מזה הצד, ר"ל להיות תנועות המשתנה מפני ההויה להגיע השלם שאיפשר להיות, א"כ לא יתחייב אריסטו שישאל מה תכלית מציאות האדם לפי דעתו בקדמות העולם, כי התכלית הראשונה אצלו לכל איש מחודש, שלמות הצורה המינית ההיא, א"כ כל איש שנשלמו בו הפעולות המחייבות לצורה ההיא כבר הגיע תכליתו בשלמות ובתמימות, והתכלית האחרונה למין התמדת זאת הצורה בהמשך ההויה והפסד, עד שלא תסור הויה שיקוה להמצא בה השלם שאיפשר להיות, וכאלו הענין מבואר כי לפי דעת הקדמות

הבטל

שם טוב

אשרי

מחדש, ולזה שארץ הרב כזה בחלק השני כי תנועות השמים וזיהום שהם לתכלית הם וכל כזהם ואין בהם דבר לנעלה ויורה על מה נעשו כזוהם, וכבר התבאר שמה פעמים ככוננו אי אפשר שיהיה אלא עם התקדשות מחדש, ויכא הדבר כן, מציאות התכלית בדברים הטבעיים יורה לנו שני דברים שכוננו, האחד שיש כבאן התחלה שכלית פועל הדברים ככוננו, ואחד שזה היו נמצאים בתמידות: עוד אמר כרז ואכזב אל שולת הפרק, וזה כלו הוא התכלית הראשון כי תכלית כל אישי המינים שומא כהם זורת המין, ואמנם מציאות תכלית אחרונה לכל מין לומר שהלקיים יש להם תכלית והכל ליוני בעבור התכלית, אמנם ידיעת תכלית כל מין ומין הוא דבר כגד מאד אף שהם מלקיים, כי הלקיים הוא מבואר התכלית בהם ויורה והכל, וכ"ש תכלית המציאות בכללו. ואשר יראה מדברי אריסטו שהתכלית האחרונה אללו לאלו המינים היא התמדת ההויה וההפסד אשר אי אפשר מכלעיהם, כי למה שהיה החסר מעורב בהם היה מחוייב ההפסד, אם כן תכלית הויה המינים, שיתקוו מה החסר תכלית מה שאיפשר להתקוות ממנו, כי הכוונה האחרונה הוא כהפסד השלמות, ומבואר שהשלם שאיפשר שיתקווה מציאותו מזה החסר הוא האדם והוא סוף אלו המורכבות והשלם שבהם, עד אם יאמר כי כל הנמצאות מתחת לגלגל הם בעבורו יהויה אמת מזה הצד, רצונו להיות תנועות המתקנה מפני ההויה להגיע אל השלם שאיפשר להיות, אם כן נתבאר מה שנתאר שהטבע לא יפעל לנעלה, וכל נמצא טבעי יש לו תכלית, ותכלית הנמצאים שנגזרו בעבור ה"א, ותכלית כל איש ואיש שיעשה איש כמחוי, אם כן תכלית הויה האיש שיהיה המינים קיימים, ואמנם תכלית כל מין ומין הוא התמדת הויה והפסד אשר אי אפשר מכלעיהם, ובעבור שיתקוו היותם שם שאיפשר להתקווה מזה החסר, ומבואר שיתקור כגד שיתקוו מזה החסר הוא האדם אשר יש בו הצורה השכלית אשר בו יתקדמה זה העולם המושג לעולם המושג, ועוד אמר לא יתחייב לאריסטו שישאל מה תכלית מציאות האדם לפי דעתו בקדמותו וכו', והרצון כזה כי אמר שכלל מזה נמצא המין לא נאמר עוד אלא שהוא התמדת זאת הצורה בהמשך הויה והפסד, ומינין שלא ימצא כבאן תכלית אחר וולת זה, ואם כן תכלית המשך הויה והפסד לכל המינים לא ימצא, אלא כי כבאן נפסק השלם, ואם יאמר אומר כי אם יהיה הדבר כן שתפסק השלמות ושאין תכלית לכל המינים אלא המינים והנצחיות, נאמר ומה תכלית המשך והנצחיות ולא ימצא דבר שיש לו תכלית, אם כן יהיה מציאות כל המינים לנעלה ומציאות הכל לנעלה, ויכא

דכר

נפסק כ"ז משני: ח ואמנם מציאות תכלית אחרונה לכל מין. ר"ל האדם ידיעת מציאת תכלית האחרון לכל המינים מתקנה גלגל הירח ומה תכלית מציאות הנה חשב על חכם מדבר פעמים הטבעיים שא"ל של חסר תכלית אחרון למציאות: א' ואמנם ידיעתה דבר כגד. ר"ל ואמנם ידיעת תכלית מציאות המינים השלם דבר כגד מאד: י' כי הכוונה האחרונה הגיעה השלמות. ר"ל הגיע הצורה היותר שלמה שאיפשר להגות שהלכות השמיים נ"א שיהיה נצחיות יהיה השלם האחרון האמת האיש וההפסד ולא יגיעו בהם הצורות היותר שלמות

חשב כל מדבר בטבע שיהי אפשר מכלעיהם, וזה כי אי אפשר אמנם ידיעת תכלית כל מין ומין הוא דבר כגד מאד אף שהם מלקיים, כי הלקיים הוא מבואר התכלית בהם ויורה והכל, וכ"ש תכלית המציאות בכללו. ואשר יראה מדברי אריסטו שהתכלית האחרונה אללו לאלו המינים היא התמדת ההויה וההפסד אשר אי אפשר מכלעיהם, כי למה שהיה החסר מעורב בהם היה מחוייב ההפסד, אם כן תכלית הויה המינים, שיתקוו מה החסר תכלית מה שאיפשר להתקוות ממנו, כי הכוונה האחרונה הוא כהפסד השלמות, ומבואר שהשלם שאיפשר שיתקווה מציאותו מזה החסר הוא האדם והוא סוף אלו המורכבות והשלם שבהם, עד אם יאמר כי כל הנמצאות מתחת לגלגל הם בעבורו יהויה אמת מזה הצד, רצונו להיות תנועות המתקנה מפני ההויה להגיע אל השלם שאיפשר להיות, אם כן נתבאר מה שנתאר שהטבע לא יפעל לנעלה, וכל נמצא טבעי יש לו תכלית, ותכלית הנמצאים שנגזרו בעבור ה"א, ותכלית כל איש ואיש שיעשה איש כמחוי, אם כן תכלית הויה האיש שיהיה המינים קיימים, ואמנם תכלית כל מין ומין הוא התמדת הויה והפסד אשר אי אפשר מכלעיהם, ובעבור שיתקוו היותם שם שאיפשר להתקווה מזה החסר, ומבואר שיתקור כגד שיתקוו מזה החסר הוא האדם אשר יש בו הצורה השכלית אשר בו יתקדמה זה העולם המושג לעולם המושג, ועוד אמר לא יתחייב לאריסטו שישאל מה תכלית מציאות האדם לפי דעתו בקדמותו וכו', והרצון כזה כי אמר שכלל מזה נמצא המין לא נאמר עוד אלא שהוא התמדת זאת הצורה בהמשך הויה והפסד, ומינין שלא ימצא כבאן תכלית אחר וולת זה, ואם כן תכלית המשך הויה והפסד לכל המינים לא ימצא, אלא כי כבאן נפסק השלם, ואם יאמר אומר כי אם יהיה הדבר כן שתפסק השלמות ושאין תכלית לכל המינים אלא המינים והנצחיות, נאמר ומה תכלית המשך והנצחיות ולא ימצא דבר שיש לו תכלית, אם כן יהיה מציאות כל המינים לנעלה ומציאות הכל לנעלה, ויכא

קריש

פרק יג (6) יהיה הפועל והצורה והתכלית אחר, אמר אריסטו בספר השבע במאמר שני פרק א' מכלל שלישי. וכבר יקרה שהיונה הסבות השלש כחוויות הרבה כן הדברים ההם, אחת בנבואה וביסוד, ג' בכחיה וביחס, ר"ל הפועל והצורה והתכלית, וזה מבואר בדברים אשר יתלדו בדומיהן במין, משל זה שההבנה המינית לאדם אמנם היא צורת אדם והיא אמת במין, והבנה התכליתית לו כהויה אמנם היא עורוה גם כן, לפי שהיא כאשר השלימה הפועל תהיה לתנועה, חנה היא מבחינתה אל התנועה תכלית, ובכחיהתה אל הנמצא מתחתיה השלם

מורה נבוכים הלך שלישי פרק יג

קבצול שאלת התכלית האחרונה לטעיות בכללו, אמנם לפי דעתנו כחדוש העולם בכללו אחר ההעדר, יש חושבים שזאת השאלה מהוויבת, ר"ל בקשת התכלית לכל זה המציאות, וכן יחשבו שתכלית המציאות בלו מציאות מין האדם לבדו לעבוד את השם, ושכל מה שנעשה אמנם נעשה בגללו, עד שהגלגלים אינם סובבים רק לתועלתו ולהמציא צרכיו, וקצת פשוטי ספרי הנביאים יעירו זאת המחשבה הרבה, לשבת יצרה, אם לא בריתי יומם ולילה גו', וימתחם כהאלה תשבת גו', ואם הגלגלים היו בעבור האדם כל שכן שאר מיני בעלי היום והצמחים. וזה הדעת כשיחקר כמו שצריך למשכילים שיחקרו הדעות, יתברר מה שבו בן העליות, והוא שיאמר למי שיאמין זה שיחבל מפני זאת התכלית כלומר מציאות האדם, אם הבורא יכול, שימציאהו מכלתי אלו ההצעות בולם או אי אפשר שימצא אלא אחריהם, ואם יאמר אומר שאיפשר ושהשם יכול להמציא אדם מכלתי שמים ע"ד משל, יש לשאל א"כ מה תועלת כאלה הדברים בולם, אחר שאינם התכלית אבל הם מפני דבר שאיפשר המצאו מכלתי אלו כלם, ואפילו אם היה הכל מפני האדם ותכלית האדם לעבוד השם כמו שנאמר, השאלה קיימת, והיא מה התכלית בהיותו עובד והוא יתעלה לא יוסף שלמות אם יעבדוהו כל מה שברא וישגוהו תכלית השגוה, ולא ישגוהו סרוון אם לא יהיה וולתו נמצא כלל, ואם יאמר אימר אין זה לשלמותו אבל לשלמותו, כי הוא הטוב לנו והוא שלמותו, שלמותו ההשאלה בעצמה ומה תכלית מציאותו בזה השלמות, וא"כ בהכרח מכלתי שיגיע הענין בתנתיב התכלית אלא כן רצה השם או נעה כן הכמתו, וזהו האמת, וכן תמצא חכמי ישראל סדרו בתפלותיהם כאטרם אתה הברית אנוש מראש ותכירוהו לעמוד לפניך, מי יאמר לך מה תפעל ואם יצדק מה יתן לך, הנה בארו שאין ישם תכלית אלא רצון לבד, ואחר שהענין כן ועם אמונת ההידוש, א"כ מכלתי שנאמר שיכול היה להמציא בחילוף זה המצא סבותיו ומסובביו, (ה) תתחייב לו ההרהקה להמצא כל מה שנתמצא וזאת האדם ללא תכלית כלל, אחר שהתכלית המכוונת והיא האדם איפשר המצאו ביכלתי אלו בולם. ובגלל הדבר הזה הדעת האמתית אצלי לפי האכנות התורות והנאות לדעות העיוניות, הוא שלא נאקין כנמצאות בולם שהם מפני מציאות האדם, אבל יהיו נ"כ שאר הנמצאות בולם מכוונת לעצמן לא מפני

שם טוב

שהוא מצויר בצוורו ותעלה, כי תכלית האדם עד מ ה הוא נמצא בצוור השם ותעלה מציאות מין אחד שיהיה מוכרח מחמר וזורה, וזאת הצורה היא צורה שכלית ותשכלת, אם כן מציאות זה האדם בזה החמר משכיל כבעל תכליתו הוא שידמה אל האדם המצויר בשם ית', וזהו תכלית כל מין ומין, והנה נבאר שזה דעת הרב (בעתיד) בזה הפרק וזהו לכוין כל הספקות, ונשוב לפרט שיהיו בצוור זה הפרק. אמנם לפי דעתנו כחדוש העולם בכללו אחרי ההעדר יש חושבים שזאת השאלה מהוויבת, כי אחרי שהשם ית' פעל זה העולם בצוונה וכל כוונה היא לשום תכלית ר"ל שנתהוה העולם אחר שלא היה ולא נתחדש ממנו בחיוב וחייבו שיהיה לתכלית, כי כל פועל בצוונה אי אפשר לדבר שהוא מכלי תכלית. ואמרו שכוונת זה העולם הוא האדם כי הוא תכלית המציאות כלו, וזו מין האדם נברא לעבודת השם ותעלה, ושכל מה שנעשה המעלוינים והקחתונים לא נמצאו אלא לתועלתו, ושהגלגלים שם שהם נצחיים אינם סובבים רק לתועלתו וכל שכן שאר מיני ה"כ והצמחים, וכן צורה חכמתו והוא האמת, אם כן תבעל שאלת התכלית אמילו לדעת החדוש, ואם היה הדבר כן תתחייב לו הרהקה להמצא כל מה שזולת האדם ללא תכלית כלל, כי אחר שנאמין שהשם ית' צדק את העולם והוא המעדר ויכול עליו כ"ש שהיה יכול להמציא האדם מכלי זה העולם ויהיה הכל לעצמה כל מה שנתמצא מכלעדיו, ולכן וחייבו שיאמין האדם שהנמצאות כלם אינם נמצאות מפני האדם אבל יהיו גם כן מכוונת שאר הנמצאות כלם מכוונים מעצמם לא מפני דבר אחר, ותתקטל

קרקשק

השם וכו' (ה) תתחייב לו ההרהקה, ה' לפי שבאמין שיחבל בציני התכלית כלומר מציאות האדם, וההרהקה היא זאת שימצא כל

מפני דבר אחר, ותבטל ג"כ שאלת התכלית ככל מיני הנמצאות, ואמילו לפי דעתנו בחודש העולם, שאנחנו נאמר כל חלקי העולם המציאים ברצונו, מהם מכוונים לעצמן, ומהם מפני דבר אחר, האחד הוא מכוון לעצמו, וכמו שרצה שיהיה מין האדם נמצא, כן רצה שיהיו השמים וכוכביהם נמצאים, וכן רצה שיהיו המלאכים נמצאים, וכל נמצא מהם אמנם כיוון בו עצם הנמצא ההוא, ומה שאי אפשר מציאותו אלא אחר הקדמות דבר, המציא הדבר ההוא תחילה, (ו) בהקדים ההנשה לשכל, וכבר נאמר זה הדעת ג"כ בספרי הנבואה, אמר כל פעל ה' למענהו, (ז) אפשר שיהיה זה הכוון שב אל הפועל, ואם יהיה שב אל הפועל יהיה פירושו למען עצמו יתעלה, ר"ל רצונו שהוא עצמו כמו שהתבאר בזה המאמר, וכבר בארנו שעצמו יתעלה יקרא ג"כ כבודו, באמרנו הראני נא את כבודך, הנה יהיה ג"כ אמרו כל פעל ה' למענהו כאמרו כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, יאמר כל מה שיוחס לפעולתי אמנם עשיתיו למען רצוני לא לזולת זה, ואמרו יצרתיו אף עשיתיו, הוא מה שבארתיו לך (ח) שיש נמצאות א"א מציאותם אלא אחר מציאותו דבר אחר, אמר אני יצרתי את הדבר ההוא הראשון אשר א"א מבולתי הקדמיו, כחומר ע"ר משל לכל בעל חפר, ואמר עשיתי בדבר ההוא הקודם או אחרייו מה שהיה כותבי להמציאו, ואין שם אלא רצון בלבד, וכשתבוננו בספר ההוא המיושר כל מתישר אל הכונה ולזה נקרא תורה, יתבאר לך זה הענין אשר אנחנו מוכיבים סביבו מתחלת מעשה בראשית עד סופו, והוא שלא באר כלל בדבר מהם שיהיה בעבור דבר אחר, אלא כל חלק וחלק מחלקי העולם וזכר שהוא המציאו ושמיציאותו היה נאות לכונה, וזהו אמרו וירא אלהים כי טוב, כי אתה ידעת מה שבארנוהו באמרם דברה תורה כלשון בני אדם, והטוב אצלנו יאמר למה שיאות לכונתנו, ועל הכל אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כלומר התחדש כל מתחדש נאות לכונה, ולא יפסק ולא יפסד כלל, והוא אמרו מאד כי פעמים יהיה הדבר טוב ונאות לכונתנו לעתו ואחר כן תכוב בו הכונה ותפסק, והוא הגיד שכל מה שנעשה בא נאות לכונתנו, ולא סרו מהמשך כפי מה שכיון בהם, ולא יטעך באמרו בכוכבים, להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה, ותחשוב כי ענינו כדי לעשות זה, אינו רק להגיד מבעם, אשר רצה שיבראם כן ר"ל מאירים מכוונים.

כאמרו

שם טוב

ותצטל גם כן שאלת התכלית גם כן בכל מיני הנמצאות אמילו לפי דעתנו בחודש העולם, שאנחנו נאמר כל חלקי העולם ברצונו, מהם מכוונים לעצמן, ומהם מפני דבר אחר, האחד הוא מכוון לעצמו, וכמו שרצה שיהיה מין האדם נמצא, כן רצה שיהיו השמים וכוכביהם נמצאים, וכן רצה שיהיו המלאכים נמצאים, וכל נמצא מהם אמנם כיוון בו עצם הנמצא ההוא, ומה שאי אפשר מציאותו אלא אחר הקדמות דבר, המציא הדבר ההוא תחילה, (ו) בהקדים ההנשה לשכל, וכבר נאמר זה הדעת ג"כ בספרי הנבואה, אמר כל פעל ה' למענהו, (ז) אפשר שיהיה זה הכוון שב אל הפועל, ואם יהיה שב אל הפועל יהיה פירושו למען עצמו יתעלה, ר"ל רצונו שהוא עצמו כמו שהתבאר בזה המאמר, וכבר בארנו שעצמו יתעלה יקרא ג"כ כבודו, באמרנו הראני נא את כבודך, הנה יהיה ג"כ אמרו כל פעל ה' למענהו כאמרו כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, יאמר כל מה שיוחס לפעולתי אמנם עשיתיו למען רצוני לא לזולת זה, ואמרו יצרתיו אף עשיתיו, הוא מה שבארתיו לך (ח) שיש נמצאות א"א מציאותם אלא אחר מציאותו דבר אחר, אמר אני יצרתי את הדבר ההוא הראשון אשר א"א מבולתי הקדמיו, כחומר ע"ר משל לכל בעל חפר, ואמר עשיתי בדבר ההוא הקודם או אחרייו מה שהיה כותבי להמציאו, ואין שם אלא רצון בלבד, וכשתבוננו בספר ההוא המיושר כל מתישר אל הכונה ולזה נקרא תורה, יתבאר לך זה הענין אשר אנחנו מוכיבים סביבו מתחלת מעשה בראשית עד סופו, והוא שלא באר כלל בדבר מהם שיהיה בעבור דבר אחר, אלא כל חלק וחלק מחלקי העולם וזכר שהוא המציאו ושמיציאותו היה נאות לכונה, וזהו אמרו וירא אלהים כי טוב, כי אתה ידעת מה שבארנוהו באמרם דברה תורה כלשון בני אדם, והטוב אצלנו יאמר למה שיאות לכונתנו, ועל הכל אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כלומר התחדש כל מתחדש נאות לכונה, ולא יפסק ולא יפסד כלל, והוא אמרו מאד כי פעמים יהיה הדבר טוב ונאות לכונתנו לעתו ואחר כן תכוב בו הכונה ותפסק, והוא הגיד שכל מה שנעשה בא נאות לכונתנו, ולא סרו מהמשך כפי מה שכיון בהם, ולא יטעך באמרו בכוכבים, להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה, ותחשוב כי ענינו כדי לעשות זה, אינו רק להגיד מבעם, אשר רצה שיבראם כן ר"ל מאירים מכוונים.

אפודי

סויה אפודי שלל חסור ההויה שיקוה : ב כי טעמים יהיה הדבר טובה וגלות לכוונתו . ר"ל שאלת טוב בלשון בני אדם הוא נאמר על מה שאלת לכוונתו מן מלך טוב הנאמר במעשה בראשית שהיו נאות לכוונת השי"ת והוא הויה המהסוה על האדם א"ל שנתחבצ בזה המציאות מולת שימצאו נחמים הכנזאה אחר כל פעל ה' למענהו, כי הקדים כל מה שראוי להקדים לכל נמצא ונמצא, ואם הוא שב אל הפועל יהיה פירושו למען עצמו יתעלה והרצון בו כדי שיהיה הנמצא המושכל למוחש אל ציורו ית' אשר הוא צור כל הנמצאות, אם כן אין שם תכליות וזל עמנו והוא ציורו ישננה אשר תכלית כל נמצא שידמה לציור המשוכה, והיה אחרו כל פעל ה' למענהו כאמרו כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, יאמר כל מה שיוחס לפעולתי אמנם עשיתיו למען רצוני לא לזולת זה, ואמרו יצרתיו אף עשיתיו, הוא מה שבארתיו לך (ח) שיש נמצאות א"א מציאותם אלא אחר מציאותו דבר אחר, אמר אני יצרתי את הדבר ההוא הראשון אשר א"א מבולתי הקדמיו, כחומר ע"ר משל לכל בעל חפר, ואמר עשיתי בדבר ההוא הקודם או אחרייו מה שהיה כותבי להמציאו, ואין שם אלא רצון בלבד, וכשתבוננו בספר ההוא המיושר כל מתישר אל הכונה ולזה נקרא תורה, יתבאר לך זה הענין אשר אנחנו מוכיבים סביבו מתחלת מעשה בראשית עד סופו, והוא שלא באר כלל בדבר מהם שיהיה בעבור דבר אחר, אלא כל חלק וחלק מחלקי העולם וזכר שהוא המציאו ושמיציאותו היה נאות לכונה, וזהו אמרו וירא אלהים כי טוב, כי אתה ידעת מה שבארנוהו באמרם דברה תורה כלשון בני אדם, והטוב אצלנו יאמר למה שיאות לכונתנו, ועל הכל אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כלומר התחדש כל מתחדש נאות לכונה, ולא יפסק ולא יפסד כלל, והוא אמרו מאד כי פעמים יהיה הדבר טוב ונאות לכונתנו לעתו ואחר כן תכוב בו הכונה ותפסק, והוא הגיד שכל מה שנעשה בא נאות לכונתנו, ולא סרו מהמשך כפי מה שכיון בהם, ולא יטעך באמרו בכוכבים, להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה, ותחשוב כי ענינו כדי לעשות זה, אינו רק להגיד מבעם, אשר רצה שיבראם כן ר"ל מאירים מכוונים.

קראשקש

כל מה שימצא וזל האדם ללא תכלית המציא הדבר ההוא תחלה : (1) בהקדים ההרגשה לשכל, מ' שפועל ההרגש הוא קודם לפעולות השכל שהשכל כמעורר מן ההרגשה על הגוה

הכוללת : (1) אפשר שיהיה שב אל הפועל, שהוא האדם (ח) שיש נמצאות א"א אפשר מציאותם בו, כאלו תאמר הארץ נבראה תחלה ומכנה נבראו הצמחים והבעלי חיים והאדם : הכביעו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יג

כאמרו באדם ורדו בדת הים, שאין ענינו שנכרא לך, רק להניד טבעו אשר (ט) הטביעו השם יתעלה עליו. אמנם אמרו כצמח שהוא נתנו והפקירו לכני אדם ולשאר בעלי חיים, הנה בארו אריסטו¹ חולתו וכן נראה, שהצמח אמנם נמצא בעבור בעלי חיים אחר שא"ל להם מבלתי מוין, ואין הנוככים כן ר"ל שאינם בעבורנו למה שיניענו מטובם, כי אמרו להאיר ולמשול הוא כמו שבארנו, ספור בתועלת המצעת מן השופעת על התחתונים, כמו שבארתי לך מטבע שפע הטוב תמיד מדבר על דבר, והטוב ההוא המניע לעולם הוא בחק בו שהניע אליו. כאלו זה המושפע עליו הוא תכלית הדבר ההוא המושפע עליו טובו וחסדו, כמה שיחשוב אחד מבני המדינה שתכלית המלך לשמור ביתו כלילת מן הגנבים, וזה אמת טעם אחד, שאחר שנשמר ביתו והניעה אליו זאת התועלת מפני המלך שבהו הענין דומה להיות תכלית המלך לשמור בית האיש הזה, ולפי זה הענין צריך שנפרש כל פסוק שנמצא פשוטו מורה על היות דבר נכבד נעשה בעבור הפחות ממנו, ונאמר שענינו התחייב הדבר ההוא מטבעו, ונשקוד להאמין שזה המציאות כלו מסוון ממנו יתעלה לפי רצונו, ולא נבקש לו עלה ולא תכלית אחרת כלל, כמו שלא נבקש תכלית מציאותו ית', כן לא נבקש תכלית רצונו, אשר בעבורו התחדש כל מה שהתחדש ויתחדש כפי מה שהוא, ולא תמעה בנפשך ותחשוב שהגלגלים והמלאכים נבראו בעבורנו, הנה כבר התבאר לנו מדינתנו, הן ניום כמר מדלי, ובחן עצמך ועצם הגלגלים והנוככים והשכלים הנפרדים ואז יתבאר לך האמת, ותדע שהאדם הוא יותר שלם ונכבד מכל מה שיהיה מזה החסר לא וולת זה, וכשתעריך מציאותו למציאות הגלגלים כ"ש מציאות השכלים הנפרדים יהיה פחות מאד מאד, אמר קן בעבדיו לא יאמין ונ' אף שוכני בתי חמר, ודע שעבדיו הנאמר בזה הפסוק אינו מסין אדם כלל, וראיית זה אמרו אף שוכני בתי חמר, ודע שעבדיו הנזכרים בזה הפסוק הם המלאכים ובמלאכיו הרמזו אליהם בזה הפסוק הם הגלגלים כלא ספק, הנה ביאר אייז' עצמו זה הענין והשיבו כמענה האחר בלשון אחר, ואמר הן בקדושו לא יאמין ושמים לא זכו בעיני אף כי נתעב ונאלה איש שותה כמים עולה, הנה התבאר שקדושו הם עבדיו ושמינו מסין האדם, ומלאכיו הרמזו אליהם כפסוק ההוא הם שמים, וענין תהלה הוא ענין לא זכו בעיניו, ר"ל היותם בעלי חמר, ואע"פ שהוא הו"ך שבחמרים ואשר אורו יותר עצום, אמנם בערך השכלים הנפרדים הוא השו"ך עבור בלתי וך, אבל אמרו על המלאכים הן בעבדיו לא יאמין, ענינו שאין חוק מציאות להם, אחר שהן עשויין לפי דעתנו, וגם לדעת האומרים בקדמות הם עלולים, א"כ חלקם במציאות אינו חוק בערך אליו יתעלה המצוייב המציאות לגמרי, ואמרו אף כי נתעב ונאלה, הוא באמרו אף שוכני בתי חמר, כאלו אמר אף הנתעב והנאלה האדם אשר העולה והעוות מתערב בו ומתפשט בכל חלקיו, ר"ל התפשטות ההערך, ועולה הוא העוות, בארץ נכחות יעול, ואמרו איש כואמרו אדם, כי פעמים יקרא

שם טוב

יעו ולא יתכללו מחשבותיו ויחשוב שהוא תכלית המציאות ושהכל בעבורו, וכשיבואו עליו רעות וזרות יחשוב שהכל היה לצלה ושהכל הכל גדלים, כמו שיחשבו הפתאים וחסרי הדעת לבקש תכלית אחד להם שאין לו תכלית ההוא, או לבקש תכלית למה שאין לו תכלית, כי יחשוב אדם כי כל הנמצאים נעשים בעבורו, ואין הדבר כן כי האדם אינו תכלית המציאות, אבל כל הנמצא כיון בו שיהיה נמצא ואין לכל הנמצאים שום תכלית משותף, אלא תכלית מציאותו הוא שיהיה נמצא כפי הרצון האלהי, ואם תרצה אומר בתחמה האלהית :

אמרו שם טוב ראוני להעיר על ענין התכלית ענין שהוא מבוחר בעצמו ואם נעלם מהרבה מחכמים, וזממתו בתכלית הפלא מהרב איך לא העיר עליו. כבר ידעת שהעולם כלו כחזק אחד, וכבר הרי"ך הרב בזה פרק ע"א חלק א', ואין ספק כי אם נמצא איש אחד ולא ימצא וולתו כי לא יבוקש לו תכלית אלא מציאות האיש בלבד, וכן הענין בעולם בכללו, כי אין לו שום תכלית אלא המציאות בלבד, וזה הענין מנואר כפי דעת הקדמית, כי אם איש אחד

ושחצה, עוד אמר הכה ב"ר זה אריסטו² שהצמח אמנם נמצא בעבור הכ"ח אחר שאי אפשר להם מכלי מוין, ואין ראוי לחשוב שהנוככים ככה אחר שאיפשר להיות מכלי אור, כי אם היה הדבר כן היה הדבר הנכבד בעבור הפחות, אבל כמו שביארנו הוא ספור בתועלת המניע מהם ואין ראוי לחשוב מפני זה שהעליון בעבור התחתון, כי מהטוב שישפע ממנו טוב והטוב הוא המושפע ממנו שיוגיע לנצח תכליתו שיהיה החשפוע בעבור הכשע, כמו שאמר קן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה, ועבדיו הם המלאכים כמו שאמר אייז' הן בקדושו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו, ואמרו על המלאכים הן בעבדיו לא יאמין ענינו שאין חוק המציאות להם אחר שהם עשויים לפי דעתנו, וגם לדעת האומרים בקדמות הם עלולים, א"כ חלקם במציאות אינו חוק בערך אליו אשר הוא מהוייב המציאות לגמרי, ואמרו אף כי נתעב ונאלה הוא באמרו אף שוכני בתי חמר, כאלו אמר אף הנתעב והנאלה אשר העולה והעוות נמצא בו ומתערב ומתפשט בכל חלקיו, ר"ל התפשטות ההערך. כן צריך שאמין שהאדם כשדע עצמו ולא יתעב בו ויבין כל נמצא כפי מה שהוא

קרקשקש

(ט) הטביעו השם ית' עליו, פירוש ששם בטבעו שימשול על כל בעלי חיים וולתו :

יקרא המין האנושי איש, מכה איש ומת. ל כן צריך שיאמן שהאדם כשידע עצמו ולא יתעה בו ויבין כל נמצא כפי מה שהוא, יגוה ולא יתבלבלו מחשבותיו לבקש התכלית ההיא, או לבקש תכלית למה ב שאין לו תכלית אלא מציאותו הנתלה ברצון האלחי, ואם תרצה אמור בחכמה האלהית: **פרק יד** במה שצריך גם כן שיתבונן בו האדם עד שידע מעלת נפשו ולא יטעה, הוא מה שהתבאר משיעור הגלגלים והכוכבים ושיעור הרחקים אשר בינינו ובינם, והוא כי כאשר התבאר שיעורי הרחקים כלם בערך לחצי קוטר הארץ, והיה שיעור מוכב הארץ ידוע וחצי קוטרה ידוע, סמנו יהיו הרחקים כלם ידועים, והתבאר במופת שהרוחק בין מרכז הארץ ובין העליון שבגלגל שבתאי סה"ך שמונה אלפים שנה ושבע מאות שנה בקרוב, וכל שנה מש"ה ימים, ושיהיה המהלך בכל יום ארבעים מיל מן המילים של תורה שכל מיל מאלפים אמה באמת המלאכה, והשתכל זה הרוחק הגדול המבהיל, והוא כמו שאמר הלא אלוה גובה שמים וראה רוחם בראש המים כי רמו, ואמר הלא מנובה שמים תלמוד הראיה על רוחק השנתנו הישם, כי אחר שאנחנו ברוחק מזה הנשם על זאת ההפלה הגדולה, א והוא נבדל ממנו במקום זה ההבדל, ב ונעלם ממנו עצמו ורוב פעולותיו, ג כל שכן השנת פועלו שאינו נשם, וזה הרוחק הגדול אשר התבאר במופת, אמנם הוא לכל הפחות שאי אפשר לל שיהיה בין מרכז הארץ ובין קבוצ גלגל הכוכבים הקיימים פחות מזה השיעור, ואפשר שיהיה יותר מזה כפלים רבים, כי עבי גרמי גלגלים לא התבאר במופת, אלא על הפחות שאי אפשר, כמו שיתבאר מאגרת הרחוקים, ד וכן הגרמים אשר בין כל גלגל וגלגל כמו שיהייב ההקש, כאשר זכר תאכ"ת אי אפשר להשיג עוביים בדרך אחר שאין בהם כוכבים שנלמד מהם, אמנם עבי גלגל הכוכבים הקיימים המעט שיהיה עביו סה"ך ארבע שנים, יודע זה משיעור רוחק כוכביו, אשר גרם כל כוכב מהם כשיעור כדור הארץ תשעים פעם ועוד, ואפשר שיהיה עובי גרמו יותר, ואמנם הגלגל התשיעי המקיף בכל התנועה היומית לא יודע לו שיעור כלל, אחר שאין בו כוכב אין תחבולה לנו לדעת

שם טוב

אחד היה קדמון לא ידע לו סכה חכליתית, ואף כי אפשר שנאמר מה חכלית מציאות הלב והמחו והכבד, והרצון נזה כי אף שיהיו קדומים לא היו מהטעם ומתאלו חכלית חכלית, אף שלא קדמם הכעדר, ואלו החלקים יעטרו למציאות האדם והאדם הוא נחלף בעבור שחיותו טוב יותר מלא מציאותו, ואחר זה אפשר שידרש סכה חכליתית בחלקי העולם אף שיהיו קדומים כמו הכל, למת שכל החלקים יש להם ערך קצתם לקצתם והם בעבור הכל, וזה נעלם ממי שחשבו שהעולם קדמון כי אין לשאול לחלקים סכה חכליתית כמו לכל, כי אחר שהדברים הנמצאים יש להם סדר קצתם לאו קצתם ראו שנאמר ונשאל למה יתעטע זה הגלגל מן החומר למעמד זה יתעטע הכך, ולמה זה מהיר בתנועתו וזה מאחר התנועה, ולמה היו זוכ הגלגל כוכבים רבים וזוה הגלגל כוכב אחד אף שיהיו עלה הדברים קדומים, ואולם כשיהיה העולם מחודש כפי דעתנו וראה שהחכלית יבוקש אחר שנחזה אחר שלא היה, וזוה נדק הרב שנאמר שאין לו שם חכלית אלא רצונו או חכמתו:

אפשרי

שלמות זורחו כפי מה שאפשר: ל כן צריך שיאמן שהאדם נבר. יראה כן צריך שיאמן שהפעולות כן מלד עמון ושהגלגלים והשכלים לא נבראו בעבור האדם, וכשיהיה האדם נזלח האמונה והאמת יגוה ולא יתבלבלו מחשבותיו: ב שאין חכלית אלא מציאותו יתעלה. ג כל שאין חכלית אחרונה למציאות בכללו אלא מציאותו השלם כפי מה שאפשר הנמלה כיתון הש"י: **פרק יד** א והוא נבדל ממנו בחלקו. ב כל שגשם הגלגל נבדל ממנו במקום, באיגורו בחלקו שלמות וזוה חכלית הנובה: ב ונעלם ממנו עמיו. ג כל שעמות הגלגלים לא יטעו בחוקים כי הם כשגשם חכלית: ורוב פעולותיו. שהשגת פעולות הגשמיים השמימיים זוה העולם השפל נעלמות ממנו רובם: ג כ"ש השגת פועלו. ג כל השגת פעולות הגרמים השמימיים נעלמות לו כ"ש גראוי שיהיה השגת פעולות פועלו שאינו נשם והוא הש"י נעלמות: ד וכן הגרמים אשר בין גלגל לגלגל. ג כל והוא הגשם החלתי שומר חמומו, וכמו שזכר

פרק יד

מהם שצריך ג"כ שיתבונן בו האדם עד שידע נפשו ולא יטעה, אחר שנישע הרב שלא יבוקש חכלית זה המציאות ואין האדם חכלית המציאות, כבר יחשוב האדם גדול העטשה ושיעורו אף שלא יהיו הדברים בעבורו, ולכן יהיה הרב זוה הפרק לבאר שאין ראוי לחשוב שהאדם הוא יותר נכבד מכל הגשמיים אף שלא יהיה בעבורו, ומה יתחייב גם כן שאין ראוי לחשוב שאלו הגשמיים האלהיים ר"ל הגלגלים והשכלים הנכדלים הם בעבור האדם, וכשיסתכל האדם רוחק המבהיל מאלו הגרמים ידע שהאדם ערכו והוא מעט. והוא אחר הלא אלוה גובה שמים וראה רוחק האדם כי רמו, ר"ל אם תרצה לדעת השנתנו אלא כשניו המקומי, וז"ל נעלם גובה שמים וממנו תלמד ראייה על רוחק השגת השם אשר הוא מנישו ומיוחס לו, כי אחר שאנחנו ברוחק מזה הגשם על זאת ההפלה הגדולה והוא נבדל ממנו במקום, אחר שאנחנו בחכלית השפלות והוא בחכלית הנובה, ונעלם ממנו עמיותו הגלגלים כי לא נדע מהם דבר אלא על עד השליטה, שחמרו אינו כמו זו החמר ולא צורתו כמו זאת הצורה, ושואל הלא כבד ולא קל ואינו מקבל לא צמיחה ולא מסרון ולא אחד אחד משניו אלא כשניו המקומי, וז"ל נעלם ממנו רוב פעולותיו ר"ל שהשארית הפעולות הגרמים השמימיים נעלם ממנו. ואם הגלגל רחוק ממנו בחכלית ונעלם עמיותו ממנו ולא נשיג פעולותיו, כ"ש שיהיה השם יתעלה רחוק ממנו ונעלם עמיותו ונלא נשיג אף יסעל אחר שהוא יתעלה אינו נשם. ואפילו אם יהיה העולם מחודש כמו שהוא האמת קשה הוא לצייר שיהיו הגלגלים בעבור האדם כי אף יהיה אפשר שבכריות הגלגלות העצמות הגדולות שבראו בעבור הכריה הקטנה והוא האדם, והוא

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יד

לרעת גדלו, ה' והשתכל אלו הנמצאות הנשמיות מה עצום שיעורם ומה רב מספרם, ואם הארץ כלה אין שיעור לה כנגד גלגל הכוכבים, מהו ערך האדם לכל אלו הנבראות, ואיך ידמה אחד מסנו שיהיו אלו בעבורו ובגללו ושהם כלים לו, זהו ענין הקש הנשמים, כל שכן כשיתעין מציאות השכלים הנפרדים, ו' ויש לשאול לפי דעת הפילוסופים כזה הענין ולאמר, אין ספק שאילו אמרנו שתכלית אלו הגלגלים הנהגת איש מכני אדם או אנשים רבים, ע"ד משל, היה זה שקר לפי העיון הפילוסופי, אבל בכוונתו הובטח שתכליתם הנהגת מין האדם, אין הרהר, בהיות תכלית אלו הנרמים העצומים האישיים מציאות אישי מינים, אשר לפי דעתם אין תכלית למספרם לעולם, ואין המשל כזה אלא משל אומן שעשה כלים שמשקלם כבר כרול לעשות כהת קטן שמשקלו גרניר, ואלו היה בעבור מחט אחד היה זה מהפסד ההנהגה לפי עיונו גם כן, (ה) ולא היה הפסד ההנהגה לגמרי, אבל אחר שהוא עושה באלו הכלים הנכבדים מחט אחר מחט, וכן ככרים רבים ממתמים, ויהיה מעשה הכלים הרם הכמה ותיקון הנהגה עכ"פ, וכן יהיה תכלית הגלגלים המשך ההווה וההפסד, ותכלית ההווה וההפסד מציאות מין האדם, כאשר נאמר כבר ונמצא כתובים ודברים עוורים לזה הדמיון. והפילוסוף מתרין זאת הקושיא, ואומר אלו לא היה החלוק בין הנרמים הגלגליים ובין אישי המינים ההווים הנפסדים אלא בגדלות ובקטנות היה אפשר שיאמר זה, אמנם מאשר ההפך ביניהם מעלת העצם, הוא רחוק מאד שיהיה המעולה כלי למציאות הפחות השפל. ה' (ג) סוף דבר שזאת השאלה יעזר בה במה שנאמרינו מהדוש העולם, ב' ורוב מה שבנותי בזה הפרק היה זה הענין, ו' וגם כן היותו שוטע תמיד מכל מי שידע דבר טחכמת התכונה, שהוא חושב לנומא מה שזכורו החכמים ז"ל מן הרהקים, שהם אמרו שעובי כל גלגל מהדך ת"ק שנה, ובין כל גלגל וגלגל מהדך ת"ק שנה, והם ז' הגלגלים, יהיה רווח הגלגל

אפודי

זוכר הרב בפרק כ"ד משנינו ה' והשתכל אלו הנמצאות הנשמיות. בא הכב לבאר שחפיו לפי דעתנו בחדוש העולם אין ראוי שגאמר שיהיו הגלגלים בעבור האדם, כי אין ח"ו אפשר שאלו הכניות הנכללות העצומות הגדולות בעבור הכניה הקטנה והוא האדם: ו' ויש לבאול על דעת הפילוסופים וכו'. ר"ל איתנו מחיינו החדוש שנהפכו שהגלגלים בעבור האדם נשאל על הפילוסופים בזה הארץ הרלוני שהביאו עליו שיהיה עולם גדול הגלגל ח"ה שיהיה בעבור האדם הפחות ולאמר ח"ן ספק שחילו אמרנו וכו', אבל לפי דעת הפילוסופי במההלף החימני בקדמות העולם ושהכל הוא על זר המיוב ח"ן מקום עליו מוחא השאלה כי כל הנמצאות הם מכוונות לעצמם כי חמם זך יותר מן האדם, וז"ל לפי העיון הפילוסופי שהוכיח שח"ה שיהיה בריו גדולה ועצומה בעבור האדם שהיא בריו שגלה היה זה שקר חלו לא היה הכניה החיוי רק אחת ח"ה כמות מוגבל אבל כבר אפשר שיהיה הגלגל בעבור בריות בלתי בעלי תכלית: ו מאשר ההפך עיניהם מעלת העלם. ר"ל שעתם הנרמים השמיימיים יותר זך ויותר ריק ויותר פשוט וחזק כי הם בעלי סכל והם כפעל תמיד: ח סוף דבר שזאת השאלה יעזר בה במה שנאמרינו מהדוש העולם. ר"ל זאת השאלה אשר פעינו על הארץ שהביאו הפילוסופים ששמי הגלגלים והנחות החיות הארץ ולכן ח"ן הגלגלים בעבור האדם ואיכתי שכבר אפשר שיהיו נשאים גדולים בעבור קטנים כככר גדול ליתמיים, הנה השאלה בריות על אמונת החדוש שאו מן הקל שגאמר שהגלגלים הם בעבור האדם ח"ה לרנוי תעלה, אבל לפי החיות הקדמות הנה תכלית כל צופה היא שלמותם בחיין ההוא, וכמו שביארנו בפ' שלפני זה: ט ורוב מה שבנותי בזה הפרק היה זה הענין. ר"ל שחפיו עם חלואית החדוש דמיון ח"ן רחיו שיהיו הגלגלים בעבור מין האדם: י וגם כן היותו שוטע תמיד. ר"ל גם היתה כוונת הספק לבאר שמה שחשבו ק"ה החכמים שמה

שח"ה

שם טוב

והשתכל אלו הנמצאות הנשמיות וכו', ואיך ידמה אחד חמנו שם בעבורו ושהם כלים לו, זה הענין הקש הנשמים כל שכן שחתיני מציאות השכלים: ו' ויש לשאול על דעת הפילוסופים בזה הענין וכו'. ר"ל איתנו מחיינו החדוש שנהפכו שהגלגלים בעבור האדם נשאל על הפילוסופים בזה הארץ שהביאו עליו שיהיה עולם גדול הגלגל ח"ה שיהיה בעבור האדם הפחות וכן יהיה תכלית הגלגלים המשך ההויי והפסד מציאות מין האדם כאשר נאמר כבר שיהיה מין האדם תכלית המציאות לא אדם אחד מאישיו. סוף דבר זאת השאלה יעזר בה במה שנאמרינו מהדוש העולם, ו' והרין בזה כי זאת השאלה שענינו על מה שהיה הפילוסוף שגאמר שהגלגלים גדולים ועצומים, ולכן ח"ן הגלגלים בעבור האדם ואמרנו כי כבר אפשר שיהיו נשאים גדולים בעבור הקטנים כמו ככרי כרול לחמטים, הנה השאלה בריות על אמונת החדוש שאו מן הקל שיאמר שהגלגלים הם בעבור האדם ח"ה רכנוי, אבל לפי אמונת הקדמות הנה תכלית כל צופה בחיין ההוא, וכמו שביארנו בפרק שלפני זה:

אמר שם טוב ח"ן ספק כי הנלתי ב"הש הוא יותר נכבד מהנלתי בחיין כי הנלתי בחיין הוא תיקון החסרון אשר יקרה לבריות ההווים ונפסדים, ואם נתייט שכלל המאשים הנמצאים יתהו ויהיו נכחיים וקיימים ועולם, ח"ה שגאמר שהגלגלים יתהו בעבור אלו כי יהיה הגדול בעבור הקטן והמעולה בעבור הפחות, ולא אחר חומר שנפשות הדקדוקים הם בנ"ח ואינו נמצע שיהיה המעולה והגדול בעבור נפשות רבות והם בנ"ח, ח"ה חתבעלו הספק. התשובה בזה כי נפשות הדקדוקים כבר יתבאר שם ענפים מוכנסים הכוללת שהוא השכל השופי ואיך יהיה הברש בעבור הענף, והכן זה כי בזה יוסלק הספק מהנפשות, והנה גשמי

קרישקש

פרק יד (ה) ולא היה הפסד ההנהגה לימיו אבל אחר שהוא עושה כו' הרצון בזה אילו היה צריך לאמרנו משה ואי אפשר לו ויח"ה אין כ"ן הפסד ההנהגה לגמרי (ג) כנה דבר שזאת השאלה יעזר בה במה שנאמרינו מהדוש העולם.

אין

הגלגל השביעי, ר"ל נבנינותו ממרכז הארץ מהלך שבעת אלפים שנה, ויחשוב כל מי שישמע זה שיש בדבריהם נחמא גדולה ושלא יגיע המרחק אל זה השיעור, ומסה שהתבאר ברחקים במופת יודע לך שהרוחק בין מרכז הארץ ובין קבוב שבת, והוא הגלגל השביעי מהלך שבעת אלפים (שנה) וכ"י שנה בקבוב, אבל הרוחק אשר זכרנוהו, והוא מהלך שמת אלפים ות"ש שנה הוא עד הלל קבוב הגלגל הח', וזה אשר תמצאם אוטורים בין גלגל וזלגל ורוחק כך, ענינו עובי הנרם אשר בין הגלגלים, לא שיש שם ריקות, ולא תבקש ממני שיסכים כל מה שזכרוהו מענין התכונה למה שהענין נמצא, כי החכמות הלאמודיות היו בזמנים ההם חסרות, ולא דברו בהם על דרך קבלה מן הנביאים, אבל מאשר הם חכמי הדורות בענינים ההם, או מאשר שמעום מחכמי הדורות ההם, ולא מפני זה אומר בדברים שאמצא להם שהם מסכימים לאמת שהם בלתי אמתיות או נפלו במקרה, אבל כל מה שאפשר לפרש דברי האדם עד שיסכים למציאות אשר התבאר מציאותו במופת, הוא יותר ראוי באדם המעולה המודה על האמת לעשותו :

פרק טו לנמנע טבע קיים קיום עומד, אינו ספועלת פועל, אי אפשר השתנותו כלל, ומפני זה לא יתואר השם ביכולת עליו, ^א ואין חולק על זה אחד מאנשי העיון כלל, ולא יסבל זה אלא מי שלא יבין המושכלות, ואמנם מקום המחלוקת בין בעלי העיון כלם, (ה) הוא הרמז אל ב' מין אחד מן המדומים, כי קצת אנשי העיון אומרים שזה סבת הנמנע אשר לא יתואר השם ביכולת עליו, ויאמרו אחרים שהוא סבת האפשר אשר נתלת יכולת השם בהמצאתו כאשר ירצה, המשל על התקבץ שני ההפכים ברנע אחד בנושא אחד, והתהפך הראשים, ר"ל שוב העצם מקרה והמקרה עצם, או מציאות עצם נשמי מבחתי מקרה בו, כל זה סבת הנמנע אצל כל אחד מאנשי העיון, בן היות השם מציאות כמותו, או משיב עצמו להעדר, או שישתנה, כל זה סבת הנמנע, ולא יתואר השם ביכולת על דבר מכל אלו, אמנם אם ימציא מקרה לבדו לא בעצם, יש כת סבעלי העיון והם המעתי"א שחושבים שהוא אפשר, ואחרים אמרו שהוא משער הנמנע, (ג) ואע"פ שהאומר במציאות מקרה לא בנושא לא הביאוהו לזה העיון לבד, אבל שמירת ענינים תוריים להצם העין

<p>שם טוב</p> <p>גשמי המינים הם חלקים מהיסודות אשר היסודות חלק קטן מהכולם העליון ואיך יהיה הגשם הגדול העלום בעבור קטן השעור, כי אם יתאלו אנשים שלא יהיו נופותיהם מהיסודות אלא מדברים אחרים היה אפשר שנאמר שהיה הגדול בעבור קטן השעור, אצל כשיינת על זה יהיה שקר שיהיה הגדול בעבור הקטן והמעולה בעבור הפחות: עוד אחר הרב רוב כוונתי בזה הפרק היה זה בענין, ר"ל שאפילו עם חלומת המדע אין ראוי שיאיו הגלגלים בעבור מין האדם :</p>	<p>אפדי</p> <p>שאלו אנשינו הגלגלים שחס דברו על גד הנחשת אין עניןן קן אכל דברו בדקדוק נמור, ונחיתו הסכיוו בקבוב לחכמי התכונה :</p> <p>פרק טז א ואין חולק על זה אחד מאנשי העיון. ר"ל שמה שמוסכם עליו שהוא נמנע לא יתואר השם ביכולת עליו: ב' מין אחד מן המדומים. ר"ל כשנדמה עין מה דמיונו אם אפשר מציאותו או נמנע, שקצת בני אדם מן העיון יאמרו שהוא אפשר מציאותו וקצתם יאמרו שהוא</p>
---	--

פרק טז לנמנע טבע קיים אינו מפועלת פועל, כבר ידעת מ"ג הרב כי אי אפשר שיהיה בעל גסר ועלמות שלא יקבל הפסד ולא כאל ולא אחד ממשיגי החמר שזהו לקנץ בין שני הפכים ולא יועמד. ורצה בזה הפרק לבאר כי הקבוצ בין שני הפכים הוא נמנע לכל הדעות, ולכן ימיינך שיקרו לנדיק רעות רבות מבחתי שיתואר ההם בעול כלל ולמר עליו שהוא בלתי משגית, וכל מה שמתחיל ואמר לנמנע טבע קיים, וזכרנו בו כי אף שאלה יהיה האדם תמידי המציאות ראוי שיעצו השם בלפון שלא יהיה נפסד או בלפון שלא יחול עליו צרית כמו שיקרו לו, ואמר שצדקת זה כי זה המנמנע ולא יתואר ה' ביכולת עליו, אחר שגורו מוסכמת מכל החכמים כי לנמנע טבע קיים מפני זה לא יתואר השם ביכולת עליו ואינו מפועלת פועל ואי אפשר שתקונו, ואין חולק על זה וזה חוקר חמעלי העיון כלל, וה' יסבל זה אלא מי שלא יבין המושכלות, והם כמו שאמר הרב בחולקת הספר כי על ארבע הסבל הנמנה הערום מטבעי הנמלחות הנמנעות. ואמנם מקום המחלוקת הוא בין בעלי העיון הוא אל מין אחד מהמדומות. ר"ל כשנדמה הענין דמיונו אם אפשר מציאותו או נמנע, שקצת בני אדם יאמרו שהוא אפשר מציאותו וקצתם יאמרו שהוא

קשקש

ורביה נאלו הנמנעות יאמרו, כמו שחמנו במ' י"ג פראשין, ואמר באותו הפרק שהם עם זה מסכימים שהתקבץ שני ההפכים בנושא אחד ובעת אחת שקר לא יתכן ולא יעבריה השכל, ובן יאמרו ג"כ היות עצם אין מקרה בו כלל או מקרה לא בנושא כדברי קצתה נמנע ולא יעבריה השכל, ובן יאמרו שהתקבץ העצם יתכן או התקבץ המקרה עצם לא יתכן, ולא הנכס עצם בגשם יתכן, והם בוחנים הראוי והאפשר והשקר טעם בדמיון ולא שכל ועם בתחלת הדעת חמשתה, הנה התבאר כי המדומה אצלם הוא אפשר הכיים עמו המציאות או לא יסכים עמו, וכל מה שלא ירומה הוא הנכס: (ג) ואע"פ שהאומר במציאות מקרה לא בנושא לא הביאוהו לזה העיון לבד אבל שמירת ענינים, ס' שהאומרים

אין לאישיו תכלית כמה שיעבר ובמה שיעדיר להיות לפי דעתם, כלש שנוכל להעזר בה אנוהם כמה שנאמרו בחדושי העולם, ואם יש לאיש מין האדם תכלית כמה שיעבר היו בתכלית הרבי ויאמין שאין להם תכלית בעתיד:

פרק טז (ה) הוא הרמז אל מין אחד מן המדומים כי קצת האנשי העיון אומרים שזה סבת הנמנע ואמרו אחרים שהם סבת האפשר, ס' המדברים חשבו כי כל מופנה עובר אצל השכל כמו שיישוב כדור הארץ לגלגל סובב וישוב הגלגל כדור הארץ שאפשר היותו בכמות השכל וכמו שיתנונע כדור האש לצד נקדת המרכז והננוע כדור הארץ לצד המוקף ואין זה המוקם יותר ראוי בזה הגשם מן המוקם האחר לפי ההעברה השכלית

מורה נבוכים חלק שְׂרִישִׁי פרק מז

הענין לחיץ גדול ונמלטנו כזה המאמר, (ג) כן המציא ג' דבר מוגשם לא מהומר כלל, הוא מכת האפשר אצלנו, ומכת הנמנע אצל הפילוסופים, וכן יאמרו הפילוסופים, שהמציא מרובע שאלכסונו כמעט, ד או זווית מוגשמת שיקיפו בה ארבע זוויות פשוטות נצבות, וכווצא בהם, כל אלו מכת הנמנע, וקצת מי שיסכל חכמת הלמודית ולא ידע מאלו הענינים רק המלות לכד לא ציור ענין, והשכם אפשריים, ואני תמיה אם זה השער פתוח ומותר לכל אדם שיאמר באי זה ענין שיציירוהו יהואה אפשר, ויאמר האחר שהוא נמנע לפי טבע הענין, או יש דבר שיאמר זה השער וישמרהו, עד שיגזור האדם ויפסוק שזה נמנע בטבע, ואם כהנית זה הענין ומצדו ככה המרמה או בשכל, ובאי זה דבר יובדל בין המרמה והמושכל, שפעמים שיחלוק האדם על הברו, או החלוק עליו נפשו בענין אחד הוא אפשר אצלו בטבע, ויאמר ההולק זה האפשרות הוא מופעל הדמיון לא בכחית השכל, ואם יש גם כן דבר שנבדיל בו בין ההב המרמה ובין השכל, ואם הוא דבר הויך לשיניהם יחד, או בשכל עצמו מבדילים בין המושכל והמרמה, אלו כלם צריך לחקור אותם מאד ^ה ואין זאת כונת זה הפרק. הנה התבאר כי לפי כל אחד מן הדעות יש שם דברים נמנעים, ושמציאיותם מן השקר, ושלא יתואר השם ביכולת עליהם, ואין ליאות בחוקו, ולא מעוט יכולת בהיותו בלתי משנה אותם, א"כ הם שוקדות על טבעם ואינם

אפדרי

אפדרי

מעט: ג' דבר מוגשם לא מחמת. ר"ל כיראת גשם מן האין כמותלט הוא מכת האפשר לנו להיותו עתה מעט"ה ואכרהם ע"ה: ד' ר' או זווית מוגשמת שיקיפו בה ארבע זוויות פשוטות נצבות. ר"ל מן הגמגום הוא שם יתלא בשם יחידה בעל ארבע זוויות שיהיו אותם הארבע זוויות מן הזוויות המוגשמות שזו לארבע זוויות פשוטות שיעשו על הכסה, כי מן ההכחה יהיו הזוויות הארבע אשר על הכסה יותר גדולות מן הזוויות המוגשמות, א"כ ארבע זוויות פשוטות נכנסו על שתי אחד א"כ בשום לד שפועה מהם זוויות מוגשמות וישארו אותם הארבע זוויות פשוטות על הזוויות בלתי שיתקלרו, כי מן ההכחה הוא שיתקלרו אם תלה לעשות מהם זוויות מוגשמות, וא"כ מן הנמנע הוא שתמלא זווית מוגשמת ויקיפו בה ארבע זוויות פשוטות, ואם הוא דבר מן השכל והמלה, ויהיה שם דבר שלש: ה' זה הוין זה כוונת זה השקר, ר"ל וזהו כוונת על ענין הנפלאות באיזה לד אפשרות:

שם טוב

שהוא נמנע. וכן מציאות דבר מוגשם לא מחמת כלל, ר"ל כיראת גשם מן האין כמותלט הוא מכת האפשר לנו המאמינים תורת מרע"ה ואכרהם אכינו ע"ה, ולפי הפילוסופים הוא דבר נמנע, וכבר יוצא וק"ת נמנעות ולא ישער אדם היותו נמנע, וזה אמרו שהציאות מרובע שאלכסונו כמעט וזה מחד הנמנע, יחי שיסכל חכמת הלמודית לא יצייר היותו נמנע אבל יתבאר היותו אפשר למעוט ודעות, וכן הענין הכרה מהדברים אשר יתבאר ההומן אפשר למעוט ודעות והם נמנעים, והבן זה: או יש גם דבר שיאמר זה השער וישמרהו עד שיגזור האדם ויפסק שזה נמנע. הרצון בו אם כל דבר מענין שליירוהו אחר שהוא מצוייר יאמר שהוא אפשר, כמו שיאמרו המדברים כי כל מצוייר אפשר, ואם יצייר אדם שיהיה חזיו אדם וחליו ב"ח אפשר שיאמר, אחר שהוא מצוייר נדמיון, או לא, כי אף שיהיה הדבר מצוייר לא ותייב שיהיה אפשר, ויאמר אחר שהוא נמנע לפי טבע הענין כי אין הדבר נמשך אחר הציור, או לא ויכל לומר האדם שהוא מענין ומרמז לכח חכמה או בשכל. הרצון בו כי הדמיון הוא הכושר על האפשר שהוא אפשר ועל הנמנע שהוא נמנע, או השכל הוא השופט באלו הדברים, והאמת כי השופט האמתי הוא השכל לא הכח המדמה כי רבים מהדברים ושפטו הדמיון שהם נמנעים, ושפטו שהקרות נמצא והאמת כי אין בכלן הקרות ובי יש בכלן מציא אין רמו אל כדו, ובאי זה דבר יובדלו בין המדמה והמושכל, שפעמים שחלוק אדם על חבירו או שתחוק עליו וכשו בענין אחד שהוא אפשרי אללו בעצמו ויאמר החולק זה האפשר לא בכחית השכל, או זה יהיה שופט בין ד' אלו המריבים אחר שכל אחד חולק על חבירו וכל אחד קרוב לעצמו, והאמת כי השופט הוא השכל לא הדמיון כי הוא אשר נבדיל העצמים והמקרים ודבר אשר יבחין הדברים על אמתתם, וראוי ג"כ לדעת מה הדבר אשר נבדיל בין המדמה והשכל, ואם הוא דבר לשיניהם יחד או בשכל עצמו הכולל בין המושכל והמדמה, והאמת כי אין שופט בניהם אלא השכל, ואחר הרב כי כל אלו החקירות צריך לחקור קודם שיגזור אדם אף שהדבר אפשר או נמנע: הנה נתבאר מזה שעל כל אחד מהדעות יש גם דברים נמנעים ושמציאיותם מן השקר ולא יתואר השם ביכולת עליהם אחר שהוא מעט נמנע אצלו ביכולת השם, ואם היה ביכולת השם היה יהיו שיהיה שיהיה כמעט אפשר ויתאפשרו הטבעים, ואין ליאות מהשם אחר שיהיה הדבר נמנע ולא חמישיות יכולת בהיותו בלתי משנה אותם א"כ הם שוקדות על טבעם אינם מעטות פועל, ולכן היו הדברים מתמזגים בזה המציאות ויקרה לזכות כפי תמורה רעות רבות והשם

קרקש

שהאומרים זה כדי שתמלא להם בזה הדרך אמונת היחוד, אמר בפרק ע"ה שקצתם יאמינו שהבורא רוצה ברצון והרצון הוא אינו ענין נוסף בעצם הבורא אבל הוא הענין לא כבושא וכנשכים אחר התקדמות אשר קדמו, אמרו הרעון אשר לא כבושא לא יהיה בשנים כי לא תהיה עלה אמת מחויבת שתי דעין לשני עצמים, וזה כמו שהודיעך בנאר הנעלם במה שהוא יותר נעלם כמנו, הרצון אשר יזכרוהו לא יצייר והוא אצל צההם כמעט ויחלו בו שיאמינוהו יתחדשו: ט"ו פסקות שא"ל הרדמות והם יקראו מופת על האחרות: ז' (ג) כי המציא הדבר מוגשם לא מחמת כלל, מירוש כמו שיש דברים שהם מכת הנמנע ויש דברים

שהם מכת האפשר כן המציא דבר מוגשם וכו', או בשכל עצמו מבדילים בין המושכל והמרמה, והאמת כן הוא שבשכל עצמו יודע ההדרל אשר בינו ובין המרמה כמו שאמר הוא בפ' ע"ג בהקדמה: עשריות בהערת, אמר האדם לא הובדל בדמיון ואין צריך לדמיון פונד השכל אבל הפכו, וזה היה השכל ישרק המורכבות והבדיל הלקיחה וישפטים ויציירים באמתהם וככונתם וישגו מן הדבר האחד ענינים רבים מאד כנדלים אצל השכל כדפדש שיש אישיות מבני אדם אצל הרעיון במציאות, ובשכל הבדיל הענין האישיות מן הענין האישיות ולא יתאמת טעות מן הנפואתים אלא בכללי, ובשכל יודע הנשוא הנעצו מן המסקרה ויאין

ואין

ואינם מפעולת פועל, הנה כבר התבאר שמקום המחלוקת הוא בדברים שיוצאו מאז זה משתי הכתובים הם, אם מכת הנמנע, או מכת האפשר, והבן זה :

פרק מז דברו הפילוסופים על השם יתעלה בידעתו בכל אשר זולתו סרה גדולה מאד, וכשלו בשלון אין תקומה להם ממנו, ^א ולא למי שנמשך אחריהם בדעת ההוא, ואני אשמיעך אחר זה הספקות והטובשים אשר הביאום לדבר סרה בענין ההוא, ואשמיעך עוד דעת תורתנו בו, ואיך תחלוק עליהם בדיעותם הרעות והבגונות בענין ידיעת השם. ורב מה שהביאום אל הענין ההוא, תחלה הוא מה שיראה בתחלת המחשבה מהעדר סדור עניני בני אדם, והיות קצת החסידים בחיים רעים סביאבים, וקצת אנשים רעים בחיים טובים וערבים, והביאום זה לעשות ההלוקה אשר תשמע עתה, והוא שהם אמרו, לא ימלט הענין מאחד משני חלקים, אם שהיה השם בלתי יודע דבר מאלו הענינים האישיים, ר"ל הפרטיים, ובלתי משיג אותם, או שהיה משיג אותם ויודעם, וזאת חלוקה הכרחית, ואחר כן אמרו וא"כ הוא שישנים וידעם, לא ימלט הענין מאחד משלושה חלקים, אם שיסדרם וינהיגם סדור טוב ושלם ותמים, או יהיה מנוצח ולואה לסדרם אין יכולת לו עליהם, או ידע יוכל לסדר ולהנהיג הסדר וההנהגה הטובה אלא שהוא יעובם ויתשם, על צד היותם נבזים ושפלים ופחותים בעיניו, או על צד הקנאה. כמו שנמצא איש מבני אדם יכול לחון מוב לאיש אחר והוא יודע צורך האיש ההוא להשיג אל טובו, אלא שהוא לרוע טבעיו ורשעו וקנאתו יקנא בו על זה ולא יתנהו המוב ההוא, וזאת חלוקה הכרחית אמיתית נ"כ, ר"ל שכל יודע בענין אחד לא ימלט מהיותו משניה להנהיג מה שידענו, או יעובדו, כמו שיעובד האדם וישכח בביתו הנהגת החתולים על דרך משל, או מה שהוא יותר פחות מהם, ואשר יש לו השגחה בענין, פעמים ינצח וילאה להנהיגו, ואע"פ שהוא רוצה להנהיג, ובאשר חלקו החלוקה הזאת פסקו נגורו גורה, ואמרו ששני חלקים מאלו השלושה חלקים המחוייבים לכל מי שידע, נמנעים בחוק הש"י, והם שלא יוכל או יוכל ולא ישגיה, מפני ששניהם מדות רעות או ליאות וחלילה לשם משניהם, א"כ לא נשאר מן החלוקה כולה אלא שלא ידע דבר מאלו הענינים כלל, או ידעם ויסדרם הסדור המוב. ואנחנו נמצאם בלתי מסודרים, ולא מחוייבים להקש, ולא נמשכים כפי מה שצריך, א"כ בזה ראינו על היות בלתי יודע אותם בשום צד ולא לשום כבה, זה הענין הוא אשר הביאום תחלה לדבר הסרה הגדולה הזאת. ותמצא כל מה שזכרתי לך מחלוקתם והערתם, ותראה ^ב שזה מקום מעותם, מפורש במאמר אלכסנדר אלפרדוסי אשר חבר בהנהגה

שם טוב

אפשרי

פרק מז א ולא למי שנמשך אחריהם בדעת ההוא. ר"ל שמי שנמשך אחר הפילוסופים בדעת ההוא אין לו תקומה על פולגו, ותמצא כל מה שזכרתי לך מחלוקתם והערתם : ב שזה מקום מעותם מפורש. ר"ל לזה המעין במחמדי זה המחלוקה הזאת החלוקה הכרחית ששתי לפי דעת הפילוסופים לנאר דעתם ואותה הערה שיש לפילוסופים על ששם ה' בלתי משניה נבזים המעלות שפולאים חסידים בחייהם רעים ולגשים רעים בחייהם טובים אשר אותה הערה היא מקום מעותם כשפולאים שש"ת בלתי משניה כל אלו החלוקות, וזאת הערה תמצא מפורש בדברי אלכסנדר זה, וכפרט אל הפרק הנמשך אחר זה אשר אמר כי דברו הפילוסופים סרה גדולה, לרמוז כי לפי דעתם לא דברו סרה אחר כי לנמנע טבע קיים, והבן זה :

פרק מז דברו הפילוסופים על השם בדיעותו בכל אשר זולתו סרה גדולה מאד וכשלו בשלון אין תקומה בהם ולא למי שנמשך אחריהם ויקבל מאמריהם ויסכור מה שיסכרו הם בדעת הכדור, ואחר הריב שיגיד הספקות והשבזים אשר הביאום לדבר סרה בענין ההוא ויביא דעת הקורא ואיך תחלוק עליהם בדעותם הרעות המבגונות התורה האלהית, ורוב מה שהביאום אל הענין ההוא בו, אלא שהוא יעובם וישכחם על צד היותם נבזים ושפלים או על צד קנאה וזוה לא ייחנה קיוצו ההוא, ואמנם שיהיה יודע הדברים ויסדרם בסדור טוב אנחנו נתאמץ בלתי מסודרים ולא מחוייבים להקש כי ארץ קנהה ביד רשע לרעה ולאכזב אלף אלפים דיקוים, א"כ לא ישאר אלא שהוא יודע הדברים ולא יסדרם מחד היותם נבזים ושפלים או מחד הקנאה, ובי' אלו מדות רעות או מחד שהיא לואה חלילה לאל מכל אלו, אם כן לא נשאר אלא היותו בלתי יודע אותם בשום צד ולא בשום סבה. והוא אשר הביאום תחילה לדבר הסרה הגדולה הזאת לומר שהשם יתעלה אנו יודע מכל היגשגש דבר ברא"ן. הפך הנגמר למען

קישקש

ואין הרמין פועל דבר מאלו הערות, שהרמין לא ישיג אלא האיש המוכרח בכללו לפי מה שהשגותו החושים או ירכיב הרבנים המפורשים או רכיב קצתם על קצתם והכל בשם :

מורה נבוכים הלך שלישי פרק מז

בהנהגה, וראה ותמה איך נפלו ביותר רע ממה שברחו מבנו, ואיך סכלו הענין אשר היו מעידים אותנו עליו ובפרשים איתו לנו תמיד, אמנם נפלים ביותר רע ממה שברחו מטנו, הוא בהיותם בורחים מיחס אל השם עובדי ושכחה, ועתה פסקו עליו בסבלות, והיות כל מה שבוה העולם התחתון נסתר ממנו לא ישיגוהו. ואמנם סבלותם כמה שהיו מעידים אותנו עליו תמיד, ^ג הוא (ה) בהיותם בזהנים המציאות בעניני אישים מכני אדם, אשר רעותיהם מרם, או מהכרח טבע ההסר, כפי מה שאומרים תמיד וסבארים, ^ד וכבר בארנו מזה מה שצריך, ובאשר יכדו הפנה הזאת הסותרת לכל פנה טובה, המבערת הוד כל דעת אמתי, התחילו אהר בן להסיר ננותה, והשבו שידיעת אלו הדברים נמנע בחק השם, מפנים רבים, מהם שהחלקים אמנם יושגו בהושים לא בשכל, והשם לא ישיג כחוש, וספק שהחלקים אין תכלית להם, והודיעה היא ענין מקיף וכולל הרבר, ומה שאין לו תכלית לא יקפחוה מדע ולא יכולוהו, ומיחס שהודיעה בהדושים והם הפרטיים בלא ספק תחייב לו קצת שנוי, מפני שהוא התחדשות ידיעה אחר ידיעה. ולפי טענתנו אנהנו קהל המהויקים בתורה, שהוא ידעם קודם היותם, יחייבו עלינו שתי הרחקות, האחת מהן התלות הידיעה בהעדר הנמור, והשנית היות ידיעת הדבר בכח דבר אחר, וידיעת היותו בפעל דבר אחר. וכבר הפלינו לחשוב רע עד שאמר קצתם שהוא יודע המינים לבד לא האישים, ואמר קצתם הוא שאינו יודע דבר זולת עצמו בשום פנים, כדו שלא יהיה בו רבוי ידיעות לפי מהשבתם, וכן הפילוסופים ^ה מי שיאמין כאמנותנו, שהוא יתעלה ידע כל

שם טוב

למען תדע כי אני כי בקרב הרץ, ואמר הרב שהגדולה שגדלויות אשר הציאה לפילוסופים לומר שהש"י לא ידע צללו האזנים אשר נכאן, הוא מופיע הסדר הנמצא גם, ואם היה נמצא גם כסר היו מותרים שהש"י ידע הדברים וישיגו בהם, אם כן כשיוכל זה הספק יחייבו שנלמד שהשם יתעלה יודע ומכנהו צללו הדברים, והנה הציגם לאלו החכמים לומר שהשם לא ידע הדברים למה שהיה בלתי נאות שיאחרו שידעם והיה לואה מלסדרם, ולכן גזרו שהוא לא ידע הדברים, ולא ראו שיותר רע הוא לומר ויותר מגונה שהש"י יוכל כל הדברים הנעשים תחת גלגל היות, מכלתי שנלמד שיש שם עובדיה ושכחה לפניו, ויהיה כל מה שנמצא בזה העולם התחתון נסתר ממנו להשיגו, והנה

אמרי

אלמדודים: ג הוא בהיותם בזהנים המציאות בעניני אישים מצני אדם אשר רעותיהם מרם. ר"ל אלו הפילוסופים סכלו מה שהסידו לנו, ומה שהם העידו לנו שאין רלווי לבחון המציאות בענינים פרטיים, מפני אדם נכסויו הרעיון הם מצני איש מניעות ומנמם מזד האולת והספקות או מהכרח טבע החומר, ואין צוה עול בחק הש"י כלל, והם העידו לנו כי זאת והם הביאו רמזה על ששלי בלתי מנמיס המצוא קצת הסודיים בחיים רעים אשר אפשר שהיה נעמם מזד האולת והספקות או מהכרח טבע החמר: ד וכבר ביארנו מזה מה שצריך. ביאר זה בספק י"ב מזה החלק: ה מי שאמין בלמנהגו. בענין ההנמס:

אלו הפילוסופים העידו לנו ואחרו שאין ראוי לבחון המציאות בענינים פרטיים מצני אדם, כי הרעות המנוגות להם הוא מהכרח החמר ואין צוה עול בש"י כלל, והם העידו לנו כל זה, והם הביאו רמזה על שהש"י בלתי מנמיס, למנמס שהספקודים מצני עובדיה רעות ורעשים מנמיסם אליהם טעותות הרבה כי זה יהיה מזד החמר, וכאשר גזרו זאת הפנה הסותרת לכל פנה הטובה היבערת הוד כל דעת אמתי, התחילו אחר כך להסיר ננותה מזד שאלו הדברים נמנעים בחק השם, ואחר שהוא נמנע ולא יקפחוהו בכלתי ויכולת ולא צללויות לא דברו סרה, והכינו טענה לזה ואחרו הש"י אי אפשר שידע אלו האזנים לתה שאלו דברים חלקיים ופרטיים והמריים וגשמיים שהשגתו לא יודע אלו והשם לא ישיג בהם א"כ השם אינו יודע אלו הדברים, ומתם אחרו שהחלקים אין להם תכלית וידיעה הוא עיין מקיף וכולל ומה שאין תכלית לו לא יוקף, אם כן הש"י לא ידע אלו האזנים. עוד טענה שלישיית, הדברים האלו הם משתנים ומה שהוא משתנה יחייבו שידיעתו יהיה משתנה והש"י אינו משתנה אם כן לא ידע אלו הדברים, אשר נכאן. טענה ד' אנהנו המחויקים בקורה סונדים שהש"י יודע הדברים קודם היותם, אם היה הדבר כן יתלה ידיעתו בהעדר הנמור, אם כן תחייבו שלא ידעם קודם היותם, והיות ידיעת הדבר בכח דבר אחר וידיעת היותו בפעל דבר אחר, וכבר הפלינו לחשוב רע עד שיאחרו קצתם שהוא יודע המינים לא האזנים, ואחרו קצת כי אנו יודע זולת עצמו בשום דבר, וזהו רבוי ידיעות כפי מהשבתנו:

קישקש

אם אדם יודע את המציאות בעניני אישים מבני אדם אשר רעותיהם מרם או מהכרח טבע החומר, ככני שהיו אומרים והיה ועבדו את אומרים שהיה יודע כדור. אמר אכן יודע כמה שאחר הטבע המאובים אי ענין זה הישנו, ומה וראוי שנקראו אם הדבר הטוב והרעים אשר במציאות ככני הישנו והסדר אם הוא בהנמנעם בדבר ככני בענינו, או הוא במציאות אדם, או בשני הענינים יחד, והוא במציאות בשני מציאותו כאותו הרבר האדם ככני הסדר אשר בחוץ שהוא ישיג בכל אחד מהם ורואו באחד מהם יותר שיש מציאות ויותר טיבטוב והוא שר הטבע, ומפני שישיר הוא הית הסדר בכל החיל, ומאנס הית זה מדוי לפי שהסדר והסדר אשר בכל או אפשר שיהיה מנמס הרבר ככני שא"א שיהיה טיבטובו בענינו, הנה הוא יודע בהכרח ככני וזהו, והרבר אשר יקטנו הסדר או אפשר שיהיה

אם אדם יודע את המציאות בעניני אישים מבני אדם אשר רעותיהם מרם או מהכרח טבע החומר, ככני שהיו אומרים והיה ועבדו את אומרים שהיה יודע כדור. אמר אכן יודע כמה שאחר הטבע המאובים אי ענין זה הישנו, ומה וראוי שנקראו אם הדבר הטוב והרעים אשר במציאות ככני הישנו והסדר אם הוא בהנמנעם בדבר ככני בענינו, או הוא במציאות אדם, או בשני הענינים יחד, והוא במציאות בשני מציאותו כאותו הרבר האדם ככני הסדר אשר בחוץ שהוא ישיג בכל אחד מהם ורואו באחד מהם יותר שיש מציאות ויותר טיבטוב והוא שר הטבע, ומפני שישיר הוא הית הסדר בכל החיל, ומאנס הית זה מדוי לפי שהסדר והסדר אשר בכל או אפשר שיהיה מנמס הרבר ככני שא"א שיהיה טיבטובו בענינו, הנה הוא יודע בהכרח ככני וזהו, והרבר אשר יקטנו הסדר או אפשר שיהיה

אמר

דומה

כל דבר ולא תעלה ממנו תעלומה כלל, והם אנשים גדולים קודם אריסטו, כבר זכרם נ"ב אלכסנדר במאמר ההוא, אלא שהוא אינו רוצה בדתם, ויאמר שהגדול שבדברים המותרים אותו, הוא מה שנראהו לעין מרעות יבאו לטובים וטובות יגיעו לרעים. סוף דבר כבר התבאר לך שהם כלם אילו מצאו עניני בני אדם מסודרים כפי מה שיראה להסוך שהוא סדר, לא היו נכנסים לדבר מזה הענין כלל ולא היו הורסים אליו, אבל הטביא הראשון לזה העיון הוא בחינת עניני בני האדם הטובים שבהם והרעים, והיותם במחשבתם בלתי מסודרים, כמו שאמרנו סבלינו, לא יתכן דרך ה', ואחר בארי שהדברים בידיעה ובהשגחה נקשרים קצתם בקצתם אתחיל לכאר דעות המעיינים בהשגחה, ואחר כן מה שספקו בו בידיעת השם בחלקים:

פרק יז דעות בני אדם בהשגחה, חמש דעות, והם כלם קדומות, ר"ל שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמתית המאירה לאלו המחשבים כלם:

הדעת הא' הוא מאמר מי שהשבט שאין השגחה כלל בדבר מן הדברים בכל זה המציאות, ושכל מה שבו הם השמים, ומה שבתוכם, נופל במקרה וכאשר ידמן, ואין שם כלל לא מסדר ולא מנהיג ולא מיטעה בדבר, וזה דעת אפיקורוס, והוא נ"ב א' אומר (ה) בחלקים, ורואה שהם מתערבים כאשר ידמן ויתהוה מהן מה שיקרה, וכבר אמרו זה הדעת הכופרים מישראל, והם הנאמר עליהם כחשו בה' ויאמרו לא הוא, וכבר באר אריסטו במופת שקרות זה הדעת, ושהדברים כלם אי אפשר היותם במקרה, אבל יש מסדר ומנהיג להם, וכבר דברנו מזה מעט במה שקדם:

הדעת הב' דעת מי שיחשוב, שקצת הדברים יש בהם השגחה והם בהנהגת מנהיג וסדר מסדר, וקצתם נעזב ומונה אל המקרה, וזה דעת אריסטו, ואני אבאר לך דעתו בהשגחה. הוא רואה שהש"י מיטעה בגלגלים ומה שבהן, ומפני זה התמידו אישיהם על מה שהם עליו, וכבר כתב אלכסנדר ואמר שדעת אריסטו שהשגחת השם תכלה ותפסק אל גלגל הידה, וזה ספקו משרשו בקדמות העולם, שהוא הושב שההשגחה היא כפי טבע המציאות, אי"כ אלו הגלגלים ומה שבהם אשר

שם טוב

אפרי

פרק יז א אומר בחלקים. ר"ל מסוגר ביטודות הארבע: אמר שם טוב לא הביאו הפילוסופים לומר שלא ידע אלף ב וכבר דברנו מזה מעט כמה שקדם. בפקס כ' את עצמו, מה שאמר מרנו ידועות, אלף כי אלף ידע התחזקו חלד שהוא תחזקו היה העלול שנ עלה, ואם

היה הש"י יודע העלול הראשון לא מצד ידיעות עצמו אלף מצדו וישיב העלול עלה, וזה שקר: עוד אמר הרב כי מן הפילוסופים מה שיאמין באמונתו ושהוא ידע כל דבר ולא תקבלם ממנו תעלומה כלל והם אנשים גדולים קודם אריסטו'ו כבר זכרם גם כן אלכסנדר במאמר הכוא, אלף שהוא אינו רוצה לדעתם ויאמר שהגדול שבדברים הטובים אותו הוא מה שגראה לעין חרעות ויבוא אל הטובים ועובות ויגשו אל רעים, סוף דבר התבאר לך אילו היו עניני בני האדם מסודרים כפי מה שיראה להמון שהוא סדר לא היו נכנסים בדבר מזה הענין כלו, כי שאר הטענות אשר עשיתו יחיו ספקות ויש תשובה עליהם, אבל הטענה הגדולה המביא עליהם לומר שהשם לא ידע אלו הדברים אשר נבאן הוא דחיות עניני בני אדם הטובים שבהם והרעים כמו שאמרנו סבלינו לא יתכן דרך ה', ואחר שאמר כי המציאו לפילוסופים לסקל בידיעה מהאל הוא בהשגחה, אם כן ראו לכאר דעות המעיינים בהשגחה כי כשנדע השגחתו נדע ידיעותו:

פרק יז דעות בני אדם בהשגחה ה' דעות והם כלם קדומות, ר"ל שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמתית המאירה לאלו המחשבים כלם:

הדעת הא' הוא מאמר מי שיחשוב שאין השגחה כלל בדבר מן הדברים בכל זה המציאות, וכל מה שבה מן השמים נפל במקרה וכאשר הזדמן ואין שם כלל לא מסדר ולא מנהיג ולא משגיח בדבר, והוא דעת אפיקורוס כי הוא מחכים עיני נבאן סבה פועלת שיעשה דבר מפני דבר, אבל רואה שיש נבאן עצמים פרדיים ותעברו קצתם נקצתם כאשר יודתו ויתביה מהם מה שיקרה, וכבר אמרו זה הדעת הכופרים והם הגלגלים עליהם כחשו בני' ויאמרו לל הוא, וכבר זכר אריסטו במופת שקרות זה הדעת, כי אם היו הדברים טובים נקראה כל זה הנבאנים תמידים ולא מאודים נבאנים קצתם לקצתם ומביאים אל התכלית וחלקי הסי, אשר יורה כל זה שאינו כדומן אבל מפועל מסדר ומנהיג:

הדעת הב' הוא דעת מי שיחשוב שקצת הדברים יש בהם השגחה וכו' או ימשך על סדר לא יעדר ממנו דבר כי אם לעתות חרקות עניינים הטבעיים, כמו אלו הדברים אשר מתחזקו לגלגל הירח שיקרה בהם עשויים בכל מיני צ"ח שילאו חסרי האיברים או נוספים, הוא אומר שהוא בהכנה והשגחת אלקית מחוברת אליו. וכל מה שיראה

קישקש

דומה במנהג הבני חורין והעבדים, כמו שהבני חורין ימצא מעט פעייהיהם רק כשיעור כמה שיצוהו הנימוס והנהגה, כן הענין במציאות אשר לא יתקרב בהם החיולי, וכמו שהעבדים ברוב ימצאו פעייהיהם על בלתי מה שיצוהו הנימוס, כן הענין בדברים אשר יתערב בהם החיולי, לא לפי שהנימוס התערב ברע ולא לפי שהעבדים היה אפשר בטבעם במה שיתביהם הדת והנימוס שלא יפעלו הרע וקצר הנימוס ליסרם, אבל לפי שאי אפשר בטבעם חלח זה, כן ראוי שיושב ענין הרעות המתחדשות הגז עם מציאות התחלחה הראשונה ויגעת הטוב סמנה, ר"ל כמו שמצות המלך לא יקבלתו אנשי המדינה כיונה כן הטוב השופע מתראשקן ית' לא יקבלתו חלקי העולם בשות:

פרק יז (ה) בחלקים. פירוש שהמציאות מורכבת מתחלקים בלתי מתחלקים

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יז

אשר אישיהם מתמידים, ענין ההשגחה בהם הוא התמדתם על ענין שלא ישתנה, וכמו שהתחייב מציאותם מציאות דברים אחרים אין אישיהם מתמידים המציאות אבל מיניהם, שפע ג"כ מן ההשגחה ההיא מה שחייב השאר המינים והתמדתם וא"א השאר אישיהם, ולא נעזבו ג"כ אישי כל מין עויבה נבירה, אבל כל מה שנזדכך וזוקק מן המטר ההוא, עד שקבל צורת הצמיחה, נתנו בו כחות שימסרוהו זמן קצוב, ימשכו אליו מה שיאות לו וידרו מעליו מה שאין תועלת לו בו, ומה שנזדכך כמנו יותר מן הראשון, עד שקבל צורת ההרדשה, הושמו בו כחות אחרים לשמרו ולנצרו, והושמם לו יכולת הארת להתנועע לכוון למה שיאות לו ולברוח ממה שהוא כנגדו, ואחר כן נתן לכל איש כפי מה שיצטרך לו המין ההוא, ומה שנזדכך יותר עד שקבל צורת השכל, נתן לו כח אחד ינהיג בו, ויהשוב וישתכל במה שאפשר בו עמידת אישו ושמירת מינו, כפי שלמות האיש ההוא, אמנם שאר התנועות הנופלות באישי המין הם נופלות במקרה, ואין זה אצל אריסטו כהנהגת מנהיג ולא בסדר מסדר, והמשל בו, אם נשבה רוח סוער או בלתי סוער, אין ספק שיפיל קצת עלי זה האילן, וישבר ענפים מאילן אחר, וישלך אבן מתל של אבנים, ויעלה עפר על עשבים ויפסידם, ויסער הים ותטבע הספינה שהיתה שם, ויטבעו כל מי שבה או קצתם, ואין הפרש אצלו בין נפילת העלה ההיא, ונפילת האבן, או טביעת החסידים החשובים ההם אשר היו בספינה, כן לא יפריש בין שור שהטיל רעי על עם מן הנמלים ומתו, או בנין שנהרסו שתותיו נפלו על מי שבתוכו מן המתפללים ומתו, ואין הפרש אצלו החל שנזדמן לו עכבר ומרפו, או עכביש שטרף זכוב, או אריה שירעב ופגש בגביא ומרפו. סוף דבר עקר דעתו של מה שיראהו נמשך לא יפסד ולא ישתנה לו מנהג כלל בענינים הרקיעיים, או ימשך על סדר לא יעדר ממנו דבר כי אם לעתים רחוקים (ג) ועל דרך זהות בענינים הטבעיים, הוא אומר שהוא כהנהגה, כלומר שההשגחה האלהית מחוברת אליו, וכל מה שיראהו בלתי נמשך על הקש ולא שוקד על סדר, כעניני אישי כל מין מן הצמחים ובעלי חיים מדברים ושאינם מדברים יאמר שהוא במקרה לא כהנהגת מנהיג, ר"ל שלא תחובר אליו השגחה אלהית, והוא רואה ג"כ שהבור ההשגחה באלו הענינים נמשע, וזה נמשך אחר דעתו בקרבות העולם² ושכל מה שנמצא בו זה המציאות חלופו נמשע, ואשר האמינו זה הדעת מסי שיצא מכלל תורתנו הם האומרים עוב ה' את הארץ:

הדעת הג' הוא הפך זה הדעת השני, והוא דעת מי שרואה שאין בכל המציאות דבר במקרה כלל, לא כללי ולא פרטי, אבל הכל ברצון וכונה והנהגה, ומבואר הוא שכל מי שינהיג כבר ידע, וזאת היא כת האשעריאיים, והתחייבו לזה הדעת הרחקות עצומות וזבלום וקבלו אותם, והוא שהם יודו לאריסטו מה שיחשבהו מההשואה בין נפילת העלה וסות האיש, אמרו כן הוא, אבל לא נשבה הרוח במקרה אבל השם הניעה, ולא הרוח הפילה העלים אבל כל עלה נפל כנורה מן השם והוא אשר הפילו עתה בזה המקום, ואי אפשר שיתאחר זמן נפילתו או יקדם וא"א נפילתו בזולת זה המקום, כי זה כולו נגזר מקדם. והתחייב להם לפי זה הדעת שיהיו תנועות בעלי

חיים

אמר

שם טוב

שיראה בלתי נמשך על הדיקש ולא שוקע על הסדר, כעניני משני : ג ושכל מה שנמצא בו זה המציאות חלופו נמשע. ר"ל אישי כל מין ומין מהצמחים ומהב"ח שאינם מדברים ומדברים, שמה ששיגים אחר הוייתם מפעולותיהם ועניניהם והתפעלותיהם הוא במקרה כאשר יודמן ולא כהנהגת מנהיג שלא תחבר בו השגחה אלהית אבל הוייתם אינם במקרה וזכודמן, ואם כבר יתערב ג"כ בהתקוות המקרה כי הם כבר יפסדו במקרה זולת הפסדם הטבעי הכרחי, הנה יראה אריסטו¹ למה שהיה השי' של פשע והוא ציור הנמצאות ובלתי משתנה הוא סבה לכל דבר קיים ובלתי משתנה, ומה שהיו השמים קיימים ונצחיים הוא סבה להם ומשגית בהם ונותן להם התמידות והשארות הנצחי, ואלו המינים שנמצאו תחת גלגל ירח למה שנמשכים מחושי השמים אשר הם נצחיים, בהשפיע השי"ת על אלו השמים הנכבדים, משניה על כל המינים לתת להם השארות הנצחי, ואמנם כל מה שנמצא אחר זה הוא במקרה ולא תחובר בו השגחה אלהית, וזכור השגחה באלו הדברים נמשע ולנמשע טבע קיים. ואשר האמינו זה הדעת ממי שיצא מכלל תורתנו הם האומרים עוב ה' את הארץ :

הדעת השלישי הוא הפך זה הדעת השני, והוא מי שיראה שאין בכל המציאות דבר במקרה כלל לא פרטי ולא כולל, אבל כלו ברצון וכונה ובהנהגה, ומבואר הוא שכל מי שינהיג כבר ידע אף שאין כל מי שידע ויהיג, ויארמו בעליו זה הדעת כי לא נמצא דבר בזה העולם בין מהיסודות בין מהצמחים בין מהב"ח מפעולות כל אלו ואלו תכלתי שהשם ידע אותן ויהיג אותן, המשל בזה כי זה האש שיגשל זה התבטול השם סדרו וההיגו, וזיהיה נשך התבטול ולא ינשך

קישקש

מתחלקים : (ג) ועל דרך זהות בענינים הטבעיים. פירושו כי לעצמים יולד איש בעל שש אנבעות או משתנה בשניים אצרים

חיים וסנחזותיו נגזרות, ושהאדם אין יכלת בידו כלל לעשות דבר או להגיה עשותו. ויתחייב לזה הדעה נ"כ ^ד שיהיה טבע האפשר בטל כאלו הענינים, ושהיו אלו הדברים כלם, אם מהוייבים או נמנעים, וקבלו זה ואסרו שאלו אשר נקראם אפשריים, כעמידת ראובן וכא שמעון הם אפשריים בערך אלינו, אמנם כשיערכו לשם ית' אין אפשרות בהן כלל, אבל מהוייב או נמנע. ויתחייב מזה הדעת נ"כ שיהיה ענין התורות בלתי סועיל כלל, אחר שהאדם אשר לו נתנה כל תורה לא יוכל לעשות דבר, לא לקיים מה שצווה בו ולא להוחר מסה שהחזיר ממנו, ואמרה זאת הכת שיהוא ית' כן רצה, שישלה, ויצוה, ודחירו, וייעד, ויירא, ואע"פ שאין יכולת בידנו, ויתכן שיעמום עלינו לעשות הנמנעות, ואפשר שנקיים המצוה ונענש, ונמרה אותו ונגמל טוב, ויתחייב לפי זה הדעת נ"כ שלא תהיה תכלית כוונה לפעולותיו ית', וסבלו כוכב אלו ההרחקות כולם בעבור שימלט להם הדעת ההוא, עד כשנראה איש גולד כוסא או מצורע, אשר לא נוכל לומר שקדם לו חטא שהתחייב בו זה, יאמר שכן רצה השם, וכשנראה ה' החסיד העובד שנהרג ביסורין, יאמר כן רצה ה' ואין עול בזה, כי ראוי להם בחק השם יתעלה שייסר בייסורין מי שלא חטא ויגמול טוב לחוטא, ומאמריהם כאלו הדברים מפורסמים :

הדעת ה' דעת מי שחשב ^א שלאדם יכולת, ולזה ימשך מה שבא בתורה מן המצוה והאזהרה והגמול והעונש לפי דעת אלו על סדר, ויראו שפעולות השם כולם נמשכים אחר החכמה, ושלא יתכן לו עול ^א ושלא יענש מטיב, והמעתויל"א גם כן על זה הדעת, ואע"פ שיכולת האדם אינם אצלם נמורה, והם גם כן יאמינו שהוא יתעלה יודע בנפילת העלה ההוא וברמיסת הנמלה ההיא, ושהשגחתו בכל הנמצאות, והתחייבו לזה הדעת גם כן הרחקות, ודברים סותרים זה את זה. אמנם ההרחקה היא, היות קצת אישי בני אדם גולד בעל כוס והוא לא חטא, אמרו שהוא נמשך אחר חכמתו, והוא הטוב לאיש הזה משהיה כך שיהיה כריא, ואנחנו נסבל החטבה ההיא, ואין זה על צד העונש לו אבל על צד התמכה אליו, וכן יענוש כההרג החסיד שהוא להרבות נמול בעולם הבא, ^ב עד שהגיע באלו שנאמר להם ולמה יירד השם משפטיו באדם ולא יטרם בוולתו, ובאי זה חטא נשחט החי הזה הבלתי מדבר, וסבלו זה ההרחקה, שאמרו שוה היה הטוב לו עד שאמלרו השם בעולם הבא, עם שהריגת הפרעוש והכנה ויתחייב שיהיה להם בעבורה נמול מאת השם, וכן זה העכבר בלתי אש, אשר טרפו התול או נין, אמרו שכן נזרה חכמתו בחק זה העכבר, והוא יגמלוהו על שקרה אותו בעולם הבא, ואין ראוי אצלי לננות אחר מאנשי השלש כתות בהשגחה, כי כל אחד מהם הביאיהו הכרח גדול למה שאמר אריסטו ^ו נמשך אחר הנראה מטבע המציאות, וכת האשערי"א ברחו מיהם להשי' סכלות בדבר, ולא יתכן אצלם שיאמר שיעד זה הפרט או החלק וסבל זה, ורתחייבו ההרחקות ההם וסבלום וכת המעתויל"א גם כן ברחו מליהם לו יתעלה עול ואון, וגם לא ישר אצלם (ג) להכחיש השכל הנברא עם האדם, עד שיאמר שהכאבת מי שאין חטא עליו אין עול בה, וגם היא ישר אצלם גם כן שיהיה שליוות הנביאים כולם ונתנית התורה ללא ענין מושכל, ^ה וסבלו גם כן מה שסבלוהו מן ההרחקות

הרם

שם טוב

ישאר שם ליחוט אז שיהיה תכלית החיפון והניגול השם סדרו והגהינו, וכן אם הטול שור רעו על נחלים והמות אוחס השם סדרו והגהינו, כ"ש אם פגע אריה איש חסיד וזדקו ששם סדרו ונהגינו לערש, וכן נ"כ שאר כל תנועות בעלי חיים המדברים והבלתי מדברים, וזה הכת הוא כת האשערי"א ויתחייב לפי זה הדעת גם כן שלא תהיה תכלית הכונה לפעולתו ית'. וסבלו כל אלו ההרחקים בעבור שיתעל חכסת הדעת ההיא, ר"ל שלא יהיו הדברים כהשגחתו בכונת מחון

הדעת הרכיבי שלדתי יכולת, וטרשות כל אדם נקובה, ולזה ימשך כל מה שצד בחורה מהמנהג והאזהרה והגמול והעונש על דעת אלו, ויראו שפעולות השם כלם והמעתויל"א נ"כ הם על זה הדעת, ר"ל שהשם ית' ידע כל דבר ושהאדם בעל יכולת והכל נמשך אחר החכמה: נמשך אחר הגראה מטבע המציאות, כי המציאות נמשכת אחר המציאות וכת האשערי"א ברחו לייחס לשם סכלות בדבר, ולא יתכן להם לומר שיעוד זה הפרט או החלק וסבל את זה וגזרו שכל הכעשה הוא נגזרה וידעה, וכהנסבה, והמחייבו ההרחקות האלה וסבלום, ר"ל וסבלו ששם ית' יהיה עסק רע לטובים ויגמול טוב לחוטא וייחס לשם יתעלה עול, וכת המעתויל"א ברחו מליהם לשם ית' סכלות וסבלו מליהם לו עול, וברחו שיהיה שליוות הנביאים ונתנית התורה בלא ענין, ולכן אמרו שהכל בידעת השם, ולזה האדם יש בו

אפדיו

שכל מה שנמצא מהפסולות חלומו נמנע: ד שיהיה טבע האפשר. ר"ל שלא תהיה שם בחירה כלל כי הכל מהוייב לו נמנע לפי דעתם: ה החסיד הטוב. ר"ל טוב הש': ו שלדום יכולת. ר"ל שלדום בחירה מוחלטת: ו שלא יענוש מטיב. ר"ל שלא יענוש מי שעשה טוב: ח עד שהגיע צאלו שאלמר להם ולמה וכו'. ר"ל כל כך יחיונו זאת הכת צאלת האמונה שיאמרו שרע המגיע לחסיד שהוא להרבות סכרו לעו"פ שכמו כן יענו כאשר שאל להם לפי יצר השם משפטיו בלדם וכי ולמה נשחט זה החי הבלתי מדבר, ויאמרו שזה טוב לו שיגמלוהו שש' לטוב"פ לזה החי הבלתי מדבר וזה כרחקה גדולה וסבלום: ט וסבלו נ"כ מה שסבלוהו מן ההרחקות ההם.

נמשכות אחר החכמה ושלף יתכן לו עול ולא יענש הטוב, והמעתויל"א נ"כ הם על זה הדעת, ר"ל שהשם ית' ידע כל דבר ושהאדם בעל יכולת והכל נמשך אחר החכמה: נמשך אחר הגראה מטבע המציאות, כי המציאות נמשכת אחר המציאות וכת האשערי"א ברחו לייחס לשם סכלות בדבר, ולא יתכן להם לומר שיעוד זה הפרט או החלק וסבל את זה וגזרו שכל הכעשה הוא נגזרה וידעה, וכהנסבה, והמחייבו ההרחקות האלה וסבלום, ר"ל וסבלו ששם ית' יהיה עסק רע לטובים ויגמול טוב לחוטא וייחס לשם יתעלה עול, וכת המעתויל"א ברחו מליהם לשם ית' סכלות וסבלו מליהם לו עול, וברחו שיהיה שליוות הנביאים ונתנית התורה בלא ענין, ולכן אמרו שהכל בידעת השם, ולזה האדם יש בו

אחרים וכל זה הוא מעש: (ג) להכחיש השכל הנברא עם האדם. פירוש שהשכל יחייב שיהיה עול אם יענש מטיב: ושחזרו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יז

ההם, ונתחייב להם הסתירה, ר"ל דברים כותרים זה את זה, מפני שהם מאמינים (ד) 'שהוא ית' ידע כל דבר, ושהאדם בעל יכולת, וזה יביא למה שיתבאר במעט שיתבוננת שהוא סתירה:

והדעת הו' והוא דעתנו רוצה לומר תורתנו, ואני אודיעך ממנו מה שכתוב בספרי נביאנו בו, והוא אשר יאמינוהו המון הכסונו, ואני ר"ל אחר בן עור מה שיאמינוהו קצת האחרונים בעמנו, ואודיעך גם כן מה שאמינוהו אני בו, ואומר. פנת תורת משה רבינו ע"ה וכל מי שנמשך אחריה, היא שהאדם בעל יכולת גמורה, ר"ל שהוא בטבעו ובבחינתו וברצונו יעשה כל מה שיוכל האדם לעשותו, מבחתי שיברא לו דבר מתחדש כלל, וכן כל ביני בעלי חיים שאינם מדברים יתנועעו ברצונם, וכן רצה ה' יתעלה, ר"ל שברצונו הקדום מאין תהלה, שיהיה כל בעל חי מתנועע לרצונו, ושהיה האדם בעל יכולת על מה שירצהו, או יבחרהו ממה שיוכל עליו, וזאת פנה לא נשמע כלל באומותנו ובאנשי תורתנו הולק עליה, וכן מבכל פנת תורת מרע"ה שהוא יתעלה לא יתכן עליו העול בשום צד מן הצדדין, ושכל מה שיבא לאדם מן הרעות והמכות או ישינם מן המכות לאיש אחד או לקהל, הכל הוא על צד הדין, והיותו ראוי במשפט הישר אשר אין עול בו כלל, ואפילו אם נכנס קוין ביד אדם והוציאו מיד לא היה רק על צד העונש לו, ואילו השינו למעט הנאה היה נמול לו, וכל זה בדין, והוא אמרו עליו יתעלה כי כל דרבו משפט, אלא שאנחנו נסכל אופני הדין ההוא. הנה כבר התבאר ר"ל אלו הדעות, והוא שכל מה שראה מעיני בני אדם המתחלפים, יחשוב אדם"ם" שהוא במקרה גמור, ויחשבו האשעריא"ה שהוא נמשך לרצון לבד, ותחשוב כת המעתול"א שהוא נמשך להכח, וזה חשבו אנהנו שהוא נמשך אחר הראוי לאדם לפי פעולותיו, ומפני זה הוא אפשר אצל בת האשעריא"ה, שייסר השם כיסורין ההכיד הטוב בעוה"ו, ויעמידהו עולמית באש אשר יאמר בעולם הבא, ויאמר שכן רצה השם, ויראה המעתול"א שזה עול, ושהוא אשר הוכח

אפודי

שם טוב

ר"ל שכת המעתול"ה סבלו ההתקוף ההם והם שהריגת הפרעוש והכנה והזכור והעכבר מהיה להכנות להם נמול לעוה"ב, כי אין ספק שהרוע המיוז כלל ואובד ואין לו השלכות נחתי חייבי כלל: י שהוא יתעלה ידע כל דבר ושהוא בעל יכולת. ר"ל אם הוא יתעלה יודע כל דבר אל"כ ידעונו הוא הכרחים וכל מה שרצה היה מחוייב היותו והם פס זה אומרים שהאדם בעל בחירה ואינו מוכרח על מעשיו, אל"כ אומרים דברים סותרים זה"ל. ויש בזה מקום עיון כי אל"כ לפי דעתנו בענין ההשגחה עדיין מהיה השאלה קיימת ויש שם דברים סותרים זה אל"כ זה:

יכולת לעשות מה שרצה, וסבלו מה שסבלו מן ההתקוף ההם, וסבל לומר כי האיש שלא חטא תעול שיכול לו יסורין לטוב לו נעוה"ב, וכן ג"כ שיהיה הרע המגיע לבעלי חיים לטוב להם וסבלו מן הסתירה שהיו דבריהם סותרים זה את זה, מפני שהם מחוייבים שהוא ידע כל דבר ושהוא בעל יכולת, וזה יבוא למה שיתבאר להם במעט התבוננות שהוא סתירה גדולה, והכן מה שאמר הרב נגד המדברים שהודיעה והיכולת ויבוא אל סתירה במעט התבוננות, וכשתבוננו כי האדם בעל יכולת תראה כי אין שם עול ולא שם הרחקה:

הדעת החמישי וזוהי הדעת יש שלש דעות, והוא דעת המון חכמים כי יאמינו מה שכתוב בספר נביאנו, עוד אחר יגיד הרב מה שיאמינו קצת אחרונים מעמנו, עוד אחר זה יאמר הרב דעתו, ועל זה ועל כיוצא בו נאמר הט אונן ושמע דברי חכמים ולכך קטית לדעתי, וראשונה יגיד הרב תה שיאמינו המון חכמינו וזוהי מה שכתוב בספרי נביאנו: הנה פנת קורת שמה רבנו ע"ה הוא שהאדם בעל יכולת וכל מה שירצהו ויבחרתו ורצונו יעשה כל מה שיוכל לעשות מבחתי שיכריח לו שום דבר לעשותו, וכן כל מיני הבעלי חיים שאינם מדברים יתנועעו ברצונם, והרצון והבחינה שני ענינים נבדלים, כי האדם כבר יתנועע ברצון כשאר הבעלי חיים וכבר יתנועע בבחירה, כי כבר יתבאר בספר הנפש שלמה התאווה שיתנועע בפי השכל ויבקש ויתאוה אל הטוב במה שהוא טוב ויבחר מהרע במה שהוא רע, או זאת הפתונה היא שכלית ותקרה בחירה, ואם יתנועע מבחתי התאווה אל הערב מבחתי שיהיה טוב בעתיד ויבחר מהחיות למה שהוא מר אל"כ שיהיה טוב בעתיד, או האדם יתנועע כשאר בעלי חיים ואז תקרה שיתנועע ברצון, והנה הבעלי חיים יתנועעו ברצונם ובהתקלה בם מבלי תנוע מחוץ שיכריחים לפעול, וכן רצה רצונו הקדום מאין תהלה שיהיה כל בעל חי מתנועע ברצונו, ושיהיה האדם בעל יכולת על מה שירצהו או יבחרהו, וזאת פנת תורתנו לא נשמע כלל באומותנו ולא מחכמינו המבין חלק עליה, שכל אל"כ, בהפך מה שנמצא בישמעאלים כי יסדרו ההמון והחכמים כי הכל על צד הגורם, ואם היה הדבר כן תפול התורה כלה, וכבר נטלנו זה הדעת בתכלית הניבול למעלה. ואולם כת המעתול"ה יחשבו שדברי בני אדם מהטוב והרע נמשכים אחר ההכמה, וזוהי החסיד אשר רצה בתחבוב הוא טוב לו ואפילו הגמלה על לה נמול וכל זה נמשך אחר החכמות ואנחנו נסכל אופני החכמה. וזה הדבר יתבעל גם כן כשלאחר שנתנו כגדולות והיותות המנועות הבאות לאיש החסיד להרבות שכרו כי זה עיל חסודים לעשות רע גדול למי שלא חטא בעבור הגמיל הטוב. וגם הוא דבר מנוגה וזקך לומר שבעלי חיים הבחין מדברים יש להם נמול טוב, כי בחייהם מקום יביא הנמול בעולם כזה נמנע שאיננו וראים שהרונים

קרישקש

(ה) ושהוא ית' ידע כל דבר ושהוא בעל יכולת, הרצון באמרו ידע כל דבר, ידע וישגה ויבטול טוב אף לישרא ב"ה אם תרגו, ויאמר אל"כ שהיכולת הנהיה האדם לעשות מה שרצה ויש לו

הוכח במכאוב ואפילו הנמלה כמו שזכרתי לך יש לה נמול, ודעות זה מוכח ומיוסר עד שגמול נמשך אחר חכמתו. ואנחנו נאמין שכל אלו הענינים האנושים הם כפי הדין, והשם הלילה לו סעול, לא יענוש אחד ממנו אלא המחוייב והראוי לענוש, וזהו הכתוב בתורת מרע"ה כי הכל נמשך אחר הדין, ועל זה הרעת נמשכו דברי המון חכמינו ז"ל, שאתה תמצאם אומרים בביאור אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון, ואמרו במדה שאדם טודד בה מודדין לו, זה לשון המשנה. ובארו בכל מקום שהמשפט מחוייב בהכרח בחקו יתעלה, והוא שיגמול העובר על כל מה שיעשה ממעשה הכבוד והיושר, ואע"פ שלא צווה בו על ידי נביא, ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא, אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו, ר"ל ההזהרה מן העול והחסם, אמרו אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ואמרו כל האומר קודשא בריך הוא וותרן הוא יתוותרון מעויו אלא מאריך אפיה ונבי דליה, ואמרו אינו דומה מצווה תעשה לפי שאינו מצווה ועושה, ובארו שהוא אע"פ שלא צווה נותנין לו שכרו, ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם, ובא דבריו החכמים ז"ל תוספת אהת שלא באה במה שכתוב בתורה, והוא מאמר קצתם יסורים של אהבה, והוא שלפי זה הרעת אפשר שיחולו באדם מכות ללא פשע קודם אבל לדרבות נמולו, וזהו גם כן דעת כתובת המעתיול"ה, ואין פסוק בתורה לזה הענין, ולא יטעון עניני הגמיון, והאלהות נסה את אברהם, ואמרו ויענך וירעיבך וכו', כי הנה תשמע אחר זה הדברים בו, (ס) ולא נבטחה חללינו כלל אלא בעיני בני אדם, אמנם ענין זה הגמול לכעל חיים שאינו מדבר, לא גשמע כלל באמנותנו לפנים, וגם חכמי התלמוד לא זכרוהו כלל, אבל קצת האחרונים מן הגאונים ז"ל כאשר שמעוהו מכת המעתיול"ה ישר בעיניהם

שם שוב

שארנים מהם לאלמים ולרצונות וא"כ כזה העולם לא נראה להם שום נמול, ואם נאמר לעו"כ לא תשאר מהם שום דבר כדי שיקבל הגמול הטוב אם כן יתגדלו השלש דעות מעיניו בני אדם. דעת שהכל נא בחקירה, ודעת שהכל הוא הכמה האלוהי, ואנחנו רצון האלוהי, ודעת שהכל נמשך אחר הכמה האלוהי, ואנחנו קבל עתה ישראל מלמענים שכל אלו הענינים האנושים הם כפי דין הילול לאל מעול ולא יענש אחד ממנו מלבד המחוייב והראוי לענוש, זה כתיב בתורת משה רבינו ע"ה כי הכל נמשך אחר הדין, ולמה שזה יראה מפשטי הכתוב נמשכו על זה המון דברי חכמינו שאומרים חמור אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון, ואמרו במדה שהאדם מודד בה מודדין לו, ואמרו אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ופלא מהם מעני ולא צווה בה על פי נביא נותנין לו שכר ואע"פ שלא צווה נותנין לו שכרו ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם. ע"כ הגיד הרב דעת תורתנו כפי מה שיסברו המון חכמינו והוא דעת יזרחא מדברי נביאנו כפי חקלת הדעת המשותף וכפי העיון הגם, אבל כפי האמת דעת הרב הוא דעת תורתנו ודעת נביאנו: אמר שם טוב מה שאמר הרב שדעת המון חכמינו שהכל דיון והביא ראיה מאמרים אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון, והפלא ופלא מהם מפני שזה המחמר כבר יצויחב וסליק בתיובחה בגמרא שם דלמתינו שם אמר רב דימי אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון ואמרינו עלה מיתויה תנו רבנן שאלו תולאכי ואתרם לביקב"ה מפני מה קצתם מיתה על אדם הראשון ומה שם מפני שתקוה הלה צייתו ועבר עליה אמרו לו והלא מרע"ה שקיים כל הקורה כלה וגורת עליו מיתה אמר להם המקרה אחד לנדיק ולרשע חיובתא דרב דיויה חיובתא, ואמרו כפי ז' מתו בעטו של נחש וכו' כדליתא להם. כיו הכפא כפי דעת החכמים כי יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון וכי וכו' העולם מדעתם לא מה שאמר הרב כי הם סוברים כי אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון. אבל מה

קישקש
 יכולת בזה: (ס) ולא נבטחה חללינו כלל אלא בעיני בני האדם. הרצון בזה הרברים המסורים המיד, והוא ישר ויענך וירעיבך
 [מורה נבוכים ח"ג] 7

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יז

בעיניהם והאמיניהו. ואשר אמיניהו אני בזאת הפנה ר"ל בהשגחה האלהית, הוא מה שאספר לך, ואיני נסמך בזאת האמונה אשר אספרה למה שהביאני אליו המופת, אבל אסמך בה למה שהתבאר אצלי שהוא כוונת תורת השם וספרי הנביאים, וזה הדעת אשר אמיניהו הוא יותר מעט ההרחקות מן הדעות הקדומים, ויותר קרוב אל ההקשר השכלי, והוא שאני אאמין שההשגחה האלהית אמנם היא כזה העולם התחתון, ר"ל מתחת נגלל הירח, באישי מין האדם לבד, מה המין לבדו הוא אשר כל עניני אישיו ומה שישנים מטוב או רע נבישך אחר הדין, כמו שאמר כי כל דרכיו משפט, אבל שאר בעלי היום וכל שכן הצמחים וזולתם, דעתי בהן דעת אריסטו, לא אאמין כלל שזה העלה נפל בהשגחה בו, ולא שזה העכביש טרף זה הזבוב בגורה מאת השם ורצונו האישי עתה, ולא זה הרוק אשר רקק אותו וראובן התנועע עד שנפל על זה היתוש במקום מיוחד והרגו כגורת השם, ולא שזה הדג שחטף ובלע זאת התולעת מעל פני המים ברצון אלהי אישי, אבל אלו כלם אצלי במקרה נמור כמו שהושב אריסטו. ואולם ההשגחה האלהית לפי דעתי ולפי מה שאני רואה, היא נמשכת אחר השפע האלהי, והמין אשר נדבק בו השפע ההוא השכלי; עד ששב בעל שכל ונגלה לו כל מה שהוא גלוי לבעל שכל, הוא אשר התבחרה אליו ההשגחה האלהית ושערה לו כל פעולותיו על צד הגמול והעונש, אמנם אם טבעה הספינה ומה שכתובה כמו שזכר ונפל הנג על פי שבכית, אם היה במקרה הנמור לא היה ביאת האנשים בספינה ושבת האחרים בבית במקרה לפי דעתנו, אבל ברצון אלהי לפי הדין כמשפטיו אשר לא יניעו דעותינו ליריעת סדרם. ואשר הביאני לזאת האמונה, הוא שאני לא מצאתי כלל בדברי ספר נביא, שיש לשם השגחה באיש מאיש בעלי היום כ"א בכני אדם לבד

שם טוב

הדיו והמשפט, אבל כבר ידעת מה שאמרו כיון שניתנה רשות למשחית לחבל אינו נמחין בין גדוק לרשע ויחוייב צדו ונבוכדנאצר לזר את ירושלים שיקרו לגדוקים צרות רבות ורעות יותר משקרו לרשעים ולירושלים כמו שקרה צפת בית שני. וגם אפשר שנאמר שכל זה היה אחר הדיו כי המדינה גדונית אחר רובה והדגור בההנהגה ראו שיעזבו למנהיגו והדבור בה ובידיעתו הוא נעלם מעיני כל מי וידיעתו והבהתו הכל דבר אחד, ואין לנו לומר אלא כי כל אשר יעשה האלהים עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וכי הגור תמים פעלוכל דרכו משפט וכל הפעולות הברכות ממנו הם נדון ונלדק ואם יש פעולות ברות מאלו טבע הוייה והפסד או מאלו הכחירה ויניעו מהו רעות רבות לגדוק ועובות לרשעים אין ראוי להפלא מהם כי זולת זה נמנע ורוב רעות האדם הברכות לאלה הוא מצי היות האדם בעל בחירה ורכיו תאותו כמו שאמר אולם תכלך דרכו, ועל הכל עמיתים לתת דין אם צדק העולם אם בעולם הרוחני, וצדק הסתלק הספק יותר ממה שנאמר כי הכל נמשך אחר הדיו והתאפחה כי זה יקרא להצדקה לרשע ולהרעה לגדוק והיא תועבת ה' כמו שאמר מזדק רשע ומרשע זדוק תועבת ה' גם שניהם וצדק זה כי הוא נעלה; ואשוב אל מה שהיינו בו מציאות דברי הרב. אמנם אם טבעה ספינה ומה שנתוכה ונפל הגג על מה שצבית אף זה טבעית ומה הספינה ונפילת הגג במקרה ביאת האנשים בספינה ושבת האחרים בבית לא היה במקרה אבל בהשגחה ורצון אלהי לפי הדיו ומשפטיו אשר לא יגיע דעתנו ליריעת סדרם: אמר שם טוב תמתינו על זה הדעת אשר ייחס הרב לעצמו, כי יראה כי הוא דעת המון החמיו והוא דעת החמישי, וזה יאמר אומר כי צדק הדעת ויוסף הרב שדעתו וההשגחה לא יהיה אלא חמיו האדם לא צדק הבעלי חיים ודעתו בהם כדעת אריסטו, ולא אינו הוספה ובגדל בין דעת החמישי אלא ביזאר לבד, כי דעת החמישי אחר שכל מה שיזוף לאדם מן הרעות והמכות או ישיגם מהטוב הכל הוא על צד הדיו וכן אחר צד הדעת אחרת נחמין שכל אלו הענינים האישיים הם כפי הדיו, וממה שאמר שכל עניני בני אדם ולא אחר עניני הבעלי חיים

לבד, וכבר תמהו הנביאים גם כן על היות ההשגחה בכני אדם, ושהוא קמן ופחות משישגחיה הכווא עליו, כל שכן בולתו סבעלי חיים, אמר מה אדם ותדעוהו וגו', מה אנוש כי תזכרנו וגו', וכבר באו מסוקים מפורשים בהיות ההשגחה בכני אדם כלם ובהפקד כל מעשיהם, אמר היוצר יחד לכם המבין אל כל מעשיהם, ואומר אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני האדם לתת לאיש כדרכיו, ועוד אמר כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה, וכבר זכרה התורה ההשגחה בכני אדם והפקד מעשיהם, אמר וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, ואמר ופקדתי עליכם, ואמר מי אשר חטא לי אמחנו מספרי, ואמר והאבדתי את הנפש ההיא, ואמר ונתתי פני באיש ההוא, וזה הדרכה, וכל מה שבא מעניי אברהם יצחק ויעקב עליהם השלום ראה נמורה שההשגחה האישיה נמצאת בכני אדם, אמנם שאר אישי בעלי חיים הענין בהם כמו שיראה אריסטו¹ באין ספק, ומפני זה היתה שחיטתם מותרת (1) וגם מצווה בה, (2) והותר להשתמש בהן בתועלתו ככל אשר נרצה. והראה על היות שאר בעלי חיים כלתי שושנה בהן רק במין ההשגחה אשר זכר אותה אריסטו¹, מאמר בחקוק הנביא ע"ה אשר ראה מהתנברות נבוכדנצר ורוב הרנו בני אדם, אמר ה' אלדום כאלו נעובו בני האדם ונשכחו ונעשו הפקר כנינם ותולעי הארץ, הראה כזה המאמר שהמינים ההם נעזבים, והוא אמרו ותעשה אדם כדני הים כרמש לא מושל בו כולו כחכה תועלה וגו', ואחר כן ביאר הנביא שאין הענין כן, ולא על צד העיבה והשכחה והעלות ההשגחה, אבל על צד העונש להם להתחייבם בכל מה שחל בהם, אמר ה' למשפט שמתו וצור להוכיח יסרתו. (3) ולא תחשוב שזה הדעת יסורו אותו, ואמרו נותן לבהמה לחמה וגו', ואמרו הכפירים שואנים לטרף ולבקש וגו', ואמרו פורח את ידך ומשכבת לכל חי רצון, ומאמר החכמים יושב וזן סקרני ראמים עד ביצי כנים, והרבה כמו אלו המאמרים הנכתבים הנמצאים, ואין בהם דבר סותר דעתי זה, כי אלו כולם השגחה מינית לא אישית, וכאלו הוא מספר פעולותיו כהכיניו לכל מין מונו ההכרחי וחמר עמידתו, זה מבואר נלה, וכן רואה אריסטו¹ שזה המין סן ההשגחה הכרחי נמצא, כבר זכרו גם כן אלכסנדר בשם אריסטו¹, ר"ל הכנת מציאות מוזן כל מין לאישיו, ולולא זה היה המין אכר בלא ספק, וזה מבואר במעט המתכלות, ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא, ומאמרו על מה הביט את אתונך וגו', הוא על דרך ההשלמה לנו, שלא נלמד מרת האכזריות ולא נכאי לבטלה ללא תועלת, אבל נכון אל החמלה והרחמנות, ואפילו באי זה בעלי חיים שירודם, אלא לעת הצורך, כי תאור נפשו לאכול בשר, לא שנישחט ע"ד האכזריות או ההרוק, ולא יתחייב לו גם לפי זה הדעת השאלה לומר, למה השגיח בכני אדם ולא השגיח בהשגחה ההיא לשאר בעלי חיים, כי השואל צריך שישאל עצמו ויאמר למה נתן שכל לאדם ולא נתן לשאר מיני בעלי חיים, כי מענה זאת השאלה האחרונה, ² כן רצה ה', או כן נורה חכמתו, או כן נוד הטבע, לפי שלשת הדעות הקדומות, ובאלו המענים בעצמם יענה על השאלה הראשונה. והכן דעתי עד סופו והעלהו בידך, שאני לא אאמין שיעלם מהשם יתעלה דבר או איחה לו ליאות, אבל אאמין שההשגחה נמשכת אחר השכל ומדובקת בו, מפני שההשגחה ³ אמנם תהיה ממשיכל ואשר הוא שכל שלם שלמות

שלמות

שם טוב

אמר

כן ראה ה' לו כן גזיה חכמתו לו כן גזיה הטבע. דעה לומר כן ראה לפי אשטריז"ה, כן גזיה חכמתו גפי אלמטחול"ה, כן גזיה הטבע לפי אריסטו¹: 4 אמנם הדיס מתעכיל ואמר הוא שכל שלם. ר"ל שהשגחה וכוף הסם יתעלה הוא משכיל ושלם שלם שלמות אין אחריו שלמות א"כ כל מי שנדבק בו וכו' :

להורות על שהשגחה נמצאת בכני אדם וכאישוס פסוקים רבים מדברי הנביאים המתורה וכל מה שבא מענין אברהם יצחק ויעקב ראה נמורה שהשגחה האישיה נמצאת בכני אדם, אמנם שרר בעלי חיים הענין בהם כמו שיראה אריסטו¹ ומפני זה היתה שחיטתם מותרת וגם אמרו והוקר להשתמש בהם בתועלתו ככל אשר נרצה, והראה על היות שרר בעלי חיים כלתי שושנה בהם אמרו ותעשה חכם כדניו הים כרמש על כל מושל בו כלו בזהם הועלה מכלל בעלי חיים איים אדם בהשגחה ואחר כך ביאר הנביא כי הרע המגיע לאדם עליו על כל העיבה והשכחה אצל על צד העונש להם להתחייבם מה שחל בהם, אמר ה' למשפט שמתו וצור להוכיח יסרתו. ואמר הוא שכל שלם שלמות אין שלמות אחריו, ר"ל כי אשר הוא שכל שלם שלמות שהשגחה תהיה עליו בתכלית ואם כן כל מה שנדבק בו

קישקש

בענין המין כפרק נמרז: (1) וגם מצווה בה. ר"ל בשחיטה כמו שאמרה תורה בכל אור נפשך תזבח ואכלת בשר: (2) והותר גזיה לתועלתו. כמו שאמר ורדו בדגת הים ובקוף השמים: (3) ולא

תחשוב שזה הדעת יסורו אותו אמרו נותן לבהמה לחמה, ה"י אחר שרצה השם בבראת ב"ח במינים מההללים יסורו למצון להשגיחה אישית, ומצין האפשר להם בהשגחה. והם יתנו אמרו נותן לבהמה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יז

שלמות אין שלמות אחריו, א"כ כל מי שנרבק בו דבר מן השפע ההוא, (פ) כפי מה ששיגורו מן השכל, ושיגורו מן ההשגחה, וזה הדעת הנאות אצלי למושכל ולכתובי התורה, ואמנם שאר הדעות הקודמות יש בהן תוספת והחסרון, אם תוספת ויבא אל כלבול ושנעון נמור, ולהכחיש המושכל, ולהתנכר על המוחש, או קצור והחסרון, יתחייב להאמין אמונות רעות מאד בתק הש"י, ויתחייב הפסד סדור בני אדם, ויטחה ויפסיד כל טובותיהם במדות ובדבריות, ר"ל דעת מי שמעלה ההשגחה מבני אדם ויטחה ביניהם ובין אישי שאר מיני בעלי חיים:

פרק יח ואחר מה שהקדמתי מהיות ההשגחה מיוחדת במין האדם לבדו משאר מיני ב"ח, אומר כי כבר נודע א שפון הוין לשכל מין נמצא, אבל המין ושאר הכליות (ה) דברים שבליים כמו שידעת, ובל נמצא הוין לשכל אמנם הוא אישי ואישים, וכשיודע זה יהיה נודע גם כן שהשפע האלהי הנמצא מדובק במין האדם, ב ר"ל השכל האנושי אמנם הוא מה שנמצא מן השכלים האישיים, והוא מה ששפע על ראובן ושפעו ולוי ויהודה, ואחר שהוא כן יתחייב לפי מה שזכרתי בפרק הקודם, כי אי זה איש טאישי בני אדם שהשיג מן השפע ההוא חלק יותר גדול כפי הכנת החומר שלו וכפי התלמדו, תהיה ההשגחה עליו יותר בהכרח, אם ההשגחה היא נמשכת אחר השכל כמו שזכרתי, ולא תהיה אם כן ההשגחה האלהית מבני אדם כולם בשוה, אבל יהיה יתרון ההשגחה עליהם כיתרון שלמותם האנושי זה על זה, ולפי זה העיון יתחייב בהכרח שתהיה השגחתו מבניאדם

עצומה **שם שב** **אמרי**

פרק יח א שפון חוץ לשכל מין נמצא. ר"ל שפון שום מין נמצא חוץ לשכל: ב ר"ל השכל האנושי. ר"ל

בו דבר מן השפע כפי מה ששיגורו מן השכל ושיגורו מההשגחה, ר"ל כפי מה שהוא אדם בשכל ויודק אליו וידבק בו ושיגורו מההשגחה אחר שהשפע ההוא השכלי הוא התשגיח ע"י וזה כבר לקח מלמדתו כפי מה שלקח מהשכל ההוא בשכלו אל השם ויפיע ויגלה לו כל מה שהוא נגלה לשכל וזהו היותו אדם וזוהו אדם אשר יאיר וישר חוקתו; וזהו הדעת הנאות אצלי למושכל ולכתובי התורה, ואמנם שאר הדעות הקודמות יש להם תוספת והחסרון או תוספת ויבא אל כלבול ושנעון נמור ולהכחיש המושכל ולהתנכר על המוחש כמו שהוא דעת האשערי"ה והמטעמ"ה ונכס מן הדעת ה' אשר יבא כל איש האדם ביום אחד, או יבא אל חסרון יחייב להאמין אמונות רעות בתק השם, עד שלא יהיה יודע עניני בני אדם אשר יתחייב בעבור זה ההפסד סדור בני אדם, ויאחרו כי אחר שהשם עזב את הארץ וליה דין וליה דין וירגו קתם אל קתם ויעשו רעות רבות אלו לאלו, ולא יהיה שום איש לא בעל מעלה ולא בעל חכמה אחר שיראו כי אין הפרש ביניהם ובין הבהמות, זה יתחייב מי שיעלה השגחה מבני אדם ויטחה ביניהם ובין שאר בעלי חיים, ושוויו אינו ראו כי הבעלי חיים נעדרים מהשכל והאדם ידבק בו השכל א"כ יתחייב שיהיה מושגח יותר משאר הבעלי חיים:

פרק יח ואחר שהקדמתי בהיות ההשגחה מיוחדת במין האדם וכי. זה הפרק הוא ביאור ושלמות הפרק הקודם בהשגחה, בזה הפרק יובן ההבדל שיש בין הדעת האדם לבדו משאר מיני הבעלי חיים, אחר כבר נודע שפון חוץ לשכל מין נמצא, כי המין הוא כולל ולא נמצא כולל חוץ לשכל, כי הכולל הוא דבר לקחו השכל מציאות אחר, כדאופן שילקח מציאות מהות אלוטיות, וזה אמרו האלוטיות הוא משותף לדברים רבים, וזהו היותו כולל, כי ראובן ד"ת לא יטח לו שפעו ולא ימצא בשום איש, אבל בשילקח השכל מהות ראובן שהוא האלוטיות מושפע מהמקרים, וזהו היותו כולל, וזה נמצא בשכל, כי חוץ לשכל לא ימצא מכלעדי המקרים המיוחדים, א"כ כל מה שנמצא חוץ לשכל אמנם הם אישי הסוגים המיניים, ולכן יאחר אריסטו" שאלם לא ימצאו האלוטיות, הסוגים המיניים לא ימצאו, אם כן הכוללים מציאותם אישיים ואין להם מציאות עצמא, וכעוד זהו שפון מין נמצא חוץ לשכל ויהיה נודע ג"כ מה שנאמר שהשפע האלהי נמצא מדובק במין האדם, ר"ל לשכל האנושי אחר שמתן לא נמצא. אמנם הכוונה בו הוא מה שנמצא מהשכלים האלוטיות, והוא ראובן ושפעו ולוי ושאר האלוטיות, ואחר שהוא כן התשפיע משפיע בלוי המין, וא"כ אלוה איש מצינו בני אדם ששיגו מהשפע ההוא חלק יותר כפי הכנת החומר שלו וכפי התלמדו והיה ההשגחה עליו יותר בהכרח, וראוי שתדע כי האדם כפי הכנתו נכבדו בתחלת הבריאה יקבל מהשפע האלהי שזהו הגורם יותר ממה שיקבל בגלותו מוכן ואחר יקבל יותר כפי תלמודו והפרדו מהשכל העולם ומהסולקים בתוך, ויהיה ההשגחה בזה יותר נפלאה משאר אישי המין אחר שקדם לנו שהשגחה הוא כפי השכל, ולא יהיה א"כ ההשגחה האלהית מבני אדם כולם בשוה אבל יהיה יתרון ההשגחה עליהם כיתרון שלמותם האנושי, ולמה שהשלמות האנושי הוא הודיעה וזההשכל, ויהיה כל מי שיהיה לו השגחה יותר נשפיע עליו השם, עד שאם נגלו לו כל מה שהוא נגלו לכל בעל שכל ההשגחה האלהית המדובקת בו ושער כל פעולותיו על דד הגמול והעונש, ויתחייב

קרישקש

לבהמה לחמה: (ט) כפי מה ששיגורו מן השכל ושיגורו מההשגחה. פירוש כי אם יגיע לשכל להשיג הש"י בדברים האמיתיים או תהיה ההשגחה בו להשיג מן המעשים

פרק יח (ה) דברים שבליים כמו שידעת, מ"ה הם נקיים מן החוש והקיום לא ישיגו הבולל אבל ישיגו אורו השכל מבני השגחה על החוש פעמים רבות עד שתחברו מהם

בנפש, והוא שהיה ענין כולל וכן הצומח וכן הגשם אשר הם כוננים וכן המינים כמו האדם ומין השור ומין הכלים שאין להם מציאות ב"ח כי אם בשכל אבל הם דברים סוגיים מגבילים השפע הנמצא בכל אחד מן האישים כמו שזכרתי בפרק אמרי, ואולם ההשגחה האלהית לפי דעתי ולפי מה שאני רואה היא נמשכת אחר השפע האלהי והמין אשר נרבק השפע הנשכל

עצומה מאד ולפי מדרגתם בנבואה, ותהיה השגחתו בחסידים ובמוכזבים כפי חסידותם וישראלם, אחר שהשעור ההוא משפע השכל האלהי הוא אשר שם דבר בפי הנביאים, ² והוא אשר ישר מעשיהם הטובים והשלים חכמות החסידים כמה שידעו. ⁷ ואמנם הסכלים הממרים, כפי מה שחזרו מן השפע ההוא היה ענינם נבזה וסודרו בסדר שאר אישי מיני בעלי חיים, נמשל כבהמות נדמו, ומפני זה היה קל להרנם, ^ה (ג) אבל צוה בו לתועלת, וזה הענין הוא פנה מפנות התורה ועליה בנינה, רצוני לומר על שהשגחה באיש איש סכני אדם כפי מה שהוא, השתכל איך ספר על ההשגחה בפרטי עניני האבות בעסקיהם וכשיבושיהם עד מקניהם וקניגם, וכזה שיעור השם מחבר ההשגחה עליהם, לאברהם נאמר אנכי מן לך, ונאמר ליצחק ואדריה עמך ואברהם, ונאמר ליעקב והנה אנכי עמך וסטרתיך, ונאמר לארון הנביאים ע"ה כי אדריה עמך זה לך האות, ונאמר ליהושע כאשר הייתי עם משה אדריה עמך, זה כלו סבאור ההשגחה עליהם מפי שלימותם, ונאמר בהשגחה על החשובים החסידים ועיובת הסכלים, רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו כי לא בכה ינבר איש, יאמר כשישלים קצת אישי המין מן המכות והמקרים ונפול קצתם בהם, אינו לפי כחותם הגופיים והכנותיהם הטבעיות, הוא אמרו כי לא בכה ינבר איש, אבל הוא לפי השלמות והחסרון, ר"ל קרבם אל השם ¹ או רחקם ממנו, ומפני זה הקרובים אליו בתכלית השמירה ורגלי חסידיו ונו', והרחוקים ממנו מוכנים למה שיקרה שימצאם, ואין שם מה שישמרם ממה שיתחדש בחולך בחשך שאין ספק שיבשל, ונאמר בהשגחה על החסידים גם כן שומר כל עצמותיו ונו', עיני ה' אל צדיקים ונו', יקראני ואענהו ונו', והפסוקים אשר באו בזה הענין רבו מלספור, ר"ל בהשגחה על בני אדם כפי שיעור שלימותם וחסידותם

שם פרב

אפרי

ותחייב מזה שתהיה השגחתו בנביאים עצומה מאד ולפי מדרגתם בנבואה תהיה השגחתו, כ"ל ידעת שהנביאים יקראו נביאים כמו שאמרנו צופה נפתח לבית ישראל, ונקראו רואים למה ששם מיישרים ורואים כמו הצופה מה ראו לזכר ומה ראו לעשות, וכשפע הנשפע מהם יסדרו את עצמם וזולתם כסידור נפלא, כלותן שיהיו נשמרים מכל חקרה ופגע, וכמה יתחזר זה אל ידיעת הפחדות מעטות והרעות אשר אספר שירחיקו רעות ויקרבו טענות, וכן הסגחה הנפלאה, וכשנמצא אל האנשים בחוק בני ישראל קיתה השגחה ה' נמצאת בנו בתכלית כמו שאמר והתכליתי בחוככם. ותהיה גם כן השגחתו בחסידים ונבוכים כפי חסידותם וישגורם, ואם שהחסידים והטובים ועצו פעולותיהם כפי הישרת שכליהם וצ"ל ליעזר מסייעים אותו, וכשם ושיפע עליהם ויחזק בכל טעם וטעם בשפע אשר שם דבר חכמת החסידים כמה שידע, והנה המושג האמתי הוא הנביא כי הוא שם דבר בפייה והוא אור נוסף על אור החכמים, ואור מחשבים לא יאירו לחכמים ויראו לנביאים מרחוק ויגלו להם הסבות והמסובבים הנעלמים וידעו ישראל ויחכסו מפני שלו נכחו עלילות וידעו מה ראו שיקרבו אליו ומה ראו שירחיקו ממנו טענות מרחוק כי ידעו מה ילד יום, והוא אשר ישר מעשיו הטובים ושקל כולם טענות האנושיות אם להיטיב עמם אם להיטיב וזולתם איך שפע השכל אשר ישפע עליהם השם ויגביו את עצמם ואת זולתם באופן שיצילו את נפשם ואת אנשי המדינה מרעות רבות מתחבצות לזכר בעולם אם מפני עצמם ולא מפני זולתם, וזכה השפע הנשפע על החכם נשלמו החסידים כי השפע המושפע על החכם כפי חקירתו ועיונו יקלימוהו אל שיחיה חכם ונבון ונעיל דעות ויקרות וזה השפע וצילוחו מפגעים רעים ויחיה הצננת השם בהם כפי משלם, ואמנם הסכלים הממרים והם הסכלים הרשעים כפי מה שחסרו מן השפע הואו שלא נדבקו בו היה ענינם נבזה ומדרגתם כשאר מיני בעלי חיים כי סר כלו מעליהם ונמשלו לבהמות אשר הם נבוכים אל המקרה כמו שאמר נמשל כבהמות נדמו, ומפני זה היה קל להרנם כמו שאמר לא תחיה כל נשמה, ואמנם זה לתועלת למען שלא ילמדו אומנו מדעותיהם ומחזותיהם כמו שאמר ולא ילמדו חכמם כחכמותם, ואלתם בהשגחה על החסידים החשובים רגלי חסידיו ישמור, וכן כי לא בכה ינבר איש, ורקעו בו כי הם לא ישגחו באיש חכם ואלתו מן המכות והמקרים לפי כחותם הגופיים: כהולך בחושך שצדק איש ספק וישכח, וזה אמרו ורשעים בחשך ידמו, והכעקף ממדיה אל מדה, הרצון בו שיחקו מהמדות קטנות אל המדות גדולות ויחזיקו נפשם ב"כ. מהחכמות אשר הם פולמות לעלות אל החכמה האמתית והוא החכמה האלהית:

אמר

קישקש

שהיו מקלקלים בתכלית הקלקול ואמרו לא תחיה כל נשמה ונתן ה' ישרת חכמה בזה ואמר אשר לא ילמדו אהבם וכן מזה בעידו שישראל שנודעו לעבור ע"ז להרגה להיות אותה העיר עלש

השכלי עד ששב בעל שכל: (ג) אבל צוה בו לתועלת. כלומר צוה להרוג הסכמים לתועלת גדולה והוא שלא יבשו בני אדם אחריהם ויעשו כמעשיהם כמו שמררה תורה בשבעה אמות

מורה נבוכים חלק שרישי פרק יח

וחסידותם. וכבר זכרו הפילוסופים גם כן זה הענין, אמר אבונג'ר בפתיחת פירושו לספר ניקומכוס לאריסטו, ר"ל, ואמנם מי שיש להם יכולת להעתיק נפשותיהם ממדה אל מדה¹ הם אשר אמר אפלטון בהם שהשגחה השם עליהם יותר, ועתה השתכל איך הוציאנו זה המין מן הכתיבה ליריעת אמתת טה שהביאורו הנביאים כולם ע"ה, מן ההשגחה האישית המיוחדת באיש איש כפי שלמותו, ואיך זה מהוייב מצד העיון כשתהיה ההשגחה נמשכת אחר השכל כמו שזכרנו, ולא יתכן שנאמר שההשגחה טינית לא אישית, כמו שהתפרסם מקצת דעות הפילוסופים, אחר שאין שם נמצא חוץ לשכל בלתי האישים ובאלו האישים נדבק השכל האלרו, אם כן ההשגחה אמנם היא באישים האלה, והשתכל בזה הפרק ההשתכלות הראוי לו וישלמך פנות התורה כולם בו, ויאותו לך לדעות עיוניות פילוסופיות (ג) ויסורו ההרחקות, ויתבאר לך צורת ההשגחה איך היא, ואחר טה שזכרנו מדעות בעלי העיון

בהשגחה

אפרי

וכו' : ו זה אשר אמר אפלטון בהם שהשגחה השם עליהם יותר. ר"ל לפי מהכח השכלי נוצר על הכמות הממירות לחשב לחיו, ולא"כ הכח השכלי יעשה פעולותיו והוא ההשכלה ואין בו מעיק חמרי כי השכל נוצר עליו :

שם טוב

אמר שם טוב הפלא נחלתים הפלא חמורנו שהביא רמיה מאבונג'ר ממה שאמר בפתיחתו לספר המדות, ולא הביא רמיה מהמתחיל החכמות, כי אמר בספר המדות ז"ל אמנם הפועל כפי השכל וזה מיוחדותו הנה הוא מובן נחלתית הטוב ויראה שהוא אהוב מאד לאל יתעלה כי אמנם

מן הראוי לשמוח בהם בדרך הכבוד, ואשר הוא רצוי מאד טוב ללוהביו השכל ומכבדים אותו כמו ללוהביו ולשום השגחתו עליהם ולעשות טוב לאלה העושים טוב ויושר, שינאמר מזה כי דעת אריסטו הוא דעה הרב בהשגחה, כי אמר שהשגחה כפי השכל, וכן אמר אריסטו כי הפועל לפי השכל, וזה המדות, ר"ל שיבדל מהכלו העולם ויעסוק כל ימיו לדעת את השם כי זהו התכלית, והנה זה האיש הוא מוכן אל הדברים היחיד גדולי הערך מכל שאר האנשים, והשם יתעלה ראו שיהיה זה האיש ויהיו לשם שיהיה נוהל טוב ללוהביו השכל ומכבדים אותו כמו ללוהביו ולשום השגחתו עליהם ולהציל מן המקרים ולגמול להם טוב לעושים טוב ויושר, ויותר נכלל תוה שאמר בשמו דבר שלא אמרו, כי הרב אמר בשם אריסטו כי כלתה השגחה בגלגל הירח אלא בקיום המינים לא באישים כלל, והנה זהו המאמר אשר השם יציגו במחשבים ויחן להם טוב ויחלם להם שיהיה טוב לעושים טוב ולפועלים ויושר, והנה אם מה שאמר הרב בשם אריסטו תלאו בספריו ויחשובו הרב שזה מה שאמרו הנה הוא נאמר כפי הפרסום, ומה שאמר בספרו החכמה הוא על דרך האמת, או אפשר שלא הגיע לו זה המאמר, ומה שהביא הרב בשם אריסטו ויהיה כפי מה שהגידו המפרשים ממנו, ולא שאריסטו אמרו ולא נמצא בספרו מה שאמר הטעם שישאר ככלתה השגחתו בגלגל הירח, אבל אמר שאלו אחד מהנמצאים קבל מהשגחתו כפי שיהיה שואות לכל אחד ואחד, ואמר שימצא כנאל דרון אחד וימצאו לו בני חורין ועבדים הבני חורין יקבלו מהטוב כפי מה ששבעים לקבל והעבדים יקבלו כפי מה שיהיה להם לקבל, כי העבד לא יוכל לפעול פעולות הבני חורין, וכן השם יתעלה הוא ארון העולם והשכלים הנבדלים והגרמים השמימיים קבלו מהטוב וההשגחתו כפי מה ששבעים לקבל והם אלה חורין, וזה העולם התחתון קבל מהשגחתו כמו מה שקבלו העבדים, ולכן היו העליונים חיים ונחמדים והתחתונים מתים ונפסדים כמ"ו והארץ יהיה תוהו ובוהו תוהו ובוהו על רוע חלקה, אמרו העליונים חיים והתחתונים מתים, וכן ראוי לחשב על אריסטו שאין ראוי לומר עליו כפי גודל השגחתו שישאר אישי בני אדם נעזבים למקרה ואין הפרש בין מיני בעלי חיים ובין אישי האדם, וידע רבני ומכיון למרוד בו, ועוד האמת כי דעתו הוא דעת הרב כפי מה שיראה מחאמריו אשר כתבתי שהוא ב' מהמדות : עוד אמר הרב ועתה הסתכל איך הוציאנו זה המין מהמדינה מידועה אחת מה שהביאו הנביאים מההשגחה האישית המיוחדת באיש כפי שלמותו. ר"ל כי מה שיאמרו הנביאים כי ההשגחה תהיה באישים כפי שלמותם וחסרונם, כן חייבה אותו השגחה שיהיה בהשגחה תהיה כפי השכל כמו שזכרנו, כי אחר שנאמר שההשגחה היא כפי השכל מי שדבק בו השכל ויפועל כפי השכל כפי חיותו יהיה ההשגחה עליו יותר אחר שהשפע עליו יותר, ולא יתכן שנאמר שההשגחה מוגינת לא אישית כמו שסבורו קצת מהפילוסופים, אחר שאין שם נמצא חוץ לשכל בלתי האישים ואיך ישמור מה שאינו נמצא בעצמו, ולפי שיש לחשוב עליו כשארם כי אחר שאין שם נצחיו האישים אבל המין שמור באישים כפי מה שזכרנו, ויסיק שישמור איהם מהאישים כמו שזכר בשם אריסטו ששופע מן ההשגחה מה שהיינה שאר המינים בהתמדתם, למה נשמר מזה וקשר מחאמריו וזיאר ואמר ובאלו האישים ידבק השכל האלכי והוא נדבק בהם בזה הם האישים ההם אם כן ההשגחה הטינית הוא באישים האלו : עוד אמר הרב הסתכל בזה הפרק ההשתכלות הראוי לו וישלמו לך פנות התורה בלה וגו'. כי כבר ידעת כי פנות אשר התורה רמו בזה היא הוא שהאדם צעל יכולתו ובחירה לעשות אלוה לדר שיהיה ראוי שם מניע ולא מעיק לעשות טוב או רע להיות חכם או סכל, ולזאת הפנה כמו שאמר לא נמצא חולק באמונתנו. והפנה השנית שהוא פנת תורת מרע"ה שהשם לא יווסם בו על. שלישית שהוא פנת תורת מרע"ה שההשגחה צבני אדם כפי שלמותם ומעלותם, ובאשר יסתכל המעיין זה הפרק יושלמו פנות התורה כולם, אחר שהיתה ההשגחה כפי השלמות ושימורו על הסכלות ביתרון האור מן החושך, ויאולו לך דעות עיוניות פילוסופיות ויסורו ההרחקות הקודמות, ויתבאר לך צורת ההשגחה ואיך היא והוא ההשגחה בגלגלים אל התמדתם בענין שלא ושקנה ושופע מההשגחה ההיא מה שהייב השאר אישי המינים והתמדתם בזה שלום מציאות משוכה, כי כל

נמצא

קרישקש

עולם למען יושעו וייראו הרואים והשומעים : (ג) ויסורו ההרחקות. פירושו הנמשכות למאמינים שההשגחה היא כאשר המינים :

פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יח יט

בהשגחה והנהגת הש"י לעולם איך היא, אבאר לך בקצרה ג"כ דעת אנשי תורתנו בידיעת השם והכרים שיש לי בה :

פרק יח מושכל ראשון הוא בלא ספק, שהש"י צריך שימצאו לו כל השלמות, וירוחקו מעליו כל החסרונות, וכמעט שהוא מושכל ראשון שהסכלות באיזה דבר שיהיה הוא חסרון, ושהוא ית' לא יוכל דבר, אבל מה שהביא קצת אנשי העיון כמו שזכרתי לך לחתנא ולהתנבר לאמר * ידע זה ולא ידע זה, הוא מה שדמוהו מהעדר סדור ענייני בני אדם, אשר רב ענייניהם אינם עניינים מבעייתם לבד אבל נמשכים ג"כ ב להיות אדם בעל יכולת והשתכלות, וכבר זכרו הנביאים שראיית הסכלים על העדר ידיעת השם בפעולותינו, הוא אמנם ראותם אנשי הרשע במובה ונחת ושלוח, ושהו מביא הצדיק החסיד לחשוב כי כונו אל הטוב, ומה שסוכל בעבורו מן הצער להתקוסם וזולתו לו אינו-סועיל, ואחר כן זכר הנביא ע"ה שחשבתו שזממה בזה עד שהתבאר לו שהדברים אין לעיין ולהשתכל בהם רק כסופם לא בתהלתם, וזהו ספור במדר אלו הענינים כלם, אמר ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון, הנה אלה רשעים ושלי עולם השגו חיל, אך ריק זכותי לכבי וארחץ בגיכון כפי, וסוף

שם מורה

אמר

פרק יט א יע זה ולא ידע זה. ר"ל שהשם יתעלה ידע המינים ולא ידע האישים : ב ליהוה האדם בעל יכולת : ר"ל שקצת ענייני בני אדם נמשכים מלד בחיורם ויחלופו והשתדלומו : ג ומה שסוכל בעבורו מן הסע להתקוסם וזולתו לו אינו מועיל. ר"ל כל כך אפי' הרשע על שגלוה ונחת שכינא לתשוב הנדיק החסיד שמה שהוא מכין אל הסוב ומה שסוכל אל הגער בעבור כונו אל הסוב שהוא מקוה שחושב שזה סרע הגיע לו למרוק עונותיו וזכה סרע המפעל וילכו מרע גדול ויעמוד נמקושו, כ"ז מביא לחשוב לנדיק שהוא שפעולותיהם

הנה זהו זורת ההשגחה. ואחר שזכר הרב דעות בעלי העיון בהשגחה והנהגות השם לעולם איך היא, רצה לכאר בקצרה דעת אנשי תורתנו בידיעת השם, ויגיד דעתו ג"כ, נמשך למה שאמר בתחילת הספר הע אונן ושמע דברי חכמים ולכך תשית לדעתי :

פרק יט מושכל ראשון הוא בלי ספק שהש"י צריך שימצאו לו השלמות כולם וירוחקו מעליו כל החסרונות, למה שהרב בפרקים הקודמים שעברו דבר בהנהגה ובהשגחת הבורא יתעלה בעולמו והגיד דעת החכמים ואחר ביאר דעתו, רצה הרב בזה הספר לדבר בידיעה והיא ידיעת הש"י, ואם היה ראוי שיקדם הדבור בידיעה להשגחה למה שכל משגיח יודע ולא כל יודע משגיח ולכן היה קודם בטבע הידיעה, אבל הרב קדם הדבור בהשגחה למה שעברו העדר ההשגחה והוא רוע הסדור כבני אדם הביא האנשים להתנבר ולומר שהשם יתעלה לא ידע עניני בני אדם, ואחר שקדם סלק זה הספק והוא שהשגחת השם נמצא בזה העולם השכל וכי השגחתו נמשכת כפי מה שהוא טבע המושגח, אם כי יתחייב שיאמין האדם שהשם יודע עניני בני אדם, ולכן יחייב שידבר הרב בענין הידיעה ואיך היה באופן שיכביע עם האמת ולא נסכול הרחוקות ולא דברים מנוגים, ולכן התחיל ואמר מושכל ראשון הוא בלי ספק שהשם יתעלה ידע שימצאו לו. כל השלמות וירוחקו מעליו כל החסרונות, וכמעט שהוא מושכל ראשון שהסכלות בלי זה דבר שיהיה הוא חסרון, ואחר שזכרנו כפי התמונה הראשונה שהשם ית' לא יוכל דבר, ויבא הדבר כן, הסכלות הוא חסרון באיזה דבר שיהיה וכל חסרון ראוי שירוחק מהשם יתעלה, אם כן הסכלות ראוי שירוחק באיזה דבר שיהיה, ואם כן השם יתעלה יודע כל דבר, והכן אמרו מושכל ראשון הוא שהשם יתעלה צריך שימצאו לו כל השלמות ויתחטט שהוא מושכל ראשון כו', ולא אמר הוא מושכל ראשון כמו שאמר הראשונה, והיה זה בעבור כי קצת החכמים חשבו כי קצת הסכלות הוא שלמות והוא האמת הדברים היולגאריים כי המשגיח אוחס הוא בעל היולי כמו הם, ויודע בדברים החינים הוא טעל תחת הזמן כמו הם, והיודע הדברים אשר הוא למטה הוא למטה ממנו, ולכן אמר הרב כמעט שהוא מושכל ראשון כהשכל. והאמת כי אף שאינו מושכל ראשון שהסכלות בלי זה דבר שיהיה הוא חסרון, עכ"ז אחר שהסכלות האמתי יראה שהוא מושכל ראשון שהסכלות באיזה דבר שיהיה הוא חסרון, ואם תאמר שאמר שזכרנו הוא כמעט מושכל ראשון מה הביא לקצת אפי' העיון כמו שזכרתי לך להתנאות ולהתנבר כו', התשובה הוא מהעדר ברור עניני בני אדם אשר רוב עניניהם אינם עניינים טבעיים, כי הדברים הטבעיים יש להם מהסדור וההכחמה מה שלא יעלם אצל עניני בני אדם הם נמשכים אחר ברצון והבחיורה ועשו אלה באלה רעות גדולות כמו שאמר אולת אדם תסלף לרוב וכו'. ואם תאמר למה השם ית' לא שם ברצון כל איש ואיש לפשות הטוב והרע, התשובה בזה כי אם יהיה הדבר כן לא יהיה האדם בעל בחירה ורצון ולא בעל יכולת, והוא לא יזכר ואלו שיהיה האדם לא אדם. והכן מה שאמר הרב כי רוב עניני בני אדם אינם עניינים טבעיים לבד אבל נמשכים אחר היכולת, כי עבור הקומה והיופי והתחומה והתואר וכן רבים עניינים הם מדברים כרחיבים נמשכים מעניינים הטבעיים, אבל כל פעולותיהם הם נמשכים אחר הרצון ולכן יחשיבו רעות רבות כמו שאמרנו : והנה ביאר הרב שהנביאים זכרו בהרבה מקומות שראיית הסכלים על העדר ידיעת השם בפעולותיהם אמנם הוא ראותם אנשי רשע בטובה ונחת ושלוח, והנה הביא ראיה מאסף וממלאכי ומדוד עהרשעים שסלקו כלם הידיעה מהשם ית' כעבור

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יט

וסוף המאמר ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני (ה) עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם, אך בחלקות תשחח למו הפלתם למשוואות, איך היו לשמה כרנע ספו תמו מן בלחות, ואלו העינינים כולם בעצמם זכרם מזאכי, אמר חזקו עלי דכריכם אמר ה' וגו' אמרתם שוא עבודו אלהים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות, ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נכנו עושי רשעה גם בחנו ה' ויטלנו, אז נדברו ויראו ה' וגו' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, וכבר נרדד פרכוס זה הדעת במוסנו ומה שהייב והביא לנו האדם לחטוא ולעשווק קצתם את קצתם, (ב) והתחיל לטעון לבטל זה הדעת ולהדיר שהוא יתעלה וידע כל זה, אמר אלמנה וגר יהרננו ויתומוים ירצחו ויאטרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב, בינו כוערים בעם וכסילים מתי תשכילו הננוע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט, היוצר ניום הלא יוכיה המלמד אדם דעת. והנה אבאר לך ענין אלו הטענות אחר שאוכור לך רוע הבנת ההורסים לדברי הנביאים לזה המאמר, אמרו לו זה לו שנים אנשים מטיכילי אומתנו הרופאים, שהם תמרום ממאמר דוד ע"ה, אמרו מן היה מתחייב לפי היקשו זה, שכורא הפה יאכל, ויוצר הריאה יצעק, וכן בשאר האיברים. והשתכל אתה המעיין במאמרו זה כמה רחקו מן הנכונה בהכנת זאת הטענה, ושטע ענינה, מכואר הוא שכל פועל בלי מן הכלים, לולא שהפועל הנעשה בכלי ההוא מצוייר אצלו לא היה יכול לעשות לו הכלי והמשל בו שאם לא היה הנפה מצוייר ענין התפירה וסבין אותה, לא היה אותה הסמט על התכונה הוואת אשר לו תשלם התפירה הוואתה, וכן שאר הכלים, וכאשר חשב מי שחשב מן הפילוסופים שהשם לא ישיג אלו הפרטים, להיותם ממושני החושים והש"י לא ישיג בהוש אבל השנה שכלית, טען אלהים במציאות החושים, ואמר אם היה ענין השנת הראות נעלם מהשם ולא ידעהו איך המציא זה הכלי המוכן להשנת הראות, התראה שבמקרה היה התחדש ליהה אחת זכה, ותחתיה לכה אחרת כך, ותחתיה שהיצה אחת, והורמן שנקב בה נקב וכאה כנגד הנקב מהיצה זכה וקשה, סוף דבר ליות העין ומחיצותיו ועצביו אשר בהם מן התקין מה שגודע וכיון כבולם ד תכלית זה הפעל, האם יצייר משכיל שזה נפר במקרה, לא כן, אבל הוא ככוונה מן הטבע כהכרח, כמו שבאר כל רופא וכל פילוסוף, ואין הטבע בעל שכל והנהגה, וזה מוסכם מן הפילוסופים כולם, אבל זאת ההנהגה הרומה למלאכת מחשבת תבוא לפי דעת הפילוסופים (ג) שהתחלה שכלית, והיא מפועלת בעל שכל לפי דעתנו, והוא אשר הטביע אלו הבחות בכל מה שימצא לו בח טבעי, ואם הישכל הדיא (ד) לא ישיג זה הענין ולא ידעהו, איך המציא או הניע מאתו לפי הדעת ההוא טבע שיכוין אל זה הענין אשר אין ידעה לו בו, ה' ובאמת קראם דוד כוערים וכסילים, ואחר מן התחיל לבאר שזה חסרון בהשגתנו

וששה"י

שם סוב

בעצור רוע סדר הנמצא נכני אדם, והתחיל לטעון ולנצל זה ממה שאמר הטוע און כלל ישמע וכי, וזכר הרב ספק עשו לו שני אנשים רופאים מתשכילי אומתנו שהם תמהים מתמחר דוד ע"ה, אמרו כו' אם מן יתחייב לפי היקש זה שהנורא הפה יאכל ויוצר הריאה יצעק וכן שאר האברים. והנה הראה הרב אמתות זאת הטענה הטוע און כלל ישמע וכי למה שכל פועל מן כלים אי אפשר לעשות אותן כלי אם לא שיהיה מצוייר אצלו הפועל הנעשה בו. אבל זאת ההכנה אשר יבא המטבע דומה למלאכת מחשבת, כי כמו שכלי אשר יניע האומון יעשה הדבר ידועת האומון, כן הטבע אינו בעל יכולת לעשות שום דבר אם לא ימצא התחלה שכלית יותר קודמת ממנו אשר יניע הטבע לעשות הדברים הטבעיים :

אמר שם עוב עם שהרב לא הוכיר העין ולהורות אל ידיעת השם ותעלה, הנה דוד זכר האון הראשונה כמו שאמר הטוע און וכי, ואמנם לקח אלו החושים עם שיעת מהתחמה הנפלאה בכל אחד מהחושים האחרים למה שצאלו מנאח חכמה וקידר ואם נתלא בעין יותר מהאון אלו החושים הושמו כדאם לא בעצור מחיוון לבד והוא החיות הראשון אבל יושמו גם כן בעצור שני אלו הם כלים לשכל וצאלו השנים ישיג האדם מה שאלו לנספו, כי באון ישמע ויקבל תוכחות מוסר מאחרים ובעינים ישיג השמום והאכרן וכל כדאם ולכן אמר אחר זה היוסר ניום הלא יוכיה המלמד אדם דעת. עוד אמר הרב אמר זה והתחיל לבאר שזה חסרון בהשגתנו וכו' , רצנו לומר

מה

קרישקש

פרק יט (ה) עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם. (ג) מהתחלה שכלית. פירוש שהוא בניו לשם ה' שהם אינם כלומר עד שבאתי למקדש האי שהוא סקוס התאבדורות והשנת השלימות והשתלחתי בהשחבת בנינים וראיתי שהכלתם רע : (ג) והתחיל לטעון. ר"ל דוד ע"ה : (ד) לא ישיג זה הענין כיצור לא ישיג הנמצאות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק י"ב

כ"ט

והשלישי אשר נתן לנו זה השכל אשר בו נשני, (ג) ומפני קצורנו מהשיח אמתנו ית' התחדשו לנו אלו הספקות העצומות, (ד) יודע זה החסרון כנו ושמהשבתנו זאת המקצרת (ו) אין להשיגה למה שהייבתנו מן ההרסיה, אמר המלמד אדם דעת ה' יודע מהשבות אדם כי המה הכל, וכונתו כולה היתה בזה הפרק לכאר שזה עיון קדום מאד, ר"ל מה שיאמרו בו הסכלים מהעדר השת השם, מפני היות עניני בני אדם האפשריים בטבעם בלתי מסודרים, אמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא בן על ה', ובמדרש, מה אמרו, אמרו העמוד הזה אינו רואה ואינו שומע ואינו מדבר, רוצים בו דמותם שהשם בלתי משני אלו הענינים ולא הניעה מאתו לא מצוה ולא אזהרה לנביאים, וכבת זה כלו והראיה עליו אצלם, היות עניני בני אדם בלתי נמשכים כפי מה שיראה כל איש ממנו שכך ראוי שיהיה, ובשראו שאין הענינים כאשר רצו, אמרו אין ה' רואה אותנו, ואמר צפניה על אלו הסכלים האוסרים בלבכם לא יטיב השם ולא ירע, ואמנם מה שראוי שנאמר בידיעתו יתעלה בענינים כלם הנה אנדי לך אחר זה דעתי בו, אחר שאודיעך הענינים המוסכם עליהם אשר לא יוכל בעל שכל לחזוק בדבר מהן :

פרק ב ענין מוסכם עליו שהוא יתעלה לא יתכן שתתחדש לו ידיעה עד שידע עתה מה שלא ידעו קודם, ולא יתכן שיהיו לו ידיעות רבות (ה) ואפי' לפי דעת מי שיאמין התארים, וכאשר התבאר זה בסופת, נאמר אמתנו קהל אנשי התורה שבידיעה אחת ידע הדברים הרבים, ולא בהתחלה הידועים יתחלפו הידיעות בהקו יתעלה * כמו שהוא בחוקו, וכן נאמר שכל אלו הדברים המתחדשים ידעם קודם היותם ולא סר מהיות יודע אותם, ולזה לא יתחדש לו מדע כלל, כי ידיעתו שפולגה הוא עתה נעדר, ויבצא בעת הפלוגה ויתמיד נמצא וזמן כך ואח"כ יעדר, כשיבצא האיש ההוא כמו שקדמה

תדעיה

אמר

שם

ואין לנו יכולין לדעם העיון על טריו מרוב מעלת מלך השם יתעלה וקודם שכלו :

פרק ב א כמו שהוא בחקנו. ר"ל שחזק בני אדם בהתחלף

הניח לקהל הסכלים ולרשעים לומר שלא ידע הדברים שלמטה מנגלג הירח וע' אמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא בן על ה', ובמדרש אמרו מה עמוד הזה אינו שומע ואינו מדבר, רוצים בו שהשם יתעלה דמותו כי העמוד הכל נשען עליו כן ה' יתעלה הכל נשען עליו, וכמו שהעמוד אינו מדבר כך השכל והסכלים שהשם יתעלה לא יבוע מחלו לא מצוה ולא אזהרה לנביאים, וכבת הדמיון אצלם הוא היות עניני בני אדם בלתי נמשכים כפי מה שיראה כל איש ממנו וכשראו שאין הענינים כאשר ירצו אמרו ה' רואה אותנו, ואמר צפניה על אלו האוסרים בלבכם לא יטיב ה' ולא ירע, ואמר שחזק שאין ראוי להכחיש בידיעה מפני הסודר הנמצא בבני אדם ראה הרב להגיד דעתו בידיעה השם יתעלה, אחר הנחת ענינים מוסכמים אשר לא יוכל כל בעל שכל לחזוק בדבר מהם :

פרק ב ענין מוסכם עליו שהוא יתעלה לא יתכן שיחדש לו ידיעה עד שידע עתה מה שלא ידע הוא קודם וכו', כבר ביאר הרב צפנת הקדוש כי מתכן קצורנו מהשיג אמתנו יתעלה ויחדשו לנו אלו הספקות העצומות כמו שאמר התלמד לאדם דעת ה' יודע מהשנות אדם כי המה הכל, ראה הרב בזה הפרק לכאר נכמה הבדלים נבדלה ידיעתו יתעלה מידיעתו וידיעתו קרה להשיג איך הוא יודע כמו שקרה מהשיג אמתנו וידיעתו הנאמרת עליו יתעלה ובנו הוא בשנות החסור, ולכאר זה התחיל ואמר ענין מוסכם עליו שהוא יתעלה לא יתכן שיחדש לו ידיעה עד שידע עתה מה שלא ידעו קודם, וביאר זה השם יתעלה אינו יוצא מן הכח אל הפועל כי אם היה הדבר מן היות משתנה וכל שיחדש בו שום ידיעה ילא מהבת אל הפועל וימצא בו שטו', אם כן השם יתעלה אי אפשר לו שיחדש בו שום ידיעה וזה ענין מוסכם תכעלי התורה וזמן הפילוסופים. עוד אמר הרב כי הוא נ"כ מוסכם שלא ידע שיהיו לו ידיעות רבות אפילו על דעת מי שזאמנו בתארים, ומפני על זה התואר, השם יתעלה הוא אחד מכל יד ומכל חופן, ועצמו הוא ידיעתו, ועצמותו אין בו רצון כלל, אם כן בידיעתו אין רצון כלל, ואם היו לו ידיעות רבות יהיו הידיעות הרבות סבה לכל ויהיה מורכב ולא יהיה תחייב התחייבות, ובכשר כוננו שני אלו השרשים שהשם יתעלה לא יחדש לו ידיעה ואין לו ידיעות רבות, נאמר אמתנו קהל שדע לנשי הקודם אחר שאין אנו מסכימים שהשם יתעלה אין לו ידיעות רבות וזאמנו מהאמינים גם כן שידע כל הדברים, יתחייב שבידיעה אחת ידע כל הדברים ולא בהתחלף הידיעות ותחלפו הידיעות בחקו יתעלה, וכן מיוויב לנו אחר שאנו מאמינים שהשם ית' אין בו שטו', שלא יחדש לו שום ידיעה, אבל מקדם ידע כל הדברים העתידים להתקיים להיות מיוויב שלאמין שידעם קודם היותם ולא סר מהיות יודע אותם ולזה לא יחדש לו מדע כלל, כי ידיעתו שפולגה הוא עתה נעדר, ויבצא בעת הפלוגה ויתמיד נמצא כן ואחר כך יעדר. כשיבצא האיש ההוא כמו שקדמה ידעם בו לא יחדש מה שכל היה טעם סלוגי ומתמיד נמצא כן ואחר כך יעדר.

לכל

קרישש

הנמצאות אשר ברא להם אלו הכלים לכוסר כלי החשנה, לפי הרעה שהיו חושבים שישו' אינו טעיה: (ג) ומפני קצור, הוא שב אל השכל: (ד) יודע זה החסרון בנו, ר"ל השלישי יודע זה

פרק ב (ה) אפילו לפי דעת המאמינים בתארים, והרמן

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כ

הידיעה בן. לא נוספה שם ידיעה ולא התחדש מה שלא היה נודע אצלנו, אבל התחדש מה שהיה ידוע מקודם שיתחדש כפי מה שנמצא, ויחייב לפי זאת האמונה שיהיה המדע נתלה בהעדר, ויקוף כמה שאין לו תכלה, והאמננו זה ואמרונו (ג) כי ההעדר אשר קדמה בידיעתו המצאתו והוא יכול להפציאו, לא ימנע התלות הידיעה בו, אמנם מה שלא ימצא כלל, הוא ההעדר הנמור בחק וייעתו, אשר לא תתלה ידיעתו בו, כמו שאל תתלה ידיעתנו אנחנו כמה שהוא נעדר אצלנו, ואמנם ההקפה כמה שאין תכלית לו, יש ספק (ג) ונטה צד בעלי העיון לאמר שהידיעה נתלת במין ומתפשטת על שאר אישי המין בענין אחר, והו דעת כל בעל תורה כפי מה שיבוא אליו הכרח העיון. אמנם הפילוסופים פסקו הרבה ואמרו שלא תתלה ידיעה בהעדר, ולא תקיים (ל"א תקיף) ידיעה כמה שאין לו תכלית, ואחר שלא יתקשר לו מדע, מן השקר שידע דבר מן המתחדשים, ולא ידע אם כן אלא הרבה הקיים אשר לא ישתנה, וקצתם נתחדש להם ספק אחר, יאמר שאפילו הדברים הקיימים אילו ידעם יהיו לו דעות רבות, כי ברוב הידועים ירבו הדעות, כי לכל ידוע דעה מיוחדת בו, אם כן לא ידע כ"א עצמו. ואשר אומר אותו אני הוא, שסכת כל מה שנכשלו בו כולם, היא שומם בין חיעתנו וידיעתו יתעלה יחס, ותעיון

שם טוב

ידע הדברים הרבים, אם כן יחייב שלח תתלה ידיעתו בהעדר ולא תקיף ידיעה כמה שאין לו תכלית, ואחר שלח התחדש לו מלך מה השקר שידע דבר מן המתחדש ולא ידע אם כן אלא הדבר הקיים אשר לא ישתנה, וקצתם נתחדש להם ספק אחר שאפי' הדברים הקיימים אילו ידעם יהיו לו דעות רבות אם כן לא ידע כי אם עצמו. אם כי ימצא בכלן בידיעתו שהי' שלשה דעות, מי שיראה ששהי' ידע הדברים הרבים והדברים המתחדשים בידיעה אחת ותתלה ידיעתו בהעדר וכמה שאין תכלית לו, ודעת מי שיראה שידע הדברים הרבים בידיעה אחת, והם הדברים הקיימים הנצחיים בלתי הווים ולא נפסדים, ולא תתלה ידיעתו בהעדר וכמה שתקוד להיות ולא יכ' כמה שאין לו תכלית, ודעת מי שיראה שאפילו הידועים הרבים והקיימים לא ידעם כי אילו ידעם היו לו וידועות רבות, וכבר התבאר שאין לו אלא ידיעה אחת פשוטה א"כ לא ידע כי אם את עצמו, ואחר שהיה כל אלו הדעות סתם שתי דעות האחרונים למע שהם הסך יסודי התורה, כי שהי' ידע החוקים ההווים ואשר עברו ואשר עתידים להיות מעשה איש ופקודו ועלילות מעמדו נבד והמון סתקרות לאין תכלית וכלם ידעם בידיעה אחת כמו שג' הרבה, וכלם נסקרים בסקירה אחת עוברין לפנינו ככני מרון וכלם נחתמים בחוקים אחד ובידיעה אחת, ואמר שסכת כל מה שנכשלו הפילוסופים שומם יחס בין ידיעתנו וידיעתו וית' ותיעיון

אצלנו אבל יתחדש מה שהוא ידוע מקדם שיתחדש לא שיתחדש דבר בידיעתו, ואחר שכל בעל תורה יאמין שבידיעה אחת ידע שהי' כל הדברים, ויאמין ג"כ שבידיעה אחת ידע ההווה והעקוד והעבר. הנה יחוייב לפי זאת האמונה שיאמין האדם שתי אמונות אחרות והוא שיהיה מדעו נתלה בהעדר, ויהי זה בעבור שהוא יודע עד סוף כל הדורות והדורות העתידות להיות בלתי נמצאות עתה אם כן וידועות תתלה בהעדר, וז"כ יחייב שיאמין אדם שיקיף ידיעתו וית' כמה שאין תכלית לו, והי זה בעבור כי הוא יודע הדברים העתידים והמתחדשים והאישים המתחדשים הם בלתי בעלי תכלית, והשייית ידע הכל אי"כ ידע הבכ"ת, ואמרנו כי הפדר אר קדמה בידיעתו והוא יכול להפציאו לא ימנע הידיעה בו לא מה שהוא נמנע שימצא, כי בהעדר יאמר על שני דברים אם על שאל אפטר שימצא כמו שהונו שיהיה נפטר, כי בזה לא תפול שום ידיעה והוא הנמנע להיות לא תפול ידיעה בו כמו שלח תתלה ידיעתנו אחרנו כמה שהוא נעדר אצלנו, ואמנם בהעדר אשר תתלה בו ידיעת הש"ת הוא אשר הוא אפשרי להיות, ואמנם ההקפה כמה שאין תכלית לו יש בו ספק כי הבכ"ת לא תקיף בו ידיעה לא תתלה בו תכלית אם כן ויקיף בהם ידיעה, והנה אחרנו נאמין שבידיעה אחת ידע הבכ"ת והבעל תכלית, וזו דעת כל בעל תורה כפי מה שביא אליו הכרח העיון, אמנם הפילוסופים קבלו שהשי' לא יתחדש לו שום ידיעה ולא

קרישקש

רש"ד במאמר הלמ"ד בפת שאחר חשבנו, במאמר זה אמר דעת האבות הוא הקודם על כל דבר זל, ולזה רחוק אנשים לספר שהוא יודע מה שבאנו, אבל בידיעה כוללת לא ברך הרחיבה, והאמת שבעד שהוא יודע עצמו לכד ידע כל הנמצאות במציאות אשר הוא עלה לשיעורו, ויסלף זה כי שירידת חום האש ליבד כי לא יאמר בו שאין לו ידיעה בפנע בתום הנמצא בדברים החיים, אבל זה הוא אשר ידע בפנע בתום כמה שהיו חום, וכן הראשון ישתבח שמו הוא אשר ידע טבע הנמצא כמה שהוא נמצא במחלה כאשר ידע עצמו, וידע היה שם הידיעה נאמר על ידיעתו וית' וידיעתנו בשתוף השם, וזה שיריעתו הוא סבה לימצא והנמצא הוא סבה לידיעתנו הנה ידיעתו וית' אינה מתוארת לא בכללות ולא בתלקיות, לפי שאמר שיריעתו כוללת הוא יודע החלקים אשר הם בפועל כמה הנה ידיעתו בהכרח היא ידיעה כמה, אחר שהנה הכולל אמנם הוא יודעת הענינים החלקיים, וכאשר הנה הכולל הוא ידיעה כמה ואין בה בידיעתו ישתבח שמו הנה ידיעתו אינה כוללת, ויותר מכאור טוה שלא תהא ידיעתו הרקית לפי שהחלקיות אין להם תכלית ולא תכלית ידיעה הנה היא ישתבח שמו לא יחזור בידיעה אשר בנו ולא בסכלות אשר הוא סכיליה כמו שלא יחזור בהם כי שיריעתו שלא ימצא בו אחר חיים, וכאשר התבאר א"כ מצאות נמצא לא יתואר בידיעה אשר בנו ולא בסכלות

שאפילו לדעתם שמאבינים מתחלפים לבורא וית' נאלו האמר וי' הכם יכול רוצה וישאר התוארים: (ג) כי ההעדר אשר קדמה בידיעתו המצאתו והוא יכול להפציאו לא ימנע התלות הידיעה בו, הרצון בזה ההעדר אשר קדמה בידיעתו בעת העדר התמצאה הטבעית לאחר זמן, והוא יכול להפציאו, ורצה בזה ההעדר יכול להפציאו כשיציה, או שבכני המצאות אל ההעדר והוא כאלו הנעדר לא ימנע התלות הידיעה בו רוצה בו הענין בהעדר: (ג) ונטה צד בעלי העיון לימנע הידיעה נתלת במין ומתפשטת על שאר אישי המין, פי' שהעין הוא בעל תכלית והאישים הם בכללים במין, וא"כ לפי דעתם הידיעה אינה פוסת כמה שאין לו תכלית, והו דעת כל בעל תורה, והוא בו שיהיה כל בעל תורה להאמין זה שתיארה ידיעתו כוללת והאישים בכללים במינים ולא תהיה הקפה כמה שאין לו תכלית. ויש לתמוה בזה המה כמה שאומרים ויה כי המינים אין להם שצאות כלל והם ענינים שכלים ונבולים אשר יקבלו השכל מהשנות האיש על ההוש פעמיים רבים והאישים יש להם מציאות חוץ לשכל ואין להם תכלית, וכן יש ספק אחר אם תאמר שהוא ידע המינים והידיעה מתפשטת על כל האישים והם בכללים במינים כמו שצאתו אין ידיעה כמה אחר שהכולל הוא ידיעת הענינים החלקים אשר הם כבה במינים. ולזה אמר אבן

ותעין כל כת בעניינים נמנעים בדיעתנו ותחשוב שהוא מיוחד *) בדיעתו, או יוספק עליו הענין, וצריך שנרבה להוכיח הפילוסופים על זאת השאלה יותר מכל אדם, שהם בארו במסופת שעצמו יתעלה אין רביו בו ולא תאר לו חוץ לעצמו, אבל עצמו מדעו ומדעו עצמו, והם הם אשר בארו במסופת ששכלנו וידיעתנו מקצרות להשיג אמתת עצמו כפי מה שהיא, כמו שבארנו, ואין יחשבו שישנו ידיעתו, וידיעתו אינו דבר חוץ לעצמו, אבל זה הקצור בעצמו אשר קצרו די שכלנו מהשיג עצמו הוא הקצור מרשנות ידיעתו כדברים ארך היא, ואין זה ידיעה מסין ידיעתנו שנקיש עליה, אבל הוא ענין נבדל כל ההבדל, וכמו שיש עצם מחוייבת המציאות, מאתה התחייב כל נמצא לפי דעתם, או היא הפועלת כל אשר זולתה אחר ההערך לפי דעתנו, כן נאמר שהעצם ההיא מטת כל אשר זולתה, לא יעלם ממנה דבר בשום צד מכל מה שהמציאה, ואין שתוף בין ידיעתנו וידיעתו כמו שאין שתוף בין עצמנו ועצמו, ואמנם המערה הנה שתוף שם הידיעה, כי השתוף הוא בשם לבד וההבדל באמתו, ומפני זה יתחייבו ההרחקות, כי נחשוב שהעניינים המחוייבים לידיעתנו, מחוייבים לידיעתו. וממה שהתבאר לי גם כן מספוקי התורה שידיעתו יתעלה במציאות אפשר אחר שתמיד להיות, לא תתיצא האפשר ההוא מטבע האפשר כלל ב אבל טבע האפשר עומד עמו, ושאין הידיעה במה שיתחדש מן האפשריים מחייבת היותם בהכרח על אחד משני האפשריים, ואת גם כן פנה מפנות תורת מרע"ה אין ספק בה כלל, (ד) ול"א ועשית מעקה לגגך וכו', וכן אמרו פן ימות במלחמה ואיש אחור יקחנה וכו', וכן נתינת התורות כלם והמצוה והאזהרה שבה אל זה השורש, והוא שידיעתו במה שיהיה לא יוציא הדבר האפשר ההוא מטבעו, וזהו המסופק הנדול לפי השנת דעתנו הקצרה. והתבונן בכמה דברים נבדל מדעו ממדענו לפי דעת כל בעל תורה, תחלת זה, בדיות המדע האחד (ה) יאות וישוה לידיעות רבות מתחלפות במנין, ו' והשני בחילתו

במה

(*) לא מרע"ה

שם שוב

אמרו

ותעין כל כת בעניינים נמנע בדיעתנו ויחשוב שהוא מחוייב בדיעתו או יוספק עליו הענין. וצריך שנרבה להוכיח הפילוסופים על זאת השאלה יותר מכל אדם, למה הם כפי ביארו במסופת שעצמו ית' חין רביו בו ואין לו תואר חוץ לעצמו וביארו שחדש הוא עצמו ועצמו הוא מדעו, וביארו הפילוסופים גם כן במסופת ששכלנו וידיעתנו מקצרים מהשיג אמתת עצמו על מה שהוא עליה כמו שכבר ביארנו בספיקי זה המחבר בחלק ראשון, וא"כ אין יחשוב הפילוסופים ששינו ידיעתו ואם ישנו ידיעתו ושינו עצמותו כי ידיעתו אינו דבר חוץ לעצמו, אבל זה הקצור בעצמו אשר קצר שכלנו מהשיג עצמו הוא זה הקצור מהשיג ידיעתו כדברים נבדל אחד חוץ חוץ וא"כ ידעה ממין ידיעתנו שנקיש עליה אבל היא נבדלת בחכמת הכדל, וכמו שיש עצם מחוייב החליות אמתו ויתחייב כל נמצא לפי דעתם כדמות ואין חלו מהשיג עצמות או מחוייב החליות ולא חין ויתחייבו כדברים נבדל או גם כפי דעת החידוש הוא פועלת כל אשר זולתה אחר ההערך לפי דעתנו, ולא נדע זאת התחלה פועלת וגם כן לא נדע חין פעל כל הדברים, כן נאמר שהעצם הכוח הוא מטת כל מה שזולתה לו יעלם ממנה דבר בשום צד מה שיהיה בין עצמנו לעצמו ואמנם ההעצמה כנה הוא שתוף שם הידיעה כי יחשוב האדם כי הידיעה בו ובו נאמר כנסתה בנינו וכו' וכו', ואין הדבר כן כי הידיעה ננו וכו' הוא כשפוק כנחמד ואין דבר שכללם כי אם הם לבד, ומפני זה יתחייבו ההרחקות הרבות כי נחשוב שהעניינים המחוייבים לידיעתנו מחוייבים לידיעתו: עוד מנה הרב הגדל ה' שכלל ידעה י' חין מדיעתנו והוא יסוד החורה כולה, ואמר, ויתען שישבאר לי ג"כ מספוקי התורה שידיעתו ית' בחליות אחר שתמיד להיות לא יוציא האפשר הכוח מטבע האפשר כלל, אבל טבע האפשר עומד עמו וא"כ הידיעה במה שיתחדש על אחד משני האפשריים מחייבת היותם בהכרח, כי הם ית' דע שראשון יהיה צדוק או רע, שהוא אפשרי לכל אחד מהאפשריים וידיעתו אינה מרחת להיות צדוק או רע, זה גם כן פנה מפנות מרע"ה כי אחר שכלל חוץ שכל הדברים המחוייבים ית' קודם היותם ואם היו מחוייבים להיות חסול התורה כלה, אם כן יתחייב שישארו הדברים האפשריים עם שהעצם יתעלה ידעם קודם היותם והוא שידיעתו במה שיהיה לא יוציא הדבר האפשרי הכוח מטבעו, וזהו הספק הגדול לפי השנת דעתנו הקצרה כי כמעט יוצא אל סתירה שדע הדברים האפשריים וישארו האפשריים. עוד אחר הרב והתבונן בכמה דברים נבדל מדעו ממדענו לפי כל בעל תורה, הראשון בחיות המדע האחד יאות וישוה לידיעות רבות מתחלפות במין, ויעק

הידועים יתחלפו לו הידיעות: ב אבל טבע האפשר עומד עמו. ר"ל עומד עם הדבר האפשרי לו הוא האפשר כנתינת עצמו: ג וזהו המסופק הגדול לפי השנת דעתו. ר"ל היות ידיעתו ית' באפשר לא תכריח האפשר, הוא ענין מסופק גדול לנו חין אפשר זה ויד שכלנו קלרה בזה, כהיות המדע האחד יאות וישוה לידיעות רבות. ויש בזה מסופק עיון כי ג"כ בדיעתנו זורה האדם הוא חי מדבר שהיה ידעם אחת שפוקה ויאות השוב לידיעות רבות מתחלפות במנין, כי בהידיעות הדומים וזרות הנתנה וזרות מהי וזרות המדבר, ואלו ידיעות מתחלפות ויתחלפו, וא"כ בענין זה לא נבדלה ידיעתו ית' מדיעתנו, והטעם בזה כי הענין כן במה שהוא הולך מהלך השלמות והזורה, אבל בדיעות הפרכים ומה שהם פרכיים חי אפשר כהם מהלך השלמות והזורה, וזהו סוד פול המנסה בדיעתנו שכתוב האחד יתוה לידיעות רבות: ד והשני בהיותו במה שלא נמצא, גם בזה יש עיון כי ידיעתנו גם כן החלה במה שלא נמצא בדיעת הסנות, כידיעתנו שהעצם חלקה ביום פלוני, וככלל בכל אלו העניינים צריך שיעיין בספר מלחמות השם להב"ד לוי בן גרשם ז"ל:

שהחליות ואין שתוף בין וידיעתנו וידיעתו כמו שאין שתוף בין עצמנו לעצמו ואמנם ההעצמה כנה הוא שתוף שם הידיעה כי יחשוב האדם כי הידיעה בו ובו נאמר כנסתה בנינו וכו' וכו', ואין הדבר כן כי הידיעה ננו וכו' הוא כשפוק כנחמד ואין דבר שכללם כי אם הם לבד, ומפני זה יתחייבו ההרחקות הרבות כי נחשוב שהעניינים המחוייבים לידיעתנו מחוייבים לידיעתו: עוד מנה הרב הגדל ה' שכלל ידעה י' חין מדיעתנו והוא יסוד החורה כולה, ואמר, ויתען שישבאר לי ג"כ מספוקי התורה שידיעתו ית' בחליות אחר שתמיד להיות לא יוציא האפשר הכוח מטבע האפשר כלל, אבל טבע האפשר עומד עמו וא"כ הידיעה במה שיתחדש על אחד משני האפשריים מחייבת היותם בהכרח, כי הם ית' דע שראשון יהיה צדוק או רע, שהוא אפשרי לכל אחד מהאפשריים וידיעתו אינה מרחת להיות צדוק או רע, זה גם כן פנה מפנות מרע"ה כי אחר שכלל חוץ שכל הדברים המחוייבים ית' קודם היותם ואם היו מחוייבים להיות חסול התורה כלה, אם כן יתחייב שישארו הדברים האפשריים עם שהעצם יתעלה ידעם קודם היותם והוא שידיעתו במה שיהיה לא יוציא הדבר האפשרי הכוח מטבעו, וזהו הספק הגדול לפי השנת דעתנו הקצרה כי כמעט יוצא אל סתירה שדע הדברים האפשריים וישארו האפשריים. עוד אחר הרב והתבונן בכמה דברים נבדל מדעו ממדענו לפי כל בעל תורה, הראשון בחיות המדע האחד יאות וישוה לידיעות רבות מתחלפות במין, ויעק

קישוק

אשר בו ואין זולתותו בין מציאותו וידיעתו: (ד) וזה אמר ועשית מעקה לגגך, הרצון בזה ול"א שהרוב כן הוא שידיעתו לא יוציא האפשר ההוא מטבע האפשר לא אמר ועשית מעקה

שמתבאר בנחתו האמנם שולל אותו המעקה אפשר יסול ממת ועשית המעקה יסבירו מה: (ה) יאות וישוה לידיעות רבות מתחלפות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב

במה שלא נמצא, והשלישי הקיפו במה שאין תכלית לו, והרכיבי בהיות מדעו לא ישתנה בהשני המחודשים, (ו) ונראה שיריעת הדבר העתיד להכניא אינו הידיעה בו שבכבר נמצא, אבל הנה תוספת אחת והיא שאשר היה בכח שב בפעל, וההבישי לפי דעת תורתנו בהיותו ית' לא תברר ידיעתו אחד מכ' אפשריים, ואף על פי שבכבר ידע אחרית אחד כהן ע"ר יתור וברור, ואם כן אני תמיה באי זה דבר דמתה ידיעתנו לידיעתו לפי דעת מי שיאמין המדע תואר נוסף, האם יש הנה אלא

שם טוב

שלישי נגדל בו הש"י ממדעו, כי לתה שמדענו הוא נקחת מנורות הנמצאים והסכל יקה מושגם המדמיון והדמיון לא יוכל לצייר שני דברים יחד, ולכן יוכיר הדברים בזה אחר זה, לכן כשיצייר האדם ואח"כ יצייר הסוס ואח"כ החמור וכן שאר הנמצאים יצוירם בזה אחר זה, והידיעות האנושיות אף שיהיו רבות הן בעלות תכלית, אבל הש"י ממחר שקבלנו אהיו התורה שהוא וידעו אלוהים בלש האלוהיים הם בנ"ת יחוייב שידעם ואחר שהוא אחד פשוט יחוייב שידע בידיעה אחת דברים שהם בנ"ת, וזה אי אפשר לשכל האנושי להשיגו, ולא חזית במחמרא אומר כי הוא ידע הדברים בנ"ת מזה שנתה המין כוללת האוים בנ"ת, כי זו יסלק ידיעת הש"י מהאישים והוא הפך יסודי התורה כלה: והרביעי בהיות מדעו לא ישתנה בהשיג המחודשים, ונראה שהידיעה שהדבר העתיד להמאץ אינו יודע וישיג בו שכבר נמצא אבל הוא מוספת אחת, זה האשר רביעי נגדל מדעו ותעלה ממדעו כי מדענו ישתנה בהשיג המחודשים, כי אי אפשר שהידיעה האחת תהיה לאשר הוא עתיד להיות ואשר הוא נמצא כאשר ימצא כי העתיד להיות נודע בו שהוא עתיד, ואשר הוא נמצא נודע שהוא נמצא, ואי אפשר שהמקבלים יודעו בידיעה אחת כי יהיה שקר שהאוהב והעבר והעתיד יודעו בידיעה אחת, והשם יתעלה יודע בידיעה אחת אשר היה ואשר עתיד להיות ואשר הוא נמצא עתה ואחר כך גם כן בעבר, מה שאי אפשר לשכל האנושי להשיגו ולא לשער איך יהיה בידיעה אחת ידע הדברים החתחדשים העתידים להיות ואחר כך היו: והחמישי לפי דעת תורתנו בהיותו יתעלה לא תברר ידיעתו אחד משני האפשריים ואף על פי שכבר ידע אחרית כל מהם, זה הכלל החמישי שנו נכללה ידיעת השם יתעלה מידעתנו, כי אנו כשנדע הדבר העתיד להיות יחוייב שיהיה ולא יהיה איפשרי ואם לא אלא שנדע שהדבר העתיד להיות שהוא יהיה ויהיה אפשר שלא להיות זה יהיה מחשבה לא ידועה, אם כן כשנדע באמתות שדבר אחד משני אפשריים עתיד להיות יחוייב שיהיה, ואנחנו קהל עדת ישראל יחוייב שנאמין כשידע באי משני האפשריים העתיד להיות כמו אם יהיה ראובן לניק או רשע כי זה אם לא ידעוהו קודם לא ידענו אחר שיהיה אחר שלא יתחדש עליו שום ידיעה כי אם נקחדש היה משתנה, אם כן יחוייב שידע כל דבר העתיד להיות קודם שיהיה, ואם נלמד או נאמין שידעתו יחוייב שיהיה יתעלה התורה כלה ולא יהיה שער ופגוש, אחר שהדברים יחוייבו מידעתו, וזהו הכסף הגדול איך ידע האפשר וישאר אפשר זהו אי אפשר לאדם לשער בו, כי כה"ש הרב זה כמעט ויבא אל פתורו ועל זה ועל כיוצא בו אחר הניבוי פליאה דעת ממני נשכנה לא אוכל לה, אלו חמשה הגדלים אשר אחר הרב שנכללה ידיעתו מידעתו יתעלה לפי דעת כל בעלי תורה יחוייב גם כן לפיטולוסים כפי הקדמותיהם, ואם יצוור אל דברים במחמרא

ידעת כי השם יתעלה דבר נגדל מכל חמר והתבאר בספר הנפש כי שכלנו אינו דבר שהוא בפועל אלא הפשטת הדברים המחמרא, ואם הדבר החמריים יטובו שכלים אחר שפשיט אותם השכל מחממם, אם כן מי שהוא מופשט מעיקרו כל שכן שחוייב שיהיה שכל ומדע, והתבאר ב"כ שזה השכל הוא פועל העולם, ואחר שהוא אינו דבר אלא שכל וידיעה יחוייב שופעל בידיעתו, ואחר שכל הדברים באים ממנו יחוייב שיהיו ידועים לו ואחר שהוא אחד יחוייב שידע דברים רבים בידיעה אחת, ואם כן לא לכך יחוייב שיהיה מדע אחת וזהו לידיעים רבים בשם יתעלה כפי הדעת החזונית, אבל כפי דעת הפילוסופים: אמר שם טוב רבים מהפילוסופים מסכימים שהשם יתברך ידע בידיעה אחת פשוטה ידועים רבים, אלא שנחמלו איך אופן זאת הידיעה, כי ב"כ אנוחמ"ד יתשבו שחמלתו וידע הידיעה שהוא דמיון האור שהוא החלה לגוונים רבים כשזאת עשם דברים מתחלפים, וכן יתשבו כי הנה תחת הש"י בכל הנמצאים הוא דבר אחד אלא שיתחלף פעולותיו כפי המקבלים, ויחזק אנשים השבו דמיון זה כמו שהאדם יוכל להפשע מאושים רבים הטבע הכולל, כן הש"י והשכל הנגדל יש להם כח להשכיל הטבע המסופק הנמצא בתוים רבים ואם השכל האנושי לא יוכל לשער זה, וב"ר יראה כי הש"י ידע ידיעים רבים נפרדים זה מזה בידיעה אחת, כמו שהוא הידיעה התורנית, כי דעת ב"ים בהפך יסוד התורה כי כמעט הוא מסלק ידיעת הש"י מהאישים והכונים והמיונים. והאמת הוא דעת הרב והכנס ב"ר, כי אחר שיתבאר שהשם יתעלה והשכלים הנגדלים הם עלות לזה הנמצא המוחש, יחוייב שיהיה זה עולם המוחש ידוע לאל ולשכלים הנגדלים, ואחר שהתבאר שאין רבוי ולא הרכבה בהם יחוייב שבידיעה אחת ידע כל הדברים: והשני בהתלותו במה שלא נמצא, והרצון בו כי ידיעתו ית' יתעלה נהגדר והוא הכלל שני שנכלל ית' ידיעתו מידעתנו, שאנחנו אי אפשר שנדע הכלתי נמצא בין שיהיה נמנע להמאץ בין שיהיה אפשרי להמאץ, כי מהות הידיעה אינו דבר אלא לקחת המשיג זורת המושג ואחר שהדבר בלתי נמצא לא תפול הידיעה בו:

קישור

מתחלפות במיונים, הרצון בזה שבידיעה אחת שיהיו ידיעותים כולם. (ו) ונראה שיריעת הדבר העתיד להכניא אינו הידיעה בו

(*) דבריו אין להם מקום, כאשר יתבאר כל מנין נדבני כמורה.

השתוף בשם לבד, אמנם לפי דעתנו שאין דעתו דבר נוסף על עצמו, באמת התחייב הכדלת ידיעתו לידיעתנו ההבדל העצמי הזה כהבדל עצם השמים לעצם הארץ, כבר בארו הנביאים זה אמרו כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, כי נבדו שמים מארץ כן נבדו וגו', וכלל הענין אשר אומר אותו בקצרה, כי כמו שלא נבדו שמים מארץ כן נבדו דרכי, וכלל הענין אשר ולא יתערב עמה לא הסרון ולא שנוי ולא הפעלות כלל, וכן עם היותנו בלתי יודעים אמת ידיעתנו מפני שהיא עצמו, נדע שהוא לא ישיג פעם ויסכל פעם אחרת, ר"ל שלא יתחדש לו מדע כלל, ולא יתרכב ולא יניע לתכלית, ולא יעלם ממנו דבר מן הנמצאות כלם, ולא תבטל ידיעתו אותם טבעיהם, אבל האפשר נשאר עם טבע האפשרות, וכל מה שיראה בכלל אלו הדברים מסתירה, הוא לפי חגיגת סודענו אשר לא ישתתף עם מרעו כ"א בשם לבד, וכן הכוונה תאמר על מה שנבדוהו אנהו ועל מה שיאמר שהוא ית' ביון אלו, בשתוף, וכן ההשגחה נאמרת בשתוף על מה שגשגחו אנהו ועל מה שיאמר שהוא ית' ישנוהו עליו, והאמת א"כ שענין ההשגחה, וענין הידיעה, וענין הכוונה, המיוחסות אלינו, בלתי ענין המיוחסות אליו, וכשילקחו שתי ההשגחות או שתי הידיעות או כל הכוונות על שיקבצם ענין אחד, יבאו הספקות הנזכרות, וכשידוע שכל מה שיוחס אליו נבדל מכל מה שיוחס אליו יתבאר האמת, וכבר הגיד ההבדל בין אלו המיוחסים אליו ובין המיוחסים אליו באמרו, ולא דרכיכם דרכי, כמו שקדם לנו זכרו :

פרק כא הפרש גדול יש בין ידיעת העושה כמה שעשה וידיעת זולתו בעשוי ההוא, והוא שהדבר העשוי אם נעשה נאות לידיעת עושהו (ה) יהיה עושהו א"כ למה שעשה נמשך לידיעתו, ואולם שאר בני אדם המתבוננים בעשוי ההוא וידיעתו ידיעה מקפת, תהיה ידיעתם נמשכת אחר העשוי, והמשל בו שהאומן שעשה זה הארון אשר יתנועע בו משקלים לגזילת המים ויורו על מה שעבר מן היום או הילילה מן השעות, כל מה שיגיד בו מן המים, ושנוי הצעת הנרות, וכל חוט שימשך, וכל לוח שחרר, הכל מושג ידוע אצל העושה אותם, ולא ידע התנועות האם מפני התבוננו בתנועות המתחדשות עתה, אבל הענין בפרק, והוא שדעתנו ההם המתחדשות אמנם התחדשו כפי הסכמת ידיעתו, ולא כן הוא המתבונן בכלי ההוא, אבל המתבונן כל אשר יראה תנועה אחת תחדש לו

שם טב

מוחד ידיעת השם יתעלה ובהשגחתו, ואכזר כי כל אלו הכדלים אשר נבדו הרב כפי דעת הקורה יחוייבו לפיכך לטובי כדל, וקצת המפסדים פירשו אלו הדי הכדלים כפירושם וזים ספק יסודי הקורה והכך דעת הרב ואמרו לזכרם כ"ש להאמין בהם, ואם ידעת הש"י נכדלת מידעתנו מאלו הכדלים, אמר הרב אך בני אדם כזו או דבר דמתי ידעתנו לידיעתו, ובאמת יתחייב הכדל ידיעתו מידעתנו כהבדל עצם השמים לעצם הארץ, וזה כבר ביארנו הנביאים ואמרו כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כ"א כי בני אדם מתוך כן נבדו דרכי וגו', אבל צריך להאמין על דרך כלל כי מה שלא נבדו אמתות ועכ"ל וידענו שמתחילתו שלמה מכל מציאות לא יעבר עמה הסרון ולא שנוי ולא הפעלות כלל עם היותנו בלתי יודעים אמת ידיעתו, כן נדע שהוא לא ישיג פעם אחד ויסכל פעם אחרת שאם היה כדבר כן היה שם הסרון כמה שיתחדש לו מדע, אבל אחר שאין שם התחדשות שום דבר לא יתחדש לך מדע ולא יתקרב כי ידיעה אחת ידע כל הדברים ולא יגיע לתכלית אחר שידע האישים כלם והם כלי תכלית, ולא יעלם ממנו דבר מהנמצאות כלם, ולא תבטל ידיעתו אותם טבעיהם אבל בהאמר שטבע האפשרות, וכל מה שיראה בכלל אלו הדברים ממקורה הוא לפי

קרישקש

הענין כמו שתראה בש' שאחר זה ענין סותר זאת התנהגות : **פרק כא (ה) יהיה מעשה העושה א"כ למה שעשה נמשך לידיעתו, ואין כאן ידיעות רבות מתחדשות, וכן אמר אבותי' בספרו בכונתו אמר שהראשון חכם, כי החכמת השולח על שני דברים, אחר כמה הידיעה והוא צדד מבינים בהאמתת המדות והגדר והאמנה כמ באמת הגמור המאומת והשני כמו שידע המקפת צורת התפתח אשר יחדשו מקפת עצמו בכלתי**

מורה נבוכים הרק שלישי פרק כא כב

לו ידיעה, וכל אשר ירבה להתבונן יתוספו ידיעותיו, ויתחדשו לו ראשון ראשון עד שילמד מהם וידע כל הכלי, ואלו שיערת שתנועות הכלי ההוא אין להם תכלית, לא יוכל המתבונן להקפיד בהם ידיעה לעולם, וא"א למתבונן ג"כ שידע תנועה מן התנועות ההם קודם התחדשה, אחר שאינו יודע מה שידע אלא ממה שיתחדש, וכן הענין בכל הנמצא ויחזכו אל ידיעתנו וידיעתו ית', והוא שאנחנו אמנם נדע כל מה שנדע מפני ההשתכלות בנמצאות, ומפני זה לא נוכל לדעת מה שעתיד להיות ולא מה שאין תכלית לו, וידיעותינו מתחדשות מתרבות כפי הדברים אשר מהם תושג ידיעתם, והוא ית' אינו כן, ר"ל שלא ידע הדברים מידע עד שיפול הרבוי והתחדשות, אבל הדברים ההם נמשכים אחר ידיעתו הקודמת המיטבת אותם כפי מה שהם עליו, ב אם מציאות נבדל, או מציאות איש בעל המר קיים, ג או מציאות בעל המר משתנה האישים, נמשך אחר (ג) סדר לא יפסד ולא ישתנה, ומפני זה לא יהיה אצלו ית' רבוי ידיעות ולא התחדשות ושנוי ידיעה, שהוא בדעתו אמת עצמו אשר לא תשתנה ידע כל מה שיתהייב לפעולותיו כלם, והיותנו משתדלים לדעת איך הוא זה, כאלו השתכלנו שנהיה אנחנו הוא והשתנתו השנתו, ואם כן הראוי למאמת המודה על האמת, שיאמין שהוא ית' לא יעלם מפניו דבר כלל אבל הכל נלוי לידיעתו אשר הוא עצמו, ושהמין ההוא מן ההשגה מן השקר שנועדו אנחנו כלל, ולו ידענו איך הוא, היה לנו השכל ההוא אשר יושג בו זה המין מן ההשגה, וזה דבר שלא ימצא במציאות אלא לו יתעלה והוא עצמו, והבן זה שאני אומר שהוא מופלא סוד ודעת אמתית כשימשך אחריו, ולא ימצא בו דבר מן המעות ולא מן ההטעאה ולא ישגיחוהו הרחקות ולא ייוחס בו אל השם יתעלה הרסון, שאלו העניינים הנכבדים העצומים לא ימצא מופת עליהם כלל, לפי דעתנו אנחנו קהל אנשי התורה, ולא לפי דעת הפילוסופים לפי רוב התחלפם והתחלקם בזאת השאלה, וכל השאלות אשר אין מופת עליהם צריך שימשך אדם בהם אחר הדרך הזאת אשר נמשכנו אנחנו אחריה בזאת השאלה, ר"ל שאלת ידיעת השם בכל אשר זולתו ו והבינוהו :

פרק כב ענין איוב הנפלא הוא מכת מה שאנחנו בו, ר"ל שהוא משל לכאר ידיעות בני אדם בהשגחה, וכבר ידעת כאורם ומאמר קצתם איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה, ואשר חשבו שר היה ונברא ושהוא ענין שאירע, לא ידעו לו לא זמן ולא מקום, אלא קצת החכמים אמרו

שם טוב

ואל ידיעה מתפעלת, אשר נמשך מזה היות הידיעה אחת נשלמת והידיעה האחרת משלמת, והידיעה האחת עלה האחרת עלולה, וכל מועיל שהוא סבת הדבר העשוי יהיה כשלי, מועיל לא פעול, ועלה לא עלול, ומשלים לא נשלם, וכל שדויעה היא נלקחת מהדברים הנמצאים יהיה ידיעתו מתפעלת ונשלמה ועלולה, ומפני זה לא נוכל לדעת מה שעתיד להיות כי לא נמצא עדיין ולא מה שאין תכלית לו. אחר שהדבר הנמצא הוא אם מציאות נבדל או מציאות איש בעל חמר קיים כמו גשמי השמים וכוכבים או מציאות בעל חמר מתקנה הארצי כמו אלו דברים ההויים ונפסדים נמשך אחר כדור לא נשחקה ולא יפסד, ואף שיש הכה שלש ידיעות גדולים וידעת העלם הנבדל וידעת העלם הנלתי וידעת העלם ובעל חמר יבוא להשוו יודע כל אלו הדברים כדויעה משולשת, מפני זה אמר כי הדבר אינו כן כי בא המופת שהוא ית' אחד והדברים הם עולמים ממנו והוא סבה להם יחוייב שידעם כדויעה אחת שפועל אם כן אין שם רבוי וידעות, וגם כן אמר שזה הדבר ההווה הנפסד נמשך מידעותיו מכלתי שומע שם התחדשות ושנוי ידיעה, כי כדויעה עצמו ואמתתו אשר לא ישתנה ודע כל מה שיתחדש לפעולותיו כלם והיותו משקדלים לדעת איכות זה כאלו השקדלים שנהיה אנחנו הוא והשתנתו השגתו.

פרק כב ענין איוב הנפלא הוא מכת מה שאנחנו בו, ר"ל שהוא משל לכאר דעות בני אדם בהשגחה, וכבר קדם הדבר מרקים רבים לכאר ענין איוב הנפלא שהוא משל לכאר דעות בני אדם בהשגחה, וכבר הביא דמיוס למה שהוא מכלל ספרי התורה, וכבר ידעת דרך הרב כי אחר הכינוי רמזים הכינוי כנפתיים המורים על

קישוק

המציאות יותר נבכרת יותר הידיעה הנקנית מן המציאות : (ג) סדר לא יפסד ולא ישתנה, רוצה בהא איתו הסדר פרק

סבלתי דפוס שיהיה אצלו יוטעא הפחות בעבורו תהיה ידיעתו סבה למציאות הריעות, וכאשר יענין אילו יזולתו רדיעהו יתה הריעות בהקני סבה למציאות הריעה והריעה אשר תקנה

אמרו שהיה בימי האבות, וקצתם אמרו שהיה בימי משה, וקצתם אמרו שהיה בימי דוד, וקצתם אמרו שהיה מעולי בבל, וזה טעם שיחזק מאמר מי שאמר לא היה ולא נברא, סוף דבר בין היה בין לא היה, בכמו ענינו הנמצא תמיד נבוכו כל המעיינים מבני אדם, עד שנאמר ביריעת השם ובהשגחתו מה שכבר זכרתי לך, ר"ל היות האיש התם השלם הישר כמעשיו הריא מאד מן החטאים יחולו בו רעות גדולות ותכופות כסמונו ובנינו וגופו ללא חסא, יחייב הענין ההוא, ולפי שתי הדעות, ר"ל אם היה או לא היה, הרבירים ההם אשר בפתיחת הספר, ר"ל מאמר הששן ומאמר השש אל הששן ומסור איוב בידו, כל זה משל בלא ספק לכל בעל דעת, אלא שהוא משל לא כשאר המשלים כולם, אבל משל שנתלו בו פליאות ודברים שהם כבשונו של עלם, והתבאר בו ספקות גדולות ונגלו סמונו תעלומות שאין למעלה סוף, ואני אזכור לך מה שאפשר לזכרו, * אזכור לך דברי החכמים ו"ל המעוררים אותי למה שהבינותיו מן המשל והוא הגדול, ותחלת מה שתשכל בו אמרו איש היה בארץ ערין, הביא שם משתתף והוא ערין, שהוא שם איש את ערין בכורו, והוא צדו בעצה ובהנהגה עצו עצה, וכאלו יאמר לך השתכל בזאת העצה והתבונן בו והעלה בידך עניניו והבינם וראה הדעות האמתיות מה הן, ואחר כן זכר שבני האלהים באו להתניב על ה' ובא הששן בתוכם וככללם, כי לא אמר ויבאו בני האלהים והששן להתניב על ה', שאז היה נראה שמציאות הכל על יחס אחד ועל ערך אחד, (ה) אבל אמר ויבאו בני האלהים להתניב על ה' ויבא גם הששן בתוכם, (ו) וכיצא בזה הסאמר לא נאמר אלא במי שבא בלתי מכוון ולא מכוש לעצמו * אבל כאשר באו מי שבין באים

שם טוב

אמרי

על הרמזים חלקתי שיהיה מגלה הסוד, וכבר עוררני כפרקים שעברו מה צדונו, ואשים על דד רמזו מה שהוא כמות ריב, ומה הטיב רבי משה הרבני שהסליח הרב ענין איוב כי נפלא הוא ואין לאחד מבעלי הנפין שיוכל לומר בו שאל כיון אמרו מה שטירס הרב, ועל כן אמר שכלו לו אלו הדברים דמות נבואה, ואף לו סולק הדמות הייחסי מזה כי ע"כ לטון חכם סנוכר. וכוונת הרב רביח שהוא משל לבלר דעות בני אדם בהשגחה, והביא רביח מחלמר קצת נבלי החלמוד שאלמו חוב לא היה ולא נברא אלא למשל היה, ואשר השנו שיהי ונברא ושכחו ענין שאירע, ר"ל שיהי איוב ואירע לו כל מה שאירע מהרעות האלו קצת החכמים

פרק כב א ואזכור לך דברי החכמים המעוררים אותי וכו'. ר"ל הם דברי רבי שמעון ב"ל שאמר שהוא ששן הוא יר הרע: ב אבל אמר ויבאו בני האלהים להתניב על ה' וכו'. ר"ל בני האלהים והם הכחות הטבעיות הטלמות הפניע מהם טוב הם מכוונים מלד עלמם כי כל טוב והוא שלמות המציאות המניע ממנו יתעלה בעלמות לא במקרה, הכל הסגן הוא העדר העלמות הנמצא או העדר הטלמות הוא אינו מכוין ממנו בעלם אלא הרע נכנס בה במקרה בלתי מכוין, וזהו אמרו ויבא גם הששן בתוכם להורות שמציאותו בלתי מכוון: ג אבל כאשר בלו מי שבין בואם וכו'. ר"ל כאשר

והכחות, ושכלו חכרוו לנחמו והיו טוענין אלו כנגד אמרי אחרים שיהי בימי משה, וקצתם אמרו בימי דוד, וקצתם אמרו שהיה מעולי בבל, וזה טעם שיחזק מאמר מי שאמר לא היה ולא נברא, סוף דבר בין היה בין לא היה, בכמו ענינו הנמצא תמיד נבוכו כל המעיינים מבני אדם, עד שנאמר ביריעת השם ובהשגחתו מה שכבר זכרתי לך, ר"ל היות האיש התם השלם הישר כמעשיו הריא מאד מן החטאים יחולו בו רעות גדולות ותכופות כסמונו ובנינו וגופו ללא חסא, יחייב הענין ההוא, ולפי שתי הדעות, ר"ל אם היה או לא היה, הרבירים ההם אשר בפתיחת הספר, ר"ל מאמר הששן ומאמר השש אל הששן ומסור איוב בידו, כל זה משל בלא ספק לכל בעל דעת, אלא שהוא משל לא כשאר המשלים כולם, אבל משל שנתלו בו פליאות ודברים שהם כבשונו של עלם, והתבאר בו ספקות גדולות ונגלו סמונו תעלומות שאין למעלה סוף, ואני אזכור לך מה שאפשר לזכרו, * אזכור לך דברי החכמים ו"ל המעוררים אותי למה שהבינותיו מן המשל והוא הגדול, ותחלת מה שתשכל בו אמרו איש היה בארץ ערין, הביא שם משתתף והוא ערין, שהוא שם איש את ערין בכורו, והוא צדו בעצה ובהנהגה עצו עצה, וכאלו יאמר לך השתכל בזאת העצה והתבונן בו והעלה בידך עניניו והבינם וראה הדעות האמתיות מה הן, ואחר כן זכר שבני האלהים באו להתניב על ה' ובא הששן בתוכם וככללם, כי לא אמר ויבאו בני האלהים והששן להתניב על ה', שאז היה נראה שמציאות הכל על יחס אחד ועל ערך אחד, (ה) אבל אמר ויבאו בני האלהים להתניב על ה' ויבא גם הששן בתוכם, (ו) וכיצא בזה הסאמר לא נאמר אלא במי שבא בלתי מכוון ולא מכוש לעצמו * אבל כאשר באו מי שבין באים

קרישש

פרק כב (ה) אבל אמר ויבאו בני האלהים להתניב על ה' ויבא גם הששן בתוכם, הרצון בזה הכחות והמנהיגות העולם, כאלו תאמר הגלגלים שהם בעלי אותן הכחות, ואמר להתניב על ה' שהם שששים לו עושים רצונו, כי מלת על יתחשבו בה בזה הענין כמו שהוא עומד עליהם, וכמו שרש"ם

עוררים מעולי לו, ובמו וכל צבא השמים עומדים עליו: (ג) וכיצא בזה הסאמר לא נאמר בזה אלא לשי שבא בלתי מכוון לעצמו, הרצון בזה שהשם אינו עושה רע בעצם אבל כל מעולותיו טוב גבור, וזה הששן אשר הוא העדר המבורר לחיבור איוב מכוון כוונה ראשונה אמנם יש לו עודך מה למציאות, כי לילא העדר ואישי

מורה נבוכים חלק שרישי פרק כב

בואם בא זה בתוך הבאים, (ג) ואחר כן זכר שזה השטן הוא משוטט בארץ ומתהלך בה, (ד) ואין בינו ובין העליונים יחס כלל ואין לו שם מהלכים, הוא אמרו משוטט בארץ ומתהלך בה, כלומר שוטט והתהלכו ^ד לא היה רק בארץ, ואחר כן זכר שזה התם והישר נתן ונמסר ביד השטן הזה, ושכל מה שחל עליו שן המכות והמקרים במסונו ובכניו ובגופו (ה) היה סכתו השטן, וכאשר יישב זה הענין התחיל להציע דברי העיון בו, וזכר דעת אחת ויחסו לאיוב ודעות אחרות לחביריו, ואני אישמיעה אותם אחר כן בבאר, ^ה ר"ל הדעות והרם אשר בעבורם הפליגו לחשוב רעה (ו) בזה הענין אשר היה כל סכתו השטן, ^ה והשבו איוב ושהשם יתעלה עושה אותו בעצמו (ז) באמצעות השטן, והנפלא שכזה הענין הוא, שלא תאר איוב כחכמה ולא אמר איש מבין או חכם או משיב, אבל תארו במעלות המדות ויושר פעולות, שאילו היה חכם (ז) לא היה מסופק עליו ענינו, כמו שיתבאר אחר זה, ועוד שנזכרו מקריו על ערך דעות בני אדם, כי מבני אדם מי שלא יבהל ולא יסוב לבכו לאבדת המטון ויהיה נקל בעיניו, אבל ייעדיהו דבר מות הבנים ויפיתוהו מדאנה, ומבני אדם גם כן מי שיוכחול ולא יבהל ולא ילאה אפילו לאבדת הבנים, ואולם סבול המכאובים אין יכולת להרניש עליו, וכל בני אדם ר"ל ההמון אולם יגדילו השם כלשונותם ויתארוהו יתעלה ביושר ובנשיות ההסדר בעת הצלחתם ושלותם, או בעת צער שיוכלו לכוכלו, אבל כשיבאו לו הצרות הנזכרות כאיוב, מהן מי שייספור ויאמין מעוט הסדר במציאותו כלו, ובאנו מוטו, ומהם מי שישאר על אמונת היושר והסדר אפילו עם צער אבדת המטון, אבל כשינוגע באבדת הבנים לא יסבול, ומהן מי שיוכחול ולא תתבלבל עליו אמונתו אפילו עם אבדת הבנים, אבל עם מכאובי הנוף אין אחד מהם שיוכחול, אלא יתלונן ויצעק חסס אם בלבכו אם בלשונו, וראה אמרו בכני האלהים להתיצב על ה' בפעם ראשונה ושניה, אבל השטן ואע"פ שבא בכללם ובתוכם בפעם ראשונה ושניה לא אמר (ח) בו בראשונה להתיצב על ה', ובשניה אמר ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על ה', והבן זה הענין והשתכל מה ניאד נפלא, וראה איך עלו

בדי

שם טוב

פעולה רק במקרה מזד שהוא מחובר בחצר לעולם והמציא חמר נושא לאלו הנזות וזיה עליו כחה והסדר מטבעו, ולא היה אפשר לו שיקבל זום טוב אלא בזה השיעור וזוא שיעדר הטוב הקודם שהיא הצורה הקודמת להיווי; עוד זכר שלישית שזה השטן משוטט בארץ ומתהלך בה, כי כבר ידענו כי כל הפסד וכל השחקה לא יוצא אלא מתחת גלגל היח אשר הוא כלו נקרא ארץ, והנה כל אלו הדברים מורכבים מהיולי וזורה אשר כהיולי יתחבר לעולם ההעדר אין בהם לא חושק ולא ללמות בעבור שאין שם היולי מחובר להעדר. עוד זכר רביעית שזה התם והישר נמסר ביד השטן וזיה זה בעבור שהתם והישר הוא מהדברים ארציים וההיולי וההסדר מחוברים בו ולמה שהיו ממונו ונינו ונפשו מחוברים להעדר היה סכתו שמולו עליו מכות המקרים והשבו איוב והכריזו שהשם עושה אותו בעצמו ולא במצוות השטן ולכן נתגלגלו בזה השאלה; עוד אמר הרב והסלא שלא תאר איוב נחמה ולא אמר איש חכם או מנין אז משכיל אבל תארו במעלות המדות ויושר פעולות שאילו היה חכם לא היה מסופק עליו ענינו:

אפודי

נלו בני האלפים שכיון בואם בזה השטן בחקר הבאים: ד לא היה רק בארץ. ר"ל שאין לשטן כה צעניוים הכוחיים כי אינם מקבלים הפסד והעדר: ה והשבו איוב והכריזו שהשם יתעלה עושה אותו בעצמו. ר"ל שחשבו איוב וכלת רעיו שהדעות מכוונות ממנו יתעלה ולא היו מניעות במקרה וע"י הגיע לסם הכלול. אבל אליהו בחר להם האמת כי השטן בלתי מחובר בו ויבוא כל רע וכל הפסד, ואולם הדברים העליונים אין בהם לא חושק ולא ללמות בעבור שאין שם היולי מחובר להעדר. עוד זכר רביעית שזה התם והישר נמסר ביד השטן וזיה זה בעבור שהתם והישר הוא מהדברים ארציים וההיולי וההסדר מחוברים בו ולמה שהיו ממונו ונינו ונפשו מחוברים להעדר היה סכתו שמולו עליו מכות המקרים והשבו איוב והכריזו שהשם עושה אותו בעצמו ולא במצוות השטן ולכן נתגלגלו בזה השאלה; עוד אמר הרב והסלא שלא תאר איוב נחמה ולא אמר איש חכם או מנין אז משכיל אבל תארו במעלות המדות ויושר פעולות שאילו היה חכם לא היה מסופק עליו ענינו:

אמר שם טוב הנראה אלי מה שלא תארו איתו נחכם או מנין או משכיל, הוא צעור כי לא נמצא ספק למה האדם יש לו רעות, כי החכם אם יקיה עול ראוי שיענש והגדוק חכם שלא יהיה חכם אין ראוי להגיע לו שום רע, ולכן תאר את גם כן באיש דיוק תמים היה ולא תאר אותו נחכם כי סנת הצלתו מכל הדור הרע הואו היווה דיוק לא חכם: או צעק אשר שיוכל לסבול ועל זה נאמר החכם ירא איוב אלהים עוד צעד עור וכל אשר לאיש יתן וכו', אבל עם אבדת הגוף יתלונן וייתקע חסם אל בלשונו אם בלבונו וכן קרה לאיוב אחר שחלו עליו הכאובים צנפוט וישן וזמר ואבד יום וכו': עוד אמר הרב וראה אמרו בני האלפים להתיצב על ה' בפעם ראשונה וכו', והרמז בזה כי הרע אשר הוא העדר הגמור או העדר שלמות מהשלמות אינו מכוון בעצמו כי הוא מחובר להיוות הצורה מתהווה והעדר הצורה קודמת ממשך במקרה, ולכן לא בזה השטן להתיצב על ה' בפעם ראשונה, אבל למה שהיה החמר השפל מחובר להעדר אשר אי אפשר להקשות שום דבר בלי הפסד, לכן נאמר שהשטן בזה להתיצב על ה' אם שהוא בזה במקרה כבר בזה להתיצב על ה', כי אחר שהיווה הוא מכוון מהשם וזו אפשר להתקוות שום דבר בלי הפסד

קרישקש

החשיב הנמצאות הוא מפני החומר לא מפני הצורה כי הצורה היא שלמות (י) בזה הענין. הרעון בזה ההפסד אשר הוא הרע אמנם וישר הנמצאות מצד התורה הוא כאלה הנמצאות אשר יגיע השני השטן שהוא היעדר אשר החומר הוא סבתו: (ז) לא היה מסופק עלינו ענינו כמו שיתבאר אחר זה, הרעון בזה שא"א שלא יגיע לאדם רעות מפני זה החומר אחר שהוא מתהווה ביד התורה ונשוא הרע: (ח) ובשניה אמר ויבא גם השטן כיוצא להרע על ה' ס"ז זה רומז שיש לו חלק מה במציאות כמו שאמרנו **לוא**

בידי אלו הענינים כדמות נבואה, והוא שענין להתייצב על ה' טורה על היותם נמצאים מוכרחים בכיצות לעשות מה שירצוהו, תבין זה ממאמר זכריה ע"ה (פ) בארבע מרכבות ויצאות וכו', אמר ויען המלאך ויאמר אלי אלה ארבע רוחות השמים ויצאות מהתייצב על ארון כל הארץ, ובבואר הוא שאין יחס בני האלהים ויחס השמן במציאות יחס אחד, אבל יחס בני האלהים יותר קיים ויותר מתמיד, והוא ג"כ יש לו חלק אחד במציאות למטה מהן, ומנפלאות זה המשל שהוא כאשר זכר שוט השמן בארץ בלבד ועשותו המעשים ההם, באר שהוא נמנע מלשלוט על הנפש, ושנתן לו שלמון על אלו הדברים הארציים כולם¹ ונבדל בינו ובין הנפש, כלומר שלא נתן לו רשות עליה,² והוא אמרו אך את נפשו שמור, וכבר ביארתי לך שתוף שם נפש בלשונו, ושהוא נופל על הדבר הנשאר מן האדם אחר המות (י) והוא הדבר אשר אין לשמן שלמון עליו, ואשר זכרי מה שזכרתי שמה זה האדם המועיל אשר וזכרוהו החכמים טראויים להקרא חכמים באמת, ואשר באר כל מסופק וזלה כל מבוסס והראה רוב סתרי טורה, והוא אמרו בתלמוד אמר ר' שמעון בן לקיש (כ) הוא שמן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, כבר באר כל מה שזכרנוהו באור שלא יסופק על בעל שכל, וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלושת השמות האלה, ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאלו השלושה הם כולם

שם טוב

אפודי

רשונה כבר ויהי הסעדר מכוון מהסופל עם שהוא במקרה, והוא שהענין להתייצב על ה' טורה על היותם נמצאים מוכרחים בתצות לעשות מה שירצוהו כמו שזכרתי רמיה מחמרו אלה ארבע רוחות השמים ויאלו להתייצב על ארון כל הארץ, ומבואר הוא שאין יחס בני האלהים ויחס השמן במציאות יחס אחד, וכבר ביארתי לך שתוף שם נפש בלשונו, ושהוא נופל על הדבר הנשאר מן האדם אחר המות (י) והוא הדבר אשר אין לשמן שלמון עליו, ואשר זכרי מה שזכרתי שמה זה האדם המועיל אשר וזכרוהו החכמים טראויים להקרא חכמים באמת, ואשר באר כל מסופק וזלה כל מבוסס והראה רוב סתרי טורה, והוא אמרו בתלמוד אמר ר' שמעון בן לקיש (כ) הוא שמן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, כבר באר כל מה שזכרנוהו באור שלא יסופק על בעל שכל, וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלושת השמות האלה, ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאלו השלושה הם כולם

מכוון: ו הוא ג"כ יש לו חלק אחד במציאות למטה מהם. ר"ל מפני זה זכר בפסע שנית על השמן להתייצב על ה' לפי שאל"פ שהטעם וההעדר אינו מכוון בעצמו בכל מקום הסעדר ככלל סבה להיות במקרה, כי אלו לא יבדל הנהגה העוברת לא תתקנה הנהגה העתידה א"כ הסעדר הנהגה העוברת טוב נבחינה היות הנהגה העתידה וההעדר ככללי סבה נהייה במקרה, וזה אמרו ויבא אל השמן כדומים להתייצב על ה'. והר"ל לוי בן גרשון ז"ל פירש שאלו הרעות אשר החלטהם נמקד עמנו כמו הענה והמוח הם מכוונים מלך נמנע לעבוד השכל ולמטעים עליו ואלו הם לשמן לפסע המשכל, וזהו שאתמר להתייצב על ה' כי הענה והיצר הרע הפסע והשכל: ו נבדל בית ובין הפסע. ר"ל הפסע השלטי: ה והוא אמרו אך את נפשו שמור. ר"ל שנספח המשכלת היא הנשמת אינה

הדבר הנשאר אחר המות לא הגשם המתקנה עם האדם כי זאת טורה נבואה, והוא ששענין להתייצב על ה' טורה על היותם נמצאים מוכרחים בכיצות לעשות מה שירצוהו, תבין זה ממאמר זכריה ע"ה (פ) בארבע מרכבות ויצאות וכו', אמר ויען המלאך ויאמר אלי אלה ארבע רוחות השמים ויצאות מהתייצב על ארון כל הארץ, ובבואר הוא שאין יחס בני האלהים ויחס השמן במציאות יחס אחד, אבל יחס בני האלהים יותר קיים ויותר מתמיד, והוא ג"כ יש לו חלק אחד במציאות למטה מהן, ומנפלאות זה המשל שהוא כאשר זכר שוט השמן בארץ בלבד ועשותו המעשים ההם, באר שהוא נמנע מלשלוט על הנפש, ושנתן לו שלמון על אלו הדברים הארציים כולם¹ ונבדל בינו ובין הנפש, כלומר שלא נתן לו רשות עליה,² והוא אמרו אך את נפשו שמור, וכבר ביארתי לך שתוף שם נפש בלשונו, ושהוא נופל על הדבר הנשאר מן האדם אחר המות (י) והוא הדבר אשר אין לשמן שלמון עליו, ואשר זכרי מה שזכרתי שמה זה האדם המועיל אשר וזכרוהו החכמים טראויים להקרא חכמים באמת, ואשר באר כל מסופק וזלה כל מבוסס והראה רוב סתרי טורה, והוא אמרו בתלמוד אמר ר' שמעון בן לקיש (כ) הוא שמן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, כבר באר כל מה שזכרנוהו באור שלא יסופק על בעל שכל, וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלושת השמות האלה, ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאלו השלושה הם כולם

קישקש

לולא ההעדר האשי לא היתה נמשכת היתה הטיות, או רומז בה לשון אחר שהוא מכוון בעצמו לטוב ואכסו יגיעו טמנו רעות מצד היותם נמשך אחר התצות שהוא יגיע ליצר ולבלתי יצר, והנה הרמזין אשר מסמל רובב עליו והוא הכח המתעורר, והיכר הגכסה היא המניע הרמזין וכאשר היתה הרמזין יתעורר הכח המתעורר להגיע אל מה שרומזו אם טוב ואם רע, ומת הכח יגיעו רעות רבות באדם ואם הוא מכוון לטוב ויתמשש טמנו במיני הרעות ויש סבה להגיע במכאובים ותליים רבים: (פ) בארבע מרכבות ויצאות ויאמר אלי ארבע רוחות השמים ויצאות מהתייצב על ארון כל הארץ, והרעון בזה הארבע כחות המגיעות מן השמים בהגהת זה העולם השפל: (י) והוא הדבר שאין לשמן לשמן

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כב

כולם פעל דבר אחד, וכן עוד אמרו חכמי המשנה הקדמונים, אמרו חנא יורד ומתעה עולה ומשמיין נוטל רשות ונוטל נשמה, הנה כבר התבאר לך שאשר ראה דוד במראה הנבואה בעת המנפה וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים (ל) שלא הראו זה אלא להורות על ענין, והענין הוא בעצמו הוא הנאמר עליו נ"ב במראה הנבואה בחק מרי בני יהושע הכהן הגדול, והשמן עומד על ימינו לנטנו, (מ) ואחר כן באר רחוקי מאתו יתעלה באמרו יעזר ה' בך השמן יועזר ה' בך הבורח בירושלים ונ', (נ) והוא אשר ראה בלעם גם כן במראה הנבואה בדרך, באמרו לו הנה אנכי יצאתי לטמן. ודע ששמן נגזר מגזרת שמה מעליו ועבור, רוצה לומר שהוא מענין הנטייה וסור מהדבר מפני שהוא המטה מדרך האמת בלא ספק ויורנו בדרך התעות והשגיגה, ועל הענין שהוא גם כן נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכבר ידעת פירוש זה הדעת פירוש זה ר"ל יצר טוב ויצר רע, ואומרים בשני יצריך, וכבר אמרו שיצר הרע יתחדש בבן אדם בעת לידתו, לפתח הטאת רובין, וכמו שאמרה התורה מנעוריו, ושיצר טוב אמנם ימצא לו אחר שלמות שכלו, ולזה אמרו נקרא יצר רע מלאך גדול, ונקרא (ס) יצר טוב ילד מסכן וחכם (ע) כמשל הנשוא לגוף בן אדם והתהלך בחותיו, ובאירו עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו', כל אלו הדברים נמצאים כתובים להם ז"ל בפורסמים. ואחר שביארו לך שיצר רע הוא השטן הוא מלאך בלא ספק, רוצים לומר שהוא גם כן יקרא מלאך מפני שהוא בתוך בני האלהים, ויהיה גם כן יצר טוב מלאך באמת, אם כן זה הענין המפורסם בדברי חכמים ז"ל שכל אדם נלוו אליו שני מלאכים אחד מימינו ואחד שמשאלו הם יצר טוב ויצר רע, ובכאור אמרו בגמרא דשבת בשני המלאכים האלו אמרו אחד טוב ואחד רע, וראה כמה נלה לנו זה המאמר בפליאות וכמה הוסיף מדמיונות בלתי אמתיות. ^א ואינו רואה את עצמי אלא שכבר בארתי ופירשתי ענין אויב עד אחריתו ותכליתו, אבל אני רואה לך הדעת המפורסם לאויב והדעת המיוחס לכל אחד מחבריו

שם טוב **אפריו** **מרה**

אנכי יצאתי לטמן. עוד הביא הרב רחיה מחאמר נמצא לחכמי המשנה אמרו קנא יורד ומטעה עולה ומשמיין נוטל רשות ונוטל נשמה, יורד ומטעה הכונה בו היה"ה עולה ומשמיין הוא השטן נוטל רשות ונוטל נשמה הוא מלאך המות, ואמרו יורד ומטעה ר"ל כי הקאווה אשר יחזקר לחמר אשר הוא מצד העדר הידיעה והעדר השכל מטעה את האדם מדרך הטובה לדרך רע, עד שבעבור זה עולה למעלה ומשמיין לזורה אשר ישיגה חולשה או בטול או נלנול, ואחר כך יפסד היום אשר בין הצורה ובין החמר עד שנוטל הכמה ויזיח אל הפסד, וכל זה סבתו הוא דבר אחד והוא ההעדר המחויבר לחמר, שכבר אמרו פעמים רבות, והנה שטן נגזר משטת מעליו ועבור ר"ל שהוא מענין הנטייה מפני שהוא הכמה מדרך האמת בלי ספק ויירדך האדם בדרך הטעות והשגיגה, ועל הענין שהוא גם כן נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו. וכל אלו הדברים נמצא כתובים להם ז"ל מפורסמים. ואחר שיבאר הרע הוא מלאך בלא ספק, רוצים לומר שהוא גם כן יקרא מלאך מפני שהוא בתוך בני האלהים, ויהיה גם כן יצר טוב מלאך באמת, אם כן זה הענין המפורסם בדברי חכמים ז"ל שכל אדם נלוו אליו שני מלאכים אחד מימינו ואחד שמשאלו הם יצר טוב ויצר רע, ובכאור אמרו בגמרא דשבת בשני המלאכים האלו אמרו אחד טוב ואחד רע, וראה כמה נלה לנו זה המאמר בפליאות וכמה הוסיף מדמיונות בלתי אמתיות. ^א ואינו רואה את עצמי אלא שכבר בארתי ופירשתי ענין אויב עד אחריתו ותכליתו, אבל אני רואה לך הדעת המפורסם לאויב והדעת המיוחס לכל אחד מחבריו

פרק

קישקש

באמת בהמשכו אחר התאווה הנכספות, והוא מלאך המות כי סבתו היותו נמשך אחר המותרות הם יהיו סבת מותו קודם זמנו: (ל) שלא הראו זה אלא להורות הענין הריא בעצמו, הרצון בזה שהרעות המגיעות סבתם החומר או הרמיון באשר ישל עולל בלתי ישר: (מ) ואח"כ באר רחוקי מאתו ית' באמרו יעזר ה' בך השמן, פ"י שההשטר המגיע מוצר החומר בלתי מסווג משנו או הרעות המגיעות מצד הרמיון בלתי מסווג משנו כי אותו

מהו, בראיות לקטנים מדברי כל אחד מהם, ולא תביט לזולת זה מן המאמרים אשר חיבתם סדר הרבנים, כמו שבארתי לך בראש זה המאמר :

פרק כג כאשר הונח זה הענין של איוב (6) תחלת מה שאירע, היה הענין המוסכם עליו מן החמשה רוצה לומר איוב וחבריו * שכל מה שחל לאיוב ידוע אצלו יתעלה ב' ושהשם הביא עליו אלו המכות, וכלם מסכימים ג"כ שהוא אין לפניו עולה ולא ייחוס לו חסם, תמצא אלו הענינים גם כן בדברי איוב הרבה, וכשתבונן בדברי החמשה בענין מחלוקתם, כמעט שתמצא הדברים שאמרם האחד מהם אמרום כלם, ונכפלים הענינים ונתערבו ונכנס בתוכם ספור איוב חוק מכאובו וצרותיו עם רב ישרו וספור צדקתו ונדיבות מבועיו וטוב פעליו, וכן נכנס בדברי חבריו לו הערה על הסבל ונחמות ודברים לשבח צערו, וכי ראוי לו לשתוק ושלא ישלח רסן לשונו באיש שיריב עם איש אבל יכנע למשפטי השם וישתוק, והוא אומר שחוק מכאוביו מעדרו לסבול ולהתישב ולומר מה שראוי, וחבריו כולם הסכימו שכל עושה טוב יגמל טוב וכל עושה רע יענש, וכשתראה רשע ואיש מתי בהצלחה דע כי באחריותו יהפך עליו הענין וימות הוא ויהולו בו ובביתו ובנרעו צרות, וכשתראה עובד השם כרעה, א"א מכלתי שירפא השם מחץ מכתו, זה הענין תמצאהו נכפל בדברי אליפו, ובלרד, וצופר, ושלוש מסכימים על זה הדעת, (3) ואין זה המכוון בזה הענין כלו, אבל המכוון מה שנבדל בו כל אחד מהם ויריעת דעתו בזה הענין, והוא חול הגדול שבמכאובים החוק שבהם בתם שבאנשים וכישר שבהם בתכלית היושר, והיה דעת איוב בו שזה הענין ראה על השווה הצדק והרשע אצלו יתעלה על דרך כיוון במין האדם, והוא אמרו בכלל דבריו, אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה, אם שוט ימית פתאום למסת נקים ילענ, יאמר כי כשיבא השוט פתאום וימית כל מי שיפגוש וישארו למסת נקיים ילענ, ואחר כן חוק זה הדעת כאמרו, זה ימות בעצם תומו בולו שלאנן ושלו עמיניו מלאו חלב וגו' וזה ימות בנפש מרה ולא אכל כמובה יחד על עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם, וכן התחיל להביא ראיה בטוב עניני אנשי הרשע והצלחתם, והרחיב המאמר בזה מאוד ואמר, אם זכרתי ונבהלתי ואחז בשרי פלצות, ואמר מדוע רשעים יהיו עתקו גם נברו חיל, ורעם נכון לפניהם וגו', ואחר ספרו זאת ההצלחה התחיל לומר לחולקים עליו, אם הענין הוא כמו שתחשבו שבני זה הכופר המצליח ימותו ואחריו וימתה, וזכרם, מה יזיק לזה המצליח מה שיחול באנשי ביתו אחריו, אמר כי מה חפצו בביתו וספדו חדשי חרוצו, ואחר כן התחיל לכאר שאין תקוה אחר המות, אם כן לא נשארה תוחלת אלא שזה עויבה ושכחה, והתחיל להפלא איך לא עוב עקר בריאת כן אדם וברא אותו, ועוב הנהגתו, ואמר הלא כחלב תתיכני וכבינה תקפיאני, זאת היא אחת מן הדעות הנאמרות

הנאמרות

שם טוב
והוא אמרו הוא שכן הוא יצר הרע והוא מלאך המות, והאמר י"ל יורד ומטעה עולה ומשטין נוטל רשות ונוטל נשמה, ואחר אשר ביאר כל מה שראוי לברור בתחלת מאמר איוב רצה להגיד ולכאר מהו הנרצה בשאר הספר, וכבר קדם מה שראוי להקדימו על ביאור דעת איוב וחבריו על ענין ההשגחה והוא לברר הדעת המיוחס לאיוב ולכל א' מהנדרו :

פרק כג כאשר הונח זה הענין של איוב תחלת מה שאירע והוא היות הנדיק והתם והישר אירעו לו רעות רבות הסכימו כלם איוב וחבריו שכל מה שחל לאיוב ידוע אצלו, ר"ל ששם הביא עליו אלו המכות וכלם מסכימים ג"כ שאין לפניו יתעלה עולה ולא ייחוס לפניו חסם תמצא אלו הענינים ג"כ בדברי איוב אף שלא היה זה דעתו, וכשתבונן בדברי החמשה במחלוקתם תמצא הדברים שאמרם אחד אחרים כלם וכפלו הענינים ונתערבו עד שכלם מסכימים שכל עושה טוב יגמל טוב וכל עושה רע יענש

וכי ראוי לו לשתוק ושלא ישלח רסן לשונו באיש שיריב עם איש אבל יכנע למשפטי השם וישתוק, והוא אומר שחוק מכאוביו מעדרו לסבול ולהתישב ולומר מה שראוי, וחבריו כולם הסכימו שכל עושה טוב יגמל טוב וכל עושה רע יענש, וכשתראה רשע ואיש מתי בהצלחה דע כי באחריותו יהפך עליו הענין וימות הוא ויהולו בו ובביתו ובנרעו צרות, וכשתראה עובד השם כרעה, א"א מכלתי שירפא השם מחץ מכתו, זה הענין תמצאהו נכפל בדברי אליפו, ובלרד, וצופר, ושלוש מסכימים על זה הדעת, (3) ואין זה המכוון בזה הענין כלו, אבל המכוון מה שנבדל בו כל אחד מהם ויריעת דעתו בזה הענין, והוא חול הגדול שבמכאובים החוק שבהם בתם שבאנשים וכישר שבהם בתכלית היושר, והיה דעת איוב בו שזה הענין ראה על השווה הצדק והרשע אצלו יתעלה על דרך כיוון במין האדם, והוא אמרו בכלל דבריו, אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה, אם שוט ימית פתאום למסת נקים ילענ, יאמר כי כשיבא השוט פתאום וימית כל מי שיפגוש וישארו למסת נקיים ילענ, ואחר כן חוק זה הדעת כאמרו, זה ימות בעצם תומו בולו שלאנן ושלו עמיניו מלאו חלב וגו' וזה ימות בנפש מרה ולא אכל כמובה יחד על עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם, וכן התחיל להביא ראיה בטוב עניני אנשי הרשע והצלחתם, והרחיב המאמר בזה מאוד ואמר, אם זכרתי ונבהלתי ואחז בשרי פלצות, ואמר מדוע רשעים יהיו עתקו גם נברו חיל, ורעם נכון לפניהם וגו', ואחר ספרו זאת ההצלחה התחיל לומר לחולקים עליו, אם הענין הוא כמו שתחשבו שבני זה הכופר המצליח ימותו ואחריו וימתה, וזכרם, מה יזיק לזה המצליח מה שיחול באנשי ביתו אחריו, אמר כי מה חפצו בביתו וספדו חדשי חרוצו, ואחר כן התחיל לכאר שאין תקוה אחר המות, אם כן לא נשארה תוחלת אלא שזה עויבה ושכחה, והתחיל להפלא איך לא עוב עקר בריאת כן אדם וברא אותו, ועוב הנהגתו, ואמר הלא כחלב תתיכני וכבינה תקפיאני, זאת היא אחת מן הדעות הנאמרות

הנאמרות

פרק כג (6) תחלת מה שאירע, הרצון בזה אם הרבי אמרתי שקרה כך כמו שחונת : (3) ואין זה המכוון בזה הענין כלו, **פרק כג**

קישוק

מורה נבוכים הלך שלישי פרק ב.

הנאמרות בהשגחה ואשר האמינה קצת המעינים . וכבר ידעת כאמר הנביא שזה הדעת של איוב הוא בתכלית הרע , ואמרו עפרא בפומיה דאיוב , ואמרו בקש איוב להפוך את הקערה על פיה , ואמרו איוב כופר בתחיית המתים היה , ואמרו גם כן עליו התחיל מהרף ומנרף, אבל אמרו ותעלה לאילוף ורעיו כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב, אמרו הכמני (ג) בדתנצלות על זה מן הדברים ההם, אין אדם נתפש על צערך רוצה לומר שלא נחשב המאור החזק מכאובי , וזה המין מן הדברים אינו מענין זה המשל, ואמנם סבת זה מה שאמאר לך עתה, והוא שוכו מזה הדעת אשר הוא בתכלית המעות (ד) והביא מופת על מעותו זה , ואמנם שזה העולה על הדעת והנראה ממנו תחלה וכ"ש למי שיחולו עליו המכות ויודע בעצמו שלא המא, זה מה שאין בחלוקת בו , ולזה יחסזה הדעת לאיוב, אלא שהוא אמר כל מה שאמר כל עוד שלא היה לו חכמה ולא ידע השם אלא בקבלה כמו שידעוהו המון אנשי התורות, אבל כשידע השם ידועה אמתי' הורה שההצלה האמתית אשר היא ידועת השם, היא מוכנת בלא ספק לכל מי שידעה ממנו ולא יערבכה על האדם צרה מאילו הצרות כלם . ואמנם היה איוב בדמה שאלו שיחשבו הצלחות הם התכלית , כבריאות והעושר והכנסה, כל עוד שהיה יודע השם על דרך הגדה וספור לא על דרך עיון, ומפני זה היה במכוכות ההם ואמר הראמרים ההם, והיו ענין אמרו ה'לשמע און שבעיתך ועתה עיני ראתך על כן אמנם ונתמתי על עפר ואפר, כונת הדברים כפי הענין ' על כן אמנם כל אשר הייתי מתאוה ונתמתי על היותי בתוך עפר ואפר, כמו שהוצע ענינו והוא יושב בתוך האפר, ומפני זה המאמר האחרון המורה על ההשגחה האמתית, נאמר בו אחר כן כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב . ואמנם דעת אליפו מזה המאורע הוא נ"ב אחת מן הדעות הנאמרות בהשגחה, וזה שהוא אמר שכל מה שחל באיוב היה חולו על צד הדין, כי היו לו הטאים היה ראוי בללא למה

שם טוב

אפרוי

מלמעלה וכמו שהצבא . ג. וזה המין מן הדברים אשר מענין זה המשל . ר"ל מה שאמר הסיק כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב אינו מן המשל, משל היא דעת איימי הודה כי איוב אחר שדבר השם עמו והוא אמרו מזהם ונתמתי ד הורה שההצלה האמתית אשר הוא ידועת השם וכ"ש כשידע חייב השם יתעלה ואופן הדיבור היחידות, או הורה שההצלה האמתית מוכנת בלא ספק לכל מי שידע השם יתעלה, כי ידועת השם יתעלה היה ההצלה ובה יסויה להדם שהצרות נכשו ולא יערבבו השם הידועת צרה מן הצרות הנוכחות, אם כן לא מי שידע השם יתעלה יש לו ההצלה האמתית : זה לשמע און שבעיתך . ר"ל ידעתך ברבלה נבדג . ועתה עיני ראתך, ר"ל כונת : ו על כן אחסא כל מה שבייתי מחמה . ר"ל על כן אחסא כל אשר הייתי מתאוה מהתאוה הנשמות ונתמתי על עפר וקבר מהספר והם ההצלות המדומות כעושר והכנסה, הן מה שהיה דעתו רכאונה כי היה כוונתו בתכלית ההצלה יהיה העושר והכנסה, וזהו אמרו רכאונה והוא יושב בתוך האפר, ר"ל

תחולו וכגוניה תקפילני, והיו מן הדעות הנאמרות בהשגחה אשר האמינו קצת מן המעינים . בקש איוב להפוך קערה על פיה כי כוונתו לומר ליה דין וליה דין, ואמרו איוב כופר בתחיית המתים היה ואמרו גם כן התחיל להרף ולנרף, היו נכבדו מזה שדעת איוב היה בתכלית הרע, ואף שאמר בקצת מחמרו שהשם הביא אלו המכות וחלו עליו ביושר ובדין שזה היה להעלים הענין מהמחון, ואין זאת ספקה, אבל סברתו היה שגוף האדם נעזב ועזבו השם ושכחו ואין השגחה בו כלל ולא יערבבנה על אדם צרה חאלו הצרות כלם, כמו שאמר בשר של פגעים כי מי שהוא דבק בשם לא יקרר לו פגע ולא שום רע לא מדבר ולא מחרב אפילו שיבדור בו אף אלפי אלפים ורבות שיש להם חרבות לו ורחמם לא יוכלו לערוב עליו הטוב האמתי כי אין כח בוד השמן ליסרד דבק הנכס מאח ארון העולמים : ואמנם היה איוב קודם שידע את השם ידועה האמתית אלא על דרך הגדה וספור, ומהם שהצלחת האדם והוא התכלית הוא הבריאות והעושר והכנסה ומפני זה היה במכוכות ההם

איך הצדוק והישר לא השיג התכלית הנכונה, וזהו ענין שבעור שידעתי מה שידעתי בדרך קבלה שחשבתי שהטובות היהדות הם ההצלה ולכן הייתי מכוונת לאמרתיו מה שאמרתיו, ועתה אשר עיני ראתך ידעתי כי א"ל לשם דבר ואפר, וכונת הדברים כפי הענין אחסא כל אשר הייתי מתאוה מהענינים הנשמים הנביאיים ונתמתי על עפר ואפר, כי חשבתי כי ההצלחות והחיות הם התכלית והייתי עושה אפוק עקר ומחנן ההשגחה, ולא ידע שהוא תדבק בבעדר וא"ל לא לקבל מהטוב והשלמות וזאת מה שהו בטבע ולתנע עקר קיים, ומפני זה החמיר האחרון לחתור לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב כי הוא הכתר האמתי על ספק צדוק ורע על הרע ועזבו לו מצלי כפיות הדרוש : ואמנם דעת אליפו ג"כ הוא דעת מן הדעות הנאמרות בהשגחה, וזה שהוא אמר שכל מה שחל

קרקש

פירוש הדרוש הרעתי שיסבטו כלם (ג) בהתנצלות על זה אין אדם נתפש על צערך, והיו בו אמרו בעבור שיש ליהיה על שאמר השם לאיפיו ורעיו כי לא דברתם אלי נכונה וגו' אחר שיערו היה בהכרית הרע אף אמר לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב ואמרו בתור זה אין אדם נתפש על צערך . וזה המין מן הדברים הרעון בזה אשר אמרו רבותינו אינו מענין זה המשל . אמנם סברו מה שאמאר לך עתה, מ"י סבת מה שאמר יורשם כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב מה שהאמרו

הצדוק והישר לא השיג התכלית הנכונה, וזהו ענין שבעור שידעתי מה שידעתי בדרך קבלה שחשבתי שהטובות היהדות הם ההצלה ולכן הייתי מכוונת לאמרתיו מה שאמרתיו, ועתה אשר עיני ראתך ידעתי כי א"ל לשם דבר ואפר, וכונת הדברים כפי הענין אחסא כל אשר הייתי מתאוה מהענינים הנשמים הנביאיים ונתמתי על עפר ואפר, כי חשבתי כי ההצלחות והחיות הם התכלית והייתי עושה אפוק עקר ומחנן ההשגחה, ולא ידע שהוא תדבק בבעדר וא"ל לא לקבל מהטוב והשלמות וזאת מה שהו בטבע ולתנע עקר קיים, ומפני זה החמיר האחרון לחתור לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב כי הוא הכתר האמתי על ספק צדוק ורע על הרע ועזבו לו מצלי כפיות הדרוש : ואמנם דעת אליפו ג"כ הוא דעת מן הדעות הנאמרות בהשגחה, וזה שהוא אמר שכל מה שחל

מודה נבוכים הלך שלישי פרק כג

למה שחל בו, והוא אמרו לאיוב הלא רעתך רבה ואין קץ לעונותיך, אחר כן התחיל לומר לאיוב שזה שאתה הושב אותו ונשען עליו מיושר הפעולות ללכת בדרכים המעולות, אינו ענין מחייב שתהיה שלם אצל השם עד שלא תענש, הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישום תהלה אף שוכני בתי חומר וגו'. ולא כר אליפו מלכת בזה הדרך, ר"ל האמינו כל מה שישגי האדם שהוא במשפטו, וחסרונותינו כלם אשר נתחייב בעבורם העונש תעלם ממנו השגתם ואפני התחייבנו העונש בעבורם. אבל דעת בלדד השוחז' בזאת השאלה היא אמונת התמורה והגמול, זה שהוא אמר לאיוב שאלו הקודות העצומות אם אתה נקי ואין לך חטא, סבתם הגדולה הנמול ויושר לך הטובה שבתמורות, זה כולו טוב לך לרבות הטובה אשר תשיג אליה בעולם הבא, והוא אמרו לאיוב אם אך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך וזהה ראשיתך מצער וגו', וכבר דעת פרכוס זה הדעת בענין ההשגחה וכבר בארנוהו. ואמנם דעת צופר הנעמתי הוא דעת מי שרואה שהכל נמשך לרצון לבד, ולא יבקש לפעולותיו סבה כלל ולא יאמר למה ששה זה ולמה לא עשה זה, ובפני זה (ה) לא יבוקש דרך היושר ולא גזרת חכמה בכל מה שיעשהו השם, שעצמותו ואמתו מחייבים שיעשה כזה שירצה, ויד שכלנו תקצר תעלומות חכמתו אשר מדינה ובמספמה שיעשה מה שירצה לא לסבה אחרת, והוא אמרו לאיוב מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמה כי בפלים לתושיה החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא. ועתה ראה והתבונן איך הוצע הענין אשר בלבל בני אדם והביאם לדעות אשר הקדמנו לפרשה בהשגחת השם כנבראים, וכרוון כל מה שחייבתו החלוקה, ויחסו הענין שהוא לאחד מן הגדועים בעולם בחשיבותו או אמרוהו אמת אם היה ענין שארע, ויהיה הדעת המיוחס לאיוב הולך על דעת אריסטו, ודעת אליפו הולך על דעת תורתנו, הדעת בלדד הולך על דעת המעטול"ה, ודעת צופר על דעת האשערי"א. ואלו היו הדעות הקדומות בהשגחה, ואחר כן התחדש דעת אחר והוא המיוחס לאליהו, ולזה שובה אצלם ונזכר שהיה קמון מהם בשנים וגדול בחכמה, והתחיל לכתוב ולנעור באיוב וליחס לו הסבלות (י) בהגדילו ובהרחיקו איך באו עליו הצרות והוא עושה טוב והאריך לשבח פעולותיו, וכן אמר על שלשת רעיו שנפסד דעתם על רוב זקנתם, ואמר בדברים ויחידות נפלאות, כשיחבונן

שם טוב

ואלו היה חולו כדון כי היו לו חטאים רבים ראוים ליענש עליהם, והוא אמרו לאיוב הלא רעתך רבה וכו', ומה שהיה מושב איוב שהוא שלם אינו ענין מחייב שיהיה שלם אצל השם עד שלא יענש כמו שאמר הן בעבדיו לא יאמין וכו' אף שוכני בתי חומר וכו', ולא כר אליפו הדרך החמיני כל מה שישגי האדם שהוא בתשפטו ובמספמה מחייבו העונש ובעבור חסרונותיו כלם אשר נתחייב בעבורם העונש תעלם ממנו השגתם ואפני התחייבנו העונש בעבורם. אבל דעת בלדד השוחז' בזאת השאלה היא אמונת התמורה והגמול, זה שהוא אמר לאיוב שאלו הקודות העצומות אם אתה נקי ואין לך חטא, סבתם הגדולה הנמול ויושר לך הטובה שבתמורות, זה כולו טוב לך לרבות הטובה אשר תשיג אליה בעולם הבא, והוא אמרו לאיוב אם אך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך וזהה ראשיתך מצער וגו', וכבר דעת פרכוס זה הדעת בענין ההשגחה וכבר בארנוהו. ואמנם דעת צופר הנעמתי הוא דעת מי שרואה שהכל נמשך לרצון לבד, ולא יבקש לפעולותיו סבה כלל ולא יאמר למה ששה זה ולמה לא עשה זה, ובפני זה (ה) לא יבוקש דרך היושר ולא גזרת חכמה בכל מה שיעשהו השם, שעצמותו ואמתו מחייבים שיעשה כזה שירצה, ויד שכלנו תקצר תעלומות חכמתו אשר מדינה ובמספמה שיעשה מה שירצה לא לסבה אחרת, והוא אמרו לאיוב מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמה כי בפלים לתושיה החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא. ועתה ראה והתבונן איך הוצע הענין אשר בלבל בני אדם והביאם לדעות אשר הקדמנו לפרשה בהשגחת השם כנבראים, וכרוון כל מה שחייבתו החלוקה, ויחסו הענין שהוא לאחד מן הגדועים בעולם בחשיבותו או אמרוהו אמת אם היה ענין שארע, ויהיה הדעת המיוחס לאיוב הולך על דעת אריסטו, ודעת אליפו הולך על דעת תורתנו, הדעת בלדד הולך על דעת המעטול"ה, ודעת צופר על דעת האשערי"א. ואלו היו הדעות הקדומות בהשגחה, ואחר כן התחדש דעת אחר והוא המיוחס לאליהו, ולזה שובה אצלם ונזכר שהיה קמון מהם בשנים וגדול בחכמה, והתחיל לכתוב ולנעור באיוב וליחס לו הסבלות (י) בהגדילו ובהרחיקו איך באו עליו הצרות והוא עושה טוב והאריך לשבח פעולותיו, וכן אמר על שלשת רעיו שנפסד דעתם על רוב זקנתם, ואמר בדברים ויחידות נפלאות, כשיחבונן

קישקש

(ה) לא יבוקש דרך היושר, פירושו אחר שהענין נמשך לרצון לבד; (י) בהגדילו, דעת מה בהגדילו עצמו מצד ישרו, והרחיקו איך באו

מורה נבוכים חלק שרישי פרק כג

כשיתבונן בדבריו המתבונן יתמה ויחשוב שלא אמר דבר נוסף על מה שאמר אליפו ובלדד וצופר, אבל השיב עניני דבריהם במלות אחרות והוסף בביאורם, ^א כי הוא לא יצא מענין הכהוי והנערה באיוב ותאר השם כיושר וספר נפלאותיו במציאות, ^ב ושהוא ית' לא ירניש בעבודת העובד ולא במרד המיורד והמורה, ואלו הענינים כלם כבר אמרם חבריו, אבל עם ההשתכלות הטוב יתבאר לך הענין הנוסף אשר הביא, והוא היה הכונה ולא קדם הענין ההוא לזולתו כהן, ואחר כן אמר עמו כל מה שאמרוהו, כמו שהם כולם איוב ושלשת רעיו ישיב כל אחד מיהן הענין אשר זכרו האחרים כמו שזכרתיו לך, וזה לא העלים הענין המיוחד בדעת כל אחד עד שיהיה הגדאה להבין שדעת כלם דעת אחד מוסכם עליו ואין הענין כן, והענין אשר הוסיפו אליהוא לא זכרו, אחד מהם הוא אשר המשילו בהלצת המלאך, ואמר שהענין המפורסם הידוע שהארם יחלה עד שיגיע אל שערי מות וייתאשו ממנו, ואם יהיה לו מלאך שיליץ (ו) ויעתיר בעדו ^ז אי זה מלאך שיהיה תקובל הלצתו ועתירתו ויקוממו מסכלונו וינצל החולה ההוא וישוב לעניניו הטובים, אבל לא יהיה זה תדיר ולא יהיה שם ^ח העתרה והצלה מרובקת לנצח, אבל פעמים שלש אמר אם יש עלי מלאך מליץ ונ', וכאשר ספר עניני הנחליץ מחוליו ושמתתו בשונו אל ענין הכריאות, אמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם נבר, זה הענין בארו אליהוא לבדו, והוסף גם כן מה שאמר לפני זה הענין ^ט בתאר איכות הנבואה, ואחר כן התחיל באחת ידבר אל ובשתי ידברו, בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים, והאחר כן התחיל לחקק זה הדעת ולבאר רחבו בספור ענינים טבעיים רבים בספרו, הרעם, והברק, והמטר, ונשבת הרוחות, וערב עמם ענינים רבים כעניני בעלי חיים, ר"ל בא המצפה באמרו רגע ימותו וחזות לילה יגיעשו עם זיעבורו, והיות המלחמות העצומות, ירוע כבירים לא חקר ויעמד אחרים תחתם והרבה מאלו הענינים, וכן תמצא זאת הנבואה אשר באה לאיוב אשר התבאר לו ממנו טעותו בכל מה

שרמה

שם טוב

רע, וזהו אליפו, ומהם מי שאמר שהוא לנחול טוב, ומהם מי שאמר שזכו רצון הטעם שינחול רע לעושה טוב: והנה שתתבונן בדבריו ויתמה המתבונן ויחשוב שלא אמר דבר נוסף על אשר אמרו רעיו איוב אבל השיב ענינים בדברים אחרים, אבל עם ההשתכלות הטוב יתבאר לך הענין הנוסף אשר הביא והוא היה הכונה ולא קדם הענין ההוא לזולתו מהם, ואחר זה ערב עם זאת הכוונה כל מה שאמרו רעיו איוב להעלים הענין, עד שיהיה הגדאה להבין שדעת כלם דעת אחד מוסכם עליו, ואין הענין כן: והענין אשר הוסף אליהוא הוא שהענין המפורסם וידוע שהיה יחלה עד שיגיע לשערי מות, ואם יהיה לו מלאך מעתיר בעדו אי זה מלאך שיהיה מנצל החולה שכנע לו נפשו או חזיון ועמוד כנגד השטן ותקנון חליו ויחוננהו ויאמר שדעתו ותקובל עתירתו, כי לא ירכה השם בנות המת כי אם בתליות והיהם והטוב וינצל החולה מרדת שחת כי ינצל העלמי אשר הוא מכוון בעצמותו לחקרו אשר מצד

אפדי

בענינים המפורסם: ז כי הוא לא יצא מענין הכהוי והנערה. ר"ל שמהו כן כהה ונעל אליהוא אח איוב כמו שכהו ונערו בו שאר הנבוכים: ח שהוא יתעלה לא יכניס בעבודת העובד וכו'. ר"ל שהוא ית' אינו נוסף ואינו מתפעל בעשיות בני אדם מפני או הכהו כלמרו אם נדבק מה חזן לו ולאם כמון כשפך וכו': ט איזה מלאך שיהיה תקובל הלצתו ועתירתו. ר"ל שמהענין הפעמי הוא שהאדם יחלה ואם יהיה לו איזה כח שמימי או כשני יעמיר בעדו ויהיה לו להוטל תקובל עתירתו ואם לא ימות: י עמרה והללם מדובקת לנצל. ר"ל לא תחשוב שהיה אפשרי בשום דבר שינחמונו לאדם הכחות הגלגולות או הפעיות ועמוד לנצל ולא ימות, לא כן תאכל תקובל עתירתו רק פעמים ובלש, כי כמו שהאדם מקבל ההחיות כמו כן ממויב שיקבל ההפסד: כ בתאר איכות הנבואה כלמרו כי תאחר ידבר אל. ר"ל שהנביא ידע העתיד ויהיה נגלל מן הפקדים, או מי שחולם איזה הלום נזקק ויולתהו מליצה רע המוכן לנצל עליו,

ההכרח אך לא תהיה שם עורה והללה מדובקת לנצל כי הוא ביד השטן אם לא יחטוא היום ויחטוא מחר, וכאשר ספר שינצל החולה וישוב לענינים הטובים בשונו אל ענין כריאותו חקר הן כל אלה יפעל אל וכו', כי הנצל והעורה בדיו בעת הנערות או בעת הכהרות ולמי שכתופו הפועלים נוכרות אל המתפעלים כראוי, וכבר תהיה גם כן פעם שלישית בדיו חוקה, זה הענין בנארו אליהוא לבדו, והוסף שנית אם שפוסר נראוהו כי וכתה טעם בנבואה עומה עד תמיד, וז"ל כי האדם ידבר אל ונשקיים לא ישורנה בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים ונ', ואחר כן התחיל לחקק השגחת האדם בעולם בנארו דרכי השם הטבעיים בספור הרעם והברק והמטר, וערב עמם ענינים רבים, כי רחוק לקחת רחם והשגחת הכל בעולם מרחוק רבים טעניים אשר בעבורם יתבאר חזק הסגתו בעולם, וכן כאשר באה לו הנבואה לאיוב אשר יתבאר לו ממנה טעותו בכל מה שדמה לא סר מספר ענינים

קרקשקש

לנצחו במכאוב על שטכבו כדי שינצל מהרעה ההוא, וישעמים ויעזרה התורה אל ההצלה בחלום נבואה או בחלום אמיתי אם לא היה השגתו כלל או בחליו שינעוהו כדי להצילו מאותה הרעה: (ח) באמרו כי באחת ידבר אל ובשתי ידבר אל ישורנה, הרצון בה באחת ידבר אל כמו שאמרה התורה בחלום אדבר בו, ואמר ובשתי ידבר אל ישורנה שיראה השטן ויבר נמו במראה הנבואה או הרצון בה באמרו ובשתי אל ישורנה שהאיש שירא הגיע לטלת המראה הוא רבך כשם ידבר עמו הש"י באחד אחרת והדבור ההוא הוא והיכה בטכאוב על שטכבו כדי להצילו מהרעה הראויה

באו אליהו הנביא והוא לא המ' (ו) ויעתיר בעדו איה מלאך שיהיה תקובל עתירתו והלצתו, פירוש שאשר שיהיה תהליץ הפעמים מצד השבע שינעו אותו והוא המתגבר על מחלתו, ואפשר לפעמים שיגיע לו העזר מצד מיתרתו ושלא הגיע ומנו ליספר מן העולם, וישעמים ויענין לו העזר משה"י בעד שירבבו בו, ואם היהוה מלחמו ראוייה לרוב עליו בעד הפעוית. וישעמים ויעזרה ההוא יתבאר כדבר שג"ל שפני יורר רע שחלל כמנו שאמר הכתוב ארץ ה' כי אנה כי שמששילו זה לאדם שחלל בספינה או בשירא ואפשר שיקרהו הנית בדרכים ההם ובא מהשם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב'נ

שדמה ולא סר בה מספר ענינים טבעיים, אם מספר יסודות, או מספר אותות עליונות, או מספר טבעים ממיני בעלי חיים, לא דבר אחר, ואשר זכר שם מספור שחקים ושמים וכסיל וכימה לענין מעשיהם באור הקרוב לנו, (ט) והיתה הערתו כלה אליו ממה שתחת גלגל הירח, וכן עוד אליהוא התעורר ממיני בעלי חיים, ואמר מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחבמו, ל' רוב מה שהארץ בדבור ההוא היה בתאר ליתן (י) אשר כלל סגולות נשמיות מפורזות בב"ח ההולך והשוזה והמעופף, כל אלו הענינים היתה הכונה בהן, שאלו הענינים הנמצאים בעולם ההויה וההפסד לא יגיע דעתנו להשיג איכות התחדשם, ולא לצייר מציאות זה הכח הטבעי בהם איך התחלתו, ואינו דבר שידמה למה שנעשהו אנחנו, ואיך גשתדל שתהיה הנהגתו יתעלה והשגתו כדמ דומה להגרתנו מה שגנהי או השגחתנו כמה שנשגיח בו, אבל הראוי לעמוד אצל זה השיעור * ולהאמין שהוא ית' לא תעלם ממנו תעלומה, כמו שאומר אליהוא שם כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה, אין השך ואין צלמות להסתר שם פועלי און, אמנם אין ענין השגחתו כענין השגחתנו ולא ענין הנהגתו לברואיו כענין הנהגתנו למה שגנהי, ולא יקבע נדר אחד כמו שיחשוב כל נבוכ, ואין ביניהם שתוף כי אם בשם לבד, כמו שלא תדמה פועלתנו ולא יקבעם נדר אחד, וכברדלות הפעולות הטבעיות מן הפעולות המלאכותיות, כן הוא הבדל ההנהגה והשגחה והכונה האלוהית לענינים ההם הטבעיים, מהנהגתנו והשגחתנו וכונתנו האנושית למה שגנהי אותו ונשגיח עליו ונכוין אליו, זאת היתה כונת ספר איוב כלו, ר"ל לתת זאת הפינה באמונה ולהעיר שילמדו הראיה מן הענינים הטבעיים, עד שלא תמעה ותבקש בדמיונך שתהיה ידיעתו כידעתנו, או כונתו והשגחתו והנהגתו ככונתנו והשגחתנו והנהגתנו, וכשידע האדם זה יקל עליו כל מקרה ולא יוסיפו לו המקרים ספקות על השם, ואם ירע או לא ידע ואם ישגיח או יעזוב, אבל יוסיף עליו אהבה, כמו שאמר בסוף זאת הנבואה על כן אמאם ונחמתי על עפר ואפר, וככ"ט ז"ל עושים מאהבה ושמתים ביסורין, ואתה כשתסתכל בכל מה שאמתיו ההשתכלות שצריך * לא השער .

שם טוב

ענינים טבעיים עם מספר יסודות או מספר טבעים ממיני ב"ח, וזכר עוד מספר שחקים ושמים וכסיל וכימה לענין מעשיהם בלחיר הקרוב לנו, והיתה הערתו כלה להעיר ללחוב כי ממה שיראה מתחת גלגל הירח ישגו השגחה הסם בעולם . וכן עוד התעורר אליוהוא להעיר ממיני ב"ח, והארץ בדבור ליתן אשר הוא הטע וההולך והמעופף, כל אלו הענינים כלל בהם סגולות נשמיות מפורזות בב"ח, והכונה בהם שפענינים הנמצאים בעולם הייזה וההפסד לא יגיע דעתנו להשיג איכות התחדשם, כי הסנות אינם מוגבלות והסנות הם רבות ולא נדע התיחסות הסנות והמסובבים בטבע המקבל ובעטע ההדמן המעורר בהם ולא לצייר מציאות זה הכח הטבעי בדבר המתחווה והמכניג, והוא המלך, איך התחלתו ואיך פעולתו, ואינו דבר שידמה למה שנעשהו אנחנו, וכמו שיש הבדל מן הפעולות הטבעיות לפעולות המלאכותיות, כי האדם אשר יודע בטבע והאדם אשר יודע במלאכה הוא בתכלית הריחוק, ואין בהם שום שתוף אלא שם לבד, ואף השם אינו משתוף להם, כי האחד הוא אדם מצייר, והאחר הוא אדם מת ואין צור כלהיני כמו שאמר ז"ל אין ציור כלהינו, כן ראוי להאמין כי נבדל השגחתו והנהגתו והכונה האלוהית לענינים ההם הטבעיים מהשגחתו והנהגתו וכונתו האלוהית למה ששגיח אותו ונכוין עליו ונכוין אליו, זאת היתה כונת ספר איוב כלו, ר"ל לתת זאת הפינה בלחמו ולהעיר שילמדו הראיה מן הענינים הטבעיים עד שלא תמעה ותבקש בדמיונך שתהיה ידיעתו כידעתנו או כונתו והשגחתו והנהגתו ככונתנו והשגחתו והנהגתו, וכשידע האדם זה יקל עליו כל מקרה וישגיח עליו אהבה, כמו שאמר בסוף זאת הנבואה על כן אמאם ונחמתי על עפר ואפר, וככ"ט ז"ל עושים מאהבה ושמתים ביסורין, ואתה כשתסתכל בכל מה שאמתיו ההשתכלות שצריך * לא השער .

אמר

וכמו שהארץ בהם הכלב"ג נפיקומו ללחוב : ל' רוב מה שהארץ בדבור ההוא היה בתאר ליתן אשר כלל סגולות נשמיות . ר"ל רוב מה שהארץ מתאר הטי"ח ללחוב כשבלח לו פעולתו בכל מה שדמה ליוב, היה בתאר ליתן, אשר אין הסכונ ממנו שהיה שום נביח, אבל מלת ליתן ר"ל חבור סגולות נשמיות נמצאות בב"ח מפורזות בב"ח ההולך והשוזה והמעופף אשר אותם הסגולות נמצאות מפורזות בב"ח, וככלל חבור הנבואה אשר יזכר למקח בו אשר אין כח נבדל להשיג איכות המתחדשם :

הוא המלך, איך התחלתו ואיך פעולתו, ואינו דבר שידמה למה שנעשהו אנחנו, ואחר שהדבר כן איך יתשוב אדם שתהיה כונתנו יתעלה להם והשגחתו בהם דומה להנהגתו והשגחתו כמה שנשגיח בו : כמו שיש הבדל מן הפעולות הטבעיות לפעולות המלאכותיות, כי האדם אשר יודע בטבע והאדם אשר יודע במלאכה הוא בתכלית הריחוק, ואין בהם שום שתוף אלא שם לבד, ואף השם אינו משתוף להם, כי האחד הוא אדם מצייר, והאחר הוא אדם מת ואין צור כלהיני כמו שאמר ז"ל אין ציור כלהינו, כן ראוי להאמין כי נבדל השגחתו והנהגתו והכונה האלוהית לענינים ההם הטבעיים מהשגחתו והנהגתו וכונתו האלוהית למה ששגיח אותו ונכוין עליו ונכוין אליו, זאת היתה כונת ספר איוב כלו, ר"ל לתת זאת הפינה בלחמו ולהעיר שילמדו הראיה מן הענינים הטבעיים עד שלא תמעה ותבקש בדמיונך שתהיה ידיעתו כידעתנו או כונתו והשגחתו והנהגתו ככונתנו והשגחתו והנהגתו, וכשידע האדם זה יקל עליו כל מקרה וישגיח עליו אהבה, כמו שאמר בסוף זאת הנבואה על כן אמאם ונחמתי על עפר ואפר, וככ"ט ז"ל עושים מאהבה ושמתים ביסורין, ואתה כשתסתכל בכל מה שאמתיו ההשתכלות שצריך * לא השער .

קישקש

הראיה לחול עליו אם ילך בדרך אשר חשב : (ט) והיתה הערתו כלה אליו ממה שתחת גלגל הירח, פי' אבל לא היתה לו ידיעת בענין הגלגלים ואם דבר טעם כסיל וכימה הוא סוד פעולתם :

(י) אשר כלל בו סגולות נשמיות, פירוש באותו המספר כלל בו פעולות נשמיות : פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כג

שצריך להסתכל בו בזה המאמר, ותעניין כל עניני ספר איוב, יתבאר לך הענינים ותמצאני שכבר בלתי ותפשתיו כל עניניו, לא ימלט ממנו דבר אלא מה שבא בסדר הרבנים והמשך המשל, כמו שבארתי לך פעמים בזה המאמר :

פרק כד ענין הנסיון גם כן מסופק מאד והוא הגדול שבמסופקי התורה, והתורה זכרה אותו במשנה מקומות כמו שבאר בזה הפרק, ואמנם מה שהוא מפורסם לפני אדם מענין הנסיון והוא שיביא השם נכוח ומקרים באיש נבילתי שיקדם לו הטא כדי להרכות שברו, זאת פינה לא הזכירה בתורה בלשון מבוואר כלל, ואין בתורה מה שיראו פשוטו זה הענין אלא מקום אחד בין הרשעה נקומות והנה אבאר אחר זה ענינו, אבל פינת התורה הפך זה הדעת, הוא אמרו יתעלה אל אמונה ואין עול, ^א ולא כל ההכמים גם כן רואים (ח) זה הדעת ההמוני, שהם כבר אמרו אין מיתה בלא הטא ואין יסורין בלא עון, וזה הדעת הוא אשר צריך שיאמינהו כל בן תורה בעל שכל, לא שיהיה העול לשם חילולו לו ממנו ^ב עד שיאמץ נקיו ראובן מהעול ושלמותו ושלל הרחיוב מה שחל עליו, ואמנם הנראה מהנסיונות הנזכרות בתורה במקומות ההם, שהם כבר באו בענין הנסיון והבחנה עד שידע השי' אמונת האיש ההוא או האומה ההיא או יכולת עבודתו, וזה הענין הוא המסופק הגדול, וכי' ענין העקדה אשר לא ידעה בלתי השם ^ג והם שניהם, ונאמר לו כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ונ', וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים ונ', וכן אמרו לדעת את אשר בלבבך ונ'. והנני מתיר לך כל אלו הספקות, דע כי כל נסיון שבא בתורה אין כונתו וענינו אלא כדי שידעו בני אדם מה שצריך להם לעשותו ומה שראוי להאמינו, ^ד וכאלו ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד, אין הכוונה גוף המעשה ההוא אבל הכוונה שיהיה מושל' שילמדו ממנו וילכו אחריו, כאמרו לדעת הישכם אוהבים ונ' ^ה ואין פירושו שידע השי' זה כי הוא כבר ידעו, כאמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר ענינו שידעו האומות, כי בשיקום מתבאר שיהיה ויתראו אותותיו המביאות להשוב אמת בדבריו, דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעזרו האמינם באמתת הירתו והשנתנם אמתו, ושיאמינם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בהשם, למען יבין אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות (ו) מה שהוא קיים זה הקיום (ז) אשר לא יביטו עמו לעשיית טובת, מפני

אמרו

שם טוב

הפרקים אשר הם הצעה לביאור איוב ותעניין אחר כך בעניני כל ספר איוב ותבאר לך ונ':

פרק כד ענין הנסיון גם כן מסופק מאד להם שרבים חשבו כי ענין נסיון הוא על דרך יסורין של אהבה לענוות כדי להרכות גמולו, וכבר צלט הרב זה הדעת, ולפי שכבר יחשב כי הוא נקשר עם הדבור בהשגחה, ולמה שכבר יחשב שהוא נבוכות שידע השם מה שצלב המוסר הוא צתואר אמונתו בשם א'ך הוא כמו שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, היה נקשר זה עם זה המאמר בידיעת השם יתעלה ולכן היה נקשר זה הדגוש עם הדגושים הקודמים, וביאר הרב זה הפרק שאין ענין הנסיון להרכות גמולו ולא יודע מה שלא ידע אלא להודיע

מה שלא ידע, ולכן החמיל ואמר ענין נסיון גם כן מסופק מאד, והספק הוא ע"י החורף, כי לא ימלט אם שיהיה ענין הנסיון שהשי' ידע ענין המוסר והוא להרכות גמולו מלתי שיקדם לו הטא, או שיהיה להבין המוסר אם הוא נזקיק או רשע, וכל אלו החלוקות שקר עליו, כי לא יביא השי' יסורין על אדם כדי להרכות גמולו. והאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מכלל שעד עתה לא היה יודע ומתחדש לו ידיעה, וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים, והנה אמר הרב שזכרה אותו התורה בשש מקומות, והנה הרב יבאר כל אלו המקומות אשר יש עליהם ספק אם ששם הוא עושה עול ח"ו, או שלא היה יודע מקודם ואחר כך ידע, והנה אמר הרב דע כי כל נסיון וכו' אין הכוונה גוף המעשה כי אין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו וכאלו היה ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד ואין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו אבל הכוונה שיהיה משל שילמדו ממנו, כאמרו לדעת הישכם אוהבים ונ' ואין פירושו שידע השי' זה, כי הוא כבר ידעו, כאמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר ענינו שידעו האומות, כי בשיקום מתבאר שיהיה ויתראו אותותיו המביאות להשוב אמת בדבריו, דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעזרו האמינם באמתת הירתו והשנתנם אמתו, ושיאמינם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בהשם, למען יבין אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות (ו) מה שהוא קיים זה הקיום (ז) אשר לא יביטו עמו לעשיית טובת, מפני

הפרקים אשר הם הצעה לביאור איוב ותעניין אחר כך בעניני כל ספר איוב ותבאר לך ונ':

פרק כד ענין הנסיון גם כן מסופק מאד להם שרבים חשבו כי ענין נסיון הוא על דרך יסורין של אהבה לענוות כדי להרכות גמולו, וכבר צלט הרב זה הדעת, ולפי שכבר יחשב כי הוא נקשר עם הדבור בהשגחה, ולמה שכבר יחשב שהוא נבוכות שידע השם מה שצלב המוסר הוא צתואר אמונתו בשם א'ך הוא כמו שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, היה נקשר זה עם זה המאמר בידיעת השם יתעלה ולכן היה נקשר זה הדגוש עם הדגושים הקודמים, וביאר הרב זה הפרק שאין ענין הנסיון להרכות גמולו ולא יודע מה שלא ידע אלא להודיע

מה שלא ידע, ולכן החמיל ואמר ענין נסיון גם כן מסופק מאד, והספק הוא ע"י החורף, כי לא ימלט אם שיהיה ענין הנסיון שהשי' ידע ענין המוסר והוא להרכות גמולו מלתי שיקדם לו הטא, או שיהיה להבין המוסר אם הוא נזקיק או רשע, וכל אלו החלוקות שקר עליו, כי לא יביא השי' יסורין על אדם כדי להרכות גמולו. והאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מכלל שעד עתה לא היה יודע ומתחדש לו ידיעה, וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים, והנה אמר הרב שזכרה אותו התורה בשש מקומות, והנה הרב יבאר כל אלו המקומות אשר יש עליהם ספק אם ששם הוא עושה עול ח"ו, או שלא היה יודע מקודם ואחר כך ידע, והנה אמר הרב דע כי כל נסיון וכו' אין הכוונה גוף המעשה כי אין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו וכאלו היה ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד ואין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו אבל הכוונה שיהיה משל שילמדו ממנו, כאמרו לדעת הישכם אוהבים ונ' ואין פירושו שידע השי' זה, כי הוא כבר ידעו, כאמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר ענינו שידעו האומות, כי בשיקום מתבאר שיהיה ויתראו אותותיו המביאות להשוב אמת בדבריו, דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעזרו האמינם באמתת הירתו והשנתנם אמתו, ושיאמינם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בהשם, למען יבין אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות (ו) מה שהוא קיים זה הקיום (ז) אשר לא יביטו עמו לעשיית טובת, מפני

הפרקים אשר הם הצעה לביאור איוב ותעניין אחר כך בעניני כל ספר איוב ותבאר לך ונ':

פרק כד ענין הנסיון גם כן מסופק מאד להם שרבים חשבו כי ענין נסיון הוא על דרך יסורין של אהבה לענוות כדי להרכות גמולו, וכבר צלט הרב זה הדעת, ולפי שכבר יחשב כי הוא נקשר עם הדבור בהשגחה, ולמה שכבר יחשב שהוא נבוכות שידע השם מה שצלב המוסר הוא צתואר אמונתו בשם א'ך הוא כמו שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, היה נקשר זה עם זה המאמר בידיעת השם יתעלה ולכן היה נקשר זה הדגוש עם הדגושים הקודמים, וביאר הרב זה הפרק שאין ענין הנסיון להרכות גמולו ולא יודע מה שלא ידע אלא להודיע

מה שלא ידע, ולכן החמיל ואמר ענין נסיון גם כן מסופק מאד, והספק הוא ע"י החורף, כי לא ימלט אם שיהיה ענין הנסיון שהשי' ידע ענין המוסר והוא להרכות גמולו מלתי שיקדם לו הטא, או שיהיה להבין המוסר אם הוא נזקיק או רשע, וכל אלו החלוקות שקר עליו, כי לא יביא השי' יסורין על אדם כדי להרכות גמולו. והאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מכלל שעד עתה לא היה יודע ומתחדש לו ידיעה, וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים, והנה אמר הרב שזכרה אותו התורה בשש מקומות, והנה הרב יבאר כל אלו המקומות אשר יש עליהם ספק אם ששם הוא עושה עול ח"ו, או שלא היה יודע מקודם ואחר כך ידע, והנה אמר הרב דע כי כל נסיון וכו' אין הכוונה גוף המעשה כי אין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו וכאלו היה ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד ואין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו אבל הכוונה שיהיה משל שילמדו ממנו, כאמרו לדעת הישכם אוהבים ונ' ואין פירושו שידע השי' זה, כי הוא כבר ידעו, כאמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר ענינו שידעו האומות, כי בשיקום מתבאר שיהיה ויתראו אותותיו המביאות להשוב אמת בדבריו, דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעזרו האמינם באמתת הירתו והשנתנם אמתו, ושיאמינם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בהשם, למען יבין אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות (ו) מה שהוא קיים זה הקיום (ז) אשר לא יביטו עמו לעשיית טובת, מפני

הפרקים אשר הם הצעה לביאור איוב ותעניין אחר כך בעניני כל ספר איוב ותבאר לך ונ':

פרק כד ענין הנסיון גם כן מסופק מאד להם שרבים חשבו כי ענין נסיון הוא על דרך יסורין של אהבה לענוות כדי להרכות גמולו, וכבר צלט הרב זה הדעת, ולפי שכבר יחשב כי הוא נקשר עם הדבור בהשגחה, ולמה שכבר יחשב שהוא נבוכות שידע השם מה שצלב המוסר הוא צתואר אמונתו בשם א'ך הוא כמו שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, היה נקשר זה עם זה המאמר בידיעת השם יתעלה ולכן היה נקשר זה הדגוש עם הדגושים הקודמים, וביאר הרב זה הפרק שאין ענין הנסיון להרכות גמולו ולא יודע מה שלא ידע אלא להודיע

מה שלא ידע, ולכן החמיל ואמר ענין נסיון גם כן מסופק מאד, והספק הוא ע"י החורף, כי לא ימלט אם שיהיה ענין הנסיון שהשי' ידע ענין המוסר והוא להרכות גמולו מלתי שיקדם לו הטא, או שיהיה להבין המוסר אם הוא נזקיק או רשע, וכל אלו החלוקות שקר עליו, כי לא יביא השי' יסורין על אדם כדי להרכות גמולו. והאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מכלל שעד עתה לא היה יודע ומתחדש לו ידיעה, וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים, והנה אמר הרב שזכרה אותו התורה בשש מקומות, והנה הרב יבאר כל אלו המקומות אשר יש עליהם ספק אם ששם הוא עושה עול ח"ו, או שלא היה יודע מקודם ואחר כך ידע, והנה אמר הרב דע כי כל נסיון וכו' אין הכוונה גוף המעשה כי אין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו וכאלו היה ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד ואין המעשה ההוא מכוון מלד עצמו אבל הכוונה שיהיה משל שילמדו ממנו, כאמרו לדעת הישכם אוהבים ונ' ואין פירושו שידע השי' זה, כי הוא כבר ידעו, כאמרו לדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר ענינו שידעו האומות, כי בשיקום מתבאר שיהיה ויתראו אותותיו המביאות להשוב אמת בדבריו, דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעזרו האמינם באמתת הירתו והשנתנם אמתו, ושיאמינם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בהשם, למען יבין אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות (ו) מה שהוא קיים זה הקיום (ז) אשר לא יביטו עמו לעשיית טובת, מפני

י מפני שהיא קריאה אל הנמנעות, כי לא יועיל עשיית המופת רק לאומר האפשר כמו שבארנו במשנה תורה. ואחר שנתבאר שענין לדעת הנה הוא שידעו בני אדם, כן אמרו במן למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא, ענינו לדעת האומות והושיפתם בעולם שמי שניתן לעבודתו ית' יכלכלו מאשר לא יחשוב, ועל זה הענין עצמו נאמר במן בתחלת דתו למען אנחנו הילך בתורתו אם לא, ורצה בו שיכתן בזה כל בוחן ויראה אם ההמשך לעבודתו מועיל ומספיק או אינו מספיק, ואמנם אמרו וכו' כמן פעם שלשית המאביך מן כמדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך, ולמען נסותך וכו', הנה מבוא החשוב שפעמים יענה השם איש לדברות אכזריות, ואמנת הענין כן, אבל ענין אלו הדברים אחד משני ענינים, האחד מהם הוא הענין הנכפל במן במאמר הראשון ובשני, והוא להודיע אם ההמסר לשם מספיק בכלכלה ומנח מן העמל והמורה אם אין, או יהיה ענין לנסותך להרגילך, מאמרו לא נסתה כף רגלה הענ על הארץ וכו', כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילכם המורה במדבר הרבות טובתכם כשתכנסו לארץ, והאמת כי היציאה מן המורה אל המנוחה יותר ערבה מההתמדה על המנוחה, וידוע שלולא מורחם ועמלם במדבר לא היו יכולין לכבוש הארץ ולא להלחם ביושביה, הנה אמרה התורה זה כי אמר אלהים מן ינחם, כי המנוחה תסיר הגבורה, מצרימה, ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף והמשים עלו בני ישראל, כי המנוחה תסיר הגבורה, וצווק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה, והיא המנוחה אשר בזה הוענן באחריות, ואמנם אמרו כי לבעבור נכות אתכם בא אלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"י, כי מסכה ה' אלהים וכו', אשר כבר בארנו ענינו, כן הנה במעמד הר סיני אמר להם אל תיראו שזה המראה הגדול אשר ראיתם לא היה רק שיתע' לכם האמת בראות העין, בעבור שכשניספה ה' אלהים אתכם בנביאי שקר ואומר כתיבת מה ששמעתם אותו להודיע שיעור אמונתכם, שתעמדו על אמונתכם ולא תמעד אשוריים, ואלו הייתי בא אליכם שליח ואומר אליכם מה שנאמר לי ולא תשמעוהו היה אפשר שתחשבו לאמת מה שכפי זולתי וולתי איביא לכם כסתירת מה שאניד אותו לכם, ה' לולא ששמעתם אותו בזה המראה. ואמנם ענין אברו ע"ה כעקדה כלל שני ענינים גדולים הם מפתות התורה, הענין הבה הוא להודיע אותנו בגדול אהבת השם ויראתו עד הדין, היא מצעת, והנה בזה הענין אשר לא ידמה לו לא נתינת מסון ולא נתינת נפש, אבל הוא מופלג סכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו, והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל

עשר

שם טוב

אפדי

באמרו שהוא קריאה לנמנעות, ר"ל זה האיש כשיבא להספיד לחינוכו אשר הוא אמת במציאות חוץ לגופו ויקרא אלינו לעבוד ע"י הוא קריאה אל הנמנעות לפנות האמת ולהדיקן בשקר, ולכן קורא לנמנעות, כי לא האמת לא ישוב שקר ושקרא לא ישוב אמת ולא יועיל לו על האמת כי מי שיעשה מופת על עמוד של שיש שהוא של וכו' לא יועיל לו המופת הזה מנחור הסקרות והמופת לא יועיל רק לחומר האפשר כמו שיתבאר במשנה תורה, הרי יתבאר המקום הראשון מהמשה המקומות. וכן יתבאר המקום השני הנאמר במן למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא, ענינו לדעת האומות זה ושיפתם מצותיו, כי מי שיענה את השם ויחן לו פרנסתו, וכל זה הענין בעצמו נאמר בתקום ה' במן בתחלתו נדרתו וכו', אמתם המקום כד' אמרו במן פעם שלשית וכו', אבל הענין אלו הדברים אחד משני ענינים, האחד הוא הענין הנאמר במן בתחלת דתו למען אנחנו הילך בתורתו אם לא, והנאמר במשנה תורה ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, והוא אמרו הענין הנכפל במן כי הילך בתורתו אם לא, והוא אמרו הענין הנכפל במן במאמר הראשון ובשני, והוא להודיע אם ההמסר לשם מספיק בכלכלה ומנח מן העמל והמורה אם אין, או יהיה ענין לנסותך להרגילך, מאמרו לא נסתה כף רגלה הענ על הארץ וכו', כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילכם המורה במדבר הרבות טובתכם כשתכנסו לארץ, והאמת כי היציאה מן המורה אל המנוחה יותר ערבה מההתמדה על המנוחה, וידוע שלולא מורחם ועמלם במדבר לא היו יכולין לכבוש הארץ ולא להלחם ביושביה, הנה אמרה התורה זה כי אמר אלהים מן ינחם, כי המנוחה תסיר הגבורה, מצרימה, ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף והמשים עלו בני ישראל, כי המנוחה תסיר הגבורה, וצווק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה, והיא המנוחה אשר בזה הוענן באחריות, ואמנם אמרו כי לבעבור נכות אתכם בא אלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"י, כי מסכה ה' אלהים וכו', אשר כבר בארנו ענינו, כן הנה במעמד הר סיני אמר להם אל תיראו שזה המראה הגדול אשר ראיתם לא היה רק שיתע' לכם האמת בראות העין, בעבור שכשניספה ה' אלהים אתכם בנביאי שקר ואומר כתיבת מה ששמעתם אותו להודיע שיעור אמונתכם, שתעמדו על אמונתכם ולא תמעד אשוריים, ואלו הייתי בא אליכם שליח ואומר אליכם מה שנאמר לי ולא תשמעוהו היה אפשר שתחשבו לאמת מה שכפי זולתי וולתי איביא לכם כסתירת מה שאניד אותו לכם, ה' לולא ששמעתם אותו בזה המראה. ואמנם ענין אברו ע"ה כעקדה כלל שני ענינים גדולים הם מפתות התורה, הענין הבה הוא להודיע אותנו בגדול אהבת השם ויראתו עד הדין, היא מצעת, והנה בזה הענין אשר לא ידמה לו לא נתינת מסון ולא נתינת נפש, אבל הוא מופלג סכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו, והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל

אם הם אהבים אם לא כי גלוי ידוע לפניו : ו מפני שהיא קריאה אל הנמנעות, ר"ל זה האיש כשיבא להספיד לחינוכו אשר הוא אמת במציאות הוא קריאה אל הנמנעות, כי נמש הוא שיתמלק האמת : והוא המנוחה אשר בזה הוענן. ר"ל והוא כטעם ארץ ישראל בעבור שהרגילו נפשו הכגוף והקניו לנפש מהם הנבונה : ח לולא ששמעתם. ר"ל עכשיו ששמעתם אמת עזמתם הקולות הנודעות והדברות או יתאמת לכם אמתות המורה ו"ל היות נפשים אחרי נביאי השקר : מ מהם שלא ידומה שטבע בני האדם יטה אליו. ר"ל שזה הענין הרבוב הנכבד מה שלא ידומה בשום דבר שטבע בני אדם שמי שניתן לעבודתו ית' יכלכלו מאשר לא יחשוב, וזה עוד הנה, כי מי שיענה את השם ויחן לו פרנסתו, וכל זה הענין בעצמו נאמר בתקום ה' במן בתחלתו נדרתו וכו', אמתם המקום כד' אמרו במן פעם שלשית וכו', אבל הענין אלו הדברים אחד משני ענינים, האחד הוא הענין הנאמר במן בתחלת דתו למען אנחנו הילך בתורתו אם לא, והנאמר במשנה תורה ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, והוא אמרו הענין הנכפל במן כי הילך בתורתו אם לא, והוא אמרו הענין הנכפל במן במאמר הראשון ובשני, והוא להודיע אם ההמסר לשם מספיק בכלכלה ומנח מן העמל והמורה אם אין, או יהיה ענין לנסותך להרגילך, מאמרו לא נסתה כף רגלה הענ על הארץ וכו', כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילכם המורה במדבר הרבות טובתכם כשתכנסו לארץ, והאמת כי היציאה מן המורה אל המנוחה יותר ערבה מההתמדה על המנוחה, וידוע שלולא מורחם ועמלם במדבר לא היו יכולין לכבוש הארץ ולא להלחם ביושביה, הנה אמרה התורה זה כי אמר אלהים מן ינחם, כי המנוחה תסיר הגבורה, מצרימה, ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף והמשים עלו בני ישראל, כי המנוחה תסיר הגבורה, וצווק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה, והיא המנוחה אשר בזה הוענן באחריות, ואמנם אמרו כי לבעבור נכות אתכם בא אלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"י, כי מסכה ה' אלהים וכו', אשר כבר בארנו ענינו, כן הנה במעמד הר סיני אמר להם אל תיראו שזה המראה הגדול אשר ראיתם לא היה רק שיתע' לכם האמת בראות העין, בעבור שכשניספה ה' אלהים אתכם בנביאי שקר ואומר כתיבת מה ששמעתם אותו להודיע שיעור אמונתכם, שתעמדו על אמונתכם ולא תמעד אשוריים, ואלו הייתי בא אליכם שליח ואומר אליכם מה שנאמר לי ולא תשמעוהו היה אפשר שתחשבו לאמת מה שכפי זולתי וולתי איביא לכם כסתירת מה שאניד אותו לכם, ה' לולא ששמעתם אותו בזה המראה. ואמנם ענין אברו ע"ה כעקדה כלל שני ענינים גדולים הם מפתות התורה, הענין הבה הוא להודיע אותנו בגדול אהבת השם ויראתו עד הדין, היא מצעת, והנה בזה הענין אשר לא ידמה לו לא נתינת מסון ולא נתינת נפש, אבל הוא מופלג סכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו, והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל

מורה נבוכים חלק שלישי פרק כד

עושר גדול ואיש נכבד ובוחר שיאשר מורעו אומה, ונולד לו בן אחר היאוש איך יהיה השקן בו ואהבתו אותו, אבל ליראתו הש"י ולאהבתו לקיים מצותו בו לולד האהוב ההוא והניח כל מה שקנה בו והמכים לשחוט אותו אחר מהלך נ' ימים, כי אלו היה רוצה לעשותו לשעתו כבוא המצוה אליו היה פעולה בהלה בכלתי השתכלות, ואמנם עשותו זה אחר ימים סעתי בא המצוה אליו, היה המעשה כמחשבה וזה השתכלות אמתי ובחינת חק מצותו ואהבתו ויראתו, ושאיך צריך להשיגה בענין אחר ולא לעורר הפעולות כלל, כי אברהם אבינו לא סתר לשחוט יצחק לפחדו מהשם שיהרגהו או ירוששהו, אבל כדי שיתפרסם לבני אדם כה ראו לעשותו בשביל אהבת הש"י ויראתו לא לתקות נבול ולא לפחד עונש, כמו שבארנו במקומות רבים, (7) ואמר המלאך לו כי עתה ידעתי וגו', ר"ל שבוה המעשה אשר בו תקרא ירא אלהים נמוך, ידעו כל בני אדם נבול יראת ה' מה הוא. ודע שבכך הזקן זה הענין בתורה, ובארו ואמר שתכלית התורה כלה בכל מה שכללה אותו סמכות עשה ומצוות לא תעשה ומיעדים ומפורים, אמנם הוא דבר אחד והוא יראת השם ית', והוא אמרו והיה אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הוואת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא את ה' אלהיך. זה אחד משני ענינים המכונים בעקדה. והענין השני להודיע אותנו איך יאמינו הנביאים באמת מה שיבואם מאת השם בנבואה, שלא יחשוב החושב בעבור שהוא בחלום או כמראה כמו שבארנו, ובאמצעות הכח המדמה, שפעמים לא יהיה מה שישמעוהו או מה שיומסל להם אמת או יתערב בו קצת ספק, ורצה להודיענו שכל מה שיראה הנביא כמראה הנבואה הוא אמת ויציב אצל הנביא לא יסופק בדבר, ממנו אצלו כלל, ודינו אצלו כדון הענינים הנמצאים כלם המושגים בחושים או בשכל, והראיה על זה הסכים אברהם לשחוט בנו ויחידו אשר אהב כמו שצווה ואע"פ שהייתה המצוה ההיא בחלום או כמראה, ולו היו הנביאים מסופקים בחלום של נבואה או היה אצלם ספק במה שישמעוהו כמראה הנבואה, לא היו מסכימים לעשות ' במה שיוסאנו הטבע ולא היה מוצא בנפשו לעשות זה המעשה הגדול מספק, ובאמת היה ראוי שיהיה זה הענין על יד אברהם וביצחק ר"ל ונקדה, כי אברהם אבינו הוא אשר התחיל להודיע היחוד ולקיים האמונה ולהשאיר זה הדעת הארוזי תמיד ולמסור בני אדם אליו, אמר כי ידעתי ולמען אשר יצוה וגו', וכמו שנמשכו אחר דעותיו האמיתיות המועילות הנשמעות ממנו, כן צריך שישמרו אחר הדעות הנלקחות מפעולותיו, וכל שכן זאת הפעולה אשר אימת בה פינת אמונת הנבואה והודיענו בה תכלית יראת ה' ואהבתו להיבן היא מנעת. כן צריך שנבין עניני הנסיונות, לא שהש"י ירצה לבחון אדם ולנסותו עד שידע מה שלא היה יודעו קודם, חלילה לו חלילה ממה שידמורו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם, ב' ודע זה :

פרק

אמרו

שם טוב

יפה אל זה הפעל והוא היות האדם וכו': י' צמה שימאסו הסע, ר"ל והוא שישפח בנו ויעלה לעולה בענין הפך הסע כי רחמי האל על הן: ב' ודע זה. ידענו זהו לעשות בענין הפך ההפגמה וכו' אין ראו שיבוא הפ"ח מצות בלא חסא קדם, ולזה פי' כל הפסוקים מעטו הנסיון שהיה נראה זה הדעת פסס, גם ירמוז לענין העקדה שמתא' בו ראיס, וכבר כלל זה הדב בחלק שני סק מ"ב :

אלהים אלה, ואם היה מי שאמר זה הכבוד השם יתעלה היה בתכלית הספוק שהיה נראה שיחשדו לו וידעה, וכבר ידעת מזה המלאך המהרקים שקדמו בחלק שני, וכראונו בו שבוה המעשה אשר בו תקרא ירא אלהים נמוך ודע כל בני אדם נולד יראת אלהים מה היה ועד היכן מגעת, והוא שימסור אדם חמומו וגופו ונשמתו בעבור השם, וכבר ידעת כי תכלית כל התורה כלה היא היראה אם לא תשמור לעשות זכו', ולא היה מוצא יבולת כנפשו לעשות זה, אבל עתה שהוא היה יודע כי המושג בנבואה היה אמתי ובעבור זה שחט את בנו וכו' ולו שהנבואה היא אמת ואין בה ספק, ובאמת היה ראוי שיהיה זה הענין על יד אברהם ויצחק כי אברהם אבינו הוא אשר התחיל להודיע היחוד ולקיים הנבואה, אם כן בעקידה הודיענו אלו שתי תועלות גדולות, פנת אמונת הנבואה, והודיענו בה תכלית יראתו וזהבנתו עד היכן מגעת, כן צריך שנבין עניני הנסיונות, לא שהשם רוצה לבחון ולנסות עד שידע מה שלא ידע מקדם, חלילה לו חלילה חמומו מה שידמו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם. ודע זה, ירמוז זהו לענין ההפגמה וכו' אין ראו שיבוא השם מצות ללא חסא קדם, גם ירמוז לענין העקידה אשר יודעו בה שתי התועלות הגדולות. ובכאן נשלם ענין ההפגמה והודיעה בהשלמות ענין הנסיון, ואחר כך בא הדב להקדים פסקים נכללים לרמוז על עממי המצות, כמו שדרך הדב בכל ספרי התורה להקדים הקדמות ואחר כך יעשה הביאור :

פרק

קרישקש

אחר שיצא אותו האמשר למועל והיה קודם באשרות עשותו או בלתי עשותו, יתכן לחזר בו עתה ויעתי אצ"ל שהיה יודע השם קודם אותו האמשר אשר יצא למועל :

פרק

שעת לסיג ולברר: (ד) ואמר המלאך כי עתה ידעתי כי ירא אלהים, אשר שהרב הורגו שידועת השם לא תכרה א. - מהלך האמשר, כמו שיעשה הפ' שזכר, כן היה יכול לפרש עתה ידעתי

הגנים וגו' ובכר ידעת שלשון התורה במקומות רבים שהכונה הראשונה מן התורה כולה היתה להסיר עבודה זרה ומהות זכרה וכל הנתלה בה וגם לזכרה, וכל מה שסביא לדבר ממעשים כאוב וידעוני והעברה באש וקוסם וסעונן זמנחש ומכשף וחובר הכר דורש אל המתים, ולהזהיר מהרמות במעשיהם אלו וכל שכן להמשך אחריהם, ואמר בתורה בפירושו שכל מה שהשבוהו עבודה לאלהיהם והתקרבות אליו, הוא הדבר הסתובע הנמאס אל השם, והוא אמרו בו כי כל תועבת ה' אשר שגא עשו לאלהיהם, ואתה תמצאם וזכרים בספריהם אשר אני עתיד להודיעך אותם, שהם היו מקריבים לשמש אלהיהם הנדול שבעה עטלפים ושבעה עכברים ושבעה שרצים אחרים בקצת העניינים, ויספק באלו תועבה למבעים האנושיים, א"כ כל הטעות שאבו באזהרה מעבודה זרה וכל הנתלה בה וכל המביא אליה או המיוחס לה, הם סכוארות התועלת, מפני שהם כולם להציל מן הרעגת הרעות המטרירות מכל מה שיעיל בשני השלמות בעניני השעונן ההם אשר גדלו עליהם אבותינו וקנינו, כמו שנאמר ויאמר מה שיעיל אל כל העם כה אמר ה' בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויאמרו אלהים אחרים, והם אשר אמרו הנביאים הצודקים בהם ואחריו ותוהו אשר לא יעילו הלכו, ומה גדלה תועלת כל מצוה שתצילנו מואת הטעות הנדולה ותשיבנו אל האמונה האמתית, והוא שיש לעולם אלוה בורא כל אלו, והוא צריך שיעבד ויאבד ויורא, לא הם הנחשב בהם שהם אלוהות, וזוה האלוה האמתי לא יצטרך בקרוב אליו ולהניע אל רצונו, לדבר שיש בו טורה כלל, רק אהבתו ויראתו לא דבר אחר, והם התבליט בעבודה כמו שאני עתיד לבאר, ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וגו', והנה אשלים זה הענין אחר זה, ואשוב אל כוונתי עתה, ואומר שהרבה מן התורות התבאר לי עניינם והודיעני ככתם, עמדי על אמונת הצא"ה ומעשיהם ועבודתם, כמו שתשמע כשאבאר עלת המצות ההם אשר יהשב בהן שאין סבה להן, ואני אבאר לך ספורים אשר יתבאר לך מה הם שידעתי אני מאמונת הצא"ה ודעותם, עד שתדע באמת אמתת מה שאומר אותו כנתנת סבת אל התורות, הספר הנדול בזה ספר העבודה הנבטו"ה העתקת אכן והשיו"ה, ואני עתיד להודיעך בפרק יבא למה שמו הצא"ה אמונותיהם כתוכות עם עבודת האדמה וזה הספר מלא שנונות עובדי עבודה זרה, וממה שנפשות ההמון נומות אליו ונקשרות בו, ר"ל עשיית הטלסמאות והורדת הרוחניות והבשוף והשדים והמזיקים והשובנים במדברות, ונלגל ג"כ בספר ההוא שנונות עצומות ישחקו מהן אנשי השכל (ה) חשבו בהן לרקק ולטעון כמופתים המבוארים אשר ידעו בהם כל אנשי העולם שיש אלוה שופט על כל בני העולם, כמו שאמר למען תדע כי לה' הארץ, ואמר כי אני ה' בקרב הארץ, יספר על אדם הראשון שהוא זכר בספרו שבהודו ב אילן אחד כשילקחו מעופיו וישליכו הסעף בארץ יהיה הרמט מנווע כרמישת הנהשים, ושיש אילן שישו בצורת אדם ישמע לו קול גדול ויצא ממנו הדבור דבר או דברים, ושעשב שתארו כך כשיקח אדם מעליו וישמחו בבית הזואר שלו ועלם מבני אדם ולא ידאו אנה יבנס ומאנה יצא, וכשיקטירו ממנו תחת השמים ישמעו בני אדם באויר הסמוך לנו צליל וקולות נוראות כל עוד שהעשן ההוא עולה, וביוצא כאלו ההבלים הרבה יביאם בענין ספור בנפלאות הצמחים וסגולות עבודת הקרקע² עד שיטעון כמופתים ויביא לחשוב שהם ישלמו בתהבולות, ומתבלי הספר ההוא שאילן האמלוי מן האשרות ההם אשר היו עושים אותם כמו שהודעתך, זכר שעמד האילן בניניה י"ב אלק שנה ושהיה לו ריב עם היברות פ' הוא מנדרנולא, כי רצה לקחת מקומו ושהאיש שהיה מתבכא מכה אילן האמלוי נפסקה מסנו נבואתו זמן וכאשר שמחו להנכא אחר הזמן ההוא הגיד לו שהיה טרוד ברין עם היברות וצוהו שיכתוב לכל הדיינים שישפטו ביניהם ויאמרו אי זה מהם הוא הטוב כבשופיהם ויותר פעולה אם האמלוי או היברות, וההבל ההוא הארוך אשר תבין ממנו כשתעמוד עליו רעות אנשי הזמן ההוא והכמתם מה היו, וזה היו חבימי בכל הרמז אליהם כימים ההם ההשוכים כי אלו היו אמונתם אשר גדלו עליהם, ולולא זה השעור אשר התפרסם

עתה

שם טוב

עד שטעון כמופתים ויביא לחשוב שהם נשלמו בתחנולה, הכלונו כו"כ הם מאריכין בענין כמופתים שאם היה הענין כמו שהם אומרים היה מצול לחשוב שמופתי הנביאים הם ישלמו בתחנולה חלילה: ולולא זה השעור אשר התפרסם

היה

סענין

אפדי

יבא ממה: ב אילן כשילקחו סעפיו. וכתב משפ"ו וידלל ז"ל ואני מעיר סבלך שראוי שתבין זו כספרי פלאות הקודמים ונסיונותיהם כי הוא לכניק סוד מסודות הסלחות ולא לוכל לפס, לחמס חס מבין שפע הקול הנלול בחויר ומלכת האיס חבין קול נכרה וכתבם של מרים וספק של זה, יתעלם האל, ע"כ דבריו ודי כזו: ג עד שטעון כמופתים ויבא לחשוב וכו'.

קרקשק

פרק כ"ט (ה) חשבו בהם לרקק ולטעון, פ' הם החרסוסיס, והנפלאות שיהיה השה רבינו שהיו מבארים ומודיעים שיש אלוה לעולם סנהיג מסנהיג חיו מדקדקים לטעון עליהם ולאמר שהם שמומים היתה מאמונת הצא"ה ובכל הנמים בלחם

גזרה נבוכים חלק שלישי פרק כט

עתה באמות מאמנות מציאות השם, היו ימותינו בא"ו הזמנים יותר השוכים מן הימים ההם (ג) אלא כענינים אחרים, ואשוב אל כונתי, וכספר ההוא כפר על איש נביאי ע"ו שהיה שמו תמוז קרא מלך לעבוד השבעה נבוכים וה"ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה, וזכר שליל מותו התקצבו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בכבל אשר לצלם הוהב הגדול אשר הוא צלם השמש והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ ונבל כאמצע ההיכל והצלמים כלם סביבו והתהלך לאגות על התמוז ולהניד מה שקרהו והצלמים כולם בוכים ויבגונם כל הלילה ובעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בגנפות הארץ, והיה זה מנהג מתמיד בתהלת יום מחודש תמוז ויקוננו ויבכו על תמוז ויספרו עליו ויאנו בני אדם, והתבונן וראה איך היו דעות בני אדם בזמנים ההם, וענין תמוז זה קדמון מאד בצאצא"ה, ומה הספר תעמוד על רוב שניעין הצאצא"ה ומעשיהם והניהם. ואמנם הענין ההוא אשר ספרוהו מענין אדם והנהש ועין הדעת טוב ורע והצמו ללבוש שלא היה דרך ללבושו, הוהר מאד שלא תטרף דעתך ויעלה בלבך שמה שאמרוהו היה כלל ענין שאירוע לאדם אלו לולתו, ולא היה ענין נמצא כלל, ובמעט התבוננות יתבאר לך שקרונם ככל מה שזכרוהו בהכל ההוא, ויתבאר לך שהוא ענין שברוהו אחר התורה כאשר התפרסמה באומות ושמועו פשוטו של מעשה בראשית ולקרוהו בלו לפי פשוטו, ועשו הענין ההוא כדי שישמעהו הפתי ויפותרה ויחשוב שהעולם קדמון ושהענין ההוא המסופר בתורה כן אירע כמו שנודע, אע"פ שכיוצא בכך אין צריך הערה על זה כי כבר עלו בידך מן החכמות מה שימנע שבלך מהתלות בו שגננות הכשדים והבלדיים והצאצא"ה הערומים מכל חכמה שהיא חכמה כאמת, אלא שאני הוהרתי בזה לשמור זולתך, כי הרבה יטה ההסון להאמין ההבלים, ומן הספרים ההם ספר האסטריכוס המיוחס לאריסטו והלילה לו כיעשותו וחס, וכן ספר הטלסמאות אשר מהם ספר טמטס וספר השפר וספר מעלות הגלגל והצורות העולות בכל מעלה מהם, וספר מיוחס ג' ל' לאריסטו במלכמאות, וספר מיוחס אריסטו וספר יצחק הצאצא בטעון כעבור דת הצאצא"ה וספרו הגדול בנימוסי הצאצא ופרטי דתם והניהם וקרבתיהם ותפלותיהם וזולתו מעניני אמונתם אלו כלם אשר זכרתי לך הם ספרי עבודה וזה אשר נעתקו ל"שון הערבי, אין ספק שהם חלק קטן מאד ממה שלא נעתק ולא נמצא גם כן אך אחד כרום הימים, ואלו אשר הם נמצאים אצלנו היום וכללו רוב דעות הצאצא"ה ומעשיהם המפורסם קצתם היום בעולם, ר"ל בנין ההיכלות, ועשות הצורות מן המתכות והאבנים הון, ובנין המזכחות והקריב עליהם וזכיהם או מיני מאכל, ויהוג הניס והרתקבין לתפלות ולמיני עבודות כריכות ההם, וישימו בהם מקומות מכובדים מאד יקראו אותם היכל הצורות השכליות, ולעשות הצורות על ההרים הרמים וגו', ולהגדיל האשרות ההם ולהקים המצבות וזולתם ממה שתעמוד עליו מאלו הספרים אשר עוררתך עליהם, וידעת הדעות ההם והמבואש ההם הוא שער גדול מאד כנתינת עלת המצות, כי תורתם כלה שרשה וקטנה אשר עליו תסוב, ויהי לבנות הדעות ההם מן הלבנות וזכרם מן המציאות, ולמחותם מן הלבבות אמר פן יפתה ללבבם וגו' אשר לבנו פונה היום וגו' ולמחותם מן המציאות אמר כי את מזכרותם תתנין ואשריהם תשרפן באש ואכדתם את שמם וגו', ונכפלו שני הענינים האלה במקומות רבים, והוא היה הכונה הראשונה הכוללת לכל התורה כלה, כמו שהודיעו אותנו ז"ל בפירושה המקובל לאמרו ית' את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה,

אמרו

אפודי

שם טוב

מאמנות מציאות השם באלו הזמנים היו ימותינו יותר הענין כמו שהם אומרים היה אפשר שיפוען צמוצי הגניב השוכים מן הימים ההם אלא כענינים אחרים, ואמר החכם רבי משה הכרובי שיה האחר כולל הרבה, ואחשוב שהם ענין הקומיעים והשמות והשדים וזולתם וזולת זה הרבה אשר אין ראוי לזכרו, כי להסיר התשכה מן העולם צריך לבא אברהם פעם אחת ולקרוח כסם ולהסיר מכשולות רבות וטעיות וזנובים אשר נמצא בנפש האדם ואחרי תקופו אשר לא יועיל הלגו וללא שיהאחיו ייבטלים הייתי מגיד דעותיהם, והנה בעבור שלא ימצא זה הטעות בנשראל ראוי לחמול עליהם, ונרוך ה' אשר הכדילנו מן הטעוים וקרינו לעבודתו: ולא היה ענין נמצא כלל, כמו שלא היה כלל כל מה שמרזוהו מדעות הצאצא"ה מחלולו ולא משאר הכבלים אשר הגדנו בזה הפרק, ויתבאר לך שהוא ענין אשר גדלוהו אחר התורה כשנתפרסמה ושמועו פשוטו של מעשה בראשית וקרוהו בלו על פשוטו ועשו הענין ההוא כדי שישמעו הפתי ויחשוב שהעולם קדמון כמו שהם אומרים, והנה כוונת הרב בזה הפרק כי כוונת התורה כלה שרשה וקטנה אשר עליה תסוב למחות הדעות ההם מן הלבבות כמו שאמר פן יפתה ללבבם, אשר לבנו פונה היום, ולמחותם מן המציאות כמו שאמר מוחותם תתנין ואשריהם תשרפן ונכפלו שם הענינים האלה במקומות הרבה, והיא הייתה הכוונה הראשונה כוללת לכל התורה כלה מתלקה ועד סופה, כי אברהם היה המתחיל וישה רבינו המשלים: וכבר ידעת אחרם כפירושו המקובל

את

קרקש

בלהש וכשוף, וכן נאמר ויעשו היטוים מצרים בלהשיהם כן, ובין פועה האדם: (ג) אלא כענינים אחרים, מירוש שמששך דעויתו

אמרו הא למדת שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה וכל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה כולה, והבן זה :

פרק ל כשתשתכל בדעות ההם הקדומות העוללות, יתכאר לך שהענין המפורסם היה אצל בני אדם כלם שבעבודת הכוכבים תתישב האדמה וישמנו הארצות, והיו חכמיהם ופרושיהם ויראי החטא מהם מוכיחים בני אדם וטורדעים אותם שעבודת האדמה אשר בה עמידת מציאות האדם אמנם תשלם ותבא ברצון בני אדם כשיעבדו השמש והכוכבים, וכשירננו אותם כמריהם יצדו העויה ויחרבו, אמרו בספרים ההם שלהם שמאדים קצף על המדברות ועל הבתות ומפני זה נעדרו המים והאילנות וישכנו בהם הזמיקים, והם מגדילים עובדי האדמה והאכרים מאד מפני שהם מתעסקים כיישוב העולם אשר הוא מרצון הכוכבים והוא הפצם, ועלת הנדיל עובדי ע"ז לבקר אמנם הוא סמיה תועלתם בעבודת האדמה, עד שאמרו שאין מותר לשהטם מפני שקבוצו הכרחי וטוב ההמשך אחר רצון בני אדם בעבודת האדמה, אמנם עשו זה ונכנעו לאדם עם כהם, לרצון האלוה בעבודתם בעבודת האדמה, וכאשר התפרסמו אלו הדעות מאד חזרו עבודות ע"ז בעבודת אדמה, להיות עבודת האדמה ענין הכרחי בעמידת האדם ורוב ב"ה, והיו כומרי ע"ז ההם דורשים לבני אדם בעת התקצצם בהיבלות והיו מישיבים בדעתם שבאלו העבודות ירד המטר ועין השדה יתן פרי ויתשמן הארץ ותתישב, השתכל מה שאמרוהו בספר עבודת הנבטי"ה כשדברו בו על הכרם תמצא זה הלשון סברתי הצאכ"ה, אמרו החכמים הקדמונים כלם והנביאים צונו נ"כ והייבו שיגננו כאלו הכלים במועדים לפני הצלמים, ואמרו הם הצודקים שהאלוהות יישוב להם זו וישם נפשו עושינו נפול טוב, והרבו בזה המעשה מיעורי הטוב מאד, ומן היעוד הטוב עליו הארכת הימים והכיר המחלה ושמור מן המומים הגדולים ונתינת הארץ יכולה ועין השרה פרוי לטובע, עד הנה לשון דברי הצאכ"ה, וכאשר התפרסמו אלו העניינים עד שנהשבו אמת, רצה השי" לרוב רחמיו עלינו למחות זה הטעות מדעתנו ולהסיר העמל מגופותינו, כבט"ל המעשים ההם המטריחים אשר אין כם טועיל ונתן לנו תורתו על יד מרע"ה, הנור לנו משמו יתעלה שאם יעבדו אלו הכוכבים והגופות, תהיה עבודתם ככה להפסיק המטר ותשם הארץ ולא תצמיח דבר ופרי העין יכול, ויכאו המקרים הרעים לעתים והמומים לגופות ויקצרו הימים, ואלו הם ענייני דברי הכרית אשר כרת ה', ואתה תמצא זה הענין נכפל בכל התורה, ר"ל שיתחייב מעבודת הכוכבים הפסק המטר והרבן הארץ והפסק העתים והלוי העולם וקוצר הימים, ויתחייב מנחת עבודתם לטוב לעבודת השם, ירדת המטר והשנות הארץ ותקון העתים וקוצר הימים וזאת היתה היתה, הפך מה שהיו דורשים אותו עובדי ע"ז לבני אדם, עד שיעובדו, כי עקר התורה להסיר הרעת ההוא ולמחות זכרו כמו שבארנו :

מבני

שם טוב

אפרי

את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, הא למדת שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה וכל הכופר בע"ז כאלו מודה בכל התורה כלה, כי אם כפירת הע"ז הוא תכלית כל התורה כלה, וכל הכופר בה מודה בכל התורה, והנה בזה הענין התכלית ככה נמצא כל מה שקודם התכלית : **פרק ל** כשתסתכל בדעות ההם הקדומות העוללות ויתבאר לך שהענין המפורסם הוא אצל בני אדם שבעבודת הכוכבים תתישב האדמה וישמנו הארצות וגו'. כוננת הרב בזה הפרק להשלים כי כוננת רוב מצות התורה להרחיק מע"ז, וכן ברכותיה וקללותיה, כי למה שהיו מייעדים אכסני הכאזים שבעבודת הכוכבים תתישב האדמה ומתן הארץ יבולה והגפן יתן פרוי ויהיה שלום בארץ וימרו בנחמד מאד, הגיד לנו משמו ויתברך שם יעבדו אלו הכוכבים כל, כי עקר התורה כלה להסיר הדעות ההם ולמחות זכרם כמו שביארנו, ויתבאר מזה שני דברים, א' כי הנרכות והקללות היה להרחיק מע"ז, והשני למה נתן אלו הברכות ואלו הייעודים הטובים ומתן אלו הייעודים הרעים ולא זולתם, למה שהיו אלו הפך מה שהיו דורשים להם עובדי ע"ז כי בעבודת הצלמים יקרו להם אלו הייעודים הטובים וכמריים יטאו הפסם :

פרק

קישקש

מאמינים השגורה כלל ובאמונה זו תתבטל התורה ככללה : פרק

שהם יעלמו בתחבולה חליה, וכל הכופר בע"ז כמודה בכל המורה כלה והבן זה, ר"ל כי תורתנו הקדושה ואם היא כוללת נחמת לגורמה המשובחת לכל האשים וככל זמן היה השגחמה מיוחדת במחשעל הקרוב ומקבל רשעון וכן ראוי, ולכן אמר הרב בביתור הככה מן המצות והבן זאת הפליאה, יראה כי הם נגד ע"ז ודגביה המפורסמים אז, ואמר קושב התורה כלה ומרשים אשר הטוב עליו הוא בטול ע"ז, והבין מאמר החכמים : כל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה כלה, ומהם ואמר וכן זה, גם זה לבן החכם הנזכר :

פרק ל

כוננת זה הפרק כי אותם הייעודים הטובים שהיו מייעדים אכסני הכאז"ל למי שיעבד הארץ והכוכבים והייעודים הרעים למי שלא יעבדם, אותם הייעודים נגמלים במלות ההם תמיד התורה והוא שיתפלל לשם יתעלה ולא לזולתו ומי שיתפלל או יעבד לכוזב או לגלגל יגיעו אליו הייעודים הרעים, כי דעת מורחמו הקדושה לשרש הדעת הוא הקדום הנפסד ולהטמיד ולקיים לעומת אמתיות, ובזה העקב מצויל כי כוננת התורה היתה לדעות ההם הנצאיים ולהטמך מצות כמות הפך כוננת :

פרק

דעותינו אחר דעות התיולמופים מאיסי הקדמות לא נשמךך דעותינו על אותן האמונות הכוזבות מאיסי הצאכ"ה ולא היו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לא רב

פרק לא מבני אדם אנשים שיכבד עליהם נתינת סבה לבצוה מן המצות, והטוב אצלם שלא יושכל
 לבצוה ולאזהרה ענין כלל, ואשר יביאם אל זה הוא הלי שימצאוהו בנפשם לא יוכלו
 להגות בו ולא ידעו לומר אותו, והוא, שהם יהשבו שאם יהיו אלו התורות מועילות כזה המציאות
 ומפני כך נצטוונו בהם, יהיו א' כאלו באו ממהשבות והשתכלות בעל שכל, אמנם כאשר יהיה דבר
 שיא יושכל לו ענין כלל ולא יביא להועלת, יהיה בלא ספק מאת השם (ה) כי לא יביא מהשבת אדם
 לדבר מזה, ב' כאלו אלו הלוישי הדעת היה האדם אצלם יותר שלם מעושהו, כי האדם הוא אשר
 יאמר ויעשה מה שמוביא לתכלית ארת, והשם לא יעשה כן אבל יצוונו לעשות מה שלא יועילנו עשותו
 ויזהרנו מעשות מה שלא ייקנו עשותו, הליה לו תליה, אבל הענין בהפך זה, והכוונה בזה להועילנהו
 כמו שביארנו מאמרו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה
 ואמרו רק עם הבם ונכון הגוי הגדול הזה, כבר באר שאפילו החקים כלם יורו אל כל הגוים שהם
 בתכונם ובתבונתם, ואם יהיה ענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידחה נזק, למה יאמר במאמרו
 או בעושהו שהוא הבם ונכון המעלה ויפלאו מזה האומות, אבל הענין כמו שזכרנו בלא ספק, והוא
 שכל מצוה מצוה ה"ר"ג מצות, היא, אם לנתינת דעת אמתית, או להסיר דעת רע, או לתלה נתינת
 סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד במדות טובות, או להזהיר במדות רעות, הכל נתינה בשלשה
 דברים, בדעות, ובמדות, ובמעשה ההנהגה המדינית, (ג) ואשר הייב שלא נמנה המאמרים, כי
 המאמרים אשר זרזה התורה לאומרים או הזהיר מהם, מהם מה שהוא מכלל המעשים המדיניים, ומהם
 ללמד דעת אמתית, ומהן ללמד מדות, ומפני זה הספיק לנו אלו השלשה ענינים בנתינת סבה בכל מצוה
 מן המצות :

פרק לב כשתבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות, תבאר לך מהם ערמת השם
 וחכמתו בכריאת בע"ה והדרגת תנועות האברים ושכונתם קצתם לקצתם, וכן
 יתבאר

אפודי

פרק לא א כאלו באו מחשבות והשתכלות בעל שכל,
 ר"ל אלו האברים ישמשו שאלם יהיו ליתות
 תכלית בעצור דבר מה יהיה נראה שכלו המצות ההם מחשבת
 והשתכלות האדם, אם כן הים מנוגה ציהים האדם הוא מניח
 החוכה הוא כי החוכה היא אלהית ממנו יתעלה, לכן
 החליטו הדבור כשאמרו שאין למנות תכלית: ב' כאלו אלו
 חלוישי הדעת האדם אללם יותר שלם מעושהו. ר"ל אלו
 האנשים הסכלים הלוישי הדעת יסברו שאין ליתות השם תכלית
 כאלו יתשבו שהאדם יותר שלם מעושהו, וזה כי לכל מעשה
 האדם יש תכלית מנוונת ולמעשה השם יתעלה לא יהיה
 תכלית, וזה סכלות גמורה חלילה לאל ממשע:

שם טוב

פרק לא מבני אדם אנשים שיכבד עליהם נתינת סבה
 למצוה מן המצות וכו'. אחר שכבר הקדים
 הרב מה שראוי להקדים, רצה לתת טעם לכל המצות
 לכללן ולדבר מפרטן כפי השכל והכשירות: יהיו כאלו באו
 ממחשבת והשתכלות בעל שכל, ר"ל אלו האנשים ישמשו
 שאלם יהיו למצות תכליות היה נראה שכלו המצות מהם
 מניח התורה ולא תהיה התורה אלהית ולכן החליטו הדבור
 כשאמרו שאין למנות תכלית, והרב הכה בעל זה הדעת
 וזאת המחשבה המנוגה כי יתחייב מזה שיהיה יותר שלם
 האדם מעושהו, והנה האדם יאמר ויעשה מה שחביב
 לתכלית והשם לא יעשה כן, זה לא יכון, ואם יאמר התורתי
 שיהיה למצוה תכלית אלהי אצל אנושיו לא יאמר אותו,

תשובתו בלדו כי לנו ניתנה התורה וראוי שנדע מה שיעילנו ומה שיוקנו. והכוונה בזה בקורה להועילנו לעולם שכולו טוב
 ולחיוקנו בזה העולם, ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם. חכם ונכון הגוי הגדול הזה, כבר ביאר
 שאפילו החוקים יורו אל כל הגוים שהם בחכמה ובתבונה, ואם יהיה הענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא
 ידחה נזק למה יאמר במחשבתו או בעושהו שהוא הבם גדול ויפלאו מזה האומות, וזה בלי ספק הוא כנגד התורתי
 המחמין שיש להם תכלית אלהי לא תושג לו תועלת, ואם ישיב התורתי לומר בקיום המצות יבא לנו כל טוב העולם
 סוד והטוב הנפשי מכלתי שנדע על זה או על דבר יתחייבו אלו הציצות המדיניות. ונדע אמתית המועלת האד מהם מכלתי
 שנדע איך ימשך מן המצות אלו התועלויות על דרך סבה ומטוב. התשובה בזה כי לא יקרא שום אדם חכם אם
 לא בנתינת סבות הדברים, כי אם יאמר רוע אדם תתקם סם אדם ותחרפא ולא יוכל לדעת בעבור איהו סבה על
 איהו כד פעל אותו הסם לא יקרא אותו האיש חכם, אבל שידע הדברים בנכיון כמו החקנות, ואם יש בזה תשובות
 הם על דרך הדגש והאמת מה שאמר הרב: ואם כן כל מצוה מאלו השם מאלו ואלם עשרה הוא לנתינת דעת אמתית
 או להסיר דעת רע, או לנתינת סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד במדות טובות, והכל נתינה בשלשה דברים,
 בדעות,או במעשה הכהנה המדינית או במדות, ולא נמנה המאמרים כי המאמרים אם שיהיו מכלל המעשים המדיניים ומהם
 ללמד דעת ומהם ללמד מדות, ומפני זה הספיק לנו אלו השלשה בנתינת המצות בכל מצוה מן המצות :

פרק לב כשתבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות ותבאר לך מהם תבונות השם. למה שהקדמנו
 כוללות מצות רבים מהתורה עד שימלא ספר מיוחד להם וכואו ספר תורת כהנים, לכן רצה הרב לתת
 טעם

קרישקש

פרק לא (ה) כי לא יביא מהשבת אדם לדבר מזה, ואשר יביאם אל זה הוא הלי שימצאוהו בנפשם לא יוכלו
 להגות בו ולא ידעו לומר אותו, והוא, שהם יהשבו שאם יהיו אלו התורות מועילות כזה המציאות ומפני כך נצטוונו בהם, יהיו א' כאלו באו ממהשבות והשתכלות בעל שכל, אמנם כאשר יהיה דבר שיא יושכל לו ענין כלל ולא יביא להועלת, יהיה בלא ספק מאת השם (ה) כי לא יביא מהשבת אדם לדבר מזה, ב' כאלו אלו הלוישי הדעת היה האדם אצלם יותר שלם מעושהו, כי האדם הוא אשר יאמר ויעשה מה שמוביא לתכלית ארת, והשם לא יעשה כן אבל יצוונו לעשות מה שלא יועילנו עשותו ויזהרנו מעשות מה שלא ייקנו עשותו, הליה לו תליה, אבל הענין בהפך זה, והכוונה בזה להועילנהו כמו שביארנו מאמרו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, ואמר אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם הבם ונכון הגוי הגדול הזה, כבר באר שאפילו החקים כלם יורו אל כל הגוים שהם בתכונם ובתבונתם, ואם יהיה ענין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידחה נזק, למה יאמר במאמרו או בעושהו שהוא הבם ונכון המעלה ויפלאו מזה האומות, אבל הענין כמו שזכרנו בלא ספק, והוא שכל מצוה מצוה ה"ר"ג מצות, היא, אם לנתינת דעת אמתית, או להסיר דעת רע, או לתלה נתינת סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד במדות טובות, או להזהיר במדות רעות, הכל נתינה בשלשה דברים, בדעות, ובמדות, ובמעשה ההנהגה המדינית, (ג) ואשר הייב שלא נמנה המאמרים, כי המאמרים אשר זרזה התורה לאומרים או הזהיר מהם, מהם מה שהוא מכלל המעשים המדיניים, ומהם ללמד דעת אמתית, ומהן ללמד מדות, ומפני זה הספיק לנו אלו השלשה ענינים בנתינת סבה בכל מצוה מן המצות :

מזרה נבוכים חלק שלישי פרק

יתבאר לך חכמתו ותחבולתו בהדרגת ענייני כלל האיש ענין אחד ענין, והמשל בהדרגת תנועותיו ושכונת האברים, המוח, מה שלפניו רך מאד, ואשר מאחוריו קשה מעט, וחוט השררה יותר קשה מסנו, וכל מה שיתפשט יתקשה, והועצבים הם כלי החוש והתנועה, ויהיה העצבים אשר הצטרך אליהם בתשנת החושים לבר, או בתנועה קטנה שאין בה טורח מעט, כתנועת העפעפים, והלחי, נולדו סן המוח, והועצבים אשר הוצרך אליהם לתנועת האברים יצאו מחוט השררה, וכאשר א"א לעצבים מפני רכותם ואפילו היוצאים מחוט השררה להניע הפרקים, עשה הש"י תחבולה שיצאו בעצב חוטים ונמלאו החוטים ההם בשר ושם עורק, אחר כן יצא העורק מקצה העצב וכבר החל להתקשות ולהתערב עמו סן החבל התיכות קשות וישוב מותר, וידבק המיתר באבר ויחובר בו ואז יוכל העצב להניע האבר על זאת ההדרגה. אמנם זכרתי לך זה המשל האחד להיותו הנגלה שבפליאות אשר התבארו בספר תועלות האיברים אשר הם כלם כבוארות גלויות למי שהשתכל בהם בשכל דך, וכן הערים השם ועשה תחבולה בכל איש מאישי ב"ה היונקים לחיותו כשיוולד בתכלית הרכות ולא יוכל להזון במזון יבש, והוכנו לו השרים להוליד החלב מפני שיוזן בסוון לח קרוב ממזן איבריו, עוד שיתגבבו ויתקשו אבריו ראשון ראשון בהדרגה, וכמו זאת ההנהגה בעצמה סן המנהיג יהא ית' באר דברים רבים בתורתנו, והוא שא"א לצאת סן ההפך אל ההפך פתאום, ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום. וכאשר שלח השם סרע"ה לתתנו ממלכת כהנים נגוי קדוש בידעתו ית', כמ"ש ובאר אתה הראת לדעת וגו', וידעת היום והשבות וגו', ולהתן לעבודתו כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם, ואמר ועבדתם את ה' אלהיכם, ואמר ואותו תעבדו, והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילין בו והעבודה הכוללת אשר נדלו עליה, להקריב מיני ב"ח בהיכלות ההם אשר היו מעמידים בהם הצלמים ולהשתחות להם ולקטר לפניהם, והעובדים הפרושים היו אז האנשים הנתונים לעבודת ההיכלות ההם העשויים לשמש ולקדש, לא מזרה חכמתו ותחבולתו המבוארת בכל בריאותו שיזונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם, כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נטה מיד למורגל, והיה דומה אז כאלו יבא נביא ויסגנו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם צוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצונו ולא תבקשו תשועותו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מהשבה מכלתי מעשה, ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם (ה) והעתיקם מהיותם לנכראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם לטמו ית', וצונו לעשותן לו ית', וצונו לבנות היכל לו, ועשו לי מקדש, ושיריה המובה לשמו, מובה הארמה תעשה לו, ושיריה הקרוב לו, אדם כי יקריב מבם קרבן לה', ושישתחו לו ושיקטירו לפניו. והזהיר מעשות דבר סאלו העניינים והמעשים לזולתו, וזכה לאלהים יחרם וגו', כי לא תשתחוה לאל אחר, והפריש כהנים לבית המקדש ואמר וכהנו לי, וחיוב שיוחד להם מתנות על כל פנים שישפיקו להם מפני שהם עמוקים בבית וקרבנותיו, הם

<p>שם מצב</p> <p>טעם לקרנות ראשונה, וגם מפני שכלי דעת הרב הקרנות הם להרחיק מע"ז זה עיקר כל התורה כולה, לכן התחיל הרב לדבר בקרנות, ולמה שראה הרב נגודל חכמתו שרבים לא יקבלו טעמו לכן הקדים ואמר הקדמות כדי שיקבלו טעמו וריומו, ואמר כשתבונן וכו': וכייל הרב משלים לכל אחד משני העניינים נדרשת האיברים ובהדרגת תנועותיו אחר חייבתו והזנחו כמו זאת ההדרגה בעצמה סן המנהיג יהא ית' כדברים רבים בתורתנו. והוא שא"א לאח</p>	<p>אמר</p> <p>פרק לב א והיה העצבים אשר הצטרך אליהם וכו'. ר"ל העצבים שאחריהם הם כללי החוש והתנועה הם הם אותם העצבים אשר הם לזיכרם להשגת החושים כי אז העצבים הפשוטים יספיקו בזה או בתנועה הקטנה כתנועת העפעף כי יספיקו גם כן העצבים הפשוטים בלתי ערוב דבר אחר ולאלו העצבים הפשוטים נולדו מהמוח, אבל שאר העצבים הכללי פשוטים שצריך שיתערב עמם מיתרים ועורגים הם סן ההפך אל ההפך וכו'. שהוא טעם תמיד למורגל כי ההרגל מונע גדול להשיג השלמות כמו שניאר הרב פעמים רבות, והיה דומה אז כאלו יבא נביא ויסגנו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם צוה אתכם שלא תתפללו ולא תצונו ולא תבקשו תשועותו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מהשבה מכלתי מעשה כמ"ש ולבטלם, כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נטה מיד למורגל, והיה דומה אז כאלו יבא נביא ויסגנו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם צוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצונו ולא תבקשו תשועותו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מהשבה מכלתי מעשה, ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם (ה) והעתיקם מהיותם לנכראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם לטמו ית', וצונו לעשותן לו ית', וצונו לבנות היכל לו, ועשו לי מקדש, ושיריה המובה לשמו, מובה הארמה תעשה לו, ושיריה הקרוב לו, אדם כי יקריב מבם קרבן לה', ושישתחו לו ושיקטירו לפניו. והזהיר מעשות דבר סאלו העניינים והמעשים לזולתו, וזכה לאלהים יחרם וגו', כי לא תשתחוה לאל אחר, והפריש כהנים לבית המקדש ואמר וכהנו לי, וחיוב שיוחד להם מתנות על כל פנים שישפיקו להם מפני שהם עמוקים בבית וקרבנותיו, הם</p>
--	---

פרק לב ב (6) והעתיקם מהיותם לנכראים ולעניינים אשר אין להם אמתות לטמו ית', מירוש העתיק אותם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לב

והם מתנות הלויים והכהנים, והגיע התחבולה בואת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז והתקיימה הפנה הגדולה האמתית באומותנו, והוא מציאות השם ואהדותו, ² ולא יברחו הנפשות וישתוממו ככמל העבודות אשר הורגלו ולא נודעו עבודות זולתם. ואני יודע שנפישך תברה מזה הענין בהכרה בתחלת כחשבה ויכבד עליך, ותשאלני בלבך ותאמר לי איך יבאו מצות ופעולות עצומות מכוארות ימאד והושם להם זמנים, והם כלם בלתי מכוונים לעצמם אבל הם ניפני דבר אחר, כאלו הם התחבולה שעשה השם לנו להגיע אל כונתו הראשונה, ואי זה מונע היה אצלי לצוות לנו כונתו הראשונה ויתן בנו ויכלת לקבלה ולא היה צורך לאילוי אשר השבת שהם על צד הבוונה השנייה. שמוע תשובתי אשר הסיר מלבך זה ההלי ויגלה לך אמתת ביה שעוררתך עליו, והוא שכבר בא בתורה כמו זה הענין בשינה והוא אמרו ולא נחם אלהים לך ארין פלשתים וגו', ויכב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וגו', וכמו שהסב

השם

אפודי

שם טוב

ונחמך זכר ע"ז הויו כל הקרננות לריוח נוחות, והוא דעת נולדים מחוס הזדרה: ב ולא יכרחו הנפשות וישתוממו. ר"ל הרב בהרננות כי נלעמו עליהם צעבור שהורגלו בהם עובדי ע"ז ואי אפשר להם להטליך מה שהורגלו עליו, לכן כדי להרחיק ממה שהורגלו עליו צוה בהרננות עד שנחמך בעולם זכר עובדי ע"ז ויחוקים הנה הגדולה והוא מציאות השם ית' ואהדותו. ורבים מהחכמים הקשו אם היה אמת שהקרננות אין להם כוונה בעצמם אבל ההרחיק מע"ז למה הקריב נח קרבן וקובל הקרבן וכשבע מעבור מי נח עוד על הארץ, ושואל הנביא למה הקריב עליה חלב ויבצר פלשתים על ישראל ויעלמו ועלה כליל לוי, וההכס רמזן מכללם הקשה ג"כ למה הקריב חמס הרישון וקין והבל קרבן, ונח ובלעם למה הקריבו קרבן אם עטם הקרבן להרחיק מע"ז. והחכמים החמיקים בדברי הרב היו משיבין על זה התואר, שאין אמת שלא היתה ע"ז בעולם זאת אמת נח מין החיבה, כי כל עושי המצוות יעלה שם ע"ז בעולם מעבוד אלה אלילים או לא יעבדם. ולכן הקריב נח ויחלם קרבן:

ראמור ההכס רבני משה הרנבוני, אני אענו מעיד הנה לאמת אם הקרננות מכוונים בעצמם אם לא כי אין זה מוטעל עלי הנה ביה שהוא פירוש, אבל המוטעל עלי להבין דברי הרב, ואני אומר כי לא התקשים ולא החמיקים הקושיא הבינו דברי הרב, אם התקשים כי בעולם על מה שלא אמר הרב, ואם החמיקים כי קבלו הקושיא והצטרכו להחירה והיטו חס סגונו, והוא שש ע"ז והוא שש ע"ז והוא שש ע"ז, ובאור זה כי רבינו משה לא אמר שטעם הקרבן להרחיק מע"ז כמו שדמיו התקשים והחירו החמיקים, ואם הו"א כחשך מינו, אבל אמר שהעבודה החורגת לנחשד לאלוה הוא העבודות הם לעשותם לו ויחילה. השמחות לו ושיקטירו לפניו כמו שזה שנתפלל אליו, אלא שזה שיבוא לצוותו לעשות אלו העבודות שהיו רגילים בהם לעשותם לנבראים ולענינים ההם הדומים והנחשבים להם לאלוהות, וכלאו הוא מושכל ראשון ש"לוח ראו"י שיעבד ב"לו הקרננות ולא היינו יכולים לעובדם לבדתי עבוד בהם מה שהאחינו באלוה, וזהו יתעלה שכמו שהיינו עובדים באלו העבודות לנלמים ולא לוהות בהם ככה נעבוד לשם כדי שיחיות נזה אחונקנו, לא שזהו הקרבן להרחיק מע"ז אבל נטו בו נעבוד את ה' כמו שהורגלו לעבוד אלוהו בו, כמו שנעבדו בתפלותיו ובענינותיו ואם נוכל לעבדו בכל לבד והוא עבודה אחתית, וא"כ ריבון ז"ל שאמר אם עטם הקרבן בהרחיק מע"ז למה הקריב אדם הקרבן ובניו ונח ואם לא היתה ע"ז למה הקריב קרבן, והתשובה האחתית על זה שנה הקריב הקרבן לעבוד ה' כמנהג, ומה שבינו התורה לצוותו בו הוא ההרגל והמנהג, מפני שלא נוכל להימנע מלעבוד בו מה שפאחינו באלוה כמו שלא נוכל להימנע מלהתכלל למי שהוא אלהינו, וכמו שנאמין שהשם יתעלה יקבל תפלותינו ונעבודו ואם נוכל לעבדו בכל בלי דבור והוא בחכונן בעצמו בראשונה, ולזה עבדו נח בקרבן ושואל ויחלם, ויחידודו במעשה הקרבן יעלה והתשובה על יתעלה ונכח לבניו אל כפיס אל כפיס, וזו היא התשובה האחתית על זאת הקושיא למי שיחויק בדברי הרב. ואיני תמה על המקשה כי הוא היה חכם ביקולא וטרוח לא בחכמת הדבור, אבל הפלא על כל החכמים שראיתו עינים וידעו בתחלכת הגיון איך כודו לזאת הקושיא ונטנו לו חיקוס. ומה שזורה ארוך על כי כונת הרב הוא מה שאחתיך לך לא מה שחשבונו, אמרו לא גזרה חכמות שזהו להיות מיני העבודות כלם ובלעם זכו, ויחמנו זה השאר. והשם מיני העבודות ההם. לא אמר חפני הרהקת ע"ז ואם הוא אמת שנימך מינו, אבל מפני שלא יוכל לסבול להיחם כענין התפלה והסוס אללנו היום, וכמו כן אמרו כל אשר היה ויין מן העבודה על צד הכוונה השנית ידמה לעקב ולתפלה, ראה שיתחלף בנחות או יותר בקרננות אל הכוונה הראשונה, ע"כ דברי החכם הנזכר: ואני המפרש אומר שהחמיקים והחמיקים הבינו כונת הרב, וזו יראה ממה שאמר הרב בתחלה יו אפשר ללכת מן היבד אל היבד כפחוס וזהו אי אפשר לפי טבע האדם שנינו כל מה שהורגל, וכאשר שלח השם משה רבינו וזהו לעבדו והעבודה כוללת אשר גדלו עליה וכו' כל אומות העבודות אשר היו עושים לנלמים שיעשים לו ויקעלה וזכירה ויחלם לו והיחונת לו והקרננות לו והעבודות לו והכניס לו, ולא גזרה חכמות היוצרות בכל בריותיו שיזונו להיות מיני העבודות ההם כלם כי לא יעלה נכל אדם לקבלו, לפי שטבע האדם נוטה תמיד לחורגל, ויחמנו זה השאר. והשם מיני העבודות ההם והעמיקם מהיות לנבראים עד שבואת התחבולה האלהית נחמך זכר ע"ז ונתקיימה הפנה הגדולה האמתית וכו' ולא יברחו הנפשות ולא ישתוממו הלכנות בניעול העבודות אשר הורגלו, והרצון בו אשר הורגלו לעשות לע"ז. והנה כל המפרקים אשר קדמו לה הקדמה לזה הפרק, והוא כי כונת כל התורה כלה להרחיק מע"ז, וי"ס כשקעתי בפרק מ"ו כשנתן טעם הרב לקרננות בכלל עבודת העבור בהרחקת מע"ז, ומ"ט אם החכם בו הוא מושכל ראשון שאלוה ראויו שיעבד באלו הקרננות, לא ידעתי מאין מלא זה החכם שהוא מושכל ראשון שיקריבו לפניו לחם ובשר ודם ויין ושמן וקטורת, כי זאת מהעבודות המפורסמות והמפורסם אל ויקובל אלא כשימאל רוב אנשי, וההרגל והחכמה אשר יתואר אלא בנכסיו, ואין להם אמת מנהג כי היה יחידים בעולם למה הקריב קרבן, רבים שיחייגוס זה המנהג, ואם זכרון אדם ובניו לא נחל מנהג כי היה יחידים בעולם למה הקריב קרבן, ואם היה נמושל ראשון שאלוה יעבד באלו הקרננות כמ"ט זה החכם למה לא השאר הקרננות שיהיו בכל חיקוס כמו

השאר

השם אותם מן הדרך הישרה אשר היתה, מכוונת תחלה, מפני יראת מה שלא היו יכולים לסכלו לפי הטבע, אל דרך אחרת עד שתיגע הכוונה הראשונה, כן צוה בזאת המצוה אשר זכרנו מפני יראת מה שאין יכלת לנפש לקבלו לפי הטבע עד שיגיע הכונה הראשונה, והיא השגתו יתעלה והנחת ע"ז, כי כמו שאין בטבע האדם שיגדל על מלאכת עבדות בחמר ובלבנים והדוסה להם ואחר כן ירחץ ידיו לטענתו מלכלובם וילחם עם ילדיו הענק פתאום, כן אין בטבעו שיגדל על מינים רבים מן העבודות ומעשים מורגלים, שכבר נבוא אליהם הנפשות עד שישבו כמושבל ראשון, וינחה כלם פתאום, וכמו שהיה סחבתים, השם להכב אותם בכבוד עד שילמדו נבוכה, כמו שנודע שההליכה בכבוד ומיעוט הנאות הגוף טרחיצה וביצוא בהם יולידו הנכבדה והפכם יולידו רך לבב, ונולדו גם כן אנשים שלא הרנילו בשפלות ובעבדות, וכל זה היה במצות אלהיות על יד משה רבינו, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יענו, את מ'סמרת ה' שפרו על פי ה' ביד משה, כן בא זה החלק מן התורה בתהבולה אלהית עד שיטארו עם מין המעשה המורגל, כדי שתעלה בדם² (ב) האמונה אשר היא הכוונה הראשונה, ושאלתך אי זה מונע היה לשם מצוותנו כוונתו הראשונה ויתן לנו יכולת לקבלה, תחייב זאת השאלה השנית ויאמר לך ואי זה מונע היה לשם שינחם דרך ארץ פלשתיים ויתן להם יכולת להלחם, ולא היה צריך להם הסכוב בעמוד ענן יומם ועמוד האש לילה, וכן תחייב שאלה שלישיה על סבת היעדרות הטובים אשר יעד על שמירת המצות והיעודים הרעים אשר יעד על העבירות, ויאמר אחר שבנות השם הראשונה ורצונו היה שנאמין זאת התורה ונעשה ככל הכתוב בה, למה לא נתן לנו יכולת לקבלה ולעשותה תמיד, ולא היה עושה לנו תחבולה להטיב לנו אם נעבדהו ולהנכס ממנו אם נמרהו, ולעשות הטובות ההם כלם והנקמות ההם כלם, כי זאת גם כן תחבולה שעשה השם לנו עד שיגיע ממנו אל כונתו הראשונה, ואיזה מונע היה אצלו לתת רצון טעשה העבודה אשר רצה ורחוק העבודות אשר מאכס, טבע סוטבע בנו. והתשובה על אלו השאלות השלש וכל מה שהוא מטינס תשובה אחת כוללת, והיא שהאותות כלם אף על פי שהם שנוי טבע ישנה השם איש אחד מאישי הנמצאות, אך טבע בני אדם לא ישנהו השם כלל על צד המופת, ומפני זה השרש הגדול אמר מי יתן והיה לבבם זה

גו'

שם פוב

אמריו

ולא ישחממו גם כן: ג האמונה אשר היא הכוונה הראשונה. שהשארית התפלה והכעקה, אכל למה שהיו הקרבנות יעשו כנגד המושכל כמ"ש אם ארעב לא אומר לך כי לי תכל ומלוואה לכן לא השאר הקרבנות למה שכל תכליתם וכונתם להרחיק מע"ז, ועל ידי שהיו נעשים במקום מיוחד ועל ידי משפחה אחת נמחק זכר ע"ז ולא יעשו מה שאין ראוי לעשות, ואחר שיתבאר תכלית הכבוד שכל מה שכוין הרב בקרבנות שכוונתם היתה להרחיק מע"ז, ראוי שנאמר אל הקושר אשר קשן המקשים והמחיריים לא תחרוה לא תחמסו מקודמים ולא זה החכם. והתשובה שהלחמות עם כי הרב לא נתן טעם לא לקרבנות אדם ולא לקרבנות בניו ולא לקרבנות נח, אלא שנתן טעם למה השם צוה בקרבנות ובי און לפניו לא אכילה ולא עשיה כמו שאמר לא על זמיןך אוכיןך וכל המזמור כלו אם כן למה צוה השם בהם, ונתן הרב טעם למה שהיו צומנים ההם עובדים האלוהות כאלו העבודות וצוה שיעבדו לו, ואם לא יעבדו כאלו העבודות שחתמם נעשם ותנהל לרוב ההרגל בהם. לכן צוה באלו העבודות כדי לחמות מע"ז מעיקרה ולקיים הייחוד הגדול, וכשחזין מה שהתחיל הרב בהם הפרק ובהקדמות אשר עשה תנין כי כונת הקרבנות הוא להרחיק מע"ז והוא תחבולה וערמה גדולה הכוונה החלויה אשר כל הקורא תלויה בו, והרב לא נתן טעם לאדם הראשון ולא למנו ולא לשמואל, ואפשר שהיה הטעם בענין שאדם וכינוי נח חשבו שהשם יעבד כאלו הקרבנות וכן נח כמו שחשבו עובדי עבודה זרה שאלו העבודות ראויים הם לעבוד לנכראים, והאמת נזה כי אדם מעולם לא הקריב קרבן ואם אדם הקריב קרבן כפי דעת רבותיו ו"ל יש לו סוד גם כן, והנה נח הקריב קרבן, והאמת הוא כפי פשיטו כי כבר היה ע"ז בעולם בימי אנוש וטעם האנשים טעון גדולה כמו שאמר הר"ם בספרו הנכבד משנה תורה בהלכות ע"ז פרק ראשון, ואם טעם הקרבן כדי להרחיק מע"ז הקריב נח קרבן כדי להרחיק מע"ז לנבוא הדרביס גדרך ה', והנה לתת טעם לבלעם למה הקריב קרבן ושמואל גם כן אין צורך, כי היה מנהג בימים ההם להקריב קרבנות כדי להתגודד ולהתדבק נפסם בשכל עליון כמו שהיוס היה אנו משחחויים ומתפללים לה' כדי שידבק נפשתינו עם רצונו יתעלה וישמע צעקתנו ותפלתנו ויכיר מחמתו כל מקרה ופעל ויתן לנו משאלות לבנו. ואחר שהונהג זה ראו ששעבד אל דברי הרב: עד שישארו עם המעשה המורגל כדי שתעלה בדם הכוונה הראשונה אף על פי שבאו בה מלות ואזהרות גדולות והיותם במקומות מיוחדים ובזמנים מיוחדים כן הדבר נשזב בענין הקרבנות, והנה הרב נתן טעם נפלא, למה ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה עם שהיה איש ישר ללם להלויין כפחות מעשיים גוס כמו שאמר תורה אחר עשר יום וכמו שכתב רש"י ואחס הלכתם אחוה ארבעים שנה, ואם מתאכס יורם ללם מיעוט אמנה בהש"י עכ"ז בסליחה והכפרה ממנו שלא רצה לשנות הטעם בכל האישים עם היוחס בלתי ראויי והכן זה: ושאלתך אי זה מונע היה לשם מצוותנו כוונתו הראשונה ויתן לנו יכולת לקבלה, תחייב זאת השאלה השנית ויאמר לך ואי זה מונע היה לשם שינחם דרך ארץ פלשתיים ויתן להם יכולת להלחם, ולא היה צריך להם הסכוב בעמוד ענן יומם ועמוד האש לילה, וכן תחייב שאלה שלישיה על סבת היעדרות הטובים אשר יעד על שמירת המצות והיעודים הרעים אשר יעד על העבירות, ויאמר אחר שבנות השם הראשונה ורצונו היה שנאמין זאת התורה ונעשה ככל הכתוב בה, למה לא נתן לנו יכולת לקבלה ולעשותה תמיד, ולא היה עושה לנו תחבולה להטיב לנו אם נעבדהו ולהנכס ממנו אם נמרהו, ולעשות הטובות ההם כלם והנקמות ההם כלם, כי זאת גם כן תחבולה שעשה השם לנו עד שיגיע ממנו אל כונתו הראשונה, ואיזה מונע היה אצלו לתת רצון טעשה העבודה אשר רצה ורחוק העבודות אשר מאכס, טבע סוטבע בנו. והתשובה על אלו השאלות השלש וכל מה שהוא מטינס תשובה אחת כוללת, והיא שהאותות כלם אף על פי שהם שנוי טבע ישנה השם איש אחד מאישי הנמצאות, אך טבע בני אדם לא ישנהו השם כלל על צד המופת, ומפני זה השרש הגדול אמר מי יתן והיה לבבם זה

האדם

מזרה נבוכים הלך שלישי פרק לב

וגו' ומפני זה באר המצוה והאזהרה והגמול והעונש, וכבר בארנו זאת הפנה כמפתים במקומות רבים מהבורני, ולא אמרתי זה מפני שאני מאמין ששנוי טבע כל אחד מבני אדם קשה על השם יתעלה, אך הוא אפשר ונופל תחת היכולת, ^ד אלא שהוא לא רצה כלל לעשות זה ולא ירצהו לעולם כפי הפנות התוריות, ואילו היה מרצונו לשנות טבע כל איש מבני אדם למה שירצהו יתעלה מן האיש שהוא, היה בטל שיהיה הנביאים ונרנית התורה כלה. ואשוב אל כוננתי ואומר כי כאשר היה זה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבנות על צד הכונה השנית, והצעקה והתפלה וכיוצא בהן מכעשה העבודות יותר קרובות אל הכונה הראשונה והכרחיות בהגיע אליו, שם בין שני המינים הפרש גדול, והוא שזה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבת הקרבנות, אע"פ שהם לשמו יתעלה, לא חייב עלינו כמו שהיה בתורה, ר"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן, ולא שנעשה היבל כאשר יודמן, ושקריב מי שיודמן החפץ ימלא את ידו, אבל נאמר כל זה עלינו והושם בית אחד אל המקום אשר יבחר ה', ואין מקריבין כוללתו, אמר השמר לך מן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולא יהיה כהן אלא זרע המיוחד, כל זה הענין למעט זה המין מן העבודות שלא יהיה כמנו אלא מה שלא נזרה חכמתו להניחו לגמרי, אבל התפלה והתחנה היא מותרת בכל מקום, וכל מי שיודמן, ^ה וכן הציצית, והמוזוה, והתפילין, וזולתן מן העבודות הרומות להן, ובעבור זה הענין אשר נלתי לך נמצא הרבה בספרי הנביאים שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחוקם להביא הקרבנות, וכארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוננת צריכה מאד, שהשם אינו צריך אליהם, אמר שמואל הכהן לה' בעולות וזבחים כשמע בקול ה', ואמר ישעיה למה לי רוב זבחים יאמר ה', ואמר ירמיה כי ה' דברתי את אבותיכם ולא צויתים כיום הציצית אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח, כי אם את הרב הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, וכבר הוקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי שדברו או שמעתי, ואמר איך יאמר ירמיה על השם שלא צונו בדברי עירה וזבח ^ו ורוב המצות באו כזה, אמנם כוננת זה המאמר הוא מה שבארתי לך, וזה שהוא אמר שהכונה הראשונה אמנם היא שתשיגוני ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, וזאת המצוה בהקרבנה וכיון אל הכית, אמנם היתה בעבור שתעלה בידים זאת הפנה ובעבודה העתקתי אלו העבודות לשמי עד שימחה שם עבודה וזה ותתקיים פנת יחודי, ובאתם אתם ובטלתם התבלית ההיא והתחוקתם כמה שנעשה בעבודה, והוא שאתם ספקתם במציאותי, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבצל והולך אחרי אלהים אחרים ובאתם אל היות וגו', ונשארתי מכוונם אל היבל ה' הקריבים הקרבנות אשר לא היו מכוונים כונה הראשונה, ולא בפירוש זה הפסוק פנים אחרים והוא מביא לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו, והוא שכבר התבאר בכתוב ובקבלה יחד שתהלת מצוה שנצטוונו בה לא היו בה דברי עולה וזבח כלל, ואין צורך שתטריד כלל שכלך בפסח מצרים, כי היא היתה לסבה שבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר, ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים, והמצוה הרטנו אליה כזה הפסוק הוא מה

נצטוונו

אפרי

שם טוב

האדם היה בטל שלימות הנביאים ונתינת התורה כלה, הרי התורה המבוכה אשר קדמה והיא מהקרבנות אם היא להרחיק מהע' ו ואינם מכוונים בעצמם למה צוה אלו המצות ואלו האזהרות הגדולות בומים ובמקומות מיוחדים ואיזה מונע היה אללו לצוות לנו וכוננת הראשונה ויתן לנו ויולת לקבלה, כי אם היה הדבר כן היה משנה המין כלו וזה לא נזרה חכמתו אם לא שיעשה מין אחר: עוד אמר הרב

רזה לומר מציאותו יתעלה ואמרו והקטוהו החמר: ד אלא שחול לא רצה כלל לעשות זה ולא ירצהו. הרב ז"ל כלל באלו הדברים המעשים הקנאים סוד היכולת והוא סוד עזים ונורא כי הוא יתעלה לא ישתנה ולא יתפעל: ה וכן הציצית והמוזוה וכו'. ר"ל כי אלו נהוגים בכל מקום: ו רוב המצות אמנם באו בס. רצה לומר שרוב המצות באו בעיני הקרבנות:

ואשוב אל רונתי כי כאשר היה זה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות על צד הכונה השנית והצעקה והתפלה וכיוצא בהם ממעשה העבודה: יותר קרובים לכונה הראשונה, עם שכלם בלתי מכוונים לעצמם עב' חתפלה והצעקה ומעשה העבודה הם יותר קרובים מהקרבנות, כי הקרבנות אם לא היו רגילים בהם בלחוד הונו לא היה מצוה בהם, אבל חתפלה והצעקה ומעשה העבודות יהיה מצוה בהם. ושם בין שני אלו המינים הפרש גדול, וזהו שזה המין מהעבודה ר"ל הקרבנות חף על פי שהם לשמו יתעלה לא יחוייב עלינו כלל כאשר היה בתחלה, ר"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן ולא שקריב מי שיודמן חתפן תמלאת את ידו וזבל כאשר כל זה עלינו והושם בית אחד ומקום מיוחד וזין מקריבין בלחוד כמו שאמר השמר לך מן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולא יהיה כהן אלא מורע מיוחד, וכל זה למעט זה המין מן העבודות שלא יהיה חמנו אלא מה שלא צויה חמנו להניחו לגמרי, אבל חתפלה והתחנה הם בכל מקום וכל מי שיודמן מן האישים, וכן הציצית והמוזוה והתפילין, והיה כבר התבאר מזה שהקרבנות אונם מכוונים אלל בעבור שהרגילו בהם עובדי ע"ו. שהכונה הראשונה אמנם היא שתשיגוני ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם. עוד פירש הרב בזה הפסוק פירש אחר מביא חל זה הענין בעצמו, וזוהו כי חתלת מה שנצטוונו לא היה דברי עולה וזבח, כי פסח מצרים הוא סבה מכוונת גלויה כמו שיתבאר הרב, ועוד כי נצטוונו בה כדמותו

תנאים

שנצטוינו בו אחר יציאת מצרים, ולזה התנה כזה הפסוק ואמר ביום הוציא אותם מארץ מצרים, כי תחלת צויו שבא אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטוינו בו כסרה, והוא אמרו לנו שם אם שמעו תשמע בקול ה' אלהיך ונ' שם שם לו חק ומשפט ונ', ובאה הקבלה האמתית שבת ודינין כמרה איפקוד, ותחק הרמוז אליו הוא שבת, דהמשפט הוא הדינין והוא הסרת העול, זאת היא הכונה הראשונה כמו שבארנו, ר"ל אמונות הדעות האמתיות והוא הדין העולם, וכבר ידעת שעקב מצות שבת אמנם היא לחוק זאת הפנה ולקיימה כמו שבארנו (מלך נ' פרק ל"ח) כזה הסמך, והכונה עוד עם אמתת הדעות להסיר העול סבני אדם. הנה כבר התבאר לך שהמצוה הראשונה לא היו בה דברי עולה וזכה אחר שהם על צד הכונה השנית כמו שזכרנו, חה הענין בעצמו אשר אמר ירמיהו הוא אשר נאמר בתהלים על צד ההוכחה לאומה, בסכלה הכונה הראשונה ולא היתה סכרלת כינה ובין הכונה השנית, אמר שמעה עמי ואדברה ישראל ואעידה כך אלהים אלהיך אנכי, לא על זכתיך אוכתיך ועולותיך נגדי תמיד, אם אקח מבייתך פר סככלאותיך עתודים, וככל מקום שנכפל זה הענין וזאת היא הכונה בו¹ והבינהו מאד והשתכל בו :

פרק לג מכלל כוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאות ולכונן בהם ולמעטם בכל יכולת, שלא יכוון מהם אלא ההכרחי, וכבר ידעת שרוב תאות ההמון ושלותם אמנם הוא בהרבות במאכל, ובמשתה, ובמשגל, וזהו הסכטל לשלמות האדם האחרון, המזיק לו ג"כ בשלמותו הראשון המפסיד לרוב ענייני אנושי המדינה והנהגת הבית, כי בהמשך אחר התאוה לכד כמו שעשו הסכלים, יבטלו התשוקות העיוניות ויפסד הנוף ויאבד האדם קודם זמנו המבועי, וירבו האנחות והדאגות ותתרבה הקנאה והשנאה והמלחמות לקחת מה שביד זולתו, והמביא לכל זה היות הסכל משים ההנאה לכד תכלית מכוונת לעצמה, ולזה עשה השם יתעלה תחבולה בתתו לנו מצות שיבטלו זה התכלית וירחקו מחשוב בה בכל צד, ומנע מכל מה שמביא לרוב תאוה ולהנאה לכד, וזה כונה גדולה מכוונת זאת התורה, הלא תשתכל דברי התורה איך שצוטה להרוג מי שנראה מעיניו שהוא מרבה בבקשת הנאת המאכל והמשתה, והוא בן סורר ומורה, והוא אמרו וזלל וסובא, וצוה לרגום אותו באכנים ולמהר לבערו מן העולם קודם שיגדל עניניו וימית רבים ויפסיד עניני אנושים טובים ברוב תאוותו, וכן מכלל כוונת התורה, תרבות, ושיירה אדם נשמע לחבריו, ושלא יהיה קשה בלתי נשמע לחבריו, אך יהיה עושה רצון חבריו ועונה אותם וגשמה אליהם להפצם ושב אל רצונם, כבר ידעת מצותי יתעלה ומלתם את ערלת לבבכם ולא תקשו עוד, להפצם ושמע ישראל, אם תאבנו ועמעתם, ונאמר במי שנשמע לקבל מה שצריך לקבלו, ושמענו ועשינו, ונאמר בו על צד המשל משבני אחריו נרוצה, וכן מכוונת התורה, הטהרה והקדושה, כלומר הרחקת המשגל ולהשמר ממנו ולמעטו בכל אשר יוכל, כמו שאני עתיד לבאר (נפרק מ"ס מזה החלק) שכשצוה השם יתעלה לקדש האומה לקבל התורה אמר וקדשתם היום ומחר, ואמר אל תגשו אל אשה, הנה באר שהקדושה היא הרחקת המשגל, כמו שבאר גם כן שהנחת שתיית היין קדושה, כאמרו בניזר קדוש יהיה, ולשון ספרא והתקדשתם והייתם קדושים וו קדושת מצות, וכמו שקראה התורה עשיית אלו המצות קדושה וטהרה, כן קראה העברת אלו המצות ועשיית הרברים המנונים טומאה, כמו שאבאר, אמנם נקוי הבגדים ורחיצת הנוף וניקוי הויעה

שם טוב

אפדרי

ו הכנינו מהלך והשתכל בו. ר"ל כי עניני הקרבנות הם אינם מכוונים כונה ראשונה אלא כונה שניה להעתיקם מן הדעות הסס הנצלו"מ. גם כמו הרב אל סוד היכולת :

כמרים ולכן אמר ביום הוציא אותם מארץ מצרים, והוא מה שנצטוינו במרה בלחם שם אם שמעו תשמעו בקולי וכו' שם שם לו חק ומשפט וכו' וזלה הקבלה האמתית שבת ודינים במרה איפקוד, והנה הדעות והמדות הם כברים מכוונים בעצמם ושבת מורה על חזק העולם והוא הנקרא ככאן חק, ומשפט הוא להסיר העול מבני אדם אדם כי האמונות והמדות הוא המכוון בעצמם ולכן צוה בהם ראשונה, ואולם הקרבנות צוה בהם אח"כ אחר שם על הכונה השניה כמו זכרנו : ובכל מקום שנכפל זה ענינו, הרי נתבאר חזקרי הנצלו"מ שהקרבנות אינם מכוונים בעצמם : ואמרו והכנינו מהלך והשתכל בו. ר"ל כי עניני הקרבנות אינם מכוונים כונה ראשונה אלא כונה שניה להעתיק מן הדעות אשר היו לאנשי ע"ז, וגם רמו הרב באמרו והשתכל בו לאשר הלכו ישראל במדבר ארבעים שנה וכו' הסס לא ירצה לשנות ענב המין, והמפסידים הם נבאשים ונזמנים מיוחדים לא כוללים. והכלל שראוי שיעוין כל הפרק תחלתו ועד סופו כי כלו ממחיקים וכלו ממחזים :

אמר שם טוב כבר פירשתי לך דעת הרב בקרבנות והמחיקי הספק אשר ההכמים התקשים עשו, וזה מוטל על המפרש להכין מה שיאמר המחבר ולהתיר הספק מעליו אם אפשר, אבל לא בעבור זה דעת הרב הוא דעתי בקרבנות, אבל יש לנו דעת אחרת ויותר מסכים לאחת ממה שאמר הרב, והכלל יודע :

פרק לג מכלל כוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאוות ולכונן בהם ולמעטם בכל היכולת שלא יכוון בהם אלא ההכרחי וכו', הכוונה לרוב כזה הפרק כי כמו שכונת התורה להרחיק ע"ז בכל היכולת ככה כוונת התורה

מורה נבוכים חלק שביעי פרק לג

היזקה והלכזבים הוא גם כן מכוונת זאת התורה, אך אחר מדרת המעשים ומהרת הלב מן הדעות הטבאות והמדות המנוגות, אמנם שיספיק לאדם נקוי הנראה ברחיצה ומהרת הבגדים לכד עם רוב התארה בתענוגים והשיחוי במאכלים ובמשגל, הוא בתכלית הנגות, אמר ישעיה בזה המתקדשים והמטהרים אל הגנות אהר אחת בתוך אוכלי כשר החיזר וגו', אמר שהם יזהרו ויתקדשו במקומות המגולים והמפורסמים, ואחר כן יתיהדו בהדרים ותוך בתיהם במדים וחטאתם בהשתלחם לאכול האסורים החיזר והשקין ודעכבר, וישניא הוא רובו באמרו אהר אחת בתוך להתווד כמשגל האסור, והעולה מן המאכר * שנגליהם מנוקים אבל תובם רם עם תאותם והנאת נופם, ואין זה כונת התורה, אבל הכונה הראשונה למעט התאוה ולנקות הנגלה אהר נקוי המסתר. וכבר העיד שלמה על מי שיכון אל החיצת הגוף ומהרת הבגדים והמעשים בלובלבים והמדות רעות, אמר שלמה דוד מהור בעניני ומצואות אל רוחי, דור רמו וגו', ובשתתכל גם כן באלו הכמות אשר ילמנו בזה הפרק ב יתבאר לך סבות מצות רבות היו כמותיהם נכסלות קודם ידיעת אלו הכמות, כמו שאבאר אחר זה: **פרק לד** מה שצריך שתדעו גם כן, שהתורה היא תכיש לדבר הור, ולא תהיה התורה כפי הענין המועט, אבל כל מה שירצה ללמדו מדעת או מדה או מעשה מועיל, אמנם יוכון בו הענינים שהם על הרוב ולא יכיש לענין הנמצא בעט ולא לחוק שיבא לאחד מבני אדם מפני השעור ההוא וההנהגה ההיא התורויה, כי התורה היא ענין אלהי, ועליך לבחון הענינים הטבעיים אשר התועלות ההם הכוללות הנמצאות בהם (ח) יש בכללם, ויתחייב בהם נוקים פרטים כמו שדלתאר מודברינו ודברנו וולתנו, ולפי זאת הבהנה גם כן אין לתמוה מהיות כונת התורה (ג) לא תשלם בכל איש ואיש, אבל יתחייב בהכרח מציאות אנשים לא תשלומם ההנהגה ההיא התורויה, כי הנזרות הטבעיות המיוניות * לא יתנו כל מה שראוי בכל איש ואיש, ב כי הכל מאל אחד יתעלה ופעולה אהר וכלם

אמרו

שם טוב

פרק לג א שגליהם ינוקיס אזל לא חוס. ל'ל שחס החסוס היו מיקוס עתם נרתיח גובס המיוני ונקיו גנדיהם חזל צורך נוסם יש פומה נסרה ומוטוים וניקוסים מהד אחרי החלות הנבמות: ב יתברו לך סבות מלומם רבות. כ"ל כאסור נדה ואסור עלה והנה מהסלות שניכר הרב ביניהם מלה מהם:

אמרו

שם טוב

פרק לד א לא יתנו כל מה שראוי בכל איש ואיש. כ"ל הגאונה הראויה, וסבת זה הסרון הכנת החי, יתחייב סגולות העשיית לא יעשו עליון צירקה כי השמות יוכון בעלם לכל מקבל שליח, ככה יקרה בחירה כי יש חסיה לה ישלמו נתינות בחירה להם לגודל חסיהם עם היות שהחירה יחד עליהם היא שלמה כאשר יעיון אל המקבל החיו: ב כי הכל מאל אחד ופעולה אחת. כ"ל זה הדמיון ששציו מהנזרות

התורה השלמה להשלים הגוף כמו שהשלים הנכס בהרחק ע"ז, בהרתיקו מהתאנות. ובשתתכל ג"כ באלו הכמות יתבאר לך סבות רבות מן התורה כמו נדה ואיסור עריות, והנה הרב באלו השני פרקים נתן סבה לכל המצא אשר נאל בקורה או לרובם:

פרק לר מה שצריך שתדעו גם כן שהתורה לא תעט לדבר הזר ולא תהיה התורה כפי הענין המעט וכו', למה שהתורה נאל לתקן הגוף והנפש וכבר ואלא שלא יתקנס, כי למה שהתורה ידבר כפי לשון בני אדם ויצא לאדם לחשוב שהתורה יעיל לשלמות האחרון, כי רובם הם מנשימים למה שיראו כקובי התורה מוריס על ההגמה ואמרו נה כי רובם מנאשי העיון ופענו נמה שהורגלו וגם כן יכיל היות לאדם מפני עשות המצות החוריות, והרבה ניה כי יש צדק אובד נבדקו וזה אם לא יגוד נעש עונו, וכבר יכיל לאדם מזה נוקיס גדולים, וגם כן

זוה כי על פי שנים עדים וקוס דבר להרוג ולהחית, וכבר מה שהעידו עליו, והנה מביא להשוב שהתורה אינה לא שלימות הגוף ולא שלימות הנפש, לטק זה הספק העלום נא זה הפרק והוא פרק בתכלית העלוי, והוא אחר מה שצריך שתדעו וכו' ולא תביט לענין הנמצא על המעט, והשלא ניה על התועלת הכא לנו ממי שיגוד מה שרע כהעדת עדות יותר טוב המעט חמנו, כי הרע חמנו הוא התורה ועל המעט שיגוד בעלם ועל הרוב, הלא תראה כי התורה ענין אלהי ועליך לבחון הענינים הטבעיים הנאים מאל האלה אשר התועלות ההם כוללות עכ"ז נתייב מהם נוקיס פריטים, כאשר על פני ארץ להשקות את פני האדמה ויחיו בהם אפסוס וכבר ימית ארץ חסם וצדק נבגס שופק, והשחל אהר צבור פניו חיים כבר וכה על ראש חסם וצדקו בהיותו חלוט הראש בדרך יומיתתו. והשגה אלהית לא תמעט הטוב הרב בעבור הרע המעט ולפי זאת הבהנה אין לתמוה מהיות כונת התורה לא תשלם בכל אדם, כי גם הצרות הטבעיות לא יתנו לפעמים הצורה הנאותה הראויה, וסבת זה הסרון הכנת החמר, ככה יקרה בחירה שלם האפסוס לא ישלמו נתינות התורה להם לגודל חסיהם עם היות שהתורה מצד עליהם שלמה כאשר יעיון אל המקבל החיו, ולכן אין לתמוה חסם התורה לא תשלם כל אדם ואיש אבל יתחייב בהכרח מציאות אנשים לא תשלומם ההנהגה התורויה, ואלארו

קישקש

ואיש, באלו האמרים שימצא איש שיהאנה לאבול כשר בחלב או לאי זה מאכל מן המאכלים האכוסים, ויגיע לו נזק בזה ליתן תאורתי אם לא אבל משני, או איש שימארה יצרוה מן העריות ולרוב תאותו וחשקו בה אשיר שיטוס, אם כן משרת התורה סבבה לזה הנזק, וזהו אמר שהתורה לא תביט לזר, ובמו

פרק לד (א) יש בכללם, שורש התועיות הנמצאות יש בכלל האנשים, כי רוב האנשים שויו בתועיות הטבעיות ומהכיר החומר יגיעו ליתת אנשים רעית כמו שבראה שולמדו בפני מומין או שיהיו חסרים אבר מהאברים או ירבים, וזהו אמרו ויתחייב מהם ענינים פרטים (ג) לא תשלם בכל איש

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לד לח

וכולם נתנו מרועה אחד, ² (ג) וחלוק זה נמנע, וכבר בארנו (נפקס פ"ו מה פתח) שלנמנע טבע קיים לא ישתנה לעולם, ולפי זאת הבחינה גם כן אי אפשר שיהיו התורות נתונות לפי עניני האנשים והזמנים המתחלפים, כדמות הרפואה אשר רפואת כל איש מיוחדת לפי מצו הנמצא בשעתו, אבל צריך שתהיה ההנהגה התורויה מוחלטת כוללת לכל, ואע"פ שהיא ראויה לקצת אנשים ולאחרים אינה ראויה, כי אלו היה לפי האנשים היה נופל ההפסד בכל ונתת דבריך לשיעורים, ומפני זה אין ראוי שיקשרו הענינים המכוונים בונה ראשונה כן התורה לא בזמן ולא במקום, אבל יהיו החקים והמשפטים מוחלטים סתם וכוללים, כמו שאמר יתעלה הקהל חקה אחת לכם, ואמנם יבזון בהם התקנות והמשפטים על הרוב כמו שבארנו, ואחר הקדמי אלו ההקדמות אהחיל לבאר מה שונותי לבארו:

פרק לה ראיתי לחלק המצות כלם לפי זאת הכוונה אל י"ד כללים. הכלל הראשון כולל המצות אשר הם דעות שרשיות, והם אשר ספרנום בהלכות יסורי התורה, ומן הכלל הזה עוד התשובה והתעניות כמו שאבאר, ולא יאסר בנתינת הדעות האמתיות והסועילות כאמונת התורה מה תועלתה כמו שביארנו. הכלל השני כולל המצות הנתלות באיסור ע"ז, והם אשר פנינו אותם בהלכות ע"ז, ודע שכלאי בנדים וערלה וכלאי הכרם הם נ"כ מזה הכלל כמו שיתבאר, וסבת זה הכלל נ"כ ידועה מפני שהוא לאמת הדעות האמתיות ולהשאירם לנצח בהמן. הכלל השלישי כולל המצות התלויות בתקון המדות, והם אשר ספרנום בהלכות דעות, וידוע שבטוב המדות תשלם חברת בני אדם וכבוציהם אשר הוא הכרחי לסדור בני אדם. הכלל הרביעי כולל המצות התלויות בעדקות ובהלואות ובמתנות ומה שנמשך עמהם, כערפין ותרומין ודיני הפלוגה והעבדים וכל המצות אשר נמנו בספר זרעים מלבד הכלאים והערלה, וסבת אלו כולם מבווארת, כי תועלתם חוזרת על הכל הליילה כי העשיר היום הוא או זרעו יהיה עני לבחר והעני היום הוא או בנו יהיה עשיר לזכר. הכלל החמישי כולל המצות התלויות במניעת העול וההסם, והם אשר כלל אותם ספרי נזקין מחבורנו, ותועלת זה הכלל

מבווארת

שם טוב

אפדי

כי הכל מאל אחת ופעולה אחת וכולם נתנו ורועה אחד וחלוק זה נמנע. והרצון בו כי זה הדמיון שעשית מהצורות הטבעיות לתורתנו הקדושה הוא אמתי כי הכל נמשך ממנו ופעולה אחת להם והוא נתינת השלמות וכלם נתנו מרועה אחד, וחלוק זה נמנע ר"ל והוא שהצורות הטבעיות יתנו השלימות שיהי בכל האנשים והחורג תשלים כל איש מבני אדם לא יפקד מה אדם זה נמנע ולנמנע טבע קיים,

הטבעיות לחורגתו הקדושה היא אחיזה כי הכל נמשך ממנו יתעלה ופעולה אחת להם והיא נתינת השלמות: ג וחלוק זה נמנע. ר"ל חלוק זה והוא שהצורות הטבעיות יתנו שלמות הראוי בכל עם מבני הכנה החיזר זה נמנע, והחורה נ"כ שמשלים כל מין מבני אדם ולא יפקד מהם איש זה נמנע ולנמנע טבע קיים:

ולפי זאת הבחינה אי אפשר שיהיו התורות נתונות לפי עניני המתחלפים, כי יבאו דברים מיוחדים שאי אפשר שיהיו שלמות בקצת הזמנים ולא בקצת העתים, וגם כן לא קיים רצון לקצת אנשים, אבל צריך שתהיה הנכונה תוריה מוחלטת כוללת לכל, ואף על פי שלא תהיה ראויה לקצת, כי אלו היה נקונה לראוים ולא לכלתי ראוים היה נופל ההפסד בכל ונתת דבריך לשיעורים ויהיה הרע המגיע ממנו על הרוב, ולכן אין צריך שיקשרו הענינים המכוונים בונה ראשונה מן הקצת לא בזמן ולא במקום אבל יהיו המשפטים מוחלטים סתם וכוללים כמו שאמר הקהל חקה אחת לכם, ואמנם יבזון בהם התקנות הכוללות על הרוב, ולתקן הרע הבא מהם נתן כח צדקה מהדברים לתקן כל מה שאפשר כמו שיבאר הרב, ואיך שיהיה בהתקנות הנתן והמקום והסבה והמסודרים מה שיהיה עוזר ויבז מנגד, וכבר אמר הרב כי הרבה מהרעות הנזופלות בין בני אדם קצתם לקצתם נכלו מפני הקורה והאמונה ומה שיהיה עוזר שכ מתנגד מ"ש כי עליך הרובנו כל היום נחשכנו כללן ענחה, ועכ"ל כוונת התורה הוא החיים לא המות כי עני חיים היא למחויקים בה ובמו שאמר אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, והוא נאמר בכל המצות מלבד ע"ז ושיפכת דמים וגו' עריות כי עשות אותן הוא המות הגדולה והנמנעים מלעשותן ומקבלים ייבחרים ומות הם וכוללים אל האור גדול ולא מקום אשר עין לא ראתה והגוף נחלץ מהם, ובכן זה הפרק כי הוא נכלל:

פרק לה לפי זאת הכוונה ראיתי לחלק המצות אל י"ד כללים כו', הרב בספרו משנה תורה חלק חלקיו אל י"ד ספרים הידועים ודרך חזקת חלוקה וזאת החלוקה אשר חלק הנה, עם שהלך השוה בהם שהם י"ד: כמו שביארנו, באמונת אשר קרא הרב אמונות הכרחיות כמו שנאמין שהשם יתיר אמו צמי שימרה והדומים לזה. הכלל השני כולל כל המצות התלויות באיסור ע"ז וע"פ עם שאלו המצות בואו שני ספרים נאמרו ע"ז וכלאי כרם וערלה כספר זרעים, וסבת זה הכלל גם כן ידועה מפני שהוא להרחיק הדעות המזויפות ולאמת הדעות האמתיות ולהשאירם לנצח בהמן, ואחר שאמר הרב שכלל הדעות האמתיות והכרחיות והרחקת הדעות המזויפות הם מבוארי התועלת, אמר גם כן שכל הדברים התלויים במדות והרחקת הנזקים גם כן מבוארי התועלת, והנה

אמר

קרקשק

וכמו שבנינים הטבעיים הכונה בהם להגיע התועלות ואף שיגיע לקצת מה מוספר החומר ומה הם מנע. כן התורה תביט לתועלת הכללי ואם יגיע בקיומה נזק לאנשים מעט המספר:

(ג) וחלוק זה נמנע, הרצון בזה כמו שאי אפשר שלא יטעו קצת אנשים יגיע להם שלא תשלימים התורה: פרק

מורה נבוכים הלך שלישי פרק לה

מבוארת. הכלל השני כולל המצות התלויות בדיני ממונות כדון נגב וזלן ודין עדים וזממין ורוב סה שפירנום בספר שופטים, ותועלת כל אלו מבוארת, שאם לא יענש החוטא והחוטא לא יסתלק נזק בשום פנים ולא יסתרק חושב הרע, ולא בשמות ההושכים שהנחת דיני התשלומין הוא המלה על בני אדם, אבל הוא אכזריות נכורה והפסד סדר המדינה, אבל החמלה הוא מה שצוה בו השם יתעלה שופטים ושוטרים תתן לך ככל שערךך. הכלל השביעי כולל דיני ממון התלוים בעסק בני אדם קצתם עם קצתם, כהלוואה והשכירות והפקדות ודביקה והמכר וכיוצא באלו, והיושבות מה הכת, והם המצות אשר ספרנום בספר קנין ומשפטים, ותועלת זה הכלל מבוארת, כי זה השתתפות בממון הכרחי לבני אדם בכל מדינה, ואי אפשר בלא נתינת דרכי יושר באלו העסקים ולשערם שיעור מועיל. הכלל השמיני הוא כולל מצות הימים הידועים בלומר שבתות וימים טובים, והם אשר ספרנום בספר זמנים, והתורה בארה עלת לא יום מהם וזכרה סבתו ושהוא להניע אל דעת אמתו או למנוחת נפש או לשגורם יחד כמו שאני עתיד לבאר. הכלל התשיעי כולל שאר העובדות החוללות המעשיות כתפלה וק"ש ושאר מה שספרנום בספר אהבה מלבד המילה, ותועלת זה הכלל היא מבוארת שהוא בלו מעשים שמחזקים הדעות באהבת השם יתעלה ומה שצריך שיאמין בו ושייחסם אליו. הכלל העשירי כולל המצות התלויות במקדש וכליו ומשרתיו, והם המצות אשר ספרנום בספר עבודה, וכבר קדם לנו זכרון תועלת זה הכלל. הכלל העשתי עשר כולל המצות התלויות בקרבנות, והוא רוב המצות אשר ספרנום בספר עבודה וספר קרבנות, וכבר קדם לנו זכרון תועלת המצוה בקרבנות בכלל ואיך היה הכרחי בזמן ההוא. הכלל השנים עשר כולל המצות התלויות בטומאות ובטהרות, והבונה ככולם בכלל להתרחק מהבנים למקדש כדי שיהיה לו בנפש גדולה ויהיו וריאם ופוחדים ממנו כמו שאני עתיד לבאר. הכלל השלושה עשר כולל המצות התלויות באכילת מאכלים ומה שנתלה בהם, והם המצות אשר זכרנום בהלכות מאכלות אכורות, ונדרים וניירות בזה הכלל, והבונה בכל זה יפסוק רוב התאוה והשלוחה בבקשת הערב ולשום תאות המאכל ומישהתה תכלית, כמו שבארנו בפתחת אבות ספירוש המשנה. הכלל הארבעה עשר כולל המצות הנתלות באכילת המצות, והם אשר ספרנום בספר נשים ובהלכות איסורי ביאה, וכלאי בהמה מזה הכלל, והבונה באלו גם כן למעט המוטל וליעט מותר תאות הביאה בכל אשר יוכל ולא יעשה תכלית במעשה הסכלים, כמו שבארנו בפירוש מסכת אבות, והמילה גם כן בזה הכלל, וכבר נודע שהמצות כולם יחלקו לשני חלקים, מצות שבין אדם למקום, ומצות שבין אדם לחברו, ואשר בין אדם לחברו מאלו הכללים אשר הלקנום וספרנום, הם הכלל החמישי והששי והשביעי וקצת השלישי, ושאר הכללים הם בין אדם למקום, והוא שכל מצוה בין שתהיה עשה או לא תעשה ויהיה הבונה בה לכלל מדה טובה או רעה או דעת או תקון מעשים שחם מיוחדים לאדם עצמו וישלימוהו, הן יקראו אותם שבין אדם למקום, * ואף על פי שעל דרך האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו, אך אחר אמצעות דברים רבים ובכחינות כוללות (ה) ואינם באים לנזק אחרים מתהלה והבנה, ואחר שהגדתי

מצות

אשר

שם טוב

פרק לה א וחק על פי שכל דרך האמת יביאו לענינים

שבין אדם לחברו, עבירות שבין אדם לחברו הוא אם חייב להצילו או זה ממון או שהקיפו או שנישו או שהסו חלו הם עבירות שבין אדם לחברו, וכל שאר מיני העבירות הם עבירות שבין אדם למקום, וחק על פי שכל דרך האמת יש בלוחם העבירות שיביאו לענינים שבין אדם לחברו, והמשל מי שאין לו טוב הדעות יביאו אל שבעים ויכה חבירו ויפסיד ממנו, והוא שאמר הכן אחר אמצעות דברים ובחינות כוללות וכו' :

אחר ראשונה המצות התלויות בתקון המדות והוא הכלל השלישי. הכלל השביעי כולל כל דיני ממון בעניני בני אדם קצתם עם קצתם וכו', והנה כל שזנה הרב ע"כ הוא הכרחי אשר אי אפשר בלתי והוא הדעות האמתיות והרחקת הדעות המוטיביות ולעשות המדות הטובות ולהרחיק המנוגות ונתינת דרכים כדי שיתקיים המדינה, ואמנם מה שיבא אחר זה אינו כ"כ הכרחי וזאת מה שנתלה בתאכלות אכורות ונביאות האכורות, ואמנם סבת איחוס בעבור כי הכירש מהמאכל והמשגל הוא קדוש; וכבר קדם זכרון תועלת זה הכלל שהוא להרחיק מע' כמ"ש ועשו לי חקדש ולא לע"ז :

וכבר קדם זכרון תועלת המצות בקרבנות בכלל והוא להרחיק מע"ז והוא הכרחי בזמן ההוא. ר"ל בזמן התורה כי לא היו מרחקים מבניה אם לא צוה השם הקרבנות: ואע"פ שצ"ד האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו אך אחר אמצעות דברים רבים ובחינות כוללות, המשל בזה התורה צוה שנאמין שהשם יתברך אמו והוא מלוא מדותו ויניע חזק שלא יאמר אדם שום נזק לאומתם, וכן גם כן מטוב המדות הוא שלא יבעוס האדם וימשך בזה שלא יכה את חבירו וגם שלא יפסיד ממנו בעת כעסו, ומטוב המדות הוא שלא יהיה אדם בעלתאוף ולא אוכל וזאת כמבארה ואם יהיה האדם נמשך בלתי לפעולות המנוגות ומשך מזה שילחף את אשת דעהו ויגדלו ויחית אחרים בעבור חקיקו, כמו שאמרנו תורה ומצוה וכל מצוה חייב, וצ"ש הרב והבן זה, כי רבים מהמצות עם שוראה שהם בין אדם למקום הם בין אדם לחברו ובעבור זה צוה בשם, ויקראו המצות המעשיות אשר התועלת לאדם בעצמו. מצות בין אדם למקום, כי כפי שלמות האדם וידיעתו ומדרגתו נדעות

ונמלות

קרקש

פרק לה (ה) ואינם באים לנזק אחרים מתהלה והבנה זה, בלומר מי שנמשך לאכול מאכלים האסורים שהם עבירות שבין אדם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק יח לו לו

מצות אלו הכללים, אשוב למצות כל כלל מהם מצוה מצוה ממה שיהיה שאין תועלת בה או שהיה דין שלא יושכל כלל, ואבאר עלתה וסקנם תועלתה, מלבד המעט אשר לא השגתי הכונה בהם עד היום :

פרק לו המצות אשר כלל אותם הכלל הראשון, והם הדעות אשר פטרנום בהלכות יסודי התורה, סבת כלם מבוארת השתכל בהם אחת אחת תמצא אמרת הדעת שהוא (ה) ושהוא ענין מופתי, וכן כל מה שבא מן היותו והאחרתה ללמד וללמד מבואר התועלת, כי אם לא תורה שם חכמה לא יהיה שם מעשה טוב ולא דעת אמתי, וכבוד חכמי התורה גם כן מבואר התועלת שאם לא יהיו גדולים בעיני בני אדם ומכובדים לא ישמעו אל דבריהם כמה שיישירו אליו מן הדעות והמעשים, ובכלל זאת המצוה נ"כ להתנהג בבשת ובענוה, ר"ל אמרו מפני שיבה תקום, ומה הכלל נ"כ המצוה אשר צונו להשבע בשמו והזהירנו מהשבע לשקר או לשוא, כל זה מבואר העלה שזה כבוד הש"י, אלא הם מעשים מביאים להאמין גדולתו. וכן המצוה אשר צונו לצעוק אליו בעת צרה ר"ל והרעותם בחצרות וגו', היא מזה הכלל, מפני שהוא פעולה שיתחזק בה הדעת האמתי, והוא שהשם יתעלה משני עניניו ויבדו לתקנם אם נעבדו ולהפסידם אם נמרו, לא שנאמין שהוא מקרה דובר שאירע, חזו ענין אמרו אם תלכו עמי קרי, ר"ל שאני כשאביא לכם אלו הצרות לענוש אתכם אם תחשבו בהם שהם מקרה, אוסף לכם מן המקרה ההוא כפי מחשבתכם יותר חזק ויותר קשה, והוא ענין אמרו והלכתם עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי, כי האמינם שהוא במקרה ממה שמחייב התסדרתם על הדעות הרעות ועל מעשה העול ולא ישובו מהם, כמו שאמר הבית אחת ולא חלו, וכן צונו להתפלל אליו ולתתן לו ולצעוק לפניו בעת צרה, ובבואר הוא שדעתו שבה נ"כ מזה הכלל, ר"ל מן הדעות אשר לא יסודר מציאות אנשי התורה אלא בהאמין אותם, שאי אפשר לשום אדם שלא יהא ויפגע, אם שישכל בדעת שיבחרו או מדה והיא בלתי נבחרת באמת או לתנבורת תאוה או כעס, ולו יאמין האדם שלא יוכל לתקן זה המעוות לעולם היה מתמיד על מעותו ואפשר שיהיה מוסף במרו אחר שלא נשארה לו תחבולה, אך עם אמונת התשובה יתקן וישוב לטוב שבענינים יותר שלם ממה שהיה קודם שיהא, ולזה רבו המעשים המקיימים זה הדעת האמתי המועיל מאד, ר"ל היודים והקרבתות על השגנות וכן על קצת הודנות, והתעניות, והענין הכולל לתשובה מכל המא לטור ממנו, זאת היא תכלית זה הדעת, ואלו הולם התועלתם מבוארת :

פרק לו המצות אשר כלל אותם הכלל השני, הם המצות אשר פטרנום בהלכות ע"ז, ומבואר הוא שהם מלם להציל ממצות עבודה זרה ומדעות אחרות בלתי אמתיות התגלגלו עם עבודה זרה, כמעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר חבר, ושואל אוב וחולמם מן הכת שלהם, וכשתקרא כל הספרים אשר זכרתי לך יתבאר לך שהכושף אשר תשמע אותו הוא מעולות שריו עושים אותם, הצאב"ה, הכשוים, והבלדיים, ויותר היה במצריים, וככענינים, היו מביאים לחשוב בהם או היו

תשבים

שם סוד

אמרי

וזמנות ידבק בעם יתעלה. ואחר שגידו ריב סכות אלו ככללים שז לתק לחנות טעם לכל פרט ופרט מהם מלבד המעט מהם אשר לא הוגו ריב התועלת בהם : **פרק לז** השמות אשר כלל אותם הכלל הראשון וסם הדעות אשר ספרט בהלכות יסודי התורה, כמו לידע שיש מצוי רשעו וזקוף אחד וזקוף איוני נסם וכלתי משקני, ולדע שהש"י מנכל לפני אדם, ושתנולח משרע"ה הוא למעלה מכל הכניאים, ולהאמין בכניול אשר הוא נביא אמת, ועלם לנסות אותו, אלו המצות כלם מנארי התועלת למה עסק שלמות הנפש ולא ינקט לנס אדם סנה אחרת, ומהו המין להכוב את הש"י ולירא ממט, וכנס הוא מנאכר התועלת ממדת יסודי התורה, וכן הוא מנאכר תועלת המצות אשר מהם הרב בהלכות קלמוד טורה, וכס שני מצות לידע וללמד ולכבד החכמים, ועלם כס מנאכרי התועלת כי אם לא תהיה למידה ולמוד לא תהיה שם חכמה ולא יהיה שם מעשה טוב, כי גדולה תלמוד עמניל לדי מעשה, ולא ימלא דעת אמתי שהוא השלמות האחרון אם לא תהיה שם חכמה :

פרק לו מה שנאמר בזה הפרק מנאכר בעלמו, וסוף נאור כי מן הדעות הסכנותיות הוא שנאמין שהש"י מניח סרע בעלם לרשעים לא מנח מקריט תועות הנלכל כלל אלא מנח רשעים, חסו אמרו אם סלכו עמי בקרי וסלכתי אף אני עמכם וכו', כי אם יאמינו בני אדם שזס סרע בל לנס מנח מקריט לא ישוב מן העול אשר נדייכס כמו שפטר הכתי אופס ולא חלו :

פרק

קרישע

אם לא יעשה אותה ואחר בתכליותיה כרי שלא ישחקע לתאנח המשיגל יגיע בתכלית לעבירות שבינו לחכרו : **פרק לו (ה)** ושהוא ענין מופתי, תרצנו בו שצדירות ואחרות תעשרות וקרבנות וזיות בלתי נשם הכל החבאר במצות :

אדם למסום אינם באים לזקז אחרים מתחלה, אבל אחר ההשקפות בהם רוב תאוה לבקש המתירות יגיע בהם נזק לאחרים, שוכשלא ימצאו לו המתירות תנם אשר יעבול ויהטום יוגבו, וכן אם יבער האמת הורה אשר היא מן העבירות אשר בין אדם למסום, מצד השחקעל בורות התאות יגיע בעבירות ויבא לחתיד עם אשה חבר, וכן בענין המלח [מורה נבוכים ח"ג]

פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לו

חושבים שבהם יעשו מעשים נפלאים במציאות אם לאיש אחד או לאנשי מדינה, והמעשים ההם אשר יעשו אותם המכשפים אין ההקשר נותן אותם ולא ואמין השכל שהם יחייבו דבר כלל, כמו שיכוונו לקבץ צמח ידוע בעת ידוע, או ילקח מן הדבר הפלוני מספר הפלוני ומכך מספר כך, והוא שער גדול מאד ואני אבלהו לך בשלשה מינים, האחד מן מה שנתלה בדבר מן הנמצאות, צמח או בעלי חיים או סוגא, והשני מה שנתלה בהנבלת זמן שיעשו בו המעשים ההם, והשלישי פעולות אנושיות שיעשו, כרקוד, או טפח, או הצוחה, או השחוק, או שישכב על הארץ פרקדן, או לשרוף דבר, או לעשן בעשן ידוע, או דברים ידובר בהן מוכנים או בלתי מוכנים, אלו הם מיני מעשה הכשוף, ויש פעולות כשוף שלא יושלו אלא בכל אלו הפעולות, כאכרם ילקח כך וכך עלה מן הצמח הפלוני, ויקתרו בריות הירח במעלה הפלונית, בעת שרוא כיתד מורה או וולתו מן היתדות, וילקח מקרן הבהמה הפלונית או מויעתה או משערה או כדסה שיעור כך והשמש בחצי השמים דרך משל, או במקום מתבל, וילקח מן המוצא הפלוני או ממוצאים רבים ויותר כמולד כן והכוכבים על ערך כך, אחר כן תדבר ותאמר כך ואתה תעשן בעלין ההם וכיוצא בהן לצורה ההיא המותכת, ויאירע כך, ויש פעולות כשוף יחשבו חושבים שהם יושלו בלא מן המינין ההם, ורוב מעשה הכשוף האלו יתנו בהן שיהיו העושות נשים על כל פנים, כמו שנמצא שזכרו בהוצאות המים, שעשרה נשים בתולות ילכשו חלי זנגדים אדומים וירקדו דוהקות אחת חברתה הולכות לפנים זשבות לאחור וירמוזו לשמש והשלמת הפעל ההוא הארוך^א עד שיצאו המים לפי מחשבתם, וכן זוכרים שארבע נשים תשככנה על גבן ותנכנהה רגליהן מסוכקות ויאמרו כך ויעשו כך והם על זאת ההצעה המנונה, ויסור הברד היורד על המקום ההוא, והרכה מאלו ההבלים והשנענות, ולא נמצאם כלל שיתנו כפעולתם אלא נשים, וא"א לפעולת הכשוף מבלתי הבטה בענייני הכוכבים, ר"ל שהם יחשבו שיהו הצמח סחלק הכוכב הפלוני, וכן כל ב"ח וכן כל מוצא ייחוסוהו לכוכב, וכן יחשבו שהפעולות ההם אשר בעשותם אותם יעשה להם הכשוף, הם מיני עבודות לכוכב ההוא וירצהו הפעל ההוא או הסאמר ההוא או העשן ולוה יעשה לנו מה שנרצה. ואחר זאת ההקדמה אשר התבאר לך מקריאת ספריהם הנמצאים עתה בידינו שכבר הודעתים לך, שמע דברי, אחרי שכונת התורה כולה וקטבה אשר עליו תסוב הוא הסרת ע"ז ומחות זכרה, ושלא יחשב בכובב מן הכוכבים שהוא מזיק או מועיל בדבר מאלו העניינים הנמצאים לבני אדם, שיה הדעת הוא המביא לעבדם, התחייב בהכרח שיהרג כל מכשף, כי כל מכשף הוא עובד ע"ז בלא ספק, אבל בדרכים מיוחדים וריים בלתי דרכי עבודת ההמון לאלהות ההם, ולהיות הפעולות ההם כלם אמנם התנה ברובם^ב שיעשו הנשים, אמר מכשפה לא תחיה, ועוד יחסלת בני אדם בטבע להרונ הנשים, ולוה בארה ג"כ בע"ז לבד, איש או אשה, וכפל ואמר את האיש או את האשה, מה שלא בא כמו זה לא בחלול שבת ולא בזולתו, וסבת זה רוב החמלה עליהם בטבע. וכאשר היו המכשפים חושבים בכשופיהם שהם עושים מעשה ושהם בפעולות ההם מנרשים החיות הרעות מן העויות, כאריות והנחשים וכיוצא בהן, ויחשבו ג"כ שהם בכשופיהם ירחו מיני נזקים מצמח האדמה, כמו שנמצא להם פעולות שיהשכו שהם ימנעו רדת הברד, ופעולות יהרגו התולעת מן הכרמים עד שלא ייסדי, וכבר האריכו בדרגת תולעת הכרמים ר"ל הצאב"ה ודרכי האמרי ההם הנזכרים בספר עבדת הנכס"ה, וכן יחשבו שיש להם פעולות ימנעו נפילת עלי האילן ונשירת הפרי, ומפני אלו העניינים המפורסמים און, כלל בדברי הברית שבעבודת ע"ז ומעשה הכשוף ההם אשר תחשבו שירחקו מכם אלו הנזקים, בהם יחולו הצרות ההם בכם, אמר והשלחתי בכם את חית השרה וגו', ואמר וישן בהמות אשלח בם עם חמת זחולי עפר, ואמר פרי ארצתך וכל יגיעך וגו', ואמר כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאנור וגו', ואמר ויתים יהיו לך וגו', עקר הענין שכל מה שהתחכמו בו עובדי ע"ז לחזק עבודתם ולהעמידם לעד ולהביא בני אדם לחשוב שהם דוחים נזקים ידועים ומביאים תועלות מיוחדות, כלל בדברי הברית ואמר שבעבודתה ימנעו התועלות ההם ויחולו הצרות ההם. הנה התבאר לך אתה המעיין למה כוונה התורה^ג לאותם פרטי הקללות והברכות הנכללות בדברי הברית ויחדם מאלוהם,

הע

אפודי

שם טוב

פרק לו א פד שיעלו המים לפי מהשננס. ר"ל וזכו מלאכת המים שזכרנו בפרק כ"ט מה שחלק ב שיעשו המים, ר"ל שבעל מלאכת הנצ"ה המנה ברוב אלו המלאכות שיעשו המים דוקא; ג לאותם פרטי הברכות והקללות. ר"ל שסבת כל זה הוא להיותם פורשים ממצעם העבודה

הסס

פרק לו האחד מה שנתלה בדבר מן הנמצאות, כמו שאם יקח קרן מכהמה סלנית או מויעתה או משערה או ממצח או מן מחצב: ג סבת התבאר לך אתה המעיין למה כוונה הסורה לאותם ברכות וקללות הנכללים בדברי הברית ויחדם מאלוהם. למה שהם המכים למקומים הע"ז, וג"כ

ודע שעור זאת התועלת הגדולה נ"כ, ולהרחיק מכל מעשה הכושף ההזיר מעשות דבר סוקריותהם ואפי' במה שנתלה במעשה העבודה וכיוצא בהן, ר"ל כל מה שיאמר שהוא. בועיל ממה שלא יגזור אותו העיון הטבעי אבל נהוג לפי דעתם, כמנהג המגולות והכחות המיוחדות, והוא אמרו ובחקותיהם לא תלכו, ולא תלכו בחקות הגוים, והם אשר יקראום יל דרכי האמורי, מפני שהם סעיפי מעשה המכשפים, שהם דברים לא יגורם היקש טבעי, אך הם משכים למעשה הכושף אשר הם נמכדים לעיני הכוכבים בהכרח, ויתגלגל הענין הגדול הכוכבים ולעבדם ולרוססם, ואמרו בפירושו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, רצנים בזה שכל מה שיגורוהו העיון הטבעי הוא מותר וזולתו אסור, וכן כאשר נאמר אין שמשיר פירותיו טוענו באכנים או סוקרו בסקריא, הוקשה על זה המעשה כשלמא טוענו באכנים כי הוכי רליכוש חיליה אלא סוקרו בסקריא מאי מעמא וכו', הנה התכאר שסקריה בסקריא וכל מה שרוסה לזה ממה שלא יגורוהו ההיקש הטבעי אכור לעשותו משום דרכי האמורי, וכן אמרו בשליא של סוקרשין תקבר, אמרו אין תולין אותה באלין ואין קוברין אותה בפרשת דרכים מפני דרכי האמורי, ואל יקשה עליך מה שהתירו מהם במסמך הצלוב וכן השועל, כי הדברים ההם כזמן שהוא היו חושבים בהן שהוציא אותם הנסיון והיו משום רפואה, והולכין על דרך תלות העשב שקורין בערבי פאכניג"ה ובלע"ז פיאונאי"ה על הנכפה, ונתנית צואת הכלב למורסות הגרון, והעישון בחוץ ומרק*שיט למורסות המכות הקשות, כי כל מה שנתאמת נסיונו באלו אע"פ שלא יגורוהו ההיקש הוא מותר לעשותו, מפני שהוא רפואה ונהג מנהג לשלשול הסמך המשלשלים, והעלה בידך אלו הנפלאות האמורי זה אתה המעיין ושטרם כי ליות חן הם לראשך וגו'. והנה בארנו בחבורנו הגדול שהקפת פאת ראש זקן אכור מפני שהוא תקון כומי עבודה זרה, והוא הסכה גם כן לאסור השעטנו, כי כן היה תקון הכוסרים גם כן היו מקבצים ב בין הצומח ובעלי הים בלבוש אחד והיה חותם אחד מן המוצאים בידו, תמצא זה כתוב בספריהם, והוא הסכה גם כן באמרו לא יהיה כלי נבר על אשה וגו', תמצאהו בספר טומטום יצוה שלכש האיש בנד אשה צבוע כשיעמד בכוכב נונה, ותלבש האשה השריון וכלי המלחמה בעמדה לאמדים, ובו נ"כ אצלי סכה אחרת והוא שזה הפעל מעורר התאוה ומביא לפני זנות, ואמנם אסור ההנאה בעבודה זרה מבאר מאד, שפעמים הקה לשבור אותה וישאירה ותהיה לו למוקש, אפילו אם שברה ויצקה או סכרה לעכ"ה נאסרה דמה בהנאה, וסכתו כי הרבה פעמים יחשבו ההמון העינים המקריים סכות עצמיות כמו שנמצא רוב בני אדם אוטרים שאחר ששכן פלוגי כזה הכית או קנה זאת הבחמה או זה הכלי העשיר והמקיף ממונו וכי היו מבורכים לו, וכן היה אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשכהו לסכה, ושברכת דמי הצורה ההיא הנמכרת נרסה לו זה ויאמין בה, מה שכונת התורה כולה הפך האמונה ההיא כמו שהתבאר מכל דברי התורה, לזאת היא הסכה בעצמה כאסור הנאת צפוי נעבד ותקורות עבודה זרה וכליה, מפני שנגזל מן המחשבה ההיא, כי היתה אמונתם בהם בזמנים ההם גדולה מאד עד שהיו חושבים שיחיו וימיתו ושכל טוב ורע מאתם רוצה לומר הכוכבים, ומפני זה עשתה התורה חוקים להסיר הדעת ההוא, כברית, ועדים, ושכונות חמורות, ובאלות הנזכרות, והזהיר להשמר לקחת דבר סמנה וליהנות בה, והודיענו השם יתעלה שאם יתערב מרסיה שום דבר עם סמון אדם, יאבד הדבר ההוא כל הסמון ההוא ויכלהו, והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך וגו', כל שכן שאין להאמין שיש בה ברכה. וכשתענין בכל המצות שבאו בעבודה זרה אחת אחת תמצא סבתם מבוארת, והוא להסיר הדעות הרעות ולהתרחק מהם עד הקצה האחרון, וממה שנתעורר עליו הוא שנותני הדעות השקריות שאין עקר להם ולא הועיל בהם, יעריפו ויעשו תחבולה לחוק אמונתם, כאמרים לבני אדם שמי שלא יעשה הפעולה ההיא המחוקת לאמונה ההיא והמקיימת אותה לנצח תחול עליו המכה הפלוגית, ואפשר שתארע הסכה ההיא במקרה יום אחד לאדם אחד ויכוין אל הפעולה ההיא וימשך אחר הדעת ההוא, וידוע מטבע בני האדם בכלל שרוב

פרדים

שם מצב

אמורי

* ג"ל ומספיקי

הסם ושלג יהיו סופים בע"ז: ר בן סנחמט ובעלי חיים, ונ"כ יתבאר מזה למען נתן אלו היופודים ולא זולתם שלא יחשבו חזק שאלן ללם שום טעם אללם הרצון לכד או סס דברים שאלן ללם טעם אחר. ויתגלגל הענין הגדול הכוכבים ולעבדם, ולזה אמרו לל תלכו בחקות הגוים ואמרו חכמים שם דרכי האמורי, ואמרו בפירושו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ר"ל רפואה היקשית או נסיונית, רק שנתאמת הנסיון כי וכו' מחשפט הנסיונית: כי ליות חן הם לראשך, רמז ג"כ אל כל מה שצאמר בספר: ונתן כרס טעם אחר ללל יהיה כלי נבר, והוא שזה הסעל מעורר התאוה ומביא ליוני זנות למען שיתערב האשם עם האנשים והאנשים עם הנשים. ואמר זה נתן כרס טעם לאסור האדם בכלל שאמר ספילי

מורה נבוכים חלק שלישי פרק לו

שהם ויוראם היא סאברת המטון והבנים, ולזה פרסמו עובדי האש בזמנים ההם שכל מי שלא יעביר בנו וכתו כאש ימותו בנו, ואין ספק שפני זאת ההרחקה יבהר כל אחד לעשותו לרוב חסלתו ופחדתו על הכן ולמעט הפעולה וקלותה, שאין שם אלא להעבירו על האש, וכ"ש בהיות ענין הבנים הקטנים מסור לנשים וידוע מהירות האמין הנשים לכל דבר וחולשת שלכם בכלל, ומפני זה עמדה התורה כנגד זאת הפעלה סאד ועשתה בה פן החזוקים מה שלא עשתה בשאר מיני ע"ז, למען טמא האדם מקדשי ורלל את שם קדשי, ואחר כן הניד האמון מפי השם ואמר שזה הענין אשר יעשהו להחיות הולד במעשה ההוא, יאבד השם עושהו ויכרית זרעו, אמר ונתתי את פני באיש ההוא וכמשתפחתי, דוע שרושם הפעולה ההיא נשאר עד היום לפרסומו בעולם, הלא תראה המילדות יקחו הנערים הקטנים כחול ושימו עשון בלתי טוב הריח על האש ויניעו הנער ההוא על העשון ההוא שעל האש, וזה מין פן ההעברה כאש בלא ספק, אין מותר לעשותו, והסתכל רוע ערמת נותן זה הדעת איך השאירו וקיימו כזה הדמיון עד שעמדה כנגדו התורה אלפים מן השנים ולא נמרה זכרו ועומד רשוכו, וכן עשו עובדי ע"ז בענייני המטון ושמו לחק שיהיה אילן אחד נעבד והיא האשרה ילקח תבואתה יקריבו קצתה ויאכלו שאריתה בכית ע"ז, כמו שבארנו בדניי האשרה, וכן שמו להוק שראשית פרי כל אילן שפריו נאכל יעשה בו כן, ר"ל שיקריבו קצתו ויאכלו קצתו בכית ע"ז, ופירסמו נ"כ שאי זה אילן שלא יעשה כן בראשית פרו ייבש האילן ההוא וישל פרו או תמעט תבואתו או תארע לו סכה, כמו שפרסמו שכל ולד שלא יעבירו אותו כאש ימות, ולפחד בני אדם על כסונם מהרו נ"כ לזה, ועמדה התורה כנגד זה הדעת ואמר יתעלה כשרפת כל מה שיוציא האילן העושה פרי לשלש השנים, כי קצתם יתנו פרי אחר השנה, וקצתם יתנו תחלת תבואתם אחר שנתיים, וקצתם אחר שלש, וזהו הרוב למי שיטע כדרך שבני אדם נוטעין כאחד פן השלשה דרכים המפורסמים, והם נטיעה, והברכה, והרכבה, ה לא תביט למי שירע נרעין או עצם, שהתורה לא תתלה ההקים אלא בדברים שהם על הרוב, ורוב מה שתאחר הנטיעה תחילת תבואתה כארץ ישראל הוא לשלש שנים, ויעד לנו יתעלה אשר באבוד זאת התבואה הראשונה והשתתה תרבה תבואת האילן, אמר להוסיף לכם תבואתו, וצוה באכילת נטע רבעי לפני ה', ותחת שהיו אוכלים ערלה בכית ע"ז כמו שבארנוהו. ומטה שזכרוהו נ"כ ע"ז הקדמונים בעבודת הנבטיה"ה שהם היו מנעשים דברים שזכרום וישמרו בהם כוא השמש במעלה ידועה, ומעשה כשוף רבים, וחשבו שהדבר ההוא יהיה מזוטר ביד כל אחד, וכשיטע אדם אילן עושה פרי יורה סביבו או במקומו פן הדבר ההוא המעופש ויסהר להצמיח האילן ולתת פרו מהרה יותר מן הנהוג, וחרו שזה ענין נפלא סאד ונהג מנהג המלכמאות ושהוא ענין יותר נפלא מכל מיני הכשוף כלם במרה יציאת פרי כל עין עושה פרי, וכבר ביארתי לך והוועתיך בריהת התורה מטעשה הכשוף כולם, ולזה אסרה התורה כל פרי שיתן האילן כג' שנים טיום נטיעתם ואין צריך א"כ למרה נתינת פריים לפי מה שרדו חושבים, ואחר נ' שנים יוצאו רוב האילנות הנותנים פרי פריים כארץ ישראל לפי מנהג טבעם, ולא נצטרך למעשה הכשוף ההוא המפורסם אצלם או, והבן אלו הנפלאות גם כן. ומן הדעות המפורסמות בזמנים ההם אשר השאירו הצא"ה שהם אמרו בהרכבת האילן כאילן אחר, כשיעשה כמולד כך ויעושן ככך וכך ויאמר עליו כך וכך בעת ההרכבה, יאב מן המורכב ההוא דבר שהושבים עליו שהוא מועיל תועלות גדולות, המפורסם מכל מה שזכרוהו הוא מה שזכרו בתחלת ספר העבודה חנכמטי"ה בהרכבת היות כאתרוג, והאמת אצלי שספר רפואות שנגז חזקיה מזה הכת היה בלא ספק, וכן זכרו עוד שכעת הרכבת מין במין וזולתו צריך שיהיה החומר אשר ירצה להרכיבו ביד נערה יפה ואיש ישגלה משגל מגונה רוצה בו שלא כדרכה, ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן, ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהגאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאסר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן כאילן, בעבור

שם מזב

פסילי אלהים תשרטון באש ולא תביא תועבה אל ביתך, וסכתו כי רבה עמיים וכו'. והבן אלו הנפלאות נ"כ ודע זומם איך העמיץ כנגדם, וכאלו לא נא התורה אלא לסתור תורחם, כי אכרסה היה המחול ותורת משה רבינו הוא המסלים: עוד נתן הרב טעם להרכבת האילן ואמר שצדדי ע"ז היו אומרים שהרכב אילן אחר אילן אחר שהוא מועיל תועלת גדולה מפורסם מכל מה שזכרוהו, וכן זכרו עוד שכעת הרכבת מין במין וזולתו צריך שיהיה החומר ביד נערה יפה ואיש ישגלה משגל מגונה ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן, ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהגאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאסר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן כאילן, בעבור

אפדי

אמר ופסחום יחדו: ה' ולל תביט למי שזרע נרעין. ר"ל שיחשב מעשות סרי יותר מג' שנים, ולפי זה הפסם מן המזיה היה רלוו שיחשב עד שיפשו פני לפי שהמורה לא תחלה וכו':

שעשה פרו ושיעושן ככך מעת ההרכבה ויאמרו עליו דברים שזכרוהו עוד שכעת הרכבת מין במין וזולתו צריך שיהיה החומר ביד נערה יפה ואיש ישגלה משגל מגונה ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן, ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן, וכ"ש למה שהתחבר אליו מהגאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם, ומפני זה נאסר הכלאים, ר"ל הרכבת אילן כאילן, בעבור

בעבור שנתרחק מסכרת ע"ז ומתועבות משגליהן היוצאים מדרך הטבע, ומפני ד כבת אילן נאמר לקבץ אי זה שני מיני זרעים שיהיו ואפילו לסמכן זה לזה, אתה תמצא כשתשתכל בפרושואת המצוה, הרכבת אילן לוקין עליה בכל מקום מן התורה מפני שהוא עקר האוירה, וכלאי זרעים כלומר סמכם זה לזה לא נאמר רק בא"י. וכן זכרו בבאור בספר העבודה והוא כי מנגזם היה לזרוע שעורה וחרצן יהיה, וחשבו שלא יהיה הכרם טוב אלא בזה, ולכן אמרה התורה כלאי הכרם וצותה לשרוף הכל, כי הקות הגוים כלם אשר היו חושבים שהם כחות וסגולות, ואפילו דבר שלא יהיה בו ריח ע"ז נאמר, כמו שבארנו באמרם אין תולין אותה כאילן וכו', ואמרה הקותיהם כלם אשר יקראו דרך האמורי, למה שנמשך אליהם מע"ז, כשתשתכל מנהגיהם בעבודתם, תמצא מיני עבודה יפנו בהם לכוכבים, ומינים יפנו בהם לשני המאורים הגדולים, והרכה פעמים יבחרו מולדי מלות לזריעה ועשונים והקפים יקוף אותם הנוטע או הזורע, מהם מי שיקוף ה' הקפות לה' הכוכבים המשרתים מלבד שני המאורים, ומהם מי שיקוף ה' הקפות לו' המשרתים אשר שני המאורים בכלם, ויחשבו שאלו כלם כחות וסגולות מועילות מאד בעבודת האדמה להביא בני אדם לעבודת הכוכבים, ונאסרו הקות הגוים ההם כלם בכלל, ואמר ולא תלכו בתקות הגוי וגו', ומה שהיה מהם יותר מפורסם ויותר פשוט או היה בו ביאור בסין ע"ז ייחד בו האסור, כערלה, וכלאים, וכלאי הכרם, והתיסה אצלי מאמר רבי יאשיה בכלאי הכרם והוא הלכה עד שזרע חטה ושעורה וחרצן כמפולת יד, אין ספק אצלי שראה עקר הענין ההוא מדרכי האמורי, הנה כבר התבאר לך בבאור אין ספק בו שאסור, שעמור, וערלה, וכלאים, היא מפני ע"ז, ואסור הקותיהם הרמז אליו הוא למה שנמשך אליו מע"ז כמו שבארנו:

פרק לח המצות הכולל אותם הכלל השלישי, הם אשר ספרנום בהלכות דעות, * ותועלת כלם מבוארות מפני שהם כלם מדות שבהם יתקוף ענין חברת בני אדם, והדמיון בענין שלא אצטרך להאריך בו, ודע שבקצת המצות נ"כ מה שהכונה לקנות מדה טובה ואע"פ שהם קצת מעשים ויחשב בהם שהם נורת הכתוב ללא תכלית ואנחנו נבארם אחת אחת במקומותם, ואמנם אלו אשר בפרטם בהלכות דעות, הנה התבאר בכלם בפירוש שהכונה בהם קנות המדות הנכבדות ההם: **פרק לט המצות אשר יכללם הכלל הרביעי**, הם מה שכלל אותם ספר זרעים מחבורנו, מלבד הכלאים, וכן דין ערכים ותרמים, וכן המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה וזוה, ואשר ספרנום בהלכות עבדים, אלו המצות כלם כשתשתכל בהן אחת אחת תמצאם גלויי התועלת, כחמלת העניים והדלים ולעזור האביונים כמינים הזקנים, ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש הלש בעניניו כאלמנה ויתום נכונת בהן, אמנם מתנות עניים ענינים מבואר נ"כ, ענין התרוסה והמעשר כבר באר סבתם כי אין לו חלק ונחלה עמך, וכבר ידעת סבת זה כדו שיהיה זה השבט כולו מיוחד לעבודת השם ולידיעת התורה, ולא יתעסק לא בתרישה ולא בזריעה רק יהיה להשם לבד, כמ"ש יורו משפטריך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קמורה וגו', ותמצא דברי התורה במקומות רבים הלוי הגר והיתום והאלמנה, ימנה אותו תמיד בכלל העניים בעבור שאין לו קנין, אבל מעשר שני צוה להוציאו בזמן לבד בירושלים, להיות זה סביא בהכרח לעשות ממנו צדקה, מפני שלא היה יכול להוציא רק במאכל ובמשתה יקל על האדם לתתו ראשון ראשון, ויביא להתקבץ במקום אחד שתתחזק האהבה והאהבה בין בני אדם חזק רב. אלה נמסר רבני עם מה שיש בו מיתו ע"ז והתלותו בערלה כמה שזכרנו, הן גורם מנהג התרוסה והחלה והכבדים וראשית הגז, שהוא ליתו ראשית לה דבר הרשע לחזק מדת הנדיבות ולמנוח תאות המאכל וקנות החסון, וכן זה הענין בעצמו בלקיחת הבדן גוי ולחיים וקיבה, שלחיים מראשית גוף ב"ת והזרוע הוא היסין והוא אצלן מה שיסתעף מן הגוף ג"כ, וקיבה ראשית בני מעים כולם, אבל סקרא ככורים יש בו מדת ענוה נ"כ, שהוא לוקח סל על כתפיו ומזיז חסדי השם ובמולותיו להודיע לבני האדם, שמעבודת השם הוא שיזכור האדם עתות צרתו וענייני מצוקותיו כשירחיב השם לו, וזאת הכוונה חזקה אותה התורה במקומות רבים, וזאת היא

<p>פרק רח א ותועלת כולם מבוארת וכו', יאמר שתועלת אותם התועלת שכלל אותם הכלל הני' היא מבוארת מפני, וזה שכלם הם מדות יתוקן בהם עניני נבחה בני אדם זה מבואר מאלו אין תועלת להאריך בנאורו, ויאמר שבקצת המצות גם כן מה שזכרנו להקנות מדה טובה ולא"פ שהם קצת מעשים ויחשב בהם שהם נורת הכתוב ללא תכלית ואנחנו נבארם אחת אחת במקומותם, ואמנם אלו אשר בפרטם בהלכות דעות, הנה התבאר בכלם בפירוש שהכונה בהם קנות המדות הנכבדות ההם: פרק לט המצות אשר יכללם הכלל הרביעי, הם מה שכלל אותם ספר זרעים מחבורנו, מלבד הכלאים, וכן דין ערכים ותרמים, וכן המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה וזוה, ואשר ספרנום בהלכות עבדים, אלו המצות כלם כשתשתכל בהן אחת אחת תמצאם גלויי התועלת, כחמלת העניים והדלים ולעזור האביונים כמינים הזקנים, ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש הלש בעניניו כאלמנה ויתום נכונת בהן, אמנם מתנות עניים ענינים מבואר נ"כ, ענין התרוסה והמעשר כבר באר סבתם כי אין לו חלק ונחלה עמך, וכבר ידעת סבת זה כדו שיהיה זה השבט כולו מיוחד לעבודת השם ולידיעת התורה, ולא יתעסק לא בתרישה ולא בזריעה רק יהיה להשם לבד, כמ"ש יורו משפטריך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קמורה וגו', ותמצא דברי התורה במקומות רבים הלוי הגר והיתום והאלמנה, ימנה אותו תמיד בכלל העניים בעבור שאין לו קנין, אבל מעשר שני צוה להוציאו בזמן לבד בירושלים, להיות זה סביא בהכרח לעשות ממנו צדקה, מפני שלא היה יכול להוציא רק במאכל ובמשתה יקל על האדם לתתו ראשון ראשון, ויביא להתקבץ במקום אחד שתתחזק האהבה והאהבה בין בני אדם חזק רב. אלה נמסר רבני עם מה שיש בו מיתו ע"ז והתלותו בערלה כמה שזכרנו, הן גורם מנהג התרוסה והחלה והכבדים וראשית הגז, שהוא ליתו ראשית לה דבר הרשע לחזק מדת הנדיבות ולמנוח תאות המאכל וקנות החסון, וכן זה הענין בעצמו בלקיחת הבדן גוי ולחיים וקיבה, שלחיים מראשית גוף ב"ת והזרוע הוא היסין והוא אצלן מה שיסתעף מן הגוף ג"כ, וקיבה ראשית בני מעים כולם, אבל סקרא ככורים יש בו מדת ענוה נ"כ, שהוא לוקח סל על כתפיו ומזיז חסדי השם ובמולותיו להודיע לבני האדם, שמעבודת השם הוא שיזכור האדם עתות צרתו וענייני מצוקותיו כשירחיב השם לו, וזאת הכוונה חזקה אותה התורה במקומות רבים, וזאת היא</p>	<p>פרק רח א ותועלת כולם מבוארת וכו', יאמר שתועלת אותם התועלת שכלל אותם הכלל הני' היא מבוארת מפני, וזה שכלם הם מדות יתוקן בהם עניני נבחה בני אדם זה מבואר מאלו אין תועלת להאריך בנאורו, ויאמר שבקצת המצות גם כן מה שזכרנו להקנות מדה טובה ולא"פ שהם קצת מעשים ויחשב בהם שהם נורת הכתוב ללא תכלית ואנחנו נבארם אחת אחת במקומותם, ואמנם אלו אשר בפרטם בהלכות דעות, הנה התבאר בכלם בפירוש שהכונה בהם קנות המדות הנכבדות ההם: פרק לט המצות אשר יכללם הכלל הרביעי, הם מה שכלל אותם ספר זרעים מחבורנו, מלבד הכלאים, וכן דין ערכים ותרמים, וכן המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה וזוה, ואשר ספרנום בהלכות עבדים, אלו המצות כלם כשתשתכל בהן אחת אחת תמצאם גלויי התועלת, כחמלת העניים והדלים ולעזור האביונים כמינים הזקנים, ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש הלש בעניניו כאלמנה ויתום נכונת בהן, אמנם מתנות עניים ענינים מבואר נ"כ, ענין התרוסה והמעשר כבר באר סבתם כי אין לו חלק ונחלה עמך, וכבר ידעת סבת זה כדו שיהיה זה השבט כולו מיוחד לעבודת השם ולידיעת התורה, ולא יתעסק לא בתרישה ולא בזריעה רק יהיה להשם לבד, כמ"ש יורו משפטריך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קמורה וגו', ותמצא דברי התורה במקומות רבים הלוי הגר והיתום והאלמנה, ימנה אותו תמיד בכלל העניים בעבור שאין לו קנין, אבל מעשר שני צוה להוציאו בזמן לבד בירושלים, להיות זה סביא בהכרח לעשות ממנו צדקה, מפני שלא היה יכול להוציא רק במאכל ובמשתה יקל על האדם לתתו ראשון ראשון, ויביא להתקבץ במקום אחד שתתחזק האהבה והאהבה בין בני אדם חזק רב. אלה נמסר רבני עם מה שיש בו מיתו ע"ז והתלותו בערלה כמה שזכרנו, הן גורם מנהג התרוסה והחלה והכבדים וראשית הגז, שהוא ליתו ראשית לה דבר הרשע לחזק מדת הנדיבות ולמנוח תאות המאכל וקנות החסון, וכן זה הענין בעצמו בלקיחת הבדן גוי ולחיים וקיבה, שלחיים מראשית גוף ב"ת והזרוע הוא היסין והוא אצלן מה שיסתעף מן הגוף ג"כ, וקיבה ראשית בני מעים כולם, אבל סקרא ככורים יש בו מדת ענוה נ"כ, שהוא לוקח סל על כתפיו ומזיז חסדי השם ובמולותיו להודיע לבני האדם, שמעבודת השם הוא שיזכור האדם עתות צרתו וענייני מצוקותיו כשירחיב השם לו, וזאת הכוונה חזקה אותה התורה במקומות רבים, וזאת היא</p>
---	---

מורה נבוכים חלק שלישי פרק למ

וגו', מפני שפחד מן המדות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת, רצוני לומר הכעושה והנאזה ועיבת הדעות האסתיות, מן תאכל ושבעת, ואמר וישמן ישורון ויבעט וגו', ומפני זאת הוראה צוה במקרא בכורים בכל שנה לפני יתעלה ולפני שבינתו, וכבר ידעת נ"כ חוק התורה ליכור הסכות שחלו על המצויים תמיד, ימען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, ואמר ולמען תספר באוני בנג וכן בנג וגו', ובדין היה לעשות כן בזה הענין, מפני שהם עניינים שמאמתים הנבואה והגמול והעונש, אי"כ כל מצוה שמביאה לזכרון דבר מן הנפלאות או להתמיד האמונה ההיא כבר נודע תועלתה, ובביאור אצוה בכבוד אדם ובכור בהמה, ויהי כי הקשה פרעה להשחית את בני אדם, ואמנם היות זה מיוחד בבקר וצאן וחמור הוא מבורר, שאלו הם הכהמות הבייתות שמגדלים אותם בני אדם והם הנמצאים ברוב המקומות, וכ"ש באי, וכ"ש אצל ישראל שאנחנו כולנו רועים אבותינו ואבות אבותינו, רועי צאן היו עבדיך וגו', אמנם הסוסים והגמלים אינם נמצאים על הרוב ולא בכל מקום, השתכל בשלל מדון לא תמצא בו סכעלי חיים רק בקר וצאן וחמור, כי מין החמור לכר הוא הכרחי לבני אדם כלם, וכל שכן למי שיש לו עסק בשדות וכיערים, ויהי לי שור וחמור, אך הגמלים והסוסים אינם נמצאים על הרוב אלא ביהודים בקצת בקומות. אמנם עריפת פטר חמור הוא יהיות זה מכיא לפדותו בהכרח, ולזה נאמר מצות פדייה קודמת למצות עריפה. ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה יובל מהם להמלה על בני אדם והרהבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אבינו עמך ויתרם תאכל וגו', ושתוסף הארץ תבואתה ותתחוק בעמדה שמוטה, ומסם הנינה בעבדים ועניים לומר השמטת כספים והשמטת עבדים, ומהם עיון בתקון הפרנסה והכלילה על ההתמדה, והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות, והארץ לא תסכר לצמיתות, וישאר מסון האדם שמור עליו ועל ירשיו, הנה זכרתי סבת כל מה שכולל אותו ספר ורעים מחברנו, מלכד כלאי בהמה ויתבאר טעמו. וכן המצות אשר ספרנום בהלכות ערכן והרמין כולם הולכים על דרך הצדקות, מהן מה שהוא לכהנים, ומהן מה שהוא לבדק הבית, ובכרן נ"כ יגיע לאדם סרת הנדיבות, ושכחו האדם למסון לכבוד השם ולא יקפון יד, כי רוב ההפסד הבא במדינות בין בני אדם, אמנם הוא מפני החריצות על המסון והרבות ממנו ורוב התאוה להוסוף נכסים וכבוד, וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה ולוה השתכל בהן אחת המצואם כולם המלה על האבינים והרמנות והנינה עליהם, ושלא תתכבל תועלת הכרחית מיוון, ר"ל שלא יתכל רחמי ורכב. וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות עבדים כולם המלה רחמנות וחנינה לאבינים, ומרוב הרחמנות יציאת עבד כנעני הפשי בחסרון אחד סאכריו שלא יתחברו בו העבדות והבטול ואפילו בהפלת שן כ"ש על זולת מהאכרים, ואין מותר נ"כ להכותו אלא כשוט או בקנה וכיוצא בו כמו שבארנו במשנה תורה, ועם זה כשירבה להכותו עד שימתוהו יורג עליו כשאר בני אדם, ואמרו לא תסגיר עבד אל אדוניו, עם היותו רחמנות יש בואת המצוה תועלת נדולה, והוא שנתנה בואת המדה הנכבדת, והוא שנעזור מי שיעור בנו ונשמרהו ולא נסגירהו ביד מי שברח מלפניו, ולא די שתעזור מי שיעור כך אלא שאתה חייב לעיין בתקוניו ותיטיב לו ולא תכאיב לבנו בדברים, והוא אמרו יתעלה עמך יושב בקרבך במקום אשר יבחר בכוב לו לא תוננו, ועוד שמה שחובה, ולא יצטרך בעבור זה שישמטה שנה וזרענה שנה. ומהם מנינה בעבדים ועניים כי ולא הסגד בשנת השמטה והיוכל כמו שיהיה ראשונה הוא שיהיה בן חורין, והשמטת כספים מנינה על העניים:

שם טוב

פרק למ אמנם הסוסים והגמלים אינם נמצאים על הרוב, והשתכל בשלל מדון לא תמצא מעלי חיים רק בקר וצאן: ומחוק בעמדה שמוטה, ולא יצטרך בעבור זה שישמטה שנה וזרענה שנה. ומהם מנינה בעבדים ועניים כי ולא הסגד בשנת השמטה והיוכל כמו שיהיה ראשונה הוא שיהיה בן חורין, והשמטת כספים מנינה על העניים:

פרק

אמרי

פרק למ א ולא יחסרו ממנו דין כלל. ר"ל שמי שיעשה למה עול ראוי לדנו את המחוייב לו למי רצנו ולא יחסר לו את המחוייב לעשות לו כפי דנו, כי הרחמנות על אלו העבדיים אכזריות: ב ובמנו מי שידמן עושק או ענוק. ר"ל שמהם אוחס הסכלים היא סהם שחבו שכל מי שילול איום אדם מן המיתה שהוא סוגל וכבד וסוב, בין שזה יהיה עושק ומוסם ורשע או שיהי שפוק מפנה בלא משפט, וזה פטות נמור כי החמלה על הכשעים אכזריות:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מ

פרק מ המצות אשר כללם הכלל החמישי, הם אשר ספרנום בספר נתיקין, והם כלם בהסרת העול ומנוע ההוק, ולרוב האזהרה על מניעת ההוק חייב האדם בכל נוק שיבא מטמונו או מסבת פעולתו ממה שאפשר לו לשמרו מזהוק, ולזה חייבנו בנתיקין שיבא מבהמותינו עד שנשמרם וכן אש וכוז מפני שהם ממעשה האדם ואפשר לו לשמרם עד שלא יבא מהם נוק, וכלל אלו הריגים מן הישר מה שאעיר עליו, וזה ששן ורגל ברשות הרבים פמוד, שהוא ענין שאי אפשר לשמרו ומה שיבא מהן מנוק ג"כ שם הוא מעט, ומי ששם דבר ברשות הרבים הוא שפשע בנפשו ונתן מטמו לאבוד ואמנם יהיה חייב על השן והרגל כשדה הנתיק, אמנם הזק הקרן והדומה לו אשר אפשר לשמרו בכל מקום וא"א להולכים ברשות הרבים להשמר מן הנוק ההוא דינו בכל מקום אחד, ויש בו הפשר בין תם למועד, שאם יהיה המעשה ממי שלא הורגל בו יתחייב חצי נוק, ואם יהיה מעשה הנוק ממי שנמשך עליו ונודע בו יתחייב נוק שלם, (6) ושם דמי העבד בכלל חצי נוק בין הורין בכלל, שאתה תמצא ערכי אדם שמרובה בהן ששים שקלים ודמי העבד כסף שלשים שקלים, והיות הבהמה נהרצת כשתהרצת אדם, אינו לקחת דין ממנה כמו שירדוקו עלינו הצדוקים, אבל הוא לקחת הדין מבעליה, וספני זה נאמר ליהנות בכשרה מפני שופלי בעל הבהמה לשמרה, וידע שאם תהרג גדול או קטן בן חורין או עבד ויפסיד דמיה על כל פנים, ואם תהיה מתערת יתחייב כופר מסוף על אבדת דמיה, והיא הסכה בעצמה בהריגת בהמה נרבעת, מפני שידור בעל הבהמה בה וישמרה כשמרו אנשי ביתו שלא תעלים מעיניו, שחמלת בני אדם על ממונם כחמלתם על נפשם, וקצת בני אדם יגדלו מטמונו על נפשו, ^א אמנם להשוות בנייהם הוא על הרוב, ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו, וממה שכלל אותו זה הכלל עזק, הוא הריגת הרודף, וזה הדין ר"ל שיהרג מי שישתדל לעשות התמא קודם שיעשהו אינו מותר כלל אלא בשני המינים האלו, והוא רודף אחר חברו לרצונו, ורודף אחר ערות אדם לגלותה, להותנה על שא"א לתקן מעותו אחר היותו, אמנם שאר העבדות אשר בהן מיתת ב"ד כעבדה וזה ושכח אשר לא יזיק בהן לזולתו, אבל הן דעות, לא ירצו בהם על המחשבה עד שיעשה, וכבר נודע שאסור תאוה מפני החסדה והחמדה מפני הנזל הזה בארצו ול, ואמנם השב אבדה הענין בו מנואר, שעם היותו מדה מעולה בתקן הענינים הוא ג"כ ממה שתועלתו חזרת חלילה, שאם לא יחזור אבדת זולתו לא יחזור לו אבדתו, כמו שאתה אם לא תכבד הורין לא יכבדוך בנך, וכמו זה הרבה, אמנם היות רוצח כשנגנה גולה, הוא להשקיט נפש נואל הדם עד שלא יראה מי שבא התקלה הזאת על ידו, ותלה חזרתו בסות האיש אשר הוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל, שבה תגזר כוונת הנואל אשר נהרג קרובו, שזה ענין מבעי לאדם כל מי שתקרהו צרה, כשנתאם ג"כ לזולתו כוונת אשה או גדולה ממנה יסנא נחמה בזה על מקרהו, ואין במקרה מות בני אדם אצלנו יותר גדול ממות בהן גדול. ואמנם ענינה ערופה תועלתה מבווארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל ועל הרוב החרג הוא ממנה, וקני העיר ההיא מעידים עליהם השם לא התרשלו בתקן הדרכים ובשמירתם ולתייד כל שואל דרך, ^ב כמו שבא הפירוש כדברי ר"ל ולא נהרג זה מפני ששכחנו התקונים הכוללים ^ג ואנחנו לא נדע מי הרגו, וא"א על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקחת הענלה, שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין ידע ההורין ויאמר מי שידעו או שסע עניינו או הורוהו על זה אמתלאות פלוני הוא ההורין, כי אחר שיעמוד אדם ויאמר ואפילו אשה פלוני רגנו לא תערף הענלה, וכבר נודע שמי שידע ההורין וישתוק ממנו הם העידו השם על עצמם שלא ידעוהו יהיה בזה עזת גדולה ואשם גדול, א"כ אפילו אשה אם תדעוהו תאמר, ואחר שזרע הניעה התועלת, שאם לא ירנהוהו בית דין, המלך ירנהו

שיש

<p>פרק מ או מסכת זה שהוא של כמו נהמחזין וכן אשו וכוזו שראוי צעליו שימסרם עד שלא יבא מהם נוק כלל, וזה ששן ורגל צדקות רכבים מסור מפני שהם ענין שאי אפשר לשמרו כי לכל יש רשות להלך ברשות הרבים, ונ"כ שהנוק שיבא מהם הוא מעט: והנה החכמה בזה הפרק שלשה דברים גדולי הערך, למה רודף אחר חניו לרצונו או אחר נערה מאורסה לרצו עליה ירצו ולא</p>	<p>פרק מ א אמנם לסאות נתיבם הוא כו'. ר"ל קצת מי אדם יש שממונס חביב עליהם יותר מנונס, אמנם לסאות ממונס לגנוס ופזיהם נתיבםס זכ שקול מהם סוף רוב בני אדם נלא ססק, וזכ סאמר סססוק ולקמת לומטו לעבדים וסא חמורינו: ב כמו שכל ססי כדבני כו"ל. ר"ל כלמסר לל ראיטווס וסמסרסו כלל לויס: ג ולמחט לל נדע מי סכנו. סס דברי סקיקס</p>
--	---

פרק מ (6) ושם דמי העבד בכלל, הרצון בין שידעה עומם הגוף ומה ומה אלה וזו, ובין שיהיה פחות ונכזה ואינו שזה אלא עשרים זה או פחות, דמי היו שלשים שקלים.

פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מ מא

שיש לו להרוג⁷ באמתלאות ובדרמי, ואם לא יהרגו המלך נואל הדם יהרגו ויערים עד שיתגבל עליו להרגו, הגה כבר התבאר שתועלת ענלה ערופה היא לפרסם ההורג, וחזק זה הענין בהיות המקום אשר תערף בו הענלה לא יעבד בו ולא יורע לעולם, שבעל הארץ יעשה כל החבולה ויחקור עד שיודע ההורג כדי שלא תערף הענלה ולא תאמר ארצו עליו לעולם:

פרק מא המצות אשר כלל אותם הכלל הששי, הם לקחת הדין מן החוטא, ותועלתם בכלל הדועה וכבר זכרנוה, ואפנים פרמיהם ודין כל חלק שבא בהם שמע אותם, א שם עונש

כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשוה, אם הויק בנוף ינוק בנופו, ואם הויק בממון ינוק בממונו, ויש לבעל הממון למחול ולהקל, אפנים ההות לבד לחזק חטאתו אין מקילין לו כלל ולא ילקח סמנו כופר, ולא ירין לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו, ופסני זה אילו היה הנהרת שעה אחת או ימים והוא מדבר ושבלו טוב ויאמר הניחי הנה מחלתי יסלחתי לו אין שומעים לו, אבל נפש בנפש בהרבתי, בהשוות הקטן לגדול והעבד לרבו הוחיב והחכם לסכל, שאין בכלל חטאת האדם יותר גדול מזה, ומי שחטר אבר יחוסר אבר, כאשר יתן מוס באדם כן יתן בו, (א) ולא תסרוד רעיונך ב בהיותנו עונשים הנה בממון, כי הכונה הנה לתת סבת הפסוקים ולא סבת דברי התלמוד, ועם כל זה יש לי כמה שאמרו בו התלמוד דעת ישמע פנים בפנים, והמכות אשר א"א לעשות כיוצא בהם בשוה דינם בתשלומין, רק שבתו יתן ורפא ירפא, ומי שהויק בכספו ינוק בממונו כשעור

הרוא

שם טוב

נמצא כן בשאר המצות אף שיהיו חמורות מאלו, וסוד למה הורג בשנגה יסיה גולה עד מות הכסן הגדול, וסוד ענלה ערופה:

פרק מא

והוא חפז אחד יותר גדול מע"ז, כי מי שבורג נפש עונש בנ"ת למה שהאישים העתידים ללאת חמנו יהיו אפשריים שיהיו בנ"ת: ומי שיוסר אבר יחוסר אבר כאשר יתן מוס בלדם כן יתן בו, ולא תטרוד רעיונך בהיותנו עונשים הנה בתמונה באמרה עין תחת עין ממון, כי הכוונה כלה לתת סבת הפסוקים לא סבת דברי התלמוד, והפסוק אומר כאשר יתן מוס בלדם כן יתן בו, וא"כ הוי אפשר שיהיה ממון, ואם כל זה יש לנו כמה שנאמר בו בתלמוד דעת תשמע פנים בפנים, ויהרגו בו כי אם נניח שיהיה כוננת הפסוק כמו שפירשו

אשרי

ד באמתלאות ובדדמי. ר"ל באמתלאות ובענינים דומים להוכחת הדברים וסו ידים מוכחות:

פרק מא א שם עונש כל חוטא. ר"ל שפס"י שם עונש

כל חוטא בולחו שיעשה לו כמו שנתפס לזולתו שיה בשוה: ב ביהמות עונשים הנה ממון. ר"ל כשאמר הפסוק עין תחת עין שן תחת שן סיבחו רז"ל ואלמרו שהענין הוא שישלם דמי עינו ושני, ולפי דברי רוב יראה שהוא כפסוקו, כי כיוונת הרב לישב פשוטי הפסוקים: ג יש לי כמה שנאמר בו בתלמוד דעת זכו. ר"ל אם נניח שיהיה כוננת הפסוק כאשר סיבחו רז"ל ורלה בו דמי עינו ושני וזה הפסוק שכתב בכלן לא יספיק הנה, עם כל זה יש לרוב פסם למה ילחם החורה שיהיה עונש ממון, ולחורו הפסוק ישמע פנים

ז"ל יש לרוב פסם למה ילחם החורה שיהיה עונש ממון, ולחורו הפסוק ישמע פנים אל פנים כי אין ראוי לחמור בכלן: **ראמר** החכם רבי חסד הגרונדי ז"ל יש לי כמה שנאמר בתלמוד זכו, רלה בו הרב שחפך בדבריו התלמוד ז"ל וזו דעת על שלא יחוקו על מה שחמרו הפסוק, וכפי מה שפירשו שבו שם חסידו אשר יחוסר אבר וכדו שגרה שיהיה עונש זרעה מיושר המשפט, וזה שם חמרו עין תחת עין או חמרו אלא עין תחת עין חמרו עין לא עין ונפש חמת עין, וז"ל זה שהענין חמת עין אשר יתנהו הרין אבל לא עין ונפש חמת עין אבל יתקרובו בענין שלא יהרגוה ואם א"א ככה יתן ממון, ובכלל הם לא הכירו אלא על שלא יהיה עין ונפש חמת עין, לא על שלא יהיה עין תחת עין אם אפשר כפי אומדן, (ואם כבר יתקן חמת המות, הנה זה הספק עבר), ולא בלא למנוע מלכת מוס כאשר נתנו אלא אם כן טוע עונש בו גדולי כפי חולשתו וזכין גופו ומינוג ומה שדומה לזה, זכו מה שגרה לי בזה כפי דעת הרב ומאמר התלמוד כפי מדותיו, ע"כ דברי החכם הגדול:

אמר

שם טוב לדעתי מה שזינן הרב חמרו תשמעו פנים בפנים א"א להאניע על דרך החמת אלא על דל הנבזה, ואפשר גם כן שיאמר על דל האומד, כי מה שזינן פנים בפנים הנקוהו חזק דוחף עין שחיסר חמרו על עשאו במרד ובמעל וממרה כן ראוי שיעשה בו, אבל מי שעשאו פתאום וזכעס או בשוגג גמור אין ראוי לעשות לו כאשר עשה או לבד בשוגג בשוגג יענש בתמונו, אבל שאר הדברים כאשר עשו כן יעשה להם וזה מדיון היושר והמשפט, ומה שאמר חמתי אחת אומר הוא על דל הדרס והדרסה תדרס לשגגות, אבל בשאר הדברים כאשר עשה כן יעשה לו, וזה יותר נכון ממה שאמר החכם הנכונה. ואפלה תכלית הפלא מחמיר הרב שאמר כי כוננתו עשה לתת סבת הפסוקים לא סבת מה שנאמר בתלמוד, כי הפסוקים אינם אמתיים לא בכל ולא בהלק אלא כפי הקבלה שקבלו רבותינו, ובמה מה שפירשו רבותינו בתלמוד, וזה הרב למדנו שאם מלך המשיח יבא ויאמר שפירשו הכתוב כפי פשוטו עין תחת עין חמת עין חמתי חייב מיתה למה שהוא סותר את התלמוד, ולא ידעתי אינה סבה רבנו ומורינו כי לא כך למדנו, והסם יכפר בעדו ובעדנו: ועוד למה שפייטנו, והמתות שאי אפשר לעשות כיוצא בהם בשוה דינם בתשלומין, כמו

שחמיר

קישקש

פרק מא (א) ולא תטרוד רעיונך בהיותנו עונשים הנה בממון. אמרו רבותינו בפרק החובל כי אמרו עין תחת עין אינו רוצה בו שיסמאו עיניו אלא שיתן ממון דמי שיענו וכן בכל האברים, ואפשר לומר שאלא יוכלו לעשות למצק בכיזן כמו שעשה לחברו ואם חתך יד חבריו או רגלו אפשר

כשיחבתו אבר המזיק והחבו או לטעלה או לספה ויהיה החיזק יותר, או אפשר שיחבתו בדרך שיבות, וכן כשהבתו על עינו וחסר חצי ראוהו או אפשר שיעשה כמו זה לסיק וסחוק כך אמר שיענו דמי נוק, והר"ם ז"ל נתן פסם הפסוקים שראת פהם שידעה

ההוא בשוה, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו, רוצה לומר הדבר אשר לקח וילקח ממנו כיוצא בו, ודע כי כל אשר יהיה מן העבירה והחטא יותר נמצא ויותר קרוב להעשות ראוי שיהיה עונשו יותר קשה כדי שימנעו ממנו, והענין שאינו נמצא רק מעט עונשו יותר קל, ומפני זה היה תשלומי גונב צאן כפל תשלומי שאר המטלטלים, רוצה לומר תשלומי ארבעה, ובתנאי שהוציאם מתחת ידו במכר או ששחטם, מפני שמהנהג הוא על הרוב תמיד להיותם בשדות וא"א לשמורם כמו ששומרים הדברים שבתוך המדינה, ומפני זה מדרך הגנבים אותם שיסדרו למכרם עד שלא יודעו אתם, או לשחוט אותה בעבור שתשתנה צורתם, ומפני זה היה עונש הענין הנמצא יותר גדול, ותשלומי גנבת הבקר הוסיף בו אחד מפני שגנבתן קלה יותר, כי הצאן ידעו מקובצים ואפשר לרועה לשומרם ויותר מה שאפשר לגנבם הוא בלילה, אמנם הבקר ידעו ספתורים מאד, כבר נזכר זה בספר העבודת הנבטי"ה וא"א לרועה לשומרם ותרבה בהם הגנבה, וכן דין עדים וזממים שיעשה בהם כמו שחשבו לעשותו בשוה, אם חשבו להרוג יהרגו, אם חשבו להכות יוכו, אם חשבו לחייב סמון וחיובו ממון בשוה, הכוונה בכל זה להשוות העונש והעבירה, וזהו הענין היות המשפטים צדיקים ג"כ. ואמנם היות הגזון לא יחויב לשלם דבר נוסף על צד הקנס, שהחוטא אינו רק לכפרה על שבתעת השקר אבל על גזלו אינו מוסיף כלום, הוא מפני מיעוט מציאות הגזל, שגזוק הגנבה יותר נמצא מן הגזל, שהגנבה אפשר בכל מקום והגזל א"א בתוך המדינה כי אם בקושי, ועוד שהגנבה אפשר בדברים הגלויים ובדברים המוצנעים והגזל א"א ארא בגולה, ואפשר לאדם להשטר מן הגזל ולעמוד כנגדו וא"א כן עם הגנב, ועוד שהגזלן ידוע ויבוקש וישתדלו להוציא מידו מה שלקח והגנב אינו ידוע, ומפני אלו הסבות כלם חייבו הגנב קנס ולא חייבו הגזל קנס:

הקדמה דע שגזול העונש חוזקו צערו וקטנתו וקלות סבלו, יהיה בבחינת ארבעה דברים. הראשון גדול החטא, שהפעולות שיביא מהם הפסד גדול עונשם גדול, והמעשים שהפסדם מועט עונשם מועט, והשני רוב המצאו, שהדבר שהוא המצאו יותר ראוי שיסנע בעונש חוק, אמנם מה שימצא מעט, במעט מן העונש עם מיעוט המצאו מספיק במניעתו. והשלישי רוב ההסתה בדבר, שהענין שהארם ניסת בו יותר, להיות התאוה מביאה אליו מאד, או לרוב ההרגל או שיש בהגתו צער גדול, כידוע שלא ימנע ממנו אלא על יראת דבר גדול. והרביעי קלות עשות המעשה ההוא בהסתר ובהעלם בענין שלא יריגשו בו זולתו, כי מניעת זה א"א אלא ביראת עונש גדול וחוק. ואחר זאת הקדמה דע שמדר העונש בדברי התורה ארבע מעלות. מעלת חיוב מיתת בית דין, ומעלת חיוב כרת, עם האמונה שזה החטא מן החטאים הגדולים, ומעלת חיוב מלקות, והוא ההכאה כרצועה, ולא יאמן בחטא ההוא שהוא מן החטאים הגדולים אבל הוא לאו לבד או מיתה בידי שמים, ומעלת חיוב תעשה שאין בה מלקות, והיא כל לאו שאין בו מעזה, חוץ מנשבע, ומיטר, בעבור מה שהוא חיוב להאמינו מהגדלת השם יתעלה, ומיטר, שלא יביא זה לבנות כקרבנות המיוחסות לשם יתעלה, ומקלל את חבריו בשם, להיות הוץ הקללה להמון יותר גדולה מהוץ שגופל בגוף, חולת אלו מלאוין שאין בהן מעשה ההפסד שבא מאתם הוא מעט ואי אפשר ג"כ להשטר ממנו מפני שהם דברים לבד, ואלו היה בו מלקות לא היה נמלט אדם מהכאת נבו כל השנה, ולא יצוייר בהם הרתראה ג"כ. ובמספר ההכאות ג"כ יש חכמה, מפני שיש לתכליתם קצבה, ולאנשים אין קצבה, כי לא יכו כל איש אלא בשיעור סבלו, ותכלית ההכאה ארבעים ואפילו סובל מאד. אמנם חיוב מיתות כ"ד לא תמצא אותו בדבר מן המאכלות האמורות, מפני שאין בהם הפסד גדול ואין האדם ניסת בהן מאד כאשר הם נסתים בהגאת המשגל, ובקצת המאכלות כרת, כדם, לרוב תאותם וזריותם לאכלו בזמן ההוא למין מפני עבודה זרה כמו שהתבאר במסמ"ם, ומפני זה כאו בו זה החוק הגדול. וכן בתלב יש בו כרת, למה שיהנו בו בני אדם וכבר נכד בו הקרבן להגדילו, וכן הכרת בחמץ הפסח, ואוכל ביום הצום, למה שיש בו מן הצער, ולמה שמביא אליו מן האמונה שהם מעשים יחזקו דעות שהם פגות התורה, ר"ל יציאת מצרים ונפלאותיה, ואמונת התשובה כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', וכן חיוב כרת, בנותר, ומגול, ולמטא שאכל קדש, כמו שהיוב באכילת החלב, הכונה להגדילו ענין הקרבן כמו שהתבאר, אבל מיתת בית דין תמצא

אמר

שם שוב

בספיק : ד מיוב ככה כו' והוא הפסד גדול מעט. כ"ל כי כל עונש על ככה חייב מלקות וזהו העונש ככה שיש עליו : שאחר רק ענין יתן ורסא ורסא, ומי שהזיק כמחון יחוק כמתן, וכשעור יחזק בשוה מעלות חיוב מיתות כ"ד, וזה כעונש הוא ניטן למתושים הגדולים, חוץ מנשבע למה שחייב והאחר ונתתי פני כנפס סאכלת את דם וסכרתי אותה מקדש עמה :

פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק טא

תמצאה בעניינים הגדולים, אם בהפסד אמונה או בהטא גדול, ר"ל, בע"ז, ונילו עריות, ושפיכות דמים, וכל מה שמביא לזה, ובשבת להיותו סקיים אמונת הרוש העולם, ובנביא השקר, וזמן ממרה, לרוב ההפסד הוא מהם, ומכאן אביו ואמו ומקלל אביו, לרוב העוות שיש בו והיותו מפסיד סדר הבית אשר הוא החלק הראשון מן המדינה, אבל בן סורר ומורה, הוא בעבור מה שיגיע אליו בענייני ספני שהוא עתיד להרוג ער ב"ל פנים, וגונב נפש מפני שהוא מביא אותו להריגה, וכן הוא במחלתו, אמנם הבנים עצמו להרוג כמו שבארו ר"ל, ואלו השלושה רצוני לומר בן סורר ומורה, וגונב נפש ומסור, והבא במחלתו, בידוע שהם שופכי דמים כסוף. לא תמצא מיתת בית דין בדבר אחר אלא כאלו הדברים הגדולים, ולא כל העריות במיתת ב"ד אלא מה שהוא מהן יותר קל להעשות ויותר נמצא ויותר נמנה ומכווער ומה שהארם ניסת אליו יותר, ומה שאינו בן הוא בברת לכד, ולא כל מיני ע"ז נ"ב במיתת ב"ד אלא עקרי עבודתה, כמתפלל לה, ומתנבא בשמה, ומעביר באש, ואוב, וידעוני, ומכשף. ומכואר הוא שאחר שאי אפשר מבלתי עונשים ומשפטים, שא"א א"כ מבלתי העמיד שופטים בפרחים בכל עיר ועיר, ואי אפשר מבלתי עדים, וא"א מבלתי סלך, שיפחדו וייראו מסנו וימנעו במינים רבים מן המניעה והזקק השופטים ויסמך אותם. הנה בארתי סבת כל המצות אשר ספרנו בספר שופטים, וצריך שנתעורר על מעט מהם שנזכרו שם לפי ענין זה המאמר, מה מה שנתלה בזמן סמרא, אומר, כי כאשר ידע השם יתעלה שמשפטי זאת התורה יצטרבו בכל זמן לפי התחלק המקומות וההדושים ולפי הרעה בין העניינים, להוסיף על קצתם ולגרוע מקצתם, והזויר מן התוספת וכן המנרעות ואמר לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו כי היה זה מביא לתפסד סדרי התורה ולהאמין בה שאינה מאת השם, והותר נ"ב לחכמי כל דור, רצוני לומר ב"ד הגדול, לעשות סייגים כדי לקיים משפטי התורה האלו בעניינים שיהדרשו לשמור התורה וישארו הסייגים ההם קיימים לנצח, כמ"ש ועשו סייג לתורה, וכן הותר להם ל"ב לבטל קצת מעשי התורה ולהתיר קצת הנזהר ממנו לפי ענין אחד ולפי מאורע אחר, אבל לא יעמידוהו לדורות כמו שבארנו בסדר פירוש המשנה בהוראת שעה, ובאות ההנהגה תמיד התורה האחת ויתנהג בו זמן ובכל מאורע כפי הצורך לו, ולו היה זה העיון החלקי נמסר ל"ב אחד מן החכמים היו בני אדם נפסדים לרוב המחלוקת והסתככות הדעות, והזויר יתעלה שלא יעשו זה שאר החכמים אלא ב"ד הגדול לכד, וצוה להרוג מי שחלוק עליהם, שאם חלוק עליהם כל מעיין, בטלה הכוונה המכוונת ובטלה התועלת. ודע שמעשי העבירות חלק ל"ה הליקס, האחד מהם האמנם השני השונג, ה"ל המויד, הרביעי העושה ביד רמה. אמנם האמנם כבר נאמר בו שלא יענשוהו עליו חטא כלל, אמר יתעלה ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה הטא מות, ואמנם השונג יש בו חטא, כי אלו הפלגי להתישב ולהזהר לא באה שנגה לידן, אלא שלא יענש כלל, ואמנם צריך כפרה ומפני זה מביא קרבן, וחלקה התורה בו בין יחיד הדיוט למלך וכהן גדול או מורה הלכה. ולמדנו מזה שכל עושה או מורה הלכה לפי השתכלותו, אם לא יהיה בית דין גדול או כהן גדול, הוא מכת המויד ואינו נמנה בכלל השונגים, ומפני זה יהרג זקן סמרא ואע"פ שעשה והורה לפי ראות עיניו, אבל ב"ד הגדול יש להם להורות כפי ראות עיניהם, ואם טעו נעשו שונגים כמו שאמר ית' ואם כל עדת ישראל ישנו ונ', ומפני זה העקר אמרו רבותינו ר"ל שנגת תלמוד עולה ודון, ר"ל כי המקצר בחכמה ויורה ויעשה כפי קצורו אמנם הוא כמויד, שאין דין מי שאכל חתיכת חלב הכליות והוא חושב שהוא חלב האליה, כמי שאכל חלב הכליות והוא יודע שחלב הכליות הוא אלא שאינו יודע שחלב הכליות הוא מן החלב האסור, שזה אף על פי שמקריב קרבן הוא קרוב למויד, (ג) זה אם הוא עושה מעשה לכד, אבל המורה הלכה לפי השתכלותו הוא מויד בלי ספק, שלא נצל הכתוב כחטא ההוראה כמענת שנגה א"ל לכ"ד הגדול לכד, אבל המויד יתחייב הדין הכתוב, או מיתת ב"ד, או מלקות, או מכת מרדות על לאוין שאין לזקן עליהם, או חיוב מסון, אבל העבירות ההם שהשוה בהן בין שונג למויד הוא לרוב המצאם בקלות, להוותן דברים בעלמא שאין בהן מעשה, ר"ל שבועת העדות, ושבועת הפקדון, וכן שבהה הרופה וקל ענינה לרוב מצואותה, מפני שהיא משהלת בהפקר, שאינה לא שפחה נמורה ולא בת הרוין נמורה ולא אשת איש נמורה, כמו שבארה הקבלה בפרוש זאת המצוה. אבל העושה ביד רמה הוא המויד שיעניו פניו ויעבור כפרחסיא, שזה אינו עובר לתאבון לכד ולא לעשות מה שימנעה התורה לעשותו ידוע מדותיו לכד, אבל לחלוק על התורה וליעמוד כנגדה, מפני זה אמר את ה' הוא מגדף, והוא יהרג בלא ספק, ולא יעשה זה אלא מי שעלה בלבו העת אחרת לחלוק בו על התורה, ומפני זה בא הפירוש המקובל בע"ז הכתוב מדבר, מפני שהוא

חלק

קדוש

שחיה העונש שזה כישוה (ג) זה אם הוא עושה מעשה לכד, פירוש כשאכל מהלב הכליות והוא אינו יודע שאסור לאכלו הוא קרוב למויד :

פרק

חלק על פנות התורה, ה' כי לא עבד אדם כוכב כלל, אלא מי שהאמין בו הקדמות, כמו שכאמרו בתבורנו פעמים, וכן הוא הדין אצלי בכל עבירה שיראה ממנה סתירת התורה או המחלוקת כנגדה, ואפילו אכל אדם מישראל בשר בחלב או לבש שעמנו, או הקיף פאת הראש, לכיוון התורה מפני דעת שיתבאר סמנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת, הוא אצלי הנאמר עליו את ה' הוא סנדף ויהרר מיתת כפירה לא מיתת עונש, כאנשי עיר הנדחת שיהרגו מיתת כופרים לא מיתת עונש, ולזה סמנום בשרפה ואינו ליושריהם כשאר הרוני בית דין. וכן אני אומר בעדה מישראל שודו לעבור על אי זו מצוה שתהיה ועשו אותה ביד רמה יתרגו כולם, וראיה לדבר ענין בני נד ובני ראובן שבא בהם, ואמר כל העדה לעלות עליהם לצבא, ואחר כן באר להם בשעת ההתראה שהם כבר כפרו בהסתיים על העבירה ההיא וכפרו בתורה כלה, והוא אמרם להם לשוב היום מאחרי ה', והשיבו הם ג"כ את במרד ונז', והעלה בידך אלו העקרים ג"כ בעונשים. ומטה שכלל אותו ג"כ ספר שופטים למחות את זכר עמלק, שכמו שיענש האדם האחד, ראוי שתענש המשפחה האחת או האומה האחת, בעבור שישמעו שאר המשפחות וייראו ולא יתילו בהפסד, כי יאמרו שמה יעשה בנו מה שנעשה בבני פלוגי, עד שאם יולד בהם איש רע מסכיד אשר לא יחוש לרעת נפשו ולא יסתכל ברע שיעשהו, לא ימצא עזר מספחתו שיעורה על דעותיו שירצה לעשותם, עמלק אשר התחיל להלחם בסיוף אמר למחות זכרו בסיוף, ועמון ומואב שעשו מה שעשו דרך כילות וטרפו הזק בערמה, נענשו להרהיקם מן התתן ושיתרחק האדם מאהבתם לא דבר אחר, כל אלו העניינים שיער אליה לעונשין שלא יהיה בו לא תוספת ולא חסרון אלא כמו שבאר יהעלה כדי רשעתו, ומטה שכלל אותו זה הספר התקנת יד ויתד, כי סבגת זאת התורה כמו שהודעתך הנקוץ והוהר מן הלבלובין והמאוסין ושלא יהיה האדם ככהמות, ובזאת הכונה ג"כ הזק האמנת הנלחמים באלו המעשים והשכינה שורה ביניהם כמו שאמר סכת זה, כי ה' אליהך מתהלך קרב סתק, ונלגל ענין אחר ואמר כך ערות דבר ושכ מאחריך, להזהיר ולהפחיד ממה שהוא ידוע מונות אנשי החיל במחנה שיארך עמדם הוין לבתיהם, וצנונו יתברך בפעולות שיוכירו אותנו שהשכינה שורה בתוכנו מפני שננצל מן המעשים ההם, ואמר והיה סתק קדוש ולא יראה כך ערות דבר, עד שבעל קרי צוה להוציא מן המחנה עד שיערוכ שמשו ואחר יבא אל המחנה, עד שיהיה בלב כל אדם שהמחנה כמקדש ה', ושאינו כמחנות הגוים להפסד ולעבירות והזיק זולתם וקחת סמנום לא לדבר אחר, אבל כוננתו אנהנו הישר בני אדם לעבודת השם ומרד ענייניהם, כבר הודעתך שאני אמנם אתן סכת הנראה מן הכתוב. ומטה שכלל אותו ג"כ זה הספר דין אשת יפת תאר, וידעת אמרם לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ועם זה יש בכלל זאת המצוה מן המדות הטובות שצריך שיתנהגו בהם החשובים מה שאעיר עליו, והוא שאע"פ שגבר יצרו עליו ולא יוכל לסבול ולכונן את יצרו, צריך שיהיזה במקום נסתר, והוא אמרו אל תוך ביתך, ואין מותר לו שילחצה במלחה, כמו שבאר שם שאין מותר לכועלה פעם שניה עד שינח אבן ותשקוט דאנתה, ואין מונעין אותה מהתאבל ומן הבכי ולא מהסנע מן הרדיצה, כמו שכתוב ובכתה את אביה ואת אמה, כי לבעלי האבל מנוחה בכייה ועוררם אבלם עד שיהלשו כחות הגופנים מסבול המקרה ההוא הנפשי, כמו שלבעלי השמחה מנוחה בסניי השחוק, ומפני זה חסלה התורה עליה ושם הרשות בידה מכל זה עד שתלאה מן הבכי ופן האבל, וכבר ידעת שהוא בעלה בניוה, וכן כל השלשים יום תהויק בתורתה בפרהסיא ואפילו בע"ז ולא יחלקו עליה באסונה עד הזמן ההוא, ועם זה אם לא ישיכנה אל חקי התורה לא תמכר ולא יעבד בה, הנה שמרה התורה קרבת המשגל ואע"פ שהיא בקצת מדי, ר"ל היותה או גויה, ועם זה אמר לא תתעמר בה תחת אשר עניתה, הנה התבאר מה שבאלה המצוות

מן המדות הטובות והתבארו סכות כל מצות זה הספר :
פרק מב המצוות אשר הוצו בהם החשובים מה שאעיר עליו, והוא שאע"פ שגבר יצרו עליו ולא יוכל המשפטים וקצת ספר קנין ומבתם מבוורת, זה שהם שיעור משפטי יושר בעסקים תתונגים בין בני אדם בהכרח, ושיעורו העוסקים זה את זה להועיל כל אחד את יחבירו לא שיכוין האחד משני העוסקים לרבות חלקו בכל ושיריה הוא המרויה מכל צד. תחלת זה שלא יהיה שום אונאה במכר אלא הרייה הנהוג הידוע, והניח בהם תנאים שיתקיים בהם המכר, והזהיר אפילו מאונאת דברים כמו שנדוע, ואחר כך דין ארבעה שוטרים, ואפני היושר בו מבואר, והוא ששומר אפודי

ה' כי לא עבד אדם כוכב כלל מי שהאמין בו הקדמות. ואלמר הרכזעלה בידך אלו העקרים, וסלמת כי הס עקדים ר"ל כי מי שעובד הכוכב חסכ סהס יתברך רוח כנגלל ולס מ יחסיני תוח קדמות העולם, וכזו סמכ הרכ ספרק כ"ס זה לשוני, ולזה הלשני סלמ"ס כולם קדמות העולם, סקמנים אללס הוא הללו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מב מ

חכם, שאין תועלת לו כלל בזה הענין, ואמנם הוא נוסל חסד, הוא פטור מן הכל, וכל נזק שיארע הוא מכיס בעל המסון, ושיאל, שהתועלת בולה שלו * ובעל המסון הוא הנוסל אותו הייב בכל, וכל הנוקם המתחדשים הוא מכיס השומר, אבל נושא שבר, והשומר, כל אחד משניהם ר"ל השומר ובעל המסון משתתפים בתועלת, ולזה נחלקו הנוקם בין שניהם, מה שיבא מנוק מפני מעוט השמירה הוא מכיס השומר, והוא נכבד ואכבד, כי הנכבד והאכבד באה מפני שלא ישמר שמירה מעולה, והנוקם שאין תכלולה למנועם והיא שבירה ושבויה וסתה, הם מכיס בעל המסון, ואחר כן הפליג בחסלת השבירים לעניים, ואמר ב' למה שברם ושלא יונג אותם בדבר מדינם, ר"ל שינתן לו כפי עבודתו, ומן הרחמנות עליו שלא ינע * ואפילו הכהמה מלאכול ממה שהם עושים בו מן המונות כפי משפטי זאת המצוה. ומדיני מסנות נ"ב הירושות, והם מרה מעולה ר"ל שלא ימנע האדם טוב ממי שהוא ראוי לו, ואחר שהוא הולך למות שלא יקנא בירושתו ולא יפור ממונו, אבל יניחהו למי שהוא יותר ראוי לו מכל בני אדם, והוא הקרוב לו יותר לשאריו הקרוב אליו ממשפחתו, וכבר באר שהבן קודם ואח"כ הבת ואח"כ האח ואח"כ אחי אביו, כמו שהיא ידוע, ויבכר הגדול שבבניו מפני שאהבתו קודמת, ולא ימשך אחר תאוותו, לא יוכל לכבד את בן האהובה וכו', וזאת המדה תשמרה ותחוקה זאת התורה הישרה מאד, ר"ל נשיאת פני הקרובים והטיב להם, כמו * שאמר הנביא ועובר שארו אביו, ודברי התורה בעדקות לאהיך לענייך וכו', והחכמים ז"ל משבחים מאד מדה האדם שיודיה מקרב את קרוביו * ונושא את בת אחותו, וכבר הודיעתנו התורה בזאת המדה הפלגה גדולה מאד, והוא שהאדם צריך לישא פנים לקרוביו ולקרוב מאד כל מי שיש לו עמו אחוה. ואפילו חטא לו וחטמו, ואפילו היה הקרוב ההוא בתכלית ההפסד אי אפשר לו מי כחלתי שישא פנים לקרוב, אמר יתעלה לא תתעב אדוני וכו', כן כל מי שהצטרפת אליו יום אחד וכל מי שקבלת ממנו תועלת ומצאתו בעת צרה, ואע"פ שהרע לך אחר כן צריך שתזכור לו מה שקדם, אמר יתעלה לא תתעב מצרי כי נר היית בארצו, וכבר התפרסם רוב מה שהרעו אותנו המצריים אחר כן, ראה כמה מדות טובות לסדני מאלו המצות, ושני אלו אינם מזה הכלל השביעי, אבל מפני נשיאת פני הקרובים בירושות התגלגל בנו המאמר למצרי ואדומי :

פרק מג המצות אשר כלל אותם הכלל השמיני הם אשר ספרנום בספר זמנים, וסבת כולם מבוארת בתורה מלבד מעט, אמנם ענין השבת * טעמו מפורסם ואין צורך לביאור, * כבר

נודע מה שבו מהמונה ער שיהיה שביעית היי האדם בהנאה ובמנוחה מן העמל והמורה שלא ימיץ ממנו קטן ונדול, עם מה שמתמיד ומקיים הדעת הנכבד מאד לדורות, והיא האמונה בחדוש העולם. וענין צום כפור נ"ב סבתו מבוארת, שהוא נותן דעת התשובה, והוא היום שירד בו ארון הנביאים בלחות שניות ובשרים ככליית הגדול, והיה היום ההוא לנצח יום תשובה ועבודה נמורה, ולזה נאסרה בו כל הנאה נשמת וכל מורה ותועלת הניף, ר"ל המלאכות אין עושים בו רק הירוים, ר"ל שיודה בחטאיו וישוב מהם. אבל הימים המוכים הם כלם לשמחה ולקבוצים שיש להם הנאה שכני אדם צריכים אליהם ברוב, ויש מהם תועלת נ"ב בענין האהבה שצריך שתהיה בין בני אדם בקבוצים המדיניים, ויהוד הימים ההם יש לו סבה, פסח, ענינו מפורסם, והיותו שבעה ימים, מפני שהקף השבעה ימים הוא הקף בינוני (ה) בין היום השמישי והחדש הירחי, וכבר ידעת * שלוח ההקף מכוח גדול

בעיניים

שם טוב

אפודי

פרק מג וענין גוס כסור סבתו מבוארת כו, והוא הכרחי, שהתשובה לקיום נפשומינו ולקיום העולם, והסורה

לא תעשוק שכר שכיר: ג' ואפילו הכהמה מלאכול. כחאמר לא תחמוס שור נדיו: ד' שאמר הנביא. * שלמה בספר משלי: ה' וגושה לח בן אהוה. אמרו ז"ל במסכת נדרים ולדקתו עומד לעד זה הנושא לח בן אהוה:

פרק מו א טעמו מפורסם, והוא לקחת כנסנו אמונת המדע: ב' כבר נודע מה שבו מן המנוסה, ר"ל ויש בו טעם אחר והוא שיהיה האדם שביעית חייב נח במנוחה וילמוד התורה והמנוח: ג' שלוח ההקף מכוח גדול

בעיניים

קראשק

פרק מז (ה) בין היום השמישי והחדש הירחי. מירש ר' לוי
 כי להיות החדש הירחי נחלק לשביעיות ולהיות
 השמש נושא תהלת יום ראשון וחורר הליילה טשבעה לשבעה
 בכל יום ראשון, מירש אחר כי השבון השבעה מנות החדש
 היתה ושנה הרמה שהם שביעיות בקירוב, מירש אחר והוא
 הנוהן כי החדש הירחי ר"ל סבוב הירח לגלגל המולדת ושבו

האחר

מורה נבוכים הלך שלישי פרק מג

בענינים המביעים, וכן הוא עוד בענינים התוריים, כי התורה תתדמה במטע תמיד יתשלים הענינים המביעים על צד אחד, ה' כי המטע אינו בעל מחשבה והשתכלות, והתורה שיעור והנהגת השם שחגן השכל לכל בעל שכל, ואין זה כונת הפרק ונשוב למה שאמנתו עתה בו, ושבתות, הוא יזכר מן תורה, וכל בעל היוב נכמו הימים מן המועד הראשון אליו, כמי שמצתינו בו הנאמן שבאוהביו ושהוא סונה היום וגם השעות, האת היא סבת ספירת העומר מיום צאתנו מצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הבונה והתכלית כיצאתם כאמרו ואביא אתכם אלי, ולא היה המראה הגדול ההוא אלא יום אחד, כן זכרונו ככל שנה יום אחד, אבל אכילת מצה אילו היה יום אחד לא היינו מרגישים בו ולא היה מתבאר ענינו, כי הרכה פעמים יאכל האדם מין אחד מן המאכלים שני ימים או שלשה, ואמנם יתבאר ינינו ויתפרסם בהתמיד אכילתו היקף שלם. כן ראש השנה יום אחד מפני שהוא יום תשובה והערת בני אדם משבתתם, ומפני זה יתקע בו בשופר כמו שבארנו במשנה תורה, ובאלו הוא הצעה ופתחה ליום הצום, כמו שהוא מפורסם בקבלת האומה מענין עשרת ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים, ואמנם סכות אשר הבונה בו הששון והשמחה הוא שבעת ימים מפני שיתפרסם הענין, והיותו בזה הפרק הנה בארה התורה סבתו, באספקר כל השנה, ר"ל עת המנוחה והפניאי מן העסקים ההכרחיים, וכבר זכר אריסטו¹ במאמר התשיעי מספר המדות שכן היה הענין מפורסם באומות מקדם, אמר בזה הלשון, הקרבנות הקדומים והקבוצים היו אחרי אסוף התבואות והפירות כאלו היו הקרבנות מפני הרוחה זהו לשונו, ועוד שישבת הסוכה בעת ההיא אפשר לסבלה, אין חום גדול² ולא סטר מצער. ושני המועדים האלה, רוצה לומר, סוכות, ופסח, מלמדים דעות וסדרות, אמנם הדעת בפסח, הוכרת אותות מצרים והתמדתם לדורות, אמנם הדעת בסוכות, להתמיד זכר אותות המדבר לדורות, אמנם המדות הוא שיהיה האדם זוכר ימי הרעה כימי הטובה, בעבור שירכה להודות להשם ויילמדו מדת ענוה ושלמות, יאכל מצה ומרור בפסח לזכור מה שאירע לנו, וכן יצא מן הבתים לשכון בסכות כמו שיעשו השרויים בצער שוכני המדברות, לזכור שכן היה ענינו בתהלה, כי בסכות הושבת את בני ישראל ונ', ונתחננו מן הענין והוא לשכון בבתיים המפורסם במקום הטוב שבארץ והשמן שבה בחסד השם וביעריו וקבוציו, בעבור שהיו אנשים שלמים בדעות ומדותם, ר"ל אברהם ויעקב, שזה נ"ב הוא משה שהתורה תלויה עליו, ר"ל

שכל

אפודי

שם פור

בענינים הספטיים. ר"ל שבהם שפעת ימים וקסו' כוכבי לכת. וזהו פעל טבעי שיהיה נזכר עינו מן השפעת ימים: ד ותשלים הפנינים הספטיים. וכבר נזכר זה הרב בספר מ' חקיי, וכן כל יבולא ציה, והתפל סתמורה משלמת אל אשר צמיתה דעות אמתיות לדקות נדרך קבלה ומשכח אל מעלות המדות אשר כס יגיע אל מעלות השכליות: ה' כי הטבע אינו בעל מחשבה והשתכלות אל הנשים, ומה שחסר הטבע נלא התורה מלמדתו והשכלתו בכל כתיבתה הדעות אמתיות צדקות נדרך קבלה מושגת אל מעלות המדות אשר כס יגיע אל מעלות השכליות: אהנים תקיעת שופר הוא הערת בני אדם משנתם, כמו שניאר הרב במשנה תורה עורו משנתכם עורו משנתכם והוא העסק בהכלי שעולס שתרדמת השם נפלה עליכם וזכרו נפשותיכם ולפני מי אתם עתירין ליון דין ותשפון: ואמר הרב שמהמר אריסטו¹ הוא במהמר השמימי ולחננו לא נחלא אחרו אלל דמזמי, אמר בזה הלשון הקרבנות הקדומים והקבוצים היו אחר האספקר התבואות והפירות, ולכן הים נעשה בסוכות בזה הזמן והקרבנות הנעשות בו יותר משאר מועדים: שזה נ"ב הוא יחד שיקריב תלויה בו. והכן אמרו ממה שיקריב תלויה

ספטיים הספטיים, ועל זה רמז הרב הנס ואמר אין זה כונת הפרק: ז שאלה הגדול ההוא אלה יום אחד. ר"ל והוא יום מן תורה: ה' יתקע בו בשופר כמו שביארנו. ר"ל שס אמר ככב עורו ימים עורו קיניו מתדמחם והכירו את גורלכם וכו': ט ולא מער משער, ר"ל שיהיה צום ההוא אף משער לא שפסח כהוא אף קר כל כך ואין בו רבוי

קישש

אחר וכן השלישי וכן הרביעי ובהו היה הקפת שלמה, וכן חשמש עתה י' הקפים בשבוע ראשון סעת המולד ובשבוע חשני שבעה הקפים אחרים, וכן בשבוע השלישי ובשבוע רביעי, נמצא עת הכוונה בכל חרש השם נשלם בשביעות בקיבוץ, וזה כי הרבית השלם הקפתה בכל יום ו' שעות ומ': רעפים ואינה מתחברת לשמש עד כ"ט יום ומצעה השע"ג הקלס

פרק

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ג

שכל טוב שהטיב השם לנו ויטיב, אמנם הוא בזכות אברהם יצחק ויעקב אבותינו, מפני ששמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, אבל צאתנו מסכות למועד שני ר"ל שמיני חג העצרת, הוא להשלים בו מן השמחות מזה שאי אפשר לעשותן בסכות אלא בבתים הרחבים ובבנינים, אמנם ארבעה מינים שכלולב כבר וברו ז"ל בו קצת סבה על צד הררשות שדרבם ידוע למי שהבין ודרכיהם, וזה שהם אצלם בדרמות מליצת השיר, לא שהדבר ההוא הוא ענין הפסוק ההוא, ונחלקו בני אדם בדרשות לשני חלקים, החלק האחד, ידמה שהם אסרום על צד כאור ענין הפסוק ההוא, והחלק השני, הוא מבוה אותם ויחשבה לשהוק אחר שהוא סבואר נגלה שאין זה ענין הפסוק, והחלק הראשון נלחם ונתגבר לאמת דרשות לפי מחשבתו ולשמרם ויחשוב שהם ענין הפסוק, ושמשפט הררשות כמשפט הדין, הסקובלים, ולא הבינה אחת משתי הכתות שהם על צד מליצת השיר אשר לא יספק עינים על בעל שכל, והתפרסם הדרך ההוא בזמן ההוא, והיו עושים אותה הכל כמה שיעשו המטורדים מזמרי השיר, אמרו ר"ל תני בר קפרא ויתד תהיה לך על אוניך, אל תקרי אוניך אלא אוניך, מלבד שאם ישמע אדם דבר מנונה יתן אצבעו כתוך אונו, ואני תמיה אם זה התנא אצל אלו הסבילים בן יחשוב בפירוש זה הפסוק, וישארת היא כנות זאת המצוה, וישארת הוא האצבע, ואוניך הם האונים, איני הושב שאחד ממי ששכלו שלם יחשב זה, אבל היא מליצת שיר נאה מאד, וההוריה על מדה טובה, והוא כי כמו שאסור לומר דבר מנונה, כן אסור לשמוע, ומסך זה לפסוק על צד המשל השיר, וכן כל מה שיאסר במדרשות אל תקרי כך אלא כך, זהו ענינו, וכבר יצאתי מן הכונה אלא שהיא תועלת יצטרך אליה כל בעל שכל מאנשי התורה הרבנים, ואשוב אל סדר דבריני, והנראה לי בארבעת סינים שכלולב, שהם שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה לא ביקום זרע והאנה גפן ורמון ומים אין לשתות, אל מקום האילנות ניתני פרי והנהרות, ולקח לזכרון זה הנאה שבפירות האדמה, והטיב שבריהו, והיפה שכע"ן, והטוב שבשעשועים ג"כ, ר"ל ערבי נחל, ואלו הארבעה סינים הם אשר קבצו שלימת הדברים האלה, האחד מהם, רוב מציאותם כארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם, והענין השני, טוב מראה ורעננות ויש בהם טובים בריהם וזה אחרונם והדם, אבל יולב וערבה אין להם ריח לא טוב ולא רע, והענין השלישי, עמדם על לחותם ורעננותם בשבעה ימים, מה שאי אפשר זה באפרסקים ורמונים ובאספרגל ובאננס וכיוצא בהן :

פרק

אפדרי

שם טוב

כיו על הכוב : וי שהם אילם כדמות מליצת השיר, ר"ל שרז"ל כשמוכיזין ליה ספוק על אי זה מדרש שידרשו מין כונתם שיהיה כונת הפסוק מה שיכרשו בו, אבל הוא כדמות מליצת השיר והשם נחמא :

פרק

כיו על הכוב : וי שהם אילם כדמות מליצת השיר, ר"ל שרז"ל כשמוכיזין ליה ספוק על אי זה מדרש שידרשו מין כונתם שיהיה כונת הפסוק מה שיכרשו בו, אבל הוא כדמות מליצת השיר והשם נחמא :

בו והרצון בו שזכו מחתולות הדק ולכן הארוכה התורה בעניניהם בכלל ופרט : אמנם ארבעה מינים שכלולב כבר סדרו ז"ל קצת סבה, ואמרו ז"ל לולב זה הקב"ה שנאמר לדיק כחמר יפרח וכן דרשו בשאר המינים והחלק השני הוא מזה אולם השער לשיק ולגע על אומים אחר שזכו מנואר נגלה שאין זה ענין הפסוק, וזה הכת הוא כת של רשעים ונידונים בזהה נוחת, אחר כי אין דבר יותר מאוים מהיותו רשע וכל רשע הוא סכל לא ידעו ולא יבינו, כי החכמים הבינו שטוטי הקרא יותר מהכל : אינו חושב שאחד משלמי השכל יחשב זה אבל הוא מליצת השיר, כי אפילו הרשעים לא יבינו שהחכמים ז"ל יבינו זה בזה הפסוק כי זה יהיה הפך זאת המלה, וגם הכוערים לרוב סכלותם המקיימים דברי החכמים ויחזקתם לא יבינו שזה כונת זה המלה, אבל הוא מליצת שיר נאה מאד הוהיר בה על מדה טובה, והוא כי כמו שאסור לומר דבר מנונה כן אסור לשמוע ומסכו זה לפסוק על צד המשל השיר, וכן כל מי שיאמר בדרשות אל תקרי כך אלא כך זה ענינו, וג"כ ראוי שתבין זה בשאר דרשות אך שלא יאמר אל תקרי כך אלא כך, ומה שאמרו לולב זה הקב"ה הוא גם כן נאמר על צד המליצה, כי יאסור העובד וכן המקיים מצות חרבע מינים הוא אסור למעלה כמו שאמרו ויחשו לו כניכול אדם לוקחים לו לא מה שיחשבו הכוערים לרוב סכלותם כי הלולב הוא רחוק להקב"ה וכן שאר המינים : ואמר הרב כת ארבע מינים שכלולב הוא אשר בעבור אלקים מן הידבר אשר היה לא מקום זרע ופאנה ורמון ומים אין לשתות אל מקום האילנות וניתני פרי והנהרות ויזכרו מה שהיה להם מקורם וישמחו בזה הטוב המגיע להם, כי כבר אחרנו כי הסכות הוא זכר לעוין, ואלו הארבע מינים זכר שעתקנו מזה הענין אל מקום הטוב שנאריך השמן וישמחו בזה במהל ויודו לשם :

אמר שם טוב ראיתי רבים שדחו בנפשם שהם חכמים מחוכמים שאחרים שעה הרב בזה טעון גדול עד שחשבו שהוא כפירה, וכן גם כן חשבו בדרים מהטעמים אשר נתן למצות, ואמרו אם היה הדבר כמו שאמר הרב למה בלא דקדוקים ופרטים בזהה המלה, כמו שאמרו נחלקה הפיומת ספולה וכן העלתה חזו"ת, וכן שאר הדקדוקים היו לבעלה וללא תועלת אבל יהיו למשל וטורח, וכן הדקדוקים שבאו בשופר נקב בסדק לארכו או לרסנו וכן כל שאר הפרטים, והתשובה בזה כי אחר שהש"י בזה באלה המלות ראוי שונבלו שיהיו על צד יותר טוב שאיפשר שיהיה, והכן זה כי הוא כפלה, ולא בעבור זה אפינו זה הטעמים אשר נתן הרב במצות הוא אמת כי איפשר שהיו ליה טעמים כפלאים יותר מחה שאמר הרב ולא הגיע דעתנו לדעת אותם עד שיבא מורה נבוכ, ואיפשר ג"כ שיהיה ליה שחמר הרב אמת, כי כבר אמרו ז"ל למה לא נתבלו טעמיהן של מצות כדי שלא יולולו בהם עמי הארץ כמו שגשגה עליהם, ואל יהי קל בעיניך הטעם שאמר הרב בחרבע מינים, כי כשיזכור אדם מאין יצא או מאין בא מארץ ערבה וטובה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מד מה

פרק מד המצות אשר כלל אותם הכלל התשעי, הם המצות אשר ספרנום בספר אהבה, וסבת כולם מבוארת, רצוני לומר שכונת העבודות והם זכרון השם תמיד ויראתו ואהבתו ושמירת המצות כולן, ושיאמין בשם ית' ^א מה שהוא הכרתו לכל בעל דת שיאמינוהו, והם התפלה וקריאת שמע וזכרת המזון ומה שנדבק בהן, וזכרת כהנים ותפילין ומוצהר וציצית וקנות ספר תורה וקרות בו לעתים, כל אלו הם מעשים שילמדו רעות מעולות, והכל מבואר נגלה אינו צריך לדברים, (אחר) מפני שהוא כפל דברים לא דבר אחר:

פרק מה המצות אשר כלל אותם הכלל העשירי, הם אשר ספרנום בראכות בית הבחירה והלכות כלי המקדש והעובדים בו והלכות ביאת המקדש, וכבר הגדנו תועלת זה הכלל על דרך כלל, וידוע שעובדי ע"ז היו סבונים לבנות היכליהן ולהעמיד צלמיהם במקום הנבזה שימצא שם על ההרים הרמים, ולזה בחר אברהם אבינו ע"ה הר המוריה כהיותו הנבזה שבהרים אשר שם ופרסם שם ביחוד ה', ויחד המערב שקדש הקדשים במערב, והוא ענין אמרם שכינה במערב, וכאשר רבותינו ז"ל נסמרו יומא שאברהם אבינו יחד המערב ר"ל בית קדש הקדשים, וסבת זה אצלי שספני שהיה הדעת ספורסם אז בעולם עבודת השמש ושהוא האלה, אין ספק שבני אדם היו כלם פגנים למדוח, מפני זה פנה אברהם אבינו למערב כרה המוריה ר"ל במקדש עד שישים אחריו לשמש, הלא תראה ישראל בעת כופרם ושוכם לדעות הקדמות הרעות ההם, מה עשו, אחוריהם אל היכל השם ופניהם קדמה והם משתהיים קדמה לשמש, ^א והבן זאת הפליאה, ואין ספק אצלי נ"כ שהמקום אשר ייחדו אברהם בנבואה היה ידוע אצל משה רבינו ואצל רבים, שאברהם צוה אותם שיהיה בית עבודה, כמו שבאר המתרגם ואמר, ופלה וצלי אברהם תמן כאתרא יהוא, ואמר קדם ה' הכא יהוה מלחין דריא וכו', ^ב ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' ונו', יש בו אצלי שלש חכמות, האחת שהן, שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תבלית התורה. השנית, שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה וישחיתוהו בכל יכלתם. והשלישית, והיא החזקה שבהם, שלא יבקש כל שבט היותו בנהלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכרונה, ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת, כמו שבארנו בספר שופטים וידוע שהאנשים ההם היו כוונים היכלות לכוכבים והיו משימים בודל'ל והוא הצורה שהיו מסכימים לעבדה, ר"ל צורה מיוחדת לכוכב אחד או לגלגל אחד, וצונו אנתנו שנבנה היכל לשמו יתעלה ונשים בו הארץ שיש בו שני לוחות אכנים שבהן אנכי ולא יהיה לך, וכבר נודע שפנת אמנות הנבואה קודמת לאמנות התורה, שאם אין נביא אין תורה והנביא לא תבוארו הנבואה רק באמצעות מלאך, ויקרא מלאך ה', ויאמר לה מלאך ה', חיה הרבה סלספור, עד שמישה רבינו תחלת נבואתו היה כמלאך, וירא אליו מלאך ה' בלבת אש, הנה התבאר שאמנות מציאות המלאכים קודמת לאמנות הנבואה, ואמנות הנבואה קודמת לאמנות התורה, וכאשר סכ'לו אנשי הצב"ה מציאות השם יתעלה, וחשבו שהנמצא הקדמון אשר לא ישגורו העיר ככל הוא הנלגל וכוכביו, ושכחות שופעות מפניו על הצלמים וקצת האילנות רצוני לומר האשרות, השבו שהצלמים והאילנות הם אשר ישימו דברי הנבואה כפי הנביאים וידברו עמם בחוון ויודיעו אותם מה שיעל ומה שייק, כמו שבארתי לך מדעתם בנביאי הבעל ובנביאי האשרה, וכאשר התבאר האמת לחכמים ונודע במופת שיש נמצא שאינו נוף ולא כח בנוף, והוא האל האמתי ושהוא אחד, ושיש נ"כ נמצאות אחרות נבדלות שאינם נופות והוא ששפע עליהם מוזב ואורו יתעלה והם המלאכים כמו שבארנו, ואלו הנמצאות כולם הם וולת הגלגל וכוכביו, נודע

נודע

שם טוב	אמר
<p>אל ארץ שיש בה כל טוב וארץ טובה ורחבה, ויזר גדול תעלה הטעם ויבוא ליהנות טעל וענו לפניו וישמח בעבודתו ולשרתו וישלח ממנו כל גאלותיו, כמו שנאמר השקופס מתעון קדש. ואלו הדברים עם טעם קטני ערך נגד הדברים סם גדולי הערך ליושבים לפני ה' :</p> <p>פרק מה ולזה נזר אנרסם לנינו הר המוריה כהיותו נבזה שבהרים, כי כל מה שקובל התורה להטאור הנבוג וליטא טניס למתכג כ"ש אם יש בו כד הדור לשם ישאורו וכללם טעל ויחל בו ספחכנתו כע"ז : וגשים</p> <p>בו הארץ שיש בהם אנכי ולא יהיה לך ויתקיים מציאות הטעם ית' והרחקת ע"ז והרחקת הטענות, וזה טעם המקדש והארץ והלוחות, ונתן טעם הדב לכרונים וזה אמרו וכבר נודע וכו' :</p>	<p>פרק מד א מה שהוא הכרתו לכל בעל דת שיאמינוהו, הסתכל אמרו מה שהוא הכרתו וכבר כתב סכך ז"ל קנה אמונת הכרתיים כפי כ"ח מזה החלק :</p> <p>פרק מה א והבן זאת הפליאה ר"ל שמרונה הקדושה קטנה ומרשיה לשע דעות ע"ז הקדושות הנבולות, ופל זה יאמר סכך כלל מקום על ענין ע"ז והבן זאת הפליאה, וכבר כתבתי זה בפרק כ"ט מזה החלק : ב ואשר לא התבאר נתיארם. ר"ל שיעט מרע"ה מקום הפקדס מפני מה לא נזכר</p>

אמר

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מה

נודע באמת שהמלאכים ההם הם אשר ישימו דבר אמת כפי הנביאים, לא הצלמים והאשרות, הנה התבאר כמה שהקדמוניהו שאמונת מציאות המלאכים נמשך אחר אמונת מציאות השם, ובהן תחנן הנבואה והתורה, ולחוק אמונת זאת הפינה צוה הש"י לעשות על הארון צורת שני מלאכים, לקיים מציאות המלאכים באמונת ההמון, אשר הוא דעת אמתיו שני לאמונת מציאות השם, והוא התחלה לנבואה ולתורה ומטבל עבודה זרה כמו שבארנו. ואילו היתה צורה אחת ר"ל צורת כרוב אחד, היה כי המעשה גם כן שהיו חושבין שהיא צורת האל הנעבד, כמו שהיו עושים ע"ז, או שהמלאך הוא איש אחד גם כן, והיה מביא לקצת שניות, וכאשר עשה שני כרובים עם ביאור ה' אלהינו ה' אחד, יתבאר קיום הדעת במציאות המלאכים ושהם רבים, והיה הענין בטוח מתעות בהם בני אדם שיחשבו שהם אלוה. אחר שהשם אחד² והוא ברא אלו הרבים, ואחר כן הושמה מגורה לפניו, לכבוד ולתפארת לבית, כי הבית שדולק בו הנה תמיד הנסתר בפרכת ד' יש לו בנפש מעלה גדולה, וכבר ידעת חוקי התורה באמונת גדולת המקדש ויראתו, עד שניגע לאדם מדת העונה והחטאה ורכות הלכב כשיראהו, ואמר מקדשי תיראו, וסמכו כשסירת שבת לחוק יראת המקדש, והצורך למזבח הקטורת ומזבח העולה וכליהם מבוואר, אבל השלחן והזית עליו הלהם תמיד לא ארע בו סבה, ואינו יודע לאיזה דבר איהם אותו עד היום, אבל האוהרה מהיות אבני המזבח נזית שלא יניף עליהם ברזל, כבר ידעת הסבה שנתנו בו באמנם אינו דין שיונף המקדש על המאריך, חיה טוב על צד הדרשות כמו שזכרנו, והסבה בו מבווארת, וזה שע"ז היו כוונים מזבחותיהם באבני נזית והזהירו מהדמות בהם, ושהיה המזבח אדמה הכרוה מהדמות בהם, אמר מזבח אדמה תעשה לי, ואם א"א עשותו מבלתי אבנים יהיו כצורתם המכעית לא יחשבו, כמו שהזהיר מאבן משכית ומעשה כל עץ אצל מזבח ה', והכוונה כולה אתה, והוא שלא נעבוד השם כדמות עבודתם ההלכות אשר היו עושין אותה לנעבדיהם, ועל זה הענין הזהיר בכלל ואמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני ר"ל שלא יעשו כן לשם, לסבה אשר אמר כי כל תועבת השם אשר שנה עשו לאלהיהם, וכבר ידעת פרסום עבודת פגור כזמנים ההם אשר היתה בנלוי הערוה, מפני זה צוה הכהנים לעשות פכנסים לכסות בשר ערוה בעת העבודה, ושלא יעלה למזבח עם כל זה במעלות אשר לא תגלה ערותך עליו, ואמנם ה' היות השמירה והסבוב סביב למקדש תמיד, הוא לכבוד אותו ולפארו ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת האנינות וכל מי שלא רחץ גופו כמו שיתבאר, ויסכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש ולפארו עד שניגע לנו יראה מנינו, שלא יבא אליו כבוד ולא טמא ולא מי שלא רחץ ראשו רצוני לומר פרוע ראש וקרוע בגדים, ושכל עובד יקדש יריו ורגליו, ולהגדיל הבית עוד הגדיל מעלת עובדיו ונכדלו הכהנים יהלויים, וצוה להלכיש הכהנים בגדים נאים ומלבושים יפים וטובים בגדי קדש לכבוד ולתפארת, ושלא ישמש בעבודה כעל טום, ולא כעל מום לבד אלא הכעורים נ"כ פוסלים ככהנים כמו שהתבאר בתלמוד זאת המצוה, ומפני שההמון לא יגדל אדם אצלם בצורתו האמתית אלא בשלמות

איבריו

אמרו

מקומו, ואמר הכב ז"ל עשה עשה לבגס סנות: ג והוא ברא אלה הכהנים. ר"ל כי השם יתי ברא אלו המלאכים שהם רבים: ד' יש לו בנפש מעלה גדולה. ר"ל שהנפש נותנת מעלה גדולה לבית ההוא שדולק עם הפג והמקום ההוא טוא: ה היות השמירה והסבוב סביב למקדש, ר"ל שכלל יוסי

שם טוב

אמר שם טוב, אם הכוונה בכרובים להראות שיש מלאכים, למה היו הכרובים על צורת איש ואשה ר"ל זכר ונקבה, ושהיו על זה הקואר כבר יתבאר במסכת יומא, ואמנם כפי דעת הרב נאמר כי גם כן רבים כי במלאכים יש גם הרבה מדבר דומה לחמר ומדבר שדומה לגורה, ומלא כהם עליון ותחתון ועלה ועולה. ויותר טוב שאלמר

כי יש הכרובים צארין על צורת זכר ונקבה והם על צורת אדם ובהם כנפים להטות כי חלית התורה והלוחות שהוא ליוקן המון האנשו ולעלותם אל מעלה, ואמנם היו על צורת אנשים קטנים כי ראוי שיונכח המין האנושי בנחת התורה כי זה יוכיח להם כנפים לעלות למעלה ויהיו פניהם כנגד הכפורת אשר תחתיו היו הלוחות והכן זה כי הוא נפלא, ויש לנו נ"כ דעות אחרות באלו הדברים אשר נתן הרב עטמ ונעבור ויראת האריות לא כחכמים: אכל השלחן וסוית הלחם עליו תמיד לא ארע לו סבה ואינו יודע לאיזה סבה איחס אותו עד היום: אמר שם טוב מזה שגראה לי בזה, כי השם יתי צוה לעשות בית כבית מלך ובכית מלך יתאל כל אלו הדברים אשר אהירו, אנשים שישמרו את ויכללו, ואנשים שישבדוהו בעבודות המיוחדות למלך, לתקן מאלכו ועשות כל אשר הדברים הצריכים לתלך, ויש אנשים אמרים שיאוררו לפניו בכל יום תמיד בשירה נאה ובקול זמרה, ויש בכית המלך מקום אחד מוכן לעשות המאלל, ויש גם כן מקום להקטיר למפני קטורת סמים, ויש שלחן כביתו, ויש גם כן מקום מוכן אשר בו יושב המלך אשר לא יכנס אדם שם כי אם המעשה לו והאכזה עד מאד, וכן רמז השם שיהיה בכיתו כל אלו הדברים אשר לא יחסר לו ממלך ממלכי אדמה, אף כי הוא מלך גדול ואינו צריך לכל זה, ומשך מזה מתנות כהונה ולויה כמו שהמלך נותן לאנשי משתחויה חיה כדי שיתאווה ההמון שהמלך ה' כבולת יושב בקרבתו, והוא מלך גדול נורא על כל העמים כמו שאמר מקדש ה' כוננו ידוך, ה' יתקדש לעלם ועד, כי כזה הבית תפרסם מלכותו וגדולתו ולכן צוה בכל אלו הדברים, והכן כי הוא נפלא. ונשוב למה שהיונו בו: בצורתו האמתית שהוא הנפש השכלית אכל בשלמות אחריו עם יופי בגדיו, זה יחשבו

המון

איבריו ויפני בנדין, והמכוון שתהיה לבית גדולה ותפארת אצל הכל, אבל בן לוי שאינו מקריב ואין חושבין עליו שהוא מכפר עונות, כמו שבא בכהנים וכפר עליו וכפר עליה, אך הכוונה בו אמירת השיר לבה, הוא נפסל בקל, כי המכוון ג"כ בשיר להפעל הנפש בדברים ההם ולא יפעלו הנפשות רק לקולות ולנגונים הערבים ועם כלי השיר ג"כ, כמו שהיה הענין במקדש תמיד, ואפילו הכהנים ג"כ הכשרים העומדים במקדש מזהירים משבת בו וסוהבנם אל ההיכל בכל עת, ומהבנם לקדשי הקדשים כלל אלא כהן גדול ביום הכפורים ד' פעמים ויא יותר, כל זה להגדיל המקדש. וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ופתחתין בו הבשר ושורפין ורוחצין בו הקרב והכרעים, אין ספק שאילו היו מניחים אותו על זה הענין היה ריהו כריח סקומות הבשר, מפני זה צוה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום, כבקר ובין הערבנים, להטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו, כבר ידעת אמנם מיריחו היו מריחים ריח הקטרת, וזה ג"כ סמה שמעמיד יריאת המקדש, אבל אם לא היה לו ריח טוב כל שכן אם היה לו שכנגדו, היה מביא בלב האדם הפך ההגדלה, כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב, ותטה אליו ותתרחק מן הריח הרע ותברח ממנו. אבל שמן המשחה יש בו שתי תועלות, להטיב ריח מה שימשח בו, ולהאטין גדולת הדבר הנמשח וקדושתו והיותו נבדל לטובה משאר מינו, אדם יהיה, או בנגד, או כלי, הכל שב ליראת המקדש, שהיא סבה ליראתו, מפני התחדש הפעולות בנפש האדם בעת שיכנס אליו וירכו הלכות הקשים ויכנעו, אשר התחכם השם כל זה להתחכמות בעצות מרחוק לרככם ולהכניע בעת שיכאבו אל הבית, כדי שיקבלו מצות השם המיישירות ויידאוהו, כמו שבאר לנו בלשון התורה, ואמר, ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וזבחת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, הנה התבאר לך התכלית המכוונת בכל אלה הפעולות מה היא. ואמנם סבת האזוורה מעשות כשמן המשחה והקמרת, מביארת מאד, כדי שלא יריחו הריח ההוא אלא שם, ויהיה אז ההפעלות עליהם יותר, ושלא יחשוב ג"כ כל מי שימשח בזה השמן או בכיצא בו יהיה נכבד, ויתחדשו בעבור זה הפסדים גדולים ומחלוקות. אמנם היות הארון נשא בכתף לא על הענלות, מפני ההגדלה בו, מבווארים, ושלא תפסד לו תכונה וצורה, ואפילו בהוציא הברים מן הטבעות, וכן לא תפסד צורת האפוד והחשן ואפילו בהסיר האחד מן האחר, ושתתקון מלאכת הבגדים כולם באריגה סבלתי התוך עד שלא תפסד צורת האריגה, וכן הוזהר כל אדם מעובדי המקדש שלא יתעסקו במלאכת חברו, כי המלאכות והעסקים המסורים לרבים, אם לא ייודד כל איש למלאכה מיוחדת יפול התרשלות והעצלה מן הכל. ומבואר הוא שזאת ההדרגה במקומות אשר נתנו להר הכית דינים, ולחיל דינים, ולעזרת נשים בפני עצמם, ולעזרת דינים אחרים, וכן עד קדש הקדשים, שזה כולו תוספת הגדלה ונתינת יריאה בלב כל מכוין אליו. הנה כבר זכרנו סבות חלקי זה הכלל כלו :

פרק מו המצות אשר כלל אותם הכלל העשתי עשר, הם אשר ספרנום בשאר ספר עבודה ובספר קרבנות, וכבר זכרנו תועלתם בכלל. ועתה אתחיל לתת מעט כל אחת ואחת לפי השנתי, ואומר כי כבר אמרה התורה כפי מה שפירש אונקלוס שהמצריים היו עובדים מזל מלה, מפני זה היו אוסרים לשחוט הצאן, והיו מואסים רועי צאן, אמר הן גובה את תועבת מצרים, וכן היו כמות מן הצאב"ה עובדים לשדים, והיו חושבים שהם ישונו בצורת העוים, ולזה היו קוראים לשדים שעירים, וכבר התפשט הרעת הזה מאד, ולא יזכרו עוד את זכרםם לשעירים אשר הם וזכחים, ולזה היו אוסרים הכתות הרם ג"כ אבות העוים, אבל שחימת הבקר כמעט שהיו מואסים אותו רוב עובדי ע"ז, וכלם היו מגדילים זה המין מאד, ולזה תמצא אנשי הודו עד היום לא ישחטו הבקר כלל, ואפילו בארצות אשר ישחטו שאר מיני בעלי חיים. ובעבור שימחה זכר אלו הדעות אשר אינם אמיתיות, צונו להקריב אלו השלשה מינים לבד, מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, עד שיהיה המעשה אשר חשבוהו תכלית המרי, בו יתקרבו אל השם, ובמעשה ההוא יכופרו העונות. כן מרפאים הדעות הרעות אשר הם חליי הנפש האנושי, בהפך אשר בקצה האזרון. ומפני זאת הכונה בעצמה צונו לשחוט כבש בפסח ולהוות דמו במצרים על השערים מחוץ, לנקות עצמנו מן הדעות

<p>שם טוב</p> <p>הכחון שהוא שלמות גדול הפך הנאמר אלס ניקר כל ילדו נמשל ככחמות, והמכוון שחיה לבית גדולה ותפארת אלל הכל, וכפרט אלל הכחון סהם הכל וכעצמום נעשה הכל :</p>	<p>אפרי</p> <p>ובכל לילה היו הכהנים מקיפים את הר הכים מן המיל ולפנים שנאמר ושמרתם את משמרתו : ו אם היה לו שכנגדו. ר"ל אם היה לו ריח רע : ו כל זה שהמכותם ובעונות מרחוק. ר"ל למעלה המקדש ולתו ועובדיו כדי שיכנעו לנכס אל הש"י ויידעו ממנו :</p>
--	---

מורה נבוכים חלק שרישי פרק מז

הדעות ההם ולפרסם שכנגדם, ולהביא להאמין שהמעשה אשר תחשבו בו שהוא סבה ממוטה, הוא המציל מן המות, ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשיחית לבוא אל בתיכם לננוף, נמול פרסום העבודה בעשות כל מה שהיו מרחיקין אותו עובדי ע"ז, והו הטעם בכחירת השלש המינין האלה לכד לקרבן, מחובר אל היות אלו השלש מינין ג"כ נמצאים מאד, וליא כמעשה עובדי ע"ז שהיו מקריבים האריות והדובים והבהמות המדבריות כמו שזכר בטומ"ס, ומפני שרוב בני אדם לא היו יכולים להקריב בהמה, צוה להקריב קרבן ג"כ ממין העוף, מן הנמצא בארץ ישראל יותר, ומן הנאה והקל למצואו, והם תורים ובני יונה, ומי שלא תמצא ידו די העוף, יקריב לחם עשוי באי זה מין שיהיה ממעשה הלחם המפורסם בזמנים ההם, אם מאפה תנור, או מאפה מהבת, או מאפה מרחשת, ומי שיכבד עליו הלחם האפוי יקריב סולת, וזה כלו למי שירצה. ואחר כן באר לנו שוה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות, אם לא נעשהו כלל אין חטא עלינו כלל, אמר וכי תהדר לנדרור לא יהיה כך חטא. ומפני שעובדי ע"ז לא היו מקריבים להם, אלא שאור, והיו בוהרים להקריב הענינים המתוקים ומלכלים* קרבניהם בדבש, כמו שהוא מפורסם כספרים אשר ספרתי לך, וכן לא תמצא בדבר מקרבנות מלח, מפני זה הזהיר השם מהקריב כל שאור וכל דבש, וצוה בהתמדת המלח על כל קרבנך תקריב מלה. וצוה להיות הקרבנות כולם תמימים על הטוב שבעניניהם, שלא יבא להקל בקרבן וליבות במה שהקריבו לשמו יתעלה, כמו שאמר הקריבהו נא לפתחך ונו'. וליזה הטעם ג"כ הזהיר מהקריב בה שלא ישלמו לו שבעת ימים, להיותו חסר במינו, והיותו נכאס, מפני שהוא כנפל. והוא הטעם כאסור אתנן וזנה וסחור כלב לפחיתות שניהם. והוא הטעם בהקרכת הגדול מן התורים ואפרוהי יונים, אי זהו הטוב שבהם, מפני שהגדול שביונים אין בו עריבות, והוא הטעם בהיות הנחתות בלולית בשמן ומן הסולת, כי זה השלם והערב. ונבחרה הלבונה, לטוב ריה עשנה במקומות אשר בהם ריח הבשר הנשרף. ומפני הגדלת הקרבן, ושלא יהיה נמאס ונכזה, צוה להפשיט העולה ולהרוץ הקרב והברעים, אע"פ שכולם נשרפין, ותמצא זאת הבונה ישמרה תמיד, ויזהר ממנה, כאמרכם שלחן ה' מנואל הוא וניבו נכזה אכלו. והוא הטעם ג"כ שלא יאכל קרבן ערל, ולא טמא, ולא יאכל אחר שנטמא ולא יאכל אחר זמנו, ולא כשיחשב עליו מהשכה רעה, ושיאכל במקום מיוחד. אבל העולה שהוא כולה לה' לא תאכל כלל, ומה שיקריב בשביל חטא, והוא החטאת האדשם, יאכל בעורה, וכיום שחיתתו ולילו לכד, אבל הישלמים אשר הם למטה מהם, והם קרשים קלים, יאכלו בכל ירושלים לכד, ויאכלו במחרת היום לא אחר כך, מפני שאחר כך יקבלו וזהטא ויפסדו, ומפני הגדלת הקרבן, וכל מה שהוא מיוחד לשמו ית' חייב עלינו שכל מי שידנה מן ההקדש מעל, וצריך כפרה ותוספת חומש, אע"פ שהוא שונן, וכן אין מותרת עבודה בקדשים, ולא נזתם, מפני הגדלת הקרבן, ועל צד הסיני חייב דין התמורה, כי אילו היה מותר להמיר הרע בטוב, היה ממיר הטוב ברע ויאמר שהוא יותר טוב, על כן נזרר בו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. אבל מה שצונו בו מהיות הפודה דבר מקדשו מוסף חומש מעצמו מבואר, כי אדם קרוב אצל עצמו וטבעו לעולם לנטות אל הבליות ולחוס על סמונו, ולא היה מדקדק בדמי ההקדש ולא היה מראה אותו בכל הצריך עד שיעמוד על אמתת דמיו, על כן חייבו להוסיף עד שימכר לזולתו בשויו, כל זה כדי שלא יבזו מה שנקרא בשמו יתעלה ומה שיתקרב אליו בו. אבל מעם שרפת מנחת כהן מפני שכל כהן יש לו להקריב קרבנו בעצמו, ויהיה א"כ מביא מנחה ואוכל אותה הוא בעצמו וכאלו לא עשה דבר, כי מנחת יהוד לא היה קרב ממנה אלא למנחה וקומין, ולא די מעוט זה הקרבן אלא שיאכלנו מי שהביאו, ולא יראה א"כ עבודה כלל, מפני זה היא נשרפת. אמנם החקים המיוחדים בפסח, והוא שיאכל צלי אש לכד, ובבית אחד, ועצם לא תשכרו בו, כל אלו טעמים מבואר, כי כמו שהמצוה מפני החפון שלא היה שם פנאי לעשות חכשיל ולתקן מאכלים, ואפילו להתאחר לשכור עצמותיו ולהוציא מה שברך נאסר, כי כבר זכר עקר הענין בכל אלו, והוא אסרם ואכלתם אותו בחפון, ואין על החפון פנאי לישבר העצמות, ולא לשלוח מננו מביית לבית ולהמתין השליח עד שישוב, שאלו כלם מעשה ההתרשלות והפנאי, והכונה היתה להראות החפון והמחירות כדי שלא יתאחר אחד מהם ולא יוכל לצאת עם המון העם ויוכלו להזיקו, והתנבל לו וצוה לעשות הענינים ההם לנצח, לזכרון איך היה הענין, כמו שאמר ושמרת את החקה הזאת למועדה ונו'. אבל היותו בלתי נאכל אלא למנויו, הוא לזר ללוקחה, ושלא ישען כל אחד על אהובו ועל קרובו ועל מי שנודסן ולא ירגיש בו מתחלת הזמן. ואמנם היותו אסור לערלים, כבר בארנוהו ה"ל שאמרו הם במלוא מצות מילה כשארך עמדם במצרים להדמות ליצריים, ובאשר צוה אותנו כמצות הפסח והתנה בו שלא ישחט אלא אחר מילת עצמו ובניו ובני ביתו ואו יקרב לעשותו, ט"ו כלם והיה דם מילה מתערב בדם פסח לרב הגמולים כמו שזכרו, ולא זה רמז כאמרו, מתכנסת בדמך, דם פסח ודם מילה. ודע.

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מו

כי הדם היה טמא מאד בעיני הצאב"ה, ועם כל זה היו אוכלים אותו מפני שחיו חושבים שהוא מן השרים, וכשאכל אותו מי שאכלו כבר השתתף עם השרים ויבואוהו ויודיעוהו העתידות, כמו שידמו הרמון ממשגי השרים, והיו שם אנשים שהיה קשה בעיניהם אכילת הדם כי הוא דבר שימאסוהו סביב האדם, והיו שוהטים בהמה ומקבלים דמה בכלי או בחפירה ואוכלים בשר השחימה והיא סביב דמה, והיו מרמין במעשה ההוא שהשרים יאכלו הדם אשר הוא מונם והם יאכלו הבשר, ובוה תהיה האהבה והאהוה והרעות להם, בעבור שאכלו כלם על שלחן אחד וכמושב אחד, ויבאו להם השרים ההם לפי מחשבתם בחלום ויגידו להם העתידות ויועילו להם, אלו כלם דעות שהיו נמשכין אחריהם בזמנים ההם ובוהרים אותם, והיו מפורסמות לא היה ספק לאחד מן הרמון כאמתתם, ובאה התורה השלמה ליודעיה, להסיר אלו החליים הנאמנים ואסרה אכילת הדם, ועשתה חוק באסורו כמו שעשתה בע"ז בשוה, אמר ית' ונתתי פני כנפש האוכלת את הדם, כמ"ש בנותן מותרו למלך ונתתי את פני באיש ההוא, ולא בא זה הלשון במצוה שלישית מלבד ע"ז ואכילת דם שאכילתו היתה מביאה למין סמיני ע"ז והיא עבודת השרים, * ומרהר הדם ושמה אותו סטרה מה שיגיע בו, והוית על אהרן ועל בגדיו וקדש הוא ובגדיו, וצוהה להוותו על המזבח, ושמה העבודה כלה לשופכו שם לא לאספו, ואמר ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, ושם ישפך, וכמו שאמר ואת כל הדם ישפך וגו', ודם זבחך ישפך על מזבח ה' אלהיך, וצוה לשפוך דם כל בהמה שתשחט אע"פ שאינה קרבן, אמר על הארץ תשפכנו כמים, ואח"כ הוהיר מלהתקבץ סביבו ולאכול שם, אמר ולא תאכלו על הדם, ^ב וכאשר התמיד מריים ונמשכו אחרי המפורסם אשר גדלו עליו ולהתחבר אל השרים באכלם סביב הדם, צוה יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל, אבל יהיה הכל שלמים, וכאר לנו סבתו כדי שישפך הדם על המזבח ולא יתקבצו סביבו, ואמר למען אשר יביאו בני ישראל וגו', ולא יזכוו עוד את זבחייהם לשעירים, אבל נשאר ענין החיה והעוף, מפני שלא יבא קרבן מחיה כלל ולא יקרב עוף שלמים, וצוה יתעלה אחר זה שכל חיה ועוף שמותר לאכלם, כשישחט יכסה דמו בעפר, עד שלא יתקבצו עליו לאכול סביבו, ונשלמה הכונה להפר האהוה בין מי שאחזק שד כאמת, ובין שדיהם. דע שזמן זאת האמונה היה קרוב לימי משה רבינו, והיו בני אדם נמשכים אחריה מאד וניסתים בה, הנמצא זה כתוב בשירת האזינו, ויבחו לשרים לא אלה, וכבר בארו החכמים ענין אמרו לא אלה, אמרו שהם לא פסקו מעבודת דברים נמצאים עד שעבדו המינות, לשון ספרי לא דיין שהם עובדים חמה ולבנה כוכבים ומזלות, אלא שעבדו כבואה שלהם, וכבואה הוא שם הצל, ונשוב אל מה שאנחנו בו, דע שלא נאמר בשר תאוה אלא במדבר לבד, כי מן הדעות ההם המפורסמות שהשרים שוכנים במדברות שם ידברו ויראו, ואמנם במדינות ובישוב אינן נראין, עד שמי שירצה מאנשי המדינות לעשות דבר מאלו השגונות, יצא מן המדינה העזרת ולסקומות שאינם מיושבים ולזה הותר בשר תאוה אחר שנכנסו לארץ, ועוד שתגבורת החוץ ההוא תמנע בלא ספק וימנעו הנמשכים אחר הדעות ההם נ"כ, ועוד שהיה כבר מאד קרוב לנמנע שיבא כל מי שירצה לאכול בשר בהמה לירושלים, מפני אלו המעשים ולא אסר בשר תאוה אלא במדבר. ודע שכל מה שהיה החמא יותר גדול היה קרבנו מסין פחות יותר, ומפני זה היה שגנת ע"ז שעירה לבד, ושאר חמאת יחיד כשבה או שעירה, כי הנקבה היא פחותה מן הזכר מן כל מין, ואין חמא יותר גדול מע"ז, ואין חלק מין יותר פחות משעירה. ולהגדיל מעלת המלך היה קרבן שגנתו שער, אבל כהן גדול וצבור אין שגנתן מעשה נמור אך היא הוראה, ומפני זה הבדיל קרבנם כפרים, ובע"ז שעירים, וכאשר היו החמאים שמקריבים בעבורם אשם, למטה מן החמאים שמקריבים בעבורם חמאת, היה קרבן אשם איל, או כבש מן הצאן עלה מינו וחלק מינו בהיותו זכר מן הצאן, הלא תראה העולה מפני שהיא בולה כליל, עלה חלק מינה ולא תהיה אלא זכר. ולפי זאת הכונה חסר הגוי והררר המוב מסנתח חוטא ומנתח מטה, מפני שהיא נ"כ לחסר חמא, והזוהר מהקריבה בשמן ולבנה וחסר פמנה זה הגוי, להיות מביאה בלתי טוב וגאה במעשיו, וכאלו יעירה זה לתשובה, ושיאמר לו לנגות מעשיך היה קרבןך יותר חסר מכולם, והסוטה שמעשהיה

<p>פרק מו א וסרה דם ושמה לומר מעלה. ל"ל ותורמו סקדושה סרה דם לסוף צ עס סיות שרקה לומר בלילה. להורות כי סוטה כלה סימה למות סדעט סוטה סגלתי הנמשך מע"ז: ב וכאשר סמיו מים, דמות הגסס המקביל לאור, והוא רמו לזרות הסחכות אשר יחשבו שיתחייב מהם, ואינם אלא סעדר ודמיונות נטלים וטובים. וכמה מתקיים אלו סעינים אשר כחכ כרז כדם ובהיות ממש על המזבח ועל הכפורת ועל הכפורת ומה שנמשך ממנו: ועוד שתגבורת זה החלי. והוא שיאחזקו עד:</p>	<p>פרק מו וגעלס הסוטה בין מי שחמזו עד כחמת וכן עדיהם. סרצון כחמזו מי שחמזו עד כחמת הוה הסכלת סקנינו וסס הדעות כנספדות והדמיונות הכוזבות, ובין אשר חקבו סכוא דעים אלא סענדו כנראה שלס, ונכוחה סס סלל וסוא סעדר סואו סחחם סלוד חרר</p>
--	---

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מו

יותר מנוגים מן השונן, ויתתה קרבנה מחסר יותר פחות שהוא קבץ שעורים. כבר נמשכו טעמי אלו החקים כולן על סדר, ועניינם נפלא מאד, וכבר זכרו רז"ל טעם היות הקרבן ליום השמיני של בלאים עגל בן בקר להטאת, וכבר על מעשה העגל, ובן המאוא של יום הכפורים פר בן בקר להטאת לכפר על מעשה העגל, ולפי זה הענין אשר זכרוהו יראה לי שהטעם בהיות המאוא כולן להיחיד ולזכור שעורים, ר"ל שעורי הרגלים ושעורי ראשי הדרשים ושעורי יוה"כ ושעורי ע"ז, ככתב כל אלו אצלי היות רוב מריים והטאתם או בהקריבם לשעורים, כמו שבאר הכתוב ולא יזכחו עוד את זבחייהם לשעורים. אבל החכמים ר"ל שמו טעם היות כפרת צבור לעולם בשעורים, בעבור שהטא עדת ישראל כלה היה בשעיר רמז למסירת יוסף הצדיק, שנאמר בעניינו וישחטנו שעיר עזים, ולא יהיה זה הטעם הלוחש בענין, כי כונת כל אלו הפעולות ליטב בנפש כל הוטא וכל איש מרי שצריך לזכור ולהזכיר המאוא תמיד, כמו שנאמר וחמאתי נגדי תמיד, ושצריך כפרה על החטא שהוא הוה וזרעו וזרעו זרעו בעבודה שתהיה ממין המרי ההוא, ורצה בזה שאם יהיה המרי כממון יפור מסונו כעבודה, ואם יהיה המרי כהנאת נפשו ייען נופו ויטריחהו בעבודת העניו והצום ולקום כלילות, ואם יהיה המרי כמדה מן המדות יעמד כנגדה כהפך המדה ההיא, כמו שבארנו בהלכות דעות וזולתם, ואם יהיה המרי בעיניו, ר"ל שיאמין דעת בלתי אמתית לקוצר יד שכלו והתירשלו מן ההקרה ומתהיחד לעיניו, יעמד כנגדו בפנות שהשבתו מכל דבר מעניני העולם רק במושכל לבד, והחשוב ודוקק בטה שצריך שיאמין באמת, כאמרו ויפת בסתר לבי ותשק ידי לפי, ² והוא משל על ההפסק והעמידה אצל הספק, כמו שבארנו בתחלת זה המאמר, כמו שתראה שנעשה באהרן כאשר נכשל במעשה העגל, היה קרבנו וקרבן כל מי שקץ מורעו תחתיו פר ועגל, וכאשר היה המרי בשעיר עזים היה העבודה בשעיר עזים, וכאשר יתישבו אלו העניינים בנפש, יהיה מביא בלא ספק להיות המרי קשה בעיני האדם ויותר מבני עד שלא יבשל אדם בו ויצטרך לכפרה ארוכה וטווח ואפשר שיא' תשלים הכפרה, וישמר האדם בעבור זה מן החטא מתחלת הענין ויכרח ממנו, וזאת תועלת מבוארת סוד, והעלה בידך זאת הבונה נ"כ.

והנה ראיתי היעריך הנד על ענין נפלא מאד, ואע"פ שפשוטו יראה שאינו מענין המאמר, והוא אמרו בשעיר חמאת ראשי הודש לכד הטאת לה', מה שלא נאמר בשעורי הרגלים כולם ולא בזולת מן החמאות, ועומט מבואר אצלי בואר, והוא שאלו הקרבנות אשר יקריבו העבור לפרקים ר"ל המוספים הם כולם עולות, ובכל יום ויום מהם שעיר עזים אהר להטאת והוא היה נאכל, אבל העולות כולם נשרפות, ולזה באר בהן אישה לה', ולא אמר חמאת לה' ולא שלמים לה' מפני שהיו נאכלים, עד שהחמאות שהיו נשרפות לא היו ראויים שיאמר בהן אישה לה' כמו שאבאר טעמו בזה הפרק, ולזה לא יצויר שיאמר בשעורים חמאת לה', כהיותם נאכלים לא נשרפין כולן, וכאשר הישש שדימו בשעיר ראש חדש שהוא קרבן ללבנה, כמו שהיו עושים המצריים מהקריב ללבנה כראשי התדרשים, באר בו שזה למצות השם לא ללבנה, ואין להוש זה ההשש בשעורי הרגלים ולא בזולתם, אהר שהימים ההם אינם ראשי חדשים, ואין להם סימן טבעי יבדולם, אבל התורה נתנה אותם בהסבחה, אבל ראשי התדרשים לא לבנה אינה במעלת התורה, והאומות היו מקריבוים בהם ליהוה, כמו שהיו מקריבוים לשמש בעדת זריחתו ביות בואר מהעולות ודעות, כמו שהתפרסם בספרים ההם, ומפני זה הדיש הליטין בזה השעיר, ונאמר בו עולה לה', להסיר המחשבות ההם הנתליות בלבבות ההם החוליים חלויים נאמנים, ³ ודע זאת הפליאה נ"כ. ודע שכל חמאת שיאמן בו שהוא טכפר הטא גדול או הטאים גדולים, כמו חמאת העולם וכיוצא בו, הם נשרפים כולם מחוץ למהנה לא על המוכה, כי לא ישרף על המוכה אלא העולה והדומה לה, ומפני זה נקרא מוכת העולה, כי שרפת העולה רוח ניתוח לה. וכן כל אזכרת רוח ניתוח (6) וכן הוא בלא ספק, מפני שהוא להסיר דעות ע"ז כמו שבארנו, אמנם שרפת

שם טוב

כבר נמשכו טעמי אלו החקים כלם על סדר וענינם נפלא כי כלם ימשכו על שורש הצדק שנקט שכל אשר היה החטא יותר גדול היה קרבנו ממין פחות יותר, ולא מצא אחד שיוצא מזה הסדר עד שיבטל בעבורו השורש ההוא, ולכן היו אלו הדברים ענינים נפלאים, ואם יהיה המרי כמדה מהמדות. כעטם וזקלקה או גאווה או אחד מהמדות הפחותות ועמדו כנגדה כהפך: ומפני זה נקרא מוכת העולה כי שרפת רוח ניתוח לה, וכן כל הזכרת רוח ניתוח, וכן הוא בלי ספק חכמי שהוא להסיר ע"ז לא לכפר על

קישוק

פרק מו (6) וכן הוא בלא ספק מפני שהוא להסיר דעות ע"ז, שרופת העולה נקראת על שם העולה על הרח, כי פסמים

אלו החמאות, הכונה בהם שזה החטא כבר נמחה וזכרו וזעדרו כמו שנעדר זה הגוף הנשרף, ולא נשאר מן המעשה שהוא זכר, כמו שלא נשאר לזה החמאת זכר, אבל אבד בשרפה, ואין עשנם ויה ניוחח לה' אבל הפכו, ר"ל עשן נמאס ונתעב, ומפני זה נשרפים חוץ למחנה, והלא תראה מנחת מוסר מה נאמר בה מנחת זכרון מוכרת עון, לא שהיא דבר מרצה. וכאשר היה שעיר המשתלח לכפרת חטאים גדולים כולם, עד שאין חמאת צבור שיכפר מה שהוא מכפר, וכאלו הוא נושא כל החמאים, מפני זה לא נרצה לזכותה ולא לשרפה ולא להקבר כלל, אלא הרחיקו תכלית ההרחקה ויושלף* בארץ נורה, ר"ל שאין בה יישוב, ואין ספק לאדם שהחמאים אינם משאות שיתקפו מנב איש אחד לנב איש אחר, אבל אלו המעשים כולם משלים להביא מורא בנפש עד שתתפעל לתשובה, כלומר שכל מה שקדם סמעיניו נקינו מהם והשליכנום אחרי גוינו והרחקנום תכלית ההרחקה. אבל הקרבת היין אני נבקר בו עד היום, איך צוה להקריבו, וכבר היו עובדי ע"ז מקריבים אותו, ולא נראה לי בו מעם, אבל זולתי נתן לי בו מעם, שאמר כי הטוב שבדברים לכה התאוה אשר מבעוה הכבד, הוא הבשר, והטוב שבדברים לכה החיונית אשר מבעוה הלב, הוא היין, וכן הכב אשר מבעוה המוח והיא הנפשית, יעיר לה הנינון בכלים (ג) ומפני זה התקרב כל כח אל השם בנאהב שבדברים לו, והיה הקרבן הבשר והיין ושמע קול ר"ל השיר. ונעם תועלת התג הוא ידע, למה שיגיע לאדם מן הקבוץ שהוא, מהתחדש התורה בהפעלות ההוא, והתאהב בני אדם וחכרה קצתם אל קצתם, וכל שכן מצות הקהל אשר מעטה מפורש, למען ישמעו, וכן דמי מעשר שני להוציא שם כמו שבארנו, וכן נטע רכעי ומעשר בהמה, יהיה שם א"כ בשר מעשר ויין נטע רכעי ומעות מעשר שני, כדי להרבות המזונות שם, ולא הותר לסבור דבר מאלו ולא לאחרו מומן לזמן, אלא כמו שאמר יתעלה שנה שנה, ועל כרחו יעשה בהם צדקה, וכבר הוזהר על הצדקה במעדים ואמר ושמת בתך אתה ובנך ובתך ונל. הנה זכרנו מעם פרימי זה הכלל וחלקים רבים מהם:

פרק מז המצות אשר כלל אותם הכלל השנים עשר, והם אשר ספרנום בספר מדרה, ואע"פ שכבר זכרנו תועלתם בכלל, אני מוסף עליהם ביאור ואתן מעם זה הכלל כראוי, ואח"כ אתן מעם מה שהתבאר לי טעמו ספרטיו, ואומר שזאת תורת השם אשר נצטוה בה משה רבינו והתייחסה אליו, לא באה רק להקל העבודות והמורחים, וכל מה שאפשר שתדמה בקצתם שיש בו צער או מורה גדול, אינו רק מפני שאיך ידע המנהגים הרם והדעות הנמצאות בימים ההם, ראה ההפרש אשר בין שישורף האדם את בנו לעבודת אלהיו, ובין שישורף בן יונה לעבודת אלהיו, כתוב בתורה כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם, ואת היתה עבודתם לאלהיהם ולא יושלו לארץ.

שם שוב

על עון ע"ז אלא לסור, כי מה שהיו עושים לנבוכים יהיו נעשים לשמו, בעבור שאי אפשר להעתיקם מלעבוד אותה הצורה אלא צוה האופן לכן היה לרית ניוחח שמסור הסותר והוא ע"ז ומניח להאמין כעם יתעלה, ובכן זה כי הוא נפלא, ומוז קנין כי הקרבות כלם להרחיק מע"ז והם הקרבות הנעשים לה' כמו שכבר ביארנו. לא מה שחשב החכם רבי משה הכרובי: כלומר שכל מה שקדם ממעשים נקינו מהם והשליכנום אחרי גוינו והרחקנום תכלית ההרחקה, כמו שנאמר ותשלך ונתולתו כי כל חטאתינו, ובכן זאת הכוונה כי נפלאה היא עד מחד עם שרבים מהסכלים יחשבו שאינו דעת אמת ויבקשו סנות וזות אשר אין ראוי לכל בעל שכל לזכור: אבל הקרבת היין אשר הרב שהוא נבון כי אין צוה להקריבו וכבר היו עובדי ע"ז מקריבים אותו, וכבר אמרתי לך טעם השלחן וגם כן אותו הטעם ראוי שינתן ציוו כי כל עבודה שיעבדו

פרק מז המצות אשר כלל בו, ואמרי כן אתן טעם מה שנתבאר לי טעמו ספרטיו ואומר שזאת תורת ה' למה שהיה בה עומאה וטורה יס כיה מקוביו הכלום עד שיתאזב חושב טעם מצות וחוקים לא עושים והם למשא על קהל עדת ישראל. כל כיה נלכר ראשונם שאין הכיר כן אבל הם מצות קלות בערך לומנים אשר היו המנהגים נתכלית כסכדות וסמאל, וזה היה צומן הקורה, וזה אשר התחיל ואמר שזאת תורת השם אשר נעטוב בה משה רבינו

קרישקו
 טעמים יעלו בלב האדם רעות בלתי אמתיות ונשמטיא קרבן עולה וישרטנו כאלו הוא יבטל אותם הרעות ויסלק מנפשו הסתלקות נמורה, וכאלו הרעות הריא חבשל ותשרף ולא יעלה על לב לעולם, והיה הרבר המבוקש ממנו והישר בעיני השם שיסדר האדם מכל מהשבה אין אמתות לה והוא האמת בע"ז או האמתות בעבודת הנוכבים, או האמתות בהם שישכנו וירעו לפי אמתותם כם, והיו אמרו רוח ניוחח לא שתפעל חשם מן הרוח, והיו שאמרו ורל סכל קרבותיהם איני מבקש מכם אלא היות, הרצון בו וישר המעשים וישומר אותם הרעות שריו מחזיקים בהם והוא עבודת חלמים וחטובכים והקריבות: (ג) ומפני זה התקבל כל כח אל השם בנאהב שבדברים, פי' כח הממאה בבשר שרואו טוב לו ובה החיונית בין ובה הנפשית נבנו, וכאלו הוא ככל כחות נפשות אשר בהם עמידתו יתקרב בהם אל ה'.

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מז

ומעבודתך כביצוא בזה לשרוף בן יונה או מלא כף סולת, ולפי זה הענין הוכיח השם אומתנו בעת מרותה עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי, ונאמר עוד בזה הענין, המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמר עמי דרנו לא נבא עוד אליך, ר"ל אי זו מצות טורח היתה להם בזאת התורה עד שיצאו מכללה. וכבר קראנו השם יתעלה ואמר מה מצאו אבותיכם כי עול כי רחקו מעלי ונו, כונת אלו הפסוקים כולן ענין אחד. וזאת היא הקדמה גדולה לא תמור משכרך, ואחריה אומר כבר בארנו שהכונה כולה היתה במקדש להתחדש בו התפעלות לבא אליו ושיירא ויפחה כאברו, את מקדשי תיראו וכל דבר נכבד כשיתמיד האדם לראותו^א יחסר מה שבנפש ממנו וימעט מה שיהיה מניע בגללו מן ההתפעלות, כבר העירו החכמים ז"ל על זה הענין ואמרו שאין טוב להכנס למקדש בכל עת שירצה, ומסכו זה לאמר הוקר רגלך מכית רעך, ומפני שהיתה זאת הכונה, ההודו השם יתברך הטמאים מהכנס למקדש עם רוב טיני הטומאות, עד שכמעט שלא תמצא אדם טהור רק מעטים, כי אם ינצל מסנע נבלה לא ינצל ממנע אחד משמנה שרצים הנופלים תמיד בכתים ובמאכלים ובמשקים, והרבה פעמים ירמסם האדם דרך הליכתו, ואם ינצל מזה לא ינצל מסנע נדה או זכה או זב או מצורע או משכבם, ואם ינצל מאלו לא ינצל משיבת אשתו או מקרי, ואפילו הטהור מאלו הטומאות לא הותר לו להכנס למקדש עד שיעריב שמשו, ולא הותר לו להכנס בלילה במקדש פירוש אפילו משיעריב שמשו כמו שהתבאר במדות ובתמיד, וכלילה שהוא ישכב עם אשתו על הרוב או תתחדש לו סבה מסכות הטומאה וישבים ביומוכאמולו, ויהיה זה כולו סבה להתרחק מן המקדש ושלא ידרכו בו בכל עת, וכבר^ב ידעת אמרם אין אדם נכנס לעזרה לעבודה ואפילו טהור עד שהוא טובל, ואלו הפעולות תתמיד היראה ויגיע ההתפעלות הכביא לכניעה המכוננת. וכל אשר תראה הטומאה יותר נמצאת יהיה המהרה ממנה יותר כבדה וימנה יותר ארוך, וההתאחל עם המתיים וכ"ש הקרובים היא יותר נמצאת מכל טומאה, ואין לה מהרה אלא עם אפר פרה^ג עם רוחק מציאותה ואחר שבעת ימים, והזויכות והנדות יותר מסנע טמאים, מפני זה צריכין שבעת ימים ואשר יגע בהם יום אחד, ולא תשלם טהרת זב וזבה ויולדת אלא בקרבן, ^ד מפני שהוא מעט מציאות מן הנדות, ואלו כולן נ"ב דברים מכווערים נמאסים, ר"ל זב וזבה ונדה ומצורע ומת ונבלה ושרץ ושכבת זרע. ועלו בדינו מאלה המשפטים תועלות גדולות ורבות, אהת מהן להתרחק מן הכיעור והמיאוס, והשניה שמירת המקדש, והשלישית לישא פנים לגונה המפורסם, כי היה מטורה הצאב"א הגדול בענין הטומאה מה שתשמעוהו עתה, והרביעי להקל הטורה ההוא מעל האדם ושלא ימנעוהו ענין הטומאה והמהרה מעסק שעסקיו. כי זאת המצוה של טומאה וטהרה היא תליתית רק במקדש קדשו לא כוללתם. בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא, אבל לזולתם אין אינה עליו אם ישיאר טמא לא אשר ירצה ויאכל הולין טמאין כמו שירצה. והמפורסם מדעת הצאב"א עד זמננו זה בארצות המזרח, ר"ל שארצות המגרתית, שהנדה היתה כבית עזצפה, וישרפו המקומות אשר תלך עליהם, ומי שמדבר עמה

יטמא

אמרו

שם טוב

פרק מז א יחסר מה שנכנס. ר"ל שיחסר מורחב הנפש :
 ב אפי' הסוכר מאלו הטומאות כו'. ר"ל אפי'
 שכל טמא ביומו כמו שהיה בלחם הקודש לו : ג ידעת אמרם
 אין אדם נכנס לעזרה. במסכת יומא בבבלי ח"ל הפמנה :
 ד עם רוחק מציאותה. ר"ל כי מציאות אשר הפכה הוא מעט :
 ה מפני שהוא מעט מציאות מן הנדות, לפי לשון זה ירצה
 כי כל טומאה שמעט מציאותה יהיה סהרה יותר רחוקה,
 ולמעלה כפי הכבד וכל אשר חסיה הקוממם יותר נמצאת חסיה
 הסהרה ממנה יותר כבדה, ויהיה זה סודר לזה, וכבר השיג
 זה רבי שמואל ז"ל מן ז"ל, לכן חקן הכבד הוצרכ ללשון הכבד
 ראשון כך, וכל אשר יהיה הטומאה יותר מעט המציאות,
 יהיה הסהרה ממנה יותר כבדה :

ע"ה והתחסה אליו וכו' : וכל אשר יהיה הטומאה יותר
 כמציאות חסיה הסהרה ממנה יותר כבדה וזמנה יותר ארוך,
 ההתאחל ונשיאות החסיה וכל שכן בקרובים והסכנים הוא
 יותר נמצא מכל טומאה :

אמר שם טוב יש נכאן להקשות על הדבר ארוך אשר
 ששיאות וההתלה החסיה הוא יותר נמצאת מכל
 טומאה, שהרי זב וזבה ויולדת ונדה הם נמצאות יותר, וגם
 כן ארוך אשר שכל מה שהיה נמצאת יותר עהרתם יותר
 קשה, והיה ראוי אשר שהכבד הוא נמצאת יותר שיהיה לה
 קרבן, אבל הדבר הוא כבדך שטהרת זב וזבה ויולדת לא
 יהיה אלא בקרבן ואמר הסכה מפני שהוא מעט מציאות,
 והקטנה נזה כי מה שאמר ששיאות החסיה יותר נמצאת
 מכל טומאה, הרצון הוא אשר כל בעצמם עמאים כמו הנבלה
 וזמנה שרצים, כי אשר הדברים אינם עמאים בעצמם אלא

בעת מה זומן מה, ואחסים להם שאחרנו שהיה ראוי שיהיה
 טהרת הנדות בקרבן יותר מהזב וזבה ויולדת בעבור שהנדות יותר נמצאת, כי אם היה טומאת הנדות מניח קרבן היה
 ראוי שיהיה לכל אשה כבשים רבים או עשר רב, כדי להקל מעליה לרוב מציאותה לא צוה אותם בקרבן, וכאלו
 יאמר כי הנזות והנדות הם יותר נמצאים מתנע עמאים מפני זה צריכה שבעת ימים ואשר יגע בטמאים יום אחד
 לבד, וכתן עטם למה כוב והזבה ויולדת צריכה קרבן והנדות לא והצרכו קרבן מפני שאלו מעט המציאות מן הנדות
 ולהקל מהנדה : אמר הרב והשלישיק לישא פנים לתנה המפורסם אשר אי אפשר מכלעניו, כי המהבג והגדול ישנו
 כמו דבר טעמי או יש בו רושם גדול כמו הדבר הטעמי : כי היה מטורה האב"א בענין הטומאה והטהרה דבר גדול

יטא, ואפילו עם עבר רוח על הנדה ועל המהור יטא, ראה כמה בין זה ובין אמרנו כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה, ולא יאמר ממנו רק בעילתה כל ימי טומאתה. וכן המפורסם שבדעותם עד ומננו זה, שכל מה שיובלל מן הגוף משער או צפון או דם הוא טמא, ומפני זה כל ספר אצלם טמא, מפני שהוא נוגע הדם והשער, וכל מעביר תער על בשרו יטבול במים חיים, וכיצא באלו המדרים אצלם רבים מאד, ואנחנו אין לנו טומאה ומהרה אלא בקדש ובמקדש, אמנם אמרו יתעלה והתקדשתם והייתם קדושים, אינם בענין טומאה ומהרה כלל, לשון ספרא זו קדושת מצות וכן מה שאמר קדושים תהיו אמרו זו קדושת מצות, ומפני זה קרא העברה על המצות גם כן טומאה אמר באבות המצות ועקריהם, שהם ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים, אמר בעבודה זרה, כי מדרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי ולהלל את שם קדשי, ובגילוי עריות, אל תמאנו בכל אלה, וכשפסכות דמים, ולא תמאנו את הארץ. הנה התבאר שמלת טומאה נאמרת בשתוף על שלשה ענינים, נאמרת על מדות האדם ועברו על המצות כו סמעשה או דעת, ועל ההומים ועל הלכלוכים, טמאתה בשוליה, ועל אלו הענינים המדומים, ר"ל מנע דבר פלוני או משא דבר פלוני או לשאת דבר פלוני על כתפיו, ועל זה המין האחרון אמרו אין דברי תורה מקבלין טומאה. וכן הקדושה נאמר בשתוף על שלשת ענינים שבגנדר אלו השלשה, ומפני שאי אפשר להמיר טומאת מת אלא אחר שבעת ימים ובמצואות אפר הפרה נ"ב, והיו הכהנים צריכים תמיד להכנס אל המקדש להקריב, והיה כל כהן טומאת מת לבד, רק להכרח גדול אשר יכבד ענינו על הטבעים, ר"ל להמנע מקרוב אל האבות ואל הבנים ואל האחים ולעמוד עמהם וליננע בהם. ולזה הצורך להיות כהן גדול במקדש שמת, לאסרו והיה על מצחו תמיד, הוזהר מלטמא למת כל עקר ואין אלאו הקרובים, הלא תראה את זאת האזהרה אינה כוללת הנשים, בני הארץ ולא בנות הארץ, מפני שאין הנשים צריכות בהקריבה. ומפני שאי אפשר שלא ישנה אדם מישראל ויכנס למקדש טמא, או יאכל קדשים והם טמא, או אפשר שיעשה זה במיד כמו שיעשו הרשעים העבירות הנדולות והם מזידים, צוה מפני זה להקריב קרבנות שיכפרו על טומאת מקדש וקדשיו, קצתם לדון וקצתם לשננה לפי מיניהם, והם שעירי הרגלים ושעירי ראשי החדשים, ושעיר המשתלח, כמו שהתבאר במקומותיו, כדי שלא יעלה כלב המזיד שלא עשה רעה גדולה כשטמא מקדש ה', רק ידע שנתכפר לו בשעיר, אמר ולא ימותו בטומאתם, ואמר ונשא ארץ את עון הקדשים, ונכפל זה הענין הרבה. אבל טומאת צרעת כבר בארנו ענינה, ורבותינו ז"ל נ"ב בארוהו והודיעו אותו, והעקר המוסכם עליו שהוא עונש על לשון הרע, ושהשנוי שהוא יתחיל כבותלים, ואם עשה תשובה הוא המוכן, ואם עמד כמרוי יתפשט השנוי שהוא לכלי משרתי וכלי ביתו, אם עמד כמרוי יתפשט אל בגדיו ואח"כ לגופו, וזהו מופת מקובל באומה כמו סוטה, ותועלת זאת האמונה מבווארת, מצוה אל היות הצרעת מתרדפת וכל בני אדם מואסים אותה וברלים ממנה (ה) וכמעט שהוא בטבע, אך היות מטרחה בעין ארו ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים, כבר נדע מעמם במדרשות ואמנם אינו נאות בכונתנו, ואני לא ידעתי עד היום מעם אחד מהם, ולא מעם עץ ארו ואזוב ושני תולעת בפרה אדומה, וכן אגודת אזוב שמוים בה דם הפסח אינו מוצא דבר שאסמך עליו ביחוד אלה המינים, ומעם קרא פרה אדומה הטאת הוא, מפני שהיא משלמת מטרחה טומאת כח להכנס למקדש ולאכול בקדשים אח"כ,

כונת

שם טוב

אלא נקשו גדול כדי לכתוב תגבורת היר וגם כן לחכמה על בעלה, וזרשאון עקר כפי דעת הרב: כינוי יחבד שמת טומאה נאמרה נשתוף על נשקע ענינים, נאמר על מדות אדם, ועל עברו כמדות ממעט כמו שפסכות דמים וגלוי עריות, וכן עברו גם כן בשאר המצות המעשיות, או דעת המחמת עבודה זרה כי המחלצה הוא יוקר טמא, וכן המחמין את שהוא הכף רעות מתוארת, ועל כוהמין האדם הלכלוכים טומאתה בשוליה, ועל אלו הענינים המדומים הנעק מח וגללה ורץ ושכבת זרע, ועל זה המין ר"ל מנע פלוני על כתפיו, ומה המין האחרון אין דברי תורה מקבלין טומאה: ותועלת זאת האמונה מבווארת להרחיק האדם מלשון הרע שהוא סנה להפסיד המדינה, וזאת האמונה היא מהאמונות ההכרחיות וכבר ידעת ענינם: עוד אמר הרב כי צוה להרחיק הכרעת צענור שהיא מתדנקת וכל בני אדם מואסים אותה וגדלים ממנה וקמעת שהוא

כטעמן

קרקשקש

פרק מז (ה) כמעט שהוא בטבע. פירוש שבטבע האדם להבדל ממנו:

כפי מה שחששעמו, ראה כמה הפרש בין זה ובין אמרו כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה ולא אמר ממנה אלא בעילתה כל ימי נדותה, ומן המפורסם שבדעותם כונתנו זה שכל מה שיובלל מן הגוף שער או צפון או דם הוא טמא, ומפני זה כל ספר (אומן המגלה שער ומקויו דס) אצלם עתה וכל מעביר תער על בשרו יטבול במים חיים, וכיצא באלו המדרים אצלם רבים מאד, ואנחנו אין לנו טומאה אלא למקדש ולקדש, וכמה הבדל יש בין זה ובין זה: אמר שם טוב ומה יאמר הרב צענולה הוכיח והבדיל במים קרים נימיו הסמיו אשר בו המהורה מה שלא יעלה, ואולם הרב יתן סבת הפסוקים לא סבת מה שצאמר מהתלמוד, כי הצענולה לאלו הוא נלמד מגורה שוק, ודעת הרב שכל מה שלמד נגורה שוק הוא מדברי סופרים כמו שיאמר הוא כספרו הנכבד ספר המצות. ואולי יאמר כי היה להרחיק התאווה ומי שירצה לשכב עם אשתו לא יהיה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מז מוח

כונת הענין שהוא אחר שנמלא נאמר עליו להבטח למקדש ולאכול קדשים לעולם, לולא זאת הפרה שנסאף זה החטא, כצנין שהוא מרצה על הטומאה, וכשעוירים הנשרפים, ומפני זה היה העוסק בפרה ובשעירים הנשרפים מטמא בנדרים, כשעיר המשתלח אשר יאמן בו כי מרוב מה שנסאף מן העונות הוא מטמא מי שנגע בו. הנה כבר זכרנו מה הכלל טעמי מה שידענו לתת בו טעם כפי מה שנראה לנו :

פרק מ"ה המצות אשר כלל אותם הכלל השלישי עשר, הם אשר ספרנום בהלכות מאכלות אסורות ובהלכות שחיטה, ובהלכות נדרים וניזירות, וכבר בארנו בזה המאמר ובפירושו

אבות תועלת זה הכלל באור נמור בדברים רחבים מאד, ועוד נוסף עליו באור בזכרון פרטי המצות המנויות שם, ואוסר כי לא מה שאסרתו התורה עלינו מן המאכלים מוגנם מנוה, ואין ככל מה שנאסר עלינו מה שיספק שאין חוק בו רק החזיר והחלב, ואין הענין כי בו החזיר יותר לח ממה שצריך, ורב הפסולת והמותרות, ורוב מה שאסרתו התורה לרוב לילכו ומונו בדברים הנמאסים, וכבר ידעת הקפדת התורה על ראיית הלבושים ואפילו בשדות במהנה כל שכן בתוך המדינה, ואילו היתה מותרת אכילת החזיר היו השווקים עם הבתים יותר מלובשים מביית הכסא, כמו שתראה ארצות הצרפתים היום, כבר ידעת אכרם פי חזיר כצואה עוכרת דמי, וכן חלב הקרב משכע ומפסיד העכול ומוליד דם קר מדובק, ושורפתו היתה יותר ראויה מאכילתו, וכן הדם והנבילה קשים להתעכל ומוגנם רע, וידוע שהמטרה תחלת נבילה היא. ודע שאר הכימונים רוצה ליזר העלאת נרה ושסיעת פרסה בבהמות,

וסנפיר וקטקשת בדגים, אין מציאותם סבת ההתר ולא העדרם סבת האכור, ואמנם הם סימן יודע בו המין המשובח מן המין המנונה. וטעם ניד הנשה כתוב, ואמנם טעם אבר מן החי הוא היותו חסונה ומלמד אכזריות, ועוד שכן היו עושים את סלמי הגוים, ונס לעבודה זרה היו עושים כן. ר"ל היותו חסונה מן בהמה אבר ידוע ואוכלים אותו, ואמנם איסור בשר חלב עם היותו מוון עב מאד בלא ספק ומוליד סלוי רב, אין רחוק אצלי שיש בו ריח עבודה זרה, אולי כך היו עושין בעבודה מעבודתיה או בחג מחניהם, וממה שסחוק זה אצלי זכר התורה אותו שני פעמים, תחלת מה שצותה עליו עם מצות החג שיש פעמים בשנה יראה כל זמור, כאילו אמר בעת הניכס ובואכם לפני לא תכשל מה שתכשל שם על דרך פליגי כמו שהיו הם עושים, זהו הטעם החוק אצלי בענין, ואמנם לא ראיתי זה כתוב במה שראיתי מספרי הצאב"ה. ואמנם מצות שחיטת בהמה היא הברחית, מפני שהמוזן הטבעי לבני אדם הוא מין הזרעים והצומחים בארץ ומכשר בעלי חיים, והטוב שכבשר הוא מה שהותר לנו לאכלו, וזה מה שלא יסופק בו רופא, וכאשר הביא הכרח טוב המזון להירגת בעלי חיים כונה התורה לקלה שבמיתות ואסרה שיענה אותה בשחיטה רעה ולא בנחירה ולא יחתך מהם אבר * כמו שביארנו, וכן אסר לשהוט אותו ואת בנו כיום אחד, להשמר ולהרחיק משהנהם. הנה לעיני האדם, כי צער בעלי חיים בזה גדול מאד, אין הפרש בין צער האדם עליו וצער שאר ב"ח, כי אהבת האדם והחבה על הולד אינו נמשך אחר היכול רק אחר פעל הכח המדמה הנמצא ברוב בעלי חיים כמו שנמצא באדם, והיה זה הדין מיוחד בשור ושה, מפני שהם מותר לנו אכילתם מן הבייתות הנהוג לאכלם, והם אשר תכיר מהם האם את הולד, וזהו הטעם ג"כ בשלוח הקן, כי הביצים אשר שכבה האם עליהם והאפרוחים הצריכים לאמם על הרוב אינם ראויים לאכילה, וכשישלח האם ותלך לה לא תצטער בראות לקחת הבנים, ועל הרוב יהיה סבה להניח הכל, כי מה שהיה לוקח ברוב הפעמים אינו ראוי לאכילה, ואם אלו הצעירים הנפשיים חסה תורה עליהם בבהמות ובעופות כל שכן בבני אדם, (ה) ולא תקשה עלי באמדם על קן צפור יגיעו רחמך וגו', כי הוא לפי אחת משתי הדעות אשר זכרנו, ר"ל דעת מי שהושב שאין טעם לתורה ללא הרצון לבד, ב (ג) ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני, וכבר זכרנו באור התורה לטעם כסויה הדם והיותו

מיוחד

שם טוב

נעשן כשעיר המשתלח אשר יאמן בו כי מרוב מה שנסאף נעשנו הוא מטמא מי שנגע בו, ובכן אמרו אשר יאמן בו כי מרוב מה שנסאף מעונות הוא מטמא, וכן הענין בשעירים הנשרפים כי נעבור נשאלם מעונות ויהי הנוגע בהם טמא, הנה זכרנו בזה הכלל טעמים מה שידענו לתת בו טעם כפי הנראה לנו :

פרק מ"ח ולא תקשה על אמרם על קן צפור רחמך כי זה אחד משתי הדעות, ר"ל דעת מי שחושב שאין טעם ולתורה ללא הרצון לבד ואנחנו נמשכנו אחר דעת השני :

אמר

קרקש

פרק מ"ח (ה) ולא תקשה עלי באמדם על קן צפור יגיעו רחמך, פירוש אמרו ז"ל ששחוקן אותו שניראה מה שאין זה על דרך רחשנות והשמירה מצערי בע"ח

שכאמרום זה נמשך אחר החיוב שהכל לצי הרגון : (ב) ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני. פירוש שכל המצות יש להם טעם וכמה סבואר או בלתי סבואר :

סרק

מיוחד בחיה מהורה ועוף טהור, ועם מה שצוטנו התורה מאיסור המאכלים האסורים צוטנו גם כן בנדריו אסר, והוא כי כשיאסר אדם זה הלאם אסור עליו או זה הבשר אסור עליו, נאסר עליו לאכלו, כל זה להרגיל לקנות מדת ההסתפקות, ולחסום תאוות המאכל והמשתה, אמרו נררים סיג לפרישות. וספני שהנשים ממחרות לבעום לקלות הפעולותם וחולשת נפשם, אלו היה ענין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ובחלוקת והפסד סדר, בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה, זה אסור על הבת ומותר לאם, וכפני זה סמך הענין לבעל הבית בכל מה שיש לו בו נזק או תועלת, הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ואינה נמשכת אחר בעל הבית להנהיגה, דינה כדון האנשים בנדרים, ר"ל מי שאין לה בעל ומי שאין לה אב או מי שבגרה. וטעם נזירות סבוואר מאד, והוא הפרישות מן היין אשר להפסיד מן הראשונים והאחרונים רבים ועצומים כל הרגיו וגם אלה ביין שגו, ובא סדן הנזירות כיה שתראה מאיסור כל אשר יעשה בגמן היין, לדרחקה יתירה עד שיספיק לאדם מכנו הרבר הצריך, כי הגשטר מכנו נקרא קדוש, והושם כמדרת כהן גדול בקדושה, עד שלא יבא אפילו לאכילו ולאמו כמורו, ואת הגדולה ספני שפירש מן היין :

פרק מה המצות אשר כלל אותם הכלל הארבעה עשר הם אשר ספרנום בספר נשים, והלכות איסורי ביאה, וכלאי בהמה, ומצות מילה מזה הכלל, וכבר הקדמנו להגיד תכלית כונת זה הכלל, ועתה אחל לכאר פרטיו, ואומר, מן הירודע כי צריך אדם לאזהבים כל ימיו, וכבר ביאר זה אריסטו במאמר התשיעי מספר המדות, אם בעת בריאותו והצלחתו יהנה בחברתם, ובעת צרתו יצטרך אליהם, ובזקנותו וחולשת גופו יעזר בהם, וזאת האהבה נמצאת בבנים יותר ויותר גדולה, וכן בקרובים, ולא תשלם האהבה והאהוה ועור בקרובים רק ביהסים, עד שהמשפחה האחת כשיקבצה אבי אב אחד ואפילו אבי אב רחוק, יהיה ביניהם בעבורו אהבה ועור קצתם לקצתם וחמלת קצתם על קצתם, אשר היא אחת מכונות התורה הגדולות, וספני זה נאסרה הקדשה, למה שיש ברתה מהפסד היום, והיות הנולד ממנה נכרי לבני אדם כלם לא ידע לעצמו קרוב ולא יכירוהו אחד מקרוביו, וזהו הרע שבעניינים לו ולאכיו. וענין אחר גדול בטעם איסור הקדשה והוא מניעת רוב תאות המשגל והתמדתו, כי בהתהלף גופי הקדשות תוסף התאוה, כי לא יתעורר האדם לנזף אחד שיהרגיל בו תמיד, כהתעוררו לנפות מתחדשות חלוקי הצורות והענינים. ובאסור הקדשות תועלות גדולה מאד והיא מניעת הקטמות, כי אלו היתה הקדשה מותרת, היו באים אל אשה אחת אנשים רבים בעת אחת לפי המקרה ולא היו נמלטים מהמחלוקת, וברוב הפעמים היו הורגים זה את זה או היו הורגים אותה, כענין הנודע מאד, ובית זונה יתגודדו, ולמנוע אלו הרעות העצומות ולהביא התועלת הכוללת והיא ידיעת היהסים, נאסרה הקדשה והקדש, ולא נמצא צד התר למשגל רק ביחד אשה ולישא אותה כמפורסם, כי איילו היה לו די ביהודה לבד, היו רב בני אדם מביאים קדשה לבתיהם וכן אחד מוסכם בין פורשים ואיסור שהיא אשתו, וספני זה ציה לעשות מעשה אחר שיהדרה אלו בו והוא האירוסין, ושיפירם הרבר והוא הנשואין, ויקח כועז עשרה נשים וכו', ופעמים שלא יהיה ביניהם הסכמת אהבה ושלוש ולא יסודר ענין ביתם, והותר לו לנרשה, ואלו היתה מתגרשת בדבור לבד או בהוציאה מכיתו, היתה האשה מחזרת אחר פשיעה ויוצאה ואומרת כי גרושה היא, או כשתזנה עם אדם תאמר היא והגואף שכבר נתגרשה, וזהו נצטווינו שלא יתכן לגרש רק בספר שיעיד עליו וכתב לה ספר כריתות. וספני שחשד הזנות והספקות הנפולות בו על האשה רבות מאד, נצטווינו כדיני סוטה, אשר הענין ההוא סביא לכל אשה בעולה שתשמור עצמה בתכלית השמור, כדי שלא יחלה לב בעלה עליה, ספני פחד מי סוטה, שאף רוב הנקיות הבטוחות בעצמן היו פודות עצמן מן המעשה ההוא אשר יעשה בה בכל סממן, ואף המות טוב מן הבושת הגדול ההוא, והוא פריעת ראש האשה, ומתירת שעה, וקריתת כרייה

ש

שם טוב

אמר

והיא האמתי, ושאל מה שאמרנו בזה הפק בוא משאל : אמר שם טוב הכלל מתרב כמה שאמר שהוא אחד מחדעו

וכו', עם היות זה טעם (הלכה) זולת האמת, וכבר פסק הרב בכלכות תפלה שהאומר על קן כפור יגישו רחמך משתיקין אותו, והוא אומר כבאן הפק זה, אולי יהיה זה כפי סנת הסתירה, והאמת כי הרב נתן סבה כפי שיראה מהכחז לא סנת מה שאלמר בתלמוד : ומפני שהנשים ממחרות לבעום כ' ומפני זה סמך הענין לבעל הבית כ' :

אמר שם טוב נפלאחי מתרב למה לא נתן טעם להיחר נדרים וטענות, ואולי היה מפני שלא נזכרו בכחוב כי היחר נדרים סורחים באויר, וטונת הרב לתת סנת הפסוקים לא סנת מה שאלמר בתלמוד. ואם שהרב לא זכרו אלא במקום אחד, מן המקום ההוא חלקת ראייה על כל שאר הדברים :

פרק מה ולמנוט אלו הרעות העצומות ולכחוד הקועלת הסוללת והוא ידיעת היהסים נאסרה להפריש וקדש, ולא נמצא כל היחר למשגל רק ביחד אשה ולישא אותה כמפורסם : אמר שם טוב נפלאחי מתרב למה לא נתן

טעם

מורה נבוכים חקק שלישי פרק טז

עד שיתגלה לכה והקפתה בכל המקדש לעיני הכל נשים ואנשים וכפני כ"ד הגדול, וימנעו מפני זה הפחד הליום גדולים מספירים סדר בתים רבים. ומפני שכל נערה בתולה היא עומדת להנשא לכל מי שיוודמן, לא חייב המפתה אותה רק שישאנה, כי הוא הטוב לה בלא ספק ויותר רופא מחצה ויותר מתקן ענינה משישאנה וזולתו, ואם לא תרצה בו היא או אביה, יתן המורה, והוסף בעונש האונס לא יוכל לשלחה כל ימיו, ואמנם טעם היבוס כתוב, כי היה מנהג קדום קודם מתן תורה, והשאירתו התורה, וצותה לעשות החליצה, מפני שהמעשים ההם היו מגונים כמנהגי הומנים ההם, ואולי ירבה מן הננות ההוא ויובס, מכואר הוא זה בתורה, ככה יעשה לאיש נז' , ונקרא שמו בישראל ונז', ואפשר ללמוד ממעשה יהודה מדה חשובה ויושר משפט, וזה מאמרו תקח לה מן נהיה לכח הנה שלחתי הנדי הזה, וכאור זה שבכעילת קדשה קודם מתן תורה היה כבעילת האדם אשתו אחר מתן תורה, ר"ל שהיה מעשה מותר לא היה אדם מרחיק אותו כלל, ונתנית שכר המותנה עליו לקדשה או, כנתנית כתובת אשה לה עתה בעת הגרושין. ר"ל שהוא דין מדיני האשה שחייב עליו לתת, ומאמר ירדה תקח לה מן נהיה יבוס, מלבד אותנו שעניני המשגל כולם ואפילו הסותר מהם הוא בשת עלינו ירדה בו, וראוי לשתוק ממנו ולהסתיר, ואפילו אם יגרום הפסד ממון, כמו שנתראה יהודה עשה באמרו טוב שנפסיד וישאר לה מה שבידה משנתפרסם יבקש ונוסף כושת, זאת היא המדה אשר למדנו מן הענין ההוא. ואמנם היושר אשר למדנו ממנו, הוא אמרו לנקות עצמו מנולתה ושהוא לא שנה ולא בטל מה שהסכים עמה עליו, הנה שלחתי הנדי הזה, אין ספק שהנדי ההוא היה טוב כמינו מאד, ומפני זה רמז אליו ואמר הזה, והיו היושר אשר ירשו מאברהם יצחק ויעקב, שלא ישנה אדם בדברו, ולא יחליף תנאו ושיתן לכל איש חקו משלים, ושאיין הפרש בין מה שיהיה בידו כמון חברו ע"ד הלאה, או ע"ד פקדון, או על אי זה צד שיתחייב לו משכירות או וזולתו, ושכתובת כל אשה כדן כל שבר שכיר, ואין הפרש בין כובש שבר שכיר ומי שיכבוש חקי אשתו, ואין הפרש בין עושק שכיר או מתעולל עליו להוציאו מבלי שכירות, או שיעשה כן עם אשתו עד שיוציאה מבלי מורה. היא תשתכל כרוב אלו החוקים ומשפטים צדיקים אך שפטו כמוציא שם רע, והוא כי אין ספק כי זה האיש הרע לא אהב אשתו אשר הוציא עליה שם רע, ולא מצאה חן בעיניו, ואילו היו רוצה לנרשה כדן כל מנרש אשתו לא היה לו מונע מזה, אך היה כתחייב לתת לה חוקה הראוי לה, ושם לה עלילות דברים כדי להפטר ממנה בלא תשלומין, והוציא עליה דבה ודבר שקר להחזיק בחקקה שיש לה עליו והוא חמשים כסף כי זהו מורה הכתולות הקצוב בתורה, ומפני זה נזר עליו הש"י לשלם סאה כסף (כי זהו מורה הכתולות), נמשך אחר העקר אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו, וכדן עדים וזממין כמו שבארנו, כן זה המוציא שם רע חשב להפסידה חמשים כסף הראויים לתת לה, ישלם מאה, וזה ענינו על שהיה כובש חוקה הראוי לה והשתדלו להחזיק בו, והיה ענינו על שפחת מעלתה והוציא עליה קול הונות, שהיו פוחתין מעלתו כשהכוהו ברצועה, כאמרו וסרו אותו, והיה עונש על בחירתו התאוה ובקשו ההנאה לבר, שנתחייב להחזיק בה עולמית, לא יוכל שלחה כל ימיו, כי לא הביאו אל כל זה רק היותה כעורה בעיניו, כן ירפאו המדות הרעות כשהיה רופאם המצוה האלהית, לא יסור ויושר היושר, מבוארים גלויים בכל דיני זאת התורה עם השתכלות הטוב, השתכל איך הושה בין דין מוציא שם רע אשר חשב להחזיק בחוק הראוי עליו לתת, ובין דין נכב שלקה ממון חברו, ושם דין עדי וזממין אשר זמם להזיק ואע"פ שלא בא החוק, כדן מי שהזיק וחסם, ר"ל נכב ומוציא שם רע, הדן בשלשתן תורה אחת ומשפט אחד, הפלא מאד מתוכן משפטי הש"י כמו שתתמה מתוכן מעשיו אמר הצור תמים פעלו, יאמר כי כמו שמעשיו בתכלית השלמות כן משפטיו בתכלית היושר, אבל דעותינו קצרו יד מלהשיג שלמות כל מעשיו ויושר כל משפטיו, וכמו שישגי קצת נפלאות מעשיו, כאיברי ב"ה ותנועת הנגלים, כן נשיג יושר קצת משפטיו, ואשר יעלם ממנו משני המינים יחד הוא יותר מן הנגלה לנו הרבה מאד. ואשוב אל כונת הפרק, ואמנם אמרו העריות, הענין בכלם שב למעט המשגל ולאמנם בו ושלא ירצה ממנו כי אם מעט מזער, אם אסור זכור ואסור בהמה מבואר מאד, אחר שהענין הטבועי נמאס היעשות רק לצורך, כל שכן הענין היוצא חוץ למטבע ולבקשה ההנאה לבר, והעריות מן הנקבות כלם יקבעם ענין אחד, והענין ההוא הוא שכל אחת מהן נמצאה על הרוב עם האיש שנאסרה עליו תמיד בביתו, והיא ממהרת לשמוע לו לעשות רצונו, וקרובה להמצא אליו לא ימרת להזמיתה, ואי אפשר לשופט להרחיק על אדם כשימצאו אלו עמו, ואזי היה דין העררה

שם טוב

טעם לקדש ולקדשה נעבור למנוח הניאה והבעילה אשר אינה קיום חמין, ומנזר שסקדש והקדשה אינם עושים פרי כרוב ולא יולידו, ואמנם כמו שאמרם כרות שפכה וסריס עשה פרי, כי זה המעשה אשר הוא חרפה לנו היות נעבור

הערה כדון הפנוד, ר"ל שיהיה מותר לישא אותה ושלא יהיה בה מן האסור רק שאינה אשתו, היו רוב בני אדם בכשלוך זנותם תמיד, וכאשר נאסרה בעליתן כל עיקר ונמנעו לנו מניעה גדולה ר"ל כסיתת בית דין ובכרת, ושאין שם שום צד היתר על בעילתם, יש לבטוח בזה שלא יכוון האדם עליהם ושלא ירהרר בהם כלל. והיות הערה ממהרת וקרובה להמצא כאשר זכרנו, מבוואר מאד, וזה כי האדם כשיהיה לו אשה, מן הירוע שאמה וקנתה ובתה ובת בתה ואחותה נמצאות עמו ברוב העתים על הרוב, ושהבעל פוגש בהם תמיד בצאתו ובבואו ובעשותו מלאכתו, וכן האשה הרבה פעמים תעמוד עם אחי בעלה ואביו וכנו, וכן מציאות האדם על הרוב עם אחיותיו ודודותיו ואשת דודו והיותו גדל עמהם, הוא מבוואר מאד, ואלו הם כל הערות של שאר בשר, והוא אחד מן הענינים אשר בעבורם נאסר שאר בשר. ואמנם הענין השני הוא אצלי להודיר במדת הכשת, כי היות זה המעשה בין השרש והענף ענות גדולה מאד, ר"ל לבעול האם או הבת, ונאסר על שרש וענף שיבעול אחד מהם את הכרו, ואין הפרש בין שיבעול השרש או הענף או שיתקבצו שרש וענף בבעילת גוף שלישי, ר"ל שיתגלה גוף אחד נלוי משגל לשרש וענף, ומפני זה נאסר לקבץ בין אשה ואמה ולבעול אשת האב ואשת הבן, שאילו כלם הם נלוי ערות גוף אחד לערות שרש וענף, והאחים כשרש וענף וכאשר נאסרה האחות נאסרה אמות האשה ואשת האח, שהיא התקבץ שני אישים שהם כשרש וענף, בבעילת גוף שלישי, וכאשר החמיר באסור קבוץ האחים ושם אותם כשרש וענף גם כנוף אחד, אסר מפני זה בעילת אחות האם ג"כ שהיא במקום האם, ואחות האב שהיא במקום האב, וכמו שלא נאסרה בת אחי האב ולא בת אחות האב כי לא נאסרה בת האח ולא בת אחות הקש אחד. ואמנם היות אחי האב מותר באשת בן אחיו והיות בן האח אסור באשת אחי אביו, הוא מבוואר לפי הטעם הראשון, כי בן האח נמצא על הרוב בבית אחי אביו ושייכותו עם אשת אחי אביו כשייכותו באשת אחיו, ואמנם אחי האב אינו נמצא בן בבית בן אחיו ואין שייכות לאחי האב עם אשת בן אחיו, הלא תראה שהאב כעבור שהוא שייך עם אשת בנו כשייכות בנו באשתו היו שני האסורין שוין וכמיתה אחת. ומעם אסור בעילת גדה ואשת איש מבוואר אין צריך לבקש לו טעם. ובכר דעת שאסור לנו ליהנות בערה על אי זה צד שיהיה ואפילו בראיית העין, והוא שייכות ליהנות כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה, ושם נבארנו שאין מותר בתורתנו להרהר במשגל כלל, וגם לעורר הקושי כלל, ושהאדם כשיתקשה מכלתי כונה ראוי לו שישב רעיונו למחשבה אחרת, וישתכל בדבר אחר עד שיסור הקושי, אמרו החכמים ז"ל במסוריהם המשלימים החסרים, בני אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, אם ברזל הוא נמוח, ואם אבן הוא מתפוצץ, שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפמיש יפוצץ סלע, והוא אומר לבנו דרך מוסר כשתתקשה ותכאב, לך לבית המדרש ותקרא וחלוק ושאל וישאלוך יסור ממך הכאב ההוא בלי ספק, ותמה מאמרו מנוול, כי זה כאמת נוול גדול הוא. ואין המוסר הזה מצד התורה לבד, כי הענין הזה גם כן אצל הפילוסופים, כבר הודעתך דברי אריסטו בלשון אסר, זה החוש אשר הוא חרפה לנו, ר"ל חוש המשוש, המביא לבחור המאכל והמשגל, והוא קורא בספריו האנשים הבוחרים המשגל ואכילת מיני התכשילים, הפחותים, וירחיב פה ויארץ לשון כננותם ובפחיתותם ויתלוצץ עליהם, ימצא זה בספר המדות אשר לו, ובספר ההגדה והספור, ולפי זאת המדה החשובה אשר ראוי לכיין אליה ולהחיק בה, והודירו חכמים ז"ל מהסתכל בבהמה ועוף כשעה שנוקקין זה עם זה. וזהו הטעם אצלי באסור כלאי בהמה, כי בירוע שלא יתעורר איש ממין אחד לבעול איש ממין אחר על הרוב אם לא ירכיבוהו עליו בידים, כמו שתראה אלו הפחותים מולידי הפרדים עושים תמיד, ומאסה התורה שישפיל איש מישראל מעלתו לזה המעשה, למה שבו מן הפחיתות והענות שיתעסק בדברים שמאסה התורה לזכרם, כל שכן לעמוד עליהם ולעשותם, רק בעת הצורך, ואין הצורך לזאת ההרכבה. ויראה לי כי טעם אסור קבוץ שני מינים באי זה מעשה שיהיה אינו רק להרחיק מהרכבת שני מינים, ר"ל לא תחרוש בשור ובחמור יחדו, כי אם יקבץ בין שניהם פעמים ירכיב אחד מהם על חברו

שם טוב

לכא כקבל, וזה הטעם ראוי כמו הטעמים שהביא: שאלו כלם נלוי ערות גוף אחד לערות שרש וענף והלחין כשורש וענף לזכות הלחין גדול והלחין קטן, כהיותם בני איש אחד ונולדו משרש אחד היו כשרש וענף: הוא אומר לבנו על דרך המוסר כשתתקשה ותכאב לך לבית המדרש וקרא ושאל וישאלוך ואז יסור ממך הכאב, כי המתקוה שום דבר יתעסק בדבר אחר יסור ממנו תאומו, כל שכן אם יסיה

בדברי וימסרו ואז יסור הכאב והתאוות בלי ספק, ותמה לתמוך מנוול זה בלחמת ניוול גדול הוא ואריסטו אמר בלשון חוש המשגש אשר הוא חרפה לנו, ומשגש הוא הכה המביא לבחור המאכל והמשגל, והוא קורא בספריו האנשים הבוחרים המשגל ואכילת מיני התכשילים, הפחותים, וזהם דומין לחמורים ולכמהות ויארץ לשון כננותם, זה תמצא כתוב

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מט

חברי, והראיה על זה היות הדין הזה כולל לזולת שור וחמור, אחד שור וחמור ואחד כל שני מינין אלא שדבר הכתוב בהווה. וכן המילה אצלי אחד מטעמים למעט המשגל ולהחליש זה האבר כפי היכולת עד שימנע במעשה הזה, וכבר חשבו שזאת המילה היא השלמת חסרון יצירה, ומצא כל הדין בקום לחלוק ולומר, איך יהיו הדברים הטבעיים חסרים עד שיצטרפו להשלמה מחוץ, עם מה שהתבאר מתועלת העור והוא לאבר ההוא, * ולא נתנה מצוה זו להשלים חסרון הבריאה, רק להשלים חסרון המדות, והנזק ההוא הגופני המנע לאבר ההוא, הוא המכוון, אשר לא יפסד בו דבר מן הפעולות שבהם עמידת האיש ולא תכטל בעבורה ההולדה, אבל תחסר בו התאוה היתרה על הצורך, והיות המילה מהלשת בה הקושי, ופעמים שתחסר ההנאה, הוא דבר שאין ספק בו, כי האבר כשישפך דמו ויוסר מסכרו מתחלת בריאתו, יחלש בלי ספק, ובבאור אמרו החכמים ז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו, והו החזק בטעמי המילה אצלי, וזו היה מתחיל בזה המעשה רק אברהם אבינו ע"ה, אשר נודע מיראת חטאו מה שזכרו החכמים ז"ל באמרו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. ויש במילה עוד ענין אחר צריך מאד, והוא שיהיה לאנשי זאת האמונה כלם, רצוני לומר מאמיני יחוד השם, אות אחד נשמי שיקבצם, ולא יוכל מי שאינו זהם לומר שהוא מהם והוא נכרי, כי פעמים יעשה האדם כן כדי להניע אל תועלת או כדי להתגבל על אנשי זה הדת, אך זה הפעל כלומר המילה לא יעשהו אדם בו או בכניו רק סתוך אמונה אסתית, כי אין זה שרט בשוק אוכיה בודע אבל ענין שיהיה קשה מאד, וידוע ג"כ רוב האהבה והעור הנמצא באנשים שהם כלם כסימן אחד ושהוא על צורת ברית, וכן זאת המילה היא הברית אשר כרת אברהם אבינו על אמונת יחוד השם, וכן כל מי שימול יבנוס בברית אברהם הראשין היחוד, להיות לך לאלהים ולרועך אחריך. מה ג"כ ענין חזק כראשון בטעם המילה, ואפשר שהוא יותר חזק מן הראשון, ושלמות זאת התורה וקיומה לא תשלם כי אם במילה. ויש בהיותה בימי הקטנות שלש חכמות, הראשונה שאילו הונח הקטן עד שיגדל, אפשר שלא היה עושה, והשנית שלא יכאב, ובכאב הגדול לזכות וערו וחולשת דמיונו, כי הגדול יפחד וירעד מן הענין שיפדה היותו קודם היותו, והשלישית שהקטן יבואו לו יולדיו בעת לידתו, וישלם ש"ל התחזקה עדיין הצורה הדמיונית הכביאה לאהוב אותו יולדיו, כי הצורה הדמיונית הריא נוספת המיד בריאה, ^ב והיא גדלה עם גדולתו, ^ג ואחר כן תתחיל להתחסר ולהמחות ג"כ, ר"ל הצורה הדמיונית

שם טוב

אמרי

פרק מט א ולא נתנה מצוה זו להשלים חסרון הטבעי וכי. ר"ל שמות מילה לא נתנה להשלים הטבע כמו שיתפשו קצת ב"א, אבל זאת המילה היא להשלים חסרון המדות והיא היענה אחר המשגל: ב והיא גדלה עם גדולתו. ר"ל שהאדם מגדל: ג ואחר כן תתחיל להתחסר ולהמחות, ר"ל מה שהאדם הדמיונית מתגדלת כל

כחוצ בספר מדות אשר לו ובספר ההלצה: והראיה על זה היות דין זה כולל לזולת שור וחמור כמו שאמרנו כל שני מינים בתשעת אלה שדבר הכתוב בהווה:

אמר שם טוב טעם שרץ נאסור הרכבת בהמה הוא טעם נפלא עם האדם יורד בו, כי עמו מנואר כי כל מה שנוצר מכל הרכבה הוא דבר בלתי עושה פרי ואף שימצא פרי מהם והוא הפרד אמנם הפרד לא יעשה פרי, וכן הרכבת אילן נשאנו מינו עם שיעשה פרי אותו הפרי לא יעשה פרי, ולכן אמרה אותו המורה כי כל מה ששרא הכ"ה ושלמותו נחן בו כח להוליד דומהו, רצה שיהיו קיימין לעולם כמו שאמר אשר כרא אלהים לעשות ושלם אכרת נזעם: עוד אמר הרב וכן המילה אצלי אחד מטעמיה למעט המשגל להחליש האבר כפי היכולת, כי האבר כשישפך דמו ויוסר מסכרו מתחלת בריאתו יחלש, ובבאור אמרו החכמים ז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו, ולא נתנה מצוה זו להשלים חסרון הבריאה כי יתבאר תועלת העור ההוא לאבר ההוא, רק להשלים חסרון המדות ומקוץ הגוף ההוא הגופני המנע לאבר ההוא המכוון אשר לא יפסד דבר מן התועלת שבהם עמידת האיש ולא יעטל בעבורה התולדה, אבל תחסר בו התאוה יתירה על הצורך: אמר שם טוב עדין יש להקשות אם כל מה שיעשה הטבע הוא לתכלית מה וכוא מיושר מתחלת שכלתו יותר גדולה, אם היה אותו האבר מיוק למדות היה ראוי שלא יעשה אותו האבר ואותו העור, והיה מכוון אל תכלית הרוחני יותר מהתכלית הגשמי, ואם הויות המין בכל ענין שיהיה הוא יותר שלם ויותר מכוון למה התורה בו, אבל אותם אשר הקדושה אהבה נמצא בהם הראוי להם שיהיו בלתי נמוגים, כי הטבע כיון לעשות זה האבר יותר שלם ממה שאפשר, ולא נמצא זה העור בשאר המינים למה שיש בו בקיום מין האדם גדול, אם בעבור ההלצה הנמשך או בעבור שהוא מכסה ליה האבר אשר בו קיום המין, ולזה אין ראוי להסיר, אבל רצה הכ"ה לזכות את ישראל ולתת להם החמורה כדי שיוכזו לחיי העולם הזה והעולם הבא, ורצה שיהיו עתורים וקדושים מזה הטעם המנוגה, אבל אותם אשר הקדושה אהבה נמצא בהם הראוי להם שיהיו בלתי נמוגים, ולכן נברא כל המין האנושי על צורה אחת: נאמר הנה נא ידעתי, מרוב צניעות לא הכיר בה עד עתה: וכן כל מי שימול יבנוס בברית אברהם הראשין היחוד להיות לך לאלהים ולרועך אחריך, א"כ המילה יש בה תועלת בתמונת ובמדות, והיא סבה גם כן לרוב אהבה הנמצאת בין בני ישראל קצתם לקצתם, ואמר הרב שהטעם האחרון חזק כראשון: ושלמות החורה וקיומה לא תשלם רק במילה, כי שלמות החורה הוא בשני דברים נמדות ובדעות ואלו שני הדברים הכלול המילה, והשלשית כי הקטן יבואו לו יולדיו בעת לידתו, כי עדין לא התחזקה הצורה הדמיונית המביאה לאהוב אותו, כי הצורה הדמיונית נוספת קמיה בריאה והיא גדלה עם גדולתו, ואחר כך תתחיל להתחסר הצורה הדמיונית

הדמיונות, כי אין אהבת האב והאם את הבן כעת לידתו כאהבתם אותו והוא כן שנה, ולא אהבת בן שנה כאהבת בן שש, ואילו הונח שנתיים ושלוש, היה מביא לבטל המילה לחמלת האב ואהבתו אותו, אבל סמוך ללידתו הצורה ההיא הדמיונית הלזושה מאד, וכל שכן אצל האב אשר הוא מצווה בזאת המצוה. והיות המילה בשומני הוא מפני שכל כעלי חיים כשיוולד הוא הלזושה מאד בתכלית להוות, וכאלו הוא העדין בכטן, עד סוף שבועה ימים, ואז ימנה מרואי אויר העולם, הלא תראה כי גם כבהמות שטר זה העדין, שבעת ימים יהיה עם אמו, כאלו קודם זה הוא נפל, ובן האדם אחר שהשלים שבועה ימול, והיה העדין קצוב ולא נתת דבריך לשיעורין. ומסה שכלל אותו נ"כ זה הכלל, האזהרה מהפסד כלי המשגל מכל דבר מבעלי חיים, נמשך אחר עקר חקים ומשפטים צדיקים, ר"ל שישווה אדם הדברים כלם, לא ירכה במשגל כאשר אמרנו, ולא יבטל נ"כ למצוי, אבל צוה ואמר פרו ורבו, כן הכלי הזה יהלש במילה ולא יעקר בהתוך, אבל יונח הענין המבעי על מבעי וישמר מן התוספת. והזכיר מלישא פצוע דבא וכרות שפכה ישראלית, מפני שהיא בעולה נפסדת ולבמלה, והנשואין ההם היה מכוול לה ולתובעיה, וזה מבואר מאד, ולהתרחק מעריות אסר לבעול ממזד בת ישראל, להודיע הנואף והנואפת שאם יעשו יפסידו בודעים הפסד שאין לו תקנה, ולפחיתות בני הונגנים נ"כ תמיד בכל לטון ובכל אומה, פאר רוע ישראל מהתערב בהם ממזרים. ולמעלת הדברים נאסרה להם זונה גרושה וחלה, וכן גדול אשר הוא הנכבד שבכהנים נאסרה עליו אפילו אלמנה ואפילו בעולה, וזה כלו מעמו מבואר, ואם נאמר התערב ממזרים בקהל השם כל שכן עבדים ושפחות. ואמור חתון הגוים כבר נכתב מעמו בתורה, ולקחת מנותיו לכניך, וכל מה שנעלם מעמו מרוב החוקים אינו רק להרחיק מעבודה זרה, ואלו הפרטים אשר נעלם ממני מעמם ולא ידעתי תועלתם, הוא מפני שאין הדברים הנשמעים כדברים הנראים לעין, ובעבור זה אין זה השיעור אשר ידעתי אני מדעות הצאנ"ה כמה ששמעתי מן הספריש, כמה שידע אותו מי שראה מעשיהם הגלויים, וכ"ש בהשקעת הדעות ההם מהיום אלפים שנה והמאות שסם, ואילו ידענו פרטי המעשים ההם ושמענו חלקי אותם הרעות, היה מתבאר לנו המעם ואפני החכמה בחלקי מעשה הקרבנות והמוסאות וזולתם כמה שכלל ידעתי מעמו, אבל אין לי ספק בזה כי הכל היה למחות הדעות ההם בלתי אמתיות מלב האדם, ולבטל המעשים ההם שאין כן מועיל אשר כלו הימים בתהו והבל ובטלו הדעות ההם מחשבת האדם מחקור ציור מושכל ומעשות מעשה מועיל, כאשר בארו לנו נביאינו ואמרו, כי אחרי התהו אשר לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה, ואמר ואחרי אשר לא יועילו, ואמר ירמיהו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין כם מועיל. הסתכל כמה גדול זה ההפסד, ואם הוא דבר שצריך להשתדל האדם בכל יכלתו להסירו אם לא, ורוב המצות כמו שבארנו אינם רק להסיר הדעות ההם, ולהקל המרחים הגדולים הכבדים והעמל והצער שהיו עושים האנשים ההם לעבודת אלהיהם, וכל מצות עשה או לא תעשה שיעלם סמך מעמו אינו רק רפואת חולי מן החוליים ההם אשר לא הונחה לדעתם היום, ד ישתבח השם על זה, ורו מה שיאמיננו מי שיש לו שלמות וידע אמתת אמרו הש"י, לא אמרתי לרוע יעקב תהו בקשוני. הנה זכרתי פרטי המצות כלם אשר כלל אותם זה הכלל והיערותיו על מעמם, ולא נשאר מהם דבר שלא נתתי בו מעט רק חלקים מעמם, ואע"פ שעל דרך האמת כבר נתתי גם בהם מעט יקל לאיש תבונה להוציאו מכה דברינו.

נשלטו מעמי המצות :

פרק נ יש כאן דברים שרם סתרי תורה גם כן, כבר נכשנו בהם רבים וצריך לבארם, והם אלו הספורים

אפדי

אשר יגדל אולד, לא תחננו שפסכה תגדל יום בכל עת הגדל כולד עד יום מותו, לא כן, אבל הפסכה סדמיונית היא משחלת להמחמד אחר זמן ידוע, כללו תחמד שפסכה תגדל עד פסיה הבן כן עשר שנים, איך תחמד הפסכה היא סדמיונית תחמד עשר שנים כפי המעל פלקתנו : ד יתחמד השם יתעלה על זה. ר"ל כי קודם הפסכה מסוב על פסחיה הדשח הסם הנכבד"א אשר הם פ"ו בלמח. וסע נשלמו פעמי המצות :

שם מוב

ויאמנו כפי השכל ותחסר אהבת הדמיון, כללו תחמד כי עד עשר שנים תגדל הפסכה סדמיונית, ואחר כך תחסר ויאמנו כפי השכל, אם הגדול הוא ראוי ליאסר, ואילו היה נימול אחר שנתים או שלש היה מביא לנטל המילה : מחקור ציור מושכל, ציור המושכלות לעשות הפסולות כפי השכל, ומעשות מעשה מועיל, והוא שלמות האדם כמה שהוא אדם : עשחח השם על זה, כי אלו לא הונחו כיונו רעים מהם, כי סנת אכדן הגוף והנפש אכדת המעשים והדעות בלתי אמתיות, וזו מה שיאמיננו מי שיש לו שלמות וידע אמתת מאמר השם יתעלה לא אמרתי לרוע יעקב תהו בקשוני, והרצון כי בו אין שום מצוה שאין בה טעם אפילו שנעלם ממנו, הנה זכר הרב פרטי המצות כלם אשר כלל אותם זה הכלל ולא נשאר בהם דבר שלא נתתי בו מעט. וכאלו נשלמו מעמי המצות :

פרק נ יש נכאן דברים שרם סתרי תורה וכו', כבר ידעת כי הפורה כגולו שלשה דברים נחיות דעות ועשות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נ

הספורים אשר ספר בתורה, אשר יחשבו רבים שאין תועלת בזכרם, בספרו הסתעף המשפחות מן גח ושמותם ומקומותם, וכן בני שעיר החורי וספר המליכים אשר מלכו בארץ אדום וכיוצא בהם, וכבר ידעת אמרם שמנישה הרשע לא היה מרכה מושבותיו הפחותים רק בנדקדוקי אלו המקומות, אמרו היה יושב ודורש בהנדות של דופי, היה אומר לא היה לו למשה לכתוב אלא ואהות לוטן הכנע, ואני אודיעך כלל אחד, ואשוב אחר כן אל הפרטים כאשר עשיתי במעמי המצות. די עי כל ספר שתמצאהו כתוב בתורה הוא לתועלת הכהדות בתורה, אם לאמת דעת שהוא פנה מפנות התורה, או לתקן מעשה מן המעשים, עד שלא יהיה בין בני אדם עול וחסם. ואני אמיר לך הספק, כאשר היתה פנת התורה שהערים מחודש ואשר נברא תחלה היה איש אחד מסין הארם והוא אדם הראשון, ולא היה באורך הזמן אשר מאדם עד משה רבינו רק אלפים והמש מאות שנה בקרב, ואילו בא להם זה הספור לכך היה האדם מסופק ברכב, כי נמצאו או בני האדם ספורים בקצוות הארץ ליה ומשפחות חלוקות וישונות חלוקים החוקים מאד, והוסר הספק הזה ביחסם כלם וחרון הסתעפם, וזכר שמות המפורסמים מהם פלוני בן פלוני ושנותיהם, ולהגיד מקום שנבם, והטעם המכיר להתפורם בקצות הארץ, והטעם המביא להחלק ישונותם, ושמתהלה היו במקום אחד ושפה אחת לכולם, כי כן ראוי להיותם בני איש אחד. וכן ענין ספור המבול וספור סדום ועמורה, ללמוד מהם ראייה על הדעת האמתית, והוא אך פרי לצדיק אך יש אלהים שופטים בארץ, וכן ספור מלחמת תשעת המלכים, יהודיע המופת בנצוח אברהם ^א כאנשים מתי סספר ואין מלך עליהם, ארכעה מליכים גדולים, ועוד הודיענו איך הם לבבו על קרובו בעבור שנדל על לימון ותפאר כבוד המדות. והוא אכרו אם פחות ועד שרוך נעל. אינם ספור משפחות בני שעיר ויחסם בפרט הוא מפני מצוה אחת, והוא שהשית צוה לזהות זכר עמלק לבד ועמלק אמנם היה בן איש מן תמנע אחות לוטן, אך שאר בני עשו לא צוה להרג, וכבר נתחתן עשו עם בני שעיר כמו שהתבאר בכתוב, והוליד מהם ומלך עליהם ונתערב זרעו בזרעם ושבו ארצות שעיר כלם, והמשפחות ההם מיוחדות למשפחה הנזכרת אשר הם בני עשו, וכל שבן זרע עמלק כי הוא היה הנזכר שבהם, ואילו לא התבארו היהם ההם ופרטיהם היו כולם נהרגים בפשיעה, לכן באר הכתוב משפחותיהם ואמר שאלו שתראו אותם בשעיר ומלכות עמלק אינם כלם בני עמלק, אבל הם בני פלוני ובני פלוני ונתיחול לעמלק להיות אמם מעמלק, זה כלו יושר מהשם עד שלא תהרג משפחה בתוך משפחה אחרת, כי הנורה לא היתה רק על זרע עמלק, וכבר בארנו אופני החכמה בה. וטעם ספרו המלכים אשר מלכו בארץ אדום, כי מכלל המצות לא תובל לתת עיך איש נכרי אשר לא אחך הוא, ואילו המלכים אשר זכר אין אחד מהם מאדום, הלא תראה שהוא מיחס אותם ומיחס ארצותם פלוני ממקום פלוני ופלוני מספלוני, והקרוב אצלי שהיו מנהגיהם ועניניהם מפורסמים, ר"ל עניני המליכים ההם אשר לאדום ושהם הכניעו בני עשו והשפילום, והזכירם השם כהם ^ב כאלו אמר כתנו באחיכם בני עשו שהיו מליכיהם פלוני ופלוני, ומעשיהם היו מפורסמים ^ג כי לא המליכה אותה איש שאינו מיחסה שלא ציער אותה צער גדול או קטן. סוף דבר כמו שאמרתי לך מרוחק דעות הצאב"ה ממנו היום כן דברי הימים ההם נעלמו ממנו היום, ואילו ידענום וידענו הסקרים אשר קרו בימים ההם היה מתבאר לנו בפרט טעם רוב מה שנזכר בתורה. וממה שצריך שתדעוהו, כי אין בחינת הספורים הנכתבים בבחינת הנראים, וכי בענינים הנראים פרטים מביאים לדברים צריכים מאד א"א לזכרם מפני האריכות, וכשיתבונן האדם כספורים ההם יחשוב שיש בהם אריכות או כפל דברים, ואילו

היה

אמר

שם טוב

פרק נא נא נאנשים מתי מספר ואין מלך עליהם. ר"ל שאלהם אצונו ע"ה דרך חת המלכים ההם נאנשים מעט והם מיניו וילידי ביתו ולא היו על הנאנשים ההם מלך שיתקשר אלהם ואפי' הכי נחם חת הארבעה מלכים הנדונים: ב כאלו אמר בתנו באחיכם בני עשו. ר"ל כי שמו עליהם מלך ומלכים נכדים שאינם מיחסם ולאום המלכים הששילום, לכן נא זה הספור הנכבד לגלות לנו שאין ראוי שנעשה אהנו כך נשים עלינו מלך נכדי אשר לא אחינו הוא, כי זה הדע הגיע למי ששם עליו מלך נכדי, וזהו שלמה חזרה השלמה שום הסיס עליך מלך מקרב אחיך וכו': ג כי לא המליכה איש שאינו מיחסה. ר"ל שאין לך אומה בעולם המליכה איש שאינו מיחסה שלא ציער אותם המלך אשר נדול או קטן:

סוף

ועשות מעשים וספורים, וכדעות כבר ביאר הרב אומם וג"כ המעשים, נשאר לזכר הספורים שישב שאין כהם שום תועלת לספרם, וזכר הרב לזכר כל הספורים אשר יראה שאין כהם שום טעם כדי ששאלו ציוור הקורה כולה, בלחותות ובמעשים שהם המליכה, וכספורים וזכו אמרו וזכר ככלן דברים שראשם שהם ספרי הקורה וכו', ואילו נא זה הספור לזכר היה אדם מספק בדבר ויחמר איך אם היה העולם מחודש והם בני אדם הראשון איך נמצאו בני אדם מספורים בקצות הארץ כלם ומשפחות חלוקות ולשונות חלוקות מאד, איך היה זה עם מעוט הזמן אשר עבר אבל זה נמצע א"כ העולם אינו מחודש:

פרק

היה רואה מה שסופר היה יודע צורך מה שנאמר, ומפני זה כשתראה בתורה ספורים כולת המצות, ותחשוב שהספור ההוא אין צורך לזכרו או שיש בו אריכות, אינך רק להיתקן בלתי רואה הפרטים המביאים לכבוד מה שנוכר, וזוה סדר זכר המסעות יראה מפשטו של ענין שזכר מה שאין תועלת בו כלל, ומפני זאת המחשבה העולה על הלב אמר ויכתוב משה את מוצאותם למסעיהם ע"פ ה', ומקום הצורך אליו גדול מאד, מפני שכל המופתים אינם אמתיים רק מי שראם, אך לעתיד ישוב זכרם ספור, ואפשר שיזכרם השומע, וידוע שאי אפשר להיות ונם לא יצוייר שיהיה מופת עומד קיים לדורות לבני אדם כלם, ומפאתי התורה מן הגדולים שבהם, עמדת ישראל במדבר ארבעים שנה המצאו בו המן בכל יום, והמדבר ההוא כמו שזכר הכתוב, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, והם מקומות רחוקים מאד מן הישוב, בלתי טבעיים לאדם, לא מקום ורע ותאנה ונפן ורמון ומים אין לשתות, ואמר בהם גם כן ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, וכתוב בתורה לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם, ואלו כלם מופתים גדולים נלוים נראים, וכאשר ידע השם יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד, כמו שמפקפק בשאר הספורים, ויחשוב שעמידתם היתה במדבר קרוב מן הישוב שאפשר לאדם לעמוד בו, (האדם) כאלו המדברות ששוכנים בהם הערביים היום, או שהם מקומות שאפשר לחרוש בהם ולזרוע ולקצור, או להזון באחד הצמחים אשר היו שם, או שמטבעו המן לרדת במקומות ההם תמיד, או שיש במקומות ההם כבאות מים, ומפני זה הסדר המחשבות ההם כלם, חזק עניני אלו המופתים כלם בכבוד המסעות ההם, שיראו אותם הבאים וידעו גדול המופת, בעמדו מן האדם במקומות ההם ארבעים שנה. ולזה המעם בעצמו, החריים היושע מי שיבנה ירחילו לעולם, להיות המופת ההוא קיים עומד, כי כל מי שיראה הנומה הדיא שקועה בארץ, יתבאר לו שאין זה תכונת בנין שגורם אבל נשקע במופת, וכן אמרו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, היה מספיק בספור, ועלה בלב האדם מתחלת מחשבת כי כל מה שבא אחריו בזה הענין הוא הארכת דברים אין צורך, ר"ל אמרו ובהאריך הענין ונ', ויש אשר היה הענין ונ' או יומים ונ', ואני אודיעך טעם אלו הפרטים כלם, ומעמם הוא לחזק הענין ההוא, לסלק בו מה שהיו האומות חושבים או ומה שיחשבו עד היום, שישאלו תעו בדרך ר"ל ידעו אנה ילכו, כאמרו נבוכים הם בארץ, וכן קוראים אותו הערביים עד היום, ר"ל המדבר ההוא קוראים אותו מדבר התעיה, והחשוב שישאל תעו ולא ידעו הדרך, והתחיל הכתוב לכאור ולחזק כי המסעות ההם שהיו בלתי מסודרות, ושובם בקצתם פעמים, והוא זמן עמידתם בכל מסע חזק זה מזה, עד שהיה מעמדם במסע אחד שמנה עשרה שנה, ובמסע אחד יום אחד, ובאחד לילה אחד, הכל בשמיעור אלהי, ולא היה תעיה לדרך, רק לפי העלות עמד הענין, ומפני זה פרט הפרטים ההם כלם, וכבר בארה התורה כי הדרך ההוא קרוב וידוע וסלול, ר"ל הדרך אשר בין חורב אשר באו אליו בכונה כמו שצוה השי', תעבדון את האלהים על הדבר הזה, וכין קדש ברנע אשר היא התחלת הישוב, כמו שבא בכתוב, והנה אנחנו בקדש עיר קצה נבולך, והדרך ההוא מולך אחד עשר יום, כאמרו אחד עשר יום סחורב דרך הר שיעיר עד קדש ברנע, ואין זה מה שאפשר לתעות בו ארבעים שנה, אבל הענין העיבוב הוא מה שכתוב בתורה. וכן כל ענין שיעלם ממך טעם זכרו יש לו סבה חזקה, והנה הענין כולו על העקב אשר העירונו ר"ל עליו, כי לא דבר רק הוא מכב, ואם רק הוא מכב הוא:

פרק נא זה הפרק אשר נזכרה עתה, אינו כולל תוספת ענין על מה שכללו אותו פרקי זה המאמר, ואינו רק כדמות תמימה, עם באור עבודת משיג האמתיות המיוחדות בשם יתעלה אתר השגתו, * אי זה דבר הוא, והיישירו להגיע אל העבודה הדיא אשר היא התכלית אשר יגיע אליה והאדם

<p>פרק נא זה הפרק יבאר הנהגת המעמד איך רחמי שיהיה בו, ויש בו דברים רבים לקדם מהלכות ר"ל אל סילוף, והספק כוללו וכנתי מחד: א חיה דבר הוא, ר"ל</p>	<p>אמר שם טוב כל מה שאמר הכר כזה הפרק כלם דברים נכוחים למנוח וישרים לחזלי דעת, וריני הקשו על הכר למה פרעה אליעזר כחנה שני פעמים, והמסכן ששם פעמים, חמבת הנשיאים שנים עשר פעמים, והיה די בשיאמר קרוב נחשונו בימנו וכן הקריבו כל הנשיאים כל אחד בימנו, וכן נשלל מדיון מי יתן ולדע הסבה נכחש החני אחר חשנו הכל, ולסלק כל אלו המסקנות אחר הכר וזה שקדעו כי אין נחונת הספורים הנכחשים כנחונת הספורים הנראים, כי נענין הנראים פרטים מניחים לדברים צריכים מחד לאכרם אי אפשר רק בלתיכות, וכשתבאן אלם כספורים ההם יושב שיש בהם אריכות או ככל דבר, ואלו היו רואה מה שסופר היה יודע צורך מה שזכר, ומפני זה כשתראה ספורים נקודים כולת המצות ותחשוב שהספור ההוא אין בו צורך למפרו או שיש בו אריכות, אינך רק להיתקן בלתי רואה הפרטים המביאים לכבוד מה שזכר, והרז לך זכר אלו למה שלא ידע בהם שום טעם או ויכוח טעמם הטעם, וככל זה הענין כסוף הפרק ואמר זה ענין שיעלם ממך טעם זכרו יש לי סבה חזקה, וכנהיג הענין כולו על זה העקב אשר העירונו עליו כי לא דבר רק הוא מכב, ואם רק הוא מכב. על זה ועל כיוצא בו אחר דוד נל ענין ונכחש פללות מתורתו:</p>
<p>אמר שם טוב כל מה שאמר הכר כזה הפרק כלם דברים נכוחים למנוח וישרים לחזלי דעת, וריני הקשו על הכר למה פרעה אליעזר כחנה שני פעמים, והמסכן ששם פעמים, חמבת הנשיאים שנים עשר פעמים, והיה די בשיאמר קרוב נחשונו בימנו וכן הקריבו כל הנשיאים כל אחד בימנו, וכן נשלל מדיון מי יתן ולדע הסבה נכחש החני אחר חשנו הכל, ולסלק כל אלו המסקנות אחר הכר וזה שקדעו כי אין נחונת הספורים הנכחשים כנחונת הספורים הנראים, כי נענין הנראים פרטים מניחים לדברים צריכים מחד לאכרם אי אפשר רק בלתיכות, וכשתבאן אלם כספורים ההם יושב שיש בהם אריכות או ככל דבר, ואלו היו רואה מה שסופר היה יודע צורך מה שזכר, ומפני זה כשתראה ספורים נקודים כולת המצות ותחשוב שהספור ההוא אין בו צורך למפרו או שיש בו אריכות, אינך רק להיתקן בלתי רואה הפרטים המביאים לכבוד מה שזכר, והרז לך זכר אלו למה שלא ידע בהם שום טעם או ויכוח טעמם הטעם, וככל זה הענין כסוף הפרק ואמר זה ענין שיעלם ממך טעם זכרו יש לי סבה חזקה, וכנהיג הענין כולו על זה העקב אשר העירונו עליו כי לא דבר רק הוא מכב, ואם רק הוא מכב. על זה ועל כיוצא בו אחר דוד נל ענין ונכחש פללות מתורתו:</p>	<p>פרק נא אחר שהכר דבר ככל ספרי הסופר, בין נלמנות ובין נמשת ובין כספורים, רכב אחר כך לכאר איחיה חלית והאדם</p>

מורה נבוכים חלק שרישי פרק נא

האדם והודיעו איך תהיה ההשגחה בו בעולם הזה עד שיעתק אל צרור החיים, ואני פותח הדברים בזה הפרק במשל שאשאהו לך, ואומר, כי המלך הוא בהיכלו ואנשיו כולם, קצתם אנשי המדינה וקצתם חוץ למדינה, ואלו אשר במדינה, מהם מי שאחריו אל בית המלך וממנת פניו בדרך אחרת, ומהם מי שרוצה ללכת אל בית המלך וממנתו אליו, ומבקש לבקר בהיכלו ולעמוד לפניו, אלא שעד היום לא ראה פני חומת הבית כלל. מן הרוצים לבא אל הבית, מהם שהגיע אליו והוא מתהלך סביבו מבקש למצא השער, ומהם מי שנכנס בשער והוא הולך בפרוודור, ומהם מי שהגיע עד שנכנס אל תוך הבית והוא עם המלך בטקום אחר שהוא בית המלך, ולא כהגיעו אל תוך הבית יראה המלך או ידבר עמו, אבל אחר הגיעו אל תוך הבית אי"א לו מכלתי שישתדל השתדלות אחרת, ואזיעמוד לפני המלך ויראהו סרחוק או מקרוב, או ישמע דבר המלך או ידבר עמו. והגני מפרש לך זה המשל אשר חדשתי לך, ואומר, אמנם אשר הם חוץ למדינה, הם כל איש מכני אדם שאין לו אמונת דת, יא בדרך עיון ולא בדרך קבלה, כקצת התורף הבישטמים בצפון, והכושיים והמשוטמים בדרום, והרומיים להם מאשר אתנו באקלומים האלה, ודון אלו כדון בעלי היים שאינם מדרים ואינם אצלי במדרגת בני אדם, ומדרגתם במצנאות לכטה ממדרגת האדם ולמעלה ממדרגת הקוף, אחר שהגיע להם תמונת האדם ותארו והכרה יותר מהכרת הקוף, ואשר הם במדינה אלא שאחריהם אל בית המלך, הם בעלי אמונה ועיון, אלא שעלו בידם דעות בלתי אמתיות, אם מנעות גדולה שנפיל בידם כעת עיונם, או שקבלו כמי שהטעם, והם לעולם מפני הדעות ההם כל אשר ילכו ויסיפו רוחק מכית המלך, ואלו יותר העים מן הראשונים הרבה, ואלו הם ב אשר יביא הצרך בקצת העתים להרגם ולהכות זכר דעותם שלא יתעו וולתם, והרוצים לבא אל בית המלך ולהכנס אצלו איא שלא ראו בית המלך הכלל, הם המון אנשי התורה רבה ליבר עמי הארץ העוסקים במצות, והמניעים אל הבית ההולכים סביבו, הם התלמודיים אשר הם מאמינים דעות אמתיות מדרך קבלה, ולוכדים מעשה העבודות, ולא הרגילו בעיון שרשי התורה ולא חקרו כלל לאמת אמונה, ואשר הבנינו עצמם לעיין בעקרי הדת כבר נכנסו לפרוודור, ובני האדם שם הלוקי המדרגות בלא ספק, אבל מי שהגיע לדעת מופת כל מה שנמצא עליו מופת וידע מן העניינים האלהים אכזתם כל מה שאפשר שתודע אמתתו, ויקרב אל אמתת מה שא"א בן רק להתקרב אל אמתתו, כבר הגיע בתוך הבית, ודע בני שאותה כל עוד שתתעסק בחכמות הלמודיות ובמלאכת ההגיון, אתה זוכת מהתהלכים סביב הבית לבקש השער, כמו שאמרו רז"ל על צד המשל, עדין בן זומא מבחין, וכשתכין העניינים הטבעיים, כבר נכנסת בפרוודור הבית, וכשתשלים הטבעיות ותכין האלהיות, כבר נכנסת עם המלך אל החצר הפנימית ואתה עמו בבית אחר, וזאת היא מדרגת החכמים, והם הלוקי השלמות. אבל מי שישים בל מחשבתו אחר שלמותו באלהיות, והוא נוטה כלו אל השם יתעלה, והוא מפנה מחשבתו מולתו, וישים פעולות שכלו כולם בכחינת הנמצאות, ללמוד מהם ראייה על הש"י, לדעת הנהגתו אותם על אי זה צד אפשר שתהיה, מהם אשר באו אל בית המלך, וזאת היא מדרגת הנביאים, ויי מהם מי שהגיע מרוב השגתו ופנותו

אפודי

שם טוב

האדם והלחוקו, ואיך יגיע אל זה החכמות, ואיך יהיה אדם אחר שגיע אל זה החכמות מושגת כגילם הוי, ואיך הוי נצול חכל חקרה ופגע עד שיעתק חן צרור החיים כי זה

החכמות האמתיות והוא מושג באלו החיים, ולכזה זה המשל חשל נעלה וככד: להרגם ולאכד זכרם כדי שלא יעשו חולותם. כמו שאמר יו"ל חתום כל נעמה לחמן אשר לא ילמדו חתכם לעשות כל חטונותם:

אכוד שם טוב רבים חתכמים הרבנים אמרו כי זה הפרק לא כתבו הרב ולא כתבו צריך גנייה והיותר ראו לו הרשפה, כי איך אמר כי יהודעים הדברים הטבעיים הם במדרגה גדולה מחטוסקים גדול וכל שכן כי אמר עליהם שהם עם המלך בחצר הפנימית, אם כן הפילוסופים העוסקים בטבעיות ובאלהות יש להם מדרגה יותר גדולה מחטוסקים בחזרה. וראיתי ודקדמה לאכודי כהחלף גערוחי פירוש נחא שפירש זה הפרק בראון שילסק הספק,

כי החכמים הרבנים לא ידעו ולא יזינו זה הפרק. ואחר כי הרב עשה שלשה חלוקות בעוסקים בחזרה וכנגדם עשה שלשה חלוקות בעוסקים בחכמות אחר הגיעו אל הבית אלו ואלו, המין הראשון המניעים אל הבית הולכים סביבו עם התלמודיים אשר ידעו החזרה בדרך הקבלה ולא יתעסקו בעיון שרשי מלוה ואחונה, וכנגד אלו הם החכמים אשר למדו הלמודיות והגיון, עוד זכר המין השני והם אנשי החזרה אשר יתעסקו לעיין בעקרי הדת. ואם יסודי החזרה זוכר הרב בהלכות מדע, ועל אלו אמר כבר נכנסו בפרוודור וזני אדם עם חלוקי המתדנות, וכנגד אלו עשה חלוקה אחרת בחכמים וז"ל וכשתכין בעניינים הטבעיים כבר נכנסת בפרוודור. עוד עשה חלוקה שלישית בנאשי החזרה והם העוסקים במעשה מרכבה וידע גם כן חטעש בראשית כי כבר הגיע אל המלך בחוף הבית, וז"ל אבל מי שהגיע לדעת יופת בעניינים האלהיים וכו', וכנגד אלו עשה חלוקה אחרת בחכמים ואחר ובשתשלים הטבעיות ותכין האלהיות כבר נכנסת עם המלך אל החצר הפנימית. יש מהם מי שהגיע מרוב השגתו

ופנותו

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

ופנותו מחשבתו מכל דבר זולתי הש"י, עד שנאמר בו ויהי שם עם ה' וגו', ישאל ויענה [ידבר] וידובר עמו במעמד ההוא המקודש וסרוב שמחתו כמה שהשיג לחם לא אבל ומים לא שתי, כי התחוק השכל עד שנתכשל כל כך עד שבנוף, ר"ל מיני הוש המטוש, (b) ויש מן הנביאים מי שיראה לכד, ויש מהם מי שיראה מקרוב, ומהם מי שיראה מרחוק, כאמרו מרחוק ה' נראה לי. וכבר הקדמנו לדבר במדרגות הנבואה, ונשוב אל ענין הפרק, והוא להזהיר שישים האדם מחשבתו בשם לבדו אחר שהגיע אל ידיעתו כמו שבארנו, וזאת היא העבודה המיוחדת במישי האמתות, וכל אשר יוכיפו לחשוב בו ולעמוד אצלו תוסף עבודתם, אבל מי שיהשוב בה' וירבה לזכרו מבלי חכמה, אבל הוא נמשך אחר קצת דמיון לכד, או נמשך אחר אמונה שמסרה לו זולתו, הוא אצלי עם היותו חוץ לבית ורהוק ממנו, בלתי זוכר השם באמת ולא חושב בו, כי הדבר ההוא אשר בדמיונו ואשר זוכר בפיו, אינו נאזה לנמצא כלל, אבל הוא דבר כדוי שברוה דמיונו כמו שבארנו בדברנו על התארים, ואמנם ראוי להתחיל בזה המין מן העבודה אחר הציוור השכלי, והיה כאשר תשיג השם ומעשיו כפי מה שיישכלהו השכל, אחר כן תתחיל להמסר אליו ותשתדל להתקרב לו ותחוק הדבוק אשר בינך ובינו, והוא השכל, אמר אתה הראת לדעת וגו', ואכר ידיעת היום והשבות אל לבבך וגו', ואמר דעו כי ה' הוא האלהים. והנה בארה התורה כי זאת העבודה האחרונה אשר העיונו עליה בזה הפרק, לא תהיה אלא אחר ההשגה, אמר לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, והנה בארנו פעמים רבות כי האהבה היא כפי ההשגה, ואחר האהבה תהיה העבודה ההיא, אשר כבר העירו ר"ל עליה, ואמרו זו עבודה שבכל, והיא אצלי שישים האדם כל מחשבתו¹ במושבל הראשון, ולהתבודד בה כפי היכולת, ולזה תמצא דוד ע"ה שצוה שלמה בנו והזהירו מאד בשני העניינים האלה, רצוני לומר להשתכל בהשגתו, ולהשתדל בעבודתו אחר ההשגה, אמר ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדו, אם תבקשנו ימצא לך ואם תעזבנו יונחך לעד, והאזהרה לעולם היא על ההשגות השכליות לא על הדמיונות, כי המחשבה בדמיונות לא תקרא דעה, ואמנם תקרא העולה על רוחכם. הנה התבאר כי הכונה אחר ההשגה היא להמסר אליו, ולהשים המחשבה השכלית בחשקו תמיד, וזה ישלם על הרוכב בכדידות ובחתיפותיו, ומפני זה ירבה כל חסיד להפחד ולהתבודד ולא יתחבר עם

אדם רק לצורך הכרחי :

הערה, הלא בארתי לך שזה השכל אשר שפע עלינו מהשם יתעלה, הוא הדבוק אשר בינינו ובינו, והרשות נתונה לך אם תרצה לחוק הדבוק הזה תעשה, ואם תרצה להחלישו מעט מעט עד שתפסקו תעשה, ולא יתחוק זה הדבוק רק בהשתמשך בו באהבת השם ושתייה כונתך אליה כמו שבארנו

<p>אמרו</p> <p>1 במושבל הראשון ולהתבודד בו. ר"ל בלא ית' כי הוא ית' הפשכל והמושכל והכל וכו' ראשון לכל המלאכות, ואחר שתתבודד בו יתעלה המחשבה השכלית במשקו תמיד. ר"ל</p>	<p>שם מוב</p> <p>ופנותו מחשבתו מכל דבר זולת השם יתעלה כי נעלמו מעיניו השמים והארץ וכל צבאם וכל דבר נשמי, אז הוא עם הש"י כמו שזמר ויחי שם עם ה' ישאל ויענה וידבר וידובר עמו כנחמד שהוא המקודש, ומרוב שמחתו כמה שהשיג לחם לא אבל ומים לא שתי כי נתחוק השכל עד שנתכשל כל כך שבנוף ר"ל חוש המשוש, כי לא הריגש שום רעב ולכן לא אכל: וכל אשר ויסיפו לחשוב זו ולעמוד אצלו תוסף עבודתם. והנה השכלית האחרון ללמד, ראשונה שידע את השם וזו אפסר לדעתו אם לא למד החכמות כלם, ואחר שידע מילואו ופנה מחשבתו מכל דבר וירבה לחשוב בתואריו הנכבדים ובהשגתו עד שישגב אחרי כן לעיין באחדות הסכה בלפון שיהיה לפני ה' תמיד, וזאת העבודה לא ישתמש בה לא יד ולא רגל ועליו נלמד אחריו מה טוב חלקנו שאנחנו מייחדים שמה ערב וזוקר, ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו מי שיחידו תמיד אם יהיה נחמדה נדעת ובתבונה. וזאת העבודה לא תפוס אלא אחר הציוור השכלי והוא כאשר תשיג השם ומעשיו כפי אשר ישכללו השכל. אחר כך תתחיל להמסר אליו ותשתדל להתקרב אליו ותחוק הדבוק אשר בינך ובינו והוא השכל: אחר אקרא הרואית לדעת וגו'. כי המחשבה בדמיונות לא תקרא דעה אלא תקרא העולה על רוחכם, ולכן מי שישגיח וירבה לזכרו מבלי חכמה וכו' נמשך אחר דמיון לכד או נמשך אחר אמונה שמסרה לו ומולחו הוא חוץ לבית ורהוק ממנו בלתי זוכר את השם באמת ולא חושב בו, כי הדבר אשר בדמיונו ואשר זוכר בפיו אינו נאזה לשם נמצא כלל אבל הוא דבר כדוי שברוה דמיונו, וזה האיש ראוי שיקרא כופר כמו שזכרנו בתוארים. הנה יתבאר כי הכונה אחר ההשגה היא להמסר אליו ולהשים המחשבה השכלית בחשקו תמיד וזה ישלם על הרוכב בכדידות ובחתיפותו מני אדם, ומפני זה ירבה כל חסיד להמסר ולהתבודד ושלא יתחבר עם אדם רק לצורך הכרחי: והרשות נתונה לך אם תרצה לחוק הדבוק ההוא תעשה ואם תרצה להחלישו מעט מעט עד שתפסקו תעשה וכו', והרצון בזה כי תכלית האדם הוא שיערך בש"י ושש רשות בלדס להחיות זה הדבוק או להחלישו, ושלי אויפסר חווק זה הדבוק אם</p>
--	--

פרק נא

פרק נא (b) ויש מן הנביאים מי שיראה לכד, יש מהם מי שיראה מסיים, כאברהם שראה במראה והנה תגור עשן ולפניו אש אשר עבר, ויש מי שיראה מקרוב שיראה [מורה נבוכים ח"ג] ין

17
 בריים והוא קרוב לדעת כיאור אותם הדברים, כאשר האמר מקל שדך אני רואה ותורתנו כי שודך אני יל דברי לעשותו, ויש מי שיראה מרחוק וישדך לביאור ולפתרון, כמו מראות זכריה שלא התבאר

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

שכארנו, וחלשתו היתה בשומך מהשבתך בדבר זולתו. ודע שאתה ולו היית החכם שבבני אדם באמת החכמה האלהית, כשתפנה מהשבתך למאכל צריך, או ליהם צריך, כבר שפסת הדבוק ההוא אשר בינך ובין השי', ואינך עמו ואינך הוא אינו עמך, כי היתם ההוא אשר בינך בינך כבר נפסק כשעל בעת ההיא, ומפני זה היו מקפידים המסידים על השעות שהיו בטלים בהם מלהשוב בשם, והזהירו ממנו ואמרו, אל תפנה אל מדעתכם, ואמר דוד שותי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמונך, הוא אומר אני מפנה מהשכתי ממנו, וכאלו הוא יד מימיני אשר לא ישכחה האדם בהרף עין לקלות תנועתה, ומפני זה לא אמונך כלומר לא אפול. ודע שמעשה העבודות האלו כלם, כקריאת התורה, והתפלה, ועשות שאר המצות, אין תכלית בונתם רק להתלמד ולהתעסק במצות השי' ולהפנות מעסקי העולם, וכאלו אתה התעסקת בו יתעלה ובטלת מכל דבר זולתו, אבל אם תתפלל בהנעת שפתוך ופניך אל הכותל ואתה הושב במסךך ומסבךך, ותקרא התורה בלשונך ולבך כבנין ביתך, סבלי בהנהגה כשה שתקראו, וכן כל אשר תעשה מצוה תעשהה כקארך, כפי שיחפור הפירה בקרקע או יהטוב עינים מן היער, ככלי בהינתן עיני המעשה ההוא, לא מי שצוה לעשותו ולא מה תכלית בונתו, לא תחשוב שהנעת לתכלית, אבל תהיה או קרוב בשי' שנאמר בהם, קרוב אתה בפייהם ורחוק בלבויותיהם. ומכאן אתחיל להישיירך אל תכונת ההרגל והלמוד, עד שתגיע לזאת התכלית הנדולה. תהלת מה שתתחיל לעשות שתפנה מחשבתך מכל דבר, כשתקרא ק"ש ותתפלל, ולאו יספיק לך מן הבונה בק"ש כפסוק ראשון ובתפלה בכרחה ראשונה, וכשתרגילי על זה ויתחוק בידך שנים רבות, תתחיל אחר כך כל אשר תקרא בתורה ותשמענה, שתשים כל לבבך וכל מחשבתך להבין מה שתשמע או שתקרא, וכשתחזק זה בידך נ"ב וכן אחר, תרגיל עצמך להיות מחשבתך לעולם בפניו בכל מה שתקראוהו משאר דברי הנביאים, עד הברכות כולם, תכוין בהן להבין מה שתהנה בו ולבחון עניינו, וכשיזדככו לך אלו העבודות ותהיה מחשבתך בהם בעת שתשמעם, נקיה מן המחשבה בדבר מעניני העולם, הוזהר אחר מן מהטריד מהשבתך בצרכיך או במותריו יאמרו, וסוף דבר תשים מחשבתך במילי דעלמא, בעת אכלך, או בעת שתתיר, או בעת היותך במרחץ, או בעת ספרך עם אשתך ועם בניך הקטנים, או בעת ספרך עם הבין בני אדם, אלו זמנים רבים והרבים המצאתים לך, לחשוב בהם בכל מה שתצטרך אליו מעניני הממון והנהגת הבית ותקנת הגוף, ואמנם בעת מעשה העבודות התוריות לא תטריד מחשבתך אלא במה שאתה עושה

אפודי

שם טוב

אם לא נאהבת השם יתעלה והכוונה אליו ככל דרכו, ואפילו החכם שבני אדם או אפסר שיהיה תמיד לפני ה' למה שהסנות ההכרחיות ומעורו מזה הדבקות כמו המאכל והמשחה ונקשת שאר הדברים הריוכים אלם להשארות אצו ומינו, ואם יש לו צנים ואשם ארכיים ועיקורו ואפילו שיהיה הטוב שנאגשים, ולמה שלו הדברים מפסיקים ציניו וציניו היו החכמים מקפידים על השעות אשר צו בטלים מלהשוב בשם. ואמר הרב שמעשה העבודות כלם כקריאת התורה והתפלה ועשות שאר המצות אין תכלית בונתם רק להפנות מעסקי העולם ולחשוב תמיד בו. ומה נפלא הנה עיני הרב ועמדו על האמיתות, והנה אמרו ז"ל במדרש תנחומא מאמר מסכים לכל מה שאמר הרב הנה ז"ל הקב"ה נתן תורה לישאל להנחילם חיי העולם" וכל הניה דבר שלא נתן בו מצוה, יאל לחרוש צוה לא תחרוש בשור וחמור וגו' לרוע לא חרע כרמך וגו' לקצור כי תקצור קצירך וצוה בלקט שכהה ופאה וגו' כדאיתא התם, "משל לאדם שטבע בשם מה עשה הקב"ה הושיע לו את ההבל אמר לו תפוס את ההבל בידך ולא תניחנו שאם תניחנו אין לך חיים, אף כאן אמר הקב"ה לישראל כל זמן שאתם מדובקים בחטות יש לכם חיים שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, הרי בוארו תכלית הביאור כל מה שאמר הרב כי תכלית כל המצות לחוק הדבוק, ואם יש גם טוהה אחרת להחיותו כיום הוה. ואחר שהרב ביאר עבודת חשיב האמיתות המיוחדות רצה להישייר אף יגיע האדם אל זאת העבודה אשר לה תכלית, וזה אמרו מבין אפחיל להישיירך אל תכונת ההרגל והלמוד עד שתגיע לזאת התכלית הנדולה וכשיעלה בידך זה ויתחוק שנים רבות בו, ושער צוה מה שאמר הרב כי הפנות המחשבה מכל דבר אפילו כפסוק ראשון משמע, ובכרחה ראשונה של תפלה קשה עד חזק כ"ש שיוכין לכל השמע ואל כל התפלה, שנית ראו לעבוד אחתי שיעלה מדרגה אחרת, וזה אמרו אחר כך מה שתקרא צבורה או שמענה שמים כל רעיונך וכל מחשבתך להבין מה שתשמע או שתקרא, לא שיהיה קורא צבורה בלשנו. ולא יהיה מחוץ לשם שהיא קורא, אלא צריך להבין מה ששמע או מה שקרא, וזאת העבודה צריך חזק וזמן ארוך. וכשתחזק זה צוה שליטת להיות מחשבתך לעולם טוהה בכל מה שתקראוהו מדברי הנביאים עד הכרכות כלם תכוין בהם להבין מה שתהנה, וכשיזדככו לך אלו העבודות ותהיה מחשבתך בהם בעת שתשמע נקיה מן המחשבה בדבר מעניני העולם הוזהר אחר מן מהטריד מחשבתך בצרכיך, כוף דבר תשים מחשבתך במילי דעלמא צעת האוכל והשתיה וכשהייתך במרחק או בעת ספרך עם אשתך ובניך הקטנים או כפרך עם המון בני אדם, אלו זמנים רבים והרבים המצאתים לך לחשוב בהם בכל מה שתצטרך אליו מעניני הממון ותקון הבית ותקון הגוף. אבל בעת מעשה העבודות התוריות לא תטריד מחשבתך אלא במה שאתה עושה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

עושה כמו שבארנו , אבל בעת שתהיה-לכרך בפני עצמך סבלתי אחר , ובעת הקיצוץ על מנתך , הורה סאר מלשום מחשבתך בעתים הנכבדים הם כדבר אחר אלא בעבודה הויה השכלית , והיא להתקרב אל השם ולעמוד לפניו על הדרך האמתית אחר הודעתך , לא על דרך ההפעלות הרמיוניות . ואת התכלית אצלי אפשר להגיע אליה מי שיוכי עצמו לה מאנשי החכמה בזה הדרך מן ההרגל . אבל בהגמי איש מבני אדם מהשנות האמתיות ושמתו כמה שהשיג , לענין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו , ושכלו כלו בעת ההיא יהיה עם השי"ת והוא לפניו תמיד בלבו , ואע"פ שגופו עם בני אדם , על הדרך שנאמר במשלים השיריים אשר נשאו לאלו העניינים , אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק , ואת המדרגה איני אומר שהיא מדרגת כל הנביאים , רק אומר שהיא מדרגת מרע"ה , הנאמר עליו ונגש משה לבדו אל ה' , ונאמר לו ואתה פה עומד עמדי , כמו שבארנו מענייני אלה הפסוקים , וזאת נ"כ מדרגת האבות , אשר הגיע קרבתם אל השי"ת ער שגודע שמו כהם לעולם , אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב , זה שמי ולוים , והגיע מהתאחד דעותם בהשגתו שבת עם כל אחד מהם ברית קיימת , חברתי את בריתי ועקוב וגו' , כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומשה רבינו , התבאר בהם מן ההתאחדות בשם , ר"ל השגתו ואהבתו , מה שהעיד עליו הכתוב , וכן השגתה השם בהם ובורעם אחריהם גדולה , והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבות טמון ומשתדלים במקנה ובכבוד , הוא אצלי ראייה שהם כשהיו עושים המעשים ההם , לא היו עושים אותם רק באבריהם לבד , ולבותם ודעותם לא יסורו מלפני השם . ויראה לי כי אשר חייב היות אלו הארבעה עובדים על תכלית זה השלמות אצל השם , והשגחתו עליהם מתמדת ואפילו בעת התעסקם להרבות הטמון , ר"ל בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית , היה מפני שתכלית כונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה , כי תכלית כונתם כל ימיו הייתה להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו , כי ידעתי ולמען אשר יצוה את בניו ואת בנותם לא אחריו , הגה התבאר לך כי כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יהוד השם בעולם ולהיישר בני אדם לאהבתו , ומפני זה זכו לזאת המדרגה , כי העסקים ההם היו עבודה גדולה נפורה , ואין זאת מדרגה שיחשוב כיוצא בי להיישר להגיע אליה , אבל המדרגה הויה אשר קדם זכרה לפני זאת , אפשר להשתדל להגיע אליה

שם טוב

עושה כמו שביארנו . והנה דעת הרב כי מנות זריכות כונה להגיע אל התכלית האחרון , אבל בהשגת התכלית הראשון והוא החיות הגוף אינם זריכות כונה , כי הנותן דקה ומעטף ללוי לגר ליתום ולאחמנה אף שלא יתנובו בטוב יחיה העני ולאחמנה . עוד זיה רביעות , אבל בעת שתיבה בפני עמך הזכר מלשום מחשבתך בעתים הנכבדים הם כדבר אלא בעבודה הויה השכלית , והיא להתקרב אל השם ולעמוד לפניו על הדרך האמתית ולא ע"ד ההפעלות הרמיוניות , ואת התכלית אצלי אפשר להגיע אליה מי שיוכי עצמו לה מאנשי החכמה בזה הדרך מן ההרגל . אבל בהגמי איש מבני אדם מהשנות האמתיות ושמתו כמה שהשיג , לענין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו , ושכלו כלו בעת ההיא יהיה עם השי"ת והוא לפניו תמיד בלבו , ואע"פ שגופו עם בני אדם , על הדרך שנאמר במשלים השיריים אשר נשאו לאלו העניינים , אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק , ואת המדרגה איני אומר שהיא מדרגת כל הנביאים , רק אומר שהיא מדרגת מרע"ה , הנאמר עליו ונגש משה לבדו אל ה' , ונאמר לו ואתה פה עומד עמדי , כמו שבארנו מענייני אלה הפסוקים , וזאת נ"כ מדרגת האבות , אשר הגיע קרבתם אל השי"ת ער שגודע שמו כהם לעולם , אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב , זה שמי ולוים , והגיע מהתאחד דעותם בהשגתו שבת עם כל אחד מהם ברית קיימת , חברתי את בריתי ועקוב וגו' , כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומשה רבינו , התבאר בהם מן ההתאחדות בשם , ר"ל השגתו ואהבתו , מה שהעיד עליו הכתוב , וכן השגתה השם בהם ובורעם אחריהם גדולה , והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבות טמון ומשתדלים במקנה ובכבוד , הוא אצלי ראייה שהם כשהיו עושים המעשים ההם , לא היו עושים אותם רק באבריהם לבד , ולבותם ודעותם לא יסורו מלפני השם . ויראה לי כי אשר חייב היות אלו הארבעה עובדים על תכלית זה השלמות אצל השם , והשגחתו עליהם מתמדת ואפילו בעת התעסקם להרבות הטמון , ר"ל בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית , היה מפני שתכלית כונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל השי"ת קרבה גדולה , כי תכלית כונתם כל ימיו הייתה להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו , כי ידעתי ולמען אשר יצוה את בניו ואת בנותם לא אחריו , הגה התבאר לך כי כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יהוד השם בעולם ולהיישר בני אדם לאהבתו , ומפני זה זכו לזאת המדרגה , כי העסקים ההם היו עבודה גדולה נפורה , ואין זאת מדרגה שיחשוב כיוצא בי להיישר להגיע אליה , אבל המדרגה הויה אשר קדם זכרה לפני זאת , אפשר להשתדל להגיע אליה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

אלוהי כהרנל ההוא אשר זכרנוהו. ואל השם נשא תהנה ותפלה לחסיד ולהרחיק המונעים המכבילים בינינו ובינו, ואע"פ שרוב המונעים היום הם מאתנו כמו שבארנו בפרקי זה המאמר, ועונותיהם היו מכבילים ביניכם לבין אלהיכם. (ג) והנה נגלה אלי עין נפלא מאד יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלהיות, והוא שאנהנו כבר בארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל כל בעל יוכל להיות ההשגחה בו, והאיש השלם בהשגתו אישר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד, והאיש שלם ההשגחה אישר תפנה בהשגתו מהשם קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת השבו בהשם לכד, ותסור ההשגחה מימנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו או כסורה ממנו שלא ישיבו כלל, אבל תבעט ההשגחה ההיא

שם טוב

והשגחה בו, ולמה שלא זו האצות ותמה היו שכלם גדול והיו דבקים עם השם תמיד, היות ההשגחה גדולה בהם, ולכן היה ההשגחה השם על פניה ונזילו חרצו פרעה, ועליו הגיע אלם כי תמות צדק ונאמנו ונענו צדק ונזילו חרצו פרעה ומיד עבדו ומלך אפי ארץ מצרים, והשני עליו נמדדו ההשגחה נכלאה עד שכל הקמים עליו נכרסו בקרה וקדתי ואבדו מן העולם, וכן השני בעיני האצות למת שהיו כלם חמוד עם השם, אך מן הנה חרצו פרעה ההשגחה ארץ הים, והשני השלם בהשגתו אישר מן מחשבתו מהשם קצת עתים, והוא שאנהנו הנחנו בפרקי זה המאמר כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל היתה

קרקשט

התבאר לו אותם הדברים עד שהוצרך לשאול במיאת הנבואה למלאך הרוח בו היה אלה אוניו (ג) והנה נגלה לי עתה עין נפלא, זה העין הנפלא לא היה הרצון בו שיער עתה לא דבר בזה העין שכבר היה דברים נראה בהם מה שכלל עתה בזה הכלל, והוא מה שאמר קודם זה כששמעתי החשבתי ימאכל עירך או ליעקב עירך כבר ספקה הרבוק ההוא אשר בנת ובעובדי כבר ניבך בשבוע בעת תהיה אהבה בזה המאמר עשה כלל מוחלט במצוא כיאר שיש אך יהיה פעם ההשגחה בחסיד ואך לא היתה פעם אחרת אמר הרב מריונו והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהש"י תהיה ההשגחה בו תמיד, והאיש השלם בהשגתו אישר יפנה במחשבתו מהשם קצת עתים תהיה ההשגחה בעת השבו בשם לבר. מווינו הר"ם כמלאך השם עצמות ועם שלימותם ספריו נפת. ואני אומר אל המונע השגתו ולקצור זה היתחשף לו ספקות רבות בזה הדרוש, אם ההשגחה בו תמיד בעת ששכלו ויכלו העין עם השם, כפי התורה והנבואה שנתים מלאים סוף כל ימיהם בספן ההשגחה והאמתו שבויתם נסחתי ראהיהם ונבשבת ליעבודיהו ודרכה בעשות התורה המצוה המגיעה איתו. ובעת הכרי היתה מוכנת למקום ורביעת המכוננת ממנו וי' יענוס מיד מורה מן המצוה, וכן כל הכתובים מלאים מהשתת השם וי' על ראויו חסידו, ואמר חסד ה' על יואיו, רבני חסידו יסורו, והספוקים שבאו בזה העין רבו מלפניו. אמנם להגביל ההשגחה ויהיו כבוליה משוערים מוגבלים עד שהגיע באמתם כלי חרות שיהיו נסגנו אצלי ביריעת זה, והשערות נעניו בפנים רבים, וישי שיראה נדעית הרב השלם שבעת שחיהו ביקרת האדם עם השם לא יענינו או סמני הרעות, והנה נבאנו מורה מן יהודיע אם היה מהנבואים אם הם כמורה העיוניו בשועיה וירמיה ואם היה כמורהו למטה המה ראונו שהשגתו הרעה המביאה עדותהעיונית הקדש ליפת הגם שלא ימנוי משה כפי נאמר בל"ה ויהו אלהים בשרת את ובריה מן יהודיע ענינו ועמור מעל לעם ויאמר להם כל אשר אלהים אלה עובדיה את מצות ה' ולא תלוחי כי עונבתם את ה' והוא יענוב אתכם, ורגמנוו בתצר ביה ה' והמיתוהו, וכן נמצא באימת אחאב שהרגה את נבואה, ויא אשר לומר באותם הנבואים שלא היו דברים בשם אלהים ואם מקצתם, וכן נמצא אלהו שירא מעני אשת אחאב עם היותו דבק בהשם בתכלית הדבקות שלא היה לו עסק לא במאכל ולא במשמה ולא בעסק מן העסקים אורחיה אורחה המיד לתונה לו מאת השם מוכנת ומוכנת לעת צרכו, ואם יש לטעון בזה היא רשעה הווקא שאני ויש לו רפרד לטעון עצמו מן הסכנה ולא יסמך על השם, יש לי עניו טענה, ר"ל על אלהו. וז' שבר התבאר מן הספוקים שישו שריו המשיח והמשיחיים שישו בדברו בעת שאמרו לו בה אמר המלאך רדה ולא רצה לירד לומר מלאך מה שהיה מצווה לומר לשיחיו, והוא

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפעל, ואמנם הוא או משיג בכח קרוב, והוא דוכס בעת ההיא לכופר המהיר בשעה שאינו כותב, ויחיה מי שלא השגה השם כלל כל עיקר, כמי שהוא בחשך ולא ראה אור כלל, כמו שבארנו באמרם וישעים בהשך דימו, ואשר השיג ובנתנו בלה על מושכלו, כמי שהוא באור השמש הבהיר, ואשר השיג והוא מתעסק, דוכס בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן, שלא תמיד בו השמש מפני העב המכבול בינו ובינו, ומפני זה יראה לי כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי ארך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו, יהיה עוצם הרעה. ואחר שהענין מן כבוד סר הספק הגדול אשר הביא הפילוסופים, לשלול השגת השם מכל איש ואיש מכני אדם, ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי היום, והיתה ראייתם על זה מצוא החסידים והמוכזים רעות גדולות, (ג) והתבאר הסוד בזה, ואפילו לפי דעתם, ותהיה השגת השם מתמדת כפי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות השכחה האדם והשיגו הש"י

שם סוד

אז כמורה מתי שלא ישיג כלל כ"י: לא מלאו כ"י ההוא רק בעת השכחה הכ"י ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר יתעסק בו יהיה עוצם הרעה: אב"ר שם טוב רמיהו נכאר לך דעת הרב, והוא כי השגת הש"י כדלס ונכסידים תהיה מפנים רבים. ראשונה כי אחר שהאדם ש"י שכל, צעור שכלו יגיע כדי להצילו מן הרעות והנפלות כדלס אם מלד עלמו ואם מלד וולחו, והשכל הפועל ישיע עליו ויוצא שכלו מן הכח אל הפועל וישמור פיו ולשונו, כדלס אף עליו יוצאו עליו רעות רבות וזרות אשר האדם הוא סתם, וזאת השכחה כוללת לדריס מהאפס, ויש השגת שניה גדולה מזה, שהש"י ישיע על איש שלם מלד לנשות שכלו שופע עליו כחיון לילה ובמראות כדלס ששמרה מהרעית הנפלות, ויש השגת שליטת יותר גדולה ויותר נפלאה מזו, והוא שהאדם השלם כדלס עליו לא יפחד מהשם אלא בעת צרכו הכדקיות אז הוא דבק עם השם והשם עמו, והוא השכר הגדול אשר לא ידומה שכר גדול ממנו, והוא מלד החכמה כי כדלס פני אלך חיים ומלך נפיו תחזיקה עיניו וזין ה' אי השכחה מזה הדקיות האלה ויהיה פונה לדבר מנוגד לו כי מלד מה שש"י ישיע לך הפירוי צינו וזין האור האלהי, וזה הרע יותר גדול שאפשר שיהיה, והבן אמרו לפי ארך השכחה ופחיתות הענין אשר יתעסק, ויש ככה מדרגה ד' יותר גדולה והיא מדרגת הנביאים, כי אם יהיה אדם תמיד לפני השם אפי' בעת שהוא מתעסק בצרכי גופו, ועל האדם אי אפשר להגיע לו שום רע מרעות הגופניות, כי הדקיות אשר הוא צינו וזין ה' אי השכחה הפירוי ועמדתו אינו אלא אותו הדקיות, ואפילו יעשה אותו חכמות או ישיגו אותו בלש וכמים לא יגיעו לעצמו שום רע, כי עממו אינו אלא הדקיות, והוא המושכל אשר הוא השם ותעלה או השכל הגדול כפי דעת הרב, והבן זה כי הוא מתחיל להבנת כל מה שאמר הרב אחר כך, וזוה המין בהשגחה דבר הרב כזה הפיר: ואחר שהענין מן כבוד סר הספק הגדול לשלול השגת השם מכל איש מלד אדם ולהשוות נביאים ובין איש ממיני ב"ח ויהיה רמיהו על זה מלאו חסידים ועובדי רעות גדולות, ויתבאר הסוד בזה, כי הרע הוא לנפול הדקיות מלד ה', וזה הרע היותר גדולה שאפשר שימלא, כ"י ש בהתעסק האדם כל ימיו אחר הסוד דקיות מהשם כדכריס בהתייחס כי אז הוא נמשל כבהמות, כמו שאמר הרב כדלס אדם כדלס (ח"א פ"ב). וכאשר מרה בנפשו אשר צעור שכלו וזוה הגיע לו השגת החסידות וישקע בהתנגות ובהתנאות אז ידע שיעור מה שהפסיד ושחמד, ואמר עוד הרב וכאשר שנה ענותו וכיון אל הדבר אשר קדם לו הכוין שלא יכוין אליו שולח מג"ע, וזה הכוונת הדומה למרי מדה כנגד מדה, ואמר כדלס הענין ואדם דיקר ולא יכוין נמשל כבהמות נדמו, וזה יותר רע שישג האדם ולהשיג בהמה כדלס אדם והבן זה. א"כ נתבאר רמיהו השפע ההוא המזומן לכל מי שזדמן להגיע אליו, ועם הפנות מחשבות ותהיה השגת השם מתמדת כפי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות השכחה האדם והשיגו הש"י

אמרי

ובתפלות שכל כך וכך: ו והתבאר הסוד בזה ואפילו לבעת. ר"ל שאפילו לפי רעם הפילוסופים זלס ההשגחה ממנו יתפלה סהיה אמתית, כי כפי אשר ידע כדלס יגמם הנפלות ידע כדלס מה שאפשר, ואם הוא ידע כדלס מה ש"י, עלמותו י"י ידע בו ויהיה מושגת ממנו י"י כדי להצילו מן הרעות והנפלות כדלס אם מלד עלמו ואם מלד וולחו, והשכל הפועל ישיע עליו ויוצא שכלו מן הכח אל הפועל וישמור פיו ולשונו, כדלס אף עליו יוצאו עליו רעות רבות וזרות אשר האדם הוא סתם, וזאת השכחה כוללת לדריס מהאפס, ויש השגת שניה גדולה מזה, שהש"י ישיע על איש שלם מלד לנשות שכלו שופע עליו כחיון לילה ובמראות כדלס ששמרה מהרעית הנפלות, ויש השגת שליטת יותר גדולה ויותר נפלאה מזו, והוא שהאדם השלם כדלס עליו לא יפחד מהשם אלא בעת צרכו הכדקיות אז הוא דבק עם השם והשם עמו, והוא השכר הגדול אשר לא ידומה שכר גדול ממנו, והוא מלד החכמה כי כדלס פני אלך חיים ומלך נפיו תחזיקה עיניו וזין ה' אי השכחה מזה הדקיות האלה ויהיה פונה לדבר מנוגד לו כי מלד מה שש"י ישיע לך הפירוי צינו וזין האור האלהי, וזה הרע יותר גדול שאפשר שיהיה, והבן אמרו לפי ארך השכחה ופחיתות הענין אשר יתעסק, ויש ככה מדרגה ד' יותר גדולה והיא מדרגת הנביאים, כי אם יהיה אדם תמיד לפני השם אפי' בעת שהוא מתעסק בצרכי גופו, ועל האדם אי אפשר להגיע לו שום רע מרעות הגופניות, כי הדקיות אשר הוא צינו וזין ה' אי השכחה הפירוי ועמדתו אינו אלא אותו הדקיות, ואפילו יעשה אותו חכמות או ישיגו אותו בלש וכמים לא יגיעו לעצמו שום רע, כי עממו אינו אלא הדקיות, והוא המושכל אשר הוא השם ותעלה או השכל הגדול כפי דעת הרב, והבן זה כי הוא מתחיל להבנת כל מה שאמר הרב אחר כך, וזוה המין בהשגחה דבר הרב כזה הפיר: ואחר שהענין מן כבוד סר הספק הגדול לשלול השגת השם מכל איש מלד אדם ולהשוות נביאים ובין איש ממיני ב"ח ויהיה רמיהו על זה מלאו חסידים ועובדי רעות גדולות, ויתבאר הסוד בזה, כי הרע הוא לנפול הדקיות מלד ה', וזה הרע היותר גדולה שאפשר שימלא, כ"י ש בהתעסק האדם כל ימיו אחר הסוד דקיות מהשם כדכריס בהתייחס כי אז הוא נמשל כבהמות, כמו שאמר הרב כדלס אדם כדלס (ח"א פ"ב). וכאשר מרה בנפשו אשר צעור שכלו וזוה הגיע לו השגת החסידות וישקע בהתנגות ובהתנאות אז ידע שיעור מה שהפסיד ושחמד, ואמר עוד הרב וכאשר שנה ענותו וכיון אל הדבר אשר קדם לו הכוין שלא יכוין אליו שולח מג"ע, וזה הכוונת הדומה למרי מדה כנגד מדה, ואמר כדלס הענין ואדם דיקר ולא יכוין נמשל כבהמות נדמו, וזה יותר רע שישג האדם ולהשיג בהמה כדלס אדם והבן זה. א"כ נתבאר רמיהו השפע ההוא המזומן לכל מי שזדמן להגיע אליו, ועם הפנות מחשבות ותהיה השגת השם מתמדת כפי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות השכחה האדם והשיגו הש"י

פרשן

הביהורים ולתת גדרה בגדר אמיתי עד שלא יוכל אדם להלך על גדר ההוא ולא כדלס כיון מן הרע, השגת האלה בעליוס ובעני רבים כדלס, ואי הש"י נשא רנה ותפלה לתחזיקנו כדלס ליתנו ולהושיבנו בנהלת צבי קדשנו ותמארתנו ויהיה השגתנו עלינו כדלס כדלס בהתלה וירומם מקדשנו ותשוב הגבורה לסקנה כדלס ביומנו: אמן: ולפי לשון הרב שאמר נגלה לי עתה עיני נפלא, ואמר ואחר שהענין מן, נראה שיעשה בזה הענין גזרה מהלכות. אמנם התקנת רבי יהודה הר"י הוא בזה התואר, ואם הדבר מן שהיא מלה תנאית, וכן כתב מורה המורה, ואמר עוד כי כל מה שהעתיק רבי שמואל אבן תבון, והתנגדה לי עתה עיני נפלא, אמר שהיה ראוי להתיק נראה לי עתה, שאינו הנראה גבורה, אם מן לפי רעם לא עשה הרב בענין השגחה הנחה מוחלפת, אבי נראה שהענין כך, ולזה אמר מלה ואם כ"י, כי הספק הגדול שהביא הגילוסוף לשלול השגת השם מאישי האדם, והיתה ראייתם על זה כדלס החסידים רעות גדולות, והוא התיר הספק

בזה שלא הגיעו אותם הרעות לחסידים רק בעת שכוחם והדרם מן הדבוק, וזוה התרבותם בשכל השגתו אשר באמצעותו יא שלם מן הכח אל הפועל עד שישיג השם מה שאפשר להשיג ממנו כדכריס מופתים אמיתים בעת התרבותם והיות השם אצלם בשלם חסיד באמצעות זה המלאך א"א שיגיעו הרעות, וזה שאמר והתבאר הסוד הזה אמרו לפי דעתם, שלפי דעתנו אנוני בעלי בריה התירה האמתית הכאמינים כדלס ובהשגחה ואם לא ידענו באיזה תואר תהיה השגחה, ואם נראה רעות לטובים בעת מה לא יעבור זה יגיע החולשת באמונתנו שלא נהיה מאמינים בהשגחה. ואמנם אמרו והתבאר הסוד לפי דעתם, ר"ל שאנוני נובל לעשות סתם וזאת החלוקה עם התוארנו כדלס שהגתו והוא הרעות לטובים וזה שאמר שזה הרע הוא בנתי שכיחם והפרדם מזה ההתרבות, וזוה שאמר ואפילו לפי דעתם, אמנם הם לא יזור בהו אחר שהם מאמינים בקדמות ושהכל יל עד היוב א"כ השם לא יחדש דבר באישי האדם אבל כלם נהגים כדלס המבני והמקריס האפסרים

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא

הש"י בדרוכים האמתיים ושמתו כמה שהשיג, 'א' אי אפשר שיקרה או לאיש ההוא מין ממני הרעות, כי הוא עם השם והשם עמו, אבל בהסיב מחשבתו מהשם, אשר הוא אז נבדל מהשם, השם נבדל ממנו, והוא אז מוזמן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין הטביא להשגחה ולהטלת ביד המקרה, הוא השפע ההוא השכלי, וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב, או לא הגיע כלל לחסר ההוא הרע, ולוד אירע לשניהם מה שאירע, והנה התאמתה אצלי זאת האמונה ג"כ מדברי התורה, אמר ית' והסתרתיו פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ומכואר הוא שהסתרת הפנים הזאת אנהנו סבתה, ואנהנו עושים זה המסך המבדיל בינינו ובינו, והוא אמרו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה, ואין ספק כי דין הדיד כדון הצבור. הנה התבאר לך כי הסכה בהוות איש מכני אדם מופקר למקרה וזויה מוזמן ליאכל כבהמות, הוא היותו נבדל מהשם, אבל מי שאלהיו בקרבו לא ינע בורע כל עקר, אמר הש"י אל תירא כי אתך אני ואל תשתע כי אני אלהיך, ואמר כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטוף, כי כל מי שהביא עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא, תדבק בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כלם, אמר ה' יי לא אורא מה יעשה לי אדם, ואמר הסכן נא עמו ושלים, ואמר פנה אליו ותשלם מכל רע. התבונן בשיר של פנעים, תראה שהוא מספר ההשגחה ההיא הגדולה, והמחסה והשמירה מכל הרעות הפגועות, הכוללות והמיוחדות באיש אחד וזלתי שאר בני אדם, יא מה שהוא נמשך מהם אחר טבע המציאות, ולא מה שהוא טהם מצער בני אדם, אסר כי הוא יציגך מפח יקוש מדבר הוות, באכרתו יסך לך ותחת כנפיו תהסה צנה וסוחרה אמתו, לא תירא מפחד לילה מחץ ענף יומם, מדבר באופל יהלוך מקטב ישור צהרים, והגיע מספור השמירה מצער בני אדם, שאמר שאתה אילו יקרה שתעבור במלחמת חרב פושטת ואתה על דרכך עד שיהרגו אף הרונים משמאלך ועשרת אלפים מימיןך, לא ינע בך רע בשום פנים, אלא שתראה ותכית משפט השם ושיזכרתו לרשעים ההם שנהרגו ואתה בשלום, והוא אמרו יפול מצדך אף ורכבה מימינך אליך לא ינע, רק בענין תביט ושלומת רשעים תראה, ובסך לו מה שסמך מן ההגנה והמחסה. ואה"כ נתן טעם לזאת השמירה הגדולה, ואמר כי הסכה בזאת השמירה הגדולה באיש הזה, כי בו חשק ואפליטתו אישגכהו כי ידע שמו, וכבר בארנו בפרקים הקודמים שענין ידיעת השם היא השגחה, ובאלו אמר זאת השמירה באיש הזה היא בעבור שידעני וחשק בי אח"כ. וכבר ידעת ההפרש שבין אורח והושק, כי הפלגת האהבה

אמרו

כפי השגחה וחכמתו: ז' או אפשר שיקרה לו לאיש מין ממני הרעות, ל' נעם דבקות האיש הכלל עם השם ית' א"א שיקרה לו לזיה מין ממני הרעות האלויות אשר הם העדר ההשגחה, אבל ההגחה זו אחתית גלה, אבל הרעות מדומות נופטיות או אפשר שיגל לא אם צנכואו או נחלוו לזק, ובלבד שיהיה ההשגחה ההם אפסריות לא מחויבות כי היתה היא מחויבת אפי' נעת דבקות הנביא בשם יתעלה ממ הנביא צנשיקט וכו' ומהסך וכו':

שם טוב

האדם כהשגחה השם בדרוכים אמתיים ושמתו כמה שהשיג או אפשר שיקרה לאיש ההוא ממני הרעות, כיוצא בהשגחה לא ישלוב עליה השגחה כמות שכבר ביאר הרב, למה שזוא עם השם והשם עמו, אבל בהסיר מחשבתו מהשם הוא אז מובדל ממנו וזוא אז מוזמן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין הטביא להשגחה ולהטלת ביד המקרה, הוא השפע ההוא השכלי, וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב או לא הגיע כלל לחסר ההוא הרע ולזה אירע לשיניהם לחסיד ולרשע מה שאירע, וכאשר הביא הרב

אין היא צורת ההשגחה כפי מה שחייבנוה השכל הביא ראייה גם כן מל"ק, וזה אמרו והנה נתאמת אצלי זאת האמונה ג"כ מדברי תורה, אמר והסתרתיו פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות ואמר ביום ההוא וגו', והרטן זו כי הוא ית' ויקור דבקותו ממנו ובעבור זה הוא מוכן לכל הצרות, אחר ביום ההוא זו זה הרע כאלו נבדל בעבור שאין השם דבק עמו, והוא מנזר. אי הסתרת פנים הזאת אכחת סבתה ואכמתו עושו זה המסך המבדיל בנינו ובינו, והוא אמרו הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה דעתו ומחשבתו ממנו אל שער הכדרים אשר לא יעשלו, ואין ספק כי דין הדיד כדון הצבור, הנה נתבאר כי דבקות איש מבני אדם מופקר למקרה וזויה מוזמן ליאכל כבהמות הוא היותו נבדל מהשם, אבל מי שאלהיו בקרבו לא ינע על שום רע כי עלמותו כבר עז מעולם השכלים כנבדלים אשר אין חשך ואין צלחות ואין חסרון ולכן לא ינע ברע כל עקר: אחר כי הוא וילך מפח יקוש בו' לא תירא מפחד לילה כי מדבר באופל יהלוך, ואלו הם מקרים אשר א"א לטוב אדם להסתתר מהם בעבור שאלו הרעות לא יקופס השכל האנושי ואם ידבק בש"י יגלל מהם: וכבר ידעת ההפרש בין אורח והושק כי הפלגת

קרקשק

וראיתם ואין הרשע בנייה. אמנם בהשארות הנפשות החסידים והנבוכים הם מורים בזה, ורצו בזה שזה ענין טביא אחר שיצא שכלם מן הכח אל הוועיל באמצעות השכל המועיל יזכוו הם עמו דבר אחר (ג) וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב, והם מוכנים לרעות שאפשר שיגיעו:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נא נב

האמתה עד שלא יתאר מחשבה בדבר אחר אלא באהוב ההוא, הוא החשק. וכבר בארו הפילוסופים כי הכחות הנפוניות בימי הכחרות ימנעו רוב מעלות המדות, כ"ש זאת המחשבה הזכה העולה ביד האדם משלמות המושכלות המביאות לחושק השם יתעלה, כי מי השקר שתעלה ביד האדם עם רתיחת הליחות הנפוניות, כי זה אשר יחלוש כחות הגוף ותכבה אש התאוות, חזוק השכל יורבה אורו ותוך השנתו וישמח כמה שהשיג, עד כשיבא האיש השלם בימים יקרב למות, תוסף ההשגה ההיא תוספת עצומה, ויתרבה השמחה בהשגת ההיא והחשק למושג, עד שתפרד הנפש מן הגוף אז בעת ההנאה ההיא, ועל זה הענין רמזו החכמים כמות משה אהרן ומרים, ששלשתם מתו בנשיקה, (ואמר) שאמרו וימת שם משה עבד ה' בארץ טובה על פי ה', שלמד שמת בנשיקה, וכן נאמר באהרן על פי ה' וימת שם, וכן במרים אמרו אף היא בנשיקה מתה אבל לא זכר בה על פי ה' להיותה אשה ואין טוב לזכור זה המשל בה, הכונה בשליטתן שמתו בענין הנאת ההשגה ההיא מרוב החשק, ונמשכו החכמים ז"ל בזה המאמר על דרך מליצת השיר המפורסמת, שתקרא שם ההשגה המנעת עם חזוק חשק השיג, נשיקה, כאמרו ישקני מנשיקות פיהו, זה המין מן המיתה אשר הוא המלט מן המות ע"ד האמת, לא זכרו החכמים ז"ל שהגיעה רק למשה ואהרן ומרים, אבל שאר הנביאים והחסידים הם למטה מזה, אך כולם תחוק השגת שכלם עם המות, כמו שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק, וישאר השכל הנזוא אח"ל לנצח על ענין אחד, כי כבר הוסר המונע אשר היה סבדול בינו ובין מושכלו בקצת העתים, ועמוד כהנאה הגדולה ההיא, אשר אינה ממין הנאת הגוף, כמו שבארנו בחבורנו וביאר זולתנו לפנינו. ושים לבך להבין זה הפרק, והשתדל בכל יכלתך, להרחיב העתים ההם אשר אתה בהם עם ה', או שאתה משתדל להגיע אליו, ולמעט העתים ההם אשר אתה בהם עם זולתו ובלתי משתדל להתקרב אליו, ובזאת ההישירה די לפי כוונת זה המאמר :

פרק נב אין ישיבת האדם ותנועתו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך, ומסני זה מי שיבחרו בשלמות האנושי ושוהיה, אושע האלהים באמת, יעור משניתו וידע שהמלך הגדול המחוּפּף עליו והרבה עמו תמיד הוא גדול מכל מלך בשר ודם * ואילו היה דוד ושלמה, והמלך ההוא הרבה המחוּפּף הוא השכל השופע עלינו, שהוא הרבוק אשר בינינו ובין הש"י, * וכמו שאנחנו השגנוהו באור ההוא אשר השפיע עלינו, כאמרו באורך נראה אור, כן באור ההוא בעצמו הוא

<p>אמר</p> <p>באכזה עד שלא יתאר מחשבה בדבר אחר אלא כהצבז הוא החשק, הגה כבר יתבאר כי השגחה גדולה בלוי מן הקדושים הוא בעבור הידיעה והחשק שיש להשיג, וכל מי שיש לו חשק לא יוכל להפנות דעתו אל דבר אחר אלא בלואו הדבר אשר הוא חושק, הגה נתבאר מזה כי האדם עוסק בתורה ונחמכה הוא מושגת מהשם יתעלה בזה העולם וכמה יועיל התורה וכמהו להגלל האדם מיד המקרה : עוד אמר הרב</p> <p>אמר</p> <p>אין יהיה זה האיש בסוף ימיו, ואמר וכבר ביארו הפילוסופים כי' שמתו בנשיקה, והכונה ששלשתם מתו בענין ההשגה ההיא מרוב החשק, ונמשכו החכמים בזה המאמר ע"ד מליצת השיר. אמר שלמה יעקני מנשיקות פיהו וכו' וזה המין מן המיתה אשר הוא המלט מן המות ע"ד האמת לא זכרו מו"ל שגניע רק למשה ואהרן ומרים אך שאר הנביאים והחסידים הם למטה מזה, אך כלם תחוק השגת שכלם עם המות, כמו שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק, וישאר השכל הנזוא אח"ל לנצח על ענין אחד, כי כבר הוסר המונע אשר היה סבדול בינו ובין מושכלו בקצת העתים, ועמוד כהנאה הגדולה ההיא, אשר אינה ממין הנאת הגוף, כמו שבארנו בחבורנו וביאר זולתנו לפנינו. ושים לבך להבין זה הפרק, והשתדל בכל יכלתך, להרחיב העתים ההם אשר אתה בהם עם ה', או שאתה משתדל להגיע אליו, ולמעט העתים ההם אשר אתה בהם עם זולתו ובלתי משתדל להתקרב אליו, ובזאת ההישירה די לפי כוונת זה המאמר :</p>
--

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נב גג

הוא משקף עלינו, ובעבורו הוא תמיד עמנו משקף ורואה, אם יכתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' ² (ה) והכן זה מאד. ודע כי כאשר ידעו זה השלמים, תגיע אליהם מן היראה והכניעה ופחד השם ויראתו ובשתם ממנו, בדרכים אמתיים לא דמוניים, מה ששם צפונותיהם עם נשותיהם ובבית החרץ, כנגליהם עם שאר בני אדם, כמו שתמצא מנהג הכמינו המפורסמים עם נשותיהם מנהג טפה ומכסה טפה, ואמרו יב' א"ל זה צנעו זה הנפנה בלילה כדרך שנפנה כיום, וכבר ידעתם הודרים מלכת בקיפה וקופה, משום מלא כל ה' הארץ בכבודו, לישב בלב בני אדם בלאו המעשיים כלם הענין אשר זכרתי לך, והוא שאנחנו תמיד בין ידי השל"ת ולפני שבעתו נלך ונשוב, ונדלו הכמינו ז"ל היו נמענים בלילות ראשם, להיות השכינה מחופפת על האדם ומסוככת אותו, וכן היו מניעים בדבריהם לזאת הכונה, וכבר בארנו מה שראוי לכארו במיועט הדברים באבות, כי האלוהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דברך מעטים וזה הענין אשר העירוהוך עליה הוא הכונה נמעשי התורה בלם, כי בפרטים ההם המעשיים בלם ובעשותם תמיד תגיע ורילת ליהודים החסידים עד שישלטו השכימות האנושי, ויפחדו ביהשם ויראו מינו וירעו כי עידיהם, ויעשו אח"כ מה שראוי, כבר באר השל"ת כי הכלית מעשי התורה בלם הוא להגיע אל האדם זה ההפעלות, אשר כבר בארנו במופת בזה הפרק לפי שידע האמתות אמתת היום הגעתו אליו, ר"ל וראתי יתרברך ולפחד מדכדו, אמר אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הואת הכתובים בספר דברי התורה הואת הכלית אחת, והוא ליראה את ה' אלהיך. התכונן איך באר לך כי הכונה היתה מכל דברי התורה הואת הכלית אחת, והוא ליראה השם הנכבד והנורא, והיות זה התכלית בנעת במעשים תרעהו כאמרו בזה הפסוק, אם לא תשמור לעשות, הגה התבאר שהיא תגיע מן המעשים שהם עשה ולא תעשה, אבל הדעות אשר למדתנו התורה והם השגת מציאותו יתב' ואחרותו, הדעות ההם ילמדנו האהבה כאשר בארנו פעמים, וכבר ידעת רוב האוהרה שהוהירה התורה על האהבה, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, כי שתי התכליות והם האהבה והיראה יגיעו בשיני הדברים, האהבה תגיע בדעות התורה, הכללות השגת מציאות הש"י על אמתתה, והיראה תגיע בכל מעשי התורה כמו שבארנו, ³ והכן זה הביאור:

פרק נג זה הפרק כולל פירוש עניני שלשה שמות שהוצרכנו לפרשם, והם חסד ומשפט וצדקה, וכבר בארנו בפירוש אבות שחסד ענינו ההפלה ⁴ באי זה דבר שמפלגין בו, ושם ידעתם בו בהפלת גמילות הטוב יותר, וידוע שגמילות הטוב כולל שני ענינים. האחד פהם לנבול טוב כי שאין לו חק עליו כלל והשני להטיב לבי שראוי לטובה יותר ממה שהיו ראוי. ורוב שינוש כפרי הנבואה

אפרו

ג והכן זה מאד. ר"ל כי בצויה חקוב נכתר שיהיה בו האדם שם הוא פעולת השכל בעליו, וזהו אמר אם יסתר איש במסתרים: ד' והכן זה הביאור. ר"ל שגמילות החסד תגיע היכזה שהוא ענין פחות מהאבה, ובחכמה האמתית תגיע האהבה אשר היא יוצר מעולה ממה שיהיה אדם:

פרק נג

א צויה דבר שמפלגין בו, ר"ל שגמילות חסד מאמר על הפלת הענין, האחד פהם לנבול טוב כי באיורו על ענין הכנות חסד, כלומר נאמא ונתעב צחלתי ההפלה

שם טוב

כמו בשפע אשר בנו מהשכל הפועל נשיג את השכל הפועל, כן בלותו השפע הוא משקף עלינו ובאותו אור בעצמו ובעבורו הוא עמנו תמיד משקף ורואה אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', והכן זה מאד. והראון בו כי בצויה מקום שיהיה בו האדם שם הוא פעולת השכל הפועל ואנחנו דנקים בו מצד השינוי חסד האור והוא דבק בנו, וידוע שאותו מצד השינוי חסד האור, ואמר שאותו האור נחלק לאישים רבים לא יסתר איש ממנו. והכן זה הביאור מאד, והראון בו כי כונת חסד האור, וההסד שאותו האור ואל הכנעה, וזה תגיע בעשות כל החצות עשה ולא תעשה, וגם כונת חסד האור להגיע אל האהבה אשר תגיע נחכמה. אם כי כונת עשה ולא תעשה יושג: היראה שהוא ענין פחות מהאבה, ובחכמה האמתית תגיע האהבה שהוא ענין פחות מהאבה, ובחכמה האמתית תגיע האהבה שהוא ענין פחות מהאבה:

פרק נג

זה הפרק כולל ענין השלשה שמות וגו', זה הפרק הוא הצעה למע שחמרו, ור"ל לפרש אלו השלשה שמות חסד ומשפט וצדקה, וההסד ענינו ההפלה בצויה דבר שמפלגין בו, והראון כי צויה דבר שמפלגין בו בין לטוב ובין לרע, לטוב הדבר מנואר, לרע נאמר איש אשר יקה את אחותו וגו' והוא תראה את ערותו חסד קוד וגו', ואמר שהאיש אשר יסכב את אחותו עשה רע בהכללה, וזה הכסוף המביא לרע לומר שחסד ענינו הפלה בצויה דבר בין שיהיה טוב או רע, ועם שבתחשו בו בהפלת גמילות הטוב יותר, וידוע שגמילות הטוב כולל ג' ענינים, האחד לנבול טוב למי שאין לו חק עליו כלל, והשני להטיב למי שהוא ראוי בטובה יותר ממה שראוי

קראש

פרק נב (ה) והכן זה מאד. פי' השמש ישיב הראות אשר הוא רואה בכח, ורואה בפועל, ובו ישיבו הרבדים הנראים בכח נראים בפועל, ובאור הדוא בעצמו הכניע ממנו ישיג השמש אשר הוא השכל בשרואה היראה בפועל, כן האור השופע מהש"י אשר הוא השכל הפועל והוא המוציא שכלנו מן הח' אל הפועל ובו ישיבו הרבדים המושכלים לנו בכח מושכלים

בפועל, ובאור שהוא נשיג זה השכל אשר כחה שכלנו המוציא אותו מן הח' אל הפועל, וישמעונו נשיג השל"ת בהיותו מקנה לנו המושכלות הראשונות אשר בה ענישנה התקדמות והבזותים על אמתת מציאותו ולש"י מנע במסות אמתו כל כר שראוי לשלול

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נג נד

הנבואה במלת חסד הוא בהמכה למי שאין לו חק עליך כלל, ומפני זה כל מובה שחנינך מאתו ית' תקרא חסד, חסדי ה' אכזרי, ובעבור זה המציאות כלו ר"ל המצאת השי' אותו, הוא חסד, אמר אמרתי עולם חסד יבנה, ענינו בנין העולם חסד הוא, ואמר בספור מדותיו יתב', ורב חסד. ומלת צדקה, היא נגזרת מצדק, והוא היושר, והיושר הוא ב' להגיע כל בעל חק לחקו, ולתת לכל נמצא מן הנמצאות כפי הראוי לו, (ה) ולפי הענין הראשון לא יקראו בספרי הנבואה החוקים שאתה חייב בהם לוולתך כשתשלם, צדקה, כי כשתפרע לשכיר שכרו או תפרע הוכר לא יקרא צדקה, אבל החוקים הראויים עליך לוולתך מפני מעלות המדות, כרפואת מחץ כל לחץ, יקרא צדק, ומפני זה אמר בהשבת המשכון ולך תהיה צדקה, כי כשתלך בדרך מעלות המדות, כבר עשית צדק לנפשך המטבלת כי שלמת לה חוקה, ומפני זה תקרא כל מעלת מדות, צדקה, אמר והאמין בה' ויהשבה לו צדקה, ר"ל מעלת האמונה, וכן אמרו (עליו השלום) וצדקה תהיה לנו, אבל מלת משפט, הוא לון כמה שראוי על הנדון, י' יהיה חסד או נקמה, כבר התבאר שחסד נופל על נמילות חסד נמו, וצדקה על מובה שתעשה אותה מפני מעלת מדות להשלים בה נפשך, ומשפט פעמים שתודה תולדתו נקמה ופעמים שיהיה טוב, וכבר בארנו בהרהקת התארים, כי כל תואר שיתואר בו השי' בספרי הנביאים הוא תאר מעשיו, והיה לפי המציאו הכל נקרא חסד, ולפי דמיון על הענינים ר"ל הנהגתו כע"ה ככחותיהם, יקרא צדק, ולפי מה שיתחדש בעולם מן ה' והמובות המצטרפות וכן הרעות הנדולות המצטרפות, אשר חייב אותם הדין הנמשך אחר החכמה, יקרא משפט. והנה נכתבו בתורה אלו הני' שמות, השופט כל הארץ, צדק וישר הוא, ורב חסד, וכוונתו היתה כפרש עניני אלו נ' השמות הצעה לפרק הבא אחר זה:

פרק נד שם חכמה נופל בלשון עברי על ד' רברים, הוא נופל על השנת האמתות אשר תכלית כוונתם השנתו ית' שמו, אמר והחכמה מאין תמצא ונו', ואמר אם תבקשנה ככסף, וזה הרבה. ונופל על ידיעת המלאכות אי זו מלאכה שתהיה, וכל חכם לב בכס, ובל אשה חכמת לב. (ה) ונופל על קנות מעלות המדות, חקניו יחכם, ביששים חכמה, כי הובר שיקנה האדם בחכמה בזקנה לבר הוא ההכנה לקבל מעלות המדות. ונופל על הערמה והרחבולה, הבה נרחבמה לו, ולפי זה

אמרוי	שם טוב
<p>הסלגה, אם בענין נמילות הטוב, חסד ואמת, וכן רבים: ב' להגיע כל בעל חק לחקו. ר"ל שמלת צדקה תחמר על מי שעשה חקו כראוי לו, כמי שפרע חובו או שכירו וכיוצא בו: ולתת לכל נמצא מהנמצאות הראוי לו. ר"ל והענין השני שיאמר מלת צדקה הוא כמי שפרע מה שראוי כפי הראוי לו לחיוב נמצא שיהיה, כמי שפרע חיוב חובו או שיעיל חיוב על כל מה שראוי לו, וזה מפני מעלת מדותיו ושלמותם: ג' יהיה חסד או נקמה, ר"ל שמלת משפט תחמר על מי שדן מה שראוי לידון, ויהיה חסד מן בענין הכאשן ר"ל עשה פעל טוב, ושופט בעבור רע עשה, חסד נקמה: ד' המובות המצטרפות והרעות הנדולות המצטרפות מהם בתקרה לא בעצם:</p>	<p>שראוי, ומלת צדקה היא נגזרת מצדק הוא היושר ואז לא להגיע כל בעל חק לחקו, הרצון בו כל מי שיפרע חובו או שכירו וכיוצא בו: ולתת לכל נמצא מהנמצאות כפי הראוי לו, הרצון בו כמו שפרע חיוב חובו או שיעיל חיוב האדם מן הרע המוכן לו, א"כ צדקה היא נגזר מצדק ויושר, ויושר תחמר על ד' ענינים, א"כ הצדקה תחמר על ד' חנינים, א"כ שיענין הראשון לא תקרא בספרי הנבואה צדקה, כי החיים שלחה חייב לוולתך כשתפרע לשכיר שכרו או תפרע הוכר לא יקרא צדקה, אבל וכו', וכן אמרו וצדקה תהיה לנו, והנה כעצמות המלות יגיע לנו מעלת הצדק שהוא מן היושר להשלים הנפש החסרה ולתת לה תקנה הראוי לה, וזאת היא נפלא: אבל מלת משפט הוא לון מה שראוי על הנדון וזה טוב או רע, כבר</p>

התבאר כי החסד יובח על נמילות חסדים וצדקה על הטובה שתעשה אותה מפני מעלות המדות להשלים בו נפשך ומשפט פעמים תהיה חולדתו נקמה מה ועמיתים שיהיה לטוב, והשי'ת קרא חסד וצדק וצדק, לפי כתיבתו הכל נקרא חסד, ולפי רחמיו ר"ל הנהגתו ב"ה ככחותיהם הנרדף להם יקרא צדק, ולפי מה שיחדש מן הטובות המצטרפות וכרעות הנדולות אשר חייב אותם הדין הנמשך אחר החכמה יקרא שופט, והנה נכתבו בתורה אלו השמות, והטוב ככל הארץ, צדק וישר הוא, ורב חסד, וכוונתו כפרש ענין זה פרק הבא אחר זה:

פרק נד כי הדבר שיקנה אדם בחכמה בזקנה לבר הוא החכמה הפילוסופית, כי לא יושגו בעבור חכמו, אמתם הטובה והתבונה שהם צריכין למעלות המדות וישגו בדרך חכמו כמו שיבאר הפילוסוף, וזהו מה שאמר רבד כי ביששים לא ימצא חכמה אלא היכנה בו, ונופל על הערמה והסתבחות והתבוננה הכנה נחממה לו,

פרק נג (ה) ולפי הענין הראשון, פ' והוא אמרנו שצדקה נגזרת מצדק, ולפי זאת הגדרה שהוא נגזרת מצדק שהצדק הוא ראשון ויודל למלת צדקה:

פרק נד (ה) ונופל על קנות מעלות המדות וחקניו יחכם, ביששים חכמה, כי הובר אשר יקנה האדם בזה חכמה ככלל חכם בחכמה מן הנבוכות, או בעל מדות עם חכמה, ויקה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נד

זה הענין אמר, ויקח משם אשה חכמה, ר"ל בעלת ערמה ותחבולה, וטוה הענין החכמים המה להרע, ואפשר שהיה ענין החכמה בלשון העברי מורה על הערמה ושמוש המחשבה, פעמים יהיה הערמה היא והתחכמות, או לקנות מעלות שכליות, או לקנות מעלות מדות, או ללמד מלאכת משה, או יהיה בדעות ובמדות מנוונות. הנה התבאר שהחכם יאמר לבעל המעלות השכליות, ולבעל מעלות המדות, ולכל בעל מלאכת מעשה, ולבעל תחבולות במעשים מנונים ובדעות. ולפי זה הביאור יהיה החכם ככל התורה על אמתה נקרא חכם משני פנים, מצד מה שכללה התורה במעלות השכליות, ומצד מה שכללה במעלות המדות, אלא שמפני היות השכליות אשר בתורה מקובלות בלתי מבוטאות בדרכי העיון, נמצא בספרי הנביאים ודברי החכמים, שמשמים ידעית התורה מין אחד, והחכמה הנמורה מין אחר. החכמה והיא הנמורה היא אשר התבאר בה כמופת מה שלמדנוה מן התורה ע"ד הקבלה מן השכליות ההם, וכל מה שחמצא בספרים מהגדלת החכמה והשיבוטה ומויטו קוניה, לא רבים יחבטו, והחכמה מאין תוציא, וכיוצא באלו הפסוקים הרבה, כלם היוו על ההכמה ההיא אשר תלמדנו המופת על דעות התורה, ואמנם בדברי החכמים ז"ל הוא גם כן הרבה מאד, ר"ל שגם הם משימים ידעית התורה מין אחד ושימו החכמה מין אחר, אמרו ז"ל על סוד"ה, אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאים, ובא בשלמה ויהם מכל אדם, א אמרו ולא כמשה, כי הוא רוצה כאמרו מכל האדם מכל אנשי דורו, ומפני זה תמצא שהוא זוכר היטב ובלכל ודרע בני כחול, החכמים המפורסמים אז. וזכרו החכמים ז"ל נ"כ שהאדם נתבע בידיעת התורה תחלה, ואח"כ הוא נתבע בחכמה, ואח"כ הוא נתבע בסוד שראוי עליו מתלמודה של תורה, ר"ל להוציא ממנו מה שראוי לעשות, וכן ראוי שהיה הסוד, שיהיו הדעות וההשכלה ע"ד קבלה, וא"כ יתבאר קיימת במופת, ואח"כ ידוקדקו המעשים המטיבים דרכי האדם, והם לשונם ז"ל, בהיות האדם נתבע על אלו הענינים הנה"ל הסוד הזה, אמרו בשארם נכנס לרין, תחלה אומרים לו קבעת עתים לתורה פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר. הנה התבאר לך שידעית התורה אצלם מין אחד, והחכמה מין אחר, והוא לאמת דעות התורה

שם טוב

אמרי

פרק נד א אמר ולא מנחה. ר"ל בפסוק ויחכם שלמה מכל האדם, שאינו ר"ל שלמה יחכם יותר ממנחה"ה, כי כנר אמר שמנחה"ה היה אב בחכמה אב במופת,

ויקח משם אשה חכמה בעלת ערמה ותחבולה, וטוה הענין החכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו, אפשר שיהיה ענין החכמה בלשון עברי מורה על הערמה ושמוש המחשבה כו' ולפי"ז הביאור יהיה החכם ככל התורה על אמתה נקרא חכם משני פנים. מחד מה שכלל התורה מן

אמר גם עוב למה שזה הספר הכבד הוא ביאור התורה על אמתה וכולל מעלות המדות והשכליות, היודע זה הספר יקרא חכם בלחם, ויהיה חכם כולל למה שיכול ז' מיני השלמות: וזכ' שלמה ויחכם מכל האדם ולא מנחה, והרצון ב"ל אמר שהחכמה ענין אחד וידעית התורה ענין אחר אך אמרו שמה היה אב בחכמה, אם לא שר"ל אב בתורה אב בחכמה על ידיעת התורה, וא"כ יהיה חכם אב בחכמה למה שהוא אב בתורה, לא למה שיהיה אב בחכמה והשגת הדברים ע"ד המופת, כ"ל היה הדבר כן לא היה אומר הכתוב ויחכם מכל האדם, לכן אמר כי רצונו אמרו שלא היה יותר חכם מנחה למה שמה היה חכם ככל חכמה והוא אב לכל מי שהוא אב בתורה ואב בנבואה. הנה יתבאר לך שידעית התורה אצלם מין אחד והחכמה מין אחר, והוא לאמת דעות התורה

קרקש

לרוב חולשת גופו, לא מפני שובו לזכר מדותיו. ואמר אריסטו במדות האנושים השוקרים בפעולות הטובות הם כבדו פועלות לסנות הטובות כי הם בהתמדתם וקשרתם וזקוקתם וזכוכתם וזכוכתם פועלות המדות האנושים קיימת וקנינה דקוים, וכן פתחיה הרע כמו שרבינו דר"ל משל בשמות תימן וחוליות הבשר יהיה לו סבה ככל יום היתווה ככלי תאוה ואין פתחיה בידו לעשות תשובה. נראה מן התבאר וכן הוסיף כי הגדול והתבוננת אשר החזיק בהם האדם עשיתם ברות טובות ויעות הם דבקת בו בצפירה מרוב ימים ופספוסות אותו כל ימיו עד יום הסיתה, אם לא שהגיע להפירות הזקנה ויכבול ממנו המדות הטובות או הרעות מצד חולשת היתווה, כמו שיבאר הראשון מן הוראה כאשר יפליה בדיקה ומה שהביא הרוב השילם לומר כי מה שאמר וזקינו יחכם ובשישים החכמה נאמר על קנין המדות, הוא בעבור שילדו לו כאלו התקדמות שאמרו רבם בחכמתו נאמר על כניל המדות הטובות כי יקשה בעיניו אם הוא כמו שראתה מעיניו וממשימתו המלה, ר"ל אמרו חכם מה שירעה בו הענין המכלל שירעה שיהי ככל החכמה, אחר שחכם כזה הפסוק נאמר חכם ולא פירש באיזה ענין, ויקשה לו איך אמר אחר זה השם ודוע אותו שהיא ידעית המדות השם והיא החכמה האלהית וצריך שיקדמו לה ידעית מדות, ועוד כי שיכמה מאחרת שלישי הסדר שיקח היא מעטת המדרגה אצל החכמן, ומתוך כך פירש

או עם הכמות כוללות, שראינו ברוב המקומות זכר הזקנים לשבח ונראה מעינינו שהם חכמים, כי החכמה גם רוב עיניה יגיע בשלמותה ברוב הימים, אמר הכתוב ויצא זקנד ושפיר, ואמר ורשנו את השכלה לעיני זקני העיר, ואמר ויצאה יבנתו השניעה לפני הדינים, ואמר והוציא אותו זקני עירו, ואמר ה' ביישש יבא. גם זקני עמי ושירו, ואצילתי כן הרוח אשר עלי ושבתי עליהם. ומדעת הרב נראה כמו כן שיהיה ימי האדם צריכים אל החכמה, ואמר ומתי תמצא ההפכה השלימה ותנאי הגבור עד שיצא מה שבאיש הרוח מן הבב אל השועל, זה אמר בספר הריבוייה המסוננות הילוסו ואמר שהם יצריכים אל אורך הימים בדרישה והקרה, ככל זה יש לנו לפרש שאמרו וזקינו יחכם רוצה בו התחכמות לפי שהיא צריכה לאורך השנים כמו שאמר הרב. עוד יש לי ספק גדול בזה איך יקנה אדם בדיקה מעלות המדות ואם היה משהו בבררתו בדיקה המדות הפרטות איך יתפשט בדיקתו אחר שחזקו, ויכל בהם וישו לו לטבע הזקן וזכר הרב שיש אנשים שיש להם בתחלת הבריאה הכנה מוגית א"א עמה שלימות בשום פנים, ואמר וכן תמצא אנשים בעלי קולות והמיה והמעוותים בבהירות יותר וכן המצד סדר ורוע הרבה, וכן נראה בדיקת המדות שהדיק בהם בבהירות הוא בלתי מפתק מהם בדיקה אם לא שיעני הדעות הזקנה ויחזק חש ונראה ולא יוכל להחזיק קבעת הדברים שהיה משהו בהם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נד

התורה בעין האמתי. ואחר מה שהצענוהו לך שמע מה שאמר: כבר ביארנו הפילוסופים הקדומים והאחרונים, שהשלמות הנמצאות לאדם ד' מינים. הראשון, הוא הפחות שבהם והוא אשר עליו יכלו ימיהם אנשי העולם, הוא שלמות הקנין, ר"ל מה שימצא לאדם מסמון ובגדים וכלים ועבדים וקרקעות וכיוצא באלו, ושיהיה האדם שלך גדול הוא מזה המין, וזה שלמות שאין דבקות בינו ובין האיש שהוא כלל, אבל הוא יחס אחר רוב הנאתו דמיין נמור, ר"ל שזה ביתו וזה עבדו וזה המסמון שלי ואלו הם נודדי וצבאי, וכשיבחרו נופו ימצא אחר הכל הוצה לו, וכל אחד מהם ימצא אחר מה שהוא נמצא בפני עצמו, ומפני זה כשיעדר היחס ההוא, ישכח האיש האיש אשר הוא מלך גדול, אין הפרש בינו ובין הפחות שבכני אדם, מכלתי שישנתה דבר מהדברים ההם אשר היו מיוחסות אליו. ובארנו הפילוסופים כי מי שישים השתדלותו וטרחו לזה המין פן השלמות, לא טרח רק לדמיון נמור, והוא דבר שאין לו קיימא, ואפילו יתקיים בידו הקנין ההוא כל ימי חייו לא יהיה לו בעצמו שום שלמות. והמין הב' יש לו התלות בנפך האדם יותר מן הראשון, והוא שלמות תבנית הגוף ותכונתו וצורתו, ר"ל שיהיה מזה האיש ההוא בתכלית השווי ואבריו נערכים חזקים כראוי, וזה המין ג' פן השלמות אין לעשותו תכלית כוונה, מפני שהוא שלמות נופני ואין לו לאדם מאשר הוא אדם אבל מאשר הוא בע"ח, וישתתף כזה עם הפחות שבכע"ח ג"כ, אילו היגיע כה אחד מבני אדם עד התכלית האחרון לא יאיש לכה אחד חוק כ"ע כח אריה או כח פיל, ותכלית זה השלמות כמו שזכרנו שישא משא שבו או ישבר עצם עב וכיוצא בזה, ממה ג' שאין לתועלת נופנית גדולה בו, אך לתועלת נפשית נעדרת מזה המין. והמין השלישי הוא שלמות בנפך האדם יותר מן השני, והוא שלמות מעלות המדות, והוא שיהיו מדות האיש ההוא על תכלית מעלתם. ורוב המצות אינם רק להגיע אל זה המין פן השלמות, וזה המין פן השלמות ג"כ איננו רק הצעה לזולתו ואינו תכלית כוונה בעצמו, כי המדות כולם אינם רק בין האדם ובין זולתו, ובאלו זה השלמות במדותיו הוכן בה לתועלת בני אדם ושב כלי לזולתו, שאם תעלה בלבך שאחד מבני אדם עומד לבדו ואין לו עסק עם אדם, נמצאו כל מדותיו

הצבות

אמר

שם טוב

בענין אמתי, והרצון בזה לרצ עלה יתחוש חושך אם שרבותיו יעשו שני חלקים מהתורה וההתחמה, הוא בעבור שדרושי התחמה הם זולת דרושי הקורה ולא תכלול התורה כל שלמות, אבל דרושי הקורה הם דרושי התחמה אם שיתחלפו דבר או מעט וכס חלמים כנושאים רבים מחד דרושי הקורה הם מקובלים ואילו נחמתי הם מנוארים נחמתי. ואחר כל מה שהצענוהו לך שמע מה שאמר: כבר ביארנו הפילוסופים הקדומים והאחרונים שהשלמות הנמצאות באדם ארבעה מינים:

כי הוא רוצה בלואו מכל האדם וכו': ב נח סיה לו כעצמו שום שלמות, ר"ל שאין לאדם נכח שהוא אדם שלמות מהשאר והקיימים המדומים: ג שזין תועלת נופנית גדולה בו. ר"ל שום שלמות וסוף כנטרם אין בו שעתל נופמת גדולה רק תועלת מעשית נופמית, אך תועלת נפשית נעדרת כי אין שם שום

אמר שם טוב לרצן שדע שהשלמות, או יהיו צט או חזן ממנו, ואשר הם פון ממנו ויהי כרשותו או ביד זולתו, ואשר הם כרשותו הממונות והכבודות, כי כל ממון שיהיה צין שיהיה כסף או איה כסף קרקע או טלטל הם כרשותו. ואשר הם חזן ממנו ואינם כרשותו הוא כמו הכבוד שיהיו האנשים תכבדים ומשכחים אותו. ואלו הני שלמות אין דבקות בינו ובין האיש שהוא כלל וכס מזה לו וכלו דמיון נמור. ויש שלמות שאינם חלפה ממנו ואילו יתחלקו לב' חלקים, שלמות הגוף, והנפש, ושלמות הגוף שיהיה כראוי וחזק ויפה ונעים ושיהיה תכנית הגוף ותכונתו וטרחו תכלית השווי, ושיהיה לו כח חזק שישא משא כבד או ישבר עצם עב, ושלמות הנפש שיתחלק לב' חלקים, או שיהיו מעלות המדות או מעלות שכליות, והשתכר כי מעלות שלמות האדם והשלמות ואשר השלם הוא פועל הנפש המדרכת כפי המעלה, ויתחבר כי פעולת המעלה אינם שכל נמור אבל אינם נעשים כלי השכל, אי"כ האושר השלם המיוחד לאדם הוא המעלה השכלית וכל שאר הדברים צין הטובות אשר מחזן כמו העשור והכבוד והשלמות המדוי והאוהבים ושונות הגוף כמו הכח והכניו וכיראותיהם הם כלי לנפש, והנפש המתחלפה אשר ימצא מעלות המדות היא כעבור המעלה השכלית, אם כן תכלית הכל המעלות השכליות, וכשנתללו ולא הדברים ולא ימצא תכלית כללו היה הכל הכל ויחז, כמו שכתב רבך בהקדמתו הנכבדת לזכות, וע"ז נאמר גם בלל דעת נפש לט טוב, ואחר שזכרנו זה קנין כל מה שאמר רבך עד סוף הפרק הטובות אשר הם חזן ממנו כמו הממון והכבוד הוא דמיון נמור כשיבחר נופו ימצא הכל חוזה לו ומי שיהיה מלך גדול כשיעדר היחס ההוא אין הפרש בינו ובין הפחות שבכני אדם, וזה המין מהשלמות מי ששם שלמותו וטרחו בו לא טרח אלא לדמיון והוא דבר שאין לו קיימא, ואפילו יתקיים בידו כל ימי

חיוו

קישור

הנבוכים ובין בחבמת המדיני, אפשר שמצד קביאותו יהיה נצול מהמקרים ומתרעות האפשריות, כאלו תאמר שיראה בדרך התכונות והמדיני כי המקום אשר הוא חונה בו יבואו הליים רעים או דבר או רעב או מחלמות ויצא ממקומו פרם יגיעו אלו הרעות ויחד לו אל ארץ אחרת וינצל. והגבור בגבורתו יש לו יתרון בענינים רבים עליו, שעשמים רבות ידעה זה התכם בסכנה גדולה מצד שלא שער ולא חתכלו בואתם הרעות, כמו שיבאנו בו לכתיב

בו מה שזירוש, והגני שפרש הענין בסודו שסודי הרב מורנו, שלקח אותם לפי פירם אצל ההבין, ואוסר כי אסרו הכס בחבמתו, רוצה בו שהוא חכם בהכמתו מן החכמות טבעיות לחמה מן הנבנים שישפיר שיגיעו, כאלו תאמר שהוא רופא חכם, וכי יראה כי התאם בשגנה מסוג או ברוץ ליח מן היריות שימתד לתכעב ולהוציא הליחתי האמית המוכנת לחביא התרלואה התיא ער שלא יצא גופו סקו השווי, וכן אם היה חכם בחכמת

מורה נבוכים חלק שלישי פרק נד

הטובות עומדות בטלות אין צריך להם ולא ישלימוהו בדבר, אמנם יצטרך אליהם ויקבל תועלתם עם ולתו. והמין הרביעי הוא השלמות האנושי האמתי, והוא כשיגיעו לאדם המעלות השכליות, ר"ל ציור המושכלות ללמוד מהם דעות אמיתות כאלהיות, וזאת היא התכלית האחרונה, והיא משלמת האדם שלמות אמתי, והיא לו לכדו, וכעבורה יזכה לקיימות הנצחי, וכמה האדם אדם. ובחן כל שלמות מן ה' השלימות הקורטיות הצימצום לזולתך לא לך, ואם אי אפשר לפי הספורים (3) ככלעדי היותם נס לך, הם לך ולזולתך, אבל זה השלמות האחרון הוא לך לבדך אין לאהר עמך בו שתוף כלל, יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך, ומפני זה ראוי לך שתהיה [השתדלותך] להגיע אל זה הנשאר לך, ולא תפרח ולא תניע לאחרים, אתה השוכח נפשך עד ששחר לזכך פניו כמשול הכחות הגופניות עליה, כמו שנאמר בראש המשלים השיריים הם הנשואים לזה הענין, אמר בני אמי נחרו בי שמוני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי, וכזה הענין בעצמו אמר מן תתן לאחרים הודך ושנותיך לאמורי, הנה בארו לנו הנביאים גם הם אלו העניינים בעצמם, ופרשו אותם לנו כמו שיפרשום הפילוסופים, ואמרו לנו כפירוש שאין שלמות הקנין, ולא שלמות בריאות הנוף, ולא שלמות הדעות, שלמות שראוי להתפאר ולהתהלל בו ולא לבקש אותו, ושהשלמות שראוי להתהלל בו ולבקש הוא ידיעת הש"י שהוא החכמה האמתית, אמר ויטרוהו באלו השלימות הארבעה, כה אמר ה' אל' יתהלל חכם בחכמתו, ואל' יתהלל הגבור בגבורתו, ואל' יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותו, השתכל אך לקדם כפי סדרם אצל הרבון, כי השלמות הגדול אצלם, עשיר בעשרו, ואחריו נכור בגבורתו, ואחריו חכם בחכמתו, ר"ל בעל' הדעות הטובות, כי האיש ההוא נ"כ גדול בעיני ההמון אשר להם נאמרו הדברים, ומפני זה סדרם על' הסדר הזה. וכבר השינו החכמים ז"ל מה הפסוק אלו העניינים בעצמם אשר זכרנום, ובארו לנו מה שבארתי לך בזה הפרק, והוא שהחכמה הנאמרת כתם בכל מקום והיא התכלית, היא השנתו ית', ושאלו הקניינים שיקנם האדם שישים סגולתו ויהשכם שלמות אינם שלמות, ושמשעי התורה כלם, ר"ל מיני העבודות וכן המדות המועילות לבני אדם כלם בעסקיהם קצתם עם קצתם, כל זה אין לדמותו אל התכלית האחרון ולא ישווה בו, אבל הם הצעות בגלל זה התכלית. ושעם דבריהם באלו העניינים בלשונם, והוא בכראשית רבה, שם נאמר, כתוב בגלל אדם אוטר וכל הפציע לא ישווה בה, וכתוב אחד אומר וכל חפציו לא ישווה בה, הפציע אלו מצות ומעשים טובים, ה' חפציו אלו אכנים טובות ומרגלות, חפציו וחפציו לא ישווה בה, אלא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותו. ראה קוצר זה המאמר ושלמות אמרו, ואיך לא חסר דבר סכ"ל מה שאמרנוהו והארכנו בכאורו ובהצעותיו. ואחר שזכרנו זה הפסוק מה שכולל מן העניינים הנפלאים, וזכרנו דברי החכמים ז"ל עליו, נשלים כל מה שהוא כולל, וזה שלא הספיק לו בזה הפסוק

לבאר

אמרו

מועלת נפשיים: ד' מכלעדי היותם גם לך. ר"ל כי לפי החסרונם אי אפשר שימוד האדם נדל ומסר חקבון המדיני ולו יתו מעלת המדות לך ולזולתך מ"מ הפעולות השכליות הם לך לבדך וכיו: ה' חפציו אכנים טובות ומרגלות. הגל

שם טוב

היו לך יהיה נעמו שלמות: ואחר שזכרנו זה הפסוק. ומה שכולל מן העניינים הנפלאים וזכרנו דברי החכמים נשלים כל מה שהוא כולל, כי אחר שאין להתכלל רק בהשגתו

קרקשקש

השכל וידוע אותו והשכל וידוע כי אני ה' עושה חסד ומשפט ועדקה באיני, ואפשר לפרש שהשגקו אינו חסר כלום, ופירוש חכם הנאמר בראש הפסוק חכם ככל מיני חכמת והחכמה האלהית ככלה, ופירוש חכמתו חכמת הפילוסוף היותר מציאות השם במותמים אכתיים אמנם הוא סמכני הקדמות וסמכני על דרך הדיוט, ואמר שלא יציל בעבור זה ממרעיות כלם, ואם בכלל חכמתו חכמת טבעיות בהגלית בעת מתקנים, אבל החכמה הגמורה וזאתה השמיות והמתחמה בו מכל הרעות הכוללות והמיוהרות הוא השכל וידוע אותו כי אני ה' וכו', הרעון בזה שישג השגת שלמה שאני הוא המשגתו כעניני בני האדם לתת לאיש דבריו ובפרי מעלתו ועושה חסד משפט ועדקה באיני. ולי' המציאות הכלי כמו שאמר הרב נקרא חסד, והוא נגזר מרשב שיגיעו הפליטה, ולפי' הרמיו על בריאות ר"ל הנגהות בעלי היום כבהותיהם וקרא צדק, והוא נגזר מעדק, ולי' מה שיתחשב בעולם מן הטובות המצטרפות וכן הרעות הגדולות המצטרפות אמר היום אותך הרוץ הנמשך אחר התכנה וקרא שופט: (3) טכילעדי היותם גם לך, הרעון בזה שכמו שאמר שיגיעו האחרים בך מצד מרחיק לך אפשר שתגיעו כהם מצד מרחיקתם והם לך ולזולתך.

או דיות רעות ולא יוכל להנצל. והגבור בגבורתו יתיר על האריות או על היסבנים וינצל גינם. ועשיר בעשרו ילו יתרון עליו מצד שיש לו קנינים רבים ועשיר בעצמם ובמור ויקנה אותם רבים במשגתו יל' חק דבריו על שהוא יל' סכה ל'נעיל מועית רבות, והני' המהלל אשר יוכל להתהלל כל אדם ואדם מהשליטה לכו שכל אדם ואדם ליד מיקו בוכ' ליעצנו במי זה דרך יתם ורחמים. וכן אצל רמב"ן יש יקנין לבל' אדם ואדם לפי הסדר הכונה, ואמר הכתוב אל' יתהלל חכם בחכמתו ואל' יתהלל הגבור בגבורתו ואל' יתהלל עשיר בעשרו, ואמר שכל על פי שכל אדם ביאלו ישליהם דרך להנצל מתפשינים. אין זה מודלל גמור ולא העלה ימיה שיתקן להם זה כפי צרכי שאפשר שיבאו דמקרים. כי אם ביאת יתהלל בהתהלל השכל וידוע אותו, הרעון בזה שזה הענין יהיה תפילת השמים והתעלה הימורה הוא השכל וידוע אותו, אשר הרעון בזה התכנה האלהית אשר תשיג מציאותו ויתקן בו, והוא אמרו השכל וידוע אותו, ועוד תתה לו התנהגות הארית יהיה שרע שאני הוא המשגה ככל הנבגאות ועושה חסד ומשפט ועדקה באיני ולי' זה הירושף שאמרנו שדברך בשיבת נפואתו ובידיעת השלמות, הרעון בזה שהוא שכינתו על הגבורים, ויתו זה חסר וזה צריך לזכר

הם ונשלים

לכבוד שהשגתו ית' לבוד היא הנכבדת שבשלמות, כי אלו היתה זאת כונתו, היה אומר כי אם בזאת יתהלל הסתהלל השכל וידוע אותי, והיה פוסק דבריו, או היה אומר השכל וידוע אותי כי אני אחד, או היה אומר כי אין לי תמונה, או כי אין כמוני, ומה שרומה לזה, אבל אמר שאין להתהלל רק בהשגתו וכידיעת דרכיו ותארו ר"ל פעולותיו, כמו שבארנו באמרו הודיעני נא את דרכיך וגו', ובאר לנו בזה הפסוק שהפעולות ההם שראוי שידעו ויעשה בהם, הם חסד משפט וצדקה. והוסיף ענין אחר צריך מאד, והוא אמרו בארץ, אשר הוא קוטב התורה, ולא כמחשבת ההורסים שחשבו שהשגחתו יתעלה כלתה אצל גלגל הירח, ושהארץ ומה שבה נעוב, עוב ה' את הארץ, אינו רק כמו שבאר לנו על יד אדון כל החכמים, כי לה' הארץ, יאמר שהשגחתו נ"כ בארץ כפי מה שהיא, כמו שהשגיח בשמים כפי מה שהם, והוא אמרו כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, ואח"כ השלים הענין ואמר כי באלה חפצתי נאם ה', ואמר בחסד במשפט וצדקה חפצתי נאם ה', ר"ל שכוונתי שיצא סכס חסד משפט וצדקה בארץ, כמו שבארנו ב"ג סודות, כי הכוונה להדמות בהם ושנלך על דרכם. א"כ הכוונה אשר זכרה בזה הפסוק, הוא כאורו, ששלמות האדם אשר בו יתהלל באמת, הוא להגיע אל השגת השם כפי היכולת, ולדעת השגחתו בברואיו בהכפיא אותם והגדילו אותם, איך היא, וללכת אחרי ההשגה ההיא בדרכים שיתכוון בהם תמיד לעשות חסד ומשפט וצדקה, להדמות בפעולות השם, כמו שבארנו פעמים בזה המאמר:

זהו מה שראיתי לשומו בזה המאמר, סמה שאחשוב שהוא מועיל מאד לכיוצא בך, ואני מקוה עליך שעם ההשתכלות הטוב תשית כל הענינים שכללתי בו בע"ה, והוא יבנו וכל ישראל חברים למה שיעד לנו, או תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה, ¹ העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, יושבי בארץ צלמות אור נה עליהם:

תם ונשלם. ברוך ה' לעולם :

שם טוב

אמרי

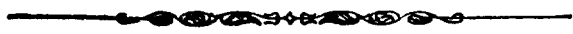
בהשגתו וכידיעת דרכיו ר"ל פעולותיו, וזכור לו בזה הפסוק שהפעולות ההם שראוי שידעו ויעשה בהם, חסד ומשפט וצדקה, והוסיף ענין אחר צריך מאד והוא אמרו בארץ אשר הוא קוטב כל הקורה כלה לא כמחשבת ההורסים שחשבו שהשגחתו ית' כלתה אצל גלגל הירח ושהארץ ומה שבה נעוב, עוב ה' את הארץ, אינו רק כמו

ר"ל מעלת העושר ונכלל ההצלחה המדומה : ו העם ההולכים בחשך. ר"ל לכלתי היות נגלה לנו אור האמת, אבל אחר שחוכר הזה הספר האור גלינו האור האמתי העולם יתנו בו הנפשות ינהרו בו העינים וינפשו הנופשות מעמלם ויגיעם. יתעלה וישמח השם ית' על כל ברכה והתלה :

שיבאר לנו ארון הנכונים כי לה' הארץ, יאמר כי הוא משגיח בארץ כמו שמשגיח בשמים, וזכור אמרו כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, ואח"כ השלים הענין ואמר כי באלה חפצתי נאם ה', יאמר חפצתי שיצא מהם חסד ומשפט וצדקה בארץ, כי הכוונה להדמות בהם ושנלך על דרכיו, אם כן הכוונה אשר זכרה בזה הפסוק הוא שלמות האדם אשר בו יתהלל כלתה הוא להגיע להשגת השם ולדעת השגחתו בברואיו ובהכפיא אותם והגדילו אותם וללכת אחרי ההשגה ההיא בדרכים שיתכוון בהם תמיד לעשות חסד משפט וצדקה להדמות בפעולות ההם כמו שביארנו פעמים בזה המאמר. הנה יתבאר באלו הפרקים המכונים הנהגת המקבולד או ינו חכמות האדם או וקיים ונחלי לעד. עוד תקום הרצ זה הספר ואמר זכו מה שראוי לשומו בזה המאמר ומה שחשבו שהוא מועיל מאד לכיוצא בך. ואני מקוה עליך שעם השתכלות הטוב תשית כל הענינים אשר כללתי בו בע"ה, והוא יבנו וכל ישראל חברים למה שיעד לנו או תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים וכו', העם ההולכים בחשך ראו אור גדול וישבו בארץ צלמות אור נה עליהם. והרצון בזה הסיום כי קודם שחוכר זה הספר ירו העם ההולכים בחשך כללתי היות נגלה לנו אור האמת, אבל אחר שחוכר זה הספר האור נה עליהם, האור האמתי והעולם. ויגו בו הנפשות ינהרו העינים וינפשו הנופשות מעמלם ויגיעם :

אמר שם טוב אל אישמי המעיין בעבור שכתבתי דברים רבים מזה הספר שאינם צריכים ביאור לא מעט ולא הרבה, והבאתי פרקים רבים והם מבוארים, ובפרט בזה החלק האחרון, כי עשיתי זה בעבור כי ספרי זה אינו כמו ביאור לבר, אבל הוא ביאור וחבור, וגם כי פרקים רבים הם מבוארים צריכים הערה לעורר המעיין להבין מה שאמר הרב. וגם ראוי שידע המעיין כי ראיתי בזה הספר הנכבד דברים עם שהם מבוארים לא ידעתי אל מה שירמז הרב בהם, כי כבר ידעת מה שאמר הרב כי כל מה שאמר מהפילוסופים לא אמרו אלא לבאר סתרי התורה :

תם ונשלם, ברוך ה' לעולם :

יורט כבוד כ' משל הכבוד על עמקן בנים וישראל בניה אל בני ישראל
 מלפני אל עג כבוד כ', ומלך וילך כבוד י' משל מתן אהב וימנעו
 על הכרובים, וישאו הכרובים את כניסיהם וירמו מן הארץ ליעני בלתי
 והאופנים יתעטפו ויעמודו שמה עבר ביה י' סידמויו ובנדו אל'י ישרא'
 פליטס מלמעלה, ושם בכל ישר' כשנאס כלמת שביט עשיט עם בין
 בגבלים ויכיש דבר' אשר בניה בגבלו ודבר' חזק כבוד, ואם בגבלים
 הם עמומים ליעין אל'י ישאל יתכן אל'י בשנים, ואפיו כבוד י' ונאס
 מהכבוד אל' עמקן איהם. ואין כרובים בגבלים וירמו מן הארץ ויעמודו
 שמה עבר ביה כ' ואין כ' כבוד י' עליש. כ' קיש עשרי ארץ כבוד
 ע' הוא המעלה מן הריצים ארץ ארץ על רחשי הכחות.
מעננה בו כי אס ביה ארספוסים הם סיפורות דעות כרב ארץ יאמר
 עלישם בניהם עמם וכל נרסם וגויעסם ויזכיסם וכויעסם,
 ובהם כפי עקרי כרב לאן בארסופים נתיים וידיים ביוון הפכאיעים לרעוה הם
 דריותו בגללו, והנעם והפבלו והאחוקו אשר לו, וכל זה לא יתכן שגמרא
 סיפורות שגם בגמרא תמים, והידיים ג"כ הם לרעוה פול בגללים
 בהשחיותו ועולמותם בשחיתים המהוהים, ושי' כיוון עינאר בארסופים נבאר
 וב, כפי נריו ועל'י נרסם כותה דבר' נלחם מיטיבם וכלבו מעוה נהם:
מעננה ברא כי חס' האופנים הם סיפורות ארץ יתכן בהם ולרעוה
 פיסם לאמר פני האחד פני הכרוב ומני פניו כפי זרם
 והשילטו פני איהם וברעיהו פני נער, והנעם כרעות כהלה לרעוה כרב
 הם ככתוה סיפורותם בכתותם בגללם כי סיפורות ומוקדויעסם מסס, והם אל'י
 עינאר סיפורות נלחם פי אהם לנעם פיס' ר"ש עולחמם שייט כנס אוהסם
 פניסם עמחם נבאר נתיים. וירגשם עשר' כרעיס נפקתן פליוס הם
 מתוך דריו עמקת כרעיס ו' והפ"ר לאמר כ' חזיו' אשר
 רחיהו הח' ארסי ויחרא' נוער' כרב ורעוה כ' כרעויעסם, וכויעסם
 לרעות פנישם והאופנים נלחמם, והבאר' שכתותם הם כרעויעסם
 והכויעסם הם הכחות פליון. מרגש מדעיה כרב שפוקט נלהם כרעות
 עמאר כרעו' מן הכחות המרעם ואל' על בארסופים, אבל כרעויעסם נעמן
 חזק קרלו וארעוה מל' עמ' פלין כהם כהם משענו, לוי עספוקיו נעמן
 כלם על בארסופים וידינו לו, מן כחות, הלה מרגש השחלתה חרסיהם
 וארץ ובה בארסופים האופנים, והפ"ר לאמר וכל נרסם וגויעסם הם על
 האופנים אמרו, כמ"ש קודם זה כנס וגויעסם וגויעסם לם, והפ"ר לאמר
 והאופנים מלתיים שיש, והפ"ר לאופנים לם קרלו בגללים נלחמו,
 ועל כן לאמר וארעוה פניסם לאחד, סיבתן לרעם זה כי הם על האופנים
 אשר אשר טיבם הכרובים הם ורעוהם. והאופנים סבארו עמ' על י' הוא
 עמ"כ דבריו על האופנים אשר הוא פיהם אשר רחיהו הח' אל'י וירעו
 כנכר כרב ורעוה כ' כרעויעסם איהם, ארעויעסם ארעויעסם פניסם לאחד וארעויעסם
 כניסיהם לאחד ורעוה ידו ארעם פחה כניסיהם ורעוה כניסיהם פעם האופנים
 אשר רחיהו על נכר כרב, ורעוה עמיון עספוטם עשר' לרעוה פני
 האופנים, וזה לא לאמר כנס פני עור כי הם פני הכרוב, שז' ויכיס
 הכבלו אשר כניסיהם לאוה, ונס לא לאמר כניס' האופנים כהם אשר ביו
 ליעין לא עמארם אשר רחיהו כחות. והפבלו כ' למעלה דבריו בארסופים
 אשר וכל נרסם וגויעסם וכויעסם, ולפי שזכר כנס עמ' ובג
 וידיים וכנעסם ואל' זכר בהם פניסם, לכן פולר' לומר עלישם ארעויעסם פניסם
 לאחד וכל זה על בארסופים אמרו, ואין דבריו איהם כי כחותיהם
 זכר עכשם הכרובים, פולר' לומר אפיו לם נעיסם וידיים ויעסם,
 ובספניסם פני איהם כניסיהם אשר דלא נכר כרב, ר"ל פני איהם,
 אריכ, ופי' שז' פני איהם כניסיהם אשר דלא נכר כרב, ר"ל פני איהם,
 זכר למעלה כי הם היו לרעות האופנים, (כי הם) אשר דלא נכר כרב,
 ומפי' לו פולר' לומר ורעוה עניסם פיהם כניסיהם, והם כיוו פולר' שזכר
 למעלה פני הכחות כרעוה ידו ארעם פחה כניסיהם איהם לא פליון.
 והאמת ויעו' דרכו:

ואין ספק עשר' סבורים רחם בסמוקים כל הדגים האלה אשר עיבוריהם

או רובם, אבל כיוה פניו בן כן על רעוה ועל הקיוויו, פשהיה

שגהיה השנו עשר' או האמת ובין רחיהו עשיהם, לא משם האופנים
 והוא הגב לנעוהם, או אולי נפקעו עמיון ויחרא' פיהם קיויעסם עיוותה
 ומשקופם, אולי עקב טיבם כל זה ממנו נלחמו אוסן. רחמנא לנן
 מהאי דשפת:

זהו מה שרמזו לכוזב נעוהן עגול מהם למקור מעל סניכא מלחנה כרב

במורה ומחיהו עיוה. ויהי זה ממנו כממעם בעיניו נגיבטיהם
 וגמבוהו ליה עשר מליגני' בניה כמפועלה ארסיהם ונחפיהו יל', סונ
 למלכל ונתוהם הוא ליעיטם והמתה לסיכיל, והסנהלא ל' הכהנאל
 כחותיהם.

קצת מהלך הם' עמקן כרב פלג המלך אל הסבורים והסבקים, או אל
 דבריו והסבקים, ואמר שירוב הכתובות עני עיוויים כמותות ודרים
 שוים, והנ' אין כלא יתי' ארכהם ולא הכתובות עיוויים ולא יאמר
 פליו ספרות הסבקי ולא דבר ויחזיק, ולא כתיבתי שמותיהם. ואם אמרנו
 כפי הכרובים כפי עמקן שכליון עמאר כמתח' אל פליון כרעויעסם
 ולכן לא כיוונו יתן כמתכוין בו עני הכרובים עמ' עליו ומלך אמה,
 לאחור הכרובים והאמת החתמות ממהלך מתינו ולמעט שיהי' כמראה
 הם הם סוף, כי הוא ארץ דבר' והכוועויעסם כפוליים, וגם ארץ
 מהגללים אחרי הוא מתקן איהם שכל כהמ, וארץ מהמחיו ואל'
 מהקריב, ואם לאמר שהקול עמיון עמאר הכמתה הוא פליון כרעויעסם
 ומתקן החתמות עמאר כלם הם עמאר העולמים ממנו, וקיש מהלך למח
 בתקן כפוליון הכוח אמר כרב עמאר כמתח' לפי עושהכרובו כפי בעיניו,
 וכמו שפירשו עליו עוד עמלו ויורו עלהו, והם כלל אמר מהלך העולמים
 ויאלף זה כי יסו בו עני עולמים זכר עמלו ויורו עלהו, והמהלך אל'י יורד
 זה עגלוה כרעויעסם לבד והוא כדיון כלל העולמים ובהם אל'י כלם מהתקן
 כפוליון וכלם יתעוהו ומתחיל. סוף דבר' לאן כמותויעסם לא יפולנו

מעננה בר' מאומה כנראה קיימת ארץ יסיה כבוד י' בגמ' כן
 מרגש כמלה פורס כתי' מרגל' דעות כרוב י' וארסיהם
 ואפול עני על ואמעט קול מדבר. וכתי' כרב י' מהמרגל' המר
 קייסת סיפורות הכרוב ונחתוהו ידעו, והם נבלו דרעוה והמכמה מרג'
 וזכר כלם כפי כפי עניוה כרעויעסם עמ' ע' דעת המכמה כרעויעסם
 כרב הוא אמר כרב זה על הכמה נעם הנעיה להבנ' עמין עמאר
 הכבלים, ואמר שפטן כרב פניו עמאר כפוליים ככמותוהו הקל
 זה ונרסם-הכמתהם, כפי עמל' ויקבלום הכרובים, עני' זה נעם כרעויעסם
 לכמותה וכוועויעסם כרעויעסם החודס' אהלו כניס' ל'כ' כנבול
 ולכדין כו, והיו עמין כרעויעסם וזכו כרעויעסם עמל' והפבלו כרעויעסם עשש
 כרעויעסם להשגל והחרא' עמין כרעויעסם, ואם זה הוא דעת ארץ וכוועויה
 איה לאמר כרעויעסם ממנו, עני' ערעויעסם פניו עמאר עמ' כמטת כרעויעסם
 זמח שרה, ואם כפיס וכוועויה כהם הלא ורעוה אל'י חתה כרעויעסם
 לנתיים, וארץ עמיון דבריו אל'י מהתקן כפוליים. ועוד כי הם על
 דרעוה והפבלו כלו אין חקל' נעם כרעויעסם ששם ככל כנבול, אין יאמר
 כמתוך כן מרגש כניס' פניו, ויהי רחיש עינאר כן מרגש כרעויעסם
 אז אין מרגל' כפי עניוה כרעויעסם, לפי עמאר כן מרגל' כניס' פניו
 וכנסה ואל'י כניסיהם, ועוד אמרנו כרעויעסם דעות כרוב י' כי זה
 זה דבר כרעויעסם ארץ אחר לא על כמות נעם כרעויעסם, ואם כבוד י'
 הם כרב וכוועויעסם כרעויעסם עולם כפוליים, אין יאמר שכתובות האלה כפוליים
 נלחמו כרעויעסם כרעויעסם, כי ארעו דרעוה ארעו' לכרוב י' כי הם נלחם
 כרעויעסם כרעויעסם ככרוב י', וארעו ערעויעסם דבריו כרב עמ' ר"ל כמתוך
 כרוב י' עמקת ערעויעסם רעוה כן כרעויעסם כרעויעסם אשר ישיביטו כמם
 נתיקעו ע' על כמותה להכרוב, וערעויעסם רעוה על עמלו והאופנים
 רעוה כרעויעסם כרעויעסם האופנים כולם הם עמ' י', ולא זכר עינאר כרוב
 י' כי הוא כרעויעסם עויעסם הנעיה ארעוה, כ"כ כמתוך כן מרגל' כניס' מרגל'
 דמות כרוב י', כפי עני דרעויעסם איהם זה עמאר כניס' מרגל'
 דמות כרוב י' וזה דבר ונאלף לו על כרעויעסם, וזה פיהם היה ואמרנו
 וארעויעסם ואפול עני עמ' ועיויעסם קול מדבר כסוף ביולה עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
מעננה בר' מהם שג' מרגל' כמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
 הכרובים הם הכחות כמות כרעויעסם ורעויעסם ורעויעסם האופנים איהם
 כחיה אשר רחיהו נוער' כרב, ואם כחותם הם בגללים דבריו כרב,
 וקיש איהם למח ויקראם למח כרעויעסם, כי הם כחות כללם פני איהם
 כמות ספניוה, לא והקיויעסם עיבוריו כיוח כסוף כמתי' לתיים ממני
 ארעויעסם ויהי עיקר' האופנים לא כרעויעסם ל' ילדיו לרעוה, כלה
 מרגל' כמותו ארעוה פני האחד עני כרעויעסם עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
 פני אריכ' וכרעויעסם פני נער, ואם כפי כמ' עמ' איהם כלם כניסיהם האלה
 פניו פני איהם, הם לא כחותי' עוועוה כוחותו אלו איהם כפיסם כמותיהוהו
 שזכר, אל' לא כיהי' רחיהו ל'קרוה כלם כרעויעסם עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
 סיפורות כמות מל' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
 רחיש שפולר' כנס כרעויעסם כרעויעסם איהם לא כנס כמותיהוהו איהם כמות
 כרעויעסם איהם פלי' פניו כלם כרעויעסם לפי האמת:

מעננה בו כי אס ביה ארספוסים הם סיפורות דעות כרב ארץ יאמר

עליושם בניהם עמם וכל נרסם וגויעסם ויזכיסם וכויעסם,

והנעם והפבלו והאחוקו אשר לו, וכל זה לא יתכן שגמרא סיפורות שגם בגמרא תמים, והידיים ג"כ הם לרעוה פול בגללים בהשחיותו ועולמותם בשחיתים המהוהים, ושי' כיוון עינאר בארסופים נבאר וב, כפי נריו ועל'י נרסם כותה דבר' נלחם מיטיבם וכלבו מעוה נהם: מעננה ברא כי חס' האופנים הם סיפורות ארץ יתכן בהם ולרעוה פיסם לאמר פני האחד פני הכרוב ומני פניו כפי זרם והשילטו פני איהם וברעיהו פני נער, והנעם כרעות כהלה לרעוה כרב הם ככתוה סיפורותם בכתותם בגללם כי סיפורות ומוקדויעסם מסס, והם אל'י עינאר סיפורות נלחם פי איהם לנעם פיס' ר"ש עולחמם שייט כנס אוהסם פניסם עמחם נבאר נתיים. וירגשם עשר' כרעיס נפקתן פליוס הם מתוך דריו עמקת כרעיס ו' והפ"ר לאמר כ' חזיו' אשר רחיהו הח' ארסי ויחרא' נוער' כרב ורעוה כ' כרעויעסם, וכויעסם לרעות פנישם והאופנים נלחמם, והבאר' שכתותם הם כרעויעסם והכויעסם הם הכחות פליון. מרגש מדעיה כרב שפוקט נלהם כרעות עמאר כרעויעסם מל' עמ' פלין כהם כהם משענו, לוי עספוקיו נעמן חזק קרלו וארעוה מל' עמ' פלין כהם כהם משענו, לוי עספוקיו נעמן כלם על בארסופים וידינו לו, מן כחות, הלה מרגש השחלתה חרסיהם וארץ ובה בארסופים האופנים, והפ"ר לאמר וכל נרסם וגויעסם הם על האופנים אמרו, כמ"ש קודם זה כנס וגויעסם וגויעסם לם, והפ"ר לאמר והאופנים מלתיים שיש, והפ"ר לאופנים לם קרלו בגללים נלחמו, ועל כן לאמר וארעוה פניסם לאחד, סיבתן לרעם זה כי הם על האופנים אשר אשר טיבם הכרובים הם ורעוהם. והאופנים סבארו עמ' על י' הוא עמ"כ דבריו על האופנים אשר הוא פיהם אשר רחיהו הח' אל'י וירעו כנכר כרב ורעוה כ' כרעויעסם איהם, ארעויעסם ארעויעסם פניסם לאחד וארעויעסם כניסיהם לאחד ורעוה ידו ארעם פחה כניסיהם ורעוה כניסיהם פעם האופנים אשר רחיהו על נכר כרב, ורעוה עמיון עספוטם עשר' לרעוה פני האופנים, וזה לא לאמר כנס פני עור כי הם פני הכרוב, שז' ויכיס הכבלו אשר כניסיהם לאוה, ונס לא לאמר כניס' האופנים כהם אשר ביו ליעין לא עמארם אשר רחיהו כחות. והפבלו כ' למעלה דבריו בארסופים אשר וכל נרסם וגויעסם וכויעסם, ולפי שזכר כנס עמ' ובג וידיים וכנעסם ואל' זכר בהם פניסם, לכן פולר' לומר עלישם ארעויעסם פניסם לאחד וכל זה על בארסופים אמרו, ואין דבריו איהם כי כחותיהם זכר עכשם הכרובים, פולר' לומר אפיו לם נעיסם וידיים ויעסם, ובספניסם פני איהם כניסיהם אשר דלא נכר כרב, ר"ל פני איהם, אריכ, ופי' שז' פני איהם כניסיהם אשר דלא נכר כרב, ר"ל פני איהם, זכר למעלה כי הם היו לרעות האופנים, (כי הם) אשר דלא נכר כרב, ומפי' לו פולר' לומר ורעוה עניסם פיהם כניסיהם, והם כיוו פולר' שזכר למעלה פני הכחות כרעוה ידו ארעם פחה כניסיהם איהם לא פליון. והאמת ויעו' דרכו:

זהו מה שרמזו לכוזב נעוהן עגול מהם למקור מעל סניכא מלחנה כרב

במורה ומחיהו עיוה. ויהי זה ממנו כממעם בעיניו נגיבטיהם וגמבוהו ליה עשר מליגני' בניה כמפועלה ארסיהם ונחפיהו יל', סונ למלכל ונתוהם הוא ליעיטם והמתה לסיכיל, והסנהלא ל' הכהנאל כחותיהם.

מהאברבנאל במרכבת יחזקאל

מאמר קצר בביאור סוד המורה ואופן חבורו חלקיו ודרושויו וקשורו פירוש זה עם זה :

הנה' כתיב סמורכ חלק סמרו לגמלאם חלקים, ומתקן למשון שם פ"ה פניקים, ומתקן עני שם מ"ה פניקים, ומתקן עניו' ד"ר פניקים, ש"ה מורה נבוכים)

שער כוונת הפרקים

לבאר ולהודיע כוונת כל פרק ופרק אשר בספר מורה הנבוכים, חברו רבי יהודה בן אל חפני המכונה חריזי ז"ל. והגיהו רבי זרחיה הלוי הספרדי ימין תרשב וניהו : דע כי הספר הזה נחלק לשלשה חלקים וכו' קע"ח פ'קים, בחלק השני מ"ח פ'קים, ובחלק השלישי נ"ד פ'קים :

החלק הראשון

פרק א יארש בו ענין זלל דמות, לנסיר ספקה נללס אלחיס כאר חום
פ"ב החיר בו אשר הקשה אליו חכם אחד בענין והייחם כאלחיס ודעתי עוב ועו :

פ"ג יארש בו ענין תמונה ותכנות, כדי לנסיר ספקה והמנהג ס' יבוס : פ"ד יארש בו ענין ראה והבטן וחום, כדי לנסיר ספקה כי ויח מביט אל האלחיס, ויחזק את אלחיס ויבאר, ויחזק את האלחיס : פ"ה ויחזר בו נלל יקרב ארש ללמוד וזה תפיסה עד ויגיל עלום בהקמות ויטבר מדמותו פן יכרוך בו כאל ימכרד לחבר ארע אל אלחי בני ישראל, וזה הוא ענין ויטבר משע פניו כי ויח כו' : פ"ו יארש בו ענין איש ואשה ואת וזהו, כדי לנסיר ספקה ס' איש מלתחמה : פ"ז יארש בו ענין ילד, לנסיר ספקה עזר ילדך, ואני כיום וילדותך : פ"ח יארש בו ענין מקום, לנסיר ספקה כרוך כבוד ס' מתקוותו : פ"ט יארש בו ענין כח, לנסיר ספקה שמיים כאלוי : פ"י יארש בו ענין זכר ונקבה, לנסיר ספקה ארדה על וארלה, ויעל בעלוי האלחיס :

פ"יא יארש בו ענין זכר, לנסיר ספקה כי האמנם יעב אלחיס את האדם על הארץ, כיוצאי בהמים :

פ"יב יארש בו ענין קיומה, לנסיר ספקה איש חקים נהמה ליון, קומה ס' ויפועו ארביך :

פ"יג יארש בו ענין עמידה, לנסיר ספקה ועמדו רגליו כיום כסוף : פ"יד יארש בו בחוק ארס, לנסיר ספקה ועל דמות כסוף דמות מראה ארש עליו מלתמה, ואף עפ"י שאלו על ארסו :

פ"טו יארש בו ענין נכח, לנסיר ספקה ויכח ס' נכח עליו : פ"טז יארש בו ענין נזר, ויבאר ויבט על האור אשר ארשו על כל הנבואה :

פ"יז יבאר בו הסכח אשר בנבואה כנבואה והאמנות לדבר בהמשש מוכנה ועמשה בנבואים כהנהג ובהדמות :

פ"יח יארש בו ענין קרב נגע, לנסיר ספקה קרוב ס', ונגש משע לבדו אל האלחיס, נע כדברים ויעשו :

פ"יט יארש בו ענין מלה, לנסיר ספקה וכדו ס' מלה : פ"כ יארש בו ענין ערס, לנסיר ספקה רס וקאז :

פ"כא יארש בו ענין עבר, לנסיר ספקה ויעבור ס' על פניו, ויארש בו דמות :

פ"כב יארש בו ענין יורש, לנסיר ספקה ויח ס' אלחיס כל קדושים עמד :

פ"כג יארש בו ענין נישוא, לנסיר ספקה כי הסה ס' ויח מתקוותו : פ"כד יארש בו ענין סליכה, לנסיר ספקה ויח ס', אלחיס ואבונם אל הקומה :

פ"כה יארש בו ענין שכן, לנסיר ספקה וכמהו בחוק בני ישראל, ויעבור כבוד ס' :

פ"כו יבאר לוהך אשר לתן תמורה לדבר כלשון כאל, בהחריס עליו והעלה ויהימימים נופים אשר לבדו רחוק מנו וית' ויעלה שמו : פ"כז יארש בו ענין אנוולנס נגר והיורו טמר מנדל בהחריק הנשמות טבורה, לפי שמרגש בהמרגש וידי ס' לבדו מה יורש ויורש בו כלומר כי הנולה סיה כבוד ס' אל עלם כבודו, ויורשו בו הסתגר אשר בין נבואה תלומה וינו מתחמה עזר ויח דבר ס' אלחיס : פ"כח יארש בו ענין רגל, לנסיר ספקה ותמה רגליו תמשש לבנת הספיר :

פ"כט יארש בו ענין עוזב, לנסיר ספקה ויעתלב אל לנו : פ"ל יארש בו ענין שאל, לנסיר ספקה אל חוולס הוא : פ"לא יוכור בו ענין שכל בו חדם, וכי ע"י לו נבול וחק אשר לל ועברו, ויש אמונים וינו קמה למוד החריס לא יעוה ככל יגיעה למוד, ובי שמה הדעות והלכותו הוא כי מלך נחמסם האלחיס, ותעט בהמנוס טעבם, ואין שבוה כלל בהמנוס הימימים, ויוכור הדברים הטובים ממלה המכמה וסס ארבעים :

פ"לב יבאר איך יקרה יליוח בהשבות השכליות כמו שיקרה בהשגות, והסויר ללל יסוכו איש לחוקר למעלה המשגות כמו שאמר בתשוב דבש ממהל אכלו דין, וענין ס' קרעב ואלכעזח אחר : פ"לג יארש לכל ישיש חסם תחלה למודו בהמנוס האלחיס, אכל ללמוד קודם שאר ההמנוס הטובים כדי להרגיל נשון, ולמה דברו כסס בחימוד, ולמה כקראו דמות :

[מורה נבוכים ח"א] [ספתרות] 1

פ"לד יוכור בו כמות סמונתם ומהתלה ללמוד נחמסם האלחיס, וסס תמש טבות :

פ"לה יבאר איך לרין שיוסכר כקבלס לכל ארחהם הנשמות מה' יתעלה, ובסרת דמיון, ודברים אשר א"י' לדבר כס אלל כראש פ'קים : פ"לו יבאר על אז ס' ד' ואמר שיש לנורה רגון תרוין חף וקנאה, וכי כל אלחיס דברים לא נאמר חלל לעונדיו ס' הכוונתם :

פ"לז יוכור בו מלה טוים, לנסיר ספקה טוים ס' :

פ"לח יוכור בו מלה אמור, לנסיר ספקה ורזית את אמורי, ואחרי ס' :

פ"לח יוכור בו ענין לב, לנסיר ספקה ויחאר ס' אל לנו :

פ"לח יארש בו ענין רוח, לנסיר ספקה רוח ס' דבר כי :

פ"מא יארש בו ענין נשם, לנסיר ספקה ותקור נשם כמול ישראל :

פ"מב יארש בו ענין חן, לנסיר ספקה חן חנוכי, כי אינו דומס חלל חסם חן ענין חיים, ואמ"ש שאל זכר אורו :

פ"מג יארש בו ענין כוף, לנסיר ספקה אשר בלא לחסות חסם כענין :

פ"מד יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה שם ס' יתעט כקראי אליו :

פ"מה יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"מו יבאר כי ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"מז יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"מח יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"מט יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נא יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נב יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נג יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נד יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נה יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נו יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נא יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נב יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נג יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נד יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נה יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נו יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נא יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נב יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נג יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נד יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נה יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נו יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נא יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

פ"נב יארש בו ענין שם, לנסיר ספקה ס' יתעט כקראי אליו :

החלק השלישי

אריסטו, ואמנות חליטו טועה לאמנותו, ואמנות כלרד טועה לאמנות כק

פכ"ד ידברנו על ענין נכסיו וכספו, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ה יבאר כחות שאלוהים בזה הנהמה והכליות, ויבאר דברי האומר

פכ"ו ידברנו על המנות הריבוי והמנות השווה, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ז יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ח יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ט יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"י יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יא יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יב יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יג יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יד יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ט יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ז יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ח יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ט יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"י יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יא יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יב יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יג יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יד יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ט יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ז יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ח יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"ט יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"י יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יא יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יב יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יג יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

פכ"יד יבאר כי חומת המנות והמנות, וזהו טעם הכסיו, ונמש

ההקדמה בהמלות הרב על אשר מלאו לנו להעלות על ספר נבחרים

על משנה נבחרת ומשנה מרכבה אשר הם נבחרת ספרי

הקדמה אשר זור נבחרתו להעלות:

פ"א יבאר נבחרת מרכבה ויבאר דברי יוחנן בדמות הרבע חיות:

פ"ב יבאר יתר דברי מרכבה וחיותי והאופנים והקשרים והעומות:

ועם שכל חיות:

פ"ג יבאר מה שראה יוחנן בנבחרת הספית לנבחרת נבחרת מרכבה:

פ"ד יבאר כי כי יוחנן בן עזריאל חירם חופנים נבחרתו, ונבחרת אמרו

ועומתם ענין הקשרים ופי' כי אין ענין כמו שפירש אונקלוס

נבחרת הכסיו:

פ"ה יבאר כי יוחנן בן עזריאל נבחרת מרכבה ונבחרת חיות, ונבחרת

אשר כשן השכל, ונבחרת ידעת רבין סקדוקים הם משנה מרכבה, וכי

המשנה ה' אשר אמר ואלו השני השכל הריא העליונה מכל:

פ"ו יבאר כי כי מה שראה יוחנן רבב ויעים והשכל והמרכבה

על זה שכל לני אפיקים כראוי את המלך פ"ו כי עיר ופי' כי כשר:

פ"ז יבאר כי למה נבחרת משנה אשר היה זה את המרכבה והמרכבה

אף לא יבנה הענין ויבאר כי כי על ענין גדול, ויבאר כי נבחרתו

המשנה ויבאר ענין ש' י', ונבחרת אשר כי יש לנבחרת דמות, וענין

הקשר ופי' השכל, וכאן זה הקשר יתחבר ענין המרכבה ואשר כי לא

יבאר ולא יבנה המרכבה ופי' מלה אשר יבאר משה עבד, לא כשר

ולא נבחרת:

פ"ח יבאר ענין המרכבה והמרכבה הם נבחרת המרכבה

המרכבה לא משני הנהמה אשר כשר, ויבאר שיחך נבחרת משנה אשר

איש זונה למחר בגוף, והנהמה כמו נבחרת, כי בחרת לא חמלה ספירה

כאשר המרכבה לא יבנה בלי זונה, ויבאר על המרכבה המרכבה כגון המרכבה

המרכבה והמרכבה, ויבאר כי אין נבחרת המרכבה לא חמלה ספירה:

פ"ט יבאר כי כי המרכבה מכלי המרכבה כשר ופי' כי נבחרת ישת המרכבה

ספירה, כי חמלה כשרה נבחרת ענין המרכבה נבחרת ונבחרת:

פ"י יבאר כי על המרכבה ויבאר כי כי נבחרת שום ענין הוא נבחרת חמלה ספירה

כשרה נבחרת לא יבנה גורם המרכבה וכן מה שראה כשרה כשרה ספירה

המרכבה ועל זה נבחרת ויבאר נבחרת המרכבה, ויבאר כי כי נבחרת ספירה

פ"יא נבחרת המרכבה ויבאר כי חמלה כשרה ויבחרת המרכבה והמרכבה

אשר היעדר וישם החמלה, כמו ספירה הנבחרת ענין המרכבה

וענין המרכבה והמרכבה:

פ"יב נבחרת המרכבה ויבאר כי חמלה כשרה ויבחרת המרכבה והמרכבה

המרכבה ויבאר כי חמלה כשרה ויבחרת המרכבה והמרכבה

המרכבה ויבאר כי חמלה כשרה ויבחרת המרכבה והמרכבה

נשלם שער בוונת הפרקים, חבירו רבי יהודה רבי שלמה הריו:

פירוש מהמלות זרות

הכס כנאים להתחרה זה עם זה או להכריז זה מזה, שאין עם אלמ
מתעבד ומנזר בעלם, וכל מנין אחד. הריקום הם אלמ או דבר הכס
כדוקים ויקום אחד:

אות השין

תשובות שם לתכתיב העברי, מדברים אשר לנינו, ויאה שראשון פן
בעבור שגלגול העברי קראים חלקי סידור, סדרים, וכן
חלקו מתנויים שלא היה אחד שם בעלם וירעם, וכס חייבים אל מלה
מכונת, אומרים חבנות לשלמות או להקטנות או לגרורות
ויואל: כס:

השגחה שם משורף וימר על עין בני אדם, כענין משגח חן
הקלוות. ויאמר על דם השפלה כשגחה הכס כנבואים
להמציא והמחזיקים להם זרם והעמידים ושימריהם הזרם שאשכר להם
לעמוד, אחר מתקן שכחו השגחה כל לשון האדם. והמדין בשתי
השגחות אחת שבת השורף על דם השפלה ויביא, הוא בראש
כשילת השורר הכרי יקום עמו עליו ומזר השגחה ויקן בו, ען
קרה ענין חמורה שם לנבואים כשגחה עם זה כדמוין, כי חבנותיו זיל
השגחות לנכר אחד לדמוין, והוא כשירעה לנלוות דעת על דבר פחות
כשעוהם ולא יתעורר נאחוס אומרים, לא ישתנוקו ביה, לא אשכח
ביה, אין משתנהו בבת קול:

שלמות הראשון לאדם, וישלמות האהרון לאדם, קאי לשלמות,
האחד שלמות וזאת כיות מניו חנו כלל ומנן כל ה' מאוביו
בפעם, על הטוב שאשכח, ליות, והוא שלמותו הראשון, תורה ראשון
משני שהוא חיאל לאדם החלה, והוא השפע אשר, והואהוה שלמות
לנפש, והוא השתת ובקבלת כל מה שאשכח לאדם לנעמו וזה היציאות,
זה הוא שלמותו אחרון להחילו באיחוס עיניו זה, וזה האחרון יקרא
שלמות האדם כולו:

שורללות והסגור מינו, ומשאל מינוין ובלו שלם, שהוא חקירה השלם
והסגור מוד העצבים, על כן נקרא במשאר שמתקין דבר
מדבר שולל, או גורם שולל, או ויהיה מלה לא יוכלה עם המלות
השבהיק, כאשכח ראובן לא חכם, ואיך נכסה לא הכרה, אלא
חקירה גורם ראובן הכחשה מלאכות, וכבתי הכונה משמש, ויאמר
שוללות פהם במקום גורמ שוללות, ומסמ מינו יקרא ענינה ושללות
בבחי' הוי"ו:

שם השמות מיעוט רבים, כס לנכר, שור לנין מיעוט הכחשה ויואל
אין חן ומס, כל אחד מאלו שם שהוא יוגמר חן האחר ולא יוגמר חן
כשם החלה, וכן כל לשון אי אהה שחמה מושגים חתלה גלגון הוא
לנתיבות, ומסו היין הוא יאה ונגד לאכרים, כסם שמה לויכתי
בעלי חיים:

יש משוהת, הוא כשהחלה בהם אחת עם למועט שונה, ולא יאה
א' משמיטיע רחוי להקדים כסם שהוא יוגמר חן האחר ולא יוגמר חן
זה הכס מינו יקרא שם משורף, כחלת עין גלגולו, היא משוהת
לעין שהוא כלי הכוח, ולעין הכוח, ויחיה הגבוה ויואל זה
רבים. וכשיות אחד שמיטיע יחיו להקדים כסם הוא יחיה בלחם עין
או עריותו שריותו בו להאמן, ויך אהם הוא מושגי אלחר, והוא
שם ראשון להאמן, כרהש ורגל שכל אחד מהם ראשון מושגי הדינות
מענילי חיים, וכל אחד מהם מושגי להיש הטעם, ולהיש כל דבר נגד,
ולרגל הכוח ולרגל הכחשה והכונה, הכולל זה הכס לנעם שדוחם
לרגל האדם כשיורו השלם שבתקין טובו ויכולו הילקום העלונים
מינו, וכן הראשון ויאל לאהם הטעם ולהיש כל דבר נגד לתיורו עליו
ונושא לרגלו. והוא לומר ששם שמת ראשונים לאחי בעלי חיים לא
בכסף, וכני כסם דברים כעניים קדושים נמן וכענילה, והכולל כסם
לדברים המלאכותיים ששמש האדם, וכן אה שכולל לדברים כעניים
אחים קדושים מענילי חיים, או שאין להם איברים חלוקים שראוי להם
שם, שאם יאמר סלדס רחם האילון או רגלו, והאמר שהוא קודם
בענין, אין ללנו איברים שייחוסו יורד הכרה לשם שיורם היותם
לחלקו כיון שיש לאדם, ועוד שאהם הוא כסם ששמות, והוא יאה לו
להקדים שמה אויביו והאילים חוסים, לו נמין, רל כל בעלי חיים
כסם עין חלוקה, שמתחת חלקו בעלי חיים ואלאין כע"ה, והוא רחוי
להקדים שמה אויביו בעלי חיים אשר הוא מיה, והוא כן שכולל
לנוחם מדינות כעניים ענינים ענינים, לא שיהיה הכרה בכסף, כס
וכן יאה לו שיהיה ככל שם מושגי, שיהיה יתכנה כסם וישעם זה
שעוד שם אחד הטעם שהוא שאליו חוסים כסם האשכח ובכחה כסם חיות,
מלת כשמה ששאלה להשגיחה כסם לנתיבות, ואם יאמר
ואמר נמן לא אחרת שדברי כסם כסם, שיהיה כסם ראשון ששחיה כסם
לנתיבות והשאלה להשגיחה בעלי חיים והכנתו בענינו. והתשובה על זה
הוא שאמר, לו, אם יחיה עם לתיבת שם כנבוא, איש דבר האדם
כס שיהיה בו השגחה פן אדם בענינו והללוהו עד שיהיה כסם האדם,
הוא אין ששחיה כסם כענינה וכלם, והוא עם שיהיה שם ראשון
להשגיחה והכנתו עין, ומשאל שמה האדם לאשר יאה לתיבת עני
כענינת עין והשחיה תמיד לא ויו ענינו מינו, על כן הושאלה
לשמה:

כדור יקום עד שישונו כל חלקיו למקום הראשון, היות כל קדום
שעל טעם הכדור ככר ר' א ענילה כשחף האור התנזר לכדור, או
כשחם הכדור שטלון, אה ענילה אף ר' ענינה, לאי חתם התנזר בערך
אל הקנינים, מלך שתי הקדוה ששתי הקדוה האלו המתקום עם
לא וזו המתקום לא סבבו כלל, מהו הקדוה הם הקדוה קטבים,
ומאחר מנוחה הגלגלים היותם היא מחיית למעבר והאחרת מעבר
לנתיבה, והוא הקדוה האחד לנ דרום והאחד לנ דרום, ואשר לנ
לאשון יקרא קדום דרום, ואשר לנ דרום יקרא קדום דרום, והאכונים
חמה קין פהם אש שראוה עני הקדוה כל הלילה, או יואה הקדוה להם
מחד, והואם אכונים הקדוה לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ לנ
הקדוה האחד כל הלילה והכוכבים הקדוה לו תמיד, ועלם מהם
האחד כל הלילה והכוכבים הקדוה לו והאחת הכוכבים לנ לנ לנ לנ לנ
כעולם יראה לנו הקדוה כשאנו כל הלילה תמיד וכוכבים רבים כשינו,
הכוכבים שנתקדם הקדוה כן או קדוה בו או קדוה לו מחד היא הכוכב
הקדוהם האחרים שמתקומים, לא ידעו בו שטו מקום. וכל כוכבים
ולו יאו מקומו ומזה ענין אלו כן יכונה כשינו, ועל זה זה
כוכב הוא מורה את הולכי בני גלילוי, וכן משמש הקדוה כדמוין
לאי הקנינים לנ כדמוין:

קומר מלה עברית, הוא שם לא יקרא חלקו העגולה לשני חלקיו,
ואין ספק שהוא עובר על מרכוה, והוא קין יוכר שהוא אלכסון
המנועם, בני קומרם קין המקור העגולה מקדוה מש, ארבע הקדוה
לתיבני קדוה וכל לנ מלגותו היכונת חוק קדוה קין האכונים העגולה,
אם כן אלכסונו שיהיו יקרא חוק העגולה לשני חלקים, כל זה
מוצא נתיבת השפחות, והמכיל שיהיה אלכסון ששמו במקום
קדוה, ון קומע מן היותו עובר על ירכה העגולה או הכוכב או חילוי,
ואם סבבוהו בלחורו ון קומע מן היותו עובר על לומר חן עבר, ורבותו
לא קראו אלכסון כן עבר אל המנועם קראו אלכסון כי שיהיה
עובר בירכוע מוית אחת לוית אחת כעגולה חוקה הכדוה לשני
משוהים חיים הקדוהם שכל אחת מהם א' ויחיו ונכס, והיהם
אשר לו שמתכין כל אחת מהם חן נכס, והואם ענין אה עם נשים
מוצא ככל, הוא עובר על חוק העגולה, כל מקומו העגולה שעובר
כסם קין הוא עובר על חרבה ככל לעגולה אה, ויהיה לו לומר עובר
על מרכה העגולה או מה שימועם ביקדוה:

קנין קנינים, ומכתיבי כסם אחר לשון העברי הקדוהם קענע שגאם
להכניה ולא תלכס או למדין קנין, וכבר עשיתו עליו קענע בלואר:
מקרה שהוא על מקרה, כבר פירשו במלת קנין ענין מקרה שאין
לו עמודה קר בעש, ועשה לך לו להודיע שיש מקרה שיהיו
עלם כל חילוע, כחום הוא יהיו על כהן החתמה מלתי שיהיו
לשעם בעלם שהוא חרבה אה, ויש מקרה שיהיה אהרן יאה על
שיהיו לשני בעלם הוא מקרה אהרן, כלכס היותו נגוהה לכוהנים
המנוערים, שאינו כל כסם זה אל החריבה כסם, שאין להם ולא שיהיו
נגוהה הכסחים שאין חריבה יאה, הכס כלכס הוא מקרה עלם
מקרה, וכן רבים ויאל בו:

קצר ידוע עינו, חקר הנוע, והכדור הקצות ימי עלומיו, ואני
חשתי מינו שועל ככר אהר ושיחורו בתקוה על ענין שמשמע
לשמה דברי כל האיו לעמוד בו, ואמר קצר בענין עליו, כענין לא
עשה לו הולך, וקצרו בענין לוחות שאלהם הכהן הדבר,
איהם האדם שחם, כשאמר יד שגלו להכין הכדור, שכן הוא
לכן הערבו זה השורש ענשו, ויקראו האדם שקצרו יד שגלו להכין
מקדוה, מקדוה כדור האדם, ואני נמשכתי אהר הערבו בתקוה,
ואחר כן רחיתי ירשע על בעלי גנים ערבו ענינו, הקצתי כוכס כציאר,
מקדוה יד הכלל, ויש עם שלם הקצתי
וחרו קשרים, כענין ומאכל הפוק, קאי בתקום שכן לדמוין
שענינים, שם הכדור איהם חרוב וואה איהו
ולא יודע, והאר שקצר בענין בואור הכסף, שהוא הודעת מה שלם
היה יודע:

אות הרי"ש

ראיה הכחשה במלת מוסת: =
ראוי ידוע ויכס כחמלם כסם עם מלת מהוייב וכחתי, כשמות כיוס
זה אחר זה על ענין אחד, וכבר נאמרה מלת אשכח בלות האלף
רדף ידוע, והוא למתן אחר סדק, ישר לך תרוח, נדעם
נרדס, כקש עולם ורדסה, ומשני ששתי ברת המשורה, ואף
על פי שהעירתי כוכס במלת הכסף, ואולי נקאר מהם על כן
השחיותו עליו.

רוחנית היו הכופים מאמינים שחכות הכוכבים יהולו כלליום שהיו
עושים להם כוכבים וכחשיות שהיו נועטים להם, והיו
מושגים בלליום והאשכח הם ויועוץ העמודים על דרך נבואה

ריקות היחיינים ענינים הכדורים מוכרחים להאין שום בעולם
רוחן או ריקום, ריקום מכל נתיאל, כסם ויתוועטו העלמים

פירוש מהמלות זרות

מקום מן הדרך כדי לראות מן סניף הארץ, או כשנפשות מן הים מתקצו ישיבו נחלץ כשמוכס לים, שישקצו חלק מן המקום הסוף, וידותן שמיים ישיבו נחלץ כשקצו עיר או ערים, וכוונתו קראה נקצת הדרך, ופחות פי הדרך, ויבאה הדיקט נבחוץ הכשק, נלעת הדרך חוץ, על הדרך ההפולה, או דרך מליגה פתור :

אות התיב

ראר שם מיוחד לזרע המועפת בחושים, מנעית או מלאכתיות, ואפשר שהוא מושאל למלאכותיות :
דערה שמינו ידוע שהוא גזר מזרע, וידו משמיר ומזקן, והוא שם למנח, הקוץ מנחו ומרוצי, וגדלם לי סבול נכס בין מלות עשב בין מלות לא העשב, שמעורה לזרע ממס יזר, הוא ג"כ שהיא, שהיא זה קראו פה סבול עב מנח ומנח, מנח, מנח, מנח סבול כולל כל המנח :

הורדת מעשיהו, הם מנחז שים כסמ משק, כסוכה וולג ומנח, ואפשר סבול גם כי מן הים העשב כסוכה אוכר מעשה עקש, להטות הכוונות שחין כסמ משק, כלמנח כסמ נמנח, לא רב, ולא מזרע, ואפשר ג"כ שפאמנח שחין אלוט ויסח או מנח כסמ, ויסח מנח לא יבוס נר אלימס אחריס על פני :

הרלדה הבהרה כמלת גזר :

המפרה שם מיוחד על ה' המפרז וכוונתו נמלה שם, והעירורו בו על דבר חמוץ :

המפרה יומים, שם למנוע סבול עניוין המיפק העולם כלו ביום אחד שהוא ליד שעות, היא המנועה הרגויה המפרה, ועל סבוליהם אשר נחבשו ימנועו כחפסו היתה נאכפיהם אשר מנועו, והיא לרם כעין הכרחים, כי יבדחה לפתועו כמנועה היתה ספק מנועה הרגויה כשהיא משמרת למפרז, לפי מה שסונת כקונות המלחמה עד היום, גם אם היועטם היא מזרח למפרז כמו שאמר אחד מן החלוקים ארץ אשר רוח אלימס בו, שהיא המנועה היא אשר לגלגל כרחוק גזרם להם לפתועו מנועה יומר מחרתה הכהונות שלמס, והנועה יתר סבוליהם שם סבוליהם הפיוט קראת ג"כ וזמיה, שסוכיה מוכרתה ותר כמכרתה לא ימנע ממנו זה הכס :

המפרה המפרה שם להנועם מן המקום למקום, כי נפגזו בהמוניהם היא מיוס מנחמנח שוונת, כולרד יתמס כל אחד שבמיהם אל המלמח שהיא המלחמה בו, וכבר אמר חזק בהקדמם מן הכדושה שברשח החלק כעניי שעל כחמוסם אוחת המלחמה ואמר שם המנועה כחידו, כחומר שיהא חיחודיה זה השם, ובחלוקים נלמד על דרך כלל, והוא פירא ענוות כסמ, ובחלוקים יאמר אלימס שיותחו אל הפנין שהוא על כל פנים, כהדרך הנועם כעניו או מנועה המניהם והסכרה, או מנועה הכוונה והסכרה, אך כחונת כמקומיה נלמד מנועה שחם לרד, לא יאמר ליתמס אל כמין מן המלמח שמתלח בו, כי לא יאמר ככל מקום חפסיה מוקוים, או מנועה האנו, אך מנועה כסמ יסמיק :

המפרה המפרה שם להנועם מן המקום למקום, כי נפגזו בהמוניהם היא מיוס מנחמנח שוונת, כולרד יתמס כל אחד שבמיהם אל המלמח שהיא המלחמה בו, וכבר אמר חזק בהקדמם מן הכדושה שברשח החלק כעניי שעל כחמוסם אוחת המלחמה ואמר שם המנועה כחידו, כחומר שיהא חיחודיה זה השם, ובחלוקים נלמד על דרך כלל, והוא פירא ענוות כסמ, ובחלוקים יאמר אלימס שיותחו אל הפנין שהוא על כל פנים, כהדרך הנועם כעניו או מנועה המניהם והסכרה, או מנועה הכוונה והסכרה, אך כחונת כמקומיה נלמד מנועה שחם לרד, לא יאמר ליתמס אל כמין מן המלמח שמתלח בו, כי לא יאמר ככל מקום חפסיה מוקוים, או מנועה האנו, אך מנועה כסמ יסמיק :

לשומרת השם הכחויה, והשם יקרא מוקוף עם הרישון מנח ההפולה : שם כסוכה, זה מוקוף ג"כ, ואולם שחמו מנח סיוסן, כולמך סביה עם רחוק למחר הכדריס, והקורא הכדרי האחד כעם הוא ידמו לו שמי כדריסם הם מניין אחד, כמלת המנוע שיהא עם רחוקו לחלף האדם שהוא לרחו מהמונה נחמס, וזכום עם על ה' המפרה לזרע כעניוניהם הרגויה כדניון, כי נדמס לו כי חונתם כחוסים, אחר מנועה לנגד עיני, ואולם השלישי הוא אחרו ומנועה פ' יבוס ארץ אתי מנין בו זר פוק, ריק דר הפולה רמיון מנח סביהם, כי כמלמח המנועה החלוקים הם מניין אחד, ויעה האחד לכפיר בעל המנועה, יקרא כל דבר כעניוניהם יענה סודוה לנכיר בעל הכדרי הווא, המנועה, על כן אחר המנועה פ' יבוס, כולמך הניע ממנו מה שבו ידעשו ויכיסו, כמו שיעורים בעל המנועה החלוקים כחמוניהם, ואולם כרז ו' אחר כלמסח קסם על זר פוק :

שמות באים זה אחר זה, כשיסיה דכר א' שני שמות או שלשה יקרא שמות בליים זה אחר זה לדכר הווא, אולם לא יקרא ויכר וסוף, ושם חויה וזהו, וכיונח כסמ, וענין כלמס בליים זה אחר זה, כולמך שפירא הכדרי כעם האחד ויקרא מיד כסמ בליים בליים שמהנה שם שבו זכר סוכה עד שמלמח כעניוניהם סוכו הווא שבו שמו, וכבר הכמיהו להענין שמות החושים, שפירא נלמד חקף שקרוו בשם האחר, למעם סוכה :

שער וכל הננוע ממנו מן קל כד, והכרד לחוס סוכ' ככח כמקשר, ולא מנח אכוננו ריק ה' כך כמו שער כמקשר, מזה שערם, וחלי כעניו ממו כד :

שעורים שמיהו נקמוןו כמקום בעלי שיעורים, כהכרד עניוים בלות סוכ' כמלת בעל שיעור :

שער למעלי, שם המוקוף, על זר ההפולה או המפוק שער העיר, ואמר על זר המפוקסו, כמקום, בער השמים, אחר זה שער השמים, וזהו שער השמים, כי כמו יתקוים יתלמדו בו בני העיר לכל אליו שיעורים ועולים בו מנחיהו אלימס, והדשו שחמום לעניויהם החריס, קראו קמך ממחריס מוכריס עניוין אחד, או עניוים קרוייה ליות אחד, ולמיון כעניוים, כי כמו יתקוים יתלמדו בו בני העיר לכל ולזאת, וכן קרון הכדריים והם יתלמדו בו כעניוים סכס, ממנו אחר כלשונו הכעניי שער, חלק אחד משכ, או ממלח משכ, מדכר בענין אחד, וממחוקים כמפריס אל למונו הממחוקים בו, וממנו יאמר שמו שער גדול, וכן יאמר על הכדריים שם מנח אחד, וממנו המע שער אחד, האמר משער המנועוים, תיקוים מנח המנועוים, כעניוים כהפודים כעניוים המנועוים, ודוכרונו כהינחיו לזכר אחר, אמרו עד שיאה כשער, כקראו כרדוים שער ליותו אחד לכל העין סוכה :

שופע שם גזר ממחרו, ושמע מיה, כי שער יסמ, ור'ואו רבוניה ו'ל' הכס המקורס דמוס לרוב, שמשכס יסמ, וממנו גנו המסעה, המסיע ליה טובה, המשפיעו נמרד גכס, וממחוקים מאמר הוה שם לענין המלחמה הכס לרבוניה, אפ על זר חדשו חוסם לא מדכר ל' דעת בעלי החדו, או על זר יוניהו עלה וסם עלוליס, ל' דעת ארס'ו, על בני העיר מילחום, כווא שוע עוק כסמ, כי הווא סכח מילחום ומנועה, זה השוע הווא סכח המלחמה חמס, וכן יאמר שמשכ מן המלחמה מילחום, וכן מן סבוליהם, וכבר כדויעוים כרז ו'ל' הפוקסו שיהיה כדויעוים פנין שם כסמ, והווא אחר כי עמך מקור חיים, כולמך שם המילחום, יש המילחום חויה וסמייס מילחום, וגרוני מיה הענין כעניוים כמו שער כדויעוים ו'ל' :

דשוקע מקומוה, ארבע עממים כרעם כדול, כשידיקס כרוס המרעיש

נשלם פירושו המלות זרות, של הרב מורה נדק בע"ה.

מסוקי תנ"ך אשר הביא הרב בספרו

חלק פוק	חלק פוק	חלק פוק	חלק פוק	חלק פוק
א ב	א ב	א ב	א ב	א ב
ג ד	ג ד	ג ד	ג ד	ג ד
ה ו	ה ו	ה ו	ה ו	ה ו
ז ח	ז ח	ז ח	ז ח	ז ח
ט י	ט י	ט י	ט י	ט י
יא יב	יא יב	יא יב	יא יב	יא יב
יג יד	יג יד	יג יד	יג יד	יג יד
טו טז	טו טז	טו טז	טו טז	טו טז
יז יח	יז יח	יז יח	יז יח	יז יח
יט כ	יט כ	יט כ	יט כ	יט כ
כא כב	כא כב	כא כב	כא כב	כא כב
כג כד	כג כד	כג כד	כג כד	כג כד
כה כו	כה כו	כה כו	כה כו	כה כו
כז כח	כז כח	כז כח	כז כח	כז כח
כט ל	כט ל	כט ל	כט ל	כט ל
לא לב	לא לב	לא לב	לא לב	לא לב
לג לד	לג לד	לג לד	לג לד	לג לד
לה לו	לה לו	לה לו	לה לו	לה לו
לז לח	לז לח	לז לח	לז לח	לז לח
לט	לט	לט	לט	לט
מ	מ	מ	מ	מ
מא	מא	מא	מא	מא
מב	מב	מב	מב	מב
מג	מג	מג	מג	מג
מד	מד	מד	מד	מד
מה	מה	מה	מה	מה
מו	מו	מו	מו	מו
מז	מז	מז	מז	מז
מח	מח	מח	מח	מח
מט	מט	מט	מט	מט
נ	נ	נ	נ	נ
נא	נא	נא	נא	נא
נב	נב	נב	נב	נב
נג	נג	נג	נג	נג
נד	נד	נד	נד	נד
נה	נה	נה	נה	נה
נו	נו	נו	נו	נו
נז	נז	נז	נז	נז
נח	נח	נח	נח	נח
נט	נט	נט	נט	נט
ס	ס	ס	ס	ס
סא	סא	סא	סא	סא
סב	סב	סב	סב	סב
סג	סג	סג	סג	סג
סד	סד	סד	סד	סד
סה	סה	סה	סה	סה
סז	סז	סז	סז	סז
סח	סח	סח	סח	סח
סט	סט	סט	סט	סט
סז	סז	סז	סז	סז
סח	סח	סח	סח	סח
סט	סט	סט	סט	סט
ע	ע	ע	ע	ע
עא	עא	עא	עא	עא
עב	עב	עב	עב	עב
עג	עג	עג	עג	עג
עד	עד	עד	עד	עד
עה	עה	עה	עה	עה
עו	עו	עו	עו	עו
עז	עז	עז	עז	עז
עח	עח	עח	עח	עח
עט	עט	עט	עט	עט
פ	פ	פ	פ	פ
פא	פא	פא	פא	פא
פב	פב	פב	פב	פב
פג	פג	פג	פג	פג
פד	פד	פד	פד	פד
פה	פה	פה	פה	פה
פו	פו	פו	פו	פו
פז	פז	פז	פז	פז
פח	פח	פח	פח	פח
פט	פט	פט	פט	פט
צ	צ	צ	צ	צ
צא	צא	צא	צא	צא
צב	צב	צב	צב	צב
צג	צג	צג	צג	צג
צד	צד	צד	צד	צד
צה	צה	צה	צה	צה
צו	צו	צו	צו	צו
צז	צז	צז	צז	צז
צח	צח	צח	צח	צח
צט	צט	צט	צט	צט
ק	ק	ק	ק	ק
קא	קא	קא	קא	קא
קב	קב	קב	קב	קב
קג	קג	קג	קג	קג
קד	קד	קד	קד	קד
קה	קה	קה	קה	קה
קו	קו	קו	קו	קו
קז	קז	קז	קז	קז
קח	קח	קח	קח	קח
קט	קט	קט	קט	קט
קס	קס	קס	קס	קס
קיא	קיא	קיא	קיא	קיא
קיב	קיב	קיב	קיב	קיב
קיג	קיג	קיג	קיג	קיג
קיד	קיד	קיד	קיד	קיד
קיה	קיה	קיה	קיה	קיה
קט	קט	קט	קט	קט
קכ	קכ	קכ	קכ	קכ
קכא	קכא	קכא	קכא	קכא
קכב	קכב	קכב	קכב	קכב
קכג	קכג	קכג	קכג	קכג
קכד	קכד	קכד	קכד	קכד
קכה	קכה	קכה	קכה	קכה
קכו	קכו	קכו	קכו	קכו
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכז	קכז	קכז	קכז	קכז
קכח	קכח	קכח	קכח	קכח
קכט	קכט	קכט	קכט	קכט
קכס	קכס	קכס	קכס	קכס
קכ				

מורה מקום המפוסקים

הלק שרק	הלק שרק	הלק שרק	הלק שרק
ותחה רגליו בעשבה לנפש הסביר	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
ויהיו את האלמים וישקו כבוד ה'	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
תרומה	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
ופשו לי מקדש ועשה כמסכתן כבוד אחד מעל הכפרה	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
ועשה כהנאים מזבחות אשה אל החומה אחורי הכמקן וללש כמסכתן	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
תצורה	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
נגדי קדש ונשא אהרן את עון ה' ואיש על פתחו ויכסו לו ועשה לנפש מלפני כד ויהיה על אהרן ועשתי כקונו בני ישראל	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
תשא	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
לדעת כי אלו ה' שנת יושע כהנאים בללש האלמים לרחי את הכס כזה ודלותה מעט האלמים יהי כלפי קדש מתינו נח אהרן איהנו מספיו וכיוס מקדו והכינו אהרי פשה ודבר ה' אל משה כלפי ידבר יושע אל רעשו ואשרתו יושע בן נון סודימס נת את דרכך ואתען למען תמצא תן וישמר מני יוכלו וישמר כדלתי את אהרן כו' א ד כ ד כד ג ו	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
אשר לא אפציר כל עוני ואחרי לא חוכל לנאות וישמר ה' כנס מקדש אהרן ונצטח על כבוד ויהי כעבוד כבודו ושבתי כתי ענין עד כו' ודלתי את אחורי ופני לא יאלו ויורר ה' בענין וישבור ה' את פניו אל כרוס ופולן ורב חסד ורחם ונקם לא וינקה סודי עון אבות כי לא תשתחויו לאל אחר ולקחת פגיהו לנעך ויש קש עם ה' כי קרן עור ספיו	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
וכל חכם לכנס ועל אשה הפתח לב ועניניו קול כמחוס והמלאכה סיוס דים ויקרא	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
וכסודי ה' מלא את המשקן א יע סו ויקרא	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק
אדם כי יקריב פסח	התחיל שרק	התחיל שרק	התחיל שרק

מורה מקום הפסוקים

הלך פרוק
 זכור דברי דוד האתוננו כ כ"ה
 רוח ה' דבר בני א מ כ"ט
 אחר אלזכי ישראל לו דבר ט"ז

מלכים
 זלח עזבו אביו א כ"ט
 חיי ה' א כ"ט
 נבנתו בראש ה' אל שלמם א כ"ט
 ויקון שלמה ב כ"ט
 ויתכן מכל האדם ג כ"ט
 יומתה את החכמה א ח י"ט
 וירא ה' אל שלמה א כ"ט
 וכוזי עיני וזכי שם א כ"ט
 ותעלה ונתן מרכבה א כ"ט
 ויאמר ה' אל שלמה יען א כ"ט
 החפץ יוללת את ידו א כ"ט
 יען אשר כרימיוצוץ א כ"ט
 הכט עזווי שם אלחמה ב כ"ט
 ויחי מליו הוץ א כ"ט
 ראווי את ה' ויבש א ד, א כ"ט
 לה לבי הוץ א כ"ט
 שפירי נא לי את כל הנדלום ב כ"ט
 ואחר נצחו איני הטלך א כ"ט
 היש את לבי יקר א כ"ט
 לכה נרדאש פטם א לו
 ויהאפו בני ישראל א נט, א י"ט
 ואחריו לא רק כמחוי א ח
 ישיעווה א י"ט
 אשר חזה על יהודה א ד
 כי ב' דבר א ל
 למה לו רוב ובהיום ג כ"ט
 איניי סומע א ח"ה
 וזש האזן וצאעוה א ג
 וזש מחלואו ידויהם א ל
 כי מנון האל חוה א כ"ט
 לכו ובלכה באור ה' א כ"ט
 וינידו נכרים שפיתו א ז, א כ"ט
 וישן וזכש הששים א לו
 והשם שפלו בו א ד
 ויקחה דלתי תשב א כ"ט
 ועל העניים אלזח א כ"ט
 שפיתו תבך לאור א כ"ט
 ובעטו לתבך וסוה תבך א ד
 והשם שפלו בו ב כ"ט
 שרשום עיודיהו ממעל לו א כ"ט
 ופשיסו ופכה פניו א ח
 מלא כל הארץ כבודו א יט כ"ט
 ויגע על פי א ח
 וישמע את קול ה' א כ"ט
 וכתב ה' את האדם ב כ"ט
 ויאמר ה' אל ופשיו ב כ"ט
 עולו ענה ג כ"ט
 כעס הסולכים בתבך ג כ"ט
 זקן וצמד זכר א לו
 כגווי תבך באלתינו ב כ"ט
 וגר זאכ עם כש א י"ט
 ופרש ודודי חיינה א כ"ט
 ושעשע יוקח על חור פתן א כ"ט
 לא ירעו ולא ישחיתו א כ"ט
 ושאלכתה יוס שפיתו א ח
 איני נשיתי לירודשו א ח
 כי טובכי בשמים א ח
 על כן שיוס אינינו א ח
 גם כדושוש מתחו א ח
 וכנגול לניני סושה א ח
 הה' ה' ורובק על קל א ח
 וכנגדך רוח זריחה א ח
 כלשך ה'ק בעיני ושישו א ח
 א ימצוי לני ב' בהקדוה א ח
 מתבך הארץ וזריות א ח
 סתד ושחת וזח א ח
 ויהי סגם מקול הסתד א ח

הלך פרוק
 לכל הארזות והמפוסים א ג
 לעינו כל ופתאל ג מ
 א ח
 א ט

יהושע
 כלאר סיווק עם משה א ג
 וזל יבמה עז דבדניך א ג
 עשה לך חמרות עורים א ח
 עד היותם א ח
 ויאמר ה' אל יהושע א ח
 וישא עיניו וירא כו' א ח
 ויאמר לא כי אינו סר לזא ה' א ח
 ויאמר לעיני ישראל א ח
 וזל תן לזכ סיוס חמיו א ח
 לעלותו עליסס לנזח א ח
 לשבו סמחתי א ח
 הזב נמדר וחס כמעל א ח
 בעטנך כבודו ישכו סו' א ח
 כי הוא כמעט אל כל סו' א ח

שופטים
 ויעל מלאך ה' מן בגנגל א ט, א
 ח ויחי כדבר יזאך ה' ב כ"ט
 ובו היום ה' לזס טוסיס ב כ"ט
 ה' נרדח משעירי ב כ"ט
 ארץ גרדש סם שיעור ב כ"ט
 ויאמר ה' אל גדתון ב כ"ט
 כחתי בני סילך ב כ"ט
 ותתאן לכשו בעתל ישראל א ח
 והרי על ובה רוח ה' א ח
 ומאסו כרידה מלאך ב כ"ט
 כי יבת דריך א ח
 והלה עליו רוח ה' ב כ"ט

שמאל
 ועלו הכסין ויבש על הכסא א ח
 ובעיה לא סיו עוד א לו
 תך יקס ה' את כדביו א ח
 וארן צור באלתינו א ח
 רגלי חסדיו יבמוד א ח
 וירשעי חסתיך א ח
 אכיני שומע מעידיני א ח
 כלאר כנגבו ונכסיי א ח
 ודבר ה' סוה יקי א ח
 ויפולא טיח ידע את ה' א ח
 זלמי טחורוכס א ח
 לפעס בישראל א ח
 והלה רוח אכיס על פאלו א ח
 כי אחיו סורוה א ח
 חתקן ה' בטולוח א ח
 והלה רוח ה' אל דוד א ח
 לקי כי שפתן ה' א ח
 כי נעצל צוד מודק א ח
 והוה קיס מהיל מעטנרו א ח
 כי יוקס יש את עשדיו א ח
 ויקם פוץ שפתו ישראל א ח
 ויודרו כל נבל ככל הדכדסו א ח
 וישח ויש חרני ערוה א ח
 ומחל זכרו בדרקו א ח
 מה חליו א ח
 ותלס הכתיבי מחתייו א ח
 סלנת חללקי דרס א ח
 וכי נכא ממלכתי א ח
 ויקח משם טבש החמס א ח
 כי ה' אמר לו קלל א ח
 אלו יבלס ה' בעניו א ח
 ויקחש נבל אכסלוס א ח
 לנות עליהס ויוס א ח
 ויאמר לטכות את דוד א ח
 וירככ על כרוב ויפקו א ח

הלך פרוק
 לא חסיס דרשה א ג
 ארתן ונוס א ג
 ובי המדל לנודר א ג
 ויכרע לה ספר כרימות א ג
 ולא יחובלו כריחס וככ א ג
 ויגוד נפש א ג
 וכן חסיס דרקה א ג
 כדז רשתו א ג
 ככס אשתו א ג
 ויקרא שמו בישראל א ג

תבא
 את ה' האמרת א ח
 וס' האטינד א ח
 הסכה וזבע א ח
 ובה ה' אלהיך עילון א ח
 וסלבת כדריכו א ח
 פטחה ה' לך חתי אורו א ח
 אש אתי ישלנה א ח
 כדדסי העע ועבדתי א ח
 וחסס יהוה לך א ח
 עלך עכף ורדפתך א ח
 הנר אשר בדיך א ח
 כלאר ויזאה סבר א ח
 נוי אשר לא השמע לקונו א ח
 אשר לו ישא פניס לוקן א ח
 ג כד נד א ח
 וזלכס את הסם א ח
 ולא תמן ה' לכה לב לרעה א ח
 לתס לא אכתיס א ח

נצבים
 לכבו סוה סוה א לו, א כ"ט
 והנגלו לני ויבנינו ב כ"ט
 אל כעשיס הוה א כ"ט
 חסיס הטוב א ח
 למשן ושמעון א ח
 והכתיבו עמי משה א כ"ט
 ויזכרו סמרה האהיר א כ"ט
 להכעסו כמעשה וידוכס א לו

ראוינו
 הלור חמס פעלו א ט, א כ"ט
 א כ"ט

כי לו דרתינו משעס א ח
 אל אמרתי ויאן עול א ח
 נדוק חסו סוה א ח
 סחה לו לא כיני מומס א ח
 כוה כשון ויכונקן א ח
 ורפינהו על כמותו ארץ א ח
 תחלה ביקר וזכב לתן א ח
 וישמן ישרון ויבצע א ח
 וצחוה נשלים נא אלזח א ח
 עול ילדך חסו א ח
 ויהס ה' ויחלק א ח
 מכעס בניו ובחוריו א ח
 חקויו כולו אל א ח
 יש חק דרקה כליני א ח
 וכן כמותו שנתן כס א ח
 כי טוס מכרס א ח
 כי יזאה לו אלזח יד א ח
 כי לא דבר רק א ח

הלך פרוק
 ואשכיסם שרתון כאש א ג
 וזכרתי את שסס א ג
 כי את אל התקום א ג
 וזלתי לפני ה' אלהיך א ג
 כי אין לו חלק וזחלה א ג
 סן פעלו עולותך א ג
 על הארץ תשפטני כדיוס א ג
 כי מחוס נשך לאכלו סו' א ג
 ולא חלנל הנשס עם סכשך א ג
 ודס זכתיך ישקר א ג
 אכיס עבדני א ג
 כי כל חועבה ה' אשר עשא א ח
 לו כט מה א ח

כי גם את כתיסה א ח
 לא חסוף עילוי א ח
 כי יקום כדקקן נוזל א ח
 כי נמסס ה' אלזכיס א ח
 אחרי ה' אלזכיס חלכו א ח
 וזחוח מעודו א ח
 סהסס אוחס א ח
 ולא ידבק עידך א ח
 סלנו וסגר וסחסס א ח
 לאחיק לעטיוך א ח
 ויזכתי כי עבד סויה א ח
 סכס כשסה א ח
 למשן חסודך את יוס לאחק א ח
 ושחת כמתך א ח

שופטים
 שופטיס ושמעוים א ג
 את האיש חז את האשה א ג
 לא חוכל לתה עילך כו' א ג
 וסדוה א ג
 ותחור סבר א ג
 חליו חשמקן א ג
 נכוס ארסי לסס א ג
 וסכס חוס אשר א ג
 כלחת אוחס א ג
 סן ימות כחלחמה א ג
 לא חתיל סל כשמה א ג
 אשר לא ילמדו חתסס א ג
 כעסר הקדונה א ג
 לא ישנד כסה א ג

תבא
 והבחת אל סוך ביתך א ח
 וכפתה חז אכיס א ח
 לא חשמרה סה א ח
 גן סורר וזויה א ח
 וזול וסוכה א ח
 כי ידקא קן נכור א ח
 למשן יוסע לך א ח
 ושעת חורב מעגלך א ח
 לא חמסס כסור כו' א ח
 על ארבע כנזוח סוסקן א ח
 וכס לו עילוחי דכיוס א ח
 ויכור אוחו א ח
 וישנה חורו מוח כסף א ח
 לא ויכל לשלמה כל ימינו א ח
 ונצנעה לא חעשה דבר א ח
 חמסס כסף א ח
 לא יודל שמה כל ימינו א ח
 ולא יגלה כסף אכיו א ח
 וכרות אשכיס א ח
 לא חתעב אשכיס א ח
 ויחד חסיס לך על חטויך א ח
 וכסיס את לאקך א ח
 כי ה' אלהיך מחסלקך א ח
 לא סכדור עבד א ח
 ועניך יבש כדקקן א ח

מורה מקום הפסוקים

חלק פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל	חלק פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל	חלק פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל	חלק פרק א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
אם כהן באתם בשטת מיו ותגלוהו סן נקדוהו לא יאמין אף כי כמעט ותאלח חוננו אהם רעי כל חשך עמו לצמונו ואם זכרתי ונסכתי ואחז בשרי פגולות מדוע רשעתי יחיו אדעם נקח למינסם כי מה הפלו בניהם זה ימות בעמם חמו עטינו מלאו חלב וזם ימותה בעמם מרע יחד על עמך ישכנו אלה רעוקי רכש סלה אלוהם גוים עמיס סכנו נא עמו ואלם והשנו חוהם ייעש סעם מספר לגדודיו אף כי אנוש רעה נא יתקף לבני מימי וסהכתם מאין סמאל א לך ויבא רע ויבא אובל ויחם כהמר בני וישכחו עמכם סאמסיס לא רמיס ותכחו כי סמדו לא ענו עוד כי באתם וידבר אל כחלוס חיוון לינס אם יש עליו מלאך מיין סן כל אלוה ישעל אל	אם כהן באתם בשטת מיו ותגלוהו סן נקדוהו לא יאמין אף כי כמעט ותאלח חוננו אהם רעי כל חשך עמו לצמונו ואם זכרתי ונסכתי ואחז בשרי פגולות מדוע רשעתי יחיו אדעם נקח למינסם כי מה הפלו בניהם זה ימות בעמם חמו עטינו מלאו חלב וזם ימותה בעמם מרע יחד על עמך ישכנו אלה רעוקי רכש סלה אלוהם גוים עמיס סכנו נא עמו ואלם והשנו חוהם ייעש סעם מספר לגדודיו אף כי אנוש רעה נא יתקף לבני מימי וסהכתם מאין סמאל א לך ויבא רע ויבא אובל ויחם כהמר בני וישכחו עמכם סאמסיס לא רמיס ותכחו כי סמדו לא ענו עוד כי באתם וידבר אל כחלוס חיוון לינס אם יש עליו מלאך מיין סן כל אלוה ישעל אל	אם כהן באתם בשטת מיו ותגלוהו סן נקדוהו לא יאמין אף כי כמעט ותאלח חוננו אהם רעי כל חשך עמו לצמונו ואם זכרתי ונסכתי ואחז בשרי פגולות מדוע רשעתי יחיו אדעם נקח למינסם כי מה הפלו בניהם זה ימות בעמם חמו עטינו מלאו חלב וזם ימותה בעמם מרע יחד על עמך ישכנו אלה רעוקי רכש סלה אלוהם גוים עמיס סכנו נא עמו ואלם והשנו חוהם ייעש סעם מספר לגדודיו אף כי אנוש רעה נא יתקף לבני מימי וסהכתם מאין סמאל א לך ויבא רע ויבא אובל ויחם כהמר בני וישכחו עמכם סאמסיס לא רמיס ותכחו כי סמדו לא ענו עוד כי באתם וידבר אל כחלוס חיוון לינס אם יש עליו מלאך מיין סן כל אלוה ישעל אל	אם כהן באתם בשטת מיו ותגלוהו סן נקדוהו לא יאמין אף כי כמעט ותאלח חוננו אהם רעי כל חשך עמו לצמונו ואם זכרתי ונסכתי ואחז בשרי פגולות מדוע רשעתי יחיו אדעם נקח למינסם כי מה הפלו בניהם זה ימות בעמם חמו עטינו מלאו חלב וזם ימותה בעמם מרע יחד על עמך ישכנו אלה רעוקי רכש סלה אלוהם גוים עמיס סכנו נא עמו ואלם והשנו חוהם ייעש סעם מספר לגדודיו אף כי אנוש רעה נא יתקף לבני מימי וסהכתם מאין סמאל א לך ויבא רע ויבא אובל ויחם כהמר בני וישכחו עמכם סאמסיס לא רמיס ותכחו כי סמדו לא ענו עוד כי באתם וידבר אל כחלוס חיוון לינס אם יש עליו מלאך מיין סן כל אלוה ישעל אל

שיר בשבת הספר להחכם רבי רפאל יוסף מפריזוויש

אלהינו הלא דבר במשה
וכל חכמה תרשה גם ישנה
לפנים כל אנוש תועה בתוכו
לכל רואים פלאים הם דבריו
באופן נעל ספרו וגדרה
עדי יום זה אשר הודפס מבורר
[גם באור הרב דן יצחק אברבנאל
רבי שם טוב ואפודי וקרקשקש
ראו אישים צאו חושים ודרשו
קנו מורה בלי עצלה ורפיון
ביום זה תלכונו גיל עד ורמות
הלא מתת אלהים זאת כנשם

ומלנו עלי ספר חקקה
בתוך מדה ובפרקו דבוקה
ובניתו מבולקה ובוקה
וספתיו כמו פצה דחקה
אלי מקום אשר אין בו בדיקה
אוי הודוד והאיר כאבוקה
אמרתו צרחה סאוקה והשוקה)
פרישתם סביבותיו ומתוקה
בכל פנות בכל דרך רחוקה
ולמה יהיה לכם לטוקה
ותביטו צפון מצוה וחוקה
רבות היא וסודיה לצדקה .

אמר המדפיס, חסדי ה' אזכיר אשר היה עמדי ועזרני להקים בית הדפוס אשר זכה לשם בישראל, ביפי המלאכה ונקיון השגיאות, ובחסדו יתברך הוצאתי לאור ספרים רבים יקרים: נביאים וכתובים עם ביאור מהגאון סלבי"ם שיהי' לאיש, ספר העקרים, מעשי ה', נפוצות יהודה, רבינו בחיי, כד הקמח, בינה לעתים, תפארת ישראל, ספר הברית, תיקון ווי העמודים מונה מאד, ספר המצות להרמב"ם עם חידושי האון מהרד"ם, ספר בית אלהים למבי"ט ז"ל, ספר ראשית חכמה, ספר יערות רבש, מלכד ספרי משניות, תלמוד, ומדרשים, זהר, מפרשים, שו"ת, חומשים, סדורים, מחזורים, ומהם בהעתקת שפת רוססיא, ספרי דקדוק ומליצה, ועוד ספרים רבים ויקרים אשר יארך לפרטם.

ועתה העמסתי על שמי מלאכה רבה ונכבדה, הדפסת ספר הזה מורה נבוכים להרמב"ם ז"ל, עם כל מפרשיו אשר נכתבו בקרוב אחרי נתפרסם הספר ההוא, ונוסף עוד פירוש היקר להרב האברבנאל ז"ל (אשר נדפס מכ"י ע"י הרב ר"מ לנדא ז"ל), והוספתי פירוש לפרק י"ט מה"ב, מספרו שמים חדשים. וכיד ה' הטובה עלי התאמצתי בכל כחי לתת פאר להמלאכה, ולנקות מהשגיאות אשר נפלו בו, ובפרט בהמפרשים, ברבות הדפוסים, כאשר עיני כל קורא בו תחינה מישרים, ובציון סמני הפסקה והעמדה, הן בפנים הספר, והן במפרשים, עד אשר יקל למבין ללמוד כמעט בלי עיון בהמשגשים. גם השתדלתי לתת מקום להארבעה המפרשים, לכל דבר על אותו העמוד בעצמו, שלא יצטרך המעיין לחפש מעמוד לעמוד, [ובדבר הזה אתן תודה למסדרי האותיות ר' זושא יוספזאהן נ"י מווארשא, ור' גרשון מווילנא נ"י, ור' פינחס גרינבערג נ"י, אשר היו בעזרי ועסקו באמונה, בסדור הספר ביאות, ובתיקון כל משנה בלי עצלותם, בהשגחת המניה כבוד הרה"ט נסיר ובקי מהר"ד יוסף מאיר יעב"ץ נ"י. וכן אזכיר לשבח את מנהל המאשינען בדפוס, ר' שלמה זלמן מילנער נ"י, המתאמין להשגיח על הדור ההדפסה בכל הכפרים הנדפסים בדפוס שלי].

אקוה אפוא כי אשא אלומות תודה משהה צופים, אשר עיניהם תצפינה יכיטו ויראו הספר היקר הזה בהדפסה הזאת, ויאמרו אך יש פרי לעמל בעד עמלו, ועל טוב חכרו שמי.

אחלי קוראים מבינים, באם תמצאו איזה דבר הנצרך עוד לתקן, אנא הודיעוני, ואתקן בהדפסה השניה אי"ה, כי כעת לא הדפסתי אך מספר מזער, עד אשר אראה ואדע מספר דורשי הספר היקר הזה.

ווארשא בחדש השלישי, קצו נא את ברכתי למ"ק.

יצחק גאלדמאן